

J. DUNS SCOTUS

OPERA OMNIA

XII

GEORG OLMS HILDESHEIM

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00461883 1

JOHANNES DUNS SCOTUS

OPERA
OMNIA

XII

1969

GEORG OLMS VERLAGSBUCHHANDLUNG
HILDESHEIM

Die Originalvorlage für diesen Faksimiledruck ist im Besitz
der Niedersächsischen Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen.
Signatur: 2° Patr. Lat. 1842/3

Die falsche Paginierung sowie die teilweise
schlecht ausgedruckten Passagen der Originalvorlage
wurden beibehalten.

B

765

D7

1639 a

t. 12

R. P. F.
IOANNIS DVNS
SCOTI,
DOCTORIS SVBTILIS,
ORDINIS MINORVM,

Quæstiones Quodlibetales, à mendis expurgatæ, Annotationibus marginalibus,
Doctórumque celebriorum ante quamlibet Quæstionem citationibus
exornatæ, Scholiisq; per textum insertis illustratæ.

*Per R.P.F. HVGONEM CAVELLVM Hibernum, Lectorem Iubilatum, & in Conuentu
S. Maria de Ara-cæli in Vrbe S. Theologia primarium Professore,*

Cum Commentariis Reuerendissimi P. F. FRANCISCI LYCHETI Brixienfis,
Ordinis Minorum Regularis Obseruantie olim Ministri Generalis.

*ADDITÆ SVNT CONCILIATIONES LOCORVM
Quodlibetalium apparenter alijs Scoti locis repugnantium.*

ITEM GVIDI BARTOLVCCII SOLVTIONES
Contradictionum in doctrina eiusdem Doctóris apparentium.

TOMVS DVODECIMVS.

LVG DVNI,
Sumptibus LAVRENTII DVRAND.

M. DC. XXXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

AVDABILIS, & antiqua fuit Vniuersitatis Parisiensis, nec adhuc esse desiit consuetudo, quam Salmaticensis, & alix celebriores Scholæ mutuatae sunt, vt cuilibet ad lauream Doctoratus, vel Magisterij in Theologia promouendo, varia proponerentur dubia ad varias spectantia materias, in vna disputatione generali ventilanda, & in vtramque partem disputanda, ad quorum quodlibet tenebatur respondere. Hinc talis disputatione, Quodlibetica, seu Quodlibeta, vel Quodlibet, quia de quolibet proposito dubio respondebatur, vocari consuevit. Quædam proponi solebant cum argumentis alia sine illis: quod in Salmaticensi celeberrima Academia obseruatum vidi. Laureandi aut postea, qui volebant proposita dubia fusiùs pertractantes, & exactiùs examinantes, libros de eisdem componebant, addentes de suo varias quæstiones; quia verisimile non est tot fuisse proposita dubia D. Thomæ, Henrico, Ægidio, & Richardo, quot in suis Quodlibetis tractant, & resoluunt. Doctor subtilis communem Scholæ morem sequutus, de propositis sibi dubiis, seu quæstionibus, cum lauream Doctoratus Parisiensis accepturus esset (iam antea Doctor erat Oxoniensis) præfens opus Quodlibeticum composuit; quod colligi potest ex quæst. 14. vbi explicans titulum, *De intellectu* (inquit) *fuerunt quasita duo, primum fuit*, &c. quo loquendi modo, vel simili. nempe, *quærebantur à nobis tria, proponebantur* (vtuntur in suis Quodlibetis) Diuus Thomas, Henricus, Ægidius, Richardus. Quot autem in hoc Opere numerari debeant Quodlibeta, incertum est: quidam duo ponunt, primum priores 11. Quæstiones quæ de Deo. Secundum, reliquas quæ de creatura, completens. Alij septem esse volunt, nullo solido fundamento nixi. Mihi videtur cum nullus hîc, vel in manuscriptis, vel in impressis habeatur Quodlibetorum numerus, vel distributio, & apud alios, Quodlibetorum Authores longè plures quæstiones quàm iste tractatus habeat, vnico Quodlibeto comprehendantur, (habet Henricus Quodlibeto primo, 42. quæst. & Ægidius Quodlibeto secundo 80.) opus istud vnicum tantum esse Quodlibetum, & omnes istas quæstiones vnica disputatione generali Doctore subtili propositas, & ab eo resolutas. Nec multum refert quòd à quibusdam citatis Quodlibeto tertio, vel quarto, &c. iuxta numerum quæstionum, quia vel decepti sunt, vel per *Quodlibetum* intelligunt quæstionem quodlibetalem. Vt vt sit, opus est pretiosissimum suum, & medullam doctrinæ, quam Doctor in Sententiis tradidit, maiori claritate, faciliori methodo, & solidiori argumentorum fundamento completens, in omnibus subtilis, hîc subtilissimus extitit Doctor, vbi aliis alix speculationis leuauit se supra se. Vltimum omnium opus istud scripsit; vt igitur posterius generatione, ita prius perfectione inter omnia eius opera habendum est. In Scholiis cito loca, quibus in Sententiis de hîc tractatis agit, vt eò recurras, benigne Lector, quando libuerit. Adiunxit Conciliationes locorum, quæ in hoc opere cum aliis eiusdem Doctoris locis dissentire videbantur, vt semper sibi consentientem nunquam contradicentem, Doctorem cernas. V A L E.

INDEX QVÆSTIONVM.

QVÆST. I.	V trùm in Diuinis essentialia sint immediatius essentia diuina, quàm notionalia.	pag. 2
II.	Vtrùm in Deo possint esse plures productiones eiusdem rationis.	34
III.	Vtrùm ista duo possint simul stare, quòd relatio, ut comparata ad oppositum, sit res, & ut comparata ad essentiam, sit ratio tantum.	66
IV.	Vtrùm separata, vel abstracta relatione originis, posset manere prima persona diuina constituta, & distincta.	88
V.	Vtrùm relatio originis sit formaliter infinita.	117
VI.	Vtrùm equalitas in Diuinis sit relatio realis.	142
VII.	Vtrùm Deum esse omnipotentem possit naturali ratione, & necessaria demonstrari.	168
VIII.	Vtrùm Filius, vel Verbum diuinum habeat causalitatem aliquam propriam respectu creaturæ.	204
IX.	Vtrùm Deus possit facere Angelum informare materiam.	226
X.	An Deus possit species in Eucharistia conuertere in aliquid præexistens.	239
XI.	Vtrùm Deus possit facere, quòd manente corpore, & loco, corpus non habeat vbi, siue esse in loco.	262
XII.	Vtrùm rei creata sit idem respectus ad Deum, ut creatorem, & ut conferuantem.	282
XIII.	Vtrùm cognoscendi, & appetendi sint essentialiter absoluti, vel essentialiter relatiui.	301
XIV.	Vtrùm anima suæ naturali relicta perfectioni possit cognoscere Trinitatem personarum in Diuinis.	348
XV.	Vtrùm respectu illius verbi creaturæ intellectus possibilis sit actiuus, vel passiuus.	410
XVI.	Vtrùm libertas voluntatis, & necessitas naturalis possint se compati in eodem respectu eiusdem actus, & obiecti.	445
XVII.	Vtrùm actus dilectionis naturalis, & actus dilectionis meritoria sint eiusdem speciei.	459
XVIII.	Vtrùm actus exterior addat aliquid bonitatis, vel malitiæ ad actum interioriorem.	474
XIX.	Vtrùm in Christo vnitas naturæ humanæ ad Verbum sit sola dependentia naturæ assumptæ ad personam Verbi.	491
XX.	Vtrùm Sacerdos obligatus ad dicendum Missam pro vno, obligatus etiam ad dicendam Missam pro alio, sufficienter soluat debitum dicendo vnam pro ambobus.	514
XXI.	Vtrùm ponens mundi aternitatem possit sustinere aliquem esse vniuersaliter benè fortunatum.	536
	Conciliationes locorum Quodlibetalium.	549. & seq.
	Guidi Bartoluccij Conciliationes contradictionum apparentium in Scotica doctrina.	575. & seq.

R. P. F.

IOANNIS DVNS
SCOTI
DOCTORIS SVBTILIS
ORDINIS MINORVM
Quæstiones Quodlibetales.

Cum Commentariis R.^{mi} P. F. FRANCISCI LYCHETI.

P R Æ F A T I O.

QVNCTÆ res difficiles; ait Salomon, *Eccles.* 1. & cur intelligat eas esse difficiles, subdit: *Non potest eas homo explicare sermone.* Secundùm igitur distinctionem rerum potest accipi distinctio difficultium quæstionum. Res autem prima sui diuisione diuidi potest in rem creatam & increatam, siue in rem à se, & in rem ab alio habentem esse, siue in rem necessariam, & rem possibilem: Siue in rem finitam, & infinitam. Res autem increata, à se, infinita, & necessaria, Deus est. Res autem creata, ab alio, possibilis, & finita, communi nomine dicitur creatura. De vtraque re propositæ sunt aliquæ quæstiones.

*Plato in
Timæo c. 1.
Arist. 1. 1.
& 1. 1. Meta.*

*Auic. 2.
Meta. c. 5.*

Iterum, in diuinis, res accipitur essentialiter & notionaliter, iuxta illud Augustini 1. de Doct. Christiana, c. 2. *Res, quibus fruendum est, sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus, eademque Trinitas, Vna quedam summa res, communis omnibus fruentibus ea.* In prima parte auctoritatis accipitur res personaliter, in secunda, essentialiter. Fuerunt igitur aliqua quæstia in diuinis de re essentiali; aliqua de notionali, siue personali. Vnicum autem quæsitum erat de ordine essentialium ad notionalia. Illud vnicum primò ponitur, utpote ex cuius solutione patebit ordo procedendi circa alia quæstia.

S C H O L I V M.

Sumit rem pro ente dicente perfectionem: non pro ente ut sic, quia hoc non diuiditur primò infinitum & infinitum. sed in ens quantum, & non quantum, ut habes Doctor infra quodlib. 3. ad argum. princip.

V NCTÆ res difficiles. Quia Doctor in præfenti opere intendit loqui de rebus diuersimode, secundum quod diuersimè tractatur de eis in quatuor libris Magistri, vt patet in quæstionibus. Idè primò distinguit de re, dicens, quòd res prima sui diuisione diuidi potest in rem creatam, &c. Hæc non est prima diuisio entis etiam realis, vt infra patebit, q. 3. Sed est diuisio entis quanti in sua diuisa. Ens enim quantum primò diuiditur in ens creatum, & in ens increatum, accipiendo tamen creaturam vt ipse accipit in 3. d. d. 11. Creatura enim ibi potest accipi proprie, & sic accipitur vt tantum est immediatè causata à prima causa, nulla secunda causa concurrente. Potest etiam accipi improprie, siue generaliter, & hoc modo accipitur pro omni causato, etiam secundis causis concurrentibus. Accipitur etiam creatura pro omni re, quæ potest esse terminus creationis, proprie, vel improprie, mediatè, vel immediatè, quia relatio creaturæ ad Deum non terminat creationem immediatè vt patet, terminat tamen mediatè, quia concomitatur ad aliquid immediatè creatum. Accipit etiam creaturam pro omni re quanta, alia à Deo, cui non repugnat esse actualis exi-

stentiæ, quia omnis talis est ens creabile mediatè, vel immediatè, vt supra dixi. Et omnis creatura est res habens esse ab alio, possibilis, & finita: Deus verò est res necessaria increata, habens esse à se, & infinita.

b Iterum in diuinis. Accipit hîc Doctor essentialè pro perfectione diuina. Quoddam enim est essentialè, quod est formaliter perfectio, vt Deitas, & omnia attributa, & quoddam nullam perfectionem formaliter dicens: vt essentialè dicens formaliter respectum ad extrà, vt create, causate, prædestinate, &c. Nota etiam, quòd personale, siue notionale non accipitur hîc pro personale, constituta in diuinis, sed accipitur pro personalitate siue pro ratione formali constitutè personam, siue pro proprietate hypostatice, quia primo modo semper includit essentialè dicens formaliter perfectionem; secundo modo non, nisi tantum pro identitatem realem vt patebit infra, quæst. 3. & 5.

c Fuertunt igitur aliqua quæstia, &c. De re essentiali satis patet in primo dist. 1. 2. 4. & alibi. De secundo, scilicet personali, patet in primo vbi supra, & præcipuè distinct. 26. 28. & alibi sæpè. De tertio hîc facit specialem quæstionem comparando essentialia, & notionalia ad essentialia diuinam.

Arist. secundo Met. c. 5. Quomodo hic accipitur personale, siue notionale.

1.
Prima diuisio rei.

Creatura potest accipi multipliciter.

Q V Æ S T I O I.

Vtrum in diuinis essentialia sint immediatios essentialia Diuina, vel notionalia.

Hent. sum. art. 27. q. 6. 7. Hæreus quodl. 3. q. 3. & q. 4. q. 2. art. 51. & 52. & quodl. 3. qu. 3. Scotus 1 d. 2. q. 2. & clarius dist. 8. q. 4. n. 6. & 2. d. 1. q. 1. Goffred. quodl. 7. q. 1. D. Thom. 1. part. d. 2.

V ò d notionalia, probatur. Quæ constituunt supposita alicuius naturæ, sunt immediatiora ipsi naturæ, quàm illa, quæ sunt proprietates naturæ; notionalia autem in Diuinis constituunt supposita naturæ diuinæ, essentialis non, sed sunt quasi proprietates illius naturæ: igitur, &c. Probatio maioris: natura immediatè se habet ad suum suppositum proprium, quia de illo dicitur in primo modo dicendi per se, non autem de aliqua proprietate; nec è conuerso, sed tantum secundo modo: igitur illud, quo suppositum constituitur formaliter, immediatius se habet ad naturam, quàm proprietates aliqua. Probatio minoris. Essentialia sunt communia tribus personis, & per consequens per nullum essentialè constituitur suppositum: igitur per notionale, sunt etiam essentialia proprietates naturæ secundum Damascinus c. 12. si bonum, inquit, si iustum, si sapiens, si quodcumque aliud dicas, non naturam dicis Dei sed que circa naturam. Et Augustin. 15. de Trin. c. 5. † Si dicam æternus, immortalis, iustus, bonus, beatus, spiritus: horum omnium nominissimum quod posui videtur significare substantiam, cetera verò huius substantiæ qualitates.

Nota pro distinctione formalis in Deo.

Arg. simile facit in 4. d. 49. q. 4.

Quid perfectio simpliciter simplex.

Ad oppositum ipsi essentialia immediatiora sunt illa, quæ sunt perfectiones simpliciter, quam quæ non sunt huiusmodi; essentialia sunt perfectiones simpliciter, Notionalia nõ ergo, &c. Probatio maioris. Primæ perfectioni immediatiora sunt illa, quæ magis habent rationem perfectionis simpliciter, quàm quæ non habent: essentialia autem diuina est prima perfectio, perfectiones autem simpliciter habent magis rationem perfectionis quàm illa, quæ non sunt perfectiones simpliciter. Probatio minoris. Ansel. Monol. 15. essentialè est in quolibet melius ipsum, quàm non ipsum, sed tale dicitur, perfectio simpliciter: Notionale est huiusmodi, quia cum quælibet persona careat aliquo notionali, careret aliquo, quod esset in quolibet melius ipsum, quàm nõ ipsum, & ita quælibet persona nõ esset simpliciter perfecta, quod est incõueniens.

COMMENTARIUS.

3. **I**TVLVS quæstionis clarus erit in secundo articulo. Et primò arguit quòd notionalia sùnt immediatiòra, & argumenta soluèntur potest. Demùm arguit quòd essentialia sùnt immediatorià, & hoc argumentum tenet loquendo de essentialibus formaliter dicètibùs perfectionem, & sic argumentum concludit, vt patet in litera. Omnia enim essentialia in diuinis, quæ formaliter dicunt perfectionem, sùnt perfectiones simpliciter, quia ibi nulla est perfectio, nisi formaliter infinita, vt patuit in primo, dist. 2. & 8. quæst. penult. & talis perfectio

est immediatiòr essentia diuinæ, vt supra patuit in primo dist. 8. & 28. Notionale verò ex sua ratione formali nullam dicit perfectionem, quia tunc aliqua perfectio esset formaliter in vna persona, quæ non in alia, quòd est impossibile. Tum etiam, quia si aliquam perfectionem formaliter includeret, illa perfectio esset formaliter infinita, cuius oppositum improbat à Doctore infra quæst. 5. Et quòd dicit de illa propositione Anselmi de perfectione simpliciter, exponetur infra, qu. 5. & exposita est supra in primo dist. 2. parte 2. quæst. 1.

SCHOLIUM.

Posita ratione difficultatis ad utramque partem quæstionis, præmittit aliqua: quorum primum est, dari in diuinis aliquam entitatem primam, realem, existentem, aliàs nulla esset posterior: de quo latè, 1. dist. 2. q. 2. & hanc esse absolutam probat ex Augustino, cuius loca hic adducta probans dari distinctionem ante opus intellectus inter essentiam diuinam & personas, de quo Doct. 1. d. 1. qu. 2. n. 17. & d. 2. qu. 7. ad qu. 4. n. 41. & d. 1. 3. n. 23. & 26.

2. **R**espondeo primò, ad intellectum quæstionis sùnt aliqua necessaria præmittenda. Secundò, quæstio soluenda. Tertio, contra solutionem quæstionis dubia occurrentia excludenda.

De primo, hîc queritur de ordine immediationis istorum duorum, *essentialis*, & *notionalis* in comparatione ad essentiam diuinam. Videatur ergo primò intellectus istorum quatuor terminorum, qui ponuntur in titulo quæstionis, scilicet *essentia*, *essentiale*, *notionale*, & *immediatias*.

De primo, in diuinis ^b necessariò est aliqua entitas realis, siue ex natura rei, & hoc in existencia actuali, alioquin nihil esset ibi reale in actu. Illa entitas realis actualis, ^c siue ponatur omnino vnica, siue ponatur aliquo modo distinctio rei, vel rationis, semper erit ibi ponere de necessitate aliquam entitatem realem, primam, vnicam, quæ non præxigat aliquam priorem. Si enim quælibet præxigeret priorem, nulla esset prima, & per consequens nec aliqua alia esset posterior. Illam etiam primam entitatem ^d oportet esse absolutam, siue ad se, quia secundum Augustinum 7. de Trinit. cap. 1. *omnis essentia, quæ relatiuè dicitur, est aliquid, excepto relatiuo*. Et secundum ipsum ibidem: *Si pater non est aliquid ad se, non est omnino quòd relatiuè dicatur*. Habetur ergo ista conclusio, quòd in diuinis oportet ponere aliquam entitatem realem, in existencia actuali, & aliquam vnicam, primam, & illam esse ad se.

In diuinis est realis entitas.

2. Met. 1. 10

Ex hoc loco multi eliciunt existentia esse de quiditate Dei. vide infra q. 6.

3. **I**ta realis entitas, ^e quæ est in Deo, cum sit prima ratio essendi simpliciter: rationabiliter à Sanctis vocatur *essentia*. Vnde August. 7. de Trinit. cap. 1. in fin. *quod est sapientia sapere, & quòd est potentia posse & aternitati aternam esse, & iustitia iustam esse: hoc est essentiam ipsum esse*. Et infra cap. 4. *ab eò, quòd est esse, appellatur essentia; propter quòd Deus ipse cui propriissimè & verissimè còuenit esse, verissimè dicitur essentia*. Et hoc primò dicente Aug. ibid. c. 5. *Manifestum est Deum abusuè vocari substantia: vt nomine visitatori intelligatur essentia, quòd verè ac propriè dicitur: ita vt fortasse solù Deum oporteat dici essentiam. Est enim verè solus, quia incorruptibilis, idque nomen suum suo famulo enunciauit Moysi cum dixit: Ego sum, qui sum: sed tamen siue essentia dicatur, quòd propriè dicitur, siue substantia, quòd abusuè dicitur vtrumque ad se dicitur, non relatiuè ad aliquid. Hæc ille.*

Entitas in diuinis est essentia diuina.

Essentia sic dicitur ab esse. Lib. 5. Tr. cap. 2.

De ista essentia, ^f siue minùs propriè substantia, quòd ipsa sit sola ratio simpliciter essendi in diuinis cuiusque, habetur ibid. c. 6. *Substantia patris ipse pater est, non quo pater est, sed quo est*. Hæc ille. Et intelligit quòd essentia non est ratio formalis patri essendi patrem, sed essendi simpliciter. Huic concordat Damasc. lib. 1. c. 12. dicens sic: *Videret quidem principalis omnium, quæ de Deo dicuntur nomen, esse qui est*. Et hoc probat per illud Exod. 3. *Qui est, &c.* Et subdit: *Totum enim in se comprehendens habet esse velut quoddam pelagus substantia infinitum, & interminatum*. Hæc ille. Rectè ergo in diuinis, in comparatione ad essentiam, tanquam ad entitatem, simpliciter primam & absolutam, còsideratur omnis ordo cuiuscunque, siue quorùcunque, quæ in diuinis sùnt.

Substantia minùs propriè dicitur de natura diuina.

b *D*E primo, &c. In isto primo articulo intendit principaliter declarare quatuor terminos, videlicet, *essentiam, essentialē, rationalem, & immediatam*. De primo, in diuinis necessarium est aliqua entitas ex natura rei, & in existentia reali actuali. Hoc est probatum in primo d. 2. par. 1. q. 1. ubi probatum est quod si est aliquod effectū actū existens, prima causa erit actū existens. Idem de primō fruiui, primō in eminentia. Vide quæ ibi exposui.

c *Ille entitas realis actualis, &c.* Et quod dicit de distinctione ex natura rei, vel rationis, vide quæ dicit in primo, *dist. 2. par. 2. q. 1. & dist. 8. q. penult.* Hic enim non habet disputare quomodo relationes distinguantur ab essentia, vel quomodo attributa ab inuicem, vel ab essentia distent, sed quomocumque distinguantur, dicit quod est necesse ponere in diuinis vnicam entitatem primam, &c. quia si nulla esset prima, nulla esset posterior: patet per Philosophum 2. *Metaph. text. comm. 10. Illud, inquit. cuius primum non est, quod consequitur illud primum non est.* Vide Cōment.

Aug. 7. de tri. cap. 1. vel. 3.

d *Illam etiam primam entitatem oportet esse absolutam, quia 7. de Trin.* Hanc auctoritatem supra exposui in primo di. 1. q. 2. art. 1. vide ibi. Cū enim dicit, *omnis essentia, quæ relatiuè dicitur, &c.* nō debet intelligi, quod essentia relatiuè dicatur, quia essentia diuina non dicitur, relatiuè, vt supra patuit in primo *dist. 5. qu. 1.* sed sic intelligitur, quod omnis essentia, quæ est ratio fundamentalis, secundum quam aliquid relatiuè dicatur, est aliquid excepto relatiuè, id est, excepta relatione, secundum quam aliquid dicitur formaliter referri, & non fundamentaliter. Sic in proposito essentia diuina cū sit proximum, & immediatum fundamentum relationis diuinæ, est ratio fundamentalis, secundum quam, puta, Pater fundamentaliter refertur ad filium, & paternitas in patre est ratio formalis, secundum quam Pater formaliter refertur ad filium. Similiter auctoritas sequens, scilicet, *si non est aliquid ad se, &c.* Sic exponitur, id est, si non est aliquid vt proximum fundamentum relationis, quod sit ens ad se, quod est ratio fundamentalis, vt supra, non est omnino, quod relatiuè dicitur, quia relatio secundum quā aliquid formaliter refertur ad aliud, fundatur in aliquo absoluto existēte in illo, quod refertur.

5.

Vnde dicitur sapientia.

e *Ista realis entitas vocatur à Sanctis essentia.* Hic probat per auctoritates Augustini 7. de Tri. c. 1. in fine, &c. 5. circa finem, ubi vult, quod *sapientia dicitur à sapere, siue sapere à sapientia, patrum est curandū, siue ista denominatio accipiatur Grammaticè, siue Logicè, nō curio: sufficit quod esse propriissime conuenit essentia, siue essentia dicatur ab esse, siue e contra; nihil enim immediatius cōpetit essentia, quam esse existentia, & præcipue primæ essentia conuenit prima existentia; imò ipsa existentia conuenit essentia diuinæ in primo modo dicēdi per se, vt supra patuit in primo *dist. 2. par. 1. q. 2. & in ista q.* Omne enim illud potest dici essentia, cui potest competere existentia, vt patet à Doctore in pluribus locis, & essentia, & existentia etiā in creaturis, nō differūt realiter, vt patet à Doct. in 2. *dist. 1. & in 3. d. 2.* & cui repugnat esse existentia, repugnat fidei essentia, loquendo de essentia propriè. Non credo tamē generaliter esse verum quod cui conuenit esse existentia, quod sibi cōueniat esse essentia. Multa enim dicūt propriam existentiam, quæ fortè non dicunt propriā*

Quomodo sit vera propositio. Cui conuenit esse existentia conuenit esse essentia.

essentia. De hoc aliàs, fortè enim ratio indiuidualis vt hæcitas, puta Francisci, dicit propriam existentiam: cū dicat propriam entitatem super additam naturæ specificæ, vt patet à Doct. in primo *dist. 5. q. 2. & dist. 2. 6. & in 2. dist. 3.* Hoc idem posset dici de entitatibus hypostatiscis, sustinendo quod dicant aliquod positium, vt exposui super primo Doctoris. *di. 2. 8. & super tertio di. 1.* & tamen istæ entitates tam indiuiduales, quam suppositales non sunt essentia, nec pertinet ad essentiam, nec ad quiditatem, vt patet à Doctore in primo *di. 5. q. 2. di. 2. 6. & alibi.* Sequitur. *Manifestū est Deum abusiue vocari substantiam, &c.* Quomodo hoc intelligatur vide Doctorem in primo *dist. 8. qu. 2. & ea quæ ibi exposui.* Loquedo enim de substantia transcendenter, Deus dicitur propriè & non abusiue substantia.

f *De ista essentia, siue minus propriè substantia.* Hic Doct. probat per auctoritates, quod essentia diuina est ratio simpliciter essēdi in diuinis cuiusque. Aduerte benè hanc literā, vult Doct. quod quidquid habet esse in diuinis suo modo est originatum ab essentia diuina. Nam perfectiones attributales pullulant ab essentia diuina, & in essentia diuina. Similiter, prima proprietas personalis immediatè est ab essentia diuina, aliæ verò proprietates sunt ab essentia vt à ratione formali producendi personas. Similiter est verum quod omnis perfectio diuina posterior suo modo essentia diuina suo modo oritur ab essentia diuina, & hoc mediatè, vel immediatè, quod dico propter operationes intellectus, & voluntatis, quæ sunt in essentia mediantibus potentiis. Intelligendo ergo originatiuè, vel pullulatiuè, sola essentia diuina est ratio simpliciter essēdi, &c. formaliter autem non est simpliciter ratio essēdi, quia bonitas infinita est formaliter existens, licet realiter sit essentia diuina. De hoc vide quæ exposui super primo Doct. *di. 8. q. penult.* His præmissis patent auctoritates. Prima, quæ habetur 7. de Tri. c. 6. vel 14. scilicet. *Substantia Patris ipse Pater est, non quo Pater est Pater, sed quo est,* id est, quod essentia, quæ est in Patre, est id quo simpliciter Pater habet esse, siue essentia, siue existentia, id est, quod totum esse essentia, & existentia in Patre est ipsa essentia diuina.

6.
Aduerte hanc literam.

Sola diuina essentia est ratio simpliciter essēdi

Si queratur, nonne etiā Pater habet esse existentia à paternitate? Et videtur quod sic: quia Pater constituitur in esse personali per paternitatē, sustinēdo cōmunē opinionem scilicet quod personæ constituantur in esse personali per relationes. Tum etiam, quia per paternitatem realiter distinguitur, à Filio, & per consequens videtur, quod paternitas dicat propriā existentiam, cū ipsa formaliter distinguatur ab essentia, vt patet à Doct. in 1. *di. 8. q. penult.* Quod enim est ratio distinguēdi realiter actualiter, actu existit, quia si actu nō existeret, nō esset ratio realiter distinguēdi actualiter.

Respondeo, quod paternitas dicit propriam existentia, & aliam ab existentia Deitatis; nō aliā realiter, sed aliā vel ex natura rei, vel formaliter, vt supra exposui in primo *di. 1. par. 2.* & sic Pater dicitur existere paternitate, quia tamen paternitas non dicit entitatem perfectam, sed tantum entitatē hypostatiscam. Illa Pater nō dicitur simpliciter habere esse, sed sola essentia diuina, quæ est ratio perfectissime essēdi, dicit perfectionem essentialem, & quiditatiuam; & sic debent exponi auctoritates Augustini, & aliorū Sanctorum.

Arguit essentiam non esse primam entitatem, & quia ad secundum, quo probat existentiam esse priorem essentia, non respondet, videtur innuere existentiam esse de quiditate Dei, & non modum intrinsecum ut in creaturis. Et idem videtur infirmare 1. d. 2. q. 1. Et ita censent Leuchet. & Tartarus. hic, vel volunt inter hæc nullam dari distinctionem. vide eiusdem dicta q. 2. Et Trombetam, & Vallonem in Formalitatibus.

4. **C**ONtra ista, & quæ dicta sunt de isto termino *essentia*, potest obiici dupliciter. *Arguit quod entitas in divinis non sit essentia.*
 Primò sic, per auctoritatem Damasceni adductam, *Totum in se*, &c. ergo secundum istam auctoritatem, *essentia* includit totam perfectionem divinam: sed tota perfectio divina consistit in omni perfectione simpliciter, quia quacunq; non inclusa, non habetur totalis perfectio; non ergo *essentia* est præcisè ista prima entitas distincta qualitercunq; contra essentialia: imò est vna totalis entitas vnitivè includens omnia essentialia, cui videtur concordare illud vocabulum, quod dicit, *Pelagus*, propter immensitatem continentia vnitivè.

Hoc confirmatur per illud Anselmi *Deus est, quo maius excogitari non potest*, sed *Profolo 1.*
 quacunq; vnica perfectione simplici, non includente omnem perfectionem simpliciter, potest aliquid maius excogitari, ut puta entitas aliqua, omnem perfectionem continens vnitivè: ergo *essentia* divina est talis entitas, includens vnitivè omnem perfectionem simpliciter.

Secundò, ad idem arguitur sic: ^h in omni creatura *essentia*, eo modo quò distinguitur ab existentia, videtur esse prior illa, sicut potentiale & susceptivum, est prius actu suscepto: ergo videtur similiter in Deo: sed secundum dicta Augustini & Damasceni iam adducta, *essentia* accipitur pro existentia actuali, sicut apparet per illam auctoritatem Exodi, qua ambo vntur, *Qui est*, &c. ergo secundum istas auctoritates existentia est prima entitas, & non *essentia*, vel saltem illæ auctoritates hoc non ostendunt.

Ad primam, quære solutionem *super primum distinct. 8. quæstio. 3. de Attributis.*

Ad primum dici potest, quod essentia includit totam perfectionem divinam vnitivè, & identicè, licet non formaliter comprehendat omnes perfectiones divinas, & sic intelligendum est dictum Damasceni, ut patet in 1. dist. 8. quæst. 3. principali, circa finem quæstionis, perfectiones illa etsi sint identicè essentia, tamen distincta sunt ex natura rei & formaliter. ADDITIONE

Ad confirmationem de Anselmo, patet pariter quod essentia est vnitivè & identicè omnis perfectio: non tamen formaliter, & ex natura rei. Vnde licet qualibet perfectio simpliciter sit formaliter infinita: non tamen radicaliter, cuiusmodi est essentia & existentia Dei.

Ad secundum dici potest quod essentia, & eius existentia in creaturis se habent sicut quidditas & modus: idè distinguuntur. In divinis autem existentia est de conceptu essentia, & prædicatur in primo modo dicendi per se, sic, quod propositio illa per se est prima: & immediata, ad quam omnes alia resoluuntur, ut patet in primo d. 2. q. 2. Quare in 4. 46. d. 9. 3. & primo Reportationum d. 45. q. 2. & d. 2. part. 2. q. 2. & infrà. q. 5. ar. 3. & 2. dist. 1. q. 2. plura ad propositum harum obiectionum.

Aliter dicitur, ^l quod ista ratio, si quid valet, videtur esse contra illud, quod quæstio supponit, scilicet aliquam esse immediationem essentialis ad *essentiam*, & quærit quanta. Pro isto autem supposito arguitur, quia omnis perfectio simpliciter est simpliciter simplex. Probat: si est aliquo modo resolubilis in distincta, sint *A*, & *B*, neutrum potest esse perfectio simpliciter simplex: quia tunc vnum non faceret per se vnum cum reliquo: quia non est per se vnum ex quibuscunq; distinctis, nisi vnum sit sicut actus, & aliud sicut potentia. Al. quo supposito querit. quæ & quantæ.

g *Contra ista qua dicta sunt.* Hic Doctor intendit probare per duo argumenta, quòd essentia non præcisè illa prima entitas distincta ab aliis attributis, & perfectionibus simpliciter, sed quòd sit omnis perfectio simpliciter. Et probat sic: Primò per Damascenum, dicentem *totum in se continens*, &c. sic videtur includere omnem perfectionem diuinam; ergo non datur talis entitas sic præcisè distincta ab aliis perfectionibus.

h *Secundò ad idem arguitur sic*, & ratio stat in hoc: existentia diuina est prior essentia; ergo essentia non est prima entitas. Antecedens probat, quia secundam Augustinum essentia diuina accipitur pro existentia, contrarium videtur esse in creaturis, quia essentia est prior existentia, sicut potentiale, & susceptiuum existentia.

Respondet Doctor ad primam rationem, & eius confirmationem, quòd essentia est vnitivè & identicè omnis perfectio diuina, non autem formaliter, & quiditativè, vt clarè patuit in primo *diff. 8. q. penult.*

Expositio
qua includit
aliqua, & ubi

Nota tamen pro clariori intelligentia, quòd essentia diuina prius naturè est essentia in vltima actualitate, & formaliter infinita, & in illo priori non includit nec formaliter, nec vnitivè perfectiones attribuales, cum in illo priori non præintelligantur habere esse in se formaliter. In secundo verò signo naturæ sunt illæ perfectiones attribuales, quæ pullulant ab essentia diuina. Cum ergo Doctor dicit, quòd est necesse ponere aliquam entitatem absolutam omnino primam, cui comparantur essentialia, & notionalia in ratione prioris, & posterioris, ita quòd vnum illorum immediatius insit essentia diuinæ, & per consequens prius, &c. Est quærendum an illa entitas prima sit pelagus, &c. Et sit id quo maius cogitari non potest, &c. Si sic, contrà, in illo priori non continet omnem perfectionem simpliciter, vt patet. Si non, ergo est perfectissima entitas, & auctoritates non sunt veræ. Et vtrà, ergo non continet vnitivè, & sic responsio Doctoris non soluit rationes. Dico, quòd in illo priori non continet vnitivè, & tamen est perfectissima entitas, quia vt sic, non tantum est formaliter infinita, sed etiam virtualiter, & originatiuè infinita, vt patet à Doctore in *1. diff. 8. q. penult.* & talis infinitas originatiua non conuenit perfectionibus aliis diuinis, vt patet à Doctore *vbi supra.*

An essentia
sit pelagus.

9.

Cum dicitur, si non continet omnem perfectionem simpliciter non est pelagus, nec id quo maius cogitari, &c. Dico, quòd sufficit quòd in tali priori sit talis entitas, à qua possit originari, vt sit idem sibi realiter omnis perfectio attributalis, & sic in secundo instanti naturæ (in quo originantur, vel pullulant ab essentia diuina) identificantur realiter eum illa. Dico vtrà, quòd est maioris perfectionis esse in se talem entitatem, propter cuius perfectionem necessariò pullulant perfectiones formaliter infinitæ quæ continere illas tantum formaliter. Hoc posset probari per dicta Doctoris in *primo d. 2. part. 1. q. 1.* Vbi probat quod maioris perfectionis est in prima causa continere virtualiter causalitatem secundæ causæ, quam continere formaliter. Hoc idem in

Attributa
pullulant ab
essentia.

proposito per illam propositionem famosam Doctoris, videlicet *Qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur, talis est ordo, ratione distinguuntur.* Si ergo per possibile, vel impossibile perfectiones illæ realiter distinguerentur ab essentia diuina, adhuc ipsa esset id quo maius, &c. quia nihil esset, quod posset originatiuè continere huiusmodi perfectiones. De facto tamè continet illas vnitivè propter infinitatè, quia infinitum identificat sibi realiter quicquid bi potest esse, vt patet à Doct. in *1. d. 2. diff. 5. q. 2.*

Si iterum dicatur, videtur enim quòd etiam attributum aliquod, puta bonitas in diuinis possit dici prima entitas, quia talis bonitas propter sui infinitatem identificat sibi omnem aliam perfectionem simpliciter: patet, quia infinitum continet vnitivè realiter quicquid ibi potest esse, vt patet à Doctore *vbi supra.* Respondeo. quòd quamuis bonitas diuina sit formaliter infinita, non tamen continet vnitivè realiter essentiam diuinam, sed benè contra, quia essentia diuina originat suo modo illas perfectiones simpliciter, vt idem sibi realiter. Sicut etiam dicimus, quòd anima intellectiua continet per identitatem realem intellectum, & voluntatem, & non contra, vt patet à Doctore in *2. diff. 16.* Dico ergo, quòd essentia diuina est sic prima entitas absoluta, quòd ex sua infinita perfectione ex necessitate naturæ emanat omnes perfectiones attribuales in summo, quia vt infinita formaliter, vt supra patuit à Doctore in primo *di. 8. q. penult.* & illas perfectissimè sibi vnit in quantum sibi vniri possunt, hoc est, in perfectissima identitate reali.

10.

Attributa
sunt infinita
formaliter
per se, ad se
sed non à se.

K *Ad secundum dici potest.* Respondet ad illud de existentia, concedendo quòd existentia in creaturis est posterior essentia, & distinguitur ab illa, cum sit modus eius. Sed forte hoc non dicit secundum intentionem propriam, sed secundum Thomæ, qui ponit existentiam esse accidens essentia, secundum verò Doctorem existentia non distinguitur realiter ab essentia, vt patet in *secundo diff. 1. & in tertio diff. 6.* est enim gradus intrinsecus essentia. Sed quidquid sit, in diuinis non ponitur existentia distingui ab essentia, (cum ipsa sit de ratione formalis essentia diuinæ, vt etiam patet à Doctore in *1. d. 2. parte 1. q. 2.* & quæ ibi notauit considera) & per consequens in quocunque priori intelligitur essentia diuina, in eodem intelligitur sua existentia, & sic non sequitur quòd existentia diuina sit prima entitas, circumscripta essentia diuina.

Existencia
est accidens
secundum
S. Thomam
non secundum
Scotum
sed modus
intrinsecus.

Aliter dicitur hic, &c. Hæc responsio videtur esse ad primum argumentum, & ad confirmationem, quod patet, quia in primo argumento probat quòd essentia sit omnis perfectio simpliciter, & per consequens non est vnica talis entitas sic prima in diuinis, cui comparantur essentialia, & notionalia, vt mediatius, & immediatius, quia vbi non est aliquod primum, ibi non potest esse immediatus, & mediatus, vt supra patuit. Et quòd sic intelligat Doctor, patet per hoc, quod dicit, quòd ratio illa si quid valet, videtur esse contra illud, quod quæstio supponit. Quæstio autem supponit aliquam immediationem essentialis ad essentiam.

11.

Cum

Cùm quæritur in principio quæstionis, an essentialia sint immediatiora essentiæ diuinæ quàm notionalia? ergo quæstio supponit, quòd essentialia, & notionalia in sunt essentiæ immediatè.

Et quærit quæstio quanta sit talis immediatio, an scilicet essentialia insunt immediatiùs quàm notionalia.

Et sic patet quomodo primum argumentum est contra illud, quòd quæstio supponit, quia si essentia est simpliciter omnis perfectio essentialis, ergo non erit ibi immediatio aliqua. Probat ergo Doctor ibi. *Id quod quæstio supponit, videlicet, quòd essentialia insunt immediatè diuinæ essentiæ, vt vni entitati omnino primæ, & vnice, & non sint vnum totum cum illa, quia omnia essentialia in diuinis dicentia perfectionem sunt perfectiones simpliciter & simpliciter simplices, ergo cui insunt, immediatè insunt, quia non per partes cùm non habeant.*

Si enim perfectio simpliciter haberet partes, vna esset potentialis, & alia actualis, & sic inestet priùs per partem potentialem. Patet in simili à Doctore in primo, dist. 3. q. 2. de cognitione habituali, & virtuali, dist. 5. & 17. de essentia vt quasi materia, & in 4. dist. 1. quæst. 1. Cùm ergo pars potentialis secundum rationem sit prior actuali, ita constitutum ex illis priùs perficit secundum partem potentialem. De hoc vide Doctorem in 2. dist. 16. contra opinionem sancti Bonauenturæ. Si ergo perfectio simpliciter est simpliciter simplex, sequitur cui inestet immediatè inestet, & sic stat suppositum quæstionis.

In litera tamen Doctoris occurrunt aliqua dubia. Primò in hoc, quòd dicit, quòd perfectio simpliciter sit simpliciter simplex. Hoc non videtur. Tum, quia resoluitur in plures conceptus quiditatiuos. Nam sapientia Dei resoluitur in sapientiam transcendentem, vt videtur innuere Doctor in primo, dist. 8. quæst. 2. respondendo ad vltimum argumentum principale. Tum, quia sapientia in communi prædicatur de sapientia creata, & increata in quid vt patet à Doctore in primo dist. 3. q. 1. in tertia ratione, quam facit pro vniuocatione entis. Tum, quia ens prædicatur in quid de sapientia increata, & sic resoluitur in ens quiditatiuè, quòd habet rationem determi-

nabilis, & per consequens erit potentiale, & entitas contractiua habebit rationem actus.

Secundò dubitatur, quia posito quòd sapientia diuina, quæ est perfectio simpliciter sit simpliciter simplex, non tamen sequitur quòd inestet immediatè, quia diceretur secundum primum argumentum, quòd essentia est omnis perfectio simpliciter, & non est talis entitas prima, cui vt priori inestet perfectio essentialis immediatè, sed est simpliciter illa.

Respondeo ad primum dubium, est opinio aliquorum, quòd perfectio simpliciter non est composita ex rebus realiter distinctis, quia tunc partes constituentes non essent perfectiones simpliciter, quia nihil habens rationem partis est perfectio simpliciter, cùm necessariò pars includat impfectionem, vt patet à Doctore in primo, dist. 2. & 5. & 8. Perfectio enim simpliciter non potest componi nisi ex perfectionibus simpliciter. Aliter tamen dico, quòd omnis perfectio simpliciter in diuinis est formaliter infinita, & in vltima actualitate non essent perfectiones, ita quòd non est resolubilis in priores conceptus quiditatiuos. Et dico, quòd nec ens, nec sapientia communis, nec transcendens prædicatur in quid de sapientia diuina, accipiendo in quid vt sit de quiditate illius, & prius ex natura rei. Et de hoc vide quæ notauimus in primo dist. 2. parte 1. q. 1. exponendo illud argumentum Doctoris, quòd probat, quòd non possunt esse plura necesse esse. Vide etiam quæ dixi super primo Doctoris dist. 3. q. 3. de conceptu simpliciter simplici. Vbi declarauimus quomodo Deus dicit conceptum simpliciter simplicem, & quomodo non.

Ad secundum dubium forte posset dici non asserendo tamen, quòd Doctor loquitur ibi de essentia diuina, quæ ex quo est perfectio simpliciter, idèd non est constituta ex omnibus perfectionibus simpliciter, quia tunc vna haberet rationem actus, & alia rationem potentia, & sic non essent perfectiones simpliciter; ergo in illo priori, quo essentia est essentia, scilicet in suo essentiali, & quiditatiuo non includit huiusmodi essentialia, & per consequens si insunt essentiæ diuinæ, insunt immediatè vt entitati vnice sic primæ, & sic patet primus articulus.

Responso ad difficultatem primam.

Responso ad secundam difficultatem.

12. Difficili.

S C H O L I V M.

Explicat essentialia apud Phil. sophos esse id, quòd opponitur accidenti, communi, & proprio: Theologicè autem id dicitur essentialia, quòd realiter conuenit tribus personis, & opponitur notionali, quòd omnibus personis non conuenit, sed facit ad notitiam distinctionis personarum.

5.

DE altero termino, scilicet essentialia, duplex distinctio videtur. Vna, quòd aliter vtuntur communiter hoc nomine essentialia Philosophi, & aliter Theologi. specialiter in diuinis. Nam in Philosophia accipitur communiter essentialia, vt distinguitur contra accidentale: prout accidentale continet sub se omne accidens per accidens; siue accidens commune: & accidens per se, siue proprium. Vnde ibi, essentialia dicitur quòd per se includitur in essentia, quemadmodum in composito reali materia & forma dicuntur sibi essentialia, & in composito rationis, vel in ipso definitio, genus & differentia dicuntur partes essentialia rationis, siue rei definitæ. Theologi vero aliter vtuntur hoc nomine essentialia, in diuinis. Cùm enim essentia sit omnino

De significatu huius termini Essentialia.

primum. vt iam dictum est: & similiter est commune, communitate reali, quia dicitur de qualibet persona, & de omnibus singulariter, & ideò quodcunque etiam aliud prædicetur simili modo in diuinis, dicitur essentialiale, quia simile essentiali in modo prædicandi, siue in communitate reali.

*Notionale
quid signi-
ficiat.*

Et per oppositum, *notionale* dicitur illud, quod nec sic prædicatur, nec habet talem communitatem, sed quod pertinet ad notitiam distinctionis personarum. Sic ergo distinguit Theologus *essentialiale* contra *notionale*. De hoc Augustinus 5. de Trin. c. 5. *In rebus creatis, etque mutabilibus, quod non secundum substantiam dicitur, restat ut secundum accidens dicatur: In Deo autem nihil secundum accidens dicitur, nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam dicitur; dicitur enim ad aliquid, sicut patet ad Filium, & Filius ad Patrem.* Hæc ille. Vult ergo quòd in creaturis distinguitur *essentialiale* contra *accidentale*, in diuinis autem non distinguitur contra *accidentale*, sed contra *relatiuum* ad intra, quod scilicet dicitur relationem personæ ad personam, & per consequens pertinet ad distinctam notitiam personæ à personæ: & ideò vt datur regula *ibi. c. 4. de dictis de Deo substantialiter, & relatiuè, communiter dicitur notionale*: licet Augustinus hoc vocabulo non est vsus, sed sit vsus vocabulo, *relatiui* vel *ad aliquid*.

6.

C O M M E N T A R I V S.

in **D**E altero termino, scilicet, *essentialiale*. Hic Doctor exponit se de quo essentiali intendit loqui, cum querit an essentialia sint immediatiora, &c. & litera est satis clara. Nota tamen cum dicit de composito reali, & rationis, &c. accipit *compositum reale* quod est compositum ex rebus habentibus verum esse reale, quod est esse existentia. Compositum verò rationis, quod est compositum tantum conceptibiliter, sicut conceptus hominis componitur ex conceptibus omnium superiorum, & omnium quæ essentialiter includuntur in illo, quod tamen compositum non dicitur compositum, rationis, vt secunda intentio dicitur ens rationis. Et quod dicit de definitio, quòd est compositum rationis, non debet sic absolute intelligi. vnde est notandum, quòd definitio potest multipliciter accipi. Vno modo formaliter vt est declaratiua distincti, quid sit res, puta quid est homo, quæ vt sic, fundatur in conceptibus, in quos est diuisus conceptus definiti, & sic est præcisè ens rationis, quia huiusmodi declaratio obiecti distincta non est nisi relatio rationis, sicut etiam dicit Doctor in primo, *dist. 2. parte 2. q. 2. & d. 27.* quòd declarare obiectum est relatio rationis, vt sic definitum, vt tantum habet esse declaratum est ens rationis, vt patet.

*Distinctio
potest multi-
pliciter acci-
pi.*

*Definitum
quomodo ac-
cipitur.*

Aliquando accipitur definitum pro illa re, quæ est fundamentum declarationis passiuæ, siue quæ est terminus declarationis actiuæ: & sic definitum erit ens reale, licet definitio formaliter sumpta, scilicet pro declaratione, sit ens rationis. Potest etiam accipi definitio fundamentaliter, & sic accipitur pro illis conceptibus, ex quibus constat definitum, vt cum homo prius cognoscitur confusè, siue concipitur, postea intellectus diuidit ipsum, formando duos conceptus de eo, scilicet animalis, & rationalis, qui

conceptus distinctè declarant quid sit homo, & forte illi duo conceptus declarantes hominem, non sunt ens merè rationis.

Aduerte tamen, quòd licet homo vt confusè conceptus, sit tantum ens rationis, quia concipi passiuè est tantum relatio rationis, in se tamen etiam vt præcindit ab omni singularitate, est ens præter actum intellectus, vel ens, cui non repugnat actualis existentia vt in suis singularibus. Pariformiter dico quòd animal, & rationale vt sunt concepta ab intellectu, sunt tantum ens rationis: vt verò in se considerantur, sunt præter omne opus intellectus, vt verò definiunt formaliter, siue vt distinctè declarant, quod homo confusè importat, sunt tantum ens rationis; huiusmodi enim declaratio non potest fieri, nisi per actum intellectus. Et de hoc vide aliquantulum Doctorem in 1. *dist. 36.* soluendo argumenta Henrici. & vide quæ ibi exposui, & notauit. & *dist. 8. primi, quæst. 3.* Et sic patet ista litera.

14.
*Quomodo
homo sit ens
rationis.*

in *Theologi verò videntur*, &c. quia essentialia habent similem modum prædicandi essentiali diuinæ, quia sicut essentia diuina est communis tribus, communitate reali, sic & quolibet perfectio essentialis, quia sicut ista est vera, tres personæ sunt realiter Deus, & sic & ista, tres personæ sunt sapientes realiter, & simpliciter eadem sapientia numero. Et nota quòd commune communitate reali est tantum singulare existens, quod verè, & realiter prædicatur de pluribus, & includitur in illis, cuiusmodi est sola essentia diuina: commune autem, quod non est singulare, non potest realiter communicari, nec vt *quo*, nec vt *quod*. Et quomodo vniuersale dicatur commune pluribus, vide Doctorem in *secundo d. 3. qu. 1.* & ibi quæ notauit in exponendo rationes Doctoris.

Ponit duplex essentialiale in diuinis; alterum, quod dicit respectum ad extrà, ut creator, conseruator, supponit tamen pro absoluto in Deo, connotans dictum respectum, quia non equè primò dicit utrumque, alioquin non diceret vnum conceptum, nec ille respectus conuenit Deo, nisi per aliquid sibi intrinsecum, & commune tribus.

7. **E**X isto secundo patet breuiter de tertio vocabulo, quid sit *notionale*, quia omne *notionale* ° est relatiuum ad intrà, quia tunc esset commune, & non commune.

Secūda distinctio huius vocabuli, quod est *essentialiale*, prout in diuinis specialiter accipitur, potest poni talis, quod aliquod est essentialiale quod importat respectū ad extrà & aliquod non. Istius distinctiois primò primū membrū exponatur. Postea secundū probatur, quia forsitan ab aliquibus posset negari. De primo certum est: quia si Deus dicatur relatiuè ad extrà, oportet aliquod quod illa relatio conueniat Deo secundū aliquod fundamentum proprium, quia non comparatur Deus ad extrà, nisi secundū aliquod intrinsecum sibi, & illud potest dici fundamentum. Ex isto fundamento intrinsecò, cū sit reale, & respectu ad extrà, cū sit rationis, non potest esse aliquid habens conceptum per se vnum; ergo si aliquod nomen simul importat illud intrinsecum Deo, quod est fundamentum comparisonis ad extrà, & cum hoc, illam comparisonem ad extrà; Illud nomen vel non significabit conceptum per se vnum, vel non significabit ambo illa, sed tantū alterum significabit, & alterum connotabit. *essentialiale* ergo in Diuinis, quod scilicet habet conceptum per se vnum, non includit simul, & per se absolutum, & respectum ad extrà: & per consequens si includat respectum ad extrà, non per se illum includit: sed principaliter, & primò, & per se includit absolutum, quod est fundamentum: illum autem respectum connotando includit, & hoc modo intelligitur primum membrum huius distinctiois.

Essentialiale ad intrà & ad extrà.

COMMENTARIUS.

15. **O**Mne notionale est relatiuum ad intrà. Hic loquitur Doctor de relatiuo, vel pertinente ad originem, vel quod est ibi ratione personarum, & non ratione essentia diuinæ; quod dico propter relationem identitatis, & similitudinis & æqualitatis in diuinis quæ non sunt notionalia. Dubium tamen est de spiratione actiua, an dicatur relatio notionalis, quia per illam nō cognoscuntur personæ distinctæ, cū sit communis Patri, & Filio. De hoc vide in primo *dist.* 28. & si non ponit inter notiones, non erit verum quod omne relatiuum ad intrà sit notionale, nisi forte intelligatur sic, quod omne relatiuum ad intrà constituens personam. Si etiam dicatur innascibile, est notionale, ut patet, quia per innascibilitatem cognoscitur distinctè prima persona, & tamen non est relatiuum, ut patet, imò nec forte ens positium, ut videtur tenere Doctor, in primo *dist.* 28. Potest dici, quod loquitur de notionali, vel pertinente ad originem, vel constituente personam in tali esse personali.

Quid dicatur notionale.

Essentialiale an importet respectum ad extrà.

p *Secunda distinctio huius vocabuli, quod est essentialiale, &c.* Primum membrum probat, quæ probatio est satis clara in litera. Non enim intendit Doctor quod aliquod sit essentialiale in di-

uinis, quod per se, & quiditatiuè includat respectum ad creaturam, quia nullum est tale, ut patet in litera. Si dicatur quod respectus creationis in Deo conuenit tribus, ergo essentialiale, & tamen ille respectus rationis, qui necessariò terminatur ad aliquid extrà, dicit vnum conceptum per se vnum. Dicit Doctor, quod nullus talis respectus immediatè conuenit tribus personis, sed tantū mediante aliquo fundamento, quod conuenit tribus, in quo immediatè fundatur, ut patet de respectu creationis, qui immediatè fundatur vel in actu voluntatis diuinæ, vel in voluntate diuina; & quia ista sunt in tribus personis, respectus talis erit similiter in tribus. Dicit igitur Doctor quod tale essentialiale ut puta *create*, vel simul includit respectum ad extrà, & fundamentum absolutum, & tunc non erit vnus conceptus per se, sed tantū per accidens, quia constans ex ente reali absoluto, & ente rationis, dicit tantū conceptum per accidens. Si verò tale essentialiale significat aliquem vnum conceptum per se, non potest significare nisi absolutum in diuinis, connotando respectum ad extrà, qui fundatur in tali absoluto.

SCHOLIVM.

Probat contra alios quatuor rationibus dari alterum essentialiale, quod nullum respectum ad extrà includat. Prima, quia perfectio simpliciter non includit aliquid, cui repugnat esse perfectiorem simpliciter; de quo 1. d. 2. quæst. 1. & confirmat primò, quia respectus
ad

ad extrà est relatio rationis. Secundò, quia nulla relatio potest esse perfectio simpliciter. Secunda, essentia non dicit respectum ad extrà: ergo nec intellectualitas, qua includitur in illa sicut rationale in homine. Tertia, intellectus diuinus, & essentialis & prior omni respectu ad extrà, quia hic fit per actum intellectus, qui necessario supponit intellectum esse. Quarta, actus comprehensiuus Dei est infinitus, quia comprehendit obiectum infinitum: ergo non includit respectum ad extrà, cui repugnat infinitas, qua etiam omni respectui repugnat. Quod ait in secunda ratione intellectualitatem esse de quiditate Dei, & non attributum, intelligit de natura intellectuali (quia si Deus definiri posset, hæc in definitione poneretur) non de potentia, quia secundum eum intellectus & voluntas sunt principia formalia diuersarum rationum, qua non possunt esse de quiditate eiusdem, cum neutrum sit determinabile: ita habet 1. distinct. 13. & distinct. 2. q. 7. ad q. 4. & infra, quodl. 2. num. 10. 19. Nec tamen ista potentia sunt attributa proprie, quia non perficiunt quasi per modum actus secundi, ex Doct. 1. dist. 26. num. 54. & distinct. 5. quest. 4. vide hic I. euect.

Vide Herucum quolibet
prin. q. 2 &
quol. 3. q. 3.
& alios
antiquos.

al. quia tunc
esset in
quolibet
melius
cum sit
perfectio
simpliciter,
& non
esset in
quolibet,
&c.

Idem 11. ci.
c. 16. & 12.
Met. text.
com. 19. &
de Gener.
anim. lib. 2.
cap. 1.

Relatio nõ
est perfectio
simpliciter.

DE secundo membro huius distinctionis, dices fortè: quòd nullum est *essentiale* non includens respectum ad extrà, sed sola essentia est huiusmodi, quòd cunque autè aliud còmune tribus, vel est respectus ad extrà, vel includens respectum ad extrà.

Quia verò solutio quæstionis dependet ab ista distinctione *essentialis* prius posita, quòd scilicet aliquod *essentiale* est absolutum ad intrà, aliquod verò dicit respectum ad extrà; Idè probatur secundum membrum, quòd negandum forsitan alicui videretur, scilicet quòd aliquod *essentiale* non includit aliquem respectum ad extrà, primò per rationem fundatam in auctoritate sumpta: ex ratione perfectionis simpliciter; Secundò per rationem sumptam ex ratione diuinæ essentia; Tertio per rationem sumptam ex ratione intellectus diuini; Quarto ex ratione actus, vel operationis diuinæ.

Prima ratio talis est: quòd est perfectionis simpliciter non includit per se relationem ad creaturam; sed aliquod *essentiale* in diuinis est perfectionis simpliciter: ergo, &c. Probatio maioris. Perfectio simpliciter non includit aliquid per se, cui repugnat per se ratio per se perfectionis simpliciter: † quia tunc non esset in quolibet, melius, cum includat aliquid, cui repugnat ratio perfectionis simpliciter: Sed relationi ad creaturam repugnat, quòd sit perfectio simpliciter, cum sit ad terminum imperfectum, & potentiale: quòd autem necessariò coëxigit aliquid ens potentiale, eo modo, quo relatio coëxigit terminum, tanquam scilicet aliquid secum simul natura, vel prius; illud sic coëxigens non est simpliciter necessarium: nec per consequens simpliciter perfectum. Minor patet ex intentione Anselmi, monol. 15. ubi ponit talem distinctionem, quicquid est præter relatiua, aut est tale, ut omnino melius sit ipsum, quam non ipsum, aut tale, ut non ipsum in aliquo sit melius quam ipsum. Et exposita & declarata ista distinctione, concludit, Sicut nefas est putare, ut substantia summa natura sit aliquid, quo melius sit aliquo modo non ipsum, quam ipsum; sic necesse est, ut sit omnino quicquid melius est ipsum, quam non ipsum. Et postea infert in speciali quid non est; Non est ergo, inquit, corpus, nec aliq. vid. eorum, qua corporei sensus discernunt. Et post subdit in speciali, quid vel quale est: quare, inquit, necesse est ipsum esse viuentem, sapientem, omnipotentem, verum, iustum, æternum, & quicquid absolute est melius ipsum, quam non ipsum. Planum est autem, quòd multa istorum sunt essentialia in diuinis. Habetur ergo ista minor, quòd aliquod *essentiale* in diuinis est perfectio simpliciter: quia melius est in quolibet ipsum, quam non ipsum. Ista sententia Anselmi videtur posse accipi ab Augustino 15. de Trin. c. 4. *Viuentia non viuentibus, intelligentia non intelligentibus, iniustus iusta, beata miseris preferenda † iudicamus. Ac per hoc, quoniam rebus creatis creatorem sine dubitatione præponimus, oportet ut per summe viuere & cuncta intelligere, iustumque & benignissimum & beatissimum fateamur.* Hæc ille. Tenet autem hæc consequentia per propositionem hanc: necesse est ut creator sit quicquid in entibus præfertur ipsum non ipsi: vel ut Anselmus dicit: *Melius est ipsum quam non ipsum.*

Pro ista sententia potest adduci Hilarius 12. de Trin. c. penult. qui loquens ad Patrem ait. *Perfecti Dei, qui & verbum tuum, & sapientia, & virtus est, absoluta generatio est: ut inseparabiliter à te sit semper, qui in his æternarum proprietatum tuarum nominibus, ex te natus est.* Hæc ille. Nihil autem Dei Filius per natiuitatem accepit, quòd dicat respectum ad extrà.

Item secundò, ex eodem medio potest argui accepta pro maiori extremitate hoc quòd est relatio rationis: ut sit maior ista, perfectio simpliciter non includit relationem

8.

9.

nem rationis: minor, quæ priùs: & sequitur conclusio, quòd aliquid essentialiter non includit relationem rationis: omnis autem respectus Dei ad creaturam est rationis tantum, ex 2. d. 30 *primi*: ergo aliquid essentialiter non includit respectum ad extrà. Maiorem istam de respectu rationis probo, sicut primam de respectu ad extrà: quia relationi rationis repugnat perfectio simpliciter: quia est ens diminutum minus habens de entitate, quàm quodcunque reale: quia tantum in consideratione intellectus est habens suum esse.

Item tertio, ex eodem medio potest argui, accipiendo pro maiori extremitate, relationem in communi, sic: perfectio simpliciter non est relatio aliqua, nec includit per se relationem aliquam vltra vt priùs. Hæc maior probatur: quia relatio originis non est perfectio simpliciter: si tamen aliqua relatio esset perfectio simpliciter, maximè de illa videretur.

Ad istas rationes, quæ procedunt ex eodem medio, potest sic responderi, quòd aliud est dicere aliquid esse perfectionem simpliciter: & aliud, aliquid esse perfectionis simpliciter. Primum importat quòd illud essentialiter, siue quidditatiuè sit perfectio simpliciter. Secundum importat, non quòd essentialiter sit perfectio, sed quòd omne tale denominatiuè soli perfectioni simpliciter conueniat.

Ipsam ergo perfectionem simpliciter est quam requirit in illo, de quo prædicatur denominatiuè, & quam ostendit sibi inesse: vt pote † quam vniuersaliter consequitur, & sic est perfectionis simpliciter triplici modo, scilicet præexigendo: ostendendo, siue manifestando: & perfectionem simpliciter consequendo.

Consimiliter exponatur illud Anselmi sic: *In quolibet est melius ipsum quàm non ipsum*, quia hoc verum est intelligendo de prædicatione denominatiua, & præexigendo, ostendendo, & consequendo, vel, *in quolibet est melius ipsum, quàm non ipsum*, quemadmodum esse ipsum denominatiuè ponit illud esse simpliciter perfectum, non quidem sicut aliquid esse album ponit idem esse coloratum, sed sicut aliquid esse album, vel coloratum ponit idem esse superficiatum. Vnde si in aliquo non est melius ipsum esse superficiatum, nec per consequens erit melius ipsum esse album.

Consimiliter exponatur dictum Augustini de præferri. Quæ autem sit intentio Anselmi quære cap. 17. vbi ait: *Eodem modo, & vna consideratione est quicquid est, & omnia illa nomina idē significant*. Nomina, inquam, de quibus loquutus est priùs: *bonus, iustus, &c.*

Quære à d.
1.9.7.

¶ Itē, instatur contra rationem: quia concludit quodcunque essentialiter esse ad se: quia quodcunque illorum est perfectionis simpliciter, sed illud illatum est falsum: vt patet in exēplis Anselmi & Augustini, quia Augustinus ponit, *potentissimum, iustissimū, & Anselmus ponit omnipotentem, iustum, &c.* & tamen ista dicunt respectum ad extrà.

10.

Secunda ratio ad considerationem talis est. In Deo est essentia sub completa actualitate essentia, & hoc merè ex natura rei, sic intelligendo quòd nec essentia, nec aliquid per se inclusum in illa, vel actualitate eius, sit ibi præcisè ex consideratione cuiuscunque intellectus. Hæc propositio sic intellecta satis patet ex dictis in principio istius articuli, exponendo quid intelligendum sit per istū terminum, qui est *essentia*.

Ex hac propositione sequitur ista, quæ est maior rationis, scilicet quòd si aliquid est idem essentialiter essentia, illud est actu in Deo merè ex natura rei, & hoc siue sit idem essentialiter identitate adæquata, sicut in creaturis est illud idem, quod intelligitur per definitionem, ei, quod intelligitur per definitum: siue sit idem tanquam inclusum essentialiter in illo, quomodo illud quod intelligitur per partem definitionis posset dici idem ei quod intelligitur per definitum.

Identitas ad æquata, & inadæquata.

Nam contradictio videtur esse, quòd aliquid sit realiter actu, & quòd illud, quod est idem sibi essentialiter, hoc modo, vel illo, non sit realiter in actu. Nunc autem intellectualitas, siue vita intellectualis, vel intellectualis, est idem essentialiter essentia diuina, sic intelligendo, quòd non tantum est idem realiter ipsi essentia: & hoc identitate simplici: sicut fortè quodcunque attributum ponitur idem ipsi essentia: sed hoc modo est idem sibi, quod si ipsa essentia diuina definiretur, vita intellectualis, siue intellectualitas, non esset extra eius definitionem, sicut *sapiens*, vel *bonum*.

Intellectualitas est de qualitate Dei.

11.

Maior patet: nam, secundum iam dicta in principio istius articuli, essentia est ibi ex natura rei: ergo quicquid includitur in ratione essentia. Minor sic intelligitur, quòd intellectualitas quidem non habet rationem attributi quasi secundi aduenientis ipsi: sed rationem perfectionis omnino intimæ, quemadmodum vita etiam in Deo est actus non attributus, siue adueniens, sed omnino intimus, & idem essentia. Ista etiam vita perfecta, quæ soli Deo cõuenit, cuiusmodi est vita intellectualis, est idē essentialiter ipsi

Vide 12.
Met. 1. ex.
com. 39.
Et 35.

ipsi primæ essentia. Hæc minor sic intellecta probatur auctoritate & ratione: auctoritate Augustini 15. de Trin. c. 5. *Quæ vita, inquit, dicitur in Deo, ipsa est essentia eius, atque natura: hæc autem vita non talis est, qualis inest a-bori, nec qualis inest pecori, quod habet sensum, sed nullum habet intellectum: at illa vita, quæ Deus est, sentit atque intelligit omnia, & sentit mente, non corpore: quia spiritus est Deus.* Hæc ille. Vult ergo dicere, quòd illa vita, quæ est essentia diuina est per se intellectualis.

Idem 2.
de Anima
1. c. 32.

Item, 6. de Trin. c. ult. loquens de Deo, ait sic *Vbi est prima, & summa vita, cui non est aliud viuere, & aliud esse: sed idem esse, & viuere: & quale sit illud viuere, quia intellectualiale, subdit, primus ac summus intellectus, cui non est aliud viuere, aliud intelligere, hæc ille.* Minor etiam ista ratione probatur sic: Cuicumque non repugnat esse idem alicui substantiæ essentialiter, illud non conuenit verissimè † alicui substantiæ, nisi conueniat sibi essentialiter: sed intellectualitati repugnat esse idem (cui conuenit) essentialiter, sicut patet in creaturis: quia quæcunque substantia est intellectualis: intellectualitas est intra rationem essentialem eius. Sicut etiam in speciali patet in homine, in cuius ratione ponitur *rationalis*. Et per consequens ista intellectualitas, quæ per se intelligitur per *rationalis*, est idem homini essentialiter, inòd vt actualissimum & completissimum in essentia: ergo cum Deus verissimè sit intellectualis, eius intellectualitas erit idem essentialiter eius essentia.

Al. illi.

Tertia ratio † sumitur ex parte intellectus diuini sic: Nullus intellectus habet esse actuale proprium, & primum intellectus per aliquem actum intelligendi conuenientem sibi, vel supposito secundum ipsum. Hoc patet: quia omnis actus intelligendi, vel naturaliter præexigit intellectum, cuius est, habentem proprium actuale esse intellectus, vel saltem coëxigit, ita quòd nullo modo tale esse actuale proprium intellectus, nec aliquid per se inclusum in tali esse actuali, per actum intelligendi ipsi intellectui attribuitur. Quia omnis actus est posterior; & idèd præexigit suum prius; ergo in Deo intellectus, vt intellectus suum primum esse actuale, nec aliquid per se inclusum in illo esse, non habet præcisè per *intelligere* diuinum; sed comparatio essentia diuinæ ad quodcunque extrà habet proprium & primum esse suum actuale per *intelligere* diuinum: ergo intellectus in Deo, vt actu intellectus, non includit aliquam comparisonem ad extrà. Probatio minoris: comparatio cuiuscunque intinseci in Deo ad quodcunque extrinsecum, cum sit respectus rationis, habet esse suum primum, & proprium per actum alicuius intellectus comparantis; sed quodcunque intrinsecum potest ad quodcunque extrinsecum per quemcunque actum intellectus creati comparari, illud ad idem comparari potest per actum intellectus diuini, quia intellectus ille potest obiectum illud sub omni ratione ex parte obiecti intelligere, sub qua est intelligibile † cum sit ei adæquatus, & eius comprehensiuus; sed quicquid intellectus diuinus potest ad quodcunque comparare † intelligendo, hoc actu intelligendo comparat, quia nulla est ibi potentia sine actu ad quodcunque intrinsecum, ergo per actum intellectus diuini actu comparatur quodcunque intrinsecum ad quodcunque aliud, ad quod potest intelligendo comparari, & per consequens comparatio cuiuscunque talis ad quodcunque tale, habet esse suum proprium actuale per actum intellectus diuini comparantis: non dico quæcunque comparatio huius ad hoc, quia non formaliter illa: quia intellectus creatus comparabit, sed aliqua comparatio huius extremi ad hoc extremum.

Intellectum
Dei potest
comparare
ad extrà.

3. Phy.
1. 31.

Ex hoc vterius patet secunda pars minoris, scilicet quòd comparatio alicuius intrinseci ad aliquod extrinsecum habet suum primum esse & proprium per illud *intelligere*: quia illud *intelligere* est primum *intelligere* respectu huius obiecti, & primitate essentiali, siue perfectionis: & primitate durationis: quia æternum. Nec enim est simul perfectione cum *intelligere* creato, nec posterius: quia vtroque modo sequitur quòd esset limitatum, & mensuratum, nec est simul, nec posterius duratione quocunque *intelligere* creato, quia tunc sequeretur quòd *intelligere* in Deo, vt *intelligere*, esset nouum.

ADDITION.

Vel sic potest formari ratio: nulla potentia habet suum primum esse per operationem suam. Hoc patet de se: quia nihil seipsum producit ad esse, vt sit. 1. de Trin. nec per consequens aliqua potentia per operationem, quæ est ab ipsa, accipit suum esse primum: sed omne intelligere est operatio intellectus, vt intellectus: ergo intellectus, vt intellectus, non habet primum esse in Deo per operationem suam: sed quicquid est in Deo per comparisonem ad extrà, in quantum huiusmodi, habet suum esse per intellectus operationem, siue intellectionem, quia esse eius consistit in consideratione intellectus: cum sit esse relationis rationis: ergo, &c.

13. Quarta ratio sumitur ex parte operationis, seu actus intelligendi, & hoc sic. Actus ille, quo Deus comprehendit essentiam suam, ut obiectum beatificum, sub ratione, qua talis, est in Deo ex natura rei: sed per *intelligere*, ut *intelligere*, comprehendit essentiam suam ut obiectum beatificum, ergo. Maior probatur, quia infinitas intensiva non competit alicui enti rationis, sed solum enti reali, quod arguo, quia omne ens rationis est sola relatio rationis, sed nulli relationi infinitas competit, etiam reali: ut patebit *infra q. 5.* Illud autem quo Deus comprehendit essentiam suam, ut infinitam, sub ratione, qua est comprehensivum, est infinitum, quia infinitum obiectum, ut infinitum, comprehendit non potest aliquo actu nisi infinito, ut infinito: ergo cum infinitum simpliciter in perfectione non includat per se aliquid, cui intrinsicè repugnat infinitas: sequitur, quod infinitum simpliciter non est ens rationis, nec includit per se primum ens rationis.

2. de Anima t. 42. c. 1.
Infinitum non includit ens rationis.

Istas propositiones expositas, & probatas coniungendo loco maioris, & minoris in syllogismo, arguitur sic. Illud quod est essentiae divinae idem essentialiter est actu in Deo merè ex natura rei: sed intellectualitas, siue vita intellectualis est huiusmodi, ergo est in Deo merè ex natura rei.

14. Ex hoc ulterius: quicquid est actu intellectuale, siue vivens vitam intellectualem, & hoc merè ex natura rei, habet actu, vel potest habere actu intellectum, ut intellectum, & *intelligere*, ut *intelligere*, Deus autem est actu intellectualis, siue vivens vitam intellectualem merè ex natura rei: sicut conclusum est in primo syllogismo; ergo Deus habet actu, vel actu potest habere intellectum, ut intellectum, & *intelligere* ut *intelligere*: sed non potest habere actu aliquod ens reale, siue ex natura rei, quod iam non habet ex natura rei, quia hoc esset contra eius simplicitatem: ergo Deus actu habet intellectum, ut intellectum, & *intelligere*, ut *intelligere*, & hoc merè ex natura rei: sed nullus respectus Dei est ad extram, nec aliquid per se includens talem respectum est in Deo actu ex natura rei, quia respectus eius ad extram non potest esse nisi relatio rationis: ergo aliquod essentiale, puta *intelligere* est sic absolutum, quod nec est respectus ad extram, nec per se talem respectum includens. Maior secundi syllogismi probatur sic, natura vivens verè habet realiter, vel habere potest operationem vitalem, quae sit ens reale, sic intelligendo, quod nec sit ens rationis, nec per se tale ens includens: quia operatio talis est propria perfectio naturae intellectivae, unde & in ista ponitur consistere beatitudo talis naturae. Propria autem perfectio, & praecipue beatifica naturae habentis esse vivum ex natura rei, non potest esse ens rationis, nec per se includens ens rationis: quia ens rationis est ita diminutum, quod non potest esse perfectio per se entis realis, nunc autem intellectio, ut intellectio, est propria operatio naturae viventis vitam intellectualem.

Nulius respectus ad extram est in Deo ex natura rei.

Et si proteruendo negetur hoc in Deo, Philosophus videtur specialiter hoc concedere de ipso 12. Met ubi tractans quaestionem de intellectu & *intelligere* diuino; ait sic: *si non intelligat, supple Deus, actu, sed habet se quemadmodum sit dormiens, quid utique, inquit, esset insigne & venerabile, siue intelligat: non est autem hoc, quod sua intelligentia, sed potentia. Non erit itaque optima substantia: per intelligere enim ei honorabile inest.* Ideo 10. Ethic. c. 10. *Perfecta felicitas, quoniam speculativa quadam est operatio, apparet, & hinc utique apparebit. Deos enim maxime suspicati sumus beatos & felices esse: actiones autem quales attribueri debent est ipsis, & post exclusis ab eis actionibus virtutum moralium, subdit: sed tamen vivere omnes suspicati sunt eos, & operari, non enim oportet dormire.* Et paulò post concludit; *quare Dei operatio beatitudine differens speculativa utique erit, & humanarum utique, quae huic cognatissima felicissima.*

Tex. 31.

COMMENTARIUS.

16. q. **Q**uia verò solutio, &c. Hic Doctor intendit probare quod sint multa essentialia in Deo, quae nullum respectum includunt ad extram, & probat quatuor rationibus.

1. Prima ratio talis est, quod est perfectionis simpliciter. De hoc vide quae exposui in primo, d. 2. parte secunda q. 1. art. 1. Quidquid enim per se includitur in perfectione simpliciter, est perfectio simpliciter: patet, quia tota entitas perfectionis simpliciter est ex omnibus per se, & quiditatiuè

inclusis. Sequitur in litera: *Sed relationi ad creaturam repugnat quod sit perfectio simpliciter, &c.* Tota probatio huius stat in hoc, quia si relatio ad sui esse de necessitate coexistit secum ens imperfectum, vel potentiale, quod scilicet natum esse esse subiectum accidentium, vel possibile, quod potest esse, & non esse, necessariò erit imperfecta, patet. Tum, quia dependet ad ens imperfectum. Tum, quia tali termino destructo necessariò destruitur relatio, cum in suo esse necessariò depen-

deat ab illo, & sic non erit necesse esse, nec per consequens perfectio simpliciter. Et quod dicit de coëxigētia secum simul, vel prius. Aliqui exponunt simultatem respectu relatiui, quia relatiua sunt simul naturā, & prioritatem exponunt de absoluto correlatiui. Sed hæc expositio non videtur ad mentem Doctoris, quia tam *simul*, quam *prius* debet referri ad terminum talis relationis, & non ad correlatiuum, patet per literam Doctoris cum dicit: *Eo modo quo relatio coëxigit terminum tanquam scilicet aliquid secum, &c.* Dicit ergo quod si relatio coëxigit ad sui esse terminum potentialem, siue quod ille terminus necessariò sit simul, siue sit prius ipsa, &c. Sequitur ibi, *Minor patet ex intentione Anselmi.* Ista minor est: sed aliquid essentiale est perfectio simpliciter. Quæ minor probatur auctoritatibus & Anselmi Monol. 17. & Augustini 1. 5. de Trin. c. 4. vel 5. quæ probatio clara est in litera.

17.
Difficultates
voluntas.

In ista tamen litera occurrunt aliquæ difficultates. Prima in hoc, quod dicit, quod perfectio simpliciter non includit aliquid per se, cui repugnat ratio perfectionis simpliciter, & hoc videtur dubium. Tum, quia essentia diuina includit per se propriam hæcēitatem, cui tamen repugnat ratio perfectionis simpliciter, vt patet. Quod autem sic per se includat, patet à Doctore in primo, d. 2. d. 5. q. 2. & alibi, vbi dicit quod Deitas est formaliter de se hæc. Tum etiam, quia vltimæ differentię ex quo non sunt ens quiditatiuè, nec passionē entis, non videntur perfectiones simpliciter, & tamen per se videntur includi in aliquibus perfectionibus simpliciter, vt vltima differentia, quæ bonitas infinita differt à sapientia diuina infinita. Et quod talis differentia vltima per se includatur in entitate cuius est, videtur innuere Doctor in 1. d. 3. q. 3. Tum, quia conceptus entis vt huiusmodi, non dicitur quod sit perfectio simpliciter, quia vt sic, non includit infinitatem, & tamen per se includitur in perfectione simpliciter: patet, quia per se primo modo prædicatur de Deo, & de intellectu diuino, vt probat Doctor d. 3. q. 1. & 4. & d. 8.

Secundò dubitatur circa hoc, quod dicit, quod illi repugnat perfectio simpliciter, quod coëxigit secum, vel simul, vel prius naturā: terminum imperfectum, quia intellectio diuina est perfectio simpliciter, & tamen necessariò est ad terminum imperfectum, quia ad obiecta secundaria. Est enim impossibile esse intellectionem diuinam quin ad obiecta secundaria terminetur, vt posset patere à Doctore in 1. d. 3. quæst. 4. dist. 35. 36. 43. & in Quodlib. quæst. 13.

Tertiò dubitatur in hoc, quod dicit, quod illud quod non est simpliciter necessarium non est perfectio simpliciter: quia aut loquitur de necessariò formaliter, & ex sua ratione formali; aut quia realiter identificatur alicui, quod ex sua ratione formali est necesse esse. Si intelligatur primo modo, non videtur esse verū, quia attributa multa in diuinis sunt perfectiones simpliciter, & tamen non videntur formaliter necessaria. Non enim bonitas Dei formaliter sumpta, videlicet pro sua ratione formali, videtur formaliter necessaria. Tum, quia in diuinis essent plura necesse esse actu existentia, quia necessitas est conditio existentis. Tum, quia ratio formalis bonitatis non videtur formaliter necesse esse, quia tunc (cum differat formaliter à sapientia diuina, vt patet à Doctore in primo, d. 8. q. penult.) id in quo conue-

An attributa
sunt perfectio-
nes simplici-
ter.

nitet quiditatiuè cum aliò attributo, & id quo differret, esset necesse esse, & sic in bonitate diuina essent duæ rationes necessariò essendi, et si, per possibile, vel impossibile, circumscripta alia ratione necessariò essendi esset necesse esse, & non necesse esse, vt faciliter potest deduci per argumentum Doctoris dist. 2. par. 1. primi Sententiarum.

Respondeo ad difficultates. Et ad primam dico, quod omne inclusum per se primo modo in perfectione simpliciter est perfectio simpliciter propter rationem Doctoris. Ad instantias, cum dicitur de hæcēitate Dei. Dico quod hæcēitas Deitatis nullo modo differt à Deitate, cum Deitas sit ex sua ratione formali hæc, ita quod hæcēitas non dicitur propriè de formali ratione Dei, cum nullo modo differat. Non enim est aliquo modo actus essentiæ diuinæ, vt patet à Doctore in primo, d. 5. q. 2. Essentia enim diuina vt essentia, est in vltima, & perfectissima actualitate, vt patet à Doctore in pluribus locis. Posito etiam per impossibile, quod differret ab essentia, & esset de essentia ipsius, dico quod hæcēitas, illa esset perfectio simpliciter, quia etiam in creaturis diceret perfectionem additam naturæ creatæ, vt patet à Doctore in primo, d. 5. q. 2. & in 2. d. 3. q. 6. Si ergo in diuinis diceret perfectionem, non posset dicere nisi perfectionem simpliciter, cum omnis perfectio diuina sit perfectio simpliciter. Non est autem sic de actu personali, quia talis nullam perfectionem includit, vt patet à Doctore in primo, d. 26. & alibi sæpè.

Ad secundam instantiam de vltimis differentis, &c. Dico, quod bonitas diuina fortè seipsa differt à sapientia diuina, quia fortè non habet quo conueniat, & quo differat, etsi conueniant in aliquo conceptu communi in quid, non tamen fortè conueniant in aliqua realitate quiditatiuè. Posito etiam quod in bonitate includeretur per se ex natura rei aliqua vltima differentia, dico, quod illa esset perfectio simpliciter, nec enim est necesse quod omnis perfectio simpliciter sit ens quiditatiuè, aut passio entis, sufficit enim quod sit entitas, cui ex sua ratione non repugnet infinitas. Quæcunque enim entitas dicens perfectionem, vel cui ex ratione sua formali non repugnat perfectio, si ponitur formaliter in diuinis, erit necessariò perfectio simpliciter, cum ibi nulla sit perfectio nisi in summo.

Ad tertiam instantiam de conceptu entis, &c. Dico primò, quod ens in communi est perfectio simpliciter, saltem permissiue, quia potest esse in aliquo actu perfectio simpliciter. Dico secundò, quod etsi conceptus entis prædicatur in quid de Deo, adhuc non sequitur quod infertur, quia distinguo de prædicari in quid. Aliquid enim prædicatur in quid de alio, ita, quod est verè de quiditate, & essentia illius, & per se includitur in intellectu eius, de quo prædicatur. Aliquid verò dicitur prædicari in quid tantum conceptibiliter, non tamen est de essentia illius, sed ex hoc dicitur prædicari in quid, quia abstrahitur ab entitate quiditatiua. Hoc secundo modo conceptus entis prædicatur in quid de Deo, non autem primo modo. Et de hoc vide quæ exposui super primo Doctore d. 2. p. 2. q. 1. ar. vlt. & d. 2. 5. q. unica. Dico tertid, quod accipiēdo entitatē quæ dicitur de Deo, pro entitate ex natura rei, illa erit perfectio simpliciter.

Ad secundum dubium principale est facilis responso,

18.
Responso ad
difficultates

Ad primam
difficultatem.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Aliquid dicitur
prædicatur
in quid duobus
modis.

Ad secundum
dubium.

responsio, quia etsi actus intellectus diuinus terminetur ad obiecta secundaria, non tamen sic coëxigit illa secum, nec simul, nec in aliquo priori naturæ, cum illa sint producta in tali esse ab actu illo. Simpliciter enim est prior actus intellectus diuini quam sint obiecta secundaria, imò intellectio diuina est etiam prior personis diuinis, cum sit perfectio essentialis, & personæ sunt simpliciter priores obiectis secundariis, cum personæ intelligantur esse in primo instanti naturæ, & obiecta secundaria sunt tantum in secundo instanti naturæ, vt subtiliter probat Doctor in secundo, d. 1. q. 1. & ibi vide quæ singulariter notauit de istis ordinibus prioris, & posterioris. Dico secundò, quòd Doctor limitatè loquitur, & non sic absolutè: intelligit enim sic, quando A, coëgit secum B ad sui esse, vel simul, vel prius naturâ, ita quòd B non existente impossibile est A esse, &c. Et quòd sic intelligat, patet cum ibi dicit: *Quod autem necessariò coëxigit aliquid ens potentiale, eo modo quo relatio coëxigit terminum, &c.* Sed relatio sic coëxigit terminum, quòd est impossibile ipsam esse, terminò non existente. In proposito autem intellectio diuina ad sui esse non coëxigit secum aliquam creaturam, &c. patet, quia in se est prior, etsi, per impossibile, nulla creatura esset, nec in esse simpliciter, nec in esse secundum quid, esset necessariò intellectio diuina.

Ad vltimum
dubium.

Ad vltimum dubium dico, quòd esset formaliter necesse esse, ita, quòd entitas bonitatis diuinæ esset simpliciter necessaria formaliter, licet originatiuè ab essentia diuina. Et cum dicitur, quòd tunc essent plura necesse esse. Dico, quòd non est inconueniens esse plura necesse esse, tantum formaliter distincta, esset benè inconueniens, si essent realiter distincta. Et cum vltimò dicitur, quòd essent in illa plures rationes formales necessariò essendi, Patet responsio ex his quæ notauit in primo d. 2. parte 1. q. 1. art. vlt.

5. 0.

1 Pro ista sententia potest adduci Hilarius, &c. Hoc est extra literam Doctoris vsque ibi: *Secunda ratio ad conclusionem, &c.* Non tamen credo illam literam continere aliquod falsi, rectè intelligendo. Et quia illa tres rationes, quæ sumuntur ex prima ratione videntur concludere de omni respectu ad extrâ, quòd non sit perfectio simpliciter, cuius tamen oppositum patet per Anselmum & Augustinum, quia Augustinus ponit potentissimum, iustissimum, &c. & Anselmus ponit omnipotentem, iustissimum, &c. & tamen ista dicunt respectum ad extrâ.

Aliud est esse perfectionis simpliciter, & aliud est esse perfectionem simpliciter.

Respondet distinguendo de perfectione simpliciter. Quia aliud est esse perfectionis simpliciter, & aliud esse perfectionem simpliciter. Secundum importat esse essentialiter, & quiditatiuè perfectionem simpliciter, ita quòd illud tale præcisè sumptum in suo esse formali, siue essentiali, circumscripto omni eo, quod non est de intellectu eius, dicit perfectionem simpliciter. Et hoc modo nulla relatio, siue ad intrâ, siue ad extrâ, siue realis, siue rationis, est perfectio simpliciter, & sic ille rationes concludunt. Primum verò importat, non quòd tale sit perfectio simpliciter quiditatiuè, sed quòd tale denominatiuè soli perfectioni simpliciter quiditatiuè acceptæ conueniat. Et hoc modo sunt multæ perfectiones simpliciter in Deo, sicut respectus omnipotentis, qui terminatur ad obiectum possibile, qui tantum fundatur in aliquo absoluto, in Deo dicente per-

fectionem omnino illimitatam, siue perfectionem simpliciter: patet, quia talis respectus non potest fundari in aliqua creatura, quæ uis perfectissima. Hoc idem dico de multis aliis relationibus ad extrâ, & hoc modo illæ rationes non procedunt. Hoc etiam modo aliquid potest dici perfectionis simpliciter tripliter. Primò, præexigendo, vt creatio respectus præexigit necessariò aliquid, in quo fundetur quod sit perfectio simpliciter, puta, voluntatem diuinam. Secundò, ostendendo, siue manifestando, & sic cognito isto respectu, qui est creare manifestatur nobis aliquaratio formalis absoluta, quæ sit ratio formalis creandi, quæ erit perfectio simpliciter. Tertio, consequendo perfectionem simpliciter, sicut relatio creatoris ad creaturam consequitur potentiam creaturam, quæ necessariò est perfectio simpliciter, accipiendo potentiam creaturam tantum fundamentaliter. His ergo tribus modis potest concedi respectum aliquem, siue rationis esse perfectionis simpliciter.

Aliquid potest dici perfectionis simpliciter tripliter.

2. 1.

Item instatur contra rationem. Hic Doctor instat contra primam rationem principalem, quia si nulla perfectio simpliciter includit respectum ad extrâ, ergo nullum essenziale includit respectum ad extrâ, cum omne tale sit perfectio simpliciter. Hoc autem est falsum, & contra Anselmum, & Augustinum, qui ponunt multa essentialia includere respectum ad extrâ, quæ, secundum eos, dicunt perfectionem simpliciter, vt patet de omnipotente & iustissimo.

Respondeo, quòd si accipitur essenziale illud, puta omnipotentem, pro respectu solo ad creaturam, sic non est perfectio simpliciter, licet possit esse perfectionis simpliciter, modo præexposito. Si verò accipitur pro immediato fundamento, quia omnis talis respectus immediatè fundatur in aliquo absoluto, vt supra patuit, tunc erit perfectio simpliciter, quia fundamentum illud erit aliqua perfectio absoluta in Deo; & omnis talis est perfectio simpliciter. Si verò accipitur pro fundamento, & respectu simul, tunc non dicunt vnum conceptum per se, vt supra patuit à Doctore Et sic patet ad instantiam.

Secunda ratio principalis. Hæc est secunda ratio principalis, quæ Doctor intendit probare, quòd aliquod attributum, siue aliquod essenziale non includat per se respectum ad extrâ, & accipit in ista ratione essenziale, non tantum pro essentiali attributo, vt bonitas, quæ non est de essentia Dei, & tamen est essenziale. Sed etiam accipit hic essenziale pro eo, quod est de essentia Dei, cuiusmodi est intellectualitas, &c. Et licet in ista quaestione principaliter intendat loqui de essentiali, quod non est de quiditate Deitatis, cum quaerit an essentialia sint immediatiore essentie, quam notionalia, incidentaliter tamen probat huc de essentiali quiditatiuò, quòd non includat respectum ad extrâ, vt vult Thomas vbi supra, & Gorfodus, quòd in Deo sunt ibi intellectus, & voluntas, tantum per comparationem ad extrâ, contra quam opinionem etiam subtiliter arguit Doctor in primo, d. 8. q. penult. & vide quæ ibi exposui. Hoc præmissò, expono ratione Doctoris. Cum dicit, quòd in Deo est essentia merè ex natura rei, quæ ex se nulli includit respectu ad extrâ. Et hoc statim intendit inferre, quòd omnia quæ sunt de conceptu quiditatiuò essentia, sint ibi ex natura rei. Et ab omnibus communiter conceditur, quòd in Deo est essentia sub ratione absolutissima, sic

Notæ.

quòd nullum includit respectum ad extrà, sequitur quòd habent hoc idem concedere de intellectu, & voluntate.

His præmissis formatur ratio: Quidquid est idem alicui habenti esse ex natura rei, idem dico essentialiter illud, quod est sic idem, est ibi merè ex natura rei: sed intellectualitas est idem essentialiter essentiæ diuinæ habenti verum esse ex natura rei; ergo intellectualitas est in Deo merè ex natura rei. Maior declaratur quomodo intelligatur, & postea probatur. Dicit enim, & hoc siue ut idem essentialiter identitate adæquata, id est, convertibili, ut etiam exposui in primo, *dist. 2. par. 2.* sicut in creaturis definitio est idem definitio. Siue sit idem tanquam inclusum essentialiter in illo, quomodo illud quod intelligitur per partem definitionis posset dici idem ei, quod intelligitur per definitum. Hoc præmissis, probat maiorem sic; quia videtur contradictio quòd aliquid sit realiter in actu; & quòd id quod est idem essentialiter, siue adæquate, siue non adæquate non sit realiter in actu. Minor patet, quia intellectualitas sic est idem essentiæ diuinæ, quòd si essentia diuina definiretur, non esset extra definitionem eius, sicut sapiens, vel bonum esset extra definitionem essentiæ diuinæ, si definiretur. Et post declarat quomodo vita, & intellectus sunt idem essentiæ, quia non habent rationem attributi, quasi actus secundi aduenientis ipsi, sed rationem perfectionis omnino intimæ, & hoc probat tam de vita, quàm de intellectualitate per auctoritates 15. de Trin. cap. 5. vel 7. quæ sunt claræ in litera.

23. Ponitur vnum *Extra.* Paulò ante ibi: *Nam licet aliquid possit esse in re ex natura rei, licet eius definitio, vel pars definitionis non sit actu completo in re, sed tantum in intellectu considerante, tamen id quod intelligitur per definitionem, vel partem definitionis, sicut significatum per ipsum signum, necessarium est in re actu, si id quod intelligitur per definitum sit in re actu.* Sed quomodo hæc litera intelligatur, vide quæ suprà exposui de definitione in præsentis quæstione, quomodo definitio potest dici ens rationis, & quomodo non.

Aliqui tamen Scotistæ arguunt, probando quòd vita intellectualis non sit de essentia Deitatis. Et arguunt sic: Intellectus & voluntas non sunt idem formaliter essentiæ diuinæ: sed vita intellectualis sumitur ab intellectu; ergo non est idem perfecta identitate essentiæ diuinæ. Respondetur, præmittendo vnum, quòd prædicata quædam sumuntur à composito, puta ab homine, genus, & differentia secundum aliquos Scotistas, sumuntur à parte, puta rationale ab intellectu, & genus à parte materialis, puta ab anima sensitua. Isti tamen dicunt quòd prædicatum formale tantum sumitur à tertia entitate, puta ab humanitate, & sic est de essentia, & quidditate ipsius. Et sic dicunt quòd vita intellectualis non sumitur ab intellectu diuino, sed ab essentia diuina.

24. Dico primò, quòd isti non loquuntur secundum intentionem Scoti scilicet quòd differentia sumatur tantum à tertia entitate. Doctor enim expressè vult in primo, *dist. 3. quæst. 3.* quòd sumatur à parte formalis, ubi sic dicit ad litteram: *Distinguo, inquit, de differentiis, quia aliqua possunt sumi à parte essentiali ultima, quæ est res, & natura alia ab illo, à quo sumitur conceptus generis. Sicuti signatur pluralitas formarum, & genus dicatur sumi à parte essentiali priori, & differentia specifica à forma ultima: tunc sensus ens dicitur in quid*

*de illa parte essentiali, à qua sumitur differentia talis specifica, ita dicitur in quid de tali differentia in abstracto, ita quòd sicut hæc est in quid, Anima intellectiva est ens, accipiendo eundem conceptum entis, secundum quem dicitur de homine, vel de albedine, ita hæc est in quid, Rationalitas est ens. Hæc Scotus. Item in primo, *dist. 8. quæst. 2.* sic dicit: *In aliquibus, inquit, creaturis genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, sicut ponendo plures formas in homine, animal accipitur à sensitua, & rationale ab intellectiva, & tunc illa res, à qua accipitur genus, verè est potentialis, ab illa re, à qua accipitur differentia. Aliquod ibi non sunt res, & res sicut in accidentibus, saltem in una re est aliqua prima realitas, à qua sumitur genus, & alia realitas, à qua sumitur differentia.* Hæc ille ad litteram. Hoc etiam idem patet in pluribus aliis locis, sed ista sufficiunt pro nunc. Posset etiam probari ratione ostensiva, & ratione ducente ad impossibile, quòd ultima differentia in composito reali non potest sumi à tertia entitate. Sed quia hoc esset multum declinare à principali proposito, idè ad præsens omitto. Et faciliter potest responderi ad rationem illius, & dico, quòd intellectualitas est de essentia Deitatis, quicquid sit de intellectu, quia ut sic, forte non ponitur de essentia, & similiter quidditas voluntatis est de essentia, etsi fortè voluntas, ut sic, nõ sit de essentia, & tunc si vita intellectualis sumitur ab istis, patet quòd erit de essentia Deitatis.*

25. Sed occurrunt aliquæ non parvæ difficultates. Prima est de hoc, quòd dicit Doctor quòd intellectualitas est de essentia Deitatis, quia si sic, sequitur quòd voluntas erit similiter de essentia, cum non sit maior ratio de vno, quàm de alio, & sic videntur sequi aliqua falsa. Primò, quia tunc essentia esset necessaria duplici ratione formali necessitatis, & nunc per argumentum Doctoris in primo, *d. 2. p. 1. q. 1. art. ult.* per impossibile circumscripta vna ratione formali, necessariò essendi, essentia diuina esset simpliciter necesse esse, stante vna ratione formali necessariò essendi, & tunc esset necesse esse alia circumscripta. Sed intellectus, & voluntas sunt duæ entitates distinctæ in essentia diuina, & formaliter necessaria, ut patet: ergo. Secundò, sequitur quòd intellectus, & voluntas si ponantur de essentia Dei, dicunt duas existentias alias ab existentia essentiæ diuinæ, quòd videtur inconueniens. Patet consequentia. Tum, quia existentia ponitur de essentia Dei, ergo quæcumque sunt de essentia Dei, verè existunt, & ut existunt sunt de essentia Dei, & sic duæ existentie ab inuicem distinctæ sunt de essentia Dei, quòd videtur omnino absurdum. Tum, quia per Doctorem præsentis quæst. qui facit hanc consequentiam, essentia est in diuinis simpliciter ex natura rei; ergo quicquid est de essentia eius, est ibi ex natura rei, supple in actuali existentia; ergo. Tum, quia ponuntur principia formalia perfectissima, tam operatiua, quam productiua, ut patet à Doctore in pluribus locis; ergo propriam includunt existentiam.

26. Secunda difficultas est, quia ponendo intellectualitatem de essentia Dei, statim videtur contradicere dictis suis, quia ponit intellectum dici vniocè de intellectu creato, & de intellectu diuino; ergo cum intellectu creatus non sit de essentia animæ, sed tantum eius potentia, ut patet ab ipso in 2. d. 16. sequitur quòd etiam intellectus diuinus non erit de essentia Dei. Patet consequentia,

Intellectualitas ponitur de essentia Dei similiter vita.

Intellectualitas est de essentia Deitatis.

25. Difficultates notanda.

Opinio aliquorum Scotistarum.

24. Isti non loquuntur secundum intentionem Scoti.

ria, quia intellectus creatus, & diuinus sunt eiusdem rationis, cum conueniant quiditatiuè in intellectu communi: ergo si vnus non est de essentia alicuius, nec alius similiter erit.

Respondedo, & primò suppono aliqua. Primum, quòd quicquid est in diuinis ex natura rei, sic est in vltima, & perfectissima actualitate, vt sibi omnino repugnet posse determinari, vel contrahi ad aliquam maiorem actualitatem. Hoc satis patere potest ex multis dictis Doctoris in primo, dist. 2. par. 1. quest. 1. & par. 2. q. 1. d. 5. q. 2. d. 26. & sic intellectus, & voluntas sunt ibi ex natura rei in vltima actualitate. Secundo suppono, quòd aliquid esse de essentia alicuius, potest multipliciter intelligi. Primò, quòd sit de essentia constitutiue; ita quòd sit realis quiditatiuè constituens aliquid in esse essentiali, vel quiditatiuo. Secundo aliquid potest dici de essentia, quòd licet non constituat, tamen est ita intimum illi, quòd non distinguitur ab illo, nec vt quasi passio, sed circumscripta omni passione adhuc est intimum, & sic intimum, vt ipso circumscripto esset impossibile perfectè intelligere illud, cui ponitur sic intimum: sic vt nec perfectè essentialiter, siue quiditatiuè intelligi possit, & hoc ex natura rei. Tertio, aliquid potest dici de essentia; non quòd quiditatiuè constituat, nec sit ex natura rei distinctum, sed quòd sit talis entitas, à qua per intellectum possit abstrahi aliquis conceptus dictus in quid, eo modo quo exposui in primo, d. 2. par. 2. q. 1. ar. ult. d. 25. q. unica. Vide ibi aliqua valde notabilia. Quarto aliquid potest dici de essentia alicuius, ex hoc, quòd est talis entitas, quæ si realiter, vel ex natura rei distingueretur ab illo, cuius ponitur de essentia, vt includeretur quiditatiuè, & ex natura rei constitueret quiditatiuè. Dico tunc, quòd primo modo nihil potest poni de essentia Dei, quia tunc esset ibi saltem quasi compositio, quæ omnino sonat imperfectionem. Et ideo Doctor in primo, dist. 5. quest. 2. & dist. 26. negat in diuinis omnem compositionem, vel quasi compositionem. Secundo modo potest aliquid esse de essentia Dei, quia hoc modo nullam ponit compositionem, nec quasi compositionem, nec sonat imperfectionem aliquam: & hoc modo intellectualitas ponitur de essentia Dei, vt patet à Doctore presenti quest. Tertio modo fortè potest poni aliquid de essentia, quia conceptus entis potest abstrahi ab aliqua realitate, qui dicitur in quid de Deo: sed ille conceptus est simpliciter posterior; nec tamen sic intelligo, quòd possit abstrahi ab aliqua realitate essentia diuinæ, ita quòd talis realitas possit ex natura rei intelligi prior ipsa essentia, quia hoc sonat imperfectionem. Non enim ibi poni potest talis realitas ex natura rei. De hoc vide quæ exposui in primo, dist. 2. dist. 8. & 25. Quarto modo potest poni aliquid esse de essentia Dei, quia sibi intellectualitas esset distincta ex natura rei, ibi constitueret, vel quasi constitueret quiditatiuè, quia constitutum quiditatiuè distinguitur à constituto, & hoc si sit constitutum ex natura rei, vt patet de anima intellectuali, & vbi communiter est talis constitutio, est compositio.

Ex his patet responsio per ordinem ad rationes factas pro illis difficultatibus. Ad primam, cum arguit, quia tunc essent ibi duæ rationes primales necessariò essendi. Dico, quòd si intellectus, & voluntas essent ibi vt constitutiue qui-

ditatiuè essentia diuinæ, & inter se formaliter distinctæ, argumentum concluderet, sicut etiam concludit argumentum Scoti in primo, dist. 2. quia si duò essent dij, non differrent specie, sed essent eiusdem speciei specialissimæ, & sic haberent ex natura rei quo conuenirent quiditatiuè, & quo differrent numeraliter, & per consequens essent ibi duæ formalitates ex natura rei, ex quibus constitueretur vnus Deus, vt supra exposui. Sed intellectus, & voluntas non sunt huiusmodi, vt patet. Et posito quòd intellectus, & voluntas distinguantur in Deo ex natura rei, vel etiam formaliter, adhuc non sequitur, quia nullo modo essentia diuina, nec secundum rem, nec quasi secundum rem dicitur constitui ab eis, sed omnino sunt intimæ essentia diuinæ. Dico secundò, quòd quando Doctor loquitur de intellectualitate, quòd non loquitur de intellectu, vt est potentia, sed loquitur de natura intellectuali, siue de entitate intellectuali, ad quam immediatè suo modo pullulant intellectus, & voluntas, sicut dicimus, quòd anima est natura, & quæ entitas intellectualis, includens suo modo intellectum, & voluntatem, quæ anima propriè est de essentia hominis, non tamen intellectus; nec voluntas. patet, quia non sunt de essentia animæ intellectualis, nec è contra. Sic dico in proposito, quòd entitas intellectualis est de essentia Dei, non tamen constitutiue, cum ex natura rei sit omnino idem essentia, & si definiretur; definiretur per huiusmodi entitatem, quæ entitas est realiter, & vnitati intellectus, & voluntas, vt sunt potentia. Et si in aliquibus inueniatur dictum quòd intellectus, & voluntas sunt de essentia Dei, exponatur vt hic. Et quòd Doctor non intelligat quòd sunt de essentia Dei, patet, quia vult in primo, d. 2. par. 2. q. 4. & alibi, quòd sint principia formalia omnino diuersarum rationum. Vnde in q. quodlibet vult, quòd generatio, & spiratio omnino sint alterius rationis, quia sunt à principiis productiuis alterius rationis. Hoc idem patet d. 13. primi. Tunc vltra, si sunt duæ potentia ex natura rei formaliter distinctæ, & certum est quòd vna non est determinatiua alterius, cum sint ibi in summa actualitate, nec sunt tales entitates in quocunque, quod vna sit determinabilis ab alia. Tum etiam, quia vna sequeretur quòd distinguerentur formaliter ab essentia, si ab inuicem distinguerentur formaliter, & sic non essent de essentia eius. Si dicatur, ergo videretur quòd si intellectus, & voluntas non sunt de essentia Dei, quòd sint attributa, cuius oppositum patet hic, & in primo, d. 8. q. penult. Dico, quòd non sequitur, sed sunt sic intimæ, quòd circumscripto omni attributo, adhuc intellectus, & voluntas essent ibi ex natura rei; attributa enim quasi perficiunt in actu secundo, vt patet à Doctore in primo, d. 8. q. penult. Nam infinitas non ponitur de essentia Deitatis, & tamen non est attributum, vt patet à Doctore, in primo, d. 3. q. 1. & in quolibet q. 5.

Ad aliud de existentia, patet quòd si essent formaliter distinctæ, & de essentia Dei, quòd dicerent duas existentias ab inuicem formaliter distinctas, & hoc non habeo pro inuenienti, ponere plures existentias formaliter distinctas in Deo, non tamen realiter, quia tantum est vna. Dico tamen, vt supra, quòd intellectus, & voluntas non sunt de essentia Dei, vt sunt potentia.

Ad secundam difficultatem. Dico, quòd posito, quòd sunt de essentia Dei, non sequitur quòd

Aliquid esse de essentia alicuius potest multipliciter intelligi.

Quomodo intellectus, & voluntas distinguantur in Deo.

Quomodo intellectus, & voluntas non sint de essentia Dei.

27. Responsio ad difficultates.

intellectus noster sit de essentia animæ, nec è cōtra, si intellectus noster nō est de essētia, ergo nec diuinus, vt patuit in primo, *d. 2. p. 1. q. 2.* exponendo quomodo existentia Dei sit de essentia Dei, & existentia creata non sit de existentia creaturæ, sed tantum gradus intrinsecus. Vide ibi. Dico etiam, quod illa propositio non est absolutè vera, scilicet, *Quæ sunt eiusdem rationis, quod conueniunt vni conueniunt & reliquo*; sed est vera de his, quæ conueniunt secundum illam rationem, secundum quam conueniunt; patet, quia albedo, & nigredo sunt eiusdem rationis in colore, sed albedini conuenit disgregare: ergo & nigredini. Non sequitur, sed bene sequitur, quod competit albedini secundum rationem coloris, competit etiam nigredini. Dico tertio, quod si illa propositio est vera, erit tantum vera quando illa quæ dicuntur eiusdem rationis, sunt eiusdem rationis in aliqua re, vel realitate, non autem vt sunt eiusdem rationis tantum in aliquo conceptu. Modò intellectus creatus, & diuinus, etsi sint eiusdem rationis in conceptu intellectus, non tamen in aliqua realitate, vt supra exposui in primo, *dist. 2. par. 1. quæst. 1. artic. 2. & dist. 8. quæst. 2. & dist. 15.* Et sic patet responsio ad difficultates, quas bene nota.

19.

*Tertia ratio sumitur ex parte intellectum diuini, quæ probat quod in Deo est intellectus ex natura rei, & nullo modo per respectum ad extrà, ita quod per se includat talem respectum, & formatur sic ratio: Nullum prius includit per se posterius, vt patet; sed intellectus diuinus est prior respectu, quo aliquid intrinsecum Deo comparatur ad extrà; ergo intellectus nullum respectum per se includit. Minor probatur. Tum, quia quod est prius priore, est prius posteriore: sed intellectio est prior omni respectu ad extrà, patet, quia respectus ad extrà causatur per actum intellectus diuini comparantis aliquid intrinsecum ad extrà. Et probat Doctor ibi: *Quodcumque intrinsecum potest ad quodcumque extrinsecum per quemcumque actum intellectus creati comparari, &c.* Sed intellectus est prior actu suo, & ille est prior respectu; ergo intellectus erit in Deo, vt prior omni respectu ad extrà, & per consequens est ibi ex natura rei, non includendo respectum ad extrà. Et sic patet ista ratio.*

30.

In ista tamen litera pro maiori declaratione. occurrunt aliqua dubia. Primum est in hoc, quod dicit, quod *intellectus diuinus potest obiectum sub omni ratione ex parte obiecti intelligere sub qua est intelligibile.* Hoc non videtur verum. Tum, quia est intelligibile abstractiue, & per speciem intelligibilem, vt etiam patet à Doctore in secundo, *d. 3. q. 10.* vbi habetur quod Angelus potuit cognoscere Deum sub ratione Deitatis per speciem intelligibilem creatam: Tum, quia potest cognosci sub ratione entis, & sic abstractiue. Tum, quia hoc specialiter non videtur verum de obiectis creatis, quia compositum natum est cognosci confusè. Tum, quia natum est cognosci præcisè sub conceptu entis, quæ omnia repugnant intellectui diuino.

Respondeo, quod dictum Scoti debet sanè intelligi, videlicet, quod possit cognoscere illud sub omni ratione non includente imperfectiōnem. Omnia enim cognoscit perfectissimè: modò cognoscere abstractiue est huiusmodi. Sed cognoscere essentiam diuinam, vt comparabilem ad creaturam, puta in quantum est imitabilis ab

omni creatura, nullam includit imperfectiōnem. Et quomodo relatio rationis cognoscitur ab intellectu diuino, vide glossam quam feci, credo, in Doctore *dist. 8. q. 3.* Dico secundo, quod Doctor multum limitatè loquitur, cum dicit *sub omniratione ex parte obiecti, &c.* Quia habita præsentia perfecta obiecti, illud perfectissimè cognoscit sub omni ratione, & vt sic, non est natum cognosci abstractiue. Cum ergo intellectus diuinus habeat omnia intrinseca in perfectissima præsentia secundum omnem rationem, quæ sunt intelligibilia: & similiter sic habet omnem creaturam, quia essentia diuina est perfectissima ratio representandi intellectui diuino omnia obiecta secundaria, vt patet à Doctore in primo, *d. 2. par. 1. q. 1. & d. 39. & in quolib. q. 14. & alibi.* sequitur quod intellectus diuinus cognoscit secundum omnem rationem, &c.

Secundum dubium est ibi: *Quicquid intellectus diuinus potest ad quodcumque comparare intelligendo.* Primò dubitatur, quia aut loquitur de intrinseco ex natura rei, aut de intrinseco non ex natura rei. Si primo modo, non videtur quod possit comparare diuinam voluntatem ad creaturam quo ad suum esse existentie, nisi prius talis creatura habeat esse volitum à voluntate diuina: quia ante determinationem voluntatis diuinæ, nulla creatura existit pro aliquo tempore, vt patet à Doctore in pluribus locis; ergo si intellectus diuinus sic coparat, talis comparatio erit contingens: patet, quia intellectio diuina sequens determinationem voluntatis diuinæ est contingens, quia sicut voluntas diuina contingenter determinatur, ita intellectus diuinus contingenter intelligit, vt patet à Doctore in primo, *dist. 39.* Et vide quæ ibi exposui, & sic talis comparatio non erit intrinseca Deo, & per consequens non sequitur quod quicquid potest ibi esse hoc modo, actu ibi sit. Si verò loquitur de intrinseco non ex natura rei, tunc non sequitur quod quicquid potest esse ibi, actu sit, quia respectus rationis, quo dicitur Deus dominus, tantum inest ex tempore, vt supra patuit in primo, *dist. 30.* Præterea, aut loquitur de omni comparatione, quæ potest fieri ab intellectu diuino comparando intrinsecum ad extrà; aut tantum de aliquibus, puta de illis, quæ præcedunt omnem actum voluntatis diuinæ ad extrà. Si primo, hoc non videtur, quia illa propositio: *Quod potest esse in Deo, actu ibi est,* tenet ex alia propositione, scilicet, quod *omne, quod est in Deo est simpliciter necesse esse.* Hoc patet à Doctore in primo, *dist. 2. par. 1. q. 1. & par. 2. quæst. 1. & in quolib. q. 2. & alibi.* Sed non omnis comparatio intellectus diuini est necessaria, quia non illa, quæ tantum sequitur actum voluntatis ad extrà, vt dixi supra. Si secundò, adhuc non videtur sequi, quia talis comparatio non est simpliciter necessaria, quia necessitas est conditio existentis.

Respondeo ad omnia ista, vnica responsione, videlicet, quod in proposito tantum loquitur de comparatione, quæ fit per actum intellectus diuini, & non creati, illa enim semper actu est. Et idè Doctore sic dicit circa finem rationis, *comparatio cuiuscunque talis, puta intrinseca, ad quodcumque tale, videlicet extrinsecum, habet esse suum actuale per actum intellectus diuini comparantis, non dico quemcumque comparatio huius ad hoc, quia non formaliter illa, quæ intellectus creatus comparabit, supple habet esse actuale, & necessitatio formaliter in*

Deo

Quomodo relatio rationis cognoscitur ab intellectu diuino.

31.

32.

Deo; sed aliqua huius extremi intrinseci ad hoc extremum extrinsecum. Dico secundò, quòd loquitur de omni comparatione intellectus diuini, siue sequens actum voluntatis ad extrà, siue præcedens, quia Intellectus diuinus necessariò comparat, & ab æterno. Non enim potest comparare ex tempore, vt probat Doctor in primo, dist. 30. Quamuis ergo voluntas diuina determinet contingenter ad extrà, tamen quia quicquid vult, ab æterno vult, vt probat Doctor in primo, dist. 39. & specialiter in 45, intellectus diuinus, qui agit de necessitate naturæ, ab æterno comparat quicquid comparat. Et concedo quòd talis comparatio sequens actum voluntatis diuinæ est necessaria, quia præsupposita determinatione tali, intellectus diuinus necessariò comparat, & non potest non comparare, licet dicatur contingens pro quanto sequitur determinationem contingentem.

Nora illa verba, quando dicit, quòd intellectus diuinus intelligendo comparat, debet sic intelligi, quòd comparatio præsupponit extrema cognita actu, quando actu comparat illa ad inuicem. Nisi enim præcognosceret, nõ posset comparare. An modò comparatio illa sit actus intellectus, aut intelligendi, aut alius? Dico, quòd non est actus intelligendi, vt patet; nec est propriè actus causatus, nec ab intellectu, nec ab actu intelligendi, quia omne tale esset necessariò ens reale, vt exposui in primo, dist. 3. quæst. 7. improbando opinionem Gothofredi in fine improbandi opinionem. Dico ergo quòd comparatio est quidam respectus rationis derelictus ab actu comparatiuo intellectus comparantis duo obiecta cognita ad inuicem, qui est in obiectis cognitis comparatis. Sed an talis comparatio sit etià subiectiuè in creatura comparata: Dico, quòd

si comparat creaturam ad Deum, quòd erit ibi, & non erit inconueniens vnium respectum rationis fundati in alio, vt patet de secundis intentionibus.

y Quarta ratio sumitur ex parte operationis, Hic Doctor intendit probare quòd actus intellectus diuini sit in Deo ex natura rei, nullum per se includendo respectum ad extrà. Et ratio stat in hoc: Nullum formaliter infinitum in Deo includit per se aliquid, cui formaliter repugnet infinitas: hoc patet, vt supra in prima ratione, vbi probatum est, quòd nulla perfectio simpliciter includit per se aliquid, cui repugnet perfectio simpliciter, &c. Sed relationi rationis, & præcipuè ad extrà, repugnat infinitas; patet, vt supra in prima ratione, quia formaliter infinitum est simpliciter necessarium, & tale non includit per se aliquid, quod non est necessarium, vt vbi patuit. Probat etiam Doctor per argumenta à fortiori, quia relationi reali repugnat formaliter infinitas etià relationibus diuinis, vt probat quæst. 5. quodlib. ergo multò fortius repugnabit relationi rationis: sed intelligere diuinum est formaliter infinitum. Tum, quia perfectio simpliciter. Tum, quia est actus comprehensiuus obiecti formaliter infiniti, quia obiectum infinitum est natum intelligi infinita intellectu; ergo non perfectè comprehenditur, nisi actu intelligatur infinita intellectu, & nulla potest esse nisi diuina; ergo si per se non includit respectum ad extrà, erit ibi ex natura rei: & sic patet ratio. Et tota litera sequens vsque ad declarationem quarti termini, clara est, nec indiget alia expositione: tota enim dependet ex superius declaratis in quatuor rationibus.

33

Intelligere diuinum est formaliter infinitum.

Comparatio quid.

SCHOLIUM.

Explicat hic terminum immediatus & quomodo dupliciter sumitur: positiuè, id est, quando ipsum est medium inter aliqua, & negatiuè, id est, quòd magis excludit media, quam aliud, vt in exemplis patet. Epilogat doctrinam datam de quatuor terminis quæstionis: pro cuius resolutione attendendum est ad duplicem distinctionem datam, de essentiali & immediatori.

15. DE Quarto termino; scilicet immediatus, est distinguendum, quia dicitur immediatus aliquid dupliciter: vel ita quòd ipsum sit medium inter primum, & vltimum, & tunc est immediatus positiuè. Vel ita quòd inter ipsum, & primum non sit medium, aut pauciora sint media, quàm inter tertium & primum, & sic est immediatus negatiuè. Exemplum: superficies est immediatior substantiæ, quàm color: ita quòd habet rationem medij positiuè inter illa: sed risibile est immediatius homini, quàm color negatiuè: Non enim mediat inter illa extrema positiuè, sed magis excluditur medium inter hominem; & risibile, quàm inter hominem, & colorem: vt sic breuiter dicatur esse immediatius positiuè, quod tanquam medium inter extrema includitur: & illud immediatius dicatur negatiuè, vbi aliquid tanquam medium magis excluditur.

Posset autem alio modo distingui de immediatori, secundum rem, & rationem: quia immediatius, & minus immediatum, vel mediatus non sunt sine ordine. Ordo autem non videtur posse intelligi sine distinctione. sed quia hic non queritur, qualis est distinctio essentialium à notionalibus, vel vtrorumque ab essentia, idè ista distinctio immediationis non tractatur ad præsens: sed qualiscunque sit distinctio essentialium à notionalibus, vel vtrorumque ab essentia, secundum ista dicitur, quod istorum sit immediatius ipsi essentiæ, puta essentiali, & notionali.

Al. Vel ita quòd ipsum non sit mediū inter illa, tamen magis excluditur mediū inter ipsum & primum quàm inter aliud & primum & tunc est immediatius negatiuè. de hoc 1. d. 8. q. 4. n. 17. & d. 2. q. 7. n. 41. & d. 13. n. 23. 26

Epilogo
dicatorum.

Itraque recolligendo de isto primo articulo, *essentia* est illud, ad quod fit eorum comparatio, quorum queritur ordo: *essentiale* autem & *notionale* sunt illa, quorum queritur ordo in comparatione ad *essentiam*: de immediatione autem istorum ad illud primum, est quaestio & principaliter requiritur, propter solutionem; duplex distinctio posita in hoc articulo: vna de *essentiali*, alia de *immediatori*. Prima de *essentiali* talis est: alicuius *essentialis* ratio, siue actualitas totalis, est merè ad intrà, alicuius autem ad extrà. Secunda de *immediatori* talis est, quòd aliquid dicitur esse immediarius positiuè, ita quòd ipsum ponitur medium. Aliquid priuatiuè, ita scilicet quòd non requiritur medium aliquod inter ipsum, & primum, sicut inter aliud extremum, & primum.

COMMENTARIUS.

34.

Immediarius
dicitur ali-
quid duplici-
ter.

DE quarto termino, scilicet immediarius est distinguendum, quia dicitur immediarius aliquid dupliciter. Vel quòd sit medium inter primum, & vltimum. Exemplum, superficies est immediarius substantiæ quàm color, ita quòd habet rationem medij positiui inter illa. Secundo dicitur immediarius negatiuè ex hoc, quòd inter ipsum, & primum non sit medium, aut pauciora sunt media, quàm inter tertium, & primum exemplum, risibile est immediarius homini, quàm color negatiuè. Non enim mediat inter illa positiuè, sed magis excludit medium inter hominem, & risibile, quàm inter hominem, & colorem. Et breuiter immediarius positiuè est, quòd includit tanquam medium inter extrema, & immediarius negatiuè est vbi aliquid tanquam medium magis excluditur. Et dicitur im-

Exemplum.

Immediarius
positiuè quid

mediarius positiuè, quia tertium non posse inesse primo, puta color substantiæ, nisi mediante superficie, quæ est ratio recipiendi colorem; prius enim recipitur color in superficie, quàm in substantia. Immediarius negatiuè, quando ibi non requiritur medium vt ratio recipiendi, sed dicitur immediarius per carentiam plurium, quia inter hominem, & risibile plura excluduntur, quàm inter hominem, & colorem. patet, quia risibile sic inest immediatè homini, quòd fortè nihil mediat, saltem vt ratio receptiui, ita quòd immediatè recipiatur in aliquo alio ab homine, color verò non inest, nisi immediatè recipiatur in quantitate. Et idèd inter hominem, & risibile plura media excluduntur, quàm inter hominem, & colorem.

Immediarius
negatiuè
quid.

SCHOLIUM.

Prima conclusio, nullum rationale est essentia primo modo immediarius aliquo essentiali, aliquis essentialis non posset inesse nisi presupposito notionali. Secunda conclusio. Essentialis ad extrà aliquod notionale est immediarius secundo modo, quia hoc conuenit essentia ex natura rei, illud non. Tertia conclusio. Omni notionali est aliquod essentialis immediarius essentia utroque modo. Primò, quia si memoria secunda realiter differret à dicere, immediarius esset ipsi quàm dicere. Secundo, potentia immediarius est essentia, quàm actio eius productiua, & esse notionale est talis actio, vel supponit illam.

Cóclusio 1

DE Secundo articulo b dico tres conclusiones, quarum duæ sunt breues, tertia principalis.

Nullū no-
tionale me-
diarius po-
sitiuè, esse-
ria vllò es-
sentiali.

Prima est ista: nullum notionale est immediarius ipsi essentia diuinæ aliquo essentiali, & hoc loquendo de immediatione primo modo. Hoc probatur sic: Quod est immediarius primo non exceditur à tertio, cum sit per se medium inter ipsum primum, & tertium: sed omne essentialis excedit quodcunque notionale, quia essentialis est commune tribus: notionale verò non: ergo, &c.

Cóclusio 2

Notionale
negatiuè,
quandoque
mediarius
aliquo es-
sentiali, ip-
si essentia.

Secunda conclusio est talis: omni essentiali includente respectum ad extrà immediarius est essentia aliquod notionale, & hoc loquendo de immediate secundo modo. Hoc probatur, quia tale essentialis non conuenit ipsi Deo, nisi per operationem intellectus comparantis ad extrà: notionale autem conuenit essentia ex natura rei absque omni comparatione intellectus ad extrà: ergo requiritur medium inter essentiam, & notionale, quàm inter essentiam, & essentialis, vbi necessariò mediat actus intellectus.

Tertia conclusio est. omni notionali est aliquod essentialis immediarius essentia utroque modo immediationis. Hoc probatur dupliciter. Primò sic: Qualis ordo ad per se realis esset inter aliqua, si essent distincta realiter, talis per se ordo est, inter illa, correspondens illi distinctiōni, quam habent, vt potè rationis, si distiduantur ratione, & hoc siue ratione sumpta ex parte rei, siue merè causata per actū intellectus.

Nunc

16.

Nunc autem, si esset distinctio realis inter ista, scilicet *essentia, memoria perfecta, & dicere perfectum*, memoria esset per se in ordine reali immediatior ipsi essentia, quam dicere; ergo, & quocunque modo sit distinctio inter illa, eo modo est immediatio correspondens. Maior probatur à posteriori, sic: Vbi est distinctio rationis, siue vno modo, siue alio, accipiendo *rationem*: ibi concludimus ordinem sic distinctorum ex hoc, quòd illa sic distincta haberent talem ordinem realem, vbi essent distincta realiter.

Memoria est immediatior essentia, quàm dicere.

17.

Secundò probatur à priori maior: Per se ordinem intelligo, qui est ex per se rationibus extremorum: & hoc accipiendo *per se rationem* essentialiam siue quiditativam, non denominando illud, cuius est ratio ad esse in re, vel in intellectu, si quidem illud, quod indifferenter potest habere vtrunq; esse, videtur habere rationem quiditativam intelligibilem non † determinando ad hoc, vel illud esse. Ex hoc patet maior. Nam vbi manet per se ratio similis ordinis, ibi manet similis ordo, sed in istis distinctis in tali, vel in tali esse, manet per se eadem ratio consimilis ordinis, quia ratio quiditativa A, & ratio quiditativa B: ergo, &c. non enim esse in intellectu dat ipsi A rationem quiditativam. Minor patet, quia si illa ibi posita essent realiter distincta, esset talis ordo realis, quòd quia esset essentia, natura intellectualis perfecta, idè haberet intellectum perfectum, & ulterius haberet, vel habere posset obiectum actu intelligibile proportionabiliter sibi præfens. Et vltra; idè esset, vel esse posset memoria perfecta. Nam hæc est ratio memoriæ perfectæ, intellectus habens obiectum intelligibile proportionatum actu sibi præfens. Et ex hoc ulterius, si ipsa esset, vel esse posset supposito habenti eam perfectè principium exprimendi, ergo exprimeret, vel exprimere posset noticiam declaratiuam correspondentem illi memoriæ; nunc autem primum notionale, saltem quod includit primum respectum positivum ad aliquam personam, est dicere; ergo primum notionale habet essentialia aliquod immediatius essentia vtroque modo, & per consequens quodcunque aliud notionale. Sicut autem argutum est de *memoria & dicere*, similiter posset argui de voluntate & obiecto sibi præfente & actu spirandi.

A. Determinatam, vel determinatam.

Memoria perfecta quid est?

Primum notionale est dicere.

Secundò ad idem sic: † Essentia immediatior est potentia, quàm actio realiter productiva secundum illam potentiam. Omne autem notionale est actio productiva secundum aliquam potentiam in natura diuina, vel supponens illam: quia est productio alicuius suppositi, vel supponens productionem: omnis autem talis actio est alicuius potentia, quæ habet rationem essentialis, vel quia est ipse intellectus, vel quia est ipse voluntatis, ergo, &c.

Sic igitur quantum ad istum articulum, patet quòd essentiali ad extrà notionale est immediatius secundo modo. Nullo autem essentiali est aliquid notionale immediatius vtroque modo, quolibet autem notionali est aliquid essentialis ad intra immediatius vtroque modo, quia saltem intellectus est immediatior, quàm dicere, quod est primum notionale: & ita per consequens quocunque notionali: voluntas etiam immediatior est ipso spirare, & per consequens quocunque pertinente ad processionem Spiritus sancti.

Nullum notionale est immediatius vtroque modo vllò essentiali.

COMMENTARIUS.

35. b

DE secundo articulo principali. Dico tres conclusiones. Et nota, quòd immediatius primo non exceditur à tertio, quia tertium præsupponit secundum, & non e contra, idè non sequitur e converso, albedo inest substantia, ergo quantitas necessariò inest, sed non sequitur quantitas inest, ergo & albedo: Si ergo notionale esset medium positivè, essentialis non posset inesse, nisi præsupposito notionali, vt medio, quod est fallum.

Secunda conclusio. Omni essentiali, &c.

Sed occurrunt aliquæ difficultates. Primò circa hoc quod dicit, quòd nullum notionale est immediatius positivè aliquo essentiali ipsi essentia. Hoc non videtur ex dictis Doctoris supponendo aliqua. Primò essentialis ad extrà pro nunc accipitur pro respectu ad extrà, vt respectus crea-

tionis, & talis respectus est necessariò posterior personis, quia omnis productio ad extrà, siue simpliciter, siue secundum quid de necessitate præsupponit, productione ad intrà, vt extat probatum à Doctore in secundo, dist. 1. qu. 1. Et vide quæ ibi exposui. Secundò suppono, quòd proprietates hypostatice sunt immediatè in essentia diuina, quæ est immediatum fundamentum proprietatum personalium, vt patet à Doctore in primo, dist. 2. par. 2. qu. 1. dist. 5. quæst. 2. dist. 26. & 28. Et tales proprietates sunt emitates positivè, vt patet à Doctore expressè in tertio, dist. 1. qu. 1. licet dubitatiè de hoc loquatur in primo, dist. 28. An persona dicat positivum an negationem. Tertiò suppono, quòd etsi essentialis ad extra sit communius notionali, quia ipsum prædicatur de omni persona, non autem notionale, si tamen accipiat

accipitur *communis*, à quo non conuertitur subſtendi conſequentia, notionale poteſt dici communius, quia bene ſequitur, eſſentiale ad extrà eſt, igitur notionale ad intrà eſt, non econuerſo, vt patet. Iſtis præſuppoſitis ſequitur, quòd notionale ſit immediatius poſitiuè aliquo eſſentiali ad extrà. Tum etiam, quia paternitas in diuinis priùs ineſt eſſentiæ diuinæ, quàm reſpectus ad extrà, vt conceditur à Scoto *in ſecundo. diſt. 1. quæſt. 1.* ſi priùs, ergo immediatius, & poſitiuè, cum ſit entitas poſitiua. Tum, quia quando aliqua duo ſic ſe habent, quòd vnum eſt idè realiter alteri ex natura rei, & intrinſecè, & aliud non eſt idem realiter, & intrinſecè, & ex natura extremorum, quòd eſt idem, eſt immediatius poſitiuè illo, quòd non eſt ſic idem: patet, quia non idem realiter non poteſt eſſe immediatius eo, quòd eſt idem realiter. Sed paternitas propter infinitatem eſſentiæ diuinæ eſt idem realiter, & ex natura propria eſſentiæ, ſed reſpectus ad extrà: & ſi non poſſit ſeparari ab eſſentia diuina, ſaltem aliquis tamen non dicitur idem realiter eſſentiæ, quia talis inſeparabilitas non eſt ex natura extremorum, vel alterius extremi, ſed tantùm eſt ab extrinſeco, ſcilicet à cauſa neceſſariò cauſante talem reſpectum, vt patet à Doctore *in ſecundo. diſt. 1.*

36.

Dubium.

Secundò dubitatur circa ſecundam conſiſſionem, quia videtur quòd eſſentiale ad extrà ſit immediatius eſſentiæ diuinæ notionali, loquedo de immediatè ſecundo modo. Tum per rationes, quas feci ſuper ſecundo Doctore *diſt. 1. q. 1. art. 2.* probando quòd productio ad extrà ſecundùm quid eſt prior productione ad intrà, quas rationes vide. Tum, quia poſito per impoſſibile, quòd nullum notionale eſſet, quia & Philoſophi hoc expreſſè negauerunt, ſed poſuerunt primam cauſam eſſe vnum ens perfectiſſimum ex natura rei, & ſingulariſſimum, vt patet à Doctore *in primo* in pluribus locis. Et tunc ſi poneretur tantùm abſolutum Dei, adhuc poſſet producere ad extrà, etiam per impoſſibile circunſcripta productione ad intrà, vt patet à Doctore *in ſecundo. di. 1. q. 1. art. 2.* ergo talis reſpectus poſſet ineſſe immediatius notionalibus. Si tamen Doctor hinc intendat loqui, quòd ſic notionale eſt immediatius, & prius eſſentiali, quòd per ſe poſſibile, vel impoſſibile, circunſcripto notionali, tale eſſentiale non poſſet ineſſe.

Reſponſiones ad difficultates.

Reſpondeo præmittendo aliqua. Primò, quòd per immediatius poſitiuè non intelligo illud, quòd eſt medium inter primum, & tertium, & poſitiuum, quia vt ſic, paternitas inter eſſentiã, & eſſentiale ad extrà dicitur immediatior, quia prius ineſt, probatum eſt *in ſecundo. diſt. 1. qu. 1. artic. 2.* Sed voco *immediatius poſitiuè*; quòd ſic de neceſſitate prius ineſt primo poſitiuè, ſic quòd eſt ſimpliciter impoſſibile tertium ineſſe medio ipſo non exiſtente, & hoc, ſiue illud medium requiratur vt principium formale productiuum reſpectu tertij, ſic quòd eſt omninò impoſſibile tertium ineſſe, niſi ſit productum à principio formali productiuo, & hoc modo intellectus diuinus eſt immediatior actu intelligendi ipſi eſſentiæ diuinæ. Siue ponatur *immediatius*, vt ratio formalis ſic recipiendi tertium, ſic eſt abſolutè impoſſibile tertium ineſſe primo, ipſo ſecundo per poſſibile, vel impoſſibile circunſcripto, & ſic color ineſt ſuperficii, & actus volendi ineſt vo-

luntati; nam voluntas non tantùm eſt ratio formalis producendi velle, ſed eſt immediatum receptiuum ipſius. Et ſi per poſſibile, vel impoſſibile non eſſet voluntas, nullum velle poſſet eſſe in aliquo ſuppoſito. Ex hiſ ergo patet reſponſio ad obiectiones. Ad primam, concedo omnia illa præſuppoſita, & cum vltimò inferatur ergo notionale eſt immediatius poſitiuè: ſi intelligatur, quòd ſic ſit medium inter eſſentiã, & eſſentiale ad extrà, quòd per impoſſibile notionali circunſcripto, tale eſſentiale nullo modo poſſet ineſſe eſſentiæ diuinæ, negatur quia per impoſſibile, circunſcripta omni prædictione ad intrà, adhuc Deus poſſet producere aliquid ad extrà, non tantùm in eſſe ſecundùm quid, ſed etiam in eſſe ſimpliciter vt patet à Doctore *in ſecundo. diſt. 1. q. 1.* Si verò intelligatur quòd de facto medium, non tamen neceſſariò requiſitum, concedo, ſed hoc non eſt contra Doctorem quia tantùm loquitur de medio primo modo non ſecundo modo. Et ſimiliter concedo, quòd paternitas ineſt prius eſſentiæ diuinæ, quàm eſſentiale ad extrà, & eſt entitas poſitiua, non tamen propter hoc dicitur immediatior poſitiuè modo præexpoſito, quia non requiritur de neceſſitate, vt medium poſitiuum, vt tertium non poſſit ineſſe, tali medio non exiſtente.

Nota.

Ad aliud quando dicitur, quòd paternitas eſt idem realiter eſſentiæ diuinæ ex natura extremorum, vel alterius extremi, & quòd eſſentiale ad extrà (accipiendo ipſum pro ſolo reſpectu rationis ad extrà) non eſt ſic idem: totum concedo, & cum inferatur, illud quòd eſt idem in primo modo eſt immediatius poſitiuè illo; quòd eſt idem tantùm ſecundo modo, negatur, quia illud, quòd eſt ſic idem, non dicitur immediatius, niſi requiratur vt medium neceſſarium modo quo præexpoſui. Et hoc patet euidenter, quia riſibile eſt idem realiter homini, & color non: non tamen dicimus riſibile eſſe immediatius poſitiuè, quia per poſſibile, vel impoſſibile, circunſcripto riſibili, adhuc color poſſet ineſſe homini, quia color non ineſt ratione riſibilitatis, ſed ratione corporis, mediante ſuperficii.

37.

Ad rationes factas pro ſecundo dubio, ſolue illas eo modo quo ſolutæ ſunt illæ, quæ factæ ſunt in ſecundo, diſt. 1. quæſt. 1. Et vide quæ ibi notauit.

Ad ſecundam ſpecialiter dico, concedendo, quòd ſi per poſſibile, nullum eſſet notionale, ſed tantùm natura abſoluta ſingulariſſima, talis natura poſſet habere reſpectum ad extrà, & ille reſpectus eſſet immediatè fundatus in tali natura abſoluta. Et cum inferatur, ergo paternitas non eſt immediatior negatiuè tali eſſentiali. Dico, quòd ſi ineſſet paternitas de neceſſitate eſſet immediatior, quia ſi ineſt de neceſſitate prius ineſt, & de neceſſitate plura media excludit, vt patet à Doctore *in ſecundo ubi ſuprà.* Et ſi, per impoſſibile, non ineſſet talis reſpectus, ineſſet, & ex hoc apparet, quòd notionale non ponitur immediatius poſitiuè, quia ipſo circunſcripto eſſentiale tale poſſet ineſſe, & ſic patet reſponſio.

c. Concluſio tertia eſt, &c.

Pro intelligencia maioris ſuppono aliqua. Primò, quòd ratio terminorum non variatur in ſe, nec per hoc, quòd vnus realiter diſtinguitur

38

ab

ab alio, nec per hoc, quòd vnus realiter identificatur alteri, quia rationes formales terminorum abstrahuntur ab istis conditionibus, quod est esse idem realiter, vel distingui realiter, & quodammodo accidit eis sic esse idem, vel distingui. Posito enim quòd homo realiter distinguatur a risibilitate, adhuc stat perfectissima ratio, tam hominis, quam risibilitatis, sicut & modo stat cum perfecta identitate reali vtriusque. Secundò præsuppono, quòd si duo termini ad inuicem realiter distinguantur ex rationibus terminorum, est impossibile, quòd duo alij termini eiusdem rationis cum primis, ex rationibus terminorum realiter non distinguantur, aliter non essent eiusdem rationis cum primis. Et sic si in nobis intellectus, & actus intelligendi ex rationibus terminorum realiter distinguuntur, in quocunque erunt, erunt realiter distincta, ex rationibus terminorum, nisi aliud addatur, & si in aliquo erunt realiter, distincta & in alio realiter idè, sed sola ratione distincta, erit propter aliquid aliud præter formalem rationem terminorum, & sic in nobis actus intelligendi est realiter distinctus, quia est verè productus, & vltra quia est in intellectu limitato, & formaliter finito, cui vt sic, repugnat habere operationem propriam eandem sibi realiter, quia omnis operatio finita, & limitata necessario est accidentis, & fortè qualitas absoluta, vt infra patebit, *quest. 13.* In diuinis verò intellectus, & operatio sunt idem realiter, quia intellectus est simpliciter illimitatus, & formaliter infinitus, cui vt sic, repugnat habere formaliter aliquid quod non sit realiter idem: patet, quia aliter esset perfectibilis, quod repugnat infinito intensiue. Tertio præsuppono, quòd quando duo termini ex rationibus formalibus sic se habent, quòd vnus necessariò præsupponit alium, vel in ratione principij formalis productiui, sicut necessariò, & adæquatè, est simpliciter impossibile, quòd secundus terminus sit, nisi à primo, vel à suppleente perfectè vicem illius primi, vel quòd præsupponat in ratione principij immediate receptiui, ita quòd sit impossibile secundum terminum posse in aliquo recipi, nisi immediate recipiatur in primo; vel quòd alio modo præexigat primum terminum, vbicunque similes termini, siue termini eiusdem rationis repetiuntur, de necessitate talem ordinem habebunt, quòd secundus præexiget primum, & vbi realiter distinguuntur, realiter præexigunt, & vbi ratione tantum distinguuntur, secundus præexigit primum secundum rationem, & simpliciter eodem modo, quo distinguuntur, vnus præexigit alium, quia talis ordo consequens de necessitate entitatem extremorum, nunquam variatur per quocunque posterius, puta per realem identitatem. Et sic patet illa maior Doctoris.

39.

Expositio
quorundam
Scotistarum.

d Nec ista maior inuenitur habere instantiam, nisi fortè in aliquo, quod non est ad propositum, & illud sufficienter excluditur per exceptionem istam si addatur in maiori sic: *Qualis est ordo realis, talis, & rationis, nisi fortè in distinctione reali, illud quòd est posterius aliquo, in distinctione minori haberet verius esse illo, & illo, quòd sibi correspondet, &c.* Ita litera ab aliquibus excellentissimis Scotistis sic exponitur, nisi fortè in distinctione reali id, quòd est posterius aliquo, (& fiat hic punctus) in distinctione minori haberet verius esse illo, & illo quòd sibi correspondet,

id est, sicut albedo in pariete realiter distincta ab illo est posterior pariete, in distinctione minori, quia differunt in esse cognito in intellectu diuino, ipsa albedo haberet verius esse simpliciter illo, videlicet pariete, vt paries existit in se, & illo, quòd sibi correspondet, id est, albedine realiter existente. Vel fiat punctus ibi, *nisi fortè in distinctione reali, punctus, illud quòd est posterius aliquo in distinctione minori haberet, &c.* id est, sicut albedo in distinctione minori, scilicet rationis quia differt à pariete, vt est in esse cognito, &c. Et licet propter reuerentiam tanti viri non intendam contradicere, videtur tamen hic non euacuare instantiam Doctoris quia comparatio tantum fit inter distincta realiter, & distincta ratione, id est, quòd qualis ordo est inter *A, & B*, vbi realiter distinguuntur, talis est vbi *A & B* tantum ratione distinguuntur. Ideò alij exponentes dixerunt quòd Doctor cum dicit, *nisi fortè, &c.* id est, quòd si posset dari talis casus, vbi *A, & B* in reali distinctione, *B*, esset posterior *A*, & in minori distinctione, id est, vt tantum habent esse cognitum in intellectu diuino, *B* haberet verius esse *A* in esse cognito, & etiam ipso *A*, in esse reali, vel ipso *B*, in esse reali, non curo. Exemplum esset ad propositum, quia *B* in esse cognito non haberet ordinem posterioris ad *A* vt ad prius in esse cognito, & tamen *B* in esse realis existentia, vt realiter distinctum ab *A* esset posterius ipso *A*. Sed casus est impossibilis, quia si *B* habet posterius esse in esse reali de necessitate, vbi *A & B*, in minori distinctione habebit simile esse. Aliqui tamen textus habent illam literam extra literam Doctoris & sic non pertinebit quouis modo ad propositum.

40.

e *Secundo probatur illa maior à priori. Per se ordinem intelligo, &c.* Siquidem illud vtrunque esse videtur habere rationem quidam tantum intelligibilem, non determinando ad hoc, vel illud esse, & litera sequens est clara vsque ibi. *Secundo ad idem sic.*

f *Secunda ratio principalis ad probandum aliquid essenziale esse immediatius tam positiuè, quam negatiuè ipso notionali: & ratio. stat in hoc, quia essentialis est immediatior potentia, quia actio realiter productiua, (quæ dicitur realiter productiua, vel quia terminatur ad realiter productum, vel quia est via inter producents, & productum, quæ realiter distinguuntur) secundum illam potentiam: omne autem notionale est actio productiua secundum aliquam potentiam in natura diuina, vel supponens illam, quia est productio alicuius suppositi, ergo. Et quòd dicitur, quòd omne notionale est actio productiua secundum aliquam potentiam, debet sanè intelligi, quia filiatio non est actio productiua, nec spiratio passiuæ, nec similiter paternitas quæ vt sic, vltimate abstracta non dicitur actio productiua. Dico quòd actio productiua, quæ in proposito accipitur tantum pro actione respectus, potest dupliciter intelligi, scilicet vt formaliter, vel consequentiuè. Primo modo generatio actiua dicitur formaliter actio, siue productio. Secundo, generatio passiuæ dicitur actio productiua concomitanter, eo quòd sequitur ad actionem productiuam formaliter. Primo modo est secundum aliquam potentiam, id est, quòd est actus alicuius potentia, & accipit hic potentiam non formaliter pro respectu, sed fundamentaliter,*

Actio productiua potest dupliciter intelligi.

puta

puta pro intellectu, vel voluntate, vel supponit illam, quia est productio alicuius suppositi, quod potest dupliciter intelligi, vel quia est actus suppositi producentis, vel quia terminatur ad aliquod suppositum productum.

41.

Et loquitur hic Doctor dubitativè, quia hic non determinat, an productio sit tantum ipsius suppositi, vel etiam possit esse ipsius memoriæ fecundæ. De hoc inferius. Sufficit enim quod siue sic, siue sic, de necessitate præsupponit potentiam, ut aliquod absolutum. Sequitur in littera, ibi: *Vel supponens productionem*. Hoc nullo modo potest referri ad actionem actiuam formaliter, patet, quia esset processus in infinitum, quod est inconueniens, sed debet referri ad actionem passiuam, siue ad generationem passiuam, vel spirationem passiuam, quia omnis talis generatio, vel spiratio de necessitate præsupponit actionem productiuam formaliter. Dicit ergo, ex quo actio passiuæ præsupponit de necessitate actiuam formaliter, & actiuam formaliter, de necessitate præsupponit potentiam, quæ est perfectio essentialis, sequitur quod omne notionale præsupponat aliquid essentialè, ut immediatius utroque modo. Et quod dicitur de paternitate, hoc nihil est, quia ibi tantum est differentia rationis. Concretum, enim & abstractum sunt penitus idem præter omne opus intellectus, ut patet à Doctore in primo, distinct. 2. parte 2. quæst. 1. dist. 8. quæst. 3.

42.

Difficultates notanda cum earum resolutionibus.

Sed occurrit dubium, primò in hoc, quod dicit, quod esse quiditativum conuenit rei, non determinando, neque ad esse in intellectu, neque ad esse extra intellectum, quia si inwendit hoc etiam comparando ad intellectum diuinum, videtur sibi contradicere, quia ipse vult in primo, dist. 3. quæst. 4. quod omnia obiecta secundaria tantum habeant esse per actum intellectus diuini, ita quod ante actum illum esse habent. Hoc idem dicit dist. 36. contra Henricum & in dist. 43. & diffusè in secundo, distinctione 1. quæst. 1. & in quodlib. quæst. 14.

Dico breuiter, quod Doctor loquitur hic de esse quiditativum formaliter, non originatiuè; benè verum est quod tale esse tantum originatur ab actu intellectus diuini. Et hoc etiam apparet, quod esse quiditativum hominis non est esse cognitum, quia ut sic, tantum habet esse in intellectu diuino, sed est esse, ut præcendit secundum intellectum à tali esse cognitum.

Secundò dubitatur in hoc, quod dicit, quod per se ordo aliquorum, puta posterioris, & prioris essentialiter, accipitur secundum esse quiditativum extremorum. Si intelligitur, quod talis ordo includatur quiditativè in extremis, hoc non potest esse, quia tunc relatio includeretur quiditativè in ente absoluto. Si verò intelligitur, quod esse prius quiditativè includitur in entitate, quæ dicitur prior essentialiter, & similiter esse posterius, hoc non videtur, quia prius est in se quiditas talis, quam dicatur prior, vel posterior. Dico ergo, quod ordo talis consequitur naturam extremorum præcisè consideratorum secundum esse quiditativum, & non prout talia extrema habent esse in intellectu, vel extra intellectum.

Terridè dubitatur in hoc, quod dicit, quod aliqua actio productiuæ, accipiendo passiuè, ut exposui, præsupponat productionem actiuam, imò magis videtur e contra. Tum, quia vult ipse

in primo, dist. 3. quæst. 5. contra Henricum de illa raritudine, quod relatio creaturæ est posterior ente absoluto productio, & in tali priori comparatur causa, & in esse absoluto, & post sequitur relatio productionis, quæ formaliter dicitur productio respectus. Tum, quia in secundo, dist. 1. quæst. 2. expressè dicit quod ad absolutum in causa, sequitur absolutum in causato, & postea sequitur relatio causati ad causam, & e contra, imò expressè dicit in secundo, distinct. 1. quæst. 2. quod prior est respectus causati, quam respectus causa.

Respondeo, quod fecus est in Deo, quia ibi personæ constituuntur per relationes, quia generatio actio est constitutiuæ Patris, ut patet à Doctore infra, quæst. 4. & in primo, dist. 28. & vide quæ ibi exposui. Et ideo generatio actio est prior saltem origine. Et de hoc vide quæ notavi in primo in pluribus locis, præcipuè dist. 1. quæst. 2. ibi: *Pater primò origine est beatus, quam generet filium*, &c.

Guillelmus Ocham in prologo, quæst. principali, improbare nititur hanc propositionem, videlicet: *Qualis est ordo inter distincta realiter*, &c. Primò arguit, quia non semper est similis ordo in rebus, & in conceptibus correspondentibus. Exemplum, homo, & albedo ordinantur sicut obiectum, & accidens, non tamen sic ordinantur conceptus correspondentes. Similiter homo, & animal, si distinguerentur realiter, vnum esset potentia, & aliud actus, & neutrum esset de altero prædicabile in primo modo, sed tantum in secundo modo, nec vnum esset de intellectu alterius, & tamen vbi modo non distinguuntur realiter, sed tantum ratione, non habent ordinem talem, quia vnum prædicatur de altero, non secundo modo, sed primo modo. Eodem modo est de ente, & Deo, quod si distinguerentur realiter, vnum esset verè potentia, & aliud actus, & tamen non est ita modò vbi distinguuntur ratione. Similiter si Deus, & Deitas distinguerentur realiter, vnum esset perfectius, & aliud imperfectius, nec alterum de altero prædicaretur prædicatione dicente hoc esse hoc, & tamen isti conceptus non sic ordinantur. Et ideo ex ordine rerum, vel de facto, vel de possibili, non ex ordine rerum posita positione impossibili includente contradictionem, debet accipi ordo conceptuum. Non ergo etiam in illo casu est semper consimilis ordo inter res, & conceptus, vel rationes. Patet etiam falsitas illius propositionis, quia si corpus, animal, homo, & iste homo, distinguerentur realiter, inter ea non esset ordo secundum superius, & inferius, quia sicut aliàs declarabitur, iuter res non est ordo inferioris, & superioris, & tamen inter istos conceptus est ordo inferioris, & superioris. Eodem modo de ente, & Deo, quia modo habent ordinem isti conceptus secundum superius, & inferius, & tamen tunc non haberent talem ordinem.

Addit dicens, quod illo casu impossibili posito, natura intellectualis perfecta, & intellectus perfectus se haberent sicut subiectum, & accidens, quia cum illa posito includat contradictionem, ideo non oportet quod sit consimilis ordo nunc inter conceptus; nec oportet nunc quod vnum possit esse medium concludendi aliquid de aliquo, sicut si Deus, & Deitas distinguerentur realiter, vel includerent distincta realiter,

43.

Opinio Ocham contra Scot.

realiter, vnum esset pars alterius, vel subiectum alterius, & per consequens vnum posset esse medium demonstrandi aliquid de reliquo, & tamen modò non est sic.

44.

Responsio ad rationes Scoti.

Respondeo dupliciter. Primum, quòd casus illi sunt omnino impossibiles, & ideo nihil sequitur contra propositionem. Doctoris. Dico secundò respondendo ad singulas instantias. Cùm dicitur primò de homine, & albedine, &c. Dico, quòd non intelligit mentem propositionis, quia non dicitur Doctor quòd qualis est ordo inter realiter distincta, talis est inter conceptus eorum, sed dicitur quòd talis est ordo vbi sola ratione distinguuntur. Sicut dicimus qualis est ordo inter intellectum, & actum intelligendi, vbi intellectus, & actus intelligendi realiter distinguuntur, talis est vbi intellectus, & actus intelligendi sola ratione distinguuntur, quia hic ordo sumitur ex ratione quiditativa terminorum, vt supra exposui, & hic est sensus propositionis, & non debet inferri quòd talis sit inter conceptum intellectus, & conceptum actus intelligendi. Dico secundò, & quæro ab eo quid intelligit per conceptum? aut accipitur conceptus pro actu concipiendi quo aliquid concipitur, & hoc modo non est ad propositum, quia Doctor non accipit in propositione distincta ratione pro conceptibus correspondentibus rebus realiter distinctis, quia etsi albedo dependeat in esse reali, puta à pariete, tamen cognitio albedinis non dependet à cognitione parietis, vt patet. Aut accipit conceptum pro re, vt concepta, siue vt habente esse cognitum: nec etiam hoc modo intelligit Doctor, quia etsi albedo dependeat in esse reali à pariete, & nata sit realiter inesse, tamen esse cognitum albedinis, non dependet à pariete in esse cognito, nec vt sic, nata est inesse secundum rationem parietis habentem esse cognitum. Aut accipitur conceptus pro quodam idolo fabricato per actum intellectus, vt etiam ipse Ocham aliquando accipit. Et hoc similiter modo non est ad propositum propositionis, quia vnum idolum non sic dependet ab alio, vt patet. Aut accipitur conceptus pro entitate conceptibili, & sic propositio Doctoris debet intelligi, quia qualis est ordo inter albedinem, & parietem, vbi distinguuntur realiter, talis est vbi sunt idem realiter, & distinguuntur sola ratione, quia sicut albedo secundum suum esse quiditativum, nata est inesse parieti, & dependere realiter ab eo quando distinguuntur realiter, sic similiter si in aliquo subiecto tantum ratione distingueretur secundum suum esse quiditativum nata esset secundum rationem inesse, & dependere.

45.

Ad aliam instantiam de animali, & homine si realiter distinguerentur, &c. Dico primo, quòd casus est impossibilis. Dico secundò, quòd etiam hoc posito, aliud istorum sequeretur, vel si distincti realiter non esset de quiditate hominis, etià quando non distinguerentur realiter, non esset de

quiditate hominis: vel si vt realiter distinctum esset de quiditate hominis, esset etiam vbi sunt idem realiter. Et ratio istorum est, quia quæcunque mutuo se respiciunt secundum esse quiditativum terminorũ, ordo talis non variatur per quodcumque posterius, vt supra exposui. Et sic sequitur de facto, quòd qualis est ordo inter aliqua vbi realiter distinguuntur, talis est etiam vbi sola ratione distinguuntur, & econtrã, stante semper ratione formali terminorum, & sic accidit animali, quòd sit idem realiter homini, vel quòd sit distinctum realiter. Nec talis ordo competit, vt quia idem, vel diuersum, sed præcisè ex ratione quiditativa terminorum. Sicut posito quòd albedo sit idem realiter homini, & tantum ratione distinguatur ab homine, si vt realiter distincta, habet ordinem dependentis, & informantis tantum accidentaliter, sequitur quòd talem ordinem habebit, vbi realiter identificatur, cum nullo modo varietur ratio quiditativa terminorum ex hoc, quòd termini sunt idem realiter.

46.

Ad aliam instantiam de Deo, & ente. Dico primo, quòd si ponatur ens de conceptu quiditativo Dei, quòd statim sequitur quòd vbi realiter distinguuntur, ens est in potentia reali ad Deum, sic vbi sola ratione distinguuntur secundum rationem, ens est in potentia, quia vt sic, non variatur formalis ratio terminorum. Dico secundò, quòd conceptus entis non potest poni esse de quiditate Dei, vt exposui in primo, dist. 2. parte 1. q. 1. Est enim conceptus entis posterior ipso Deo, licet, sit prior prioritate communitatis, vt ibi exposui. Est enim essentia diuina de necessitate naturæ in perfectissima actualitate, & in perfectissima existentia, ita quòd existentia est de quiditate eius, vt supra patuit, & in illo priori, quo est in vltima actualitate, nullus conceptus entis est, quia vt sic tantum est essentia vt essentia, vt patuit in primo articulo.

An conceptus entis sit posterior ipso Deo

Ad aliam instantiam de Deo, & Deitate. Dico, quòd est falsa imaginatio, supponendo quòd idem distinguatur à seipso, Deus enim, & Deitas tantum ratione differunt. Et posito, per impossibile, quòd distinguerentur realiter, adhuc nihil sequitur contra Scotum, quia hoc posito, ipsa Deitas esset tota perfectio quiditativa huius concreti Deus, quia Deus esset Deitate Deus, & si Deitas non esset, Deus nihil esset. Nam cuique quo adæquate correspondet aliquid quoad, vel quis, quod est simpliciter tale tali quo, siue entitate sic abstracta, vt patet in primo, dist. 2. parte 2. questione prima, distin. 4. quæst. prima, & 2. & dist. quinta, quæst. 2. Si tamen essent distincta, &c. Dico, quòd seruata ratione quiditativa terminorum, quòd semper esset talis ordo vbi sola ratione distinguuntur, qualis esset vbi realiter distinguerentur. Ex his patet responsio ad vltimam instantiam.

Deus, & deitas quomodo differant

S C H O L I V M.

Adducit contra duas rationes pro tertia conclusione impugnationes Henrici, & statim hoc, quòd ante verbum productum nulla est distinctio inter essentiam, & memoriam: quia omnis distinctio rationis sequitur verbum, ergo memoria measat inter essentiam, & dicere, nec est principium ipsius dicere.

Scot. Oper. tom. XII.

C

De

*Adducit
duas in-
stantias.*

*Hen. ar. 27
q. 67. & ar.
51. & 52.
& quodl. 3.
q. 3. 15. tri.
c. 14. scilicet
iam pro-
ducto.*

DE tertio g articulo instatur contra istas duas rationes positas in 2. art. pro tertia conclusione. Contra primam sic. Vbi non manet eadem ratio ordinis non oportet ponere eundem, vel consimilem: sed in diuinis, vbi istorum essentia, scilicet memoria, dicere, est sola distinctio rationis, non manet eadem ratio ordinis, quæ est, vbi ista sunt distincta realiter: ergo, &c. Probatio minoris, in creatura rationali ideò memoria præcedit dicere: quia ipsa est principium dicendi, non sic autem in Deo, loquendo de memoria, vt memoria, siue vt distincta ab essentia, imò ratio principian-di emanationem personalem, est essentia diuina sola sub ratione essentia, vt ei coniungitur respectus realis. Quod probatur dupliciter: Primò sic: Verbum est expressiuum omnium illorum, quæ in essentia diuina quasi inuolutè continentur: ergo in Verbo diuino intelligit Deus, quodcunque distinctè intelligit, ergo non potest aliqualis distinctio actualis accipi in intellectu diuino inter essentiam & memoriam præcedens quodammodo productionem Verbi. Primum probatur per Augustinum. 6. de Trin. cap. vlt. vbi dicit, quòd Verbum est ars Patris, plena omnium rationum viuientium.

h Item, distinctio secundum rationem non potest esse nisi secundum actum intelligendi: in Deo autem primus actus intelligendi est principium emanationis verbi supposita proprietate personali, cum verbum producit naturaliter: & actu naturali ipsius intellectus: ergo nullo actu, quasi præcedente productionem verbi potest haberi distinctio ad extrà, vel ad intrà. Et si quæretur: ab eis, quomodo ergo distinguitur in Deo intellectus, & voluntas, si non præsupponitur in Deo distinctio productionibus personarum?

Dicunt, quòd positis illis productionibus, *dictione, & spiratione*, & hoc per solam essentiam vt principium formale respectu vtriusque productionis, potest intellectus diuinus comparare eas ad aliqua similia in creaturis. Vni autem similis est productio intellectus in creatura: quia ipsa est, nulla præsupposita, alteri similis est productio voluntatis: quia ipsa est altera præsupposita: & ita, ex tali comparatione ad extrà, intellectus concipit istas productiones: vnã quasi intellectus, & aliam quasi voluntatis, propter similitudinem istarum ad istos actus, & propter istud istarum productionum principium productiuum, concepit intellectus sub ratione istorum duorum principiorum, scilicet intellectus & voluntatis. Per hoc impeditur secunda ratio, quia memoria, vt memoria, vel intellectus, non habet rationem principij respectu dicere: sed ipsa essentia: & benè conceditur quòd essentia, vt essentia, prior est notionali: sed non habetur per hoc, quòd aliquod essentiale, aliquo modo distinctum ab essentia, est immediatius, quàm aliquod notionale.

C O M M E N T A R I V S.

47.

*Opinio Hen-
rici quodl. 27
q. 6.*

DE tertio articulo. Hic Doctor adducit duas rationes Henrici contra duas rationes factas pro tertia conclusione. Contra primam: sic arguit Henricus, probando quòd non sit similis ordo inter memoriam diuinam, & gignere, quæ ratione distinguuntur, qualis est inter memoriam creatam, & dicere respectu verbi creati, quæ realiter distinguuntur. Et tota ratio stat in duobus, primò, quòd memoria creata est principium dicendi, siue principium productiuum verbi creati. Secundò, quòd memoria diuina, vt memoria est, & vt aliquid distinctum, ab essentia diuina, non est principium dicendi, siue non est principium productiuum Verbi diuini, & per consequens non est similis ordo inter memoriam, & dicere, qualis est inter memoriam creatam, & dicere creatum. Et quòd memoria diuina vt memoria est, (quæ vt sic, includit intellectum, & obiectum in ratione obiecti) non sit principium dicendi, probat, quia intellectus paternus non habet essentiam diuinam præsentem in ratione obiecti actu intelligibilis, nisi vt in filio, siue vt in Verbo, sicut patuit in pri-

mo, dist. 1. q. 2. Et hoc probat; quia Verbum est expressiuum, siue declaratiuum eorum quæ in essentia diuina quasi inuolutè continentur, & per consequens intellectus paternus nec essentiam, nec aliquid contentum in essentia, nec actu, nec habitu intelligit ante productionem verbi. Cum ergo intellectus paternus non habeat essentiam diuinam, nec aliquod contentum in essentia vt obiectum præsens in ratione obiecti intelligibilis, nisi vt in Verbo, Sequitur quòd memoria Patris vt memoria (quæ vt dixi includit intellectum paternum, & essentiam præsentem tali intellectui) præexigit ipsum Verbum, & per consequens gignitionem Verbi. Et sic sequitur quòd est principium gignendi Verbum. Sequitur etiam, quòd gignitio Verbi sit immediatior essentia diuinæ quàm memoria diuina vt memoria. Et quòd Verbum sit sic expressiuum, &c. probat auctoritate Augustini 9. de Trin. cap. vlt. qui dicit quòd Verbum est ars Patris plena omnium rationum viuientium. Vult ergo Henricus quòd sola essentia diuina sub ratione essentia, vt tamen coniungitur ei respectus realis, sit principium

principium emanationum, ita quòd sola essentia diuina est ratio formalis tam dicendi, quàm spirandi. Sed per generationem actiuam determinatur ad dicendum, & per spirationem actiuam determinatur ad spirandum Spiritum sanctum. Et de hoc vide *in primo, dist. 18.* Et cùm dicit Henricus ibi: *Quod probatur dupliciter, primò sic. Verbum expressiuum, &c.* debet referri ad hoc scilicet, quod memoria diuina, vt memoria non est principium dicendi.

48.

h Item distinctio secundùm rationem, &c. Per istam rationem probat Henricum quòd per productionem Verbi nullo modo memoria diuina distinguitur ratione ab essentia diuina, quia distinctio secundùm rationem est tantùm per actum intelligendi. Sed primus actus intelligendi in Deo, supposita proprietate personali, siue supposita prima persona, est principium productionis Verbi, quia Verbum producitur naturaliter, & actu naturali ipsius intellectus, & per consequens per nullum actum quasi præcedentem productionem Verbi potest haberi aliqua distinctio rationis, & sic tam memoria quàm ipsum dicere æquè immediatè insunt essentiæ diuinæ,

imò ante productionem Verbi sunt præcisè ipsa essentia diuina, quia in illo priori nulla est distinctio rei, nec rationis. Et sic patet quomodo ista secunda ratio impedit secundam rationem Doctoris.

i Et si queratur ab eis. Hic Doctor querit, si ante productionem Verbi nulla est distinctio, nec re, nec ratione, quomodo ergo in Deo intellectus, & voluntas distinguuntur, qui præcedunt productionem Verbi? Dicit Henricus quod positis productionibus diuinis, scilicet dictione, & spiratione, & hoc per solam essentiam vt principium formale productiuum respectu vtriusque productionis, potest intellectus diuinus comparare eas ad aliqua similia in creaturis. Vni autem similis est productio intellectus in creatura, quia ipsa est, nulla alia productione præsupposita, alteri similis est productio voluntatis, quia ipsa est altera præsupposita, scilicet productione per intellectum. Et ita intellectus diuinus ex tali comparatione ad extrà concipit istas productiones, & hoc modo distinguuntur ratione.

S C H O L I V M.

Refutat impugnationes Henrici. Primo, quia duarum productionum diuersa rationis non potest esse vnum formale principium, quale est essentia, sed generatio, & spiratio sunt diuersa productiones, quarum vna supponit aliam ex 1. dist. 6. & 13. Secundo, quia non daretur determinata pluralitas in productionibus necessariis: & dicit rationes Henrici ad oppositum, infertque ex eo secundam personam non magis produci per intellectum, quàm per voluntatem, quia essentia non minus est hoc, quàm illud. Vide Doctorem 1. dist. 6. & 12. & 2. dist. 1. quæst. 1. Ad 1. pro Henrico explicat quomodo Pater intelligat omnia Verbo, de quo latè agit 1. dist. 32. q. 2.

19.

Contrà k ista ratio posset multipliciter improbari: quia duarum productionum cæterius rationis non videtur posse poni idem principium formale productiuum; & specialiter talium productionum, quarum vna non potest poni, nisi iam altera ponatur. Non videtur etiam ratio l quare productiones sint alicuius determinatæ pluralitatis, respectu quarum vnum est principium formale eiusdem rationis, & hoc in productionibus necessariis: tamen ista vsque ad proximam quæstionem differatur, & hinc tantùm ratio prima confirmatur. Cùm enim accipitur, m contra maiorem primæ rationis, quòd non manente eadem ratione ordinis, non manebit idem ordo: conceditur de illa, quæ est prima & per se causa, & ratio ordinis: sicut vniuersaliter renetur de prima per se ordine quorumcunque. Et iuxta hoc arguendo ad oppositum assumo hanc maiorem. Vbi manet prima per se ratio ordinis, eadem ibidem manet idem per se ordo: sed prima per se ratio istorum ordinis scilicet *memoria*, & ipsius *dicere*, est ex per se rationibus istorum, scilicet quòd memoria est memoria, & dicere est dicere; in quocunque ergo sse reali, siue diminuto, ista concipiuntur: statim habetur ex rationibus istorum, quòd memoria est immediatior ipsi essentiæ quàm dicere: ergo manentibus per se rationibus istorum duorum extremorum occurrentium intellectui, siue habentium esse reale, siue rationis quodcunque, semper manet eadem vel similis per se ratio ordinis.

Et vterius n cùm dicitur in minori quòd in diuinis non manet ista ratio memoriæ & dicere, quæ in creaturis, quia non est ibi ratio principij ad principiatum: esto quod illa esset ratio ordinis, scilicet ratio principij formalis agendi, & actionis, adhuc habeo propositum: quia secundùm Augustinum 15. de Trin. c. 14. *Sic hoc verbum nostrum de nostra scientia nascitur, quemadmodum illud Dei verbum de scientia Patris natum est.* Et vbique vult, quòd de ratione Verbi est nasci de scientia quæ est in memoria, & sic vbique dicitur Verbum nasci de memoria, filius autem cuius productus est dici, secundùm ipsum, Verbum est. 83. qu. quæst. 63. vbi vult quòd optimè positum est illud: *In principio erat verbum*, quantum ad translationem nominis

Verbum nascitur de scientia & quomodo? Memoria est principium productiuum secundæ personæ.

minis secundæ personæ: est ergo memoria principium productiuum secundæ personæ: & ita manet illa ratio ordinis inter memoriam & dicere.

Confirmo hoc o quia si non procedat secunda persona per memoriam, ut memoria, sed per memoriam, ut essentia: Non magis ergo producitur per se per actum memoriæ, quàm per actum voluntatis: quia essentia, ut essentia, non magis est hoc, quàm illud; ergo productio eius, in sua realitate, non est magis dictio, quàm spiratio, nec ipsa magis est ex realitate suæ productionis filius, siue Verbum, quàm Spiritus sanctus, quod est patenter contra intentionem Augustini.

p Ad argumenta probantia, quod essentia sub ratione essentiæ, ut tamen coniungitur ei respectus realis, est principium formale proximum producendi filium.

Ad primum, cum dicit: Deus quodcumque intellectu distinctè intelligit, Verbo iam producto intelligit, verum est, quod Verbum est æternaliter productum: sed non queritur hic de ordine durationis, sed originis. Sic autem intelligendo, quod Pater non intelligat quæcumque distincta in se, ut est prior origine Verbo, falsum est: & contra rationem, & contra August. 15. de Trin. cap. 7. vbi vult, quod quælibet persona sibi meminit, sibi intelligit, sibi diligit; & sic infert, quod si Filio intelligeret Pater: Pater non esset sapiens de seipso, sed de filio.

Deus verbo intelligit explicatur de quo 1. d. 3. 2. qu. 2.

Omnis perfectio est prior origine filio. de quo 1. d. 12. qu. 2.

Ex hoc formatur prima ratio sic: Quamcumque perfectionem Pater habere potest, habet eam ut est origine prior Filio: quia habet eam in se: nullam enim perfectionem potest habere nisi à se: ergo nec Filio, ergo si Pater posset noscere distinctè actu omne intelligibile, nouit ut est prior Filio origine, non nouit ergo aliqua intelligibilia distinctè præcisè in Filio. Hoc etiam patet per Augustinum 15. de Trin. cap. 14. Nouit Deus Pater omnia in se, nouit & in Filio: in seipso tanquam seipsum

Ex hoc formatur secunda ratio. Pater, ut est prior origine Filio, nouit seipsum: non tantum per memoriam siue actu primo: sed per intelligentiam siue actu secundo: quod probatur, quia consimilis est ordo originis Patris ad Filium in habendo intelligentiam perfectam, qualis est in habendo memoriam perfectam, quia vniuersaliter eiusdem per se est habere intelligentiam perfectam, cuius est habere memoriam perfectam: sicut ergo Pater non præcisè in Filio nouit seipsum, quasi per memoriam, sed per se ipsum ut est prior Filio: ita & de noticia actuali per intelligentiam: & tunc ultra: sicut ergo actuali noticia, siue intellectione per intelligentiam nouit Pater seipsum prius origine, quàm in Filio, ita actuali intellectione per intelligentiam ingenitam nouit omnia distincta in se prius, quàm in Filio.

q Ad probationem, cum dicitur, quod Verbum est expressiuum omnium, quæ in essentia diuina quasi inuolutè continentur, concedo: sed non præcisè Verbum, nec ipsa præcisè relucet in Verbo: sed æquè distinctè relucet in intelligentia Patris, ut Patris est. Quando autem probatur illa præcisè esse relucetia in Verbo, per illud 6. de Trin. de arte. Ad hoc respondet Augustinus 7. de Trin. c. 1. Ita est verbum ars Patris quomodo sapientia Patris, & qualiter hoc est; ita, inquit, dicitur filius sapientia Patris quomodo lumen Patris est, scilicet ut quemadmodum lumen de lumine, & utrumque idem lumen, sic intelligitur sapientia, de sapientia & utraque una sapientia. Hæc ille.

Si queratur, quare Verbum dicitur magis ars Patris, quàm ipsemet Pater.

Respondedo, secundæ personæ ex vi suæ productionis competit, quod est noticia declaratiua, quia est producta per actum memoriæ exprimentis talem notitiam. Et idè appropriatè dicuntur de ea, quæ pertinent ad perfectionem cognitionis actualis, magis tamen propriè dicitur sapientia, sicut loquitur Apostolus, quàm ars, sicut loquitur Augustinus, quia ex productione sua magis est noticia declaratiua æternorum, quàm factibilium.

Vide 27. d. 1. q. 3. & d. 28.

i. Cor. 1.

Ad 1. Hæc. 5. nu. 18.

de hoc 1. d. 2. q. 7. ad 4. & d. 6.

r Secunda ratio innititur isti propositioni: Primus actus intelligendi in diuinis est principium proprium producendi Verbum. Ista est falsa propter duo. Primò, quia nullus actus intelligendi est propriè principium producendi Verbum. Secundò, quia non est primus actus intelligendi, sicut ipse intendit loqui de illo. Primum probò, quia actus intelligendi cõmuniter accipitur pro ipsa operatione, quæ est intellectio: Si ergo primus actus intelligendi est principium emanationis, ut ipse accipit, hoc intelligitur altero istorum duorum modorum: aut ita videlicet quod est principium formale, quo Verbum producitur, sicut calor in calefaciente respectu calefactionis, est principium,

aut

aut ita, quod est principium emanationis, sicut actus productivus, sicut calefactio, dicitur principium productivum caloris producti; neutro autem modo potest intelligi: quia omne intelligere est ipsius intelligentiæ, secundum Augustinum 14. *de Trin. c. 7. Intelligentiam dico, qua intelligimus cogitantes*: producere autem Verbum, siue habere principium formale producendi, non competit nisi ratione memoriæ.

11.

Secundum patet ex dictis, quia productionem Verbi præcedit origine intellectio distincta, quæ convenit Patri secundum intelligentiam propriam ingenitam non ergo producitur Verbum primo actu intelligendi, loquendo de prima origine: sicut ipse accipit: cum probatur per hoc, quod Verbum naturaliter producitur, consequentia nõ valet; quia quorumcunque actuum intellectus est principium omnium illorum per modum naturæ. Vel potest breviter dici ad istam secundam probationem, quod licet Verbum producat in diuinis per primum actum intellectus: loquendo de primo actu productivo, qui tamen non dicitur propriè actus intelligendi, licet sit actus intellectus: non tamen primo actu operatio, qui propriè dicitur actus intelligendi: sed prior est origine actu intelligendi, ut est intelligentiæ paternæ, & isto, ut sic priori, intelligit pater essentiam propriam distinctè: non autem in Verbo producto. Ista distinctio de actu productivo, & operatio patebit post q. 13. Actus enim operativus non habet terminum productum: sed est ultimus terminus: ut patet ex 1. & 10. *Ethic.* Actus autem productivus semper est alicuius termini per se, qui per ipsum accipit esse.

Hæc respon. supponit duplicem actum intellectus productivum, & operativum de quo infr. qu. 13.

Cap. 1. & 9. c. 3. & inde. Idè 9. m. 10. c. 16.

Respondeo ad secundam rationem, positam ab ipso: exclusa est per hoc, quod probatum est, essentiam ut essentiam, non esse immediatum principium formale productionis, excludendo memoriam, ut memoriam, à ratione totalis principij.

COMMENTARIUS.

49.

CONTRA. Doctor improbat hanc rationem multipliciter, scilicet, quod sola essentia diuina est ratio formalis productionum ad intra. Et primo sic: quia duarum productionum alterius rationis non videtur posse poni idem principium formale productivum, & specialiter talium productionum, quarum una non potest poni, nisi iam altera ponatur. Cum ergo generatio, & spiratio sint alterius rationis, imò simpliciter primò diuersæ, ut probat Doctor in primo dist. 7. & 13. & spiratio necessariò præsupponat generationem, sequitur quod respectu illarum non potest poni idem principium formale productivum, quale esset si sola essentia esset principium formale respectu illarum productionum. Nam ab istis ponitur, quod sola essentia est sic principium, ut tamen determinatur per alium, & alium respectum, non quod respectus sit aliquo modo ratio formalis producendi, sed sola essentia. Et hoc satis patuit in primo dist. 6. & 13. vide ibi.

SCOTUS ARGUIT CONTRA HENR.

I Secundo arguit, quia non videtur ratio quarum productiones sint alicuius determinata pluralitatis, respectu quarum unum est principium formale eiusdem rationis, & hoc in productionibus necessariis, tamen ista usque ad proximam questionem differatur. Nam ibi probat quod si sit idem formale productivum eiusdem rationis, loquendo de productione necessaria, quod productiones ab eodem principio, necessariò essent eiusdem rationis, & dicit de necessariis, quia plures alterius rationis contingentes possunt esse ab eodem principio, ut patet de productionibus creaturarum specie distinctarum, quæ differunt specie, & tamen sunt ab eadem voluntate diuina sub eadem ratione formali, ut patet à Doctore in 2. dist. 1. q. 1. & infra in quodl. q. 8. Secus est si productio est simpliciter necessaria, ut ibi expo-

Scot. Oper. tom. XI 1

sui. Et si productiones sunt eiusdem rationis non apparet determinata pluralitas, ut ibi prolixè probatur.

50.

in Cum accipitur contra maiorem prime rationis, &c. Nam ratio prima, & per se ordinis aliorum adinvicem, scilicet ordinis prioris, & posterioris, mediatoris, & immediatiore accipitur ex præcisa ratione formali terminorum: sicut dicimus quod causa est prior effectu, quia acceptis rationibus formalibus causæ, & effectus, causa est prior effectu. Sic in proposito, accipiendo memoriam ut memoria, & dicere ut dicere, ut scilicet considerantur sub suis præcisis rationibus formalibus, memoria est prior ipso dicere: patet, quia necessariò præsupponitur ipsi dicere. Nam non est intelligibile quod sit dicere, & quod non sit memoria, vel quod non præsupponat memoriam, sequitur ergo quod memoria ex sua ratione formali sit immediatiore naturæ, cuius ponitur memoria quam ipsum dicere, ubi memoria & dicere, distinguuntur realiter, sicut in nobis, & cum eadem ratio ordinis sit in memoriam diuinam, & dicere diuinum, sequitur quod memoria diuina erit immediatiore essentiz diuinæ ipso dicere diuino.

51.

n Et ulterius cum dicitur in minori quod in diuinis non manet ista ratio ordinis, scilicet memoria, & dicere que in creaturis, quia non est ibi ratio principij, & principij, sicut est in creaturis, ubi memoria est principium dicendi, siue producendi album. Dicit Doctor quod etiam posito quod ista esset ratio ordinis, scilicet ratio principij formalis agendi, & actionis, adhuc habebit propositum, scilicet, quod in Deo memoria est principium dicendi Verbum, & probat per auctoritates Aug. Nam secundum August. 15. *de Tri. c. 25.* Sic hoc verbum nostrum de nostra scientia nascitur, quemadmodum illud Dei Verbum

Quomodo memoria sit principium formale dicendi verbum.

de scientia Patris natum est, & ubique vult quòd de ratione Verbi est nasci de scientia, quæ scientia est in memoria. Nam Augustinus accipit ibi *scientiam* pro memoria, siue pro obiecto relucens in memoria, vt prolixè exposui in primo, d. 4. & 26. & dicitur obiectum esse in memoria, pro quanto ipsum est præsens intellectui sub ratione obiecti actu intelligibilis, & est pars memoriæ. Et hoc est quod dicit, scilicet, *quæ scientia est in memoria*, id est, obiectum actu intelligibile est pars memoriæ. Et hæc omnia prolixius patent in primo d. 2. parte 2. q. 3. & d. 6. q. vnica.

o *Confirmo hoc*, &c. Nam dicitur spiratio, quia producit per modum voluntatis, & libertatis, & dicitur generatio, siue dictio, quia producit per modum naturæ, siue per modum intellectus, vt patuit in primo, &c.

52.

p *Ad argumenta probantia*, &c. Dicit Doctor quòd hoc est verum, scilicet quòd Verbum est æternaliter productum, tamen cum hoc stat, quòd sit posterius origine Patre, vt clarè patet à Doctore *in primo*, d. 2. 6. 1. 2. 26. *in secundo*, dist. 1. q. 1. & *in quodl. q. 8.* & sic Pater vt prior origine filio, in seipso distinctè intelligit omnia, vt patet per Augustinum 15. de Trin. c. 7. quòd quælibet persona sibi meminit, sibi intelligit, sibi diligit, & infert, quòd si filio intelligeret Pater, Pater non esset sapiens de seipso, sed de filio. Vult dicere, quòd Pater habet in se formaliter memoriam, quæ est principium formale intelligendi. Et similiter habet formaliter in se actualem intelligentiam, siue intellectiorem omnium. Et hoc est idem, cum dicit. *Intelligit sibi*, id est, quòd habet formaliter intellectiorem quasi sibi inhærentem, quæ formaliter dicitur intelligere. Et sic patet quomodo Pater formaliter intelligit per memoriam formaliter sibi inexistentem, intelligit, dico, per memoriam habitualiter, & per actualem intellectiorem sibi formaliter inexistentem actu, dicitur formaliter intelligere, & non dicitur formaliter intelligere nec habitualiter, nec actualiter, per Verbum productum, quia tunc esset sapiens nõ formaliter, sed tantum sapientia genita, scilicet Filio, quod est contra Augustinum vbi supra.

Ex hoc ergo formatur ratio sic prima: Qualemunque perfectionem Pater habere potest, habet eam vt est prior origine filio, quia habet eam à se, nullam enim perfectionem potest habere nisi à se, ergo nec à filio, ergo si Pater posset noscere distinctè actu omne intelligibile, nouit id vt est prior origine filio, & sic sequitur quòd non nouit distinctè aliqua intelligibilia præcisè in filio, sed formaliter in seipso vt exposui. Vnde Augustinus 15. de Trin. c. 14. *Nouit Deus Pater omnia in se, nouit & in filio, & in seipso tanquam seipsum.* Vult dicere, quòd nouit omnia in se tanquam seipsum, id est, quòd sicut habet formaliter in se notitiã quæ seipsum nouit, ita habet formaliter in se notitiã, quæ nouit omnia alia. Et cum dicit, quòd *nouit omnia in filio*, hoc debet intelligi, quia filius habet eandem notitiã in se formaliter, quam habet Pater, etsi per filium intelligit omnia, siue in filio, debet intelligi non formaliter, sed tantum denominatione extrinseca, & hæc prima ratio procedit de notitia habituali, quæ Pater nouit se, & alia formaliter, pro quanto habet formaliter in se memoriam, quæ est principium formale producendi, siue quasi producendi actualem intelligentiam, siue intellectiorem. Ex hoc dicto pariformiter forma-

Quomodo
Pater intelli-
git forma-
liter per me-
moriã.

Quomodo
Pater nouit
omnia in
filio.

tur secunda ratio, quæ est de actuali notitia, quæ Pater nouit formaliter omnia, quia consimilis est ordo originis Patris, & filii in habendo intelligentiam perfectam, id est, actualem intellectiorem, qualis est in habendo memoriã perfectam. Sicut ergo Pater non præcisè in filio nouit seipsum quasi per memoriã, sed per seipsum vt est prior filio, ita & de notitia actuali per intelligentiam. Sicut ergo actuali notitia siue intellectiõne per intelligentiam nouit Pater seipsum prius origine, quàm in filio, ita actuali intellectiõne per intelligentiam in genitã nouit omnia distinctè in se, priusquam in filio, & accipitur *actualis intellectiõ* pro illa operatione præcisè, & *intelligentia* accipitur pro intellectu habente formaliter actualem intellectiõnem. Et vult dicere, quòd Pater per intellectum vt perfectum actuali intellectiõne intelligit omnia.

q *Ad probationem* qua Henricus probat quòd Pater intelligit omnia præcisè in Verbo, quia Verbum est expressiũ, &c. Dicit, quòd bene est expressiũ, siue declaratiũ omnium, quæ virtualiter continentur essentia, sed non præcisè Verbum, quia etiam Pater vt habens formaliter notitiã omnium, est per illam declaratiũ omnium. Nam per memoriã formaliter inexistentem Patri est habitualiter declaratiũ omnium, quæ virtualiter continentur in essentia diuina, quæ est pars memoriæ; & per actualè intellectiõnem formaliter sibi inexistentem est declaratiũ actualiter omnium, ita quòd omnes creaturæ vt actu non intelliguntur, sed vt sunt præcisè obiecta secunda virtualiter contenta in essentia diuina, habitualiter dicuntur relucere in memoria diuina, pro quanto, scilicet est productiua illorum in esse cognito, sicut sunt nata cognosci. Vt verò ipsæ creaturæ actu intelliguntur à Patre, dicuntur relucere in intelligentia Patris, id est, in intellectu Patris formaliter perfectè actuali intellectiõne illarum, quia sic cognitæ actu dicuntur declaratæ & manifestatæ, quia tunc actu intelliguntur, secundum quòd erant intelligibiles. Et cum probatur, quòd præcisè relucet in Verbo, quia Verbum est ars Patris per Augustinum 6. de Trin. Dicit Doctor quòd ita Pater est formaliter pars sicut & Verbum. Et probat per Augustinum 7. de Trin. c. 4. Nam ars est notitia factibilium, sicut sapientia notitia æternorum, modo vt supra dixi, ita Pater habet formaliter in se notitiã omnium factibilium, sicut & Verbum, & ita Pater est ita formaliter ars omnium, sicut & filius. Appropriatè tamen filius, siue Verbum dicitur ars, quia Verbo ex vi suæ productionis competit notitia declaratiua, quia est productum per actum memoriæ exprimentis talem notitiã, & ideo appropriatè dicuntur de ea quæ pertinent ad perfectionem cognitionis actualis, magis tamen propriè dicitur Verbum sapientia quàm ars, quia ex vi productionis suæ magis est notitia declaratiua æternorum, quàm factibilium, quia propriè producit de essentia diuina secundum suum esse simpliciter, & de aliis tantum secundum quid. Et de hoc vide in 2. d. 5. q. 2. d. 27. in 2. d. 1. q. 1. & infra in quodl. q. 8.

r *Secunda ratio inmisitur isti propositioni falsæ, scilicet: Primus actus intelligendi in diuinis est principium proprium producendi Verbum.* Et propter duo est falsa. Primò, quia nullus actus intelligendi est propriè principium producendi Verbum, cum sit finis potentie operatiue, cui vt sic,

Filius appropriatè dicitur Ars patris, non propriè.

54.

Primus actus intelligendi quod in diuinis quid.

non correspondet aliquod productum. Et hoc prolixè probatum est à Doctore in 1. d. 2. parte 2. q. 4. & d. 6. Secundo quia non est primus actus intelligendi principium producendi, sicut ipse Henricus intendit de illo, quia actus intelligendi est operatio, quæ est ipsa intellectio. Si talis actus est principium, &c. aut est principium formale productionum fundamentale, sicut calor est principium formale calefaciendi; aut est actus tantum productiuus, sicut calefactio, siue sicut generatio, vel productio formaliter. Nullo alio modo potest intelligi quod actus intelligendi sit principium producendi Verbum. Non primo, quia actus intelligendi tantum attribuitur intelligentiæ; id est, quod tantum accipitur pro intelligentiæ, quæ formaliter dicimur intelligere, sed intelligentiæ non attribuitur productio Verbi, sed tantum attribuitur memoriæ, quæ propriè est principium producendi, vt patet per Augustinum 1. 4. de Trin. c. 7. Non secundo, patet, quia intellectio in diuinis est prior origine productione Verbi, quia omne essentiale dicens perfectionem est prius origine notionali, vt supra patet; ergo actus intelligendi non est formaliter actus productiuus siue formaliter productio Verbi. Et cum probatur per hoc, quod Verbum naturaliter producit, hoc non valet, quia intellectus est principium per modum naturæ, respectu cuiuscunque actus, siue sit actus intelligendi, siue actus producendi. Et quamuis actus producendi præsupponat actum intelligendi, non tamen ex hoc sequitur quod actus producendi non sit per modum naturæ. Nec est simile de actu producendi voluntatis, quia ille non dicitur liber ex hoc solo, quia præsupponit productionem per modum naturæ, sed dicitur liber, quia à potentia liberè producente. Et addit responsionem breuem, cum dicitur, Verbum producit per primum actum intellectus, verum est, quod per primum actum productiuum. Nam intellectus diuinus habet duplicem actum productiuum; vnam, quo producit Verbum diuinum, & hic est primus; & alium, quo producit creaturam in esse obiectiuo, & in esse cognito. Verbum ergo producit per primum actum productiuum, & non per primum actum simpliciter, qui est actus intelligendi. Nam intellectus est prius operatiuus quam productiuus, vt satis patuit in 1. d. 2. parte 2. q. 3. & infra patet q. 13. Quod, modò actus operatiuus non habet terminum productum, sed est vltimus terminus potentie, vt patet ex primo, & 10. Ethic. Actus verò productiuus semper est alicuius termini per se, qui terminus per ipsam actum productiuum accipit esse.

Responsio ad secundam rationem posita ab ipso exclusa est per hoc, quod probatum est, essentia vt essentia, non esse principium formale producendi, excludendo memoriam, vt memoria est, à ratione talis principij productiuum. Ista responsio Henrici posita est ibi; *Et si queratur ab eis, quomodo ergo distinguitur in Deo intellectus, & voluntas, & parum infra respondet ibi: Dicunt, quod positis istis productionibus distinctione, & spiratione, & hoc per solam essentiam, vt prius formale vtriusque productionis, &c. vide ibi.*

In hoc articulo occurrunt aliqua parua dubia. Primo in hoc, scilicet quod idem non potest esse principium formale productiuum respectu diuinum productionum alterius rationis, & specialiter talium productionum, quarum vna non potest po-

ni, nisi prius altera ponatur. Instatur sic primò, quia productio ad intrà, & productio ad extrà sunt alterius rationis, quia & termini alterius rationis, & productio ad extrà non potest poni, nisi prius posita productione ad intrà, vt probat Doctor in secundo, d. 1. q. 1. & tamen vtrique productio est ab eodem principio formali. Patet, quia productio Verbi est ab intellectu diuino, & productio creaturæ in esse intelligibili, siue in esse cognito est ab eodem intellectu. Similiter productio Spiritus sancti est à voluntate diuina, & productio creaturæ tam in esse volito quam in esse realis existentie est ab eadem voluntate.

Secundò, quia volitio diuina, qua Deus vult essentiam, & Spiritus sanctus, sunt alterius rationis. Patet, quia Spiritus sanctus est persona incommunicabilis, volitio communicabilis, tum, quia persona Spiritus sancti est relatiua, volitio absolutæ; ergo & productio Spiritus sancti, & productio, siue quasi productio volitionis diuinæ, sunt alterius rationis, & productio Spiritus sancti præsupponit volitionem essentie diuinæ, & tamen sunt ab eodem principio formali, quia ab eadem voluntate diuina.

Tertiò, quia volitio finis in nobis, & volitio entis ad finem, sunt alterius rationis, quia & obiecta volita sunt alterius rationis; & volitio entis ad finem, volendo illud propter finem, præsupponit volitionem finis, & tamen vtrique est ab eadem voluntate. Similiter noticia conclusionis demonstratæ; & noticia principij sunt alterius rationis. quia noticia conclusionis est euidens propter principium, & noticia principij est euidens non propter aliud, & noticia conclusionis præsupponit notitiam principij, & tamen vtraque noticia est ab eodem principio, scilicet intellectu, & ab eodem obiecto virtualiter continente tales notitias vt exposui in primo ergo, &c.

Quartò, ab eodem principio potest esse productio dispositionis ad formam substantialem, & productio ipsius formæ, quæ differunt non tantum specie, sed etiam genere, vt patet de forma ignis, quæ est substantia, & de dispositione præuia, quæ communiter est qualitas; & productio formæ substantialis præsupponit productionem dispositionis necessariò requisitæ; ergo. Et sic de multis alijs posset instari.

Quintò; instatur specialiter, probando quod productio Spiritus sancti non necessariò præexigit productionem Verbi, probatur sic: Voluntas habens essentiam diuinam perfectè præsentem in ratione obiecti amabilis amore infinito, est verè productiua Spiritus sancti: hoc patet à Doctore in primo, d. 2. parte 2. q. 3. d. 10. & in secundo, d. 1. q. 1. natura habens essentiam sic præsentem est verè operatiua, & productiua. Sed essentia diuina est sic perfectè præsens, vt actu cognita ab intellectu diuino, sit enim præsens per solum actum intelligendi, quia voluntas non fertur nisi in obiectum actu cognitum. Posito ergo per possibile, vel impossibile, quod Patet non genuisset filium, & haberet essentiam præsentem voluntati suæ vt actu cognitam, tunc posset verè esse operatiuus, volendo eam in se, & verè productiuus Spiritus sancti, siue amoris infiniti spirati; ergo productio Spiritus sancti non præexigit necessariò productionem Verbi, quasi esset impossibile ipsa esse, circumscripta productione Verbi.

Possêt etiam instari, probando generationem

Intellectus diuinus habet duplicem actum.

Verbi, & spirationem Spiritus sancti non esse productiones alterius rationis, quia nec Verbum, nec Spiritus sanctus sunt personæ alterius rationis. Sed de hoc diffusè dictum est *in primo, d. 7. q. unica* & *d. 13. q. unica.*

57. *Responsio ad instantias.*
 Respondeo ad illas instantias. Ad primam dico, quòd et si productio ad extrà de facto præsupponat productionem ad intrà, tamen si productio ad intrà, per possibile, vel impossibile, non esset, adhuc posset esse productio ad extrà tam in esse cognito, & volito, quàm etiam in esse reali, ut prolixè patet à Doctore *in secundo, dist. 1. quæst. 1.*

Dico secundo, quòd Doctore non intelligit de productionibus alterius rationis, qualitercunque accipiat *alterius rationis*, sed specialiter loquitur de productionibus alterius rationis pro quantum distinguuntur penes alium, & alium modum producendi, quia vna est per modum naturæ, & alia per modum voluntatis: tales enim productiones non possunt esse ab eodem principio formalis productio ut clarè patet à Doctore *in 1. d. 2. p. 1. r. e 2. q. 2. & d. 10. & infrà q. 2. quodlib.* Et loquendo de talibus, illa quæ est per modum voluntatis non potest poni, nisi prius ponatur illa, quæ est per modum naturæ: nam prima simpliciter motio, & prima simpliciter productio est per modum naturæ, ut clarè patet à Doctore *in quodlib. quæst. 14.*

Et per hoc patet responsio ad alias tres instantias. Vnde ad secundam dico primò, quòd illæ duæ productiones non distinguuntur per alium, & alium modum producendi, ut patet. Dico secundo, quòd illæ productiones non sunt alterius rationis, quia si amor essentialis esset realiter distinctum à persona spirante, esset amor verè spiratus, sicut patet de notitia ingentia, siue essentiali, & de notitia genita, ut diffusè dictum est à Doctore *in primo, dist. 2. parte 2. quæst. 4.* & vide quæ ibi exposui. Et soluta est illa difficultas de relativo, & absoluto.

58. *Nota.*
 Ad tertiam dico primò ut dixi, quòd non distinguuntur penes alium, & alium modum. Dico secundo, quòd quamvis productio dispositionis sit alterius rationis à productione formæ, tamen productio formæ non præsupponit productionem dispositionis. Si enim agens esset perfectum sicut primum agens, statim induceret formam. Ad illud de volitione finis, &c. Dico, quòd quis absolute potest velle ens ad finem, absque hoc, quòd velit ipsam finem, licet non possit velle sub isto respectu, scilicet propter finem. Ad ultimum dico primò quòd productio, quæ est per modum voluntatis, necessariò est posterior productione per modum naturæ, & sic spiratio non

potest poni, nisi prius ponatur productio per modum naturæ, licet productio per modum naturæ non necessariò præexigatur ad esse ipsius spirationis, scilicet quòd circumscripta generatione Verbi, quòd sit simpliciter impossibile spirationem esse, sed dicitur necessariò præsupponi, quia productio per modum naturæ necessariò est prior, & sic Doctore intelligit secundo, non asserendo tamen, quòd fortè generatio Verbi sic necessariò præexigitur spirationi, quòd si illa non esset, esset impossibile ipsam esse, quia sicut est simpliciter impossibile principium liberum esse operativum circa aliquod obiectum, nisi principium per modum naturæ, quale est intellectus, non sit prius operativum circa idem obiectum, ita videtur impossibile quòd tale principium liberum sit productivum circa obiectum, quin principium per modum naturæ, quale est intellectus, non sit prius productivum circa idem obiectum. Prima tamen responsio videtur melior, & magis ad mentem Doctore & magis consona veritati, & sic patet.

Secundo principaliter dubitatur de illa propositione, quæ est de ratione ordinis, quia in creaturis accipiendo quiditatem, puta lapidis, & existentiam eius, ut præcisè considerantur sub rationibus formalibus terminorum, existentia necessariò est posterior essentia, cum sit gradus intrinsecus eius. Ergo similis ordo erit inter essentiam diuinam, & eius existentiam, quod tamen est falsum, quia existentia in Deo est de essentia eius, ut patet à Doctore *in primo, d. 1. parte, 1. q. 2. & q. presentis art. 1.*

Respondeo, quòd non est similis ratio ordinis, quia essentia diuina est de se hac, & ex sua formalis ratione est de se existens, & idè existentia eius nullo modo est posterior sua essentia, sed è contrario est de essentia & existentia creata.

Possit etiam dubitari in hoc, quod dicit, quòd Pater ut prior origine Filio intelligit omnia distinctè, quia obiecta secundaria nullo modo habent esse, nisi Filio iam producto; ergo Pater in illo priori, in quo intelligitur Filius productus, non intelligit illa. Dico breuiter, quòd accipit prius origine, pro quanto Pater non habet intelligere omnium ab alio, sed præcisè à se. Non ergo intelligit, quod Pater in aliquo priori intelligat omnia distinctè, in quo priori non intelligitur Filius iam productus, imò in quocunque instanti Pater intelligit omnia obiecta secundaria, in eodem etiam Filius intelligit eadem, & cum hoc stat quòd Pater intelligat illa à se, & sic ut prius origine, & Filius à Patre, & sic ut posterior origine. De hoc vide super secundo, dist. 1. quæst. 1.

59.

Existencia est de essentia Dei.

S C H O L I V M.

Ad argumentum principale dat bonam rationem, quare attributa sunt immediatiora natura, quàm supposita in Diuinis, scilicet in creatis. Supponit supposita diuina constitui per respectus: quod late tractat 1. d. 26. à num. 2. Et dat hic rationem, quare non possunt constitui per aliquideiusdem generis cum natura; tamen ibi num. 2. 3. 2. 4. suadet posse sustineri constitui per absoluta, & soluit argumenta in contrarium num. 3. 1. & seqq. Neque illa sententia quidquam habet periculi, quidquid dicant nonnulli ad censurandum nimis procliuus.

2. 3.

AD argumentum principale, ^f supponit quòd persona diuina constituitur per aliquod notionale, & pro nunc supponatur.

Ad

Ad maiorem ergo respondeo per distinctionem, quòd aliquando suppositum constituitur per aliquid eiusdem generis cum ipsa natura, & tunc videtur posse concedi maior, quia non solum natura immediatius se habet ad suppositum, sed etiam ad illud formale, quo constituitur suppositum & hoc aliquâ immediatione.

*In creatis personali-
tas immedi-
atior na-
tura, quam
proprietates in diu-
inis non,
& quare.*

Si autem suppositum constituitur per aliquid alterius generis, quod esset remotius à natura, quàm genus illius quod est proprietas naturæ, tunc maior esset falsa. Si enim Socrates constitueretur per relationem: cum relatio plus distet à genere substantiæ quàm qualitas, vel quantitas, falsum esset quod constitutum Socratis esset immediatius humanitati, quàm qualitas, vel quantitas.

Nunc autem, supposita ista opinione, quòd relatio constituit personam siue suppositum diuinum, oportet dicere, quòd suppositum ibi non constituitur per aliquid eiusdem generis cum natura, eò modo, quo ponitur ibi genus: sed per illud quod est ad alterum, & natura est ad se.

Illud autem constitutum, aliquo modo magis distat à natura, quàm proprietas naturæ, quia si ibi proprie essent genera, sapientia pertineret ad genus qualitatis, & paternitas ad genus relationis; ergo ibi, suo modo, proprietas potest esse immediatior ipsi naturæ illo, quod est constitutum suppositi.

24.

Si queratur, quare non potest hoc suppositum constitui per aliquid, quod est eiusdem generis cum natura? Hæc quæstio est de eo, quod quæstio supponit: nec per consequens est ad propositum: sed ad quæstionem de constitutivis personarum pertinet: tamen concedo ad præsens, suppositum: & tunc potest dici, quòd ubi est aliquid d. se, & tamen non est incommunicabile non potest intel igi aliqua determinatio ulterior, nisi ad incommunicabile: Essentia autem diuina est de se hæc, & tamen communicabilis. Si ergo debet intelligi aliqua determinatio ad suppositum cum suppositum sit incommunicabile, oportet quòd sit per aliquid, quod est primo incommunicabile: tale non potest esse quod est ad se, quia quicquid est ibi ad se, secundum istud suppositum, est perfectio simp iciter, & sic communicabile, & ita oportet constitutum suppositi differre à natura genere, non qualitercunque, sed ea differentia, quæ est inter rem ad se, & rem ad alterum. Probatio autem maioris principalis, non præcedit, nisi de constitutiuo suppositi pertinente ad idem genus cum natura.

*Dist. 16,
p. a nu. 2.
& à ad
obiectiones
n. 41.
Quare sup-
positum di-
uinum non
potest esse
absolutum.*

Viso de ordine essentialium, & notionalium in Diuinis, patet ex hoc ordo procedendi in quæstionibus de Deo, quia si aliqua fuisset mota de essentiali, vel essentiali ad intrà, illa esset tractanda ante quæstiones de notionalibus. Nulla autem est mota de essentiali nisi quòd importat respectum ad extrà, & quodcunque notionale, suo modo est prius quòcunque tali essentiali. idèò primò tractandæ sunt quæstiones motæ de notionalibus. Notionalia autem, vel sunt relationes, vel productiones, siue illa sint idem, siue non, non curo Est ergo primò quæstio talis de notionalibus, siue productionibus.

*Ordo que-
rendorum.*

COMMENTARIUS.

60. **A**D Argumentum principale. Arguit probando quòd notionalia sint immediatiora essentialibus, patet, quia natura immediatius se habet ad suppositum proprium, quàm ad proprietatem, quia de supposito prædicatur in primo modo, & de proprietate tantum in secundo modo: ergo constitutum suppositi, quale est notionale, immediatius se habet ad naturam quàm proprietas naturæ. Respondet Doctor quòd hæc ratio supponit, quòd suppositum diuinum constituitur per notionale, quod supponitur pro nunc, & vocat hic notionale proprietatem relatiuam, ut paternitas, & filiatio, &c. quia per illa notionalia innotescunt personæ diuinae, & an modò constituatur per proprietates relatiuas, an per absolutas, prolixè disputauit in primo *dist. 26.* ubi, vt dixi, videtur tenerè magis quòd per absolutas proprietates constituantur, quàm per relatiuas. Supponendo tamen hic quòd constituantur per relatiuas. Respondet ad rationem, quòd maior est vera,

*Quid sit no-
tionale nam
notionale est
illud, quòd
dicit respectu
ad intrà.*

quando suppositum est eiusdem generis cum natura, sicut Ioannes qui est eiusdem generis cum natura humana, quia utrumque pertinet ad genus substantiæ, non tamen intelligendo Ioannem prout includit illam negationem duplicis communicabilitatis, scilicet vt quo, & vt quod, vt notat Doctor in primo, *dist. 2. part. 2. q. 1.* siue vt includit negationem duplicis dependentiæ ad aliud suppositum, de qua per Doctorem patet in 3 d. 1. q. 1. quia talis negatio nullo modo pertinet ad genus Substantiæ, cum sit nihil; sed accipitur suppositum pro illo singulari constituto ex natura, & singularitate, nato per se stare, cui inest talis negatio, vt prolixè exposui super 3 d. 1. q. 1. & etiam alibi. Et sic de tali supposito natura prædicatur in primo modo vt aliàs exposui. Loquendo ergo de tali supposito in nobis, conceditur quòd natura immediatius se habet ad illud, & ad positiuum constitutum illius, & immediatius ad proprietates naturæ, puta ad risibilitatem. Sic etiam constitu-

uum

riuum suppositi diuini esset eiusdem generis, quod est falsum, quia est relatio, & essentia substantia absoluta. Et licet multæ proprietates diuinæ, vt bonitas, sapientia, & huiusmodi, non pertineant formaliter ad genus Substantiæ imò dicunt quasi qualitatem, adhuc tamen sunt immediatiore, quia sicut genus Qualitatis est immediatius Substantiæ quàm genus Relationis, sic quasi genus Quantitatis est immediatius naturæ diuinæ quasi genere Relationis.

61.

Si quaratur quare non potest hoc suppositum constitui per aliquid eiusdem generis cum natura: Hoc est de eo, quod quæstio supponit, nec per consequens est ad propositum, sed ad quæstionem de constitutiuis personarum pertinet, tamen concedendo pro nunc suppositum, scilicet quòd non constituatur per aliquid eiusdem generis. Et ostendit quomodo non constituatur suppositum idem per aliquid eiusdem generis, quia vbi est aliquid de se hoc, & tamen communicabile, non potest intelligi aliqua determinatio vltior, nisi ad incommunicabile: patet, quia singulare non potest vltius determinari, nisi quòd determinetur per incommunicabile, & cum suppositum sit simpliciter incommunicabile, sequitur quòd vltimè constitutum illius sit simpliciter incommunicabile, quia suppositum per tale constitutum habet quòd sit incommunicabile. Cum ergo natura diuina sit de se hæc, & tamen vere communicabilis, suppositum naturæ diuinæ sit simpliciter incommunicabile, ergo constitutum talis suppositi erit omnino incommunicabile, ergo erit relati-

Suppositum
est simpliciter
incom-
municabile.

uum, quia supponitur hîc quòd omne absolutum in diuinis sit perfectio simpliciter, & omnis talis est communicabilis. Si ergo constitutum suppositi diuini esset eiusdem generis cum natura diuina, esset verè absolutum sicut, & natura diuina, & per consequens incommunicabile, ex quo patet quòd suppositum diuinum non est eiusdem generis cum natura diuina. Tenendo tamen quòd suppositum diuinum constituatur per absolutum, diceretur quòd tale constitutum non esset perfectio simpliciter, vt dicit Doctor *in primo, d. 26.* Tenendo etiam quòd sic constituatur per entitatem absolutam, adhuc diceretur quòd essentialiter dicens perfectionem esset immediatus naturæ diuinæ, quàm talis entitas absoluta. Et ad rationem, diceretur ad minorem quòd talis entitas non esset eiusdem generis cum natura diuina, quia tunc esset perfectio simpliciter sicut etiam hæc ceitas in Ioanne per quam Ioannes est singularis, & ens per se, si sibi relinquatur, non est eiusdem generis cum natura Ioannis vt patet à Doctore *in 2. d. 3. q. 6.* & talis dicit etiam perfectionem additam naturæ, vt patet à Doctore *in primo, d. 5. q. 2. & d. 26.* Sic similiter si constitutum suppositi diuini esset eiusdem generis cum natura diuina diceret perfectionem simpliciter, quia omnis perfectio diuina, quæcunque sit illa, est perfectio simpliciter. Sed tale constitutum nullo modo esset perfectio simpliciter, licet esset entitas absoluta. Et in hoc non oportet multum insistere. Possent tamen adduci aliqua dubia in hac litera, quæ scilicet breuitatis causa relinquo ingeniosiori, & subtiliori me.

Q V Æ S T I O I I.

Vtrum in Deo possint esse plures productiones eiusdem rationis?

Aleus. 1. p. q. 17. m. 7. D. Thom. 1. p. q. 2. art. 1. & q. 42. art. 6. & q. 30. art. 2. Scot. 1. d. 2. q. 7. num. 34. Rich. ib. art. 2. q. 2. Henr. quodlibet. 6. q. 1. Suarez tract. 3. lib. 4. c. 10. Bellar. lib. 1. de Christo c. 1. & lib. 2. cap. 6. & 8.

Arg. 1.

Væritur, Vtrum in Deo possunt esse plures productiones eiusdem rationis. Arguo, quòd sic. Productio suppositi in esse naturæ substantialis, est generatio: sed in Diuinis est duplex productio per modum naturæ; ergo duplex generatio, & per consequens duplex productio eiusdem rationis. Minor patet, quia omnis productio suppositi in natura diuina est in esse naturæ substantialis. Probatio maioris, nam per hoc distinguitur generatio ab aliis mutationibus, per Philosophum 5. *Phy.* quia ipsa est ad substantiam, siue ad esse substantiale: ergo, &c.

Tex. 2.

Ratio ad
opp.

Contrà, si possunt esse plures productiones eiusdem rationis, vel ergo plures generationes: vel plures spirationes, & per consequens plures filij, vel plures Spiritus sancti; consequens falsum, quia plures essent personæ, quàm tres, ergo, &c.

C O M M E N T A R I V S.

1.

Vtrum in deo possint esse plures productiones eiusdem rationis. Titulus quæstionis sic intelligitur de productione eiusdem rationis, accipiendo eiusdem ratio-

nis, vt eiusdem speciei specialissimæ, quia licet in Deo non sit aliqua species, si tamen poneretur, paternitas & filiatio specie distinguerentur, plus enim differt paternitas à filiatione, quàm paternitas à paternitate: titulus quæstionis sic

1.

fic intelligitur, an in Deo possint esse plures generationes, & per consequens plures Filij, vel plu-

res spirationes, & per consequens plures Spiritus sancti.

S C H O L I V M.

Supponitur, secundum fidem non dari plures productiones eiusdem rationis: ad quod ratione probandum adducuntur quatuor argumenta D. Thom. & aliorum. Primum, Forma eiusdem rationis non multiplicatur nisi per materiam, quæ in diuinis non datur. Secundum, Deus omnia intelligit vno actu, ergo productio per intellectum est tantum vna. Tertia, persona procedens naturaliter, determinatur autem natura ad vnum. Quartum, alioquin Filius non esset perfectus.

Hic concordant omnes Theologi in conclusione negatiua, sed oportet videre an ista sola fide teneatur, an per rationem. Ad ipsam autem diuersi diuersas afferunt rationes. Primò ergo tanguntur rationes aliquorum, quæ ad conclusionem istam ponuntur. Secundò dicitur, quid magis circa hoc videtur esse tenendum. Tertio quædam dubia occurrentia excluduntur.

De primo apponuntur ad hoc quatuor rationes.

Prima est ista. Forma eiusdem speciei, siue quod magis propriè dicitur in diuinis, eiusdem rationis, non multiplicatur nisi secundum materiam: materia autem in Diuinis esse non potest. Unde in diuinis non est nisi vnica filiatio subsistens, sicut albedo subsistens non potest esse nisi vna.

Secunda ratio. Deus omnia intelligit & vult vno actu simplici: ergo non potest esse ibi, nisi vnà persona procedens per modum verbi, & vna per modum amoris.

Tertia ratio, quia personæ procedunt naturaliter: natura autem determinatur ad vnum: ergo, &c.

Quarta ratio. Ex hoc est perfectus Filius, quia tota filiatio diuina in eo continetur; non ergo potest ibi esse aliqua alia.

C O M M E N T A R I V S.

Hic concordant omnes Theologi in conclusione negatiua; scilicet quòd non possunt esse plures productiones eiusdem rationis, sed oportet videre, an hoc sola fide teneatur, an per rationem. Et diuersæ à diuersis adducuntur rationes. Prima opinio est Thomæ prima parte summa, q. 4. art. 6. & quatuor additit rationes. Unde in ista quæstione sunt videnda, per ordinem. Primò tanguntur rationes aliquorum ad hanc quæstionem. Secundo dicitur quid sit magis tenendum. Tertio, quædam dubia excluduntur & quarto erit solutio principalis argumenti.

ista substantia sint existentes extra materiam, cum necesse est vt sint æterna. Et ibi Commentator, id est, & quia ista substantia sunt mouentes sine aliqua potentia, necesse est vt sint sine omni materia, cum necesse est vt sint æterna; omne enim æternum est actio pura. Hæc ille.

Secunda ratio, Deus omnia intelligit, & vult vno actu simplici, ergo, &c. Antecedens patet 12, Met. se. c. 51. vbi probatur quòd intelligere primi non est aliud à substantia primi, & per consequens est ibi tantum vna intellectio.

Tertia ratio, quia personæ procedunt naturaliter; ergo tantum est vna vnus rationis. Consequentia patet, quia natura tantum determinatur ad vnum, vt patet secundo de Generatione tex. cap. 56. vbi sic habetur: *Idem enim & similiter se habens, semper idem natum est facere.* & loquitur ibi de agentè naturali, vt patet in textu.

Prima ratio.

De primo ad hoc ponuntur quatuor rationes à Thoma vbi supra. Prima, quia forma eiusdem rationis non multiplicatur, nisi secundum materiam; materia autem in diuinis esse non potest, vt patet 12. Met. se. c. 30. secundum aliam translationem vbi sic habetur: Oportet (inquit) vt

Auctor in Theorem. c. præpositio- num: cre- dicarum.

D. Thom. 1. p. q. 2. ar. 1. & q. 44. art. 1. & q. 40. art. 4. & secundi scripti d. 3. q. 4. & de potentia 2. q. Aug. quol. 2. q. 7. 12. Met. 1. 30. 2. de gen. e. com. 56. 3. Phys. 5.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

S C H O L I V M.

Impugnât primam rationem D. Thom. quatenus ait formas spirituales non posse multiplicari nisi per materiam. Primò, quia contradictio esset intelligere naturam Angelicam, nisi vt indiuiduam. Secundò ex Damasc. Tertio per tres articulos Parisienses. Quarto, quia anima prius est hæc & creata; quam infundatur corpori; de hoc agit Doctor latè 2. dist. 3. quæst. 7 per totum. Vide eum 3. dist. 8. quæst. 1. num. 6. vbi docet plura accidentia eiusdem speciei posse esse in eodem subiecto, ac per consequens non indiuiduantur per subiectum, vel materiam. Probat hic num. 6. dari vniuersale à parte rei, quod latè probat 2. distinct. 3. quæst. 1. & 6. Et 1. distinct. 3. quæst. 6. num. 8. Et 4. distinct. 1. quæst. 2. num. 6. & distinct. 4. 3. quæst. 2. num. 11.

Prima

Prima ^d ratio videtur esse transcendēs propositum, & affirmere dubium, siue falsum, secundum multos. Illa enim propositio maior, scilicet quod forma eiusdem rationis non multiplicatur nisi secundum materiā, quæ secundum eos, æquè habere locū de Angelo, sicut de Deo; aut intelligitur sic, quod forma quæcūque immaterialis sit de se hæc, siue ex ratione suæ quiditatis, sicut Deus deitate est hic, ita quod nihil aliud intelligendo nisi deitatem, est contradictio formalis, Deum non esse hunc. Aut intelligitur sic, quod quamuis forma immaterialis aliqua non sit hæc formaliter sua quiditate, tamē ipsa in re multiplicari non potest, quia vnica forma talis singularis, & signata habet in se totā entitatē illius formæ, & intēsiuè, & extrēsiuè, vt patet de Sole. Si intelligitur primo modo, sequitur quod ratio formæ specificæ in Angelis includit repugnantia, imò contradictionem ad plurificari realiter, & ita, sicut non stat cum conceptu hominis, quod cōcipiatur irrationalis, vel cum conceptu Dei, quod cōcipiatur tanquam indifferens ad plures Deos; ita non stat cum conceptu talis speciei, quod concipiatur plurificabilis; & per consequens quicumque posuerunt speciem Angelicam posse plurificari, habuerunt in intellectu suo conceptus formaliter repugnantes, quia conceptum talis speciei, & plurificabilis, & per consequens quicumque ceperunt ibi esse rationem vniuersalis simpliciter, scilicet dicibilis de pluribus: imò concipiendo naturam in tali vniuersalitate, includitur in illo intellectu repugnantia formalis inter obiectum, intellectum, & modum concipiendi. Istud consequens nō videtur probabile, cum multi Theologi & Catholici, sic concipientes naturam Angelicam, & speciem, sicut alij, sine omni repugnantia conceptuum, concesserunt ibi plurificationem, & vniuersalitatem prædictam. Sancti etiam videntur ad hanc partem declinare, sicut Damascenus Elementario cap. 12. dicens, quod *unicum est incommunicabile & communicabile: ipsius autem quod vnius speciei communicatio, & ipsa beata natura in tribus consistit hypostasis.* Et sequitur post hoc: *Secundum unumquemque ordinē Angelorū & virtutum differentes hypostases condidit, non solum, hoc sed etiam secundum vnāquamque speciem, vt vtiq̄ue communicantes adinuicem naturam, gaudeant adinuicem, & naturali beatitudine copulati adinuicem securè, & amicititer disponantur.* Hæc Damascenus.

Arg. efficacissimum contra aduersarij s.

al. intellectu est 16. c. 17.

Est. 40. c. 6.

Est. 1. c. 13.

al. non intelligitur de formis, &c.

Et articuli damnati tres videntur istum † articulum prima facie reprobare. Vnus est à Domino Stephano condemnatus, quid dicit sic, quod *quia intelligentia non habet materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures, error.*

Secundus, quod *Deus non potest multiplicare individua sub vna specie sine materia, error.* Tertius, *quod forme non recipiunt diuisionem nisi secundum diuisionem materiae, error, nisi † intelligatur de formis eductis de potentia materiae: ergo de formis non eductis de potentia materiae hoc dicere, est error.*

Si videtur secundus intellectus † propositionis: tunc sequitur, quod natura specifica Michaelis de se non est hæc, ergo non repugnat sibi contradictoriè non esse hanc; & non esse in hoc, per illam ergo potentiam, quæ potest in quodlibet, quod non includit contradictionem, potest natura illius fieri, & non in hoc.

Simul in potentia, si non repugnant, esse possum simul in actu.

Dicetur fortè, f quod non posset stante illo. Hoc non excludit propositum, & tamen est falsum Primum patet, quia destruaturs iste, & tunc fiat natura in alio: non ergo omnino est necesse Michaelē esse hunc vnicum. Secundum patet, quia quæ simul sunt in potentia actiua agentis, nec inter se repugnant, illa possunt simul esse in effectu, huiusmodi sunt, iste Michael, & ille Michael, si natura non est de se hæc.

Est etiam † quod secundus intellectus esset verus, saltem ad propositum habemus, quod ista propositio, *Forma eiusdem rationis non potest purificari nisi per materiam,* non concludit omnimodam impossibilitatem plurificationis filiationis in Diuinis, cum tamen illa plurificatio sit impossibilis simpliciter includens contradictionem. Ita ergo propositio ^b non concludit propositum, scilicet conclusionem, quam tenemus, sicut ipsa est vera, nisi accepta secundum primum intellectum qui rationabiliter videtur multis esse falsus, vt dictum est. Non enim est doctrina conueniens, conclusionem certissimam, & summè necessariam tenere propter rationem nimis generalem, quæ videtur multis habere plures instantias.

Anima prius hæc, quam vniuersa.

Præterea, Instatur de anima intellectiua, quæ prius natura est terminus creationis, quàm infundatur. Primum autem terminus creationis, vt talis, formaliter est hic: ergo anima naturaliter prius est hæc, quàm vnitur materiae, & pari ratione de alia anima, prius natura est hæc, quàm vnatur materiae. Vnde ista anima est hæc sua propria singularitate, & inde est hæc, & nō illa, & per consequens prima distinctione singularitatis distinguitur

distinguitur à singulari distincta ab illa; ergo distinctæ sunt istæ animæ prius natura quam vniantur materiæ, non ergo per se & primò distinguuntur sua materia. Prima propositio probatur: quia illud quod sine contradictione potest esse sine alio, & non è conuerso, est prius naturaliter illo: hoc accipitur 5. Metaph. c. de Priori. *Aliqua inquit, secundum naturam, & substantiam sunt priora, quæcunque contingit esse sine aliis, & illa non sine illis:* & in fine capituli ad istum modum reducit omnes modos Prioris, & in 2. Metaph. *Esse, inquit, substantia est primum omnium, & hoc probat; aliorum enim nullum est separabile à substantia, id est, potens esse sine substantia, hæc autem sola, supple potest esse sine aliis, quantum est de se.* Concludit ergo, secundum Philosophum, separabilitas ista prioritatem secundum naturam: anima autem non solum secundum substantiam & essentiam, sed secundum existentiam, & vt terminus creationis diuinæ potest esse sine materia: ergo potest esse sine hoc, quod vniantur materiæ: nullo modo autem potest esse in materia, nec per creationem, nec aliquo modo qualitercunque: nisi ipsa sit hæc propria singularitate; sequitur ergo ista propositio prima, quæ fuit hic probanda.

Tex. 6.

Idè 8. Phy.
tex. com. 36
Tex. com. 2.

6. Si dicatur * quod non est hæc sic per materiam, scilicet per vnionem actuaalem, vel per esse actuale in ipsa, sed per aptitudinē essēdi in ipsa materia, & ipsa nō est prior illa aptitudine. Istud nō euadit argumētū, quia natura ipsa absoluta est prior natura ipsa aptitudine, & hæc anima habet aptitudinē hanc ad corpus, & illi animæ repugnat aptitudo huiusmodi ad corpus hoc, & conuenit sibi alia aptitudo ad aliud corpus.

Vide Auic.
6. natura.
lib. p. 7. c. 3.

Tunc arguo sic: Quod conuenit huic, & repugnat alij eiusdem speciei, non conuenit huic per se secundum illud, quod est commune istis, vel saltem præexigit distinctionem in istis necessariò, scilicet huius ab illo; hæc aptitudo conuenit huic, & repugnat illi: ergo necessariò præexigit distinctionem huius ab illo: ergo prima distinctio non est per aptitudinem, nec prima singularitas huius, & illius.

Confirmatur: Ratio aptitudinis, formaliter loquendo, non est ad se; nec est ratio entis in actu. Primum probatur, quia si intelligeretur ad se, ergo posset intelligi, & non ad aliud vt ad terminum. Secundum etiam ex hoc patet, quia aptitudo posset esse ad terminum non existentem: quod autem necessariò exigit aliquid non existens; ipsum est non existens in actu: nunc autem hæc anima est singulare absolutum, & singularitate absoluta, & singularitate in actu, & singularitate actuali: ergo aptitudo non est ratio formalis suæ singularitatis.

Ex ista instantia de anima hic habetur, quod non est omnino necessarium, hoc est cuius oppositum includit contradictionem, quod forma eiusdem rationis non potest plurificari sine materia, & licet habeat aptitudinem ad materiam, tamen prius natura habet plurificationem; ergo prima ratio plurificationis non est materialitas generaliter. Et quod immaterialitas non sit prima ratio formæ eiusdem rationis essēdi hanc, nec materialitas prima ratio plurificationis in forma, Probatur, quia quod aliquid est in actu extra causam, & intellectum, eo est hoc primò, quia sic esse non competit nisi huic: imò vniuersalitas siue non hoc, non potest alicui competere nisi in intellectu; nunc autem ° quæcunque entitas, præcipue absoluta, seipsa primò est in suo esse, quia seipsa p primò recedit à non esse ad esse, quia licet multa concurrat ad suum esse, sicut materia ad esse formæ, & forma ad esse materiæ, tamen nullum concurrans est sibi prima ratio essēdi in suo esse: ergo seipsa primò est hæc, & per consequens filiationem diuinam esse hanc, accipietur primò ex ratione filiationis talis, non ex immaterialitate, quæ tantum aliquid ponit; vel excludit aliquid annexum propriè singularitati.

Immaterialitas nō indiuiduat, nec materialitas plurificat.

7. Confirmatur ° hoc per auctoritatem. Quia materia non est per se causa formæ, licet sit materia formæ, secundum Auicennam & nullo modo videtur aliquid esse hoc per illud, quod non est per se eius causa, & hæc est intentio Phylosophi 12. Met. c. 3. vbi vult, quod tam causa materialis quam formalis, & efficiens habent vnitatem & distinctionē specificam & numeralem proportionatam ipsis principiatis: *Horū, inquit, quæ sunt in eadē natura, diuersa, non specie, supple, sunt principia, & subdit, sed quia singulariū aliud tua materia, & mouēs, & species, & mea, ratione autē vniuersali eadē.* Hæc ille. Vtrumque enim per se principiū compositi oportet habere indifferentiā consimilem indifferentiæ cōpositi, & determinationē similem denominationi cōpositis; quia neq; indifferens constat ex determinatis, neq; determinatum ex indifferentibus indifferentiā vniuersalitatis: ergo frustra quæritur ratio singularitatis; & hæc prima ratio singularitatis determinatæ, per aliquid extrinsecū, tanquā per principium formale, quomodocunq; extrinsecū sit causa aliqualis cōcomitās, quia semper oportet quod prima ratio formalis singularitatis signatæ sit per aliquid per se intrinsecum singulari.

2. Met. c. 3.
Tex. c. 17.

3.

*Discussio prima
rationis
S. Thomae.*

Prima ratio videtur esse transcendens. Hic Doctor ostendit quomodo istę rationes nõ concludunt propositum. De prima patet, quia est nimis transcendens. Illa enim propositio, *Forma eiusdem rationis non multiplicatur, nisi per materiã*, potest habere duplicem sensum. Primò, quod forma immaterialis sit de se hæc ex ratione suę quiditatis, sicut Deus deitate est hic. Secundò, quodd forma immaterialis non sit hæc formaliter sua quiditate, tamen ipsa in te multiplicari non potest, quia vna forma talis singularis, & signata, habet in se totam entitatem illius formę, & intensiue & extensiue, vt patet de Sole. Si intelligatur primo modo, tunc formę specificę in Angelis includunt contradictionem ad plurificationem realiter, quodd est contra multos, & contra Damascenum in *Elem. c. 12.*

*Vnus articulus
duos dñm.*

e Si deur secundus sensus propositionis, scilicet quodd quamvis forma, puta Michaëlis, nõ sit hæc formaliter sua quiditate, in te tamen multiplicari non potest. Et hoc intendit probare Doctor: talis natura specifica Michaëlis ex quo non est de se hæc, non repugnat sibi contradictoriè non esse in hoc puta in Michaële. Vult dicere, quodd si de se non includit hanc hæccitatem, nec illam, erit indifferens ad plures, & sic plurificabilis. Sicut ergo natura Michaëlis non est de se hæc. Sequitur quodd per diuinam potentiam possit fieri, & non in hoc indiuiduo, sed in alio.

4.

f Dicitur fortè, quodd non posset esse stante illo. Dicit Doctor quodd hæc responsio non excludit propositum, quin videlicet talis natura specifica multiplicari possit, & addit, quodd est falsum supple, quodd stante tali natura in vno indiuiduo nõ possit esse simul in alio: & probat primum per hoc, quia si destruat Michaëlem, & tunc fiat natura in alio, & sic non necesse Michaëlem esse hunc vnicum. Secundum probat, quia *que simul sunt in potentia actiua agentis, nec inter se repugnant*, hoc dicit propter illa que inter se formaliter repugnant, quę licet simul sunt in potentia actiua primi effectiui, ex parte tamen eorum repugnant simul esse: sed naturam esse in pluribus indiuiduis non repugnat ex parte naturę, & sic habens hoc in potentia sua potest illam simul facere esse in pluribus indiuiduis.

g Esto etiam, quodd secundus intellectus esset verus. Dicit Doctor quodd posito quodd sensus illius propositionis sit verus, ex quo tamen non est simpliciter impossibilis, scilicet includens contradictionem, sequitur quod non erit simpliciter impossibile duas filiationes esse in diuinis, quod tamen est simpliciter impossibile. Si dicatur, quodd secundus sensus est sic necessariò verus, quodd eius oppositum est simpliciter impossibile, & si hoc, non sequitur quod duę filiationes possint esse in diuinis. Dico, quodd secundus sensus est tantum necessarius secundum quid, quia natura vt in tali singulari existens, non potest esse in alio singulari, quia tale singulare, vt dictum est supra, includit totam entitatem huius naturę, non tamen est simpliciter repugnãtia ex parte naturę, vt possit esse in alio singulari, et si non simul cum alio. Sed filiatio in diuinis sic ex natura sua est tantum vna, quodd non possunt esse plures, & ita simpliciter de necessitate est tantum hæc, quodd si per impossibile illa non esset, nulla esset, vt infra

patet presenti quæstione, & sic est simpliciter maius impossibile filiationem in diuinis plurificari, quam talis natura.

h *Ista propositio scilicet forma eiusdem rationis non multiplicatur nisi secundum materiam, non concludit propositum*, scilicet conclusionem, quam tenemus (videlicet quodd est simpliciter impossibile esse plures filiationes in diuinis) *sicut ipsa est vera, &c.*

i *Præterea instatur de anima intellectiua.* Hic Doctor instat contra illam propositionem, scilicet *Forma eiusdem rationis*, &c. Et ratio stat in hoc, quia anima intellectiua prius est hæc quam vniatur corpori; patet, tum quia est terminus creationis, quę non terminatur primo nisi ad singulare actu existens: tum, quia realiter perficit corpus, & non potest realiter perficere nisi vt actu existens singularis: Erit ergo hæc hæccitate sibi intrinseca, & non per materiam, cui vniatur. Sed omnes animę intellectiue sunt eiusdem rationis: ergo anima intellectiua, quę in se nullam includit materiam, est multiplicabilis in plures animas eiusdem rationis, & non per materiam. Quodd autem ipsa anima sit prius natura terminus creationis quam infundatur, probatur per Aristotelem libro quinto Metaphysicorum *tex. comm. 16.* qui vult, quodd illud, quodd sine contradictione potest esse sine alio, & non e contra, est prius naturaliter illo. Vbi sic ait: *Alia verò secundum substantiam & naturam, quacunque contingit esse sine aliis, & illa nõ sine illis, quia diuisione vsu est Plato.* Hęc ille. Et ibi Commentator: *Quedam, inquit, dicunt priora naturaliter, & sunt illa quę cum fuerint, non sequitur vt posteriora sint, & si posteriora fuerint, illa non erunt.* Hęc ille. Hoc idem in 7. Met. *tex. com. 4.* *Substantia, inquit, esse omnium primum ratione, & notitia, & tempore, & natura, aliorum enim categorematum nullum est separabile, hic autem sola separabilis est.* Hęc ille. Vult dicere, quodd substantia est prior aliis Prædicamentis, quia potest esse sine illis, & non e contra. Et vide Commentatorem ibi: modò in proposito anima intellectiua non solum secundum substantiam, & essentiam, sed secundum existentiam, & vt terminus creationis diuinę potest esse sine materia: ergo potest esse sine hoc, quodd vniatur materię.

k *Si dicatur, quodd est hæc per vnibilitatem in ipsa materia.* Sed hoc nihil est, quia natura ipsa absoluta est prior ipsa vnibilitate, quia hæc anima habet aptitudinem ad hoc corpus, & hæc aptitudo repugnat alij animę ad idem corpus, sed conuenit sibi alia aptitudo ad aliud corpus: Si ergo hæc aptitudo conuenit vni animę, & repugnat alteri, necessario præexigit distinctionem animę ab anima.

l *Confirmatur.* Hic Doctor cõfirmat rationem de aptitudine per hoc, quodd aptitudo illa non dicit entitatem absolutam: anima autem est entitas absoluta: ergo erit hæc per entitatem absolutam, vt satis patere potest ex dictis à Doctore in secundo, *dist. 3. q. 6. de ratione indiuiduali.*

m *Et quodd immaterialitas non sit prima ratio formę eiusdem rationis essendi hanc, nec materialitas prima ratio plurificationis in forma.* Probatur ratione, & auctoritate, & ratio stat in hoc, quia

5.

Quomodo anima intellectiua est hæc, prius quam corpori vniatur.

Anima quomodo possit esse sine materia.

6.

quia quo aliquid est in actu extra causam & intellectum, eo est hoc primo, quia sic esse non competit nisi huic. Vult dicere, quod illud, quod habet esse extra causam, & intellectum, id est, quod actu existit, est hoc sua propria hæccitate, quia sic habere esse, tantum competit singulari actu existenti. Et sic si aliquid absolutum habet aliquid esse extra suam causam, quo modo ponitur habere esse extra causam, eo modo ponitur esse singulare, terminat autem actionem causam ut ens absolutum: ergo erit singulare tantum per entitatem absolutam. Et hæc est sententia huius literæ, quam tamen aliquid declaro: Cum dicit, *quo aliquid est extra causam, & intellectum*, id est, illud quo mediante habet verum esse actualis existentie, eo est hoc primo. Pater, quia si Franciscus per entitatem actu existentem, & singularem, habet simpliciter esse extra causam, per eandem erit hoc singulare, non enim habet esse primo extra causam, nisi in quantum singulari actu existens.

Declaratio literæ.

7. n Sequitur, *imò vniuersalitas, siue non hoc, non potest alicui competere, nisi in intellectu*. Vult dicere, quod nunquam vniuersale, ut prædicatur de suis singularibus habet esse extra intellectum. Licet enim natura sit prior singularitate præter omne opus intellectus, quod tamen dicatur vniuersalis non potest esse nisi per intellectum, ut patuit in secundo dist. 3. q. 1.

o Sequitur, *nunc autem quacunq; entitas, præcipue absoluta seipsa primo est in suo esse*, id est, quod entitas, puta Francisci, seipsa supple formaliter est in suo esse, licet illud esse sit ab alio originatiue.

p Sequitur, *quia seipsa primo recedit à non esse ad esse*, id est, quod entitas Francisci, seipsa formaliter recedit à non esse ad esse, id est, quod prius non habuit esse, puta existentie, & essentia, & tunc habet esse essentia, & existentia, & habet illud seipsa formaliter, id est, quod esse essentia, & existentia conuenit sibi formaliter, licet illud esse sit originatiue ab alio, sicut etiam dictum est in simili in primo dist. 2. parte. 2. q. 3. in responsione ad primum arg. principale, quomodo aliquid dicitur ex se necesse esse formaliter, licet ab alio originatiue. Sequitur, *quia licet multa concurrant ad sum esse, sicut materia ad esse formæ, & forma ad esse materia*, quia materia non existit nisi sub forma, nec forma existit nisi in materia, *tamen nullum concurrans est sibi primario essendi in suo esse*, hoc est, nec materia dat esse formæ, nec esse contra. Materia enim

Nota.

sua propria hæccitate, & existentia est hæc, & similiter forma. Sequitur, *& per consequens filiationem diuinam esse hanc, accipitur primò ex ratione filiationis talis, non ex immaterialitate, quæ tantum aliquid ponit, vel excludit aliquod annexum propria singularitati*, id est, quod si filiatio in diuinis est hæc, erit simpliciter hæc, quia talis filiatio, & non, quia immaterialis, quæ supple immaterialitas tantum ponit aliquid annexum propriæ singularitati, vel excludit aliquid annexum.

q Confirmatur hoc per auctoritatem, & confirmatio stat in hoc, si forma est hæc per materiam ergo materia erit aliquo modo causa forme: pater, quia hæccitas constituit singulare vltimate, & intrinsecè, ut patet in secundo dist. 3. q. 6. Sed materia non est per se causa formæ secundum Auicennam, & quod forma non sit hæc per materiam, probat ex intentione, per Philosophum. 12. Metaphys. tex. c. 27. vbi sic habetur: *Principium enim singularium singulare, homo quidem hominis vniuersaliter, sed non est nullius, verum Peleus Achilles, tui verò pater, & huius syllaba BA, B. & A. sive totaliter, siue particulariter*. Vult dicere, quod principium entium singularium est singulare, sicut & principium vniuersalium erit vniuersale: homo enim vniuersalis est principium hominis vniuersaliter, sed non nullius, id est, quod nullus est homo vniuersaliter subsistens, & idè non est aliquid principium vniuersale hominis vniuersalis, sed singulare singularis, & hoc realiter loquendo, quia omnes actus, & generationes sunt circa singularia ex primo Met. in proemio vt Peleus est supple pater siue principium Achilles & B particularis huius particularis syllabæ BA. Sequitur in textu parum infra, *Et eorum (inquit) quæ sunt in eadem specie, diuersa non specie, sed quia singularitum aliud tua materia, & species & mouens*, & vide ibi Commentatorem. Ex ista auctoritate patet, quomodo. vtraque pars compositi sit de se hæc: & nulla est hæc per aliam, & quod dicit Doctor, quod vtrumque per se principium compositi oportet habere indifferentiam consimilem indifferentia compositi, & determinationem similem determinationi compositi, id est, quod si compositum est indifferens ad plura, ita & principia intrinsecè composita. Et si compositum est determinatum, puta ad vnum singulare, ita quod sit tantum vnum singulare, & componentia intrinsecè, erunt de necessitate singularia, & sic patet litera.

Auic. 2. met. cap. 4.

Quomodo materia non est per se causa formæ, & vtraque pars compositi est de se hæc.

S C H O L I V M.

Reiicit secundam rationem D. Thomæ positam nu. 2. *quia idè in nobis vnitas intelligere infert vnitate dicere, quia est terminus formalis eius; quod in Deo locum non habet, in quo prius est intelligere quam dicere. Præterea licet non sit in aliquo nisi vna ratio absoluta producendi, potest habere plures actiones, ut patet de luce Solis.*

8. DE Secunda ratione. Consequentia est enthymematica, & videtur isti propositioni inniti, vbi non potest esse nisi vnicus actus intelligendi, ibi non potest esse nisi vniciu verbum, siue vniciu dicere. Hæc propositio, gratia materie, veritate habet in intellectu creato, non quia illo actu intelligendi producit verbum, sicut aliàs diceretur: imò actu dicendi, qui non est aliquis actus intelligendi, sed quia omne intelligere in nobis, expressum est per actum dicendi, & per omne dicere, exprimitur

Omne intelligere in nobis est per aliquod dicere, sicut in Deo.

Scoti Oper. tom. X II.

D z aliquid

aliquid *intelligere*, & per aliud *dicere*, aliud *intelligere*: ideò si vnicum est *intelligere* vnicum est *dicere*: sed ista propositio omnino non habet rationem veritatis in Deo: quia non omne *intelligere* diuinum est per aliud *dicere*: imò *intelligere* paternum respectu cuiuscunque obiecti, non est per aliud *dicere* & ideò posset Pater, quantum ad hoc, habere *intelligere* vnicum respectu omnium obiectorum, licet haberet singula *dicere* respectu singulorù obiectorù, si singula obiecta haberent propria verba. Vel breuiter, hæc propositio nō videtur necessaria gratiâ formæ: quia licet in vno nō sit nisi vna forma absoluta eiusdē rationis, ipsum tamen potest habere plures productiones actiuas plurium terminorum. Exemplum: licet Sol vna luce sit luminosus: tamen potest habere plures actus illuminandi. *Intelligere* autem est perfectio intelligentis, & fortè forma absoluta, saltem est perfectio existens operanti: non autem productio alicuius termini: *dicere* autem dicitur actio productiua termini: non ergo gratia formæ sequitur: si *intelligere* non plurificatur; ergo nec *dicere*.

Sed dices, quòd *dicere* non est actus transiens, sicut *illuminare*: imò terminus eius etiam manet in eodem intellectu: Si ergo *intelligere* quia immanens, non est nisi vnicum in intellectu diuino; pari ratione non erit nisi vnicum *dicere*. Istud quidem verum est, quòd est vnum *dicere* in intellectu diuino, sicut vnum *intelligere*, sed quærenti rationem, oportet probare consequentiam: qui enim poneret Filium in diuinis *dicere*: poneret duo *dicere*, vnum Patris, & alterum Filij: quia non eodem actu dicendi Filius producit, & producit, & tamen non poneret nisi vnum *intelligere*: quia *intelligere* est communicabile in diuinis, sicut & quodlibet essenziale: & ideò per quoscunque actus notionales communicaretur, semper ipsum esset indistinctus & tamen tibi actu notionales essent distincti: sicut modò essentia est omnino eadem, quamuis communicetur pluribus productionibus, magis distinctis, quàm essent duo *dicere*, quia distinctis secundum rationem formalem. Ista tamen propositio, *intellectus habens vnum intelligere habet vnum dicere*, vera est in intellectu creato gratia materiæ, pro tanto, quòd *intelligere* est ibi terminus formalis actus dicendi, & ita verum est ibi quòd a'terius actus exprimendi alius est terminus formalis, propter limitationem ipsius termini: ista autem ratio non tenet in diuinis, quia terminus formalis actus exprimendi, est illimitatus, & ideò non oportet quòd distinguatur secundum distinctionem actuum exprimendi, qui sunt actus personales. Tamen videtur quòd ista propositio: *ubi est vnum intelligere, ibi est vnum dicere*, posset habere aliquam euidentiã, comparando ad obiecta: quia ille intellectus, qui potest vno actu intelligendi comprehendere plura: pari ratione potest vno actu exprimendi exprimere notitiã declaratiuã plurium: & tunc tantummodò ex illa consequentia habetur quòd in diuinis non est aliud, & aliud *dicere* propter distinctionem obiectorum, sicut nec aliud *intelligere*. Sed vltra, ad habendum totum propositum, oportet probare quòd non est ibi aliud *dicere* respectu eiusdē obiecti, & hoc vel alterius personæ dicentis: vt pote si ponatur Filium *dicere* suum verbum, vel eiusdem personæ dicentis, vt pote si ponatur Patrem *dicere* aliud Verbum.

C O M M E N T A R I V S.

8. **D**E *secunda ratione*. Hic Doctor ostendit secundam rationem propositum non concludere, quia ista consequentia non tenet gratiâ formæ, videlicet, est tantum vnum *intelligere*, ergo tantum vnum *dicere*: sed tenet tantum gratia materiæ, quia si in creaturis esset tantum vnum *intelligere*, esset tantum vnum *dicere*, quia *intelligere* in creaturis exprimitur per actum dicendi & quodlibet *intelligere*, est verbum in creaturis, ita quod si *intelligere* est perfectum, verbum est perfectum, & si imperfectum, verbum erit imperfectum, vt patet à Doctore *dist. 27. primi*. Et ideò si in creaturis esset tantum vnum *intelligere*, esset tantum vnum *dicere*, quia illud non posset produci, nisi per actum dicendi, qui actus dicendi non est aliquis actus intelligendi, siue aliquod *intelligere*, sed est actio de genere Actionis, vt

patet à Doctore *in primo dist. 3. quæst. 7. & dist. 27. & alibi*. In diuinis autem *intelligere*, quòd est commune tribus personis non exprimitur per actum dicendi, quia omne tale realiter distinguitur à persona dicente, vt patet à Doctore *dist. 27. & per consequens vltra intelligere* potest esse aliquod verbum, quòd verè exprimitur per actum dicendi, ideò dicit Doctor quòd ista propositio non habet veritatem in Deo, quia non omne *intelligere* diuinum est per aliud *dicere*, propter causam superius dictam. Sequitur, imò *intelligere paternum respectu cuiuscunque obiecti non est per aliud dicere*, quia tunc tale *intelligere* esset realiter distinctum à Patre: Sequitur, & ideò posset Pater quantum ad hoc habere *intelligere vnicum respectu omnium obiectorum*,

5. *Phy. c. 38*

Intellectio est forma absoluta 1. d. 3. q. 6. n. 31. & 6. nu. 20.

Vnum intelligere in nobis infert vnum dicere, secundum in Deo.

rum, licet haberet singula dicere respectu singulorum obiectorum, si singula obiecta haberent verba propria. Vult dicere, quod si singula obiecta haberent verba propria, quod est intellectio propria, vel esse cognitum proprium, quod haberet singula dicere respectu talium obiectorum. Nam aliud, & aliud obiectum habet aliud, & aliud esse cognitum ab actu intellectus diuini, & respectu illorum est aliud, & aliud dicere, accipiendo ly dicere, non pro actione reali, quâ producitur in esse reali, sed pro alio respectu, & sic idem intelligere diuinum licet sit vnicum in se, tamen vt transit super aliud, & aliud obiectum cognitum, dicitur diuersificari secundum aliud, & aliud respectum secundum quod transit super aliud, & aliud obiectum, vt satis patuit in primo dist. 39. Vel melius ad intentionem literæ. Pater posset habere vnicum intelligere respectu essentia diuinæ, & aliorum obiectorum, puta respectu hominis, lapidis, &c. licet haberet singula dicere respectu singulorum, si singula haberent propria verba, id est, quod si lapis, homo, & sic de aliis obiectis posset esse pars memoria Patris in diuinis (quæ memoria includit intellectum Patris, & obiectum Patris) & per consequens posset habere singula verba, tunc ibi esset tantum vnum intelligere respectu omnium obiectorum, & etiam aliud, & aliud dicere respectu alterius verbi hominis, & respectu alterius verbi lapidis, &c.

9. *Intelligere autem est perfectio intelligentis, & forte forma absoluta.* Hic dicitur forte, quia adhuc non determinauit an intellectio sit forma absoluta, quia hoc habet deelarari infra. 7. 13. vbi probat quod est forma absoluta.

Quomodo dicere dicatur actio productiua.

Et posito quod non sit forma absoluta, vel quod sit forma absoluta, saltem ipsa non est productio alicuius termini, vt supra patuit in primo dist. 2. p. 1. qu. 3. Dicere autem dicitur actio productiua termini, non quod terminus producat ab ipsa, nec quod sit ratio formalis producendi, sed quia respicit aliquod productum, ad quod terminatur, imò prius intelligitur absolutum productum quam intelligatur relatio producentis, quia ad absolutum in causa prius sequitur absolutum in effectu, vt dicit Doctor in 2. dist. 1. q. 2. & 5, & vide quæ ibi diffusè exposui. Non ergo gratia formæ sequitur, si intelligere non multiplicatur, ergo nec dicere. Sed esset bona difficultas circa hoc, quod dicit Doctor quod intellectio non est productio alicuius termini. Nam obiecta secundaria producuntur ab actu intellectus diuini, vt patet à Doctore in primo d. 3. q. 4. dist. 35. 36. 43. & alibi. Tum etiam, quia per actum intelligendi, vt per causam partialem producitur habitus, vt patet à Doctore in primo dist. 17. & tamen intellectio est vera qualitas absoluta, vt patet ab ipso infra. q. 13. Est etiam difficultas, quia dicit, quod *intellectio inexistit ipsi operanti.* Nam vnus Angelus loquens alteri Angelo de aliqua re producit intellectionem illius rei in altero Angelo, vt patet à Doctore in 2. dist. 9. Similiter quando Angelus superior illuminat inferiorem de aliqua re, causat intellectionem illius rei in altero Angelo, vt patet à Doctore in 2. d. 11. Sed solutio harum difficultatum, & multarum aliarum ad hoc propositum

pertinentium dimittatur vsque ad quæst. 13. Sed dices, quod dicere non actiu transiens sicut illuminare. Patet, quia terminus eius, puta intelligere est in eodem intellectu: ergo si tantum est vnicum intelligere intellectu diuino, erit tantum vnum dicere.

10.

Respondet Doctor, quod de facto est tantum vnum intelligere in intellectu diuino, & tantum vnum dicere, sic tamen intelligendo, quod illud dicere, non sit respectu ipsius intelligere, quia intelligere diuinum non dicitur, sed ponitur tantum vnum dicere respectu Verbi producti, quod sicut est tantum vnum, ita est tantum vnum dicere. Et addit auctor, quod quatenus rationem, quare sit tantum vnum dicere, si tantum esset vnum intelligere? Oportet allegare rationem, quia si per impossibile, Verbum diuinum posset producere aliud Verbum, de necessitate essent ibi duo dicere. Vnum respectu primi Verbi, & aliud respectu secundi Verbi, & tamen vnicum tantum esset intelligere, quia cum sit perfectio essentialis, est idem in omnibus suppositis.

Vnum est intelligere in intellectu diuino.

Sed occurrit parua difficultas in hoc, quod dicit, quod si Verbum diuinum produceret aliud Verbum, esset ibi aliud dicere, scilicet Filij, & dicere Patris, Nam Doctor in 1. d. 12. vult quod Pater & Filius eadem spiratione spirantur spiritum sanctum propter eandem rationem formalem spirandi, quæ est in Patre, & Filio, & in secundo d. 1. q. 1. vult quod tres personæ eadem creatione creentur propter eandem rationem formalem creandi existentem in eis. Sic videtur dictum in proposito, quia eadem memoria fecunda, quæ est ratio formalis dicendi, est in Patre, & Filio, quod etiam sit idem dicere Patris, & Filij.

Dubium

Respondeo, quod respectu secundi Verbi est simpliciter idem dicere respectu Patris, & Filij dicentis. Sed dico, quod dicere Patris respectu primi Verbi, quod tantum competit Patri, est aliud à dicere respectu secundi Verbi, quod dicere est commune Patri, & Filio.

Responsio.

11. *Tamen videtur quod ista propositio, &c.* Hæc litera præsupponit vnum, quod scilicet Doctor loquitur de notitia vera expressa per actum dicendi, oportet, (quæ realiter distinguitur à dicente) quod sit expressa per actum dicendi, non tantum de memoria fecunda, sed etiam de omnibus intelligibilibus ad hoc vt dicatur expressa, & declaratiua omnium intelligibilium. Et de hoc vide quæ prolixè exposui in secundo dist. 1. q. 1. Vel si accipitur notitia declaratiua, prout dicit relationem rationis respectu omnis obiecti intelligibilis, tunc accipitur pro ipso intelligere, vt patet à Doctore in primo dist. 27. & in secundo dist. 1. qu. 1. & sic poterit esse tantum vnum dicere, quia tantum, & vnum intelligere. Sed tunc adhuc habetur propositum, videlicet quod si in diuinis sit tantum vnum intelligere, quod tantum sit vnum dicere. Ad habendum ergo propositum oportet probare, quod non est ibi aliud dicere respectu eiusdem obiecti, & hoc vel respectu alterius personæ dicentis, vt pote si ponatur Filium dicere suum Verbum, vel eiusdem personæ, vt pote si ponatur Patrem dicere aliud Verbum.

11.

Vnum est dicere in diuinis.

S C H O L I V M.

Reiicit tertiam rationem supra allatam, explicans bene illud; Natura determinatur ad vnum, id est, ad vnum modum producendi, non ad vnum productum; Reiicit quartam rationem, quia Filius est perfectus Deus, licet non habeat Deitatem omni modo habendi eam; quia non est à se, nec per actum voluntatis.

Natura determinatur ad vnum exponitur.

DE tertia ratione, * ista propositio: *Natura determinatur ad vnum*, non concludit quòd tantum posset vnica persona naturaliter, siue per modum naturæ produci: quia non solum natura specifica eadem; sed natura vnica in vno singulari potest esse principium productiuum plurium naturaliter, sicut patet de igne producente plures ignes naturaliter. Est ergo intellectus huius propositionis; *natura determinatur ad vnum*, non quidem ad vnum producibile, vnum, inquam, numero, siue singulare; sed determinatur ad vnum determinatum modum producendi; quia non est ibi principium indeterminatum respectu oppositorum, sicut est voluntas.

Si dicatur, quòd idè natura potest esse principium plurium productorum per modum naturæ; quia producit de pluribus materiis, & idè præexigit plura opposita, de quibus producit. Hoc autem producit non producit de aliquo opposito, nec etiam possunt plures esse materiæ, de quibus fiant productiones.

Hoc non obstat, quia si agens naturale, quod habet in virtute sua actiua effectum suum partialiter, quantum ad formam, potest in plura producibilia, multo magis agens illud quod in virtute sua actiua habet effectum totaliter, nullam materiam præsupponendo potest in eadè, vel in tot producibilia: quia perfectio virtutis actiua, in habendo effectum totaliter, non limitat ipsum respectu producibilium: nunc autem, per te, agens naturale, quod habet in virtute sua actiua effectum suum partialiter, scilicet, in quantum ad formam, potest idem manens plura producibilia vnus speciei producere: ergo similiter posset si haberet effectum suum totaliter in virtute sua actiua: nullà, scilicet materiã præsuppositã. Et illud patet manifestè: quia sicut agens vnus speciei potest generare multa simul, ita & Deus creare, non ergo solum per hoc est possibilis respectu plurium possibilium ab eodem productiuo ad eadem producenda quia producit vel producere potest de pluribus principiis passiuis, sed propter rationem ipsius potentia actiua, & propter communitatem siue pluralitatem termini producibilis. Oportet ergo, ad probandum vnicum esse terminum productionis, vel etiam vnicam esse productionem vnus rationis, probare quòd terminus productionis non potest competere pluribus productionibus eiusdem rationis, siue productio fuerit de aliquo, siue de nullo, siue principium sit natura, siue non.

Agens vnus speciei potest generare multa simul.

a. l. producibilibus.

Filius est perfectus, at non habet deitatem omni modo habendi eam.

De quarta ratione Filius est perfectus Deus: & tamen non habet diuinitatem omni modo habendi eam: imò potest diuinitas haberi etiam non alia, tamen in alio supposito: & alio modo habendi eam: ergo ex hoc quòd est perfectus filius intensiue, sicut est perfectus Deus: non sequitur, quòd non habeat omnem filiationem possibilem extensiue, vel saltem non omni modo possibili. In filiatione autem cum non sit eadem communicabilis pluribus, non oportet distinguere inter alietatem filiationis & alium modum habendi: imò sicut diuinitas potest esse perfecta in aliquo, & tamen alio modo haberi in alio: ita filiatio potest esse perfecta in aliquo, & tamen alia haberi in alio.

10.

11.

C O M M E N T A R I V S.

12. x
Ratio Sancti Thom. non concludit.

DE tertia ratione. Hic Doctor ostendit, quòd tertia ratio facta à S. Thoma non concludat propositum, quia illa propositio, scilicet quòd *natura determinatur ad vnum*, non debet intelligi, quòd sit determinata ad vnum numero, vel vnum specie: patet, quia idem Sol potest esse principium productiuum non tantum plurium numero, sed etiam plurium specie. Intelligitur ergo, naturam determinari ad vnum, scilicet ad vnum modum producendi, quia non est ibi prin-

cipium indeterminatum respectu oppositorum sicut voluntas.

Si dicatur quòd idè natura potest esse principium plurium, quia producit de pluribus materiis, & idè præexigit plura opposita, de quibus producit, Exemplum de igne, qui quamuis agat per modum naturæ, non posset tamen producere plures ignes, nisi de pluribus materiis, vt de materia ligni, & de materia aëris, & huiusmodi. Quæ materiæ insunt compositis productis, &

Quomodo natura determinatur ad vnum.

sic

sic præxigit plura opposita, de quibus producit. Natura ignis producit ignem de aere, vt de opposito, quod idè dicitur producere de opposito, quia agit in aërem, corrumpendo formam aëris, quæ opponitur formæ ignis, introducendo formam ignis sibi similem. Modò in diuinis non sunt plures materiæ, nec producens producit de aliquo opposito.

Dicit Doctor quòd hoc non obstat, & hæc responsio stat in hoc, quia agens, quod habet in potestate sua totum effectum, nullam materiam præsupponendo, potest in illum, quia si agens naturale tantum habet in virtute sua actiua plures effectus partialiter, quantum ad formam, potest in plura producibilia, quantum magis agens, quod habet totum effectum in virtute sua poterit producere; sed de hoc vide clariùs quæ dicta sunt in secundo; distindt. 18. & vide, quæ ibi exposui, & quomodo passim oppositum, de quo agens producit; non necessariò requiritur ad actionem agentis naturalis, & ista litera est satis clara.

13.

Quomodo filius sit perfectus Deus.

De quarta ratione, filius est perfectus Deus, &c. dicit Doctor quòd ex hoc, quòd Filius est perfectus Deus inensiuè, non sequitur quòd habeat omnem filiationem possibilem extensiuè, vel saltem non omni modo possibili; quia sicut essentia diuina alio, & alio modo habetur in Filio, & Spiritu sancto, ita si essent plures filij, essentia diuina haberetur à primo filio à solo Patre, & à secundo Filio, à Patre, & Filio.

In filiatione autem cunctis sit eadem communicabilis pluribus, id est, quòd cum vna filiatio non sit comunicabilis pluribus, non potest distinguui in alia, & alia persona, secundum alium, & alium modum habendi, quia vna filiatio tantum habetur in vna persona vno modo habendi, & tamen habens illam esset perfectus Filius, & si alia haberetur in alio Filio, illa esset perfectus Filius, sicut habens essentiam alio, & alio modo habendi esset perfectus Deus, &c.

14.

Thomæ Casertani arguit contra Scotum.

Super prima parte summæ S. Thomæ qu. 41. art. 6. Thomæ Casert. nititur saluare S. Thomam & soluere instantias Doctoris contra sanctum Thomam. Et primò præmittit aliqua. Et secundò soluit instantias Doctoris; vnde sic dicit ad litteram.

Ad horum euidentiam nota primo, quòd materia nomine hoc in loco intelligitur omne receptiuum. Nam constat quòd charitas forma est vnius speciei multiplicata ad multitudinem beatorum Angelorum, & hominum, & tamen nulla est in voluntate materia, quæ est pars compositi, sed receptiua tantum potentia. Vnde sensus propositionis est, quòd forma specifica non multiplicatur, nisi secundum receptiuum, & intendit quòd si est forma receptibilis, plurificatur ad plurificationem receptiuorum actu, vel potentia: quòd dico propter animam intellectiuam. Si autem est irreceptibilis, eo ipso est implurificabilis. Aduerte secundò, quòd vt patet 5 Metaph. vbi fundamenta omnis scientiæ traduntur, dum omnium seminum rationem habemus, vnum numero sunt, quorum materia est vna. Identitas igitur numeralis penes vnitatem attenditur materiæ, nec cum vnitatem materiæ stat pluralitas numeralis formæ eiusdem speciei. Et propterea Aristotelem sequentes, negamus omnia in instantiis assumpta, quoniam stat

formam esse vnam in essendo, & multiplicem in dependendo, vel representando, vel respiciendo, vel aliis huiusmodi, & sic similitudo albi ad omnia alba vna est relatio id est, essendo, & multiplex in respiciendo. De defectu autem relationis ad defectum termini distinguit, quòd relatio deficit ad defectum termini adæquati, non autem inadæquati, cuiusmodi sunt singula respecta ab vno, singulum enim inadæquatur extensiuè, & idè, altero remanente non sufficit ad hoc, vt desit relatio; quæ erat ad ipsum, sed ad hoc, quòd desinat ipsum respicere, species quoque in medio etiam respectu obiectorum intensi, & remissi vnica est secundum esse, multiplex autem in representando; & dependendo. Et propterea, vt intensio est huius, ducit ad hoc; & vt illius ad hoc, & vt illius ad illud, & simile est de lumine, est enim vnum lumen secundum esse, & multiplex in dependentiis. Et propterea conceduntur multe illuminationes, & conceditur, quòd est multiplex secundum vias, seu potentias, & obstacula. Et propterea apparent multe vmbre. Stat igitur in suo robore assumpta propositio in tractatu de Angelis stabilendo.

15.

Ad primam rationem Scoti.

Ad primam autem rationem Scoti dicitur primò, quòd ipse non intellexit propositionem tanto studio à se impugnata, non enim immaterialitas, id est, carentia materiæ, quæ est altera pars compositi, sed immaterialitas, id est, carentia materiæ. id est, potentia receptiuæ; est, de qua actor loquitur, vt manifestauimus, & etiam litera insinuat hic in exemplo de albedine, si subsisteret. Et propterea vane articulos Parisienses, qui de materiæ, vt materia loquuntur, assert, cum secundum veritatem materiæ, vt potentia receptiua formaliter loquendo in hac propositione intelligatur. Verum ne eadem argumenta fierent contra irreceptibilitatem, respondetur ad singula. Ad primum quidem, falsa est maior; quia vnumquodque est primò extra causam, & intellectum esse significato per secundum adiacens, & tamen non est illo hoc. Probatio verò illa valet etiam secundum apparentiam. Ex hoc quòd non nisi singulari aliqua duo, scilicet esse extra intellectum, & causam, & esse hoc conueniunt inferens identitatem formalem vtriusque. Quò ad secundum verò, quòd nec somnauimus, quòd forma in materia existens sit hæc per materiam intrinsicè, seu formaliter, sed causaliter, & licet materia secundum Auicennam non sit causa materialis formæ, sed compositi; quia causa materialis nominat causam intrinsecam, est tamen materia causa formæ in genere causæ materialis. Educetur enim de ea, vt materia, & hoc sufficit. Ad ea verò, quæ de Angelis tanguntur, suo loco dicetur, & dictum est in commentariis de Ente, & Essentia, vbi etiam articulos Parisienses glossauimus. Et aduerte, quòd hæc doctrina modò tradita non est noua, sed forte ascendens ad altitudinem intencium D. Thomæ. Nominauit autem irreceptibilitatem immaterialitatem. Tum, quia in substantiis separatis irreceptibilem, non nisi immaterialitatem subsistentem in specie significat, tum quia potentia receptiua ex parte materiæ se tenet, & facile propterea erat ex hac illam intelligere, & sic patet prima ratio sumpta ex communibus omnibus omnino in materialibus formis subsistentibus; hæc inconuenit eam adduxisse ad proprietates perso-

nales, imò necesse fuit quoniam ipse de talium numero sunt, & non cognoscimus eas secundum seipsas, sed ex creaturis, ut possumus ad eas ascendimus, ut teneamus conclusionem certam, & necessariam ex propositione certissima communi omnibus Philosophis, imò communi animi conceptione sapientum.

16.

Ad secundam
rationem.

Secunda ratio sumitur ex modo specificante processiones, scilicet per modum verbi, & amoris, & fundatur super unitate actus intelligendi, ac unitate actus amandi in diuinis, contra quam rationem instant quidam sic: Si unitas actus intelligendi infert unitatem Filij, aut intendis de unitate reali, aut secundum rationem. Si reali, ergo unitas realis actus intellectus, & voluntatis infert in Deo unitatem personæ productæ. Si secundum rationem, ergo distinctio secundum rationem inferret distinctionem personarum, sicut enim unitas ad unitatem, sic distinctio ad distinctionem se habet. Scotus autem in quodl. ubi suprà contra hanc rationem dicit, quòd non est valida, quia fundatur super hac positione, ubi non potest esse nisi vnicus actus intelligendi, non potest esse nisi vnicus dicere & vnicum verbum: hac autem propositio vera est in nobis gratiæ materiæ, quia in nobis omne intelligere est expressum per actum dicendi non sic autem est in diuinis, &c. Et breuiter, inquit, ex unitate formæ eiusdem rationis non potest inferri unitas productionis, & termini vniuersaliter, & in omni materia: ergo ex unitate intellectio non sequitur gratiæ formæ unitas dictionis, & Verbi.

Ad hoc breuiter dicitur, quòd hic est sermo de unitate numerali, quæ supponit unitatem formalem, ut patet 5. *Metaph. c. de Vno*, quoniam de multiplicatione numerali tantum personarum est questio. Ita quod ratio consistit in hoc: intellectio Dei est vna numero: ergo Verbum est vnum numero, & si essent intellectioes Dei plures secundum numerum, essent plura Verba secundum numerum. Ad argumentum ergo dicitur, quòd intendit de unitate numerali formali, id est, quæ infert unitatem formalem, non autem de unitate numerali identica, qualis est inter actum intellectus, & voluntatis diuinæ, & propterea negatur sequela. Quomodo autem ex distinctione formali secundum rationem inter intellectum, & voluntatem inferatur distinctio personarum in *quest. 27. declaratum fuit*, & dictum, quòd hoc non sequitur immediate, sed mediate ordine originis. Ad obiectionem verò Scoti dicitur, quòd ratio literæ non fundatur super illa propositione, sed super hoc, quòd ubi est vnus tantum intelligere, & dicere adæquatum illi, ibi non est nisi vnum dicere, & vnum Verbum, quod patet esse verum, superflueret namque aliud dicere, & similiter ex unitate formæ absolute optime infertur unitas formæ respectiue, seu actionis adæquate. Et ad hanc adæquationem insinuandam dicitur in litera, quod Deus omnia simplici actu intelligit ac per hoc dicit.

17.

Ad tertiam
rationem.

Tertia ratio sumitur ex communi modo procedendi, qui verè est modus, quo scilicet procedunt naturaliter, ut distinguitur contra liberè, & fundatur super hoc, quòd natura determinatur ad vnum. Contra quam rationem instant quidam: aut intendis, quòd natura determinatur ad vnum numero, & hoc est falsum, etiam in

naturis limitatis: aut in vnum modum producendi, & hoc est falsum in natura infinita. Neutro igitur modo ratio valet aliquid.

Ad hoc breuiter dicitur, quòd intendit tertio modo, quòd natura determinatur ad vnum formaliter sub hac, nisi subsumatur, & rectè de natura eadem pluribus modis communicabili, quòd secundum vnumquemque modum est determinata ad vnum formaliter illius modi, & consequenter, quòd hæc non secundum hunc modum est determinata ad hoc vnum: sic concluditur unitas numeralis producti vno modo. Et inducta est hæc ratio ad ostendendam differentiam inter naturale, & voluntarium agens in largiendo unitatem numeralem effectui vnica simul actione agendo. Ab agente enim voluntario possunt simul plura produci, ut inquit Aueroes *cap. 44. 12. Metaphys.* A naturali autem non, nisi vnum ab vno. Ex his patet responsio ad obiectionem Scoti ubi suprà, infringentis, quoque hanc rationem, quia natura non determinatur ad vnum numero.

Quarta verò ratio ex perfectione diuina sumitur, & fundatur super hoc, quòd omnis res diuina habet quicquid inuenire potest infra latitudinem illius rationis formalis. Ex hoc enim manifestè sequitur, quòd non compatitur sui partionem, & consequenter nec pluralitatem. Sed contra hanc quoque rationem instatur, quòd nihil valeat, quia sic sequeretur quòd esset vnum tantum productum in diuinis, & probatur sequela, quia productum est res diuina, ac per hoc habens quicquid infra latitudinem inueniri potest, & sic excludit multiplicationem sui, quòd si hic non valet, ergo nec in ratione tua.

Ad quartam
rationem.

Ad hoc breuiter dicitur, quòd fundamentum illud intelligendum est de re diuina, quæ est vna per modum speciei specialissimæ, & non de re diuina, quæ est vna per modum generis: quoniam sub specie non nisi materialis restat differentia: sub genere autem latent multa, & sic directè deseruit proposito, quoniam de pluralitate numerali, ut iam dictum est, queritur, & cessant obiectiones, productum enim nõ specificam, sed genericam rationem significat. Filius autem specificam, & idè de filiatione tenet ratio, de productione autem non. Et nota hanc rationem, quoniam concludit vniuersaliter nullum predicatum specificum, siue absolutum, siue respectiuum in Deo, pluralitari. Vnde patet quòd nulla sit instantia Scoti ubi suprà, contra hanc rationem, quia Filius est perfectus Deus, & tamen non habet Deitatem omni modo habendi, ergo filiatio potest esse perfecta, & tamen haberi alia ab alio. Similitudo, enim nulla est, ut patet, quia est à modo habendi ad diuersitatem numeralem, imò quia filius est perfectus Deus, sequitur, ergo habet quicquid est infra latitudinem Deitatis, & consequenter est multiplicabilis secundum deitatem. Hæc ille.

18.

Contra hanc opinionem Thomæ Caiet. multa essent dicenda, sed pro nunc aliqua improbabo in suis præsuppositis. Secundò, ostendam quomodo instantiæ Doctoris contra Thomam minimè soluantur, etiam accipiendo materiam, ut ipse exponit. Primò, quando ipse dicit quod Thomas accipit materiam tantum pro receptiuo, sic intelligendo, quòd omnis forma receptibilis in aliquo

19.

Lychetus contra
Caietanum

in aliquo receptiuo plurificatur ad plurificationem receptiuorum. Sed an hæc expositio, sit ad mentem Thomæ difficile est iudicare. Dicit enim sic Thomas vbi supra: *Cum enim persona diuina sint ipse relationes subsistentes non possunt esse plures patres vel plures filij in diuinis, nisi essent plures paternitates, & plures filiationes. quod quidem esse non posset, nisi secundum materialem eorum distinctionem, Forma enim vniuersi speciei non multiplicatur, nisi secundum materiam.* Hæc ille, Sed quicquid sit de intentione Thomæ non oportet amplius explicare. Secundò dicit, quod distinctio numeralis est tantum pro diuersa receptiua, adducendo Aristotelem pro fundamento in 5. *Metaphy. cap. de Vno. tex. commen. 12.* sic dicit: *unum numero sunt, quorum materia est vna, sed certè in ista parte non rectè intelligit Aristotelem, & quomodo Aristoteles intelligatur, vide Doctorem in secundo, dist. 3. quest. 6.* & quòd materia non sit causa indiuiduationis ipsius formæ, patet per Philosophum primo *Metaphy. tex. commen. 27. In fundamento natura nihil est distinctum.* Vnde secundum translationem Arabicam sic habetur: *Quoniam autem in fundamento natura non est aliquid distinctum, manifestum est, quia non verè dicitur in illa substantia, quòd est alicuius dispositionis.* Hæc ille. Et ibi Commentator sic ait: *Quoniam autem manifestum est, quòd in principio ex quo est generatio, scilicet principium secundum naturam non debet esse aliquid eorum, quæ generantur ex eo actu, manifestum est, quòd illud principium non debet esse in aliqua dispositione eorum, quæ sunt ex eo, neque secundum qualitatem accidentalem.* Hæc ille. Sed de ista materia vide diffusè Doctorem in secundo, vbi supra. Et quòd tertio dicit, quòd similitudo albi ad omnia alba, vna est tantum relatio in essendo, sed multiplex in respiciendo, & hoc est manifestè falsum, & subtiliter improbatum à Doctore in tertio, dist. 8 & vide quæ ibi prolixè exposui. Et quòd quartò dicit de specie in medio respectu obiectorum est tantum vnica secundum esse, & multiplex in representando, & dependèdo, hoc etià reputo manifestè falsum. Et quia hoc improbare nõ est præsentis speculationis, nec pertinens ad intentionem principalem, idè pro nunc admittatur, non est inconueniens plures species colorum esse in eodem puncto aëris distinctæ realiter: & similiter plura lumina, vt patet à Doctore in 5. *Metaphysica sua.*

20.

Cum dicit ad primam instantiam Doctoris quòd Doctor non intellexit Thomam. Dico, vt apparet ex litera Doctoris quòd si Thomas intellexit tantum de materia receptiua, perfectè intellexit Thomam, nec est verisimile Doctorem meritò subtilem positionem Thomæ in hac parte ignorasse. Nam cum probat, quòd anima multiplicetur, ostendit ipsam multiplicari, nõ per aliud, & aliud receptiuum, vt patet ex litera Doctoris. Et quod dicit de articulis damnatis, quòd non loquuntur de materia receptiua: Hoc patet manifestè falsum, nam in tertio articulo vbi habetur sic: *forma non recipiunt diuisionem, nisi secundum diuisionem materia.* error, quòd non intelligitur, nisi de materia receptiua. Et tenendo, quòd Thomas tantum loquitur de materia tantum receptiua, & quòd forma omnino irreceptibilis sit implurificabilis, rationes datæ ab isto

ad instantias Doctoris minimè soluit illas, & dolo quòd sic sicco pede transit illas, nec verba, nec sensum verborum adducit, quasi si rectè intelligeret, aut illa approbaret, aut non sic expediret, & quodammodo superficialiter transiret. Non enim verba Doctoris sunt præmittenda, cum ipse inter omnes Doctores resolutissimus fuerit & idè volens improbate tantum Doctorem oportet fideliter adducere ea quæ dicit contra Thomam, sicut & ipse Doctor fideliter opinionem Thomæ, adducit. Quòd ergo dicit, quòd illa maior est falsa, scilicet, *quo primo aliquid est in actu extra causam, & in intellectu, eo est hoc primo*, illa propositio si rectè intelligatur, vt ipsam supra exposui, nullam patitur instantiam: quòd ergo dicit, quòd vnumquodque est primo extra causam & intellectum, esse significato per secundum adiacens, & tamen non est illo hoc. Sed ad hoc videtur implicatio, quòd Franciscus sit extra causam, & intellectum, & quòd non tantum sit, sed quòd etiam non sit singulare, & indiuiduum, videtur omnino impossibile.

21.

Et si dicatur, quòd illud est singulare per materiam receptiuam. Contra hoc est ratio Doctoris quam ipse non adducit, videlicet, quòd ipsa anima intellectiua in aliquo priori naturæ, quàm infundatur corpori est verè terminus creationis, & vt sic, terminata de necessitate erit hæc, & singularis, quia creatio non terminatur primò, nisi ad ens reale actu existens, & singulare. Et quòd dicit de esse significato per secundum adiacens, videlicet, quòd vnumquodque extra causam, & intellectum, est primò ipso esse significato per secundum adiacens, quia quero si *A* vt est terminus creationis est ipso esse primo significato, &c. Aut *A* tantum includit ipsum esse quiditatiuè; aut esse existentia: aut esse essentia, & existentia, & esse singulare. Non primò, quia esse quiditatiuum, vt præcedit omnem existentiam non est terminus creationis. Si secundò habetur intentum, quia nihil primò habet esse existentia, nisi singulare, & per consequens dicere quòd *A* est ipso esse primo significato per secundum adiacens, & quòd non sit singulare, est implicatio. Et quòd dicit quòd *A* non est illo esse hoc, id est, quòd *A* non est singulare per esse significatum per secundum adiacens, in ista parte, sicut & in aliis intelligit Doctor sicut nec in multis aliis locis, non enim dicit quòd *A* sit hoc ipso esse. Dicit enim sic Doctor *quo aliquid est in actu extra causam, & intellectu, eo est hoc primò, quia sic esse non comperitur, nisi huic.*

22.

Ista litera debet sanè intelligi, potest enim habere multiplicem sensum, quia *esse* potest multipliciter intelligi, in proposito tamen intelligitur tantum de esse existentia primò, quia esse existentia primò conuenit singulari, ita quòd esse existentia primò de necessitate includit singularitatem, prius enim intelligitur natura singularis, quàm intelligatur actu existens, vt patuit in secundo, dist. 3, imò esse existentia primò conuenit singulari, vt gradus intrinsecus, licet inter esse existentia, & singularitatem sit aliqualis distinctio. Intelligitur ergo ista propositio sic, *quo aliquid est in actu extra causam & intellectu, scilicet in actuali existentia, eo est hoc primo*, id est, quòd esse actuale existentia primò, conuenit singulari, quia cui conuenit esse actualis existentia, primo ei conuenit esse. Hoc non dicit ergo Doctor, quòd eodem

Nota. eodem formaliter sit actus existens, & sit hæc, sed est actu existens sua existentia, & est hæc sua propria hæcceitate, sed quia esse existentie primò conuenit singulari, ideò illud quòd est tali esse primò est primò singulare. Et hic sensus huius literæ, quem ipse non adducit, qui enim vult habere sensum Doctoris oportet per multum tempus illi doctrinæ vacare omnibus aliis prætermisissis propter eminentes sensus in verbis eius contentos. Et quòd dicit, quòd probatio Doctoris nihil valet, etiam secundum apparentiam, verum dicit, quia non intelligens propositionem, minus etiam probationem percipit. Elicit enim iste ex probatione minoris Doctoris quòd esse extra intellectum, & causam, & esse hoc dicant eandem formalitatem, quòd Doctor non dicit, vt supra patet, declarando illam propositionem. Et posito etiam, quòd esse extra causam; & intellectum, & esse hoc sint idem formaliter adhuc inter illa potest stare distinctio ex natura rei, & per consequens *A* non erit eodem esse, & esse hoc, licet eodem sint realiter esse, & esse hoc, cum esse hoc, & esse sint simpliciter realiter idem, vt supra patet à Doctore in secundo, *distint.* 3, *quest.* 6.

23.

Ad aliud, quòd dicit, quòd nec somniauimus, quòd forma in materia existens sit hæc per materiam intrinsecè, seu formaliter, sed causaliter, quia materia est causa formæ in genere causæ materialis. Dico, quòd hoc est mihi bene dictum, & fortè enim esset inueniens inconueniens dicere formam esse hæc per materiam intrinsecè, cum forma maximè materialis habet tantum esse existens in materia, quàm dicere esse hæc causaliter per materiam, cum materia nullo modo sit causa formæ, nisi tantum receptiua. Et vltra si forma est hæc per materiam causaliter, quæro an hæcceitas per quam est hæc, quæ est entitas positiua, etiam secundum ipsos, sit causata à materia in ipsa forma, aut sit ipsa materia; aut tantum ipsa forma? Non primò, quia materia nihil causat in forma: quam recipit. Tum etiam, quia secundum ipsos, materia est tantum ens in actu per formam, & per consequens ipsa forma erit hæc intrinsecè, & non per aliquid causatum à materia, aliter ipsa materia per formam non esset in actu. Tum etiam, quia forma verè perficit materiam, & realiter, quòd non esset, nisi esset intrinsecè singularis, quòd enim dat esse alicui prius includit proprium esse, & propriam hæcceitatem. Non secundò, quia & ipsi negant quòd materia sit hæcceitas formæ. Non tertio, quia forma non est formaliter hæc seipsa, sed aliqua hæcceitate ipsam contrahente. Et posito quòd esset hæc seipsa, adhuc habeo intentum, quia non erit hæc per materiam, nec intrinsecè, nec causaliter. Et quòd dicit, quòd per materiam non est hæc intrinsecè, sed tantum causaliter, aut hoc dicit ex propria intentione, aut ex intentione S. Thomæ. Si primò eadem facilitate contemnitur, qua & probatur, nec minimam adducit probationem. Si secundò, hoc non habetur ex verbis sancti Thomæ. Præterea ista expositio contradicit priori expositioni. Dixit enim primò, quòd Thomas accipit materiam tantum pro receptiuo. Receptiuum autem in quantum huiusmodi, nullam causalitatem dicit respectu recepti.

Ad rationes Doctoris de Angelis pro nunc nullum dat responsum, sed remittit se alibi, & ipse hoc optime facit.

Responso ad secundam instantiam Doctoris patet expressè, quòd non est ad mentem S. Thomæ sic exponendò Thomam quòd sic intelligit, quòd vbi est tantum vnum intelligere, & dicere adæquatum illi, ibi non est nisi vnum dicere, & vnum verbum. Hæc expositio non videtur posse dari ex verbis diui Thomæ, dicit enim sic in litera, vbi supra *Secunda verò*, supple ratio, *est ex modo processionum, quia Deus omnia intelligit, & vult vno, & simplici actu, unde non potest esse nisi vna persona procedens per modum Verbi, quæ est filius, & vna tantum per modum amoris, quæ est Spiritus sanctus.* Hæc Thomas. Si enim intelligeret de intelligere, & dicere adæquato illi, nulla est probatio. Nam apud omnes in Deo est tantum vnum intelligere numero: & cum inferatur, ergo tantum vna persona per intellectum, & cum probatur, quòd tantum sit vna, quia ibi est tantum vnum dicere, tantum est: sed adhuc remanet difficultas quomodo ibi est tantum vnum dicere. Si probatur per hoc quia ibi est tantum vnum intelligere, ergo tantum vnum dicere. consequentia est enthymematica, nec est vniuersaliter vera, vt supra patuit. Et cum dicit iste nouus expositor, quòd Thomas tantum loquitur de intelligere, & dicere, quæ ad inuicem adæquantur, oporteret eum probare quòd ipsum dicere adæquetur ipsi intelligere, quòd non probat, sed tantum supponit. Et vltra si sic exponit Thomas tunc videtur petere principium, supponendo quòd probare debet. Et vltra, quæ consequentia est ista, si intelligere est vnum, & dicere adæquatur illi, ergo tantum est vnum Verbum. Non enim consequentia formali potest sequi consequens verum ex antecedente falso, vt patet primo Priorum. Nam hoc antecedens, scilicet intelligere, & dicere adæquantur, non est vniuersaliter verum. Tum etiam, quia nullum consequens potest sequi verum ex antecedente includente falsum, licet sequatur ex vna parte illius antecedentis, & sic in proposito, verbum tantum esse vnum, sequitur ex ista parte antecedentis, ex hoc, quòd dicere est vnum: sed non ex hoc, quòd intelligere est vnum, vt supra patet à Doctore: quia si Verbum produceret aliud Verbum, esset simpliciter vnum intelligere in vtroque Verbo, & tamen essent duo Verba, & duo dicere correspondentia. Et quòd dicit iste expositor, quòd ex vnitatem formæ absolute, optimè inferitur vnitatem formæ respectiue, seu actionis adæquate. Si absolute intelligit, hoc patet esse manifestè falsum. Nam eadem res absolute sumpta potest habere plures actiones, quia etiam plura producta, vt patet de Sole, qui secundum suum esse absolutum potest esse causa plurium.

Deinde quæro quid intelligit, cum dicit actionem adæquare formæ absolute? si intelligit quòd ab vna forma absoluta non potest esse, nisi vna actio, hoc patet manifestè falsum, & hoc etiam posito, adhuc non probat intentum, quia dicere non est actio ipsius intelligere, cum intelligere, etiam secundum Thomam non sit ratio formalis producendi Verbum in diuinis. Vult enim ipse in prima parte summa. q. 41. art. 5. quòd essentia diuina sit ratio formalis producendi filium, vbi sic ait: *Sic igitur dicendum est quòd potentia generandi principaliter significat diuinam essentiam, vt Magister dicit septima dist. primi, non autem tantum relationem, nec etiam, essentiam in quantum est idem relationi*

24.

Quomodo in Deo sit vnum intelligere.

25.

relationi. Et infra idem, inquit, quo Pater generas est natura diuina, in qua sibi Filius assimilatur. Et secundū hoc Damascenus dicit quod generatio est opus natura, non sicut generantis, sed sicut eius quo generans generat. Et ideo potentia generandi significat in recto naturam diuinam, sed in obliquo relationem. Hæc ille. Et licet iste nouus expositor exponat ibi Thomam, quod accipit diuinam naturam pro omni aboluro in diuinis. Sed quicquid sit, patum est curandum; præcipue cum verba diui Thomæ sint ita clara, & aperta, quod non oportet ea retorquere ad alium sensum.

26. Ad illud, quod dicit ad tertiam instantiam Doctor contra Thomam, quod natura sumendo secundum vnum modum communicandi, secundum illum modum est determinata ad vnum numero. Sed hoc patet esse falsum, quia eadem natura numero, etiam secundum modum naturalem agendi, non tantum potest in plura numero distincta successiue, sed etiam simul, licet forte non æquè perfecte, vt patet de Sole applicato diuersis passis, patet etiam de intellectu, qui simul plura intelligit. Et quod dicit, quod in hoc differt agens naturale ab agente voluntario. Agens enim naturale simul vnica actione vnum tantum producit effectum. Agens verò voluntarium potest simul plura producere, & allegat Commentatorem 12. *Metaphys. cap. 44.* Sed

Differentia inter agens naturale, & voluntarium.

certe hæc non est differentia agentis naturalis, & agentis voluntarij. Sed hæc ponitur differentia, videlicet, quod agens naturale numquam potest esse ad contradictoria, licet possit esse ad disparata, quia agit per modum naturæ, & de ne-

cessitate naturæ, & ideo stante dispositione agentis, & passis sic de necessitate agit, quod non potest non agere. Agens verò voluntarium possit in opposita contradictoriè. Et hæc est differentia quam ponit Aristoteles 9. *Metaph. tex. comm. 3. Palam, inquit, quia & potentiarum alia erunt irrationales, alia cum ratione, quapropter omnes artes, & scientia factiua potentia sunt, id est, quod practicæ scientiæ, vt puta mechanicæ, & morales potentia sunt, scilicet rationales. Et parum infra. Et quæ quidem cum ratione omnes contrarium sunt eadem. Et quæ irrationales vna vnus, vt calidum calefaciendi solum, medicamina autem infirmitatis, & sanisatis. Et vult dicere, quod potentia rationales se habent ad opposita, irrationales autem non, sed ad alterum oppositorum tantum. Et potentia rationalis non tantum dicitur ad opposita positiuè, sed etiam priuatiuè, & contradictoriè, vt patet in eodem tex. Vide ibi. & quæ exposita sunt à Doctore *super primo, dist. 2.* Et sic patet quod illa non differentia inter agens naturale, & voluntarium, quam ipse assignat. Et quod adducit de Commentatore 12. *Met. comm. 44.* patet in illo commento, quomodo, nec ex intentione Commentatoris, nec per verba eius præcisè addetur talis differentia inter agens naturale, & voluntarium.*

Ad illa, quæ dicit respondendo ad instantiam Doctoris contra quartam instantiam Sancti Thomæ, non oportet aliter improbare, cum nec verè nec apparenter soluant rationem Doctoris. Et sic patet, quomodo responsio istius noui expositoris minimè euacuat rationes Doctoris contra Thomam.

S C H O L I V M.

Ratio Henrici, quod repugnet dari plures productiones eiusdem rationis, est, quia productum est adequatum, & semper manet idem actus producendi, & sic exhauritur tota fecunditas producentis, pro quo adducit Philosophum. Refutat Doctor hanc rationem, qua supponitur fecunditatem exhauriri, quod probandum erat. Secundo, si potentia posset producere alium actum, si hic actus non esset, non est contradictio quod producat illum, quia quod non repugnat priori, id est, potentia, nisi per posterius, id est, per actum, non repugnat ei simpliciter, & declarat exemplo. Tertio, quod ait de producto adequato, si sumat adæquatam intensiue, non tollit quin fiat alia productio; si extensiue, petit principium. Circa has rationes habet pulcherrimam, & subtilissimam doctrinam.

12.

AD Conclusionem a negatiuam opponitur ratio talis à quibusdam: Si tota fecunditas ordinata ad generationem Filij sit exhausta in vnus Filij generatione, impossibile esset cum illo alium generari, quia ille alius generaretur sine omni fecunditate ordinata ad Filij generationem: sed in Deo tota fecunditas ordinata ad Filij generationem exhauritur in vnus Filij generatione: quia vnico actu generandi, semper manente, producitur vnus Filius semper manens, & ex eodem semper vniformiter se habente: non posset ergo restare fecunditas ad alterius Filij generationem, nisi possent simul esse duæ productiones omnino eiusdem rationis, & ex eodem, quod esset impossibile: sicut impossibile est vnâ & eandem materiam simul moueri pluribus motibus generationis, vel alterationis in idem secundum speciem, differentibus autem secundum numerum: & hoc iuxta artem Philosophi, qui determinat 5. *Phys.* non esse possibile, quod idem simul moueatur pluribus motibus secundum

12. Henric. quodlib. 6. q. 1.

Tex. 32. & circiter. Idem 3. Phys. 1. 19.

secundum eandem speciem motus. Habetur ergo minor, quod in diuinis in generatione Filij exhauritur tota fecunditas ad generationem Filij, quia actus ille semper inuens est ex eodem semper vniformiter se habente.

Confirmatur per exemplum. Si vnus homo haberet vnicum semen, & non esset possibile aliud quo ad generationem hominis, & de illo † semine semper esset iste filius genitus, impossibile esset alium filium generari.

Al. homine

Hic breuiter formando arguitur sic. Actus adæquatus principio, & semper vniformiter stans, non compatitur secum alium eiusdem rationis ab eodem principio actiuo; actus vnicus generationis in diuinis est adæquatus suo principio, & semper stat, ergo, &c.

*Exauriri
dupliciter
sumitur.*

De prima ratione, verbum illud *exhauritur*, si propriè accipiatur in corporalibus, denotat nihil illius quod exhauritur remanere in illo in quo præfuit, vt patet de aqua in puteo: isto modo non potest intelligi in proposito, quia fecunditas non exhauritur sic per productionem filij, quin tota ipsa eadem semper maneat in patre; ergo oportet quod secundum alteram similitudinem intelligatur, vt videlicet, dicatur exhauriri, pro quanto, scilicet quod manet in patre ad alium actum productionis vel generationis alterius filij: sicut si non maneret aqua in fonte quantum ad alium actum potationis, posset aliquo modo dici exhausta per actum potationis. Conceditur ergo maior: quia exhausta isto modo tota fecunditate ordinata ad generationem filij, non posset alius generari: sed illam minorem, quod in diuinis sic exhauritur in generatione vnus Filij tota fecunditas, quæ est in diuinis ad generationem Filij, oportet probare. Innuitur autem probatio eius per hoc, quod generatio ista semper stat, & est de eodem principio quasi de quo, & de eodem principio quasi passiuo, & idè non possunt esse simul plures productiones, sicut nec plures motus.

13.

Contra istam rationem, quod non concludit sufficienter propositum, potest argui sic. Quæcunque potentia posset habere alium actum, si ille actus non staret semper, illa simpliciter potest habere alium actum: sed potentia generatiua in diuinis, per te, solum ex hoc non potest habere alium actum, quia ille actus semper stat: ergo illa potentia absolute potest habere alium actum, ita quod in hoc non est contradictio: sed si potest habere alium actum: ergo necessariò habet: nihil enim est ibi possibile, scilicet, quod non includit contradictionem, quin sit in actu: ergo ibi sunt in actu plures generationes. Consequentia est falsa, ergo altera præmissarum; non maior, ergo minor, quæ videtur esse accepta ex ratione argumenti tui. Probatio maioris, ratione, & exemplo. Ratione sic. Potentia naturaliter prior est actu, quicquid autem non repugnat priori naturaliter nisi per illud, quod est posterius naturaliter, simpliciter non repugnat sibi, quia contradictio simpliciter non est alicuius, ad prius per hoc, quod illud habet contradictionem ad posterius natura: si ergo actus alius non repugnat potentia, nisi quia potentia semper est sub isto actu, absolute non repugnat potentia illius actus, & ita sine contradictione simpliciter, potest alius actus sibi competere.

14.

*9. Metaph
Tex. 13. &
inde.*

Quod repugnat priori per posterius tantum simpliciter ei non repugnat.

Exemplum huius est, si Sol illuminaret vniuersum vna illuminatione adæquatâ sibi intensiuè, quia scilicet ita perfectè sicut posset illuminare, & extensiuè, quia scilicet illa illuminatio esset totius illuminabilis, quod posset esse illuminatum à Sole, si ille actus semper staret, ita quod Sol non posset habere aliam illuminationem, hoc non esset, quia simpliciter repugnat Soli, vt est principium illuminationum, quod sit principium alterius illuminationis, imò solummodò ex hoc, quod totale suum passiuum est proportionabiliter actuatum: absolute ergo Soli est impossibilis alia illuminatio, & per consequens si Sol necessariò causaret omnem illuminationem, quam posset causare, Sol haberet illam illuminationem in actu. Nunquam est ergo necessitas simpliciter illius vnice productionis, nec est necessitas istius vnitate, ex hoc quod vna productio semper stat.

Confirmatur ista ratio, quia si potentia ex ratione sui non necessario determinatur ad istum actum, sed tantummodo ex hoc, quod iste actus semper stat elicitus à potentia, illa potentia absolute vt prior actu, posset extendere se ad alium actum, ergo irrationabile videtur quod ille actus magis esset ab ista potentia quam iste, &

per

per consequens cum neuter posset esse minus necessarius altero, vel vterque simul est à potentia vel neuter

Videtur ergo breuiter quantum ad istam rationem, quod nec per hoc quod actus semper stat, nec per hoc quod vna potentia non potest simul perfici diuersis actibus, habetur conclusio rationis sufficienter probata, sicut ipsa est vera: imò oportet probare, quod sic est necessitas ad vnam productionem vnus rationis, quod si per impossibile illa non semper staret, vel nunquam esset, adhuc nulla alia posset haberi in Diuinis eiusdem rationis, vt quemadmodum si hic Pater non esset in Diuinis, omnino contradictio esset dicere Patrem in Diuinis. Ita si hic pater hac generatione non generaret, vel per impossibile generaret, actu transeunte, & non stante nullam aliam generationem posset habere, quia non posita absoluta, & omnimoda necessitate ad vnicam productionem, ibi possibilitas ponitur ad aliam, & per consequens necessitas, quia quicquid est ibi possibile, est necessarium.

*Si per un-
possibile
hic filius
non esset à
patre, nec
alius esse
posset.*

Ex hoc patet quod secunda ratio de adæquatione, abbrevians istam, non concludit, quia aut maior accipit adæquationem intensiuam tantum, vel extensiuam, & intensiuam. Si intensiuam tantum, ex tali adæquatione non concluditur quod sit vnica productio possibilis, imò alia potest esse possibilis licet non simul stans. Habetur ergo tantum, quod vnica est possibilis simul, sed vbi non habetur de vnica productione possibili nisi sic, quod alia non sit simul possibilis, ibi non habetur quin alia sit simpliciter possibilis, & per consequens in proposito necessaria simpliciter. Si accipiatur adæquatio secundo modo, minor non probatur, nisi forte innitatur isti, quod vnica productio semper stat, & de hoc tactum est supra.

*Generatio
in Deo non
ideo vnica,
quia adæ-
quata.*

COMMENTARIUS.

27.
*Opin. Henr.
quodl. 6. q. 1.*

Ad conclusionem negatiuam. Hic Doctor ad probandum quod non possunt esse plures Filij in diuinis, adducit vnam rationem Henrici & ratio stat in hoc: Actus, siue productum adæquatum principio productiuo intensiuè, & semper stans sic, quod semper producit, vt adæquatum principio productiuo, non comparatur secum alium actum, siue aliud productum eiusdem rationis, supple quod sit productum ab eodem principio productiuo. Sed actus generationis in diuinis, siue filius, qui est totalis terminus adæquatus illius generationis, est adæquatus memoria fecundæ, vt principio productiuo, & semper stat: ergo in diuinis est tantum vna generatio, & tantum vnus Filius. Maior videtur nota, & minor probatur, quia in Deo tota fecunditas ordinata ad Filij generationem est exhausta in vnus Filij generatione. Patet, quia vnico actu generandi semper manente, producit vnus Filius semper manens, & ex eodem semper vniformiter se habente. Et confirmatur, quia sicut est impossibile vnam, & eandem materiam simul moueri pluribus motibus generationis, vel alterationis ad plura solum numero differentia, ergo sic est impossibile plura solo numero differentia esse ex eodem principio semper vniformiter se habente, quorum quodlibet adæquatur illi principio. Antecedens est notum, quia eadem materia ligni non simul mouetur ad duas formas substantiales ignis solo numero differentes, nec similiter subiectum simul potest moueri ad duas albedines solo numero differentes. Et hæc est expressa sententia Philosophi tertio *Physic. text. commen. 19.* sic dicentis: *Inconueniens, inquit, est per duos motus simul moueri, quadam namque erunt alterationes due vnus, & in vnam*

*Imaginatio
metaphorica.*

*speciem, sed impossibile est, & ibi Commentator: Deinde, inquit, contingit aliud opinabile, & est, vt idem numero moueatur duobus motibus diuersis, vt idem numero. Hæc ille. Hoc idem patet tertio *Physic. Text. commen. 37.* consequentia videtur nota.*

Secundò propter quædam verba Doctoris potest sic formari ratio: Vbicunque aliqua tota fecunditas in generatione alicuius sic exhausta, quod non manet ad alium actum generationis alterius filij, ibi tali fecunditate non potest esse alius filius; sed in generatione Filij in diuinis sic tota fecunditas Patris exhausta, quod non potest manere in Patre respectu alterius Filij ergo, &c.

28.

Respondetur à Doctore negando minorem, & concedendo maiorem. Et cum probatur illa minor per hoc, quod generatio Filij semper stat, &c. & sic probatio minoris potest esse ratio prius facta, scilicet actus adæquatus principio actiuo, & semper stans, &c. Sed actus generationis in diuinis est huiusmodi ergo, &c. Et Doctor negat istam maiorem primæ rationis, quæ assumitur ad probandum minorem secundæ rationis, & non tantum negat illam maiorem, sed etiam contra ipsam instat ibi: *Contra istam rationem; quod non concludit sufficienter propositum, potest argui sic: Quæcunque potentia, &c.* Ista ratio stat in tribus dictis. Primum, quod aliquid repugnare alicui, potest dupliciter intelligi. Primò simpliciter, & absolutè, & ratione propriæ entitatis, sicut dicimus, quod rudibile repugnat homini simpliciter. Secundò, quod tantum repugnat ratione alicuius posterioris actu in hærentis, sicut dicimus, quod nigredo repugnat homini actu existenti sub albedine, & non repugnat homini absolutè, sed tantum ratione albedinis

*Primum al-
tium repu-
gnare alicui
potest dupli-
citer intelli-
gi.*

Secundum
dictum con-
tra Henricum.

albedinis stantis in homine. Secundum dictum est, quod repugnat primo modo alicui dictum potest inesse, etiam per quodcumque posterius in illo, cui repugnat; quia quod repugnat alicui, simpliciter, nunquam fiet non repugnans per quodcumque posterius, ut patet à Doctore in primo, dist. 3. q. 5. contra Henricum. Et quod repugnat secundo modo potest simpliciter inesse, quia circumscripto posteriori, cui repugnat, potest inesse priori, cui tantum repugnat ratione illius posterioris. Tertium dictum est, quod quicquid est in diuinis sic est necesse esse, quod est simpliciter impossibile ipsum non esse in quocumque instanti. Et quod non repugnat in diuinis: simpliciter ad intra, illud tale est ibi de necessitate naturæ. Istis præsuppositis infert Doctor intentum principale contra illam propositionem, scilicet quod actus adequatus principio productiuo, & semper stans, alius eiusdem rationis non potest inesse. Si ergo alius filius non potest esse in diuinis ex hoc, quod primus filius adequatur in perfectione principio productiuo, & semper stat, sequitur quod non repugnat simpliciter, quia tantum repugnat ratione primi Filij semper stantis. Sed quod non repugnat simpliciter in diuinis illud est simpliciter possibile, & omne possibile ad intra est ibi de necessitate naturæ, & per consequens si illa ratio Henrici est vera, concludit plures filios esse in diuinis. Dicit ergo Doctor sic: Quæcumque potentia potest habere alium actum, si ille actus non staret semper, illa simpliciter potest habere alium actum; sed potentia generatiua in diuinis, per Henricum, solum ex hoc non potest habere alium actum, quia ille actus semper stat; ergo illa potentia absolute potest habere alium actum. Et probat illam maiorem rationem, & exemplorationem sic, quia potentia naturaliter prior est actu, ut patet 9. *Metaph. text.*

Potentia est
prior actu. 9.
*metaph. com-
text. 13. &
inde.*

29.

Exemplum
doctrinale.

b *Confirmatur ista ratio.* Ita confirmatio supponit vnum, videlicet, quod quanto sunt duo effectus eiusdem rationis non est talis ordo inter illos, ut vnus dicatur prior, & alter posterior: præsertim si illi effectus sunt per se stantes, quod dico, quia forte vna pars æris, puta propinqua, prius illuminatur, quam remota. Comparando etiam duas illuminationes eiusdem rationis ad idem lucidum, vna non supponit aliam de necessitate. Aliquando verò est ordo effectus ad effectum, ut posterioris ad prius, sic quod posterius non potest haberi, nisi priori prius habito. Et sic dicimus, quod intellectus de necessitate est prius operatiuus, quam sit productiuus, quæ tamen intellectio, & productio sunt alterius rationis, quia vnum est absolutum, & reliquum relatiuum. Sed quando sunt duo effectus eiusdem rationis ab eadem causa, non est talis ordo prioris, & posterioris, quia vnum est æque producibile immediate à tali causa sicut alius, & è contra. Cum ergo duæ generationes in diuinis si essent, essent eiusdem rationis, & essent ab eodem principio productiuo, non esset maior ratio de vna, quam de alia, quod immediate sit à tali principio. Et probat, quia potentia productiua est prior natura

actu productionis. Tunc arguo sic: quæcumque potentia comparatur ad duos actus posteriores ipsa, inter quos non est necessarius ordo prioris, & posterioris, talis potentia esset productiua vnus, sicut & alterius, quia semper comparatur vt prior, sed potentia generatiua in patre est prior ipso actu generationis; ergo sicut potest habere vnum actum generationis, ita potest habere alium, cum non sit maior ratio de vno, quam de alio. Et sic si secundus actus generationis non potest inesse stante primo, & ille secundus est ita immediate producibilis sicut & primus. Et quod non sit ordo prioris, & posterioris inter illos, sequitur vel quod vterque sit simul à potentia tali, vel neuter, quia quicquid ibi potest esse de necessitate absoluta, ibi est. Et sic patet ista confirmatio.

c *Videtur ergo quantum ad istam rationem, &c.* Dicit Doctor in ista litera, quod non probatur sufficienter illa conclusio negatiua, (scilicet quod non possint esse simul plures generationes eiusdem rationis) nec per hoc quod vna generatio semper stat, vt supra patuit. Nec per hoc, quod vna materia non potest simul perfici pluribus actibus eiusdem rationis, puta quod essentia diuina, quæ ponitur secundum Henricum quasi materia respectu generationis, perficitur duabus generationibus eiusdem rationis. Et probatur ita secunda pars sicut & prima, quia si essentia diuina non potest perfici simul duabus productionibus eiusdem rationis, aut hoc ideò est, quia sibi repugnat simpliciter, & hoc non probatur ab Henrico. Aut quia itane vna productione in essentia, alia non potest inesse, & sic secunda productio non repugnat simpliciter in essentia diuina, sed tantum ratione alterius generationis existentis, quæ stante, secunda non potest inesse, ergo non repugnat sibi simpliciter; ergo absolute possibile est secundam inesse, & si potest absolute, de necessitate inest, vt supra patuit. Potest etiam probari illa secunda pars per illam confirmationem, quia potentia quasi receptiua ex se non inagis determinatur ad vnum, quam ad aliud. Et quod prius sit sub vna forma, quam sub alia, hoc erit per rationem producentis, prius inducentis vnam, quam aliam; sed, sicut supra probatum est, potentia generatiua in diuinis, cum sit prior vtroque actu generationis, ita potest in vnum immediate sicut & in alium; ergo duæ productiones eiusdem rationis vel tres. Vel simul erunt in essentia diuina à potentia productiua, vel neutra. Et sic patet ista secunda pars probata.

Dicit ergo Doctor vnam conclusionem valde notabilem, quod oportet probare quod sic est necessitas ad vnam productionem vnus rationis, quod si, per impossibile, illa non semper staret, vel nunquam esset, adhuc nulla alia posset haberi in diuinis eiusdem rationis. Oportet etiam probare, quod hic Pater in diuinis est sic de necessitate absoluta hic Pater, quod si per impossibile ille non esset, nullus alius esset. Et similiter oportet probare quod hic Filius in diuinis sic necessarius est hic filius, quod si per impossibile hic Filius non esset, nullus alius filius esset. Hoc idè dico de generatione actiua in Patre, & passiuam in Filio, quod oportet probare quod hæc generatio actiua in Patre, sic de necessitate est hæc generatio actiua, quod si, per impossibile, illa non esset, esset impossibile simpliciter aliam esse: hoc idem dico de generatione passiuam, & similiter idem dico de inspiratione actiua, & passiuam, & sic patet litera

Doctoris

30.

31.
Conclusio no-
tabilis.

Doctōris. Et ex his, patet, quomodo littera Doctōris in primo, d. 2. par. 2. q. 2. in responsione ad vltimum argumentum non concludit de necessitate ibi tantum esse vnam productionem eiusdem rationis: Dicit enim sic: *potentia finita non potest habere simul duos terminos adequatos in produci, licet possit habere vnum in produci, & alium in produco esse: potentia tamen infinita habet terminum suum intra se semper in produci, & ipse est adequatus, idē non potest habere plures terminos.* Hæc ille. Hæc ratio non magis concludit, quàm illa Henrici, nisi accipiat adæquationem tam intensiue, quàm extensiue. Nec similiter littera Doctōris quam ponit in primo, vbi supra q. 3.

respondendo ad quæst. circa finem, vbi sic dicit: *Uterius sequitur si non sunt ibi nisi duo principia productiua alterius rationis, ergo tantum sunt duæ productiones numero: probatio, quia vtrumque principium productiuum habet productionem sibi adequatam, & coeternam, ergo stante illa non potest habere alia.* Hæc ille. Et idē oportet multum considerare litteram Doctōris. Sufficit enim ei in illis locis tantum ostendere, quod ex quo sūt duo principia alterius rationis, & infinita, ergo & duo producta tantum infinita, quæ adæquantur illis principiis, tam intensiue, quàm extensiue, sed quomodo sic adæquantur alibi habet ostendere, quod & facit in præsentī quæstione.

SCHOLIVM.

Præbat ergo Doctōr aliis rationibus, non esse dabiles plures productiones diuinas eiusdem rationis. Primo, quia darentur infinitæ; & infert Augustinus contra Maxim. quia quod est plurificabile ad plura eiusdem rationis non habet de se certam pluralitatem, vt patet de communi respectu singularium, & de causa respectu causatorum. Nec in proposito fieri potest determinatio ab aliquo posteriori; cum enim hoc non det entitatem, non dabit unitatem. Secundo; omne plurificabile in Diuinis habet certam pluralitatem, alia de factō essent infinitæ productiones, sed productiones eiusdem rationis nequeunt determinari ad certam pluralitatem; ex iam dictis. & quia omnis pluralitas finita, vel est alterius rationis, vel præexigit aliquid alterius rationis, quo determinetur. Tertiò, ex Philosopho, cuius locum bene explicat, ita vt non faueat Thomisii negatibus immaterialia plurificabilia esse numero, de quo latè 2. d. 3. q. 7. Quod si dicatur ipsum illic fuisse, hoc tenuit, quia errauit, putans omne non habens materiam pro compare esse necessariò rem, vt ibi ostendit Doctōr. Vide eum circa has rationes 1. d. 2. q. 7. n. 13. 18. & d. 7. vbi probat multis, tantum esse duas productiones in Diuinis.

16.

DE secundo articulo, dico quod ista conclusio: *In diuinis non possunt esse plures productiones eiusdem rationis*, non sola fide tenetur, sed etiam ratione necessaria ostenditur. Et potest formari ratio primò, deducendo ad impossibile; Secundò ostensiuè; Tertio, potest confirmari propositum ex intentione Philosophi.

Arrianius securus.

Formatur ergo ratio sic. Si possunt esse plures productiones eiusdem rationis: ergo & infinitæ. Et si sic, ergo necessariò sunt infinitæ: quia nihil potest ibi esse, nisi necessarium. Vltimum consequens impossibile manifestè; ergo & primum antecedens. Probatio primæ consequentiæ auctoritate, & ratione. Auctoritas est Augustini contra Maximinum lib. I. *Abst. vt idē potētor sis Pater Filio, vt putas, quia creatorem genuit Patet, Filius autem non genuit creatorem.* Neque enim non potuit, sed non oportuit. Et subdit, *quare non oportuit? immoderata esset diuina generatio, si genitus Filius nepotem gigneret Patri; quia nisi & ipse nepos auo suo pronepotem gigneret: secundum vestram mirabilem sapientiam, impotens diceretur similiter & ille, & ille, &c.* subdit, *nec impleretur generationis series, si semper alter ex altero gigneretur, nec etiam perficeret nullus eam si non sufficeret vnus omnipotens.* Hæc Augustinus. Ex ista intentione Augustini haberetur, quod si vna personæ producta productione tali non sufficeret ad complendam vnam, vel totam productionem in Diuinis; pari ratione nec alia aliqua, nec quocunque: & ita siue eundo in directum quod Filius generaret alium Filium: siue comparando ad eandem personam patris, quod scilicet habeat istum filium, & alium filium, & alium filium, semper qua ratione ponitur pluralitas, pari ratione sequitur infinitas eiusdem rationis.

Si essent duæ generatōnes diuine; essent infinitæ.

Probat eadem consequentia per rationem sic. *Quidquid est plurificabile eiusdem rationis, vel ad plura eiusdem rationis se habens non determinatur ex se ad certam pluralitatem.* Hæc propositio patet, siue comparado commune ad sua singularia, siue causam ad sua causata, siue principium ad sua principiata: commune enim plurificabile eiusdem rationis non determinatur ex se ad certam pluralitatem inferiorum, causa etiam non determinatur ad certam causata ex se. Ex hac propositione probatà; sequitur, quod quodcunque plurificabile eiusdem rationis quantum est de se, potest extendi ad infinita, nisi determinetur aliunde, nec determinari potest per principium eiusdem rationis: ergo si per aliquod principium in Diuinis productiuum potest esse pluralitas productionum eiusdem rationis, non determinatur talis productio ex se, siue ex suo principio formali ad certam pluralitatem, nec ex hoc nec ex illo repugnat

Si darentur pluralitas productionum eiusdem rationis in Deo; darentur & infinitas productionum.

Nihil habet suam unitatem à posteriori se, nec ab aliquo simultaneo.

sibi quæcunque pluralitas; ergo vel poterunt esse infinitæ: & per consequens sunt infinitæ: quod est conclusio illata: vel fiet determinatio talium productionum ex alio ad certam pluralitatem, quàm ex se, vel principio productiuo: sed hic non potest dari unde fiat ista determinatio. Non enim ab aliquo posteriori, quia à posteriori nihil habet suam entitatem: ergo nec unitatem, nec certam pluralitatem, nec ab aliquo quod est simul natura cum productionibus, quia qua ratione ipsa productio, quæ est vnius rationis non determinatur ex se ad certam pluralitatem: pari ratione nec illud quod est simul natura, nec ab aliquo priori: quia illud prius, vel principium formale producendi, vel principium producentis, quod est suppositum; à principio formali productiuo non potest esse determinatio, vt patet in probatione maioris: quia principium productiuum eiusdem rationis non determinat se ad certam pluralitatem productionum eiusdem rationis: nec à supposito producente potest determinari: quia in tot productiones potest suppositum, ad quod se extendit principium productiuum, quod est in supposito: si ergo non est determinatio à parte principij formalis productiuus; nec etiam à parte producentis. Sic ergo patet ista cõsequentia ad impossibile, quòd si possent ibi esse plures productiones eiusdem rationis; ergo & infinitæ,

Pluralitas in diuinis est necessario determinata.

Secundò arguitur ^f ostensiuè sic. Illud nullo modo est plurificabile in Diuinis quod non potest determinari aliquo modo ad aliquam certam pluralitatem: sed productio eiusdem rationis in Diuinis nullo modo potest determinari ad certam pluralitatem aliquam: ergo nullo modo est plurificabilis, quod est propositum. Maiorem primò exponam. Secundò probabo eam. Certam pluralitatem dico, vt. puta dualitatem, ternitatem, quaternitatem, vel aliquam aliam datam. Omnino determinari ad certam pluralitatem, dico quòd impossibile à posteriori, vel à simili, sed includens manifestè contradictionem: maiorem sic intellectam, probò, si non potest omnino determinari quantum est de se ad certam pluralitatem, ergo quantum est de se potest in quocunque, quia contradictionem non includit, quòd quamcunque pluralitatem excedat, & hoc in infinitum, sed nihil potest in Diuinis possibile sic ultra quamcunque pluralitatem plurificari, quia tunc necessariò esset plurificatum ultra quamcunque pluralitatem, & ita esset in infinitis Probatio minoris Illud non potest omnino determinari ad certam pluralitatem inferiorem eiusdem rationis, quod non necessariò præexigit aliqua plura alterius rationis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem: productio eiusdem rationis in Diuinis non necessariò præexigit aliqua plura alterius rationis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem: non ergo potest omnino determinari ad certam pluralitatem.

Plurificabile eiusdem rationis necessario per aliquod alterius rationis determinatur ad numerum.

Istius rationis probò maiorem & minorem. Maiorem sic. Si est plurificabile eiusdem rationis, non determinatur ex se ad certam pluralitatem, hoc prius probatum est in arguendo ad impossibile: tunc pari ratione illa inferiora vel singularia, quæ sunt eiusdem rationis non habent ex se certam determinationem ad certam pluralitatem, quia sicut ignis ex se non determinatur ad certam pluralitatem ignium, ita ignes singulares ex se non determinantur ad certum numerum, vt sint tot, vel tot ignes. Plurificabile ergo eiusdem rationis, si necessariò determinetur ad certam pluralitatem, hoc est, per aliud, non per posterius natura, nec per illud, quod est simul natura, sicut dictum est & deductum ad impossibile: ergo solummodò per prius vel priora natura. Non autem per aliquid prius eiusdem rationis, quia sicut dictum est prius deducendo ad impossibile, illud prius non est determinans ad certam pluralitatem illorum, quæ sunt eiusdem rationis: igitur oportet, quòd hoc sit per aliqua priora non eiusdem rationis, quia eadem questio esset de illis, nec etiam hoc possent, ex quo essent eiusdem rationis. Habetur ergo ista propositio, quòd illud non potest omnino determinari ad certam pluralitatem, quod non potest determinari per aliquam pluralitatem priorum alterius rationis. Minor probatur, quia illæ productiones plures, quæ ponuntur eiusdem rationis, non præexigunt nisi principium formale producendi, & principium producentis, in neutro istorum est pluralitas alterius rationis, per quam determinetur productio ad certam pluralitatem, necessariò præexacta: quod non est in principio formali producendi. Patet, ex quo ponuntur productiones eiusdem rationis, quòd etiam non in supposito præexigatur pluralitas alterius rationis, saltem per quam determinetur productio ad certam pluralitatem: patet, quia in tot productiones potest suppositum, ad quod principium se potest extendere.

Ista ratio ostensiuè sic probata potest breuiter sic compilando, confirmari. Omnis pluralitas necessariò finita, vel est alterius rationis: vel si non est alterius rationis, necessariò

18.

19.

cessariò, præxigit aliquam alterius rationis per quam determinetur omnis pluralitas in Diuinis necessariò est finitas; est ergo talis, vel talis; sed non potest esse pluralitas productionum eiusdem rationis tali, vel tali modo se habens; ergo nulla potest esse pluralitas eiusdem rationis in productionibus. Maior istius rationis declarata est in argumento ad impossibile, & etiam ostensiuo. Minor primi syllogismi satis est manifesta: ^{3. Phys. 1} quia possibilitas in Diuinis ponit necessitatē, & per consequens possibilis infinitas, vel ^{32.} nõ necessariò certa finitas, ponit necessariam infinitatem: & minor secundi syllogismi, hæc scilicet; quòd productiones eiusdem rationis non possunt hoc modo vel hoc se habere, patet, non enim sunt alterius rationis, ex quo sunt eiusdem rationis: nec præxigunt pluralitatem alterius rationis per quam determinentur: hoc declaratum est in argumento ad impossibile.

20. Tertiò declaratur ⁸ conclusio iuxta intentionem philosophi ^{12. Metap.} ubi arguit ^{Tex. 49} quòd non possunt esse plures Cæli, quia non possunt esse plura prima mouentia. Hoc probat: quia *quæcumque sunt numero multa, unum autem specie, habent materiam: primum mouens autem non habet materiam: est enim actus purus: unum ergo, & ratione, & numero primum mouens & immobile ens.* Ex hoc infert, *unum ergo cælum.* Ex ista intentione Philosophi, ^b videtur confirmari illa prima ratio adducta in primo articulo, quòd, scilicet vnitas naturalis necessariò cõpetit cuilibet formæ immateriali eiuidē rationis.

Sed considerando intentionem Aristotelis in diuersis locis, diuersimodè materiam accipit, & ex hoc confirmari videtur nostrum propositum: nec tamen illa prima ratio habebit robur ex intentione Aristotelis. Materiam enim quandoque vocat principiū receptiuum faciens compositionem cum actu siue cum forma, quomodo dicit materiam & formam esse duo principia ^{1. Phys. & multis aliis locis.} Et per oppositum forma dicitur illud aliud principium, quod habet rationem actus, quod cum materia constituit compositum. Alio modo forma dicitur quiditas secundum ipsum in multis locis, & per oppositum materia dicitur quicquid habet rationem contrahentis vel determinantis ipsam quiditatem. Et hoc modo differentia indiuidualis, quæcumque sit ipsa, dicitur materia ^{i. r.} respectu quiditatis (specificæ). Dicitur ergo materia quandoque illud quod recipit formam informantē: quandoque, illud, quod contrahit vel determinat quiditatem indifferentem. Sed tale contrahens, vel determinans potest intelligi dupliciter. Vno modo quasi intrinsecum inferiori, vel determinato sub tali communi: alio modo quasi præsuppositum determinato. Exemplum: differentia indiuidualis Socratis contrahit hominem primo modo, quæ est intrinsecæ Socrati, sed secundo modo hoc corpus contrahit albedinem, vel colorem, quia in alio corpore est alia albedo, & secundum hoc, si non possent esse nisi tria corpora, nõ possent esse nisi tres albedines: contrahens tamen secundo modo potest reduci ad materiam, primo modo, vel saltem includens quasi materiam. Vbicunque ergo est pluralitas eiusdem rationis, ibi necesse est ponere materiam, accipiendo materiam, non pro recipiente, sed pro contrahente, sic, vel sic accipiendo, quia nullo modo potest poni natura, quæ est vnus rationis, plurificari, nisi sit aliquid contrahēs hoc modo, vel illo, & per oppositum ubi non est hoc modo materia, impossibilis est pluralitas eiusdem rationis, sed nec talis materia est possibilis respectu productionum in diuinis, quia nihil tale contrahens vel determinans posset esse nisi determinatum ad certam pluralitatem, & per consequens nisi prius habens pluralitatem alterius rationis, & nulla pluralitas alterius rationis posset poni prior productionibus talibus. Sic applicata est intentio Philosophi ad conclusionem hic intentam.

21. Sed inquirendo ⁱ qualiter, & ubi generaliter secundum Philosophum habeat veritatem. Videtur dicendum quòd Philosophus diceret, quòd nec tali modo poni posset in aliquo quod est in Diuinis, scilicet materia secundo modo dicta: imò nec in aliquo immateriali. Vnde dicit ^{7. Met. cap. 9.} *quod quid erat esse, & unumquodque est in quibusdam idem, ut in primis substantiis. Dico autem primam, quia non per aliud in alio est, ut in materia, quæcumque verò accepta cum materia non idem.* Hæc ille: non vult ibidem dicere, quòd in materialibus non est idem; *quod quid est*, & illud, cuius est. Licet aliqui sic exponant, sed non ad intentionem eius, sicut patere potest exponendo tertium ^{cap. 7.} (de quo modo transeo) sed in nullo materiali, hoc est quocunque modo plurificabili, est omnino idem *quod quid est*, & ipsum, quia ipsum includit materiam; hoc est aliquid contrahens ipsam quiditatem, quod non includitur in ratione formali quiditatis: conuenimus ergo cum Philosopho in hoc, quòd forma non habens materiam secundo modo, non est plurificabilis, & hoc suff-

ficat ad propositum nostrum, quod, scilicet productio eiusdem rationis non sit plurificabilis. Sed non propter hoc conceditur, quod non habens materiam, quæ sit pars realis compositi, non potest plurificari. Et tunc Philosophi, quod primum non habet materiam, quia est actus purus, debet intelligi de materia secundo modo dicta: quia non habet eam ad contrahendum suam quidditatem, ut sit hæc, quia sua quidditate est hoc. Vtrum autem illud, quod non habet materiam primo modo dictam habeat secundo modo dictam, fortè aliter diceretur secundum Philosophum, & aliter secundum Theologos, de quo nihil ad præsens; nisi quod illa ratio de 12. Met. non habet pro per se medio hoc quod est non habere materiam primo modo dictam: sicut intelligunt illi, quorum est prima ratio in 1. art. sed habet pro per se medio hoc, quod est non habere materiam secundo modo dictam. Et sic tam maior, quàm minor vera est secundum Philosophos, & Theologos: & per consequens, quia natura diuina non potest plurificari in diuersis suppositis, est ad propositum etiam vtraque præmissa vera de productione eiusdem rationis, & per consequens conclusio est vera.

Quare in
2. d. 3. q. 9. f.
soluendo 1.
prin.

C O M M E N T A R I Y S.

32.

DE secundo articulo. Hic Doctor intendit probare conclusionem negatiuam, videlicet, quod est simpliciter impossibile esse plures productiones eiusdem rationis in diuinis. Et hoc probat tripliciter: primo argumento ducente ad impossibile. Secundo, argumento ostensiuo. Tertio, ex intentione Philolphi.

Opin. Scori.

Quantum ad primum deducit ad hoc impossibile; scilicet quod actu essent infinitæ productiones in diuinis, si possent esse plures eiusdem rationis. Probatur ista consequentia, scilicet si in diuinis possunt esse plures productiones eiusdem rationis, puta plures generationes actiua, vel passiuæ, ergo & infinitæ. Patet ista consequentia primo auctoritate Augustini contra Maximinum lib. 1. ubi intendit probare quod si Filius genitus posset generare alium filium, ille alius posset generare alium, & sic in infinitum. Dicit enim sic: *Ab sit ut ideo potentior sit Pater Filio, ut putas, quia creatorem genuit Pater, Filius autem non genuit creatorem, neque enim non potuit, sed non oportuit.* Et subdit quare non oportuit. *Immoderata esset diuina generatio, si genitus Filius nepotem gigneret Patri, quia nisi & ipse nepos pronepotem gigneret secundum vestram mirabilem sapientiam impotens diceretur, similiter ille, & iste, Et subdit, nec impleretur generationis series, si semper alter ex altero generaretur, nec etiam persiceret eam vltus, si non sufficeret vnus omnipotens.* Hæc ille.

Dubium circa dictum August.

Sed dubitatur de auctoritate Augustini in hoc, quod dicit, quod *Filius potuit generare filium, sed non oportuit.* quod si filius potuit generare filium, ergo de facto genuit, quia quicquid est ibi possibile, est semper in vltima actualitate.

Vide Franciscum de Mayr. in 7. dist. primi q. 3. & 4. ubi assignat duplicem rationem. Quare filius non producat.

Respondeo, quod dictum Augustini debet intelligi quantum ad perfectionem principij productiuu, quia illud idem principium, scilicet memoria fecunda, est ita perfecta in filio, sicut in Patre, sed ut in Filio non dicitur potentia generandi, sed tantummodo in Patre, ut supra ostensum est in primo, d. 7. Intelligit ergo Augustinus quod illa eadem perfecta, quæ est in Patre, eadem perfecta est in Filio; sed quia tali principio productiuo tantum correspondet vna productio, & vnum productum, ideo vt in Patre dicitur potentia generandi, non autem vt in filio.

33.

e Probatur eadem consequentia per rationem sic. Hic Doctor probat illam consequentiam ostensiuè. Quicquid enim est plurificabile eius-

dem rationis, vel ad plura eiusdem rationis se habens, non determinatur ex se ad certam pluralitatem. Patet hæc propositio, siue comparandò commune ad sua singularia; siue causam ad sua causata, siue principium ad sua principata, patet etiam de comuni. Si enim natura humana de se est plurificabilis in duo singularia, ita de se est plurificabilis in infinita, id est, quod quantum est ex parte sua, non repugnat sibi posse plurificari in infinita. Hoc idem patet de causa respectu effectus, quæ si ex se potest producere duos effectus eiusdem rationis, ita quantum est de se, potest producere in infinitum, cum non sit maior ratio de vno, quàm de alio. Ex hac propositione probata, sequitur quod quodcumque plurificabile eiusdem rationis quantum est de se, potest extendi ad infinita, nisi determinetur aliunde, nec determinari potest per principium eiusdem rationis: patet, quia si natura eiusdem rationis ex se non determinatur ad certum numerum, ita nec principium formale eiusdem rationis poterit esse ratio quare sit determinatio ad certum numerum: si enim *A* potest multiplicare naturam humanam in duo singularia, idem *A* vel alium eiusdem rationis cum *A* poterit producere illam naturam, quantum est ex parte sua, in infinita singularia eiusdem rationis, cum non sit maior ratio de vno, quàm de alio: si ergo generatio actiua ex se non sit determinata ad certum numerum, cum sit plurificabilis in plura, nec erit determinata ad certum numerum per principium eiusdem rationis, puta per intellectum diuinum: si enim intellectus diuinus potest esse principium plurium rationum eiusdem rationis, ergo quantum est de se, potest esse principium infinitarum productionum eiusdem rationis. Nec videtur quod ista determinatio ad certum numerum, possit fieri ab aliquo posteriori, quia à posteriori nihil habet suam entitatem; ergo nec vnitatem, nec certam pluralitatem. Si enim natura humana non est ex se determinata ad certam pluralitatem, nec ex principio productiuo eiusdem rationis causante naturam in tali, & tali singulari, sequitur quod per nullum posterius ipsa natura potest determinari, nec ab aliquo, quod est simul natura cum productionibus. Quia ratione ipsa productio, quæ est vnus rationis non determinatur ex se ad certam pluralitatem: pari ratione nec id quod est simul naturam cum illo, nec ab aliquo priori, quia il-

lud

lud prius vel est principium formale producendi: vel principium producens, quod est suppositum à principio formali productiuo eiusdem rationis, non est ista determinatio, ut supra patuit; nec ab ipso supposito, quia ad tot se extendit suppositum, ad quod se extendit ratio formalis producendi, tota enim ratio agendi suppositio, & tota perfectio agendi ipsi supposito est simpliciter a principio formali productiuo, ut exposui in primo, dist. 1. quæst. 2. & dist. 3. quæst. 6. Si ergo productio eiusdem rationis potest multiplicari in plures, ergo & in infinitas, cum non appareat determinatio aliqua, ex supradictis:

34.

In ista tamen litera Doctoris occurrunt aliquæ difficultates. Prima in hoc, quod dicit, quod principium formale productiuum eiusdem rationis, si potest producere plura eiusdem rationis, quod etiam & infinita. Quia videtur sequi quod illud tale erit formaliter infinitum, quia maioris perfectionis est posse producere plura simul, quam vnum tantum; ergo posse producere plura infinita, etiam eiusdem rationis, erit infinitæ perfectionis, & sic calor in igne, qui ponitur principium eiusdem rationis, si potest producere duos calores simul, ergo & infinitos, quod est falsum: patet etiam, quia dicit Doctor quod causa non est determinata ex se ad certam causam, cum ergo Sol non sit ex se determinatus ad certam causam specie distincta, sequitur quod ex se posset producere infinitas species, quia plures potest producere, & ex se non est determinatus ad certam pluralitatem: ergo & infinitas potest producere: ergo erit infinitæ perfectionis.

Responso.

Respondeo, quod etiam principium productiuum eiusdem rationis, possit ex se producere infinitos effectus eiusdem rationis, non tamen sequitur quod simul illos possit producere, sed tantum successiue, & ex hoc non sequitur maior perfectio, ut patet à Doctore in primo, d. 2. par. 1. q. 1. Et cum dicitur, quod ex se simul potest producere duos, negatur quod æquè perfecte duos, sicut quilibet seorsum, ut exposui in primo supra, & in secundo, dist. 3. Dico secundò, quod secundum aliquos non sequeretur talis infinitas; posito quod infiniti effectus eiusdem rationis simul possint produci etiam æquè perfecti, sicut quilibet seorsum, quia vnus non requirit maiorem perfectionem in causa, quam alius, nec alius, & alius effectus eiusdem rationis requirit in causa aliam, & aliam perfectionem, quia eadem perfectio, quæ est sufficiens ad vnum eiusdem rationis, est etiam sufficiens ad aliud eiusdem rationis. Prima tamen responsio videtur verior.

35.

Nota de sole.

Ad aliud de Sole. Dico, quod si Sol possit producere infinitas species, siue simul, siue successiue, esset formaliter infinitus; quia alia, & alia species non tantum requirunt aliam, & aliam perfectionem in causa, sed necessariò perfectior species maiorem perfectionem requirit in causa, quam imperfectior: modò si essent infinitæ species possibiles; semper vna esset perfectior alia, quia formæ se habent, sicut numeri, per Philosophum 8. Metaph. text. comment. 10. Dico ergo, quod etiam Sol possit producere plures species, est tamen ex sua natura limitata, determinatus ad certam pluralitatem, vltra quam virtus Solis non potest. Et dico, quod Doctor hic loquitur de causa eiusdem rationis, id est, de causa, quæ comparatur ad effectus eiusdem rationis, quod

illa si potest producere duos, ergo & infinitos quantum est de se. Non enim loquitur de causa eiusdem rationis præcisè in se, sed tantum in comparatione ad effectus, ita quod illa dicatur causa eiusdem rationis, quæ respicit effectus eiusdem rationis; licet illa causa sit æquiuoca respectu illorum effectuum, & causa dicitur alterius rationis, quæ respicit effectus alterius rationis, ita quod ista comparatio fiat tantum effectus ad effectum, non autem effectus ad causam.

36.

Secundò arguitur ostensiuè sic: Hic Doctor probat eandem conclusionem per rationem ostensiuam, siue demonstratiuam: & ratio stat in hoc, omnè plurificabile in diuinis necessariò determinatur ad aliquam certam pluralitatem, puta dualitatem, vel Trinitatem, &c. Sed productio eiusdem rationis in diuinis nullo modo potest determinari ad certam pluralitatem: ergo. Maior primò declaratur, quia cum dico necessariò determinatur ad certam pluralitatem, intelligo sic, quod sit simpliciter impossibile excedere illam pluralitatem, & non loquendo de impossibili per posterius, vel per aliquod simile, sicut dicitur quod impossibile est hominem stantem sub albedine fieri nigrum: impossibilitas enim nigredinis inest homini non absolute, sed ratione albedinis posterioris, scilicet albedinis: intelligitur ergo de impossibili absolute, quod inest ratione naturæ. Maior sic intellecta probatur, & probatio stat in hoc, si necessariò non determinatur ad certam pluralitatem, ergo de se potest esse in infinitis; ergo ibi actio est infinita pluralitas indiuiduorum, ut supra patuit. Quicquid enim ibi potest esse, ibi de necessitate est actus. Probatio minoris. Si productio eiusdem rationis in diuinis posset determinari ad certam pluralitatem inferiorum eiusdem rationis, necessariò præexigeret aliqua plura alterius rationis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem: patet ista, quia ex se determinatur, nec per aliquid, quod est simul natura cum ea, nec per principium productiuum eiusdem rationis, nec per aliquid posterius, ut supra patet in prima ratione. Sequitur ergo quod erit determinata per aliqua plura alterius rationis: sed hoc non, quia productio eiusdem rationis, puta generatio in diuinis tantum præexigit rationem formalem producendi, & producens, quod. Sed eadem ratio formalis, sicut potest esse ratio productiuum vnus, & etiam alterius eiusdem rationis, sicut calor, ita potest esse productiuum vnus caloris, sicut & alterius: ergo illa certa pluralitas non potest esse ad eadem rationem formalem, quia principium productiuum eiusdem rationis, si ex se non est determinatum ad certam pluralitatem, potest esse in infinitis: nec ista certa pluralitas erit à principio quod, quia principium quod ad tot præcisè se extendit, ad quod ratio formalis illius se extendit, quia principium quod habet præcisè rationem formalem producendi, ut possit producere. Si ergo productio eiusdem rationis posset plurificari, & per consequens esse in infinitis, necessariò esset actus in infinitis, quia possibilitas in diuinis ponit necessitatem, ut ponitur 3. Physic. text. comment. 32. Contingere, inquit, ab esse nihil differt in perpetuis, id est, quod in perpetuis, quod est possibile, actus est, ut clariùs patet secundum aliam translationem, vbi habetur: quod in æternis non est differentia inter possibile, & id, quod est. Quod debet

Exemplum de calore.

intelligi de esse pertinente ad naturam æterni. Vnde Commentator ibi in fine com. & cum fuerit possibile aliquid esse de natura rerum æternarum, illud erit necessarium, non contingens.

37.
Quod non
habet mate-
riam cont-
ahentem est
impluralifica-
bile.

g. Tercio declaratur iuxta intentionem Philosophi. Hæc ratio stat in hoc breuiter. Quod non habet materiam contrahentem ad esse indiuidui est simpliciter implurificabile, sed omnia æterna, siue necessaria secundum mentem Philosophi non habent differentiam contrahentem ad esse indiuisibile, cum sint de se hæc; ergo impossibile est productionem eiusdem rationis in diuinis pluralitari. Maior est nota, quia pluralificabile in plura eiusdem rationis est contrahibile ad illa plura per aliam, & aliam rationem indiuidualem. Minor patet per Philosophum 12. *Metaph. tex. comm. 49.* ubi arguit quod non possunt esse plures cæli, quia non possunt esse plura mouentia prima. Hoc probatur, quia quæcunque sunt numero multa, vnum autem specie, habent materiam; primum autem mouens non habet materiam, est enim actus purus. Vnum ergo, & ratione, & numero primum mouens, & immobile ens. Ex hoc inferit, *vnum igitur cælum.* Ait enim sic secundum aliam translationem: *Quoniam autem cælum est vnum, manifestum est quod si plures cæli fuerint, erunt sicut homines. Si autem principium vnius hominis est vnum, & fuerit numero vnum plura, & aliud numero multum habet materiam. Sermo enim vnus, qui est idem, est etiam plures, non sermo hominis, id est, secundum Commentatorem, Ea quæ sunt vnum in ratione id est definitione, sunt plura in numero, vt homo, qui est vnus in numero, & plura in potentia, vt Socrates, & Plato. Sequitur in tex. *Quod autem est essentia prima non habet materiam, quia est perfectio, id est, secundum Commentatorem, quod prima essentia, quæ significat esse rei, oportet vt non habeat materiam, quoniam si haberet materiam, haberet aliam essentiam, & sic in infinitum, & idem necesse est vt prima forma quæ est perfectio, & finis non habeat materiam; erit ergo simplex, & omne simplex est in non materia. Sequitur in tex. *Primum igitur motor, qui non mouetur, est vnus ratione, vt numero. Motor igitur motum continui, oportet semper vt sit vnus tantum, ergo vnum cælum est tantum, id est, secundum Commentatorem, & si motor est vnus numero, ergo ipsum primum motum ab eo, si mouetur motu continuo, est vnum etiam numero, & si cælum est tale, vt declaratum est, ergo cælum est vnum numero: mouetur enim vno motu continuo ab vno motore numero, & definitione. Hæc ille.***

38.

h. Ex ista intentione Philosophi videtur, &c. Hic Doctor intendit ostendere quod Philosophus in proposito loquatur tantum de materia, quæ est ratio indiuiduandi, siue contrahendi naturam ad esse indiuiduale. Et primo ostendit quomodo diuersimodè loquitur de materia in diuersis locis, vt facilius cognoscatur quomodo in proposito tantum loquatur de materia, quæ est ratio formalis indiuiduandi, de qua prolixè dictum est in secundo, *dist. 3. quæst. 6.* Dicit igitur Doctor quod Philosophus quandoque accipit materiam pro principio receptiuo faciente compositionem cum actu, siue cum forma, quomodo dicit materiam, & formam esse duo principia, vt patet primo *Physicor. tex. commen. 65. & 79.* Hoc idem secundo *Physicor. & secundo de Anima, & 5. & 12. Metaphy. & primo Cæli, & alibi sepè.*

Materia sumitur multis modis.

Dicitur igitur materia principium receptiuum, & per oppositum forma habet rationem actus. Alio modo forma dicitur quidditas secundum Philosophum in multis locis, & per oppositum materia dicitur quicquid habet rationem contrahentis, vel determinantis ipsam quidditatem, & hoc modo differentia indiuidualis, quæcunque sit ipsa, dicitur materia respectu quidditatis specificæ. Et dicit Doctor *quæcunque sit ipsa*, quia siue differentia indiuidualis accipitur pro duplici negatione, vt patet per Henricum, qui dicit, quod indiuiduum dicit negationem diuisibilitatis in se, & negationem identitatis cum alio, vt patet in secundo, *dist. 3. q. 2.* siue accipitur pro existentia rei materialis, vt ponit Boëtius, vt patebit in secundo, *dist. 3.* Dicit ergo, quod quocunque modo accipitur differentia indiuidualis, potest dici habere rationem materiæ; pro quanto est contrahentia quidditatis specificæ. Sed tale contrahens, vel determinans, potest dupliciter intelligi. Vno modo quasi intrinsecum inferiori, siue determinato sub tali communi. Alio modo quasi præsuppositum determinato. Exemplum, differentia indiuidualis Socratis contrahit hominem primo modo, quæ est intrinseca Socrati & secundo modo hoc corpus contrahit albedinem, vel colorem, quia in alio corpore est alba albedo. Et secundum hoc, si non possent esse, nisi tria corpora, non possent esse nisi tres albedines. Contrahens tamen secundo modo potest reduci ad materiam primo modo, pro quanto dicitur contrahentia, vel saltem in diuinis quasi materiam. Et sic proprietates hypostaticæ, siue personales, possunt dici quasi materia, non quod determinent essentiam diuinam, sed determinant personas, siue hypostases, vt patet per Damascenum *lib. 1. cap. 9. vel 10. & lib. 2. cap. 6. Relatio, inquit, non determinat naturam, sed hypostasim*, & sic proprietates personales non dicitur actus naturæ sed actus hypostasis, vt patet à Doctore in primo, *dist. 1. qu. 2. & d. 26.*

Exemplum.

Potest etiam dici, quod supposita diuina determinant relationes communes eiusdem rationis, quia quot sunt personæ diuinæ, tot sunt etiam æqualitates, vel similitudines, vel identitates. Alia est enim æqualitas in Patre, & alia in Filio, vt patet in primo, *dist. 31.* Vbiunque igitur est pluralitas eiusdem rationis, ibi necesse est ponere materiam, accipiendo materiam non pro recipiente, sed pro contrahente sic, vel sic accipiendo, scilicet primo, vel secundo modo, quia nullo modo potest poni naturam, quæ est vnus rationis pluralitari, nisi sit aliquid contrahens hoc modo, vel illo. Non enim potest poni naturam humanam pluralitari in plura indiuidua eiusdem rationis, nisi per aliam, & aliam differentiam indiuidualem. Nec similiter potest poni albedinem pluralitari in plura subiecta, nisi illa subiecta præcisè determinent eam ad certum numerum. Aduerte tamen, quod isto secundo modo subiectum non dicitur determinare albedinem, vt dicatur hæc, fit enim hæc per propriam hæc- ceitatem. Et similitur relationes communes sunt de se hæc, ita quod æqualitas, quæ est in Filio est de se hæc, idcirco tamen quod subiecta determinant ad certum numerum, quia communitur non numerantur accidentia eiusdem rationis, nisi ad numerum subiectorum. Nam plura accidentia præcisè numero differentia possunt esse in eodem subiecto, etiam loquendo de accidentibus absolutis,

39.

Quot sunt personæ tot æqualitates.

An plura accidens possit esse in eodem subiecto.

absolutis, ut patet à Doctore in tertio, dist. 8. & in 5. Metaphy. Doctore quæst. 7. Illa igitur accidentia essent præcisè numero distincta. Patet etiam quomodo Deus posset facere plures albedines numero distinctas sine subiecto ut posset probari per dicta Doctore in secundo, dist. 1. 2. quæst. 2. & de facto patet quomodo ponuntur plures quantitates eiusdem rationis separatæ à subiecto, ut in sacramento Eucharistiæ. Posset etiam facere plures albedines in vno subiecto, ut Doctor videtur innuere in tertio, dist. 8. & in 5. Met. sua quæst. 7. Non vult ergo Doctor hîc, quòd talia eiusdem rationis sint præcisè determinata ad certum numerum propter numerum subiectorum. Cùm ergo dicit, quòd nullo modo potest poni, naturam quæ est eiusdem rationis plurificari, nisi sit aliquid contrahens hoc modo, vel illo, & cùm dicit naturam contrahi & plurificari per aliam, & aliam differentiam indiuidualem, hoc dicit secundùm intentionem propriam. Cùm verò dicit formam eiusdem rationis, ut albedinem, vel aliquod aliud accidens determinari ad certum numerum per aliud & aliud subiectum, Hoc non dicit secundùm intentionem propriam, intelligendo quòd illa certa pluralitas sit præcisè per aliud & aliud subiectum, ut supra patet. Sequitur, & per oppositum, ubi non est hoc modo materia, impossibilis est pluralitas eiusdem rationis, sed nec talis materia est possibilis respectu productionum in diuinis, quia nihil tale contrahens, vel determinans posset esse,

nisi determinatum ad certam pluralitatem, & per consequens nisi priùs habens pluralitatem alterius rationis, ut supra patet in secunda ratione, & nulla pluralitas alterius rationis posset poni prior productionibus talibus, ut supra patuit, & sic applicata est intentio Philosophi ad conclusionem hîc intentam.

i Sed inquirendo qualiter, &c. Vnde dicit 7. Met. cap. 9. tex. c. 41. quod quid erat esse & unumquodque in quibusdam idem, ut in primis substantiis, ut curvitas & curvitas esse, id est, quod quid erat esse & singulum cuius est in quibusdam est idem ut in primis substantiis, id est, in speciebus vniuersalibus, ut curvitas & curvitas esse, quod quid est curvitas sunt idem. Sequitur in tex. Si prima est, id est, si curvitas sit prima substantia & species. Sequitur in tex. Dico autem primam, que non dicitur per aliud in alio esse, ut subiecto vel materia. Quæcunque verò ut materia, aut concepta cum materia, non idem neque secundum accidens unum, ut Socrates & musicum, & vocat hîc primam substantiam, quæ non habet formam in subiecto & in materia signata, & indiuiduali. Quæcunque verò sunt concepta, ut materia, aut concepta cum materia, scilicet, indiuiduali, ut sunt singularia non sunt idem, scilicet, quod quid est cum eo cuius est. Sed hæc auctoritas exposta est supra in secundo, dist. 3. quæst. 5. Et sic patet quomodo philosophus non vult ibi dicere, quòd in materialibus non est idem quod quid est & illud cuius est, licet aliqui sic exponant.

40. Materia non est in diuinis.

7. Met. cor. tex. 41.

S C H O L I V M.

Adducit duas rationes contra resolutionem quæstionis. Prima, suadet generationem & inspirationem esse eiusdem rationis, quia idem est principium formale, & terminus formalis utriusque, scilicet essentia. Secunda, intendit Filium posse generare, quia habet potentiam generandi, sicut patet de quo i. d. 7. Adducit alias duas rationes contra id quod dictum est, scilicet primam distinctionem finitam aliquorum esse alterius rationis.

22.

DE tertio articulo^k obiicitur contra prædicta, & primò contra conclusionem: deinde contra præmissas. Contra conclusionem dupliciter; primò sic: Vbi principium est eiusdem rationis & terminus formalis eiusdem rationis, ibi est productio eiusdem rationis; sed essentia diuina, quæ est eiusdem rationis, in diuinis est principium productionum cuiuscunque productionis, & etiam terminus formalis cuiuscunque productionis; ergo quælibet productio est ibi eiusdem rationis cum quacunque. Maior videtur haberi ex 5. Physic. quia non videtur productio distingui, nisi, vel ex principio formali, vel ex termino. Probatio minoris, primò quantum ad secundam partem de termino formali; quòdlibet productum productione accipit essentiam, quia sicut Filius nihil habet nisi natum, secundùm Hilarium, (hoc est nisi quod nascendo accipit) ita Spiritus sanctus nihil habet nisi quod procedendo accipit: non autem accipit essentiam, nisi sicut terminum formalem.

Art. 3. Ratio 1.

Tex. 4. & 18.

Confirmatur illud per Aug. 15. de Trin. c. 26. Sicut Filio præstat essentiam de Patre generatio, ita Spiritui sancto de utroque processio. Non potest autem illud intelligi de præstando, siue communicando, nisi sicut de termino formali productionis: nec potest intelligi essentiam communicari per productionem, nisi sicut primus terminus formalis, quia non sicut consequens alium terminum formalem, cùm essentia sit principium omnium. Ex hac probatur alia pars minoris, scilicet quòd essentia sit principium formale respectu utriusque productionis: quia terminus formalis non potest aliquo modo esse prior principio formali producendi. Si ergo essentia est terminus formalis productionis, ut iam probatum est, & ipsa est primum ens in Diuinis, ut iam probatum est in prima quæstione; sequitur quòd ipsa essentia secundùm se est principium formale producendi in quacunque productione. Minor etiam probatur quantum

quantum ad vtraque partem per hoc, quod illud est principium formale, & terminus formalis in quo produciens assimilatur producto, & precipue, quando est productio vniuoca. Nunc autem prima assimilatio producentis ad productum in Diuinis est essentia ipsa, vt essentia; ergo ipsa est formalis terminus productionis, & formale principium producendi.

Ratio 2.

Secundò contra conclusionem sic: Habens principium formale producendi perfectum, potest illo producere; sed Filius habet principium formale dicendi, & generandi perfectè: ergo, &c. Probatio maioris, quia idè est suppositum potens agere, quia habet principium agendi, & maximè perfectum. Probatio minoris, memoria perfecta est primum principium dicendi, siue generandi. Filius autem habet memoriam sicut Pater *5. de Trin. c. 7.* quælibet persona meminit sibi, & perfectam patet. Tertio contra illam propositionem, quod prima distinctio finita est aliquorum alterius rationis, instatur dupliciter. Primò, quia vnitati est immediatior distinctio minor, quam maior: distinctio eiusdem rationis est minor quam alterius rationis: ergo, &c.

Ratio 3.

Secundò, quia à Deo possunt esse immediatè plura creata, & in eadem specie: ergo possibile est quod pluralitas eiusdem rationis esset omnino prima, & immediata vnitati, & sicut in causa, & causatis, pari ratione in principio, & principiatis.

C O M M E N T A R I V S.

41.

DE tercio articulo principali, in quo Doctor adducit tres instantias, duas contra quæstionem principalem, quibus probat quod in diuinis possunt esse plures productiones eiusdem rationis. Et tertia instantia est contra illam propositionem superius dictam in secundo articulo, scilicet quod prima distinctio finita est necessariò aliquorum alterius rationis. Per primam ergo instantiam, quæ est contra conclusionem, probat quod generatio & spiratio sint eiusdem rationis, quia omnis productio, cuius principium formale productiuum, & terminus formalis productionis sunt eiusdem rationis, est principaliter eiusdem rationis. Hæc patet specialiter de termino formali eiusdem rationis per Philosophum *quinio Physic. tex. cap. 4.* vbi vult quod motus, vel mutatio magis denominetur à termino ad quem, qui communiter ponitur terminus formalis productionis, quam à termino à quo, Et exemplificat ibi de generatione & corruptione. Hoc idem patet *tex. ca. 18. & 19.* vbi exemplificat idem de motu alterationis, & augmentationis, & diminutionis, &c. Si ergo Philosophus vult quod productiones, quarum termini formales ad quem sunt eiusdem rationis, sint eiusdem rationis, à fortiori illæ erunt eiusdem rationis, quarum termini formales sunt eiusdem rationis, & principia formalia productiua sunt eiusdem rationis, non tantum ad inuicem, sed etiam cum terminis formalibus; sed in proposito eadem essentia diuina est principium formale productiuum, tam respectu generationis filij, quam spirationis Spiritus sancti, & est eadem terminus formalis vtriusque productionis; ergo generatio & spiratio sunt eiusdem rationis, Minor patet per auctoritatem Hilarij & Augustini, quo ad hanc partem, scilicet quod essentia sit terminus formalis. Nam Hilarius vult quod sicut Filius nihil habet, nisi natum, id est, nisi quod nascendo accepit, & Spiritus sanctus, nihil habet nisi quod procedendo accepit; sed accepit essentiam, & patet quod non accepit eam nisi vt terminus formalis productionis. Sicut dicimus quod genitū accepit naturā à generante, & patet

A quo denominatur motus.

Essentia est terminus formalis.

quod non accipit eam, nisi vt terminū formalem.

Patet etiam per Augustinum *15. de Trin. ca. 26.* Sicut Filio, inquit, præstat essentiam de Patre generatio, sine communicat, ita Spiritui sancto de vtroque processio. Sed essentiam sic communicari per generationem, & spirationem, non intelligitur communicari, nisi vt terminus formalis. Sicut etiam natura creata per generationem communicatur supposito, non intelligitur communicari iustitiam, nisi vt terminus formalis generationis. Et sic patet quomodo essentia est terminus formalis vtriusque productionis. Et hoc prolixius ostensum est *in primo, dist. 5. quæst. 2.* Alia pars, scilicet quod sit principium formale productiuum, patet, quia nunquam terminus formalis potest aliquo modo esse prior, vel prioritate originis, vel prioritate perfectionis, illo principio formali producendi. Patet, quia terminus formalis per principium formale productiuum capit esse simpliciter, vel in se, sicut est in creaturis, vel in alio tantum, sicut essentia diuina capit esse non in se, sed tantum in persona producta, pro quanto intelligitur sibi communicari. Cùm ergo essentia diuina sit simpliciter primum ens tam primate perfectionis, quam originis, vt patet *quæstione prima articulo primo.* Et illa est simpliciter primus terminus formalis, sequitur quod erit principium formale productionis. Minor etiam probatur quantum ad vtraque partem, per hoc, quia illud, & principium formale est terminus formalis, in quo produciens assimilatur producto, & precipue quando est productio vniuoca, sicut in proposito generatio filij in diuinis est simpliciter vniuoca, quia generans & genitum sunt eiusdem rationis: similiter spiratio est vniuoca, quia spirans & spiratum sunt eiusdem rationis, & hoc satis patet *in primo, dist. 7. & 13.* Cùm ergo prima assimilatio producentis ad productum in diuinis est essentia illa, vt essentia. (Et loquitur hic de prima assimilatione fundamentali, supple quæ est ratio formalis fundamentalis, quæ productum assimilatur producenti) ergo illa essentia est formalis terminus vtriusque productionis, & formale principium producendi.

23.

42.

Essentia diuina est primum ens.

Reiectis duabus solutionibus Henrici, & aliorum respondet ad primum, negando essentiam esse principium formale totale generationis, & spirationis, sed memoriam & voluntatem perfectam: de quo laudat Doctor 1. d. 2. q. 7. n. 3. & 18. & d. 7. & 15. per totum.

24.

AD primum † triplex¹ est via respondendi. Primò ad maiorem, quòd licèt essentia esset principium elicitivum, tamen respectu alterius, & alterius productionis esset aliud principium, & aliud determinativum, puta aliud & aliud respectus; & tunc maior est falsa, quòd ubi est principium elicitivum eiusdem rationis, esset productio vnus rationis, nisi cum hoc esset principium determinativum eiusdem rationis, quòd non est in proposito.

Contra hoc^m si principium elicitivum non sufficit sine principio determinativo, hic, & ibi: eadem quæstio est, per quid essentia, quæ est principium elicitivum indeterminatum, determinatur ad hoc, vel ad illud determinativum. Si enim principium eiusdem rationis non potest esse per se principium respectu plurium alterius rationis, non poterit essentia, quæ est principium radicale elicitivum, esse principium immediatum respectu plurium determinativorum principiorum alterius rationis: quia qua ratione aliquid eiusdem rationis est principium aliquorum plurium diversæ rationis, eadem ratione & aliorum. Vel si illa præcedant alia, erit processus in infinitum. Vel si ille est impossibilis, determinatio per respectus, vt per principia determinativa, non sufficit.

Præterea^o, Illi respectus sunt productiones, nunc † autem idem non determinat se ad se. Dicere enim essentiam determinari ad generationem activam per respectum, qui nihil aliud est, quàm generatio activa, vt dicitur postea: est dicere quòd determinetur ad generationem per generationem, & ita quòd idem est principium determinativum sui.

25.

Secundo modo diceretur^o, negando maiorem, quia etsi sola essentia sit principium productivum, illæ tamen productiones possunt esse alterius rationis, quia aliqua pluralitas potest esse prima, & nulla potest esse actu infinita, nec etiam in potentia infinita in Divinis. Nulla autem potest esse necessariò finita, nisi quæ est alterius rationis, vel præexigens aliquam alterius rationis: ergo stante primâ pluralitate, necesse est, quòd in Divinis sit aliqua pluralitas prima omnino, & immediata unitati, & ita potest poni, quòd ista pluralitas sit productionum, sicut quorumcunque. Falsa est ergo ista maior in Divinis, quòd ubicunque est idem principium, & idem terminus, ibi est productio eiusdem rationis, vera est tamen in creaturis, vt loquitur Philosophus, quia ibi principium formale productivum, vel est limitatum ad productionem vnus rationis, sicut ipsum est principium vnus rationis: vel si est principium æquiuocum, & ita productivum plurium alterius rationis, terminus formalis vtriusque limitatus est, ita quòd non potest esse idem principium, & terminus plurium alterius rationis: neutrum potest esse in proposito: quia ibi principium est illimitatum, & etiam terminus formalis.

Sed contra arguitur, sicut argutum^p est in prima quæstione, quia tunc prima persona producta non magis ex productione sua reali esset Verbum, quàm Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus magis esset Spiritus sanctus, quàm Verbum.

Item, suppositum habens idem principium formale perfectum aliquarum productionum, potest ita primò per illud principium in vnam illarum, sicut in aliam: & ita prima persona æquè primò posset producere Spiritum sanctum sicut & Filium, & ita Spiritus sanctus non necessariò est à Filio.

Tertio modo^q conceditur minor, quòd essentia est principium formale, & terminus formalis vtriusque productionis, non tamen sic totale, quin aliquid includitur per se, & in principio formali, & in termino. In principio quidem formali, quòd est memoria perfecta, & voluntas perfecta, includitur essentia, & in termino formali, quòd est verbum perfectum, & Spiritus sanctus perfectus, includitur etiam essentia, & fortè respectu vtriusque, tam in principio, quàm in termino, essentia habet rationem principalis, & hoc respectu illius, quòd concurret cum eadem, scilicet intellectus vel notitiæ, voluntatis, vel amoris. Propter ergo idem naturam essentia, idem est

al. duplex. Ad rationem 1. contra Concil. Hæ. in sum. ar. 57. q. 7. & quodl. 3. q. 3. Essentia non determinatur ad generationem per respectum.

al. igitur idem determinat.

Alia responsio.

Tertia responsio; & est propria. Essentia est principium formale & terminus productionum, sed partialis: quo

quo producens producit, & terminus formalis. Propter autem distinctionem concurrentis cum essentia, utpotè intellectus, & voluntatis in principio productiuo, sufficit principium hoc, & illud, ad productiones alterius rationis, & terminos quodammodò alterius rationis, & sic in principio habemus essentiam & intellectum; essentiam & voluntatem: In termino autem habemus essentiam, & notitiam; essentiam & amorem; & ratione eius quod idem est in principio formali communicatio, sit idem in termino formali communicatum; & ratione eius, quod distinctum est in principio, sit formalis ratio productionis distincta, & illud quod concurrat in termino, sit formaliter distinctum.

Vide 1. d.
3. q. 1.

Si quæras istorum duorum concurrentium in principio formali, nonne alterum est principium formale, & reliquum concomitans? ergo ab illo altero formali, vel dicitur principium formaliter idem, vel omnino alterum.

26.

Respondeo, duo quæ concurrunt in principio, scilicet in memoria perfecta, essentia & intellectus; & in voluntate perfecta, voluntas, & obiectum diligibile præfens, non se habent per accidens, nec sicut remotum principium & propinquum: sed totum hoc *intellectus infinitus habens obiectum infinitum intelligibile sibi præfens*, est per se vnum principium, ita quòd alterum sine altero non est principium producendi, & idèd est vnicum principium simpliciter productiuum, non distinctum in duo principia productiua: consimiliter de voluntate & obiecto respectu spirationis, & consimiliter de terminis respectu productionum.

Si quæras, quare non potest essentia sola, ut distinguitur contra voluntatem & intellectum, esse principium communicandi se?

Respondeo, essentia merè intellectualis non est principium alicuius productionis, nisi ut coincidit cum memoria, & voluntate.

COMMENTARIUS.

43.
Opin. Henr.

Respondet Doctor primò recitando duas opiniones, quas etiam improbat *quæst. 4.* Prima est Henrici in *sum. art. 39. quæst. 3.* qui vult quòd licet essentia sit principium elicitiuum vtriusque productionis, non tamen est sic immediatum principium, nisi per aliud & aliud determinatiuum. Vult ergo quòd essentia, non ut absolute sumpta, sed ut determinatur per generationem actiuam, sit principium elicitiuum productionis Filij, & ut determinatur per spirationem actiuam sit principium spirationis Spiritus sancti.

Contra hoc instat Doctor, quia si essentia non est ex se determinata respectu vtriusque productionis, sed determinatur per generationem & spirationem, tunc quæro, aut est ex se determinata ad illos respectus, qui ponuntur alterius rationis, scilicet ad generationem, & spirationem, aut non est ex se determinata? Si primo modo, ita videtur concedendum quòd sit ex se determinata ad illas duas productiones, cum non sit maior ratio de vno, quàm de alio. Si secundo modo ergo determinabitur ad illos duos respectus alterius rationis, per alios duos alterius rationis, & tunc quæro ut priùs, aut est ex se determinata ad illos duos, aut non? Si sic, ergo est ex se determinata ad illos duos, per quos determinatur ad productiones Filij, & Spiritus sancti, cum non sit maior ratio de vno, quàm de alio. Aut non est ex se determinata, sed determinatur adhuc per alios duos, tunc erit processus in infinitum. Et si talis processus sit impossibilis, statim sequitur quòd determinata per illos respectus, ut per principia determinatiua non sufficit, quia non oportet ponere quòd ex se sit determinata ad vtranque productionem, cum non sit maior ratio, quòd sit determinata ad illas pro-

ductiones quàm sit determinata ad illos respectus determinatiuos essentia ad illas productiones, vel oportebit ponere processum in infinitum.

Secundò instat contra hanc opinionem, quia tunc sequeretur quòd idem esset determinatiuum sui, pater, quia per Henricum, essentia diuina determinatur ad generationem Filij per paternitatem, vel per generatiuitatem, quæ tamen in re nihil aliud est, nisi generatio actiua, ut infra patebit *quæst. 4.* & in primo satis patuit *dist. 28. quæst. 3. sive vlt.* ergo essentia diuina determinatur ad generationem actiuam per generationem, & sic idem est determinatiuum sui.

44.
Contra Henr.
ricum.

Secunda opinio est Adam *lib. 1. dist. 6. q. 1. art. 2.* qui dicit quòd sola essentia est principium formale productiuum vtriusque productionis, cum sit simpliciter illimitata, & illæ productiones erunt alterius rationis, quia aliqua pluralitas est simpliciter prima, & illa necessariò erit alterius rationis. Falsa est ergo illa propositio, quòd vbiunque est idem principium, & idem terminus, quòd ibi sit eadem productio, quia hoc non est verum de principio omnino illimitato, quale est essentia diuina, sed tantum est verum de principio limitato.

Opinio fra-
tri Adam.

Contra hanc opinionem instat Doctor, quia si essentia diuina est immediatum principium tam Filij, quàm Spiritus sancti, tunc Spiritus sanctus ex vi productionis suæ non dicitur magis Spiritus sanctus quàm Verbum, nec Verbum magis Verbum, quàm Spiritus sanctus. Cum tamen Verbum non dicatur Verbum, nisi quia natum, & Spiritus sanctus, nisi quia datus, & sic Verbum dicitur Verbum de memoria natum per modum naturæ, & Spiritus sanctus dicitur datus, quia liberè productus per modum voluntatis.

luntatis. Secundò iustat, quia sequeretur quòd non magis primò Verbum esset productum quàm Spiritus sanctus. Pater, quia suppositum habens idem principium formale perfectum aliquarum productionum, potest ita primò per illud principium in vnam illarum sicut in aliam. Et ita prima persona æquè primò posset producere Spiritum sanctum sicut & Filium, & ita Spiritus sanctus non necessariò esset à Filio. Et illæ duæ productiones cum suis improbationibus clarè patent in primo, dist. 13.

45.
Opi. Adam.
Fratrii Sod-
dam.
Quomodo
essentia diui-
na sit totale
principium
productuum
Filij.

¶ Tercio modo conceditur minor. Hic Doctor ponit responsum propriam, quæ est satis clara: maior enim rationis est vera, loquendo de principio formali totali, & de termino formali totali. Sed in proposito essentia diuina non est totale principium productuum nec Filij, nec Spiritus sancti, sed respectu Filij est essentia diuina, vt perfectè præsens intellectui diuino, sic quòd vtrunque est principium formale productuum parziale, licet essentia diuina sit magis principale, ex quibus integratur vnum principium formale totale, quod dicitur memoria fecunda. Et similiter respectus Spiritus sancti essentia diuina, vt perfectè præsens voluntati per actum cognoscendi, est principium parziale respectu Spiritus sancti, & principale, & voluntas diuina aliud parziale, & integrant vnum principium totale, sic quòd intellectus & voluntas non concurrunt, vt principia tantum determinatiua, sed vt principia verè partialiter productiua. Et hoc magis prolixè patet in primo, dist. 2. parte 2. quæst. 3. & dist. 7. & 13. & in secundo, dist. 1. quæst. 1. vide ibi. Similiter terminus formalis produ-

ctionis, loquendo de termino totali, non est solè essentia diuina: sed terminus totalis generationis Filij est persona Filij constituta ex essentia & proprietate. Aduerte tamen, quòd loquendo de termino formali totali, nullæ productiones possent dici eiusdem rationis ad inuicem, vt præcisè denominantur à termino totali, & patet, quia generatio Socratis & generatio Ioannis, vt denominantur à Ioanne & Socrate productis, non dicerentur præcisè eiusdem rationis, quia Socrates & Ioannes, etsi ratione naturæ humanæ sint eiusdem rationis, ratione tamen proprietatis individualis, quæ proprietates sunt primò diuersæ, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. & 15. non essent eiusdem rationis: tamen communiter productio denominatur non à termino totali, sed à termino formali partiali, & principali, qualis est natura communicata sine forma. Et sic in proposito generatio, & spiratio in diuinis, vt denominantur à termino formali principali, qui est essentia diuina sunt eiusdem rationis; vt verò denominantur à proprietatibus constitutiuis sunt simpliciter alterius rationis, tamen ab illis non habent quòd sint alterius rationis, nisi præcisè ex quadam denominatione extrinseca, sed originatiuè habent ab intellectu & voluntate, quòd sint alterius rationis tanquam à principiis formalibus originatiuis alterius & alterius rationis, partialibus tamen, & nunquam principalibus.

Secundò instat n. 23. contra eandem conclusionem, probando quòd possint esse plures generationes, & arguit sic: *Habens principium formale producenti perfectum, &c.*

46.
An sint plu-
res genera-
tiones.

S C H O L I V M.

Ad secundum postum num. 23. idèd Filius non potest gignere, quia memoria in Patre est principium producenti productione adæquata, ita vt per dictionem excedi nequeat, & ratio est, quia quicquid est in Diuinis, est ita de se hoc, vt si per impossibile non esset, nec aliud eiusdem rationis esse posset propter rationes allatas art. 2. vide Doctorem de hoc 1. dist. 3. q. 7. §. Dicit tunc ad quæst. explicat modum loquendi de habere potentiam generandi, & quo sensu Filius eam habeat: de quo 1. d. 7.

27.

AD secundum & primò ad rem, secundò ad formam argumenti. Ad rem potest dupliciter responderi: forma, quæ est in aliquo supposito principium producenti productione adæquata illi formæ, non potest esse alicui alteri principium producenti: nunc autem memoria est Patri principium producenti productione adæquata illi principio, ergo: & si sit in Filio, non potest esse Filio principium producenti. Maior probatur exemplo sic. Si calor esset igni principium calefaciendi lignum calefactione adæquata illi calori, & ille idem calor communicaretur ligno: non posset esse ligno principium calefaciendi. Probo, quia nec calefaciendi se, quia tunc calor esset principium calefaciendi siue producenti calorem in eodem supposito: nec alterum, quia calefactio ista ponitur adæquata illi calori. Et procedit ista probatio de adæquatione omnimoda, vbi impossibile est actionem excedere principium formale agendi, & secundum istum intellectum, patet minor: quia memoria sic in Patre habet dictionem in Patre adæquatam, quod impossibile est principium dictionem excedere hanc dictionem, sicut impossibile est in Diuinis dictionem esse nisi hanc, quia de se est hæc. Pater ex solutione quæstionis: quia quicquid in Diuinis non præexigit pluralitatem alterius rationis, illud de se est hoc: dictio in Diuinis non necessariò præexigit pluralitatem alterius rationis: ergo de se est hæc, & per consequens principium eius habet hanc dictionem omnino adæquatam sibi, non potest ergo esse principium in Filio.

Ad eandem rationem probandâ accipiendâ est ista propositio, & redit in eandem sententiam cum alia, suppositum accipiens formam per productionem adæquatam

al. res-
pon-
sionem vel
realitatem.

Accipiens
forma produ-
ctione
formæ ada-
quata, non
est produ-
ctus per
eam.

illi formæ, non potest per illam formam producere; filius recipit memoriam per productionem adæquatam illi memoriæ: ergo, &c. Minor declaratur sicut in ratione iam facta. Probatio maioris: quia si secundum illam produceret: aut ergo se, aut alterum; non se, quia hoc est impossibile, secundum August. 1. de Trin. cap. 1. nec alterum, quia illa productio illius ponitur adæquata principio productiuo: sic ergo non oportet quærere determinatiuum concurrens cum principio elicitiuo, ut sit vna dictio: nec etiam aliquam negationem potest habere, sic ut tale principium formale. Sed esto quòd essentia vel quodcunque positiuum merè acceptum, sit in Patre formalis ratio dicendi, vel generandi: tamen non potest esse in Filio ratio dicendi, vel generandi: quia ipsum ut in Patre, est principium productionis adæquatè, quantum ad primam rationem, & per illam Filio communicatur quantum ad secundam rationem.

Quantum ad secundum, videlicet ad formam argumenti, potest fieri aliqua difficultas in maiori & minori: quia haberi potest aliquid dici multipliciter ex postprædicamentis: licet propriè non dicatur aliquid formam habere in abstracto, nisi habeat eam sicut forma sic significata, nata est haberi, hoc est tanquam formam. Non enim propriè diceretur habere albedinem, qui haberet eam clausam in bursa, quia non est ille modus perfectus: quia albedo nata est haberi ut forma informans.

Uterius, nomen abstractum significans principium agendi constructum cum Gerundiuo significante aliquam actionem, natum est haberi à supposito, ut sit illi principium agendi illa actione; verbi gratiâ, habeo potentiam videndi: ista potentia non solum nata est haberi à me ut forma, sed etiam ut principium mihi operandi secundum illam formam: & hoc notat illa constructio Gerundiui cum abstracto tali. Similiter ista Grammatica patet ex usu loquendi. Etsi enim vera sit hæc: *Filius Dei scit generationem Patris*; non tamen ista: *Filius habet scientiam generandi*. Consimiliter, nec ista: *ipse habet voluntatem generandi*: nec est aliqua ratio nisi ex constructione Grammaticali, quia non solum notatur abstractum haberi ab illo ut forma, sed ut principium talis operationis procedentis ab isto supposito: consimiliter hic: *Michael scit Deum creasse mundum & creationem mundi*: non tamen scit creare mundum. Quando ergo accipitur in maiori, illud quod habet principium dicendi perfectum, potest per illud dicere: loquendo de habere propriè, sicut dicitur abstractum haberi, quando habetur ut forma suppositi, & etiam de constructione propria nomine significantis principium actus cù Gerundiuo significante actionem, quæ constructio notat illam formam huic supposito esse principium agendi: concedo maiorem, quia in subiecto includuntur illa, quæ requiruntur ad hoc, quòd prædicatum insit. Quando enim in hoc forma habetur, ut forma huic, & ut huic principium agendi, potest per hoc esse principium agendi: sed sic minor est falsa: quia etsi Filius habet memoriam perfectam, aliquo modo habendi: non tamen ut formam: & si habet ut formam, non tamen ut principium agendi, propter rationem dictam in responsione reali.

Ad probationem minoris, illa propositio: *memoria perfecta est principium perfectum dicendi*, posset dici, quòd est propositio truncata: & oporteret eam supplere per aliquod datiuum additum significans cui sit principium dicendi.

Vel quia est indifferens. potest concedi, quòd absolute est principium dicendi: nec plus ponit minor de memoria, quòd Filius habet memoriam perfectam, est manifestum. Concludendo ergo, Filius habet principium perfectum dicendi, quæ fuit minor primi syllogismi, sit fallacia Amphibologiæ, vel figuræ dictionis, vel consequentis: Amphibologiæ, quia in maiore constructio non determinat actum illum significatum per gerundiuum procedere ab aliquo supposito determinato: quia nullum suppositum certum ponebatur ibi in subiecto orationis, sed tantum designabatur, quòd procederet ab aliquo principio formali: quia illud ponebatur in propositione pro subiecto: In conclusione autem ponitur, & suppositum determinatum, & forma: & idè ex vi constructionis notatur in conclusione, quòd actus non tantum comparatur ad principium formale, sed etiam ad suppositum, ut egrediens ab aliquo. Figuræ dictionis: quia per similitudinem dictionis actus significati in Gerundiuo in præmissa, & in conclusione, commutatur habitudo actus ad formale principium, in habitudinem actus ad suppositum agens: & sic commutatur quale quid in hoc aliquid. Fallacia est etiam Consequentis: quia in maiori habetur actus significatus in Gerundiuo in vniuersali ad nullum suppositum comparatus: In conclusione autem determinatur ad certum suppositum, & non sequitur, actus est per hoc principium: ergo est huiusmodi suppositi.

Filius scit
generationem
Patris, at
non habet
scientiam
generandi.
Filius non
habet me-
moriâ per-
fectam, ut
principium
operandi,
& quare:
vide 1. d. 7.

al. maior.

Triplex
fallacia in
hac conse-
quentia: me-
moria per-
fecta est
principium
perfectum
dicendi, ergo
habet eam
Filius po-
test dicere.

28.

29.

46. Memoria habet tantum unam productionem.

Responder, & primò ad rem, secundò ad formam. Ad rem responsio stat in hoc, quòd memoria in diuinis habet tantum vnã productionem sibi perfectè adæquatam, sic adæquatam, quòd est simpliciter impossibile habere aliam, imò sic habet illam determinatè, quòd si illam non haberet, esset simpliciter impossibile posse habere aliam, & illa productio sic est ibi necessaria, quòd si illa præcisè non esset, nec alia posset esse. Et ratio est, quia quicquid est in diuinis est ita necessariò, quòd est impossibile illud idem non esse, & si per impossibile illud non esset, aliud eiusdè rationis non posset esse, vt patet discurrendo in omnibus. Nam natura diuina sic necessariò est de se hæc, quòd si illa præcisè non esset, nec alia eiusdè rationis posset esse. Patet, quia si alia posset esse, ergo illa non fuit de se, & ex sua ratione formalis hæc. Patet, quia si alia posset esse, ergo natura diuina esset determinabilis per illam aliam; ergo non esset de se hæc, imò si alia posset esse, ergo & infinita, vt supra patuit articulo secundo, & in primo, distinctio. 2. parte 2. Et sicut dixi de natura diuina, hoc idem patet de omni alio in Deo, quia quicquid est ibi ex sua entitate formalis est simpliciter in vltima actualitate, ita quòd non est determinabile ad vltèriorem actualitatem, nec per consequens ad aliquam hæc ceitatem, & hoc in re, (quicquid sit de conceptu,) & per consequens de se hæc, & si illud non esset, aliud non posset esse. Et dico vltèrà, quòd quamuis similitudo, quæ est in Filio sit eiusdè rationis cum illa, quæ est in Patre (non tamen fit intelligendo, quòd in Deo sit similitudo habens maiorem vnitatem vnitate numerali præter omne opus intellectus, quia est simpliciter impossibile; sed dicitur eiusdè rationis pro quanto ab illa quæ est in Patre, & ab illa quæ est in Filio potest abstrahi vnus conceptus dictus in quid de illis) tamen illa quæ est in Filio sic de se, & ex natura rei est hæc, quòd si illa non esset, nec alia posset in Filio, idem dico de illa quæ est in Patre. Et hæc est ratio immediatissima quare in diuinis non possunt esse plures productiones eiusdè rationis. Tunc vltèrà, talis memoria erit tantum principium formale producendi vnã tantum productionem, & habita illa est impossibile, quòd sit ratio formalis respectu alterius productionis. Cùm ergo illa memoria vt in Filio præintelligatur habere illam vnã productionem est impossibile, quòd ipsi Filio sit principium formale producendi, quia si esset principium formale producendi ipsi Filio, aut ergo erit ratio producendi eundem Filium, aut alium: Non primo, quia tunc Filius gigneret seipsum, quod mens non capit. Non secundò, quia tunc esset principium duarum productionum, quod est impossibile, vt supra expositum est.

Ratio quare in diuinis nõ sunt plures productiones.

47.

Haberi potest multipliciter accipi.

Ad formam argumenti vbi est tantum difficultas Grammaticalis, & non realis. Est et aliquis difficultas de hoc, quod est habere, vel haberi, quia haberi potest multipliciter accipi, vt patet in Prædicamentis; propriè tamen non dicitur aliquid formam habere, nisi habeat eam sicut formam, hoc est, per modum formæ informantis, quia aliter non est nata haberi ab

Scot. Oper. tom. X II.

aliquo, vt patet. Et vltèrius nomen abstractum significans principium agendi constructum cum Gerundiuo significante aliquam actionem natum est haberi à supposito vt illi principium agendi tali actione. Exemplum habeo potentiam videndi à potente, quia potens est potens potentia. Et hoc verbum videndi est gerundiuum significans actionem, & construitur cum potentia. Si ergo habeo potentiam videndi, non tantum habeo illam vt formam (sicut cùm dico habeo albedinem, si enim haberem potentiam, vt præcisè formam informantem, tunc haberem eam absolute, & non constructam cum aliquo Gerundiuo) sed habeo illam vt principium operatiuum secundum illam formam. Similiter ista Grammatica, patet ex vsu loquendi. Quamuis enim hæc sit vera, Filius Dei scit generationem Patris, quia verè cognoscit illam, tamen hæc est falsa, Filius Dei habet scientiam generandi, quia tunc Filius haberet eam vt principium operandi tali actione, quod est falsum, vt supra patuit, & sic in multis aliis potest exemplificari. Sic dico in proposito, quòd habens principium formale producendi, &c. est illi habenti principium formale producendi, productione conuenienti tali principio. Et tunc negatur ista, scilicet, Filius habet principium formale generandi, quia tunc sequeretur, quòd illo posset generare, & cùm probatur, quia Filius habet memoriã, quæ est principium formale dicendi:

Quomodo ista propositiones sint vera & falsa.

48.

Filius habet memoriã secundam, sed non vt facienda est, & generans.

Dicit Doctor quòd hæc propositio, memoria est principium dicendi perfectum, est propositio truncata, & oportet eam supplere per aliquod diuinum additum, significans cui sit principium dicendi, quia si quæratur cui memoria est principium dicendi, ex quo enim ipsa est principium tantum quo, & non quod, oportet supplere propositum cui, scilicet sit principium, non enim cuiusque supposito est principium dicendi; patet, quia non supposito, puta lapidis.

Si etiam accipiatur absolute, non addendo cui, sed vt est indifferens ad supposita, potest concedi quòd memoria est principium dicendi absolute, sicut etiam conceditur quòd calor absolute est potentia calefaciendi; nec plus ponit illa minor, & quòd Filius habeat memoriã perfectam patet, quia eandem essentiam, & eundem intellectum quem Pater habet. Sed vltèrà concludendo, Filius habet memoriã, vt principium dicendi, sit fallacia Amphibologia, quia ex vi constructionis notatur in conclusione quòd actus dicendi non tantum comparatur ad principium formale, scilicet ad memoriã perfectam absolute sumptam, sed etiam ad suppositum, vt egrediens ab illo, quod tamen non notatur, cùm dicitur, *filius habet memoriã perfectam.*

Est etiam fallacia figuræ dictionis, quia per similitudinem dictionis actus significati in Gerundiuo in præmissa, & conclusione, concomitatur habitudo actus ad formale principium in habitu ditionem actus ad suppositum agens, & sic conmutatur *quale quid in hoc aliquid*, quia in prima accipitur principium absolute in supposito, in secunda accipitur principium vt est ratio agendi supposito.

F 2.

Fit

Fit etiam fallacia Consequentis, quia in maiori habetur actus signatus in Gerundiuo in vniuersali ad nullum suppositum comparatus, vt cum dicitur, memoria est principium perfe-

ctum dicendi, & in conclusione determinatur ad certum suppositum, vt cum dicitur, ergo Filius habet memoriam vt est principium formale dicendi.

S C H O L I V M.

Soluendo tertiam rationem positam ars. 3. explicat bene quomodo prima distinctio finita aliquorum est alterius rationis, & quomodo minor distinctio extensiuè, id est, minor pluralitas est immediatior primæ vnitati, quia est dualitas productionum; si verò sumatur intensiuè, sunt aut per se, id est, quantum ad rationes formales distinctorum: & ibi est maior distinctio, vbi est maior impossibilitas per se aut per accidens, & sic est maior distinctio, vbi distincta minùs coincidunt in vnum, vel accidunt vni. Primo modo Petrus, & Paulus minùs intensiuè distinguuntur, quàm Petrus, & albedo. Secundo modo econtrà. Ad propositum minor distinctio secundum per se rationem formalem, non est immediatior essentiæ, quàm maior, quæ est inter aliqua diuersæ rationis, quia non est possibile dari distincta realiter eiusdem rationis, in quibus esset minor distinctio. Verum est; quod minor distinctio rationis immediatior est essentiæ, sed de hac non agitur, quia ab ea non procedit multitudo productionum: de qua est questio. Responso ad quartum ibi positum est clara. Circa argumentum principale, quod non soluit, vide eum 1. d. 10 vbi docet Spiritum sanctum non procedere per modum naturæ, & d. 13. vbi docet eum non esse genitum, sed Filium sc.

AD tertium ^u dicitur, quod illa propositio est vera, quod prima pluralitas necessariò finita est alterius rationis: quia quælibet necessariò finita, si non est alterius rationis, necessariò præxigit aliquam alterius rationis, per quam necessariò determinetur, vt patet in secundo articulo. Prima autem pluralitas in Diuinis est prima, & necessariò finita: quod prima, patet quod etiam necessariò finita, quia nulla est ibi possibilitas nisi ad illud, quod est in actu: sequitur ergo conclusio, quod primæ pluralitas in Diuinis necessariò est alterius rationis: & per consequens illa est proxima vnitati. Quando ergo accipit † maiorem, quod vnitati immediatior est minor pluralitas, quàm maior:

30.

al. maior.

Pluralitas minor intensiuè & extensiuè, exponitur.

Respondeo, potest intelligi maior, vel minor, intensiuè vel extensiuè: intelligendo sic intensiuè, quantum ad minorem rationem distinctionis, sicut minùs distinguitur medium ab extremo, quàm contrarium à contratio: minùs extensiuè, siue minor distinctio, siue minor pluralitas, est, quæ est maior paucitas, sicut ternarius est minor pluralitas quaternario: hoc modo maior est vera: quia vnitati immediatior est binarius quàm quaternarius, vel ternarius, & tamen binarius non est minor pluralitas intensiuè, quàm ternarius: quia intensiuè tanta distinctione distinguuntur duæ vnitates in binario, quàm tres in ternario. Extensiuè verum est, quia ab vnitatem procedunt pluralitates siue distinctiones ordinatè, ita quod semper minor numerus extensiuè siue numeraliter est propinquior vnitati, quæ est principium. Et sic concedo quod ista distinctio, esto quod esset alterius rationis, est tamen maximæ paucitatis; quia non sunt nisi duæ productiones, & non est pluralitas minor dualitate.

Quaternarius non plus differt siue siue à binario, quàm ternarius.

Si tamen loquamur de maiori, vel minori distinctione, vel pluralitate intensiuè adhuc potest intelligi dupliciter: quia aut intelligitur per se, quantum ad formalem rationem distinctionis extremorum: aut per accidens, quantum, scilicet ad maiorem & minorem entitatem, & impossibilitatem eorum, quæ distinguuntur. Exemplum Socrates, & Plato magis distinguuntur, quantum ad realitatem, & impossibilitatem extremorum quàm istæ duæ intentiones, *genus & species*: quia istæ duæ possunt concurrere in eodem, vt in colore: & minor est entitas istorum extremorum, *genus & species*, quàm istorum, Socratis & Platonis. Si autem intelligitur maior de minore distinctione materialiter forrè posset alicubi habere veritatem: quia alicui vni primo immediatior est distinctio rationis, quàm rei, & minor est distinctio rationis, quantum ad entitatem extremorum, & impossibilitatem distinctorum, quàm distinctio realis: sed in proposito, non oportet de ista maioriore seu minoritate curare: quia non ponitur aliqua distinctio rationis immediata vni, à quo procedit omnis multitudo, scilicet ipsi essentiæ.

31.

Secundo autem modo de ista maioriore intensiuè & per se, quantum ad formalem rationem distinctionis. Maior est simpliciter falsa: quia oportet quod vni primo à

mo à quo procedit aliqua distinctio, siue sit rei siue rationis, immediatissima sit aliqua distinctio alterius rationis, quia aliqua finita, & quia illa, quæ est alterius rationis, est primo finita, vt argutum est. Et hoc patet, quia secundum communem opinionem, vbi vnitatem realem sequitur immediatè distinctio rationis: ibi ista ratione distincta, habent distinctionem alterius rationis, non eiusdem: & illa est maior, secundum formalem rationem distinctionis, licet sit minor duplici modo, & maioris paucitatis, & minoris realitatis, & impossibilitatis in extremis.

Per hoc patet istud de pluralitate, quæ est immediatè à Deo, quia in creaturis, vbi naturæ specificè sunt pluralitate in suppositis, nulla est necessariò determinata, quia à sola voluntate agentis sunt tot, vel tot, ita quòd non repugnant naturæ esse in pluribus: si ergo talia, plura eiusdem rationis sunt immediatè à Deo, sunt tamen finita in actu, quia voluntas diuina imponit eis finitatem: sed non sunt necessariò finita, quia nihil est intrinsecum creaturis, cui contradictoriè repugnat maior vel minor pluralitas, quæcunque enim pluralitas est possibilis in Diuinis, ipsa est omnino finita.

*Creaturæ
nulla
determina-
ta plurali-
tas.*

COMMENTARIUS.

49.
num. 21.

Tertio instat* contra illam propositionem, scilicet, quòd *prima distinctio finita est aliquorum alterius rationis*. Et instat dupliciter, primò, quia vnitati est immediatior distinctio minor quàm maior: patet, quia ex quo vnum est omnino indistinctum, sequitur quòd quantum aliqua sunt magis propinqua vnitati, tantò magis sunt indistincta: licet etiam quo ad entitatem, quantum magis aliquid appropinquat perfectissimo enti, tantò est perfectius, quia magis participat illud; sic quantum aliquid appropinquat primæ vnitati, tantò magis erit vnum, & quantum magis vnum, tantò magis indistinctum, & per consequens minus distinctum. Cùm ergo distinctio eiusdem rationis sit minor quàm distinctio alterius rationis, sequitur quòd illa erit magis propinqua primæ vnitati. Et si ponatur quòd generatio, & spiratio sint simpliciter primò distincta, sequitur quòd tantum erunt distincta, vt eiusdem rationis.

Secundò, quia à Deo possunt esse immediatè plura creata in eadem specie, ergo possibile est quòd pluralitas eiusdem rationis omnino prima, & immediata vnitati; ergo sicut in causa prima potest esse pluralitas caulatorum immediata eiusdem rationis, ita in principio, vt in Parte possunt esse principiata accipiendo *principiata* pro ipsis productionibus passiuis, vt simpliciter eiusdem rationis.

50.
Nota.

u Ad tertium istorum, respondet Doctor & primò ad rem, & deinde ad formam argumenti. Quo ad rem dicit, quòd prima pluralitas necessariò finita est alterius rationis. Et dicit *necessariò finita*, quia pluralitas, quæ est contingens, & contingenter finita potest esse eiusdem rationis, quia duo eiusdem speciei poruissent immediatè causari à Deo ad extrà, nam qualibet necessariò finita, si non est alterius rationis, necessariò præexistit aliquam alterius rationis, per quam necessariò determinetur, vt patuit in secundo art. Cùm ergo prima pluralitas in diuinis sit prima, & necessariò finita. Quòd prima patet, quia ante productionem personarum nulla est ibi pluralitas, accipiendo *pluralitatem* pro pluralitate reali distinctorum ab inuicem, licet enim sit ibi pluralitas prior aliquorum formaliter distinctorum, vt patet de attributis, quæ formaliter distinguuntur ab inuicem, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. *quæst. pe.* & illa pluralitas est prior productionibus diuinis, tamen illa non potest dici propriè

*Pluralitas
an sit in di-
uinitus*

pluralitas. Prima ergo pluralitas in diuinis est ipsarum productionum, quæ est alterius rationis. Aduerte etiam, quòd generatio passiuæ, & spiratio passiuæ sunt simpliciter alterius rationis imò primò diuersa, scilicet in realitate, licet non in conceptu vt tenet in primo, dist. 7. 13. & 26. tamen Filius & Spiritus sanctus non sunt alterius rationis ad inuicem, imò simpliciter eiusdem rationis vt tenet in primo, dist. 13, quia includunt naturam diuinam, per quam dicuntur esse eiusdem rationis. Et quòd talis pluralitas sit necessariò finita, patet, quia in diuinis nulla est possibilis, nisi ad illud, quod est in actu, id est, quòd omne possibile in diuinis est necessariò in summa actualitate. Si ergo aliqua pluralitas maior finita potest esse in diuinis, illa necessariò esset in actu. Et quia constat talem pluralitatem ibi non esse, sed tantum pluralitas finita, statim sequitur quòd illa finita erit necessariò.

*Qua sit pri-
ma plurali-
tas in diui-
nis.*

Nunc quo ad formam argumenti, dicit Doctor quòd maior pluralitas, vel minor, siue maior distinctio, vel minor, potest dupliciter intelligi, scilicet extensiuè, & intensiuè. Primo modo, scilicet extensiuè minor pluralitas, siue minor distinctio præcisè accipitur pro maiori paucitate numerali, & maior pluralitas, siue maior distinctio præcisè accipitur pro minori paucitate numerali, sicut dicimus, quòd quatuor est minor paucitas, quàm duo: Loquendo ergo de distinctione maiori, vel minori extensiuè, patet quòd distinctio productionum in diuinis est simpliciter minor, quia simpliciter minor pluralitas, & primo modo maxima paucitas, quia maxima paucitas est tantum dualitas, & illæ productiones sunt præcisè duæ, & sic conceditur quòd primæ vnitati est propinquior minor distinctio extensiuè quàm maior, sed illa minor distinctio extensiuè est necessariò finita, igitur illa erit necessariò alterius rationis, vt supra paruit. Secundo modo, scilicet intensiuè, loquendo de maiori, vel minori distinctione, adhuc potest dupliciter intelligi, scilicet, quòd sit maior, vel minor distinctio aliquorum, quantum ad per se formalem rationem distinctionis extremorum, & sic illa dicuntur magis distingui secundum per se rationem formalem distinctionis extremorum, quæ minus conueniunt in tertio, quàm illa, quæ magis conueniunt, & sic albedo, & Socrates magis intensiuè per se distinguuntur quàm Soc. & Brunellus, patet, quia Soc. & albedo nõ conueniunt

51.

*Qua sit mi-
nor paucitas.*

Aliqua distinguuntur materialiter potest esse dupliciter.

quiditatiud in aliquo genere, cum sint in diuersis Prædicamentis, sed Socrates & Brunellus conueniunt in genere animalis. Aliqua verò dicuntur magis distinguuntur tantum materialiter, siue per accidens, & hoc dupliciter: scilicet, quia sunt magis impossibilia ad inuicem, & sic Socrates & Plato magis distinguuntur, quia sunt impossibiles in eodem, quam Socrates & albedo: patet, quia Socrates potest esse albus: vel quantum ad maiora entitatem extremorum, puta, quia extrema distincta sunt magis perfecta, & sic Socrates & Plato magis distinguuntur quam duo asini ad inuicem. Aduerte ergo, quod aliqua, quæ magis distinguuntur per se, magis sunt impossibilia videlicet Socrates & albedo, & aliqua quæ magis distinguuntur per se sunt magis impossibilia, vt patet de Socrate & Platone. His præmissis dicit Doctor quod si illa maior, scilicet vnitati est immediatior minor distinctio, intelligatur de minori distinctioe per accidens, siue materialiter, pro quanto illa distinctio sunt magis impossibilia, & magis eius, quod illa propositio potest alicubi habere veritatem, quia alicui vni primo immediatior est distinctio rationis, quam rei, & minor est distinctio rationis quantum ad entitatem extremorum, & impossibilitatem distinctorum, quam distinctio realis, nam in eodem colore sunt illæ duæ intentiones secundæ, scilicet Genus, & Species, quia color respectu superioris est species, respectu inferioris est ge-

nus, quæ tamen intentiones sunt inuicem, & minus impossibiles, quam sunt Socrates & Plato ad inuicem.

Sed in proposito non oportet de illa distinctione maiori, vel minori curare, quia in diuinis non ponitur aliqua distinctio rationis immediata primo enti, à quo procedit omnis multitudo. Sed loquendo de maiori, vel minori distinctione intensiue, & hoc quantum ad per se formalem rationem distinctionis, illa maior est simpliciter falsa, scilicet quod vnitati sit immediatior distinctio minor, quam maior, quia nulli dubium quod distinctio eiusdem rationis quantum ad per se formalem rationem distinctionis, est minor, quam distinctio alterius rationis, quia distinctio alterius rationis per se minus conueniunt quam illa quæ sunt eiusdem rationis, nam oportet quod vni primo, puta essentia diuinæ, à qua procedit aliqua distinctio, siue illa sit rei, siue rationis immediatissima sit aliqua distinctio alterius rationis, quia aliqua necessario finita, & quia illa, quæ est alterius rationis in diuinis est necessario primo finita, vt supra patuit, ideo primæ vnitati immediatior est distinctio maior, quam minor, loquendo de maiori, vel minori intensiue, & quantum ad per se formalem rationem distinctionis.

Ad aliud patet responsio, quia causata à voluntate diuina, ex quo sunt contingenter causata, nõ immediatius causantur plura eiusdem rationis, quam alterius. Et sic patet responsio ad rationem.

52.

Q V Æ S T I O III.

Vtrum ista duo possint simul stare, quod relatio, vt comparata ad oppositum sit res, & vt comparata ad essentiam sit ratio tantum.

D. Thom. 1. p. q. 3. & art. 2. Ægid. quodl. 1. q. 6. Henr. sum. art. 60. q. 1. & quodl. 5. q. 1.

Arg. principale non soluit, quia satis patet ex dictis quid dicendum sit. Quere 13. d. 1. sol. primum principale, & d. x1. solut. eius.

Iso de productionibus, sequuntur quæstiones de relationibus; & primò de relationibus originis. Secundò de relationibus communibus. De relationibus originis primò, quæritur, in comparatione ad essentiam: Secundò in comparatione ad personam: Tertio quantum ad perfectionem, siue quantitatem propriam.

Est ergo quæstio prima: Vtrum ista duo possint simul stare, quod relatio vt comparata ad oppositum sit res, & vt comparata ad essentiam, sit ratio tantum? Arguitur quod non, quia, si vt comparata ad essentiam, sit ratio tantum; hoc est, quia vt sic transit in essentiam, sed vt comparata ad oppositum, manet eadem ratio, quia, vt sic, est eadem essentia, quia nullo modo potest esse non eadem, propter simplicitatem diuinam: ergo si est ratio, vt comparata ad essentiam, necessario est ratio vt comparatur ad oppositum.

Ad oppositum arguitur sic, vt comparatur ad essentiam est ratio: Probat, propter simplicitatem diuinam: vt autem comparatur ad oppositum, non est ratio, sed res, aliter non constitueret realiter distinctum: ergo prædicta simul stant.

Hic sunt tria videnda. Primò, si relatio originis in se sit res, & quæ res? Secundò, si comparata ad essentiam sit res, & quæ res? Et ex hoc apparebit compossibilitas vel incompossibilitas istorum, de quibus quæritur. Tertio, circa dicta in solutione quædam dubia occurrentia dissoluentur.

Potest formari arg. ad oppositum, quod est res ad quodcumque comparatur.

S C H O L I V M.

Rem sumi tripliciter. Primò, communissimè pro omni conceptibili reali, & rationis. Secundò, com-

I.

do, communiter pro ente extra animam ut opponitur modo rei. Tertio, pro ente per se. Et quæstio est, an relatio sit res? Primo modo extra animam (quia certum est, non esse rem secundo vel tertio modo, quia nec est substantia, nec ad aliud) & respondetur affirmatiue, quia sequitur extrema ex natura rei sine opere intellectus: quod ait ens commune reali & rationis esse obiectum intellectus, loquitur de obiecto motiui, vel terminatiui q. 1. d. 3. q. 4. Et infra quodl. 14. art. 2. tenet ens reale esse obiectum intellectus, quod intellige de motiui.

2. **D**E primo, a quia de æquiuoco non est simpliciter respondendum; & hoc nomen *res*, sicut patet ex auctoritate loquentium de isto nomine *res*, est æquiuocum, idè primò distinguendum est de hoc nomine *res*; Sicut autem colligitur ex dictis auctorum, hoc nomen *res* potest sumi communissimè, communiter, & strictissimè. Communissimè, prout se extendit ad quodcunque, quod non est nihil, & hoc potest intelligi dupliciter; Verissimè enim illud est nihil quod includit contradictionem, & solum illud; quia illud excludit omne esse extra intellectum, & in intellectu: quod enim est sic includens contradictionem, sicut non potest esse extra animam, ita non potest esse aliquid intelligibile, ut aliquod ens in anima, quia nunquam contradictorium cum contradictorio constituit vnum intelligibile, neque sicut obiectum cum obiecto, neque sicut modus cum obiecto. Alio modo dicitur nihil, quod nec est, nec esse potest aliquod ens extra animam. Ens ergo vel res isto primo modo, accipitur omnino communissimè, & extendit se ad quodcunque, quod non includit contradictionem, siue sit ens rationis, hoc est præcisè habens esse in intellectu considerante, siue sit ens reale, habens aliquam entitatem extra considerationem intellectus. Et secundo accipitur in isto membro, minùs communiter pro ente, quod habet, vel habere potest aliquam entitatem non ex consideratione intellectus. Et istorum duorum membrorum (quorum vtrumque pertinet ad primum membrum distinctionis,) primum videtur valde extendere nomen rei, & tamen, ex communi modo loquendi, satis probatur: communiter enim dicimus intentiones Logicas esse res rationis, & relationes rationis esse res rationis, & tamen ista non possunt esse extra intellectum: non ergo nomen rei, secundum vsum loquendi, determinat se ad rem extra animam, & isto intellectu communissimo, prout *res*, vel *ens*, dicitur quodlibet conceptibile, quod non includit contradictionem, siue illa communitas sit Analogiæ, siue vniucationis, de qua non curo modò, posset poni ens primum obiectum intellectus: quia nihil potest esse intelligibile, quod includit rationem entis isto modo, quia ut dictum est priùs includens contradictionem non est intelligibile, & isto modo, quæcunque scientia, quæ non solum vocatur realis, sed etiam quæ vocatur rationis, est de re, siue de ente. In secundo autem membro, istius primi membri, dicitur *res*, quod habere potest entitatem extra animam. Et isto modo videtur loqui Auicenna 1. *Metaphys. cap. 5.* quod ea quæ sunt communia omnibus generibus, sunt *res*, & *ens*, nec potest illud intelligi de vocabulis in vna lingua, quia in vnaquaque lingua est vnus conceptus indifferens ad omnia illa, quæ sunt extra animam: conceptus enim sunt iidem apud omnes, primo *Perihermenias*, & communiter in qualibet lingua est vnum nomen impositum tali conceptui communi, qualiscunque sit illa communitas, siue Analogiæ siue vniucationis.

5. Top. & 1. atque 2. Elench. Al. loquentium. Res sumitur tripliciter. Nihil quid sit: sumitur dupliciter.

Al. accipitur in isto secundo membro.

Ens, seu res communissimè, est obiectum intellectus, de quo 1. d. 3. q. 3.

3. **H**abemus ergo primum membrum, sic, scilicet communissimè, bipartitum, in illud, scilicet quod non includit contradictionem, qualecunque esse habeat, & in illud quod habet, vel habere potest, proprium esse extra intellectum, & isto modo, vel vtroque modo, vel saltem secundo modo, accipit Auicenna *rem*, & *ens*, ut dictum est.

Secundo modo accipit Boëtius distinguendo rem contra modum rei, sicut loquitur libro de Trin. *Patet*, inquit, *quæ sit differentia prædicationum, quia alia quidem quasi rem monstrant, alia quasi circumstantiam rei; quia ista prædicantur sic, quod secundum se rem aliquam monstrant. Illa verò, ut non esse, sed potius extrinsecus aliquid apponunt: vult ergo distinguere rem contra circumstantiam, & sic, secundum eum sola tria genera, Substantia, Qualitas, & Quantitas rem monstrant, alia verò rei circumstantias. Hoc ergo nomen, *res*, in secundo membro acceptum, dicit aliquod ens absolutum, distinctum contra circumstantiam, siue modum, qui dicit habitudinem vnus ad alterum.*

1. cap. 10.

Res sumitur strictè pro solo absoluto.

Tertius modus habetur à Philosopho: qui dicit septimo Met. *Accidentia dicuntur entia, quia sunt entis, & infra c. 3. sicut de non ente Logice quidam dicunt esse non ens, non quidem simpliciter, sed non ens: sic & qualitatem.* Et infra, *quemadmodum non scibile, & quemadmodum medicinale, eo quod ad idem quidem, & vnum, non idem autem, & vnum, sic & de*

Tex. c. 1.

*Ens stricti-
tissime, so-
la substan-
tia.*

ente. Et videtur eandem sententiam dicere in principio quarti, quod quemadmodum medicinale, & salubre multipliciter dicitur; ita & ens. Ens ergo, siue simpliciter, siue potissime dictum, & hoc, siue sit analogum, siue vniucum, accipit ibi Philosophus, pro ente cui per se, & primo conuenit esse, quod est substantia sola.

Sic ergo sub primo membro, *communissime*, continentur ens rationis, & ens quodcunque reale. Sub secundo, ens reale & absolutum. Et sub tertio, ens reale, & absolutum, & per se ens. Ex ista distinctione patet, quod quaestio, si relatio sit res, nullam difficultatem habet de re, tertio modo accipiendo, vel secundo modo: quia non est substantia neque ad se: tantum ergo difficultas est de primo membro, sed nec de ente rationis, quia patet quod relatio est intelligibilis sine contradictione. Est ergo, hic sermo, si habeat esse, siue sit res habens entitatem realem propriam extra animam. Et de hoc dico, quod est res. Secundo quaeritur: Quod autem relatio sit res, proba, habitudo consequens extrema realia, & realiter distincta, & hoc ex natura rei, est realis, quia entitas eius, qualem habet, non est praecise in anima, & per consequens ipsa secundum entitatem propriam, est res suo modo, sed habitudo patris ad filium est talis, ut patet ex secunda quaestione ordinaria. Ex hoc apparet quia res ipsa sit, quia si sit res singularis, vel est ad se, vel ad alterum, ipsa formaliter est res ad alterum: nec ista determinatio, ad alterum, repugnat ei, quod est res, isto modo loquendo, quia isto modo, res non distinguitur contra modum, vel habitudinem, vel circumstantiam rei, sed includit eam.

*Loquitur
de ente
quod non
est nihil
seu contra-
dictio.*

COMMENTARIUS.

*I.
Res est no-
tum aquiuo-
cum.*

De primo, quia de aquiuoco non est simpliciter respondendum, cum sit de ipso prius distinguendum propter eius multiplex significationem. Sequitur: *Et hoc nomen res est aquiuocum*, patet, quia est communis enti rationis & enti reali: modo enti reali & enti rationis nihil est commune vniucum, ut infra patet a Doctore. Deinde dicit quod hoc nomen res potest tripliciter accipi, scilicet, communissime, communiter, & strictissime. Communissime dupliciter. Primum pro omni eo, quod verissime non est nihil, & est illud quod non includit contradictionem, quia solum illud est verissime nihil, ut patet de Chimæra, quæ omnino nihil est, cum partes componentes sint simpliciter impossibiles, & propter talem impossibilitatem nullo modo potest definiti, ut innuit Doctor in primo, d. 3. q. 5. art. 2. principali. Similiter simpliciter repugnat quod negatio simpliciter sit ens.

b Quod enim est sic includens contradictionem. Compossibilia enim & ad inuicem vnabilia possunt constituere vnum intelligibile constitutum ex duobus per se intelligibilibus: patet, quia materia & forma substantialis, sunt duo obiecta per se intelligibilia, ut exposui in primo d. 3. q. 4. & constituunt vnum per se intelligibile, ut ipsam compositum. Aliquando etiam constituitur vnum intelligibile ex obiecto & modo intelligendi ipsius; sicut homo intelligitur sub modo vniuersali, sic quod homo est per se obiectum intelligibile, & vniuersalitas est modus eius, ut patuit in secundo d. 3. q. 1. In proposito autem includens contradictionem non est vnum obiectum intelligibile constitutum ex duobus obiectis intelligibilibus; licet enim constituenta Chimæram sint obiecta per se intelligibilia, ut seorsum sumpta, nullo tamen modo aliquid componunt, cum sint simpliciter impossibilia: nec similiter est vnum constitutum ex obiecto & modo, quia vnum contradictorium nullo modo est modus alterius contradictorii, cum sit ei simpliciter impossibile:

modus autem intelligendi est compossibilis obiecto intelligibili, ut patet.

Sed occurrunt aliqua difficultates in ista littera. Et primo dubitatur circa hoc quod dicit, scilicet, quod illud quod est simpliciter nihil non est vnum intelligibile, siue illud quod includit contradictionem, scilicet, posse esse aliquod ens, siue reale, siue rationis posse esse vnum intelligibile. Arguitur primum, quia ponens differentiam inter aliqua duo necessario cognoscit vtrunque, sic enim arguit Philosophus 2. de Anima probando sensum communem esse; sed intellectus ponit differentiam inter illud quod est aliquo modo ens, & inter illud quod nullo modo est ens; ergo vtrunque est intelligibile.

Secundo, formans propositionem cognoscit extrema propositionis, aliter non posset illam formare: sed intellectus format hanc propositionem, nihil simpliciter est nihil simpliciter: similiter istam: ens aliquo modo non est nihil simpliciter, ergo, &c.

Tertio, habens modum, sub quo potest cognosci, est verè cognoscibile; patet, quia modus obiecti cognoscibilis praesupponit obiectum cognoscibile; sed illud quod est nihil simpliciter est huiusmodi: patet, quia ipsi potest applicari aliqua secunda intentio sub qua potest cognosci ipsum, quia potest diuersimodè comparari, & ex tali comparatione relinquatur in ipso relatio rationis; ergo, &c. Tum etiam, quia sibi potest applicari intentio vniuersalis, saltem secundum quid; patet, quia sicut ens est commune omnibus entibus, ita non ens est commune omnibus non entibus; quia si affirmatio est communis pluribus, ita negatio opposita erit similiter communis, ut patet a Doctore in primo, d. 28.

Secundo, principaliter dubitatur de hoc quod dicit scilicet, quod vnum contradictorium non est modus obiecti respectu alterius contradictorii, quia ens rationis & non ens rationis contradicunt, & tamen ens rationis potest esse modus non enti rationis; patet, quia non enti rationis potest applicari

*2.
Primum du-
bium.*

*3.
Secundum du-
bium.*

applicari ens rationis; patet comparando non ens rationis ad aliqua; ergo vnum contradictorium potest esse modus alteri contradictorio.

Secundò, vnum contradictorium cognoscitur per aliud; ergo vnum est modus cognoscendi alteri. Antecedens patet, quia negatio cognoscitur per affirmationem oppositam, vt patet *tertio de Anima*, vbi vult Philosophus quòd tenebra cognoscatur per lucem: nam per absentiam lucis cognoscitur tenebra; sic in proposito.

Tertium dubium.

Tertio principaliter dubitatur de hoc quod dicit, scilicet, quòd *includens contradictionem sit nihil, & quòd solum sit nihil*, & arguo primo quòd includens contradictionem sit aliquid. Tum, quia includens contradictoria includit saltem aliquid ens posituum, cum ens & non ens contradicunt; ergo erit aliquid saltem ratione partis inclusæ, & per consequens non erit simpliciter nihil.

Secundò obiectum intellectus est aliquo modo aliquid; sed includens contradictionem est huiusmodi: patet, quia tale potest ab intellectu percipi, aliter ignoraret quæ contra licent, & quæ non.

4. Responso.

Respondeo ad omnes difficultates, & primò præmitto aliqua. Primo præmitto, quòd quando Doctor loquitur de obiecto intelligibili loquitur de obiecto quod continetur sub obiecto adæquato intellectus, siue illud sit vniuersum, siue analogum, siue illud obiectum per se contineatur, siue reductiuè contineatur (quod dico propter entia rationis, quia si teneatur quod obiectum intellectus sit ens reale, tunc secundum aliquos, ens rationis erit obiectum tantum per reductionem, & per accidens. De hoc tamen vide quæ exposui *in primo, d. 3. q. 3.*) & omne tale est aliquo modo ens, vel reale, vel rationis, vt patet. Secundò præmitto, quòd Doctor *in præsentis quæst.* ponit ens communissimè acceptum (quod est commune tam enti rationis quam enti reali) esse adæquatum obiectum intellectus nostri. Tertio præmitto, quòd licet non ens simpliciter cognoscatur quantum ad hoc, scilicet, quid importatur per hoc quod dico *non ens*, siue quid importat hoc nomen *non ens tantum* in se nullo modo est obiectum cognoscibile, cum nullo modo contineatur sub obiecto adæquato. His præmissis, patet responso ad obiectiones pro primo dubio. Ad primam dico, quòd etsi intellectus ponat differentiam inter ens & non ens, non tamen cognoscit non ens in se, cum nihil sit, sed potest cognoscere quid intelligatur per hoc nomen *non ens*, & posito etiam quòd aliquo modo cognoscat illud per accidens, nullo tamen modo ponitur sub obiecto adæquato intellectus. Et per hoc patet responso ad secundam de propositione, quia in tali propositione cognoscitur hoc nomen *nihil*, siue *non ens*: & posito quòd cognoscat nomen ens, hoc erit tantum per accidens, non quòd cognitio terminetur ad non ens se.

Ad primam difficultatem

Ad secundam.

5. Ad tertiam.

Ad tertiam dico primò, quòd relatio rationis fortè non potest fundari super nihilo simpliciter, cum non fundetur nisi super obiecto cognito, vel volito, vel imaginato. Dico secundò, quòd licet relatio rationis possit denominare illud quod est nihil, vt esse comparatum: tamen illa denominatio erit extrinseca, & per consequens non fundabitur in illo talis relatio rationis: Quia enim ens potest comparari ad non ens, & sic talis comparatio passiuæ potest terminari ad non ens, & per consequens ab illa poterit denominari, &

quamuis vocaliter dicatur, non ens comparatur ad ens, in re tamen nulla comparatio passiuæ erit fundata in non ente. Sicut Deus dicitur creator, ex hoc quòd relatio creaturæ terminatur ad ipsum, & non quòd aliqua relatio ad creaturam sit in ipso. Potest tertio dici quòd omnis relatio rationis habet tantum esse obiectuum, vt alias exposui in primo *d. 3. q. 7.* quo posito patet solutio ad rationem illam.

Quare Deus dicitur creator.

Ad aliam instantiam dico, quòd nulla secunda intentio potest inesse non enti simpliciter. Et cum probatur, quia est commune. Dico quòd talis communitas sumitur præcisè per comparationem ad suum oppositum, scilicet ens. Et hoc modo loquitur Doctor *in primo, d. 28.* Et posito etiam quòd præter omne opus intellectus dicatur commune omni non enti, non tamen ex hoc sequitur quòd in ipso possit fundari aliqua secunda intentio. Et si fortè dicatur vniuersale, erit tantum denominatio extrinseca, vt supra dixi.

Nota.

Ad rationes secundi dubij dico breuiter, quòd Doctor loquitur de modo qui inest obiecto intelligibili: modò nulla secunda intentio inest formaliter non enti, vt supra dixi. Et posito quòd aliqua secunda intentio possit inesse formaliter non enti, tunc dico quòd illa quæ formaliter inest, non erit contradictoria non enti, propter impossibilitatem contradictoriorum.

6.

Ad aliud dico primò, quòd vnum contradictorium non est ratio formalis cognoscendi aliud, cum vnum non includat aliud virtualiter. Dico secundò, quòd aliud est esse rationem formalem cognoscendi; & aliud esse modum cognoscendi, quia primo modo notatur ratio formalis principij, vt diffusè expositum est *in primo, d. 3. q. 7. & in 2. diff. 3.* Secundo modo non notatur aliqua ratio principij productiuæ, vt patet quando natura communis cognoscitur sub modo vniuersali, talis vniuersalitas nullam rationem principij productiuæ habet. Et sic posito quòd vnum contradictorium sit formalis ratio cognoscendi aliud, tamen ex hoc non sequitur quòd sit modus obiecti cognoscibilis.

Ad instantias contra tertium dubium. Ad primam dico breuiter quòd etsi vnum contradictorium sit verè aliquid, tamen includens contradictoria in se nihil est simpliciter, quia impossibile est aliquid constitui in esse ex duobus omnino impossibilibus: & sic intelligit Doctor.

Ad secundam instantiam patet responso ex supradictis, quomodo scilicet includens contradictoria possit cognosci & quomodo dicatur habere rationem obiecti, & quomodo non.

c. Alio modo dicitur nihil quod nec est, nec esse potest aliquod ens extra animam. Ex hoc sequitur quòd omnis secunda intentio & omnis relatio rationis sint hoc modo nihil, cum eis simpliciter repugnet posse habere esse extra animam, siue esse reale: omnia enim ista præcisè dependent ab actu collatiuo alienius potentie, vel intellectus, vel voluntatis, vel imaginatiuæ, vel alterius potentie comparatiuæ, de quibus vide Doctorem *in primo, d. 45.*

7.

Si dicatur, quòd hoc modo homo ab æterno erit nihil, quia vt tantum habet esse cognitum ab intellectu diuino, nec est ens extra intellectum, nec similiter potest esse: patet, quia repugnant, scilicet quòd esse cognitum formaliter possit formaliter esse ens reale, siue extra animam. Dico breuiter

Nota.

breviter quòd homo habens esse cognitum ab æterno ex tempore potest habere esse reale, & non intelligi quòd esse cognitum formaliter, possit formaliter esse ens reale, sed intelligi sic, quòd homini habenti præcisè esse cognitum ab æterno, siue etiam esse possibile non repugnat esse realis existentia ex tempore, & sic intelligitur Doctor in primo.

d *Ens ergo, vel res, isto primo modo accipitur communissime, &c.* Tota licet sequens vsque in finem articuli est clara, nec indiget alia expositione. Potest tamen esse aliquis difficultas in hoc quod dicit quòd *ens communissime acceptum potest poni primum obiectum intellectus*, quia in hoc videtur sibi contradicere. Tum, quia in primo, dist. 3. quest. 4. ponit præcisè ens reale esse primum obiectum intellectus: hoc idem in quodl. quest. 14. art. 2. Tum, quia in primo ubi supra ponit primum obiectum intellectus esse commune vniuocum; sed ens communissime acceptum non est vniuocum, vt patet per ipsum, qui vult quòd enti reali & enti rationis nihil sit commune vniuocum.

8.
Responsio.

Respondeo ad primum quòd Doctor in primo, loquitur de obiecto motiuo, vt ibi diffusè exposuit, hic autem loquitur de obiecto primo absolute sumpto, siue motiuo, siue terminatiuo.

Ad secundum, dico primò quòd Doctor in primo non ponit expresse primum obiectum intellectus esse commune vniuocum; sed dicit ipsum esse primum, vel primitate communitatis, vel primitate virtualitatis, vt ibi clarè exposuit: quia tamen in primo ponit illud esse ens reale, ponit etiam ipsum esse vniuocum. Hic verò ponit obiectum intellectus prout comprehendit omnia intelligibilia, siue sint entia realia, siue rationis, & vult dicere quòd primum obiectum intellectus

est communissime sumptum, pro quanto comprehendit sub se omnia entia realia & rationis, siue contineat vniuocè, siue æquiuocè, non est cura. Vide tamen, si placet, omnia quæ prolixè declaravi super primo Doctotis, dist. 3. q. 4.

Doctor in isto primo articulo ponit rem communissime acceptam pro re communi, tam enti reali quàm enti rationis. Secundò, ponit rem minus communissime acceptam pro re extra animam siue intellectum considerantem, & de hac re minus communissime loquitur Auicenna primo *Met. cap. 5.* scilicet, quòd illa quæ sunt communia omnibus generibus sunt ens, & res scilicet realis. Tertio ponit rem communiter, & accipit rem communiter vt distinguitur contra circumstantiam rei secundum Boëtium, & sic tantum ens absolutum dicitur res, vt sunt substantia, quantitas, & qualitas: alia verò septem Prædicamenta dicuntur circumstantia rei, quia septem Prædicamenta dicuntur habitudinem vnus ad aliud. Dicuntur enim circumstantia rei pro quò res absolute per illa dicuntur referri. Quarto ponit rem strictissime, & hoc modo accipit rem pro substantia, vt distinguitur contra accidens. Et sic accipit rem Philosophus 7. *Met. text. c. 2.* quæ autoritates patent in expositione primi d. 3. quest. 3. Quintò respondendo ad quæsitum dicit duo, Primò, quòd relatio originis in diuinis non est res, nec strictissime, nec communiter, vt patet, quia non est ens absolutum, sed est res minus communissime accepta, quia realis & extra animam cum oriatur ex natura rei positæ fundamentum, & terminum, & sic potest dici res vt circumstantia rei, vt supra dictum est. Secundò declarat quæ res sit, & dicit quòd est res non ad se, sed ad aliud. Patet articulus iste, qui videtur satis facillè præcipuè ex habitis in primo.

An relatio
originis in
diuinis sit
res.

S C H O L I V M.

Relatio vt comparata ad essentiam, est res dicto secundo modo sumpta. Primò, quia vt sic constituit cum essentia personam. Secundo, vt sic comparata, est ipsa relatio, vel si aliquid ei superueniens, non destruit eam, quia nulla habitudo destruit id, cui aduenit.

Art. 2. an
relatio cõ-
parata ad
essentiam,
sit res.
Relatio vt
comparatur
ad essen-
tiam, est
res.

DE secundo articulo; primò dicitur illud, quòd est reale. Secundò quantum pertinet ad Logicum consideratio huius propositionis: relatio vt comparatur ad essentiam est res.

Tertio patebit de compossibilitate, & impossibilitate istorum de quibus quæritur.

De primo dico, quòd relatio vt comparatur ad essentiam est res: quòd probatur sic: quando aliqua quocunque modo distincta, constituunt tertium, non constituunt illud, nisi vt aliquo modo se habent ad inuicem, vel aliquo modo vnjuntur: & hoc apparct de causis extrinsecis, quæ nunquam causant nisi aliquo modo concurrant ad causandum, & magis de causis intrinsecis, quæ non constituunt suppositum, nisi vt suo modo vniantur: essentia autem, & relatio, secundum omnes, constituunt personam, qualemcunque rationem habeant principij; ergo hoc est inquantum concurrunt, quod non posset esse nisi vt relatio est in essentia. Ex hoc habeo, quòd essentia, & relatio constituunt personam: non nisi vt relatio est in essentia, sed relationem esse in essentia est relationem habere comparisonem ad essentiam verissimam, quam potest habere citra considerationem intellectus; ergo relatio non constituit personam nisi vt comparata ad essentiam; sed non constituit personam, nisi vt res, alioquin persona vt constituta formaliter, non esset res; ergo relatio vt comparata ad essentiam est res.

Secundò sic: quia aut comparatio ad essentiam, est omnino ipsamet relatio, aut aliquid

9.

4.

5.

aliquid superueniens, siue rei, siue rationis, non curo quantum ad propositum. Si est omnino ipsamet, patet quod ipsa sit res ex primo articulo, & cum ipsamet sit sua comparatio ad essentiam; ergo ipsa vt comparata ad essentiam, est res. Si secundo modo, nulla habitudo adueniens cuiunque siue absoluto, siue respectiuo, siue etiam illa habitudo sit realis, siue rationis, destruit illud, cui aduenit, sed potius præsupponit: patet de intentionibus secundis, quæ non destruant rationes intentionum primarum quibus adueniunt: non ergo destruit illa realitas relationis per hoc, quod est comparata, & per consequens patet propositum. Ex hoc patet^s quæ res sit, quia ad quodcunque comparatur aliquid, ipsum est ipsum: nam secundum Philosophum primo Phyl. quod verè est nulli accidit, & esto quod substantia bouis comparata ad hominem, non sit substantia hominis; tamen semper est res, & quæ res est? substantia; & quæ substantia: bouis, quia ipsa est ipsa: sic hæc relatio, quæ essentialiter est ad alterum, nunquam est non res, nunquam etiam ipsa est nisi ipsamet res ad alterum, comparatio autem (vt dictum est) nunquam destruit realitatem propriam, sed præsupponit.

Habitudo non destruit id, cui aduenit.

Tex. 26. & 27.

COMMENTARIUS.

10. *Quomodo relatio sit res.*

DE secundo articulo. In isto secundo articulo tria intendit. Primò probat quod relatio, vt comparata ad essentiam, sit verè res. Secundò, ostendit quomodo ista propositio, scilicet relatio vt comparata ad essentiam est res, potest esse vera Logicè loquendo. Tertio ostendit quomodo relatio vt comparata ad essentiam possit dici ratio, & quomodo non.

De primo intento, probat intentum, & ratio prima stat in hoc; constituentia aliquod tertium necessariò vniuntur ad inuicem, & per consequens ad inuicem comparantur, sed relatio originis, & essentia constituunt personam, vt patet in 1. d. 26. 28. & hoc tenendo communem opinionem: ergo relatio originis, & essentia vniuntur in constituendo personam. Maior est nota, & probat per argumentum à minori de causis extrinsecis, quia si causa extrinsecè concurrentes ad aliquem effectum non producant illum, nisi priùs aliquo modo ad inuicem vniantur, ergo multò magis constituentia intrinsecè vniuntur. Tum vltra, sed essentia, & relatio non constituunt, nisi relatio sit in essentia, aliter non intelligerentur vnitri vt constituentia intrinsecè, vt patet in omnibus intrinsecè constituentibus, necesse est enim vnum esse in alio. Sed relationem esse in essentia est relationem comparari ad essentiam, loquendo de comparatione præter omne opus intellectus, &

per consequens relatio non constituit personam, nisi vt comparata ad essentiam, sed non constituit personam nisi vt res, alioquin persona vt constituta formaliter non esset res: ergo relatio vt comparata ad essentiam est res.

f. *Secundò* arguit ad idem. Et ratio stat in hoc: comparatio ad essentiam, aut est ipsamet relatio originis, aut aliquid superueniens. Si primò, patet ex primo articulo, quod est res. Si secundò, patet quod illud superueniens non tollit à relatione quin sit res, imò præsupponit ipsam relationem esse rem.

Deinde Doctor infert quæ res sit talis relatio originis, puta paternitas, etiam vt comparata ad essentiam, & dicit quod est ipsamet relatio, quia ad quodcunque comparatur aliquid, ipsum est ipsum; patet, quia comparatio talis, vel est ipsamet re comparata, vel aliquid superueniens, & omne tale præsupponit ipsam rem comparatam. Quod autem non sit res formaliter, loquendo de re, ad quam comparatur, patet, quia substantia bouis comparata ad hominem non est formaliter substantia hominis, sed est formaliter substantia bouis, sic similiter relatio originis, vt comparata ad essentiam non est formaliter ipsa essentia, sed est formaliter ipsamet relatio originis, & formaliter est res, quæ est ipsa relatio originis.

11.

Opinio aliorum.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thomæ & aliorum, relationes comparatas ad essentiam nullo modo distingui, bene tamen, vt vna comparatur ad aliam. Contra hoc primò, quia ab eodem habet res vnitatem, & distinctionem à quolibet alio, à quo habet entitatem. Secundò, qualibet relatio personalis in Diuinis, se ipsa est incommunicabilis: ergo seipsa differt ab essentia. Tertio, sequeretur personas, vt sunt in essentia, non distingui realiter. Circa hac vide Doct. 1. d. 11. ubi tractat illam questionem, si Spiritus sanctus non procederet à filio, an distingueretur ab eo.

D. Thom. 1. p. q. 35. art. 2. & Eg. de Roma. quodl. 1. q. 6. Et Henr. in sum. art. 60 q. 1. & quodl. 5. q. 1. Ratio enim in talis est etiam unitatis.

Hic tamen^h est alius modus dicendi de istis relationibus, qui talis est. Relatio comparationem importat, & ad oppositum, & ad fundamentum. Ex alio autem ordine habet, quod sit realis simpliciter, scilicet ex ordine ad fundamentum: ex alio, quod vna sit distincta ab alia, scilicet ex ordine ad oppositum. Primo modo essentia diuina est realitas omnium relationum diuinarum. Idèd secundum huius comparationem non differunt realiter, sed secundo modo, ergo, &c.

Contràⁱ illud, quo aliquod ens habet entitatem, eo, tanquam fundamento proximo unitatis, est vnum unitate correspondente tali entitati, & per consequens distinctum à quocunque ente non habente hanc unitatem, à quo ergo relatio est res in actu,

actu, extra suam causam, ab eo est distincta realiter à relatione quacunque, quæ non est ipsamet, siue quæ non est ens entitate propria ipsius.

Confirmatur ^k specialiter de relationibus in Diuinis: quia quælibet relatio, saltem personalis, seipsa formaliter est incommunicabilis, quod autem seipso formaliter est incommunicabilis, seipso formaliter à quocunque eomunicabili est distinctum: ergo relatio à quo habet suam realitatem, quæ formaliter est incommunicabilis, ab eo habet distinctionem.

Præterea. Si essentia, vt dicitur, est realitas omnium relationum, & idè secundum illam comparisonem non differunt realiter, ergo cum illa comparatio sit etiam in essentiam, sequitur quòd, vt sunt in essentia, non differunt realiter: ergo vt sunt in essentia, vel nullo modo differunt, quod omnino est irrationabile, vel sola ratione differunt, & si hoc, ergo constituta per ipsas vt sunt in essentia, sola ratione differunt. Personæ autem constituatur per ipsas, vt sunt in essentia, vt dictum est in prima ratione, ergo, &c.

An relatio nes comparata ad essentiam differant.

Quantum ergo ad istud ^l videtur rationabilis quòd ab eodem habeat, quòd sit realis, & quòd sit distincta à relatione opposita, & hoc intelligendo quomodocunque: nam non est intelligibile quòd sit realis, nisi sit realis habitudo ad oppositum, & sic realiter distincta ab opposito: nec ipsa potest esse realiter distincta ab opposito, nisi vt habitudo realis: & sic est res, eo modo quo sibi conuenit esse res: seipsa ergo formaliter est res, & seipsa formaliter est distincta ab opposito: à fundamento autem habet vtunque fundamentaliter, & radicaliter.

C O M M E N T A R I V S.

12. h **H**ic tamen est alius modus dicendi. Hic Doctor recitat opinionem Thomæ *parie 1. quest. 6. art. 2.* & opinionem Ægidij de Roma, *quodl. 4. quest. 6.* & Henrici *in sum. art. 6. q. 1. & quodl. 5. q. 1.* & dicit quòd relatio vt comparatur ad fundamentum est simpliciter realis, & sic relatio originis vt comparatur ad essentiam, vt ad fundamentum est simpliciter realis, eo quòd essentia est realitas omnium diuinum relationum, & hoc modo inter relationes diuinas nulla penitus est distinctio, cum vt sic, sint tantum res quæ est essentia diuina. Vt verò comparantur ad oppositum, tunc realiter distinguuntur, ita quòd paternitas, & filiatio vt comparantur ad essentiam diuinam, nullam habent distinctionem: vt verò comparantur ad inuicem realiter distinguuntur.

Scotus reprobat hanc opinionem.

i *Contra, illud quodlibet est ens, &c.* Hic Doctor reprobat hanc opinionem & intendit probare quòd relatio originis, vt comparata ad essentiam realiter distinguatur à relatione opposita, & quòd nullo modo habeat talem distinctionem ex comparatione ad oppositum. Et primo arguit sic: à quo paternitas habet vnitatem, ab eo habet quòd distinguatur à quocunque non habente talem vnitatem: sed paternitas in diuinis à sua propria realitate habet vnitatem sic incommunicabilem; est enim incommunicabilis formaliter sua propria entitate: patet, non enim est incommunicabilis entitate diuina, siue essentia diuina, cum ipsa sit formaliter communicabilis: nec est incommunicabilis realitate filiationis, quia tunc paternitas esset formaliter filiatio; habebit ergo vnitatem incommunicabilitatis, siue vnitatem personandi, sic à sua propria entitate, quæ entitas, vt supra dixi, est ipsamet paternitas; ergo ab eadem entitate habebit quòd distinguatur realiter à relatione opposita, & per consequens hoc non habebit per comparisonem ad oppositam, scilicet relationem, quia siue comparetur, siue non comparetur, semper sua propria entitate distinguatur ab opposita relatione originis.

Maior propositio tenet per hanc propositionem Doctoris in pluribus locis, præcipue *in pro-*

logo q. vltima, & d. 7. & 13. primi, scilicet quæ sunt principia essendi, eo modo quo sunt principia essendi, sunt etiam principia distinguendi; & sic quæ sunt principia intrinseca, & formalia dandi talem vnitatem sunt formalia principia distinguendi à quocunque non habente talè vnitatem.

^k *Confirmatur specialiter de relationibus in diuinis.* Hæc confirmatio clara est, & præsupponit vnum ostensum in primo, *d. 13. & 26.* scilicet, quòd relatio originis seipsa sit incommunicabilis, vide ibi quæ exposui.

Et loquitur hic de relationibus originis, quæ constituitur personas, quod dico propter relationem scilicet spirationem actiuam, quæ est relatio originis, cum mediante ipsa Pater, & Filius originent Spiritum sanctum, quæ est communicabilis Patri, & Filio. Hoc præmissis, patet ratio, quia quo aliquid est tale formaliter, eo formaliter habet vt distinguatur à non tali, sed paternitas seipsa in diuinis est simpliciter incommunicabilis, ergo seipsa distinguatur ab omni comunicabili, & sic seipsa distinguatur ab essentia diuina. Ex hac etiam confirmatione potest probari quòd paternitas realiter distinguatur à filiatione, & non per comparisonem ad seipsam, quia paternitas seipsa est incommunicabilis incommunicabilitate non competente, imò repugnante filiationi, vt patet; aliter Pater posset esse Filius in diuinis; ergo paternitas se ipsa distinguatur à filiatione non habente hanc incommunicabilitatem, & per consequens non distinguatur præcisè per comparisonem ad filiationem.

Relatio originis est incommunicabilis.

1. *Quantum ergo ad istud.* Hic Doctor quasi epilogoando, plura dicit. Primò, quòd relatio originis ab eodem habet quòd est realis, & quòd est distincta à relatione opposita: & hoc patet per illam propositionem suprascriptam, scilicet *quæ sunt principia essendi, sunt principia distinguendi.* Secundò dicit quòd non est intelligibile, quòd relatio originis sit realis & non sit realis habitudo ad oppositum; patet, si enim paternitas est realis, necessariò erit realis habitudo ad aliud; patet, quia relatio est habitudo ad aliud, & si in se formaliter

13.

14.

formaliter sit realis, etiam formaliter erit realis habitudo. Tertio ex quo relatio originis est realis habitudo ad oppositum, sequitur quod realiter erit distincta ab opposito, & per consequens seipsa formaliter erit distincta realiter ab opposito, cum formaliter sit realis habitudo ad oppositum, à quo realiter secundum omnes, distinguitur. Quarto insert quod relatio originis à fundamento habet utrumque fundamentaliter, & originaliter, id est, quod relatio originis habet ab essentia diuina & quod sit res & quod distinguitur realiter ab opposito, & habet fundamentaliter, quia ipsa est fundamentum omnium relationum diuinarum. Habet etiam originaliter, quia ipsa est origo omnium relationum originis; nam ab ipsa pullulat paternitas, non tamen tanquam à principio formali productio, & filiaris similiter pullulat à principio formali verè productio, quæ omnia prolixius exposui super primo, *dist. 28.*

se ex duobus, quorum vnum non constituit, sine alio constituyente, nisi vnum se habeat quasi materia, vel quasi potentia, & aliud quasi actus, vt patet discurrendo in omnibus simili modo constituentibus.

Secundò sequitur, quod omne quod est in essentia, vel saltem omnis relatio in essentia constituat personam: pater, quia bene sequitur, homo vt rationalis est risibilis, ergo omne rationale est risibile; ergo si relatio originis; vt est in essentia constituit personam, ergo omnis relatio originis in essentia constituit personam, & per consequens spiratio actiua, quæ est relatio originis constituit personam, quod est falsum.

Tertio sequitur quod paternitas erit pro aliquo instanti, sine termino; pater, quia si paternitas non constituit Patrem nisi sit in essentia, ergo paternitas prius est in essentia, quam sit Pater, & Filius posterius originem habet esse, & Pater prius origine, vt patet à Doctore in primo, *dist. 28.* & paternitas est prior patre, ergo in illo priori, cum non sit Filius, nullum terminum habebit, & tunc quæro quomodo paternitas sit prior Patre, quod erit difficile assignare, & tamen oportebit hoc assignare, si non constituit, nisi in essentia.

Quarto principaliter dubitatur de hoc, quod relatio personalis seipsa formaliter est incommunicabilis. Contra, quia ipsa communicatur personæ, patet, quia filiatio communicatur Filio per generationem, vt patet; ergo non est formaliter incommunicabilis. Tum etiam, quia communicatur essentiæ diuinæ per generationem Filii, tunc enim filius dicitur generari, quando per generationem filiatio est in essentia diuina; ergo per generationem communicatur essentiæ diuinæ, & per consequens si non est incommunicabilis formaliter, sequitur quod erit formaliter distincta ab essentia diuina, quod tamen Doctor *in 1. d. 2.* non expressè concedit, licet concedat quod sint non idem formaliter. Et quod sequatur patet, si paternitas seipsa formaliter est incommunicabilis, & essentia formaliter est communicabilis, ergo paternitas dicit distinctam formalitatem ab essentia diuina, vt patet intuitu.

Respondeo ad rationes harum difficultatum, & primò ad primam rationem primæ difficultatis. Et dico, quod quando partes constituentis tertium, causant illud, sicut materia, & forma causant compositum, & entitas compositi est alia realiter à partibus, tunc partes sunt priores ipso. Sed quando non causant, sed præcisè constituent, nec ex illis resultat tertium, tunc non sèper partes sunt priores, vt etiam patet de cõposito per accidens tenendo quod non sit aliud à partibus, tunc in eodem instanti, quo albedo est in subiecto, est etiam album. Sic in proposito dico, quod, persona diuina non dicit tertiam entitatem aliam ab essentia, & relatione, sed præcisè dicit relationem, & essentiam, ita quod in eodem instanti, quo relatio originis est in essentia, in eodem instanti est persona. Et cum dicitur, quod præsupponit vnionem. Dico, quod hoc verum est quando constitutum dicit aliud à partibus vnitis; sicut compositum per se; sed quando præcisè dicit vnionem constituentium, tunc non præsupponit

Tertia diff. cultas.

17. Quarta diff. cultas.

18.

Responsio ad difficultates. Ad primam.

15.

Difficultates notanda.

Prima difficultas.

Secunda difficultas.

In ista littera occurrunt nonnullæ difficultates. Prima, quia videtur concedere quod essentia diuina, & relatio non constituent suppositum diuinum, nisi ad inuicem vniantur, & hoc præter omne opus intellectus, vt apparet in littera. Contra, quia ex hoc videtur sequi plura inconuenientia, primò, quod in eodem instanti, quo paternitas est, non sit Pater: pater, quia prius erit paternitas quam Pater: pater, quia Pater præsupponit vnionem constituentium ipsum, vnio verò præsupponit extrema vnibilia.

Secundò, sequitur quod essentia diuina realiter poterit referri ad paternitatem, patet, quia inter ipsas est realis vnio, & sic secundum vnionem realiter poterit referri, & per consequens erit realiter distincta à paternitate, vt patet, *in primo, distinet. 5. quæst. 1.* quod est impossibile.

Tertio sequitur quod ante personam erit in diuinis relatio realis, quod est omnino inconueniens.

Secundò principaliter est, difficultas in hoc, quod dicit Doctor scilicet, quod relatio originis est in essentia diuina, quia tunc videtur sequi impossibilia. Primò, quod essentia diuina poterit realiter referri secundum relationem originis: pater, quia est impossibile esse relationem in aliquo, & non denominari ab illa.

Secundò sequitur, vel quod ipsa relatio erit actus essentiæ diuinæ actuans ipsam, vel contrahens ad esse incommunicabile, sicut etiam in nobis actus personalis contrahit naturam ad esse personale, & incommunicabile, & sic essentia diuina esset actu incommunicabilis, quod est impossibile.

Tertio sequitur, quod si est essentia diuina maxime paternitas, aut seipsa erit ibi, aut sit ibi ab aliquo alio: non primò, vt patet; nec secundo, quia tunc paternitas esset producta in essentia diuina, sicut etiam forma fit in materia, quia agens producit eam ibi,

16.

Tertio principaliter dubitatur de hoc, scilicet quod relatio originis non constituit personam, nisi vt ipsa relatio est in essentia. Et hoc videtur sequi, primò quod persona erit constituta ex actu, & potentia, cuius oppositum ostendit Doctor *in primo, di. 5. qu. 2.* Quod autem sequatur, patet, quia nunquam aliquod tertium constituitur per

nit talem vnionem. Et cūm dicitur, quòd vnio præsupponit extrema vniuibilia. Dico, quòd hoc verum est quando talis vnio dicit relationem realem inter extrema, sicut est vnio inter partes compositi per se, vel etiam inter partes compositi per accidens. Sed in proposito inter essentiam, & relationem originis nulla est vnio, quæ sit relatio, sed præcise ista vnio intelligitur ipsa relatio, vt perfectè in essentia diuina, ita quòd inter ipsam, & essentiam nulla cadat relatio, & hoc propter perfectam identitatem realem, quam habent inter se. Si dicatur, quòd si essent realiter distincta, tunc inter ipsa posset esse realis vnio, quæ esset relatio realis. Probo, vbi sunt quasi distincta, erit ibi quasi vnio. Patet per propositionem Doctoris supra *quæstione prima*, scilicet qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur, talis est vbi sola ratione distinguuntur.

19. Respondeo, & dico, quòd hoc fortè verum esset, si relatio esset in essentia, sicut actus perficiens, sed non sequitur quando ipsa est in essentia sicut actus personalis, vel sicut ratio subsistendi. Dico etiam, quòd si vnio, quæ est relatio, nominet imperfectionem, vel quasi imperfectionem, nullo modo posset esse inter essentiam, & relationem. Ad probationem dico, quòd si essent realiter distincta, inter illa non posset esse vnio, quæ sit relatio realis, & hoc propter infinitatem essentia diuinæ. & per consequens nec nunc posset esse quasi vnio vbi non distinguuntur realiter. Et quomodo propositio illa habeat veritatem, prolixè exposui in *prima quæstione quodlibet*.

Responsio ad secundam.

Ad secundam patet responsio, quia illa vnio inter essentiam, & relationem nullam relationem, nec realem, nec rationis dicit propter perfectam identitatem eorum, vt supra dixi. Similiter patet responsio ad tertiam rationem, quia talis vnio nullam relationem dicit.

Ad primam secundæ difficultatis, dico quòd ad hoc vt essentia possit denominari à tali relatione, necesse est quòd sit in essentia sicut actus perficiens, vel sicut forma informans: quando verò est in essentia subsistens in natura, in qua subsistit, vel sicut ratio subsistendi alicuius personæ subsistentis in tali natura diuina, tunc à tali relatione nullo modo denominatur, vt patet à Doctore in *primo, d. 5. qu. 2.* modo relatio originis est in essentia sicut subsistens, vel ratio subsistendi, &c. vt patet à Doctore in *primo, dist. 5. qu. 2. & dist. 26.*

Ad secundam, patet quomodo relatio non est in essentia, sicut actus actiuus aliquo modo, cūm essentia ex se sit in vltima, & perfectissima actualitate, vt patet à Doctore in *primo, dist. 25. 26. & qu. 1. quodlibet*. nec similiter contrahit ipsam ad esse incommunicabile, quia aliter, vt in Patre amplius non posset communicari Filio. Et cūm probatur de natura creata. Dico, quòd non est simile, quia nulla natura creata singularis est pluribus comunicabilis, & in vna natura creata singulari tantum est vna ratio suppositalis: natura verò diuina, etiam singularissima propter sui infinitatem, est pluribus incommunicabilis, vt ostendit Doctor in *primo, distinct. 2. & sin-*

gulariter *distinct. 28.* & sic in ipsa simul sunt plures relationes originis incommunicabiles formaliter.

Ad tertiam dico, quòd paternitas est in essentia diuina seipsa formaliter, originatiuè verò est ibi ab essentia diuina, vt patet à Doctore in *primo, dist. 28.* sicut etiam albedo est seipsa formaliter in pariete, cūm sit forma ipsius causatiuè, siue effectiuè est ibi à causante illam in pariete. Cūm dicitur, quòd si essentia diuina ab ipsa essentia, tunc esset producta ab essentia. Dico, quòd non esset producta, quia tunc esset realiter distincta ab ipsa, sed esset ab ipsa quasi pullulatiuè, vel quasi originatiuè, sicut etiam alia attributa sunt originatiuè ab essentia, & in essentia diuina, vt patet à Doctore in *primo, dist. 8. q. penult. & in quodlibet, quæst. 1.*

Responsio ad tertiam.

Ad primam tertie difficultatis dico, quòd bene concluderet si relatio esset in essentia vt actus perficiens, vel vt forma informans, quia tunc essentia haberet rationem materiae, vel quasi materiae, vel potentia, vel quasi potentia: sed non est sic ibi, sed est ibi tantum, vt actus personalis, siue vt ratio subsistendi, vt supra dixi.

Ad secundam dico, quòd ly *vt* stat specificatiuè, & non reduplicatiuè. Et vltra dictum Doctoris sic intelligitur, quòd relatio originis non constituit nisi sit in essentia.

Ad tertiam dico, quòd in eodem instanti, quo paternitas est in essentia Pater est, & non prius est paternitas in essentia, quam Pater sit, vt supra dixi.

Ad primam quartæ difficultatis dico primò, quòd non communicatur personæ proprie loquendo quasi tunc persona præexistat, cui communicatur, vt patet à Doctore in *primo, distinct. 5. quæst. 2.* Secundò dico, quòd posito etiam quòd personæ communicetur, adhuc est simpliciter incommunicabilis, quia ex hoc intelligitur simpliciter incommunicabilis, quia constituit suppositum simpliciter incommunicabile, & ideo magis conceditur quòd est ratio incommunicabilitatis illi, quem constituit.

Ad secundam patet responsio, quia proprie non communicatur essentia, cūm sit in ipsa, vt ratio suppositalis, siue personalis. De huiusmodi materia vide quæ dixi in *primo, dist. 2. par. 2. & in tertio, dist. 1.*

Ad vltimam dico primò, quòd nullum apparet inconueniens, ipsam formaliter distingui ab essentia diuina, vt patet à Doctore in *primo, dist. 8. quæst. penult.* Dico secundo sustinendo dictum Doctoris in *1. d. 2.* quòd non sequitur ipsam formaliter distingui, vt patet in simili de essentia diuina, & modo intrinseco, puta infinitate, arguendo sic: Infinitas formaliter est gradus intrinsecus essentia diuinæ; essentia diuina formaliter non est gradus intrinsecus; ergo essentia diuina, & infinitas dicunt distinctas formalitates. Non sequitur, quia gradus intrinsecus, et si non sit idem formaliter essentia diuinæ, tamen ex hoc non dicit distinctam formalitatem ab essentia diuina, vt patet à Doctore in *primo, dist. 8. quæst. 1. principali.*

Responsio ad quartam.

SCHOLIVM.

Explicat optimè sensum specificatiuum, & reduplicatiuum, & quomodo hæc, relatio, vt comparata ad essentiam est res, sit vera primo modo, non secundo modo, de reduplicatiue, & specificatione, vide ipsum 3. d. 11. q. 1.

7. **Q**uantùm autem ad Logicam^m ista propositio: *relatio comparata ad essentiam, est res*, videtur distinguenda, quia ista, *inquantum*, vel *secundum quòd*, vel *vt*, dupliciter accipiuntur: aliquando enim hæc dictiones notant rationem accipiendi illud quod determinatur per ipsam: aliquando etiam non solum hoc, sed propriè important causalitatem respectu inhærentiæ prædicati. Exemplum, motus est actus entis in potentia, secundum quòd in potentia, *ly secundum quòd*, importat rationem, secundum quam motus est actus mobilis, quia cum sint in mobili duæ rationes: est enim in actu, & est in potentia ad aliud: motus est actus eius, vt considerati in potentia: nec tamen ibi hoc, quod est, *secundum quòd est in potentia*, notat causam inhærentiæ prædicati, quia quando sic accipitur, infert vniuersalem secundum Philosophum 1. Priorum, vt iustitia est bonum *secundum quòd* bonum, sequitur secundum ipsum, ergo iustitia est omne bonum, & planius à parte subiecti, vt si homo *secundum quòd* rationale, intelligit, sequitur, quòd omne rationale intelligit. Hoc modo etiam, quando idem ponitur determinatio sui ipsius mediante hac dictione *inquantum*.

ly inquantum sumitur specificatiue.

3. *Phys. tex. com. 9. & 10.*

Definitio motus explicatur. Cap. 33.

8. In primo ergo sensu consideratur præcisa ratio ipsius, quod determinatur: in alio sensu notatur, quòd relatio reduplicati sit ratio inhærentiæ prædicati cum subiecto. Primo modo dicimus, quòd homo consideratus *inquantum* homo, est præcisissimè consideratus: secundo modo, homo *secundum quòd* homo est rationalis: quia quod consequitur reduplicatiue, est ratio inhærentiæ prædicati: & etiam concedi potest quòd homo *secundum quòd* homo, est risibilis: & est ibi causa inhærentiæ in secundo modo dicendi per se.

Quod sequitur reduplicatiue est ratio inhærentiæ prædicati.

Ad propositum, cum dico quòd relatio, vt comparata ad essentiam diuinam, est res: potest intelligi dupliciter. Primo modo vt relationi consideratæ sub tali comparatione conueniat hoc prædicatum *res*: Vel secundo modo, quòd illa comparatio sit ratio inhærentiæ huius prædicati, quod est *res*: secundo modo propositio est falsa: quia illa comparatio ad essentiam est sola comparatio rationis. Est enim inter extrema non distincta realiter, relationem, scilicet & essentiam, quæ tamen potest intellectus comparare, & ita est inter ea relatio. Non ergo de isto intellectu loquimur, sed de primo, & tunc est sensus, quòd paternitas non solum præcisè accepta, secundum quòd paternitas: sed etiam secundum quòd considerata sub ista ratione, vt comparatur ad essentiam, vel vt est in essentia, est res, quia ista comparatio non minuit nec destruit paternitatem esse rem; sed præsupponit, sicut præcedit secunda ratio ad conclusionem secundi articuli. Exemplum, *homo vt risibilis intelligit*, hæc non est vera sic, quòd risibilitas sit causa inhærentiæ prædicati: sed sic est vera, quòd homini considerato sub ratione risibilis non repugnat hoc prædicatum *intelligere*, sed conuenit. Et isto modo quæcunque determinatio sub qua consideratur subiectum, quæ tamen non excludit prædicatum, non falsificat propositionem, in qua prædicatum dicitur de subiecto sic determinato.

Homo vt risibilis intelligit explicatur.

COMMENTARIUS.

21. **Q**uantùm autem ad Logicam. In isto secundo articulo principali, scilicet secundum considerationem Logicam quomodo ista propositio sit vera, *Relatio originis, vt comparata ad essentiam est res*. Dicit Doctor quòd *ly vt*, siue *inquantum*, siue *secundum quòd*, & huiusmodi, quæ sunt dictiones reduplicatiue, possunt dupliciter accipi. Aliquando enim notant rationem accipiendi illud, quòd determinatur per ipsas dictiones, & tunc accipiuntur specificatiue, quia tantum specificatur ratio formalis illius, quòd determinatur per ipsas. Sicut dicimus, homo inquantum albus est

Dictiones possunt dupliciter accipi.

Scoti Oper. som. X I I.

risibilis, id est, quòd homini albo, vel sub ratione quæ albus non repugnat risibilitas. Aliquando vltra quod notent rationem formalem illius, quod determinat, etiã propriè importat causalitatem inhærentiæ prædicati ad subiectum, sicut hîc, homo inquantum rationalis est risibilis, *ly rationale*, quod determinatur per *ly inquantum* non tantum accipitur specificatiue, sed etiam reduplicatiue, id est, non tantum specificatur ratio formalis illius, sed etiam illa ratio formalis est causa præcisa, & adæquata quòd risibile inhæreat homini: quando ergo accipitur reduplicatiue,

duplicatione, semper in tali determinato notatur causa præcisa, & adæquata respectu inhærentiæ prædicari ad subiectum. Et idè quando dicit Aristoteles 1. *Physic. tex. commen. 6. & 10.* quòd motus est actus entis in potentia, secundum quod in potentia, ly *secundum quòd* specificat rationem secundum quam motus est actus mobilis, quia cum sint in mobili duæ rationes, est enim in actu, scilicet in se est ens in actu, & est in potentia ad aliud: & sic accipitur specificatiue, & est sensus, motus est actus entis in actu considerari ut est in potentia ad aliud; non autem accipitur reduplicatiue ly *secundum quod in potentia*, quia tunc sequeretur, quòd esse in potentia vniuersaliter verificaretur de motu, quòd est falsum, & patet per Philosophum primo *Priorum* qui sic arguit: *Iustitia est bonum secundum quòd bonum: ergo iustitia est omne bonum.* si enim est bonum in quantum bonum reduplicatiue, quæ reduplicatio notat vniuersalitatem illius, quòd reduplicat, sequitur quòd erit omne bonum.

22. Et planius à parte subiecti, &c. Vult dicere, quòd aliquando reduplicatum ponitur à parte prædicati, ut iustitia est bonum in quantum

bonum. Aliquando à parte subiecti, ut homo secundum quod rationale est intelligens. Aliquando idem est determinatio sui ipsius mediante inquantum, ut homo in quantum homo est rationalis; vel homo in quantum homo est risibilis. Et his tribus modis potest accipi specificatiue tantum, & aliquando specificatiue simul, & reduplicatiue. In primo sensu consideratur præcisè ratio ipsius reduplicati, ut homo consideratus in quantum homo est præcisissimè consideratus, quia ut sic, præcisè consideratur homo. Similiter si diceretur homo in quantum homo est albus, ut etiam supra exposui. Sed in secundo sensu, scilicet reduplicatiue homo in quantum homo est rationalis, quia homo sequens reduplicationem est ratio inhærentiæ prædicati, id est, quòd est ratio quare prædicatum inhæreat subiecto in primo modo dicendi per se, & ratio est, quia homo identificat sibi rationale formaliter, & non e contra, ut exposui in primo *dist. 2.* Quòd benè nota. Similiter hîc, homo in quantum homo est risibilis, ly *homo* sequens reduplicationem stat reduplicatiue, quia est causa inhærentiæ prædicati ad subiectum, & hoc in secundo modo dicendi per se.

S C H O L I V M.

Paternitas dupliciter potest dici ratio. Primò, ut modus essentia. Secundò, ut comparatur ad eam, est tamen in se res, & etiam ut comparatur ad essentiam: sed magis vnitatè dicitur res, ut comparatur ad oppositum, quia ipsamet est hæc comparatio, & ratio ut comparatur ad essentiam, quia respectu huius est modus, non respectu illius: ut comparatur ad oppositum est realis, ut ad essentiam est rationis.

EX istis patere potest illud, quòd quæritur. Sed oportet primò videre intellectû huius quòd dicitur, quòd relatio est ratio. Nâ quòd aliquid dicatur *ratio*, potest ad propositum intelligi dupliciter. Vno modo, quia est modus illius, cui comparatur, & non res tali realitate, sicut Boëtius vocat habitudines circumstantias, & non res: quia non habent talem realitatem, qualem habent illæ, quarum sunt circumstantiæ: & quanto aliquid recedit à realitate perfecta, tanto magis accedit ad rationem. Alio modo aliquid, ut accipitur sub ratione formaliter, potest dici ratio, vel ens rationis, sicut si homo ut vniuersale, dicatur esse ratio, pro quanto consideratur sub vniuersalitatæ, quæ est per se ratio. Istis duobus modis potest concedi, quòd relatio ut comparatur ad essentiam est ratio, quia est modus circa essentiam, & non habet talem entitatem formaliter, qualem habet essentia: sed est quasi circumstantia respectu eius; & etiam cum dico, ut comparatur ad essentiam, hæc comparatio (ut dictum est) importat respectû rationis, & sub ea consideratur paternitas, & pro tanto paternitas, ut comparatur ad essentiam, est ens rationis, quia acceptum sub ratione.

Sed siue sic, siue sic, sic dicatur, quòd paternitas ut cõparatur ad essentiã est ratio, non tollitur, quin paternitas sit res, quia quantum ad primum, ipsa suo modo est res, scilicet res ad aliud: licet dicatur ratio respectu rei ad se. Quantum ad secundum, ipsa considerata sub ratione, quæ est comparatio ad essentiam, dicitur ratio, quia illud sub quo consideratur non habet entitatem ex se, ipsa tamen est res, quia illud sub quo consideratur non destruit realitatem eius, sed ipsam præsupponit: comparatio enim alicuius ad alterum præsupponit entitatem secundum se,

Ex hoc patet, quòd ista stant simul, quòd ipsa relatio comparata ad essentiam sit ratio, scilicet duplici modo prædicto, & tamen quòd ipsa, ut comparatur ad essentiam, sit res, sicut iam dictum est. Stat etiam quòd ipsa comparata ad oppositum sit res: quia ipsamet est cõparatio ad oppositum, & ipsamet est ipsa res, quæ est talis cõparatio, & magis vnitatè dicitur res, ut cõparata ad oppositum, & ratio ut comparatur ad essentiã: quia ut cõparatur ad oppositum, est æquè & similis entitas cõ opposito, nec respectu eius habet rationem modi, sicut nec è cõuerso. Similiter ipsa est cõparatio sui ad oppositum: Et idè cum dicitur, cõparata, non cõsideratur sub aliqua ratione, quæ propriè dicatur ratio: non enim est aliud paternitas, ut cõparatur ad filiationem,

quam

1. *Tri. c. 10.*

Ratio dupliciter sumitur.

Relatio ut comparatur ad essentiã potest esse realis, vel rationis.

Relatio ut comparata ad essentiam, & ad oppositum, est res, sed aliter & aliter.

9.

10.

quàm paternitas vt comparata ad filiationem, & hoc est in speciali paternitas vt est paternitas. Stat ergo simul quòd paternitas, vt comparata ad oppositum, sit res, nò tamẽ eo modo, quo vt comparatur ad essentiã, est res, sed vt comparata ad oppositum est res istis duobus modis: quia similis entitatis distinctæ, cõtra modum, & est res nò accepta siue cõsiderata formaliter sub ratione, & quòd ipsa comparata ad essentiã sit ratio, propter duo opposita, quia, scilicet modus essentiæ, & quia accepta sub ratione, quæ est ipsa comparatio ad essentiã tamen utroque modo, & vt comparatur ad oppositum, & vt comparatur ad essentiã, est res, & eadem res: quia ipsa met est comparatio realis, vt probatum est.

COMMENTARIUS.

23. **E**X istis patere potest illud quod quaeritur, scilicet quomodo relatio, vt comparata ad essentiã dicatur ratio. Et plura dicit in ista litera, quæ non indigent expositione. Primum *aliquid potest dici ratio dupliciter. Primum, quia est modus alicuius, comparatur, &c.* Et hoc modo relatio originis, vt comparata ad essentiã potest dici ratio, quia est modus eius, & non est res tali realitate, cum ipsa sit tantum habitudo, & essentiã entitas absoluta. Secundo dicitur ratio, vt accipitur sub ratione formaliter; sicut homo dicitur species pro quanto consideratur sub intentione speciei. Et hoc modo relatio originis, vt comparatur per intellectum potest dici ratio, quia vt sic consideratur sub ente rationis, quia dicit esse comparatum. Secundo principaliter dicit, quòd relatio originis, vt comparata ad essentiã, licet dicatur ratio his duobus modis, tamen vt comparata semper est res, quia talis comparatio non tollit à relatione, quin sit vera res; imò præsupponit eam; comparatio enim vnus ad aliud præsupponit entitatem secundum se. Tertio dicit, quòd *magis vstatè dicitur res, vt comparata ad oppositum, & ratio, vt comparatur ad essentiã, &c.* Quarto dicit quòd relatio originis, vt comparata ad essentiã dicit relationem, siue respectum rationis.

Dubium.

Dubitarur de hoc, non enim videtur quòd relatio originis dicat relationem rationis, quia sunt eadem perfecta identitate reali, scilicet essentiã, & relatio originis; ergo relatio non dicit relationem rationis terminatam ad essentiã, patet per Doctorem *quæst. 14. quodlib. artic. 3.* qui vult quòd cognitio beata in intellectu diuino

nullam relationem, nec realem, nec rationis includat, propter perfectam identitatem realem actus beatifici ad obiectum beatificum; ergo sic erit in proposito.

Solutio.

Respondeo, quòd Doctor non negaret quin actus beatificus intellectus diuini diceret relationem rationis, si ab intellectu diuino comparatur ad obiectum beatificum, cum omnis comparatio per actum intellectus sit respectus rationis, vt patet à Doctore in pluribus locis. Sed negat ibi relationem tam realem, quàm rationis, qualis est in actu intellectus nostri ad obiectum; quia si actus intellectus nostri terminatur ad rem existentem, inquantum existens, sicut in cognitione intuitiua, tunc talis actus includit relationem realem, quæ est inter extrema realia, & realiter distincta, & oritur ex natura extremorum. Si verò actus intellectus nostri terminetur ad rem non existentem inquantum non existens, vt in cognitione abstractiua, talis actus includit relationem rationis, quia non terminatur ad rem existentem, vt existens; omnis enim relatio, quæ est inter extrema non existentia, vel etiam si alterum existat, & alterum non, semper est relatio rationis, vt patet à Doctore. ibi. In proposito aurem, quia actus beatificus intellectus diuini terminatur ad obiectum beatificum perfectissime existens, vt existens, & idem actus est perfecte idem tali obiecto, idè nullam relationem includit, nec realem, nec rationis; & hoc modo loquitur Doctor ibi. Si modo intellectus comparat actum beatificum, vt cognitum, ad obiectum beatificum, vt cognitum; tunc esset relatio rationis.

SCHOLIUM.

Obicit contra dicta. Primum, si relatio vt comparata ad essentiã est res; ergo res ad alterum, ergo ipsa essentiã erit res ad alterum: sicut sequitur; homo vt rationale intelligit, ergo rationale intelligit. Secundo, quia sequitur in relatione creata, vt comparatur ad suum fundamentum, dari processum. Tertio, propria realitas relationis in diuinis est substantialis: ergo & ad se. Ad primum patet per supradicta, num. 4. de sensu specificatiuo & reduplicatiuo; & assertur præclara doctrina. Assignat rationem; quare sicut in creatis susceptiuum denominatur à forma, vt cum dicitur, corpus est animatum, non sic quasi susceptiuum in diuinis à quasi forma, vt essentiã à generatione actiua; quia est indifferens ad oppositam formam, quod in creaturis non currit.

Artic. 3.
Dub. cōtra
supradicta
dissoluan-
tur.

DE Tertio articulo p arguitur contra prædicta. Primò sic. Si relatio comparata ad essentiam est res: aut ergo ad se, aut ad alterum; quòd relatio sit res ad se qualitercunque, videtur includere contradictionem; ergo vt comparata ad essentiam est res ad alterum: sed vt comparatur ad essentiam est idem quod essentia: ergo relatio, vt idem est essentia, vel vt est essentia, est res ad alterum, & tunc vltra: ergo essentia est res ad alterum. Ista consequentia probatur per simile: quia si homo secundum quòd rationale, intelligit: ergo rationale intelligit: & ratione etiam, quia prædicatum, quòd conuenit alicui per rationem alicuius, priùs conuenit rei.

Item, si relatio vt comparata ad quodcunque, sit res proprià realitate: ergo similiter relatio in creatura, vt comparatur ad fundamentum, est res proprià realitate, & non præciè realitate fundamenti: ergo est ibi accidens proprià accidentalitate; quia non est ibi substantia, & tunc sequitur, quòd alia est accidentalitas relationis in creatura: & accidentalitas absoluti, in quo fundatur, & sic videtur sequi processus in infinitum, quia illa accidentalitas relationis habet propriam realitatem, & non nisi accidentalem; ergo habet propriam accidentalitatem, & de illa similiter, & sic in infinitum.

Consimiliter, in diuinis si habet propriam realitatem, vt cōparatur ad essentiam: ergo illa est substantialis vel accidentalis: non accidentalis: quia nullum accidentale est in Deo. 5. de Trin. cap. 5. ergo habet propriam substantialitatem. Et tunc Pater paternitate habebit esse per se, quod est inconueniens, quia tunc erunt in diuinis tria per se esse, quia tres relationes: cum ramen non sit ibi nisi vnicum per se esse, secundum Beatum Augustinum 7. de Trinitate cap. 6. dicentem, quòd substantia est, quo Pater est: & quo filius, similiter habet esse, licet non sit quo Pater est Pater.

Respondeo, ad primum patet in secundo articulo de distinctione istius propositionis, relatio, vt comparatur ad essentiam, est res: quia vera est, prout ly, vt, vel inquantum, denotat determinationem, vel specificationem, siue determinatam acceptio-nem paternitatis sub ista ratione, quæ est comparatio ad essentiam. Non est autem vera prout denotat causalitatem inhærentiæ prædicati ad subiectum. In primo ergo intellectu, quando quæritur, quæ res sit, dici potest, quòd est res ad alterum, quia comparatio ad essentiam non facit, quòd paternitati repugnat sua propria realitas, quæ est realitas ad alterum: nec tamen est sic intelligendum, quòd paternitas comparata ad † diuinitatem, sit res ad alterum: ita quòd alterum sit diuinitas, vt sit sensus: Paternitas est res ad diuinitatem, sed est sensus: Paternitas comparata ad essentiam, est res rationis, & in se res ad alterum, scilicet ad Filium, quia qui comparat paternitatem ad diuinitatem, excludendo Filium, vel non includendo Filium, non comparat paternitatem, nisi habeat duo contradictoria in intellectu suo, cum paternitas, secundum illud quod est, sit per se ad Filium. Et licet paternitas non sit seipsa comparata ad diuinitatem, sed ad Filium, vt ad correlatiuum, tamen paternitatem ipsam, includendo esse ad Filium, potest intellectus comparare ad diuinitatem: quia intellectus potest aliquid comparare per actum suum ad illud, quod non est eius per se correlatiuum ex natura rei. Secundum hunc intellectum, potest dici, quòd paternitas, vt comparata ad essentiam, est res ad alterum.

Et cum inferitur, ergo vt est essentia, vel vt idem essentia, est res ad alterum, concedatur in simili intellectu.

Et vltra, cum dicitur ergo essentia est res ad alterum.

Respondeo, hoc potest intelligi dupliciter, per identitatem, vel formaliter. Primo modo posset concedi, & est sensus dicti, quòd diuinitas est res, quæ est ad alterum: quia est paternitas: non autem est concedendum formaliter, quòd diuinitas secundum suam formam sit ad alterum. Sed quia in antecedente fuit prædicatio formalis dicendo. Paternitas, vt comparatur ad essentiam, est res ad alterum, idè si inferatur similis prædicatio in consequente, quòd diuinitas est formaliter ad alterum, neganda est consequentia, quia non oportet quòd prædicatum eo modo conueniat determinationi, quo conuenit alicui intellecto sub tali determinatione, quando illa determinatio non notatur esse ratio inhærentiæ prædicati ad subiectum, sicut hic. Et per hoc patet ad probationes consequentiæ Homo secundum quòd rationalis, &c.

Ista

Paternitas, vt cōparata ad essentiam, est res ad alterum exponitur.

Essentia aliquo sensu est res ad alterum. Prædicatum nõ necessariò conuenit determinationi eo modo quo determinato.

11.

12.

13.

Ista consequentia tenet prout, ly *secundum quod*, notat causalitatem inhærentiæ prædicati ad subiectum; sic autem non accipitur in proposito hoc, quod dicitur, *vt comparatur ad essentiam*; & similiter ad probationem sequentem: esto quod prædicatum verius insit illi, quod est ratio inhærentiæ alij, hoc non habetur nisi secundum quod, ly *secundum quod*, tenetur propriè, reduplicatiuè. Hic autem non sic accipitur (vt dictum est) in illa distinctione Logica in secundo articulo.

Sed si obiiciatur quia illud, quod est in aliquo formaliter, potest illud denominare, ergo si relatio, vt comparata ad essentiam, sit in essentia, essentia potest denominari à relatione, & per consequens essentia formaliter refertur ad aliud.

14. Respondeo aliqua, denominatiua, vel concreta, prædicantur de aliquibus, primo modo per se: aliqua de aliquo per se, secundo modo, siue per accidens; de composito quidem ex susceptiuo & forma prædicatur denominatiuum siue concretum formæ per se primo modo, specialiter si subiectum est per se vnum, quantum ad conceptum, sicut homo dicitur rationalis, siue animatus per se primò, sed corpus, quod est altera pars compositi, dicitur denominatiuè animatum, propriè tamen, siue per se secundo modo, siue per accidens: quia illud non est totum includens formam, sed susceptiuum recipiens formam. Vbicunque ergo est aliqua forma, oportet dare prædicationem formalem de toto, quæ est per se primo modo. Etiam in creaturis, oportet dare communiter prædicationem, quæ sit propriè denominatiua formæ susceptiuo. In diuinis prima prædicatio non negatur: nam Pater generat, siue generans generat, Pater est quasi compositum includens, quasi essentialiter, formam illam, quæ de ipso prædicatur, sed denominatiuam prædicationem, quasi formæ, de quasi susceptiuo non oportet dare ibi.

Concretum dicitur per se primo, de composito ex susceptiuo, & forma, sed per se secundo de susceptiuo.

Hoc declaratur auctoritate, & ratione. Ratione sic, quod intelligitur ibi quasi susceptiuum formæ, est illimitatum ad oppositas formas vel relationes; & tamen non distinguitur ab eis. Quod autem denominatur à forma aliqua, denotatur per hoc esse distinctum ab opposito: quia ergo hinc non est susceptiuum proprium formæ, sed commune sibi, & opposito, & forma talis denominari non posset nisi proprium susceptiuum: quia non nisi distinctum ab opposito, idè nulla est prædicatio denominationis relationum de susceptiuo.

Denominatum per formam denotatur distinguendo ab opposito.

Hoc confirmatur per Damascenum *lib. 1. cap. 5.* vbi vult, quod relationes determinant hypostasies non naturam. Notantur ergo illud determinare, de quo prædicantur in concreto, quia notantur illud comparare ad oppositum, & distinguere ab opposito.

Ad formam ergo rationis, quando accipitur, relatio est in essentia, ergo essentia potest denominari à relatione, non sequitur. Et ratio dicta est, & cum dicitur: omnis forma potest denominare illud, in quo est, extendendo denominationem ad prædicationem denominatiuam essentialiẽ in concreto, sicut homo est animatus, & ad denominationem propriè dictam, sicut homo est risibilis, vel lignum est album, vel homo intelligit; concedi potest, quod omnis forma aliquo istorum modorum denominat illud, in quo est, quia ad minus de composito prædicatur in concreto, licet illud sit, extendendo denominationem: sed si tu accipias, de illo, in quo est, vt in susceptiuo, prædicatum prædicatur propriè denominatiuè, negandum est: nisi illud susceptiuum sit limitatum, vel nisi prædicatio illa denominatiua importet subiectum esse proprium, & distinctum ab opposito.

Relatio est in essentia, tamen non denominatur ab ea.

S C H O L I V M.

25. **D**E tercio articulo principali, in quo mouentur dubia contra prædicta in primo, & secundo articulo. Et primò arguit, probanda quod relatio originis, vt comparata ad essentiam non sit res; Et ratio prima stat in hoc, si est res, erit res ad alterum, patet, quia non est absoluta, vt supra patuit; sed vt comparata ad essentiam est idem quod essentia, ergo essentia erit res ad alterum, quod est falsum. Quod autem sequatur hoc, patet in simili, quia bene sequitur, homo

Quomodo relatio non sit res.

inquantum rationalis intelligit, ergo rationale intelligit; ergo erit similiter hæc consequentia bona, relatio vt comparata ad essentiam est res ad alterum; ergo essentia erit res ad alterum. Patet etiam hæc consequentia per rationem, quia prædicatum, quod conuenit alicui per rationem alicuius, conuenit prius ei, sicut intelligere conuenit homini per rationale; ergo prius conuenit rationali: modò cum terminus reduplicatus sit ratio quod prædicatum conueniat subiecto,

sequitur quod tale prædicatum prius conueniat termino reduplicato. Sic in proposito, quia terminus reduplicatus est essentia, cum dicitur, relatio originis, vt comparata ad essentiam est res ad alterum.

26. *q. Et cum ultra queritur, aut est res ad se, aut ad alterum.*

Dico, quod vt comparata ad essentiam est res ad alterum, sic intelligendo, quod vt comparata ad essentiam est res rationis, quia vt comparata, & in se, est res verò realis ad alterum, accipiendo ly *alterum* pro Filio, & non pro essentia, quia non refertur ad essentiam, sed ad Filium, quia qui comparat paternitatem ad essentiam excludendo Filium, non comparat paternitatem, nisi habeat duo contradictoria in intellectu suo, cum paternitas secundum illud quod est, sit per se ad Filium; est enim manifesta contradictio quod sit paternitas, & non sit ad Filium, sicut est manifesta contradictio, scilicet quod sit relatio, & non sit ad aliud, vel vt ad terminum, vel vt ad correlatiuum. Et ultra cum infertur: si paternitas est res ad alterum, ergo vt est essentia, vel idem essentia erit res ad alterum, conceditur; sed postea negatur quod essentia sit ad alterum. Et cum probatur per simile de rationali,

Aduerte.

Dico, quod ibi *inquantum* stat reduplicatiue, notatur enim ibi, quod rationale sit causa inherentiæ prædicati ad subiectum. Hic autem tantum stat specificatiue, & ideò non sequitur, ergo essentia est ad alterum, sicut nec hic, homo inquantum albus est rationalis, ergo album est rationale: non sequitur, quia ly *inquantum* stat tantum specificatiue. Ex hoc etiam patet ad aliam probationem, per rationem, scilicet quod conuenit alicui per rationem alicuius, prius conuenit illi. Hoc conceditur, sed postea negatur quod conueniat paternitati esse rem ad alterum per rationem deitatis, siue per comparisonem ad essentiam, vt supra patuit, imò ex ratione propria, & formali conuenit sibi esse ad alterum, licet originatiue, & fundamentaliter conueniat esse rem ad alterum ab essentia diuina, vt supra patuit. Declarat etiam Doctor quomodo paternitas, vt comparata ad essentiam, sit idem quod essentia, vel sit ipsa essentia: & dicit quod est ipsa essentia realiter, sed non formaliter, id est, quod essentia, & relatio originis sunt vna res realiter, sed non sunt vna res formaliter, imò in eadem re simpliciter possunt esse plures formalitates, vt Doctor ostendit in primo, d. 8. quæst. penult. Et sic potest concedi quod essentia realiter est res ad alterum, quia realiter est ipsa paternitas, quæ est res ad alterum: negatur tamen quod formaliter sit res ad alterum, imò formaliter, & quiditatiue est res ad se, siue absoluta. Sic similiter potest concedi quod paternitas sit res ad se, & non sit ad se. Est enim realiter res ad se, quia realiter est essentia diuina, quæ est res ad se, formaliter verò non est res ad se, sed ad alterum.

27.

Expono tamen hanc literam sic: *Sed quia in antecedente fuit prædicatio formalis dicendo, paternitas, vt comparatur ad essentiam, est res ad alterum, (& patet quomodo sit prædicatio formalis, quia paternitas, secundum suam formalem rationem est res ad alterum.) & ideò si inferatur similis prædicatio in consequente, scilicet ergo diuinitas est formaliter ad alterum, id est, quod diuinitas secundum suam formalem rationem sit*

res ad alterum) *neganda est consequentia, &c.* Aduerte, quod non accipit hic *determinationem*, pro dictione reduplicatiua, sed pro termino reduplicato, qui terminus reduplicatus potest dici determinatio respectu subiecti, vt cum dico, homo inquantum rationalis est risibile, non accipitur, *homo* absolute, sed sub illa ratione qua rationalis. Similiter hic, paternitas, vt comparata ad essentiam non accipitur absolute, sed sub illa ratione qua comparatur ad essentiam, & ideò paternitas est determinabile, & comparata ad essentiam est determinatio.

Dicit ergo Doctor quod quando determinatio non est ratio inherentiæ prædicati ad subiectum, non sequitur quod prædicatum eodem modo conueniat ipsi determinationi, sicut conuenit subiecto determinabili, vt si formaliter conuenit vni, quod conueniat formaliter alteri, & patet hic, *homo inquantum risibile est rationalis*: rationale conuenit homini in primo modo dicendi per se, & risibile in nullo modo dicendi per se conuenit, & ratio est, quia risibile non est ratio inherentiæ prædicati ad subiectum, vt patet. Sic est in proposito cum dicitur, paternitas, vt comparata ad essentiam, est res ad alterum. Si verò determinatio esset causa inherentiæ, fortè eo modo quo esset causa inherentiæ prædicati ad subiectum, eodem modo ipsum prædicatum conuenire posset ipsi determinationi, sicut conuenit determinabili, vt hic, *homo inquantum rationalis est risibile*; ita risibile conuenit rationali in secundo modo per se, sicut conuenit homini, & ratio est, quia si *A* est ratio formalis quod *C* conueniat *B* sequitur quod etiam imò fortius conuenit ipsi *B*. Et sic, patet ista litera.

28. *r. Sed si dicatur.* Hic Doctor obiicit contra hoc quod prius dixit, scilicet quod relatio, vt comparata ad essentiam, est in essentia, quia videtur statim sequi quod poterit eam formaliter denominare, & per consequens essentia secundum illam poterit formaliter referri ad aliud, quod est inconueniens, vt patet in primo dist. 3. quæst. 1.

Respondet præmittendo, quod aliqua prædicantur denominatiue in primo modo dicendi per se; aliqua verò in secundo modo. Exemplum primi, homo est rationalis, siue animatus. Exemplum secundi: corpus est animatum. Prima dicitur denominatiua essentialis, denominatiua quidem, quia prædicatur in concreto, & quasi per modum inherentiæ; essentialis verò, quia anima est de essentia hominis. Secunda dicitur denominatiua, quia anima informat, & inheret corpori, siue susceptiuo, & dicitur in secundo modo, non vt distinguitur contra primum modum, quia vt sic prædicatur passio de subiecto, & quod sic conuenit in secundo modo, necessarid, & vniuersaliter conuenit, vt patet primo Posteriorum, sed dicitur in secundo modo prout distinguitur cõtra per se, id est, prout accipitur pro prædicatione per accidens, nõ quod ibi prædicetur accidens, sed quia anima informat susceptiuum quasi per accidens. Fortè etiam posset dici per se secundo modo ex hoc, quod forma substantialis est per se actus, & subiectum per se potentia subiectiua, vt patet 8. Metaph. & sic ex his sit per se vnum. Forma verò accidentalis est per accidens actus, & subiectum illius per accidens potentia, vt patet per Philosophum, *vbi supra*. Sed prima expositio videtur magis

Responso.

Exemplum.

Anima informat corpus.

magis ad propositum, quòd scilicet dicatur per se secundo modo, hoc est, nullo modo essentialis, sed denominatiua per accidens. Et idè dicit Doct̃or per se primo modo, siue per accidens.

29. Deinde addit quòd *in creaturis ubi est aliqua forma, ibi oportet dare prædicationem formalem de toto, quæ sit per se primo modo, & prædicationem, quæ sit propriè denominatiua forma de susceptiuo.* Hoc tamen debet intelligi quando susceptiuum, & forma nata sunt facere vnum per se. Et idè dicit quòd hoc verum est specialiter si subiectum, id est, totum, sit per se vnum quantum ad conceptum. Applicando in diuinis Doct̃or concedit primam denominatiuam, vt hîc, *Pater generat*, hæc videtur primo modo, eo quòd generare constituat Patrem, paternitas enim & generatio actiua in re idem important, vt declarauit in primo, *dist. 2. & 18.* Quia ergo paternitas, siue generatio actiua per se pertinet ad rationem Patris, idè ista conceditur: *Pater generat*, & similiter ista: *Generans in diuinis generat*, generans enim, & Pater in diuinis idem in re important. Et quod dicit hîc, quòd *Pater est compositus*, hoc debet sanè intelligi. Negat enim Doct̃or in primo, *dist. 5. quæst. 2.* omnem compositionem, vel quasi compositionem. Accipitur ergo *quasi compositum*, id est, quasi quoddam totum constitutum ex essentia, & paternitate.

Si dicatur, quòd ista, *Pater generat*, nullo modo est in primo modo dicendi per se, quia quando prædicatione denominatiua est in primo modo semper forma pertinet ad quiditatem totius: modò paternitas, siue generatio actiua in diuinis nullo modo pertinet ad quiditatem, cum sit ratio subsistendi, & omnis quiditas est commu-

Difficultas
& eius re-
sponso.

nicabilis, vt patet à Doct̃ore in primo, *dist. 2. & 26.* Dico breuiter, quòd posito quòd nullo modo dicat quiditatem, quia tamen per se pertinet ad esse formale Patris, constituendo ipsum per se in esse personali, potest ex hoc dici prædicatione per se primo modo. An modò dicat quiditatem, vide quæ exposui super primo, *dist. 25. & 26.*

Sed secunda prædicatione, scilicet relationis de susceptiuo, videtur esse neganda in diuinis, quia essentia diuina, etsi sit fundamentum harum relationum, non tamen habet rationem susceptiuum, & hoc probat ratione. & auctoritate. Ratio stat in hoc, quia susceptiuum formæ natum denominari ab illa, non est illuminatum ad formam oppositam, id est, quòd simul non possit esse sub formis oppositis, vel quòd est susceptiuum formæ, denotatur esse distinctum à forma opposita, id est, quòd successiuè non possit esse sub vtraque, ita quòd quando est sub vna, non simul sit, vel possit esse sub alia. Sed quando est sub vtraque opposita non denominatur ab aliqua illarum. Si enim subiectum simul esset sub albedine, & sub nigredine, vt albedo, & nigredo opponuntur, non denominaretur ab illis, vt patet. Modò in proposito. Essentia diuina est simpliciter illimitata respectu omnium relationum, & necessariò simul est sub omnibus, cum quicquid sit ibi est simpliciter necesse, sequitur quòd essentia diuina nullo modo habeat rationem susceptiuum respectu relationum originis.

30.

¶ Hoc idem probat auctoritate Damasceni *lib. 1. cap. 5.* qui vult quòd *relationes determinans hypostases, non naturam*, id est, quòd relationes illæ denominant personas, non naturam diuinam.

S C H O L I V M.

Ostendit, licèt relatio creata habeat propriam accidentalitatem, id est, inherentiã, non idè dari processum, quia non distinguitur inherentiã relationis realiter ab ipsa, sed relatio seipsa inheret, quia repugnat eam sine inherentiã existere, secus est de accidente absoluto, de quo latè Doct̃or 4. d. 12. q. 1. consecunda & tertia. Et q. 2. ad 3. De distinctione & identitate relationum à fundamentis latè agit Doct̃. 2. d. 1. q. 4. & 5. ubi & 3. d. 8. §. de argum. tactum, tenet relationem, siue qua fundamentum esse nequit (cuiusmodi est dependentia ad primam causam) non distingui à fundamento, aliàs verè distingui. Non dari processum relationibus ostendit num. 16. De quo latius agit 2. d. 1. q. 4. num. 24. Quod ait inseparabilitatem inferre identitatem, difficilem reddit opinionem, qua Doct̃ori tribuitur, nempe totum distingui à partibus vnitis, de quo 3. d. 2. q. 2. vide nostrum Scholium ibi.

15. **A**D secundum, licèt esset magna difficultas de per se, tamen in proposito eam pertranseo, concedo tamen quòd relatio, quæ est accidens in creaturis, propriam habet accidentalitatem: quia illa est per se res, & non est illa res, in qua fundatur: nec est res per se ens, sicut substantia, ita oportet dare, quòd ipsamet per se sit res habens propriam accidentalitatem, quæ non sit accidentalitas entis ad se, sed accidentalitas entis ad alterum. Sicut enim non est eadem entitas ad se, & ad alterum, sic nec eadem accidentalitas accidentis entis ad se, & accidentis entis ad alterum. Et cum arguitur, quòd est processum in infinitum,

Respondeo, standum est in ipsa relatione, nec vterius proceditur. Verbi gratia, in albedine fundatur similitudo, ista similitudo habet aliquam accidentalitatem propriam ab accidentalitate albedinis distinctam, sicut relatio est genus distinctum à genere qualitatis.

Sed quæras de accidentalitate similitudinis, si ipsa est alia à similitudine? dico quòd non, quia similitudo est sua accidentalitas ad fundamentum, & seipsa accidit fundamento,

Ad ar. 5. num. 11. Relatio habet primã inherentiã. Inherentiã relationis non differt ab ipsa secus de inherentiã absoluto. 4. d. 12. q. 1. Regula cognoscenda identitatis, vide 2. d. 1. qu. 4.

fundamento, sicut seipsa est ad oppositum. Vniuersaliter enim quod conuenit alicui sic, quodd omnimoda contradictio sit illud esse sine hoc, hoc est idem realiter illi: & per oppositum, ubi non est omnimoda contradictio, non oportet esse omnino: nunc autem contradictio est similitudinem esse, & non esse ad fundamentum, & etiam non esse ad terminum: idè accidentalitas sua ad fundamentum est idem sibi, sicut ipsamet est similitudo, vel habitudo ad oppositum.

Quare nõ datur processus in relationib. de quo 2. d. 1. q. 4. n. 24.

Status est ergo, quia accidentalitas similitudinis non est alia res à similitudine, sed similitudo est quædam res alia ab albedine, quia habitudo & etiam accidentalitas albedinis potest poni quædam res alia ab albedine: quia albedo est quædam res absoluta, & accidens absolutum potest esse sine contradictione, sine subiecto. Et idè nõ est idem habitudo suæ ad subiectum, nec seipsa accidit illi: falsa est ergo illa: qua ratione similitudo accidentalitas albedinis habet aliam accidentalitatem ab albedine, pari ratione accidentalitas similitudinis habebit aliam accidentalitatem à similitudine. Falsa est etiam illa, qua ratione accidentalitas similitudinis est eadem sibi, pari ratione accidentalitas albedinis est eadem sibi: quia albedo est ens absolutum, & similitudo relatio.

16.

Et ex hoc non est contradictio, albedinem esse sine comparatione ad superficiem, est autem contradictio similitudinem esse sine comparatione ad fundamentum, & idè illa comparatio non est eadem albedini, ista autè est eadem similitudini Nihil autem aliud est similitudinem esse, quàm habitudinem huius ad hoc. Nec tamen dico, quodd relatio ad quodcunque comparetur, seipsa comparatur: quia potest comparari relatione rationis, quæ non est ipsa, sed etiam fortè potest comparari relatione, quæ non est ipsamet, sed quæ est realiter alia à se. Sicut proportionabilitas fundatur in propositione: sed hoc dico, quodd relatio seipsa, & non alia comparatione comparetur, si tamen comparetur ad quodcunque sine quo est contradictio ipsam esse.

Relatio ad quodcunque comparetur, seipsa comparatur quomodo intelligendum.

S C H O L I V M.

Soluendo tertium argum. positum num. 11. quod intendit probare relationem diuinam esse substantiam, ponit plura, & pulchra dicta. Primum, essentia diuina habet aliquam rationem primam & secundam substantiam; huius, quia est communis, non tamen diuisibilis ut in creatis; illius, quia singularis, licet non contrahatur ad singularitatem, ut in creatis, de quo 2. dist. 3. q. 1. & 6. Secundum, essentia est communis realiter, quod repugnat naturæ creatæ. Hic Doctor negat vniuersale à parte rei, & q. preced. nu. 6. Et latè 2. dist. 3. q. 1. & 6. & alibi, ubi id notauit in Scholio. Tertium, Relatio in Diuinis non habet rationem primam, nec secundam substantiam, quia secundum communiorum opinionem, omne absolutum in Diuinis est communicabile, & relatio tantum addit incommunicabilitatem, quæ non potest constitui: hic Doctor inclinatur, ut persona per relationes constituatur, de quo latè 1. d. 26. à nu. 2. Quartum, quod contrahit substantiam ad incommunicabilitatem in creatis, est aliquando prima substantia, secus in Diuinis, ubi omnis substantia est communicabilis secundum commune. Quintum, non omne quod in Deo est, dicitur secundum substantiam, vel accidens, secundum Augustinum. Sextum, non posse inherere non est ratio substantia, nec posse inherere ratio accidentis. Septimum, Imperfectio, ut inherere, potest repugnare pluribus, non per aliquam unam rationem, sed per plures, & in proposito inherere repugnat essentia, quia est perfectio simpliciter, & relationi, quia licet non sit perfectio, ei repugnat imperfectio.

Essentia diuina habet rationem primam & secundam substantiam. Incommunicabilitas nõ potest esse de ratione substantia in Deo secundum commune.

ET cum arguitur, vterius de substantialitate relationis in Diuinis: Dico, quodd licet Philosophus distinguat in Prædicamentis substantiam primam à secunda: tamen ad propositum, essentia habet rationem vtriusque substantiæ, quantum ad aliquid, substantiæ quidem secundæ, quod ad hoc, quodd ipsa est cõmunis: Non tameo quoad hoc, quodd ipsa sit vniuersalis: hoc est diuisibilis, vel plurificabilis. Est enim cõmunis cõmunitate reali secundum Damasc. 4. ubi est cõmunitas substantia, nõ solũ rationis, sicut est in natura creatæ. Habet autem rationem substantiæ primæ, quantum ad hoc, quodd est esse hæc. Siue singulare, quia essentia de se est hæc: non dico, quoad hoc, quodd est esse incommunicabile, quia hoc esset imperfectionis. Non restat autem alia ratio substantiæ, qualitercunque acceptæ in Diuinis quærenda vltra rationem essentiæ nisi ratio incommunicabilitatis: Ista autem in diuinis non potest esse per se ratio substantiæ,

17.

substantiæ, quantum ad communem opinionem, secundum quam loquimur communiter in istis quæstionibus. Quoniam non mouetur de hoc quæstio ad hoc, quia quicquid est ibi, non tantum substantia, sed etiam ad se, communicabile est. Pater ergo quod relatio in Diuinis, nullam habet rationem substantialitatis, quia tantummodo habet rationem incommunicabilitatis, quæ nec est ratio substantiæ secundæ, nec primæ, quantum ad illud quod pertinet ad perfectionem substantiæ, quod est esse hoc: illud enim conuenit essentiæ de se.

18. Si arguitur contra hoc: ^b quicquid pertinet ad substantiam primam, habet per se rationem aliquam substantialitatis: huiusmodi est incommunicabilitas, quæ non est ibi nisi per relationem, ergo, &c. Respondeo intelligendo minorem de incommunicabilitate pertinente ad substantiam primam, quæ est incommunicabilitas singularitatis, ipsa vera est in creaturis, non sic in Deo. Et ratio est, quia vltimum contrahens naturam siue ad singularitatem, siue ad incommunicabilitatem in creaturis, est eiusdem generis cum natura contracta, & per consequens ipsum secundum rationem suam formalem, pertinet ad genus Substantiæ, in Deo non est sic, vt dictum est prius: quia vt dictum est prius, ad incommunicabilitatem contrahere non potest aliquid pertinens ad genus Substantiæ, vel quasi genus Substantiæ in Diuinis: quia quodlibet tale est communicabile.

*Arguitur
quatuor re
latione esse
substantiã.*

Sed adhuc arguitur: ^c illud per quod in Diuinis fit contradictio, vel determinatio, qualitercunque dicta, ad incommunicabilitatem, vel ad incommunicabile, secundum rationem suam formalem, est substantia, vel accidens; quia inter hæc non cadit medium: non autem accidens, patet; ergo substantia: ergo habet propriam substantialitatem.

Respondeo; hæc respondet Augustin. 5. *de Trin. cap 6.* quod non omne, quod in Deo est secundum substantiam dicitur vel secundum accidens, dicitur enim aliquid ibi quod nec secundum substantiam dicitur, nec secundum accidens: vt pote, illud quod ad alterum dicitur.

*Relatio di-
cta nec sub-
stantia est
nec accidens*

Si adhuc tertio replices sic: ^d illud, quo formaliter suppositum in Diuinis incommunicabile est, aut est tale, cui competit formaliter inhærere, aut conuenire potest, aut cui repugnat omnino: si primum ergo est accidens; si secundum, cum illud sit substantia, cui impugnat inhærere alteri, & hoc prout substantia distinguitur contra accidens; sequitur quod habet rationem substantiæ propriam: & ita propriam substantialitatem, quod est propositum.

19. Respondeo secundum Auicennam *secundo Metaphys.* Non inhærere, & non posse inhærere, nec est ratio substantiæ, vt substantia est genus, nec inhærere est ratio accidentis, vel alicuius generis accidentis: quia inhærere est dare esse, vel actum secundum *quid* alicui priori simpliciter enti: sed substantia est illud substratum cui conuenit non inhærere, vel cui repugnat inhærere, & accidens, vel qualitas vel quantitas, est natura cui conuenit inhærere. Detur ergo in Diuinis illud membrum, quod illud, quo persona in Diuinis est formaliter incommunicabilis, est tale, cui repugnat inhærere: repugnat enim illi dare esse secundum *quid* alicui enti simpliciter priori; ergo & inhærere; & hoc secundum rationem suam formalem: nec tamen sequitur, quod secundum suam rationem formalem habeat propriam substantialitatem: quia, vt dictum est, hoc non complet rationem substantiæ, vt distinguitur contra alia genera.

Cap. 1.

*Nō inhæ-
rere non est
ratio sub-
stantiæ: nec
inhærere
accidenti.*

Si quarto reduplicetur: ^e quibuscunque repugnat inhærere, repugnat eis per aliquam vnam rationem. Substantiæ autem conuenit vel alicui de genere substantiæ, hoc, & per te proprietati incommunicabili in Diuinis; ergo per aliquid commune eis: non per rationem entis: quia enti non repugnat inhærere, nec per rationem alicuius inferioris ente, nisi substantiæ. Patet discurrendo, ergo illa proprietatis incommunicabilis, cui secundum se repugnat inhærere, secundum se includit propriam rationem substantiæ: & ita habebit propriam substantialitatem, quod est propositum.

20. Respondeo, imperfectio aliqua potest repugnare alicui, vel quia includit perfectionem simpliciter, vel quia includit imperfectionem illi imperfectioni repugnatam. Siquidem sunt multæ imperfectiones repugnantes inter se, verbi gratia, repugnat Deo esse album: & nigro repugnat esse album, Deo autem propter perfectionem simpliciter, quæ repugnat toti generi coloris, imò toti generi qualitatis; imò toti generi entis caufati: nigro autem repugnat album propter perfectionem suam limitatam sub genere coloris, quæ perfectio limitata necessariò habet imperfectionem annexam

*Idem potest
repugnare
pluribus,
non propter
vnam ra-
tionem.*

aliam

aliam tamen & in alio gradu à perfectione albi : ergo illa maior neganda est: quibus-
cunque repugnat eadem imperfectio, cuiusmodi est inhærere, vel dependentia ad
substantiam, eis repugnat per aliquid idem in ipsis : quia non oportet quod eis, qui-
bus repugnat aliquid idem, sit aliquid vnius rationis, quòd à parte ipsorum sit ratio
illius repugnantiae : imò ratio propria vniuscuiusque eorum potest esse ratio repu-
gnantiae ad aliquid idem.

*Non inha-
rere alia
ratione cõ-
uenit essen-
tia, & alia
relationi.*

Ad propositum, inhærere, siue dependere ad substantiam, est imperfectio, ideò
ista repugnat substantiae, cum ipsa talis entitas sit, quòd sibi repugnat esse entitatem
diminutam : quia dat esse simpliciter, siue primum, quod est oppositum ei, quod est
inhærere. Cum hoc etiam repugnare potest relationi in Diuinis, quæ licet non det
esse simpliciter, siue per se esse; tamen ipsa talis entitas est, quod repugnat sibi esse en-
titem diminutam, siue actum secundum quid ; inhærere autem repugnat essentiae
diuinæ : quia est perfectio simpliciter, repugnat enim relationi diuinæ, licet non sit
perfectio simpliciter, quia ipsa ex ratione sua non potest esse entitas imperfecta,
& inhærere non potest competere nisi dependenti, & per consequens im-
perfecto.

*Relatio vt
comparata
ad essentia
est ratio ex
ponitur.*

Ad argumentum principale, cum arguitur, quòd relatio, vt comparata ad es-
sentiam est ratio, & quòd causa huius est, quia ipsa vt comparata ad essentiam tran-
sit in essentiam, vtrumque assumptum potest habere vnum intellectum verum, &
aliud falsum. Potest enim intelligi ratio, vt ratio opponitur rei, siue enti extra ani-
mam, & hoc est falsum : quia ad quodcunque comparatur semper est res extra ani-
mam, propria realitate, quæ est ad alterum. Alio modo potest intelligi ratio, idem
quod modus siue circumstantia rei, secundum Boëtium ; sic concedendum est, quòd
relatio sit ratio respectu essentiae, non tamen propter hoc tollitur quin comparata ad
ipsam sit res.

21.

Consimiliter potest intelligi transire in essentiam, vno modo, ita quòd non habeat
propriam entitatem ad alterum, & iste intellectus est falsus. Alio modo transire in es-
sentiam, sic quòd non remanet distincta realiter ab essentia. Et licet non sit hîc quæ-
stio de identitate, vel distinctione relationis, & essentiae (imò illa est difficilior quæ-
stio de identitate, vel distinctione relationis, & essentiae) tamen concedi potest, quòd relatio comparata ad essentiam est
ratio secundo modo, hoc est modus, & transit in ipsam, non primo modo, sed secun-
do modo, & hoc modo non manet realiter distincta, & tamen res extra animam
propria realitate, quæ est ad alterum, & sic manet, prout manere excludit † transi-
tum destructiuum propriae realitatis.

*al. Termi-
num tran-
sire ad de-
structione
propria
&c.*

Consimiliter, si inferatur in conclusionem, quòd ipsa, vt comparata ad oppositum,
est ratio, supple respectu essentiae quia sic accipiebatur in præmissa, conceditur. Ad
nihil enim comparari potest quòd tollat ab ipsa quin sit modus essentiae; tamen non
sequitur, ergo vt comparatur ad appositum, non est res : quia hoc modo esse ratio-
nem non repugnat ei quod est esse rem.

22.

Si arguatur, respectu essentiae est res; ergo est alia res, & sic non transit in essen-
tiam quantum ad identitatem realem.

Cap. 4. & 5

Respondeo, quòd quæstio de realitate relationis non est quæstio de alietate: imò
prima pertinet ad problema de accidente, vel genere, secunda ad problema definiti-
uum, de eodem vel diuerso. Patet ex 1. Topic. in exemplo etiam patet idem: homo,
vt comparatur ad Socratem est res: imò Socrates, vt comparatur ad Socratem est res.
Et vtrumque probatur, quia identitas realis non est nisi rei ad rem : homo est idem
realiter Socrati, & Socrates est idem Socrati, vt dicitur idem Socrates comparatur
Socrati, patet de se. Nec tamen homo vel Socrates, vt comparatur ad Socratem est
alia res à Socrate. Sic ergo in proposito stat, quòd relatio vt comparata ad essentiam,
est res : & tamen non alia res. Et si quærat, nunquid est eadem res cum essentia,
vel alia? Si detur quòd eadem realiter; hoc tamen non oportet propter quæstio-
nem propositam : sed sufficit dicere, quòd ipsa est res, quæ est ad alterum : sic ergo
ad quodcunque comparatur, transit in essentiam, & manet.

C O M M E N T A R I V S.

31. ^a *C*um arguitur ulterius substantialitate rela-
tionis in diuinis. Hic Doctor soluit vltimam
rationem, & plura dicit, quæ sub breuitate ex-
pono.

Primo dicit, quòd essentia diuina potest di-
ci substantia secunda, & prima, Secunda quo ad
hoc, quòd est communicabilis pluribus reali-
ter, sed non est diuisibilis in illis. Ibi enim
secundum

*Quomodo ef-
sentia diuina
dicatur sub-
stantia.*

secundum Damascenum *capit. 4.* est natura communis communitate reali, & non communitate rationis, sicut est natura creata.

Aduerte, quod natura creata actu non communicatur pluribus, nec actu prædicatur de pluribus, nisi secundum rationem, licet dicatur habere unitatem minorem unitate numerali, & hoc ex natura rei, illa tamen unitas non est actu communis pluribus secundum rem. De hoc vide quæ per longum tractatum exposui in secundo, *dist. 3. quæst. 1.* Natura etiam diuina habet rationem substantiæ primæ, quia ipsa est de se *hæc*, & singularis, licet non incommunicabilis; & differt à substantia prima creata, quia ibi substantia contrahitur ad singularitatem, ita quod singularitas aduenit sibi contrahendo, & determinando illam ad singularitatem, vt patet à Doctore in secundo, *distinctione tertia, quæstione prima & sexta* natura verò diuina ex se formaliter est *hæc*, vt patet à Doctore in *1. dist. secunda, quinta vigesima sexta.* Deinde addit, quod in diuinis non restat alia ratio substantiæ qualitercunque acceptæ quærenda ultra rationem essentia, nisi ratio incommunicabilitatis; ista autem in diuinis non potest esse ratio substantiæ quantum ad communem opinionem, quæ tenet personas non posse constitui per absoluta, vt patet in primo *dist. 26.* tenendo enim quod constituentur per proprietates absolutas, est postea videndum quomodo possint pertinere ad primam substantiam, & quomodo non. Vide in primo, *dist. 26.* Nam secundum communem opinionem, omne absolutum in diuinis est communicabile. Et sic patet quomodo relatio in diuinis nullam habeat rationem substantiæ, nec primæ, nec secundæ, cum substantia qualitercunque accepta in diuinis, sit communicabilis; habet ergo tantum ibi rationem incommunicabilitatis.

Omne absolutum est incommunicabile.

32.

b Si arguatur contra. Hic Doctore arguit, probando quod relatio originis pertineat ad substantiam, quia quod pertinet ad substantiam primam, habet rationem substantiæ, sed incommunicabilitas est huiusmodi, vt patet; ergo:

Respondet Doctore quod loquendo de incommunicabilitate singularitatis, illa bene pertinet ad substantiam, quia vltimum contrahens substantiam ad esse singulare, est eiusdem generis cum natura contracta (& hoc tantum reductiuè, non enim singularitas pertinet ad quiditatem rei, nec aliquo modo dicitur *quid*, vt notat Doctore in *2. dist. 3. q. 6.* vide ibi multa singularia) & per consequens ipsum secundum suam rationem formalem pertinet ad genus Substantiæ. In Deo non est sic, quia relatio nullo modo contrahit naturam diuinam, cum ex se sit singularissima, & simpliciter in vltima actualitate, & vt sic, est simpliciter pluribus communicabilis.

Et quod dicit Doctore quod vltimum contrahens ad naturam creatam, siue ad singularitatem, siue ad incommunicabilitatem, est eiusdem generis cum natura contracta, hoc videtur dubium de contractiuo ad incommunicabilitatem, quia incommunicabile, vt *quo*, & vt *quod*, constituitur in esse tali per negationem, vt notat Doctore in *tertio, dist. 6. quæst. 1.* Modò negatio non pertinet ad genus substantiæ. Respondeo, vt prolixè exposui supra in tertio, vide ibi singularia quædam.

Ad patris sui substantiam.

c Sed adhuc arguitur. Doctore adhuc instat probando quod paternitas sit substantia. Et *æ Scoti Oper. tom. XII.*

quit diuise, quia aut est substantia, aut accidens, quia inter ista duo non datur medium: non accidens, ergo substantia, & sic habet propriam substantialitatem.

Respondendum secundum Augustinum *5. de Trinit. cap. 6.* quod non omne, quod in Deo est, dicitur secundum substantiam, aut secundum accidens, sed est ibi aliquid, quod ad alterum dicitur, vt relatio, & nullo modo secundum substantiam, vel secundum accidens.

d Si adhuc tertio replices, adhuc ad idem arguitur. Et ratio stat in hoc, quia aut paternitati conuenit inherere alteri, aut sibi repugnat. Si primò, ergo erit accidens: si secundò, ergo erit substantia, cui proptè repugnat inherere.

Respondet Doctore secundum Auicennam *2. Metaph. non inherere, &c.* Vult dicere, quod ista non sunt de ratione eorum. Non enim inherere, vel posse inherere est de ratione formali accidentis, vt probat Doctore in septimo *Metaphysicæ suæ*, nec similiter non posse inherere est de formali ratione substantiæ acceptæ secundum genus, ita quod sit de ratione substantiæ secundum genus, & per consequens sit de ratione omnis substantiæ. Istis enim circumscriptis per possibile, vel impossibile, adhuc remanent formales rationes, tam accidentis, quàm substantiæ. Ad propositum ergo applicando ad relationem originis, dicit quod non conuenit sibi inherere, quia non conuenit sibi dare actum secundum quid, & diminutum, cum hoc dicat imperfectionem, & sic repugnat substantiæ inherere, nec tamen sequitur quod secundum suam rationem formalem habeat propriam substantialitatem, quia non posse inherere non complet rationem substantiæ, vt dictum est.

33.

Repugnat substantiæ inherere.

e Si quarto replicetur. Hic replicat, probando quod non posse inherere, conueniat relationi per rationem communem. Et per consequens per rationem substantiæ, quia non per rationem entis, quia tunc inherere repugnatet omni enti, nec per aliam communiorum, quàm per rationem substantiæ; ergo si tali communicabili repugnat inherere per rationem substantiæ, sequitur quod tale incommunicabile erit substantia.

Respondet Doctore quod imperfectio potest repugnare aliquibus, non per rationem communem, sed per rationes speciales: patet, quia repugnat Deo esse album propter perfectionem simpliciter, & illimitatam in Deo; repugnat etiam nigro esse album, propter perfectionem limitatam sub genere coloris, quæ perfectio limitata necessariò habet perfectionem annexam, aliam tamen & in alio gradu à perfectione albi.

In isto articulo occurrunt quædam parua dubia. Primò in hoc, quod dicit, quod relatio originis per realem identitatem est res eadem, quæ est essentia diuina. Hoc enim videtur dubium. Primò, quia sequitur quod paternitas, & filiatio non distinguuntur realiter, nec per consequens personæ constitutæ, quod est falsum. Quod autem sequatur patet, quia quæ sunt realiter idem alicui habenti unitatem numeralem, siue singularem, sunt vnum numero, siue vnum singulare realiter. Hæc propositio videtur manifesta, & concessa à Doctore in pluribus locis; sed relationes originis sunt idem realiter essentia diuinæ singulari; ergo omnes relationes originis

34. Dubia.

H

originis

originis sunt vnum numero, & vnum singulariter realiter, & per consequens non distinguuntur realiter, vt patet.

Secundò arguitur sic: non repugnat essentia diuinæ posse esse sine relationibus originis; ergo non identificat sibi illas realiter. Consequentia nota. Antecedens probatur ex dictis Doctoris, quia ipse vult quòd priori natura non repugnat posse esse sine posteriori natura, vt patet in *secundo*, d. 1. & 2. & in *tertio*, dist. 3. vbi etiam vult quòd non repugnat priori natura, posse esse prius duratione posteriori natura. Sed per Doctorem essentia diuinæ est prior natura relationibus originis, vt patet *prima quæst. quodl.* ergo non repugnat essentia diuinæ posse esse sine relationibus originis, & si potest esse, ergo est sic de facto, quia in diuinis ad intrā nihil est possibile, quin illud sit de facto, imò quin sit necesse esse, & in vltima actualitate, vt patet à Doctore in pluribus locis præcipuè in *primo*, dist. 2. par. 1. quæst. vlti. & par. 2. quæst. 3. & in *quodlib. quæst. 2.* & alibi sæpè.

Essentia diuina est prior relationibus originis.

35.

Tertio arguitur, quia videtur repugnantia, quòd relatio originis, & essentia diuina sint vna, & eadem res realiter, & quòd distinguantur formaliter: Tum, quia accipio formalitatem, puta paternitatis, & formalitatem essentia, & quæro an formalitas paternitatis sit idem, quòd formalitas essentia, aut non sunt idem? Si primò, ergo nõ distinguuntur formaliter, vt patet. Si secundo, ergo vna non transit in identitatem alterius, quia si formalitas paternitatis est alia à formalitate essentia, sequitur quòd formalitas paternitatis non identificetur formalitati essentia diuinæ.

Quartò videtur implicatio, quòd distinguantur formaliter, & quòd sint idem realiter. Probat, quia maior distinctio infert minorem; sed distinctio formalis est maior realis; ergo si distinguuntur formaliter, distinguuntur realiter. Minor probatur. Tum, quia distinctio essentialis est maior reali, vt etiam patet per Doctorem, in diuinis non conceditur essentialis distinctio, & tamen conceditur realis. Sed distinctio formalis est essentialis: patet, quia essentialis accipitur penes quidditatem, & sic cum omnis formalis sit quidditativa, sequitur quòd erit essentialis. Tum, quia distinctio formarum est maior reali, vt patet, sed distinctio formalis est distinctio formarum; patet per Doctorem qui vult quòd formalitas sumatur à forma.

36. In diuinis non est singularitas.

Respondet ad has obiectiones. Ad primam præmitto aliqua. Primò, quòd in diuinis nulla est singularitas, quæ sit contractiua naturæ, vel alicuius alterius ad esse singulare, quia hoc est imperfectio. Secundò si teneatur, vt videtur tenere Doctor in *primo*, d. 2. parte 2. quæst. 1. singulare esse communicabile, saltem vt quo. Tunc dico, quòd proprietates in diuinis, vt paternitas, nullo modo est singularis, cum ex sua ratione formalis sit simpliciter incommunicabilis, & vt quo, & vt quod. Si dicatur, quòd omne suppositum est etiam singulare, quia ratio suppositi præsupponit rationem singularis.

Dico, quòd hoc est falsum in diuinis, quia ibi reperitur aliquid, quòd formaliter dicitur rationem suppositi, suè rationem incommunicabilitatis, quòd tamen nullo modo includit rationem singularitatis. Sola ergo natura diuina, & omnia attributa, & omnia communicabilia pluribus suppositis, & omnes relationes com-

munes, vt æqualitas, similitudo, & identitas, includunt rationem singularitatis, & non suppositi.

Secundò præmitto, quòd aliud est loqui de distinctione reali in creaturis, & aliud in Deo. Primo modo, quæ realiter distinguuntur, distinguuntur etiam essentialiter, vt exposui in secundo, d. 1. q. 4. distinguuntur etiam numeraliter, & sunt distinctæ naturæ numero.

Sed in diuinis, quæ realiter distinguuntur, non sunt distinctæ singularia, loquendo de suppositis diuinis, quòd dico propter relationes communes. Nam similitudo in Filio realiter distinguitur à similitudine in Patre, & tamen sunt distinctæ singularitates, vt patet à Doctore in *primo*, dist. 19. & 31. & infra in *quodl. quæst. 6.* Distinguuntur ergo personæ realiter, id est, personaliter, & suppositaliter, ita quòd tota ratio distinguendi vnum suppositum ab alio est proprietates suppositalis, & natura diuina est ibi omnino indistincta, non sic est in Petro, & Ioanne, qui distinguuntur realiter, quia etiam in eis sunt distinctæ humanitates realiter.

Quomodo distinguuntur personæ.

Tertio præmitto, quòd ideo paternitas distinguitur realiter à filiatione, quia nihil pertinens ad paternitatem aliquo modo, includit per aliquam identitatem aliquid pertinens ad filiationem, imò sunt primò diuersæ, vt patet à Doctore in *primo*, dist. 13. & sic personæ diuinæ dicuntur realiter distingui ratione proprietatum, non tamen sunt primò diuersæ, quia ultra proprietates includit quidditatiuè naturam diuinam, in qua essentialiter, & quiditatiuè conueniunt, vt patet à Doctore in *primo* dist. 7. & 13.

His præmissis. Respondeo ad rationem, & concedo quòd inter se sunt vnum numero, & vnum singulare realiter loquendo de singulari in quò conueniunt realiter. Sunt enim idem singulare realiter, quod est essentia diuina, quæ realiter identificat sibi omnes relationes, non sunt tamen illud formaliter. Et de hoc dictum est in *primo*, d. 1. par. 2. q. 1. in *responsione ad primum argumentum principale*, vide ibi.

Ad secundum. Dico, quòd si natura diuina est prior natura positiuè, & non tantum negatiuè, quæ distinctio patet à Doctore in *tertio*, dist. 3. & in *secundo*, dist. 1. quæst. 1. quæst. 2. quòd non repugnat sibi posse esse sine illis, & hoc ex sola ratione formali essentia diuinæ. Sicut etiam non repugnat homini ex sua ratione formali posse esse sine risibilitate, repugnat tamen sibi per aliud, puta, quia homo ex sua ratione formali, & intrinseca producit in seipso risibilitatem, vt omnino eandem sibi realiter. Hoc idem dico de essentia diuina, quæ ex infinitate identificat sibi omnes relationes, & omnia, quæ ibi possunt esse. Quia ergo essentia diuina est formaliter infinita, idèd realiter sibi identificat eas. Et quia etiam necessariò omnia sibi intrinseca originat in se per veram identitatem, idèd ratione istorum repugnat sibi posse esse sine istis relationibus, cui tamen ex sua ratione formali non repugnat.

Ad tertium dico breuiter, quòd formalitas essentia diuinæ, loquendo de formalitate fundamentali, & ex natura rei est idem realiter, quòd formalitas paternitatis. Sunt enim istæ duæ formalitates vna res realiter, sed non sunt vna res formaliter, imò semper sunt distinctæ formalitates. In vna enim & eadem re realiter possunt esse plures formalitates, & realitates formaliter

Essentia diuina est formaliter infinita.

37.

formaliter ab inuicem distinctæ, vt satis patuit in primo, dist. 8. quæst. penult.

Ad quartum dico, quòd distinctio essentialis propriè est distinctio specifica, siue distinctio duarum naturarum dicentium veram rem, de qua satis dixi in secundo, dist. 1. quæst. 4. & hoc modo formalis non est essentialis. Accipitur enim formalis pro quiditatiua, siue pro rationibus formalibus, ita quòd ratio formalis vnus non includitur in ratione formali alterius, quæcunque sit illa ratio formalis. Et de hoc satis dixi in primo, dist. 8. quæst. penult.

38.
Dubium.

Deinde dubitatur de hoc, quod dicitur: quòd idèo essentia non denominatur à relationibus originis, quia est illimitata ad oppositas formas, siue relationes, & non distinguitur ab eis. Quod autem denominatur à forma aliqua p̄ hoc denotatur esse distinctum ab opposito.

Instatur contra hoc primò, quia quod est tale, cuiusque comparatur semper erit tale; sed relatio etiam originis, nata est denominare fundamentum, vt pater; ergo si comparatur ad essentiam, & sit in ipsa, denominabit eam.

Secundò instatur, quia non videtur sequi, est illimitata ad opposita; ergo non potest denominari ab aliquo illorum, quia etiam voluntas nostra est illimitata ad oppositas relationes, vt patet à Doctore in primo, dist. 2. parte 2. quæst. 3. in 2. dist. 25. & tamen denominatur simul ab vtroque oppositorum, quia simul mouet & mouetur, siue simul est mouens & mota, sic erit in proposito.

Tertiò instatur, quia videtur sequi quòd saltem quasi denominetur. Si enim esset realiter distincta ab eis, posset verè denominari, quia dicit Doctor quòd non denominatur, quia non distinguitur ab vtroque oppositorum: ergo si distinguitur, verè denominatur; ergo vbi quasi distinguitur, quasi denominatur. Pater per illam regulam Doctoris q. 1. quodl. Qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur, talis est vbi sola ratione distinguuntur, ergo.

Quartò instatur, quia sunt multæ aliæ relationes, quæ non opponuntur ad inuicem, vt similitudo, & æqualitas, & identitas, quæ omnes fundantur in essentia diuina, vt patet à Doctore in primo, distinct. 19. quæst. 1. dist. 31. & quæst. 6. quodl. & tamen non denominantur ab eis, vt pater.

39.
Responsio.

Respondeo ad primam instantiam, quòd ad hoc quòd susceptiuum possit denominari à tali forma, non tantum requiritur quòd ipsa sit nata denominare, sed etiam requiritur quòd sit in susceptiuo conuenienti, quale non est essentia diuina propter sui illimitationem, & propter indistinctionem ab vtroque opposito: concedo ergo quòd ipsa cuiusque comparatur, semper talis forma, quantum in se est, nata est denominare, sed quòd non denominet, hoc est ex parte susceptiuu.

Quomodo voluntas sit illimitata.

Ad secundam dico, quòd voluntas nostra est tantum illimitata secundum quid, vt patet à Doctore vbi suprâ; essentia verò diuina est simpliciter ex natura rei illimitata, & tale ad plura illimitata necessariò habet illa, vt dicit Doctor in secundo dist. 2. quæst. de loco Angelorum. Dico secundo, quòd voluntas creata realiter distinguitur ab vtraque relatione, scilicet mouentis & moti. Dico tertiò, & melius, quòd relationes mouentis & moti non ita repugnant sicut pater-

Scoti Oper. tom. XI I.

ritas & filiatio, quæ in creaturis simpliciter repugnant in eadem natura & in eodem supposito. Et idèo si essentia diuina denominaretur ab vtraque, ipsa simul esset pater & filius respectu eiusdem.

Ad tertiã dico, quòd si realiter distingueretur, & simul determinaret sibi vtrunque oppositum, nullo modo denominaretur, propter causam superius dictam. Et cum infertur per Doctorem quòd si distingueretur ab vtroque, denominaretur ab vtroque. Dico quòd hoc dicit, quia si distingueretur, modò posset esse sub vno, modò sub alio, quia non determinaret tunc sibi vtrunque simul. Vel dicendum est breuiter ad omnia suprâ dicta, quòd si receptiuum debeat denominari ab vno opposito, oportet quòd distingatur ab alio, aliter simul denominaretur ab vtroque oppositorum.

Ad vltimam dico, quòd non posset denominari ab æqualitate, quia tunc actu denominaretur ab oppositis æqualitatibus. Necessariò enim identificate sibi æqualitatem Filij ad Patrem, & æqualitatem Patris ad Filium, & tunc si esset æqualis vtraque æqualitate, esset æqualis æqualitatibus oppositis, & repugnantibus in eodem denominato, licet non in eodem fundamento, non tamen denominato. Hoc idem est dicendum de similitudine, & identitate.

f Ad argumentum principale quæstionis arguit Doctor sic: quia si relatio originis, vt comparata ad essentiam sit ratio tantum, hoc est, quia vt sic, transit in essentiam, sed vt comparata ad oppositum manet eadem ratio, quia vt sic, est eadem essentia, quia necessariò potest esse non eadem propter simpliciter diuinam; ergo si sic est ratio, vt comparata ad essentiam, necessariò est ratio, vt comparatur ad oppositum.

40

Respondet quòd transire in essentiam potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd non habeat propriam entitatem ad alterum, & hoc est falsum. Alio modo, quòd non remaneat realiter distincta ab essentia: & iste intellectus est verus. Similiter cum dicitur, quòd vt comparata ad essentiam, est ratio: hoc potest dupliciter intelligi. Vno modo, quòd sit ratio, vt ratio opponitur rei extra animam, & hoc est falsum, vt suprâ patuit, quia ad quocunque comparatur, semper in se remanet eadem res, quia talis comparatio non tollit propriam realitatem. Alio modo vt ratio dicatur circumstantia rei, siue modus essentia: eo modo, quo dictum est in corpore quæstionis: & sic conceditur quòd ipsa est ratio, & tamen est res, etiam cuiusque comparatur.

Transire in essentiam potest dupliciter intelligi.

g Si arguatur. Hic Doctor facit vnã instantiam, probando quòd si relatio est res, vt comparata ad essentiam, ergo erit alia res, & sic non transit in realem identitatem cum essentia.

Respondit quòd quæstio de realitate relationis non est quæstio de alietate, imò prima pertinet ad problema de accidente, vel genere, secunda ad problema definitionum de eodem & diuerso, vt patet primo Topico. In prima quæstione queritur, an sit, vel non: in secunda queritur an sit idem vel diuersum. Sic in proposito hic queritur, an relatio vt comparata ad essentiam sit res, vel ne. Et posito quòd sit res, non amplius queritur, an sit eadem res, vel alia, quia quæstio de alietate est difficilior & subtiliter pertractat in primo, dist. 2. parte 2. quæst. 1. & in

Cap 4. & 5.

corpore questionis, & in responsione ad primum argumentum principaliter: vide quæ ibi exposui, & responsiones ad argumenta aliorum, dicentium relationem nullo modo distingui ab essentia præter opus intellectus.

Dubia.

Incidenter tamen occurrit vnum dubium, quia si paternitas transit in essentiam secundum realem identitatem, videtur quòd nullo modo distinguatur formaliter ab essentia, cuius oppositum ipse tenet, vt supra patuit. Quòd autem sequatur, patet, quia paternitas est ita simplex, sicut essentia, ergo si transit, secundum totam suam realitatem transibit, & transit in realitatem iden-

titatem: ergo erit præcisè res, quæ est essentia. Tum etiam, quia accipio relationem secundum suam formalitatem præcisè, & similiter essentiam secundum suam formalitatem præcisè, & tunc quæro, aut paternitas transit secundum suam entitatem formalem, aut manet. Si primò, ergo erit idem formaliter cum essentia: si secundò, ergo nullo modo transit quia sua formalitas est tota eius entitas.

Respondeo ad primum, quòd tota transit in realem identitatem, & tamen ipsa manet formaliter distincta, hoc idem dico ad secundum.

Responsio.

Q V Æ S T I O I V.

Vtrum, a separata vel abstracta relatione originis, posset manere prima persona diuina constituta & distincta.

D. Bonauent. 1. dist. 26. quest. & dist. 27. quest. 2. & dist. 28. quest. 1. Alenf. 1. p. quest. 69. m. 3. D. Thom. 1. parte quest. 32 art. 4. Richard. 1. dist. 28. art. 2. quest. 1. 2. Scot. ibi. quest. 2. Et dd. ibi citati, & dist. 26. cum ibi citatis.

Quæ 1: Reportationum d. 26. hanc q. vltimus quoad titulum.

Einde quæritur de relatione originis in comparatione ad personam, & specialiter ad personam primam: Vtrum, scilicet separata, vel abstracta relatione originis, posset manere prima persona diuina constituta & distincta? Et arguitur, quòd sic: quod aduenit personæ constitutæ, non constituit, nec distinguit, prima distinctione; relatio originis est huiusmodi respectu primæ personæ in Diuinis: ergo, &c. Probatio minoris: relatio originis sequitur actionem vel passionem, ex 5. Metaph. illa, quæ conuenit primæ personæ, non potest

1.

Tex. 20. 1. Meta. in proæmio.

sequi nisi actionem: quia prima persona non est ab aliquo: actio autem non potest esse nisi suppositi existentis: ita quòd ratio actionis præsupponit rationem suppositi: ergo prima persona est persona, vel suppositum per aliquid prius ipsa relatione.

Oppositum: abstracta relatione, non manet nisi essentia, vel substantia communis, quæ non potest esse ratio constituendi personam, quia non est propria, nec incommunicabilis: ergo, &c.

In hac quæstione, quæ supponit quoddam dictum commune, scilicet quòd persona diuina constituitur per relationem, quòd dictum non discutitur hic, quia est difficilius propositum: sed sit in istis quæstionibus suppositum, tanquam communiter concessum, non enim oportet omnia in dubium reuocare, vbi suppositis dictis communibus, propositum potest declarari. Nam ista quæstio non quærit generaliter, si persona diuina potest constitui per relationem, sed specialiter de prima persona, quia de ea videtur esse specialis difficultas: & hoc propter prioritatem eius ad alias, quæ videtur repugnare naturæ correlatiuorum: ergo supponendo communem opinionem de eo, quòd quæritur, specialiter de prima persona, sunt hic quatuor videnda: primò, supposito quòd aliqua persona diuina constituatur per relationem, vt videtur quæstio supponere, an repugnet specialiter primæ personæ. Secundò, dato quòd non: qua relatione posset prima persona constitui. Tertio, qualiter se habent istæ relationes ad inuicem, quæ communiter conceduntur inesse primæ personæ; & vltimò patebit, quasi pro quodam corollario, cum quali abstractione, vel separatione possit stare ratio primæ personæ.

2.

Vide dist. 26. pr. Communis opinio personarum diuinarum esse re-latinas. Quatuor sunt videntia.

1. **V**trum abstracta, vel separata relatione originis, puta generatione activa, siue paternitate, possit manere prima persona diuina constituta & distincta ab aliis personis.

In ista quæstione sunt tres articuli principales, in quibus sunt quatuor per ordinem videnda. Primò, supposito quòd persona diuina constitua-

tur per relationem, vt videtur quæstio supponere, an repugnet specialiter primæ personæ. Secundò, dato quòd non, qua relatione posset prima persona constitui? Tertio, qualiter se habent istæ relationes ad inuicem, quæ communiter conceduntur inesse primæ personæ: Et vltimò, patebit quæstio cum quodam corollario, scilicet cum quali abstractione, vel separatione possit stare ratio primæ personæ.

S C H O L I V M.

Suppositis eiusdem natura non repugnare esse simul naturam. Primò, quia non habent inter se prioritatem naturam, vel essentialem, quia ex Philosopho in his que sunt eiusdem speciei, non est prius nec posterius: ergo prima persona potest constitui per relationem originis, que sit simul natura cum relatione secundæ personæ, que supponitur posse constitui per huiusmodi relationem. Secundò, ordo originis stat cum similitate naturæ, quod probatur exemplo, & ratione, ergo prima persona potest esse simul natura cum secunda. Antecedens patet; quia ordo naturæ dicit imperfectionem in posteriori, quam non admittit ordo originis in diuinis. Loquitur de ordine naturæ essentiali, qualis est inter causam æquiuocam & effectus, quia alia natura posteriora non sunt idèo imperfectiora, v.g. attributa respectu essentia, de quo Doctor 1. d. 8. q. pen. Et voluntas respectu intellectus, quæ est perfectior illo ex Doct. 4. d. 49. q. 4. Vide cum in Prologo q. vlt. & quodl. 1. 3. de ordine naturæ. Vide eundem 1. d. 5. q. 2. & d. 7. q. 1. Et de ordine originis d. 1. 2. q. 2. & d. 2. 8. & de vtroque ordine 2. d. 1. q. 1.

3. **D**E prima ^b accipio hanc propositionem: *Suppositis eiusdem natura non repugnat habere proprietates hypostaticas, que sunt simul natura*, probatur ista: quia supposita eiusdem naturæ, non habent inter se prioritatem naturæ, seu prioritatem essentialem.

Et confirmatur per Philosophum 3. Met. concordantem in hoc cum Platone: *in his, que sunt eiusdem speciei, non est prius, & posterius.* Nunc autem, ex hypothesi, secunda persona potest constitui per relationem aliquam originis; ergo non repugnat primæ personæ constitui per aliquam proprietatem, quæ sit simul natura cum illa; cuiusmodi est alia relatio originis.

Præterea: c Si specialiter repugnaret primæ personæ constitui per relationem originis, non esset propter aliquid commune sibi & aliis quia ex hypothesi, non repugnat alij; ergo propter aliquid, quòd est speciale primæ personæ: sed hoc est falsum: quia nihil est sibi spectale, nisi prioritas originis, secundum quam, quælibet persona est ab ipsa, & ipsa à nulla: sed propter hanc prioritatem non repugnat sibi constitui per relationem ad secundam personam: quia hoc non esset nisi propter similitatem, quam requirit relatio inter duo extrema, quæ similtas videtur repugnare illi prioritati in hac persona. Sed hoc non est verum. Probo: quando sunt aliqui ordines alterius rationis, quorum vnus non includit alium, nec præexigit; nec coëxigit necessariò illum, potest iste esse sine illo: imò cum similitate opposita illi ordini. Patet satis in exemplo: ordo durationis, & naturæ, sunt tales: quòd ille, qui est naturæ, nõ includit illum, qui est durationis, nec necessariò præexigit, siue coëxigit: idèo potest esse sine illo. Patet etiam ratione; quia nunquam est impossibilis separatio, nisi per hoc, quòd hoc includit, siue necessariò coëxigit illud. Nunc autem ordo naturæ siue essentialis, & ordo originis, sic se habent, quòd ordo originis non semper includit ordinem essentialem, nec ipsum necessariò præexigit, nec coëxigit, ergo potest stare similtas opposita ordini essentiali cum ordine originis: sed similtas opposita ordini essentiali sufficit ad similtatem correlatiuorum, ergo possunt aliqua esse simul similtate correlatiuorum: quæ est similtas essentialis, & tamen esse ordo originis inter ea. Minor, quæ est bipartita, scilicet de non includendo ordinem, vel non præexigendo illum, probatur: quia ordo naturæ, siue essentialis, necessariò includit imperfectionem in altero extremorum, scilicet in posteriori, ordo autem originis non requiritur, nisi quòd hoc sit ab hoc: hoc autem esse ab hoc, non includit necessariò imperfectionem eius quòd est ab hoc: quia non includit necessariò quòd procedens sit imperfectius natura illo, à quo procedit; processio enim non includit de se, quòd sit æquiuoca, nec per consequens, quòd forma imperfectior sit in producto, quam in producente.

Primus art.

Tex. 2.

In iis que sunt eiusdem speciei non est prius, vel posterius.

Prioritas originis stat cum similtate naturæ. 2. d. 9. 1.

Ordo nature non præexigit ordinem durationis.

1. **D**E primo accipio hanc propositionem. Hic Doctor prima intendit probare quod non repugnat primæ personæ constitui per relationem, supposito quod secunda persona constituitur per relationem, & hoc dupliciter probatur. Et prima ratio stat in hoc: Quia suppositis eiusdem naturæ non repugnat habere proprietates hypostaticas, quæ sunt simul natura, quia supposita eiusdem naturæ non habent inter se prioritatem naturæ, siue essentialem. Hoc patet per Philosophum concordantem cum Platone, quod in his, quæ sunt eiusdem speciei non est prius & posterius, ut patet *tertio Met.* Cum ergo secunda persona constituitur per relationem originis, sequitur quod etiam prima persona constituitur per relationem.

2. Sed hæc ratio non videtur concludere propositum de suppositis, quorum vnum in essendo dependet ab alio, quia producents aliud videtur esse prius natura producto, ut patet à Doctore in pluribus locis. In creaturis enim omne producents, etiam quando producit, semper est prius natura producto, ut patet à Doctore in *secundo, dist. 1 & 25.* Et si ratio concludat de suppositis eiusdem naturæ, quorum vnum non generat, vel producit aliud, non tamen concludit quando vnum est productivum alterius. Nec auctoritas Philosophi videtur ad propositum, Vult enim ibi quod inter individua eiusdem speciei non sit ordo essentialis, sic quod vnum non est perfectius alio essentialiter. Neque enim hoc est prius illo, scilicet secundum perfectionem essentialem. Hoc enim modo etiam ipse Doctor exponit in *secundo, dist. 3, quæst. 1.* ubi ostendit secundum intentionem Philosophi, quod natura communis aliqua in genere, puta homo in genere animalis, sit mensura omnium illius generis, vide ibi. Quamvis ergo vnum individuum eiusdem naturæ non sit prius alio prioritate perfectionis essentialis, non obstat tamen quin possit esse prius natura, vel aliqua duratione; imò secundum Philosophum, si vnum producit aliud, necessarium erit prius producto, saltem prioritate naturæ.

Respondeo quod ratio Doctoris bene concludit, non enim in hac ratione supponit quod vnum suppositum producat aliud, & cum hoc probet quod sit simul natura cum producto, sed hoc probat per rationem sequentem. Intendit enim probare absolute quod suppositis eiusdem naturæ non repugnant similes proprietates hypostaticæ, puta si vnum constituitur per proprietatem absolutam, quod etiam aliud similiter constituitur. Et si vnum constituitur in esse personali per relationem, quod aliud similiter constitui potest per relationem, puta si vnum sit filius, & constituitur per filiationem, & aliud, si sit pater alicuius, quod constituitur per paternitatem: & dato quod paternitas & filiatio sint simul natura, hoc non obstat.

Secundò, potest dici & magis ad mentem Doctoris quod non repugnat producenti esse simul natura cum producto, quando producents & productum sunt eiusdem naturæ, & per consequens si productum constituitur in esse suppositivo per productionem passivam, quod etiam producents constituitur per productionem activam, quia iuter illa non est ordo essentialis.

Ad expositionem datam auctoritati Philosophi. Dico breuiter quod Philosophus diceret quod quando est ordo essentialis inter aliqua secundum perfectionem, quod vnum non potest dependere ab alio in essendo, nisi sit posterius illo, vel duratione, vel natura. Sed quando inter illa non est ordo essentialis secundum perfectionem, non repugnat vnum habere esse ab alio & esse simul duratione & natura cum illo; licet tamen esset posterius origine. Et sic hoc secundum de similitate, vel prioritate naturæ, sequitur ad primum.

3. **C** Præterea, si specialiter repugnaret, &c. Hæc est secunda ratio Doctoris, quæ breuiter stat in hoc: Si repugnat primæ personæ constitui, puta per paternitatem, hoc erit quia paternitas est simul cum filiatione constituyente secundam personam; modò prima persona necessarium est prior secunda, quia producit ipsam, & sic non videtur posse constitui per ipsam, propter causam dictam. Probat modò Doctor quod non obstante prioritate originis, adhuc prima persona potest constitui per paternitatem, quia correlatiua non requirit necessarium similitatem originis, sed tantum similitatem naturæ, ita quod inter illa non sit ordo naturæ, vel essentialis: modò cum similitate naturæ, siue cum similitate essentiali, stat ordo originis, qui non necessarium præexigit, nec simul coëxigit ordinem naturæ, vel essentialitatem. Sicut nec ordo naturæ necessarium coëxigit, siue præexigit ordinem durationis; patet, quia inter aliqua erit ordo naturæ, ita quod vnum erit prius natura alio, inter quæ tamen nullus erit ordo durationis. Patet de subiecto & propria passione, quia subiectum est prius natura passione, non tamen erit prius duratione. Modò similtas naturæ, quæ opponitur ordini essentiali, siue ordini naturæ, sufficit ad similitatem correlatiuorum, non enim requiritur similtas, quæ opponitur ordini originis. Minor probatur, scilicet quod ordo originis non necessarium præexigit, vel coëxigit ordinem naturæ, vel ordinem essentialitatem; patet per hoc, quia posterius natura, siue posterius essentialiter necessarium includit imperfectionem, ordo verò originis non requirit nisi quod hoc sit ab hoc. Hoc autem esse ab hoc, non necessarium includit imperfectionem eius quod est ab hoc, quia non includit necessarium quod procedens sit imperfectius natura illo à quo procedit. Processio enim non includit de se quod sit æquiuoca, nec per consequens, quod forma imperfectior sit in producto, quam in producente.

4. **P**ro maiori intellectu aliquorum dictorum in ista litera, occurrunt aliqua dubia. Primum in hoc quod dicit, quod ordo natura necessarium requirit imperfectionem in altero extremorum, scilicet in posteriore; hoc non videtur verum. Tum, quia inter intellectum, & voluntatem est ordo naturæ, cum intellectus sit prior naturæ voluntate in nobis, ut patet à Doctore: & fortè etiam hoc est verum in Deo, cum intellectus necessarium præsupponatur voluntati, & tamen ex hoc non sequitur imperfectio in voluntate, imò in nobis voluntas est formaliter perfectior intellectu, ut probat Doctor in *4. dist. 49.* Tum, quia inter essentialitatem diuinam, & relationem originis, siue communes,

Nota.

Subiectum est prius natura passione.

4. Dubia.

vt æqualitas, & similitudo, est ordo naturæ, quia est prior natura illis, imò essentia diuina est simpliciter prima vt etiam comparatur ad attributa, vt patet à Doctore q. 1. quodl. art. 1. & tamen relatio diuina nullam necessariò includit imperfectionem, vt patet à Doctore. Tum etiam; quia inter intellectiõnem diuinam, & volitiõnem videtur ordo naturæ, cum intellectio sit prior natura volitiõne, vt etiam patet à Doctore in primo, dist. 2. Tum etiam, quia inter duò indiuidua eiusdem naturæ, quorum vnum in essendo dependet ab alio, est ordo naturæ, & tamen non sequitur quòd productum sit imperfectius producente, cum sint eiusdem perfectionis naturalis; & essentialis.

dentia ad aliud terminatur, & hoc dupliciter. Vel quia terminatur ad subiectum. Vel quia terminatur ad suppositum. Primo modo accidens dependet à subiecto; quia nisi se stare non potest. Et talis ordo necessariò requirit imperfectionem in accidente, eo quòd per se stare non possit: requirit etiam imperfectionem in subiecto, eo quòd informatur, & perficitur à tali accidente: vt patet à Doctore in tertio, dist. 1. q. 1. art. 1. Secundo modo natura assumpta à Verbo dependet ad ipsum Verbum, & hoc est imperfectionis, quia in alio sustentatur; sed in Verbo nulla est imperfectio; quia tantum terminat dependentiam illam, & nullo modo perficitur ab illa, nec informatur, vt patet à Doctore in tertio, vbi supra.

Natura assumpta dependet à verbo.

Responsio. Distinctio de ordina natura. Primo modo.

Respondendo, præmittendo aliqua de ordine naturæ scilicet quòd ordo naturæ capitur multis modis. Primò accipitur ordo naturæ; qui est inter aliqua, quorum vnum dependet ab alio secundum mensuram perfectionalem, ita quòd posterius secundum perfectionem mensuratur à priori. Et sic omnia alicuius generis dependent à perfectissimo in illo genere, vt patet per Philosophum 10. Met. tex. com. 2. & talis ordo semper connotat imperfectionem in posteriori natura.

Quintò accipitur ordo naturæ inter aliqua: quorum vnum est quasi productum, vel quasi originatum, & hoc dupliciter. Vel est quasi productum ab aliquo non formaliter infinito, & similiter ipsum non est formaliter infinitum: sed dicitur quasi productum, eo quòd realiter identificatur producenti. Et tunc talis ordo dicit imperfectionem in quasi producto, vt patet de subiecto, & propria passione. Vel quasi productum est ab aliquo formaliter infinito, & ipsum quasi productum est formaliter infinitum, sicut omnia attributa quæ sunt formaliter infinita, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. q. pen. & sunt quasi originata à natura diuina formaliter infinita, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. q. 1. & dist. 28. & in quodl. q. 1. Et talis ordo nullam requirit imperfectionem in talibus quasi productis, cum infinito formaliter repugnet omnis imperfectio; vel quasi imperfectio, etiam posito per impossibile, quòd huiusmodi essent verè, & realiter producta, vt exposui in primo. Si verò quasi productum non sit formaliter infinitum, vt relationes originis, tunc ordo inter illa adhuc non requirit imperfectionem in quasi producto, quia tali relationi repugnat omnis imperfectio; vel quasi imperfectio. Tum etiam, quia repugnat formaliter infinito recipere, vel quasi recipere talem relationem, &c.

Quinto modo.

Attributa sunt formaliter infinita.

Infinito formaliter repugnat omnis imperfectio.

Relationes originis non sunt formaliter infinita.

5. Secundo modo.

Secundò accipitur ordo naturæ, qui fundatur in vna natura, & terminatur ad aliam naturam: ita quòd inter illas naturas est ordo producentis, & producti: siue conseruantis & conseruati, ita quòd productum sit simpliciter aliud à producente, & hoc in natura. Et hoc dupliciter scilicet quòd sit aliud in natura, vel tantum numeraliter, vel specificè. Primo modo non requirit necessariò quòd productum sit imperfectius producente, nec quòd producentis sit perfectius producto, vt patet nisi fortè in hoc quòd causatum, inquantum causatum, necessariò est ens dependens, & verè possibile, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. q. vlt. & in secundo, dist. 1. q. 3. Est enim implicatio, quòd sit causatum, & sit necessarium, Causans verò, inquantum causans, nullam imperfectionem, nec possibilitatem includit, vt patet de Deo, qui verè causat omnia causalibilia, hoc modo posset esse imperfectio in causato. Secundo modo semper ordo naturæ requirit imperfectionem in producto, quia causatum æquiuocè necessariò est imperfectius causa æquiuoca: vt subtiliter probat Doctor in quarto, dist. 12. vide ibi.

Tertio modo.

Tertio accipitur, ordo naturæ inter aliqua, quorum vnura in nullo genere dependentiæ ab alio dependet: vt nec in genere causati, vel mensurati, vel conseruari; sed quia vnum necessariò præsupponit aliud; & sic inter intellectum, & voluntatem, inter intellectiõnem, & volitiõnem est talis ordo naturæ. Et hoc modo ordo naturæ non præexigit necessariò imperfectionem in posteriori natura, imò multoties natura est perfectius, vt patet de voluntate, & intellectu, in intellectu & volitiõne; nam volitiõ est semper perfectior intellectu, vt patet à Doctore in quodl. q. 13. & in prol. q. vlt. & in 4. dist. 49. Aliquando etiam prius naturà hoc modo erit perfectius, vt patet de intellectu, & volitiõne, quæ est imperfectior ipso intellectu, saltem in nobis.

Sextò, fortè posset poni prioritas; & posterioritas naturæ inter aliqua, vbi vnum accipit totum suum esse ab alio, ita quòd tantum ab illo distinguitur secundum proprietatem personalem, sed secundum omnem perfectionem est simpliciter idem illi. Et hoc modo tenendo quòd personæ diuinæ constituuntur per absoluta, sicut fortè Doctor videtur tenere in primo, dist. 26. esset inter Patrem, & Filium talis ordo naturæ, quia quicquid habet Filius, habet à Patre, & sola proprietate distinguitur à Patre, & in nulla perfectione distinguitur. Hic tamen nulla est essentialis dependentia, cum illa sit inter naturas distinctas, vt patet à Doctore in primo, dist. 2. parte 2. respondendo ad arg. principalia. Et in tali ordine non requiritur imperfectio in posteriori, vt patet. Si etiam tenetur quòd personæ constituuntur per relationes, vt tenet communis opinio, adhuc non haberem pro inconuenienti, quòd inter Patrem, & Filium esset ordo naturæ; qualis poneretur si essent constitutæ per absoluta, & quamuis sint correlatiua, & simul natura, loquendo de similitudine ordinis naturæ, quæ opponitur ordini essentiali, vt dicit Doctor hic.

7. Sexto modo.

Filius sola proprietate distinguitur à Patre.

6. Quarto modo.

Quartò est ordo naturæ inter aliqua, quorum vnum dependet ad aliud, non quòd in esse suo, nec in conseruari dependeat: sed quia eius depen-

His præmissis, dico breuiter quòd Doctor in

8. Optinio Scoti.

propofito loquitur de ordine effentiali, qualis est inter caufam æquiuocam, & effectum æquiuocum, quia ibi femper posterius natura est imperfectius. Et quòd sic intelligat, patet, quia fupponit quòd Pater non producat Filium æquiuocè, imò fimpliciter vniuocè, vt patet in primo, dist. 7. & dist. 13. & fupponit quòd producat ipfum, communicans fibi eandem naturam, quam habet, & eandem perfectionem. Talis ergo ordo naturæ, qui est inter caufam æquiuocam, & effectum, vel qualis est inter mensuram, & mensuratum fecundum perfectionem effentialem, femper dicit imperfectionem in posteriori natura, & quòd sic loquitur, patet per literam ipsius, vbi sic dicit: *ordo natura, sine effentialis, necessario includit imperfectionem in altero extremorum, & parum potest: Processio enim non includit de se quòd sit æquiuoca, nec per consequens, quòd forma imperfectior sit in producto, quam in producente.* Ex his patet responfo ad rationes.

Quomodo
ordo natura
dicat imper-
fectionem.

Singularia
dubia & or-
dum respon-
siones.

Secundò principaliter dubitatur, de hoc scilicet quòd *simultas opposita ordini effentiali sufficit ad similitatem correlatiuorum.* Hoc prima facie non videtur verum. Primò, quia si vnum correlatiuum esset prius naturà alio correlatiuo, & non prioritate effentiali, puta vbi non esset dependentia effentialis, sicut est inter intellectum, & voluntatem, vt dictum est supra, tunc vnum correlatiuum posset intelligi alio non intellecto, quod est falsum: patet quod posset intelligi, quia tali priori non repugnat posse intelligi, circumscripto posteriori.

Secundò instatur, quia etiam requiritur simultas originis: patet, quia correlatiua funt simul naturali intelligentia, vt patet à Doctore: sed si vnum esset prius origine alio, non necessarìò simul intelligerentur: patet, quia in illo priori, in quo Pater est, Filius non est; ergo in illo priori Pater posset intelligi, Filio non intellecto.

Tertiò instatur, quia si simultas opposita ordini effentiali, qualis est inter caufam æquiuocam, & effectum, sufficit vt ipse infra exponit: ergo sequitur quòd si producents vniuocum esset simul similtate opposita tali ordini, puta quia non esset Franciscus producents prius effentialiter, & æquiuocè, Ioanne producto, sed tantum prius naturà, eo modo, quo causa vniuoca est prior effectu vniuocè producto, tunc sequeretur quòd essent perfectè correlatiua, & tamen Franciscus producents posset perfectè intelligi sine Ioanne producto: quia ita videtur prior causa vniuoca suo effectu vniuoco, sicut causa æquiuoca suo effectu æquiuoco, quia vtraque caufat aliud, licet vniuoca tantum caufet aliud numeraliter, & æquiuoca aliud in specie.

9.
Qua relatiua
sunt simul
naturali in-
telligentia.

Respondeo præmittendo aliqua. Primò, quòd quando dicimus quòd correlatiua sunt simul naturali intelligentia, hoc non debet intelligi sic scilicet, quòd in eodem penitus signo, quo co-

gnoscitur vnum, necessarìò cognoscatur aliud: sed bene ad cognitionem vnus statim sequitur cognitio alterius: non quòd cognitio, puta paternitatis, in nobis dependeat à cognitione filiationis, nec è contra, cum cognitio relationis dependeat à termino, & fundamento. Non enim potest cognosci perfectè paternitas, nisi prius cognoscatur terminus, cum effentialiter, & formaliter sit ad illum, terminus autem eius non est filiatio, sed absolutum Filij, vt probat Doctor in 1. dist. 30. Et idè dicit, q. 1. prologi & dist. 8. primi. 2. q. 14. quodl. quòd relatio non potest cognosci termino eius non præcognito. Posito enim per possibile, vel impossibile, quòd filiatio non esset, sed tantum paternitas, certum est quòd paternitas posset perfectè cognosci filiatione non cognita, quia non est de ratione paternitatis quòd terminetur ad filiationem, nec quòd coëxigat illam; sed bene de ratione eius est quòd terminetur ad absolutum filij, & hoc patet de relatiuis non mutuis, vt de relatione creaturæ ad Deum, quæ perfectè cognoscitur cognitio Deo, vt termino, creatura, vt fundamento. Vbi tamen funt relationes mutue, sic se habent quòd cognita vnà, immediatè cognoscitur alia; non enim videtur necesse simpliciter quòd in quocunque signo cognoscitur vnà, cognoscatur & alia, sed vnà cognita, immediatè post cognoscitur & alia. Hæc tamen dico non absolute, nec determinando. Secundò præmittendo, quòd quando Doctor dicit quòd *simultas opposita ordini effentiali sufficit ad similitatem correlatiuorum*, hoc dicit, quia vbi est ordo effentialis, priori effentialiter non repugnat posse esse, sine posteriori effentialiter, vt patet discutendo in omnibus, & non repugnat posse perfectè cognosci, posteriori nullo modo cognito, quæ non conueniunt correlatiuis, & quia in correlatiuis diuinis est talis ordo, quòd vnum verè ab alio producitur, videtur quòd ibi sit ordo effentialis (nullus alius ordo naturæ videtur, nec apparet ponendus præter ordinem originis) & per consequens non sit simultas effentialis, quæ omninò impedit naturam correlatiuorum: & quia in diuinis correlatiuis non est talis ordo effentialis, idè sufficit simultas opposita tali ordini, sed non illa præcisè, sed etiam requiritur simultas opposita ordini durationis. Et ex his patet responfo ad primum.

Ad secundum dico primò, vt dixi in primo, notando quòd non est repugnantia vnum posse præcognosci. Dico secundò, quòd prioritas originis dicit tantum Patrem habere esse à se, & posterioritas originis dicit præcisè Filium habere esse à Patre, & tamen cum hoc stat quod simul intelligantur, quia *prima origine* non dicit aliquod signum durationis prius Filio.

Prioritas ori-
ginis quid.

Ad vltimum, patet ex supra dictis responfo.

S C H O L I V M.

Personam primam constitui per relationem oppositam relationi, quæ (ex supposito) constituit secundam personam, probatur, quia prima proprietatis incommunicabilitatis constituit primam personam; & hæc correspondet reſtitutina secunda, quia nihil est ibi incommunicabile, nisi proprietatis spectans ad primam originem ex suppositione, quòd persona constituantur per respectus. Adducit contra hos rationem D. Bonau. quæ probat primam personam constitui per ingentum, ex Damasceno. Et quia ingeneratio est primum incommunicabile.

Iuxta

4. **I**Vxta illud^d quod supponitur, de secundo articulo, dico, quòd alia relatione constituitur secunda persona, & alia sibi opposita, constituitur prima persona. Probat^r sic: prima proprietas incommunicabilis positiva, est proprietas constitutiva primæ personæ: talis est illa, quæ correspondet correlativè primæ relationi in persona producta, ergo, &c. Maior patet, quia cùm persona includat essentiam & entitatem incommunicabilem; quæ sunt in ista quæstione supposita, secundùm Rich. 4. de Trin. proprietas primæ personæ, non oportet quòd aliquid per se importet nisi primam entitatem incommunicabilem. Minor patet, quia, secundùm sententiam communem in ista quæstione suppositam, nihil potest esse ibi incommunicabile, nisi proprietas pertinet ad originem, & per consequens in prima persona non est incommunicabile nisi proprietas pertinet ad primam originem. Illa enim quæ pertinet ad secundam originem, communicabilis est: quia est duarum personarum producentium: Illa autem quæ pertinet ad primam productionem actiuam, opponitur illi, quæ pertinet ad primam passiuam: sicut enim Filius primam proprietatem habet pertinentem ad generari, siue dici, ita Pater primam proprietatem incommunicabilem habet pertinentem ad dicere, siue gigneret; quia illa conuenit Patri secundùm quòd habet intellectum fecundum, qui intellectus est prima ratio productiua in Patre.

Articulus secundus.

Prima proprietas incommunicabilis constituit primam personam.

5. **C**ontra istam rationem^e instatur contra vtranque istarum præmissarum. Et primò quantum ad maiorem. Videtur enim, quòd *ingenitum* sit prima ratio constitutiva primæ personæ: & tunc maior est falsa. Quòd prima proprietas positiva sit proprietas personalis. Hoc probatur auctoritate & ratione. Auctoritas est Damasceni cap. 9. *Omnia, inquit, quæ habet Pater Filij sunt, præter ingenerationem, quæ non significat differentiam substantiæ: sed modum existentie.* Hæc ille. Ratio autem talis est: principium incommunicabile est prima ratio constituendi primam personam. Hoc probatur: quia cùm essentia sit ratio personæ essendi simpliciter, & cuilibet personæ etiam essendi hæc: nihil ergo ultra requiritur ad rationem personæ, nisi incommunicabilitas: & ita incommunicabili, & quocunque primo habito, habetur persona: sed *ingenitum* videtur importare principium incommunicabile: ergo, &c. Probatio minoris, quod est ab aliquo, & ab ipso aliud, priùs respicit illud à quo est, quàm illud quod est ab ipso.

D. Bon. int. 1. d. 13. q. 4. & quod. 3. literali & d. 27. q. 2. & d. 28. q. 1.

6. **H**oc probatur, quia per ipsum prius, à quo ipsum est, habet esse: ordo autem ad posterius, præsupponit eius esse. Ex ista propositione, de ordine positivo ad prius, & posterius, infertur hoc consequens, quòd si aliquid non habet ordinem ad prius, sed tantum ad posterius, quòd est ab ipso, per prius sibi conuenit negatio ordinis ad prius, quàm ordo ad posterius: nunc autem, prima persona non habet ordinem ad priorem: & habet ordinem ad posteriorem: ergo sibi priùs conuenit illud quod negat ordinem ad suum prius: tale est *ingenitum*. Quòd autem priùs sibi competat negatio ordinis ad prius, quàm ordo ad posterius. Probat^r, quia non tantum contradictoria referuntur ad idem instans durationis, sed, sicut licet loqui, ad idem nunc, siue signum naturæ. Hoc patet inducendo: quia cùm hæc sit vera in primo modo dicendi per se, *homo est rationalis*, hæc autem vera in secundo modo, *homo est risibilis*: hæc autem per accidens, *homo est albus*: & sic possunt assignari instantia naturæ, siue signa naturæ, quantum ad ordinem istarum prædicationum, si affirmaretur hominem esse rationalem per se in primo signo naturæ, siue primo modo, & negetur ipsum esse rationalem secundo modo, siue in secundo signo naturæ, non est contradictio. Sicut non est contradictio, si dicatur hominem esse album in tertio signo, & non esse album in primo signo, vel secundo. Patet ergo, quòd ista non est contradictio nisi pro eodem signo naturæ. Et ita in signis originis, esse ab alio, & non esse ab alio sunt contradictoria: patet de se, ergo pro quocunque signo attribueretur alicui esse ab alio, si hoc sibi competeret, pro eodem signo attribueretur sibi hoc quod est, non esse ab alio, si hoc sibi competet: sicut ergo ei quod est ab alio, per prius conuenit ordo ad illud, à quo est, quàm ad posterius: sic ei, quod non est ab alio, priùs conuenit negatio ordinis ad prius, quàm ordo positivus ad posterius.

Si arguatur contra hoc^f, quòd negatio non habet constituere personam.

Respondetur, quòd illud personale, quòd intelligitur superadditi essentia, sufficit quòd habeat primam rationem incommunicabilitatis: essentia enim personæ tribuit & esse, & hoc esse, & quidquid positivum est. Si ergo affirmatio, vel negatio possit habere rationem incommunicabilitatis in prima persona, sufficit ad constituendum

tucundum

ruendum personam : illa autem negatio habet, vt probatum est, primam rationem incommunicabilitatis ; ergo, &c.

C O M M E N T A R I V S.

10. **I**uxta illud, quòd supponitur de secundo articulo. Hic Doctor in isto secundo articulo intendit probare quòd prima persona constituitur relatione opposita relationi secundæ personæ, puta, quòd constituitur paternitate, vel generatione actiua, quòd idem importat.

D. Bonau. in
primo dist.
19. q. 4.

e Contra istam. Hic Doctor arguit contra maiorem & minorem rationis, & primò contra maiorem scilicet quòd prima proprietates incommunicabilis sit positia, quia *ingenitum*, videtur esse prima proprietas, & hoc probat & auctoritate, & ratione. Auctoritas est Damasceni: *Omnia (inquit) qua habet Pater, Filij sunt, præter ingenerationem*, &c. Vult dicere, quòd *ingenitum* non significat ens positium, sed tantum modum existentie, quia significat non esse ab alio. Ratione etiam probatur, & ratio stat in hoc breuiter, negatio ad prius, prius conuenit, quàm habitudo ad posterius: patet, quia si *A* est *B*, & *C* ab *A* prius *A* respicit *B*, à quo habet esse, quàm *C*, cui dat esse; ergo si *A* à nullo priore est, & *C* est ab *A*, ipsi *A* prius conuenit negatio ad prius, quàm habitudo, siue productio respectu *C*, ergo cum negatio ad prius, puta *ingenitum*, prius conueniat Patri, quàm generare Filium, sequitur quòd *ingenitum* erit prima proprietates Patris, & per consequens, Pater constituetur in esse per *ingenitum*. Si dicatur, quòd in eodem signo, non conuenit Patri esse ab alio, & non esse ab alio; imò si esset ab alio, per prius conueniret esse ab alio, quàm non esse ab alio, & sic in aliquo posteriori signo conueniret non esse ab alio.

Contra arguit, quia esse ab alio, & non esse ab alio contradicunt, & non contradicunt, nisi pro eodem signo, vel naturæ, vel originis; unde ista non contradicunt, homo in primo signo est per se rationalis, siue in primo modo, & in secundo modo, siue in secundo signo naturæ, non est per se rationalis, quia accipiuntur pro diuersis signis, sic in proposito, cum esse ab alio, & non esse ab alio, contradicant, sequitur quòd in eodem signo, quo conueniret Patri esse ab alio, si esset ab alio, conuenit non esse ab alio, si non est ab alio. Si ergo esset ab alio, prius sibi conueniret hoc, quòd est esse ab alio, quàm aliud producere: ergo non esse ab alio, prius conuenit, quàm producere Filium: & sic non esse ab alio, siue *ingenitum*, erit prima proprietates Patris, & ab illa prima constituitur.

Scotus contra
D. Bonau.

f Si arguatur. Hic instat, probando quòd *ingenitum*, non fit proprietates constitutia, quia negatio non constituit personam, cum persona sit ens positium: ergo & constitutia erunt ens positium: modò *ingenitum* dicit formaliter negationem, scilicet non esse ab alio.

Quid essentia
persona tri-
buit.

Respondetur, quòd illud personale, quòd intelligitur superaddi essentia, sufficit quòd habeat primam rationem incommunicabilitatis: essentia enim personæ tribuit esse, & hoc esse, & quicquid positium est. Si ergo affirmatio, vel negatio, possit habere rationem incommunicabilitatis in prima persona, sufficit ad constituendum personam: illa autem negatio, habet, vt probatum est, primam rationem incommunicabilitatis, ergo, &c.

S C H O L I V M.

Refutat impugnationem allatam, probans primam personam non constitui per *ingenitum*, quia est negatio, (ex Augustino) & nulla negatio est primò incommunicabilis, (quòd requiritur ad constitutum personæ) sed per aliquid positium proprium, ad quòd consequitur: de quo late traditur ad Doct. 1. d. 28. q. 2. Ponit duas solutiones ad hoc argumentum. Prima ait *ingenitum* dicere dignitatem, quia est à se. Secunda fontalem plenitudinem. Contra primam, esse à se negatiuè non facit esse incommunicabile, vt probat argumentum. Contra secundam, quæ est D. Bonau. si plenitudo dicit negationem, currit ratio; si positium aut commune, & sic non erit personalitas; aut relatio, & sic non alia nisi illa, quæ est opposita relationi constitutia secundæ personæ. Soluit auctoritatem Damasceni positam, num. 5. & exponit, quomodo ordo ad prius, aut negatio talis ordinis potest esse prius in aliquo absoluto, ordine positio ad posterius, non tamen in respectu, quòd constituitur per ordinem ad posterius. Explicat optimè, quomodo contradictoria referuntur ad idem nunc; non tamen est necesse, quòd cui conuenit album pro hoc nunc, quòd eidem conueniret non album pro eodem nunc: & ratio est, quia res primò est ipsa, vt homo homo, non tamen primò est non lapis, quia negatio, (vt dictum est) non conuenit alicui, nisi per positium, præexistens in eo. Vnde si prima persona constitueretur per non esse ab alio, non aq̃ primò conueniret ei non esse ab, sicut conueniret esse ab alio, ponendo quòd per hoc constitueretur: de quibus vide Doct. 1. d. 28. q. 2. n. 4. & d. 36. n. 3. & d. 23. n. 7. quibus locis optimè agitur de negatione eiusque natura, & diuisione.

Ingenitum
non facit

Contra istum modum & dicendi arguitur sic: Proprietates constitutia est omnino formaliter, & primò incommunicabilis: nulla negatio formaliter, & per se ipsam est primò incommunicabilis; *ingenitum* autem, vt distinguitur formaliter ab essentia, & relatione positia ad productum, non dicit nisi negationem formaliter: quia secundum

7.

secundum Augustinum 5. de Trin. c. 6. *cum ingenitum dicitur, non quid sit, sed quid non sit ostenditur*: & multæ auctoritates ad hoc patent: ergo. Prima propositio patet, quia cum persona sit formaliter incommunicabilis existentia: oportet quod illud quo aliquid est persona primò, sit formaliter incommunicabile: ergo, &c. Secunda propositio patet, quia negatio propria exigit positivum proprium ad quod consequitur nulla enim negatio est propria omnino alicui, hoc est soli illi necessariò conveniens, nisi quia ei repugnat affirmatio opposita: affirmatio autem quæcunque nulli enti repugnat, nisi per aliquod positivum, quia si per negationem, quæro an illa negatio consequitur aliquod positivum, cui repugnat illa alia affirmatio; & sic habetur propositum: aut consequitur positivum, & tunc negatio omnino prima, est in illa unitate siue distinctione, & caritate per consequens, quod est inconueniens: aut necessariò dabitur, quòd negatio consequitur positivum, sed non proprium isti: & tunc sequitur, quòd negatio non erit propria isti, quia illud, per quòd negatio convenit non est proprium isti.

primà personam, de quo 1. d. 28. q. 2. n. 10. Vide 27. d. Negatio propria pertinet positivum proprium.

8. h Respondetur ad minorem, quòd *ingenitum* non importat negationem simpliciter, sed aliquid pertinens ad dignitatem: quia hoc, quod est habere, esse à se.

Alio etiam modo, quòd importat fontalem plenitudinem, quod est perfectionis simpliciter in prima persona; secundum Augustinum 4. de Trin. c. 9.

Guil. Anst. fiodorensis.

i Contra primum, cum dicitur, à se, aut intelligitur, quòd hæc præpositio *A*, importat circumstantiam causæ, vel principij positivi: & statim patet contradictio: quia secundum Augustinum 1. de Trin. cap. 1. *nulla mens capit quòd aliquid sit à se*; aut intelligitur negatiuè tantum: quia non habet aliquid pro principio, vel causa, & habetur propositum de negatione.

2. de Anima. 1. c. 47.

Contra secundum: fontalis plenitudo, aut dicit negationem; & habetur propositum, aut positivum, & tunc vel essentiam, & sequitur quòd si *ingenitum* sit proprietatis personalis; ergo & essentia: aut relationem positivam, & patet quòd non nisi ad personam, & tunc, si ad personam, aut ad vnâ, aut ad plures; non ad producentem, vel producentes: ergo ad productam, vel productas. Si ad plures, non poterit esse vnum formale principium constitutivum personæ: si ad vnâ, & singularem, aut relationem ad personam primam productam, aut secundam, & tunc non tenetur positum, scilicet quòd *ingenitum* vt distinguitur contra paternitatem, vel spirationem, constituat personam, aut relationem vnâ abstractam ab istis: scilicet paternitate, & spiratione. Et tunc si potest aliqua talis relatio communis abstrahi ab istis duabus, sequitur, quòd prima persona non aliqua vnâ relatione, scilicet singulari, signata in existentia, sit persona, sed aliquo modo vnâ abstracta à relationibus duabus, & hoc alterius rationis: quia probatum est in quæstione præcedente, quòd duæ productiones actiue in Diuinis non possunt esse eiusdem rationis, & tunc prima persona non constitueretur formaliter aliquo constitutiuo vnus rationis, quasi specificè, sed vno abstracto à duobus quasi alterius rationis. Nec oportet hic immorari, quia multi magistri hic concedunt propositum quantum ad maiorem, quòd aliquo incommunicabili positivo constituitur prima persona, de qua est hic sermo.

Ratio constitutiva persona prima non est fontalis plenitudo.

9. Cum ergo arguitur pro ista opinione pro ingenito per Damascenum patet per eum responsio ibidem: subdit enim in solis proprietatibus paternitatis, & filiationis & processionis, differentiam cognoscimus: ergo quando prius accepit omnia præter ingenerationem, &c intelligendum est, quòd sub ingeneratione comprehendit paternitatem. Et breuiter sicut patet in diuersis capitulis eius, nunc nominat vnâ proprietatem primæ personæ, nunc aliam; & per consequens per vnâquamquæ intelligit quamcunque proprietatem propriam.

Eadem solutio habetur in 1. d. 26. & 28. Reportatis q. 1. ad arg. 1.

Ad rationem, concedo, quòd ordo ad prius quodammodo præcedit in aliquo ordinem ipsius ad posterius: maximè quando ordinatum est in se absolutum. Concedo etiam, quòd negatio ordinis ad prius in absoluto, præcedit ordinem positivum eiusdem ad posterius: sed non sic in illo, quòd constituitur formaliter per ordinem ad posterius, quia nullus ordo in illo potest esse prior, nec etiam negatio ordinis, quam sit ordo, quò constituitur. Si ergo esset suppositum absolutum, posset concedi, quòd *ingenitum* esset quodammodo prius paternitate: sed cum probatur generaliter de quocunque supposito, & de ordine ad posterius, & negatione ordinis ad prius: illa propositio, qua dicitur, quòd contradictoria referuntur ad idem nunc, non solum in ordine durationis, sed etiam naturæ & originis, est vera, intelligendo de per se contradictoriis, prout affirmatio comparatur ad negationem: non est autem

Ordo ad prius quòdo est prior ordine ad posterius.

Contradictoria quocummodo referuntur ad idem nunc.

autem vera, intelligendo de affirmatione, & negatione comparando ad tertium, de quo dicuntur.

Exemplum. Album pro *A*, & non album pro *B*, non contradicunt inter se, nec ad quodcunque comparantur, & hoc intelligendo per *A*, & *B*: siue signa durationis, siue signa naturæ, vel originis: Sed si ista comparantur ad aliquid, cui conueniunt, vel conuenire possunt, non oportet quòd si album conueniret ipsi *C*, pro *A*: quòd non album conueniret ipsi *C* pro *A*. Nihil enim est, quod non omnino primò ipsum sit ipsum, sicut homo omnino primò est homo, & si homo esset lapis, esset omnino primò lapis: sicut lapis est lapis: tamen non omnino primò est non lapis: quia nulla negatio potest esse eadem alicui primò, sicut ipsum est ipsum primò. Concedo ergo, quòd intelligendum est esse ab aliquo, & non esse ab aliquo, referri ad idem instans, siue *nunc* cuiuslibet ordinis, ad hoc quòd sint contradictoria: vt, scilicet pro quo *nunc* affirmatur esse ab alio, quòd ponit, pro eodem *nunc*, non esse ab ipso, & negat illud idem: sed non oportet quòd illi, de quo ista dicuntur, conueniat æquè primò, non esse ab: sicut illi conueniret esse ab: si esse ab, sibi conueniret, & per consequens supposito, cui conuenit negatio ordinis ad prius, prioritate originis, non æquè primò conuenit ista negatio, sicut conueniret affirmatio ordinis, si illum ordinem haberet.

Homo primò est homo quàm non lapis. Contradictoria non æquè primò conueniunt ei de quo dicuntur.

COMMENTARIUS.

11. Scotus improbat hanc opinionem.

Contra. Hic Doctor improbat hanc opinionem, probando duo. Primò, quòd proprietas constitutiua personæ, est omnino formaliter, & primò incommunicabilis. Secundò, quòd nulla negatio sit formaliter, & primò incommunicabilis, & per consequens *ingenitum* non erit proprietas constitutiua personæ, cum non dicat formaliter nisi negationem, vt patet per Augustinum 5. de Trin. cap. 7. *Cum ingenitum dico, non quid sit, sed quid non sit ostenditur.* Ingenitum enim in proposito, & non productum idem sunt, vt ostendit Doctor in 1. dist. 18. &c. Probat ergo primam propositionem sic; persona est formaliter incommunicabilis existentia: ergo illud, quo aliquid est persona primò, erit formaliter incommunicabile. Secunda probatur, quia nulla negatio propria, est alicui, hoc est soli illi necessariò conueniens, nisi quia ei repugnat affirmatio opposita, affirmatio autem nulli enti repugnat, nisi per aliquid positium, quia si per negationem, & tunc quæro an illa negatio consequitur aliquod positium, cui repugnat illa alia affirmatio, & habetur propositum, scilicet quòd affirmatio repugnat per aliquod positium, & sic negatio opposita inerit necessariò per aliquod positium: aut non consequitur positium, & tunc negatio omnino prima est in illa vnitatem, & distinctione, & in entitate per consequens, quòd est inconueniens, id est, quòd talis negatio primò constituet illud ens in tali vnitatem, scilicet incommunicabili, & in tali distinctione, quia quæ sunt principia constituendi, sunt principia distinguendi: & sic, si primò constituitur in vnitatem incommunicabili, est etiam ratio distinguendi illud à quolibet alio, & similiter constituet primò in tali entitate. Sequitur enim quòd si negatio inest primò, & sit ratio propter quam repugnat affirmatio Patri communicari, quòd illud ens, cui primò conuenit talis negatio per ipsum, erit incommunicabile primò. Sicut etiam quando negatio ad communicari aduenit enti propter aliquam affirmationem in tali ente, quòd tale ens, erit primò incommunicabile per talem affirmationem: ergo sic erit in proposito de negatione, propter quam repugnat

enti affirmatio ad communicari.

Contra illas duas propositiones occurrunt aliqua dubia. Primò, quia si illud, quo aliquid est persona, siue incommunicabilis existentia, sit formaliter incommunicabile, sequitur quòd negatio erit formaliter, & primò incommunicabilis: hoc autem est falsum, & contra ipsum, vt patet in probatione secundæ propositionis, & in 1. dist. 18 & alibi sæpè. Antecedens probatur, quia secundum ipsum, in 3. dist. 1. q. 1. & in quodlib. qu. 19. persona creata primò constituitur in esse personali; per negationem duplicis dependentiæ, scilicet actualis, & aptitudinalis: ergo talis negatio erit primò incommunicabilis.

Secundò, quia relatio originis communicatur personæ, & similiter communicatur essentia, vt patet de filiatione in Diuinis: & tamen persona constituta per illam est primò incommunicabilis, & sic non erit necesse quòd illud, quo constituitur persona, sit primò, & formaliter incommunicabile.

Contra secundam propositionem: primò probatur quòd negatio propria non inest propter positium proprium, quia negatio lapidis necessariò inest Socrati, & tamen non inest propter positium proprium Socrati: patet, quia talis negatio inest etiam boui. Tum etiam, quia negatio lapidis inest necessariò Chimææ, & tamen in Chimæa non est aliquod positium, propter quòd inest talis negatio. Tum etiam, quia negatio dependentiæ actualis ad aliud suppositum inest Socrati, & tamen non inest per aliquod positium in Socrate, quia omne positium in Socrate est communicabile, quia à Verbo assumptibile, vt patet à Doctore in tertio, dist. 1. q. 1. & in quodlib. q. 19.

Respondeo ad istas obiectiones, præmittendo aliqua. Primò, quòd constitutum personæ diuinæ est ita proprium illi, quòd necessariò simpliciter conuenit ei, ita quòd oppositum simpliciter repugnat, imò est ita proprium illi, puta filiatio Filio, quòd si illa præcisè non esset, quæ nunc est in Filio, esset simpliciter impossibile aliquam aliam esse, vel aliquem alium Filium esse, vt supra patuit, q. 2. quodlib.

12. Dubia contra duas propositiones.

Cui communicatur relatio originis.

Solutio dubiorum.

13.

Secundò

Secundò præmitto, quòd est differentia intet constitutum ultimum personæ diuinæ, & personæ creatæ: nam ultimum constitutum personæ diuinæ inest simpliciter necessariò, & oppositum, puta communicari actû simpliciter repugnat. Sed ultimum constitutum, & completium personæ creatæ, non inest necessariò: patet, quia persona creatæ ultimare, completur per negationem actualem ad aliud suppositum, vt patet à Doctore in tertio, dist. 1. & tamen affirmatio opposita, scilicet actû dependere ad aliud suppositum, potest sibi inesse, & de facto inest naturæ singulari assumptæ à Verbo, vt patet à Doctore in tertio, dist. 1. & ex hoc apparet, quomodo talis negatio non est ita propria personæ creatæ, quòd illi soli necessariò conueniat.

Tertiò, præmitto quòd illud, quo aliquid est primò persona personalitate sibi propria, & necessariò sibi competente, est primò incommunicabile, & tale est constituens personam diuinam, quæ sola est necessariò persona personalitate sibi propria, & sibi soli necessariò competente. Sed illud, quo persona creata est persona personalitate propria, sed non necessariò competente, non est ita proprium illi, quòd sibi necessariò conueniat.

Quartò præmitto, quòd aliud est esse primò incommunicabile vt quòd; & aliud vt quo. Primo modo suppositum est incommunicabile: secundo modo proprietates hypostatica. Posito ergo quòd ipsa sit communicabilis, puta naturæ diuinæ, tamen est ratio formalis constituendi aliquid in esse incommunicabili primò: & hoc modo proprietates personalis potest dici primò incommunicabilis, quia per ipsam, aliquid constituitur in esse incommunicabili primò. Potest etiam dici, quòd illud, quod alteri communicatur, aut perficit aliquam naturam, vel informat, aut est tale ens, quòd in alio sustentari, siue suppositari potest, licet non perficiat illud, vel informat, & sic natura humana singularis communicatur Verbo diuino. Hoc modo proprietates constitutiuæ personæ est incommunicabilis, quia ipsa nec perficit naturam diuinam, nec informat, nec dependet, propriè loquendo. Vtraque via videtur saluabilis.

14. His præmissis, patet responsio ad obiectiones. Ad primam, contra primam propositionem, dico quòd aliud est loqui de incommunicabili actû, sed non necessariò incommunicabili; & aliud est loqui de incommunicabili actû necessariò: primo modo negatio actualis cum aptitudinali, est ratio constituendi in esse incommunicabili, sed non necessariò, vt patet de negatione actuali, quæ necessariò non inest; & quando inest semper constituit in esse incommunicabili. Cùm dicitur quòd non est incommunicabilis primò, dico quòd est incommunicabilis primò, quia per ipsam est primò, aliquid incommunicabile, licet non necessariò: & cùm infertur quòd talis negatio non est propria illi, ergo non constituit in esse incommunicabili. Dico, quòd sola illa negatio dicitur propria alicui, quæ soli illi necessariò inest, & illa consequitur necessariò aliquod positium, quod necessariò est prima ratio incommunicabilitatis, & negatio necessariò sequens non est ratio constituendi primò in esse incommunicabili, sed necessariò consequitur illud, & idè dicitur propria: alia verò negatio, licet quando actu inest, puta Fran-

scoti Oper. tom. X I L

cisco, actû constituat ipsum in esse incommunicabili, non tamen dicitur illi propria; cùm necessariò non inest, sed merè contingenter, quòd benè nota.

Ad secundam, patet responsio ex supradictis in quarto præmissis.

Ad rationes, contra secundam propositionem, ad primam. Dico, quòd negatio aliquando necessariò conuenit alicui, sed non soli illi, vt non lapis necessariò conuenit homini, sed non soli homini; & talis nunquam inest enti positiuo, nisi per aliquod positium in ipso, cui affirmatio opposita, scilicet affirmatio lapidis, repugnat necessariò; & talis negatio potest pluribus inesse per aliquod positium commune eis, quicquid sit illud; vel etiam potest inesse illis pluribus, propter aliud positium in eis; puta homini, quia animal rationale: ligno, quia talis natura, &c. Aliquando negatio non solum conuenit alicui necessariò, sed etiam soli illi, vt negatio finitatis soli Deo, conuenit per positium proprium in illa. Et sic negatio communicabilitatis competens personis diuinis, necessariò conuenit illis, non per aliquod positium commune illis, sed simpliciter per aliud, & aliud positium proprium singulis, ita quòd Filio conuenit negatio per filiationem, & Patri per paternitatem præcisè, & hoc modo talis negatio non solum conuenit necessariò, sed est etiam propria, propter positium proprium in eis.

Ad illud de chimæra, patet responsio, quia hoc intelligitur quando negatio necessariò conuenit enti positiuo, quale non est chimæra.

Ad tertium, patet responsio ex supradictis, quia conclusio intelligitur de negatione, necessariò, inherente: modo negatio actualis dependentiæ ad aliud non necessariò inest, vt supra dixi. Et sic patet responsio ad ista dubia, &c.

h Respondetur ad minorem. Hic Doctor recitat vnam opinionem Guillelmi Antifiodorèis quæ dicit quod *ingenitum* non importat negationem simpliciter, sed aliquid pertinens ad dignitatem, quia hoc quod est habere esse à se alio modo importat fontalem plenitudinem; quod est perfectionis simpliciter in prima persona, secundum Augustinum 4. de Trin. c. 9.

i Contra. Hic Doctor improbat hanc responsionem, & primo improbat primam, videlicet quod *esse à se*, aut importat circumstantiam principij positiuæ, & hoc est impossibile, quia nihil est quod gignat seipsum, vt patet per Augustinum primo, de Trin. cap. primo, aut à se intelligitur negatiuè tantum, scilicet quia non habet aliquid pro principio, vel causa, & habetur positium, scilicet quod *ingenitum* dicat negationem formaliter.

k Contra secundam, quia fontalis plenitudo, aut dicit negationem, & habetur positium; scilicet quod *ingenitum*, vt dicit fontalem plenitudinè, sit formaliter negatio, aut dicit positium, & tunc vel dicit essentiam, & tunc sequitur quod si *ingenitum* sit proprietates personalis, quod essentia erit proprietates personalis formaliter, quod est impossibile, cum sit communicabilis & vt quo; & vt quod; aut dicit relationem positiuam, & patet quod non nisi ad personam, quia prima relatio in persona est relatio ad personam; alia enim relationes, scilicet æqualitas, similitudo, idè tates præsupponunt relationes originis, vt patet à Doctore

15.
Quomodo negatio actualis conuenit.

16.
Expositio litteræ.
Guil. Antifiodorènsis.

Quæ etiam S. Bonæ. & Varronè.

in primo, dist. 19. q. 1. & dist. 31. & infra q. 6. præter istas nulla alia relatio realis ponitur in Diuinis; ergo si *ingenitum*, siue fontalis plenitudo, dicit relationem ad personam, aut ergo ad vnam personam, aut ad plures: non ad producentem, nec ad producentes, cum *ingenitum* dicat negationem omnis productionis, vt notat Doctor *in 1. dist. 28. idem est ingenitum*, quod nullo modo productum, ergo dicit relationem ad personam productam, vel productas; non ad plures productas, quia tunc non poterit esse vnum formale principium personarum constitutum: patet, quia vna persona, vna per se ratione formali constituitur. Sed si *ingenitum* esset ad duas productas, tunc includeret duas relationes terminatas ad illa producta, sed nulla vna relatio originis per se terminatur ad duo producta; sicut enim productum vnum terminatur, vel refertur ad producentem vna relatione, & duo producta duabus relationibus, ita producentem non duabus relationibus refertur: si ergo *ingenitum* diceret duas relationes positivas, tunc non esset vna per se proprietates, & per consequens constitutum per illud, non esset vnum per se suppositum. Aut *ingenitum* dicit vnam relationem terminatam ad primam personam productam, scilicet ad Filium, aut ad secundam productam, scilicet ad Spiritum sanctum, & tunc non tenetur positum, scilicet quod *ingenitum*, vt distinguitur contra paternitatem, vel spirationem actiuam, constituat personam: quia *ingenitum*, siue fontalis plenitudo, vt dicit relationem, vel ad primam, vel ad secundam personam productam, non distinguitur à paternitate, vel spiratione actiua, & per consequens vt dicit talem relationem, constituet primam personam, non autem vt distinguitur ab illis, sequitur in litera:

1. Aut *ingenitum* dicit vnā relationē abstractā, &c. Et dicit Doctor *quasi specificē*, quia in diuinis non est ibi aliquod genus, nec aliquid in genere contentum, vt probat *in primo, dist. 8. q. 2. & similiter*; cum dicit *quasi alterius rationis*, scilicet specificæ, quia paternitas, & generatio actiua, etiam non differant propriè specificè, cum in diuinis non sit species, differunt tamen specificè, imò fortè sunt primò diuersa, vt habet videri *in primo, dist. 13. modò à duobus quasi specificè distinctis*, non potest abstracti quasi vnus rationis, quasi specificæ, vt patet, non enim ab homine, & asino abstracti potest aliquid vnum speciei, sic in proposito. Nec oportet hic multum immorari, quia multi magistri hic concedunt propositum, quantum ad maiorem quod aliquo incommunicabili, positiuo constituitur prima persona, de qua est hic sermo.

Occurrunt dubia, primò in hoc, quod *ingenitum* non conuenit prius Patri, quam ordo ad productum: videtur enim hoc non esse verum. Tū, quia positio quod Pater constituitur in *esse* per paternitatem, adhuc hoc, quod est non esse ab alio, prius conuenit Patri, quam ipse Pater dicat ordinem ad Filium, quia Pater in quantum Pater in diuinis, est prius origine Filio, & per consequens posterius origine dicit ordinem ad Filium, quia talis ordo ad Filium, vel præsupponit Filium esse, vel simul coexistens Filium esse, & tamen in illo priori originis conuenit sibi non esse ab alio, sicut si esset ab alio, conueniret esse ab alio. Tum etiam, quia *ingenitum* est proprietates soli Patri necessariò conueniens, vt patet à Do-

ctore *in primo, dist. 28. & Pater* dicit formaliter negationem: sed illa negatio non esset propria Patri, sic quod illi soli necessariò conueniret, nisi per aliquod positium proprium in Patre, illud positium non est essentia, cum sit communicabilis: non paternitas, quia etiam *non esse ab alio*, positio quod non prius conuenit Patri quam paternitas, saltem æquè primò conuenit Patri sicut paternitas: ergo oporteret assignare aliquod positium proprium, in Patre distinctum à paternitate.

Tertio instatur sic, positio quod Filius constituitur in *esse* per generationem passiuam, adhuc per prius conuenit Filio ordo ad Patrem, quam generatio passiuæ: patet, quia per prius intelligitur esse à Patre, quam habere generationem passiuam, & si non prius, saltem æquè primò. Sic in proposito, si Filius non esset ab aliquo, saltem æquè primò conueniret sibi non esse ab alio, & tunc non magis esset vna proprietates quam alia, cum æquè primò vtraque inesset, & per consequens non magis constitueretur in *esse* ab vna, quam ab alia, vt patet.

Secundò principaliter videtur dubium in hoc, quod dicit, quod homo prius est homo, quam non homo, vel prius esset, puta animal, quam non animal, hoc videtur difficile saluare. Tum, quia ipse vult, *in primo, dist. 8. q. vltima, & secundo, dist. 1. q. 2. quod non esse prius natura priuatiuè, vel negatiuè inest creaturæ, quam esse*, etiam positio quod creatura esset ab æterno, vt patet ab ipso *in secundo, dist. 1. qu. 3. ergo non esse hominem, prius conuenit homini, quàm esse hominem*, quia vt dicit Doctor *in locis præallegatis*, si ab æterno non poneretur homo à causa extrinseca in *esse*, tunc *non esse* immediatè inesset: ergo videtur quod non esse hominem prius conuenit homini, quam ipsum esse.

Respondeo ad has obiectiones. Et primò ad primam factam ad primum dubium. Dico primò, quod in eodem instanti, quo Pater est Pater, ipsa paternitas dicit ordinem ad Filium, cum ipsa sit formaliter habitudo ad Filium. Dico secundò, & fortè magis ad propositum, quod quando Doctor dicit quod prima persona prius dicit ordinem ad Filium, positio quod constituitur per relationem ad Filium, debet sic intelligi, quod prius conuenit Patri ipsa generatio actiua, quæ generatio dicit ordinem, vel est ordo ad Filium, quamuis ipsa generatio sit etià aliquo modo prior Filio, vt aliàs exposui *in 1. d. 1. q. 2. Hoc etià patet à Doctore hic & in 1. d. 28. vbi dicit quod Pater in quantum Pater, siue in quantum generas (quod idem est) est prius origine Filio per ordinem, siue habitudinem ad Filium, non intelligitur aliquis alius ordo, vel habitudo superueniens paternitati, vel generationi actiue, sed intelligit ipsam paternitatem, vel generationem actiuam formaliter.*

Ad secundam concedo quod *ingenitum* sit proprietates Patris, & concedo quod dicat formaliter negationem, scilicet non esse ab alio, & similiter concedo quod præsupponit aliquod positium proprium in Patre: sed dico quod illud positium est ipsa paternitas, vel generatio actiua, quæ primò inest Patri, quam illa negatio, & hoc patet, quia paternitas in diuinis est talis entitates, cui formaliter repugnat posse esse ab alio: & talis repugnantia, vt patet, fundatur in ipsa paternitate, sicut Deitas est talis entitates, cui formaliter

In diuinis non est ali- quod genus.

17. Dubia hic in litera occurrunt. Nota & bene.

Dubium.

18. Responso ad dubia.

Quomodo Pater sit prior origina Filio.

liter repugnat esse ab alio, siue cui necessariò conuenit ista negatio, scilicet non esse ab alio, & patet quòd talis negatio præsupponit ipsam Deitatem, cui necessariò inest, & cui affirmatio opposita necessariò repugnat, sic in proposito dico de Patre.

Ad tertiam dico, quòd priùs, vel saltem æquè primò, Filius habet esse, quàm habeat habitudinem ad Patrem; patet, quia filiatio, per quam Filius constituitur in esse, est formaliter ipsa habitudo ad Patrem, & tunc dico quòd si Filius non esset à Patre, imò à nullo, quòd adhuc priùs sibi inesset filiatio, quàm non esse ab, quia si esse ab repugnaret Filio, tunc præsupponeret aliquòd

positiuum in Filio, propter quod repugnaret, & tale positiuum aliquo modo esset prius ipsa negatione, quæ necessariò conueniret Filio.

Ad aliud secundi dubij: dico breuiter quòd quamuis non esse absolutè, sit prius natura ipso esse, loquendo de esse creaturæ, (quod dico propter esse diuinum, quod ita est necesse esse, quòd est simpliciter impossibile non esse, aliquo modo esse prius natura, siue positiuè, siue priuatiuè ipso esse, vt patet in primo, distinct. 2. & 28.) sed comparando esse, & non esse ad tertium, puta ad hominem, dico simpliciter, quòd homo habet priùs esse, quàm non esse, prius, enim homo, vt homo, habet esse, quàm non esse, & sic patet solutio.

S C H O L I V M.

Respondet Henricus ad illam minorem positam in principio art. 2. scilicet (proprietas correlatiuè respondens primæ relationi in secunda persona, est prima incommunicabilis proprietas positiua) quòd prima relatio originis primæ personæ, considerata secundum aptitudinem, ut facit generatiuum, constituit primam personam, quia sic præcedit secundam personam, non uerò ut actu refert, vel ut patrem aut generantem facit, quia sic est simul cum secunda. D. Thom. ait primam personam constitui per relationem, quæ proprietas, non quæ relatio est.

11.

Aliter respondetur = adhuc ad rationem, & adhuc ad minorem, sic: quòd licet personæ primæ ad secundam sit relatio originis sola vna realiter, tamen illa distinguitur secundum rationem, prout est habitudo primæ personæ ad secundam. Potest enim intelligi sub ratione aptitudinis ad generandum, vt exprimitur sub nomine generatiui: & sub ratione potentiz, vt suppositum exprimitur per hoc, quod est potens generare: vel sub ratione actus, vt exprimitur per hoc nomen generans: vel sub ratione habentis genitum coëxistens, vt exprimitur sub nomine Patris. Illa ergo relatio personæ primæ ad secundam, quæ est realiter vna, secundum illam rationem constituit primam personam, secundum quam dat ei esse personale. Hoc autem est secundum primam istarum rationum: quia secundum quamlibet aliam, videtur competere personæ iam constitutz: prima autem omnino est ratio generatiui: ergo &c.

Henricus in summa, & quodl. 9. q. 1. & 3.

12.

Hæc minor declaratur, quia illa est prior secundum quam immediatius habet ordinem ad oppositum: nam in ordine ad oppositum attenditur ista distinctio rationum. Mediatius autem respicit oppositum sub ratione ista, quæ est, pater: & immediatius sub ista ratione, generatiuum. Hoc etiam declaratur; quia aliz rationes secundum quendam ordinem se includunt, & non e conuerso. Non enim omne generatiuum est potens generare, sed e conuerso: sicut nec omne potens generare generat, sed e conuerso: nec omne generans est pater, vt potè si moriatur ante formationem fœtus in utero: sed e conuerso, omnis pater, qui habet fœtum generatum coëxistens, generat, vel generauit: videtur ergo generatiuum esse primum tanquam inclusum in cæteris, vel eis præsuppositum. Quando ergo accipitur in minori rationis principalis, in isto articulo, quòd generare est prima proprietas incommunicabilis in prima persona, hoc est verum, loquendo de ista relatione secundum rem, quam importat generans vel generare: sed non loquendo de ipsa sub ratione generare, sed sub ratione generatiuitatis: quia sic est prior, & si huc addatur, quòd secunda persona constituitur per generari, vt generari: tunc illa est falsa: prima persona constituitur per relationem oppositam illi, quæ constituit secundam personam: & hoc intelligendo non de relatione eadem secundum rem, sed de ratione eiusdem relationis realis.

Doctrina similis p̄tatur.

Aliter respondetur ad eandem minorem, quòd constitutiuum primæ personæ potest dupliciter considerari: vno modo, vt proprietas: alio modo vt relatio, constituit autem, vt proprietas, & per consequens non vt relatio correspondens relationi in secunda persona.

D. Th. i. p. 9. 46. ar. 2.

19. **A**liter adhuc. Respondetur ad rationem, & ad minorem. Hic recitat aliam opinionem scilicet Henrici, qui dicit quòd licet in re sit in prima persona vna tantum relatio originis ad secundam personam, scilicet paternitas, tamen illa distinguitur secundum rationem, prout est habitudo primæ personæ ad secundam, potest enim intelligi sub ratione aptitudinis ad generandum, vt exprimitur sub nomine *generatiui*, & sub ratione potentia, vt suppositum exprimitur per hoc, quod est potens generare, vel sub ratione actus, vt exprimitur per hoc nomen *generans*, vel sub ratione habentis genitum coëxistens, vt exprimitur nomine *patrii*. Et sic eadem proprietates sub prima ratione, scilicet generatiuitate, constituit Patrem, quòd autem generatiuitas sit prior aliis, probat ista opinio, quia illa est prior, secundum quam mediatiùs habet ordinem ad oppositum, scilicet ad genitum, quàm illa quæ

immediatiùs: generatiuitas enim mediatiùs respicit genitum; paternitas verò immediatiùs, quia immediatè ad illum; generatiuum enim immediatè dicit ordinem ad generabile, & potens generare immediatè dicit ordinem ad potens generari, & generans immediatè dicit ordinem ad genitum; & quia generabile est prius genito, idè sequitur quòd generatiuum sit prius generante, & hoc est quod dicitur.

11. *Hoc etiam declaratur*, quia illæ rationes secundum quandam ordinem se includunt, & non è conuerso: non enim omne generatiuum est generans, sed è conuerso; modò illud est prius, à quo non conuertitur subsistendi consequentia. Concedit ergo minorem, scilicet quòd paternitas est proprietas constitutiuua Patris, non tamen sub ratione paternitatis, sed sub ratione generatiuitatis.

S C H O L I V M.

Refutat Doctòr utramque sententiam allatam primò coniunctim, quia relatio constituit secundum quod est in sua actu. silitate, alias non realiter constitueret; sed non est in re, nisi vt actu refert, ergo. Secundo, non inconuenit primam personam esse simul natura cum secunda, quod ista sententia vitare contendunt, quia cum hac similitate stat ordo originis, vt dictum est, art. 1. quod enim dat esse alteri, est prius origine ipso, & simul natura, cum non possit esse sine eo. Tertio, in constitutiuo secunda personæ non ponitur distinctio aptitudinis vel proprietatis à relatione; tamen non est aptitudo actualis & incommunicabilis ac prima. Quarto contra Henr quia illa aptitudo non est primo incommunicabilis, sed ille cui conuenit, nec dat esse actualissimum, quod solum potest esse in Deo (& refutat rationes Henrici.) Quinto, contra D. Tho. quia illa proprietas, cum sit à parte rei, est ad se vel ad alterum: ergo constituit vt absolutum, vel vt relatio. Sexto contra eundem; relationem considerari vt proprietas est, est tantum habitudo rationis, in ipso: ergo sub hac consideratione non constituit personam, quia habitudo rationis non facit predicatum realiter conuenire alicui. Doctòr latè tractat de hac q. & his refutationibus, 1. d. 28. q. 3. ubi ponit sententiam Ioan. de Ripa, afferentis personas constitui per absoluta, quam non improbat, de qua latè primo, d. 26. opi. 3. n. 23. & 24. vide ibi Scholium nostrum.

13. **C**ontra ista arguitur * dupliciter. Primò contra ambas coniunctim. Secundò contra utramque diuisim. Coniunctim sic, relatio non constituit personam nisi secundum quod est in re, & ex natura rei: alioquin non constitueret personam realem, quia reale non constituitur nisi per illud quod est in re, & ex natura rei; ista relatio primæ personæ, non est in re ex natura rei, nisi in ratione actualissima possibili sibi: ergo quantumcumque possit considerari per intellectum, sub ratione aptitudinis, vel actualitatis, cum non constituar personam diuinam nisi vt est in re ex natura rei, & hoc non est nisi sub ratione actualissima, sequitur, quòd non constituit nisi sub ratione actualissima.

Relatio cõstituit vt est à parte rei, non vt à nobis cõcipi potest.

Relatio nõ constituit vt proprietat abstracta à relatione.

Per idem contra secundam responsonem, quia etsi intellectus possit considerare circa paternitatem, rationem proprietatis, & rationem relationis, non tamen ipsa est in re nisi sub vnica ratione reali; sub ista ergo constituet, & sub illa non potest esse ad se: Ergo relatio, & non nisi relatio correspondens secundæ personæ; & ita sequitur propositum.

Secundò sic: idè ponitur ista distinctio, in vna via, principij generatiui, & in alia, proprietatis & relationis, vt videtur constitutiuum primæ personæ esse omnino simul cum constitutiuo secundæ personæ: quia videtur aliquo modo esse prius: sed nõ oportet hoc vitare, tanquam inconueniens: quia, vt argutum est in primo articulo, vbi sunt ordines distincti, quorum alius aliù non includit, nec necessariò præxigit: potest vnus ordo stare cum similitate opposita alteri ordini. Sic est de ordine originis quo quis est ab alio, & ordine naturæ, quo prius potest esse sine posteriori, quòd scilicet ordo originis nec istum includit, nec necessariò præxigit: ergo potest stare cum similitate opposita

Potest stare ordo originis sine ordine

opposita isti ordini, quæ simultas est, extrema non posse esse sine se inuicem: hæc simultas est propria correlatiuorum, ergo simul stant ordo originis inter primam personam, & secundam, siue inter constitutiuum huius, & illius, & simultas correlationis: non ergo, vt vitetur ista simultas, oportet ponere illam generatiuitatem constitutiuum Patris, vel aliam proprietatem, & non paternitatem, quantum ad primam viam; nec etiam paternitatem vt proprietatem, non vt relationem; quantum ad secundam viam: quia omnino sub ratione reali constituitur & sub illa est ad secundam personam, & ita simul cum illa.

natura, & sic est inter personam primam & secundam de quo 2, d. 1. q. 1.

14. Confirmatur: quia quod necessariò dat esse perfectè alteri, ex hoc necessariò est prius origine illo, & simul naturà cum eò, ita quòd non potest esse sine eo; non est ergo repugnantia inter esse prius origine, & esse simul natura: sed necessaria concomitantia, quando est perfectè origo, & completa.

Confirmatur illud exemplo, sed forsan includit aliquod dubium: si Socrates est pater Platonis, non solum Socrates est prior origine Platone: sed Socrates pater, prior est origine Platone filio: Probo, quia paternitas est per se causa prioritatis originis. Includendo ergo totum illud, quod est per se causa alicuius prioritatis, non per hoc tollitur illa prioritas; ergo Socrates pater, prout includit paternitatem, quæ est causa prioritatis, adhuc esset prior origine Platone filio, vbi includitur ratio posterioritatis originis, & tamen Socrates, vt pater est simul natura cum Platone filio, sicut correlatiuum cum correlatiuo.

Socrates vt pater prior est Platone filio.

Possent etiam confirmari ratio principalis contra vtramque responsionem ad istam minorem, quia in secunda persona non ponitur distinctio aliqua in constitutiuo: nec etiam secundum aptitudinem, nec secundum actualitatem, nec secundum rationem proprietatis, & relationis; & tamen æqualiter requiritur entitas positua & entitas relatiua, ad constituendum primam personam sicut secundam: quia vtraque est æquè incommunicabilis, & vtraque est æquè actualis: & secundum communem viam, nulla potest esse prima entitas incommunicabilis nisi relatio originis.

Relatio nō minus constituit primam quam secundam personam.

15. Contra primam viam arguitur specialiter: primò per hoc, quòd aptitudo non est primò incommunicabilis: non enim videtur aptitudo incommunicabilis, nisi vel per fundamentum, cuius est, vel per terminum, ad quem. Si enim aptitudo vt aptitudo non est primum, sed est alicuius entis, cui aptitudo conuenit, nec eius vnitas siue incommunicabilitatis erit omnino prima, sed reducetur ad aliquam entitatem, quæ, si sit communicabilis, etiam aptitudo consequens est communicabilis. Sicut enim natura humana communicabilis est; ita aptitudo risibilis consequens, est communicabilis. Et communicatæ responsiones per aptitudinem videntur minus efficaces, nisi detur aliquid per quod sit illa aptitudo, alioquin facilè esset soluere omnia, dicendo, hoc sic est, quia talis aptitudo est: Non sufficit hoc: si enim quæretur quare lapis descendit, non sufficit respondere, quia aptus natus est: nisi assignetur, quæ est ratio aptitudinis: quia, scilicet grauis, & hoc, quia sic mixtum est: quia, scilicet in eo dominatur terra, quod est elementum graue; & terra grauis, quia talis secundum aliquam qualitatem priorem, vel quia talis secundum quiditatem specificam.

Aptitudo non est primò incommunicabilis.

8. Ph. r. 12

Quando ergo arguitur per illam rationem, quòd relatio constituit sub ratione generatiuitatis: quia sub ratione illa constituit, sub qua dat primò esse incommunicabile; generatiuitas, vt talis, scilicet vt distinguitur à *generare*, est huiusmodi: minor ista dupliciter est falsa: & quia vt sic, non dat esse actualissimum, quale solum potest esse in Diuinis: & quia vt sic, non dat esse incommunicabile primò, quod per se requiritur ad esse personale. Probatio etiam illa de mediatori, & immediatori, concludit pronobis: quia loquendo de relatione originis primæ personæ ad secundam, ipsa solum sub illa ratione, sub qua respicit immediatè secundam, est ibi actualissimè, & simpliciter incommunicabilis: imò circumscripta illa ratione, nulla alia esset ibi actualissimè, nec incommunicabiliter. Quòd innuitur in illa probatione, quòd rationes aliquæ eiusdem relationis quasi sunt personæ iam constitutæ; respondebitur in responsione ad primum principale. Possent etiam illud de immediatori aliter adduci pro conclusione nostra quia secunda persona formaliter constituitur relatione: vt immediatè respicit primam personam: non enim ponitur illa constitui generabilitate: & pari ratione in proposito.

Relatio nō constituit vt generatiuitas est,

16. Quàdo autè confirmatur illa ratio per hoc, quòd generatiuum includitur in quolibet alio, non è conuerso, hoc non concludit prioritatem constitutionis personalis: quia non prioritatem in actualitate incommunicabili: sed tantummodò in consequendo;

& vt plurimum, quæ sunt priora in consequendo, sunt communiora, & minùs incommunicabilia.

Omnis entitas existens est ad se, vel ad alterum.

Contra secundum ^f nulla entitas vna, hinc signata potest esse extra animam, quin vel sit formaliter ad se, vel ad alterum; Licet fortè, secundum aliquos, possibile esset aliquem conceptum indifferentem haberi, qui nec per se esset ad se, nec ad alterum: tamen nulla res extra animam posset esse indifferens, quin per se entitas hæc sit à se, vel ad alterum: detur illud ergo, quod dicitur constituere vt proprietas, dicatur *A*: quæro ergo consequenter an entitas eius in re sit formaliter ad se, vel ad alterum; si formaliter ad se, constitutum per ipsum est formaliter ad se, quod ipsi negant: si formaliter ad alterum, ergo illud sub ratione formali, qua constituit, est relatio: quod est propositum.

al. præcisè.

Pondera verbum contra formalitatem de distinctione ex natura rei inter constituta, & constituentia.

Præterea cum dicis, paternitas vt proprietas: quæro quid intelligis? vel reduplicatur ibi formale constitutum personæ: aut aliquid consequens in re, vel in intellectu formale constitutum eius. Si secundo modo: da ergo illud formale constitutum, ad quod sequitur illud, quod ipsum non est nisi paternitas, vt paternitas: quia modus ille non sequitur nisi illam realitatem formalem: ergo constitutum est per se entitas ad alterum. Si primo modo, cum proprietas præcisè † relationem rationis importet, sequitur, quod illa prima persona constituitur relatione rationis: quod est absurdum. Quod autem præcisè importet relationem rationis, probatur: quia dicitur habitudinem paternitatis ad patrem. Paternitas autem ad patrem, nullam habet habitudinem nisi rationis: quia nec distinctionem.

Ista ratio & principalis conclusio contra istam distinctionem, declaratur sic. Quantumcumque sit relatio realis ad oppositum realiter distinctum, tamen intellectus potest comparare illam ad fundamentum, vel subiectum in quo est: & si ibi non sit distinctio realis, nulla potest ibi esse comparatio, nisi per intellectum, & solius rationis. Nunc autem intellectus potest considerare illud sub ratione istius comparationis, vel relatione rationis: per hoc enim quod sic considerat, nihil variatur in ratione illius, quod primò considerat. Exemplum: risibile comparatur ad hominem, sub illa ratione, & habitudine, qua est proprietas eius: & rationale, vt est differentia specifica, & humanitas comparatur ad hominem sub ratione, qua est natura, siue quidditas eius. In omnibus istis comparationibus, non variatur essentia per se eius, quod comparatur. Si enim quærat, qua ratione risibilitas est demonstrabilis de homine, vel est per se passio eius risibile vt risibile: ita quod si verum est hoc, risibile vt proprietas demonstratur de homine, per illud, vt, denotatur aliquid constituens rationem risibilis; non autem distrahens ab eius ratione, etiam vt comparatur ad ipsum: vnde si risibile secundum quod risibile est qualitas: etiam vt per se passio demonstrata de homine est qualitas: non autem est relatio, licet illud, quod dicitur modum eius, scilicet proprietas, dicat relationem.

Speculatio subtilissima.

Consimiliter, si rationale vt rationale sit substantia, suo modo, rationale, vt differentia specifica hominis, est substantia simili modo, licet hoc, quod est esse differentiam, importet quandam relationem rationis, quia intentionem secundam: & sic vniuersaliter, quicquid reale conuenit alicui considerabili secundum se, & secundum aliquam habitudinem rationis, si dicatur sibi competere vt reale, scilicet vt proprietas, vel differentia, non destruitur per se ratio illius, quod subest illi habitudini, nec illa habitudo est formalis ratio alicuius prædicati realiter inhærentis: sed tantummodò est ratio, sub qua illi, quod subest, competit illud prædicatum. De ista reduplicacione eius quod dicitur, vt tale, patet in præcedente quæstione, articulo secundo.

Reduplicatio rationis non tollit quod per se conuenit reduplicato.

Paternitas vt proprietas, est relatio.

Ad propositum, paternitas vt proprietas, cum non habeatur ibi nisi quædam relatio rationis, stabit semper eadem ratio formalis eius, de quo dicitur, ista comparatio, & illa præcisè erit ratio cuiuscunque prædicati dicti de subiecto, & ita si paternitas vt paternitas, sit relatio, paternitas vt proprietas erit relatio. Si enim intelligeretur, ly, vt propriè, vt causalitas inhærentiæ prædicati realiter ad subiectum, sicut ista est falsa, paternitas, vt proprietas est relatio ad Filium, ita ista esset falsa, paternitas, vt proprietas est relatio realis, sed sic est relatio rationis: quia hoc, quod est esse proprietatem, non est ratio inhærentiæ alicuius prædicati realiter, cum ipsum dicat formaliter relationem rationis. Specialiter autem de constitutione reali extra animam, nihil iuuat tale, vt, quia quod constituit formaliter aliquod reale, oportet esse reale, & vt reale.

17.

18.

20. **C**ontra ista arguitur dupliciter. Nunc Doctor improbat has duas responsiones simul, & improbationes stant in isto superius dicto, scilicet quod proprietates non constituit personam realem, nisi ut praecise est in re, & in actualissima existentia reali, & quamuis diuersimodè possit ab intellectu considerari, ut tamen constituit personam, non constituit, nisi ut est in re, & extra omnem considerationem intellectus.

b *Secundo sic. Ideò queritur ista distinctio, &c.* hic replicat rationem superius factam, quae erat de difficultate, quomodo Pater esset simul cum Filio, & ut simul posset generare; & dictum fuit quod cum similitudine naturae stat ordo, scilicet prioris, & posterioris in origine, & quod talis ordo possit stare ultra dicta hic, & ibi (scilicet quod ordo originis non includit; nec praexigit, nec coëxigit ordinem naturae) adducit unum exemplum: dicens sic: *Confirmatur illud exemplo, &c.*

c *Possit etiam confirmari ratio principalis contra utranque responsionem, &c.* Non enim dicitur, quod filiatio constituitur sub ratione generabilitatis, ut patet, sed filiatio, ut actualiter in re existens constituit.

d *Contra primam viam.* Hic Doctor arguit specialiter contra primam viam, & ratio stat in hoc, quia constitutum personae est primò incommunicabile; nulla aptitudo est primò incommunicabilis; patet, quia praecise sequitur entitatem, cuius est aptitudo: si enim homo est communicabilis, etiam trinitas erit communicabilis; & si aptitudo sit incommunicabilis, res cuius est talis aptitudo erit incommunicabilis; cum ergo entitas personalis sit primò incommunicabilis, & sola illa, & nulla aptitudo sit primò incom-

municabilis, sequitur quod paternitas sub ratione aptitudinis, non erit proprietates constitutiva personae.

e *Quando ergo arguitur.* Hic soluit rationes factas pro prima opinione concedendo quod proprietates sub illa ratione constituit, sub qua dat primò esse, sed dat simpliciter primò esse ut est in actuali existentia, ut supra dixi, & cum probatur de mediatis, & immediatis, ratio est pro me, quia sub illa ratione, sub qua paternitas immediate respicit Filium, est ibi actualissimè, & simpliciter incommunicabilis, & sub illa simpliciter constituit: ergo. Ad aliam, quando dicitur quod generatium includitur in quolibet alio, & non è conuerso, hoc non concludit prioritatem constitutionis personalis, quia non prioritatem in actualitate incommunicabili, sed tantummodo consequendo, & ut plurimum quae sunt priora in consequendo sunt communiora, & minus incommunicabilia; patet in ordine Prædicamentali.

f *Contra secundam.* Hic improbat secundam opinionem. Et ratio stat in hoc, quia nulla entitas singularis extra animam est, quin sit ad se, vel ad alterum, licet fortè, secundum aliquos, possit dari conceptus indifferens, qui nec esset ad se, nec ad alterum, & patet de conceptu entis, etiam secundum ipsum Doctorem: quicquid sit de hoc non est praesentis speculationis, sufficit quod in re non possit dari. Detur ergo illud, quod dicitur proprietates, & dicatur A, quæro consequenter, an entitas eius in re sit formaliter ad se, vel ad alterum. Si primò, ergo constitutum per ipsam erit absolutum, quod ipsi negant. Si secundo, ergo illa entitas sub ratione formali, qua constituit, est relatio.

Solutio rationum.

Contra secundam opinionem.

Nota.

SCHOLIUM.

Adducit alium modum, qui videtur D. Thom. scilicet, essentiam ut distinctam à relatione constituere personam. Hunc modum efficacissimè & clarè refutat, & respondet rationi; pro eo adductæ.

19. **A**liter dicitur adhuc ad minorem quasi exponendo illam responsionem secundam de proprietate, quod essentia diuina constituit personam, non tamen absolute ut essentia sed ut sola ratione differens à relatione. Primùm probatur sic, quia personae conuenit per se subsistere: sola autem essentia est ratio subsistendi: quia secundum Augustinum 7 de Trin. c. 6. vel 9. *substantia est, quæ per se pater est.* Et idem sup: c. 4. *omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus:* Per relationem autem comparatur persona ad oppositum.

Contra illud, cum dicitur, quod essentia ut sola ratione differens à relatione, constituit personam primam: aut ly. *ut*, dicit formalem rationem respectu prædicati: aut quid constituens formalem rationem. Si primo modo, cum hoc quod est differens à relatione relationem, non importet nisi relationem rationis, sequitur, quod ratio rationis est ratio formalis constituendi personam. Si secundo modo, tunc quæro illud respectu, cuius illud, *ut*, dicit rationem consequentem hoc non potest poni nisi essentia secundum se: quia tu dicis, quod essentia, &c. ergo essentia secundum se erit ratio constituendi in re, quod tu negas.

Præterea, essentia ut sola ratione differens à relatione aut est communicabilis, aut non. Si communicabilis, ergo communicabile formaliter: constituit incommunicabilem incommunicabilis & essentia, omni modo etiam ut essentia sola ratione differens à relatione,

Tho. 1. p. 4. 36. art. 2. Essentia ut differens à relatione non constituit personam.

à relatione, tantummodò est ad se, & ita non formaliter ad alterum, sicut relatio, & tamen non realiter distincta à relatione: ergo essentia omnino ut essentia est, sola ratione differens à relatione, & tunc ut priùs, essentia ut essentia constitueret.

Consimiliter potest argui, si essentia ut sola ratione differens à relatione, constituit, tunc essentia aut est ad se, aut ad alterum: si est ad se: ergo constitutum formaliter est ad se; si ad alterum, ergo essentia ut essentia erit ad alterum, quia essentia ut essentia sola ratione differt à relatione, sicut probatum est.

Constitutivum non ut conveniens, vel differens, constituit, sed secundum se.

Præterea generaliter constitutum est constituto ratio differendi, vel conveniendi, non autem ipsum, ut conveniens vel differens, sed secundum se constituit, sicut rationale secundum se, non ut conveniens, nec ut differens, constituit hominem, licet homo constitutus per rationale, per ipsum distinguatur formaliter, vel conveniat. Distinctio ergo vel convenientia convenit constituto per rationem formalem constitutum, non autem includitur in ipsa ratione constitutiva. Da ergo hinc aliquam rationem constitutivam, quæ sit constituto ratio convenientiae, vel differentiae, ita tamen quòd in ipsa ut est ratio constituendi non includatur per se primò convenientia vel differentia.

Subsistere duplex in D^o.

Ad argumentum autem pro ista via de *subsistere*, dico, quòd *subsistere* est æquivo-cum: vno modò accipitur pro *per se esse*, prout excludit *inherere*, & in alio esse ut pars in toto: & hoc modo vnum est *subsistere*, sicut vnum est *per se esse*: & sic loquuntur auctoritates Augustini. Alio modo *subsistere*, est incommunicabiliter per se esse, & hoc modo sunt tres subsistentes, sicut sunt tres personæ, quia tres subsistentes incommunicabiliter: licet non sit nisi vnum per se ens: maior ergo ista, *constitutivum personale dat esse subsistere, vel est ratio subsistendi*, debet intelligi secundo modo, quia est ratio incommunicabiliter subsistendi.

COMMENTARIUS.

21. *Quomodo essentia constituit personam.*

Alister dicitur adhuc ad minorem, &c. Contra arguit Doctor, & primò contra hoc, quòd dicit opinio, scilicet quòd essentia, ut sola ratione differens à relatione, constituit personam, quia aut ly *ut* dicit formalem rationem respectu prædicati, quòd est constituere personam, id est, quòd in quantum differens ratione constituit, & tunc relatio rationis esset formalis ratio constituendi personam, quæ habet verum esse reale, quòd est impossibile: aut ly *ut* dicit aliquid consequens formalem rationem, & tunc quæro illud, respectu cuius dicit rationem consequentem, non potest poni, nisi essentia secundum se, ergo essentia, ut essentia, erit ratio formalis constituendi in re, quòd tu negas, & hoc patet. Si ut differens sola ratione à relatione, dicit tantum aliquid consequens formalem rationem constituendi, & talis differentia rationis non consequitur nisi essentiam, ut essentiam; ergo ipsa essentia, ut essentia, erit formalis ratio constituendi, quòd tamen opinio negat.

h *Præterea. Essentia ut sola ratio differens, &c.* Si enim essentia, ut essentia tantum ratione differt à relatione, cum nullo modo secundum istam opinionem differat, præter opus intellectus, ergo ut sic, constituet, quòd ipse negat.

i *Præterea generaliter constitutum est constituto ratio differendi, vel conveniendi, non autem est sic ratio, ut conveniens, vel ut differens: non enim rationale est ratio formalis distinguendi hominem ab alio, in quantum ipsum rationale differt ab alio, sed est ratio secundum suam absolutam entitatem. Si ergo essentia constituit personam, non constituet in quantum est differens, sed præcisè secundum suam formalem entitatem constituet.*

22. In isto articulo occurrunt nonnullæ difficul-

tates ultra supra dictas. Primò dubitatur in hoc quòd dicit, quòd *proprietas non constituit, nisi ut actu existens in singulari existentia*, quia ex hoc videtur inferre quòd proprietas hypostatica in divinis sit verè singularis, quòd videtur falsum. Tum, quia contra eum, qui vult in primo, *dist. 2. par. 2. q. 1.* quòd singulare in hoc differt à supposito, quia singulare est communicabile ut quo, supposita nullo modo, nec ut quo, nec ut quod. Tum, quia si talis proprietas personalis est singularis, aut est ratio singularitatis; aut de se formaliter est singularis, sicut essentia divina; aut est quid constitutum ex aliquo contrahibili, ad singularitatem, & ex aliqua ratione singularitatis. Si primò, tunc est ratio constituendi singulare, & sic persona constituta erit singularis, & sic communicabilis. Si secundò, videtur sequi idem, quòd priùs. Si tertio, hoc non videtur. Primò, quia quicquid est in divinis est in vltima actualitate: nihil enim ibi est potentiale, siue contrahibile. Secundò, quia sequeretur quòd persona constituta, ut priùs, esset formaliter singularis, & sic non simpliciter incommunicabilis ut quo, & ut quod.

Secundò principaliter dubitatur in hoc quòd dicit, quòd *paternitas cognoscitur, ut in vltima actualitate*, quia hoc videtur repugnare cuidam dicto suo: dixit enim prius quòd ipsa est prior origine filiatione. Sed si constituit; ut in vltima actualitate, tunc necessariò filiatio erit præcisè in eodem instanti, etiam originis. Patet per ipsum, quia paternitas est formaliter habitudo ad filium, ergo in quocunque signo, siue naturæ, siue originis ponitur, formaliter erit habitudo ad filium; ergo in illo signo erit filius, ergo cum in eodem instanti, quo est formaliter, & actualiter habitudo ad filium constituat Patrem, statim sequitur quòd Pater non erit prior Filio origine.

Primum dubium.

Secundum dubium.

Tertio

Tertium dubium.

Tertio principaliter dubitatur de illo exemplo posito, scilicet quod paternitas Socratis sit causa prioritatis originis, & quod Socrates inquantum pater, sit prior origine Platone filio, hoc enim non videtur verum nec ad mentem Doctoris: pater, primò, quia paternitas in nobis nullo modo concurrit ad aliquam productionem, non enim est ratio formalis Socrati ad producendum Platone, nec similiter est conditio agentis, ut patet, imò nulla relatio secundum Doctorem, ponitur actiua alicuius, nec ut *quo*, nec ut *quod*.

23. Secundo instatur, quia Doctor *in primo, dist. 3. quest. 5. & in secundo dist. 1. quest. 2.* vult expressè, quod in aliquo priori ad absolutum in causa sequatur absolutum in effectu, ita quod generatio Platonis terminatur ad absolutum in Platone, quo absoluto producto, statim resultat relatio, puta filiatio in Platone & paternitas in Socrate, & non magis vna, quam alia, & per consequens patet quod paternitas in Socrate non est causa prioritatis originis, quia filiatio nullo modo dependet à paternitate, cum æquè primò sit filiatio in Platone sicut paternitas in Socrate. Similiter sequeretur ex hoc quod generatio actiua in Socrate esset causa prioritatis originis in ipso, & sic Socrates generans esset prior origine Platone genito, quod tamen non videtur, quia generatio passiva æquè primò inest Platoni, sicut generatio, actiua inest Socrati.

Quartum dubium.

Quarto principaliter dubitatur de illa difficultate, qua nititur probare quod cum similitate naturæ sit ordo originis, & sic Pater in diuinis, et si sit simul natura cum Filio, tamen est prius origine. Et primò probò quod nullo modo fit prius nec natura, nec origine, quia in quocunque instanti principium formale productiuum est perfectissimè dispositum, & sit productiuum per modum naturæ, in eodem instanti est productiuum: sed essentia in quocunque instanti est in Patre, siue memori. fecunda in patre, tunc ipsa memoria est optimè disposita ad producendum Filium, hoc patet à Doctore *in primo d. 7.* sed in primo instanti originis, quo Pater est Pater, est memoria fecunda optimè disposita ad generationem; ergo in eodem instanti filius est productus. Si enim in eodem instanti non est productus, oportet assignare causam quare non possit simpliciter in eodem instanti produci, cum in illo instanti sint omnia requisita ad productionem.

Secundo, probò quod sufficiat prioritas originis in principio formali productiuo, & nullo modo in Patre inquantum pater est, quia tota perfectio productentis est à principio formali productiuo, vt exposui *in primo, d. prima, q. 2. & dist. 3. quest. 6.* posito ergo quod Pater, vt Pater, sit simul origine cum Filio, adhuc saluatur prioritas originis in producente, quia sufficit in producente quod principium formale productiuum, à quo est tota entitas, & perfectio producti, sit prius origine omni memoria fecunda in Filio, & ipsa memoria fecunda in Patre est principium formale productiuum: ergo ex hoc videtur saluari prioritas in generatione diuina, & omnimoda similtas correlatiuorum, scilicet Patris, & Filij.

24. Tertio, probò quod etiam Pater sit simpliciter prius natura Filio, si ponatur quod ipsum producat. Et accipio dictum Doctoris *in primo, dist. 3. & in secundo, dist. prima, q. 2. & 3. & d. 25.*

& in primo, dist. 39. quod causa in eodem instanti, quo causat, adhuc intelligitur prior natura ipso producto, siue causato. Hoc idè vult *in 2. d. 5.* vult enim *in 25. secundi* quod voluntas nostra ex hoc intelligatur contingenter, & libetè elicere actum, quia in eodem instanti, quo elicit, potest non elicere, & hoc est quia in eodem instanti, quo elicit, adhuc intelligitur prior natura ipso actu, ut patet *in primo, dist. 39.* de voluntate diuina, vbi Doctor vult quod voluntas diuina possit velle pro instanti A Petrum sedere, & quod possit pro eodem instanti velle ipsum non sedere, quia in eodem instanti, quo vult Petrum sedere, potest non velle, propter prioritatem naturæ, quia vt vult, adhuc est prior natura actu elicitu Hoc idem patet *in primo, dist. 40.* Ex his videtur sequi quod Pater, etiam quando producit, sit prior natura ipso producto, & non videtur posse assignari ista causa. Quia aliud est loqui de causa, quæ producit aliud in natura, & aliud est loqui de causa producente, quæ nullo modo producit aliud in natura; quia primo modo causa est benè prior natura, quando causat, ipso causato, sed non sequitur secundo modo, quia secundo modo non producit aliud in natura. Hoc nihil est, quia ponatur causa perfectissima, & nullo modo impedita, & similiter producens perfectissimum omnimodè dispositum, ita videtur quod causa æquè primò producat suum effectum, sicut producens suum productum, non enim quoad hoc videtur posse assignari differentia aliqua. Si ergo causa perfectissima omnimodo disposita, vt producit, siue, vt causat effectum, est prior natura ipso effectu; ergo à simili in diuinis Pater, vt producit Filium, erit prior natura Filio, & sic non saluabitur similtas, quæ opponitur ordini naturali in correlatiuis, vel oportet dicere quod Pater, nullo modo producat Filium in diuinis.

Quinto principaliter dubitatur in hoc, quod dicit quod paternitas, vt proprietas non constituit quæ etiam constituat, vt relatio, cum in re idem sint, licet sola ratione differant. Contrà, quia hoc non videtur sequi. Nam ipse concedit, quod Deus generat, & tamen negat, quod essentia generet, vt patet *in primo, dist. 5. quest. 1.* & tamen Deus & Deitas sola ratione differunt, quia concretum, & abstractum sola consideratione intellectus differunt, vt patet à Doctore *in primo, dist. 8. q. 3.* Si dicatur, quod cum dico *Deus generat*, quod ly *Deus* supponit pro Patre, & sic ista est vera, *Deus generat*, quia Pater, qui est Deus generat. Contrà, quia hoc concessio, saltem non potest in hoc euitari, quia hæc conceditur, *Deus creat*, imò est primò vera, vt ly *Deus* supponit primò pro hoc Deo, & non pro aliqua persona, vt patet à Doctore *in primo, dist. 4. quest. 2.* & tamen hæc negatur à Doctore *Deitas creat*, vt ipse probat *in primo d. 5. q. 1.* vbi vult quod de vltimate abstracto non possit verificari adiectiuum adiectiuè tantum, cuiusmodi est ly *creat*: ergo à simili de paternitate, &c.

Respondeo ad omnes obiectiones, & primò ad primum dubium, concedo, quod illæ rationes concludunt contra illà conclusionem sic absolute intellectam. Dico ergo, quod illa conclusio debet sanè intelligi, cum dicat Doctor *in existentia singulari*, accipit ibi *singulare* notæ propriæ, sed vt distinguitur cõtrita *communiè*, id est, quod sit entitas nullo modo communis, si entitas existens extra omnem considerationem intellectus,

Quintum dubium.

Quomodo Deus & deitas differant ratione.

Memoria fecunda est in patre, vt productiua est.

25. *Respondeo ad omnes obiectiones.*

*Responsio ad
primum du-
bium.*

*Opinio ali-
quorum Sco-
listarum.*

intellectus, non quòd verè sit singularis, sed entitas omnino incommunicabilis præter omne opus intellectus. Si dicatur, quòd ista se habent per ordinem, vt quidam Scotistæ dicunt, scilicet *singulare, suppositum, & persona*, quia omnis persona est suppositum, & non è contrapater, quia persona est incommunicabilis existentia in natura intellectuali, suppositum verò est incommunicabilis existentia, etiam in natura non intellectuali, vt patet de isto lapide. Similiter omne suppositum est singulare, non è contra, vt patet de hac albedine, quæ est singularis, & non suppositum, cum sit incommunicabilis vt *quo*.

Respondeo (saluo semper meliori iudicio,) quòd hoc est verum in creaturis, vbi natura contrahitur ad singularitatem. Dico secundò, quòd etiam in diuinis conceditur, non secundum naturam contractam ad singularitatem, sed secundum naturam, quæ de se formaliter est singularis, cuiusmodi est natura diuina, & sic in diuinis omnis persona est singularis, quia includit naturam ex se formaliter singularissimam. Si etiam accipiat singularè quoad aliquam eius conditionem, videlicet, quòd singulare est incommunicabile vt *quod*, sic potest concedi quòd persona in diuinis est singularis, quia incommunicabilis vt *quod*: sed secundum quòd singulare est communicabile vt *quo*, hoc modo persona diuina, nec alia persona est singularis. Nota etiam, quòd in creaturis non sequitur formaliter, quòd suppositum sit singulare: non enim suppositum est formaliter singulare, propter rationes repugnantes singularis, & suppositi; sed debet sic intelligi, quòd suppositum est singulare, id est, quòd necessitati præsupponit naturam singularem. Multa etiam sunt quæ non sunt nec suppositum, nec singulare, etiam loquendo de *esse* eorum extra animam; patet, quia hæc ceitas non dicitur propriè singularis, sed ratio formalis constituendi personam, vel suppositum, vt relationes originis constituentes personas, vt patet. Aduerte etiam, quòd *esse* bona difficultas, scilicet an persona diuina possit dici propriè suppositum, tenendo quòd suppositum propriè sit incommunicabilis substantia in substantia absolute sumpta; sed quia oportet pertractare an sola substantia intellectualis prædicetur de Deo, idèd pro nunc omitto hanc difficultatem.

Difficultas.

26.

*Responsio ad
secundum
dubium.*

Ad secundum dubium dico breuiter, quòd ipsa paternitas constituit vt in vltima actualitate: & concedo quòd vt sic, sit formaliter habitudo ad Filium, vt ad terminum, & cum infertur, ergo est simul origine cum Filio; Dico primò, quòd hoc non sequitur, quia dicitur prior origine, quia ipsa est in Patre ex se, hoc est, per nullam productionem: licet enim originaliter sit ab essentia, & in essentia diuina, vt patet à Doctore in *primo dist. 28*. non tamen est ibi per aliquam productionem, & ex hoc sequitur quòd Pater est ibi ex se, id est, non per productionem, & sic prior origine Filio, eo quòd Filius sit à Patre, vt Pater est: in eodem ergo instanti originis, quo formaliter paternitas est habitudo ad Filium, Filius non intelligitur esse, quia tunc intelligeretur Filius esse ibi non per productionem. Dico secundò, quòd etsi paternitas in vltima actualitate sit formaliter habitudo ad Filium, non tamen sequitur quòd in eodem instanti Filius sit, etiam loquendo de aliquo instanti

*Pater est
prior origine
filio.*

naturâ priori, accipiendo *prius natura* pro præsupposito alteri vt exposui in primo articulo, ita quòd si posset mensurari aliqua mensura, non tamen duratua, esset aliquod instans mensurans paternitatem, in quo instanti Filius non esset; cum ergo infertur, est formaliter habitudo ad Filium; vt ad terminum; ergo in illo instanti est Filius, negatur consequentia. Si dicatur, non est intelligibile quòd *A* in instanti *B*, sit habitudo ad *C* & quòd in eodem instanti *C* non sit, Dico, quòd aliud est loqui de habitudo ad terminum, quæ à termino dependet, vt omnis relatio in creaturis; & aliud de habitudo, quæ nullo modo dependet à termino, sicut est paternitas in diuinis. Similiter aliud est loqui de relatione suo modo productiua termini, & constitutiua suppositi productiui termini, eiusmodi est paternitas diuina; & aliud de relatione nullo modo productiua termini, nec quouis modo constitutiua alicuius suppositi productiui, qualis est relatio creata, siue in creaturis; & idèd non videatur mirum si paternitas, vt est formaliter habitudo ad Filium, sit in aliquo instanti, in quo Filius non est.

Si dicatur in instanti *A* paternitas est habitudo formaliter ad Filium, ergo in instanti *A* terminatur ad Filium: ergo in instanti *A* filius est. Dico, quòd non sequitur, in instanti *A* originis paternitas est formaliter habitudo, ergo in eodem instanti *A* terminatur ad Filium, non sequitur, quia Filius in illo primo instanti originis non est, sed sufficit quòd quando Filius est, quòd tunc terminetur ad Filium. Si inferatur, in primo instanti originis non terminatur ad Filium, ergo in secundo instanti originis terminatur ad filium, & sic sequitur quòd terminetur non à se, sed ab alio. Dico, quòd non sequitur, sicut etiam non sequitur, Pater in primo instanti originis, antequam generet Filium est beatus; ergo in secundo instanti originis generat Filium, ergo generat filium non à se, sed ab alio non sequitur. Dico ergo hic, vt dixi in *primo dist. prima, quest. 2*. exponendo quomodo Pater prius origine sit beatus quam generet filium.

*Responsio ad
tertium du-
bium.*

Ad tertium dubium principale, dico primò, quòd Doctòr hoc non asserit, vt patet in litera, exempla enim ponimus non quòd ita sint, sed vt magis addicentes assentiant, vt patet, *primo Priorum*. Dico secundò, quòd tenendo exemplum valere, potest dici quòd quia Filius habet principaliter omnia à Patre, & Pater vt comparatur ad Filium habet à se, quòd sicut Socrates, vt Socrates est prior natura, vel origine Platone videtur sequi quòd Socrates pater, vt pater sit prior origine Platone (non absolute sumpto, quia est prior paternitate cum sit terminus eius, vt patet à Doctore in *primo dist. 30*.) filio, vt filio. Et hoc modo paternitas poterit dici causa prioritatis originis, respectu Platonis, vt filij, quia tenendo quòd pater, vt pater sit causa filij, statim sequitur quòd pater, sit prior origine filio. Et sic paternitas erit causa prioritatis originis, quamuis paternitas, & filiatio in creaturis semper sint simul, & vna nullo modo præsupponatur alteri, sicut fortè est in diuinis, vt supra dixi, & tamen adhuc paternitas in creaturis poterit dici prior origine filiatione, propter causam supra dictam.

27.
*Pater est
perfectè bea-
tus antequàm
generet, id
est, beatitudo
patris præ-
supponitur
generationi.*

Ad rationes quarti dubij: ad primam. Dico quòd semper est prior origine, quia Pater habet

esse

esse à se, modo præexposito, & Filius à Patre, non sequitur modò, in instanti originis A essentia est perfectè in Patre; & summè disposita ad productionem: ergo in eodem instanti est Filius, negatur, quia tunc sequeretur quòd Filius esset à se. Sed benè conceditur, in primo instanti est summè disposita ad productionem Filij: ergo Pater in illo instanti habens illam, producit Filium, imò per talem productionem actiuam Pater constituitur in esse personali. Sed vtrà non sequitur; ergo in illo instanti, quo Pater producit Filium, Filius est. Sicut etiam hîc non sequitur, voluntas in instanti A nunc elicit actum, ergo in illo instanti actus est; non sequitur quia vt elicit actum; adhuc est prior natura, vt supra dixi. Sic in proposito. Et cum quæritur ratio quare in eodem instanti non potest Pater producere Filium. Dico, quòd ratio de se est clara, quia producens semper est prior productò, & vtrà quia est primum signum originis, quia Pater à se producit, & dat esse Filio: si ergo in illo præcisè instanti produceret Filium, esset implicatio contradictionis, quia sequeretur quòd Filius simul esset à se, & à Patre, quòd non est intelligibile.

Responso ad quartum dubium.

28. *Ad producendum filium in diuinis duo requiruntur.*

Ad secundam rationem, quâ probatur quòd sufficit prioritas originis in solo principio productiuo. Dico breuiter, quòd ad producendum Filium in diuinis, duo necessariò requiruntur, scilicet ratio formalis producendi, à qua dependet tota perfectio productionis, vt exposui in primo, dist. 1. quæst. 2. & dist. 3. quæst. 6. & sic memoria fecunda in Patre est ratio formalis producendi Filium; & requiritur etiam conditio producentis, scilicet proprietas personalis: semper enim productum realiter distinguitur à producente: si modò Filius esset à sola memoria fecunda, tunc realiter distingueretur ab illa, quòd est impossibile; vt ergo productum realiter distinguatur à producente, requiritur in producente proprietas personalis, propter quam realiter producens distinguitur à productò. Dico ergo, quòd in eodem instanti, quo memoria

ponitur principium productiuum in actu, ponitur etiam conditio producentis in actu; & similiter in illo priori, quo memoria fecunda ponitur principium formale productiuum filij, paternitas necessariò ponitur vt conditio requisita.

Ad tertiam rationem, dico, quòd illa ratio concluderet, si suppositum producens esset absolutum, quia tunc non haberetur pro inconuenienti, quòd ipsum sit prius natura ipso productò, non accipiendo tamen prius natura pro priori, vt dicitur causa prior effectu; siue vniuocò, siue æquiuocò, vt supra dixi, de ordine naturæ in primo articulo; sed accipiendo prius natura, eomodo quò ponitur intellectus prior natura voluntate, & cum hoc, quòd productum sit posterius natura. Illa tamen ratio non concluderet vbi suppositum producens est relatiuum, & constitutum in tali esse suppositali per relationem, non qualemcumque, sed per relationem ad productum, quia tunc tale suppositum est simul natura cum productò propter naturam correlatiuorum. Si etiam teneatur, vt sic ipsum esse prius natura aliquò prædictorum modorum, vt supra in primo articulo, adhuc non habeo pro inconuenienti, quòd producens quando producit, sit prius natura ipso productò, esset benè inconueniens, si poneretur prius natura essentialiter, eomodo, quo causa ponitur prius natura effectu, vt ibidem dixi.

Ad quintum, & vltimum dubium. Dico quòd non est simile, quia aliud est loqui de formali ratione constitutiuâ alicuius in esse reali, & aliud est loqui de prædicato, quòd præcisè verificatur de aliquo, vt in concreto, & non in abstracto: quia primo modo ponitur realiter constitutum sub ratione actuali reali, & idèd paternitas, vt constituit, præcisè constituit vt est in re, & non in consideratione, & idèd non est simile. In re etiam ita deitas realiter est creatrix sicut & Deus, sed Logicè loquendo non est sic, vt patet in primo.

Ad quintum dubium.

S C H O L I V M.

Prima conclusio huius articuli, vnicâ est ratio originis prima persona ad secundam omnino distincta ante opus intellectus. Secunda conclusio, potest tamen ratione distingui. Prima conclusio probatur primò; quia unica est vnius ab vno perfecta origo, quia duabus originibus perfectis, non potest idem suppositum ab eodem procedere. Secundo, hac est vera; paternitas est generatio actiua, & ergo non differunt à parte rei, quia non conceditur hac, paternitas est spiratio actiua, vel innascibilitas, ex Augustino quia vna non est formaliter altera, nec sibi eam identificat, quia neutra est infinita.

21.

DE Tertio articulo videtur quòd si aliquid constituat sub ratione priori ipso separato per rationem à ratione posteriori, possit remanere constitutum. Qui ergo diceret, quòd ratio originis ad secundam personam constituat primam, sub ratione generatiui, quæ est prior ratione generationis, vt generatio videtur consequenter dicere, quòd separato siue circumscripto generare, possit prima persona remanere, vel in se, vel saltem in intellectu considerante, sed in re non possit circumscripto vnius sine altero, quia sunt idem realiter.

Si generatiuum constitueret personam, posset esse, vel concipi, sine generatione & paternitate.

Consimiliter si generare esset prius paternitate & generare sub ratione generare, constitueret primam personam, videretur, quòd prima persona posset remanere circumscripta paternitate, vt paternitas est.

Hic ergo duo sunt videnda: Primò dere, si est aliqua distinctio proprietatum in prima

Vnica & indistincta est relatio constituens primam personam.

prima persona, non quarumcunque: (quia de ingenito & spiratione actiua, non est hic sermo) sed illarum quæ dicunt relationem originis inter primam personam & secundam.

Et secundò ex hoc, cum quali circumscriptione vel abstractione posset prima persona remanere.

De primo dico duas conclusiones. Prima est ista, vnica sola, & omnino vnica est relatio originis inter primam personam & secundam: ita quòd nulla est distinctio talis relationis qualitercunque in re ante meram considerationem intellectus.

Secundò dico, quòd illa relatio, quæ omnino vnica est sic in re, potest ratione distingui, siue diuersis rationibus considerari. Primum probatur dupliciter. Primò sic: vnica & sola est vnus ab vno perfecta origo, & hoc intelligendo originem actiuam vnica à parte originantis; & vnica passiuam à parte originati, licet hæc & illa sint quodam modo duæ: relatio autem originis inter primam personam & secundam dicit perfectam rationem originis secundæ personæ à prima: ergo est tantum vnica: & hoc accipiendo actiue à parte patris: & tunc est vnica actiua in patre, & quasi passiuè à parte filij: & erit ibi etiam vnica passiuæ. Probatio maioris: illa non est perfecta originatio vnus ab alio, quæ circumscrip̃ta: nihil minus ipsum esset perfectè originatum ab illo; sed si sint plures relationes originis qualitercunque distinctæ à parte rei, sint *A* & *B* vnâ earum circumscrip̃ta, adhuc secunda persona esset originata à prima: quia altera vt *A* est relatio originis, & non nisi perfectæ originis: ergo *B* non est perfecta originatio, siue relatio perfectæ originis inter illas, sed si essent distincta ab *A* esset relatio originis perfecta & distincta.

Consimiliter arguitur de *B* circumscrip̃ta *A*, & ita vtralibet istarum circumscrip̃ta esset secunda persona à prima, quia per alteram originatio, & non esset, quia perfecta eius originatio esset circumscrip̃ta.

Si dicas, non potest *A* circumscribi manente *B*, nec è conuerso.

Istud non valet, quia duabus originibus, quarum vtraque sit perfecta non potest idem suppositum originari ab eodem, per vtranque enim totum haberet totum esse, quod posset accipere à producente, & idè impossibile est, quòd per alteram siue manentem cum ea, siue quocunque modo accipiat aliquod esse.

Hoc secundò arguitur per quoddam argumentum magis Logicum, quia relationes distinctæ qualitercunque in re, sic, quòd non sint omnino vnica formaliter realis, non prædicantur de se inuicem in abstracto, licet sint in eodem supposito. Hæc enim est falsa: *paternitas siue generatio actiua est spiratio actiua siue innascibilitas*, secundum August. 15. de Trin. c. 6. *non est hoc idem dicere ingenitum, quod est, dicere patrem: quia est filium non genuisset, nihil prohiberet ipsum esse ingenitum.*

Ista auctoritas habet suum intellectum, quia in secundo articulo dictum est, quòd relatio ad secundam personam præsupponitur ingenito, sed saltem tantum habemus, quòd non est hæc vera prædicatio in abstracto, *paternitas est innascibilitas*: hæc autem est vera: *generatio actiua est paternitas*, & è conuerso, & generatiuitas est generatio actiua: sicut paternitas, & è conuerso.

C O M M E N T A R I V S.

29.
Expositio
litera.

K *De tertio articulo.* Hic videndum est de istis relationibus, quæ communiter conceduntur primæ personæ (exceptis ingenito, & spiratione actiua) quæ scilicet sunt paternitas, generatio actiua, generatiuitas, potens generare, generare, & huiusmodi, quomodo se habeant ad inuicem, & quomodo ab inuicem differant. Et breuiter ponit duas conclusiones. Prima, Vnica, sola, & omnino vnica est relatio originis inter primam personam, & secundam, ita quòd nulla est distinctio talis relationis, qualitercunque in re ante meram considerationem intellectus, id est, quòd nulla est ibi distinctio præter opus intellectus. Secunda conclusio: illa relatio quæ omnino vnica est sic in re, potest ratione distingui, siue diuersis rationibus considerari.

Primam conclusionem probat dupliciter, & prima probatio stat in hoc; vnica & sola est vnus ab vno perfecta origo, & hoc intelligendo originem actiuam vnica à parte originantis, & vnica passiuam à parte originati, licet hæc, & illa sint quodammodo duæ. Sed relatio originis inter primam, & secundam personam, dicit perfectam rationem originis secundæ personæ à prima; ergo est tantum vnica, accipiendo actiue à patre Patris, & tunc est vnica actiua in Patre, & quasi passiuè à parte Filij, & erit ibi etiam vnica passiuæ: probatio maioris stat in hoc, quia *A* non dicitur perfecta originatio, quæ circumscrip̃ta, nihil minus esset ipsum originatum: hoc patet: sed si in Patre essent duæ originationes actiue perfectæ, tunc sequeretur

22.

23.

tur

tibi quòd vnâ illarum circumscrip̃tâ, adhuc esset originatum ab alia; ergo prima non fuit perfecta, & similiter aliâ circumscrip̃tâ, puta B, adhuc originatum esset ab A, & per consequens B non fuit perfecta originatione, & sic tandem sequeretur, quòd vtrâque circumscrip̃tâ, adhuc originatum posset esse. Similiter potest argui, si duæ origines passiuæ essent in Filio.

Si dicas non potest A circumscribi manente B, nec e contra, hoc non valet, quia duabus originibus, quarum vtrâque sit perfecta, non potest idem suppositum originari ab eodem: per vtrâque enim prædictionem haberet totum esse, quod posset accipere à producente, & idèd est impossibile quòd per alteram, siue manentem

cum ea, siue quocunque modo, accipiat aliud esse.

Secunda probatio est magis Logica, quia relationes distinctæ, præter opus intellectus non prædicantur de se inuicem in abstracto, non formaliter, nisi vna esset de formalitate alterius, sicut dicimus quòd paternitas in creaturis est relatio; nec per identitatem, quia vna non continet aliam per identitatem, cum nulla sit formaliter infinita, vt patebit in quæstione sequenti. Et patet quomodo in diuinis vna non prædicatur de alia; non enim hæc est vera, paternitas est spiratio actiua, & tamen hæc cõceditur, paternitas est generatio actiua: Similiter hæc non est vera, paternitas est innascibilitas, vt patet per Augustinum 5. de Trin. cap. 6.

Probatio Logicalis.

SCHOLIUM.

Arguit generationem & paternitatem distingui, quia habent diuersa fundamenta, vt videtur dicere Hilarius: occasione huius obiectionis explicat secundam conclusionem positam, scilicet, quomodo vnica relatio originis Patris diuersimodè considerari potest per rationem sine vlla distinctione ex natura rei, verbi gratia, hic hac generatione potens generare, hic generans, hic quia genuit, hic quia habet genitum secum coëxistens. In prima consideratione imperfectionis est quod separat ab actu. In secunda, quod non statim habeat actum & quod non manet. In tertia, quod quasi sequitur ad actum; perfectionis autem est quod maneat actus & quod habeat genitum secum existens; ablatis ergo imperfectionibus generatio productiua termini completa manens, secum habens terminum, est ipsa paternitas à parte rei, & sola ratione distinguitur ab ea per nostros conceptus comparatos ad imperfectiones, quæ reperiuntur in generatione creata.

24.

Contra istud Relatio pertinens ad secundum modum, fundatur super actionem, & passionem, ex 5. Metaphy. & ad propositum videtur ibi dicere, quòd pater dicitur: quia genuit, sicut filius, quia genitus est; sicut ergo fundamentum non est idem relationi nec e conuerso, sic generatio & paternitas. Hoc confirmatur per Hilarium 9. de Trin. cap. 13. Exitio autem à Deo est absolutâ natiuitas, quam paterni nominis consecuta est perfectio. Vult ergo dicere, quòd paternitas consequitur natiuitatem, siue generationem, & hoc declaratur per hoc: quia pater non est pater ex hoc, quòd generat, sed præcisè per hoc, quòd habet genitum coëxistens secum, habere autem genitum coëxistens, videtur differre ab eo quòd est generare: quia in animalibus, decidens semen habet actum generationis, sicut sibi conuenit actus: & tamen tunc non habet genitum, secum coëxistens, & per consequens, tunc non est pater, sed postea.

Tex. 20.

Paternitas an sequitur natiuitatem.

25.

Dico tamen, quòd in Deo omnino eadem ratio realis est generatiuitas, generare paternitas: quia secundum Augustinum de fide ad Petrum, cap. 2. proprium solius patris est, non quia est natus ipse, sed quia filium generauit, & secundum Hil. 12. de Trin. patri proprium est, quòd semper est pater, & filio, quòd semper est filius; & ponit Magister sententiarum auctoritates, lib. 1. di. 26. non est autem nisi vna proprietas personalis vnus personæ, ergo est eadem hæc, & illa, est tamen ista proprietas distinctè considerabilis, & sic est potens habere distinctas rationes, & hæc sit secunda conclusio hîc proposita, & iuuabit ad solutionem obiectionum. Hic dupliciter quidem posset assignari differentia rationis siue rationum, sub quibus posset considerari ista relatio, Vna quantum ad differentiam, siue indeterminationem, vel abstractionem in considerando: alia quantum ad possibilitatem vel actualitatem, vel completionem, siue determinationem. Quantum ad primam possunt ista considerari: producens naturaliter, & simile natura producens, & tertio, incõmunicabiliter existens, & quo ad hoc producens. Et patet, quòd tertius modus est indeterminatior secundo, & secundus primo.

Iuxta principium.

Concl. 2.

Relatio constitutiua patris, in re indistincta.

Secundo autem modo possum concipere hunc hac generati one generatiuum: hunc potentem hac generatione generare; hunc hac generatione generantem: hunc, quia hac generatione genuit: hunc quia hac generatione habet genitum secum coëxistēs. In creaturis ° prima differētia est vniuersalitatē, sic quōd extēdit se ad plura. Secūda differētia p̄ quā est hīc rationis, est ibi realis & cum separatione reali: pro eo quod aliquid imperfectionis importatur per se in vno, quod non in altero: & licet in Diuinis 9 prima differētia rationis possit aliquo modo saluari in vna consideratione intellectus, ita quod remanēat conceptus indeterminatiō non remanente conceptu determinatiō, tamen in re non iuuat: quia omnino idem est in re, quod subternitur isti conceptui & illi.

Potens generare generans, & pater seclusis imperfectionibus idem sunt.

Secunda differētia ° in Diuinis saluat diuersitatem conceptuum, siue diuersorum modorum concipiendi idem: tamen applicando ei, quod est in re debet in quolibet accipi, quod est perfectionis, & omitti quod est imperfectionis. Nam in aptitudine & potētia imperfectionis est separari ab actu: In actu est imperfectionis, quod non statim habet secum terminum: & quod non manet, sed transit, & in eo, quod quasi consequitur actum suum: sicut paternitas est imperfectionis, quod non est semper in summa actualitate communicationis naturæ; perfectionis autem est, quod manet, & habet secum correlatiuum coëxistens. Ablatis ergo imperfectionibus, & retentis his quæ sint perfectionis, generatio non est tantum dispositiua ad terminum, sed completè productiua termini, quæ quidem generatio perfecta, & generatio completa, & generatio non transiens, sed semper manens concludit totum, quod requiritur: Paternitas etiam, quæ non sequitur actum generandi quasi dispositiua & præuiua, & ita transeuntem, & manet in sua actualitate completa, quæ semper est incompleta communicatione naturæ, ipsa includit totum quod requiritur: generatio ergo ista completa & æterna, & paternitas illa completa, & æterna, & paternitas illa completæ & æternæ actualitatis, omnino idem dicunt ex parte rei: sed vnā rationem ° perfectionis, quæ est in creaturis magis importat hoc nomen generatio, quàm paternitas: & è conuerso est de alia.

26.

Ex his patet ad obiecta in isto articulo. quæ videntur probare aliquam distinctionem ex natura rei inter generationem, & paternitatem, quādo primò arguitur, quod paternitas fundatur super generationem actiuam ex 5. *Metaph.* illud requireret prolixiorē tractatum. Et de hoc satis dictum est alibi: tamen ad propositum dico, quod si aliquo modo generatio est prius paternitate in creaturis: non tamen est vt fundamentum, sed ipsa potētia generatiua, siue natura, quæ generat, est fundamentum: sed est præuiua vt dispositiua, siue qua non existente, paternitas non inest: ita quod ibi est distinctio, sicut est inter dispositionem præuiam, & terminum completum. Patet ergo quod ista ratio distinctionis non manet in Diuinis, quia ibi non est generatio nisi completa & necessariò secum ponens terminum in esse; nec est paternitas consequens communicationem.

27.

Ad Hilariū potest responderi, quod nomen paternitatis potest dici sequi generationem, secundum quod ista in Deo comparantur ad generationem, & paternitatem in creaturis: est quidem tunc quædam consecutio secundum rationem, sicut in creaturis est consecutio realis. Vbi enim aliqua sunt distincta secundum rationem similem habent ordinem rationis, qualem habent realem, si essent distincta realiter, sicut aliàs dictum est.

Sup. q. 1. ar. 3. & 1. q. Pr. in Reportatis & alibi sapè. Paternitas non sequitur natiuitatem in Deo, secus in creatis.

Si quis autem proteruè insisteret in verbis huius auctoritatis, posset faciliter responderi: quod confessio nominis paterni consecuta est creationem mundi, & fortè nomen paternum: & hoc loquendo de confessione, & nomine à quocunq; intellectu creato, sed ipsa paternitas non est consecuta, nec natiuitatem filij, de qua intenditur in auctoritate Hilarij nec etiam generationem patris, nisi consecutione rationis, de qua dictum est. Per hoc pater ad aliud, quod dicitur de paternitate, quod est habitudo habentis secum genitum, & idèd distinguitur à generatione in creaturis: & per oppositum hīc non distinguitur nisi ratione.

30.
Paternitas
potest dupli-
citer conside-
rari.

Contrà istud, relatio pertinens ad secundum modum. Hic Doctor intendit probare quòd paternitas non sit generatio actiua, quia paternitas fundatur super actionem, vt patet 5. Metaph. cap. de *Ad aliquid*, vbi Aristotel. videtur dicere quòd Pater est, quia genuit Filium, sicut Filius, quia genitus est: sicut ergo fundamentum non est idem relationi; ita nec generatio erit paternitas, cum paternitas fundetur in generatione actiua.

Paternitas
potest dupli-
citer conside-
rari.

n Et hæc sic secunda conclusio. Hic Doctor ostendit secundam conclusionem, scilicet, quòd paternitas potest diuersimodè considerari. Et dicit, quòd dupliciter potest considerari in paternitate differentia rationis, primò, *quantum ad indifferenciam, siue indeterminationem.* &c. Et patet quòd tertius modus est *determinator secundus, & secundus primo*, nam generans simile in natura, in minus se habet, quàm generans absolute per modum naturæ, & similiter generans incommunicabiliter existens in minus se habet, quàm generans simile in natura.

o In creaturis prima differentia est *vniversalitatis*, scilicet, ista producens per modum naturæ, & producens simile, & producens incommunicabiliter existens: patet enim, quòd omnia prædicantur de pluribus, quia producens incommunicabiliter existens prædicatur de isto producente, incommunicabiliter existente, hoc idem patet de aliis, quæ sunt magis vniversalia.

p Secunda differentia, quæ est hic, scilicet, in diuinis, *rationis, est ibi*, scilicet in creaturis, *realis*. Nam in creaturis generatiuum præter opus intellectus differt à potente generare, quia primum dicit aptitudinem, secundum dicit potentiam propinquam, quia potentia remota ad generandum, fortè non videtur differre ab aptitudine, de qua aliàs. Similiter hic potens generare præter opus intellectus, differt ab actu generante: & actu generans differt ab illo, qui genuit; & qui genuit differt ab illo, qui actu habet genitum sibi coëxistens. Sed in diuinis omnia ista præcisè differunt ratione, & nullo modo realiter, quia importatur aliqua perfectio in vno; quod non in altero; nam imperfectionis est posse generare simile in natura, & actu non generare illud. Similiter imperfectionis est genuisse, & non semper habere genitum coëxistens, vt patet in primo, dist. 9. Ideo in diuinis talis differentia realis non potest poni.

q Et licet in diuinis prima differentia rationis possit aliquo modo saluari in vna consideratione intellectus, ita quod maneat conceptus indeterminationis, non remanente conceptu determinationis, vt puta præcisè considerando in diuinis potens generare per modum naturæ, non considerando potens generare sibi simile in natura, tamen in re nihil omnino inueniatur, quia omnino idem est in re, quòd subternitur isti conceptui, & illi: nam quòd subternitur conceptui, scilicet potens generare; est in re actu generans, & sic de aliis.

31.

r Secunda differentia in diuinis saluat diuersitatem conceptuum, siue diuersorum modorum concepti Oper. Tom. X II.

cupiendi idem, quia est alius modus secundum rationem, quo concipio Patrem in diuinis, hac potentem generare, & alius modus, quo concipio Patrem, actu generare, & sic de aliis.

f Sed *vnam rationem perfectionis quæ est in creaturis, magis importat hoc nomen generatio, quàm paternitas, & conuerso est de alia*, vt patet ex dictis supra. Nam hanc rationem perfectionis, id est, quòd est completè productiua termini, magis explicat generatio, quàm paternitas; patet, quia propriè generatio est productiua termini, non autem paternitas, quia in creaturis paternitas sequitur productionem termini; in quantum verò paternitas, habet genitum semper secum coëxistens, hanc perfectionem magis explicat paternitas, quàm generatio, quia paternitas propriè respicit productum, vel semper coëxistens, non sic generatio, quæ absolute respicit productum. In re tamen in diuinis paternitas, & generatio actiua eandem explicant perfectionem. Aduerte tamen quòd in diuinis, nec generatio actiua, nec paternitas aliquam formaliter dicunt, nec explicant perfectionem, cum nullo modo dicant perfectionem, quia tunc aliqua perfectio esset in Patre, quæ non in Filio; sed dicuntur in diuinis explicare perfectionem, pro quanto excludunt imperfectionem, generatio enim diuina dicitur perfecta (quando est completa non transiens) pro quanto excludit hanc imperfectionem, quæ est in generatione non completa, & transeunte, non quòd formaliter in se dicat aliquam perfectionem. Et similiter paternitas in diuinis dicitur perfecta, pro quanto excludit hanc imperfectionem quæ est sequi actum, vt supra patuit. Deinde aduerte, quòd paternitas perfecta in diuinis est in completa communicatione naturæ; completa enim communicatio naturæ Filio est, quòd natura diuina perfecta, & semper communicatur Filio per generationem, ita, quòd Filius semper quidem gignitur, & semper genitus est, vt probat ipse, in primo, dist. 9. completa ergo communicatio naturæ est, quòd habeat Filium semper coëxistentem; cui semper perfectè communicatur natura diuina, & semper communicata est, paternitas ergo perfecta, & completa recipit naturam completè communicatam.

Generatio
actiua, & pa-
ternitas non
dicunt perfe-
ctionem.

t Ex his patet ad obiecta. Nunc Doctor soluit illas duas instantias factas supra, fundatas super auctoritate Philosophi 5. Metaphys. & super auctoritate Hilarij quæ videntur probare aliquam distinctionem ex natura rei inter paternitatem; & generationem actiuam. Quando ergo primò arguitur, quòd paternitas fundatur super generationem actiuam, hoc requireret prolixiorum tractatum, & de hoc satis dictum est alibi; scilicet in secundo distinct. prima, & in tertio, distinct. 8. tamen in proposito, si etiam paternitas in creaturis sit posterior generatione, non tamen generatio est fundamentum eius, sed potentia generandi, vel natura generans, vt probat ipse in tertio, distinct. 8. sed generatio est præuia, vt dispositiua; siue qua non existente, paternitas non est ita, quòd ibi est distinctio, sicut est inter dispositionem præuiam, & termin-

Solutio duarum instantiarum.

num completum ; patet ergo quòd ista ratio distinctionis non manet in diuinis, quia ibi nõ est generatio nisi completa, & necessariò, secum ponens terminum in *esse*, nec est paternitas consequens communicationem, sed perpetuæ communicationis.

32.
Dubia.

In isto articulo, occurrunt quædam parua dubia. Primò in hoc quòd dicit, quòd *paternitas in creaturis sequitur generationem, quasi dispositionem prauiam*. Contrà, quia in eodem instanti, quo generatio est, paternitas est; ergo non consequitur generationem. Antecedens patet, quia generatio actiua præsupponit productum habere *esse*: patet per Doctorem in 1. *dist. 3. qu. 5. & in 2. dist. 1. q. 2.* quòd absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, & per consequens prius est absolutum, quàm sit generatio passiuæ: relatio enim geniti ad generans est posterior ipso genito, sed in eodem instanti, quo genitum est, tunc Filius est; ergo in eodem instanti, quo generans est, Pater est; ergo non consequitur paternitas generationem actiuam, sicut nec filiatio generationem passiuam. Si enim generatio actiua, & generatio passiuæ, prout sunt relationes formaliter, essent priores, & dispositiones præuix ad paternitatem, & filiationem, & ipsæ relationes, scilicet generationes necessariò præsupponunt fundamentum & terminum, tunc sequeretur quòd paternitas, & filiatio, non essent relationes intrinsecus aduenientes. Patet, quia in eodem instanti, quo ponerentur, fundamentum, & terminus non essent ibi, quia tu ponis quòd generatio est dispositio præuia, quæ tamen est posterior fundamento, & termino.

Dubium.

Secundò dubitatur de hoc, quòd dicit, quòd *generatio completa in diuinis necessariò secum ponit terminum in esse*. Tum, quia generatio non est ratio agendi. Tum, quia est habitudo ad terminum, ergo non ponit illum, sed magis præsupponit illum. Tum, quia non esset prior origine termino, si necessariò secum poneret terminum.

33.
Responsio.

Respondeo ad istas instantias. Et præmitto aliqua. Primò, quòd generatio in creaturis, potest accipi incompletè, vel completè. Incompleta generatio est in *feri*, & sic dicimus, quòd homo in tanto tempore generatur, ubi sunt multæ generationes partiales, vt patet à Doctore in *tertio, d. 4. q. unica*. Completa, quæ terminatur ad terminum completum, quæ sit in instanti, & talis, vt est relatio intrinsecus, præsupponit genitum secundum suum *esse* absolutum tanquam terminum, loquendo de generatione actiua; sicut etiã generatio passiuæ, quæ fundatur in productò absolutè sumpro terminatur ad entitatem absolutam producentis. Secundò, præmitto, Vnum dictum Doctoris in *secundo, dist. 2. qu. 4.* scilicet quòd res præcisè dependet à generante creato pro isto instanti, quo accipit *esse* à generante creato, sed in toto tempore sequenti immediatè dependet à Deo. Hoc præsupposito stat conclusio Doctoris, scilicet quòd *generatio sit dispositio præuia*, &c. nam in eodem instanti, quo *A* accipit *esse* à *B*, dicitur dependere à *B*, quæ dependentia passiuæ est generatio passiuæ, quia in eodem instanti temporis, quo ponitur entitas absoluta *A* ab ipso *B* oritur relatio dependentiæ, siue relatio geniti ad generans, & quia præcisè dicitur *A* generari à *B* pro illo instanti, quo accipit

Aduerte hæc omnia.

esse à *B* idèd talis relatio geniti præcisè stat pro illo instanti, & non in tempore sequenti, in quo amplius non gignitur, nec dependet à *B*. Sicut ergo genera o passiuæ immediatè transit, ita & actiua correspondens. Tertio præmitto, quòd *A* prius non aliqua duratione est genitum, in quantum genitum, quàm dicatur filius; filius enim dicitur, quia sic genitus, puta à viuente cum aliis conditionibus pertinentibus ad filiationem: quæ patet à Doctore in *tertio, dist. 8.* & per consequens filiatio præsupponit aliquo modo generationem passiuam: sed generatio passiuæ transit, filiatio verò manet, & per consequens & paternitas, & sic patet quomodo paternitas in creaturis sequitur etiam generationem completam, vt dispositionem, non tamen sequitur in aliquo posteriori duratione, cum sit in eodem instanti temporis, sed dicitur sequi, quia præsupponit aliquo modo illam.

Si instetur, probando quòd generatio nec actiua nec passiuæ transeat manetibus producente, & productò, quia sunt relationes intrinsecus aduenientes: ergo quandiu stant fundamentum, & terminus, tandiu stant generatio actiua, & passiuæ, sicut quandiu stant duo alba; tandiu stat similitudo; sed quandiu stant pater, & filius, tandiu stant fundamentum & terminus generationis, cum generatio passiuæ fundetur immediatè in entitate absoluta geniti, & similiter generatio actiua in entitate absoluta generantis.

Dico, saluo meliori iudicio, quòd relatio geniti non fundatur super naturà tali absolutè, sed præcisè pro illo instanti, quo accipit *esse*; quia tunc verè generatur; si enim generatio passiuæ semper esset in productò, tunc semper hæc esset vera: *A generatur à B*, & similiter ista: *B semper generat A* quæ tamen sunt falsæ. Paternitas verò fundatur absolutè super tali naturà, quæ sic genuit, & filiatio super illo absolutè, quòd sic genitum est, & idèd manentibus talibus entibus, scilicet productò, & producente, manent paternitas, & filiatio. Et hoc magis patet in resurrectione, quia redeunte entitate *A* & entitate *B*: *B* erit pater *A*, & sic redibunt eadem relationes, quæ prius, vt patet à Doctore in *tertio, dist. 8.* sed tunc *A* non erit genitum à *B*: sed immediatè à Deo productum, vt patet à Doctore in *quarto dist. 43.* Patet etiam, quia causa, & effectus simul sunt, & non sunt, vt patet *tertio Metaphys.* quod intelligitur quoad relationes causæ, & causati; istæ ergo relationes transeunt, & tamen sunt pro illo instanti, quo effectus dependet à causâ, & per tempus sequens, in quo amplius à causâ non dependet, non videretur quòd sit relatio causari ad causam, sed in tempore illo immediato transit. Tamen hæc omnia pronunc non totaliter assero, sed aliàs erit prolixior tractatus.

Ad instantias secundi dubij. Dico breuiter ad primam, quòd etsi generatio in Patre non sit ratio agendi, siue producendi, est tamen conditio agentis, siue producentis; vt suprà patuit.

Ad secundam. Dico, quòd hoc verum est de relatione in creaturis, quæ à termino dependet, sed non est verum de relatione constitutive personam Patris.

Ad tertiam patet responsio, vt suprà, quia vt sic, est prior origine.

Resolvit ex duabus conclusionibus positis, non posse primam personam manere in separata relatione originis ad secundam, quia hac est in re distincta; loquendo de manere secundum considerationem, separata illa relatione, secundum unam rationem posteriorem potest manere suppositum relatum secundum aliam priorem: & separata omni relatione originis ad secundam personam, secundum omnem rationem tam indeterminationis, quam actualitatis; fortè posset intelligi quis incommunicabiliter existens per hanc entitatem incommunicabilem abstrahentem à relativa & absoluta, non in re, sed in conceptu, quòd bene explicat, de quo vide ipsum 1. d. 2. 5. ponit hinc individuum generis de quo 1. d. 8. q. 3. n. 29.

28.

EX istis duabus Conclusionibus, quomodo, scilicet vnica est in re relatio originis primæ personæ ad secundam, quodammodò tamen distincta secundum rationem, patere potest quomodo prima persona manere potest separata relatione originis ad secundam: si intelligatur de *manere in esse reali*, patet quòd non: nec oportet distinguere de ista relatione, vt secundum vnā rationem, vel aliam, acceptam: quia quantum ad rem vnica est, & ita vnica separata in re non manet constitutum per ipsam. Si intelligatur de *manere secundum considerationem intellectus*, & hoc absque implicatione contradictionis, vt sit sensus, an in consideratione intellectus separata relatione originis inter primam personam, & secundam, posset manere sine contradictione intellectus primæ personæ: distinctione illa videtur utendum, quæ prius posita est de diuersis rationibus eiusdem relationis, quia ipsa separatà secundum omnes illas rationes, & hoc intellectu sic circumscribente eam à supposito, non manet in intellectu aliquod suppositum relatum relatione talis originis, quia quàm citò intellectus concipit relationem talem originis secundum nullam rationem inesse supposito, contradictio est, quòd simul concipiatur suppositum relatum tali relatione: separata tamen illà relatione apud intellectum secundum vnā rationem posteriorem, non est contradictio, quòd maneat in intellectu suppositum relatum secundum rationem priorem. Iste autem rationes * in intellectu nostro habent rationem conceptibilis prioris, & posterioris, sicut naturæ essent concipi ab obiectis proportionabiliter motiuis nostri intellectus.

Separata relatione originis secundum vnā rationem an maneret originatum.

29.

Separata tamen relatione originis ad secundam personam secundum quamcunque rationem eius, siue quantum ad indifferentiam, siue indeterminationem, siue quantum ad actualitatem, siue aptitudinem siue præteritionem: adhuc fortè sine contradictione posset intelligi quis incommunicabiliter subsistens.

Secura omni relatione originis ad secundam personam, an concipi posset incommunicabiliter existens vide 1. d. 25.

Sed si quæritur quo formaliter ⁊ intelligeretur esse incommunicabiliter existens.

Respondeo, ab ipso conceptu relatio incommunicabili, & ab illa forma absoluta incommunicabili fortè posset abstrahi quidam conceptus indifferentior: hæc, scilicet forma, vel entitas, incommunicabilis & illud in suo singulari proprio posset intelligi esse quo incommunicabile huius personæ, licet non intelligatur in singulari aliquo alicuius conceptus inferioris, sicut intelligo aliquando non solum ens: sed hoc ens: vel substantiam hanc, non determinatè concipiendo in intellectu meo singulari alicuius inferioris: puta hoc animal, vel hunc lapidem: sicut quando video à remotis, prius apprehendo, quòd est corpus, quàm animal, & animal, quàm hoc animal: & istum conceptum indifferentem formæ incommunicabilis fortè intellexit ille, qui concepit suppositum in Diuinis, non determinando in intellectu suo illud suppositum esse absolutum, vel relatiuum, quomodo oportet dicere de Philosophis, nisi ponatur, quòd omnis eorum de Deo conceptus ad extra sit falsus: quia planum est, quòd non conceperunt hoc suppositum relatiuum mouere cælum: & tamen aliquod hoc suppositum posuerunt mouere cælum: quia actio non est nisi suppositi: si ergo non conceperunt rationem suppositi incommunicabilis indifferentem ad suppositum absolutum, & relatiuum, necessariò conceperunt hoc suppositum absolutum mouere cælum, quod est falsum; nec isti, quod dictum est, de conceptu alicuius indifferentis ad absolutum & relatiuum, & de conceptu incommunicabilis suppositi ad suppositum absolutum vel relatiuum, repugnat illud, quod dictum est supra, quòd quæcunque entitas signata in re vel est formaliter absoluta, vel formaliter ad alterum: quia bene possibile est ab aliquibus abstrahi conceptum indifferentem

Philosophi conceperunt in Deo suppositum non relatiuum; nec absolutum.

Conceptus incommunicabilis abstrahibilis à relatiuo & absoluto.

tem, nec absolutum nec relatiuum: & tamen quodcunque signatum existens extra animam necessariò, & determinatè est hoc, vel illud, ita quòd indifferentia conceptus abstrahibilis à pluribus non concludit indifferentiam singularis existentis ad hoc, vel illud.

C O M M E N T A R I V S.

35.

U *X* istis duabus conclusionibus, &c. Si autem intelligatur de manere secundum rationem, siue secundum considerationem, Dicit duo. Primò, quòd separata relatione originis secundum omnem modum considerationis, de quibus modis dictum est suprà, tunc in intellectu considerante non manet suppositum relatum relatione tali originis, quia quàm citò intellectus concipit relationem talem originis secundum nullam relationem, siue secundum nullum modum supradictum inesse supposito, contradictio est simul concipere suppositum relatum tali relatione separata.

Secundò dicit, quòd separata tali relatione in consideratione intellectus secundum aliquem modum posteriorè (puta considerando paternitatem, vt quàm suppositum est generatiuum, siue potens generare, non considerando ipsum tali relatione actus generare) potest esse suppositum tali relatione, puta paternitate relatum, & hoc secundum considerationem intellectus.

x *I*sta rationes, siue modi, in intellectu nostro habet rationem conceptibilis prioris, &c. Vult dicere quòd intellectus noster sicut in re diuersimodè potest ab obiectis creatis moueri, puta quia hæc sunt distincta obiecta, scilicet *A* in creaturis, vt generatiuum, generatione aptitudinali, *A* potens generare generatione potenciali, *A* actu generans generatione actuali, &c. sic de aliis, quæ in creaturis sunt separabilia, vt suprà patuit; & sic intellectus creatus ex istis potest deuenire in cognitionem generationis diuinæ, siue paternitatis, ita quòd eandem potest concipere secundum alium, & alium modum priorem, & posteriorè, vt patet in litera.

36.

y *S*ed si queratur quo formaliter intelligetur esse incommunicabiliter.

Nota.

Respondet quòd *ab ipso conceptu relatiuo incommunicabili, & ab illa forma absoluta incommu-*

nunicabili, siue à proprietate absoluta incommunicabili. Et vult dicere in sententia in ista litera, quòd intellectus potest abstrahere à conceptu relatiuo incommunicabili, & à supposito absoluto, siue à ratione formali absoluta constitutua suppositi absoluti, vnum conceptum indifferentem, qui dicitur conceptus incommunicabilis, indifferens ad suppositum relatiuum, & suppositum absolutum, & talis conceptus sic abstractus: nec erit absolutus, nec relatiuus, qui erit cõmunis suppositis relatiuis, & suppositis absolutis. Et addit, quòd possumus accipere, siue considerare singulare, vt præcisè est singulare talis conceptus communis, & non concipere vt singulare suppositi absoluti, communis ad omne suppositum absolutum, nec vt singulare suppositi relatiuè communis ad omne suppositum relatiuum, sed præcisè ipsum considerare, vt suppositum singulare contentum sub supposito indifferenti ad suppositum relatiuum, & suppositum absolutum, & sic tale suppositum singulare non considerabitur nec vt absolutum, nec vt relatiuum, sed absolute considerabitur sicut considerans hanc substantiam, vt præcisè est singulare substantiæ communis, non considerat ipsam vt singulare animalis, vel hominis, vt etiam patet à Doctore in quarto, dist. 8. Et addit, quòd foritè Philosophi, qui posuerunt, vel ceperunt suppositum primum mouere cælum, non ceperunt vt determinatè absolutum, nec vt determinatè relatiuum, sed absolute ceperunt, vt hoc suppositum contentum sub supposito indifferenti. Et addit Doctore quòd hoc suppositum in re, vel est absolutum vel relatiuum, quia est impossibile esse tale in re, & in existentia reali, quin vel sit formaliter absolutum, vel formaliter relatiuum, licet in conceptu, & in consideratione non sit, neque relatiuum, neque absolutum. Et hoc est quòd dicit in ista litera quam bene nota.

S C H O L I V M.

Soluendo argumentum principale explicat pulchras propositiones, quæ parum subtilizantibus videntur paradoxa, scilicet dictionem non necessario supponere suppositum, agere non supponere esse, generare non supponere posse generare, & actionem non dici denominatiuè de subiecto. num. 3. 2. videtur dubius, an actio sit relatio. Sed 4. dist. 3. quæst. 1. late probat eam esse respectum extrinsecus aduenientem, quod vniuersaliter asserit de 6. ultimis Prædicamentis.

AD Argumentum principale, patet in solutione quæstionis, quòd minor est neganda, & ad probationem eius conceditur, quòd illa relatio constituens primam personam pertinet ad originem: imò ipsa est originatio actiua.

Et cum accipitur, quòd actio præsupponit suppositum.

Respondeo, quòd prima entitas incommunicabilis non præsupponit aliquod ens incommunicabile: nec per consequens præsupponit suppositum, quia suppositum est ens incommunicabile: actio autem prima productiua siue productio prima, vel originatio actiua est prima entitas incommunicabilis in Diuinis: quia illa nihil præcedit

30.

præcedit nisi memoria perfecta, vel essentia, & totum hoc est communicabile: sed primum producere non potest communicari, quia tunc productum per illud produceret se, quod est impossibile: nulla enim mens hoc capit secundum Augustinum primo de Trin. cap. 1. Cum ergo accipitur, quod actio non potest esse nisi suppositi existentis: si intelligatur hoc de esse hypostatico potest intelligi, vel suppositi existentis aliqua entitate priori ipsa actione, vel suppositi existentis hypostaticè ipsa actione formaliter: & sic dupliciter potest intelligi: primo modo est falsa, quia non est ibi entitas hypostatica, quia nec incommunicabile ante actionem: Secundo modo est vera, quia ipsa actione est ens hypostaticè; quia incommunicabiliter.

Actio non necessario suppositi præexistens.

Sed arguitur contra hoc^b quia omne agere præsupponit esse: ergo agere non potest esse prima ratio essendi ipsius agentis.

Respondeo esse in Diuinis potest accipi vel pro esse simpliciter, vel pro esse incommunicabili: simpliciter non est ibi nisi vnicum esse, sicut sæpe dictum est per August. ut essentia. Esse autem incommunicabile, siue hypostaticum est ibi aliud, & aliud: sicut alia & alia persona. Si ergo accipias in proposito, quod agere præsupponit esse simpliciter, quod est esse ad se, concedo. Si autem accipias, quod agere præsupponit esse hypostaticum, quod in proposito non est nisi esse ad alterum, falsum est: quia ipsum agere est primum esse ad alterum, sicut ipsa actio productiua est prima habitudo ad alterum.

Et si arguas quod non solum agere præsupponit quodcumque esse, sed præsupponit potens agere. Si enim nihil est potens agere, tunc non erit actio: sed potens agere nihil est in proposito nisi suppositum: ergo ut prius agere præsupponit suppositum.

31.

Respondeo hinc posse agere nullo modo à parte rei præsupponitur ipsi agere; imò agens est primò potens ipso agere, sed præsupponit illud, quo. ut principio formali aliquid est potens agere. Istud & omnia dicta in solutione istius argumenti patere possunt, si concipiatur hoc, quod aliqua habitudo realis vnica originis est inter primam personam, & secundam. Illa enim vnica est productio actiua, & est habitudo producentis ad productum, sed ut communiter loquimur de productione tanquam de habitudine, vel relatione, concipimus ipsam habere aliquid ut fundamentum; quando loquimur de ea actione, concipimus eam habere principium formale productiuum: si ergo alicui non est difficile concipere quod relatio non præsupponit suppositum, sed tantum essentiam, quæ est quasi fundamentum, sicut conceditur communiter secundum communem viam, non est ei difficile concipere, quod actio non præsupponit suppositum, neque ut agens, neque ut potens agere: sed tantum præsupponit essentiam, quæ est quasi ratio formalis agendi.

Generare in Deo nõ supponit potens generare.

32.

Si contra istud arguitur: actio in Diuinis non est pure relatio, sed aliquid absolutum. Hoc dictum licet in creaturis à quibusdam negaretur, saltem de actione productiua, quia non videtur, quod ratio productionis, actiua possit intelligi ad se, sed ad alterum: tamen quicquid sit de hoc in Diuinis, actio productiua est merè habitudo, quia secundum Augustinum 3. de Trin. cap. 5. & 10. Omne, quod est in Diuinis aut secundum substantiam dicitur, aut ad alterum; & quod secundum substantiam dicitur commune est: origo igitur quæcumque siue dicatur actio, siue passio, formaliter est relatio.

Actio in Deo mera relatio. Actionem esse relationem latè probat Doctõr 4.d. 13. q. 1.

Sitandem arguitur Logicè, omnis actio denominat aliquod agens, sed in proposito non denominat nisi suppositum: denominans autem præsupponit illud, quod per ipsum denominatur, ergo, &c.

Ad hoc pater ex responsione ad primum argumentum in tertio articulo quæstionis præcedentis, ut dictum est; quod nullum personale in Diuinis propriè prædicatur denominatiuè de aliquo subiecto incommunicabili, de quo est modò sermo, licet fortè posset dici prædicari denominatiuè de aliquo significante essentiam communiter in concreto, ut Deus est generans. De tali denominatione non oportet hinc loqui, quia talis prædicatio denominatiua verificatur pro aliquo contento sub subiecto. Quare autem non sit ibi propriè denominatio, siue prædicatio denominatiua de subiecto non transcendente, causa est; quia propriè prædicatio denominatiua de subiecto, non est nisi in concreto: & non de eo, quod includit † proprium, sed de subiecto receptiuo † proprii: Proprietas autem personalis in Diuinis, non prædicatur de aliquo in concreto non transcendente; nisi de ipsa persona constituta per ipsam;

Nullum personale in Deo dicitur denominatiuè de aliquo incommunicabili, & quare? al. prædicatum. al. prædicati.

& ita includente ipsam; ergo de illa non denominatiuè prædicatur: sola autem essentia est ibi quasi subiectum receptiuum talis proprietatis, sed de essentia non prædicatur in concreto propter causam, quæ tangetur in fine primi articuli quæstionis sequentis.

Vide sup.
q. 3. art. 3.
idem.

Consequenter quæritur de relatione originis in Diuinis quantum ad perfectionem suam intrinsecam, & est quæstio.

COMMENTARIUS.

37. **A** *D* argumentum principale. Nunc Doctor soluit argumentum principale quæstionis. Arguit ergo in principio quæstionis, probando quod prima persona in diuinis constituitur per relationem originis. Et argumentum stat in hoc: relatio originis aduenit personæ primæ constitutæ; ergo non constituit ipsam. Consequentia est nota. Probat antecedens, quia relatio originis sequitur actionem, vel passionem; ut patet ex quinto *Metaphys.* & sic paternitas sequitur actionem primæ personæ; actio autem non est, nisi suppositi existentis.

Respondet Doct. quod antecedens est falsum. Ad probationem de quinto *Metaph.* patet solutio supra. Ad illud de actione, quod est suppositi, &c. Dicit quod *prima entitas incommunicabilis non præsupponit aliquod ens incommunicabile*, &c.

b *Sed arguitur contra hoc, quia agere præsupponit esse.* Respondet Doctor quod sufficit quod agere præsupponat in diuinis esse simpliciter, & per se stans, licet sit communicabile: non autem prima actio præsupponit esse simpliciter incommunicabile.

Et si arguas, agere præsupponit potens agere: sed potens agere est suppositum; patet, quia memoria non est potens agere, cum sit ratio formalis agendi, & agens quo potens agere, est potens quod. Respondet Doctor quod in diuinis posse agere nullo modo à parte rei præsupponitur ipsi agere, imò agens est primò potens ipso agere, cum per ipsum agere, siue producere constituitur in esse suppositi, sed præsupponit illud quo, ut principio formali aliquid est potens agere. Litera sequens, patet hic, & ex superius dictis, & expositis.

38.

Dubia satis bona.
Primum dubium.

Hic insurgunt nonnulla dubia, primò in hoc, quod dicit, quod *Pater in diuinis constituitur per relationem originis ad Filium, scilicet per generationem actiuam.* Instatur sic, primò, quia productio non tantum præsupponit principium formale productiuum; sed etiam præsupponit conditionem producentis, quæ conditio est proprietas incommunicabilis.

Secundum dubium.

Secundò instatur, quia quæro, à quo sit immediatè ipsa productio actiua? Dices quod ab essentia; tunc sic, non est maior ratio quod paternitas immediatè sit ab essentia, quam filiatio; vel ergo utraque immediatè erit originata ab essentia, vel nulla illarum: patet, quia ita essentia est originatiua vnus sicut alterius, vel oportet assignare differentiam, quæ non videtur.

Tertium dubium.

Tertio. Si Pater constituitur per generationem, siue per paternitatem; ergo & Filius per filiationem: consequens est falsum; ergo & antecedens. Quod consequens sit falsum, patet, quia ad relationem non est productio, ut patet

per Philosophum, quinto *Physicorum, text. comment.* 10. ergo filiatio non erit producta. Nec valet dicere quod authoritas Philosophi intelligitur de relatione intrinsecus adueniente, ut Doctor exponit in *tercio, distinct.* 1. *quæst.* 1. & *alibi*, quia filiatio in diuinis est relatio intrinsecus adueniens, & per consequens ad ipsam non est productio; ergo non erit ibi per productionem.

Quartò instatur, si prima persona constituitur in esse per paternitatem, siue per generationem actiuam, quæro ad quid terminatur: aut enim terminatur ad filium, aut ad essentiam: non primo modo, quia relatio, maximè originis, terminatur ad absolutum, ut patet à Doctore in *primo, distinct.* 30 & aliis locis; non secundò, quia tunc idem esset fundamentum, & terminus: nam essentia est fundamentum immediatum paternitatis; ergo non est terminus ipsius.

Quartum dubium.

Quintò instatur: posito per impossibile, quod Filius non esset, & tamen prima persona esset, quæro tunc, per quid constitueretur: aut per absolutum, aut per relationem. Si primò, ergo & nunc: patet secundum Doctorem *suprà quæst.* 1. ubi vult quod proprietas personalis in diuinis ita est necessaria, quod si illa præcisè non esset, nulla posset esse: si ergo filio non existente constitueretur per absolutum, ergo & nunc. Si secundò, ergo posset esse relatio sine termino, & sic paternitas & similiter Pater sine Filio, quod videtur absurdum.

Quintum dubium.

Secundò principaliter dubitatur in hoc, quod dicit, *esse simpliciter impossibile esse duas relationes originis ad Filium.* Instatur sic primò; quia non videtur ex hoc sequi inconueniens; patet, ponendo generationem actiuam in Patre, & similiter paternitatem ex natura rei distinctam à generatione actiua, & quod præcisè constituitur in esse per generationem actiuam, esset bene inconueniens ponere primam personam posse constitui duabus proprietatibus, & confirmatur, quia sicut nulli apparet inconueniens ponere in Patre duas proprietates, scilicet ingenitum, & generationem actiuam, quarum vna constituar, & alia sit aduentitia: sic hic nullum apparet inconueniens ponere in Patre duas relationes originis ad Filium, quarum vna in se constituar, & alia aduentitia. Similiter sicut nullum est inconueniens ponere in Patre generationem actiuam constituentem, & inspirationem actiuam aduenientem, sic nec hic videtur inconueniens.

Quomodo in patre sine dua relationes.

Secundò instatur, ponendo talem casum, quod Filius in diuinis producat alium filium, tunc quæro an in filio duæ relationes originis, scilicet generatio passiva, & generatio actiua? aut tantum vna. Si primò, ergo sequitur quod in Filio

Casus.

Filio sint duæ relationes originis, quarum vna constituit, & alia non; quare non sic similiter potest poni in patre: Si secundò, sequeretur tunc quòd eadem persona eadem simpliciter relatione diceretur pater, & filius.

39.
Responso ad
dubia, & ad
primum du-
bium.

Respondeo ad omnes istas instantias. Ad primâ primâ dubij. Dico, quòd proprietates incommuni-
cabilis non semper est conditio producentis, vt pater de calore separato in Eucharistia, qui potest immutare sensum, & tamen in ipso non est talis proprietates; & similiter in anima separata, nisi dicatur quòd est conditio producentis, siue verè generantis secundum substantiam, & tunc dico, quòd licet exemplum non reperitur in creaturis, in Deo tamen reperitur, quia ibi prima actio non præsupponit conditionem producentis, sufficit enim quòd præsupponat rationem formalem producendi, vt dixi supra.

Responso ad
secundum du-
bium.

Ad secundum. Dico quòd est immediatè à memoria diuina. Cum infertur, ergo & filiatio, negatur, quia immediatius se habet ad paternitatem, quia paternitas nullo modo nata est haberi per productionem, cum sibi repugnet: filiatio verò ex sua formali ratione non est nata haberi, nisi per productionem, quæ filiatio præsupponit producens realiter distinctum, & sic primam personam producentem, vt aliàs exposui.

Responso ad
tertium du-
bium.

Ad tertium, concedo quòd secunda persona constituitur in esse per generationem passiuam, siue per filiationem. Ad auctoritatem Philosophi. Dico quòd est vera de relationibus in creaturis, quæ oriuntur ex natura rei, scilicet fundamenti, & termini, & nullo modo immediatè producuntur, vt exposui in tertio, dist. 1. modò generatio passiuâ hic præcisè habetur per generationem actiuam Patris: non enim oritur à termino, cum producat ibi terminus, & constituat per relationem; nec generatio actiuâ, nec

passiuâ possunt propriè dici intrinsecus aduenientes, sicut illæ, quæ sunt in creaturis.

Responso ad
quartum du-
bium.

Ad quartum. Dico quòd paternitas terminatur ad Filium. Cum arguitur quòd non, quia terminatur ad absolutum per Doctorem. Dico quòd Doctor intelligit de relationibus, quæ dependent à termino, quia vt sic, dicuntur definiti, non autem loquitur de relationibus productiuis termini, sicut est generatio actiuâ. Nec similiter æqualitas, & similitudo in diuinis terminantur ad absolutum, sed terminantur ad relatiuum, puta æqualitas in Patre terminatur ad Filium, quia suo modo dependet à Filio, vt à termino; quia verò relationes reales in creaturis dependent ab absoluto, idè semper terminantur ad illud, & si essent dependentes à relatiuo, terminarentur ad illud, quod bene nota.

Responso ad
quintum du-
bium.

Ad quintum. Dico primò, quòd casus est impossibilis. Dico secundò, quòd casu posito, illa persona, esset absoluta. Cum infertur, ergo & nunc; negatur, quia nunc habet correlatiuum necessariò constitutum per relationem, ergo & Pater esset sic. Dico tertio, quòd forte non esset impossibile dicere ipsum esse relatiuum, & non habere terminum, &c. de quo aliàs.

Ad primum secundi dubij. Dico quòd est inconueniens, quia illa secunda superflueret. Dico secundò, quòd si paternitas sequeretur generationem, esset imperfecta, vt supra patuit.

Ad secundum. Dico, quòd essent duæ, quarum vna terminaretur ad Patrem, & alia ad Filium, sed esset inconueniens, si ponerentur duæ, quæ terminarentur ad eandem personam, & sic patet quare non est inconueniens ponere in Patre duas relationes originis, vnam ad Filium, & aliam ad Spiritum sanctum.

Q V Æ S T I O V.

Vtrum relatio originis sit formaliter infinita.

Scot. 1. d. 13. nu. 9. & d. 3. q. 2. ad 4. Durand. d. 1. q. 3. n. 13. Richard. dist. 24. art. 1. q. 3. ad 1. Capreol. 1. d. 7. q. 1. ad 3. Caiet. 1. p. q. 28. ar. 2. Et ibi plures Thomistæ negant relationes diuinas dicere perfectiones, & consequenter non esse infinitas: affirmat Maior, 1. d. 33. q. 2. Gab. 1. d. 7. q. 3. artic. 3. Hieronymus 1. d. 2. q. 4. ar. 2. Suarez. 1. p. tom. 3. lib. 3. cap. 9.

1.

ARGUITUR quòd non, quia quicquid est formaliter infinitum, est perfectio simpliciter, quia non potest esse magis perfectum, quam infinitum formaliter: relatio originis non est perfectio simpliciter; ergo, &c. Probatio minoris: vna persona habet relationem originis, quam alia non habet: si igitur illa esset perfectio simpliciter, vna persona haberet aliquam perfectionem simpliciter, quæ alia careret, quòd est inconueniens.

Arg. 1

Oppositum arguitur sic: Ens diuiditur per finitum, & infinitum prius quam descendat in decem genera; ergo quocumque ens, etsi non sit in aliquo genere, erit finitum, vel infinitum; relatio originis non est finita; quia tunc non esset idem realiter essentia diuinæ, finitum enim non potest esse idem realiter infinitum; igitur ipsa est formaliter infinita.

Ratio opp

Hic sunt tria videnda: primò de intellectu quæstionis. Secundò, quid est tenendum de quæstione. Tertio dubia occurrentia excludentur.

Infinium (ex Arist.) est, cuius quantitatem accipientibus semper restat aliquid accipiendum. Et hinc infert non esse totum, quia hoc est, cuius nihil est extra: si tamen daretur infinitum in actu, esset totum, quia nihil eius esset extra, sed omnes eius partes acceptæ, & si esset infinitum in entitate, sic esset totum, & perfectum, quod nec sibi, nec alicui eius aliquid deesset: cum tamen infinito actuali in quantitate (si daretur) aliquid deesset respectu partium eius. Ens ergo infinitum est, cui nihil entitatis deest eo modo quo possibile est illud haberi in aliquo uno: vel est, quod omne finitum sine ulla porportione excedit. Hinc infert Doctor infinitatem non esse passionem vel proprietatem attributalem entis cui convenit, sed modum intrinsecum, quia circumscripta quacunque proprietate, vel quasi proprietate, manet infinitas inclusa in entitate. De quo 1. d. 8 q. 3. n. 17. vide 4. d. 13. q. 3.

a **D**E Primo, *Infinium secundum Philosophum 3. Physic. est cuius quantitatem accipientibus, id est, quantuncunq; accipientibus, semper aliquid restat accipere: & ratio est quia infinitum in quantitate (sicut loquitur Philosophus) non potest habere esse nisi in potentia, accipiendo semper alterum post alterum, & ideo quantumcunque accipiatur illud non est nisi finitum, & quædam pars totius infiniti potentialis, & ideo restat aliquid alterum ipsius infiniti accipiendum. Ex hoc concludit, quod sicut infinitum habet esse in fieri & in potentia in quantitate, ita non habet rationem totius: quia totum est, cuius nihil est extra; sed extra illud infinitum, hoc est, extra illud quod habet esse de ipso, semper est aliquid extra, nec est perfectum, quia perfectum est, cui nihil perfectionis deest: si isti semper aliquid deest.*

b **E**x hoc ad propositum **c** commutemus rationem infiniti in potentia, in quantitate, in rationem infiniti in actu, in quantitate, si posset ibi esse in actu. Si enim nunc necessarii semper cresceret quantitas infiniti per accptionem partis post partem, sic & imaginaremur omnes partes acceptibiles esse simul acceptas vel simul remanere, haberemus infinitam quantitatem in actu, quia tanta esset in actu, quanta esset in potentia. Et omnes illæ partes, quæ in infinita successione essent reductæ in actum & haberent esse post alias, tunc simul essent in actu conceptæ, illud infinitum in actu verè esset totum, & verè perfectum totum, quia nihil sui esset extra; perfectum esset quia nihil sibi deesset: imò nihil posset addi secundum rationem quantitatis, quia tunc posset excedi.

Ex hoc ultra. Si in entibus intelligamus aliquid infinitum in entitate in actu, illud debet intelligi proportionabiliter quantitati imaginatæ infinitæ in actu, sic ut ens illud dicatur infinitum quod non potest ab aliquo in entitate excedi: & ipsum verè habebit rationem totius, & perfecti. Totius quidem, quia licet totum infinitum actu in quantitate nulla parte sui, nec etiam parte quantitatis talis, careret, tamen quælibet pars esset extra aliam, & sic totum esset ex imperfectis; sed ens infinitum in entitate sic nihil entitatis habet extra: quia nec eius totalitas depèdet ex aliquibus imperfectis in entitate: Sic enim totum est quod nullam habet partem extrinsecam: quia tunc non esset totaliter totum: ita etiam quamvis infinitum in actu esset perfectum in quantitate: quia sibi secundum se totum, nihil quantitatis talis deesset: tamen cuilibet parti eius deesset aliquid quantitatis: quæ scilicet esset in altera, nec ipsum esset sic perfectum, nisi quodlibet eius esset imperfectum. Sed ens infinitum sic est perfectum, quod nec sibi nec alicui, eius deest aliquid.

Sic ergo ex ratione infiniti posita in 3. Physic. applicando secundum imaginationem ad infinitatem actualem in quantitate, si esset possibilis: ulterius applicando ad infinitatem actualem in entitate, ubi est possibilis, habemus aliqualem intellectum qualiter concedendum est ens infinitum intensuè, siue in perfectione, vel in virtute.

Ex hoc possumus ens infinitum in entitate, sic describere, quod ipsum est cui nihil entitatis deest, eo modo quo possibile est illud haberi in aliquo uno, & hoc pro tanto additur, quia non potest in se realiter & formaliter per identitatem omnem entitatem habere. Potest etiam describi per excessum ad quodcunque aliud ens finitum sic: *Ens infinitum est quod excedit quodcunque ens finitum, non secundum aliquam determinatam proportionem, sed ultra omnem determinatam proportionem, vel determinabilem.*

Verbi

*Infini de-
finisio.*

*Tex. 63. &
inde.*

*Infiniū nō
est totum.*

*5. Met. c. 21
& 10. Met.
tex. 13.*

*3. Phys. tex.
cap. 69.
Infinium
in actu est
totum.*

*Speculatio
subtilissi-
ma.*

*Infiniū in
quantitate
imperfectū,
in entitate
perfectum
explicatur.*

*1. Phys. 1.
1. 62. & 67.
Infinium
in entitate
describitur.*

2.

3.

4.

Verbi gratia, accipiat hęc entitas *albedo*; exceditur ab alia entitate, quę est scientia in triplo. Iterum exceditur ab anima intellectiua in decuplo. Iterum à supremo Angelo; esto quoddam in centuplo: qualitercunque procedis in entibus, semper esset dare in qua proportione determinata supremum excedit infimum: non quoddam ibi sit proprię proportio talis quali vtuntur Mathematici: quia non constat Angelus ex aliquo inferiori cum aliquo addito, cum sit simplicior, sed intelligendum est hoc secundum proportionem virtutis, & perfectionis, sicut est excessus in speciebus. Hoc modo per oppositionem, infinitum excedit in entitate finitum vltra omnem proportionem assignabilem. Ex hoc sequitur quoddam infinitas intensiua non sic se habet ad ens, quod dicitur infinitum tanquam quędam passio extrinseca adueniens illi enti: nec etiam eo modo quo *verum & bonum* intelliguntur passiones vel proprietates entis: imò infinitas intensiua dicit modum intrinsecum illius entitatis, cuius est sic intrinsecum, quoddam circumscribendo quodlibet, quod est proprietas vel quasi proprietas eius, adhuc infinitas eius non excluditur, sed includitur in ipsa entitate, quę est vnica. Vnde de ipsa entitate præcissimè accepta, absque scilicet quacunque proprietate, verum est dicere quoddam aliquam magnitudinem propriam virtutis habet sibi intrinsecam, & non magnitudinem finitam quia ipsa repugnat sibi: ergo infinitam. Ipsum etiam infinitum præcissimè acceptum non sub aliqua ratione proprietatis attributalis vt bonitatis, vel sapientię potest comparari secundum ordinem essentiali ad aliqua, quę excedit, & non secundum aliquam proportionem determinatam, quia tunc esset finitum: intrinsecus ergo modus cuiuslibet infiniti intensiue est ipsa infinitas, quę intrinsecè dicit ipsam esse, cui nihil deest, & quod excedit omne finitum vltra omnem proportionem determinabilem.

De qua proportionem de 2. d. 2. q. 9. n. 10. & 4. d. 1. q. 1. n. 13. & d. 49. q. 1. n. 5. 6.

Infinitas nõ est passio, sed modus intrinsecus entis cuiusconq. de quo 1. d. 8. q. 3. n. 17. & seq.

Et istud corollarium confirmatur per Damascenum c. 7. vbi ipse vult quoddam essentialia dicit pelagus substantię infinitum & interminatum. Substantia ergo secundum quoddam habet rationem omninõ primi in Diuinis, & vocatur ab eo pelagus, sic ipsa est infinita, & interminata; sic autem non includitur in ea nec veritas, nec bonitas, nec aliqua proprietas attributalis; ergo ipsa infinitas est magis modus intrinsecus essentiali, quam aliquod attributum.

9. vel Eccl.

COMMENTARIUS.

DE primo articulo. In isto articulo tria principaliter facit. Primò, declarat quid sit infinitum in magnitudine. Secundò, quid sit infinitum in entitate, siue quid sit infinitum intensiue. Tertiò, quomodo infinitas intensiua iussit enti infinito. De primo dicit quoddam infinitum in magnitudine Philosophum *tertio Phy. text. com. 63.* est cuius quantitatatem accipientibus semper est aliquid accipere extra. Et declarat Doctor quomodo debeat intelligi ista descriptio, & dicit, quoddam sic intelligitur, cuius quantitatatem accipientibus, id est, quantumcunque accipientibus semper restat aliquid accipere, loquendo semper de infinito in magnitudine in potentia, & non in actu. Et aliqui exponunt sic, quod infinitum in potentia in magnitudine sit per ablationem partis post partem, semper addendo nouas partes infinito in potentia, puta si *A* debeat esse infinitum, & nunc sit magnitudo cubitalis, semper addetur noua, & noua pars alterius magnitudinis. Et ideo dicit Doctor sic: *Et ratio est, quia infinitum in quantitate, sicut loquitur Philosophus, non potest habere esse, nisi potentia, in accipiendo semper alterum post alterum, vt supra expositum est, scilicet accipiendo ab vna magnitudine, & addendo alteri magnitudini, quia in actu non inuenitur magnitudo infinita extensiue. Siue etiam semper itouam, & nouam magnitudinem causando*

& addendo semper. Et ideo quantumcunque accipiat, scilicet, vel ab alia magnitudine, vel nouum, & nouam causando, illud, scilicet, quod est infinitum in potentia, non est, nisi finitum. & quędam pars totius infiniti potentialis, patet quia si *A* cubitale fiat infinitum per additionem alterius, & alterius partis, quacunque addita ipsi *A*, adhuc erit infinitum, quia semper restat aliquid accipiendum, & ipsi *A* addendum, imò quibuscunque partibus additis & signatis adhuc semper restant partes accipiendę, & addendę, & ideo semper *A*, erit finitum, & per consequens erit pars totius infiniti in potentia. Ex hoc Philosophus *tertio Physic. text. comment. 63.* concludit quoddam sicut infinitum habet esse in fieri, & in potentia in quantitate; ita non habet rationem totius, quia totum est, cuius nihil est extra, nec est perfectum, quia perfectum est, cui nihil perfectionis deest, sed isti semper aliquid deest. De hoc vide quę dixi in secundo Metaphysicę Doctoris.

b Ex hoc ad propositum. Præmissis ergo Doctor rationem infiniti in quantitate, vt per illam aliquoties deueniamus in rationem infiniti in entitate, siue infiniti intensiue. Dicit ergo, quoddam ens infinitum in actu est illud, quod non potest ab aliqua excedi in entitate, &c.

c His præmissis Doctor infert duas descriptiones entis infiniti in entitate. Prima, *Ens infinitum est, cui nihil entitatis deest eo modo,*

1. Quid sit infinitum in magnitudine.

infinitum in quanti. 119.

2. Quid sit infinitum in actu.

3. Dna descriptio entis infiniti.

quo possibile est illud haberi. secunda. Ens infinitum est, quod excedit quodcumque ens finitum, non secundum aliquam determinatam proportionem, sed ultra omnem determinatam proportionem, vel determinabilem. Aduerte, quod proportio in quantitate, puta in numero ubi est maior proportio, semper continet minorem, puta si *A* se habet ad *B*, in proportione dupla, vt octo ad quatuor, octo continet quatuor. Similiter si est proportio in magnitudine molis, vt si vna linea se habeat in proportione decupla ad aliam lineam, tunc realiter continet plures partes non proportionales, cum vtraque sit diuisibilis in infinitas partes, vt patuit in secundo, distinct. 2. quest. 9. sed plures partes continet quantitatis. Sed proportio in entitatibus, vt cum dicimus, quod Angelus excedit hominem in duplo, intelligimus sic, quod Angelus non contineat entitatem hominis formaliter, sed quod assignata tali perfectione intensiua in homine; adhuc Angelus excedit ipsum in perfectione in duplo, & sic de aliis. Sed nullum finitum quantumcumque perfectum potest proportionari secundum perfectionem infinito intensiue, vt patet.

Quomodo infinitum excedat finitum.

Quomodo Angelus excedat hominem.

d Ex hoc sequitur, quod finitas intensiua &c. Doctor ex præmissis infert, quod infinitas intensiua non est passio extrinseca, puta realiter distincta à subiecto, de qua dixi in prologo, questione tertia, respondendo ad rationes Gregorij & Ocham, & Alphonsi; nec etiam est quasi passio sicut bonum, & verum quasi sunt passionem entis, quæ nullo modo distinguuntur realiter ab ente, & hoc probat, quia circumscripta per possibile, vel impossibile omni passione, vel quasi passione ab ente infinito, adhuc infinitas inest, patet quia vt sic, præcisè acceptum, non fuit aliqua ratione proprietatis attributalis, vt bonitatis & sapientiæ, potest comparari secundum ordinem essentialem ad aliqua, quæ excedit, & tamen secundum aliquam proportionem determinatam, quia tunc esset finitum. Dicit ergo infinitas modum intrinsecum illius, cuius est, quæ infinitas dicit intensiue ipsum esse, cui nihil deest, & excedit omne finitum ultra omnem proportionem determinabilem.

S C H O L I V M.

Hic non queritur: An relatio sit eadem realiter infinito, quia supponitur, quod sit eadem essentia ex 1. dist. 2. qu. 7. num. 43. Et dist. 8. q. 4. Et 2. d. 1. q. 4. sed queritur vtrum secundum suam propriam entitatem, vt distinguitur ab essentia sit infinita. Vnde non rectè respondetur esse infinitam, quia essentia cui identificatur est infinita, quia inferretur formalis prædicatio infinitatis de relatione ex identicaprædicatione, quod est fallacia. de quo 1. distinct. 2. quest. 7. & d. 5. qu. 1.

Vllo de infinito & de hoc, quod queritur videamus, scilicet si relatio formaliter posset esse infinita. Hoc enim non est querere, si relatio sit eadem realiter alicui infinito, de quo non est dubium communiter loquendo: quia realiter est eadem essentia: nec etiam est querere, si relatio sit per identitatem illud infinitum, sed est querere si relatio formaliter, hoc est secundum suam entitatem propriam, quæ est entitas ad alterum, sit infinita intensiue infinitate illius entitatis, hoc est si entitati propriæ huius paternitatis, vt est entitas propria huius paternitatis, sit infinitas intensiua modus per se intrinsecus: ita per se intrinsecus quod non tantum ratione alicuius alterius quod sit realiter illi entitati idem, sed non includendo aliquam identitatem nisi istam: imò circumscribendo quodlibet præter istam ad alterum adhuc esset entitas illa, quæ est ad alterum intensiue infinita in seipsa.

Ex hoc patet statim, quod responsio illa, quæ communiter datur non est ad questionem, vt pote dicendo quod relatio originis est infinita formaliter, quia essentia est infinita, & illa relatio est essentia; non enim queritur si sit per identitatem aliqua res, quæ sit formaliter infinita: sed queritur an ipsa per se primo modo sit illa res, cuius modus per se intrinsecus sit infinitas. Et ideo si sic arguitur, diuinitas est infinita, paternitas est diuinitas, ergo, &c. Patet quod argumentum non concludit: quia maior est vera de prædicatione formali; minor autem non nisi de prædicatione per identitatem; paternitas est deitas, secundum omnes, ergo non potest inferri conclusio, in qua est prædicatio formalis, quia non potest maior identitas concludi in conclusione extremorum, quam sit identitas eorum ad medium in præmissis. Vnde ex altera de necessario, & altera de contingenti, non sequitur conclusio nisi contingens vel vnio contingens extremorum; nisi autem in conclusione haberetur prædicatio formalis huius, scilicet, paternitas est infinita, non haberetur propositum: sicut patet per intellectum prius expositum, quia non haberetur nisi quod per identitatem est res quædam, quæ est infinita.

Si autem intendas concludere prædicationem formalem: & non tantum per identitatem, ibi esset commutatio prædicationis identicæ in prædicationem formalem: & ideo in illatione est fallacia figuræ dictionis; commutatur enim quale quid in hoc aliquid

Expositio subtilissima questionis proposita.

Ex contingenti & necessario, non sequitur nisi contingens.

5.

6.

aliquid, id est, interpretatur medium, quod est *quale quid*, esse *hoc aliquid*: quia sicut ille, qui ex medio dicente *quale quid*, infert medium dicens *hoc aliquid*: ita hic ex villationis talis prædicationis formalis, intendit inferre, ac si esset *hoc aliquid* ex villationis, quæ aliter non teneretur: altera autem non fuit vera, nisi per identitatem, ergo commutans prædicationem per identitatem, in formalem, videtur interpretari utramque prædicationem in præmissis fuisse formalem: sed non est ibi prædicatio formalis, quia non potest illa minor verificari nisi per prædicationem identicam.

Potest autem breuiter dici, quod conclusio ista, *paternitas est infinita*, propriè loquendo, non est vera: & ratio est ex modo significandi formalis adiectiui: quia significat formam, ut forma est eius de quo dicitur, propter istam proprietatem, adiectiuum non potest prædicari nisi prædicatione formali: & tunc inferendo ex præmissis erit fallacia figuræ dictionis, secundum modum priùs assignatum: si ergo infinitum non dicitur formali prædicatione de paternitate simpliciter: conclusio est falsa: sic ergo intelligendo conclusionem de identitate realialicuius infiniti ad paternitatem, tantummodò debet inferri hæc conclusio, scilicet quod paternitas est aliquid, quod est infinitum: sed quæstio habet specialem difficultatem secundum quod alio modo intelligitur, scilicet de infinitate, quæ sit formalis modus intrinsecus paternitatis secundum suam entitatem.

Paternitas non est infinita, est tantum id quod est infinitum.

C O M M E N T A R I V S.

3. **V**iso esse infinito. Nunc Doctor quærit de relatione originis an sit formaliter infinita, & non quæritur hic an sit per identitatem realem infinita, quia hoc non est dubium, cum sit idem realiter essentia diuinæ; sed quæritur an ipsa in sua formalitate, & quiditate accepta, & ut suo modo ab essentia distincta sit formaliter infinita, & sic intelligitur quæstio. Ex hoc apparet, quod responsio illa, quæ communiter datur, non est ad quæstionem, utpote dicendo, essentia est infinita formaliter; relatio originis est essentia; ergo relatio originis est infinita formaliter. Patet quod non sequitur, quia maior est vera prædicatione formali: secunda vero tantum est vera prædicatione identica, quæ prædicationes quomodo distinguuntur, vide quæ prolixè exposui in primo, dist. 5. quæst. 1. & sic ex his propositionibus non potest inferri conclusio, in qua sit prædicatio formalis, quia non potest maior identitas concludi in conclusione extremorum, quam sit identitas eorum ad medium. Et hoc est expositum in primo d. 2. q. 1. *secunda partis, exponendo primum argumentum principale.* Et cum dicit de fallacia figuræ dictionis, vide expositionem in primo *vbi supra* respondendo ad primò.

Circa aliqua dicta in isto articulo occurrunt aliqua dubia. Primum in hoc quod dicit, *Ens infinitum sic est perfectum, quod nec sibi, nec alicui eius deest aliquid*, ex quo dicto habetur quod sicut ens aliquod est formaliter infinitum, ita quodlibet eius erit formaliter infinitum, aliter aliquid sibi deest in entitate. Contra hoc sic intellectum instatur, ut clariùs intelligatur, & ostendo quod posito aliquo ente infinito intensiue, quod ex hoc non sequatur quodlibet illius entis esse formaliter infinitum. Et primo instatur, quia infinitum intensiue constat ex gradibus perfectionalibus, & constat ex infinitis gradibus, sicut etiam ens intensum ut octo constat ex octo gradibus. Sed certum est quod non quilibet gradus est formaliter infinitus, ut patet: ergo non quodlibet entis infiniti erit formaliter infinitum.

Secundò instatur, & pono per possibile, vel impossibile, quod sit albedo intensiois infinita in actu, quia etiam secundum aliquos, ut

Ocham in 3. potest intendi in infinitum, modò ponatur per possibile, vel impossibile, talis potentia in actu: tunc sic; non quodlibet albedinis erit formaliter infinitum: patet, quia entitas, à qua accipitur genus, puta color, non erit formaliter infinita, cum sit in potentia ad ulteriorem perfectionem, scilicet ad differentiam. Similiter, nec differentia erit formaliter infinita, cum sit pars essentialis albedinis; modò parti nõ conuenit infinitas, cum omnis pars sit imperfecta, hoc patet à Doctore in 1. d. 8. q. 2.

Opinie Ocham.

Tertio instatur, & pono per impossibile, vel possibile, quod sit albedo intensiue infinita extensa super quanto, sequitur quod sit partibilis in infinitas partes, ut patet à Doctore in secundo dist. 2. q. 7. Sed quælibet pars integralis eius, non erit formaliter infinita. Tum, quia repugnat parti infinitas, ut patet à Doctore in primo, dist. 8. q. 2. Tum, quia sequeretur quod actu possent esse entia infinita in infinitum, quia talis albedo esset diuisibilis in partes infinitas in infinitum, ut patet à Doctore in secundo, d. 2. q. 7.

Quartò instatur, & pono quod in ente infinito sint formaliter aliqua plura saltem ex nature rei distincta, quod forte est de facto in Deo: tunc quæro an sit eadem penitus infinitas illorum distinctorum, an distinctæ infinitates? non eadem, quia ex quo infinitas est gradus intrinsecus, sequitur quod distinctæ entitates habeant distinctas infinitates, ut gradus intrinsecos. Non distinctæ infinitates, quia tunc in eodem ente quiditatiue sumpto, essent plures infinitates intrinsecæ, & sic esset maius infinito, quod est impossibile.

Quintò instatur, quod non sequatur quodlibet eius esse, esse formaliter infinitum, quia pono quod *A* sit infinitum intensiue, tunc quacunque entitate data pertinente ad esse ipsius *A* nullo modo erit infinita: patet, quia quacunque data, haberet rationem partis, cui repugnat infinitas intensiua.

Secundo principaliter instatur, contra hoc quod dicit, quod infinitas intensiua sit gradus intrinsecus entis cuius est, ex quo dicto suppono quod nõ sit de ratione quiditatiua talis entis, puta Dei, quia secundum Doct. gradus intrinsecus non est de

Dubia declaratiua litera.

Opinio alio-
rum.

quiditate illius, cuius est gradus. Sed modò ostendo (propter aliquos, qui videntur tenere, quòd infinitas non sit gradus intrinsecus, sed quòd sit de essentia Dei) quòd sit de quiditate Dei, vt clariùs cognoscatur oppositum in soluendo rationes istas, quas nunc facio. Primo arguo sic; circumscripta infinitate à Deo, nullo modo differt ab omni ente finito, nam per solam infinitatem, videtur differre quiditatiuè ab omni ente finito.

Secundò instatur; quia vult Doctor *in primo, dist. 1. q. 2. & in quarto, d. 49.* quòd Deus sub ratione deitatis sit obiectum beatificum, & *in 4. d. 49. & in primo, dist. 1. q. 1.* probat quòd voluntas non potest perfectè quietari, nisi in ente infinito, & sub ratione infiniti, vt patet *in 4. dist. 49.* ergo infinitas videtur de mente Doctoris quòd sit idem formaliter cum Deo.

Quomodo
essentia diuina
sit com-
municabilis.

Tertio instatur, quia Doctor *in 1. dist. 28.* vult quòd essentia diuina sit tribus communicabilis ratione suæ infinitatis, & per consequens probatur à priori ipsam esse comunicabilem ratione infinitatis; ergo infinitas est formaliter idè deitari.

Quartò instatur, quia Doctor *in presenti articulo* dicit quòd essentia præcisiuè sumpta, comparatur secundum ordinem essentialem ad alia, & vt sic, excedit alia infinitate: modò ordo essentialis, qui respicit essentiam præcisiuè, respicit eam, vt præcisè quiditatiuè sumptam.

Quintò instatur, quia ens quantum prima sui diuisione diuidatur in ens infinitum, & finitum: quæro modo de infinitate contrahente ens, aut est intrinseca quiditatiuè deitati, aut non? Si primò, habetur intentum: si secundò, ergo ipsa infinitas præcisè inest enti absolute, & non Deo immediatè. Si dicatur quòd aduenit Deo immediatè, ergo cum Deus sit ens quiditatiuè, vt patet à Doctore *in primo, d. 3. & 28.* ipsum ens contraheretur, ad Deum per aliquid aliud, quàm per infinitatem, & sic prima sui diuisione ens quantum non diuideretur in ens finitum, & infinitum.

Sextò instatur, quia Deus sub ratione deitatis est mensura quiditatiua, mensurans quiditatiuè omnem quiditatem, vt patet à Doctore *in 1. d. 8. q. 1.* quæ quiditates dicuntur quiditatiuè mensurari, secundum quòd magis, vel minùs appropinquant deitati sub ratione deitatis: sed circumscripta infinitate intensua non mensuraret quiditatiuè alias quiditates; ergo infinitas videtur pertinere ad esse quiditatum Dei.

Quomodo sit
intelligendū
dictum Ari-
stotelis.

Confirmatur, quia secundum Philosophum *10. Metaph.* in quoquoque genere est vnium, quod est metrum omnium illius generis. Et Doctor *in primo, d. 8. q. 2.* dicit quòd hoc intelligitur non de vnitate in se, sed de natura, cui inest vnitas talis, & hoc idem *in secundo, d. 3. q. 1.* vbi vult quòd natura specifica quiditatiuè mensuret, &c. homo ergo in genere animalis sub ratione sua quiditatiua mensurat omnia animalia, quia excedit omnia illa in perfectione quiditatiua; ergo à simili de Deo videtur dicendum.

Septimò instatur, si infinitas non esset de quiditate Dei, sequitur quòd Deus perfectè quiditatiuè, posset intelligi circumscripta infinitate, & per consequens perfectè amari, & sic esse amabile in summo, cum idem sub eadem ratione formali sit obiectum intellectus, & voluntatis, vt patet à Doctore *in 1. d. 3. q. 4. & in 4. dist. 49.*

5. Tertio principaliter dubitatur in hoc, quod dicit Doctor, scilicet quòd infinitas intensua

non est passio, nec quasi passio. Instatur primò, probando quòd sit passio, vel quasi passio, quia demonstratur de Deo per aliquid prius, vel saltem est demonstrabilis, vt patet à Doctore *in 1. dist. 2. q. 2.* vbi probat quòd hæc non sit per se nota, *ens infinitum est*, cum non sit per se notum extrema vniri, scilicet *ens, & infinitas*, & vltra dicit quòd demonstratur; ergo habet rationem passionis, vel quasi passionis.

Secundò instatur sic; infinitas inest soli Deo, & semper, & conuertibiliter, & non est definitio eius, nec vltima differentia, cum non sit de quiditate eius; ergo est eius passio, vel quasi passio. Hoc modo arguit Philosophus.

Tertio instatur, infinitas intensua est medium ad demonstrandum aliquas proprietates de Deo, vt patet à Doctore *in prologo, quæst. 3.* & non est de quiditate Dei; ergo erit saltem quasi passio prior.

Quartò instatur, quia si infinitas esset realiter distincta à Deo, esset causata, & per consequens passio; ergo vbi ex natura rei distinguitur à Deo, & non est de ratione Dei, erit quasi passio. Sic enim arguit Doctor *in prologo, q. de subiecto Theologiae*, vbi probat attributa esse quasi passionibus.

Respondeo ad omnes obiectiones, contra dicta Doctoris in isto primo articulo. Ad primum dico, quòd circumscripta infinitate, adhuc Deus formaliter, & quiditatiuè distingueretur ab omni ente infinito, ita quòd entitas Dei, vt præcisè talis entitas, esset ratio quiditatiua, & essentialis distinguendi ipsum Deum essentialiter, & quiditatiuè ab omni ente finito: sicut etiam entitas vnitus entis finiti est ratio distinguendi essentialiter putam humanitas ab entitate asini finita, & non gradus intrinsecus humanitatis (nec enim finitas in homine, quæ ponitur gradus intrinsecus, est ratio distinguendi quiditatiuè) cum consequatur entitatem quiditatiuam. Confirmatur responsio ista, quia homo sub ratione finiti non dicitur distingui essentialiter à Deo infinito, imò humanitas est ratio formalis sic distinguendi; ergo nec è conuerso infinitas intensua erit ratio distinguendi.

Si dicatur, si circumscripta infinitate, Deus essentialiter distinguitur ab ente finito, quæro tunc an ipse Deus, vt sic distinctus, dicat aliquem gradum perfectionis, aut non? Si primò, illa perfectio non erit limitata, sed infinita; ergo infinitas erit sibi intrinseca formaliter, & quiditatiuè, quod est propositum. Si secundò, ergo non erit magis perfectus, quàm lapis, imò nullo modo perfectus.

Respondeo, quòd aliud est loqui de gradu perfectionis specifico, & aliud de gradu perfectionali consequente naturam individui, de quibus aliàs dixi. Potest enim considerari albedo secundum perfectionem, quiditatiuam, & specificam, & vt sic albedo est quiditatiuè perfectior nigredine. Potest etiam considerari hæc albedo vt octo & sic intensiue est perfectior albedine vt sex. Dico ergo quòd Deus circumscripta infinitate intensua, diceret præcisè perfectionem talis gradus specificè, tamen vt sic consideratus, non perfectè consideraretur; vt patet à Doctore *in primo, dist. 8. quæst. 2.*

Ad secundū. Dico breuiter, quòd sic Deus sub ratio

6.
Responso ad
dubia.

Responso.

Ad secundū.

Ad secundam. ratione deitatis est obiectum beatificum, quod tamen actu non beatificat, nisi ut actu infinitus intensiue, sicut dicimus quod albedo secundum suam rationem formalem est ratio mouendi visum: non tamen habetur perfecta visio, nisi terminetur non ad albedinem, ut præcisè quiditatiue sumptam, sed ut sic intensam. Sic dico in proposito, quod quamuis sit deitas ratio formalis obiecti beatifici, nunquam tamen perfectè beatificat, nisi includendo infinitatem intentionem, quia si conciperetur præcisè, ut circumscripserit infinitate, tunc imperfectè conciperetur, quia non conciperetur secundum perfectionem suam intrinsecam: sicut concipiendo hanc albedinem præcisè, non perfectè concipit, nisi concipiat secundum eius imperfectionem intentionem. Requiritur ergo infinitas intentionis, non ut ratio formalis obiecti beatifici, nec ut aliquid pertinens ad rationem formalem; sed requiritur, ut conditio obiecti beatifici, quâ conditione remota, non perfectè quietaret, nec beatificaret. Hoc etiam magis patet in creaturis, ubi ratio formalis, & quiditatiua, puta hominis, est ratio mouendi intellectum ad cognitionem intuitiuam hominis, nunquam tamen erit cognitio intuitiua, nisi terminetur ad hominem existentem, & præsentem; existentia ergo requiritur, ut conditio obiecti non ut ratio formalis. Concedo ergo, quod dicit Doctor, scilicet quod Deus sub ratione deitatis est ratio formalis obiecti beatifici, non tamen actu beatificat, nisi ut formaliter infinitum: & sic loquitur *in primo, d. 1. q. 1.* quod voluntas non finitur ordinatè nisi obiecto infinito, nec potest perfectè quietari, nisi in obiecto formaliter infinito, licet infinitas non sit ratio formalis quietandi, imò Deus sub ratione deitatis.

Obiectio contra responsum.

Posset etiam dici, quod ideo Deus sub ratione deitatis est obiectum beatificum, quia ut sic, est talis entitas, cui primò, & immediate, & ut fundamentum, & origini omnis perfectionis intrinsecè conuenit. Si dicatur, quod etiam videtur quod Deus non beatificet nisi ut bonus formaliter, & ut infinite bonus, quia bonitas etsi non sit ratio formalis obiecti beatifici, tamen ita videtur ut conditio obiecti beatifici, sicut etiam infinitas intentionis. Dico quod non est simile de bonitate infinita, & de infinitate intrinseca deitati, quia circumscripserit bonitate infinita, adhuc Deus perfectissime quietaret, & beatificaret, quia intrinsecè est ens perfectè infinitum, quæ infinitas est intrinseca deitati. Sed circumscripserit infinitatem non beatificaret perfectè, quia si deitas est ratio formalis obiecti beatifici, nunquam tamen beatificaret, amota infinitate intrinseca.

8. Ad tertium.

Ad tertium. Dico, quod si deitas sit ratio formalis demonstrandi hanc proprietatem, scilicet esse communicabilem tribus in unitate naturæ, & non infinitas intensiua; ista tamen proprietates nunquam perfectè inest, nisi propter infinitatem intensiuam, ita quod talis infinitas non requiritur, ut ratio formalis, sed ut conditio obiecti perfectè communicatiui, & sic Doctor *in 2. d. primi*, intelligit quod infinitas intensiua est conditio obiecti perfectissime communicatiui: & hoc patet, quia intellectus paternus, nisi cognosceret Deum, ut infinitum tunc non haberet memoriam perfectam, nec obiectum perfectè intueretur, nec diceretur perfectè communicari. Dico secundò quod Deus sub ratione deitatis, quia est talis entitas, cui immediate, & soli inest infinitas intensiua, omnino

est tribus communicabilis, & sic Doctor intelligit *in primo, d. 28.*

Ad quartum. Dico breuiter primò, saluo semper meliori iudicio, quod Deus sub ratione deitatis, & non sub ratione infinitatis intensiue, ut comparatur ad alia entia, excedit omnia illa secundum suum gradum merè specificum, & ut sic, posset dici mensurare quiditatiue omnia entia, quia illa species, quæ esset propinquior secundum gradum specificum, esset specificè perfectior, & hoc modo posset Deus sub ratione deitatis dici mensura essentialis omnium quiditarum, non tamen diceretur perfectissime mensurare, nisi esset actu infinitus intensiue. Dico secundò, quod aliud est Deum comparare ut mensuram ad omnes quiditates, ut præcisè sumptas abstractas ab omni gradu intensiue perfectionis, relinquendo ipsas præcisè secundum gradus earum specificos; & aliud est ipsum comparare ad entia perfecta secundum eorum gradum intrinsecum. Primo modo Deus poneretur mensura præcisè essentialis, & quiditatiua, & ut sic, mensuraret omnia entia præcisè considerata secundum gradum specificum. Secundo modo, poneretur mensura perfecta simpliciter mensurans omnia entia secundum gradus perfectionales intrinsecos: non posset ergo isto secundò modo comparari ad perfectionem aliorum entium, nisi ipsum considerando, ut perfectum intensiue & ut infinitum.

Ad quartum
Nota et bene.

9. Ad quintum. Dico, quod ista diuisio entis quæ in ens infinitum, & finitum est diuisio secundum gradum intrinsecum, & non secundum aliquid pertinens ad quiditatem, sicut etiam diuisio entis per actum, & potentiam, necessarium, & contingens. Cum inferatur, ergo datur alia prior diuisio, dico quod ens nunquam contrahitur per differentias specificas, & hoc immediate. Dico ultra, quod ens, etsi prædicatur in quæ de Deo, non tamen ponitur de quiditate Dei, nec propiè dicitur contrahi ad ipsum Deum, vel prolixè exposui *in primo, d. 2. q. 1.* in illa ratione qua probatur, quod non possunt esse plura necesse esse, vide ibi.

9.
Ad quintum.

Ad sextum. dico, ut dixi ad tertium. Ad confirmationem de homine, patet ex dictis ad tertium.

Ad sextum.

Ad septimum. Dico, quod etsi sola Deitas sit perfectissima ratio cognoscibilitatis, & amabilitatis, ut patet à Doctore *in tertio, dist. 27.* quia ut sic, est talis entitas, cui primò nata est inesse infinitas intensiua, ut gradus intrinsecus, non tamè perfectè terminaret visionem nisi terminaret, ut infinitus, nec perfectè terminaret actum amoris nisi, ut ens infinitum; infinitas ergo requiritur, ut conditio obiecti perfectè visibilis, & perfectè amabilis. Et dicitur deitas perfectissima ratio, quia ratio quiditatiua, & quia talis quiditas immediate includit infinitatem intensiuam, ut gradum sibi intrinsecum.

Ad septimum.

Nunc respondeo ad obiectiones contra primum dictum. Ad primum dico, quod aliud est loqui de infinitate in se formaliter, & aliud de ente, cui inest talis infinitas. Sicut aliud est loqui de albedine absolute, cui inest intensio; & aliud de ipsa intensioe formaliter, puta de intensioe ut octo. Loquendo de intensioe infinita formaliter, concedo quod infinitas formaliter includit infinitos gradus perfectionales, & concedo quod quocumque gradu assignato (si tamen esset assignabilis secundum considerationem, quia in se est impossibile) ille gradus non esset infinitus tamen tota

Ad obiectiones contra primum dictum.

10. Responso ad primum.

infinitas inest enti infinito, ita quod nihil est entis infiniti quin sit formaliter infinitum. Dicit ergo Doctor quod quodlibet pertinens ad entitatem quidditativam entis infiniti, est formaliter infinitum, & non quod quilibet gradus infinitatis intensiue sit formaliter infinitus. Sicut si albedo esset intensa vt octo, quacunque parte illius assignata esset intensa vt octo non tamen quilibet gradus intensiois esset intensus vt octo. Dico vltra, quod in infinitate intensiva non sunt gradus perfectionis, aliquo modo distincti extra opus intellectus, licet forte secundum considerationem possent distingui per comparationem ad gradus intensiois in creaturis.

Ad secundum
dum.

Ad secundum dico, quod casus est simpliciter impossibilis. Tamen casu per impossibile admissio, dico primo, quod albedo nullo modo esset in genere, & posito quod sit in genere, diceretur quod entitas à qua accipitur ratio generis, & entitas à qua accipitur ratio differentie, non essent formaliter infinitae, quia haberent rationem partis, & tamen albedo, & quicquid in ipsa est formaliter albedo, esset formaliter infinita, quia quacunque minima parte albedinis assignata, esset formaliter infinita. Dico etiam quod non esset inconueniens tales entitates, scilicet generis, & differentie si poneretur infinitae, & cum dicitur quod haberent rationem partis, concedo, & cum dicitur quod parti repugnat infinitas. Dico quod non est inconueniens vnum impossibile sequi ad aliud impossibile: imò est magis impossibile albedinem esse formaliter infinitam, quam ipsam, vt infinitam positam habere partes quidditativas, etiam formaliter infinitas. Potest etiam dici quod illae entitates non essent formaliter infinitae, sed tantum per identitatem, quam haberent cum albedine. Dico vltimò, quod aliud est loqui de infinito simpliciter, quod simpliciter est illimitatum, in quo ponitur omnis perfectio virtualiter, & eminenter; & aliud est loqui de infinito intensiue in genere, vt si poneretur albedo infinita in genere. Primo modo excludit omnem imperfectionem: secundo modo non videtur sic excludere, quia quamuis albedo poneretur intensiue infinita: tamen si poneretur causati ab alio includeret hanc imperfectionem, quae esset ad aliud dependere.

12.
Ad tertium.

Ad tertium, dico primo, quod casus est impossibilis ponere ipsam formaliter infinitam, & extendi, & dependere ad quantitatem: tamen posito hoc, dico quod quilibet eius pars integralis esset infinita, quia albedo extensa est ita intensiue in vna parte, sicut in alia, vt exposui in 2. d. 2. q. 9. & in primo, d. 2. q. 1. Et cum inferitur, quod esset pars. Dico, quod accideret sibi esse partem integram,

quia tantum ratione quantitatis, in qua esset formaliter, imò separata albedine à quantitate, tunc in ea non est assignabilis aliqua pars. Et posito etiam quod esset talis imperfectio, forte non haberetur pro inconuenienti ponere talem imperfectionem in ente infinito non simpliciter, vt supra dixi. Et cum vltra inferitur, quod tunc essent plura infinita intensiue. Dico quod stante primo impossibili, non sequitur inconueniens, posse ponere plura talia propter diuisionem talis infiniti in partes integrales. Et vltra dico, quod non esset ita inconueniens ponere plura talia infinita intensiue, sed bene esset inconueniens ponere plura infinita simpliciter, vt plures Deos.

Ad quartum dico, quod casu posito (puta si intellectus aliquo modo praeter opus intellectus esset distincta à Deo) vtraque entitas esset formaliter infinita, & cum quaeritur, an eadem infinitate, an alia, & alia: Dico, quod eadem realiter, & formaliter, sed alia, & alia ex natura rei, sicut etiam ponuntur attributa habere alia, & aliam infinitatem formaliter, sicut patet in primo dist. 8. quae. 3.

13.
Ad quartum.

Ad vltimum. Dico breuiter, quod in tali ente intensiue infinito, nihil est ibi habens rationem partis, nec quasi partis, quicquid est ibi quidditatiue est perfectissime idem formaliter, vt aliàs exposui.

Ad instantias tertij dubij, siue contra tertium dictum. Ad primam dico, quod posito quod ipsa infinitas demonstraretur inesse enti infinito, etiam à priori, propter hoc non sequitur ipsam esse passionem, vel quasi passionem, quia requiritur quod passio vel sit realiter, vel formaliter distincta à subiecto, & non sit gradus intrinsecus. Dico secundò, quod non dicit Doctor quod demonstrari possit infinitas de ente aliquo, sed quod ista non sit per se nota, id est, ens infinitum est, quia est demonstrabile ens infinitum esse, posito tamen quod non possit aliquo modo demonstrari, verum est, quod non est per se notum.

Ad secundum dico, quod vltra omnes illas condiciones requiritur quod non sit gradus intrinsecus, nec attributum, nec quasi attributum: modò infinitas est praecise gradus intrinsecus.

Ad tertium dico, quod infinitas est ratio demonstrandi aliquas proprietates ad intra, tantum quo ad nos, & nõ absolute, vt exposui in prologo, q. 3. vide ibi etiam contra Ioannem Anglicum Baconem.

Ad quartum. Dico primo, quod implicat gradum intrinsecum causari, vel quasi causari. Et secundò dico, quod hoc posito, adhuc non sequitur esse passionem, vel quasi passionem, cum nullo modo dicat distinctam formalitatem, sicut dicunt attributa.

S C H O L I V M.

Paternitas (idem est de aliis relationibus personalibus) non est formaliter infinita probatur tribus rationibus. Prima, quia sunt relationes originis; sed non possunt esse plura formaliter infinita realiter distincta: ergo. Maior est clara, & minor triplici via suadetur, prima comparando illa inter se omnem perfectionem simpliciter possibile est haberi in vno, quia nihil est summe perfectum, cui aliqua perfectio deest, & omnis perfectio simpliciter compossibilis est cum omni perfectione simpliciter, de quo 1. d. 2. q. 2. Secundo, comparando infinitum intensiue ad entia finita generaliter, quia vnum infinitum determinat dependentiam omnium finitorum, quam plura infinita terminare nequeunt, quia nullum eorum sufficiens terminaret, de quo 5. dist. 1. q. 2. & 1. dist. 3. q. 4. & dist. 20. q. 20. Item in entibus ascendendo secundum ordinem essentialem

itur

itur ad unitatem, de quo latè Doct. 1. dist. 2. q. 2. & 4. Tertia via ex comparatione infiniti ad intellectum & voluntatem Dei, quia plura obiecta infinita non possunt satiare vel beare hæc potentias, quia vnum obiectum infinitum est ipsis adequatum seu primum primitate adæquationis virtutis & perfectionis. Hanc rationem latè & pulcherrimè prosequitur, explicat & vrget. vide eum de obiecto intellectus 1. d. 3. q. 3. n. 20.

7. **D**E secundo articulo teneo hanc conclusionem secundum quod expositum est, Paternitas non est formaliter infinita. Et ad hoc sunt tres rationes. Prima ratio sumitur ex entis infiniti unitate; Secunda ex eius communicabilitate: Tertia ex eius simplicitate, & impossibilitate. Si quidem ens infinitum intensiue, est vnicum implurificabile, & non artatum, sed communicabile, & cuiuscunque incomponibile.

Concl. art. secundæ.
Paternitas non est formaliter infinita 1. d. 13. n. 9. & 4. d. 13. q. 1. n. 32. & 1. d. 26. n. 36.
Infinito pluraliter distincta, esse non possunt.
Omnis perfectio simpliciter haberi potest in vno simpliciter perfecto.
Omnis perfectio simpliciter, compossibilis cuilibet perfectiori simpliciter. vide 1. d. 9. q. 1.

Prima ratio sic formatur. Non possunt esse plura realiter distincta, & formaliter infinita: plures sunt relationes originis realiter distinctæ: ergo non sunt formaliter intensiue infinitæ: nec per consequens aliqua illarum: quia qua ratione vna, & quælibet alia: Minor probatur, primò comparando ista plura inter se. Secundò, comparando infinitum intensiue ad entia finita generaliter, & Tertio ad intellectum, & voluntatem specialiter. Primò sic: ^o Infinito nihil perficit entitatis eo modo quo possibile est illud haberi in vno; sed omnem perfectionem simpliciter possibile est realiter, & per identitatem haberi in vno summè perfecto: infinitum ergo habet in se realiter & per identitatem omnem perfectionem simpliciter, sed non habet in se realiter, & per identitatem illud, quod realiter est distinctum ab eo, ergo ab infinito nulla perfectio simpliciter, siue nullum perfectum simpliciter potest esse realiter distinctum, esset autem perfectio simpliciter distincta realiter, si esset aliud infinitum realiter distinctum.

8. Habemus ergo maiorem, quod non possunt esse infinita plura realiter distincta. Sed in probatione illa maioris, secunda propositio videtur esse probanda, scilicet, quod possibile est omnem perfectionem simpliciter per identitatem haberi in summè perfecto. Probatur ergo sic: quia nihil est summè perfectum, cui deficit aliqua perfectio simpliciter, quod probatur, quia nulla perfectio simpliciter est impossibilis alteri perfectioni simpliciter, & si non posset quælibet haberi in summè perfecto, hoc esset propter aliquam impossibilitatem earum. Assumptum, scilicet, quod nulla sit incompossibilis alteri, probatur per rationem perfectionis simpliciter, quia enim ipsa est melior in quolibet, quàm non ipsa, hoc est quàm quodlibet incompossibile sibi, sicut exponitur dictum Anselmi in ratione secunda principali huius articuli, si sint ergo duæ perfectiones simpliciter incompossibiles inter se, dicantur *A*, & *B*: *A* erit in quolibet melius ipsum, quàm non ipsum, hoc est, quàm quodlibet incompossibile sibi, & ita erit melius *B*, quod ponitur incompossibile sibi: & pari ratione *B*, si est perfectio simpliciter, erit melius quàm *A*: talis circulario est impossibilis, quia tunc idem esset imperfectus seipso.

Secundò ^h comparando illa plura inter se, probari potest illa maior, per hoc quod plura bona excedunt in bonitate idem bonum vnum, & hoc quando in quolibet istorum plurium est æqualis bonitas, sicut in vno illorum: nunc autem si sint plura infinita, in quolibet eorum est æqualis bonitas, sicut in vno quolibet eorum, ergo illa plura bona excedunt in bonitate illud vnum bonum, & ita illud vnum non est infinitum. Et si dicas, quod sic argueretur quod Deus & creatura excedunt Deum: non valet, tum quia quodlibet illorum plurium non est æquè bonum cum vno illorum: & inde est quod bonitas cuiuscunque illorum alterius ab illo vno eminenter continetur in illo vno, & ideo ipsum cum illo bono acceptum non auget, neque excessum facit super illud bonum in se: oppositum est in hypothesi, quia ibi vnum bonum non continetur totaliter eminenter in altero: quia hoc est contra rationem infiniti.

3. Top. c. 5;
Deus & creatura quare neque excedunt Deum.

9. Ex comparatione ⁱ autem infiniti ad alia finita generaliter, arguitur sic. Vnum infinitum sufficienter terminat dependentiam omnium finitorum, & specialiter primum, à quo dependent, sed non possunt plura sufficienter terminare dependentiam in eodem ordine dependentiæ eiusdem dependentis: ergo nec plura esse infinita. Probatio maioris: sicut dependentia quæcunque est ratione imperfectionis, sic terminare dependentiã nõ qualitercunque sed primò, cõuenit alicui rationis perfectionis: summa autè perfectio, quã impossibile est excedi, est in vno infinito intensiue. Apparet etiam illa maior de facto, quia vnica essentia terminat sufficienter omnem dependentiam

*Plura non
possunt ter-
minare de-
pendentiam
vnius in eo-
dem ordine
loquendo
de depen-
dentia to-
rali de quo
3. d. 1. q. 2.
& 2. d. 3. q.
4. n. 3. & d.
20. q. 2. &
4. d. 6. q. 2.
& 1. d. 2. q.
1. n. 19.*

tiam cuiuscunque dependentis: quia tam illam, quæ est ad primam causam efficien-
tem, quàm illam, quæ est ad causam exemplarem, & ad primam finalem. Minor au-
tem, scilicet quòd non possunt esse plura primò terminantia eandem dependentiam,
probat, quia illud non terminat sufficienter dependentiam, quo circumscripto suf-
ficienter terminatur illa dependentia: quia tunc aliquid dependeret ab aliquo, quo
circumscripto nihil minùs haberet à quo sufficienter dependeret, & per consequens,
quò circumscripto adhuc posset remanere in suo esse; sed si plura in eodem ordine
possent sufficienter terminare dependentiam, vno eorum circumscripto, adhuc ter-
minaretur dependentia completè, quæ est ad alterum, & ita illud non terminat, &
pari ratione de altero argueretur, & sic neutrum, vel vtrunque terminat. Sicut ergo
prima probatio maioris procedit ex hoc quòd infinitum habet realiter, & vnitivè om-
nem perfectionem simpliciter, quia omnis talis potest hoc modo haberi in eodem;
sic ista probatio procedit ex hoc quòd infinitum habet in se eminenter, & contentivè
omnem perfectionem limitatam: & ex hoc omnem dependentiam entis limitati suf-
ficienter terminare potest, & sic istæ duæ procedunt ex hoc quòd dictum est in primo
articulo de Infinito, quòd habet omnem rationem entitatis, siue omnem entitatem
eo modo quo possibile est haberi ab vnico, quòd est vel identicè pro perfectionibus
simpliciter, vel eminenter pro perfectionibus limitatis

*2. & 12.
Met. in fi-
ne.*

*Ascenden-
do in causis
itur ad
vnum.*

*Pone ma-
iorem loco
minoris
quia sic
procedit
declaratio
Doct.*

*Primum
tripliciter
dicitur.*

Ex ista autem comparatione infiniti ad alia generaliter potest argui breuiter sic. In
entibus secundum ordinem essentialem ascendendo semper itur ad vnitatem, & per
consequens necesse est illum ordinem statum habere in aliquo vno: infinitum autem
intensivè est omnino summum, & hoc secundum ordinem essentialem: ergo est
omnino vnum.

10.

Tertio probatur ^k maior specialiter ex ordine infiniti ad intellectum & volunta-
tem, & hoc sic. Ens infinitum est obiectum primum intellectus infiniti, & obiectum
eius etià beatificum: sed non possunt esse eiusdem intellectus infiniti plura obiecta
prima & beatifica. Consimiliter etià posset argui de obiecto primo beatifico volun-
tatis. Prima propositio potest intelligi de primitate triplici, & de qualibet est vera, &
secundum hoc prima propositio continet tria membra. Vna primitas obiecti dicitur
esse primitas adæquationis quado, scilicet potentia non excedit illud obiectum, quo-
modo coloratum vel luminosum dicitur esse primum obiectum visus: alio modo pri-
mum potest dici virtute cuius omne aliud intelligitur, vel cognoscitur à tali intelle-
ctu, quomodo lux est primum obiectum visus.

11.

*Intellectus
non habet
distincta
obiecta
adequata.*

Tertio modo primum potest dici perfectionis, quod in se continet tanquam in
summo perfectionem omnium obiectorum, & virtutem perficiendi potentiam: obiectum
autem beatificum est illud, in quo summè perficitur & quietatur & satiatur intel-
lectus. Ex his tribus possunt accipi tres maiores: nam idem intellectus non habet
distincta adæquata obiecta: quia non potest in aliud obiectum distinctum contra
suum obiectum adæquatum, quia tunc idem obiectum esset adæquatum, & non adæ-
quatum, & tunc potentia excederet illud in operando circa aliud ex æquo distinctum;
& etiam nec potentia potest habere plura obiecta prima primitate virtutis, qui est se-
cundus intellectus: quia nō potest esse, quòd virtute *A* intelligat, quicquid intellexerit,
& ita *B*, & ex virtute *B* intelligat quicquid intellexerit, & ita *A* quia quòd *A* sit ratio
intelligendi *B*, & è conuerso, est circulatio, & ista circulatio est impossibilis: nec potest
etià intellectus summè quietari in duobus ex æquo distinctis, quia non habet
pro obiecto beatifico, & quietatiuo illud, quo circumscripto, nihil minùs quietaretur,
& beatificaretur; sed circumscripto vno, adhuc esset in alio summè satiatus, quietatus
& perfectus: ergo in illo non posset esse perfectus; pari ratione nec in alio. Patent igitur
tres maiores, quia eiusdem intellectus non possunt plura esse obiecta ex æquo di-
stincta prima primitate adæquationis: nec prima primitate virtutis: nec prima primi-
tate perfectionis, sicut obiectum beatificum est primum. Minor, scilicet quòd infini-
tum formaliter, & intensivè est primum obiectum intellectus diuini quolibet istorum
modorum; probatur & primò de secunda primitate: quia quòd est ratio essendi, est
ratio cognoscendi: infinitum ergo cum eminenter contineat in se quodlibet secun-
dum omnem entitatem: etià eminenter continet in se omnem cognoscibilitatem:
sic autem continens virtualiter aliquid est etià motiuum ad eius cognitionem: sic
ergo infinitum intensivè quodcunque habet rationem obiecti primi respectu intel-
lectus diuini: & hoc primitate virtutis.

*Intellectus
non potest
satiari in
duobus ex
æquo.*

*2. Metaph.
1. c. 4.*

Ex hoc sequitur, quòd ipsum est obiectum primum primitate adæquationis, quia
sicut

12.

sicut ostensum est alibi in materia de intellectu diuino, intellectus diuinus non habet obiectum adæquatum commune per abstractionem ab omnibus obiectis, sed commune communitate virtutis ad omnia per se obiecta, aliàs vilesceret eius intellectus: quia posset immutari ab obiecto finito; quod ergo est sibi primum virtualiter, est etiam primum adæquatum.

In prol. 2. & 3. d. 1. & 35. distin. eiusdem 12. Met. s. c. 51.

Ex hoc etiam patet tertia primitas, scilicet perfectionis, quæ est obiecti beatifici, quia in perfectissimo obiecto & summè continente omnem perfectionem omnium obiectorum, summè quietatur, & perficitur, & satiatur ipsa potentia, & ita beatificatur.

Confirmatur ista ratio quantum ad maiorem, & minorem, quia sint plura infinita distincta *A*, & *B*: Intellectus diuinus poterit intelligere utrumque: alioquin alterum non haberet rationem entis: neutrum autem potest intelligi nisi actu comprehensiuo, cum sit formaliter infinitum. Vnicum autem actu comprehensiuo non possunt intelligi duo distincta habentia propriam infinitatem, quia vnicum obiectum intensiuè infinitum adæquatur vnice comprehensioni; ergo intellectus diuinus duobus actibus comprehensiuis intelligeret *A*, & *B*: ergo secundum illos haberet simul duos actus, quod est impossibile: quia vnica comprehensio infinita, & infiniti adæquatur vni intellectui infinito; vel non simul, & ita dabitur successio, vel mutatio, vel nunquam, cum utrumque sit infinitum intensiuè.

Vno actu comprehendi nequeunt duo infinita.

COMMENTARIUS.

12. De secundo articulo.

DE secundo articulo. Nunc sequitur expositio 2. articuli principalis, in quo tenet hanc conclusionem, scilicet, quod nulla relatio originis sit formaliter infinita. Et adducit tres rationes, prima ratio sumitur ex entis infiniti vnitare. Secunda ex eius comunicabilitate. Tertia ex eius simplicitate, & incomponibilitate. Si quidem ens infinitum est vnicum, implurificabile, & non arctatum, sed comunicabile, & cuiusque incomponibile. De vnitare entis infiniti probatum est subtiliter à Doctore in primo, dist. 2. parte 1. q. 1. & q. vlti. illius partis, quæ quæstio est de vnitare Dei: quod implurificabile, patet à Doctore ubi supra: quod comunicabile tribus suppositis, probatum est in primo, distin. 2. parte 2. quæst. 3. & 1. quod cuiusque incomponibile, probatum est distinet. 8. primi.

g Primò arguitur sic: infinitum potest habere per identitatem omnem perfectionem, simpliciter, & si potest habere, ergo habet quia quicquid ibi potest esse necessariò ibi est, vt supra patuit q. 2. ergo relatio originis non est perfectio simpliciter, nec per consequens infinita formaliter. Antecedens patet, quia infinito intensiuè nihil deficit entis, eo modo, quo possibile est illud haberi in vno: modò omnis perfectio simpliciter potest in ente infinito haberi per identitatem realem. Consequentia patet, quia paternitas, & filiatio in diuinis realiter distinguuntur; ergo vna non potest haberi ab alia per realem identitatem, vt patet. Sed si essent realiter infinitæ, vna necessariò haberetur ab alia per realem identitatem: quod autem omnis perfectio simpliciter possit esse in ente infinito, probatur per rationem perfectionis simpliciter, quia ipsa est melior in quolibet, quam non ipsa, id est, quam quodlibet impossibile sibi. Si sint ergo duæ perfectiones simpliciter, scilicet *A*, & *B*, impossibiles inter se, *A* erit in quolibet melius ipsum, quam non ipsum, id est, quam quodlibet impossibile sibi, & pari ratione *B*, si est perfectio simpliciter, erit melius, quam *A*,

Paternitas & filiatio distinguuntur realiter.

talis circulatio est impossibilis, quia tunc idem esset imperfectus se ipso. Patet hæc litera ex his quæ prolixè exposui in primo, dist. 2. parte 2. q. 1. in 1. artic. de perfectione simpliciter, & exposui ibi, quod perfectio simpliciter excludit omnem imperfectionem; & idè omne ens includens imperfectionem, est incompossibile perfectioni simpliciter; includit etiam omnem perfectionem quam potest habere, & quia sibi non repugnat infinitas formaliter, non esset perfectio simpliciter, nisi esset formaliter infinita. Est ergo perfectio simpliciter melior simpliciter, quam omne sibi incompossibile, si ergo *A*, est perfectio simpliciter, erit perfectius absolutè *B*, si *B* ponitur incompossibile *A*, secundum realem identitatem, & similiter si *B* ponitur perfectio simpliciter, erit essentialiter perfectius *A*, si *A* ponitur incompossibile realiter, & sic idem respectu eiusdem erit simpliciter perfectius, & imperfectus, quod est simpliciter impossibile.

h Secundò arguit ad idem, probando illam maiorem, id est, quod plura bona infinita non possint esse realiter distincta: & ratio stat in hoc, quia talia duo cum sint æqualia bona, cum sint infinita, sunt maius bonum, Sed vnum infinitum non potest excedi, vt supra patuit, cum sit contra rationem infiniti; ergo.

Si dicas, quod creatura, & Deus sunt plura bona realiter distincta, & tamen creatura nihil bonitatis addit, ita quod Deus, & creatura non sunt maius bonum. Dicit, quod non est simile. Tum, quia creatura non est bonum æquale Deo. Tum, quia creatura eminenter continetur in Deo, idè non addit aliquod bonum.

i Ex comparatione infiniti ad alia bona finita. Hic arguit ex secundo medio, probando eandem maiorem, & probatio stat in hoc; quia vnum infinitum sufficienter terminat dependentiam omnium finitorum: patet, quia sicut dependentia quæcunque est ratione imperfectionis, sic terminare dependentiam non qualitercunque, sed primò, conuenit alicui ratione perfectionis; summa autem perfectio, quam impossibile est

Quomodo creatura eminenter continetur in Deo.

excedi, est in vno infinito intensiue. Apparet etiam illa maior de facto, quia vnica essentia terminat sufficienter omnem dependentiam cuiuscunque dependentis, quia tam illam, quæ est ad primam causam efficientem, quàm illam, quæ est ad causam exemplarem, & ad primam finalem: patet ergo antecedens hoc, ergo non possunt esse plura infinita, quia tunc essent plura primò terminantia, & sic vnum non terminaret primò sufficienter, quia ipso remoto aliud posset terminare, hoc autem sufficienter ostensum est, in 1. dist. 2. par. 1. q. 1. & q. 4. quæ est vlti. illius partis, vide ibi.

14.

k *Tertio probatur maior specialiter ex ordine infiniti ad intellectum, & voluntatem.* Istæ probationes sunt claræ hîc, & superius adductæ in primo dist. 2. q. de vnitae Dei, & ibi expositæ, tamen etiam breuiter recitantur hîc. Ens infinitum est obiectum primum intellectus infiniti, & hoc primitate perfectionis, quia in se continet perfectionem omnium obiectorum, & virtutem perficiendi potentiam. Et primitate adæquationis, quia intellectus infinitus non excedit illud, nec exceditur ab illo. Et primitate virtutis, quia virtute eius omne aliud intelligitur. Sed addo minorem, scilicet sed eiusdem intellectus

non possunt esse plura obiecta prima, nec primitate adæquationis, nec virtutis, nec perfectionis. De primo patet, quia tunc idem esset obiectum adæquatum, & non adæquatum, & tunc potentia excederet illud in operando. Nec secundò, quia est impossibile quòd virtute *A* intelligat, & virtute *B* intelligat: supple omnia, quia tunc *A* virtute *B* intelligeret *B*: & è conuerso, *B* virtute *A* intelligeret *A*, & ita circulario, quia tunc, vt aliàs probaui in primo, in q. de vnitae Dei, si *A* intelligit virtute *B* ipsum *A*, ergo *B* continet virtualiter *A*, si *B* intelligit ipsum *B* virtute *A*: ergo *A* continet virtualiter *B*, & sic circulario in continendo virtualiter, quæ est simpliciter impossibilis. Similiter idem intellectus non potest virtute *A*, & *B* intelligere omnia, quia amoto *B*, non intelligeret, & intelligeret, quia amoto *B*, intelligeret stante *A*, quæ omnia ostensa sunt in quæstione de vnitae Dei. Nec tertio modo, etiam idem intellectus summè potest quietari in duobus ex æquo, quia non habet pro obiecto quietatiuo illud, quo circumscripro nihil minus quietaretur: sed circumscripro vno adhuc esset in alio summè quietatus: primitas enim perfectionis est primitas obiecti, vt beatifici, & quietatiui.

Nota.

Quid sit obiectum primum intellectus infiniti.

S C H O L I V M .

Secunda ratio principalis, probans relationes originis non esse infinitas: omnis perfectio simpliciter est communicabilis, quia secundum D. Anselmum, melior est in quocunque supposito, quàm illud quod est ei impossibile: ergo relatio originis, cum sit incommunicabilis, non est perfectio talis, quia est impossibilis cuiuslibet alteri, etiam in ratione suppositi, & sic non est melius ipsam habere, quàm non habere. Ex quo sequitur, quòd non est infinita. Ratio hæc, qua sæpius vtendum in Diuinis latè, & subtiliter explicatur hîc & 1. d. 2. q. 7. num. 79. & d. 8. q. 1. num. 7. 8.

Secunda Ratio principalis de communicabilitate sic formatur. Omnis perfectio simpliciter est communicabilis, omne infinitum intensiue est perfectio simpliciter: ergo, &c. Nulla autem proprietas personalis est communicabilis, quia est formalis ratio incommunicabiliter existendi: ergo nulla proprietas personalis est infinita intensiue. Minor est manifesta, quia nihil potest esse magis perfectum, quàm quòd sit infinitum intensiue. Probatio maioris primæ, quia secundum quòd colligitur ex intentione Anselmi. *Mon. 15.* perfectio simpliciter est, quæ in quolibet habente ipsam melius est ipsam habere, quàm non ipsam habere. Hæc autem regula indiget duplici expositione: non enim intelligitur sic, melius est ipsum, quàm sua negatio contradictoriè opposita, quia sic quodlibet posituum esset perfectio simpliciter, quia quodlibet posituum est simpliciter melius sua negatione contradictoriè opposita: sed intelligitur ibi non ipsum pro quocunque sibi impossibili etiam posituè, vt sit sensus: perfectio simpliciter est in quolibet melior quocunque sibi impossibili. Secundò intelligitur in quocunque, ^m non pro quacunque natura, sed pro quocunque supposito, non intelligendo, vt est talis naturæ, vel talis, sed absolute accepto, vt est tale suppositum præscindendo rationem naturæ, cuius est suppositum. Hoc patet, ⁿ quia auro sic considerato, vt habet naturam auri, vel supposito considerato, vt subsistens in natura auri, non est melius non aurum, quàm aurum: quia impossibile, vt impossibile non est alicui melius; destruit enim entitatem ipsius: imò melius sic est auro esse aurum, quàm quocunque impossibile naturæ auri.

Est ergo intellectus propositionis iste, perfectio simpliciter est talis, quæ in quocunque supposito absolute considerando secundum rationem suppositi, non determinando naturam, in qua, vel cuius sit suppositum, melius est ipsum, quàm non ipsum, hoc est, quàm quocunque impossibile ipsi.

Ex hoc sequitur ^o propositum, quòd nulla perfectio simpliciter sit formaliter incommu-

commu

Expositio subtilissima perfectionis simpliciter, de quo 1. d. 2. q. 7. & d. 8. q. 1. & 4.

13.

14.

communicabilis. Probatio consequentiæ: quia quod est formaliter incommunicabile, est formaliter impossibile cui libet alteri: considerando etiam illud sub ratione suppositi non includendo naturam, cuius est illud. Probatur, quia quod repugnat alicui, cum vt sibi repugnat, destruat ipsum, vt sic, non est melius ipsum, quam non tale: quod autem est de se incommunicabile, repugnat cui libet, etiam sub ratione suppositi: ergo non est melius illi, etiam vt consideratur sub ratione suppositi, quam non ipsum.

Nulla perfectio simpliciter est incommunicabilis.

Habemus ergo istam maiorem, quod nulla perfectio simpliciter est formaliter incommunicabilis.

C O M M E N T A R I V S.

15. I *Secunda ratio principalis de communicabilitate.* Doctor format secundam rationem principalem, qua probat quod relatio originis non sit formaliter infinita. Et ratio stat in hoc: perfectio simpliciter est pluribus communicabilis. Sed relatio originis est simpliciter incommunicabilis, vt patuit supra, *quest. 2.* cum sit proprietatis personalis: ergo non est formaliter infinita. Maior patet per definitionem perfectionis simpliciter datam ab Anselmo quæ est declarata *in primo, distin. 2. parte. 2. quest. prima,* vide ibi. Tamén hic exponitur aliquantulum ista hiera, cum dicit, *ista definitio indiget duplici expositione,* non enim intelligitur sic, quod sit melius ipsum, quam sua negatio contradictoria, quia sic, lapis esset perfectio simpliciter, cum sit simpliciter melior quam sua negatio, melius est enim lapidem esse, quam non esse, sed intelligitur ibi non ipsum pro quocunque sibi impossibile, etiam posituè. Nam vt dixi, perfectio simpliciter excludit omnem imperfectionem absolutè, & includit infinitatem intensiuam, si illa est possibilis in entitate: & per consequens omne includens imperfectionem, aut limitationem est simpliciter incommunicabile perfectioni simpliciter, & cui repugnat infinitas non est perfectio simpliciter.

vt supposito talis substantiæ: quia verò repugnat substantiæ prædicamentali, cum sit limitata, idèd repugnat cuiunque supposito talis substantiæ. Et similiter, quia lapis repugnat auro, idèd repugnat omni supposito, vt supposito auri.

n Et hoc est quod dicit: *patet, quia auro sic considerato, vt habet naturam auri, &c.* Non enim est melius lapidi, vt talis natura esse formaliter infinitum, vel esse Deum, quia hoc est impossibile lapidi: imò si esset Deus, destrueretur natura lapidis, melius est ergo lapidi esse lapidem, quam non lapidem, & accipitur non lapis pro quocunque impossibile, siue negatiuè, siue posituè. Dicit ergo Doctor quod considerando aurum, vt talis natura, quod est melius aurum esse aurum, quam quocunque impossibile naturæ auri, siue negatiuum, siue positiuum.

o *Ex hoc sequitur propositum, quod nulla perfectio simpliciter est formaliter incommunicabilis;* cum sit melior ipsa in omni supposito absolutè considerato, quam non ipsa, quia scilicet est melius simpliciter suppositum quocunque, puta entis, vt ens, habere ipsam, quam habere suum impossibile. Sequitur probatio consequentiæ, quia quod est formaliter incommunicabile est formaliter impossibile cui libet alteri: considerando etiam illud sub ratione suppositi, non includendo naturam cuius est illud. Probatur, quia quod repugnat alicui, cum vt sibi repugnat ipsum destruat vt sic, non idèd melius ipsum quam non tale, quod autem est de se incommunicabile, repugnat cui libet etiã sub ratione suppositi, ergo non est melius illi etiam, vt consideretur sub ratione suppositi, quam non ipsum; si enim incommunicabile repugnat cuiunque supposito, etiã absolutè considerato, sequitur quod non erit melius illi, quia repugnans, siue impossibile alicui nullo modo est melius illi, cum ipsum destruat, vt supra patuit, ergo relatio originis cum sit simpliciter incommunicabilis non erit perfectio simpliciter, nec per consequens formaliter infinita.

16.

Cui non repugnat perfectio simpliciter.

m *Secundo requiritur, siue intelligitur in quocunque, &c.* Vult dicere breuiter, quod perfectio simpliciter est melior ipsa, scilicet simpliciter, quam suum impossibile, siue negatiuum, siue positiuum, & est etiam melior cuiunque supposito absolutè: puta, vt est suppositum entis, quia sicut enti non repugnat perfectio simpliciter, quia tunc repugnet omni enti, ita nec supposito entis, puta huic enti, vt supposito entis non repugnat. Et est sciendum, quod perfectio simpliciter si non repugnat alicui naturæ, nec etiam supposito talis naturæ repugnabit. Et quia non repugnat enti, idèd nec supposito considerato vt supposito entis. Similiter, quia non repugnat substantiæ transcendentis, ita nec supposito;

S C H O L I V M.

Tertia ratio principalis, quod relationes diuinae non sint infinitae, quia perfectio simpliciter predicari potest in abstracto de quolibet sibi compossibili in eodem supposito; sed relatio originis non sic predicatur, verbi gratia paternitas de spiratione actiua; aliàs processio Filij non differret de processione Spiritus sancti: ergo: Maior patet inductione in omnibus essentialibus; & ratione, quia infinitum nulli est compossibile à se distincto, aliàs excedi posset, & sic non esset infinitum: Hanc rationem latè explicat per exquisitam doctrinam, doctriq; generaliter quomodo in Diuinis quadam predicationes sunt vera in concreto, & abstracto; vt hæc, Deus est pater, Deitas est paternitas; quadam vera in concreto, non in abstracto: vt spirans est generans, tamen, spiratio non est generatio: cuius diuersitatis ratio est, quia in vltima predicatione neutra extremitas est infinita: in aliis altera est infinita: vel ratione suppositi fit idem

fit identificatio, à quo dum fit abstractio, nec adest infinitas, prædicatio est falsa, ut in exemplo, vide Doctorem 1. d. 8. quasi. 3. & d. 13. & 3. d. 22. num. 21. ubi plura habet de his abstractionibus.

Perfectio simpliciter est eadem omni incō-possibili sibi, in eodem supposito.

Tertio arguitur ex impossibilitate sic: Perfectio simpliciter cuicunque compossibili sibi in eodem supposito necessariò est eadem realiter, sic intelligendo, quòd in abstracto accipiendo *hoc, & illud*, verum est dicere, hoc est illud: sed relatio originis non est cuilibet compossibili sibi in eodem supposito sic eadem, ergo, &c. Minor est manifesta, quia ista non est vera, *generatio actiua est spiratio actiua*. Maior probatur inductiue, & ratione inductiue sic: nihil est in Diuinis, quod non sit idem essentia diuinæ: imò etiam & cuilibet essentiali, ita, quòd considerando vtrumque in abstracto, simpliciter, verum est, *hoc est hoc*. De essentia ergo, & de essentialibus, de quibus communiter apparet, quòd quodlibet sit infinitum formaliter, patet maior, quòd quodlibet eorum est idem cuilibet sibi compossibili in eodem supposito. Probatur etiam eadem maior ratione sic: quia infinitum non solùm non est compositum, sed etiam omnino incomponibile cuilibet alteri: omne enim componibile potest esse pars & per consequens excedi, quia totum est maius sua parte. Infinitum autem nullo modo potest excedi: ergo est omnino simplex, & incompositum, & incomponibile. Si autem aliquid impossibile sibi in eodem supposito non esset omnino idem sibi; tunc ipsum non esset omnino incomponibile, quia tunc ibi esset aliqua compositio saltem aliquo modo actus & potentia. Habemus ergo primam partem maioris, scilicet quòd infinitum est idem realiter ei quod est sibi compossibile in eodem supposito. Secunda pars maioris, scilicet quòd sic sit idem, quòd sit vera prædicatio in abstracto, ut puta dicendo, *hoc est hoc*: probatur, quia cum prædicatio affirmatiua sit vera ratione identitatis; omnis illa erit vera abstracti de abstracto, vbi per abstractionem non tollitur ratio identitatis: vbi autem per abstractionem tollitur ratio identitatis, non est vera.

15.

Infinitum in abstracto dicitur de omni sibi compossibili.

Prædicatio in abstracto, quando est vera, & quando nõ: 2. d. 16. ad arg.

In Deo, est quedam prædicatio vera in concreto, & abstracto, quedam in concreto tantum, ut Pater est generans: quedam neutro modo, ut Pater est Filius.

Hac est vera deitas est paternitas quia deitas est infinita: hac falsa, paternitas est spiratio actiua, quia neutrum extremum est infinitum, vide 1. d. 8. q. 3. n. 24. & d. 13.

Exemplum, hæc est vera, *albedo est color*, quia licet extrema sint abstracta, non tamen sit abstractio nisi à subiecto alterius naturæ, & illud subiectum non fuit præcisa ratio identitatis eorum extremorum: manet ergo ratio identitatis naturæ ad naturam illo subiecto excluso: albedo autem & musica non habent identitatem nisi per accidens ratione subiecti, licet ergo hæc sit vera: *album est musicum*, pro tanto, quòd idem subiectum denominatur ab vtroque accidente: tamen abstractione facta ab illo subiecto, quod fuit ratio identitatis eorum, hæc est falsa, *albedo est musica*. Patet ergo, quòd prædicatio in abstracto vera est, quando extremorum est talis identitas, quòd per abstractionem non tollitur ratio identitatis eorum. Modò quando vnum extremum est infinitum, per abstractionem à supposito, non tollitur ratio identitatis ad ipsum, & hoc cuiuscunque compossibilis sibi in eodem supposito: & idèd propter infinitatem, ut iam argutum est, non potest esse impossibile in eodem supposito, nisi vera, & perfecta identitate reali; ergo abstractione facta à supposito, quamdiu manet ratio extremi infiniti formaliter semper in quacunque abstractione, manet ratio identitatis extremi ad extremum, & per consequens vera prædicatio in abstracto, *hoc est hoc*.

16.

Ex ista ratione patet generaliter, quòd quedam prædicationes in Diuinis sunt veræ non solùm in concreto: sed etiam in abstracto, quæ non sunt oppositi de opposito; quedam veræ in concreto, licet non in abstracto, quia non loquimur de illis, quæ neutro modo sunt veræ, vbi scilicet extrema sunt opposita: quia nec Pater est Filius: nec paternitas est filiatio. Vbi autem extrema non sunt opposita sed compossibilia in eodem supposito, ibi semper ad minus est prædicatio vera in concreto: sicut Pater est spirans, Pater est ingenuus: non autem in abstracto: sic, paternitas est spiratio: & tamen hæc est vera: deitas est paternitas, deitas est spiratio. Hoc non est nisi quia diuinitas est formaliter infinita: non autem paternitas, nec spiratio, & idèd abstrahendo à supposito deitate, cum semper maneat in ipsa ratio infinitatis, semper manet ratio identitatis simpliciter ad paternitatem, & ad spirationem, & idèd manet ratio veritatis affirmatiuæ prædicationis in abstracto: sed paternitatem, quæ non est formaliter infinita abstrahendo à supposito non manet ratio identitatis eius ad spirationem actiuam, quæ etiam non est infinita: quia neutrum extremum secundum propriam rationem sui habet infinitatem: & ideo licet hæc sit vera, pater spirat, quia eidem supposito conuenit vtrumque: tamen abstractione ab illo supposito facta, quia neutrum eorum est infinitum: non est vera prædicatio in abstracto: paternitas est spiratio.

17.

Per oppositum consimilis ratio est, quodcumque aliquid essentialiter prædicatur de aliquo essentiali, vel personale de essentiali, vel essentialiter de personali, ut pote hæc est vera: *sapientia est paternitas, sapientia est spiratio*, & è contrario: quia abstrahendo à supposito adhuc manet alterum extremum infinitum, scilicet sapientia & idèd remanet adhuc ratio identitatis extremi ad extremum, facta tali abstractione: & per consequens ratio veritatis in prædicatione affirmatiua.

Patet ergo generaliter ista maior, quòd nunquam est neganda prædicatio in Diuinis per identitatem abstracti de abstracto, nisi quia neutrum extremum est formaliter infinitum: sicut hæc est neganda, *paternitas est spiratio*.

Quando negada est prædicatio abstracti de abstracto in Deo.

SCHOLIUM.

Adducit rationem D. Thom. & aliorum, quare negetur hæc: Paternitas est spiratio actiua, quia distinguuntur ratione. Contra, quia sapientia & bonitas distinguuntur ratione, tamen dicuntur de se mutuo. Respondet quod nec ista sub ratione attributorum dicuntur de se mutuo. Contra arguit, quia attributum est secunda intentio, & propter terminos secunda intentionis non negatur prædicatio in terminis prima intentionis, alias hæc esset falsa, Socrates est homo, quia singularitas quæ est secunda intentio conueniens Socrati non est vniuersalitas, quæ conuenit homini: ergo cum negatur prædicatio hæc, paternitas est spiratio actiua, ideo negatur, quia extrema distinguuntur à parte rei, & neutrum est infinitum. Adducitur alia responsio Varronis, & conuenit cum doctrina data, & idèd non impugnatur.

18.

Circa tamen ^p maiorem istam, quare prædicatio aliqua in abstracto in Diuinis negatur: dupliciter ab aliquibus dicitur, quòd licèt paternitas & spiratio sint idem realiter: tamen differunt ratione: & hoc sufficit ad impediendum talem prædicationem.

D. Th. in prim. d. 5. q. 1. Henr. quod. 5. q. 1.

Quando autem probatur, quòd talis differentia non sufficit, quoniam ista est vera: *sapientia est bonitas*: Respondetur quòd sicut attributum potentie non est attributum sapientie, sic nec in proposito.

Sed hoc non videtur probabile, quia attributum vt attributum dicit intentionem secundam, vel relationem aliquam rationis circa ill. d. de quo dicitur: vnde etiam numeratur, & verum est dicere, quòd bonitas, & sapientia sunt duo attributa, ergo secundum illud, secundum quod est numeratio, non est verum dicere; *hoc est hoc*. quia illud est rationis: sed non propter hoc negatur ista: *sapientia est bonitas*, vbi non includitur illud rationis, quod numeratur in eis; ergo à simili, non includendo nisi illud, quod rei est, si omnino idem esset in re paternitas, & spiratio: esset hæc vera: *paternitas est spiratio*, licèt non ista: *notio vel proprietas paternitatis est notio vel proprietas spirationis*. Quæcumque enim sunt eadem re simpliciter in Deo, ipsa significata etiam in abstracto, & in nominibus primæ impositionis, siue significantibus rem primæ intentionis, prædicantur de se inuicem in abstracto, licèt non in nominibus secundæ impositionis, siue accepta secundum aliqua nomina secundæ intentionis sicut patet in creaturis. Vnde licèt ista sit vera: *Socrates est homo*, non tamen ratio Socratis, quæ est singularitas, est ratio hominis, quæ est vniuersalitas.

Var. li. 1. di. 2.

Aliter ^d dicit alius, & rationabilius, vt videtur, & ad propositum: quòd proprietates in eadem persona differunt ex natura rei præter considerationem intellectus: quia ad hoc sufficit disparatio: licèt non sint oppositæ: & propter hoc prædicatio vnus de alia in abstracto non est vera. Et hoc idèd, quia illa distinctio ex natura rei est propter non infinitatem huius, & illius, quia si hoc vel illud esset infinitum, non esset talis distinctio, nec impediretur talis prædicatio.

COMMENTARIUS.

17. *Tho in 1. d. 5. q. 1. Henricus quod. 5. q. 1.*

Circa tamen maiorem istam, quare prædicatio aliqua in abstracto in diuinis negatur, pura ista, *paternitas est spiratio*. Hic recitat duas opiniones, quarum prima dicit, quòd idèd paternitas, & spiratio non prædicantur ad inuicem in abstracto, quia differunt ratione. Et si dicatur quòd talis differentia rationis non suf-

ficit, quia bonitas, & sapientia secundum hanc opinionem, ratione differunt, & tamen conceditur quòd bonitas est sapientia, & e conuerso. Respondent, quòd sicut attributum bonitatis, non est attributum sapientie, sic nec in proposito. Contra hoc inquit Doctor, quia attributum, vt attributum, dicit relationem rationis, vt pe

Attributum
numeratur.

vt patet. Vnde etiam attributum numeratur, quia verum est dicere, quod attributum sapientiae, & attributum bonitatis sunt duo attributa; ergo secundum illud, secundum quod est numeratio non est verum dicere, hoc est, hoc, quia illud secundum quod fir numeratio est ens rationis (& non est inueniuntur plura esse entia rationis in diuinis, & numerari) sed propter hoc non negatur ista, *sapientia est bonitas*, vt non accipiuntur sub ratione attributi, sed secundum rem, vt sunt primae intentionis significata; licet ergo sint verae in nominibus secundae intentionis, vt exposui in primo, dist. 5. q. 1. in nominibus tamen primae intentionis sunt simpliciter verae in abstracto quando sunt idem realiter. Et saltem vnum illorum sit formaliter infinitum.

Primo lib. 1.
dist. 2.

¶ *Aliter dicit alius & rationabilium*, quod idem hæc non est vera, *paternitas est spiritatio*, quia differunt ex natura rei, & hæc distinctio sufficit vt non sit vera, & quare distinguantur ex natura rei, dicit ista opinio, quod idem est, propter non infinitatem huius & illius, quia si hoc, vel illud esset infinitum, non esset talis distinctio, nec impediretur talis predicatio. Aduerte tamen quod ista opinio bene dicit quantum ad hoc, quia distinguuntur ex natura rei, & vna illarum, vel nulla illarum est formaliter infinita, idem vna non predicatur de alia in abstracto, & in hoc confirmatur opinio Doctoris, sed in hoc quod dicit, quod infinitas est præcisa causa identitatis ex natura rei, non concordat cum Doctore, qui etiam vult quod licet aliqua distinguantur ex natura rei, & vtrunque, vel alterum sit formaliter infinitum ad inuicem, possint in abstracto predicari, & patet de attributis, quæ etiam formaliter distinguuntur secundum ipsum.

18.

Dubia circa
dicta huius
art. c. prima
difficultas
principalis.
Primum du-
bium.

Circa multa dicta in isto articulo insurgunt nonnulla dubia. Primum in hoc, quod *plura aequalia, quorum vnum non continet aliud emittentur, faciunt vnum bonum, quam vnum illorum seorsum sumptum*, instatur sic primò, & accipio album cubitale intensum vt octo, certum est quod in qualibet parte erit intensum vt octo: & est diuisibile in partes infinitas, & diuidatur in mille partes, ergo illæ erunt intensæ vt octo & per consequens sunt plura alba aequalia, & tamen non faciunt albus: patet, quia si vniatur, non erit totum albus, neque perfectius; ergo plura perfecta aequalia in perfectione non faciunt perfectius.

Secundum
dubium.

Secundò instatur specialiter de duabus infinitis intensiue, quod non sint maius: patet, quia sicut maius, & minus in quantitate molis sunt passionis quantitatis finitæ, vt patet à Doctore in 2. dist. 1. q. 3. sic videtur esse in quantitate virtutis, scilicet, quod magis, & minus in perfectione sunt passionis quantitatis virtualis finiti: si ergo essent plura bona infinita, non propter hoc sequeretur quod illa plura essent maius bonum, quam vnum illorum seorsum sumptum.

Tertium du-
bium.

Tertio instatur sic in simili, quia hinc non sequitur (ponendo quod reuolutiones Solis, & Lunæ sint infinitæ secundum numerum à parte antè, ponendo mundum esse ab æterno) reuolutiones Solis sunt infinitæ, & in qualibet reuolutione Solis sunt duodecim Lunæ: ergo reuolutiones Lunæ excedunt reuolutiones Solis; non

sequitur, quia illæ Solis cum sint infinitæ, non possunt excedi: nec similiter sequitur reuolutiones Solis, & Lunæ sunt infinitæ seorsum acceptæ: ergo insimul acceptæ sunt plures, quam seorsum acceptæ: non sequitur, quia si essent plures, tunc oportet incipere à prima numerando, quæ nullo modo est dabilis, cum sint infinitæ: ergo sic erit dicendum in proposito de pluribus bonis intensiue infinitis.

Quartum
dubium.

Quartò instatur, quia supponitur in illo dicto, quod plura bona infinita essent maius bonum, quam vnum infinitum bonum, hoc fortè esset verum si ex duobus bonis intensiue infinitis fieret, vel constitueretur vnum tertium bonum. Sed in proposito diceretur quod si essent plura bona intensiue infinita, nullo modo essent ad inuicem vniuersalia, imò simpliciter impossibilia, & ad inuicem repugnantia, & idem absolute non sequitur, sunt plura bona infinita: ergo erit maius bonum vno bono infinito.

19.

Secundò principaliter dubitatur de hoc, scilicet, *sicut dependentia, quacunque est ratione imperfectionis sic terminare dependentiam, non quælibet, sed primò compositi alicui ratione perfectionis, summa autem perfectio, quam impossibile est excedi, est in vno infinito intensiue*. Contra hoc instatur: primò, quia dependere ad suppositum alterius naturæ, est imperfectionis, vt patet à Doctore in tertio, dist. 1. q. 1. & tamen terminare dependentiam naturæ humanæ, nullam perfectionem dicit in Verbo diuino, vt dicit Doctor *vbi supra*, quia tunc posset esse noua perfectio in Verbo, quod est impossibile.

Secundò, si actu dependere dicit imperfectionem, & terminare primò perfectionem, ergo deitas, vt actu terminat dependentiam creaturæ ad ipsam, nouam dicit perfectionem, quod est impossibile.

Tertio principaliter dubitatur in hoc, scilicet quod *essentia diuina sufficienter terminat omnem dependentiam causam ad causam primam, exemplari ad exemplar primum, finiti ad vltimum finem*. Instatur, quod non dependentiam causam, quia vt habetur à Doctore in 9. q. 1. quod est ratio formalis causandi, est ratio formalis terminandi: modò essentia, vt essentia, non est ratio causandi aliquid extrinsecum, vt sic, agat per modum naturæ, vt patet à Doctore, qui vult in 9. 1. q. 1. quod essentia sub ratione essentiae non possit mouere intellectum creatum, quia tunc moueret necessariò, & per modum naturæ.

Essentia non
potest mouere
intellectum
creatum.

Quod non terminet dependentiam creaturæ, vt exemplatæ, quia non est exemplar nisi ratione ideatum, ergo ideæ ipsæ primò terminant, vel saltem sunt rationes terminandi: modò ideæ non sunt formaliter essentia diuina, nec etiam realiter, cum ipsæ ideæ sint præcisè obiecta secundaria in esse cognito, vt patet à Doctore in primo, dist. 35. ergo.

Quartò principaliter dubitatur in hoc, quod *ens infinitum est obiectum primum, primitate adæquationis intellectus infiniti*; instatur, quia aut ponitur primum in mouendo, aut in terminando. non secundò, patet, quia cognitio lapidis in intellectu diuino terminatur ad lapidem, ergo non secundo. Tum, quia cognitio contingentis, vt contingens, non est ab essentia diuina, sed aliunde: patet, quia essentia mouet necessariò, sed cognitio contingentium non est simpliciter

30.

citer

sed aliunde; patet, quia essentia mouet necessa-
riò, sed cognitio contingentium non est sim-
pliciter necessaria, sicut nec ipsa contingentia,
vt patet à Doctore in 1. d. 39. & in quol. q. 14. ar.
3. Tum, quia attributa, cum sint formaliter
infinita, vt patet à Doctore in 1. d. 8. q. 3. ita mo-
ueret ad sui cognitionem sicut essentia, quòd
non videtur.

Secundo arguitur, quia si infinitum inten-
siuè est obiectum adæquatum, intellectus infi-
niti, ergo quot sunt infinita formaliter, tot es-
sent obiecta adæquata. Consequentia est nota:
Sed de facto sunt plura infinita intensiue ex na-
tura rei, & formaliter ab inuicem distincta: er-
go plura obiecta adæquata intellectus diuini:
quod autem sint plura, patet à Doctore in pri-
mo dist. 3. q. 3. vbi vult quod attributa, vt forma-
liter infinita, distinguantur formaliter, & inter
se, & ab essentia diuina.

Tertio instatur, si ens infinitum est adæqua-
rum obiectum intellectus infiniti, sit Deus,
tunc sic; aut Deus ponitur sic obiectum (sub
ratione infinitatis, aut sub alia ratione, puta Dei-
tatis. Si primò, ergo non ponitur obiectum
sub ratione perfectissima, nec sub ratione qui-
ditatiua, cuius oppositù tenet Doctore. Si secun-
dò, ergo circùscripta infinitate erit obiectù adæ-
quatum, & vt sic, non est infinitù, vt patet, ergo.

Quinto principaliter dubitatur de hoc, scili-
cet, quod ideo infinitum est ratio cognoscendi
omnia, quia est ratio essendi, instatur primò, quia
non videtur verum, scilicet, quod est ratio es-
sendi sit ratio cognoscendi. Tum, quia Sol est
est causa multorum, & tamen non est causa
cognoscendi illa, vt patet, quia illa possunt ha-
bere notionem propriam.

Secundò, quia sunt multæ causæ causantes
diuerfos effectus, & etiam totales, quæ nullo
modo sunt causa cognoscendi.

Tertio instatur, quia oporteret probare quòd
infinitum sit causa omnium intelligibilium,
quòd fortè via naturali non posset ostendi, vt
patet in Theoromatibus Doctore, & sic non
sequeretur quòd infinitum intensiue esset pri-
mum obiectum primitate virtutis, sicut ipse
ostendit ostendere.

Sextò principaliter dubitatur de hoc, scilicet,
quòd unica comprehensio infinita, & infiniti ada-
quatur vni intellectui infinito, & vni obiecto infi-
nito, ita quod intellectui infiniti non potest eodem
actu comprehensiuo comprehendere plura infinita;
instatur sic, quia sicut eodem actu comprehendit
infinitum, & omnia creata, sic videtur quòd
eodem possit plura infinita comprehendere;
quia non videtur eidem actui posse terminari
ad plura infinita, quia vt sic, non ponitur de-
pendere ab illis pluribus.

Secundò instatur, quia sicut idem actus nu-
mero terminatur ad plura infinita formaliter di-
stincta, ergo si illa essent realiter distincta, si-
militer posset ad illa terminari.

Respondeo ad omnes obiectiones. Ad pri-
mam contra primum dictum, dico quòd non
faciunt maius, neque perfectius intensiue, cum
in toto albo sit tantum vnus gradus intensio-
nis, & accidit sibi sic diuidi in partes integrales:
& quamuis quælibet pars, vt diuisa, sit intensa
vt vnum, tamen omnes partes vnitæ non faciunt
maiores intensioem. Et de hoc vide quæ dixi
in dubiis, super 2. dist. 2. q. 9.

Scoti Oper. tom. XII.

Ad secundum, & alia sequentia, quæ habent
virtutem in his, quòd maius, & minus sunt pas-
siones quantitatis finitæ. Dico breuiter, quòd
Philosophus, præcisè loquitur de prædicamen-
to Quantitatis, quia propriè æquale, & inæqua-
le maius, & minus sunt passiones quantitatis
finitæ, quia inter illa erit aliqua proportio. Sed
non est sic in quantitate virtutis, in qua non at-
tenditur maius, vel minus, sed magis rationes.
Dico secundò, quòd Doctore absoluit loquitur,
quòd duo bona formaliter infinita sūt simplici-
ter magis bonù, & si fortè nõ sit proportio aliqua.

Ad vltimum dico, quòd intelligitur de boni-
tate entis. i. quòd in entibus est simpliciter ma-
ius bonum, duo entia formaliter infinita, quàm
vnum illorù tantum, licet sint incompossibilia,
sicut duæ species sunt magis bonum in entibus,
quàm vna tantù, quia maior perfectio in vniuerso.

Ad primum contra secundum dictum, dico
primò, quòd Doctore propriè loquitur de depen-
dentia essentiali, qualis est causari ad causam,
exemplari ad exemplar, finiti ad finem, sed non
est propriè dependentia essentialis naturæ ad
suppositum. Dico secundò, posse terminare di-
cit perfectionem, sed actu terminare nullam
perfectionem dicit, sicut posse creare dicit per-
fectionem, sed actu creare nullam dicit. Dico
ergo, quòd Verbum ratione alicuius perfectio-
nis communis tribus personis habet, vnde pos-
test terminare dependentiã naturæ humanæ in
vnitate suppositi. Et per hoc patet ad secundum.

Ad primum contra tertium dictum. Dico,
quòd conclusio Doctore intelligitur de infi-
nito realiter, & non habet hinc distinguere in il-
lo primo, quæ sit ratio immediata causandi,
vel terminandi: sufficit enim quòd idem reali-
ter terminet: licet ergo voluntas entis infiniti
sit ratio formalis causandi, tamen est eadem
perfectio realiter, & hoc sufficit, vt patet à Do-
ctore in simili. q. 14. quol. ar. 3.

Ad secundum dico, quòd hinc in proposito
accipitur causa exemplaris pro mensura perfe-
ctionali, & sic omnia entia à perfectione diui-
na, dicuntur exemplata, secundum quòd mag-
is, & minus appropinquant secundum suas
perfectiones essentiali. Hoc patet à Doctore in 4.
dist. 12. Potest etiam dici quòd obiecta cog-
nita dicuntur exemplaria pro quanto, sic depen-
deat ab actu intellectus diuini: & per hoc crea-
turæ magis dependent ab intellectu diuino, & c.

Ad primum contra quartum dictum. Dico,
quòd intelligitur de primitate adæquationis in
mouendo (& fortè etiam in terminando, quia
non terminatur ad obiectum extra, vt patet.
q. 14. quol. vide ibi) cum arguitur de cognitio-
ne contingentis, patet responsio ex his quæ di-
xi in prologo q. 1. & in 1. dist. 39. quia postea de-
terminatione contingentis essentia diuina nec-
cessariò causat notitiã illorum, & idè dicitur
illa cognitio non simpliciter necessaria; quia
nec contingens, sed posico contingentis,
secundum determinationem diuinæ voluntatis,
ponitur ab essentia notitiã eius. De hoc, vide
quæ specialiter dixi in prima q. prologi.

Ad secundum dico, quòd non est inconueni-
ens ponere plura sic solùm formaliter distincta, sed
esset inconueniens si essent realiter distincta.
De hoc tamen vide singulares difficultates in
q. 1. prologi, & q. 3.

Ad tertium dico, quòd ponitur obiectù adæqua-
tum

Quomodo at-
tributa di-
stinguantur
formaliter ab
essentia diui-
na.

21.

Quo accipia-
tur causa e-
xemplaris.

22.
Responsio ad
obiectiones.
Ad primum.

tū sub ratione Deitatis, q̄ tamē habet infinitatē intensiua, vt conditionē obiecti, vt dixi in 1. art.

Ad primum contra quintum dictum. Dico, vt dixi in prologo q. 3. respondendo ad obiectiones Gregorij de Arimino & Ochā; intelligitur, enim de causa p̄cisa, & adæquata sicut subiectū continet passionem, vel de continentia virtuali, ita quod contineat secundum totam entitatem, vt exposui in 1. dist. 3. q. 1. & in 2. dist. 3. vide ibi multa bona. Et per hoc patet responsio ad secundū.

Ad tertium dico, quod Doct. hic supponit primum esse causam omnium, de quo vide in 1. d. 2. q. 1. & d. 8. q. vlt. & in 2. d. 1. q. 1. & d. 37. & in quodl. q. 7.

Ad primum contra sextum dictū, dico breuiter,

quod idē idem actus comprehensiuus nō posset esse plurimum infinitorum, non ratione terminationis, sed quia necessariō ab utroq; depēderet: vel si tantum ab vno dependeret, tunc illud necessariō cōtineret virtualiter aliud infinitum, vt dixi in 1. dist. 2. q. de unitate Dei, vide ibi.

Posset etiam forte dici, quod non posset terminari, nisi ad vnum illorū propter adæquationem, nec est simile, quod simul terminetur ad Deum, & creaturā, quia p̄cise adæquatur Deo, & nullo modo creaturæ, imō creatura nihil perfectionis addit, vt supra patuit.

Ad secundum patet, quod loquitur tantum de vno infinito realiter, & non formaliter, &c.

S C H O L I V M.

Obicit quadrupliciter contra conclusionem asserentem, Paternitatem non esse infinitam. Ad primum explicat clarè, & variis modis, quomodo paternitas seu generatio diuina est incomprehensibilis. Ad secundum, exponit qualis sit adæquatio generationis ad suum principium infinitum: cum ipsa non sit infinita. Ad tertium exponit subsistere per se dicere perfectionem, quam tamen non dicit incommunicabiliter subsistere. Ad quartum, optime explicat essentiam aliter esse infinitam, quam attributa; & ab ea emanare, primò essentialia. Secundò notionalia. Tertio creata: omnia pulcherrimè habentur in litera.

Circa tertium articulum, r̄ contra prædicta arguitur quadrupliciter, primò sic. Quod non est comprehensibile nisi ab intellectu infinito, est formaliter infinitum: generatio illa vt generatio, est formaliter incomprehensibilis nisi ab intellectu infinito: ergo, &c. Minor probatur per illud Isa. 53. *Generationem eius quis enarrabit?* quod exponens Hieron. Hom. 1. super Matth. de generatione æterna filij; *Quod, inquit, impossibile Propheeta dixit effatu, &c.* Sed quod est impossibile effatu est incomprehensibile ab intellectu finito.

19.

De fide ad
Gratianū.

Confirmatur etiam per illud Ambrosij cap. 5. *Quaro à te quomodo putas, inquit, Filium esse genitum, & sequitur, mihi impossibile est generationis scire secretum: mens deficit, vox silet, non mea tantum sed Angelorum: & supra Cherubim & Seraphim, & supra omnem sensum est.* Et probat ibi, quia scriptum est, *Pax Christi qua exuperat omnem sensum, ad Phil 4.* Ex hoc arguit Ambros. *ex quo pax Christi est supra omnem sensum, quomodo non supra omnem sensum est tanta generatio.*

Præterea secundò arguitur sic. Omnis actio adæquata principio & termino infinito, est formaliter infinita; generatio in Diuinis est actio adæquata principio formali infinito & termino infinito, quia principium est essentia vel memoria infinita; & primus terminus est Filius, qui est infinitus: terminus etiam formalis est essentia communicata, siue notitia declaratiua, quorum vtrūque est infinitum: & patet quod ista actio est vtrique adæquata: quia non potest esse nisi vnica huius principij ad hunc terminum; ergo, &c.

Præterea tertid, Ratio subsistendi est ratio perfectissimè essendi: relatio originis primæ personæ est ratio subsistendi, ergo est ratio perfectissimè essendi, & per consequens infinita, quia *esse* in Diuinis est formaliter infinitum.

Præterea: Intellectus diuinus est formaliter infinitus; alioquin non comprehenderet infinitam essentiam diuinam, de qua tactum est *quæstione prima articulo primo*, quod intellectus vt intellectus, eam comprehendit; non est autem infinitus, nisi quia est idem essentiæ diuinæ, quæ est primò infinita; sed paternitas est eadem illi: ergo paternitas propter eandem rationem est formaliter infinita.

Ad primū istorū, quandoq; alicuius intellectus est aliquod primum obiectū primitate virtutis, per illud quodlibet aliud obiectū intelligitur secundū ordinē, quē vnū quodque obiectū habet ad illud primū. Ista patet ex ratione illa, quæ facta est in ista q. art. 2. *de intellectu & voluntate.* Ex eplū, quādo alicuius intellectus est aliquod primū obiectū primitate virtutis, immediariū intelligit virtute eius illud, quod est per se idē illi quā illud q̄ est per accidēs idē illi. Nūc autē intellect' diuini est omnino idē obiectū primū primitate virtutis, & adæquationis, sicut tactum est essentia, s. sub ratione essentiæ: nullū ergo personale est illi intellectui hoc modo obiectū primū: n̄ pinquit tñ est primò obiecto quā

20.

Nullum
personale
est obiectū
primum in
intellectu.

quàm aliquod creatum, pro quanto quod est idem obiecto primò, & idèò propinquius in entitate, & per consequens in cognoscibilitate.

Ad formam argumenti maior est vera, sic intelligendo, quòd si obiectum est incomprehensibile propriâ incomprehensibilitate, est etiam infinitum propriâ infinitate: sed sic minor est falsa, scilicet quòd generatio illa, vt generatio, est incomprehensibilis, licèt illa minor posset habere verum intellectum per accidens, vel secundum aliquod concomitans, vel adhuc (& magis ad propositum) secundum illud, quòd est ratio intelligendi ipsam: ipsa enim nata est primò intelligi per essentiam tanquam per primum obiectum, tam ab intellectu diuino, quàm beato; quia essentia vt essentia est primum obiectum tam illius, quàm istius. Ista autem ratio intelligendi generationem est incomprehensibilis, & ita generatio posset dici incomprehensibilis principiatuè, siue causaliter. Posset etiam dici incomprehensibilis concomitanter, siue quantum ad illud, quòd includit: quia generatio includit communicationem essentia, quæ fit per ipsam essentiam, vel per naturam personæ ad personam. Ista autem cõmunicatio præsuppositiuè includit infinitatem essentia, quia ipsa non posset sic cõmunicari pluribus suppositis, nisi esset infinita: & idèò generatio est incomprehensibilis quantum ad præsuppositum scilicet cõmunicationem essentia, quæ requirit esse infinitum.

Sed contra istas responsiones arguitur, quia semper restat vis de propria ratione generationis vt generatio est, per quodcũque principium intelligendi intelligatur, & quicquid præexigit in intelligendo & communicando, semper ipsa in propria intelligibilitate sua videtur incomprehensibilis per auctoritates adductas: & cuiuscũque intelligibilitas propria est incomprehensibilis, illud intelligibile infinitum.

22.

Respondeo, posset dici quòd comprehensibili intellectui finito est nec essariò finitum, & incomprehensibile illi intellectui non est finitum, & sic conceditur minor, quòd generatio, vt generatio, est incomprehensibilis intellectui creato, & ita secundum propriam entitatem, & comprehensibilitatem non est finita; sed ex hoc non sequitur quòd sit infinita; de quo tangetur in responsione ad principale argumentum; secundum hoc ergo maior huius argumenti est neganda, accipiendò *incomprehensibile* negatiuè pro non possibili comprehendi, quia ad hoc, quòd esset vera, oporteret illud intelligere quasi contrariè, scilicet pro habente quantitatem virtutem extendentem se vltra omne comprehensibile, vel omne comprehensibile exceedentem, quod non est in proposito.

2. Met. 1. c. 4. Paternitas seu generatio quomodo dicitur incomprehensibilis.

Generatio diuina non comprehensibilis à creatura, idèò non est finita, nec inde habetur quòd sit infinita.

Ad secundum adæquatio dicit propriè æqualitatem duorum in eadem quantitate: & sic non est adæquatio in proposito: alio modo adæquatio dicitur non secundum quantitatem, sed secundum proportionem: & sic dicitur aliquid adæquatum alteri, quod est summè proportionatum sibi, si ibi sit adæquatio: vt potè effectus adæquatus causæ, qui est proportionatus in ratione effectus, licèt ille non sit simpliciter sibi adæquatus æqualitate quantitatis: hoc modo illuminatio diceretur adæquata soli quia maior esse non posset, licèt lumen nunquam sit æquale etiam secundum perfectionem quantitatis ipsi soli, quia effectus æquiuocus.

Adæquatio sumitur dupliciter.

23.

Ad formam: tunc maior est vera de adæquatione primò modo, si illa esset; sed sic minor est falsa, & præcisè vera de adæquatione secundò; nec adhuc de adæquatione illo modo quæ scilicet est secundum intensiõnem: sed secundum extensiõnem: quia scilicet vnum principium generandi non potest extendi ad aliam generationem, quàm ad istam. Non est ergo hinc adæquatio quantitatiua: nec est propriè adæquatio secundum proportionem quantum ad intensiõnem: sed tantum, quantum ad extensiõnem: & ita nullo modo includit infinitatem, quanta est in illo cui adæquatur.

Generatio diuina est adæquata principio extensiuò tantum.

Ad tertium sicut tactum est in præcedenti quæstione art. 2. in fine, *subsistere* est æquiuocum. Vno modo accipitur pro per se esse, & sic loquitur Augustinus 7. de Trin. c. 4. *omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus.* Alio modo pro incommunicabiliter per se esse, siquidem communicabile intelligitur non quasi subsistens: sed quasi inhzrens subsistendi, & quasi modum inhzrentia habens: Primo modo concedo, quòd *subsistere* formaliter dicit perfectissimè esse, & non dicit nisi essentiam secundum Augustinum; secundo modo *subsistere* præsupponit perfectè esse: sed non formaliter includit, sed tantum addit incommunicabilitatem supra per se esse primo modo acceptum, & illud sic est ratio subsistendi, quod est ratio incommunicabiliter per se essendi, & talis est relatio: ratio autem essendi incommunicabiliter, non est ratio perfectissimè essendi.

Subsistere dupliciter sumitur.

24.

Ad vltimum, concedo, quòd intellectus est formaliter infinitus propriâ infinitate, quæ est modus intrinsecus suæ propriæ entitatis, scil. intellectualitatis, vt intellectua-

litas : & tamen paternitas non sic est infinita : cum hoc tamen paternitas est eadem realiter essentiae aliquo modo, sicut intellectus. Et cum additur, quod infinitas intellectus est propter identitatem eius ad essentiam.

25.

*Essentia
aliter est
infinita,
quam as-
scribitur.*

Respondeo primum omnino in Diuinis (vt tactum est in prima quaestione), est essentia, vt essentia : quae secundum Damascenum est pelagus propter comprehensionem omnium perfectionum diuinarum : ista est infinita non tantum intensiue in se : sed etiam virtualiter primo, & per se continens omnia intrinseca, quodcumque autem aliud continet per identitatem alia, sed non primo omnia, quia nec a se, sed virtute essentiae : a qua etiam habet suam infinitatem. Videtur ergo quod essentia habet infinitatem, & formaliter, & propriam, & primam, quia a se, quia respectu omnium dicitur pelagus : quia omnem perfectissimam continet entitatem intrinsecam, vt possibile est eam contineri in vno formaliter. Ab hac autem prima, sicut licet loqui, emanant omnia ordinata : primo quidem intrinseca essentialia, quae non dicunt respectum ad extra : secundum notionalia : tertio, & ultimo creata, siue extrinseca : & quodlibet emanans recipit illud perfectionis ab ea, cuius est capax, si sibi non repugnat, & illius recepti causa quasi effectiua, & primaria est infinitas essentiae : causa autem siue ratio formalis est ipsa entitas propria cuiuslibet emanantis. Essentialis ergo recipit ab ea infinitatem formalem, quia talis essentia sufficit in ratione principij, & fundamenti ad dandum talem quantitatem, & talis quantitas virtualis ipsi non repugnat : sicut nec communicabilitas. Ipsa autem relationi personali competit per essentiam esse ad alterum, nec competit sibi infinitas intensiue propria, quia ipsa non est capax talis quantitatis, sicut nec communicabilitatis. Etiam in genere principij formalis est status, hoc enim accipit infinitatem, illud non : quia hoc est hoc, & illud est illud, sicut hoc accipit communicabilitatem, illud incommunicabilitatem, quia hoc est hoc, & illud est illud : repugnantia enim formalis, & non repugnantia, primo reducitur formaliter ad rationem eius, cui dicitur esse repugnata. Tandem ab essentia creaturae recipiunt entitatem finitam, quia talis sola eis competit.

Resolutio
notabilis.

*Identitas
cum essen-
tia non suf-
ficit ad in-
finitatem.*

Ad formam igitur argumenti dico, quod sola identitas essentiae non est sola ratio habendi infinitatem formaliter, sed est ratio sufficiens omni ei, cui formaliter autem repugnat relationi personali, vt probatum est, & nulli essentiali. Et si quaeras quare compossibilis est infinitas huic, & non huic ? Potest quaeri in oppositum, quare huic repugnat incommunicabilitas, & huic non ? quod omnes concedunt, & est eadem responsio : quia in ratione principij formalis, quia, scilicet formaliter hoc est hoc, & illud est illud formaliter. Quia autem in ratione principij fundamentalis ipsa essentia est vnum principium illimitatum, a quo multa sunt ordinata nata procedere, & quodlibet in primo instanti, in quo quasi emanat, vel procedit in esse, suam habet entitatem, hoc talem, & illud talem, & huic sua entitas est ratio repugnantiae alicuius, cuius tamen illi non est ratio repugnantiae entitas sua.

2. Ad arg.
in initio
quaest.
Idem ibidem
diffinitio
12.

Ad Argumentum principale sicut declaratum est in primo articulo : infinitas in entitate dicit totalitatem in entitate, & per oppositum suo modo finitas dicit partialitatem entitatis. Omne enim finitum vt tale, minus est infinito vt tali : quia secundum Euclidem 7. conclusione 4. *omnis numerus minor maioris numeri pars est, vel partes*. Hoc non sic intelligendum est : quod iste binarius sit pars illius ternarij, quia nihil est sic in Diuinis : sed quantum ad proportionem omnes attendendas in quantitativis, ille binarius se habet ad illum ternarium, sicut pars, vel partes ad totum, quia simili modo exceditur ab illo ternario, sicut exceditur alius binarius ab alio ternario cuius est pars. Ita dico hic : nullum creatum est pars Dei, cum Deus sit simplicissimus, sed omne finitum, cum sit minus illa entitate infinita conformiter potest dici pars, licet non sit secundum aliquam proportionem determinatam, quia exceditur in infinitum, & hoc modo omne aliud ens ab ente infinito dicitur ens per participationem, quia capit partem illius entitatis, quae est ibi totaliter, & perfecte. Hoc ergo volo habere, quod omne finitum, cum sit minus infinito, est pars : cui ergo repugnat esse pars, vel excedi realiter ab aliquo, ei repugnat esse finitum : nunc autem paternitati huic repugnat esse pars diuinitatis illo modo, vel excedi a diuinitate, quia propter infinitatem diuinitatis paternitas, cum sit compossibilis sibi in eodem supposito, est simpliciter idem sibi. Et per consequens realiter excedi non potest, nec esse pars, nec rationem partis habere potest ; non ergo est finita, nec infinita, sicut prius probatum est : quia sicut finitum habet rationem partis modo praedicto, ita infinitum habet rationem totius hoc modo, scilicet ex plenitudine quantitatis virtualis suae mensuras omne aliud vt maius per accessum ad ipsum, &

26.

minus

*Finitum om-
ne ens par-
ticipatio-
nem.*

*Ex hoc ha-
betur cur pa-
ternitas in
creaturis
est quanta
formaliter :
non autem
in Diuinis.*

minùs per recessum, sed nec paternitas habet rationem totalitatis, quia mensura secundum gradum quendam perfectionis stat ad aliquod primum in ordine mensurandi, quod est essentia absoluta.

Dico ergo breuiter, quòd paternitas nec formaliter est finita, nec formaliter infinita. Et cum arguis ex diuisione immediata entis in ista, etiam antequam descendat in decem Genera: concedo benè, quòd ista non diuidunt ens, vt iam contractum est ad aliquod Genus, imò quodlibet Genus, & ens vt immediatè indifferens ad decem Genera, est præcisè ens finitum: finitum tamen & infinitum non diuidunt ens, nisi ens quantum, quia sicut secundum Philosophum *primo Physicorum*, finitum & infinitum quantitati congruunt, quod est verum de finito & infinito, & quantitate propriè acceptis: ita etiam extensiuè loquendo, finitum & infinitum, vt sunt passionēs entis, conueniunt præcisè enti quanto in se habenti quantitatem aliquam perfectionalem: talis autem quantitas non conuenit entitati, nisi quæ potest esse partialis, vel totalis inter essentias: quantitatem enim comparatam ad aliam statim oportet excedere, vel excedi, & esse partiale vel totale, sicut hîc loquimur de partiali & totali, paternitas autem vt paternitas non potest esse inter entitates totalis nec partialis.

Text. 15.
Hac respo-
sio apud
Scotistas est
vt principi-
piu: de quo
2. Elêcho.
rum ad si-
ncem.

Possit etiam dici, quòd quantitas virtualiter non conuenit nisi entitati quiditatiuè, vt, scilicet distinguitur ab entitate hypostatica; & per consequens nec finitas, nec infinitas. Ista autem entitas, licet sit in se quodammodò quiditatiua: tamen vt est talis, est tantum hypostatica.

Tertiò modo dici potest, quòd quantitas virtualis non conuenit nisi entitati absolute. Sed istæ duæ responsiones vltimæ concedunt aliqua dubia de entitate hypostatica, & entitate relatiua, quòd scilicet non habeant quantitatem virtualem

Viso de relatione originis in Diuinis, sequitur quæstio de relationibus communibus, & est vnica.

COMMENTARIUS.

Dubia. **C**irca tertiū articulū in quo mouetur dubia. Et arguit Doctor quadrupliciter probando quòd relatio originis sit formaliter infinita. Et primò sic arguit, generatio diuina est incomprehensibilis ab omni intellectu creato, & solū ab intellectu infinito comprehensibilis: ergo est formaliter infinita. Antecedens patet. Isaia 53. *Generationem eius quis enarrabit.* &c. Vnde Hieronymus & Augustinus cōcludunt quòd sit incomprehensibilis, Consequentia probatur, quia solū formaliter infinitum est comprehensibile ab intellectu creato.

Responsio. Respondet primò præmittendo vnum: secundò ad formam argumenti. Præmittit enim, quòd quando alicuius intellectus est aliquod primum obiectum primitate virtutis, per illud quodlibet aliud obiectum intelligitur secundum ordinem, quem vnumquodque obiectum habet ad illud primum. Exemplum, quando alicuius intellectus est aliquod primum obiectum, primitate virtutis, immediatius intelligitur virtute eius illud, quod est per se idem illi, quàm illud, quod est per accidens idem illi. Nunc autem intellectus diuini est omnino idem obiectum primum, primitate virtutis, & adæquationis, sicut tactum est; essentia, scilicet sub ratione essentia; nullum ergo personale est illi intellectui hoc modo obiectum primum, propinquius tamen est primo obiecto, quàm aliquod creatum, pro quanto est idem obiecto primo, & idè propinquius in entitate, & per cōsequēs in cognoscibilitate. Hoc præmisit Doctor, quia ex quo sola essentia diuina est primum obiectum primitate virtutis, ac per consequens omnes, etiam relationēs diuinæ cognoscuntur virtute eius, & requiritur quòd ipsa relatio nullam virtutem habeat respectu

Exemplum.

Quomodo essentia diuina sit primum obiectum primitate virtutis?

Scoti Oper. tom. XII.

sua cognoscibilitatis. Ad formam argumenti dicit, quòd si generatio esset incomprehensibilis propria incomprehensibilitate, quòd etiam esset infinita propria infinitate, sed non est sic incomprehensibilis.

Possit tamen ista, scilicet, est incomprehensibilis intellectu creato, habere multiplicem sensum, scilicet vel quia ratio formalis cognoscendi eam est incomprehensibilis, scilicet essentia, vt essentia, & sic possit dici incomprehensibilis principiatiuè, scilicet quia principium cognoscendi eam est incomprehensibile. Et addit, quòd ipsa generatio nota est primò intelligi per essentiam, tanquam per obiectum primum, tam ab intellectu diuinis, quàm beato. Vel etiam possit dici incomprehensibilis, quantum ad illud, quod includit, quia generatio includit communicationem essentia, quæ fit per ipsam, vel per naturam personæ ad personam.

¶ *Contra istas rationes arguitur.* Hic Doctor non improbat istas rationes in se, sed quia non sunt ad propositum, quia generatio, vt generatio, formaliter sumpta, est incomprehensibilis. Respondet Doctor quòd comprehensibile intellectui finito, necessariò est finitum, & incomprehensibile non est finitum: & sic concedit quòd generatio non sit finita, & tamen vltra non sequitur, non est finita, ergo est infinita, vt patet, in 1. d. 8. q. 2. Respondendo, ad principalia argumēta. Et addit vnū, quòd ad hoc, vt sit ista vera: quòd est incomprehensibile ab intellectu creato, est infinitum, requiritur quòd incomprehensibile non solū intelligatur negatiuè, quia, scilicet non potest cōprehendi, sed quòd etiā intelligatur contrariè, scilicet quòd incomprehensibile habeat quantitatem virtuaalem, excedentē omne comprehensibile, sic non est in proposito, &c.

Istæ rationes non sunt ad propositum.

Secundò principaliter arguit quòd omnis actio adæquata principio, & termino formaliter infinitis, est infinita, aliter non esset adæquata; sed generatio adæquatur memoriæ, vt principio formaliter productiuo, & formaliter infinito, quo etiã memoria est terminus formalis generationis, vt probat in 1. d. 5. q. 2. & quòd sit adæquata patet in q. 2. vbi probatur, quòd non potest esse nisi vnica, imò sic illa sola est, quòd si illa præcisè non esset, nulla alia posset esse.

Responsio.

Respondet quòd maior est vera de adæquatione secundùm quantitatem virtutis, non autem de adæquatione secundùm proportionem; & hoc modo generatio adæquatur secundùm proportionem, quia sibi summè proportionatur, & in tantùm sibi proportionatur, saltem extensiuè, quòd nulla alia potest esse, nullo tamen modo proportionatur intensiuè, cum nullam perfectionem formalem dicat.

Tertiò, arguit principaliter, quòd est ratio subsistendi, est ratio perfectissimè essendi, & per consequens formaliter infinitum; sed ratio originis est ratio perfectissimè subsistendi: ergo.

Respondet quòd subsistere in diuinis potest accipi, vel pro se esse comunicabilitet tantùm, vel pro se esse incomunicabilitet. Primo modo est formaliter infinitum, sed non secundo modo, & ratio originis est ratio subsistendi tantùm secundo modo.

27.

Quartò, & vltimò arguit: Sicut intellectus diuinus non est formaliter infinitus, nisi quia est idem essentia diuinæ, quæ primò est infinita; sed paternitas est eadem illi, ergo erit similiter formaliter infinita.

Responsio
Doctores.

Respondet, negando quòd talis identitas sit præcisè causa infinitatis, sed bene est ratio sufficiens omni ei, cui formaliter non repugnat infinitas; formaliter autem repugnat relationi, & non intellectui. Et si quæritur quare infinitas est compossibilis vni, & non alteri? Dicit quòd similiter potest quæri, quare paternitati repugnat comunicabilitas, & intellectui non: non est alia ratio, nisi quia formaliter hoc est hoc, & illud est illud. Et dicit sic Doctor, primum omnino in diuinis vt tactum est in prima q. est essentia, vt essentia, quæ secundùm Damascenum est pelagus, propter comprehensionem omnium perfectionum diuinarum. Ipsa enim est infinita non tantùm intensiuè in se, sed etiam virtualiter primò, & per se continens omnia intrinseca: quodcumque autem aliud continet per identitatem alia, sed non primò omnia, quia nec à se, sed virtute essentia, à qua etiam habet suam infinitatem. Viderit ergo quòd essentia habeat infinitatem, & formaliter propriam, & primam, quia à se, quia respectu omnium dicitur pelagus, quia omnè perfectissimè continet entitatem intrinsecam, vt possibile est eam contineri in vno formaliter. Ab hac autem prima sicut licet loqui, emanant omnia ordinatè, primò quidem intrinseca essentialia, quæ non dicunt respectum ad extrà, secundò notionalia, tertio, & vltimò creata, siue extrinseca; & quodlibet emanans recipit illud perfectionis ab ea, cuius est capax, si sibi non repugnat, & illius recepti causa quasi effectiua, & primaria est infinitas essentia, causa autem, siue ratio formalis illius recepti est entitas propria, &c.

28.

Ad argumentum principale. Doctor arguit in principio quæstionis. Ibi *Ad oppositum*, & ratio

stat in hoc, ens diuiditur per finitum, & infinitum: ratio originis non est finita, quia finitum non potest esse realiter idem in infinito, ratio originis est idem realiter infinito: ergo.

Respondet, assignando rationem, quare ratio in diuinis non dicitur nec finita, nec infinita, Infinitas enim dicit totalitatem, vt patuit in 1. art. & per oppositum suo modo finitas dicit partialitatem; omne enim finitum, vt tale, minus est infinito, vt tali. Cui ergo repugnat esse pars, vel realiter excedi ab aliquo, ei repugnat esse finitum. Nunc autem paternitati huic repugnat esse pars diuinitatis illo modo, vel excedi à diuinitate, quia propter infinitatem paternitas, cum sit compossibilis sibi in eodem supposito, est simpliciter idem sibi, & per consequens realiter excedi non potest, nec est pars, nec habet rationem partis; non est ergo finita nec infinita, sicut primò probatum est: quia sicut finitum habet rationem partis suo modo, ita infinitum habet rationem totius hoc modo, scilicet ex plenitudine quantitatis virtualitatis suæ, mensurans omne aliud vt maius per accessum ad ipsum, & minus per recessum; sed nec paternitas habet rationem totalitatis, quia mensuratio secundùm gradum quandam perfectionis stat ad aliquod primùm in ordine mensurandi, quod est essentia absoluta. Dicit ergo quòd paternitas, nec est formaliter infinita, nec formaliter finita. Et cum arguitur ex diuisione entis in ens finitum & infinitum. Dicit Doctor quòd hæc diuisio est diuisio entis quanti, quia sicut secundùm Philosophum primo *Phys. t. c. 1* s. finitum, & infinitum quantitati congruunt, quod est verum, de finito, & infinito propriè, & de quãtitate propriè accepta; ita etiã extensiuè loquendo finitum, & infinitum, vt sunt passiones entis, conueniunt præcisè enti quanto, in se habenti quantitatem aliquam perfectionalem; talis autem quantitas non conuenit entitati, nisi, quæ potest esse partialis, vel totalis inter essentias; quantitatem enim comparatam ad aliam, statim oportet excedere, vel excedi, & esse partiale, vel totale, sicut hinc loquimur de partiali, & totali: paternitas autem, vt paternitas, non potest esse inter entitates, nec partialis, nec totalis.

In isto articulo, ad maiorem declarationem literæ, dubitatur contra aliqua dicta. Primò ergo dubitatur, in hoc quòd dicit, scilicet, quòd *ratio originis non habeat propriam incomprehensibilitatem* & instatur ostendens quòd habeat propriam incomprehensibilitatem, instatur sic primò; quòd habeat propriam entitatem, habeat propriam comprehensibilitatem, vel incomprehensibilitatem: sed paternitas habeat propriam entitatem: ergo. Maior est nota, quia comprehensibilitas, vel incomprehensibilitas sequitur entitatem, idè vel tale ens est incomprehensibile, vel comprehensibile; quia est tale ens quiditatinè. Minor patet, quia paternitas formaliter positiuè distinguitur ab essentia: ergo dicit distinctam entitatem formaliter.

Secundò instatur, quòd habeat propriam intelligibilitatem, habeat propriam comprehensibilitatem, vel incomprehensibilitatem: sed paternitas habeat propriam intelligibilitatem: ergo, &c. Maior patet, quia comprehensibilitas, vel incomprehensibilitas sequitur intelligibilitatem. Minor patet, quia intelligibilitas sequitur entitatem, vt conceditur.

Quare ratio originis non dicitur, neque finita, neque infinita?

29.

Cui conueniat quantitas virtualis.

Prima difficultas.

Secunda.

Tertiò

Quomodo essentia sit infinita?

Tertia.

Tertiò instatur, quia *A* dicitur comprehensibile ab intellectu *B*, qui potest elicere actum, quo potest intelligere *A*, quantum est intelligibile, ut puta si *A* sit intelligibile intellectuone vt octo, ille actus intelligendi vt octo, diceretur actus comprehensivus ipsius *A*, & si non potest elicere actum vt octo, tunc talis intellectus nullo modo comprehenderet *A*: sed paternitas, vt distincta ab essentia est, sic vel sic intelligibilis pura intellectuone, vt sex vel vt octo, ergo si ab intellectu creato non potest comprehendi, sequitur quòd erit incomprehensibilis, vt distincta formaliter ab essentia; ergo vt sic, habet propriam incomprehensibilitatem.

Quarta.

Quartò instatur sic; paternitas, vt formaliter distincta ab essentia diuina, comprehenditur ab intellectu diuino, habet propriam, & distinctam comprehensibilitatem, quia propriam entitatem; ergo respectu intellectus, qui non potest comprehendere habet propriam incomprehensibilitatem, quia comprehensibile, & incomprehensibile sunt opposita circa idem.

30.

Relatio originis an possit comprehendendi.

Secundò principaliter dubitatur de hoc, quod dicit scilicet quòd *relatio originis non potest comprehendendi ab intellectu creato*, instatur, probando quòd possit comprehendendi. Et primò sic, si non potest comprehendendi, aut est ratione perfectionis, aut ratione imperfectionis; non videtur aliud membrum dandum. Dicimus enim quòd essentia diuina non potest comprehendendi ab intellectu creato, quia est formaliter infinita. Non ratione perfectionis; patet, quia nullam formaliter dicit perfectionem, vt patet. Non ratione imperfectionis, quia nullam necessariò dicit imperfectionem. Secundò instatur, ille intellectus comprehendit *A*, qui elicit actum adæquatum ipsi *A*, sed intellectus creatus potest elicere actum adæquatum relationis; patet, quia non est intelligibilis actu formaliter infinito, ita quòd necessariò requiratur talem actum, cum nec ipsa sit formaliter infinita; sed intellectui creato non repugnat elicere actum non formaliter infinitum; ergo, &c. Tertiò instatur, quia Deus potest causare in intellectu creato actum, quo comprehendat paternitatem diuinam; ergo absolutè non repugnat intellectui creato comprehendere illam. Antecedens patet, quia ille actus comprehensivus non erit necessariò infinitus, quia nec obiectum, ad quod terminatur, est formaliter infinitum. Quartò instatur, quia intellectus beatus distinctissimè intuetur illam, & secundum omnem conditionem eius; ergo intellectus creatus beatus comprehendit illam. Consequentia est nota: antecedens similiter patet, quia perfectè intuetur totam Trinitatem; ergo distinctissimè.

31.

Tertiò principaliter dubitatur in hoc, scilicet, quòd *incomprehensibile contrariè includit formaliter quantitatem virtuales, excedentem omnem comprehensibile*. Contrà instatur sic, primò, quia tunc in diuinis erunt plura incomprehensibilia contrariè, quia plura formaliter infinita, & tunc sequitur quòd ab intellectu infinito non poterunt simul comprehendendi. Et arguo sic, intellectu diuino non possunt esse plures actus comprehensivi, nec realiter, nec formaliter distincti, vt etiam patet à Doctore in pluribus locis. Sed singulum infinitum est comprehensibile propria comprehensibilitate, cum in-

cludat propriam quantitatem virtuales excedentem omnem comprehensibile finitum: ergo intellectus infinitus respectu alterius, & alterius infiniti habebit alium, & alium actum comprehensivum, saltem alium formaliter.

Quartò principaliter dubitatur de hoc, scilicet, quòd *essentia diuina, vt essentia, est primum obiectum, tam intellectus diuini, quam intellectus creati beati*.

Quinò dubitatur de hoc, scilicet *essentia diuina non possit communicari pluribus suppositis, nisi esset infinita*.

Sextò dubitatur in hoc, scilicet, *communicabile in diuinis intelligitur non quasi subsistens, sed quasi inherens subsistenti, & quasi modum inherentiæ habens*.

Septimò dubitatur in hoc, scilicet, quòd *sola identitas cum essentia diuina non est ratio sola habendi infinitatem formaliter omni ei cui non repugnat formaliter infinitas*.

Octauò dubitatur in hoc, scilicet *paternitati repugnat esse pars, vel quasi pars* (accipiendo partem pro minùs ente) *quia realiter repugnat sibi excedi, vel posse ab aliquo excedi*.

Nonò dubitatur de hoc, scilicet, quòd *finitum, & infinitum precisè diuidunt ens quantum, habens quantitatem perfectionalem aliquam*.

Decimò dubitatur in hoc, quòd *entitas quantæ necessariò est, vel entitas partialis, vel entitas totalis inter essentias, & sic paternitas diuina non est entitas, nec partialis, nec totalis inter essentias*.

Instatur contra quartum dictum, quia si essentia, vt essentia est obiectum primum intellectus beati, sequitur primò quòd mouebit intellectum creatum necessariò, & per modum naturæ; patet, quia essentia, vt essentia, non potest moueri, nisi per modum naturæ, vt patet à Doctore in primo, dist. 7. & 13. & in quolibet, quæst. 14. artic. 2. Sed est impossibile ipsam moueri posse per modum naturæ aliquem intellectum creatum, vt patet à Doctore in primo, & in quolibet.

32. Obiectiones contra multa dicta.

Secundò sequitur quòd quilibet beatus æquè perfectè, & æquè intensè videbit essentiam: patet, quia vt sic mouebit intellectum necessariò, & per modum naturæ, & per consequens perfectiori modo, quo poterit, quia causa agens necessariò, & per modum naturæ, nisi sit impedita, semper producit effectum perfectissimum, quem potest, vt patet à Doctore in primo dist. 3. quæst. 2. & quæst. ult. dist. 8. Sequitur etiam plura alia inconuenientia, quæ pro nunc transeo.

Instatur contra quintum dictum principale respondendo, quòd *essentia diuina sit communicabilis, etiam circumscripta infinitate intensiua, & arguo sic, primò, omnis quiditas est pluribus communicabilis, vt patet à Doctore in primo, dist. 2. parte 2. quæst. 1. & dist. 26. Sed quia posset esse difficultas de relationibus originis, an dicant quiditatem, vt supra patuit in fin. quæst. & specialiter in primo dist. 25. & vide quæ ibi notauimus, & dist. 26. idèd. ad euitandam hanc difficultatem, facio hanc maiorem; scilicet: Omnis natura, cui formaliter non repugnat perfectio simpliciter, est verè communicabilis: sed natura diuina, circumscripta infinitate, est natura, cui formaliter non repugnat perfectio simpliciter; ergo. Maior est Doctore in primo dist. 2. & 6. & alibi.*

Quomodo essentia diuina sit communicabilis.

Secundò instatur sic, natura perfectissima est communicabilis : sed natura diuina, sub ratione: quæ hæc natura, etiam circumscrip̄ta infinitate, est perfectissima. Maior est Doctoris in primo dist. 2. parte, 2. quæst. 1. Minor patet à Doctore in prolog. quæst. 3. ubi vult, quòd ratio perfectissima est Deitas, vt Deitas, & hoc idem in 3. dist. 26. & 27.

Tertiò instatur, quia sicut passio est communicabilis, quia natura, cuius est communicabilis, sic gradus intrinsecus non videtur communicabilis, nisi natura cuius est, sit communicabilis : & patet similitudo, quia vtrumque sequitur naturam. Si ergo infinitas sit communicabilis, à fortiori natura, cuius est, erit communicabilis, & primò communicabilis.

34.

Instatur contra sextum dictum principale. Et ostendo quòd nullo modo communicabile in diuinis aliquo modo se habeat per modum inhærentiæ : primò, quia omnis imperfectio vel quasi imperfectio neganda est simpliciter à diuinis, vt patet à Doctore in primo, dist. 5. quæst. 2. ubi negat omnem materiam, cum sonet quasi imperfectio.

Secundò, quia Doctor in primo dist. 5. qu. 2. & dist. 26. dicit quòd proprietates diuina nullo modo est actus essentia, sed magis essentia est, id quo proprietates est : ergo sequitur quòd essentia nullo modo sit quasi inhærens.

Tertiò instatur, quia proprietates est magis inhærens naturæ, & nullo modo è contra dicitur natura inhære, vel quasi inhære, hoc patet, quia etiam in nobis hæc ceitas dicitur naturæ inhære, vel quasi inhære, & si distingueret realiter verè inhæretet, sic videtur de proprietate diuina.

Quartò instatur, quia inhærens, vel quasi inhærens, habet rationem posterioris respectu illius cui inhæret, vel quasi inhæret.

Contra septimum dictum instatur, probando, quòd identitas non sit ratio, quare bonitas diuina sit formaliter infinita. Et primò sic instatur, quia identitas inter aliqua necessariò præsupponit extrema inter quæ sit identitas, ergo aliquando præintelliguntur Deitas, & bonitas ; ergo in illo priori erit infinita, cum sit gradus intrinsecus, & identitas sequitur gradum intrinsecum. Secundò instatur, quia Doctor vult quòd essentia, vt infinita, identificet sibi omnia, quæ quasi ab ipsa pullulant, vt patet in præfati qu. ergo priùs pullulant attributa, vt infinita, quàm sibi identificet illia ; ergo identitas non est ratio quare bonitas sit formaliter infinita.

Quomodo
paternitas sit
quasi pars.

Contra octauum dictum, & probo quòd paternitas formaliter accepta sit quasi pars ; patet, quia ipsa cum non sit formaliter infinita erit minus ens ; patet, quia omnis entitas alteri comparata, aut erit æqualis, aut minor ; aut maior ; sed paternitas non est æqualis, nec maior ; ergo minor ; ergo per rationem Doctoris habebit rationem partis, vel quasi partis. Secundò instatur, cui non repugnat excedi, vel quasi ab alio excedi, ei non repugnat esse pars, vel quasi pars ; hoc patet per rationem Doctoris. Sed paternitati non repugnat formaliter excedi à Deitate, patet, quia formaliter infinitum necessariò excedit in entitate omne non formaliter infinitum.

Contra nonum dictum aliàs exposui in se-

cundo, & exposui quomodo ita diuisio debeat intelligi, & an relatio realis in creaturis, sit quanta secundum quantitatem perfectionalem. Vide ibi.

Contra decimum pro nunc non insto, sed relinquo ingenio altiori, & acutiore discutendum subtiliter, &c.

Respondeo ad omnes obiectiones ; & primò ad illas, quæ sunt contra primum dictum. Et præmitto vnum, scilicet, quòd incomprehensibile ab intellectu creato potest intelligi tripliciter. Primò positiuè, & contrariè, & sic ens formaliter infinitum dicitur incomprehensibile. Secundò negatiuè tantum, videlicet quòd sit talis entitas, quæ etsi in perfectione nullum comprehensibile excedat, tamen est talis entitas, quòd repugnat intellectui finito posse eum comprehendere. Tertiò, quia est talis entitas, quæ nec in se formaliter potest mouere intellectum, nec aliquod creatum potest continere notitiam illius ; Primo modo nulla relatio originis est incomprehensibilis, sed bene secundo, & tertio modo, & si negetur secundus modus, tertius tamen negati non potest. Hoc præmissis, dico ad primam, quòd paternitas, ex quo habet propriam entitatem, quòd etiam habet propriam incomprehensibilitatem, saltem secundo modo, sed primo & tertio modo nullo modo habet propriam incomprehensibilitatem, vt patet.

Ad secundum dico, quòd habere propriam intelligibilitatem potest patiformiter intelligi tripliciter, sicut etiam incomprehensibile. Primò, quòd dicatur propria, quia excedit omne intelligibile. Secundò propria, quia talis intelligibilitas soli illi formaliter conuenit. Tertiò, quia potest sola mouere ad sui intellectionem. Nec primo, nec tertio modo relatio originis habet propriam intelligibilitatem, sed bene secundo modo ; quia & propriam terminationem, quia forè nulla alia entitas potest terminare notitiam, puta paternitatis, sed sola paternitas terminat. Et sic per oppositum concedo quod nec primo, nec tertio modo habet propriam incomprehensibilitatem, licet forè secundo modo.

Ad tertium patet per ea, quæ dicta sunt ad primum, & secundum.

Ad quartum concedo quòd paternitas respectu intellectus diuini habet propriam comprehensibilitatem oppositam incomprehensibilitati secundo modo ; sed non habet oppositam primo, & secundo modo, vt patet.

Ad instantias contra secundum dictum. Ad primam dico quòd non posse comprehendere primo, vel tertio modo, est ratione perfectionis infinitæ, vt patet. Sed non posse comprehendere secundo modo non est ratione perfectionis, vel imperfectiois, sed præcisè ratione talis entitatis, quæ nec perfectionem formaliter, nec imperfectioem includit, nec est formaliter infinita, nec formaliter finita.

Ad secundum dico, quòd accipiendo incomprehensibile primo, & tertio modo, nullus intellectus creatus potest comprehendere relationem originis, sed secundo modo. Dico etiam quòd nullus intellectus potest elicere actum ad æquatam relationi originis, quia actus ad æquatam nullam necessariò includit imperfectioem, nec limitationem ; imò omnis actus, vt

35.
Responso ad
obiectiones.

Habere propriam
intelligibilitatem
potest intelligi
tripliciter.

36.

ab in

ab intellectu creato elicitus necessatio includit imperfectionem, quia limitationem.

Ad tertium dico primò, quòd & si Deus possit fortè causare, tamen conclusio debet intelligi, quòd à nullo intellectu creato potest virtute propria comprehendi, sed benè virtute diuina. Dico secundò, & fortè magis ad intentionem conclusionis, quòd non potest causari in intellectu creato actus comprehensiuus relationis originis, quia talis non includeret necessariò imperfectionem, cum talis relatio nata sit intelligi actu non includente aliquam imperfectionem; modò omnis actus, etiam immediatè à Deo creatus in intellectu creato, necessario est finitus, & limitatus sicut etiam non potest causari actus comprehensiuus deitatis, quia ille esset formaliter infinitus, vt aliàs exposui.

Ad quartum patet ex supradictis.

37.
An sine pluribus comprehensibilibus.

Ad instantiam contra tertium dictum concedo quòd sunt plura incomprehensibilia formaliter distincta, & hoc non est inconueniens apud Doctorem. Et cum arguitur, quòd tunc essent plures actus comprehensiuus, saltem formaliter distincti. Dico, quòd hoc non sequitur, nisi de obiectis formaliter infinitis, quorum vnum nullo modo originatur, nec quasi originatur ab alio. In proposito autem omnia formaliter in diuinis suo modo pullulant ab essentia, & in essentia diuina, & idèd continet non solum notitiam sui, sed etiam omnium attributorum, vt aliàs exposui super primo.

Ad instantias contra quartum dictum, dico breuiter quòd quando Doctor ponit quòd essentia, vt essentia est obiectum intellectus beati creati, & per consequens quòd sit ratio mouendi ipsum, debet intelligi, vel quòd essentia, vel aliquid quod realiter sit ipsa essentia, vt patet ab ipso in *quol. quæst. 14. artic. 3.* Et sic sola voluntas diuina immediatè mouet intellectum creatum ad notitia minutiuum essentia diuinæ, vt patet à Doctore vbi suprà. Ex hoc patet responsio ad aliud, quia voluntas diuina liberè causat visionem, & secundum merita, vt patet à Doctore in *4. dist. 49.*

Sola voluntas diuina mouet intellectum creatum.

Ad instantias contra quintum dictum, dico breuiter primò, quòd natura singularis non est realiter communicabilis pluribus suppositis in vnitatem naturæ, nisi sit talis natura cui formaliter nata sit in esse infinitas, vt gradus intrinsecus. Et sic concedo quòd Deitas, vt Deitas est communicabilis in vnitatem naturæ pluribus suppositis, quia ipsi Deitati conuenit formaliter infinitas, vt gradus intrinsecus. Dico secundò, quòd infinitas est conditio necessaria ad hoc, vt natura actu possit communicari in vnitatem essentia pluribus suppositis, sicut etiam ipsa essentia, vt essentia, est ratio formalis communicandi se Filio, & tamen actu non communicatur, nisi sit in supposito diuino; & sic sup-

positum requiritur vt conditio necessaria, vt patet à Doctore in *primo dist. 7. quæst. unica, & in quolib.*

Ad instantias contra sextum dubium, dico breuiter quòd communicabile diuinum potest dici quasi inhærens, ex hoc solo, quòd perficit suppositum, & per se pertinet ad suppositum; non quòd nullomodo dicatur inhærete, nec quasi inhærete, eo modo, quòd accidens inhæret, & dependet. Potest etiam dici, quòd quia simpliciter incommunicabile, nec vt *quo*, nec vt *quod* est communicabile alteri, & vt sic, nullo modo dicitur dependere, vel quasi, nec inhærete, nec quasi. Quia verò natura diuina est communicabilis, & vt *quo*, & vt *quod*, quod est perfectionis, idèd impropiè loquendo, dicitur quasi inhærete, vt inhærete dicitur communicari supposito. Ex his patet responsio ad omnes instantias, quia procedunt de inhærentia, vel quasi inhærentia, quæ includunt dependentiam, vel quasi dependentiam, sed non prout dicitur communicabilitatem naturæ supposito.

38.
Communicabile diuinum potest dici inhærens improprie.

Ad instantiam, contra septimum dictum dico, quòd conclusio Doctoris debet sanè intelligi. Nam & vult quòd idemitas præcisè sit ratio communicandi infinitatem formaliter, cum aliquo modo sequatur extrema. Sed potest sic intelligi, quia essentia diuina quasi illa originatur, vt eadem realiter sibi, idèd, quòd quasi originatur, puta bonitatem formaliter infinitam, vt perfectè identiscabilem realiter identitatè sibi; quia enim repugnat realiter distincto à Deitate esse formaliter infinitum, vt patet à Doctore in *primo dist. 2. quæst. 1. parte 1. & quæst. 4.* idèd si essentia originatur, vel quasi originatur attributa vt formaliter infinita, necessario originatur, vt perfectè eadem sibi; & hoc modo Doctor intelligit, quod idemitas est sufficiens ratio, quare attributa originentur, vt formaliter infinita. Ex his patet responsio ad instantias.

Ad instantias contra octauum dictum, dico primo, quod Doctor limitat se, quod ipsa paternitas non est realiter pars, nec realiter potest excedi, cum sit simpliciter eadem realiter cum essentia diuina. Dico secundò, quod etiam loquendo de paternitate formaliter, & vt formaliter distincta ab essentia, adhuc non est pars, nec quasi pars, nec quasi excedi potest; quia ipsa est talis entitas, quæ nullo modo potest originari, vel quasi originari ab essentia diuina, vt formaliter infinita, nisi vt perfectè eadem realiter sibi, & per consequens repugnat sibi esse minus ens. Dico tertio, quod propriè ens minus est quantum, dicens perfectionem, vel imperfectionem; modo paternitas nullo modo est ens quantum.

Paternitas non est pars

Ad instantias contra dubia patet loco præallegato.

Q V Æ S T I O VI.

Vtrum aequalitas in diuinis sit relatio realis.

Alens, 1. part. qu. 47. num. 1. D. Thom. 1. p. q. 42. art. 2. Scot. 1. d. 19. qu. 1. & d. 81. q. 1. D. Bonauent. 1. d. 31. art. 1. qu. 2. & 3. Rich. art. 1. qu. 1. & 2. Capr. qu. 1. art. 1. Durand. q. 1. Gabr. qu. 1. Suar. 1. part. tract. 3. lib. 3. cap. 15.

ratio opp.
Tex. 20.

1. R G V I T V R quod sic: illa relatio est realis, quæ habet fundamentum reale & extrema realiter distincta; ista est huiusmodi: ergo; &c. Probatio minoris, ibi est magnitudo realis, scilicet essentia; & personæ realiter sunt distinctæ, quæ dicuntur adinuicem æquales.

Contra. Omnis relatio realis fundatur super actionem, & passionem, vel supra quantitatem §. *Metaph. in Deo* nulla relatio realis fundatur super quantitatem, quia secundum August. §. de Trin. cap. 1. *Deus est magnus sine quantitate*; ergo nulla est ibi relatio realis, nisi fundata super actionem & passionem; talis autem ibi est sola relatio originis; æqualitas autem non est relatio originis, quia eiusdem rationis in utroque extremo.

Item, eadem est magnitudo in tribus personis, sicut eadem essentia; ergo extrema non sunt realiter distincta, nec per consequens relatio realis.

Hic sunt tria videnda: primò, si æqualitatis in Diuinis sit aliquod fundamentum reale. Secundò, si sit realis distinctio extremorum. Tertio, si illa æqualitas ex natura rei insit extremis secundum fundamentum.

S C H O L I V M.

Fundamentum æqualitatis in communi esse Quantitatem ex Philosopho; an autem vnitas quantitatis sit formale fundamenti, hic non resoluit, quia non requiritur ad questionis definitionem, esset tamen tener 4. d. 6. q. 10. nu. 5. Vide eum d. 19. q. 1. nu. 2. & d. 31. nu. 3. ubi agitur de fundamento proximo, & remoto æqualitatis, & de tota hac questione.

2. P R I M U S articulus habet tria. Primò videndum de fundamento æqualitatis in communi. Secundò, quid posset assignari fundamentum æqualitatis in Diuinis, & si sint plura fundamenta, quæ, & quot. Tertio de quocunque eorum, si sit ibi reale.

Capit. de
Quantita-
te.
De funda-
mento æqua-
litaris.
Tex. 20.

Primum videtur accipi à Philosopho, quod fundamentum æqualitatis sit quantitas: ait enim in Prædicamentis, quod *proprium est quantitati secundum eam æquale, vel inæquale dici*: Istud secundum notat fundamentum illius relationis, sicut ipse loquitur, c. de Qualitate, quod *proprium sibi est, quod aliquid secundum eam dicatur simile, vel dissimile*. Istud dictum de fundamento æqualitatis vel similitudinis videtur magis explicare §. *Metaph. c. de ad aliquid, æquale, simile, idem, secundum vnum dicuntur omnia, æqualia, quorū quantitas est vna: similia, quorū qualitas est vna: eadē, quorū substantia est vna*: hic ipse videtur innuere quod nō sola quantitas est fundamentū æqualitatis, sed requiritur vnitas quantitatē, & tunc est quæstio generalior quæstione proposita, duplex. Vna, an vnitas sit formale in fundamentū æqualitatis: & si daretur, quod sic: an immediatior, quàm ipsa quantitas, cuius est vnitas, vel è cōuerso. Secunda quæstio, an vnitas sit per se pertinens ad fundamentū æqualitatis importet per se aliquid positium, vel solum priuationem, vel negationem. Quod si diceretur solam negationem importare, & cum hoc esset per se de fundamento æqualitatis, siue tanquam ratio proxima, siue remota, sequitur, quod generaliter æqualitas non esset relatio realis. Istam conclusionem generalem, & istas duas præmissas, ex quibus sequitur, non oportet hic discutere: quia transcendunt quæstionem propositam. Concedentes enim æqualitatem esse alibi relationem realem, adhuc negant specialiter de æqualitate diuina: esto igitur, quod æqualitas generaliter sit relatio realis, vel positua necessariò, siue non, adhuc inquiretur, si quantum est ex parte eorum, quæ requiruntur ad relationem realem, possunt etiam æquè saluari in æqualitate diuina, sicut in æqualitate creata.

S C H O

S C H O L I V M.

Fundamentum equalitatis in Deo esse magnitudinem, aternitatem & potestatem ex Aug. & probat ex Philosopho, quia secundum eum quantitas est fundamentum, nec est alia quantitas in Deo nisi aternitas vel magnitudo virtutis; illa enim correspondet successiva & hac permanenti in creatis. Explicat clarè duo dubia circa locum August. de hoc videndus est 1. d. 19. q. 1. & d. 31. q. 1.

3. **D**E secundo in isto articulo, scilicet de æqualitate in Diuinis in speciali, quid sit eius fundamentum. Illud videtur Augustinus assignare, primo de fide ad Petrum, ubi loquens de tribus personis diuinis dicit. *Nulla, inquit, alteram precedit aternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate: quia nec Filio Pater anterior, aut maior est, & potest addi, aut etiam potentior.* Illud dictum Augustinus probatur ex dictis Philosophi: quia si æqualitas est secundum quantitatem, cum quantitas primo diuidatur in in continuam & discretam, in Diuinis non potest esse æqualitas secundum quantitatem discretam, quia nulla est ibi nisi Trinitas, quæ non est numerus, vel si est pluralitas, minor pars est quodammodo maioris; & ita inæqualis sibi. Quantitas autem continua diuiditur in permanentem, & successiuam: in Deo non est quantitas successiva, est tamen aliqua, quæ est sibi correspondens, quæ est quantitas durationis, & illa propriè dicitur æternitas: quantitas permanens in creaturis dicitur communiter magnitudo molis, & omnis sibi correspondens in Diuinis, dicitur magnitudo virtutis; sequitur ergo ex dicto Philosophi dictum Augustini, quod ad hoc, quod æqualis sit in Diuinis, aut est secundum magnitudinem, aut secundum æternitatem.

Fundamentum equalitatis in Deo ex Augustino.

In Deo non est quantitas continua, vel discreta.

Duplex magnitudo

4. **S**ecundò, dictum Augustini exponitur: quia tunc ex dictis videtur superfluere tertium, quod addit *secundum potestatem*. Sed est responsio, quod æqualitas aliquorum attenditur propriè secundum aliquid eis intrinsicum, & ad se: ex consequenti tamen æqualitas attendi potest in comparatione ad extrinsecam. Vnde ex consequenti, ex hoc quod aliqua formam aliquam habent in æquali gradu; sequitur quod secundum eam possunt æqualiter agere, in comparatione ad extrinsecam: æqualitas ergo potestatis propriè non est alia ab æqualitate magnitudinis, & hoc ex æquo distincta: sed est quasi explicans quandam æqualitatem magnitudinis; quæ, scilicet magnitudo est formæ actiue: sicut in creaturis. quæ habent æqualem magnitudinem caloris, habent potentiam æqualem calefaciendi; sic ergo sunt tria, connumerando æqualitatem, quæ est in comparatione ad extrinsecam, cum æqualitate, quæ est secundum intrinsicam; propriè autem & ex æquo, sunt tantummodo duo, quæ sunt ad se, & ad intra, secundum quæ attenditur æqualitas, scilicet secundum magnitudinem, & æternitatem. Et fortè propter ista, Augustinus in replicando, tantummodo ista duo replicat, non potentiam, cum ait, *non est Pater Filio anterior, aut maior, non dicit aut potentior.*

Æqualitas potestatis in Deo qualis.

Est etiam aliud dubium circa illud dictum Augustini quare non secundum plura attenditur æqualitas? sunt enim Pater & Filius æquales secundum sapientiam, secundum bonitatem, secundum iustitiam, & cætera talia.

Respondeo, non sunt æquales secundum sapientiam, nisi vt habentes vnam magnitudinem: & idè si secundum quamcunque perfectionem essentialem sunt æquales, semper proxima ratio æqualitatis est magnitudo illius perfectionis: & idè per solam magnitudinem intelligit ipse quamcunque perfectionem essentialem: quantum, scilicet ad illud, quod est fundamentum æqualitatis: quia nulla fundat nisi sub ratione magnitudinis.

Personæ sibi æquales secundum omnia attributa, & quomodo.

S C H O L I V M.

Circa tertium primi articuli huius quæst. 1. si fundamentum equalitatis sit in Deo realiter, tria explicanda sunt iuxta locum August. adductum. Primum an magnitudo sit ibi ex natura rei, & circa hoc alia tria explicanda sunt; quorum primum est, qualiter magnitudo ponenda est in Deo? Et respondet ad mentem Philosophi, & August. Magnitudinem virtutis & perfectionis esse ponendam in Deo. Secundum, quid sit ex natura rei, cui conuenire possit hac magnitudo. Respondet ibi esse realiter essentialiam ex quæst. 1. num. 2. Et per hoc patet ad tertium horum, scilicet hanc magnitudinem ex natura rei conuenire essentiali; quod probat 1. ex Damascen. 2. quia est infinita ex natura rei, (quia infinitas, cum sit modus intrinsecus,

non conuenit per relationem rationis.) ergo similiter magna. Tertiò, modus obiecti beatifici est in re, vt est infinitas intensiua, quæ est magnitudo virtutis. Hic explicat notitiã abstractiuam, & intuitiuam, probans hanc conuenire intellectui, quia conuenit sensui, de hac diuisione scientiæ agit 2. d. 3. q. 9. n. 6. 7. & q. 11. n. 11. 12. & 3. d. 14. q. 3. & 4. d. 10. q. 8. & d. 49. n. 12. probat clarè beatitudinem intellectus necessario consistere in intuitione (non in abstractiua notitia) obiecti infiniti, quia finitum satiare nequit. de quo 3. d. 14. q. 1.

DE tertiò ^a in isto articulo, patet quòd ad illud vidèdum, oportet tria videre. Primò, an magnitudo sit ibi ex natura rei. Secùdò an æternitas. Tertiò an potestas.

De primo oportet tria videre. Primò, qualiter magnitudo poni possit in Diuinis. Secùdò quia magnitudo est alicuius magnitudo, idè ad hoc, quòd habeamus magnitudinem ex natura rei, oportet primò habere aliquid ex natura rei, cuius sit magnitudo. Et tertiò, an illa magnitudo eius sit ibi ex natura rei: vt sic primum istorum, quod, scilicet est de magnitudine, requirat tria ad habendum completè propositum.

Text. 18,
Qualiter magnitudo ponitur in diuinis.

3. Met. tex.

11. 8. Met.

r. 10. & 10.

Met. t. 2. &

inde.

Magnum,

vel paruù,

translatiue

cõne: it om

ni enti, pro

priè verò

soli quan-

sitati.

De primo Philosophus 5. *Metaphys. c. de quantitate* dicit. *Sunt autem magnum & paruum, & maius, & minus, & secundum se, & adinuicem dicta, quanti passiones secundum se: transferuntur etiam & ad alia, hæc nomina: vult dicere, quod magnum, & paruum siue accipiantur absolutè, & secundum se, siue respectiue, secundum se conueniunt quantitati propriè dictæ, translatiue autem aliis. Et hoc apparet b satis per rationem, quia non negaret Philosophus æqualitatem esse indiuiduorum eiusdem speciei in quolibet genere, & inæqualitatem specierum: & per consequens, cum secundum ipsum, æquale & inæquale non dicantur nisi secundum quantitatem, quantitas aliquo modo conuenit omni enti cuiuscumque Generis: & per consequens licet magnum, & paruum secundum eum sint passiones propriæ quantitatis, tamen translatiue accepta sunt transcendentia, & passiones totius entis. Augustinus autem 6. *de Trin. cap. 8.* istam magnitudinem, quam Philosophus dicit translatiue dictam, dicit esse magnitudinem, non moeis, sed bonitatis, & perfectionis: *In his, inquit, quæ non mole magna sunt, idem est maius esse, quod melius esse.**

Patet ergo quòd *magnum* primo modo, secundum Aristotelem propriè dictum: & secundum Augustinũ *magnum* mole non est in Deo, nec in aliquot spirituali, sed *magnum* translatiue secundum Philosophũ, & *magnum* bonitate & virtute, vel perfectione secundum Augustinum, potest poni ibi, quia illud est transcendens conueniens, suo modo, omni enti.

Quantum ad secundum, ne de dubiis asseratur certum, certum est quòd est ibi essentia ex natura rei, quod etiam declaratum est in primo art. 1. *quæst.*

Et statim ex hoc infertur tertium, scilicet quòd ipsa essentia, vt essentia, habet ex natura rei propriam magnitudinẽ; & hoc probatur auctoritate, & ratione duplici. Auctoritas est Damascenum c. 9. vbi vult, quòd essentia est pelagus quoddam substantiæ infinitum, & interminatum: essentia, vt sæpe dictum est, dicitur ab eo pelagus quoddã quasi prioritatem, & primã comprehensionem habens omnium; & vt sic, secundum ipsum, est infinita & interminata: sic ergo est infinita est essentia, vt essentia.

Ex his sic arguitur. Essentia est infinita ex natura rei, vt accipitur ex auctoritate Damascenis quia vt est pelagus, est infinita: & vt est omnino prima, ex natura rei, dicitur pelagus: infinitas autem essentiæ dicitur magnitudo eius propria; ergo habet propriam magnitudinem ex natura rei. Minor quantum ad aliquid satis patet: quia sicut quantitatiua infinitas propriè dicit magnitudinem imò extensiue illimitationem quantitatis propriæ, ita infinitas intensiua, & in perfectione dicit summam perfectionem vel magnitudinem perfectionis.

Per rationem arguitur sic. Infinitas intensiua conuenit essentiæ ex natura rei: illa est propria magnitudo essentiæ; ergo, &c. Major probatur, quia, sicut declaratum est in quæstione præcedente, infinitas intensiua non dicit proprietatem, vel passionem eius, cuius est: sed modum inherensium eius; circumscripta etiam quacunque proprietate: nulli ergo potest conuenire, nisi cui ex natura rei intrinsecè conuenit. Probatio minoris: quia entitati quiditatis absolutæ, quæ nata est habere rationem mensuræ, vel mensurabilis, vel conuenit finitum, vel infinitum: cni ergo repugnat finitum, eic conuenit infinitum: talis est essentia diuina. Posset ergo argui ad probandum maiorem, per hoc, quòd relationi rationis non potest competere infinitas intensiua: quia tunc relatio rationis esset perfectio simpliciter; ergo nec infinitas potest alicui competere ex relatione rationis, sed tantum ex natura rei.

Infinitas non proprietatis nec passio: sed modus inherensium.

7. Secundo arguitur sic per rationem : modus obiecti beatifici, vt obiectum beatificum est, est in re, & ex natura rei : Infinitas intensiua est talis modus in essentia diuina: ergo est ibi ex natura rei, & per consequens magnitudo. Maior probatur, ex perfectione actus beatifici, qui vt melius capiatur, distinguitur de duplici actu intellectus, & hoc loquendo de simplici apprehensione, siue intellectione obiecti simplicis, vnus indifferenter potest esse respectu obiecti existentis, & non existentis, & indifferenter etiam respectu obiecti, non realiter praesentis, sicut & realiter praesentis: istum actum frequenter experimur in nobis : quia vniuersalia, siue quiditates rerum intelligimus aequè, siue habeant ex natura rei esse extrà in aliquo supposito, siue non: & ita de praesentia & absentia. Et etiam hoc probatur à posteriori ; quia scientia conclusionis, vel intellectus principij aequè in intellectu manet, re existente, & non existente praesente, vel absente : & aequè potest haberi actus sciendi conclusionem, & intelligendi principium : ergo aequè potest haberi intellectio extremi illius, à quo dependet illud intelligere complexum conclusionis, vel principij: iste actus intelligendi, qui scientificus dici potest, quia prauius, & requisitus ad scire conclusionis, & ad intelligere principij, potest satis proprie dici abstractiuus, quia abstrahit obiectum ab existentia, & non existentia: praesentia, & absentia.

Infinitas est modus obiecti beatifici.

Scientia indifferens ad existentia, & non existentia. Notitia abstractiua & intuitiua explicantur. de quo 2. d. 3. q. 9. & 3. d. 14. q. 3.

8. Alius autem actus intelligendi est: quem tamen non ita certitudinaliter experimur in nobis: possibilis tamen est talis: qui, scilicet praecise sit obiecti praesentis, vt praesentis: & existentis, vt existentis. Hoc probatur, quia, omnis perfectio cognitionis absolute, quae potest competere potentiae cognitiuae sensitivae, potest eminenter competere potentiae cognitiuae intellectivae: nunc autem perfectionis est in actu cognoscendi, vt cognitio est, perfecte attingere primum cognitum : non autem perfecte attingitur, quando non in se attingitur; sed tantummodo in aliqua diminuta, vel deriuata similitudine ab ipso : sensitua autem habet hanc perfectionem in cognitione sua: quia potest obiectum attingere in se, vt existens, & vt praesens est in existentia reali: & non tantum diminute attingendo ipsum in quadam perfectione diminuta; ergo ista perfectio competit intellectivae in cognoscendo: sed non posset sibi competere, nisi cognosceret existens, & vt in existentia propria praesens est, vel in aliquo obiecto intelligibili eminenter ipsum continente: de quo non curamus ad praesens: talem autem actum cognitionis de existente, vt existens, & praesens est, habet Angelus de se: non tantum enim intelligit Michael se, eo modo, quo intelligeret Gabriele, si Gabriel annihilaretur intellectione, scilicet abstractiua: sed intelligit se, vt existentem, & vt existentem eundem sibi: sic etiam intelligit suam intellectiorem, si reflectatur super eam, non solum considerando intellectiorem, sicut quoddam obiectum abstractum ab existentia, & non existentia : quia sic intelligit intellectiorem alterius Angeli, si nullam intellectiorem eius esset, sed intelligit se intelligere, hoc est, intellectiorem sibi inexistentem : ergo ista intellectio possibilis Angelo est possibilis simpliciter intellectivae nostrae: quia promittitur nobis, quod erimus aequales Angelis : ista, inquam, intellectio potest proprie dici intuitiua: quia ipsa est intuitio rei, vt existentis, & praesentis.

Intuitiua cognitio Dei datur in intellectu beato.

Angelus intelligit se & suam intellectiorem intuitiue.

Ex ista distinctione ad propositum: actus beatificus intellectus non potest esse cognitio abstractiua, sed necessarium intuitiua: quia abstractiua est aequè existentis, & non existentis, & sic beatitudo potest esse in obiecto non existente : quod est impossibile: abstractiua etiam posset haberi, licet obiectum non attingatur in se, sed in similitudine: beatitudo autem nunquam habetur, nisi ipsum obiectum beatificum immediate in se attingatur : & hoc est, quod aliqui vocant, & bene, ipsam intellectiorem intuitiuam visionem faciem : & accipitur ab Apostolo, 1. ad Cor. 13. *Videmus nunc per speculum, & in enigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Beatitudo non est notitia abstractiua. Intuitio est visio facialis.

9. Ex his patet maior: quia si actus beatificus est necessarium intuitiuus ipsius obiecti: ergo est eius, vt existentis, & in existentia propria praesentis: ergo omnis conditio, quae est obiecti per se beatifici, est eius per se, vt in existentia reali, imò, vt in ipsa reali existentia praesentis: ex quo habemus maiorem: probatio minoris, quod, scilicet infinitas sit per se conditio obiecti beatifici: nullus intellectus, nec etiam voluntas in aliquo obiecto perfecte quietatur, nisi sit in eo tota plenitudo primi obiecti, quanta, scilicet compossibilis est primo obiecto : talis plenitudo primi obiecti intellectus, vel voluntatis non potest esse nisi infinitas : ergo nulla potentia beatificabilis potest quietari in aliquo, nisi sit infinitum, & per consequens infinitas est per se conditio obiecti quietatiui: & ita beatifici. Maior probatur, Primò, quia cum potentia naturaliter inclinatur ad primum obiectum suum, vbi non est plenitudo obiecti primi, sed defectus

Solum obiectum infinitum potest beate 3. d. 4. q. 1. ad 3. Potentia non quietatur.

tatur nisi
in obiecto
primo primi-
mitate per-
fectionis.

Primum ob-
iectum vo-
luntatis &
intellectus,
est infini-
tum.

plenitudinis, ibi non est quietudo, imò potentia vltteriùs inclinatur, vbi vltteriùs est ratio primi obiecti. Probatio minoris, cui non repugnat infinitas; illud non habet totalem plenitudinem sibi possibilem, nisi sit infinitum. Hoc patet, quia sola infinitas est summa plenitudo eius, cui est compossibilis: nunc autem primo obiecto, tam intellectus, quàm voluntatis infinitas non est incompossibilis, quia siue sit ens, siue verum, vel aliquod tale abstractum ab omnibus, siue primum ens, vel primum verum, quod virtualiter continet alia; patet quòd infinitas non repugnat sibi: ergo non habet totalem plenitudinem suam, nisi habeat infinitatem. Sic ergo quantum ad istum articulum de magnitudine habemus, quòd ibi sit aliquid ex natura rei, cuius sit magnitudo, vt essentia: & quòd eius sit magnitudo ex natura rei, & qualis magnitudo: quia non propriè secundum Philosophum, sed transumptiuè, & non molis, secundum Augustinum, sed perfectionis.

COMMENTARIUS.

1. a *E* tertio, in isto articulo, scilicet si fundamentum; æqualitatis in diuinis sit ibi ex natura rei. Et oportet tria videre, De primo, scilicet an magnitudo sit ibi ex natura rei, oportet videre tria, Primo, qualiter magnitudo ponitur in diuinis. Secundo quid sit illud in diuinis ex natura rei, cui conuenit magnitudo: & tertio an illa magnitudo conueniat ei ex natura rei. *De primo Philosophus, &c.*

b *Et hoc apparet satis per rationem*, scilicet quod ista conueniunt aliis à quantitate propriè dicta, quia ipse Philosophus non negaret æqualitatem inter indiuidua eiusdem speciei, quia secundum eum inter illa non est ordo essentialis, vt patet 3. *Met.* (Aduerte tamen quod licet inter indiuidua dicatur esse æqualitas, non tamen propter hoc differentiarum indiuiduales sunt quantarum, quia illa æqualitas non est positua, sed negatiua, pro quanto non excessus vnus indiuidui ab alio in perfectione essentiali, &c.) Nec similiter negaret inæqualitatem specierum, vt patet 8. & 10. *Met.* Esset ergo in aliis entibus æqualitas & inæqualitas secundum quantitatem virtutis. Et hoc est quod dicit Augustinus 6. de Trin. cap. 7. *In his*, inquit, *qua non mole magna sunt, idem est maius esse, quod melius esse, & sic cum dicimus, vna species est maior alia, intelligimus quod sit melior, & perfectior.* Ita ergo magnitudo perfectionis reperitur in Deo, non autem magnitudo molis; & talis magnitudo virtutis est transcendens conueniens suo modo omni enti, saltem omni enti dicenti perfectionem aliquam. De secundo patet quod ibi est essentia diuina ex natura rei, vt probatum est in 1. q. Ex hoc inferitur tertium, scilicet quod ipsa essentia, vt essentia habet ex natura rei propriam magnitudinem. Et quod habeat magnitudinem propriam ex natura rei, probat auctoritate, & ratione duplici. Auctoritas est Damasceni c. 9. qui vult quod essentia est pelagus substantiarum infinitarum, & interminatam, &c.

Deinde probat rationibus. Prima ratio stat in hoc: entitati quidditatis absolutarum, quæ nata est habere rationem mensuræ, vel conuenit finitas, vel infinitas: cui ergo repugnat finitas, ei conuenit infinitas, & talis est essentia, & si conuenit infinitas hoc erit ex natura rei, & vt gradus intrinsecus, vt patuit 9. 4. art. 1.

Dubitatur de hoc quod dicit, *cui repugnat finitas ei conuenit infinitas*, quia paternitati diuinitatis, repugnat finitas, vt supra patuit 9. 5. & tamè ei nõ conuenit infinitas. Respondeo, quòd Doctor loquitur de ente quanto, scilicet cuiusque enti quanto repugnat finitas, ei conuenit infinitas intensiua: & quòd sic loquatur patet, quia præmissis quòd *magnum*, & *paruum* translatiuè sunt passiones entis, quod non potest intelligi, nisi de ente quanto, vt etiam patet in q. 5. respondendo ad argumentum principale.

c Secundò principaliter arguit probando, quòd infinitas intensiua sit magnitudo ex natura rei, & ratio stat in hoc: *Modus obiecti beatifici, vt beatificum est, est in re, & ex natura rei*; patet, quia sicut obiectum beatificum est in re, ita & omne pertinens ad obiectum beatificum: modus autem pertinet ad tale obiectum. Sed infinitas intensiua est talis modus in essentia diuina; ergo est ibi ex natura rei, & per consequens magnitudo. Maiorem probat permittendo distinctionem de actu intellectus, scilicet intuitiuo, & abstractiuo, & quomodo intuitiuus non repugnat nobis; quæ distinctio patet hinc, & in primo, dist. 1. & 8. & in secundo, dist. 3. & in 4. dist. 46. & 49. & q. 14. quodl. Patet etiam in litera, quomodo actus beatificus non est abstractiuus, quia aliter quis posset esse perfectè beatus in obiecto beatifico actu non existente, quia cognitio abstractiua est etiam obiecti non existentis. Est ergo actus beatificus pertinens ad intellectum actus intuitiuus, qui est obiecti existentis, & præsentis. Et sic patet illa maior, quia si actus beatificus est obiecti existentis, & præsentis, ergo est ibi obiectum, & omnis conditio obiecti beatifici ex natura rei. Probatio minoris, scilicet quòd infinitas intensiua sit per se conditio obiecti beatifici: patet, quia nullus intellectus, nec voluntas in aliquo perfectè quietatur, nisi sit in eo tanta plenitudo primi obiecti, quanta scilicet compossibilis est primo obiecto. Talis plenitudo primi obiecti intellectus & voluntatis, loquendo de primitate perfectionis, non potest esse, nisi infinitas intensiua; ergo nulla potentia beatificabilis potest quietari in aliquo, nisi sit infinitum, & per consequens infinitas est per se conditio obiecti vltimatè quietatiui.

Dubium.
Responsio.

2.

3. *Met. con-*
tex. 11.

8. *Met. con-*
tex. 10.

Obijcit suadens infinitatem seu magnitudinem essentia non distingui ab ea, & per consequens non fundare æqualitatem. Respondet. Eïto non distinguatur realiter ab essentia, sed transeat in eam, manet tamen secundum propriam rationem magnitudinis in qua fundatur æqualitas: quod patet in magnitudine natura creata, non dicit magnitudinem seu infinitatem distingui formaliter ab essentia, quia 1. d. 8. q. 2. & 3. tenet gradum intrinsecum non distingui sic ab eo cuius est, vult ergo distingui ex natura rei vel modaliter. vide 1. d. 26. n. 33. Vbi explicat quomodo attributa manent, & transeunt in essentiam. Replicat, si magnitudo transit in essentiam: ergo æqualitas in identitate transit, quia hæc fundatur in essentia, in quam transit magnitudo. Respondet fatendo æqualitatem non æquè distingui ab identitate, & similitudine, sicut hæc duo inter se, quia primum fundatur in unitate essentia; secundum, in unitate attributi, & æqualitas in magnitudine utriusque, quæ in utrumque transit, distinguitur tamen ab istis, quia dicit modum utriusque, quia non datur identitas, nec similitudo perfecta sine æqualitate, & sic non sequitur absurdum illatum, scilicet non esse tres relationes communes in Deo. Si dicas, æqualitas perfecta, & identitas perfecta habent idem fundamentum, scilicet infinitam essentiam, & eundem terminum, scilicet personam: ergo ex natura rei non distinguuntur. Respondetur, infinitatem respectu æqualitatis esse formale fundamentum, & respectu identitatis, & similitudinis perfecta esse conditionem fundandi. vide Leuch. hinc.

10. **C**ontra ista arguitur sic 5. de Trin. cap. 10. Idem, inquit Augustinus est illi esse, & magnum esse; ergo magnitudo transit in essentiam, & per consequens non manet ibi magnitudo secundum propriam rationem magnitudinis: non autem fundatur æqualitatem, nisi sub ratione magnitudinis, non dico molis, sed virtutis.

Respondeo, dico quod omni proprietate per impossibile, vel possibile circumscriptâ ab essentia diuina, ipsa habet propriam magnitudinem, scilicet propriam infinitatem: habet enim gradum intrinsecum, sicut res finita habet propriam finitatem: imò magis, sicut si circumscribas ab homine omnem proprietatem: adhuc habet propriam finitatem in ordine entium. Sic ergo concedo, quod est idem Deo esse, quod magnum esse: & aliquo modo, sicut licet dicere, magis intrinsecè, quàm Deo iustum esse, vel sapientem esse: quia non ita dicit magnum proprietatem, vel attributum, sicut iustum, vel sapiens: transit ergo in ipsum propter summam identitatem magnitudinis ad essentiam: cum inferat, ergo non manet secundum propriam rationem magnitudinis: neganda est consequentia: imò in creaturis sic transit magnitudo perfectio nis, quod non est aliud realiter ab eo, cuius est: & tamen manet secundum propriam rationem magnitudinis, ut proprium fundamentum æqualitatis, vel inæqualitatis. Est enim vna species entium, quantumcunque immaterialis; alteri speciei immateriali æqualis, vel inæqualis secundum perfectionem: ergo manet in ea magnitudo secundum perfectionem ut fundans istam æqualitatem: & tamen transit ista magnitudo in essentiam per identitatem: quia ait Augustinus 16. de Trin. cap. 8. de ista magnitudine: Idem est maius esse, quod melius esse: bonitas enim essentialis, quæ vna species est melior alia, non est res addita essentia.

Non sunt ergo opposita in Diuinis, imò nec in creaturis, transire & manere, si rectè intelligatur: transire propter realem identitatem, & manere propter propriam quiditatem: nec sequitur manet, ergo manet realiter distinctum: sed sicut aliquid manet, quando sua propria quiditas non est destructa, siue per corruptionem; siue per resolutionem in separatum potentiam, siue per confusionem. Primo modo transit ignis in aquam. Secundo modo si per potentiam diuinam resolveretur ignis in materiam primam, secundum se manentem. Tertio modo si ex eo & aqua generaretur mixtum neutrius actualitate manente: nullo istorum modorum transit aliquid in Diuinis, & solummodo sic transire, infert non manere. Non ergo sequitur, propter oppositum manet, hoc est propria & perfecta & plena actualitate: ergo manet realiter distinctum: quod declarari posset, si esset quæstio de alietate reali.

11. Sed ex hoc sequitur aliud dubium, quia, sicut se habet magnitudo ad essentiam, sic se videtur habere æqualitas ad identitatem. Si ergo magnitudo transit in essentiam, æqualitas transibit in identitatem, & ita non erunt tres relationes communes in Diuinis, scilicet æqualitas, similitudo, & identitas.

Hic potest concedi, quod æqualitas non æquè distinguitur ab identitate & similitudine,

Idem Deo esse, & magnum esse, exponitur.

Magnam esse, magis idem Deo, quàm iustum esse.

8. & 10. Met.

Infinitas quomodo transit, & non transisse in essentia, de quo 1. d. 16. n. 33.

Triplex transitio infert non manere.

Æqualitas non aequè distincta ab identitate, & similitudine, sicut hæc inter se.

tudine, sicut ista duo distinguuntur inter se: sed quod æqualitas dicat modum proprium vtriusque relationis, ad hoc, scilicet quod tam identitas, quam similitudo sit perfecta. Si enim per impossibile, Pater haberet diuinitatem maiorem, & Filius minorem: esset quædam identitas ibidem: sed quia fundamentum non haberet eandem magnitudinem, non esset ibi perfecta identitas, quia non cum æqualitate. Consimiliter duo habentes scientiam maiorem, & minorem, sunt aliquo modo similes: sed non perfectè similes: quia non æquales in scientia in qua assimilantur. Magnitudo igitur eadem cuiuscunque fundamenti, siue identitatis, siue similitudinis, dat cuiuscunque identitati, & similitudini, quod ipsa sit perfecta: æqualitas ergo dicit modum similitudinis: quod ipsa sit perfecta: sicut magnitudo eadem dicit modum fundamenti, scilicet quod ipsum sit perfectum.

C O M M E N T A R I V S.

3.
Infinitas non est propria magnitudo.

Contra ista arguitur. Hic arguit Doctor probando quod infinitas non sit propria magnitudo distincta ab essentia diuina, quia secundum Augustinum *quinto de Trin. c. 2.* Idem est illi esse, & magnum esse, ergo magnitudo transit in essentiam, & sic non manet secundum propriam rationem. Respondet, quod ipsa magnitudo perfectionis non est passio, nec quasi passio, quia circumscripta omni passione, &c. sed est gradus intrinsecus, ut etiam patuit *q. 5 art. 1.* & ut sic, habet propriam rationem magnitudinis, & licet transeat in essentiam secundum perfectam identitatem realem, manet tamen secundum formalem eius rationem, sicut dictum est supra *q. 1.* & alibi sæpè.

Dubium.

Sed ex hoc sequitur aliud dubium. Hic arguit contra prædicta, scilicet, quod magnitudo transeat per identitatem in essentiam, quia si sic tunc sequeretur quod æqualitas, & identitas in diuinis essent idem; pater, quia identitas immediatè fundatur super essentiam, & æqualitas super magnitudinem, quæ est eadem quod essentia; ergo æquè primò fundatur in essentia sicut identitas, & per consequens non videntur differre.

Responsio.

Respondet quod æqualitas non æquè distinguitur

ab identitate, & similitudine, sicut similitudo distinguitur ab identitate; & patet, quia proximum fundamentum identitatis est vnitas essentia, & proximum fundamentum similitudinis est vnitas attributi, puta vnitas sapientia, vel bonitatis, & proximum fundamentum æqualitatis est magnitudo, quæ transit in essentiam. Nam infinitas essentia transit in essentiam, & infinitas attributi transit in attributum, & per consequens minus distinguitur æqualitas à similitudine, & identitate, quàm similitudo distinguitur ab identitate. Dicit ergo Doctor quod æqualitas dicit modum proprium, tam similitudinis, quàm identitatis, quia ubi est æqualitas essentia ibi est perfecta identitas: pater, quia si per impossibile Filius haberet minorem Deitatem, & Pater maiorem, ibi non esset perfecta idéritas. Dicit etiam modum similitudinis quia si Filius haberet minorem sapientiam, & Pater maiorem, inter eos non esset perfecta similitudo. Æqualitas ergo dicit modum perfectum vtriusque similitudinis, sicut etiam magnitudo perfecta dicit modum perfectum vtriusque fundamenti, scilicet similitudinis, & identitatis, & tamen æqualitas differet ex natura rei, ut patebit in dubiis, quæ ponam.

S C H O L I V M.

Postquam probauit dari magnitudinem à parte rei, nunc probat dari vnitatem realem eiusdem magnitudinis. Primò, quia est numeralis, siue singularis, & existens. Secundò, ex Damasceno. Tertiò, quia illa magnitudo non est plures diuersa rationis, nec eiusdem rationis. Hic nota Doctorem negare vniuersale à parte rei, quamuis (inquit) fortè secundum aliquos detur; quod etiam negat supra, *q. 2. n. 6.* & alibi sæpè, ut ibi notauimus in Scholio.

Vnitas realis pluriū in Deo.

Vltimò in isto articulo, viso de magnitudine videndum est, quæ est vnitas: quæ (ut prius dictum est) videtur requiri, siue per se, siue quocunque modo, in fundamento æqualitatis. Et est sciendum, quod si vnitas magnitudinis alicubi sit realis, & realiter, hinc verissimè est realis: quia hæc vnitas est numeralis, siue singularis magnitudinis in duobus, in aliis non est vnitas numeralis, licet secundum aliquos, fortè sit vnitas aliqua vniuersalis, siue rationis: de quo non curo modò: tamen certum est, quod nulla vnitas veriùs est realis, quàm vnitas numeralis, & quod ista sit propriè in Deo alicuius communis omnibus personis, dicit Damascenus c. 8. *In omnibus, inquit, creatis hypostasibus, quod diuersum est re consideratur: communicatio autem, & copulatio, & vnum, ratione siue cognitione consideratur: in sancta verò & incomprehensibili Trinitate conuerso est, illic enim commune quidem, & vnum re consideratur, vnumquodque enim horum se habet ad alterum nihilominus, quam ad seipsum, cognitione verò est quid diuisum.*

T. 9. & 10.
Vnum & multa diuidunt ens, de quo 1. d. 4. q. 1.

Ad propositum est etiam ratio. Quia ex 10. *Metaphys. vnum & multa* immediatè diuidunt ens: ergo si ex natura rei in Patre & Filio sit magnitudo essentia, ut probatum est: illa magnitudo, vel erit vna, vel plures: non plures, quia non alterius rationis,

12.

rationis, patet: nec etiam plures eiusdem rationis, quia eadem essentia numero non est magna pluribus magnitudinibus eiusdem speciei, vel rationis: ergo breuiter habemus conclusionem primam huius primi articuli, scilicet quod æqualitatis in Diuinis, prout dicitur secundum magnitudinem, est fundamentum reale, & ex natura rei, quantum ad quodlibet, quod requiritur ad fundamentum æqualitatis, & hoc æquè sicut in quolibet fundamento cuiuslibet æqualitatis, siue magis in Diuinis.

*Conclusio
1. primi ar.*

C O M M E N T A R I V S.

4. **V**ltimo in isto. Postquam probauit Doctor quod magnitudo sit ibi ex natura rei, quæ est fundamentum æqualitatis, nunc ostendit unitatem magnitudinis. Et breuiter dicit quod ibi est vnitas realis, & ex natura rei, quia ibi vnitas numeralis; & arguit quod ibi sit ex natura rei, quia vnitas verè singularis, & actu existentis est verè realis: sed vnitas magnitudinis, siue infinitatis intensiue est huiusmodi, cum sit gradus intrinsecus essentia, & attributorum in actu existentium existentia singulari. Probat etiam auctoritate quod talis vnitas numeralis, & communis tribus suppositis sit in Deo, quia secundum Damascenum c. 8. habetur sic: *In omnibus, inquit, creatis hypostasibus, quod diuersum est re consideratur, &c.* Vult dicere, quod in creaturis diuersum numero est in re, sed commune pluri-

bus numero non est in re, sed tantum in consideratione. In diuinis verò idem numero, & est idè numero realiter, & pluribus comune realiter. Ad hoc etiam adducit rationes probando quod sit ibi vnitas numeralis magnitudinis ex natura rei, quia 10. *Met.* idem & diuersum diuidunt immediatè ens, similiter vnum, & plura; ergo illa magnitudo vel erit vna numero in tribus personis, vel erunt plures. Si primo, habetur propositum. Si secundo, quia aut essent alterius rationis, aut eiusdem rationis: non primo, quia cum essentia sit vnitas rationis, sequitur quod gradus intrinsecus scilicet infinitas sit eiusdem rationis: non secundo, quia tunc sequeretur, quod eadem essentia numero esset magna pluribus magnitudinibus eiusdem rationis, quod est impossibile.

S C H O L I V M.

Vt declaret fundamentum proximum æqualitatis secundum æternitatem, de qua supra, num. 3. ex Augustino ponit duos modos dicendi. Primus est, æternitatem esse modum intrinsecum existentia, & sic ibi esse ex natura rei positiuè. Quod probat ex D. Dionysio. Alter modus est, æternitatem connotare positiuum, scilicet essentiam, sed formaliter consistere in negatione triplici, scilicet sessionis, & dependentia, vel in relatione potentiali coexistendi omni durationi simul, & sine varietate, ac dependentia. Hos modos problematice suscipiet, & fauet modo asserenti æternitatem non esse in Deo ex natura rei in 2. d. 2. quæst. 2. ubi negat eum distingui ab Angelo. De unitate æternitatis eodem modo dicendum est, quo dictum est de unitate magnitudinis, num. 12. eo enim modo, quo æternitas est realis siue formaliter secundum primum modum, siue fundamentaliter & connotatiuè, secundum alium modum, sic eius vnitas; quæ proximè fundat æqualitatem, realis erit. Hic num. 16. videtur negare distinctionem attributorum in Deo ex natura rei, sicut secundum Augustinum dicimus (inquit) Deum esse magnum, sapientem, bonum, non tamen propter hoc oportet, quod illi ex natura rei conueniat hoc, vel illud sine omni negatione vel relatione rationis. At contrariam habet latè 1. d. 8. qu. 4. à num. 10. & d. 46. q. 3. & alibi passim, ubi ponit attributa à parte rei distincta inter se; & ab essentia, & 5. q. 1. à num. 7. fusè probat attributa hic posita esse in Deo ex natura rei sine omni respectu ad extrà. Respondetur primo; eum hic loqui in sententia aliorum negantium distinctionem attributorum à parte rei, quia respondet ad locum ex D. Dionysio qua suadetur æternitatem esse in Deo ex natura rei; nihil resoluens, sed ponens modum, quo satisfiat obiectioni, si teneatur altera pars. Secundo fortè loquitur non de illis attributis ab ipso expressis, magnum, sapientis, bonus, sed de aliis attributis sub ly &c. comprehensis, qua dicunt respectum ad extrà, vt creator, iustificator, quia in hac ipsa q. num. 10. ponit magnitudinem distinctam ex natura rei à Deo. Ne ergo admittamus contradictionem expressam in doctrina Doctoris, altera harum solutionum admittenda videtur, & prima verior mihi visa est.

13. **R**estat nunc videre de æternitate. ^h Patet quidem quod ipsa est alicuius, quod est ibi ex natura rei: quia ipsa est existentia, vt existentia: existentia autem est ibi ex natura rei, alioquin nihil esset ibi existens ex natura rei: habemus ergo aliquid ex natura rei, cuius est æternitas: sed oportet querere an ex natura rei conueniat sibi æternitas, vt æternitas: videtur quod sic: quia sicut infinitas inrensua dicit modum intrinsecum essentia, vt essentia, ita æternitas, vt æternitas, dicit modum intrinsecum existentia, vt existentia: & tunc cum ibi sit existentia ex natura rei, sicut

Æternitas an modus intrinsecus existentia Dei.

& esse pari ratione, modus intrinsecus illius, & hoc ex natura rei, sicut modus intrinsecus alterius. Pro hoc est Dionysius de Diuin. nom. cap 5. tertix partis, *Deus non quodammodo est existens, sed simpliciter, & circumscriptiue totum esse accipit in seipso & praecipit, propter quod dicitur Rex seculorum, & sequitur, ipse est esse existentibus, & ipsum esse existentium, & existens ante secula: ipse est enim auum æuorum, qui est ante secula.* Confirmi modo videtur sibi attribuere æuum æuorum, per quod intelligitur æternitas, secundum quod ipse est existens simpliciter, & incircumscriptè.

Contra istud obiicitur ¹, per illud Boëtij 5. de Consol. prosa 6. vbi vult, quòd *æternitas est interminabilis vita tota simul, & perfecta possessio*, & similis sententia habetur ab Anselmo mon. 27. & secundum istam corrigenda est sententia Richardi 2. Trin. 9. *Cavere, inquit, initio & fine, & omni mutabilis: te, dat æternum esse*: sic supplenda & intelligenda est ista sententia secundum descriptionem prædictam, in qua ponitur *vita*, quæ accipitur pro existentia actuali perfecta, quomodo Ioan. 5. *sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit, &c.* Hoc ergo ponitur tanquam connotatum, quia quasi subiectum vel fundamentum æternitatis, & illud certum est esse in Deo ex natura rei, sicut existentia perfecta; sed alia tria, scilicet *interminabilis*, quod excludit defitionem; & *tota simul* quod excludit successione; & *perfecta possessio*, quod excludit dependentiam, & participationem: illa enim non videntur dicere ultra vitam, nisi relationem positivam, vel negativam: negativam quidem negatione terminationis, negatione successione, & negatione dependentiæ: & relationem positivam potentialem, vel aptitudinalem: quia *interminabilis* videtur dicere, posse per se coexistere cuicumque durationi, vel existentia; *tota simul*, sine variatione, & successione posse coexistere cuicumque; *perfecta possessio*, à seipso existere, & non dependere in existendo. Sic ergo hæc est propriissima descriptio æternitatis, quam inuenimus, & hoc est vnum tantum ex natura rei, scilicet *vita*: tria autem, quæ complent rationem eius, non sunt ibi ex natura rei, vt videtur: quia per se important vel negationem alicuius imperfectionis extrinsecè; vel relationem aliquam aptitudinalem, vel potentialem ad aliquid extrinsecum, & nec sic, nec sic est aliquid eorum ibi ex natura rei, & per consequens nec æternitas, vt æternitas, erit ibi ex natura rei.

2. de Anima t. c. 37. Doctrina singularis, & expositio definitionis æternitatis subtilissima.

Hæc conclusio si conceditur, potest responderi ad illud, quod arguitur in contrarium: quòd, scilicet æternitas sit proprius modus existentia diuinæ, sicut infinitas essentia diuinæ, hæc est neganda: quia si per impossibile, essentia diuina rapim transferret, adhuc haberet tam essentia, quam existentia modum intrinsecum, scilicet infinitatem intensiuam, sed non haberet illa existentia æternitatem, per quam intelligimus infinitatem duratiuam, quæ ultra infinitatem intensiuam, non addit, nisi negationem deficiendi, vel relationem rationis potentialitatis, scilicet coexistendi cuicumque possibili, quæ relatio non est nisi rationis. Hoc patet hoc modo, quia si Angelus annihilaretur cras, non haberet alium modum intrinsecum in natura sua, quam si maneat in æternum, sicut manebit, & secundum aliquos sine successione, quia illam negant de æuo: non est ergo possibile ultra infinitatem intensiuam, essentia, vel existentia, quæ infinitas dicitur magnitudo, siue sit huius, siue illius, intelligere ibi aliquam quantitatem, quæ sit ibi ex natura rei: quæ, scilicet sit durationis perpetuæ, sed quicquid intelligitur superadditum, addit relationem rationis, vel negationis.

Non ita conuenit æternitas existentia, sicut infinitas essentie.

Angelus vno die tantum existens, haberet omnia intrinseca qua modo habet.

Verum est igitur, quòd existentia habet modum sibi intrinsecum, sicut essentia: sed illud non est nisi infinitas intensiuam, æternitas autem, vt æternitas, siue interminabilis duratio, vt interminabilis duratio, non est infinitas.

Explicat Dionysius ponens æternitatem esse tantum relationem rationis, vel negationem.

Ad Dionysium, concedo ¹, quòd ex natura rei Deus est existentia incircumscripta, hoc est, infinita intensiuè: ita quòd magnitudo propria existentia est infinitas, & ita esset, si per impossibile Deus statim desineret esse: sed quod addunt vterius, quòd ipse est æuum æuorum, hoc est æternus, vel æternitas: verum quidem est hoc, quia sua existentia habet repugnantiam ad desinere esse, & fundamentum illius repugnantia est ibi ex natura rei, scilicet existentia: sed formalis ratio repugnantia ad desinere esse, siue sit negatio defitionis, siue necessitas coexistendi cuicumque compossibili, hoc ultra illud quod est ex natura rei, addit negationem imperfectionis, vel respectum ad extra: nec Dionysius dicit, quòd ibi ex natura rei est æuum æuorum, sicut est existens, sicut secundum Augustinum dicimus, Deum esse magnum, esse sapientem, bonum, &c. sicut frequenter dicit: non tamen propter hoc oportet, quòd illi ex natura rei conueniat hoc, vel illud sine omni negatione, vel relatione rationis.

Quantum ergo ad istum articulum, habetur cuius sit æternitas, scilicet existentia. De ista æternitate an insit ex natura rei, teneatur altera via duarum dictarum, illa quæ videtur inquirenti probabilior. De vnitæ æternitatis tanquam quantitatis fundantis æqualitatem, & hoc sub ratione vnius, non oportet hîc aliter discutere, quàm dictum est prius de vnitæ magnitudinis.

Æternitatem esse positivam, vel non, problema.

COMMENTARIUS.

5. h **R**estat nunc videre de æternitate. Hic Doctor declarat de fundamento proximo æqualitatis secundum æternitatem. Et ponit duas vias de ipsa æternitate. Prima, quod æternitas est ibi ex natura rei, non tantum ratione connotatiua ipsius rei, cui inest, sed etiam formaliter ex natura rei, sic quod æternitas dicitur modum intrinsecum essentia diuinæ, quia sicut infinitas est gradus intrinsecus essentia diuinæ: ita æternitas videtur gradus intrinsecus essentia diuinæ, & per consequens erit formaliter ex natura rei. Et hoc probat per Dionysium de diu. no. c. 5. parte 3. *Deus, inquit, non quodammodo est existens, sed simpliciter, &c.* Et vult dicere in sententia, quod ipsum esse Dei nullo modo potest circumscribi, nec terminari, quod esse est à seipso, & in seipso, quia nullo modo habet esse in alio, quod esse præaccipit, scilicet quod ante omne esse, habet in se, & à se totum suum esse, & per hoc patet quod est rex sæculorum, & ipse est esse omnibus existentibus, & esse omnium existentium, quia omne existens dependet ab illo esse, & est ante sæcula existens, & sic videtur quod æternitas sit gradus intrinsecus essentia diuinæ, per quam æternitatem repugnat sibi omnis circumscripcio siue terminatio, siue desinitio, siue successio, & huiusmodi.

6. i Secunda via tenet quod æternitas sit ex natura rei quantum ad connotatum, siue fundamentum, quia æternitas est alicuius vitæ perfectæ, siue alicuius perfectissimæ per se, & à se, & in se existens sicut natura diuina: sed formaliter accepta, vel dicitur negationem, vel relationem positivam potentialem, vel aptitudinalem. Et hoc probat per Boëtium s. de Consol. prof. 6. vbi vult, quod æternitas est interminabilis vitæ tota simul, & perfectæ possessio. Ponitur ibi vitæ pro perfecta existentia, quæ est ibi ex natura rei, quæ ponitur, vt connotatum, siue fundamentum æternitatis. Ponitur interminabilis, vt excludit desinitioem, tota simul, prout excludit successioem, perfectæ possessio, prout excludit dependentiam, & participatioem. Negatiuè ergo æternitas formaliter sumpta dicit negationem desinitioem, negationem successioem: negationem dependentiaem, & participatioem. Positiuè verò dicit relationem potentialem,

vel aptitudinalem, quia talis vita perfecta potest per se coexistere omni durationi, & per hoc dicitur interminabilis, & potest coexistere omni existentia sine variatione, & per hoc dicitur tota simul, & perfectæ possessio, quia à se, & non participatiuè potest per se, & in se existere. Et per hanc descriptionem æternitatis videtur corrigenda descriptio Richardi secundo de Trin. cap. 9. *Carere, inquit, initio, & fine, & omni mutabilitate dat æternum esse*, nam ex hoc non videtur ponere aliquid ex natura rei, & idem per illam Boëtij supplenda, & intelligenda est illa Richardi modo exposito in litera.

Tenendo secundam viam respondet Doctor ad rationem negando istam, scilicet, quod sicut infinitas est gradus intrinsecus essentia, quod etiam æternitas existentia, quia si essentia tantum per instans existeret, esset formaliter infinita, & tamen non conueniret sibi æternitas, per quam æternitatem intelligimus infinitam durationem, quæ ultra infinitatem intensiuam non addit, nisi negationem deficiendi, vel relationem rationis potentialitatis, scilicet coexistendi cuiuslibet possibili, quæ relatio non est nisi rationis. Et addit, quod existentia habet modum sibi intrinsecum sicut essentia, sed illud non est nisi infinitas intensiuæ.

7° *Infinitas, est gradus intrinsecus.*

k Respondet ad auctoritatem Dionysij concedendo, quod Deus ex natura rei est existentia incircumscripta, hoc est, infinitas intensiuè, & hoc haberet si etiam tantum per instans duraret.

l De ista æternitate an insit ex natura rei tenetur altera via duarum prædictarum, illa, quæ videtur inquirenti probabilior. Sed iudicio meo ipse tenet secundam viam, vt patet diligentius intuenti.

De vnitæ æternitatis tanquam quantitatis fundantis æqualitatem, & hoc sub ratione vnius non oportet hîc aliter discutere, quàm dictum est prius de vnitæ magnitudinis, quia sicut magnitudo habet præcisè vnitatem numericam, secundum quam est proximum fundamentum æqualitatis, sic æternitas habet vnitatem numericam secundum quam est proximum fundamentum æqualitatis in diuinis secundum æternitatem, siue secundum quantitatem æternitatis.

SCHOLIUM.

Explicit quomodo potestas in Deo, quæ ponitur fundamentum tertium æqualitatis per August. supra, num. 3. sit in Deo ex natura rei; si enim sumatur proprie, vt dicit respectum ad possibile, non est ibi à parte rei; & sic æqualitas, secundum potestatem non est relatio realis in personis: si verò sumatur pro fundamento, id est, pro voluntate absolute sumpta, non secundum hanc, sed secundum eius magnitudinem intrinsecam, persona sunt æquales, quod spectat ad primum fundamentum assignatum ab Aug. non ad tertium potestatis, atque adeo æqualitas potestatis est relationis in personis. Obicit relationem non fundari in relatione, & licet de reali hîc id non resoluat, tamen resoluit 2. d. 1. q. 4. & 1. d. 19 q. 1. & 4. d. 6. q. 10.

Quid æternitas.

Dist. 30.
prim.
Potestas in
Deo dupli-
citer sumi-
tur.

DE Tercio = scilicet *potestate*: potestas maximè importat relationem ad possibile, & per consequens relationem rationis, quia sicut alibi probatum est, Deus ad nihil aliud à se potest referri realiter: si ergo potestas, ut potestas, ponatur fundamentum quantum ad illud fundamentum, non est ibi æqualitas ex natura rei: si autem accipiatur *potestas* pro illo secundum quod iste respectus dicitur de Deo, quod fortè est voluntas, quia illud est absolutum, quod est principium omnium possibilem: si voluntas, ut voluntas ponatur ibi ex natura rei, de quo tactum est aliquid in prima quæstione. sequitur quod illud fundamentum, quod est reale, est ibi ex natura rei, sed tamen illud non est fundamentum æqualitatis secundum potestatem, ut absolutè accipitur, sed ut accipitur sub ratione potestatis ad obiecta extrinseca. Nam secundum voluntatem absolutè, Pater & Filius non sunt æquales nisi secundum magnitudinem intrinsecam voluntatis, & illud est primum, secundum quod attenditur æqualitas: non autem tertium: secundum ergo voluntatem, ut tertium, sunt æquales, prout voluntas est æquale principium possibilem, ita quod æqualitas potestatis est semper æqualitas principij, ut principij: & per consequens eo modo, quo Augustinus intendit assignare æqualitatem secundum ista tria semper includitur in fundamento æqualitatis tertie, potestas, ut potestas, siue causalitas actiua, & cum illa non sit nisi respectus rationis, nunquam fundamentum, quod assignatur tertium æqualitatis est ibi ex natura rei.

Æqualitas
potestatis
in Deo est
rationis.

Relationem
vnam fun-
dari in alia
habet 2.

d. 1. q. 4. &
4. d. 6. q. 10.
n. 5. 6. & 1.

d. 19. q. 1.
Vna relatio
rationis
fundatur
in alia.

Genus &
species.

De hoc vi-
de 14. quæ-
stionem
vniuersa-
lium Doct.

Sed obiicitur, quod relatio non potest fundari in relatione; ergo nec æqualitas in potestate: primum probatur: quia si sic, esset processus in infinitum: tum per Augustinum 7. de Tri. 1. *Omne quod relatiue dicitur, est aliqua exceptio relatiue*: ergo oportet reducere ad aliquod absolutum, & oportet relationem fundari in aliquo absoluto. Diceretur forte quod antecedens non est verum, quia 5. Geometriæ definit Euclides proportionabilitatem sic: *Proportionabilitas est similitudo duarum proportionum*: Similitudo ista dicit relationem formaliter, & est proportionis, & proportionis, ut duorum fundamentorum similitudinem, proportio autem manifestè importat relationem.

Sed quicquid sit de hoc, ad propositum potest dici, quod relatio rationis potest benè fundari in relatione rationis: sicut ista est vera, loquendo de intentionibus secundis: Genus est species: hæc intentio, *Genus*, concipitur sub intentione vniuersaliori, quam *species*, quod est vniuersale: & concipitur sicut differens specie ab hac intentione, *Species*, & ab hac, quæ est *differentia*; & non habet sub se per se inferiora, nisi numero differentia. Nam hæc intentio Generis in colore, & illa in animali non differunt nisi numero solum. Fundatur ergo hæc intentio, quæ est *Species*, in hac intentione quæ est *Genus*, & ratio huius possibilitatis in relationibus rationis est ista: quia omne illud potest esse fundamentum relationis rationis, quod ipsa ratio potest comparare ad alia: possum autem relationem rationis intelligere, & eam ad aliam comparare: ergo illa secunda relatio fundatur in relatione prima: relatio autem æqualitatis, quæ fundatur in potestate, est tantum relatio rationis, sicut illud in fundamento, est tantum relatio rationis.

C O M M E N T A R I V S.

8.
Potestas in
diuinis.

DE tertio, scilicet *potestate*. Hic Doctor declarat quomodo potestas in diuinis sit ex natura rei, quæ potestas ponitur fundamentum æqualitatis secundum potestatem. Et breuiter duo dicit, quod si potestas accipiatur fundamentaliter, scilicet pro ipsa voluntate, quæ ponitur ratio formalis causandi omne possibile, sic est ibi ex natura rei. Et hoc modo tres personæ possunt dici æquales secundum potestatem fundamentaliter, quia secundum eandem voluntatem. Sed tamen in veritate hoc non est fundamentum æqualitatis secundum potestatem, ut ipsa voluntas absolutè accipitur. Nam ut sic Pater, & Filius non sunt æquales, nisi secundum magnitudinem intrinsecam voluntatis, & ut sic intelliguntur æquales secundum magnitudinem infinitam, sed secundum voluntatem non absolutè, sed ut comparatur sub ratione potestatis ad obiecta extrinseca, potest

Quomodo
Pater, & Fi-
lius sint
æquales.

poni fundamentum æqualitatis secundum potestatem. Et sic potestas importat relationem rationis in diuinis ad possibile. Æqualitas ergo formaliter accepta fundatur immediate in relatione rationis: siue in voluntate, non absolutè; sed ut dicit relationem rationis ad obiecta extrinseca. Et sic personæ diuinæ dicuntur æquales secundum potestatem numeralem, quæ est eadem relatio rationis in tribus immediate fundata in voluntate actu in tribus existente. Et non est in conueniens vnam relationem rationis fundari in alia, ut ipse exemplificat, quia intentio speciei, quæ denominat genus, cum dico, *genus est species*, fundatur in intentione generis, imò relatio realis potest fundari in alia reali, ut patet à Doctore hic, & in primo.

In litera huius articuli occurrunt multa dubia. Primum in hoc scilicet, quod *magnitudo sine infinitas mensura sit ibi ex natura rei, & dis-*
tingua

stinguatur ab essentia, quæ est fundamentum æqualitatis.

Secundum ibi, scilicet, quod *vnitas magnitudinis est proximum fundamentum æqualitatis.*

Tertium dubium est in hoc, scilicet, quod *æqualitas dicit modum identitatis, & similitudinis perfectè.*

Quartum est in hoc scilicet, quod *inter personas diuinas est æqualitas secundum magnitudinem, scilicet secundum infinitatem intensiuam.*

Quintum est in hoc, *an relatio æqualitatis secundum æternitatem, & secundum potestatem sit ex natura rei.*

Sextum est in hoc, quod *existentia habet infinitatem intensiuam, ut gradum intrinsecum, sicut etiam habet essentia.*

Septimum in hoc, scilicet, quod *æternitas prout dicit relationem positivam potentialem, vel aptitudinalem sit relatio rationis.*

Contra primum dictum instatur sic primò, quòd infinitas nihil formaliter positium dicitur, sed tantum negationem, quia infinitas ultra entitatem essentia diuinæ præcisè dicit negationem finitatis. Sicut etiam æternitas tenendo secundam viam præcisè dicit negationem finitatis secundum durationem; ergo similiter infinitas intensiuam dicit negationem finitatis secundum essentiam; ergo infinitas non est ibi ex natura rei distincta ab essentia præter opus intellectus.

10.

Secundò instatur, quia ens quantum immediate diuiditur per finitum, & infinitum; ergo finitas & infinitas præsupponunt ens quantum, quod diuidunt, sic etiam actus, & potentia diuidunt ens reale; ergo præsupponunt ens reale, quod diuidunt. Sic sequitur in proposito, quòd Deitas prius erit quanta quam infinita formaliter: & non potest esse quanta alia quantitate ab infinitate intensiuam, vt patet, ergo sequitur quòd infinitas intensiuam pertinet ad esse eius quiditatum, & essentiale, & per consequens secundum ipsam personam erunt idem, & non æquales, cum identitas habeat pro fundamento immediate vnitatem essentia, vt essentia est. Et quòd intelligatur ipsa essentia prius quanta, patet, quia sicut ens absolutè, siue conceptus entis accipitur à natura diuina, vt est quid, vt ostendi in primo, d. 2. ita conceptus entis quanti accipitur ab entitate diuina, vt quanta.

Tertiò instatur, quia si infinitas intensiuam est alia ab essentia diuina præter opus intellectus, ergo ex natura rei habebit aliam existentiam ab existentia essentia diuinæ, patet quia infinitas intensiuam necessariò est alicuius existentia, & si sic, sequitur quòd infinitas poterit habere, siue terminare propriam intuitionem, siue cognitionem intuitiuam, quod non tenet Doctor. Nam existens propria existentia potest propria cognitione intuitiuam cognosci.

11.

Quartò instatur, quia si infinitas intensiuam distinguitur ab essentia ex natura rei, sequitur quòd ipsa infinitate circumscripta, per possibile, vel impossibile, quòd tunc essentia, vt actu perfectè existens, aut erit perfecta intensiuè, aut imperfecta, aut nec sic, nec sic. Non secundo, & tertio modo, quia vt sic, essentia excedit omne ens finitum. Si primo modo, ergo erit quanta alia quantitate ab infinitate intensiuam, & per consequens personam erunt æquales secundum aliam quantitatem ab infinitate, quòd ipse non tenet.

Quintò instatur, quia si infinitas sit ibi ex natura rei distincta, & per consequens posterior essentia diuina, sequitur hoc inconueniens, quòd positus in aliquo instanti extremis relationis intrinsecus adueniens non erit talis relatio. Probatur, quia in eodem instanti, quòd essentia communicatur Filio; tunc Filius est, & similiter Pater, qui sunt extrema æqualitatis, & tamen in illo instanti æqualitas non erit; patet, quia in illo instanti adhuc non intelligitur Filius habere infinitatem intensiuam. Probatur per dictum Doctoris q. 5. qui vult quòd eodem ordine communicentur Filio perfectiones, quo habent inter se esse, ita quòd prius intelligitur communicari essentia Filio, quam bonitas, quia essentia est prior; ergo si infinitas est posterior essentia, quòd oportet dicere, si ex natura rei distinguitur ab essentia, sequitur quòd posterius intelligitur communicari, &c.

Respondeo ad omnes istas obiectiones. Ad primam dico, quòd infinitas intensiuam est entitas positua, & non est simile de æternitate, quia si æternitas, cum dicat durationem non esset, adhuc entitas perfecta esset, sed non est sic de infinitate intensiuam. Et de hoc an dicat negationem tantum, vide quæ exposui in primo contra Ioannem Anglicum.

12.
Responso ad
dubia.
Ad primam.

Ad secundum dico breuiter, quòd conceptus quanti est quantus, & contrahitur per finitum, & infinitum, ita quòd ille conceptus nec est formaliter infinitus, nec formaliter finitus, sed est simpliciter indifferens, sicut etiam conceptus animalis, nec est rationalis, nec est irrationalis, sed indifferens. Et cum infertur, ergo essentia diuinæ prius conuenit conceptus quantus quam infinitas, & per consequens dicit aliquam perfectionem intensiuam præter infinitatem. Dico, quòd sicut ab essentia vt essentia, abstrahitur conceptus entis dictus in quid de ea, ita ab essentia, vt dicente quantitatem virtutis, & à quocunque ente dicente quantitatem virtutis abstrahitur conceptus entis quanti, & sic talis conceptus prædicatur de omni ente quanto. Et quia in re reperitur ens quantum secundum quantitatem perfectionis infinitæ, & ens quantum secundum quantitatem perfectionis finitæ, ideò dicitur conceptus quanti absolutè contrahi per finitum & infinitum, ita quòd in re prius est ens infinitum quam sit conceptus entis quanti: imò conceptus entis quanti est simpliciter posterior ente infinito, licet sit prior secundum communiterem, quia vt sic non conuertitur subsistendi consequentia.

Ad secundum.

Ad tertium dico absolutè quòd non habeo pro inconuenienti quòd infinitas intensiuam, si dicit realitatem aliam ab essentia diuina (aliam tantum ex natura rei, non aliam realiter, vt patet, nec aliam formaliter, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. q. 2. respondendo ad argumenta principalia, quia vult quòd gradus intrinsecus nullo modo dicat positiuè aliam formalitatem ab eo, cuius est gradus intrinsecus) quòd etiam dicat propriam existentiam aliam non realiter, nec formaliter ab existentia essentia diuinæ, sed aliam tantum ex natura rei. Et cum infertur, quòd tunc posset cognosci intuitiuè, vt distincta ab essentia, &c. Dico breuiter quòd ad hoc, quòd sit obiectum proprium intellectus intuitiuè cognoscentis, requiritur quòd sit formaliter distin-

Ad tertium.

Aduerte.

Et à primo obiecto perfecto. De hoc vide in primo *ubi supra*. Aduerte tamen quòd existentia infinitatis intensiue præter opus intellectus nullo modo distinguitur ab ipsa infinitate, imò ipsa infinitas intensiua est formaliter sua existentia, sicut essentia diuina est formaliter sua existentia, vt patet à Doctore in primo, *dist. 2. parte 1. q. 2. & q. 1. quæd.* vbi vult quòd existentia sit de intrinseca ratione Deitatis. Et de hoc satis dictum est in primo. Possêt etiam dici, quòd infinitas intensiua formaliter accepta, non dicat aliam existentiam ab existentia essentia diuinæ, sed simpliciter ponitur gradus intrinsecus essentia existentis. Sed credo primam repositionem esse meliorem, quia non videtur esse aliquid in re omnino præter opus intellectus, & singulare quod si est distinctum ab alio, eo modo quo distinguitur, quin etiam habeat existentiam propriam præter opus intellectus distinctam.

14.
Ad quartum.

Ad quartum dico, quòd loquimur de perfectione, quæ propriè non est secundum gradum specificum, quæ nullo modo distinguitur ab illo gradu specifico, sicut rationalitas, vt rationalitas, dicit gradum specificum hominis. Nam secundum hanc perfectionem, quæ præcisè dicit gradum specificum, non accipitur magnitudo, quæ est fundamentum æqualitatis. Sed à magnitudine consequente vt gradu intrinseco quiditatem singularem actu existentem, sicut est infinitas intensiua. Dico secundò, saluo meliori iudicio, quòd nulla entitas specifica etiam singularis, vt præcisè consideratur secundum gradum specificum, nullam perfectionem formaliter dicit, sed tantum virtualiter, sic intelligendo, quòd ad talem entitatem specificam nata est consequi talis perfectio, vt gradus intrinsecus, & quantum ad hoc vna entitas specifica excedit aliam, non secundum perfectionem, quam formaliter habet præcisè in illo instanti, quo consideratur talis entitas: sed secundum perfectionem virtualiter tantum, quia nata est suo modo continere talem, vel talem perfectionem, vt gradum sibi intrinsecum.

Ad quintum dico, quòd Pater, & Filius in illo præcisè instanti, quo intelliguntur habere præcisè essentiam, non sunt æquales, nec sunt extrema propriè æqualitatis, quia præcisè intelliguntur esse extrema æqualitatis in illo instanti, in quo intelliguntur includere fundamentum proximum æqualitatis, quod tunc est, quando intelliguntur habere essentia vt formaliter infinita, quia ipsa posita statim inter illa oritur æqualitas.

15.
Contra eundem dictum.

Secundò principaliter instatur contra secundum dictum, & primo sic: quæro, quæ vnitas requiritur? Non est danda, nisi vnitas numeralis, vt patet à Doctore, & tunc sequitur quòd ipsa vnitas habeat propriam singularitatem aliam ex natura rei à singularitate essentia, quod non videtur, quia gradus intrinsecus nõ habet alia singularitatem à singularitate illius, cuius est modus.

Secundò instatur, quia fundamentum proximum differt à fundamento remoto, & hoc ex natura rei, si ponatur fundamentum proximum ex natura rei, sed vnitas numeralis nullo modo ex natura rei differt à magnitudine, siue ab infinitate, aliter infinitas intensiua non esset sua singularitas. Et vltra sicut singularitas essentia nullo modo ex natura rei differt ab essentia, cum ipsa formaliter sit sua singularitas, sic similiter

Responso.

Respondeo ad primum, concedendo quòd infinitas habet propriam realitatem, & per consequens habet propriam vnitatem singularitatis tantum ex natura rei distinctam à singularitate essentia. Et cum dicitur, quòd gradus intrinsecus non habet propriam singularitatem. Dico, quòd si concedatur ipsam esse in re, & distinctam à re, cuius est modus, quòd eo modo, quo in re distinguitur, eo modo habet singularitatem distinctam à singularitate illius, cuius est modus intrinsecus; sicut etiam attributa, quæ in diuinis ponuntur formaliter infinita, distinguuntur formaliter ab essentia, ita habent propriam singularitatem formaliter distinctam à singularitate essentia; tenendo quòd tam singularitas attributi, quam singularitas essentia sunt idem formaliter, scilicet essentia, & attributo, ita quòd sicut essentia non determinatur, nec contrahitur ad esse singulare, cum sit formaliter singularis, sic attributum non contrahitur.

Ad secundum dico primo, tenendo quòd infinitas singularitatis nullo modo ex natura rei differat ab infinitate, quæ vnitas singularitatis dicitur fundamentum proximum, prout distinguitur à fundamento absolute sumpto: licet enim infinitas, & vnitas numeralis à fundamentis in nullo modo ex parte rei differant, tamen infinitas, vt absolute sumpta, non est proximum fundamentum, sed vt est vna vnitate numerali in tribus personis: Dico secundò, quòd ponitur vnitas numeralis fundamentum proximum, prout distinguitur à pluralitate numerali. Si enim essent tres infinitates distinctæ numero in tribus personis, esset quidem æqualitas secundum magnitudinem infinitam inter eas, sed non esset perfecta æqualitas, quia nec perfecta vnitas fundamenti, nam æqualitas fundatur super vno, ergo quanto fundamentum erit magis vnum, erit perfectior æqualitas. Sicut etiam vnitas specifica in creaturis ponitur fundamentum proximum, prout distinguitur à pluralitate specifica, super qua non fundatur æqualitas, nec similitudo. Sic in diuinis vbi est perfectissima æqualitas, debet poni vnitas numeralis magnitudinis infinitæ ex natura rei, prout distinguitur à pluralitate numerali.

Dico tertio, quòd forè apparet nullum inconueniens, vnitatem singularitatis aliquo modo præter opus intellectus distingui ab infinitate, & esse eandem formaliter, & per consequens nullo modo contrahere, nec determinare posse. Stat enim cum vnitate formali distinctio aliquorum ex natura rei, & sic patet.

Contra tertium dictum instatur probando, quòd æqualitas non dicat modum similitudinis, & identitatis. Et arguitur sic primò, supponendo secundum Doctorem quòd æqualitas, & identitas, & similitudo sint ibi ex natura rei, & ab inuicem præter opus intellectus distinctæ. Tunc sic identitas perfecta, & æqualitas perfecta in Filio habent præcisè idem fundamentum proximum, & eundem terminum sub eadem ratione consideratum; ergo identitas diuina, & qualitas nullo modo differant, & præter opus intellectus. Hoc patet, quia impossibile est, duas relationes, & præcipuè alterius, & alterius rationis habere præcisè idem fundamentum, & eundem terminum, vt sæpè patet à Doctore. Sed vnitas infinitatis essentia diuinæ ponitur proximum

17.
Contra tertium dictum.

Nota.

mum fundamentum identitatis perfectè, vt patet per literam Doctõris. Et illud idem ponitur fundamentum æqualitatis perfectè. Et similiter identitas Filij ad Patrem præcisè terminatur ad suppositum Patris sub ratione formali suppositi, & illud idem suppositum, & sub eadem ratione formali ponitur terminus æqualitatis, ergo æqualitas, & identitas in Filio nullo modo, præter opus intellectus distinguuntur, quod est contra suppositum. Hoc idem dico de æqualitate, & similitudine perfectâ, quia similitudo perfecta habet pro fundamento proximo vnitatem magnitudinis bonitatis, & illam tandem habet æqualitatem cum dico, quod personæ sunt æquales secundum magnitudinem bonitatis.

18.

Secundò instatur, quia si magnitudo infinita ponatur proximum fundamentum identitatis, & similitudinis perfectè; ergo identitas non est identitas, nec similitudo est similitudo, Patet, quia identitas fundatur super vnitatem substantiæ, siue essentiæ, & similitudo super vnitatem attributi, siue qualitatis, vel saltem habentis modum qualitatis, sicut attributa diuina, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. quæst. pen.

Tertiò instatur, quia si magnitudo infinita ponatur proximum fundamentum identitatis similitudinis perfectæ, ergo circumscriptis quibuscunque aliis per possibile, vel impossibile, remanente sola ratione magnitudinis infinitæ, adhuc in diuinis posset esse identitas, & similitudo, quod est impossibile, quia diuinæ personæ dicuntur idem secundum essentiam, & similes secundum attributa, & æquales secundum magnitudinem.

Quartò instatur, quia si magnitudo infinita ponitur fundamentum identitatis, & similitudinis perfectæ, sequitur quod identitas in diuinis non sit prior æqualitate; patet, quia in eodem instanti, quo ponitur magnitudo infinita in Filio, in illo instanti Filius est idem Patri, & æqualis. Hoc autem est inconueniens, quia ponitur prius identitas, quam æqualitas: quia etiam vnitatem essentiæ ponitur prius, secundum quam dicuntur personæ idem.

19.
Responsio ad omnia.

Respondeo ad omnia ista, præmittendo vnum, scilicet, quod aliud est loqui de ratione formali fundamenti, & aliud de conditione requisita, siue de modo fundamenti. Et similiter aliud est loqui de ratione formali recipiendi, & aliud de conditione requisita ad recipiendum. Exemplum de ratione formali fundamenti alicuius recipiendi, & de conditione requisita. Quantitas molis est ratio formalis sub ratione quantitatis, vt sit fundamentum albedinis: sed singularitas eius est conditio per se requisita. Hoc idem dico de ratione formali recipiendi, & de conditione requisita. Edem modo dico de diuinis. Ratio enim formalis fundamenti proximi identitatis est præcisè vnitatem essentiæ diuinæ, & loquendo de perfecta identitate, dico, quod vnitatem essentiæ diuinæ, vt formaliter infinitæ, est ratio formalis fundandi perfectam identitatem, non quod infinitas absolutè sit ratio fundandi, sed est conditio requisita ad perfectam identitatem.

Dico ergo breuiter ad omnes rationes simul, quod fundamenta proxima differunt præter opus intellectus, nam fundamentum proximum identitatis perfectæ est vnitatem essentiæ formaliter infinitæ; & fundamentum proxi-

mum perfectè similitudinis est vnitatem attributi, puta bonitatis formaliter infinitæ: Sed proximum fundamentum æqualitatis est præcisè vnitatem magnitudinis intensiue, siue vnitatem numeralis infinitatis intensiue, & sic patet quomodo ista fundamenta proxima differunt præter opus intellectus, etiam loquendo de fundamentis identitatis, & similitudinis perfectæ, quæ fundamenta licet includant infinitatem, vt conditionem requisitam, non tamen includunt ipsam, vt formalem rationem proximi fundamenti; sed fundamentum proximum æqualitatis includit in diuinis entitatem infinitatis intensiue, vt rationem formalem proximi fundamenti.

Quid sit proximum fundamentum æqualitatis.

20.

Ex his patet ad omnes illas instantias, quæ præcisè procedunt ac si magnitudo infinita esset præcisè ratio fundandi identitatem, & similitudinem perfectam, quæ tamen magnitudo non sic ponitur, sed conditio necessariò requisita. Sicut etiam dixi in quæst. quinta quodlibet, quod licet Deitas sit præcisè ratio formalis obiecti beatifici, tamen infinitas ponitur non vt ratio formalis, nec vt aliquid pertinens ad rationem formalem obiecti beatifici, sed ponitur vt conditio requisita, sic in proposito.

Ad quartam instantiam, (quia aliæ tres procedunt præcisè de eodem fundamento sub eadem ratione, & sic ad illas patet responsio ex supradictis) dico, quod identitas absolutè est prior in Filio, quia & fundamentum est prius scilicet vnitatem essentiæ, identitas tamen vt perfecta non videtur prior æqualitate, quia identitas perfecta includit vnitatem magnitudinis infinitæ, vt conditionem requisitam ad perfectam identitatem, quæ vnitatem magnitudinis infinitæ ponitur etiam ratio formalis proximi fundamenti æqualitatis. Et idè hoc modo intelligendo, non apparet inconueniens identitatem perfectam, & æqualitatem esse simul in eadem persona.

Contra quartum dictum probo quod personæ non sint æquales secundum magnitudinem infinitam, vt secundum fundamentum primò instatur sic: Si magnitudo infinita ponitur fundamentum æqualitatis, sequitur quod Filio non genito erit in diuinis æqualitas; consequens est contra Augustinum qui vult quod prima æqualitas sit in Filio, vt patebit in articulo sequenti. Consequentia probatur; quia posito fundamento, & termino alicuius relationis intrinsecus aduenientis, necessariò ponitur talis relatio: hoc patet à Doctore in pluribus locis. Sed in eodem instanti originis, quod Pater est, & Filius non est, est magnitudo formaliter infinita: ergo est fundamentum æqualitatis, & similiter pater ponitur terminus æqualitatis, vt patet: ergo Filio non existente erit æqualitas in diuinis.

Instantia

Secundò instatur, quia si magnitudo infinita ponitur fundamentum æqualitatis; ergo prima æqualitas erit in Patre, quod est contra Augustinum vt supra dixi. Probatio consequentiæ, quia prius fundamentum illud erit in Patre, quam in Filio, quia omnis perfectio prius est in Patre, quam in Filio; ergo æqualitas fundata in illa magnitudine prius denominat Patrem, quam Filium, ergo.

Tertiò instatur sic: Si Filius includit æqualitatem ad Patrem, quæro ad quod terminatur talis

21.

alis æqualitas, non ad absolutum in Patre, quia tunc realiter distingueretur ab illo; non ad Patrem, in quantum Pater, quia ut sic, præcisè ponitur terminus filiationis, non ad Patrem ut æqualis Filio, quia terminus relationis est prior, & maxime in proposito, ut patet à Doctore in secundo articulo sequenti: modò Pater, ut æqualis, nullo modo est prior, ut patet. Si ergo terminus non est assignabilis, ergo Filius non includit æqualitatem ad Patrem.

Solutio.

Respondeo ad primum, glossando illam, *posito fundamento*, &c. Hoc non debet absolute intelligi, sed requiritur quòd addatur sic, posito fundamento in aliquo quod natum est referri secundum illud fundamentum, &c. Patet, quia magnitudo infinita absolute sumpta non refertur: requiritur ergo, quòd ipsa ponatur in aliquo, quòd secundum ipsam natum est referri ad aliud; & sic concedo quòd ipsa posita in Patre, & Filio posito, ut termino: quòd Pater secundum illam fundamentaliter refertur ad Filium, & formaliter æqualitate refertur.

Ad secundum, nego quòd prima æqualitas sit in Patre. Cum probatur quòd fundamentum æqualitatis prius est in Patre. Dico, quòd aliud est loqui de fundamento æqualitatis, quòd actu non fundat æqualitatem, sed est in proxima dispositione ad fundandum; & aliud est loqui de fundamento, ut actu fundat. Hoc posito dico, quòd Pater in illo priori originis, quo Pater est, & Filius non est, bene includit magnitudinem infinitam intensivè, quæ magnitudo actu non fundat æqualitatem, ut patet, quia ut in illo priori originis non ponitur terminus æqualitatis, nec per consequens æqualitas, & sic in illo priori Pater non potest denominari æqualis. Sed in illo instanti, quo ipsa magnitudo infinita ponitur in Filio, ponitur æqualitas in Filio ad Patrem, quia in illo instanti, ponitur terminus, imò magis præexistit, scilicet ipse Pater.

22.

Ad tertium dico, quòd terminatur ad suppositum patris absolute, & cum dicitur, Pater in quantum Pater est terminus filiationis; ergo non potest esse terminus æqualitatis. Dico, quòd hoc est falsum, quia idem sub eadem ratione formali potest esse terminus plurium relationum etiam diversarum: nam Deus sub ratione Deitatis est terminus relationum creaturarum, & omnium causarum, tam causa efficiente, quam finali, ut patet à Doctore, bene verum est quòd aliud est loqui de termino relationis: & aliud de correlatio; & tunc dico, quòd Pater in quantum Pater, non est correlativum Filij, ut æqualis Patri. Sed Pater æqualis est correlativum Filij æqualis, & Pater ut Pater est correlativum Filij.

Instantia.

Contra quintum dictum, scilicet de infinitate quæ ponitur gradus intrinsecus existentie sicut essentie, instatur sic: Primò, si essentia, ut distinguitur ab existentia includit infinitatem intensivam, ut gradum intrinsecum; ergo infinitas intensiva inerat alicui non existenti, quòd est impossibile, quia si æternitas est conditio existentis, ut patet *hic, & in primo, dist. 3. q. 4.* à fortiori infinitas intensiva erit alicuius necessarii existentis.

Secundò instatur, quia si infinitas est gradus intrinsecus essentie, ut essentie, ergo gradus intrinsecus erit prior ratione formali essentie, ut essentie est, quòd est impossibile: modò

existentia est de intrinseca ratione essentie divina, ut patet à Doctore *in primo, dist. 2. & in quodlibet. quest. 1.*

Tertiò instatur, quia tunc sequeretur quòd essentia, ut formaliter essentia includeret bis infinitatem intentionem, ut gradum simpliciter intrinsecum essentie: patet, quia essentia, ut essentia, includit infinitatem, & essentia, ut existens, quæ existentia est de eius formali ratione, includit similiter infinitatem; ergo bis includit eandem infinitatem, vel saltem aliam, & aliam, si non bis includit.

Respondeo, & primò expono mentem Doctoris. Nam non intelligit, quòd essentia, ut distincta ab existentia includit infinitatem, sed quòd infinitas ponitur gradus intrinsecus existentie divinae, sicut etiam essentie non præscribendo essentiam ab existentia, & sic patet responsio ad rationes.

Dico etiam, quòd si essentia ponatur distincta ab existentia, sic, quòd existentia non ponatur de formali ratione eius, sed gradus intrinsecus. Tunc respondeo ad instantias. Ad primum dico, quòd infinitas esset gradus intrinsecus essentie, ut essentia: & concedo quòd circumscripta, per impossibile, existentia, adhuc esset infinita intensivè, quia ut sic, haberet veram entitatem realem actualem priorem sua existentia. Sicut exposui *in secundo, dist. 3. q. 1. n. 1.* ubi exposui, quomodo essentia distinguitur ab existentia. Vide ibi singularia dicta. Et sic non esset inconueniens, quòd essentia haberet existentiam, & infinitatem, ut gradus intrinsecos, & quòd existentia haberet etiam infinitatem intensivam, ut gradum intrinsecum. Sicut etiam essentia nunc habet bonitatem eandem sibi realiter, quæ bonitas est formaliter infinita, quia infinitas intensiva est gradus eius intrinsecus. Si modò quæretur an infinitas existentie esset gradus intrinsecus essentie sicut ipsa existentia? Dico, quòd si inter gradus intrinsecos datur ordo secundum mediatum, & immediatum, quòd non est inconueniens eam ponere gradum intrinsecum mediatè. Si verò non esset talis ordo non poneretur gradus intrinsecus eius.

Ad secundum patet, quia tunc negaretur existentiam esse de formali ratione essentie.

Ad tertium patet.

Contra sextum dictum non oportet aliter instare, quia certum est quòd omnis relatio immediate fundata in ente rationis est relatio rationis, quia relatio realis semper requirit fundamentum & terminum, ut realia entia, ut in pluribus locis patet à Doctore. Et sic æqualitas secundum potestatem esset relatio rationis, quia potestas illa formaliter sumpta dicit tantum relationem rationis. Sed si quæretur de ipsa æqualitate, ut fundata in potestate fundamentali, scilicet voluntate, an esset realis, quia & fundamentum reale. Dico absolute, quòd in se formaliter, & denominatione intrinseca non esset realis, quia ad relationem realem requiritur fundamentum proximum ex natura rei, & non solum hoc, sed etiam quòd oriatur ex natura rei. Posset tamen dici realis denominatione extrinseca, pro quanto comparatur ad fundamentum reale. De æqualitate verò secundum æternitatem formaliter, sumptam, prout scilicet dicit negationem desitionis, successionis, participationis, &c. patet quòd est tantum relatio

23.

Solutio.

Nota.

24.

Quid requiratur ad relationem realem.

relatio rationis , quia omnis relatio tantum est rationis , vel quæ fundatur super nihil , vel quæ terminatur ad nihil , ut patet à Doctore in secundo, dist. 2. & dist. ult.

Contra septimum dictum aliter in isto , quia relatio realis requirit extrema realia , & in actu. Modò talis aptitudo ad coexistendum , &c. ut præcisa aptitudo non est relatio realis , &c.

S C H O L I V M.

Ponit tria dicta : primum , aequalitatis extrema in Deo sunt realiter distincta. Secundum , illa exigit hanc distinctionem. Tertium præexigit eandem distinctionem , probat singula subtiliter , & cl. urè. Quod ait identitatem non requirere distinctionem extremorum : loquitur de identitate ut sic , quia in Diuinis est realis , petens talem distinctionem , ut ipse docet 1. dist. 31. quæst. 1. non petit tamen illam in creatis , quia quodlibet est sibi idem , sed ratione : æqualitas verò ut sic petit distinctionem extremorum , quia nihil est sibi æquale , sicut nec simile , sicut hic Doctor 1. dist. 19. q. 1. & dist. 31. quæst. 1. ubi probat aequalitatem in Deo esse realem relationem.

19.

DE secundo articulo principali tria dico. Primò, quod æqualitatis in Diuinis extrema sunt realiter distincta. Secundò, quod ipsa etiam requirit distinctionem realem extremorum illorum. Tertio, quod ipsa non qualitercunque requirit, puta concomitantes, sed præexigit illam distinctionem. Primum patet : quia personæ dicuntur æquales ista æqualitate, vna alteri : non autem dicitur essentia æqualis sibi, vel personæ, vel è conuerso : persona autem à persona distinguitur realiter.

Artic. 2.

Secundum probatur per auctoritatem Hilarij qui dicit tertio de Trin. *Similitudo sibi ipsi non est ; si autem similitudo non requireret distinctionem extremorum, posset aliquid idem esse sibi simile, sicut est de identitate, idem enim est sibi ipsi idem, pro eo quòd identitas non requirit extremorum distinctionem.* Hoc autem probatur auctoritate Augustini. 6. de Trin. cap. 9. vbi vult, quòd in Filio est prima æqualitas. Si autem æqualitas non requireret distinctionem extremorum, posset Pater esse æqualis sibi, & per consequens, cum pater sit prior origine Filio, prima æqualitas esset in Patre : nunc autem pro tanto dictum Augustini est verum ; quia non est ibi æqualitas, nisi inter personas distinctas : & idè non est ibi, nisi genito Filio : In ipso ergo est prima æqualitas, & terminatiuè, qua scilicet Pater est æqualis sibi : & prima æqua iras quasi denominatiuè vel relatiuè, quæ scilicet non est ad terminum aliquo modo subsequenter.

Æqualitas petit extrema distincta, idèntitas non loquitur de identitate ut sic. In filio est prima æqualitas : exponitur

20.

Tertium probatur, ° scilicet quod distinctio præexigitur rationi æqualitatis. Hoc probatur ratione fundata in auctoritate accepta Ioan. 5. Patrem suum dicebat Deum æqualem se faciendo Deo, & innuitur talis demonstratio. Christus dicebat, & verissimè, Patrem suum Deum esse; ergo se faciebat, hoc est, se asserbat æqualem Deo : communicatio autem perfecta naturæ non potest esse sine communicatione eius in propria sua magnitudine : & per consequens nec sine æqualitate inter communicantem, & illum, cui communicatur; & quòd ipsa communicatio, siue generatio, quæ imponitur in hoc, quòd patrem suum dicebat Deum, præexigitur ipsi æqualitati. Probatur per hoc: quia qualis ordo realis esset inter aliqua, si illa essent distincta realiter, talis ordo est inter ea, vbi sunt eadem solum distincta ratione. Hæc ratio est superius sæpè declarata. Nunc autem, si essentia magnitudine differret realiter ab ipsa essentia : essentia prior esset realiter magnitudine, & per consequens communicatio essentia communicatione suæ magnitudinis : ergo qualiscunque distinctio sit inter illa in proposito, tali modo communicatio essentia erit prior communicatione magnitudinis, & per consequens æqualitate : quia non est in altero extremo, nisi secundum magnitudinem communicatam.

Æqualitatis præexigit distincta extrema.

Vidè in quodl. super q. 1. in artic. 2.

21.

Secundò arguitur ad idem ^p quia pluralitas eiusdem rationis necessariò finita, necessariò præexigit pluralitatem alterius rationis, secundum quam ipsa determinetur. Ista fuit declarata in solutione secundæ quæstionis; modò autem æqualitatis in personis diuinis, pluralitas est eiusdem rationis & necessariò finita ; ergo ipsa præexigit pluralitatem alterius rationis, per quam ipsa determinatur ad certam pluralitatè. Ista pluralitas alterius rationis prææacta non potest poni nisi in proprietate personali. Minor quantum ad primam partem, scilicet, quòd æqualitatis in personis diuinis est aliqua pluralitas, probatur ; quia relatiuè opposita necessariò sunt distincta, & per

Pluralitatis finita eiusdem rationis petit pluralitatem alterius rationis.

consequens plura : & cum relationes in eis sint rationes oppositionis, illæ æquæ, vel multò magis erunt oppositæ, & distinctæ, & si idem nõn potest esse simile sibi, vt suprà dictum est, secundùm Hilariũ multo magis æqualitas in vno æquali, est distincta ab æqualitate in alio æquali.

Alia pars minoris, scilicet quod, illa est eiusdem rationis, satis est euidens, quia sic est in qualibet æqualitate.

Tertia pars minoris, scilicet quòd est necessariò finita, patet : quia alioquin possent esse infinitæ æqualitates in Diuinis, & per consequens necessariò essent.

Et si instetur, quòd maior propositio est vera de pluralitate reali, & non alia : si autem minor sic accipiat pluralitatem æqualitatum esse realem in Diuinis, tunc petitur principium.

q. Contrà, hæc maior est vera de quacunque pluralitate, siue rei siue rationis. Minor etiam probata est, qualitercunque sit, scilicet quòd necessario est pluralitas : quia non solum in relationibus realibus non potest esse eadem relatio realis in vtroque extremo, sed alia, & alia : imò hoc verum est in relationibus secundùm rationem : quamuis enim relationes rationis sint diminutæ entitatis respectu relationum realium, tamen in sua entitate habent oppositionem, & distinctionem correspondentem suæ entitati, vt patet in exemplo satis conuenienti, relatio enim causæ, vt dicitur in Deo, est tantùm rationis : & tamen ipsa causa, suo modo oppositionem, & impossibilitatem tantam habet ad causatum, sicut paternitas ad Filium : non enim peritur conclusio in minore, accipiendo in minore quòd ista sit pluralitas realis, sed tantùm accipitur generaliter, quòd sit distinctio æqualitatis in relatiuo, & suo correlatiuo : quòd verum est, siue relatio sit realis, siue rationis : & est pluralitas necessariò finita, & eiusdem rationis ; sequitur ergo conclusio : quòd necessariò præexigat aliquam distinctionem alterius rationis, per quam determinetur : & non inuenitur talis alterius rationis, nec realis, nec rationis, nisi pluralitas proprietatum personalium.

Iuxta istud, patet corollarium, scilicet quòd demonstratione *propter quid*, relationes cõmunes concluduntur de personis Diuinis per relationes originis, sicut dictum est in secundo articulo primæ quæstionis, quòd per proprietates essentiales concluduntur de personis habentibus illas proprietates personales propter *quid* : vt potè per memoriam perfectam, propter *quid* concluditur de persona habente talem memoriam à se, quòd sibi conuenit, dicere verbum perfectum : & voluntatem perfectam concluditur, quòd habenti eam à se conuenit spirare, quemadmodum concluderetur, si memoria differret à *dicere*, & voluntas à *spirare* : ita in proposito, comparandò relationes personales ad communes, est similis processus : quia si differrent realiter, habere istã naturam eandem per generationem, & esse idem ; vel per generationem, habere magnitudinem eandem, & esse æqualia : sicut per hoc quòd est *A*, producere *B* perfectè in perfecta magnitudine, demonstraretur æqualitas *A*, & *B*, ita vbi est differentia qualiscunque rationis semper maneret idem ordo conceptuum, quantum ad noscibilitatem, & per consequens idem ordo scibilitatis.

COMMENTARIUS.

25.

DE secundo articulo principali. Hic Doctor tria ostendit, primò, quòd æqualitatis in diuinis extrema sunt realiter distincta, &c.

n. In ipso ergo est prima æqualitas, & terminatiuè, Et patet quomodo prima æqualitas sit terminatiuè in Filio, quia æqualitas quæ formaliter est in Patre, & quia Pater est æqualis Filio primò terminatur ad Filiũ. Et similiter patet quomodo prima æqualitas subiectiuè, & denominatiuè sit in Filio, & quia Filius formaliter est æqualis Patri, siue qua Filius dicitur relatiuè referri, vt æqualis ad Patrem æqualem, & illa æqualitas in filio non est ad terminum subsequentem, imò magis est ad terminum præcedentem, quia ad Patrem.

o. Tertium probat, scilicet, quòd distinctio extremorum præexigatur, id est, quòd extrema sunt ibi in aliquo priori, in quo non intelligitur

æqualitas. Et prima ratio fundata super auctoritate (Icannis quinto patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciendo Deo) stat in hoc, quia Filius prius est Deus, quam dicatur æqualis Patri, quia non secundùm Deitatem absolute dicitur æqualis, sed secundùm magnitudinem, quæ est aliquo modo posterior Deitate, & per consequens æqualitas præsupponit Patrem, & Filium, qui sunt extrema æqualitatis. Sed in eodem instanti, quo Deitas communicatur Filio per generationem Filius est, & in illo instanti non intelligitur communicata magnitudo; ergo magnitudo præsupponit Patrem, & Filium, vt extrema realiter distincta : sed æqualitas immediate fundatur in magnitudine; ergo à fortiori præexigit Patrem, & Filium. Et probat quòd magnitudo præexigat, quia si esset realiter distincta à Deitate, realiter prius com

Nota hac omnia diligenter.

22.

Æqualitates personarum sunt eiusdẽ rationis quia habent idẽ fundamentum eisdẽque terminos.

Demõstratur relationes cõmunes, per relationes originis.

communicaretur per generationem Filio, quàm magnitudo; ergo & modò vbi saltem ratione distinguuntur; & patet per illam propositionem sæpe allegatam, scilicet, *qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur, talis est vbi sola ratione distinguuntur.*

26. p. *Secundò arguitur ad idem.* Hæc est secunda ratio Doctõris quæ probat quod æqualitas necessariò præexigat extrema in diuinis. Et in ista ratione supponit vnum dictum, scilicet, quòd æqualitas in Patre, & æqualitas in Filio sunt priores æqualitates, & realiter distinctæ, quia alia æqualitate Pater est æqualis Filio, & Filius similiter alia æqualitate est æqualis Patri, vt exposui in primo, *dist. 19. quæst. 1.* Patet etiam hîc, quia relatiuè opposita necessariò sunt plura: modò Pater, & Filius sunt duo æquales, & sic relatiuè opponuntur, & per consequens sunt realiter distinctæ; ergo, & æqualitates, secundum quas dicuntur formaliter relatiuè opposita. Supponit etiam quòd istæ æqualitates sunt eiusdem rationis; & patet, quia habent idem fundamentum sub eadem ratione formali. Extrema etiam, scilicet Pater, & Filius sunt eiusdem rationis, vt patet à Doctõre in primo, *dist. 7. & 13.* vbi vult quòd Filius sit vniuocè genitus. Supponit etiam quòd istæ æqualitates necessariò sunt finitæ, quia si possent esse infinitæ, necessariò actu essent infinitæ: quia quicquid in diuinis ad intrâ potest esse, necessariò actu est, vt sæpe dicit Doctõr in primo, & in Quod. Istis præmissis, formo sic rationem: Pluralitas eiusdem rationis necessariò finita, necessariò præexigit pluralitatem alterius rationis, secundum quam ipsa detinetur ad tantam pluralitatem præcisè. Hoc clarè patuit suprâ, *q. 2.* Sed æqualitates inter Patrem, & Filium sunt eiusdem rationis, & finitæ secundum numerum, cum non possint esse infinitæ: ergo præexigunt aliqua sic determinantia: illa non possunt esse nisi proprietates hypostaticæ Patris, & Filij, quæ inter se sunt alterius rationis: imò sunt primò diuersæ, vt probat Doctõr in primo, *dist. 13. & 25. 26.*

Æqualitates
an sint finitæ.

27. Si instetur contra maiorem Syllogismi, quòd intelligitur de pluralitate reali, scilicet, quòd pluralitas realis eiusdem rationis necessariò finita præexigit, &c. Et tunc minor petitur; quia non probatur, quòd pluralitas æqualitatis sit realis.

q. Doctõr hoc improbat dicens, quòd maior est vera de omni pluralitate, siue reali, siue rationis, & per consequens minor non petitur, quia absolutè accipitur. Sed æqualitas inter Patrem, & Filium sunt plures eiusdem rationis, & necessariò finitæ: nec in ista minore dicitur, quòd talis pluralitas sit realis, vel rationis. Sed absolutè accipitur sicut & maior. Et quod illa maior habeat etiam veritatem de pluralitate rationis, patet. Sic à Doctõre cum dicit: *Quamuis enim relationes rationis sint diminuta entitatis respectu relationum realium,* &c. Patet, quia sicut Patri repugnat quòd respectu eiusdem Filij, quòd sit filius, & per consequens quòd habeat illam relationem, secundum quam filius dicitur filius: Sic causæ repugnat, quòd respectu eiusdem causati sit causata, & per consequens repugnat sibi relatio opposita relationi causæ, & sic relatio illa causati est ita impossibilis relationi rationis causæ, quæ terminatur ad illud idem causatum, sicut filiatio est impossibilis Patri.

Scoti Oper. tom. X I I.

In isto articulo occurrunt aliqua dubia. Primò in hoc quod dicit, quòd *identitas non necessariò requirit extremorum distinctionem, quia idem sibi ipsi est idem.* Hoc non videtur verum, quia in diuinis est perfectissima identitas inter Patrem, & Filium, quæ tamen necessariò requirit extremorum distinctionem, vt patet.

28.

Responsio.
Nota istæ dubia cum suis responsionibus.

Secundò instatur, quia omnis relatio realis necessariò est inter extrema realiter distincta, vel saltem præexigit aliqua realiter distincta (quod dico propter rationem mouentis, & mobilis, quando idem mouet seipsum, quia etsi mouens nõ distinguatur à se moto, tamen non esset talis relatio, nisi ab ipso mouente causaretur aliquid realiter distinctum ab ipso mouente, & moto, vt exposui in primo, *dist. 3. q. 7. & in 2. dist. 25.* vide ibi.) Sed identitas diuina, quæ est Patris ad Filium, & e contra, est realis, vt patet à Doctõre in primo, *dist. 31.* ergo non potest esse eiusdem ad se.

Respondeo, quòd Doctõr non dicit quòd omnis identitas est eiusdem ad se, & quòd non requirit extremorum distinctionem, sed dicit quòd identitas, vt identitas, non necessariò requirit extremorum distinctionem, quia tunc omnis identitas necessariò requireret, quòd est falsum, quia idem numero est sibi ipsi idem, licet illa relatio identitatis sit præcisè relatio rationis, vt patet à Doctõre in Sententiis, & in Metaphysica sua. Sed æqualitas, vt æqualitas, semper requirit extremorum distinctionem, quia nunquam conceditur quòd idem sit sibi æquale, sicut conceditur quòd idem sit sibi ipsi idem, nec similiter conceditur quòd simile sit sibi simile. æquale ergo nec æqualitate reali, nec rationis conceditur sibi ipsi æquale, nec simile sibi simile, sicut conceditur idem identitate rationis esse sibi idem: sed nunquam conceditur de identitate reali, & per hoc patet responsio ad instantias.

Responsio.

Secundò dubitatur in hoc scilicet, quòd *prima æqualitas in diuinis est in filio, & terminatiuè, & denominatiuè,* hoc non videtur verum. Primò; quia æqualitas in patre æquè primò est in diuinis, sicut æqualitas in Filio, patet quia præcisè in eodem instanti, quo ponitur vna, ponitur & alia.

29.

Dubium.

Secundò instatur sic: Sicut fundamentum æqualitatis priùs intelligitur in Patre, quàm in Filio, ergo per prius Pater secundum magnitudinem debet dici æqualis Filio, & denominari æqualis, quàm Filius, saltem æquè primò, ergo ita primò denominatiuè est æqualitas in Patre: sicut & in Filio.

Tertiò: Si prima æqualitas est in Filio, ita quòd in Patre non potest esse æqualitas nisi Filio genito, à quò vt à termino necessariò suo modo dependet æqualitas; ergo Pater aliquid habebit à Filio, quia æqualitatem, & sic non omnia Pater habebit à seipso.

Respondeo ad duo prima, concedendo quòd æquè primò est æqualitas in Patre sicut in Filio, nec Doctõr dicit, quòd æqualitas Filij ad Patrem sit aliquo modo prior, sed dicitur prima æqualitas ex hoc solo, quòd in eodem instanti quo Filio communicatur magnitudo infinita, ponitur extremum æqualitatis, quo posito statim resultat æqualitas inter Patrem, & Filium, quàm primum enim est filius statim sequitur æqualitas.

Responsio.

Ad tertium dico, quòd non est inconueniens, Patrem aliquid saltem partialiter habere à Filio, quòd nullam dicit perfectionem, sicut sunt ista: relationes communes, vt similitu-

do, æqualitas, & identitas: realis, quæ in Patre aliquo modo sunt à Filio, vt à termino, cum necessariò Filius præxigatur huiusmodi relationibus.

S C H O L I V M.

Contra ea quæ dicit, nempe æqualitatem esse in Deo ex natura rei, & præxigere extremorum distinctionem, adducit ex D. Thom. & aliis quatuor argumenta, satis clarè in textu posita.

CONTRA dicta * in isto articulo obiicitur dupliciter. Primò contra conclusionem. Secundò, contra illam tertiam probationem de præxigentia illa.

D. Tho. 1. p. sum. qu. 2. ar. 1. primo scri. d. 31. Quare eum prima p. 9. 27. & 28.

Contra primum sic: æqualitas aliquorum non est nisi relatio secundum magnitudines eorumdem commensuratas inter se: non est ergo æqualitas eorum, nisi secundum plures magnitudines adinuicem commensuratas: ergo cum secundum magnitudinem essentia dicitur esse personarum æqualitas, cum hic non possit esse pluralitas rei, sed tantum rationis: oportet quòd magnitudo bis accipiatur secundum intellectum, ad hoc quòd fundet æqualitatem, semel scilicet vt in hac persona: & semel, vt in il'a, ergo non est distinctio fundamenti, quæ requiritur, nisi tantum per iteratam acceptionem intellectus, & ita rationis tantum.

Præterea. Forma eiusdem rationis non distinguitur nisi per distinctionem materiae, ex 12. *Metaphy.* æqualitas est forma tantum, & eiusdem rationis, vt acceptum est in arguendo, & non est ibi materia aliqua: ergo est ibi alia æqualitas, non ergo est hic solum non distinctio fundamenti, secundum primum argumentum: sed nec distinctio relationum oppositarum secundum istud argumentum.

Præterea tertio probatur, quòd nec est distinctio extremorum, in quantum sunt extrema, quæ tamen requiritur: nam extrema non sunt extrema, nisi in quantum terminant relationem; non autem terminant, nisi in quantum habent fundamentum æqualitatis, & in quantum habent illud, non distinguuntur.

Quartò & vltimò. Quod conuenit personis diuinis secundum substantiam, non distinguitur in eis: nunc autem secundum Augustin. 5. de Trin. 6 *quarimus secundum quid Patri sit æqualis Filius, non autem secundum hoc, quòd ad patrem dicitur Filius: restat ergo vt secundum illud, quòd ad se dicitur, sit æqualis: hæc Augustinus.* habetur ergo hæc minor assumpta, scilicet quòd æqualitas conueniat personis secundum substantiam.

Istarum quatuor rationum tertia confirmat primam, & quarta secundam, & possunt tangi pro distinctis rationibus.

C O M M E N T A R I V S.

30. **C**ONTRA dicta in isto articulo. Hic Doctor arguit primò contra conclusionem in se, probando quòd in diuinis non sit æqualitas ex natura rei, nisi tantum rationis. Secundo arguit contra illud, scilicet, quòd æqualitas in diuinis præxigat extremorum distinctionem. Contra conclusionem dupliciter arguit, & prima ratio stat in hoc: Æqualitas aliquorum est relatio secundum magnitudines commensuratas ad inuicem; sed in diuinis non sunt plures magnitudines adinuicem commensurabiles: ergo non est ibi æqualitas realis: sed si ibi sit æqualitas, erit præcisè rationis, quia erit secundum eandem magnitudinem, vt bis acceptam, scilicet vt in

Patre, & in Filio, & bis accipi non potest, nisi per intellectum.

Secunda ratio patet.

Tertid probat quòd non sit distinctio extremorum in quantum extrema, &c. *Et in quantum habent illud non distinguuntur*, patet, quia illud fundamentum est omnino indistinctum, ergo vt præcisè considerantur in quantum habent illud, nullo modo distinguuntur.

Quartò, & vltimo arguit, quod conuenit personis diuinis secundum substantiam, non distinguitur in eis: patet, quia nec substantia aliquo modo distinguitur in personis diuinis.

Contra etiam rationem aliorum, qua suadetur requiri pluralitatem fundamenti, ut æqualitas sit realis, quia est opinionis contraria fundamentum: arguit primo, quia relationes reales originis habent tantum unum fundamentum, essentiam, ergo idem de communibus. Secundo, essentiam secundum se, non ut ratione multiplex, fundat relationes originis reales: ergo idem de communibus. Tertio, refutat quod dicitur æqualitatem non esse nisi secundum magnitudines commensuratas, quia æqualitas præsupponitur cõmensurationi, potestque reperiri sine ea, ut in exemplo de Corpore Christi. Respondet ad quatuor argumenta allata per exquisitam & subtilem doctrinã, explicando v. ios loquendi modos, ut in margine not.

24.

Prima ratio videtur esse fundamentum vnus opinionis, & idè contra illud, quod accipitur in ea pro fundamento, scilicet quod æqualitas realis requirit distinctas magnitudines, & commensuratas, Arguitur primò sic. Relationes quæ fundantur in aliquo fundamento, ut ipsum est unum, non magis requirunt distinctionem eius, quàm illæ, quæ fundantur in aliquo, non ut unum, & hoc loquendo hinc inde æqualiter, scilicet quantum ad illud, quod est esse relationem realem: sed relationes originis fundantur in essentia diuina, non ut vna: ita quòd vnitas non est ratio proxima fundandi: & relationes communes per oppositum, fundantur in fundamento illo, ut unum est: ergo non maiorem distinctionem requirunt in fundamento relationes communes, ut sint reales, quàm relationes originis: sed istæ non requirunt secundum omnes; ergo nec illæ.

Henr. quo. 1. q. 1. Relationes originis fundantur in essentia, nõ ut vna, cõmunes fundantur in suo fundamento ut vno.

Præterea, b Essentia secundum se, & non ut bis accepta secundum intellectum, fundat distinctas relationes reales originis, pro tanto, ut videtur: quia ipsa ut fecunda in ratione principij communicatiui, & termini communicabilis, est infinita formaliter: sed ipsa, ut quanta virtualiter, est infinita formaliter: imò ipsa est quantitas infinita: ergo pari ratione, ipsa, ut sic quanta, potest fundare relationes communes oppositas reales, & non tantum ut bis accepta, per considerationem intellectus.

Essentia secundum se fundat distinctas relationes.

25.

Præterea, c Quod additur de quantitibus distinctis commensuratis. Quæro quid intelligitur per illud, quod ipse dicit æqualitatem realem non esse nisi secundum magnitudines sic commensuratas? aut enim per hoc, quòd est esse commensuratas, intelligitur ratio formalis æqualitatis, aut aliqua ratio præuia fundamentalis: Si primo modo, est manifesta petitio; non est realis commensuratio: ergo non est realis æqualitas. Si secundo modo, non videtur probabile, quòd sit ratio in fundamento præsupposita æqualitati, imò commensuratio actualis videtur esse posterior æqualitate, quia videtur importare coextensionem, & applicationem aliquorum æqualium; & modum talem extendendi, siue habendi quantitatem, secundum quam possunt coextendi, & applicari ad hoc, quòd sint commensurabilia.

Commensuratio siupponit æqualitatem, nõ è contra.

Vnde Corpus Christi in Eucharistia nõ est commensuratum alicui habenti quantitatem, sed nec commensurabile potentiã propinquã, sub eo modo, quo habet ibi æqualitatem: non est ergo argumentum aliquo modo, à priori: non est realis commensuratio; ergo non est realis æqualitas.

26.

Ad argumentum igitur respondeo; d quod si essent duæ magnitudines, quarum neutra aliam excederet, haberent tamen ultra rationem quantitatis fundantis æqualitatem, vnitatem, licet diminutam, & secundum quid: quando autem est in duobus suppositis eadem magnitudo numero, tunc cum distinctione extremorum est ibi vnitas simpliciter; habetur ergo simpliciter extremorum distinctio, & simpliciter vnitas formæ secundum quam referuntur, & ita verius est ibi illud, quod requiritur ad relationem communem, quàm si non esset vnitas formæ in extremis, nisi secundum quid: nam relatio communis hoc habet generale cum aliis, quòd relatio requirit distinctionem extremorum; sed hoc habet speciale, quòd requirit vnitatem fundamenti: neganda est ergo illa propositio, quòd æqualitas non est realis nisi secundum plures magnitudines: imò illa, quæ est secundum plures magnitudines, est secundum quid æqualitas realis, quia est secundum vnitatem magnitudinis secundum quid: ergo vbi est vna magnitudo simpliciter, propter æqualitatem simpliciter, & realem, non oportet quòd illa vnitas sit bis accepta, ut ratio fundandi, quia iterata acceptio nihil adderet ad illud, quod est ratio fundandi, sed magis detraheret

Verior est æqualitas, quãdo vna numero forma est in æqualibus quam si in eis tantum esset vnitas formæ secundum quid

totum, imò tantummodò sufficit, quòd ipsa realiter sit vna habita in extremis realiter distinctis.

Artic. 2.
Tex. ca. 49.

Ad secundum de illa propositione e maiori, dictum est in quæstione secunda, & exposita est intentio Philof. 11. *Metaph.* quomodo non accipitur materia ibi pro materia receptiva formæ, sed pro quocunque, quod prææxigitur ipsi formæ, secundum cuius pluralitatem determinatur ipsa pluralitas in ipsa forma: & hoc modo æqualitas habet materiam: quia pluralitas æqualitatis necessariò prææxigit pluralitatem alterius rationis, secundum quam necessariò determinatur ad certam pluralitatem: vt patet in tertia conclusione istius articuli, quæ est, quòd æqualitas prææxigit relationes originis.

Extremum
inquantum
extremum,
terminat,
exponitur.

Ad tertium, cum dicitur: ^f *extremum inquantum extremum terminat*, potest diuersimodè intelligi ista reduplicatio: vel quia reduplicatur relatiuum, quod dicitur oppositum, vel correlatiuum; vel reduplicatur ratio formalis vltima, quæ scilicet vltimatè formaliter est relatiuum, vel correlatiuum: vel quòd reduplicatur ratio formalis non vltima, sed fundamentalis, quasi præuia: primo modo, & secundo, maior est vera: quod, scilicet extremum inquantum extremum oportet realiter distingui ab extremo: tertio modo falsa est, & solùm illo modo minor est vera. Vnde probatio, quæ accipit, quòd extremum, inquantum est extremum, terminat: adhuc ibi ly, *inquantum*, habet tantam reduplicationem, quantam priùs & solummodò in tertio sensu probatur, per hoc quòd terminat inquantum habet in se fundamentum.

27.

Ly. secundum
nò semper
denotat
rationem
formalem
inhærentiam
prædicati.

Ad quartum, & dico, quòd hæc præpositio, *secundum*, quando fit comparatio ad prædicatum respectiuum, non semper notat suum casuale esse rationem formalem vltimatam inhærentiæ prædicati, sed communius, vel saltem communiter notat ipsum esse rationem fundamentalem: dico enim Socratem secundum albedinem esse simi'em Platoni, cum tamen albedo non sit ratio formalis proxima essendi simi'em Platoni, sed similitudo essendi similem, sicut albedo essendi album. Pro tanto tamen hoc conceditur, quia albedo est ratio fundamentalis similitudinis: dico tunc, quòd Augustinus intelligit ibi, quòd æqualis est Patri Filius secundum substantiam: quia paternitas, & filiatio non sunt propriè rationes fundamentales ipsius æqualitatis, sed aliquid quod est commune eis, & aliquid quod est ad se; quando ergo accipitur in maiori. *Illud, quod dicitur secundum substantiam in personis non numeratur in eis*: ista est vera: prout ly *secundum*, notat proximam rationem formalem: & sic minor est falsa, nec ad intentionem Augustini, sed tantummodò intelligit prout casuale huius propositionis, *secundum*, notatur esse ratio fundamentalis respectu relationis; quæ prædicatur.

Filius est
æqualis Pa-
tri secundum
substantiam,
& quomodo?

Et si obiiciatur, ^b quare ergo Pater non dicitur Pater secundum substantiam, cum substantia sit ratio fundamentalis respectu paternitatis, & immediatiùs quàm respectu æqualitatis, per te?

Quare non
dicitur Pa-
ter secundum
substantiam,
sicut dicitur
æqualis
secundum
eam.

Dici potest, quòd cum dicitur, *secundum substantiam*, ibi accipitur substantia prout est vna, est autem fundamentum vtriusque relationis, vna quidem existens, sed non vt vna: imò, vt vna, tribus est fundamentum æqualitatis: ipsa autem, quæ est vna, & non, vt vna in tribus, est fundamentum paternitatis, siue filiationis: imò, vt secunda in ratione principij, & termini communicabilis quasi proximo fundat.

Pater secundum
memoriam
est pater
vera
propositio.

Aliter potest dici Logicè, quòd nihil dicitur verè competere alicui secundum *A*, si *A* sit ratio transcendens, & hoc siue sit ratio formalis, siue fundamentalis: vnde hæc est falsa: *Socrates secundum colorem est albus*: hæc autem est vera: *Socrates secundum albedinem est albus*: nunc autem essentia est ratio fundamentalis paternitatis: est tamen transcendens: sed respectus æqualitatis est ratio fundamentalis, non transcendens, sed adæquata & ided secundum Logicam Augustinus propriè locutus est, vt hæc sit vera: *aliquo modo Pater secundum essentiam est æqualis*, quo modo ista non est vera: *secundum essentiam est Pater*: imò ista est vera: *secundum memoriam est Pater*, quia ista ratio fundamentalis est adæquata relationi illi.

31.

Nota.

a Prima ratio videtur esse fundamentum unius opinionis. Hic Doctor arguit contra vnam opinionem quæ tenet quod æqualitas realis requirit distinctas magnitudines, & commensuratas. Et probat quod æqualitas realis potest immediate fundari, in vno fundamento habente præcisè vnitatem numeralè. Prima ratio stat in hoc: Relationes originis oppositæ, vt paternitas, & filiatio, immediate fundantur in essentia habente vnitatem numericam, vt ab omnibus conceditur; ergo à fortiori, & duæ æqualitates possunt fundari in eodè fundamento numero, puta in magnitudine. Probat consequentia, quia æqualitas requirit ex sua ratione vnitatem fundamenti, vt patet 5. Met. ita quod vnitatem fundamenti est ratio proxima fundandi æqualitatem; sed relatio originis ex sua ratione non requirit vnitatem fundamenti, vt patet; ergo.

Speculare.

b Secundò arguit, quia essentia est formaliter infinita, idè ipsa potest habere rationem principij communicatiui, & rationem termini formalis; & sic eadem non vt bis accepta per intellectum, sed ex natura rei potest, imò actu fundat relationes originis oppositas, ergo pari ratione ipsa, vt sic quanta, siue formaliter infinita, poterit fundare duas æqualitates oppositas, imò à fortiori quia relationes originis ex sua ratione formali non requirunt tantam vnitatem fundamenti, sicut istæ.

32.

c Quod additur de quantitatibus distinctis commensuratis. Hic improbat opinionem specialiter quantum ad hoc, quod dicit, quod æqualitas requirit commensurationem quantitatum, quia posito quod æqualitas sit scilicet inter plures magnitudines, & præxigat illas, tamen non videtur sequi quod præxigat, vt commensuratas, & arguit sic: aut commensuratio intelligitur vt ratio formalis æqualitatis, aut intelligitur aliquaratio prævia fundamentalis, &c. Vide Corpus Christi vt in Eucharistia non est commensuratum alicui habenti quantitatem, &c. Nam Corpus Christi, vt in Eucharistia est tantæ quantitatis, quantæ nunc est in cælo, vt patet à Doctore in quarto, distinct. 10. ergo vt in Eucharistia est verè æquale alteri corpori existenti extra Eucharistiam habenti æqualem magnitudinem, & tamen vt existens in Eucharistia nullo modo commensuratur illi, vt patet per Doctorem vbi suprà. Est ergo ibi æqualitas sine commensuratione; siue actuali coextensione. Nam Corpus Christi, vt in Eucharistia etiam habet eandem quantitatem, quam iunc habet in cælo, non tamen habet eam secundum modum quantitatum, vt patet à Doctore vbi suprà, vide ibi.

Nota quomodo corpus Christi sit in Eucharistia, & in Cælo.

33.

Solutio argumentorum.

d Nunc Doctor soluit argumenta facta contra. Ad primum dicit, quod si essent duæ quantitates æquales, tunc inter illas esset æqualitas realis, & haberet fundamentum non vnum numero, sed vnum vnitatem specificam, sicut exposui in secundo, distinct. 3. quæst. 1. Et idè esset ibi vnitas fundamenti secundum quid; ergo à fortiori vbi esset vnitas fundamenti simpliciter, sicut vnitas numeralis cum reali distinctione exteriorum magis esset sim-

placiter æqualitas realis, sic est in proposito.

e Ad secundum dicit, quod illa propositio Philosophi est exposita, quæst. 2. & etiam in secundo, distinct. 3. quæst. 7. vide ibi quomodo accipitur materia, quia accipitur pro hæcitate contrahente naturam, & vbi non est talis singularitas, ibi non est pluralitas formæ eiusdem rationis, & non accipit ibi Philosophus materiam pro altera parte compositi, vt patet in secundo, dist. 3. de ratione singularitatis: vide ibi. Et hoc modo æqualitas habet materiam, quia pluralitas æqualitatis necessariò præxigat pluralitatem alterius rationis, scilicet proprietates hypostaticas, secundum quam necessariò determinatur ad pluralitatem certam, puta dualitatem.

Quomodo æqualitas habeat materiam.

f Ad tertium, cum dicitur extremum relationis, vt extremum terminat relationem, dicit quod per ly videtur, vel inquantum, vel reduplicatur relatiuum; vel reduplicatur ratio formalis vltima, quæ scilicet vltimatè est relatiuum, vel correlatiuum; vel tertio reduplicatur ratio formalis non vltima, sed fundamentalis, quæ prævia. Exemplum primi, in creaturis pater inquantum pater vt terminat, vel vt est correlatiuum Filij distinguitur realiter à filio. Exemplum secundi, pater vt est ratio formalis, quare patet sit extremum filiationis realiter distinguitur à filiatione. Exemplum tertij, potentia generandi, siue humanitas est ratio formalis terminandi, siue quod pater dicatur extremum terminans filiationem. In proposito in diuinis æquale, vt æquale, realiter terminat vt correlatiuum æqualitatem, secundum quam haberet esse ad aliud correlatiuum, & vt sic, realiter distinguitur ab alio correlatiuo, similiter æqualitas in parte est ratio formalis vltima, quare patet dicatur extremum, siue correlatiuum terminans æqualitatem filij, & sic illa distinguuntur realiter ab æqualitate filij, & est ratio, quare pater, vt æqualis filio distinguitur realiter à filio, vt æquali. Sed magnitudo intensiua siue infinitas est ratio fundamentalis, quare pater sit æqualis filio, & contra, quare filius sit æqualis patri, & secundum illam pater non distinguitur realiter à filio, cum sit omnino indistincta in parte, & in filio.

Quomodo infinitas sit ratio fundamentalis.

g Ad quartum dicit, quod ly secundum, quando fit comparatio ad predicatum respectiuum, &c. Dico enim Socratem secundum albedinem, esse similem Platoni, albedo, quæ immediatè sequitur dictionem reduplicatiuam dicitur casuale, & tamen albedo non est ratio formalis, & proxima, quod Socrates dicatur similis, sed tantum est ratio fundamentalis. Ratio vero proxima est similitudo in Socrate, & sic Socrates secundum similitudinem dicitur similis Platoni, & sic similitudo in Socrate est ratio formalis, & proxima quare Socrates dicatur similis Platoni. Dico tunc, quod Augustinus intelligit ibi, quod Filius est æqualis Patri secundum substantiam tantum fundamentaliter, non autem formaliter. Quando ergo dicitur, quod conuenit personis diuinis secundum substantiam non numeratur in eis, conceditur ista prout ly secundum non notat

34.

Quomodo filius sit æqualis patri.

proximam rationem formalem, sed postea minor est facta, scilicet, quòd pater secundum substantiam, ut proximam rationem formalem sit æqualis Filio, imò secundum æqualitatem, ut secundum rationem proximam, & ultimam dicitur æqualis Filio.

Dubium.

h *Et si obiiciatur.* Doctor facit vnam objectionem contra hoc, scilicet, quòd Pater secundum substantiam dicitur æqualis Filio, ut secundum rationem fundamentalem, quare similiter Pater non dicitur pater secundum substantiam, ut secundum rationem fun-

damentalem, cum ipsa substantia sit ita fundamentum paternitatis, sicut & æqualitatis.

Respondet Primò realiter. Secundò Logicè. Realiter sic, quòd substantia, ut est fundamentum æqualitatis, accipitur ut vna, & ita secundum substantiam, ut vnam in tribus, est æqualis; sed cum dicitur Pater secundum substantiam, non accipitur ut vna, licet sit vna, non tamen fundat ut vna, quia ut supra patuit, vnitas substantiæ non est ratio fundandi paternitatem ut exposui suprâ.

Responsio.

S C H O L I V M.

Contra tertium dictum positum num. 19. scilicet æqualitatem præexigere distinctionem extremorum, adducit rationem D. Thom. tenentis æqualitatem non distingui à personalibus, quia includit personarum distinctionem, & essentiæ unitatem, refutatur. Æqualitas est conceptus vnus: ergo non includit per se, & non tantum præexigitiuè essentiæ & relationem, quæ non faciunt conceptum per se vnum. Secundò. Æqualitas in Patre, & Filio, est eiusdem rationis: ergo non includit per se paternitatem & filiationem, quæ sunt diuersæ rationis, ex 1. dist. 13. Resoluit ergo, quòd æqualitas includit fundamentaliter essentiæ, & præsuppositiue relationes, & soluit rationem D. Thom.

D. Thom. in 1. script. d. 31.

Vide 1. reportationem d. 31. q. 2. ar. 3. ad propositum.

SECUNDÒ Contradicit his, quæ dicta sunt in secundo articulo de præexigentia. Dicitur enim quòd æqualitas nõ est aliqua realis relatio distincta à personalibus: sed in suo intellectu includit illas, & essentiæ unitatē, & hoc sic deducitur. In Diuinis non est considerare nisi essentiã, & relationes reales, quibus fit distinctio: idem autem ad se non refertur: nec relatio refertur ad aliam relationem per aliquam relationem aliam: cum enim dicitur, quòd paternitas opponitur relatiuè filiationi, oppositio non est relatio media inter filiationem, & paternitatem, quia isto modo relatio multiplicaretur in infinitum, & idèd æqualitas vtrunque importat, scilicet & personarum distinctionem, & essentiæ unitatem: quia ex hoc sunt æquales, quia sunt eiusdem, siue vnus magnitudinis; includit ergo æqualitas in suo intellectu, & relationes distinguentes, & essentiæ unitatem.

29.

Nilhil includit per se absolutum & respectiuum.

Contra istud: si enim intelligatur per se includere, & non tantum quasi materialiter siue præexigendo, hoc videtur falsum. Primò, quia essentiæ, & relatio non faciunt conceptum per se vnum: nullus enim conceptus vnus est per se ad se, & per se ad alterum: æqualitas autem videtur habere conceptum per se vnum.

Præterea quod per se includit altera alterius rationis, non est per se eiusdem rationis; æqualitas autem est per se vnus rationis in Patre, & Filio, ergo non includit per se relationes originis istarum personarum: quia illæ relationes sunt alterius rationis.

Dico ergo, quòd æqualitas fundamentaliter importat essentiæ, præexigitiuè autem relationes personales: sed nec per se hoc, vel illud importat, sed per se importat relationem aliquam, etiam alterius rationis à relationibus originis, quæ relatio habet idem fundamentum remotum quod alia relatio habet fundamentum propinquum, secundum hanc relationem communem, personæ constitutæ per relationes originis referuntur.

30.

Æqualitas includit essentiæ fundamentaliter, & præsuppositiue relationes.

Per æqualitatem nõ refertur essentia nec relatio, sed relatiuum.

Et per hoc ad argumentum: Concedo enim, quòd secundum æqualitatem essentia non refertur ad se, neque etiam secundum æqualitatem paternitas refertur ad filiationem: sed non sequitur; ergo paternitas non est alia relatio ab æqualitate: imò secundum æqualitatem refertur Pater habens essentiæ, & paternitatem ad Filium: nec apparet probabilitas in ista consequentia, æqualitas est relatio alia ab illis originis; ergo secundum illam, vel idem refertur ad se, vel relatio ad relationem oppositam: imò quod plus est, secundum paternitatem nec refertur idem ad se, nec relatio ad relationem oppositam, sed relatiuum ad correlatiuum oppositum. Et sic est in proposito: nisi quòd ibi relatiuum constituitur primò relatione, quæ refertur: hinc autem tantum denominatur à relatione, quæ refertur quasi adiuuentia.

35.

Opinio aliorum.

In secundo articulo de praerogativa. Hic Doctor recitat unam opinionem quae vult quod aequalitas non sit aliqua relatio realis distincta à relationibus originis, quia aequalitas in suo intellectu includit per se relationes originis, & unitatem essentiae.

Scotus improbat hanc opinionem.

K Contra istud. Doctor improbat hanc opinionem dupliciter: Primò, quia essentia, & relatio non faciunt per se unum conceptum, ergo aequalitas per se non includit relationem originis, & essentiae unitatem, vt constituentia unum per se conceptum. Si enim ex essentia, & relatione originis esset per se vnus conceptus, tunc ille conceptus per se esset ad aliud, quia per se includit relationem, & esset per se ad se, siue absolutus, quia per se includit absolutum, quia essentiae unitatem.

L Praeterea, quod per se includit relationem alterius rationis, non est per se eiusdem rationis: pater, hoc modo, aequalitas in Patre, & in Filio est eiusdem rationis, vt supra paruit; sed paternitas est alterius rationis à filiatione, vt patet in primo, dist. 13. ergo si aequalitas in Patre per se

includit paternitatem, & aequalitas in Filio filiationem, sequitur, quòd aequalitas in Patre non erit eiusdem rationis cum aequalitate in Filio. Dico ergo secundum Doctorem, quòd aequalitas fundamentaliter importat essentiam, sed praerogative importat relationes personales tamen nec hoc, nec illud per se includit. Sed per se, & quiditatiue dicit relationem aliam à relationibus personalibus, quae est alterius rationis à relationibus originis, nam fundamentum aequalitatis proximum est unitas magnitudinis, & fundamentum remotum est ipsa essentia: fundamentum autem paternitatis non ponitur unitas magnitudinis, vt supra patuit. Et secundum hanc relationem communem, scilicet aequalitatem personae constitutae per relationes originis referuntur, nam Pater secundum aequalitatem refertur ad Filium, vt sibi aequalis.

M Ad rationem quam facit opinans pater, quia relatum refertur, & non essentia, nec relatio, & pater cum refertur ad Filium, vt aequalis sibi refertur secundum aequalitatem, quae est alia relatio ex natura rei, à paternitate, & etiam est alterius rationis ab ipsa paternitate.

Quomodo Pater refertur ad Filium.

S C H O L I V M.

Resolutio huius articuli aequalitatem in Deo esse relationem realem, quia inest extremis secundum fundamentum reale, quod fuscè tractat 1 d. 19. q. 1. & d. 31. q. 1. Probat hic ex Evangelio, Paulo & August. & duplici ratione. Prima est, relationes fundatae super quantum, non vt unum numero, sed specie, vt genere, sunt reales: ergo idem de relationibus fundatis super quantum, vt unum numero, quia fundamentum hic est magis reale. Secunda, inaequalitas est relatio realis: ergo & aequalitas, quia hoc est oppositum perfectius, quod magis admittendum est à parte rei in entibus, quàm oppositum imperfectius.

31.

DE tertio articulo dico quòd ista relatio, quae inest extremis istis, inest secundum fundamentum, quod est in eis ex natura rei. Et hoc probatur duplici auctoritate Evangelij, & duplici auctoritate Augustini, & duplici ratione. Prima auctoritas est Ioann. 5. prius allegata: patrem suum dicebat esse Deum, & aequalem se faciendo Deo: quae enim necessitate, & realitate Pater genuit Filium, eadem genuit sibi aequalem, dicente Augustino contra Maximinum. *Si dicimus, inquit, quòd Pater maior est Filio: quia Pater genuit, Filius non genuit: citò respondebo: imò idèo Pater maior non est Filio, quia aequalem genuit Filium.* Et hoc Iudaei caeci intellexerunt secundum quòd pertractat Chrysostronus super Ioann. 5. quia Christus in dicendo se Filium Patris, dicebat se ex hoc esse aequalem Patri. Et hoc iterum probatur ex secunda auctoritate Evangelij, & secunda Augustini super illa Evangelij Ioann. 10. *quod dedit mihi Pater, maius omnibus est:* & verbum Augustini, huic consonans est 15. de Trinit. cap. 14. *Pater, inquit, genuit Filium per omnia aequalem sibi, non enim seipsum integrè, perfectè, què dixisset, si, aut minus, aut amplius esset in Verbo, quàm in seipso.*

Art. 3.

Aequalitatem in Deo esse relationem realem, probat ex Evangelia & August.

Ex istis formatur talis ratio: perfectissima communicatio non est nisi perfectissimi termini communicabilis, & perfectissima magnitudine, secundum quam omnino sit aequalis productus producenti Si ergo ex natura rei comunicatio illa in generatione diuina est necessariò perfectissima, sicut terminus perfectissimus comunicatur in magnitudine perfectissima, qua datur filio quod est maius omnibus, sicut ipse dicit: sic ex natura rei data est sibi aequalitas ipsi Patri habenti eandem essentiam in eadem magnitudine.

32.

Huic concordat tertia auctoritas scripturae, quae est ad Philip. 2. *Non rapinam arbitratu est esse se aequalem Deo.* Et cum hac tertia auctoritate concordat August. super Ioann. hom. 17. super illud, *aequalem se faciens Deo: sed non ipse se faciebat aequalem: sed ille illum genuerat aequalem: si ipse se faceret aequalem Deo, caderet in rapinam.* Augustinus vult dicere, non se fecit aequalem Deo, rapiendo vel usurpando aequalitatem: sed faciebat, id est, assererat se aequalem Deo, propter hoc, quòd dixit se natum ex Deo.

Vnde

Vnde dicit ibidem : *Christus equalis Patri natus est: Vnde sic illum commendat Apostolus, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse equalem Deo: quid est non rapinam arbitratus? nisi quod non usurpauit equalitatem Dei, sed erat in illa, in qua natus est, vnde pramissit anse: ecce, inquit, intelligunt Iudai, quod non intelligunt Arriani, qui Dei Filium inaequalem Patri dicunt: nec Iudai intellexerunt Patrem esse equalem Filio, sed tantum intellexerunt in verbis, quia talis commendaretur Filius, qui equalis esset Patri.* Ex omnibus istis verbis scripturæ, & Augustino videtur haberi, quod sicut per naturalē generationē cōmunicata est Filio natura eadē, & magnitudo substātix, sic & æqualitas.

Ad conclusionem istam, ratio prima est ista: si esset alia magnitudo in Patre, & in Filio, secundum Arianos, Filius esset minor Patre, minoritate, quæ esset relatio realis, & non tantum rationis: relationes enim de primo modo fundatæ super quantum, non, vt vnum, sunt reales, ideo magis, vel æquæ, si eadem magnitudo communicatur, erit æqualitas realis.

Secunda ratio est, quæ quasi confirmat istam: quia non videtur probabile, quod oppositum imperfectum sit in entibus ex natura rei: & non possit ibi esse oppositum perfectum ex natura rei: nunc autem æqualitas est oppositum perfectum, & inæqualitas oppositum imperfectum, secundum Augustinum *de quantitate anima*, vbi loquitur ad discipulum sic: *æqualitatem*, inquit, *inæqualitati iure anteponeis, nec quisquam est, vt æstimo, humano sensu præditus, cui illud non videatur.* Nunc autem in entibus est perfecta inæqualitas: quia maioritas, & minoritas ex natura rei & realis: ergo videtur irrationabile, quod in entibus non sit perfecta æqualitas realis, & ex natura rei: nusquam autem est perfecta nisi in personis diuinis, quia nusquam alibi est magnitudo perfecta.

Æqualitas perfectior in æqualitate.

Identitas inter extremum; distincta est realis relatio.

Epilogus eorum quæ dicta sunt in hac questione, tria requisita ad relationem realem.

Ad arg. 1.

N. 26.

Consimiliter posset argui de identitate, & diuersitate; quia identitas est extremum siue oppositum perfectius, est autem secundum multos aliqua diuersitas perfecta in entibus, quæ sit relatio realis; ergo aliqua identitas perfecta, quæ sit relatio realis: nusquam autem est ita perfecta, sicut in personis diuinis: illa enim quæ est eiusdem suppositi ad se, non est relatio realis: illa autem, quæ in creaturis alterius ad alterum, non est perfecta; quia non est ibi, nisi diminuta vnitas.

Ex his tribus articulis concluditur solutio quæstionis. Si enim secundum communem sententiam relatio realis non requirat nisi ista tria: Primum, fundamentum reale: quod scilicet sit in re, & ex natura rei. Secundum, & extrema realia, & realiter distincta. Tertium, & quod ipsa ex natura rei insit extremis: absque, scilicet omni consideratione intellectus, vel absque operatione potentix extrinsecè. Et ista tria conueniunt æqualitati in Diuinis, æquæ, sicut cuicumque æqualitati in entibus: vel magis, vt patet de se, in articulis præmissis, sequitur quod hæc æqualitas erit relatio realis, sicut alia quæcumque realis, & magis ista, & magis quæcumque alia.

Ad primum argumentum principale, patet ex prima sententia, quæ ponitur de magnitudine in primo articulo, quia non est illa magnitudo molis, sed perfectionis: & sic Deus est magnus secundum Augustinum, non sine quacumque magnitudine, quia esset contradictio; nec per consequens sine quantitate quacumque, sed est magnus vno modo, sine quantitate, alio modo, non.

Ad secundum argumentum, patet quod magnitudo non numeratur: respondendo ad primam obiectionem contra dicta in secundo articulo.

Tertio arguitur sic: illa relatio non inest ex natura rei, quæ æquæ inesset, si inesset ex sola consideratione intellectus, circumscriptæ existentix realis; sed circumscriptâ, per impossibile, existentia reali diuinarum personarum, positâ tamen solâ consideratione in intellectu earum, adhuc intelligitur æqualitas: quemadmodum nunc in entibus rationis intelligitur, quæ non excedunt se secundum suam entitatem: æqualitas ergo personarum non necessariò requirit existentiam realem personarum, sic, quin sine ea possit intelligi esse.

Respondeo, quod omnino necessariò consequitur aliquid, sicut existens, siue secundum existentiam, consequitur illud, vt existens: ita ipsum, vt intellectum, necessariò consequitur illud, vt intellectum, vt quemadmodum, ad hominem realiter existentem consequitur ipsum esse risibilem existentem, ita si intelligatur homo, siue sit, siue non sit, necessariò intelligitur risibile consequens ipsum in intellectu; nec tamen sequitur, quod risibile non sit eius passio realis; ita hinc propter necessariam consecutionem æqualitatis ad supposita distincta in natura diuina, siue illa existant, æqualitas conuenit eis existentem, siue illa intelligantur circumscribendo existentiam, vel abstrahendo ab existentia, in intellectu consequitur æqualitas.

Ad

Ad formam ergo argumenti dico, quòd illa maior, quæ accipit relationem non esse realem, quæ competit extremis habentibus omnino esse rationis: concedi potest, si intelligatur, quòd eis tantùm competeret, vt habentibus esse rationis: sed sic minor est falsa: non enim tantùm conuenit istis, vt habentibus esse rationis, sed esse reale; & idèd realiter.

COMMENTARIUS.

36. **D**E tertio articulo principals. In isto articulo Doctòr probat quòd æqualitas sit relatio realis, quia ex natura rei inest extremis, scilicet personis secundùm fundamentum reale, siue quòd est in eis ex natura rei. Et hoc probat multis auctoritatibus, quæ in litera patent, nec aliter expono eas. Deinde probat aliquibus rationibus satis claris. Primò sic: relationes primi modi fundatæ super quantum non vt vnum, scilicet numero: licèt vnum specie, sunt reales; ergo multò magis, vel æquè, relationes, quæ fundantur super eadem magnitudine numero erunt reales, quia & fundamentum est magis reale, cum vt sic, habeat esse simpliciter, vt suprâ patuit.

An æqualitas sit relatio realis.

Secundò arguitur, quia non videtur probabile, quòd oppositum imperfectum sit in entibus ex natura rei, & non possit in entibus esse oppositum perfectum ex natura rei. Nunc autem est æqualitas oppositum perfectum, & inæqualitas imperfectum secundùm Augustinum. Sequentia vsque in finem articuli, & quæstionis clara sunt.

37. **O**ccurrunt aliqua dubia. Primò in hoc, quòd dicit, quòd æqualitas in diuinis habet materiam, accipiendo materiam, pro hæcitate.

Dubia.

Secundò dubitatur in hoc, scilicet, quòd æqualitas in diuinis, scilicet in Patre, & Filio est eiusdem rationis, & quòd est determinata ad certum numerum per proprietates personales.

Tertiò dubitatur in hoc, scilicet, quòd relationes originis fundantur in essentia diuina, non vt vna, ita quòd vnitatis non est ratio proxima fundandi.

Contra primum dictum instatur sic, si æqualitas in diuinis habet materiam, siue hæcitatem contrahentem ipsam ad esse singulare, ergo æqualitas diuina non est in vltima actualitate. Consequens est falsum, quia quicquid est in diuinis, cum sit simpliciter necesse, est in vltima actualitate, vt etiam patet à Doctore in q. 4. quodl. & in 1. dist. 28. Consequentia patet, quia contrahibile, siue determinabile per aliud ad actualitatem singularem non est in vltima actualitate, vt etiam patet à Doctore in 1. & in quodl.

Secundò instatur contra secundum dictum, & primò contra illud, scilicet, quòd est determinata ad certum numerum per proprietates personales, primò, quia quòd ex se est infinitis singularibus communicabile ex natura sua, non est determinabile ad certum numerum, vt patet à Doctore quæst. 2. nec etiam est determinabile per extrinsecum, nisi per quanto illud extrinsecum ponatur à causa præcisa effectuum singularium illius communicabilis, & sic ab extrinsecò determinabitur ad certum numerum. Sicut nunc patet de Sole, quia etsi natura Solis sit infinitis communicabilis, vt patet à Doctore tamen solum est in vno supposito, & hoc ab agente ex-

Exemplum de sole.

trinsecò producente tantum vnum Solem numero. Sed in proposito proprietates personales nullam causalitatem habet respectu æqualitatis, vt patet, quia nullam rationem agendi habet.

Si dicatur quòd quia sunt præcisè tot proprietates personales, quibus personæ distinguuntur, & per consequens præcisè tot sunt extrema, ergo tot præcisè erunt æqualitates. Contra, tum, quia in Patre sunt duæ equalitates: vna ad Filium, & alia ad spiritum sanctum. Non enim pater eadem æqualitate refertur ad filium, & ad spiritum sanctum, sed alia, & alia, aliter eadem relatio esset primò, & per se duo correlatiua, quòd est impossibile. Tum etiam, quia quot sunt æqualitates in vna persona, tot etiam sunt in alia, quia sicut Pater alia, & alia æqualitate refertur ad Filium, & spiritum sanctum, ita Filius alia & alia æqualitate refertur ad patrem & spiritum sanctum: & similiter spiritus sanctus alia & alia: æqualitate refertur ad Filium & patrem. Tum etiam, quia quot sunt magnitudines formaliter distinctæ in diuinis, tot sunt fundamenta proxima alterius & alterius æqualitatis formaliter distinctæ. Sed quot sunt perfectiones in diuinis formaliter distinctæ ad inuicem, tot sunt fundamenta æqualitatis. Modo quodlibet attributum habet propriam infinitatem, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. q. penult. & per consequens in personis diuinis multiplicabuntur æqualitates secundùm multiplicationem fundamentorum proximorum, & ita respectu vnus fundamenti proximi erunt saltem sex æqualitates, quia in qualibet persona erunt duæ secundùm illud fundamentum; ergo videtur quòd non sit certus numerus æqualitatum præcisè propter proprietates, cum illis non repugnet esse plures; ergo hoc magis erit ratione fundamenti proximi. Sed hoc etiam non impedit, quia si illud fundamentum proximum esset in infinitis personis, tunc in illo fundarentur infinitæ æqualitates, cum omnes illæ personæ essent ad inuicem æquales ratione eiusdem fundamenti. Tum etiam, quia si Pater haberet infinita producta, vel saltem essent infinita supposita in diuinis, quibus esset communicata eadem perfectio, tunc in Patre essent infinitæ æqualitates, & similiter in Filio, & spiritu sancto: ergo istæ proprietates personales non determinant æqualitatem ad certum numerum.

38. In patre sunt duæ equalitates.

Attributum est in finitum formaliter ex se per se, sed non à se.

Præterea instatur, quia si non possunt esse plures productiones eiusdem rationis in diuinis, hoc erit secundùm vnam opinionem, quia principium formale productionis vnus rationis, habet productum vt terminum adæquatum, tam intensiue, quam extensiue, vt patet à Doctore in primo, dist. 2. & dist. 1. Vel saltem hoc erit, quia talis productio vnus rationis sic est vna præcisè, quòd si illa præcisè non esset nulla alià esset, vt patet à Doctore in quæst. 2. quodl. modò in proposito

posito sic oportebit dicere de æqualitate, quòd vel præcisè tot sunt & illæ præcisè tantù, quòd si illæ non essent, nullæ aliæ essent, vel quod sunt à tali principio vnus rationis sic adæquatæ extensiuè, quòd plures esse non possunt. Sed est difficile assignare tale principium, non enim proprietates sunt tale principium, & quodcunque aliud assignetur, statim sequitur quòd æqualitas non determinatur ad certum numerum per proprietates personales. Si etiam ponantur tot præcisè ex eorum formali ratione, ergo non per proprietates.

Deinde instatur, quòd æqualitas in Patre, & æqualitas in Filio non sunt eiusdem rationis, quia aut hoc est ratione fundamenti proximi; aut ratione proprietatum; aut ratione alicuius alterius.

Non primo modo, quia tunc paternitas, & filiatio essent eiusdem rationis, quia sunt in fundamento eiusdem rationis, quod tamen est falsum, & contra Doctorem. in *primo dist. 7. & 13. & q. 2. quodlib.*

Non secundo, quia proprietates illæ sunt primò diuersæ, vt patet à Doct. in *primo, ubi supra.*

Non tertio, scilicet ex eorum formali ratione, cum formaliter opponantur. Tum etiam, quia æqualitas in Patre terminatur ad Filium, ita quòd filiatio est ratio formalis terminandi æqualitatem Patris, & æqualitas in Filio terminatur ad Patrem, ita quòd paternitas est ratio formalis terminandi æqualitatem Filij: Sed illæ relationes non videntur esse eiusdem rationis, quæ terminantur necessariò ad terminos alterius, & alterius rationis, vel quòd saltem rationes formales terminandi sunt necessariò alterius rationis, sic in proposito sunt proprietates personales.

Secundò instatur, quia si sunt plures diuinæ æqualitates eiusdem rationis; ergo æqualitas diuina multiplicatur, & diuiditur in illa, vt solo numero differentia, & tale habet propriè rationem speciei specialissimæ. Sed in diuinis simpliciter negatur omne prædicabile, nihil enim in diuinis ponitur in aliquo prædicamento, vt patet à Doctore in *primo, distinet. 8. quest. 2. vide ibi.*

Responsum quartè.

Deus non est in prædicamento.

Q V Æ S T I O VII.

Vtrum Deum esse omnipotentem possit naturali ratione, & necessarià demonstrari?

Aleus. 1. p. q. 21. m. 1. ar. 2. Scot. 1. d. 2. q. 2. n. 25. & q. 3. & 42. Hent. quodl. 12. q. 3. Ægid. 3. d. 20. Durand. 1. d. 2. q. 2. Argent. 1. d. 3. q. 1. Mayron. 1. d. 2. q. 1.

ISO de his, quæ conueniunt Deo per comparationem ad intrà, & specialiter de his, quæ important respectum personæ ad personam, restat videre est his, quæ conueniunt Deo per comparationem ad extrà, siue quæ important respectum Dei ad creaturas. Et primò de respectu potest esse difficultas vno modo, quantum ad extremum, cui conuenit. Secundò modo, quantum ad extremum siue obiectum, quod respicit.

De respectu ad extrà, quantum ad illud, cui conuenit, duo sunt quæsitæ. Primò, de illo extremo in generali. Secundò in speciali: prima quæstio est ista.

Vtrum Deum esse omnipotentem possit naturali ratione, & necessarià demonstrari: & hoc in generali intelligendo, non descèdendo ad aliquam personam in speciali: Secunda quæstio est, specialiter comparando ad vnam personam: Vtrum verbù Dei, vel Filius in Diuinis, habeat aliquam causalitatem propriam respectu creaturæ.

Ad primum sic proceditur: videtur primò quòd Deum esse omnipotentem possit naturali ratione demonstrari, quia naturali ratione demonstratur Deum esse infinitæ potentia; ergo & omnipotentiæ. Antecedens probatur, quia Philosophus probat 8. *Physic.* Deum esse infinitæ potentia ex hoc quod mouet tempore infinito. Probo consequentiã, infinita potentia nõ potest ab aliqua potentia excedi, nec intelligi excedi, quia tunc aliqua posset esse maior illa, & ita illa non esset infinita: sed omnis potètia, quæ non est omnipotentia, potest intelligi excedi à potentia, quæ est omnipotentia.

Ad oppositum, si potest demonstrari Deum esse omnipotentè, ergo & Deum posse generare Filium: consequens falsum: quia est merè credibile, & per consequens nõ naturali ratione demonstrabile. Cõsequencia probatur per August. contra Maximinũ lib. 3. cap. 7. Vbi arguit sic: si *Pater non genuit Filium sibi æqualem: aut quia non potuit: aut quia non voluit*: Et vterius arguit, *si non voluit, cum inuidum dixisti: si non potuit, ubi est omnipotentia Dei Patris?* Vult ergo arguere, si Pater non potuit gignere Filium sibi æqualem, non fuit omnipotens; ergo ex opposito, si est omnipotens potest gignere Filium sibi æqualem: & ita si antecedens est demonstrabile, & consequens.

Præterea, si sic, ergo posset demonstrari Deum posse creare omne creabile: consequens est falsum, quia Angelus est quoddã creabile: & tamen non potest demonstrari naturali

Nota.

Argum.

Tex. 28. &

29. idè 12.

Met. 1. co.

4°.

Ratio opp.

2.

naturali ratione, vt videtur, quòd Angelus sit ab eo creabilis: quia Philosophus sequens rationem naturalem non posuit Intelligentias creatas à Deo, imò eas necessario à se posuit, hoc est, non ab alio effectiue 12. *Metaph. c. 5.* Vbi postquam ostendit substantiam separatam nullam habere magnitudinem, per hoc medium: quia habet potentiam infinitam, & infinita potentia non potest esse in magnitudine: quærit, vtrum, ponendum sit esse vnam talem, aut plures, & determinat quòd plures. Est ergo, non solum, secundum ipsum, prima substantia immaterialis, sed quæcunque infinita, & pari ratione est à se necessaria.

S C H O L I V M.

Ponit duas distinctiones; prima est demonstrationis in propter quid, & quia, quàm bene explicat hic, licet breuiter, de qua latius q. 1. Prol. Et 1. post. q. 1. & 1. d. 2. q. 2. & d. 3. q. 4. Quòd ait principia ex terminis nota non posse demonstrari demonstratione quia, loquitur de principiis ex terminis communissimis, vt Quodlibet est, vel non est, vel saltem de terminis per se notis confusè apprehensis: quia hæc, animal rationale est risibile, quod est per se notum terminis distinctè conceptis demonstratur experientia: vide 2. d. 2. q. 2. Et Leuch. hic §. Contra 2. dictum. Secunda distinctio est omnipotentia, quæ proprie sumpta est tantum respectu possibilis, prout idem est, quod causabile dupliciter intelligi potest. Primò, vt sit respectu omnis causabilis immediatè, vel mediatè. Secundo, vt sit immediata causa omnis causabilis, ita vt nulla alia causa concurrente vel præuia, possit causare omnia. Vide 1. d. 8. q. ult. Ponit. 5. Conclusiones de vtraque demonstratione: ex quibus quæstio resoluitur. Vide eum de hoc 1. d. 2. q. 2. 2. 2. 7. Et latè d. 42. per totum.

3. **H**ic præmittendæ sunt duæ distinctiones necessariae. Et secundò iuxta membra distinctionum, soluenda est quæstio.

Prima distinctio est nota ex primo posteriorum, quæ est, quòd demonstrationum alia est propter quid, siue per causam; alia quia, siue per effectum. Probatur ista distinctio per rationem: quia omne necessarium verum, non euidens ex terminis, habens tamen connexionem necessariam, & euidenciam ad aliud, vt necessarium euidens ex terminis, potest demonstrari per illud verum euidens: nunc autem, aliquod verum necessarium non euidens ex terminis, habet connexionem necessariam ad aliquod verum acceptum à causa, & aliquod ad verum acceptum ab effectu, non solum enim veritates de causis non possunt esse sine quibusdam veris de effectibus, sed nec è conuerso, igitur potest aliquod verum demonstrari per aliquod verum euidens acceptum à causa, & tunc propter quid, vel per aliquod verum acceptum ab effectu, & tunc quia. Et videtur hinc sequi corollarium, quòd principia immediata siue euidencia ex terminis, non possunt demonstrari demonstratione quia: quod si verum est^b tunc quædam media vera inter prima vera, & conclusiones vltimas, & solum illa sunt demonstrabilia, quia per vera vltima. Qualiter autem verum acceptum ab effectu possit esse euidens, & tamen verum acceptum à causa non euidens; patere potest, si aliquis consideret modum illum acquirendi scientiam, primo *Metaph.* & secundo *Posteriorum* per experientiam: quia per experientiam est frequenter notum de effectu, quia est, ex multis singularibus acceptis à sensu, & nondum scitur propter quid ita est, quia illud non habetur à sensu, nisi mediante vltiore inquisitione^c.

4. Secunda distinctio est de omnipotentia, ^d & illa præsupponit confusum intellectum huius termini, *omnipotentia*: qui talis est, quòd omnipotentia non est passiva, sed actiua, non quæcunque, sed causatiua. Per hoc habetur, quòd ipsa est respectu alterius in essentia causabilis: quia non est causalitas nisi respectu diuersi simpliciter; ergo est potentia respectu possibilis, non generaliter, vt opponitur impossibili: nec etiam vt opponitur necessario omni modo à se, prout conuertitur cum producibili: sed respectu possibilis, prout possibile idem est, quod causabile: quia terminus potentiaë causatiuaë: includit etiam omnipotentia quandam vniuersalitatem, non quidem ipsius potentiaë in se (non enim omnipotentia est, quæcunque potentia formaliter: quia non est potentia aliqua creaturæ). Sed ista vniuersalitas est ipsius potentiaë, non simpliciter, sed respectu huius causabilis, quod est possibile, siue creabile; vt sit sensus: omnipotentia est ipsa potentia actiua respectu cuiuscunque creabilis. Et hoc potest intelligi dupliciter: vno modo, quòd sit cuiuscunque creabilis immediatè, vel mediatè: alio modo quòd sit cuiuscunque creabilis, & immediatè saltem immediatione causæ, hoc est, nulla alia causa actiua mediantè.

Art. 1.

Tex. 30. & circiter. Demonstratio alia propter quid, alia quia, explicatur vide 1. d. 2. q. 2. & d. 3. q. 4.

Principia euidencia non possunt demonstrari.

In proximo Tex. ult. Verum acceptum ab effectu quomodo euidens, & non à causâ Omnipotentia est actiua non passiva.

Omnipotentia descriptur.

De secundo articulo videndum est de demonstratione, & primò de demonstratione *propter quid*: secundò de demonstratione *quia*. De demonstratione *propter quid*, sunt tres conclusiones.

Concl. 1.

Prima est ista, *Deum esse omnipotentem*, utroque modo accipiendi *omnipotentiam*, est verum demonstrabile in se demonstratione *propter quid*.

Secunda conclusio, istud verum est demonstrabile viatori stante simpliciter statu viæ.

Tertia conclusio, istud verum non potest demonstrari viatori ex notis sibi naturaliter & de lege communi. De demonstratione *quia*, sunt duæ conclusiones.

Prima est ista: *Deum esse omnipotentem omnipotentia respiciente immediatè quodcunque possibile*, licet sit verum: non tamen est à nobis demonstrabile demonstratione *quia*.

Secunda conclusio: *Deum esse omnipotentem omnipotentia immediatè, vel mediatè quodcunque possibile respiciente*, potest demonstrari à viatore demonstratione *quia*: sic ergo sunt quinque conclusiones, ex quibus integratur solutio quæstionis.

C O M M E N T A R I V S.

I.
Duplex demonstratio.

In ista quæstione Doctor duo facit. Primò præmittit vnam distinctionem. Secundò respondet ad quæstionem.

De primo præmittit quòd demonstratio alia *propter quid*, alia *quia*. Et hæc distinctio probatur à Doctore quia *omne necessarium verum, non evidens ex terminis*.

b *Quod si verum est, tunc quadam media vera inter prima vera, & conclusiones ultimas, & solum illa sunt demonstrabilia, quia per vera ultima*. Exemplum, omnis homo est risibilis, est verum necessarium, quia risibilitas necessariò inest homini, vel verum necessarium, quia ista propositio nunquam potest falsificari, sicut propositio contingens, quæ aliquando potest esse vera, aliquando falsa: & non est verum evidens ex terminis: patet, quia cognoscens extrema, scilicet *hominem & risibilitatem* ex sola terminorum notitia, hæc non est evidenter nota: *omnis homo est risibilis*. Et habet necessariam connexionem ad aliquod verum acceptum à causa evidens ex terminis, puta ad hoc, *animal rationale est risibile*, hoc verum est acceptum à causa, quia explicat causam propter quid homo sit risibilis, & est evidens ex terminis, quia ex sola notitia distincta terminorum est per se notum, ut patet à Doctore in primo, d. 2. q. 2. & d. 3. q. 4.

Exemplum.

Et per tale verum acceptum à causa demonstratur hoc verum, sic arguendo: omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis. Exemplum, de vero necessario, quod demonstratur per verum acceptum ab effectu. Nam hoc verum: *Reubarbarum est purgatiuum cholerae* est verum necessarium evidens acceptum ab effectu, quia per experientiam video quod hoc Reubarbarum est purgatiuum cholerae, & hoc similiter, & sic de aliis, & per consequens hæc vniuersalis erit mihi evidens, scilicet *omne reubarbarum est purgatiuum cholerae*, quod verum est acceptum ab effectu, quia esse purgatiuum cholerae est effectus. Et per hoc verum demonstratione *quia* poterit demonstrari aliud verum non notum ex terminis: habens necessariam connexionem ad hoc verum acceptum ab effectu; & sic poterit demonstrari causa de aliquo, scilicet causa purgationis cholerae, puta sic: omne purgatiuum cholerae est *A* & intelligo per *A* causam immediatam huius passionis, quæ est esse purgatiuum

cholerae: sed reubarbarum est purgatiuum cholerae; ergo reubarbarum est *A*, & sic demonstratur reubarbarum esse *A* per aliud verum acceptum ab effectu. Et quod addit, quòd principia evidentia ex terminis non possunt demonstrari demonstratione, *quia*, hoc patet esse verum in primo, d. 2. q. 2. quia talis notitia præcisè dependet à notitia terminorum, ut ibi prolixè exposui. Sequitur ergo quòd solum illa vera necessaria, quæ sunt intermedia inter prima vera evidentia ex terminis, & conclusiones ultimas, sunt demonstrabilia, quia scilicet per ultima vera, siue per ultimas conclusiones.

Notitia principiorum à quo pendet.

c *Quia illud non habetur à sensu nisi mediante ulteriori inquisitione*, quæ fit per intellectum, scilicet inuestigando causam talis effectus, quæ inuenta potest effectus demonstrari de aliquo *propter quid*. De hoc vide in primo Doctore dist. 3. q. 4. & quæ ibi exposui.

2.

d *Secunda distinctio est de omnipotentia*. Nunc declarat Doctor quid intelligat per omnipotentiam, & dicit quòd omnipotentia non est passiva, siue receptiva, quasi illud dicitur omnipotens passivè quod potest recipere omnia. Sed dicitur activa non quæcunque, accipièdo tamen *actuum* pro productivo, quia omnipotentia non est quæcunque potentia productiva: patet, quia Pater non dicitur omnipotens respectu productionis Filij. Sed dicitur potentia activa causativa, quæ respicit aliud in essentia, siue in natura. Sequitur ergo quòd omnipotentia non est potentia, nisi respectu possibilis: omne enim causabile necessariò est possibile, ut ly *possibile* opponitur necessario. Et hoc patet à Doctore in primo, dist. 8. quæst. ult. & in secundo dist. 1. q. 3. vbi vult quòd ista implicent, *A* causat necessariò, quia cum dico causat, sequitur quòd contingenter, & si addo *necessariò*, sequitur quòd simul contingenter, & necessariò causabit, & sic implicatio. Et declarat de quo possibili intelligat, non enim intelligitur de possibili, quod opponitur impossibili, quia hoc modo filius Dei dicitur possibilis, quia non impossibilis, ut patet à Doctore in primo, distinct. 2. parte 2. quæst. 3. Respondendo ad argumenta principalia. Nec accipitur *possibile*, ut opponitur *necessariò* omni modo à se prout conuertitur cum producibili, quia Pater in diuinis dicitur necesse esse omni modo à se, scilicet

Quid omnipotentia.

cer tam formaliter, quàm originatiuè; Filius verò est necesse esse formaliter, sed non originatiuè cum hoc habeat à Patre. De hoc vide Doctorem in primo, ubi supra, & sic Filius in diuinis dicitur possibilis, vt ly possibile opponitur necessario omni modo à se, & hoc modo possibile conuertitur cum producibilis, & sic quia Filius est producibilis, idè hoc modo dicitur possibilis, sed accipit possibile pro causabili, quia tale possibile est propriè terminus omnipotentia, & potentia causatiua. Et addit quòd omnipotentia propriè respicit omne possibile. Et hoc potest dupliciter intelligi, scilicet immediatè, vel mediatè. Immediatè quòd possit causare omne causabile nulla alia causa secunda concurrente. Mediatè quòd possit ad omne causabile concurrere, vt causa prima, licèt illud causabile etiam ab alia causa causetur. Et hæc de primo articulo principali sufficiant pro nunc.

e De secundo articulo, qui est responsiuus ad quæstionem. Hic Doctor respondendo ad quæsitum ponit quinque conclusiones, tres pertinentes ad demonstrationem propter quid, & duas ad demonstrationem quia. Prima conclusio est, Deum esse omnipotentem, tam mediate quàm immediatè, est verum demonstrabile propter quid. Secunda: Istud verum est demonstrabile viatori stante simpliciter statu viæ. Tertia, Istud verum non potest demonstrari viatori ex notis sibi naturaliter, & de lege communi. Quarta, Deum esse omnipotentem omnipotentia respiciente immediatè quodcumque possibile, licèt sit verum, non tamen est nobis demonstrabile demonstratione quia. Quinta, Deum esse omnipotentem omnipotentia immediatè, vel mediatè quodcumque possibile respiciente, potest demonstrari à viatore demonstratione quia.

S C H O L I V M.

Prima conclusio. Deum esse omnipotentem etiam immediatè, est demonstrabile in se propter quid. probatur primo, quia si Deus haberet voluntatem infinitam & intellectum talem cum reali distinctione, ex his concluderetur esse omnipotentem: ergo idem concluditur, esto non sit distinctio realis, Secundo, hoc non est verum immediatum, Deus est omnipotens, quia omnipotentia cum sit ad extra supponit notionale, & hoc non immediatè conuenit Deo, quia dicere conuenit per memoriam secundam de quo q. 1. num. 16. 17. ergo est verum demonstrabile.

5. PRIMA conclusio f probatur sic: illud est verum demonstrabile in se propter quid, per aliud verum prius, generaliter, quod ex terminis suis habet, quòd sic posset demonstrari: tale est istud verum, Deus est omnipotens, vtroque modo: ergo, &c. Maior patet quia tale verum est in se, quale est ex ratione terminorum, vnde illud est in se verum notum per se, quod ex rationibus terminorum est per se notum. Ex hoc sequitur quòd tale verum in intellectu concipiente sic terminos, sit per se notum. Minor probatur, quia verum illud quod ex terminis suis est necessarium, & mediatum, ex terminis etiam habet quòd in se sit demonstrabile propter quid: tale verum est istud: Deus est omnipotens, vtroque modo intelligendo omnipotentiam. Probatio: patet enim quòd sit verum, & necessarium. Nec hoc hic probatur, quia de hoc non est quæstio: sed tantummodò de modo, quo illud verum possit ostendi, siue innotescere. Quòd etiam sit verum necessarium mediatum, probatur dupliciter. Primò, qualis est ordo realis inter aliqua distincta realiter, talis est ordo cognoscibilitatis inter eadem, qualitercumque distincta in esse cognoscibili, nunc autem, si esset distinctio realis inter naturam, intellectum voluntatem, & potentiam ad extra: esset talis ordo realis, quòd quia natura habet talem intellectum, & talem voluntatem; idè est sic potens respectu talium ad extra: ergo qualitercumque est de hæc distinctio, semper est ordo cognoscibilitatis, quòd quia natura diuina habet talem intellectum, & talem voluntatem, idè hoc habet talem potentiam, quæ est omnipotentia. Patet ergo quòd hoc verum necessarium habet medium; & quòd medium: quia intellectum, vel voluntatem, vel vtrumque.

Concl. 1. prob. Verum notum in se quid?

Quid est verum demonstrabile. Deus est omnipotens, demonstratur.

6. Hoc idem s scilicet quòd illud verum sit mediatum, probatur secundò sic: quia omne verum necessarium vel est mediatum, vel immediatum: illud autem non est immediatum: ergo, &c. Probatio minoris: quia notionale immediatius videtur conuenire essentia, quàm illud quod dicit respectum ad extra, vt habetur ex solutione primæ, quæstionis: nunc autem notionale non ita immediatè conuenit essentia diuinæ, sicut aliquod essentiale, sicut probatur in solutione eiusdem quæstionis: quia dicere conuenit per hoc medium, quod est perfecta memoria, ergo multò magis omnipotentia, quæ dicit respectum ad extra, non conuenit Deo siue cuiusque personæ diuinæ omnino immediatè. Prima probatio istarum duarum posset habere quandam declarationem annexam, quæ scilicet potentia sit formaliter omnipotentia, vel magis propriè loquendo, immediatam fundamentum respectu omnipotentia: an scilicet intellectus in Deo, an voluntas: sed huiusmodi explanatio non est ad propositum simpliciter necessaria: quia ex vtroque membro æquè habetur intentum.

Omne verum, mediatum, vel immediatum. Notionale immediatius essentia, quàm sensuale ad extra q. 1. n. 17. 7.

C O M M E N T A R I V S.

3. **F** *Prima conclusio* ostenditur sic, supponendo quòd intellectus, & voluntas diuina sit causa talis omnipotentiae, respicientis omne causabile, saltem secundum rationem, quia si potentia illa actiua respectu omnis causabilis esset realiter distincta, posset verè demonstrari de Deo per causam, ergo si sola ratione distinguuntur saltem secundum rationem potest sic demonstrari. Arguitur ergo sic: Deum esse omnipotentem modo præposito est verum necessarium non euidens ex terminis, & habet necessariam connexionem ad aliud verum notum ex terminis acceptum à causa; ergo tale verum est demonstrabile *propter quid*. Antecedens patet quoad omnes particulas, nam Deum esse omnipotentem, immediatè est verum, & necessarium, quia omne verum in diuinis est necessarium, etiam verum contingens, non de actu, sed de potentia, vt patebit. Non euidens ex terminis, patet, quia ex sola notitia terminorum, scilicet Dei, & omnipotentiae non est euidens, Deum esse omnipotentem, quia fortè posset dubitari, habens necessariam connexionem, &c. patet, quia esse omnipotentem necessariò dependet à voluntate diuina. Et sic potest formari demonstratio *propter quid*: omne includens formaliter voluntatem infinitam est omnipotens; sed Deus est huiusmodi, ergo, &c. Maior est nota ex terminis, quia cognoscens distinctè voluntatem diuinam, & potentiam actiuam respectu omnis causabilis statim est sibi euidens, quòd voluntas diuina est

Esse omnipotentem dependet à voluntate diuina.

causa immediata, & adaequata omnipotentiae. Sicut cognoscens distinctè animal rationale, & risibile statim est sibi euidens, quòd animal rationale est immediata, & adaequata causa risibilitatis, & sic hæc est immediata: animal rationale est risibile. Sic in proposito de voluntate diuina respectu omnipotentiae. Et quod dicit, vel intellectus, vel voluntas, vel vtrumque, hoc dicit non determinando se, an intellectus sit immediata causa respectu omnis causabilis, sicut aliqui voluerunt, an sola voluntas, an vtrumque, quicquid ponatur causa immediata habebitur verum notum ex terminis, per quod poterit demonstrari Deum esse omnipotentem immediatè.

g Ostendit etiam hoc verum, scilicet Deum esse omnipotentem, esse verum mediatum, & non immediatum, & arguit à fortiori. Si enim notionale non sit ita immediatum Deo, quin aliquid essentiale sit immediatius, vt patet de voluntate, & intellectu, quæ insunt essentiae immediatius, quàm notionale, vt probatum est *in prima quest. quodl.* à fortiori omnipotentia, quæ includit respectum ad extrà non erit immediata ipsi Deo, imò erit mediante voluntate, & intellectu, imò notionale est immediatius, quàm omnipotentia, vt patet *prima q. quodl. & in secundo dist. 1. q. 1.* ergo hoc verum erit mediatum, & per aliquod immediatius Deo, vel diuinæ personæ, poterit demonstrari de Deo, vel persona diuina. Et sic patet ratio.

S C H O L I V M.

Secunda conclusio: Deus est omnipotens strictè demonstrari potest propter quid à viatore non habente notitiam, statui via repugnantem, qualis fuit Pauli in raptu. Probatur: quia potest habere conceptum virtualiter includentem hoc verum, quia vt dictum est, hoc non est verum immediatum. Quod Paulus viderit essentiam Dei in raptu, tenet Augustinus & alij. De quo vide Doct. 4. d. 49. q. 12. & 2. d. 3. q. 9. Probatur etiam de scientia abstractiua, quia viator citra raptum, & beatum scientiam potest habere conceptum distinctum de Deo, qualem fortè habuit Angelus in via per speciem distinctè representantem diuinam essentiam, vt vult Doct. 2. d. 3. q. 9. n. 17. Et ex tali conceptu demonstrari potest omnipotentia, tam cum causa alia, quàm sine illa, sicut in conceptu distincto cuiuslibet obiecti demonstrantur de eo sue proprietates. Vide de his q. 1. & 3. Prologi.

Concl. 2. declaratur. Deum esse omnipotentem, à viatore demonstrari potest.

S *Secunda conclusio* sic intelligitur, quòd viator nihil habens, quod repugnet statui viæ, nec simpliciter, nec etiam ad tempus permanens, cuiusmodi ponitur raptus Pauli, potest habere istam notitiam per medium *propter quid*; Deus est omnipotens, intelligendo de vtraque omnipotentia. Hæc conclusio probatur sic. In quocunque intellectu potest haberi conceptus simplex virtualiter includens veritatem immediatam, & vterius mediatam, in illo intellectu haberi potest notitia *propter quid* veritatis mediatæ sed stante simpliciter statu viæ, citra scilicet omnem notitiam permanentem vel transeuntem, quæ scilicet repugnat statui viæ, potest haberi talis conceptus simplex virtualiter includens istam, *Deus est omnipotens*: & etiam virtualiter includens suam immediatam præcedentem; ergo, &c. Minor ista, quantum ad hoc, quòd aliquis cõceptus simplex virtualiter includit istam, mediatè aliqua alia immediata, patet ex hoc, quòd in probatione primæ cõclusionis ostensum est, istam esse immediatam.

Sed restat hic probandum, quòd talis conceptus in intellectu viatoris possit haberi stante simpliciter statu viæ, hoc est, citra cognitionem, nõ rãtùm beatificam, sed etiã raptus. Hoc autè probatur, primò, ex èplo, secundò, ratione. Ex èplo sic: aliquid intelligitur per accidens, sicut intelligitur homo, intelligendo album, vel risibile. Vterius aliquid intelligitur

intelligitur per se, sed in vniuersali, vt intelligitur homo, intelligendô animal. Tertio, intelligitur aliquid per se, etiam in particulari, sed adhuc quodammodo confusè, sicut intelligo hominem antequàm intelligam definitionem, & quocumque gradus ponantur: quia licet primus gradus posset distingui per absolutum & respectuum vltimus tamen gradus cognoscendi aliquid incomplexum cognitione scientifica, siue præuia scientiæ est cognitio definitiua: quia ipsa est cognitio per se in particulari distinctissima: excedens etiam illam confusam cognitionem, de qua loquitur Philosophus primo Phys. *sustinent autem hoc, quod nomina ad rationem*, &c. Saltem in hac cognitione definitiua habetur conceptus euidenter & virtualiter includens omnes veritates necessarias de tali obiecto.

Triplex cognitio aliquid cognoscitur: per accidens per se in vniuersali, per se in particulari. Tex. c. 5.

8. Ex hoc arguitur sic: Cognitio distinctissima præuia actui scientiæ, siue conceptus maximè euidenter includens veritates principiorum, & conclusionum, qui potest haberi citra visionem claram, siue cognitionem intuitiuam eius obiecti, sufficit ad habendum scientiam de tali obiecto: sed quæcumque cognitio de Deo, quæ sit citra visionem claram, vel cognitionem intuitiuam, est simpliciter possibilis statui viæ; ergo talis conceptus potest simpliciter haberi de Deo stante simpliciter statu viæ, qui sufficiat ad cognoscendum verum complexum. Huius syllogismi maior apparet exemplo iam posito. Et cum hoc ex quadam distinctione inter intellectiõnem abstractiuam, & intuitiuam, quæ posita est q. 6. ar. 1. Et breuiter hinc repetitur: quia etsi cognitio abstractiua possit esse non existentis, æquè sicut & existentis: tamen intuitiua non est nisi existentis, vt existens est: cognitio autem hominis abstractiua, & definitiua potest esse non existentis, & existentis. Patet ex dictis ibi. Et patet ex se, quia ita habetur, si res non existat; sicut si existat: ergo illa cognitio definitiua est citra cognitionem intuitiuam obiecti definiti vniuersalis. Minor etiam patet ex dictis ibidem, quia sola cognitio intuitiua diuinæ essentiæ est illa, quæ ponit hominem extra statum viæ: si simpliciter, simpliciter, si ad tempus, ad tempus.

Que cognitio sufficit ad scientiã.

Cognitio abstractiua & intuitiua quomodo differunt.

Quod probatum est exemplo; probatur etiam ratione sic. De quocumque obiecto scientiæ potest haberi cognitio simpliciter distinctissima abstractiua obiecti citra intuitiuam, Deus autem est per se obiectum alicuius scientiæ: ergo de ipso potest haberi talis nouitia distinctissima citra intuitiuam, & per consequens, propositum: quia illa non ponet aliquid extra statum viæ, & tamen virtualiter, & euidenter est includens omnes veritates necessarias de Deo. Probatio maioris, omnis scientia est de re non præcisè, vt existens est; quod intelligo sic, quòd ipsa existentia, etsi sit ratio intellecta in obiecto, vel citra obiectum, tamen non necessariò requiritur, vt actualiter conueniens obiecto, in quantum obiectum est scibile.

De Deo haberi potest notitia abstractiua distincta.

9. Istud probatur ex intentione Philosophi 7. Metaph. c. 13. *Demonstratio*, inquit, est necessarium, & definitio scientifica, & non contingit, sicut nec scientiam quandoque scientiam, quandoque ignorantiam esse: ita nec demonstrationem, nec definitionem: supple quandoque contingit esse talem: quandoque non esse talem. Ex hoc concludit, palam autè ipsorum, scilicet singularium corruptibilium, neque scientia neque definitio. Neque enim sunt manifeste corrupta, scientiam habentibus, cum à sensu abcesserint, & saluat in anima rationibus eisdem, non erit determinatio neque definitio. Intelligo sic rationem Philosophi, quòd si de contingenti, siue de corruptibili, vt tale, esset definitio; vel demonstratio, cum illud tale possit quandoque esse, quòdoque non, saluatà tamen ratione in anima, sequitur quòd esset quandoque scientia de illo obiecto, quandoque ignorantia: & quandoque demonstratio, & quandoque non: quod est impossibile.

Tex. 53. Demonstratio ratiõis necessarium necessarium.

Ex hoc ergo habeo istam propositionem, quòd cum ratio in anima possit manere non manente existentia actuali obiecti, sequitur quòd existentia non est per se ratio obiecti, vt scibile est, quia ratio scientifica non potest manere eadem in anima, non manente illo eodem, quod est per se ratio scibilis, vt scibile est: siue autem scibile possit existere in re, siue non, saltem ratione eius, vt scibile est, potest manere eadem in anima, non manente existentia: abstrahit ergo scientia ab existentia: ita quòd non includit eam in ratione scibilis.

10. Iuxta istam conclusionem haberi potest corollarium, quomodo Theologia potest esse scientia in intellectu viatoris, stante simpliciter statu viæ: quia intellectus potens habere conceptum virtualiter includentem omnes veritates de ipso necessarias ordinatas, immediatius scilicet, & mediatius, potest de illo obiecto habere scientiam completam: sic autem potest intellectus viatoris habere de Deo: ergo, &c. Minor

*De his vi-
de clarior
in prima,
& 3. q. pro-
log.
De contin-
gentibus
que ad pos-
sibilitatem
datur
scientia.*

patet, quia distinctissimus conceptus subiecti Theologiæ, quod est Deus, potest haberi citra cognitionem intuitiuam, & ille conceptus, & virtualiter, & euidenter, continet omnes veritates necessarias de subiecto: Contingentes autem non potest includere: quia illæ non sunt natæ includi in ratione alicuius subiecti: quæcunque enim veritas includitur sufficienter in aliquo simplici conceptu, est necessaria. Tamen de contingentibus sunt quædam veritates necessariae, non quidem de actu eorum, sed de possibilitate, & illæ etiam modo prædicto sciri possunt, utpote, Deus est potens creare, potens resuscitare, potens beatificare: & sic de aliis articulis fidei respicientibus contingentiam: nec ultra istud verum necessarium de eo quod est, Deum posse, est aliquid propriè scientificè cognoscibile, quantum ad tale proprium. Est ergo viator perfectè scientificè Theologus, qui per conceptum distinctissimum diuinitatis possibilem haberi, citra cognitionem intuitiuam, cognosceret ordinatè veritates omnes necessarias, siue illas, quæ sunt de intrinsecis, quæ necessariò insunt, siue illas, quæ sunt de possibili, comparando ad extrinseca.

*Henr.
quodl. 12.
q. 21. vide
in 3. d. 24.
& in prol.
reportatio-
rum.*

Ex hoc sequitur quòd si poneretur Theologiam esse propriè scientiam in quodam lumine citra lumen gloriæ & supra lumen fidei: & illud lumen poneretur talis cognitio, siue conceptus obiecti, vera esset opinio de lumine. Sed sic non videtur intellexisse, qui posuit lumen: quia videtur posuisse lumen in quo cognosceretur obiectum: non autem, quod esset formalis ratio, siue formalis cognitio ipsius obiecti: sicut hic est positum.

COMMENTARIUS.

*4.
Secunda con-
clusio.*

H *Secunda conclusio* probatur, & antequam probetur declarat plura, Primò, quòd ille dicitur viator, qui non habet intuitiuam cognitionem Dei, nec permanentem, ut beati; nec ad tempus, siue transeuntem, ut habuit Paulus in raptu. Quæcunque alia cognitio de Deo non ponit viatorem extra viam. Secundò, quòd potest esse vera scientia de obiecto etiam non existente, quia cognitio abstractiua potest esse tam non existentis, quam existentis, & li quandoque sit de existente, non tamen talis existentia necessariò requiritur ad cognitionem abstractiuam. Et etiam potest haberi cognitio distinctissima obiecti, loquendo de cognitione merè abstractiua. Tertio præmittit, quòd conceptus perfectissimus est conceptus definitionis, siue cognitio distinctissima illius, quòd importatur per definitionem, ut patet hic in exemplo, & in prologo, *quest. 3.* Quarto præmittit, quòd conceptus perfectissimus obiecti, qui est conceptus definitionis obiecti si habet definitionem, vel conceptus quiditatis obiecti continet virtualiter omnes veritates de illò conceptu verificabiles, si sint necessariae. Quintò, præmittit, quòd veritates contingentes, quæ sunt de actu ut ista: Deus actu creat non continentur virtualiter in aliquo obiecto, ut satis patuit in prologo, *quest. 3.* tamen illæ veritates contingentes, quæ sunt de potentia, vel aptitudine, virtualiter continentur in ratione quiditatiua obiecti sicut ista; *Deus est potens creare*, & huiusmodi.

*5.
Quomodo
viator scit
hanc demon-
strationem
propter quid.*

His præmissis probatur conclusio scilicet, quòd viator, ut viator potest scire hanc demonstrationem *propter quid*, Deus est omnipotens, tam immediatè, quam mediatè, & arguitur sic. Intellectus potens habere conceptum virtualiter continentem omnes veritates de ipso necessarias, vel contingentes, non de actu, sed de potentia, potest de illo obiecto habere scientiam completam, & demonstrare de illo omnes illas veritates *propter quid*, Hoc patet hic & in prologo *quest. 3.* Sed viator, ut viator exi-

stens potest habere distinctissimum conceptum de Deo virtualiter continentem omnes veritates necessarias, & hæc mediatas, & immediatas & etiam omnes contingentes de potentia, scilicet tam mediatas, quam immediatas; ergo omnes illas potest demonstrare *propter quid* de ipso Deo. Hæc ratio est euidentis. Nota primò de veritatibus immediatis siue per se notis, quomodo continentur virtualiter ab obiecto, & similiter de mediatis, vide quæ exposui prolixè in *quest. 3. prologi, articulo 10: ibi subiectum, siue obiectum continet primum predicatum*, vide ibi singularia. Nota secundò de ordine contingentium, qualiter vna dicatur prima, &c. vide quæ exposui in prologo, *quest. 3.* vbi Doctor loquitur de subiecto Theologiæ contingentium. Tertio nota, quomodo viator de communi lege non potest habere cognitionem abstractiuam Dei sub ratione distinctissima Deitatis; sed bene ex speciali priuilegio auctoritate diuina in intellectu viatoris, potest caulari immediatè notitia abstractiua distinctissima Deitatis, vel species intelligibilis, sicut in Angelis, representans distinctè Deum sub ratione Deitatis eo modo, quo exposui in *quest. 3. prologi, & in secundo, d. 3.* vide quæ ibi exposui. Et sic patet ista ratio Doctoris.

6.

i Ex hoc sequitur, quòd si poneretur Theologiam esse propriè scientiam, in quodam lumine citra lumen gloriæ, &c. Quòd dicit de lumine gloriæ, an illud necessariò requiratur ad cognitionem intuitiuam Dei, patet in *4. dist. 49.* Et de hoc satis dixi in primo *dist. 3. q. 3.* improbando opinionem Thomæ Caietani, vide ibi. Thomas etiam de Aquino ponit aliud lumen, quòd non est lumen gloriæ, sed dicitur lumen, quòd cognoscuntur substantiæ separaræ distinctè, & abstractiue. Et posuit illud lumen esse aliud à cognitione actuali, ita quòd esset impossibile intellectum viatoris cognoscere substantias illas, nisi mediante tali lumine, & sic præcedere cognitionem illam. Et Doctor improbat hoc in primo, *dist. 3. quest. 3.* quòd nullo modo sit necessarium. Sed in proposito lumen, quòd hic ponit medium

medium inter lumen gloriæ, & lumen fidei, ponit ipsum esse formaliter notitiam abstractivam, & distinctam ipsius Deitatis. Et nota, quod cognitio fidei dicitur lumen, quæ cognitio nunquam est de Deo distinctè cognito, sed confusè

vt exposui in *prolog. q. 3.* vide ibi. Lumen verò gloriæ pro nunc, potest poni cognitio intuitiva Dei; cognitio ergo distincta Deitatis dicitur lumen medium inter lumen gloriæ, & lumen fidei. modo præposito.

SCHOLIUM.

Tertia Conclusio. Viator ex naturalibus non potest demonstrare propter quid Deum esse omnipotentem utroque modo. Probatur primò, quia talis conclusio non potest sic haberi, nisi per propositionem ex terminis notam, & specialiter ex parte termini subiecti: de quo q. 3. Prologi: & non potest haberi conceptus distinctus de eo in via naturali, quia à nobis concipitur tantum per conceptus causatos per intellectum agentem, & phantasmata, quæ tantum confusè nobis Deum representant, de quo Doctor 1. dist. 3. q. 2. n. 17. & q. 3. n. 14. & per totum. Secundò, quia Metaphysicus non cognoscit aliquid de Deo proprium nisi à posteriori per aliquam propositionem particularem affirmantem aliquod prædicatum conveniens enti creato, vt aliquid est causatum: ergo aliquid causans non causatum de quo 1. dist. 2. q. 2. Obijcit tripliciter, & per additionem aliorum solvuntur obiectiones, quæ tamen ferè eadem est cum additione qua putatur Doctoris, poniturque in fine huius tractatus. vide 1. dist. 2. q. 2. & dist. 3. q. 1.

11. **T**ertia conclusio^k est ista, quod homo viator ex puris naturalibus non potest demonstratiuè propter quid cognoscere istam: *Deus est omnipotens.* Hoc probatur sic: quia propositio mediata non potest cognosci propter quid, nisi per propriam immediatam: nec illa potest simpliciter cognosci nisi ex terminis, & specialiter nisi ex ratione termini subiecti: quod scilicet subiectum includit prædicatum, & propter hoc includit veritatem, siue notitiam illius immediatè.

Viator ex naturalibus non demonstrat Deum omnipotentem esse.

Coordinatio ergo scientiæ propter quid, non est possibilis intellectui nisi habenti conceptum de subiecto virtualiter & euidenter includentem totam illam coordinationem: sed talis conceptus de Deo non est possibilis viatori ex puris naturalibus pro statu isto. Probatio huius: quia non est sibi possibilis ex naturalibus nisi conceptus, qui potest causari virtute intellectus agentis, & phantasmatum: nihil enim aliud est naturaliter mouens intellectum viatoris de lege communi: Istorum autem virtute, scilicet phantasmatum, & intellectus agentis non potest causari in nobis conceptus distinctus de Deo, qui virtualiter & euidenter includit veritates ordinatas vsque ad istam, *Deus est omnipotens*, utroque modo; cuius probatio dependet ex solutione questionis illius, *quomodo Deus est cognoscibilis à viatore.* Sed nunc breuiter potest sic ostendi: viator habens conceptum simplicem, & perfectissimum, ad quem attingit homo ex naturalibus, non transcendit cognitionem perfectissimam simplicem de Deo possibilem Metaphysico: cognitio enim fidei non tribuit conceptum simplicem de Deo, sed tantummodò inclinatur ad assentiendum quibusdam incomplexis: quæ non habent euidentiam ex terminis simplicibus apprehensis, & per consequens per fidem non habetur conceptio simplex transcendens omnem conceptum simplicem apud Metaphysicum. Hoc etiam patet: quia Metaphysicus infidelis & alius fidelis eundem conceptum habent. Cùm iste sic affirmans de Deo: ille verò negans, non tantum contradicunt sibi inuicem ad nomen, sed etiam ad intellectum.

Conceptus distinctus de Deo non potest haberi ex naturalibus.

Vide d. 1. q. 1. & inf. q. 14.

12. Nunc autem^l conceptus simplex perfectissimus, ad quem attingit Metaphysicus de Deo, non includit euidenter veritates ordinatas ad istam, *Deus est omnipotens*, utroque modo; quia Philosophi multi attingentes, vt supponitur, ad conceptus perfectissimos posibles viatori ex naturalibus de Deo, ad notitiam huius veritatis attingere non potuerunt; quod tamen fuisset eis possibile, si talem conceptum simplicem habuissent, imò fuisset eis quasi necessarium: quia ex virtute illius vidissent illam veritatem, quasi immediatam: & vterius applicandò, per illam ex ista necessaria deductione, sciuisent veritatem illam mediatam.

Quare 8. phys. & 12. Meta. Deus est omnipotens non demonstratur propter quid a Metaphysico.

Probatur hoc aliter: quia primum principium ad quod attingit Metaphysicus, & hoc proprium de Deo non est sibi notum nisi tantum *quia*: esset autem notum sibi propter quid, si posset habere conceptum de Deo virtualiter, & euidenter includentem veritates ordinatas de Deo, ergo &c.

Prima propositio, quod Metaphysicus non attingit ad principium proprium de Deo magis notum, quam *quia*; Probatur, quia præmissa media ad concludendum

A posteriore tantum cognoscit Metaphysicus que sunt propria Dei.

quodcumque proprium de Deo est aliqua propositio particularis affirmans de ente particulariter aliquid prædicatum, quod competit enti creato, & ex tali præmissa concludit Metaphysicus de ente particulariter prædicatum proprium de Deo, utpote si arguitur: Aliquod ens est causatum; ergo aliquod ens est causa non causata. Vel aliquod ens est finitum: ergo aliquod ens est infinitum: vel aliquod ens est possibile: ergo aliquod est necessarium. Omnes istæ consequentiæ probantur per hoc, quòd conditio imperfecta non inest alicui enti, nisi enti inest conditio perfectior: cum imperfectum dependeat à perfecto. Omnes istæ consequentiæ non probant aliquid nisi quia: sicut manifestum est.

Contra illud obiicitur^m, quia cum voluntas sit medium ad concludendum omnipotentiam de Deo, & hoc demonstratione *propter quid*, sicut dictum est in prima probatione primæ conclusionis: & intellectus viatoris potest cognoscere ibi esse voluntatem: imò esse primam, & perfectissimam voluntatem: ergo per hoc medium potest cognoscere *propter quid*, omnipotentiam in Deo esse.

Item, omnis propositio vera & necessaria de extremis habentibus conceptus simpliciter simplices, est per se nota: talis est illa, quæ affirmat de Deo passionem aliquam: ergo, &c.

Præterea, passionem notæ de ente naturali concludunt aliquas perfectiones de Deo, quia imperfectio in mobili concludit de primo mouente perfectionem. Physicus ergo potest attingere ad cognitionem habendam de Deo, quia per effectus naturales: non ergo videtur quòd cognitio Metaphysici possit transcendere Physicam: si Metaphysicus possit tantum habere cognitionem quia, per tales effectus.

d. 2. 1. q. 2. & d. 3. q. 1.

Responsiones ad ista quære alibi.

ADDITIO. Medium demonstrationis distinctè cognoscitur.

Ad primum dicitur distinguendo de voluntate: quia aut viator cognoscere potest voluntatem Dei in conceptu confuso, & sic conceditur quod ex puris naturalibus cognoscere potest esse ibi voluntatem perfectissimam, & infinitam, sed negatur, ut sic, esse medium propter quid, ad demonstrandum Deum esse omnipotentem, quia oportet medium cognosci distinctè. Aut viator potest ex puris naturalibus cognoscere pro statu isto, voluntatem diuinam conceptu distincto, & isto modo negatur.

Extrema esse simplicia non facit propositionem per se notam.

Ad secundum, maior posset negari, quia datur instantia. Nam ista, ens est verum, ens est bonum, sunt vera, & necessaria propositiones, & extrema habent conceptus simpliciter simplices, quia tam ens, quam verum, & bonum non habent conceptus resolvable in alios conceptus priores: & tamen sunt demonstrabiles per primam passionem entis, puta per unum, tanquam per medium propter quid. minor tamen verè negatur, quia simpliciter falsa: quia essentia diuina, & qualibet posita passio de Deo, habet conceptum resolvablem in priorem conceptum, scilicet in conceptum entis, licet sit ipsa summè simplex simplicitate opposita compositioni, & componibilitati.

Perfectius scit Metaphysicus de Deo, quam Physicus, uterque tamen quia.

Ad tertium dicitur, quod sicut in demonstrationibus propter quid, est ordo: ita in demonstrationibus quia, ideo, ut si Physicus possit demonstrare de Deo, quia: tamen Metaphysicus perfectius demonstrat de Deo, quia.

Responsiones etiam ad ista habentur in principio additionis huius quodlibeti posita in fine.

C O M M E N T A R I V S.

7.

Tertia conclusio probatur, scilicet quòd viator ex puris naturalibus non possit cognoscere demonstratione *propter quid*, istam *Deum esse omnipotentem*, tam mediatè, quam immediatè, quia cum sit mediata, ut supra patuit, ergo non potest demonstratiuè cognosci, nisi per immediatam, quæ naturaliter cognosci non potest, etiam stante lumine fidei. Illa enim non cognoscitur, nisi ex terminis, & specialiter ex ratione termini subiecti, quod virtualiter continet primum prædicatum, ut patuit in *prolog. q. 3.* Sed talis conceptus distinctus de Deo non potest via naturali haberi, quia via naturali non est sibi possibilis conceptus, nisi conceptus, qui potest causari virtute intellectus agentis, & phantasmatum. Hæc omnia prolixè exposui in *q. 1. & 3.*

prolog. dist. 3. q. 1. primi. vide ibi plura notanda. Modò cognitio fidei non tribuit conceptum simplicem, & distinctum de Deo, siue non inclinatur ad assentiendum tali conceptui simplici, & distincto de Deo, sed præcisè inclinatur ad assentiendum quibusdam complexis, quæ non habent euidenciam ex terminis simplicibus apprehensis, & per consequens non habetur per fidem conceptus simplex, transcendens omnem conceptum simplicem apud Metaphysicum. Declarat enim in *prolog.* quomodo fides, tantum inclinatur ad assentiendum complexis mediatis, puta huic *aliquod ens est trinum & unum*, sed quid sit illud ens in se, nec ex puris naturalibus, nec ex lumine fidei potest cognosci. Si dicatur, quòd per conceptum simplicem perfectum, qui haberi potest à Me

à Metaphysico potest demonstrari *propter quid*, Deum esse omnipotentem mediate, & immediate. Contrà, quia talis conceptus non virtualiter includit hanc veritatem: patet, quia multi Philosophi attingentes ad conceptus Metaphysicales perfectissimos, vt supponitur, ad notitiam huius veritatis attingere non potuerunt, quod tamen fuisset eis possibile, si talem conceptum simpliciter habuissent, qui virtualiter contineret illam veritatem; imò fuisset eis quasi necessarium, quia virtute illius vidissent illam veritatem, quasi immediatam, quia & primum prædicatum, & post ex illa immediata sciuisent hanc mediatam, scilicet *Deus est omnipotens*, immediate, & mediatè.

¶ *Deinde probat etiam*, quòd Metaphysicus non possit attingere ad illam *propter quid*, quia Metaphysicus non attingit ad principium proprium Deo, nisi tantum *quia*.

¶ *Contra obicitur*. Hic Doctor arguit tribus mediis, probando quòd Deum esse omnipotentem, potest via naturali demonstrari. Prima ratio stat in hoc; quia voluntas ponitur medium ad demonstrandum omnipotentiam de Deo, vt supra patuit. Sed via naturali potest cognosci, quòd in Deo est perfectissima voluntas, ergo per ipsam naturaliter cognitam potest *propter quid* demonstrari omnipotentia de Deo. Aliæ claræ sunt.

Ad istas rationes respondet Doctor in additionibus positis in fine Quodlibeti.

Ad primum dico, quòd ad concludendum

propter quid Deum esse omnipotentem requiritur cognitio distincta voluntatis diuinæ, quæ naturaliter haberi non potest, licet naturaliter possit cognosci, quòd in primo ente est voluntas perfectissima, sed quid sit in se, distinctè non potest cognosci.

¶ *Ad secundum negatur illa maior*. Non enim hæc est per se nota, *ens est bonum*, & tamen tam *ens*, quàm *bonum* dicuntur conceptus simpliciter simplices, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. q. 3. Potest enim bonitas demonstrari, vel per rationem entitatis, vel per passionem priorem, si est dabilis. Tamen quicquid sit de illa maiore minor est falsa, quia etsi essentia ex natura rei sit simplicissima, tamen conceptus essentiae non est simpliciter simplex, cum sit resolvable in conceptus priores quiditativos, vt in conceptum substantiæ transcendentis, & in conceptum entis.

¶ Ad tertium respondet Doctor quòd cognitio Metaphysici de Deo, excedit cognitionem Physici de Deo, tam extensiuè, propter multitudinem passionum, quàm intensiuè propter maiorem perfectionem, & perfectiorem modum cognoscendi. Et propter hoc ad formam argumenti, dicitur concedendo primam consequentiam, & consequens ad istum intellectum, quòd Metaphysicus potest ad altiorem cognitionem attingere, quàm sit ista cognitio, quàm Physicus potest attingere. Nam in cognitione *quia*, est dare latitudinem, & excellium secundum maius, & minus, tam intensiuè, quàm extensiuè.

In primo ente est voluntas perfectissima.

Conceptus essentia non est simpliciter simplex.

S C H O L I V M.

Loquendo de demonstratione à posteriori, certum est primò, Deum non posse immediatè omnia causare, ita vt non mediet effectus prauis, quia relatio non est ab eo producibilis, nisi priùs producto fundamento. Loquendo de immediatione cause secundum Philosophum, impossibile est omnia fieri à Deo immediatè, quorum fundamentum est, quia principium necessarium, & perfectum ad nihil immediatè se habet contingenter, quia ex tali principio nulla potest esse nouitas, quia cum sit necessarium, non potest aliter se habere, & eo uniformiter stante nihil aliud requiritur, quia est infinitum, & inimpedibile; Deus autem est tale principium secundum eos. De quo vide Doctorem 1. d. 8. q. vlt. & d. 19. & 3. d. 16. q. 2. Ex hoc principio infertur primò, si Deus causare posset omnia immediatè, quòd posset priuare omnes causas secundas propriis actibus, & tollere ordinem essentialem causarum, quæ sunt inconuenientia. Secundò, si immediatè causaret, moueret corpus in tempore, potentia finita in equali tempore illud moueret. Tertiò, secundum Philosophum, separata à materia non possunt immediatè mutare eam.

15.

¶ **I**am consequenter videndum est de demonstratione *quia*. Primò autem videndum est de omnipotentia immediata respectu omnis possibilis: vbi primò intellectus illius immediationis exponetur. Secundò, positio Philosophorum videbitur. Et tertio, quid sit tenendum.

¶ De primo sic, immediatio causæ respectu effectus potest intelligi dupliciter: vel scilicet, quòd causat per causam mediam, vel quia causat mediante aliquo effectu: non enim omnis effectus medius ad alium effectum est semper causa illius effectus: ita potest intelligi immediatio causæ actiuæ: vel excludendo causam actiuam mediam, vel excludendo effectum medium priorem illo effectu.

¶ De vtraque immediatione simul, dico quòd non solùm Philosophi, sed etiam Theologi negant Deum esse omnipotentem immediatè: quia non conceditur Deum posse causare relationem, nisi priùs, vel durationem, vel naturam, causando fundamentum, & ita non potest in quemcunque effectum immediatè, sic quòd nullo effectu quàm medio priùs natura causato.

Vide 2. d. 1. q. 2. & 3. d. eiusdem & 8. & 9. 3. prol. Immediatio duplex.

Relatio non potest causari immediatè à Deo.

Fst ergo

Est ergo difficultas de immediatione, vt excludit solummodò causam efficientem mediam, & intelligendo effectiuam generaliter, siue illa causa media in causando attingat effectum principalem, siue tantùm aliquem effectum præuium, vel disponentem ad illum.

8. Physf. & 12. Met. Principiū necessariū & perfectiū secundum Philoso- phos, nihil facit contingenter.

Secundum °, scilicet de positione Philosophorum. Circa hoc Philosophi videntur sentire non solum quòd non sit demonstrabile Deum esse omnipotentem immediatè, sed etiam quòd hoc sit impossibile; & videtur fundamentum eorum in ista propositione stare. *Principium necessarium & omnino perfectum ad nihil immediatè contingenter se habet.* Hoc probatur, quia nulla nouitas, seu contingentia potest assignari in principio immediatè à tali principio; non enim quia illud principium aliter se haberet cum sit simpliciter necessarium; nec quia illo vniformiter se habente, aliquid aliud requiritur, vel impedit, quia non est principium imperfectum, & per consequens nec impedibile, nec insufficiente, siue aliud requirens.

16.

Si ista propositio iam probata, vera esset, scilicet quòd nihil potest esse immediatè & contingenter à principio necessario, & sufficiente: statim sequitur, quòd non potest causare omne possibile immediatè. Ista consequentia probatur, primò, in speciali de motu: quia sequitur quòd Deus non potest immediatè causare motum, siue specialiter motum localem, siue specialissimè, motum circularem Cœli.

Et hoc videtur secundum intentionem Philosophorum probari. Primò generaliter: quia si posset omnem effectum immediatè causare sine causa secunda, sic posset facere, quòd nulla causa secunda haberet actionem propriam: sed secundum Commentatorem 9. Metaphys. super illud, *igitur possibile. Cum enim entia non habent actiones proprias, non habebunt essentias proprias.* Manifestum est, quòd apud Philosophum inconueniens est Deum posse essentias omnium aliorum destruere: cum secundum ipsum aliqua alia à Deo sint formaliter necessaria.

17.

Com. 7.

Si immediatè Deus posset omnia producere, ordo causarum non esset essentialis.

Tex. 79. Idem 12. Met. s. 41. Tex. 28.

Com. 28. & 31.

Motus circularis non potest esse a Deo immediatè secundum Phil.

Separatum à materia non mutat materiam secundum Phil.

Vbi supra & 1. 10. & 11. & inde idem 12. Met. t. 29.

Confirmatur, quia si præter ordinem causarum in vniuerso posset quemcunque effectum causare ergo ordo causalitatis in causis non esset simpliciter necessarius: ergo nec essentialis, quod est inconueniens apud Philosophos.

Secundò, specialiter videtur hoc ostendi de motu: quia secundum Philosophum 8. Physicorum, potentia infinita non potest immediatè mouere corpus in tempore: quia si sic, aliqua potentia finita posset mouere corpus in æquali tempore, sicut ipse deducit ibi, eo quòd augmentata virtute motiua, minuitur tempus, in quo mouet.

Habetur ergo ex intentione Aristotelis quòd Deus non potest immediatè causare motum propriè dictum: quia cum sit successiuus, necessariò erit in tempore.

Si dicatur, quòd potest rem motus causare, sed sine successione, quia per mutationem subitam, ad illud ad quod finitum mouens moueret in tempore.

Contrà, hoc non soluit: quia Deus non potest immediatè causare motum circularem Cœli: quia non in tempore, vt conceditur: nec in instanti: quia in illo instanti rotum Cœlum esset in eodem loco, & quælibet pars sui in eodem loco, in quo priùs: ergo in illo instanti Cœlum non mutatur.

Tertiò, hoc videtur ostendi de quocunque effectu materiali: quia per transmutationem materiæ, vt videtur, habet produci. Videtur enim Aristoteles 7. Metaph. contra Platonem, probare quòd separatum à materia non possit immediatè transmutare materiam: Et Commentator ibidem: *impossibile est, quòd forma separata transmutent materiam, nihil enim transmutat materiam, nisi quod est in materia, & hoc conuenit dicentibus mundum generari, quod transmutans ipsum, sit aliquod indiuiduorum, vel indiuiduum, vt corpus particulare.* Hæc Commentator.

18.

Vltimò, videtur istas probationes posse confirmari, & ex intentione Philosophi 8. Physf. vbi videtur velle, quòd quicquid Deus potest immediatè causare, & hoc totaliter, necessariò causat, quia non videtur posse poni contingentia ad causandum, & non causandum, nisi propter aliquam mutabilitatem in agente, & hoc quando effectus totaliter & præcisè dependet ab agente: nunc autem si Deus posset immediatè in quodlibet causabile, quodlibet dependeret totaliter & præcisè ab eo, & per consequens necessariò quodlibet causaret, & tunc sequitur multiplex inconueniens, scilicet quòd causæ secundæ priuarentur actionibus suis, quod tangit prima ratio; & quòd Deus immediatè causaret omnem motum, quod tangit secunda ratio; & quòd Deus immediatè causaret omnem effectum materiale: quod tangit tertia ratio.

9.
Immediatio
causæ respec-
tu effectus
potest intelli-
gi dupliciter.

DE demonstratione quæ. Antequam prober conclusionem quartam præmittit quòd immediatio causæ respectu effectus potest dupliciter intelligi, vel quia non causat per causam mediam, sicut nunc Deus producit vermem mediante Sole causante; vel quia non causat mediante alio effectû, licet ille effectus prius causatus non causet effectum posteriorem; & sic aliquando vna causa non causat vnum effectum, nisi prius alio causato, vt patet in multis exemplis Doctoris. Dicitur ergo causa immediatè causare, quia nec causat mediante alia causa, vel quia causat nullo alio effectû prius causato. De immediatione secundo modo, tam Phi-

losophi, quàm Theologi, simpliciter negarent Deum immediatè posse causare omnem effectum, quia negarent ipsum posse causare relationem immediatè, nisi prius causatis fundamento, & termino. Est ergo difficultas de immediatione, vt solum excludit causam efficientem mediam, & intelligendo effectum non generaliter, siue illa causa media in causando contingat effectum principale, siue tantum aliquem effectum præuium, vel dispositionem ad illum.

o Hoc præmissis videndum est primò de intentione Philosophorum. Circa hoc Philosophi videntur sentire, &c.

SCHOLIUM.

Secundum Theologos Deus est omnipotens immediatè, ita vt sine coagente omnia facere possit. Probatur auctoritatè rationis, continet eminenter actiuitatem omnium aliarum causarum. Ex 1. d. 2. q. 1. qua ratione causa æquiuoca potest effectus ita perfectos producere, sicut vniuoca. Vide 1. d. 8. q. ult. Ad hanc adducit responsionem Philosophi, quam non refutat, quia tenet conclusionem hanc non esse demonstrabilem.

19. DE tertio tenendum est secundum communem sententiam Theologorum, Deum sic esse omnipotentem, quòd sine quocunque alio agente possit causare quodlibet causabile, nec tamen istud potest demonstrari demonstratione, quia.

Primum probatur auctoritatè In principio creauit Deus cælum, & terram.

Adducitur etiam ad hoc ratio, quia virtus actiua cuiuscunque causæ secundæ eminentiùs est in prima causa, & in primo agente, quàm in ipsa causa secunda: habens autem eminentiùs virtutem actiuam, videtur posse in effectum absque illo, quòd diminutè habet virtutem illam, non enim ad productionem effectus requiritur imperfectio virtutis actiuæ: quia nullà imperfectio est ratio agendi, sed est magis impedimentum actionis.

Confirmatur; quia videmus causas æquiuocas ita perfectos effectus producere, sicut vniuocas; quòd non esset, nisi haberent virtutem actiuam eo modo, quo sufficit ad causandum perfectè; non autem habent virtutem vniuocam, sed tantum eminentem, ergo, &c.

Ita ratio, licet videatur probabilis: non tamen esset Philosopho demonstratio. Negaret enim istam propositionem, quicquid in se eminenter, vel virtualiter habet virtutem actiuam causæ proximæ, ipsum potest immediatè effectum illius causæ causare. Diceret enim quòd eminentiori modo habens talem virtutem potest quidem in suo ordine in effectum talis virtutis; sed ordo suus est, quòd sit causa superior, & remotior.

20. Cum adducitur, quòd imperfectio non requiritur ad causandum: diceret quòd, cum dico, immediatè causare, duo dico; scilicet causationem, & illa requirit perfectionem: & modum siue immediationem causandi, & ille requirit imperfectionem annexam: ergo ad immediatè causandum requiritur imperfectio, non sicut ratio causandi, sed sicut conditio necessaria in agente.

Vbi enim est ordo essentialis, ibi non potest aliquid esse proximum imperfectissimo, nisi ipsum sit aliquantulum imperfectum: quia si perfectum esset proximum imperfectissimo, esset æquè immediatum cuilibet alij à se: & tunc ista non haberent ordinem essentialem: sicut non esset ordo essentialis in speciebus numerorum, si quælibet æquè immediatè procederet ab vnitate. Ex quo patet, quòd istam propositionem negaret Philosophus, perfectior causa immediatius causat: intelligendo per immediatius, exclusionè causæ propinquæ actiuæ: imò diceret, quòd sicut perfectior est causa superior, ita per plures causas medias causat. Nec istæ causæ mediæ requiruntur, vt addatur perfectio causalitatis, quæ tota perfectissime est in sola prima: sed magis requiruntur, vt habeatur ordinata perfectio descendens ad vltimum imperfectum, ordinata autè perfectio non habetur sine diminutione perfectionis, & cum imperfectione annexa.

Gen. 1.
Causa eminenter continens effectum, potest illum causare.

Continens, virtualiter causam, non potest immediatè in eius effectum, secundum Phil.
Ad immediatè causandum re-quiritur imperfectio secundum Phil.

Negaret Phil. hanc, perfectior causa, immediatius causat.

Non est demonstrabile à posteriori Deum esse omnipotentem immediatè. Ita Doctor 1. d. 1. q. 1. & d. 2. q. 2. n. 27. & q. 3. n. 6. & latè d. 42. Vide eum 1. d. 20. Probatur primò, quia Philosophi id non potuerunt demonstrare. Secundò, quia ordo causalitatis non infert, quòd superior possit in effectum sine inferiori, v. g. Sol sine homine generare. Item, anima non potest materiam informare nisi prauia alia forma. De quo 4. d. 9. q. 3. adducit clara exempla in aliis generibus causarum.

Philosophi non potuerunt demonstrare Deum esse omnipotentem immediatè, sed oppositum tenuerunt.

Secundum, scilicet quòd illud verum non potest demonstrari demonstratione *quia*, Probatur primò auctoritate: quia Philosophi ad notitiam talium verorum, scilicet possibilium demonstrari demonstratione *quia*, deuenire potuerunt, non autem ad notitiam huius veri, imò eius oppositum tenuerunt, quod non est verisimile de aliquo demonstrabili demonstratione *quia*.

21.

Secundò, hoc probatur ratione, quia ordo causalitatis non concludit, quòd superior possit sine inferiori in effectum, in quem potest cum inferiori, sicut Sol non potest per se generare hominem sine patre, sicut cum patre: ergo pari ratione, ordo iste non concludit, quòd prima causa possit sine secunda in effectum istum, in quem potest cum secunda. Hoc etiam manifestius est in aliis generibus causarum. Si enim, secundum aliquos, esset ordo essentialis in materiis: puta, quòd prima materia animæ intellectiua propinqua, sit corpus organicum, & sic ulterius usque ad materiam simpliciter primam quæ sit propria materia respectu formæ primæ substantiatis: nõ oportet quòd materia simpliciter prima possit esse materia immediata respectu cuiuscunque formæ, cuius potest esse alia materia secunda. Hoc etiam patet in formis: non enim oportet quòd prima forma possit esse immediata forma cuiuscunque informabilis, cuius potest esse immediatè alia forma secunda, & hoc, siue prima forma & secunda accipiuntur ordine generationis, siue perfectionis.

De pluralitate formarum, vide doct. 4. d. 11. q. 3.

Ista, quæ dicta sunt de causa materiali, & formali, habent maiorem euidenciam, si vera sit opinio de pluralitate formarum, de quo modò non est quæstio. Sed ad propositum sufficit, quòd si in causis materialibus, & formalibus esset ordo, non oporteret quòd primum esset causa immediata cuiuscunque causabilis: ergo modo, vbi talis ordo est, puta in causis efficientibus, non oportet quòd prima possit esse causa immediata cuiuscunque.

22.

Principiū est causa notitia conclusionis, sed mediata.

Hoc etiam patet in causis efficientibus respectu cognitionis. Nam principia ponuntur causæ respectu cognitionis conclusionis: vt habetur *secundo Physicè* primum principium habet veritatem euidentissimam, & etiam contineat eminenter, & virtualiter veritates omnium posteriorum: non tamen oportet quòd possit esse immediatè causa cognoscendi quodcunque posterius: imò oportet per media ordinatè procedere, ad hoc vt acquiratur cognitio conclusionis remotæ.

Hoc tandem patet in ordine causarum finalium: accipiendò enim vltimum in aliqua coordinatione finium, non oportet quòd illud possit esse causa finalis immediata respectu cuiuscunque: quia aliquod remotum non ordinatur ad ipsum nisi mediante fine propinquiori: sicut organa exteriora ordinata ad potionem vel incisionem non ordinantur ad sanitatem, nisi medianibus istis finibus propriis.

S C H O L I V M.

Respondet ad rationes pro Philosopho adductas, n. 16. & seqq. Ad primam ostendit, Deum posse priuare omnes causas secundas suis actionibus, nec tamen ideo esse desinere. Ad secundam, (qua tertio loco soluitur) Arist. & Auerr. errasse, negando posse immediatè mouere corpus. Ad tertiam (qua secundo loco soluitur) Aristotelem non negasse Deum immediatè inducere posse formam in materiam, sed Commentatorem ei imposuisse. Ad quartam positam n. 18. explicat intensionem Aristot. An Deus necessariò causet quicquid immediatè causet. De quo latè agit 1. d. 8. q. vlt.

Sed licet hæc conclusio non sit demonstrabilis: quia tamen, cum vera sit, oppositum demonstrari non potest: ideo ad rationes adductas pro opinione Philosophorum respondendum est.

23.

Ad pri

Ad primam, Theologus benè concederet, quòd causa prima potest ista causara non solum priuare suis actionibus: sed etiam propriis entitatibus: quia ea potest annihilare. Nec concordat cum Philosopho in ista propositione, quòd *omne sempiternum est formaliter necessarium*, & hoc vocando omne æuiternum sempiternum: quia æuiternum simpliciter potest non esse, licet non tali potentia passiuâ intrinseca: qualis est in corruptibilibus.

Causa prima potest priuare secundus suis actionibus.

Aliter, licet Deus priuet entia secunda actionibus suis, præueniendo causalitatem eorum, & causando effectus, quos illa possent causare, non oportet quòd priuet illa suis entitatibus: manent enim & non causant suos effectus: quia alia causa immediatè causat illos, possent tamen illos causare. Sicut manet iste ignis, & tamen non causat ignem in hoc ligno, si aliud agens fortius præueniat in igniando: posset tamen causare; quia formam, quæ est principium igniendi, habet: & ita potest intelligi dictum Commentatoris cum ait: *Cum entia non habeant actiones proprias, non habent essentias proprias*. Quòd in antecedente neget habere actionem propriam, debet intelligi, non tantum actualiter: quia tunc argueretur à destructione posterioris ad destructionem prioris, & esset fallacia consequentis: quia pluribus aliis modis potest poni destructio istius posterioris, puta per fortius agens præueniens, vel per contrarium impediens. Sed debet intelligi in antecedente, non habent actiones proprias, nec actualiter, nec aptitudinaliter, nec virtualiter; & benè sequitur, quòd non habent proprias essentias: quia quodlibet actiuum per propriam formam, & virtutem habet virtualiter suam actionem, etiam quando non actualiter producit.

Exponit commentatorem vt non sequatur auferri naturas, si priuarentur actionibus propriis.

24. Et ista expositio antecedentis potest haberi ex illo verbo Commentatoris, quod præmittit, *conuenit istis, vt nullum ens habeat actionem propriam naturalem*, & subdit: *Cum entia non habeant actiones proprias*, supple naturaliter, vel aptitudinaliter secundum propriam naturam, *non habent essentias proprias*. Illi autem, contra quos arguitur ibi, scilicet moderni, ponunt vnum agens omnia entia sine medio: sed non sicut Christiani: quia secundum Augustinum 7. de Ciu. ca. 30. sic Deus res, quas condidit ad ministrat, *vt eas agere proprios motus sinat*. Licet enim posset agere omnia, & sic agendo, entitates quidem rerum non destrueret, sed eas, quasi ociosas & vanas relinquerent: maluit tamen eis, sicut entitatem, sic & virtutem actiuam, & propriam tribuere actionem: non enim vniuersaliter perfectionem rebus subtraxit, cuius sunt capaces.

Deus secundum Augustinum Augustinus dicitur finis res agere proprios motus.

Ad secundam formam & materialem non negat Philosophus immediatè induci in materiam à Deo, imò inferiùs in quæstione de bona fortuna dicitur, quid Aristot. sensit de anima intellectiua: de intentione eius 7. *Metaphys.* vbi adducitur Commentator: & videtur dicere quòd nullum immateriale possit transmutare materiam immediatè: & si intelligat de Deo, sicut videtur specialiter per illud verbum, dicentibus mundum generari: negaret cum Theologus: & eandem sententiam dicit in commento tertio, post, *illud quod mouet materiam, necessariò est corpus habens qualitatem actiuam, aut potentiam, quæ agit per corpus habens qualitatem actiuam*: & imponit Aristotele quod idem sensit.

Tex. 28. Negat commentatorem quia imponit Aristot. Com. 21. ad finem.

25. Sed melius videtur, quòd quando litera Aristotelis potest habere sanum intellectum, & litera Commentatoris sanum intellectum habere non potest: quòd dicatur Auerroem non habere intentionem Aristotelis & saluetur eius intentio. Quod hinc etiam videtur posse fieri. Nam de hoc ad præsens, breuiter transendo, dici potest, quòd Aristoteles ibi arguit contra Platonem probando, quòd ideæ non sunt necessariæ ad generationem: quia sufficit hoc aliquid ad generandum hoc aliquid: sed nec ideæ possunt generare hoc aliquid: quia si generans non est hoc aliquid, nec genitum erit hoc aliquid. Vtraque consequentia satis tenet non esse genitum per ideam Platonis, nec tamen extendenda est ad propositum nostrum, scilicet de Deo: quia si idea generaret, esset generans vniuocum: quia eiusdem speciei: Non est autem aliqua causa vniuoca necessaria, nisi composita, & materialis, sicut genitum est compositum, & materiale. Hoc pro prima parte rationis, scilicet quòd ideæ non sunt necessariæ.

Vide in expositione 7. Met. & 9.

Idea non generat. Deus est causa æquiuoca generationis.

Pro secunda parte, scilicet quòd ideæ non possunt generare, facit illud, quod si generans vniuocum non sit hoc aliquid compositum, & materiale, nec genitum erit hoc aliquid. Deus autem, & potest esse causa generationis, & requiritur ad generationem, non sicut causa vniuoca, sed æquiuoca, & hoc suprema, in cuius virtute agit omnia alia causa, tam vniuoca, quàm æquiuoca.

Ad tertium absolutè concedendum est tam Aristotelem quàm Auerroem Deum posse immediatè mouere corpus, negasse. Et in hoc habet Theologus vtrique negare.

Vt inquit Auer. 12. Met. com. 41.

Posuerunt tamen Deum mouere Cœlum mediata, scilicet mediante Intelligentiam, quæ est propria motrix Cœli. De hoc ampliùs tangeretur respondendo ad tertium argumentum principale ad quæstionem.

Ad quartum quod confirmat istas tres probationes, dici potest, quod non est de intentione Aristotelis quod Deus absolute necessariò causet quicquid immediate causet, hoc est sine causa media agente; sicut dicitur inferiùs de anima intellectiua in quæstione de bona fortuna. Sed secundum ipsum, Deus necessariò agit quicquid potest agere immediate, hoc est, sine omni medio siue agente ad ipsum; siue ad aliquod præuium disponens ad illud, & sine omni medio causato, siue præuiò ad illud, Illud ergo quod sine omni medio causato præuiò, siue causante præuiò, potest agere, hoc necessariò agit. Et ratio huius est apud eum: quia ex quo istud à solo Deo immediate omnino dependet, ipsius nouitas in essendo, siue contingentia non reduceretur, secundum ipsum, vltimate, nisi in aliquam nouitatem in Deo. Et sic intendit ipse arguere 8. *Physic.* quia illa nouitas motus in vniuersali, siue omnino primi causati, quodcumque illud esset, esset immediate à Deo sine omni causa media agente, vel disponente, & sine omni causato medio.

De illo autem, quod potest Deus immediate causare, sine, scilicet causa media agente attingente illud, dum tamen sit aliqua causa dispositiua ad illud, vel saltem aliquod causatum præuium requisitum ad illud, non diceret Aristoteles quod Deus necessariò simpliciter illud causeret: sed tantummodò necessitate inuitabilitatis, & hoc posito illo primo, vel præuiò, quod requiritur.

In neutro autem istorum concordat cum eo Theologus: quia ponit, quod Deus per voluntatem liberè, & contingenter se habet ad quodcumque causabile extra, & hoc exclusa necessitate, non solum immutabilitatis, sed etiam inuitabilitatis.

Concedo ergo, quod Aristoteles secundum sua principia negaret Deum multa posse immediate causare: puta omnia illa, in quorum productione est simpliciter contingentia, absque vtraque necessitate prædicta; sed in hoc Theologus contradicit sibi, sicut dictum est. Est ergo de demonstratione, conclusio principalis & ordine quartæ ista, scilicet quod Deum habere omnipotentiam immediate, respectu cuiuscumque causabilis, licet sit verum, non tamen est nobis demonstrabile, demonstratione quia.

Negaret Aristot. aliqua fieri posse immediate à Deo.

C O M M E N T A R I V S.

10. p **S**ed licet. Hic respondet Doctor tenendo opinionem, Theologorum quod non est inconueniens concedere Deum, posse priuare omnia alia à Deo suis entitatibus, nec in hoc habet concordare cum Philosofo. *Nec similiter concordat in hoc, quod ante sempiternum sit formaliter necessarium, &c.* Secundum enim Philoſophum, sempiternum non habet materiam, quæ est causa corruptionis intrinseca, est tamen à Deo annihilabile. Et dicitur æuiternum, quia mensuratur æuo, vt expositum est in secundo dist. 2. Dicit etiam Doctor quod licet Deus priuet causas secundas actionibus suis, non tamen sequitur quod priuet suis entitatibus. Posito enim quod ignis nunquam calefaceret, non sequitur propter hoc quod non sit ignis. Exponit etiam Commentatorem, quod debet intelligi de aptitudine, quia si priuaret Deus ignem aptitudine, & virtualitate ad agendum, non esset ignis, quia talis aptitudo, & virtualitas consequitur formam essentialem ignis.

q Ad secundum respondet quod absolute est concedendum Philoſophum, & Aueroem negasse Deum posse immediate mouere cœlum. Sed in hoc habet Theologus vtrumque negare, quia ponit Deum mouere in tempore, & expectare tempus, vt exposui in secundo, & in tertio. Posuere tamen ipsi mouere cœlum mediata, scilicet mediante Intelligentia, quæ est

propria motrix cœli. Sed de hoc tangeretur ampliùs, respondendo ad tertium principale.

r Ad tertium respondet quod Theologus non negat formam materialem, immediate induci in materiam à Deo, imò inferius in quæstione de bona fortuna, scilicet vlt. dicitur quid Philoſophus sensit de anima intellectiua. De intentione eius 7. Met. tex. com. 28. vbi adducitur Commentator & videtur dicere quod neque immateriale possit transmutare materiam immediate. Et si intelligat de Deo, sicut videtur specialiter per illud verbum, *debeñtibus mundum generari*, negaret eum Theologus, & eandem sententiam, dicit Commentator 3. post illud quod mouet materiam, necessariò est corpus habens qualitatem actiuam, aut potentiam quæ agit per corpus, habens qualitatem actiuam. Et imponit Aristoteli quod idem sentit. Sed melius videtur quod quando litera Aristotelis potest habere sanum intellectum, & litera Commentatoris sanum intellectum habere non potest, quod dicatur Aueroem non habere intentionem Aristotelis, & saluetur eius intentio, quod hic etiam videtur posse fieri. Nam de hoc ad præsens, quasi transeundo dici potest, quod Aristoteles ibi contra Platonem probando quod idæ non sunt necessariae ad generationem, quia sufficit hoc aliquid ad generandum hoc aliquid, sed nec idæ possunt generare hoc aliquid, quasi generans non est hoc aliquid, nec genitum

26.

Specula

genitum erit hoc aliquid. Vtraque consequentia satis tenet contra ideam Platonis, nec tamen extendenda est ad propositum nostrum, scilicet de Deo, quia si idea generaret, esset generans vniuocum, quia eiusdem speciei, non est autem aliqua causa vniuoca necessaria, nisi composita, & materialis, sicut genitum est compositum, & materiale. Hoc pro prima parte rationis, scilicet quòd ideæ non sint necessariz. Pro secunda parte, sc. quòd ideæ nõ possunt generare, facit illud, quod si generans vniuocum non sit hoc aliquid compositum, & materiale, nec genitum erit hoc aliquid. Deus autem, & potest esse causa generationis, & requiritur ad

generationem non sicut causa vniuoca, sed æqui-uoca, & hæc suprema in cuius virtute agit omnis alia causa, tam vniuoca, quam æqui-uoca. De istis ideis, an sint causa generationis, &c. vide expositionem Doctoris super 7. Met. in opere suo, quod intitulum *opus aureum*.

f Ad vltimum Respondet quòd non est intentione Aristotelis quòd Deus absolute necessariò causet, quicquid immediatè causet. Nã scũdũ ipsũ, anima intellectiua immediatè est à Deo, vt patet 16. de *Animalibus*, & tamẽ nõ causetur necessariò, & hoc, quia ipsã animã p̄cedit necessariò organiciatio, & materia in qua recipitur. De hoc vide Doctorem infrã. q. vi. & in 4. d. 43.

S C H O L I V M.

Quinta Conclusio huius Quæstionis est, demonstrabile esse à posteriori, quòd Deus est omnipotens mediatè vel immediatè, id est, potens producere omnia, vel per se, vel cum aliquo medio. Probatũ primò, quia necessariò datur status in causis, ita vt tota vniuersitas causatorum sit ab aliquo extra eam, & illud est Deus. De quo latè 1. d. 2. q. 2. à nu. 11. Secundò, in quocũque potest causa inferior, potest & superior, saltem mediante causa proxima. Adducit duas instantias, quas resoluit per hoc, quòd vnum tantum est ens à se vt loco cit. probauit, & per consequens vnum agens à se.

27.

Quinta conclusio principalis est ista, quòd demonstrabile est viatori demonstratione, quia Deum esse omnipotentem mediatè, vel immediatè: hoc est, quòd possit causare quocũque causabile; vel immediatè vel per aliquod medium, quod subit causalitati eius.

Concl. 5.

Hæc conclusio probatur per hoc, quòd necesse est statum esse in causis efficientibus, & hoc probatur *secundo Metaphysica*: & probatio Aristotelis, breuiter nunc tangendo, stat in hoc: tota vniuersitas causatorum causam habet, non autem quæ sit aliquid istius vniuersitatis, quia tunc idem esset causa sui: ergo aliquid extra tota vniuersitatem illam. Si ergo in causis non ascendatur in infinitum, non solum quælibet est causata, sed tota multitudo erit causata, & per consequens ab aliquo extra totam illam multitudinẽ, ergo in illo erit status, tanquã in simpliciter primo causante.

Tex. 5.

Potest autem illius conclusionis adduci alia probatio talis Causa effectiua quantò superior, tantò perfectior in causalitate: ergo si supra istam datam est alia in infinitum superior in causando illa erit in infinitum perfectior in causalitate, & per consequens habebit causalitatem infinite perfectam; causalitas autem causata, vel dependens in causando, non est infinite perfecta: quia est imperfecta respectu illius: à quo dependet: ergo si in infinitum ascendatur in causis, aliqua erit omnino incausata nec dependens in causando, & per consequens in illa erit status: sic quòd ipsa erit effectiua, non causata, nec dependens in causando, & ab ipsa est omnis causalitas causæ inferioris, vel saltem in virtute eius causat.

Vniuersitas causarum causã habet extra se, de quo 1. d. 2. q. 2.

Ex hoc ad propositum sequitur, quòd in quocũque causatum potest aliqua causa inferior mediatè, vel immediatè, in illud idem potest illa causa superior, & hoc saltem mediante causa proxima, & per consequens prima causa habet omnipotentiam secundum intellectum pertinentem ad istum articulum.

In quocũque potest causa inferior, potest superior saltem cum inferiori.

28.

Ista ratio videtur dupliciter posse impediri. Primò, quia diceretur quòd in ordine causarum efficientium, licet status sit ad vnum principium efficiens: tamen istud non est Deus; sed aliqua Intelligentia mouens primum Cælum. Nec ratio naturalis deducit, quòd vltra tale mouens Deus immediatè moueat, nisi in ratione causæ finalis. Sicut videtur Philosophus illum modum mouendi appropriare ipsi Deo 12. *Met.* vbi ait, quòd mouet sicut amatum, & desideratum.

Tex. 25.

Secundò diceretur, quòd efficiens primum quocũque sit, non probatur habere potentiam respectu omnis omnis causabilis qualitercũque, scilicet immediatè, vel mediatè, sed tantum respectu omnium causabilium in sua coordinatione: oportet ergo probare, quòd præter illa non essent alia possibilia causari extra illam coordinationem. Ista duo excluduntur per hoc, quòd non est nisi vnicum ens à se, siue non ab alio; ex hoc enim sequitur quòd non est nisi vnicum agens non dependens in agendo, quod enim dependet in essendo, si agat, dependet in agendo.

Vnicum tantum est ens à se, ac per consequens vni agens indopendens.

C O M M E N T A R I V S.

Quinta conclusio probatur, &c. Et probatio stat primò in hoc, quòd in causis essentialiter ordinatis est status ad vnam primam, & adducit duas rationes, quas etiam adducit in primo *dist.* 2. & ibi eas exposui. Ex hoc præmissis infert, quòd in quocunque causatum potest causa inferior, potest etiam superior, saltem mediante causa proxima, & sic hoc mo-

do prima causa habet omnipotentiam.

U ista ratio videtur dupliciter posse impediri, scilicet quòd stante statu in causis, non sequatur primam mediata concurrere ad omnem effectum secundarum causarum, quia primò diceretur, quòd illud primum efficiens, ad quòd est status, non esset Deus, sed aliqua intelligentia mouens primum celum, &c.

S C H O L I V M.

Ad primum reiecta resolutione aliorum; de quo 1. d. 8. qu. ult. Respondet quòd Philosophus ibi 8. Physic. intellexit de potentia infinita intensiue, & non tantum secundum durationem infinita, quia nulla virtus potest mouere semper, nisi vel à se vel virtute alterius, & sic ad aliquam status, qua moueat à se, que etiam consequenter est à se, qua etiam consequenter est à se, & infinitum intensiue, quia nihil est limitatum nisi ab alio id limitante. Vide de hoc 1. d. 2. q. 2. à num. 20. Ad consequentiam illam, licet infinita potentia sit omnipotentia, non tamen concluditur hoc demonstratiue, quia Philosophus negaret dabilem esse omnipotentiam immediatam, quia non est notum naturaliter eam dari. Argumentum ergo probat tantum quintam conclusionem, id est, Deum esse omnipotentem mediata, vel immediata & non facit contra alias.

AD argumenta principalia. 2

Ad primum; primò videndum est de antecedente; & postea de consequentia. De antecedente dicunt quidam quòd Aristoteles non intellexit primum ens esse infinitæ potentæ intensiue, siue vigoris, sed tantum extensiue, siue duratione. Ratio enim sua non plus concludit, nisi quòd ipsum mouet motu infinito: quia motus ille non est infinitus nisi duratione; & ad hoc videtur sufficere virtus infinita in duratione,

29.

8. Phys. ad fin. m. Arist. voluit Deum esse infinitæ potentia intensiue, non tantum extensiue, seu secundum durationem

Contra dupliciter, Primò contra illud, quòd imponitur Aristoteli. Secundò contra rationem, quæ ad hoc adducitur. De 1. Aristoteles enim ex hoc quòd Deus est infinitæ potentæ, concludit quòd non potest esse in magnitudine, nec habere magnitudinem: quia nec infinitam, cum nulla talis sit nec finitam; quia quacunque potentia in magnitudine finita posset aliqua esse maior. Intelligit ergo in antecedente talem infinitatem potentæ, cum qua, secundum intentionem eius, non posset stare oppositum consequenti, scilicet habere magnitudinem, vel esse in magnitudine: quia hoc esset dicere, quòd faceret consequentiam, quæ secundum intentionem eius, non teneret, si oppositum consequentis posset stare cum antecedente. Nunc autem cum potentia infinita secundum durationem potest stare oppositum consequentis, scilicet esse in magnitudine, secundum intentionem eius, cum manifestum sit Cælum habere magnitudinem, & tamen secundum ipsum habet potentiam infinitæ durationis: imò secundum ipsum 9. *Metaph.* & 1. *Cæl.* & *Mun.* & in multis aliis locis. Omne sempiternum est formaliter necessarium, & ita, si est actiuum, habet potentiam actiuam infinitam secundum durationem: ergo in antecedente non tantum intelligit ille de potentia infinita duratione: sed de aliqua alia, quæ repugnat magnitudini: illa autem non est nisi infinitas intensiua. Concedo ergo cum ista conclusione, quòd Aristoteles siue sufficienter probauerit intentum suum, siue non, intellexit de infinitate potentæ intensiua.

Tex. com. 17. Tex. com. 12. & inde.

Sed tunc restat secundum, scilicet de probatione: qualiter, scilicet eius probatio procedat. De hoc dico, quòd tanta perfectio potest concludi de potentia, ex hoc quòd sufficienter potest in talem actum, quantum potest concludi ex hoc, quòd erit in talem actum: etsi ergo antecedens Aristotelis, scilicet quòd Deus mouet motu infinito, falsum sit, secundum Theologos tamen multorum concedunt quòd potest mouere motu infinito, etiam à parte ante: sicut omnes concedunt, quòd à parte post: tamen differunt à Philosopho in hoc: quia Philosophus ponit istam potentiam necessariò coniunctâ actui quia inter extrema, secundum se immutabilia, est habitudo omnino necessaria: talia, secundum eum, sunt Deus, & Cælum ergo inter ista est habitudo necessaria necessitate immutabilitatis, ad quâ sequitur motum, qui causatur ad hoc in illo, esse necessariò nõ illa necessitate, quæ repugnat motui, sed necessitate inuitabilitatis,

30.

An creatura possit esse ab æterno, vide 2. d. 1. q. 4.

non

non potest ergo cessare, Nec concordat secum Theologus in prima propositione: inter extrema, &c. Nec in secunda de Cælo: quia non ponit mouere necessarîo competere Deo actualiter: ponit tamen posse infinito tempore mouere: Ex isto posse, sicut ex ipso mouere, concludi potest infinitas potentia.

31. Sed nunquid intensiue? Dico, quòd sic: nulla enim virtus potest per infinitum tempus mouere, nisi vel à se, vel virtute alterius: & tandem oportet stare ad aliquam primam, quæ mouet ex seipsa. Aristoteles ergo arguit de potentia primi mouentis, qui non mouet virtute alterius, sed à se: & ex hoc potest inferre, quòd ipsa sit infinita intensiue: quod autem habet à se potentiam actiuam, habet à se entitatem; quod autem habet à se aliquid, habet illud in tota plenitudine, quæ sibi potest competere: nihil enim habetur limitatè in aliquo, nisi habeatur ab aliquo agente determinante illud ad certum gradum: quia si vnum ens habeat à se plenitudinem entitatis, & aliud ens non haberet à se talem plenitudinem, sed entitatem limitatam, omnino nulla esset ratio, quare illud plus haberet plenitudinem entitatis, quàm istud: sed videtur esse casus, qui non potest esse in his, quæ sunt à se. Ex hoc igitur, quòd primum mouens mouet à se: & per consequens, est à se, cum tota plenitudo potentia actiuæ, & entitatis non possit esse sine infinitate intensiua: sequitur quòd ipsum sit infinitæ potentia intensiue.

Nulla virtus potest infinito tempore mouere, nisi vel à se, vel virtute alterius.

Contra hoc, quòd accipit in antecedente, quòd mouet motu infinito: quia æquè habetur, secundum te, propositum, si moueret motu infinito, sed à se. Concedo quòd vis principalis in hoc stat, quòd est mouere à se: sed aliquam euidentiā habet ratio de motu infinito: quia secundum Aristotelem motus primus est primò infinitus: & ita ille est magis proprius primo mouenti: primitas autem motionis est medium proprium ad propositum, vt intelligatur in antecedente: mouet motu infinito in prima infinitate, quæ, scilicet non est ab infinitate motus alterius, sed à sola virtute illius mouentis.

32. De consequentia autem, licet infinita potentia actiua sit verè omnipotentia, non tamen sequitur: si ratione naturali potest concludi hoc habere infinitam potentiam: ergo & omnipotentiam, quia non est notum ratione naturali infinitam potentiam esse omnipotentiam: & hoc totum intelligendo de omnipotentia immediata respectu cuiuscunque possibilis.

Non sequitur naturaliter concluditur infinita potentia, ergo & omnipotentia immediata.

Cum probatur, quòd infinita potentia sit omnipotentia: quia infinita potentia non potest excedi, nec intelligi excedi: quæcunque autem potentia, quæ non est omnipotentia, potest intelligi excedi.

Responderet Philosophus, quòd potentia suprema non est omni potentia, sicut intelligimus omnipotentiam: & tamen est infinita potentia: non ergo potest intelligi excedi secundum intensionem: quia sic infinita est: sed licet possit intelligi excedi aliquo modo secundum extensionem, quia non est omnipotentia: non tamen propriè hoc intelligi potest, quia non sine contradictione: quia diceret Philosophus, quòd omnipotentiam immediatam respectu cuiuslibet in aliquo eodem esse, includeret contradictionem: quia destrueret ordinem essentialem causarum.

Verum est ergo, quòd suprema potentia actiua, siue potentia infinita est omnipotentia, sed non est notum per rationem naturalem, quòd suprema potentia possibilis etiam intensiue infinita, sit omnipotentia propriè dicta: quæ, scilicet potest in quodcunque possibile immediatè.

Potentia suprema nõ demonstratur esse omnipotentiam immediatam.

COMMENTARIUS.

a **A**D argumenta principalia. Primò arguit, probando, quòd Deum esse omnipotentem, possit naturali ratione demonstrari, quia naturali ratione demonstratur esse infinitæ potentia; ergo & omnipotentia. Antecedens patet 8. Phys. tex. com. 78. Deus mouet tempore infinito, ergo est infinitæ potentia, &c.

Respondet Doctor primò ad antecedens, & responsio patet hîc, & in primo dist. 2. q. 1. vbi prolixè tractata est auctoritas Philosophi. Et dicit Doctor quòd Philosophus per hoc intellexit de potentia imperfecta intensiue, & non extensiue tantum, puta, quòd semper duret, quia nulla virtus potest mouere, per infinitum tempus.

S C H O L I V M.

Ad argumentum ad oppositum deductum num. 2. Respondet, omnipotentiam propriè sumptam, ut de ea loquuntur sancti, habere pro obiecto causabile non producibile vel notionale, de quo latè 1. d. 20. ubi etiam locum Aug. hic adductum explicat, vide ibi. Hic assignat bonam rationem nu. 36. quare omniſciens, omniuolens inferunt ſeire & velle notionalia, & omnipotens non inferunt poſſe in ea, quia ſcilicet ſunt ſcibilia & volibilia, ſed non ſunt poſſibilia.

AD primum^b argumentum in contrarium, quòd ſcilicet eſt de generatione filij. Reſpondeo, quòd potentia actiua poteſt intelligi propriè: quia pro potentia cauſatiua, cui correſpondet poſſibile, id eſt, cauſabile: alio modo poteſt intelligi magis extenſiue, pro potentia productiua, cui reſpondet poſſibile, id eſt, obiectum producibile: & ita omnipotentia poteſt intelligi dupliciter. Primo modo, potentia cauſatiua omnis cauſabilis. Secundo modo potentia productiua omnis producibilis. Si ſecundo modo intelligeretur, ſolus pater omnipotens: quia ſolus pater habet fontalem fecunditatè ad producendum omne producibile. Sancti verò non ſic loquuntur de omnipotentia: ſed tantum primo modo, ut ſcilicet importat potentiam cauſatiuam omnis cauſabilis, id eſt, poſſibilis: quomodo nec Filius eſt poſſibilis, nec Spiritus ſanctus licet ſit producibilis: quia non eſt cauſabilis, nec in alicetate naturæ producibilis. Secundum ergo quòd Sancti loquuntur de omnipotentia, ſcilicet pro potentia cauſatiua omnis cauſabilis, quæ eſt communis tribus perſonis, abſolue concedendū eſt, quòd omnipotentia non reſpicit actum notionalem intrinſecum, & ſi ergo poſſet demonſtrari Deū eſſe omnipotentè, non tamen potentè in tales actus notionales.

Sed contra hoc eſt difficultas in auctoritatibus Auguſtini & Ricchardi adductis.

Ad auctoritatem Auguſtini quæ allegata fuit prius in contrarium, dici poteſt quòd iſta conſequentia, ſi Pater nō poteſt generare filiū, vel non æqualè Filium, non eſt omnipotès, nō eſt formalis eo modo quo arguitur à deſtructione partis in quãtitate ad deſtructionè totius, ſed eſt à deſtructione poſterioris neceſſariò conſequentis ad deſtructionè prioris: quia ſi nō poſſet generare Filiū, aut Filium æqualè, aut hoc eſſet, quia non cōpetit eius perfectioni eſſentiali aut quia non cōpetit eius proprietati perſonali: non cundo modo: quia illa perſona eſt à ſe, & ideò non repugnat proprietati ſuæ aliquid actiue producere. Si primo modo, ergo non habet naturam perfectam, cui poſſit in aliquo ſuppoſito, competere potentia productiua omnis producibilis: & ſi ergo negatio actus notionalis non inferat formaliter negationem omnipotentia, tamen gratia materiæ tenet conſequentia de iſta perſona, cui non repugnat ratione proprietatis ſuæ actus talis notionalis.

Sed contra hoc arguitur, per hoc, quòd omnipotentia videtur propriè reſpicere Deum, vel perſonam diuinam pro obiecto. Iuxta illud Ricchardi 12. *de Trin.* ubi arguit, quòd ſi duo eſſent omnipotentes: vnus faceret alium nullipotentem, quod non lequeretur, niſi reſpectu omnipotentia in vno eorum, obiectū eſſet alter omnipotens.

Ad hoc poteſt dici, ſicut dictum eſt ad argumentum Auguſtini quòd non tenet illa conſequentia tanquam à toto in quantitate; eſt omnipotens: ergo eſt potens circa alium Deum ſiue circa alium omnipotentem, quia alius Deus, ſi poneretur, non eſſet obiectum omnipotentia propriè dictæ, ſed neceſſariò eſſet à ſe. Sed conſequentia ſic tenet per locum extrinſecum. Vno modo: quia vnus omnipotens poſſet ſua voluntate omnia poſſibilia, & compoſibilia producere: alius verò omnipotens poſſet ex ſua voluntate eadem poſſibilia impedire: ergo ille faceret illum nullipotentem, non agendo aliquid circa ipſum: ſed circa obiectum potentia ipſius.

Si dicas illum cum iſto in obiectis volitis vniuerſaliter concordare.

Contrà, quamquam illud videatur eſſe pura fictio de illis, reſpectu quorum vtraque voluntas merè contingenter, & æquè independentè ſe habet: tamen ex hoc ſequitur quòd ille faciat iſtum nullipotentem: quia non poſſunt eſſe duæ cauſæ totales cauſantes idem cauſatum quia vel illud bis acciperet eſſe, vel non vtraque ut diſtincta ab alia eſſet cauſa completa. Iſte autem, qui, per te, ponitur concordare cum illo in volitis, per ſuam propriam voluntatem poteſt eſſe cauſa totalis, & completa volitorum; ergo ille non poteſt eſſe cauſa totalis diſtincta reſpectu eorundem. Et ſicut eſt de duobus, ita de omnibus: ergo per voluntatem illius ex parte obiectorum poteſt ille fieri nullipotens: hoc eſt non potens aliquid ponere in actum, voluntate iſtius præueniente, ut diſtincta, & totaliter cauſante idem.

Sed

Omnipotentia, ſumitur pro potentia actiua omnis cauſabilis, vel pro productiua omnis producibilis; Sancti ſumunt primo modo.

Filius non eſt poſſibilis.

Expoſitio mirabilis ad aucto.

Aug. Negatio actus notionalis quomodo inferat negationem omnipotentia.

Cap. vlt.

Si eſſent duo Dii, quomodo vnus faceret alium nullipotentem.

Idem cauſatum non poteſt eſſe à duabus cauſis totalibus eiusdem ordinis.

33.

34.

35.

36. Sed contra responsiones istas datas ad auctoritates Augustini & Richardi arguitur per hoc, quòd formaliter sequitur; si Filius est omnisciens; ergo est sciens generationem Patris; & consimiliter, si est omniuolens, est volens istam generationem; ergo à simili de omnipotentia, sequitur in consequentia vera, & formalis; est omnipotens, ergo est potens in generationem illam: & non tantum gratia materię, sicut dicit responsio.

Ægidius de Roma lib. 4. dist. 20.

Hic potest dici, quòd in omnibus istis nominibus: *omnipotens, omnisciens, omniuolens* est distributio, non actus, sed obiecti ipsius actus: ergo formaliter inferri potest de obiecto hoc, & illo: & ita de quibuscumque obiectis actus talis: nunc autem scientię, & voluntatis diuinę in quacunque persona diuina, obiectum simpliciter est actus notionalis: non sic est obiectum omnipotentię: igitur formaliter omnisciens, & omniuolens inferunt scire & velle actum notionalem, non sic omnipotens posse actum notionalem. Ratio illius differentię est, quia actus notionalis est quid scibile, & volubile: non autem simpliciter possibile, prout possibile intelligitur causabile, quia & si habeat rationem boni, & veri: non tamen rationem causabilis, & causati.

Notionale est scibile, & volubile, sed non possibile.

COMMENTARIUS.

b **A**D oppositum, arguit Doctor probando, quòd non possit quouis modo demonstrari Deum esse omnipotentem, quia si hoc potest demonstrari, ergo & Deum posse generare Filium potest demonstrari; conse-

quens est falsum; ergo. Ratio ista cum sua responsione patet hic in litera, & in primo exposita est, d. 20. ubi exposui authoritatem Augustini, vide ibi.

SCHOLIVM.

Ad argumentum secundum nu. 2. adductum respondet, si hæc, Angelus est creabilis, posset demonstrari, similiter demonstraretur Deum posse creare ipsum, iuxta quintam conclusionem, sed D. Thom. dicit, tantum esse creditum Angelum esse creabilem. Secundò, quòd Philosophus id neget, quia posuit Intelligentias esse à se, quia posuit esse necessarias. Henricus verò ait Philosophum posuisse. Intelligentias esse infinitas, & consequenter à se.

37. **A**D aliud argumentum de creatione Angelorum, concedo quòd sicut ista demonstratur, quòd Deus potest in omne causabile, mediatè vel immediatè, ita potest demonstrari in particulari, quòd possit in hoc, quando minor, mediante qua infertur talis conclusio, est evidens vel demonstrata, aliter non: quia secundum Philosophum primo Priorum: Contingit scire de omni mula esse sterilem, & ignorare de hac mula: si hæc minor est ignota, scilicet *hanc esse mulam*: Nunc autem minor respectu huius conclusionis, *Deus potest causare Angelum*, est ista, *Angelus est causabilis*.

Cap. 20. Thom. 1. p. summa q. 66. art. 2. Hæc, Angelus est creabilis. Secunda D. Thom. est tantum credita.

De ista autem minore dicitur, quòd tantum est credita, & non demonstrabilis, & ided conclusio sequens est tantum credita: licet maior vniuersalis sit demonstrabilis.

Dicitur secundò, quòd ista minor neganda esset secundum Philosophum, & ita conclusio. Posuit enim Philosophus (vt dicunt isti) omnem Intelligentiam esse simpliciter à se: quia posuit omnem Intelligentiam esse necessariam, sicut patet 12. *Metaph.* causatum autem ab alio est ex se non ens, & de se possibile; quod autem est simpliciter necesse esse, nullo modo est possibile; non ergo posuit Aristotele, ista contradictoria, scilicet Intelligentiam esse necessariam, quod planè posuit: & tamen eam esse causatam ab alio.

Tex. 43.

Dicitur etiam à quibusdam, quod Aristotele, posuit Intelligentiam esse infinitam: & ex hoc sequitur etiam quòd ipsa sit à se: quia quod est ab alio, est finitum. Antecedens probatur: quia 12. *Metaph. cap. 4.* reperit ostensum esse, quòd non conuenit primum mouens habere magnitudinem: quia habet potentiam infinitam; & finitum non habet potentiam infinitam. Post illud statim in principio 5. *cap.* quærit, vtrum ponendum sit vnam talem substantiam, aut plures: & determinat quòd plures secundum numerum lationum: intentio ergo sua est, comparando conclusionem præcedentem ad conclusionem sequentem, quòd plures sint substantię sine magnitudine: quia infinitæ potentię.

Henric. quol. 6. q. 14. Tex. 41. f. 8. Physic. Tex. 41.

Tcxr. 43.

Item cap. 5. post principium : *Palam*, inquit, *est, quia tot substantias necesse est esse natura sempiternas, & immobiles secundum se, & sine magnitudine propter prædictam causam in 4. cap. scilicet habere potentiam infinitam, quia illa non potest esse in magnitudine, nec finita, nec infinita, quia nulla est.*

Tcx. 4.

C O M M E N T A R I V S.

Secundò principaliter arguit, quia si potest demonstrari, ergo potest demonstrari Deum posse creare omne creabile, & per consequens & ipsum Angelum esse creabilem, quod est falsum, quia Philosophus posuit omnes Intelligentias esse à se, ut patet in 12. *Met. c. 5. tex. com. 41.* Vbi postquam ostendit substantiam separatam nullam habere magnitudinem per hoc medium, quia habet potentiam infinitam, & potentia infinita non potest esse in magnitudine, quærit utrum ponenda sit vna talis, aut plures; & determinat quòd plures. Est ergo non solum secundum ipsum prima substantia immaterialis, sed quæcunque infinita, & qualitate est à se necessaria.

Respondet Doctor quòd si hæc minor scilicet *Angelus est creabilis*, potest demonstrari, potest etiam demonstrari Deum posse ipsum creare.

Opi. s. Thom.

Sed de ista minore dicit Thomas *prima parte*

sum. q. 66. art. 2. quòd tantum est credita, & non demonstrabilis. Dicitur secundò, quòd ista minor esset neganda apud Philosophum, & ita conclusio. Posuit enim Philosophus, ut dicunt isti, omnem Intelligentiam esse à se. Dicitur etiam à quibusdam, quòd posuit omnem Intelligentiam esse infinitam, & sic sequitur quòd sit à se. Sed quia tota ista materia hic est clara, & prolixè exposita partim in primo *dist. 2.* scilicet illud, quomodo potentia infinita non est in magnitudine, nec per se, nec per accidens, & quomodo sequeretur quòd posset monere in non tempore. Vide in responsione ad principalia argumenta primæ quæstionis, *dist. 2. partis. 1.* Et illud aliud, scilicet quomodo secundum mentem Philosophi, omnis Intelligentia (præter primam) non sit formaliter infinita, vide in primo *dist. 8. q. vi.* vbi diffusè exposui istam materiam.

S C H O L I V M.

Probat contra Diuum Thomam & Henricum hanc esse demonstrabilem iuxta quintam conclusionem 1. nu. 27. quia non possunt esse dua natura intellectuales infinita; & si essent à se, essent infinita, quia utraque aliam intelligeret, & vellet, & sic beatificaretur in se, & in alia, & vna potentia comprehenderet duo obiecta adequata; imò comprehenderet, quòd nullo modo esset obiectum eius, scilicet aliam naturam. Vide alias multas rationes ad hoc 1. d. 2. q. 3. & 4. Quòd verò id sit infinitum, quòd est à se, patet ex ratione allata nu. 3 1.

Aristotelem non posuisse Angelum esse à se: vide d. 8. q. 5.

Vide 1. d. 8. q. 5. & d. 4. q. 1.

Quære 2. d. 1. q. 3. vbi ponit septè vias ad probandum Dei unitatem.

Si essent duo infinita intellectuales, neutrum intelligeret alterum.

Sed quia nulli auctori imponenda est sententia falsa, vel multum absurda, nisi habeatur expressè ex dictis eius, vel sequatur euidenter ex dictis eius: Et cum istud, *Angelum esse ens à se* sit non tantum falsum, sicut patet, sed etiam valdè absurdum: quia oppositum eius potest demonstrari, ut parebit; nec istud legatur expressè ex littera Aristotelis, non videtur hoc sibi rationabiliter imponi.

Dico ergo de ista minori, *Angelus est causabilis*, duo opposita prædictis. Primum, quòd illa est demonstrabilis; secundum, quòd illud fuit ab Aristotele concessum. Primum probo sic: non possunt esse duæ naturæ intellectuales simpliciter infinitæ: sed quæcunque natura intellectualis, si est à se, siue in causata, ipsa est simpliciter infinita: ergo non possunt esse plures naturæ intellectuales simpliciter incausata. Prima est incausata, alioquin non esset prima: ergo quælibet alia est causata.

Prima propositio istius deductionis probatur diffusè in quæstione de unitate Dei; nunc tango vnam probationem: quia utraque illarum intelligeret alteram perfectissimè; tantum scilicet quantum ipsa est intelligibilis, & comprehensibilis, & similiter vna diligeret aliam, quantum ipsa est diligibilis, & sic etiam utraque seipsam comprehenderet, & diligit, & ita utraque tam secundum intellectum, quam secundum voluntatem beatificatur, tam in seipsa, quam in alia; tandem autem potentiam simul comprehendere duo obiecta adequata infinitè est impossibile, quoniam utrumque obiectum toti virtuti potentia totaliter adæquatur: imò nec vna potentia potest habere duo obiecta æquè prima; essentia autem istius esset primum obiectum sui intellectus: non ergo essentia illius erit primum obiectum istius; sed nec erit obiectum secundarium: quia non est entitate posterius, quam si essentia illius, cum sit infinita sicut ista; nec per consequens est posterius ea in intelligibilitate. Potentiam etiam ita perfectè comprehendere essentiam alterius sicut propriam est impossibile, præcipuè quando natura propria non includit eminenter naturam alterius, nec dependet essentialiter ab illa altera, nec est eiusdem speciei cum illa: quæ omnia sunt vera

38.

39.

vera in proposito de Deo, scilicet & Intelligentia.

Secunda propositio huius deductionis, scilicet quod natura, quæ est à se, est infinita; patet ex illo, quod dictum est suprâ, qualiter Philosophus probat primum mouens esse infinitæ potentæ, quia est à se potens: & idè habet plenitudinem potentæ.

Quod est à se est infinitum.

S C H O L I V M.

Contra eosdem DD. Dini Thomam & Henricum probat fusè iuxta intentionem Aristotelem Angelum esse creabilem, adducendo varia eius loca, & refutando solutiones, quæ eis adhibentur ab aliis aliter de Aristotelis mente sentientibus. Idem probat secundum Averroem, & Auicennam: de qua re etiam fusè agit 1. d. 8. q. vlt. Solut loca in contrarium adducta ex Philosopho nu. 37. per subtilissimam doctrinam. Vide multa, & præclara dubia circa hanc quæst. apud Leuch. hîc à §. In ista quæst. &c.

40.

Secundum, scilicet quod Aristoteles concessit istam minorem: Probo, & primò sex intentione eius, 12. *Metaph.* Concedit enim omnia habere ordinem essentialem inter se, & magis ordinem essentialem ad vnum primum: nunc autem infinitum intensiuè non potest esse subordinatum essentialiter alicui alteri, nec sicut ad finem; quia bonum infinitum non est propter alterum bonum; bonum autem totius vniuersi utroque modo se habet: & scilicet in ordine entium inter se, & in ordine eorum ad optimum separatum: nec infinitum potest esse subordinatum alteri principaliori, quia habet virtutem actiuam infinitam; & etiam secundum ipsum in fine 12. *Entia non volunt malè disponi: vnus ergo princeps.*

Tex. 12. & idem. Omnia habent ordinè essentialè, & ad vnu primum secundum, Philosophi.

Respondetur quod Aristoteles ordinem concessit in entibus separatis, quia secunda causa dependet à prima, licèt non sit causaliter ab ea, sicut est in speciebus numerorum, & figurarum.

Tex. vlt. Hen. quol. 8. q. 2. & vlt.

Contra hoc, nihil est dependens ab aliquo in essendo, à quo non habet in aliquo genere causæ esse, & similiter de permanencia: & non obstat illud de numeris: quia numerus minor potentialiter, seu materialiter acceptus est pars maioris; pars autem habet rationem materiæ, vt habetur 5. *Metaph. partes, inquit, totius vt ex quo causa sunt, & idem ibidem. horum autem hæc quidem quasi subiectum vt partes: numerus verò minor actualiter, & formaliter acceptus non est pars maioris, nec ab ipso sic accepto dependet maior in essendo.*

Quod dependet ab aliquo aliquomodo accipit ab eo esse. Tex. 3.

Præterea in eodem 12. *cap. 4.* de primo mouente dicit, quod mouet sicut appetibile, & intelligibile: huiusmodi autem mouent non mota: sic autem Deus mouet Intelligentiam sibi proximam: ergo causat intelligere ipsius Intelligentiæ; sed illud intelligere, vt isti dicunt, secundum Aristotelem est idem quod substantia Intelligentiæ.

Tex. 36.

Si dicatur, quod illud mouere est metaphoricum, & non propriè aliquid causare.

Contrà: omnis intellectio, quæ non est eadem obiecto causatur ab obiecto, & videtur, quod effectiuè, secundum Commentatorem ibi dicentem, quod *balneum in mente mouet, vt efficiens, & vt extra mouet, vt finis.* Probatur idem secundò secundum intentionem Aristotele 8. *Physic.* quia ibi probat, quod mouens infinitæ potentæ non potest immediatè mouere; cælum mouetur: igitur immediatè ab aliquo mouente potentæ infinitæ, illud autem est Intelligentia propria motrix: vult ergo quod illa sit infinita, & per consequens non à se, hæc consequentia est superiùs ostensa.

12. *Met.* Tex. 27. & 3. de anima.

Tex. 15. Com. 36. Tex. 79. *Balneum in mento mouet vt efficiens, vt extra, vt finis.*

Præterea ex eodem octauo arguitur sic: Philosophus vult ibi, quod mouens infinitæ potentæ moueat Cælum motu infinito, & non immediatè vt dictum est: ergo mediatè, scilicet mediante Intelligentia. Et hanc esse eius intentionem, scilicet mouens finitum mouere Cælum immediatè, & mouens infinitum mediatè, dicit Commentator 12. *Metaph. comment. 41.* sunt igitur respectu Cæli duo mouentia ordinata. Tunc arguo sic: quandocumque sunt plura agentia essentialiter ordinata, aut secundum accipit esse à primo; exemplum de Cælo & igne: aut secundum, licèt non accipiat esse à primo, tamen accipit aliquam influentiam exemplum. Baculus motum accipit à manu, vt possit vterius mouere pilam: aut tertio modo ambo attingunt eundem effectum immediatè, sed ordine quodam, primū, scilicet principalius, & secundum minùs principaliter: tamen ipsum eundem effectum attingit. Exemplum de patre, & matre respectu generationis proles, secundum opinionem ponentem matrem esse actiuam. Quæro ergo, quo istorum trium modorum se habent ista duo agentia

Tex. 78. & inde.

Idem in 1. d. 3. q. 7. in solut. qu.

Tripliciter vnum agens subordinatur alteri.

gentia

Huic opi.
ad hæret.
Doctor in
4. d. 3. in
13. d. 1. q. 7.
2. Met. Ar-
gu. effica-
cissimum.

1. & 2. Cœ-
li, & mun-
di, & 12.
Metaph.

Tex. 17.
Tex. 41.

Auicenna
ponit Intel-
ligentias à
Deo causa-
tas.

12. Cœli,
& 1. Me-
theo. c. 3.
Que sunt
necessaria,
non ideò se-
cundùm
Arist. sunt
incausata.

Vide lib. 1.
q. 5.

Tex. 4.

Tex. 5.

Negatio
essendi à se
poteft com-
petere ne-
cessario.
Causatio &
nouitas non
necessariò
conneftun-
tur, secun-
dùm Philo-
sophum nec
etiam ali-
quos Theol.
de quo 2.
d. 1. q. 3.

gentia in mouendo Cœlum? non tertio modo: quia statim sequitur quòd in æquali tempore; imò in eodem tempore moueat virtus finita & infinita; quia vtraque attingit motum immediatè tanquam proprium effectum. Si detur secundum, cum nihil secundum Aristotelem recipiat ab Intelligentia aliud ab eius essentia, habetur propositum. Si detur primum, patet quòd hoc est propositum: patet ergo, quòd Aristoteles sic intellexit ista gentia esse ordinata, quòd secundum esset à primo, & tunc primum mouet mediatè, & dat esse, & virtutem proximo mouenti, & quia perpetuò dat illud esse, & virtutem, ideò est causa perpetuitatis in motu finitas autem virtutis, quæ non est aliud à natura Angeli, est causa successionis motus: quia illi virtuti potest esse aliqua resistentia in mobili, quæ non possit esse virtuti infinitæ.

Tertiò probatur hoc idem ex intentione Auerois qui de intentione Aristotelis loquens in tractatu de substantia Orbis c. 3. dicit sic: *Corpus celeste non indiget tantum virtutè mouente in loco, sed etiam virtutè largiente esse & substantiam suam & permanentiam aternam, &c.* Et post, *dixerunt quidam ipsum, scilicet Aristotelem non dicere causam agentem Cœlum, sed tantum causam mouentem, & illud fuit valde absurdum.* Ita posuit Aristoteles Cœlum esse formaliter necessarium sicut Intelligentias: quia vniuersaliter omnem substantiam sempiternam dixit formaliter esse necessariam, vt patet 9. *Metaph. c. 7.* est autem potentia nihil sempiternū, &c. & 12. *Metaph.* satis habetur intentio eius de hoc c. 5. ergo ita statet cum intentione eius quòd Deus esset causa esse, & substantiæ ipsius Intelligentiæ, sicut secundum Aueroem fuit intentio eius de Cœlo.

Præterea hæc est intentio Auicennæ expressè 9. *Metaph. c. 4.* quòd omnis Intellectus causata est à primo; & fortè in hoc non solum non contradicit Aristoteli, sed explicat illud de modo & ordine productionis, quod Aristoteles non explicauit. Et si dicatur Aristotelem posuisse omnem Intelligentiam à primo immediatè productam: tunc Auicenna quantum ad ordinem, quem ponit, contradicit ei: sed ad propositum, quòd Intellectus sit producta habetur concordia. De modo autem illius causationis satis haberi potest ex intentione Auicennæ, quo ad hoc, scilicet quòd non posuit eam per motum, vel mutationem, vel cum aliqua nouitate, sed quod totum esse Intelligentiæ semper esset à primo, & in diuersitate essentiarum, sicut nos ponimus, quòd filius est à patre semper in eadem essentia, & sicut secundum Arist. sempiternum est lumen in illis corporibus perspicuis, quæ nunquã cadunt in umbra alicuius corporis, scilicet corporum causantium umbram in vniuerso, & tamen illud lumen perpetuum in corporibus illuminatis poneretur à Sole effectiuè: non enim lumen illud diceretur à se formaliter: quia tunc non esset eiusdem rationis cum lumine in illa parte, quæ aliquando non illuminatur: nam illud lumen cum sit nouum, certum est, quòd causatum est à Sole, quod autem causatum est, non est eiusdem rationis cum eo, quod est à se.

Quando ergo probatur secundum intentionem Aristoteli, angelum non esse causatum, quia secundum ipsum est formaliter necessarium.

Dico, quòd ipse non posuit ista inter se repugnare causatum & formaliter necessarium: cum dicat 2. *Metaph. sempiternorum principia semper esse verissima necesse est, quia sunt aliis causa veritatis.* Sempiterna ergo, quæ ipse posuit formaliter necessaria, concessit principia habere.

Item 5. *Metaph. cap. de Necessario, nihil prohibet necessariorum quorundam esse alteras causas.* Hoc etiam patet in veritatibus principij, & conclusionis: si tamen principium sit causa conclusionis in essendo verum.

Cum arguitur, causatum est de se non ens, sed possibile esse propriè. Dicendum esset, quòd non est de se ens, vel magis non est à se ens: ita quòd causato non oportet quòd competat aliqua non entitas, sed negatio modi essendi, qui est à se esse; & ista negatio est compossibilis necessario, licet negatio entitatis non sit cõpossibilis ei.

Quod etiam dicitur, quòd causatum est de se possibile, si intelligitur de potentia, quæ est differentia entis opposita actiualis potentia non necessariò inuenitur in causato, nisi quod causatur cum nouitate; non autè necessarium fuit apud Aristotelem connexio causationis, & nouitatis, sicut nec apud illos Theologos, qui dicunt Deum posse produxisse aliquid ab æterno; est tamen omne causatum possibile, hoc est, obiectum potentiæ causatiuæ, sed ÷ ista possibilitas, licet repugnet necessitati à se, non tamen, secundum Aristotelem repugnat necessitati formali.

Ad aliud, cum imponitur Aristoteli de infinitate Intelligentiæ, oppositum est verum: & etiam in se demonstrabile, & ostensum est priùs, quòd sit de eius intentione.

Ad

42.

43.

Ad illas ergo auctoritates eius pro hoc adductas.

Ad primam, conclusio vltima 4.c. non est illa, quod primum est sine magnitudine: quia infinitæ potentie, sed post illam sequitur alia conclusio, quasi recitata, vt prius ostensa, scilicet *quod est impassibilis, & inalterabilis. Omnes enim alij motus sunt posteriores illo, qui est secundum locum.* Hæc ille. Non est autem illa substantia mobilis secundum locum: quod probari potest ex præhabitis ibi, & tunc concludit; ergo non est mobilis aliquo posteriori motu, & ita inalterabilis. Et tunc sequitur principium 5. c. *utrum autem vnam talem, &c.* Ità quod talis ista refertur ad esse inalterabile; de quo immediatè præcessit sermo. Non autem refertur ad esse, potentie infinitæ, de quo fuit sermo in præcedente §. quæ enim continuatio esset sermonis, quod esse tale referatur ad conditionem prius habitam mediatè, & non ad illam, quæ prius immediatè habetur? Vel posset dici, quod si tale referatur ad illam conditionem mediatè propositam, referenda est ad illud quod fuit in conclusione, scilicet non habere magnitudinem, & concedo quod plures sunt tales sine magnitudine, sicut plures sunt inalterabiles, & impassibiles.

Ad aliam auctoritatem dico, quod negatio potest per tot media propter quid de aliquo concludi, quod possunt esse in ipso causæ repugnantie ad affirmationem oppositam. Et si aliquid vnum sit causa adæquata repugnantie, illud erit medium adæquatum ad ostendendum talem negationem: infinitas autem intensiua est vna causa repugnantie ad habere magnitudinem: sed non adæquata: habere autem intellectualitatem sine materia est ratio adæquata. Ista autem duo oportet coniungi, scilicet intellectualitatem, & immaterialitatem ad habendum medium sufficiens, quia sicut non sufficit intellectualitas sola secundum mentem Aristotelis sicut patet in homine; Sic nec immaterialitas: sicut patet in Cælo.

45. Ad istam ergo auctoritatem dico, quod non habere magnitudinem potest concludi ex infinitate potentie, & sic concluditur ibi. *cap. 4. conclusione penul. & etiam concluditur 8. Physic.* Potest etiam concludi ex alio, scilicet immaterialitate cum intellectualitate. Purum enim intellectuale non potest habere magnitudinem: quia forma intellectualis non est extensibilis; sed si aliquod intellectuale sit quantum, habet materiam, quæ perficitur à forma intellectuali, & tunc recipit quantitatem, non ratione intellectualitatis, sed ratione materialitatis, quam perficit forma intellectualis, sicut est in homine. Hæc ergo est vera: *natura habens infinitam potentiam non habet magnitudinem: & hæc, natura intellectualis non habens materiam non habet magnitudinem.* Ibi ergo versus finem 4.c. probatur, non habere magnitudinem per habere potentiam infinitam: sed illud non est medium adæquatum respectu prædicati: ibi autem c. 3. post principium habetur de substantiis immobilibus, quod oportet eas esse sine materia, sempiternas enim eas esse oportet. Et si aliquid est actu sempiternum; ergo actu sine materia, & postea in principio 4. cap. habetur, quomodo istæ substantie mouentes sunt nature intellectuales.

Ex istis habetur secundum medium ad remouendum magnitudinem, quod esse intellectuale sine materia, & istud est medium adæquatum respectu prædicati: quando ergo dicitur c. 4. quod oportet tot substantias esse sine magnitudine, propter causam prædictam; hoc debet intelligi de illa causa adæquata, quæ scilicet est intellectualitas sine materia, quæ dicta est in principio tertij capituli, & in principio quarti capituli, non autem debet referri ad illam proportionem, quæ tacta est in fine de infinitate potentie. Nec hoc videtur destruere sententiam literæ, cum intellectualitas immaterialis sit propria causa; imò adæquata respectu prædicati; hoc autem, quod est habere infinitam potentiam, vel non est eius causa, vel non adæquata: quia prædicatum omni Intelligentie conuenit, medium autem conuenit soli Deo, Cui honor est & gloria in sæcula sæculorum.

COMMENTARIUS.

In ista quæstione occurrunt nonnulla dubia. Primò in hoc, scilicet *aliquod verum necessarium non euidens ex terminis, habet necessariam connexionem ad aliquod verum acceptum ab effectu.* Secundò, in hoc: *prima principia euidencia ex terminis nõ possunt demonstrari demonstratione quia.* Tertid in hoc: *aliquod verum acceptum ab ef-*

fectu, potest esse euidens, & aliquod verum acceptum a causa non euidens erit. Quartò in hoc, *Deum esse omnipotentem, tam mediatè, quam immediatè potest demonstrari demonstratione propter quid.* Quintò in hoc, scilicet *quod omne verum necessarium est mediatum, vel immediatum.*

Tex. 41.
Tex. 49.
ad auctoritates potestas n. 37.

Tex. 42.

Infinitas non est causa adæquata repugnantie ad magnitudinem.

Tex. 141.
Tex. 28.
Purum intellectuale caret magnitudine.

Tex. 41.

Tex. 30.

Tex. 36.

Tex. 43.

Tex. 30.

Tex. 36.

Sextò in hoc,quòd *viator potest habere conceptum simplicem, virtualiter continentem omnem veritatem necessariam de Deo, & omnem contingentem de possibili non de actu; Et per illum potest demonstrare omnem illam veritatem de ipso Deo, & per consequens potest propter quid demonstrare Deum esse omnipotentem, tam immediate, quam mediatè.*

Septimò in hoc, scilicet, quòd *de Deo potest haberi cognitio abstractissima, & distinctissima.*

Octauò, in hoc: *viator ex partibus naturalibus, non potest demonstratiuè, propter quid cognoscere istam: Deus est omnipotens.*

Nonò in hoc, scilicet *conditio imperfecta non potest inesse alicui enti, nisi alicui enti insit conditio perfectior, cum imperfectum dependeat à perfecto.*

Decimò in hoc quòd *ad demonstrandum propter quid Deum esse omnipotentem, non sufficit scire, quòd in primo ente est voluntas perfectissima, sed requiritur quòd illa in se cognoscatur distinctè.*

Vndecimò in hoc,quòd *quamuis diuina essentia sit summè simplex, tamen conceptus eius non est simpliciter simplex.*

Duodecimò in hoc, *Deum non potest causare relationem nisi prius, vel duratione, vel natura causet fundamentum, & ita non potest in quemcumque effectum immediatè.*

Tertiodecimò dubitatur de hac consequentia, scilicet *non habent actiones proprias, nec actualiter, nec aptitudinaliter, nec virtualiter, ergo non habent proprias essentias.*

Quartodecimò, *Deum habere omnipotentiam, immediatè respectu cuiuscunque causalitatis, licet sit verum, non tamen nobis est demonstrabile demonstratione quia.*

Quintodecimò in hoc, quòd *Deum esse omnipotentem saltem mediatè est nobis demonstrabile demonstratione, quia, & via naturali.*

Sextodecimò dubitatur de hoc, scilicet *nihil enim habetur limitatè in aliquo, nisi habeatur ab aliquo agente, determinante illud ad certum gradum.*

Decimoseptimò, dubitatur de ista consequentia *primò mouens mouet à se, ergo est infinitum intensiue.*

Decimooctauò, dubitatur de hac consequentia, *est infinitum intensiue, ergo est omnipotens, videtur enim quòd consequentia sit vera.*

Contra primum dictum instatur: primò, supponendo aliquod verum sumptum à causa, etià necessarium, & tale habere necessariam connexionem ad verum necessarium sumptum ab effectu, sicut etiam Doctor supponit, vt patet in litera. Tunc arguo sic: primò, nullum prius essentialiter habet necessariam connexionem ad posterius essentialiter: hoc patet, quia prius essentialiter nullo modo dependet à posteriori essentialiter, & non repugnat, posse esse sine posteriori. Sed verum sumptum à causa est prius essentialiter vero sumpto ab effectu; patet, quia sicut prior est causa essentialiter effectu, ita verum sumptum à causa erit prius essentialiter.

Secundò instatur: Si euidencia veri sumpti à causa dependet ab euidencia veri sumpti ab effectu, sequitur quòd verum sumptum ab effectu, vel notitia talis veri virtualiter, contineat verum sumptum à causa, & sic effectus virtua-

liter continebit causam, vel si notitia veri sumpti ab effectu, continet noticiam euidentiem veri sumpti à causa, sequitur quòd imperfectus continebit virtualiter perfectus, cum notitia euidens veri sumpti ab effectu sit imperfectior notitia euidenti veri sumpti à causa.

Tertiò instatur sic: Si aliquod verum sumptum à causa habeat necessariam connexionem, quo ad euidentiā ad aliquod verum sumptum ab effectu, ergo nullus intellectus poterit euidenter cognoscere tale verum, nisi prius cognoscat verum acceptum ab effectu, ita quòd talis cognitio veri accepti ab effectu, det illi intellectui noticiam euidentiā respectu veri sumpti à causa.

Quartò instatur: omne verum sumptum à causa necessariò est magis euidens vero sumpto ab effectu. Hæc enim est magis euidens, homo est animal rationale, quam ista, homo est risibilis. Similiter ista, reubarbarum est. A. accipiendo per A. causam, quam ista, reubarbarum est purgatiuum cholere, verum sumptum à causa nullà connexionem habet ad verum sumptum ab effectu, sic, quòd habeat euidentiā ab illo.

Respondeo præmitiendo aliqua: primò, quòd aliud est loqui de intellectu nostro, ex natura intellectus, scilicet considerando ipsum absolute; & aliud est loqui de intellectu nostro, vt pro statu isto. Primo modo non dependet à sensibus in cognoscendo, sed benè secundo modo, vt patet à Doctore in 1. dist. 3. q. 3. Secundò præmitto, quòd verum acceptum ab effectu, prout nunc loquitur, conclusio est verum euidens acceptum per sensum, & experientiam, & sic operatio facit nos cognoscere formam, quæ operatio est effectus formæ, quæ forma facit cognoscere materiam, vt patet primo Phys. Nam per experientiam est notum quòd reubarbarum purgat choleram, & sic ex multis singularibus notis per experientiam, & per sensum inferitur ista vniuersalis vera per experientiam, & per sensum inferitur ista vniuersalis vera per experientiam, scilicet *omne reubarbarum est purgatiuum cholere.* Deinde inuestigatur causa huius, quare, scilicet sit purgatiuum cholere, & dicatur. A. & tunc ista, reubarbarum est. A. erit euidens per istam, *omne reubarbarum est purgatiuum cholere,* & hoc modo ista sumpta à causa, scilicet reubarbarum est. A. vel similiter ista, *omne. A.* accipiendo. A. pro causa adæquata, & conuertibili, est purgatiuum cholere dependet aliquo modo ab ista euidenti per experientiam. Tertiò præmitto, aliquod verum habere connexionem necessariam ad aliud verum, potest multipliciter intelligi. Primò, quòd sit simpliciter impossibile cognoscere, puta istam. A. est purgatiuum cholere, nisi prius cognoscatur, quòd reubarbarum est purgatiuum cholere. Secundò, quòd sit tantum impossibile pro statu isto, & de lege communi. Tertiò, quòd eum dicit, habet necessariam connexionem, id est quòd euidencia huius. A. est purgatiuum cholere, habet necessariam connexionem ad hanc euidentiā per experientiam, scilicet *omne reubarbarum est purgatiuum cholere,* & talis connectio potest dupliciter intelligi: primò, quòd notitia euidens huius, *omne reubarbarum,* immediatè causet in intellectu noticiam euidentiā huius. A. est purgatiuum cholere. Secundò, quòd non causet, sed quòd tantum præexigatur, sic, quòd intellectus

15.
Responso ad
omnes obie-
ctiones.

14.
Obiectiones
contra primū
dictum.

intellectus pro statu isto nõ possit habere hæc, vt euidentem. *A. est purgatiuum cholera, nisi prius euidenter nouerit istam, reubarbarum est purgatiuum cholera, qua nota inuestigando deuenit ad noticiam huius, scilicet. A. est purgatiuum cholera, quia inuenit uero accepto ab effectu; inuestigando peruenit ad noticiam veri accepti à causa ad noticiam, dico euidentem, talis qualis haberi potest euidens pro statu isto.*

16.
Ad primam instantiam.

His præmissis respondeo ad instantias, ad primam dico, quod etsi prius inesse non dependeat aliquomodo à posteriori essentialiter, potest tamen aliquomodo dependere à posteriori in cognosci, non quod posterius causet immediatè noticiam prioris essentialiter, quia tunc sequeretur quod posterius essentialiter, virtualiter contineret entitatem prioris, vt patet à Doctore in primo dist. 3. q. 1. dist. 8. q. 1. in 2. dist. 3. q. 10. & in quolib. q. 14. artic. 2. sed dicitur dependere, quia pro statu isto necessariò præexigit noticiam illius; nam quia uideo talem passionem, deuenio in noticiam subiecti, & tandem in noticiam causæ. Hoc modo uerum acceptum à causa habet necessariam connexionem ad aliquod uerum acceptum ab effectu, & quasi arguitur per uerum necessarium euidens, acceptum ab effectu deuenio in noticiam euidentem veri accepti à causa.

Ad secundam.

Ad secundam patet, quod argumentum bene concluderet, si noticia euidens veri accepti à causa, esset uerè causata à notitia euidenti veri, accepti ab effectu. Sed non sic habet necessariam connexionem, sed tantum præexigit, ita quod immediatè non posset deuenire in euidentem noticiam, nisi prius haberet euidentem noticiam veri accepti ab effectu, & per experientiam uoti.

Ad tertiam.

Ad tertiam dico, quod conclusio non intelligitur de uero, vt comparato ad intellectum ex natura intellectus, qui non necessariò dependet à cognitione per uiam sensus, sed intelligitur de uero, vt comparato ad intellectum coniunctum sensibus, & simpliciter pro statu isto, & hoc loquendo de necessitate, quia bene intellectus solutus potest per uerum acceptum ab effectu deuenire in noticiam euidentem veri necessarij accepti à causa, sed non necessariò, sic, quod aliter non possit cognoscere uerum acceptum à causa. Et de hoc uide Doctorem in tertio dist. 2. & in 4. dist. 45.

Ad quartam.

Ad quartam dico breuiter, quod omne uerum acceptum à causa est euidenti uero accepto ab effectu, & hoc ex natura talis veri; & comparando etiam ipsum ad intellectum solum. Sed comparando ad intellectum coniunctum, & pro statu isto, dico quod non est sic. Dico secundo, quod quia pro statu isto uerum necessarium sumptum à causa non potest euidenter cognosci, non præcognito uero necessariò euidenti per experientiam, uero, dico accepto ab effectu, sed non è contra, quia potest cognosci per experientiam euidentem uerum necessarium sumptum ab effectu, non præcognito uero accepto à causa, idè quantum ad hoc potest dici euidenti, non tamen absolute euidenti, quia postea per uerum acceptum à causa, potest euidenti cognosci propter quid uerum acceptum ab effectu, vt patet.

17.
Contra secundam.

Contra secundum dictum, quod tale est, prima principia euidenti ex terminis non possunt
Scoti Oper. Tom. XII.

demonstrari demonstratione quia, instatur primò, quia illa propositio est euidens ex terminis, in qua passio prædicatur de definitione, vt ista, animal rationale est risibile. *A. est purgatiuum cholera. Hoc patet per Doctorem in primo dist. q. 2. prima pars. & dist. 3. q. 4. & tamen hæc potest demonstrari demonstratione quia, arguendo ab effectu sic; omnis homo est risibilis; omne animal rationale est homo, ergo omne animal rationale est risibile.*

Secundò instatur sic: supponendo quod illa propositio sit per se nota, quæ includit subiectum vt causam adæquatam præcisam prædicati, & conuertibile cum ipso prædicato; patet, quia cognitio terminis, statim est euidens, & tamen illa potest uerè demonstrari demonstratione quia. Hoc patet, quia pro statu isto primò procedimus per uiam sensus, & ab effectu deueniendo in noticiam causæ. Prius enim cognosco hominem esse risibilem, quàm cognoscam animal rationale esse risibile, tunc sic: per hominem risibilem, siue per noticiam huius deuenio in noticiam huius, animal rationale est risibile; ergo per illam demonstratur ista demonstratione quia.

Tertiò, quia Doctor in hoc sibi contradiceret, ubi uult quod uerum aliquod acceptum à causa, & necessarium, habeat euidentiã à uero necessario sumpto ab effectu; ergo demonstratur demonstratione quia. Sed communiter uerum necessarium sumptum à causa, loquendo de causa immediata, & adæquata, & præcisa, & conuertibile, est per se notum, saltem ex natura sua; ergo.

Quartò instatur, quia tunc uideretur petite omnis doctrina de demonstratione quia posita ab Aristotele primo Posteriorum, primo Phisico, primo Metaphysico ubi uult quod per effectum demonstraretur causa, & communiter propositio explicans subiectum, vt causam adæquatam prædicati est per se nota, vt etiam patet à Doctore in primo dist. 2. q. 2.

Respondeo, præmittendo aliqua pro maiori declaratione conclusionis. Primò, quod aliquæ sunt propositiones omnibus per se notæ terminis apprehensis, vt illæ quæ constituuntur ex terminis communissimis, vt de quolibet dicitur esse, uel non esse, & de nullo ambo eorum simul, quæ principia sunt nota terminis apprehensis, sicut ianua in domo, quæ neminem latet, & talia principia per se sic nota nullo modo demonstrantur. nec demonstratione propter quid, nec quia. Aliæ sunt propositiones per se notæ, non constitutæ ex terminis communissimis, & istæ sunt in duplici genere, quædam sunt per se notæ terminis confusè apprehensis, & etiam terminis distinctè conceptis, vt ista: Si ab æqualibus equalia demas, remanentia erunt equalia (quæ est vna petitio Euclidis in principio Mathematico) erit per se nota terminis, tantum confusè acceptis, & Mathematico erit per se nota terminis distinctè cognitis. Hoc patet à Doctore in primo dist. 2. parte prima q. 1. & dist. 3. q. 4. & talis propositio, quæ est per se nota, terminis confusè acceptis non potest demonstrari. Puta Mathematico, cum illam habeat per se notam ex sola apprehensione terminorum confusè cognitorum: Nec similiter Mathematico vt Metaphysico (quod replico, quia Metaphysicus cognoscit distinctè, quod aliæ scientiæ apprehendunt

18.
Quomodo aliqua propositiones sunt per se nota.

hendunt confusè, vt patet à Doctore *in primo vbi supra*) non erit demonstrabilis demonstratione *quia*, cum ipsam ex noticia distincta terminorum habeat per se notam. Quædam verò sunt per se notæ ex sola cognitione distincta terminorum, & nullo modo ex cognitione confusa terminorum vt ista, *animal rationale est risibile*, vt patet à Doctore *vbi supra*, & ista similiter, vbi superius prædicatur de suo inferiori, vt exposui in primo *dist. 2. q. 2.* ibi etiam improbauit positionem Gregorij de Arimino. Et tales propositiones, quæ nullo modo sunt per se notæ cognitione confusa terminorum possunt demonstrari demonstratione *quia*, id est quòd per notitiam propositionis sumptæ ab effectu possum deuenire in notitiam propositionis sumptæ à causa, ita quòd primò deuenio in notitiam confusam, qua habita postea per inuestigationem possum deuenire in notitiam distinctam terminorum, & sic tandem habere illam vt per se notam ex distincta notitia terminorum. Et forè Doctòr sic intelligit.

19.

Dicerem ego, quòd nulla propositio potest nota ex terminis communissimis (qui termini secundum Auicennam in sua Metaphysica statim sunt impressi in anima) potest demonstrari demonstratione *quia*, cum sit communis animi conceptio. Nec similiter illa propositio, quæ statim est per se nota terminis confusè cognitis, vt ista: *omne totum est maius sua parte.* est demonstrabilis demonstratione *quia*. Sed illæ propositiones, quæ nullo modo sunt per se notæ terminis confusè acceptis, sed tantum terminis distinctè conceptis, sunt demonstrabiles demonstratione *quia*, non quòd demonstraretur mihi ista, *animal rationale est risibile*, terminis à me distinctè conceptis, quia vt sic, esset mihi nota per se ex sola terminorum apprehensione. sed si ego dubito quòd animal rationale sit risibile, terminis sic confusè conceptis, potest mihi fieri euidentis, puta per istam mihi per experientiam notam: *omnis homo est risibilis*, & sic ero certus de ista: *animal rationale est risibile*, terminis tamen confusè conceptis. Non tamen dico quòd notitia huius, *homo est risibilis*, causet nec totaliter, nec partialiter notitiam euidentem huius, *animal rationale est risibile*, conceptæ, sed quòd habita notitia illa in inuestigando, & arguitiue inuenio quòd animal rationale est primò risibile, & quòd animal rationale est causa immediata risibilitatis, & tandem possum deuenire in notitiam distinctam terminorum. An modo pro statu isto talis notitia distincta possit naturaliter haberi, non est præsentis speculationis. Ex his patet responsio ad instantias, tenendo quòd aliqua propositio, quæ ex se est per se nota, & cuiuscunque intellectui concipienti terminos, distinctè possit demonstrari alicui intellectui concipienti terminos confusè, & dubitanti de veritate illius vt confusè conceptæ. Et hoc modo intelligendo, valent instantiæ, quas admitto, nec credo eas esse contra conclusionem Doctòris, quia absolute loquitur, quòd nulla propositio per se nota alicui intellectui est demonstrabilis illi demonstratione *quia*, cum habeat illam per se notam ex sola notitia terminorum. non negaret tamen, quòd aliqua quæ esset per se nota terminis distinctè conceptis, possit demonstrari alicui intellectui concipienti illam tan-

Responsio ad instantias.

tum confusè & dubitanti de illa, vt sic confusè concepta: imò simpliciter pro statu isto omnis talis, quæ non est constituta ex terminis communissimis, nec est per se nota terminis confusè conceptis, sed tamen terminis distinctè conceptis est demonstrabilis, quia nec potest habere immediatè notitiam confusam de causa, cum illa pro statu isto, non sit primo nota. Primò enim cognoscitur homo, quàm cognoscatur animal, loquendo de cognitione confusa, vt patet à Doctore *in primo, dist. 3. q. 2.* nec per consequens hæc erit primo nota, puta *A. est purgatorium cholera.* si sit nota per aliam acceptam per experientiam, & ab effectu, vt supra dixi. Hæc omnia quæ dixi ad hanc materiam pertinentia non videantur, nec iudicentur esse contra mentem conclusionis, sed subtiliter ponderentur.

Contra tertium dictum, non oportet aliter instare, cum possit esse notum ex dictis supra. Tamen aliquantulum expono ipsum, quia multipliciter potest intelligi: primò potest intelligi sic, quòd verum acceptum cum non sit euidentis, loquendo de causa immediata, & adæquata prædicati, sicut hic, *rationale est risibile*, hoc verum terminis distinctè conceptis est statim euidentis, & hoc modo non intelligitur dictum Doctòris, sed hoc verum terminis confusè conceptis pro statu isto, non est euidentis ex cognitione sola terminorum, sed potest fieri euidentis per verum necessarium acceptum ab effectu, vt supra exposui. Secundò, potest intelligi de vero, cuius subiectum non est causa immediata, & adæquata prædicati, vt hic, *Sol est causa vermum*, & tale verum potest fieri euidentis per effectum. Similiter verum acceptum ab effectu potest intelligi euidentis, vel ex sola terminorum notitia, vt ex sola notitia huius *Reubarbarum est purgatorium cholerae*, & hoc modo tale verum est immediatè euidentis. Sed si sit notum per experientiam plurium singularium illius vniuersalis, *Somme reubarbarum est purgatorium cholerae*, quæ fiat nota, & euidentis per experientiam singularium, puta quia experitur quòd hoc reubarbarum purget cholera, & similiter hoc, & sic de aliis, tunc talis vniuersalis sumpta ab effectu erit euidentis. Et de huiusmodi, vide Doctorem *in primo dist. 3. quest. 4.* & quæ ibi exposui, & notauit.

Contra quartum dictum, quòd tale est, scilicet *Deum esse omnipotentem, tam mediatè, quàm immediatè, est verum demonstrabile* propter quid. Instatur primò, nullus respectus rationis potest propter quid demonstrari de ente absoluto, sed omnipotentia, cum dicat respectum ad extrà, vt patet per Doctorem, est respectus rationis, quia omnis respectus Dei ad extrà est simpliciter respectus rationis, vt patet à Doctore *in primo dist. 30.* & in secundo, & specialiter hic. Maior est nota, quia nullus respectus rationis virtualiter includitur in ente absoluto, cum non oriatur ex natura rei. Si dicatur quòd omnipotentia accipitur, non in actu, sed in potentia, siue in aptitudine, id est, quòd potest demonstrari Deum posse causare omnia causalibus, tam immediatè, quàm immediatè. Contra, quia aptitudo ad extrà dicit tantum respectum rationis, vt patet à Doctore *in quolib. q. 6.* vbi dicit de æternitate, prout dicit potentiam, siue aptitudinem coexistendi omni existentia

ad

20.
Expositio tertij disti.

21.
Contra quartum dictum.

ad extrâ est respectus rationis, ergo sic erit in proposito.

Secundò instatur sic, quia omnipotentia, quæ de Deo demonstratur, aut accipitur formaliter pro significato, puta pro relatione ad extrâ etiâ aptitudinali? aut accipitur pro connotato, siue pro fundamento immediato talis respectus, aut tertio accipitur pro aggregato ex fundamento, & respectu illo: Quocumque modo accipitur: patet quòd omni potentia non est *propter quid* demonstrabilis de Deo. Non primò, quia, vt dixi; respectus rationis non potest *propter quid* de Deo demonstrari. Non secundò, quia vt sic, accipitur pro voluntate diuina. Non tertio; quia est vnum per accidens, & nullum tale est *propter quid* demonstrabile de aliquo.

22. Quomodo omnipotentia demonstratur de Deo.

Tertio instatur, quia si omnipotentia demonstratur de Deo, debet assignari aliquod medium in tale demonstratione. Sed dicit Doctor quòd est voluntas diuina. Contrâ, tum, quia aptitudo ad causandum omnia, tam mediâtè, quam immediâtè, inest Deo, etiam per possibile, vel impossibile, circumscripta voluntate, ergo ipsa non est medium *propter quid*, quia tale non potest circumscribi, manente passione demonstrabile *propter quid*, cum illud sit causa immediata, & adæquata talis passionis. Probatür antecedens, quia circumscripta voluntate ab essentia diuina, cum ipsa non ponatur de intrinseca ratione ipsius, vt patuit in i. q. & hic, loquendo vt est potentia volitua, vt ibi exposui, adhuc manente essentia, & omnibus quæ sunt de intellectu eius, sicut existentia, erit potens causare omnia, tam mediâtè, quam immediâtè, cum vt sic, sit infinita formaliter, quia infinitas est gradus eius intrinsecus, vt patuit. q. 5. si ergo talis aptitudo inest circumscripta voluntate, ergo non demonstratur *propter quid* per voluntatem, & nullum aliud medium assignatur a Doctore. Tum; quia si ipsa ponatur medium, tunc sequitur quòd Deitas, vt Deitas non erit ratio formalis demonstrandi omnia necessaria de Deo, quod est falsum, quia ipsa ponitur ratio formalis demonstrandi omnem veritatem necessariam, vt patet in prologo. q. 3.

Infinitas est gradus intrinsecus.

Quarto instatur, quia si est demonstrabile *propter quid* omnipotentia de Deo, talis aptitudo erit in Deo necessariò ab æterno, ergo potuit ab æterno reduci ad actum, aliter talis potentia causatiua omnium non foret perfecta, quod non est asserendum: ergo ab æterno potuit mundum creare, & tamen Doctor in 2. dist. 1. q. 3: hoc non asserit, sed vtramque partem, sustinet, scilicet, & illam quæ dicit esse simpliciter impossibile aliquid ab æterno posse causare, & aliam similiter quæ dicit non esse impossibile Deo. Et tamen si est verum demonstrabile *propter quid*, oportet aliquid creare.

23.

Quinto instatur, repugnat Deo posse immediâtè causare omnia causabilia; ergo hoc non est demonstrabile *propter quid*. Consequentia nota. Antecedens probatur, quia causabilia sunt infinita numeraliter, nam infinita indiuidua possunt esse in eadem specie, cum species sit communicabilis in finitibus singularibus; ergo si immediâtè respicit illa, sequitur quòd simul potest illa causare, cum æquè immediâtè se habeat ad omnia, sed infinita posse esse in actu est impossibile; ergo.

Sextò instatur, quia si potest immediâtè causare Scot. Oper. Tom. XII.

fare omnia causabilia, ergo potest causare immediâtè quamlibet partem continui; ergo potest causare primam partem illius continui, quæ est causabilis, cum quælibet pars sit vere causabilis, & sic alicuius continui posset dari prima pars, quod est impossibile, vt patet a Doctore in 2. dist. 2.

Respondeo ad istas instantias. Ad primam, dico, quòd demonstratur de Deo quòd potest causare omne causabile, siue illud posse, vel aptitudo sit ex natura rei distincta à Deo, siue sola ratione; ista enim distinctio pro nunc non est disputanda, quia non facit ad propositum. Et posito quòd demonstretur aptitudo, siue potentia ad causandum omnia immediâtè, & quòd talis aptitudo sit distincta aliquo modo à Deo, tunc dico quòd non est respectus rationis accipiendò respectum rationis pro causato, vel derelicto per actum comparatiuum intellectus, vel alterius potentie collatiuæ; sed potest dici talis aptitudo respectus rationis pro quanto terminatur ad aliquid extrâ, sicut etiam intellectio diuina; etsi in se sit entitas realis; & absoluta, tamen vt terminatur ad lapidem cognitum, talis terminatio potest dici respectus rationis, sic in proposito. Cum dicitur, quòd *respectus rationis non includit virtualiter*, &c. Dico, quòd verum est de relatione rationis causata per actum collatiuum alicuius potentie; sed non est verum de aptitudine, quæ oritur ex natura rei, sicut etiam aptitudo ad ridendum non est relatio realis proprie, vt aliàs patuit; sed dicitur relatio rationis, quia actu non terminatur ad ens reale, sicut etiam relatio, quæ fundatur in ente reali, & terminatur ad nihil; dicitur relatio rationis, non tamen per actum potentie collatiuæ fabricata. Sic dico in proposito, quòd aptitudo ad causandum, tam mediâtè, quam immediâtè omnia causabilia, inest Deo ex natura rei, quæ tamen aptitudo non dicitur relatio proprie rationis. Dico vltra quòd aptitudo ad causandum omnia causabilia, potest dupliciter considerari. Vno modo absolutè, alio modo vt terminatur ad obiecta extrinseca. Primo modo inest ex natura rei, & potest dici realis; secundò modo includit respectum rationis ad extrâ. Et sic patet, quomodo talis aptitudo potest *propter quid* demonstrari de Deo.

Respondo ad instantias ad primam.

Aptitudo potest dupliciter considerari.

Ad secundum. Dico, quòd omnipotentia quæ de Deo demonstratur, accipitur pro potentia, vel aptitudine ad causandum omnia causabilia, accipiendò aptitudinem modo præpositò. Demonstratur enim *propter quid*, quòd Deo inest aptitudo ad causandum omnia, id est quòd aptitudo, quæ respicit omnia causabilia, potest demonstrari de Deo *propter quid*.

24. Ad secundam. Omnipotentia quomodo accipitur.

Ad tertium. Dico, quòd medium ad hoc demonstrandum est voluntas diuina, & talis aptitudo præcisè inest per voluntatem. Cum dicitur, quòd *circumscripta voluntate aptitudo inest*, negatur. Cum probatur per hoc, quia adhuc consideratur Deus, vt infinitus, ergo, vt potens causare omnia. Dico primò, quòd circumscripta ratione voluntatis non erit amplius Deus. Dico secundò, quòd voluntas est immediatiore Deo, quam illud posse. Dico tertio, & magis ad rem, quòd ratio formalis causandi aliquid ad extrâ est simpliciter voluntas diuina, quæ sola contingenter causat, & ipsa remota est impossibile Deo aliquid causare propter implicatio-

Ad tertiam.

Voluntas distincta est ratio causandi aliquid ad extrâ.

nem contradictionis, implicat enim quod causa prima agens simpliciter necessariò, & per modum naturæ, causet aliud à se in essentia, quia tunc causetur simul necessariò, & contingenter: necessariò, quia per modum naturæ; contingenter, quia aliud in natura. Hoc patet à Doctore in primo dist. 8. quæst. vltima, & in secundo dist. 1. q. 3. medium ergo ad demonstrandum propter quid, Deum esse omnipotentem est voluntas. Cùm vltà inferatur, quòd tunc Deitas non poneretur ratio formalis demonstrandi omnes veritates necessarias. Dico primò, quòd ponitur ratio formalis respectu illarum veritatum, quæ non includunt respectum ad extrà. Dico secundò, quòd ratio immediata est voluntas, & propinqua, sed remota est Deitas; & sic vltimate omnes veritates attribuuntur Deo sub ratione Deitatis, vt patet à Doctore in prolog. q. 3.

Ad quartam

Ad quartum. Dico primò, quòd Doctore videtur declinare ad hoc, quòd sic demonstrabile, Deum posse producere ab æterno, vt patet inuenienti rationes, & responsiones Doctore. Dico secundò, quòd est demonstrabile Deum posse causare omne causabile loquendo absolute, sed non est demonstrabile, quòd possit illud causare cum tali, vel tali conditione, puta ab æterno, quia oportet demonstrare quòd non repugnat effectui esse ab æterno, & sic posset demonstrari Deum posse illud producere ab æterno, omnipotentia enim solum respicit possibile. Isti ergo qui dicunt quòd Deus non potest aliquid causare ab æterno, dicunt propter hoc, quia repugnat effectum posse esse ab æterno, & esse causatum.

Ad quintam

Ad quintam. Dico, quòd est demonstrabile Deum posse causare omne causabile; si tamen non implicet illud causare; sed est implicatio quòd sint actu infinita indiuidua, idè non possunt simul causari, sed bene possunt causari infinitum.

Ad sextam.

Ad sextam. Dico breuiter, quòd prima pars continui nullo modo est causabilis per se, quia quacunque parte causata, illa semper est diuisibilis in infinitum, vt prolixè exposui in 2. dist. 2. q. 9. Et sic patet, responso ad istas instantias.

25.

Contra quintum dictum instatur, quòd tale est, scilicet omne verum necessarium est mediatum, vel immediatum, primò arguitur sic; inter duo extrema datur medium: Sed verum necessarium mediatum, & verum necessarium immediatum sunt duo extrema: ergo datur medium, scilicet aliquod verum necessarium, quod nec erit mediatum, nec immediatum, hoc est, nec euidens ex sola ratione terminorum, nec euidens ex alio.

Secundò instatur, quia hoc verum est simpliciter necessarium, scilicet Deitas est paternitas, vel bonitas est paternitas, & tamen non est mediatum, nec immediatum, quia in vero mediatum demonstratur euidencia inhærentiæ prædicari ad subiectum; & in vero immediato apparet euidens inhærentia prædicati ad subiectum, vt patet à Doctore: modò paternitas, vt sic, nullo modo inhærendi inhæret subiecto, cum sit prædicatio simpliciter identica, & in tali prædicatum non inest formaliter subiecto, vt patet à Doctore in primo dist. 5. q. 1.

Tertiò instatur, quia ista est necessaria, ens est bonum, & tamen non est immediata; patet, quia nulla propositio est immediata, in qua pas-

sio prædicatur de subiecto, vt patet à Doctore in 1. dist. 8. q. 2. nec est mediata (ponendo quòd bonitas sit prima passio, vel saltem, quod non sit ordo inter passionis entis, vt Doctore videtur tenere in primo dist. 39. quòd omnes passionis entis insint æquè immediatè ipsi enti) patet, quia nullum medium est assignabile inter ens, & ipsam, vt patet.

Respondeo ad primam instantiam, quòd non semper inter extrema est medium, nam inter ens, & non ens, non est aliquid medium, quid, scilicet sit ens, & non ens simul. Similiter absolute, & respectuum videtur duo extrema diuidentia ens, & tamen inter illa non datur medium ens, scilicet quòd non sit nec absolute, nec respectuum. Similiter inter contingens, & necessarium non datur ens medium, quod non sit, nec contingens, nec necessarium, & sic de multis aliis. Si ergo illa propositio habet aliquam veritatem, erit vera de extremis, inter quæ potest cadere medium per abnegationem vtriusque extremi, sicut dicimus album, & nigrum sunt duo extrema, etgo inter illa cadit medium, quod nec erit album, neque nigrum: quod conceditur, quia tale medium nullum istorum sibi determinat. Sed verum necessarium, de necessitate alterum sibi determinat, scilicet quòd vel ex se est euidens, vel ex alio, inter euidens ex se, & euidens ex alio, nullum pænitus medium cadit, vt etiam patet à Doctore in primo dist. 1. qu. 3. & vide quæ ibi notauit.

Inter album, & nigrum est medium.

26.

Ad secundum. Dico primò quòd ista bonitas est paternitas, licet sit identica, tamen sit euidens, vt sic identica per aliquod medium, scilicet per infinitatè bonitatis, propter quam realiter identificat sibi omne sibi compossibile, vt supra patuit. q. 5. & in primo dist. 8. q. penultima, respondendo ad vltimum principale. Dico secundò, quòd si teneatur quòd propositio dicitur mediata, vel immediata quando prædicatum inest formaliter subiecto, tunc non potest dici quòd Doctore loquitur de vero necessario, in quo prædicatum formaliter inest subiecto. Sed tamen prima propositio est realior, & magis ad mentem Doctore.

Ad tertium potest primo dici, quòd est mediata, quia inest enti per rationem entis. Et licet non ponatur medium secundum rem inter ipsam & ens, tamen potest poni secundum rationem quòd ens dicatur subiectum passionis, de quo demonstratur passio, & entitas in abstracto ratio formalis, quæ sola ratione differt ab ente, vt patet à Doctore in 1. dist. 8. q. 3. Et si talis entitas ex natura rei esset distincta ab ente, vel formaliter eo modo, quo rationale distinguitur ab homine, esset vere medium demonstrandi, ergo & nunc, per propositionem Doctore sæpe allegatam, *Qualis est ordo inter aliqua, vbi præter opus intellectus distinguuntur, talis est vbi sola ratione distinguuntur.* Dico tertio quòd si passio entis inest immediatè ipsi enti, fortè etiam immediatè, quia concipièdo ens, & bonitatem, esset sibi euidens, ipsum ens esse causam immediatam & adæquatam, quare talis passio immediatè inest. Et quando dicit Doctore quòd illa propositio non est per se nota, in qua passio prædicatur de subiecto, verum est de passione, & subiecto, inter quæ cadit medium, quid est causa immediata passionis, sicut quando ca-

do ca

do cadit definitio media, & idè Doctor in loco præallegato, scilicet dist. 2. primi, exemplificat de istis, *animal rationale est risibile, & homo est risibilis*, prima est immediata, & secunda mediata. Si ergo omnes passionè entis insunt enti æquè primo, & immediatè, fortè omnis propositio, in qua prædicatur passio conuertibilis de ente, erit per se nota, & euidens ex sola terminorum notitia. Sicut etiam fortè Doctor haberet dicere si poneretur passio medium ad demonstrandum passionem, quòd illa passio prima non demonstraretur de subiecto, sed esset per se nota de subiecto apud intellectum concipientem distinctè terminis. Et tunc si esset verum quòd passionè, quæ immediatè insunt enti, sunt per se notæ de ipso ente, & hoc intellectui distinctè concipienti extrema propositionis, quòd tunc omnes propositiones in diuinis, in quibus ponitur quasi passio immediatè inesse ipsi Deo essent per se notæ. Sed de hoc aliàs.

27.
Sol. II.

Contra sextum dictum instatur, probando quòd nullus conceptus abstractius Deitatis sub ratione propria continet virtualiter veritates necessarias de Deo, & primò sic, ille conceptus, siue ponatur cognitio Dei abstractiua, siue aliquid aliud, si contineret virtualiter notitiam illarum veritatum, sequitur quòd virtualiter contineret illas veritates; pater, quia continens virtualiter notitiam alicuius, continet æqualiter entitatem illius, vt patet à Doctore in 1. d. 3. q. 1. d. 8. q. 1. & in 2. d. 3. q. 10. in quodl. q. 14. art. 2. sed nullus conceptus etiam Deitatis, vt distinctè, potest virtualiter continere aliquã proprietatem diuinam, quia nulla creatura potest continere aliquid Deo conueniens, vt patet ergo.

Secundò instatur, quia si contineret virtualiter omnes veritates de Deo, habens talem conceptum, siue talem notitiam, posset ex tali notitia demonstratiuè scire Deum esse trinum, & sic propter quid cognoscere Trinitatem, & tamen Doctor in secundo dist. 3. qu. 9. dubitat de hoc, quia licet in Angelo possit creati species intelligibilis, representans Deum sub ratione deitatis, non tamen videtur sequi quòd si cognoscat distinctè Deitatem, quod propter hoc cognoscat Trinitatem.

Tertiò instatur, quia sequeretur quòd habens talem conceptum posset cognoscere omnes creaturas, & per consequens ille conceptus virtualiter, vel eminenter contineret omnes creaturas, quid est manifestè falsum: patet, quia nec beatus per actum beatificum cognoscat omnes rerum quiditates, vt ab omnibus tenetur, qui tamen actus intuitiuus Deitatis est multo perfectior omni actu abstractiuo. Probatur consequentia, quia si ille conceptus virtualiter continet omnes veritates de Deo necessarias, & omnes contingentes, non de actu, sed de possibili, à fortiori continebit veritates omnium creaturarum. Si ergo per talem actum potest omnes illas cognoscere distinctè, superflue in Angelis concreata fuerunt species omnium quiditatum: patet, quia per speciè intelligibilè Deitatis potuerit habere conceptum distinctum de Deitate sub ratione deitatis, vt patet per Doctorem in 2. d. 3. q. 9.

Quartò instatur, quia si talis conceptus de Deo distinctus virtualiter continet omnem veritatem necessariam, & omnem notitiam illius; ergo continet hanc veritatem: *Deum esse trinum*,

Scol. Oper. Tom. XII.

& unus, ergo continet extrema illius veritatis, quia continens totum, continet & partem, sed non continet ipsum Deum, quia tunc ille conceptus posset causare alium conceptum distinctum de ipso Deo. Tum etiam, quia ista veritas quamuis necessaria, non est demonstrabilis de Deo, quia tunc idem demonstraretur de se ipso, quia scilicet Deus de Deo, ergo non continet illam, cum non sit demonstrabilis de Deo propter quid, ergo non omnem necessariam veritatem continet virtualiter.

Quintò instatur, quia Doctor in prolo. q. 3. vult quòd continens euidenter veritates scibiles in aliqua scientia continet eas virtualiter, vt primò notum, ergo si talis conceptus virtualiter contineret omnes veritates necessarias de Deo, contineret illas, vt primò notus: hoc autem est manifestè falsum. Tum quia non esset primò notus, nisi per actum & intellectum à voluntate diuina sola, quæ omnia in potentia speciales difficultates.

Sextò instatur sic, continens virtualiter omnes veritates alicuius scientiæ continet illas primò, sic quòd in continendo à nullo dependet, vt patet à Doctore in prolo. q. 3. artic. 1. Sed talis conceptus necessariò dependet à voluntate diuina causante, & seruante ipsum; ergo.

Contra septimum dictum instatur, probando quòd non possit causari in intellectu viatoris aliquis conceptus abstractius Dei sub ratione Deitatis, & instatur sic primò, & quartò ad quid terminetur ille conceptus: oportet dicere quòd terminetur ad Deitatem, vt actu existentem, & sub ratione qua existit, patet, quia existentia est de conceptu eius quiditatio, vt patet à Doctore in 1. dist. 2. q. 1. & in quoli. q. 1. artic. 1. si ergo ille conceptus non terminaretur ad Deum sub ratione Deitatis, sic quòd Deus sub ratione Deitatis terminet, tunc per illum non cognosceretur Deus distinctè. Sed Deus sub ratione Deitatis non potest terminare, nisi etiam terminet sub ratione existentie propriæ, cum sit de quiditate Dei. Tunc vltra sequitur inconueniens imò impossibile, scilicet quòd talis conceptus abstractius esset formaliter intuitiuus: patet, quia omnis notitia quæ terminatur ad rem existentem, in quantum est existens, siue sub ratione formali, quæ existit, est intuitiua, vt patet à Doctore in primo di. 1. q. 2. dist. 8. q. 3. in 2. d. 3. in 3. d. 14. in 4. d. 10. 45. 49. q. 12. in quo. q. 5. 7. 14.

Secundò instatur, & quartò à quo ille conceptus immediatè causetur; aut enim causetur à Deo sub ratione deitatis, aut à voluntate Dei. Si primò, sequitur quòd tunc Deus moueret intellectum, vel causaret illum conceptum per modum naturæ, vt patet à Doctore in quodl. q. 8. art. 1. & q. 14. art. 2. hoc autem est falsum, vt patet vbi supra. Si secundò, sequitur manifestè inconueniens, quòd voluntas diuina contineret suo modo virtualiter ipsam Deitatem. Probat, quia causans conceptum proprium alicuius, continet illum virtualiter, vt patet à Doctore in primo dist. 3. d. 8. & alibi sapè. Nec valet dicere quòd quia voluntas diuina est realiter idem essentia diuina, idèd non potest continere, et accipio propositionem Doctoris vulgatam, scilicet.

A quo causatur
et conceptus.

28

Actus intuitiuus est nobilior abstractiuo.

Qualis est ordo inter aliqua ubi realiter distinguuntur, talis est ubi sola ratione distinguuntur. Sed si voluntas esset realiter distincta ab essentia, & contineret notitiam distinctam essentiae realiter virtualiter contineret ipsam Deitatem, ut etiam probat Doctor de creatura in primo dist. 3. & 8. quod si posset causare notitiam distinctam essentiae diuinæ, quod virtualiter contineret ipsam; ergo cum voluntas diuina, saltem ratione distinguatur ab essentia saltem secundum rationem virtualiter, & eminenter continebit illam, & sic posterius virtualiter continebit prius.

29.

Tertio instatur, si talis conceptus potest haberi in intellectu viatoris, ergo viator per illam poterit distinctissime cognoscere Deum sub ratione deitatis, & ultra poterit distinctissime cognoscere eius infinitatem intensiuam, & sic poterit ipsam comprehendere; patet, quia cognosceret illam secundum quod est cognoscibilis; est autem cognoscibilis sub ratione distinctissima infinitatis intensiuæ: imò videtur sequi quod tunc viator esset perfecte beatus, si Deo ut sic distincte concepto, & sub ratione infiniti intensiuæ voluntas fruereetur.

Quarto instatur, si talis conceptus potest causari in intellectu viatoris, aut immediate causatur, nulla specie intelligibili prius causata, aut mediante ipsa. Si primo, sequitur quod talis conceptus non est abstractiuus; patet, quia ille est obiecti, non in se, sed in aliquo representatiuo existente. Si secundo, ergo voluntas diuina non poterit causare absolutum realiter distinctum ab alio absoluto sine ipso, & tunc causa prima determinabitur à secunda quid est falsum, sic enim arguit Doctor in primo d. 1. q. 4. quod si voluntas diuina non potest causare fruitionem absolute, nisi prius causet visionem, sequitur quod ipsa determinabitur à secunda causa, si sine visione non posset absolute causare fruitionem.

Quinto instatur, quia sequitur quod voluntas diuina non posset immediate causare conceptum distinctum Deitatis, nisi prius causaret conceptum distinctum suimet, ut patet à Doctore in pluribus locis, quod causans notitiam alterius in aliquo intellectu, prius causat notitiam sui. Ex idem essentia non posset causare notitiam in intellectu diuino, nec alicuius creaturæ, nec alicuius intrinseci, nisi prius causaret notitiam sui distinctam, ut patet à Doctore supra q. 5. ergo si voluntas non potest causare notitiam distinctam Deitatis, nisi prius causet notitiam sui distinctam, sequitur quod non poterit immediate causare absolutum sine alio absoluto, à quo essentialiter non dependet.

30.

Sexto sequeretur, quod habens talem conceptum, siue notitiam, necessarium intelligeret omnem veritatem necessariam de Deo, & omnem contingentem de possibili; patet, quia talis conceptus includeret virtualiter omnem talem veritatem, & per modum naturæ ageret, & similiter intellectus; sed hoc non videtur verum, quia posset stare notitia distincta Deitatis sine notitia personarum, ut patet à Doctore in 1. d. 1. q. 2.

Responsa.

Respondet primo ad instantias contra sextum dictum. Ad primam antequam respondeam formaliter, præmitto aliqua: primo præmitto, quod non omne causans notitiam alicuius, continet virtualiter, & eminenter entitatem illius; patet, quia notitia distincta hominis continet notitiã

distinctam passionis, & tamen non continet passionem, cum illa præcisè contineatur à ratione formali hominis. Est tamen verum quod continens notitiam distinctam alicuius subiecti, continet entitatem illius, & omnium virtualiter contentorum, adæquatè tamen contentorum; & sic continens notitiam hominis distinctam continet virtualiter, non tantum entitatem hominis, sed etiam omnes veritates, & omnes passionis illius. Nec enim aliquid posset virtualiter continere passionem subiecti, quin etiã virtualiter contineret entitatem subiecti, quia in hoc poneretur causa passionis adæquata, quæ realiter identificatur subiecto: posito ergo quod in me causeretur notitia distincta hominis ab ipso homine talis notitia, & sic contineret virtualiter notitiam omnium proprietatum hominis mediata tamen, ita quod primo notitia definitionis hominis, quæ dicitur proprie distincta contineret notitiam prædicari, & per consequens notitiam propositionis immediate, & notitia euidens propositionis immediate contineret notitiam conclusionis. Sic dico in proposito, quod notitia distincta Deitatis, & si contineat notitiam proprietatis, & per consequens notitiam euidens propositionis immediate, & notitia illa euidens notitiam conclusionis, non tamen virtualiter continet illas proprietates. Si tamen illa notitia distincta esset causata ab alio, quàm à Deo immediate, tunc causans illam contineret ipsum Deum, & omnes proprietates illius.

Secundo præmitto, quod notitia euidens propositionis immediate, & propositionis mediata potest dupliciter intelligi virtualiter contineri in alio. Primo in notitia subiecti distincta, ita quod talis notitia præcisè causeret à notitia distincta subiecti. Secundo potest intelligi causari ab ipso obiecto, siue obiecto immediate, ita quod homo præsens in specie intelligibili, siue ipsa species, primo causat notitiam distinctam hominis: secundo notitiam proprietatum, tertio notitiam propositionum immediatarum; quarto notitiam conclusionum. Et breuiter utraq; via est sustentabilis, secundum ea quæ exposui in prolog. q. 3. contra Greg. & Ocham, & Alphosum Tolosanum, vide ibi. In proposito, si teneatur quod conceptus distinctus Deitatis contineat omnes veritates, necessarias de Deo, id est, omnium veritarum notitiam euidens patet quod ex hoc non sequitur quod virtualiter contineat entitatem illarum proprietatum. Et propositio Doctoris, scilicet quod continens virtualiter notitiam distinctam alicuius, continet entitatem illius, patet quod illa non est in omnibus vera, ut supra exposui. Sicut etiam patet de specie intelligibili, puta hominis, quæ continet notitiam hominis, & tamen non continet virtualiter ipsum hominem, & similiter continet notitiã risibilitatis, & tamen non continet ipsã risibilitatem. Si verò teneatur quod obiectum virtualiter continet, tunc oportet ponere aliquã speciem intelligibile supplementem vicem obiecti, quæ partialiter non solum causet notitiam subiecti, sed etiam omnium proprietatum virtualiter in illo contentarum, quia nisi talis species poneretur respectu cognitionis abstractiæ, tunc nihil esset ibi, quod causeret; nisi fortè diceretur quod voluntas diuina primo causat notitiam distinctam Deitatis, & secundò alias

31.

Propositio potest intelligi duobus modis

Notitia hominis quid contentorum.

noticias

notitias sequentes, & tamen melius, & magis ad propositum conclusionis esset ponere speciem intelligibilem Deitatis, ut dixi in *prolo. q. 3. & in 2. dist. 3. q. 9.* Et sic patet quid sit dicendum ad primam instantiam.

32.

Possit etiam dici, & non extra propositum, quod aliud est causare notitiam alicuius propositionis absolute, & aliud ipsam causare, ut evidentem. Nam Deus possit immediate causare in me notitiam huius, *Homo est risibilis*, quæ tamen nullo modo esset evidens, nisi ex notitia propositionis immediate, notitia ergo conclusionis possit esse immediate ab vno, & alio evidenti. Conceptus ergo distinctus Deitatis diceretur continere virtualiter omnem veritatem, &c. in notitiam omnium veritatum, ut evidentem, ita quod talis notitia, puta conclusionis, vel primi prædicati, non esset immediate causata à tali conceptu Deitatis, sed bene haberet evidentiam à tali conceptu, ita quod evidentia propositionis, immediate esset primo à tali conceptu, & evidentia conclusionis esset ab evidentia propositionis immediate. Et sic possit concedi quod continens virtualiter notitiam alicuius, continet entitatem illius, licet hoc non sit simpliciter, & in omnibus verum, sed non sequeretur quod continens evidentiam, notitiæ propositionis, quod contineat entitatem imò, &c. stat quod notitia sit ab vno, & evidentia ab alio.

Nota.

Dico etiã quod aliud est continere notitiam simplicem alicuius, & aliud est continere notitiã evidentem inhærentiæ, puta passionis ad subiectum. Et forte subiectum causat notitiã sui absolute, & post notitiã passionis absolute, sed notitia evidens inhærentiæ passionis ad subiectum, immediate causatur à notitia evidenti præmissarum, & mediatè à notitia distincta subiecti. Tunc dico quod etsi concedatur quod continens notitiã simplicem alicuius contineat entitatem illius, non tamè sequitur quod continens notitiã evidentem inhærentiæ passionis ad subiectum, quod contineat virtualiter ipsam passionem. Omnes istæ responsiones sunt satis probabiles.

33.

An Angelus possit cognoscere trinitatem.

Ad secundum. Dico quod Doctor ibi concedit quod Angelus possit per talem speciem cognoscere Trinitatem. Dico secundo, quod Deus bene potuit causare speciem intelligibilem, per quam Angelus præcisè cognosceret distinctè Deitatè, & non cognosceret alias proprietates. Si dicatur quod non apparet ratio diversitatis de conceptu immediate causato à voluntate divina, non per speciem intelligibilem, & de conceptu causato à specie intelligibili, cum uterq; distinctè repræsentat Deitatè sub ratione propria, ergo si vnus virtualiter continet omnes veritates de Deo virtualiter, quare, & non alius? & si per vnum potest cognosci Trinitas, quare & non per alium? non apparet ratio diversitatis. Sicut habens notitiam distinctam de homine per speciem intelligibilem ipsius, & habens eandem, vel similem notitiam causatam aliunde, ita per vnam potest cognoscere proprietates hominis, sicut per aliam. Dico breuiter, quod voluntas divina potuit causare speciem intelligibilem in Angelo, & concurrere cum ipsa præcisè ad conceptum distinctum Deitatis, & non concurrere ad notitiam aliarum proprietatum, quamvis ille conceptus causatus à specie intelligibili natus fuisset virtualiter continere om-

nes veritates de Deo necessarias. Sed in proposito voluntas non solum causaret conceptum distinctum Deitatis, sed etiam cum ipso concurreret ad evidentem notitiam omnium veritatum contentatum in illo. Et ideo Doctor hic dicit quod potuit in intellectu viatoris causare conceptum simplicem Deitatis virtualiter continentem veritates, &c. ita quod non tantum contineret potentia remota, sed etiam potentia propinqua, propter hæc, quod voluntas divina disposuisset actu concurrere ad notitiam evidentem contentatum veritatum.

34.

Ad tertium. Dico quod non sequitur quod coningeret ille conceptus notitiam simplicem omnium creaturarum, quia talis notitia non virtualiter includeretur in tali conceptu, præcisè enim continentur omnes veritates de Deo necessariæ, & omnes de Deo contingentes de possibili, non de actu. Nec essentia divina causat in intellectu diuino notitiam creaturarum, ut nota, ita quod notitia essentiæ diuinæ sit præcisè ratio causandi notitiam omnium creaturarum, sed ipsa præcisè ut habet rationem memoriæ, & ut sic, non consideratur ut actu cognita, hoc patet à Doctore in *prolo. q. penult.* licet ergo essentia prius causet notitiam sui, quam notitiam creaturarum, non tamen talis notitia ponitur ratio causandi notitiam creaturarum. Sicut etiã quamvis intellectus diuinus prius cognoscat essentiam, quam generet. Filium, tamen talis notitia nullo modo est ratio formalis generandi Filium, ut patet à Doctore in *primo dist. 2. parte 2. q. 3. & 4.* Dico vltra, quod ad concludendum quod talis notitia contineret virtualiter notitiam omnium creaturarum, oporteret prius concludere quod ipsa virtualiter contineret essentiam, vel voluntatem diuinam, quæ virtualiter continet omnes creaturas. Sicut si *A.* virtualiter includeret notitiam distinctam hominis, & per consequens ipsam entitatem hominis, quod etiam concludi posset, quod *A.* contineret virtualiter notitiam omnium virtualiter contentorum in ipso homine, & per consequens entitatem eorum. Sed in proposito, conceptus distinctus Deitatis causatus à voluntate diuina non includit virtualiter notitiam Deitatis distinctam, ut patet.

Nota.

Ad quartum. Dico, quod quando dicimus quod subiectum vel obiectum continet veritatè scibilem, non intelligitur quod virtualiter continet extrema propositionis, quia tunc homo contineret seipsum, quia continet hanc veritatem, *homo est risibilis*, & tamen non continet virtualiter hominem. Sed inhærentiam passionis ad subiectum, puta, quia homo continet quidditatiuè, & essentialiter rationale, & rationale est causa adæquata, & præcisè inhærentiæ risibilitatis ad hominem, idè dicimus quod homo mediatè rationalitate, continet inhærentiam passionis ad subiectum. Et similiter cum dico, quod notitia distincta subiecti continet veritates necessarias de subiecto, sic intelligitur, quod remotè tamen continet virtualiter notitiam evidentem inhærentiæ passionis ad subiectum, vel quod præcisè continet ipsam evidentiam passionis, ut inhærentis, id est quod notitia inhærentiæ passionis ad subiectum est evidens immediate, & propinque à notitia evidenti præmissarum immediatarum, & mediatè, & quasi remotè est evidens à notitia distincta subiecti.

35.

36.

Doctrina singularis.

Ad quintum. Dico quòd continere veritates in aliqua scientia, vt primò notum, non est conditio notitiæ distinctæ subiecti, sed conditio subiecti, sicut dicimus, quòd homo secundum animam est subiectum scientiæ moralis, non erit subiectum immediatum, ita quòd immediatè de ipso possint demonstrari omnes veritates in scientia morali contentas, nisi sic primò notus, id est quòd vt primò notus ponitur subiectum, & sic patet quomodo hoc non pertinet ad notitiam subiecti, quòd sit primo nota, &c. Cùm enim dicimus, subiectum, vt primò notum continet omnes veritates, potest intelligi dupliciter; vel primò notum notitia habituali; vel primò notum notitia actuali. Primo modo intelligitur quòd subiectum, vt præsens in specie intelligibili continet virtualiter omnem veritatem, & dicitur tunc primò notum notitia habituali, quia vt sic, est pars memoriæ perfectæ, & in potentia propinqua ad causandum notitiam sui, & omnium virtualiter contentorum. Secundo modo intelligitur, quòd subiectum sit primò notum notitia actuali, & tunc dupliciter potest intelligi. Primo, quòd notitia actualis continet notitiam euentem, tam præmissarum, quam conclusionum modo præposito. Secundo, quòd talis notitia nullo modo contineatur, sed quòd nihil esset subiectum scientiæ virtualiter continens veritates illius scientiæ in potentia propinqua, nisi prius esset notum, non quòd notitia requiratur vt ratio continendi, sed vt dispositio præuia; nisi enim prius causeret notitiam sui simplicem, nunquam posset causare euentem notitiam veritarum inclusarum virtualiter de obiecto primo noto notitia habituali, & notitia actuali. Primo modo. Vide quæ prolixè exposui in primo prologo, q. 3. artic. 1. & specialiter contra Gregorium, Ocham, Alphonsum, & multos alios. Si volumus etiam tenere de primo noto notitia actuali, secundo modo accepta, erit sustentabile, licet non ita fortè ad mentem Doctoris sicut aliis modis.

37.

Existentiæ sui sciti.

Ad sextam, siue vltimam instantiam. Dico quòd hæc est conditio subiecti primi, scilicet in continendo veritates in scientia considerata à nullo dependeat, à nullo, scilicet pertinente ad illam scientiam, si sit simpliciter primum. Hoc patet à Doctore in prolo. q. 3. Sed hæc conditio non videtur competere notitiæ distinctæ subiecti, cùm talis notitia dependeat à subiecto, vel à supplente vicem subiecti. Si volumus etiam tenere quòd hæc sit conditio talis notitiæ, possumus sic exponere. Notitia prima, & distincta subiecti continet virtualiter omnes veritates in scientia, cuius est, consideratas, scilicet euentem notitiam illarum, modo præposito, & in continendo à nullo dependet, scilicet quòd à nulla alia notitia ad illam scientiam pertinente dependet, sicut & subiectum à nulla entitate ad scientiam cuius est subiectum, dependet in continendo veritates illius scientiæ, sic conceptus distinctus illius subiecti à nullo alio conceptu ad illam scientiam pertinente in continendo veritates, dependet.

Existentiæ est de conceptu Dei.

Ad instantias contra septimum dictum. Ad primam dico primò, quòd etsi existentia sit de conceptu Dei, non tamen talis existentia ponitur ratio terminandi, vt patet à Doctore in præfenti. Posito enim quòd, per impossibile Deus non esset, adhuc posset abstractiue cognosci, &

etiam eius existentia. Si dicatur hoc non saluari, quia certum est quòd Deus necessariò existit, & existentia est de intrinseca ratione eius, quæro tunc, si Deus sub ratione Deitatis terminet hanc notitiam abstractiuam, & distinctam, aut tunc in ratione, formaliter includit existentiam actualem, aut non? Si sic, ergo existentia actualis erit ratio formalis terminandi: aut non includit, ergo actualis existentia non erit de formaliter conceptu ipsius Dei. Si ergo talis conceptus terminatur ad Deum sub ratione Deitatis, & Deus sub ratione Deitatis, necessariò includit actualem existentiam, ergo Deus sub illa ratione, quæ actu existens terminatur, & per consequens talis conceptus erit intuitiuus. Dico breuiter, quòd non dicitur cognitio intuitiua, ex hoc, quòd terminatur ad rem existentem actualiter, siue etiam ponendo quòd existentia sit de intrinseca ratione illius; & patet, nunc cognosco abstractiue existentiam, puta albedinis, ita quòd talis cognitio terminatur ad existentiam immediatè, & tamen non dicitur cognitio intuitiua. Sed vltra omnia requiritur præsentia rei actu existentis, non enim sufficit quòd actu existat propria existentia, quòd cognitio terminetur ad actualem existentiam, sed requiritur quòd talis res sit in se præsens, & non in aliquo repræsentatiuo. Dicitur ergo cognitio intuitiua, quæ terminatur ad rem existentem in quantum existens, & in se præsentem potentia cognitiuæ. Concedo ergo quòd conceptus distinctus Dei terminatur ad Deum sub ratione Deitatis, & ad Deum vt actu existentem & in se præsentem, & potentia cognitiuæ potest esse præsentem. Et sic Doctor intelligit de cognitione intuitiua, vnde in multis locis addit ad rem existentem, & in se præsentem.

Vnde dicitur cognitio intuitiua.

38.

Doctrina singularis.

Si queratur, pono quòd voluntas diuina immediatè causet conceptum abstractiuum, & distinctum Deitatis, nulla specie intelligibili præexistente in intellectu, in quo talis conceptus causetur, ille conceptus ad quid terminabitur, aut enim terminabitur ad notitiam existentem actu, & in se præsentem, aut non in se præsentem, sed præsentem in aliquo repræsentatiuo. Si primo modo, patet quòd talis conceptus erit intuitiuus, quia terminatur ad rem existentem, & in se præsentem. Si secundo modo, oportet assignare illud repræsentatiuum, non erit species intelligibilis per positum, non conceptus ille, quia vt habet esse in tali conceptu, habet præcisè esse cognitum, vt patet à Doctore in primo dist. 8. q. 3. & alibi sæpe, & aliud repræsentatiuum non videtur posse assignari, ergo talis conceptus erit necessariò intuitiuus. Dico breuiter, quòd non erit præsens, nec in specie intelligibili, nec in conceptu, sed erit præsens in se, sed non erit intellectui præsens; potest enim cognitio abstractiua terminare ad aliquid, quòd non erit præsens in aliquo repræsentatiuo, alio à se, sed sufficit quòd terminetur ad ipsam, vt nõ præsentem secundum suam existentiam potentia cognitiuæ.

Ad secundam instantiam. Dico primò, quòd voluntas, cùm transeat in perfectam identitatem realem in essentiam diuinam, nullo modo potest ipsam continere, nec propriè, nec quasi, vt etiam Doctor tenet in pluribus locis. Dico secundo, quòd si voluntas haberet à se originatiue,

Nota.

originatiuè,quòd sic posset causare talè notitià, posset cõcedi quòd cõtineret; vel quasi cõtineret; sed nõ sequitur de essentia, quia ipsa essentia originatiuè continet voluntatè; accipiendo voluntatem pro potentia volitiua; & hoc patet à Doctore in primo dist. 8. q. 3. & in quolib. qu. prima. 25. & idèd quomuis possit causare notitiã distictã Deitatis, siue abstractiuã, siue intuitiuã, non sequitur quòd contineat essentiam, nec propriè, nec quasi, cum hoc habeat non à se, sed fundamentaliter, & originatiuè ab ipsa essentia diuina. Dico tertid, quòd non sequitur de omni notitia disticta, sed si habet veritatem, habet veritatem de prima notitia, & adæquata essentia diuinã, qualis notitia est in intellectu diuino, quæ notitia est formaliter infinita, & perfectè adæquatur obiecto essentia diuinæ, siue ipsi essentia diuinæ: potens ergo causare immediatè talem notitiã continet virtualiter, vel quasi continet ipsam essentiam. Sed hoc non sequitur de notitia non adæquata ipsi essentia diuinæ, qualis est omnis notitia causata in intellectu creato à voluntate diuina. Quomuis ergo possit causare notitiã distictã Deitatis, tam abstractiuã, quàm intuitiuã in intellectu creato, nõ tamen sequitur quòd contineat virtualiter ipsam essentiam diuinã; quam responsonem benè nota propter multa.

Ad tertiam instantiam. Dico, quòd poterit distictissimè cognoscere infinitatem intensiuã, & secundum omnem gradum infinitatis. Et cum infertur quòd tunc potest comprehendere ipsam. Dico, quòd non omnis cognitio, etiã distictissima, est comprehensio obiecti cogniti, sed præcisè illa quæ obiecto adæquatur, sic, quòd in se sit talis intensiue quantum obiectum est intensiue cognoscibile. Si enim obiectum est intensiue infinitum, sequitur quòd erit intelligibile infinite intensiue, & natum intelligi intellectu formaliter infinita, vt exposui suprã quæst. 5.

Et cum vitrà infertur, quòd habens talem conceptum sic distictum posset esse perfectè beatus. Dico quòd si loquamur de beatitudine viatoris in quantum viator, quòd tunc esset perfectissimè beatus, imò magis beatus, quàm aliquis Philosophorum potuerit esse in cognitione substantiarum separatarum, quia nullus potuit peruenire ad cognitionem distictam alicuius substantia separata, vt probat Doctor in prolog. q. 1. 1. in primo dist. 3. q. 1. Sed hñ haberet ex hypothèsi cognitionem distictam obiecti beatifici. Sed loquendo de beatitudine comprehensoris, quem nunc beati habent in patria, dico quòd intellectus viatoris in tali cognitione, etiã distictissima, non fuisset beatus, quia talis beatitudo consistit in cognitione faciali, & intuitiua obiecti beatifici. Si dicatur quomodo cognitio intuitiua obiecti beatifici, & abstractiua eiusdem differunt. Si numero tantum, ergo erit viator in tali conceptu æquè beatus, vel saltem erit similiter beatus formaliter, sicut nunc existès in patria est beatus, quia istæ, beatitudines non differunt, nisi numeraliter. Si differunt tantum sicut perfectum & minus perfectum, patet quòd adhuc erit beatus, licet non ita perfectè, & si talis conceptus abstractiuis potest intendi, in tantum posset intendi, quòd in illo esset æquè perfectè beatus; sic enim arguit Doctor in 4. d. 49. Contra opinionem Thomæ. Si

differunt specie sicut Doctor videtur tenere in 3. d. 31. & in quarto dist. 49. quia cognitio abstractiua, & intuitiua eiusdem obiecti, specie distinguuntur, vt patet à Doctore in secundo dist. 25. Et sic in proposito cognitio abstractiua, & intuitiua eiusdem Deitatis differunt specie. Et hoc propter aliam, & aliam præsentiam obiecti, vt dicit Doctor in tertio d. 31. & in quarto d. 49. & sic patet quòd habens cognitionem abstractiuã, etiã distictissimã, non erit beatus, propriè loquendo de beatitudine. Si dicatur, quòd fortè hoc non videtur sequi, scilicet, quòd alia, & alia præsentia obiecti causet, & alium, & alium actum specie distictum, quia secundum Doctorem in primo d. 1. q. 4. vbi dicit quòd actus voluntatis non variatur propter aliam, & aliam approximationem ad obiectum, vide ibi. Sed quia hoc non est præsentis speculationis, vide in tertio dist. 31. & in quarto dist. 41. vbi pertractauit hanc materiam soluendo etiã præsentem, & aliàs instantias in hac materia, ista pro nunc sufficiant.

Ad quartam instantiam de specie intelligibili respectu talis conceptus disticti. Dico, quòd vtrumque membrum potest dari. Et primò potest dari, quòd prius causet speciem, quia talis species necessariò requiritur, vt habeatur præsentia obiecti, prout potest haberi in aliquo representatiuo, ita quòd esset impossibile in cognitione abstractiua aliter esse præsens. Cum dicitur quòd potest quodlibet absolutum immediatè causare alio absoluto non causato. Dico primò, quòd etsi actum voluntatis absolutum possit immediatè causare in aliqua voluntate, actu intelligendi absolute non causato, tamen voluntas secundum illum actum, nihil veller, cum velle necessariò terminetur ad obiectum cognitum; non posset ergo immediatè causare volitionem alicuius obiecti, quia includit relationem aliquam ad obiectum, vt patet à Doctore q. 14. quolib. non prius causato actu intelligendi eiusdem obiecti, cum talis necessariò requiratur. Sic in proposito, tenendo quòd species intelligibilis necessariò requiratur ad hoc vt obiectum sit præsens in cognitione abstractiua, diceretur quòd non posset voluntas diuina causare in intellectu viatoris conceptum distictum Deitatis, quo distictè conciperet illam, non prius causato representatiuo eiusdem, scilicet specie intelligibili; posset tamè causare absolute talè conceptum, qui nullo modo terminaretur ad obiectum. Et cum infertur quòd si talis species necessariò prærequiritur, tunc voluntas diuina posset determinari à secunda causa, quòd habet pro inconuenienti vt patuit in primo dist. 1. q. 4. Dico breuiter, quòd ibi in primò esset inconueniens, quia verè prima causa determinaretur ad agendum à secunda causa, quia Henricus posuit quòd ad visionem obiecti beatifici necessariò sequatur fruitio eiusdem, ita quòd si voluntas diuina causet in aliquo intellectu visionem clarã Deitatis, quòd necessariò causabit fruitiõnem essentia in voluntate eiusdem, & sic benè sequitur quòd si necessariò causat fruitiõnem prius causata visione, tunc determinabitur à secunda causa. Sed in proposito hoc non sequitur, quia non pono quòd causata specie intelligibili Deitatis, quòd necessariò causet conceptum distictum eiusdem, imò pono quòd stante tali specie, potest esse, quòd talis

Quare cognitio intuitiua, & abstractiua differunt specie.

40.

Nota de specie intelligibili.

Opin. Henrici.

39. Quomodo potest cognosci infinitas intensiua.

Contra S. Th.

talis conceptus nullo modo erit, sed dico quòd conceptus non poterit esse, nisi prius causata specie. vt proprio representatio eiusdem obiecti. Sicut etiam dico de actu volendi, quòd potest stare cognitio perfectissima obiecti, etià intuitiua, & tamen non erit volitio eiusdem, sed non potest esse volitio actualis obiecti, nisi præcedat cognitio eiusdem. Hoc idem ponit Doctor quòd de potentia Dei absoluta potest perfectissima visio Deitatis, & non erit fruitio, cuius oppositum dicebat Henricus in primo ubi supra, sed non potest esse fruitio sine visione præcedente, cum illa necessarid requiratur. Et sic patet quomodo potest sustineri quòd in conceptu distinctio Deitatis præ requiritur species intelligibilis representans eam in ratione obiecti actu intelligibilis.

Quomodo possit esse visio deitatis sine fruitione.

41. Obiectum esse præsens potentia, potest intelligi dupliciter.

Si dicatur, quòd multa obiecta possint intelligi abstractiue, quæ tamen non habent speciem intelligibilem, vt patet de materia prima, de passionibus, de relationibus, quæ non habent proprias species intelligibiles. Dico, quòd obiectum esse præsens potentia cognitiue respectu cognitionis abstractiue potest pro nunc dupliciter intelligi. Primo, quòd sit præsens præsentia propria, & formali & hic voco præsentiam propriam, & formalem, quando habet propriam speciem: secundò, quòd sit præsentia alterius præsens, quòd ipsum virtualiter continet. Hoc præmissò. Dico, quòd semper requiritur species intelligibilis, vel quòd habeat speciem propriam, vel quòd contineatur virtualiter in aliquo obiecto habente speciem propriam. Sicut etiam aliquid potest esse præsens in cognitione intuitiua, vel in se formaliter, & secundum propriam existentiam præsens, vel quòd virtualiter contineatur in alio habente propriam præsentialitatem. Hæc distinctio habetur à Doctore in primo dist. 8. q. 3. & quod, patet ergo quòd sicut in cognitione intuitiua obiecti, requiritur, quòd tale obiectum, vel sit in se præsens secundum propriam existentiam, vel quòd contineatur in alio virtualiter perfecte præsens, secundum propriam existentiam. Sic in cognitione abstractiua obiecti requiritur quòd tale obiectum, vel sit præsens secundum propriam speciem intelligibilem, vel quòd virtualiter contineatur in alio perfecte præsentem secundum propriam speciem intelligibilem. Sed de hac materia, scilicet speciei intelligibilis prolixè tractatum est in primo dist. 3. q. 2. & q. 6. vide ibi singularia dubia, & præcipue, q. 2. & 3.

42. An species intelligibilis sit necessaria.

Si teneatur aliud membrum, scilicet quòd possit immediatè à voluntate diuina causari, conceptus distinctus Deitatis nulla specie intelligibili præcedente, potest faciliter responderi ad instantiam, quòd aliud est loqui de obiecto cognoscibili abstractiue, vt terminatio cognitionis abstractiue; & aliud de obiecto motiuo intellectus respectu cognitionis abstractiue. Primo nullo modo videtur necessaria species intelligibilis, quia sine illa obiectum potest perfecte terminare illam cognitionem; & patet, quia obiectum, vt quiditatiue accèptum, & vt absolute consideratum terminat hanc cognitionem; quando enim cognoscitur distinctè obiectum cognitione abstractiua, talis cognitio terminatur ad obiectum sub ratione quidatiua propria, aliter distinctè non cognoscetur. Sed si terminaret prout habet esse, sic re-

presentatum, tunc terminaret, non per se nec quiditatiue, sed tantum per accidens, & secundum quid, quia accidit sibi sic esse præsens. Secundo modo loquendo de obiecto motiuo. Dico breuiter, quòd Doctor ponit in nobis necessitatem speciei intelligibilis, quia stante absentia obiecti in se, nulla cognitio eiusdem haberi posset. Sed posita specie intelligibili, talis species supplet vicem obiecti, & sic ipsa vnà cum intellectu agente causat in intellectu possibili notitiam abstractiua, vt patet à Doctore in primo dist. 3. q. 6. & 8. & dist. 17. & in secundo dist. 3. & in quarto dist. 10. & in quol. requiritur ergo species intelligibilis, vt causa respectu notitiæ abstractiue, & hoc exposui in primo ubi supra. Modò voluntas diuina potest supplere vicem omnis causalitatis secundæ, vt patet, & sic poterit supplere causalitatem cuiuscumque speciei intelligibilis, & immediatè causare conceptum abstractiua cuiuscumque obiecti, & sic immediatè poterit causare in intellectu nostro conceptum distinctum, & abstractiua essentia diuinæ, nulla specie intelligibili præsupposita. Et sic patet quomodo vtrumque membrum est sustentabile; tamen si eundem membrum videtur magis verum & magis ad mentem Doctoris subtilis.

Scotus ponit necessitatem speciei intelligibilis

Ad quintam instantiam dico primo, quòd aliud est mouere intellectum ad cognitionem alterius in ratione obiecti; & aliud est mouere in ratione obiecti. Exemplum, puta homo mouet intellectum necessarium ad cognitionem puta riabilitatis, & tunc aut mouet in ratione obiecti, id est, vt habens præcisè rationem obiecti motiu; aut alio modo mouet non habendo rationem obiecti motiu, sed præcisè habendo rationem talis entis: Primo modo concedo quòd non potest mouere aliquem intellectum, nisi prius in tali intellectu causet notitiam sui, quia vt sic, cum moueat per modum naturæ, necessarid prius causabit notitiam sui perfectam quantum potest, quam notitiam alterius in eo virtualiter contenti. Et hoc modo essentia diuina, quæ est præsens intellectui diuino in ratione obiecti perfectissimè intelligibilis nunquam posset mouere talem intellectum ad cognitionem alterius extrinseci, puta creaturæ, nec alicuius intrinseci, puta attributi, vel proprietatis, nisi prius moueret ad notitiã sui distinctam, vt patuit supra q. 5. quol.

43.

Exemplum.

Nota de essentia.

Secundo modo, aliquid posset mouere ad notitiã alterius, sine hoc quòd moueat ad sui notitiã, quia vt sic, tale obiectum non esset præsens intellectui in ratione obiecti intelligibilis. Et hoc expressè patet in multis. Nam species intelligibilis, mouet immediatè intellectum ad notitiã obiecti cuius est, & tamen non mouet ad notitiã sui primò, & hoc est, quia talis species non est pro tunc præsens intellectui in ratione obiecti intelligibilis. Similiter intellectus agens immediatè mouet ad notitiã aliorum, & tamen non primò cognoscitur, imò pro statu isto nullo modo mouet ad notitiã sui, vt patet à Doctore & hoc est, quia talis intellectus pro statu isto, nunquam potest esse præsens intellectui possibili in ratione obiecti actu intelligibilis, & voco obiectum actu intelligibile; quid immediatè potest mouere intellectum ad sui notitiã, vel quòd saltem virtualiter contineatur in alio, quid immediatè potest

Quomodo species intelligibilis moueat intellectum.

potest mouere, vt exposui in primo *dist. 3. qu. 7.* declarando titulum, q. 1. licet ergo intellectus agens secundum suam formalem entitatem sit perfectè præsens intellectu possibili, pro statu tamen isto nullo modo est in specie intelligibili propria, nec in se præsens in ratione obiecti actu intelligibilis, vt patet à Doctore in *prolog. q. 1.* Sic dico in proposito, quòd quamuis voluntas diuina sit in se perfectè præsens intellectui creato, non tamen necessariò est præsens in ratione obiecti actu intelligibilis. Et idèd potest immediatè causare conceptum distinctum Deitatis, & non erit priùs cognita.

Dico secundò, quòd aliud est loqui de obiecto præcisè mouentè per modum naturæ, & de obiecto præcisè mouente per modum voluntatis, quia primo modo tale obiectum, vt præsens in ratione obiecti actu intelligibilis, necessariò prius mouet ad notitiam sui, quàm aliorum, etiam virtualiter in ipso contentorum. Sed secundo modo nõ apparet necessitas, quòd priùs mouear ad sui notitiam, etiam tenendo quòd sit perfectè præsens in ratione obiecti actu intelligibilis, & hoc est, quia est obiectum voluntarium. Et hoc patet in *1. dist. 3.* vbi multa de istis exposui.

Ad vltimam instantiam. Dico breuiter quòd stante tali conceptu nullo existènte impedimento, & concurrente influencia generali voluntatis diuinæ, quòd tunc cognosceret omnia virtualiter contenta. Si stante tali conceptu perfecto, posset voluntas diuina suspendere actionem talis conceptus, quia potest omnem actionem cuiuscunque causæ secundum suspendere.

Contra octauum dictum, quòd tale est, quòd viator non potest ex puris naturalibus demonstratiuè, propter quid cognoscere istam, Deus est omnipotens, & hoc tam mediatè, quàm immediatè, instatur sic, primò supponendo aliqua; primò, quòd viator est ille, qui non habet notitiã intuitiua, vt supra dixi, sed potest habere cognitionè abstractiuam Deitatis, & hoc per potentiam diuinã, vt supra patuit. Et de isto viatore non intelligitur conclusio, quia talis habens huiusmodi conceptum, siue notitiam Deitatis posset demonstratiuè scire, Deum esse omnipotentè, vt supra patuit. Sed cõclusio intelligitur de viatore, qui tantum habet fidem, & cognitionè secundum inclinationem fidei, vel etiam aliam cognitionem, quæ sibi non repugnet ex puris naturalibus, vt patet in litera. Conclusio ergo intelligitur, quòd stante cognitione, quæ de lege communi habetur per fidem, non potest ex puris naturalibus cognoscere hanc, *Deus est omnipotens*; non intelligitur ergo conclusio ex puris naturalibus simpliciter, sed præsupposito lumine fidei, quæ habetur de communi lege, adhuc ex naturalibus non potest pertingere ad huiusmodi notitiam. Secundo suppono, quòd secundum fidè viator potest esse certus, Primò, quòd Deum esse omnipotentem est demonstrabile propter quid, vt supra patuit. Ex lumine etiam fidei est certus, quòd viator potest scire in generali, qualè sit mediũ demonstrandi illã conclusionè, quia, scilicet voluntas Dei perfectissima, vt ipse Doct. cõcedit. Et etiã de multis alijs potest esse certus, ex quibus intendo inferre propositũ, scilicet quòd stante lumine fidei secundum legè communè, potest demonstratiuè scire propter quid, Deũ esse omnipotentè. Primò ergo instatur sic: Aut scit propter

44.
Viator non potest cognoscere Deum esse omnipotentem ex puris naturalibus.

quid, Deũ esse omnipotentem, aut scit ipsũ non esse omnipotentè. Si primò, ergo potest cognoscere demonstratiuè propter quid, Deũ esse omnipotentè: patet, quia si scio hominè esse risibilem propter quid, ergo scio demonstratiuè propter quid. Si secundò, ergo nõ erit demonstrabile propter quid, quia nihil scitur nisi verũ. Si. n. scio hominè non esse risibilem propter quid, ergo hominè esse risibilem propter quid, non est demonstrabile propter quid.

Secundò instatur sic; viator scit voluntatem perfectissimam esse medium propter quid ad demonstrandum Deum esse omnipotentem, & hoc scit ex puris naturalibus vel solo, solo lumine fidei, præsupposito ergo ex puris naturalibus, potest scire propter quid Deum esse omnipotentè. Antecedens patet, quia etiã est concessum à Doctore Consequentia etiã patet, quia habes medium propter quid potest scire conclusionem propter quid. Si enim cognosco animal rationale esse medium, propter quid ad demonstrandum istam conclusionem, homo est risibilis, statim possum demonstratiuè propter quid scire hominem esse risibile.

Tertio instatur sic; viator ex puris naturalibus, vel saltem præsupposito lumine fidei scit Deum merè contingenter agere ad extrã, vt patet à Doctore in pluribus locis. Secundo scit quòd prima causa cõtinet causalitatè omnium secundarũ causarum. Scit etiã quòd sic cõtingenter producit quicquid ad extrã producit, quòd potest immediatè producere effectum imperfectũ, hoc non sequeretur apud Aristot. quia ipse vellet quòd nõ posset immediatè producere effectũ imperfectũ, & hoc quia agit per modum naturæ, & necessariò. Si sic agit liberè tollitur hoc impedimentũ. Ex istis sequitur propositũ, auctor scit Deũ continere omnem causalitatem causæ secundæ, & scit ipsum merè contingenter agere ad extrã, & à nulla secundã causa necessariò determinari ad agendum, ergo ex puris naturalibus scit Deũ posse agere omnè effectũ immediatè, & per cõsequens scit ipsũ esse omnipotentè omnipotentiã immediatã, de qua est dubiũ.

Respondeo ad omnes istas instantias. Ad primam, dico quòd negatur vtrunque membrum. Sic etiam hic patet in diuinis si generat Deũ, aut generat alium Deum, si generat alium non Deum, nulla propositio illius disunctiue conceditur, nec sunt contradictoriæ, sed benè istæ, aut generat alium Deum, aut non generat alium Deum. Secunda est concedenda, vt patet à Doctore in primo *distinct. 4. quæst. 1.* Sic dico in proposito, nec illæ duæ contradicunt, sed benè istæ duæ, aut scit Deum esse omnipotentem, esse demonstrabile propter quid; aut non sit esse demonstrabile propter quid. Conceditur secunda, quia hoc tantum creditur. Si etiam concedatur prima in hoc sensu, scilicet, scio per fidem Deum esse omnipotentem, esse demonstrabile propter quid, ergo possum ex puris naturalibus demonstratiuè propter quid cognoscere Deum esse omnipotentem non sequitur. Si dicatur ad primam responsonem, scilicet, quòd bene sequitur quòd viator sciat Deum non esse omnipotentem propter quid, quia à negatiua de prædicato finito ad affirmatiua de prædicato infinito, valet cõsequentiã. Dico, vt dixi in primo *dist. 4. q. 1. & dist. 2. 1.* vide ibi quomodo teneat illa consequentiã.

45.
Nota.

46.

47.
Respondet ad omnes instantias.

Ad secundum. Dico, quod quamvis sciam in confuso quod voluntas perfectissima est medium, &c. non tamen ex hoc sequitur quod ergo possum illam conclusionem demonstrare *propter quid*, sed requiritur quod ego sciam illud medium distinctè, quia medium in demonstratione potissima debet esse primò notum distinctè, non enim sufficit scire medium sic in

generali, & in confuso, quia nec ut sic, ponitur medium in demonstratione *propter quid*, sed ponitur medium sub sua ratione formali, & distincta, & ut sic debet cognosci si vult demonstrare propter quid. Per hoc idem dico ad secundam instantiam.

Ad dubia sequentia pro nunc omitto, sed relinquo illa ingeniosiori, & subtiliori me.

Q V Æ S T I O VIII.

Utrum Filius vel Verbum diuinum a habeat causalitatem aliquam propriam respectu creaturæ.

D.Thom. 1. q. 9. 63. ar. 5. & 2. d. 1. Scoti. d. 10. ad ultimum, & d. 12. ad ultimum, 2. d. 1. q. 1. Et quod. 14. Henr. quod. 6. q. 2.

R G V I T V R quod sic; quia ars dicit respectum causalitatis ad artificiatum, & idea ad ideatum; sed Verbo diuino competit propriè esse artem, & habere in se ideas omnium factibilium ergo, &c. Minor patet per August. 6. de Trin. cap. 9. vel 39. *verbum*, inquit, *perfectum*, cui non deest aliquid, est ars quidem omnipotentis, & sapientis Dei; hoc pro prima parte minoris. Et sequitur: *Plena omnium rationum viuientium incommutabilium*: Et hoc pro secunda parte minoris; quia per rationes illas intelligit ideas, ut patet ex intentione eius 83. *quæst.* 46. & sequitur ibi: *Novit Deus omnia, quæ fecit per ipsum*. Hoc pro utraque parte minoris: intelligendo sic; nouit tanquam in arte, in qua relucent rationes artificiatorum.

Ratio ad opp.

Ad oppositum Augustinus, 2. de Trin. c. 5. loquens de Filio incarnato: *Mitti*, inquit, *à Patre sine Spiritu sancto non potuit*: & sequitur paucis interpositis, *Fortasse aliquis cogitat, ut dicamus etiam à seipso missum esse Filium*; quia ille *Maria conceptus, & partus operatione Trinitatis est, quæ causante, omnia causantur*.

Et istam conclusionem concedit implicite, cum respondet ad obiectionem, quæ posset fieri contra eam, dicens: *Quomodo*, inquit, *Pater Filium misit, si ipse se misit? Cui primò respondeo*, &c. Item ibidem, intelligit istam Incarnationem vna eademque operatione Patris & Filij inseparabiliter esse factã, nõ utique inde separato Spiritu sancto.

Item, idem li. 4. cap. 22. vel 38. *Planè fidenter dixerim Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnius eiusdemque substantia, Deum creatorem, Trinitatem omnipotentem inseparabiliter operari*.

S C H O L I V M.

Non est aliqua ratio agendi ad extra propria Verbo, vel Filio Dei. Probat primò ex Aug. & Dionys. Secundò à posteriore ex autoritate Euangelij, quia Filius quicquid facit Pater, facit eodem modo cum eo; ergo non habet propriam rationem agendi, quia hac vel informat, vel est idem supposito agenti; & neutro modo Filius est in Patre vel è contra, & rejicit responsionem Henrici. Tertio à priori, quia principium formale agendi in Deo est intellectus, & voluntas, vel actus harum potentiarum, vel alterius earum, & ista sunt eodem modo in tribus personis, hanc rationem attingit Augustinus citatus. Rejicit rationem D. Thomæ ad conclusionem, quia scilicet essentia est vna in tribus, ideo non est propria ratio agendi alicui illarum. Contrà quia per essentiam non agitur ad extra, quia naturaliter ageret Deus ad extra: De quo 1. dist. 10. & infra q. 16. Hanc conclusionem late probat Doctor 2. d. 1. q. 1.

Q V Æ S T I O ista generaliter proposita intelligi potest de quacumque causalitate, quæ Deo conuenit respectu creaturæ; sed argumenta magis tangunt de causalitate effectiua.

De ista ergo causalitate primò inquirenda, sunt tria videnda. Primò utrùm aliqua ratio formalis causandi sit propria Verbo. Secundò utrùm aliquis modus, vel ordo in causalitate, seu causado, sit proprius sibi. Tertio, utrùm aliquis respectus causalitatis, vel aliquis suis respectus ad creaturã includatur per se in eius proprietate constitutiua.

De pri

De primo dici potest ^a, quod non est propria sibi aliqua ratio formalis agendi ad extrâ.

Et hoc potest tripliciter ostendi. Primò, auctoritate. Secundò, ratione sumpta à posteriori, & tandem ratione sumpta à priori.

Auctoritas est Augustini 5. Trin. 14. vel 34. vbi dicit sic: *Ad creaturam Pater & Filius, & Spiritus sanctus sunt vnum principium, sicut vnus creator, & vnus Deus.*

Ex hoc videtur, quòd sicut est in eis vna formalis deitas, per quam dicuntur vnus Deus: sic est vna formalis ratio causandi, & principiandi, per quam dicuntur vnus Creator, & vnum principium. Hoc idem vult Dionysius de Diu. Nom. dicens *communia toti diuinitati sunt causabilia omnia.*

Tres personæ vnum principium creatura. Causabilia omnia communia sunt Trinitati.

4. Ratio à posteriori sumitur ^b ab actu causandi, de quo actu ait Saluator Ioan. 5. *Quæcunque illi, scilicet Pater fecerit, hæc & Filius similiter facit.* Per hoc, quòd ait, *quæcunque*, patet quòd non se habent Pater & Filius in agendo, sicut causa vniuersalis & particularis: sicut Sol, & Pater in generatione animalis. Ex hoc, quòd ait, *hæc*, patet, quòd non sunt causæ variæ respectu aliorum causatorum, sed eorundem. Ex hoc, quòd ait, *facit*, patet quòd non se habent, sicut agens, & ratio agendi: ratio quippe agendi non propriè agit. Ex eo quòd ait *similiter*, patet, quòd non habent se in agendo, sicut causa superior, & inferior, quæ non agit virtute propriâ, sed virtute alterius, puta dependenter & imperfectè respectu eius: nec etiam agunt sicut duæ causæ partiales † continent vnam causalitatem completam, siue sint eiusdem rationis, vt duo trahentes nauem: siue sint alterius rationis, vt intellectus agens, & phantasma secundum aliquos. in mouendo intellectum possibilem: quia in talibus neutra causa potest dici completè facere: sed ambæ faciunt completè, & totaliter: vtraque autem per se non nisi diminutè & partialiter vnde magis propriè dici potest vtraque, alteri coagere, quàm facere effectum. Similiter tales duæ causæ non omnino similiter causant effectum.

Ratio agendi nõ agit propriè.

His ergo differentiis, & imperfectionibus exclusis, intellexit Christus, quòd Pater, & Filius, & pari ratione tota Trinitas quæcunque causata simul causant, & hoc æquè perfectè & completè.

Tres personæ æquè perfectè causant. vide iud. 3. q. 8. Virtus eandem rationem in 2. d. i. q. 1. Tex. 6. & 18. & 24. Tex. 16.

Ex hoc sequitur, quòd Verbo non est propria aliqua ratio formalis agendi. Consequencia ista probatur: nullum suppositum formaliter agit nisi sit actu per illud, quod est sibi formaliter ratio agendi, & intelligo sic: vel quòd habeat illud tanquàm formam informantem, vt est in creaturis, propter quod Arist. 2. de Anima concludit animam esse actum & formam corporis; quia est principium, quo conueniunt ei operationes corporis animati: vel sic, quòd illud, quod est principium agendi sit omnino idem supposito agenti, sicut est in forma simplici subsistente, quæ se tota statim est illud, quod est, ex 8. Metaph. & ita se tota agit. Nunc autem illud, quod est proprium vni personæ non potest esse actus alterius personæ: nec primo modo, nec secundo modo, sicut vult August. 7. de Trin. c. 1. vel 9. vbi vult, quod *pater non potest esse sapiens sapientia genita*. Sequitur ergo, si illud quod est ratio formalis agendi in aliqua actione sit proprium vni personæ, quòd alia persona non agit formaliter illa actione.

5. Si dicatur ad illud secundum vnâ opinionem, quòd tres personæ in suo intellectu communi, & essentiali habent vnum verbum, quod est formale principium causandi quâsi proximum, & essentia quâsi remotum; sed Pater habet illud Verbum à se, quâsi dicendo ipsum: Filius & Spiritus sanctus habent ipsum à solo Patre, qui vice omnium vnicum Verbum dicit ad perficiendum intellectum essentialem: & similiter dicitur de Spiritu sancto, respectu voluntatis.

Henr. quod 6. q. 2.

Contra, certum est ^d quòd Pater non habet Verbum vt actum suum formalem, altero prædictorum modorum: ergo tantummodò habet ipsum vt correlatiuum, vel consubstantialitatem, distinctum tamen in supposito; sed neuter modus habendi sufficit ad hoc, vt sic habens dicatur formaliter agere ista actione, respectu cuius illud, quod sic habetur, est proprium formale principium: quia neuter modus habendi saluat hoc principium formale haberi, tanquam formam, vel actum habentis quod tamen requiritur ad hoc, quod habens posset dici agere tali actione. Istud patet de creaturis non tantum de correlatiuis, sed quibuscumque distinctis hypostaticè comparatis ad eandem actionem.

Habens aliquid vt correlatiuum vel consubstantialitatem non potest per illud agere.

6. Tertio arguitur ^e ad propositum à priori, primò per medium proprium sic. Formalis ratio causandi in Deo, & proxima est intellectus, vel voluntas, vel aliquis actus intellectus, vel voluntatis; sed trium personarum est idem intellectus, & eadem voluntas, & per consequens, eorum est omnino idem actus intelligendi & volendi, & idem

Eandem sunt potentia & actus trium personarum.

obiectum, siue primarium, siue secundarium : ergo & eadem ratio formalis causandi etiam proxima est communis tribus personis.

Prim. Ioan. 10. 2. Ioan. 17. Hanc rationem tangit Augustinus secundo de Tri. 7. 5. *Quomodo* inquit, *Pater enim, scilicet Filium, sanctificauit, si ipse seipsum sanctificauit ? utrumque enim ipse Dominus ait, sicut probat ibi : & post, quomodo Pater eum tradidit, si ipse se tradidit ? utrumque enim dicit 5. 2. Gal. 2. Apostolus : sicut ipse probat ibi. Et subdit responsionem, credo, respondebis, si probè sapias : quia una voluntas est Patris & Filij, & inseparabilis operatio, quasi dicat, huiusmodi veri, quòd Pater agit & Filius similiter agit, causa est propter eandem rationem agendi : quia vna voluntas est Patris, & Filij, & ex hoc sequitur inseparabilis operatio. Hoc etiam confirmatur per illud 3. Trin. 4. *Voluntas Dei prima est, & summa causa omnium, id est, formalis ratio causandi.**

Henr. vbi supra. Diceretur ad hoc ^f, quòd licet voluntas, vel intellectus sit formalis ratio causandi, non tamen in qualibet persona, sed aliqua propriè habet potentiam, vt est principium formale, vel proximum causandi.

Potentia eadem in quocunque supposito, est eadem ratio agendi. Contra hoc, si est eadem potentia, & habens eundem actum, & circa idem obiectum, ipsa in quocunque supposito sit semper habebit eandem rationem causalitatis, respectu obiecti causabilis per ipsam potentiam : nam suppositum non tribuit aliquam rationem causalitatis ipsi rationi formali agendi, sed ipsum habet rationem causæ agentis præcisè per hoc, quòd habet rationem formalem agendi : quæcunque ergo persona habet eandem potentiam, habebit eandem habitudinem ad obiectum causabile.

Tho. 1. p. sum. q. 45. art. 6. Aliud medium s^o proprium accipitur ad propositum, ipsum, scilicet esse diuinum, & ex hoc medio arguitur sic : esse diuinum commune est tribus, quia ipsa essentia communis est tribus : esse autem diuinum est proprium principium causandi. Probo, esse rerum propriè est esse causatum, & oportet quòd causetur à suo simili : ergo per se causatur ab esse diuino.

Essentia non agit ad extrin. Contra hoc : essentia vt essentia non est principium agendi nisi per modum naturæ : Deus autem ad extrin nihil agit hoc modo.

Omne causatum dependet à causa, prima vt imperfectum à perfectio. Vltimò potest ostendi propositum per medium commune à priori, & hoc sic : omne causatum per se dependet à causa prima, sicut imperfectum & possibile à perfectio, & simpliciter necessario : ergo illud, quòd est formalis ratio causandi, est formalis ratio terminandi istam dependentiam causati, & per consequens formalis ratio essendi perfectum, & necessarium : sed necessitas, & perfectio eadem est communis tribus personis ; ergo & ratio terminandi dependentiam causati erit communis, & per consequens formalis ratio agendi erit communis.

COMMENTARIUS.

1. a *E primò.* Quamuis Doctor hunc primum articulum probauerit in secundo, dist. 1. q. 1. art. primo, & in primo, dist. 25. imò ibi in primo quasi totam quæstionem hinc positam, & omnia sint ibi exposita, tamen quia etiam hinc addit aliqua, ordinatè procedam exponendo quæstionem. Et primò primum articulum. Probat ergo in isto primo articulo quòd Filius non habeat propriam rationem formalem causandi creaturas effectiuè, & primò auctoritatibus.

b Secundo probatur ratione à posteriori sumpta ab actu causandi, siue ab effectu, de quo actu causandi, &c. Et dicitur causa vniuersalis, quia ad plura se extendit, quàm particularis. Dicitur etiam vniuersalis, quia superior, & talis communiter determinat particularem ad agendum. Si ergo omne causabile, ita est à Filio sicut à Patre, patet quòd vna non erit vniuersalis, & alia particularis, imò vtraque vniuersalis erit. Ex hoc quòd ait *Hec*, patet quòd non sunt causæ variè respectu aliorum causarum, sed eorundem, patet, quia benè sequitur, quæcunque facit Pater, hæc facio, ergo eadem quæ præcisè pro-

ducuntur à Patre producuntur à Filio. Ex hoc, quòd ait *facit*, patet quòd non se habent Pater, & Filius sicut agens, & ratio agendi, &c. Cum ergo dicitur, *qua Pater facit*, notatur per hoc verbum *facit*, quòd Pater sit agens, & non ratio agendi, & si Filius eadem facit, notatur quòd ita sit agens, & non ratio, scilicet agendi sicut & Pater. Et quòd dicit, quòd *illud quòd est ratio agendi non agit*, quomodo hoc debeat intelligi, vide quæ exposui de hoc in 2. dist. 1. q. 1. Ex eo quòd ait *similiter*, patet quòd non se habent in agendo sicut causa superior, & inferior, quæ non agit virtute propria, sed virtute alterius, puta dependenter, & imperfectè respectu eius : nec etiam agunt sicut duæ causæ partiales continentes vnâ causalitatem completam, siue sint eiusdè rationis, vt duo trahentes nauem, siue sint alterius rationis, vt intellectus agens, & phantasma (secundum aliquos) in mouendo intellectum possibilem, quia in talibus neutra causa potest dici completè facere, sed ambæ faciunt completè, & totaliter, vtraque autem per se non nisi diminutè, & partialiter. Vnde magis propriè dici potest vtraque alteri coagere, quàm facere effectum. Similiter tales duæ causæ non omnino similiter causant effectum, De

Quomodo Sol sit Pater in generatione animalis.

De istis differentiis causarum, vide Doctorem in primo, distin. 3. q. 8. & in secundo, dist. 3. & vide quæ ibi exposui. Quod dicit de intellectu agente, & phantasmate, secundum unam opinionem, hæc est opinio Gothofredi quam Doctör improbat in primo dist. 3. q. 7.

2. c *Consequencia ista probatur*, scilicet, quod Verbum non habeat propriam rationem agendi, nec per consequens sit ratio formalis agendi ipsi Patri. Et probatio stat in hoc, quod nullum suppositum formaliter agit, nisi sit in actu per illud quod est sibi formalis ratio agendi. Nota quod dicitur suppositum formaliter agere, ex hoc, quod principium formaliter agendi est formaliter in tali supposito; sicut cum dico ignis formaliter calefacit lignum, id est, quod ignis habet in se formaliter calorem, per quem, ut per rationem formalem calefaciendi, calefacit lignum, oportet ergo quod tale suppositum per tale principium formale sit in actu, non in actu supposito, sed quod actu habeat rationem formalem agendi, si debet dici formaliter agere. Hoc etiam expositum est in primo, dist. 17. & in secundo, distin. 1. q. 1. art. primo. Nota etiam quod aliquid formaliter agit, vel per formam inhærentem, sicut ignis calefacit per calorem inhærentem; & similiter anima est ratio formalis corpori, quæ conveniunt ei operationes vitales, ut patet 2. de Anima: vel aliquando principium agendi est omnino idem, sicut cum dicimus Ludouicus generat Ioannem, ratio formalis generandi est entitas quiditatiua Ludouici, ut aliàs exposui. Oportet ergo quod si A sit ratio formalis agendi formaliter ipsi B, quod B sit in actu per A, id est, oportet quod B habeat in se formaliter, vel quiditatiuè, vel denominatiuè ipsum A per quod sit in actu ad agendum formaliter: modò in proposito, Verbum nullo modo est formaliter in Patre, ut pater; ergo Verbum non erit ratio formalis agendi Patri, quia tunc Pater esset in actu per Verbum, id est, actu haberet in se Verbum vel vt formam informantem, vel vt pertinens ad esse quiditatiuum Patris, quæ omnia sunt absurda, cum nec Pater sit sapiens sapientia genita secundum Augustinum 7. de Trin. c. 4. id est 19, id est, quod Pater non est formaliter sapiens ipso Verbo, quia tunc Verbum esset formaliter in Patre.

Quomodo anima sit ratio formalis corpori.

Quomodo Verbum sit in Patre secundum Henric. quodl. 6. q. 2.

Si dicatur ad illud, &c. Hic nititur ostendere secundum opinionem Henrici quomodo Verbum est in Patre. Et dicit ista opinio, quod tres personæ in suo intellectu communi, & essentiali habent unum verbum, quod est formale principium causandi, quasi proximum, & essentiam quasi remotum; sed Pater habet illud Verbum à se, quasi dicendo ipsum, sed Filius, & Spiritus sanctus habent ipsum à solo Patre, qui vice omnium vnicum verbum dicit ad perficiendum intellectum essentialem. Dicit ista opinio quod Verbum diuinum accipitur in intellectu essentiali, siue nudo, & communi tribus personis: vult enim quod intellectus, vt formatus notitia simplici, quæ cognoscit essentiam, sit ratio formalis producendi Verbum, & ipsum Verbum accipitur in intellectu, non vt informato notitia simplici & essentiali, sed vt nudè considerata, & quia talis intellectus est in tribus personis, sequitur etiam quod verbum erit in tribus, & sic

verbum hoc modo erit ratio formalis causandi proxima, tam Patri, quam Spiritui sancto, quam etiam sibi met: essentia tamen diuina erit ratio formalis agendi remota. Et hæc opinio prolixius est exposita in secundo dist. 1. q. 1. art. 1. & specialiter in primo dist. 2. parte 2. q. 4. & dist. 27. vide ibi.

d Contra hanc responsionem instat Doctör dicens: *Certum est quod Pater non habet Verbum vt actum, &c.* Vult dicere quod habere Verbum nec vt correlatiuum, nec vt consubstantiale, non sufficit vt per illud Pater dicatur formaliter agere. Dicitur Pater habere Verbum vt correlatiuum, sicut dicimus, Pater habet Filium ad quem refertur: modò correlatiuum non est formaliter in Patre, cum sint formaliter opposita: ergo hoc modo Pater non agit per Verbum, vt per principium formale agendi, quia tunc Verbum vt correlatiuum esset formaliter in Patre. Dicitur etiam Pater habere Verbum vt consubstantiale, distinctum tamen in supposito, id est, quod Verbum vt suppositum distinctum à Patre est consubstantiale Patri, id est, eiusdem substantiæ cum Patre. Sed Verbum vt sic habitum, vt consubstantiale Patri, non est ratio formalis agendi ipsi Patri, quia æquè Pater est consubstantialis Filio. Neuter ergo modus habendi Filium est ratio formalis agendi ipsi Patri, quia neutro modo Pater est in actu per Verbum, cum ipsum Verbum vtroque modo semper sit personaliter distinctum à Patre, & vt sic, nullo modo potest esse formaliter in Patre, quod tamen requireretur, si Pater per Verbum ageret, vt per rationem formalem agendi. Et istud patet in creaturis, non tantum de correlatiuis, sed de quibuscunque distinctis hypostaticè comparatis ad eandem actionem, nunquam vnum suppositum est ratio formalis agendi, alteri supposito, vt patet per experientiam.

3.

e Tertiò arguitur ad propositum à priori, id est, per rationem sumptam à forma, siue à causa, quæ propriè est ratio formalis causandi, sicut ratio sumpta ab actu principij formalis dicitur ratio sumpta à posteriori: sic ratio sumpta à principio formali productiuo est ratio sumpta à priori. Ratio ergo stat in hoc: voluntas, vel intellectus, vel aliquis actus voluntatis, vel intellectus, est proxima ratio formalis agendi, & illa eadem est in tribus: ergo tres personæ habent simpliciter eandem rationem formalem agendi, ergo Verbum non habebit propriam rationem formalem agendi.

Quomodo voluntas, vel intellectus sit proxima ratio formalis agendi.

f Adducit vnã responsionem, quam improbat, scilicet, quod diceretur ad hoc, quod licet voluntas, &c.

Contra hoc, si est eadem potentia, &c. Hoc etiam supra clariùs paruit in primo, d. 7. & 27, & in secundo, d. 1. q. 1. art. 1.

g Aliud medium proprium. Doctör adducit aliud medium vnus Doctör ad probandum propositum, & accipit ipsum esse diuinum. Sed hæc ratio prolixius tractatur in quarto, d. 1. q. 1.

Doctör hoc improbat, quia essentia, vt essentia non est principium agendi, nisi per modum naturæ, vt patuit in primo, d. 2. & infra patebit q. 14. art. 2. Deus autem ad extrã nihil agit hoc modo, quia tunc ageret de necessitate naturæ, & secundum vltimum potentie suæ, vt patet à Doctöre in primo, dist. 8. q. vlt.

An essentia sit principium agendi.

Obijctur ex Henrico tenente amorem & notitiam, ut procedentes esse rationes a Deo operandi ad extra. Primò, quia sapientia essentialis est speculatiua, personalis est practica; hec autem requiritur ad operandum ad extra. Secundo, artifex habet vnã notitiam vniuersalem purè speculatiuam, ultra quam habet aliam practicam dispositiuam ad opus: ergo sic in Deo est notitia essentialis & notionalis. Tertio, forma naturalis non est principium, nisi ut respicit effectum: ergo amor & sapientia non sunt principium nisi ut respiciunt effectum, & hoc est ut sunt procedentes. Quarto, si pater haberet in se omnem rationem operandi ad extra, producere posset etiam non genito filio.

*vbi supra.
Rationes
Henr.*

*Amor &
notitia pro-
cedentes,
sunt ratio-
nes operan-
di ad extra
secundum
Henr.*

*Notitia
artis du-
plex. specu-
latiua &
practica se-
cundum
Henr.*

*Forma na-
turalis tan-
tũ est prin-
cipium o-
perandi ut
respicit ef-
fectum se-
cundum
Henr.*

*Creatura
non potest
esse nisi per
verbũ Dei.*

CONtra ista potest argui: ^h notitia, & amor in diuinis, secundum quod sunt pro-
cedentes sunt rationes secundum quas creaturæ producuntur, & hoc secun-
dum genus causæ formalis, sine quibus intellectus & voluntas essentielles non suffi-
cienter disponent ad ipsas creaturas producendas: nunc autem notitia procedens
verbum est, & amor procedens Spiritus sanctus est: ergo verbo est aliqua ratio for-
malis causandi propria, & similiter Spiritui sancto: maior ostenditur quadrupliciter.
Primò sic, sapientia ut est essentialis non est nisi speculatiua, sed ut personalis est
practica respectu operandorum continens in se ideas, quæ sunt principia operandi:
nunc autem non sufficit ad operandum aliqua notitia, tanquam ratio proxima, nisi
sit practica, ergo, &c.

Secundò ostenditur per exemplum de artifice creato: artifex enim in sapientia ar-
tis duplicem habet notitiam de artificio: vnã simplicis notitiæ in arte vniuersali,
qua intuetur operanda purè speculatiuè, & aliam habet notitiam dispositiuam ad
opus, qua in arte particulari concepta de arte vniuersali intuetur ordinem productio-
nis suæ in opus, & est cognitio practica: sine qua impossibile est artificem procedere
in opus. Similiter Deus in notitia simplici essentiali nouit singula simpliciter & ab-
solutè, tanquam in manifestatione quadam: in notitia verò producta nouit eadem
intrinsicè & extrinsicè. tanquam in quodam declaratio, & specialiter nouit facti-
bilia in eo, tanquam in quodam dispositiuo eorum ad opus. Sicut ergo notitia artis
vniuersalis non sufficit sine notitia artis particularis, quæ est dispositiua, & practica: ita
in Deo non sufficit notitia essentialis sine notitia producta.

Tertio ostenditur ista maior per quoddam simile in naturalibus: quia sicut forma
naturalis non est principium actionis, secundum quod est perfectio eius in quo est,
sed solummodo, secundum quod habet respectum ad effectum, similiter sapientia
vel amor solummodo secundum quod habet respectum ad effectum, est principium
operandi, sapientia autem disponens, & amor affectans, quæ respiciunt effectum,
non sunt nisi sapientia & amor procedentes.

Quarto ostenditur eadem maior ex ordine productionis intrinsicæ ad extrinsicam:
& hoc sic, vbi in diuinis terminatur ordo rationis in essentialibus; ibi incipit
ordo originis in personis: ergo pari ratione, vbi terminatur ordo originis in perso-
nis, ibi incipit ordo originis creaturarum: non potest ergo pater creaturam produ-
cere: nisi prius productis Verbo, & Spiritu sancto: si autem pater haberet in se for-
maliter omnem rationem causandi creaturam, ita quod in Verbo non esset aliqua
propria ratio causandi, videtur quod posset pater causare, licet non produce-
ret filium.

Confirmatur istud per August. 15. de Trin. cap. 11. vel 28. *potest esse, inquit, verbum
nostrum quod non sequatur opus: opus autem esse non potest nisi precedat verbum, sic & ver-
bum Deiesse potuit, nulla existente creatura, creatura autem nulla esse potest, nisi per ipsum per
quod facta sunt omnia.*

S C H O L I V M.

*Respondet Doctor ad rationes Henrici per solidam & subtilem doctrinam ad multa deser-
nientem: ostendit, quod in tribus primis rationibus falsum assumit. & ad 4. benè explicat qua
ratione processiones ad intra præexigantur productionibus ad extra, licet non sint ratio aliqua
propria vel formalis ad eas. Habet in solutionibus exquisita & clara Philosophica dogmata,
qua noto in margine: vide eum de his d. 1. q. 1. n. 12. & 14. vbi etiam latè Henr. refutat.*

Ad ista

8.

9.

10. **A**D ista, maior primæ rationis neganda est: quia (ut dictum est prius) notitia & amor, secundum quod Deus est causa creaturæ, sunt communes formaliter tribus personis.

Ad primam probationem istius maioris, notitia in memoria, & notitia verbi non different in nobis ut speculatiua & practica: quia non differunt nisi sicut habitualis notitia & actualis, quæ conueniunt semper in ratione speculatiui vel practici: si ergo notitia essentialis in parte se habet sicut notitia in memoria respectu notitiæ, quæ est in verbo, non erit illa in parte speculatiua & alia practica: sed vel vtraque practica, vel vtraque speculatiua. Quod additur ibi de continentia idearum, soluetur respondendo ad argumentum principale.

Ad secundum, notitia in parte de creatura non se habet, sicut notitia artis vniuersalis respectu notitiæ eiusdem in verbo. Patet hoc ex prædictis, quia se habent sicut notitia memoriæ & intelligentiæ & licet prima sit quasi habitualis, & secunda quasi actualis: tamen vtraque est æquè vniuersalis, vel particularis.

11. Illud etiam quod dicitur de arte vniuersali, quod ipsa sit speculatiua, & ars particularis practica, non videtur verum: quia secundum definitionem artis 6. Ethic. *Arts est habitus cum reſta ratione factiuus*: patet ergo quod omnis ars est habitus practicus: quia omnis habitus factiuus est practicus. Hoc etiam arguitur ex eo, quod dicitur, artem particularem concipi de arte vniuersali: quia conclusiones practiciæ resoluntur in principia practica, saltem ut in principia proxima: imò videtur, quod non possint resolui aliquo modo in principia speculatiua, nisi practica sit subalternata speculatiua: quia omnis doctrina conclusiones proprias resoluit in principia propria, nisi sit subalternata alicui superiori, cuius conclusiones habet pro principiis. Si quandoque ergo inueniatur dictum ab aliquo auctore, quod ars vniuersalis est speculatiua, & particularis practica, hoc indiget expositione, & potest sic intelligi: quantum aliquod medium recedit magis ab vno extremo: tantò non solum accedit ad alterum, sed dicitur habere rationem alterius; sicut patet ex 5. *Phys.* quod rubeum respectu albi dicitur nigrum: nunc autem cognitio merè speculatiua est illa, quæ nullo modo est directiua in opus: cognitio verò merè practica est illa, quæ immediatè est directiua in opus: quæcunque ergo cognitio media pro quanto magis recedit ab vno extremorum, tanto magis potest dici contineri sub altero: nunc autem cognitio artis vniuersalis non est immediatè directiua in opus, quia operationes sunt circa singularia 1. *Metaph.* notitia autem artis particularis est immediatè directiua. Pro tanto igitur notitia artis vniuersalis potest dici speculatiua, pro quanto non est immediatè directiua in opus, sicut est particularis: nec tamen est simpliciter speculatiua, sed directiua: licet mediatè; quia particularis, virtute eius, est immediatè directiua.

12. Quod igitur additur, quod in Verbo tanquam in dispositiuo nouit Deus factibilia: quæro quid intelligit per notitiam dispositiuam in Deo. In nobis video vnâ notitiam de agibili determinantem quid sit agendum, & hanc sequitur actus voluntatis: quæ rectè volo sic agere, sicut ratio dicitur agendum esse. Istam volitionem sequitur quædam cognitio, quâ scio me sic velle: & si scirem volutatem meam esse immutabilem, & non impedibilem, scirem me aliquando sic facturum esse: in Deo autem non possumus habere distinctos actus, re; sed quasi ratione: aut ergo per notitiâ dispositiuam intelligis in Deo notitiam quasi præcedentem omnem actum voluntatis, siue illum; quo vult se sic facturum esse; & tunc sequitur quod si talis notitia in Deo dispositiuam est in vna persona, & in alia; quia omnis notitia in Deo, quæ quasi præcedit omnem actum voluntatis, habetur in intellectu diuino virtute primi obiecti mouentis: illud autem mouet necessariò intellectum diuinum ad quamcunque notitiam præcedentem actum voluntatis: quia in tota ista motione non inuenitur principium motiuum nisi per modum naturæ, & per consequens necessariò.

Aut per notitiam dispositiuam intelligis illam, quæ sequitur determinationem voluntatis, & tunc sequitur, quod cum quælibet persona nouit determinationem voluntatis in quacunque persona; sicut in se ipsa; quod quælibet habet æquè notitiam dispositiuam de quolibet operabili. Nec valet dicere, quod hæc persona nouit illam sic disponere de operabili, sed non seipsam, quia sicut argutum est ad conclusionem principalem istius articuli. Vnius voluntatis vna est dispositio, & ita si vna persona disponat de hoc operabili, per consequens & alia, quæ habet eandem voluntatem eodè modo: imò eodè actu disponit, & per consequens reflectendo se per actum intellectiui super actum voluntatis, sicut vna scit se sic disponere de hoc operabili, sic & alia, & sic

Al. quæ.
Notitia in memoria, & verbo, se habet sicut habitualis & actualis.

Notitia patrie de creatura, & in verbo, equè vniuersales. Cap. 5.

Omnis ars est habitus practicus. Conclusiones practiciæ resoluntur in principia practica. Text. 10. 3. h. Rubrum respectu albi dicitur nigrum.

Cognitio pure speculatiua, que nullo modo dirigat ad opus: verè practica que immediatè sic dirigat. de quo 1. di. 38. n. 2. In proximo. In nobis est vna notitia determinans de agibili, quam sequitur voluntas.

Vnius voluntatis vna est dispositio; & sic communis tribus.

notitia dispositiua isto modo intellecta est communis tribus personis.

Ad tertiam probationem , quæ est de forma naturali actiua. Respondeo, licet forma naturalis actiua habeat respectum quandam ad productum , qui respectus significatur per nomen *principij*, vel *potentia* : tamen illud, quod dicitur esse principium, vel potentia tanquam substratum huic respectui est aliqua forma absoluta. Quod probatur, quia non minus formale principium actionis vel motus est aliquod absolutum, quam terminus: & præcipue si ista propositio est vera: *illud est formale principium agendi, in quo agens & productum assimilantur* : nunc autem terminus formalis actionis vel motus non solum potest esse forma absoluta, sed necessario videtur *ex 5. Phys.* quod est forma absoluta, non includens aliquam relationem ; ergo vel est necessarium vel saltem possibile, quod illud quod est principium formale agendi sit forma absoluta, & vt forma absoluta. Hoc declaratur in exemplo : quia licet calor sit potentia calefaciendi, & hoc quod dico, *potentia*, importat respectum in concreto, tamen ille respectus per se non includitur in ratione principij actiui, sicut loquimur de principio actiuo, accipiendo pro illo, quod immediatè denominatur ab illo respectu. Hoc patet in alio exemplo magis remoto, hoc quod est, esse obiectum, importat ex significatione nominis respectum.

Si tamen queratur, quid sit primum obiectum visus, non respondetur per aliquod relatiuum, quia tunc esset facile assignare omnia obiecta potentiarum, puta quod primum obiectum visus est visibile, & auditus audibile: & sic de aliis: sed oportet assignare pro primo obiecto aliquod absolutum substratum illi relationi, quæ importatur per hoc, quod est obiectum, cuius absoluti forma sit per se motiua talis potentia: sicut lux, vel color respectu visus, & sonus respectu auditus. Et sic de aliis; hoc est quod dicit Aristot. secundo de anima, *cuius*, inquit, *est visus, hoc est visibile*, & sequitur, *visibile est color, hoc autem est secundum se visibile, secundum seipsum autem, non ratione, sed quoniam in seipso habet causam esse visibile, omnis enim, &c.* Vult dicere, quod si color est primum obiectum visus, ipsum secundum se est visibile, non per se primo modo: & hoc est, quod dicit, non ratione, hoc est, hoc prædicatum quod est visibile, non cadit in ratione subiecti: sed per se secundo modo: quia in subiecto est causa prædicati, & hoc intendit, cum subdit: *sed quoniam in seipso habet causam.*

Consimiliter est in multis aliis, & specialiter in proposito: quia cum querimus principium actiuum respectu alicuius actionis, non intelligimus de respectu, qui importatur in concreto, per hoc quod est principium actiuum: tunc enim facile esset ostendere respectu omnis actionis suum principium: quia principium actiuum respectu calefactionis est calefactiuum: & illuminationis illuminatiuum: & sic de singulis. Sed intelligimus de illo, quod est proximum fundamentum illius respectus: illud autem est forma absoluta, & hoc non includendo aliquem respectum, quia respectus ille non posset alicui esse prior natura termino respectus: forma autem actiua est prior natura termino actionis, saltem in actionibus æquiuocis. Applicando ergo ad propositum, si notitia, quæ est ratio producendi creaturam, non plus includat rationem respectus ad eam, quam ratio respectus includitur in forma in ratione principij actiui naturalis, & ibi non includitur, sed tantum consequitur, videtur sequi, quod in ratione notitiæ, vt est formale principium producendi creaturam, non includitur respectus ad eam.

Aliter breuissimè potest dici, quod in notitia producta non est aliquis respectus ad creatibile, qui non sit in notitia communi tribus personis, sicut prius probatum est.

Ad quartam probationem maioris, licet ista congruentia de prioritate productionis intrinsecæ ad extrinsecam posset multipliciter impediri: tamen conceditur conclusio, quod vera est, scilicet, quod Pater non posset producere creaturas, nisi prius productis Filio & Spiritu sancto; & ratio huius est: quia quando ab eodem vnum simpliciter necessarium producit, & aliud contingenter, non potest producere illud, ad quod contingenter se habet, nisi prius producto illo, ad quod necessarium se habet: & maxime quando eadem est necessitas producti, & producentis: productum autem extrinsecum contingenter producit; intrinsecum verò necessarium, sic quod ipsum est necessarium eadem necessitate, quæ & producat. Non potest ergo inchoari ordo productorum extra nisi prius terminato ordine productorum intra.

Alia ratio est, quia producto priori communicatur causalitas respectu posterioris, si non repugnet propriæ rationi illius producti, nam ex ordine productorum nulla repugnat sibi causalitas, cum ipsum sit prius productum. Cum ergo persona producta (vt tactum est in ratione priori) sit producta prius quacunq; creatura: & cum non

Principiū operandi sicut & terminus est absolutum.

Tex. c. 10. & expressum 7. Phys. Tex. 17. & 20.

Obiecta visus & auditus sunt absoluta.

Explicat descriptionem obiecti visus.

Cum queritur principium actionis, queritur de fundamento respectus, non de respectu.

Productio ad intra, quia omnino necessaria, precedit productionem ad extra.

Productio priori communicatur causalitas respectu

13.

14.

15.

repugnet sibi ex ratione productionis causalitatis respectu creaturæ; sequitur quod est prius creatura non tantum ut est prius producta quam ipsa creatura, sed & ut productiva ipsius. *posterioris, si sit capax.*

16. Et hæc duplex ratio prioritatis potest haberi ex verbis Augustini ibi adductis; prima ratio in hoc, quod ait. *verbum Dei esse potuit non existente creaturâ, non autem à conuersis*; secundum, in hoc quod subdit, *per quod omnia facta sunt*. Nec tamen ex istis duabus rationibus, nec ex ista auctoritate sequitur, quod Verbo sit aliqua propria ratio formalis causandi, quia absque tali proprietate rationis causandi potest stare tam prioritas personæ ad creaturam tanquam producti ad productum, quam prioritas, tanquam principij productiui ad productum: non enim oportet quod productum immediatius producenti, vel productioni, & etiam productiuum tertij habeat propriam rationem producendi illud tertium: sed sufficit; quod habeat rationem communem eandem cum primo producente: sic quod necessarium sibi illam communicat antequam vltimum productum producat, & sic est in proposito. Per hoc apparet, quare Pater Filio, & Spiritu sancto non productis, non posset creare: quia non producto illo, ad quod producat, necessarium se habet, non potest produci illud aliud, ad quod contingenter se habet: non producto etiam illo, quod natum est habere eandem causalitatem respectu tertij cum producente. non potest produci illud tertium: ergo illa propositio assumpta: si verbum non haberet propriam rationem causandi, pater, etsi non produceret verbum, tamen posset creare, falsa est propter duplicem rationem prædictam.

Non oportet quod productum prius sit ratio producendi posterius productum.

17. Si arguitur contra hoc, quia secundum auctoritatem Augustini, creaturâ necessarium præxigit Verbum in ratione causæ, vnde ait, *creatura nulla esse possit nisi per ipsum, per quod omnia facta sunt*, scilicet Verbum, non autem necessarium præxigeretur in ratione causæ, si totalis & completa causalitas esset in Patre. Respondetur, quod Verbum necessarium præxigatur in ratione causæ ad productionem creaturæ, potest dupliciter intelligi, vel tanquam causalitatem perficiens, vel tanquam in eadem causalitatem perficiens, vel tanquam in eadem causalitate cum primo præexacto conueniens. Primo modo non requiritur Filius, quia non perficit causalitatem Patris: sed Pater in se: & à se habet causalitatem perfectam. & eam communicat Filio: & ideo Filius habet, quia Pater habet, secundo modo requiritur Filius: quia enim prius quam creaturâ producat, communicat sibi eandem naturam cum Patre; & per consequens eandem virtus actiua respectu cuiuscunque posterioris: sequitur quod Filius tanquam conueniens in eadem causalitate cum Patre præxigitur ad productionem creaturæ.

Per hanc resp. soluitur hæc auctoritates Verbo Domini cæli, &c. Omnia per ipsum facta sunt. P. r quem fecit & sæcula: ly Per, non dicit causam formalem. Filius præxigitur creaturæ, quia eandem habet essentiam cum Patre.

Aliter potest dici, & redit in idem, quod effectum præxigere aliquid in ratione causæ potest esse dupliciter. Vno modo ex parte ipsius effectus simpliciter, quantum est de se ita scilicet quod effectus non haberet à quo sufficienter posset produci; nisi illud esset causa: alio modo ex parte necessariæ comcomitantis in causa: primo modo Filius non præxigitur in ratione causæ, sed secundo modo: quia eandem perfectionem totalem causandi haberet Pater si per impossibile solus esset; sed non potest in actu illius causalitatis exire nisi prius Filius concurrat secum, vel communicet secum in eadem perfectione, & secundum eam exeat in eundem actum.

COMMENTARIUS.

4. **C**ontrâ. *ista potest argui*. Hic Doctor intendit probare per aliquas rationes, quod Verbum dicat propriam rationem causandi, & similiter Spiritus sanctus. Et arguit sic primo, n. 8. *Notitia, & amor in diuinis, secundum quod sunt procedentes, &c.* Vult dicere in maiori, quod sunt rationes formales producendi, & hoc est quod dicit, *secundum genus cause formalis*, sicut dicimus, calor in igne est ipsi igni forma, secundum quam potest calefacere, sic Verbum est forma, & ratio secundum quam creaturæ producuntur. Deinde cum dicit de intellectu essentiali potest dupliciter accipi intellectus, & similiter voluntas. Primo dicitur intellectus essentialis, prout ponitur potentia intellectiua communis tribus; & similiter voluntas: secundum potest accipi pro actu intelligendi communi tribus; & similiter voluntas pro actu volendi, & sic

Voluntas potest dupliciter accipi.

multoties apud Sanctos accipitur voluntas pro actu volendi, sicut Augustinus accipit primo *Retract.* cum dicit quod nihil est tam in potestate voluntatis, quam ipsa voluntas; id est, actus voluntatis, & exponit Doctor in primo d. . . q. 4. & in quarto dist. 46. In proposito accipit intellectum, & voluntatem primo modo, & possunt dici potentia essentialis dupliciter. Primo, quia sunt communes tribus, sicut etiam Doctor p. 1. accipit *essentiale*. Secundum dicuntur essentialis, pro quanto sunt in potentia remota ad agendum: sicut etiam dicimus quod intellectus ante speciem intelligibilem est in potentia essentiali, siue remota ad actum intelligendi abstractiuam; & habita specie est in potentia accidentali, & propinqua ad producendum actum intelligendi, ut patet à Doctore in primo, d. . . q. 6. & vide quæ ibi exposui. Hoc modo in diuinis istæ potentia

Voluntas, & intellectus sunt potentia essentialis dupliciter.

possunt dici essentialia, quia & potentia remota ad producendum creaturas, sed habita notitia, procedens, siue ipso verbo in intellectu diuino, tunc potest intellectus dici potentia accidentalis, siue propinqua ad producendum creaturas: & sic Verbum erit ratio formalis ipsi intellectui, & propinqua ad producendum creaturas: & similiter Spiritus sanctus, ut existens in voluntate diuina, erit ratio formalis, & propinqua ipsi voluntati ad producendum creaturas. Et sic patet intellectus illius maioris quam Doctor negat, scilicet, quod Verbum in intellectu sit formalis ratio producendi, & quod negat de Verbo similiter negat de Spiritu sancto. Probatur ergo ista maior quadrupliciter. Et sigillatim adducam rationes. Prima probatio stat in hoc: Sapientia, ut est essentialis, non est nisi speculatiua, sed ut est personalis, est practica respectu operandorum continens in se ideas, quæ sunt principia operandi; nunc autem non sufficit ad operandum aliqua notitia tanquam ratio proxima, nisi sit practica. Accipit hic sapientiam essentialem, vel pro actu intelligendi communi tribus, vel pro memoria, quæ dicitur sapientia habitualis, ut expositum est in primo, d. 2. par. 2. d. 6. d. 27. In proposito accipit, vel pro notitia habituali, vel actuali. Dicitur speculatiua, pro quanto notitia, siue habitualis, siue actualis nullo modo est directiua ad agendum: & dicitur practica, pro quanto est directiua ad agendum extrinsece hoc vide in prolo. q. ult.

Quomodo accipitur sapientia.

5.

Respondet n. 10. negando maiorem primi argumenti, quia notitia, & amor secundum quæ Deus est causa creaturæ sunt communes tribus, & accipit hic notitiam pro actu intelligendi communi tribus, vel pro actu volendi communi tribus, Doctor tamen tenet quod principium immediatum producendi creaturas ponitur actus volendi, vel actus, voluntatis, vel ipsa voluntas. Est tamen differentia inter actum voluntatis, & actum volendi, quia omnis actus volendi est actus voluntatis, sed non omnis actus voluntatis est actus volendi. Patet, quia actus, siue productio, quæ voluntas producit actum volendi dicitur actus voluntatis productiuus, & tamen non est actus volendi. Similiter in intellectu actus intelligendi, & actus intellectus differunt: quia omnis actus intelligendi est actus intellectus, sed non omnis actus intellectus est actus intelligendi. Patet quia actus, siue productio, quo, vel qua producitur actus intelligendi in nobis, est actus intellectus, sed non est actus intelligendi; actus enim intelligendi est actus, quo intellectus formaliter intelligit, sed actu productiuo non intelligit. Sed Doctor hic ponit vel actum intellectus, vel actum voluntatis esse principium creaturarum immediatum, & non habet hic discutere an producatur actu intelligendi, vel actu productiuo, vel actu volendi, vel actu voluntatis productiuo, quia qualitercunque ponatur, sunt isti actus communes tribus personis. Et quod sint necessariò communes tribus prolixè ipse probat in secundo, d. 1. q. 1.

6.

Ad primam probationem maioris. Dicit, quod in nobis notitia in memoria, & notitia in verbo non differunt, ut speculatiua, & practica, &c. Hic aduerte pro maiori intelligentia, quod notitia in memoria in nobis, quæ dicitur habitualis, potest dupliciter accipi. Primò, pro ipsa memoria, quæ nihil aliud includit, nisi præsentiam obiecti, vel in se, vel in aliquo representatiuo, & intellectus,

ut patet à Doctore in primo, d. 2. q. 3. dist. 6. & dicitur memoria hoc modo notitia habitualis, quia sicut habens habitum ex frequentatis actibus, promptè, & faciliter operatur, sic habens memoriam perfectam, id est, præsentiam obiecti in intellectu faciliter intelligit. Secundò, potest accipi notitia habitualis pro habitu causato ex frequentatis notitiis actualibus. Et dicitur etiam pertinere ad memoriam, quia sicut memoria proprie, ut memoria ponitur principium productiuum, sic omne concurrens ad talem productionem dicitur pertinere ad memoriam, ut memoria est, & quia habitus ponitur etiam causa partialis actus, ut patet à Doctore in primo, d. 17. & idè dicitur pertinere ad memoriam: notitia ergo in memoria accipitur vel pro habitu, quid dicitur in memoria, pro quanto pertinet ad memoriam productiuam; vel accipitur pro obiecto relucente, vel præsentem intellectui, cum sit principium productiuum actus intellectus, ut patet à Doctore in primo, d. 3. q. 7. vel accipitur pro tota memoria, quæ tunc includit necessariò obiectum, & potentiam, quia vno istorum deficiente, non posset haberi actus intelligendi, vel actus intellectus: habitus verò non requiritur, nisi ad perfectiorem actum, sed non necessariò requiritur ad actum absolutè. De istis vide quæ exposui in primo, d. 3. q. 7. & d. 17. & in d. 2. par. 2. q. 3. Sed notitia in Verbo idem est quod ipsum Verbum. Vnde est ibi constructio intransitiua, quia in nobis omnis notitia actualis dicitur verbum, ut patet à Doctore in primo, d. 27. eo modo, quo ponitur notitia etiam verbum, quia si est notitia perfecta, erit verbum perfectam, si imperfecta imperfectum, ut patet à Doctore ubi supra.

Notitia in verbo quid sit.

7.

Nota secundò, quod si notitia actualis, puta cæli, est speculatiua, etiam habitualis causata ex frequentatis notitiis, erit speculatiua, ut patet, quia si actus est speculatiuus, & habitus, ex quo generatur, erit similiter speculatiuus. Similiter si notitia actualis cæli est speculatiua, & notitia habitualis, accipiendo habitalem pro obiecto præsentem in memoria (ut exposui) erit similiter speculatiua, quia tale obiectum, puta cælum, ut præsentem intellectui, non est natum producere de se, nisi notitiam speculatiuam, cum sit obiectum merè speculabile. Similiter si notitia actualis sit practica, id est, directiua in praxim, etiam habitualis vtroque modo erit practica, & de omnibus istis vide Doctorem in prolo. q. ult. & vide quæ ibi prolixè exposui.

Tertio nota de notitia in diuinis: nam notitia in diuinis potest tripliciter accipi. Primò, pro notitia habituali, & talis est præcisè memoria fecunda, non enim ponitur in diuinis aliquis habitus, qui sit generatus ex frequentatis actibus, vel ex vno actu, cum hoc dicat imperfectionem, & quod talis habitus non ponatur, patet à Doctore in quarto, d. 46. q. 1. Secundò, ponitur notitia actualis communis tribus, & idè essentialis: & talis notitia est intellectio actualis, quæ personæ diuinæ formaliter intelligunt omnia, tam creata, quam increata. Tertio ponitur notitia verè genita, & talis est Verbum, quod dicitur notitia genita. Si ergo notitia in Patre essentialis, siue habitualis, siue actualis est speculatiua, ita notitia in Verbo, siue notitia genita, quæ est Verbum, erit speculatiua. Patet, si enim notitia habitualis, siue ipsa memoria nullo modo est productiua cognitionis actualis practicæ respectu cuiuscunque obiecti,

Notitia in diuinis potest tripliciter accipi.

Prædicum, & speculativum à quo accipiuntur.

obiecti, nec ipsa notitia actualis erit practica, quia speculativum, & practicum accipiuntur per comparationem ad obiecta, à quibus sic denominantur, vt exposui in *proto. q. ult.* vide ibi: notitia enim essentialis in Patre, & actualis, quæ etiam est communis Filio, & Spiritui sancto est declarativa omnis obiecti, tam intrinseci, quam extrinseci, vt patet à Doctore in *primo. d. 27. & in 2. d. 1. q. 1.* & vt sic declarativa, quasi productiva à memoria divina, sequitur quòd si memoria non est practica, quòd nec notitia actualis erit practica. Et si illa actualis non est practica, nec notitia in Verbo erit practica, siue notitia genita, quæ est Verbum: patet, quia illa est declarativa omnis obiecti. Tum etiam, quia illa est producta ab eadem memoria, à qua & notitia essentialis actualis. Tum, quia si illa essentialis actualis esset realiter distincta à Patre, esset verè genita, & eadem præcise, quæ nunc est, & quæ Verbum est, vt patet à Doctore in *primo. d. 1. par. 2.* & vide quæ ibi exposui super ista materia, de notitia genita, & ingenta. Ex his ergo patet qualiter probatio maioris non est vera scilicet, quòd notitia essentialis sit speculativa, & illa quæ est in Verbo practica, imò simpliciter si vna est practica similiter, & alia, & si vna speculativa, similiter, & alia erit speculativa, vt supra patuit.

8. Secundò principaliter probatur eadem maior, n. 8. quia artifex in sapientia artis duplicem habet notitiam de artificio, &c.

Quid sit ars.

Pro declaratione huius rationis nota primò, ars, secundum quam quis denominatur artifex, est cognitio verè practica, quæ est directiva in opus, siue ad operandum sic & sic. Et vltra vult ista ratio quòd notitia in vniuersali, quam habet artifex, puta de domo ædificanda, non sufficit ad operandum. Est enim pro nunc duplex notitia in artifice, vna scilicet, qua respicit in generali, puta, quòd domus ædificanda debet ædificari sic, & sic, puta ex lapidibus, lignis, ferro, & huiusmodi; & hæc notitia dicitur notitia simplex, siue speculativa, quia non dirigit opus, & non dicitur simplex notitia prout distinguitur contra complexam, sed dicitur simplex, quia itat in illa sola speculatione, siue consideratione, & prout distinguitur contra practicam, quæ non solum est consideratio mediourum ad opus, sed actu dirigit in opus. Vult ergo ista ratio, quòd solum illa notitia, quæ immediatè dirigit ad opus in particulari, puta ad hanc domum ædificandam, quæ tunc actu dirigit, quando actu dicitur de omnibus mediis in particulari, necessariò requisitis, illa verò, quæ tantum sic dicitur in vniuersali dicitur speculativa, alia verò practica. Secundò dicit ista ratio, quòd notitia essentialis in Deo, quæ est communis tribus quæ omnia intelligit est speculativa, & non practica, & ista non dirigit ad opus. Sed cognitio in Verbo, siue ipsum Verbum est verè directiva in opus, quæ notitia necessaria est artifice, & sine illa operari non posset, & sic patet ratio.

Duplex notitia in artifice. Simplex, siue speculativa. Alia vero practica.

9. Respondet Doctor & primò dicit, quòd notitia essentialis in Patre de creatura non se habet sicut notitia artis vniuersalis respectu notitiæ, &c. Patet, quia si accipitur habitualis pro memoria secunda, illa est productiva notitiæ respectu omnium intelligibilium. Si etiam essentialis, est notitia actualis non producta, sed omnibus communis, illa respicit omnia intelligibilia, & omnium declarativa. Sic similiter notitia, quæ est verbum est omnium declarativa, cum sit de omnibus in-

Subtilis doctrina.

telligibilibus producta secundum quid præterquam de essentia diuina, vt patuit in secundo. d. 1. q. 1. & sic sequitur quòd si vna sit vniuersalis, & alia similiter erit, cum vna præcise respiciat obiecta sicut alia, & vna non plus se extendit quam alia. Et quòd dicit quòd notitia essentialis in Patre, & notitia in Verbo se habent sicut notitia memoriæ, & intelligentiæ, notitia in memoria est notitia habitualis, vel quasi habitualis modo præexposito superiùs: notitia in intelligentia est notitia actualis, vel quasi. Et idem est notitia in intelligentia, quòd intellectio actualis, & notitia in memoria, quòd notitia habitualis. Posset etiam dici quòd quando loquitur de notitia in Verbo quòd multoties loquitur non de notitia genita, quæ est Verbum, sed de notitia essentiali, quæ est communis tribus, quæ tamen appropriatur Verbo, vt patet in *primo. d. 27. & in 2. dist. 1. q. 1.* vide quæ ibi exposui. Sed in probatione illius maioris, accipitur notitia in Verbo pro ipsa notitia genita, quæ verbum est. Patet, quia si acciperet notitiam essentialem appropriatam tamen Verbo: tunc talis notitia non est propria ratio producendi ad extrà in Verbo, nisi tantum appropriatè, quòd Scotus concedit in *primo. d. 27. & in secundo. dist. 1. quaest. 1.* Si ergo accipit rationem propriam, accipit vt est notitia genita, quæ Verbum est.

Secundò dicit de arte in vniuersali, quòd ipsa non est verè speculativa sed practica, cum ars sit habitus cum recta ratione factiuus, vt patet 6. *Ethi.* si ergo habitus artis est directiuus ad factibile, sequitur quòd erit practica. Tum etiam, quia iste vult quòd ars particularis concipiatur ab arte vniuersali, sequitur quòd ipsa vniuersalis sit practica, quia conclusio practica non potest resolui in principia speculativa, saltem in proxima principia, imò fortè nec in remota. Tertio addit, quòd ars vniuersalis, licet si practica, potest tamen dici speculativa, pro quanto recedit à verissimè practica, qualis est ars particularis. Nec oportet hic multum insistere, cum omnia ista de arte vniuersali, & particulari sint prolixè exposita in prolog. q. ult. vide ibi singularia dicta.

Ars est practica non autem speculativa.

Tertia probatio maioris est à simili, n. 9. quia sicut forma naturalis non est principium actionis, secundum quòd est perfectio eius, in quo est, sed solummodò secundum quòd habet respectum ad effectum; sic sapientia, vel amor, &c. Et per consequens talis respectus ad effectum erit ratio formalis principiandi; siue causandi, & sic Verbum habebit rationem propriam causandi creaturam, quia respectum proprium ad effectum, & similiter Spiritus sanctus, siue amor productus.

10.

Respondet Doctor primò, n. 3. quòd licet forma naturalis actiua habeat respectum quandam ad producendum, quia respectus significatur per nomen principij, vel potentie, tamen id, quòd dicitur esse principium, vel potentia tanquam substratum huic respectui, est aliqua forma absoluta. Et hoc patet per propositionem sæpiùs allegatà à Doctore in *primo & secundo*, quòd ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, ita quòd prius est absolutum in causa, & similiter in effectu, quam sit respectus causæ ad effectum, & è conuerso, & vide huius propositionis expositionem in secundo, d. 1. Doctor tamen hoc probat dupliciter. Primò, quia principium formale motus, vel actionis non est minus absolutum, quam terminus

Forma naturalis actiua habet respectum ad producendum.

terminus motus, vel actionis. Patet ista propositio, quia non minoris entitatis est principium formale productiuum, quam terminus formalis, cum talis terminus sit per tale principium communicatus; sed terminus motus, præcipue loquendo de motu, qui est ad substantiam, quantitatem, & qualitatem, est ens absolutum, ut patet per Philosophum. 5. *Phy.* qui terminus non includit, scilicet formaliter siue quiditatiue aliquem respectum, cum illo necessario sit posterior, ut supra dixi. Et forte etiam terminus motus ad *vbi*, accipiendo *vbi* non formaliter, & pro respectu, sed pro subtrato, ut patuit in secundo, dist. 2. respondendo ad obiectiones Gregorij contra Doctorem: vide ibi. Probat secundò quòd si terminus formalis generationis, vel actionis, sit forma absoluta, quòd est principium formale producendi, quia principium formale productiuum est id, in quo productum assimilatur producenti, sicut & terminus formalis actionis, siue generationis, est id, in quo productum assimilatur producenti, ergo si terminus actionis sit forma absoluta, etiam principium formale producendi, imò à fortiori, quia terminus formalis dependet à principio formali productiuo. Et hoc declarat per exemplum de calore, qui etsi dicatur potentia calefaciendi, & illa potentia importet respectum in concreto, tamen ille respectus non includitur in ratione formali caloris, ut principij productiuo. Exempla sequentia sunt clara in litera.

Exemplum
de calore.

II.
Contra Henricum.

Deinde applicat ad propositum dicens, n. 14. *si notitia, quæ est ratio formalis producendi creaturam non plus includit rationem respectu ad eam, &c.* Et patet, quia prius est absolutum in creatura producta, quam sit respectus ad causam producentem, ut patuit in primo, d. 3. q. 5. contra Henricum & in secundo, d. 1. q. 2. Et quod dicit de notitia, quòd est principium formale producendi creaturam, hoc non dicit secundum opinionem propriam, siue loquendo de notitia genita, ut supra patuit; siue de notitia ingenita, quæ nullo modo est principium producendum, quia eius actio esset necessaria, quia omnis forma actiua agit per modum naturæ præter voluntatem, ut patet à Doctore in pluribus locis. Tum etiam, quia notitia non ponitur forma productiua, cum sit terminus potentia, ut patet à Doctore in primo, d. 2. par. 2. q. 3. & 4. & d. 6. Nec etiam talis notitia ponitur dispositiua causa eo modo, quo in nobis ponitur notitia practica, quæ pro tanto dicitur causa dispositiua, pro quanto dirigit voluntatem ad operandum. Sed nulla notitia in Deo, quæcunque sit illa, dirigit voluntatem ad operandum aliquid extra, ut subtiliter patet à Doctore in prolog. q. ult. imò prius voluntas diuina determinat quid sit agendum ad extrà, quam intellectus diuinus intelligat, ut patet à Doctore ubi supra, & specialiter in 39. d. primi, & q. 14. quodl. art. 3. Et sic patet quomodo nullo modo ponit notitiam, siue genitam, siue ingenitam esse rationem formalem producendi. Sed dicit Doctor hic ex intentione quòd posito quòd notitia genita sit principium formale producendi, ex hoc non sequitur quòd in tali ratione formali includat respectum ad creaturam, quia nullus talis respectus requiritur ad agendum, cum sit posterior principio formali. Dat vltimò aliam responsionem, quòd posito, quòd in principio formali productiuo creaturæ includatur respectus ad creaturam (quod tamen nullo modo est verum, ut pa-

Scotus loquitur
ad hominem.

tet in primo, d. 27. & in secundo, d. 1. q. 1. & in præfenti quæst. ar. 3.) tamen ille respectus erit communis tribus personis, ut prius patuit, & sic patet.

Quartò, & vltimò probatur illa maior n. 9. ex ordine productionis intrinsecæ ad productionem extrinsecam, &c.

12.

Respondet primò, n. 15. quòd illa congruentia de prioritate productionis intrinsecæ ad extrinsecam, posset multipliciter impediri. Et patet quomodo posset impediri, primò, quia in aliquo priori terminatur ordo rationis in essentialibus, & tamen ibi non incipit ordo originis. Et declaro hoc, nam ordo rationis in essentialibus in diuinis est ordo, qui est inter perfectiones diuinas, quia saltem secundum rationem prius intelligitur essentia diuina, quam alia. Deinde prius secundum rationem intelligitur intellectus voluntate, & prius secundum rationem intelligitur intellectus actu suo intelligendi, & voluntas actu suo volendi. Dicit ergo, quòd in illo signo, in quo terminatur ordo rationis, qui est inter perfectiones diuinas, incipit ordo originis. Hoc non videtur verum, quia omnis perfectio diuina est prior omni notionali, ut patet à Doctore in primo; non ergo in eodem signo, quo habetur omnis perfectio diuina, est ordo originis, imò in aliquo posteriori incipit ordo originis, ut posset deduci ex dictis Doctoris in primo, d. 1. q. 2. par. 2. d. 6. 7. 26. in secundo, d. 1. q. 1. & vide quæ ibi exposui de istis ordinibus, & in multis aliis locis. Secundò, impeditur etiam in hoc, quod dicit scilicet, ubi terminatur ordo originis personarum, ibi incipit ordo originis creaturarum, quia in aliquo priori naturæ terminatur ordo originis in personis, & tamen in illo priori non incipit ordo originis in creaturis, ut patet à Doctore in secundo, d. 1. q. 1. qui vult, quòd in secundo signo naturæ sit ordo originis creaturarum, & in primo signo naturæ completus est ordo originis productionis personarum possent etiam assignari alia impedimenta, quæ breuitatis causa traieci.

Omni perfectio diuina est prior omni notionali.

Deinde Doctor concedit quòd Pater non potest producere creaturam, nisi prius productis Verbo, & Spiritu sancto, quia productio necessaria est prior contingenti. Et hæc materia est proxime tractata à Doctore in secundo, d. 1. q. 1. art. primo, & vide dubia, quæ ibi adduxi. Aduerte tamen, quòd si per impossibile non esset productio Filij, adhuc Pater posset producere creaturas, quia in eo esset perfecta ratio producendi scilicet voluntas; & hoc patet à Doctore in secundo, d. 1. q. 1. art. 3. Et nunc necessario Filius eadem productione producit, quia & Pater, quia Pater producendo Filium necessario communicat sibi eandem voluntatem, & hoc ante productionem creaturarum, & hoc idem dico de Spiritu sancto. Et patet litera.

13.
Productio necessaria est prior contingenti.

Ad auctoritatem Augustini cum dicit quòd creatura non potest esse nisi per Verbum. Dicit, quòd creatura bene necessario præexigit Verbum tanquam conueniens in eadem causalitate cum Patre: sed non præexigit in ratione causæ, quasi ipsum sit formalis ratio causandi, quia illa est sola voluntas, quæ est communis tribus, sed præexigit ut necessario concausans Patri, quia necessario habet idem principium formale causandi, & si, per impossibile, Verbum non esset, adhuc Pater posset causare, ut supra dixi; ergo nullo modo præexigitur ut ratio formalis causandi;

si enim

si enim necessarid hoc modo præxigeretur, tunc esset impossibile Patrem (Verbo, per impossibile, non existente) aliquid creare, quia non haberet rationem formalem, imò etiam si Verbum actu existeret, adhuc Pater non posset creare,

quia Verbum non esset formaliter in Patre, & sic non esset actu per ipsum, vt supra patuit. Totà liera huius articuli sequens clara est nec indiget alia expositione.

S C H O L I V M.

Datur ordo originis inter Patrem, & Filium in causando, quia Pater à se, Filius à Patre habet causare: & hac ratione ioan. 5. Christus negat à se auctoritatem primariam causandi, quam Patri attribuit, sibi subauctoritatem assumendo. Eodem modo dicendum de Spiritu sancto respectu vtriusque, neque hinc sequitur aliquid bis produci, scilicet prius & posterius, sed tantum aliquid productum ab vno habente à se virtutem, & ab alio non sic eam habente. Materiam huius literæ tractatur 2. d. 1. ad longum. Vide 1. d. 15. vbi hac ratione vna persona dicitur ab alia mitti. Vide etiam 1. d. 2. q. 2. vbi ostenditur Spiritum sanctum, non prius spirari à Patre, quam à Filio.

18. **D**E Secundo articulo principali dico, quòd Filius negat à se auctoritatem primariam causandi ioan. 5. non potest Filius à se facere quicquam; concedit autem subauctoritatè in causando, cum subdit: nisi quod videris Patrem facientem. Et infra ibidem: opera, quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio, &c. Dedit mihi Pater, ecce subauctoritas, ergo facio, ecce causalitas. Consimiliter respectu Spiritus sancti, habet Filius auctoritatem in agendo; & ratio vtriusque est; quia à quo aliquid habet principium agendi, & per consequens virtute illius agit, non virtute eius tanquam causæ superioris, quia non habet virtutem distinctam ab eo, sed virtute illius tanquam principij communicantis sibi causalitatem; & ideò habentis auctoritatem in ista causalitate, in qua recipiens habet subauctoritatem.

A quo habetur principium agendi, ab eodem & agere.

Sed hinc obiicitur: quia si Pater prius ordine causar, quam Filius: ergo Filius non causat illud causatum: quia quod prius causatum est, posterius causari non potest, nisi idem bis causaretur, quod est impossibile. Similiter potest argui de ordine originis, sicut de ordine causalitatis, quia si Pater facit à se, & Filius non à se, ergo Pater causat prius origine, & tunc, vt prius, non poterit causari à Filio quasi in secundo signo originis, quia idem non potest bis causari.

19. Ad ista respondeo, quòd ordo in causando potest intelligi vel vt actio respicit producens, vel vt respicit productum. Si primo modo, est ordo auctoritatis, & subauctoritatis in proposito: quia ille est inter supposita agentia in habendo principium formale agendi, pro quanto, scilicet vnum illorum habet illud ab altero. Secundo modo non est hic ordo, quia non prius ponitur creatura in esse per actionem Patris; & postea sequitur actio Filij: sed virtus cau'andi ordinatè secundum ordinem originis habetur in vtroque prius natura quam terminus producat. Et ista virtute habita à tribus in eodem signo naturæ: completo tamen toto ordine originis, ponitur effectus omnino simul à tribus. Quod ergo dicitur, quòd prius causatum non potest posterius causari, concedatur, referendo prius & posterius ad ipsum causari. Et sic probatur propositio, sed non propter hoc est negandum quin prius habens virtutem causandi, & posterius origine habens eandem, possint per ipsam simul natura habitam, in vtroque simul effectum causare.

Ordo auctoritatis, & subauctoritatis in personis, quoad operati ad extra.

Aliter posset dici specialiter ad secundum quòd prius origine causare est, causare à se: posterius origine causare, est causare ab alio: sicut autem ab alio habet virtutem causandi, vel à se, sic & causare: nec est verum, quòd sic prius causatum ab aliquo, non possit posterius causari ab alio: quia huiusmodi intellectus est iste; quòd aliquid non possit causari ab vno à se, & ab alio non à se, qui intellectus falsus est; vbi eadem virtus actiua est in producentè, & productò.

Prius origine productum ab aliquo, potest ab alio posterius origine produci.

S C H O L I V M.

Nullus respectus ad creaturam potest per se includi in constitutio Verbi; quia talis esset realis, & necesse esse, quæ repugnant. De quo latè Doctor 1. d. 27. q. 3. num. 22. Occasione secunda obiectionis, bene explicat quomodo Verbum primario importet expressionem intellectualem passivam. Secundo, connotat notitiam per sealem expressionem communicatam, quæ appropriatur Verbo. Tertio connotat omnia noscibilia, & iuxta hac explicat subtiliter

subtiliter locum Augustini. Vide eum loco citato, ubi ista fufius habet. Ad secundam obiectionem num. 23. bene explicat, qualiter Deo necessario coexistat esse cognitum creature, non tamen esse reale. Non vult Doctor, quod non possit esse respectus passivus rationis ad creaturam proprius uni personæ, quia ut habuit 3. d. 1. q. 1. Verbum dicit talem respectum ad naturam humanam, sed quod nullus talis respectus includitur in proprietate Verbi, quod verissimum est. Quod ait hic num. 20. respectum esse communem, quando fundamentum est tale, habet instantium, quia Paternitas fundatur in essentia, & similiter equalitas Patris, tamen isti respectus non sunt communes. Dicit potest quod Doctor hoc non asserat, ut patet ex verbis eius ibi in fine, vel, &c. quod paternitas proximè fundatur in memoria, vbi est principium productivum: quare ratio est proprium Patri, & equalitas in eius magnitudine, & comitatur tale principium, & sic de aliis. prima solutio magis placet.

Nullus respectus ad extrinsecum includitur in Verbo.

DE Terio articulo principali dico, quod nullus respectus ad creaturam potest per se includi in constitutio personæ Verbi, tum, quia quicquid in ea includitur per se, est reale, distinguendo reale contra ens rationis: quia constitutum est sic reale, & per consequens quicquid in ipso per se includitur, est hoc modo reale. Nunc autem quicumque respectus in divinis ad creaturam est tantummodo ens rationis: ergo, &c. tum quia quicumque respectus Dei ad creaturam habet pro fundamento proximo, aliquid commune tribus, non dico sic proximo, quod ex natura fundamenti oriatur relatio illa, quia tunc esset relatio realis, sed sic proximo, quod illud sit proxima ratio comparandi per actum intellectus divini, personæ divinas ad creaturam: sicut etiam tactum est in primo articulo de intellectu, & voluntate. Sic posset probari de quocunque, secundum quod Deus per actum intellectus est comparabilis ad creaturam. Quando autem fundamentum proximum est commune tribus: respectus non potest esse proprius uni: non ergo respectus ad creaturam includitur per se in proprietate alicuius personæ: quia quicquid includitur, sic est proprium illi personæ. Tum tertio: quia iuxta primam viam posset argui, quod quicquid est in persona divina est necesse esse à se, & hoc excludendo, per ly, à se, aliud in ratione causæ, non autem in ratione principij: quia quicquid est ibi, est incausatum: licet aliquid ibi posset poni principiatum: nunc autem respectus ad creaturam, etiam in quocunque esse reali, vel cognito, non potest esse necessarius à se, hoc modo: quia nec terminus respectus potest esse necessarius sic: quia in quocunque esse creatura est vel possibilis, vel saltem non necessaria à se: ergo nullus respectus ad creaturam in quocunque esse potest per se includi in persona divina.

20.

Quicquid est in persona divina est necesse esse à se, quia incausatum.

Sed ista ratio, licet forte procedat ex veris, tamen apparenter posset multipliciter improbari, & impediri, & non evidenter solui, nisi cum prolixitate tanta, quantam hic aggredi non intendo.

b Sed obiicitur contra istud: quia Verbum importat per se proprietatem secundæ personæ, & cum hoc per se importat respectum ad creaturam; ergo, &c. Prima propositio patet ex principio Evangelij Ioan. In principio erat Verbum, vbi Evangelista per hoc, quod est Verbum, intendit exprimere propriè secundam personam in Divinis: Et Aug. 7. de Trin. c. 2. *Eo Verbum, quo filius.* Secunda propositio probatur per illud 83. qq. q. 63. vbi exponitur illud, *In principio erat Verbum, quod Græcè, inquit, dicitur; Latine Verbum, & rationem significat: hinc tamen Verbum melius interpretatur, ut significetur non solum ad Patrem respectus, sed etiam ad illa, quæ per Verbum facta sunt, operativa potentia.* Vult ergo quod cum dicitur Verbum, importetur respectus ad creaturam.

21.

Quod Dei respectus ad extrinsecum sit necessarius bonum argumentum.

c Item contra rationem factam obiicitur: quia si verum sit hoc, quod accipitur in illa ratione, quod creatura in quocunque esse non est necessaria à se, nec per consequens quicumque respectus ad creaturam est sic necessarius. tunc sequitur, quod nec respectus Dei, ut intelligentis ad creaturam intellectam, nec respectus eius, ut creativi ad creaturam, ut creabilem, sit necessarius à se, sed Deus nihil est formaliter, & necessario, nisi illud sit necessarium à se: ergo sequeretur quod Deus non necessario est intelligens creaturam, nec causatius creaturam, quorum utrumque est falsum.

d Ad ista; ad primum posset esse duplex difficultas, una ex re, alia ex significato huius nominis, *Verbum.*

22.

Quantum ad primum dico, quod in proprietate secundæ personæ non includitur aliquis respectus per se proprius ad creaturam, propter rationes ad hoc positas.

Quantum ad secundum dico, quod respectus realis, & respectus rationis non faciunt aliquod per se unum & ideo si tales duo respectus importentur per hoc nomen *Verbum,*

Verbum,

Idem q. 1. quodlibet alibi.

Verbum, sequitur quòd illud non præcisè significat vnum per se conceptum quia respectus ad Patrem vt dicentem est realis, respectus autem ad creaturam, vt dictam vel causatam, est rationis tantum ergo si hoc nomen *Verbum* per se importat tantum vnum conceptum, sequitur quòd alterum illorum significabit, & alterum connotabit tantummodò: quòd si verum est, probabiliter dici potest, quòd sicut idem significat Filius, & filiatio, licèt alio modo significandi, sic idem significat *Verbum*, vt est quasi concretum, & eius abstractum, (si licèt fingere) quòd, scilicet est verbatio, quòd significat idem: licèt alio modo: *verbari* est enim idem quòd *dici*, siue intellectualiter exprimi, & per consequens *Verbum* importat in concreto hoc quòd est intellectualiter expressum, & tunc connotabit relationem ad illud, quòd dicitur per *Verbum*, pro tanto, quòd connotat noticiam perfectam: quæ notitia habet respectum rationis ad cognita per eam: secundum hoc igitur quantum ad significatum huius vocis *Verbum*, effert iste ordo; quòd primò & per se significatur respectus originis, scilicet expressio intellectualis passiuæ, sed modo concreto. Secundò connotatur notitia, quasi terminus formalis communicatus per istam expressionem, & illa est communis tribus, tamen appropriata Verbo. Tertio verò per hoc, quòd ista notitia habet respectum ad noscibilia, connotaretur in nomine Verbi talis respectus.

Verbum & verbatio, idem.

Vide de hoc 1. d. 27 qu. 3.

Verbū primo significat expressionē passiua, quæ est respectus originis: secundò connotat noticiam comunicatā per illū respectū quæ est communis tribus sed appropriatur Verbo. Tertio respectus ad noscibilia.

Exponit optimè August.

Hanc eandem regulam docet in 1 dist. 8. Esse Deum causatiuum, & cognoscitiuum, creatura est necessarium à se, id est; incausato, sed nō quid reale in Deo.

Hinc collige illum respectū esse multipliciter necessarium præ exigentiæ; coexigentiæ & consecutiue.

Nulla ratio finiendi; vel exemplandi, est propria alicui personæ.

Ratio terminandi de peccatiu, causati, est perfectio.

23. Secundum hoc ergo neganda esset secunda propositio assumpta in argumento. Et cum probatur per Augustinum. 83. *quæst. q. 63.* dici potest quòd pro tanto melior est translatio huius, quòd est $\lambda\gamma\theta$, in hoc, quòd est *Verbum*, quam in hoc quòd est ratio: quia hoc nomen *ratio* nec respectum originis proprium, nec illum consequentem appropriatum, qui est ad creaturam, ita importat, sicut hoc nomen *Verbum*; quare *Verbum*, vt *Verbum*, potest comparari per intellectum ad quodcunque, & per consequens habere appropriatam relationem rationis. Quòd verò ait, *vt significatur ad Patrem respectus*, hoc debet intelligi de eo, quòd primò & principaliter significatur: quòd autem addit *ad ea, quæ facta sunt*, ibi debet intelligi *significare*; pro connotare.

Ad secundum potest dici, quòd necessarium à se absque omni repugnantia, quantum ex parte sui, potest esse sine *esse* reali cuiuscunque non necessarij à se: quia non est contradictio, quantum est ex parte prioris absoluti, quòd ipsum sit sine posteriori: tamen illud necessarium non potest esse sine *esse* cognito cuiuscunque alterius: quia *esse* eius necessariò requirit cognitionē alterius: & per consequens alterū in *esse* cognito: & consimiliter est de *esse* possibili. Non igitur personæ diuinæ competere aliquid reale potest, nisi illud sit necessarium à se, hoc est incausatum: (quicquid autem includitur in proprietate personæ, competit personæ vt aliquod reale) potest tamen personæ diuinæ competere aliquid cognoscere, vel aliquod posse: licèt illud non sit necessarium à se, sicut nec terminus.

24. Aliter potest dici, quòd Deus est sic necessariò intelligens creaturam, & causatiuus creaturæ, quòd vtrumque istorum formaliter dicitur aliquid necessarium à se, prout à se excludit causam: sed non necessarium in *esse* reali: sed in aliquo *esse* diminuto: quicquid autem includitur in proprietate personæ, sic est necessarium à se, quòd est in *esse* reali: nunc autem necessarium à se non necessariò coëxigit aliquid aliud in *esse* reali, licèt coëxigat aliquid aliud in *esse* cognito, vel *esse* diminuto. Tertio modo posset dici, quòd alio modo est necessarium illud, quòd necessariò requiritur: & hoc siue præxigatur, siue coëxigatur ad *esse* necessarij: alio modo est necessarium illud, quòd ad *esse* necessarij necessariò consequitur.

Ex dictis de causalitate effectiua patet solutio quæstionis de causalitate exemplari & finali: quia cum causa exemplaris in aliqua ratione formali exemplans, & causa finalis sit aliqua ratione terminans, sine finiens, sicut causa efficiens aliqua ratione formali efficiens, sequitur ex consimili ratione, quòd nulla istarum causalitatum potest esse propria, nisi ratio formalis causandi, sit propria: non ergo potest alicui personæ esse propria ratio exemplandi, siue finiendi, sicut nec formalis ratio agendi.

Hoc posset probari hic sicut prius probatum est de causa effectiua: sed de probationibus prius positis euidentior ad propositū videretur illa vltima; quia ratio formalis terminandi dependentiam causati ad causam in quocunque genere causæ, de quo est

hic sermo; est aliqua perfectio, & loquendo de causa prima in quocunque illorum generum est aliqua perfectio simpliciter: si ergo quæcunque perfectio simpliciter eadem est in tribus, sequitur quòd quæcunque causalitas in quocunque generum illorum sit communis.

Ad argumenta in initio quæ sunt.

Qualibet trium personarum est artifex & ars, sed appropriatè Verbum est ars.

Ideæ sunt personis communes.

Ad argumentum in oppositum. Ad minorem dico: quòd quælibet persona sicut est creatrix, sic est artifex, & cum sit simplex, in qua non differt habens, & illud quod habetur: quælibet est ars, & ars æquè particularis, & æquè actualis, sicut patet respondendo ad obiectiones in primo articulo: tamen appropriatè Verbum dicitur ars sicut sapientia siue notitia, pro tanto, quia ex modo suæ processionis competit sibi, quòd sit notitia actualis procedens de memoria paterna, declarans omne intelligibile, quod in memoria illa continetur. Hoc patet per Augustinum 7. Trin. cap. 7. Ita dicitur Filius sapientia Patris quemadmodum dicitur lumen Patris; & qualiter hoc sit, statim subdit, id est, quemadmodum lumen de lumine, & utrunque idem lumen: sic intelligitur sapientia de sapientia, & utraque una sapientia: Consimiliter dico ars de arte, & utraque una ars.

Ad aliud, quod additur in minore de ideis, patet prius in responsione ad primam obiectionem in primo articulo: quia ideæ sunt communes cuilibet personæ: licet approprientur Verbo propter modum proprium emanationis eius: quia procedit ut notitia actualis declaratiua omnis obiecti: quod quasi habitualiter continetur in memoria paterna.

C O M M E N T A R I V S.

14.

DE tertio articulo principali, scilicet an aliquis respectus ad creaturam per se includatur in constitutio personæ Verbi, siue in ratione ipsius Verbi. Dicit Doctor quod non, quia quicquid per se includitur in Verbo est reale, ut patet, quia Verbum est verè ens reale, sed respectus ad creaturam est tantum ens rationis, ut probat Doctor in primo, distinct. 30. Tum etiam, quia respectus Dei ad creaturam habet pro fundamento proximo aliquid commune tribus personis, quia actum voluntatis, quem Deus comparat ad creaturam, vel ipsam voluntatem, quia actus, vel voluntas est proxima ratio comparandi per actum intellectus diuini personas diuinas ad creaturam; quia enim intellectus cognoscit, in personis eandem voluntatem, ut rationem formalem cauſandi, idè intellectus comparat personas diuinas, ut causas creaturarum. Tum tertio, quia quicquid est in persona diuina, est necesse à se, & hoc excludendo per ly à se aliud in ratione causæ, non autem in ratione principij, quia quicquid est ibi est incausatum, licet aliquid posset poni ibi ut principiatum, quia causatum, ut causatum, semper est aliud essentialiter à causa, sed non semper principiatum est aliud; causa enim semper producit aliud inquantum aliud. Sed respectus ad creaturam etiam in quocunque esse reali, vel cognito, non potest esse necessarius à se hoc modo, scilicet incausatus, quia nec terminus respectus potest esse necessarius sic, quia in quocunque esse creatura est, vel possibilis, vel non necessaria à se: ergo nullus respectus ad creaturam, in quocunque esse potest per se includi in persona diuina. Sed ista ratio licet procedat ex veris, tamen apparenter posset multipliter improbari, & impediri, & non euidenter solui, nisi cum prolixitate tanta, quantam hic aggredi non intendo.

Quicquid est in persona diuina est necesse esse à se.

15.

b Sed obiicitur contra istud. Hic Doctor primo obiicit probando quòd Verbum impor-

tet per se respectum ad creaturam, quia Verbum dicit proprietatem secundæ personæ, ut patet Ioannis 1. In principio erat Verbum, ubi Ioannes intendit per hoc exprimere proprietatem secundæ personæ. Et quòd dicat respectum ad creaturam, patet per Augustinum 83. qu. q. 63. ubi exponit illud: In principio erat Verbum.

c Secundo instat contra rationem illam vltimam, quia si verum sit hoc, &c.

d Respondet Doctor ad primam obiectionem. Sed quia ista littera est hic clara, ut in primo, distinct. 27. exposita, idè hic eam aliter non expono.

e Ex distis de causatione effectiua, &c. Nunc Doctor ostendit quomodo Verbum non sit aliqua ratio propria respectu causæ exemplaris nec finalis, quia ratio formalis exemplandi, & ratio formalis finiendi est communis tribus, & posset probari per eadem media, per quæ est probatum de ratione formali efficiendi, & inter omnes rationes hæc videtur præcipua, quia ratio formalis terminandi dependentiam causati ad causam in quocunque genere causæ, siue exemplaris, siue finalis, siue efficientis, est aliqua perfectio, & illa eadem, quæ est causa terminandi est etiam ratio formalis efficiendi, si est ratio terminandi dependentiam causati ad causam ut supra patuit.

Argumentum principale cum sua responsione patet hic in littera, & in primo, dist. 27. Et quod additur de ideis patet quòd sunt communes tribus personis. Et de hoc satis dictum est in primo, dist. 35. vide ibi.

Ideæ sunt communes tribus personis.

16.

In ista quæstione occurrunt aliqua dubia, primò in hoc, quòd essentia, vs: essentia diuina non est principium agendi, nisi per modum nature.

Secundò dubitatur de hoc scilicet, illud quod est ratio formalis cauſandi est ratio formalis terminandi istam dependentiam causati.

Tertio dubitatur de hoc, quòd omnis notitia in Deo

Quomodo essentia est principium.

in Deo qua precedit à causa voluntatis habetur in intellectu diuino virtute primi obiecti momentis necessarii, & illud mouet necessario intellectum diuinum ad quamcunque notitiam precedentem actum, voluntatis, quia in tota ista motione non inuenitur principium motuum, nisi per modum naturæ.

Quartò dubitatur in hoc, scilicet, quòd in notitia producta non est aliquis respectus ad creatibile, quod non sit in notitia communi tribus personis.

Quintò dubitatur de hoc, quòd non producto illo, ad quod Pater necessario se habet, non potest producere aliud, ad quod contingenter se habet, non producto etiam illo, quod naturum est habere eandem causalitatem respectu tertiij, cum producent, non potest produci tertiium.

Sextò dubitatur de hoc, scilicet, quòd quicquid per se includitur in Verbo est ens reale.

Septimò dubitatur in hoc, quando fundamentum proximum est commune tribus, respectu in ipso fundatus necessario est communis tribus.

Octauò dubitatur, de hoc, scilicet, quòd quicquid includitur in persona diuina est necesse esse, licet illud posset poni principiatum, non tamen causatum.

Nonò dubitatur de hoc, scilicet, quòd Deum est sic necessario intelligens creaturam, & causatiuus creatura, quòd vtrunque istorum formaliter dicitur aliquid necessarium à se prout à se, excludit causam, sed non necessarium in esse reali sed in aliquo esse diminuto.

Decimo dubitatur de hoc, scilicet, quicquid includitur in persona diuina sic est necessarium à se, quòd est in esse reali.

17.

Contra ista instatur.

Contra ista instatur. Et primo contra primum, probando quòd essentia diuina, vt essentia, non agat per modum naturæ. Et instatur sic; essentia, vt essentia, agit liberè, & per modum libertatis: ergo non per modum naturæ. Consequentia est nota, etiam apud Doctorem qui vult quòd agere per modum voluntatis, & per modum naturæ sint oppositi modi agendi; ita quòd sit simpliciter impossibile quòd vnum, & idem sub eadem ratione formali consideratum, possit agere per modum naturæ, & per modum libertatis. De hoc vide in primo, dist. 3. parte, 2. qu. 4. & dist. 10. q. vnica, & in secundo, dist. 1. q. 3. & in quodl. qu. 16. Antecedens probatur multipliciter, primò quando aliquid in sua ratione formali, & quiditatiua includit aliquid, quod simpliciter est principium formale productiuum per modum libertatis, illud quiditatiue acceptum agit per modum libertatis. Sed essentia diuina sub ratione essentiæ in suo intellectu essentiali, & quidatiuo formaliter includit entitatem libertatis, siue entitatem principij productiuum per modum libertatis; ergo essentia, vt essentia, siue vt quiditatiue accepta, erit principium liberum, & per modum libertatis. Maior patet, quia est impossibile quòd homo in suo conceptu quidatiuo includat animal, & quòd formaliter homo, non sit animal. Minor patet per Doctorem in primo, dist. 8. q. pen. & in quodl. quæst. 1. vbi vult quòd intellectus, & voluntas non sint attributa, sed vult quòd si essentia definiretur, definiretur per hoc quod dico intellectuale, & similiter

Scoti Oper. som. X I I.

per entitatem formalem voluntatis.

Secundò probatur idem antecedens, supponendo quòd Spiritus sanctus producat ab essentia, vt essentia, & à voluntate diuina, vt patet à Doctore in primo, dist. 10 & in secundo, d. 1. qu. 1. licet non ita expresse nominet essentiam, tamen ex intentione eius in pluribus locis, vult quòd essentia ibi concurrat. Hoc præsupposito arguitur sic: Spiritus sanctus liberè, & per modum libertatis producit, quia Spiritus sanctus in primo, dist. 10. in secundo, dist. 1. in quodl. q. 16. ergo principale principium in tali productione erit principium productiuum per modum libertatis. Consequentia probatur, quia Spiritus sanctus magis suo modo dependet à principaliori principio, quàm à minus principali, vel sic: productio Spiritus sancti magis est à principaliori principio, quàm à minus prinoipali. Hoc patet, & illa productio, vt productio, formaliter Spiritus sancti dicitur libera, quia à principio productiuo libero; ergo vt libera erit à principio principaliori, ergo principalius principium liberè, & per modum libertatis erit productiuum. Et illud est essentia diuina, vt essentia patet, tum, quia essentia, est fundamentum, & origo omnis perfectionis diuinæ, vt suprà parui, quæst. 1. art. 1. & q. 5. Tum, quia est principium magis vniuersale, quia ipsa concurrat cum intellectu ad productionem Filij, & cum voluntate ad productionem Spiritus sancti: ergo magis, & perfectius, & vniuersalius principium.

Tertio probatur idem antecedens: voluntas diuina agit merè liberè, & per modum libertatis, imò sola illa, licet aliqua aliz potentiz dicantur liberè agere participatiue tamen. Hoc patet à Doctore in primo, dist. 2. & 10. d. 6. d. 13. in secundo, d. 1. dist. 25, in quodl. qu. 16. & alibi sæpe, & sic patet hoc antecedens, ergo essentia diuina, vt essentia, agit liberè. Probatur consequentia, supponedo duo dicta Doctoris primò, quòd omnis perfectio diuina simpliciter est ab essentia, vt essentia, vt à fundamento, & origine talium perfectionum; & si realiter distingueretur, esset verè ab ipsa originata, secundum Doctorem in primo, dist. 8. q. 3. & in quodl. quæst. prima, & 5. Secundum suppositum est, quòd si aliquod principium inferius agit liberè, & contingenter, sequitur quòd prima causa agat magis liberè. Hæc est consequentia Doctoris, quàm facit in primo, distinct. 2. parte prima, qu. 1. distinct. 8. quæst. vlt. dist. 39. in secundo, dist. 1. & in multis alijs locis. Istis præsuppositis, patet consequentia sic: voluntas diuina est per modum libertatis productiua: ergo & essentia diuina, vt essentia. Patet consequentia, quia voluntas diuina suo modo agit liberè in virtute essentiæ diuinæ, quia ab ipsa habet quicquid habet: ergo magis essentia concurrat ad illam actionem, vt patet per consequentiam Doctoris. Si dicatur quòd vera esset consequentia, si realiter distingueretur. Contra, quia qualis est ordo inter aliqua vbi realiter distinguuntur, talis est vbi etiam sola ratione distinguuntur, talis est à Doctore in prolo. q. 3. & in quodl. q. 1. Sed si voluntas distingueretur realiter ab essentia diuina, ageret in virtute essentiæ, & per consequens magis essentia ageret, ergo & nunc, saltem secundum rationem, voluntas agit in virtute essentiæ, & sic essentia principalius, & magis liberè aget.

18.

Secundò probatur.

19

Tertio probatur.

T 2

Quartò

20.
Quarò probatur.

Quarò probatur idem antecedens: conceditur à Doctore in 4. *distinct.* 49. imò ibi subtiliter probatur quòd voluntas est formaliter perfectior intellectu. Tunc: sic in natura intellectuali, vt est intellectualis formaliter debet includi, imò magis illud, quod est ex sua ratione perfectius in tali natura; patet, quia si ibi formaliter includitur illud, quod ex sua formali ratione est imperfectius, vel non ita perfectum, à fortiori debet includi quòd est formaliter perfectius, & pertinens ad naturam intellectualem: sed essentia diuina, vt essentia, est formaliter natura intellectualis, vt patet à Doctore *suprà* qu. 1. & voluntas pertinet ad naturam intellectualem, vt patet. Et de ratione voluntatis est libertas, vt patet à Doctore in pluribus locis. Si ergo natura diuina, vt natura intellectualis, includit principium formale productiuum per modum naturæ, quia ipsum intellectum, ergo à fortiori, vt formaliter natura intellectualis, includit principium productiuum per modum libertatis, cum illud ex sua ratione formali sit perfectius, licet non sit in Deo perfectior voluntas, quam intellectus, cum vtique sit formaliter infinitus: tamen si ab vtroque posset circumscribi infinitas intensiua, formaliter voluntas esset perfectior; ergo essentia, vt natura intellectualis magis est principium productiuum per modum libertatis, quam sit principium productiuum per modum naturæ.

21.
Quintò probatur.

Quintò probatur idem antecedens, supponendo dictum Doctoris in primo, *dist.* 3. qu. 1. & *alibi* *sape*, scilicet quòd omnis perfectio, quæ ex sua ratione formali non includit necessariò aliquam imperfectionem formaliter, debet Deo attribui sub ratione perfectissima. Tunc arguo sic: præcindatur ab essentia omnis ratio attributalis, sola essentia, vt hæc essentia, remanente, libertas voluntatis ex sua formali ratione nullam includit imperfectionem; ergo ipsa est attribuenda Deo sub ratione Deitatis, aliter essentia, vt essentia, non includeret formaliter quicquid est perfectionis in creaturis, non includentis aliquam imperfectionem, quod non videtur verum.

Sextò probatur.

Sextò, & vltimò probatur idem antecedens, supponendo secundum multos, quòd essentia sub ratione essentia est obiectum beatificum, vt expressè patet à Doctore in primo, *dist.* 1. qu. 2. & in 4. *dist.* 49. ergo essentia, vt essentia beatificat, siue intellectum, siue voluntatem, pro nunc non curo, an scilicet beatitudo sit in visione, vel fruitione. Et si beatificat, quæro tunc à quo sit ista beatitudo? Non à creatura, vt patet secundum omnes. Non à voluntate diuina, vt voluntas, quia tunc non essentia, vt essentia, beatificaret, sed voluntas diuina, vt voluntas. Si igitur essentia, vt essentia, beatificat, quia illa sola est obiectum beatificum; ergo ipsa saltem vt principalis causa, causat beatitudinem in creatura beata, ergo essentia, vt essentia causat liberè ipsam beatitudinem. Ista vltima consequentia patet per Doctorem in primo, *distinct.* 2. 8. & 39. & in secundo, d. 1. & in quodlibet. qu. 7. & *alibi* *sape*, vbi vult quòd omnis causatio Dei ad extrà sit merè contingens.

22.
Responso ad primum.

Respondeo ad omnes istas obiectiones. Ad primam, quæ probatur antecedens primæ consequentiæ. Dico primò, quòd essentia vt essentia, non in-

cludit intellectum, & voluntatem, vt sunt potentia, siue operatiua, siue productiua, vt exposui in 1. q. quodlibet. nec Doctor dicit quòd si essentia definiretur, definiretur per intellectum, & voluntatem, sed bene dicit quòd definiretur per hoc quod est *intellectualis*, & per hoc quod est *voluntarius*, siue entitas voluntatis, quæ vt sic non nominat potentias neque operatiuas, neque productiuas, sicut dicimus quòd Angelus est quidamatiuè natura merè intellectualis, & tamen in illo signo non intelligo in Angelo neque potentiam intellectuam, neque volitiuam, cum illæ sint posteriores. Sicut etiam dicimus quòd anima intellectualis, vt intellectiua, est natura quadam intellectualis, & tamen vt sic, non includit in sua quiditate neque intellectum, neque voluntatem, vt sunt potentia operatiua, siue productiua, cum ipsæ suo modo pullent, vt posteriores ab ipsa anima intellectuali; & ipsa similiter contineat eas per identitatem, & non e contra, vt patet à Doctore in secundo, *dist.* 16. qu. unica. Sic dico in proposito, quòd essentia diuina, vt hæc essentia, est quadam natura merè intellectualis, & vt sic, non includit neque intellectum, neque voluntatem, vt sunt potentia operatiua, siue productiua, sed suo modo originatur ab essentia, vt natura intellectuali.

Anima est natura intellectualis.

Si dicatur, essentia, vt essentia est principium formale, quasi productiuum intellectiōis, & verè productiuum notitiæ genitæ, ergo si sibi conuenit in illo priori, quòd sit potentia verè productiua respectu notitiæ genitæ, & quasi productiua intellectiōis essentialis, quare etiam in eodem signo non potest sibi competere potentia intellectualiua, & potentia volitiua. Dico primò, quòd aliud est loqui de principio productiuo, vel quasi per modum obiecti, & aliud per modum potentia, vt potentia, quia primo modo competit in primo signo, sed non secundo modo. Sicut etiam patet de anima intellectuali, quæ vt præsens intellectui, pura Angelico, mouet ipsum ad sui cognitionem, quæ terminatur ad animam absolutè, & tamen in illo priori non intelligitur habere potentiam neque intellectuam, neque volitiuam. Sic in proposito. Dico secundò, quòd quia intellectus, & voluntas sunt tales potentia, quæ pullulant ab essentia; idè pro primo signo non conueniunt essentia, & quia essentia est talis entitas, idè conuenit sibi pro illo signo, quo est essentia, quòd sit ratio formalis mouendi intellectum in ratione obiecti, non enim omnium licet rationes assignare.

Voluntas & intellectus pullulant ab essentia.

23.

Secundò potest dici, quòd quamuis voluntas creata includat formaliter libertatem, tamen potest considerari, non vt libera, sed vt quidam appetitus, & vt per modum naturæ inclinans, sicut patet ab Anselmo de casu Diaboli, qui finxit illum Angelum, &c. De quo vide Doctorem in secundo, *distinctione* 6. *questione* 2. Sic pariformiter posset dici (posito, sed non concessio, quòd essentia, vt essentia includat intellectum, & voluntatem, vt potentias operatiuas, & productiuas) quòd essentia potest absolutè considerari, vt hæc essentia, præcindendo ipsam ab omni ratione potentia operatiua, vel productiua, siue natura, vt est quadam merè intellectualis, & vt sic, ageret tantum per modum naturæ. Sed responso prima est melior, & realior, & magis

& magis ad mentem Doctoris. Licet etiam secunda posset sustineri, sed tunc oporteret solvere multa dubia, quæ non essent præsentis speculationis.

24.
Ad secundum.

Ad secundum dico primò, sicut dicit Franciscus Mayronis in suo Conflatu, quòd quando aliquid est à duobus, quorum vnum sit agens per modum libertatis, quòd tale productum dicitur liberè produci, & exemplificat de essentia diuina, & voluntate diuina respectu Spiritus sancti. Dico secundò quòd in re voluntas diuina est ita perfectum principium Spiritus sancti, sicut essentia, cum vtrunque sit formaliter infinitum. Et cum dicitur quòd essentia est principium magis vniuersale, hoc non intelligitur absolute de quolibet principio, sed intelligitur ubi est ordo essentialis, quia semper causa superior est vniuersalior, quia ad plures effectus se extendit, quia tunc talis causa vniuersalis intelligitur semper principalior, cum secundæ agant in virtute illius. Sed in proposito non est ordo essentialis producendi Spiritus sancti inter voluntatem, & essentiam diuinam, nec quasi ordo; quia ubi est ordo essentialis inter aliqua, ibi est distinctio naturarum specifica, quia superior causa est essentialiter, & specificè perfectior, vt patet à Doctore in primo, dist. 2. Vbi etiam est quasi ordo essentialis, ibi est quasi distinctio specifica: modò inter essentiam diuinam, & voluntatem non est aliqua distinctio specifica, nec quasi, vt patet in primo, d. 8. qu. 2. Dico terciò, & breuius, & magis à proposito, quòd in causis partialibus ad eundem effectum, vel quasi effectum concurrentibus (& non ex æquo, sicut concurrunt duo trahentes nauem, siue alterius rationis, sicut concurrunt intellectus, & obiectum, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. qu. 8.) non semper effectus denominatur à principaliori: & patet, quia intellectio, puta lapidis, est ab ipso lapide, & ab intellectu, & tamen denominatur ab ipso lapide, quia specificatur ab ipso, patet à Doctore in primo, d. 3. qu. 7. sequitur quòd volitio diuina magis denominabitur ab essentia quam à voluntate, quia essentia concurret, vt obiectum, & operatio dicitur talis, quia est talis obiecti: non enim distinguuntur per potentiam (quia omnium est idem intellectus) sed per obiecta.

Vbi ordo essentialis, ibi distinctio.

25.

Dico ergo quòd quauis operatio habeat principaliter ab obiecto vnitatem talem, tamen modum talis vnitatis, puta, quòd talis vnitatis sit producta per modum naturæ, vel per modum libertatis non habet ab obiecto. Et tunc dico quòd quando est à potentia libera, & ab obiecto, illa operatio dicitur simpliciter libera. Potest etiam quartò dici, quòd sicut ex vna de necessario, & altera contingenti, semper sequitur conclusio contingens, vt patet primo Priorum, & hoc est, quia conclusio sequitur patrem debiliorem: & vltra, quia maior vnitatis potest concludi in conclusione, quam sit inter extrema in præmissis, vt patet à Doctore in pluribus locis, sic in proposito, quando ad eundem effectum concurrunt duæ causæ, quarum vna agit per modum naturæ, & alia per modum libertatis, quod effectus sequitur causam liberam: & sic dicitur liberè producere, quia nunquam potest esse maior necessitas in effectum, quam sit in his causis partialibus; si enim ille effectus esset simpliciter necessarius, tunc sequeretur, quod haberet necessi-

tatem à causa liberè, & contingenter producente.

Nec valet dicere quod partim erit necessarius, & partim contingens, cum æquè sit à causa necessariò agente, sicut à causa contingenti agente. Dico quod hoc non sequitur, sicut nec sequitur de conclusione sequente ex vna necessario, & ex alia contingenti, quia semper conclusio erit contingens. Dico vltimo loco, quod causa huius est natura causarum, quod quando scilicet causa per modum naturæ, & causa per modum libertatis ad inuicem vniuntur ad productionem alicuius effectus, semper producitur ille effectus liberè, & contingenter. Sicut etiam licet ex propositionibus de possibili sequatur conclusio de possibili, tamen aliquando ex duabus de possibili adinuicem vnitæ, & pertractatæ, sequitur conclusio de impossibili, vt hic possibile est omne currens esse asinum: possibile est omnem hominem esse currens; ergo possibile est omnem hominem esse asinum: non sequitur imò sequitur conclusio impossibilis, & hoc est ex natura talium propositionum, & nulla alia causa videtur assignanda. Sic videtur dicendum in proposito, quod quamuis Spiritus sanctus, simul sit à voluntate diuina, & essentia, vt essentia, vt principii partialibus productiuis, tamen erit liberè productus, & hoc ex natura talium principiorum sic vnitorum: & fortè nulla alia meliòr causa videtur posse assignari, quicquid vlti dicant, tamen omnis alia responsio hic data videtur sustentabilis, licet vna magis sustentabilis, quam alia.

Notè.

Ad tertium. Spiritus sanctus est liberè productiuus.

26.

Ad tertium principale concedo antecedens, quod voluntas, vt voluntas, semper liberè agat, sed negatur consequentia. Ad probationem concedo absolute illa duo præsupposita sano modo intellecta. Et cum dicitur quod voluntas diuina agit in virtute essentia diuinæ. Dico, quod hoc potest habere multiplicem intellectum. Primo, quod agit in virtute essentia, id est, quod habeat originatiuè ab essentia virtutem, siue perfectionem; quia agit, & hoc verum est per primum præsuppositum, sed vltra non sequitur quòd si voluntas liberè agat, quod etiam essentia: sicut non sequitur, voluntas nostra secundum totam suam operationem pullulat ab anima intellectiua, ergo si voluntas elicit actum liberè, sequitur quod etiam anima, vt anima eliciat eundem actum liberè, patet quod non sequitur. Secundo, potest intelligi sic quod agit in virtute essentia sic, quod in agendo dependeat ab essentia ita quod actio voluntatis diuinæ, vel verè, vel quasi, dependeat ab essentia diuina, vt essentia: sicut dicimus quod Sol agit in virtute primæ causæ, non solum quia habet virtutem agendi ab illa, sed quia in agendo necessario dependet à prima causa, ita quod esset impossibile Solem agere, nisi prima causa simul ageret, vt exposuit in primo, distinct. 3. quæst. prima, contra Ocham. Vide ibi multa singularia. Hoc modo intelligendo, negatur quod voluntas diuina agit in virtute essentia, quia si sic ageret, sequeretur necessario quod priùs salutem secundum perfectionem ageret essentia diuina, vt essentia, ad eundem effectum, quod est impossibile simpliciter. Cum inferatur, quod qualis est ordo inter aliqua; &c. concedo propositionem, sed postea negatur quod si voluntas, per

Contra Ocham.

possibile, vel impossibile, esset realiter distincta ab essentia, quod ageret in virtute essentiae modo praedicto; quia nec illi qui dicunt potentias animae realiter distingui ab anima, & ipsas habere virtutem, & perfectionem ab anima, non diceret quod illae potentiae agerent in virtute animae, ita quod in agendo dependerent, modo praeposito.

27.

Ad quartum

Ad quartum principale dico, quod voluntas vt voluntas, saltem in creaturis est perfectior intellectu secundum quod Doctor loquitur in quarto, dist. 49. Et cum infertur quod in natura intellectuali magis deberet includi, quam intellectus. Dico primo, quod perfectioni quasi secundae repugnat quod sit perfectio prima, vt patet: potentia intellectiva, & volitiva sunt perfectiones secundae naturae intellectualis, vt patet; modo si includerentur formaliter; & quiditatiue in illa, essent perfectiones primae, ideò nego absolute quod in essentia diuina, vt est simpliciter quaedam natura intellectualis, includantur quiditatiue tales potentiae operatiuae, & productiuae, imò ab ipsa quasi originantur.

Ad quintum

Ad quintum. Dico breuiter, quod illa propositio, scilicet, quod *omnis perfectio in creaturis, quae ex sua ratione formali non includit necessariò imperfectionem necessariò debet attribui Deo*; debet intelligi vel formaliter quiditatiue, vel formaliter quasi denominatiue; illa enim perfectio, quae etiam in creaturis est tantum nata praedicari quasi denominatiue, vt sapientia, bonitas, & huiusmodi, non potest sic attribui Deo, quod de ipso praedicetur quiditatiue, vel quod sit de eius ratione intrinseca, quia huiusmodi perfectio praesupponit quiditatem, de qua praedicetur. Concedo ergo quod omnis talis perfectio est formaliter in Deo, & in summo: accipiendo formaliter denominatiue, si sit talis perfectio secunda: vel formaliter quiditatiue, vt entitas, quae in summo reperitur in Deo, & intellectualitas. Sed in proposito intellectus, & voluntas sunt perfectiones consequentes entitatem quiditatiuam, ideò non possunt Deo attribui; nisi vt perfectiones, quasi secundae, & sic concedo quod essentia, vt essentia, in primo signo, quo absolute consideratur essentia, istae perfectiones non insunt formaliter, imò nullo modo insunt. Sed sufficit quod insunt fundamentaliter, & originaliter, quia essentia diuina, vt essentia est talis entitas, & sola illa quae nata est esse fundamentum, & origo omnium talium perfectionum, & hoc sufficit.

Essentia est verum obiectum beatificum.

Ad sextum, & vltimum. Dico absolute quod essentia sub ratione essentiae, & sola illa est obiectum verè beatificum, & cum infertur, ergo sub ratione essentiae beatificat. Dico quod beatificare potest dupliciter intelligi, scilicet vel effectiue, vel obiectiue, effectiue, causando beatitudinem; obiectiue, terminando actum beatificum puta visionem, vel fruitionem. Primo modo, voluntas diuina beatificat: Secundo modo sola essentia, vt essentia beatificat, quia illa sola terminat primò actum beatificum. Sed haec materia differatur vsque ad 49. quarti.

28.

Primo instatur.

Secundò principaliter instatur contra secundum dubium, probando quod illud, quod est ratio terminandi non sit ratio causandi. Et pri-

mo sic: essentia diuina, vt haec essentia, est ratio terminandi omnes relationes creaturae ad Deum, & tamen non est ratio causandi ipsas. Primum patet à Doctore in prolo. q. 1. penult. Secundum patet, quia voluntas est ratio formalis causandi, siue creandi, vt patet à Doctore praesenti quae. & in primo, distinct. 2. & 39. & in secundo, distinct. 1. quae. 1. & 37. & in quodlib. quaest. 7. & 14.

Secundò instatur, quia essentia, vt essentia, est ratio formalis terminandi dependentiam effectus, vt ad causam finalem, & tamen non est ratio causandi causa finali, nisi vt amata, & desiderata. Primum patet secundum Doctorem, quia nullus respectus est ratio formalis terminandi aliquam dependentiam realem: sed omne causatum realiter dependet non tantum à causa efficiente, sed etiam à causa finali. Secundum patet, quia essentia non causat, vt causa finalis, nisi vt amata, vt ostendit Doctor in primo, distinct. 2. par. 2. quae. 1. sed ipsam esse amatam, vt huiusmodi, dicit respectum rationis, vt patet: ergo.

Secundò instatur.

Tertiò instatur, quia species intelligibilis est causa, saltem partialis, causandi intellectionem abstractiuam, & tamen non est ratio formalis terminandi illam intellectionem. Primum patet à Doctore in primo, distinct. 3. quae. 6. & 8. & in secunda, distinct. 3. Secundum patet, quia obiectum intelligibile est simpliciter ratio formalis terminandi intellectionem, vt ab omnibus conceditur. Similiter patet de intellectu agente, qui ponitur ratio formalis causandi cognitionem obiecti, puta lapidis, vt patet à Doctore in primo, d. 3. q. 7. & clarius q. 15. quodlib. & tamen non est ratio formalis terminandi huiusmodi cognitionem.

Tertiò instatur.

Quartò instatur, quia ideò in mente diuina ponuntur rationes formales causandi ideata, vt patet à communiter Doctoribus. Vnde Doctor in primo, distinctione 35. dicit quod idea est ratio aeterna in mente diuina, secundum quam natum est produci vnumquodque, &c. & tamen non ponuntur rationes formales terminandi dependentiam ideatorum, imò talis dependentia terminatur ad Deum sub ratione Deitatis.

Quarti instatur.

Quintò instatur, quia materia, quae ponitur causa intrinseca compositi naturalis est ratio formalis causandi materialiter ipsum compositum, vt patet; & tamen nullo modo est causa, siue ratio formalis terminandi dependentiam suppositi ad ipsam, quia si talis dependentia necessariò terminaretur ad materiam, sequeretur quod identificaretur realiter ipsi composito: patet, quia omnis relatio identificatur realiter identificatur fundamento, cui simpliciter repugnat esse sine termino, vt patet à Doctore in 2. dist. 1. quae. 4. sed impossibile est compositum esse sine materia; ergo dependentia, quae dependeret ad materiam esset realiter idem composito, quod non videtur verum. Tum etiam, quia videretur materia nobilior composito, quia terminans dependentiam alicuius est nobilior ipso, quia terminans dependentiam alicuius est independentis; nam terminans dependentiam alicuius est independentis, quod dependet, vt dicit Doctor in 3. dist. 1. q. 1. compositum autem esset dependens, ergo imperfectius:

29. Quintò instatur.

perfectius : Nec valet dicere quòd totaliter non dependet à materia , sed tantùm partialitèr, quia etiam dependet à forma. Dico quòd hoc nihil est, quia saltem habeo quòd compositum sit imperfectius materia, & forma etiam simul sumptis, quia totaliter ab illis dependet ; modò compositum est perfectius omnibus partibus, etiam simul sumptis, vt patet à Doctore in *tertio, distinct. 2. in 4. distinct. 43. & in quodlibet. quest. 9.*

Sextò instatur, quia Pater in diuinis, vt Pater, est ratio formalis terminandi generationem passiuam Filij ; patet, quia solus Pater est terminus talis relationis, & tamen Pater non est ratio formalis generandi Filium, sed est memoria fecunda, vt patet à Doctore in *primo, dist. 2. par. 2. quest. 3. & distinct. 7. & 28.* & sic patet quomodo illa non est simpliciter vera, quòd est ratio terminandi, est ratio agendi.

Sextò instatur.

30. *Responsio ad primum.*

Respondéo ad instantias omnes. Ad primam dico primò quòd ipsa voluntas est simpliciter ratio terminandi ; & cum dicitur quòd relatio creaturæ terminatur ad essentiam, vt hæc. Dico, quòd Doctore sufficit ibi accipere essentiam, vt hæc, pro aliqua perfectione formaliter infinita, quæ sub ratione sua formali, & distinctissima terminet, quæ via naturali non potest cognosci. Multoties enim accipit *Deitatem* pro aliquo debente perfectionem simpliciter perfectè identificato ipsi Deitati, & hoc sufficit. Dico secundò, quòd posito quòd talis relatio terminetur ad essentiam, vt hæc, non requiritur quòd ipsa, vt hæc, sit ratio formalis causandi : sed sufficit quòd ipsa, vel aliquid quòd est realiter ipsa essentia diuina, sit ratio causandi, vt patet à Doctore in *tra qu. 14. articulo 3.* Si dicatur quòd eodem modo potest dici de Verbo, quòd licet essentia diuina sit ratio formalis terminandi dependentiam creaturæ ad ipsam, tamen ratio formalis causandi ipsam erit Verbum, quod realiter est ipsa essentia diuina. Dico, quòd non est simile de Verbo, & voluntate diuina, quia sicut ratio formalis terminandi dependentiam causati, saltem æquiuocè, in Deo necessariò dicit perfectionem simpliciter sic, & ratio formalis causandi ; sufficit ergo pro veritate propositionis scilicet, quòd est ratio formalis terminandi dependentiam creaturæ, quòd ipsum, vel aliquid quòd est realiter ipsum dicens perfectionem simpliciter sit ratio causandi ; & hoc sufficit : modò Verbum, siue proprietates verbi nullam perfectionem dicit.

Responsio ad secundum.

Ad secundum. Dico, quòd essentia sub ratione essentia est ratio formalis terminandi, & similiter ratio formalis causandi, siue mouendi effectus, sed actu non mouet nisi, vt actu amata ; actu ergo amari requiritur, non vt ratio formalis, sed vt conditio agentis siue, vt finis causantis.

Responsio ad tertium.

Ad tertium de specie intelligibili, & intellectu agente, dico, quòd verque terminat dependentiam cognitionis ; dependentiam dico causati ad causam, & hoc partialiter, sicut etiam partialiter causant, & talis notitia, vt terminatur ad obiectum non dicit dependentiam causati ad obiectum causans, sicut causans in aliquo similitudinem, si est causabilis, terminat dependentiam illius, vt causati, & ta-

men ipsa similitudo terminatur ad aliud correlatiuum.

Ad quartum de ideis, dico quòd ideæ non ponuntur rationes formales causandi, sed sola voluntas diuina. Sed bene præsupponuntur, quia voluntas nihil potest velle nisi sit præcognitum, esse enim cognitum creaturarum ponitur ideæ in mente diuina vt patet à Doctore in *primo, distinct. 35.* & ideò dicuntur ideæ rationes causandi, pro quanto per ipsas ideas obiecta causabilia sunt penitentia voluntati diuinæ.

31. *Responsio ad quartum.*

Ad quintum, concedo quòd materia terminat dependentiam partialiter ipsius compositi naturalis, cum necessariò dependeat ab illa, vt à causa materiali. Et cum infertur ; quòd talis dependentia compositi ad materiam esset realiter idem ipsi composito. Dico quòd non solum est verum, imò est necessarium, vt patet per propositionem Scori. Cum secundò infertur ; quòd materia est perfectior si terminat talem dependentiam. Dico, quòd terminare dependentiam qualemcumque non semper arguit perfectionem in terminante, sed bene terminans vel esse rationem formalem terminandi dependentiam causati ad causam effectiuam, vel finalem, vel exemplarem, vel mensurati ad mensuram, semper arguit perfectionem in terminante, & imperfectiorem in terminato.

Responsio ad quintum. Quomodo Idea dicuntur rationes causandi.

Duplex est dependentia, quaedam est in generi cala sa efficiens, & finalis, & arguit imperfectiorem.

Ad vltimum dico, quòd propositio Doctoris intelligitur de ratione formali terminandi dependentiam essentialiam causati, aliorum modorum, quos immediatè diximus ; modò generatio Filij non est relatio aliquo modo dependentia, cum Filius non dependeat à Patre ; dependentia enim propriè est inter essentias, vt patet à Doctore in *primo, distinct. secunda, parte 2. quest. 3. respondendo ad argumenta principalia.*

32.

Tertio principaliter instatur contra tertium dubium ; probandò quòd obiectum primum in diuinis, & solum illud non mouet immediatè ad omnem noticiam antè actum voluntatis diuinæ, & primò instatur sic ; quia quòd est obiectum immediatus intellectui diuino, quam essentia diuina, & est obiectum ex sua formali ratione motiuum, immediatus mouet intellectum ad sui noticiam, si non sit impedimentum. Sed intellectus diuinus est immediatus sibi in ratione obiecti actu intelligibilis, & ex ratione sua formali natus est mouere ad sui noticiam ; ergo immediatè potest mouere intellectum diuinum, siue seipsum ad sui noticiam. Maior patet, & minor similiter. Nam & intellectus Angeli immediatè mouet se ad sui noticiam intuitiuam, vt patet à Doctore in *2. dist. 3. qu. 8.* multò fortius intellectus diuinus cum sit formaliter infinitus intensiue.

Alia est dependentia in genere causa formalis, & materialis, & arguit penitus perfectiorem, quomodo illa à quibus pender sanquam partes eius.

Secundò instatur, quia in diuinis sunt plura per se obiecta ex ratione sua formali nata mouere ad sui noticiam, vt intellectus, voluntas, bonitas, & breuiter omnia attributa, cum sint formaliter infinita : imò à fortiori, quia ista in creaturis, vbi sunt limitata, & formaliter finita habent rationem propriam mouendi ad sui noticiam ; ergo multo magis vbi sunt formaliter infinita, & simpliciter illimitata.

Quomodo in diuinis sunt plura per se obiecta.

Tertio instatur de actu reflexiuo, quo intellectus diuinus cognoscit se cognoscere, quia

ralis actus videtur quòd immediatè causetur ab intellectu diuino, & à primo actu, super quo reflectitur, & non immediatè ab essentia diuina.

Quartò instatur, quia si essentia diuina immediatè mouet ad notitiam omnium obiectorum ante actum voluntatis, sequitur quòd in illo instanti, in quo est perfectissimè præsens intellectui diuino in ratione obiecti actu intelligibilis, quòd ipsa necessariò moueret intellectum diuinum ad notitiam omnium obiectorum, & sic ante productionem diuinarum personarum erit in intellectu diuino notitia omnium creaturarum. Cuius oppositum probat Doctor in secundo, distinct. 1. quæst. 1. & infra, qu. 14. art. 3.

33.

Quintò instatur, quia posito quòd notitia sit immediatè ab essentia, quòd tamen talis notitia terminetur ad tale, vel tale obiectum, hoc non videtur esse ab essentia, quia intellectionem terminari ad obiectum dicit relationem, quæ videtur oriri ab illa intellectione, & obiecto intelligibili. Et posito quòd non sic oriatur, tamen illa relatio rationis non erit ab essentia, quia quicquid est ab essentia, vt essentia est ens reale, vt posset probari ex dictis Doctoris in primo, distinct. secunda, quæst. 7. & distinct. 8. quæst. 3.

Sextò instatur, quia immediatè posset causare, vel quasi causare in intellectu diuino notitiam omnium creaturarum; ergo virtualiter contineret omnes creaturas, vt patet à Doctore in primo, distinct. 3. quæst. 1. distinct. 8. quæst. 2. in secundo, distinct. 3. quæst. 10. & quodlib. quæst. 14. articulo 2. Sed si virtualiter continet illas, ergo essentia, vt essentia, potest illas immediatè causare. Patet consequentia, quia continentia virtualis est continentia causalitatis effectiue, vt patet à Doctore in pluribus locis, præcipuè in prologo, quæst. 3. artic. 1.

Septimò instatur, quia si immediatè mouet intellectum diuinum ad notitiam omnium intrinsecorum, vt attributorum, & proprietatum, ergo realiter continet notitiam illorum, ergo & entitatem eorum, quæ omnia sunt absurda cum in Deo nulla sit continentia nec virtualis nec eminentialis, vt patet à Doctore.

Respondeo simul ad primum, & secundum, quòd sola essentia diuina est præsens intellectui diuino in ratione obiecti actu intelligibilis, & motiui, quia ipsa propter sui perfectionem infinitam tam formaliter, quàm originaliter, & fundamentaliter, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. quæstione tertia, & supra quæst. 5. & idèd necessariò mouet ad notitiam omnium, licèt si non moueret immediatè alia intrinseca dicentia perfectionem simpliciter, posset mouere ad suinotitiam, & de hoc aliàs multa singularia dixi, & exposui.

34.

Ad tertium dico quòd actus reflexus est immediatè ab essentia, & intellectu, & non à primo actu.

Ad sextum, concedo quòd continet virtualiter omnem creaturam, & cum arguitur, ergo immediatè potest omnem creaturam creare: Dico, quòd sufficit quòd originaliter, & fundamentaliter contineat voluntatem eandem sibi realiter: quæ est immediatum principium respectu omnium creaturarum.

Ad septimum dico, quòd notitiam omnium intrinsecorum continet virtualiter, accipiendo virtualiter, id est, originaliter, & fundamentaliter, non autem accipiendo propriè virtualiter, quod dicit causalitatem effectiuiam.

Ad quartum responsum est in secundo, dist. 1. q. 1. vide ibi, & etiam responsio patet in quodlib. q. 14. art. 3. vide ibi.

Ad quintum dico, quod sicut notitia immediatè est ab essentia, ita terminatio est ab illa, & talis terminatio, si dicat relationem rationis, certum est, quòd non est immediatè ab essentia, cum non sit causatiua entis rationis, tamen si ponatur talis relatio, illa poterit esse ab actu collatiuo intellectus, qui actus etiam est ab intellectu, & essentia. Potest tamen breuiter dici quòd producens notitiam formaliter infinitam, illa erit omnium obiectorum, vt aliàs exposui.

Contra quartum dubium instatur, probando quòd in notitia genita sit aliquis respectus proprius sibi. Et primò sic: Verbum est productum, saltem secundum quid de omnibus cognoscibilibus vt patet à Doctore in secundo, dist. prima, quæstio. 1. ergo dicit proprium respectum ad illa cognoscibilia. Probatur consequentia, quia sicut notitia genita de memoria fecunda dicit relationem propriam ad ipsam memoriam vt patet à Doctore in primo, distinct. 27. & in quodlib. qu. presenti, ergo similiter si est producta secundum quid de omnibus obiectis secundariis, videtur dicere proprium respectum ad ipsa obiecta secundaria.

Secundò instatur, quia intellectus diuinus potest comparare Verbum vt productiuum creaturæ subauctoritatiue, & sic potest causari respectus rationis in Verbo, qui tantum Verbo competat, & sic non erit necessariò communis tribus.

Tertiò, Verbum dicit relationem rationis ad naturam humanam, vt vnitam, vt patet à Doctore in tertio, d. 1. q. 1. ergo.

Respondeo, quòd nasci secundum quid de obiectis secundariis, non est proprium notitiæ genitæ; sed tantum appropriatum, vt proluxè exposui in secundo, distinctioe prima, quæstione prima, vide ibi multa necessaria ad hoc propositum.

Ad secundum dico, quòd comparatio actiua est communis tribus personis, vt patet à Doctore in primo, distinct. 27. & in secundo, distinct. 1. qu. 1. Sed comparatio passiuæ immediatè fundata in notitia genita soli illi conuenit. Sed Doctor hoc modo non intelligit, sed intelligit quòd nullus respectus rationis sit proprius, ita quòd includatur in proprietate Verbi, vt patet in presenti quæst.

Respondeo ad tertium per idem, quòd non necessario includit, talem respectum rationis. Et breuiter non intelligit Doctor quin possit esse aliquis respectus passiuus in vna sola persona fundatus, cum possit ab intellectu diuino comparari specialiter ad creaturam, & sic erit talis comparatio passiuæ in vna persona; sed intelligit quòd nulla relatio rationis actiua, vt comparatio actiua, & similiter omnis respectus creationis, & huiusmodi est communis tribus personis.

Quinto principaliter instatur contra septimum

Sola essentia
est præsens
intellectui
diuino.

Comparatio
actiua est cõ-
munis tribus.

35.

36.

num dictum probando quòd non sit verum, videlicet, quòd si fundamentum est commune, quòd fundatum in illo erit necessariò commune.

Nota diligenter.

Instatur sic primò, quia essentia, vt essentia diuina, est communis tribus personis, & in ea fundatur paternitas, & tamen paternitas non est communis tribus; quia tunc sequeretur quòd Filius esset Pater, & similiter quòd Spiritus sanctus esset pater. Similiter filiatio fundatur in essentia communi tribus, & tamen filiatio non est communis tribus, aliter sequeretur quòd Pater esset Filius, & similiter Spiritus sanctus, quæ omnia sunt inconuenientia.

Secundò instatur, quia sequeretur quòd æqualitas, quæ formaliter est in Filio, & qua Filius est formaliter æqualis Patri, esset formaliter in Patre, & in Spiritu sancto. Probat, quia fundamentum proximum, & immediatum est magnitudo intensiua, siue infinitas intensiua, siue vnitas magnitudinis, siue vnitas infinitatis intensiue, quæ est communis tribus personis, vt patet, & sic si æqualitas fundata esset communis sequeretur quòd Pater æqualitate Filij esset æqualis Filio, & Filius æqualitate Patris, esset æqualis Patri, imò sequeretur quòd simul essent in Filio duæ æqualitates, quia duæ sunt in Filio ad Patrem, & Spiritum sanctum, & duæ in Spiritu sancto ad Patrem, & Filium. Cum ergo illæ sex fundentur in eadem magnitudine intensiua communi tribus, sequitur quòd illæ sex simul sint in Patre, & Filio, & Spiritu sancto.

Quid sit fundamentum similitudinis in diuinis.

Tertiò instatur de similitudine, quia fundamentum similitudinis in Diuinis est vnitas perfectionis attributalis, puta vnitas sapientiæ; vel bonitatis, quæ est communis tribus personis; ergo similitudo, quæ formaliter denominat Patrem, esset formaliter in Filio, & formaliter denominaret illum, & simili modo arguatur sicut argumentum est de qualitate.

Quartò instatur, quia in memoria diuina immediatè fundatur generatio actiua, qua Pater dicitur generans, & illa eadem memoria est communis tribus personis; ergo generatio actiua erit communis Filio, & Spiritui sancto; ergo Filius denominatur à tali generatione actiua, & tunc ita erit verum dicere quod Filius generat Filium, & similiter quòd Spiritus sanctus generat, sicut est verum dicere de Patre.

37.

Respondeo primò ad omnes instantias simul, quod aliud est loqui de relationibus pertinentibus ad originem, & aliud est de non pertinentibus. De pertinentibus dupliciter, primò, & immediatè, vt generatio actiua, & passiuæ, & spiratio actiua, & passiuæ. Secundò mediatè, vt æqualitas, similitudo, & identitas. Omnes enim relationes originis, siue originem consequentes non considerantur præcisè, in eodem fundamento Nam generatio actiua fundatur in memoria, vt est principium formale productiuum, & generatio passiuæ fundatur in eadem, vt est terminus formalis generationis, vt patet à Doctore *in primo*. Similiter æqualitas in patre fundatur in magnitudine infinita non absolutè, sed vt concomitatur principium formale productiuum, & æqualitas in Filio, vt concomitatur primum terminum formalem. Et sic dico breuiter, quòd non fundatur in aliquò; vt simpliciter communi, quia memoria, etsi absolutè sit communis tribus, tamen est principium formale productiuum, tantùm Patri conuenit, & vt est formalis terminus generationis soli Filio conuenit. Conclusio igitur intelligitur propriè de fundamento communi, & sic omnis respectus ad extrà fundatur in aliquo communi tribus, & sic Doctor intelligit.

Vbi fundatur generatio actiua.

Quibus conueniat memoria facturus.

Sextò instatur contra octauum dictum, probando quòd non sit formaliter necesse esse omne quòd est in Verbo. Et primò sic; quia si filiatio est ex se necesse esse, ergo formaliter dicit perfectionem. Pater, quia secundum Doctorem *in primo*, *dist. 2.* necessitas est conditio perfectionis, quia ens diuiditur per necessarium, & possibile.

Secundò instatur, quia sequitur quod plures necessitates formaliter includerentur in Filio, & tunc esset necesse multiplici necessitate, quod est falsum, & contra Doctorem *in primo*, *dist. 2.*

Tertiò instatur, quòd filiatio non sit à se necesse esse, id est, non caulata, sicut ipse exponit, quia ipsa filiatio est producta, vt realiter distincta à Patre, & est simpliciter alterius rationis à Patre, imò primo diuersa à paternitate, vt patet à Doctore *in primo*, *dist. 13.* ergo dicit aliam entitatem quasi essentialiter à Patre, ergo saltem erit quasi caulata, & sic non erit ex se necesse esse. Multæ aliæ instantiæ possent adduci, quas pro nunc omitto,

Filiatio est producta.

QVÆSTIO IX.

Vtrum Deus possit facere Angelum informare materiam?

D.Thom. 1. p. q. 76. art. 5. & q. 89. art. 1. Scot. 4. d. 43. q. 2. Rich. 2. d. 3. art. 1. q. 2. Henr. quodl. 1. q. 9. Ægid. trait de esse & essentia.

ONSEQUENTER quæritur de omnipotentia in comparatione ad obiectum, quodd respicit: & sunt tres quæstiones. Prima quæstio de omnipotentia, vt respicit substantiam immaterialem, & est ista: *Vtrum Deus possit facere Angelum informare materiam?* Secunda quæstio est de omnipotentia, vt respicit formam accidentalem, sed habentem esse modo supernaturali, & est ista: *Vtrum Deus possit species in Eucharistia conuenire in aliquid præexistens?* Tertia est de omnipotentia, prout respicit formam accidentalem habentem esse modo naturali, & est hæc: *Vtrum Deus possit facere quodd manente corpore & loco, corpus non habeat vbi, siue esse in loco?*

1.

Argum. Ad primam quæstionem, arguitur quodd sic. Deus potest facere formam materialem esse sine materia: ergo & formam immaterialem esse in materia, & per consequens Angelum esse in materia, & informare materiam. Antecedens probatur sic: quia Deus facit accidens materiale sine subiecto in Sacramento Altaris. Consequentia probatur: quia non magis videtur repugnare formæ immateriali esse in materia, quàm formæ materiali esse sine materia.

Ratio opp. Contrà, si Angelus informaret materiam, aut daret ei actum simpliciter, siue substantialem, aut actum secundum quidd, siue accidentalem. Non primo modo, quia cum sit per se subsistens, non potest facere per se vnum cum alio, actus autem substantialis facit per se vnum cum illo, quod informat. Nec secundo modo, quia secundum Aristotelem primo Physicorum, quod verè est, nulli accidit Angelus est id quodd verè est, id est substantia; ergo, &c.

Ten. 26. & 27.

Hic sunt tria videnda. Primò intellectus quæstionis exponatur. Secundò solutio eius, prout possibile fuerit, declaratur. Tertiò aliqua dubia dissoluantur.

2.

Explicatur titulus quæstionis.

De primo breuiter. Hic non quæritur si Angelus habeat materiam partem sui, quia tunc Angelus non informaret materiam, sed forma, quæ esset altera pars eius informaret eam, sicut ignis non informat materiam, sed forma, quæ est altera pars eius. Nec quæritur vtrum Angelus possit informare materiam, hoc est, effectiue transmutare materiam ad formam * & hoc virtute Dei, licet fortè virtute sui non possit, vt sic Deus faciat Angelum effectiue informare materiam, sicut secundum aliquos, facit corpus effectiue agere in spiritum.

Ricard. & D.Thom.

Sed quæritur de informatione formali, an scilicet Deus possit facere Angelum esse formam informantem.

COMMENTARIUS.

1.

Ec quæritur, an Angelus possit informare materiam, hoc est, effectiue transmutare materiam ad formam, puta transmutare materiam, quæ nunc est sub forma ligni, facere eam sub forma ignis, corrumpendo formam ligni, & inducendo formam ignis, & hoc virtute Dei, licet fortè virtute propria non possit, vt sic Deus faciat Angelum informare materiam, scilicet faciat ipsum effectiue transmutare materiam, sicut secundum aliquos facit corpus effectiue agere in spiritum. Et dicit secundum aliquos, quia ipse expressè tenet, nullum corpus posse agere in spiritum, & hoc actione corruptiua, nec simi-

liter posse in spiritum causare tristitiam, vt patet in quarto, distinctione 44. questione secunda, licet tamen corpus posset agere in spiritum actione perfectiua, quia potest saltem partialiter causare in intellectu Angeli speciem intelligibilem sui, & similiter cognitionem sui intuitiuam, vt patet à Doctore in secundo, distinctione tertia, questione 11. & in quarto, distinctione 45. Sed quæritur de informatione formali, an scilicet Deus possit facere Angelum esse formam informantem materiam aliquam. Et sic intelligitur titulus quæstionis.

S C H O L I V M

Angelus nulla potentia potest informare materiam. Probatür quia est ens per se complete subsistens: de quo pulchram habet doctrinam. Secundo, Actui simpliciter per rationem propriam conuenit aptitudo ad informandum, vel repugnantia: primum non conuenit Angelo: ergo secundum: sed propria ratio Angeli est sua essentia: ergo essentialiter repugnat ei informare. Tertio, Angelus magis recedit à materia, quam anima rationalis. Hac sibi relicta potest esse sine materia: ergo ille necessariò est sine ea. Hanc soluit. Quarto, operatio Angeli, ut intelligere, est immaterialis, ergo & potentia, ergo & natura: ergo non potest informare materiam. Contra hanc, quæ est D. Thome instat, quia probat idem de anima rationali. Latè tractat hanc rationem; & replicas eius, adducens triplicem sensum, quo dici potest immaterialis. De quo vide eum 4. distinct. 43. questione 2. ubi de immortalitate anime, an sit demonstrabilis.

3. **D**E secundo 3 conclusio negatiua est tenenda, & ad hoc possent poni duæ rationes: quarum primà sumitur ex medio cõmunis; secunda ex medio magis proprio. Addentur postmodum rationes, inquirendo de eis, si concludant.

Prima ratio est ista, illud quod est simpliciter per se subsistens, non potest esse forma materię; Angelus est huiusmodi: ergo, &c. Maior declaratur: ens per se potest intelligi tripliciter: vno modo intelligitur ens per se solitariè, prout accipitur primo posteriorum in tertio modo per se, & hoc modo accidens potest esse ens per se, quãdo non est in subiecto. Secundo modo dicitur ens per se prout distinguitur contra ens in alio, & sic per se ens est idem quod non inhærens actualiter, nec aptitudinaliter, & hoc modo quæcunque substantia non tantum composita, sed etiam materia, & forma est ens per se, quia formã substantialis, licet insit materię informando, non tamen inhæret, quia inhæreere dicit non per se informare: quia inhærens nec est actus simpliciter, sed actus secundum quid; nec cum illo, cui inhæret facit per se vnum, opposita conueniunt ei, quod per se informat. Tertio modo ens per se dicitur illud, quod habet actualitatem vltimam, ita quod non est per se ordinabile ad aliquem actum simpliciter, vltra istum, quem habet, qui quidem actus vltior possit esse actus eius per se: & hoc, vel primò, vel participatiuè: quod, hoc modo est per se ens communiter dicitur suppositum, & in natura intellectuali dicitur persona: hoc modo intelligitur maior de ente per se. Istud solum dicitur propriè subsistens, sicut Philosophus loquitur secundo de Anima dicens, quod materia est potentia hoc aliquid, species autem, secundum quam aliquid dicitur hoc aliquid: tertium, quod est ex ipsis, quod simpliciter est hoc aliquid, scilicet per se subsistens habet actualitatem vltimam non ordinabilem per se ad aliquem actum vltiorem.

Tex. 9

Eus per se tripliciter sumitur, primo, actu non inhærens: 2. non aptum inhæreere: 3. quod habet vltimã actualitatẽ; nec est ordinabile ad aliquem actum simpliciter, quod conuenit autem supposito.

4. Maior sic intellecta probatur: quia formã substantialis per se ordinetur ad esse totius: illud autem esse est actus simpliciter, compositi quidem per se primò 4 sed formæ participatiuè: quia pars dicitur esse per se, per accidens, hoc est per se participatiuè, totum autem primò: quod igitur est per se subsistens nec potest ordinari ad aliquod esse per se, illud non potest esse per se forma. Probatio minoris: Angelus est perfectus in specie perfecta, imò perfectiori, quàm sit aliqua species substantię materialis (ordo enim specierum est vt ordo numerorum 8. *Metaphys.*) nunc autem aliqua substantia materialis est ita in actu vltimo, quod est per se ordinabilis ad aliquem actum vltiorem, alioquin posset esse processus in infinitum in substantiis materialibus, vt quilibet posset esse pars alterius: ergo multò magis Angelus est per se subsistens, secundum intellectum prædictum.

Per se per se esse subsistens non potest esse forma.

Tex. 16

Hæc ratio procedit ex medio comuni, quia medium illud, quod est per se subsistens æquè concludit propositum de igne, sicut de Angelo, imò de quocunque, quod est completè in aliqua specie substantię.

Hinc etiam patet quod non vnibile non est differentia distinguens Angelum ab anima: quia est commune Angelo, & igni. Hinc etiam patet quare anima separata non est persona: licet enim non sit nata inhæreere, & ideo sit ens per se secundo modo prædicto, licet etiam posset esse ens per se primo modo, id est, solitariè: non tantum per virtutem causæ extrinsecæ, sicut potest accidens vel forma materialis: sed virtute naturæ suæ sibi derelictæ, & hoc quia non necessariò dependet à materia in proprio suo esse: tamen non potest esse ens per se tertio modo prædicto, & solū illud,

Anima non est persona: quia non est per se scilicet in se ipso.

quod

*Persona est incommuni-
cabilis, ut
vniuersale
& ut for-
ma.*

Tex. 15. &
inn.

*Dare actū
simpliciter
conuenit for-
mae substā-
tiali, & nō
accidēti,
quia hoc est
hoc, & il-
lud, secun-
dum Phil.*

*Actui sim-
pliciter con-
uenit apti-
tudo, vel re-
pugnantia
ad infor-
mandum.*

Vide 1. de
Anima &
2. de Ge.

*Angelus
plus recedit
à materia,
quā anima.*

D Th pri-
ma p. sum-
mæ q. 89.
art. 1. vide
cum q. 50.
art. 2. & qu.
28. art. 2.
*Sequitur, si
operatio est
imateria-
lis: ergo &
potētia, er-
go & natu-
ra.*

1. & 2. de
Anima.

*Iuxta ratio-
nē datā, a-
nima non
posses*

quod est sic per se ens, dicitur suppositum: in natura autem intellectuali dicitur persona, & sic est persona incommunicabilis: quia sibi repugnat communicari, non tantum ut vniuersale, singularibus, sed ut forma materię actuandę per ipsam.

Secunda ratio ad propositum est hæc. Quicquid potest esse forma substantialis hoc sibi competit immediate per essentiam suam, scilicet posse dare actum simpliciter ipsi materię: quia 8. *Metaph.* patet quod non est alia ratio, quare hoc posset facere per se vnum cum materia: nisi quia hoc est per se actus, & illud per se potentia, & huius non est aliqua ratio vltior: nisi propria ratio huius & illius; ergo cui repugnat esse actus materię, hoc præcisè repugnat sibi per rationem propriam. Consequentia ista probatur: quia maiori perfectioni attestatur quod alicui repugnat esse formam materię: quam quod sibi conueniat: si ergo non potest hoc sibi conuenire nisi per suam propriam rationem, sequitur quod cui repugnat, maximè repugnabit per propriam rationem formalem ipsius. Si igitur ratio propria quiditativa Angeli esset nota: per illam propter *quid* posset ostendi, quod sibi repugnet informare materiam.

Ista ratio, licet ostendat, quod medium esset proprium ad conclusionem, si ipsa esset nota, tamen non ostendit conclusionem esse veram: vnde negans eam, diceret quod non repugnat huic informare, nec essentia sua propria est ratio per se repugnantię. Ideo vterius confirmatur ratio sic: cuiuslibet actui simpliciter, per rationem propriam, vel conuenit aptitudo ad per se informandum, vel repugnat informare: de essentia Angeli non est dari primum, ergo secundum: & tunc vlti, ut argutum est, ipsa essentia est propria ratio repugnantię. Probatio minoris ^h aptitudo non est sine actualitate, quin sit imperfectio aliqua.

Tertia ratio posset poni talis: ordo perfectionis in formis videtur esse per recessum earum à materia, sicut actus perfectior plus recedit à potentia; sed anima intellectiua tantum recedit à materia, quod naturę suę relicta, potest habere esse suum proprium sine ea: ergo Angelus, qui est perfectior quacunque anima intellectiua, plus recedit à materia, sed non videtur quod plus possit recedere, nisi sibi repugnet inesse materię.

Ista ratio non videtur multum probare: quia multiplex datur excellentia actus ad actum alia, quàm ista, sic recedere à materia: imò anima intellectiua, licet possit esse sine materia: tamen ita perfectè potest vniri materię sicut aliqua forma inferior; ita diceretur quod Angelus potest quidem esse sine materia, etiam perfectiori modo, quàm anima intellectiua, sed tamen potest esse in materia: quia licet dependere à materia sit imperfectio, non tamen est euidens, quod posse communicare actualitatem suam materię sit imperfectio; & præcipuè, quando talis communicatio potest esse sine dependentia, sicut poneretur in proposito.

Quarta ratio videtur sumi, secundum aliquos, ex operatione Angeli, quæ est *intelligere*; & hoc sic: *intelligere* est operatio immaterialis: ergo intellectus est potentia immaterialis: & vterius, ergo natura intellectualis est natura immaterialis. Prima consequentia probatur per hoc, quod operatio non est magis abstracta à materia, quàm potentia, cuius est operatio: operatio enim inest operanti secundum potentiam propriam, ut secundum rationem proximam operandi: & per consequens, si potentia sit materialis, illa operatio non est immaterialis. Secunda consequentia probatur, quia potentia non excedit substantiam: & videtur ista consequentia præcipuè tenere de natura illa, quæ est merè intellectualis, cuiusmodi est natura Angelica: non sic manifestè tenet de natura, quæ est diminutè intellectualis; & cum hoc sensitiua quantum ad aliquam potentiam: sicut ex anima nostra: quia illa dependet à materia in operando, saltem aliqua operatione, sed natura merè intellectualis nullo modo dependet à materia in operando, nec per consequens in essendo. Videtur etiam consequentia à primo ad vltimum confirmari per commentum propositionis penultimæ de Causis, vbi habetur. *Impossibile namque est ut sit res, cuius substantia cadat sub tempore, & eius actio sub aternitate, sic enim eius actio melior esset ipsius substantia*, hoc est impossibile. Primum antecedens probatur ex obiecto: quia ab obiecto actus quilibet recipit speciem, & perfectionem; nunc autem obiectum intellectus, in quantum huiusmodi, à materia abstrahitur; quia formæ in materia sunt individuales; quas non apprehendit, secundum quod huiusmodi.

Si huic rationi instetur, quod simili ratione posset concludi per operationem; & vterius per potentiam, quod anima intellectiua esset immaterialis, & tamen conclusio

5.

6.

7.

8.

est

est falsa: hoc est, quod non est perfectio materiæ, licet secundum aliquos vera sit de immateriali: hoc est, non composita ex materia, & forma.

Diceretur, quod bene potentia intellectiva est immaterialis, & etiam anima hoc modo est immaterialis: quia non est immersa materiæ, nec à materia totaliter apprehensa: & hoc declaratur, quia quantum forma est nobilior, tantum magis dominatur materiæ corporali, & minus ei coniungitur, & magis eam sua virtute excedit: anima autem nostra ultima est in nobilitate formarum: unde in tantum sua virtute excedit materiam corporalem, quod habet aliquam operationem & virtutem, in qua nullo modo communicat cum materia corporali; & hæc virtus dicitur intellectus.

Contra istud, homo non est homo secundum animam, siue per animam, nisi secundum quod anima informat materiam: ergo nec operatur operatione propria hominis, secundum animam, nisi ut anima informat materiam: ergo vel non intelligit secundum animam, ut secundum formam, quæ sit principium huius operationis, vel intelligit secundum eam, ut informat materiam.

Prima propositio probatur, quia compositum non est illud, quod est nisi ex partibus, & hoc non ut diuisis, sed ut vnitis, ut patet ex 7. Metaph. respectu huius syllabæ, ab, de a. & b. & ita vniuersaliter de partibus, & toto, nec solum est hoc verum de partibus materialibus, quas vocat ibi Philosophus elementa, sed etiam de partibus essentialibus, quæ sunt materia, & forma: compositum enim ex hoc vnum est, quia hoc est potentia, & illud actus, sicut vult 8. Metaph. hoc est, quia vna pars quæ est potentialis informatur, & alia quæ est actus informat ipsam.

9. Item secundum contra idem: anima secundum supremum gradum perfectionis suæ essentialis informat materiam; sed intelligere non potest competere sibi secundum aliquem gradum superiorem quam sit supremus: non ergo competit sibi ut excedit materiam: intelligendo per excedere non informare. Prima patet, quia alioquin homo non esset supremum ens corporale, nec per consequens proximum Angelo in ordine specierum, quia non esset actu formaliter per illud, quod est supremum in anima intellectiva, quæ est proxima forma Angelo.

De ista quarta ratione videndum est primo de antecedente. Illud autem antecedens, scilicet quod intellectio est operatio immaterialis, potest intelligi tripliciter. Vno modo per oppositum ad operationes sensitivas, quæ dicuntur organicæ, quia exercentur per organa determinata, & sic materiales, quæ requirunt determinatam partem corporis determinatè complexionatam, & per oppositum intellectio est operatio non organica: non enim per aliquam partem corporis determinatam exercetur, & hoc modo intellectus dicitur esse nullius partis corporis actus, intelligendo sic, ut in nulla parte vel per nullam partem propriè exerceat operationem suam, sicut potentia sensitiva.

10. Sed ex isto intellectu antecedentis non videtur sequi immaterialitas formæ. Forma enim purè materialis, dum tamen sit vniuersalis in toto & in qualibet parte, non dicitur operari per organum, sicut ignis non dicitur operari per organum & Commentator 7. Metaph. super illud: ergo sicut dictum est, Virtutes istæ assimilantur intellectui in hoc, quod non agunt per organum, & loquitur de virtutibus, quæ sunt in feminibus: & paulo post, virtutes, quæ sunt in corporibus animalium agunt per instrumenta determinata & membra propria. Virtus autem formativa non agit per membrum proprium, & ratio huius est, quia illa sola forma dicitur principium operandi organicè, quæ, scilicet quodammodo illimitata in agendo potest esse principium difformium actionum, quæ tamen non possunt elici, nisi mediantibus partibus dissimilibus, & idèd requiritur, quod perfectibile à tali forma habeat partes dissimiles, per quas operationes illæ organicæ exerceantur, & talis forma est propriè sola anima, quæ propter sui perfectionem, ultra formas inferiores potest esse principium plurimum operationum per ipsam conuenientium suo toti, & idèd requirit pro suo perfectibili adæquato corpus habens partes maioris dissimilitudinis, quæ conueniunt pluribus operationibus dissimilibus, quarum potest esse principium.

Imò ex isto intellectu antecedentis videtur posse argui, quod intellectio est operatio aequè materialis, sicut visio: quia visio potest exerceri per partem materiale determinatam: intellectio autem non per aliquam partem, sed est totius primò: non enim manus intelligit, sed homo: sed si anima non ut perficiens totum possit esse principium intelligendi: ergo ipsa ut perficiens quamcumque partem aequè potest esse principium intelligendi,

informata materiam. Qualiter anima est immaterialis.

Homo si ab est homo, nec operatur secundum animam, nisi ut informat materiam. Tex. 60.

Tex. 15. Intelligere conuenit anima, ut informat materiam.

Intellectio uno modo dicitur immaterialis, quia inorganica.

Forma vniuersalis, ut ignis, non est organica. Com. 31. non longe à fine. Forma organica non describitur.

ADDITIO.

sicut ipsa, ut perficiens totum, & tunc dici posset ita digitus intelligere, sicut homo, quia ita digitus esset in actu per formam, ut est principium intelligendi. Si ergo totum est aequè materiale, sicut pars, vel magis, sequitur quòd ista operatio, quæ non competit formæ nisi ut est in toto, sit aequè materialis, sicut illa, quæ sibi competit ut est in parte.

Respondco ad hoc, operatio quæ competit formæ, ut est quodammodo illimitata perfectio, si communicetur materiæ vel toti, communicatur ei, quod est in actu per formam sic illimitatam: tale est totum, & non aliqua pars eius, respectu anime intellectiue, cui, ut sic illimitata est, competit intellectio.

Quiditas res materialis potest esse obiectum intellectus nostri. De quo. 2. d. 3. q. 3.

ALio modo posset intelligi antecedens, quòd intellectio est immaterialis terminatiuè, hoc est, tendit in obiectum abstractum à materia: & in hoc intellectu videtur antecedens probatum fuisse per immaterialitatem obiecti: sed ista probatio non concludit immaterialitatem simpliciter, etiam terminatiuè, siue obiectiue; quia secundum omnes quiditas rei materialis potest esse per se obiectum intellectus nostri, sed tantummodò, si requiritur in obiecto immaterialitas, hoc est, abstractio à materia indiuiduali, & ex hoc sequitur quod operatio sit immaterialis terminatiuè, hoc est, indifferens ad obiecta singularia materialia, & tunc ad habendum conclusionem intentam, oportet probare quòd operatio, quæ respicit vniuersale pro obiecto, non possit aliquo modo communicari materiæ.

Receptiuum intellectio- nis, anima; sensationis organum compositum ex anima, & parte corporis.

Tertius intellectus antecedentis est iste: intellectio non est primi alicuius materialis tanquam receptiui, sed eius receptiuum proximum & proprium est forma, non illa totius, quæ est quiditas, sicut est humanitas, sed illa, quæ est simplex, & altera pars compositi; quælibet autem operatio sensitua est primò compositi ex materia, & forma, sicut proprii receptiui, sicut patet in principio de sensu & sensato: non enim ipsa anima est immediatè receptiua visionis, sed ipsum organum, quod est compositum ex anima, & determinata parte corporis est proxima ratio recipiendi visionem, nec est anima, nec aliquid animæ nec illa forma mixtionis, quæ est in determinata parte corporis, sed forma totius organi eo modo, quo humanitas est forma totius hominis, est proxima ratio recipiendi visionem.

Quare oculus cæcus non est oculus

Ex hoc patet, quòd si organum dicatur illa pars totius animalis, in qua tanquam in proximo receptiuo, recipitur sensitio, organum dicetur esse aliquid compositum ex anima, ut est principium talis operationis, & ex parte corporis sic mixta, & tunc patet, quare oculus cæcus non est oculus, nisi secundum quid: quia non est nisi altera pars compositi, quod natum esset dici oculus carens alia parte, qua completè oculus est oculus.

Anima separata potest intelligere, sed non sentire, & quare.

Ex hoc etiam patere potest, quòd si potentia dicatur illud, quod est ratio proxima recipiendi actum, potentia visua non erit aliquid præcisè animæ, sed vel erit forma totalis ipsius organi, vel aliquid consequens illam formam.

Patet etiam, quare anima separata non potest sentire, quia non habet receptiuum sensationis, quod est organum, nec formalem rationem recipiendi, quæ est forma totalis ipsius organi. Per oppositum est de intellectu, quia receptiuum eius proximum, & proxima ratio formalis recipiendi eam est anima, vel aliquid ex parte animæ præcisè, non includendo aliquam materiam; & propter hoc potest ipsa competere animæ separatæ, quia ibi manet proximum eius receptiuum.

Al. enim.

Secundum ¶ etiam istum tertium intellectum, qui plus continet veritatis, intelligere est operatio immaterialis: quia proximum receptiuum habet non includens materiã, saltem corporalem, & idèd sine tali materia potest ipsa operatio haberi; nunc autem potens habere operationem sine materia potest habere esse sine materia: ergo natura illa, cuius est ista operatio propria, potest habere esse sine materia.

Ex hoc ergo medio, scilicet operatione, potest concludi ipsius naturæ talis immaterialitas, hoc est, à materia in essendo separabilitas: non autem illa immaterialitas vltior, quæ est impossibilitas informandi materiam, & hoc est rationabile, quod ex intellectu, quæ est medium, & commune animæ & Angelo, possit concludi immaterialitas communis vtrique.

2. **D**E secundo principali, dicit Doctor quod repugnat Angelo posse esse formam informantem materiam, & adducit duas rationes, quarum prima sumitur ex medio communi, quia scilicet concludit non tantum de Angelis, sed etiam de omni substantia corporali per se subsistente. Secunda sumitur ex medio magis proprio, quia talis ratio non concluderet de omni substantia per se subsistente. Prima ergo ratio stat in hoc; quod est per se subsistens non potest informare materiam, Angelus est huiusmodi; ergo.

Ens per se potest intelligi tribus modis primo modo habetur primo post c. 102. 9.

Maiores declaratur: *Ens per se potest tripliciter intelligi. Primo intelligitur ens per se solitarie, prout accipitur primo Posteriorum in tertio modo per se, id est, quando tantum prædicat secundum adiacens; & hoc modo accidens potest esse ens per se, quando non est in subiecto, ut albedo separata est, sed quando est in subiecto, non dicimus, albedo est, sed album est. Secundo dicitur ens per se prout distinguitur contra ens in alio, &c. Nec cum illo cui inhaeret facit per se unum, ut patet 8. Met. opposita verò conueniunt ei, quod per se informat, & dicitur per se informare, quia ex ipsa forma, & materia, quam informat, fit per se unum compositum, sicut forma accidentalis dicitur per accidens informare subiectum, quia ex tali forma, & subiecto fit unum per accidens, ut patet 8. Met.*

Tertio dicitur ens per se illud quod habet actualitatem ultimam, &c. Illud autem esse totius est actus simpliciter compositi, quidem per se primo, id est, quod compositum, siue esse compositum est per se primo subsistens, sed esse formæ est per se subsistens participatiue tantum, pro quanto est pars compositi, & omnis pars, ut participat esse compositi, ut etiam patet à Doctore, in 2. d. 17. & idem dicitur per se ens per accidens, tamen accipiendò per accidens participatiue. Et hoc modo per accidens distinguitur contra illud, quod est per se primo ens, siue subsistens, & non participatiue ens sicut pars.

Quod est igitur per se subsistens, & non participatiue; nec potens ordinari ad aliquid esse per se, & dicit per se, quia bene subsistens primo potest ordinari ad aliquid esse per accidens, quia potest recipere multa accidentia, quæ tantum informant per accidens, sed non potest ordinari ad aliquam formam substantialem, quæ per se informat: quia si posset sic ordinari tunc ex ipso & illa forma posset per se fieri unum compositum,

& sic illud compositum esset per se primo subsistens, & illud quod ordinaretur esset participatiue existens, quia pars alterius per se compositi) illud non potest esse per se forma informantem materiam, ut patet supra.

F Hinc patet, quod non unibile non est differentia distinguens Angelum ab anima. Et fuit opinio Boëtij & Thomæ ut patuit in secundo, d. 1. quæst. vltima, quam opinionem ibi Doctor improbat, scilicet, quod Angelus, & anima non distinguuntur specie per unibile, & non unibile.

51

G Hinc etiam apparet quare anima separata non est persona, licet enim non sit nata inherere, quia non est nata informari per accidens, cum sit forma substantialis, & sit per se ens, secundo modo prædicto, quia forma per se informans, tamen non potest esse per se ens tertio modo prædicto, quia tunc non esset forma per se nata informare, imò simpliciter sibi repugnaret, ut supra patet. Dicit etiam Doctor quod ipsa separata potest esse per se ens, primo modo, id est, solitarie, non tantum per virtutem causæ extrinsecæ (sicut potest esse accidens, scilicet absolute, & forma materialis per diuinam potentiam tantum. De accidente absolute patet à Doctore in quarto, dist. 11. De forma materiali patet in secundo, dist. 12. q. 2.) sed virtute naturæ suæ sibi deservitæ, & hoc quia non necessitè dependet à materia in proprio suo esse, hic tamen non est notum via naturali ipsam in suo esse non dependere à materia, ut ostendit Doctor in dist. 43. q. 2.

Anima separata non est persona.

Secunda ratio ad propositum stat in hoc: Cui repugnat esse actum materiæ, hoc præcisè repugnat per rationem propriam, quia maiori perfectioni attestatur, quod alicui repugnat esse formam materiæ, quam quod sibi conueniat, sed non posset alicui conuenire, nisi per rationem propriam, ergo à fortiori non posset alicui repugnare, nisi per rationem propriam. Cum ergo repugnet Angelo informare materiam, ergo sibi repugnat per rationem propriam, quæ tamen est nobis ignota. Et ista ratio procedit ex medio proprio quia ex ratione propria ipsius Angeli.

H Probatio minoris, scilicet quod non conueniat ei aptitudo ad informandum, quia aptitudo non est sine actualitate, quin sit imperfectio aliqua. Si ergo essentia Angeli; cum sit perfecta inter omnes substantias, esset apta nata informare, & actu non informaret; tunc in ipso Angelo esset imperfectio aliqua.

SCHOLIUM,

Contra duas rationes allatas pro Concl. à num. 3. hic ponit 7. obiectiones, & soluit per selectissimam, & claram doctrinam, explicando multa & abstrusa in Philosophia; ut notè in imagine. Ad sextam, de animatione Calorum non responderet, quia de hoc tractatum est 2. d. 8. q. unica. Vide Leuch. qui hic in fine mouet varia, & acria dubia circa hanc questionem & in ea tractata.

13. **D**E tertio principali, obiicitur contra primam rationem: quia ex 7. Metaph. *forma est magis ens, quam compositum*: ergo illa non ordinatur ad esse totius tanquam ad aliquid perfectius.

Tab. 67.

Præterea specialiter de anima, videtur quod ipsa sit per se subsistens * quia ipsa per se operatur: operatio enim quæ compositum operatur per se, non competit soli formæ, animæ autem separatæ competit *intelligere*.

Præterea *esse* animæ ¹ est *esse* compositi: ergo non ordinatur ad illud *esse*.

Antecedens probatur: propter hoc enim anima humana remanet in suo *esse*, totius *esse* destructo, non autem aliæ formæ: quia hoc idem *esse* quod est totius, est ipsius animæ, non sic in aliis.

Præterea. Hæc aqua potest esse pars alicuius totius aquæ, & ita est ordinabilis ad *esse* perfectius, quod sit eius participatiuè, & per consequens hæc aqua nunc non est per se subsistens.

Præterea. Idem non repugnat eidem nisi per eandem rationem repugnantia: si ergo Angelo repugnet informare materiam, hoc est per aliquam vnam rationem in Angelo propter quam sit ista repugnantia: non ergo sunt duæ rationes: vna communis, sicut processit prima ratio: & alia propria, sicut processit secunda ratio.

2. cal. & 12.
Met. & 9.
Met. Anic.

Præterea. Secundum Philosophos, Cæli videntur esse animati: non autem potest poni ibi anima intellectiua: quia intellectiua inferior Angelo non potest perficere corpus, nisi perficiat secundum perfectionem vegetatiuæ, & sensitiuæ, quas includit: vel nisi illæ, si sint distinctæ, simul perficiant.

Præterea. Angelus quandoque sumit sibi corpus, per quod exercet actus vitæ: ergo cum *agere* præsupponit *esse*, dabit illi corpori *esse* viuum, & per consequens informabit illud.

Enumerat
tantum 5.
hic soluen-
da, quia
duo vltima
habent solui
in 2.1. dist.
14. q. 1. 2. d.
8. q. unica.

Ad ista quinque. Ad primum ^m non intelligitur *prius*, & *magis*, secundum perfectionem, sed secundum principalitatem, & independentiam: quia *esse* principij principalioris est independens respectu principij, & respectu principij minùs principalis.

Ad secundum, quamuis ista ponatur ratio fundamentalis pro conclusione ista, quod anima intellectiua est subsistens, tamen conclusio non videtur vera loquendo propriè de subsistente eo modo, quo priùs dictum est, quod ens per se, tertio modo ibi accipiendo, dicitur subsistens, sed nec anima intellectiua vnita est per se subsistens, id est, solitariè, sicut accidès in Altari dicitur per se ens: quia tunc vnita non informat corpus: separata enim, quia sic est per se ens, non informat: si ergo vnita, esset sic per se ens, eundem modum effendi haberet informans, & non informans.

Anima se-
parata pro-
ximum
receptiuum
intellectio-
nis, vnita
non.
Quomodo
homo dicitur
receptiuum
remotum in-
tellectio-
nis.

Ad rationem ergo illam: intellectio, quæ est operatio immanens in operante, potest dici competere per se alicui dupliciter. Vno modo sicut proximo susceptiuo: alio modo sicut remoto. Exemplum, primo modo superficies dicitur alba. Secundo modo non, sed benè dicitur, homo est albus. Sic anima dicitur per se intelligere tanquam proximum receptiuum intellectio- nis: sed non primum, quando est vnita: quia quando est vnita est ratio, secundum quam intellectio conuenit homini, tanquam toti per formam: homo autem dicitur per se intelligere, tanquam receptiuum remotum: quia non recipit intellectio- nem, nisi per hoc, quod anima, quæ est eius forma proximus recipit eam. Quando ergo accipitur in maiori, quod per se operatur, est per se subsistens; verum est de primo operante, quod, scilicet sic operatur, quod non est vltimè alicui ratio operandi illà operatione: si autem non esset subsistens, sed forma informans, non posset operari, quin vltimè esset ratio operandi suo toti: sed isto modo minor est falsa, quod anima per se intelligit: hoc enim non est verum nisi eo modo, quo operatio conuenit formæ, sicut proximo susceptiuo.

Ex ista patet, quomodo intellectio est immaterialis, scilicet non quod non sit ipsius animæ vnite: prout informat materiam: sed quia ipsa est solius animæ, vt proximi susceptiuo: totius autem compositi, tanquam remoti susceptiuo. & tantum secundum partem formalem sui.

Ad tertiu.
Inconuen-
ientia,
que sequit-
ur, si dica-
tur quod
anima ha-
bet idem
esse cum
toto.

Ad aliud: ⁿ habens omnino idem *esse*, non videtur simpliciter imperfectum, per hoc, quod non communicat alteri illud *esse*: si ergo animæ esset idem *esse*, quod & totius, quare anima separata esset imperfecta in essendo, cum tunc nihil sibi tollatur, nisi quod suum *esse* non communicat alteri: quare etiam idem *esse* habens, anima esset imperfecta in essendo, & totum habens idem *esse*, esset perfectum in essendo: quomodo etiam manet *esse* totius nisi maneat totum habens illud *esse*?

Dico ergo, quod *esse* animæ manet idem, dum anima manet ens illo *esse*, & hoc siue sit coniuncta siue separata: & consimiliter videtur, quod *esse* totius non manet idem, nisi dum totum manet idem in illo *esse*: quia nullius *esse* actuale videtur manere idem:
nisi

14.

15.

nisi manente illo actualiter habentente illud esse. Videtur ergo ista neganda ° quòd esse animæ est idem, quòd esse totius: quia anima habens esse, videtur pars totius habentis esse. Consimiliter videtur esse se habere ad esse.

16. Et illa probatio, quæ adducitur ad propositum, scilicet, quòd anima remanet in suo esse, non sic aliæ formæ, non concludit propositum; imò oppositum. Idem enim remanet in suo esse, quia esse eius est omnino incorruptibile, & per se, & per accidens: videretur autem corruptibile, si esset idem cum esse compositi. Compositum enim verè corruptitur: sicut enim generatio videtur terminari ad esse generati: ita esse corrupti videtur esse terminus quo corruptionis: & per consequens non manere; aliæ autem formæ materiales non manent in suo esse, corrupto toto: non quia esse earum non fuerit aliud ab esse compositi corrupti: sed quia ipsæ corrumpuntur per accidens: hoc autem est, vel quia agens corrumpens per principium suum actiuum contrarium illis, attingat illas vt contraria: vel saltem attingit compositum corrumpendo ipsum: & formæ tales sunt inseparabiles à composito in essendo: neutrum autem istorum verum est de anima intellectiua.

Anima rationalis manet separata, quia est incorruptibilis per se, & per accidens, quia nec ratione sui, nec ratione compositi corrumpitur. Causa quare forma non remanent post compositum.

Si etiam (vt isti dicunt) anima intellectiua sit incorruptibilis, quia esse per se conuenit formæ, quæ est actus: quòd autem secundum se conuenit alicui, inseparabile est ab illo: sicut ergo impossibile est, quòd forma separaretur à seipsa: sic impossibile est, quòd forma subsistens desinat esse. Si, inquam, ista sit ratio incorruptibilitatis animæ intellectiue, sequitur quòd non est incorruptibilis, propter hoc, quòd idem est esse eius, & totius: est enim separabilis à toto, manens tamen inseparabilis à seipsa.

17. Potest tamen ad clarius videndum responsiones ad duò argumenta prædicta distingui de esse: vno modo esse potest intelligi illud, quo primò formaliter aliquid recedit à non esse: primò autem receditur à non esse per illud, per quod aliquid est extra intellectum, & potentiam suæ causæ. Hoc modo cuiuslibet entis extra intellectum & causam, est proprium esse. Alio modo dicitur esse vltimus actus, cui, scilicet non aduenit aliquis alius dans esse simpliciter, & ipsum dicitur simpliciter habere esse cui primò conuenit esse sic dictum, primò inquam, sic, quòd non sit alicui alteri ratio essendi illo esse. Isto modo compositum perfectum in specie dicitur esse, & solum illud: pars autem eius dicitur esse per accidens tantummodò, vel magis propriè participatiuè isto esse totius: sic igitur solum compositum est per se ens, accipiendo esse secundo modo: anima autem intellectiua non dicitur subsistens nisi impropiè, & secundum quid, licet dicatur ens, & per se ens primo modo, accipiendo esse, & hoc pro responsione ad primum argumentum.

Esse sumitur dupliciter, 1. pro poni extra causam, 2. pro vltimo actu, qui non potest esse ratio essendi alicui. Compositum perfectum, solum dicitur esse, & pars per accidens esse. Quomodo anima perfectius habet esse vniuersale, quam separata.

Per eandem distinctionem patet ad secundum: quia primo modo accipiendo esse formæ, & totius non est idem esse omnino. Secundo modo est idem esse: sed illud non est vtriusque eodem modo, sed totius primò, & partis participatiuè.

18. Ex hoc patet quomodo anima separata dicitur imperfecta in essendo: quia eò modo quo ipsa est vnita potest dici perfecta in essendo, non essentialiter, & primariè, sed participatiuè: suo quidem proprio esse est æquè perfecta separata, & coniuncta: sed coniuncta perfecta est esse totius participatiuè, licet non primariè. Et quantum ad hoc separata esse imperfecta, quia caret ipso esse totius: & posset dici quòd ista imperfectio est imperfectio simpliciter, quia caret illo esse, quòd est perfectio simpliciter, licet non propria, imò ipsa est maior perfectio, quàm esse eius proprium, quia includens illud esse. Non igitur dicitur forma imperfecta ex hoc solo, quòd non communicat suam perfectionem alteri, sicut nec ipsa perficitur in hoc, quòd communicat, sed dicitur imperfecta ex carentia perfectionis esse totius, quæ carentia concomitatur illud non communicare.

Ad quartum illud, quòd potest esse pars integralis homogenea totius, nisi participet esse eius, quando est in toto, & non participet, quando est extra totum, tamen separatum non dicitur imperfectum, quia habet esse æquè perfectum cum illo esse quòd potest participare. Vnde non dicitur propriè ordinabile ad esse totius, sicut illud quòd natum est esse pars essentialis per se ordinabilis ad esse illius, cuius natum est esse aliquid, nec potest esse in se aliquid eiusdem rationis cum illo.

Hanc solutionem requirere in 2. d. 2. q. 10.

Ad aliud dico, quòd in eodem possunt plura includi; quorum cuiuslibet secundum propriam rationem, etiam alio circumscripto repugnat aliquid idem, & tunc quocumque illorum potest esse ratio repugnantie illius includentis ad aliud.

Hanc regulam supra q. 7. & in 1. d. 16.

Aliquid potest repugnare ali nisi per varias rationes.

Exemplum: homini per rationem substantiæ repugnat, quòd sic albedo, etiam quocunque alio circumscripito. Item, per rationem rationalis: illa ergo propositio est neganda, quòd *unum uni non repugnat*, nisi per vnã rationem repugnantia, sed si addatur, non nisi per vnã rationem primã, distingui potest: quia ratio repugnantia vni extremo competit illi, cui est ratio repugnandi, & alteri repugnat, vel ergo primitas ista refertur ad istam conuenientiam, & tunc illa erit prima ratio repugnantia, quæ primò conuenit isti, & cum hoc repugnat alteri: vel primitas ista refertur ad repugnantiam, & tunc illa erit prima ratio repugnantia, quæ primò opponitur illi, & cum hoc conuenit isti, & vtroque modo potest distingui de primitate communitatis & perfectionis:

Prius repugnat substantia esse quantitatem, quam animalis, prioritate communitatis, non perfectionis.

Quantum ad primitatem communitatis, prius repugnat substantiæ esse quantitatem, quàm animalis: è conuerso tamen quantum ad primitatem perfectionis, quia animal plura includit, propter quæ repugnat sibi, quòd sit quantitas, quàm substantia includit; accipiendo tamen vniformiter primitatem, vera est propositio, quòd *eiusdem ad idem vna est prima ratio repugnantia*: & ex hoc sequitur, quòd non processit vtraque posita ad conclusionem, ex ratione repugnantia: prima, eadem primitate, quòd concedo.

Similiter quantum ad primitatem communitatis, prius comperit homini esse substantiam, quàm rationalem, & quantum ad primitatem perfectionis est è conuerso.

Sed si arguatur, idem non competit eidem nisi per eandem rationem; ergo similiter est de repugnantia.

Prius homo est substantia quam animal, communitate, non perfectione.

Respondeo: non est simile, quia multis communiter non conuenit idem prædicatum saltem, quòd non est de essentia eorum, nisi per idem commune eis, sed multis repugnare potest idem non per aliquid commune eis. Exemplum: repugnat homini, & albedini esse Angelum, & licet fortè homini, & albedini sit ens commune vniuersè, tamen ens non est ratio istius repugnantia quia conuenit Angelo. Exemplum manifestius, lapidi, albedini, chimeræ repugnat esse Deum; non tamen per aliquid commune, sicut manifestum est.

Cælum non est animatum, vide 2. d. 19. q. 1. Additio. Angeli quomodo forma Cæli.

Ad textum dici potest, quòd licet Auicenna hoc posuerit 9. sue Metaphysicæ cap. 4. scilicet Cælum esse animatum: tamen Aristoteles nunquam posuit. Et si dicatur, quòd Aristoteles in de Cælo & mundo, & 12. Metaphysicæ videatur hoc dicere, vel alibi.

Respondetur, quòd anima duplex officium habet, ut patet secundo de anima, scilicet mouendi, & informandi. De primo dicit Aristoteles, quòd est secundum quam intelligimus, & sentimus, & mouemur, & secundum hanc ultimam proprietatem Cæli dici possunt esse animati, & sic Angeli sunt forma Cæli non informantes, sed mouentes.

Ad aliud per idem dico, ut patet in 2. dist. 8. quòd Angelus potest assumere corpus, & vniri illi, ut motor nauis, & mobili, non autem per informationem, ut patet de multis Angelis & bonis & malis, ubi supra in secundo, &c.

Ad argumentum principale, nego consequentiam, & ratio est, quia prius potest esse ratio repugnandi alicui ne insit sibi, quòd si inesset, esset posterius sicut repugnat homini esse rugibilem, & illud, quo formaliter homo est homo, est ratio illius repugnantia, & tamen rugibile si inesset, esset posterius homine, sicut passio est posterior suo subiecto. Est igitur prius simpliciter necessariò causa repugnantia sic, scilicet quòd contradictio est illa coniungi: non sic necessariò potest esse ratio conuenientia alicuius posterioris sic, scilicet quòd contradictio sit illa non vniri, quia non est contradictio absolutum prius separari à suo posteriori.

Forma potest separari a materia 2. d. 12. q. 2. quia non est ratio sue unionis.

Ad propositum, formam materialem separari à materia non requirit nisi, quòd forma non sit simpliciter necessaria ratio suæ unionis ad materiam, quòd verum est, quia est entitas absoluta, & ita prior natura illa vnione; sed formam immaterialem, vt Angelum, posse vniri materiae poneret aliqua vniri, quorum vnus est ratio repugnantia, vt ostensum est in solutione quaestionis.

COMMENTARIUS.

4. **D**E tertio articulo principali, in quo mouentur dubia. Instat ergo Doctor, primò probando quòd formæ substantiali magis repugnet per se ordinari ad aliud, quàm còposito, imò si còpositum non est per se ordinabile ad vl-

teriolem actum, multo fortius forma substantialis non erit ordinabile; & probatur, quia magis ens est minus per se ad aliud ordinabile; patet, quia ordinari ad aliud, vel non ordinari, siue esse ordinabile, vel non ordinabile, sequitur

sequitur entitatem quòtò enim aliquid est magis ens, & magis perfectius, tantò est minùs ordinabile. Sed forma substantialis est magis ens, quàm compositum, vt patet 7. Met.

k. Secundò specialiter arguit de anima, quòd ipsa sit per se subsistens. Et cum dicit *anima per se operatur*, siue per se intelligit, accipitur ly *per se* solitarie, vt suprà dixi.

l. Tertiò instat, probando quòd anima sit per se subsistens, quia *esse anima est esse compositi*, &c. Et hæc est ratio Thomæ, quam etiam Doctor improbat in 4. dist. 43.

Quartò arguit per argumentum ducens ad impossibile, probando quòd ordinari ad aliud vt ad perfectius, cuius sit pars, non impediat ipsium esse per se subsistens, arguit ergo sic: *Hæc aqua potest esse pars totius aquæ*, &c.

Quintò instat, probando quòd illæ dicitur rationes prima non procedant ex diuersis mediis, quorum vnum sit commune, & aliud proprium, quia idem non repugnat eidem.

Sextò instat, quia secundum Philosophos cæli videntur esse animati, &c. Et quòd anima intellectiua non possit informare cælum secundum mentem Philosophi, ostendit Doctor in 2. dist. 14. vbi quærit an in cælo sit materia.

Septimò, & vltimò arguit, quia *Angelus, quandoque sumit sibi corpus*. Et sic Doctor per hæc duas rationes vltimas probat quòd Angelus potest informare materiam, siue secundum penultimam, quòd de facto informat secundum Philosophos, quia anima intellectiua, vt suprà patuit, non informat cælum, & tamen ipsum est animatum, non animà sensitivā, nec vegetatiuā, nec animā noitra intellectiua; ergo erit informatum aliqua forma quæ sit quiditatinè Angelus.

m. Respondet Doctor ad omnes istas instantias. Et primò ad primam dicit quòd propositio Philosophi non intelligitur quòd forma sit magis ens, id est perfectius composito, sed magis, quoad *principalitatem*, & *independentiam*, &c. Et sic forma substantialis dicitur magis ens, quàm compositum, quia compositum principalis dependet ab ipsa, & ipsa respectu compositi non dependet. Est etiam independens respectu principij minùs principalis, scilicet materię, quæ est aliud principium, minùs tamen principale ipsius compositi.

Ad secundum dicit primò, quòd intelligere competit per se animæ, vt proximo susceptiuo, toti verò composito, vt remoto susceptiuo. Et quando est anima separata, est immediatum; & primum receptiuum; quando verò est vnita est immediatum receptiuum, sed non primò, imò compositum est per se primò receptiuum, quia tunc homo per se primo intelligit, & anima vnita non primò intelligit, sed est ratio ipsi homini, vt intelligat. Quando ergo accipitur in maiore; quod *per se operatur est per se subsistens*; verum est de primo operante, quod scilicet sic operatur, quòd non est vltimò alicui ratio operandi illa operatione; sed anima (etsi etiam separata per se operetur, id est, solitarie sic accipiendo ly *per se*) non potest dici per se subsistens, quia compositi, cuius potest esse pars principalis; potest esse ratio operandi eadem operatione: patet, quia quando est coniuncta composito compositum per animam per se intelligit.

n. Ad tertium, primo respondet negando animam habere idem esse, quod est esse compositi,

ti, & adducit multa inconuenientia, quæ sequerentur si præcisè diceret idem esse, quod esse compositi. Primum est, quia anima ab istis ponitur imperfecta in essendo, quando est separata; sed non quando est coniuncta, quia vt coniuncta participat esse compositi. Si ergo diceretur simpliciter esse ipsa separata secundum suum esse, esset perfecta, & imperfecta; imperfecta quia separata à composito; perfecta quia totum esse compositi dicit. Secundum; quòmodo manet esse totius, nisi maneat totum habens illud esse? Si enim anima dicit totum esse totius compositi, ergo ipsa separata manet totum esse compositi, quia ipsa dicit totum esse ipsius, & tamen tunc non maneret compositum. Si ergo compositum non manet, quomodo potest manere totum esse compositi? &c.

o. Videtur ergo ista neganda, quòd esse animæ est idem quòd esse totius, &c. id est, quòd sicut anima quæ habet esse; est pars totius habentis esse, sic esse animæ videtur pars alterius esse, scilicet compositi, & per consequens anima non dicit idem esse compositi, quia tunc idem esset totum, & pars.

p. Ideò enim remanet in suo esse, quia esse eius est omnino incorruptibile, & per se, id est, quòd corruptio non terminatur per se, & primò ad ipsam animam, & per accidens, id est, quòd non corrumpitur ad corruptionem alterius (sicut aliæ formæ dicuntur per accidens corrumpi, & per corruptionem corrupti. Sicut enim forma materialis per se non generatur, sed dicitur per accidens generari, quia per generationem corrupti; ita non dicitur per se corrumpi, sed tantum per accidens, quia per corruptionem totius, cuius est pars. De hoc vide Doctorem in 2. dist. 17. & quæ ibi exposui) videretur autem esse animæ corruptibile, si esset idem tum esse corrupti, compositum enim vetè corrumpitur. Sicut enim generatio terminatur ad esse totius general, ita esse totius corrupti est terminus, à quo corruptio nis, & per consequens non manet, formæ vero materiales non manent in suo esse corrupto toto, non quia esse earum non fuit aliud ab esse compositi, quia dicunt proprium esse, sed quia ipsæ corrumpuntur per accidens, scilicet ad corruptionem totius. Hoc autem est, vel quia agens corrumpens per principium suum actiuum contrarium illis, attingit illas, vt contraria; vt patet de igne corrumpente aërem; vel saltem attingit compositum corrumendo ipsum, & formæ tales sunt inseparabiles à composito in essendo; neutrum istorum verum est de anima intellectiua, nec quia sit aliquid corruptiuum ipsius per se attingendo immediatè illam, nec sequitur corruptio ipsius ad corruptionem totius compositi.

q. Potest tamen. Hic Doctor clariùs respondet ad illa duo argumenta, quæ procedunt de esse animæ, distinguendo de esse animæ. Vno modo accipitur esse illud, quo aliquid primò recedit à non esse, & sic primò A recedit à non esse per illud quod A habet esse extra intellectum, & extra suam causam, & sic omnis forma tam materialis, quàm immaterialis habet esse, quia extra intellectum, & extra suam causam. Alio modo

Improbatio huius opinionis.

Secundo Calic. & 9. met. Aucenna cap. 4.

Angelus potest informare materiam.

5. Forma quomodo sit magis ens compositio.

Intelligere competit animæ, & compositio.

6.

7. Esse animæ a se habet modum suum.

accipitur esse pro ultimo actu, cui non aduenit aliquis alius actus habere esse simpliciter, & ipsum dicitur simpliciter habere esse, cui primò conuenit esse, sic quòd non sit alicui alteri ratio essendi illo esse, quia etsi anima habeat primò esse, non tamen dicitur per se subsistens, quia alteri est ratio essendi illo esse, quia compositum est ratio essendi animatum simpliciter. Anima ergo intellectiua non dicitur subsistens, nisi improprie, & secundùm quid, licet dicatur ens, & per se ens, primo modo accipiendo esse. Et hoc pro responsione ad primum argumentum, scilicet, quòd per se operatur, est per se subsistens, siue ens per se, conceditur, quòd est ens per se, vel primo modo, vel secundo modo: & sic anima, quæ per se operatur, erit ens per se primo modo, non tamen secundo modo. Per eandem distinctionem patet ad secundum, quia primo modo accipiendo esse, esse formæ, & esse totius non est idem esse omnino, imò distinguuntur realiter, vt probat Doctor in tertio, dist. 2. Sed accipiendo esse secundo modo, est idem esse formæ, & esse totius, sed formæ est participatiuè, totius verò primò. Totum enim primo habet esse subsistens, vt supra patuit, & pars in toto participatiuè est illud idem esse.

Nec potest esse in se aliquid eiusdem rationis cum illo, sicut est pars integralis homogenea cum toto homogeneo, & idèd si totum homogeneum est per se subsistens, etiam quælibet pars integralis illius homogenea erit per se subsistens, saltem quando est separata, vt clarè ostendit Doctor in secundo, dist. 2. q. 9. Vide ibi multa necessaria ad hoc propositum, & maxime dubia, quæ ibi adduxi in ista materia singulariter.

8. In ista quæstione occurrunt aliqua patua, & facilia dubia contra aliqua dicta. Et primò contra hoc, quòd dicit, scilicet *compositum ex materia, & forma est per se subsistens, & non ordinabile ad ulteriorem actum, siue quòd perfectè, & per se continetur in prædicamento substantia est verè per se subsistens, & Angelus est huiusmodi*: Primò instatur contra primam partem de composito in Prædicamento Substantiæ per se, quia aut intelligit per se subsistens pro supposito formaliter prout includit negationem duplicis dependentiæ vel communicabilitatis, de quibus in 1. dist. 2. parte 2. q. 1. & in tertio, dist. 1. quæst. 1. & in quodl. q. 19. aut intelligit de singulari priori tali negatione. Si primò, hoc non videtur, quia illud per se non ponitur in Prædicamento Substantiæ, cum talis negatio maxime negatio actualis dependentiæ sibi accidat. Si secundò, nec hoc videtur, quia sicut potest alteri communicari vt quo, ita videtur quòd possit esse forma informans, quia forma informans propriè communicatur vt quo, vt patet à Doctore in vbi supra.

Compositum
an sit per se
subsistens.

Materia non
dependet.

Secundò, sicut materia potest esse pars alterius, ergo multò magis compositum. Antecedens patet. Consequentia probatur, quia materia minùs simpliciter dependet, quàm compositum: patet, quia compositum dependet intrinsecè à materia, & forma, materia verò nullo modo dependet, nec aliquò modo alteri inhæret, vt patet.

Tertiò, quia illud ens videtur magis subsistens, & per se stans, quòd nec alteri inhæret, nec formaliter includit aliquid quòd formaliter alteri inhæret, quàm illud quòd in suo esse essen-

tiali includit aliquid, quòd formaliter alteri inhæret. Sed materia nec formaliter inhæret, vt patet: nec formaliter includit aliquid inhærens, quia materia prima nullam formam quouis modo includit. Maior videtur manifesta, & similiter minor: ergo cum compositum realiter, & essentialiter includat formam quæ per se inhæret, non erit ita formaliter, & essentialiter per se stans, & subsistens sicut materia: ergo si materiæ, vt magis per se stanti, quàm compositum, non repugnat posse alteri communicari, vt pars: ergo multò magis non repugnat composito substantiali posse alteri communicari vt pars formalis.

9. Quartò arguitur sic: Illud magis est ens subsistens, siue per se stans, quòd vltimè terminat dependentiam ouinis formæ, tam substantialis, quàm accidentalis, quàm illud quòd non vltimè terminat, imò si terminat dependentiam formæ materialis, terminat ratione alterius partis, siue ratione illius, quòd vltimè terminat. Hæc videtur clara, & manifesta, quia subsistens propriè, etsi dependat ad aliud vt ad causam effectiuam, vel finalem, vel exemplarem, tamen nullo modo dependet, vt alteri communicabile, & illud quòd terminat vltimè dependentiam formatum materialium, tam substantialium, quàm accidentalium, semper est minùs communicabile, quàm illud quòd non sic terminat, imò in suo esse essentiali includit verè communicabile. Sed materia videtur huiusmodi, quia dependentia formarum substantialium vltimè terminatur ad materiam primam, loquendo de formis materialibus, & quia forma accidentalis immediate terminatur ad formam substantialem, sequitur quòd vltimè terminetur ad materiam, & compositum non terminat huiusmodi formas materiales, nisi ratione materiæ, quia min compositum materiale idèd terminat. Et vltà includit in suo esse essentiali formam substantialem, quæ verè est communicabilis materiæ, & materia nullam includit formam; ergo materia prima est simpliciter magis subsistens, & per se stans & tamen cum hoc potest esse pars alterius materialis: ergo multò magis compositum substantiale, cum essentialiter non sit ita subsistens poterit esse pars alterius per se.

10. Quintò principaliter instatur sic: Si de quo minus videtur, ergo, & de quo magis, sed minus videtur, quòd essentia diuina possit alteri communicari in ratione, quasi formæ, quàm compositum: sed ipsa potest sic communicari: ergo multò magis compositum substantiale. Maior patet, quia essentia diuina, vt essentia, est magis ens per se, quàm quæcunque substantia creata, quia per Augustinum si omnis res ad se subsistit, multò magis Deus, nec aliquis de hoc dubitat, quòd essentia diuina non sit magis per se stans, licet non incommunicabiliter, vt patet à Doctore in primo, di. 2. 8. 26. & q. 1. quodl.

Sextò specialiter instatur de ipso Angelo, posito quòd sit in perfecta specie Substantiæ prædicamentalis, tamen videtur, quòd non repugnet ita posse informare materiam, sicut repugnat composito materiali, quia compositum materiale includit essentialiter aliquid, cui formaliter repugnat posse informare materiam, quia includit materiã, cui repugnat aliquid informare. Et hoc modo arguit Doctor in 2. dist. 16. contra D. Bonauenturam, qui videbatur ponere in
anima

Opinio S.
Bonavent.

anima materiam, & formam, quia tunc ipsa anima non posset informare materiam, si includit materiam, vide ibi. Modò Angelus ponitur substantia omnino immaterialis, & sic non includit materiam, cui repugnat informare, & tamen composito materiali non repugnat, ergo multò minus repugnabit Angelo.

Septimo, si de quo magis videretur inesse, & non inest, ergo nec de quo minus. Sed magis videretur repugnare Angelo posse dependere ad aliud in vinitate supposito, quam esse formam materiam ipsam informantem, & perfectientem; & tamen potest dependere non tantum ad suppositum diuinum, sed etiam creatum, vt patet à Doctore in tertio, dist. 1. ergo. Probatum maior quia Angelo magis repugnat suppositari in alio, quia vt sic, nullam perfectionem alteri communicat, sed imperfectionem dicit si suppositetur in supposito creato, quia tantum ibi dependet non perficiendo ipsum, vt explanauit in tertio, dist. 1. & 2. vide ibi: si informat materiam tunc communicat suam perfectionem materiam, & hoc est perfectio.

II.
Responsiones
ad diffc.

Respondet ad omnes istas obiectiones præmittendo aliqua. Primum, quod Doctore in presententi q. non loquitur de supposito proprie dicto, siue formaliter, prout actu includit negationem duplicis dependentiam, scilicet aptitudinalis, & actualis, de quo Doctore in tertio, dist. 1. q. 1. & infra q. 19. quodlib. siue prout includit negationem duplicis communicabilitatis, scilicet, vt quo, & vt quod, prout Doctore loquitur in primo, dist. 2. parte 2. q. 1. & dist. 26. quia accipiendo sic suppositum, siue per se subsistens, quæstio non habet difficultatem, quia tali subsistenti ex sua formali ratione repugnat simpliciter, non solum posse communicari, vt forma informantis, imò simpliciter repugnat posse communicari alteri supposito, vt clarè patuit in 3. dist. 1. q. 1. & clarè patebit infra q. 19. non est ergo conclusio de supposito formaliter sumpto.

Secundò præmitto, quòd Doctore in ista conclusione loquitur præcisè de natura, quæ actu non est suppositum, sed de natura verè suppositabili, siue in se, siue in alio, id est, quòd loquitur de natura singulari nata primò, & per se suppositati. Et dico primò, & per se ad differentiam illius, quæ tantum nata est suppositari participatiuè, sicut pars in toto, vt supra patuit: accipiendo ergo illam naturam singularem (ex sua ratione nata primò, & per se suppositari, siue in proprio supposito, siue alieno) vt priorem ratione formali suppositionis, siue in illo priori, in quo non includit negationem duplicis dependentiam, quærit Doctore an sibi repugnet posse esse formam informantem, & materiam perfectientem.

Tertidò præmitto, quòd esse communicabile vt quo, potest tripliciter intelligi pro nunc. Primò, quòd sit communicabile alteri non perficiendo, nec inhærendo, nec dando aliquod esse, sed tantum in alio sustentari. Secundò, quòd sit communicabile alteri per se informando, & per se perficiendo aliquod per se informabile, & per se perfectibile. Tertio, quòd sit communicabile tantum per accidens informando, & per accidens perficiendo aliquod tantum per accidens informabile, & perfectibile. Primò modo, quælibet natura creata in perfecta specie Prædicamenti Substantiæ per se, & primò existens esse verè communicabilis. Secundò modo omnis forma

substantialis est per se communicabilis materiam. Tertio modo omnis forma accidentalis, siue materialis, siue immaterialis est per accidens communicabilis. Omnis natura primò modo est verè suppositabilis, & nulla forma secundo modo, & tertio modo est per se suppositabilis, quia omnis talis nata est esse pars formalis perfectiens. Primò modo natura accepta non est nata esse pars alterius, nec formalis, nec materialis, quia tunc non esset in perfecta specie Prædicamenti Substantiæ per se, quia nulla pars est in Prædicamento per se, sed tantum reductiuè, & participatiuè: quia per rationem illius cuius est pars, vt patet à Doctore in secundo, dist. 1. q. vlt. Et hoc primò modo loquitur Doctore.

His præmissis respondeo ad primam instantiam, & concedo quòd accipitur suppositum tantum secundo modo, prout scilicet actu non includit negationem duplicis dependentiam. Et cum instatur contra secundum modum per omnes instantias sequentes, dico quòd sibi repugnat informari, quia tunc esset necessariò pars essentialis; modò parti repugnat esse per se in genere Substantiæ, & in recta linea prædicamentali, sicut ponitur compositum substantiale, de quo intendit conclusio. Sed ponere ipsum alteri communicari non informando, nec essentialiter perficiendo, sed tantum ibi sustentari, vel suppositari non impedit ipsum esse per se in Prædicamento Substantiæ, quia vt sic dicit totum, & naturam perfectam, nec aliquo modo essentialiter vterius perfectibilem.

Ad secundam instantiam negatur consequentia. Ad probationem cum dicitur, quòd materia est magis per se stans, siue subsistens, Dico, quòd subsistens potest tripliciter accipi. Primò pro omni eo quòd nec actu, nec aptitudine alteri inhæret, nec potest esse pars alterius essentialis, nec includit aliquam partem propriè essentialem (de accidentalibus parte non loquor, quia suppositum substantiæ est pars materialis compositi per accidens, puta huius, album est) Secundò pro omni eo, quòd nec aptitudine, nec actu inhæret alteri, nec potest includere essentialiter aliquid, quòd sit pars eius, cum hoc tamen potest esse pars essentialis alterius. Tertidò pro omni eo, quòd nec actu, nec aptitudine potest alteri inhæret, nec potest esse pars alterius essentialis, essentialiter tamen includit tam partem materialem quàm formalem. Primò modo ponitur Angelus per se subsistens; secundo modo ponitur materia per se subsistens; tertio modo ponitur compositum substantiale per se subsistens. De primò & tertio modis intelligitur conclusio de per se subsistente. Oporteret ergo probare quòd materia primà magis per se subsisteret primò, vel tertio modo, & sic haberet intentum; sed illæ instantiæ præcisè probant, quòd est magis subsistens, secundo modo, quàm compositum substantiale, quia nihil essentialiter includit, quòd alteri inhæret: sicut compositum includit formam substantialem (licet illa propriè non inhæret, quia inhæret esse accidentaliter, & non per se perficere, siue inhæret esse tantum secundum quid perficere illud, quòd substantialiter in se est perfectum) & hoc modo nulla forma substantialis inhæret, vt supra patuit in istis quodlib. Et ex his patet solutio ad alias instantias, quæ procedunt ad probandum materiam magis subsistere, quia non procedunt de subsistere, nec primò, nec tertio modo, sed tantum

124

Subsistenti sum
miur triplici
tior.

Communi-
cabile sumi-
tur triplici-
ter.

Nulla forma
substantialis
inhæret.

tantum secundo modo, & hoc non est ad propositum, vt patet.

13.

Ad sextum, quod procedit de Angelo, concedo quod essentia diuina est magis subsistens, & per se stans, licet non incommunicabiliter, quam quæcunque natura creata. Sed postea negatur, quod ipsa sit quasi pars alterius, nec quasi formalis, nec quasi materialis, cum in diuinis non sit pars, nec quasi pars, vt probat Doctor in primo, dist. 5. q. 2. sed tantum est communicabilis tribus suppositis, nec tamen vt pars, nec quasi pars. De hoc vide prolixè in primo, dist. 5. q. 2. dist. 6.

In diuinis.
non est pars.

Ad vltimum negatur minor, quia nullo modo repugnat per se existenti in genere Substantiæ posse communicari in vnitate suppositi, vt supra patuit, repugnat tamen posse esse partem.

Secundò principaliter instatur contra hoc dictum, scilicet quod *essentia principij principalioris est inde- endens respectu principij*. & *respectu principij minus principalis*. & *secundum hanc principalitatem dicitur magis ens*, & *non secundum perfectionem*. Contra, primò, quia forma materialis, quæ ponitur principaliter principij, necessario dependet à composito, ergo respectu compositi est magis dependens, quam è contra. Antecedens patet in sequenti quæst. vbi dicit, quod formæ materiales sunt inseparabiles à composito in essendo, imò tantum corrumperunt per accidens, quia per corruptionem totius compositi.

Enumerat
en qua sol-
uenda.

Secundò instatur, quia forma, vt in composito participat nobiliter esse, quam extra compositum habeat, & perfectius esse participat à composito, quam compositum à forma: patet, quia esse compositi est perfectius esse formæ, ergo forma magis dependet à composito, quam è contra.

Secundò instatur, quia forma, vt in composito participat nobiliter esse, quam extra compositum habeat, & perfectius esse participat à composito, quam compositum à forma: patet, quia esse compositi est perfectius esse formæ, ergo forma magis dependet à composito, quam è contra.

Tertio instatur, quod non sit independens respectu principij minus principalis, quod est materia, quia forma materialis necessario inhæret materiæ, & non è contra, vt patet; ergo ipsa dependet in esse à materia, vt patet.

14.

Quarto instatur, quia forma materialis nullo modo causat, nisi prius inhæreat materiæ: per hoc enim compositum est, quia forma est in materia, vt patet præsentis quæstione: ergo tunc sequitur quod ipsa dependeat à materia, & per consequens non videtur verum dicere, quod sit independens respectu principij minus principalis; imò magis è contra.

Quinto instatur, quia terminans dependentiam alterius est independens independentia opposita dependentiæ quam terminat. Hæc est propositio Doctoris in 3. dist. 1. q. 1. Sed materia prima terminat dependentiam formæ materialis: patet, quia terminat eius inhærentiam: ergo materia prima erit independens independentia opposita dependentiæ formæ; ergo formaliter non est independens respectu materiæ.

Sexto instatur, illud est simpliciter magis independens, quod potest per se stare, quam illud quod tantum habet esse in alio; sed materia prima potest per se stare, imò non potest in alio esse, vt patet à Doctore in 2. dist. 1. 2. q. 2. forma autem non potest per se stare. Et posito quod possit per se stare, tamen conuenit sibi posse ad materiam dependere, & ipsam informare, vt patet: sed hoc simpliciter repugnat materiæ, quæ licet possit esse pars alterius, scilicet compositi naturalis,

tamen simpliciter repugnat quod possit esse in alio, vt forma ponitur in materia.

Septimò instatur, quia materia prima præsupponitur omni generationi, cum sit simpliciter ingenerabilis, & incorruptibilis, vt patet primo de Generatione. Forma autem non præsupponitur, imò forma per generationem recipit esse in materia, vt patet; ergo sequitur quod materia erit simpliciter magis independens, quam forma. Si sic, sequitur quod erit magis ens, (accipiendo magis, secundum principalitatem) quam forma, quia & magis independens.

Respondeo ad istas instantias præmittendo aliqua. Primò, quod aliud est loqui aliquid ab alio dependere in esse, loquendo de esse proprio, sic quod sit simpliciter impossibile ipsum habere aliquod esse sine ipso, & aliud est loqui de ipso, quod habet suum esse proprium, licet postea ab alio posset dependere, quo ad aliquod esse sibi aduentitium. Primo modo compositum simpliciter dependet à forma, quia est simpliciter impossibile ipsum posse habere aliquod esse sine forma, & etiam sine materia, & licet ab vtroque habeat esse, tamen magis dependet in esse à forma, quam à materia, cum perfectius esse habeat à forma, quam à materia, vt patet. Secundo modo forma dicitur dependere à composito, & sic tantum participatiue, & ex hoc sequitur quod compositum simpliciter dependeat à forma, quia quo ad esse eius simpliciter, forma verò dependet tantum secundum quid, quia non quo ad esse eius proprium, sed tantum aduentitium. Et similiter dico de materia, quod compositum simpliciter dependet in esse à materia, quia est impossibile habere esse sine materia, materia vero tantum dependet à composito secundum quid, quia quo ad esse eius aduentitium, quia tamen forma est magis ens, quam materia, ideo forma in principalitate causandi compositum præcedit materiam.

15.
Responso ad
instantias.

Secundò præmitto, quod materia, & forma possunt ad inuicem dupliciter comparari. Primò in ratione causandi compositum. Secundò, vt forma perficit materiam.

Compositum
dependet à
forma.

Secundò præmitto, quod materia, & forma possunt ad inuicem dupliciter comparari. Primò in ratione causandi compositum. Secundò, vt forma perficit materiam.

Secundo modo conceditur simpliciter quod forma aliquo modo dependet à materia, quia vt sic aliquo modo inhæret. Et similiter materia dicitur dependere à forma, quia materia perficitur à forma. Modò perfectibile, vt perfectibile dependet à forma perficiente. Et fortè isto secundo modo magis materia dependet à forma, quam forma à materia, sed parum de hoc curo, cum non sit multum ad propositum principale.

Primo modo dico, quod in causando compositum, nec materia dependet à forma, nec è contra, quia nec materia accipit causalitatem à forma: nec forma à materia, sed vtraque causat secundum propriam entitatem, & causalitatem, vt patet à Doctore in 2. & in 3.

Tertio præmitto, quod loquendo de causis intrinsecis, illud quod est in se formaliter magis ens, & perfectius ens, magis dicitur causare, vt patet, quia forma substantialis est simpliciter magis ens, & perfectius ens, quam materia, sequitur quod magis, & perfectius causat compositum, quam materia, & quia compositum in suo esse proprio magis dependet à forma, quam à materia, sequitur quod forma erit magis dependens respectu ipsius principij: & dicitur etiam respectu

16.
An materia
dependet à
forma, vel
forma à ma-
teria.

respectu

respectu materiæ independens non absolute, sed tantum in causando. His præmissis, patet solutio ad omnes instantias.

Tertiò principaliter dubitatur de hoc, scilicet, quòd *pars integralis homogenea totius, ut separata habet esse equè perfectum, cum illo esse, quod potest participare.*

Quartò, videtur multum dubium, scilicet, quòd *per se operatur est per se subsistens, quòd hoc est verum de primo operante, quòd sic, scilicet operatur, quòd non est ulterius alicui ratio operandi illa operatione.*

Quintò dubitatur de illa ratione, quam fa-

cit in primo articulo, scilicet, *cuiuslibet actus simpliciter per rationem propriam, vel conuenit aptitudo ad per se informandum, vel repugnat informare.* De essentia non est dare primum.

Sexto, & vltimo dubitatur de illa responsione ad principale argumentum, quæ non videtur euacuare rationem, quia oporteret probare quòd prius non sit necessaria ratio conuenientie. Sed de his difficultatibus pro nunc non curo aliter insistere, sed subtiliores, & me in via Doctoris acutiores inueniant media ad propositas difficultates, &c.

Q V Æ S T I O X.

An Deus possit species in Eucharistia conuertere in aliquid præexistens.

D. Thom. 3. p. q. 75. art. 4. & q. 76. art. 2. Scot. 4. d. 10. q. 1. D. Bona. q. 1. Rich. art. 1. q. 1. Varro d. 11. Henr. quodl. 9. q. 9. & quodl. 4. q. 12. Agid. Theor. 1. & 34. Suar. 3. p. 10. 3. disp. 50. t. 10.

1.

D secundum quæsitum, an Deus posset species in Eucharistia conuertere in aliquid præexistens. Arguitur quòd non, quia non potest aliquid conuerti in aliud, nisi habeat aliquid commune, istæ species non habent aliquid commune cum aliquo præexistente: ergo, &c. Maior probatur, si nihil maneret commune: ergo esset istarum specierum annihilatio, & non conuersio. Minor probatur, quia istæ species non habent substantiam subiectam, nec etiam materiam: quæ est primum subiectum in his, quæ transmutantur ad inuicem.

Argum.

Ratio in primo Phy. sic. & 3. de ge. & 7. Met. & 12. eiusdem. & alibi sepè.

Contrà: natura potest istas species conuertere in aliquid non præexistens: ergo Deus potest illas conuertere in aliquid præexistens. Antecedens patet, quia istæ species conuertuntur per actum nutritionis in substantiam nutritiua quòd ex eis virtute naturæ generetur caro non præexistens: quia si præexistens, magis haberetur propositum. Consimiliter ex eis virtute ignis posset generari ignis: & virtute Cœli posset generari aliquòd animal per putrefactionem. Probatio consequentiæ: magis videtur potentia diuina posse super istas species vt conuertendas in præexistens, quàm potentia naturæ in non præexistens, quia potentia excedit potentiam in infinitum, præexistentiæ termini, & non præexistentiæ non variant rationem termini in infinitum: ergo, &c.

2.

Quæstio ista non quærit generaliter de possibilitate totalis conuersionis vnus in aliud, sed specialiter de conuersione inter tales terminos: de quibus est specialis, & propria difficultas.

Ad cuius solutionem propriam videndum est primò, si in istis terminis, de quibus quæritur, sit aliqua specialis ratio impossibilitatis ad conuersionem totalem.

Et hoc videndum est primò ex parte illius termini à quo, qui dicitur quantitas separata. Secundò ex parte termini ad quem, qui intelligitur per hoc, quòd est aliquid præexistens. Tertiò ex parte conuersionis, qualis est ista conuersio: puta si illa secundum quòd tangit argumentum, sit annihilatio.

COM M E N T A R I V S.

1.

R o maiori intelligentia huius quæstionis, præmitto aliqua de isto termino, conuersio. Nam aliquid conuerti in aliud potest multipliciter intelligi.

Primo, quòd A conuertatur in B, ita quòd remaneat ratio formalis A, & dicatur verè con-

uerti in B, & talis conuersio est impossibilis, quia tunc sequeretur quòd A esset formaliter B.

Secundo, quòd A terminatur in B. Sic quòd totaliter annihilaretur, & in eodem instanti, quo A annihilatur, immediatè succedat B, non præexistens, sed quòd in eodem instanti mutatur in B, & hoc modo Deus annihilando vnum Angelum, & in

aliud potest multipliciter intelligi. Nota dist. gentis.

Aliquid conuerti in a.

& in eodem instanti creando alium, diceretur vnum Angelum conuerti in alium, scilicet per annihilationem vnus, & per creationem alterius immediatè succedentis, & talis conuersio est possibilis; quia sicut Deus potest annihilare lapidem in instanti C, ita in eodem instanti potest creare Angelum, & tunc diceretur lapidem conuerti in Angelum.

Tertiò potest intelligi A conuerti in B, non secundùm totum, nec categorematicè, nec syncategorematicè, sed præcisè secundùm vnâ partem, ita quòd conuertatur in totum non acceptum categorematicè, nec syncategorematicè, sed præcisè acceptum secundùm vnâ partem, ita quòd talis pars, in quam fit conuersio non sit præexistens, & hoc modo terra conuertitur in aquam, ita quòd in eodem instanti, quo forma substantialis terræ (loquendo de forma partis) definit esse, forma substantialis aquæ (loquendo de forma partis) incipit esse in eadem materia, in qua erat forma terræ, & talis conuersio est possibilis, etiam per agens naturale, vt patet.

2. Sed an forma terræ possit conuerti in formam aquæ præexistentem, ita quòd in eodem instanti, quo forma partis terræ definit esse, succedat in eadem materia terræ forma aquæ præexistens? Dico, quòd talis conuersio non est possibilis per agens naturale, sed bene per agens supernaturale, quia est impossibile agens naturale separare formam ab vna materia, & inducere eandem formam in alia materia.

Quartò potest intelligi A, secundùm totum categorematicè acceptum, conuerti in B, secundùm totum categorematicè acceptum, & hoc in B non præexistens: & hoc modo terra dicitur conuerti in aquam, ita quòd in eodem instanti, quo forma totius terræ definit esse, immediatè succedit forma totius aquæ, ita quòd in eodem instanti, quo agens corrumpit terram secundùm esse totius, siue secundùm formam totius, in eodem instanti generet aquam secundùm esse totius, quod tunc fit quando corrumpit formam partis terræ, & inducit formam partis aquæ in eadem materia terræ; quia sic aqua secundùm esse totius dicitur generari, ex hoc; quòd forma partis aquæ, inducitur in materia terræ per agens, vt patet à Doctore in 4. dist. 1. q. 1. ita terra secundùm esse totius, dicitur desinere esse, ex hoc, quòd separatur forma partis terræ à materia terræ, & hæc conuersio est possibilis per agens naturale.

Sed an hoc modo accipiendò totum, possit totum conuerti in totum præexistens, ita quod in eodem instanti, quo terra secundùm esse totius definit esse per aliquod agens succedat in eodem loco definitiuo esse totius aquæ præexistens? Di-

co, quòd hoc est possibile per agens supernaturale, vt infrâ patebit, sed non per agens naturale, quia agens naturale non potest aliquid corrumpere, nisi generando aliud, non enim posset conuerti terram in aquam, nisi corrumpendo terram, & nouam aquam generando.

3. Quintò potest intelligi A conuerti in B, secundùm esse totius, & hoc syncategorematicè, scilicet secundùm totum, & secundùm omnes partes totius: & hoc modo si lapis desinere esse secundùm omnem partem sui, & in eodem instanti sibi succederet in eodem loco, puta lignum, ita quòd lignum, nec secundùm totum, nec secundùm aliquam partem sui præxisteret, sed secundùm omnem partem sui de nouo inciperet esse, & hoc modo diceretur totum syncategorematicè conuerti in totum syncategorematicè, & talis conuersio esset tantum possibilis per agens supernaturale, vt infrâ patebit: nullo enim modo est possibilis per agens naturale, quia agens naturale, siue corrumpendo, siue generando necessariò præsupponit aliquid præexistens, scilicet materiam. Deus autem posset in instanti A annihilare lapidem secundùm omnem sui partem, & in eodem instanti posset creare lignum secundùm omnem sui partem in eodem præcisè loco, in quo erat lapis. Sed an possit totum syncategorematicè conuerti in aliud totum syncategorematicè præexistens, ita quòd lapis totaliter desinat esse, & in eodem instanti, quo desinat esse fiat lignum, præexistens in eodem loco definitiuè, in quo erat substantia lapidis? Dico, quòd hoc est bene possibile per diuinam potentiam, sed non per agens naturale, vt infrâ patebit.

Sextò potest intelligi A conuerti in B, intelligendo per A quantitatem molis, quæ præcisè sit in loco palmali, & intelligendo per B corpus quantum, puta lapidem, an talis quantitas possit conuerti in lapidem, ita quòd in eodem instanti, quo talis quantitas desinat esse, succedat lapis in eodem præcisè loco, in quo erat talis quantitas, loquendo de lapide præexistente, & sic diceretur quantitatem conuerti in lapidem præexistentem. Est ergo in proposito specialis difficultas de quantitate separata in Eucharistia. An scilicet posset conuerti in corpus Christi præexistens, ita quòd illa quantum ad suum esse, siue categorematicè, siue syncategorematicè desinat esse, & in eodem instanti, quo desinit esse corpus Christi per diuinam potentiam, possit succedere in eodem præcisè loco, in quo erat talis quantitas, & sic debet intelligi titulus quæstionis. Et ista quæstio est specialis, & alia ab illa quæ est posita in 4. dist. 10. vbi quæritur. An panis possit conuerti in corpus Christi.

Nota.

Nota.

S C H O L I V M.

*Nullam esse repugnantiam, quin species consecrata, seu quantitas separata conuerti possit in aliquid præexistens. Probat: quia conuersio est possibilis, quando vterque terminus est in perfecta obedientia conuertentis, tam quoad esse, tam quoad secundo quodlibet creatum secundùm se totum & secundùm quodlibet eius potest succedere alteri creato in eadem presentia-
tate. Non loquitur Doctor de conuersione strictè sumpta, in qua aliquid remanet commune vtrique termino, vt patet ex eius secunda ratione. De quo 4. d. 11. q. 2. vbi idipsum notant. vide ibi q. 3. multa de conuersione totali.*

3. DE primo dico, quòd non est aliqua specialis ratio impossibilitatis in quantitate separata, quin ipsa possit æquè conuerti in quodcunque, sicut posset aliud creatum,

creatum, vbi ponitur conuersio totalis esse possibilis; hoc potest ad præsens breuiter ostendi sic, illud agens æquè potest quemcunque terminum in quemcunque totaliter conuertere, quod in virtute sua actiua habet vtrumque terminum æquè totaliter, quantum ad *esse, & non esse*, & etiam quodlibet necessariò concomitans vtrumque terminum in essendo; Deus habet quæcunque duo creata æquè isto modo in sua potestate, siue potentia actiua: ergo, &c. Maior primò exponitur sic: totum aliquando tenetur categorematice, & significat idem, quod perfectum ex partibus: aliquando syncategorematicè, & significat idem, quod quælibet pars. In generatione substantiæ secundum Phil. 1. *de Gener* conuersio est totius in totum. Hec intelligitur primo modo, quia tam corruptum, quam generatum est per se vnum, & idè verè totum. In generatione verò secundum *quid*, qualis est in alteratione, vel augmentatione, ibi generatum non est per se vnum secundum Phil. 7. Metaph. c. 6. *Non fit, inquit, quale, sed quale lignum, nec quantum, sed quantum lignum*: & idè ibi genitum non est verè vnum.

In proposito verò intelligitur conuersio totalis, siue totius in totum accipiendo totum syncategorematicè: vt pote, quòd sic conuertatur compositum in compositam, vt materia in materiam, & forma in formam. Maior sic exposita probatur: quia agens, quod æquè habet in virtute sua actiua vtrumque terminum conuersionis, quantum ad aliquid partiale in eo, æquè potest vnum in alterum conuertere conuersione partiali: sicut enim generans, quod habet in virtute sua actiua formam huius corrupti, & formam huius geniti, potest illud in illud conuertere conuersione partiali, quæ est secundum formam, sic illud agens, quod æquè habet in virtute sua formam huius corrupti, & formam huius geniti, æquè potest partialiter conuertere istud in illud, corrupendo, vel generando, ergo pari ratione, agens, quod æquè habet in virtute sua actiua vtrumque terminum istum, & vtrumque illum, & hoc quantum ad quodlibet vtriusque, & quantum ad quodlibet necessariò concomitans vtrumque in essendo, quæ potest vtrouique istum terminum conuertere in illum, conuersione totali, tale autem agens est Deus.

Secundum sic^b, eodem modo potest aliquid conuerti in aliquid, quo modo illud potest succedere isti, nunc autem, virtute diuina potest quodcunque creatum secundum se totum, & quodlibet eius, succedere alteri creato: ergo, &c.

Videtur in 1. d. 12. q. 1. & in 2. d. 4. q. 1. Conuersio est possibilis ei, qui habet vtrumque terminum in sua potestate perfectè. Tex. 10. & 22. vide 1. & 5. Phys. & 1. de Gen. Tex. c. 31

Habens in sua potestate æquè formam & materiam, secundum vtrouque potest conuertere.

COMMENTARIUS.

4. a **D**E primo. Hic Doctor dicit quòd non est aliqua specialis ratio impossibilitatis in quantitate separata, quin ipsa possit æquè conuerti in quodcunque, sicut potest aliud creatum, vbi ponitur conuersio totalis esse possibilis. Et sic primo modo exponit, quòd totum potest capi dupliciter, scilicet categorematice pro toto resultantem ex partibus, & syncategorematicè, scilicet pro ipso toto, & pro qualibet eius parte.

Totum potest capi dupliciter.

Primo modo in generatione Substantiæ, est conuersio totius in totum secundum Philosophum, 1. de Gener. tex. com. 10. *Est (inquit) igitur generatio simplex, & corruptio non congregatio, & separatio, sed quoniam transmutatur hoc in hoc totum.* Et ibi Commentator: *Generatio simpliciter est transmutatio rei, secundum totum ex hoc in hoc, vt hæc aqua in hunc aërem.* Hoc idem patet tex. com. 23. *Corrumpitur ergo totum categorematice, & in eodem instanti generatur aliud totum categorematice, quod succedit ipsi corrupto, & addit, quòd totum substantiale corrumpitur per se, & generatur per se: quia tale totum est vnum ens per se distinctum à partibus.* Et hoc dicit ad differentiam totius per accidens, siue geniti, siue corrupti per accidens, quia tale genitum non est per se vnum, secundum Philosophum, 7. Metaph. tex. commen. 32. *Non enim fit quale, sed quale lignum, nec quantum, sed quantum lignum.* Vult dicere, quòd quale non est aliud totum distinctum à subiecto, & accidente, quia totum

per accidens, nihil aliud est, nisi partes vnitæ, quicquid Commentator ibi dicit. Nam ibi vult, quòd qualitas non generetur per se, sed generatur corpus habens qualitatem aliquam. Et similiter forma generabilis non generatur per se; & quo ad hoc bene dicit, quia forma partis propriè non dicitur generari per se, vt patet in 2. dist. 17. Si verò Comment. sic intendit, quòd in cõposito naturali non sit aliqua tercia entitas absoluta, quæ per se primò generetur distincta à partibus, vt ipse tenet 1. Phys. c. 17. in hoc Com. est negandus.

Videtur ergo dicendum, quòd secundum Philosophum, nec quale, nec quantum est vnum ens per se, quod generetur, sed bene substantia composita est vnum ens per se distinctum à suis partibus. Et loquendo de toto categorematice, siue per se, siue per accidens, non est præsentis speculationis, quia per agens naturale tale totum, siue per se, siue per accidens potest conuerti in totum. Sed est specialis difficultas de toto syncategorematicè, an tale totum per diuinam potentiam possit conuerti in quodcunque totum. Et quia in 4. dist. 10. q. 2. probauit Doctor generaliter de quolibet ente, videlicet, quòd quodlibet ens per diuinam potentiam possit conuerti in quodlibet, hic verò specialiter probat de quantitate separata, qualiter ipsa per diuinam potentiam potest conuerti in quodlibet ens, & hic loquitur de conuersione non alicuius in præexistens, quia hoc pertinet ad secundum articulum;

31

sed de conuersione totius, quod totaliter definit esse in aliquid, quod de nouo inceperit esse, vt supra patuit; probat ergo quomodo quantitas potest conuerti in quodlibet per diuinam potentiam, & probatio fit in hoc: Illud agens æquè, potest quamcunq̄ue formam in quemcunq̄ue totaliter conuerrere, quod in virtute sua actiua habet vt̄unque terminum æquè totaliter quantum ad esse illius termini, & non esse, & etiam quodlibet necessariò contomicans vt̄unque terminum in essendo. Sed Deus habet quæcunq̄ue duo creata isto modo, æquè in potestate sua, siue in potentia actiua.

6.
Expositio tituli questionis.

b Secundo modo sic: Eodem modo potest conuerti aliquid in aliud, quomodo illud potest succedere isti: patet ista, quia eo modo, quo B; potest succedere ipsi A, eodem modo A potest conuerti in B: potest autem B succedere ipsi A, vel omnibus mediis præmissis in exponendo titulum questionis, vel aliquibus illorum modorum, cum eisdem mediis, si A potest conuerti in B. Sed in proposito virtute diuina potest

quodcunq̄ue creatum, secundum se totum, & quodlibet eius succedere alteri creato: ergo quodcunq̄ue creatum, secundum se totum, & quodlibet eius, potest conuerti in quodlibet creatum, Patet minor, quia ex quo Deus habet omne creatum in potestate sua, quantum ad esse, & non esse ipsius, sequitur quòd potest facere illud, secundum se totum succedere alteri creato; sic intelligendo, quòd in eodem instanti, quo vnũ creatum definit esse virtute diuina, aliud creatũ incipit esse, & per consequens succedere illi creato desinenti esse. Et sic patet quomodo virtute diuina quodlibet ens, secundum se totũ, & quodlibet eius potest conuerti in quodlibet ens, saltem distinctiue, sic intelligendo, quòd accipiendo hoc ens, puta lapidem, potest lapis virtute diuina conuerti in hominem, in Angelum, in cælum, in qualitatem, & in huiusmodi; patet, quia Deus potest annihilare lapidem, & in eodem instanti creare Angelum, vel cælum, vel qualitatem. Et sic facere Angelum succedere lapidi annihilato, & sic lapis dicitur conuerti in Angelum.

S C H O L I V M.

Ponit tria argumenta contra conclusionem positam, & soluit clarissimè quòd ait ad tertium, absolutum posse conuerti in relatiuum, & contra. Videtur quòd intelligendus, sit de respectu extrinsecus adueniente, vel si de alio respectu loquatur, intelligi debet de conuersione mediata, quia respectus intrinsecus adueniens non est producibilis nisi ad productionem fundamenti: vt habet Doctor 1. q. n. 15.

An corporeum conuertibile sit in incorporeum, vel è contra. cap. 12.

4. **C**ontra^c istud obicitur, primò sic: quia secundum hoc Deus posset æquè conuerrere substantiam corpoream in substantiam incorpoream, & vnã incorpoream in aliam, sicut potest conuerrere vnã corpoream in aliam corpoream. Consequentia patet, quia potentia diuina æquè habet terminum vtrobique, sed consequens est falsum. Hoc probatur, primò per Augustinum super Gen. 7. *Omne corpus in omne corpus posse mutari non desuerunt, qui assererent: corpus autè aliquod conuerti in animam, fierique naturam incorpoream, nec quemquam sensisse scio: nec fides habet.* In eod. lib. c. 20. expressius habet idem: *Omne, inquit, corpus in omne corpus mutari, credibile est: quodlibet autem corpus posse mutari in animam credere absurdum est.*

Præterea. Boëtius lib. de duabus naturis, & vna persona Christi, in parte, qua disputat contra Eutychen dicit: *neque corporea substantia in incorpoream mutari potest: nec incorporea in se inuicem proprias formas mutant: sola enim in se mutari possunt, quæ habent vnus natura subiectum commune.* Hæc ille.

Secundò instatur contra istam rationem, quia cum non solum substantiæ creatæ, sed quæcunq̄ue creata æquè subsint virtuti diuinæ: sequeretur quòd si aliquod creatum posset Deus totaliter conuerrere in aliud creatum, quòd hoc possit æquè de quibuscunq̄ue creatis: & tunc sequuntur multa, quæ videntur inconuenientia: puta quòd substantia posset conuerti in accidens, & ita posset fieri, & inhærens, & absolutum posset conuerti in respectiuium: & ita posset habere duos terminos, & pari ratione è conuerso, in vtraque conuersione.

Tertiò instatur contra istam rationem: quia quòd agens in virtute actiua habeat totaliter vt̄unque terminum non infertur, nisi quòd potest totaliter istum destruere, quod est creare: sed hoc creare, & illud annihilare non est conuerrere hoc in illud: ergo, &c.

Ad ista. Ad primum^d intentio Augustini ibi est probare, quòd anima in prima productione non sit producta de aliquo corpore, sicut ipse procedit: & primò per viã diuisionis de singulis corporibus; & tandem summatim de omni corpore, per illud quod allegatum est. *Corpus conuerti in animam, &c. Productio autem primaria non habet opus miraeulosum, sed talis est, qualis competit rebus productis.* Non vult ergo negare: quin Deus posset conuerrere corpus in animam: sed vult dicere, quòd hoc in prima rerum productione non sit factum, vel non potuit fieri secundum modum illius productionis: quia illa non erat miraculosa, sed correspondens naturis rerum productarum; hoc est de intentione Augustini ibidem.

Corpus conuerti posse in animam è contra.

5. Si verò

Si verò arguatur ex verbis Augustini quia dicitur omne corpus posse mutari in omne corpus, sed non in animam: non est autem primum possibile, nisi per omnipotentiam diuinam: ergo nec secundum per illam est possibile: quod est propositum.

Respondeo: si aliquid est impossibile, vbi concurrunt multæ rationes impossibilitatis, quodcunque aliud, vbi deficit aliqua illarum rationum comparatum ad illud, potest dici possibile non absolutè, sed respectu huius, verbi gratiâ: Si lapidem est impossibile videre, & animal excæcatum est impossibile videre, & catulum ante nonum diem impossibile est videre. In istis semper posterius est possibile respectu prioris, quia non remanet ratio illa, quæ est præcipua respectu impossibilitatis in priori.

Impossibile sumitur dupliciter.

6. Patet discurrendo per rationes impossibilitatis in istis exemplis ad propositum, vt ignem conuerri in Cælum, multas habet rationes impossibilitatis: puta quia non habent ista corpora principia transmucandi se inuicem, cuiusmodi sunt qualitates actiuæ, & passiuæ formaliter, vel virtualiter oppositæ.

Ignis quare non conuertibilis in Cælum.

Non etiam habent subiectum receptiuum transmutationis ad inuicem, non propter istas rationes solas est impossibile corpus conuerri in animam, sed propter aliam rationem repugnat, quæ, scilicet est, quod vnum est extensum, aliud non: & sic non conueniunt in aliquo, quod est manere commune in transmutatione vnus corporalis in aliud: quia corporale non transmutatur in aliud, nisi per alterationem, quæ recipitur in corporali, & modo extenso, & ita nec vt productum producit nisi vt extensum & habens modum extensi.

Animam conuerri in corpus, quo sensu impossibile.

Ad aliam auctoritatem: quæ est Boëtij: dico quod intentio sua est, quod non sunt conuertibilia in se inuicem nisi quæ habent materiam communem: nec hæc omnia, sicut ait ibi: sed ea tantum, quæ in se facere, & pati possunt. Vnde dicit ibidem, quod non potest æs in lapidem permutari: ergo non loquitur de quacunque conuersione possibili Deo, sed de conuersione, quæ requirit materiam communem: imò & ultra hoc etiam, qualitates actiuas, & passiuas oppositas: quæ sufficiunt ad conuersionem merè naturalem: quia aliter intelligi non potest, quod æs non posset conuerri in lapidem, nisi de conuersione naturali, & non quacunque: sed immediata.

Æs non potest naturaliter conuerri in lapidem.

7. Si obiciatur, quod sic est intelligendo dicta sua non potest haberi conclusio, quam intendit probare, scilicet quod humanitas non posset conuerri in deitatem: quia secundum prædicta, ex præmissis suis non poterit prædicta conclusio concludi. nisi de conuersione immediata, quæ posset fieri virtute naturæ, de tali conuersione non fuit contradictio inter ipsum, & Eutychem.

Respondeo: ratio Boëtij in præmissis suis non plus concludit, quam quod dictum est supra, scilicet quod natura humana non potest conuerri in diuinitatem tali conuersione, quæ requirit subiectum commune, & principia agendi, & patiendi mutuo in conuersis: sed vt habeatur conclusio, quam intendit, scilicet quod per nullam potentiam potest humanitas conuerri in diuinitatem: oportet addere istam propositionem: *diuinitas non minus excedit actiuam potentiam quamcunque causatiuam in ratione termini, quam vnum ens naturale excedit quamcunque potentiam naturalem comparatum ad aliud ens naturale.* Patet hæc propositio: quia cum diuinitas sit infinita, & incausabilis; nullo modo potest esse terminus potentie causatiuæ: quodcunque autem creatum potest esse terminus potentie causatiuæ: & hoc non tantum absolutè, sed comparatum ad quodcunque aliud ens creatum, tanquam succedens illi, tunc fiat argumentum Boëtij per locum à maiori: si per totam potentiam creatam non potest æs immediate mutari in lapidem: ergo magis, vel æquè non potest per quamcunque potentiam actiuam natura creata conuerri in diuinitatem.

Diuinitas quare non potest causari?

8. Ad illud de substantia & ente absoluto, concedi potest conclusio quæ infertur, quod substantia potest conuerri in accidens, & ens absolutum in ens respectiuum: non tamen sequitur, quod substantia inhærebit manens substantia: quia vterque terminus conuersionis habebit proprium modum essendi sibi correspondentem, ita quod terminus à quo si fuerit substantia, habuit modum per se essendi: terminus autem ad quem istius conuersionis, si fuerit accidens, habebit proprium modum sibi correspondentem, scilicet esse in alio: non ergo substantia existit in alio, sed substantiæ per se enti, tanquam termino à quo, succedit ens in alio tanquam terminus ad quem.

Ad secundum. Substantia conuertitur potest in accidens, & contra.

Absolutum conuertibile in relationem & contra.

Consimiliter de ente absoluto & respectiuo. Ad tertium dici potest, quod non improbat conuersionem totalem quantitatis, nec etiam in aliquid præexistens, sed si

aliquid improbat, improbat generaliter conuersionem totalem, quæ tamen in ista quæstione supponenda videtur: & illa supposita, difficilia declaranda essent.

C O M M E N T A R I V S.

7. c **C**ontra istud obijciunt. Hic Doctor contra hanc conclusionem, scilicet *quodlibet ens, secundum se totum syncategorematicè potest conuerti in quodlibet, instat tribus medijs.*

Primò, quia tunc Deus posset conuertere substantiam corpoream in spiritum: patet, quia tam spiritus quam corpus, quo ad totum eius esse, & non esse, sunt in potestate diuina, & per consequens potest annihilare corpus, & in eodem instanti creare spiritum succedentem corpori annihilato, & per consequens posset corpus conuerti in spiritum, quod est contra Augustinum, & Boëtium.

d Respondet Doctor primò exponendo litteram, Augustini, &c.

Nota pro intelligentia huius litteræ, quòd quando dicit quòd in prima rerum productione non est opus miraculosum, debet sic intelligi, quòd quamuis prima productio rei, puta animæ, sit immediatè à solo Deo, non tamen propriè dicitur opus miraculosum, quia illud opus, quòd communiter recipit primum esse rei, non dicitur miraculosum, vt etiam patet de anima intellectiua, quæ quamuis immediatè sit à solo Deo, non tamen dicitur miraculosè creari. Sed illud propriè dicitur esse miraculosum, quod præsupponit esse rei, in quo immediatè recipiatur, quod tamen à nulla natura creata, nec mediatè, nec immediatè potest esse. Et hoc modo charitas, & alij habitus infusi, dicuntur propriè opera miraculosa, quia nec à natura habente illos, nec ab aliqua causa, secunda ponuntur in esse tali naturæ.

Habitus infusi sunt opera miraculosa.

8. Dicit ergo Doctor quòd productio primaria non est opus miraculosum, sed est talis qualis competit rebus productis.

Secundò nota, quòd cum dicit, quòd anima in prima productione non est producta de aliquo corpore, id de aliquo corpore non notat causam materialem intrinsecam, sicut dicimus, quòd substantia fit de substantia, sed magis notat oppositum; sicut dicimus, quòd ignis fit ex ligno, tanquam ex opposito, & quomodo hoc, exposui super primo, dist. 1. parte secunda, q. vltima. Sic in proposito, quòd anima non fit de aliquo corpore tanquam ex opposito, puta, quòd immediatè succedat corpori corrumpendo, sicut dicimus quòd ignis fit de ligno tanquam ex opposito, quia in eodem instanti, quo lignum consumitur, generatur ignis, quia in eodem instanti, quo forma ligni definit esse in materia ligni, forma ignis incipit ibi esse. Si ergo anima fieret de aliquo corpore, tanquam ex opposito, tunc in illo instanti, quo anima crearetur in aliqua materia, forma corporis desineret esse, quod tamen est falsum, quia ipsa anima præsupponit formam corporis organizati. Non posset ergo anima immediatè succedere alicui corpori, secundum totum suum esse, nisi illud corpus totaliter desineret esse, & per consequens productio prima ipsius animæ, esset simpliciter miraculosa. Non vult ergo negare Augustinus quia Deus posset conuertere corpus in animam, scilicet annihilando tale corpus, & in eodem instanti creando

Quomodo anima non fit de aliquo corpore.

animam: sed vult dicere quòd hoc in prima rerum productione non sit factum: patet, quia in eodem instanti, quo anima Adæ fuit creata, de qua loquitur ibi specialiter Augustinus, non fuit creata de aliquo corpore, sic, quòd in eodem instanti, quo fuit creata, aliquod corpus fuit annihilatum, cui immediatè succederet, & hoc, quoad intellectum Augustini.

Super Gen. 7. cap. 4.

e Patet discurrendo per rationes impossibilitatis, in istis exemplis ad propositum, &c.

Nota cum dicit in littera ista, quòd ideo ignis non potest conuerti in cælum, nec e contra, quia cælum non habet principia transmutandi, scilicet qualitates actiuas, vel passiuas. Hoc debet sanè intelligi, quia secundum Doctorem principium transmutandi substantiam, puta principium corrumpendi, vel generandi substantiam, non est aliqua qualitas actiua, sed tantum substantia, vt subtiliter probat in 4. dist. 13. & hoc modo cælum habet principium transmutandi; patet, quia Sol secundum substantiam suam cauat aliam, & aliam formam substantialem, non tantum numero differentem, sed etiam specie, secundum quòd approximatur alij, & alij materiæ: sed qualitates actiuæ, & passiuæ sunt principium transmutandi, quoad dispositiones præuias generationi, & corruptioni: nam caliditas in igne est principium disponendi lignum frigidum, ita quòd corrumpit frigiditatem in ligno, & inducit caliditatem, & tandem forma ligni corrumpitur, & inducitur in materia ligni forma substantialis ignis: & sic frigiditas in ligno dicitur qualitas passiuæ, pro quanto lignum frigidum patitur à calido, & vincitur ab eo. Si verò calidum vincatur à frigido, tunc calidum haberet rationem passiuæ, & frigidum rationem actiuæ. Vult ergo Doctor quòd illa quæ sunt ad inuicem transmutabilia via naturali, non tantum habeant principia actiua, & passiuæ, scilicet principium actiuum generandi substantiam, & passiuum quo substantia nata est corrumpi. Sicut ignis habet principium generandi formam substantialem ignis in materia ligni, & lignum habet principium passiuum, secundum quòd forma ligni nata est corrumpi: sed etiam requiritur quòd talia transmutabilia ad inuicem, scilicet, secundum eorum esse substantiale, quod sunt transmutabilia ad inuicem, secundum qualitates actiuas, & passiuas, quæ sunt dispositiones præuiæ, quia nullum agens naturale immediatè agit in passum, nisi prius disponendo ipsum, secundum qualitates actiuas, quibus id ipsum disponit, nec aliquod passum potest immediatè transmutari, secundum formam substantialem ab aliquo agente naturali, nisi prius disponatur, & recipiat qualitates conuenientes formæ generandi: licet ergo cælum habeat materiam eiusdem rationis, cum materia istorum inferiorum, vt patet à Doctore in 2. dist. 14. & per consequens, quantum est de se posset passiuè transmutari: quia tamen nullam qualitatem actiuam, vel passiuam habet, ideo nullo modo potest transmutari ab agente naturali: potest tamen actiuè transmutare materiam istorum inferiorum ab vna forma ad aliam formam, quia

9. Nota.

eisi

et si non habeat qualitates actiuae formaliter, habet tamen virtualiter, hoc sufficit, & si esset transmutabile passiuè ab agente naturali, esset tamen susceptiuum qualitatum corporalium.

10.
Notabilis declaratio qualitatuum actiuarum & passiuarum.

Nota secundò, quòd dicit de qualitatibus actiuis, & passiuis formaliter, vel virtualiter. Qualitates actiuae, & passiuae formaliter sunt illae, quae mutuo formaliter se expellunt, sicut caliditas, & frigiditas. Et nota quòd caliditas in igne, dicitur qualitas actiua pro quanto est ratio formalis cauſandi caliditatem in ligno frigido, ita quòd caliditas formaliter cauſata opponitur frigiditati ligni, & ipsam expellit tantum formaliter, & non actiue. Et hoc modo caliditas in igne posset dici virtualiter opponi frigiditati ligni, quia est ratio producendi in ligno caliditatem, quae formaliter opponitur illi frigiditati, quia aliquid opponi virtualiter alteri est habere in virtute sua effectum, qui formaliter opponitur illi alteri, vt supra patuit in primo, dist. 2. parte 1. q. 1. & in 4. dist. 49. q. 1. 2. Hoc idem dico de frigiditate, puta in terra, si esset fortior caliditate, puta actiua, tamen frigiditas in ligno, & caliditas in igne dicuntur esse qualitates oppositae formaliter, quia vna ex sua ratione nata est opponi formaliter alteri, & e contra; & sic possunt dici qualitates oppositae formaliter, scilicet formaliter, & virtualiter modo praeposito. Sed caliditas in igne, tantum opponitur virtualiter humiditati ligni, si tamen illa caliditas sit ratio formalis producendi siccitatem formaliter oppositam humiditati; quia videtur continere virtualiter effectum formaliter oppositum humiditati.

11.

Nota etiam, cum dicit, quòd caelum, & ignis non habet obiectum receptiuum transmutationis ad inuicem. Si intelligit, quòd caelum non habet materiam receptiuam formae ignis, quantum est ex parte illius materiae, hoc non videtur, quia materia caeli est eiusdem rationis cum materia ignis, vt supra dixi. Si verò intelligit quòd materia caeli non potest transmutari ab igne, quia ignis non posset abicere formam caeli à tali materia, hoc verum est, quia ex quo forma caeli à solo Deo est immediatè creata, ab ipso, etiam solo potest immediatè corrumpi, vt patet à Doctore in 2. dist. 14. Ex his patet quomodo corpus non potest conuerti in animam. Tum, quia anima non est nata pati ab aliquo corpore, secundum aliquas qualitates passiuas corporales tantum (sed bene nata est pati, secundum qualitates spirituales, & recipi à corpore, saltem vt causa partialis speciem intelligibilem, & actum intelligendi, vt patet in primo, dist. 3. quaest. 7. Imò, & Angelus natus est sic pati, de quo minus videtur, vt patet à Doctore in secundo, dist. 3. q. 10. & dist. 9. & in 4. dist. 45.) vt patet. Tum etiam, quia anima non habet aliquam materiam, & non propter istas duas rationes; corpus non potest conuerti in animam, nec e contra, quia omne agens naturale, agit tantum in corpus, & per consequens agit in extensum; anima autem est omnino inextensibilis.

Quomodo corpus non possit conuerti in animam.

12.

f Ad aliam rationem, Doctor soluendo autoritatem Boëtij, dicit quòd loquitur tantum de conuersione eorum ad inuicem, quae habent materiam communem, & sic ignis virtute naturali, dicitur conuerti in aërem, pro quanto forma ignis definit esse, & forma aëris immediatè inducitur in materia ignis, quae forma aëris immediatè succedit formae ignis. Similiter aër dicitur

conuerti in ignem, pro quanto forma aëris definit esse, & in materia illius in eodem instanti, quo forma aëris definit esse, inducitur forma ignis. Talia ergo habentia materiam communem sunt virtute naturali ad inuicem conuertibilia, loquendo semper de conuersione totius in totum, accipiendo totum tantum categorematice, & non syncategorematice. Si totus ignis syncategorematice conuerteretur in aërem, sic quòd etiam materia ignis desineret esse, tunc ignis, & aër non diceretur communicari in materia communi; tunc enim ignis, & aër communicant in materia communi, pro quanto materia ignis recipit formam aëris, & materia aëris recipit formam ignis. Et addit quòd etiam non omnia quae habent materiam communem, sunt ad inuicem conuertibilia, loquendo de conuersione immediata, quae tantum fit per vnā transmutationem, & hoc virtute agentis naturalis; patet, quia licet aër, & lignum habeant materiam communem, non tamen ab agente naturali potest aër immediatè conuerti in lignum, ita quòd in eodem instanti, quo forma aëris definit esse, immediatè inducatur ab agente naturali forma ligni in materia aëris, licet fortè possit conuerti mediatè, scilicet per multas transmutationes, puta, quia aër primò transmutetur in terram, & terra in lignum, &c.

Et nota quòd illa sunt ad inuicem, immediatè conuertibilia ab agente naturali, quae habent qualitates actiuae, & passiuas. Sicut ignis immediatè potest conuerti in aërem, quia ignis est calidus, & siccus, aër verò calidus, & humidus.

q Si obiciat, quòd sic. Intelligendo dicit a sua, &c. & sic Boëtius per hoc non probat quòd intendit probare contra Eutichem, scilicet quòd humanitas non potest conuerti in Deitatem, quia apud Eutichem non sequeretur humanitas, quia non communicat cum Deitate in materia communi, nec in qualitatibus actiuis, & passiuis: ergo non potest conuerti in Deitatem, quia nec hoc modò corpus communicat cum anima, & tamen corpus virtute diuina potest immediatè conuerti in animam, vt supra patuit.

13.
Solutio auctoris clarioris Boëtij.

Respondet specialiter Doctor quòd ratio Boëtij in praemissis suis non plus concludit, quam quòd dictum est supra, scilicet quòd natura humana non potest conuerti in Deitatem tali conuersione, quae requirit subiectum commune, & principia agendi, & patiendi mutuo in conuersis. Si tamen ex dictis Boëtij volumus concludere esse simpliciter impossibile humanitatem posse conuerti in Deitatem, etiam per diuinam potentiam poterit concludi per argumentum à maiori, & hoc praesupponendo aliqua.

Responsio.

Primò, quòd diuinitas non minus excedit actiuam potentiam, etiam increatam in ratione termini, scilicet producibilis, quam virtus ens naturale excedit quamcunque potentiam naturalem comparatam ad aliud ens naturale, puta comparando aër ad lignum, sic quòd vtrunque comparatur ad potentiam actiuam naturalem, ita quòd Deitas non minus excedit potentiam actiuam increatam in ratione producibilis, comparando illam ad aliud ens, puta ad humanitatem, quam aër in ratione cauſabilis excedat totam potentiam actiuam creatam, vt comparatur ad aliud ens, puta ad lignum. Sequitur ergo, si tota natura creata non potest immediatè conuerti in aër, scilicet corruptendo

Nota.

lignum, & in materia ligni immediate in iucere formam æris, quæ tamen sunt causabilia, & corruptibilia virtute creata, & etiam ad inuicem conuertibilia, licet non immediate: multò magis sequitur quòd etiam virtute diuina humanitas non potest, nec immediate, nec mediatè conuer- ti in Deitatem, ita quòd Deitas succedat ipsi humanitati cum sit omnino incausabilis, & omne quod alteri succedit, siue mediatè, siue immediate est causabile. Et sic patet intentio Boëtij.

I 4.
num. 4. Secundò principaliter * arguit contra illam rationem, quia tunc videtur sequi quòd Deus posset immediate conuerrere substantiam in acci- dens, cum vtrunque sub sit virtuti diuinæ, tam quo ad esse, quàm quoad non esse. Et sic, si sub- stantia conuerteretur in accidens, ipsa posset fieri inhærens, sicut & accidens. Et similiter pos- set conuerrere absolutum in respectuum pro- pter causam superius dictam, & ita absolutum posset habere duos terminos, & sic absolutum esset respectuum.

Quid sit con- uerti sub- stantiam in accidens. h Et patet responsio ex supradictis, quia substantiam conuerti in accidens est substantiam desinare esse, & accidens immediate causari suc- cedens ipsi substantiæ desinenti esse: sed si sub- stantia sic conuerteretur in accidens, ita quòd substantia sit realiter accidens, & non desineret esse formaliter, & realiter accidens, tunc sub- stantia esset formaliter inhærens, sed casus est impossibilis, sicut quod homo conuertatur in

asnum, sic quod marieat homo, & sit formaliter & quiditatiuè asinus, sed benè homo potest con- uerti in asinum, sic quod asinus potest immedia- tè succedere homini desinenti esse. Per idem pa- tet ad illud de absoluto, & respectiuo: potest enim Deus conuerrere lapidem in similitudinem, quia in eodem instanti, quo annihilat lapidem potest immediate creare duo alba, inter quæ oritur similitudo, & sic talis similitudo in eodem instanti, quo lapis desineret esse, succederet lapi- di desinenti esse.

Tertio principaliter instat * contra illam ra- tionem, quia quod agens in virtute actiua, &c. **num. 4.**

i Responderet Doctòr quòd hæc ratio non im- probat specialiter conuersionem totalem quan- titatis in aliquid de nouo sibi succedens, nec in aliquid præexistens, sed si aliquid improbat, im- probat generaliter conuersionem totalem, scilicet quòd aliquid totum syncategorematicè non possit conuerti in aliud. Sed hoc in præsentì quæstione supponitur tanquam verum, scilicet quòd Deus potest aliquid totum syncategore- maticè conuerrere in aliud, puta lapidem in An- gelum, annihilando scilicet ipsum lapidem, & creando Angelum succedentem lapidi annihila- to: hoc probatur in quarto, dist. 10. Licet ergo ge- neraliter concedatur quòd Deus possit conuerrere totaliter aliquid in aliud, est tamen specialis difficultas an possit conuerrere ipsum in aliquid sibi succedens, vel in aliquid præexistens, & sic ex supradictis patet primus articulus.

Deus potest conuerrere lapidem in Angelum annihilando lapidem.

S C H O L I V M.

Quoad secundum articulum, supposito secundum fidem, quòd non repugnet ex parte termini præexistentis fieri conuersionem, Egidius in huius possibilitatis declaratione ait totum conuer- ti in totum per hoc, quòd materia termini à quo, informatur forma termini ad quem, & identi- tatis forma infert identitatem materia, & hic conuertitur totum in totum, materia in mate- riam, & forma in formam. Refutatur quòd ait, materiam hanc fieri illam eo, quòd informatur forma illius, & ex Arist. 2. Si de materia panis educeretur forma corporis Christi, non idcò hæc materia est ista, vel conuerteretur in illam. Tertio, materia eadem esse sub oppositis formis: ergo sicut non est diuersa ad diuersitatem formarum, nec erit eadem ex identitate forma. & ratio est, quia forma est quid posterius, ad cuius variationem, vel unitatem, non sequitur variatio vel unitas prioris.

DE secundo principali ^k conceditur communiter, quòd non est aliqua ratio spe- cialis impossibilitatis ^{ad} istam conuersionem in præexistencia termini *ad quem*: quia in Eucharistia ponitur panis conuerti in corpus Christi præexistens. Huius au- tem crediti possibilitas declaratur vno modo sic: Deus quia non agit vt instrumen- tum, cum sit primus agens, idè potest agere non per motum, & sic sequitur, quòd potest formam destructam eandem reducere, & hoc in eadem materia: nam idcò prohibetur forma eadem redire actione alicuius agentis creati, quia illud agens agit per motum, qui cum sit successiuus, non potest idem redire.

Egidius de Roma in Theore- matibus Theor.

Vtteriùs, Deus respicit materiam vt est *quid*, & vt sic, est indistincta: quamcunque ergo formam potest ponere in hac materia, eandem potest ponere in quacunque ma- teria. Ex istis duobus declaratis arguitur: quia Deus potest formam destructam ean- dem reducere in suam materiam, ex primo: & per consequens ex secundo potest il- lam formam in quamcunque materiam reducere: & pari ratione formam manentem in materia propria, potest eandem in quamcunque materiam inducere: sed ad identi- tatem formæ in numero sequitur quòd eadem sit materia: ergo Deus potest facere quòd quæcunque materia fiat hæc materia, sicut potest facere quòd fiat sub hac for- ma: potest ergo Deus facere, quòd forma corporis Christi ponatur in materia panis, sicut potest facere quòd materia panis fiat sub hac forma, & sic ista materia conuer- titur in materiam illius corporis, & forma in formam, & totum in totum.

Assumpta

Assumpta multa in ista deductione declarantur diffusè: sed declarationes illæ causa breuitatis possunt omitti: imò istam deductionem breuiando, vis eius in hoc videtur stare: compositum *A* conuerti totaliter in compositum *B* est potentiale; *A* informari forma ipsius *B* hoc autem est possibile; ergo, &c. Prima probatur, quòd potentiale ipsius *A* informari forma ipsius *B* est istud potentiale fieri illud: quia identitas formæ concludit identitatem materiæ: & ita conuertitur *A* in *B*, non solum forma in formam, sed materia in materiam, & è contra. Probatio secundæ: quia potentiale ipsius *A*, & potentiale ipsius *B* est quid indistinctum, & sic in hoc, & in illud potest eadem forma induci ab agente respiciente illud potentiale, vt est *quid*.

Isto modo breuiando istam deductionem non videtur necessarium esse ad propositum, illud, quòd ibi tangitur, de redictione formæ destructæ.

10. Contra istud ¹ materia tota, vt est *quid*, sub qua ratione Deus attingit in agendo, aut intelligitur esse eadem identitate numerali, aut raturummodò eadem, quia eiusdem rationis: Si primo modo, hoc videtur falsum: & contra Arist. 12. Metaph. c. 2. *Text. 27.*
horum, inquit, *qua sunt in eadem specie diuersa, supple sunt principia, non specie: sed quia singularium aliud sua materia, & species & mouens, & mea: ratione autem vniuersali, eadem.*

Si etiam sit eadem ² numero materia *A*, & materia *B*: ergo cum forma *A* non possit educi de materia *A*, quia materia *A* iam actu habet illam formam, pari ratione non poterit educi de materia *B*. Intelligatur per *A*, corpus Christi, & per *B*, panis: si de materia panis educatur forma corporis Christi, nõ propter hoc materia panis fiet materia corporis siue conuertetur in eam: quia materia quadam prioritate est prior forma, secundum Aug. 12. *Confess. c. 16.* Esse vtiq; aliquid non formatum potest formari, quòd autem non est, non potest: sic ergo est prior materia, quàm illud, quòd ex ea fit: & in 1. 13. c. 18. *Cum aliud sit Cæli & terræ materies, aliud Cæli & terræ species. Materiam quidem de nihilo omnino: mundi autem speciem de informi materia: simul tamen vtrunque fecisti.* & secundum illud ³ 1. *Metaph* in fundamento naturæ non est aliquid distinctum. &c.

Si de materia panis educeretur forma corporis Christi, non ided hæc materia feret illa, vel conuertetur in illam.
At. 2.

Et per rationem: ⁴ quia ipsa materia est eadem sub oppositis formis: forma autem non potest sine ipsa manere: Nunc autem ad variationem posterioris non sequitur variatio prioris: non ergo, si hæc forma recipiatur in aliqua alia materia, sequeretur quòd illa fieret ista: nam ibi non est nisi inductio formæ in materiam, quæ prius eam non habuit: materia autem transiens à priuatione ad formam, non propter hoc fit materia, quæ ipsa prius non fuit.

Si autem intelligatur secundo modo, quòd quæcunque materia vt *quid*, est eadem: hoc est eiusdem rationis, ex hoc non sequitur quòd forma, quæ est ista materia, possit eadem numero simul inesse illi: sed raturummodò quòd aliqua eiusdem rationis cum ea, hoc autem non sufficit ad habendum intentum.

C O M M E N T A R I V S.

15. **D**E secundo articulo principali, qui est, an sit possibile quòd quantitas separata possit conuerti in aliquid præexistens, vt in corpus Christi actu præexistens. Hic Doctor adducit primam opinionem Ægidij de Roma in Theorematis suis, *Theoremate primo*, qui concordat cù Doctore quoad conclusionem, videlicet, quòd est possibile, quantitate separatam conuerti in corpus Christi præexistens, sed discordat in modo probandi eandem conclusionem, quem modum Doctor improbat. Adducit ergo primò probationem ipsius Ægidij, & præsupponit duo. Primò, quòd Deus non agit per motum, cùm sit simpliciter primum agens, & per consequens potest eandem formam distinctam reducere in eadem materia, in qua prius fuit; nam ided prohibetur eadem forma redire actione alicuius agentis creati, quia agens creatum agit per motum, qui motus cùm sit successiuus non potest idem numero redire. Vult ergo quòd forma acquisita per motum, si est destructa, non potest eadem numero redire, nisi & idem motus numero, per quem prius fuit acquisita, possit redire. Sed hoc est impossibile

Opinio Ægidij.

secundum Ægidium. Secundum est, quòd Deus respicit materiam, vt est *quid*, & vt sic est indistincta. Nam materia, vt *quid* accepta secundum hanc opinionem consideratur præcisè, vt est omnino indistincta, & per consequens consideratur vt simpliciter prior omni forma, quia materia distinguitur per aliam, & aliam formam, quia per aliam, & aliam formam ponitur alia, & alia materia, & vltra materia vt *quid* accepta est simpliciter indifferens ad omnem formam, & sic indifferenter potest recipere quæcunque formam, & per consequens agens recipiens materiam vt *quid*, potest inducere in eam quæcunque formam.

Isti præsuppositis, probat Ægidius quòd Deus potest conuerti qualitate separatam in corpus Christi præexistens. Nam ex primo præsupposito Deus potest formam destructam eandem reducere in suam materiam. Et ex secundo præsupposito potest illam formam in quæcunque materiam inducere, cùm omnem materiam respiciat, vt *quid*. Et pari ratione formam inuentem in materia propriè potest eandem in quantis

16.
Probatio Ægidij lucidè Doctoris.

cunq̄ue materiam inducere. Sed ad identitatem formæ in numero sequitur quod eadem sit materia, ergo Deus potest facere, quod quæcunq̄ue materia fiat hæc materia, sicut potest facere quod fiat sub humana forma, potest ergo Deus facere, quod forma corporis Christi ponatur in materia panis, sicut potest facere, quod materia panis fiat sub humana forma. Et sic illa materia conuertitur in materiam illius corporis. Et forma in formam, & totum in totum. Et vis huius rationis in hoc videtur stare, compositum, puta *A* conuerti totaliter in compositum, puta *B*, est potentiale *A* informati forma ipsius *B*, hoc autem est potentiale; ergo prima probatur, scilicet, quod si potentiale, puta materia lapidis in formetur forma ligni, tunc tale potentiale fit illud, puta fit forma ligni; patet, quia identitas formæ numeralis concludit identitatem materiæ, ita quod materia, vt sub tali forma dicitur præcisè eadem numero identitate numerali talis formæ. Et ita conuertitur *A* in *B*, non solum forma in formam, sed materia in materiam, & è contra, scilicet *B* conuertitur in *A* nam si materia lapidis actu fiat sub forma ligni, tunc est eadem numero identitate illius formæ, & sic materia, quæ definit esse sub forma lapidis, dicitur conuerti in materiam ligni, pro quanto fit sub forma ligni, & habet præcisè eandem identitatem numeralem, quam & forma ligni habet; & per consequens forma lapidis conuertitur in formam ligni, & sic totum in totum. Et sic patet hoc primum, quomodo scilicet compositum eadem numero potest conuerti in aliud compositum. Probatio secundæ, quomodo scilicet Deus potest conuertere panem in corpus Christi, quia materia panis, & materia corporis Christi consideratæ vt *quid*, sunt simpliciter quid indistinctum. Et sic tam in materia panis, quam in materia corporis Christi potest eandem forma induci ab agente respiciente eandem materiam vt *quid*, & sic Deus potest formam corporis Christi inducere in materiam panis, & sic corpus Christi fiet panis, & similiter formam panis potest inducere in materiam corporis Christi, & sic panis fit corpus Christi, vt conuertitur in illud. Et similiter dico de quantitate separata, quia Deus potest illam inducere in materiam corporis Christi

12.

Scotus im-
probat opi-
nionem Ae-
gidij.

1. Contra illud. Hic Doctor improbat positionem illam, & dicit, quod omnes materiæ, puta materia Francisci, Ioannis, Benedicti, & huiusmodi, vt *quid*, vel sunt præcisè vnum numero, aut sunt eiusdem rationis, puta quia conueniunt in materia communi, sed numero distinctè. Si primo modo, instat multipliciter probando quod tales materiæ, vt *quid* non sunt idem numero. Et primo, quia est contra Philosophum 12. Met. cap. 2. ex. com. 27. qui sic dicit: *Eorum que sunt in eadem specie diuersa sunt principia non specie, sed quia singularium aliud materia tua, & species, scilicet, forma, & mouens, scilicet, efficiens, & mea materia, ratione autem vniuersali eadem.* Et sic patet quomodo materia Francisci est alia numero à materia Ioannis, similiter, & forma Francisci est alia numero à forma Ioannis. Si dicatur quod illa diuisio materiæ numeralis est præcisè per aliam, & aliam formam. Contra hoc sic arguit, quia materia est prior forma, ergo in illo priori alia est materia Francisci, & alia est materia Ioannis, vt magis, & clariùs infra patebit.

in Secundo subtiliter probat, quod si materia, puta ligni, & materia puta lapidis, & huiusmodi, vt *quid* acceptæ essent idem numero, tunc forma ligni non posset educi, quia eam actu habet. Quod enim educitur de potentia alicuius actu non est, nec potest esse in illo, nec etiam sic forma lapidis posset educi de materia ligni, patet, quia ex quo eadem materia ligni, & eadem materia lapidis sunt eadem numero, sequitur quod materia ligni actu haberet illam, supple materiam lapidis, quod est impossibile.

Tertio probat quod etiam si de materia panis educeretur forma corporis Christi, non propter hoc de materia panis fieret materia corporis Christi, nec per consequens materia panis conuerteretur in materiam corporis Christi, vt iste Aegidius intendit, quod scilicet sic intendit, quod ideo materia panis conuerteretur in materiam corporis Christi, quia si forma corporis Christi educeretur de materia panis, ita quod reciperetur in materia panis, tunc materia panis esset eadem numero cum materia corporis Christi, quam identitatem numeralem haberet præcisè per formam corporis Christi inductam in materiam panis. Et propter talem identitatem numeralem dicit materiam panis conuerti in materiam corporis Christi. Sed Doctor probat quod etiam si forma corporis Christi educeretur de materia panis, quod non propter hoc, modo materia panis esset idem numero cum materia corporis Christi. Et ratio Doctor stat in hoc, quia ex quo materia panis est prior forma corporis Christi, in illo priori habet propriam vnitatem numeralem; & similiter materia corporis Christi est prior tam forma corporis Christi, quam forma panis, & in illo priori habet propriam vnitatem numeralem; & sic materia panis, & materia corporis Christi, vt sunt priores forma, tam corporis Christi, quam panis, sunt numero ab inuicem distincta, ergo materia panis per hoc quod recipit formam corporis Christi, non fit materia corporis Christi, cum nec materia panis, nec materia corporis Christi habet suam propriam vnitatem à tali forma: nec similiter si in materia corporis Christi induceretur forma panis, non propter hoc materia corporis Christi fieret materia panis, quia materia corporis Christi, & materia panis non habent propriam vnitatem numeralem ab vnitatem numerali formæ panis, eum materia sit prior forma; & sic in illo priori sicut habet propriam entitatem numeralem, & realem, & realiter distinctam à forma, vt probat Doctor in 2. d. 12. quest. 1. Ita habet propriam vnitatem. Sicut ergo materia non habet propriam entitatem à forma, cum sit posterior, ita nec propriam vnitatem. Quod autem materia sit prior forma probat auctoritate, & ratione. Vnde Augustinus 12. Confess. cap. 16. *Esse vtrique aliquid non formatum potest formari, aut quod non est non potest.* Vult dicere, quod esse materiæ actu non habens formam potest informari tali forma, & per consequens erit prius forma, quia omne formabile aliqua forma est prius ea; & quod non habet esse non formatum, siue quod non habet esse formabile non potest formari, hoc idem patet, lib. 13. cap. 18. *Cum aliud, inquit, sit cæli, & terra materies, aliud cæli, & terra species, id est, forma, materia quidem de nihilo omnino supple creata est, mundi autem speciem de informi materia, simul tamen vtrunque fecisti.*

18.

Probatio Do-
ctoris.

Hæc

Hæc ille. Ex quo patet quòd si forma mundi est facta de materia informabili, quòd materia illa saltem prius natura fuit illa forma. Et secundùm illud primi Met. tex. comm. 17. in antiqua translatione. *In fundamento nature non est aliquid distinctum*, quod debet intelligi de distinctione, quæ est per formam, vt satis patet in 2. dist. 12. q. 1.

19. n. Probatur etiam per rationem, quia illa materia, puta materia ligni est eadem sub oppositis formis, quia eadem materia, quæ actu est sub forma ligni, manens eadem potest fieri sub forma ignis, prius corrupta formâ ligni. Cùm ergo materia possit manere sine forma, & forma non possit manere sine materia, sequitur quòd materia sit prior forma: nunc autem ad variationem posterioris non sequitur variatio prioris. Non ergo si hæc forma reciperet in aliqua materia, sequeretur quòd illa materia fieret illa, nam ibi non est nisi inductio formæ in materiam, quæ

materia prius eam non habuit; materia autem transiens à priuatione alicuius formæ ad illam formam, non propter hoc talis materia fit illa materia, quæ præfuit sub forma ad quam transit.

Si intelligatur secundo modo, scilicet, quòd quæcunque materia, vt quid est eadem, hoc est eiusdem rationis, patet quòd non sequitur quòd forma quæ est in illa materia, puta forma panis quæ est in materia panis posset eadem numero simul inesse alij materiæ, sed tantummodò vt aliqua forma eiusdem rationis cum ea: puta aliqua forma panis possit inesse alij materiæ: sed hoc non sufficit ad habendum inrentum secundùm Ægidium, qui ex hoc vult quòd totum dicitur conuerti in totum, puta *A* in *B*, quia cùm potentiale *A* sit sub forma *B* tunc materia *A* fit materia *B* & per consequens forma *A* fit formâ *B* & sic *A* fit *B* &c.

S C H O L I V M.

Explicat tripliciter aliquid in præexistens conuerti posse. Primò in id, quod fuit, nunc tamen non est; & hoc esse possibile patet, quia non est aliud, quàm Deum posse idem numero reproducere. Secundò, in præexistens manens simpliciter in esse præhabito, addita tamen sibi quadam nouitate, & hoc modo videtur corpus Christi manens in eodem esse simpliciter, per conuersionem fieri præfens speciei panis. Tertio, in præexistens, ita vt nulla habeatur nouitas, nec in esse eius, nec in aliquo posteriori eius, & hoc modo videtur possibile quantitatem conuertibilem esse in præexistens. Contra secundùm modum ponit vnum argumentum, & duo contra tertium modum conuersionis.

11. **V**terius^o quantum ad istum articulum dico, quòd dupliciter potest intelligi conuersionem fieri in præexistens Vno modo, scilicet in illud, quod aliquando fuit, sed nunc non manet: alio modo in præexistens, quod scilicet præfuit, & nunc in eodem esse manet.

Dupliciter potest aliquid conuerti in præexistens.

Et hoc secundum adhuc dupliciter intelligitur. Vno modo, quòd manens simpliciter in esse præhabito, tamen aliqua nouitate superaddita illi esse, sit terminus nouæ conuersionis, puta quòd ibi sit noua præfentia illius termini alicui, cui prius non fuit præfens. Alio modo, quòd ibi non sit aliqua nouitas, nec in ipso esse, nec in aliquo posteriori.

De istis tribus intellectibus per ordinem est videndum. Primus non habet aliquam difficultatem magis de termino præexistente, hoc est, quòd aliquando præfuit, quàm de non præexistente, nisi istam, si Deus potest destructum idem numero reparare, quod conceditur ab omnibus Catholicis, nec mirum, quia non est ibi contradictio.

Deus potest destructum idem numero reparare.

De alio autem intellectu præexistentiæ, quòd scilicet in eodem esse manet est amplior difficultas: quia nulla mutationum, de quibus loquitur Philosophus, 5. Phys. videtur posse poni ad terminum præexistentem sic. Primus verò intellectus subdiuisionis est secundus principalis, qui videtur possibilis, quia ita videtur de facto ponendum in Eucharistia; corpus enim Christi præhabens, & retinens idem esse simpliciter, per istam conuersionem fit de nouo præfens speciei panis: & consimiliter posset poni de quantitate conuertenda in præexistens, quia non est aliqua repugnantia ex parte termini ad quem.

Tex. 7. & inde. Corpus Christi præexistens simpliciter fit præfens speciei panis.

12. **C**ontra ista arguitur. Primò contra istud, quod dicitur de Eucharistia, & hoc sic: secundum illud aliquid est per se terminus ad quem conuersionis, secundum quòd succedit termino à quo, sed, per te, corpus succedit pani secundum istam præfentiam, quam habet de nouo, & non secundum esse substantiale: ergo est per se terminus, secundum quòd habet illam præfentiam, vel secundum quòd fit præfens: sed sic esse præfens non dicit formaliter substantiam, nec aliquid substantiale: quia eadem substantia, per te, manens non fuit prius præfens, & nunc est præfens: ergo per se terminus ad quem conuersionis in Eucharistia non esset substantia, & per consequens ista conuersio

conuersio non esset transubstantiatio; quia transubstantiatio est transitio vnus substantiæ in aliam.

Quare genitum est, ubi fuit corruptum.

Præterea, secundò arguitur contra illud, quod dicitur, hoc esse possibile de quantitate. Primò sic, idèd genitum est ubi priùs corruptum fuit, quia ratio locandi, quæ est quantitas, manet eadem in vtroque; sic etiam in Eucharistia, quod fuit ratio locandi panem, manet idem in conuersione, & per hoc, corpus Christi, quod est terminus conuersionis, potest poni ibi esse, siue habere præsentiam talem: ergo per oppositum, si non manet illud, quod fuit in termino à quo ratio locandi, sequitur quòd terminus ad quem non est ibi, vel non habebit talem præsentiam, sed si quantitas conuertatur in aliquid, patet quòd ratio locandi non manet: quia quantitas fuit illa ratio locandi.

13.

Impossibile a quæ videntur sequi ex eo, quòd vnum corpus sit localiter in pluribus locis.

Præterea. Si per conuersionem quantitatis in aliud, aliud fieret hîc præsens, sequeretur quòd illud esset hîc tali modo essendi, quali modo conuersum habuit hîc præsens esse, sed conuersum, quod est quantitas, fuit localiter circumscriptiuè: igitur terminus ad quem conuersionis est hîc localiter, ex quo videntur sequi duo impossibilia. Primò, quòd idem sit simul in duobus locis localiter. Consequentia probatur, quia terminus, qui sit hîc localiter, potest manere in suo proprio loco localiter, sicut corpus Christi nunc manet localiter in Cælo: consequens autem, quòd idem sit simul in duobus locis localiter, videtur inferre multa impossibilia, puta quòd idem simul moueretur, & quiesceret: quia posset ibi moueri, & hîc quiescere. Similiter, quòd idem simul calciferet, & frigeferet si hîc habeat approximatum ignem, ibi aquam. Similiter idem esset continuum, & non continuum: si hîc habeat diuidens partem à toto, & ibi non. Similiter idem erit simul mortuum, & viuum, si animal habeat ibi corruptiuum inferens mortem, & hîc non habeat, sed quæcunque necessaria, & sufficientia ad salutem.

Secundum impossibile principale sequens ex hoc, quòd terminus conuersionis sit hîc localiter, est istud, quòd duo corpora possent esse simul in eodem loco. Consequentia probatur: tum quia conuertitur istud in duo corpora, qua ratione est hîc localiter vnum, & aliud: tum quia conuertatur istud in aliquod maius si sit hîc localiter, par erit cum parte: consequens autem, scilicet quòd duo corpora sint simul, videtur Aristoteles probare esse impossibile, ex intentione 4. *Physic.*

S C H O L I V M.

Ad primum, explicat non requiri ad transubstantiationem quòd terminus ad quem secundum substantiam propriè succedat termino à quo, quia hîc inciperet corpus post desinere panis, sufficit ergo quòd succedat secundum illud, quòd de nouo habet, id est, secundum præsentiam, neque dicitur transubstantiatio, quòd substantia producat, sed quia una substantia desinit altera ei succedit saltem secundum aliquam nouitatem. Ad secundum contra tertium modum de conuersione quantitatis, ostendit non requiri, quòd maneat eadem ratio locandi tertium à quo in terminum ad quem, quia de factò quantitas panis non est ratio locandi corpori Christi. Ad tertium, non oportet terminum ad quem habere eundem modum essendi cum termino à quo, quia corpus Christi non est circumscriptiuè sub speciebus: sicut fuit panis. Videtur secundum mentem Doctoris ad conuersionem vt sic, sufficere quòd vnum desinat, & aliud ex intentione conuertentis succedat, esto nihil sit commune vtrique termino. Vide Schol. 4. dist. 11. q. 2.

Non succedit alteri propriè, quòd non incipit post illud.

AD ista. Ad primum si terminus per se transubstantiationis est substantia, & secundum esse substantiæ, vt arguitur, cum corpus secundum esse substantiæ non succedit pani, propriè loquendo de successione, quia etsi habeat esse post esse panis, non tamen incipit habere illud esse desinente pane: quòd videtur necessarium ad hoc, quòd propriè diceretur succedere ibi in esse: alioquin posset dici Sol succedere vermi corrupto, quia habet esse suum post esse vermis. Neganda est ergo illa propositio secundum hoc aliquid est per se terminus ad quem, secundum quòd succedit termino à quo: quia secundum idem est priùs, & nunc manens, & per consequens alteri propriè non succedens corpus Christi, diceretur terminus esse ad quem transubstantiationis. Et hoc idèd, quia illa non est productiua termini ad quem: sed tantummodò conuersiua alterius in ipsum secundum autem illud esse, non dicitur propriè succedere termino à quo, sicut priùs dictum est: posset tamen ista concedi, quòd secundum illud est nouitas in termino ad quem, secundum quòd succedit termino à quo accipiendò propriè succedere & tunc

14.

& tunc concedi potest, quod non esset hic nouitas in termino, nisi secundum istam præsentiam, secundum quam nunc verè, & realiter est hic, & prius non fuit hic dum substantia panis fuit hic.

15. Ad secundum dico, quod nunc corpus Christi est, vbi fuit panis: nec tamen quantitas, quæ fuit pani formalis ratio essendi hic: est formalis ratio corpori Christi essendi hic, tum quia quantitas ista non est formaliter in corpore Christi; ergo nec aliquid corpori Christi competit per illam, vt per rationem formalem, tum quia quantitas non potest esse formalis ratio locandi nisi circumscriptiue: quia illa est ratio determinata ad illum modum locationis; quidquid ergo per quantitatem, vt per rationem formalem, locatur, hoc circumscriptiue locatur, corpus Christi non sic est præsens in Sacramento: patet, ergo, &c. Licet ergo non maneret illud, quod fuit conuersio ratio formalis locandi, adhuc poterit Deus terminum conuersionis facere ibi præsentem, vbi conuersum fuit: & quod adducitur de generato, & corrupto, si concederetur eandem quantitatem manere, & idè per illam generatum localiter esse vbi corruptum fuit: hoc non concludit propositum: quia per istam conuersionem non oportet terminum esse localiter vbi fuit ipsum conuersum: imò est hic eodem modo essendi, quem tribuit sibi agens conuertens aliud in ipsum.

Quantitas panis non est ratio essendi hinc corpori Christi, quia ei non inest, & quia tantum circumscriptiue locat.

16. Ad aliud, negari potest ista propositio: *terminus est hic eodem modo essendi, quo modo fuit hic illud, quod conuersum est.* Instantia enim est: quia substantia panis, quæ conuersa fuit, fuit hic localiter suo modo. sicut, scilicet substantia panis potest esse alicubi localiter: quia pars sub quantitate fuit in parte loci, & tota in toto: nec tamen substantia corporis Christi, in quam conuertitur, est hic tali modo: imò tota est vbique: non ergo sequitur quod terminus, in quem conuertitur quantitas necessariò sit sic localiter.

Non oportet terminum ad quem eodem modo esse præsentem quo fuit præsens terminus à quo.

C O M M E N T A R I V S.

20. **V**terius quantum ad istum articulum. Hic Doctor ponit modum proprium quomodo aliquid potest conuerti in præexistens, & dicit quod hoc potest dupliciter intelligi. Primo, quod potest conuerti in illud, quod aliquando fuit: sed nunc non manet, puta, vt lapis possit conuerti in ignem, quod aliquando fuit, & postea annihilatus est, & hoc modo si lapis debeat conuerti in lignum præexistens, prius tamen annihilatum, oportet quod in eodem instanti, quo lapis desinit esse, creetur idem lignum, quod succedat lapidi desinenti esse. Et tunc in hoc est sola difficultas, an scilicet idem annihilatum possit redire per diuinam potentiam: Et hæc difficultas habet prolixè videri in 4. d. 43. Secundo modo potest intelligi in præexistens, quod scilicet præexistens præfuit, & nunc in eodem esse manet. Et hoc adhuc potest dupliciter intelligendi. Vno modo, quod manens simpliciter in esse præhabito, tamen aliqua nouitate superaddita illi esse sit terminus nouæ conuersionis, puta quod ibi sit noua præsentia illius termini alicui, cui prius non fuit præsens, puta quod panis conuertatur in corpus Christi actu præexistens, sic quod corpus Christi succedens pani annihilato non acquirat nouum esse substantiale, cum prius habeat illud, sed tantum nouam præsentiam, puta, quod pane desinente fiat præsens quantitati panis, cui quantitati panis prius fuit præsens, vel si quantitas panis separata conuertatur in corpus Christi, ipsi quantitati desinenti esse corpus Christi, fuit præsens loco, in quo prius erat quantitas illa, puta, quod fiat præsens aëri continentem illam quantitatem. Et sic corpus Christi diceretur terminus talis conuersionis per nouam talem præsentiam. Et hic modus conuersionis est possibilis, quia corpus Christi prius habens esse potest acquirere nouam præsentiam,

Aliquid conuerti in præexistens potest intelligi dupliciter.

quam prius non habuit, vt diffusè pertractatur à Doctore in 4. d. 10. q. 1. & d. 11. Alio modo, quod posset conuerti in præexistens, ita quod tale præexistens, quod ponitur terminus conuersionis, fiat terminus, quia ponitur terminus talis conuersionis nulla facta nouitate in illo. Et quoad hoc videtur difficile sustinere quod aliquid possit conuerti in sic præexistens. De primo ergo intellectu principalis diuisionis, & similiter de secundo intellectu subdiuisionis Doctor aliter non curat, quia primus intellectus (vt dixi) nullam difficultatem importat, nisi an idem annihilatum possit redire. Et similiter secundus intellectus subdiuisionis nullam aliam difficultatem importat, nisi an idem præexistens, nulla nouitate facta in illo possit esse terminus talis conuersionis. Et de hoc habet magis videri in 4. d. 10. vbi etiam Doctor videtur tenere quod Deus possit facere corpus Christi esse vbi panis præfuit sine noua præsentia, accipiendo præsentiam pro aliquo addito corpori Christi, siue illud additum sit entitas realis, siue respectiua. Sed de alio intellectu subdiuisionis, videlicet, quod tale præexistens sit terminus conuersionis per aliquid sibi additum, puta per nouam præsentiam sibi additam, de hoc Doctor principaliter intendit in hoc articulo. Et possibilitas talis intellectus clariùs patet in 4. d. 10. & 11.

An idem annihilatum possit redire.

p Contra ista argumenta n. 12. Hic Doctor instat, primò, probando quod corpus Christi non dicatur terminus conuersionis panis per nouam præsentiam. Et ratio stat in hoc; quia conuersio panis in corpus Christi est vera transubstantiatio, cum sit transitio substantiæ ad substantiam; ergo terminus talis conuersionis erit præcisè substantia corporis Christi. Et similiter ratio formalis terminandi illam conuersionem erit substantia corporis Christi; ergo illa præsentia noua

21.

non

non est ratio terminandi talem conuersionem: quod tamen habet ponere, quia corpus Christi non ponitur terminus talis conuersionis, nisi secundum nouam præsentiam. Sed tunc aliquid dicitur esse per se terminus *ad quem* conuersionis secundum illud, secundum quod succedit termino à quo. Cum ergo corpus Christi, per te, secundum nouam præsentiam succedat panis, ut termino à quo, ergo corpus Christi secundum illam præsentiam erit terminus *ad quem* talis conuersionis.

22.

Respondet n. 14. Doctor præmittendo vnum, scilicet, quod loquendo de successione propriè dicta, corpus præexistens secundum suum esse substantiale non dicitur propriè, nec verè succedere alteri; nam sic posset dici quòd Sol succedit vermi desinenti esse, quia Sol secundum esse suum, est quando vermis desinit esse. quod esse idem priùs habet. De ratione ergo successione propriè dictæ est, quod terminus *ad quem*, qui succedit termino à quo capiat esse de nouo. Et sic, si in eodem instanti, quo lapis desineret esse crearetur lignum, tunc lignum propriè succederet lapidi desinenti esse, & propriè lapis diceretur conuerti in lignum tale. Et conuersio talis diceretur productiua, pro quanto scilicet terminus ad quem talis conuersionis de nouo capit esse per productionem, & loquendo de hac conuersione productiua in qua terminus *ad quem* dicitur propriè succedere termino à quo, hæc propositio esset vera, scilicet *Secundum hoc aliquid est per se terminus ad quem, secundum quod succedit termino à quo* & quia lignum secundum esse substantiæ suæ succedit propriè lapidi desinenti esse, cum capiat illud esse de nouo. Vnde sequitur quòd lignum secundum tale esse erit terminus *ad quem* illius conuersionis. Si vero terminus *ad quem* conuersionis non capit esse suum in illo instanti, quo terminus à quo, neque enim talis conuersione dicitur productiua termini, *ad quem*, sed tantum dicitur conuersiua termini à quo ad terminum *ad quem*. Et sic quando panis dicitur conuerti in corpus Christi præexistens, secundum suum esse substantiale, ita quòd corpus Christi secundum tale esse dicatur terminus illius conuersionis, tunc talis conuersione non est productiua termini *ad quem* conuersionis, sed est tantum conuersiua termini à quo in terminum *ad quem*, & talis conuersione conuersiua dicitur transubstantiatio, ita quòd transubstantiatio est duplex. Quædam quæ est tantum conuersio productiua termini *ad quem*; & sic lapidis dicitur transubstantiari in lignum, quando in eodem instanti, quo lapis desinit esse, lignum de nouo generatur, ut verè succedens lapidi desinenti esse. Alia est tantum conuersiua, qualis est in proposito conuersio panis in corpus Christi præexistens: ita quòd corpus Christi secundum suum esse intelligitur terminus ad quem talis conuersionis. Loquendo de hac conuersione non productiua, in qua terminus *ad quem*, non dicitur propriè succedere termino à quo, falsa est ista propositio, scilicet *secundum hoc, aliquid est per se terminus ad quem secundum quod succedit termino à quo*: quia in proposito corpus Christi secundum esse prius, & nunc manens, & per consequens alteri propriè non succedens diceretur terminus *ad quem* transubstantiationis panis; cum ergo corpus Christi secundum esse suum sit terminus transubstantiationis panis, & nullo modo succedens termino à quo, patet falsitas propo-

Nota distinger.

Duplex conuersio.

sitionis, scilicet quòd corpus Christi secundum illud esse, secundum quod est terminus ad quem transubstantiationis panis, quòd etiam secundum illud idem esse succedat termino à quo, quia secundum tale esse nullo modo succedit. Et hoc est quod intendit Doctor, & addit quòd ista propositio posset concedi, scilicet quòd *secundum illud est nouitas in termino ad quem, secundum quod succedit termino à quo*, accipiendo propriè succedere. Et hoc modo hæc esset concedenda, corpus Christi secundum præsentiam nouam est terminus conuersionis, secundum quam verè succedit termino à quo, quia talis præsentia noua quæ ponitur terminus *ad quem*, acquiritur de nouo in corpore Christi. Et sic patet responsio ad deductionem.

Considera hæc responsionem.

23.

Secundò principaliter n. 12. arguit Doctor specialiter de quantitate, probando quòd quantitas separata nullo modo posset conuerti in corpus Christi præexistens, sic quòd acquirat nouam præsentiam secundum quòd fiat præsens illi loco, vbi quantitas separata priùs fuit præsens, puta superficiei aeris priùs immediatè continenti eam. Et arguit tripliciter, primò sic: Ibi est genitum, vbi prius fuit corruptum, quia ratio locandi, quæ est quantitas, manet eadem in vitroque, scilicet, tam in corrupto, quam in genito. Verbi gratia, si ignis generatur ex ligno, ita quòd lignum contineatur in tali superficie aeris localiter, & quantitas ligni est ratio formalis, quòd lignum sit in tali loco. Quando ergo dicitur quòd ignis genitus ex ligno, est in eodem loco, vbi prius fuit lignum corruptum, hoc non videtur verum, nisi eadem quantitas, quæ fuit in ligno corrupto maneat eadem in igne genito, quia talis quantitas fuit ratio ligno essendi in tali loco. Si ergo quantitas panis conuertatur in corpus Christi, quæ fuit ratio essendi in tali loco, puta in tali superficie aeris, sequitur quòd corpus Christi non erit præsens in illo loco, in quo prius fuit talis quantitas, cum illa in tali conuersione non maneat.

Respondet n. 15. quòd illa ratio, scilicet, quòd *genitum est vbi fuit corruptum*, si tenet, tantum tenet de loco circumscriptionis, sicut exemplificauimus de igne genito ex ligno, sed in proposito non ponitur corpus Christi esse præsens circumscriptionè loco, in quo fuit quantitas. Sicut etiam nunc ponitur præsens quantitati panis. Et tamen non localiter sine circumscriptione, ut prolixè patet à Doctore in 4. d. 10. Dico etiam quòd ista propositio, scilicet, quòd *genitum est, vbi prius fuit corruptum*, non dicitur vera, ex hoc, quòd maneat eadem quantitas in genito, quæ fuit in corrupto, quia ista quantitas corrupti nullo modo manet in genito, ut magis patebit in quarto, in materia de Eucharistia.

Vltimò arguit n. 13. probando quòd talis quantitas non posset conuerti in corpus Christi, quia si per conuersionem quantitas in aliud, illud aliud fieret hinc præsens, sequeretur quòd illud tale esset præsens tali modo essendi, quali modo conuersum habuit hinc esse præsens; sed conuersum, ut hæc quantitas, fuit localiter circumscriptionè, quia in vltima superficie aeris immediatè continenti illam; igitur corpus Christi, quod ponitur terminus *ad quem* talis conuersionis, erit in illa superficie aeris localiter; ex quo videntur sequi duo impossibilia. Primum, quòd idem sit simul in duobus locis localiter: patet, quia corpus Christi est in cælo localiter, & ut manens ibi, erit

24. Nota.

erit etiam hîc localiter, vbi priùs fuit quantitas panis. Et quòd idem sit simul in duobus locis localiter, videntur sequi multa impossibilia; tum, quia idê simul moueretur, & quiesceret, quia in vno loco posset moueri, & in alio quiescere. Tum, quia idem simul posse calefieri, & frigeferi, si in vno loco esset ignis, & in alio aqua. Tum, quia idem simul esset continuum, & non continuum, si in vno loco haberet diuidens partem à toto, & in alio non. Tum, quia idem simul erit mortuum, & viuens, si in vno loco habeat corruptiuum inferens mortem, & in alio loco non haberet, sed habeat ibi necessaria, & sufficientia ad salutem.

Doctrina singularis.

Secundum impossibile principale sequens est, quòd tunc duo corpora possent esse simul in eodem loco; pater, quia si quantitas conuertatur in duo corpora, qua ratione esset hîc localiter vnum, & aliud: Et sic duo corpora in eodem loco. Similiter si talis quantitas conuertatur in corpus maius, tunc illud maius si sit hîc

localiter, tunc pars erit cum parte, & sic duo corpora in eodem loco, quod est contra Philosophum, quarto *Physic. tex. com. 76.*

Respondet * ad hoc argumentum, primò negando hanc propositionem, scilicet, quòd corpus Christi eodem modo sit in loco, sicut fuit quantitas panis præexistens. Et patet instantia de facto, quia nunc corpus Christi est, vbi fuit substantia panis, quæ est conuerfa in illud, & tamen non eodem modo continetur sub eadem quantitate panis, sicut substantia panis ibi continebatur; pater, quia substantia panis fuit suo modo localiter sub quantitate panis, ita quòd vna pars sub vna parte quantitatis, & tota substantia sub tota quantitate. Sed corpus Christi fit sub sua quantitate, sic quòd vna pars corporis non præcisè correspondet vni parti illius quantitatis; sed præcisè est sub tota quantitate, & sic totum continetur sub illa quantitate, & totum sub qualibet parte. Et de hoc magis prolixè patebit in quarto, dist. 10.

* nu. 16.

S C H O L I V M.

Ostendit, dato quòd quantitas conuerteretur in præexistens, quòdque terminus ad quem esset localiter in duobus locis, nulla inde sequi impossibilia; & ad soluenda multa talia apparentia hinc sequentia ponit duas regulas. Prima, forma priores ipso vbi, id est, omnes formæ absolute non variantur variato vbi. Secunda, qua sequitur ex prima: eandem formam accipit corpus in duobus vbi approximatis ei duobus agentibus, quam acciperet, si in eodem vbi eadem agentia ipsi approximarentur. Explicat optimè exemplis. De quo latè agit 4. dist. 10. quæstion. 2. & 3.

q **S**I tamen daretur, quòd Deus posset conuertere quantitatem in illum terminum, & quòd ille fieret hîc localiter, alicui fortè videretur, quòd illa, quæ sequuntur ex hoc, non sunt impossibilia simpliciter: sic, scilicet quòd includant contradictionem; quæ sola dicuntur esse impossibilia Deo. apud quem non est impossibile omne Verbum: hoc est omnis cõceptus possibilis in intellectu, qualis est omnis conceptus, in quo non includuntur contradictoria. Cùm ergo ex proximo istorum, quod est, idem corpus esse simul in duobus locis localiter, inferuntur multa, quæ apparent impossibilia, per duas propositiones videtur probabiliter posse respondere.

Prima est, *Formæ priores ipso vbi non variantur propter variationem ipsius vbi: quia propter variationem posterioris non variatur prius.* Ex qua propositione habetur quòd idem habens duo vbi, non propter hoc variatur secundum aliquam formam substantialem, nec secundum aliquam de genere Quantitatis, vel Qualitatis: quia formæ istorum generum sunt simpliciter priores ipso vbi.

17.

r Secunda propositio est ista; *Quamcunque passionem ad formam substantia, vel quantitatis, vel qualitatis, reciperet idem corpus à duobus agentibus sibi in isto eodem vbi approximatis, illam & non aliam reciperet ab eisdem sibi in diuersis locis, vel vbi approximatis.* Exemplum: si hîc circa lignum approximarentur ignis, & aqua, qualem transmutationem facient circa illud lignum in hoc vbi, eandem, & non aliam facient circa idem lignum si habeat duo vbi, & in vno approximetur sibi ignis, & in alio aqua. Istud probatur ex prima propositione præcedente, quia in diuersis vbi non variatur forma absoluta, quæ est simpliciter prior ipso vbi. Istas duas applicando, soluuntur quæ tanguntur in argumento, & multa similia.

Primum, scilicet idem moueri in hoc loco siue vbi, & quiescere in alio vbi, non sunt repugnantia, sicut nec habere hoc vbi, & illud quia ista duo, scilicet moueri, & quiescere secundum vbi, sunt posteriora ipso vbi, idèd possunt variari secundum variationem in illo priori.

Secundum de caleferi, & frigeferi, soluitur per secundam propositionem: non enim aliter caleferet, & frigeferet idem existens in duobus vbi, quàm existens in vno vbi, in quo haberet ista duo agentia approximata; & sicut tunc si alterum agentium

Forma priores ipso vbi non variantur variatione vbi. De quo 4. dist. 10. q. 2. & 3. Quam reciperet corpus formam in vno loco à duobus agentibus, eandem reciperet, si in duobus locis esset, eisdem agentibus ei approximatis. Mouere, & quiescere non repugnant eidem,

*sed frige-
ri, & cale-
fieri sic.*

simpliciter vinceret virtutem reliqui agentis, illud assimilaret sibi passum, & impederet reliquum, quod esset minoris virtutis assimilare sibi passum: si autem essent aliquo modo æqualia in virtute, alterarent etiam passum quasi ad quoddam medium inter duo extrema; sic etiam nunc quando ponitur idem in duobus *vbi*.

*Non potest
corpus esse
continuum
in vno loco,
& discon-
tinuum in
alio: nec vi-
uum in v-
no, & mor-
tuum in a-
lio.*

*Plura cor-
pora posse
esse in eo-
dem loco.*

Tertium de continuitate soluitur per idem: quia si agens soluens continuitatem vinceret virtutem conseruantis continuitatem: absolutè continuitas esset diuisa vtrobique: non tamen, vt ab aliquo vtrobique, sicut respondetur de corpore Christi in pyxide, quando idem corpus fuit diuisum in cruce.

Quartum similiter, vel faciliùs soluitur: quia forma substantialis, si virtute alicuius agentis circa istud in vno loco sepatetur à materia simpliciter, nusquam esset vnita eidem materiz: vt diceretur de corpore Christi, quando fuit mortuum in cruce, non fuit viuum in Eucharistia.

Secundum principale, quod infertur tanquam inconueniens, scilicet duo corpora posse esse simul, diceretur non esse inconueniens, nec impossibile: quia contradictio non apparet: cum vnitas loci non sit formaliter vnitas corporis: sed corpus habet propriam vnitatem intrinsecam, cui accidentaliter aduenit esse in vno loco: ergo non sequitur, quodcumque corpus est in hoc eodem loco; ergo est idem corpus; nec simulas variat vnitatem corporis, vel loci.

Ad auctoritatem Aristotelis 4. *Physic.* dici potest: quod probatio sua ad hoc procedit, quod virtute propria, vel naturæ creatæ propter sui limitationem, non potest idem corpus esse in diuersis locis adæquatè, sed de virtute diuina illimitata non concludit.

C O M M E N T A R I V S.

25.

q *Si tamen daretur.* Concesso quod corpus Christi sit etiam localiter, *vbi* panis conuersus præfuit, negantur illa impossibilia, quæ inferuntur esse impossibilia. Et quod non sint impossibilia, patet ex duabus propositionibus, quas præmittit, quarum prima est; *Formæ priores ipso vbi non variantur propter variationem ipsius vbi, quia ad variationem posterioris non sequitur variatio prioris.* Cum ergo *vbi* formaliter acceptum, quod nihil aliud est nisi circumscriptio passiva fundata in corpore locato, & terminata ad vltimam superficiem continentis, est simpliciter posterius substantia, quantitate, & qualitate, & breuiter omni absoluto existente in corpore contento, & per consequens non videtur implicatio contradictionis idem corpus simul habere duo, & tria, imò etiam infinita *vbi* per diuinam potentiam.

r Secunda propositio est ista: *Corpus quamcumque passionem ad formam substantia, &c.*

f *Et illud probatur ex prima propositione præcedente:* Et tunc dico, quod si ignis, & aqua essent sibi approximata in eodem *vbi*, aut ignis totaliter vinceret virtutem aquæ, & tunc illud corpus tantum calefieret, aut non totaliter vinceret, sed esset æqualis in virtute. Et tunc aut nullum effectum inducerent, aut si aliquem inducerent, tantum inducerent effectum medium, in quo passum nec perfecte assimilaretur igni, nec perfecte aquæ. Eodem modo dico, si idem corpus esset in diuersis *vbi*. Et in vno haberet ignem approximatum, & in alio aquam, & hoc clariùs patet à Doctore in 4. d. 10. q. 2. Dico tamen quod in vno loco alteratur, puta si calefieret ab igne, & in alio loco non alteraretur ab igne, si ignis non esset sibi præfens, accipiendo alterari pro respectu consequente illud *vbi*: quia vt ibi alteraretur, & vt in alio *vbi*, vt ibi non alteraretur, licet esset eadem caliditas in eodem corpore in vtroque *vbi* existente.

Ad aliud impossibile de moueri, & quiescere

concedit Doctor quod simul moueretur, & quiesceret, quia respectu vnus *vbi* moueretur, & respectu alterius quiesceret, quia moueri, & quiescere consequuntur illud *vbi*. Et si vltè inferatur, quod tunc simul quiesceret, & non quiesceret, & simul moueretur, & non moueretur. Respondet Doctor alibi, scilicet in 2. *dist.* 2. q. 7. & in 4. *dist.* 10. q. 2. quod ibi est ignorancia Ellentibi, & fallacia secundum quid ad simpliciter, nam licet sequatur, quiescit in illo *vbi*, ergo quiescit absolutè, non tamen infertur absolutè non moueri, sed tantum cum illa determinatione, cum qua accipiebatur, *quiescere* prout antecedeat, ad *quiescere simpliciter*. Et ideo non sequitur, nisi quod hoc mouetur in hoc *vbi*, & non mouetur in illo *vbi*, quæ non sunt contradictoria, quia non sunt respectu eiusdem, essent tamen contradictoria, si simul moueretur, & non moueretur in eodem *vbi*.

Ad aliud impossibile de continuitate, soluitur per idem, quod dictum est de *frigeferi*, & *caleferi*, quia si agens soluens continuitatem, vinceret virtutem conseruantis continuitatem, absolutè continuitas esset diuisa vtrobique, non tamen vt ab aliquo vtrobique *vbi*, quia vt in vno *vbi* fuisset facta talis diuisio, & non vt in illo, licet illa diuisio esset in eodem corpore existente in vtroque, sicut etiam patet de corpore Christi, vt in pyxide, & vt in cruce, quia idem vulnus, quod habuit etiam vt in pyxide, non tamen vt in pyxide vulneabatur, sed vt in cruce, quia talis vulneratio fit per motum localem, qui consequitur ipsum *vbi*.

Ad secundum principale impossibile de duobus corporibus in eodem loco, hoc patet non esse impossibile, cum vnitas loci non sit formaliter vnitas corporis, quasi quod si sit vnum corpus numero tantum sit vnus locus adæquatè sibi correspondens, nam corpus habet propriam vnitatem, scilicet intrinsecè, cui accidentaliter aduenit esse in vno loco. Et per consequens

18.

26.

consequens non sequitur, si aliquid corpus est simul in eodem loco ergo est idem corpus cum alio corpore, quia ad unitatem loci continentis non sequitur necessarium unitas corporis contenti. Et accipitur hic *locus* non pro respectu locantis ad corpus locatum, quia quot sunt corpora locata tot sunt respectus fundati in su-

perficie continente; sed accipitur hic *locus*, pro ultima superficie continentis, quia in eadem superficie possunt simul contineri plura corpora, & hoc propter penetrationem dimensionum illorum corporum. Et hoc magis patebit in 4. dist. 44. quaest. 6. quae est ultima in ordine.

S C H O L I V M.

Declarat quomodo quantitas conuerti posset in praëxistens, licet praëxistens per hoc nihil noui habeat; quia sicut conseruatio non requirit nouitatem inter termino, ita nec conuersio. Nihil resoluit Doctor, sed tantum disputat: puto eum non loqui de conuersione proprie dicta, quae uidetur exigere, quod aliquid maneat commune utrique termino, sed lato modo, prout idem est, quod hoc conseruare post illud; & ad hunc finem destruere illud. Quod addo, quia aliàs quidquid annihilaretur, esset conuersum in omne, quod remanet. De quo 4. d. 11. q. 3. idque constat esse de mente Doctoris, quia hic nu. 15. nihil commune requirit utrique termino conuersionis praeter habitudinem ad idem agens, id est, quod subiaceat potentia agentis quoad esse, & non esse.

19. **T**ertius intellectus principalis, scilicet quod aliquid manens in eodem esse, quod iam prius habuit, nulla omnino nouitate facta circa ipsum potest esse terminus nouae conuersionis, declaratur esse possibilis hoc modo; quando Deus conseruat creaturam; terminus illius conseruationis non est aliquid nouum: sed idem, & secundum idem esse, quod prius habuit; non ergo requirit conseruatio actio, vel passio nouitatem in termino: ergo nec conuersio. Consequenter declaratur ex hoc, quod sicut Deus uolens hoc habere esse quasi post idem esse, conseruat illud, sic uolens illud habere esse post esse illius, conuertit illud in istud: quia facit esse istius, & si non est proprie, tamen aliquo modo succedere ipsi esse illius; non requiritur autem ad hoc, quod illud sit terminus actionis, quod simpliciter, & proprie succedat alteri, scilicet tanquam nouum: sicut patet in conseruatione. Secundum hoc diceretur, quod sicut Deus eodem uelle creat illud, in quantum uult hoc esse post non esse, & conseruat illud in quantum uult hoc esse quasi post idem esse, sic eodem uelle conuertit aliud in istud: quia uult illud esse post istud.

Potest aliquid esse terminus conuersionis, sine uoluntate nouitate in ipso facta.

Si arguitur, quo modo potest illud esse terminus conuersionis positiuè, si per eam non accipiat aliquod esse: cum etiam in diuinis illud, quod est terminus actionis, accipiat esse per illam actionem.

Diceretur, quod non oportet omnem terminum actionis positiuè habere esse acceptum per illam actionem, nisi vel simpliciter, vel in ordine ad aliquod aliud: & sic terminus conuersionis potest dici accipere esse in ordine ad conuersum in quantum Deus uult istud esse post illud.

20. Aliter diceretur, quod actio positua vel est productiua termini simpliciter, vel æquialenter; & ista conuersio secundo modo est productiua: quia quantum est ex parte sua ipsa sufficeret ad hoc, quod terminus acciperet esse per eam: sed si non accipit esse, hoc idè est: quia iam praehabet illud esse.

Contra istam declarationem arguitur: quia secundum hoc posset dici, Deum quicquid annihilat, conuertere in Solem: quia uult Solem manere in suo esse post esse illius annihilati: sicut hoc praëxistens manet post esse illius conuertri.

Aliter potest declarari possibilitas illius intellectus, & non sic; quod potest esse terminus conuersionis, concomitante ipsum aliquo posteriori, quod non includitur in per se termino ipsius, illo circumscripito, potest esse terminus eiusdem. Hoc patet, quia ut prius, est terminus conuersionis, & à priori ut prius, potest circumscribi posteriorius: nunc autem substantia corporis Christi est per se terminus transubstantiationis, licet concomitetur praesentia illa, qua de nouo est praesens speciei panis, sicut declaratum fuit exponendo intellectum praecedentem: ergo sine tali praesentia, & quacunque nouitate alicuius posterioris ipso esse corporis, posset corpus esse terminus conuersionis.

Substantia corporis Christi est terminus conuersionis.

COMMENTARIUS.

27.
Opinio De-
Terria.

Tertius intellectus principalis. Hic Do-
ctor intendit probare quomodo aliquid
manens in eodē esse, quid iā prius habuit, nulla
omnino nouitate facta circa ipsum, potest esse
terminus nouæ conuersionis. Et hoc declarat
esse possibile, nam quando Deus conseruat
creaturam, terminus illius conseruationis non
est aliquid nouum, sed idem est secundum idem
esse manens, quid prius habuit; pater, quia res
dicitur conseruari pro quanto ponitur eadē res
in esse, quæ prius posita fuit, puta in primo in-
stanti, quo capit esse dicitur creari, & ut poni-
tur eadem res in esse in tempore immediatē se-
quenti illud instans, dicitur conseruari, ut supra
patuit in 2. dist. 2. q. 1. & infra patet q. 12. Cum
ergo eadem res ponitur in esse in tempore im-
mediatē sequenti est terminus conseruationis,
& tamen quando ponitur in tali esse nihil noui
nec re, nec ratione ponitur in ipsa, quod non re,
pater, quia est præcisè eadē res, quæ prius; quod
non ratione, patet quia dum ponitur in tali
esse, non causatur aliquid reale in illa. Si dica-
tur, quod res, ut conseruatur, est distincta ratio-
ne à seipsa, ut dicitur creari, ut patet à Doctore
infra, q. 12. Dico, quod dicitur distingui ratione,
non actu, sed tantum potentia pro quanto in-
tellectus potest eandem rem, ut accipientem esse
in tempore immediatē sequenti primum in-
stans, comparare ad seipsam, ut accipientem esse
in illo primo instanti, & ex tali comparatione
causantur isti respectus rationis, qui dicuntur
creari, & conseruari. Ad propositum ergo, si
eadem res potest esse terminus huius actionis,
quæ dicitur conseruatio nulla facta mutatione
circa ipsum, ergo similiter in proposito potest
aliquid esse terminus alicuius conuersionis, nul-
la mutatione facta in tali termino. Et patet ista
consequentia, quia sicut Deus volens *A.* ha-

Subtilis do-
Terria.

bere esse quasi post idem esse conseruat illud;
sic volens *A.* habere esse post esse alterius, &
sit *B.* tunc conuertit *B.* in *A.* & sic *A.* non
dicitur propriè succedere *B.* desinenti esse, quia
A. non capit esse de nouo, nec aliquid noui
fit in *A.* per talem conuersionem, tamen ali-
quo modo potest dici *A.* succedere *B.* pro
quanto, scilicet in eodem instanti, quo *B.* desinit
esse, in tali loco fit *A.* nihil noui acquirendo.

b Dicitur, quod non oportet omnem termi-
num actionis postinè habere esse acceptum per il-
lam actionem, nisi simpliciter. Sicut etiam filius
Dei per generationem æternam accipit esse sim-
pliciter, quid in primo instanti originis prius
non habuit: vel in ordine ad aliquid aliud: &
si terminus conuersionis potest dici accipere
esse non in se, cum tale esse præcesserit, sed in
ordine ad conuersum in quantum Deus vult
hoc esse post illud. Et hoc modo corpus Chri-
sti potest dici accipere esse pro quanto Deus
vult ipsum esse post annihilationem panis.

Et si quærat, an tunc corpus Christi esset
præsens speciei panis? Dico, quod sic, loquen-
do de præsentia fundamentali, non autem for-
mali. Quod sic intelligo, si corpus Christi, quid
est in cælo, illud idem realiter esset conuentum
sub quantitate panis, & perfectè præsens tali
quantitati, non tamen diceretur præsens præ-
sentialem formali, quæ est quædam relatio
realis fundata in tali corpore, & terminata ad
quantitatem: quia Deus posset facere corpus
illud esse præsens tali quantitati sine tali respec-
tu præsentialem, cum talis respectus poneretur
extrinsecus adueniens, sicut etiam potest
facere corpus reale contineri sub aliqua quan-
titate sine respectu commensurationis passiuæ
talis quantitati, ut clarè patet à Doctore in 4.
dist. 10. vide ibi multa singularia.

SCHOLIUM.

*Sententia Henrici panem non annihilari, quia quod præfuit panis est corpus Christi, vel ali-
quitas corporis est eius, quod fuit panis. Contrà, corpus non se habet aliter in se post conuersionem,
quàm ante. Secundo terminus ad quem petit non esse termini à quo: ergo non accipit
aliquitatem eius. Agrippinus ait non annihilari, quia manet in materia corporis Christi in
potentia. Contrà, sic nullum materiale esset annihilabile manente aliquo materiali. Secundo,
in conuersione totali materia non manet. Sententia Varronis non esse annihilationem, quia
conuersione panis habet terminum posituum. Contrà, quia iste terminus est concomitans
& termini per se desitionis sunt esse & non esse totale panis. Tandem ait posse dici
idè non esse annihilationem, quia eius terminus non est negatio extragenus, id est,
purum nihil, sed negatio in genere, id est, inclusa in esse corporis Christi. De his
negationibus vide eum 1. dist. 28. An verò absolutè dicendum panem annihilari doctor
nihil resoluit. De quo vide eum 4. d. 11. q. 4. mihi videtur parum referre, siue sic, siue sic
loquamur; propriè tamen loquendo videtur admittendum annihilationem, quia terminus per
se desitionis panis est totale non esse eius; & per accidens est ex Dei institutione, quod suc-
cedat corpus Christi. Ita Gabr. Maior. Occam, Albertus, Rubion, Bassel. Leuch. & alij quos citauit
4. d. 11. q. 2. Scholio ad n. 14. unde comprehendendus est, quod assertat 4. d. 9. q. 2. ar. 4. hanc opi-
nionem non posse doceri citra errorem.*

Quære O-
chā quol.
5. q. 35. Hér.
quol. 9. q. 9
quol. 11. q.
4. quol. 12.
q. 4.

De tertio & principali tenetur communiter, quod in conuersione non est annihila-
tio termini à quo. Vna opinio deducit ex hoc, quod post conuersionem panis
non est nihil: & probatur consequentia: quia si esset nihil, oporteret dicere, quod es-
set annihilatus: & vltra deducit. Si non est nihil, est aliquid: non autem est quod præ-
fuit:

fuit : quia illud conuersum est : nec aliquid extra terminum *ad quem*. Patet discurrendo ; ergo post conuersionem est illud , in quod conuersum est , vt sic verum sit dicere : quod præfuit panis est corpus Christi ; aut si ista negaretur , necessarium est dare , quòd aliquitas corporis Christi sit eius , quod fuit panis .

Contra : illud quod ipse addit , quòd panis post conuersionem non est nihil , sed aliquid , sic quòd aliquitas corporis sit eius , quod fuit panis , potest argui primò sic . Quod nullo modo aliter se habet in se post conuersionem , quàm prius se habuit , nec aliquid in se aliter habet , non habet aliquam aliquitatem , quam prius non habuit ; corpus Christi nullo modo se habet in se aliter post conuersionem , quàm ante , sed ante conuersionem panis non habuit in se aliquitatem panis , nec aliquitas corporis erat aliquitas panis : ergo nec post conuersionem .

Præterea . *Esse* termini *ad quem* conuersionis requirit *non esse* termini *à quo*. Patet , si termini sint oppositi : cum *esse* vnius oppositi excludat *esse* alterius oppositi : ergo terminus *ad quem* conuersionis , vt talis , non habet in se entitatem vel aliquitatem termini *à quo*.

c Aliter dicitur , quòd non annihilatur , quia manet in potentia in materia corporis Christi .

Contra hoc arguitur : quia tunc non posset Deus annihilare aliquid materiale , nisi simul annihilaret omnia materialia , quia quocùnque materiali non annihilatio semper in materia eius manet in potentia quocùnque materiale .

Præterea Vbi totum transit in totum , ibi non manet materia termini *à quo* : cum ergo in transmutationibus , quæ requirunt materiam , materia manens sit illa , quæ fuit corrupta : ergo , &c .

Aliter dicitur quòd sicut secundum Aristotelem 5. *Physic.* transmutatio naturalis aliqua est à non subiecto in subiectum , & illa est generatio , aliqua contra , vt corruptio , aliqua à subiecto in subiectum , vt alteratio : & generaliter omnis motus proprie dictus . Sic in transmutatione supernaturali aliqua est versio à non subiecto in subiectum vt creatio ; aliqua è conuersio , vt annihilatio , & aliqua à subiecto in subiectum , vt conuersio totali vnius positiui in aliud ; non est ergo ista conuersio annihilatio , quia habet per se terminum positiuum .

Contra hoc licet sint duo termini positiui , tamen concomitantur duo termini negatiui , sicut quando concurrunt generatio , & corruptio communiter in naturalibus sunt duo termini negatiui concomitantes duos terminos positiuos , sicut *esse* aquæ corrupendæ concomitatur *non esse* ignis generandi , & *esse* ignis concomitatur *non esse* aquæ .

22. Consimiliter in proposito *esse* panis concomitatur *non esse* corporis Christi ; & *esse* corporis concomitatur *non esse* panis . Tunc arguitur : mutatio dicitur esse creatio , vel annihilatio ex per se terminis eius , non autem ex concomitantibus per se terminos , sicut generatio non est per se creatio propter hoc , quòd terminus per se *à quo* , non est nihil , sed priuatio ; & consimiliter est de per se termino *ad quem* corruptionis . Cum ergo comparando per se terminos huius conuersionis , qui sunt *esse* panis , & *non esse* panis , cum illud *non esse* sit totale *non esse* , quia nihil panis manet , sequeretur quòd ipsa destructio per se considerata sit annihilatio .

Aliter potest dici , & deduci ad propositum illud exemplum de corruptione , vbi non tantum per accidens terminat aliquod positiuum , quod , scilicet est per se terminus generationis concomitantis , sed cum corruptio sit destructio partialis . scilicet totius , non nisi secundum formam , ibi relinquitur altera pars compositi , scilicet materia per se : ergo corruptio non est annihilatio , quia aliquid corrupti manet : sed si ista esset præcisa ratio , tunc forma videretur annihilari , quia nihil eius remaneret .

23. Similiter illud manens non est per se terminus corruptionis *ad quem* . Idèò magis adhuc distinguitur per se corruptio ab annihilatione per suum per se terminum , quia ille non est nihil , siue negatio absoluta , sed est negatio in apto nato , siue priuatio : & pro tanto etiam forma posset dici non annihilari quia ei succedit pro termino non nihil , sed priuatio illius formæ . Adhuc si vtræque istarum rationum deficeret , puta si Deus subito conuerteret totum ignem in totam aquam , non manente eodem subiecto communi , adhuc non esset annihilatio , quia terminus *ad quem* destructio nis ignis , et si non sit proprie priuatio formæ ignis , tamen non est negatio extra genus , sed est negatio , vt includitur in forma opposita positiua , negatio autem in genere non potest esse terminus *ad quem* annihilationis , sicut nec talis negatio

Terminus ad quem petit non esse termini à quo. Ægidius in Theor. 1. & 34.

Var. 1. 4. d. 11. cum concordat loã. Parisiensis. Tcx. 7.

In generatione & corruptione sunt duo termini positiui & duo negatiui. Generatio nõ est creatio , quia terminus à quo non est nihil.

Corruptio non idèò nõ est annihilatio , quia aliquid corrupti manet.

Quare corruptio non est annihilatio.

potest esse terminus à quo creationis. In proposito, licet duæ primæ rationes non inueniantur, quia nec aliquid termini à quo manet, nec formæ eius succedit priuatio ipsius, propriè loquendo; quia non in eodem susceptiuo. Tertia tamen ratio inuenitur, quia destructionem panis terminat negatio esse panis, non extra genus, sed ut includitur in esse termini ad quem.

Negatio in genere terminat destructionem panis, de quo 1. d. 28.

h Sed contra hoc arguitur, quia termino destructionis accidit, quod sit terminus aliquis ad quem positius: ergo qualis esset ista destructio, si non esset terminus positius concomitans: talis est modo quantum ad per se rationem destructionis; non ergo prohibetur esse annihilatio per hoc, quod terminus positius concomitatur.

Negatio extra genus, & in genere absolute, & priuatio quomodo differunt.

i Diceretur autem hic, quod negatio extra genus, & negatio in genere absoluta tamen, & negatio, quæ dicitur priuatio non differunt formaliter secundum rationem negationis, & tamen sic distinguuntur, quod alicuius mutationis vnum est per se terminus, & non aliud, ut patet de corruptione: ita negatio, ut includitur in termino positius succedente, est hic per se terminus.

C O M M E N T A R I V S.

28. Opin. Henrici.

c **S**ententia Henrici. De tertio principali, videlicet an illa conuersio, quæ scilicet panis conuertitur in corpus Christi sit necessaria annihilatio? Et dicit quod communiter tenetur quod in conuersione totali non est annihilatio termini à quo, & sic panis, qui totaliter conuertitur in corpus Christi, accipiendo totum syncategore maticè, ut supra expositum est, non dicitur annihilari. Et hoc expressè tenet hic, & in 4. dist. 11. Sed de modo istius annihilationis tres recitantur opiniones, quæ licet conueniant in conclusione, tamen in modo probandi differunt adinuicem, quas opiniones quoad modum probandi Doctor improbat.

Prima opinio est Henrici quol. 9. q. 9. quol. 12. qu. 4. qui dicit quod post conuersionem panis non est nihil, quia si esset nihil, oporteret dicere quod esset annihilatus, quod communiter non conceditur. Si ergo post conuersionem panis non est nihil, sequitur quod est aliquid, sed non est illud, quod præfuit, supple non est panis post conuersionem, cum panis sit conuersus, nec est aliquid extra terminum ad quem, id est, non est aliquid, in quod conuertitur; ergo post conuersionem est illud, in quod conuertitur; patet, quia ex quo panis post conuersionem est verè aliquid, & non est illud quod præfuit, quia non est panis, nec est aliquid aliud à termino ad quem conuersionis; ergo erit terminus ipsius conuersionis, ut sit verum dicere quod præfuit panis est corpus Christi, id est, illud aliquid, quod præfuit panis post conuersionem, est corpus Christi; aut si ista negaretur, scilicet quod illud aliquid, quid præfuit panis, sit corpus Christi, tunc necessariè est dare aliquid, quod est corpus Christi, sit eius quod fuit panis. Vult dicere, quod ex quo panis post conuersionem est verè aliquid, & non conceditur quod illud aliquid sit corpus Christi, saltem oportet concedere è contra, scilicet, quod aliquid corporis Christi sit eius, quod præfuit panis id est, quod sit illud aliquid, quod prius fuit panis. Et hoc patet, quia si post conuersionem panis est verè aliquid, & illud tale non est panis, nec est corpus Christi, in quod panis est conuersus, ergo aliquid corporis Christi erit illius, quod prius fuit panis quàm quod corpus Christi post conuersionem panis, habuit istud aliquid, quod præfuit panis: siue aliquà aliquatè post conuersionem panis, quàm prius non habuit.

d **C**ontra hoc Doctor probat quod corpus Christi post conuersionem panis non habet aliquam aliquitatem nouam, quam, supple, prius non habuerit. Et arguit sic, illud quod nullo modo aliter se habet in se post conuersionem, quàm prius se habuit ante conuersionem, nec in se aliquid aliter habet, non habet aliquam aliquitatem quam prius non habuit; ista propositio est nota: sed corpus Christi post conuersionem panis nullo modo aliter se habet in se; patet, quia est illud idem corpus post conuersionem, quod fuit ante conuersionem, nec etiam habet in se aliquid aliter post conuersionem panis, quod prius non habuerit ante conuersionem, sed ante conuersionem panis non habuit in se aliquitatem panis; patet, quia nihil panis fuit in corpore Christi, nec similiter ante conuersionem aliquitas corporis Christi erat aliquitas panis, quia non erat aliquid ipsius panis; ergo nec post conuersionem aliquitas corporis Christi erit aliquitas eius quod præfuit panis: siue non erit illud aliud quod præfuit panis. Et hoc manifestè patet, quia ex quo panis totaliter, conuertitur nihil panis omnino remanet.

29. Scotus improbat hanc opinionem.

Secundò arguit ad idem, quia esse termini ad quem conuersionis totalis requirit non esse termini à quo; patet, si termini sint oppositi, sicut est in proposito, quia esse panis, & esse corporis Christi sunt termini oppositi, sicut etiam diceremus quod lignum conuertitur in ignem, terminus ad quem, scilicet ignis excludit terminum à quo id est, quod post conuersionem ligni in ignem, ignis, & lignum non stant simul in eodem, & si terminus à quo quoad totum suum esse conuertitur in terminum ad quem, sicut est in proposito de conuersione panis in corpus Christi, tunc terminus ad quem totaliter excludit terminum à quo quoad totum suum esse, ita quod nihil ipsius termini à quo stat post conuersionem cum termino ad quem, cum esse vnius oppositi excludat esse alterius oppositi; ergo corpus Christi, quod ponitur terminus ad quem totalis conuersionis panis, non habet in se aliquam entitatem termini à quo; ergo post conuersionem panis non est verum dicere quod sit aliquid, &c.

e **A**lius modus dicendi est Egidij de Roma qui dicit quod imò panis in hac conuersione totali non annihilatur, quia etsi panis post conuersionem non maneat in se, nec aliquid ipsius panis

30. Opinio Egidij sheor. 1. 34

panis, quia tamen manet in potentia in materia corporis Christi, cum illa sit in potentia ad formam panis, sicut etiam fuit in potentia ad corpus Christi antequam informaretur forma corporis Christi, & propter talem potentialitatem panis post conuersionem non est annihilatus.

Contra hunc modum arguit Doctor deducendo ad hoc inconueniens: quia tunc sequeretur quod Deus non posset annihilare aliquod materiale, &c.

Præterea, ubi totum syncategorematicè transit in totum, ibi non manet materia termini à quo cum illa transferat. Cum ergo in transmutationibus, quæ requirunt materiam, quales sunt ubi totum syncategorematicè non transmutatur in totum, sed tantum categorematicè in talibus transmutationibus materia manens est illa, quæ fuit incorrupta, sicut quando lignum transmutatur in ignem, materia manens est materia ligni corrupti, quæ est in potentia ad formam ignis, & idèdè forma ignis, quæ educitur de potentia materię ligni non dicitur creati, nec similiter forma ligni dicitur annihilari. Vbi ergo totum transit in totum, sic, quod nihil ipsius maneat, sequitur quod materia termini à quo nullo modo maneat, &c.

31. Tertius modus dicendi est Vartonis in 4. dist. 11.

¶ Contra hoc, Doctor improbat hunc modum dicendi. Et ratio stat in hoc, quia mutatio accipitur propriè ex per se terminis mutationis, qui sunt priuatio, & habitus. Termini enim per se generationis sunt non esse, & esse, ita quod terminus à quo est non esse, & terminus ad quem est ipsum esse. Et termini per se corruptionis sunt esse, & non esse, nam terminus per se à quo est, & terminus per se ad quem est non esse, & ex talibus terminis dicitur per se generatio, vel corruptio. Et termini per se creationis sunt non esse simpliciter, & esse simpliciter, quia creatio per se est à non esse simpliciter ad esse simpliciter, & similiter annihilatio per se est ab esse simpliciter in non esse simpliciter. Si ergo terminus ad quem per se alicuius conuersionis est verè nihil, talis conuersio erit per se annihilatio. Cum ergo terminus ad quem per se conuersionis panis sit nihil simpliciter, cum panis totaliter desinat esse, sequitur quod conuersio panis erit annihilatio. Et licet ad non esse panis sequatur esse corporis Christi, vt terminus ad quem talis conuersionis, erit tamen terminus ad quem per se, quia si esse non est panis, sed tantum concomitans, & tali termino concomitanti non determinatur per se mutatio aliqua.

¶ Alter potest dici. Hic Doctor ponit modum proprium satis singularem, & subtilem, & dicit, quod idèdè panis in hac conuersione totali non annihilatur propriè, quia terminus per se annihilationis est nihil simpliciter, siue est negatio simpliciter extra omne genus, sicut etiã terminus à quo creationis est nihil simpliciter, siue negatio extra omne genus, quæ nullum subiectum sibi determinat. In proposito ergo, cum panis totaliter conuertitur, siue transit ab esse in non esse, negatio panis est tantum negatio in genere, quia talis negatio determinat sibi corpus Christi, quod immediatè succedit ipsi enim ad non esse panis nihil positium succederet, verè annihilaretur, quia negatio panis nõ determinat sibi aliquod subiectum. Quando ergo ad non esse alicuius aliud succedit, tale esse non est nihil simpliciter, quia non est negatio extra omne genus, sed negatio in genere. Et idèdè illud tale non diceretur per se, siue propriè annihilati, quia terminus ad quem per se non est simpliciter nihil, quia non est negatio extra omne genus. Et hoc est quod dicit in tententia.

h Sed contra hoc arguitur. Hic intendit Doctor probare quod talis negatio in genere tantum accideret termino ad quem conuersionis. Et propter hoc talis conuersio non esset annihilatio tantum per accidens, & hoc probat. Nam termino ad quem destructionis accidit, quod sit terminus aliquis ad quem positius: siue accidit ipsi negationi, quæ ponitur terminus ad quem, quod succedat aliquod positium; ergo qualis esset ista destructio, supple per se si non esset terminus positius concomitans ipsam negationem, quæ ponitur terminus per se ad quem, talis est modo ista destructio quantum ad per se rationem destructionis, non ergo prohibetur esse annihilatio per hoc, quod terminus positius concomitatur.

Respondet Doctor quod negatio extra genus, & negatio in genere, loquendo de negatione absoluta in genere, prout scilicet distinguitur à negatione, quæ dicitur priuatio, non distinguitur à negatione priuationis secundum rationem formalem negationis, quia tam negatio in genere, quam negatio extra genus, & negatio quæ est priuatio est formaliter negatio. Non ergo istæ negationes in formalis ratione negationis distinguuntur ad inuicem, sed præcisè distinguuntur ex hoc, quod negatio extra genus dicitur illa, quæ nullum subiectum sibi determinat; & negatio in genere absoluta dicitur illa, quæ aliquod subiectum sibi determinat, & hoc absolute, quia non determinat sibi illud vt aptum natum, &c. Negatio verò quæ est priuatio, distinguitur per hoc quod determinat sibi subiectum tale, puta, quod sit aptum natum, &c. quia priuatio est negatio in subiecto apto nato. Sic ergo terminus à quo per se generationis non est negatio simpliciter, sed negatio in subiecto apto nato, quæ est priuatio, quæ ponitur terminus per se ad quem corruptionis. Sic dico in proposito, & hæc conuersio est, quod terminus ad quem conuersionis per se non dicitur negatio absolute, sed negatio in genere, ergo talis conuersio dicitur per se habere talem terminum ad quem. Si enim est conuersio totalis panis in corpus Christi, terminus ad quem per se illius conuersionis erit negatio in genere. Et licet terminus ad quem positius, qui succedit accidat negationi absolute sumptæ, non tamen dicitur propriè accidere negationi in genere, cum negatio in genere determinet sibi necessariò aliquid subiectum; sicut etiam subiectum aptum natum potest dici accidere negationi absolute sumptæ; non tamen dicitur propriè accidere negationi, quæ est priuatio, cum priuatio sit per se negatio in subiecto apto nato.

32.

Negatio duplex.

S C H O L I V M.

Ad primum docet non requiri aliquid commune realiter terminis conuersionis, tantum enim habent communem habitudinem obedientie ad idem agens; & loquitur de conuersione late sumpta, ut notam sup. in Scholio nu. 19. Ad argumentum ad oppositum explicat quare agens creatum corrumpere possit species Eucharistia: de quo late q. 4. d. 12. q. 4 & 5. Item, quæ substantia succedit corrupta Eucharistia: de quo q. 4. d. 12. qu. 6. & dicendum quod substantia composita, nata affici accidentibus inductis à causa naturali: quod est contra D. Thom. 3. p. qu. 77. à 5. qui asserit redire materiam, cuius sententiam solidissimè refutat Dact'or. d. 12. q. 6. num. 5. quia illa materia non potest poni ante vltimum instans conuersionis, neque in ipso vltimo instanti ob grauissima conuenientia, quæ inde sequuntur. Refutat etiam ibid. quod D. Thom. ait materiam conuersam, vel annihilatam non posse redire probans id manifestè falsum esse.

Alter terminus creationis, & nihil rationis non continetur sub ente.

AD argumentum ^k principale, aliquid esse commune terminis potest esse dupliciter, vel communitate reali, sicut materia, quæ est commune substratum vtrique termino in corruptione: hoc modo non oportet in conuersione totali aliquid esse commune terminis; imò tale commune repugnat conuersioni totali. Alio modo potest intelligi commune communitate rationis, puta quod vterque terminus contineatur sub ente, & hoc sufficit ad excludendum rationem creationis, & annihilationis, quia in illis alter terminus non continetur sub ente, & hoc modo diceretur, quod istæ species, & illud præexistens, in quod conuerterentur, haberent aliquid commune.

25.

Quid requiritur commune vtrique termino in conuersione.

I Alter potest poni aliquid commune terminis non essentialiter: sed communis habitudo ad idem agens; quia potentia agentis eodem modo subiaceret vterque terminus conuersionis; & hoc etiam sufficit ad excludendum annihilationem, quia nihil propriè non subiaceret potentia agentis; cum non sit aliquid causabile.

Quare agens naturale non potest transmutari de quo 4. d. 12. q. 1.

M Argumentum ad oppositum probat, quod natura potest conuertere aliquid in aliud conuersione totali, & ita non requirit subiectum commune, quod manifestè est inconueniens in quacunque transmutatione naturali, secundum Philosophum; ideò ad illud argumentum dicendum est quod agens naturale potest omnem transmutationem illam, & solùm causare circa istas species; quæ transmutatio potest hinc habere subiectum transmutabile. Nulla autem transmutatio substantialis habet hinc subiectum transmutabile, quia nulla est hinc substantia, nec composita, nec materia;

Quomodo agens naturale corrumpit Eucharistiam. de quo 4. d. 12. q. 4. 5.

ideò agens naturale non potest hinc transmutationem substantialem causare, sed accidentalem, in qua sufficit quantitas pro subiecto. In illo ergo *nunc*, in quo per actionem agentis naturalis, Eucharistia habet primò *non est*, cum natura nihil corrumpat nisi aliquid impossibile producendo, produceretur virtute naturæ quoddam compositum per accidens, scilicet quantum quale, qualitate impossibili Eucharistia, quæ corrumpitur, & istius compositi subiectum præfuit, & forma inducta est ab agente creato habente eam in virtute sua actiua.

Sed nunquid tunc ⁿ producitur aliqua substantia.

26.

Ad corruptione Eucharistia Deus producit substantiam natam affici accidentibus causatis à agente naturali.

Respondeo non actione naturæ, quia non habet passum, de quo producat substantiam: si ergo tunc substantia producatur, hoc est actione Dei, qui disposuit nusquam accidens esse sine subiecto, nisi in Eucharistia manente; & ideò illa destructa Deus producit substantiam compositam, quæ nata est affici illis accidentibus causatis per agens naturale, nec illa substantia noua requiritur propter actionem naturæ: imò actionem illam sequitur ordine naturæ: nec necessariò, quia Deus posset non producere substantiam illam, sed sequitur ordine dispositionis diuinæ.

Opinio Innocentij de definitione Eucharistia, de quo d. 12. q. 6.

De ipsa autem definitione Eucharistia duplex est opinio. Vna quæ videtur esse Innocentij *de officio Missæ, Parte tertia*, vbi dicit, quod quamuis species maneant, quæ possent afficere substantiam panis, & vini, si essent ibi, si tamen tanta fiat alteratio circa species, quod panis eis affectus non esset conueniens nutrimentum, desinit esse Eucharistia: & in eodem instanti actione diuina fiet ibi noua substantia, quæ nata est affici illa qualitate: hæc autem est substantia panis, & tunc illa manet vlteriùs in alteratione vsque ad instans generationis nouæ substantia: & illam generat natura, corrumpendo illam substantiam compositam, quam potentia diuina reduxit.

Alia est opinio, quod manet quamdiu manent qualitates, quæ possent afficere substantiam

substantiam conuersam : licet ipsa sic affecta non esset conueniens nutrimentum : non ergo desinit esse Eucharistia, nisi quando desineret ipsa substantia panis, & secundum hoc esset dicendum, quod in illo instanti corruptionis specierum, est ibi substantia noua : sed non panis : quia illa non esset nata affici qualitatibus impossibilibus pani iam inductis, sed talis est illa substantia noua, qualem natura generaret de pane corrupto, si substantia panis ibi fuisset.

Manet Eucharistia, quamdiu maneret substantia panis, si adesset, & ea destructa sit noua substantia, quam agens naturale faceret, si adesset panis.

COM M E N T A R I V S.

33.
*Quid prius-
sio.*

AD argumentū principale. Doctor arguit, probando, quod species in Eucharistia nō possit virtute diuina conuerti in aliquid præexistens, & per consequens, quod non possit conuerti in Corpus Christi. Et arguit sic : quia omne quod conuertitur in aliud, habet aliquid commune cum illo in quod conuertitur; patet ista, quia si lignum conuertitur in ignem, materia ligni est communis tam formæ ligni, quæ formæ ignis. Et dicitur communis non communitate prædicationis, sed quia est receptiua vtriusque formæ non simul, sed successiue. Sed species in Eucharistia, quæ sunt separatæ à substantia panis non habent aliquid commune cum aliquo præexistente, patet: nec substantiam panis, nec materiam, quæ est primum subiectū, in quo transmutantur ad inuicem. Si ergo illæ species non habent aliquid commune, & totaliter conuertuntur in Corpus Christi, sequitur quod annihilentur. Et sic talis conuersio esset annihilatio.

Aliquid esse commune potest dupliciter intelligi.

Respondet quod aliquid esse commune terminis potest dupliciter intelligi, vel communitate realis, sicut materia que est commune substratum vtrique termino in corruptione, scilicet formæ corruptæ, & formæ generandæ, hoc modo non oportet in conuersione totali syncategorematicè aliquid esse commune terminis, inò tale commune repugnat conuersioni totali; patet, quia quando totum syncategorematicè transit in totum, nihil illius totius manet, & per consequens nō manet materia receptiua vtriusque termini. Alio modo potest intelligi commune communitate rationis, puta, quod vterque terminus contineatur sub ente, & hoc sufficit ad excludendū rationem creationis, & annihilacionis, quia in illis aliter terminus continetur sub ente, & hoc modo diceret, quod illa species, & illud præexistens, in quod conuertentur haberet aliquid commune, quia illud ens. Si dicatur, quod terminus ad quem, qui ponitur Corpus Christi præexistens, non est per se terminus ad quem conuersionis specierum, sed tantum concomitans, vt supra patuit, & sic talis conuersio non diceretur annihilatio, nisi per accidens, tamen per se esset annihilatio, quia terminus ad quem per se est nihil. Dico, quod ex hoc Doctor dicit talem conuersionem non esse annihilacionem, quia ad talem conuersionem concomitatur Corpus Christi præexistens non vt terminus per se ad quem, sed vt aliquid requisitum ad per se terminū ad quem, quia terminus per se ad quem talis conuersionis est negatio in genere, quæ ad hoc vt sit negatio in genere determinat sibi aliquid subiectū, & hoc modo Doctor intelligit.

34.

Aliter posset poni aliquid commune terminis non essentialiter, puta, quod non prædicatur de illis in quid : sed posset poni communis habitudo ad idem agens. Vult dicere, quod tam ter-

minus à quo conuersionis, quam terminus ad quem, loquendo de termino ad quem positiuo, subiaceret potentie agentis primi: subiaceret dico, tam quoad esse illorum totale, quam quoad non esse. Et idem in eodem instanti, quo terminus à quo totalis desinit esse in se virtute agentis primi virtute eiusdem agentis aliquid ens positiuum potest succedere, siue sit præexistens. Sicut patet de corpore Christi, quod succedit desitioni panis, siue non sit præexistens, sed de nouo producat, quoad esse totale, in quo esse fundatur negatio, quæ dicitur negatio in genere, & per consequens talis conuersio non erit annihilatio. Si verò terminus ad quem non subiaceret potentie agentis, sicut est nihil simpliciter, siue negatio extra genus, quæ nullo modo est causabilis, tunc quod conuertitur in talem terminum ad quem, verè annihilatur. Nota tamen quod negatio in genere non dicitur formaliter subiaceret potentie agentis, sed ex hoc dicitur subiaceret, pro quanto subiectum, quod sibi determinat, subiaceret potentie agentis; quia ergo tale subiectum virtute agentis potest succedere termino à quo conuersionis, idem negatio in genere, quæ ponitur per se ad terminum ad quem talis conuersionis dicitur subiaceret potentie agentis. Et hoc est quod dicit.

35.

Secundò principaliter arguit ad oppositum, probando scilicet quod Deus possit illas species conuertere in aliquid præexistens, & arguit sic : Natura creata potest illas species conuertere in aliquid præexistens, ergo, & Deus, &c.

Respondet quod agens naturale tantum potest transmutare illa quæ habent subiectum commune; vnde si generat aliquam substantiam corrumpendo aliam, vt quando ignis corrumpit lignum, & generat ignem: si ignis non haberet materiam ligni pro subiecto communi formæ ignis, & formæ ligni, nunquam posset ex ligno generare ignem: nec per consequens posset conuertere lignum in ignem. In aliqua transmutatione substantiali semper agens naturale supponit materiam communem tam formæ substantiali corrumpendæ, quàm formæ substantiali generandæ, ita quod nunquam posset corrumpere formam ligni, nisi in eodem instanti, in quo expellitur forma ligni induceret formam ignis impossibilem formæ ligni, quia vtraque forma est nata tantum recipi in materia. In transmutatione verò accidentali, vbi agens naturale corrumpit illud accidens inducendo aliud, sufficit quod habeat aliquid subiectum commune, puta, quantitatem. Et sic quando agens naturale corrumpit, puta saporem in Eucharistia fundatum in quantitate separata, sufficit quod habeat illam quantitatem pro subiecto; non posset ergo agens naturale transmutare aliquid accidens in substantiam, quia quando transmutat aliquid in substantiam,

stantiam, præsupponit materiam illius transmutabilis, ut subiectum receptivum formæ substantialis: sed non est sic in transmutatione accidentali, quia qualitati sufficit habere quantitatem pro subiecto. Dicit ergo Doctor quod in illo *nunc*, siue instanti, in quo per agentis naturalis actionem Eucharistia habet non esse, cum natura nihil corrumpat, nisi aliquid impossibile producendo, produceretur virtutis naturæ quoddam compositum per accidens, scilicet aliquod quantum quale qualitate impossibile Eucharistiæ, quæ corrumpitur, & istius compositi subiectum præfuit, supple illa, quantitas, quæ recipit qualitatem impossibilem qualitati pertinenti ad Eucharistiam.

36. *n Sed nunquid tunc produciuntur aliqua substantia? Nunc querit Doctor quando Eucharistia corrumpitur, an in eodem instanti, quo corrumpitur generetur aliqua substantia? Et dicit quod si aliqua substantia generatur, hoc non fit actione naturæ creatæ, quia illa non habet pas-*

sum, supple materiam, de qua producat substantiam, quia in Eucharistia corrupenda nulla est materia; sed hoc erit sola actione Dei, qui disponit nusquam accidens esse sine subiecto, nisi in Eucharistia manente, & ideo in illo instanti, quo Eucharistia corrumpitur per agens naturale, Deus in eodem instanti producit substantiam compositam, quæ nata est affici illis accidentibus causatis per agens naturale; nec illa substantia noua acquiritur per actionem naturæ, imò actionem illam, sequitur ordine naturæ talis substantia, nec tamen necessarium, quia Deus posset non producere substantiam illam, sed tantum sequitur ordine dispositionis diuinæ, quæ disposuit nullum accidens esse separatim à substantia, nisi in sola Eucharistia, & ideo si quantitas aliqua esset separata, & esset alba, ab agente naturali posset induci nigredo impossibilem albedini, & tamen ad corruptionem albedinis non sequitur generatio alius substantiæ, sed tantum fieret quantum nigrum.

Q V Æ S T I O X I.

Utrum Deus possit facere, quod, manente corpore, & loco, corpus non habeat vbi siue esse in loco,

Alenf. 4. p. q. 11. D. Thom. q. 5. 2. ar. 1. Bonau. 2. d. 2. q. 5. Scot. q. 5. ar. 10. Io. Bacon. 2. d. 3. q. 3. Mayron. 2. d. 1. q. 6. Ricard. 4. d. 2. q. 2. Bellarm. lib. 3. de Euchar. cap. 3. 4. Suar. 3. tom. d. 48. f. 4.

Vide in 4. d. 20. q. 3. Argum.

D tertium sic proceditur. Arguitur, quod Deus non potest facere, quod manente corpore, & loco, corpus non habeat *vbi* in loco: quia non possunt manere extrema, quin maneat relatio media: sicut non possunt esse duo alba, quin sint similia: corpus, & locus videntur esse extrema: inter quæ ipsum *vbi* est quasi habitudo media, secundum illud lex Principiorum; *vbi est circumscriptio corporis à circumscriptione loci procedens.*

Ratio opp.

Contra, sic se habent corpus, & locus ad *vbi*, sicut actiuum & passiuum ad actionem, & passionem: nunc autem Deus potest facere, quod manente actiuo & passiuo, non sit inter illa actio, & passio: ergo, &c. Maior probatur: quia ita videtur *vbi* habitudo media inter locum & corpus: sicut actio, & passio inter agens, & patiens. Minor probatur, quia sicut habetur Daniëlis 3. Tres pucros in fornacem, missos ignis non combussit, & tamen fuit actiuus: quia flamma erumpens interfecit eos, qui miserunt eos in fornacem, & corpora eorum erant passiuæ: quia non est verisimile, quod tunc habuerunt dotem impassibilitatis.

Pueri in fornace non fuerunt impassibiles.

Ista quæstio potest habere duplicem intellectum: vnum de corpore & loco in communi; alium de corpore & loco determinato, & uterque potest subdistingui. Et ideo sunt hic quatuor declaranda.

Quatuor sint examinanda.

Primo, *si corpori in communi repugnat non habere vbi, posito loco in communi,*

Secundo, *si repugnat loco in communi esse sine vbi, siue non circumscribere: & hoc posito corpore in communi.*

Tertio, *si possibile sit hoc corpore, & hoc loco manentibus, sed hoc corpore huic loco non presente, quod hoc corpus non habeat hoc, vbi.*

Quarto, *si hoc corpore, & hoc loco manentibus, & hoc corpore huic loco presente, possibile esset hoc corpus non habere hoc vbi?*

S C H O L I V M.

Posse dari corpus sine corpore locante, imò de facto sic datur vltimum Cælum. Patet, quia absolutum potest esse sine respectu ad id, quod nec est prius nec simul natura cum ipso: tale est corpus

corpus respectu loci. Soluit tria argumenta in contrarium adducta. De hoc vide ipsum 4.d.10. qu.2. & 3. & 2. dist. 2. q. 5. Ad replicam primam contra solutionem tertij, dicendum, vbi Cæli pertinet ad vbi actiuum. Ad secundum, si moueretur, nullo existente contento, esset motus localis quodammodo secundum partes. Vide Doct. de motu in vacuo 2.d. 2. q. 9. an. 4. 1.

3. **D**E primo dico, quod non includit contradictionem corpus esse sine corpore aliquo continente, & per consequens sine *vbi*: imò ita est de primo Cælo, quod non habet corpus continens: posito etiam, quod esset locus; non tamen quicumque, sed aliquis capax huius corporis, non esset adhuc contradictio, quod hoc corpus non haberet *vbi*. Ratio primi est ^a, quia non est contradictio absolutum maneret absque respectu ad illud, quod non est prius eo, vel saltem quod nec est prius, nec simul natura cum ipso: nunc autem locus nec est prius natura corpore, nec simul, imò videtur posterius corpore; ergo, &c. Ex hoc potest accipi ratio secundi. ^b

4. Physic. & 1. cæli & alibi.
Potest absolutum esse sine eo, quod non est prius, nec simul natura cum eo.
4. Physic.

Contra istud: ^c corpori per se competit esse in loco, ita quod corporeitas est per se ratio essendi in loco, sed contradictio est rationem formalem esse, nisi illud sit, cuius est ratio formalis.

Præterea. Corpus locatum dependet à locante, ergo illa habitudo locati ad locans, est habitudo quædam dependentiæ; sed absolutum non potest esse sine dependentia propria, quam natum est habere.

Præterea. Contra illud, quod dicitur de primo Cælo, arguitur; quia illud corpus si moueatur non est dare quo motu moueretur, nisi locali, sed moueri localiter requirit esse in loco; quia moueri localiter est aliter se habere in loco nunc, quam prius. Si detur quod Cælum quiescit, sequitur quod quiescit quiete opposita illi motui, quem natum est habere, & ita quiescit localiter: & tunc propositum.

5. & 6. Physic.

4. Ad primum potest dici, ^c quod dimensio est ratio fundamentalis proxima respectu *vbi*, vel si sic intelligeretur ratio formalis, benè potest talis ratio formalis separari ab illo, respectu cuius dicitur esse ratio, & hoc intelligendo in actu: licet non separaretur ab aptitudine vel potentia ad illud. Exemplum: albedo isto modo est ratio essendi simile, & tamen non est contradictio, quod sit sine similitudine actuali.

Dimensio est ratio fundamentalis respectu vbi aptitudinalis.

Contra, si dimensio est propria ^e ratio fundamentalis respectu passiuæ locationis, saltem ista erit per se secundo modo; etsi non primo modo, corpus locatur, sicut color videtur, sed in propositione per se secundo modo, cum sit necessaria simpliciter, subiectum non potest esse sine prædicato.

Respondeo, ^e quod corporeitas est ratio fundamentalis respectu huius, quod est esse locale, & respectu huius etiam, quod est locari. Propria quidem & proxima vtriusque, quia cuius est potentia, eius est & actus: sed respectu primi est ratio necessaria, respectu secundi ratio non necessaria: quia aptitudo est intrinseca per istam rationem etiam præcisè acceptam; sed illud, ad quod est aptitudo non inest actualiter, nisi per agens, reducens aptitudinem ad actum: negandum est igitur quod assumitur, scilicet hanc esse per se secundo modo, *corpus locatur*, licet concedendum sit hanc esse per se: *corpus est locale*. Exemplum huius, hæc est per se secundo modo: *homo est risibilis*; hæc autem contingens: *homo ridet*.

Primo de Somno & Vigilia c. 1.

5. **h** Ad secundum: illa dependentia, quæ est locati ad locans, non est simpliciter necessaria ex parte eius, quod dicitur dependere: sicut est dependentia causati ad causam, sed est dependentia aliqualis, tanquam ad illud, quod natum est conseruare in sua dispositione naturali, corpus quidem naturale in suo loco naturali natum est sic conseruari: sine tamen tali conseruante potest absolute esse.

Dependentia locati ad locum, non necessaria.

Ad tertium potest dici, quod si mouetur, mouetur secundum *locare*, non secundum *locari*: quia nunc aliter locat corpus contentum, quam prius locauit: sed non aliter locatur: quia non locatur: & isto modo intelligitur dictum Auerrois, quod *Cælum est in loco per centrum*: quia suum esse in loco est *locare locale* fixum in loco.

4. Physic. An colum mouetur localiter.
4 Physic. 43

i Si queratur de isto *locare* ad quod Genus pertinet, vt sic morus ille diceretur esse in illo Genere: non ad Genus *vbi*: quia *vbi* est circumscripcio passiuæ, non ad aliquod aliud Genus tum quia motus esset in pluribus Generibus, quam ponit Philosophus 5. *Physic*. Tum quia discurrendo, non inuenitur ad quod Genus aliud pertineat.

Tex. 9. & inde.

6. Præterea. Sicut Cælum potest circulari, licet non contineatur à corpore, sic potest circulari, licet non contineat corpus, puta si esset idē corpus continuum, & sphericū, igitur illa forma fluēs, secundū quā est per se motus circulationis, posset per se esse sine respectu, tam ad continens, quam ad contentum, & ista est forma mere absoluta.

Responsum quære

Ad pri

Ad primum dicitur, quòd illud locare pertinet ad Prædicamentum vbi: & licet non definiatur nisi vbi passiuum à Philosopho: tamen est aliud vbi actiuum, quod est species alia ipsius vbi, quod est Prædicamentum commune ad vbi actiuum, & vbi passiuum, patet in 4. d. 10. q. 1.

Ad secundum dicitur ab aliquibus, quòd in tali casu non moueretur Cælum.

Aliiter tamen dico, quòd talis motus esset ad vbi imaginarium, non actuale, & reale; nec hoc est inconueniens concedere: cum hoc sequatur ex casu. Patet inferius in ista quaestione, &c.

C O M M E N T A R I V S.

1. **R**atio primi est, &c. Patet ista propositio in secundo, dist. 1. q. 5. vbi eam prolixè exposui; ideò enim res, siue absolutum patris, non potest manere sine respectu, & dependentia ad Deum, quia absolutus patris, necessario dependet à Deo essentialiter, vt à priori. Similiter pater in quantum pater non potest manere sine filio, quia est simul natura cum filio. Vbi ergo absolutum potest manere sine alio absoluto, sequitur quòd tale absolutum possit manere sine respectu ad illud aliud absolutum; nunc autem locus non est prius natura corpore, nec simul, imò videtur posterius. Et loquitur hic de loco materiali, scilicet de vltima superficie continentis, quia loquendo de loco formali, scilicet de respectu locantis, talis respectus est simul natura cum locato, & locante. Et quòd dicit, quòd est quòd est quasi posterius natura, hoc patet, quia corpus facit latera continentis distare, & per consequens talis superficies est posterior corpore, vt patuit in 2. d. 2. p. 1. in materia de loco Angelorum.

b *Ex hoc potest accipi ratio secundi.* Secundum declaratum erat, quòd etiam posito loco capace huius corporis non esset adhuc contradictio, quòd hoc corpus non haberet vbi: & pater ratio huius secundi, quia si corpori absolute non repugnat posse esse sine superficie locantis corporis, sequitur quòd nec huic corpori repugnat posse esse sine ista superficie capace huius corporis, & per consequens non repugnat sibi posse esse sine respectu ad eam.

c *Contra istud.* Nunc Doctor instat multipliciter contra illam conclusionem; probando quòd repugnet absolute corpori esse sine loco. Primum arguit sic: *Corpori competit per se esse in loco, &c.* Si enim rationale est ratio quòd homo sit, si rationale est: necessario homo erit, sic in proposito, si corporeitas est ratio formalis, quòd A sit in loco, si corporeitas A. est necessario A. erit in loco.

d *Secundò arguit, corpus locatum dependet à locante, &c.* Patet, quia si A. dependet à B. in esse & conseruari, erit impossibile A. posse esse sine B. ergo erit impossibile A. posse esse sine dependentia ad B. Patet per propositionem Doctoris in secundo, dist. 1. q. 5. Cuiusque absolute repugnat esse sine termino relationis ad ipsum, impossibile est tale absolutum posse esse sine relatione ad ipsum terminum.

e *Respondet ad primum, quòd dimensio est ratio fundamentalis effendi in loco, sed ratio formalis effendi in loco est respectus locati, ad locantem.* Primo modo potest esse sine loco passiuè, siue sine tali respectu locati ad locantem; secundo modo non, quia est impossibile effectum formalem esse sine causa formali. Sicut albu absolute potest esse sine similitudine ad aliud album, licet sit ratio proxima fundamentalis similitudinis, tamen album formaliter si-

mile non potest esse sine similitudine, quia simile formaliter est effectus formalis similitudinis.

f *Contra, si dimensio, &c.* Adhuc instat probando, quòd talis dimensio non potest esse sine respectu ad locum.

g *Respondet, quòd dimensio est ratio fundamentalis respectu huius, quòd est esse locale, &c.* Sicut rationale respectu risibilitatis est ratio necessaria, sed respectu actus ridendi non est necessaria. Ista ergo, *Corpus est locale, est per se secundo modo, & necessaria; sed ista, Corpus locatur, nullo modo est per se sed accidentalis, & contingens.*

h *Ad secundum dicit quòd dependentia quæ est locati ad locans, non est simpliciter necessaria &c.* Aduerte tamen, quòd dependentia causati ad causam non inest necessario causato, comparando ipsum ad qualemcunque causam, sed tantum inest necessario comparando ipsum ad causam simpliciter primam, quia ab illa sola simpliciter dependet inesse, & conseruari, & est simpliciter impossibile cautum esse sine dependentia ad primam causam. Sed comparando ad causam secundam non simpliciter in essendo dependet ab illa quia prima simpliciter, & sola illa necessaria, vt aliàs probaui. Et dependet necessario à secunda in essendo, non tamen dependet in conseruari. Vnde Doctor in secundo, dist. 2. parte. 1. q. 4. dicit quòd effectus præcisè pro illo instanti, quòd accipit esse à causa secunda, dependet ab illa; sed in toto tempore sequente immediatè dependet à prima, & vide ibi bonam difficultatem. Dico vltra, quòd conclusio Doctoris de loco loquitur absolute de ipso loco, scilicet de ipsa superficie locantis & non de loco naturali, qui vltra superficiem includit qualitates conuenientes loco naturali. Sed quomodocunque intelligatur conclusio, siue de locato, & loco absolute sumptis, siue de locato, & loco naturalibus, patet quòd locatum non necessario includit respectum ad ipsum locum.

i *Si quaratur &c.* Respondeo ad primum primò, quòd locare actiuum, siue vbi actiuum est in eodem prædicamento in quo & vbi passiuum, nec secundum Aristotelem habetur expressè quòd tantum vbi passiuum sit in prædicamento vbi, quia hoc idem esset querendum de omnibus alijs vbi actiuis. Sicut enim acquiritur per motum aliud, & aliud vbi passiuum in corpore locabili, ita acquiritur aliud, & aliud vbi actiuum in corpore locatè. Et si hoc non placet, dic sicut Doctor dicit in 4. dist. 10. de vbi. Corporis Christi in Eucharistia. vide ibi.

Ad secundò dico, quòd motus circulationis formaliter est relatio, quia formaliter est quædam successio, vt patet à Doctore in pluribus locis, sed forma secundum quam est talis successio alias patebit.

An rationale sit ratio necessaria.

Diligentia sit ratio necessaria.

Absolutum potest esse sine respectu.

2. *Dimensio est ratio fundamentalis effendi in loco.*

SCHOLIUM.

Posse dari superficiem concauam sine respectu ad corpus contentum, probatur, quia iste respectus non est ad prius, nec ad id quod est simul naturâ cum ista superficie. Ostendit Deum posse causare vacuum, conservando Cælum; & annihilando omnia elementa, quo casu latera Cæli non concurrunt in instanti, & idè esset vacuum. Obiicit tripliciter. Ad primum, procedit ratio Philosophi contra vacuum, sumptum pro spatio quanto, non quali, de quo 2. d. 2. qu. 9. Ad secundum, ad distantiam non requiri medium positivum, idem à nu. 40. Ad tertium, explicat quomodo quies mensurari potest tempore, id est, imaginario nullo corpore moto. Vide 2. d. 2. qu. 11. n. 3. 5. & qu. 4. n. 10. 11.

7. **D**E secundo articulo dico, quòd non apparet contradictio, superficiem concauam esse sine respectu ad aliud corpus, vt contentum, esto etiam quod aliud corpus sit, quod esset natum contineri, quia vt prius argutum est de respectu locationis passiuæ: ita potest hic argui de locatione actiua.

Item confirmatur, quia Cælum est incorruptibile, & licet elementa secundum se tota sint incorruptibilia secundum Philosophum, non tamen eo modo sunt incorruptibilia, quo Cælum; quia forma elementi, cum sit eiusdem rationis in toto & in parte, non est formalis ratio incorruptibilitatis in toto, sicut nec in parte, & licet non sit aliqua causa naturalis corruptiua totius elementi, sicut partis, tamen istam possibilitatem intrinsecam ad corruptionem reduci ad actum non est ita impossibile, sicut Cælum corrumpi: aut saltem secundum Theologos possibile est Deum elementa annihilare, quæ quantum est ex formis suis, sunt corruptibilia, licet non annihilent Cælum, quod secundum formam suam est incorruptibile, quia in conferuando prius & magis necessarium non requirit tanquam medium, aliquod minus necessarium conferuari. Absolutè igitur potest annihilare elementa, & nihil innouare circa esse Cæli: hoc posito, latera Cæli non concurrent in instanti, quia natura non potest facere talem transmutationem in instanti: remanere igitur potest superficies concaua Cæli, & tamen non continens aliquod corpus.

2. & 3. c.
& in de Ge.

Aliter Cælum est incorruptibile, & aliter elementa.

Vide 2. d. 14. qu. 1. & 4. d. 49. qu. 6. Cap. de Vacuo ferè per totum.

Tex. 37.

Contra ista: vacuum esse est impossibile simpliciter, vt probat Aristoteles 4. *Phys.* sed si superficies concaua esset sine corpore, esset vacuum, igitur, &c.

8. Ad probationem maioris, vna ratio Philosophi in ca. de Loco contra ponentes locum esse spatium, est ista; quia tunc infinita vtique essent loca, & subdit ad probationem istius consequentiæ: *distante enim aère, & aqua, idem faciunt omnes partes in toto, quòd omnis aqua in vase.*

Præterea. Inter latera vacui nihil est medium, sed secundum Philosophum 5. *Phys.* illa sunt simul, quorum nihil est medium, si igitur esset vacuum, latera essent simul, & non simul.

Tex. 21. & inde.

Idè 6. Phys. tex. c. 9. expressissime.

Præterea. In tempore est contradictio duo instantia esse distantia, & non esse tempus medium: igitur pari ratione in loco contradictio est duo esse localiter distantia, & non esse corpus medium.

Ad primum: ista probatio consequentiæ secundum Philosophum multipliciter exponitur, sed qualitercunque consequentia declaretur, non tenet, nisi ponendo vacuum esse spatium actu dimensionatum: licet non habeat qualitates naturales, quamdiu enim ponitur ibi dimensio in actu, semper remanet ratio secundum Philosophum, quare non compatitur secum aliud corpus, nisi vnum diuidat alterum: sed vacuum istud, quod ponitur possibile Deo in isto membro, non est aliquod spatium habens dimensiones positivas: sed tantummodò est ibi possibilitas ad tantas dimensiones positivas, cum carentia cuiuscunque dimensionis in actu; & hoc modo potest dici de omnibus rationibus Philosophi ibi positis, quòd procedunt contra vacuum, vno modo imaginando, scilicet quòd sit spatium actu dimensionatum sine corpore, & ita nihil concludunt contra intellectum, qui conceditur Deo esse possibilis.

Quare Anserroem & alios.

9. Ad secundum dico, quòd medium potest intelligi vel positivum, & actuale, vel priuatiuum potentiale: & vtroque modo debet intelligi nullum esse medium eorum, quæ tangunt se, & quæ sunt simul, latera autem vacui, etsi non habeant medium primo modo, habent tamen medium secundum modo: quia inter ea posset tantum

Latera vacui habent mediū virtuale, non actuale reale.

corpus intercipi, quantum est illud corpus, quod intercipitur, quando spatium est actu plenum: est ibi igitur medium potentiale, & sequitur ex hoc, quod est ibi medium priuatiuum, siue participatiue: quia carens tanto medio, quantum posset intercipi inter illa extrema.

Loquitur de tempore imaginario.

Ad tertium diceretur, quod nullo motu existente, posset esse quies aliqua etiam proprie accepta, quia nullo corpore moto posset aliquod corpus vniformiter se habere, & cum hoc esse aptum natum aliter, & aliter se habere, sicut post iudicium corpus Beati posset vniformiter se habere in sua dispositione; licet nullum corpus aliter se haberet, quia non oportet, quod aliqua corpora inferiora aliter se habeant ad hoc, vt Beati vniformiter se habeant, nec aliqua alia corpora ponuntur tunc fore mouenda. Huic etiam vniformi dispositioni correspondet propria mensura, quæ est tempus: inter cuius quæcunque duo instantia imaginata posset tantus fluxus, siue motus intercipi, & ita si tempus dicitur mensura motus, siue fluxus, illa vniformis existentia habebit tempus: licet non vniformiter actualis positiuum, sed potentiale, & priuatiuum. Vnde intellectus habens notitiam temporis actualis, & positiui, applicando eam ad istam durationem vniformem, potest cognoscere quantitatem ipsius, scilicet quod tantam haberet positiue, si esset tempus positiuum.

Quies quomodo mensuratur tempore? Vide 2.d. q. 4. & 11.

Dimensio priuatiua mensurat partes permanentes sicut mora priuatiua, partes successiuas.

Consimiliter est in proposito de distantia in loco positiua & priuatiua: sicut mora priuatiua mensurat partes alicuius successiuas: sic dimensio priuatiua mensurat partes permanentes, & hoc, quia priuatio æquatur habitui suo modo. Vnde illud argumentum potest adduci pro proposito confirmando, & hoc sic: possibile est distantiam aliquam esse inter aliqua, quasi secundum tempus, licet non sit inter illa tempus positiuum intermedium: hoc est positiua mensura motus, sed sufficit quod sit tempus potentiale, vel priuatiue acceptum, ad hoc vt sit distantia inter illa, quasi temporalis, secundum quam hoc dicitur esse posterius, vel prius illo: igitur à simili de loco, & distantia locali.

10.

Si arguitur contra hoc, quod distantia non potest esse, nisi sit aliquid, in quo sit illa distantia, & hinc nihil est: quia nullum est medium.

Distantia formaliter est respectus inter extrema.

Potest dici, quod distantia formaliter importat respectum inter extrema, respectus autem est in vno extremo, & ad aliud sicut ad terminum: hinc autem est dare vtrunque terminum positiuum, licet non sit medium positiuum, & si ex solo primo istorum diceretur habitudo positiua, posset concedi, quod hinc esset distantia positiua, sed si vltra hoc requiratur, quod medium sit positiuum, tunc saltem saluatur propositum: quia hinc est distantia priuatiua, & positiua potentialis, sed non actualis.

S C H O L I V M.

Dari posse hunc locum, & hoc corpus, quod tamen illo non locatur, quia si est in alio loco non potest naturaliter in isto esse. Hæc conclusio patet ex secundo articulo. Obicit non posse esse hunc locum sine hoc contento, quia locus non est ipsa superficies, sed respectus eius ad contentum. Remanere eundem locum variatis locatis, quod intellige æquivalenter; quia locus est immobilis, id est, locali mutatione immutabilis, & quo ad distantiam à polis mundi, per inde est continere vnum vel plura locata. Vide Doctorem 2.d. 2. qu. 6. à num. 6. vbi rem hanc subtilissimè explicat, & 4. Physic.

Dari posse hoc corpus, & hunc locum qui illud non continet.

DE tertio patet, quod si hoc corpus non sit huic loco præsens, non circumscribitur isto loco: igitur non habet vbi in hoc loco: si etiam non est huic loco præsens secundum cursum naturæ est in alio loco, & secundum naturam non potest simul habere duo vbi: ergo non habet hoc vbi & tamen iste locus manet: quia hoc vltimum corporis continentis, & hoc patet in secundo articulo.

Contra hoc locus importat rationem continentis: quia superficies absoluta circumscripta ratione continentis non habet rationem loci. Nunc autem continere, cum dicat respectum, non videtur manere, nisi sit ad eundem terminum: igitur quando continetur aliud, & aliud, non videtur manere idem locus, sed quando corpus non est præsens huic loco, non est idem contentum.

Respondeo

Respondeo 4. *Phys.* vult Philosophus, quòd idem locus maneat succedentibus sibi inuicè corporibus, ex hoc patet, quòd nõ est alius locus, si aliud locatũ contineat: quãdo igitur arguitur de relatione continentis ad cõtentũ, cõcedi potest quòd locus vltra superficiem addit relationem continentis, vt intelligitur per illud, quod dicitur in definitione *ultimum continentis*, hoc est, proximum, & immediatum continens & tunc consequenter dicendum est, vel quòd variato contento non variatur relatio in alio extremo: & hoc eodem modo, quo respicit illud extremum: quia respicit pro extremo per se contentum in communi, & non hoc signatum; vel potest dici, quòd variato contento variatur relatio ipsa correspondens, & ita est aliud & aliud continere respectu alterius, & alterius contenti, sed non variatur extremum relatum, quia idem est continens, & ita idem locus. Exemplum huius: corpus habens albedinem, si secundum eam est simile multis, multas habet similitudines, quia similitudo numeratur termino numerato, sed tamen ipsum non est multa similia, sed vnum simile: sicut habens multas scientias est vnum sciens, quia concretum non numeratur ad solam numerationem formæ, sed oportet quòd cum hoc sit numeratio suppositi habentis formam.

Tex. co. 17. 21. & 36.

2. Phys. tex. 41.

COMMENTARIVS.

3. **D** *Exertio* principali, scilicet si possibile sit hoc corpore, & hoc loco manentibus, sed hoc corpore huic loco non præsentem, quòd hoc corpus non habeat hoc *vbi*. Dicit Doctor quòd tale corpus non præsens illi loco, non habet *vbi* in illo loco, quia non circumscribitur illo loco. Tum etiam, quia si non est huic loco præsens secundum cursum naturæ est in alio loco, & secundum naturam non potest simul habere duo *vbi* adæquata tum, quia de inadæquatis non est impossibile, vt patet *in secundo, dist. 2. de loco Angelorum*. Vide ibi aliqua bona dubia. Si ergo corpus non præsens huic loco habet *vbi* in alio loco, sequitur quòd non habebit *vbi* in isto loco, cui non est præsens, aliter secundum cursum naturæ haberet duo *vbi* adæquata, quia ab utroque loco perfecte circumscriberetur. Et quando loquitur hic de loco, non loquitur de loco formali, qui est circumscripção, sed loquitur de loco materiali, id est, de vltima superficie corporis continentis, & si non est præsens illi superficiem non habebit *vbi* positium in illa superficie, siue non erit à tali superficie circumscripção. Et addit Doctor quòd manet iste locus; quia manet vltimum corporis continentis. Respondet tacitæ obiectioni, quia fortè diceretur, si hoc corpus non est præsens huic loco, talis locus non maneret, sed si maneret, hoc corpus esset in illo loco, sed ipso corpore non præsentem, locus non maneret. Et ideo dicit Doctor quòd ipso corpore non præsentem adhuc manet locus, quia manet vltima superficies corporis continentis.

Vide in 2. sent. dist. 2. aliqua bona dubia.

est terminus illius, cuius non erit amplius ille locus.

Respondet secundum intentionem Philosophi 4. *physic.* quòd semper manet idem locus; loquendo præcisè de loco materiali, & vult quòd vltima superficies, etiam absolute sumpta, dicitur locus, scilicet materialis. Vult enim quòd idem locus manet succedentibus sibi inuicem corporibus, quia quando vnum corpus subintrat aërem, & actu facit distare latera aëris continentis; & sic illa superficies vltima aeris continentis habet rationem loci materialis, & si mille corpora successiue subintrarēt illam superficiem, semper manente illa superficie, manet idem locus materialis. Tamen non manet idem locus formalis, qui est respectus continentis ad contentum, qui respectus fundatur immediatè in vltima superficie continentis, & terminatur ad corpus contentũ, & ideo nõ manere tali corpore præsentem illi superficiem, corrumpitur ille respectus, qui fundatur in superficie. Et sic concedo quòd variantur illi respectus continentis ad variationem contentorum. Si etiam volumus tenere quòd manet etiam idem locus formalis, accipiendum locum pro respectu continentis ad contentum, dicit Doctor quòd hoc modo sustinere, quòd licet respectus singularis fundati in eadem superficie continente variantur ad variationem contentorum, tamen nõ variatur respectus absolute sumptus continentis ad contentum, quia continens formaliter non respicit pro se terminò hoc, vel hoc contentum; sed respicit contentum absolute, & in communi, & quia semper in tali superficie continetur aliquòd corpus, ideo semper manet idem locus, quia semper manet idem continens formaliter, non idem numero, quia ille respectus continentis variatur variato contento, sed manet idem continens in communi. Tamen prima responsio videtur melior, & realior, scilicet, quòd maneat idem locus materialis, quantumcunque succedant sibi inuicem corpora, & hoc est magis ad intentionem Philosophi, & etiam magis ad intentionem Doctoris, tamen vtraque via est sustentabilis, &c.

4. phys. com. r. 17. 21. & 36.

Quid continens respiciat.

4. **1** *Contra hoc*. Doctor probat, quòd si corpus non continetur, non erit locus, quia locus importat rationem continetis, &c. Vult ergo ex ista ratione, quòd si locus *A* successiue contineret *B* & *C* quòd non esset idem locus respectu *B* & *C*, si esset præcisè vnus locus respectu *C*, & alius respectu *B*, & quàm primum *B* recedit à loco illo non est amplius ille locus; licet *C* in eodem instanti subintraret in eandem superficiem, quia superficies illa nunquam dicitur locus, nisi includendo respectum ad contentum, & quia quando continet *B*, habet vnum respectum ad *B*, sequitur quòd *B* recedente, qui

Quoad primum articulum, prima conclusio est, non posse hoc corpus esse quantitativè præsens huic loco sine aliquo corpore, quin habeat hoc ubi, quia circumscribi est ita esse præsens loco. Monet dubium, quòd ubi, videtur esse respectus quod tamen videtur esse falsum, quia secundum philosophum ad relationem non datur per se motus: qui tamen datur ad ubi, ex eodem. Respondet esse respectum extrinsecus aduenientem, ut sunt omnia sex ultima Prædicamenta, & Philosophum loqui de relatione quarti Prædicamenti. Ponit differentiam inter intrinsecos, & extrinsecos. De quo latè 4. d. 13. q. 1. & d. 6. q. 10. & d. 1. q. 1.

DE quarto^m videtur quòd posset esse ibi triplex intellectus. Primus, quòd hoc corpus modo quantitativè sit præsens huic loco sine alio corpore sic præsentè. Alius intellectus, quòd simul cum alio præsentè sit hoc modo præsens. Tertius intellectus, quòd sine modo quantitativè sit huic loco præsens.

12.

*Circumscrip-
tio est esse
præsens lo-
co quanti-
tativè.*

De primò planum videtur quòd talis præsentia non potest esse sine *ubi*, sicut non potest poni sine circumscriptione passiva corporis à loco: quia circumscriptio illa non videtur aliquid ponere ultra hoc, quod est corpus, esse præsens huic loco modo quantitativè, scilicet tanquam coextensum & commensuratum.

*Digressio.
Tex. 10.
Tex. 17. &
inde.
Tex. 9. &
inde.*

Sed hoc est dubium: quia ista circumscriptio, vel præsentia non videtur dicere aliquid nisi respectum formaliter, & per consequens ipsum *ubi* nihil esset formaliter nisi respectus: hoc consequens videtur falsum: quia secundum Philosophum 5. & 7. *Phys.* ad relationem non est per se motus, sed secundum Philosophum 2. *Phys.* motus est per se in Genere *ubi*.

n Si dicitur, quòd *ubi* per se importat absolutum, & respectum, & per illud absolutum quod importat, distinguitur ab aliis Generibus, quæ similiter important respectum, sed determinatos per determinata fundamenta.

*Absolutum
& respectus
non faciunt
per se unum.*

Contrà: absolutum, & respectus non faciunt per se unum conceptum; sed cuiuscunque Generis est conceptus per se unus; ergo, &c. Nec absolutum per se contrahit respectum ad tale Genus, vel ad talem Speciem in tali Genere, propter idem medium: quia non facit per se unum conceptum cum illo.

Similiter^o ex eodem medio potest argui ulterius, quia accipitur uterque istorum conceptuum per se; uterque, si est communis, est dicibilis de pluribus in *quid*: ergo utrobique ascendendo status est ad unum conceptum cõmunissimum per se dicibilem de pluribus, & tunc in utroque processu stabitur ad conceptum proprii Generis in illo processu.

13.

*Sex ultima
Prædica-
menta sunt
respectus,
nō de Gene-
re Relatio-
nis, de quo
4. d. 13. q. 1.*

Hic dici potest: quòd, si secundum communiter dicta, salvanda sit distinctio decem Generum: & per consequens sex Genera ultima non contineantur sub Genere Relationis, cum non appareat quòd importent formas absolutas: nec simul important absolutum, & respectum, ut argutum est: consequens est dicere, quòd sint essentialiter respectus: nec tamen de Genere Relationis: igitur oportet distinguere inter respectum, & respectum, etiam distinctio secundum Genus. Potest autem distinctio respectuum, quos important illa sex Genera ab illo respectu, qui propriè dicitur Relatio, quæ est quartum Genus, accipi ex illo dicto communi, quo dicuntur respectus de Genere Relationis esse respectus intrinsecus aduenientes: respectus autem illorum sex Generum extrinsecus aduenientes: hoc potest intelligi sic, nullus respectus sic intrinsecè aduenit absoluto, quòd conveniat ei secundum se, siue ad se: quia tunc non esset respectus: de ratione enim respectus est, quòd sit unius ad alterum: ille igitur respectus dicitur intrinsecus adueniens, qui necessariò consequitur fundamentum, posito termino: quia non potest esse respectus magis intrinsecus absoluto, & per oppositum, ille est extrinsecus adueniens, qui non necessariò consequitur fundamentum, etiam posito termino.

*Quomodo
differunt re-
spectus ex-
trinsecus,
& intrinse-
cus. Vide in
4. d. 13. q. 1.*

*Ad relatio-
nē nō est per
se motus,
bene tamen
ad respectus
extrinsecos.*

Si ista sint vera: responderi potest ad illam auctoritatem Philosophi 5. *Physic.* quòd neget motum ad relationem propriè dictam, quæ pertinet ad quartum Genus, non autem ad quemcunque respectum pertinentem ad aliquod sex Generum, inò concedit ibi motum esse in *ubi*: qui communiter non dicitur esse motus ad formam absolutam: quia *ubi*, ut videtur, non est forma absoluta, sed respectus corporis contenti ad locum continentem.

14.

Ratio autem differentiæ ⁹ relationis ab aliis respectibus, in non terminando motum, videtur esse, quia ex quo relatio necessarid consequitur extrema posita, nunquam potest ipsa acquiri per se, sed tantummodò per accidens, alio, scilicet absoluto acquisito in altero relatorum, & talia, quæ non acquiruntur nisi per accidens, scilicet alio acquisito, negat Philosophus in 5. *phys.* per se terminare motum: respectus autem non necessarid consequens extrema, potest habere propriam nouitatem absque nouitate vnus, vel alterius extremi, & ided potest habere propriam acquisitionem: nam ita videtur esse de *vbi*: quia potest Deus conseruare idem locale, & eundem locum: & tamen non manebit eadem circumscriptionio: quia corpus est absens ab illo loco: & hoc etiam potest natura facere, ponendo aliud corpus præsens illi loco: non igitur ista extrema, *locum*, & *locabile*, necessarid consequitur ipsum *vbi*, & ided potest esse nouum nouitate propria, & acquiri corpori, nullo absoluto acquisito, nec corpori, nec ipsi loco.

Vide in: d. 2. q. 5. & d. 5. q. 1.

Tex. 10. & inde.

Quare relatio nõ potest per se terminare motum.

r Sed si acquiratur quomodo potest acquisitio respectus esse successiua, nisi successio ponatur in aliquo absoluto?

Diceretur, quod corpus successiue secundum partem aliam, & aliam fit præsens eidem parti loci. Similiter corpus secundum eandem partem fit successiue præsens alij, & alij parti loci: ita quod tam ex diuisibilitate corporis, quam loci, sequitur diuisibilitas circumscriptionis corporis à loco, & diuisibilitas successiua, quando pars post partem acquiritur. Non est ergo diuisibilitas in respectu sine diuisibilitate in absoluto, sed est successio in respectu, qui est circumscriptio, sine successione in forma absoluta corporis, vel loci.

COMMENTARIUS.

DE quarto principali, scilicet si hoc corpore, & hoc loco manentibus, & hoc corpore huic loco, scilicet materiali præsete, possibile esset hoc corpus non habere hoc *vbi*; sine illo loco materiali non circumscribi. Dicit Doctor quod hoc potest tripliciter intelligi. Primò, quod hoc corpus modo quiditatio sit præsens huic loco sine alio corpore sic præsete; corpus enim esse præsens loco materiali modo quantitatio, est quod corpus commensuraretur illi superficie; ita quod totum corpus correspondeat toti illi superficiet, & pars corporis parti superficiet. Secundum quod ipse exponit in quarto, distinctione 10. vide ibi. Secundò potest intelligi, quod hoc corpus sit præsens loco materiali secundum modum quantitatioiu & quod aliud corpus sit simul præsens eidem loco materiali secundum modum quantitatioiu. Tertid potest intelligi, quod hoc corpus sit præsens huic loco, non tamen secundum modum quantitatioiu, sed quod absolute sit præsens.

Corpus potest intelligi tripliciter.

De primo dicit, quod planè videtur, quod talis præsentia nõ potest esse sine *vbi*, scilicet passiuo, sicut non potest poni sine circumscriptione passiuua corporis à loco, quia circumscriptionio illa non videtur aliquid ponere, vltra hoc, quod est corpus esse præsens huic loco modo quantitatioiu, scilicet tanquam coextensum, & commensuratum. Circumscribi enim corpus à loco nihil aliud est, quam ipsum corpus commensurari loco, sic quod circumscribi propriè dicit respectum totius contenti ad totum continens, & partium contenti ad partes continentis, siue dicit respectum totius correspondentis toti, & partium correspondentium totius ad partes continentis. De hoc vide Doctorem in 4. *distint.* 10. Et breuitet circumscriptionio passiuua, siue respectus commensurati ad locum, cui commensuratur, nihil aliud

importat, nisi ipsum *vbi* formaliter, quod est respectus contenti circumscriptione terminatus ad vltimam superficiem continentis, siue circumscribentis, & similiter *vbi* actiuum nihil aliud est, quam respectus siue relatio fundata in vltima superficie continentis circumscriptione, & terminata ad corpus contentum; siue circumscriptionem.

n Si dicatur, quod *vbi* per se importat, &c. quia alij, & alij respectus secundum speciem habent alia, & alia fundamenta, vt patet de æqualitate, quæ fundatur super quantitate, similitudo super qualitate, & sic discutendo de aliis.

6.

5. & 7 *phys.* 10. & 11. & inde, & 5. *phys.* tex. 9. & inde.

Contra. Doctòr improbat hanc responsionem supponendo vnum, scilicet quod *vbi* sit per se in aliquo genere, & in genere determinato, modo si *vbi* importaret per se absolutum, & respectiuum non esset vnus per se conceptus, quod tamen requiritur, vt possit per se esse in genere, vt sæpius expositum est: ex absoluto enim & respectiuo non fit per se vnum, nec similiter absolutum contrahit respectum ad talem speciem in tali genere, quia contrahens per se aliquid ad constituendum tertium semper ex contrahente, & contracto constituitur vnum per se, vt patet quando rationale per se contrahit animal ad hominem, tunc ex animali, & rationali fit homo per se; sed ex absoluto, & respectiuo, vt dictum est, non fit vnus per se conceptus; ergo absolutum non per se contrahit respectiuum, & tamen si ex respectiuo, & absoluto, vnus per se constitueretur conceptus, oporteret vel quod absolutum contraheret per se respectiuum, vel econtra, & in proposito oporteret ponere quod absolutum contraheret per se respectiuum, quia ponitur quod respectiuum *vbi* distinguitur per absolutum (quod per se includit) ab aliis generibus respectiuis.

o *Similiter ex eodem medio potest argui*, &c. Vult dicere Doctor quòd ex quo conceptus absoluti semper ascendendo prædicatur in *quid*, prædicatur de omni absoluto in eodem genere, vt patet in genere Substantiæ, & Quantitatis, & Qualitatis; similiter conceptus respectiui semper ascendendo in eodem genere, prædicatur in *quid*, de omnibus inferioribus illius generis, & sic sequitur quòd conceptus absoluti non potest per se contrahere conceptum receptiui; patet, quia si conceptus alicuius communis absoluti, vt conceptus albedinis per se contraheret conceptum commune alicuius respectiui, puta conceptum respectiui ad *vbi*, qui conceptus respectiui verè dicitur in *quid* de conceptu respectiui *vbi*. Tunc multa sequerentur inconuenientia, sequeretur primò quòd absolutum esset de essentia respectiui quiditatiuè, sicut patet, de differentia per se contrahente genus, quæ ponitur de essentia speciei, & multa alia sequerentur, quæ breuitatis causa omittuntur.

7. p *Hic dici potest*. Hic Doctor tenendo quòd decem sint Genera, ostendit quomodo 6. genera, scilicet *Actio, Passio, Siuis, Quando, Habitus, & Vbi*, distinguantur à genere Relationis, quæ ponitur quartum genus. Et dicit quòd distinguuntur, quia sunt respectus extrinsecus aduenientes, & quartum genus est respectus intrinsecus adueniens, qui respectus sæpè declarati sunt à Doctore & sic hinc non oportet aliter insistere.

Hac distinctione præmissa de respectu intrinsecus & extrinsecus aduenientibus, responderet ad auctoritatem Philosophi, ad quam etiam in multis aliis locis responderet. Dicit ergo, quòd licet Philosophus neget motum ad Relationem propriè dictam, quæ pertinet ad quartum genus, non autem ad quemcumque respectum pertinentem ad aliquod sex generum, imò concedit ibi motum esse in *vbi*, qui communiter non dicitur esse ad formam absolutam, quia *vbi* (vt vi-

detur) non est forma absoluta, sed respectus corporis contenti ad locum continentem, licet aliqui velint, quòd *vbi* nihil dicat ultra specificem continentem, vt Gregorius Ariminensis, & multi alij Nominales, quos improbaui in secundo, dist. 2.

q Nunc assignat rationem, quare respectus sex generum possunt distingui à respectu quarti generis in terminando, vel non terminando motum. Dicit, quòd ex quo relatio intrinsecus adueniens, necessariò consequitur extrema posita, &c.

Et hoc etiam potest natura facere, ponendo aliud corpus præsens illi loco, & tunc manebit idem locus materialis, qui priùs, & corpus quod priùs manebit, & tamen non erit circumscriptum ab illo loco, quia tunc circumscribitur aliud corpus. Dico etiam quòd manente eodem corpore, etiam contento ab eadem superficie, non manente tamen modo quiditatiui; quòd adhuc Deus potest facere quòd tale corpus non habeat *vbi* circumscriptum, vt probat Doctor in quarto, dist. 10. & hoc dixi ad euitandum hoc, scilicet quia fortè diceretur quòd stante perfecta approximatione, & præsentia corporis loco materiali, quòd necessario oriretur *vbi* quòd ponitur respectus, & sic *vbi* per se acquiri non posset. Auctoritas Philosophi, licet hinc aliquantulum sit exposita, tamen vide in tercio dist. prima, qu. prima, *vbi* eam prolixè exposui similiter vide in secundo.

r *Sed si quaratur*. Deinde mouet aliud dubium, scilicet quomodo potest respectus acquiri per motum, & per consequens successiuè nisi ponatur successio in aliquo absoluto. Dicit, quòd corpus successiuè secundum partem aliam, &c.

Et quomodo hæc litera clarè intelligatur, eam diffusè exposui in secundo, d. 2. de loco Angelorum, respondendo ad argumenta Gregorij contra Doctorem vide ibi multa singularia dubia. *Vbi sit expositio litera.*

S C H O L I V M.

Secunda conclusio quarti articuli. Corpus præsens huic loco quantitatiuè, simul cum alio sic præsentem habet vbi in hoc loco. Primò, aliàs locus eo casu esset vacuus. Secundo, altero ablato alterum habet vbi non nouum, sed antiquum. Soluit optimè, & clarè obiectiones contra hoc.

DE secundo^o intellectu in isto articulo, scilicet an hoc corpus haberet hinc *vbi*, si simul cum ipso hinc esset aliud corpus modo extenso. Videtur posse dici, quòd tunc hoc corpus non haberet hinc *vbi*: quia pari ratione aliud corpus haberet hinc *vbi*, non possunt autem esse duo *vbi* eiusdem loci, quia vnus loci vna circumscriptio. 15.

Item, corpus locatum facit latera continentis distare, sed hoc corpus, quòd aduenit secundo huic loco, non facit latera eius distare, imò iam per aliud corpus, quòd priùs fuit hinc, fuit distantia inter latera.

Et confirmatur: quia si vtrunque facerent latera distare: igitur vtrunque esset medium inter ista distantia; sed *vbi* est aliud, & aliud medium per se, ibi videtur esse alia, & alia distantia, & ita inter eadem latera eiusdem loci effect duplex distantia.

Potest tamen dici, quòd in isto intellectu vtrunque corpus haberet *vbi* in hoc loco, quia cum vtrunque ponatur hinc, sicut contentum coextensum, & commensuratum, vel vtrunque erit locatum, quòd est propositum, vel neutrum; & tunc est locus

Locatum facit distare latera continentis.

Corpus penetrans aliud est in eodem vbi, cum illo.

locus iste vacuus, in quo ponuntur esse duo corpora modo extensiuo, quod nullus diceret. Similiter vtroque istorum amoto, altero remanente, illud remanens habebit hic *vbi*, sed non alium modum habebit hic ex parte sui ad locum continentem, quàm modò habeat.

Istud patet per oppositum de Angelo: quia si Angelus sit simul cum corpore, non habet propriè *vbi* in isto loco, in quo corpus coëxistens habet propriè *vbi*, quia Angelus non est ibi, coëxtensus, & commensuratus illi loco: nec replet illum locum, vnde si corpore amoto solus Angelus ibi maneret, locus ille propriè diceretur vacuus. Opposita istorum sunt vera de corpore coëxistente alteri corpori.

Quare Angelus existens in corpore, non habet ibi vbi?

Et si quæras, quomodo potest locus iam plenus iterum repleti?

Respondeo ad hoc, & ad obiectiones pro alia parte.

Ad primam secundùm istam viam, quæ ponit in eodem supposito, & fundamentò posse esse plures respectus eiusdem rationis ad diuersos terminos, concedendum est, quòd eidem loco potest competere alia, & alia circumscriptio actiua; & potest sibi in alio, & alio corpore alia; & alia circumscriptio passiuæ correspondere.

Eidem loci conueniunt plures locutiones.

Ad aliam: facere latera distare potest intelligi dupliciter; vel effectiuè, & sic agens distendens latus à latere facit ea distare, vel quasi formaliter, & sic medium interceptum dicitur facere distare. Et hoc secundo modo concedendum esset, quòd vtrunque corpus hic extensiuè existens facit latera huius loci distare, quia vtrunque est medium inter extrema. Primo autem modò neutrum corpus facit latera distare, sed ipsum agens, quod primò diuidit hoc latus ab illo: & per hoc etiam patet quomodo vtrunque replet: quia non effectiuè, sed formaliter: non enim est maius inconueniens locum plenum repleti de nouo, aliquo replente formaliter, quàm continens vnum sibi commensuratum de nouo continere aliud simili modò continendi.

Vtrunque corpus penetrans iuncturam facit distare latera continentis.

16. Ad confirmationem illam diceretur, quòd accipiendo distantiam pro illa habitudine, quæ est in vno distante ad alterum, vt ad terminum, non est nisi vna distantia inter eadem extrema, siue sint plura media, siue vnicum: nec illa est vera, hoc modo loquendo de distantia, quòd vbi est aliud per se medium, ibi est alia per se distantia, nisi intelligatur aliud per se medium: hoc est, aliud necessariò requisitum, tanquam mediū distantia: sed in proposito nõ requiritur illud tanquam aliud. Si autem distantia acciperetur alio modo pro dimensione media inter extrema, quæ distant: concedendum esset, sic loquendo, quod inter latera continentis duo corpora est duplex distantia.

Inter latera continentis duo corpora est duplex distantia vno sensu, alio sensu non.

C O M M E N T A R I V S.

8. ^a DE secundo intellectu in isto articulo. Dicit Doctor quòd si vtrunque corpus esset in eadem superficie modo extenso, quòd vtrunque esset in eodem loco materiali, & vtrunque haberet *vbi* proprium, ita quòd vtrunque haberet propriam circumscriptiõnem passiuam, accipiendõ circumscriptiõnem passiuam pro respectu circumscripti ad locum circumscribentem. Et sic similiter in superficie circumscribente essent duæ circumscriptiõnes actiue, siue duo vbi actiua correspondentiã duobus *vbi* passiuis. Et probat Doctor quod vtrunque haberet *vbi*, quia cum vtrunque ponatur ibi, sicut contentum, coëxtensum, & commensuratum loco materiali, vel vtrunque erit locatum siue erit in *vbi*, vel neutri si primò, habetur propositum, scilicet quod sint ibi vbi aliter. Si secundò, erit ergo locus vacuus, in quo ponuntur duo corpora modo quantitatiuõ, siue extenso, quod nullus diceret. Similiter vtroque isto amoto altero remanente illud remanens habebit hic *vbi*, ergo & nunc habet *vbi* alio simul manente; patet, quia vt manet

cum alio corpore, simul non habet in loco alium modum manendi, quàm habeat quando solum manet alio corpore non manente, quia ita habet modum quantitatiuõ cum alio corpore, sicut quando manet non cum alio corpore.

^b Istud patet per oppositum de Angelo. Hic intendit probare quòd si neutrum esset in *vbi*, quòd locus esset vacuus. Et probat per oppositum de Angelo, quia si Angelus sit simul cum corpore, non habet propriè *vbi* in isto loco, scilicet materiali, puta, in quo corpus coëxistens habet propriè *vbi*, &c. Locus ille propriè diceretur vacuus, quia nullo corpore repletus, nec est hatus repleti, nisi aliquo corpore, opposita istorum sunt vera de corpore coëxistente alteri corpori, scilicet quòd corpus coëxistens, & est coëxtensus loco, & secundo replet locum: quia verò Angelus, etsi sit in loco, non est coëxtensus, nec replet alium locum, idèd non est in *vbi* propriè, scilicet circumscriptiuè, & per consequens locus ille hatus recipere corpus esset vacuus.

^{9.} An locus sit vacuus.

Cùm ergo corpus coëxistens alteri corpori in eodem loco materiali coëxtendatur loco, & repleat eum, si ibi non esset localiter, tunc talis locus esset vacuus?

An duo cor-
pe a sint in
eodem loco.

Doct̃or instat probando primò quòd illa duo corpora in eodem loco non habeant *vbi*, quia nõ possunt esse duo *vbi* respectu eiusdem loci, quia vnus loci vna circumscriptione.

c Respondet quòd non est inconueniens in eodem loco materiali posse esse duas circumscriptiones actiuas terminatas ad duo corpora contenta, vt ad duos terminos, & similiter in alio, & alio corpore ibi contento est alia, & alia circumscriptione passiuæ, siue aliud, & aliud *vbi* passiuum. Sicut etiam in eodem albo possunt simul esse plures similitudines terminatas ad diuersa alba, vt ad diuersos terminos, & quodlibet album includit propriam similitudinem terminatam ad idem album, sic in proposito.

Secundò instat, quia corpus locatum facit latera continentis distare, sed hoc corpus, quod aduenit secundo, non facit latera eiusdem distare, imò iam per aliud corpus, quod prius fuit hìc, fuit distantia inter latera. Et confirmatur, quia si vtrunque faceret latera distare, igitur vtrunque esset medium inter ista distantia. Sed *vbi* est aliud, & aliud medium

per se, ibi videtur esse alia, & alia distantia, & ita inter eadem latera eiusdem loci esset duplex distantia.

d Respondet Doct̃or quòd *facere latera distare potest dupliciter intelligi, vel effectiuè, & sic agens distendens latum à latere facit distare, vel formaliter, & sic medium interceptum facit formaliter distare.* Exemplum, proiciens lapidem in aère, vel aqua proiciendo facit latera aëris, vel aquæ distare effectiuè, sed lapis subintrans facit formaliter distare. Sicut etiam producens albedinem in subiecto prius nigro, effectiuè expellit nigredinem; sed albedo producta formaliter expellit nigredinem, quia est forma impossibilis nigredini. *Secundo modo concedendum esset quòd vtrunque corpus hìc scilicet, in loco materiali extensiuè existens facit latera huius loci distare, &c. Sed ipsum agens, quod primò diuidit hoc latum ab illo, & tunc diuidit, quando facit illa corpora esse simul in tali loco, vel saltem vnum. Et per hoc patet etiam quomodo vtrunque replet, &c.* Vult inferre Doct̃or quòd si tu concedis quòd duo corpora possunt simul replere eundem locum, ita quòd sicut vnum perfectè replet, & aliud similiter, quod etiam habes concedere quòd idem locus possit vtrunque continere localiter, cum non sit maius inconueniens primum, quàm secundum.

10.

Facere latera distare potest intelligi dupliciter.

Nota.

S C H O L I V M.

Tertia Conclusio: Corpus præsens non quantitatiuè non habet propriè vbi, quia hoc est secundum se diuisibile, est tamen impropriè in vbi, sicut Angelus, quia indistans seu quocunque modo contentus in hoc spatio.

Vbi propria conuenit tantum diuisibiliter se habenti.

D E tertio intellectu in isto articulo, scilicet quòd si hoc corpus esset præsens huic loco, sed non modo quantitatiuò, hoc est, non tanquam coëxtensum loco, nec commenturatum. Potest dici, quòd tunc propriè non haberet *vbi* in hoc loco: quia propriè *vbi* est forma secundum se diuisibilis, cum secundum eam per se posset esse motus; & idè non conuenit alicui, nisi diuisibili, & per modum diuisibilis se habenti, corpus autem, quod non coëxtenditur loco, sed est totum præsens cuiuslibet parti illius loci, non habet modum diuisibilis in comparatione ad locum; nec per consequens habet *vbi* propriè respectu eius: extendendo tamen *vbi* ad talem præsentiam simplicem, secundum quam Angelus dicitur esse hìc, sic concedendum esset, quòd corpus præsens, secundum istum intellectum diceretur impropriè habere *vbi*, nam verè est hic præsens non circumscriptionum.

17.

Ad argumentum principale: si illa maior, quæ accipitur, vera est, non habet veritatem nisi de relatione propriè dicta: respectus autem, quem importat *vbi* non est talis. Istorum autem declaratio patet ex dictis in tractando primum intellectum in quarto articulo principali.

C O M M E N T A R I V S.

II.
Dubia non-
sanda.

I N quaestione ista occurrunt aliqua dubia. Et primò in hoc: *Non potest aliquod corpus esse præsens modo quantitatiuò alicui loco materiali puta alicui superficiæ continentis sine vbi.*

Secundò dubitatur in hoc, quòd *absolutum, & respectiuum non possunt facere vnum per se conceptum.*

Tertio dubitatur in hoc, quòd *respectus intrinsecus adueniens dicitur ille, qui necessariò consequitur fundamentum posito termino, quia non*

potest respectus magis intrinsecus esse absoluto.

Quartò dubitatur in hoc, quòd *respectus extrinsecus adueniens est ille, qui non necessariò consequitur fundamentum posito termino.*

Quintò dubitatur in hoc, quòd *respectus intrinsecus adueniens non potest habere propriam nouitatem per se, nisi prius aliquo absoluto prius acquisito in altero relatorum, & per consequens tantum dicitur per accidens acquiri, quia*

quia

quia præcisè acquiritur alio absoluto prius acquisitio.

Sextò dubitatur in hoc, quòd respectus extrinsecus adueniens potest habere propriam nouitatem absque nouitate vnus, vel alterius extremi.

Septimò dubitatur in hoc, quòd potest esse acquisitio respectus esse successiua absque successioe in aliquo absoluto.

Octauò dubitatur in hoc, vbi proprie est forma secundum se diuisibilis cum secundum eam per se possit esse motus.

Contra primum dictum instatur sic; & pono quòd sit corpus pedale, quòd actu contineatur in superficie pedali, ita quòd totum sit perfectè præsens illi superficie, & pars parti, & hoc modo erit in illa superficie secundum modum quantitatiuum, quia ibi est correspondentia totius ad totum, & partium ad partes. Tunc quæro, aut necessariò est in vbi, aut non. Si primò, ergo sequitur quòd illud vbi non erit respectus extrinsecus adueniens cum necessariò oriatur positus fundamento, & termino. Si secundò, sequitur propositum videlicet, quòd erit in loco materiali, siue continebitur in vltima superficie continentis, & modo quantitatiuo, & tamen non erit in loco formali, siue vbi. Si dicatur, quòd quamuis non sit in vbi necessariò absolute positus fundamento, & termino, tamen posita coextensione, siue commensuratione vnus ad aliud, tunc est in vbi necessariò. Contrà: Tum, quia illa coextensio siue commensuratio, aut est quid respectiuum, aut præcisè dicit vtràque extremum. Si primò, quæro de illo respectu, aut est extrinsecus adueniens, aut intrinsecus: si primò, ergo non sequitur necessariò ad fundamentum positum termino, & similiter vbi sequens non erit respectus intrinsecus, & per consequens poterit non esse etiam stante illa coextensione, aut erit intrinsecus, & sic ipsa posita, vt respectu intrinseco adueniente necessariò ponitur vbi, & tunc sequitur quòd necessariò prius ponitur respectus intrinsecus, quam ponatur extrinsecus. Tum etià, quia si posita necessariò tali coextensione, necessariò ponitur vbi, sequitur quòd vbi non erit respectus extrinsecus cum necessariò oriatur ex natura rei. Si secundò ponatur illa commensuratio prout præcisè dicit vtrunque extremum, aut tunc ponitur vbi necessariò, ergo non est respectus extrinsecus, aut non necessariò, ergo poterit esse perfecta continentia, & coextensio vnus ad aliud sine vbi, quod est contra conclusionem, in qua ponitur, quod est impossibile corpus contineri in loco materiali modo quantitatiuo, & non esse in vbi formali.

Secundò principaliter instatur. Et pono quod Angelus possit esse in loco, puta vnus milliaris, vt in loco sibi adæquato, ita quod in maiori non possit esse, quia non ponitur Angelus præcisè in loco quantumcunque magno, quæ omnia patent in secundo, distinctione secunda, de loco Angelorum: hoc posito, quæro tunc aut Angelus est in vbi formali necessariò, aut non; si primò, ergo tale vbi non erit respectus extrinsecus adueniens, quia necessariò oriretur ad fundamentum positum termino, nec est maior ratio de vbi definitiuo, quam de vbi circumscriptiuo, quia vtrunque vbi dicit præsentiam contenti ad continens, licet aliter, & aliter, quia vbi circumscriptiuum dicit præsentiam cum perfecta coextensione

formali corporis contenti ad superficiem continentem. Sed vbi definitiuum dicit præsentiam absolute, vt sic contenti ad continens. Si non est in tali vbi necessariò, ergo erit respectus extrinsecus, & sic separabilis, itante Angelo in tali loco; hoc idem erit de corpore contento in loco materiali, quod non necessariò erit in vbi formali.

Tertiò instatur sic, vbi circumscriptum ponitur à Doctore respectus extrinsecus adueniens, ergo posito corpore perfectè præsentem superficiem continentis secundum modum quantitatiuum, tale corpus non erit in vbi: Conuictiua patet, quia respectus extrinsecus adueniens non necessariò oritur positus fundamento, & termino, etiam perfectissimè approximatis, vt patet de combustione, quæ non necessariò oriatur posita perfectissima præsentia ignis circa combustibile, vt patet de tribus pueris in carmino ignis, & hoc est, quia talis combustio, siue actio, siue passio est respectus extrinsecus, vt patet à Doctore, sic erit in proposito: perfectissima enim præsentia corporis contenti ad superficiem continentem est, quod sit perfectè præsens secundum se totum, & secundum omnes partes, ita quod totum sit perfectè præsens toti, & partes corporis partibus superficiei: ergo sequitur quod stante perfecta approximatione, quod adhuc non erit vbi, cum vbi ponatur respectus extrinsecus.

Quartò instatur tenendo secundum Doctorem & secundum veritatem, quod vbi circumscriptiuum sit respectus extrinsecus adueniens, quæro tunc quando corpus locale sit præsens superficiem continentis, siue locantis, & hoc secundum modum quantitatiuum, & per te, necessariò est in vbi circumscriptiuo, à quo causetur illud vbi, siue ille respectus: aut immediatè causetur à corpore contento, & superficie continente, & tunc quæro, aut simpliciter necessariò causetur, & tunc non erit respectus extrinsecus adueniens: patet, quia per hoc ponitur à Doctore differentia inter respectum extrinsecus aduenientem, & intrinsecus aduenientem, quia intrinsecus adueniens necessariò oriatur positus fundamento, & termino: sed extrinsecus positus fundamento proximo, & termino non necessariò oritur, sequitur ergo quod tale, vbi non necessariò causetur à fundamento, & termino. Si causetur contingenter, contrà. Tum quia poterit esse corpus contentum in loco materiali modo quantitatiuo, & tamen non erit in vbi, & sic propositum. Tum, quia non videtur quòd contingenter possit cauari, quia tam fundamentum, quam terminus ponuntur causæ omnino naturales, & secundum modum naturæ suo modo agentes ipsam vbi, cum sola voluntas ponatur agens liberum. Aut ipsam vbi ponitur cauari ab alio, quam à fundamento, & termino, & tunc quæro de illo alio, quod non videtur assignandum, nisi dicatur quod immediatè causetur à fundamento, & termino, sed non necessariò simpliciter, & absolute, quia possunt impediri à Deo, sicut & combustio in camino ignis, &c. Contrà, quia tunc habetur intentum, scilicet, quod non necessariò corpus coextensum erit in vbi, vt patet.

Quintò, & vltimo instatur sic; quia idem est iudicium de toto corpore contento, & de partibus eius, quia sicut totum corpus habet ibi vnus vbi, ita quælibet pars quantumcunque

13.
Duplex re-
latio intrin-
secus adue-
niens, & ex-
trinsecus ad-
ueniens.

Nec.

14.

mini

minima necessario habebit proprium *ubi*, & sic *ubi* totius corporis erit integratum ex infinitis *ubi* partialibus, & tunc quæro, aut omnia illa *ubi* simul causabuntur, aut successiue? non primò, patet, quia corpus incipit prius contineri secundum vnâ partem, quam secundum aliam, imò nunquam est perfectè, & adæquatè præfens quâto; super quo mouetur, nisi in puncto, vt patet à Doctore in secundo, distinctione secunda, quæst. 9: Non secundò, quia tunc illi respectus nunquam essent simul; patet, quia quando corpus intrat secundum partem *A* & post immediatè secundum *B*: *A* perdit respectum quem habebat, quia relinquit respectum, quem habebat ad partem priorem, cui definit esse præfens subintrante parte *B*, & sic de omnibus aliis successiue.

15.

Responso ad
omnes obie-
ctiones.

Respondeo ad omnes obiectiones præmittendo aliqua. Primò, quòd corpus contineri à loco materiali secundum modum quantitatum, potest dupliciter intelligi. Vno modo, quòd sit præfens illi loco tantum materialiter, ita quòd præcisè sit in tanta superficie continentis, ita quòd non excedat nec excedatur. Secundo, quòd sic sit præfens, quòd vltra hoc, quòd non excedit nec exceditur, sit etiam perfectè commensuratio, siue coextensio, ita quòd sicut totum est præfens toti superficie continentis, sic pars determinata, siue signata corporis sit præfens parti superficie signatæ, & determinatæ, & talis commensuratio passiuâ in corpore contento dicitur fortè *ubi* passiuum, quia commensuratio illa siue coextensio, videtur præcisè importare relationem ipsius contenti ad continentem. Et quando Doctor dicit quòd non potest contineri modo quantitatio, quòd sit in *ubi*; hoc dicit, quia talis continentia secundum modum quantitatum nihil aliud videtur esse, quàm circumscripção passiuâ, quæ propriè est *ubi* formale passiuum, sicut circumscripção actiuâ est *ubi* formale actiuum.

Quid sit con-
tinentia se-
cundum modum
quantitati-
uum.

Secundò, præmitto quòd ponendo quòd corpus perfectè coextendi, & commensurari superficie non sit formaliter relatio, sed præcisè ipsa extrema commensurata, siue sic coequalia, & æqualitas inter ea sit relatio intrinsecus aduenièns; vel inæqualitas, adhuc ibi erit respectus extrinsecus adueniens: nec est inconueniens respectum extrinsecus aduenientem aliquo modo præexigere respectum intrinsecus aduenientem, & patet, quia corpus locale corpori locanti prius comparatur secundum æqualitatem, vel inæqualitatem, & stante æqualitate, vel inæqualitate vtriusque, adhuc non sequitur *ubi*, quia bene potest esse æquale, & tamen actu non contineri, nec circumscribi.

16.

Tertiò præmitto, quòd respectus extrinsecus adueniens propriè dicitur ille, qui non oritur necessariò ad fundamentum posito termino; sicut similitudo, quia positis duobus albis, quantumcunque distantibus, adhuc est similitudo: similiter posita causâ productiuâ, & ipso producto, quamuis maximè distantibus, ponitur relatio producens ad productum, & relatio producti ad producens; & sic dico de aliis relationibus intrinsecus aduenientibus; respectus verò extrinsecus aliquando necessario oritur non ex absoluta positione fundamenti, & termini, sed ex positione fundamenti, & termini positi sub aliquo alio respectu. Exemplum, passio est respec-

ctus extrinsecus, quia posito passio, & actiuo, absolute non sequitur in ipso passio respectus passiuus: tamen posito, quòd actiuum inducat formam in passum, & tunc oritur respectus intrinsecus adueniens, scilicet inducentis ad inductum, vt patet à Doctore in quarto in materia de Eucharistia, & tunc posita tali relatione inducentis ad inductum, & formæ inductæ in passio ad ipsum actiuum inducens, de necessitate in ipso passio oritur passio, quæ est respectus extrinsecus ad ipsum agens; respectus ergo, qui est passio dicitur extrinsecus pro quanto fundamentum, & terminus absolute considerantur, quia vt sic, non necessariò oritur, sed præmissa aliqua alia relatione fundamenti, & termini, vt prius exemplificauimus, tunc non dicitur extrinsecus adueniens, cum tunc necessariò oriatur. Hoc idem dico de *ubi* formali, quòd est respectus extrinsecus adueniens, prout comparatur ad fundamentum, & terminum absolute, & patet, quia stante corpore, & loco non sequitur locatio passiuâ, quia si ponatur corpus actu non contineri, tunc non erit locatio passiuâ, & tamen respectu *ubi* erunt tam fundamentum, quàm terminus, imò fundamentum proximum, & ratio proxima fundandi, quia superficies corporis quæ est ratio proxima fundandi ipsum *ubi*, vt supra paruit. Si tamen ponatur corpus perfectè contineri secundum coextensionem, & commensurationem, necessariò sequitur quòd sit in *ubi*, & vt sic, non erit respectus extrinsecus, cum necessariò oriatur, stante tali continentia, non quòd continentia illa passiuâ sit formalis ratio recipiendi ipsum *ubi*, imò præcisè erit superficies corporis.

17.

His præmissis, patet quid dicendum ad rationes contra. Ad primam, patet tenendo quòd talis præfentia, siue coexistentia sit formaliter ipsum *ubi*. Si verò teneatur, quòd non sit ipsum, patet responso ex tertio præambulo, quia *ubi* dicitur respectus extrinsecus; prout comparatur ad fundamentum, & terminum absolute; sed vt comparatur ad corpus, vt contentum modo quantitatio, tunc non dicitur extrinsecus, cum necessariò oriatur, vt exemplificauimus de passione, &c.

Ad secundum de Angelo, dico pariformiter, quòd si Angelum actu contineri à tali quantitate, dicit ipsum *ubi*, patet responso quomodo necessario est in *ubi*, quia ipsa continentia passiuâ dicitur *ubi*. Si verò teneatur, quòd non sit formaliter ipsa continentia. Dico tunc secundum tertium præambulum, scilicet quòd *ubi* tale dicitur respectus extrinsecus, pro quanto absolute comparatur ad ipsum Angelum, vt ad fundamentum proximum, & ad ipsam, quantitatem, vt ad ipsum terminum, quia si sit Angelus extra illam quantitatem, actu ponuntur fundamentum proximum, & terminus ipsius *ubi*, & tamen non ponitur necessario *ubi*. Sed posita continentia actuali ipsius Angeli in tali quantitate necessario sequitur ipsum *ubi*. Ex his quæ supra expolui patet responso ad alia duo argumenta immediatè sequentia, nec oportet aliter respondere, quia præcisè respondendum est sicut ad duo præmissa responsum est.

Ad quintum, quia importat aliquas difficultates, vide responsum in secundo, dist. secunda de loco Angelorum contra Gregorium.

Contra

18. Contra secundum dictum instatur, probando quòd ex absoluto, & respectivo possit per se fieri vnus conceptus, quia totum, & principale fundamentum huius dicti est, quia tunc talis conceptus simul esset respectivus, & absolutus, & sic non esset neque respectivus, neque absolutus. Et ego multipliciter insto. Primò, quia ex natura contrahibili, & hæcitate fit vnus per se conceptus, quiditativus, quia vnum singulare, quod recipit prædicationem superiorum in quid, & tamen hæcitate nullo modo pertinet ad quiditatem, nec aliquo modo dicit quid, vt patet à Doctore in secundo, distinctione tertia, quæst. 6. Sic in proposito ex respectivo, & absoluto potest fieri vnus conceptus respectivus quamuis absolutum nullo modo dicat respectum.

Secundò instatur, quia suppositum est vnus per se conceptus positivus, & absolutus per se in prædicatione Substantiæ, & tamen suppositum constat ex natura singulari pertinente ad prædicamentum Substantiæ, & ex negatione duplicis dependentiæ, scilicet actualis, & aptitudinalis, vt patet in tertio, distinct. 1. quæst. 1. & infra, quæst. 19. quòdlib. & tamen negatio formaliter non dicit entitatem passivam, nec absolutam, nec respectivam; ergo à fortiori ex absoluto, & respectivo poterit fieri vnus per se conceptus, cum vtrunque dicat entitatem positivam.

Tertiò instatur, quia ex actu per se, & potentia per se fit vnum per se, vt patet 8. Met. quia fit vnum simpliciter in actu, & tamen potentiale, vt potentiale, non dicit actum, multò fortius ex respectivo & absoluto fiet vnum in actu, cum vtrunque dicat actum.

Quartò instatur, quia persona diuina dicit vnum per se conceptum, vt patet: & est vnum ens per se relatiuum, tenendo communem opinionem, scilicet quòd persona constituatur per relationem, & tamen persona constat ex absoluto, scilicet essentia diuina, & respectivo, patet à Doctore in pluribus locis.

Quintò instatur sic, quia sicut ex cõceptu omnino indifferenti ad absolutum, & respectivum, & ex gradu intrinseco contrahente ipsum fit vnus per se conceptus, vel determinatè absolutus, & vel determinatè respectivus, vt patet, quia si conceptus entis, qui nec est respectivus, nec absolutus, contrahitur per absolutum, fit conceptus determinatè absolutus; & si contrahitur per respectivum, fit conceptus determinatè respectivus; sic similiter videtur posse dici, quòd ex absoluto, & respectivo constituatur per se aliquod respectivum.

Sextò instatur, quia ex conceptu non formaliter infinito fit conceptus formaliter infinitus; patet, quia ex conceptu entis, qui non est formaliter infinitus, vt patet à Doctore in primo, d. 8. quæst. 2. & aliquo gradu intrinseco, puta infinitate intensiua fit vnus conceptus per se formaliter infinitus; patet, quia ex conceptu entis, qui non est formaliter infinitus, vt patet. Et tamen Doctor exprèsse vult suprà, quæst. 5. quod quicquid formaliter includitur in ente infinito intensiuo, fit formaliter infinitum intensiuè; ergo videtur à fortiori, quòd si infinitum intensiuè possit constare ex aliquo non infinito, quòd etiam conceptus per se respectivus possit constare ex absoluto, & respectivo.

Cõceptum entis nõ est formaliter infinitum.

Septimò instatur, quia respectivum necessariò definitur per absolutum, quia per terminum qui est absolutus, vt patet à Doctore in primo, dist. 30. ergo non videtur repugnantia, quin etiam possit constitui conceptus respectivus per respectivum, & absolutum.

Respondeo ad istas instantias, tenendo dictum Doctoris vetustissimum. Ad primam dico, quòd ex hæcitate nihil quiditativum constituitur, cum nullo modo pertineat ad quiditatem, & cum dicitur quod singulare recipit prædicationem in quid omnium superiorum; concedo, sed non ratione hæcitate sed præcisè ratione naturæ inclusæ, quæ dicit quid imò ipsa dicit totam quiditativam singularem, vt patet à Doctore in secundo, d. 3. q. 1. & 6. & vide singularissima, quæ ibi exposui, & adduxi.

Ad secundam. Dico breuiter, quòd suppositum formaliter sumptum, prout scilicet includit illam negationem non est per se in prædicamento Substantiæ, cum negatio nec per se, nec reductiuè sit in prædicamento cum omnia Prædicamenta sint simpliciter entia positiva, nec per consequens ipsa negatio facit, nec pertinet ad conceptum per se, sed suppositum dicitur esse per se in Prædicamento, pro quanto includit singulare prædicamenti Substantiæ, quod per se ponitur in tali Prædicamento. Sicut etiam singulare, vt singulare non recipit prædicationem in quid, sed si recipit, hoc est præcisè ratione naturæ inclusæ, quæ dicit propriam, quiditativam.

Ad tertium. Dico, quòd fortè concluderet si ex potentia obiectiua, & actu fieret per se vnum in actu, puta quòd homo constitueretur intrinseccè ex potentia obiectiua, quæ non est formaliter, & ex entitate actuali. Sed hoc est simpliciter impossibile. Ad Philosophum dico, quòd ipse loquitur præcisè de potentia subiectiua, vt subtiliter patet à Doctore in secundo, distinct. 12. quæstione 1. Et sic ex potentia per se subiectiua, cuiusmodi est materia, & ex actu per se, scilicet forma substantiali, fit per se vnum compositum. Sicut etiam ex potentia subiectiua per accidens, scilicet ex subiecto in actu, & ex actu per accidens, scilicet ex accidente fit per se vnum accidens; modò talis potentia subiectiua, siue per se siue per accidens semper est in actu, & ideo non sequitur.

Ad quartum, hoc fortè importat maiorem difficultatem. Dico tamen, quòd persona non dicit aliquod tertium resultans ex essentia, & proprietate relatiua, sed præcisè dicit ipsam essentiam cum proprietate relatiua; nec tamen erit vnum per accidens, quia relatio illa nullo modo informat essentiam, vt patet à Doctore in primo, dist. 5. qu. 2. & 26. & in quòdlib. quæst. 6. nec quasi informat, nec denominat nec quasi, quòd tamen requiritur ad hoc vt fit vnum per accidens. Dicitur tamen maximè vna, vel quia maxime perfecta, quia essentia ibi inclusa est formaliter infinita, vel maximè vna propter perfectam identitatem realem, quia essentia simpliciter sibi identificat proprietatem personalem, propter suam infinitatem.

Dico secundò, quòd tenendo quòd dicat vnum per se conceptum ex essentia, & proprietate alium aliquid ab essentia, & proprietate, adhuc dico, quòd non erit simile, quia ubi respectivum

19.

Responso ad instantias. Ad primam.

Ad secundam.

20.

Ad tertiam.

Ad quartam.

21.

An personæ dicat vnum conceptum quòd ditativum.

respectuum de quo Doctor loquitur *presens* *quasi*, dicit vnum conceptum per se primo modo, & per consequens quiditatiuè non potest in tali *esse*, quidatiuò constitui per absolutum, & respectuum, quia tunc erit ille conceptus, & quiditatiuè respectiuus, & quiditatiuè absolutus, vt patet; modò in proposito de persona tenendo quod dicat vnum per se còceptum quidatiuum, hoc potest dupliciter intelligi. Primo, quòd dicat conceptum per se quidatiuum, quia includit per se aliquid quod pertinet ad quiditatem, & sic persona includit essentiam, quæ dicit quiditatem perfectissimam, sicut etiam ponitur quòd singulare creatum dicit per se vnum conceptum quidatiuum ratione naturæ dicentis quiditatiuè; & hoc modo conceditur quòd quasi dicat per se vnum conceptum quidatiuum, & tunc non est ad propositum de *ubi* vt Doctor loquitur. Vult enim ibi quòd respectiuum, & absolutum non faciant vnum per se conceptum, quidatiuum, ita quòd vtrunque pertineat ad quiditatem ipsius. Secundò potest intelligi quòd persona dicat vnum per se conceptum quidatiuum, sic quod proprietas pertineat ad quiditatem, sicut & essentia eo modo, quo dicimus quòd animal, & rationale constitunt hominem quiditatiuè. Responso tamen prima videretur melior, & ad propositum magis.

Ad quintum dico breuiter, quòd non est simile, quia licet conceptus indifferens ad absolutum, & respectiuum, non sit actu nec respectiuus nec absolutus, est tamen in potentia, quia ad vtrunque contrahibili.

Ad sextum. Dico breuiter primò, quòd sufficit quòd talis conceptus sit potentia infinitus. Dico secundò, quòd quando Doctor dicit quòd *quicquid includitur in ente infinito intensiue est infinitum intensiue*, hoc debet intelligi, quod inclusum in vltima actualitate, & verè realiter. De hoc vide quæ exposui ibi. l. q. 5. quodlibet. & vide ibi singularia dubia.

Ad vltimum. Dico quòd si respectiuum definiretur per absolutum definitione quidatiua, argumentum concluderet: sed in proposito nihil concludit, quia tantum definitur per additamentum, & per aliquid omnino extra rationem formalem respectiuum, cuiusmodi est absolutum. Et hoc expressè patet à Doctore *in primo, distinctione 30.* vult quòd tantum definiratur per additamentum, & non aliter, & sic patet.

Contra tertium dictum instatur, quòd respectus intrinsecus adueniens non necessariò sequatur ad fundamentum posito termino, & accipio similitudinem, quæ secundum Doctorem est respectus intrinsecus, & suppono duo. Primò, quòd realiter distinguatur à fundamento, & quòd sit posterior fundamento. Primum patet à Doctore *in secundo, dist. 1. quasi. 4.* Secundum patet per ipsum *in primo, distinct. 26.* & alibi sæpe: scilicet, quòd relatio præxigat extrema, ergo sequitur quòd est posterior fundamento, & termino. Ex his arguo dupliciter. Primò sic: Deus potest immediatè causare similitudinem non concurrentibus fundamento, & termino, vt causis necessariis: ergo similitudo non oritur necessario posito fundamento, & termino. Còsequentià patet, quia Deus causat contingenter. Tum etiam, si immediatè causatur à Deo, non oritur

necessariò ex natura extremorum. Antecedens patet, quia omne posterius realiter distinctum ab alio, quod non pertinet ad eius esse intrinsecum, (quod dico propter compositum naturale, quod distinguitur realiter à partibus componentibus, & est posterius eis, quòd Deus non potest immediatè causare, quia illæ partes sunt de intrinseca ratione ipsius) Deus immediatè potest causare: patet, quia ab omnibus conceditur quòd potest supplere omnem causam secundam extrinsecam, qualis est effectiua. Sed similitudo est realiter distincta ab vtroque extremo, & posterior eis, nec aliquod extremum pertinet ad eius esse intrinsecum, vt patet, ergo. Nec valet glossare illam propositionem, quod intelligitur de posteriori absoluto realiter distincto, quia Doctor expressè concedit, quòd potest immediatè causare respectum extrinsecum aduenientem, quia realiter distinguitur ab extremis, & est posterior eis; non ergo intelligitur de absoluto simpliciter. Nec valet glossare, quòd non intelligitur de respectu intrinseco, quia ego arguo quòd nullus sit intrinsecus eo modo, quo ipse ponit, qui scilicet oritur necessariò ad fundamentum posito termino.

Secundò instatur. Deus potest immediatè causare duo alba perfecta in aliquo instanti, & in eodem non causare similitudinem inter illa; ergo similitudo non oritur necessariò ex natura extremorum. Consequentia patet, quia si in illo instanti, quo ponuntur alba, non oritur, sequitur, quod non necessariò oriatur, quia in quocunque instanti ponitur causa adæquata, & necessaria alicuius effectus, & non impedita, necessariò sequitur talis effectus. Hoc patet. Antecedens probatur, quia omne absolutum realiter distinctum ab alio, & prius illo, Deus, immediatè potest causare sine illo. Sed illa alba sunt absoluta realiter distincta à similitudine, & priora illa; ergo maior huius syllogismi, Patet etiam à Doctore. Si dicatur, quòd intelligitur de priori absoluto comparato ad absolutum realiter distinctum, & prius eo, non autem vt comparato ad respectiuum. Dico, quòd hoc nihil est, quia secundum ipsum absolutum comparatum ad respectum extrinsecus aduenientem, potest Deus immediatè causare sine respectu extrinseco; patet quia potest immediatè causare ignem, & combustibile sine actuali combustione, & hoc quia illa sunt priora, & realiter distincta ab ipsa relatione, quæ dicitur formaliter combustio. Si dicatur, quod non intelligitur de absolutis comparatis ad respectus necessariò concomitantes ex natura extremorum. Et hoc est quod ego improbo, ideo oportet respondere ad instantias factas.

Tertio instatur sic; & quæro à quo immediatè causatur necessariò ipsa similitudo, vt à causa totali, & adæquata, aut causatur à solo fundamento, aut à solo termino, aut ab vtroque simul: si primò, ergo posito tantum vno albo perfecto, erit similitudo. Si dicatur, quod terminus concurrat, quæro quomodo concurrat? non vt causa, qua ponitur fundamentum totalis causa: non vt causa sine qua non, quia posita totali causa nihil aliud requiritur ad habendum effectum; hoc enim modò arguit Doctor *in primo, dist. 3. qu. 7.* contra Henricum qui ponebat animam esse totalem causam notitiæ, sed obiectum requirebatur, vt causa sine qua non, siue, vt terminus

23.

22.
Similitudo est
respectus in-
trinsecus.

Contra Hen-
ricum.

terminus, & hoc improbat, quia stante causa totali, nihil aliud requiritur, vide ibi. Si secundò requiratur terminus, vt causa partialis. Sed hoc non videtur, quia tunc Deitas sub ratione Deitatis esset necessaria causa dependentiæ creaturæ, quia illa nec terminatur ad Deitatem sub ratione Deitatis siue ad voluntatem diuinam, & tunc voluntas diuina concurreret necessariò ad aliquid extrà, quod Doctor omnino improbat, imò si necessariò causet ipsam relationem, sequitur quòd necessariò causet ipsam creaturam, cum sint penitus eadem res realiter, vt patet à Doctore *in secundo, dist. 1. quæst. 5.* Si tertio concutitur terminus, vt causa totalis: à fortiori sequitur illud idem inconueniens de Deo, quòd scilicet necessariò causet aliquid ad extra.

24.
Vnde oritur
similitudo.

Quartò instatur sic, quia si similitudo necessario oritur ex natura fundamenti; & termini, ita quòd necessariò sit ad terminum, tunc quæro, aut seipsa est habitudo ad terminum, siue seipsa terminatur ad terminum; aut alia relatione terminatur ad ipsum: non primò, quia ipsa eadem vt comparatur ad fundamentum, non seipsa inhaeret, sed inhaerentia alia inhaereret, vt etiam patet à Doctore *in secundo, dist. 1.* ergo similiter vt comparatur ad terminum non seipsa terminatur, cum non sit maior ratio de vno quàm de alio. Et si alia terminatur illa alia erit realiter distincta à termino, ergo terminabitur non seipsa sed alia, & sic processus in infinitum. Et præcipue si ponatur dependere à termino, sequitur quòd dependebit dependentia fundata in similitudine, & illa similiter dependebit ad terminum, ergo alia dependentia, & sic in infinitum.

Quintò instatur. Si similitudo oritur necessariò à principiis intrinsicis fundamenti, ergo realiter identificatur fundamento. Hoc patet quando enim aliquod subiectum ex sua intrinseca ratione necessariò, & adæquatè producit aliquid in seipso, illud sibi necessariò identificat realiter. Hæc videtur propositio Doctoris *in secundo, dist. 1.* & sic similitudo esset realiter eadem ipsi fundamento, quia terminus non poneretur causa productiua, sed tantum terminatiua; sicut etiam risibile identificatur realiter homini; quia necessariò oritur in ipso homine ex formali ratione intrinseca hominis.

25.

Sextò instatur, priori natura non repugnat posse esse sine posteriori natura; maxime à quo realiter distinguitur. Hoc patet à Doctore in primo, in secundo, & in tertio; sed fundamentum, & terminus etiam simul sumpta, sunt prius natura; patet, quia secundum Doctorem *in primo, dist. 3. q. 5. & in secundo, dist. prima* ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, & post sequitur relatio causati ad causam, & è contra; ergo non repugnat fundamento, & termino simul sumptis posse esse sine relatione; ergo non necessariò oritur.

Septimò instatur, si ad fundamentum necessariò sequitur talis relatio posito termino, ergo sequitur quod posita magnitudine essentiae diuinæ, & Patre, qui ponitur extremum æqualitatis Filij, necessariò ponitur æqualitas Filij ad Patrem, etiam Filio non producto, quia vnitas magnitudinis essentiae est proximum, & immediatum fundamentum æqualitatis Filij ad Patrem. Si dicatur, quia requiritur Filius, ergo non oritur necessariò præcisè fundamento positis, & termino.

Scoti Oper. Tom. XII.

Octauò instatur, quia si relatio intrinsecus adueniens, necessariò oritur ad fundamentum posito termino, quæro an præcisè oriatur ab illis, aut aliqua alia causa superiore concurrente? Si primò, ergo Deus non posset in intellectu suo immediatè causare notitiam intuitiuam similitudinis inter duo alba, nisi concurrentibus ipsis albis: quia si ponuntur causa immediata, & adæquata, & præcisa entitatis relationis, sequitur quòd Deus non continebit virtualiter illam, nec per consequens eius notitiam: sic enim arguit Doctor in pluribus locis. Si secundò, sequitur quod Deus poterit immediatè causare illam, quia vt sic, continebit causalitatem illorum.

Contra quartum dictum instatur, probando quod respectus extrinsecus adueniens non sit ille, qui non necessariò oritur ad fundamentum posito termino, quia si sic esset, multa inconuenientia sequerentur. Primò, sequeretur quod homo esset actu anima existente in cælo, & corpore in terra, quod est impossibile. Probatur consequentia, quia stante vnione animæ ad corpus, de necessitate homo est. Hoc patet à Doctore *in tertio, dist. 2. & 22.* sed stante anima in cælo, & corpore in terra, potest stare vnio ipsorum ad inuicem, quia vnio ponitur respectus extrinsecus: patet, quia non necessariò sequitur stantibus fundamento, & termino; ergo Deus immediatè potest causare ipsam vnionem, & sic homo erit corpore existente in terra, & anima in cælo, quod est absurdum.

26.
Contra quartum dicitur.

Secundò, sequeretur quòd stante aliquo loco, in Oriente, & aliquo corpore locabili in illo loco in Occidente, quòd Deus poterit ipsum facere in *ubi* respectu illius loci; patet, quia *ubi* secundum ipsum est respectus extrinsecus adueniens; & si corpus existens in Occidente actu erit circumscriptum à loco existente in Oriente, & sic erit vbicaliter in aliquo loco, in quo actu non continebitur, quod est absurdum.

Tertio, vnio naturæ ad suppositum non eiusdem naturæ est respectus extrinsecus, vt patet à Doctore *in tertio, dist. 1. quæst. 1.* ergo Deus posset vnire naturam humanam existentem in terra Angelo existenti in cælo; patet, quia posito fundamento, & termino non oritur ille respectus ex natura extremorum; ergo Deus immediatè posset causare illam vnionem. Si dicatur ad omnia ista, quòd requiritur necessariò approximatio, hoc nihil est. Tum, quia Doctor absolute loquitur de illis ad differentiam respectus intrinsecus aduenientis, qui necessariò oritur ex natura extremorum etiam quantumcunque distantium: si duo alba distarent in infinitum, adhuc esset similitudo actualis. Tum etiam, quia etiam si ponerentur anima, & corpus maxime propinqua, ita tamen quod anima non informaret corpus; adhuc Deus posset causare vnionem inter illa; quia non oriretur ex natura extremorum; & tamen ex hoc non esset homo, & ex alia parte esset homo quia partibus vnitis.

27.
Quid sit vnio
naturæ ad
suppositum.

Quartò instatur, quia passio propriè accepta, quæ ponitur respectus extrinsecus, sequitur formam receptam in passio ab ipso agente, ita quod agens prius habet respectum producentis ad formam productam, & respectum inducentis ad formam inductam, & isti respectus sunt intrinsecus, quia oriuntur necessariò ex natura extremorum, quia posita forma in materia, siue in passio ab ipso agente, sequuntur isti respectus: &

A a passio

passio propriè accepta, quæ est respectus patientis, siue passio ad agens, sequitur hos respectus, quia dicitur pati ab agente, pro quanto recipit formam ab ipso. Tunc vitrà, si passio non necessariò oritur ad fundamentum posito termino, sequitur quòd poterit esse forma in passio ab agente, & quòd passum non formaliter pateretur, nec in ipso esset passio respectus propriè accepta, quòd videtur absurdum.

28.
Quia sit actio
propriè dicta.

Quintò instatur de actione propriè dicta, quæ etiam ponitur respectus extrinsecus, quia similiter illa est posterior productione formæ in passum, siue in materiam; priùs enim forma producit, quàm inducatur, saltem loquendo de forma, cui non repugnat posse per se stare; & similiter priùs inducitur, quàm intelligatur (vt dixi) passio; ergo, & priùs quàm intelligatur actio, quia actio, & passio sunt simul natura, cum sint correlatiua; ergo si actio non necessariò oritur, positus fundamento, & termino, sequitur quòd stante forma inducta ab agente in materia, quòd poterit non esse actio propriè dicta.

Sextò instatur, & præsuppono dictū Doctotis in primo, dist. 3. quæst. 5. & in secundo, dist. 1. quæst. 2. quòd ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu: vnde vult ibi quòd omnis relatio necessariò sit posterior fundamento, & termino; ergo absolutum in agente immediatè attinget aliquod absolutum in passio, scilicet formam, quàm sit respectus ipsius ad passum, siue ipsius ad formam productam; ergo per diuinam potentiam poterit esse forma in materia, & nullo modo erit necessariò actio, nec potentia, cum ponuntur non necessariò oriri ex natura extremorum.

Septimò instatur, quia si respectus extrinsecus non necessariò oritur, &c. & acquiritur actione siue productione propriè, quæro à quo immediatè causatur à Deo immediatè, aut ab extremis? Si primò, ergo potest ipsum non causare, quando causat, cum causat contingenter, & sic stante forma inducta in materia ab agente poterit Deus non causare nec actionem, nec passionem. Tum etiam, quia non omnis respectus extrinsecus immediatè causatur à Deo, vt patet, de vbi, quod acquiritur per motum, & de actione, & passione, & de multis aliis. Si secundo, sequitur quòd cum necessariò causetur ab extremis, & ex natura rei, vt patet de actione ignis circa lignum, & de passione in ligno, quòd erit intrinsecus, nam tunc oritur necessariò ex natura extremorum, vt patet, ergo nulla erit differentia inter respectus intrinsecus, & extrà.

Non omnis
respectus
causatur à
Deo.

29.

Octauò instatur, quia sequitur quòd Deus poterit causare immediatè talem respectum, & ipsum in se conseruare, probatur, quia si talis respectus non necessariò oritur ex natura extremorum, & propria actione acquiritur, sequitur quòd productio priùs ad ipsū terminatur, quàm intelligatur esse in subiecto. Sed si agens maxime primum pro aliquo instanti, potest producere effectum in se, potest pro toto tempore sequente ipsum conseruare in se. Et hoc patet à Doctore in secundo, dist. 17. & in quarto, dist. 43. Si enim agens creatum pro aliquo instanti, posset producere formam in se, & non in materia, posset ipsam conseruare pro toto

tempore sequenti; si enim pro aliquo instanti non necessariò dependet à materia, nec pro tempore sequenti, vt exposui in secundo, dist. 17. vide ibi. Si ergo respectus extrinsecus non necessariò oritur positus extremis, & propria actione natus est acquiri, sequitur quòd Deus posset ipsum producere in se, & non in alio. Et dixi si propria productione acquiratur, ad differentiam formæ substantialis in composito, quæ non producit productione alia à productione totius compositi, idè non potest pro aliquo instanti secundum Philosophum esse sine subiecto. Et quia etiam secundum Philosophum, anima intellectiua non producit alia productione, à productione compositi, idè non potest pro aliquo instanti esse sine composito. Et si posset produci priùs alia productione à productione compositi posset esse sine composito. Hæc omnia patent à Doctore in secundo, dist. 17. & in 4. dist. 43.

Anima intel-
lectiua non
producit
secundum
philosophum.

Nonò instatur, vt conclusio magis declaretur.

Si talis respectus non necessariò oritur ex natura extremorum, & verè causatur, sequitur processus in infinitum, & ex parte passio, & agens: patet, passio est huiusmodi respectus, & causatur ab agente in aliquo passio; ergo passum recipiendo illum patitur passione alia à prima, & illa secunda passio est respectus extrinsecus, & verè causatur in passio; ergo recipiendo illam iterum patitur passione alia ab illa secunda, & sic in infinitum, per hoc idem arguo de actione, quæ recipitur in agente, quia recipiendo illam patitur, & sicut prius.

Decimò, & vltimò instatur, quia vnio naturæ humanæ ad Verbum est respectus extrinsecus, vt patet à Doctore in tertio, dist. 1. quæst. 1. & in quodlib. 19. ergo Deus posset facere naturam humanam actu esse in Verbo, & dependere ad ipsum, & sustentari in ipso, & tamen non erit formaliter vnita Verbo, quod est valde inconueniens.

Respondeo ad instantias contra tertium dictum, præmittendo aliqua necessaria. Primò, tenendo quòd fundamentum sit totalis, & immediata causa relationis intrinsecæ, declaro quomodo terminus necessariò requiritur. Dico ergo quòd terminus non requiritur necessariò vt causa neque totalis, neque partialis ipsius relationis cum non causetur ab alio, sed requiritur propter formale esse relationis. quia relatio formaliter est habitudo ad aliud, ita quòd si nihil esset ad quod relatio terminaretur, relatio nullo modo esset; requiritur ergo aliud in ratione termini ad sui esse, cum esse eius formaliter sit habitudo ad aliud in ratione termini, non quòd terminus sit de intrinseca eius ratione, quia tunc absolutum esset de quiditate relationis, sed requiritur vt aliquod extrinsecum ad quod terminetur talis habitudo, vt patet à Doctore in quarto, d. 11. Si verò teneatur quòd terminus concurret actiue, tunc oportebit saluare, quomodo Deus non sit causa necessaria alicuius ad extrà, idè mihi videtur quòd prima via sit tutior.

30.
Responsio ad
instantias.

Secundò præmitto, quod fundamentum relationis necessariò concurret propter duo. Primò, vt immediatum, & necessarium receptorum illius, sic quod esset simpliciter impossibile talem relationem esse sine fundamento, vt patet à Doctore

Doctore in quarto, in materia de Eucharistia. Secundo, ut causa immediata praecise, & adaequata, ideò est impossibile ab alio causari immediate. Si dicatur quod non videtur necessariò concurrere ut causa, quia Doctore supra, *quest. 7.* dicit quòd Deus potest producere immediate omne causabile, non concurrente aliqua causa secunda, & si extrema relationis sint necessaria, dicit quòd concurrunt, ut effectus prior.

31. Dico primò, quòd Doctore intelligit de effectibus absolutis, qui propriè dicuntur causabiles, & non de relativiis. Dico secundò, & magis secundum veritatem, quòd Doctore non intelligit de effectibus comparatis ad causam praecisam adaequatam, & immediatam, quae propriè se habet non tantum in ratione causae effectivae, sed necessariò in ratione subiecti, & patet, quia Deus non potest immediate causare risibilitatem in homine, quia tunc homo posset esse risibilis, & non risibilis, cum Deus sit causa merè contingens. Nec valet dicere quòd ideò non potest immediate causare, quia illa passio est eadem realiter cum ipso homine. Sed hoc nihil est. Tum, quia ideò est eadem realiter, quia causatur necessariò, & immediate à principiis subiecti in ipso subiecto; ergo intelligitur quòd hoc prius sit causa ipsius, quam intelligatur eadem realiter ipsi homini; in illo ergo priori Deus posset praevénire causando ipsam, si immediate effet causabilis à Deo: accidit enim quòd producat ut eandem sibi realiter. Tum, quia posito quòd propria passio realiter distinguetur, adhuc non sequitur quòd Deus immediate possit illam producere, quia si sic, sequitur quòd aliquando homo poterit esse non risibilis, quia Deus posset ipsam non producere in ipso homine, & sic non esset conclusio demonstrabilis potissimè simpliciter necessaria, quia aliquando posset esse falsa; intelligitur ergo dictum Doctore quòd Deus potest immediate causare omnem effectum non concurrente aliqua causa secunda, dum talis effectus non sit talis, quòd requirat causam praecisam immediatam, & adaequatam, qui effectus formaliter, & necessariò est in ipso producente. Sic est in proposito de relatione intrinsecus adveniente, quae habet fundamentum, non tantum ut rationem proximam fundandi eam, sed ut causam praecisam immediatam, & adaequatam; ideò est impossibile quòd immediate ab alia producat, quam à fundamento proprio; nec fundamentum potest immediate producere, nisi ponantur omnia requisita ad eius esse, cuiusmodi est terminus, cum sit formaliter habitudo ad terminum.

32. Istitis praemissis, patet responsio ad duo prima argumenta.

Ad primum dico, quòd quamvis relatio sit realiter distincta, & posterior fundamento, non tamen sequitur, quòd immediate possit produci, quia eius esse immediate, & praecise dependet à fundamento, ut supra dixi. Et posito, quòd non esset causata ab extremis, tamen posito hoc, non sequitur quòd Deus posset ipsam facere sine extremis, quia ipsa requirit necessariò duo extrema, unum in ratione fundamenti, & aliud in ratione termini. Sed tunc non oriretur ex natura extremorum, quia praecise non haberet esse ab extremis.

Ad secundum. Dico quòd posita causa necessaria praecisa, & immediata alicuius effectus,

Scoti Oper. tom. X I I.

necessariò ponitur talis effectus, sed positus fundamentum, & terminum, ponitur causa hoc modo respectu relationis, ideò Deus non posset facere fundamentum, & terminum sine relatione, sicut posito homine, necessariò sequitur risibilitas, sic in proposito. Et cum instatur quia potest facere prius esse sine posteriori, à quò realiter distinguitur. Dico, quòd ista propositio non est univèrsaliter vera, & maximè quando prius ponitur causa necessaria praecisa, & adaequata posterioris, à quo posterior essentialiter dependet; & patet, quia materia, & forma etiam unita sunt prius composito, cum non casent ipsum, nisi ut unita, etgo Deus posset facere materiam, & formam simul unita existere sine composito, non sequitur, quia compositum necessariò dependet ab illis, ut exposui in secundo contra Thomam Caietanum. Sic dico in proposito. Est ergo vera propositio ubi prius comparatur ad posteriori realiter distinctum, & cuius non sit causa praecisa, & immediata, & necessaria. Habet etiam alias limitationes, quas vide in secundo, *dist. 12. qu. 2.*

Ad tertium. Dico, quòd causatur à fundamento, ut à causa totali: & cum dicitur, quòd tunc terminus non requiritur, dico, quòd necessariò requiritur, quia relatio essentialiter est habitudo ad terminum. Et ideò non est simile de intellectione, quia ipsa non est formaliter habitudo ad obiectum, ideò bene argumentum Doctore concludit quòd si obiectum nullo modo esset causa intellectione, sed praecise ipsa anima, quòd tunc posset causari intellectio obiecti sine obiecto praesente nec in se, nec in aliquo representatiivo, quia ipsa intellectio est qualitas absoluta, nec est formaliter relatio, siue habitudo ad obiectum, ut patebit infra q. 13. Si secundò concedatur quòd terminus concurrat, ut causa saltem partialis tunc oportet concedere quòd Deus ex natura rei sit causa naturalis relationis; & forte non esset inconueniens de relatione sed de absoluto. Sed hoc ego non assero, quia multa inconuenientia possent inde oriri, sed modò traheo.

Ad quartum. Dico, quòd relatio seipsa est habitudo ad terminum, & seipsa terminat ad terminum ut patet à Doctore supra q. 8. & cum dicitur quòd ut comparatur ad subiectum, non seipsa inhæret. Dico primo, quòd non est simile, quia inhærentia consequitur accidens, & ideò accidens non est formaliter ipsa inhærentia ad subiectum, ut patet à Doctore in 4. in materia de Eucharistia, & in 7. Metaphysicæ suæ, sed ut comparatur ad terminum, seipsa est habitudo ad terminum, cum formaliter, & realiter sit habitudo ad terminum. Dico secundò, quòd aliud est loqui de accidente absoluto, & aliud de respectivo. Primo modo accidens inhæret inhærentia realiter distincta, cum illa sit separabilis, ut patet à Doctore ubi supra, & in secundo, *dist. 1.* Secundo modo dico, quòd relatio seipsa inhæret salte realiter, quia talis inhærentia est idem realiter cum ipsa, quia repugnat relationi esse sine termino talis inhærentiæ, ut exposui in secundo, d. 1. q. 5. Sed prima responsio est magis ad propositum, quia hic fortè oporteret ponere quòd talis inhærentia distinguitur formaliter, sed ut comparatur ad terminum seipsa formaliter est habitudo ad terminum.

Ad quintum. Dico, quòd ratio concluderet si talis relatio non requireret aliud ad sui esse, sed quia relatio requirit necessariò terminum ad sui esse, cum ipsa sit essentialiter, & formaliter habitudo ad terminum, est enim de intrinseca eius ratione esse formaliter ad aliud, vt patet à Doctore in primo.

34.

Ad sextum. Dico, quòd posito quòd extrema sint prius natura relatione, tamen quia illa necessariò consequitur illa extrema ex natura rei, & sunt causa necessaria immediata præcisa, & adæquata, ideò non sequitur posse esse sine relatione. Et vltra dico quòd licet priori, vt priori natura non repugnet posse esse sine posteriori natura, tamen concomitanter potest repugnare, sicut homini, vt homo est prior natura, non repugnat posse esse sine risibilitate, tamen concomitanter, puta, quia ponitur causa necessaria præcisa, & adæquata risibilitatis, ideò sibi repugnat posse esse sine illa. Sic dico in proposito.

Ad septimum patet responsio supra, quæst. 6. quia non tantum requiritur immediatum fundamentum, sed necessariò requiritur extremum habens tale fundamentum, quod est ei ratio fundamentalis quo possit Filius esse æqualis Patri. Sed de hoc prolixè dictum est supra quæst. 6.

Ad Octauum. Dico, quòd quamuis notitia relationis dependeat à notitia extremorum, tamen quia Deus virtualiter, & eminenter continet extrema relationis secundum eorum totam entitatem, & per consequens secundum totam cognoscibilitatem, ideò sine extremis concurrentibus potest causare in intellectu diuino notitiam relationis: non quòd immediatè causet notitiam relationis, non prius causando notitiam extremorum, quia relatio non potest aliquo modo cognosci distinctè extremis non præcognitis, sed potest immediatè causare notitiam extremorum, ipsis nullo modo concurrentibus, & per consequens notitiam relationis inter illa extrema. Et sic patet responsio ad istas instantias.

35.

Ad instantias contra quartum dictum, pro maiori intelligentia præmitto aliqua. Primo, quod omnes relationes primi, secundi, & tertij modi, sunt intrinsecus aduenientes, vt patet s. *Metaph. cap. de Ad aliquid*, vbi vult Philosophus quòd omnes istæ relationes propriè dicantur ad aliquid, & pertinere ad prædicamentum Relationis. Secundò præmitto, quòd relationes huiusmodi, quæ sunt intrinsecus aduenientes præcisè in hoc differunt à relationibus extrinsecus aduenientibus, quia illæ de necessitate oriuntur, positis fundamento, & termino, quantumcunque distantibus, dummodò sint in rerum natura: & patet differendo per omnes tres modos, positis producto, & producente, necessariò sequitur inter eos relatio producentis ad productum, & è contra: positis etiam duobus albis vbiunque sint, necessariò sequitur similitudo, nullo alio quouis modo requisito. Sed relationes extrinsecus aduenientes sic se habent, quòd posito fundamento, & termino in rerum natura non necessariò sequitur, vt patet de actione, & passione, quia posito igne, & ligno, non sequitur in igne actio, nec in ligno passio, nec est necessarium addere quòd sint approximata, quia si actio, & passio essent respectus intrinsecus aduenientes, necessariò orientur, etiam igne, & ligno in infinitum distantibus vt patet, de æqualitate, inter duo

æqualia, quæ necessariò oritur, duabus quantitatibus positis etiam instantibus. Tertio præmitto, quòd relatio extrinsecus, ita oritur necessariò posito fundamento, & termino, sicut relatio intrinsecus aliter tamen, & aliter, quia intrinsecus adueniens necessariò oritur positis fundamento, & termino, & nullo alio necessario requisito, & præmissis, nec approximato, nec aliquibus aliis necessario requisitis, sed extrinsecus adueniens dicitur necessariò oriri quibusdam aliis necessario requisitis, præter fundamentum, & terminum, quæ tamen non necessariò requiruntur, nec vt terminus, nec vt ratio fundamenti, sed simpliciter præxiguntur. Sicut etiam ad esse compositi necessariò prærequiritur vnio materiæ, & formæ quæ tamen nullo modo est causa compositi, vt patet à Doctore, sed quia materiæ, & forma non possent causare intrinsecè ipsum compositum, nisi essent prius vnita. Sic dico in proposito, quòd positis aliquibus præter fundamentum, & terminum, necessariò sequitur talis relatio, exemplum posito igne, & ligno absolutè nõ necessario sequitur nec in igne actio de genere Actionis nec in ligno passio, sed inducta caliditate in ligno ab ipso igne, necessariò sequitur in ligno passio, quia formaliter patitur ab igne, & in igne sequitur actio, quia formaliter agit in lignum. Similiter positis absolutè corpore, & loco materiali non necessariò sequitur *vbi*, sed posito corpore in loco naturali, vt coextenso realiter sequitur *vbi*. Similiter posita materia, & formæ absolutè non necessariò sequitur vnio, sed posita forma in materia necessariò sequitur vnio, & sic de aliis: dicuntur ergo respectus extrinsecus, prout respiciunt absolutè extrema, & dicuntur intrinsecus, prout respiciunt extrema, quibusdam præmissis, vt dispositionibus, ad quas necessariò sequuntur.

His præmissis. Respondeo ad instantias, ad primum. Dico, quòd requiritur vnio, quæ sequitur informationem formæ ad materiam, & licet dicatur talis vnio respectus extrinsecus, vt comparatur ad extrema absolutè, non tamen dicitur extrinsecus, vt comparatur ad extrema, quorum vnum informatur ab alio: nec Deus posset immediatè causare vnionem requisitam ad esse hominis, nisi forma actu esset in materia, nisi dicitur quòd receptio formæ in materia est vnio, quod non videtur. Et cum dicitur in vna conclusione, quòd respectus extrinsecus potest immediatè causari, & etiam propria causatione: hoc debet sanè intelligi scilicet, quòd potest esse nouus sine aliqua nouitate alicuius absoluti pertinentis, siue ad fundamentum, siue ad terminum. Quod dico pertinentis ad fundamentum, vel ad terminum, dico, quia actio nec passio propriè posset inesse, nisi prius aliquo absoluto causato in passio, sed illud absolutum nullo modo pertinet ad rationem proximam fundamenti, neque ad terminum, quia nec fundat passionem, nec terminat. Sed relatio intrinsecus non potest esse noua sine nouitate, vel fundamenti, vel termini, quod bene nota.

Ad secundum, & tertium similiter dico per idem. De vnione naturæ humanæ ad Verbum, si vltra dependentiam actuale ad Verbum dicit alium respectum, dico quòd talis respectus oritur in natura humana ex natura rei, & cum dicitur quòd immediatè causatur à Deo, dico quòd propter hoc dicitur causari, quia ab ipso immediatè

Quomodo orientur relatio extrinsecus adueniens.

36.

Vnio natura humana ad verbum à quo causatur.

immediatè causatur dependentia naturæ ad Verbum, ad quam immediatè sequitur talis unio, & hoc sufficit. Si verò talis unio præcisè dicat dependentiam actualè ad Verbum, patet quòd à solo Deo causatur. Ad tertium dico, quòd *vbi* dicitur respectus extrinsecus prout comparatur ad extrema absolutè, & stante distantia extremorum non potest causari, sed posita coexistentia, & cõmensuratione immediatè sequitur talis respectus, scilicet *vbi*, nisi dicatur quòd talis coextensio, & cõmensuratio dicatur *vbi*, & tunc non potest haberi stante tali distantia, imò ad hoc, vt habeatur necessariò requiritur vnum actum contineri ab alio.

Ad quartum de passione, & quintum de actione, patet responsio ex supradictis, quòd tunc inducta forma in materia nec actio, nec passio sunt respectus extrinsecus, quia tunc necessariò oriuntur, sed dicuntur extrinseci, vt comparantur ad extrema absolutè sumpta, vt suprà patuit.

Ad sextum, patet, per idem.

Ad septimum, patet responsio ex supradictis, quòd stante tali dispositione necessariò causatur à fundamento posito termino, sed dicitur extrinsecus prout comparatur ad fundamentum absolutè, vt suprà dixi.

Ad octauum. Dico, quòd si Deus causat huiusmodi respectum necessariò causat in materia, siue in subiecto, & nullo modo in se, & quomodo dicatur nouus suprà patuit.

Ad nonum. Dico, quòd subiectum non dicitur pati, nisi recipiendo ab agente formam absolutam. Hoc idem dico de actione, sed de hoc aliàs prolixius exposui.

Ad vltimum patet responsio ex supradictis.

Contra quintum dictum, scilicet quòd respectus intrinsecus adueniens non potest habere propriam nouitatem in se, &c. instatur primò, relatio intrinsecus habet propriam entitatem realiter distinctam ab vtroque extremorum, ergo potest habere propriam causalitatem, ita quòd non causatur causalitate præcisè alterius extremi, quia tunc non haberet propriam entitatem realiter distinctam.

Instatur secundò, omne ens realiter distinctum ab alio consideratum secundum propriam entitatem, aut est causatum, aut incausatum: non datur medium, loquendo de ente singulari actu existente, quia ens diuiditur per causatum, & incausatum. Sed paternitas in nobis est ens realiter distinctum ab extremis, ergo erit immediatè causata, vel incausata. Non secundum, quia esset Deus,

ergo primum, & sic habet propriam nouitatem.

Tertiò instatur, noua paternitas est, aut est noua propria nouitate, aut præcisè noua nouitate vtriusque, vel alterius extremi. Si primò habetur intentum. Si secundò, sequitur quòd erit idem, vel cum vtroque extremo, vel cum altero tantum, quia tunc habebit præcisè eandem causalitatem passiuam.

Quartò instatur sic, aliqua relatio intrinsecus adueniens realiter distinguitur à fundamento, ergo necessariò causatur propria causalitate. Antecedens patet etiam per Doctorem, in secundo, d. 1. q. 5. Consequentia probatur per argumentum Doctoris, quod facit in secundo, d. 1. in q. au creatio sit idem quòd Angelus, & in q. seq. vbi dicit quòd si relatio creaturæ ad Deum esset realiter distincta, quòd tunc immediatè dependeret ad Deum, & tunc quærit de illa dependentia, an esset eadem cum prima, an realiter distincta, &c. Sufficit mihi quòd ipse vult quod si esset realiter distincta, quod dependeret in ratione causati ad ipsum Deum, ergo vult quod sit immediatè causata, si realiter distinguitur.

Quintò instatur, quia Doctor vult in prolog. q. de subiecto Theologia, quòd si attributa diuina essent realiter distincta ab essentia, quòd essent verè causata etiam propria causalitate; ergo & nunc vbi relatio realiter distinguitur ab vtroque extremorum, nec maior ratio videtur de vno, quàm de alio. Ex his patet quomodo habet propriam nouitatem, & causalitatem.

Respondeo ad istas instantias, præmittendò duo. Primum, quòd Doctor non negat quin habeat immediatam, & propriam causalitatem, & aliam à causalitate vtriusque extremi, vt patet in secundo, dist. 1. per illud argumentum, quod feci nunc. Sed negat quòd possit immediatè produci non priùs productò aliquo absoluto in altero extremorum pertinente ad rationem extremi, puta vel ad rationem fundamenti, vel termini, vt suprà dixi. Secundò præmitto, quòd ex quo habent propriam causalitatem modo prædictò præsupposito fundamento, & termino, ita habent propriam nouitatem, priùs tamen habita nouitate alicuius absoluti pertinentis ad alterum extremorum. Ex his præmissis patet responsio ad omnes instantias; nec oportet aliter soluere eas; præter quartam, quæ importat maiorem difficultatem, quam tamen vide in secundo, dist. 1. in illa quæst. An creatio Angelis sit idem ipsi Angelo.

Aliæ difficultates sequentes pro nunc omitto, ne sim tædio legentibus, nec nimis prolixus videar.

Nota.

38.

Quomodo
subiectum
dicatur pati.

37.

Q V Æ S T I O XII.

Vtrum rei creata sit idem respectus ad Deum, vt createm, & Deum vt conseruantem.

S. Bonauen. 1. dist. 2. quest. Scot. 1. d. 2. q. 1. à n. 19. & 2. d. 2. q. 6. & 4. dist. 8. q. 1. & quest. de vniuersitate Dei quest. 4.

Argum.

Xpeditis his, quæ quæsitæ erant de Deo, sequuntur aliqua quæsitæ de creaturis; & primò de omnibus in communi, deinde de quibusdam in speciali. De omnibus in communi fuit vnum quæsitum, & est istud: Vtrum rei creatæ sit idem respectus ad Deum, vt createm, & Deum vt conseruantem? Arguitur quòd non: aliquid potest creari, & non conseruari, igitur tantum potest habere respectum ad Deum, vt createm, & nunquam habere respectum ad Deum vt conseruantem: igitur non est idem respectus.

Probatio primi antecedentis: res in instant creationis non conseruatur: quia non indiget conseruatione, nisi quando potest non esse, & de se tendit ad non esse, sed dum creatur non potest non esse, nec tunc tendit ad non esse, cum tunc accipiat esse: nihil igitur conseruatur, nisi quod manet post instans creationis suæ, sed Deus potest aliquid creare, quod non maneat post instans creationis suæ, quia non est contradictio, quòd tantummodò habeat esse in vno instanti, & in illo creetur.

Ratio opp.

Contrà: eiusdem simplicis ad idem simplex non est nisi idem respectus realis: nunc autem Dei creatantis, & conseruantis eadem est voluntas, quâ formaliter creat, & conseruat; & ipsa existentia rei creatæ, & conseruatæ eadem est: igitur respectus est idem rei creatæ, & conseruatæ ad Deum, vt createm, & conseruantem.

Hic sunt tria videnda, primò de eo, quod principaliter quæritur, scilicet si idem sit respectus realis in creatura ad Deum vt createm, & conseruantem? Secundo, de eo, quod tangit primum argumentum, si simul posset dici res creari, & conseruari? & ista difficultas magis tangit modum loquendi. Tertio, de quodam annexo, quod tangit idem argumentum, scilicet si posset aliquid creari, quod tamen non conseruetur post instans creationis.

C O M M E N T A R I V S.

1.

A rei creata sit idem respectus ad Deum, vt createm, & ad Deum vt conseruantem? id est, an creatio passiuæ, puta Angeli, & conseruatio

passiuæ eiusdem, sint idem, siue importent eundem respectum; & similiter an creatio actiuæ Angeli, & conseruatio actiuæ eiusdem dicantur idem, vel aliquo modo differant.

S C H O L I V M.

Eundem esse respectum creatura ad Deum createm, & conseruantem. Probat, quia existentia creatura permanentis eadem est in creatione, & in conseruatione, & terminus, id est, velle Dei, omnino idem, & habitudo eiusdem rationis, & essentialis: ergo respectus omnino vnus. Singulas partes optimè & clarè probat. Si dicas cum D. Bonauen. relationes creatura ad Deum createm, & conseruantem fundari super creatione, & conseruatione passiuæ: & has esse easdem non esse manifestius eo quod quæritur. Contrà, quia relationes secundi modi non fundantur super actione, & passione, sed hæ sunt dispositiones ad fundandum. De quo 4. d. 13. q. 1. Secundo, creatio, & conseruatio non sunt passionis: quia passio supponit passum. De quo 2. dist. 1. q. 4. & 4. d. 14. q. 1. à n. 29. Ad aliam obiectionem D. Bonauen. ex Augustino explicat, quomodo creatura omnis dicitur semper esse in fieri à Deo, quia semper ab eo dependet, non tamen per nouum, & nouum fieri quoad permanentia. Vide Doct. de hoc 2. d. 1. quest. 4. & 5. & de identitate creationis, & conseruationis, d. 2. q. 1. n. 21.

De

2. **D**E primo ^b dici potest, quòd idem est respectus creaturæ ad Deum vt creantem & conseruantem: & hoc probatur sic: eiusdem re, & ratione ad idem re, & ratione non est dependentia essentialis, nisi vnica eiusdem rationis; existentia autem creaturæ permanentis est eadem omnino in creatione, & conseruatione: & ex parte termini est omnino idem re, & ratione, scilicet *velle* diuinum, & habitu non solum ad creantem, & conseruantem est habitu dependentiæ essentialis, & eiusdem rationis: igitur, &c. Maior probatur; si essent plures dependentiæ omnino essentielles inter extrema omnino eadem, sicut dependentia creaturæ ad Deum vt ad efficien-
Vnica est dependentia essentialis eiusdem formaliter, ad idem formaliter. Dependens essentia. les, eiusdem rationis sunt incompatibiles in eodem.

3. **¶** Minor habet tres partes. Prima, scilicet quod idem sit *esse* rei permanentis in creatione, & conseruatione. Probat. quia in hoc est differentia permanentis à successiuo: quia successiuum, dum manet, semper habet aliud & aliud *esse*, sicut aliam, & aliam partem: sed permanens habet semper idem *esse*, nec variatur secundum partem, & partem: quia tunc esset successiuum. nec secundum totum, & totum: quia tunc in quolibet alio, & alio instanti habet totaliter aliud, & aliud *esse*: quod est absurdum. Secunda pars minoris ^d, scilicet quod *velle* diuinum omnino idem est ratio terminandi habitudinem rei creatæ, & conseruatæ. probatur: quia *velle* diuinum respectu cuiuscunque volibilis semper manet idem, illud autem est ratio proxima intrinseca terminandi quodcumque extrinsecum. Tertia pars minoris, scilicet quod vtraque habitudo est habitu dependentiæ essentialis, De creatione est manifesta: de conseruatione probatur: quia ad illud dependet res essentialiter in essendo quod est sibi habendi *esse*: talis est conseruatio ^e causæ conseruantis. Iuxta illud Augustini
idè est esse permanentis in creati & conseruari, secus de successiuo.

4. **¶** super Gen. *Creatoris namque potentia, & omnipotentis, atque omnitenentis virtutis, causa subsistendi est omni creatura, que virtus ab eis, que creata sunt regendis, si aliquando cessaret; simul & illorum cessaret species, omnisque natura concideret, neque enim sicut structor adium, cum fabricauerit, abscedit, atque alio cessante, atque abscedente, stat opus eius: ita mundus nec in oculis stare poterit, si ei Deus regimen subtraxerit.* Hæc ibi.
Nihil manere potest Deo subtrahente concursum.

4. **¶** Diceretur hîc, quòd fundamentum relationis creaturæ ad Deum, vt creantem, non est absolutè existentia rei creatæ: sed ipsa creatio passiuæ. Consimiliter fundamentum relationis creaturæ ad Deum conseruantem non est existentia creaturæ absolutè: sed ipsa conseruatio passiuæ. Hoc probatur per Philosophum 5. *Metaph. c. Tex. 20: de Ad aliquid*, vbi vult, quòd relationes secundi modi fundantur super actionem, & passionem; nunc autem licet absoluta existentia creaturæ sit eadem in primo *nunc* essendi, & deinceps: tamen creationem, passionem, & conseruationem passionem esse eadem, non est manifestius quàm illud, quod quæritur ^e.
S. Bon. lib. 2. dist. 21.

Hîc dici potest ^b quòd Philosophus 5. *Meta.* non intelligit, quòd actio, & passio sint proxima fundamenta relationum secundi modi: quia relatio non manet, fundamento non manente: manet autem relatio secundi modi, non manente actione, vel passione: sicut aliquis manet pater, non manente generatione. Quod autem dicit relationem de secundo modo fundari super actionem & passionem, intelligendum est, non tanquam super fundamentum proprium, vel super rationem proximam fundandi, sed tanquam super dispositionem mediam inter fundamentum proprium, & ipsam relationem, ipsa autem potentia actiua, & passiuæ possunt poni fundamentum immediatum relationis ipsius actionis, & passionis; & licet requiratur actio, & passio media, non vt ratio fundandi relationem, sed vt quoddam præuium ad hoc, vt ipsa in fundamento tali fundetur.

5. **¶** Specialiter autem in proposito non videtur concedendum, quòd aliqua passio sit ratio fundamentalis huius habitudinis, quam habet creatura ad Deum, vt creantem, vel conseruantem: quia nunquam propriè est passio, nisi quando est aliquod passum recipiens formam ab agente: quia secundum Philosophum 5. *Metaph. Potentia actiua est principium transmütandi aliud, in quantum aliud*; igitur potentia passiuæ est principium transmütandi ab alio: talis transmütatio non inuenitur, nisi vbi est passum recipiens eam ab agente: in conseruatione & creatione non est ita, sed totum creatum, & totum conseruatum est totaliter à creante, & conseruante, non sic vt
Relatio non manet fundamento non manente. Vnde in 4. d. 13. q. 1. Tex. 17. Idem 9. Met. 2. 2.

aliquid eius, ut passum recipiat formam ab agente.

S. Bon. ubi
suprà &
super Gen.
cap. 19. ha-
betur ex-
presse.

Hic obiicitur per illud Augustini 2. super Genes. ubi vult, quòd *aër non est factus lucidus à Sole sed fit lucidus*: alioquin recedente Sole, remaneret lucidus: æquè autem videretur quæcunque creatura dependere à Deo in *esse*, sicut aër à Sole in illuminato *esse*, quod ipse intelligit per lucidum *esse* à Sole: igitur nulla creatura respectu Dei est facta in *esse*, sed continuè fit in *esse*: & per consequens *esse* creaturæ est in continuo *fieri*.

Tex. 15. 57.
& 58.

Productio
personæ di-
uinae quo-
modo sem-
per in fieri?

Respondeo, Philosophus 3. *Phys.* dicit quòd aliqua sunt in *fieri*, quæ non habent completum *esse*: sicut successiua, & per oppositum aliquid dicitur in factò *esse*, quando sic habet *esse* completum, quòd non dependet in essendo ab aliquo extrinseco; creatura autem semper in essendo æquè dependet à Deo in *esse*, quia æquè semper ab ipso per idem *velle* ipsius habet idem *esse*; & hoc modo posset dici, quòd productio personæ diuinæ semper est in *fieri*, quia nunquam ista persona potest habere *esse* nisi accipiendo actualiter à producente, & tamen *esse* personæ est maximè permanens; hoc modo *esse* creaturæ, licèt sit permanens, tamen respectu Dei, à cuius volitione actuali semper quòd dependet, semper est quasi in *fieri*, hoc est, actu dependens à causa dante *esse*: & nunquam in factò *esse*, hoc est, in actu separato & independente à quocunque alio: non tamen est in *fieri* nouo, & nouo, sed per oppositum illi est in factò *esse*, hoc est, in *esse* completo accepto sine aliqua nouitate addenda.

6.

COMMENTARIUS.

2. b **D**E primo articulo. Dicit Doctor quòd est *idem respectus realis creatura ad Deum, ut creantem, & conseruantem*. Intendit enim probare quòd sit præcisè vna realis dependentia ad Deum creantem, & conseruantem, id est, quòd relatio dependentiæ, quæ Angelus creatus dependet ad Deum creantem, & relatio dependentiæ, quæ idem Angelus dependet ad Deum, ut conseruantem, sunt in re idem, ita quòd præter opus intellectus nullo modo differunt, etsi fortè ratione, ut patebit in secundo articulo. Aduerte etiam, quòd ista, scilicet creatio passiuæ Angeli, & dependentia formalis, quæ Angelus dependet ad Deum creantem, important idem; similiter conseruatio passiuæ, & dependentia, quæ Angelus dependet ad Deum ut conseruantem, idem penitus important. Et omnia ista in re sunt præcisè vna relatio realis, & hoc Doctor vnico argumento satis euidenter intendit probare: Arguit ergo sic: *Eiusdem re, & ratione ad idem re, &c.* Vult dicere, quòd omnis habitudo fundata in eodem fundamento in se, nullo modo nec re, nec ratione distincta, & terminata ad terminum omnino idem, & nullo modo in se, nec re, nec ratione distincta, est eadem re, & nullo modo præter opus intellectus distincta. Exemplum, si sint duo alba, ut quatuor, habitudo, siue similitudo, erit in re tantum vna fundata in vno albo, & terminata ad aliud, & erit tantum vna alia fundata in alio albo, & terminata ad primum album. Et ratio est, quia habitudo dicitur variari secundum speciem, termino variato, vel fundamento, vel utroque simul, & similiter dicitur variari præcisè secundum numerum, vel termino variato, vel fundamento, vel utroque simul. Si ergo sit penitus idem fundamentum re, & idem terminus re, habitudo fundata in illo fundamento, & terminata ad illum terminum erit tantum vna. Et quòd dicit, *quòd habitudo rei creata ad creantem, & rei conseruata ad Deum conseruantem, est habitudo dependentia essentialis*, hoc patet, quia omnis res, quæ habet *esse* ab alio in illo instanti, quo accipit *esse*, depen-

det essentialiter ab illo. Et similiter res, quæ conseruatur ab aliquo, ut conseruatur, dicitur dependere essentialiter ab illo. Aduerte tamen, quòd si conseruare rem non diceret aliquam actionem respectu rei conseruatæ, vel eandem continuatam, vel aliam, & aliam pro quocunque instanti res habet *esse*, tunc creatura, quæ dicitur conseruari, nullo modo dependeret essentialiter ab ipso conseruante. Sed de hoc vide quæ prolixè cum bonis dubiis exposui in 2. *dist.* 2. q. 1. de mensura Angelorum.

Nota.

His declaratis, probatur maior à Doctore, & pro exemplo, sit creatura, quæ includit habitu-
dinem ad Deum, ut creantem, & conseruantem
A, omnino indistinctum re, & ratione, & terminus huius habitudinis, qui est Deus sit *B*. Tunc sic: si inter *A* & *B* essent plures dependentiæ essentialis, quæ sunt extrema omnino eadem. (Sicut sunt dependentiæ ad Deum, ut ad efficiens, & vt ad finem, quæ videntur dependentiæ alterius rationis propter aliqualem diuersitatem termini, scilicet Deus, vt effectus, & Deus, vt efficiens,) tunc istæ viderentur esse alterius rationis, quod non videtur, quia inter extrema omnino eadem non possunt esse duæ dependentiæ essentialis alterius rationis, ut supra patuit: ergo si essent plures, essent eiusdem rationis, & tales inter eadem omnino extrema sunt simpliciter incompossibiles. Probatur, quia quando aliquid dependet ad aliud aliqua dependentia, si illa sit sufficienter terminata, non dependet ab eo dependentia alia eiusdem rationis, quia tunc utraque illarum sine alia terminaretur, & dependeret tali dependentia, & non dependeret, & hoc dependentia sufficienter terminata. Si enim *A* sufficienter dependet à *B*, & per consequens dicit vnam dependentiam essentialiter fundatam in *A* & terminatam ad *B*, si alia ponitur in *A* eiusdem rationis, & terminata ad idem *B*, sequitur vel quòd bis dependeret, & per consequens idem causatum iterum causetur stante ipso primo causato, vel simul dependeret, & non dependeret; patet, quia posita dependentia suffi-

3.

ciente

ciente ad B perfectè, & sufficienter dependet A ad B, & circumscripta alia dependentia, quâ necessariò sufficienter dicitur dependere ad B, tunc A non dependeret, & sic posita vna dependentia, & alia circumscripta, simul dependeret, & non dependeret, & tali ratione sæpiùs Doctor viuitur, vt patet in primo, dist. 2. parte 1. quæst. 1. de veritate Dei, & parte secunda, quæst. 4. Patet ergo illa maior, scilicet quòd eiusdem re, & ratione ad idem re, & ratione est tantum vna dependentia essentialis.

4. c Minor probatur, qua habet tres partes, &c. sed permanens semper habet idem esse, nec variatur secundum partem, & partem, quia tunc esset successuum semper in successiuo, vna pars succedit alteri, ita quòd quando noua pars, puta motus, aduenit, prior definit, & sic nunquam successuum habet nec omnes, nec duas partes simul, sed semper vna succedit alteri. Si ergo permanens variaretur secundum partem, & partem, id est, quòd nunquam haberet omnes partes suas simul, sed vna succederet alteri, permanens non esset permanens, sed successuum, nec permanens variatur secundum totum, & totum, quia tunc in quolibet alio, & alio instanti haberet simpliciter aliud, & aliud esse, quòd est absurdum; patet ergo quomodo idem esse permansens, puta Angelus, manet simpliciter idem in illo instanti, in quo creatur, & in toto tempore sequenti, in quo conseruatur. Si enim in tempore immediato ad instans, in quo creatur totaliter desineret esse, & in aliquo instanti illius temporis iterum crearetur, & in tempore immediato annihilaretur & sic successiuè quomamvis Deus hoc posset facere, tamen esset absurdum, quia nunquam pro aliquo tempore post instans creationis conseruaretur; si ergo permanens in tempore immediatè sequente ad instans creationis conseruatur; patet quòd idem esse, quod fuit in instanti creationis, quòd erit simpliciter idem in tempore sequenti, in quo conseruatur, & si non esset idem non diceretur conseruari res, quæ in primo instanti creatur in tempore immediatè sequente, sed vel noua res crearetur, vel prima creata in illo tempore desineret esse.

5. d Secunda pars minoris, &c. Illud autem est ratio proxima intrinseca terminandi quodcumque extrinsecum; & patet, quia est ratio cauandis quodcumque extrinsecum: ergo & ratio terminandi, vt supra patuit q. 8.

e Talis est conseruatio causa conseruantis iuxta illud Augustini, &c. Ex ista auctoritate expressè patet quomodo conseruare rem dicat actionem ipsius conseruantis, ita quòd quando Deus conseruat rem illam, vel actione continuata, vel alia, & alia actione, ponit ipsam rem in eodem esse quòd priùs habuit in instanti creationis suæ, & si per aliquod instans cessaret, & non poneret eandem rem in esse, statim annihilaretur. Et de hoc ptolixè dixi in secundo, distin. 2. q. 1. vide ibi.

f Diceretur hic. Hic Doctor respondet ad illam maiorem, vt magis declaratur, quando dicitur in minore quòd existentia creaturæ est immediatum fundamentum talis dependentiæ essentialis, quòd hoc non videtur verum, quia fundamentum dependentiæ essentialis creaturæ ad Deum createm, est creatio passiuæ, &c.

g Et conseruationem passionem esse eadem, non est manifestius, quam illud quod queritur, oporteret ergo probare quòd creatio, passio, & conseruatio passio, sint eadem res; si postea vult inferre quòd respectus creaturæ ad Deum createm, & Deum conseruantem sint idem, quia propter vnitatem fundamenti, & termini probatur identitas respectus. Sed diceretur fortè quòd creatio passio, & conseruatio passio, non sunt penitus idem re, & sic non erit idem fundamentum, imò aliud, & aliud, & per consequens respectus fundatus erit alius, & alius.

h Dicit Doctor quòd Philosophus, 5. Metaph. non intelligit quòd actio, & passio sint proxima fundamenta relationis secundi modi, &c.

In ista litera nota primò, quòd dicit quòd actio, & passio sunt præuia, hoc potest habere duplicem intellectum. Primum, quòd quando generatur aqua, sic aliqua actio prior aqua genita, ita quòd terminetur prius ad aliquid quam intelligatur aqua genita. Secundum, quòd ipsa actione acquiratur, & generetur ipsa aqua. Primum intellectus est verus, actio terminatur proprie ad passum, puta ad materiam aquæ, nam ipsa materia dicitur pati ab agente, pro quanto ab ipso recipit formam aquæ, sic tamen intelligendo, quòd prius forma inducitur in materiam, & post immediatè resultat relatio passio in ipsa materia, quæ terminatur ad agens, agens enim habet respectum producentis ad formam productam, & habet alium respectum, scilicet actio ad passum. De istis respectibus vide prolixè in 4. in materia de Eucharistia, & sicut passio est prior aqua producta, siue genita, quia est respectus fundatus in materia aquæ secundum quòd ipsa materia recipit formam ab agente. Ex hoc patet quomodo passio est dispositio præuia ad relationem genitam ad generans, quâ genitum dicitur essentialiter dependere ad generans, & ista relatio est posterior, & manet manente generante, & genito, sed non est sic de actione, & passione. Secundus intellectus de virtute sermonis non est verus, quia in producto non est aliqua relatio prior ipsa productione passiuæ, quæ est relatio dependentiæ essentialis ad ipsum producentem.

Secundò nota, quòd quando dicit quòd fundamentum proximum actionis, & passionis est potentia actiua, & passiuæ, talis potentia actiua non accipitur formaliter, & pro respectu, sed formaliter, & pro fundamento talis respectus, vt patet à Doctore in 1. dist. 7. Hoc idem dico de potentia passiuæ, vide ibi Doctorem. Tertio nota, quomodo intelligatur illa definitio potentie actiue, & passiuæ data à Philosopho, vide Doctorem in 1. dist. 2. parte 2. q. 3. & vide quæ ibi exposui exponendo responsiones ad principalia argumenta.

i Respondeo, Philosophus tertio Phys. dicit quòd aliqua sunt in fieri, qua non habent completum, &c. Quod dicit Philosophus de facto esse permanente nullo alio extrinseco, &c. intelligit, quòd licet non dependeat ab extrinseco producente, semper tamen dependet ab ipso Deo, quia, vt dicit Doctor, effectus præcisè dependet à generante pro illo instanti, in quo accipit esse à generante, sed in toto tempore sequenti immediatè dependet à Deo. Vide in secundo, distin. 2. quæst. 4.

Nota. Quomodo manent relatio.

6. Actio & passio quomodo sunt præuia.

Quid sit fundamentum actionis, & passionis.

Creatio significat dependentiam creaturæ à Deo, cum respectu ad non esse immediatè præcedens, conservatio eadem dependentiam significat, sed cum respectu ad esse immediatè præcedens, & isti respectus sunt rationis, & per consequens distinguuntur à dependentia quæ est realis. Propter hos respectus rationis, quod dicitur creari, non dicitur conservari, nec e contra. Vide Doct. 2. d. 2. q. 1. & 4.

DE secundo * articulo dico, quòd cum isto respectu creaturæ habentis esse ad Deum, ut à quo habet esse, possunt concurrere diuersi respectus. Idem enim esse quandoque immediatè succedit non esse opposito, sicut in instanti, in quo res incipit esse: quandoque autem non immediatè succedit ipsi non esse, sed quasi eidem esse ut priùs habito, ita intelligendo, quòd licet non sit ista prioritas in ipso esse secundum se, tamen dicitur esse in ipso per comparisonem ad aliud prius secum coëxistens. Primus respectus, qui scilicet est ipsius esse ad non esse præcedens, non est realis: quia non est ad terminum positivum. Secundus autem, qui est ipsius esse ad esse idem quasi præexistens, vel magis cum alio priori existens, non est realis, pro quanto est eiusdem ad idem. Respectus autem ipsius esse ad causam, à qua est, est realis: igitur neuter illorum dictorum respectuum est idem illi. Contingit tamen eadem voce multa distincta aequaliter importari. Sicut ergo potest imponi aliquid ad significandum dependentiam ipsius esse ad causam non præcisè, sed ut est cum respectu ad non esse immediatè præcedens, & sic significat hæc vox, *creari*, vel *creatio*, quia ibi non tantum notatur dependentia rei ad causam in essendo, sed ultra hoc, in accipiendo tunc primo illud esse post non esse. Potest etiam aliqua vox imponi ad significandum illam dependentiam, ut est cum secundo respectu, scilicet ut est ipsius esse ad seipsum quasi præhabitu, & sic imponitur hæc vox, *conservari*: ubi non tantum notatur dependentia in essendo, sed cum hoc habitudine illius esse quasi ad idem esse ut præhabitu.

Pro tanto igitur non est verum dicere de creatura, quòd creatur propriè, nisi in primo instanti: quia non nisi in illo habet immediatum ordinem ad non esse præcedens: nec est verum dicere, quòd conservetur, nisi post primum instans: quia non nisi tunc habet immediatum ordinem ad seipsum, quasi præhabitu. Propter igitur istos distinctos respectus rationis importatos per *creari*, & *conservari*, non prædicatur vnum de re, quando aliud prædicatur; respectus tamen ille, qui est ad causam, semper manet idem: & si iste præcisè significaretur duabus vocibus, utraque simul verè prædicaretur de eodem: sicut hoc quod est esse ab alio dante esse: & hoc quod est accipere esse ab alio, præcisè significant illam habitudinem, non intelligendo ibi dare, vel accipere nouitatem: nec illam important, quia verum est dicere, quòd Filius accipit deitatem à Patre, & Pater dat ei, & communicat deitatem: & ista duo semper simul prædicantur de eodem.

Nec curo disputare de significato huius vocis *creari*. an per se significet respectum ad creationem, & connotet respectum ad non esse præcedens, an è conuerso, illum per se significet, & illum connotet ad causam, an vtrunque significet: & tunc non significat præcisè conceptum per se vnum, sed duos respectus, & vnus est realis, & alius rationis: qui non faciunt conceptum per se vnum, quia quodcumque istorum trium datur: hoc saltem saluatur. quòd vterque respectus aequaliter importatur; præcisè tamen propter illum, qui est rationis, negatur idem simul creari, & conservari.

De tertio principali dico ¹ quòd non est contradictio aliquod ens tantummodò in vno instanti habere esse: ipsum enim instans raptim transit, ita quòd non est nisi, ut ita loquar, instantaneè; vel si dicas instans secundum substantiam semper manere idem, si illud dicitur esse substantia mobilis, cum illa substantia non sit per se terminus aliquius continui de Genere Quantitatis; sequitur, quòd illud, quod vocas instans secundum substantiam, non est terminus continuans per se partes temporis. Saltem instans secundum esse non manet, sed raptim transit, & ita oportet dicere de mutatione, & per consequens de instanti, quòd est per se mensura mutationis: non autem videtur maior contradictio de re permanente, quòd non nisi in vno instanti habeat esse, quàm de ipso instanti, vel mutatione: quia etsi res permanens possit habere idem esse, quàm de ipso instanti, vel mutatione: quia etsi res permanens possit habere idem esse non præcisè per instans, sed permansiuè: & instans, vel mutatio non possit: tamen permanens

7.

8.

9.

Respectum creaturæ ad Deum comitatur respectus esse, ad non esse, & esse ad præcedens esse, qui non sunt idem primo respectui, quia ambo sunt rationis.

1. Met. 1. 13.

Propter diuersos respectus rationis, creati non dicitur de quo dicitur conservatio, nec e contra.

Instans tantum instantaneè durat, & idè est possibile de re permanente.

permanens totum esse suum habet in instanti vno: quia in hoc distinguitur contra successivum: non est ergo contradictio, si illud esse ultra hoc instans non habeat.

10. ^a Contra hoc videtur Aristoteles 8. Physic. vbi ait: *Opponuntur, inquit, generatio, & corruptio, quare si impossibile est simul mutari secundum ¶ oppositas, non erit continua mutatio, sed erit medium ipsorum tempus.* Et in fine cap. *Penitus inconueniens videtur, si factum necesse est mox corrumpi, & nullo tempore permanere.*

Tex. 68. 51
al. Oppos.
Tex. 62.

Præterea Inferius in eodem 8. vult, quod non est accipere vltimum in esse ipsius corrumpendi, sed primum in esse generandi, & cum hoc etiam primum in non esse corrumpendi; *signum, inquit, utriusque commune est, & prima, & posteriori, huius autem finis, illius autem principium, res autem semper posterioris passionis est.* & idem paulò post, *ipsius temporis in quo fiebat, factum est in vltimo signo.*

Tex. 63.
Tex. 69.

Præterea °. Si res creata tantummodò habeat esse in instanti: tunc in illo verum est dicere, res ista incipit esse quia tunc primò est, & simul verum est dicere: res ista desinit esse, quia tunc vltimò est, nunc autem repugnantia videtur esse, quod simul res incipiat esse, & desinat esse.

11. ^p Ad primum, intentio Philosophi est ibi, quod solus motus localis potest esse continuus, & perpetuus, & nullus alius motus, nec etiam mutatio; & hoc probat, quia omnes alij motus, & mutationes sunt ex oppositis in opposita, *vt generationis, inquit, & corruptionis esse & non esse termini sunt, alterationis autem contrariae passionis, &c.* Si igitur aliquis istorum motuum, vel mutationum posset esse perpetuus, & continuus: hoc non esset ab eodem termino à quo ad eundem terminum ad quem: quia in motu sic simpliciter vno vera est ista propositio 6. Physic. *mutatio autem neque vna infinita: esset ergo illa continua perpetuo modo per continuam reflexionem à termino in terminum; puta si motu finito moueretur à calido in frigidum, cessaret alteratio, quantum est in istis terminis, nisi statim esset reflexio à frigido in calidum; sed in tali reflexione motus prior, & posterior, cum sint oppositi, non possunt continuari, nec facere vnum motum continuum: cuius probatio est, quia tunc mobile simul moueretur motibus, vel mutationibus oppositis.*

Solus motus localis secundum Phil. potest esse perpetuus.

Tex. 91.

Quare alij motus perpetui esse nequeunt explicatur.

2. Hæc consequentia probatur, quia in motu continuo verum est dicere à principio motus, quod mobile mouetur ad vltimum terminum, sicut si vltimus terminus motus continui est calor, verum est dicere de mobili in principio motus, quod calefit: si igitur calefactio posset continuari frigectioni, à principio totalis motus continui esset verum dicere, quod mobile calefit, & frige fit. Et propter consimilem rationem ^q probat ibi, quod non potest continuari corruptio generationi, vt sit vna mutatio: quia tunc à principio mutaretur oppositis mutationibus: quia corruptione; & generatione: nam in quacunque vna mutatione, siue continua, verum est dicere, quod à principio mutatur ad vltimum terminum: ille autem est terminus generationis: igitur à principio mutatur mutatione generationis, & tamen tunc per positum, mutatur mutatione corruptionis: quia illa ponitur præcedere, vt continuanda generationi, istud autem nihil est contra hoc, quod dictum est, rem in vnico solo instanti, scilicet creationis habere esse, quia non concedo, quod illi creationi possit continuari annihilatio, vt sit vna mutatio: quia tunc secundum argumentum Philosophi, quando creatur, verum est dicere, quod annihilatur: sed tantummodò concedo, quod creationem consequitur annihilatio.

Motus oppositi neque possunt continuari; alias mobile à principio oppositis moueretur motibus, vt calefactione, & frigectione, generatione, & corruptione.

13. Et si arguitur, quod tam annihilatio ^r, quam creatio est in instanti: quia vtraque est à virtute infinita, quæ non potest agere in tempore: vt videtur Philosophus probare 8. Physic. igitur in proposito, vel erunt in eodem instanti, quod est inconueniens Philosopho, scilicet idem sic mutari oppositis mutationibus, vel erunt in diuersis instantibus, & tunc illa instantia erunt immediata, quod etiam est inconueniens apud Philosophum.

Tex. 79. & circiter.

Ad hoc dico, quod ratio Philosophi, quæ tacta est, scilicet quod idem non potest simul mutari mutationibus oppositis, probat corruptionem non posse continuari generationi: sed cum hoc est alia conclusio vera, scilicet quod generationem non potest immediatè sequi corruptio, sed illius est alia ratio: hæc, scilicet quod vtraque est in instanti, & non simul in eodem, vt patet: erunt igitur in alio, & alio instanti: sed non sunt duo instantia sibi immediata.

Corruptio non potest sequi generationem, quia fit in instanti, & hoc non est immediatè alteri.
4. & 6. Physic.

Hæc probatio ^l, quæ est secundum intentionem Philosophi, licet non ibi ponat eam, non est contra propositum nostrum: quia ista res creata, quæ non manet nisi per instans creationis, annihilatio eius non est in instanti, sed in tempore habito instanti

stanti creationis : siquidem post instans non est aliquid in tempore indiuisibiliter immediatum, sed diuisibiliter tali, scilicet immediate, quâ continuum terminatum est immediatum suo termino : & hoc modo ¹ motus est immediatus ultimo quietis, quia post illud statim est motus, sicut diuisibile post indiuisibile, quod est principium.

Annihilatio non necessario fit in instanti. Non inconuenit Deū, & creaturam equali mensura agere. Deo necessario agente, an aliquid solo instari uno esse possit. ADDITIO. aliorum.

Cum igitur arguitur ², quod annihilatio est in instanti: negandum esset de annihilatione in casu, in quo loquimur, & hoc semper referendo intentionem ad instans temporis, siue in illo dicatur proprie esse creatio, & annihilatio, siue magis cum illo.

Et cum probatur ³, quia *virtus infinita non agit in tempore*. Illam propositionem Philosophus non concederet, nisi de virtute infinita naturali necessitate agente, quia de alia non est inconueniens illud, ad quod ipse deducit, scilicet quod virtus finita, & infinita agunt in æquali mensura. Theologi autem non concedunt Deum agere naturali necessitate circa creaturam.

Sed nunquid tenendo Deum agere naturali necessitate, non posset concedi aliquid posse manere tantum per instans, cum mutatio sic tantum maneat, etiam secundum Philosophum.

Quære responsum.

Ad istud consequenter respondeo ad casum, quod si Deus produceret aliquid: aut produceret illud sine causis secundis, quod Philosophi non admitterent, & tunc possibile esset illud tantum durare per instans, sicut & Dei actio tantum per instans duraret. Si autem produceret medianibus causis secundis, sic non videtur concedendum, quod illud posset tantum per instans durare, loquendo de re permanente: secus est de indiuisibilibus, vt de mutatione, & instantibus etiam secundum Philosophum, quæ tantum per instans durant.

Sed probabilius est simpliciter in tali casu tenere negatiuam, loquendo de permanentibus: quare 8. dist. 1. qu. vltima ad finem.

COMMENTARIUS.

7. Effectus à quo dependeat. Creari quid dicat.

DE secundo articulo principali, in quo videndum est, an eadem res simul possit dici creari, & conseruari. Dicit Doctor primò, quod creari ultra respectum, quem importat ad Deum createm, dicit respectum ad *non esse* immediate præcedens ipsum *esse* creaturæ, quod *non esse* præcedens opponitur contradictorie ipsi *esse* creato, & iste respectus est respectus tantum rationis, quia licet fundetur in ente reali, scilicet in ipso *esse* creaturæ, quia tamen terminatur ad *non esse* præcedens immediate, est relatio rationis, quia relatio realis semper est inter extrema realia, & oritur ex natura extremorum, & res proprie, vt dicit istum respectum rationis, siue secundum illum respectum dicitur proprie creari, quia notatur ipsam procedere à *non esse* simpliciter ad *esse*. Dicit secundò, quod si res creata in primo instanti in tempore sequenti comparetur ad seipsam, vt in primo instanti, talis comparatio est relatio rationis; quia est comparatio eiusdem ad seipsum. Hec vt in alio, & alio instanti, quia iste respectus dicitur respectus, quo formaliter dicitur creatura conseruari, quia secundum illum respectum comparatur, vt habet *esse* in tempore sequenti ad seipsam, vt accipientem *esse* in primo instanti; pro primo ergo instanti, in quo accipit *esse* immediate post *non esse* tantum dicitur creari, & in toto tempore sequenti, in quo accipit idem *esse*, sed non immediate post *non esse* præcedens, sed tantum post *non esse* mediate præcedens dicitur conseruari. Tertio dicit, quod relatio creaturæ, quâ ad Deum comparatur, siue vt createm, siue vt conseruantem, est relatio verè realis, quia est dependentia essentialiter realis, quâ ipsa creatura realiter, & essentialiter dependet ab ipso Deo, quæ relatio est idem

Relatio creaturae ad Deū e' realis.

realiter ipsi creaturæ, vt probat Doctor in secundo, dist. 1. q. 5. & dist. 2. Et est in re eadem penitus dependentia, quâ creatura dependet ad Deum, ut createm, & vt conseruantem, quia ipsa in quocunque instanti, semper à Deo accipit idem *esse*, siue in primo, siue in toto tempore sequenti, & per consequens eadem penitus relatio realis dependentiæ. Ista tamen relatio secundum intellectum potest diuersificari, ita quod eadem relatio prout consideratur in primo instanti, in quo creatura accipit *esse* post *non esse* immediate præcedens, dicitur creatio passiva; in quantum verò consideratur prout creatura accipit *esse* post *non esse* mediate tantum, dicitur conseruatio *non esse* immediate ad *esse* dicitur creare: prout vero producit eandem re de *non esse* mediate ad *esse* dicitur conseruare. Et si in Deo esset relatio realis ad creaturam, esset tantum vna relatio, quâ diceretur creare, & conseruare, sed diuersificaretur secundum alium, & alium respectum modo prædicto. Quarto dicit, quod relatio rationis in creatura, quâ dicitur creari, & quâ dicitur conseruari, non identificatur realiter rei creatæ, tamen quia nulla relatio rationis potest esse idem realiter enti reali. Tum quia relatio, quæ terminatur ad *non esse* immediate præcedens, tantum est in creatura pro primo instanti, quo accipit *esse* post *non esse* immediate; similiter relatio, quâ dicitur conseruari, in quocunque instanti, post primum instans semper variatur & sic realiter non potest identificari. Quinto dicit quod contingit eadem voce multa distinctè aequaliter importari. Et litera clara est vsque in finem articuli.

I De tertio articulo principali, in quo videndum est, an creatura possit præcisè per vnum instans

stans durate, ita quod tanto nullo primo instanti, in quo accipit esse immediatè post non esse duret, sic quod in tempore immediato ad illud instans desinat esse. Dicit Doctor absolute quod sic, & quod nulla appareat ex hoc impossibilitas, quia hoc patet de instanti temporis, quod tantum habet esse pro illo instanti, quo est, sed etiam de mutatione instantanea, quæ tantum per instans habet esse; modò non videtur maior contradictio de re permanenti, quod non nisi in vno instanti habeat esse, quàm de ipso instanti, vel mutatione quia et si res permanens non possit habere esse idem præcisè per instans, sed permansivè (& instans, vel mutatio possit manere per instans, imò necessariò tantum per instans manet) tamen permanens totum suum esse habet in instanti vno, quia in hoc distinguitur contra successivum, quia successivum non potest esse in instanti; non est ergo contradictio si permanens non habeat esse ultra primum instans, in quo accipit esse.

Nunc Doctor arguit, probando quod creatura permanens non possit præcisè durare per instans, & primò probat auctoritate Philosophi, qui ait 3. Phys. *Opponuntur* (inquit) *generatio*, &c. Vult dicere, quod generatio, & corruptio non possunt esse simul, scilicet, quod si res in instanti *A* generetur, in tempore immediatè non poterit corrumpi, aliter duæ mutationes oppositæ erunt simul: nam generari, & corrumpi sunt duæ mutationes, & si de eodem simul possent verificari in eodem instanti, sequeretur quod duæ mutationes oppositæ de eodem verificari possent; est ergo necesse quod inter rem genitam, & eandem corruptam cadat tempus medium, id est quod post instans, in quo generatur, duret aliquid tempus, & in ultimo instanti illius temporis poterit corrumpi.

Et idem paulò post ipsius temporis, in quo fiebat factum est in ultimo signo. Dicit Philosophus, quod res permanens non habet ultimum instans sui esse, sed bene habet primum instans sui esse & habet primum instans sui non esse, & non habet ultimum instans sui non esse, quæ omnia prolixè exposui in secundo, dist. 2. q. 1. vide ibi, non enim superius declarata, & prolixè exposita amplius repeti debent.

Præterea, si res creata tantummodo habeat esse in instanti, Si enim habet esse in instanti *A*, tunc incipit esse, patet, quia verum est dicere in isto instanti est, & in tempore immediato ante illud instans, non fuit, ergo incipit esse. Et si in tempore immediato ad illud instans desinat esse, sequitur quod simul desinat esse; patet, quia verum est dicere, in isto instanti est, & in tempore immediato ad illud instans non erit; ergo desinat esse, & sic bene sequitur quod si tantum per instans duret, quod simul incipiet esse, & simul desinet esse, quod est impossibile.

Respondet Doctor ad primum, quod intentio Philosophi ibi est, quod solus motus localis potest esse continuus, & perpetuus, &c. Pro maiori intellectu huius literæ est notandum, quod in motu, puta intentionis continuo, ut cum mobile mouetur ad calorem in toto illo motu à principio usque ad ultimum instans, illius motus semper est verum dicere mobile calefit, & in ultimo instanti cessat motus ille, & tunc illius caloris acquisiti, in ultimo instanti datur primum instans sui esse, ut patuit in secundo, di.

Scoti Oper. Tom. X. FI.

1. q. 9. Tunc ultra, si modò motus ille intensio- nis non terminetur ad aliquod mutatum esse, in quo calor sit perfectè acquisitus, si continuetur ille motus intensio- nis motui frigefactionis, ita quod mobile moueatur per medietatem horæ ad calorem, & per aliam medietatem ad frigiditatem, ita quod sit simpliciter vnus continuus intensio- nis, tunc sequitur quod mobile simul fiat calidum, & frigidum; patet, quia motus calefactionis in aliquo instanti non est terminatus, sed semper continuatur frigefactionis; ergo simul calefit, & frige- fit, imò si iste motus est perpetuus, & hoc tantum per reflexionem (quia motus calefactionis non potest esse perpetuus, quia mobile non potest perpetuò moueri ad calorem; aliquando enim cessaret ille motus; non enim agens posset calefacere mobile, neque intensivè in infinitum, neque extensivè in infinitum, ut patet) sequitur quod mobile in principio motus calefit, & frige- fit; patet per ex- eplum, pono quod *A*. moueatur ad calorem per medietatem horæ, & per aliam medietatem moueatur ad frigiditatem, ita quod motus ad calorem continuetur in actu ad frigiditatem, & per tertiam medietatem moueatur reflexendo ad calorem, & per quartam medietatem moueatur ad calorem, ita quod totus ille motus sit vnus continuus, patet quod esset verum, quod mobile à principio totalis motus calefit, & frige- fit; si enim motus, ad calorem, & ad frigiditatem, & post ad calorem sit vnus continuus motus, patet per propositionem præmissam, quod erit verum dicere mobile *A*. in principio motus calefit, & frige- fit. Et sic patet quod idem motus continuus erit simul ad opposita, quod est impossibile.

Sunt ergo duo in ista litera. Primum quod motus alterationis, puta intensio- nis, vnus, & idem numero non possit perpetuari, nisi simul calefactio continuetur frigefactioni, & tunc talis motus esset ex oppositis, scilicet trigefactione intensio- nis, & calefactione intensio- nis, hoc solum sufficeret ad perpetuandum motum intensio- nis, nisi talis motus continuaretur, & perpetuaretur per reflexionem à termino in terminum, ita quod *A*. moueatur à calido ad frigidum, & à frigido ad calidum, & post à calido in frigidum, & sic continè, & sic omnia sunt absurda. Secundum est, quod si motus calefactionis continuaretur motui frigefactionis, ita quod esset vnus tantum motus numero, tunc sequeretur quod mobile in principio totalis motus, simul frigeret, & caleheret, ut patet per illam propositionem. Patet ergo quomodo motus alterationis non possit perpetuari, & hoc, quia talis est à contrario in consuetum, ut supra patuit. Sed non est sic de motu locali, qui potest perpetuari, ut patet quia si virtus duret in infinitum applicata alicui orbi, mouebit illum motu infirmo continuo, & hoc extensivè. Et de facto, secundum Philosophum Intelligentia applicata orbi, mouet illum localiter motu continuo, & ille motus erit perpetuus.

Et propter consimilem rationem probat ibi, quod non potest continuari corruptio generationi, &c. Quod patet per exemplum, quod pono materia in instanti *A*. mutetur ad formam ignis, & in tempore immediato, vel in alio instanti mutetur dependentè formam ignis, ita quod ipsa mutatio, quæ est generatio, continua-

B b rectur

9.
g. Physic. com.
text. 61.

10.

Nota.

II.

retur mutationi, quæ est corruptio, & tantùm sit vnica mutatio, patet quòd illa mutatio constar ex duabus mutationibus oppositis, scilicet generatione, & corruptione, & deberet perpetuò continuari; non posset autem continuari, nisi per continuam reflexionem termini à quo, & termini ad quem, ita quòd moueatur, siue mutetur ob esse in non esse, & à non esse ad esse, & immediatè post ab esse in non esse, & sic continuè reflectendo, & sic talis mutatio componeretur continuè ex mutationibus oppositis, quòd est impossibile; imò in quacunque vna mutatione, siue continua; verum est dicere quòd à principio mutatur ad vltimum terminum; ille autem est terminus generationis; igitur à principio mutatur mutatione generationis, & tamen tunc per positum, mutatur mutatione corruptionis, quia illa ponitur vt continuanda generationi. Et sic patet intentio Philosophi.

Sed in proposito nihil est contra, quòd dictum est, tòm in vnico solo instanti creationis, habere esse, quia non concedo quòd illi creationi possit continuari annihilatio, vt sit vna mutatio, quia tunc secundum argumentum Philosophi, quando creatur, verum est dicere quòd annihilatur, quia si creatio & annihilatio sunt præcisè vna mutatio, & quando res mutatur ad aliquid, semper est verum dicere quòd fit illud ad quòd mutatur, & sic esset verum dicere quòd *A.* quando creatur annihilatur, vt supra patuit. Sed tantummodò concedo quòd creationem sequitur annihilatio, quia ponendo quòd *A.* præcisè durat per illud instans, in quo creatur, tunc in tempore immediato ad illud instans, annihilatur, & creatio nõ est vna mutatio cù annihilatione, imò duæ mutationes, quia creatio est mutatio *A.* non esse immediatè ad esse, & annihilatio est mutatio ab esse in nõ esse immediatè.

12.

Doctòr instat, probando quòd si res præcisè durat per instans; quòd tunc creatio, & annihilatio essent in instanti, quia vtérque est à virtute infinita, quæ non potest agere in tempore, vt videtur Philosophus probare 8. *Physic.* igitur in proposito creatio, & annihilatio, vel esse in eodem instanti, quòd est inconueniens Philosopho.

8. *Physic. con-*
142. 79.6. *Physic. con-*
142. 67.

Respondet Doctòr quòd ratio Philosophi tarta; scilicet quòd idem non potest simul mutari mutationibus oppositis, probat corruptionem non posse continuari generationi, sic, quòd corruptio, & generatio eiusdem sit vna mutatio numero continua, vt supra patuit, imò necessariò sunt duæ mutationes oppositæ. Est etiam apud Philosophum alia conclusio vera, scilicet, quòd generationem non potest immediatè sequi corruptio, id est, positio quòd generatio ligni, & corruptio eiusdem non sint vna mutatio continua, sed duæ mutationes, adhuc illæ duæ mutationes sic se habent, quòd corruptio ligni non potest immediatè, sequi generationem ligni, & huius est alia ratio à prædicta, qua probatur quòd non sunt vna mutatio. Ratio enim, qua probatur quòd non sint vna mutatio continua est, quia talis mutatio esset corrupta ex oppositis, & sic esset verum dicere, quòd in quocunque instanti *A.* est genitum, vel generatur, quòd *A.* corrumpitur, vt supra patuit. Et ratio, quòd immediatè corruptio non potest sequi, est, quia vel generatio, & corruptio simul essent in eodem instanti, vel in alio, & alio in-

stanti, ita quòd generatio esset in vno instanti, & in instanti immediato esset corruptio, & sic darentur duo instantia immediata; patet hoc, quia apud Philosophum generatio fit præcisè in instanti, & corruptio similiter. Si ergo corruptio ligni fit in instanti, & talis corruptio immediatè sequitur generationem ligni, quæ similiter fit in instanti, aut ergo corruptio ligni est in eodem instanti, in quo & generatio ligni; & tunc sequitur quòd erit verum dicere lignum in illo instanti, quo generatur, corrumpitur; patet, quia in eodem instanti, quo est generatio, est etiam corruptio: si in alio instanti in mediato instanti generationis, ergo dantur duo instantia immediata, quòd est impossibile apud Philosophum, 4. & 6. *Physicorum.*

13.

¶ *Hæc probatio, quæ est secundum mentem Philosophi, &c.* Patet, quia in tempore non est aliquid indiuisibile, nisi instans; nam quælibet pars temporis est diuisibilis in infinitas partes; si ergo tempus immediatè sequens instans creationis, esset immediatum illo instanti secundum aliquid indiuisibile, tunc esset immediatum secundum aliquid instantis, & sic instans esset immediatum instanti; est ergo immediatum secundum aliquid diuisibiliter, scilicet secundum aliquam partem temporis, quæ etiam est diuisibilis in infinitas partes. Sicut etiam dicimus quòd continuum terminatum ad punctum, est immediatum puncto secundum aliquid sui diuisibile, & non secundum aliquid indiuisibile, quia in continuo non est aliquid indiuisibile nisi punctus. Et sic si continuum esset immediatum puncto secundum aliquid indiuisibile; tunc esset immediatum puncto secundum aliquem punctum, & sic punctus esset immediatus puncto, quòd est contra Philosophum 6. *Physic.* De hoc videt Doctorem in secundo, dist. 2. quæst. 9. & singulatas difficultates ibi adductas, & expostas.

14.

¶ *Et hoc modo motus est immediatus vltimo quietis, quia post illud statim est motus, sicut diuisibile post indiuisibile, quod est eius principium:* instans enim quietis, siue immutationis, est instans terminans quietem, quæ opponitur motui, puta si *A.* moueatur per horam, vltimum instans illius horæ, siue mutatum esse, quod mensuratur illo vltimo instanti est terminus motus, sic quòd totus ille motus immediatè terminatur ad illud mutatum esse secundum aliquid diuisibile, & non secundum aliquid indiuisibile, quia cum in motu non sit aliquid indiuisibile, nisi mutatum esse, si secundum illud esset immediatum vltimo mutato esse, tunc essent duo mutata esse immediata, quod est contra Philosophum, 6. *Physic.* Et si post illud vltimum mutatum esse terminans motum vnus horæ, ipsum *A.* quiescat per aliam horam, tunc illa quies, quæ mensuratur tempore vnus horæ propriè opponatur motui præcedenti. Et vltimum instans illius horæ mensurantis quietem dicitur instans quietis, siue instans immutationis. Si modò *A.* immediatè post illud instans, in quo quietabatur sub calore, moueatur ad frigus, motus ille, qui immediatè sequitur instans quietis, erit necessariò diuisibilis. Et cum dicit, *sicut diuisibile post indiuisibile, quod est eius principium,* hoc non debet referri ad motum, qui immediatè sequitur instans quietis, non enim illud instans quietis est princi-

principium motus immediatè sequentis, quia tunc sequeretur quòd in motu daretur aliquod primum, aut prima pars motus, aut prima mutatio; principium enim motus est mutatio còtinua; si ergo illud instans esset principium, vel aliquid mensuratum illo instanti esset principium motus, illud non posset esse nisi *mutatum esse*, & sic in motu daretur primum *mutatum esse*, quod est contra Philosophum, 6. *Physic.* qui vult quòd ante quodlibet *mutatum esse* est aliquod moueri, hoc idem patet à Doctore in *secundo, dist. 2. q. 9.* & vide ibi singulares difficultates. Intelligit ergo Doctòr absolute quòd sicut continuū non successiuum, sed permanens immediatè terminatur ad punctum indiuisibile, & alia pars permanentis, quæ immediatè sequitur, est immutata ante illud punctum, & sic punctus est principium partis sequentis, & finis præcedentis. Sic est in motu, qui terminatur ad *mutatum esse*, si motus continuetur, erit finis partis motus præcedentis, & principium partis immediatè sequentis. Est tamen differentia in continuo permanenti, & continuo successiuo, quia in continuo permanente datur primum indiuisibile, puta punctus initians ipsum continuum permanens, datur etiam vltimum indiuisibile terminans. Sed in motu datur vltimum *mutatum esse* terminans, sed non datur primum *mutatum esse* initians. Et similiter in tempore datur vltimum instans terminans tempus, & non datur primum instans initians ipsū tempus. Et sicut in continuo permanenti datur punctus continuans, qui est principium vnus partis, & finis alterius, imò infinita puncta continuantia, cum ibi sint infinitæ partes, & inter quascunque duas partes datur punctus mediās, & continuans: Sic pariformiter dicendum est de mutato esse continuante partes motus, & de instanti còtinuante partes temporis. Hæc omnia subtiliter, & prolixè cum multis dubiis adiunctis, sunt pertractata in secundo dist. 2. q. 9.

16.

u *Cum igitur arguitur, quòd annihilatio esset in instanti*, Vult dicere, quòd loquendo de instanti temporis, de quo intelligit argumentum contra, scilicet, quòd creatio, & annihilatio fiunt in instanti, dicit quòd si creatio est in instanti, annihilatio eiusdem non erit in instanti nec in eodem, in quo est creatio; quia tunc esset verum dicere quòd *A.* quando creatur, annihi-

latur, nec in alio instanti immediato ad instans creationis, quia tunc instans esset immediatum instanti, vt procedit ratio; sed annihilatio esset in tempore immediato ad illud instans, vt supra patuit. Si verò non acciperetur in instans temporis, sed instans æui, posset concedi quòd in vno instanti æui esset creatio, & in alio instanti æui immediato, esset annihilatio, tenendo quòd sit successio in huiusmodi instantibus, non successio continua, sed successio rapim transeundo, vt prolixè expositum est in secundo, *dist. 2. q. 1.* vel si teneatur, quòd æuum præcisè dicat vnum instans indiuisibile. De quo vide supra, in secundo, ideo Doctòr restringit se ad instans temporis, quia si *A.* creatur in instanti in tempore immediatè sequenti annihilabitur, posito quòd *A.* tantum duret per instans.

x *Et cum probatur, quia virtus infinita non agit in tempore.* Dicit Doctòr quòd illam propositionem non concederet Philosophus, nisi de virtute infinita naturali necessitate agente, Patet, quia si virtus infinita agat in tempore vnus anni, posset illa virtus finita in tantū augeri, quòd ageret inæquali tempore, quia quantò virtus esset maior: tantò in minori tempore ageret; concludit ergo quòd si virtus infinita moueret cælum, quòd ipsum moueret in instanti, & sic motus esset in instanti, quæ propositio Philosophi est pertractata prolixè à Doctòre in 1. *dist. 2. q. 1.* respondendo ad principalia argumenta, vide ibi, & bene sequitur quòd si est infinita, & agat de necessitate naturæ, quòd tunc ageret in instanti, quia tunc ageret secundum totam virtutem, & conatum. Sed Theologi non concedunt Deum agere naturali necessitate, & ideo posse agere in tempore, & sic in tempore immediato ad instans creationis potest re annihilare.

An virtus infinita agat in tempore.

y *Sed nunquid tenendo Deum agere naturali necessitate, non posset concedi aliquid posse manere tantum per instans, cum mutatio sic tantum maneat, etiam secundum Philosophum.* Dico, quòd non posset manere, nisi daretur generatio, & corruptio, vel simul in eodem instanti, vel in alio, & alio instantibus immediatis; mutatio verò præcisè durat per instans, quia sibi formaliter repugnat durare nisi tantum per instans. Sicut etiam continuum successiuum necessario durat per tempus, ita mutatio necessaria tantum per instans. Sed non est sic de permanentibus, vt patet.

Opinio Theologorum.

S C H O L I V M.

In hac litera sunt pulchra dicta Philosophica, de quibus vide Doct. 2. d. 2. q. 9. à nu. 3. & 8. *Phys.* Primum dictum naturaliter nihil producit ut statim desinat, quia corruptiua non statim vincunt generans, alius non generaret. Secundum, corruptum non habet vltimum sui esse, sed primum non esse naturaliter. Tertium, genitum naturaliter habet primum sui esse simul cum primo non esse corrupti. Quartum, in oppositis sibi succedentibus non est dare vltimum præcedentis cum primo consequentis. Quintum, in raptim transeuntibus, vt sunt instantia, & mutationes, est dare vltimum, & primum esse. Sextum, quæ virtute diuina fiunt, & desinunt, possunt incipere, & desinere in tempore, vel in instanti. Septimum, incipit pro negatione præteriti, & positione presentis, & desinit propositione presentis & negatione futuri, simul dicuntur, de re vno instanti durante. In his dictis habet omnia de inceptione, & desitione permanentium. Vide eum locis citatis.

Vide 2. d.
2. q. 4.
Vide 1. c. 2.
c. 138.

AD aliam auctoritatem Philosophi illa requirit alium intellectum, etiam ab
viroque prædictorum: quia, scilicet natura nihil producit, vt statim corrup-
patur: nec quod necesse est mox corrumpi, sicut ipse dicit: quia natura producens
sic influit ad conseruationem producti, quòd possit per tempus aliquod manere: ita
quòd corruptiua, vel non sunt approximata, vel non vincunt virtutem generantis, &
conseruantis generatum: quia tunc generans impediretur generare: nec ex illo po-
tèst haberi aliqua impossibilitas respectu potentiz diuinæ: sed tantum impossibilitas
secundum causas naturales inter se comparatas.

*Naturali-
ter, corru-
ptum non
habet vlti-
mum sui
esse, sed
primum nõ
esse cũ pri-
mo esse ge-
niti.*

*Res durans
vno instan-
ti, habet
vltimum
esse, & pri-
mum esse
simul.*

Ad aliud dico, quòd in generatione, & corruptione naturali corruptum non ha-
bet vltimum sui esse: quia tunc haberet qualitates conuenientes, saltem in tali gra-
du, in quo possent stare forma illius: & si sic non subito abiicerentur: nec igitur
corrumpendum subito corrumpere; & sicut corruptum non habet vltimum sui
in esse, sic habet primum in non esse: quia cum esse geniti concurrat non esse corrupti ge-
nitum autem in instanti generationis habet esse: quia tunc forma eius est in materia,
& habet tunc primum esse: quia tunc forma immediatè succedit priuationi, & sicut
genitum habet primum in esse: sic corruptum habet primum in non esse; sed si aliqua
virtute conseruaretur aliquod ens in esse, in aliquo instanti vltimo, ibi tunc non es-
set dare primum non esse: sic esset de illa creatura permanente, quæ non haberet esse,
nisi per instans. Vniuersaliter autem dico, quòd in succedentibus sibi inuicem, siue
sint opposita priuatiuè, siue contradictoriè, siue quasi contrariè: quia ambo sunt
positiua: nunquam est dare vltimum præcedentis, & cum hoc primum consequen-
tis: quia tunc opposita essent in eodem instanti, vel duo instantia immediata: semper
tamen alterum est dare, scilicet vel vltimum prioris, vel primum posterioris: quia di-
uisibile non est immediatum nisi indiuisibili: & succedentia sibi inuicem, sunt op-
posita immediata.

Cum igitur illa, quæ accipiunt non esse post esse, quædam sunt raptim transeuntia,
quædam permanentia naturaliter genita, vel corrupta; quædam autem possunt esse
entia permanentia virtute diuina producta, vel corrupta. In primis, scilicet raptim
transeuntibus est dare tam vltimum, quàm primum in esse: quia illud instans, in quo
sola habent esse, & idèd nec est dare primum, nec vltimum in non esse: quia tam in
toto tempore terminato ad hoc instans, quàm in toto tempore sequente hoc instans,
habent non esse. In secundis autem est dare primum in esse, sed non vltimum: & si-
militer in non esse est dare primum, & non vltimum: sicut expositum est prius pro in-
tentione Philosophi. In aliis autem, quæ per virtutem diuinam producuntur, vel de-
struuntur, potest esse vterque istorum modorum: & etiam tertio modo scilicet quòd
sit ibi dare vltimum in esse, & non primum in non esse: quia illius virtus potest in quem-
cunque modum successione vnus ad alterum; qui non includit contradic-
tionem,

*Quæ desi-
nunt sunt
in triplici
differentia.*

Ad aliud dico, quòd incipit dupliciter exponitur: vno modo cum positione præ-
sentis, & negatione præteriti: sic scilicet, est, & non prius fuit: alio modo per nega-
tionem præsentis, & positionem futuri, sic, non est, & erit.

Similiter desinit dupliciter exponitur.

*Incipit, &
desinit, du-
pliciter ex-
ponuntur.*

Dico igitur, quòd secundum vnum modum exponendi verum est quod simul ali-
quid incipit, & desinit: quia raptim transiens incipit. Hoc est, est, & non fuit: & desi-
nit esse: hoc est, est, & non erit: vbi vt obique affirmatur esse, & negationes istæ hinc,
& inde, scilicet non fuisse, & non fore non sunt oppositæ, præcisè autem repugnantiam
importat incipere, & desinere secundum istos intellectus, in quibus est aliquid idem
affirmatum, & negatum: vel opposita aliqua includuntur.

Ad argum.

Ad primum argumentum principale patet ex secundo articulo principali: quo
modo primum antecedens est verum, scilicet quòd aliquid potest creati & nunquam
conseruari. Hoc enim tantummodò ex ratione alterius, & alterius respectus importa-
ti in hoc, quod est creati, & conseruari, scilicet respectus ad oppositum, scilicet ad non-
esse præcedens, quantum ad creationem, & ad ipsum esse, vt præhabitu, quan-
tum ad conseruationem; qui duo respectus sunt tantum respectus rationis. Primus
est respectus negatiuus: quia ad non esse: & nullus talis est realis. Secundus est eius-
dem ad idem præhabitu: sicut primus ad idem esse non habitu, non est autem ve-
rum ratione respectus ad causam. Et cum inferatur; igitur potest habere respectum ad
Deum creatorem, & tamen nunquam habere respectum ad Deum conseruantem.
concedi potest, si vniuersaliter accipiat: hoc est, quòd Deus nunquam dicatur
conseruare

*Quomodo
aliquid
possit crea-
ri, & non
conseruari.*

conferuare illud quantum ad totum, quod importatur per *conferuare*: si autem intelligatur, quod nunquam habebit ad Deum respectum illum, quem importat hoc, quod est conferuari à Deo, qui est respectus dependentiæ ad causam in essendo, neganda est consequentia: quia etsi nunquam habeat respectum dependentiæ cum illo alio, qui est quasi successiõnis ad seipsum: tamen illum, qui est dependentiæ necessariò habebit: & tunc in vltimo consequenti non potest consequi nisi quòd totum. quod importatur per illum terminum, *creari*, non est idem toti, quod importatur per *conferuari*, scilicet duplex respectus hîc, duplici respectui ibi, quod verum est: quia licet ille, qui communiter vtrobiq; importatur, sit omnino idem: tamen aliter, qui importatur in hoc, quod est *creari*; alius est ab illo altero, qui importatur per hoc, quod est conferuari.

C O M M E N T A R I V S.

17.

A Aliud dico, quòd in generatione &c. Vult dicere Doctor quòd si lignum corruptèdum haberet instans sui *esse*, in quo, scilicet esset, tunc in illo instans haberet qualitates conuenientes tali formæ ligni, puta in tanto gradui, quem sibi necessariò determinat, modò illæ qualitates non abijcerentur subito, & immediatè, vt patet, & sic sequeretur quòd lignum corruptendum, non subito, & in instanti corrumpetur, sed in tempore habito, & sic esset verum dicere lignum in instanti *A est*, & immediatè post hoc non erit, & sic in tempore immediato corrumpetur; modò corruptio semper fit in instanti; ergo non datur vltimum instans corruptendi.

b Et sic vt corruptum non habet vltimum instans sui esse, sic habet primum instans sui non esse, &c. Hoc patet, quia ex quo generatio est in instanti, quo forma inducitur in materia, genitum est, & tunc sic exponitur per positionem de præsentis, & negationem de præterito, genitum in isto instanti est, & in tempore immediato non fuit, ergo incipit esse. Et quia in eodem instanti, in quo forma geniti inducitur in materia, forma corruptendi expellitur à materia (aliter simul in eodem instanti essent duæ formæ repugnantes) sequitur quòd ipsum corruptendum non sit, & sic datur primum instans sui non esse, siue primum instans, in quo non est; patet, quia in toto tempore præcedenti fuit & in isto instanti non est; ergo datur primum instans, in quo non sit. Et sic exponitur per negationem de præsentis, & positionem de præterito *A nunc*, siue in isto instanti, non est, & in tempore immediato fuit, ergo *A* desinit esse.

c Sed si aliqua virtute conferuaretur &c. patet, quia si *A* habet vltimum sui esse, in illo instanti non corrumpitur, quia tunc in eodem instanti simul esset, & non esset; nec in alio instanti immediato, quia tunc daretur instans immediatum instanti, ergo corrumpetur in tempore immediato ad illud vltimum instans, in quo haberet esse, & si in tempore corrumpitur sequitur quòd non habet primum instans sui non esse, quia tunc in instanti esset corruptum, & non in tempore. Et sic concedo quòd si creatura tantum per instans duraret, quòd haberet vltimum instans sui esse; patet, quia tantum in tempore immediatè sequenti desineret esse vt supra patuit, nec etiam haberet primum instans sui non esse, quia præcisè haberet non esse in tempore.

Scoti Oper. Tom. XII.

18.

Exemplum

d Vniuersaliter autem dico &c. Expono istam literam præmittendo exemplum de priuatè oppositis contrariè, contradictoriè, priuatiõ formæ in materia, & formæ esse simpliciter, & non esse simpliciter; forma substantialis aquæ, & forma substantialis terræ. Prima in eodem subiecto priuatiuè opponuntur. Secunda contradictoriè. Tertia quasi contrariè, quia inter formas substantiales, non est, propriè contrarietas, Dicit ergo, quòd in huiusmodi sibi inuicem succedentibus non est vltimum præcedentis, & cum hoc primum consequentis: patet de priuatè oppositis, quia si materia in isto vltimo instanti est priuata forma, ita quòd in illo instanti sit priuatio, & postea datur primum instans, in quo forma sit, aut dabitur illud idem instans, in quo est priuatio formæ, & tunc in eodem instanti erit forma, & priuatio eius; aut dabitur aliud instans immediatum, & tunc erunt duo instantia immediata; aut in tempore immediato & tunc non habebit aliquod instans sui esse, sed præcisè in tempore. Similiter si daretur vltimum instans formæ non posset dari primum instans, priuatiõnis oppositæ immediatè sequentis, & arguatur sicut prius. Et de contradictoriis idem patet, quia si daretur vltimum instans non esse *A* puta, quòd non omne *A* daret per annum, & in vltimo instanti illius anni, tunc *A* non posset habere primum instans sui esse, quia aut haberet in eodem instanti, aut in alio immediato; aut in tempore immediatè sequenti, & arguatur vt prius. Et similiter si *A* haberet vltimum sui esse, tunc non esse sequens non posset habere primum instans sui esse, & arguatur vt prius. Similiter patet de quasi contrariis sibi inuicem succedentibus, & sint forma terræ, & forma aquæ, ita quòd forma aquæ succedat formæ terræ in eadem materia. Si forma terræ haberet vltimum instans sui esse, tunc forma aquæ immediatè succedens non haberet primum instans sui esse; patet, quia forma aquæ succedens, aut haberet esse in eodem instanti, in quo haberet esse forma terræ, & tunc in eodem instanti materia simul esset sub forma terræ, & sub forma aquæ; aut haberet forma aquæ esse in alio instanti immediato, & tunc essent duo instantia immediata; aut haberet esse in tempore immediato, & tunc non haberet primum instans sui esse.

Si dicatur, quòd haberet esse in alio instanti, non immediato; sed mediato. Contra, quia tunc sequitur quòd forma terræ nõ haberet esse in aliquo vltimo instanti, sed in tempore.

19

Bb 3 Sequitur

Sequitur in litera *semper tamen alterum est dare* scilicet, vel vltimum prioris, vel primum posterioris, & nunquam vtrumque simul scilicet, vltimum instans prioris, & primum posterioris. Si enim datur vltimum instans formæ terræ, primum instans non poterit dari formæ aquæ immediatè succedētis, vt supra patuit. Et si datur primum instans formæ aquæ succedētis formæ terræ, vltimū instans formæ terræ præcedentis dari non poterit, propter rationem superius factam, quia scilicet tūc oporteret dari duo opposita simul in eodem instāti, vel duo instantia immediata, vt patuit. Et assignat rationem quare in oppositis inuicem succedentibus, si datur primum posterioris, non dabitur vltimum prioris. Sed si datur vltimum prioris oppositi, non dabitur primum posterioris oppositi, & si datur primum posterioris oppositi, non dabitur vltimum prioris oppositi: ratio, quia diuisibile non est immediatum, nisi indiuisibili, si enim *A* habet vltimum sui esse, ad illud instans vltimum immediatè sequitur tempus diuisibile. Si etiam datur primum instans formæ succedentis, illud instans immediatè sequitur tempus, in quo fuit forma præcedens, & sic patet quomodo diuisibile est tantum immediatum indiuisibili, & similiter indiuisibile est tantum immediatum diuisibili, & non indiuisibili. Et addit, quod succedentia sunt immediatè opposita, succedentia dico sibi inuicem, & per consequens, si vnus succedentis datur vltimum instans sui esse, immediatè alterius succedentis non dabitur primum instans sui esse, & si illius posterioris succedentis priori datur primum instans sui esse, tūc prioris non dabitur vltimum instans sui esse.

e Cūm igitur illa, quæ accipiunt non esse post esse, quædam sunt rapim transuentia, &c. Exemplum, quod mutatio siue instans habeat primum sui esse, quia verum est dicere in hoc instanti est, & in tempore immediato non fuit; ergo habet primum instans sui esse. De vltimo instanti patet, quia verum est dicere quod in isto instanti est, & in tempore immediato non erit, ergo habet vltimum instans sui esse. Sed non habet primum instans sui esse; patet, quia tunc esset verum dicere in isto instanti non est, & in tempore immediato fuit: sed hoc est falsum, ergo non habet primum instans sui esse; nec similiter habet vltimum instans sui esse, quia tunc esset verum dicere in isto instanti, non est, & in tempore immediato ad hoc instans erit; sed hoc est falsum, quia mutatio, nec instans possunt esse in tempore. Et hoc est quod Doctor dicit, scilicet. *ideo non habent nec primum nec vltimum sui non esse &c.* In secundis, scilicet permanentibus virtute naturali, esse dare primum in esse, sed non vltimum. De primo patet, quia verum est dicere, quod genitum in isto instanti est, cum generatio sit in instanti, & in tempore immediato non fuit, ergo habet primum sui esse. De secundo patet, quia si corruptendum haberet vltimum sui esse, in illo instanti vltimo haberet qualitates convenientes, & dic vt supra. Addit quod huiusmodi permanentia habent primum instans sui non esse, & non habent vltimum instans sui non esse. Primum patet, quia de corrupto verum est dicere, nunc non est, & in tempore immediato fuit; ergo corruptum habet primum instans sui non esse. Secundum patet, quia si haberet vltimum sui non esse, esset verum dicere, ge-

nitum in isto instanti non est, in tempore immediato erit; hoc autem est falsum, quia generatio non est in tempore, sed præcisè in instanti. In alijs autem, quæ virtute Diuina producuntur & accipio Angelum, & dicatur *A*. potest primò habere primum sui esse, quia verum est dicere, quod *A* nunc est, & in tempore immediato non fuit; ergo habet primum sui esse, potest etiam habere vltimum sui esse, quia verum est dicere Angelus nunc est, & immediatè post hoc non erit, quia Deus (vt supra paruit) potest ipsum in tempore immediato annihilare; ergo habet vltimum sui esse; & si habet vltimum sui esse, non poterit autem habere primum sui non esse; patet, quia ad vltimum in esse immediatè sequitur tempus, & sic non habebit primum instans sui non esse cum in tempore immediato ad instans, in quo habet vltimum sui esse, corrumpatur vel annihilatur. Si tamen non haberet vltimum sui esse, poterit habere primum sui non esse, quia Deus post aliquod tempus potest in vltimo instanti illius temporis annihilare, & tunc esset verum dicere *A* nunc non est, & in tempore immediato fuit; ergo habet primum sui non esse, potest etiam habere vltimum sui non esse, quia si Deus in isto instanti non creet Angelum, sed in tempore immediato ad illud instans creet, quia hoc potest facere, tunc habebit vltimum sui non esse, quia verum non esset dicere, *A* in isto instanti, non est, & in tempore immediato potest, scilicet hoc instans erit; ergo habet vltimum sui non esse. Et ratio istorum est, quia virtus diuina potest in quemcunque modum successione vnus ad alterum, qui non includit contradictionem. Sed in modis prædictis nulla apparet contradictio: esset bene contradictio quod *A* haberet vltimum sui esse, & immediatè post hoc haberet primum sui non esse, vt supra patuit. Esset etiam contradictio, quod *A* haberet vltimum sui non esse, & quod haberet primum sui esse; patet, quia si haberet primum sui esse, non haberet in eodem instanti, quo habet vltimum sui non esse, & tunc est verum dicere quod *A* in eodem instanti sit, & non sit, aut in alio instanti, & tunc essent duo instantia immediata. Et aliquis alius modus posset inueniri, quem modò transio.

Ad aliud de incipit, & desinit dicit, quod dupliciter exponitur, nam incipit exponitur per positionem de præsentem, & negationem de præterito, & tunc habet primum sui esse, vt *A* in isto instanti est, & in tempore immediato non fuit, ergo *A* incipit esse. Secundò, per negationem de præsentem, & positionem de futuro, & hoc quando habet vltimum sui non esse, vt *A* nunc non est, & in tempore immediato post hoc erit, ergo incipit esse. Similiter desinit exponitur dupliciter, primò, per negationem de præsentem, & positionem de præterito, vt quando habet primum sui non esse, vt *A* in isto instanti non est, & in tempore immediato fuit, ergo desinit esse. Secundò, per positionem de præsentem, & negationem de futuro, & hoc quando habet vltimum sui esse, vt *A* in isto instanti est, & in tempore immediato post hoc non erit; ergo *A* desinit esse. Dicit ergo Doctor quod rapim transuentia quæ præcisè durat per instans exponitur, & per incipit, & desinit, per incipit, vno modo tantum, scilicet per positionem de præsentem, & negationem de præterito, vt in-

Deus potest annihilare Angelum.

De incipit & desinit dupliciter exponitur.

stans nunc est, & in tempore immediato non fuit, ergo incipit esse, sed non potest exponi per negationem de præsentem, & positionem de futuro, quia non valet, instans nunc non est, & in tempore immediato erit, quia repugnat instanti esse in tempore. Similiter exponitur per *desinit*, vno modo, scilicet per positionem de præsentem, & negationem de futuro, ut mutatio, vel instans nunc est, & in tempore immediato non erit, ergo desinit esse. Sed non potest exponi per negationem de præsentem, & positionem de præterito, quia non sequitur, instans nunc non est, & in tempore immediato ante hoc fuit; non sequitur, quia instans nec mutatio sunt in tempore. Et sic concedo, quod si Angelus tantum per instans duraret, quod haberet primum, & ultimum sui esse, & simul inciperet esse per positionem de præsentem, & negationem de præterito, & desineret esse, exponendo *desinit* per positionem de præsentem, & negationem de futuro, eodem modo præcisè, ut dixi de raptim transeuntibus. Hæc exposui pro iunioribus, & inexpertis.

Ad argumentum principalem. Doctor facit vnum argumentum in principio quæstionis, probando quod respectus ad Deum, ut creatantem, & conferentem, non sit idem, quia respectus ad Deum, ut creatantem separabilis est à respectu ad Deum, ut conferentem. Et ratio huius est, quia si creatura tantum dureret per instans, sicut potest, tunc tantum erit respectus ad Deum, ut creatantem, cum in primo instanti tantum creetur, & nullo modo habebit respectum ad Deum, ut conferentem; patet, quia dicitur conservari tantum post primum instans creationis, ut supra paruit, ergo.

Respondet, & responsio stat in aliquibus dictis. Primum, si creatura tantum durat per instans, tunc in ipsa est vnus respectus realis ad Deum, ut creatantem, & est alius respectus rationis; qui fundatur in ipsa, & terminatur ad non esse immediatè præcedens, ut supra paruit. Secundum, si verò creatura dureret per aliquod tempus ultra primum instans creationis, dicit quod ipsa habet eundem respectum realem ad ipsum Deum causantem, & dantem esse pro tempore sequenti, & est realiter, simpliciter idem respectus realis, siue eadem dependentia realis, quæ est ipsius, ut ad Deum creatantem; quia in re pro quocumque instanti eadem creatura realiter ponitur in esse, & creatur; respectus tamen qui fundatur in ipsa, ut existente in tempore sequenti, & terminatur ad ipsam, ut existentem in primo instanti, bene est alius à primo, & verè separabilis; sed realis dependentia semper est eadem quantumcumque dureret. Et de hoc paruit aliquoties supra; sed clariùs in difficultatibus, quas in secundo, dist. 2. q. 1. posui.

Circa multa dicta in hac quæstione insurgunt nonnulla dubia. Primum circa hoc, *eiusdem re, & ratione ad idem re, & ratione non est dependentia essentialis, nisi vnus, & eiusdem rationis.*

Secundò circa hoc, *existentia creatura permanentis est eadem omnino in ratione, & conseruatione & ex parte termini est omnino idem re, & ratione, scilicet velle diuinum, & habitu non solum ad creatantem, sed ad conseruantem est habitu dependentie essentialis, & eiusdem rationis.*

Tertiò circa hoc, *velle diuinum omnino idem est ratio terminandi habitudinem rei create, &*

conseruata, quia velle diuinum respectu cuiuscunque volibilis semper manet idem.

Quartò circa hoc, *persona diuina semper est infieri; quia nunquam ista persona potest habere esse, nisi accipiendo actualiter à producetie.*

Quintò circa hoc, *respectus qui est ipsius esse ad non esse immediatè præcedens, non est realis, quia non ad terminum positum, & respectus qui est ipsius esse ad esse idem, quasi præexistens, vel magis cum illo priori existens non est realis, pro quanto est eiusdem ad idem, respectus autem ipsius esse ad causam à qua est, est realis.*

Sextò circa hoc, *res permanens potest esse præcisè per instans.*

Septimò circa hoc, *instans, & mutatio tantum durans per instans.*

Octauò circa hoc, *permanentia habent primum sui esse, & primum sui non esse, & habentia ultimum sui esse, non possunt habere primum sui non esse.*

Nonò circa hoc, *in generatione, & corruptione naturali, corruptum non habet ultimum sui esse, quia tunc haberet qualitates conuenientes, sultem in tali gradu, in quo possent stare, & sic, non subito abicerentur.*

Decimò contra hoc, *& raptim transeuntibus est dare tam primum quam ultimum, scilicet in esse, sed non est dare primum & ultimum in non esse, quia non habent nec primum sui non esse, nec similiter ultimum sui non esse.*

Contra primum instatur multipliciter, probando quod eiusdem re, & ratione, ad idem omnino re & ratione; sit multiplex dependentia essentialis. Et primò sic: eadem creatura, puta Angelus, omnino indistincta re, est fundamentum dependentiæ essentialis causati ad causam; finiti ad finem; mensurati ad mensuram, quæ dependentiæ terminantur ad aliquod omnino idem re, & ratione; ergo eiusdem re, & ratione, ad idem re, & ratione, est multiplex dependentia essentialis. Consequenter patet, quia illæ dependentiæ sunt ex natura rei distinctæ, ut patet. Antecedens probatur quoad omnes illas dependentias essentialis. De prima patet quia idem Angelus omnino re, indistinctus essentialiter, dependet dependentia causati, quia immediatè creatur à Deo; quæ dependentia terminatur ad ipsum Deum omnino indistinctum. De secunda patet, quia idem Angelus omnino indistinctus est ens finitum ordinatum ad vltimum finem, & sic idem Angelus dependet ab vltimo fine, ut à causa finali, quæ dependentia immediatè terminatur ad eundem Deum omnino indistinctum, quia omnino idem sub eadem ratione formali est causa efficiens, & causa finalis omnium, loquendo de primo efficiente, & vltimo fine, hoc patet à Doctore in primo, dist. 2. q. 1. Similiter tertia patet, quia idem Angelus indistinctus à parte rei est perfectio limitata, & per consequens necessitatò includens imperfectionem, & omne imperfectum essentialiter dependet à perfecto, & mensuratur ab eo, & talis dependentia mensurati, scilicet secundum perfectionem immediatè terminatur ad vltimum perfectum, & vltimum perfectum est simpliciter idem à parte rei cum primo efficiente, & vltimo siue, ut probat Doctor in primo, dist. 2. q. 1. Cum ergo istæ dependentiæ essentialis ad inuicem differant etiam præter omne opus intellectus, sequitur

Responsio Scoti.

Dubia.

sequitur quòd in eodem indistincto ex parte rei fundantur immediatè plures dependentiæ essentialis, quæ etiam terminantur ad idem omnino indistinctum à parte rei. Et dico *indistinctum à parte rei*, quia non est necesse ponere indistinctum ratione, quia dependentia realis, & essentialis requirit præcisè extrema realia, non enim variatur ex natura rei propter variationem respectus rationis, siue in fundamento, siue termino. Et hoc dico, quia fortè posset responderi, quòd licèt idem Angelus ex parte rei sit fundamentum omnino indistinctum respectu harum relationum essentialium, tamen secundum alium, & alium respectum rationis fundat aliam, & aliam relationem. Et similiter licèt sit idem terminus ex parte rei omnino indistinctus, tamen secundum alium, & alium respectum est ratio terminandi aliam, & aliam relationem essentialem. Sed hoc, vt dixi, non impedit, quia hic loquimur de alia, & alia relatione reali, & illa semper requirit tam fundamentum proximum, quàm terminum ex natura rei.

Secundò principaliter instatur, quia eiusdem omnino indistinctum à parte rei ad idem indistinctum à parte rei possunt esse plures relationes reales, & ab inuicem realiter distinctæ; ergo non videtur impossibile quòd etiam possint plures dependentiæ ex natura rei ab inuicem distinctæ. Consequentia videtur nota, quia quæcumque relatio realis æquè requirit extrema realia, & realiter distincta, æquè etiam videtur repugnantia, quòd inter duo alba præcisè sint plures similitudines; sicut quòd inter *A* & *B* sint plures dependentiæ essentialis eiusdem rationis; & similiter videtur æquè impossibile, quòd inter duo alba sint plures relationes reales alterius rationis; puta, quòd inter ea sit relatio similitudinis, & dissimilitudinis, vel æqualitatis, sicut quòd inter *A* & *B* sint plures dependentiæ; vel eiusdem rationis, vel alterius rationis. Antecedens probatur, quia productum vniuoçè includit relationem essentialis dependentiæ, quia dependet vt causatum ad causam; includit etiam relationem similitudinis, quia idem productum est simile producenti; includit etiam relationem æqualitatis, quia productum vniuoçè est æquale secundum perfectionem essentialem ipsi producenti; includit etiam relationem realem idètitatis, cum sit idem ipsi producenti saltem specificè, & è cõtra; & omnes istæ relationes differunt ab inuicè præter opus intellectus vt patet.

Si dicatur quòd non est impossibile plures relationes alterius rationis fundari in eodem indistincto ex parte rei, & terminari ad idem, ex parte rei omnino indistinctum. Sed est impossibile quòd plures eiusdem rationis sint in eodem omnino indistincto, & ad idem omnino indistinctum. Contrà, quia relationes alterius maiorem distinctionem requirunt in fundamento, vel in termino, quàm relationes eiusdem rationis; patet, quia Philosophus, *quinro Met. cap. de ad aliquid* assignat distincta fundamenta respectu relationum primi, secundi, tertij modi, vt patet; ergo sequitur quòd relatio primi modi, & secundi modi magis repugnet in eodè fundamento, quàm quæ relationes eiusdem modi; & sic non videtur valere illa responsio, vt patet intuenti.

Tertiò principaliter instatur, quia videtur maior repugnantia simpliciter, quòd in eodem respectu eiusdem, possint fundari duæ relationes oppositæ, quàm quòd in eodem indistincto ad aliud indistinctum possint fundari duæ relationes essentialis dependentiæ eiusdem rationis, patet, quia non ita formaliter repugnant, sicut relationes oppositæ. Sed in eodem prænitico indistincto, & respectu eiusdem, fundantur plures relationes oppositæ, vt patet de intellectu mouente se ad sui cognitionem, qui tunc simul fundat relationes oppositas, scilicet relationem mouentis ad mobile, & relationem mobilis ad seipsum mouentem, vt patet à Doctore *in primo, dist. 3. q. 7.* Hoc idem patet de voluntate mouente se, in quo tunc fundantur duæ relationes oppositæ, vt patet à Doctore *in primo, dist. 2. parte secunda. q. 3. & dist. 26. & in secunda, dist. 26.* ergo si duæ tales possunt esse in eodem respectu eiusdem, multò magis possunt esse duæ eiusdem rationis in aliquo. vno indistincto, quæ non terminentur ad illud idem; sed ad aliud, sicut, in primo, vbi ponitur idem omnino indistinctum esse fundamentum, & terminum.

Quartò instatur, est magis impossibile quòd idem dependentia essentialis, & reali dependeat à seipso, ita quòd immediatè fundet relationem essentialis dependentiæ, quæ etiam terminetur ad seipsum, quàm quòd idem habeat plures relationes essentialis dependentiæ ad aliud terminatas, siue quòd quàm simul dependeat ab alio pluribus dependentijs eiusdem rationis; patet, quia primum includit manifestam repugnantiam apud omnes scilicet, quòd idem à se essentialiter dependeat; secundum verò non ita manifestam repugnantiam cum ab aliquibus negetur illa propositio Doctore, scilicet, quòd idem non possit dependere ab alio pluribus dependentijs, vt patet in primo Ochan. Sed idem realiter potest à se ipso dependere dependentia reali, & essentialis; patet, quia mobile, vt mobile essentialiter dependet à motore, vt patet. Sed idem omnino indistinctum potest mouere se ipsum, vt probat Doctor *in primo, dist. 3. q. 7. & in 2. dist. 2. q. 10. & dist. 2. q. unica.*

Quintò instatur, & redit quasi in idem, quia simpliciter videtur maior impossibilitas quòd duæ relationes reales, & realiter oppositæ, simul possint esse inter extrema omnino ex parte rei indistincta, quàm quòd duæ relationes eiusdem rationis fundentur in vno terminentur ad aliud, realiter & essentialiter distinctum; patet, quia de natura relationis realis est, vel quòd præxigat duo extrema realiter distincta, vel quòd efficiat extrema realiter distincta. Sicut sunt relationes originis in diuinis. constituentes personas diuinis; sed non est de ratione formalis quòd duæ relationes essentialis dependentiæ eiusdem rationis possint esse in eodem, quia si idem actu à pluribus depederet, haberet plures eiusdem rationis. Sicut etiam in eodem albo simul possunt esse plures similitudines eiusdem rationis, licèt ad plura alba.

Respondeo ad omnes instantias præmittendo aliqua. Primum quòd Doctor in præseti cõclusionone loquitur tantum de pluribus dependentijs eiusdem rationis ad idè omnino indistinctum; non quòd illæ sint formaliter ad inuicè repugnantes, sed quia inferunt impossibilia, quia inferunt, idè simul posse esse, & non esse, vt patet in litera, quia

An sint di-
stincta fun-
damenta res-
pectu rela-
tionum

Responso
Doctore.

quia si *A* essentialiter dependet à *B*. pluribus dependentiis, & sufficienter ab utraque seorsum sumpta, sequitur quòd *A* vel sit bis causatus, vel simul sit causatus, & non causatus, quæ sunt impossibilia. Secundum est, quòd istud dictum Doctoris non dicitur simpliciter impossibile ex hoc, quòd idem dependeat pluribus dependentiis totalibus, & sufficientibus ab eodem: Sed est simpliciter impossibile, quòd idem simul dependeat pluribus dependentiis eiusdem rationis, & totalibus à pluribus, non tamen essentialiter ordinatis, vt exposui in primo, dist. 2. parte prima, q. 1. quia si sic dependeret, sequeretur istud idem impossibile, quod Doctor hinc infert, vt patet ab ipso in primo, dist. 2. q. 1. & q. de vnitare Dei, & in secundo, & quo. & in tertio, d. 1. & alibi sepe. & hoc Doctor intendit.

Nota.

Tertium præmittendum non tamen pronunc multum immorandum est, quòd fortè idem omnino ex parte rei, indistinctum, potest fundare plures relationes essentialiter depèdentiæ alterius & alterius rationis, terminatas præcisè ad aliud omnino ex parte rei indistinctum, quia dicit Doctor in litera: *Sic si essent plures dependentiæ omnino essentialiter, inter extrema omnino eadem, sicut dependentia creatura ad Deum, vt efficientem, & vt ad finem, tamen iste videtur esse alterius rationis. Si enim essent eiusdem rationis, essent sibi impossibiles in eodem, & secundum idem*. Ex quo videtur non esse apud ipsum impossibile esse plures relationes dependentiæ essentialiter alterius rationis in eodem, & terminatas ad aliud omnino indistinctum. Et hoc videtur mens Doctoris. His præmissis, patet responsio ad duas primas instantias, pro quanto concludunt compossibilitatem plurium relationum essentialium eiusdem rationis ad aliud omnino indistinctum, quia hoc non videtur impossibile, nec esse contra conclusionem præmissam, quia ipsa loquitur tantum de dependentiis eiusdem rationis. Et cum vltrà probatur quòd videtur maior repugnantia, quòd plures sint alterius rationis in eodem, cum Aristoteles assignet diuersa fundamenta. Dico, quòd omnes relationes, quæ fundantur in creatura ad Deum, vt relatio causati ad causam primam; relatio finiti ad vltimum finem; relatio mēsurati ad primam mensuram; sunt relationes præcisè tertij modi, cum non sint mutue, & hoc patet à Doctore in primo dist. 3. q. 5. art. 1. contra Henricum, vide ibi, modò relationes tam primi modi, quàm secundi modi, sunt relationes reales, & mutue, vt patet ibi à Philosopho.

30.

Si dicatur, quòd hoc posito adhuc non soluitur ratio, quia idem potest ab eodem indistincto dependere pluribus dependentiis alterius rationis; patet, quia aliquis effectus productus à Sole, vt à causa totali, potest dependere, & dependentia causati, & dependentia mensurati perfectionaliter; licet ergo istæ relationes, vt comparatæ ad Deum, sint relationes tertij modi, quia Deus non refertur relatione reali ad creaturam, vt probat Doctor in primo d. 30. tamen vt comparatæ ad creaturam, quæ potest referri relatione mutua, erunt secundi modi, scilicet relationes causati ad causam; & relationes similitudinis, & æqualitatis primi modi, & mensurati ad mensuram tertij modi. Dico ergo quòd huiusmodi relationes non fundantur immediatè super eodem fundamento proximo, &

sub eadem ratione considerato; nam relatio causati ad causam fundatur, vel in supposito producto, vel in termino formali; sic quòd productio passiuæ magis requirit distinctionem fundamenti à producente, siue à ratione formali producentis; relatio verò mensurati fundatur immediatè super magnitudine fundamenti, ita quòd causatum, vt absolute consideratur habere esse ab alio, fundat relationem producti ad producentem, vt verò consideratur habere talem magnitudinem perfectionis fundat relationem mensurati, & sic non ponitur præcisè idem fundamentum proximum. Si volumus etiam hoc applicare relationibus creaturæ ad Deum, dico, quòd non ponitur præcisè idem fundamentum proximum, siue eadem ratio fundandi. Ratio enim fundandi relationem dependentiæ causati ad causam primam in ipsa creatura est existentia absoluta ipsius creaturæ, prout ab alio accipit esse. Ratio verò proxima fundandi relationem finiti ad vltimum finem est entitas, vt sic limitata. Et si possent in ea distingui illæ entitates certum esset quòd secundum aliam, & aliam entitatem fundaret aliam, & aliam relationem.

Dico vltrà, quòd posito quòd plures relationes dependentiæ essentialis possent esse in eodem fundamento proximo, & sub eadem ratione formali, adhuc non sequitur quòd duæ dependentiæ eiusdem rationis possint esse in eodem omnino indistincto ex natura rei, quia ad secundum sequitur impossibilitas, quia vel idem esset bis productum, vel simul esset causatum, & in causatum, vt supra patuit. Sed ad primum, nullum istorum sequitur, quia bene posset poni quòd idem omnino indistinctum ex natura rei esset productum, puta ab *A* & esset mēsuratum perfectionaliter ab ipso, & sic de aliis.

Ad secundum tenendo opinionem Philosophi, diceretur quòd inter Franciscum productum, & ipsum producentem non esset propriè nec similitudo, nec æqualitas, quia similitudo fundatur super qualitate, & æqualitas super quantitate, vt patet 5. Met. c. de Ad aliquid, tamen ponendo similitudinem, & æqualitatem transumptiuè in aliis Prædicamentis, vt patuit in q. 6. huius, tunc dico quòd fundamentum proximum æqualitatis producti ad producentem est vnitas magnitudinis perfectionalis in vtroque extremo, vnitas dico specifica. Et fundamentum proximum similitudinis est vnitas perfectionis accidentaliter in vtroque extremo, proximum verò fundamentum identitatis est vnitas naturæ inter producentem, & productum; vnitas scilicet specifica. Sed fundamentum proximum productionis passiuæ ad producentem est entitas producti absolute considerata pro quanto à producente accipit esse, ad quod esse sic acceptum, sequitur talis relatio dependentiæ. Et de istis prolixè dictum est suprâ q. 6.

Ad tertium. Dico quòd si in eodem respectu eiusdem in se, & absolute considerato essent duæ relationes oppositæ esset simpliciter repugnantia; si enim in eodem albo absolute considerato essent simul similitudo, & dissimilitudo respectu eiusdem albi sequerentur impossibilia, scilicet quòd idem simul esset, & non esset cum similitudo, & dissimilitudo necessariò requirant diuersa fundamenta, quia similitudo fundatur super vnum, & dissimilitudo super pluribus

31.
Opinio Arist.

Quid sit fundamentum proximum æqualitatis.

Vide de relationibus.

pluribus, vt patet *quinto, Met.* Simile propriè fundatur super vnitatem specificam qualitatis, vt exposui in *secundo, dist. 3, q. 1.* Dissimile verò super pluralitatem specificam qualitatis, vt patet. Similiter si idem respectu eiusdem absolute consideratum, & non respectu alicuius tertij dependeret à se, siue fundaretur relationes oppositas, scilicet mobilis, & mouens; non causando aliquid in seipso esset repugnantia; modò in proposito idem intellectus respectu tertij realiter distincti dicitur mouens, & mobilis mouens, pro quanto causat actum intelligendi in seipso, & mobilis pro quanto recipit illum. Similiter, voluntas dicitur mouens se, pro quanto in se causat actum, & dicitur mobilis pro quanto recipit, & sic iste relationes oppositæ non in sunt absolute, sed tantum respectu alicuius tertij realiter distincti causati ab eodem, & similiter ab eodem recepti.

*Ad quintum
argumentum.*

Ad quartum. Dico quòd ratio concluderet si idem absolute, & secundum se essentialiter dependeret ab eodem, sicut quòd idem seipsum causaret, quia hoc est impossibile. Sed quòd idem quasi virtualiter à seipso dependeat, puta respectu alicuius tertij causati, & recepti, nullum apparet impossibile; & sic hoc modo mobile potest dependere à seipso. Sed quando dicitur quòd idem non potest dependere pluribus dependentiis eiusdem rationis, puta causati ad causam, intelligitur quòd secundum se dependeat, & non secundum aliquod accidens sibi.

Ad quintum. Dico quòd tales relationes si ponuntur in eodem semper sunt respectu alicuius realiter distincti, vt quando idem mouet se, hoc est præcisè, quia causat aliquid realiter distinctum à se, & illud idem causatum recipit, & sic hoc modo dicitur fundare relationes oppositas, de hoc vide in *secundo, dist. 25, q. vnica.*

32.

*Contra se-
cundum di-
ctum.*

Contra secundum dictum instatur, & primò contra primam partem, probando quòd non sit eadem existentia respectu creatantis, & cõseruantis ex natura rei; illa non sunt pœnitens idem ex natura rei, quæ præter opus intellectus possunt fundare duo contradictoria. Sed existentia creaturæ, vt comparatur ad creatantem, & ad cõseruantem potest fundare duo contradictoria ex natura rei: ergo. Maior est Doctoris in *primo dist. 2. parte 2. q. 1. & in secundo, dist. 1. q. 5.* Minor probatur, supponendo quòd instantia xui habeat esse præter opus intellectus, & vnum immediatè succedat alteri, tenendo opinionem quam videtur tenere Doctor in *secundo dist. 2. qu. 1.* & quòd talia instantia in sint formaliter æuiterno, tunc sic *A* vt creatur ex natura rei conuenit præcisè vnum instans xui, quod non conuenit sibi, vt cõseruatur; patet, non enim in eodem instanti xui, in quo accipit primò esse, dicitur cõseruari, sed præcisè in aliis instantibus sequentibus, vt etiam patet à Doct. ergo ex natura rei aliquid sibi conuenit, vt creatur, quod repugnat, vt cõseruatur; ergo in creatione, & cõseruatione nõ est omnino eadẽ existentia præter omne opus intellectus indistincta.

Secundò ex eodem medio instatur, quia in primo instanti, in quo creatur aliquid præter omne opus intellectus necessariò conuenit, quod in toto tempore immediatè sequenti, in quo dicitur cõseruari, non necessariò competit; ergo vt creatur, & cõseruatur, non est penitus eadem existentia ex natura rei. Consequentia pa-

ter, quia illa non sunt penitus eadem ex natura rei, quando ex natura rei aliquid conuenit vni, quod non conuenit, siue repugnat alteri. Antecedens probatur, quia *A* quando creatur, est necesse esse, ita quòd est impossibile quòd in illo instanti, in quo creatur, non habeat esse existentiam, quia omne quòd est quando, est necesse esse, primo Petiber. in fine, & vlt. & in illo instanti, in quo accipit esse, non conuenit sibi necessariò esse, sequeretur quòd in eodem instanti posset non esse, quod est simpliciter impossibile, quia tunc de eodem simul verificarentur duo contradictoria, quia tunc in eodem instanti, simul esset, & non esset. Sed in tempore immediatè sequenti ad instans creationis, non conuenit sibi necessariò esse; patet, quia Deus in tempore immediatè sequenti potest ipsam annihilare, vt probat Doctor præsentis quæst. & in *secundo, dist. 2. q. 1.* potest enim præcisè durare per instans, in quo creatur, & sic tantum habet primum, & vltimum instans sui esse, vt supra patuit.

Nota.

33.

Tertiò instatur sic ex eodem medio, quia in primo instanti, in quo accipit esse, & in quo dicitur creati præter omne opus intellectus, conuenit sibi habitudo realis ad ipsum Deum creatantem, & in tempore immediatè sequenti, in quo dicitur cõseruari, non conuenit eadem habitudo ad Deum creatantem; ergo existentia creaturæ in creatione, & cõseruatione non est penitus eadem ex natura rei. Consequentia patet, quia aliquid ex natura rei conuenit sibi in illo instanti, in quo verè creatur, quod non conuenit in tempore, in quo dicitur cõseruari, vt supra patuit. Antecedens probatur, quia in primo instanti, in quo verè creatur præcisè realiter dependet dependentia reali ad ipsum Deum, ita quòd talis dependentia pro illo instanti, quo creatur, necessariò sibi conuenit, cum sit idem realiter ipsi creaturæ, vt probat Doctor in *secundo, dist. 1. q. illa an creatio Angeli sit idem, quod existentia Angeli, & similiter dist. 2. q. 1.* Sed talis habitudo, siue realis dependentia, non conuenit necessariò ipsi creaturæ pro tempore immediatè sequenti, in quo dicitur cõseruari; patet, quia tunc potest non esse, sicut & ipsa existentia creaturæ.

Quartò instatur sic: Si eadem est existentia creaturæ, quando creatur, & quando cõseruatur, tunc sequitur, quòd ipsa bis produceretur, & bis habeat esse, supponendo, quòd cõseruare realiter sit idem, quòd creare realiter, siue idem quòd efficere illud idem esse, vt patet à Doctore in *secundo, dist. 2. q. 1.* & hoc idem supponit in præfati, q. tunc sic, in primo instanti creatur, & immediatè accipit esse à Deo, & in tempore immediatè sequenti cõseruatur, quæro quomodo cõseruatur, si cõseruatur quia in illo tempore accipit per veram actionem diuinam illud idem esse, quòd habuit in primo instanti, & verè tunc dicitur creati sicut Doctor concedit, ergo creatura idem esse bis accipit, & bis creatur, quod videtur omnino impossibile, non enim est intelligibile, quòd *A.* habens nunc verum esse, quòd iterum accipiat illud idem esse, siue eadem actione, qua primo habuit esse, siue alia, & alia actione, quia produceret esse, est illud simpliciter producere de non esse ad esse; si enim præfuit quomodo iterum potest de nouo esse, ipso nõ prius destructo, sed eodẽ simpliciter manente:

*Cõseruare
idem est quòd
creare.*

Quintò

34. Quintò instatur, quòd non sit eadem existentia in creatione, & conseruatione omnino indistincta secundùm ratione, vt supponit ipse, & vt accipit minorem sub maiori. Nam maior propositio fuit ista: *eiusdem re, & ratione ad idem re, & ratione, est vnica dependentia essentialis eiusdem rationis.* Et minor fuit ista: *Sed existentia creatura in creatione, & conseruatione est vna re, & ratione, &c.* Probo modo quòd non sit vna ratione, hoc patet per ipsum, qui vult quòd etsi creatio passiuæ, & conseruatio sint idè ex natura rei, tamen ratione distinguuntur, quia existentia creaturæ, vt creatur propriè includit respectum rationis ad non esse immediatè præcedens, & vt conseruatur includit respectum ad seipsam, vt accipientem esse in primo instanti, & isti respectus sunt alij & alij, quia & termini alij, & alij; nam terminus primi respectus est nihil immediatè præcedens, & terminus secundi respectus est existentia creaturæ, vt habens esse in primo instanti, vel ponitur nihil non immediatè, sed mediatè præcedens.

Sextò instatur sic; illa non sunt penitus eadem ratione, quæ possunt fundare duo contradictoria secundùm rationem, siue per actum collatiuum intellectus. Hæc patet à Doctore. Sed creaturæ existentia, vt comparatur ad Deum, vt createntem, & ipsa eadem vt comparatur ad Deum, vt conseruantem, includunt contradictoria secundùm rationem; patet, quia vt ipsa comparatur ad Deum, vt createntem, includit respectum rationis ad ipsam Deum, vt dantem esse immediatè post non esse; & vt comparatur ad Deum, vt conseruantem dicit respectum ad Deum, vt dantem esse post esse, vel vt dantem esse post non esse mediatè, & isti respectus sunt necessario alij, & alij; ergo ipsa existentia creaturæ non est omnino eadem secundùm rationem in creatione, & conseruatione.

35. Septimò instatur contra secundam partem conclusionis, probando scilicet quòd non sit idem velle diuinum, saltem ratione respectu creaturæ, vt creatæ, & conseruatæ. Et instatur sic: nihil est omnino idem ratione, quod potest includere diuersa, comparationes passiuas per actum intellectus diuini; patet ista, quia alia, & alia comparatio passiuæ dicit alium, & alium respectum rationis, vt patet à Doctore in pluribus locis. Sed intellectus diuinus comparando Deum ad creaturam, & vt createntem, & vt conseruantem, siue comparando ipsum velle diuinum necessario comparat secundùm, aliam, & aliam comparationem; probatur ista, quia est impossibile idem eadem comparatione passiuæ comparari ad diuersos terminos; vt patet; sed creatura, vt conseruata differt à seipsa, vt creata, saltem secundùm rationem; ergo vt sic, dicit quasi duos terminos; sunt enim distincta esse cognita; patet, quia vt cognoscitur habere esse immediatè post non esse distinguitur ab alio esse cognito, quo cognoscitur habere esse immediatè post esse, siue habere esse mediatè post non esse. Si ergo intellectus diuinus comparat idem velle diuinum ad existentiam creaturæ secundùm aliud, & aliud esse cognitum in ea, sequitur quòd alio respectu comparat velle diuinum ad creaturam cognitam habere esse immediatè post non esse, siue vt dantem ei esse immediatè post non esse, & alio respectu comparat, vt dans ei esse immediatè post esse, siue mediatè post non

esse; ergo velle diuinum, vt sic necessario includit alium, & alium respectum, & sic non erit idem omnino indistinctum re; & ratione.

Octauò instatur, & redit quasi in idem, quòd priùs, supponendo vnum, scilicet quòd respectus rationis, non tantum potest causari per actum intellectus, sed etiam per actum voluntatis, vt patet à Doctore in primo dist. 45. Tunc sic, quando aliquid alia & alia comparatione passiuæ comparatur, illud necessario includit alia, respectum rationis; quia comparatio passiuæ, siue esse comparatum dicit respectum rationis: Sed voluntas diuina comparando velle suum, quo vult existentiam creaturæ esse immediatè post non esse, & similiter, quo vult eandem existentiam esse immediatè post esse præhabitu, siue mediatè post non esse comparat ipsum secundum alium, & alium respectum, hoc patet.

Respectus rationis quomodo causatur.

36. Nono instatur, supponendo dictum Doctoris in pluribus locis, quòd esse cognitum, vt cognitum, dicit præcisè respectum rationis, & similiter esse volitum, vt volitum. Tunc sic; includens necessario aliud, & aliud esse cognitum necessario includit alium, & alium respectum rationis, patet; sed velle diuinum, vt dans esse creaturæ immediatè post non esse, & vt dans esse immediatè post esse, siue mediatè post non esse, includit, vel includere potest aliud, & aliud esse cognitum; patet, quia aliter cognoscitur velle diuinum, vt dat esse immediatè post non esse, & aliter cognoscitur vt dat esse mediatè post non esse, siue immediatè post esse; ergo non erit idem esse cognitum, & per consequens non erit idem velle omnino indistinctum secundùm rationem.

Instantia.

Decimò instatur contra tertiam partem, scilicet quòd conseruati, siue relatio creaturæ ad Deum, vt conseruantem non sit relatio dependentiæ essentialis, quia relatio dependentiæ essentialis, qua ipsa secundùm suum esse dicitur dependere ad aliud essentialiter, à quo accipit esse immediatè, fundatur in esse absolute, pro quanto illud immediatè causaliter post non esse, quia si præhabuisset esse, non diceretur propriè dependere ad aliud essentialiter, vt patet; modò relatio creaturæ, vt conseruatæ non est huiusmodi; patet, quia non fundatur in existentia, nisi præcisè, vt priùs habente esse, scilicet per creationem; ergo relatio creaturæ ad Deum conseruantem non est essentialis dependentia.

37. Responsio.

Respondeo ad omnes instantias, præmittendo aliqua. Primò, quòd illa propositio Doctoris, scilicet *qua possunt fundare duo contradictoria, &c.* intelligitur absolute, sic quòd realiter potest conuenire vbi simpliciter, & absolute repugnat alteri, & non comparando ad diuersa; & patet, quia eidem lapidi in vno tempore potest sibi comperere esse simpliciter album, & in alio sibi repugnat; patet, quia in isto tempore, quo non ponitur actu esse niger potest esse albus, & tamen albedo sibi in alio tempore repugnabit, puta in illo tempore, quo actu ponitur sub nigredine, & tamen erit idem omnino potest comperere vni præter opus intellectus, absolute non repugnabit illi præter opus intellectus. Sicut dicimus quòd essentia diuina distinguitur ex natura rei à proprietate, quia præter opus intellectus necessario cõuenit essentia

Quomodo essentia diuina distinguitur à proprietate

conmu

cōmunicabilitas, & illa necessariò repugnat proprietati. Sic dico in proposito de instanti xui, nã quodcumque instans xui, quod conuenit aliqui omnino indistincto ex natura rei, ei etiã absolute poterit cōuenire, licet vnũ instans cōueniat pro vnã duratione, & non cōueniat pro alia duratione. Et sic patet responsio ad primã instantiã.

Ad secundam. Dico breuiter, quodd illud idem esse in primo instanti non conuenit creaturæ necessariò, sic, quodd in illo instanti sit necessariò; patet, quia in eodem instanti, quo creatur, potuit simpliciter non creari, quia voluntas diuina etiam in eodem instanti, quo elicit actum, adhuc consideratur vt prior natura actu elicit, vt patet à Doctore in 1. d. 39. & dist. 40. hoc idẽ patet de voluntate nostra in 2. di. 25. & per cōsequens in eodem instanti, in quo ipsa creat, adhuc intelligitur vt prior natura ipsa creata, & per cōsequens quãdo creat potest ipsa nõ creari; ergo non conuenit sibi esse necessariò pro illo instanti, verũ tamen est quodd quãdo in instanti pura A. in quo intelligitur iam habere esse, & actu existere, quodd tunc pro illo instanti necessariò est, quia tunc habet primum instans sui esse, quia verum est dicere in isto instanti, est, & immediatè ante hoc non fuit. Et propositio Philosophi, scilicet. *omne quod est, & c.* est prolixè exposita in 1. dist. 39. & aliquid in 2. dist. 1. vide ibi. Et cum infertur quodd in tempore immediato potest non esse, concedo, eodem modo, sicut & in primo instanti, quia sicut in primo instanti potuit non esse, & in illo instanti, quando est iam necessariò est, quia in illo instanti, vt iam est non potest non esse, sic in eodem tempore quo ponitur in esse, potuit non poni; sed vt præcisè consideratur in illo tempore immediato habere esse, & actu esse, tunc necessariò est, quia vt est in tali tempore in illo tempore non potest non esse, & tamen immediatè post illud potest non esse, & sic debet intelligi propositio Philosophi, quodd præcisè quando est, vt est non potest non esse; si enim est in instanti A. vt est in illo instanti non potest non esse: similiter vt consideratur esse in tempore B. vt est in tali tempore non potest non esse.

Ad tertium. Dico quodd eadem habitudo realiter conuenit creaturæ ad Deum vt conferuantem, quæ conuenit eidem ad Deum vt creatorem, quia ex quo est eadem realiter ipsa habitudo realis cum natura creata, stante eadem existentia omnino ex parte rei indistincta, semper stat eadem habitudo realis; modò existentia creaturæ semper est eadem, & ad Deum creatorem, & ad Deum conferuantem. Et cum probatur quodd non est eadem, & c. dico quodd non diuersificatur illa habitudo realis secundum alium, & alium respectum rationis, quia vt est ad Deum, vt dantem esse immediatè post non esse, dicit alium respectum à se ipsa, vt considerata ad Deum, vt dantem esse immediatè post esse siue mediatè post non esse.

Ad quartum. Dico quodd bis accipere esse, est propriè accipere illud idem esse, immediatè post non esse, sic quod A. immediatè accipiat esse post non esse, ita quodd non esse immediatè præcedat ipsum esse, & illud idem A. accipiat idem esse post illud idem non esse immediatè præcedens, & hoc est manifestè impossibile. Sed in proposito in tempore immediatè sequenti dicitur accipere idem esse, quid prius fuit, quia si Deus

illud idem non poneret in esse annihilaretur, est ergo idem esse pluries positum. De hoc vide quæ exposui in secundo dist. 2. q. 1. vbi eandem difficultatem adduxi.

Ad quintum, & sextum. Dico concedendo quodd non sit eadem existentia omnino indistincta secundum rationem, vt comparatur ad Deum, vt creatorem, & vt conferuantem; & concedo illam rationem. Sed expono illam propositionem, non enim intelligit Doctor quodd existentia in creatione, & conferuatione non possit diuersificari secundum alium, & alium respectum; sed intelligit quodd ipsa existentia omnino indistincta re, & ratione, sit immediatum fundamentum dependentiæ essentialis ad Deũ vt creatorem, & conferuantem. Et quamuis sint plures respectus rationis, tamen illi respectus non sunt ratio, nec proxima, nec remota fundandi huiusmodi dependentiæ essentialis; sed sola existentia creaturæ, quæ simpliciter est eadem quantumcumque duret. Et sic debet intelligi dictum Doctoris.

Ad septimum, octauum, & nonum simul respondeo, concedendo absolutè illas tres rationes, nec sunt contra verũ sensum propositionis. Intelligitur enim propositio, sic, scilicet. quodd est idẽ velle diuinũ respectu conferuentis, & creationis passiuè, id est, quodd dependentia essentialis ad Deũ, vt createm, & vt conferuantem, terminatur simpliciter ad idem velle diuinũ omnino indistinctum re, & ratione, id est, quodd quamuis in tali velle sint plures respectus rationis, tamẽ illi respectus nullo modo sunt ratio, nec proxima, nec remota terminandi talem dependentiam creaturæ ad Deum, sed est ipsum velle diuinum absolutè consideratum.

Ad decimum. Dico vt dicit Doctor declarado illã partẽ cōclusionis, quodd idẽ dicitur essentialis, quia ipsa creatura accipit esse, & nõ est necessè quodd accipiat immediatè post nõ esse, vt patet.

Contra tertiu dictũ instatur. Probando quodd velle diuinum non sit ratio formalis terminandi relationẽ creaturæ, quia ex hoc sequuntur plura inconuenientia. Primum est, quia sequitur quodd creatura necessariò creetur, probatur sic, supponendo duo dicta Doctoris. Primum, quid est ratio formalis terminandi dependentiam causandi ad causam est ratio formalis causandi, hoc patet à Doctore supra q. 8. Secundũ est, quodd quamuis velle, vel nolle liberè eliciatur, tamen ipso posito non agit liberè, vt patet à Doctore in secundo, & tertio, sola enim voluntas est quæ liberè agit. Tũc sic; nullus actus volũtatis diuinæ est ratio formalis causandi aliquid liberè, vt patet per secundũ præsuppositũ; sed si est ratio causandi, erit simpliciter ratio causandi necessariò; sed velle diuinũ est ratio causandi creaturæ; patet, quia est ratio terminandi eius dependentiã, vt patet per primum præsuppositum; ergo velle diuinum erit ratio causandi creaturam merè necessariò, & sic creatura habebit necesse esse.

Respondeo, concedendo rationẽ istã cũ suis præsuppositis. Sed dico, quodd dictum Doctoris debet sanè intelligi, nõ. n. vult quodd velle absolutè consideratũ sit ratio formalis causandi, sed quia voluntas diuina per velle, quo vult creaturã esse, liberè vult ipsã, idẽ dicit Doctor quodd est ratio terminandi, & per consequens ratio causandi, tamen in veritate, sicut etiã patet supra q. 8. sola voluntas est ratio causandi, & similiter terminandi,

& multo

38.

Nota.

39.

Creatura non
necessario
creatur.

& multoties Doctor accipit *velle* pro voluntate, sicut etiam aliquando accipit voluntatem pro ipso *velle*. Sed de hoc aliàs.

Voluntas accipitur pro voluntate & contra.

Contra quartum dictum instatur, probando quòd secunda persona non accipiat *esse* à prima pro quocunque instanti, quia sequeretur duo inconuenientia. Primum, quòd tunc diceretur conseruari, quia in secundo instanti comparatur ad seipsam, vt accipientem *esse* in primo instanti, sicut etiam patet, de creatura, quæ dicitur conseruari in tempore immediatè se-

quenti ad instans, in quo creatur. Secundum est, quia persona secunda in primo instanti, quò accipit *esse* à prima, est simpliciter necesse esse: ergo pro instantibus sequentibus non accipit amplius *esse*, quia tunc non fuisset in primo instanti, simpliciter necesse esse: patet, quia si per impossibile non produceretur in *esse* in secundo instanti, tunc non esset: ergo.

Ad primum. Dico, quòd conseruari proprie dicit dependentiam essentialem, qualis non est in secunda persona.

Conseruari quid dicat.

Q V Æ S T I O XIII.

Vtrum actus cognoscendi, & appetendi sint essentialiter absoluti, vel essentialiter relatiui?

Scot. 1. d. 3. qu. 7. à nu. 37. & qu. 9. nu. 10. & d. 6. nu. 3. & 4. d. 1. 2. 3. ad 5. & d. 11. q. 2. nu. 5. & d. 13. quæst. 1. & d. 49. quæst. 1. 2. 6.

1.

E creaturis in speciali tantummodò quærebatur de creatura viuente: & hac vita sensitua, & intellectiua: & erat quæstio communis omni viuente hac vita, vel illa, & erat ista: Vtrum actus cognoscendi, & appetendi sint essentialiter absoluti, vel essentialiter relatiui? Arguitur quòd relatiui: quia talis actus non potest intelligi, nisi cointelligendo terminum: absolutum autem potest intelligi, non cointelligendo aliquid in ratione termini: igitur, &c. Prima probatur: quia non potest intelligi quòd sit visio, nisi sit alicuius visibills vel obiecti. Minor de se est manifesta.

Arguitur.

5. Phy. & 5. & 10. & 14. Met.

Contra, talis actus est qualitas: omnis autem qualitas est forma simpliciter absoluta quia genera sunt impermixta: ergo, &c.

2.

Quæstio ista non quærit de actu terminato ad cognitionem tanquam ad terminum, quo scilicet actu producitur, vel educitur, vel inducitur ipsa cognitio: sed quærit de actu cognoscendi: qui, scilicet est ipsa cognitio actualis, ita quòd iste actus, si dicatur actio, non intelligitur, quòd sit de Genere Actionis: quia ipsa est semper ad terminum aliquem accipientem aliquo modo *esse* per ipsam actionem: sed intelligitur quòd sit actio, hoc est, operatio, qua agens tanquam actu vltimò perficitur. Et breuiter ad cautiùs loquendum in tota ista quæstione, intelligitur hoc nomen *actio* pro actione de Genere Actionis: quæ scilicet est actio productiua: vel saltem aliquo modo faciens ad *esse* termini per ipsam ponendi: & hoc nomen *operatio*, intelligitur pro actu intrinseco, quo ipsum operans perficitur vltimatè.

Explicatur terminus quæst.

Actio, & operatio differunt & quomodo?

Item, licet quæstio generaliter posset intelligi de respectu ad obiectum, vel subiectum: tamen argumenta videntur restringere eam ad primum intellectum.

Est igitur intellectus quæstionis primò tractandus iste: An actualis cognitio sit essentialiter relatiua ad obiectum cognitum, & similiter de actuali appetere.

Vbi tria sunt videnda. Primò, quòd in omni intellectione, & generaliter operatione quacunque, de qua loquimur, est aliqua entitas absoluta. Secundò, qualiter illud absolutum habeat aliquam relationem ad obiectum sibi annexam: Tertio, an illa relatio sit actui isti essentialis:

S C H O L I V M.

In omni intellectione (idem est de aliis operationibus,) est alia entitas absoluta. Primò, quia vltima perfectio viuents non est relatio, quia hæc non appetitur summè naturali, vel electiue; at operatio est talis vltima perfectio ex variis locis Phil. & quia in eà consistit beatitudo, ex Aug. ergo non est relatio tantum. Secundò, ad relationem non datur actio nisi mediatè, media scilicet productione absoluta; at operatio producitur nullo alio absoluto producto. Tertio, nõ necessario sequitur relatio actualis ad obiectum, vel potentiam operatiuam, ergo hæc non sunt proximum fundamentum illius relationis, nec aliud potest esse, quàm operatio: ergo hæc est absoluta, vel saltem non est relatio ad obiectum, & consequenter nulla alia, quia de ista maxime verificari id potest.

Quare O-
châ quodl.
1. q. 18.

Operatio
est vltima
perfectio
viuentis.
Cap. 8.

Com. 9. &
inde.

Com. 7. &
8. & inde.
Tex. 51.

Tex. 13. &
15.

1. Trin. c.
penult.
Finis vlti-
mus forma.
lis in ope-
ratione cõ-
stitit.

Relatio nõ
fit per se.

Tex. 10.
Tex. 17. &
cõsiquiter.
Tex. 17.

Quod est in
potentia
accidentali
ad actum,
non recipit
formã prio-
rem opera-
tione.

Prima conclusio ^a probatur tripliciter. Primò sic: vltima perfectio substantiæ vi-
uæ non est sola relatio: operatio est huiusmodi perfectio substantiæ viuæ, quæ
nata est operari, puta viuentis vita sensitua, vel intellectua; igitur operatio non est
sola relatio; igitur, &c. Maior probatur, quia sola relatio non summè appetitur ap-
petitu naturali, & electiuo naturæ perfectissimè appetentis; sed vltima perfectio natu-
ræ viuentis à tali natura summè desideratur desiderio naturali; de quo intelligi po-
test illud August. 13. de Trin. cap. 4. *Beati omnes esse volumus*; quod semper verum
est: siue de beatitudine actu cogitemus, siue non: & tamen sine actuali cognitione
non est in nobis actuale *velle* voluntatis. Ibidem etiam vult ^b quòd quicquid aliud
quisquam latentè velit, ab hac voluntate communi non recedit, desideratur etiam
summo desiderio electiuo voluntatis benè dispositæ. Minor probatur etiam per Phi-
losophum. 1. & 10. *Ethicorum*, vbi vult, quòd felicitas, quæ est finis vltimus naturæ in-
tellectualis, & per consequens summè desiderabilis, est operatio optima, vel consistit
in operatione optima. Idem vult 12. *Metaphysica*, c. 6. vbi de Deo loquens dicit, quòd
si non intelligat, quid vtiq; est insigne? Et statim pòst. *si non est hoc, quod sua intelligentia,*
sed potentia, non est vtiq; optima substantia: Per intelligentiam intelligit actualem in-
tellectionem: nam ad probationem dictæ consequentiæ statim subdit: *per intelligere*
enim ei honorabile inest.

Idem habetur 9. *Metaph.* c. 7. vbi vult, ^c quòd actus est prior potentia, non solum
tempore, & ratione, sed etiam substantia: hoc est perfectione, vnde in probatione
illius membri, quòd actus prior est substantia, exemplificat ipse, vt vir puero, & ho-
mo spermate; & conclusionem sic intellectam ibi probat: quia gratia actus tanquam
finis sunt alia ordinata ad actum: sicut declarat ibi in multis exemplis.

Similiter auctoritates multæ de fine vltimo, & summè desiderabili, qui est beatitudo,
sue dicant de cognitione, sicut illa August. *Viso est tota merces*. Siue loquantur de
dilectione, sicut de Doctrina Christiana; *summa merces est, vt ipso perfruamur*; saltem in
hoc omnes conueniunt, quòd finem vltimum, & maximè desiderabilem dicunt esse
operationem, vel in operatione consistere.

Secundò probatur conclusio principalis ^d sic: Relatio propriè dicta non est noua
sine nouitate alicuius absoluti prioris, & hoc in subiecto, vel in termino: operatio
autem potest esse noua sine nouitate cuiuscunque alterius prioris absoluti in ipso
operante; sine etiam cuiuscunque alterius absoluti nouitate in termino: igitur ope-
ratio non est præcisè relatio propriè accipiendo relationem: igitur, &c. Maior pro-
batur, tum per Philosophum 5. *Physicorum*, vbi negat motum in Ad aliquid, & ex-
pressius in 7. vbi vult, quòd ad virtutem, & malitiam non est alteratio: quia sunt
ad aliquid, *Hæc autem, quæ ad aliquid neque generationes sunt, neque generatio est ipso-*
rum, neque alteratio omnino: Hæc ille. Tum per rationem: quia relatio propriè di-
cta necessariò sequitur extrema simul posita; & ita non potest esse noua sine nouita-
te alicuius extremi. Minor probatur, quantum ad primam partem: quia illud,
quod exit de potentia accidentali ad actum, non recipit aliquam formam nouam
priorem ipsa operatione: quia tunc non fuisset prius in potentia accidentali,
sed essentiali. Secunda pars minoris est manifesta. Paret enim quòd nihil ab-
solutum aduenit visibili: quando videtur actu. Nec intelligibili, quando intelligitur
actu; & consimiliter de aliis.

Præterea. Omnis relatio realis ^e fundamentum suum proximum, vel rationem
fundandi proximam necessariò consequitur, vel concomitatur: & hoc, posito ter-
mino: nunc autem ipsam potentiam operatiuam non necessariò concomitatur rela-
tio actualis ad obiectum: igitur ipsa potentia non est proxima ratio fundandi talem
relationem: igitur si ponatur aliqua relatio actualis operantis ad obiectum, oportet
dare sibi pro fundamento, vel ratione fundandi proxima, aliquid posterius ipsa
potentia: & quasi medium inter ipsam potentiam, & illam relationem: tale
quid non videtur posse poni, nisi ipsa operatio: nunc autem illud, quod est
proximum fundamentum relationis, vel proxima ratio fundandi eam, aut est
absolutum, iuxta illud 7. de Trin. cap. 1. *Omne, quod relatiuè dicitur, est aliquid*
excepto relatiuo: aut saltem non est præcisè illa relatio, cuius est fundamentum,
vel ratio fundandi. Igitur operatio non est præcisè relatio operantis ad obiectum: &
pari ratione operatio non est præcisè aliqua relatio.

Ex hac conclusione sic probata concluditur vltèrius propositum sic. Si hæc
operatio

3.

4.

5.

operatio esset præcisè respectus, tunc esset relatio : quia respectus quem Philosophus concedit aliquo modo convenire operationi, est propriè de Genere relationis, & pertinet ad tertium modum relatiuorum : vt patet ex 5. *Metaphys.* cum igitur operatio non sit præcisè relatio, vt probant rationes iam positæ : sequitur quòd non sit præcisè respectus, & per consequens est ibi aliqua entitas absoluta : quod est propositum in isto articulo.

Operatio non est præcisè respectus. Tex. 20.

C O M M E N T A R I V S.

1. a **R**ima conclusio probatur tripliciter. Primò, sic : Vltima perfectio (accipiendo perfectionem, quæ est in actu secundo) substantiæ viue non est sola relatio. Sed operatio est huiusmodi vltima perfectio, quæ, supple, coniungitur optimo : igitur talis operatio non est relatio. Maior probatur, quia sola relatio non summè appetitur naturali, hoc est inclinatione naturali, quæ non est operatio, vt patet à Doctore in 2. dist. 6. q. 2. & in 4. dist. 49. quæstione illa, an quis velit necessariò beatitudinem, vel appetitum electiuò, id est, à actu elicito voluntatis natura summè appetentis.

Inclinatio non necessario præsupponit cognitionem.

b *Ibidem etiam vult quòd quicquid aliud quisquam latenter velit ab hac voluntate communi, scilicet desiderio naturali, non recedit, desideratur etiam summo desiderio electiuò bene disposito, id est, à actu voluntatis elicito, & si voluntas sit bene disposita, tunc à actu elicito vult ipsam beatitudinem, & summè vult eam, licet non necessariò. Minor probatur (scilicet quòd vltima perfectio substantiæ viue sit operatio optima, & dicitur operatio optima propter hoc, quia terminatur ad optimum appetibile, per Philosophum, &c. Idem habetur 9. *Metaph.* cap. 7. ubi vult quòd actus sit prior potentia, non solum tempore ; & ratione, id est, definitione, quia potentia definitur per actum, sed etiam substantia, id est, perfectione, vnde in probatione illius membri, quòd actus est prior potentia : substantia enim perfectione, Exemplificat ipse, vt vir puero, & homo spermate, quia vir est perfectior puero, & homo perfectior spermate, & conclusionem sic intellectam, scilicet, quòd actus est prior potentia perfectione ibi probat, quia gratia actus tanquam finis sunt alia ordinata ad actum, & per consequens erit prior secundum perfectionem potentia, & omnia ordinata ad actum sunt quasi in potentia ad actum. Sed felicitas substantiæ intellectualis est vltimus actus ; siue vltima operatio, ad quam homo ordinatur : ergo vt sic, erit prior perfectione, cum sit vltimus finis ; ad quem natura intellectualis ordinatur, & per consequens non erit essentialiter relatio, sed entitas absoluta.*

d *Secundo principaliter probatur eadem conclusio sic ; Relatio propriè dicta non est noua, sine nouitate fundamenti, vel termini, vt patet per Philosophum 5. *Phys.* vbi negat motum ad relationem : quæ auctoritas exposita est suprâ, q. 12. Sed operatio potest esse noua, sine nouitate fundamenti, & termini. De fundamento patet, quia illud, quod exit de potentia accidentali, siue propinqua ad actum, non recipit aliquam formam nouam priorem ipsa operatione, quia tunc non fuisset prius in potentia accidentali, sed essentiali, sicut etiam patet de intellectu quando recipit speciem intelligibilem ante actualem in-*

tellectionem, quia respectu speciei intelligibilis est in potentia essentiali, siue remota ad operandum, & recepta specie intelligibili est in potentia accidentali, siue propinqua ad operandum, vt declarauit in 1. dist. 3. q. 6. Sequitur ergo quòd quando intellectus immediatè exit ad operationem, quòd tunc nihil noui recipit vltra illam operationem ; & sic patet quomodo potest esse noua, sine nouitate in fundamento. Secunda pars minoris est manifesta, patet enim quòd nihil absolutum aduenit visibili, quando videtur actu, nec intelligibili, quando intelligitur actu ; & similiter de aliis : ergo talis operatio non est essentialiter, siue formaliter relatio.

Nota.

e Tertiò principaliter arguitur ad idem, quia omnis relatio realis propriè accepta necessariò, & ex natura rei consequitur, postro fundamentum proximo, & termino. Sed intellectio non necessariò consequitur postis potentia intellectiua, & obiecto etiam approximatis, & nullo modo impeditis, patet. Si dicatur quòd fundamentum proximum est aliquid medium inter potentiam, & operationem, quòd est posterius ipsa potentia : sed patet, quòd tale quid non potest dari, nisi ipsa operatio : quod enim est proximum fundamentum aut est absolutum iuxta illud 7. de Trin. cap. 2. *Omne quod relatiuè dicitur, est aliquid excepto relatiuo*, quæ auctoritas est exposita in primo, dist. 1. q. 2. & in q. 1. quodlib. Vide ibi, aut præcisè non est illa relatio, cuius est fundamentum, vel ratio fundandi ; patet quòd operatio non erit præcisè illa relatio cuius ponitur fundamentum, vel ratio fundandi, quia fundamentum, vel ratio fundandi relationem necessariò distinguitur ab illa, cum necessariò præsupponatur illi : igitur operatio non est præcisè relatio ad obiectum.

In isto articulo circa tria principaliter occurrunt aliqua dubia. Primum, non videtur quòd prima ratio concludat propositum, scilicet, quòd operatio sit entitas absoluta, ex hoc, quòd vltima perfectio substantiæ viue non est sola relatio, & vltima perfectio est felicitas, instatur probando quòd vltima perfectio substantiæ viue non sit necessariò entitas absoluta. Et primò sic : præsupponendo quod dicit Doctor in primo, *distin. 2. parte 2. quæst. 1.* probando per dictum Philosophi 12. *Metaph.* Deum esse intelligentem, quia vltima perfectio eius est in actu secundo, quo perfectè vnitur obiecto perfectissimo, puta obiecto beatifico ; ita quòd tota eius perfectio est coniungi tali obiecto. Suppono secundò, quòd ipse dicit in quarto, *distin. 49. quæst. 2.* quòd beatitudo consistit in operatione, quæ coniungit immediatè obiecto beatifico, & breuiter ex hoc potentia dicitur perfectè beata quando actu vnitur, siue coniungitur obiecto beatifico. Tunc arguo sic : quantum potentia immediatius attingit obiectum beatificum,

2. *Quare Ochs quodl. 1. q. 18. vbi beatitudo consistit.*

tantò est perfectior, loquendo de eius perfectione vltimata. Sed si ponatur operatio relatio formaliter, quã attingitur obiectum beatificum, tunc potentia operans per ipsam immediatius attingit illud; ergo talis operatio magis debet poni formaliter relatio, quã entitas absoluta. Maior est nota ex præsuppositis; ex hoc enim dicitur vltima perfectio substantiæ viæ, quia per ipsam coniungitur obiecto perfectissimo: ergo quantò immediatius, tantò erit vltima eius perfectio. Minor similiter patet, quia ponendo operationem entitatem absolutam, tunc potentia per ipsam non attingit immediatè obiectum, sed ponendo ipsam esse relationem operantis ad obiectum, immediatè per illam attingit obiectum, cum ipsa immediatè terminetur ad illud vt ad terminum.

Secundò ex eodem quasi medio instatur. Sicut se habet perfectio creaturæ vltimata, vt consistit in actu primo, sic se habet perfectio eius secunda vltimata, quæ consistit in actu secundo. Sed perfectio prima vniuersaliusque consistit in hoc quòd magis appropinquat primo enti, siue enti perfectissimo, vt patet à Doctore in quarto, dist. 12. & quantò magis ei appropinquat secundum suam entitatem essentialem, tantò essentialiter erit perfectior: ergo eius perfectio secunda vltimata tantò erit perfectior, quantò immediatius attingit obiectum perfectissimum. Sed præcisè immediatè attingitur per relationem operantis, quæ immediatè terminatur ad obiectum perfectissimum & per te, & per Philosophum, talis perfectio secunda vltimata consistit in operatione: ergo illa operatio erit formaliter relatio.

Confirmatur, quia intellectus quamuis habeat Deum perfectè præsentem in ratione entitatis, siue tantum entitativè, eo modo, quo dicitur perfectè præsens omni creaturæ, ex hoc non est beatus, vt patet. Et posito etiam quòd talis intellectus habeat habitum perfectissimè inclinantem ad ipsum, adhuc non erit beatus, quia vt sic, non immediatè attingit illud in ratione obiecti perfectissimè attingibilis. Cum ergo præcisè attingatur per aliquid, quod immediatè terminatur ad illud, & illud non potest poni nisi respectus, siue relatio operantis, & per operationem immediatè accipitur, & vt est entitas absoluta non immediatè terminatur ad illud; ergo operatio erit formaliter relatio, quæ terminatur ad illud.

Quartò instatur sic: Sicut se habet materia prima ad formam perfectissimam virtualiter continentem perfectionem omnium aliarum formarum (si aliqua talis esset dabilis, & hoc quantum ad perfectam repletionem suæ capacitatis, siue quoad eius vltimam perfectam quietem.) sic se habet potentia beatificabilis ad obiectum vltimatè beatificum; patet ista similitudo quia vtrique fit comparatio ad vltimam perfectionem secundam. Sed materia prima dicitur perfectissimè quietari, ex hoc quòd immediatè suo modo attingit formam perfectissimam, siue ex hoc, quòd perfectissimè vnitur illi: sed non perfectissimè vnitur, nisi mediante vnione fundata in materia, & terminata ad formam illam; ergo & potentia beatificabilis erit perfectè beata, & quietata ex hoc, quòd perfectissimè vnitur obiecto beatifico, & hoc non contingit nisi per relationem fundatam in illa, & terminata immediatè ad tale obiectum.

Sed communitè conceditur, & specialiter à Doctore in 4. dist. 49. q. 2. quòd vltima perfectio naturæ beatificabilis consistit in operatione, quã vnitur obiecto beatifico, & non immediatè per ipsam vnitur, nisi ponatur quòd sit formaliter relatio.

Quintò instatur sic, appetitus naturalis ponitur perfectissimè quietari in obiecto eius perfectissimo, ex hoc solo quòd perfectè coniungitur illi, & non per aliquam entitatem absolutam mediam, vt patet, ergo hoc idem erit de appetitu rationali.

Sextò instatur sic; quia Doctor in secundo articulo probat quòd operatio, vt ponitur entitas absoluta, non erit vltima perfectio substantiæ viæ, nisi pro quanto includit relationem terminatam ad obiectum beatificum; ergo debet poni operatio circa obiectum beatificum esse relationem mediam inter potentiam operantem, & obiectum circa quod est operatio; magis ergo concluditur ex illa ratione Doctoris quòd vltima operatio substantiæ viæ sit formaliter relatio, quã entitas absoluta.

Confirmatur ratio ista sexta, quia ponendo operationem circa obiectum beatificum esse entitatem absolutam, & necessariò includere relationem ad tale obiectum, ad hoc vt dicatur vltima perfectio substantiæ viæ, est simpliciter ponere vltimam felicitatem hominis esse ens per accidens, quia dicit operationem cum relatione, siue entitatem absolutam cum relatione.

Confirmatur iterum, quia si operatio substantiæ viuents elicita circa obiectum beatificum non dicitur vltima perfectio eius, nisi pro quanto includit relationem immediatè terminatam ad tale obiectum, sequitur quòd talis relatio erit magis perfectio eius vltima; tum, quia immediatius per ipsam substantia viuens attingit obiectum; tum, quia operatio sine ista non est vltima perfectio, & cum ista ponitur vltima perfectio; ergo illa relatio erit magis vltima perfectio. Ad euitanda ergo ista inconuenientia videtur melius ponere operationem substantiæ viuents esse formaliter relationem, quã entitatem absolutam.

Nonò instatur sic; quia si vltima perfectio substantiæ viæ ponitur entitas absoluta, & illa non immediatè attingit obiectum, vt supra patuit, magis ergo videtur ponere ipsam in aliqua entitate absoluta perfectiore, puta in aliquo habitu perfectissimo; quia tunc magis illo perficitur quã aliqua operatione absoluta, & ex illa, vt absoluta, nullo modo attingit obiectum: sed ponitur tantum perfectio intrinseca, & denominans. Et si vltra ista requiritur aliquid aliud quo immediatè attingitur obiectum, illud erit præcisè relatio.

Decimò, & vltimò, patet de aliis, quæ suo modo quietantur in obiectis eorum quietatiuis: nam lapis in centro perfectissimè quietatur, loquendo de quiete pertinente ad naturam eius, & non dicitur perfectè ibi quietari, nisi pro quanto vnitur illi, quòd præcisè fit mediante relatione fundata in ipso, & terminata immediatè ad centrum: ergo similiter videtur dicendum in proposito: & sic magis videtur esse ponendum operationem hominis perfectam circa obiectum beatificum esse formaliter relationem, quã entitatem absolutam.

Respondeo ad istas instantias, præmittendo aliqua.

3.
Quomodo
Deus sit præ-
sens creaturæ.

Quomodo
materia quie-
satur.

4.

5.
Operatio sub-
stantiæ viu-
ents quid.

Responsio ad instantias.

aliqua. Primò, quòd aliquid alteri vniri potest multipliciter intelligi. Primò, quòd vnatur sibi vt perfectioni eius intrinsecæ, qua formaliter perficitur, sicut materia vnitur formæ, ita quòd talis vnio præcisè terminatur ad formam, vt est eius simpliciter perfectio. Hoc modo nulla potentia substantiæ viuæ dicitur vniri obiecto eius, quia obiectum, vt obiectum, non ponitur perfectio intrinsecæ potètiæ, cuius est obiectum; & si aliquando contingat aliquod obiectum intrinsecè perficere potentiam, tamen sub ratione, qua est obiectum actu intelligibile, non perficit eam formaliter, & sic potentia beatificabilis nullo modo est vnibilis obiecto beatifico, vt perfectioni eius intrinsecæ, sed vt perfectioni extrinsecæ, vt patet à Doctore in quarto, *distin. 49. quæst. 1.*

6.

Aliquid vniri obiecto potest intelligi dupliciter.

Secundò præmittò, quòd aliquid vniri obiecto, vt perfectioni extrinsecè, potest dupliciter intelligi, vel quòd vnatur naturaliter, puta quia habent naturalem inclinationem ad illud, sicut graue vnitur centro; vel quòd vnatur attingendo illud, in ratione verè à tali potentia perceptibili, ita quòd talis potentia verè percipiat illud in se, vel in aliquo repræsentatiuo. Primò modo, potest vniri mediante sola relatione, quæ terminetur ad illud. Sed secundò modo, est impossibile vniri mediante sola relatione, quia nulla relatio, vt relatio, præcisè est perceptiua formaliter obiecti: isto secundò modo ponitur potentia substantiæ viuæ vniri obiecto, vt perceptibili ab ipsa actu suo elicito.

Tertiò præmittò, quòd licet relatio immediata possit terminari ad obiectum perfectum, ita quòd præcisè terminetur ad ipsum in ratione entitatis perfectissimæ, non tamen terminatur sub illa ratione, quæ actu est intelligibile, vel amabile à potentia; sed præcisè terminatur ad ipsum, vt ad terminum talis relationis; sed operatio, quæ ponitur vltima perfectio substantiæ viuæ, terminatur ad obiectum, vt per ipsam à potentia eius est intelligibile, & verè perceptibile, & per consequens talis operatio non est præcisè relatio de genere Relationis, cum per ipsam præcisè habeat obiectum, vt terminus relationis, & non vt perceptibile.

Nota.

Quartò præmittò, quòd non est de ratione operationis substantiæ viuæ coniungi obiecto in ratione perceptibilis, quòd includat aliquam relationem ad ipsum, nec realiter, nec rationis: patet in Deo vbi intellectio diuina perfectissimè, & immediatissimè attingit essentiam diuinam in ratione obiecti verè beatifici, & verè perceptibilis à potentia, cuius est talis operatio, quæ nullam includit relationem, nec realem, nec rationis ad ipsam terminatam, vt patet à Doctore in *quodlib. 9. 15.* sed quando operatio distinguitur ab obiecto, tunc includit relationem ad ipsum, sed hoc accidit. Et posito quòd ipsa relatio requiratur vt aliquod necessariò præuium, non tamen aliquod tribuit operationi, vt dicatur formaliter perceptiua obiecti: sicut etiam vnio partium essentialium necessariò requiritur vt quoddam præuium composito essentiali. Sic in proposito dico, non enim potentia per intellectiorem actu percipit obiectum, nisi talis intellectio actu terminetur ad ipsum: sed ipsam intellectiorem actu terminari est ipsam dicere aliquam relationem ad ipsum; requiritur ergo talis relatio, vt dispositio præuia,

Scoti Oper. Tom. XII.

sed nullo modo pertinens ad esse formale operationis.

Quintò præmittò, quòd ex quo datur gradus perfectionales in operationibus, ita quòd vna intrinsecè est perfectior alia, & non præcisè ratione termini, vel fundamenti, sicut vna relatio dicitur intendi, vel remitti, sequitur quòd perfectio vltima intrinsecæ substantiæ viuæ, quæ ponitur operatio circa perfectissimum obiectum, erit entitas absoluta intrinsecè, & formaliter sic perfecta, aliter non diceretur talis substantia viuæ perfectè beata beatitudine formaliter inhærente. Et vtrà sequeretur quòd omnes beati in patria, saltem illi, qui sunt eiusdem speciei, essent simpliciter æqualiter beati beatitudine formali, & inhærente; patet, quia si visio Deitatis in se esset formaliter relatio, certum est quòd non potest formaliter nec intendi, nec remitti, cum intensio, & remissio relationis sit præcisè ratione, vel fundamenti, vel termini; sed in patria remanet semper idem obiectum, & eadem potentia æquè intensa, & sic visio omnium eiusdem speciei esset simpliciter æqualis, si ipsa poneretur præcisè relatio; ex quo ergo ponitur substantia, vniens verè beata, & beatitudo extrinsecæ, & intrinsecæ, beatitudo intrinsecæ erit aliquid absolutum. Et vtrà, sicut omnis substantia creata suo modo est perceptibilis vltimatè aliqua forma absoluta, vt patet de elementis, quia ignis, formaliter perficitur calore, aqua frigiditatè, corpora mixta suis coloribus, &c. à fortiori perfectio vltimatè substantiæ viuæ, loquendo de perfectione intrinsecæ inhærente debet poni aliqua entitas absoluta in se formaliter perfecta, quam perfectionem habet principaliter ab obiecto, vt à causa extrinsecæ, & quia perfectio vltimatè talis substantiæ ponitur operatio circa obiectum eius perfectissimum, vt supra patuit per Philosophum, & Augustinum merito

*5. Phys. con-
tex. 10.*

talisi perfectio debet esse entitas absoluta.

His præmissis respondeo ad argumenta. Ad primum dico, quòd maior est vera quando immediatius coniungitur obiecto in ratione perceptibilis, ita quòd ei coniungatur percipiendò illud: Si est potentia perceptiua, siue cognitua, vel si est appetitiua actu elicito, verè est, si coniungitur ei attingendo illud in ratione amabilis, siue fruibilis. Et tunc minor est falsa, scilicet, quòd mediante relatione coniungatur ei modo prædicto, quia per relationem præcisè non attingit in ratione obiecti perceptibilis & beatificatiui, sed tantum per actum intelligendi, vel volendi, non vt ponuntur præcisè relationes, sed vt qualitates absolute. Vnde Doctor in *4. dist. 49.* vult, quòd potentia potest dupliciter coniungi obiecto beatifico, scilicet formaliter, hoc est, coniunctione formali, quæ ponitur relatio; & fundametaliter, hoc est, actu elicito potentie beatificabilis. Secundo modo est beatitudo formaliter, non primo modo.

9.

Ad secundum. Dico concedendo maiorem rectè intelligendo ipsam, quia non habetur, nisi quòd potentia, vt beatificabilis non coniungitur immediatius, quam per operationem, vt entitatè absolutam, quæ ponitur actus secundus; sicut & creatura non coniungitur immediatius, quam per aliquam entitatem absolutam in ipsa, quia homo in immediatius appropinquat Deo per intellectiualitatem, quam per substantiam, vel quam per viuentem absolutè: & in hoc consistit perfectio hominis in actu primo. Si verò intelligatur de coniunctione formaliter, siue de propinquitate formaliter,

ter, quæ ponitur relatio, concedo quòd homo immediatius coniungitur Deo per relationem, quæ immediatè terminatur ad ipsum; sic dicendo coniunctione coniungitur, siue appropinquitate appropinquat, sicut & potentia beatificabilis coniunctione coniungitur. Sed sicut in tali relatione formaliter non consistit vltima perfectio hominis intrinseca in actu primo, sed simpliciter in actu secundo, sic & vltima perfectio potentie beatificabilis non consistit in aliqua relatione, qua immediatius coniungitur, sed simpliciter in actu secundo absolute, qui actus est operatio formaliter perceptiua obiecti.

Ad confirmationem. Dico quòd requiritur coniunctio perceptiua obiecti, quæ est in sola operatione actuali, vt supra patuit; & idè non sufficit sola presentia obiecti in ratione obiecti intelligibilis, sed requiritur quòd sit præfens in ratione obiecti actu perceptibilis à potentia, cuius est tale obiectum; & vltra requiritur quòd vt sic præfens actu attingat percipiendò illud, quòd non potest fieri per aliquam relationem formaliter, neque per habitum etiam perfectissimum, quia per illum tantum habitualiter coniungitur.

Ad quartum. Dico quòd ratio concludit pro me, quia vltima perfectio intrinseca, & inhærens materię non est vnio media inter ipsam, & formam, sed est præcisè ipsa forma, quæ verè perficit. Sic vltima perfectio naturæ beatificabilis, quæ consistit in actu secundo, erit aliqua perfectio absoluta inhærens formaliter illi, & non relatio quæ nullam addit perfectionem formaliter. Et hoc est quòd dicit Doctor *in primo, dist. 1. q. 1.* quòd sicut materia satiatur intrinsecè aliqua forma finita, sic potentia beatificabilis satiatur intrinsecè, & formaliter aliquo finito, scilicet ipsa operatione, qua attingit obiectum beatificum, & extrinsecè non satiatur nisi aliquo formaliter infinito.

Ad quintum de appetidine naturali. Dico quòd appetitus naturalis ad beatitudinem non satiatur, nec quietatur illa naturali inclinatione, quia cum semper, & necessariò, & summè habeat eam, vt patet à Doctore *in quarto, dist. 49.* necessariò pro quocunque instanti esset summè beatus. Sed dicitur satiari, quando habet illud, ad quòd summè inclinatur eo modo, quo natum est haberi; non potest autem haberi, vt perfectio intrinseca, cum primum ens nullius creati possit, esse perfectio intrinseca: sed tantum natum est haberi, vt cognitum in cognoscente, siue vt anatum in amante; quòd præcisè fit per actum, quo attingitur. Et appetitus naturalis est ad habendum summum bonum, vt summè sibi commodum, & summè sibi delectabile, & per consequens inclinatur etiam ad actum, qui immediatè potest attingi, vt summum delectabile, & sic vltima perfectio eius intrinseca erit entitas absoluta, videlicet perfectissima operatio, & perfectio eius extrinseca erit summum delectabile.

Ad sextum. Dico quòd Doctor non vult ibi quòd talis relatio media aliquo modo pertineat ad formalem rationem beatitudinis formalis, & inhærentis, cum ponat eam simpliciter in operatione perfectissima, quæ formaliter, & intrinsecè dicitur operatio vetè perceptiua obiecti; siue est illud, quo formaliter potentia attingit obiectum percipiendò illud, licet actu per ipsam absolute acceptam non attingat illud: re-

quitur ergo præcisè, vt dispositio præuia: Sicut etiam humanitas non potest immediatè esse à corpore organico, & anima intellectiua, vt absolute sumptis, quæ tamen sunt tota eius perfectio intrinseca essentialis, sed prærequiritur vnio eorum ad inuicem, quæ tamen nullo modo pertinet ad perfectionem intrinsecam, & essentialem ipsius hominis. Sic Doctor intelligit in proposito.

Ad confirmationem. Dico quòd vltima felicitas hominis non erit ens per accidens, quia non ponitur aggregatum ex operatione, & relatione, sic quòd hoc totum sit felicitas hominis, sed ponatur præcisè ipsa operatio circa obiectum beatificum, & relatio media ponitur præcisè, vt dispositio. Sicut materia, & forma sunt verè causæ per se compositi, & tamen non causant nisi prius vnitæ; non enim forma causat vt vnita, ita quòd vnio aliquo modo pertineat ad rationem causandi, sed dicitur causare vt vnita: sic intelligendo actu non causat, nisi prius vnietur. Sic in proposito.

Ad aliam confirmationem, patet responsio ex superius dictis.

Ad nonum. Dico quòd vltima perfectio substantiæ viuæ non ponitur absolute in entitate absoluta perfectiore, sed præcisè ponitur quæ est actus secundus, quo substantia viua possit actu attingere obiectum beatificum: & sic benè concedo quòd ponitur in actu secundo perfectissimo, qualis est operatio circa obiectum, & sic debet Doctor intelligi.

Ad decimum, & vltimum, patet responsio ex dictis in illis præambulis. Similiter ex dictis respondendo ad obiectiones. Et sic patet resolutio dubiorum.

Secundo principaliter dubitatur de ratione secunda, quæ principaliter consistit in hoc, quòd non potest esse relatio de generatione relationis noua, nisi propter aliquid nouum absolutum, vel in fundamento, vel in termino: sed intellectio potest esse noua instante præcisè eodem fundamento, & termino. Instatur, probando quòd relatio proprie dicta possit esse noua nullo absoluto nouo pertinente ad rationem fundamenti, vel termini. Et primò sic; æqualitas potest esse noua nullo absoluto prius acquisito, & pono casum, quòd modò sint duæ quantitates inæquales; ita quòd vna sit cubitalis, & alia bicubitalis, & post illa, quæ est bicubitalis fiat cubitalis per ablationem partium; tunc istæ duæ quantitates essent æquales, ita quòd æqualitas erit noua, & tamen nullum absolutum nouum est prius acquisitum, vt patet: per ablationem enim partis nihil absolutum nouum causatur in eo, cui fit ablatio, vt patet experimentaliter.

Secundò instatur, quia similitudo potest esse noua sine nouitate alicuius extremi, & præsuppono quòd ratio proxima fundandi similitudinem est vnitas qualitatis, cum similitudo fundetur super vno, vt patet *5. Met. cap. de Ad aliquid*: fundatur ergo super vnitate specifica alicuius qualitatis, puta super vnitate albedinis: sicut ergo albedo est ratio formalis fundandi similitudinem ad aliud album, ita albedo in alio albo est ratio formalis terminandi similitudinem, ita quòd non est ratio formalis terminandi, vt actu existens, ita quòd existentia in ipsa sit ratio formalis terminandi, vel fundandi, sed entitas formalis, & quiditatiua. Sed talis fuit ab

9.
Quomodo satisficitur potentia beatificabilis.

9.

Quomodo appetitus naturalis non satiatur.

IO.
Vltima hominis felicitas non erit ens per accidens. Materia, & forma quomodo causant.

II.

æterno, & tamen ab æterno non fuit similitudo, sed ex tempore, quia causata alio, & alio albo in esse existentia fit noua, & noua similitudo, & tamen quicquid pertinet ad rationem formalem fundandi, & terminandi similitudinem fuit ab æterno, cùm omne ens secundum esse quidditatum sit æternum.

Nota. Tertiò instatur, quia si non potest esse noua sine nouitate alicuius absoluti, sequitur quòd in diuinis similitudo, æqualitas, & identitas, sunt pœnitius idem, quia erit præcisè idem fundamentum, & eadem ratio fundandi, scilicet, vnitas essentia perfectissima, & vltra sequitur quòd vna nullo modo erit prior alia, & si vna est prior, & alia posterior, stante eodem præcisè fundamento, & termino, sequitur quòd vna potest esse noua sine nouitate extremi.

12. Quartò instatur, & pono quòd sint duo alba vnum vt quatuor, & aliud vt octo, inter quæ est aliqualis similitudo, & post album vt octo fiat album vt quatuor, tunc inter illa erit perfecta similitudo, & tamen non erit aliquod absolutum de nouo acquisitum, & illa erit noua, vt patet. Tum etiam, quia quæro, aut ista similitudo est eadem quæ prius, aut alia: non primò, quia illa fuit imperfecta; si alia habetur propositum, scilicet, quòd nullo absoluto acquisito sit noua relatio. Et vltra, quæro de illa similitudine, quæ erat albi vt octo ad album, vt quatuor, & pòt fit album vt octo ad album, vt quatuor, & pòt fit album vt quatuor, posito quòd illa imperfecta, quæ erat fundata in albo vt octo, non sit: quæro modò quomodo album vt quatuor remanens, sit simile alteri albo vt quatuor: aut noua similitudine, & habetur propositum: aut antiqua, ergo simul album vt octo fuit simile albo vt quatuor perfectè, & imperfectè; imperfectè, quia album vt octo; perfectè, quia album vt quatuor.

Quintò instatur, & pono quòd nunc sit perfecta similitudo inter album *A* & album *B*: & *B* annihiletur, & post idem *B* reparatur stante eodem *A*: tunc inter *A* & *B* erit vera similitudo, & tamen erit præcisè idem fundamentum, & idem terminus, vt patet intuenti.

Respondeo ad primum, quòd dictum Doctoris debet intelligi, scilicet quòd non possit esse noua relatio, nisi facta aliqua nouitate in extremo, & hoc acquirendo vel nouum absolutum, vel deperdendo aliquod absolutum prius. Dico secundò, quod fieri nouum absolutum potest prò nunc dupliciter intelligi, vel quod totaliter de nouo acquiratur vel quod habeat nouum modum essendi, & sic quantitas cubitalis separata à quantitate bicubitali est per se existens, & habet rationem totius; sed vt existens in quantitate bicubitali habet præcisè rationem partis, & sic non est noua relatio, nisi nouo absoluto acquisito aliquo istorum modorum. prima tamen responsio magis videtur ad propositum.

Ad secundum dico primò, quod posito quòd existentia non requiratur nec vt ratio formalis terminandi, nec vt ratio formalis proxima fundandi relationem; requiritur tamen vt conditio requisita; & hoc sufficit. Dico secundò, & melius, quod nunquam est similitudo realis actualis inter aliqua extrema, nisi ratio formalis terminandi in vno extremo, & ratio formalis fundandi relationem similitudinis in altero extremo, sint in actu: nec est noua nisi sint noua, & cùm dicitur quod fuerunt ab æterno: dico quod albedo secundum suum esse reale actuale, & essentiale non

fuit ab æterno, fuit benè tamen secundum quiddam scilicet secundum esse cognitum, vel possibile, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. 6. & vide singularia quæ exposui in secundo, dist. 3. q. 1. modò non est ratio formalis terminandi, vel fundandi similitudinem realem æqualem, nisi sint in esse essentiali actuali, ad quod immediatè sequitur actualis existentia, vt gradus intrinsecus.

Ad tertium patet responsio ex his, quæ exposui suprâ quæst. 6. quodl. vbi similis difficultas posita est.

Ad quartum, patet responsio ex dictis ad primum argumentum.

Ad quintum. Dico, quòd redeunte eodem extremo, redit simpliciter eadem similitudo, vt patet à Doctore in tertio, dist. 8. & in quarto, dist. 43. vide ibi multa ad hanc materiam pertinentia.

Tertiò principaliter dubitatur de tertiâ ratione principali, quæ consistit in hoc, quòd ad fundamentum proximum posito termino necessariò sequitur relatio intrinsecus adueniens: sed operatio non est huiusmodi, &c. Instatur primò, quia ad prius essentialiter non videtur necessariò sequi posterius, à quo tale prius nullo modo dependet.

Instatur secundò, quia adhuc non est probatum quod stante perfecta præsentia obiecti existentia, quòd non necessariò sequitur operatio, sicut stante perfecta præsentia visibilis potentia visus, & amoto omni impedimento videtur necessariò sequi visio.

Tertiò instatur, quia operatio est in continuo fluxu: quia continuè fit, ergo formalitè relatio.

Quartò instatur, contra hoc quod dicit, quod poneretur operatio relatio intrinsecus adueniens. Contra, tum quia communiter ponitur actio immanens. Tum, quia tertio de Anima intelligere est pati, ergo videtur quod sit passio.

Respondeo ad primum, patet responsio suprâ; quæst. 11.

Ad secundum, patet responsio à Doctore in 4, dist. 49. quia Deus potest suspendere omnem actionem.

Ad tertium, patet responsio in primo, ult. 3. quæst. vltima in responsione ad vltimum argumentum principale, & etiam in præsent. quæstione.

Ad quartum patet responsio hîc in præsent. quæst. artic. secundo.

Ad vltimum vide responsionem ad illam auctoritatem Philosophi datam à Doctore in primo, dist. 3. quæst. 7. & etiam in secundo; dist. 3. &c.

Quando in concretis est predicatio, &c. De ista regula à concretis per se primo modo ad abstracta, quæ tenet præcisè, quia concretum non est verum de concreto ratione subiecti, sicut album est dulce, est præcisè verum ratione subiecti, in quo tam albedo, quàm dulcedo fundantur, vt patet in lacte, & ideo non est vera præcisè ratione extremorum, sicut hîc, album est coloratum, est præcisè vera, quia albedo includit formalitè colorem. Si dicatur hæc est vera primo modo, albedo est color, & tamen non sequitur, ergo albedinitas est coloreitas, sue quiditas albedinis est quiditas coloris, & tamen arguitur à concretis per se primo modo ad abstracta. Dico, quod prima est vera, quia etsi albedo non concernat

subiectum, nec similiter color, utrunque tamen concernit suppositum propriæ naturæ, & idèd vnum prædicatur de alio in primo modo: secunda verò est falsa, quia neutrum concernit suppositum propriæ naturæ, imò est totaliter abstractum, idèd non potest vnum de alio formaliter prædicari cum ut sic, sint vltimatè abstracta. Sed de hac materia vide quæ prolixè exposui in 1. d. 5. q. 1. Semper tamen tenet à concretis, per se primo modo ad abstracta, vbi abstracta concernunt supposita propriæ naturæ.

Ibi etiam illud verbum Philosophi idem bis diceretur exponit sic: *intellectus*, id est, actus intelligendi non refertur ad intelligentem scilicet ad potentiam intellectiuam, sed ad intellectum id est, obiectum, quia si ita esset, scilicet quod

simul referretur ad obiectum, & potentiam, tunc intellectus constitueretur per intelligentem, id est, quod actus intelligendi esset relatio per intelligentem, vt per terminum, imò videtur esse è conuerso scilicet, quod intelligens, vt intelligens constitueretur in tali esse per actum intelligendi; ex quo sequeretur, quod illud, quod constituitur per aliud, constitueretur illud, sicut ipse arguit, quod intellectus si diceretur ad intelligentem, constitueretur per ipsum, ita intelligit, quod constituitur per intelligibile ad quod dicitur: non autem constitueretur per illud, si esset in se aliquid absolutum, quia absolutum non includit necessario, quod sit ad aliud, vt ad terminum, sicut relatiuum includit, vt patet, & sic patent illæ rationes, quæ postea soluentur.

S C H O L I V M.

Arguitur tripliciter operationem dicere relationem realem. Primò, quia vltima perfectio naturæ perfectissima dicit respectum realem ad perfectissimum obiectum, id est, ad vltimum finem cui annectit. Secundò, ad operationem, puta intelligere, non datur noua mutatio ex Philos. Tertio, operatio infertur ad obiectum tertio modo relatiuorum, ergo relatio est ei substantialis, quia sic alteri extremo conuenit, ex Phil. hic ait n. 7. à concretis primo modo per se inferri prædicationem ad abstracta vt in exemplis intelligitur, quando non est vltima abstractio, quæ ab omnibus abstrahit: vt ergo teneat hac regula, illa abstracta debent concernere propria indiuidua. Vnde hac non tenet, humanitas est animalitas, de quo 1. d. 5. quæst. 1.

DE secundo articulo principali tria sunt videnda. Primò arguitur, quòd in operatione necessariò est aliqua relatio realis ad obiectum. Secundò, dicitur qualiter hoc sit intelligendum. Tertio, videbitur de rationibus ad istud probandum positis. Primum ostenditur tripliciter, & hoc correspondentè triplici probationi positæ in primo articulo. Primo ex ratione perfectionis, quæ fuit medium in prima ratione. Arguitur sic: vltima, & summa perfectio naturæ operatiuæ non potest esse sine reali relatione ad obiectum perfectissimum, circa quod ipsa nata est operari: operatio autem est summa perfectio talis naturæ: igitur, &c. Maior probatur, quia si summa perfectio naturæ viuz diceretur aliquid, vt est ad se, ipsa substantia rei hoc modo esset summa perfectio, quia substantia est perfectio quocunque suo accidente, secundum Aristotelem 7. *Metaph.* Si igitur concedatur beatitudinem creaturæ esse accidens illi naturæ beatificabili, & cum hoc summam esse eius perfectionem: hoc non potest poni, vt est aliquid ad se, sed præcisè, in quantum connectit, siue coniungit fini vltimo simpliciter, scilicet obiecto extrinseco, quod per ipsum attingitur: ipsa igitur relatio ad ipsum obiectum est formalis ratio, propter quam beatitudo dicitur summa perfectio.

Confirmatur hoc per illud Augustini 13. *ds Trin. cap. 5.* vbi aliis definitionibus beatitudinis reprobatis, concludit, quasi pro vera definitione. *Beatus igitur non est, nisi qui habet omnia, quæ vult, & nihil mali vult.*

Ex hoc arguitur, quando in concretis est prædicatio per se primo modo, sequitur quòd abstractum prædicatur de abstracto: patet in exemplo; album est coloratum per se primò, & per consequens non ratione subiecti, sed ratione formæ & idèd hæc est vera, *albedo est color*: igitur si hæc est vera primo modo; *beatus habet quicquid bene vult*, sequitur quòd beatitudo est (vt ita dicam) habitio cuiuscunque bene voliti; nunc autem habitio, vel *habere* videtur per se importare relationem.

Prætercà. Iuxta secundum medium, scilicet de neutrate absoluti, arguit sic. Ad formam absolutam nouam potest esse per se mutatio: ad operationem, puta *intelligere*, vel huiusmodi, non potest esse per se mutatio: igitur, &c. Maior probatur: quia forma absoluta potest acquiri subiecto non tantum per accidens, scilicet ad acquisitionem alterius, sed per se propria acquisitione, quia potest primò per se succedere suæ propriè priuationi. Minor probatur per Philosophum 7. *Physic.* dicentem:

Vltima perfectio naturæ perfectissima dicit relationem ad obiectum perfectissimum.
Tex. 4.

Quis dicendus beatus?
Vide inquit *Physic.* 4. Topic. c. 15.

Prædicatio in concretis per se primo modo, infert prædicationem in abstractis, non loquitur de vltimate abstractis de quo 1. q. 5. q. 1.

6.

7.

dicentem : *Neque in intellectuina parte anima alteratio, sciens enim maxime ad aliquid dicitur, & multa ibidem tam in litera Philosophi quam in commento videtur esse ad hanc intentionem.* Tex. 10.

Præterea. Iuxta tertium medium, scilicet de distinctione relationis & fundamenti eius, arguitur sic. In cuius substantia est relatio illud non est aliquid absolutum; sed in tertio modo relatiuorum in substantia vnius extremi, scilicet mensurati, est relatio; operatio enim refertur ad obiectum illo tertio modo; igitur, &c. Maior probatur: quia absolutum non includit in sua ratione essentiali, relatiuum: quia tunc esset per se ad alterum: per illud respectum inclusum, & esset per se non ad alterum, sed ad se; quia ponitur absolutum. Minor patet per Commentatorem 5. *Metaphysica*, vbi vult, quod in tertio modo relatiuorum relatio est in substantia alterius extremi tantum, sicut in ratione intellectus, & non in ratione intellecti, vel intelligibilis: *relatio*, inquit, *non est in substantia intellecti, sicut est in substantia intellectus*: igitur, &c. Ibi etiam illud verbum Philosophi, *idem bis diceretur*, exponit sic: intellectus non refertur ad intelligentem, sed ad intellectum: quia si ita esset, tunc intellectus constitueretur per intelligentem, & videtur esse è conuerso. Ex quo sequeretur, quod illud quod constituitur per aliud, constituat illud: sicut ipse arguit, quod intellectus, si diceretur ad intelligentem, constitueretur per ipsum: ita intelligit quod constituitur per intelligibile, ad quod dicitur, non autem constitueretur per illud, si esset in se aliquid absolutum.

Operatio refertur ad obiectum tertio modo relatiuorum.
Com. 10.

S C H O L I V M.

Pro solutione trium rationum allatarum ostendit dari notitiam intuitiuam, & abstractiuam in intellectu, de quo 1. distinct. quest. 2. & 2. dist. 3. quest. 9. & 3. dist. 14. quest. 3. Ad primum contra hoc docet, licet sensus non abstrahat ab hic, & nunc, intellectum sic abstrahere & intueri etiam sicut sensus. Ad secundum docet intuitiuam & abstractiuam specie distingui, quia motiuum illius est res in se existens; huius vero aliquid in quo res habeat esse cognoscibile, siue sit causa virtualiter continens siue effectus eius, ut species.

8. **C**irca secundum in isto articulo distinguo de operatione, & est distinctio manifestior in actu cognoscendi, potest tamen poni fortè in actu appetendi.

Aliqua ergo cognitio est per se existens, sicut quæ attingit obiectum in sua propria existencia actuali. Exemplum de visione coloris, & communiter in sensatione sensus exterioris. Aliqua etiam est cognitio obiecti, non vt existens in se, sed vel obiectum non existit: vel saltem illa cognitio non est eius, vt actualiter existens. Exemplum, vt imaginatio coloris quia contingit imaginari rem, quando non existit, sicut quando existit. Consimilis distinctio probari potest in cognitione intellectuina. Hoc probatur primò, quia pater quod aliqua potest esse intellectio non existens; aliqua etiam potest esse obiecti existens, vt existens: quia talem habebit Beatus de obiecto beatifico alioquin posset aliquis esse beatus in obiecto, esto per impossibile, ipsum non esset existens, de quo dicitur habere claram visionem, siue facialem: propter hoc, quod actus eius cognoscendi tendit in illud, vt in se præsens in propria existencia actuali. Secundò probatur idem, quia quicquid est perfectionis in cognitione, magis potest competere cognitioni intellectuæ, quam sensitiuæ: nunc autem posse attingere obiectum in se realiter perfectionis est, & vbi non vilesceret potentia attingens propter imperfectionem obiecti: ergo intellectus potest habere actum, quo sic attingat obiectum in sua reali existencia, saltem illud obiectum, quod est nobilius tali intellectu, vel æquè nobile. Et si concedatur de intellectu nostro, ipsum, scilicet posse habere talem actum cognitionis, quo attingat rem, vt existentem in se, pari ratione potest hoc concedi de quocunque obiecto: quia intellectus noster est potentiali respectu cuiuscunque intelligibilis.

Beatitudo est de obiecto vt existens est. Quod est perfectionis in cognitione, magis conuenit intellectuina quam sensitiua.

Contra istam distinctionem arguitur primò per hoc, quod intellectus noster in cognoscendo abstrahit ab hic, & nunc, & pari ratione ab omni conditione existens vt existens: igitur non competit sibi aliquid per se intelligere, vt existens:

5. *Metap. t. non habet commentum.*

9. Præterea. Si sint duæ tales intellectiones possibili intellectui nostro, tunc pari ratione eiusdem obiecti poterunt esse duæ tales. Quæro tunc quomodo distinguere-
rentur,

rentur, non numero tantùm, quia duo accidentia eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto simul, nec specie: quia siue actus cognitionis accipiat speciem, à potentia, siue ab obiecto, cum hinc sit eadem potentia, & idem obiectum, non poterit, poni differentia specifica.

Ad primum illorum dici potest, quòd distinctio, quæ ponitur communiter inter cognitionem intellectuam, & sensitivam ex parte obiecti, puta, quòd intelligimus vniuersale: sentimus singulare, & quæcunque distinctio alia isti correspondens, non debet intelligi tanquam inter potentias disparatas ex æquo, sicut est distinctio visus in videndo colores: ab auditu in audiendo sonos, sed debet intelligi distinctio intellectus à sensu, sicut potentia superioris cognitiua ab aliqua cognitiua subordinata sibi, & per consequens, quòd potentia superior potest cognoscere aliquod obiectum, vel sub aliqua ratione: quòd obiectum, vel sub qua ratione potentia inferior non potest cognoscere, non tamen è conuerso, quòd inferior possit aliquod obiectum, vel sub aliqua ratione cognoscere, quin superior possit etiam perfectiori modo obiectum illud cognoscere. & sub eadem ratione cognoscibilitatis ex parte obiecti: & sic potest concedi, quòd intellectus potest cognoscere obiectum non vt hinc, & nunc: quia sub ratione quidatiua absoluta: sensus autem non potest sic cognoscere obiectum: quia est virtus limitata ad cognoscendum ipsum sub ratione existentis: sed non propter hoc intellectus determinatur ad cognoscendum obiectum sub modo opposito: quia indifferens est ad cognoscendum ipsum sub vtroque modo.

Intellectus cognoscit, quicquid cognoscit sensus, & sub quacunque ratione cognoscit.

Existencia potest cognosci abstractiue. De hac cognitione duplici, vide 3. q. 2.

Ad secundum concedi potest, quòd sint duæ cognitiones eiusdem obiecti simul, sic quòd non distinguatur obiectum ab obiecto, sicut essentia ab existentia: quia licet inter ista sit aliqua distinctio obiecti, tamen non sufficiens ad propositum: quia etiam ipsa existentia potest cognosci cognitione abstractiua. Sicut enim essentiam, sic existentiam possum intelligere, licet non sit realiter extra intellectum. Dicuntur igitur cognitiones distinctæ, & hoc secundum speciem propter rationes formales motiua hinc, inde: quia cognitione intuitiua res in propria existentia est per se motiua obiectiue, in cognitione autem abstractiua est per se motiua aliquid, in quo res habet esse cognoscibile: siue sit causa virtualiter continens rem, vt cognoscibile, siue vt effectus, puta species, vel similitudo representatiua continens ipsum, cuius est similitudo.

10.

COMMENTARIUS.

15.
Dubia & primo de sensatione.

Circa secundum. Pro maiori declaratione huius literæ insurgunt aliqua dubia. Et primò de sensatione sensus exterioris, quia cognitio intuitiua non fit per aliquod representatiuum, sed per præsentiam obiecti in se: modò cognitio sensitiva exterior causatur à sensu, & à specie sensibili existente in organo, vt patet à Doctore in quodlibet. quæst. 15. imò si species sensibilis non esset in organo sensus, nulla esset sensitio exterior, vt patet. Tum etiam, quia si in tali sensatione requiritur præsentia obiecti existentis, vt existens in actuali existentia, aut requiritur vt causa effectiua talis sensationis; aut vt præcisè terminatiua: non primò, quia tunc non poneretur species causa effectiua. Tum etiam, quia non videtur, quòd sensibile distans puta per milliare possit immediatè immutare sensum ad sui sensationem: non secundò, quia si tantum requiritur vt terminus, & nullo modo vt causa effectiua posset esse perfecta sensitio ipsius, etiam ipso non existente: patet, quia causa totalis illius esset sensus, & species sensibilis, & causa receptiua immediata esset ipse sensus. Sic enim arguit Doctor in primo, dist. 3. quæst. 7. contra Henricum qui ponebat animam esse totalem causam intellectionis, vide ibi.

Respondeo primò, quòd fortè non videtur inconueniens sensibile extra esse causam partialem sensationis exterioris, & cum dicitur, quòd non potest immediatè immutari potentiam distan-

Responsio.

tem nisi immutet medium. Dico, vt dixi in secundo, dist. 9. de locutione Angelorum, vide ibi. Dico secundò, & fortè meliùs, quòd talis sensitio causatur à sensu, & specie sensibili, & tunc requiritur obiectum, vt actu existens in propria existentia. Et cum dicitur, quòd sufficit causa totalis sensationis, quæ est species cum sensu, & causa receptiua eiusdem sensationis per rationem Doctoris contra Henricum. Dico, quòd ratio illa ibi valet: & non hinc, quia hinc species sensibilis representat ipsum sensibile cum conditionibus materialibus; ibi verò non; & idèd si sensibile non esset in se præsens nulla est sensitio. De hoc vide Doctorem in primo, d. 3. q. 6. Et de hoc alias erit sermo prolixior.

Secundò dubitatur, ibi, posse attingere obiectum in se realiter perfectionis est, ubi non vilesceret potentia attingens propter imperfectionem obiecti, hoc videtur dubium, quia aut ponitur obiectum causa motiua potentia ad sui visionem, aut præcisè terminatiua. Si primò, patet quòd potentia etiam vilesceret recipiendo notitiam intuitiuam ab obiecto perfectissimo, quia tunc se haberet in potentia receptiua, etiam posito quòd illud obiectum esset formaliter infinitum. Vnde si essent duo formaliter infinita, & realiter distincta, & vnum moueret aliud ad sui notitiam, illud aliud vilesceret, quia tunc non tantum se haberet in potentia receptiua, quod est imperfectionis: sed etiam dependeret ab illo alio in recipiendo

16.
Dubium.

recipiendo perfectionem ab illo. Si secundò, tunc nihil recipit ab objecto. Si enim notitia diuina terminaretur ad objecta secundaria, sicut etiam fortè terminatur propter hoc non dicitur imperfecta. Et quod addit, quòd *intellectus potest habere actum, quo attingat obiectum in sua reali existentia, saltem illud obiectum, quod est nobilius tali intellectu, vel saltem æquè nobile*, hoc videtur dubium, quia ipse Doctor vult expressè in *secundo, dist. 3. quæst. ultima, & in 4. dist. 45.* quòd Angelus potest intuitiue cognoscere, puta lapidem, ita quòd lapis concurrat effectiue saltem partialiter ad huiusmodi notitiam, & tamen lapis est valde ignobilior intellectu Angeli. Et hinc non oportet multùm insistere cum ipse expressè hoc asserat.

17.
Responsio.

Respondeo ad primam obiectionem; & dico quòd posito quòd intellectus vt receptiuus perfectionis ab alio, aliquo modo vilesceret, quia esset potentialis ad illud; quia tamen intellectio nobilioris obiecti, sic intellectum perficit, quòd ipse intellectus quietatur, & perficitur in tali obiecto, idèd quantum ad hoc non diceretur vilescere, sicut si haberet ab obiecto ignobiliori. Dicò secundò, & magis ad mentem Doctoris, quòd hinc Doctor non loquitur secundùm opinionem propriam de notitia intuitiua respectu cuiuscunque intellectus creati, quia multi negant quòd intellectus Angeli possit acquirere notitiã intuitiua alicuius inferioris, quia non est potentialis ab aliquo inferiori, vt patet in *secundo, dist. 3. & in 4. dist. 45.* Et idèd Doctor dicit quòd potest saltem habere intuitiuam respectu obiecti perfectioris, vel æqualis, quia hoc modo non videtur vilescere ratione obiecti, cùm sit vel nobilior, vel æquè nobile. Et quia intellectus noster est potentialis respectu cuiuscunque obiecti, idèd potest habere notitiã intuitiuam respectu cuiuscunque obiecti intelligibilis. Et tamen secundùm rei veritatem, & secundùm intentionem Doctoris etiam quilibet intellectus Angelicus est potentialis respectu cuiuscunque obiecti intelligibilis, vt patet à Doctore in *secundo, dist. 3. quæst. 11.* si etiam tertio volumus aliter dicere, possumus dicere, quòd Doctor hinc loquitur de intellectu ex natura intellectus, quia vt sic nullam necessariò includit imperfectionem, cùm sit per-

fectio simpliciter, quòd talis intellectus vbi inuenitur perfectissima ratio intellectus (sicut est de intellectu diuino, vbi inuenitur perfectissima ratio intellectus) potest habere notitiã intuitiuam respectu cuiuscunque obiecti, dummodo non vilesceret propter imperfectionem obiecti, quia si moueretur ab aliquo ente creato, tunc reciperet perfectionem ab illo. Nec valet dicere quòd etiam vilesceret ab alio infinito realiter distincto. Dico, quòd hoc verum est, sed Doctor præsupponit impossibilitatem plurium infinitorum, vt patet in *primo, dist. 2. quæst. 1. partis prima, & quæst. de unitate Dei.* Sed quòd obiectum est simpliciter idem potentie, tunc potentia non vilescit respectu illius, quia nullo modo est in potentia receptiua, quia talis notitia esset perfectè idem realiter illi potentie. Sed si obiectum etiam infinitum, esset realiter distinctum à potentia, & moueret illam ad sui notitiã intuitiuam, tunc causeret necessariò notitiã realiter distinctam, & ab obiecto, & à potentia vt clarè exposui in *primo dist. 2. & in quæst. de unitate Dei.*

Nota.

Et quòd dicit Doctor hinc, respondendo ad primam obiectionem, quòd *sensu necessariò est obiecti existens, vt existens, & per consequens vt habentis esse hic, & nunc*, videtur satis dubium, quia videtur quòd sensatio non terminetur ad singulare, vt singulare, cùm nulla potentia etiam intellectiua pro statu isto cognoscat aliquod singulare sub ratione propria, vt patet à Doctore, & tamen si notitia sensitua, sic terminetur ad existens, vt actus existens, & cum omnibus conditionibus materialibus, videtur quòd terminetur ad singulare sub ratione propria singularitatis.

Respondeo, vt dixi in 2. d. 3. vide ibi singulariorem glossam pro ista materia.

Nota etiam in ista responsione, quòd Doctor vult, quòd intellectus, cùm sit potentia superior sensu, quòd possit intelligere omne obiectum sensus, & præcisè etiam sub eisdem conditionibus, sub quibus etiam sensus cognoscit, & non è contra, quia intellectus potest cognoscere, & plura obiecta numero, & idem obiectum sub alia, & alia ratione quibus rationibus nullo modo cognoscit sensus, vt patet intuiti:

S C H O L I V M.

Docet in actu cognoscendi intuitiuo esse duas relationes reales ad obiectum, vna est mensurabilis ad mensuram; altera est vniõnis, seu attingentiæ. Quod ista distinguantur, patet, quia in aliis inuenitur prima sine secunda, & è contra vt in exemplis. Quod sint reales, patet: quia requirunt extrema existentia, & distincta; ad quorum positionem necessariò resultant. Explicat optimè relationem rationis; & qualiter relatio mensurabilis fit realis, quod contingit, quando entitas mensurabilis participatur, seu accipitur à natura.

11.

Istra distinctione actus cognoscendi supposita potest dici, quòd primus, scilicet, qui est rei existens in se necessariò habet annexam relationem realem, & actua-lem ad ipsum obiectum: & ratio est, quia non potest esse talis cognitio nisi cognoscens habeat actualiter ad obiectum talem habitudinem, quæ necessariò requirit extrema in actu, & realiter distincta, & quæ etiam naturam extremorum necessariò consequitur.

In intuitiua est realis ad obiectum. In eodem est relatio realis attingentiæ.

In speciali autem videtur esse duplex relatio actualis in isto actu ab obiectum. Vna potest dici relatio mensurati, vel verius mensurabilis ad mensuram. Alia potest dici relatio vniõnis formaliter in ratione medij ad terminum, ad quem vnit, &

ita

ista relatio medij vnientis specialiori nomine potest dici relatio attingentiæ alterius, vt termini vel tendentiæ in alterum, vt in terminum.

S. Et deci-
mo Metap.

Ista autem distinctio duarum relationum, scilicet, mensurabilis ad mensuram, & attingentiæ ad terminum, satis videtur esse manifesta, quia vtraque ab altera separari potest: sicut in essentiis, superior habet rationem mensuræ respectu inferioris: nec tamen semper inferior habet respectu superioris relationem attingentiæ, de qua loquimur: actus etiam voluntatis, vel intellectus totaliter causantis obiectum videtur habere rationem tendentiæ respectu eius, vt termini intellectiōis, vel volitionis, siue ista relatio sit realis, siue tantum rationis, non tamen talis intellectio, vel volitio habet respectu talis obiecti relationem mensurabilis, sed magis relationem mensuræ.

12. Metap.
r. 10.
Vide 2.
d. 4.

De prima relatione scilicet mensurabilis, loquitur Aristoteles 5. *Metaphysice*, quod illa propriè pertinet ad tertium modum relatiuorum. Vbi sciendum est, quod aliquid mensurari est intellectum de eius quantitate determinata per aliud certificari, ita quod mensurari importat respectum ad intellectum, cui fit certitudo; & ad mensuram, per quam fit certitudo. Prima non est realis: sicut nec scibilis ad scientiam. Secunda est causati non in *esse*, sed in *cognosci* ad causam in *cognosci*, & hæc est relatio reali quantum est ex parte dependentiæ causati ad causam, quæ dependentia est ratione extremorum, & non tantum per actum intellectus comparantis hoc ad illud, tamen quia ista habitudo dependentiæ, non quidem ipsius cognitionis ad causam cognitionis, quæ benè est realis; sed dependentiæ obiecti, vt cogniti, ad obiectum, vt per quod cognoscitur, est inter extrema, non vt habentia *esse* reale, sed tantum vt habentia *esse* cognitum; idè ista habitudo non est simpliciter realis: nec tamen est ita purè relatio rationis, sicut est illa, quæ est vniuersalis ad singulare: vel illa, quæ est contradictorij ad contradictorium: quia Aristoteles non dicit relationem in tertio modo esse mensurari ad mensuram, sed esse mensurabilis, hoc est apti nati mensurari ad mensuram, hoc est, aptam natam mensurare. Quod sic potest intelligi: sicut enim ex dictis patet, mensurari actualiter est actualiter pendere in *cognosci*, ita mensurabile dicit aptitudinaliter, vel potentialiter dependentiam in *cognosci*, vel dicit dependentiam in cognoscibilitate. Vnumquodque autem se habet ad cognoscibilitatem, sicut se habet ad entitatem: igitur per mensurabile intelligitur illud substratum, ratione cuius hoc est mensurabile, & illud est entitas causata, vel participata, vt sic in tertio modo relatiuorum, per hoc, quod est aliquid dici, vt mensurabile ad mensuram, intelligitur dici tanquam dependens in entitate ad illud, à quo participat entitatem vt sic fit relatio simpliciter realis ex parte mensurabilis in tertio hoc modo: quia illud intelligitur ens per participationem, vel imitationem respectu alterius.

Quomodo
relatio
mensura-
tionis ad
mensuram
est realis.

2. Met. r. 4.
Quando
mensurabi-
le in enti-
tate depen-
det à men-
sura, eius
relatio est
realis.

Actus co-
gnoscendi
se habet
sicut simi-
litudo res-
pectu cuius
est.

Vterius ad propositum, ^k cum aliquid possit multipliciter participare perfectionem ab alio, actus cognoscendi sic participatiuè se habet respectu obiecti, sicut similitudo respectu cuius est. Non dico similitudo per communicationem eiusdem formæ, sicut est albi ad album, sed similitudo per imitationem, sicut est ideati ad ideam.

COMMENTARIUS.

18.
Notitia in-
tuitiua quid.

IN ista distinctione. Occurrit dubium de notitia intuitiua scilicet, quod illa dicitur intuitiua, quæ est existentis, vt existens actuali existentia, ita quod sit in se præsens in actuali existentia, quæro, aut existentia præcisè requiritur, vt ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam: aut vt ratio formalis mouendi intellectum ad notitiam intuitiuam; aut nec sic, nec sic, sed tantum vt conditio obiecti, siue vt dispositio obiecti. Et instatur, pro nullo istorum modorum potest poni ipsa existentia. Non primo modo. Et arguitur sic, primò, quia ratio formalis terminandi est ratio, quiditatiua, vt patet à Doctore in primo, dist. 1. qu. 2. vbi dicit de fruitione, quod ratio formalis terminandi talem actum, est ratio quiditatiua; hoc idem videtur de visione obiecti. Sed existentia non est ratio, quiditatiua: patet, quia est gradus intrinsecus quiditatis.

Prima in-
stantia.

Secundò instatur, quia si existentia lapidis est ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam ipsius, sequitur quod intellectus diuinus non cognouerit eam ab æterno intuitiue, quia non fuit existens ab æterno. Sequitur etiam quod beatus non cognoscat eam intuitiue in Verbo, cum ibi non existat.

Secunda.

Tertiò instatur, quia sunt multa entia, quæ non habent propriam existentiam, vt entia rationis, vt priuationes, negationes, & huiusmodi, quæ tamen intuitiue cognoscuntur ab intellectu diuino: patet, quia quicquid cognoscit, intuitiue cognoscit, cum cognitio abstractiua sit imperfecta.

Tertia.

Quartò instatur, & pono, per possibile, vel impossibile, quod essentia lapidis, vt prior existentia sua sit realiter præsens intellectui, & non per aliquam speciem, sed in se præsens, certum est quod tunc

Quarta.

tunc non cognoscitur abstractiue, quia cognitio abstractiua fit per aliquid repræsentatiuum, vt patet à Doctore si ergo intuitiue cognoscitur, sequitur quod intuitiua non terminatur ad existentiam, vt existentia.

Quinta.

Quintò instatur, quia Doctor hic vult quod in cognitione intuitiua res in propria existentia moueat obiectiue; ergo non requiritur existentia præcisè vt ratio terminandi.

Sexta.

Sextò instatur, quia Doctor in 4. dist. 10. q. 5. dicit quod non requiritur obiectum vt existens, vt præcisè in ratione termini, sed requiritur vt sit moriuus, vide ibi.

Septima.

Septimò instatur, quia sicut ratio formalis obiecti, quietatiui voluntatis, est ratio perfectissima, quæ est ratio quiditatiua, ergo similiter ratio formalis terminandi visionem beatificam erit ratio quiditatiua, quia in tali intellectus beati perfectè quietatur.

Octaua.

Octauò instatur, quia Doctor hic dicit quod intuitiua, & abstractiua sunt eiusdem obiecti, sic quod nõ distinguitur obiectum ab obiecto, sicut essentia ab existentia, quia licet inter ista sit aliqua distinctio obiecti, tamen non est sufficiens ad propositum, quia etiam ipsa existentia potest cognosci cognitione abstractiua; sicut enim essentiam, sic & existentiam possum intelligere, licet non sit realiter existentem. Hæc ibi, ex quo sequitur quod sicut existentia potest cognosci intuitiue, & abstractiue, sic & essentia potest cognosci intuitiue, & abstractiue; ergo existentia non erit præcisè ratio terminandi.

19.

Ratio formalis
causandi
quid.

Deinde instatur, contra secundum membrum, probando quod existentia non sit ratio causandi cognitionem intuitiuam. Et primò sic: Ratio formalis causandi est entitas quiditatiua, ergo non existentia. Antecedens patet à Doctore in primo, dist. 3. quæst. 6. & alibi sæpe. Consequentia patet, quia existentia non pertinet ad quiditatem, cum sit gradus eius intrinsecus; & per consequens posterior.

Secundò instatur, quia Doctor in primo, dist. 3. quæst. 7. probat quod si obiectum non concurreret actiue ad cognitionem, quod cognitio non specificaretur ab obiecto, nec vna distingueretur specie ab alia. Sed talis specificatio non potest esse ab existentia, vt existentia, patet, quia existentia non distinguuntur specie, cum sint gradus intrinseci; distinguuntur enim concomitanter, videlicet, quia quiditates quarum sunt, sunt distinctæ specie.

Tertiò instatur, quia si existentia lapidis necessariò requiritur ad notitiam intuitiuam, vt ratio mouendi, sequitur quod beatus non poterit intuitiue ipsum cognoscere in Verbo, quia vt ibi lapis non existit propria existentia, & tamen ipsum vt ibi intuitiue ipse beatus cognoscit.

Quartò instatur, quia non est ratio terminandi notitiam intuitiuam; ergo nec ratio causandi. Antecedens patet supra. Consequentia probatur per Doctorem supra q. 8. vbi vult quod ratio formalis causandi aliquid, sit etiam ratio formalis terminandi, & e contra.

Quintò instatur, quia sunt multa entia, quæ habent propriam existentiam, quæ tamen nullo modo possunt mouere intellectum, vt sunt relationes reales, quæ non possunt mouere intellectum, vt patet à Doctore & tamen cognoscuntur intuitiue.

Relationes nõ
mouent intel-
lectum forma-
liter, licet mo-
neant fundamen-
tialiter.

Sextò instatur, quia si existentia esset ratio formalis mouendi, sequeretur quod non posset de obiecto haberi notitia intuitiua perfectissima, quia notitia intuitiua quiditatis in se est nobilior notitia intuitiua existentie eiusdem; modò ratio mouendi in obiecto est ratio perfectissima, & sic si existentia esset ratio mouendi, esset ratio perfectissima.

Septimò instatur sic: obiectum secundum suam entitatem quiditatiuam realem actualem est cognoscibile intuitiue, & tunc quæro à quò causatur partialiter talis notitia intuitiua: aut à quiditate obiecti, aut ab eius existentia. Si primò, habetur propositum, quia tunc existentia non erit ratio formalis causandi. Si secundò, contra, quia tunc existentia contineret virtualiter quiditatem obiecti; patet, quia contineret virtualiter eius notitiam intuitiuam; ergo & eius entitatem, patet per Doctorem in primo, dist. 3. qu. 1. & in 2. dist. 3.

Octauò instatur, quia respectu cognitionis intuitiue sensus exterioris, existentia obiecti sensibilis extra non est ratio formalis mouendi sensum exteriorem ad sensationem, vt supra patuit; ergo nec similiter respectu cognitionis intuitiue respectu intellectus, cum non videatur maior ratio hic, & ibi, vt patet.

Deinde instatur contra tertium membrum, videlicet probando quod non requiritur existentia vt conditio obiecti, nec in ratione mouendi, nec terminandi, quia conditio talis obiecti ponitur propriè singularitas, vt patuit in primo; dist. 3. q. 6. Tum etiam, quia si obiectum in se, vt prius existentia est ratio mouendi, vel terminandi, & sit perfectè præsens potentia, patet quod nihil aliud necessariò requiritur ad hoc, vt habeatur notitia intuitiua. Tum etiam patet quod contra hoc facit ratio Doctoris in primo, dist. 3. quæst. 7. contra Henricum ponentem animam intellectiuam esse totalem causam intellectionis.

Si dicatur quod illa diuisio non est sufficiens, quia oportet addere, aut quiditas est ratio terminandi, & existentia ratio causandi, aut e contra, scilicet aut quiditas erit ratio causandi, & existentia ratio terminandi. Dico, quod hoc nihil est, quia in cognitione intuitiua, quod ponitur ratio causandi notitiam, tale ponitur etiam ratio terminandi, vt patet ex multis dictis Doctoris.

Respondeo ad omnes instantias, præmittendo aliqua. Primò, quod essentia rei secundum suam entitatem realem actualem est prior existentia reali actuali, ita quod talis essentia est vera res habens esse simpliciter, & verum esse actuale, vt distinguitur contra esse possibile, siue potentiale, siue contra esse eius obiectiuum; & simpliciter est perfectior sua existentia reali actuali, ita quod non est imaginandum quod lapis secundum suam entitatem quiditatiuam actualem extra intellectum præcisè dicatur vera res ratione existentie eius: imò si, per impossibile, talis existentia non esset, esset vera res realiter, & simpliciter. De hoc vide quæ prolixè exposui in secundo, distinct. 3. quæst. prima, vbi multa singularia adduxi de essentia, & existentia. Secundò præmitto, quod essentia lapidis, vt habes esse actuale, & prius ipsa existentia actuali, est perfectissima ratio mouendi intellectum ad sui notitiã intuitiuã, & similiter ratio terminandi. Et si per impossibile,

20.
Responso ad
omnes instantias.

esset separata ab omni existentia, adhuc esset perfecta ratio tam mouendi, quam terminandi. Tertio præmitto, quòd de eadem quiditate, vt priore existentia, potest haberi notitia abstractiua, & intuitiua aliter, & aliter, si erit in se simpliciter præsens propria præsentia, tunc moueret intellectum ad notitiam sui intuitiuam, & tunc illa intuitiua esset obiecti in se præsentis habentis verum esse reale actuale, etiam posito, per impossibile, quòd actu non existeret. Si verò non esset in se præsens, sed in aliquo repræsentatiuo, puta in specie intelligibili, tunc mediante illa specie posset haberi notitia abstractiua illius, & tunc talis notitia non requirit quòd obiectum habeat esse actuale, sufficit enim habere esse potentiale: hoc idem de existentia, quando enim est in se præsens secundum suum esse actuale, tunc habetur notitia intuitiua; quando verò est tantum præsens non in se, sed in aliquo repræsentatiuo, tunc de ea potest haberi notitia abstractiua. Sicut enim essentia potest considerari secundum esse potentiale, & secundum esse actuale, & sic similiter est existentia secundum esse tantum possibile, siue obiectum, & est illa, quæ ponitur gradus intrinsecus quiditatis habentis præcisè esse potentiale, & obiectiuum; est etiam existentia secundum esse actuale, & est quando ponitur gradus intrinsecus quiditatis secundum esse actuale. De hoc vide in secundo, dist. 3. quæst. 1. respondendo ad quæstionem principalem.

21. Quattò præmitto, quòd essentia, puta lapidis, quando est in se præsens intellectui secundum suum esse actuale, causat notitiam intuitiuam sui, specie distinctam à notitia abstractiua eiusdem; non vt in se præsentis, sed præsentis in aliquo repræsentatiuo.

Quintò præmitto, quòd quiditas lapidis non potest esse præsens in se intellectui secundum esse actuale, quin necessariò sit præsens secundum esse existentie, cum sit modus eius intrinsecus, non tamen existentia erit ratio nec mouendi, nec terminandi, nec conditio obiecti necessaria, sed vt gradus intrinsecus necessariò consequens ipsam quiditatem: patet, quia si talis existentia, per impossibile; non esset, adhuc quiditas, vt in se præsens, posset intuitiue cognosci. Quàdo ergo Doctor dicit quòd *notitia intuitiua est obiecti existentis, vt existens est*, non intelligit quòd existètia actualis obiecti sit ratio formalis, vel mouendi, vel terminandi, nec quòd sit conditio necessariò requisita, vel in ratione mouendi, vel in ratione terminandi respectu notitie obiecti secundum esse, quiditatum eius actuale, sed intelligit sic, quòd est impossibile esse præsens secundum esse reale, quin necessariò sit præsens secundum esse existentie actuale. His præmissis, patet responsio ad instantias. Ad primam contra primum membrum diuisionis, concedo quòd existentia non est ratio terminandi, sed ipsa essentia secundum esse actuale.

Ad secundam, patet, & dico breuiter, quia posset esse argumentum etiam de quiditate secundum esse reale, quòd etiam secundum tale esse non est ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam intellectus diuini, sed præcisè est essentia diuina, ita quòd non terminatur ad lapidem, sed mediatè terminatur ad lapidem, vt in essentia diuina relucens, vt patebit infra, quæst. 14. art. 3.

Ad tertiam patet, & quomodo illa cognosca Deus intuitiue exposui in primo, d. 39. vide ibi, quædam singularia.

Ad quartam, concedo argumentum illud, si casus esset possibilis, sed est simpliciter impossibilis.

Ad quintam dico, quòd hic Doctor non vult quòd existentia sit ratio mouendi, sed bene vult quòd nunquam res actu moueat ad notitiam intuitiuam nisi actu existat, non quòd existentia sit aliquo modo ratio formalis, sed ipsa res secundum esse suum actuale; vt prior existentia actuali, est tamen impossibile ipsam mouere, nisi actu existat, propter necessariam concomitantiam existentie ad rem.

Existètia nõ est ratio mouendi.

Ad sextam concedo argumentum rectè intellectum, nam ipsa entitas quiditativa actualis non necessariò requiritur vt sic sit præsens, vt præcisè, sed requiritur vt mouens, & actu non mouet, nisi quando existit propter concomitantiam necessariam, modo prædicto.

Ad septimam concedo argumentum illud. Et vltra dico, quòd bene concludit, si existentia non ponatur ratio quiditativa primi obiecti, modò ponitur de relatione eius extrinsecæ, & formalis, vt patet à Doctore in primo, distinct. 2. quæst. 1. & 5. quæst. 1. art. 1.

Ad octauam, patet responsio ex præmissis.

Ad primum contra secundum membrum diuisionis concedo illud.

22.

Ad secundum similiter concedo.

Ad tertium, dico vt dixi ad secundum contra primum membrum diuisionis.

Ad quartum, dico quòd existentia non est ratio terminandi notitiam intuitiuam ipsius essentie, sed est ipsa essentia, est tamen ratio terminandi notitiam suam, quia ipsa immediatè terminatur ad existentiam cum dicitur quòd tunc esset ratio mouendi. Dico breuiter quòd quiditas actualis est ratio mouendi intellectum ad notitiam, non tantum sui intuitiuam, sed etiam omnium virtualiter contentorum in ea, & sic est ratio mouendi intellectum ad notitiam intuitiuam ipsius existentie, quia continet eam vt gradum sibi intrinsecum, & tamen illa notitia immediatè terminatur ad existentiam. Concedo tamen quòd ipsa quiditas sicut est ratio mouendi, siue causandi notitiam existentie, quòd etiam est ratio terminandi dependentiam eius, vt scilicet causati ad causam, & sic intelligitur propositio Doctoris vt patuit supra quæst. 8. vide quæ ibi exposui.

Quiditas actualis est ratio mouendi.

Ad quintum dico, quòd sufficit quòd talia entia virtualiter contineantur in aliquo, quòd possit mouere, vt exposui in primo, distinct. 3. quæst. 3. Concedo tamen quòd existentia non est ratio mouendi, nec similiter quiditas actualis talium entium, sed virtualiter continens talia entia, est ratio causandi notitiam intuitiuam eorum, & quantum ad esse eorum quiditativum actuale, & quantum ad esse existentie.

Ad sextum, patet quid dicendum.

Ad septimum, patet similiter responsio ex supradictis.

Ad octauum, patet responsio ex his, quæ dixi ad illud dubium de sensatione, vide ibi.

Si volumus tenere tertium membrum diuisionis, scilicet, quòd existentia sit conditio requisita, sic intelligendo, quòd res ipsa actu non moueret

moueret intellectum ad sui notitiam intuitiuam, nisi actu existeret, quia omnis motio realis, & omnis actio realis necessarîo præsupponit existentiam rei mouentis, & agentis; & similiter nihil potest terminare dependentiam realem alicuius, nisi actu existens, non quod existentia sit aliquo modo ratio terminandi; sed tantum necessarîo præsupposita ipsi rationi terminandi, sicut etiam Doctor *in primo, dist. 36. & in tertio, dist. 2.* dicit quod creatio terminatur ad existens, vt existens, non quod existentia actualis sit ratio formalis, siue terminus formalis creationis; imò est simpliciter ipsa natura secundum entitatem suam realem actualem, ad quam concomitatur existentia realis actualis, vt gradus intrinsecus, sic dico in proposito.

Nota. Ad primam rationem, dico quod licet singularitas sit conditio agentis, siue producentis, & similiter conditio producti, quia nihil est producens, nisi actu singulare; nec similiter, nihil est productum nisi vt singulare, non tamen ipsa sola dicitur conditio agentis, sed etiam existentia actualis, est conditio requisita, quia nisi res actu existeret, actu non posset agere: imò existentia est magis intrinseca naturæ, quam singularitas, cum existentia sit gradus eius intrinsecus, non sic singularitas.

Ad secundum dico, quod existentia in obiecto requiritur vt aliquid necessarîo præsuppositum, quia est impossibile intelligere naturam actu mouere, nisi actu existat. Dico secundò, quod fortè existentia requiritur vt conditio mouentis, etsi fortè non requiratur, vt conditio rationis formalis mouendi. Argumētum verò Doctoris *in primo dist. 3. q. 7.* bene concludit, quia præsupponit ipsam materiam esse totalem causam intellectiōnis obiecti, ita quod non ibi deficiat, nec quantum ad rationem formalem agendi, nec quantum ad ipsum agens.

23. Adhuc occurrit dubium. In hoc quod dicit Doctor quod *cognitio intuitiua, & abstractiua respèctu vnus, & eiusdem obiecti differunt specie:* instatur sic, primò præsupponendo quod *A* sit obiectum intellectus, tam respectu notitiæ abstractiue, quam intuitiue; & instatur sic: idem in quantum idem semper natum est facere idem, ergo idem obiectum, & sub eadem ratione formali non potest esse causa duarum specierum, & maximè quando illud obiectum est simpliciter limitatum; quod dico propter Solem, qui propter sui illimitationem potest esse causa plurium specierum; modò lapis est obiectum omnino limitatum; ergo ab ipso non possunt esse duo actus specie distincti.

Secundum. Secundò instatur. Actus distinguuntur per obiecta, vt patet *secundo de Anima*, ergo respectu eiusdem obiecti non possunt esse plures actus specie distincti, quia si distinctio obiectorum necessarîo infert distinctionem actuum, ergo vnitas obiecti necessarîo infert vnitatem actus. Valet consequentia per locum ab oppositis.

23. & 36. & inde.

Si dicatur, quod hoc non est verum, quia eiusdem obiecti sunt plures actus distincti specie: patet, quia visio eiusdem visibilis, & est imaginatio, & intellectio, quæ differunt specie, & tamen omnes sunt omnes eiusdem obiecti, & sub eadem ratione formali, quia potentia cognititiua superior cognoscit idem quod & inferior, & sub eadem ratione formali, vt supra patuit. Restringo ergo ra-

Scoti Oper. tom. XII.

tionem non comparando duas potentias adinuicem respectu eiusdem obiecti. Arguitur ergo sic: eiusdem potentie simpliciter comparatæ ad idem obiectum, non possunt esse plures actus specie distincti, cum actus necessarîo distinguantur per obiecta, ergo vbi idem obiectum ad eandem potentiam comparatum necessarîo erit idem actus.

Tertiò instatur sic: præsupponendo dictum Doctoris, quod eadem existentia potest cognosci intuitiue, & abstractiue, vt supra patuit; ergo eiusdem existentie numero possunt esse duæ notitiæ specie distinctæ. Consequens falsum, quia existentia propriè non dicit vnitatem specificam, cum tantum concomitatur naturam specificam, ergo nec cognitio eiusdem habebit vnitatem specificam, aliter actus cognoscendi non haberet vnitatem an obiecto.

Tertium.

Quartò instatur, præsupponendo dictum Doctoris *in primo, dist. 1. q. 4.* quod diuersa approximatō obiecti non variat rationem formalem actus, licet possit variare, quantum ad intentionem, & remissionem: ignis enim calefaciens lignum, magis & minus approximatatus non variat calefactionem in se formaliter, sed magis approximatatus, magis intendit eam, & minus intendit. Cum ergo obiectum in cognitione intuitiua, & abstractiua intelligatur magis, & minus approximatatum, siue magis & minus præsens potentie cognititiue, patet quia respectu intuitiue est in se præsens, respectu verò abstractiue non est in se præsens, sequitur quod notitia non variabitur quantum ad eius rationem formalem, sed fortè quantum ad intentionem, & remissionem, siue quia vna erit perfectior, puta intuitiua, & alia imperfectior, scilicet abstractiua, vel vna certior, scilicet intuitiua, & alia incertior, scilicet abstractiua.

Quartum.

Quintò instatur, quia sequitur quod eiusdem conclusionis possunt esse plures scientiæ specie distinctæ; patet, quia notitia intuitiua obiecti vnitatè continet virtualiter notitiam intuitiuam conclusionis, quia virtualiter continet notitiam intuitiuam primi prædicati, & per consequens notitiam intuitiuam propositionis immediatæ, & immediata mediatam, vt patet *in prolog. quest. tertia*, ergo vltimatè continet intuitiuam conclusionis, continet etiam abstractiuam eiusdem conclusionis, modò prædicato, ergo eiusdem conclusionis demonstratæ possunt esse plures scientiæ specie distinctæ, quod nullo modo videtur. Si dicatur, quod eadem conclusio potest demonstrari per plura media, & sic ex pluralitate mediorum potest variari scientia conclusionis. Dico, quod hoc posito, non tamen concessio, nihil est contra rationem, quia ratio præcisè procedit de eodem medio intuitiue, & abstractiue cognito.

24.

Quintum.

Sextò instatur, quia sequitur quod idem intellectus simul poterit cognoscere idem obiectum intuitiue, & abstractiue, si differet specie, sicut ipse arguit, quia licet secundum opinionem aliquorum, duæ notitiæ numero distinctæ eiusdem obiecti non possint simul esse in eodem intellectu, & tamen non est inconueniens de distinctis specie, & sic sequitur quod idem intellectus cognosceret simul idem perfectè, & imperfectè, quod est absurdum.

Septimum.

Septimò instatur, & pono casum, quod paternitas cognoscatur intuitiue, & abstractiue, & no-

Septimum.

ritia intuitiua, & abstractiua eiusdem paternitatis per te differunt specie, tunc quæro à quo intuitiua habet vnitatem specificam? non à paternitate, patet, quia à quo non habet entitatem, ab eodem non habet vnitatem; non à fundamento, & tertio, quia tunc notitia non distingueretur propria distinctione obiectorum; nec diceretur propria notitia talis obiecti, si ab eodem non haberet vnitatem.

25.
Объяснит.

Octauò instatur, & quæro, à quo causatur notitia abstractiua lapidis? non à lapide in se præfente, quia vt sic præfens, tantum causat notitiam sui intuitiuam; non ab aliquo continente virtualiter ipsum lapidem, vt Doctor videtur dicere, quia quæro de illo continente, quomodo causat? aut causat vt in se præfens, & tunc vt sic, sicut causat notitiam, sui intuitiuam, ita & omnium virtualiter contentorum, cum, vt sic, sit agens per modum naturæ; si causat non vt in se præfens, quæro quomodo vt sic possit causari? aut causatur à specie intelligibili, & hoc non, quia tunc effectus virtualiter contineret causam, ex quo enim ponitur secundum Doctorem effectus obiecti, & continens virtualiter notitia obiecti, continet etiam virtualiter entitatem obiecti, vt patet à Doctore *in primo, dist. 3. q. 1.* sequitur quòd si talis notitia abstractiua causatur à tali specie, quòd ipsa species continebit virtualiter obiectum, & sic effectus virtualiter continebit entitatem causæ, quod est impossibile.

Nonum.

Nonò instatur, ponendo quòd abstractiua causatur à specie intelligibili, vt tenet Doctor *in primo, dist. 3. quest. 6. & 8. & dist. 17. & in 2. dist. 3. & in 4. dist. 10. & in quodlibet.* tunc sic: si species talis causat, certum est quòd in causando supplet vicem obiecti, & tunc quæro aut supplet vicem obiecti habentis esse simpliciter, & reale, aut præcisè supplet vicem obiecti habentis tantum esse possibile? Si primò, sequitur quòd causabit notitiam intuitiuam illius, quia illud idem obiectum si immediatè causaret, causaret notitiam sui, si ergo hoc modo supplet, & perfectè supplet, sequitur quòd illa notitia erit intuitiua. Si secundò, ergo talis notitia non poterit esse obiecti habentis esse simpliciter, sed præcisè, vt habentis esse secundum quid, & possibile, cuius oppositum experimur.

Decimò instatur de notitia abstractiua existentis, vt existentia distinguitur ab essentia, à quo immediatè causatur? non à specie intelligibili ipsius existentis, cum non habeat propriam speciem, vt videtur, quia gradus intrinsecus rei non habet propriam speciem aliam à specie rei, cuius ponitur gradus, quia tunc videretur habere propriam, & distinctam formalitatem, quod est contra Doctorem *in primo, dist. 8. quest. 2. respondendo ad principalia argumenta.* Nec causatur à specie intelligibili ipsius rei essentialis, siue quiditatiuè, quia ipsa species præcisè repræsentat obiecti quiditatem, & non existentiam illius, vt patet; ergo videtur impossibile quòd respectu ipsius existentis, vt existentia, possit esse notitia intuitiua, & abstractiua.

26.
Responso ad
omnia dubia
ex primo ad
primum.

Respondeo ad istas instantias, ad primam dico primò, quòd illa propositio Philosophi potest primò sic exponi: idem manens idem, & sub eadem dispositione tam respectu sui, quam respectu passi, natum est facere idem, & sic ignis manens idem, & semper aquè dispositus, & circa idem passum, semper natus est producere si-

milem, vel eundem effectum, tamen variatus secundum aliam, & aliam dispositionem, & circa aliud passum, fortè poterit aliud in specie producere: hoc saltem est verum de agente illimitato, cuiusmodi est Sol. Secundò potest exponi, quòd propositio est vera de agente per modum naturæ, & limitato ad effectus eiusdem speciei, quia de illimitato non est verum, quia idem Sol sub eadem ratione formali potest producere plura specie distincta. Tertio potest exponi, quòd idem manens idem non solum sub eisdem dispositionibus, & circa idem passum, sed manens etiam idem sub eadem actione non potest facere nisi idem numero, quia eadem productione in creaturis præcisè idem numero producit, est etiam hoc verum in diuinis. Applicando ad propositum, dico, quod hic variatus & agens & ratio agendi, nam in cognitione intuitiua agens est obiectum in se præfens, & existens, & ratio agendi est quiditas actualis obiecti, vt dixi supra. Sed in cognitione abstractiua, est species intelligibilis, vt tenet ipse Doctor & ratio agendi est entitas quiditatiua ipsius speciei: licet ergo respectu eiusdem obiecti quiditatiuè accepti secundum entitatem quiditatiuam, etiam actualem, sit cognitio intuitiua, & abstractiua non tamen utraque ab eodem causatur.

27.
Ad secundum.

Ad secundum. Dico primo quòd eiusdem obiecti ad eandem potentiam comparati, non possunt esse plures notitiæ intuitiue specie distinctæ, nec plures abstractiue specie distinctæ, sed non est inconueniens respectu eiusdem, ponere plures specie distinctas, quarum vna sit intuitiua, & alia abstractiua. Dico secundò, quòd eiusdem obiecti eodem modo dispositi, & eodem modo se habentis, non possunt esse plures specie distinctæ. Sed respectu notitiæ intuitiue obiectum est in se præfens in sua actuali existentia, & vt sic, non potest esse nisi notitia intuitiua. Sed respectu notitiæ abstractiue non est in se præfens, sed in alio repræsentatiuo, & vt sic, non potest haberi nisi notitia abstractiua. Dico etiam tertio, quòd Philosophus loquitur de obiectis causatiuis actuum, quia actus debent distingui per obiecta, eo quòd accipiunt entitatem, & per consequens vnitatem ab illis, vt patet à Doctore *in primo, dist. 3. quest. 7.* vbi probat obiectum habere actiuitatem respectu cognitionis, quia cognitio, vt inquit, ibi specificatur ab obiecto: in proposito dico, quòd vbi est idem obiectum formale causatiuum notitiæ sui, quòd non potest causare notitias specie distinctas; loquendo de notitiis eiusdem obiecti (quod dico propter obiecta in eo virtualiter contenta, quia quot obiecta specie distincta virtualiter continentur, tot notitias specie distinctas potest causare, vt exposui *in 1. d. 1. q. 3.*) Sed in proposito respectu notitiæ intuitiue obiectum motiuum est ipsa res in se actu existens, & in se præfens. Sed respectu notitiæ abstractiue est species intelligibilis immediatum motiuum, licet partialis.

Ad tertium.

Ad tertium. Dico breuiter, quòd illæ notitiæ distinctæ specie non est inconueniens, quòd distinguantur specie, licet existentia non sit propria species, sicut etiam eiusdem obiecti necessariò sunt distincti actus specie, scilicet, actus intuitiuus, & abstractiuus, quia tales notitiæ à quocunque causentur, nou sunt natae causari, nisi vt specie distinctæ.

Ad

28.
Ad quartum.

Ad quartum, patet responsio, quia hinc ponitur aliud, & aliud causatiuum, siue motiuum, & propositio Doctoris intelligitur de eodem causatiuo circa idem passum magis, & minus approximatum. Et sic concedo quod idem obiectum in se præsens in sua actuali existentia, quæ tunc magis approximatur potentia in ratione obiecti intelligibilis, tanto notitia intuitiua erit intensior. Et sic debet intelligi propositio Doctoris.

Ad quintum.

Ad quintum. Dico, quod si accipiatur scientia proprie dicta, quæ causatur per discursum syllogisticum; illa proprie est in cognitione abstractiua; cum sit de vniuersalibus. Si verò accipiatur scientia prout est certa, & infallibilis notitia, & euidentis & de obiecto necessario, concedo quod eisdem conclusionis potest esse notitia intuitiua, & abstractiua. Cum dicitur, quod est inconueniens esse plures scientias specie distinctas respectu eisdem conclusionis. Dico, quod est inconueniens de pluribus scientiis abstractiuis specie distinctis, vel de pluribus intuitiuis specie distinctis.

Ad sextum.

Ad sextum. Dico, quod intuitiua, notitia paternitatis habet unitatem specificam à fundamento, & termino continentibus ipsam virtualiter, sicut & entitatem, ut exposui in primo, dist. 3. q. 3. & hoc sufficit, Philosophus enim loquitur de obiectis motiuis, ut dixi supra.

Ad septimum.

Ad septimum. Dico, quod non simul stant notitia intuitiua, & abstractiua eiusdem obiecti, quia quando obiectum est in se præsens, tunc agit ad sui notitiam intuitiuam in quantum potest, & tunc impedit speciem intelligibilem agere respectu notitiæ abstractiue eiusdem obiecti. Dico secundò, quod fortè non est impossibile, quod idem simul cognoscat intuitiue, & abstractiue, & quod secundum vnam cognoscat perfecte, & secundum aliam imperfectè, esset inconueniens quod ipsum simul cognosceret abstractiue distinctè, & confusè, sed de hoc aliàs erit sermo prolixior.

Ad octauum.

Ad octauum. Dico, quod causatur à specie intelligibili. Cum inferitur, quod tunc ipsa contineret virtualiter obiectum. Dico, ut dixi in secundo, dist. 3. quæst. 9. vide ibi singularia dubia.

Ad nonum.

Ad nonum. Dico, quod proprie non supplet vicem obiecti, quia sequeretur quod obiectum in se posset huiusmodi notitiam causare, ut exposui in prolog. quæst. 3. vide ibi. Et si aliquo modo licet improprie, supplet vicem obiecti, supplet absolute, quia illa species potest causare notitiam obiecti, siue existentis, siue non existentis.

Ad vltimum.

Ad vltimum. Dico primò, quod potest causari species intelligibilis existentia ab aliquo continente virtualiter ipsam existentiam, & tunc non sequitur quod habeat propriam formalitatem. Dico secundò, quod illa notitia potest causari à specie intelligibili ipsius rei continentis suo modo virtualiter propriam existentiam.

29.
11. met. con-
tex. 10.

i. De prima relatione, scilicet mensurabilis, loquitur Aristoteles. Et quia hæc litera vsque ibi: secundum actum cognoscendi, est satis difficilis, idè primò declaro ipsam per conclusiones; secundò exponam eam de verbo ad verbum. Sit ergo prima conclusio, quod aliquid mensurari est intellectum de eius quantitate determinata per aliud

certificari, & patet per exemplum, sit quantitas aliqua, quæ ignoretur quantum sit longa, tunc poterit intellectus certificari per aliam quantitatem prius sibi notam, puta per quantitatem cubicalem, & tunc per replicationem quantitatis cubitalis sibi notæ tandem poterit certificari quantitas prius ignota, vel etiam si aliqua quantitas sit sibi nota per illam notam superponendo ignota ignota poterit cognosci. Hoc idem dico de mensurabili secundum perfectionem, puta si ignoratur perfectio asini per aliquam perfectionem sibi notam, poterit perfectio asini cognosci, puta si cognoscat, quod homo in genere animalium sit perfectissimum animal, tunc per ipsum hominem notum poterit cognosci perfectio asini per appropinquitatem ad perfectionem hominis.

Sequitur secunda conclusio, scilicet mensurati importat respectum ad intellectum, cui sit certitudo, & ad mensuram, per quam fit certitudo. Exemplum mensuratur actu A per B, ita quod intellectus certificatur de A per B, tunc A ut actu sit totum intellectui per B habet respectum ad ipsum intellectum, & ad ipsum B, sic intelligendo, quod intellectus prius cognoscit A mensurabile, & B, quod ponitur mensura; sed A, est sibi ignotum, puta quoad eius perfectionem; & tunc comparando A ad B, per B prius cognitum certificatur de ipso A prius cognito, ut ergo intellectus certificatur de A, ipsum A dicitur tunc actu mensurari, quando intellectus actu de ipso certificatur; & sic A ut actu mensuratur, dicit relationem ad intellectum, cui sit certitudo, & est relatio certificati ad illud, cui sit certitudo. Dicit etiam relationem ad B per quod certificatur, & est relatio certificati ad B certificans.

Exemplum.

30.

Tertia conclusio. Prima relatio, scilicet mensurati ad intellectum, siue certificati de eius quantitate ad intellectum, cui sit certitudo, est relatio rationis, saltem non est realis, sicut nec relatio scibilis ad scientiam; & patet, quia relatio certificati ad id, cui sit certitudo, fundatur immediate super esse cognitum ipsius certificati, siue super A ut prius cognitum: modò relatio realis semper est inter extrema realia, & oritur ex natura extremorum, sed non sic est in proposito. Secunda relatio, quæ est mensurati ad mensuram, est relatio causati non in esse sed in cognosci ad causam in cognosci. Exemplum, asinus in re non causatur ab homine, & tamen quantitas virtualis asini, quoad eius certitudinem dependet à quantitate virtuali hominis, ita quod intellectus certificatur de quantitate asini per aliam quantitatem prius cognitam virtualem, scilicet per quantitatem hominis prius sibi notam: quantitas ergo asini quoad mensurari; siue, quoad certificari apud intellectum dependet à quantitate virtuali hominis non in esse absolute, sed in certificari; & sic ipsa quantitas virtualis hominis non absolute mensurat quantitatem asini, sed, ut prius nota: id est, quod talis quantitas, ut absolute sumpta, non certificat intellectum de quantitate asini sed certificat ut cognita, & per consequens mensurari, siue certificari apud intellectum aliquem per aliud, est ipsum dependere in cognosci, siue in certificari ab illo alio, ut à causa in cognosci. Hoc idem patet de scientia, & scibili: non enim intellectus actu certificatur de quantitate virtuali notitiæ, nisi per obiectum, cuius

Exemplum.

Nota.

est talis notitia, ita quòd notitia illa dicitur actu mensurari ab obiecto, & certificari apud intellectum, quando intellectus prius cognoscit per actum reflectum illam notitiam, & comparat eam ad obiectum prius cognitum, quod ponitur mensura eius, & tunc talis notitia actu mensuratur, quando intellectus certificatur de eius quantitate virtuali; & obiectum actu mensurat notitiam, quando vt cognitum certificat intellectum de quantitate notitiæ. Dicitur ergo notitia vt actu mensuratur relatione rationis ad intellectum, cui fit actualis certitudo; & dicit relationem rationis ad obiectum, pro quanto actu mensuratur, siue per illud apud intellectum certificatur.

31.

Quarta conclusio sequens est ista: Et hoc est relatio realis quantum est ex parte dependentiæ causari ad causam quæ dependentiæ est ratione extremorum, non tantum per actum intellectus comparantis hoc ad illud, tamen quia ista habitudo dependentiæ non quidem ipsius cognitionis, quæ bene est realis, sed dependentiæ obiecti, vt cogniti ad obiectum, & per quod cognoscitur est inter extrema, non vt habentia esse reale, sed tantum vt habentia esse cognitum; idèd ista habitudo non est simpliciter realis, nec tamen est ita purè relatio rationis, sicut illa, quæ est vniuersalis ad singulare, vel illa, quæ est contradictoriæ ad contradictorium. Vult dicere Doctor in ista litera primò, quòd relatio notitiæ vt causatæ ad obiectum causans ipsum absolutè, est relatio verè realis, quia est inter extrema realia, & realiter distincta comparando ergo absolutè notitiam ad obiectum, vt per ipsum causatam, est relatio verè realis; comparando etiam ipsam, vt mensurabilis ad obiectum, est etiam realis, quia est perfectio verè participata à perfectione obiecti, & verè imitatur perfectionem obiecti; ex parte tamen obiecti, vt est causa effectiua ipsius, dicit relationem realem, vt causatis ad notitiam, vt causatam, & sic inter illa est relatio realis mutua. Vt verò obiectum comparatur notitiæ, vt quantitas virtualis participata à notitia, quam ipsa notitia nata est imitari, vt imperfectum perfectum, tunc tantum est ex parte notitiæ relatio realis ad obiectum, & contra non est relatio realis. Secundò dicit, quòd habitudo obiecti, vt cogniti, puta notitiæ, vt cogniti ad obiectum, scilicet, vt per quod cognoscitur, vt per quod certificatur quantitas notitiæ, est inter extrema non habentia esse reale, sed tantum, vt habentia esse cognitum; patet, quia notitia, vt certificatur apud intellectum de eius quantitate dependet simpliciter in cognosci ab ipso obiecto cognito, quia vt sic, certificat intellectum de quantitate notitiæ. Sequitur, & ideo ista habitudo, scilicet mensurati ad mensuram, non est simpliciter realis habitudo, scilicet, certificati ad illud, per quod fit certitudo, nec tamen est ita rationis, sicut est illa, quæ est vniuersalis ad singulare, quia prima est tantum habitudo obiecti cogniti ad obiectum cognitum. Secunda verò est secunda intentio, quæ vel est præcisè comparatio vnius cogniti ad aliud cognitum, vel aliquid derelictum ex tali comparatione, vt aliàs exposui. Nec similiter est ita rationis, sicut est illa, quæ est contradictoriæ ad contradictorium, quia prima est semper inter extrema positiua, quia inter rem mensurabilem, & ipsam mensuram, vt cognitam

tamen, hæc verò habet vnum extremum purum nihil.

Sequitur quinta conclusio, in qua Doctor ostendit quòd relatio, quæ pertinet ad tertium modum relatiuorum, de qua intendit Aristoteles 5. *Metaph.* non est mensurati ad mensuram, quia relatio mensurati actu ad mensuram actu, est tantum ratio rationis; cum sit inter extrema vt cognita, & vtrū est relatio mutua, quia mensuratum refertur ad mensuram; sed illa quæ est tertij modi, & est realis in altero extremorum, & non est mutua, quia non realis in vtroque extremo, sed in altero tantum. Est ergo relatio mensurabilis hoc est, apti nati mensurari ad mensuram, hoc est, aptam natam mensurare, quod sic potest intelligi ex dictis, quia sicut mensurati actualiter est actualiter dependente in cognosci, ita mensurabile dicit aptitudinem; vel potentialem dependentiam in cognosci; vel dicit dependentiam in cognoscibilitate, vnumquodque autem se habet ad cognoscibilitatem, sicut ad entitatem. Vult dicere, quòd ex quo actu mensurati, puta *A*, scilicet notitia, per *B*, scilicet per obiectum, est actu certificari apud intellectum per *B*, ita quòd *A* & *B* habent esse cognitum, & dependent in cognosci, quia *A* non mensurat actu, siue non certificat actu intellectum de quantitate *A*, nisi vt cognitum ab intellectu; nec similiter *A* actu certificatur de sua quantitate apud intellectum, nisi vt actu cognitum: Ergo, vt actu mensuratum habet esse cognitum, *A* verò, vt præcisè mensurabile per *B* est aptum natum mensurari, seu certificari apud intellectum per ipsum *B*; & similiter *B* dicitur mensurabile aptitudinaliter, quia est aptum natum certificare intellectum de quantitate *A*: Ergo vt mensurabile, fundat relationem realem ad *B*, & non e contra, non enim *B*, esset aptum mensurare *A* nisi *A* realiter dependeret à *B*, siue nisi realiter dependeret à *B* in participando ipsum *B*, siue imitando perfectionem *B*. Sicut ergo *A*, realiter dependet secundum entitatem à *B*, saltem dependentia imitationis, siue dependentia participationis ab ipso *B*, ita dependet secundum cognoscibilitatem ab ipso *B* & per consequens *A* est aptum natum mensurari ab ipso *B*: hoc est, aptum natum certificari apud intellectum de eius quantitate per ipsum *B*, vt suprà exposui.

Sequitur in litera. *Igitur per mensurabile intelligitur illud substratum, ratione cuius hoc est mensurabile, &c.* Hic tamen aduerte, quòd ens participatum, siue per participationem dependens ab alio, potest comparari ad illud vt causatum ad causam, loquendo de causa creata, vel vt simpliciter, vt participatum ad illud, à quo participat. Primo modo est relatio realis mutua. Secundo modo, est tantum relatio realis in substantia vnius extremi, scilicet in ente sic dependente per participationem. Exemplum in genere animalium, pono quòd homo causet aliquod animal præter hominem, tunc animal causatum dependet ab homine dupliciter. Primò, est dependentia causati ad causam effectiuam: secundò est dependentia in participando perfectionem hominis. Primo modo est relatio realis mutua. Secundo modo est relatio tantum in vno extremo, scilicet mensurabilis ad mensuram, & aliquando istæ dependentiæ separantur; aliquando enim est dependentia causati ad causam sine dependentia

32.

1. *metaph.*
text. 20.

33.

Exemplum.

dependentia mensurabilis ad mensuram, vt patet in causatis vniuocè; homo enim genitus ab homine dependet dependentia causati, non autem dependentia mensurabilis, quia non est natus non mensurari ab alio homine, cum sit æquè perfectus, & hoc loquendo de mensura rei, quia vnus ex natura rei non est mensura perfectionis alterius: posset tamen esse mensura non ex natura rei, sed quasi per accidens, puta si quantitas virtualis Socratis esset mihi ignota, & quantitas Platonis nota, nunc per quantitatem Platonis notam possem certificari de quantitate Socratis ignota, sed hoc non esset mensura ex natura rei, quia mensura ex natura rei est notior mensurato ex natura rei. De hoc vide Doctorem in secundo, dist. 2. q. 3. & 4. Aliquando etiam est præcisè dependentia mensurabilis ad mensuram ex natura rei, sine dependentia causati ad causam; patet, quia multa animalia realiter sunt mensurabilia, & dependentia, vt mensurabilia ab homine, qui ponitur perfectissimum animalium. & tamen non sunt causata ab ipso homine; patet etiam, quia multa inferiora secundum perfectionem, sunt mensurabilia à superioribus, quæ tamen nullo modo causantur ab illis, vt omnia inferiora comparata Angelis, sic, quòd Angelus est mensura ex natura rei respectu omnium generabilium, & corruptibilium, & omnia huiusmodi generabilia, & corruptibilia verè dependent, vel dependentia imitationis, vel participationis, & tamen nullo modo dependent, dependentia causati, cum non causentur ab Angelo. Aliquando est vtraque dependentia, scilicet mensurabilis ad mensuram, & causati ad causam, vt patet de notitia in nobis, quæ dependet ab obiecto, vt causatum à causa saltem partialiter, & vt mensurabile ad mensuram. Et etiam omnia creata dependent à Deo, vt causata ad causam, & vt mensurabilia ad mensuram, tamen ex parte Dei nulla est relatio realis ad creaturam, vt patet in primo, dist. 30. imò omnes relationes creaturæ ad Deum sunt tertij modi, cum non sint mutua, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. quest. 5. contra Hentium vide ibi.

Quomodo omnia creata dependent à Deo.

34.

k *Plurimum ad propositum.* Hic specialiter intendit declarare quomodo notitia sit mensurabilis ab obiecto, & quomodo includit relationem realem ad illud. Dicit ergo: *Plurimum ad propositum, cum aliquid possit multipliciter participare perfectionem ab alio actus cognoscendi;* &c. Nota in ista litera aliqua. Primò, quòd non quilibet participatio perfectionis ab alio dicit dependentiam mensurabilis ad mensuram, quia causatum vniuocè participat effectiue perfectionem causæ vniuocæ & tamen non est mensurabile ex natura rei ab illa, nec similiter participatio perfectionis ab alio æquiuocè dicit dependentiam præcisè mensurabilis; quæ ponitur relatio tertij modi, sed vltra dicit etiam dependentiam causati; & hæc est relatio secundij modi, loquendo de causa creata; benè tamen est verum, quòd vltra illam est etiam dependentia mensurabilis ad mensuram ex natura rei, quia causa æquiuoca est superior secundum entitatem effectui suo, & sic ex natura rei nata est etiam ipsum mensurare. Potest enim,

vt cognita certificare intellectum de quantitate virtuali sui effectus æquiuocè producti.

Secundò nota, quòd actus cognoscendi potest participare perfectionem obiecti multipliciter. Aliquando enim obiectum est perfectius actu cognoscendi, vt patet de substantia, & vt sic, potest esse animæ intellectualis; & hoc modo dependere, & per substantiam certificari de sua quantitate virtuali, & vt sic, includit relationem realem ad ipsam obiectum, quæ præcisè est tertij modi. Aliquando etiam participat perfectionem obiecti æquiuocè, tamen partialiter, quia non ponitur obiectum causa totalis actus cognoscendi, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. qu. 7. & infra, quest. 15. & vt dicit dependentiam causati ad causam, est relatio secundij modi, quia etiam obiectum refertur realiter ad actum, vt causa ad effectum, sed de talibus participationibus non loquitur hic Doctor, quia non sunt communes omni actui intelligendi, non enim omne obiectum est causatum sui actus; vt patuit in primo, dist. 3. quest. 3. nec similiter omne obiectum est essentialiter perfectius suo actu intelligendi imò multoties actus est perfectior: patet de albedinis intelligentione, quæ est essentialiter perfectior albedine, cum sit qualitas spiritalis.

Nota.

35.

Tertio dicit Doctor quòd actus intelligendi proprie dicitur mensurabilis ab obiecto, pro quanto ipsum imitatur, sicut ideatum imitatur ideam: est enim cognitio similitudo obiecti, & imago, quàm species intelligibilis, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. quest. 6. Sicut etiam perfectio ideati cognoscitur per ideam, ita perfectio actus intelligendi per obiectum: pro quanto ergo omnis actus intelligendi est imago, seu similitudo sui obiecti, & hoc per imitationem, sicut posterius imitatur suum prius, pro tanto dicitur mensurabilis ab obiecto, & includere relationem realem ad ipsum, & non e contra. Si volumus etiam dicere quòd actus intelligendi, & mensurabilis ab obiecto, pro quanto est simile similitudine imitationis, quòd sufficit, quòd imitetur vel obiectum, ad quòd immediatè terminatur talis actus, vel quòd imitetur aliud obiectum quòd virtualiter continet obiectum proprium, & hoc dico, quia talis imitatio includit imperfectionem in isto actu, & perfectionem in obiecto, quòd est imitabile, & nulla obiecta sunt realiter imperfectiora suis actibus intelligendi; vt dixi supra, idèd non videtur forte, quòd illi actus sic dependeant, & idèd sufficit quòd saltem dependeant ab alio virtualiter continete, & tale communiter ponitur perfectius. Potest tamen dici quòd est actus ex natura rei, sit aliquando perfectior obiecto proprio, tamen vt est similitudo obiecti secundum imitationem erit imperfectior, & vt sic, erit mensurabilis; sicut etiam ideatum realiter, licet sit perfectius idea, etiam denominatione intrinseca, quia idea hominis ponitur præcisè esse cognitum hominis ab æterno, vt patet à Doctore in primo, dist. 35. tamen homo, vt imitatur ipsam ideam erit imperfectior, & sic mensurabilis ab idea, suo tamen modo, sic in proposito.

Idea hominù habet esse cògnitum.

S C H O L I V M.

Primum dictum in hac littera in 1. Notitia abstractiua non est relatio realis ad obiectum, quia hæc requirit realem terminum existentem. Secundum, habet relationem realem potentialem mensurabilis ad illud, quia si esset existens haberet realem. Tertium, habet relationem realem potentialem attingentia ad illud, quia si esset existens, non attingeretur in se per illud. Quartum, in abstractiua est relatio actualis rationis, quia non oportet terminum existere. Poni aliam relationem rationis per reflexionem, & vtriusque distinctionem. Quintum, relatio rationis necessario concomitatur abstractiuam. Hic accipit relationem rationis lato modo, prout comprehendit extrinsecam etiam denominationem. Hanc iuxta mentem Doctōris sequi puto necessario actum abstractiuum, à quo sic denominatur obiectum. Et idem est de aliarum potentialium actibus: de relatione rationis stricta non loquitur Doctōr, quia talis necessario sequitur ens reale.

Abstractiua notitia nõ dicit relationem realem ad obiectum.

Dicit relationem potentialem ad illud & quomodo.

Quare abstractiua non conuenit relatio realis potentialem attingentia ad obiectum.

In abstractiua est relatio actualis rationis.

Secundus actus cognoscendi¹, qui scilicet non est necessario existentis, vt existens, non necessario habet relationem actualem ad obiectum, quia relatio realis actualis non requirit per se terminum realem, & actualem; tamen iste secundus actus potest poni habere ad obiectum relationem realem potentialem, & hoc primam, de qua in præcedenti membro dictum est, scilicet mensurabilis, vel dependentiæ: non autem secundam, scilicet vnionis, vel attingentiæ. Potest etiam ista cognitio habere ad obiectum relationem rationis actualem, sed illam necessario requirit ad hoc, quod sit ipsius obiecti.

Sunt ergo hæc quatuor declaranda. Primum, quod cognitio abstractiua habet relationem realem potentialem, & aptitudinalem, scilicet mensurabilis ad obiectum, etiam non existens. Hoc probatur, quia illud quod habet relationem actualem ad terminum existentem, & quantum est ex parte sui semper vniformiter se habet ad illum, habet relationem aptitudinalem ad illum terminum, quando non est existens; operatio est huiusmodi, quia est aliquid mensurabile per obiectum, hoc est, aptum natum in entitate sua dependere ad obiectum, hoc in speciali tali dependentia, qualis est eius, quod est similitudo per imitationem, vel participationem ad illud, cuius est similitudo. Hæc omnia quantum est ex parte fundamenti essent in actu, si terminus esset in actu.

Secundum² scilicet de relatione attingentiæ ad terminum, qui attingitur, potest dici, quod cognitioni abstractiua non conuenit talis relatio realis, vel aptitudinalis. Probat, quia non conuenit fundamento, quantum est ex parte eius, nec sibi competeret in actu, si terminus poneretur in actu, quia terminus non est natus per illum actum attingi, vt actu existens.

Tertiū, scilicet de relatione³ rationis in cognitione abstractiua, potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, quando terminus non habet esse reale, sed tantum esse in intellectu, tunc ad ipsum non potest esse nisi relatio rationis, quia non potest relatio verius habere esse, quàm terminus ad quem est: nunc obiectum, quod terminat cognitionem abstractiuam non oportet habere esse, nisi in intellectu: igitur, &c.

Alius potest esse intellectus talis: actus intelligendi obiectum abstractiuè potest intelligi actu reflexo: cum enim ista intellectio sit similitudo naturalis obiecti per obiectum cognitum, potest illa cognosci reflectendo, & intellectus sic cognoscens istam cognitionem potest comparare ipsam ad obiectum: ipsa autem sic comparata ad actum intellectus, refertur relatione rationis.

Inter istas duas relationes rationis⁴ vna est differentia. Nam secunda sicut potest esse obiecti non existentis, sic potest esse cognitionis non existentis, si tamen illa cognitio sit intellecta, & per intellectum comparata. Prima autem relatio non potest esse nisi actus existentis, & non vt obiecti cogniti per aliquem actum reflexum, nec per intellectum comparati. Ex hac differentia sequitur alia, scilicet quod secunda relatio est rationis, quantum est ex parte vtriusque extremi. Prima quantum est ex parte obiecti, est rationis; quantum autem est ex parte actus, est realis:

13.

14.

15.

realis : quia videtur sequi naturam actus, & non tantum competere illi actui, ut ob-
lecto intellecto, vel comparato.

Contra hoc ens reale non requirit tanquam ad naturam eius consequens, vel
concomitans aliquid non reale : igitur actus cognoscendi realis non habet relatio-
nem rationis consequentem ipsum ex natura sui.

Respondeo, per actum cognitionis obiectum habet esse cognitum, & idem
potest naturam actus sequi aliqua habitudo, quæ sit ad obiectum, ut habens
tale esse.

Ex hoc patet quartum quomodo scilicet relatio rationis necessariò concomita-
tur, quia hoc verum est de prima relatione rationis : nam sine secunda posset co-
gnitio ipsa esse sicut actus rectus sine reflexo consequente, & multò magis pos-
set obiectum terminare actum illum absque hoc, quòd haberet relationem ra-
tionis ad actum. Secunda contingenter causatur post actum intellectus rectæ :
igitur non fuit in obiecto necessaria ratio terminandi illum actum.

*An relatio
rationis ne-
cessariò co-
mitemur
naturã re-
ale.*

C O M M E N T A R I V S.

36. **S**ecundum actus cognoscendi, qui scilicet non est
necessariò existentis, &c. Tota hæc litera de-
claratur à Doctore per quatuor. Primò ostendit
qualiter cognitio abstractiva habet relationem
realem potentialem, & aptitudinalem, scilicet
mensurabilis ad obiectum, etiã non existens.
Hoc probatur, quia illud, quod habet rela-
tionem actualem ad terminum existentem, &
quantum est ex parte sua uniformiter se habet
ad illum, & habet realem aptitudinalem ad
illum terminum, quando non est existens. Pa-
tet de causa, & effectu; quotiescunque enim
causa est, & effectus similiter est, tunc cau-
sa habet relationem realem actualem ad ef-
fectum, & contra : quia causa nata est sic
semper referri ad effectum quando effectus est;
sed quando effectus non est, tunc est apta na-
ta referri realiter ad illud, & sic dicit relatio-
nem realem aptitudinalem. Dicitur relatio rea-
lis aptitudinalis; quia si sit in actu erit realis
actualis.

*Declaratio
litera per
quatuor.*

*Primus de-
clarandum.*

Sed notitia est huiusmodi, loquendo de
abstractiva, quia ipsa est aliquid mensurabile
per obiectum, hoc est, aptum natum in enti-
tate sua dependere ad obiectum, &c. Adver-
tatur tamen, quòd quando Doctor dixit supra de
prima relatione, scilicet mensurabilis ad men-
suram, quæ est notitiæ intuitivæ, quæ neces-
sariò requirit existentiam obiecti, illa est
realis actualis, quia actualis dependentia se-
cundum similitudinem imitationis; hæc au-
tem non est realis actualis necessariò, quia
non est necesse obiectum actu existere; cum
notitia abstractiva possit esse tam existentis,
quam non existentis; & si obiectum actu exi-
steret, tunc ad illud esset relatio realis actualis
mensurabilis, scilicet notitiæ ad mensu-
ram, scilicet ad obiectum actu existens, & si-
cut prima scilicet intuitivæ est relatio notitiæ
intuitivæ mensurabilis, id est, aptæ natæ men-
surari; scilicet talis notitia, siue aptæ natæ cer-
tificari apud intellectum per obiectum actu
existens tanquam per mensuram, ut aptum
natum mensurare, seu certificare intellectum
de notitia modo præexposito; sic similiter
respectu notitiæ abstractivæ, quando obie-
ctum est actu existens, tunc est relatio realis
actualis ipsius notitiæ, ut mensurabilis, id est,

Adverte hic.

aptæ natæ certificari apud intellectum per ob-
iectum actu existens modo præexposito, & dif-
ferentia est inter intuitivam, & abstractivam,
quia intuitiva actu non potest esse, quin includat
necessariò relationem realem actualem, ut men-
surabilis ad obiectum actu existens, ut ad men-
suram; abstractiva verò non necessariò includit re-
lationem realem actualem, ut mensurabilis ad
obiectum, ut mensuram, quia nec necessariò re-
quirit existentiam actualem obiecti, ut supra pa-
tuit; includit tamen necessariò relationem realem
aptitudinalem ad obiectum actu non existens, quia
si actu existeret, necessariò includeret relationem
realem actualem, scilicet mensurabilis ad obie-
ctum; ut mensuram.

n Secundum declarandum est de relatione
attingentiæ ad terminum, qui attingitur, &c. Doc-
tor hic vult quòd notitia abstractiva non inclu-
dat relationem unionis, siue attingentiæ ad ob-
iectum, ut actu existens, quia abstractiva notitia,
ut huiusmodi non terminatur ad obiectum, ut
actu existens, nec attingit ipsum, ut actu existens;
quia tunc non esset abstractiva; si ergo relatio
actualis unionis ad obiectum terminata, siue re-
latio attingentiæ non est, nec potest esse realis;
sequitur quòd relatio aptitudinalis unionis, siue
attingentiæ, non erit relatio realis aptitudinalis;
ut supra exposui. Concedit tamen Doctor quòd
notitia abstractiva includit realem aptitudinalem,
scilicet mensurabilis, quia si obiectum esset actu
existens, tunc esset ad illud relatio realis actua-
lis, scilicet mensurabilis ad mensuram, ut supra pa-
tuit.

37.

*Secundum
deklarandum*

o Tertium declarandum, quod dividitur in
duo, est de relatione rationis in cognitione abstra-
ctiva. Et dicit sic Doct. quòd relatio rationis po-
test dupliciter intelligi in cognitione abstractiva.
Primò, quòd terminus siue obiectum non habeat
esse reale, sed tantum esse in intellectu, scil. vel sicut
cognitum in cognoscente, vel sicut representatū
in suo representativo; ut quando præcisè habet
esse in specie intelligibili ipsius representantis, tunc
ad ipsum non potest esse, nisi relatio rationis, quia
relatio nõ potest habere verius esse, quam termi-
nus ad quem est; iunc autè obiectum, quod ter-
minat cognitionem abstractivam nõ oportet ha-
bere esse, nisi in intellectu aliquo prædictorum
modorum, scilicet vel sicut cognitum in cognos-
cente

*Tertium de-
klarandum.*

ſcente vel ſicut repræſentatum in repræſentatiuo.

Secundò, poteſt intelligi ſic, ſcilicet, quòd actus intelligendi abſtractiue obiectum poteſt intelligi actu reflexo, quia intellectus poteſt refleſſi ſuper illum actum cognoscendo illum, vt patet, cum enim iſta intellectio abſtractiua ſit ſimilitudo obiecti, vt ſupra patuit, per obiectum cognitum poteſt cognofci reflectendo, & intellectus cognoscens, ſic iſtam cognitione poteſt ipſa comparare ad obiectum, ſcilicet prius cognitum; ipſa autem notitia abſtractiua ſic per intellectum comparata referitur relatione rationis ad obiectum cognitum.

38.

p Deinde dicit quòd inter iſtas duas relationes rationis eſt una differentia, nam ſecunda ſicut poteſt eſſe obiecti non exiſtens, ita poteſt eſſe cognitionis non exiſtens, ſi tamen illa cognitio ſit intellecta; & comparata per intellectum. Hoc patet, quia tranſeunte notitia abſtractiua obiecti, adhuc ipſa non exiſtente poteſt abſtractiue cognofci, ſicut etiam obiecto non exiſtente, poteſt abſolute cognofci, & tunc ipſa non exiſtente, & tamen cognita poteſt comparari ad obiectum cuius erat, & vt ſic comparata, includit relationem rationis ad ipſum obiectum terminatam. Sed prima relatio rationis non poteſt eſſe niſi actus exiſtens, non vt obiecti cogniti per aliquem actum reflexum, nec per intellectum comparantem, patet quia intellectus per illam notitiam abſtractiuam actu intelligit, & attingit obiectum, & ſic illa relatio vnionis, ſiue attingentis erit neceſſariò in actu abſtractiuo actu exiſtente, & hoc eſt quod dicit.

q Ex hac differentia ſequitur alia, ſcilicet, quòd ſecunda relatio eſt rationis quantum eſt ex parte vtriuſque extremi: patet, quia ipſa fundatur in actu abſtractiuo, vt cognito, ſiue exiſtat, ſiue non, & terminatur ad obiectum, vt cognitum, ſiue ſic exiſtens, ſiue non, vt ſupra patet. Sed prima quantum eſt ex parte obiecti eſt rationis, quia, vt ſupra patuit, non terminatur ad illud, vt exiſtens, ſed vt repræſentatum in ſpecie intelligibili, vel vt habens eſſe cognitum; & quantum eſt ex parte actus, eſſet realis, quia videtur ſequi naturam actus, & non tantum competere illi actui, vt obiecto intellecto, vel comparato. Aduerte tamen quòd multiplex apud Doct. eſt relatio rationis; vel relatio rationis diſtinguitur còtra relatione reale, eſt enim relatio rationis, quæ merè cauſatur per actum collatiuum intellectus, vt omnis ſecunda intentio. Eſt etiã relatio rationis omnis comparatio relictã in obiecto comparato, à quacunque fiat talis comparatio, ſiue ab intellectu, ſiue à voluntate, ſiue ab imaginatiua, ſiue à quacunque alia potentia collatiua, de quibus vide Doctorem in primo, diſt. 45. & communis talis comparatio ſemper eſt inter extrema prius cognita: non enim intellectus comparat aliqua duo ad inuicem, niſi præcognoſcat illa. Adhuc omne eſſe cognitum, vt cognitum, & omne volitum, vt volitum, & omne ſenſatum, vt ſenſatum poteſt dici relatio, ſiue ens rationis, vt patet etiam à Doctore in primo; omnis etiam relatio, quæ imme-

Multiplex
relatio.

diatè fundatur in ente rationis, eſt rationis, licet terminetur ad ens reale. Et etiam omnis relatio quæ immediatè nullo intellectu conſiderante, fundatur in ente reali, & terminatur ad ens non habens eſſe reale actuale, poteſt dici relatio rationis, & hoc loquendo de relatione actuali, ſicut eſt in propoſito. Et etiam omnis relatio, quæ ex natura rei fundatur in ente reali, & terminatur ad nihil, eſt rationis, vt ſupra patuit. Poteſt tamen dici realis ratione fundamenti realis, ad quod ex natura rei concomitatur, quia tamen non terminatur ad ens reale actuale, dicitur relatio rationis, vt præciſè diſtinguitur contra relationem realem, quæ eſt inter extrema realia.

r Contra hoc: Doctor intendit probare quòd relatio rationis non concomitetur actum realem cognoscendi, quia ens reale non requirit tanquam ad naturam eius conſequens, vel concomitans aliquid non reale; igitur actus cognoscendi realis non habet relationem rationis conſequentem ipſum ex natura ſui.

Reſpondet, quòd per actum cognitionis obiectum habet eſſe cognitum, & ideo poteſt naturam actus ſequi aliqua habendo, quæ ſit ad obiectum, vt habens tale eſſe, ſcilicet cognitum.

Ex hoc patet quartum, quomodo, ſcilicet relatio rationis neceſſariò concomitatur, &c. Et vult dicere breuiter, quod actus rectus cognoscendi abſtractiue neceſſariò includit relationem rationis, quæ terminatur ad obiectum cognitum per illum actum cognoscendi, ita quòd obiectum cognitum eſt præciſa ratio terminandi talem relationem. Et relatio rationis, quæ fundatur in actu recto cognoscendi abſtractiue, quæ cauſatur per actum collatiuum intellectus comparantis actum cognitum ad obiectum cognitum, & terminatur ad obiectum cognitum; non oritur neceſſariò, nec neceſſariò concomitatur ad talem actum; patet, quia talis relatio fundatur in actu, vt cognito actu reflexo: modò poteſt eſſe talis actus abſolute abſque hoc quòd cognoscat actu reflexo, & poſito etiam quòd cognoscat actu reflexo, adhuc talis relatio non neceſſariò concomitatur illum actum cognitum: patet, quia illa cauſatur per actum collatiuum intellectus comparantis ipſum actum cognitum ad obiectum cognitum. Si igitur non neceſſariò concomitatur, ſequitur quòd nec obiectum cognitum neceſſariò includit relationem rationis ad actum cognitum, quia talis relatio in obiecto cognito cauſatur per actum collatiuum intellectus comparantis obiectum cognitum ad actum cognitum, & ſic tandem patet quomodo obiectum cognitum non terminat primam relationem rationis ſub ratio-

ne talis comparationis ad actum cognitum, cum illa non ſit neceſſariò in tali obiecto, vt terminatiuo rationis actus cognoscendi abſtractiue.

39.

Nota

Respondet ad argumenta posita num. 6. & 7. ex doctrina iam probata. Ad primum, operatio que est ultima perfectio, seu beatitudo, habet annexam relationem realem, quia tendit in obiectum & existens, ipsa tamen est perfectior hac relatione, & si per impossibile esset sine ea, bearet, quia beatitudo Dei de facto est sine relatione. Connectere ergo formaliter obiecto beatifico non est formalis beatitudo, & idem est habere illud obiectum, sicut habere dicitur formaliter respectum.

16. **N**unc tertio in isto articulo respondendum est ad argumenta facta in prima parte huius articuli pro quanto videntur minus includere.

Ad primum, concedo quod operatio, quæ est ultima perfectio naturæ operantis, necessario habet annexam relationem, puta si loquamur de operatione beatifica hominis, vel Angeli, illa necessario est existens, quia si sit cognitio, est intuitiva, si sit volitio, est necessario concomitans intuitionem; sed cum dicitur, quod ipsa est ultima perfectio præcisè inquantum connectit cum obiecto; dico quod ultima perfectio potest intelligi, vel aliqua summa perfectio per se vna, vel perfectio integrata ex illa, & omnibus necessario concomitantibus. Primo modo dico, quod operatio est ultima perfectio, & est simpliciter perfectior quocunque concomitante ipsam: etiam illa relatione, quam formaliter importat connexio, quia si possem habere operationem beati, sine illa relatione essem beatus: non autem essem beatus, si haberem relationem sine operatione. Istud patet de beatitudine Dei, quæ formaliter consistit in operatione, secundum illud Philosophi duodecimo Metaphysicæ, ubi de eo loquens ait: *Si non intelligat quid est insigne, & venerabile, sed se habet quemadmodum, si dormiens, siue intelligit, & non est hoc, quod sua intelligentia, scilicet actualis intellectio, non est utique optima substantia.* Et probat consequentiam: *per intelligere enim ei honorabile inest, & tamen beatitudo eius non requirit relationem rationis inter operationem, & obiectum: quia etsi possit intellectus eius comparare actum suum ad obiectum, tamen ista comparatio, siue relatio rationis non includitur in ipsa operatione, quæ operatio, secundum se, est beatifica: non enim videtur rationabile, quod magis Deus sit beatus formaliter aliqua operatione includente relationem rationis, quam beatitudo Angeli includat aliquam talem relationem.* Beatitudo tamen creata necessario requirit relationem ad obiectum, sed realem; & hoc, quia non potest habere maiorem unitatem cum obiecto, quam unitatem relationis. Operatio autem Dei habet cum obiecto veram unitatem, & identitatem, & idcirco ibi nulla requiritur relatio ad hoc, ut ipsa sola, & absoluta sit plenè beatifica.

Operatio que est ultima perfectio, habet necessario annexam relationem realem.

Tex. 511.

17. In hoc patet vna excellentia beatitudinis diuinæ super creatam, quia illa, ut absoluta, est plenè vltimum bonum eius: beatitudo creata non est vltimum, nisi cum relatione annexa. Quando igitur dicitur, quod est vltima perfectio, inquantum præcisè connectit cum obiecto, reduplicatio ista potest intelligi fieri, vel ratione relationis, vel ratione fundamenti proximi. Primum negandum est: quia ipsa formalis ratio relationis non est sibi ratio essendi vltimam perfectionem. Secundo modo concedendum est, quod inquantum connectit, hoc est, inquantum est fundamentum proximum connectens, sic est perfectio vltima. Per idem patet ad illam confirmationem. *Beatus est, qui habet, &c.* Si enim *habere* intelligatur ibi importare relationem; tunc vel est descriptio per illud, quod necessario concomitatur operationem beatificam, vel hoc nomen *beatitudo* non importat præcisè absolutum, sed cum respectu ad obiectum. Si autem per se *habere* intelligatur operatio, quia obiectum habetur: iuxta illud Augustini 83. quæst. quæst. 35. *habere Deum nihil aliud est, nisi nosse, tunc habere beatificum non importat per se relationem, sed illa tantummodo concomitatur.*

Operatio beat inquantum connecti, fundamentaliter, non formaliter.

18. Contra hoc, non est contradictio absolutum separati à relatione, sicut prius à posteriori, & maximè quando non est relatio dependentiæ essentialis: igitur si operatio beatifica sit absoluta, posset per potentiam diuinam separari à relatione illa, & tunc esset beatus, non tamen connectens obiecto.

Præterea. Posterius generatione est perfectius secundum Philosophum 9. Metaph. sed relatio, si est aliud ab operatione absoluta, est posterior generatione; igitur, &c.

Tex. 15.

Ad primum alibi.

Potest

Additio
aliorum.

Potest dici sicut etiam in 4. distinct. 46. Doctor dicit, quod licet beatitudo non includat essentialiter respectum attingentia ad obiectum, necessario tamen requirit, ut sit perfecta, & completa beatitudo, idem habens operationem illam sine tali relatione, non esset verè, & completè beatus. Quare in 4. dist. 10. qu. finali, & hic suprâ distinguendo de ultima perfectione ad illud argumentum.

Ad secundum, illa propositio Philosophi debet intelligi procedendo in eodem ordine: quia si in alio ordine, vel genere sit aliquid posterius generatione, non oportet, quod sit perfectius. Si enim accidens esset perfectius forma substantiali; & tantum isto modo est relatio posterior absoluto: non enim in eodem ordine aduenit tanquam proprium complementum absoluti, sed absoluto in se habente propriam perfectionem completam ex illa perfectione, confurgit relatio.

18.

C O M M E N T A R I V S.

40.
Quid sit habere Deum.

Contra hoc. Hic instat, probando quod operatio beatifica non sit formaliter entitas absoluta, quia tunc aliquis posset esse beatus, & non formaliter connexus Deo.

Ad primum. Dico, quod subiectum relationis quamvis sit prius ipsa non potest separari itante termino, sicut album non potest separari à similitudine stante alio albo, & sic stante, siue existente obiecto beatifico, & actu intuitivo illius

obiecti non potest actus separari à tali relatione connectente. Et posito quod possit separari, concedo quod tunc non esset beatus, quia beatus habet actum intuitivum, quo attingit obiectum beatificum, sed non posset tunc attingere.

u Ad secundum. Illa propositio Philosophi debet intelligi procedendo in eodem ordine. De hac propositione vide Doctorem in quarto, dist. 12.

S C H O L I V M.

Ad secundum, nu. 7. etsi videatur Aristoteles illo loco dicere quod ad scientiam non datur motus, tamen secundum Commentatorem loquitur in opinione aliorum, id est, Platonis, cui ab ipso, & ab Augustino tribuitur, quod tenuerit addiscere, non esse aliud quam reminisci. Secundo, esto illa verba secundum illam propriam sententiam dixerit, tantum voluit non dari immediate alterationem ad scientiam, quia precedit alteratio sensuum, & productio specierum; & hanc fuisse eius intentionem subtiliter ostendit. Tercio, quod loquitur de alteratione, qua sit motus, vel in subiecto mobili ab agente Physico, & neutrum habet locum in presenti, Fateor, hoc non haberi ex textu.

19.

Quare O-
cham ubi
suprà.
Com. 20.
7. Physic.

In trãslati-
one Ara-
bica.

Explicat
Aristotele
subtilissimè
Tex. 15.

Tex. 17.

AD secundum argumentum^a quod accipitur ex 7. Physic. si diceretur, quod Aristoteles omnia illa dicit non secundum opinionem propriam, sed secundum opinionem Platonis videtur posse haberi ex Commentatore, ubi in fine commenti, Aristoteles (inquit) intelligit in hoc loco, non quod hac sit opinio eius, sed intendit declarare vim opinionis huius. Hæc ille. Sententia etiam in se videtur illa, quam imponit Augustinus Platoni in 12. de Trin. & Aristoteli primo Posteriorum, scilicet quod addiscere non sit nisi reminisci; ait enim sic: Acquirere cognitionem in principio, non est generatio neque alteratio, hoc enim fit sciens, & intelligens, quando anima eius quiescit, & firmatur, quemadmodum quando surgit à somno. Et Commentator exponit, & in alia translatione apparet illa eadem sententia, quod non mutatur anima in prima acceptione scientiæ: sicut nec mutatur, quando post impedimentum somni, vel ebrietatis potest uti scientia, quâ prius non potuit uti.

Tamen potest aliter dici,^b quod si Aristoteles ista dixerit secundum propriam opinionem, hoc fuit quod motus, & mutationem non dixit per se esse ad aliquam formam, nisi quæ potest propria acquisitione acquiri, & idem ad nullam formam dixit esse motum, quæ tantum acquiritur alia acquisita, sicut est de relatione. Vnde vult ibi, quod in qualitatibus illis non est alteratio, quæ sunt cum quædam alterantur, hoc est alteratio fit in aliis: densata enim, aut rarefacta, &c. Et post, Sicut sanitas frigidorum, & calidorum commensuratio quadam est, & idem sanitas non est proprius terminus alicuius alterationis, sed aliqua alia alteratio terminatur ad aliquem gradum calidi, vel frigidi, & tunc ipsum est commensuratum aliis qualitatibus corporis, & sic est sanitas. Si autem hoc esset manifestum, scilicet quod scientia, vel actu considerare, esset sola relatio, satis pateret, quod secundum intentionem Aristotelis ad illam non esset mutatio, vel alteratio, sed probatum^c est in primo articulo, quod operatio non est sola relatio, & pari ratione, vel maiori, nec habitus scientiæ.

Vnde

20.

Vnde videtur aliquid vltra addendum, scilicet quòd Aristoteles non concedit alterationem esse ad aliquam qualitatem, nisi quæ potest primò acquiri, sic quòd ipsa non tantùm consequatur per accidens ad formam inductam, sicut ratio, sed nec eius inductio necessariò sequatur inductionem alicuius formæ prioris. Et tunc ista conclusio eius non est vera, nisi de alteratione immediata primo alterandi in illo ordine: & sic ad scientiam, vel considerationem non est aliqua alteratio immediata primo alteranti in illo ordine: quia primum tale est obiectum extrà, cognitio autem in intellectu non immediatè causatur ab obiecto, vt extrà, sed ab aliquo intrà, quia intelligimus, cum volumus, non autem sentimus, cum volumus, *secundo de Anima*: quia ad intelligendum habemus obiectum intrà, ad sentiendum requiritur obiectum extrà.

Tex. 55. & 60. vide 3. de anima t. c. 8. & alibi.

21.

Quòd autem intelligat de tali alteratione, de qua dictum est, probatur; quia parùm ante concedit sensum alterari, dicens, & ipsi sensus alterantur, patiuntur enim: actio enim ipsorum motus est per corpus, *patiente aliquid sensu*: hic autem negat partem intellectiuam alterari, & videtur assignare pro ratione, quia notitia intellectiua accipitur non immediate ab obiecto extra, quod est primum alterans in isto ordine, sed mediante cognitione sensitua. Vnde ad probandum, quod nulla mutatio est ad scientiam, ait: *Ex ea enim quæ est secundum partem experientia universalem accepimus scientiam*. Et sic illud verbum ibidem, *sciens maxime ad aliquid dicitur*, debet intelligi sic, ad aliquid, id est, ad obiectum intrà, & non immediatè ad obiectum extrà, quod est primum alterans, & ista conclusio sic particulariter intellecta de alteratione prima sufficit ad propositum suum ibi, quia conclusionem illam, scilicet quòd mouens & motum simul sunt, intendit probare inductiuè in singulis motibus, & specialiter in alterationibus, videtur habere instantiam de illis qualitatibus, quæ non immediatè inducuntur à primo alterante, quia ibi alteratum est etiam simul sit cum proximo alterante, non tamen cum primo in illo ordine, de quo manifestius est, quòd ipsum sit alterans.

Tex. 12.

Tex. 10.

Tex. 20.

Tex. 11. & circiter.

Tertio modo posset dici, quòd dictum Aristotelis est intelligendum de alteratione, quæ est motus: vel si est indiuisibilis, est mutatio terminatiua, vel continuatiua motus, vel saltem, quæ est subiecti mobilis, vel mutabilis, & ab aliquo agente naturali. Nullum istorum inuenitur in parte intellectiua: quia ipsa est indiuisibilis, & ita non susceptiua motus, qui requirit subiectum diuisibile. Ipsa etiam quia indiuisibilis, idè non est localiter præsens alicui agenti naturali: quia non replet locum: agens autem Physicum non est actiuum nisi in passiuum sibi localiter præsens. Sensus autem per oppositum potest dici alterari, & quia ibi compositum quantum recipit, & quia ab agente naturali; cui est localiter præsens.

Tertia explicatio Philosophi.

Istud tertium dictum videtur satis verum, sed non videtur posse haberi ex textu Aristotelis ibi.

C O M M E N T A R I V S.

41. Quare Ochà quodlib. 18.

cap. ultimo primo post contex. 4.

AD secundum argumentum principale. Doctorem exponit illam propositionem Philosophi acceptam ex 7. Physic. quæ talis est. *Neque in intellectiua parte anima est alteratio, sciens enim, maxime ad aliquid dicitur*. Et recitando literam Doctores exponam eam vbi opus erit expositione. Dicit ergo primò; quòd Philosophus fortè omnia illa dicit non secundum opinionem propriam, sed secundum opinionem Platonis, vt patet per A. vbi in fine com. Sententia ergo Platonis secundum Philosophum, & eius Commentatorem fuit quòd anima nihil addidit de nouo, sed quicquid scit, priùs sciuit: si ergo scientia non potest esse noua in homine, sequitur quòd ad ipsam non possit esse generatio, nec alteratio, quia omne acquisitum in aliquo per generationem, vel alterationem, est nouum in illo, cum tam generatio, quam alteratio sit à priuatione ad habitum, & priuatio semper est prior duratione habitus; & sic patet quomodo secundum opinionem Platonis, in nobis ad scientiam non sit nec genera-

tio, nec alteratio; & quando homo actu scit, puta hominem esse risibilem, non acquirit illam de nouo: sed aliquando impeditur, vt per somnum, & ebrietatem, vel per aliquid aliud, & amoto impedimento, statim reminiscitur, vt quando anima firmatur, & quiescit, per quod intelligitur amoto omni impedimento.

b Secundò aliter Doctores exponit Philosophum dicens: *Tamen potest aliter dici*, &c. Vult dicere, quòd illa qualitas, quæ immediatè sequitur ad aliud per alterationem acquisitum, non acquiritur per alterationem, & ponit exemplum de sanitate, quæ propriè non dicitur acquiri per alterationem, quia sanitas est commensuratio calidorum, & frigidorum, & idè sanitas non est proprius terminus alicuius alterationis, sed aliqua alia alteratio ad aliquem gradum calidi, vel frigidi, & tunc ipsum calidum, vel frigidum erit commensuratum aliis qualitatibus corporis, & sic est sanitas; alteratio ergo erit ad aliquam qualitatem, ad quam immediatè sequitur sanitas, &

Contex. 15.

fic sanctas non dicitur terminus proprius alterationis.

42. c *Sed probatum est in primo articulo, quod operatio non est relatio sola; & pari ratione, vel maiori, nec habitus scientia, quia habitus scientiæ propriè ponitur in prædicamento. Qualitatis. Unde videtur aliquid addendum, &c. Vult dicere breuiter, quod aliqua forma immediatè concommitatur per accidens, quia scilicet non acquiritur propria acquisitione, sic, quod non esse immediatè præcedat esse illius, & sic relatio dicitur acquiri tantùm per accidens, quia necessariò sequitur ad fundamentum, positio, & termino, ita quod licet produceretur à fundamento positio termino, non tamen de nouo, quia priuatio eius nullo modo præcessit positio fundamento, & termino, & idè dicitur acquiri per accidens; aliqua verò forma dicitur, acquiri per se, sed non propriè per alterationem vel generationem; quia licet non esse eius immediatè præcedat esse, quia tamen non potest aliquo modo immediatè acquiri non aliquo alio priùs acquisito, idè non dicitur propriè terminus alterationis, sed illud priùs acquisitum per alterationem ponitur terminus alterationis.*

d *Et hoc modo ad scientiam, scilicet habitualement, vel considerationem, scilicet actualement, non est aliqua alteratio immediata primo alteranti in illo ordine, quia primum tale, scilicet alterans, est obiectum extrà, puta color. Cognitio autem in intellectu non immediatè causatur ab obiecto extrà vs extrà, &c. quia ad intelligendum habemus obiectum intrà, scilicet per speciem intelligibilem, per quam intelligimus obiectum abstractiue, de qua hîc Philosophus loquitur, quia de intuitiua, quæ est obiecti extrà; vel nihil, vel parum loquutus est. Habita ergo præsentia obiecti per speciem intelligibilem, statim intellectus intelligit eum vult, quia tunc habet omnia requisita ad intellectionem. Et quomodo ista auctoritas. *Intelligimus eum volumus, intelligatur, vide quæ exposui in secundo dist. 9. q. 2. & in dist. 4. Non autem sentimus eum volumus, quia ad sentiendum requiritur obiectum extrà, & idè non est in potestate nostra sentire eum volumus.**

e *Actio enim ipsorum motus est per corpus, patiente aliquid sensu; & patet, quia sensus, puta visus, alteratur à corpore visibili extrà, recipiendo ab illo speciem sensibilem, & in quantum ab illo recipit, dicitur ab illo pati, passione tamen perfectiua, & non corruptiua; & sic dicitur alterari, & simul recipiendo sensationem.*

f *Ex ea enim qua est secundum partem experientia vniuersalem accipimus scientiam, id est, quod ex illa experientia, quæ accipitur secundum partem animæ sensitiuam, accipimus post vniuersalem scientiam, id est, quod scientia in parte intellectiua necessariò præsupponit notitiam sensitiuam.*

g *Quia ibi alteratur etiam simul sit cum proximo alterante non tamen cum primo in illo ordine, de quo manifestius est, quod sit ipsum alterans. Proximum mouens intellectum possibilem, est intellectus agens, & species intelligibilis obiecti, quod immediatè mouet intellectum possibilem ad cognitionem obiecti; & proximum mouens intellectum possibilem respectu speciei intelligibilis, quam immediatè recipit est phantasia, & intellectus agens, vt patet à Do-*

ctore in primo dist. 3. q. 8. & infra patet q. 15. & hoc modo loquendo, mouens, & motum simul sunt, sed mouens remotum intellectum possibilem tam respectu speciei intelligibilis, quam intellectiouis est obiectum extrà, quod immediatè mouet aliquem sensum, quo moto mouetur virtus phantastica, quæ motà mouetur intellectus possibilis. De ordine istius motionis vide quæ exposui in primo dist. 3. q. prima, & secunda, & tertia. Vult ergo Philosophus quod ad notitiam intellectiuiam non sit alteratio, nec mutatio, pro quanto non immediatè mouetur, nec alteratur intellectus possibilis à primo alterante. id est, ab obiecto extrà, quod vt sic, non potest immediatè nec alterare, nec mouere intellectum possibilem, & quia obiectum extra immediatè mouet sensum, idè concedit sensum alterari, & mutari sub ipso obiecto extrà.

h *Tertio modo posset dici, &c. Declaro aliqua in ista litera. Quid sit motus, patet tertio Physic. mutatio indiuisibilis continuatiua motus sunt mutata esse, quæ continuant motum, sicut puncta lineæ, quæ continuant lineam, & instantia in tempore, quæ continuant tempus, ita quod sicut instans continuans semper est principium vnius partis temporis, & finis alterius, sic mutatio, siue mutatum esse, quid ponitur continuatiuum motus est principium vnius partis motus, & finis alterius, vt exposui in secundo d. 2. q. 1. Sed mutatio terminatiua motus est illa, quæ immediatè terminat motum: semper enim motus terminat ad aliquid indiuisibile, scilicet ad mutationem, vel mutatum esse, sicut tempus vnius horæ terminat ad vltimum instans illius horæ, Sed est aliqua mutatio, quæ nec est continuatiua, nec terminatiua alicuius motus; patet, quia generatio substantiæ est mutatio, & tamen non est continuatiua, nec terminatiua motus, vt patet à Doctore in secundo, d. 2. q. 4. Similiter quando aliquid quiescit per aliquod tempus, & in vltimo instanti illius temporis mutatur, talis mutatio, nec est continuatiua motus, eum non sit principium alicuius motus, quia in motu non est prima mutatio, vt patet 6. Physic. nec est terminatiua motus, quia illam vllus motus præcessit & de his vide quæ exposui in secundo, d. 1. q. 4. & 9. Cùm ergo anima intellectiua non sit receptiua motus propter sui indiuisibilitatè, sequitur quod non erit receptiua mutationis, nec continuatiue, nec terminatiue motus, quia recipiens talem mutationem secundum quam dicitur mutari necessariò est recipere ipsum motum, eum sit impossibile tale esse in aliquo sine motu, vt patet. Sed posito quod sic non possit moueri, vel mutari, poterit tamè immediatè mutari mutatione, quæ nõ est, nec continuatiua, nec terminatiua motus, sed aliqua alia mutatione transeunte immediatè à priuatione ad habitum. Dicit Doctor, quod et si hoc sit possibile tamen non est possibile quod sic immediatè mutetur ab agente naturali, quod est secundum Philosophum agens corporale, & quod non possit sic immediatè mutari probat per hoc, quod tale agens nunquam in agit, passum nisi approximetur sibi localiter, loquendo de loco corporali, & circumscriptiuo, & sic oportet quod tam agens naturale, quàm passum, sint in loco circumscriptiuè, si debeant sic localiter approxinari; modò anima intellectiua non potest esse in loco circumscriptiuo.*

Nota.

43.

Declaratio littera.

Quomodo forma dicitur acquiri,

2. de Anima tex. 11. 6. & 6.

SCHOLIUM.

Ad tertium nu. 7. explicat, quomodo relatio tertij modi dicitur esse in substantia tantum alterius extremi, & relatio primi, & secundi in utroque extremo; & quod in ista sit mutuitas respectus, & non in illa: neque sequitur intentum argumenti relationem includi in operatione, vel ipsam esse absolutum, sed tantum habetur absolutum fundare relationem.

22. **A**D tertium potest dici, quod in tertio modo relatiuorum sic conceditur relationem esse in substantia alterius extremi tantum: sicut in duobus primis modis conceditur relationem esse in substantia vtriusque extremi. Vnde dicit ibi Commentator: *relatio est duobus modis, aut relatio est in substantia vtriusque extremi relati, aut in substantia alterius tantum*, nunc autem in duobus primis modis non includitur relatio essentialiter in utroque extremo: imò vtrunque secundum se est absolutum; sed dicitur ibi relatio esse in substantia vtriusque extremi, vt in fundamento proximo, siue ratione fundandi, & sic in tertio modo est tantum in substantia alterius extremi. Hoc planius habetur in alia translatione: vbi sic habetur: *secundum numerum, & potentiam dicta ad aliquid, hoc est primo, & secundo modis, omnia sunt ad aliquid, eo quod ipsum, quod est alterius dicitur ipsum quidem, sed non eo, quod aliud ad illud: Mensurabile vero, & sensibile & intellectuale eo, quod aliud ad ipsum dicitur, & aliud dicuntur.* Vult dicere, quod relatiuum primis duobus modis per se dicitur ad aliud, & non tantum eo, quod aliud refertur ad ipsum. In tertio modo tantum vnus extremum est per se fundamentum relationis: reliquum verò dicitur ad aliud, solum, quia aliud est eius.

Relatio tertij modi est in substantia alterius extremi, alia relationes in utroque extremo.

[Noua.

23. Hic breuiter dici potest, quod hæc est differentia istorum, quia in primis duobus est relatio mutua, ita quod in utroque extremo est ratio fundandi relationem vnã, & ratio terminandi relationem aliam. In tertio modo est relatio non mutua, sed ratio fundandi relationem est tantum in vno extremo, & in alio ratio terminandi eandem.

Quid relatio mutua, & non mutua.

Quod autem additur ibi de illo, quod *bis diceretur idem*, &c. potest Commentator ibi sic intelligi, quod aliquid dicatur constitui per illud, ad quod essentialiter dependet, licet illud non sit intrinsecum illi; & sic constituitur per illud, quod est mensura eius: si igitur intellectus diceretur ad intelligentem, vt ad mensuram, constitueretur hoc modo per ipsum, sed intelligens constituitur per intellectum, vt per formam suam; igitur erit circulus in constitutionibus, licet non eodem modo constituendi: & hoc est impossibile: dum tamen vtrunque constitutum dependeat per se à constituyente: quia non potest esse circulus in per se dependentiis; & hoc potest intelligi per illud dictum Commentatoris, ibi; *idem diceretur bis, & tunc idem erit causa, & causatum eiusdem*, sed facilius exponitur litera Aristotelis ibidem secundum aliam translationem: quia si intellectus diceretur ad intelligentem, vt ad mensuram, & cum dicitur ad intelligibile, vt ad mensuram, idem vt mensurabile erit bis dictum, ad vtrunque duorum, vt ad mensuram, quod est inconueniens de duobus disparatis, scilicet quod vtrunque sit completè mensura eiusdem.

Explicat comment. & Phil.

Melior explicatio Arist.

COMMENTARIUS.

44. Nota.

AD tertium dicit Doctor quod in tertio modo, relatiuorum sic conceditur relationem esse in substantia, &c.

i In tertio modo tantum vnus extremum est per se fundamentum relationis, reliquum verò dicitur ad aliud solum, quia aliquid est eius, id est, quia aliud refertur ad ipsum: sicut mensura solum dicitur ad mensurabile, quia mensurabile refertur ad mensuram. Breuiter dici potest, quod hæc est differentia istorum modorum, quia in primis duobus est relatio mutua, ita quod in utroque extremo est ratio fundandi relationem vnã, & ratio terminandi relationem aliã; in tertio modo est relatio non mutua, quia ratio fundandi relationem est tantum in vno extremo, & in alio ratio terminandi eandem.

Scoti Oper. Tom. XI I.

Sunt aliqua in ista litera, declaranda per solutionem aliquorum dubiorum. Primò ergo dubitatur de hoc, quod *cognitio intuitiua, qua est rei existentis, vt existens, est necessariò habet annexam relationem realem, & actualem ad ipsum obiectum.*

Primum dubium.

Secundò dubitatur in hoc, quod *actus cognoscendi dicitur mensurabilis ab obiecto, vt à mensura eius per hoc quod est similitudo obiecti secundum imitationem sicut est similitudo ideati ad ideam.*

Secundum dubium.

Tertiò. Dubitatur in hoc, quod *cognitio abstractiua habet relationem realem potentialem, seu aptitudinalem, scilicet mensurabilis etiam ad obiectum non existens. Et ad obiectum actu existens habet relationem realem actualem mensurabilis ad mensuram.*

Tertium dubium.

Quartò dubitatur in hoc quod dicit, quod *cognitio abstractiua non conuenit relatio attin-*

Quartum dubium.

gentiarum realis aptitudinalis, quia non convenit fundamento quantum est ex parte eius, nec sibi competet in actu: si terminus poneretur in actu, quia terminus non est natus per illum actum attingi, ut actu existens.

Quintum dubium.

Quintò dubitatur in hoc, per actum cognitionis obiectum habet esse cognitum, & ideo potest naturam actus sequi aliqua habitudine, quae sit ad obiectum, ut habens tale esse.

Sextum dubium.

Sextò dubitatur in hoc quòd relatio fundata in notitia abstractiva, huius ponitur relatio rationis sequi naturam actus, sic quòd intellectu non comparante, nec actum cognoscere sequitur necessario relatio rationis ad obiectum cognitum. Et hæc dubia pro nunc sufficiunt, &c.

45.

Contra primum instatur, probando quòd cognitio intuitiva non includit necessario relationem realem actualem ad obiectum, & hoc loquendo de relatione unionis, siue attingentiae. Et primò sic: præsupponendo aliqua. Primò, quòd cognitio intuitiva necessario est rei existentis, ita quòd est impossibile esse cognitionem intuitivam, nisi sit rei existentis, ut existentis, quia hoc est de formali ratione ipsius, vel saltem necessario competit sibi, ut patet à Doctore in primo, dist. 1. q. 2. dist. 8. q. 3. in secundo, d. 3. in quarto dist. 10. & 49. in quodl. q. 7. & 13. & 14. Secundò suppono dictum Doctores in secundo, dist. 3. q. 5. quòd illa relatio identificatur realiter fundamento, cui fundamento simpliciter repugnat esse sine termino, ut patet de dependentia creaturæ ad Deum, quæ realiter identificatur ipsi creaturæ, quia est simpliciter impossibile esse creaturam sine Deo, ut termino. Istis præsuppositis arguo, sic per argumentum ducens ad impossibile; cognitio intuitiva necessario includit relationem realem actualem attingentiae ad obiectum existens, ut existens; ergo talis relatio realiter identificatur tali notitiæ: consequens est impossibile; ergo & antecedens. Consequentia probatur per secundum præsuppositum, & per primum, quia si est impossibile talem notitiam esse sine termino, ut patet per primum præsuppositum; ergo relatio erit realiter idem illi, ut patet per secundum præsuppositum. Falsitas consequentis patet, quia Deus potest absolute conservare in intellectu notitiam, quæ ponitur qualitas absoluta sine obiecto existente actu; potest enim conservare visum in oculo, nullo visibili existente, ut etiam patet per Doctorem. Sed si notitia intuitiva necessario includeret talem relationem, ut eandem sibi realiter esset simpliciter impossibile ipsam posse conservari obiecto actu non existente.

Relatio identificatur realiter fundamento.

Qua sit cognitio intuitiva.

Secundò instatur. Et præsuppono quòd intellectus cognoscat per actum reflexum intuitivè actum rectum, quam immediatè terminatur ad obiectum primum, siue ille actus rectus sit intuitivus, siue abstractivus, non curò, cum vterque in se sit qualitas absoluta actu existens in intellectu quando cognoscitur intuitivè per actum reflexum, cum cognitio intuitiva sit necessario existentis, ut supra dixi. Tunc arguo sic: Si notitia intuitiva necessario includit relationem realem ad obiectum existens; ergo actus reflexus intuitivus necessario includit relationem realem ad actum rectum. Consequens est falsum, quia sequuntur impossibilia. Primo sequitur quòd infiniti actus actualiter existentes simul possunt esse in eodem intellectu; pa-

ret, quia si actus reflexus necessario includit relationem realem ad actum rectum, ergo actus necessario actu erit stante reflexo; & actus similiter reflexus potest intuitivè cognosci per alium actum reflexum, cum sit ita qualitas absoluta, sicut actus rectus; ergo ille actus secundus reflexus necessario includit relationem realem ad primum actum reflexum; & primus non potest esse sine actu recto, & secundus reflexus non potest esse sine primo reflexo; ergo stante secundo reflexo simul stant, & alij, sed secundus reflexus potest ita intuitivè cognosci per alium reflexum sicut & alij præcedentes, ergo procedendo infinitum, sequitur quòd actu possent esse infinitæ cognitiones intuitivæ in eodem intellectu, & simul infinitæ relationes reales. Sequitur secundo quòd Deus non posset in intellectu conservare actum reflexum sine actu recto, quod videtur inconueniens.

Actus reflexus quid.

46.

Tertio instatur, quòd si cognitio intuitiva necessario includit relationem realem actualem attingentiae ad obiectum realiter distinctum actu existens, sequitur quòd notitia intuitiva in Deo, quæ intuetur lapidem actu existentem, necessario includit relationem realem attingentiae ad ipsum lapidem; consequens est impossibile, ut patet à Doctore in 1. dist. 3. ubi probat esse impossibile Deum realiter referri ad creaturam. Nec valet dicere, quòd non intuetur lapidem, ut actu existentem, quia Deus cognoscit omnem creaturam etiam secundum omnem conditionem existentiae, ut ostendit Doctor in 1. dist. 37. Nec similiter valet dicere quòd à Tola essentia divina mouetur immediatè ad cognitionem cuiuscunque obiecti, ut patet à Doctore in prologo q. pen. & d. 39. primi, & in 2. dist. 3. & in quodl. q. 5. & 14. quia hoc non impedit, quia loquimur hic de relatione attingentiae, siue unionis, & non de relatione dependentiae, qua notitia dependet ab obiecto in esse; notitia enim causatur ab obiecto; sed relatio attingentiae præsupponit primam dependentiam, ut patet; ipsa ergo notitia prius in se suo modo causata ab obiecto, necessario includit aliam relationem realem, scilicet attingentiae, & per consequens notitia intuitiva in Deo, qua intuetur creaturam actu existentem, necessario includit relationem realem unionis, vel attingentiae ad ipsam.

Quartò instatur sic: præsupponendo duo, primò, quòd omne habens propriam existentiam potest intuitivè cognosci, & per consequens potest esse terminus intuitivæ cognitionis. Secundò præsuppono, quòd omnis relatio realis actualis saltem realiter distincta à fundamento, & termino, sit verum ens reale habens propriam existentiam, & hoc patet, expressè à Doctore in 2. dist. 1. q. 5. vel 4. ubi probat relationem habere verum esse præter omne opus intellectus, & præter esse fundamenti, & termini. Tunc arguo sic; cognitio intuitiva potest esse respectu relationis realis actu existentis propria existentia; ergo talis notitia necessario includit relationem realem actualem terminatam ad ipsam relationem: consequens est falsum; ergo illud ex quo sequitur, scilicet, hoc quòd notitia intuitiva necessario includit relationem realem ad obiectum actu existens. Antecedens patet per præsupposita. Consequentia patet per conclusionem Doctotis, quòd relatio realis necessario includitur in notitia intuitiva respectu

Relatio habet verum esse.

respectu obiecti actu existentis. Falsitas consequentis probatur, quia tunc relatio realis haberet pro termino immediato relatione realem, quod est contra Doctorem in primo dist. 30.

47.

Quintò instatur, quia sequeretur quòd idem actus intuitiuus simul includeret saltem tres relationes reales attingentiae, vel vna relatio realis simul esset ad tres terminos, quorum vtrunque est falsum. Ostenditur sequela, quia pono quòd quis actu recto intuitiuè cognoscat lapidem, & actu reflexo intuitiuè potentia reflectat se super actum rectum, & super relationem realem vniouis, siue attingentiae fundatam in actu recto, & super obiectum primum, scilicet lapidem; patet quia vel actus reflexus necessariò simul includeret tres relationes reales ad illa tria obiecta, vel quòd vna sola reali referatur simul ad illa tria. Et quòd consequens sit falsum, patet, quia ponendo tres tales relationes sequitur quòd idem actus simul erit vnitus tribus obiectis, tribus relationibus realibus, quod non videtur. Sequitur etiam quòd illae tres essent realiter idem illi actui, & probatur sicut supra probatum est in primo argumento. Si verò ponatur tantum vna relatio in ipso actu reflexo ad illa tria obiecta, sequitur quòd vna, & eadem relatio habebit simul tres terminos, & cum relatio necessariò dependeat à termino simul à tribus dependebit, & sic posito vno illorum verè dependebit relatio, & remoto non dependebit; ergo simul dependebit, & non dependebit, vt patet per argumentum Doctoris quòd saepe in pluribus locis facit. Sic dicatur, quòd alio actu potentia reflectitur super actum primum, & rectum, super relationem, & super obiectum. Contra, quia tunc sequitur quòd quis vno actu reflexo non poterit cognoscere se cognoscere, quod non videtur, nec communiter tenetur, quia eodem actu reflexo super actum rectum scio me scire, & me intelligere. Sed de hoc aliàs.

Nota.

An actus reflexus sit magis beatificus quam actus rectus.

Sextò instatur, quia ex hoc videtur sequi quòd actus, quo intueor relationem realem inclusam necessariò in actu recto beatifico, sic actus magis beatificus quàm actus rectus. Et arguo sic; Ille actus est simpliciter magis beatificus, quo potentia immediatè attingit obiectum beatificum (& loquitur non de relatione, sed praecise de actu intuitiuo,) sed actu reflexo, quo potentia intuitiuè cognoscit relationem attingentiae realem inclusam in actu recto, & immediatè terminatam ad obiectum beatificum, ipsa potentia immediatè attingit obiectum beatificum, quàm mediante actu recto; ergo actus reflexus per illam relationem erit magis beatificus, quòd est falsum. Maior est nota apud Doctorem praesenti quaest. & in 4. dist. 49. Minor probatur, quia cognoscens relationem immediatè terminatam ad obiectum beatificum, immediatè cognoscit obiectum beatificum, vt patet à Doctore infra q. 14. articulo tertio, sequitur ergo quòd actus reflexus, vel erit magis beatificus, vel saltem aequè beatificus, cum aequè immediatè potentia attingat obiectum beatificum ipso actu reflexo sicut actu recto.

48.

Septimò instatur sic: Et quaero an potentia actu recto circa obiectum beatificum immediatè percipit obiectum, an mediante relatione reali attingentiae. Si primò sequitur quòd talis actus rectus intuitiuus non necessariò includit

relationem realem ad ipsum obiectum, patet, quia talis relatio vniouis ponitur vt potentia vniatur obiecto attingendo illud. Si secundò, ergo sequitur quòd oportet potentiam prius attingere illam relationem, & sic erit processus in infinitum; quia quaero, aut illam immediatè attingit aut mediatè. Si primò, non est maior ratio de attingenda ista, & illa qua attingit obiectum. Si secundò, ergo mediatè alia relatione, & quaero de illa alia, & sic processus in infinitum.

Octauò instatur. Et quaero de visione beatifica, aut illa visio, & formaliter absolutè accepta est actus simpliciter, & per se beatificus, aut est actus beatificus in quantum includit relationem illam. Si primò, habetur propositum, quia vt sic, non includit necessariò relationem realem. Si secundò ergo visio illa erit actus beatificus tantum per accidens, & non per se, quia visio vt vnita, dicit tantum vnum per accidens, & sic actus beatificus non erit vnus per se.

Nonò instatur sic, quia si actus intuitiuus, vt actus beatificus includit necessariò relationem realem attingentiae terminatam ad obiectum beatificum, ergo aliquis poterit ex puris naturalibus cognoscere obiectum beatificum in se; consequens est impossibile, vt patet à Doctore, q. 1. prologi & dist. 3. primi, & in 2. dist. 3. q. 9. & infra q. 14. quoli. art. 2. Consequentia probatur, quia aliquis Angelus ex puris naturalibus poterit intuitiuè videre in Angelo habente actum beatificum, & ipsum actum beatificum, & relationem necessariò inclusam in tali actu beatifico, & per consequens terminum illius relationis, qui est obiectum beatificum; patet, quia naturaliter potest videre quicquid realiter, & formaliter est in Angelo, vt etiam videtur patere secundum Doctorem in 2. dist. 9. de locutione Angelorum.

Nota.

Decimò instatur sic, quia sequitur quòd visio diuina in intellectu diuino terminata ad essentiam diuinam necessariò includit saltem relationem rationis terminatam ad ipsam essentiam, quòd est falsum, & contra Doctorem vt patet praesenti q. Quòd autem sequatur, patet per illam vulgaram propositionem Doctoris in prologo q. 3. & singulariter q. 1. quoli. scilicet. *Qualis est ordo inter aliqua vbi realiter distinguuntur, talis est vbi sola ratione distinguuntur*; modò si visio in intellectu diuino esset realiter distincta ab essentia diuina, necessariò includeret relationem realem attingentiae ad ipsam; patet per conclusionem Doctoris scilicet, quòd cognitio intuitiua necessariò includit relationem ad obiectum actu existens, & realiter distinctum. Sequitur ergo, quòd ex quo visio diuina in intellectu saltem ratione distinguitur ab essentia diuina, quòd vt sic necessariò includat relationem rationis necessariò terminatam ad ipsam essentiam diuinam; quòd est simpliciter impossibile apud Doctorem; ergo talis conclusio nõ videtur vera.

49.

Secundò principaliter instatur contra secundum dictum, probando quòd actus cognoscendi non dependeat ab obiecto in ratione mensurabilis. Et praesuppono primò, quòd dependere ab alio ratione mensurabilis, & specialiter secundum similitudinem imitationis sit simpliciter imperfectius ipsa mensura. Hoc patet, quia aliter non imitaretur mensuram. Secundò praesuppono, quòd actus intelligendi praecise dicitur mensurabilis ab obiecto, cui est

Quomodo visio diuina distinguatur ab essentia diuina.

similis per imitationem Iſtis præſuppoſitis arguo ſic primò : Si actus intelligendi eſt meſurabilis ab obiecto, cui eſt ſimilis per imitationem, ſequitur quòd actus intelligendi relationem realem erit verè meſurabilis à tali relatione, & ſic perfectius ſimpliciter dependebit ab imperfectiori ſimpliciter, quod eſt impoſſibile. Patet conſequentia, quia actus ille verè eſt ſimilitudo relationis, vt obiecti, & per imitationem, cum vt ſic, ſit poſterior ipſa, quia actus præſupponit obiectum, cuius eſt.

Secundò inſtatur, quia ſequitur quòd vnus actus reflexus ſit verè meſurabilis ab alio actu reflexo, quod eſt falſum. Tum, quia ſunt eiufdem ſpeciei, vt patet, & per conſequens vnus non imitatur eſſentialiter alium, quia tunc vnus eſſet eſſentialiter perfectior, & alius eſſentialiter imperfectior. Tum, quia non videtur quòd vnus actus ſit ſimilitudo per imitationem alterius actus eiufdem rationis, ſicut nec vnum album eſt ſimile alteri per imitationem, maxime ſi illa duo alba ſint æquè intenſa. Probat conſequentia, quia primus actus reflexus poteſt eſſe obiectum immediatum reſpectu alterius actus reflexi, qui eſt verè obiectum intelligibile, cum ſit qualitas abſoluta, imò per ſe intelligibile, & per ſe contentum ſub adæquato obiecto intellectus.

§ 0. Tertiò inſtatur, quia ſequeretur quòd actus intelligendi intuitiuus eſſet verè meſurabilis ab actu intelligendi abſtractiuo, qui eſſentialiter eſt imperfectior; patet, quia notitia intuitiua eſt perfectior abſtractiua, vt patet à Doctorem præſenti, q. & in 4. diſt. 49. Et intuitiua, etiam reſpectu eiufdem obiecti, diſfert ſpecie ab abſtractiua, vt patet præſenti, q. & in 3. diſt. 3. & in 2. diſt. 25. & in 4. diſt. 49. Et ſic intuitiua erit ſpecificè, & eſſentialiter perfectior abſtractiua, & per conſequens perfectius ſpecificè erit verè meſurabile ab imperfectiori ſpecificè, quòd videtur ſimpliciter impoſſibile. Conſequentia probatur, quia pono quòd aliquis intellectus intelligat lapidem non vt exiſtens, & quòd poſt intelligat actu reflexo illam intellectionem abſtractiuam, vt exiſtens, ita quòd talis actus reflexus immediatè terminetur ad ipſam, vt exiſtens; ergo vt ſic, erit ille actus reflexus intuitiuus terminatus ad actum verè abſtractum, & per conſequens erit meſurabilis ab illo.

Quartò inſtatur ſic, quia ſequitur quod eadem albedo, quantum eſt ex parte ſua, poterit eſſe meſura ex natura rei infinitarum vnionum ſimul, & ſic infinitæ viſiones, ſi actu eſſent, actu dependerent, vt meſurabiles ab eadem albedine, & per conſequens ipſa albedo eſſet qualiſi infinitæ perfectionis, quia eſſe meſuram talem dicit formaliter perfectionem in tali meſura, cum vt ſic, ſit verè imitabilis; ergo quantum plurium ponitur ex natura rei meſura tantò erit perfectior; & licet actu non ſit meſura infinitorum, tamen eſt æquè perfecta, ſi ex natura ſua ponitur ſic meſura; ſicut ſi actu poneretur meſura; quia quod actu non ſit meſura non eſt propter defectum ipſius meſuræ, cum ſibi ex natura ſua competat, ſed propter defectum meſurabilium, quæ actu non ſunt poſita.

§ 1. Quintò inſtatur ſic, quia ſequitur quòd actus intelligendi, ita erit meſurabilis ab illo obiecto,

à quo nullo modo dependet, ſiue ad quod nullo modo terminatur, ſicut erit meſurabilis, ad quod immediatè terminatur. Et pono quòd ſit viſio, ſiue cognitio intuitiua reſpectu vnus albedinis, ita quòd præciſè terminetur ad illam albedinem numero. Tunc ſic: qualibet alia albedo eſt æquè eſſentialiter perfecta, ſicut illa ad quam actus terminatur: ergo ille actus ita erit ſimilis per imitationem cuiſlibet alteri, & æquè meſurabilis à qualibet alia, quid eſt falſum. Nec valet dicere quòd cum eſt ſimilis illi, ad quam terminatur, quia ab illa ſola dependet in eſſendo ideò illam ſolam imitatur. Contra, quia quòd actus intelligendi non ſit cauſatus immediatè ab obiecto cuius eſt actus, puta quòd cauſetur immediatè à voluntate diuina, tunc ſequitur quòd non erit illi obiecto ſimilis per imitationem, quia ab illo non dependeret in eſſendo; ſufficit ergo, quòd terminetur ad obiectum, & tamen ex hoc quòd terminatur ad obiectum non dicitur meſurabilis, vt patet, quia priùs dependet in ratione meſurabilis, quam intelligatur terminari obiecto, ſiue vniri. Sequitur ergo quòd ille actus ita erit meſurabilis ab albedine non intellecta, ſicut ab albedine intellecta.

Tertiò principaliter inſtatur contra tertium, probando quòd notitia abſtractiua reſpectu obiecti actu exiſtentis non dependet dependentia meſurabilis ad meſuram, ſic quòd nõ ſit talis relatio realis, & arguitur ſic primò: Omnis notitia, quæ meſuratur ab obiecto dependet ab illo, ita quòd eſt dependentiæ eſſentialis ad illud; ſed notitia abſtractiua nullo modo dependet ab obiecto exiſtente extrà; ergo non meſuratur, ſiue non eſt meſurabilis ab illo. Maior eſt nota, quia meſuratum, vel meſurabile ſecundum perfectionem, ſiue ſecundum quantitatem virtualem neceſſariò dependet à meſura dependentia eſſentiali. Minor patet, quia talis notitia, nec in cauſari, nec in eſſe aliquo modo dependet ab obiecto actu exiſtente, quia ipſo non exiſtente poteſt verè ab alio cauſari, & verè exiſtere, patet; ergo non dependet ab illo dependentia reali actuali.

Secundò inſtatur, notitia abſtractiua eo modo eſt meſurabilis ab obiecto, quò ponitur eius ſimilitudo per imitationem; ſed talis notitia non ponitur ſimilitudo obiecti exiſtentis aliquo modo: ergo non eſt meſurabilis ab illo. Maior patet per Doctorem qui vult quòd ideò notitia ſit meſurabilis ab obiecto in quantum eſt ſimilitudo eius per imitationem. Minor patet, quia notitia abſtractiua eſt præciſè ſimilitudo per imitationem ipſius quiditatis abſolutè ſumptæ: & quòd exiſtat actu, vel non exiſtat, accidit ei; ergo ipſa notitia non includit relationem realem actualem meſurabilis ad ipſum obiectum actu exiſtens.

Tertiò inſtatur ſic: Illud quod eſt ratio formalis immediatè cauſandi notitiam abſtractiuam eſt ratio formalis meſurandi illam: ſed ſpecies intelligibilis eſt ratio formalis immediatè cauſandi, partialiter tamen ipſam notitiam abſtractiuam; erit ratio formalis meſurandi, ſiue terminandi dependentiam notitiæ meſurabilis ad ipſam; ergo non obiectum actu exiſtens. Maior patet, quia etiam in Deo illud, quòd ponitur etiam ratio formalis cauſandi creaturam, ponitur etiam ratio formalis meſurandi;

§ 0.
Notitia intuitiua eſt perfectior abſtractiua.

§ 2.
An notitia abſtractiua ſit meſurabilis ab obiecto.

surandi ; & patet etiam, quia in causante entitas perfectissima ponitur ratio terminandi dependentiam essentialem ipsius naturæ, vt mensurabilis.

Quartò instatur sic ; aut notitiâ est mensurabilis actu ab obiecto non existente, vt existente ; aut ab obiecto, vt priorè existentia. Si primò, contrâ, quia existentia ; vt existentia non est ratio formalis terminandi dependentias mensurabiles, & hoc secundùm quantitatem virtutalem, vt patet in simili à Doctore *in primo, dist. 1. q. 2.* Si dicatur, quòd existentia requiritur vt conditio obiecti. Contrâ, quia ipse tantùm ponitur gradus intrinsecus, qui præsupponit entitatem perfectam in se, vt supra patuit. Si secundò, tunc habetur intentum, scilicet quòd obiectum existens, vt existens, non potest terminare huiusmodi dependentiam, sed præcisè terminans erit quiditas absolutè sumpta ipsius obiecti.

53.
Rel. rationes in diuinis non dicuntur perfectione .

Quintò instatur sic : notitia abstractiua potest esse alicuius obiecti actu existentis, & nullam perfectionem dicentis, vt patet de cognitione abstractiua alicuius relationis realis, & præcipuè de notitiâ relationis diuinæ, quæ nullam perfectionem dicit, ergo sequitur quòd talis relatio poterit terminare dependentiam ipsius notitiæ abstractiue, vt mensurabilis, quod nullo modo videtur possibile, quia tunc dependeret à tali relatione.

Quartò principaliter instatur contra quartum ; & intendo probare primò quòd notitia abstractiua potest includere relationem realem aptitudinalem, vel potentialem ad obiectum, loquendo de relatione attingentiæ, & arguo sic. Si obiectum actu existeret, posset notitia illa ad illud terminare : ergo quando actu non existit, sequitur quòd includat relationem realem aptitudinalem. Consequentia patet, per ipsum Doctorem qui hoc modo probat relationem realem aptitudinalem, vt patet in litera. Antecedens probatur, quia ipse concedit quod notitia abstractiua potest esse tam obiecti existentis, vel non existentis, vt patet ab ipso *in 1. & 2. dist. 3. & in 4. dist. 10. & 49. & in quodl. q. 7. & præfati q.* Si ergo potest includere relationem realem actualem vnionis, siue attingentiæ ad obiectum, sequitur quòd quando obiectum actu non existit, quod tunc includit relationem potentialem, siue aptitudinalem realem attingentiæ ad obiectum. Posset etiam multipliciter instari contra hanc conclusionem, tamen, ne sim tædio legentibus omitto alia dubia sequentia.

Notitia abstractiua potest esse obiecti existentis, vel non existentis.

54.

Respondeo ad obiectiones, primò contra primum dubium. Et præmitto aliqua. Primò, quòd relatio vnionis, siue attingentiæ fundata in notitiâ intuitiua, absolutè loquendo, non terminatur ad existentiam, sic quòd existentia sit præcisâ ratio formalis terminandi, quia vt supra exposui, in primo articulo, entitas quiditatiua in se præsens etiam vt prior existentia, potest intuitiue cognosci, sic quòd talis entitas actualis perfectè præsens est ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam. Solùm ergo existentia in creatura quando est in se præsens, est ratio formalis terminandi notitiam intuitiuam sui, quia existentia potest intuitiue, & abstractiue cognosci, vt supra patuit. Secundò præmitto, quòd relatio attingentiæ fundata in notitiâ

intuitiua, ita quòd notitia illa est ratio formalis fundandi, & terminata ad obiectum existens, ita quòd existentia est ratio formalis terminandi, quando ipsa intuitiue cognoscitur, vel entitas prior existentia, quando intuitiue cognoscitur, non est sic intrinsecus adueniens, quòd positis absolutè fundamento, & termino sequatur talis relatio, sicut similitudo statim oritur positis fundamento, & termino, etiam quantumcunque distantibus, quia posita notitia in nobis respectu lapidis, & posita distantia maxima non sequitur relatio attingentiæ, quia tunc intellectus noster attingeret intuitiue obiectum quantumcunque distans, quod non est verum. Potest enim Deus immediatè causare in me notitiam intuitiuam vnus animæ existentis in cælo, & tamen non video illam. Sed benè est inconueniens, quòd ego habeam notitiam intuitiuam alicuius obiecti includentem relationem attingentiæ ad illud, & quòd non videam illud.

55.

Videtur ergo requiri non tantùm obiectum existens, sed etiam in se præsens præsentia debita, & tunc stante præsentia obiecti, notitia intuitiua necessariò includit relationem attingentiæ terminatam ad obiectum existens, non quòd præsentia obiecti sit ratio formalis terminandi huiusmodi relationem, sed requiritur vt conditio requisita in obiecto ; stante ergo præsentia obiecti, stat illa relatio, & potentia necessariò videt illud obiectum amoto alio impedimento : quod dico, quia benè posset esse obiectum præsens, & actus intuitiue, & tamen non videretur, quia Deus posset hoc impedire : hoc patebit *infra. q. 14. artic. ult.* non tamen absolutè intelligendo : sed sic intelligendo, quòd si ego in intellectu alterius videam actum intuitiuum terminatum ad aliquod obiectum, vt ostendit Doctor *infra, q. 14.* Sed si ego habeo verè intuitiuum respectu alicuius obiecti in se debite præsentis, & quòd non videam illud, videtur impossibile stante actu, & præsentia obiecti. Et ex hoc videtur sequi quòd relatio attingentiæ fundata in notitiâ intuitiua, & terminata ad obiectum in se præsens, non sit realiter idem illi notitiæ, quia non repugnat notitiam illam actu esse obiecto non præsentem, imò non existente ; quia Deus potest conseruare omne absolutum sine alio, à quo non dependet necessariò simpliciter, & dixi à quo non simpliciter necessariò dependet, quia non posset conseruare totum essentialè sine partibus, quod tamen est absolutum, quia intrinsecè dependet ab illis. Posset etiam conseruare omne accidens absolutum, sine subiecto, quia non simpliciter necessariò dependet à subiecto in essendo ; & similiter posset conseruare omnem effectum absolutum cuiuscunque causæ secundæ sine causa secundâ extrinseca, quia à nulla simpliciter necessariò dependet, sic quòd repugnet ipsi posse esse sine tali causa secundâ : à sola enim causa prima simpliciter necessariò dependet in esse, & in conseruari ; patet ergo quomodo posset conseruare notitiam intuitiuam respectu lapidis, ipso lapide non existente, & per consequens patet quòd relatio attingentiæ non est realiter idem tali notitiæ.

Deus potest conseruare omne absolutum sine alio.

Si etiam teneretur quòd stante notitiâ intuitiua respectu lapidis, & ipso lapide actu existente quantumcunque distante, necessariò se-

Nota.

quitur relatio attingentiæ, siue vnionis; & quòd tamen potentia habens talem notitiam non videret lapidem ita distantem, fortè non esset impossibile hoc ponere: quia illa relatio oriretur tantùm ex natura extremorum quantumcunque distantium; sed visio actualis requirit potentiam obiecti in se. Fortè etiam posset dici, quòd stante notitia intuitiua alicuius obiecti in se existentis, quòd potentia habens illam necessariò videret, etiam quantumcunque distans, quia diceretur quòd requiritur debita præsentia, obiecti ad causandum notitiam intuitiuam, ita quòd lapis quantumcunque distans non posset immediatè mouere intellectum distantem ad sui notitiam intuitiuam. Si tamen Deus immediatè causaret notitiam intuitiuam lapidis quantumcunque distans in aliquo intellectu, intellectus ille notitia illa intuitiue cognosceret lapidem. Quicquid sit de istis.

57.
*Responsio ad
rationem primam.*

Respondendo ad rationem primam, negando quòd relatio attingentiæ sit realiter idem cum notitia. Cùm probatur, quia repugnat notitiæ intuitiue posse esse sine termino actu non existente negatur, quòd non possit esse, imò posset actu existere obiecto annihilato, quia in *esse*, & in *conseruari* à solo Deo simpliciter dependet, vt supra patuit.

Ad secundum admitto casum, scilicet quòd quis potest actu reflexo cognoscere intuitiue actum rectum, siue ille actus rectus sit intuitiuus, siue abstractiuus. Et cùm infertur, quòd sequuntur impossibilia, negatur, & cùm probatur primò, quia sequitur quòd essent actu infiniti actus simul, negatur. Posito enim quòd potentia actu reflexo cognoscat actum rectum, & alio reflexo illum reflexum, & sic in infinitum, non tamen sequitur quòd possint simul esse actus infiniti, sed possent esse infiniti in infinitum successiue, sed nunquam simul actu infiniti, vt aliàs exposui. Et hoc non est inconueniens etiam apud Doctorem & Augustinum. Cùm etiam probatur per hoc, quòd actus reflexus includit necessariò relationem realem ad actum rectum terminatam, & per consequens stante actu reflexo, necessariò erit actus rectus, & sic de secundo actu reflexo, qui similiter necessariò includet relationem realem ad actum primum reflexum, & sic in infinitum. Dico primò, quòd actus reflexus non includit sic necessariò relationem realem ad actum rectum, sic quòd sit impossibile ipsum esse non existente actu recto, quia certum est quòd Deus potest conseruare actum reflexum, cùm sit qualitas absoluta actu recto non existente; tamen potentia per illum actum reflexum non cognosceret intuitiue actum rectum, quia non esset, nec aliquid aliud cognosceret per illum actum reflexum. Eodem modo dico de secundo actu reflexo, quòd Deus posset ipsum conseruare sine primo actu reflexo. Dico secundò, quòd etiam posito quòd actus reflexus primus non possit esse sine recto, nec secundus reflexus sine primo reflexo, & sic ascendendo in infinitum, quòd adhuc non sequitur illud impossibile, scilicet, quòd erunt infiniti actus simul, sed bene concedo quòd erunt infiniti in infinitum ita quòd in infinitum, erit vnus post alium.

58.

Ad secundum inconueniens, cùm infertur quòd Deus non posset conseruare actum reflexum, siue recto. Dico, quòd hoc non sequitur,

quia non pono actum reflexum necessariò simpliciter in *esse*, & conseruari dependere ab actu recto, vt supra patuit.

Ad tertium dico primò, quòd posito quòd Deus intueatur lapidem in se existentem, ita quòd talis notitia terminetur propriè ad lapidè in se existentem, & præsentem, & quòd adhuc nõ sequitur quòd talis notitia includat relationem realem attingentiæ, quia non refertur realiter relatione reali ad extrà. Sicut etiam non sequitur causa effectiua in creaturis necessariò includit relationem realem ad effectum, ergo & Deus, qui est causa prima omnium, includit relationem realem ad effectum, non sequitur. Et quate in creatura, & non in Deo: Vide causam assignatam à Doctore in primo dist. 30. Dico secundò, & magis ad rem, quòd notitia intuitiua in Deo non terminatur ad creaturam, vt in se actu existentem; patet, quia ab æterno ita perfectè intuitiue cognouit lapidem in se non existentem, sicut & nunc cognoscit. Dico ergo, quòd notitia intuitiua Dei non terminatur ad creaturam, vt in se existentem, & in se præsentem, sed terminatur ad essentiam diuinam, in qua intuitiue videt quicquid videt, vel terminatur ad lapidem, vt præcisè relucentem in essentia diuina, & sic non sequitur quod infertur.

Notitia intuitiua in Deo non terminatur ad creaturam.

Ad quartum concedo præsupposita illa, & concedo quòd relatio realis potest intuitiue cognosci; & concedo quòd talis notitia necessariò includit relationem realem attingentiæ terminatam ad relationem. Et cùm infertur, quòd relatio tunc non habebit absolutum pro termino, quod est contra Doctorem dist. 30. Dico, quòd non intelligit, quòd relatio realis semper habeat pro termino aliquid absolutum, & hoc loquendo de termino immediato, sufficit enim quòd terminetur ad aliquod absolutum mediatè, vel immediatè. Et hoc patet etiam apud Doctorem quòd vult quòd vna relatio realis possit fundari in alia, & terminari ad aliam, sicut patet de proportionalitate, quæ fundatur in vna proportione, & terminatur ad aliam, vt exposui in primo. Est bene inconueniens apud Doctorem quòd relatio realis non habeat pro fundamento absolutum, sicut ipse sæpe adducit Augustinum 7. de Trin. *Omne quod relatiue dicitur est aliquid excepta relatione.* Intelligit ergo quòd omnis relatio realis necessariò præsupponit fundamentum reale, & hoc mediatè, vel immediatè, hoc idem intelligit de termino.

Relatio realis potest intuitiue cognosci.

Ad quintum concedo casum, quòd potentia reflectat se super actum rectum, super relationem attingentiæ actus recti, siue fundamentam in actu recto & super obiectum actu recto intuitiue cognito. Dico, quòd non eodem actu reflexo, quo cognoscit actum rectum cognoscit relationem attingentiæ, & obiectum actus recti; sed vno actu reflexo cognoscit actum rectum; & alio cognoscit relationem; & alio obiectum. Si enim eodem actu, quo cognoscitur actus rectus cognosceretur obiectum actus recti, & relatio attingentiæ, sequeretur quòd Angelus, qui intuitiue cognosceret actum intuitiuum, & beatificum in intellectu alterius, quòd simul cognosceret obiectum beatificum, quod est contra Doctorem vt patebit infra q. 14. respondendo ad principale argumentum. Nec similiter sequitur, quòd cognoscat illam relationem attingentiæ cognoscendo

59.

Notia.

cendo ipsum actum rectum, vt similiter patet à Doctore vbi suprâ. Dico ergo, quòd alio actu cognosceret actum rectum, & relationem attingentiæ, & ipsum obiectum, & sic non sequitur inconueniens. Dico secundò, quòd posito casu, scilicet, quòd potest eodem actu reflexo intuitiue cognoscere actum rectum, obiectum in se, & relationem, quòd non est inconueniens in illo actu simul fundari tres relationes reales terminatæ ad tria obiecta, sicut etiam in eodem albo possunt fundari plures similitudines terminatæ ad plura alba, sic est in proposito.

Ad sextum concedo illam propositionem, scilicet, quòd ille actus est magis beatificus, quòd attingitur immediatiùs obiectum beatificum, sed negatur, quòd actu, quo attingitur relatio attingentiæ, sit huiusmodi: patet, quia ille immediatè terminatur ad relationem illam, quæ nullo modo ponitur obiectum beatificum: Actus verò rectus immediatè terminatur ad obiectum beatificum, sic quòd potentia illo actu primo, & immediatè percipit obiectum beatificum in se. Alio verò actu primo, & immediatè percipit relationem attingentiæ, immo non potest habere notitiam illius relationis, nisi priùs cognoscat obiectum beatificum in se, quia priùs cognoscitur terminus relationis, quàm relatio, vt patet à Doctore in prologo q. penult. & in 1. dist. 8. & in quolibet. quæst. 14.

60.
Nota.

Ad septimum dico primò, quòd potentia actu intuitiuo perficit obiectum etiam posito per impossibile, quòd non esset relatio media quia non est de ratione actus, quòd includat huiusmodi relationem, vt suprâ patuit. Cùm inferatur, ergo actus ille non includit necessariò relationem attingentiæ. Dico quòd non includit necessariò, vt est actus perceptiuus obiecti, sed includit tantum ex natura rei; quia posito reali actu, & obiecto præsentente necessariò includit relationem vnionis, qua actus vnitur obiecto, & obiectum similiter vnitur actui relatione reali præter obiectum beatificum: quòd non includit relationem realem ad extrâ; & illa relatio vnionis ex parte actus dicitur relatio actiua attingentiæ, quâ scilicet actus realiter attingit obiectum, & ex parte obiecti dicitur relatio attingentiæ passiuæ, qua obiectum attingitur realiter. Dico secundò, quòd posito quòd potentia mediante actu immediatè non percipiat obiectum, sed tantum mediante relatione attingentiæ, non sequitur tunc quòd oportet ipsum prius attingere illam relationem, quia sufficit dicere quòd non attingit obiectum mediante actu, nisi pro quanto actu vnitur obiecto.

Ad octauum patet responsio ex suprâdictis. Dico enim quòd actus beatificus, vt prior tali relatione est formaliter beatificus, nec includit ipsam in sua ratione formali ad hoc vt dicatur beatificus, vt patet de actu beatifico diuino. Actus ramen beatificus in creatura includit eam, non vt aliquid pertinens ad formalem rationem actus beatifici; sed includit ex natura extremorum, inter quæ oritur necessariò talis relatio vnionis, quando realiter distinguuntur, & sic potentia vnitur formaliter obiecto per talem relationem.

Ad nonum patebit responsio infrâ, q. 14. respondendo ad principale argumentum.

Ad decimum patebit responsio aliàs, quia ta-

lis relatio non includitur in ratione actus beatifici, vt suprâ patuit, & infrâ patebit.

Ad instantias contra secundum dictum. Sed pro maiori intelligentia præmitto aliqua. Primò; quòd aliqua est mensura perfectionalis, quâ mensuratur quantitas perfectionalis alterius, & illa est simpliciter alterius rationis à mensurato, & loquor de mensura perfectionali quâ mensuratur propriè perfectio quiditatiua alterius. Et hoc modo specie perfectissima in genere mensurat, quiditatiue species contentas in tali genere, quia tunc cognoscitur perfectio quiditatiua alicui per perfectionem quiditatiuam hominis, & talis mensura semper est perfectior mensuratio. Et hoc modo albedo in genere coloris mensurat omnes species coloris. Et similiter perfectissima operatio mensurat omnes species perfectionum, & sic de alijs generibus. Aliqua etiam est mensura perfectionalis, sed non essentialis, & quiditatiua, quia per illam non mensuratur quiditas, sed mensuratur aliquid ejusdem speciei tantum secundum gradus intentionis. Et sic intensissima albedo mensura esset omnium aliarum albedinum, quantum ad eorum perfectionem intensissimam, & talis mensura est simpliciter perfectior mensurato non essentialiter, & quiditatiue, sed tantum secundum intentionem formæ. Alia est mensura, quæ nec quiditatiue mensurat, neque præcisè secundum intensionem in eadem specie, sed mensurat aliquid, vt est similitudo imitativa illius, id est, quòd tale quid præcisè dicitur mensurati, vt imitatur aliud per quandam similitudinem, dicitur quòd imago Cæsaris est similitudo Cæsaris per imitationem, quia est similitudo essentialiter posterior nata tantum repræsentare Cæsarem, & habet ab ipso Cæsare, quòd sit similitudo ejus pro quanto tantum imitatur ipsum. Modò non est necesse talem mensuram esse simpliciter perfectiorem ipso mensurato, licet fortè sit perfectior secundum quid.

61.

Duplex mensura.

Quomodo mensura sic perfectior mensurato.

62.

Sic dico in proposito, quòd intellectio pura albedinis est mensurabilis præcisè ab ipsa albedine, vt ab aliquo imitabili secundum similitudinem imitationis, & sic intellectio albedinis hoc modo est mensurabilis, quia vt similitudo eius necessariò est posterior ipsa albedine, & necessariò imitatur illam, ipsam repræsentando. Et idè dicitur similis per imitationem, quia à quocunque causerit semper est nata ipsum per similitudinem imitari, vt essentialiter posterius suum prius, quia actus intelligendi, vt huiusmodi, est posterior essentialiter obiecto, quòd imitatur: sed non est sic vnum album similitudo alterius per imitationem quia vnum album, vt huiusmodi, non est essentialiter posterius alio, nec natum imitari aliud secundum similitudinem imitationis, quia ita aliud est simile illi, & sic idem respectu eiusdem est prius, & posterius. Et hoc est quòd dicit Augustinus in quæst. de duobus ouis, quæ quamuis sint omnino similia, tamen vnum non est imago alterius, siue vnum non est similitudo alterius per imitationem, quia vnum ex sua ratione non videtur magis esse posterius essentialiter, & imitari aliud, quàm è contra. Sed actus intelligendi ex sua ratione formali natus est esse posterior essentialiter suo obiecto, & natus est esse similis per imitationem, imò ex natura sua imitatur

ratur obiectum cuius est, & est naturalis similitudo obiecti, non accipiendo similitudinem pro relatione, sed pro re nata imitari modo prædicto, à quocunque causetur. Vnde si intellectio lapidis esset immediatè causata à Deo in intellectu nostro, illa ex natura sua esset similis obiecto pro imitatione, quia ex sua natura nata est esse essentialiter posterior, & imitari ipsam albedinè, siue lapidem. Posito enim quòd Deus nunc crearet in me notitiam lapidis intuitiuam lapide non existente, & in tempore habito crearet lapidem in esse existentia, adhuc illa non esset similitudo lapidis, per imitationem, quia ex ratione sua nata esset esse posterior essentialiter ipso lapide, & similiter nata esset ipsum imitari, & esse similem modo prædicto, quia licet de facto sit prior, tamen hoc accidit sibi, cum hoc non conueniat ei ex natura talis notitiæ. Modò talis mensura non est semper perfectior secundum suam entitatem ipso mensurato; patet, quia albedo est essentialiter imperfectior notitia eius. Potest tamen dici perfectior pro quanto ipsa notitia nata est esse similitudo eius per imitationem. Secundò præmitto, quòd quodlibet obiectum natum intelligi per se est mensura respectu notitiæ eius, quia eius notitia est eius similitudo per imitationem, quia ex natura sua essentialiter posterior, licet non mensuretur ab illo, quia non est de ratione obiecti quòd causet notitiam, imò accidit ei, sed de ratione eius est quòd possit ipsam terminare, & ut sic, necessariò est prius ipsa notitia & præsupponitur illi, ut assignabile per imitationem ab eius actu intelligendi. Nisi fortè dicatur quòd notitia non dicitur similitudo per imitationem cuiuscunque obiecti, sed præcisè illius obiecti à quo in essendo dependet, quod tamen non credo esse verum, quia tunc multa essent obiecta quæ non essent hoc modo mensura suorum actuum, imò omnia illa quæ non sunt motiua intellectus quod non videtur.

63. Itis præmissis, patet respòsio ad obiectiones.

Ad primam, concedo præsuppositum, loquendo de mensura primo, & secundo modo, sed non tertio modo: & sic concedo quòd notitia relationis absolute est perfectior ipsa relatione, tamen secundum *quid* potest dici imperfectior pro quanto imitatur secundum similitudinem ipsam relationem.

Ad secundam de actu reflexo. Dico primò, quòd fortè intelligitur de obiecto, quod non est operatio cuiusmodi est actus reflexus. Dico secundò, quòd fortè non est inconueniens ponere vnum actum reflexum esse mensuram, hoc modo respectu alterius actus reflexi. Cùm dicitur, quòd sunt eiusdem speciei, tamen ut vnus habet rationem obiecti intelligibilis, & alius habet rationem actus intelligendi, vnus potest esse similitudo alterius per imitationem, quia ut est actus intelligendi obiectum necessariò ex natura talis actus imitatur obiectum, ut posterius suum prius.

Ad tertiam, concedo quòd actus abstractus, ut habet rationem obiecti intuitibilis, est mensura actus intuitiui, quia notitia intuitiua, ut sic, est essentialiter posterior actu abstracti-uo habente rationem obiecti, ut supra dixi. Nisi fortè diceretur quòd non intelligitur de ac-

tu intelligendi quòd sit mensura, ut dixi priùs, tamen quia etiam actus intelligendi per se continetur sub obiecto intellectus, & est per se intelligibilis, melius videtur dicendum, quòd etiam actus intelligendi, ut habet rationem obiecti intelligibilis, quòd sit mensura actus intelligendi, qui ad ipsum terminatur.

Ad quartam, quòd non est inconueniens eandem albedinem esse mensuram hoc modo, infinitarum visionum si essent actu, quia hoc non arguit perfectionem simpliciter, quia illæ visiones essent eiusdem speciei, & idè perfectio quæ sufficit ad mensurandum vnam, sufficit ad mensurandum aliam. Secus si illæ visiones essent alterius speciei, quia tunc eadem perfectio finita in albedine fortè non sufficeret. Tum etiam, quia non est necesse talem mensuram esse perfectiorem mensurato simpliciter, sed tantum secundum *quid*, ut supra dixi.

Ad quintam, & vltimam. Dico breuiter, quòd præcisè illud indiuiduum est mensura notitiæ, quæ ad ipsum terminatur, & quamuis duo indiuidua sint eiusdem rationis ratione naturæ, in qua conueniunt, tamen hæcitates illorum sunt simpliciter primo modo diuersæ, ut patet à Doctore in primo in pluribus locis, & per consequens quælibet nata est intelligi propria intellectione, ut patet à Doctore in 2. *dist.* 7. *quæst.* vlt. *sue* 11. Vbi Doctor vult, quòd indiuiduum habet propriam entitatem additam ipsi naturæ. Et de hoc vide Doctorem & ea quæ exposui in secundo.

Ad instantias tertij dicti. Ad primam dico, quòd mensuratum secundum similitudinem imitationis non dependet propriè ab obiecto eo modo quo mensuratum quiditatiuè dependet; tamen concedo quòd aliquo modo dependet cum ipsum imitetur. Sed cum dicitur, quòd non dependet ab obiecto extrà, quia notitia abstractiua non erit respectu obiecti extrà existentis. Dico, quòd aliud est notitiam terminari ad obiectum, & aliud est ipsam dependere in ratione mensurabilis, quia bene concedo, quòd non terminatur ad obiectum, ut actu existens, tamen in ratione mensurabilis dependet ab obiecto existente, quia est similitudo obiecti; quiditatiuè tamen non refertur ad illud relatione reali, nisi ut actu existens; non quòd existentia sit ratio formalis terminandi illam relationem, sed natura secundum esse quiditatiuum reale actuale, quod esse nunquam est sine actuali existentia, ut dixi in simili de notitia intuitiua.

Ad secundam concedo illam propositionem scilicet, quòd eo modo est mensurabilis ab obiecto, quo ponitur eius similitudo per imitationem: & concedo quòd est similitudo obiecti secundum esse quiditatiuè obiecti, ita quòd obiectum secundum esse quiditatiuum ponitur talis mensura non tamè realiter refertur relatione reali ad quiditatem obiecti, nisi illa quiditas habeat verum esse reale actuale, quod haberi non potest sine actuali existentia, illud esse quiditatiuum reale actuale intelligitur prius ipsa existentia actuali, ut exposui in 2. *dist.* 3. *quæst.* 1. Nota tamen quòd quiditas præcisè considerata secundum esse quiditatiuum possibile, & obiectiuum non ponitur mensura realis notitiæ abstractiue, sed ut habet esse reale actuale ponitur hoc modo mensura, & ut sic notitia dicitur actu dependere in ratione mensurabilis

Albedo est imperfectior notitia eius.

64. Indiuiduum habet propriam entitatem.

Esse non est sine actuali existentia.

Nota.

surabilis, & includere realem relationem terminatam ad ipsum.

Ad tertiam negatur illa maior, quia non ponitur esse mensura actus intelligendi, quia est ratio formalis causandi, cum hoc sibi accidat; sed quia est simpliciter imitabile secundum similitudinem ab actuali noticia, ut supra dixi. Si tamen teneatur quod illud sit ratio formalis terminandi talem dependentiam quod etiam est ratio causandi. Dico, quod & si obiectum actu existens non sit causa immediata causandi notitiam abstractivam; est tamen causa remota, ut exposui in 1. dist. 3. Prima tamen responsio videtur melior, & magis ad propositum.

Ad quartam, patet responsio ex dictis respondendo ad primam instantiam, quia existentia non ponitur ratio formalis terminandi, nec conditio obiecti, sed ipsa natura secundum esse quiditativum reale actuale; quia tamen nunquam tale esse est sine actuali existentia, idem communiter dicimus quod terminatur ad existens in quantum existens: non quod ly *in quantum* stet reduplicativè, sed tantum specificativè quæ differentia, patet aliàs.

Ad quintam, patet responsio ex supradictis quomodo etiam relatio potest dici mensura actus cognoscendi.

Ad instantiam contra quartum dictum patet, ex supradictis in præsentia, quæst. quia siue obiectum existat, siue non existat, relatio attingentiæ fundata in noticia abstractiva, ut abstractiva, nunquam terminatur ad obiectum existens, ut existens, ut patuit supra.

De ista autem noticia intuitiva, & abstractiva sic inquit Ocham in prologo quæst. 1. Dico ergo quantum ad illum articulum, quod incomplexi est duplex noticia, quarum una potest esse intuitiva, & alia abstractiva: verum tamen alij velint vocare talem notitiam intuitivam non curio, quia hoc solum intendo probare principaliter, quod de eadem re intellectus potest habere duplicem notitiam incomplexam specie distinctam. Sciendum autem quod noticia abstractiva potest accipi dupliciter. Vno modo, quod sit respectu alicuius abstracti à multis singularibus, & sic cognitio abstractiva non est nisi cognitio alicuius univiersalis abstractibilis à multis de quo dicitur postea: & si univiersale sit vera qualitas existens in anima subiectivè, quod potest teneri probabiliter. cõcedendum est quod illud univiersale possit videri intuitivè, & quod eadem est noticia intuitiva, & abstractiva illo modo recipiendo abstractivam, & sic non distinguitur ex opposito. Aliter accipitur cognitio abstractiva secundum quod abstrahit ab existentia, & non existentia, & ab aliis conditionibus, quæ contingenter accidit rei, vel prædicatur de re; non quod cognoscitur aliquid per notitiam intuitivam, quod non cognoscatur per notitiam abstractivam; sed idem totaliter, & sub eadem ratione cognoscitur utraque noticia.

Sed distinguitur per illum modum, quod noticia intuitiva rei est talis noticia, virtute cuius potest sciri verum res sit, vel non: si scit quod sit res, statim iudicat intellectus rem esse, & evidenter concludit eam esse, nisi fortè impediatur propter imperfectionem illius notitiæ; & eodem modo si esset perfecta talis noticia, per potentiam divinam conservatam de

re non existente, virtute illius notitiæ incomplexæ cognosceret evidenter illam rem non esse. Similiter noticia intuitiva est talis, quod quando aliqua cognoscuntur, quorum vnum inhaeret alteri, vel vnum distat ab altero loco, vel alio modo se habet ad alterum, statim virtute illius notitiæ incomplexæ illarum rerum sciret si res inhaereret, vel non inhaereret, si distet, vel non distet; & sic de aliis veritatibus contingètib; nisi ista noticia sit nimis remissa, vel sit aliquod impedimentum. Sicut si Socrates in rei veritate sit albus, illa noticia Socratis, & albedinis, virtute cuius potest evidenter cognosci, quod Socrates sit albus, dicitur noticia intuitiva. Et univiersaliter omnis noticia incomplexa termini, vel terminorū, seu rei, vel rerū, virtute cuius potest evidenter cognosci aliqua veritas contingens, maxime de præsentia, est noticia intuitiva. Abstractiva autem est ista, virtute cuius de re contingenti non potest sciri evidenter verum sit, vel non sit, per illū modū noticia abstractiva abstrahit ab existentia, & non existentia, quia per ipsā non potest evidenter sciri de re existente, quod existit, & de non existente, quod non existit: per oppositū ad notitiam intuitivā. Similiter, quod notitiā abstractivā nulla veritas contingens, maxime de præsentia, potest evidenter cognosci, sicut de facto patet, quod quando cognoscitur Socrates, & albedo sua in absentia sua, virtute illius incomplexæ notitiæ non potest sciri quod Socrates est, vel non est, quod est albus, vel non albus, vel quod distat realiter à tali loco, vel non; & sic de aliis veritatibus contingètib; & tamen certū est quod illæ veritates possunt evidenter cognosci, & omnis noticia incomplexa terminorū, vel rerum signatarū, vltimatè reducitur ad notitiā incomplexam terminorū, vel rerū significatarum; ergo isti termini, vel res, vna alia noticia possunt cognosci, quam sit illa, virtute cuius non possunt evidenter cognosci tales veritates contingentes. Et illa noticia est intuitiva, à qua incipit experimentalis noticia; quia univiersaliter ille, qui potest accipere de aliqua veritate contingenti experimentū, & mediante illa de veritate necessaria habet aliquam notitiam incomplexā de aliquo termino, vel de re, quam non habet ille, qui non potest sic experiri; & idem sicut secundum Philosophum primo Met. in proœmio, scientia illorum sensibilibium, quæ accipitur per experientiam, de qua ipse loquitur, incipit à sensu, & à noticia intuitiva sensitiva istorum sensibilibium; ita univiersaliter noticia scientifica istorum purè intelligibilibium, accepta per experientiam, incipit à noticia intuitiva illorum intelligibilibium.

Est tamen sciendum, quod aliquando propter imperfectionem notitiæ intuitivæ, quia est valde imperfecta, & obscura, vel propter alia impedimenta ex parte obiecti, vel propter alia impedimenta potentie cognitivæ, potest accedere quod nullæ, vel pauca veritates contingentes de re, sic intuitivè cognita possint cognosci.

Ex istis possunt sequi aliquæ conclusiones. Prima, quod abstractiva, & intuitiva noticia non differunt, quia abstractiva potest indifferenter esse existentis, & non existentis; præsentis, & non præsentis; intuitiva autem tantum præsentis, & existentis realiter: quam differentiam ponunt aliqui qui loquuntur de illa materia. Nec secundò

65.

Opinio Ocham.
Duplex noticia in complexi.

66.

67.

Notitia abstractiva, & intuitiva non differunt quomodo.

secundò differunt, quia abstractiua non attingit obiectum in se sub perfecta ratione, sed tantum sub quadam diminuta similitudine. Intuitiua autem attingit obiectum in se sub perfecta ratione, sicut dicit quidam Doctor *quoli. q. 6.* Nec terriò differunt per rationes motiuas formales, quòd scilicet in cognitione intuitiua res in propria existentia est motiua per se obiectiue, in cognitione abstractiua est aliud motiuum, in quo res habet esse cognoscibile, siue sit causa virtualiter continens ipsam rem, vt cognoscibilem; siue sit effectus, puta species, & similitudo repræsentatiue continens ipsam rem, cuius est similitudo, sicut dicit idem *in quoli. quest. 12.* Nec quartò differunt, quia notitia intuitiua necessariò habet annexam relationem realem, & actualem ad ipsum obiectum, vt est præsens in propria existentia. Abstractiua autem non habet admixtam talem relationem ad ipsum obiectum, quamuis habeat relationem potentialem, scilicet mensurabilis, & dependentiæ, non autem vnionis, & præsentia, sicut idem dicit ibidem. Nec quintò differunt, quia in cognitione intuitiua obiectum est præsens in propria existentia. In abstractiua autem obiectum est præsens in aliquo perfectè repræsentante ipsum sub ratione propria, & per se cognoscibile, sicut dicit idem *in quoli. quest. 14. in lib. 4. dist. 10. quest. 8.*

68.
Nota.

Primum patet per principia istorum, quæ credo esse vera in hac parte. Nam *in lib. 3. dist. 14. quest. 1.* probat quòd nulla forma necessariò est præuia in intellectu prior ipsa visione sic, quia si aliqua forma est præuia ipsa visione, aut se habet ad visionem in ratione causæ efficientis; aut in ratione causæ materialis. Si primo modo, ergo potest fieri sine ea, quia quicquid potest Deus per causam efficientem mediatam, hoc potest immediatè. Si secundo modo, tunc ista forma, si per se esset, tunc per se posset recipere illam visionem. Ita arguendo in proposito, aut ista res existens, & præsens habet se in ratione causæ efficientis ad notitiã intuitiuam, vel in ratione causæ materialis, aut formalis, vel finalis. Si primum detur, ergo potest fieri sine ea, quia quicquid potest Deus per causam efficientem mediatam, potest per se immediatè.

Nec secundo modo, quia tunc re existente, & destructo intellectu, posset recipere illã notitiam subiectiue. Similiter manifestum est quòd illa notitia intuitiua non est subiectiue in re intuitiua.

Nec tertio modo manifestum est, nec quarto modo, quia omnis notitia potest esse quocunque sine (excepto primo) destructo; quia nulla res requirit plus existentiam finis secundi, quam efficientis secundi. Si dicatur quòd obiectum requiritur in ratione obiecti terminantis. Contrà, aut obiectum in quantum terminans habet rationem causæ essentialis, vel non. Si sic, arguo sicut priùs: si non, tunc arguo sicut arguunt isti alij, omnis effectus sufficienter dependet ex suis causis essentialibus, ita quòd illis positis, omnibus aliis circumscriptis, potest sufficienter poni effectus. Si ergo obiectum in quantum terminans non habet rationem causæ essentialis respectu notitiæ intuitiue, ergo si obiectum in quantum terminans, destruat secundum omnẽ sui existentia realem,

potest poni notitia intuitiua; ergo ipsa re destructa, potest poni ipsa notitia intuitiua, & ita notitia intuitiua per se, & necessariò non plus est existentis, quam non existentis: nec plus res respicit existentia, quam non existentiam &c. per modum priùs declaratum. Abstractiua autem nec respicit existentiam, nec non existentiam, quia per eam non potest haberi iudicium, quòd res existit, vel non existit.

Secundum patet, quia idem totaliter, & sub eadem ratione ex parte obiecti, est obiectum intuitiue, & abstractiue; hoc patet, quia nulla est res saltem in istis inferioribus, nec aliqua alia ratio sibi propria, sub qua potest res intuitiue cognosci, quin illa cognita potest intellectus dubitare vtrum sit, vel non sit, & per cõsequens quin possit cognosci abstractiue; ergo omne illud, & sub eadem ratione, quod erit obiectum intuitiue, potest esse obiectum abstractiue: & manifestum est quòd quicquid reale potest cognosci abstractiue, potest etiã cognosci intuitiue. Similiter secundum istos alibi, Deitas sub ratione Deitatis potest cognosci abstractiue, sed ista est perfectissima ratio Dei. Similiter secundum eos existentia potest etiam cognosci abstractiue.

Tertium patet per argumenta contra primam differentiam, quia Deus potest per idem totaliter causare vtraque notitiam, nec oportet quòd res moueat in propria existentia per se obiectiue, sicut probatum est.

Quartum patet per illud, quòd relatio realis secundum eos non potest terminari ad nõs, obiectum autem, notitiæ intuitiue potest esse non ens, sicut probatum est, & potest probabitur.

Quintum patet per idem, quia ad notitiam intuitiuam non requiritur quòd res sit præsens in propria existentia, sicut probatum est.

Ideo dico, quòd notitia intuitiua, & abstractiua seipsis differunt, & non penes obiecta, & penes causas suas quascunque, quamuis naturaliter notitia intuitiua non possit esse, sine existentia rei, quæ est vna causa efficiens notitiæ intuitiue, vel mediata, vel immediata, sicut aliàs dicitur. Notitia autem abstractiua potest esse naturaliter ipsa re simpliciter destructa. Et si sic intelligat ponens prædictas differentias, veritatem videtur habere quantum ad istam notitiam, quamuis in aliquibus, quæ spectant ad alias difficultates non contineat veritatem, de quibus dicitur in locis suis.

Ex istis sequitur quòd intuitiua notitia, tam sensitua quam intellectiua potest esse de re nõ existente: & hanc conclusionem probò aliter, quam priùs, sic: omnis res absoluta distincta loco, & subiecto ab alia re absoluta, potest per diuinam potentiam existere sine illa, quia non videtur verisimile quòd si Deus vult destruere vnã rem absolutam existentem in cælo, necessitetur destruere vnã aliam rem existentem in terra, sed visio intuitiua, tam sensitua, quam intellectiua est res absoluta distincta loco, & subiecto ab obiecto visio; ergo illa visio potest manere, stella destructa, & multa alia ibi dicit de notitia intuitiua, & abstractiua.

Sed quia improbatio istius opinionis satis potest elici ex his, quæ dixi suprã in dubijs, ideo ad præsens non intendo illam aliter improbare.

69.

Notitia intuitiua & abstractiua seipsis differunt.

Nota.

S C H O L I V M.

Relatio tripliciter comparatur ad absolutum, contingenter, ut similitudo in albo; necessario, ut creatura ad Deum; identicè, ut in relatione diuina comparata ad essentiam. Hic etiam negat identitatem formalem inter relationes, & essentiam. Ostendit clarè operationem non posse esse vnum per se, si relationem includit.

24.

DE tertio articulo principali dico, quòd relatio potest tripliciter se habere ad absolutum. Vno modo contingenter, & per accidens, ut similitudo ad albedinem. Alio modo necessario, ut relatio creaturæ ad Deum. Tertio modo secundum veram identitatem: sicut in Diuinis relatio personalis se habet ad essentiam: sed non videtur, quod † possibile sit amplior identitas, quæ propriè dicatur identitas essentialis, quia nec relatio potest essentialiter includi in absoluto: quia idem esset essentialiter ad se, & essentialiter ad alterum, nec absolutum, & relatio possunt includi in aliquo per se vno, sic per se vno, quod sit vnus generis, & ipsius sit proprius conceptus per se vnus, & quod ipsum sit per se in vno genere: quia sicut in rebus non potest fieri vnum per se ex distinctis, nisi illa se habeant sicut proprius actus, & propria potentia in eodem genere, ut patet per Philosophum 8. *Metaphys.* sic non potest aliquid esse habens per se conceptum vnum, & cum hoc per se includens distincta, nisi conceptus vnus sit per se potentialis, & alterius actualis per se determinans illum potentialem; relatio, & absolutum non possunt habere tales conceptus, quorum vnus sit per se determinabilis, & alius per se determinans, quia si aliquis conceptus abstractus sit indifferens, potest contrahi per conceptum absolutum, quousque sit determinatissimus sub genere relatiuo: neuter igitur est per se contractiuus, vel determinatiuus alterius: quia vterque sine altero natus est habere conceptum determinatissimum in propria coordinatione.

Relatio potest tripliciter se habere ad absolutum. Al. possibilis.

Tex. 15. & circiter.

Vide 6. Topico. c. 10.

Ex his ad propositum, in actu cognoscendi, de quo queritur, est aliqua entitas absoluta. ut probatum est in primo articulo. Ibi etiam est aliqua relatio, ut probatum est in secundo articulo. Et ex isto vltimo habetur, quod absolutum, & relatiuum non possunt constituere aliquid per se vnum, nec saltem vnus generis, quod scilicet habeat conceptum per se vnum.

Summa questionis huius.

Ex his sequitur, quod actus cognoscendi, vel non est aliquid per se vnum vnus generis; vel non per se includit illa duo, quæ probata sunt ibi concurrere. Videtur autem probatum in primo articulo, quod essentialiter includat absolutum, & præcipue in prima ratione: igitur videtur, quod actus talis non sit essentialiter relatiuus, sicut per se includens relationem. Vel si dicatur, quod est quoddam totum includens ambo illa: tunc non est aliquid per se vnum essentialiter relatiuum, sed vnum per accidens essentialiter includens alteram partem, sicut diceretur impropriè, quod homo albus est essentialiter albus, hoc enim impropriè dicitur, quia nihil essentialiter propriè dicitur de eo, quod non est in se aliquid vnum essentialiter, sicut nihil potest esse verum de eo, quod est in se falsum: sicut est illud, cuius ratio includit repugnantia: quod quia non est in se possibile, idè nihil dicitur de ipso possibile, vel sibi esse possibile: sic in proposito, quod non est per se vnum, nihil potest ei esse verè, vel per se idem.

Operatio vel non est per se vnus, vel non includit relationem.

De ratione in se falsa nihil verè dicitur.

S C H O L I V M.

*Operationem esse qualitatem primò, quia non est relatio, ex articulo primo; nec actio, vel passio, quia nihil horum potest esse vltima perfectio agentis. Secundo, quia mutatio actiua, & passiuua est ad aliquem terminum accipientem esse per illam, & operatio non est ad vllum terminum talem. Tertio, agens non est simpliciter perfectius actione, quia potius per eam perfectionem communicat perfectionem suam aliis: sed operatio est perfectio operantis: ponit operationem in prima vel tertia specie Qualitatis, & hic admittit passiones spirituales, quales sunt dolor, gaudium: de quo 3. *distinct.* 15. à num. 8. obiicit quatuor loca Aristotelis & duas rationes. Habes idem assertum, easdem rationes, quas hic ponit 1. *distinct.* 3. quæst. 6. à num. 31.*

S Ed quærat, supponendo operationem esse per se vnam, & per consequens vnius generis, ad quod genus pertinebit.

25.

Operatio est qualitas de quo luc. 1. d. 3. q. 6. n. 31.

Potest dici, quod per se est in genere Qualitatis. Hoc probatur discurrendo per genera. Patet, quod non est in genere Substantiæ, & similiter de omnibus aliis generibus, præterquam de Qualitate Relatione, & Passione. Non est autem relatio, ut probatum est in primo articulo: nec actio nec passio. Probo primò per medium commune, illud, scilicet quod positum est in primo articulo, quia sicut nulla relatio, ita nec vlla actio de genere Actionis, nec passio de genere Passionis est perfectio vltima agentis, vel operantis: hæc operatio est perfectio, &c.

Tex. 17. Potentia actiua quid? passio quid?

Præterea, actio est transmutatio^k alterius, in quantum alterum, sicut potentia actiua secundum Phil. 5. Metaph. *est principium transmutandi aliud, in quantum aliud.* Passio etiam est transmutatio ab altero, in quantum alterum: operatio autem cognoscendi, vel appetendi nec est transmutatio alterius, nec transmutatio ab altero. Quod, licet videatur esse manifestum, tamen probari potest: quia transmutatio tam actiua, quam passiva est necessariò ad aliquem terminum accipientem esse illa transmutatione: quia secundum terminum formalem passum se habet aliter nunc, quam prius: Operatio autem non est ad aliquem terminum accipientem esse per ipsam; imò eo modo, quo habet terminum a quem: nec est productiua termini ad quem, nec eductiua de potentia passivi: nec inductiua in passum, sed præsupponit terminum: Omnis autem actio de genere Actionis, vel est productiua termini, vel eductiua, vel inductiua, imò eo ipso, quo actio talis ponitur in Diuinis puta generatio, vel spiratio, per ipsam aliquis terminus accipit esse, scilicet suppositum genitum, vel spiratum.

Omnis actio producit, in ducit, aut educit. Agens actiue non perficitur.

Tertiò sic: agens actione de genere Actionis nunquam est simpliciter perfectius per illam, imò ex perfectione sua completè agit communicando alteri perfectionem; nunc autem operatio est perfectio simpliciter operantis: relinquitur igitur tandem, quòd illud absolutum, quod est in operatione sit aliquid de genere Qualitatis.

Tex. 20. Operatio in prima specie qualitatis vel tertia 1. d. 3. q. 6. n. 31.

Et si quærat in specie. Vno modo potest dici, quòd discurrendo per species illius generis, rationabilis videtur ponendum, quòd sit in prima specie: quia in nulla alia potest poni. Patet de secunda, & de quarta: de tertià etiam patet, si in illa non sit nisi qualitas sensibilis, sicut videtur haberi in Prædicamentis, & etiam quod videtur innui 7. Phy. In illa etiam prima specie videntur poni omnes qualitates spirituales, siue sint in esse quieto, siue sunt habitus: siue in fieri, sicut sunt operationes: nisi fortè diceretur, quòd operationes pertinent ad tertiam speciem Qualitatis; & quòd sint passionnes spirituales, & quòd Philosophus mentionem ibi fecit expressè de passionibus corporalibus tanquam manifestioribus. Et per illas debent intelligi passionnes spirituales: licet autem in anima sit distinguere operationem propriè dictam à passione, cuiusmodi est delectatio, vel tristitia in voluntate. (quia operatio tendit quasi in terminum operationis: passio autem, quasi à termino in subiecto, sicut tristitia à tristabili in voluntate) tamen in hoc conueniunt spiritualis operatio & passio: quia vtraque est in fieri in subiecto, & pro tanto vtraque posset dici passio pertinens ad tertiam speciem. Quicquid autem dicatur circa hoc de prima specie, vel tertia: hoc saltem videtur probabile, quòd operatio sit in genere Qualitatis.

Tex. 16.

Contra hoc videtur illud Phil. 9. Metaphysicæ, *quorum inquit, non est aliquid aliud opus præter actionem, in istis existit actio, ut visio in vidente, & speculatio in speculante.* Hæc ille. Intentio sua est distinguere inter actionem transeuntem, & immanentem: vult igitur ibi, quòd aliqua actio sit immanens, sicut exemplificat de visione & speculatione: tamen constat, quòd istæ sunt operationes: igitur operatio est actio, secundum eum.

26.

Item Phil. 3. de Anima. *Intelligere quoddam pati est.*

T. c. 1. S. 12. & 18. vide com 123. & de anima. T. c. 10.

Item 10. Ethic. cap. 2. dicit sic: *Non tamen si non qualitatum est delectatio, propter hoc neque bonorum. Neque enim virtutis operationes sunt qualitates, neque felicitas.* Hæc ibi.

Item 7. Phys. *sciens & cognoscens dicuntur ad aliquid, vbi Commentator, dignius aestimatur esse de c. ad Aliquid, quam de Qualitate,*

Præterea. Per rationem absolutum non distinguitur specificè per aliquid extrinsecum, sed per propriam differentiam intrinsecam sibi, & absolutam: nunc autem operationes distinguntur specificè per obiecta distincta specie: quia operationes circa distincta specie magis distinguuntur, quam operationes, quæ sunt circa obiecta eiusdem speciei, istæ autem distinguuntur numero, igitur illæ habent maiorem differentiam, quam numeralem, & ita specificam.

Præterea.

Præterea Operatio habet propriam perfectionem, & nobilitatem ab obiecto, vt videtur satis manifestum. Et probatur per illud 10. Ethic. cap. 4. *secundum unumquodque optima est operatio optime dispositi ad potentissimum eorum, quæ sunt sub ipso.* hoc est circa obiectum optimum talis operationis.

COMMENTARIUS.

70.
Quæ sit
actio.

Actio est transmutatio alterius in quantum alterum, id est, quod actio est transmutatio alterius, scilicet passus in quantum est simpliciter aliud ab agente, & dicitur actio transmutatio, non quod passum transmutetur per illam, sed quia agens respicit passum inducens formam absolutam in illud, secundum quam dicitur verè transmutari à priuatione illius formæ: ad illam formam, ad quam formam oritur in genere actio respectus, quæ agens respicit ad passum. Non enim actio respectus est prius termino producto in passu. Similiter passio est posterior, quæ immediate fundatur in passu: præsupponit enim terminum productum ab agente in passu. Cum ergo dicitur quod *actio est principium transmutandi aliud in quantum aliud.* Si accipitur formaliter pro actione respectus, potest dici principium formale, quo scilicet transmutans transmutat, siue quo agens agit formaliter: sicut album est simile formaliter similitudine, sed fundamentaliter est simile albedine, sic agens actione formaliter agit, sed fundamentaliter agit potentia actiua fundamentaliter accepta. Simile dico de passione. Sed operatio, siue actus intelligendi, vel appetendi, non est huiusmodi. Probatur, quia *transmutatio tam actiua, quam passiuæ necessariò est ad aliquem terminum accipientem esse illa transmutatione, quia secundum terminum formalem passum se habet aliter quàm prius.* Vult dicere quod transmutatio relatio tam actiua, quàm passiuæ necessariò præsupponit aliquem terminum de nouo accipientem esse à principio transmutatio; & non habetur ille terminus per transmutationem, quæ ponitur respectus: patet, ille terminus est quid absolutum, tunc absolutum non habet esse per respectiuum, sed sicut dicimus quod genitum accipit esse per generationem actiuam formaliter acceptam, scilicet vt est relatio ex hoc solo, quod talis generatio terminatur tantum ad productum, non quod productum accipiat esse per ipsam, quia vt sæpe dictum est, ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu; prius est productum, quàm relatio producentis; sicut actio formaliter accepta ad passum, quod prius accepit terminum nouum, & nisi in passu esset terminus de nouo productus, tunc non esset actio noua, nec passio noua. Vtraque ergo est ad aliquem terminum accipientem de nouo esse in passu, id est, quod actio terminatur ad passum, pro quanto passum recipit nouum terminum absolutum ab agente, & passio similiter est ad agens, pro quanto passum aliquem terminum absolutum de nouo recipit ab agente. Et sic ista litera debet intelligi. Modò actus intelligendi non est ad aliquem terminum accipientem esse per ipsum, id est, quod necessariò præsupponit in passu, scilicet in intellectu possibili, aliquem terminum absolutum productum in intellectu possibili, secundum quem aliter se habet aliter nunc quàm prius: patet, quia intellectio nihil præsupponit, nisi obiectum ad quod terminatur, & intellectum, in

Expositio
literæ.

quo recipitur. Non enim posito etiam quocumque absoluto, etiam nouo in intellectu possibili ponitur intellectio; sicut ponitur passio, posito termino nouo in passu ab agente. Sequitur:

Imo eo modo quo habet terminum ad quem esse. Pro intelligentia huius literæ declaro aliqua. Primo ista distinguuntur ab inuicem, scilicet potentia productiua termini, potentia educiua termini de potentia passiuæ, & potentia inductiua termini in passum. Prima respicit terminum absolutum, sicut generatio quæ respicit genitum siue productum, accipiendo generationem, vt est productio simpliciter, illa enim habet tantum productum pro termino, vt patet à Doctore in primo, d. 2. & 5. q. 2. Secunda necessariò respicit passum, in quod agat, vt omnis potentia actiua creata, quæ necessariò præsupponit aliquod passum, quod est in potentia ad terminum: educere enim formam de potentia materiæ necessariò præsupponit materiam, vt receptiuam talis formæ, & sic potentia educiua termini de potentia materiæ, est potentia quæ necessariò præsupponit materiam, vt receptiuam talis termini, quæ si non præsupponeretur esset impossibile producere talem formam, cum necessario producat illam in materia. Sed potentia inductiua est, quæ inducit terminum in materia, & hæc potest ab aliis separari, quia Deus potest immediate inducere formam in materia, & illam non necessariò educere de potentia materiæ: patet, quia potest creare animam nulla præsupposita materia, & potest creare corpus organicum, & inducere animam in illud. Sed in creaturis ista non videntur realiter separari, loquendo de termino formali, qui recipitur in materia, quia producens formam necessariò præsupponit materiam, & sic educit eam de potentia materiæ; & similiter eam necessariò inducit in materiam, cum non possit producere eam vt per se stantem.

71.
Pro declaratione
literæ.

Secundò nota, quod actio, vt est formaliter productio, est relatio intrinsecus adueniens, cum sit respectus producentis ad productum. Similiter actio, vt est formaliter inductio in creaturis, est respectus intrinsecus, quia est respectus inducentis ad inductum: inducta in materia forma necessariò resultat relatio inducti ad inducens, & è contra, respectus inducentis ad inductum: & hoc modo non accipitur proprie actio, vt est de genere Actionis, cum sit respectus extrinsecus: tamen quicquid sit, siue actiua productiua, siue educiua, siue inductiua, siue sit respectus extrinsecus, siue intrinsecus, omnino habetur propositum de actu intelligendi, quod non sit actio aliquo istorum modorum.

72.
Actio, vt pro
ductio quidam.

Tertiò nota, quod actio dicitur productiua, pro quanto terminatur ad productum, id est, quod productum posito in esse à producete, necessariò oritur in producete actio, siue productio, quæ terminatur ad productum, & sic est posterior producto. Et actio dicitur inductiua, pro quanto terminatur ad terminum inductum, ita quod posito termino

in materia, statim in agente oritur relatio inducentis ad terminum inductum, & sic est posterior termino producto. Et dicitur actioeductiua pro quanto terminatur ad terminum, vt eductum de potentia materiae, & sic praesupponit terminum iam eductum, & sic dicitur relatio educens ad terminum eductum. Et sic omnis talis actio necessarid praesupponit terminum nouum, vel productum tantum, vel inductum, vel eductum. Sed intellectio, vt huiusmodi, non est productiua termini: patet, quia ipsa non terminatur ad prius productum ab intellectu, in quo est formaliter, nec est inductiua termini in passum: patet, quia ipsa non terminatur ad aliquem terminum absolutum inductum ab intellectu, in quo est in aliquo passum: nec similiter est eductiua termini: patet, quia non terminatur ad aliquid prius eductum de potentia materiae per intellectum, in quo est formaliter, sicut actio productiua terminatur ad productum a principio productiuo, in quo est, & quod formaliter denominat. Cum ergo intellectus tantum praesupponat obiectum circa quod operatur, & nihil producit, ad quod intellectio formaliter terminetur, vt ad productum, vel eductum, vel inductum ab ipso intellectu, qui denominatur formaliter a tali intellectioe, sequitur quod nullo modo erit actio de genere Actionis. Nec similiter passio, cum illa praesupponat aliquid prius productum in passum ab agente ad quem refertur, vt supra patet.

73.
Operatio in
quo Pradica-
mento sit po-
nenda.

Deinde Doctor postquam probauit quod operatio est qualitas absoluta, quaerit in qua specie Qualitatis sit ponenda. Et duo dicit. Primum, quod videtur poni in eadem specie, in qua est habitus generatus ex illis actibus: & quia talis habitus ponitur in prima specie Qualitatis, ideo videtur etiam quod operatio sit in eadem specie ponenda. Qualitas enim spiritualis, siue sit in esse

quieto, vt habitus, siue in fieri, vt operatio actualis, quae etiam potest poni dispositio ad habitum, cum ad operationem frequenter elicitam sequatur habitus. Secundum est, quod si teneatur Aristotelem posuisse in tertia specie etiam operationes spirituales, quod fortè poterit poni operatio in tertia specie, in qua ponuntur passiones, siue passibiles qualitates: sed Aristoteles ibi mentionem facit de passionibus corporalibus tanquam manifestioribus: licet autem in anima sit distinguere operationem proprie dictam, cuiusmodi est delectatio, vel tristitia in voluntate quia operatio tendit quasi in terminum operationis, scilicet in obiectum, quod est terminus operationis. Passio autem quasi a termino causata est in subiecto, sicut tristitia a tristabili, causatur in voluntate, & tamen in hoc conueniunt, scilicet spiritualis operatio, & passio, quia vtraque est in fieri, vt in subiecto: patet, quia passio concomitatur operationem stante operatione, puta cum actu amoris circa delectabile stat delectatio sequens: & similiter stante actione nolitiois de obiecto nolito, & posito stat tristitia, ipsis non stantibus, nec delectatio nec tristitia stant, sicut ergo operatio habet esse in fieri, sic & passio sequens, & pro tanto vtraque posset dici passio, pertinens ad tertiam speciem; quicquid autem dicitur circa hoc de prima specie, & tertia hoc saltem videtur probabile, quod operatio sit in genere Qualitatis.

Contra hoc videtur illud Philosophi. Hic Doctor per auctoritates, & per rationes intendit probare quod operatio non sit qualitas absoluta. Et patet primò per auctoritatem adductam, per quam Philosophus intendit probare, & distinguere inter actionem transeuntem, & immanentem. Vult igitur ibi quod aliqua actio sit immanens, sicut exemplificat de visione, & speculatione, tamen constat quod istae sunt operationes: igitur operatio est actio secundum eum.

9. Met.
11. 16.

SCHOLIUM.

Soluit argumenta allata numero praecedenti. Ad primum, docet operationem dici actionem, & actum secundum, quia duabus conditionibus conuenit cum actione, id est, quod sit semper in fieri, & tendat in obiectum. Deest tamen ei tertia, & substantialis conditio actionis, quae est habere terminum per eam productum: de quo 1. d. 3. q. 7. ad 1. Negat actionem immanentem, vt sumitur pro operatione, esse actionem nisi aequiuocè; declarat tamen actionem de genere Actionis diuidi vniuocè in immanentem, & transeuntem: de quo 1. d. 3. q. 6. n. 32. & 4. d. 11. q. 2. n. 5. Ad secundum, explicat id, Intelligere est quoddam pati, id est, receptio intellectiois; de quo 1. d. 3. qu. 6. ad quartum, & q. 7. num. 37. Ad tertium, explicat quo sensu negat Aristoteles virtutis operationes esse qualitates. Ad quartum, quomodo sciens dicitur ad aliquid. Ad quintum, optimè explicat id, actus distinguuntur per obiecta, idque dupl. ci. via, & clarè.

AD ista. ^m Ad primum, operatio habet duas condiciones, in quibus conuenit cum actione. Prima est, quod semper est in fieri, non dico successiuo, quia operatio est indiuisibilis, sed sic in fieri, quod in continua dependentia ad causam eandem, & secundum idem: sicut dependentia rei conseruatæ ad causam conseruantem: de qua dictum est prius in quadam quaestione habita de ista materia. Secunda conditio est, quod operatio transit in obiectum, sicut in terminum: licet non accipiat esse per ipsam: quia praesuppositum in suo esse; & propter istas duas condiciones potest operatio dici actio, sicut propter istas significatur grammaticè per verbum actiuum: & propter eandem dicitur operatio actus secundus, & ita ista distinctio actionis sic intellecta in transeuntè & immanentè non est generis in species, sed vocis in significationes. Nam actio transiens est vera actio de genere Actionis, actio immanens est qualitas: sed aequiuocè dicitur actio propter condiciones praedictas.

1. d. 3. q. 7.
ad 1.
Operatio
qua ratione
dicitur
actio &
actus se-
cundus.

27.

Alio modo potest actio de genere Actionis diuidi in actionem immanentem, & transeuntem, sicut superius in inferiora. Nam non solum ad formam inductam per motum in passum aliud ab agente, est actio de genere Actionis, sed etiam ad formam inductam per mutationem in ipsomet agente. Illa enim forma absoluta, cum sit noua, est terminus alicuius actionis proprie dictæ, per quam accipit esse: quando igitur forma terminans actionem est extra ipsum agens: tunc actio illa transit; quando uero forma illa est in ipso agente: tunc actio est immanens. Distinctio istorum duorum modorum intelligendi actionem immanentem; patet: quia illud, quod secundum primum intellectum dicitur actio immanens; hinc dicitur terminus actionis immanens, secundum alium intellectum; & quod in alio secundo intellectu dicitur actio, communiter intelligimus per hoc, quod est elicere: quando dicimus, quod potentia elicit operationem, & per hoc, quod est dicere, quando dicimus quod memoria, siue suppositum per memoriam dicit Verbum; & per spirare, quando dicimus, quod per uoluntatem spirat quis amorem.

Actio de genere Actionis diuiditur in immanentem & transeuntem.

28. Ille secundus intellectus de ista distinctione actionis immanens, & transeuntes, licet sit uerus: non tamen est de intentione Philosophi, sicut primus, ut patet ex eo, quod dicit 9. Metaph. non est aliud opus præter actionem: opus uocat operatum, præter autem illam actionem, quæ inducitur, uel educitur operatio, est aliquod opus, hoc est, terminus operantis, puta ipsamet operatio: & sequitur ibi: in istis existit actio, ut uisio in uidente, ubi satis exprimit, quod uisionem uocat actionem immanentem, non autem aliquam aliam, cuius uisio sit terminus.

Tex. 16. Philosophus uocat operationem actionem immanentem.

Ad secundum potest dici, quod sicut esse album est habere albedinem tanquam formam: sic sentire, uel esse sentientem, est habere sensationem sicut formam. Unde si obiectum, uel Deus causaret effectiue sensationem, non diceretur sentire; sed ipse sensus in quo subiectiue, recipitur sensatio. Est igitur recipere, uel habere sensationem & sic intelligere recipere intellectionem: quia licet intellectus, secundum aliquam operationem causaret in se intellectionem: tamen non diceretur intelligens in hoc, quod causat, sed bene denominaretur aliquo modo à uerbo significante talem actionem, uel causationem: utpote si esset impositum tale uerbum, intelligisco; quod igitur dicitur, intelligere est pati, non probat quod sit per se de genere Passionis: sed quod formaliter denominat per hoc, quod recipitur in aliquo subiectiue: ut sit sensus: intelligere est recipere intellectionem: & recipere est quoddam pati.

Idem 3. d. 1. q. 7.

29. Ad aliud 10. Ethic. dici potest vno modo quod operationes virtutis dicuntur actiones elicitiuæ operationum proprie dictarum, & illæ actiones bonæ sunt: quia generatio boni est bona, illæ autem operationes actionis non sunt qualitates, sed proprie sunt de genere Actionis. Ille intellectus uidetur posse haberi à Commentatore, qui ad probationem illius: neque virtutis operationes qualitates sunt, dicit sic: si quidem operatio motio est operatiua; motio autem non est qualitas: hæc ille. Operatiua motio potest dici motio ad operationem.

2. Topicorum c. 24.

Et si obiiciatur per hoc, quod dicit, neque felicitas, potest dici; quod sicut nomen operationis sumitur hinc minus proprie pro actione terminata ad operationem proprie dictam: sicut felicitas potest improprie sumi pro actione terminata ad ipsam; & sufficit Aristoteli accipere operationes virtutis, & felicitatem, pro illis, pro quibus sufficienter potest instare contra hanc propositionem: omne bonum est qualitas, contra quam intendit facere instantiam.

Operatio sumitur pro actione ad eam terminata.

Aliter potest dici ad illam auctoritatem, quod intendit ibi tantum de qualitatibus in esse quieto, cum dicit: neque virtutis operationes qualitates sunt: quod apparet per hoc, quod negat ibi istam consequentiam: delectatio non est qualitas: igitur non est bona: & probatur quod non sequitur per illam instantiam, neque enim virtutis, & c. Antecedens enim in ista consequentia non est uerum, nisi de qualitate permanente: nam delectatio uerè est qualitas sed in fieri: igitur sufficit sibi instare de illis quæ hoc modo non sunt qualitates: sicut nec delectatio est qualitas, scilicet non in fieri. Quod autem delectatio uerè sit qualitas, probatur ex dictis ibidem: nam intendit probare quod delectatio non est motio: omniū, inquit, motionum proprie uidetur esse uelocitas, & tarditas, uel in se, uel in comparatione ad aliud: Delectationi autem nullum horum existit, transponere in delectatione uelociter uel tardè est: non est autem uelociter delectari: uult dicere, quod delectatio non est uelox, & ideo non est motus: sed contingit uelociter transponi, uel transmutari ad eam: igitur potest esse terminus transmutationis uelocis: igitur potest esse terminus motus: sed secundum Philosophum 5. Physic. motus non potest esse per se ad actionem, &

Delectatio est qualitas.

Vide 3. & 5. Physic.

Tex. 10.

passionem: igitur ipsa delectatio non est actio, nec passio: & tunc discurrendo per genera, relinquitur eadem quod est qualitas. Illi igitur qui fecerunt istam consequentiam, supposuerunt tanquam verum: *omne bonum qualitas habens esse quietum*, delectatio non est talis, igitur, &c.

Vita est operatio secundum Phil.

Et ad istam maiorem tactam in enthymemate, respondet Philosophus per instantiam de operatione virtutis. Quodd autem non omnis operatio sit actio proprie dicta, probatur per illud ibidem, cap 5. *Appetere*, inquit, *delectationem, existimabit quis utique omnes*: quod probat subdens: *Quoniam & vivere omnes appetunt: vita autem operatio quaedam est*: hæc ibi: quomodo vita, vel vivere posset dici actio de genere Actionis.

Vide 3. d. 1. q. 3.

Ad aliud de 7. *Physic.* litera Philosophi, secundum ea, quæ dicta sunt in secundo articulo, intelligenda est sic: quia scientiæ necessariò annexa est relatio ad obiectum intrà: & ita non est à primo alterante immediatè: nec per consequens ad ipsam est prima alteratio: sed illud quod Commentator addit exponendo, *quod dignius est, quod sit de c. ad Aliquid, quàm de Qualitate*: potest habere alium intellectum; de quo dicitur respondendo ad argumentum principale.

Alius quomodo distinguitur per obiecta. T. c. 33. & 36. & inde.

Ad primam rationem diceretur, quodd actus distinguuntur per obiecta, quantum ad manifestationem: quia manifestior est distinctio obiectorum, quàm actuum, & ex illa tanquam ex manifestiori innotescit ista.

Et confirmatur hoc: quia *secundo de anima*, sicut vult Philosophus, quodd actus distinguuntur per obiecta: imò magis, quodd obiecta sunt præuia ipsis actibus, propter quod oportet prius tractare de distinctione obiectorum, quàm actuum: ita etiam vult, quodd potentia distinguuntur per actus: Hoc autem non est essentialiter, quia actus est essentialiter posterior potentia: & posterior non est per se ratio distinguendi prius: igitur nec ibi illud aliud, scilicet de obiectis in comparatione ad actus, debet intelligi de distinctione essentiali.

Aliter potest dici, quodd à quo aliquid habet entitatem, ab eo habet unitatem, & per consequens distinctionem: causarum igitur sicut habet entitatem à quacunque causa per se, ita unitatem, & distinctionem, & etiam quodcunque dependens ab illo, à quo dependet essentialiter, & maximè verum est hoc, quando dependet ab aliquo tanquam à causa propria, siue termino proprio suæ dependentiæ: quia quando communiter terminat dependentiam eius & alterius, non ita accipitur unitas eius, & distinctio, secundum unitatem & distinctionem talis termini dependentiæ: nunc autem actus dependet ab obiecto tanquam à termino proprio suæ dependentiæ: Concedi igitur potest, quodd actus distinguuntur per obiecta, sicut per aliqua extrinseca, à quibus actus dependet dependentia essentiali, & propria: non tamen distinguuntur per illa, sicut per formalia distinctiua: nec etiam quod est ad propositum, sicut per terminos relationis inclusæ in actibus. Et cum dicitur quodd absoluta distinguuntur per intrinseca: Verum est tanquam per formalia distinctiua. Si autem acciperetur, quodd non distinguuntur per extrinseca, concedendum esset, sic intelligendo sicut per correlatiua, & per se terminos relationis: quia absolutum non requirit extrinsecum ut per se correlatiuum, nec per se terminum relationis: possunt tamen absoluta distingui per aliqua extrinseca, sicut causata per causas proprias, siue per illa, ad quæ habent propriam dependentiam in entitate, & unitate, & talia sunt obiecta respectu operationū.

Actus distinguuntur per obiecta, ut per aliqua extrinseca à quibus dependent. Operatio licet non sit relatio, tamen accipit perfectionem ab obiecto.

Ad aliam rationem patet per idem: quia actus etiam non sit essentialiter relatiuus, cum tamen sit per se medium uniens potentiam tali obiecto: dicitur perfectior ex maiori perfectione obiecti, sed istam perfectionem non habet ab illo tanquam à principio intrinseco, sed sicut à causa extrinseca, vel saltem ab aliquo extrinseco, quod terminat dependentiam eius essentialem.

COMMENTARIUS.

74.

AD ista. Respondet Doctor ad omnes objectiones, & respondendo exponam literam ubi necesse erit. Dicit ergo, quodd operatio habet duas condiciones in quibus conuenit cum actione. Prima est, quodd semper est in fieri, non dico successiuè, quia operatio est indiuisibilis, sed sic in fieri, quodd in continua dependentia ad causam eandem, & secundum idem, sicut dependentia rei conseruatæ ad Deum conseruantem, de

qua dictum est prius q. 1. quodlibet in 2. d. 2. q. 1. Vide quæ ibi exposui. Est ergo operatio, puta intellectio obiecti in continua dependentia ad causam eandem, puta ad intellectum, & obiectum quæ integrant vnã totalem causam, ut patebit infra qu. 15. & supra patet in primo, d. 3. q. 7. Et si ista causa per aliquod instans cessaret, non esset illa intellectio. Secunda conditio est, quodd operatio transit in obiectum, sicut in terminum,

30.

31.

num, licet non accipiat esse per ipsam, quia præsupponit in suo esse, id est, quod operatio non est ad obiectum, ut productum à potentia, cuius est operatio, sic quod dicatur operatio productiva, pro quanto necessariò terminatur ad productum, ut productum, quia si etiam illud obiectum nullo modo esset productum, nec à potentia operatiua, nec ab aliquo alio, adhuc transiret in illud, ut ad terminum præsuppositum: dicitur enim actio productiva, ut supra dixi, pro quanto terminatur ad productum à potentia, cuius est talis actio, non quod verè accipiat esse per illam tanquam per aliquid prius verè dans esse, cum productum prius habeat esse, quom intelligatur productio respectus, ut patet à Doctore in primo, dist. 3. q. 3. & in secundo, dist. 1. q. 3. Dicit ergo, quod propter istas duas condiciones operatio potest dici actio, sicut propter istas significatur Grammaticè per verbum actiuum, quia intelligo, volo, video sunt verba actiua. Et propter ea operatio dicitur actus secundus, ut distinguitur contra actum primum; nam actus primus propriè est in esse quieto, & non tendit in aliud, ut patet de principio productiuo, & de forma quæ est ratio formalis producendi; ut de intellectu; actus verò secundus est in continuo fieri, & semper tendit in aliud, vel in aliud, ut obiectum, ut operatio, vel in aliud, ut productum, ut actio productiua. Et ita ista distinctio actionis sic intellecta in transeuntem, & in immanentem, non est generis in species, sed vocis in significaciones, nam actio transiens est actio de genere Actionis; actio immanens est qualitas, si æqui-uocè dicitur actio propter condiciones prædictas.

Operatio quomodo possit dici actio.

75. Actio diuiditur in transeuntem, & immanentem. Quando actio est transiens, & immanens.

n Alio modo potest actio de genere Actionis diuidi in transeuntem, & in immanentem, sicut superius in inferiora. Vult dicere Doctor quod quando productum realiter per veram productionem, siue actionem recipitur in ipso producente, talis actio, siue productio, est immanens; quia est ad terminum non receptum in aliquo extra ipsum agens, sed simpliciter est ad terminum receptum in ipso agente; & hoc modo omnis operatio naturæ viuientis quæ ponitur qualitas absoluta, verè per actionem de genere Actionis producit in ipso agente, & dicitur producti per talem actionem ex hoc, quod terminatur ad illam qualitatem verè productam; & ut productam, ut dixi supra. Quando verò agens producit formam in passo extra ipsum agens, ut quando ignis producit calorem in ligno, quia calor recipitur in passo extra ipsum agens, actio terminata ad illud, dicitur transiens, eo quod est ad terminum extra agens receptum.

o Distinctio istorum duorum modorum intelligendi actionem immanentem, &c. Et licet omnia ista sint clara, tamen pro iunioribus expono aliquantulum literam. Cum dicit primò, quod actio est ad formam inductam in passum per motum, &c. Intelligit quod siue inducatur in passum aliud ab agente per motum, ut qualitas, & quantitas, quæ ab agente naturali inducuntur per motum, siue inducatur per mutationem tantum, ut forma substantialis in materia per ipsum generans, semper dicitur actio transiens. Similiter si generans in seipsum inducat formam, siue per motum, ut ignis, qui fortè in seipso producit calorem intendendo ipsum, siue per mutationem, ut quando inducit formam in ipso in

instanti semper dicitur actio immanens, sic quod actio immanens propterea respicit terminum, ut inductum in ipso agente, siue per motum, siue per mutationem, & actio propriè transiens respicit terminum, ut inductum in aliud passum ab agente, & hoc siue per motum, siue per mutationem. Deinde prima distinctio; quæ ponitur æqui-uoci in æqui-uocata, quando operatio dicitur actio immanens sic ponitur, quia est qualitas in ipso operante; sic quod nullo modo tendit in productum, ut supra patuit; actio verò de genere Actionis necessariò tendit in terminum accipientem de nouo esse ab ipso agente. Actio ergo pro operatione est qualitas, & in genere Actionis.

Secundo modo actio de genere Actionis quæ necessariò tendit in aliud, siue receptum in agente, siue in alio passo semper dicitur transiens, quia saltem transiit in terminum de nouo accipientem esse, siue ille terminus sit in agente, siue in alio ab agente, modo absoluto, & respectiuò non ponitur aliquid limitatum dici vniuoci; & sic hoc nomen actio propriè conuenit actioni de genere Actionis, & impropriè operationi; pro quanto operatio aliquantulum conuenit cum actione propter illas duas condiciones: idè est diuisio æqui-uoci in æqui-uocata; cum ibi non diuidatur actio de genere Actionis, imò actio de genere Actionis, præcisè ponitur pro vno membro diuisionis; & aliud membrum non est actio de genere Actionis, nisi tantum transumptiuè propter aliquas condiciones conuenientes sibi. Sed secunda diuisio actionis est vniuoci in vniuocata, quia ibi actio propriè de genere Actionis diuiditur in transeuntem, & immanentem, ita quod vtraque est propriè actio de genere Actionis; quia vtraque respicit passum, quod verè mutatur secundum aliquam formam absolutam receptam in ipso passo ab agente; & tantum in hoc differunt, quia transiens respicit terminum, ut inductum ab agente in aliud passum ab ipso agente. Sed immanens respicit terminum, ut inductum in ipsum agens, ut in passum.

76. Actio quomodo sit qualitas.

p Ad aliud de 10. Ethic. Declaro duo in ista litera, Primò, quomodo actio elicitiva dicatur bona: hoc non debet intelligi, quod illa actio elicitiva sit propriè generatiua boni, siue operationis bonæ, cum illa necessariò sit posterior, sicut respectus est prior termino ad quem; sed dicitur bona ex hoc, quod terminatur ad actum bonum. Sicut etiam cum dicitur cuius generatio est bona, ipsum quoque bonum; si intelligitur de generatione, quæ est relatio ex hoc dicitur bona formaliter, quia immediatè fundatur in generante bono, & terminatur ad genitum habens bonitatem à generante. Sic dico; quod actio elicitiva, quia immediatè fundatur in potentia operatiua bona, & terminatur ad actum habentem suam bonitatem à potentia operante, dicitur bona; potentia autem dicitur bona in operando pro quanto elicit actum conformiter rationi rectæ, ut patet in prolog. q. ult. & in primo, dist. 17. & in 2. dist. 7. 40. & 41. & infra q. 17. Pro quanto ergo est elicitiva actus conformiter se habens rationi rectæ dicitur bona, & per consequens actus, ut sic elicitus, erit formaliter bonus bonitate scilicet morali, & per consequens actio elicitiva, quæ fundatur in tali potentia sic operatiua, & terminatur ad actum, ut sic elicitum, dicitur bona moraliter, & hoc potius denominatione

77. Declaratio in litera.

Aduerte.

natione extrinseca; non enim formaliter dicitur bona moraliter, cum sola operatio, vel habitus caulatus dicatur sic bona, vel bonus. Aduerte etiam, quòd operatio virtutis, siue operatio virtuosà, vt sic, non est quiditas absoluta, quia vt sic, includit necessariò respectum ad rationem rectam, vt patet à Doctore in locis *praallegatis*, sed sufficit quòd operatio illa in se sit qualitas, licet postea possit circumstantionari diuersis respectibus; & sic patet quomodo actio elicitiua operationis virtutis, siue operationis virtuosæ, dicitur bona. Et dicitur operatio virtutis, vel quia in se formaliter est recta, vel quia elicita à virtute, vel quia generatiua virtutis, tamen non est de ratione actus virtuosì, quòd sit à virtute, nec quòd sit generatiuus virtutis, vt patet à Doctore in quarto, *dist. 40. q. 2.* Et vide quæ exposui in *prolo. quæst. vltima.*

78.
Quomodo
omne bonum
sit qualitas.

Secundum declarandum est de propositione illa: *omne bonum est qualitas*, contra quam instat Aristoteles sic arguendo: Si omne bonum est qualitas, ergo operatio virtutis erit qualitas, quia operatio virtutis est bona: consequens falsum; ergo & antecedens, scilicet omne bonum est qualitas. Dico, quòd sufficit Aristoteli ad improbandum illud antecedens, accipere pro operatione virtutis ipsam actionem elicitiuam, quæ terminatur ad actum virtutis, sic inferendo ex illo antecedente, scilicet omne bonum est qualitas, ergo actio elicitiua actus virtutis erit qualitas, cum sit bona, vt supra patuit. Consequens est falsum, scilicet, quòd illa actio elicitiua sit qualitas, imò est actio de genere Actionis, vt supra patuit. Et similiter potest argui de actione elicitiua felicitatis. Si omne bonum est qualitas, ergo operatio felicitatis erit qualitas, accipiendo operationem felicitatis pro actione elicitiua felicitatis. Et patet quòd consequens est falsum, quia actio elicitiua felicitatis est actio de genere Actionis.

q. *Aliter potest dici ad illam auctoritatem.* Hic Doctòr dat aliam responsionem ad illam auctoritatem 10. Ethic. cap. 2. Et dicit quòd Philosophus intendit tantum de qualitate in esse quieto. Cum dicit neque virtutis operationes qualitates sunt, scilicet in esse quieto, quòd apparet per hoc, quòd negat ibi istam consequentiam, *delectatio non est qualitas, igitur non est bona.* Et probat quòd non sequitur per illam instantiam, neque enim virtutis operationes sunt qualita-

tes, neque felicitas. Antecedens enim in ista consequentia non est verum, nisi de qualitate permanente. Nam delectatio verè est qualitas, sed in fieri; igitur sufficit ibi instare de illis quæ hoc modo non sunt qualitates, scilicet permanentes, sicut nec delectatio est qualitas scilicet permanens, non sequitur, ergo delectatio non est qualitas permanens, ergo non est bona, quia stat ipsam esse bonam, & tamen non esse qualitatem permanentem. Et similiter si intelligitur in illo primo antecedente, scilicet quòd *omne bonum est qualitas permanens*, statim potest subinferri, operationes virtutis sunt bonæ. Et similiter delectationes consequentes operationes virtutis sunt bonæ, ergo sunt qualitates permanentes, non sequitur, quia sunt qualitates tantum in fieri, vt supra patuit.

Quomodo de
lectatio sit
qualitas.

r. *Ad primam rationem*, dicit Doctòr primò, quòd actus distinguuntur per obiecta tanquam per manifestiora, quia distinctio obiectorum est manifestior distinctio actuum, tamen intrinsecè actus distinguuntur per suas rationes formales intrinsecas, & absolutas. Dicit secundò, quòd actus distinguuntur per obiecta originatiuè, & effectiue; patet, quia actus dependent saltem partialiter ab obiectis in entitate, ergo & in vnitare, & distinctione; quia à quo quis habet esse, siue entitatem, ab eo habet vnitatem, & distinctiõnem. Sed non distinguuntur per obiecta formaliter, & intrinsecè, sed per rationes proprias distinguuntur formaliter, per obiecta autem distinguuntur extrinsecè. Et de hoc vide in simili Doctorem in primo, *dist. 7. 13. & 27.* Præterea addit, quòd si acciperetur, quòd non distinguuntur per extrinseca, concedendum quidem esset, sic intelligendo, sicut per correlatiua, & per se terminos relationis, quia absolutum non requirit extrinsecum, vt per se correlatiuum, nec per se terminum correlationis. Possunt tamen distinguui per aliqua extrinseca. Sicut causata distinguuntur per causas proprias, siue per illa, ad quæ habent propriam dependentiam in entitate, & vnitare, talia sunt subiecta respectu operationum. Nam intellectio distinguitur à visione, quia intellectio est in intellectu, vt in proprio subiecto, & visio est in potentia visiuà, & sic visio, & intellectio dicuntur distinguui per diuersa subiecta; licet etiam possint distinguui per diuersas causas extrinsecas, tanquam per obiecta, à quibus dependent, ac etiam causantur.

79.
Declaratio
subtilis, &
pulchra.

Intellectio
distinguitur
à visione.

S C H O L I V M.

Hic docet operationem vitalem separari posse ab obiecto. Ad primum, ait illam posse accipi, non cointelligendo obiectum, si vox imponeretur ad significandam entitatem absolutam tantummodo, ideo autem nunc semper cointelligi obiectum, quia sic vox ad significandum imposita est. Explicat optimè quomodo relatio, quæ tantum est possibilis, denominat fundamentum, vel obiectum, ac si actualis esset, & qualis est ista relatio: Habet pulchram, & valde subtilem doctrinam circa hæc; vide Leuch. & Tarta.

Vide 7.
Met. & 12.
d. 4.

DE quarto principali dici potest, quòd illa qualitas, quæ, vel est operatio, vel includitur in operatione, non habet relationem ad subiectum magis essentialem, quàm aliæ qualitates: & ideo si ponatur alias non esse essentialiter relatas ad subiectum; de quo non est modò quæstio, nec ista ponetur essentialiter relata ad subiectum.

f. Quòd si dicatur istam esse in fieri, & per hoc essentialius dependere à subiecto, quàm alias, quæ sunt in factò esse, vel in quieto esse.

Respondco:

Respondeo : istud non variat dependentiam ad subiectum, sed tantum variat modum essendi ipsius formæ in se, vel saltem in comparatione ad causam dantem esse.

Ad argumentum principale dici potest, quod si aliqua vox imponeretur ad præcisè significandum entitatem absolutam, quæ est operatio, vel in operatione, & precise in genere Qualitatis: significatum illius vocis posset intelligi non cointelligendo obiectum in ratione termini; sed communiter voces impostæ ad significandum operationem, important relationem, vel principaliter, vel connotando: & ratio est, quia operatio communiter intelligitur sub respectu tendente ad obiectum, & sub modo, quo intelligitur, sub eo communiter significatur.

Significatio operationis posset concipi non cointelligendo obiectum.

Exemplum, species intelligibilis est qualitas absoluta; quod saltem oportet eos concedere, qui ponunt speciem esse formalem rationem intelligendi, scilicet per se principiativam actus, & tamen communiter vocatur similitudo obiecti: non quod illa sit relatio, quam per se importat hoc nomen *similitudo*: sed quia ipsa ex natura sua est quædam forma imitativa, & representativa obiecti; idè dicitur similitudo talis, scilicet per imitationem, & etiam cum significatur per hoc nomen *species*, adhuc non significatur sub ratione absoluti præcisè, sed includendo illam relationem, sub qua communiter intelligitur. Vnde etiam species dicitur alicuius obiecti species. Consimiliter est de vocibus significantibus operationem.

al. tendentis.

u Et si arguas: aliqua operatio, puta illa quæ non est obiecti, vt existentis, non habet ad obiectum nisi relationem potentialem: nunc autem oportet cointelligere obiectum tanquam terminum actualis relationis: quia qui intelligit actum cognoscendi, oportet vt cointelligat obiectum non tantum vt cognoscibile, sed vt actu cognitum: igitur *cognoscere* importat relationem actualem.

Respondeo, relatio, quæ, quantum est ex parte fundamenti, esset actualis, & propter non entitatem termini, est possibilis: ipsa denominat frequenter fundamentum, vel subiectum, quasi actualiter inesset.

Videns actum an idè videat obiectum eius.

Exemplum: conceditur quod anima separata non est tantum inclinabilis ad corpus, sed quod inclinatur ad corpus, & tamen non est ibi actualis inclinatio quia terminus non est in actu: sed pro tanto actualiter denominat, quia quantum est ex parte animæ, actualiter inesset.

Anima separata non est actu inclinata ad corpus, quod non est.

33. Consimiliter dicitur, quod scientia practica dirigit, licet non sit actualis directio secundum eam: Puta quando nulla alia potentia ab intellectu operatur, nec dirigitur secundum eam.

Consimiliter dicitur, quod albedo est mensura omnium colorum: & sic de primo in quolibet genere respectu posteriorum: licet quandoque non sit actualis mensuratio propter defectum termini.

10. Met. 1 cap. 7. Operatio intelligitur quasi cum actuali relatione ad obiectum etiam non existens, & quare?

Consimiliter potest dici hinc, quod quia relatio operationis ad obiectum semper, quantum est ex parte eius, inesset actu, idè sub ratione eius, quasi actualiter inherens operatio intelligitur: & sic significatur: & sic obiectum cointelligitur, vt terminans actualem dependentiam.

Istud, quod dictum est, verum esset si cointelligeretur semper obiectum sub ratione mensuræ: quia relatio mensurabilis est ibi potentialis, vt prius dictum est: nunc autem intelligendo operationem, oportet cointelligere obiectum, tanquam illud quod attingitur per operationem.

y Verius igitur videtur esse dicendum, quod oportet obiectum cointelligi tali actu vt terminum attingentiæ vnionis in actu, quam vt terminum dependentiæ, vel mensurabilis: ista autem attingentia est relatio rationis in actu abstractiuo: sed quia sub ratione illius relationis attingentiæ communiter intelligitur, & hoc attingentiæ actualis: licet illa non sit actualitas realis: sed actualitas relationis rationis: & idè communiter operatio significatur sub tali relatione actuali, & oportet obiectum cointelligi, vt terminans talem relationem actualem.

C. de Qualitate ad finem, al. enumerari.

z Hinc patet, quod illud Aristotelis in Prædicamentis, *nihil prohibet idem in pluribus generibus enuntari*, non est verum de aliquo per se vno: sed de aliquo vno per accidens: quod etiam quandoque vno nomine significatur: sicut fortè hoc nomen *scientia*: sed non propter hoc est vnum propriè, quod est vnum secundum definitionem, secundum illud 7. Metaph. cap. 3. *Definitio verò est, non si nomen rationi idem significet, omnes enim rationes essent utique definitiones*, & probando consequentiam, subdit: *Erit enim nomen, quod cuilibet rationi idem, quare & illas definitio erit*. Et ex hoc posset intelligi dictum Auerrois 7. Phys. *Dignius est, inquit, quod sit de e, ad Aliquid, quam de*

Tex. 13.

Com. 10.

Qualitate.

Qualitate: quod fortè verum est quantum ad illud, quod formaliter est in significatio nominis impositi ambobus, vel illi toti per accidens: quod est absolutum sub respectu.

Tr. 10. Idem in presenti de qualitate ad finem.

Ex hoc etiam fortè potest intelligi illud 5. *Metaph.* quòd aliqua dicuntur ad aliquid secundum genus, *ut medicina*, inquit, *eorum est, quæ ad aliquid, quia ipsius generis scientia videtur esse eorum, quæ ad aliquid*, nomen fortè speciei imponitur præcisè ad significandum qualitatem, & propter hoc non dicitur ad proprium correlatiuum. Nomen autem generis non imponitur præcisè ad significandum genus, siue qualitatem, sed ad significandum ipsam sub respectu.

COMMENTARIUS.

80. **Q**uòd si dicatur operationem esse in fieri, &c. Respondet hoc non variat dependentiam ad subiectum, sed tantum variat modum essendi ipsius forme in se, vel saltem in comparatione ad causam dantem esse, quia esse suum absolutum est in continuo fieri, sicut etiam esse absolutum creaturæ: aliæ verò qualitates, ut comparantur ad causam propriam, & particulatam habent esse in esse quieto, tamen ut comparantur ad primam causam conservantem, semper sunt in continuo fieri. Et hoc patet à Doctore in secundo, dist. 2. quæst. 4. ubi vult quòd causatum tantum pro illo instanti quo accipit esse à causa sua particulari dependeat, & in tempore immediatè sequenti à Deo conseruetur: modò creaturam conseruari est ipsam continuè à Deo fieri, & poni in esse, ut patet à Doctore in secundo, dist. 2. quæst. 1. Et vide ibi quæ exposui. Sed operationes non solum sunt in continuo fieri à prima causa vniuersali, sed etiam à causa propria particulari.

Creaturam conseruari quid?

81. **A**d argumentum principale. Arguitur in principio quæstionis, probando quòd actus sic essentialiter relatio, vel relatiuus, quia talis actus non potest intelligi, nisi cointelligendo terminum; absolutum autem potest intelligi, non cointelligendo aliquid in ratione termini, etgo, &c.

Nota.

Respondet Doctor & responsio stat in hoc, quòd licet operatio secundum dici videatur sic importare relationem ad obiectum propter nomen sic impositum, tamen secundum esse nullam essentialiter includit relationem ad obiectum. Et aduerte cum dicitur, quòd operatio, ut est qualitas, non tendit in obiectum in ratione termini, quia tendere formaliter ad aliud in ratione termini, ipsum terminantis, ita quòd sit impossibile ipsum esse, nisi sit tendentia formaliter in terminum talem, est essentialiter relatio, vel relatiuum. Sed operatio benè tendit in obiectum, ut obiectum, quia per illam cognoscitur obiectum, non tamen est essentialiter tendentia in illud, ut in terminum terminantem, quia si, per possibile, obiectum actu non esset, adhuc à Deo in intellectu posset operatio conseruari, & habere verum esse, quod tamen esset impossibile, si esset essentialiter tendentia in obiectum, ut in terminum terminantem illam.

An operatio- nis qualitas tendat in obiectum.

Deinde nota, cum dicit de specie intelligibili secundum eos, qui ponunt eam etiam rationem formalem actus intelligendi, hic non nominat opinionem propriam, qui expressè tenet quòd species intelligibilis est ratio formalis producendi actum intelligendi partialis; tum, quia etiam

concurrit simul potentia, & hoc patere potest ex intentione sua in primo, dist. 3. quæst. 6. & 8. & in dist. 17. & in secundo, dist. 3. quæst. 9. & 10. & dist. 9. & in 4. dist. 10. & in quod. presenti 9. Ponendo ergo talem speciem esse rationem formalem producendi actum intelligendi, erit necessariò entitas absoluta, quia nulla entitas relatiua potest esse ratio formalis producendi aliquid, & maximè absolutum, ut patet per Doctorem in pluribus locis, & per Philosophum 8. Phy. tex. com. 10. Nota etiam, cum dicit quòd species intelligibilis est similitudo obiecti, & hoc per imitationem, quia ex hoc videtur sequi: quòd ipsa sit mensurabilis ad obiectum, & per consequens includere relationem realem ad obiectum, relationem scilicet mensurabilis ad mensuram, quod conceditur, & tunc dicit relationem realem ad obiectum, quando actu existit: quando verò actu non existit dicit tantum relationem mensurabilis potentialem, siue aptitudinalem realem: & dic pariformiter sicut dictum est de notitia abstractiua obiecti, quæ dicit relationem realem ad obiectum non existentem, aptitudinalem tamen, & ad obiectum actu existens dicit relationem realem actualem mensurabilis ad mensuram. Aduerte etiam quòd aliter actus intelligendi est similitudo obiecti secundum imitationem, & aliter species intelligibilis. De hoc vide quæ exposui in primo, dist. 3. q. 6. & 7.

Quomodo species intelligibilis sit similitudo obiecti.

u. **E**t si arguas. Hic instat, probando quòd operatio includat essentialiter relationem ad obiectum, & maximè hoc probat de aliqua operatione.

82.

Respondet Doctor quòd relatio quæ quantum est ex parte fundamenti esset actualis, quia & fundamentum actuale, &c. Quia terminus non est in actu, scilicet corpus, posito quòd corpus sit corruptum, sed pro tanto actualiter denominat, quia quantum est ex parte animæ, actualiter inesse, sed non inesse actu, quia terminus non est actu existens. Consimiliter dicitur, quòd scientia practica dirigit, licet non sit actualis directio secundum eam, puta, quando nulla alia potentia ab intellectu actualiter operatur, nec dirigitur secundum eam: non enim scientia practica semper actu dirigit potentiam ad praxim, quia hoc non est de ratione habitus practici, sed sufficit quòd sit directiua, ut patet à Doctore in prolog. 9. vltima, & tamen conceditur quòd dirigit in praxim, quod verum est quantum est ex parte fundamenti, quod actu est positum, & si terminus esset in actu, tunc directio esset in actu.

x. **S**imiliter potest dici hic, quòd quia relatio operationis ad obiectum, &c. Doctor hic duo dicit. Primum, quòd loquendo de relatione mensurabilis

furabilis ad mensuram, quæ ponitur relatio realis actualis in mensurabili, si mensura est actu existens, quod intelligendo actum intelligendi, siue ipsam operationem ex quasi significato nominis, videtur intelligere relationem mensurabilis quasi in actu: non quod actu insit quando mensuratur, scilicet obiectum non est actu existens, sed quia quantum est ex parte fundamenti, scilicet ipsius actus mensurabilis, illa relatio actualis inesset, quia nihil deficit ex parte fundamenti; & realiter inesset actu, si obiectum, quod ponitur mensura, esset in actu existens, & idèd propter defectum termini non intelligit ibi verè talem dependentiam realem actualem, scilicet mensurabilis ad mensuram, sicut patuit in aliis existentis suprà positis: quia intelligendo animam, quasi intelligo ipsam actu inclinari ad corpus, quæ tamen actualis inclinatio non est quando corpus actu non est, sed intellige ibi actualem inclinationem quantum est ex parte fundamenti, scilicet ipsius animæ. Secundum est, quod loquendo de relatione vnionis, siue attingentiæ ad obiectum, & hoc in actu cognoscendi abstractiuè, quæ necessariò includit relationem rationis, scilicet relationem attingentiæ, non potest intellectus actu intelligere actum cognoscendi abstractiuè, nec actu cointelligit ipsum obiectum tanquam illud, quod attingitur per operationem ipsius potentia, scilicet intellectus, & hoc patet tali exemplo, siue similitudine, scilicet, Si cognosco actum intelligendi abstractiuè, intelligo quod est actus, siue operatio circa obiectum, ergo cointelligo ipsum obiectum, quod quidem per talem operationem attingitur.

Verius igitur videtur esse dicendum, quod oportet obiectum cointelligi tali actui, quam ut terminum attingentiæ, vel quam ut terminum mensurabilis. Et hoc manifestè patet, quia operatio attingentiæ, qua mediante intellectus attingit obiectum, requirit illud, quod attingitur, & in cognitione abstractiua, non oportet quod ipsum obiectum actu existat; & hoc patet, quia talis operatio non terminatur ad obiectum, ut existens, ut suprà patuit; si operatio ut mensurabilis non habet semper obiectum existens, ut mensuram, ut suprà patuit. Idèd potest actu intelligi operatio, & non cointelligi obiectum ut existens, sed non est sic de relatione attingentiæ, siue vnionis.

z Hinc patet quod illud Aristotelis. Vult dicere quod tunc est verè definitio quando nomen, id est definitum significat idem, quod ratio, siue definitio; ut homo significat humanitatem, & animal rationale præcisè significat idem quod homo; idèd homo ponitur verè definitum, & animal rationale ponitur ratio eius, siue definitio. Vnum verò per accidens, quod necessariò includit plura alterius, & alterius generis, vel significat plura immediatè, ut hoc nomen album,

quod significat albedinem, & hominem, cui inest albedo, vel saltem vnum significat, & aliud connotat, & sic album significat albedinem, & connotat subiectum, & hoc est magis verum, quam ponere ipsum plura significare, & hoc patet à Doctore in lib. *Pradicamentorū*. Et ratio huius est quia ex subiecto, & accidente non potest fieri vnum per se, ut patet 8. *Met. s. 15.* sed tantum vnū per accidens, nunquam enim ex pluribus diuersorū generum potest fieri vnum ens per se in re, nec per consequens in conceptu, quia vnitas conceptus per se semper sumitur ab vnitate per se in re. Si ergo vnum per accidens non potest per se significare vnum, sed vel duo, vel vnum significare, & aliud quidem connotat, sequitur quod non potest propriè definiti, quia definitio, & definitum idem simpliciter significant. Et hinc licet possem nonnulla adducere, propter multa mihi occurrentia, tamen quia facilia sunt, non oportet multum inmorari. Et quod dicit de scientia, quæ vno nomine significatur, ut patet, & tamen plura importat, quia scilicet importat entitatem absolutam de genere Qualitatis, & relationem ad scibile, & hoc vel actualem realem, ut ad scibile actu existens, & hoc loquendo de ratione mensurabilis ad mensuram. Vel importat relationem rationis scilicet vnionis, siue attingentiæ ad obiectum, quia vnitas abstractiua tantum dicit relationem rationis ad obiectum, ut suprà patuit, & propriè scientia est notitia abstractiua, ut aliàs exposui. Scientia ergo erit in diuersis generibus, quia ut includit qualitatem, erit per se in genere Qualitatis, & ut includit relationem actualem realem mensurabilis, erit per se in genere Relationis, & ut includit relationem rationis, erit tantum reductiuè in genere Relationis, tenendo quod relatio rationis tantum sit reductiuè in genere Relationis, ut Doctor videtur tenere in *Pradicamentis*. Et cum dicit, quod scientia ratione qualitatis est per se in genere Qualitatis, intelligo quod illa qualitas, vel conceptus illius sit per se in tali genere. Hoc idem dico de relatione. Si verò accipiatur scientia ut includit simul vtrumque, tunc ratione qualitatis est reductiuè in genere Qualitatis, & ratione relationis realis, est reductiuè in genere Relationis.

Scientia est in diuersis generibus.

a Ex hoc etiam fortè posset intelligi illud 5. s. Met. con- Met. Vult dicere breuiter, quod nomen speciei scientiæ, scilicet medicina, quæ ponitur species scientiæ, imponitur præcisè ad significandum qualitatem, & non imponitur ad significandum qualitatem sub respectu ad aliud, nomen verò generis, scilicet scientiæ, quæ ponitur genus, non imponitur ad significandum præcisè qualitatem, sed imponitur ad significandum qualitatem sub respectu ad aliud, scilicet ad obiectum.

125.20 Medicina est species scientiæ.

In isto articulo sunt multæ difficultates, quas modò causa breuitatis transeo.

Nota.

Cap. de qualitate ad finem.

Q V Æ S T I O XIV.

*Vtrum anima suæ naturali perfectioni relicta possit cognoscere
Trinitatem personarum in Diuinis.*

Alenf. 3. q. 2. art. 3. D. Thom. 1. p. q. 12. art. 4. & q. 85. art. 1. Scot. 3. d. 23. & 24.

Onsequenter quæritur de his, quæ pertinent specialiter ad creaturam habentem vitam intellectualem. Et primò de his, quæ sunt communia homini, & Angelo. Deinde de his, quæ sunt homini propria. Communia sunt ista, intellectus, & voluntas. De intellectu fuerunt quæsitæ duo; vnum de obiecto; aliud de causa actiua actus intelligendi. Primum fuit; Vtrum anima suæ naturali perfectioni relicta possit cognoscere Trinitatem personarum in Diuinis. Et idem potest quæri de Angelo. Videtur quòd sic: quia qui potest cog-

Argum.

gnosceret aliquem actum cognoscendi, potest etiam cognoscere obiectum, vt est obiectum illius actus: nunc autem anima vel Angelus, ex sua perfectione naturali potest cognoscere actum beatificum alterius animæ vel Angeli: & obiectum illius actus est Deus trinus: igitur, &c. Probatio maioris, actus est naturalis similitudo obiecti: actus etiam per se tendit in obiectum: igitur qui cognoscit illum actum propter vt anque conditionem prædictam, sequitur quòd cognoscat obiectum. Probatio minoris, potentia non impedita, sed suæ naturali perfectioni relicta, potest cognoscere quodcunque contentum sub suo obiecto, primo, siue adæquato, alioquin non esset sibi adæquatum: sed obiectum adæquatum commune tam Angelici intellectus, quàm nostri, est ens in communi, vel saltem ens limitatum, actus autem beatificus creaturæ continetur sub isto obiecto primo.

Ratio opp.

Contra: obiectum supernaturale non potest creatura cognoscere ex perfectione sua naturali: quia tunc non esset sibi supernaturale: nunc autem Trinitas est obiectum supernaturale, imò obiectum beatificum: igitur, &c.

S C H O L I V M.

Pro resolutione questionis præmittit aliqua. Primum, etsi anima habeat in omni statu perfectionem omnem naturalem sibi intrinsecam; tamen in supremo statu, nempe gloriæ, tantummodo habet supremam naturalem perfectionem completam, ob amotionem impediuentorum; quia tunc tantum non dependet à sensibus & phantasia in propriis operationibus plusquam si esset separata: de quo 1. d. 3. q. 3. & 2. d. 3. q. 8. ad primum principium, n. 13. & d. 11. num. 4. aliàs autem sic dependet siue hoc sit ex peccato, siue non, vt ibi Doctor tradit. Et hoc sensu quæritur de anima, hac quæst. quia quòd in statu nature destituta non possit intelligere Trinitatem dictum est q. 1. Prologi. An verò possit in statu nature instituta, qualiter datum fuit Adæ, eam cognoscere, constabit ex 2. art. Secundum, cognoscere stare potest dupliciter. Primò cognitione producta ab anima cognoscente. Secundò, cognitione recepta in ea. Tertium, cognitio perfecta est, qua attingitur obiectum secundum propriam eius perfectionem: imperfecta, quæ tantum in communi conceptu, vel per accidens, vt quando Deus cognoscitur, non vt in se, sed sub ratione attributali 1. dist. 3. q. 1. Quartum, cognitio immediata est, quæ habetur de aliquo obiecto nullo alio obiecto mediante; cognitio mediata, quæ contra habetur. Exemplum primè: quando essentia diuina cognoscitur; secundè, cognitio de obiectis secundariis, quæ cognoscuntur à Beatis per essentiam prius cognitam. His præmissis tria querit Doct. circa hanc questionem.

Vocat vltimam naturalem perfectionem anime, quam habet, quia tunc non dependet à sensibus.

AD intellectum quæstionis à aliqua præmittantur. Primò, de perfectione naturalis animæ vel Angeli. Anima humana, etsi in quocunque statu, siue scilicet naturæ institutæ, siue destitutæ, siue restitutæ, habeat eandem perfectionem naturalem, intelligendo de illa, quam ex necessitate naturæ requirit: tamen ad perfectionem naturalem supremam in solo tertio statu attingit, in quo non tantum habebit supernaturalem perfectionem gloriæ, sed etiam perfectionem supremam ipsius naturæ. Posset igitur intelligi quæstio vel de illa perfectione naturali, quæ semper habetur: vel de ista

2.

ista suprema : & tunc in primo intellectu bene propriè dicitur anima relicta, &c sed in isto secundo intellectu, magis propriè quæritur hoc modo : An anima ad perfectionem naturalem supremam reducta, ex ista perfectione possit sic cognoscere Trinitatem.

Secundò, præmitto, quòd animam posse cognoscere aliquod obiectum, vno modo potest intelligi ipsam posse recipere illam cognitionem; alio modo ipsam posse attingere in illam cognitionem; & hoc, vel ex se sola, vel saltem ex concursu causarum, quæ natæ sunt concurrere naturaliter ad illum effectum. Istorum membrorum secundum infert primum : sed non è conuerso : quia ad primum sufficit nuda capacitas, quomodo lapis per oppositum non potest cognoscere, quia repugnat sibi recipere illum actum.

Ad secundum autem requiritur, b quòd tali capacitati correspondeat aliqua causa actiua naturaliter; quia verò difficultas est principaliter in secundo membro quæstionis, idè de primo breuiter expediendo posset concedi, quòd si intellectus possibilis ex propria potentia receptiua cuiuscunque intellectiõnis, ita quòd licet requiratur aliquod præuium intellectiõni : non tamen tanquam potentia receptiua, vel ratio recipiendi, sicut superficies ponitur ratio recipiendi colorem : tunc quodcunque ens, quod habet in natura sua intellectum possibilem, potest ex natura sua cognoscere quodcunque cognoscibile, hoc est recipere cognitionem eius, quantum est ex parte sui.

c Tertiò, præmitto quòd cognitio intellectiua, de qua est quæstio, potest intelligi perfecta, aut imperfecta : & intelligo ad propositum, non de perfectione intensiua, sed de perfectione ex parte obiecti : quòd scilicet illa intelligatur perfecta, qua attingitur obiectum sub perfecta ratione suæ cognoscibilitatis; hoc est, per se propria & distincta; & per oppositum, imperfecta dicatur illa, qua attingitur tantum per accidens, vel tantum in aliquo conceptu communi, vel confuso.

d Item, cognitio distincta vel est mediata, vel immediata. Dico immediatam, quando obiectum non mediante aliquo alio obiecto intelligitur per quod, vel in quo intelligatur : ita quòd hic excluditur medium cognitum, non autem medium, quod esset præcisè ratio cognoscendi, vel intelligendi.

Ex istis sequitur, quòd ad solutionem quæstionis tria sunt videnda. Primò, de cognitione imperfecta : secundò, de cognitione perfecta immediata. Et tertiò, de cognitione mediata, & in quodlibet istorum, ad quam potest anima vel Angelus attingere ex perfectione naturali vno modo, vel alio intellecta.

C O M M E N T A R I V S.

I. a D intellectum huius quæstionis aliqua præmitit Doctor. Primò de perfectione animæ, vel Angeli. Nota, quòd perfectio suprema naturalis animæ est, quòd sic sit soluta à corpore, quòd in operãdo nullo modo indigeat corpore, nec sèsu in corpore, imò vt sic, sic pfectè erit disposita ad intelligendũ, sicut si haberet perfectiõnẽ naturalem intrinsecã, & hoc ponatur in corpore gloriofo, tamen ad operandum operationes sibi proprias nullo indiget corpore, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. quæst. 3. Et non intelligitur quòd anima in illo statu habeat aliquam perfectionem naturalem intrinsecam, & posituiam, quam prius non habuerit. Sed erit in perfectione suprema propter amorionem omnium impedimentorum, quia vt est alligata corpori pro statu isto, non potest distinctè intelligere aliquod merè intelligibile, vt patet à Doctore in primo, dist. tertia, quæst. tertia, & specialiter in secundo, dist. 11. Sed vt in supremo statu poterit ex puris naturalibus intelligere omnia merè intelligibilia, etiam cognitione intuitiua præter ipsum Deum, cuius causa assignabitur in secundo articulo. Dicit ergo Doctor quòd possit intelligi quæstio vel de illa perfectione naturali que semper habetur; vel de ista Scoti Oper. Tom. X I I.

Suprema perfectio naturalis anima.

Perfectio distincta.

suprema, &c. Primus intellectus respicit animam absolutè etiam pro statu naturæ destituta. De ipsa, scilicet, quòd in statu naturæ destituta non potest ex puris naturalibus cognoscere Trinitatem probant Doctor in prima quæstione prologi. De ipsa vt in statu naturæ instituta patebit in secundo articulo, vbi probatur quòd nec etiam vt in statu supremo. Ergo multò minus nec in statu naturæ instituta, in quo fuit Adam ante peccatum. Secundus intellectus est de ipsa, vt præcisè in statu naturæ restituta, siue vt in statu suprema perfectionis naturalis. Et licet propriè status naturæ restituta sit status gloriæ, non tamen quæstio intelligitur de anima, vt actu beata, quia vt sic, actu videt Trinitatem. Sed ipsa vt est in suprema perfectione naturali modo præexposito.

b Ad secundum requiritur quòd tali capacitatẽ correspondeat aliqua causa, etiam naturalis, quia verò difficultas est in secundo membro, quæst. (quia in primo membro ostensum est in prolog. quæstion. prima quomodo intellectus noster, etiam pro statu isto, potest naturaliter recipere cognitionem cuiuscunque obiecti) idè de primo breuiter expediendo posset concedi, quòd si intellectu

Anima dupliciter cognoscere posse obiectum, scilicet cognitione à se producta, vel à Deo accepta.

Cognitio obiecti perfecta & imperfecta explicatur.

Cognitio distincta mediata & immediata.

Tria resolueda.

Triplex status.

Quid sit status naturæ restituta.

2.

est in primo, *dist. 3. quæst. 1.* Et concipitur in conceptu communi, & confuso, vt cum concipitur in ente, vt concipiendo summum ens, vt explanatum est in primo, *dist. 3. quæst. 1.* & infra patebit præfenti quæstione.

Quarto præmittit, quod *cognitio distincta est duplex, mediata scilicet, vel immediata,* &c. Exemplum secundi quando obiectum cognoscitur per obiectum cognitum de passione, quæ cognoscitur per obiectum, vt cognitum, & similiter relatio cognoscitur per extrema, vt cognita, & omnia obiecta secundaria cognoscuntur per essentiam diuinam, vt cognitam; patet quando cognoscuntur ab intellectu diuino, & similiter talia obiecta cognoscuntur in ipsa, vt cognita, vt infra patebit. Exemplum primi patet, quia essentia, vt essentia, cognoscitur ab intellectu diuino immediatè, ita quod non requiritur aliud, vt prius cognitum, tamen aliquando aliquid cognoscitur mediante alio, non vt cognitio, sed vt ratione formali cognoscendi, vt cum cognoscitur immediatè homo, mediante tamen ratione formali ipsius, loquendo de cognitione distincta, ita quod ratio formalis erit ratio causandi talem cognitionem, & ratio terminandi huiusmodi cognitionem.

Cognitio distincta est duplex.

Essentia, vt essentia cognoscitur ab intellectu.

Duplex cognitio intellectiua.

c Tertio præmittit, quod *cognitio intellectiua de qua est quæstio, potest intelligi dupliciter, scilicet, perfecta aut imperfecta; & intelligo ad propositum non de perfectione intensiua quantum ad subiectum, id est, in se considerata, vt habens esse subiectiuum, sed de perfectione ex parte obiecti,* &c. Modo in proposito, quando concipitur præcisè per aliquod quasi sibi accidens, vt cum concipitur Deus non in se, & distinctè, sed sub aliqua ratione attributali, vt expositum

S C H O L I V M.

Posse intellectum etiam pro hoc statu habere cognitionem imperfectam horum terminorum, Deus est trinus, non autem perfectam. Ratio primi, quia in quocunque transcendente abstracto à creatura cognita cognoscitur Deus confusè, sicut homo cognoscitur cognitio animali; si verò limitetur transcendens ad aliquam specialem perfectionem, v. g. summi, infiniti, haberi potest conceptus Deo proprius & ultimus: iste, id est, entis infiniti est perfectissimus, qui pro hoc statu haberi potest de Deo. De quo Doct. 1. dist. 3. quæst. 2. nu. 17. Ratio secundi dabitur in articulo secundo. Quod verò cognitio horum terminorum naturaliter acquiritur, probat primo; quia fidelis, & infidelis contradicunt de illa propositione, Deus est trinus, & non tantum de voce. Secundo, fides non est ad notitiam terminorum, sed eam præsupponit. Tertio, abstractio entis ab hoc ente, & summi ab hoc summo, est naturalis, & connexio horum non repugnat: ergo concipi potest.

Tex. 21.

DE primo * Intellectus secundum Philosophum *tertio de Anima*, habet duplicem operationem, scilicet intelligentiam simplicium, & intelligentiam compositorum, scilicet componere & diuidere intellecta; & prima potest esse sine secunda, & non sic è conuerso, &c.

Duplex intellectus l- peratio. apprehensio, & compositio.

Primo igitur videndum est de prima cognitione. Dico quod anima ex perfectione naturali etiam quam habet in isto statu, qui est inter tres status infimus, potest habere intellectiorem imperfectam istorum terminorum, *Deus & trinus*: non autem perfectam: potest enim ex cognitione huius entis abstrahendo, cognoscere ens secundum se, & sic de bono; & hoc isto modo, quem tangit Augustinus 8. de Trin. cap. 3. *Bonum hoc & bonum illud, tolle hoc, & illud, & vide ipsum bonum, si potes. Ita Deum videbis,* & ibidem inferiùs, satis patet quomodo non solum potest cognosci Deus in isto quasi confuso conceptu boni: sed in conceptu quodammodo proprio: si intelligitur bonum per essentiam, vel bonum summum. Vnde ait inferiùs, *Si poteris sine illis, quæ participatiuè bona sunt perspicere ipsum bonum, cuius participationes sunt bona, perspexeris Deum.*

Cognoscens verum per essentiam, habet cognitionem propriam Dei.

Consimiliter per hoc verum potest intelligi ipsum verum, & secundum Augustinum ibidem cap. 1. *Deus veritas est, cum dicitur veritas, mane si potes in intellectu veritatis, & si intelligas veritatem, non tantum in communi, sed per essentiam, iam habes conceptum quodammodo proprium Deo.*

Breniter dico, quod quocunq; transcendens per abstractionem à creatura cognita, potest in sua indifferentia intelligi: & tunc concipitur Deus quasi confusè, sicut animal intellecto,

intellecto, homo intelligitur. Sed si tale transcendens in communi intelligitur sub ratione alicuius specialioris perfectionis, puta summum, vel primum, vel infinitum; iam habetur conceptus sic Deo proprius, quod nulli alij conuenit.

Consimiliter abstrahendo à numero propriè accepto : qui scilicet est quantitas discreta : rationem propriæ discretionis; haberi potest conceptus eius, quod est Trinitas : & istum modum acquirendi cognitionem simplicem istorum terminorum, *Deus, & trinus*, sufficit natura animæ, etiam in hoc statu.

4. Quod probatur primò : quia fidelis & infidelis contradicentes sibi de hac propositione : *Deus est trinus, & vnus* : non tantum contradicunt sibi de nominibus, sed de conceptibus : quod non esset, nisi vterque in intellectu suo haberet conceptum terminorum.

Fidelis & infidelis contradicunt in hac, Deus est trinus; & vnus.

Hoc secundò probatur : quia fides, quæ distinguit istum ab illo, cum non sit habitus inclinans ad assentiendum ex notitia terminorum, non est ratio noscendi terminos, sed præsupponit eorum notitiam.

Tertiò potest idem ostendi, quia abstractio entis ab hoc ente, & summi ab hoc summo in sensibilibus est naturalis, & ista duo sibi coniuncta non habent repugnantiam : propter quod ratio ista, *ens summum*, non est ratio in se falsa, sicut loquitur Philosophus 5. *Metaphys. cap. de Falso*, quod illa ratio est in se falsa, cuius partes includunt repugnantiam, & illa non potest concipi aliquo actu simplici intellectus : & per oppositum, ista, *ens summum*, potest vno actu concipi : quia alterum istorum non repugnat alteri.

Tox. 54.

Quid ratio in se falsæ.

f Restat vterius videre, qualiter anima habens notitiam de prædictis terminis, scilicet *Deus & trinus*, possit ex natura sua cognoscere veritatem huius propositionis, *Deus est trinus*, & cum possit intelligi de complexione haberi notitia credulitatis, vel scientiæ, & hoc vel scientiæ *propter quid*, vel *quia*; videndum est, quæ istarum possit haberi de isto complexo : *Deus est trinus*. Dico quod prima, scilicet notitia credulitatis, saltem acquisitæ, potest haberi etiam modò ex naturalibus. Hoc probatur, quia secundum Augustinum 11. de Ciuit. cap. 3. *Ea quæ remota sunt à nostris sensibus, quoniam nostro testimonio scire non possumus, de his alios testes requirimus, eisque credimus, à quorum sensibus remota esse vel fuisse, non credimus, & Idem 13. de Trinit. cap. 12. Absit ut scire nos negemus, quæ testimonio didicimus aliorum. Alioquin nescimus esse oceanum: nescimus esse terras, atque vrbes, quæ celeberrima fama commendat.*

Scimus quæ aliorum testimonio didicimus.

COMMENTARIUS.

3. **D**E primo articulo præmittit vnum, scilicet, quod intellectus secundum Philosophum 3. de Anima habet duplicem operationem, scilicet intelligentiam simplicium, & intelligentiam complexorum, scilicet componere, & diuidere intellecta, & prima potest esse sine secunda, & non e conuerso. Componere enim extrema in propositione affirmatiua præsupponit extremorum cognitionem, & similiter diuidere, vt in propositione negatiua. Et hanc diuisionem præmittit Doctor, quia stat, quod intellectus cognoscat extrema alicuius propositionis, & quod tamen non sit certus de veritate propositionis. Stat enim, quod intellectus cognoscat summum ens, & similiter summam Trinitatem, & quod tamè dubitet an sit aliquod ens, etiam summum, quod sit trinum, & vnum. Et idè Doctor diuidit hunc articulum in duos, in primo quærit de simplici intelligentia; in secundo de complexo intelligentia.

Intellectus habet duplicem operationem.

4. De secundo principali, in isto primo articulo, scilicet de complexione terminorum, vbi videndum est qualiter habens notitiam de prædictis terminis, &c. videndum est quæ istarum possit haberi de isto complexo : *Deus est trinus*. Ant scilicet habita naturaliter cognitione terminorum, scilicet *Dei, & trini* possit quis naturaliter scire euidenter *propter quid* hanc, *Deus est trinus*.

Scoti Oper. tom. X I I.

Et posito quod non *propter quid*, an euidenter possit illa demonstrare demonstratione *quia*. Vel an possit certitudinaliter credere hanc, ita quod de illa complexione via naturali possit habere fidem acquisitam. Dicit Doctor primò, quod notitia credulitatis potest haberi etiam via naturali. Et hoc probat, & antequam adducat probationem, pro maiori intelligentia præmittit aliqua. Primò, quod credens alicui de aliqua complexione, necessariò prius habet in se notitiam terminorum, scilicet illius complexionis. Docens enim veritatem huius : *Deus est trinus, & vnus*; non potest immediatè causare notitiam terminorum, nec notitiam complexionis, sed benè intellectus præhabens notitiam terminorum à doctore extra potest excitari ad componendum istam. *Deus est trinus*, quia composita, statim cognoscat illam. Sed quia illa non est euidentis ex terminis, idè noti assentit firmiter illi tanquam veræ ratione terminorum; nec similiter assentit illi firmiter propter aliquam complexionem immediatam prius notam, in qua virtualiter contineatur, sicut conclusio demonstrabilis *propter quid* virtualiter continetur in præmissis per se notis, cum non cognoscat intellectus pro statu isto naturaliter aliquam immediatam, in qua virtualiter contineatur ista, vt supra in *prologo, quæst. prima*, ostensum est; potest ergo assenti-

Notitia credulitatis potest haberi via naturali.

re firmiter illi complexioni, vt veræ, quia credit testimonio alterius ipsam complexionem firmiter asserenti, tanquam veram. Sicut si haberem notitiam horum terminorum *albedinis*, & *Pape*, sic in communi possem in me formare hanc complexionem: *Papa est albus*, tamen firmiter non assentirem huic vt veræ, quia non esset mihi nota euidenter ex terminis; possum tamen assentire illi vt firmiter veræ. Possum etiam firmiter credere alteri mihi asserenti illam veram tantum, puta, quia credo firmiter hunc esse veridicum, & si asserat ipsam esse veram, quia ipse vidit oculis propriis Papam actu albuin, & sic similiter possum assentire illi vt veræ, quia firmiter credo testimonio fide digno. Sic in proposito. Er quomodo doctor extra doceat intellectum nostrum, vide quæ exposui in *secundo, dist. 11*. Secundò præmitto quodd quando dicit Doctor de ista: *Deus est trinus*, ita quodd ex naturalibus potest terminos cognoscere, non debet intelligi, quodd cognoscit istos terminos in se, nec intuitiue, nec abstractiue, quia tunc cognosceret ipsiun Deum distinctè; & sic complexio posset esse sibi nota, etiam propter quid naturaliter vt ostensum est, in *prolog. quæst. 1*. Sed cognoscit aliquod ens in confuso, quodd nominat *Deum*, & sic format hanc complexionem, *aliquod ens est trinum, & vnum*, ignorando tamen illud ens in se, sicut expo-

sui, *q. 1. & 3. prolog.* ista enim, *aliquod ens est trinum, & vnum*, etiam terminis sic confusè conceptis, est verè credita. Ideò habitis terminis, potest in se formare complexionem istam: *Deus est trinus, & vnus*, & assentire illi vt veræ, quia credit firmiter alicui testimonio, cui plenam adhibet fidem, & sic ex frequentatis actibus potest in se generare habitum fidei acquisitum, qui inclinet promptè, faciliter, & expedite ad actum credendi.

Tertiò præmitto, quodd actus credendi propriè non est actus intelligendi, quo actu intelligit ipsam, *Deus est trinus*: sed est actus assentendi, quo firmiter assentit illi vt veræ, & vt est actus acquisitus ex puris naturalibus est actus assentiendi firmiter illi, vt veræ, non absolute, sed quia firmiter credo testimonio alterius ipsam firmiter asserenti, vt veram: non quodd aliquo modo mihi demonstret illam, quia tunc non assentirem illi propter testimonium fide dignum, sed propter propositiones prius noras, & euidentes. Probat ergo Doctor quomodo quis potest naturaliter habere fidem acquisitam, quia secundum Augustinum 11. de Ciuit. Dei, cap. 3. *Ea qua remota sunt à nostris sensibus quoniam nostro testimonio scire non possumus, de his alios testes requirimus.*

Abus: credendi quid.

S C H O L I V M.

Explicat primò quomodo viator audita communi Ecclesie doctrina potest acquirere fidem mysteriorum, de quo 3. d. 2. 3. n. 4. Secundò, necessarium esse infusam fidem, ad quam nemo naturaliter attingit, ibid. n. 4. & d. 2. 5. q. 1. vide ibi Scol. n. 2. vbi probatur necessitas fidei infusa ad salutem, contra quosdam. Quod ait hominem se disponere ad fidem, non loquitur de proxima dispositione, sed de remota, nempe de fide acquisita, qua communiter ad infusam disponit, quia 7. d. 9. q. 2. n. 14. docet nullum agens naturaliter producere vltimam dispositionem ad formam supernaturalem. Vide Scholium nostrum 4. d. 14. q. 2. n. 14. vbi explicuimus similem loquendi modum Doctoris; ex quo malè intellecto, quidam iuniores attribuerunt ei, quodd intendit vltimam dispositionem ad gratiam ex naturalibus posse haberi, quodd quam longè sit ab eius mente, ibi ostendimus ex variis locis eius. Quod ait, quando vtraque fides est in eadem anima, vnum & eundem actum elici, iuxta inclinationem vtriusque; sic puto intelligendum, quodd fides humana de Deo Trino, & vno, v. g. eliciendo actum acquisitum, inclinat dispositiue ad actum fidei infuse, circa idem obiectum, qui tamen elicitur à fide infusa tantum. Huic etiam fauet, quodd habet 2. distinct. 42. quæst. 4. num. 10. Quædo potentia variis operationibus agit circa idem obiectum: eius actus intendi, & firmari circa illud. Si dicas forè fidem acquisitam coassistere actum infuse fidei, sicut species intelligibilis, licet naturalis concurrat ad eundem; Respondeo non occurrere, quo efficaciter repellatur, qui sic poneret, sed Doctor nihil hic dicit de concursu habituum ad actus, an scilicet efficiantur necnè; de quo latè agit 1. d. 17. q. 2. n. 8. & q. 3. n. 61.

Testimonio Ecclesie standum firmissimè.

EX his, & similibus auctoritatibus eius habemus, quodd credere possumus testimonio aliorum, etiam tã firmiter, vt illud credere dicatur apud eum scire: igitur magis possumus, & magis debemus credere testi magis veraci, & adhuc magis communitati, quàm personæ singulari: nunc autem Ecclesia Catholica est communitas maximè vera, quia illa maximè veritatem commendat, & mendacium repræhendit: igitur eius testimonio certissimè credi potest. Er præcipuè in illis, in quibus illa plus damnat mendacium: puta de his, quæ sunt fidei, & morum.

Potest quis naturaliter assentire iis que docet fides.

Potest igitur viator ex natura sua, audita & intellecta communi doctrina Ecclesie firma credulitate assentire his, quæ ipsa docet de fide, & moribus. Inter quæ principale est de Trinitate in Diuini. De ista credulitate acquisita videtur accipi illud ad Roman. 10. *Fides ex auditu*, scilicet sanæ doctrinæ Christi, de qua subdit: *Auditus autem per verbum Christi*. De ista etiã potest accipi illud Augustini contra epistolam fundamētici, B. Ego, inquit, *Euangelio non crederem, nisi me Ecclesia Catholica auctoritas compelleret.*

Sed

Sed ultra istam fidem acquisitam g habemus fidem infusam, & ad illam habendam, licet possit homo ex naturalibus se disponere, non tamen ex natura intrinseca: nec etiam concurrentibus quibuscumque causis naturaliter motiuis, intellectus ad eam potest attingere: quia illam solus Deus infundit, qui non est causa naturaliter moriua alicuius intellectus causati.

Hæc clarior habetur 83. & 24. dist. 3.

Comparando fidem infusam: & fidem acquisitam ad actum credendi, in hoc conueniunt, quod quando insunt eidem animæ, actus vnus & idem credendi elicitur secundum inclinationem vtriusque: quia quando sunt duæ formæ, quæ naturaliter inclinant ad actum in eodem operante, vtraque quantum est de se, necessarid, & semper inclinat ad actum: & ideo quodcumque actus elicitur, elicitur secundum inclinationem vtriusque. Et si per hoc, quod est actum credendi inniti fidei isti, intelligatur actum elici secundum inclinationem eius, tunc concedendum est quod actus credendi innitur vtrique fidei.

Actus fidei innitur fidei dei acquisita & infusa.

COMMENTARIUS.

Sed ultra istam fidem acquisitam habemus fidem infusam, &c. Hic aduerte quando Doctor dicit, quod quis potest naturaliter se disponere ad fidem infusam, hoc non debet intelligi sic absolute, quasi homo ex puris naturalibus possit immediatè producere dispositionem, quæ ex natura rei sit dispositio ad illam, quia non est verum: sed sic intelligitur, quod Deus ordinauit aliquos actus esse dispositionem ad fidem infusam, ad quos actus homo ex puris naturalibus attingere potest. Sicut clarè exposui in quarto, distinct. 14. quæst. 2. quomodo ex puris naturalibus potest se disponere ad gratiam, vide ibi, & etiam in secundo, dist. 5. quæst. 2. quæstio est de Reportatis Parisiis.

h Deinde Doctor comparat fidem infusam, & acquisitam iniuicem. Et primò ponit conuenientiam, & secundò differentiam. Primò dicit quod comparando infusam acquisitam, quo ad actum credendi, in hoc conueniunt, quod quando insunt eidem animæ, actus vnus, & idem credendi elicitur secundum inclinationem vtriusque, non quod vnus eliciatur secundum acquisitam, & alius præcisè secundum infusam, quasi sint duo actus credendi; sed tantum est vnus & idem: ita actus credendi elicitur à potentia nou elicitur quin ad eundem semper vtraque fides inclinet,

quando simul insunt illæ fides. Et hoc ostendit, quia quando sunt dua forma quæ naturaliter inclinant ad actum in eodem operante, vtraque quantum est de se, necessarid, & semper inclinat ad actum. Et ideo quodcumque actus elicitur, secundum inclinationem vtriusque. Pater, quia si in eodem oculo essent duæ formæ inclinantes ad actum videndi præcisè circa idem visibile, potentia visua agens secundum illarum formarum inclinationem ad actum videndi respectu eiusdem visibilis, sic, quod vtraque præcisè inclinet ad illum eundem actum, imò si essent mille, tantum ad vnum inclinent. An modò isti habitus fidei acquisitæ, & infusæ ultra inclinationem habeant etiam actiuitatem respectu actus credendi, hoc non est præsentis speculationis. Vide tamen quæ dicit Doctor in primo, dist. 17. de habitibus.

Sequitur in litera. Et si per hoc, quod est actum credendi inniti fidei isti, intelligatur actum elici secundum inclinationem eius, tunc concedendum est quod actus credendi innitur vtrique fidei, quia actus ille credendi elicitur à potentia secundum inclinationem vtriusque fidei, quando simul insunt potentia.

Quomodo conueniunt fides infusa, & fides acquisita.

SCHOLIUM.

Ponit aliquot differentias inter fidem infusam, & acquisitam. Prima est, quod ex fide acquisita sine infusa, sæpè elicitur actum credendi, non è contra. Primum patet, quia discrepens vni articulo, credit alios sola fide acquisita. Secundum patet, quia fides acquisita est applicatio infusæ, ad credendū, & ideo fides hac est ex auditu. Loquitur Doctor de lege communi, iuxta quam prius credit quis fide acquisita, Doctorem, Pastorem, Predicatorem rerum fidei, vera dicere, qua credit proposita ab eo fide infusa, esse à Deo dicta. Constat de puero baptizato, & inter infideles adificato, quod sine Doctore, cui prius fide acquisita crederet, nunquam fide infusa credit, iuxta communem legem: si tamen Deus suppleret vicem Doctoris, quod potest, haberetur actus, fidei infusæ, sine acquisita, quod contingit in particularibus reuelationibus. Ratio est, quia fides infusa inclinat ad ea qua nullam habent euidentiã ex terminis, nec includunt euidentiã connexionis eorum. Si dicas idem esse de acquisita, negatur: tum quia generatur ex actibus, & sic quandam euidentiã habet experientia, & iuxta hoc conuenit cum scientia, qua habet obiectum sibi præsens, licet per spem, quia ex ipso genita est. De quo optimè Doctor 3. distinct. 25. quæst. 2. num. 11. Si autem daretur acquisita, per accidens infusa, idem esset de ipsa, ac de absolute infusa, quia non haberet præsentiam credibilis, esto haberet terminorum species sine predicatore, vel Doctore, iuxta illud Rom. 10. Quomodo credent ei quem non audierunt, &c. Vide Doct. 3. d. 23. n. 5. & 13. & dist. 25. qu. 1. num. 11.

*Hæreticus
vni articu-
lo discrederi
aliis credit,
sed non ex
fide diuina
3.d. 23. n. 24
puer bap-
tizatus nõ
elicit actũ
credendi ex
sola fide in-
fusa 3. dist.
25. q. 1. n. 11.*

Est tamen differentia vna quantum ad hoc, quod est actum elicere, ista scilicet quod est fide acquisita, etiam si sola infit, potest dici actus credendi, sicut credimus certis articulis testimonio fide digno asserentis, ad quos tamen non inclinatur aliqua fides infusa. Hæreticus enim in vno articulo dissentit, aliis articulis credendo, non ex fide infusa, cum illa non possit stare cum hæresi in quocunque articulo, sed ex fide solum infusa non potest quis elicere actum credendi, & hoc de lege communi: licet Deus fidei infusæ assistendo, posset mouere intellectum ad assentiendum actualiter illi, ad quod fides illa inclinatur; sed tunc fortè non ex sola inclinatione fidei istius eliceretur actus ille; sed ex motione diuina, & multò magis de lege communi ex sola fide infusa non potest haberi actus credendi. Hoc patet de puero baptizato; quia si postea nutritur in deserto, vel inter infideles, & nullam haberet doctrinam de credendis, nunquam actum rectum credendi eliceret. Et ratio est, quia fides infusa inclinatur ad credendum ea, quæ non habent euidentiã exterminis, nec includunt aliquam euidentiã connexionis terminorum, si termini sint apprehensi ex sensibus.

Contrà, nec fides acquisita includit talem euidentiã.

Responsionem quære alibi.

Aditio
aliorum.

Respondeo, sicut haberi potest in 3. distinct. 23. & 24. Fidem infusam nobis inesse, est tantum creditum, idè nullo modo euidentiã facit. Acquisitam experimur nobis inesse: qua mediante obiecta credibilia sunt per audiũ presentia, & sic aliquo modo euidentiã: licet propriè neutra sit ex obiecto euidens. Per infusam sine acquisita non potest quis exire in actum, ut patet statim superius; euidentiã habet acquisita ex testimonio reuelantis, siue predicantis.

S C H O L I V M.

Differentia secunda inter fidem acquisitam & infusam, quod illi communiter potest subesse falsum, huic non; quia illa innititur testi fallibili, hæc infallibili: sed tamen Deus immediatè aliquid reuelaret alicui, nec dedisset auxilia supernaturalia, posset naturaliter elicere actum fidei, cui non posset subesse falsum, sed tunc oporteret habere euidentiã de attestante, quã habitã, constaret immutabiliter verum esse, quod reuelat. Vide Doctorem 3. d. 23. num. 15. & 18. Explicat benè quomodo fides acquisita, quando simul cum infusa inclinatur ad actum, non potest tendere in falsum. Differentia tertia, quia non experiri me exire in actum fide infusã: est contra de acquisita, quia percipio me videre hæc reuelata esse à Deo ex testimonio Dei, consequenter experiri verum esse quod credo, quod repugnat. Hic etiam tangit, an fidelis, licet non experiat, credat tamen fide infusã, se habere infusam (de quo vide Scholium 3. dist. 23. ad num. 17. Vbi pro hoc aliquot adduxi authores,) quomodo etiam infusa dependeat ab acquisita, licet fallibili. Vide ibi Scholium ad num. 6. vbi dixi non requiri conditionem esse infallibilem, quod respectu primò venientium ad fidem clarum est, quia propositio Ecclesiæ quoad hos, non est conditio, sed vnum credendorum.

Quære ad
hoc in pro-
log.

Reportatio
nũ, & infra
hic differe-
rentia 3.

Acquisita
quãdo cum
infusa in-
clinatur ad
ad actum,
non potest
subesse fal-
sum.

Alia differentia est, quantum ad hoc, quod est actum inniti fidei: quia fides infusa non potest inclinare ad aliquod falsum, inclinatur autem virtute luminis diuini, cuius est participatio; & ita non nisi ad illud quod est conforme illi lumini diuino: actus igitur credendi in quantum innititur ista fidei, non potest tendere in aliquod falsum. Sed fides acquisita communiter innititur assertioni alicuius testis, qui posset deficere, & idè illa fides non tribuit actum credendi, in quantum sibi innititur, quod non possit sibi subesse falsum: frequenter tamen non sibi subest falsum: quando scilicet testis, cuius testimonio innititur in testificando illud fit verax. Et dixi, communiter, quia Deo immediatè reuelanti, posset quis credere credulitate acquisita: nisi aliud non sit verum reuelari à Deo, quàm actum credendi, vel noscendi causari immediatè à Deo in eo, cui fit reuelatio. Et quandocunque ad idem inclinatur fides infusa, & acquisita, tunc necessariò acquisitæ non subest falsum: non quod hæc necessitas sit ex ipsa fide acquisita, sed ex infusa concurren- te cum ipsa ad eundem actum. Innititur igitur actus credendi fidei infusæ tanquam regulæ certæ, & omnino infallibili, à qua actus habeat, quod non possit esse falsum:

sed

fed innititur acquisitæ tanquam regulæ minùs certæ : quia non per illam repugnaret actui, quodd esset falsus, vel circa falsum obiectum.

Contra istam differentiam potest argui sic, quando ad eundem actum concurrat regula fallibilis, licet cum regula infallibili, ille actus non est infallibilis. Probatur per simile, quia ex duabus præmissis, quarum vna est necessaria, & alia contingens, non sequitur conclusio necessaria. Et ratio est, quia quod dependet ex pluribus, non potest esse perfectioris conditionis quocunque illorum : nunc autem quicunque actus credendi ad hoc quodd eliciatur, dependet à fide acquisita mouente : igitur si illa sit fallibilis, nunquam actus elicitus erit ex principio tali, quin sibi posset subesse falsum.

8.

Respondet^k ad quodcunque inclinatur lumen fidei infusæ, illud est determinatè verum, si autem ad idem inclinatur simul aliud, quod quantum est de se, posset inclinatur in falsum, non ab illo alio, vt tale, sed ab isto lumine haberetur, quodd in illo actu non sit deceptio.

Tertia differentia potest poni, quæ conuenit cum prima, quæ scilicet est, quodd non percipio me inclinari in actum per fidem infusam, siue secundum illam elicere actum ; sed tantum percipio me assentire secundum fidem acquisitam, vel eius principium, scilicet testimonium, cui credo : quia si perciperem me habere actum secundum fidem infusam, & cum hoc scirem quodd secundum fidem infusam non potest haberi actus nisi determinatè verus : perciperem quodd actus meus non posset esse falsus, quia ex hoc sequitur quodd perciperem quodd obiectum actus non posset esse falsum, & tunc scirem illud, id est, infallibiliter cognoscerem illud esse verum, quod nullus experitur in se, vt credo, quantumcunque aliquis habeat vtrâque fidem & secundum vtramque assentiat : tantummodò igitur credimus in vniuersali, quodd redēs in aliquo complexum secundum inclinationem fidei infusæ, in hoc non posset errare ; quis autem, & quando secundum eam tendit, nec ipsemet tendens scit, nec alius, nec aliquis certitudinaliter experitur.

1 Contra hoc 13. de Trinit. cap. 1. *Non sic videtur fides in corde, in quo est ab eo cuius est : sed eam tenet certissima scientia, clamatque conscientia, & post : Illud quod credere iubemur, videre non possumus : ipsam tamen fidem quando est in nobis, videmus in nobis.*

Respondet : intelligit sic fidem videri, quomodo concedit animam semper se noscere : non quodd semper sit actus elicitus : sed quia semper est perfecta præsentia obiecti actu intelligibilis. Vnde subdit ibi, *rerum absentium præsens est fides*, &c. ita quodd generaliter illud, ad quod habet anima potentiam accidentalem propinquam noscendi, hoc Augustinus dicit eam noscere.

n Aliter diceretur, quodd accipit fidem pro actu credendi, de qua ibidem parum post dicit : *Aliquando rebus falsis accomodatur fides* : hoc est, aliquis actus credendi.

COM MENTARI V S.

6.

Respondeo ad quodcunque inclinatur lumen fidei infusæ, illud est determinatè verum. Sed non est sic de conclusione illata ab vna de necessariis, & alia de contingenti, quia veritas conclusionis, & euidens vnio extremorum in conclusione est præcisè ab vnione extremorum in præmissis ; & quia extrema in præmissis non habent simpliciter necessariam connexionem, licet vna præmissa sit de necessario, & alia de contingenti. Sicut hic, omne animal currit, omnis homo est animal : nam in istis præmissis maior, & minor extremitas non habent simpliciter necessariam connexionem, vt patet, quia *currit*, & *homo* non necessariò conueniuntur : idem in conclusione non sequitur necessaria connectio ; non enim maior vnitas extremorum potest concludi in conclusione, quam in præmissis, vt expositum est in 1. d. 2. p. 1. q. 1. respondendo ad primum argumentum principale. conclusio enim præcisè sequitur ex præmissis, pro quanto extrema conclusionis conueniuntur in præmissis. Sed in proposito, actus, qui est ab inclinatione fidei infusæ est neces-

sariò, & determinatè verus, & idem quicquid aliud concurrat cum fide infusa, semper ille actus erit determinatè verus, etiam posito quodd fides acquisita inclinaret ad actum, cui posset subesse falsum, quia potentia nunquam eliceret talem actum prout esset secundum inclinationem fidei acquisitæ, sed præcisè eliceret secundum inclinationem fidei infusæ, & idem nunquam posset talis actus esse fallibilis, siue falsus : non enim veritas actus est præcisè propter connexionem habituum inclinantium, sicut veritas conclusionis est præcisè propter connexionem extremorum in præmissis, & idem patet quomodo similitudo illa non tenet.

Quis autem, & quando secundum eam tendit, nec ipsemet tendens scit, nec alius, nec aliquis certitudinaliter experitur. Sicut etiam patet de habente habitum charitatis infusæ, & charitatis acquisitæ, quamuis sciat se elicere actum secundum charitatem acquisitam, quia percipit se promptè, expeditè, faciliter, & delectabiliter illud elicere, quæ sunt conditiones habitus acquisiti,

Quare acquisita, cum simul cum infusa tendit in actum non potest tendere in falsum.

Quomodo videmus fidem in nobis.

Noscere non dicit semper actum noscendū

Duplex charitas.

& non infus, vt patet à Doctore in primo, dist. 12. tamen antequam scit, & hoc de lege communi, se elicere actum secundum habitum charitatis infusum, quia tunc esset certus se esse in charitate, sed tantum scit in vniuersali, scilicet quòd actus elicitus, secundum inclinationem charitatis infusæ est verè meritorius, & dignus vita æterna, vt patet in primo, dist. 17. Sic dicendum est in proposito.

I Contra hoc. Arguit Doctot autoritatibus Augustini probando quòd habens fidem infusam cognoscat se habere illam, & per consequens percipiat se operari secundum illam.

Respondet, quòd intelligit sic, fidem videri quomodo concedit animam semper se noscere. Hic tamen aduerte, quòd communiter quando obiectum est actu præsens potentie in ratione obiecti actu intelligibilis, quòd ipsa potentia statim potest exire in actum, quia tunc ipsum obiectum, vt sic præsens cum potentia, sunt perfecta memoria fecunda, & per consequens. ex hac expositione autoritatis, sequitur quòd intellectus non tantum pro statu isto potest cognoscere ipsam fidem in se, sed etiam ipsam animam, quod tamen Doctot negat hic de anima, & supra in prolog. quest. 1. & in primo, dist. 3. quest. 3. Et quòd memoria perfecta sit quando obiectum est præsens perfecte in ratione obiecti actu intelligibilis ipsi potentie, patet à Doctore in primo, dist. 2. par. 1. quest. 3. dist. 3. quest. 7. & in secundo, dist. 1. qu. 1. dist. 3. quest. 10. & dist. 9. & in pluribus aliis locis. vide quæ ibi exposui. Dico ergo, quòd Doctot accipit huc obiectum esse præsens

Quando memoria perfecta quid.

vt actu intelligibile, non quòd immediatè pro statu isto possit mouere potentiam, quia bene sequeretur quòd posset actu intelligi. Sed sic est præsens præsentia reali, quòd si intellectus non esset alligatus statui isto, statim posset illud intelligere, quia solutus ab isto statu (quem Deus ordinauit, scilicet statuendo quòd intellectus non possit immediatè moueri à merè intelligibili, etiam perfectissime præsentis, nec etiam ab aliquo sensibili immediatè, vt patet in primo, dist. 3. qu. 3. nullum esset impedimentum quin actu posset illud intelligere. Dico ergo quòd fides est sic realiter præsens intellectui in ratione obiecti intelligibilis, quòd quantum est ex parte sua non posset esse magis præsens, & actu quantum in se est, esset in maxima propinquitate ad mouendum intellectum ad sui notitiam; & similiter intellectus posset immediatè concurrere vt altera partialis causa ad actum intellegendi, ita quòd nec ex parte intellectus, nec ex parte obiecti est aliquod impedimentum, nisi præcisè ordinatio voluntatis, quæ ordinauit quòd pro statu isto nullo modo possit immediatè moueri, nec à se ipso, nec ab aliquo merè intelligibili, vt patet dist. 3. primi.

n Aliter diceretur. Dat Doctot aliam respon- sionem? ad autoritatem dicit quòd Augustinus accipit fidem pro actu credendi, de qua ibidem parè pòt subdit: Aliquando (inquit) rebus falsis accommodatur fides, hoc est aliquis actus credendi, & sic eliciens actum fidei, potest ipsum actu reflexo cognoscere; tamen credo quòd primæ respon- sio magis sit ad mentem Augustini.

S C H O L I V M.

Trinitatem non posse sciri à nobis scientia quia, seu à posteriori, quia nullus effectus deducit in notitiam causa necessaria ad eius fieri, vel esse, & tantum voluntas Dei necessaria est ad omnes effectus, & quantum ad hoc, non refert quòd sit in Vnitate, vel Trinitate, quia vt habet Doctot 1. dist. 4. qu. 2. hac est primò vera, Deus creat, non vt supponit pro villo supposito. Neque etiam potest sciri scientia propter quid, seu à priori, quia notitia proprietatis, non habetur nisi per conceptum proprium eius, cuius est proprietatis, & talem non habemus de Deo pro hoc statu 1. d. 3. q. 2. & 3.

A posteriori non cognoscitur Trinitas.

n **D**E scientia autem quia, dico quòd non potest aliquis modò ex naturalibus attingere ad sic intelligendum Trinitatem in Diuinis: quia non potest scire illud de causa per effectum demonstratione quia; quo circumscripto remanet in causa quicquid est necessarium ad causandum; sed circumscripta, per impossibile, Trinitate, haberetur quicquid necessarium est in Deo ad causandum creaturam: quia & principium formale causandi perfectum, & completum, & suppositum habens illud principium formale perfectum, vt patet in quadam quæstione præhibita de hoc mota: videtur autem ad causationem sufficere suppositum perfectum habens principium formale perfectum.

A posteriori non cognoscitur Diuinitas.

o De scientia verò propter quid, dico quòd non potest anima modò ex naturalibus attingere ad sciendum propter quid, Deum esse trinum, quia notitia eius, quod est propriissimum subiecto, non continetur virtualiter primò, & euidenter, nisi in per se, & proprio conceptu subiecti, vel in ipso subiecto sic concepto; esse trinum, est huiusmodi respectu Dei: igitur non potest sciri propter quid de Deo, nisi habito tali cõceptu Dei; sed talis non habetur pro statu isto de lege communi. Sicut patet in prima conclusione, quia fuit de simplici notitia terminorum. Probatio maioris: quia tale proprium, aut sciretur de subiecto proprio, & per se concepto, & tunc parer veritas illius maioris; aut sciretur de subiecto concepto in vniuersali, vel distinctè, & de ipso sic concepto non potest sciri propter quid nisi per se cõceptum illius proprium & distinctum. Exemplum, esse primam figuram non potest sciri propter quid de ali-

qua

qua figura in communi, nisi per medium proprium, scilicet per rationem ꝑ circuli. nec mirum. quia prædicatum proprium ad hoc, quodd sciatuz *propter quid*, requirit medium proprium. De isto *seri propter quid*, veix essent duæ primæ conclusiones: quæ quæsitæ sunt suprà in quæstione de omnipotentia, sed non sunt hîc ad propositum: quia hîc tantum quæritur de noticia possibili modò hîc haberi ex naturalibus.

Al triaguli primo postea rioru. 1. c. 23. Quæst. 7. n. 4.

COMMENTARIUS.

8. Quando in rebus non possit cognoscere Trinitatem.

8. **S**ecundò Doctor in isto primo articulo ostendit quomodo intellectus noster pro statu isto, nec etiam pro quocunq; latu, accipiendo ipsum intellectum merè pro potentia naturali (nullo supernaturali concurrente) non possit cognoscere Trinitatem, nec demonstrare demonstratione quia; non enim potest scire illud de causa demonstratione quia; quo circumscripto remanet in causa quicquid est necessarium ad causam. sed circumscripta, per impossibile, Trinitate, haberetur quicquid necessarium est in Deo ad causandum creaturam, quia & principium formale causandi perfectum, & completum, & suppositum habens illud principium formale perfectum. Videtur autem ad causationem sufficere suppositum perfectum, habens principium formale perfectum. Et nota quòd si hîc Doctor per impossibile circumscribat omnes personas Diuinas, quòd tunc accipit suppositum perfectum pro aliquo per se stante simpliciter, licet non incommunicabiliter, & sic Deus est suppositum perfectum, quia simpliciter per se stans, licet tamen communicabiliter. Et hoc est, quod dicit Doctor. *in primo. d. 4. q. 2.* quòd hæc est primum vera, *Deus creat*, prout *ly Deus* non supponit pro aliqua persona, sed pro hoc Deo singulari, & tunc ratio formalis creandi in ipso Deo esset voluntas eius, vt patuit in *secundo. d. 1. qu. 1. & quod. q. 7* Si autem intelligit quòd sola persona Patris maneat, adhuc ipse Pater posset creare ita perfecte sicut & nunc creat, quia esset suppositum perfectum habens perfectum principium creandi, scilicet voluntatem perfectissimam De hoc vide Doctorem *in secundo. d. 1. q. 1.* Sed in proposito per effectum, vt effectus est, deuenit præcise in cognitione causæ, pro quanto dependet ab illo: Modò effectus non dependet ab eo vt trino, sed a Deo vt vno, vt patet *in prolog. q. 1.* ergo sequitur quòd intellectus per notitiam effectus non cognosceret Trinitatem.

o De tertio principali in isto articulo, scilicet de scientia *propter quid* dicit quòd *non potest modo anima ex puris naturalibus attingere ad Deum trinum propter quid* Et circa hæc omnia scilicet, quia & *propter quid*; vide quæ exposui in qu. 1. prolog.

9. Nonnulla dubia. Primum.

9. In litera huius primi articuli occurrunt nonnulla dubia. Primo in hoc: Anima ex puris naturalibus potest ex cognitione huius entis abstractando cognoscere ens in se. Et similiter ex cognitione huius boni potest cognoscere bonum in se. Et similiter abstractando à numero propriè accepto qui est quantitas discretæ, rationem propriè discretioris, haberi potest conceptus eius, quod est Trinitas. Et simi iter quocunq; transcendens per abstractionem à creatura cognita potest in sua differentia intelligi, & tunc concipitur Deus quasi confusè, sicut animali intellecto, homo intelligitur.

Secundò dubitatur in hoc: quòd quando simul insunt fides acquisita, & infusa ipsi animæ, actus vnus, & idem credendi elicitur secundum inclinationem vtriusque, quia quando sunt duæ formæ quæ naturaliter inclinant ad actum in eodem operante, vtraque quantum est de se, necessariò, & semper inclinatur ad actum, & idè quod docinque actus elicitur secundum inclinationem vtriusque.

Secundum.

Tertiò dubitatur in hoc, quòd ex sola fide infusa quis non potest elicere actum credendi, & hoc de lege communi, quia fides illi inclinat ad credendum ea, quæ non habent euidenciam ex terminis, nec includunt aliquam euidenciam connexionis tetminorum si termini sint apprehensi ex sensibus.

Tertium.

Quartò dubitatur in hoc: fides infusa nõ potest inclinare ad aliquod falsum, quia inclinat virtute luminis diuini, cuius est participatio, & idè non nisi ad illud, quod est conforme illi luminis diuino. Et fides acquisita potest inclinare ad aliquod falsum.

Quartum.

Quintò dubitatur in hoc, quòd quandoque ad idem inclinatur fides infusa, & acquisita, tunc necessariò acquisitæ non subest falsum, non quòd necessitas sit ex ipsa fide acquisita, sed infusa concurrente cum ipsa ad eundem actum.

Quintum.

Sextò dubitatur in hoc, quòd non percipio me inclinari in actum per fidem infusam, siue secundum illam elicere actum, sed tantum percipio me assentire secundum fidem acquisitam, vel eius principium, scilicet testimonium, cui credo.

Sextum.

Septimò dubitatur in hoc, quòd non potest aliquis ex puris naturalibus cognoscere Trinitatem demonstratione quia, circumscripta, per impossibile, Trinitate, haberetur quicquid necessarium est in Deo ad causandum creaturam

Septimum.

Octauò dubitatur in hoc, quòd anima ex puris naturalibus non potest scire *propter quid* Trinitatem de ipso Deo.

Octauum.

Contra primum, & primò contra primam partem, probatur quòd anima ex puris naturalibus non potest ex cognitione huius entis abstractando cognoscere ens in se. Et primò instatur sic: quæro, à quo immediatè causatur cognitio entis in se ex cognitione huius entis, puta huius albi aut immediatè causatur ab hoc albo cognito, aut ab hoc albo absolute, aut à quiditate albedinis, vt priore sua hæcitate, & hoc aut cognita, aut absolute supra, aut specie intelligibili albedinis, aut specie intelligibili entis in se. Hæc diuisio videtur sufficiens; sed nullo istorum modorum causatur cognitio entis in se. Non primò, quia pro statu isto nullum singulare immediatè mouet intellectum, nec ad notitiam sui, nec aliorum. Tum etiam, quia

10. Contra primum.

Singulare nō
mouet in el-
lectum.

vt cognitum habet esse tantum secundum quid album etiam absolute acceptum non est præfens intellectui, nec secundum se, loquendo de albo singulari, nec secundum aliquam speciem propriam, quia pro statu isto non habetur species intelligibilis singularitatis sub ratione propria. Non secundò, quia quiditas, vt cognita, habet esse diminutum, & per consequens, vt sic, non potest mouere intellectum nec ad sui, nec aliorum noticiam. Nec similiter ipsa quiditas absolute sumpta, quia vt sic, non est præfens intellectui. Non per speciem intelligibilem, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. quæst. 6. & vt sic, habet esse tantum diminutum, quia tantum esse representatum. Nec tertio, quia si species intelligibilis albi causar partialiter noticiam entis in se, hoc non est possibile, nisi prius in eodem intellectu causet noticiam omnium aliorum, quæ immediatus se habent ad album, quia semper prius causar noticiam perfectiorem quam possit, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. quæst. 2. & sic prius causet noticiam albi, coloris, qualitatis, absoluti, & sic ascendendo, quod tamen non videtur. Tum etiam, quia species propria albi est eadem ipsi albo, patet, quia per ipsam tantum ipsum album est præfens, & nihil aliud, à iter idem simul sset representatiuum magis, & minus communis, quod non videtur secundum Doctorem in primo, distinct. 3. quæst. 6. contra Henricum. Non quarto, quia tunc quæro, a quo illa species entis in se sit causata, non à fundamento, quia tunc illud posset causare plures species diuersorum obiectorum. Tum e iam, quia si sic, sequeretur quod non posset causare speciem entis in se, nisi prius; vel simul causeret species omnium superiorum ipsius albi, quia cum sit causa merè naturalis, semper producat speciem propinquioris primo obiecto, scilicet albo. Tum etiã, quia non ponitur causari aliqua species intelligibilis, nisi respectu obiecti sensibilis. modò ens in se non est possibile, vt patet; ergo non potest pro statu isto causari species intelligibilis propria ipsi enti in se

II.

Secundò instatur sic: si conceptus entis potest abstrahi ab hoc ente, quæro, aut abstrahitur ab aliquo posteriori hoc ente, aut ab aliquo priori, ita quòd sit in re aliquid, à quo abstrahitur. Non primò, quia propriè talis conceptus abstractus non esset quiditatiuus. Non secundò, quia tunc in re, puta in Francisco, esset entitas absoluta prior substantia corporea, viuente, sensitua, & rationali, sed hoc non videtur, quia quæcunque entitas pertinet ad esse Francisci, videtur, quòd sit substantia, aliter ex non substantia esset substantia, quod est impossibile.

Tertio instatur sic; si ab hoc ente, puta Francisco, potest abstrahi ens in se, sine absolute, tunc sequeretur quòd in Francisco essent plures singularitates constituentes ipsum in esse singulari, quia à Francisco, vt hoc ente, abstrahitur ens, vt ab hac substantia abstrahitur substantia absoluta, vt ab hoc corpore abstrahitur corpus, vt ab hoc animali abstrahitur animal, & ab hoc homine abstrahitur homo. Istæ consequentiæ patent per Doctorem in quarto, distinct. 1. quæst. 1. & dist. 8. & in primo, dist. 1. parte 2. quæst. 1. quia potest considerari Franciscus, vt suppositum entis: suppositum substantiæ, corporis, animalis, hominis, &c. Si dicatur quod non est inconueniens esse plures singularitates, vt patet de composito substantiali

per se vbi partes habent propriam singularitatē. Saltem in isto de pluribus suppositis, quia si à Francisco possunt huiusmodi conceptus abstrahi, sequitur quòd idem Franciscus poterit considerari, vt suppositum entis, vt suppositum substantiæ, & sic de aliis descendēdo, & vt est suppositum entis non intelligitur tunc suppositum substantiæ, patet; quia vt suppositum entis nō repugnat perfectio simpliciter, sed bene repugnat, vt supposito substantiæ generatæ, vt patet per Doctorem in primo, dist. 1. parte 2. quæst. 1. & distinct. 8. q. 2. & in quodl. q. 1. 5.

An suppositio
repugnet per-
fectio simpli-
citer.

12.

Instatur quartò, quia quæro de illo ente in se abstracto quòd sic? aut est actus intelligendi, quo ipsum intelligo, aut idolum fabricatum, per intellectum, aut res concepta. Si primò, hoc non videtur. Tum, quia ille actus nō prædicatur in quid, vt patet. Tum, quia quæro, ad quid terminatur ille actus, aut terminatur ad ens in se, vt prius omni alio pertinēt ad esse Francisci, & tunc sequitur quòd tale ens erit potentiale ad substantiam, corpus, viuens, animal, & rationale cum vltimatè ab omnibus istis perficeretur, & tunc quærit, quomodo contrahitur, aut terminatur ad ipsum Franciscum, siue ad ens, & tunc sequitur quòd non consequitur ens, vt in se, sed præcisè vt in Francisco, & vt sic, non est commune alicui. Si secundò, patet quòd non. Tum, quia illud idolum non prædicatur in quid de Francisco, nisi accipiatur ab aliquo pertinente ad quiditatem Francisci prius ipso Francisco, & tunc vt prius, quæritur de illo quòd sit, an ens absolute, an substantia &c. Tum, quia intelligere illud idolum in se non est intelligere ens in se. Si tertio; & hoc non, quia res vt concepta, est tantum vnum ens per accidens, & tale non prædicatur in quid. Si dicatur, quòd accipitur pro re conceptibili habente esse præter omne opus intellectus, & tunc arguitur vt prius.

Quintò instatur, & quæro de ipso ente in se, vt est commune Deo, & creaturæ, vt dicit hinc Doctor, pro quo accipitur? aut pro conceptu, aut pro actuali intellectione, & arguitur vt prius, aut pro re, siue pro realitate præter omne opus intellectus, & tunc sequitur quòd Deus, & creatura nō tantum conueniunt in conceptu, sed etiam in vera realitate, quòd est contra Doctorem in 1. d. 8. q. 2. qui dicit quòd quamuis Deus, & creatura conueniant in conceptu communi, non tamen conueniunt in aliqua realitate.

Sextò instatur, quia posito, quòd ens possit in se considerari abstrahendo ipsum ab hoc ente cognito, & vt sic abstracto concipitur Deus quiditatiuè, confusè tamen sic concipiendo, aut concipitur homo quiditatiuè, quia concipitur sub prædicato dicto in quid de ipso homine. Sed hoc non sequitur, quia oporteret prius probare, quòd ipsum ens natum sit conuenire ipsi Deo quiditatiuè, sed hoc non potest probari. Tum, quia tale ens est posterius Deo, vt patet à Doctore in primo, dist. 8. quæst. 2. Tum, quia illud, à quo acciperetur non esset in Deo in vltima actualitate, sicut nec conceptus dictus in quid de pluribus, nam quicquid est in Deo præter opus intellectus est simpliciter in vltima actualitate, vt patet per Doctorem in pluribus locis.

Secundò instatur contra aliam partem de numero, vbi dicit quòd abstrahendo rationem numeri discreti potest haberi conceptus terminatus. Hoc non videtur ad propositum, primò, quia per-

13.

sonæ

sonæ diuinæ non numerantur, vt probat ipse in *in primo dist. 24.* Posito ergo quòd possit abstrahere rationem numeri discreti, puta à numero ternario trinitatem, & sic posito, quòd concipiatur illam, illa tamen non conuenit Trinitati diuinæ, sicut conceptus entis Deo conuenit, & prædicatur in *quid* de Deo, & sic possum intelligere quòd aliquod ens est primum abstrahendo primitatem ab ente, & coniungendo ipsi enti; sed non sic videtur de Trinitate, quia accipiendo Trinitatem sic abstractam non est verum, quòd aliquod ens summum sit sic trinum, vt patet.

Secundò inflatur sic quærendo de isto prædicato, scilicet *trinum*, vt cum dico, *aliquod ens est trinum*, quid intelligitur per *ly trinum*? aut præcisè actus cognoscendi, quo cognoscitur trinitas numeri discreti, aut intelligitur ipsa trinitas numeri discreti abstracta ab ista, & ista trinitate discretæ; aut aliquis conceptus, qui dicitur huiusmodi trinitas. Non primò. Tum, quia intellectus illa verè non prædicatur, significatum enim rei prædicatur. Tum etiam, quia quæro ad quid terminatur talis intellectus; si ad trinitatem numeri discreti, illa non conuenit Deo trino, vt intelligere Deum trinum; aut alteri trinitati, puta personarum in eadem natura, si illa non abstrahitur à numero discreto, vt patet. Non secundò, vt patet, quia illa non conuenit Deo trino, de quo loquimur in proposito. Non tertio, quia quæro, quid correspondet illi conceptui? Tandem oportebit inuenire aliquod abstractum ab aliquo alio, quàm à numero discreto de genere *Quantitatis*.

Deinde inflatur contra aliam partem, in qua dicitur quòd cognoscendo ens in sua indifferencia, cognoscendo Deum confusè, sicut concepto animali in se, concipitur homo confusè. Contrà, quia nihil concipitur confusè, quod concipitur sub conceptu distinctissimo. Sed concipiendo Deum, vt præcisè in ente concipitur sub conceptu distinctissimo; ergo Deus, vt in ente conceptus, non concipitur confusè. Maior est nota, quia subiectum includit prædicatum. Minor patet, quia conceptus entis est conceptus in se distinctissimus, imò non potest concipi nisi distinctè, vt patet à Doctore *in primo dist. 3. q. 2.* qui vult quòd cognitio distincta primò, & principaliter incipiat à conceptu entis.

Respondeo ad omnes obiectiones, præmittendo aliqua necessaria. Primò præmitto, quòd conceptus entis in se potest abstrahi ab hoc ète cognito, hoc potest multipliciter intelligi. Primò, quòd hoc ens, puta hæc albedo, vt hæc sit immediatè cognita ab intellectu, & vt sic cognita, potest abstrahere ens in se; & hic sensus est falsus, quia talis non potest primò, immediatè cognosci ab intellectu pro statu isto. Secundò, quòd hæc albedo immediatè moueat sensum exteriorem, & post imaginationem, sic, quòd albedo extrà causet speciem sui sensibilis in organo visus, & illa eadem species causet speciem sensibilem in imaginatiua, quæ dicitur phantasia, & sic potentia visua cognoscit albedinem in se præsentem per speciem sensibilem impressam in organo visus, & virtus imaginatiua per ipsum phantasma cognoscit eandem albedinem etiam non præsentem, & post phantasma vna cum intellectu agente causat speciem intelligibilem in intellectu possibili, vt patet à Doctore *in primo, dist. 3. quæst. 8.*

& *infra quæst. 15.* & sic tandem cognoscitur primò ipsa albedo per illam speciem intelligibilem, quæ intellecta potest hæc albedo intelligi, non tamen sub ratione propria singularitatis, vt patet à Doctore in primo. Et hoc modo potest intelligi dictum Doctores, scilicet, quòd ab isto ente, puta ista albedine, quæ vt singularis, non tamen sub ratione propria singularitatis, primò apprehenditur à sensu exteriori, & immediatè, post à sensu interiori, & vltimò ab intellectu, sic tamen, quòd intellectus primò apprehendit eam in se quiditatiuè, & post, vt singulare, confusè tamè. Et hoc modo abente sic cognito, potest abstrahi ens in se.

Secundò præmitto, quòd tenendo, (vt credo esse verum, imò necessarium secundum opinionem Doctores) istam veritatem, scilicet, quòd in cognitione abstracta non concurrat obiectum intelligibile, sed tantum species intelligibilis, vt aliàs exposui; potest sustineri primò, quòd eadem species intelligibilis, quæ immediatè causetur à phantasmate, vt primum, & immediatè representantium ipsius albedinis, possit non tantum partialiter causare notitiam abstractiuam ipsius albedinis, sed etiam quòd possit partialiter causare notitiam omnium essentialiter, & virtualiter contentorum in ipsa albedine, & sic potest immediatè causare cognitionem omnium superiorum, & sic causare cognitionem entis in se, & etiam omnium passionum virtualiter contentarum, vt exposui *in primo, dist. 3. q. 2. & 3* & aequaliter *in secundo, dist. 3.* Secundò potest sustineri, quòd quodlibet essentialiter contentum in ipsa albedine habeat propriam speciem intelligibilem, ita quòd color habeat propriam, & sic ascendendo vsque ad ens inclusiue. Et similiter quòd omne naturaliter conceptum habeat propriam speciem intelligibilem. Sed omnes istæ species ordinatè causantur ab intellectu agente, & ab ipso phantasmate. Vel fortè vna species causet aliam, vt puta species intelligibilis albedinis causet speciem coloris, & alias aliorum superiorum. Sed hoc non ita assero. Istis præmissis, cum dicitur, tenendo opinionem Doctores, scilicet, quòd singulare non immediatè mouet, patet responsio ex primo præambulo quomodo singulare moueat, & quomodo non moueat. Et cum dicitur de quiditate in se, concedo quòd ipsa nō mouet, cum tantum habeat esse diminutum. Cum dicitur de specie intelligibili, Dico, quòd tenendo primum modum de ipsa specie, quòd ipsa immediatè mouet ad notitiam albedinis in se, & immediatè post ad notitiam coloris, & sic ascendendo, & hic non ponendo aliud impedimentum, puta imperium voluntatis, de quo *in secundo, dist. 9. & dist. 42.* vide quæ ibi exposui, & tunc habita cognitione entis in se, potest intellectus, saltem imperio voluntatis, firmare se in cognitione entis in se, & hoc sufficit. Potes etiam dicere, vt dixi in primo. Tenendo etiam secundum modum, scilicet, de pluralitate specierum intelligibilium, potest dici quòd ordinatè causantur ab ipso fundamento, & intellectu agente, & tunc voluntas potest modò vti vna specie intelligibili, modo alia, sicut exposui *in primo, dist. 3. & in dist. 9.* Et hoc vide quæ dixi *in primo, dist. 3. quæst. 2.*

Ad secundum dico breuiter, quòd conceptus entis potest abstrahi ab aliquo, quod est actus in Francisco prius, sicut etiam animal abstrahitur ab ali-

I 5.
In cognitione abstracta non concurrit obiectum intelligibile. Species mouet, & non obiectum in specie.

An singulare moueat.

Pluraliter specierum à quomodo causatur.

Conceptus entis est distinctissimus.

I 4.
Distinctio de conceptu entis.

ab aliquo priori in Francisco puta à sensitivo, vel aliquo alio. Et cū inferitur, quòd tūc in Francisco esset aliquid pertinens ad esse ipsius, quòd nō esset formaliter substātia. Dico, quòd oportet hoc cōcedere; nec sequitur quòd ex nō substātia sit substātia, imò si Franciscus est substātia sit ex substātia, quia sit ex ente, vt cōtracto ad substāntiam. Dico ergo, quòd ens, vt aliquo modo prius substātia creata, est suo modo potenziale ad vteriores differentias, vel modos intrinsecos, non tamen est ita potenziale, sicut res, à qua accipitur animal, siue conceptus animalis ad animam intellectuam, à qua accipitur conceptus rationalis, cūm sint diuersæ res, sed fortè eadem res inducit aliquam realitatem quiditativam, à qua accipitur conceptus entis, sicut fortè ab eadem albedine accipiuntur distincti conceptus, ita quòd ab vna realitate albedinis accipitur conceptus coloris, & ab alia priore conceptus qualitatis, & ab alia adhuc priore accipitur conceptus entis, & sicut conceptus coloris acceptus ab vna realitate in albedine est contrahibilis ab alio conceptu contractiuo, siue determinatiuo accepto ab vltima realitate albedinis, ita quòd realitas, à qua accipitur cōceptus coloris, est suo modo potētiālis ad realitatem, à qua accipitur cōceptus differentitiz, puta cōceptus disgregationis; sic pariformiter videtur dicēdū, quòd realitas, à qua accipitur cōceptus qualitatis sit suo modo potētiālis ad realitatem, à qua accipitur cōceptus differentiz cōtractiuus, siue determinatiuus ipsius conceptus qualitatis ad colorem. Sic similiter potest probabiliter dici, quòd realitas, à qua accipitur conceptus entis in se, sit suo modo potētiālis ad realitatem, à qua accipitur conceptus contractiuus, siue determinatiuus ipsius conceptus entis, siue ille conceptus contractiuus sit differentia, siue gradus intrinsecus, siue modus aliquid alius, de hoc non curo. Et sic patet quomodo nullum est inconueniens in eadem re ponere plures realitates quiditativas, & ad quiditatem rei verè præter omne opus intellectus pertinentes.

17,

Ad tertium. Dico primò, quòd esse plures singularitates partiales in aliquo, non tantūm nō est inconueniens, sed est necesse illud ponere, vt patet in composito substāntiali ex materia, & forma, vbi materia habet propriam singularitatem aliam à singularitate compositi, & aliam à singularitate formæ; & similiter forma habet propriam aliam à præmissis. Et hoc patet à Doctore in secundo, dist. 3. sic non videtur inconueniens, quòd vniformiter sint plures singularitates, quia plures entitates partiales; esset tamen inconueniens, imò simpliciter impossibile, quòd in eodem singulari possint esse plures singularitates totales, vel vltimatæ, quia tunc esset singulare duabus singularitatibus cōpletuè, & æquè perfectè ab vna sicut à duabus, & sic simul posset esse singulare, & non singulare, quia circūscripta vna, & posita alia esset, quia singularitas eius esset, & non esset, quia alia circūscripta. Hæc cōsequētia patet à Doctore in pluribus locis. In proposito tamen dico quòd non essent tot singularitates quot entitates, siue realitates in Francisco, nisi essent ibi realiter distinctæ; & patet, quia hæc albedo est tantūm vnum singulare, & præcisè vna singularitate, & non pluribus, & tamen distinguuntur in ea plures realitates, vt suprà patuit, sed quia

non distinguuntur ibi realiter, sed tantūm vel ex natura rei, vel formaliter, idè non dicunt distinctas singularitates. Potest tamen vnico verbo dici quòd tot sunt ibi singularitates, quot sunt realitates pertinentes ad quiditatem, ita quòd si illæ entitates distinguuntur abinuicem realiter, similiter & singularitates distinguuntur realiter: si formaliter, formaliter; si præcisè ex natura rei, sic sunt distincta singularia ex natura rei; & sic concedo quòd eo modo quo distinguuntur in albedine realitates, eo modo sunt tot singularia, & tamen erit hæc albedo tantūm, videlicet singulare totale, & vltimatum; & sic patet quomodo hæc albedo potest verè considerari vt singulare entis, vt singulare coloris, vt singulare qualitatis, vt singulare albedinis, & hoc loquēdo ex natura rei, & non tantū cōceptibiliter, vt suprà patuit.

Et cūm vltra inferretur de supposito, puta, quòd Franciscus potest considerari vt suppositum talis, &c. Dico, quòd non accipit ibi Doctor suppositum prout est in communicabile, & vt quo, & vt quod, de quo ipse loquimur, in primo, d. 2. p. 2. q. 1. secundūm quòd vt suppositum dicit negationem duplicis dependentiæ, scilicet actualis, & aptitudinalis, de quo Doctor in tertio, dist. 1. q. 1. & infra in quodlibet. 19. Sed accipit suppositum pro singulari entis, id est, quòd perfectio simpliciter est melior in quodlibet ente, quàm suum impossibile. Et sicut est melius simpliciter animam esse sapientem simpliciter, quàm includere suum impossibile, & tamen anima non est propriè suppositum: Similiter est melius simpliciter hunc colorem, vt est singulare entis, habere sapientiam infinitam, quàm habere suum impossibile, quia vt ipse color præcisè consideratur vt ens, sibi non repugnat talis perfectio, licet sibi repugnet vt est singulare coloris. Et quòd Doctor non accipiat ibi suppositum propriè, de quo suprà, patet, quia ipse concedit quòd est melius simpliciter Deum habere intellectum, & voluntatem, & sapientiam, quàm habere eorum impossibile; & tamen ipse Deus, vt Deus, non est suppositum alicuius, accipiēdo suppositum modo præexposito.

Ad quartum. Dico primò, quòd fortè non erit inconueniens dicere ipsum ens in se esse actum intelligendi, quo intelligo Franciscum, vt ens absolute. Cūm instatur, quòd talis actus non prædicatur in quid. Dico, quòd prædicari in quid de alio potest dupliciter intelligi, vel quia est de quiditate illius de quo prædicatur; vel quia accipitur ab aliquo pertinente ad quiditatem subiecti, de quo prædicatur, & hoc accipiēdo subiectum non pro termino, nec pro actu intelligendi, quo intelligo Franciscum, sed pro significato, & pro re Francisci. Primo modo concedo quòd non prædicatur in quid, quia nullus actus intelligendi est de quiditate alicuius subiecti. Secundo modo prædicatur in quid, quia ille actus intelligendi accipitur ab entitate quiditativa in Francisco, & hoc modo non videtur fortè inconueniens. Cūm secundo inferretur, ad quid terminatur ille actus intelligendi? Dico, quòd ad entitatem quiditativam in Francisco. Et cūm dicitur, quòd talis entitas erit potētiālis ad vteriores entitates. Dico primò, quòd si ponatur quòd entitas absolute in Francisco nullo modo

Inuenit in illos, qui possunt gradum sensuum distinctum realiter ab intellectu suo.

18.
Quomodo accipitur suppositum.

19.

Prædicari in quid potest accipi dupliciter.

modo præter opus intellectus intelligitur ex natura rei prior, quod tunc terminatur ad Franciscum, ut præcisè consideratum sub ratione entis. Dico tamen, & melius, quod terminatur ad realitatem quiditativam suo modo priorem omni alia realitate in Francisco, sicut in albedine distinguuntur realitates, ut suprâ patuit. Dico secundò, quod secundum aliquos posset concedi quod ens in se, quod ponitur prædicari in *quid* de decè Prædicamentis, ponitur quoddam dolum fabricatum ab intellectu, quod tamen dicitur prædicari in *quid*, non quod sit de quiditate illius, de quo prædicatur, sed quia accipitur ab aliquo pertinente ad quiditatem subiecti.

20. Dico tertio, & melius primo, & secundo modo, & magis ad mentem Doctoris quod ens in se, ut ponitur commune Deo, & creaturæ, accipitur pro aliquo conceptibili, ita quod in Francisco sunt ex natura rei distincta conceptibilia. Potest enim concipi ut homo, ut animal, ut corpus, ut substantia, ut ens, ita quod in ipso est alia, & alia realitas, à quibus accipitur alius, & alius conceptus; & sicut ab una accipitur conceptus substantiæ, ita ab alia accipitur conceptus entis, aliter Franciscus non posset verè considerari, siue intelligi, ut singulare hominis, ut singulare animalis, ut singulare substantiæ, & ut singulare entis. Et ut intelligitur singulare substantiæ, præcisè non intelligitur ut singulare corporis, nec similiter ut præcisè intelligitur singulare entis, non intelligitur singulare substantiæ, nec corporis. Et concedo breuiter, quia realitas, à qua præcisè accipitur conceptus entis, si esset realiter distincta ab aliis realitatibus perfectioribus Franciscum, quod verè realiter perficeretur ab illis, sicut & nunc quando genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re realiter distinctis, quod res, à qua accipitur genus realiter perficitur à re, à qua accipitur differentia. Sed si realitas, à qua accipitur conceptus entis, non distinguitur ab aliis realitatibus realiter aliquo alio modo, tunc dico quod eo modo, quo distinguitur à posterioribus realitatibus, eo modo dicitur perfici ab illis, ut patet suprâ copiosissimè de realitatibus in albedine. Et dixi de realitate entis in creaturis tantum, quia in Deo non pono aliquam realitatem priorem, à qua accipitur conceptus entis, cum omnis realitas diuinæ essentiae sit ibi in vltima, & perfectissima actualitate, & per consequens nullo modo est in potentia, nec quasi in potentia ad aliam, imò existentia essentiae diuinæ quæ est in vltima, & perfectissima actualitate, ponitur de intellectu quiditativum ipsius, ut patet à Doctore in primo, dist. 2. parte 1. quaest. 2. dist. 25. & in quoli. q. 1. art. 1. Et sic patet responsio.

In Deo non ponitur realitas aliqua prior.

21. Ad quintum dico, quod conceptus entis prout accipitur à creatura, accipitur ab aliqua realitate quiditativa in ipsa creatura. Et sic propriè dicitur ille conceptus prior Francisco, pro quanto accipitur ab aliquo priori in Francisco. Et similiter dicitur prædicari in *quid*, & esse de quiditate Francisci, pro quanto accipitur à realitate pertinente realiter ad esse quiditativum Francisci, eo modo quo etiam ponimus animal, siue hominem actu prædicari in *quid* de pluribus, non quod conceptus hominis sit simul de quiditate illorum, quia illud,

Secs Oper. Tom. XII.

quod sic prædicatur, ponitur vnus conceptus numero in se formaliter, sed quia accipitur ab entitate pertinente ad essentiam Francisci &c. idè dicitur de illis prædicari in *quid*. Et de hoc vide quæ exposui per longum tractatum in *secundo, dist. 5. q. 1.* ubi de hac materia extant singularia dubia. Sed loquendo de conceptu entis prout dicitur prædicari in *quid* de Deo. Dico, quod talis conceptus nullo modo accipitur ab aliqua entitate in Deo quiditativa perfectibili, vel quasi perfectibilivteriori entitate pertinentè ad entitatem ipsius, quia in Deo præcisè est vna entitas essentialis, & quiditativa, quæ est natura merè intellectualis, quæ; ut consideratur prior omni suo attributo, & omni gradu intrinseco, est simpliciter indistincta, & singularissima, ita quod non est ibi considerare aliquam realitatem aliquo modo contrahibile, & perfectibile quiditativam, cum sit vna tantum omnino præter omne opus intellectus indistincta, imò sic est vna, & indistincta, quod ex se formaliter est *hac*, & nullo modo est *hac* per hæc ceitatem aliquo modo distinctam præter opus intellectus, & sibi ut priori aduenientem, est enim in vltima actualitate, & perfectissima & de se formaliter *hac*, & in tali priori nullam penitus ponere distinctionem; & hæc omnia possunt probari ex diuersis dictis Doctoris in primo, dist. 2. parte 2. & dist. 5. q. 2. & dist. 8. & in quoli. q. 1. & in pluribus aliis locis. Concedo ergo quod conceptus entis non accipitur ab aliqua realitate priore aliquo modo in essentia diuina, sed accipitur immediatè ab ipsa essentia omnino indistincta, & sic talis conceptus nullo modo ponitur de quiditate Dei, quia conceptus, qui propriè ponitur de quiditate illius, de quo prædicatur in *quid*, accipitur ab aliquo pertinente ad esse quiditativum illius, sic tamen quod illud de quo prædicatur, includat aliquid aliud præter realitatem, à qua accipitur conceptus dictus in *quid*, sicut patet de homine, qui prædicatur in *quid* de Francisco, quia Franciscus vltra naturam humanam, à qua accipitur conceptus hominis, includit etiam propriam singularitatem contractivam humanitatis. Patet ergo quomodo conceptus entis nullo modo ponitur de quiditate Dei, prædicatur tamen in *quid* de ipso Deo, quia accipitur ab ipso Deo præcisè, ut priori omni attributo, & omni gradu intrinseco, qui Deus, ut sic, nihil aliud significat, nisi naturam diuinam singularissimam perfectissimè existentem, & in vltima, & perfectissima actualitate, quæ sic tantum dicit esse quiditativum, & præcisè vnum omnino, præter omne opus intellectus indistinctum.

Not hic pulcherrimè quomodo conceptus entis prædicatur in *quid* de Deo.

Ex his apparet quomodo Deus, & creatura conveniunt in conceptu entis, & non in aliqua realitate communi, quia nihil reale est aliquo modo commune Deo, & creaturæ, sed præcisè est conceptus, qui non accipitur ab aliqua realitate potentiali Deo, & creaturæ; sicut dicimus quod conceptus hominis accipitur ab aliqua natura communi Francisco, & Ioanni, id est, ab humanitate indifferente ad singularitatem Francisci, & singularitatem Ioannis, ut diffusè exposui in *secundo, dist. 3. q. 1.* Sed an de è Genera conveniât quiditativè in conceptu entis, accepto ab aliquo communi ex natura rei ipsi generibus. Dico, quod non habentem

22. Quomodo Deus & creatura conveniunt.

hoc pro inconuenienti, quòd tale commune sit diuersimodè determinabile. Sed omittatur pro nunc eum non multum faciat ad propositum nostrum; sufficit enim ad propositum nostrum habere quòd conceptus entis prout prædicatur in *quid* de aliqua creatura, quòd accipitur ab aliqua realitate quiditatiua ipsius. Sed prout prædicatur in *quid* de Deo, præcisè accipitur ab ipso Deo pænitus indistincto.

Nota

Ad sextam, & vltimam instantiam, ad hanc partem pertinentem. Dico breuiter, quòd sufficit quòd ille conceptus entis possit accipi ab ipso Deo omnino indistincto dicente perfectissimum *esse* quiditatiuum, & sic concedo, quòd potest abstrahi ab ipso immediatè, & nõ ab aliquo priore in Deo, vt supra exposui; & sic concipiendo ens in se, tamen abstractum à creatura, concipitur quiditatiuè ipse Deus, non in se quiditatiuè, sed in aliquo conceptu quiditatiuo, id est, quòd concipiendo aliquid in se, quod natum est prædicari de alio in *quid*, concipio illud aliud quiditatiuè, id est, quòd præcisè concipio prædicatum natum dici in *quid* de illo, & sic concipiendo ens in se concipio Deum quiditatiuè, id est, concipio aliquid in se, quod natum est prædicari in *quid* de Deo, non tamen quòd sit de quiditate eius, sed quia natum est abstrahi ab ipso Deo, qui dicit perfectam entitatem quiditatiuam. Sed de creatura prædicatur in *quid*, & est de quiditate eius modo præ-exposito.

23.

Trinitas potest accipi nõ in se, & in conceptu.

Ad instantias contra secundam partem de numero &c. Pro maiori intelligentia præmitto aliqua. Primò, quòd accipiendo Trinitatem non in se, sed in conceptu, puta, quòd tres personæ accipiuntur pro tribus conceptibus distinctis, forte hoc modo isti conceptus possunt numerari. Sed de hoc dictum est in primo, dist. 3 q. 5. de vestigio Trinitatis, & dist. 24. Accipiendo tamen personas pro ipsius significatis, certum est quòd non numerantur propter causam à Doctore assignatam in 1 dist. 24. Secundò præmitto, quòd Doctor non intelligit proprie de numero, ita quòd cum dico *aliquod ens est trinum*, non intelligit de numero ternario proprie sumpto, sed intelligit de numero eo modo, quo potest intelligi, poni; & quia numerus est primò nobis notus ex diuisione continui, & ex aggregatione vnitatum, secundum quas numeramus, idè ab ipso numero proprie accepto abstracto rationem discretionis, quæ ponitur communis omni numero, siue proprie, siue improprie accepto. Et tertio præmitto, quòd Doctor non accipit hinc Trinitatem sic absolute, sed sicut ab hoc ente abstracto rationem entis in se, & ab hoc numero rationem numeri in se, & ab hac vnitatem rationem vnitatis in se, & ab hoc supposito rationem suppositi in se, & ab hoc summo rationem summi in se, & coniungendo omnia ista, formo hæc propositionem; *aliquod ens summum est trinum & vnitatum*, id est, aliquod ens summum vnum, & idem perfecte est in tribus suppositis, siue aliqua natura summa omnino in se vna, & indiuisa est simpliciter, & perfecte in tribus suppositis realiter ab innicem distinctis, & sic patet intentio Doctoris, & per consequens patet etiam responsio ad illa duo argumenta.

24.

Ad instantias contra aliam partem. Dico breuiter quòd Deus nullo modo dicitur distinctè

cognosci per conceptum entis, quia tunc dicitur aliquid distinctè cognosci, quando cognoscitur secundum omnia pertinentia ad *esse* illius, & sic albedo distinctè cognoscitur quando cognoscitur secundum omnes realitates, à quibus accipitur alius, & alius conceptus; & sic non potest distinctè concipi in re, nisi concipiatur secundum realitatem, à qua accipitur conceptus entis, nec per consequens conceptus albedinis potest distinctè concipi, nec omnes conceptus pertinentes ad conceptum eius conciperentur; & sic oportet quòd concipiatur primò conceptus entis. Sed in Deo non sunt huiusmodi realitates, vt supra patuit, sed tantum vna realis quiditatiua omnino indistincta, quæ ex natura rei, vel totaliter scitur, vel totaliter ignoratur, & vt sic nullo modo est resolubilis in aliquid prius, & per consequens non diceretur aliquo modo distinctè cognosci per conceptum entis, & vt sic, est non tantum summè simplex, sed etiam simpliciter simplex. Si verò accipiatur Deus non ex natura rei, sed pro conceptu, tunc fortè conceptus entis includitur in tali conceptu, & per consequens potest ille conceptus distinctè cognosci per distinctam cognitionem omnium pertinentium ad eius conceptum, & quia conceptus entis sic pertinet: tunc cognitio distincta eius primò incipit à conceptu entis. Sed postea est difficultas, vt ab vna, & eadem re omnino præter opus intellectus indistincta, possunt esse plures conceptus quiditatiui: pro nunc omitto hanc difficultatem, aliàs tamen prolixè pertractandam. Ad propositum tamen dico, quòd quamuis conceptus entis in se sit omnino distinctus, nec potest in se confusè concipi confusione partium actualium, est tamen confusus confusione partium potentialium, quia contrahibile ad omnia inferiora, & sic cognoscendo aliquid, vt præcisè in tali conceptu concipitur confusè. Dico tamen breuiter, quòd in proposito dicitur aliquid cognosci distinctè, quando in se cognoscitur, & non præcisè, vt in alio, & per consequens dicitur Deus tantum confusè concipi, vt præcisè concipitur in ente. Dicitur autem distinctè concipi quando in se perfecte concipitur, & cognoscitur. Ex his patet responsio ad illas duas instantias, nec oportet nunc aliter respondere.

Deus non distinctè cognoscitur per conceptum entis.

Deus non distinctè cognoscitur per conceptum entis.

Dubium

Responsio

Quid sit distinctè concipi.

Secundò principaliter instatur contra secundam conclusionem, probando quòd idem actus non eliciatur à fide infusa, & acquisita. Et primò sic: habitus specie distincti necessaridè inclinant ad actus specie distinctos. Patet ista, quia sicut actus distinguuntur specie ex obiectorum specifica distinctione, sic similiter habitus videntur vt specie distincti, præcisè inclinante ad actus specie distinctos. Sed fides infusa, & acquisita sunt habitus specie distincti; patet quia supernaturalis, vt huiusmodi specie distinguitur à naturali, sicut etiam corruptibile, & incorruptibile. Tum etiam, quia si essent eiusdem speciei, posset habitus infusus causari à causa naturali; patet, quia si vnum indiuiduum potest naturaliter causari, etiam quolibet eiusdem rationis poterit naturaliter causari; ergo est impossibile quòd vnus, & idem actus credendi sit simul secundum inclinationem vtriusque habitus.

Secundò instatur sic; plures habitus acquisiti

Secundò instatur sic : plures habitus acquisiti specie distincti, etiam loquendo de habitibus fidei, non possunt simul inclinare ad vnum, & eundem actum ; ergo nec multò minùs habitus acquisitus, & habitus supernaturaliter infusus. Consequentia patet. Tum, quia supernaturalis, & naturalis minùs conueniunt, quàm duo naturaliter acquisiti. Tum etiam, quia naturaliter acquisiti habent euidentiã ex testimonio creato, cui firmiter creditur, non sic supernaturalis. Antecedens patet, quia respectu huius articuli *Deum est trinus & vnus*, potest causari habitus inclinans ad actum respectu illius conclusionis, siue articuli. Et respectu huius articuli. *Verbum caro factum est*, potest acquiri alius habitus à Deo præcisè inclinans ad assentiendum huic articulo, *Verbum caro factum est*, & tamen isti habitus fidei nullo modo inclinant ad eundem actum, imò præcisè ad distinctos actus.

Nota.

Tertiò instatur sic, quia si isti duo habitus inclinant ad eundem actum eliciendum à potentia, inclinant etiam ad cõditiones secundum quas elicit actum, aliter non inclinarent potentiam ad actum eundem eliciendum. Sed præcisè habitus fidei acquisitus inclinãr potentiam ad promptè faciliter expeditè, & delectabiliter actum eliciendum, & non habitus infusus : patet, quia istæ sunt conditiones præcisè habitus acquisiti ex frequentatis actibus, vt patet à Doctore in primo dist. 17. vbi vult quòd habitus charitatis non habeat has conditiones; ergo sequitur quòd isti habitus non inclinant ad eundem habitum.

26.

Quartò instatur, & pono casum quòd quis acquisiuerit habitum fidei valde intensum de aliquo articulo includere falsitatem, puta, quòd inclinet potentiam ad assentiendum huic, *Deum non est trinus & vnus*, & pòst stande illo habitu, infundatur habitus fidei inclinans ad assentiendum huic : *Deum est trinus & vnus*, quia hoc non repugnat : licet enim habitus fidei infusus non ster cum actu, quo quis assentit huic : *Deum non est trinus & vnus*, sicut nec charitas cum actuali peccato mortali, tamen stat cum habitu, sicut & charitas stat cum habitu vitioso, quia non statim habitus vitiosus deletur, infusa gratia, vt patet à Doctore in 4. dist. 14. q. 1. hoc stante, patet quòd non sequitur quòd eliciatur actus idè secundum inclinationem vtriusque habitus, imò inclinant ad actus oppositos; & tamen isti duo habitus sunt in eodem operante.

Quintò instatur. Et pono quòd habitus siue naturalis, siue supernaturalis concurrat actiue ad actum, vt videtur tenere Doct. in primo dist. 17. & in 3. dist. 27. Ita quòd non tantum inclinent ad actum, sed partialiter concurrant, vt duæ causæ partiales. Sed duo habitus specie distincti non possunt causare vnum, & eundem actum specie, & multò minùs vnum numero; patet, quia sicut duo obiecta specie distincta non possunt esse duæ causæ partiales integrantes vnã, siue non integrantes respectu vnus actus specie; vt patet in primo dist. 3. q. 7. ergo nec habitus specie distincti, quales sunt habitus infusus, & acquisitus.

Sextò instatur per argumentum à maiori; si de quo magis videtur inesse, & non inesse, ergo nec de quo minus. Sed magis videtur, quòd duo habitus, solo numero differentes, possint incli-

nare potentiam ad eundem actum eliciendum, quàm duo habitus specie distincti : Patet ista maior; sed duo habitus solo numero differentes, puta habitus, quo distinctè cognosco Franciscum, & habitus, quo distinctè cognosco Ioannem (habitualiter tamen) non possunt inclinare intellectum ad vnã cognitionem numero, vt patet; ergo. Sicut se habent duæ species intelligibiles specie distinctæ in eodem operante ad actum intelligendi, sic se habent habitus fidei infusus, & habitus fidei, acquisitus in eodem operante ad actum assentiendi. Patet similitudo, quia æquè species ponuntur duæ formæ in eodem operante respectu actus, sicut & habitus illi. Tum etiam, quia illæ species ponuntur quasi habitus, vt patet à Doctore in primo dist. 3. q. 6. Tum etiam, quia ponuntur in eodem operante vt causæ partiales actus cognoscendi, sicut illi habitus ponuntur in eodem operante vt causæ partiales actus assentiendi. Nec videtur neganda ista similitudo: sed duæ species intelligibiles non possunt concurrere ad vnum, & eundem actum cognoscendi, quando specie distinguuntur, vt patet; ergo nec isti habitus specie distincti, vt supra probaui, quòd specie distinguuntur. Et posito quòd specie nõ distinguuntur, adhuc ita ratio, quia duæ species intelligibiles solo numero differentes, vt species intelligibiles Francisci, & species Ioannis, quæ solo numero differunt non possunt causare vnum, & eundem actum numero intelligendi, vt patet in secundo d. 3. vide quæ ibi exposui, sic erit in proposito de istis habitibus.

Respondeo ad istas instantias. Ad primam concessio quòd distinguantur specie illi habitus, non sequitur conclusio, quia maior est falsa, loquendo de duobus habitibus, quorum vnus est infusus, & alius acquisitus, comparando eos ad vnum, & idem obiectum: sicut in proposito fides infusa respicit simpliciter idem obiectum, quòd & fides acquisita. Et sic duæ formæ in eodem operante respicientes idem penitus obiectum, & inclinantes potèntiam ad illud idem, videntur semper inclinare ad eundem actum. Et cum probatur de habitibus acquisitis specie distinctis. Dico, quòd non est simile, quia causantur ab actibus specie distinctis, qui actus distinguuntur specie propter distincta obiecta, à quibus causantur, & sic necessariò, vt sic specie distincti, respiciunt distincta obiecta, specie distincta, & per consequens habitus causati ab illis actibus dicuntur specie distingui ab obiectis specie distinctis, quæ immediatè respiciunt, & per consequens non possunt inclinare potentiam ad vnum, & eundem actum, vt patet. Si tamèn per possibile, vel impossibile illi habitus specie distincti inclinarent potentiam ad idem simpliciter obiectum. Dico, quòd potentia eliceret præcisè vnum actum secundum inclinationem vtriusque habitus.

27.
Responso ad instantias.

Ad secundum, concessio antecedente, negatur consequentia, quia plures habitus acquisiti specie distincti necessariò inclinant ad plura obiecta complexa, fortè specie distincta, vt patet in exemplis, & per consequens non possunt inclinare potentiam ad vnum, & eundem actum respectu vnus, & eiusdem obiecti complexi. Sed habitus infusus semper inclinat

ad idē obiectū, ad quod inclinatur fides acquisita, idē inclinatur potentia ad eliciendum eundem actum circa idem obiectum complexum. Nota tamen, quod loquendo de habitibus acquisitis, non videtur quod vnus, & idem habitus inclinaret ad assentiendū pluribus obiectis complexis, quia vnus habitus potest esse præcisē causatus ex pluribus actibus, assentiendi huic complexo: *Deus est trinus, & vnus*, ita quod præcisē inclinatur potentiam ad eliciendum actum circa illud complexum, & respectu huius complexi: *Christus mortuus est*, potest causari alius habitus ex frequentatis actibus assentiendi illi complexo, & cum habitus semper inclinatur ad similes actus, sequitur quod præcisē inclinabitur ad actum respectu eiusdem complexi, & sic videtur ponere plures habitus acquisitos respectu alterius, & alterius complexi; potest tamen dici vnus habitus acquisitus, sicut charitas infusa ponitur tantum vnus habitus, & potest concurrere ad omnes actus aliarum virtutum in voluntate existentium. Et sic videtur quod idem habitus fidei infusus habeat alia, & alia inclinatio ad alium, & alium articulum, & semper simul inclinatur potentiam ad eliciendum actum circa idem complexum, circa quod habitus acquisitus inclinatur, ita quod quando vnus habitus acquisitus inclinatur ad actum circa aliquem articulum, semper infusus inclinatur ad eundem actum.

28. Ad tertium dico, quod habitus infusus absolute inclinatur potentiam ad eliciendum eundem actum, ad quem inclinatur habitus acquisitus, non tamen sequitur quod potentia inclinatur eodem modo eliciat actum, ut videtur habitu infuso, sicut quando videtur habitu acquisito, quia ut videtur habitu tantum infuso, tantum elicit actum absolute; ut vero videtur habitu acquisito, tunc elicit eundem actum faciliter prompte, & c. quia istæ sunt præcisæ conditiones habitus acquisiti. Dico secundò quod potentia præcisē videtur habitu infuso, quando videtur habitu acquisito, & elicit actum præcisē, secundum quod inclinatur ad actum eliciendum, sed tam acquisitus quam infusus tantum inclinatur ad actum assentiendi, & non vnus magis inclinatur, quam alius, cum vterque inclinatur per modum naturæ; sed facilitas, & promptitudo operandi est à voluntate sic habitata, & hoc accidit.

Ad quartum patet responsio, quia loquimur præcisē de habitu infuso, & acquisito, qui respiciunt idem obiectum complexum, & non aliud, & aliud, sicut ponitur in argumento.

Ad quintum. Dico breuiter, quod non est simile, quia duo obiecta specie distincta necessaria causa actus specie distinctos, & hoc est ex natura obiectorum. Sed isti habitus præcisē ut respiciunt idem complexum inclinatur ad eundem actum, & sunt præcisē in eodem operante.

Ad sextum de speciebus intelligibilibus, & de distinctis habitibus numero patet, responsio ex supra dictis, quia non sunt respectu eiusdem obiecti.

Tertiò principaliter instatur, contra tertiam conclusionem, probando quod etiam ex sola fide infusa quis potest elicere actum credendi, & arguitur sic primò: Quicquid ponitur ratio formalis eliciendi aliquid actum, si sit in supposito debito, illa potest immediatè elicere actum, patet ista à Doctore in primo dist. 2. par. 2. q. 3. & dist. 7. & in multis aliis locis, & specialiter in q. 13. q. 1. Sed intellectus habens fidem infusam est ratio formalis eliciendi actum credendi, tenendo secundum veritatem quod habitus concurrat actuè ad actum, patet, quia tunc intellectus, & habitus fidei infusus sunt duæ causæ partiales integrantes vnā totalem, & sufficientem respectu actus eliciendi; patet, quia nihil aliud requiritur ex parte principij actiui. Si etiam ponatur habitus inclinans, & potentia causa totalis eliciendi actum assentiendi, adhuc habetur propositum, quia ille habitus inclinatur potentiam ad eliciendum actum credendi per modum naturæ, & necessitati, ut patet à Doctore in simili in primo dist. 1. 7. & in 4. dist. 49. q. 1. prima: habitus ergo perfectò inclinatio ad actum credendi in potentia nata elicere actum credendi ut causa totalis, potest immediatè elicere actum illum, ad quem talis habitus fidei infusus inclinatur, & hoc præhabita cognitione terminorum, & complexione eorum. Si enim fidei habitus infusus inclinatur ad actum assentiendi huic complexo: *Deus est trinus, & vnus*, siue aliquod ens est trinum, & vnus, & intellectus habens talem habitum, præcognoscat terminos illius complexions, & actu percipiat illam complexionem, & habitus infusus necessitati, & per modum naturæ, & determinatè inclinatur ad illum actum, quia intellectus non potest tunc uti tali habitu inclinatio ad assentiendum huic complexo: *Deus est trinus, & vnus*, non videtur, & alio in contrarium.

Secundò instatur, idem manens idem semper natum est facere idem, remoto omni impedimento tam ex parte obiecti, quam ex parte sui. Sed fides infusa est simpliciter eadem ante habitum acquisitum, quæ & post habitum, & ante habitum acquisitum nullum apparet impedimentum, non ex parte obiecti, quia potest esse circa idem obiectum, puta, *aliquod ens est trinum, & vnus*, nec ex parte habitus infusi; patet quia est æquè dispositus ante habitum acquisitum sicut post; patet, quia habitus acquisitus non ponitur ut dispositio habitus infusi, quia tunc acquisitus non attingeret eundem terminum, quia dispositio propria non est ad eundem terminum attingendum, ad quem est agens principale; nec ponitur habitus acquisitus, ut causa particularis concausans habitui infuso; patet, quia sic ponitur causa partialis habitus infusus; ergo sicut habitus acquisitus sine infuso potest inclinatur potentiam ad actum eliciendum, sic è contra, habitus infusus, sine acquisito.

Tertiò instatur sic: potentia operatiua habet duas formas circa idem obiectum, quarum vna non est determinatiua alterius, & æquè inclinatur ad actum eliciendum circa idem obiectum, & secundum vtriusque inclinationem, potest elicere actum, sequitur quod sicut per acquisitam solam potest actum credendi elicere, ergo & per solam infusam cum non appareat maior ratio de vna, quam de alia.

Ex sola fide infusa, quis potest elicere actum credendi.

Primum dubium.

29. Secundum.

Tertium.

Quartò

Quartum.

Quartò instatur, & pono casum quòd quis habeat habitum fidei infusum, & non acquisitum, & assentiat tunc huic complexo: *aliquid ens est trinum, & unum*, quæro an potentia eliciat hunc actum assentiendi secundum inclinationem habitus infusi, aut non? non secundò, quia ponis quòd habens habitum fidei infusum, nunquam elicit actum credendi, nisi eliciat secundum inclinationem fidei infusæ. Si primò, ergo, habens solum habitum infusum potest elicere actum credendi secundum inclinationem illius habitus.

Quintum.

Quinto instatur sic: habitus acquisitus nihil facit ad habitum infusum; ergo potentia æquè benè potest elicere actum secundum inclinationem habitus infusi, sicut secundum inclinationem habitus acquisiti. Consequentia patet, quia si habitus infusus in nullo dependet ab acquisito, & est æquè inclinans, & fortè magis inclinans, quia non ita potest secundum infusum solum sine acquisito, sicut potest secundum acquisitum sine infuso. Antecedens patet, quia infusus in nullo dependet, nec secundum esse, nec secundum inclinationem, quæ est idem sibi; patet, quia immediatè creatur à Deo, & æquè benè potest esse circa idem obiectum complexum.

30.
Sextum.

Sextò instatur sic: fides infusa æquè inclinatur ad credendum ea, quæ habent evidentiam ex terminis, & includunt aliquam evidentiam connexionis terminorum, si termini sint apprehensi ex sensibilibus, sicut fides acquisita; ergo potentia habens tantum habitum infusum, æquè potest elicere actum, secundum inclinationem eius, sicut secundum inclinationem habitus acquisiti. Consequentia patet per Doctorem, qui ponit potentiam habentem habitum acquisitum posse elicere actum secundum inclinationem illius habitus, eo quòd inclinatur ad credendum ea, quæ habent evidentiam ex terminis, &c. Antecedens probatur, quia habens fidem infusam potest ex suis naturalibus à sensibilibus abstrahere ens in se, & unitatem, & trinitatem coniungendo ad iniicem, ut supra patuit, & potest formare idem complexum ex eisdem terminis, sicut si haberet fidem acquisitam. Hoc patet per experientiam, possunt enim formare hoc complexum, *aliquid ens est trinum, & unum*; cum ergo fides infusa æquè respiciatur in eodem idem complexum ex eisdem terminis, quod respicit fides acquisita, sequitur quòd fides infusa ita inclinatur ad credendum ea quæ habent evidentiam; ex terminis, sicut & acquisita.

Septimum.

Septimò instatur sic; sicut se habet voluntas ad habitum charitatis infusum respectu actus meritorij, & similiter ad habitum infusum spei respectu actus sperandi, sic se habet intellectus ad habitum fidei infusum respectu actus credendi. Patet similitudo, quia istæ potentie comparantur ad habitus supernaturales; sed voluntas adulti habens solum habitum charitatis infusum, sine aliquo acquisito potest meritorie diligere proximum; ergo secundum inclinationem charitatis, quia aliter non esset meritorius, ut patet à Doctore in primo, dist. 17. Hoc idem patet de habitu spei infuso; ergo similiter erit dicendum de habitu fidei infuso, cum non videatur maior ratio de vno, quàm de alio.

Scoti Oper. Tom. XI I.

Octavum.

Octavò instatur sic per argumentum à fortiori; intellectus potest elicere actum credendi sine aliquo habitu neque infuso, neque acquisito; patet, quia potest assentire huic complexo, *aliquid ens est trinum, & unum*, quia potest immediatè credere testimonio fide digno, ut supra patuit, ergo quòd fortiori idem intellectus habens solum habitum infusum potest assentire tali complexo, & non assentire, nisi secundum inclinationem habitus infusi, cum nullus alius habitus sit ibi, ergo, &c.

Nonum.

Nonò instatur sic; actus credendi magis dependet ab habitu infuso, quàm ab habitu acquisito; ergo potentia magis potest elicere actum secundum habitum infusum, quàm secundum habitum acquisitum; ergo si potest cum solo acquisito, multò fortius poterit cum solo infuso. Consequentia est nota, quia si potest esse à solo acquisito, à quo minùs dependet, à fortiori potest esse à solo infuso, à quo magis dependet. Antecedens probatur, cum quia habitus infusus se habet, ut causa magis uniuersalis, quàm habitus acquisitus, quia vnus, & idem habitus acquisitus non respicit omnes articulos, imò quot sunt articuli distincti, tot sunt habitus acquisiti distincti, ut supra patuit. Sed vnus, & idem habitus infusus respicit, & inclinatur ad omnes articulos, ut supra patuit. Tum etiam, quia actus credendi est infallibiliter verus, ut præcisè est ab habitu fidei; ergo simpliciter magis dependet ab habitu fidei infuso.

Decimum.

Decimò instatur, quia intellectus habens duos habitus ex imperio voluntatis potest vti vno ad agendum, & non alio; patet in simili, quia idem intellectus habens plures species intelligibiles ex imperio voluntatis, poterit vti vna, & non alia, ut patet à Doctore in secundo, dist. 9. ergo similiter in proposito: habens habitum fidei acquisitum, & habitum fidei infusum, poterit vti vno, & non alio; ergo sicut imperio voluntatis potest vti habitu acquisito ad eliciendum actum credendi sine habitu infuso, è contra videtur quòd intellectus imperio voluntatis possit, vti infuso sine acquisito.

31.
Responso ad omnes obiectiones.

Respondeo ad omnes istas obiectiones præmittendo priùs aliqua pro maiori intelligentia. Primo præmitto quòd potentia habitua, & agens, vel secundum solam inclinationem habitus, vel etiam ponendo habitum concurrere partialiter ad actum ut credo esse verum, secundum intentionem Doctores, in primo, dist. 13. & in tertio, dist. 27. semper potentia est principale agens, ita quòd ipsa non agente, siue actum eliciente, nullus habitus, quantumcùnque intentus, possit aliquo modo elicere actum; sed potentia agente ipsa potest vti habitu ad agendum, vel sequendo præcisè eius inclinationem, id est, eliciendo illum actum, ad quem talis habitus inclinatur, vel etiam vltra inclinationem, vtendo illo habitu, ut causa partiali respectu actus; hoc patet à Doctore in primo, dist. 17. potentia enim sola cum obiecto potest elicere actum circa obiectum, sed non ita perfectum eliceret sine habitu, sicut cum habitu, agendo semper æquali conatu, ut probat Doctor in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 27.

Secundò præmitto, quòd potentia determinatè vtitur habitu acquisito ad eliciendum actum secundum illum habitum, quia ille

Hh 3 habi

habitus est evidens non immediatè, sed mediantibus actibus ex quibus generatur, qui actus dicuntur evidentes terminatiuè ex hoc, quòd terminantur ad complexum, puta hoc, *aliquod ens est trinum* evidens ex terminis non sic absolute intelligendo, quia si terminaretur ad complexum evidens ex terminis tunc ille actus nõ esset actus credendi, quia fides de obiecto complexo non stat cum euidentiã illius, vt patet à Doctore in *prol. q. penult. & melius in tertio, diff. 24.* Sed illud complexum non est evidens ex terminis, cum sit propositio mediata, vt patet in *prol. q. prima*, quæ nata est fieri evidens per aliam immediatam, vt patet à Doctore *vbi supra, & quest. præfenti, art. 1.* nec per actum fidei sit potentia evidens mediata, quia tunc potentia haberet aliam immediatam euidentem ex terminis, & ultra actus fidei non stat cum euidentiã obiecti, siue mediata, siue immediata, vt patet à Doctore in *tertio, diff. 24.* Nec similiter hoc complexum, *aliquod ens est trinum*, est evidens ex terminis euidentiã experimentalis, vt patet. Dico tunc, quòd hoc complexum, *aliquod ens est trinum*, præcisè dicitur evidens ex terminis, pro quanto assentio illi complexo affirmato ab aliquo, cui indubitanter credo: pro quanto ergo testis fide dignus asserit illud complexum esse verum, pro tanto assentio illi complexo, & sic complexum illud dicitur evidens ex terminis, non absolute, vt supra patuit; sed dicitur evidens, quia assertum affirmatur esse verum, prout constat ex illis terminis, & hoc modo illi termini habent aliquam euidentiã connexionis, quia firmiter assentio illi complexo ex illis terminis, quia sic asserto, & affirmato; complexum ergo illud non includit euidentiã connexionis terminorum absolute, sed complexum, vt assertum, vt verum à testimonio fide digno, cui firmiter credo, vt sic includit euidentiã connexionis terminorum, quæ euidentiã est à testimonio fide digno. Et quia fides acquisita generatur ex frequentatione huiusmodi actibus, idè ipsa inclinatur ad ea, id est complexa, quæ habent euidentiã ex terminis, & euidentiã connexionis terminorum modo præposito. Quia ergo intellectus experitur se elicere multos actus, quibus firmiter assentit tali complexo, & tandem experitur per frequentationem actuum elicere alios actus promptè, facilliter expeditè, & delectabiliter, idè experitur se habere talem habitum fidei acquisitum, & per consequens secundum inclinationem, talis habitus elicit actum credendi, quia ille habitus est generatus ex pluribus actibus assentiendi, quos experitur in se, & si nullus actus assentiendi firmiter tali complexo non præfuisset in tali intellectu, & idem habitus quem nunc habet, acquisitus ex pluribus actibus esset immediatè causatus à Deo in illo intellectu, intellectus ille non eliceret actum assentiendi illi complexo, quia propter talem habitum non firmiter crederet, vt patet. Merito ergo dicit Doctor quòd intellectus habens tantum fidem infusam, non eliceret actum credendi secundum inclinationem illius, quia nunquam firmiter assentiret huic complexo, *Dem est trinum, & vnum*, & hoc est, quia fides infusa non inclinatur ad illa complexa, quæ habent euidentiã ex terminis, modo præposito; nec per fidem infusam scit intellectus tale complexum esse assertum à

Vnde generatur fides acquisita.

Deo, nec ab aliquo teste, fide digno, idè propter illam non elicit actum assentiendi, sed bene propter habitum acquisitum elicit actum credendi, quia multos præcedentes, causantes ipsum habitum, præhabuit, quibus firmiter assentiebatur illi complexo.

Tertio præmitto, quòd habens fidem acquisitam, & infusam quando elicit actum fidei circa complexum verum, elicit secundum inclinationem virtusque; sed quando elicit secundum fidem acquisitam, experitur se elicere secundum illam propter causam superius dictam; sed quando elicit secundum inclinationem fidei infusam, nullo modo experitur se elicere secundum eius inclinationem, sed tantum credit in vniuersali, quòd habens fidem infusam quando elicit actum credendi, quòd semper elicit secundum inclinationem eius.

Istis præsuppositis. Respondeo ad primam instantiam, concedendo maiorem: ad minorem dico, quòd quamuis intellectus cum fide infusa sit ratio formalis producendi actum credendi, si haberet obiectum suo modo præfens, scilicet complexum, vt assertum, & affirmatum tanquam verum à testimonio fide digno, cui firmiter credo, tamen ad tale complexum non inclinatur fides infusa, imò ipsa inclinatur ad illud verum, vt est à Deo verum, cum sic inclinatur, vt est participatio lucis diuine, & pro quanto conformatur illi lumini.

Ad secundum concedo illam propositionem: Idem manens idem, &c. & similiter concedo, quòd fides infusa maneat eadem, & ante acquisitam, & post acquisitam, & concedo quòd acquisita nihil addit infusæ, nec est dispositio eius, & sic concedo quòd ipsa infusa semper inclinatur ad actum assentiendi obiecto complexo, non tamen vt asserto ab aliquo teste naturaliter noto, cui firmiter credo, sed inclinatur ad illud, vt est immediatè ab ipso Deo, qui nec potest fallere nec falli cum in inclinando ad huiusmodi actum conformetur lumini diuino, vt dixi, & quia non est notum intellectui hoc complexum esse immediatè reuelatum à Deo tanquam verum, idè non elicit actum secundum inclinationem fidei infusæ quando sola inest. Et quamuis eliciat actum secundum fidem infusam, quando elicit secundum acquisitam, tamen nescit se elicere actum secundum infusam, quia tunc secundum illum actum assentiret firmiter illi complexo, vt immediatè reuelato à Deo; sed præcisè secundum actum assentit complexo, vt asserto ab aliquo testimonio fide digno.

Ad tertium, patet responsio ex his quæ dixi ad secundum argumentum.

Ad quartum, admitto casum illum, quia est possibilis, & cum postea inferatur, ergo potest elicere actum secundum inclinationem fidei infusæ, & non secundum acquisitum. Dico primo, quòd quando habet acquisitam causatam ex pluribus actibus, vt dixi, experitur se elicere secundum inclinationem illius, & experitur se assentire complexo affirmato, vt verò à testimonio fide digno, cui credo, & hoc quia prius firmiter assentit illi complexo, aliquibus actibus assentiendi præcedentibus ipsum habitum, & ipsum causantibus. Et idè concedo quòd quando elicit actum priorem habitum acquisitum illo actu firmiter assentit complexo, vt sic

33.

Responsio ad primum dubium.

Ad secundum

Ad tertium.

34.

Ad quartum

testificato,

testificato, & concedo quòd etiam elicit illum actum secundum inclinationem fidei infusæ, sed hoc non est sibi notum, vt suprâ patuit, & sic concedo quòd tunc non inest ex hypothesi, intelligit, ergo Doctor quòd quando habet habitum solum fidei infusæ, quòd non elicit actum præcisè secundum inclinationem illius, id est, quòd illo actu firmiter assentiat complexo secundum quod est elicitus secundum inclinationem fidei, quia tunc assentit illi complexo, vt immediatè reuelato à Deo; sed illo actu priore habitu acquisito, assentit complexo, vt testificato, &c. Si ergo potentia non eliceret talem actum, nullum eliceret, & quando illum elicit, ad illum fides infusa inclinat, & dico eodem modo, sicut quando concutit infusa cum acquisita.

Ad quintum. Ad quintum, patet responsio ex dictis ad secundum argumentum.

Ad sextum. Ad sextum, negatur quòd fides infusa æquè inclinet ad credendum ea, quæ habent euidentiâ ex terminis, quia non inclinat ad complexum, vt testificatum testimonio fide digno alicuius creaturæ rationalis, vt suprâ patuit.

Ad septimū. Ad septimum. Dico idem esse de charitate, & fide infusa, & de hoc magis patebit in tertio, dist. 26. & in primo, dist. 17.

Ad octauum. Ad octauum, patet responsio, quia benè concedo quòd intellectus potest immediatè elicere actum credendi alicui complexo præhabita cognitione illius complexi, quia potest firmiter assentire illi ex testimonio fide digno asserente illud, vt verum, sed ex hoc non sequitur quòd possit immediatè elicere ex sola inclinatione habitus infusi, cum ille inclinet ad actum assentiendi complexo, vt immediatè à Deo reuelato, vel testificato, vt suprâ patuit.

Ad nonum. Ad nonum. Dico, quòd posito quòd actus credendi magis dependeat ab habitu infuso, quo ad esse absolutum, non tamen vt est actus firmiter assentiendi obiecto complexo testificato modo præexposito, imò vt sic, simpliciter dependet à potentia, & habitu acquisito, vt suprâ patuit, & idè aliquam conditionem ille actus habet ab habitu acquisito, quam non habet ab habitu infuso, & similiter aliquem habet vt est ab habitu infuso, quam non habet ab acquisito, vt suprâ patuit.

35. Quartò principaliter instatur contra quartam, probando quòd fides infusa non inclinat ad aliquod falsum, quòd nec etiam fides acquirit potest inclinare ad aliquod falsum, quando simul concurrunt ad eundem actum. Et arguo sic, primò, Idem actus credendi simul est secundum inclinationem vtriusque fidei, scilicet acquisitæ, & infusæ, aut ergo ille idem actus elicitur ab vtrâque fide circa idem obiectum complexum, aut circa aliud, & aliud. Si secundò, hoc non videtur quia tunc non esset idem actus; non enim eodem actu assentitur pro statu isto diuersis obiectis complexis, siue diuersis articulis fidei. Si primò, habetur propositum, quia tunc elicitur simpliciter circa obiectum complexum verum, & tunc actus ille erit infallibilis, prout innititur fidei acquisitæ, sicut etiam quando innititur fidei infusæ.

Secundò instatur, quia actus credendi dicitur verus, & infallibilis non ex se formaliter, cum sit incomplexus, & in complexo non est veritas, nec falsitas formaliter, sed fortè vir-

tualiter, de quo expositum est in primo, & aliquid formaliter in secundo; est ergo infallibilis denominatione extrinseca, eo quòd terminatur ad obiectum complexum formaliter verum, & infallibiliter verum. Sed est impossibile quòd sit idem actus numero secundum inclinationem vtriusque fidei, scilicet acquisitæ, & infusæ, qui terminetur ad idem obiectum complexum; ergo si est infallibilis, quia elicitur secundum inclinationem fidei circa hoc complexum, *Deus est trinus, & vnus*, sequitur quòd erit æquè infallibilis, quando elicitur secundum inclinationem fidei acquisitæ, quia ita inclinat ad idem obiectum complexum formaliter verum, sicut fides infusa.

Tertio instatur, & præsuppono dictum Doctoris, in primo, dist. 17. quòd quando sunt duæ causæ partiales concurrentes ad eundem actum, non erit substantia actus ab vna, & intentio actus ab alia sicut dicebat vna opinio ibi improbatâ; sed simpliciter ab eodem est substantia, & intentio actus, ita quòd tam ab vna causa partiali est substantia, & intentio actus, quam ab alia partiali, licet actus sit perfectior ab vna, quam ab alia: hoc stante, arguitur sic à simili; si actus assentiendi est tam secundum inclinationem fidei acquisitæ, quam infusæ, & similiter intentio eius secundum vtriusque inclinationem, sequitur quòd etiam veritas, seu infallibilitas actus, quæ concomitatur actum, erit secundum vtriusque fidei inclinationem.

Quartò instatur, quia actus credendi, vt innititur fidei infusæ, & vt elicitur secundum inclinationem fidei infusæ, est necessariò infallibilis, quia necessariò circa obiectum verum, & vt innititur fidei acquisitæ, siue vt elicitur secundum inclinationem fidei acquisitæ potest esse fallibilis; ergo idem actus credendi numero, erit necessariò infallibilis, & non necessariò infallibilis, quia necessariò infallibilis, vt innititur fidei infusæ, & non necessariò infallibilis, vt innititur acquisitæ fidei, hoc autem est inconueniens de vno, & eodem actu. Sicut si idem simul produceretur à causa necessaria partialiter, & ab alia liberè, & contingenter, & diceretur quòd simul haberet necesse esse, & contingens esse. Sic in proposito.

Quintò instatur. Et pono casum quòd quis eliciat actum credendi huic complexo, *Deus est trinus, & vnus*, secundum inclinationem vtriusque fidei, & quòd ille idem actus continetur à potentia circa idem obiectum complexum per horam, & quòd in medietate horæ deperdat habitus infusus, puta per peccatum mortale, & per aliam medietatem continetur à potentia præcisè secundum inclinationem fidei acquisitæ, tunc quartò de illo actu, an sit infallibilis necessariò, an non: Si primò, patet quòd non est infallibilis ex habitu infuso, quia tunc sibi non potest inniti, cum sit annihilatus ex hypothesi, ergo erit necessariò infallibilis, prout innititur fidei acquisitæ. Si dicatur, quòd non est necessariò infallibilis desinente habitu infuso. Contrâ, quia tunc sequitur quòd manente præcisè eodem actu, & circa idem obiectum, simpliciter erit mutatus de infallibilitate in oppositum eius, quod videtur omnino inconueniens, vt patet intuenti. Sequitur ergo quòd idem actus credendi, prout innititur vtriusque fidei, erit necessariò infallibilis.

36.

37.
*Responsio ad
 omnes inflā-*
tias.

Respondeo ad omnes instantias, præmittendo aliqua. Primò præmitto; quòd actus intelligendi dicitur habere veritatem, & infallibilitatem ab obiecto, quando ab ipso obiecto, vt sic dependet, sicut actus intelligendi hominem esse risibilem, est necessariò verus, & infallibilis, eo quòd dependet ab obiecto necessariò vero, & infallibili, quia est impossibile tale complexum posse falsificari; aliquando est verus, sed non necessariò, vt quando dependet ab obiecto non necessariò verò, sed contingenter vero, sicut actus intelligendi, quo intelligo hominem esse album, quod complexum potest aliquando falsificari; hoc idem dico, de actu assentiendi, quo assentit vero necessariò, vel vero contingenter. Secundò præmitto, quòd quando duo habitus inclinant ad idem obiectum complexum, sub eadem præcisè ratione ex parte obiecti, ita quòd sit penitus idem obiectum, & præcisè eadem ratio formalis in obiecto, tunc actus elicitus à potentia secundum inclinationem vtriusque sit erit infallibilis vt innititur vni habitui, erit similiter infallibilis vt innititur alteri habitui; patet, quia tota veritas & infallibilitas actus est à veritate obiecti complexi; patet, quia si habèrem duos habitus inclinantes ad assentiendum alicui complexo necessariò, & euidenti ex terminis, sicut hoc complexum est *Totum est maius sua parte*, tunc illi habitus inclinarent ad eliciendum actum euidenter circa tale complexum, & sic actus asserendi esset ita euidens prout innititur vni habitui, sicut & alteri, cum vterque inclinet ad idem obiectum complexum & sub eadem ratione, à quo obiecto est euidenti actus, sic dico in proposito de actu credendi, sine de actu assentiendi complexo vero. Tertio præmitto, quòd obiectum fidei infusæ, (sine sit necessarium, siue contingens, quia sunt articuli necessarii, vt illi de Trinitate; & contingentes; vt illi qui sunt ad extrà) non ponitur illud obiectum verum præcisè, quia inclinat ad illud, vt in se verum, & euidens, quia tunc non esset fides, sed est obiectum verum, quia reuelatum esse verum ab ipso Deo immediatè, quamuis enim articuli fidei sint veri, nõ tam assentimus illis, vt veris ex natura rei, sed assentimus quia firmiter assentimus alicui homini, vel communitati fide digne firmiter asserenti illum articulum esse verum. Fides ergo infusa, & fides acquisita præcisè inclinant ad actum assentiendi eidem verò, sicut huic: *Verbum est incarnatum*, non tamen præcisè inclinant ad assentiendum sub eadem ratione formali, quia infusa inclinatur ad actum assentiendi illi vero, vt reuelato à Deo, & asserente illud esse verum, cui firmiter credendum est tanquam illi, qui nullo modo potest fallere, nec falli, & ideo illi actui assentiendi, vt præcisè innititur fidei infusæ, non potest sub esse falsum. Sed fides acquisita inclinatur ad illud, idem verum, sub alia tamen ratione, quia assentit illi non ex euidenti terminorum, quia tunc non esset fides, sed præcisè assentit illi, quia firmiter assentit alicui homini, puta Apostolis, vel Ecclesiæ asserenti illud complexum esse verum, & quia tale testimoniū ex natura sua posset aliquando errare, vel de-

Articuli ne-
cessarii, &
contingentes.

cipere idem talis actus assentiendi, prout innititur fidei acquisitæ, non est infallibiliter verus; & ideo, vt sic, non repugnat posse subesse falsum, licet communiter non subsit; maximè quando credit Ecclesiæ asserenti, quæ, vt creditur, regitur à Spiritu Sancto.

Istis præmissis, patet responsio ad obiectiones. Ad primam concedo quòd idem actus circur secundum inclinationem vtriusque fidei, & circa idem obiectum materiale, quia circa idem complexum; sed non sub eadem ratione formali, quia actus credendi, vt est secundum inclinationem fidei infusæ, est id quo assentit complexo, vt à Deo reuelato tanquam vero, & actus elicitus secundum inclinationem fidei acquisitæ, est id, quo potentia assentit eidem vero, vt reuelato à creatura, cui firmiter assentit, vt testimonio fide digno, illud vt verum assentit.

Ad secundam, patet responsio ex dictis in prima responsione ad primum argumentum, quia quamuis sit infallibilis, quia respicit tale obiectum, aliter tamen ipsum respicit, vt innititur fidei infusæ, & aliter, vt innititur fidei acquisitæ, vt supra paruit.

Ad tertium, concedo dictum Doctoris in *primo*, *dist. 17.* sed postea negatur similitudo, quia intensio actus est intrinseca realiter actui, & non potest produci aliquis actus in esse, quin habeat suam intensioem, sed infallibilitas actus est præcisè, quia respicit obiectum, vt sic à Deo reuelatum, vt verum, ideo non sequitur necessariò entitatem actus, sed præcisè dicitur infallibilis, quia terminatur ad obiectum sub tali ratione consideratum.

Ad quartum, concedo casum illum, siue sit possibilis, siue non, non curo, & dico quòd stante tali actu elicito, & fide infusa est infallibilis, quia sibi non potest subesse falsum. Cùm dicitur, quòd tunc fides non est, cui actu innitatur. Dico quòd hoc non refert, quia præcisè dicitur actus infallibilis pro quanto est elicitus secundum inclinationem fidei circa obiectum à Deo reuelatum; stante ergo illo actu, circa idem complexum, ita quòd obiectum complexum non mutetur, semper stat infallibilis veritas actus, cui non potest subesse aliquid falsum, quia ex quo fuit infallibiliter verus, quia circa obiectum complexum à Deo reuelatum, vt verum, sequitur quòd non mutato obiecto, & stante eodem actu, quòd semper erit infallibiliter verus.

Ad quintum, & vltimum. Dico, quòd ille actus erit necessariò verus, circa idem obiectum non mutatum, quia vt innititur fidei infusæ terminatur necessariò ad obiectum verum, & vt sic, non potest esse infallibilis, quia licet absolute possit esse fallibilis à fide acquisita tantum, tamen concurrente fide infusa cum acquisita, est necessariò infallibilis, quæ infallibilitas est præcisè, vt innititur fidei infusæ, vt supra expositum est, & sic patet responsio ad instantias.

Alia dubia, quæ etiam important nonnullas difficultates pro nunc omitto aliis subtilius indagantibus, & fortè melius intelligentibus doctrinam Iohannis Scoti, &c.

38.
*Responsio ad
 primam in-*
stantiam.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad quartam.

Ad quintam.

S C H O L I V M.

Ostendit animam, & Angelum non posse intuitivè, vel abstractivè, scientia immediata, seu ex terminis, atque propria, cognoscere Deum suis viribus. Ratio, quia Deus non est præsens ulli intellectui creato, naturaliter, ex 1. dist. 3. q. 2. nu. 16. quia nihil naturaliter potest agere ad extrà, sed tantum quando vult. Quia si vult, videtur, si non vult, non videtur, ex Ambrosio, super Lucam, vide Doct. 2. dist. 3. quest. 9. ubi docet, siue habueris Angelus speciem distinctè representantem Deum, siue non, non potuisse illum ex naturalibus habere. Vide 1. d. 2. q. 7. & dist. 3. q. 7.

10. **D**E secundo principali licet notitia per se, & propria & immediata possit distinguui in intuitivam & abstractivam; de qua distinctione priùs est habitum, tamen de utraque videtur istà conclusio tunc tenenda, quòd anima non potest attingere ad notitiam Dei propriam, & immediatam ex perfectione sua naturali, etiam pro quocunque statu naturæ: concurrentibus etiam quibuscunque causis naturaliter motivis ipsius animæ ad cognoscendum; & idem diceretur de Angelo. Et ratio est: quia omnis talis intellectio, scilicet per se, & propria, & immediata requirit ipsum obiectum sub propria ratione obiecti præsens, & hoc vel in propria existentia, puta si est intuitiva; vel in aliquo perfecto representante ipsum sub propria & per se ratione cognoscibilis, si fuerit abstractiva; Deus autem sub propria ratione divinitatis non est præsens alicui intellectui creato, nisi merè voluntariè. De præsentia reali patet per illud Ambrosij super Lucam. *In eius potestate satis est videri, cuius natura non est videri, si vult videtur, si non vult videtur, optime dicit, quòd eius natura non est videri,* supple à creatura, quia eius natura non est causa naturaliter activa huius visionis: nec etiam aliqua natura creata, quæ est naturaliter activa, potest esse causa huius visionis, vel perfectè præsentiæ obiecti; quia non potest continere in se perfectè essentiam illam secundum entitatem suam; igitur nec secundum suam intelligibilitatem.

h 6. & 13.
c. 1. 2. p. 3.
q. 9. & in 3.
d. 14. q. 3.
& super
7. Met. q.
15. & 18.

Idem habet Aug. de vidento Deum.

11. Per idem etiam patet quòd nihil creatum potest esse causa eius præsentiæ etiam abstractivè apud intellectum, quia non potest causare aliquid quod sit representativum proprii, & per se divinitatis sub propria ratione cognoscibilis; quia tale representativum non potest causari, nisi vel ab ipsomet cognoscibili, vel ab aliquo perfectè continente ipsum sub ratione suæ cognoscibilitatis.

Nihil creatum potest causare representativum Dei in se 1. d. 3. q. 2. n. 16.

Esti igitur Deus possit cognosci per aliquod representativum; illud tamen non posset causari nisi immediatè ab ipso Deo illud voluntariè causante.

Contra istud quicquid per se continetur sub primo obiecto naturali alicuius potentia, ad illud potentia potest naturaliter attingere: alioquin obiectum primum non esset adæquatum potentia, sed transcendens in ratione obiecti; nunc autem ens, quod est primum obiectum naturale intellectus, verissimè conuenit ipsi Deo, igitur, &c.

Diceretur quòd obiectum primum naturale potest dupliciter intelligi. Vno modo, ad quod potentia inclinatur. Alio modo ad quod potentia potest naturaliter attingere, scilicet ex concursu causarum naturalium: ens in sua communitate, siue sit vniuocacionis, siue analogiz, non cura modò, etsi ponatur obiectum adæquatum cuiuscunque intellectus creati, loquendo de obiecto adæquato primo modo: non tamen de obiecto adæquato secundo modo: imò sic pro quocunque statu, cuiuscunque intellectus creati præcisè, ens limitatum est obiectum adæquatum, quia præcisè illud potest attingi virtute causæ naturaliter motivæ intellectus.

Vide var. in 1. q. 2. & hunc q. 1. & alibi sæpe. q. 1. prol. idem habetur de obiecto in clinacionis & attingentiæ.

Sed nec ens adhuc in tanta communitate acceptum est obiectum naturale intellectus humani, vt videntur aliqui dicere: sed specialiter quidditas rei materialis. Ad quod ponitur talis ratio: potentia enim proportionatur obiecto; triplex autem ponitur potentia cognitiva, quædam omnino separata à materia, & in essendo & in cognoscendo, vt intellectus substantiæ separata: alia coniuncta materiæ, & in essendo, & in operando, vt potentia organica, sicut sensus: tertia quæ est formæ habentis esse in materia: sed ipsa non vitur materia, siue organo materiali in operando, talis est intellectus noster. Isti triplici potentia correspondet triplex obiectum proportionatum, primæ quidditas separata omnino à materia; secundæ singulare omnino materiale; tertiæ igitur correspondet quidditas rei materialis: quæ licet sit in materia, tamen non cognoscitur vt in materia singulari.

C O M M E N T A R I V S.

39.
An anima
pro quocun-
que possit at-
tingere Trini-
tatem.

P *DE* secunda articulo principali, vbi videndum est de cognitione perfecta, & immediata; an scilicet anima pro quocunque statu possit cognitione perfecta, & immediata attingere Trinitatem. Dicit, quod licet notitia per se & propria & immediata possit distinguere in intuitivam, & abstractivam, de qua supra habitum est. Abstractiva perfecta Trinitatis est notitia distincta, & immediata, quæ immediatè attingit ipsam, & non per aliud obiectum prius cognitum, excludendo aliud in ratione obiecti cogniti, non excludendo tamen aliud in ratione formalis cognoscendi, quia sic communiter species intelligibilis est ratio formalis causandi huiusmodi notitiam abstractivam. Similiter intuitiva propria & perfecta & immediata est illa, quæ distinctè attingit ipsam Trinitatem, vt in se perfectè præsentem, & ipsa immediatè attingitur, excludendo omne aliud in ratione obiecti cogniti, non tamen excludendo aliud in ratione formalis, sicut aliud potens supplere vicem rationis formalis, & sic Deitas est præcisè ratio cognoscendi ipsam Trinitatem, & ipsa sola, vt comparatur ad intellectum diuinum est ratio mouendi ad notitiam intuitivam Deitatis, & Trinitatis. Sed vt comparatur intellectui creato voluntas diuina est ratio formalis mouendi, & in hoc supplet vicem obiecti, siue rationis formalis obiecti visibilis, vt exposui in prologo, quæ est penultima. Et loquitur hic de notitia simplici tam abstractiva, quàm intuitiva, scilicet perfecta, & immediata; & non loquitur de notitia complexa mediata, & immedjata, ita quod illa dicitur incompleta, perfecta, & immediata, quæ terminatur ad obiectum incomplectum distinctè, & immediatè modo præposito, & illa dicitur complexa, & immediata, quæ terminatur ad complexum notum ex terminis; quia omnis propositio immedjata est etiã per se nota, vt patet per ea, quæ exposui in primo, dist. 2. par. 1. qu. 2. notitia verò complexa est illa, quæ terminatur ad complexum non notum ex terminis, scilicet illa, quæ terminatur ad conclusionem demonstratam. De hac complexa, siue mediata, siue immedjata non loquitur in proposito. Sed intendit de incompleta primo modo, scilicet immedjata, & perfecta tam intuitiva, quàm abstractiva. Et ponit hanc conclusionem.

Notitia complexa duplex

40.
Anima non
potest attingere ad notitiam Dei propriam.

Anima non potest attingere ad notitiam Dei propriam, & immedjatam ex perfectione sua naturali, esset pro quocunque statu nature, concurrentibus etiam quibuscunque causis naturaliter motibus ipsius anime ad cognoscendum. Et idem diceretur de Angelo.

Pro maiori intelligentia huius literæ declaro aliqua. Primò de causis motiuis anime respectu notitiæ. De notitia intuitiva obiecti causæ naturaliter motiux sunt intellectus, & obiectum in se præsens, vel aliquod ens creatum virtualiter continens perfectam entitatem obiecti, & istæ tantùm, & propriè sunt causæ naturaliter motiux ipsius anime causantes naturaliter notitiam intuitivam obiecti, nulla enim alia causa videtur posse assignari, nisi intellectus, & obiectum in se præsens, vel aliquod creatum vir-

tualiter continens perfectè ipsum obiectum, eum notitia talis præcisè causetur ab intellectu, & obiecto in se præsentem, vel aliquo suppleto, vicem illius obiecti, vel ipsum virtualiter continente, & hoc patet à Doctore in primo, dist. 3. q. 7. & dist. 8. quæst. 3. Sed causæ naturaliter motiux ipsius anime, siue ipsius intellectus respectu notitiæ abstractiux, sunt intellectus, & species intelligibilis obiecti, quæ species intelligibilis, vel est causata ab ipso obiecto intelligibili, siue immediatè, vt in intellectu Angeli, qui immediatè potest recipere speciem intelligibilem ab ipso obiecto, ita quod non requiritur aliud medium immediatè causatum, vt patet à Doctore in secundo, dist. 3. quæst. ultima, & dist. 9. vel mediatè, vt in nobis pro statu isto, vbi obiectum sensibile extrà non immediatè mouet intellectum, causando speciem sui intelligibilem, sed tantùm mediatè prius causando speciem sensibilem in aliquo sensu exteriori, quæ causatà immediatè causatur alia species in virtute imaginatiua, quæ dicitur phantasma, & illa immediatè, cum intellectu agente, causat speciem intelligibilem obiecti. Vel illa species intelligibilis est causata in nobis ab aliquo obiecto, remotè tamen virtualiter continente entitatem obiecti intelligibilis. Exemplum primi in nobis, patet de albo extrà, quod prius causat speciem in organo visus, & species illa causat aliam in organo imaginatiua, & quæ dicitur phantasma, & illa immediatè causat speciem intelligibilem ipsius albi, partialiter tamen; & sic in cognitione abstractiua quidam albedinis, istæ ponuntur causæ naturales, ita quod immedjata causæ notitiæ sunt intellectus, & species intelligibilis, vt aliàs probaui, & mediata sunt obiectum extrà, & species obiecti exteriori, & phantasma in sensu interiori, ita quod istæ ordinatè se habent modo præposito. Exemplum secundi, posito quod obiectum *A* nec pro statu isto, nec pro alio habeat virtutem mouendi intellectum ad sui notitiam abstractiuam, sed quod virtualiter continetur in aliquo sensibili, & dicatur *B*, tunc *B* immediatè mouet sensum exteriorem, causando speciem sui sensibilem, & illa causat aliam in sensu interiori, & illa causat speciem intelligibilem primò ipsius *B* & post causat speciem intelligibilem *A* si potest habere illam, vel si non potest, tunc eadem species intelligibilis *A* causat vnà cum intellectu primò notitiam *A* & deinde notitiam *B* & istæ solæ sunt causæ naturales notitiæ abstractiux in intellectu nostro.

Secundò notà ibi de præsentia obiecti in se, quod aliud est loqui de præsentia obiecti reali, & in se, & non in ratione acti intelligibilis, & aliud de præsentia obiecti, & actu intelligibilis, quia primo modo Deus est perfectissimè præsens, cum sit vbique per perfectam præsentiam, sed non secundo modo; tunc secundo modo dicitur præsens, quando actu potest mouere intellectum ad sui notitiam intuitiuam. Loquendo de ista præsentia, dico quod hæc est duplex: quædam est formalis, & motiua quando scilicet obiectum in se formaliter præsens in ratione obiecti actu intelligibilis potest mouere intel-

41.

Præsentia duplex.

tellectum

tellectum partialiter causando notitiam sui intuitivam in illo intellectu. Quædam est præsentia tantum formalis, & nullo modo motiva, ut quando intellectui relatio realis est præsens in ratione obiecti actu intelligibilis, & tamen ipsa nullo modo potest causare notitiam sui: est tamen præsens virtualiter, id est, quod ipsa virtualiter continetur in alio potente causare notitiam intuitivam, ut puta extrema absoluta illius relationis, quando sunt præsentia in se causant primò notitiam sui, deinde relationis virtualiter contenta. Et loquendo de ista præsentia virtuali, dico quod quoddam obiectum continet virtualiter præsentiam alterius in ratione obiecti intelligibilis, sic, quod non potest immediatè facere obiectum virtualiter contentum esse præsens intellectui in ratione actu intelligibilis, nisi priùs sit in se præsens in ratione obiecti actu intelligibilis, id est, nisi priùs sit in se præsens, potens immediatè causare notitiam sui intuitivam, nunquam posset facere obiectum contentum virtualiter præsens, & sic nunquam posset immediatè causare notitiam intuitivam contenti virtualiter, nisi priùs, vel simul causaret notitiam sui intuitivam. Et hoc modo obiectum naturaliter motivum per modum naturæ non potest facere aliud obiectum virtualiter contentum esse præsens potentia in ratione obiecti actu intelligibilis, nisi priùs fuerit in se præsens præsentia obiecti actu intelligibilis; & sic non potest immediatè causare notitiam intuitivam obiecti virtualiter contenti in aliquo intellectu, nisi priùs causaret notitiã sui intuitivam. Et sic sequitur quod essentia divina, quæ virtualiter continet omne obiectum, non potest facere aliquod obiectum contentum esse præsens præsentia obiectiva alicui intellectui, etiam diu no, nisi priùs sit in se præsens præsentia obiectiva eidem intellectui; nec potest immediatè causare notitiam intuitivam obiecti contenti in aliquo intellectu, nisi priùs in eodem causaret notitiam sui intuitivam, ut aliàs exposui supra in quodlibetis, & hic, & etiam patet à Doctore in primo, & in quodl. Dico secundò, quod quoddam continet virtualiter præsentiam alterius obiecti, sic, quod immediatè potest facere illud contentum esse in se præsens præsentia obiectiva, & tamen ipsum continens nullo modo erit præsens præsentia obiectiva, & tale continens est continens voluntarium, & non per modum naturæ; & sic voluntas divina continet hoc modo omne obiectum, ita quod in quocunque intellectu (excepto divino) potest immediatè causare præsentiam obiectivam cuiuscunque obiecti, etiam essentia divinæ, non causando, siue non faciendo se præsentem tali intellectui præsentia obiectiva; & similiter potest immediatè causare notitiam intuitivam cuiuscunq; obiecti etiã ipsius essentia divinæ, non causando notitiam sui nec intuitivam, abstractivam, & hoc est, quia est obiectum merè voluntarium. Et sic dicimus quod Deus non sub ratione Deitatis, sed sub ratione, qua est volens, est obiectum merè voluntarium respectu cuiuscunque intellectus creati, sed respectu sui intellectus est obiectum merè per modum naturæ.

Dico vltà quod ipsa voluntas divina non tantum continet omne obiectum, voluntariè causando præsentiam realem illius, respectu

notitiæ intuitivæ, sed etiam potest immediatè causare præsentiam cuiuscunque obiecti, qua obiectum sit præsens præsentia obiecti intelligibilis abstractivè: quia potest immediatè causare speciem intelligibilem cuiuscunque obiecti, etiam essentia divinæ, ut patet in secundo, dist. 3. q. 9. Potest etiam immediatè causare notitiam abstractivam cuiuscunque obiecti, non causando notitiam abstractivam sui, cum sit obiectum merè voluntarium; secus est de obiecto non voluntario, sed naturali, & mouente per modum naturæ, quia tale non potest immediatè causare speciem intelligibilem alicuius obiecti, virtualiter contenti in aliquo intellectu, nisi in eodem intellectu, simul vel priùs causet speciem sui, siue mediatè, siue immediatè modo præexposito, nec similiter potest immediatè causare notitiam abstractivam virtualiter contenti, nisi priùs mediatè, vel immediatè causet notitiam sui.

q Deinde nota ibi; *Nec etiã aliqua natura creata, quæ est naturaliter activa, potest esse causa huius visionis, & perfecte præsentia obiecti, quia non potest continere in se perfectè essentiam illam secundum entitatem suam, igitur nec secundum suã intelligibilitatem*, Hoc patet, quia potens virtualiter continere effectum proprium alicuius causæ, potest perfectè continere entitatem illius causæ, quia ex quo talis effectus sequitur entitatem propriam, non videtur posse immediatè causari, nisi vel à causa propria, & sibi adæquata, vel ab aliquo perfectè continente entitatem illius causæ, ut exposui in secundo, dist. 2. Cum ergo notitia propria alicuius obiecti, siue intuitiva, siue abstractiva præcisè sequatur entitatem obiecti sic intelligibilis, patet, quia illa notitia non potest esse notitia alterius obiecti, sed præcisè illius, cuius est, statim sequitur quod à nullo poterit immediatè causari, nisi ab ipso obiecto, vel ab aliquo perfectè continente entitatem illius obiecti. Nec similiter præsentia obiectiva perfecta, quæ tunc est, quando obiectum actu potest intueri, non potest immediatè causari, nisi vel ab ipso obiecto, vel ab aliquo perfectè continente ipsum. Et intelligo sic, quod causare præsentiam obiecti respectu notitiæ intuitivæ est facere obiectum tale esse actu intelligibile intellectu intuitiva, id est, quod actu possit immediatè causare notitiam illius intuitivam; sic ergo A. posse causare perfectam præsentiam B. in ratione obiecti actu intuitibilis nihil aliud est, quam A. posse immediatè causare notitiam intuitivam ipsius B. quæ ponitur propria ipsi B. & sic propria quod nullo modo potest alteri competere, & sic sequitur quod A. perfectè contineret entitatem, & intelligibilitatem ipsius B. Quando ergo obiectum immediatè dicitur causare præsentiam sui in ratione obiecti intuitibilis, tunc est ipsum B. immediatè posse causare notitiam sui intuitivam, quia ut sic præsens, est pars memoriæ perfectæ, ut exposui in primo, dist. 2. parte 2. q. 3. & dist. 3. q. 7. exponendo titulum quæstionis & hoc idem in 2. dist. 3. q. 8. q. & q. 10. & d. 10. sed si aliud potest causare præsentiam obiectivam modo prædicto obiecti actu intuitibilis, hoc nihil aliud est, quam posse actu causare notitiam intuitivam illius obiecti, & per consequens perfectè continebit entitatem, & intelligibilitatem illius obiecti. Cum ergo nulla creatura possit

Nota.

Nota.

Nulla creatura potest continere entitatem Dei.

possit virtualiter continere entitatem Dei, sequitur quòd nec poterit causare præsentiam obiectivam eius modo præexposito, nec eius notitiam.

4-3

Deinde nota ibi: *Per idem etiam patet quòd nihil creatum potest esse causa eius presentia abstractiva apud intellectum, &c.* Proprium representativum in cognitione abstractiva est species intelligibilis obiecti propria, ut patet à Doctore in 1. dist. 3. q. 6. & in 2. dist. 9. Hic tamen nota, quòd species intelligibilis propria obiecti est duplex, quædam dicitur propria formaliter, & est illa quæ immediatè est representativa obiecti, & immediatè causativa notitiæ obiecti; & sic omne obiectum potens habere aliquam speciem præcisè ipsam representantem, dicitur habere proprium representativum formaliter, quando actu representatur per illam, & illa immediatè potest causare, partialiter tamen notitiam abstractivam obiecti, cuius est. Alia est species obiecti propria non formalis, sed tantum virtualis, & est quando obiectum non habet propriam speciem, quia tamen secundum suam entitatem virtualiter continetur in aliquo obiecto habente propriam speciem, tunc illa species est propria illi obiecto contento, quia tale contentum præcisè natum est cognosci abstractivè per illam, quamvis non sit formaliter species illius contenta. Species propria, & formalis obiecti, vel causatur ab ipso obiecto, & hoc mediatè, vel immediatè modo præexposito; vel si non causatur ab ipso obiecto, non potest tamen ab aliquo causari, nisi contineatur virtualiter entitatem obiecti propter causam superiùs dictam; quia talis species est ita effectus proprius obiecti, sicut notitia intuitiva, & hoc mediatè, vel immediatè. Similiter loquendo de specie secundo modo, scilicet virtualiter, illa non potest causari, nisi vel ab obiecto, cuius ponitur species propria formaliter continente ipsum obiectum virtualiter, vel ab alio simul virtualiter continente sic utrunque obiectum, cuius ponitur species propria formaliter, & obiectum, cuius ponitur species propria virtualiter, quia si A. continet virtualiter B. adæquatè. C. non posset continere virtualiter B. nisi etiam contineret virtualiter ipsum A. Et sic patet expositio huius literæ.

An anima possit cognoscere Deum distinctè.

Obiectum primum naturale potest dupliciter intelligi.

¶ *Contra istud.* Doctore instat, probando quòd anima possit naturaliter cognoscere ipsū Deum, etiam distinctè, & hoc tam abstractivè, quàm intuitivè, & probatio est ista: *Quicquid per se continetur sub primo obiecto naturali alicuius potentia, &c.* Maior est nota, & iam probata à Doctore in prolog. q. 1. Minor etiā est nota, & probata à Doctore in 1. dist. 3. q. 3. ubi vult, quòd ens, quòd ponitur adæquatum obiectum intellectus, prædicetur in quid de Deo. Hoc idem dist. 8. q. 2.

¶ *Diceretur.* Hic Doctore respondet huic rationi, quæ etiam responsio habita est in prol. q. 1. Et dicit, quòd obiectum primum naturale potest dupliciter intelligi.

44.

u *Loquendo de obiecto adæquato, primo modo,* prout, scilicet ad quod potentia habet naturalem inclinationem; *non tamen de obiecto adæquato, secundo modo,* quod, scilicet naturaliter attingibile ex concursu causarum naturalium,

imò sic loquendo de tali obiecto attingibili naturaliter pro quocunque statu cuiuscunque intellectus creati, præcisè ens limitatum est obiectum adæquatum, quia præcisè potest attingi virtute causa naturaliter motiva intellectus, id est, quòd omne ens creatum potest naturaliter movere, & per modum naturæ potentiam, cuius ponitur obiectum, imò tale, ut est præfens in ratione obiecti, necessariò movet, partialiter tamen, ad notitiam sui, & omnium virtualiter, & essentialiter contentorum, ut aliàs exposui in primo, dist. 3. q. 3. Sed ens illimitatum, & si moveatur per modum naturæ intellectum proprium, & per consequens sic dicatur obiectum eius naturale, tamen ut comparatum intellectui creato, nullo modo est obiectum naturale eius motivum, quia non movet per modum naturæ, sed tantum liberè: accipitur ergo hic obiectum naturale potentia, non prout naturale distinguitur contra *supernaturale*; sed ut distinguitur contra *voluntarium*, & sic accipitur obiectum naturale potentia, quod movet per modum naturæ ipsam potentiam, vel si non possit movere propter sui imperfectionem, saltem sufficit quòd virtualiter contineatur in alio obiecto, quod moveatur potentiam per modum naturæ ad notitiam ipsius obiecti virtualiter contenti. Dicit ergo, quòd loquendo de obiecto naturali, isto modo omne ens creatum movet naturaliter intellectum creatum ad sui notitiam, & virtualiter, & essentialiter contentorum; vel si non potest formaliter movere, saltem continetur virtualiter in alio ente creato, quod movet naturaliter, siue per modum naturæ ad notitiam virtualiter contenti. Mouet dico ipsum intellectum creatum, saltem loquendo de omni ente creato absoluto, quia omne tale, vel formaliter movet per modum naturæ intellectum creatum, vel virtualiter continetur in alio obiecto creato per modum naturæ motivum intellectus creati ad notitiam illius virtualiter contenti. Et dixi *de ente absoluto*, quia sunt aliquæ relationes, quæ terminantur ad Deum, & si sint entia limitata, & per se intelligibilia, tamen non possunt movere intellectum ad sui notitiam; nec similiter præcisè virtualiter continetur in alio obiecto creato, quod possit per modum naturæ movere intellectum creatum ad earum notitiam, quia etiam dependet earum notitia à termino, sicut etiā ab ipso dependet in entitate; non possunt ergo cognosci ex solo concursu causarum naturalium, cum ad earum cognitionem requiratur cognitio termini: modò Deus non movet intellectum creatum naturaliter, id est, per modum naturæ, nec ad notitiam sui, nec ad notitiam contentorum in eo, sed ut sic præcisè movet intellectum proprium, ut magis infra patebit præfenti articulo.

x *Sed nec ens adhuc in tanta communitate acceptum.* Hic recitat opinionem D. Thomæ de obiecto adæquato intellectus humani, loquendo de intellectu ex natura potentia. Et dicit, quòd obiectum adæquatum intellectus huiusmodi loquendo de obiecto adæquato motivo naturaliter, non est ens limitatum, ut est commune omni enti creato, sed est præcisè quiditas rei materialis. Et hæc opinio fuit pertractata in primo, dist. 3. q. 3. & in 4. dist. 45.

Quid sit obiectum adæquatum intellectus.

S C H O L I V M.

Impugnât opinionem D. Thom. dicentis quidditatem rei materialis esse obiectum adæquatum nostri intellectus pro hoc statu (de quo 1. dist. 3. q. 3. & 4. dist. 49. qn. 11. nu. 3. Vbi refutat optimè hanc opinionem. & ratione eius.) Primò, quia Beati tantùm viderunt materialia, vel acciperent aliam potentiam. Secundò, quia D. Thom. ponit dependentiam intellectus nostri à phantasmatibus, esse pœnalem, non naturalem: quod videtur D. Augustin. de quo 2. dist. 3. p. 3. n. 34. & 2. d. 11. q. 1. arguit quadrupliciter; Ens illimitatum esse obiectum motuum, vel sub motivo intellectus nostri.

12. **S**ed contrà arguitur ^a quia si illud intelligeretur de proprio obiecto intellectus Humani, ut est talis potentia, sequeretur quod intellectus Beati haberet quidditatem rei materialis pro obiecto adæquato vel si non, non maneret eadem potentia quæ modò: quorum, utrumque est falsum. D. Thom. 1. p. sum. q. 12. ar. 4. & q. 85. ar. 1.

b Nec valet dicere, quòd eleuatur per lumen gloriæ. Nullus enim habitus eleuans potentiam potest habere obiectum, quod transcendat primum obiectum potentie, quia ille habitus non esset illius potentie: sed vel esset in se potentia, vel faceret potentiam esse aliam ab ista; sicut haberet aliud obiectum primum.

c Dico igitur, quòd obiectum naturale, hoc ex, naturaliter attingibile adæquatum intellectui nostro, etsi pro statu isto sit quidditas rei materialis: vel fortè adhuc specialius, quidditas rei sensibilis, intelligendo, non de sensibili propriè solùm; sed etiam de incuisi essentialiter, vel virtualiter in sensibili: tamen obiectum adæquatum intellectui nostro ex natura potentie non est aliquid specialius obiecto intellectus Angelici, quia quicquid potest intelligi ab vno, & ab alio: & hoc saltem concedere debet Theologus, qui ponit istum statum non esse naturalem, nec istam impotentiam intelligendi, respectu multorum intelligibilium, esse naturalem sed pœnalem. Iuxta illud 15. de Trin. 27. *Certa, inquit, oculis tuis interioribus lux illa monstrauit, illa, scilicet æterna, de qua ibi locutus est. Et subdit: Que igitur causa est, ut acie fixâ lucem ipsam videre non possit? nisi visque infirmas: & quis eam tibi fecit? nisi iniquitas?* Et de hoc supra ibidem. *O tu anima mea, ubi te sentit esse? Vbi jaces?* Sequitur: *Agnoscis rectè te esse in hoc stabulo, quo Samaritanus ille produxit illum, quem reperit mortis à latronibus infictis vulneribus semiuivum relictum.* Idem obiectum intellectus anime & Angeli. Non intelligere nisi per phantasmatia, non est naturale. Luce 10.

Tamen Philosophus, qui statum istum diceret simpliciter naturalem homini; nec alium expertus erat, nec ratione cogente conclusit, diceret fortè illud esse obiectum adæquatum intellectus humani simpliciter ex naturalibus potentie, quod percepit sibi esse adæquatum pro statu isto.

13. **C**ontra ista arguitur ^d quòd ens non tantùm limitatum, sed illimitatum sit obiectum naturaliter motuum intellectus creati, & ita ens ut est indifferens ad utrumque, erit obiectum adæquatum naturale, scilicet per actionem cau æ naturaliter agentis attingibile.

Et arguitur primò sic. Eiusdem obiecti primi accepti secundùm suam totam indifferentiam, ad potentiam, quam primò respicit acceptam secundùm suam totam indifferentiam, est idem modus se habendi in mouendo, scilicet naturaliter, vel non naturaliter; nunc autem ens illimitatum mouet naturaliter aliquem intellectum, ut diuinum: igitur simili modo mouet quemlibet intellectum. Alia est minor ista, aliud quod ens mouet naturaliter intellectum causatum. Et sequitur: Igitur quodlibet simili modo mouebit. Maior ista probatur, primò inducendo de potentiis, & obiectis earum primis, & per se obiectis contentis sub illis primis. Probatur secundò, quia obiectum proprium secundùm totam suam indifferentiam est adæquatum obiectu, & respicit potentiam suam secundùm totum genus suum, ut proprium extremum: aliquis igitur est modus proprius secundùm quem hoc extremum respicit illud. Ille igitur idem modus saluabitur inter quæcunque extrema particulariter contenta sub istis primis extremis; quia particularia extrema, & se respiciunt secundùm hoc, quod includunt prima extrema, & ita se respiciunt eodem modo, quo illa prima. Arguitur ens ut sic esse obiectu motuum intellectus nostri.

Præterea. ^e Omnis actus præcedens actum voluntatis est merè naturalis; nunc autem actio essentia diuinæ etiam ut est obiectum mouens intellectum creatum, præcedit actum voluntatis: igitur, &c. Probatio minoris, quia essentia, ut essentia, est obiectu beatificum: non autem essentia ut voluntas, vel ut volens; igitur mouere ad actû

beatificum conuenit essentia ratione, qua essentia est: & per consequens illa erit prior actione voluntatis.

Confirmatur, quia si per impossibile Deus non esset volens, essentia sua naturaliter moueret intellectum ad videndum ipsam: igitur & modo similiter mouebit, cum non moueat in quantum volens, sicut nec est primum obiectum in quantum volens.^f

Præterea. Obiectum omne gignit notitiam actualem sui, & ista gignitio est naturalis, propter quod genitum dicitur proles secundum Augustinum 9. *de Trin. cap. vlt.* igitur ista visio essentia in intellectu Beati naturaliter gignetur ab illa essentia.

Præterea. Si voluntas necessariorum concurrat cum essentia in ratione principij motiui ad actum beatificum intellectus creati: quæro quis est ordo essentia, & voluntatis in mouendo? voluntas enim non potest dici ratio motiua potentia, & essentia secunda quasi virtute eius mouens. Oportet igitur dare è conuerso, scilicet quod essentia sit prima ratio motiua, sed prima ratio motiua in mouendo tenet suum proprium modum mouendi. Non enim determinatur ad mouendum illud quod secundum est, sed determinat ipsum ad mouendum; sicut videmus, quod actiuum naturaliter quantum est de se, necessariorum agit: in illa tamen actione, in qua subiaceret voluntati, non necessariorum agit: sed potest contingenter agere, & non agere, non quidem ex se: sed propter contingentiam in voluntate ad agendum.

Similiter, si voluntas in agendo^h subiaceret principio, naturaliter actio determinaretur ab illo ad determinatè agendum.

C O M M E N T A R I V S.

45.

^a *Sed si illud intelligeretur.* Hic improbat opinionem D. Thomæ dicens quod si intelligeret de proprio obiecto intellectus humani, vt est talis potentia, sequeretur quod intellectus Beati haberet pro obiecto adæquato quidditatem rei materialis, & tunc nullum immateriale posset naturaliter cognoscere, & sic vna anima non posset naturaliter cognoscere nec seipsam, nec aliam, cum non contineatur sub quidditate materiali, vt patet, quod est valde inconueniens, *vel si non, non maneret eadem potentia, que modo*, id est, quod si intellectus Beati haberet aliud obiectum, quam quidditatem rei materialis, tunc sequeretur quod non esset eadem potentia hic, & in patria, quia eadem potentia semper manens eadem, habet: idem obiectum adæquatum, cum quæcunque potentia habeant suum proprium obiectum, & potentia distinguatur etiam per actus, & actus per obiecta; si ergo hic haberet vnum obiectum, & in patria aliud, tunc non esset eadem potentia hic, & in patria, quod est absurdum.

^b *Nec valet dicere.* Hic Doctor improbat vnam responsum D. Thomæ ad rationem contra opinantem qui dicit quod intellectus, vt intellectus, licet non possit attingere ad substantias separatas, tamen vt eleuatur per lumen gloriæ potest attingere ad huiusmodi substantias, & intellectus Beati est eleuatus per lumen gloriæ. Hanc responsum Doctor improbat, quia *nullus habitus eleuans potentiam, potest habere obiectum, quid transcendat primum obiectum potentia*, &c. Et patet hoc, quia potentia prius intelligatur habere habitum, habet suum obiectum adæquatum; patet, quia habitus potentia, quicumque sit ille, necessariorum præsupponit potentiam, & obiectum, quia talis habitus potentia inclinatur potentiam ad elicendum actum circa obiectum, circa quod ponitur talis habitus inclinari, & sic potentia prius habet ordinem ad obiectum sibi adæquatum, quam

intelligatur habere habitum inclinantem ipsam circa aliquod obiectum; si ergo habitus luminis gloriæ respiceret aliud obiectum, quam obiectum proprium, quod habet ex natura potentia, sequeretur necessariorum vel quod talis habitus esset potentia aliqua cognitua, habens pro obiecto substantias separatas, quod est absurdum; vel quod non esset eadem potentia quæ nunc, quia vt nunc ex natura talis potentia habet præcisè pro obiecto adæquato quidditatem rei materialis, & tunc per illud lumen haberet aliud obiectum, sed distincta obiecta arguunt distinctas potentias, loquendo de distinctis obiectis adæquatis, vt patet intuenti. Hæc etiam responsio est improbat in 1. dist. 3. q. 3. & in 4. dist. 45. vide ibi multa, ad istam materiam pertinentia.

^c Nunc Doctor assignat obiectum intellectus ex natura intellectus, & etiam pro statu isto assignat quale sit obiectum, loquendo semper de obiecto motiui intellectus per modum naturæ, vt supra dixi. Vide in primo, d. 3. q. 3. vide ibi multa singularia.

^d *Contra ista arguitur.* Hic Doctor arguit probando quod ens non tantum limitatum, sed etiam illimitatum, sit obiectum naturaliter motiuum intellectus creati, & ita ens, vt est indifferens ad vtrumque, scilicet limitatum, & illimitatum, erit obiectum adæquatum naturale, scilicet per actionem causæ naturaliter agentis, scilicet per modum naturæ agentis attingibile. Et sic intendit probare quod etiam essentia diuina sit naturaliter, id est, per modum naturæ motiua intellectus creati, causando naturaliter notitiam sui. Et arguit sic primo: *Eiusdem obiecti primi accepti secundum totam suam indifferenciam ad potentiam.* Declaro prius maiorem antequam inducam probationem Doctoris. Cum dicit: *Eiusdem obiecti accepti secundum suam totam indifferenciam.* Hic obiectum acceptum secundum suam indifferenciam non accipitur pro illo conceptu communi,

46.

nuni, puta loquedo de obiecto intellectus, quod ponitur eas in quantum ens, non accipitur ens pro conceptu entis indifferenti ad omne ens; sed accipitur ipsum pro quanto includitur in omni per se intelligibili, siue pro quanto comprehendit omne per se intelligibile, ita quod non præcisè tale ens, vel tale, sed ut includitur in omni ente, ut exposui in prologo q. 1. & d. 3. primi. Et potentia accepta secundum rotam suam indifferentiam non accipitur præcisè per potentia in communi, sed prout ipsa potentia includitur pro se in omni potentia, & ut comprehendit omnem potentiam, quæ respicit illud obiectum, tale obiectum sic acceptum prout, scilicet includit, vel comprehendit omne intelligibile habebit eundem modum mouendi potentiam, quam primò respicit. Et breuiter ista maior stat in vna propositione Doctoris in prol. quæst. 3. & in 2. dist. 9. scilicet, *Quando extrema alicuius proportionis comparantur ad inuicem in ratione motiui, & mobilis, si aliquid vnum extremi est motiuum alterius extremi, quodlibet contentum sub illo extremo poterit esse motiuum contenti alterius extremi contenti sub extremo primò, & adæquato.* Exemplum, sunt ista extrema, scilicet calor sit extremum motiuum, sed aliud extremum mobile sit calefactibile, quæ dicuntur prima extrema, si calor in ratione motiui respicit primò calefactibile in ratione mobilis, statim sequitur quod si vnus calor contentus sub calore possit calefacere aliquod lignum per modum naturæ, quod etiam quilibet alius calor contentus sub calore possit idem calefactibile calefacere. Et vltra sequitur quod si aliquod calefactibile contentum per se sub primo calefactibili potest caleferi ab aliquo calore, quod quodlibet calefactibile contentum per se sub primo calefactibili possit caleferi ab illo calore: & eodem modo potest caleferi, quia si vnum calefit naturaliter, & reliquum, cum omnia participant naturam primi extremi. Sic est in proposito, obiectum intellectus ex natura intellectus, & ipse intellectus omnino indifferens ad omnem intellectum, sunt extrema prima proportionis in ratione motiui, & mobilis, quia primum obiectum intellectus est motiuum: per modum naturæ ipsius intellectus, & intellectus est mobilis ab illo obiecto, sequitur quod si aliquod ens moueat vnum intellectum per modum naturæ, quod etiam quodlibet aliud ens contentum sub obiecto primo eodem modo poterit mouere eundem intellectum. Et similiter si aliquis intellectus natus est moueri ab aliquo obiecto, quilibet intellectus contentus per se sub intellectu, poterit moueri ab eodem obiecto. Et sic credo quod illa maior Doctoris teneat virtute illius propositionis. Et maior sic declarata probatur à Doctore sic: primò inducendo de potentiis, & obiectis earum primis, siue adæquatis, & per se obiectis contentis sub illis primis.

47-

e Secundò arguit probando quod Deus mouet intellectum creatum per modum naturæ & arguit sic: *Omnis actus precedens actum voluntatis est merè naturalis*, id est, elicitus per modum naturæ; sed actio essentia diuinæ, etiã vt est obiectum mouens intellectum creatum, præcedit actum voluntatis; igitur, &c. Maior patet, quia tantum sunt duo modi agendi, vnus per modum naturæ, & alius per modum volun-

Scoti Oper. Tom. XII.

tatis, & non sunt plures, nec etiam modus agendi indifferens, scilicet, qui nec sit per modum naturæ, nec per modum voluntatis, vt extat probatum à Doctore in primo, d. 2. parte 2. q. 4. & d. 10. modus autem agendi per modum voluntatis essentialiter competit soli voluntati, licet participatiuè possit aliis conuenire, illis scilicet duntaxat, quæ sub sunt imperio voluntatis, vt patet à Doctore in primo d. 2. Sequitur ergo quod nullum aliud agens potest agere per modum voluntatis, sic, quod per naturam talis agentis possit competere. Et si aliquid ens aliud participatiuè liberè, sicut, aliquando intellectus imperio voluntatis elicit actum, tamen ille actus sic elicitus, necessariò est posterior actu voluntatis immediatè elicito, cum ille sit actus imperatus, vt exposui in prolo. q. vlt. Sed si actus sit simpliciter prior actu voluntatis, ita quod nullo modo eliciatur imperio voluntatis ille simpliciter erit elicitus per modum naturæ.

f Tertio arguit sic; *obiectum, omne gignit notitiam actualiter sui*, loquendo tamen de obiecto motiui, & primo, & formaliter, vel saltè, continetur in alio virtualiter, quod mouet per modum naturæ ad notitiam contenti obiecti, siue obiectum formaliter, hoc est, ex ratione sua formali gignat notitiam sui, siue contineatur in alio mouente, siue gignentem notitiam illius, semper illa gignitio erit naturalis, siue per modum naturæ elicita, & quod sit naturalis, patet, quia genitum hoc modo dicitur proles secundum Augustinum 9. de Trin. c. vlt. Dicitur autem proles, siue filius, quia per modum naturæ productus: est enim de ratione proles, quod sit per modum naturæ vt supra patuit in primo, dist. 2. & 10. & in tertio, dist. 8. igitur ista visio essentia, cum dicatur proles in intellectu Beati, naturaliter gignetur ab illa essentia.

48.

g Quarto & vltimò arguit probando idem. *Si voluntas necessariò concurrat cum essentia in ratione principij motiui ad actum beatificum intellectus creati, &c. Igitur oportet dare è conuerjo, scilicet, quod essentia sit prima ratio motiua*, patet. Tum, quia essentia est perfectissima entitas tam formaliter, quam originaliter; non sic voluntas, vt supra patuit, q. 1. & q. 5. & in primo, dist. 1. q. 2. dist. 8. q. 3. est enim origo omnium perfectionum ad intrã. Tum, quia ipsa ponitur principium magis vniuersale: cum concurrat tamen cum intellectu, quàm cum voluntate, & sic est commune principium respectu intellectus, & voluntatis, & ideo essentia non mouet, nec virtute intellectus, nec voluntatis, imò magis è contra. Tum specialiter, quia tam intellectus, quàm voluntas habent virtutem mouendi ab essentia, vt patet in locis præallegatis, & sic essentia erit principale mouens.

h Similiter si voluntas in agendo subiaceat principio naturaliter actiui, determinaretur ab illo ad determinatè agendum. Cum ergo essentia diuina sit prima ratio motiua, & voluntas secunda, sequitur quod actio voluntatis subiacebit actioni essentia diuinæ, & sic essentia determinabit voluntatem ad sic determinatè agendum, & cum ipsa essentia, vt essentia agat: merè naturaliter, & per modum naturæ, sequitur quod illa quæ simul erit à voluntate, & essentia, erit merè naturalis, & per modum naturæ elicita, sicut est actio qua elicatur actus beatificus.

Pro solutione argumentorum, quæ fecit, præmittit quadam ; primum, quòd primum mobile naturali motione in diuinis, est intellectus Dei ; & primum mouens essentia eius ; mouet autem prius ad notitiam ingenitam, post ad genitam. De quo 1. dist. 2. q. 7. nu. 4. & 22. Secundum, eadem essentia mouet naturaliter ad intelligendum omne intelligibile simplex (non loquitur de complexis) sed non potest mouere ad hæc, donec prius sit in tribus. De quo latè 2. d. 1. q. 1. Tertium, duplici motioni intellectus correspondet duplex motio voluntatis necessaria ; sed non naturalis, operatiua scilicet, & productiua. Quartum, post ordinem motionis necessaria sequitur motio contingens per voluntatem, quâ factâ, videt intellectus diuinus alteram partem complexionis contingens. De quo 1. dist. 38. num. 2. & dist. 39. nu. 23. & 40. Quintum, omnem intellectiõnem diuine essentia, quam non causat ipsa naturaliter, causat voluntas Dei. De quo 4. dist. 49. quæst. 11. nu. 9. quia ad extrâ omnia sunt immediatè à voluntate.

Digressio profundissima Theologica fundamentalis ubique notanda.

Primum mobile intellectus diuini, primum mouens essentia diuina.

Hic intelligendum est, ⁱ quòd motio omnino prima in entibus est necessariò naturalis : quia omni motioni voluntatis est alia præsupposita. Et si aliqua motio in entibus est non naturalis ; maximè motio voluntatis est non naturalis.

Item, aliqua motio ^k potest intelligi esse ad terminum simpliciter infinitum, aliqua autem ad terminum finitum, vel ad infinitum includentem finitum : & illa, quæ est ad terminum infinitum simpliciter, est prior : quia non potest infinitum præexigere finitum. Sicut igitur loqui possumus, licèt improprie ^l accipiendo motionem extensiuè, assignari potest ordo motionum in entibus, & sic loquendo, omnino primum mobile motione naturali, extensiuè loquendo, est intellectus diuinus, & ideò primum motiuum motione naturali est essentia diuina, vt est primum obiectum intellectus sui : igitur omnino prima motio est naturalis motio intellectus diuini à suo obiecto : & cùm naturale mouens moueat mobile in quantum potest, illud autem obiectum potest mouere ad intellectiõnem actualem sui, & hoc intelligentia ingenita illius personæ, ^m in qua primò est essentia ; & ad actualem notitiam sui genitam : ad vtramque naturaliter mouebit, licèt ordine quodam, quia quod est alicui principium operandi operatione immanente, & producendi productum distinctum, quodammodò est prius principium operandi.

Si dicas, quòd productio ⁿ immanet in diuinis sicut operatio.

Respondeo, productio non immanet quantum ad terminum, operatio autem omnino immanet.

Similiter ^o essentia est naturale motiuum ad intelligendum quodcunque intelligibile simplex, sed non nisi prius illa essentia sit in omnibus suis suppositis, non quidem quòd sine hoc esset defectus principij actiui ; sed ex parte termini requiritur ordo. Sic igitur completa est actio merè naturalis, & ad terminum omnino primum, scilicet infinitum, vbi motio omnino prima est elicere, vel quasi elicere intellectiõnem in intelligentia paterna, & huic proxima est gignere verbum.

de hoc 2. d. 1. q. 1.

Motio voluntatis ad intra necessaria, non tamen naturalis est duplex operatiua, & productiua.

Hanc sequitur actio, quæ nata est esse ad terminum omnino primum, puta ad essentiam primam communicandam, quæ licèt non sit naturalis, tamen est omnino necessaria. Et hæc est motio voluntatis ; & hæc quasi est duplex, scilicet ad *amare* simplex, & etiam ad amorem procedentem, & hæc duplex motio voluntatis correspondet duplici motioni naturali ^p, quæ dicta est esse in intellectu ad *intelligere & dicere*.

15.

q Contrà : actio naturalis in eodem præcedit actionem non naturalem ; nunc autem, per te, actione naturali intellectus diuinus intelligit creabile : igitur ista actio præcedit omnem actionem voluntatis, & ita spirationem Spiritus sancti.

Actio naturalis quando sequitur non naturalem.

r Respondeo, maior est vera, loquendo in eodem ordine ex parte termini, hic autem est alius ordo ex parte primi termini, & secundi ; & ideò naturalis in vno ordine sequitur non naturalem in alio ordine : prima enim distinctio ordinum attenditur ex parte terminorum ; secunda ex parte principiorum quantum ad modum principandi.

Contrà : ^s ordo principiorum est prior ordine terminorum, sicut & principium termino : nam per principium terminus producitur, vel communicatur.

Respondeo,

Respondeo, antecedens verum est de termino totali, qui simpliciter capit esse; non autem de termino formali, qui solummodo capit esse secundum quid.

An terminus quoad quodque prior principie.

Completo autem toto isto processu originis respectu primi termini, scilicet essentia diuinæ communicandæ: sequitur ordo alius respectu termini secundi essentia, scilicet creabilis: & quidem essentia ipsa diuina in isto secundo ordine mouet primò ad intellectiõnem simplicem omnis intelligibilis; & hæc intelligentia, vt iam est in tribus suppositis, non autem mouet ad distinctam notitiã veritatis cuiuscunque complexionis, quia si moueret determinatè ad cognoscendum alteram partem in futuris contingentibus, cum naturale mouens necessariò moueat, sequitur quòd intellectus diuinus necessariò intelligeret hanc partem contradictionis fore veram, & ita vel posset errare: vel oppositum non posset euenire, & tunc non esset contingens, sed necessarium illud, quod ponitur esse contingens.

16. u Si quærat, cum idem videatur esse ordo cuiuscunque intelligibilis ad primum intelligibile; quare primum non æquè necessariò mouet ad cognitionem cuiuscunque.

Respondeo, naturaliter mouet: & per consequens necessariò ad cognitionem cuiuscunque, quòd est possibile naturaliter, & necessariò cognosci; huiusmodi est quodcunque obiectum simplex, & etiam quodcunque complexum verum necessarium, non autem tale est aliquod complexum de existentia contingentis: quia non est natum esse determinatum ad veritatem.

al. non mouet al. si autem moueret.

x Et si quæras, quare non necessariò mouet ad talem cognitionem de complexo habendam, qualis posset haberi de eo?

Respondeo, aut moueret ad cognoscendum sub distinctione hoc fore, vel non fore; & hæc cognitio non est determinata de altera parte: aut si moueret determinatè ad cognoscendum alteram partem, illa necessariò esset determinata.

Et terminatio voluntatis intellectus videt contingens, de quo i. dist. 39. & d. 38. nu. 3.

y Completo igitur toto ordine motionis necessariæ, sequitur motio contingens; illa non potest esse per principium naturalis motionis, quia illius non est nisi necessariò mouere igitur oportet illius motionis principium ponere voluntatem. Et fit huiusmodi motio contingens ordinatè, primò ad intrã: quia nisi ipsa voluntas determinetur in se ad volendum alteram partem, nunquam determinabit aliquid ad extrã. Primò igitur determinat se ad volendum hoc fore determinatè: secundo, ex hoc intellectus videns istam determinationem voluntatis infallibilem, nouit hoc esse futurum; & conuerso igitur est in motione necessaria, & contingente: quia in necessaria primum principium est natura, & idè primò naturaliter determinatur ad propriam actionem. In contingente autem primum principium est liberum, cuius actionem in primo ordine sequitur naturalis. Completa verò motione contingente ad intrã, sequitur motio ad extrã. Illa igitur tota est contingens, & per consequens immediatè ipsius voluntatis, vt principij. Nullum igitur intellectum creatum mouet essentia vt essentia tanquam motiuum per modum naturæ, sed omnem intellectiõnem illius essentia, quam non causat aliquod creatum, causat immediatè voluntas diuina.

Per hoc patet ad argumenta iam facta in contrarium. Maior enim primi argumenti debet sic intelligi, quamcunque potentiam immediatè mobilem à tali obiecto ipsum obiectum vniformiter mouet.

COMMENTARIUS.

49. Ordo motio- num.

i **H**ic intelligendum est, quòd motio. Hic Doctor intendit declarare ordinem motionum, & quæ sit simpliciter prima motio. Et recitando literam, exponam eam. Dicit ergo quasi præmittendo vnum, scilicet, quòd motio omnino prima in entibus; est necessariò naturalis, quia omni motioni voluntariæ est alia præsupposita; patet, quia voluntas nullo modo agit, nisi in præcognitum, id est, quòd nunquam elicit actum circa aliquod obiectum, nisi illud sit præcognitum; nec similiter elicit actum volendo aliquod complexum contingens, nisi termini factem præcognoscantur; & sic patet quomodo motio voluntatis ad actum necessariò præsupponit aliam motionem, scilicet, motionem ad actum intelligendi, qui necessariò præsuppo-

nitur, & talis motio ad actum intelligendi necessariò præsuppositum motioni voluntatis, est simpliciter naturalis, vt supra patuit in secundatione. Et si aliqua motio in entibus est non naturalis; maxime motio voluntatis est non naturalis, patet, quia sola voluntas est libera per essentiam, & per modum libertatis mouet, siue agit.

Quomodo in motio præsupponat aliam.

k **I**tem aliqua motio potest intelligi esse ad terminum simpliciter infinitum, &c. Terminus infinitus simpliciter in diuinis potest multipliciter intelligi, vel pro intellectu actuali essentia diuinæ, qua intellectus diuinus formaliter intelligit essentiam; vel pro volitione, vel pro essentia, quæ ponitur primus terminus formalis tam generatiõis, quam spirationis diuinae.

Terminus
finitus quid.
Terminus
infinitus
quid.

Quomodo
idea ponit
infinita.

Quomodo
intellectio
creaturæ, quæ
Deus intelli-
git creaturæ
fit infinita,
& quomodo
finita.

50.
Hic ostendit
ordinem mo-
tionum.

Terminus finitus simpliciter sunt creaturæ, siue in esse obiectiuo, siue in esse existentia. Terminus infinitus includens finitum erit fortè ipsum Verbum, tenendo tamen quòd includit respectum ad creaturam, de quo supra diximus. q. 8. Iste hoc Doctor improbet, vt ibi patet. Dicit ergo, quòd illa motio, quæ est ad terminum infinitum, simpliciter est prior, & sic motio, quæ est ad initia, erit simpliciter prior motione ad extrâ, cum prima sit simpliciter ad terminum infinitum; secunda tantum ad terminum finitum, siue ad terminum infinitum includentem terminum finitum; pura si idem quæ ponitur esse cognitum rei ponatur infinita participatiuè, quæ tamen includit terminum finitum, vel tenendo, & melius ad propositum, quòd intellectio creaturæ, quæ Deus intelligit ipsam creaturam, & si sit in se formaliter infinita, terminatur tamen ad creaturam finitam; & similiter volitio creaturæ, quæ Deus vult ipsam, licet in se sit formaliter infinita, terminatur tamen ad creaturam volitam finitam; & iste vltimus modus videtur magis ad propositum. Dicit ergo quòd motio quæ est simpliciter ad terminum infinitum, est prior simpliciter, illa verò quæ est ad terminum finitum est posterior, vt probat Doctor subtiliter in secundo, dist. 1. q. 1. In isto præmissis secundo de termino, scilicet finito, & infinito, non fit aliqua comparatio motionis per modum naturæ, & per modum voluntatis; sed motio per modum naturæ, quæ est ad terminum simpliciter infinitum, est prior motione, quæ est ad terminum finitum, & tamen utraque per modum naturæ, quia motio ad notitiã essentia diuinæ in intellectu diuino est per modum naturæ; & similiter illa, quæ est ad genitum diuinum; sed motio per modum naturæ ad terminum finitum est motio ad creaturam in esse cognitio, & hæc secunda necessariò præsupponit primam, vt patet à Doctore in secundo, dist. 1. q. 1. Similiter motio per modum voluntatis, quæ est ad terminum simpliciter infinitum, puta ad volitionem, qua voluntas diuina vult essentiam diuinam, siue ad Spiritum sanctum, est simpliciter prior motione per modum voluntatis, quæ est ad esse volitum creaturarum, siue ad esse existentia earum, & sic patet licet:

1. Sic igitur loqui possumus. Hic intendit ostendere ordinem motionum in diuinis, accipiendo tamen motionem extensiuè ad intrâ, quia simpliciter loquendo propriè de motione, ad intrâ nulla est motio, impropriè tamen & extensiuè ponitur non motio, sed quasi motio; nam vbi est motio propriè, ibi est receptiuum reale, & realiter receptiuum alicuius realiter distincti, vt patet in creaturis; modò nec intellectus diuinus, nec volûtas diuina aliquid recipiunt, nec quasi recipiunt, cum ista sonent imperfectionem, vt patet à Doctore in primo, dist. 5. q. 2. tamen eo modo, quo potest ibi nominari motio, suo modo nominetur, intelligendo semper excludere omnem imperfectionem, vel quasi imperfectionem.

2. Et hoc intelligenda ingenita illius personæ, in qua primò est essentia, id est in intellectu paterno, qui intellectus, vt in Patre dicitur ingenuus, id est non communicatus Patri per productionem; sicut communicatur Filio per generationem, & Spiritui sancto per spiratio-

nem, sequitur, & ad adiuualem motionem, sui genitam, id est quòd essentia est ratio mouendi se motione naturali, scilicet communicandi se Filio genito; tunc enim essentia mouet se in motione genita, quando per generationem est ratio communicandi se genito. De quo prolixè dictum est in primo, dist. 5. q. 2. Sequitur: Ad utramque mouebit, licet ordine quodam, quia quòd est alicui principium operandi operatione immanente, & producendi productum distinctum, quodammodo est prius principium operandi, quam producendi. Et hoc satis patet à Doctore in primo dist. 2. par. 2. q. 3. & in secundo, dist. 1. Cum dicit quòd essentia, vt essentia, est primum motiuum intellectus diuini per modum naturæ; præsupponit quòd prius probauit, dist. 5. q. 1. scilicet quòd simpliciter prima entitas in diuinis est essentia, vt essentia, quæ ponitur prima in esse reali perfectissimo, & idè sequitur quòd ipsa sit simpliciter primum obiectum motiuum intellectus diuini. Similiter quia intellectus diuinus est simpliciter prior voluntate diuina, vt patet, sequitur quòd primum mobile ab essentia diuina erit ipse intellectus; prima enim motio essentia diuinæ, & omnino prima est motio ad sui notitiam, & illa non potest immediate esse, nisi in intellectu diuino, sequitur quòd primum simpliciter mobile ab essentia diuina erit intellectus diuinus, & hoc loquendo præcisè de motione essentia diuinæ ad operationem, comparando simpliciter operationem ad operationem. Prima operatio, & simpliciter prima, est intellectio essentia diuinæ, & illa est in intellectu diuino ab essentia ipsa; ergo primum motiuum naturale est essentia diuina, & primum mobile est intellectus diuinus; sed comparando ad productionem, non sequitur quòd intellectus sit prius mobile respectu notitiæ genitæ, quam voluntas diuina respectu operationis, siue volitionis, quia volûtas prius mouetur, quasi recipiendo volitionem essentia diuinæ, quam intelligatur productio notitiæ genitæ. Sed comparando propriè productionem, ad productionem prior est productio notitiæ genitæ, quæ est per modum naturæ, quam productio Spiritus sancti, quæ est per modum voluntatis, & sic debet intelligi ista litera Doctoris.

3. Si dicas. Hic Doctor instat, probando quòd etiam productio sit immanens, sicut & operatio ponitur immanens, vt patuit quæst. 13. Respondet, quòd productio non immanet quantum ad terminum, operatio autem omnino immanet. Vult dicere, quòd actio immanens propriè est illa, cui non correspondet aliquid productum, vt terminus talis actionis, & sic operatio, scilicet intellectio, vel volitio, dicitur actio immanens, quia per ipsam non dicitur aliquid habere esse productum, sed productio, puta generatio diuina, non dicitur immanens, quia per ipsam productum habet esse, ad quod terminatur, & sic distinguitur actio immanens ab actione transeunte secundum vnum modorù ponendi, de quibus visum est sup. q. 13. vide ibi quomodo distinguitur actio immanens à transeunte.

4. Similiter essentia est naturale motiuum ad intelligendū quodcumque intelligibile simplex, &c. Hic nota primò quòd dicit, quòd ipsa essentia mouet naturaliter intellectum ad notitiã omnium intelligibilium incomplexorum, quia fortè intellectio complexi etiam necessariò, erit ab in-

Quomodo
essentia manens se.

Essentia est
primum motiuum.

Intellectus
diuinus est
prior voluntate
diuina.

51.

Intellectio
est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

Intellectio est actio immanens.

ab intellectu componente terminos. Sed de hoc erunt specialia dubia. Deinde dicit quod non potest immediatè moueri intellectû diuinum ad notitiam creaturarum, nisi prius sit communicata tribus personis. Hoc probatum est in 2. diff. 1. q. 1. quia productio necessaria, qualis est diuina, præ supponitur contingenti; & quamuis productio obiectorum incomplexorum in esse cognito sit etiam necessaria, tamen est tantum secundum quid, & talis præsupponit necessariam secundum esse simpliciter, non quod ex sui ratione præsupponat illam, sed quando comparantur ad inuicem, scilicet productio necessaria simpliciter, & necessaria secundum quid ad idem principium productiuum utriusque per prius est necessaria simpliciter, quam necessaria secundum quid, quod ergo lapis non producat in esse cognito ab essentia diuina, nisi prius ipsa sit tribus communicata, hoc non est ex defectu ipsius essentia, quasi non possit producere notitiam lapidis, si prius non sit communicata tribus, quia si, per impossibile, non esset tribus communicata, adhuc ipsa esset perfectissima ratio producendi notitiam lapidis. Sed ordo iste prioris, & posterioris est præcisè ratione termini, quia tam productio personarum, quam productio notitiæ lapidis, est ab eadem essentia, vt à principio formali productiuo, ita quod non comparantur isti termini ad inuicem, scilicet persona, & notitia lapidis, vt causatum ab alio, sic, quod productio notitiæ lapidis necessariò præsupponat personam, vt rationem formalem producendi, sed est simpliciter comparatio vnus effectus posterioris ad alium priorem, ita quod quando causa comparatur ad duos effectus, vel quasi effectus, sic, quod vnus immediatius respicit, & alium mediatus, non potest producere mediatus nisi producat immediatius, et tamen si per impossibile immediatus non esset, posset tamen producere mediatus, & hoc vide clarius in secundo, dist. 1. q. 1. & vide ibi dubia aliqua ad propositum.

52. p hoc duplex motio voluntatis correspondet duplici motioni naturali, quæ dicta est in intellectu ad intelligere, & dicere, id est, quod est talis correspondentia, quod sicut motio ad intelligere est prior motione ad dicere respectu eiusdem intellectus, sic motio in voluntate ad amare est prior motione ad spirare. Et vltè sicut ad primam motionem in intellectu immediatè sequitur prima motio in voluntate, id est quod sicut operatio voluntatis immediatè sequitur intellectum in intellectu diuini, sic productio Spiritus sancti immediatè sequitur productionem verbi.

q Contra, actio naturalis in eodem præcedit actionem non naturalem. Hic Doctor instat probando quod productio creaturæ in esse cognito sit simpliciter prior omni motione voluntatis, cuius oppositum dixit supra, quia dixit quod essentia diuina non mouet ad notitiam creaturarum, nisi sit prius communicata tribus, & sic est necessariò prior motio voluntatis ad intrà, quam motio essentia ad extrà. Et arguit sic: Actio naturalis in eodem præcedit actionem. Maior patet, quia supra dixit quod motio naturalis est omnino prima, sequitur quod si in eodem sint motio naturalis, & motio libera, quod motio naturalis erit simpliciter prior mo-

tionem non naturali. Et dicit in eodem operante quia in alio operante potest esse è conuerso, quia Deus ad extrà simpliciter mouet per modum voluntatis, & multæ creaturæ per modum naturæ mouent vt ignis. Deinde dicit in eodem operante, & non in eadem ratione formali operandi, quia impossibile est idem effectum rationem formalem mouendi per modum naturæ, & per modum voluntatis, vt patet à Doctore in 1. diff. 2. sed bene idem operans potest habere duas rationes formales operandi, vnâ per modum naturæ, & aliam per modum voluntatis, vt patet de eodem supposito habente intellectum, & voluntatem.

r Respondet ad hanc rationem, quod maior est vera loquendo de eodem ordine ex parte termini, &c. Pro intelligentia huius litteræ nota, quod duplex est ordo motionis naturalis in diuinis, quæ præcisè distinguitur ratione terminorum sicut est motio essentia diuinæ respectu notitiæ suæ, & respectu notitiæ genitæ, & motio eiusdem respectu notitiæ creaturæ, quæ notitia est naturalis, vt supra patuit. Vna tamen terminatur ad terminum habentem esse simpliciter, & infinitum, vt illa, quæ terminatur ad notitiam essentialem, & similiter illa, quæ terminatur ad filium, siue ad notitiam genitam; alia verò terminatur ad esse cognitum creaturæ, siue ad esse obiectiuum. Iste motiones dicuntur esse alterius, & alterius ordinis ratione præcisè terminorum, quia prima ad terminum simpliciter, alia ad terminum secundum quid, & finitum. Similiter in voluntate est duplex ordo mouendi per modum voluntatis, qui præcisè distinguitur ratione terminorum; vna est, quæ terminatur ad terminum infinitum, siue ad amorem infinitum, vel ad amorem spirituum alia tantum ad esse vel tantum volitum ipsius creaturæ, vel ad esse existentia eiusdem; & sic hic ordo est duplex ratione terminorum; non enim distinguitur ratione principiorum, quia est idem principium, quia eadem voluntas tam respectu primi termini infiniti, scilicet vel amoris spirituum, quam etiam respectu secundi termini, scilicet, vel esse voliti creaturæ, vel esse existentia eius. Similiter est de essentia, quia est eadem; & idem principium producendi per modum naturæ, tam respectu termini infiniti, scilicet, notitiæ essentialis, vel notitiæ genitæ, quam etiam respectu secundi termini, scilicet esse cogniti creaturæ; & idem iste ordo non distinguitur penes principia, cum sit idem omnino. Ad propositum, si fiat comparatio motionis per modum naturæ, & motionis per modum voluntatis ad inuicem in eodem ordine, id est, vt comparantur ad terminum infinitum, & primum simpliciter, tunc motio naturalis est simpliciter prior motione non naturali, siue motione per modum voluntatis, & sic motio ad notitiam essentialem est prior motione ad amorem essentialem, vt supra patuit. Aduerte etiam, quod motio essentia distinguitur secundum aliam, & alium terminum, quia vt comparatur tantum ad operationem est alia, vt comparatur ad notitiam genitam, ita quod prima est ad terminum quali productum; secunda verò ad terminum vere productum.

Similiter dico de voluntate, in qua distinguitur duplex motio ad intrà, vna terminatur ad amorem, quasi productum, & alia ad amo-

53.

Ordo duplex.

54.
Duplex naturalis actio.

rem verè productum. Et sic adhuc isti ordines motionum præcisè distinguuntur ratione terminorum. Si ergo fiat comparatio in eodem operante motionum ad inuicem, in eodem ordine, scilicet motionis naturalis ad non naturalem, comparando illas tantum ad operationem, patet quòd motio naturalis est simpliciter prior motione non naturali, siue motione per modum voluntatis. Et similiter si fiat comparatio motionis naturalis ad motionem non naturalem in alio ordine, scilicet ad verè productum, tunc etiam motio naturalis est prior non naturali, & sic Filius est prior Spiritu sancto. Si tamen motio naturalis vnius ordinis comparetur ad motionem non naturalem, siue per modum voluntatis alterius ordinis, vt puta motio naturalis ad productionem ad motionem non naturalem ad operationem, non sequitur quòd motio naturalis in eodem operante sit prior motione alia non naturali; & patet, quia generatio Filij in diuinis non est prior, imò posterior volitione diuina, quæ voluntas Patris vult essentiam diuinam. Sic in proposito, quia motio naturalis, quæ est ad primum terminum infinitum, scilicet ad operationem intrinsecam essentiz diuinæ, quæ est eiusdem ordinis cum motione ad operationem non naturalem est simpliciter alterius rationis, siue ordinis cum motione naturali ad notitiam creaturæ; ideo non sequitur quòd talis motio naturalis sit prior motione non naturali. Si verò motio naturalis, quæ est ad notitiam; puta lapidis, comparetur ad motionem non naturalem, quæ est ad volitionem lapidis, tunc motio talis naturalis in eodem operante est prior motione tali non naturali; patet, quia cognitio lapidis, ad quam est motio naturalis essentiz diuinæ est prior volitione eiusdem, ad quam est motio non naturalis voluntatis diuinæ. Et sic patet quomodo motiones naturales in eodem operante, quæ sunt alterius ordinis distinguuntur ratione terminorum tantum; & similiter motiones non naturales in eodem operante, quæ sunt alterius ordinis distinguuntur tantum per distinctos terminos, vt supra patuit. Et hoc est quod dicit, scilicet quòd prima distinctio ordinum attenditur ex parte terminorum, vt supra patuit; & secunda distinctio attenditur ex parte principiorum, scilicet distinctio motionum naturalis, scilicet, & liberæ, attenditur penes principia, quia illa dicitur motio naturalis, quæ est à principio agente, siue mouente per modum naturæ, illa verò dicitur motio libera, quæ est à principio mouente per modum voluntatis.

¶ *Contra, ordo principiorum est prior ordine terminorum, sicut & principium terminorum; nam per principium capit esse, siue producitur siue communicatur.* Cùm ergo principium per modum naturæ sit prius principio per modum voluntatis, sequitur quòd motio per modum naturæ sit prior motione per modum voluntatis, & sic terminus termino.

Respondet quòd ista propositio, *ordo principiorum est prior ordine terminorum*, est vera de termino totali, qui verè producitur; sed non est vera de termino formali, qui solummodò capit esse secundum quid; modò quia Spiritus sanctus capit esse simpliciter per motionem per modum voluntatis, & similiter filius per modum naturæ, benè conceditur quòd motio per

modum naturæ est prior motione per modum voluntatis; sed quia motio ad notitiam lapidis est tantum ad terminum secundum quid, ideo motio ad Spiritum sanctum per modum voluntatis est simpliciter prior ista motione.

¶ *Completo toto processu originis respectu primi termini, &c.* Aduerte in hac litera primò, cùm dicit quòd *essentia diuina mouet ad intellectionem simplicem omnis intelligibilis, & hac intelligentia, vt iam est in tribus suppositis.* Si dicit, vt iam essentia est tribus suppositis, patet suprà quia essentia non mouet, nisi, vt in tribus. Si verò accipit intelligentiam, vt est actualis intellectio, sensus est, quòd talis intellectio non terminatur ad creaturas, nisi prius ipsa sit formaliter in tribus, quia tantum est vna intellectio in Deo, qua intelligit omnia, & non diuersificatur in se, sed tantum secundum aliam, & aliam transitionem, siue terminationem ad aliud, & aliud obiectum, vt patet in primo, dist. 39. Non potest ergo intellectio diuina esse respectu creaturæ, nisi prius eadem intellectio diuina sit formaliter in tribus suppositis, siue personis.

Nota secundò, cùm dicit Doctor quòd *essentia non mouet ad distinctam notitiam veritatis cuiuscunque complexionis*, hoc inferius declarabitur, respondendo ad quædam dubia circa hoc dictum.

u *Si queratur.* Hic mouet dubium circa dicta paulò antè, querendo quare essentia diuina non æquæ necessariò mouet ad notitiam cuiuscunque obiecti intelligibilis, cùm idem videatur esse ordo cuiuscunque intelligibilis ad primum intelligibile, ex quo enim essentia diuina ponitur ad æquatum obiectum intellectus diuini in ratione motiui, vt patuit in primo, quæst. penult. ptolog. & distinct. 39. & suprà in quodlib.

Respondet Doctor quòd *naturaliter mouet, &c. non autem tale est aliquod complexum de existentia contingenti, quia non est natum esse determinatum ad veritatem*, cùm repugnet contingenti, vt contingens, esse veritatis determinatæ, scilicet, necessariò.

x *Et si quæras, quare non mouet necessariò ad talem cognitionem de complexo habendam, qualis possit haberi de eo*, puta, quare contingens, vt huiusmodi, non est determinatè verum, vt exposui de determinatè vero, & per consequens non possit, vt sic cognosci, ex quo tamen suo modo est cognoscibile, quare essentia diuina non potest mouere ad hanc cognitionem, vt qualemcunque.

Respondet quòd *moueret ad cognoscendum sub distinctione, hoc fore, vel non fore*, puta, mouet ad cognitionem huius distinctionis: Antichristus erit futurus in tali tempore, vel Antichristus non erit futurus in tali tempore, non tamen mouet ad alteram partem determinatè, puta non mouet intellectum ad cognoscendum determinatè, quòd Antichristus puta foret, quia tunc, vel intellectus diuinus posset errare, puta si oppositum posset euenire; vel si oppositum non posset euenire, tunc non esset verum contingens, vt suprà patuit. Si enim moueret determinatè ad cognoscendum alteram partem, illa necessariò esset determinatè vera, & sic Antichristum fore, esset simpliciter necessariò: Sed an hoc concludat, scilicet in essentia diuina necessariò mouet ad notitiã huius Antichristus erit, ergo

Quomodo
filius sit prior
spiritu san-
cto.

56.
Dubium.

Responso

Nosa.

Quomodo or-
do principio-
rum sit prior
ordine ter-
minorum.

erit, ergo hæc est determinatè, & necessariò vera, hoc apparebit in dubiis circa hanc materiam.

y *Completo toto ordine motionis necessaria, sequitur motio contingens &c.*

In ista litera nota primò, quòd licet motio nis contingentis principium sit voluntas, non tamen sequitur quòd omne volitum, vel productum sit contingens, imò aliquod est simpliciter necessarium, vt patet de amore essentiali, & spirato in Diuinis, quæ necessariò sunt à voluntate diuina, & ratio huius est assignata à Doctore in primo dist. 10. & apparebit infra q. 16. nec similiter sequitur, est productum necessariò, ergo per modum naturæ; quia Spiritus Sanctus est productus necessariò, non tamen per modum naturæ, vt patet in primo, dist. 10. & infra, quasi. 16.

Motio contingens sit primò ad intrà.

Secundò nota, quomodo motio contingens sit primò ad intrà, quia creatura primus producit in esse voluto, quàm in esse reali, omnia enim quæcunque sunt volita, sunt ab æterno volita, ita quòd ex tempore nihil est volitum. De quo vide in primo, dist. 39. & 40. & prolixius in. 45. nam voluntati diuinæ proponuntur termini, vel opposita sub disiunctione, & tunc ipsa sola nulla ratione distante determinat de altera parte. Et de huiusmodi determinatione, vide Doctorem in primo, dist. 39. & quæ exposui.

Tertiò nota, cum dicit, quòd intellectus diuinus videns determinationem voluntatis, nouit hoc esse futurum, quia quæritur à quo immediate causatur ista visio in intellectu diuino. Dico quòd posita tali determinatione voluntatis diuinæ, visio illius determinationis causatur ab essentia diuina, de quo vide quæ supra exposui in primo dist. 39. vbi Doctore expresse dicit quòd immediate est ab essentia diuina, & hoc magis apparebit in dubiis.

58.

Quartò nota cum dicit in motione necessaria primum principium est naturale, hoc simpliciter non debet intelligi, quia ad Spiritum sanctum est motio necessaria, & tamen eius principium est liberum, vt patet dist. 10. primi, sed intelligitur de motione necessaria, quæ præcisè respicit principium ex sola natura principij, ita quòd circumscriptio quocunque extrinseco, necessariò produceret quicquid produceret. Sed voluntas diuina, vnde voluntas, etiam vnde diuina, non vult aliquid necessariò, & hoc ex ratione absoluta voluntatis. Sed si vult aliquid necessariò, hoc est, quia ipsa, vt formaliter infinita, comparatur ad obiectum formaliter infinitum, idè non potest non velle illud, vt patet à Doctore in primo dist. 10. & infra q. 16. Quando verò comparatur ad obiectum finitum, vult illud contingenter, & potest non velle. Sed principium naturale ex parte ipsius principij respectu cuiuscunque obiecti ex sua ratione necessariò producit, quicquid

Motio necessaria duplex.

producit, & de isto necessariò loquitur Doctore. De hac differentia, scilicet, *necessarij* quare vnum sit præcisè à principio naturali, & aliud à principio libero, patet infra, q. 16.

Quintò nota ibi: *In contingente primum principium est liberum, huius actio in primo ordine, sequitur naturalis, id est, quòd accipiendo contingens, vt est à principio libero, semper sequitur principium merè naturale: & patet, quia voluntas non potest contingenter velle lapidem, nisi lapis priùs à principio naturali, scilicet, essentia diuina sit productus per modum naturæ in esse cognito, nec similiter principium liberum potest ponere A in esse reali, nisi ipsum A sit priùs positum per modum naturæ in esse cognito ab essentia diuina.*

59.

Nota etiam pro maiori declaratione instatiæ superiùs factæ de ordine principiorum, & terminorum, quòd ordo principiorum, vt comparatur ad terminos accipientes simpliciter esse, principium per modum naturæ est simpliciter prius principio per modum voluntatis; & sic motio vnus est simpliciter prior motione alterius, & sic motio essentiz diuinæ per modum naturæ ad productum realiter, puta ad Filium, est simpliciter prior motione volutatis ad creaturam secundum esse reale, & secundum esse volitum. Si modò motio per modum naturæ sit ad terminum accipientem esse secundum quid, quia comunicatur, siue producitur secundum quid, puta motio per modum naturæ ad esse cognitum lapidis, quod esse cognitum est productum, siue lapidi comunicatum secundum quid, quia lapis, vt sic, habet tantum esse diminutum, loquendo de tali termino, non sequitur quòd motio naturalis ad illum terminum sit prior motione non naturali, siue libera, quæ est ad terminum simpliciter, vt illa quæ est ad Spiritum sanctum, vel amorem essencialem. Comparando ergo principium per modum naturæ ad terminum capientem simpliciter esse per tale principium; & similiter comparando principium liberum ad terminum simpliciter; patet quòd motio per modum naturæ est prior motione libera, & sic Filius necessariò est prior Spiritu sancto, & etiam creatura capiente esse reale. Si verò principium per modum naturæ comparatur ad terminum capientem esse secundum quid, scilicet ad esse cognitum lapidis, & principium liberum comparatur ad terminum habentem esse reale, & simpliciter, & hoc ad intrà, tunc modus principiandi liberè est prior isto modo principiandi per modum naturæ. Si verò principium liberum comparatur ad extra ad terminum capientem esse secundum quid, puta ad lapidem volitum, vel capientem esse simpliciter reale, puta ad lapidem in esse reali, tunc modus principiandi liberè, & similiter motio eius libera est posterior modo principiandi per modum naturæ isto secundo modo, & similiter motio eius est posterior, vt patet.

SCHOLIVM.

Ad argumenta posita nu. 13. primum fundatur in quædam propositione Doctore q. 3. prol. & 2. d. 9. q. 4. scilicet. quando extrema alicuius propositionis comparantur ad se inuicem, vt motuum, & mobile, si aliquid vnus extremi est motuum respectu contenti sub altero extremo, idemerit de quolibet contento huius, respectu cuiuscunque contenti illius. Exemplum de calore, & calefi

calefactibili. Hinc sequi videtur, si essentia diuina naturaliter mouet suū intellectū, quod similiter mouebit & creatū. Respondet propositionē hīc intelligi ratione intellectus, quem essentia diuina immediatē mouet, quia naturaliter eum mouet, & non aliter, secus de intellectu, quem mouet media voluntate, qualis est omnis creatus, vt explicatum est. Quod si obiectum creatum intellectum creatum semper naturaliter moueret, idē est, quia voluntas creata non potest elicere intellectum vllius obiecti. Ad secundum, explicat quomodo beatitudo nostra non est ab essentia, & ab obiecto motiuo, sed vt à terminatio: quia nihil agit ad extrā naturaliter; vnde si per impossibile non esset volens, nullum beare posset, nullumque contingens producere. Ad tertium visio nostra non est proles essentiae, quia non mouet ad eam naturaliter. Explicat clarē quomodo voluntas est principium motiuum ad videndum essentiam, licet haec sit prior, quia est infinita, & perfectissimē ipsi eadem, negat visionem beatam esse Verbum, quia non gignitur naturaliter, quomodo autem gignitur Verbum, vide 1. d. 3. qu. vlt. & 2. d. 16. & 24. Ad quartum non respondet, quia ex dictis constat essentiam nullomodo mouere ad sui visionem in nobis; & sic non est ratio prima, & secunda motionis, sed tantum terminationis.

Nunc autem ^a quantum ad primam minorem, essentia diuina est motiua immediatē sui intellectus, sed non intellectus creati: quia intellectus diuinus est primum mobile omnino. Et idē primō mouetur à prima forma motiua: & nihil aliud est immediatē mobile à prima forma motiua: quia nō potest immediatē mouere, nisi primō modo motionis: & nihil aliud natum est sic moueri. Si igitur concludas, quod essentia diuina eodem modo mouet omnem intellectum: concedatur, quem immediatē mouet; sed ille est solus intellectus diuinus: vt patet ex dictis.

17.

Obiectum creatum, naturaliter fatum mouet, & quare?

Alia autem minor, scilicet quod obiectum creatum naturaliter mouet, vera est de intellectu, quem immediatē mouet: falsa autem esset, si aliquem intellectum moueret mediante actu voluntatis, quia illum non naturaliter moueret, sicut si voluntas mea possit liberē causare intellectionem essentiae meae in te. Sed isto modo fortē non est de aliqua essentia, & voluntate creata: quia quaelibet essentia est immediatē motiua intellectus creati, & idē motione naturali; nulla autem voluntas creata est motiua ad intellectionem perfectam alicuius essentiae, vt essentia est: quia nec perfectē eam continet eminenter, vel vniuē, & qualitercunque sit de obiecto creato mouente intellectum naturaliter: patet prius quod est eadem ratio de essentia diuina: quia ipsa non est immediatē motiua alicuius intellectus, nisi primi.

Essentia diuina, obiectum terminatum non motiuum beatitudinis nostrae.

b Ad aliud dico, quod mouere ad actum beatificum non est proprius actus illius essentiae diuinæ: neque est prius actu voluntatis: imō est propriē actus illius voluntatis. Essentia enim vt quodammodo prior voluntate, licet sit obiectum primum, & immediatum illius visionis in ratione terminantis, tamen non est obiectum immediatum in ratione mouentis, sed tantum mouens remotum, pro quanto mouet intellectum diuinum ad visionem præcedentem illud *velle*, quo mouetur intellectus Michaelis ad visionem.

Et per hoc patet ad confirmationem ibi positam; quia si illa essentia non esset formaliter volens, nihil omnino posset causare ad extrā, quia nihil posset causare nisi naturaliter & quodcunque extrinsecum, cum sit formaliter possibile, non posset esse à necessario, nisi contingenter.

Visio nostra non est proles essentiae quia non mouet ad eius gignitionem.

Ad tertium dici potest, quod essentia non habet rationem motiui ad visionem sui in intellectu creato, nisi in quantum præsupponitur ipsam mouisse intellectum diuinum ad visionem, quæ præsupponitur ipsi *velle* diuino, motiuo intellectus creati: non igitur se habent essentia, & voluntas, vt mouens superius & inferius, propriē loquēdo, sic intelligendo, quod vtrumque attingat ipsum motum; sed tantum voluntas attingit intellectum creatum: tamen præsupponit motionem, intellectus diuini ab ipsa essentia, sine qua ipsa voluntas non haberet illud *velle*, quo mouet.

18.

Si arguitur contra hoc, quia voluntas, vt voluntas, non potest mouere nisi ad videndum voluntatem, vt voluntas est: non autem ad videndum essentiam, vt essentiam; nunc autem videre voluntatem, vt voluntas est, & non essentiam, vt essentia est, non est videre obiectum beatificum. Probatio minoris, quia idem est obiectum beatificum intellectus creati, & intellectus diuini: intellectus autem diuinus non beatificatur in vidēdo voluntatē, vt voluntas est: quia voluntas non est primū obiectum intellectus sui: & nō beatificatur nisi attingendo primum obiectum. Probatio maioris, quia cum voluntas sit quasi posterior ipsa natura: quia proprietates nō potest esse principium causandi

causandi perfectam visionem essentia, ut essentia est, quæ quodammodo est prior, & perfectior, iuxta illud Damasceni 12. *Totum, inquit, in seipso comprehendens habet esse, velut quoddam pelagus substantia, infinitum, &c.*

Ad istud dico, quod quia voluntas est perfectè idem cum essentia: idè potest esse principium motiuum ad videndum essentiam, ut essentia est: neganda est igitur illa maior: verum quidem est quod ibi affirmatur, scilicet quod voluntas potest esse principium motiuum ad videndum voluntatem, ut voluntas est: falsum autem est, quod ibi negatur, scilicet quod non potest esse principium ad videndum essentiam, ut essentia est.

Voluntas est principium motiuum ad videndam essentiam.

19. Ad probationem maioris respondeo, quod prioritas illa est quasi prioritas fundamenti: sed illud fundamentum non solum est perfectè idem cum illo, quod intelligitur fundari in eo; sed etiam illud habet perfectionem formalem formaliter infinitam. Propter quod perfectè identicè & vniuersè continet perfectionem fundamenti, & propter istam rationem potest esse principium communicandi essentiam: quia ipsa est identicè omnino eiusdem perfectionis cum essentia.

Voluntas diuina continet perfectionem essentiam.

c Ad aliud posset dici, quod Augustinus loquitur ibi de noticia, quæ est verbum. Vnde cum dixisset: *Nascitur proles ipsa Trinitatis noticia*, subdit in fine capituli. *Est quedam imago Trinitatis ipsa mens, & noticia eius, quæ est proles eius, ac de seipsa verbū eius, & amor verius.* Hæc ille. Non igitur quæcunque noticia actualis obiecti est verbum eius, sed illa sola, quæ de ipso nascitur tanquam proles: hoc est, non tantum est naturalis similitudo eius, sed naturaliter gignitur ab ipso nascendo: noticia igitur actualis, quæ producitur immediatè per voluntatem non est verbum obiecti: quia et si sit similitudo naturalis obiecti: non tamen est naturaliter genita.

Visio beata non est verbum, quia non naturaliter gignitur.

Et propter istud posset dici, quod beatus non habet verbum de Deo, quia et si illa visio sit imago diuinæ essentia ipsam naturaliter representans, non tamen est imago naturalis naturaliter ab ipsa procedens, sed illius essentia est tantum vnicum verbum, & hoc in solo intellectu increato, in quo solo potest esse noticia ipsius obiecti naturaliter genita.

Aliter posset dici ad illud 9. de Trin. cum dicit August. quod *omnis res quam cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui*, quod vel intelligitur de re, quam naturaliter cognoscimus, hoc est, ex causis naturaliter motiuis intellectus nostri. Illa quidem in seipsa, vel in causis suis congenerat: hoc est naturali fecunditate & necessitate causat in nobis tanquam naturalem similitudinem notitiam sui: & sic verbum non gignitur nisi de memoria: nunc autem obiectum, quod sit cognitum per actum voluntatis, non oportet præesse in memoria: vel saltem non agit ut præexistens in memoria. Sic igitur modo dicto saluatur propriè ratio verbi.

Cap. vlt. Loquitur August. de rebus creatis.

20. Vel si hoc, quod ait *omnis res*, extendatur etiam ad essentiam diuinam, tunc illud, quod sequitur, scilicet *congenerat notitiam sui*, debet intelligi vel formaliter pro obiecto naturaliter motiuo vel æquiualeuter pro obiecto increato: quia ipsum vel per se vel per aliquid sibi idem, causat in nobis notitiam sui: quæ æquiualeat in perficiendo intellectum, ac si esset proles naturaliter genita: quia est similitudo naturaliter ducens in obiectum: sicut si esset ab obiecto naturaliter expressa.

Essentia diuina generat notitiam sui in nobis, sed æquiualeuter, quia per aliquid sibi idem.

e Hinc videtur sequi, quod essentia non est representatiua sui Michaëli prius naturâ, quam visio eius causatur in Michaële; igitur multò magis non est representatiua alicuius alterius, sed tam ipsa, quam alia contingenter representantur per actum voluntatis: ita quod ipsum representare non est præcedens quomodocunque ipsam intellectionem obiecti, quod dicitur representari.

f Sed si queratur hic representatio quodammodo prior actuali intellectione, illa tantummodo inuenitur in memoria: & in memoria diuina nihil propriè est nisi obiectum, quod quasi tribuit actum primum, siue immediatum actui secundo, scilicet intellectioni actuali: illud autem sic actiuus est præsentia completa primi obiecti, scilicet essentia diuinæ.

Contra: quomodo igitur Beatus videt obiectum secundarium in ipsa essentia, si non est aliquo modo ibi representatum, & non representatur sibi in voluntate: quia voluntas non est speculum in quo videatur, licet per voluntatem manifestetur?

Representatio prior intellectuore est memoria, & facunda, 1. d. 1. q. 7. & 2. d. 3. q. 9.

Respondeo: lapis videtur in essentia diuina, non ut in speculo, in quo reluceat ut obiectum præsens; sed ipsa essentia se solam, & soli suo intellectui se representat ante actum intelligendi: sed lapis videtur in essentia diuina, ut obiectum secundarium in primo obiecto, non quidem motiuo ad intellectionem secundi, sicut mouet intellectum

Quomodo lapis videtur, in essentia.

intellectum proprium, & sicut intellectum nostrum mouet principium ad conclusionem; sed ordine primi obiecti, & secundi terminantis, quodam alio scilicet voluntate, mouente ad ista duo obiecta ordine quodam actum intellectus terminantia.

C O M M E N T A R I V S.

60.
Mouere duplex.

AD argumeta facta in isto articulo, quibus probauit quod essentia diuina potest immediatè mouere intellectū creatū ad sui notitiā. Sed ante responsionē præmitto vnū, quod mouere aliud immediatè, & mouere aliud mediatè, potest intelligi multipliciter. Mouere immediatè aliud puta, cum dico *A* immediatè mouet *B*, est sensus, quod *A* causat aliquid, quod immediatè recipitur in *B* ab ipso *A*, & sic ignis immediatè mouet materiā ligni ad formam substantiā ignis, quia in tali materia disposita immediatè causat formam ignis. Sed ignis calefacit lignum mediatè, id est, mediante calore, quem habet, & sic mediante alio calefacit, id est, mediante actione alterius præcisè. Potest etiam aliter intelligi mediatè, & immediatè; sed ille modus sufficit ad propositum. Cum dicitur de obiecto immediatè, & mediatè motiuo, nota bene; quia aut loquimur de notitia abstractiua, aut de intuitiua. De prima possumus dupliciter loqui, scilicet, vel de abstractiua in nobis pro statu isto; & tunc dico, quod nullum obiectum immediatè mouet intellectum nostrum ad sui notitiam; nec etiam immediatè mouet ad speciem sui intelligibilem. Sed immediatè mouet sensum extrā: loquendo de obiecto sensibili, & post mouetur virtus phantastica, & vltimo phantasma producit speciem intelligibilem, vt exposui supra art. i. in dubijs. Vel loquimur de abstractione in intellectu soluto. Dico tunc quod nullum obiectum mouet immediatè talem intellectum ad sui notitiam abstractiuam, quia primò causat speciem intelligibilem, quæ postea immediatè partialiter causat notitiam abstractiuam obiecti. De hoc vide Doctorem in *secundo. dist. 3. q. 11. & in 4. dist. 45.*

61.
Nota.

De intuitiua dico quod si obiectum sit motiuum formaliter quod immediatè mouet intellectum, quem potest mouere. Si verò non motiuum, saltem continetur in alio virtualiter, quod mouet ad notitiam intuitiuam illius; & tale sic virtualiter contentum non dicitur mouere mediante alio, quia mouens mediante alio, non dicitur virtualiter contineri in illo; sicut ignis calefacit lignum mediante calore, non continetur virtualiter in calore, quia tunc esset essentialiter in perfectior. Sed Doctorem hic quando loquitur de obiecto immediatè motiuo amato omni impedimento, sic accipit, quod tale obiectum ex natura sua vnde præcisè talis entitas obiectiua, actione propria mouet intellectum ad sui, & omnium virtualiter vel essentialiter contentorum notitiam. Et tale obiectum dicitur propriè immediatè motiuū, quia vt tale est causatiuum saltem partialiter notitiæ sui, & omnium contentorum. Et hoc patet in notitia intuitiua. In abstractiua etiam illud dicitur immediatè mouere intellectum ad speciem intelligibilem, & omnium contentorum, quod ex natura sua potest illam causare; quod modò non immediatè cau-

set hoc non ex natura obiecti, sed vel propter ordinem potentialium; vel propter peccatum, vt patuit in *primo. dist. 3. q. 3.* Si enim esset proportionatè præsens, immediatè posset causare speciem intelligibilem, vt patet in *secundo. dist. 3. q. 11.* Obiectum verò dicitur mediatè mouere intellectum, quando nõ actione propria competente præcisè tali obiecto, vt tale obiectum, sed mouet actione alterius, & tunc dicitur mouere mediatè, id est, mediante actione alterius præcisè.

Aduerte etiam quod omne obiectum motiuum intellectus quodcumque sit illud potest mouere ipsum intellectum, vel mediatè, vel immediatè; & intelligo sic quod obiectum motiuum immediatè ex se formaliter est principium immediatè mouendi, siue causandi notitiam sui, & contentorum. Sed obiectum motiuum mediatè tantum est illud, quod licet ex se formaliter non sit principium mouendi immediatè, tamen in se suo modo continet aliquam entitatem, quæ sit ratio formalis immediatè mouendi, & non continet illam tantum per accidens, sicut ignis calorem; sed sic continet illam, quod circumscriptio omni per accidens, adhuc inest; habens ergo talem entitatem, dicitur obiectum per se motiuum intellectus, licet mediatè tantum. Dico vltè, quod omne obiectum, quod est motiuum mediatè modo præpositum, alicuius intellectus est ex se formaliter, & immediatè motiuum intellectus sibi proportionati, cum tale sit maximè intelligibile, & quod non moueat immediatè omnem intellectum, si alium potest mouere, hoc non ex imperfectione talis obiecti, sed quia motio ad extra sibi repugnat, quia sibi repugnat agere necessariò ad extrā, vt probat Doctorem in *primo. dist. 8. q. vltima.*

His declaratis. Dicit Doctorem ad primam rationem glossando maiorem, scilicet, quod est vera de obiecto immediatè motiuo, quod habet eundem modum mouendi, scilicet, vel per modum naturæ, vel liberè. Et sic obiectum comparatū ad quemcumque intellectum, quem immediatè potest mouere, præcisè habe eundem modum mouendi; patet, quia modus mouendi sequitur naturam obiecti, & sic si aliquem potest per modum naturæ mouere, etiam quemlibet alium, quem immediatè potest mouere, mouebit per modum naturæ. Et similiter si aliquem intellectum, quem mediatè potest mouere, moueat per modum voluntatis, quemlibet alium, quem mediatè mouet, mouebit præcisè per modum voluntatis, & sic patet ista propositio maior.

a Nunc autem quantum ad primam minorem essentia, &c.

Nota aliqua in ista litera. Primò, de primo mobili simpliciter, & primo motiuo simpliciter, quod mouet tantum per modum naturæ, vt supra patuit, & illa sunt præcisè intellectus diuinus, &

62.
Ad primam rationem.

Nota.

*Intellectus
Divinus, &
essentia Di-
vina, ut es-
sentia, est
prior omni
attributo, &
voluntate.*

nus, & essentia diuina, ut essentia, & ut prior omni etiam attributo, & etiam ut prior voluntate. Secundò, quòd omne obiectum creatum mouet naturaliter intellectum, què immediatè mouet. Sed tunc est dubiù de voluntate creata, quæ etiam ponitur obiectum intellectus, & immediatè motiuum. An modò moueat illum naturaliter, vel liberè, dic vt dixi in secundo, vbi adduxi opinionem Ocham, quam improbaui. Terriò nota, cum dicit quòd quælibet essentia creata est immediatè motiua intellectus creati, & idèd motione naturali; hoc non videtur absolute verum, quia essentia relatiua nullo modo mouet intellectum ad sui notitiam; intelligitur ergo de omni essentia creata absoluta, quia omnis talis est immediatè causatiua notitiæ sui, & contentorum, vt patuit in 1. dist. 3. q. 3. Vide quæ ibi exposui, vbi dixi quòd etiam quantitas mouet intellectum creatum ad sui notitiam, & adduxi ibi Doctorem in quarto, in materia de Eucharistia. Et nota cum dicit, quòd nulla voluntas est motiua ad intellectionem perfectam alicuius essentia, vt essentia est, quia nec perfecte eam continet eminenter, vel vniuiè, quia hoc videtur concludere etiam de voluntate diuina, quòd non possit causare notitiam essentia diuinæ, cum propriè non contineat eam, nec eminenter, nec vniuiè. Sed ad hoc dubium, vt supra dixi in quodl. vbi de hoc sunt moræ singulares difficultates.

63. Ad secundum dicit quòd *mouere ad actum beatificum non est prius actus essentia diuina, &c.* Et non intelligas hîc de mouente remoto, quod etiam attingit terminum principalem; sicut dicimus quòd mouens principale dicitur mouens remotum respectu agentis instrumentalis, de quo vide Doctorem in 4. dist. 1. q. 1. & similiter in 2. dist. 3. Sed nec intelligitur de mouente remoto non attingente terminum principalem, sed disponente ad ipsum, quia visio essentia diuinæ, vt in intellectu diuino, non est dispositio ad visionem, qua Michaël videt essentiam diuinam quia si, per impossibile, non esset talis visio adhuc Michaël posset videre essentiam, sed intelligitur sic, quòd voluntas diuina nullo modo posset causare visionem essentia diuinæ, nisi essentia diuina fuisset prius visa ab intellectu diuino, per quam visionem essentia est præsens voluntati diuinæ, & vt sic, essentia dicitur causa remota respectu causationis voluntatis diuinæ causantis visionem illius in intellectu Michaëlis, id est, quòd ipsa causat naturaliter aliud quod necessariò requisitum ad hoc vt voluntas diuina possit causare visionem in Michaële.

*Essentia non
habet ratio-
nem motiui
ad visionem
sui intellectu
creato.*

64. c. *Ad illud Augustini dicit Doctor quòd ibi loquitur Augustinus de notitia, quæ est verbum, & illa duo requirit, scilicet, quòd sit naturalis similitudo obiecti, & quòd sit naturaliter genita ab obiecto.* Et sic notitia essentia causata à voluntate diuina in intellectu creato, etsi sit naturalis illius similitudo, non tamen est naturaliter causata ab obiecto. Expono tamen litteram, recitando illam. Cum dicit, *loquitur ibi de notitia, quæ est verbum*, de quo satis patuit in 1. dist. 27. Vnde cum dixisset, *nascitur proles ipsa Trinitatis notitia*, id est, ipsa notitia, quæ gignitur ab obiecto, dicitur proles. Et subdit in fine capituli: *Est quedam imago ipsa mens, & notitia eius, quæ est proles eius, ac de se ipsa verbum eius, & amor tertius*, id est, quòd mens, id est, Scoti Oper. Tom. XII.

*Expositio li-
vra.*

memoria secunda, quæ includit præsentiam obiecti. (Sæpe enim Augustinus accipit *mentem* pro *memoria*, quæ includit obiectum præsens, vt aliàs patuit,) ipsa mens est quedam imago, passiuè tamen; sicut etiam in Deo accipitur imago, cum dicitur, *faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, & notitia ipsius mentis, id est, obiecti relucens in memoria est proles eius, & est verbum eius, & illa notitia nascitur de ipsa mente, hoc est de obiecto relucente in memoria, & amor tertius, id est, quòd amor nascitur de prole, intelligendo sicut dicit Doctor in 1. dist. 3. *quæst. vltima*, quòd tertia pars imaginis dicitur esse à secunda parte, pro quanto præsupponit ipsam. Et in proposito accipit mentem non tantum vt includit obiectum, & intellectum, quæ pertinent ad memoriam fecundam; sed etiam vt includit voluntatem, & obiectum ipsius, quod est obiectum cognitum; & sic de eodem obiecto cum intellectu dicitur nasci verbum, & cum voluntate dicitur produci amor, de quo vide in 1. dist. 3. *quæst. vltima*, & in 2. dist. 16. & dist. 24. Et ex hac auctoritate patet quòd non quæcunque notitia actualis obiecti dicitur verbum illius obiecti, sed illa sola, quæ de ipso nascitur tanquam proles, hoc est, non tantum est similitudo naturalis eius, sed naturaliter gignitur ab ipso nascendo, & idèd actus voluntatis non dicitur propriè nasci; quia nasci est à principio per modum naturæ; notitia igitur actualis, quæ producitur immediatè per voluntatem, non est verbum obiecti, quia etsi sit similitudo naturalis obiecti, non tamen est naturaliter genita, id est, per modum naturæ, sed tantum liberè. Et propter illud posset dici quòd Beatus non habet verbum de Deo, quia etsi illa visio sit imago diuinæ essentia, ipsam naturaliter repræsentans, non tamen est imago diuinæ essentia, ipsam naturaliter repræsentans, non tamen est imago naturalis naturaliter ab ipsa procedens. Sed illius essentia est tantum vnicum verbum, & hoc in solo intellectu increato, in quo solo potest esse notitia naturalis ipsius obiecti naturaliter genita. Aduerte quòd non intelligitur propriè genita immediatè ab ipso obiecto, cuius ponitur notitia ad hoc vt dicatur verbum, sed sufficit quòd sit naturalis similitudo obiecti, genita immediatè ab ipso obiecto per modum naturæ, vel genita ab alio obiecto continente virtualiter ipsum, cuius ponitur notitia genita; dico per modum naturæ, & sic notitia lapidis in Deo, & si non sit genita ab ipso lapide, dicitur tamen verbum, quia est genita ab essentia per modum naturæ ipsum lapidem virtualiter continente, & hoc sufficit.

Dat etiã aliã responsonem ad illã auctoritatè Augustini. Et ista secunda responsio distinguitur à prima, quia hic accipitur verbum, prout præcisè genitum à causis naturalibus, siue à memoria creata, quæ memoria requirit præsentia obiecti, ita quòd obiectum actiuè concurret, & sic accipit omnem rem, vt præcisè extenditur ad creaturã; sed in prima ratione accipit rem, etiam prout extenditur ad essentiam diuinam, vt ibi patet.

65.

Hinc videtur sequi quòd essentia non est repræsentatiua sui Michaëli prius natura, quam visio eius causetur in Michaële, hoc patet, quia obiectum præses intellectui ex natura sua, siue quod est ratio repræsentandi se intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis, dicitur actu pertinere ad memoriam. Et etiam posito quòd actu non pertineat

Nota.

ad memoriam productiuam actus, tamen sequitur quod in re erit ratio repræsentandi se per modum naturæ; & sic si essentia, vt essentia, faceret se præsentem intellectui creato, faceret se præsentem per modum naturæ, & per consequens necessarium, & sic semper esset necessarium præsens in ratione obiecti actu intelligibilis; præcisè ergo in eodem instanti, quo causetur visio essentiæ in intellectu Michaëlis, sit præsens ipsi in ratione obiecti visibilis, & talis præsentia est præcisè à voluntate cauente huiusmodi visionem; posset tamen voluntas diuina prius cauere præsentiam essentiæ in ratione obiecti visibilis, id est, facere ipsam prius præsentem intellectui creato, quàm causet visionem eius: de facto tamen creditur quod præcisè in eodem instanti sit præsens quo causetur visio eius, quia eius præsentia per prius nõ videtur necessaria, tunc enim præsentia obiecti prior visione esse necessaria, quando obiectum pertinet ad memoriam, vt memoria, quæ vt sic, est verè productiua, vt exposui in 1. dist. 3. q. 7. in titulo quæst. & in 2. dist. 3. q. 9. & 20. Si ergo essentia, vt essentia, non est sui, siue suæ præsentia repræsentatiua, multò magis non est repræsentatiua alterius obiecti, nam quod est causatiuum præsentia alterius per modum naturæ, multò magis erit causatiuum præsentia sui per modum naturæ, imò est simpliciter impossibile quod essentia, vt essentia, per modum naturæ sit causatiua, puta præsentia lapidis, & non simul; vel prius sit per modum naturæ suæ præsentia causatiua. Sicut est impossibile ipsam posse per modum naturæ cauere notitiam in intellectu suo respectu alterius obiecti, quin prius, vel simul causet per modum naturæ notitiam sui: sic est impossibile quod causet in intellectu suo præsentiam lapidis in ratione obiecti, actu intelligibilis, quin simul, vel prius, causet per modum naturæ præsentiam sui. Sed hoc idem est dicere respectu intellectus creati. Si ergo non potest cauere præsentiam sui in intellectu creato, multò minùs poterit cauere præsentiam alterius. Tam ergo ipsa essentia, quàm alia obiecta secundaria contingenter repræsentantur in intellectu creato per actum voluntatis diuinæ, ita quod ipsum repræsentare, siue præsentiam cauere in ratione obiecti, actu intelligibilis, non est præcedens quomodocumque ipsam intellectionem obiecti, quod dicitur repræsentari, & hoc de facto, licet de possibili, vt credo posset, vt suprà dixi.

66.

Sed si queratur, quare hæc representatio quodammodo prior actuali intellectione, Et patet quod propriè completa præsentia obiecti potentia, si obiectum, si motiuum est, quando obiectum est actu intelligibile, id est, quod actu potest cauere notitiam sui in intellectu, cui est sic præsens, & vt sic, pertinet ad actum primum immediatum actui secundo. Actus primus immediatus actui secundo est, quando est in potentia propinqua ad eliciendum actum secundum, quod tunc est, quando obiectum est perfectè præsens potentia, quia tunc habetur memoria perfecta, quæ dicitur actus primus completus, & immediatus, actui secundo. Sed actus primus, non immediatus actui secundo est, quando principium operandi, quod semper dicitur actus primus, est tantum in potentia remota ad operandum. Et quando obiectum non est actu præ-

sens intellectui in ratione obiecti, actu intelligibili, dicitur actus primus remotus ab actu secundo, siue ab operatione.

In isto articulo occurrunt aliqua dubia. Primum in hoc, quod si potentia intellectiua ex natura potentia non eleuata per aliquod lumen, non haberet idem obiectum, quod habet vt eleuata per lumen gloria; tunc non esset eadem potentia.

Secundum in hoc, obiectum adæquatum intellectui nostro ex natura potentia non est aliquid specialius obiecto intellectus Angelici.

Tertium est in hoc quod motio, omninò prima in ensibus, est necessario naturalis.

Quartum in hoc, quod motio, quæ est ad terminum infinitum, est prior illa, quæ est ad terminum finitum.

Quintum est in hoc, primum mobile motione naturalis est intellectus diuinus, & primum motiuum motione naturali est essentia diuina, & sic illud obiectum potest moueri motione naturali ad notitiam sui essentialis, & ad notitiam genitam.

Sextum est, quod essentia diuina est naturale motiuum ad intelligendum quodcumque intelligibile simplex, sed non nisi prius illa essentia sit in tribus suppositis.

Septimum est in hoc, quod essentia, etsi moueat ad distinctam notitiam simplicium, non tamen mouet ad distinctam notitiam veritatis contingit, licet moueat ad distinctam notitiam veritatis complexa necessaria.

Octauum, essentia mouet ad distinctam notitiam cognoscendi sub distinctione hoc fore, vel non fore, & hæc cognitio non est determinata de altera parte.

Nonum est, quod motio voluntatis ad extrinsecum necessario presupponit aliam ipsius voluntatis ad intrinsecum respectu eiusdem obiecti.

Decimum est in hoc, obiectum mouens potentiam immediatè habet eundem modum mouendi respectu cuiuscumque potentia, quam mouet immediatè; & sic essentia diuina mouet naturaliter omnem intellectum, quem immediatè mouet.

Vndecimum est in hoc, quod qualibet essentia creata est immediatè motiua intellectus creati, & ideo motione naturali.

Duodecimum est in hoc, quod nulla voluntas creata est motiua ad intellectionem perfectam alicuius essentia, vt essentia est, quia nec perfectè continet eam, nec vniuersè.

Tertiumdecimum est in hoc, essentia, vt prior voluntate, licet sit obiectum primum, & immediatum visionis Beati in ratione terminantis tamen non est obiectum immediatum in ratione mouentis, sed tantum mouens remotum pro quanto mouet intellectum diuinum ad visionem precedentem illud velle quo mouetur intellectus Beati ad visionem.

Quartumdecimum est in hoc, quia voluntas diuina est perfectè idem cum essentia, ideo potest esse principium motiuum ad videndum essentiam, vt essentia est.

Quintumdecimum est ibi, quia voluntas diuina est formaliter infinita, ideo perfectè, & vniuersè continet essentiam diuinam. Et ista dubia pro nunc sufficient.

Contra primum instatur, primò supponendo quod Doctor intendit de obiecto motiuo, scilicet, quod si hic haberet obiectum motiuum, quod non haberet in patria, vel si in patria

67.

Quomodo essentia non sit representatiua alterius obiecti.

instatur contra primum.

68.

instatur contra primum.

tia

tria haberet aliquod obiectum, ad quod non posset attingere ex natura potentie, sed tantum per aliquum habitum additum potentie, quod tunc non esset eadem potentia. Instatur sic, primo, quia potentia ex se non potest attingere ad aliquod obiectum, nisi eleuetur per aliquem habitum, & ad aliud potest attingere ex se, & tamen non sequitur quod non sit eadem potentia. Antecedens patet, quia attingit quiditatem, ut quiditas est tantum per speciem intelligibilem, & tamen potest aliud obiectum attingere ex se; patet, quia ex sua natura attingit actum rectum. Secundo diceretur quod non posset immediatè attingere Angelum, nisi mediante aliquo lumine supernaturali.

Secundo instatur sic; mouere per modum necessitatis, & per modum voluntatis, sunt modi magis arguentes diuersitatem principij operandi, quam aliud, & aliud obiectum, ita quod vnum moueat potentiam, & aliud non, licet sit ex se motiuum, tamen non potest mouere eandem potentiam; patet hoc, quia illi modi videntur repugnantes. Vnde Doctore in primo, dist. 1. quæst. 4. dicit quod si voluntas nostra vellet finem de necessitate, & ordinata ad finem contingenter, non esset eadem voluatas, sed essent duæ voluntates; modò eadem voluntas vult aliquid necessariò, & aliquid contingenter. Patet à Doctore in primo, dist. 10. & infra quæ 15. de voluntate diuina, quæ vult necessariò essentialiter diuinam, & contingenter creaturam.

Tertio instatur sic; Idem ignis potest producere calorem in aliquo calefactibili, & in alio non potest, nisi per calorem sibi additum; patet, quia producit calorem in seipso, ut patet à Doctore in quarto in materia de Eucharistia, & tamen non potest immediatè calefacere lignum, nisi mediante calore, & tamen propter hoc non negatur quin ignis sit eadem potentia respiciens calefactibile; sic videtur dicendum in proposito, quod quamuis intellectus, ex natura intellectus, non possit attingere aliquod obiectum, nisi mediante aliquo sibi addito, quod omnino sit eadem potentia, licet aliud obiectum ex natura sua possit attingere.

Quarto. Si potentia dicitur diuersificari ex hoc, quod vnum obiectum pura materiale, ex natura potentie potest attingere, & substantiam separatum non potest, nisi per habitum supernaturalatem sibi additum, sic videtur dicendum si ipsa non attingat obiectum ex natura potentie secundum totam suam entitatem, & intelligibilitatem, cum tamen, ut sic, ponatur obiectum potentie. Sed hoc non potest, nisi mediante aliquo habitu; patet, quia potentia habituata, agens æquali conatu, intensiorem producit intellectionem, quam non habituata, ut patet à Doctore, in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 27. si ergo obiectum sit intelligibile ut decem, & ipsa non possit sic intelligere sine habitu, & aliud intelligibile ut quatuor sine habitu potest intelligere; ergo secundum hoc videtur diuersificari, & tamen non diuersificatur.

Quinto instatur, certum est quod est idem intellectus hic, & in patria nullo modo variatus, & tamen hic non potest attingere aliquod merè intelligibile sub ratione propria, ut patet à Doctore in primo, dist. 3. q. 3.

Respondendo, præmittendo aliqua. Primum est, quod conclusio Doctore intelligitur de obiecto

motiuo in se formaliter, vel de obiecto virtualiter, vel essentialiter inclusio in alio obiecto, quod possit mouere ad notitiam sui, & inclusorum. Secundo præmitto, quod conclusio intelligitur de perfectione actus pertinente præcisè ad obiectum, quia bene aliquando obiectum minus perfectum intensiù intelligitur intellectione intensiori, & hoc propter maiorem conatum potentie, quam intelligatur obiectum perfectius propter minorem conatum, & attentionem potentie. Tertio præmitto, quod habitus non ponitur propter obiectum, sed tantum propter potentiam, quia ipsam magis faciliat ad operandum.

Istis præmissis, patet responsio ad instantias. Ad primam dico, quod si obiectum esset in se præsens; statim nullo alio addito posset attingere. Sed quando non est in se præsens, tunc ponitur species intelligibilis, quæ facit obiectum præsens, non in se, sed in repræsentatiuo, ut exposui. Et sicut potest intelligere omne obiectum, quando est in se præsens, ita ipso absente potest illud intelligere per speciem. Et vltro dico, quod omne obiectum motiuum ad sui notitiam intuitiuam, quando est in se præsens, potest etiam causare, & hoc mediatè, vel immediatè speciem intelligibilem modo priùs exposito.

Ad secundam patet responsio, quomodo concludit de voluntate creata, & non concludit de voluntate diuina. Vide quæ dixi in primo, d. 4. respondendo ad rationes Ocham contra Doctorem.

Ad tertiam. Dico, quod ignis, ut ignis, non respicit omne calefactibile, ut huiusmodi, nisi mediante calore, nec propriè seipsum calefacit.

Ad quartam patet responsio. Dico enim, quod obiectum perfectè præsens causat actum perfectissimum quem potest, & quantum est intelligibile, loquendo de causatione pertinente ad obiectum.

Ad quintam. Dico, quod est eadem potentia hic, & in patria, sed non eodem modo disposita, quia ut hic est alligata ordini potentiarum, ibi non; ut patet à Doctore q. 14. quod d. & in primo, dist. 3. quæst. 3. idèò hic tantum mouetur à sensibilibus, ibi verò etiam ab intelligibilibus.

Contra secundum instatur, quod intellectus noster non habeat præcisè idem obiectum motiuum, quod habet intellectus Angeli. Et primo sic; sicut intellectus diuinus habet tantum essentialiter suam obiecto adæquato motiuo, quia est formaliter infinitus, ut patet à Doctore in pluribus locis, quia si haberet plura obiecta motiua, vilesceret: sic videtur quod intellectus Angeli, ratione suæ supremæ perfectionis, habeat tantum seipsum, ut motiuum omnis intelligibilis; aliter si haberet, puta lapidem pro obiecto motiuo, sicut habet intellectus noster, quod tunc multum vilesceret.

Secundo instatur; sicut intellectus diuinus, quia infinitus, habet aliquod obiectum, quod tantum est immediatè motiuum intellectus diuini, scilicet essentialiter diuinam, quæ nullum alijus intellectum immediatè mouet, nisi diuinum, ut infra patet q. 15. sic videtur quod saltem supremus Angelus habeat aliquod speciale obiectum nullo modo motiuum, saltem intellectus humani. In hoc enim attenditur perfectio potentie,

70
Responsio ad
primum.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad quartam.

Ad quintam.

quia habet aliquid perfectius pro obiecto, quod non habet potentia imperfectior, illud erit essentia Angeli supremi. Et confirmatur, quia talis intellectus maximè appropinquatur intellectui diuino, quod non esset, nisi respiceret aliquid perfectius, quod non respiceretur à potentia inferiore pro obiecto motiuo.

71.

Gradus superior in entibus continet gradum inferiorem.

Tertio instatur sic; essentia Angeli supremi continet perfectionem totius creaturæ; ergo essentia Angeli ponitur adæquatum obiectum illius intellectus. Antecedens patet, quia secundum Doctorem in quarto, dist. 1. q. 1. gradus superior in entibus continet gradum inferiorem, imò videtur quòd eminenter, quia in supremo Angelo est perfectio correspondens perfectioni omnis creaturæ, & perfectio etiam, secundum quam excedit omnem creaturam, aliter non teneret supremum gradum in entibus creatis. Confirmatur, quia Angelus supremus mensurat perfectionaliter omnem Angelum inferiorem, & per consequens omnem aliam creaturam, ut patet, quia ponitur Deus simpliciter prima mensura essentialis, & perfectionalis omnis creaturæ; ergo propinquior essentia mensurat alias remotiores, patet, quia sicut in genere animalis homo est mensura omnium animalium, sic animal propinquius homini, mensurat alia remotiora; patet ergo antecedens. Consequentia probatur, quia essentia diuina ponitur adæquatum obiectum intellectus diuini in ratione motiui respectu omnium intelligibilium, ut patet à Doctore, quia ipsa ut gradus simpliciter supremus in entibus, continet omnia intelligibilia; ergo similiter essentia Angeli, quæ sic continet omnia intelligibilia, erit adæquatum obiectum sui intellectus in ratione motiui; tale autem non ponitur respectu intellectus humani, quia multa obiecta inferiora immediatè mouent intellectum humanum.

Intellectus Angeli, & intellectus humanus distinguuntur.

Quarto instatur sic; quia intellectus Angeli, & intellectus humanus distinguuntur etiam genere saltem proximo; ergo oportet assignari aliud, & aliud obiectum respectu istius & istius intellectus. Antecedens patet, quia essentia illa distinguuntur, ergo & potentia, cum sint idem realiter suis essentis, ut probat Doctor in secundo, dist. 16. Consequentia patet, quia ista potentia sic se habet, quòd vna non subordinatur alteri, sicut sensitiua intellectiua, sed magis videntur disparata, & contenta sub diuersis generibus; ergo videtur quòd necessariò habeant aliud & aliud obiectum, cum distinguantur per diuersa obiecta, sicut patet de potentiis sensitiuis disparatis.

Quinto instatur; potentia superior secundum perfectionem habet aliquid pro obiecto motiuo, quod non habet inferior. Sed potentia Angeli est essentialiter superior potentia intellectiua humana; ergo ipsa habet aliquid pro obiecto, quod non habet intellectus humanus. Maior patet, quia sensus communis est potentia superior visu, idè respicit aliquid pro obiecto; quod nõ respicit visus & intellectus humanus est superior sensui communi; idè respicit aliquid pro obiecto, quod non respicit sensus communis, ergo, &c. Minor patet, quia sicut essentia Angeli est superior, ita & potentia.

72.

Responsio ad instantias.

Respondeo ad istas instantias, præmittendo aliqua. Primo, quòd aliud est loqui de aliquo ita perfecto formaliter, cui ex sua perfectione

formali repugnat simpliciter omnis imperfectio; & aliud de illo inter aliqua entia perfectissimo, cum quo tamen stat aliqua imperfectio, cum non sit sic necessariò perfectum, quòd excludat omnem imperfectionem, licet in multis necessariò excludat. Secundo præmittit, quòd continere aliud contingit multipliciter; aliquando continet sicut causa effectum; & hoc dupliciter, vel continet sic, quòd tota entitas simpliciter dependet à causa, sic quòd illà remora impossibile esset ab alio dependere.

Continere aliud contingit multipliciter.

Secundo quando sic continet quòd tamen secundum suam entitatem ab alio etiam dependet, imò principalior ab alio. Primo modo solus Deus continet omnem creaturam. Secundo modo causæ secundæ continet suos effectus, & non loquor hic de passione subiecti, quæ ponitur quasi effectus subiecti adæquatus, & idem realiter illi, & sic subiecto remoto, passio non posset esse.

Continere eminenter aliud potest dupliciter intelligi.

Tertio præmittit, quòd continere eminenter aliud potest dupliciter intelligi; vel quòd contineat aliud secundum totam entitatem diminutam, vel quòd contineat se undum totam entitatem perfectam. Primo modo omnis causa secunda æquiuoca continet effectum. Secundo modo causa prima continet eminenter omnem effectum. Et propriè continere aliud eminenter non est ex hoc solo, quòd continens sit perfectus in se, sed quòd contentum etiam dependeat à continente: Vel si etiam ponatur quòd continere eminenter sit, quòd continens sit simpliciter perfectus contento, tunc sciendum est quòd quando dicimus, quòd continens aliud eminenter potest causare notitiam contenti, non debet ita absolutè intelligi, scilicet quòd tantum sit perfectus illo, sed quòd etiam contineat illud secundum totam suam entitatem, ut exposui in secundo, dist. 3. q. 10. & infra quæst. 14.

Quarto præmittit, quòd aliqua potentia dicuntur eiusdem rationis, quia sunt eiusdem speciei, ut duæ potentia visua in duobus hominibus; & aliqua dicuntur eiusdem rationis, quia licet distinguantur specie ut visua in homine, & visua in boue, tamen conueniunt in hoc conceptu quiditatiuo, scilicet, potentia visua, sic quòd vtraque est vera potentia visua, licet vna sit essentialiter perfectior alia, quia species sunt sicut numeri, ex 8. *Metaph.* Et aliqua dicuntur eiusdem rationis secundum genus, quia conueniunt in aliquo genere, ut potentia visua & auditua, & tamen nullo modo conueniunt in aliquo conceptu, puta auditua, vel visua, quia tunc vel visua esset auditua, vel è contra. Vel vna esset vnum membrum diuisuum respectu diuisi, & esset ipsum diuisum; non dicuntur ergo eiusdem rationis, sicut primo modo. Sic dico de sensu communi, quia licet sensus communis in homine, & in alio differat suo modo specie tamen dicuntur eiusdem rationis pro quanto conueniunt in hoc conceptu, qui est sensus communis. Hoc idem dico, quòd intellectus hominis, & intellectus Angeli, posito quòd non sint eiusdem rationis, quia non eiusdem speciei, nec generis proximi, tamen dicuntur eiusdem rationis, quia realiter conueniunt in hoc, quòd est potentia intellectiua.

73.

Et hoc

*Intellectus
diuinus non
potest moueri
à creatura.*

Et hoc modo, quæ ponuntur eiusdem rationis, quicquid respicitur ab vna pro obiecto, respicitur etiam ab alia. Et sic quantum ad hoc, omnis potentia intellectiua habet idem obiectum adæquatum, saltem loquendo de illa, quæ est creata; sicut etiam omnis potentia visiva respicit idem pro obiecto adæquato. Et quod diuinus intellectus non habeat lapidem pro obiecto motiuo immediatè hoc non est ex ratione intellectus, sed ex hoc, quòd cum sit formaliter infinitus non potest moueri à creatura, recipiendo ab illa aliquam perfectionem, quia tunc vilesceret. Dico etiam, quòd licet lapis non possit immediatè, & formaliter mouere intellectum diuinum, continetur tamen virtualiter in primo obiecto adæquato motiuo intellectus diuini, scilicet in essentia diuina.

74.
*Intellectus
diuinus ex-
cludit omnè
imperfectionem.*

Istis præmissis patet responsio ad instantias. Ad primam negatur similitudo, quia intellectus diuinus, quia infinitus, necessariò excludit omnem imperfectionem, & idèd repugnat sibi posse immediatè moueri ab aliqua creatura ad sui noticiam. Sed intellectus Angeli est perfectionis finitæ, & limitatæ, cum qua stat multiplex imperfectio, & sic potest habere etiam lapidem pro obiecto motiuo, sicut etiam habet intellectus noster, vt patet à Doctore in 2. dist. 3. quæst. 11. & cum arguitur quòd tunc vilesceret, dico quòd non est formaliter infinitus, & idèd non habet in se realiter omnem perfectionem, & per consequens potest perfectionem sibi competentem (loquendo de perfectione secunda) ab aliquo recipere. Est enim maioris imperfectionis dependere ab alio secundum totum suum esse, sicut nunc dependet à Deo, sicut etià alia creaturæ, quam dependere secundum aliquam perfectionem secundam quam recipit, ab obiecto, partialiter tamen, & à causa minus principali.

Ad secundam patet responsio, quia intellectus diuinus est formaliter infinitus, idèd mouetur ab essentia sua respectu omnium intelligibilium. Sed non est sic de intellectu finito, & limitato.

*Angelus nihil
habet creaturæ
continet virtualiter.*

Ad tertiam. Dico quòd Angelus nullam creaturam continet virtualiter, vel eminenter secundum totam entitatem illius, qualis continentia requiritur ad hoc vt sit ratio causandi noticiam cuiuscunque contenti, imò pro nunc dico (non asserendo) quòd nulla creatura quantumcunque suprema, continet aliam creaturam absolutam realiter distinctam secundum totam suam entitatem, cum quolibet primò, & principaliter secundum totum suum esse, sic dependeat à Deo, quòd ipso per impossibile circumscripto, esset impossibile ipsa aliquo modo esse. Et dicit Doctor in 2. dist. 2. quæst. 4. quòd genitum ab aliqua causa secunda tantum dependet ab illa in esse pro illo instanti in quo accipit esse ab illa causa, licet principaliter tamen à prima, sed in toto tempore sequenti immediatè à Deo. Licet ergo Angelus quia gradus supremus inter creaturas, aliquo modo contineat perfectionem illarum, nunquam tamen continet secundum perfectionem totalem, qualis continentia requiritur ad hoc, vt possit causare noticiam perfectam contenti. Dico secundò, quòd etiam casu illo posito, id est, quòd essentia suprema Angeli sic contineret omnem creaturam, adhuc nõ haberetur intentum, quia licet ipsa essentia,

vt præsens intellectui Angelico in ratione obiecti actum intelligibilis causaret necessariò noticiam sui, & contentorum, tamen nõ negaretur quin lapis contentus, si esset in se præsens tali intellectui, possit ipsum mouere ad sui noticiam. Sicut etiam si illa essentia Angeli esset præsens intellectui humano causaret noticiam sui, & omnium contentorum; tamen lapis si ponetur præsens illi intellectui in ratione obiecti intelligibilis, actus possit ipsum mouere, & sic patet quòd etiam isto casu posito, licet sit impossibilis, ratio nihil concludit.

Ad quartam. Dico, quòd licet distinguatur etiam genere remotiori, qui tamen habent idem obiectam, sicut patet de sensu communi in homine, & in boue, requiritur etiam quòd distinguantur eo modo, quo dixi supra, scilicet, quando non conueniunt in potentia intellectiua, & talis distinctio arguit distinctiõnem obiectorum primorum, sicut patet de visiva, & auditiva; modò intellectus humanus, & intellectus Angeli cõueniunt in ratione formali intellectus.

Ad quintam patet responsio ex superius dictis, & sic patet solutio,

Tertiò principaliter instatur contra tertium, probando quòd motio omnino prima non sit motio naturalis. Et primò sic, præsupponendo quòd mouere sequitur entitatem. Tunc sic, quanto ponitur ens motiuum perfectius simpliciter, tanto ex natura rei primò natum est mouere, quia sicut perfectius essentialiter ex sua ratione natum est esse prius imperfectiore, ita si est motiuum, natum est prius mouere, & si est infinitum, & præsens mobili, necessariò mouebit illud ponendo quòd necessariò sit motiuum. Secundò suppono, quòd sicut intellectus diuinus, & essentia diuina concurrunt, vt duæ quasi causæ partiales ad intellectiõnem essentiæ diuinæ, sic essentia diuina, & voluntas diuina concurrunt ad volitionem essentiæ diuinæ. Tertiò præmitto, quòd voluntas ex sua formali ratione est perfectior intellectu, vt patet à Doctore in 4. dist. 49.

75.

Istis præsuppositis arguitur sic; voluntas si sola ponatur motiua ad actum suum, est ex sua ratione formali perfectius motiuum, quam intellectus diuinus; ergo voluntas prius mouet se ad actum suum, quam intellectus. Antecedens patet ex tertio præsupposito. Si dicatur, quòd intellectus diuinus est ita infinitus, sicut voluntas, Dico, quòd hoc non soluit, quia semper voluntas ex sua ratione formali ponitur perfectior intellectu. Sicut etiam essentia diuina ex sua ratione formali quiditativa ponitur perfectior omni attributo, licet attributa sint formaliter infinita, sic in proposito. Consequentia probatur ex primo præsupposito, scilicet, quòd perfectius simpliciter est prius motiuum imperfectiore. Si dicatur quòd concurret essentia cum voluntate, sed prius concurret cum intellectu, idèd intellectus, & essentia sunt prius motiuum. Dico etiam, quòd hoc non soluit, quia hoc posito; stat quòd totum principium motiuum sit perfectius, quia essentia est eadem, vt concurret cum vtroque, & tunc voluntas ex sua formali ratione est perfectior intellectu; ergo principium motiuum est perfectius, vt includit essentiam, & voluntatem, quam vt includit essentiam, & intellectum. Si dicatur, quòd voluntas præsupponit operationem intellectus.

*Intellectus
diuinus, &
essentia diuina
concurrunt, vt dua
causæ partiales
ad intellectiõnem.*

*Essentia diuina
est perfectior
omni attributo.*

Dico, quòd hoc non soluat, quia perfectius, vt perfectius simpliciter non præsупponit necessariò imperfectius, & maximè quando imperfectius non est de intrinseca ratione perfectioris, sicut nec infinitum præsупponitur necessariò finitum, vt dicit Doctor.

76.

Secundò instatur sic; si motio naturalis necessariò est prior motione per modum voluntatis, & in eodem operante sit vtraque motio, sequitur quòd ipsa erit simpliciter prior omni motione voluntaria, & sic productio Filij in diuinis erit simpliciter prior omni motione voluntatis respectu volitionis essentia diuinæ; consequens est falsum, patet, quia talis volitio est essentialis, & essentialia dicentia perfectionem sunt priora notionalibus, vt patet à Doctore supra q. 1. Consequentia probatur, quia si motio naturalis in eodem ex se est prior motione voluntaria, sequitur quòd ex se erit prior omni motione voluntatis in eodem operante. Si dicatur, quòd non est verum, nisi de motione naturali eiusdem ordinis, & de motione voluntatis eiusdem ordinis, quæ respiciunt eundem terminum. Contrà, quia motio ad notitiam genitam per modum naturæ, & motio per modum voluntatis ad volitionem essentia diuinæ habent eundem terminum, quia vtraque respicit essentiam diuinam, vt patet: eadem enim essentia est obiectum primum tam motionis, quæ ad notitiam simplicem sui, & quæ est ad notitiam genitam, quàm motionis voluntatis, quæ est ad amorem essentialem, & ad amorem spiritum, siue procedentem; ergo sequitur propositum, scilicet, quòd motio ad notitiam genitam cum sit merè naturalis, erit posterior motione voluntatis, siue quæ est per modum voluntatis respectu amoris essentialis.

Tertiò instatur sic; aliqua motio per modum naturæ respectu eiusdem termini est simpliciter posterior motione per modum voluntatis, quæ est simpliciter ad idem obiectum; ergo motio naturalis in eodem operante respectu eiusdem termini non est simpliciter prior motione per modum voluntatis. Consequentia patet. Antecedens probatur supponendo quòd dicit Doctor in prologo, q. ult. & dist. 38. 39. & 45. *primi, & infra presentis quest. scilicet*, quòd contingens de termino, siue altera pars contingentis determinatè vera est immediatè à voluntate diuina, sic determinatè volente; & hæc determinatio est simpliciter prior cognitione eiusdem complexi contingentis, vt patet à Doctore in locis præallegatis. Ex hoc sequitur quòd motio voluntatis, quæ terminatur ad hoc complexum contingentis, est prior motione intellectus ad notitiam eiusdem complexi; ergo motio naturalis, vt huiusmodi, etiam in eodem operante, est simpliciter prior motione per modum voluntatis.

Quartò instatur sic; quia idem Pater in diuinis prius per modum voluntatis mouetur ad generationem Filij, id est, quòd prius vult illam generationem esse, quàm actu generet Filium per modum naturæ; ergo motio naturalis, siue per modum naturæ in eodem operante non est simpliciter prior motione per modum voluntatis. Consequentia patet, quia consequens includitur in antecedente. Antecedens patet per Doctorem in primo, dist. 6. *quest. unica*, vbi ostendit quomodo pater vult generare.

Quintò instatur sic; quando in eodem operante concurrunt principium per modum naturæ, & principium per modum voluntatis, principium per modum naturæ est perfectissimum, imò formaliter infinitum, & habet obiectum perfectissimè præsens, circa quòd natum est operari per modum naturæ. Et nullum extat impedimentum, potest in eodem instanti, quo ponitur principium sic perfectum, perfectè operari operatione sibi conueniente circa illud tale obiectum, & maximè quando obiectum ponitur alia causa partialis per modum naturæ; imò necessariò statim agit per modum naturæ. Sed intellectus diuinus, & essentia diuina sunt huiusmodi, tam respectu cognitionis essentia simplicis, quàm respectu notitia genita, vt patet. Si ergo tale principium per modum naturæ ponitur prius mouere secundum totum conatum, quàm principium per modum voluntatis, sequitur quòd Filius erit necessariò prior omni actu voluntatis.

Respondeo ad instantias, præmittendo aliqua. Primò, quando est natura perfecta intellectiua includens intellectum, & voluntatem, semper voluntas ad hoc, vt actum eliciat circa obiectum, præsупponit operationem intellectus circa idem obiectum incomplexum, sic, quòd est impossibile illud obiectum posse velle, nisi ab intellectu eiusdem naturæ sit præcognitum. Et hic nulla videtur ratio assignanda, nisi natura potentiarum, puta, quia intellectus est talis natura, idè potest elicere actum circa obiectum absolute, etiam nulla operatione alterius potentia præmissa circa illud idem obiectum: & voluntas est talis natura, quòd non potest elicere actum circa obiectum, nisi sit sibi præsens, vt actu cognitum; & sic motio voluntatis circa obiectum semper præsупponit motionem intellectus circa idem obiectum causantis cognitionem eiusdem obiecti.

Ex hoc patet quomodo voluntas in operando necessariò sit posterior intellectui in operando, non quòd intellectus in eadem natura sit ex natura rei in se prior voluntate; imò simpliciter in eodem instanti, quo est intellectus, est etiam voluntas, quæ sunt perfectiones absolutæ naturæ. Sed intellectus dicitur prior voluntatem in operando, quia prius necessariò operatur, quàm voluntas circa obiectum. Et quia motio intellectus circa obiectum, & obiectum intellectum est necessariò per modum naturæ, & simpliciter naturalis, & motio voluntatis tantum liberè, idè in eadem natura, in qua sunt istæ potentia, motio per modum naturæ est simpliciter prior motione per modum voluntatis; motio ergo per modum naturæ non est præcisè ratione perfectionis principij actiui, sed præcisè dicitur naturalis, quia est à naturali principio necessariò, & per modum naturæ mouente, & non videtur assignanda alia ratio, vt patebit infra, q. 16. imò stat quòd principium per modum voluntatis motiuum sit simpliciter perfectius, vt patet de voluntate respectu calis, vel ignis. Pater etiam quando vtrunque est in eodem operante, sicut in nobis, voluntas est perfectior intellectu, vt probat Doctor in 4. dist. 49. & tamen ipsa ex natura sua præsупponit operationem intellectus, & hoc non est imperfectio in volutate, quia non habet actum circa obiectum, nisi præcognitum; esse benè aliquis imperfectio, si intel-

77.
Respon. ad
instantias.

Voluntas in
operando est
posterior in-
tellectui.

1111111111
1111111111
1111111111

tellectus posset habere actum circa aliquod obiectum, circa quod non posset voluntas habere actum, quia sicut intellectus non habet actum circa obiectum, nisi actu praesens in ratione intelligibilis actu, ita voluntas non habet actum, nisi circa obiectum actu cognitum; quia aliter non potest sibi esse praesens in ratione obiecti actu amabilis.

78.
Natura supra
prima est
Deus.

Secundò præmitto, quòd naturà simpliciter suprema, quæ est Deus, necessariò est intelligens, & volens, vt subtiliter probatum est à Doctore in primo dist. 2. parte prima, quaest. 1. in illis præambulis, & ipsa in agendo est simpliciter independentis, & omnia alia in agendo ab ipsa dependent; & sic est simpliciter primum effectuum, & est impossibile aliud esse prius eo. Hæc omnia sùt ostensa à Doctore in primo, vbi supra. Ex quo sequitur quòd si est simpliciter primum motuum, & nõ potest velle aliquid, nisi præcognitum à suo intellectu, & nihil ad extrà potest aliquid immediatè velle, nisi priùs velit essentiam suam, quia volitio essentia est simpliciter necessaria, vt patet hic, & in primo, dist. 10. & infra, q. 16. & volitio creaturæ tan tùm contingens, vt probat Doctor in primo, dist. 39. & in secundo, dist. 1. & in quoli. q. 7. & presentia, & volitio contingens præsupponit necessariam, vt probat Doctor in 2. dist. 1. q. 1. Cùm ergo volitio essentia sit simpliciter prima motio voluntatis diuinæ, & illa volitio necessariò præsupponit ex natura talis potentia intellectiõnem eiusdem essentia, sequitur quòd simpliciter prima motio est motio naturalis, siue per modum naturæ. Et ex hoc patet responsio ad primum argumentum, quia posito quòd voluntas in eadem natura sit ex ratione formali perfectior intellectu, tamen ex hoc non sequitur quòd agat primò per modum naturæ, quia hoc non procedit ex sola perfectione, vt dixi supra. Tamen de facto voluntas est æquè perfecta, aut intellectus diuinus propter infinitatem.

Voluntas est
æquè perfecta
sicut intellectus
diuinus.

79.

Ad secundum dico quòd quando in eadem natura sunt duæ potentia; scilicet intellectus, & voluntas, & perfecta; & non impeditæ, & circa idem obiectum, ita quòd operatio voluntatis necessariò præsupponit operationem intellectus circa idem obiectum & similiter productiõnem voluntatis necessariò præsupponit productiõnem intellectus circa idem obiectum; sic se habent, quòd voluntas immediatè potest habere actum circa obiectum cognitum, ita quòd operatio voluntatis tantùm præsupponit operationem intellectus circa idem obiectum, & si necessariò operatur in eodem instanti, quo habet obiectum praesens, siue actu cognitum, necessariò vult illud, aliter non esset perfecta potentia. Sic similiter si ponuntur istæ potentia verè productiua, circa idem obiectum primum, voluntas non potest esse actu productiua, circa essentiam, nisi intellectus priùs fuerit productiua. Et hoc est præcisè ex natura potentiarum, quòd sicut in operando voluntas præcisè præsupponit operationem intellectus, & nõ productiõnem ipsius, sic in producendo necessariò præsupponit productiõnem intellectus circa idem obiectum. Et idè simpliciter prima motio per modum naturæ est operatio intellectus diuini circa eandem essentiam; & prima simpliciter motio per modum voluntatis est operatio, siue volitio voluntatis diuinæ

circa essentiam diuinam, ita quòd ista motio in ordine omnium motionum est secunda, licet prima sit per modum naturæ, & secunda per modum voluntatis. Sed secunda motio simpliciter intellectus diuini est generatio Filii, quæ est per modum naturæ, & est tertia in ordine motionum; secunda verò motio per modum voluntatis est productio Spiritus sancti, & est quarta in ordine motionum. Tertia simpliciter motio intellectus diuini, siue memoria diuinæ per modum naturæ est productio creaturarum simplicium in esse cognito, siue in esse obiectiuo, & hæc est quinta motio in ordine motionum. Et tertia motio simpliciter per modum voluntatis est productio creaturarum in esse voluto, & hæc est sexta motio in ordine motionum. Quarta simpliciter motio, etiam per modum naturæ, est cognitio intellectus diuini respectu obiectorum volitorum; & hæc est septima in ordine motionum. Quarta motio simpliciter per modum voluntatis est productio creaturarum in esse realis existentia, & est octaua in ordine motionum. Et sic patet quomodo vna per modum naturæ est prior alia per modum voluntatis, & vna per modum voluntatis est prior alia per modum naturæ, simpliciter tamen prima, & omninò prima est motio per modum naturæ.

Nota

Ad tertium concedo, quòd aliqua motio per modum voluntatis est prior, scilicet volitio complexi contingentis, & cognitio eiusdem est posterior, tamen motio per modum naturæ respectu terminorum complexi, necessariò est prior volitione circa illud complexum, & hoc est, quia voluntas non præsupponit cognitionem complexi contingentis, sed tantùm cognitionem terminorum, vt dixi supra. Loquendo ergo de motione intellectus, quæ semper præsupponit motioni per modum voluntatis, semper illa est prior, reddendo singula singulis, vt supra patuit.

80.

Ad quartum. Dico quòd illa volitio non est principium generationis Filii, quia Pater vult illam generationem, sed est volitio qua Pater complacet sibi generare Filium, & illa est prior, tamen præsupponit aliam, scilicet cognitionem essentia, & etiam cognitionem generationis diuinæ, de hoc vide Doctorem in 1. dist. 6.

An volitio
sit principium
generationis
filij.

Ad vltimum patet responsio ex dictis ad primum argumentum, quia hoc totum procedit merè ex natura potentiarum, & nullà alia causa assignari potest.

Quartò principaliter instatur contra quartum, probando quòd motio, quæ est ad terminum finitum. Primò sic: motio ad paternitatem in diuinis est prior motione ad generationem Filii; patet quia essentia priùs quàm originat paternitatem in seipsa, vt patet à Doctore in primo, dist. 28. & tamen motio ad paternitatem est ad terminum, saltè non infinitum; & motio ad Filium est ad terminum infinitum.

81.

Secundò instatur sic; quia si motio, quæ est ad terminum infinitum sit necessariò prior motione, quæ est ad terminum finitum, hoc erit, quia quando agens perfectum comparatur ad perfectius, & minus perfectum, priùs erit motio ad perfectius, quàm ad imperfectius, quia imperfectius præsupponit perfectius, & non è contra. Si sic, ergo sequitur quòd intellectus diuinus priùs mouetur ad producendum per-

Nota.

fectius in esse obiectiuo, vel in esse cognito, quam moueatur ad producendum imperfectius, & sic prius erit homo in esse cognito, quam bos, & sic ordinatè erit motio ad aliud, & aliud secundum magis, & minus perfectum, & sic essentia necessariò priùs mouebit intellectum suum ad notitiam hominis, quam aliorum animalium, quod videtur omnino inconueniens.

Tertiò instatur, quia priùs producitur proprietas Filij, quam communicetur essentia diuina Spiritui sancto; ergo ista motio, siue communicatio terminum infiniti præsupponit necessariò terminum non infinitum.

Quartò instatur, quia si possibile foret infinitum causari à voluntate diuina contingenter, tunc voluntas posset immediatè causare finitum, & post infinitum, & sic poterit priùs esse motio ad finitum, quam ad infinitum.

Quintò instatur, & quæro, quare motio ad terminum finitum, non potest esse prior motione ad terminum infinitum, sed necessariò posterior? Aut hoc est, quia repugnat mouenti ad terminum infinitum, & finitum posse attingere terminum finitum, nisi priùs attingat terminum infinitum; aut idè est, quia repugnat termino finito posse produci, non priùs producto termino infinito; aut idè est, quia terminus finitus in suo esse includit terminum infinitum. Sed nullum istorum est necessarium. De primo patet, quia si mouens habet in virtute sua verè que terminum, ita quòd vnus terminus non ponitur ratio formalis respectu productionis alterius termini, quantum est ex natura talis mouentis, potest vnum sine altero producere, & sic vnus prius alio, & sic priùs terminum finitum, quam infinitum. De secundo patet, quia non ponitur terminus finitus in aliquo genere dependere à termino infinito, ergo non repugnat sibi posse produci, infinito non producto per prius. De tertio etiam patet, quia finitum non includit in suo esse formali infinitum, vt patet, ergo, &c.

§ 2.
2. responsio.

Respondeo, præmittendo vnum, quòd erit solutio argumentorum, scilicet, quòd Doctor quando hic dicit, quòd motio ad terminum infinitum est prior motione, quæ est ad terminum finitum, hoc dicit comparando infinitum simpliciter ad finitum simpliciter, quod est ens distinctum realiter ab infinito, quia vult, quòd motio secundum voluntatem, quæ est ad essentiam diuinam, est simpliciter prior omni motione, siue per modum naturæ, siue per modum voluntatis, quæ terminatur ad creaturam, & hoc intelligit, & non de motione ad intrà, cum ibi nihil sit finitum.

Motio non est ad paternitatem.

Respondeo tamen ad rationes, etiam absolute conclusionem intellecta. Ad primam dico quòd non est aliqua motio ad paternitatem cum nullo modo producatur. vt patet à Doctore in primo, dist. 26. Et 28. & posito quòd pullulet ab essentia, tamen non est motio ad ipsum, & posito quòd sit aliqua motio, vel quasi motio, dico quòd illa erit ad terminum infinitum, quia essentia suo modo communicaretur Patri per talem motionem.

Ad secundam patet responsio, quia generatio Filij necessariò est ad terminum infinitum, quia ad essentiam, quæ propriè est terminus formalis generationis, vt probat Doctor in primo, dist. 5. q. 2. vel si ad Filium, vt ad terminum

totalem, tamen ipse Filius includit essentiam, vt terminum formalem.

Ad tertiam patet responsio ex præsupposito.

Ad quartam patet similiter responsio, quia primò casus est impossibilis. Secundò posito casu, diceretur quòd intelligitur de motione per modum naturæ. Tertio dicitur, & melius, quòd Doctor loquitur de termino infinito, & finito, vt sunt duo effectus ordinatè procedentes ab eadem causa, quòd tunc infinitum erit priùs producibile, quam finitum.

Ad quintam. Dico quòd ratio est, quia quando principium est productiuum per modum naturæ alicuius infiniti, & alicuius finiti, ita quòd tam finitum, quam infinitum est præcisè ab eodem principio, & maxime quando principium nullo modo est impeditum, priùs necessariò producit infinitum, quam finitum, quia priùs respicit infinitum, vt effectum immediatiorem; si tamen, per possibile, vel impossibile, illud infinitum non produceretur, non repugnaret tali principio posse immediatè producere finitum; non est ergo ex repugnantia principij productiuum, nec ex repugnantia termini finiti; sed præcisè quia productio termini infiniti parata est esse prior productione termini finiti, quando vtræque productio comparatur ad idem principium productiuum, sicut duo effectus, quorum vnus est immediatiore causæ, & alius mediatiore. Et de hoc satis dictum est in secundo dist. 1. q. 1. vide in dubiis.

Quintò principaliter instatur contra quintum dubium, probando quòd primum mobile motione naturali non sit intellectus diuinus, & primum motiuum naturæ essentia diuina. Primo sic: Et præsuppono vnum, scilicet quòd infinitum simpliciter nullo modo dependet ab alio, nec quasi dependet, sed est simpliciter, & omnino independens. Hoc patet à Doctore tunc sic; omne mobile, vel quasi mobile ab alio, necessariò dependet, vel quasi dependet ab illo. Sed intellectus diuinus nullo modo dependet, nec quasi dependet; ergo non est ab aliquo mobilis. Maior patet, quia mobile ab alio aliquid recipit, vel quasi recipit ab illo, aliter non esset mobile, & quando A. recipit aliquid à B. tunc, A in eo, quòd recipit à B. dependet à B. & hoc patet à Doctore in primo, dist. 30. Minor patet, quia intellectus diuinus est formaliter, & simpliciter infinitus.

Secundò instatur, probando quòd intellectus diuinus nullo modo sit mobilis ab aliquo, quia tunc haberet rationem materiæ, vel quasi materiæ; patet, quia tunc haberet rationem, quasi receptiuam, & quasi passiuam. Sed hoc simpliciter negatur à Doctore in 1. dist. 5. q. 2. vbi vult quòd essentia diuina in generatione Filij non habet rationem, nec materiæ, nec quasi materiæ, quia hæc sonant imperfectionem in essentia diuina, & hoc idem sequitur in intellectu diuino.

Tertiò instatur, quia si intellectus diuinus est primo mobilis, vel quasi mobilis respectu notitiæ essentia diuinæ, sequitur quòd quasi recipit illam ab essentia diuina. Sed hoc est impossibile, quia aut illa notitia est re distincta, aut ratione; alterum oportet dari, aliter idem omnino re, & ratione indistinctum esset receptiuum, & receptum. Sed talis notitia non distinguitur re: patet, quia est simpliciter eadem

res

§ 3.

Primum dubium.
Infinitum à nullo dependet.

Secundum.

Tertium.

res cum essentia diuina; nec ratione, quia illa intellectio est prior omni actu collatiuo, cum sit simpliciter prima.

Quartum.

Quartò instatur, quia si intellectus diuinus est mobilis ab essentia diuina ad notitiã genitã, tunc quæro quomodo illa notitia genita est in intellectu, aut in intellectu absolute, & cõmuni tribus personis; aut præcisè in intellectu Patris, aut in intellectu Filij; nõ primò, quia tunc talis notitia esset communis tribus personis, sicut & intellectus; non secundò, quia tunc ipsa formaliter denominaret patrem, sicut etiam infert Doctor pro inconuenienti contra Henricum in 1. dist. 2. part. 2. & dist. 27. Non tertio; quia tunc intellectus præsupponeretur esse in Filio, & sic Filius haberet esse prius, quàm notitia genita, quod est impossibile, cum filius, & notitia genita tantum nomine differant, vt exposui in 1. dist. 2. part. 2. quæst. 3.

84.

Quintum.

Quintò instatur, quia tunc intellectus diuinus posset mutari; patet, quia in eodem instanti, quo est intellectus, non habet notitiam essentia; patet, quia ipsa notitia, ex quo quasi producitur ab essentia, vt supra paruit, quæst. 13. præsupponit intellectum; si ergo in illo primo instanti, quo intellectus diuinus intelligitur, non intelligitur habere illam notitiam, & potest intelligitur habere, ergo mutatur. Probo consequentiam, quia tunc transit de contradictorio in cõtradietorium, quia transitus nõ potest fieri sine mutatione, vt patet à Doctore in 1. dist. 39.

Sextum.

Sextò arguo, probando quòd essentia diuina non sit primum motiuum, & primò sic; Idem non potest esse principium quo & quod producendi; patet, quia principium quo est ratio formalis producendi. Principium verò quod est illud, in quo ponitur talis ratio formalis, vt patet, discutendo in omnibus. Sed essentia diuina est principium quo producendi notitiam in intellectu diuino; ergo non mouet primò intellectum diuinum, & tamen in illo priori, in quo persona non intelligitur, est vera intellectio essentia; diuina.

Septimum.

Septimò instatur sic: Si essentia mouet intellectum diuinum ad sui notitiam, ergo mouet propter finem, cum mouens per modum naturæ, si est per se mouens, moueat propter finem, vt patet 2. Physic. si ergo ipsa mouet propter finem, & finis primò mouet efficiens, vel quasi efficiens, ergo essentia prius mouetur, scilicet à fine, & tunc quæro, aut à se ipsa, aut ab alio, quocumque dato habet quòd motio finis erit prior motione essentia; diuina respectu intellectus sui, & sic motio ipsius per modum naturæ respectu intellectus sui nõ erit simpliciter prima.

Octauum.

Octauò instatur sic: Si essentia est primum motiuum per modum naturæ tam ad notitiam ingentiam, quàm ad notitiam genitam, aut est primum motiuum in quantum essentia, & vt prior infinitate, aut vt actu infinita, aliud non videtur dandum; non primò, quia tunc non haberetur notitia formaliter infinita; quia à non infinito formaliter, non potest formaliter esse infinitum; non secundò, quia tunc essentia, non esset primum motiuum. Tura etiam, quia essentia, vt essentia, ponitur primum subiectum Theologiæ in se, & non sub ratione infinitatis, vt patet supra in prolo. q. 3. & eo modo, quo ponitur primum subiectum Theologiæ in se ponitur obiectum intellectus sui.

Nonò instatur, quia quæro, quare non ponitur sic primum motiuum per modum naturæ ipse intellectus, cum ipse ponatur ita causa intellectiois essentia; sicut essentia, nam essentia & intellectus apud Doctorem ponuntur duo principia partialia actus intelligendi, vt patet in primo, dist. 2.

Essentia est primum subiectum Theologiæ.

Decimò instatur sic; quia tunc sequeretur quòd si essentia est motiuum per modum naturæ ad notitiam sui essentialem, quòd talis notitia erit similitudo naturalis ipsius essentia; per imitationem, & sic erit verè mensurabilis ab essentia; sed hoc videtur esse contra rationem infiniti intensiue.

85.

Respondet ad omnes instantias præmittendo aliqua satis necessaria. Primò, quia istæ rationes, vel saltem plures videntur tenere ex illa vulgata propositione Doctoris, scilicet, *Qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur talis est, vbi solaraione distinguuntur*, & sic, si intellectus esset realiter distinctus ab intellectu. ne diuinæ essentia; esset realiter receptiuus notitia; ab essentia; cum ergo non realiter distinguatur eo modo, quò distinguuntur eo modo recipit notitiam illam. Hanc propositionem aqualiter declaro, ultra ea quæ supra exposui quæstione prima. Et hanc expositionem pono, saluo semper meliori iudicio; nec intendo quouis modo contradicere nec verbis, nec intentioni Doctoris, nec hic, nec alibi. Dico ergo, quòd quando aliqua comparantur ad inuicem, quæ vt distincta realiter, habent talem ordinem realiter, illum eundem habent, vbi distinguuntur ratione, vel ex sola natura rei. Et sic si comparantur duo finita, quibus formaliter non repugnat aliqua imperfectio, pura, quia subiecto accidentis non repugnat formaliter ista imperfectio, quòd si receptiuum alterius, tunc quædo subiectum, & accidens comparantur ad inuicem, vt realiter distincta, talem ordinem habent, quòd subiectum est realiter receptiuum talis accidentis, & realiter perficitur ab illo; si ergo tantum ratione distinguerentur, talem ordinem haberent, scilicet, quòd subiectum, saltem secundum rationem, esset receptiuum, & hoc est, quia vt realiter distincto, talis imperfectio non repugnat. Sed si ponatur subiectum formaliter infinitum intensiue, cui vt sic, simpliciter repugnat omnis imperfectio, si comparatur ad aliquid, quòd est denominatum illius ex natura sua, ita quòd illud sit realiter distinctum, nunquam esset realiter receptiuum; patet, quia infinitum, cui formaliter repugnat omnis imperfectio, non potest esse realiter receptiuum alterius realiter distincti; ergo si illud aliud non sit realiter distinctum, sed tantum ratione, tunc non erit receptiuum secundum rationem, quia ordo inter aliqua secundum rationem præcisè accipitur inter illa per comparationem ad realiter distincta, inter quæ est talis ordo realis. Ex hoc sequitur, quòd intellectus diuinus nullo modo est receptiuus, nec quasi respectu notitia; essentia; diuinæ; quia per possibile, vel impossibile, esset realiter distinctus, nullo modo esset realiter receptiuus illius, quia infinito intensiue realiter repugnat omnis imperfectio, & per consequens, nec modò est aliquo modo receptiuus notitia; etiam sola ratione distincta.

Intellectus diuinus non est receptiuus

Si dicatur, quòd Doctor multoties applicat hanc propositionem diuinis, vt patet quæst. 3. prologi.

86.

prologi. vbi dicit, quòd si attributa essent realiter distincta ab essentia, quòd essent realiter causata; ergo vbi sola ratione distinguuntur saltem intelliguntur secundum rationem causata. Patet etiam supra, quæstione prima, & secunda, vbi hanc propositionem applicat diuinis. Dico saluo meliori iudicio, quòd semper Doctor intelligit si eis non repugnat imperfectio, nã in prologo nõ accipit attributa, vt formaliter inhiuta, quia vt sic si essent, per impossibile, realiter distincta, repugnet eis posse causari, & realiter ab alio dependere; ergo vt sic repugnat etiã eis saltẽ posse causari secundum rationem; fit ergo cõparatio absolute, cõparado attributũ absolute, non vt infinitum. Et similiter fit comparatio intellectus absolute sumpti cui, vt realiter distincto, nõ repugnat hæc imperfectio, quòd sit realiter receptius; ergo vbi sola ratione distinguitur, sic secundum rationem erit receptius. Et sic posset de omnibus aliis dici.

Attributa emanant, & fluunt ab essentia diuina.

Si tamen hæc expositio non placet, quã credo esse veram, potest dici breuiter, quòd vbi realiter distinguuntur, realiter vnum est receptiuum; & se habet per modum materiæ, & sic dicit imperfectio, vbi tamen vnum transit in perfectam identitatem alterius, sicut est in diuinis, tunc nulla in re est imperfectio, licet secundum nomen appareat aliquis imperfectio, quia non habemus vocabula propria, quibus explicemus quomodo intellectus diuinus dicitur mobilis ab essentia.

87.

Intellectus diuinus non dependet.

Ex his patet solutio ad plures rationes. Ad primam dico, quòd intellectus non dependet, nec quasi ab essentia, quia est perfectè idem, & essentia, & notitia, quasi productæ, tenendo secundum modum exponendi propositionem. Et quòd dicitur in alio argum. quòd Doctor negat in primo, dist. 5. quæst. 2. essentiam esse quasi materiam. Dico quòd non negat ibi precisè, quia si natura diuina esset realiter distincta à proprietate, puta à generatione, siue actiua, siue passiuã, quòd tunc esset verè materia, vt de qua generaretur Filius, & sic nõc sit quasi materia respectu generationis, quia non distinguitur essentialiter à generatione. Sed negat ibi absolute habere se quasi materiam, quia nec esset verè materia, si esset realiter distincta. Et ratio, quia ipsa essentia est terminus formalis generationis; ergo nullo modo, nec materia, nec quasi materia, vide ibi. Nec vult ibi quòd generatio, siue actiua, siue passiuã denominent essentiam, nec sint actus aduantes ipsam, nec quouis modo informantes, sed sunt actus personales determinantes, non naturam, sed hypostases, & sunt actus non perfectientes naturam diuinam, sed rationes subsistendi in natura diuina. Et de hoc vide prolixè in 1. dist. 5. quæst. 2. dist. 26. Si tamen teneatur prima expositio propositionis vulgaræ, patet quid dicendum, quia infinito intensiue repugnat simpliciter omnis imperfectio. Et sic patet responsio ad tres primas instantias.

88.

Notitia genitæ potest multipliciter accipi.

Ad quartam. Dico quòd notitia genita potest multipliciter accipi, licet tamen improprie. Primò, pro constituto ex proprietate, & essentia diuina, puta pro constituto ex essentia, & dictione passiuã, qua dicitur Verbum, siue notitia genita. Secundò pro ipsa proprietate absolute, scilicet pro dictione passiuã; nam dicitio passiuã, generatio passiuã, verbatio passiuã,

& filiatio, in re idem præcisè imporrant, & solo nomine, vel sola ratione differunt; sicut filius, genitum, Verbum, notitia genita, quæ exposita sunt in 1. dist. 2. parte 2. q. 3. Tertio modo accipitur notitia genita, pro notitia essentiali, quæ dicatur genita, id est communicata Filio per generationem, & appropriata Filio. Primo modo, patet quòd nihil præsupponit, in quo sit formaliter, quia est persona perfectè per se subsistens, & quamuis possit concedi, quòd essentia mouet ad hanc notitiam, non debet tamen intelligi, quòd moueat quasi producendo illam in aliquo quasi receptiuo, quia repugnat supposito posse recipi, vel quasi recipi; sed dicitur mouere, accipiendo mouere pro producere, & tunc sensus est, mouet ad notitiam genitam, id est, est ratio formalis producendi notitiam genitam per se subsistentem; sed non sic de notitia essentiali. Cùm dicitur mouet ad notitiam essentialem, intelligitur tunc, quòd mouet intellectum ad illam notitiam, quasi ipsam recipiendo. Si secundò, dico, quòd talis proprietas primò est in essentia, non autem vt actus perficiens, nec determinans, sed vt ratio subsistendi, vt supra dixi. Queritur, aut est in essentia absolute sumpta? Dico, quòd est in essentia, non vt absoluta sumpta, nec etiam, vt ipsa est in parte, sed in ipsa, vt communicata Filio, quia tunc intelligo communicari quando ponitur terminus formalis generationis, non enim intelligitur communicari Filio, vt præexistenti, de hoc vide Doctorem in 1. dist. 5. qu. 2. in illis dubiis quæ ipse facit. Si tertio modo accipitur, patet quòd ille notitia essentialis est in tribus personis, tamen est appropriata Filio, & per generationem sibi communicatur.

Quomodo essentia mouet, ad notitiam genitæ.

89.

Ad quintam. Dico quòd quamuis in aliquo priori signo intellectus diuinus non intelligatur habere notitiam essentialem, & in aliquo signo posteriori intelligatur illam habere, tamen ex hoc non sequitur quòd mutetur. Cùm probatur per hoc, quòd transitus de contradictorio in contradictorium non est sine mutatione. Dico quòd non quilibet transitus facit mutationem, sed quando subiectum transit proprie à priuatione ad habitum, vel è contrã, & priuatio proprie est prior duratione habitus. Et de hoc vide Doctorem in 1. dist. 2. parte 2. q. 3. vbi similiter arguit; essentia diuina non habet generationem Filii in aliquo priori signo, & post habet; ergo mutatur, non sequitur. Vide ibi responsionem, & expositionem responsionis. Et clariùs, vide in 1. dist. 39. vbi prolixè exposui illam propositionem Doctoris quia sæpè vitur, scilicet transitus de contradictorio, &c.

Quomodo sit intelligenda illa propositio, Trãitus à contradictorio in contradictorium, &c.

Ad sextam de essentia diuina. Cùm dicitur, quòd essentia diuina non potest esse primum motiuum, quia idem non potest esse principium quo, & quod producendi. Dico breuiter, quòd quo, & quod differunt ab inuicem nec ponunt quòd essentia, vt essentia sic abstractiue accepta, moueat, quia vltimatè abstracto non conuenit hoc adiectiuum mouere, vt patet à Doctore in 1. dist. 5. quæst. 1. Dico ergo, quòd principium quod mouendi est Deus, qui mouet; & principium quòd, siue ratio formalis est Deitas, siue essentia diuina, vt patet in simili à Doctore in 1. dist. 4. quæst. 2. Secus postea de principio quo, & quod notitiæ genitæ, quia principium præcisè quo

Quo, & quod differunt inuicem.

Principium mouendi est Deus, vt quod, vt quo est essentia.

sè quo est essentia, & principium quod est ali-
quod suppositum, vel Deus, vt præcisè suppo-
nit pro supposito Partis, vt exposui in 1. dist. 4.
quæst. 2.

Omne agens
agit propter
finem quo-
modo?

Ad septimam. Dico primò quòd illa propo-
sitis, scilicet, *omne agens agit propter finem*, vt ra-
est quando proprie agit effectum, qui verè est
ordinabilis ad finem, quia tunc agit propter fi-
nem ipsius effectus, vt prolixè exposui in 2. dist.
2. Dico secundò quòd primum agens per mo-
dum naturæ agit tantum ex necessitate naturæ,
etiam si propter nullum finem ageret adhuc nec-
cessariò ageret, vt patet à Doctore in 1. dist. 2.
quæst. 1. in illis præambulis; modò essentia di-
uina, vt essentia, ponitur simpliciter primum
agens per modum naturæ. Dico tertio, quòd
posito, quòd essentia diuina ageret propter fi-
nem, quòd tunc ageret propter se communi-
cando notitiam sui intellectui suo, quâ vltima-
tè beatificetur in ipso primo motione. Cùm di-
citur, quòd motio finis est prior motione pro-
pter finem. Dico quod illa motio esset tantum
metaphorica, vt patet à Doctore in 1. q. dist. 2.
q. 1. & tunc talis motio esset tantum amor natu-
ralis, quo essentia fe amat.

Ad octauam. Dico quòd est primum moti-
um in quantum essentia, id est, quòd ratio for-
malis mouendi est ipsa essentia, tamen actu non
mouet, nisi vt infinita, non quòd infinitas sit
ratio mouendi, vt aliàs exposui.

Ad nonam. Dico quòd ideò essentia diuina,
dicitur simpliciter primum motiuum, quia est
mouens intellectum diuinum, & non mota, sed
non sic est de intellectu, vt patet in 1. dist. 3. q. 7.

91.

Sextò principaliter instatur contra sextum,
probando quòd essentia non moueat ad intel-
lectionem omnium simplicium. Et primò in-
statur, quia si essentia diuina moueat intel-
lectum diuinum ad notitiam omnium simpli-
cium, sequitur quòd huiusmodi simplicia ha-
bebunt prius aliquod esse, quia non præcisè ha-
bent esse cognitum. Et quæro tunc, quod esse
habent, oportet dicere quòd esse obiectiuum, vt
exposui in 1. dist. 36. & in 2. dist. 3. quæst. 1. dist. 1.
quæstione 1. Et tunc quæro, à quo habent illud
esse, oportet dicere quòd ab essentia, & intelle-
ctu, vt exposui in 1. dist. 1. q. 1. in quibusdam du-
biis, & sic essentia diuina prius mouebit ad esse
obiectiuum simplicium, & post ad notitiam
eorum. Sed primò probo quòd non moueat
ad esse eorum obiectiuum, quia causa naturalis
causans per modum naturæ, & non impedita,
causat effectum perfectum quantum potest cau-
sare, quia causat secundum totam eius virtu-
tem. Hoc patet à Doctore in 1. dist. 3. q. 2. &
dist. 8. quæst. vltima, ergo si essentia cum intel-
lectu mouent naturaliter ad esse creaturarum,
ergo producit illa perfectius quantum potest
producere; ergo producit in esse existentia ab
æterno, quia esse eorum reale, & existentia est
perfectius esse, quàm esse possibile tantum. Nec
est dicendum, quòd ipsa essentia cum intellectu
non possit producere, quia est infiniti vigoris
intensiuè; nec similiter dicendum est quòd re-
pugnet eis habere esse existentia ab æterno,
quia probatum est in secundo, dist. 1. q. 3. quòd
non repugnat permanentibus posse causari ab
æterno, & hanc positionem tenet ibi Doctor vt
patet intuenti.

Primum di-
bium.

92.

Secundò instatur sic: Sicut se habet volun-

tas ad suum obiectum, ita intellectus ad suum, Secundum.
cùm sint potentia circa idem obiectum, & sub
eadem ratione consideratum, vt patet in primo,
dist. 3. q. 3. Sed voluntas diuina, sicut potest pro-
ducere omne producibile in esse vol. ita & in
esse existentia, vt patet; ergo similiter intelle-
ctus diuinus, & essentia, sicut potest producere
omne producibile in esse cognitio, ita potest illud
idem producere in esse existentia, cùm non sint
minoris virtutis, quàm voluntas, & eadem ob-
iecta ex natura sua sunt producibilia in esse exi-
stentia; nec hic apparet ratio, quare magis vo-
luntas, quàm essentia, & intellectus.

Tertio instatur. Si essentia per modum natu-
ræ producit hominem in esse obiectiuo, ergo
producit ipsum perfectè in tali esse quantum
potest, & tunc quæro, aut potest ipsum perfe-
ctè producere, aut præcisè producit secundum
perfectiorem, quam nunc habet in tali esse? Si
primò; ergo homo ab æterno habuit perfe-
ctius esse quiditatuè, quàm de facto habuerit;
patet, quia ab æterno produxit totam virtutem
suam, & tunc si habuit perfectius quiditatuè;
ergo non fuit homo, quia gradus quiditatuè
additus speciei variat ipsam. Si secundò, ergo
essentia præcisè producit hominem in tali esse,
secundum quòd homo fuit producibilis, ergo
prius habuit esse producibile, quàm fuerit in
tali esse productum, & tunc quæro, in quo fun-
datur illud esse producibile. Non in se, vt patet,
ergo in esse saltem obiectiuo præcedente, & sic
prius habuit esse obiectiuum, quàm fuerit pro-
ductum in tali esse, quod est impossib. le apud
Doctorem, vt patet in primo dist. 36. & dist. 45.
& in 2. dist. 1. q. 1. & infra in quoli.

Tertium:

Quartò instatur sic: Si essentia diuina pro-
ducit per modum naturæ omnes terminos sim-
plices in esse obiectiuo, ergo ab æterno, & simul
produxit illos, sed illi sunt infiniti; patet, quia
infinitas, indiuiduorum non repugnat in eadem
specie, quia species ex sua natura potest esse in
infinitis indiuiduis, vt patet à Doctore in 1. dist.
2. parte 1. quæst. vltima, & parte secunda, quæstio-
ne 4. & in quod. quæst. 2. ergo actu fuere produ-
cta infinita simul in esse obiectiuo, & in esse pos-
sibili, quod fundatur in esse obiectiuo; ergo & vo-
luntas diuina potest simul velle infinita indiui-
dua esse in esse volito; ergo potest simul velle
esse infinita in esse existentia. & sic actu possunt
esse infinita in actuali existentia. Si dicatur,
quòd repugnat simul esse actu infinita in esse
existentia, quæro vnde sit ista repugnantia?
Aut est ex parte voluntatis diuinæ, aut ex parte
creaturæ? Non primò, quia voluntas diuina est
infiniti vigoris. Tum etiam, quia Doctor in 1.
dist. 2. parte 1. quæst. 1. ostendit quomodo ipsa
potest simul causare infinita, ita perfectè simul
causare infinita, ita perfectè simul infinita, sicut
quodlibet seorsum. Non secundò, quia non re-
pugnat ex parte creaturæ quin actu sint simul
infinita in esse obiectiuo, & in esse possibili fun-
dato in esse obiectiuo; ergo nec repugnat quan-
tùm ad eorum esse existentia; oportet enim as-
signare rationem diuerstatis, quæ non facile
videtur assignari posse.

93.
Quartum:

Quintò instatur sic: Et accipio rationem Do-
cto, quam facit in 1. dist. 8. quæst. vltima, pro-
bando quòd Deus non causat aliquid ad extrà
per modum naturæ, quia tunc causaret effectum
perfectissimum, quem posset, & sibi non repu-
gnat:

Quintum

gnat causare infinitum effectum; ergo causabit illum necessario, ergo omnia entia erunt illud vnum infinitum. Et ratio est, quia causabit omnia causabilia propter hoc, quod causat omnia causabilia, quæ potest causare, & ita perfectissimum, & ita omnia illa erunt illud vnum causatum, & tunc omnia erunt vnum, vide ibi. Ex hoc arguo, essentia diuina est æquæ infiniti vigoris, sicut voluntas diuina; ergo producit effectum perfectum quantum potest, & hoc in esse obiectiuo, & sibi non repugnat posse producere infinitum in tali esse; ergo actu producit, cum necessario secundum vltimum virtutis suæ producat; ergo actu erit infinitum ens productum in esse obiectiuo; ergo omnia entia in esse obiectiuo erunt præcisè illud vnum ens, quod videtur impossibile; ergo essentia diuina non est productiua per modum naturæ simplicium terminorum.

94.
Sextum.

Sexto instatur, probando specialiter quod essentia diuina non moueat ad notitiam simplicium, quia quæro, aut notitia essentialis essentia diuinæ, qua intellectus diuinus intelligit essentiam, est de se omnium intelligibilium, id est, quod in suo esse perfectionali includit, quod actu sit omnium intelligibilium, aut non. Si secundo, ergo non est infinita, quia vt ostensum est in 1. dist. 2. parte 1. quæst. 1. & infra, quæst. 15. quodlib. ad notitiam formaliter infinitam concomitatur, quod sit actu omnium intelligibilium. Si primo, ergo ipsa posita actu habetur notitia omnium intelligibilium, ergo non producit notitia omnium intelligibilium ab essentia diuina; illa enim notitia habetur ante productionem personarum; positis ergo obiectis intelligibilibus, statim mediante illa notitia essentiali intelliguntur ab intellectu diuino, quomodo ergo post productionem personarum causatur ab essentia diuina notitia simplicium.

Septimum.

Septimo instatur, quia si essentia mouet ad notitiam obiectorum simplicium, ergo illa notitia erit naturalis similitudo illorum obiectorum, & hoc per imitationem: patet supra, quæst. 13. vbi habitum est quod notitia obiecti est naturalis similitudo obiecti per imitationem, & tunc vltra sequitur quod talis notitia dependeat dependentia reali ad obiectum actu existens, vt supra patuit, quæst. 13.

Octauum.

Octauo instatur sic: Si essentia mouet per modum naturæ ad notitiam simplicium; ergo talis notitia in intellectu diuino fundat relationem rationis ex natura rei, quæ tantum est ex parte fundamenti est relatio realis, vt supra patuit à Doctore quæst. 13. quol. ergo si illa relatio rationis terminaretur ad obiectum actu existens, & realiter distinctum, esset verè realis, quia tunc extrema essent verè realia, & illa oritur ex natura extremorum, vt patet supra, quæst. 13. ergo notitia diuina includit relationem realem ad creaturam, saltem quantum est ex parte notitiæ, & si obiectum cognitum esset actu existens esset verè realis.

Nonum.

Nono instatur: Si essentia diuina, mouet ad notitiam omnium terminorum simplicium, aut mouet ad eandem præcisè, quæ est essentia diuinæ, aut ad aliam. Non primo, quia tunc eadem notitia esset bis producta; non secundo, eo quod in intellectu diuino sit tantum vna notitia, vt probatum est in 1. dist. 2. parte 1. q. 1.

Decimum.

Decimo instatur sic; quia tunc sequitur quod

obiectum secundarium habeat esse cognitum ab æterno; sed esse cognitum est relatio rationis, vt patet à Doctore in pluribus locis. Quæro tunc in quo fundatur? & fortè non est dabile, & vltra omnis relatio rationis causatur per actum aliquid potentia collatiuæ, & hoc non per actum reatum, sed per actum collatiuum; sed illa obiecta habent simpliciter esse cognitum per actum reatum intellectus diuini, vt patet, & non per actum collatiuum, quo comparatur vnum cognitum ad aliud.

Respondeo ad istas instantias. Ad primam, concedendo quod huiusmodi intelligibilia sunt ab essentia, & intellectu, quia ex quo producit notitiam illorum, sequitur quod cõtinuat ea virtualiter secundum totam entitatem eorum, saltem obiectiuam, & sic potest, imò necessario producit illa in esse obiectiuo, & possibili. Cum instatur, quia tunc produceret, sine causaret ea in esse realis existentia, negatur. Cum probatur, quia essentia est infiniti vigoris, ergo potest illa producere secundum esse existentia. Dico quod non sequitur, nisi quod possit producere perfectissime in esse obiectiuo, in esse possibili, & in esse cognito, quia non potest aliter producere; oporteret enim probare quod possit producere in esse existentia, & tunc bene sequitur quod tunc produceret in perfecto esse existentia sibi competente, sed non probatur quod possit producere in esse existentia. Cum quæritur, vnde est repugnantia, quod non possit producere in esse existentia? Dico quod potest poni repugnantia tam ex parte essentia diuinæ, quam ex parte obiecti producibilis, ex parte essentia est repugnantia, ex hoc quod est causare aliud à se, quia ex hoc quod causat, sequitur quod contingenter causat, id est, non necessario simpliciter: ex hoc vero quod causat per modum naturæ, sequitur quod simpliciter necessario, & sic causaret necessario, & non necessario. Vnde Doctore in 2. dist. 1. q. 3. dicit quod est implicatio contradictionis, causare & necessario causare. Hoc idem in 1. dist. 8. q. vlt. modum essentia, vt essentia, si causaret tantum per modum naturæ, & necessario, simpliciter causare, vt patet hic, & supra. Ex parte verò effectus, est etiam repugnantia, scilicet quod sit causatus simpliciter per modum naturæ, quia hoc includit manifestam contradictionem, quia tunc idem esset possibile, & necessarium, necessarium in quantum per modum naturæ, & merè necessario causatum; possibile in quantum habet esse causatum; & sic idem esset necessarium, & possibile. Hoc totum patet à Doctore vbi supra. Et dixi *causans per modum naturæ, & necessario simpliciter* ad differentiam secundatum causatum, quia licet multæ, quantum est ex natura sua, causent effectus suos per modum naturæ, & necessario, non tamen necessario simpliciter, cum causent in virtute voluntatis diuinæ, contingenter causantis, vt patet à Doctore in 1. dist. 2. p. 1. q. 1. & patet, quia causans simpliciter necessario à nullo potest impediri; essentia vero diuina, si causaret, causaret simpliciter necessario.

Ad secundam instantiam concedo illam similitudinem, vt præcisè illæ potentia comparantur ad sua obiecta, & non plus habetur, nisi quod sicut intellectus potest producere in esse cognito, ita & voluntas potest producere in esse volito, & hoc modo proprie respiciunt sua obiecta, quia potentia illæ, vt operatiuæ hoc modo compa

95.
Responso ad
primum dubium.

96.
Ad secundum.

comparantur adinuicem, quòd sicut intellectus potest operari circa aliquod obiectum, puta intelligendo illud; ita voluntas circa idem obiectum, & sub eadem ratione volendo illud. Si verò comparantur vt potentia productiua. patet quòd hoc non conuenit etiam voluntati, vnde voluntas: quia tunc competeret omni voluntati, modo voluntas creata non est productiua alicuius entis absoluti præter actum volendi, & nolendi. Tamen si accipitur voluntas vnde infinita, & intellectus vnde infinitus, & ad intra, adhuc est vera comparatio, quia sicut intellectus potest esse productiuus alicuius suppositi infiniti, ita voluntas potest esse productiua alicuius suppositi infiniti; & patet, quia productiua Spiritû sanctû. Si verò comparatur ad extra, adhuc est aliqualis comparatio, quia sicut voluntas producit *A* in esse reali, & esse existentie actuali, ita intellectus producit idem *A* in esse reali, & in esse existentie possibili tantum, & obiectiuo, quia *A*. procedit ab æterno secundum esse obiectiuum, & possibile, & secundum existentiam in esse obiectiuo, & possibili ipsum esse reale actuale, & hoc tam secundum esse essentia, & actuale, quam secundum esse existentia actuale, quæ omnia patent in 2. dist. 3. q. 1. Sed quare intellectus non potest producere in esse reali actuali, & in esse existentia actuali. Et ego quaero, quare voluntas diuina non potest producere creaturam quantum ad esse eius obiectiuum, & simpliciter possibile? Dico ergo, quia intellectus est talis entitas, & voluntas talis, idè vnun conuenit vni, quod repugnat alteri. Dico tamen quòd quia intellectus agit merè per modum naturæ, & non posset producere aliud à se, nisi causando illud, statim sequitur repugnantia, scilicet, quòd causat per modum naturæ, vt supra exposui. Voluntas verò agit merè liberè, & contingenter ad extra, idè conuenit sibi posse causare aliud à se, quia, vt sic causat possibile.

97.
Ad tertium.

Ad tertiam. Concedo quòd essentia producit illud in tali esse, scilicet obiectiuo perfectius quantum potest. Et cum quaeritur, an possit homines producere in perfectiori esse obiectiuo, dico, quòd non potest perfectius producere, quia si homo in esse obiectiuo, & quocitatiuo haberet perfectius esse, iam non esset homo, vt supra patuit. Cum inferretur, ergo producit hominem, secundum quod est producibilis. Dico quòd esse sic producibile, aut comparatur ad causam productiuam, aut ad ipsum producibile. Primo modo concedo, & tunc sensus est, homo in esse obiectiuo est præcisè sic producibilis, secundum quòd essentia diuina est ratio producendi, & tunc non sequitur quòd prius fuerit in tali esse producibilis, imò ante esse eius obiectiuum, nullo modo erat producibilis, ita quòd esse producibile præcesserit, & hoc passiuè, sic intelligendo, idè essentia potest hominem producere in esse obiectiuo sic, sicut est producibilis, imò è contra sequitur; idè homo est producibilis in esse obiectiuo, quia essentia diuina potest eum sic producere. Sicut etiam de esse existentia, non sequitur, idè Deus potest producere hominem in esse existentia aptitudinali, siue possibili, siue obiectiuo, quia sic prius est producibilis in tali esse, sed è contra, idè est producibilis in tali esse existentia obiectiuo, quia Deus sic potest producere,

Scotti Oper. Tom. XII.

imò magis sequitur, quia essentia diuina actu producit hominem in esse obiectiuo. idè homo habet tale esse, & non è contra. Sed de existentia actuali, aliter dicitur, quia tunc ista non est vera, idè homo est producibilis in esse actualis existentia, quia voluntas diuina, potest eum sic producere, imò è contra sequitur; idè voluntas potest producere hominem in actuali existentia, quia homo est producibilis in actuali existentia, prius enim habet illud esse possibile per actum intellectus diuini, & essentia diuina. Si dicatur esse contingens, siue esse possibile est à voluntate diuina, quia prima contingentia est à voluntate diuina, vt patet à Doctore in prol. q. ult. in 1. d. 2. q. 2. dist. 8. q. vltima, dist. 39. dist. 44. & 45. in 2. dist. 1. q. 1. in quoad. q. 7. Dico quòd aliud est loqui de altera parte contingentis determinatè, puta quòd homo erit aliquado actu existens; & aliud est loqui quòd possibile est hominem aliquando existere. Primo modo attenditur contingentia voluntatis diuina, quia ipsa actu suo determinat de altera parte illius disiunctiue, sc. homo erit aliquando existens, vel nõ existens, sed secundo modo hoc est simpliciter ab intellectu diuino, concurrente essentia diuina, & hoc patet expressè à Doctore in 1. dist. 43. & vide quæ ibi prolixè exposui, & similiter in 1. dist. 3. q. 4. de sinceris veritatibus.

98.
Ad quartum

Ad quartam, concedo quòd essentia diuina actu producit infinita indiuidua in esse obiectiuo, & possibili, & esse cognito, quia quot sunt producibilia, siue quot sunt possibilia absolute, & necessariò ab æterno fuerunt in esse obiectiuo, & possibili producta, quia hoc totum intellectus diuinus, & essentia diuina agunt quicquid agunt per modum naturæ, & necessariò. Cum inferretur quòd etiam voluntas diuina poterit illa eadem producere in actuali existentia, & simul in actu, & per consequens infinita in actu, quia est infiniti vigoris, sicut è essentia diuina, Dico primo quòd fortè hoc non esset impossibile (quicquid Philosophi dicant) quia non apparet fortè manifesta repugnantia, quòd actu sint infiniti homines. Certum est quòd nulla apparet repugnantia ex parte voluntatis diuina, cum sit formaliter infinita, & contineat eminenter, & virtualiter causalitates omnium secundarium causarum etiam infinitarum, vt patet à Doctore in 1. dist. 2. q. 1. & dist. 8. q. vlt. imò quantum est ex parte sua potest simul producere infinitas species in actu, etiam æquè perfectè infinitas, sicut vnâ illarum, vt patet à Doctore in 1. dist. 2. q. 2. part. prima. Sed de hoc an sint possibilia infinita in actu simul, vide quæ exposui super dist. 14. tertij.

Dico secundo quòd voluntas non potest simul producere infinita indiuidua in actuali existentia, quia talis infinitas simpliciter repugnat in entibus. Cum dicitur talis infinitas non repugnat in esse obiectiuo, siue in esse possibili. Dico quòd talis infinitas in esse possibili potest dupliciter intelligi. Primo, quòd sint infinita indiuidua in esse possibili, & in esse existentia, non actuali, sed possibili, id est, quòd illa infinita indiuidua habentia ab æterno esse obiectiuum, & possibile, quòd sint simul possibilia in esse existentia. Secundo, quòd illa infinita in esse possibili absolute, & obiectiuo possint esse in actuali existentia, non simul, sed successiue.

L I Primo

Primo modo, est simpliciter impossibile, sed non secundo modo, quia voluntas diuina posset perpetuare successione[m] indiuiduorum in infinitum, quia sic sunt possibilis existere. Sed quare est impossibile primo modo? Non videtur forte alia ratio assignanda, nisi natura entis creati, quæ non comparitur talem infinitatem, simul in actuali existentia. Sicut etiam quod albedo, & nigredo sint compossibilia in eodem subiecto, non videtur alia ratio assignandi, nisi ratio terminorum; nam quæcunque repugnant, suis rationibus formalibus repugnant; sicut etiã quæcunque conueniunt, suis rationibus formalibus conueniunt, vt patet à Doctore in 1. dist. 2. & dist. 13. in 2. & in 3. dist. 1. quæst. 1. & in quodlibet. Cum dicitur, possunt esse infinita in actu in esse obiectiuo, ergo & in esse existentia. Dico quod in istis, & multis aliis, licet sint rationes à priori, non tamen nobis sunt notæ pro statu isto; tamen aliqua sunt compossibilia in aliquo secundum esse diminutum, & secundum quid, quæ tamen non sunt compossibilia secundum esse eorum reale, & perfectum, & patet, nam albedo, & nigredo, etiam in summo, sunt compossibilia in esse cognito in eodem intellectu, & similiter similitudo albedinis, & similitudo nigredinis sunt compossibiles in eodem subiecto, scilicet in eodem intellectu, & tamen nigredo, & albedo secundum esse earum intensum, non sunt compossibiles in aliquo subiecto; & quare de hoc non potest euidens causa à priori assignari, sic videtur dicendum in proposito, quod bene possunt simul esse, imò de facto sunt infiniti homines, simul in esse obiectiuo, & in esse possibili, & similiter in esse cognito, & tamen est repugnantia quod infiniti homines, sint simul in actu, in actuali existentia. Et hoc sufficit, multæ tamen congruentiæ, & persuasiones possent ad hoc adduci quas breuitatis causa transeo pro nunc.

Nota.

99. Ad quint. m. Ad quint. m. Doctoris non concludit fortè absolutè, vt exposui in 1. dist. 8. quæst. vltima. Tamen posito quod ibi concludat, loquendo de esse existentia effectus, tamen in proposito nullo modo concludit, quia quamuis producat albedinem infinitam in esse possibili, posito quod albedo possit intendi in infinitum, tamen, vt sic, nullam perfectionem actualem includit, sed tantum potentialem. Sicut etiam licet simul sint producti infiniti homines in esse possibili, & obiectiuo, tamen secundum esse actualis existentia non possunt simul esse; sic videtur dicendum in proposito. Et vltra, quod in tali esse obiectiuo, nihil potest esse infinitum, nec quidatiuè, quia si esset aliqua species infinita quidatiuè in esse possibili, & obiectiuo, illa posset produci in esse realis existentia, quod tamen est impossibile; non potest ergo esse aliquid intensuè infinitum in esse obiectiuo, siue in esse cognito, siue in esse possibili, cum sit esse diminutum, & secundum quid tantum, vt patet à Doctore in 1. dist. 36. quæst. unica, & dist. 35. & 39. & in 2. d. 1. q. 1. & in quodlibet. q. 14. Sed non est, sic accipiendo re in suo esse reali, & actualis existentia.

100. Responso ad aliquas instantias. Respondeo ad aliquas instantias, quæ sunt contra notitiam. Ad primam, quæ est sexta in ordine, præmitto aliqua. Primum, notitia Deitatis, quæ immediatè, & primò est suo modo causata à Deitate, vt obiecto, & intellectu, vt po-

tentia formaliter infinitis, est formaliter infinita, & est simpliciter idem essentia, & intellectui, & est tantum vnica re, id est præter omne opus intellectus, & est id quo intellectus diuinus est perfectè beatus, cum sit optima eius perfectio, quæ consistit in actu secundo, quo perfectissimè coniungitur obiecto infinito beatifico. Et ex se est tantæ perfectionis, quod ipsa nullo modo variata præter opus intellectus est non tantum essentia diuinæ, sed omnium obiectorum intelligibilium, imò in infinitum infinitorum obiectorum reuoluentium tamen in sola essentia diuina, vt patebit infra q. 15. articulo vltimo, siue articulo secundo principali.

Secundò præmitto, quod quando dicitur, quod essentia diuina mouet ad notitiam omnium aliorum intelligibilium, quod hoc potest intelligi multipliciter. Primo, quod quod sunt intelligibilia incomplexa, tot sint notitiæ, saltem præter opus intellectus distinctæ, & hic sensus non solum est falsus, sed simpliciter impossibilis, vt ostensum est in 1. dist. 2. part. 2. q. 1. Secundò, quod tantum sit vna notitia omnium intelligibilium, nec re, nec ratione in se aliquo modo distincta, ita quod non referatur ad obiectum distincta aliqua relatione rationis, sed ipsa in se sola sine aliquo respectu primò sit perceptiua formaliter omnium obiectorum, & hic sensus est possibilis, quia non apparet manifesta necessitas, quod Deus includat aliquem respectum ad extra, nec realem, nec rationis, vt patet à Doctore in 1. dist. 30. & tunc quando dicitur quod essentia mouet ad notitiam aliorum obiectorum, non debet intelligi, quod actu causet nouam notitiam, aliam ab illa, quæ est essentia diuinæ; aliam dico nec re, nec ratione, sed quia causet obiecta se undaria, quæ continet in se virtualiter secundum totam eorum entitatem, siue quia facit ea actu intelligentia, quibus productis in esse obiectiuo, & actu intelligibilibus, eadem notitia, quæ primò est essentia, est etiam illorum obiectorum.

Quomodo essentia moueat.

Sed tunc esset difficultas de contingentibus, quæ immediatè continentur in voluntate diuina, & non in essentia, vt essentia, vt patet, quæst. præsentis, quomodo tunc essentia moueat intellectu diuinum ad huiusmodi obiectorum notitiam, quia in 1. dist. 39. dicit expressè, quod huiusmodi notitia est ab essentia diuina. Dico quod quamuis essentia, vt essentia non contineat immediatè hoc contingens, Antichristus erit tali hora, quia hæc merè dependet à sola determinatione diuinæ voluntas, tamen ipso contingenti iam posito, & determinatè volito, essentia continet illud, quo ad eius notitiam, quia facit illud esse præsens in sua essentia in ratione obiecti actu intelligibilis, & sic posito præsentis intellectui diuino in ratione obiecti, actu intelligibilis, ipse intellectus diuinus eadem penitus notitia, & re & ratione indistincta qua cognoscit essentiam diuinam, cognoscit etiã illa obiecta complexa contingentia. Et hoc patet à Doctore in 1. dist. 36. vbi sic, dicit ad litteram: Potest poni aliter, quod intellectus diuinus, aut offert simplicia, quorum vnio est contingens in re, aut si offert complexiones, offert eam sic neutram, & voluntas eligit vniam partem, scilicet coniunctionem istorum pro aliquo nunc in re, facit illud determinatè esse verum, hoc erit pro A. hoc autem existente determinatè vero, essentia est ratio intellectui

101.

intellectui diuino intelligendi istud verum, & hoc naturaliter quantum est ex parte essentie, ita quod sicut naturaliter intelligit omnia principia necessaria quasi ante actum voluntatis diuina, quia eorum veritas non dependet ab illo actu, & essent cognita ab intellectu diuino si per impossibile non esset volens, ita essentia diuina est ratio cognoscendi ea in illo priori instanti natura, quia tunc sunt vera, non quidem, quod illa vera moueant intellectum diuinum, nec etiam termini eorum ad apprehendendum talem veritatem, quia tunc intellectus diuinus, vilesceret, quia tunc pateretur ab alio ab essentia sua; sed sicut essentia diuina est ratio cognoscendi simplicia, ita & complexa talia, &c.

102.

Quomodo essentia diuina contineat contingentiam.

Ex qua litera, patet expressè quomodo essentia diuina continet contingentiam quo ad eorum notitiam. Et sic patet quomodo eadem notitia non producat bis. Tertio, potest intelligi sic, quod sit tantum vna notitia re penitus indistincta, sed ratione diuersificata secundum obiectorum distinctionem; & sic quot sunt obiecta intelligibilia, tot sunt respectus fundari in tali notitia, & terminati ad distincta obiecta, sicut etiam Doctores videtur tenere in 1. dist. 39. & tunc diuina essentia intelligitur mouere ad notitiam horum obiectorum quatenus facit eandem notitiã esse actu illorum obiectorum; non quod causet immediatè illos respectus rationis, sed quia quasi cauendo illã notitiã, causat illos respectus quatenus immediatè causat fundamentum, in quo fundantur illi respectus rationis ex natura fundamenti, & actu causat illos, quatenus actu causat terminos illorum respectuum, qui termini sunt in actu, quando actu relucet in essentia diuina, vt obiecta actu intelligibilia, quibus actu positus, statim in notitia illa oriuntur ex natura fundamenti huiusmodi respectus, & terminantur ad illa obiecta secundaria, non vt in se, sed vt relucetia in essentia diuina, qui tamen respectus dicuntur rationis, pro quanto terminantur ad obiecta secundaria, non habentia esse in se, sed vt tantum habentia esse obiectuum, & relucetia in essentia diuina, quæ, vt sic, non habent esse reale actuale, nec existunt in existentia reali actuali, & per consequens dicuntur habere esse rationis, prout relatio rationis dicitur omnis illa, quæ distinguitur contra realem relationem, quæ propriè est inter extrema realia, & realiter distincta, & oritur præcisè ex natura extremorum, vt exposui supra qu. 13. non quod sit relatio rationis, prout relatio rationis dicitur illa, quæ causatur per actum collatum alicuius potentia.

103.

Nota.

Istis præmissis, patet responsio ad primam rationem, siue tenendo vnam viam, siue aliam. Posset etiam dici, & fortè meliùs ad euitandas aliquas difficultates, quod notitia diuina, qua intellectus diuinus intelligit omnia intelligibilia, ante actum collatum intellectus diuini, est simpliciter eadem respectu omnium intelligibilium, & omnino indistincta re, & ratione; potest tamen dici alia, & alia pro quanto ipsa potest actu intellectus diuini comparare ad aliud, & aliud obiectum, vt actu cognitum, ita quod intellectus diuinus illa vna, & eadem notitia omnino indistincta re, & ratione intelligit omnia obiecta, & ipsis postea intellectis, potest intellectus diuinus ipsam comparare, vt cognitam, ad alia, & alia obiecta cognita, & tunc ipsa notitia, vt cognita ab intellectu diuino, est im-

mediatum fundamentum, fundans relationes rationis terminatas ad alia, & alia obiecta cognita, vt cognita; & hoc modo potest intelligi distincta actu per aliam, & aliam comparationem, & potentialiter potest intelligi distincta, quia ipsa, vt cognita, est potens potentia propinqua comparati ad aliud, & aliud cognitum, & ipsa, vt actu non cognita, est potens potentia remota comparati ad aliud, & aliud obiectum, & sic patet quomodo essentia diuina potest intelligi mouere per modum naturæ ad notitiam omnium intelligibilium.

Ad septimam instantiam. Dico primò, quod si intelligatur quod notitia lapidis in intellectu diuino, sit similitudo lapidis in se per imitationem, hic sensus est falsus, quia tunc aliquo modo imitaretur creaturam. Si verò intelligatur quod sit similitudo naturalis lapidis, vt præcisè relucetis in essentia diuina, hoc modo posset concedi accipiendo tamen similitudinem declarationis, quia sic est declaratiua ipsius lapidis, vt in essentia diuina relucetis. Tertio, potest intelligi, quod ipsa sit primò, & immediatè similitudo naturalis essentia diuinæ, & si esset realiter distincta ab ipsa, & non esset formaliter infinita, tunc perfectè imitaretur essentiam, quia ab ipsa propriè in sua entitate dependeret, & haberet esse; & hoc modo propriè est esse similitudinem per imitationem, respectu verò aliorum obiectorum relucetium in essentia diuina, esset similitudo naturalis per imitationem secundum quod tantum, cum nullo modo dependeret ab illis; esset enim secundaria similitudo pro quanto esset declaratiua, & manifestatiua talium obiectorum, vt exposui in 1. dist. 2. par. 2. & dist. 27. & in 2. dist. 1. quæst. 1. & supra in quodl. quæst. 8.

Nota.

104.

Ad octauam. Dico primò, quod non habeo pro inconuenienti, quod talis notitia fundet ex natura rei relationem ad omnia obiecta secundaria, quatenus ipsa est fundamentum reale; & concedo quod si ipsa notitia diuina, respiceret obiecta secundaria in suo esse reali, & actuali existentia, id est, quod terminaretur ad illa, vt actu existentia in se, tunc talis relatio esset verè realis; sed casus est simpliciter impossibilis, quia tunc intellectus diuinus vilesceret; terminatur enim præcisè ad obiecta secundaria, quatenus ipsa præcisè relucet in essentia diuina, vt supra dixi. Dico secundò, & fortè meliùs, quod talis notitia nullam relationem includit ad obiecta secundaria, & hoc ex natura rei, quia non apparet aliqua ratio, quod talis notitia infinita includat huiusmodi relationem, sicut apparet in notitia creatam, propter sui finitatem, & limitationem, vt patet in simili à Doctore in 1. dist. 30. vbi ostendit quomodo omnis causa creatã dicat relationem realem ad effectum, & tamen causa prima nullam includat relationem realem.

Ad nonam patet responsio ex suprascriptis.

Ad decimam. Dico quod tale esse cognitum, si accipiatur præcisè pro relatione rationis, quod fundatur in esse obiectiuo, ita quod lapis primò producit ab essentia diuina in esse obiectiuo; & post mouet intellectum diuinum ad notitiam illius, & tunc dicitur lapis cognitum, & sic ipsum cognosci, si sit aliquid saltem rationis fundatur in esse obiectiuo lapidis, & hoc sufficit.

Alia dubia ab aliis subtiliùs inuestigentur, sunt enim ibi nonnullæ singulares instantiæ.

S C H O L I V M.

Conclusio, Animam, vel Angelum nullo statu ex naturalibus posse cognoscere essentiam divinam sub ratione propria immediatè, id est, per aliquod medium cognitum, seu rationem cognoscendi. De quo 2. dist. 3. q. 9. Ratio est, quia in nullo medio continetur essentia divina formaliter, vel virtualiter. Instat tripliciter primò contra rationem; secundo & tertio contra conclusionem. Ad primum explicat, quomodo ratio cognoscendi cognita debeat continere cognitum virtualiter, entitatiuè; secus de ratione cognoscendi non cognita, seu specie. De quo 2. dist. 3. quæst. 9. num. 5. Ad alia duo responso est, animam posse se, suumque actum beatificum ex naturalibus cognoscere. De quo 2. dist. 9. q. 2. & d. 3. q. 8. & 9. non tamen inde sequi, quòd videat relationem imaginis in se, vel attingentiam essentia divina in suo actu.

Essentia divina sub ratione propria nequit cognosci per aliud cognitum & quare? de quo 2. d. 3. q. 9. n. 5.

DE tertio principali dico, quòd anima ex naturalibus in quocunque statu, vel Angelus non potest cognoscere essentiam divinam sub ratione propria mediata; sic intelligendo, quòd per obiectum cognitum medium, vel in obiecto cognito medio cognoscatur ratio eius: quia nihil potest per se. distinctè intelligi hoc modo mediata: nisi in illo medio contineatur essentialiter, vel virtualiter, & hoc perfectè, scilicet secundum totam rationem cognoscibilitatis suæ: essentia divina in nullo alio sic continetur; igitur, &c. Minor probatur quia nihil aliud à diuinitate continet eam perfectè sub ratione entitatis; igitur nec sub ratione cognoscibilitatis. Maior probatur: quia obiectum ^h quodcunque, si moueat ad aliquam notitiam, tunc secundum vltimum virtutis motiuum mouet ad propriam, & perfectam notitiam sui; igitur nec potest mouere ad notitiam simpliciter perfectiorem illa, nec per consequens ad notitiam propriam perfectioris obiecti.

i Contra istud instatur, primò contra rationem sic: Sufficit quòd causa virtualiter contineat illud, cuius est causa, ita quòd ad hoc quòd sit causa, non oportet quòd contineat illud, cuius non est causa; nunc autem quicquid moueret ad distinctam, & perfectam notitiam essentia diuinæ, non propter hoc oportet, quòd esset causa illius essentia, sed tantum causa illius notitia: igitur licet non contineat illam essentiam, vt probatur, si tamen contineat illam notitiam: vt puta, quòd sit perfectius ea, sicut substantia est perfectior accidente, hoc sufficit ad hoc, quòd moueat intellectum ad talem notitiam: videtur autem quòd illa notitia possit eminenter contineri substantia Angeli, vel animæ, cum illa substantia sit multò perfectior, quàm notitia: & multò immediatior ipsi obiecto in ordine essentiali.

k Præterea. Instatur contra conclusionem illam probatam. Primò sic: Per illud, quod est imago propria alicuius obiecti, videtur posse distinctè cognosci illud, cuius est imago: sic enim sensus visus distinctè cognoscit obiectum in speculo, nunc autem non solum Angelus, sed etiam anima est imago Dei, secundum Augustinum 14. Trin. cap. 8. vt etiam potest distinctè cognoscere seipsum: etiã ex naturalibus, sicut de ipsa anima, de qua minus videtur, vult Augustinus 14. de Trin. cap. vlt. *Quoniam semper se nosse, semperque seipsam velle comprehendebatur. Simul etiam semper sui meminisse, semperque seipsam intelligere, & amare comprehenderetur: quamuis non semper se cogitare discretam, &c.* Et eodem lib. 14. cap. 4. vel 9. *Diximus mentem noscere semetipsam: nihil enim tam nouit mens, quàm illud, quod sibi præsto est: nec menti magis quicquam præsto est quàm ipsa sibi: & de hoc ibidem multum, cap. 6. & 7.*

Vide 10. Trin. c. 10. & 8. trin. cap. 7.

Secundò instatur ad idem per hoc, quòd intellectus creatus beatus potest naturaliter cognoscere suum actum beatificum: igitur per illum potest naturaliter cognoscere obiectum. Consequentia ista probatur: tum, quia actus est naturalis similitudo obiecti: imò videtur esse expressio similitudo, quàm esset species intelligibilis ipsius obiecti, si poneretur: igitur obiectum distinctè potest cognosci per ipsum, vt per naturalem similitudinem sui: tum, quia non videtur quòd actus possit cognosci, vt est huius obiecti, nisi cognosceretur hoc obiectum sub ea ratione, sub qua ipse actus est actus.

22. *Species cōsinet obiectum repræsentatum formale.*

Ad ista. ^l Ad primum dico, quòd nihil sufficienter continet contentiã virtuali ipsam notitiam, nisi contineat obiectum cognoscibile, tanquam proprium repræsentatum eius, scilicet formale, vel eius repræsentatum virtuale: species autem propria obiecti, etsi sit respectu eius diminuta in entitate tamen continet ipsum primo modo, tanquam, scilicet repræsentatum per ipsam formaliter: sed quando non est

21.

22.

non est repræsentatiuum formale obiecti, oportet quòd virtualiter contineat tale repræsentatiuum proprium; & quando est repræsentatiuum, sicut obiectum cognitum: tunc oportet quòd contineat illud obiectum, quod per ipsum debet cognosci.

Ad duo alia argumenta, negaretur fortè quòd anima vel Angelus ex naturalibus posset cognoscere seipsum, & etiam actum suum beatificum. Sed quia vtrunque videtur contineri sub proprio obiecto intellectus huius, & illius, & hoc sub primo naturaliter attingibili, scilicet sub ente limitato; idèd dici posset aliter, quòd tam anima, quàm Angelus, licèt possit naturaliter noscere se quantum ad illud absolutum, quod ipsum est: non tamen potest naturaliter noscere se in quantum est imago Dei, siue se esse imaginem Dei: quia non potest naturaliter cognosci relatio: nisi naturaliter posset cognosci vtrumque extremum.

Pro ista responsione videtur esse illud Augustini 15. de Trin. 24. vel 70. *Qui vident, inquit, suam mentem: & in ea Trinitatem istam, scilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem: nec tamen credunt ea, quæ intelligunt esse imaginem Dei, speculum quidem vident: sed vsque ad eò non vident per speculum: ut scilicet ipsum speculum, quod vident, sciant esse speculum, id est, imaginem.*

An anima naturaliter noscat se suosque actus.

Angelus videns actum beatum an videt obiectum eius.

C O M M E N T A R I V S.

105.

DE tertio principali dicit Doctor quòd *Anima ex naturalibus in quocunque statu, vel Angelus non potest cognoscere essentiam diuinam, sub ratione propria mediàsè sic intelligendo, quòd per obiectum cognitum medium, &c.* Maior exponitur priùs, & deinde probatur. Cognosci per medium cognitum propriè loquendo est, quando tale medium vt prius cognitum, causat notitiam illius, & sic dicimus propriè loquendo, quòd conclusio demonstratiua cognoscitur per principia non absolutè sumpta, sed vt cognita. Et similiter dicimus quòd veritates contentæ in aliqua scientia cognoscuntur per subiectum, vt cognitum, in quo continentur, vt patet in prologo, quæst. 3. In modò requiratur cognitio actualis an sola habitualis, de quibus suprà dixi in prologo respondendo ad rationes Gregorij, vide ibi. Si actualis ponatur, tunc sensus est quòd veritas contenta cognoscitur per notitiam mediij, scilicet subiecti, ita quòd notitia subiecti est formalis ratio causandi notitiam veritatis contentæ. Si habitualis sufficit, tunc sensus est, quòd veritas contenta cognoscitur per subiectum, vt habitualiter notum: & dicitur habitualiter notum, non per aliquem habitum, sed quando est perfectè præsens, vel in se, vel in aliquo repræsentatiuo in ratione obiecti, actu intelligibilis, tunc est habitualiter notum, quia est in potentia propinqua ad cognosci, nõ tamen actu cognoscitur veritas contenta, nisi prius mediũ continens actu cognoscatur, quia necessariò priùs mouet ad notitiam sui, quàm ad notitiam contentorum; idèd contentum non potest actu cognosci, nisi simul, vel prius actu cognoscatur continens. Et de rigore sermonis ly per, importat formalem rationem cognoscendi, cum dico. *A. cognoscitur per B. notatur, quòd B. sit formalis ratio cognoscendi A. Cognoscere verò A. in B. cognito, propriè non notatur, quòd B. sit formalis ratio cognoscendi A. sed magis notatur, quòd A. reliceat in B. sicut dicimus, quòd imaginatum reliceat in imagine, idèd cognoscendo imaginem alicuius, ipsum dicitur cognosci in imagine cognita, quia cognita imagine, cognoscitur imaginatum, & tamen imago non ponitur ratio formalis cognoscendi imaginatum. Sed aliquando accipitur A cognosci in B. vt in ratione formali cognoscendi, sed*

non accipitur tunc ita de rigore sermonis. Doctor autem, vt videtur, accipit medium, vt est formalis ratio cognoscendi, quia illud propriè virtualiter, vel essentialiter continet entitatem secundum totam cognoscibilitatem illius quod sic cognoscitur. Exposita sic maiore de medio, probatur quòd tale medium non cõtineat virtualiter, vel essentialiter entitatem talis cognoscibilis; & probatio eius patet in litera, & de hoc vide quæ dixi in 2. dist. 3. q. 10.

Et hñc adducit probationem maioris, dicens, *quia obiectum quocunque si moueat ad aliquam notitiam, &c.* Hic sunt duo. Primum est, quòd obiectum motiuum intellectus ad sui notitiã producit illã perfectam quãtum potest, quia mouet ad illam secundum totam virtutem suam præcisè: ergo secundum perfectiorem entitatem, quam habet in se formaliter continet, totam cognoscibilitatem sui, ita quòd non maiorem; patet, quia cognoscibilitas sequitur entitatem, ita quòd perfectior cognoscibilitas sequitur, vel est entis perfectioris; si ergo contineret perfectiorem cognoscibilitatem, necessariò contineret perfectiorem entitatem. Cùm ergo præcisè moueat ad notitiam sui secundum totam virtutem, sequitur quòd præcisè causet cognitionem perfectam, quantum obiectum est præcisè cognoscibile, & si causet perfectiorem necessariò esset maioris perfectionis, & entitatis. Secundum est, quòd si *A. perfectum præcisè vt duo, non potest causare, nisi notitiam correspondentè perfectioni A. vt duo, sequitur quòd ipsum A. existens præcisè perfectionis vt duo, non poterit causare notitiam perfectã obiecti perfectioris, pura, vt quatuor, quia est impossibile A continere cognoscibilitatem eius, nec per consequens entitatem eius, & sic patet.*

Doctor instat primò contrà rationem, probãdo quòd non sequitur quòd si *A. continet notitiam, B quòd propter hoc contineat entitatẽ, B quia sufficit quòd causa contineat virtualiter illud, cuius est causa, ita quòd ad hoc, quòd sit causa, nõ oportet quòd cõtineat illud, cuius nõ est causa; nunc autem quicquid moueret ad distinctam, & perfectam notitiam essentia diuinẽ, nõ propter hoc oportet quòd esset causa illius essentia, sed rãtum causa illius notitia: licèt igitur non contineat illam essentia, vt probabitur,*

Quid sit cognosci per medium cognitum.

Et tunc, vel propria præsentia, vel species est ratio cognoscendi.

Ly per quid importet.

Nota.

106.

li tamen contineat illam notitiam, vtpote, quòd sit perfectius ea, sicut substantia est perfectior accidente, hoc sufficit ad hoc, quòd moueat intellectum ad talem notitiam, videretur autem quòd illa notitia possit eminenter contineri in substantia Angeli, vel animæ, cum illa substantia sit multò perfectior, quàm notitia, & multò immediatior ipsi obiecto, scilicet diuino, immediatione essentiali, sicut dicimus quòd vna essentia est perfectior alia essentialiter, quia immediatior primæ substantiæ, de qua immediatione vide Doctorem in 4. dist. 12.

107. Respondet Doctor * quòd nihil sufficienter continet continentia virtuali ipsam notitiam, &c.

Pro maiori intelligentia huius literæ, nota primò, quòd in cognitione abstractiua, repræsentatiuum formale dicitur propriè species intelligibilis, quæ ponitur eius similitudo naturalis, & per imitationem, vt supra patuit q. 13. Sed propriè non dicitur repræsentatiuum formale, ex hoc solo, quòd est similitudo naturalis obiecti, sed ex hoc quòd obiectum est per ipsam præsens in ratione obiecti, actu intelligibilis, non quòd obiectum sic præsens per speciem sit ratio formalis causandi notitiam sui, sed simpliciter species ipsa, quia obiectum, vt sic præsens, non habet esse reale actuale, sed tantum diuinitum; & species ibi habet verum esse reale, vt patet à Doctore in 1. dist. 3. q. 6. & sic ponitur species esse formaliter rationem formalem intelligendi obiectum abstractiue, & hoc modo dicitur obiectum per ipsam esse præsens potentia, vt actu intelligibile; ipsa enim species continet obiectum tantum formaliter, quia ipsa est immediata causa cognoscendi obiectum.

Si dicatur, quòd etiam videtur quòd ipsum contineat virtualiter, quia continet notitiam eius; ergo & entitatem eius, vt patet per illam maiorem Doctorem, scilicet quòd continens virtualiter notitiam alicuius, virtualiter continet entitatem eius; modò species est posterior obiecto perfectione. Ad hoc patet responsio in 2. dist. 3. q. 9. Vide ibi singularia dubia, vbi specialiter mora est hæc difficultas de specie intelligibili essentia diuinæ in intellectu Angeli, & hoc non oportet aliter replicare.

108. Secundò nota, quòd repræsentatiuum virtualiter in notitia abstractiua, est illud, quod habet in virtute sua posse immediatè causare repræsentatiuum formale, scilicet speciem intelligibilem illius obiecti. Si ergo A. continet propriam speciem B. virtualiter, sequitur quòd A. continet virtualiter entitatem B. Probat, quia A. quando causat speciem sui, siue mediatè, siue immediatè, causat eam secundum totam virtutem suam, ita quòd sicut A. natum est repræsentari per speciem vt quatuor, si non est impeditum, producit eam perfectam vt quatuor, quia sic A. præcisè est intelligibile vt tuor, & sic illa species tunc repræsentat A. vt intelligibile vt quatuor, quando est tanta perfectionis, quòd potest producere (partialiter tamen) notitiam abstractiua vt quatuor ipsius A. quia tunc A. est perfectè præsens in ratione obiecti, actu intelligibilis, modo prædicto. Et dixi mediata, vel immediata; mediata quia pro statu isto nullum obiectum causat immediatè speciem sui in intellectu, sed primò in

sensu exteriori, vt exposui supra, quæst. 13. & in 1. dist. 3. quæst. 3. & 1. & 2. Immediatè, quia vt comparatur ad intellectum solutum, puta ad intellectum Angeli potest immediatè causare, saltem partialiter speciem intelligibilem sui, vt patet à Doctore in 2. dist. 3. q. 11. Si ergo obiectum præcisè causat immediatè, vel mediata speciem sui perfectam quantum potest, sequitur quòd præcisè erit ipsum obiectum tanta perfectionis, quanta requiritur ad causandum illam speciem; ergo si causat perfectiorem speciem, necesse est quòd sit maioris perfectionis in se, aliter non posset eam causare. Sequitur ergo quòd si causat speciem alterius obiecti, quæ necessariò in proprio obiecto requirit tantam perfectionem, quòd non poterit ipsam causare, nisi contineat virtualiter, vel eminenter perfectionem illius obiecti; & hoc secundum totam eius entitatem, vt exposui in 2. dist. 3. q. 10. Patet ergo quomodo repræsentatiuum virtuale obiecti, aut continens virtualiter repræsentatiuum formale obiecti, oportet quòd contineat virtualiter totam entitatem obiecti, & sic si A. posset causare speciem propriam essentia diuinæ, quæ dicitur B. ipsum A. contineret virtualiter entitatem B. quia species illa, cum sit proprium, & formale repræsentatiuum præcisè ipsius B. ita quòd illa species nata est causare notitiam B. ita perfectam, & distinctam quantum B. est cognoscibile abstractiue ab intellectu, sequitur quòd species illa requirat tantam perfectionem, vel maiorem in obiecto virtualiter continente ipsam, quantum requirit in proprio obiecto. Sed obiectum proprium si immediatè produceret, ipsam produceret præcisè secundum totam virtutem, ita quòd perfectius non posset producere.

Dicit ergo Doctor quòd nihil sufficienter continet, continentia virtuali, ipsam notitiam nisi contineat obiectum cognoscibile, tanquam proprium repræsentatiuum eius, scilicet formale, vel virtuale, id est, quòd obiectum sic continens notitiam, necesse est, vel est formale repræsentatiuum obiecti, sicut ponitur species, vel virtuale, id est, quòd possit causare speciem propriam obiecti, cuius dicitur continere notitiam. Dixi tantum de repræsentatiuo formali, vel virtuali in cognitione abstractiua obiecti. Eodem modo videtur dicendum in notitia intuitiua, repræsentatiuum formale obiecti in notitia intuitiua eius, est illud, quod immediatè potest causare notitiam intuitiua eius, quia per illud tale obiectum est præsens in ratione actu cognoscibilis intuitiue: virtuale verò est quando non immediatè causat notitiam, nec est immediatè causatiuum eius, sed continet virtualiter aliud, quod est formale repræsentatiuum eius, quod immediatè est ratio formalis causandi notitiam eius intuitiua. Exemplum primi, lapis in se præsens potentia, est formale repræsentatiuum sui, quia vt sic præsens, est actu cognoscibilis intuitiue, & actu potest notitiam sui intuitiua immediatè causare, vel si aliud immediatè causat notitiam intuitiua lapidis diceretur formale repræsentatiuum eius modo præposito. Exemplum secundi, voluntas diuina non causat immediatè notitiam lapidis intuitiua, tamen immediatè causat aliud, quod continet virtualiter secundum totam

Quia sic actus esset repræsentatiuum formale.

Obiectio.

109. Nota.

Exemplum primi.

Exemplum secundi.

tam eius entitatem, quod causatum potest immediatè causare noticiam intuitivam lapidis, siue potest esse eius formale repræsentativum; tunc voluntas divina ponitur præcisè repræsentativum virtuale ipsius lapidis. Vsq̄ huc dixi de repræsentativo formali, vel virtuali, siue in notitia abstractiva, siue intuitiva, quando, scilicet tale repræsentativum non est repræsentativum, vt obiectum cognitum, sed absolutè; patet, quia species intelligibilis non causat noticiam obiecti, vt cognita, nec similiter continens ipsam virtualiter causat eam, vt cognitum, & sic de aliis.

Deinde nota, quòd aliquando repræsentativum repræsentat, vt cognitum, videlicet, quòd ipsum, vt cognitum causat noticiam obiecti repræsentati, & hoc modò tale repræsentativum continet aliud, quia, vt cognitum non repræsentat se, quia tunc, vt cognitum, causat noticiam sui, quod non est intelligibile; oportet ergo quòd contineat aliud, quod possit cognosci per ipsum, vt cognitum. Siue loquamur de cognito abstractivè, siue intuitivè. Sed de repræsentativo, non vt cognito, non est necesse, quòd aliud contineat; patet, quia obiectum in se præsens, & motivum ad sui noticiam dicitur repræsentativum sui, id est, quòd vt sic, est actu intelligibile, & vt sic, potest immediatè causare noticiam sui. Et hoc est, quod dicit. Et sic patet ista litera.

110.

k. Secundò principaliter arguit contra conclusionem, probando quòd Angelus, & anima possint cognoscere Deitatem distinctè ex propriis naturalibus, & arguit sic primo, *Per illud quod est imago propria alicuius obiecti, &c.*

Opinio aliorum.

l. Respondet Doctor primò secundùm opinionem aliquorum, negando quòd anima, vel Angelus possint ex suis naturalibus cognoscere se distinctè, nec similiter actum beatificum. Et hoc Doctor improbat, quia anima, & Angelus, & actus beatificus per se continentur sub obiecto primo motivo intellectu tam animæ, quàm Angeli, idè sequitur quòd ex puris naturalibus possunt ista cognosci distinctè ab intellectu tam animæ, quàm Angeli. Secundò, dat responsionem propriam, concedendo vnum, & negando aliud, concedit quòd Angelus potest seipsum distinctè cognoscere, id est, quòd potest essentiam suam secundùm totum suum esse absolutum perfectè cognoscere. Et probavit in secundo, dist. 30. q. 8. supponendo quòd obiectum actu intelligibile habet partialem causationem respectu intellectus, & similiter intellectus aliam partialem. Et hoc arguit, probando quòd Angelus possit cognoscere seipsum per essentiam suam.

Scorus concedit Angelum se ipsum distinctè cognosci

Et primò sic; omnis causa partialis, quæ est in actu sibi perfectò proprio, secundùm quòd talis causa potest causare causalitate sibi correspon-

dente effectum, & quando est vnita alteri causæ partiali in suo actu, potest cum ea perfectè causare; sed essentia Angeli est de se in actu primo, correspondente obiecto, quia de se est actu intelligibilis, & etiam de se est vnita intellectui, sicut obiectum in coniunctione vtriusque causæ partialis; ergo potest immediatè cum alia causæ partiali vnita habere actum perfectum intellectus respectu suæ essentia.

Præterea secundò, in intellectibus habentibus species intelligibiles, istæ species virtute obiectorum cum intellectu causant intellectiōnem, in quibus tamen obiecta habent esse diminutum; ergo si in se habent esse absolutum, & esse simpliciter, scilicet, actu intelligibile, possunt melius, & verius causare eundem effectum; quia quicquid potest causari ab aliquo diminutè tali in aliquo esse virtute alicuius simpliciter, talis potest ab illo simpliciter tali causari, sed essentia Angeli, vt in se est præsens intellectui suo, quæ essentia est simpliciter tale, scilicet, actu intelligibilis in se, qualis ipsa est secundùm quid in specie intelligibili; igitur si in specie intelligibili, vbi habet esse tale, secundùm quid potest causare intellectiōnem, multò magis hoc potest, vt est in se secundùm esse simpliciter. Et vide quæ ibi exposui. Hoc item dicendum est, de anima, vt patebit in 4. dist. 45. Sed negat aliud, scilicet, quòd Angelus, vel anima possit cognoscere se sub illo respectu, siue relatione, qua refertur ad ipsum Deum sub ratione Deitatis, quia non potest naturaliter cognosci relatio, nisi naturaliter præcognoscatur terminus, vt patuit in prolog. quæst. 1. & penultima, & dist. 8. quæst. 1. & sic sequitur quòd non potest se cognoscere sub illa ratione formali, quæ est imago, quia sic posset cognoscere relationem, qua refertur, vt imago ad imaginatum; & sic oporteret priùs cognoscere ipsam Trinitatem distinctè, ad quam terminatur relatio imaginis, sed Trinitatem naturaliter non potest cognoscere, vt patet; ergo nec seipsum, vt imaginem. Et pro ista responsione videtur esse illud Augustini 15. de Trin. cap. 24. vel 7. *Qui vident (inquit) suam mentem, & in ea Trinitatem istam, scilicet, memoriam, intelligentiam, id est, actum intelligendi, & voluntatem, id est, actum volendi (memoria perfectam accipit prout comprehendit intellectum, & voluntatem cum obiecto, vt patet in primo, dist. 3. q. vltima) nec tamen credunt ea, quæ intelligunt esse imaginem Dei, speculum quidem vident; sed vsque adeo non vident per speculum; vt scilicet, ipsam speculum, quod vident sciunt ipsum esse speculum, id est, imaginem, id est, quòd quatuor videant memoriã, intelligentiam, & voluntatem, quæ sunt vetè imago Dei, non tamen vident eam sub illa ratione, qua sunt imago Dei, siue sub illa ratione, quæ referuntur ad imaginatum.*

111.

Nota.

S C H O L I V M.

Instat dupliciter, quòd imaginis relatio naturaliter cognosci potest. Ad primum, ostendit non omne quod necessario consequitur aliud, per illud cognosci; fallit enim, si est respectus ad cuius noticiam requiritur cognitio termini. Ad secundum, docet obiectum adæquatum intellectus creati esse ens limitatum, non relatum ad illimitatum; unde relatio imaginis Dei non continetur sub hoc obiecto.

Contra istam responſionem ^m dupliciter argui poteſt. Primò ſic : relatio imaginis, vel eſt idem cum eſſentia animæ vel Angeli, vel ſaltem neceſſariò conſe- quens naturam eius ; igitur per ipſam cognitam poteſt ipſa relatio cognoſci. Antecedens probatur ſic : quia relatio dependentiæ eſſentialis, vel eſt idem naturæ dependenti, vel neceſſariò conſequitur : quia ſi contingenter adueniret naturæ, natu- ra poſſet eſſe ſine illa dependentia, & ita non eſſentialiter dependeret ; relatio au- tem imaginis videtur eſſe relatio dependentiæ imitantis ad illud, quod imitatur.

23.

Secundò ſic. Potentia poteſt naturaliter cognoſcere quodcunque contentum ſub ſuo primo obiecto naturali : nunc autem ſub ente limitato, quod eſt primum obiectum naturale intellectus creati, continetur illa relatio imaginis : quia ipſa non eſt infinita, cum ſit in fundamento finito.

*Relatio nõ
cognoſcitur
niſi cogno-
ſcitatio
utroque
extremo,*

ⁿ Ad primum : relatio non poteſt cognoſci niſi cognoſcatur vtrumque extre- mum : quando igitur fundamentum non includit terminum in ratione cognoſcibi- litatis, ipſum non eſt cauſa ſufficiens ad cognoſcendum relationem : ita eſt hęc.

^o Et cum arguitur, quòd neceſſariò conſequitur fundamentum. Ex hoc non ſequitur, quòd per ipſum poſſet perfectè cognoſci, niſi eſſet entitas absoluta, ad cuius cognitionem non requiritur aliud cognoſci in ratione termini.

*Includens
entitatem,
& cognoſ-
cibilitatem
exponitur.*

^p Contra hoc, quod includit aliud in entitate, & in cognoſcibilitate : funda- mentum autem illud includit in entitate relationem iſtam, ſi neceſſariò conſequatur ipſum ; igitur & includit ipſam in cognoſcibilitate.

Reſpondeo, ^q non includit eam in entitate vt totalis cauſa eius, ſed vt proxima cauſa: ſuppoſita tamen alia cauſa, ſcilicet termino: quia & ipſum fundamentum illam aliam cauſam ſupponit.

*Cui funda-
mentum co-
gnoſcibile,
non ideò re-
latio.*

Conſimiliter concedo : quòd includit eam in cognoſcibilitate, præſuppoſita alia cauſa eius in cognoſcibilitate, & hoc, ſi ſimpliciter, ſimpliciter : ſi alicui, alicui ; ſed iſti cognoſcenti, ſcilicet Angelo, vel animæ, & hoc naturaliter, ſiue ex cauſis natura- liter motiuis, non præſupponitur obiectum ſiue terminus eſſe naturaliter cognoſcibi- lis ; & ideò fundamentum, licet ſit huic naturaliter cognoſcibile : non ſequitur re- lationem huic eſſe naturaliter cognoſcibilem.

Ad ſecundum, ens limitatum & ad ſe, vel ſi etiam eſt limitatum, & ad alterum, tamen limitatum eſt naturale obiectum intellectus creati, ſed entitas limitata in ſe, quæ eſt eſſentialiter ad alterum illimitatum, non eſt naturaliter intelligibilis ab intel- lectu creato, ſicut nec terminus, ſine quo nec ipſa intelligi poteſt.

24.

Licet iſtæ reſponſiones probabiliter videantur ſaluare, quòd absoluta entitas ani- mæ, vel actus beatifici poſſet naturaliter intelligi ab anima, licet non naturaliter poſſit intelligi ab ea relatio ad terminum, nec per conſequens oporteat Deum intel- ligi in ratione termini illius relationis : Tamen rationes illæ de anima, & de actu vi- dentur habere aliam difficultatem, vnam communem : quia per illud quod eſt natu- ralis imago obiecti poteſt ipſum obiectum cognoſci, licet per hoc, quod eſt imago non cognoſcatur relatio imaginis.

*Dubia
ſubtiliſſi-
ma.*

Exemplum : per ſpeciem albi in oculo videtur album, licet non cognoſcatur re- latio illius ſpeciei ad album : & ita eſt de intellectu, ponendo ſpeciem intelligibilem.

*Per ſpecie
albi vide-
tur album,
non tamen
relatio ad
illud.*

Et ratio eſt : quia illa relatio fundata in ſpecie ſenſibili, vel intelligibili non eſt for- malis ratio cognoſcendi obiectum ; ſed illa forma, in qua fundatur relatio igitur in propoſito, licet non naturaliter intelligatur relatio animæ, vel actus beatifici ad Deum : tamen quia eſt tale fundamentum, quod ex ſe eſt ſimilitudo obiecti, per ip- ſum poterit cognoſci obiectum.

Videtur etiam stare ratio priùs facta de actu : quia actus videtur eſſe formalis ſi- militudo obiecti : & actualior, quàm ſpecies intelligibilis, ſi poneretur : igitur ſi per ſpeciem poſſit obiectum diſtinctè intelligi, vel cognoſci, magis vel æquè poterit intel- ligi per actum.

25.

Videtur etiam stare aliud quod fuit ibi tactum : quia quòd actus intelligatur, vt eſt obiecti, & non intelligatur obiectum ſub illa ratione, ſub qua terminat actum videtur eſſe contradictio : nunc autem ex naturalibus anima, quæ beata eſt, poteſt cognoſcere ex natura ſua actum beatificum, vt eſt beatificus: per conſequens, vt eſt obiecti beatifici : quia etſi non habeat actum illum ex natura ſua ; tamen ſuper illum actum iam exiſtenteſt poteſt reflecti, & hoc virtute ſua naturali. Quod probo, pri- mò per illud 15. de Trin. cap. 2. vbi dicitur. *Qui dicit ſcio me viuere : vnum aliquid ſe ſcire dicit, proinde ſi dicat, ſcio me ſcire me viuere, duo ſunt.* Et ſequitur : *ſic poteſt addere*

tertium

tertium, & quartum, & innumerabilia, si sufficiat, potest, inquam, ex virtute naturali: si tamen sufficiat ad continuandum istos actus reflexos.

Hoc probatur secundò: quia si ad actum reflexionis requiritur aliquod supernaturale, pari ratione ad nouum actum, nouum supernaturale, & tunc sicut in infinitum potest procedi in actibus reflexionis, sic in infinitum requiritur aliud, & aliud supernaturale, quo reflectatur.

Confirmatur: quia actus tertius haberet se ad secundum, sicut reflexus ad reatum si igitur posito actu recto, non potest anima reflecti super illum, nisi virtute alicuius supernaturalis ad hoc eleuantis; pari ratione nec per tertium reflecti potest super secundum, nisi per aliud supernaturale.

Hoc probatur tertio: quia intellectus actum, quem habet potest percipere, & experiri, & hoc secundum propriam perfectionem illius actus, & ex natura ipsius potentie: sicut quando video ex virtute potentie naturalis, percipio me videre, & possem illud ex ratione virtutis visuæ percipere, si esset reflexiua, sicut intellectus.

COMMENTARIUS.

112. m **C**ontra hanc responsionem, &c. Quia si contingenter adueniret natura, natura posset esse sine illa dependentia, & ita non essentialiter dependeret, & hoc satis probatum est à Doctore in secundo, dist. 1. q. 5. vel 4. Relatio autem imaginis videtur esse relatio dependentie imitantis ad illud, quod imitatur, vt exposui in primo, dist. 3. q. vi. Consequentia patet, quia si talis relatio est idem realiter naturæ, sequitur, quòd natura, & relatio sunt simpliciter vna res realiter, & per consequens cognoscens distinctè naturam, distinctè cognosceret illud, quod est eadem res cum natura.

Relatio non possunt cognoscitur virtute extreme.

n Respondet Doctor ad primum, quòd relatio non potest cognosci, nisi cognoscatur vtrunque extremum: quando igitur fundamentum non includit terminum in ratione cognoscibilitatis, ipsum non est causa sufficiens ad cognoscendum relationem, quia relatio in ratione suæ cognoscibilitatis includit tam terminum, quàm fundamentum, id est, quòd fundamentum, & terminus sunt, quæ præcisè, & immediatè mouent intellectum ad notitiã relationis: oporteret ergo quòd fundamentum includeret virtualiter terminum relationis secundum totam suam entitatem, ad hoc vt esset causa sufficiens mouendi intellectum ad notitiã relationis; sicut Deus, qui ponitur terminus relationis creaturæ, potest immediatè mouere intellectum creatum ad notitiã relationis terminatæ ad ipsum, & fundatæ non creaturæ, ipsa creaturâ non concurrente, quia ipse Deus virtualiter continet totam entitatem fundamenti, sic in proposito, fundamentum non est causa sufficiens, nisi contineat virtualiter totam entitatem termini; modò est impossibile quòd creatura contineat Deum sub ratione deitatis.

o Et cum arguitur quòd ipsa relatio necessariò consequitur fundamentum. Ex hoc non sequitur, quòd per ipsum possit perfectè cognosci, nisi esset entitas absoluta, ad cuius cognitionem non requiritur aliud cognosci in ratione termini, quia talis entitas absoluta potest distinctè cognosci, quocunq; alio extrinseco non pertinente ad rationem formalem eius, & intrinsecam circumscripto. Sed non est sic de relatione, quæ necessariò includit terminum, non vt aliquid sibi intrinsecum, & pertinens ad suum esse quiditatum, sed requirit, quia ipsa relatio est formaliter ten-

dentia in terminum.

p **C**ontrà. Hic probat quòd solum fundamentum sit sufficiens ratio cognoscendi relationem.

q Respondet, quòd non includit eam in entitate, vt totalis causa, &c. Aduerte tamen quòd fundamentum est causa illius relationis fundamentalis, quia immediatè recipitur in ipso, & etiam causa, suo modo, immediatè effectiua; terminus verò erit ponatur causa in ratione terminandi, cum sit simpliciter impossibile ipsam esse actum, & non esse ad talem terminum, cum ipsa sit formaliter tendentia in terminum, tamen quòd terminus sit causa effectiua ipsius totalis, siue partialis, videtur satis dubium per ea, quæ dixi suprâ, quæst. 11. nec hoc expressè habetur à Scoto: sufficit ergo quòd relatio in sua entitate, & in cognoscibilitate dependeat à termino in ratione præcisè termini, cum ipsum necessariò ad suum esse requiratur. Vnde si, per possibile, vel impossibile, posset immediatè causari ab alio, quàm ab extremis, adhuc necessariò requireret extrema ad suum esse pertinentia, quia ex quo est formaliter ad aliud, si illud aliud nõ esset, nec ipsa esset. De huiusmodi materia prolixè dictum est suprâ q. 11. in dubiis ibi positus. Ponitur ergo fundamentum, vt causa eius proxima, & ipsam terminans in ratione fundamenti, & ponitur alia causa terminus, vt terminans necessariò eius dependentiam; quia ergo necessariò dependet à fundamento, in quo ponitur, quia est impossibile ipsam esse sine fundamento; & similiter necessariò dependet in suo esse à termino, idèd quantum ad hoc ponitur fundamentum causa partialis, & terminus alia causa partialis, non faciendo mentionem de causa effectiua. Sed quia teneo quòd causetur effectiue etiam ad mentem Doctoris & quòd tantum effectiue à fundamento, hæc dicere volui.

r **S**i tamen sufficiat ad continuandum istos actus reflexos. Et hoc dicit, quia non posset huiusmodi actus continuare, nisi semper præsupponendo omnes alios præmissos simul esse, puta, si habeo centesimum actum reflexum, simul habeo nonaginta nouem præcedentes, & sic de aliis, & propter hoc dicit si sufficiat ad continuandum in infinitum huiusmodi actus reflexos.

113.

Respondet ad tres instantias suadentes ex notitia anima, vel actus, cognosci Deum cognitione ipsi propria. Ad primam, ostendit bene rationem cognoscendi cognitam, non ducere in notitiam alterius propriam, nisi contineat totam cognoscibilitatem eius; & constat animam non sic continere cognoscibilitatem Dei. Vide 2. dist. 3. quest. 9. Ad secundam, ex eodem patet, quia est ratio cognoscendi cognita. Ad tertium, sine resolutione, animam non posse reflecti super actum beatificum ex naturalibus. Nec est inconueniens admittere processum intentum in argumento, quia idem supernaturale, nempe voluntas Dei sufficit ad actum rectum, & omnes reflexos. Admittendum tamen videtur, posse animam ex naturalibus, reflectere super actum beatificum, sicut potest actu recto videre actum beatificum alterius anima. De quo 1. dist. 3. quest. 8. & 9.

AD ista^a aliquid esse medium cognoscendi, vel in cognoscendo potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod sit medium cognitum, sic quod per ipsum cognitum cognoscatur aliud: sicut cognoscitur conclusio per principium. Alio modo, quod non sit medium cognitum, sed ratio cognoscendi solum: sicut species sensibilis in sensu est ratio sentiendi. Primo modo nihil potest esse medium cognoscendi obiectum aliud, nisi contineat in se cognoscibilitatem illius obiecti, secundum quam illud cognoscitur per illud: quia si istud excedat illud in cognoscibilitate, tunc illud qualitercunque perfecte cognitum deficiet ab isto cognito in cognoscibilitate.

Ratio cognoscendi cognit. a nō facit cognoscere distincte aliud nisi contineat omnem eius cognoscibilitatem.

Secundo modo^b bene potest aliquid esse medium cognoscendi aliud, licet cognoscibilitas sua propria deficiat à cognoscibilitate illius, dum tamen sit natum ducere in illud, vt cognoscibile. Per hoc patet ad primum: quia licet anima sit imago Dei tamen non est nata esse medium cognoscendi Deum, secundo modo, sed tantum primo modo, vt haberi potest ex auctoritate Augustini prius adducta. *Qui videt suam mentem, &c.* Medium autem cognoscendi, secundo modo respectu istius medij vt cogniti, est aliquod proprium formale repræsentatiuum ipsius animæ. Et per illud cognoscitur anima sub propria ratione tanquam perfectissimum repræsentabile per illud, & per consequens per illud non potest intelligi Deus sub ratione suæ intelligibilitatis, sed tantum in aliquo diminuto intelligibili imitante, & participante intelligibilitatem eius.

Cognitio actus nō sufficit ad cognitionem obiecti.

Et per idem ad secundum: quia actus est similitudo cognita, & talis non sufficit ad cognoscendum illud, cuius est actus, sicut species intelligibilis in vno intellectu visa, alij intellectui videnti eam non sufficeret ad perfecte cognoscendum obiectum, cuius est.

Hic signatur quædam additio infra ad finem huius li.

Contra, actus in illo intellectu^c cui inest, est ratio perfecte attingendi obiectum tanquam præsens per illum actum: igitur ei, cui ille actus est præsentialiter notus, ille per illum actum notum, poterit attingere illud obiectum: quia per illum actum; & in illo habet idem obiectum sibi præsens.

Specie (idē de actu) nō est ratio cognoscendi nisi ei, cui inest.

Respondeo, intellectus, cui actus inest, per illum, vt rationem proximam attingendi, attingit obiectum: supposita tamen præsentia obiecti propria; cui autem ille actus est cognitus, non habet illum, vt sibi propriam rationem attingendi, sed ad hoc, quod haberet actum, quo formaliter attingeret, oportet habere alium actum, & cum hoc propriam præsentiam obiecti.

Arg. principale; quia soluitur facilliter ex dictis, idē omisit; do ipsius solutionem his.

Ad aliud, cum arguitur, quod anima ex natura sua potest reflecti super actum beatificum, vt beatificus est: hoc posset negari; verum quidem est, quod reflecti potest, sed non nisi virtute illius, virtute cuius habet actum rectum. Nec plus probat auctoritas Augustini: quia non dicit quod possit semper ex sola natura, sed si habet actum rectum, potest reflecti super illum, vel ex virtute naturæ, vel ex virtute illius, per quod habet actum illum, & non sequitur inconueniens de processu in infinitum: quia idem supernaturale sufficit ad actum rectum, & ad omnes reflexos.

Ad illud etiam de sensu patet, quia quod percipio me videre, esto quod hoc non sit per potentiam visiuam, tamen non est per potentiam aliquam inferiorem, sed forte per aliquam superiorem, cuius est cognoscere actum visus.

114. **a** Respondet Doctor ad instantias, præmittendo vnam distinctionem, scilicet quodd aliquid esse medium in cognoscendo potest intelligi dupliciter, &c. *Primo modo nihil est medium cognoscendi obiectum illud, nisi continet in se cognoscibilitatem illius obiecti, &c.* Et hoc patet, quia si *A.* cognoscitur per *B.* vt cognitum, ita quodd *B.* vt cognitum, sic ratio cognoscendi *A.* siue causandi notitiam perfectam, & distinctam *A.*, sequitur quodd *B.* continet *A.*, secundum totam eius cognoscibilitatem; patet, quia *B.* vt sic, est causa suæ cognitionis, & causat ipsam secundum totam suam virtutem, & per consequens causat illam quantum est cognoscibile, vt supra exposui. Si ergo vt sic cognitum, causat notitiam alterius quantum ipsum est cognoscibile, sequitur quodd continet cognoscibilitatem illius, & per consequens entitatem. Sed non potest continere cognoscibilitatem obiecti perfectioris; patet, quia tunc, vt cognitum causaret notitiam perfectam illius quantum est cognoscibile; hoc autem est simpliciter impossibile, quia vt causat cognitionem sui, causat perfectam quantum potest, ergo ad causandum illam requiritur tota eius perfectio, & virtus. Si ergo ponatur causare perfectiorem, qualis est illa, quæ est perfectioris obiecti, non poterit causare per perfectionem, quam præcisè habet ad causandum cognitionem sui perfectam; ergo per maiorem perfectionem, & per tantam perfectionem, quanta requiritur ad causandum notitiam perfectam perfectioris obiecti; sed obiectum imperfectius non habet tantam perfectionem, quanta requiritur; ergo si posset causare, vt cognitionem cognitionem perfectioris obiecti, nec: scilicet contineret illud secundum totam eius cognoscibilitatem, & per consequens secundum totam eius entitatem, & sic patet ratio.

Nota.

b Sed loquendo de medio secundo modo, quod scilicet est ratio cognoscendi, non vt cognitum, dicit, quodd aliquid potest esse medium cognoscendi aliud, licet cognoscibilis sua propria deficiat a cognoscibilitate illius, dum tamen sit natura ducere in illud, vt cognoscibile, & sic species intelligibilis hoc modo ponitur medium cognoscendi, quia potest esse ratio formalis cognoscendi obiectum cuius est talis species, vt supra patuit. Et per hoc patet responsio ad primum, quia licet anima sit imago Dei, tamen non est nata esse medium cognoscendi Deum secundo modo, quia si vt cognita, esset sic medium, necessarium contineret entitatem Dei perfectam. Sed si ponitur medium, tantum ponitur medium primo modo, vt haberi potest ex autoritate Augustini supra adducta, *Qui videt suam mentem, &c.*

115. **c** Contra actum in illo intellectu, cui inest est ratio perfecta attingendi obiectum tanquam præsens per illum actum, &c.

Respondet intellectus, cui actus inest per illum, vt rationem proximam attingendi, &c. Nota, quodd aliud est esse rationem propriam intelligendi, siue causandi notitiam obiecti; & aliud est esse rationem propriam, & proximam attingendi obiectum; quia primo modo ponitur causa actus intelligendi; secundo modo poni-

tur præcisè ipse actus intelligendi, quia potentia habens illum formaliter attingit obiectum, & actu per illum percipit obiectum in se. Et idè posito quodd nunc habeam actum, quo intelligo lapidè in se præsentem, si cognosco illum actum in me, non propter hoc cognosco obiectum, cuius est; patet quia ille actus secundus non terminatur ad obiectum in se, sed præcisè ad actum rectum, quo intelligo obiectum in se; & idè sola visio actus non sufficit ad videndum obiectum illius actus, quia oportet videre obiectum per actum immediatè ad ipsum terminatum; licet ergo actu recto immediatè terminato ad obiectum videam obiectum, quando est præsens, non tamen sequitur quodd per illum actum, siue in me, siue in alio, videam obiectum, quia actus ille rectus, etsi sit similitudo obiecti cognita, non tamen est ratio causandi notitiam distinctam obiecti, cuius est.

In isto articulo sunt aliqua parua dubia. Primum in hoc, quodd nihil potest intelligi per aliquid, vt per medium cognitum, nisi tale medium contineat illud virtualiter, vel essentialiter secundum totam eius cognoscibilitatem. Quæro primò, quid, intelligitur per medium cognitum, vt cognitum. Aut intelligitur de medio, cui inest cognitio propria, aut de cognitione, qua cognoscitur? Si primò, ergo non est ratio cognoscendi, vt cognitum, sed est ratio cognoscendi, vt præcisè entitas talis. Si secundò, contrà, quia talis notitia non est ratio causandi cognitionem alterius, quia tunc contineret illud secundum totam cognoscibilitatem, quod nõ videret de cognitione, maxime quando per medium cognitum cognoscitur substantia aliqua.

116.

Primum dubium.

Secundò instatur, quia cum accipitur per medium cognitum, vt cognoscitur aliud, aut ly vt accipitur reduplicatiuè, & tunc sequitur quodd esse cognitum illius medij esset causa cognoscendi aliud, quod est falsum, quia vt sic, habet tantum esse diminutum; aut accipitur specificatiuè, & tunc sensus est, quodd tali medio, vt sic cognito, nõ repugnat quodd per ipsum aliud causetur, & tunc quæro vt prius, quia aut causat, vt habet præcisè esse cognitum, aut absolutè, aut vt est aliquod totum per accidens, quocumque dato, sequitur inconueniens.

Secundum.

Tertiò instatur, & accipio aliquod principium per quod, vt cognitum, cognoscitur conclusio, puta ista conclusio; homo est visibilis, per hoc principium cognitum animal rationale est visibile. Tunc quæro dicatur principium. *A.* & conclusio *B.* notitia. *B.* à quo immediatè causatur, aut à notitia *A.* & hoc non, quia talis notitia contineret conclusionem secundum entitatem suam totam; aut causatur ab *A.* absolutè, & tunc *A.* contineret totam entitatem *B.* & per consequens extrema ipsius *B.* & sic contineret entitatem hominis, qui ponitur vnum extremum, quod non videret, quia contineret seipsum, aut causatur ab *A.* includente tam principium, quam conclusionem, & hoc est tantum vnum per accidens.

Tertium.

Quartò sic, quia ponitur Deus sub ratione Deitatis esse primum subiectum Theologiæ in se, vt primò notum, vt patet in prologo q. 3. & sic, vt

Quartum dubium.

vt

vt primò notus, continet omnem veritatem in illa scientia contentam, & sic per ipsum, vt primò notum, potest causari notitia omnium veritatum contentarum in Theologia in se. Tùc sic, ipse, vt primò notus ponitur subiectum Theologiæ beatorum; ergo vt primo notus continet notitiam omnium veritatum Theologicarum respectu intellectus beati creati, & tunc mouebit necessariò talem intellectum ad notitiam non tantum sui, sed & omnium contentorum; patet, quia non ponitur voluntas sic subiectum, vt suprà patuit.

117.
Responsio.

Respondeo præmittendo vnum, quòd quando Doctor dicit, quòd per medium cognitum cognoscitur aliud, sic debet intelligi, quòd *A* si ponitur ratio formalis causandi notitiam *B*, quod nunquam poterit causare notitiam *B*, nisi priùs secundum totam virtutem suam causet in eodem intellectu notitiam sui perfectam, quia obiectum motuum per modum naturæ priùs necessariò mouet ad sui notitiam perfectam, quam ad notitiam alterius, quia non potest *A* causare notitiam *B*, in intellectu *C*, nisi *A* sit perfectè præfens *C*. & vt sic, priùs necessariò causat notitiam sui perfectam quantum potest, vt etiam suprà exposui, & non potest perfectiorem causare, quia secundum totam eius virtutem, & perfectionem, quam habet, causat perfectiorem causare non posset, nisi haberet in se maiorem perfectionem, & per consequens non potest causare notitiam *B* in *C*, si *B* est perfectius intelligibile, quam *A*, nisi contineret totam intelligibilitatem, siue totam entitatem *B*. cum ad perfectam notitiam *B*, requiratur tanta perfectio. Dicitur ergo medium, vt cognitum, causare notitiam alterius, &c. quia per cognitionem ipsius medijs arguimus de cognitione alterius, vel perfectioris, vel imperfectioris, quia si *A* vt præfens *C*, causat necessariò cognitionem sui perfectam vt quatuor, & perfectiorem causare non potest. Si causat cognitionem *B*, vt duo, perfectam, signum est, quòd *A* continet perfectionem *B*, quæ requiritur ad cognitionem ipsius *B*. Si verò *B* sit cognoscibile vt sex, quæ cognitio requirit in causa perfectionem fortè vt septem, tunc talis cognitio non poterit causari ab *A*, quia tunc contineret entitatem *B* vt septem, sed tantum habet perfectionem vt quatuor, quia non potest causare notitiam, nisi perfectam vt quatuor. Hoc modo debet intelligi per medium cognitum, nõ quòd cognitio eius sit causa, nec quòd necessariò requiratur, sed quia tale medium nõ posset causare, vt obiectum notitiam alterius obiecti, nisi priùs causaret sui notitiam. Sed non est sic de specie intelligibili, quia ipsa causat notitiam obiecti, & tamen non causat priùs notitiam sui. Si etiam dicatur quòd notitia obiecti, virtualiter continet aliud, est ratio causandi notitiam illius, non requiritur tunc quòd talis notitia contineat virtualiter entitatem illius obiecti, sed sufficit quòd sit notitia perfectam talis obiecti virtualiter continet aliud obiectum, sicut etiam dixi in *prolog. q. 3. respondendo ad rationes Gregorij*: vide ibi, prima tamen responsio videtur melior, & magis ad propositum, scilicet, quòd obiectum sit notum habitualiter, & tamen non causat notitiam alterius, nisi actu sit priùs cognitum, non quòd cognitio sit formalis ratio causandi, sed ipsum ob-

Species insol-
ligibilis cau-
sat notitiam
obiecti.

iectum, vt actu notum habitualiter, id est, vt præfens intellectui in ratione actu intelligibilis, vt exposui in *prologo, ubi supra*.

Hoc præmissis, patet responsio ad primum argumentum, & similiter ad alia sequentia. Cum dicitur in tertio argumento, Dico secundum primum modum, quòd principium continet conclusionem, id est, quòd medium in tali principio, scilicet animal rationale continet conclusionem, id est, inhærentiam passionis ad subiectum; non enim intelligo, quòd contineat subiectum, sed sufficit quòd contineat prædicatum, & inhærentiam ipsius ad subiectum; & hoc modo est ratio cognoscendi huiusmodi inhærentiam, quam virtualiter continet. Nam cum dico, quòd principium continet veritatem conclusionis, nihil aliud intelligo, nisi quòd continet conformitatem, siue inhærentiam prædicati ad subiectum, vt exposui in *prolog. qu. 3. art. 1. vide ibi singularem expositionem*.

Principium
continet con-
clusionem.

118.

Ad quartum, patet responsio, quia non ponitur Deus, vt primò notus, esse ratio formalis continendi omnem veritatem, ita quòd notitia illa contineat, sed dicitur continere, vt primò notus habitualiter, id est, vt perfectè præfens intellectui in ratione obiecti, actu intelligibilis; tamen in aliquo intellectu non potest immediatè causare notitiam alicuius contenti, nisi priùs causet notitiam sui, in intellectu creato non causat notitiam sui, & per consequens nec alterius; sed voluntas diuina potest supplere vicem talis obiecti, vt exposui in *q. 3.*

Secundò principaliter dubitatur, quia Doctor videtur concedere quòd quando medium cognitum continet aliquid virtualiter, vel essentialiter, quòd possit causare notitiam illius perfectam. Contrà, primò, quia causa effectiua, siue æquiuoca, siue vniuoca continet virtualiter effectum, & tamen non omnis effectus cognoscitur per causam tanquam per medium cognitum, patet de multis, nam per Solem cognitum, non cognoscuntur omnes effectus Solis. Nec valet dicere quòd Sol non continet aliquem effectum secundum totam eius entitatem, quia ad omnem effectum solis principaliter concurrit causa prima, imò plus dependet à causa prima, vt patet. Contrà. Tum, quia non sequitur, Deus continet omnem effectum secundum totam entitatem, ergo cognoscendo Deum sub ratione propria poterit cognoscere omnem effectum perfectè, non sequitur, vt suprà patuit. Tum etiam, quia Deus continet etiam passionem hominis, & tamen non cognito Deo, potest immediatè cognosci passio per subiectum cognitum, & hoc est, quia virtualiter continet illam; ergo sic erit de Sole.

Causa effe-
ctiua conti-
net virtuali-
ter effectum.

Secundò instatur, quia voluntas Diuina continet virtualiter omnem effectum, & tamen per ipsam, vt cognitam etiam perfectissimè non cognoscitur omnis effectus, imò nec potest cognosci, vt patet de Beatis perfectè cognoscen- tibus ipsam voluntatem diuinam qui tamen possunt de nouo acquirere cognitionem multorum, vt patet à Doctore in *4. dist. 45. & in 2. dist. 3. q. vltima*.

Tertiò instatur, quia homo continet essentialiter omnia superiora, & tamen homo cognitum non est ratio cognoscendi omnia superiora perfectè; patet, quia superiora sunt ratio cognoscendi hominem distinctè, vt patet à Doctore in *prima*

in prima

in 1. *diff.* 3. q. 2. aliter sequeretur circulus, quia tunc idem idem respectu eiusdem pura *A.* respectu *B.* esset ratio cognoscendi *B.* & è contra *B.* esset ratio cognoscendi *A.* Similiter hoc idem videtur de homine respectu partium essentialium, quia homo continet essentialiter animam, & corpus, & tamen per hominem cognitum non cognoscitur distinctè anima, non enim humanitas cognita causat notitiam distinctam ipsius animæ.

119.

Quartò instatur, quia paternitas in nobis continet essentialiter omnem conceptum superiorem, & tamen ipsa cognita non est ratio causandi cognitionem superiorum.

Nota.

Respondeo. Ad primam concedendo de illo, quòd continet secundum totam eius entitatem. Cum instatur de Deo. Dico quòd sic debet intelligi, quòd quando obiectum continet plura virtualiter secundum totam entitatem, quando causat notitiam sui per modum naturæ in aliquo intellectu, quòd etiam potest causare notitiam omnium virtualiter contentorum; imò amoro impedimento, necessariò causat, & sic essentia diuina, quæ necessariò mouet intellectum diuinum ad sui notitiam, etiam necessariò mouet ad notitiam omnium contentorum; intelligitur ergo quando obiectum sub ratione propria immediatè causat notitiam sui: sed non quando illa notitia causatur ab alio sicut causatur visio à voluntate diuina. Cum dicitur secundò de passione. Dico quòd idèd dicitur subiectum continere entitatem passionis, pro quanto continet secundum, quòd ponitur causa necessaria, & immediata & præcisè ipsius. Et dico, si, per impossibile, Deus non esset, & homo esset, adhuc contineret homo suam passionem, & idèd per hominem cognitum quæ cognoscitur passio, sed non est sic de Sole, quia si Deus, per impossibile, non esset, & Sol esset, Sol, non posset producere aliquem effectum, cum talis effectus necessariò dependeret à prima causa, tenendo ordinem essentialem sic, scilicet, quòd sit impossibile secundam causam aliquid causare non concurrente prima causa.

120.

Ad secundam. Dico quòd si voluntas diuina necessariò moueret intellectum creaturum per modum obiecti ad suam notitiam, quòd etiam moueret ad notitiam omnium contentorum. Sed quia tantum mouet contingenter ad sui notitiam, non sequitur, quòd cognoscens voluntatem diuinam cognoscat omnia contenta.

Ad tertiam. Dico quòd si homo posset immediatè causare notitiam sui distinctam posset etiam causare notitiam distinctam omnium superiorum; sed talis notitia distincta non potest haberi sine notitia superiorum. Dico ergo quòd homine cognito per speciem intelligibile possumus omnia superiora cognosci, vel per eandem speciem, vel per aliam, & aliam sicut exposui supra q. 13. quæ tamen dependent à primo obiecto eo modo, quo exposui.

Ad quartam. Dico quòd conclusio Doctoris intelligitur de illo medio cognito, quòd est motiuum alicuius intellectus ad sui notitiam; quia tunc potest mouere ad notitiam contentorum; sed relatio nullo modo est motiua ad sui notitiam.

Tertio principaliter dubitatur de hoc, quòd dicit quòd si fundamentum includeret terminum secundum suam cognoscibilitatem, quòd tunc includeret relationem secundum suam cognoscibilitatem, quia pono quòd *A.* includat

Scoti Oper. Tom. X II.

B. secundum cognoscibilitatem *B.* & tunc sequitur, quòd possit causare relationis notitiam sine *B.* hoc autem est falsum, quia ipsa relatio est formaliter habitudo ad *B.* ergo non potest perfectè cognosci sine *B.*

121.

Secundò instatur, quia idem videtur quòd si terminus includeret fundamentum secundum totam cognoscibilitatem fundamenti, quòd tunc cognito termino posset statim cognosci fundamentum, quòd non videtur.

Tertio, quia Deus sub ratione Deitatis ponitur terminus relationis creaturæ, vt mensurabilis essentialiter ad ipsum, vt ad mensuram; ergo cognito Deo, vt termino talis relationis necessariò cognosceretur ipsa relatio. Nec valet dicere quòd talis notitia causaretur à voluntate, quia ipsa non ponitur terminus talis relationis, nec vt terminus continet ipsam relationem, quia terminatur ad ipsam.

Respondeo, præmittendo vnum, quòd quando dicit Doctor quòd si fundamentum contineret terminum, intelligitur sic, quòd fundamentum, vt præsens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis, necessariò causaret notitiam sui perfectam, & immediatè posset causare notitiam termini contenti, & posset notitiam relationis, & sic relatio illa non posset actu cognosci non præcognitis extremis. Et sic patet ratio ad primam, cum dicitur quòd tunc posset cognosci relatio sine termino; si intelligitur sine termino causante, vel concausante notitiam relationis, conceditur, quia ipsa tantum esset causata à fundamento. Si verò intelligatur sine termino, vt præcognito, tunc negatur, quia requiritur saltem terminus, vt præcognitus.

An relatio possit cognosci sine termino.

Per hoc patet responsio ad secundum. Concedo enim quòd si terminus contineret virtualiter fundamentum relationis, quòd primò causaret notitiam sui; secundò notitiam fundamenti; & tertio notitiam relationis, & quòd posset causare notitiam relationis sine fundamento, vt concausante, sed non sine fundamento, vt saltem præcognito, & sic patet.

Ad tertium dico, quòd etsi Deus sub ratione Deitatis ponatur terminus relationis dependentiæ mensurabilis, &c. Non tamen sequitur quòd causet notitiam sui. Nec requiritur ad hoc quòd cognoscat talis relatio, quòd notitia sit causata à Deo sub ratione Deitatis, sed sufficit quòd voluntas diuina in aliquo intellectu causet notitiam termini sub ratione propria, & notitiam fundamenti sub ratione propria, & notitiam relationis talis, & tunc bene verum est quòd relatio illa non potest distinctè cognosci extremis non præcognitis, licet non causantibus huiusmodi cognitionem, nec aliud requiritur, vt patet consideranti, & sic patet responsio ad istas instantias.

122.

Quartò principaliter dubitatur de hoc, quòd species intelligibilis est medium cognoscendi obiectum, licet cognoscibilitas sua propria deficiat à cognoscibilitate obiecti, dum tamen sit natum ducere in illud, vt cognoscibile. Instatur primò, quia si species est ratio cognoscendi obiectum, ergo est causa cognitionis illius; ergo continet entitatem obiecti, siue eius cognoscibilitatem, quæ unquam sit illa. Sed est impossibile quòd imperfectius simpliciter contineat perfecti, imò est impossibile quòd causatum immediatè ab aliquo contineat illud; sed lapis immediatè

M m causat

causat speciem suam in intellectu Angeli, si ponitur præsens, imò essentia Angeli immediatè causat speciem sui in intellectu suo, ut patet à Doctore in secundo, dist. 3, quæst. 11. & sic species Angeli contineret ipsum Angelum.

Secundò instatur sic; si causet notitiam obiecti, aut causet notitiam abstractiuam perfectam secundùm, quòd obiectum est intelligibile abstractiuè defectè, ergo non continet ipsum obiectum deficiendo à cognoscibilitate eius, quia causet notitiam, ita perfectam quantum obiectum natum est intelligi; aut non causet perfectam notitiam; ergo per speciem aliquam non haberetur distincta, & perfectam notitia obiecti. Si dicatur quòd causet distinctam, & perfectam abstractiuam, sed non intuitiuam. Contrà. Tum, quia species sensibilis in sensu exteriori causet intuitiuam, & perfectam, & tunc, ut priùs arguatur, quia si causet visionem perfectam quantum ipsum obiectum est visibile; ergo sequitur quòd continet obiectum visibile secundùm totam suam visibilitatem, & sic non deficit à visibili secundùm eius visibilitatem. Si imperfectam causet, ergo sequitur quòd nunquam poterit haberi visio perfecta alicuius visibilis, cum visio tantum causetur à potentia, & à specie in organo. Tum etiam, quia loquendo de abstractiuam, si per speciem cognoscitur obiectum abstractiuè, quantum, ut sic, est cognoscibile, sequitur quòd saltem, ut sic, contineat totam eius cognoscibilitatem, & tamen species ipsa est simpliciter imperfectior ipso obiecto, cum sit imitativa ipsius.

123.

Tertio instatur, quia sic conceditur quòd species est ratio sic cognoscendi, & per consequens, ut sic, continet cognoscibilitatem obiecti, quare etiam non conceditur quòd per ipsum contineat, ut cognita; videtur enim quòd ex quo ipsa est præsens ipsi intellectui, & perfectè præsens, cum ipsum actu informet, quòd etiam priùs causet cognitionem sui, quàm obiecti, & sic poterit eodem modo dici modicum, ut cognitum, sicut etiam conceditur de aliis mediis, ut cognitis, vel saltem oportet assignare differentiam istorum.

Respondeo, præmitendo aliqua. Primum illud, quod proprie est ratio cognoscendi aliud

tanquam per medium cognitum; sic virtualiter continet illud quòd nullo modo continetur ab illo, imò omnino sibi repugnat sic posse contineri, quia sic causans, ut obiectum cognitum modo præexpósito est essentialiter perfectius contento, quòd per ipsum cognoscitur tanquam per medium cognitum, & hoc satis patet ex superius declaratis. Et idèd tale medium nunquam potest causare notitiam contenti, nisi priùs causet notitiam sui perfectam quantum potest, ut supra patuit. Secundum est, quòd medium propriè non, ut cognitum, sed quòd est ratio cognoscendi primò obiectum, cuius ponitur tale medium, sicut species intelligibilis, semper vel dependet in esse ab obiecto primò, vel saltem natum est dependere: quando enim species lapidis causetur immediatè ab ipso lapide in intellectu Angeli, talis species dependet actu à lapide; si verò talis species causetur à Deo immediatè adhuc eo modo repræsenteret lapidem, sicut si esset immediatè causata à lapide, ut patet à Doctore in primo, & secundo, & sic nata est contineri ab ipso. Dico ergo quòd tale medium non dicitur continere obiectum in se, nec secundùm eius entitatem, nec secundùm cognoscibilitatem, cum vel dependeat ab obiecto, vel sit natum dependere si ab alio causetur; habet enim ab obiecto, quòd sit ratio sic causandi, quia obiectum causando id secundùm suam entitatem, causet etiam illud secundùm conditiones consequentes ipsum. Dicitur ergo diminutè continere cognoscibilitatem obiecti ex hoc solo, quòd immediatè est ratio causandi notitiam obiecti abstractiuam, & in hoc, quia supplet vicem obiecti, & per consequens non sequitur quòd contineat obiectum secundùm cognoscibilitatem, imò ipsum obiectum continet suam cognoscibilitatem abstractiuam etiam perfectam quantum ipsum est sic cognoscibile, licèt causet eam mediante suo effectu dando sibi naturam talem, quòd causet non cognitum notitiam abstractiuam obiecti, & etià notitiam abstractiuam contentorù in tali obiecto, ut supra dixi. Non est ergo simile de medio, ut cognito, & de isto medio. Multa alia dubia essèt circa multa alia dicta in isto articulo, quæ tamè causa breuitatis pro nunc trāco.

Nota.

Q V Æ S T I O X V.

Utrum respectu illius verbi creaturæ, intellectus possibilis sit actiuus, vel passiuus.

Scot. 1. dist. 3. q. 6. & 7. q. 4. d. 10. q. 3. & 9. Met. q. 10. D. Tho. 1. p. q. 56. ar. 1. & q. 85. ar. 1. Cofted. quo. 6. q. 7. Hen quo. 4. q. 11. & quol. 5. q. 14. Capr. 1. d. 35. q. 1. ar. 1. Occā. 1. d. 2. q. 2. Con. 2. de anima, c. 6. q. 2. ar. 3.

ONSEQUENTER quæritur de modo, quo intellectus exit in actum, siue de causa intellectiōnis. Et est quæstio: Posito quòd Beatus in patria habeat verbum de creatura vili in essentia diuina: Utrum respectu illius verbi creaturæ, intellectus possibilis habeat se purè passiuè.

Arguitur quòd sic: quia intellectus possibilis recipit illam intellectiōnem: sed idem respectu eiusdem non rationem receptiuam & actiuam, quod enim recipit est in potentia; quod autem agit, est in actu. Idem autem non potest esse simul in potentia & in actu: cum istæ sint primæ differentie entis: igitur intellectus possibilis nullo modo actiuè se habeat respectu verbi, & per consequens purè passiuè.

Contrà:

Contrà : si verbum ibi formatur, quæro à quo formatur? Non potest dici, quòd formetur ab obiecto : quia intellectio est actio immanens secundum Philosophum 9. *Metaphysica* ; si autem esset actio obiecti in intellectu, illa esset actio transiens. Nec potest dici formari ab intellectu agente : quia intellectus agens facit de potentia intelligibili, actu intelligibile, secundum Philosophum, 3. *de Anima* : igitur tota actio eius completa est ante intellectionem actualem : & per consequens ante verbum. Nec potest dici, quòd memoria formet actuè verbum : quia verbum formatur per actum intelligendi : memoria non intelligit ; sed omne *intelligere* est ipsius intelligentiæ 15. *de Trin.* igitur relinquitur tandem, quòd nihil in ànima actuè formet verbum, nisi intellectus possibilis.

Ravio opp
Tex. 16.
Tex 8.
Cap. 7.
Idem 14.
Trin. c. 7.

Hic non quaritur, si de obiecto beatifico possit haberi verbum ; nec de obiecto secundario viso in illo obiecto primo ; nec si aliud sit verbum obiecti primi, & secundi ; sed supponitur de obiecto secundario haberi verbum, & quaritur qualiter intellectus possibilis se habeat in eius formatione. Incipiendo igitur à manifestioribus, primò inquiretur de formatione verbi secundum modum intelligendi, quem nunc experimur, & secundò explicabitur ad intellectionem in patria.

S C H O L I V M.

Prima conclusio: in parte intellectiva est aliquod principium actuum intellectionis. Probatur primo ex Philos. neque intelligi potest, quòd sit in voluntate, maxime quoad primam intellectionem: de quo 2. dist. 42. quæst. 4. neque in parte sensitiva, quia effectus æquiuocus, nempe intellectio, non esset sua causa imperfectior. De quo 4. dist. 12. quæst. 3. num. 14. Secundo, Angelus potest quoadcunque intelligibile limitatum intelligere, & non potest omnia simul; quia neque in actu, neque multis; ergo habet in se principium elicitiuum illius intellectionis: estque in potentia accidentali ad eam, De quo 2. dist. 3. quæst. 8. num. 8. & quæst. 10. per totum. Reçit opinionem Gofredi dicentis tantum esse creditum Angelum habere novam intellectionem; quia quod potest anima adjuvante sensu, non est denegandum Angelo, naturæ perfectioris, neque potest dici, quòd habet intellectionem à generante; quia non est accidens proprium. De quo 2. dist. 3. quæst. 11. Tertio, probat conclus. ex variis locis Augustini, ponentis in imagine rationem parentis & prolis; de quo latè, 1. dist. 1. quæst. 1. num. 4. & 1. dist. 3. quæst. 9. & 2. dist. 16. num. 20. quibus locis agit Doctor de imagine.

2. DE primo supposito, quòd intellectio perfecta, puta definitiva de obiecto definitiva, siue sit verbum illius, siue non, saltem non est sine verbo ipsius; & per consequens si quid actuè se habeat ad intellectionem illam perfectam, ipsum quodammodò actuè se habebit in formatione verbi. De causa igitur intellectionis in nobis pro statu isto tria sunt videnda.

Primò, quòd in parte intellectiva est aliquod principium actuum respectu intellectionis. Secundò, utrùm illud actuum sit aliquid animæ intellectivæ, vel tantummodò sit obiectum, vel repræsentativum obiecti, quod dicatur esse in anima, pro tanto quòd sit in ipsa sicut accidens eius, vel repræsentativum, non autem sicut aliquid naturæ eius.

In parte intellectiva est aliquod actuum respectu intellectionis.
3. de Anima cap. 38.
Tex. c. 59.

Tertiò, dato quòd sit aliquid animæ, inquiretur, si est intellectus agens, vel possibilis. Prima conclusio probatur sic : Intellectio aliqua in nobis est nova, ut experitur quilibet, & est forma absoluta, ut dictum est in quæstione de hoc habita: omnis autem forma absoluta, cum sit terminus actionis, habet aliquod principium actuum; per quod accipit esse : igitur respectu intellectionis nostræ novæ est aliquod actuum principium : illud est intrinsecum supposito intelligenti : ut patet per Philosophum secundo de Anima, com. 6. *Differt autem, supple in intellectu, & sensu : quoniam hac quidem activa operationis extra sunt, ut visibile, & cæc.* Et sequitur: *Causa autem quoniam singularium secundum actum est sensus: scientia autem uniuersalium, hæc autem in ipsa quodammodo sunt anima. Unde intelligere in ipsa quidem est cum velit: sentire autem non est in ipsa, necessarium autem est esse sensibile:* Hæc ille. Habetur igitur hæc conclusio tanquam certa, quòd alicuius intellectionis novæ principium actuum sufficiens est intrinsecum supposito intelligenti.

Tex. c. 60.
Est aliqua actuum in intellectu, quod non est in sensu.

Tunc arguitur ultra per diuisionem: vel illud principium pertinebit ad voluntatè, vel ad partè sensitivã, vel ad partem intellectivã, ut distinguitur contra voluntatem, & sensum; non potest dari primum, saltem in prima intellectione: quia ipsa præcedit om-

vid. in d. 41.

nem actum voluntatis: nec est dare secundum, scilicet. quòd illud principium sit præcisè in parte sensitua: relinquitur igitur quòd sit in parte intellectua.

Quare in
3. d. 1. q. 6.
Cap. 29.

Secundum, ^b scilicet quòd non sit in parte sensitua, probatur tripliciter. Primò sic: effectus æquiuocus semper est minùs nobilis totali causa sua æquiuoca, vt habetur 12. *super Gen.* sed intellectio est simpliciter perfectior phantasmate, & quacunq; tali perfectione, quæ est in parte sensitua: quia intellectio est propriè perfectio naturæ intellectualis, vt intellectualis est, quæ in quantum talis, nobilior est tota anima sensitua, & ita perfectior perfectione.

Angelus
nequit omnia
simul
intelligere,
& quare?

Secundò probatur ^c sic: Angelus non semper habet omnem intellectionem, quam potest habere: quia cum possit intelligere quodcunq; intelligibile, vel haberet vnicam, quæ esset simul omnium intelligibiliù, vel haberet tot distinctas, quot corresponderent omnibus intelligibilibus, quorum vtrunq; videtur esse impossibile: quia primum poneret nimiam perfectionem illius intellectionis: imò videtur, quòd infinita: quia nec intellectio diuina excederet eam quantum ad multitudinem obiectorum. Secundum videtur ponere nimiam perfectionem intellectus, quia ita distinctè cognosceret omnia per distinctos actus simul: sicut vnum obiectum per vnum actum. Sequitur igitur, quod cum possit quodcunq; intelligibile intelligere, quòd possit habere aliquam intellectionem nouam: igitur videtur sibi attribuendum quicquid perfectionis est in intellectu potente habere aliquam nouam intellectionem; sed in tali perfectionis est habere notitiam habitualem perfectam, per quam intellectus sit in potentia accidentali tantum ad intelligendum, secundum Philosophum 3. *de Anima*, qui loquens de intellectu possibili dicit: *Cum autem sic singula sint nesciens dicitur, qui secundum actum: hoc autem confessim accidit cum possit operari per seipsum. Est quidem igitur, & tunc potentia quodammodo, non tamen similiter, & ante addiscere.* Vult dicere, quòd quando habet habitum, per quem potest ex se operari, licet tunc sit in potentia aliqua, nõ tamen essentiali, quæ est ad formam, siue ad principium operandi, sed tantummodò accidentali ad operationem, & hæc est dispositio perfectior eius, quod de potentia operandi exit in actum operandi.

al. angelus
vel habes
Tex. 8.

Hic dicitur ^d quòd Angelum posse habere nouam intellectionem est merè creditum: quia Philosophi præcipui hoc non viderunt.

Gofr. quo.
6 q. 7.

Præterea. Hic etiam diceretur, quòd Angelus ad quamlibet intellectionem, quam habet, moueretur immediatè à Deo.

3. de Ani-
ma. & 12.
Metaphy-
sicæ.

Contra hoc, licet fortè Philosophus, qui posuit intellectionem Angeli idem cum substantia Angeli, diceret consequenter intellectionem esse ab eo, à quo est substantia; & licet catholicus dicens intellectionem illam, qua Angelus intelligit se, esse eamdem Angelo, & quasi propriam perfectionem, necessariò consequentè naturam eius, posset aliquomodo probabiliter dicere illam immediatè à Deo, iuxta illam propositionem probabilem: *accidens proprium coeuum substantiæ, cuius est, est à generante illam substantiam*: tamen de accidente per accidens, quod contingenter inest, non videtur probabile dicere, quòd illud sit à generante.

Et confirmatur: quia licet Deus possit immediatè causare quamcumque intellectionem in Angelo: tamè si aliquam non causet, utpote huius obiecti, sed derelinquat Angelum sibi; & ordini causarum naturaliter actiuarum; non videtur probabile, quòd Angelus nõ possit attingere ad intellectionem huius obiecti, cum anima sic sibi & causis naturalibus relicta ad eius intellectionem possit attingere naturaliter, licet mediatè sensu. Nõ enim videtur, quòd anima possit attingere ad intellectionem alicuius obiecti, etiã mediatè sensu: quin ad intelligendũ idẽ obiectũ possit Angelus attingere sine sensu.

Angelus
sibi relictus
posset in-
telligere.

Itud autem, quod dicitur ex Philosopho, videtur facere ad propositum nostrum: quia si Philosophus vidisset aliquam intellectionem nouam posse cõpetere Angelo; dixisset ipsũ aliquando esse in potètia accidentali ad intellectionem: quia hæc est dispositio perfectior eius, quod aliquando est in potètia ad intelligendũ: igitur ille, qui tenet, siue per rationem, siue per fidem aliquam esse intellectionem nouam in Angelo, consequenter dicat Angelũ quandoque ad illam esse in potentia accidentali, sicut Philosophus consequenter diceret ad illud, quod ipse tenet, magis autem concordat cum Philosopho, qui tenens aliquod antecedens, concedit consequens, quòd Philosophus etiam concederet, si illud antecedens teneret; quàm ille, qui tenendo illud antecedens negat illud consequens, quia Aristoteles illud non negaret, concedendo illud antecedens.

Tertid, propositum probatur per auctoritates, 15. de Trin. 7. vel 14. dicit Augustinus. *Quod excedit in anima mens vocatur, & potest: Homo non secundum omnia, quæ ad*

que ad naturam eius pertinent, sed secundum solam mentem imago dicitur. Et lib. 14. cap. 8. Imago ibi inveniendâ in nobis est, quo etiam natura nostra nihil habet melius.

6. Ex istis auctoritatibus, & aliis similibus habetur, quod tota imago est in parte intellectiua, accipiendâ intellectiuam pro ea, quæ transcendit sensitiuam: Sed imago includit parentem & prolem, vt patet 9. de Trin. cap. ult. & alibi multoties: igitur in parte intellectiua est patens gignens illam notitiam, quæ est proles; & per consequens principium actiuum respectu intellectiouis. Qui igitur poneret phantasma, vel aliquam formam talem in parte sensitua esse rationem immediatè gignendi notitiam actualem, non saluaret, vt videtur, rationem parentis in mente propriè accepta.

In imagine est patens & proles.

Præterea, Augustinus 15. de Trin. cap. 23. Memoria hominis, & maximè illa, quam pecora non habent, in qua res intelligibiles ita continentur, vt non in eam per corporis sensus uenerint, habet in hac imaginem Trinitatis; imparem quidem, sed tamen qualemcunq; similitudinem patris. Hoc exponit cap. 13 in fin. sic: Hoc uerbum nostrum de scientia nostra nascitur, quemadmodum & illud de scientia patris natum est, &c. 21. vel 63. Memoria, inquit, tribuens omne, quod scimus.

Ex istis habetur, quod illa memoria, quam pecora non habent, hoc est propriè intellectiua, pro tanto habet similitudinem patris, quia de ipsa, vel de scientia, quæ est in ea, nascitur uerbum nostrum sicut Verbum æternum nascitur de scientia patris. Satis expressè videtur in istis auctoritatibus uelle, quod in parte intellectiua propriè accepta sit principium actiuum respectu intellectiouis.

In memoria secundum August. est ratio effectiua, & loquitur de intellectuua.

COMMENTARIUS.

1. **R**ima conclusio probatur, scilicet, quod respectu intellectiouis in nobis sit aliquod actiuum. Et arguitur sic: intellectio aliqua in nobis est noua, ut experitur quislibet, quia nunc compertor me intelligere aliquid, quod prius non intelligebam; ergo intellectio noua, & illa est forma absoluta, vt probatum est supra, quæst. 13. art. 1. Hic duo nota. Primum de intellectu noua, quia accipitur hîc intellectio noua, quæ de nouo nullo alio præsupposito habet esse, ita quod non dicitur præcisè noua propter nouitatem alterius, sicut relatio intrinsecus adueniens dicitur præcisè noua propter nouitatem alicuius absoluti, ad quod necessariò sequitur, vt patuit supra quæst. 10. & 13. Modò intellectio dicitur noua, quia stante objecto, & intellectu nullo alio posito, potest immediatè causari; loquitur ergo de nouitate immediatâ, ita quod non præcisè dicitur noua propter nouitatem alterius ad quod necessariò sequatur. Secundò nota de principio intrinsecò, siue de principio præcisè existente in ipsa anima respectu intellectiouis in nobis, quia hîc loquitur tantùm de intellectu abstractiua, quia de intuitiua non est præsens quæstio, quia nunc experimur abstractiuam, sed non intuitiuam, vel saltem est dubium de intuitiua pro statu isto, & de ista Philosophus, vel parum, vel nihil loquutus est; sed fortè in omnibus locis, in quibus locutus est de intellectu nostra, loquitur de abstractiua: respectu ergo istius ponitur principium intrinsecum actiuum, uidelicet species intelligibilis, quæ est subiectiua in intellectu possibili. Si teneatur tamen quod notitia talis causetur ab objecto, saltem partialiter, tunc ille erit principium intrinsecum. Sed in proposito loquitur de principio intrinsecò absolutè, siue ex parte animæ, siue ex parte objecti, sed potest determinabit de vnoquoque. Et quod respectu Scoti Oper. Tom. XII.

intellectiouis in nobis sit principium intrinsecum actiuum, patet per Philosophum secundo de Anima. tex. 60. Differt autem.

Nota tamen pro intelligentia huius auctoritatis, quia non ponitur obiectum extrâ, puta visibile, esse actiuum immediatum respectu uisionis, imò est ipse sensus, & species visibilis obiecti existens in organo uisus, tamen sensibili actu extrâ non existente, & approximato potentie, nunquam esset uisio illius, quia uisio perfecta necessariò terminatur ad obiectum extrâ actu existens, & in propria existentia præsens, & idèò quamuis sensus uisus habeat in se speciem visibilis, nunquam posset causare uisionem, visibili non presente in propria existentia, & hoc modo dicitur, quod sensus non habet in se unde possit sentire, quia dependet à sensibili extrâ, quod tamen sensibile dicitur causa remota sensationis, quia causat speciem sensibilem in organo sensus, & ultra requiritur presentia sensibilis, vt possit haberi de ipso sensatio. Sed quia anima cognoscit obiectum abstractiue, & talis cognitio non requirit existentiam obiecti, cum non terminetur ad ipsum in quantum existens, vt supra patuit, quæst. 13. sed sufficit species intelligibilis existens in anima, & idèò anima intelligit cum uult, quia etiâ obiecto annihilato habet in se omnia requisita ad intellectualem abstractiuam, de qua est sermo nunc. Secus esset de intuitiua, quam non posset habere sine presentia obiecti in propria existentia, vt supra patuit quæst. 13. Sic igitur hæc conclusio tanquam certa, scilicet, quod alicuius intellectiouis nouæ principium actiuum sufficiens est supposito intelligenti intrinsecum.

2.

b Secundum, scilicet, quod non sit in parte sensitua probatur, &c. de quo uide Doctorem in 4. dist. 12.

Hic tamen aduerte, quod hæc ratio, non ita simpliciter concludit, nisi rectè intelligatur; M m 3 nam

Notâ.

nam intellectio actualis est etiam nobilior specie intelligibili, & tamen æquiuocè causatur ab illa, & similiter visio albedinis est nobilior ipsa, & tamen æquiuocè causatur ab ipsa, saltem vt à causa remota, & similiter species intelligibilis est perfectior phantasmate, & tamen æquiuocè causatur ab illo, vt patet *questione præsentis*, & in primo, *dist. 3. q. 8.* Dico ergo, quòd ratio benè concludit de causa totali æquiuoca, sicut etiam ipse dicit *in 4. dist. 12.* & non semper de partiali, si ergo poneretur phantasma, vel aliquid existens in parte sensitua totalis causa intellectiois ratio concluderet, & sic ratio debet intelligi.

c *Secundò probatur idem sic Angelus non semper habet omnem intellectioem, &c.*

In ista litera nota aliqua. Primum est de notitia habituali, aliquando accipitur habitualis, pro habitu acquisito ex frequentatis actibus de quo non est hic sermo. Aliquando accipitur nõ habitualis, propter quandam similitudinem ad huiusmodi habitu primo modo dictum, quia sicut habens habitum acquisitum promptè, & statim potest exire in actum, sic habes notitiam isto secundo modo. Est ergo notitia hoc secundo modo principium perfectum productiuum notitiæ actualis, & est memoria fecunda, quæ includit præsentiam obiecti, vel in se, quando est respectu notitiæ actualis intuitiua, vel in alio repræsentatiuo, vt in specie intelligibili respectu notitiæ actualis abstractiua. Et de huiusmodi notitia habituali loquitur sæpè Doctor *in primo, dist. 2. parte 2. dist. 6. & dist. 27. & dist. 3. q. 7.* ita in præsentis loquitur præcisè de habituali in Angelo, & hoc tamen respectu notitiæ abstractiua, quia habet in se species quiditarum intelligibilium, de quo vide Doctorem *in 2. dist. 3. q. 10. & dist. 9.*

Secundò nota de potentia essentiali, & potentia accidentali, siue potentia remota ad agendum, siue propinqua. Potentia essentialis est remota, accidentalis propinqua. Et de hoc vide exposita *in 1. dist. 6. & dist. 7. & in secundo, dist. 3.* nec oportet hinc multum immorari. Et quomodo Angelus possit acquirere cognitionem actualem nouam de obiecto prius habitualiter noto, vide Doctorem *in secundo, dist. 3. q. 10. & quæ ibi exposui.*

d *Hic dicitur.* Hinc recitat vnam opinionem, quæ dicit quòd Angelum posse habere nouam intellectioem, est merè creditum.

Nota aliqua in ista litera. Primò de intellectuione cœua Angelo, qua seipsum intelligit, quòd non concomitatur necessariò naturam eius, ita quòd posita natura Angeli necessariò sequatur talis intellectio, quia illa causatur in ipso Angelo per essentialiam ipsius Angeli, vt patet, à Doctore *in secundo, dist. 2. q. 8.* & vide quæ ibi exposui, & licet sit de facto illa intellectio in eodem instanti, quo ponitur Angelus esse, non tamen ponitur necessariò, quia posset esse natura Angeli sine tali intellectuione, non tantum per potentiam diuinam, sed etiam per potentiam naturalem, quia voluntas Angeli posset intellectuione Angeli auertere à consideratione suæ essentialis, & conuerrere ad aliud obiectum, & quomodo possit hoc voluntas, vide quæ dicitur Doctor *in secundo, dist. 4. q. 4.* & quæ ibi notauit. Et posito etiam quòd illa sit in eodem instanti primo, in quo Angelus accipit esse, adhuc esset

causata ab ipso, quia non est impossibile naturam tantum per instans durantem posse immediatè, & in eodem instanti causare actum aliquem, & potest ex natura sua elicere, de quo vide Doctorem *in 2. dist. 5. quest. 2. quæ questio est de Reportatis Parisiis.* Si tamen talis intellectio necessariò concomitaretur naturam Angeli, sicut passio subiectum, tunc posset concedi quòd esset à causante naturam Angeli. Et quòd dicit de accidente proprio cœua substantiæ cuius est, & necessariò concomitante, hoc non debet intelligi, vt aliqui intelligunt de aliqua qualitate accidentali absoluta, nec propriè de aliquo accidente absoluto, quia nullum tale necessariò concomitatur substantiam, cum omne tale sit verè separabile à substantia, vt patet à Doctore *in 4. dist. 11.*

Et si dicatur, quòd ignis determinat sibi aliquem gradum caloris, quo non posito non est substantia ignis. Dico duo, primum, quòd calor in igne sic determinato, causatur à substantia de hoc vide Doctorem *in 4. dist. 11. & 12. vel 13.* posito tamen casu quòd esset tale accidens necessariò consequens naturam substantiæ, cuius est, & hoc ex natura præcisè ipsius substantiæ, potest concedi quòd tale accidens sit causatum à causante substantiam; si tamen non ponatur immediatè generari à substantia illius accidentis.

Secundò nota ibi, esse in potentia accidentali ad intellectuionem, est dispositio perfectior eius, quod est in potentia ad intelligendum, non intelligitur, quòd esse sic in potentia accidentali sit perfectius, quam non esse, quia melius est esse in actu intelligens, quam in potentia, quia & Deus actu omnia intelligit, & non est alio modo in potentia ad aliquam intellectuionem producendam; intelligit ergo sic, quòd loquendo de intellectu, qui est in potentia ad intelligendum, quòd tunc est in perfectiori dispositione ad intelligendum quando est in potentia accidentali, siue propinqua, siue dispositiua, quam quando est tantum in potentia remota, quia primo modo statim potest exire in actum, cum, vt sic, habeat actu omnia requisita ad producendum actum, sed secundo modo non potest statim exire ad actum, cum, vt sic, deficiat sibi aliquid necessarium ad hoc, statim possit exire in actum.

Tertiò nota expositionem autoritatum. Prima cum dicit, quòd homo secundum mentem tantum dicitur imago. Et sciendum, quòd imago accipitur dupliciter, aliquando habitualiter, aliquando actualiter, quæ distinctio patet à Doctore *in 2. dist. 24.* Imago actualiter includit memoriam perfectam, actualè intellectuionem, & actualem volitionem. Prima pars includit intellectum cum obiecto præsentem, vel in se, vel in aliquo repræsentatiuo, & etiam includit voluntatè, quia tunc repræsentat Patrem, vt perfectè fecundum, quia ratione intellectus cum obiecto est productiuus Filij, & ratione voluntatis est spiritalis Spiritus sancti, & hoc patet à Doctore *in 1. dist. 3. q. ultima.* Secunda pars, quæ est actualis notitia obiecti, repræsentat Filium; tertia pars, quæ est actualis volitio obiecti cogniti, repræsentat Spiritum sanctum, & hoc dicitur imago actualis. Imago verò potentialis, siue fundamentalis, siue aptitudinalis, est memoria fecunda, quæ includit intellectum, & voluntatem,

5.

A quo causatur calor in igne.

6.

Imago sumitur dupliciter. Nota expositionem autoritatum.

lunratem, & obiectum actu præsens in ratione obiecti intelligibilis, & amabilis; & hoc totum dicitur imago fundamentalis: & dicitur hoc hoc totum memoria fecunda, quia statim potest exire in actum, siue in notitiam actualem obiecti, & amore illius, quæ sunt postea duæ partes vitæ actuales repræsentantes Filium, & Spiritum sanctum. Secundo modo accipiendo imaginem, imago dicitur mens, id est, memoria fecunda, & perfecta modo præposito. Et addit, quod imago includit parëtem, & prolem, parens est mens, quæ est productiua ratione intellectus, & obiecti notitiæ genitrix, scilicet, notitiæ obiecti, quæ notitia perfecta dicitur proles, siue verbum, & vt patet à Doctore in primo, dist. 27. & ratione voluntatis est productiua volitionis obiecti, quæ volitio adhuc dicitur proles. Sicut ergo parens actuè se habet respectu prolis, etiam loquendo de vtraque prole, vt patet à Doctore in tertio, dist. 4. Sic memoria fecunda est productiua prolis. Aliæ autoritates, scilicet, quomodo verbum nostrum nascitur de scientia nostra, accipiunt scientiam pro scientia habituali, scilicet, pro memoria, vt patet infra, & in 1. dist. 6. q. 27.

Scientia sumitur pro memoria.

7. Primum dubium.

In isto articulo sunt aliqua dubia. Primum in hoc, intellectio est propriæ naturæ intellectualis, vt intellectualis est, quæ in quantum talis nobilior est tota anima sensitua, & ita perfectio intellectus perfectior est perfectione sensitua.

Secundum.

Secundò dubitatur in hoc, si Angelus haberet vnicam intellectiõnem respectu omnium intelligibilium, illa intellectio esset formaliter infinita, quia nec intellectio diuina excederet eam quantum ad multitudinem obiectorum.

Tertium.

Tertiò dubitatur in hoc, si intellectus Angeli, ita distinctè cognosceret omnia intelligibilia per distinctos actus, licet quodlibet eorum seorsum, esset nimia perfectio in ipso Angelo.

Instatur contra primum, probando quod forma perficiens perfectius perfectibile non sit simpliciter nobilior forma, quæ immediatè perficit imperfectius perfectibile. Et primò sic, quia sequeretur quod forma accidentalis esset perfectior forma substantiali; patet, quia substantialis perficit materiam, & accidentalis perficit substantiam completum, quæ est multò perfectior materia ergo.

Secundò instatur, etiam loquendo in ordine formatum accidentalium, & arguitur sic, quia causa æquiuoca est perfectior suo effectu; hoc patet sæpe à Doctore, sed phantasma causat speciem intelligibilem, vt patet à Doctore præsentis quæstione, & in primo, dist. tertio, quæst. 8. & non causat, nisi æquiuocè, ergo phantasma est perfectius specie intelligibili, & tamen phantasma est perfectio sensitua, vt sensitua, & species intelligibilis est perfectio intellectua, vt intellectua est, cum tantum in intellectu possibili immediatè recipiatur: ergo.

Causa æquiuoca partialis est nobilior suo effectu.

Si dicatur, quod phantasma est causa æquiuoca non totalis, sed tantum partialis, & talis causa non est perfectior suo effectu. Contrà, & probò quod etiam causa æquiuoca partialis sit simpliciter nobilior toto effectu. Et suppono primò dictum Doctoris in primo, dist. 17. quod quando duæ causæ partiales concurrunt simul ad aliquem actum, quod vtraq; attingit actum secundum substantiam, & intensiõnem actus;

ita quod talis actus, & secundum intensiõnem, est ab vtraque causa partiali. Suppono secundò, quod vna non producat actum in virtute alterius, & hoc patet à Doctore præsentis quæstione, & in primo, dist. 3. quæst. 8. & dist. 17. Tunc sic, actus elicited aut secundum totum est ab vna sicut ab alia, aut tantum secundum partem; si primò, ergo causa partialis æquiuoca est perfectior suo effectu. Si secundò, hoc non videretur, quia vtraque præcisè attingit ipsum effectum, & secundum substantiam, & secundum intensiõnem. Tum etiam; quia pono quod effectus sit simpliciter indiuisibilis, qualis est species intelligibilis, & actus intelligendi; ergo sequitur quod phantasma, quod immediatè ponitur in sensitua parte sit nobilior aliqua forma immediatè recepta in intellectu possibili.

8.

Tertiò instatur, quia forma non dicitur perfectior eo, quod communicatur perfectiori perfectibili; patet hoc, quia communicari accidit sibi. Tum etiam, quia talis perfectior esset tantum denominatione extrinseca, quia à receptiuo, siue à subiecto perfectiori, & non denominatione intrinseca; de qua est sermo, quia dicimus, quod intellectio est in se formaliter perfectior, quam forma recepta in sensitua parte, aliter sequeretur quod relatio rationis, quæ est subiectiue in subiecto perfectiori, esset simpliciter nobilior intellectu, quæ immediatè ponitur in subiecto imperfectiori, puta, quod relatio rationis sit in natura Angelica, intellectio sit in intellectu humano, quod non videtur; intelligitur ergo de perfectione intrinseca, & formali.

Quartò instatur sic, quia si intellectio ideo est nobilior, quia in subiecto nobiliori, siue quia est perfectio subiecti nobilioris, statim sequitur quod omnis intellectio perficiens eundem intellectum sit æquè perfecta; hoc non videtur verum, quia vna intellectio est nobilior alia; puta illa, quæ est perfectioris obiecti.

Quintò instatur, quia visio albi videtur simpliciter nobilior notitia abstractiua eiusdem albi, & tamen notitia abstractiua est in intellectu, & visio in potentia visiua. Antecedens patet, quia illa terminatur ad obiectum actu existens, & notitia terminatur ad obiectum, non vt existens, ergo visio erit simpliciter nobilior notitia abstractiua eiusdem albi.

Sextò instatur sic; si intellectio est nobilior, quia perfectio nobilioris naturæ, sequitur quod intellectio, quam habet intellectus de lapide, erit nobilior intellectu, quam habet homo de eodem lapide; consequens falsum, quia illæ intellectuiones sunt eiusdem speciei, quia eiusdem obiecti, Antecedens patet, quia natura intellectualis Angeli est multò excellentior natura intellectuali hominis.

Septimò instatur sic; Illa operatio est simpliciter perfectior, quæ est propinquior, & immediatior suæ mensuræ perfectionali, quam illa quæ est remotior; sed albi visio actualis est propinquior, & immediatior ipsi albo, vt obiecto mensuranti; quam intellectio eiusdem abstractiua; ergo talis visio erit simpliciter perfectior intellectuione. Maior patet, quia perfectio mensurabilium est pænes accessum ad suam mensuram perfectionalem, vt patet etiam à Doctore. Minor patet, quia visio immediatè causatur ab albo, & intellectio eiusdem remotissime ab illo

causatur, vt suprà patuit, q. 13. ergo visio immediatius imitatur ipsum album, vt mensuram suam, quàm intellectio eiusdem.

9. Octauò instatur sic: Illa operatio est simpliciter nobilior, & perfectior, quæ respicit idem obiectum sub nobiliori conditione, quàm illa, quæ respicit idem obiectum non sub illa conditione nobiliori. Sed visio albedinis respicit ipsam simpliciter in esse realis existentia, & vt singularis, quæ singularitas, sicut addit perfectionem naturæ singularis, vt patet à Doctore *in primo, dist. 5. q. 2. in 2. dist. 7. & quæst. 1. r.* ita cognitio singularitatis videtur habere aliqualem perfectionem, & hoc patet à Doctore *in secundo, dist. 3. quæst. 11.* intellectio verò eiusdem albedinis abstractiua non respicit eam secundum suum esse realis existentia, nec vt singularem, quæ sunt conditiones multò excellentiores, quàm habere esse tantum obiectiuum, siue possibile, quod esse respicit propriè notitia abstractiua, vt patet à Doctore *in quæst. 13. quodl.* Maior patet, quia actus specificatur ab obiecto, vt patet à Doctore *in primo, distinct. tertia, quæst. 7. & præsentis quæstione*, imò actus capit nobilitatem ab obiecto, vt patet à Doctore *in primo, dist. 3. quæst. 7.* & quanto respicit obiectum sub conditionibus nobilioribus, tanto nobilior dicitur, vt patet à Doctore *in tertio d. 27.* vbi vult quòd amor qui respicit Deum sub ratione Deitatis sit perfectus, quia respicit ipsum sub nobilissima conditione. Hoc idem *in prologo qu. tertia*, vbi vult quòd notitia Theologica, quæ respicit obiectum Theologiæ sub perfectissima ratione, & conditione sit nobilissima, & perfectissima.

Nonò instatur sic: Si intellectio est perfectior absolutè, quia est perfectio nobilioris naturæ, quæro, aut hoc intelligitur, quia immediatè recipitur in nobiliori natura, aut quia perficit nobiliorem naturam? aliud non videtur dandum. Sed nullo istorum modorum sequitur propositum, ergo; non primò, quia, vt suprà dixi, forma perfectior ipsa intellectuone, immediatè informat naturam imperfectiorem, vt patet de forma substantiali; non secundo, patet, quia à natura ignobiliori potest immediatè causari effectus nobilior, quàm intellectuone; patet, quia ab igne, quò est imperfectior natura intellectuali, immediatè causatur substantia, quæ est perfectior omni accidente, vt patet per Philosophum *7. Met. tex. com. 4.* Imò substantia separata à materia, quæ est perfectissima inter omnes substantias creatas, non potest immediatè causare aliquam substantiam, nec immediatè transmutare materiam ad formam, vt suprà patuit *q. 7.* Non tertio, quia aliqua forma essentialiter, & formaliter perfectior intellectuone, immediatè perficit naturam ignobiliorem; patet de anima intellectuua, quæ immediatè perficit corpus organicum, quòd tamen est imperfectius intellectuali natura.

10. Decimò instatur sic: Si intellectio est perfectior, eò quòd nobiliorem perficit naturam, sequitur quòd illa operatio erit simpliciter perfectior, quæ ponitur perfectio nobilioris potentia, siue intelligatur, quòd subiectiuè sit in nobiliori potentia, siue quòd sit immediatè elicità à nobiliori potentia, siue quòd sit formaliter perfectiua nobilioris potentia. Sed quocumque istorum dato, non sequitur quòd operatio

nobilioris potentia sit simpliciter perfectior operatione ignobilioris potentia. Probatut quo ad singulas partes, quia aliqua est volitio potentia volitua, omnino ignobilior aliqua intellectuone potentia intellectuua, quæ potentia intellectuua vt supponitur, & probatur est in *4. dist. 49.* est formaliter imperfectior potentia volitua; quòd autem aliqua intellectuone sit perfectior, patet in multis, quia cognitio distincta vltimi finis est simpliciter perfectior volitione lapidis. Tum, quia terminatur simpliciter ad obiectum perfectum. Tum, quia immediatius potentia intellectuua per illam coniungitur obiecto perfectissimo, quàm potentia volitua volitione, qua vult lapidem; modò sic immediatè coniungi fini vltimo est singularis perfectio in operatione sic coniungente, vt patet à Doctore suprà *q. 13. quodl. art. 1. & 2.* hoc idem in *4. dist. 10. & 49.* intellectuone ergo talis, siue accipiatur, vt est subiectiuè in intellectu, siue vt causata ab intellectu, siue vt formaliter perfectiua intellectus, est simpliciter perfectior ipsa volitione lapidis: siue consideratur in quantum est subiectiuè in voluntate, siue in quantum causata à voluntate, siue in quantum perfectiua voluntatis. Hoc etiam patet à Doctore *in prolog. quæst. vlt.* vbi concedit quòd aliqua intellectuone sit formaliter nobilior aliqua volitione. Patet, etiam, quia nolitio obiecti, quæ ponitur actus positius voluntatis, vt patet à Doctore *in primo, dist. prima, & dist. 47. & in 2. dist. 6. quæst. 2. & dist. 42. & in tertio, dist. 30. & in quodlib. quæ nolitio ponitur formaliter perfectio potentia volitua, non est formaliter perfectior omni intellectuone, vt patet per multas intellectuones discurrente.*

Potest etiam principaliter instari contra hoc, quod dicit in hoc dicto, scilicet, quòd *natura intellectualis est simpliciter perfectior natura sensitua*, quia licet sit verum, vbi intellectuua, & sensitua distinguuntur, tamen vbi eadem est anima, in eodem potest multum dubitari, sed hoc prætermitto pro nunc aliàs fortè declarabitur.

Respondeo ad omnes instantias, præmittendo aliqua. Primò, quòd Doctor non loquitur hîc de quacunque perfectione simpliciter accepta, sed præcisè de perfectione secunda adueniente naturæ habenti esse perfectum, & sic non loquitur de perfectione, quæ nata est esse pars essentialis alicuius, sicut sunt formæ substantiales, quæ licet perficiant materiam, tamen vltra hoc sunt partes intrinsecæ compositi per se; de istis ergo non est sermo, sed præcisè est sermo de perfectionibus aduenientibus naturæ habenti esse completo. Secundò præmitto, quòd natura quælibet habet suam perfectionem natam sibi competere, & hoc patet in omnibus naturis dicentibus perfectionem, quòd dico, quia aliquod ens est ita vltimatè imperfectum, quòd non ordinatur ad vltiorem perfectionem naturæ, vt patet de relationibus, vt dicit Doctor. Et sicut est ordo in naturis natis perfici perfectione secunda, ita videtur quòd sit ordo in perfectionibus secundis, ita quòd natura perfectibilis perfectior nata est etiam habere perfectionem respectus perfectiorem, vt patet discurrendo in naturis. Et non loquor hîc præcisè de naturis, quæ specie distinguuntur, quia vna potentia visua, specie distincta, ab

II.
Responso ad
omnes in-
stantias.

Actus specificatur ab obiecto.

Actus capit nobilitatem ab obiecto.

Amor qui respicit Deum est perfectus.

10.

Nota.

alia circa idem obiectum non habent visionem specie distinctam, ita quod sicut vna est perfectior potentia essentialiter, & quiditatiuè alia, ita & visio vnus sic quiditatiuè perfectior visione alterius respectu eiusdem visibilis; potest tamen esse perfectior intensiue, sed de tali non est præsens sermo, sed est sermo de perfectione secunda essentiali, & quiditatiua, quæ specificè, vel genere distinguitur ab alia. Est ergo sermo de naturis, siue specie, siue genere distinctis natis habere perfectionem eiusdem rationis, sicut dicimus quod omnes potentie sensitivæ conueniunt in hoc, quod naturæ sunt habere operationes sensitivas, vt vltimas perfectiones secundas. Et omnes potentie intellectiuaæ naturæ sunt habere intellectiones eiusdem rationis sic, quod conueniunt quiditatiuè in conceptu intellectio- nis. Et sic dicimus quod potentia intellectiua, quæ est perfectior omni potentia sensitiva, nata est habere perfectionem secundam cuiuscun- que potentie sensitivæ, & sic daro quocunque intellectu, etiam infimo, in natura intellectu- ali, est perfectior essentialiter omni potentia sensitiva etiam perfectissima, & sic ille intel- lectus natus est habere perfectionem secundam excedentem omnem secundam potentie sen- sitivæ.

Potentia in-
tellectiua est
perfectior
omni poten-
tia sensitiva.

12. Terrio præmitto, quod perfectio secunda naturæ merè intellectualis est essentialiter, & formaliter perfectior omni perfectione secun- da naturæ sensitivæ; & non est sic perfectior, quia præcisè fundatur in tali natura sic perfe- cta, quia tunc sequeretur quod omnis perfectio fundata in tali natura non esset æquè perfecta; imò si per impossibile intellectio fundaretur immediatè in potentia visiva, & visio immediatè fundaretur in intellectu, adhuc intellectio es- set essentialiter perfectior visione. Nec præcisè dicitur perfectior, quia causata à tali natura per- fectiore, quia tunc quodlibet causatū immediatè à tali natura esset æquè perfectū, imò si esset im- mediatè ab alio causata, esset eadè quæ nūc, quia respectus ad aliā, & ad aliam causam non variat rationem formalem rei, vt patet à Doctore in pluribus locis. Nec præcisè dicitur perfectior, quia immediatè perficit naturam perfectiorem, quia tunc relatio aliqua esset æquè perfecta, quæ immediatè perficit creaturam intellectu- alem. Est ergo perfectior formaliter, quia præ- cisè talis entitas, & nulla alia causa videtur as- signanda, manifestatur tamen illa perfectio, quia est perfectio naturæ, ita perfectè. Intellegit ergo Doctor, quod natura intellectualis, vt hu- iusmodi nata est habere perfectionem secun- dam excellentiorem omni perfectione secun- da, nata competere naturæ merè sensitivæ, & maxime illa perfectio secunda præcipuè est perfectior, quia natura nata est coniun- gi perfectissimo contento sub adæquato eius obiecto.

Nota.

12. Ad primam
diciam.

Ad secundam.

Illis præmissis patet responsio ad instantias. Ad primam dico primò, quod intelligitur de perfectione secunda, quæ non est nata esse pars essentialis alterius. Dico secundò, quod intel- lectio dicitur perfectior omni perfectione secun- da naturæ sensitivæ, quia talis entitas, & non præcisè, quia est perfectio talis naturæ.

Ad secundam dico, quod species intelligibi- lis non causatur à phantasmate, vt à causa tota- li, quod requiritur ad hoc, vt causa æquiuoca

sit perfectior suo effectui. Cùm quæritur, à quo causatur? Dico; quod partialiter à phantasma- te, & partialiter ab intellectu agente, vt infra patebit *præsenti q. & supra patuit, & in primo, dist. 3. q. 8.* Cùm dicitur, quod secundum to- tum esse est ab vtraque causa; admittitur, sed non seorsum sumptis, sed simul concurrentibus, ita quod alia non causante, effectus non erit; concluderet benè si præcisè ab vna, ita enim il- le effectus est à duobus simul sumptis, quod quacunque minima entitate illius effectus assi- gnata, præcisè est à duabus simul sumptis, licet tamen principalius ab vna, quàm ab alia, vt sa- ris patuit *in primo, dist. tertia, q. 8. & patet præ- senti quæst.*

Ad tertiam, concedo quod intellectio non dicitur perfectior ex hoc solo, quod communi- catur naturæ perfectiori; imò sic communi- cari præsupponit totam perfectionem illius, quod communicatur, verum tamen est, quod eius perfectio aliquoter manifestatur, eo quod naturæ perfectioris ponitur esse per- fectio.

Ad quartam, patet responsio ex supra dictis, quia præcisè non dicitur perfectior, quia sic perficit.

Ad quintam, Dico, quod notitia abstractiua est nobilior quacunque sensitiva. Cùm proba- tur quod sensitiva terminatur ad existens; dico, quod ex hoc solo non dicitur perfectior, quia prius dicitur intellectio formaliter perfectior, quàm intelligatur ad aliud emanare, & cùm di- citur, quod est perfectior obiecti, hoc nihil est, quia intellectio est à perfectiori potentia, & vltra dico, quod ex sua natura est perfe- ctior, vnde etiam dico quod quando ab eodem præcisè obiecto causatur visio & intellectio v- traque habet ab obiecto effectiue suam per- fectionem sibi competentem, sic, quod intel- lectio nata causari ab obiecto *A. necessariò* cau- satur, vt perfectior, quàm causetur visio ab eo- dem obiecto, & tunc obiectum illud est suo modo illimitatum ad plures effectus, quorum vnus necessariò est perfectior alio.

Ad sextam, patet responsio ex supra di- ctis.

Ad septimam, dico, quod intellectio potest habere duplicem mensuram, vnam essentialem, & aliam per similitudinem limitationis. De pri- ma vera est propositio, quia propriè mensura essentialis est mensura secundum quantitatem virtutis, & hoc modo in genere operationum intellectio, si non est prima, saltem est propin- quior primæ, quàm aliqua sensitiva. Et similiter si omnes operationes comparantur primæ ope- rationi infinitæ in diuinis, intellectio simplici- ter est propinquior, quàm aliqua sensitiva. Di- co secundò, quod etiam loquendo de mensura- bili secundum similitudinem imitationis, adhuc intellectio est perfectior similitudo naturalis obiecti secundum imitationem, quàm sensitiva. Et cùm dicitur quod sensitiva terminatur ad existens, vt existens; dico, quod præcisè habe- tur, quod tunc includit relationem realem mensurabilis ad ipsum obiectum, & intellectio quando obiectum actu non existit, includit tan- tum relationem realem apriudinalem, siue po- tentialem mensurabilis ad ipsum obiectum, & quando obiectum actu existit, includit actualè realem, tamen siue includat relationem realem,

Ad tertiam.

Ad quartam

Ad quintam

13. Ad sextam.

Ad septimam.

sive non, intellectio ex sua natura est magis similitudo obiecti naturalis secundum imitationem, quam aliqua operatio potentie sensitivae. Et de hac mensura prolixè dixi supra *quæstionibus*. 13.

*Ad octavum
dubium.*

Ad octavam, patet responsio ex supra dictis, quia dicitur perfectior ex sua natura intrinseca, & non ex hoc solo, quod terminatur ad obiectum sub conditionibus nobilioribus; bene tamen verum est, quod si loquamur de operationibus eiusdem generis, puta intellectioibus, quod illa intellectio est simpliciter perfectior, quæ terminatur ad perfectius intelligibile, sive ad idem intelligibile sub conditionibus perfectioribus, quam alia, quæ terminatur, vel ad imperfectius intelligibile, vel ad idem sub conditionibus imperfectioribus.

Ad nonam, patet responsio ex supra dictis, quia scilicet ex natura sua formaliter est perfectior.

Ad ultimam. Dico primò, quod forte omnis actus voluntatis erit perfectior, si tenetur quod actus voluntatis ex natura sua sit perfectior. Dico secundò, & melius, quod aliud est loqui de potentis partis intellectivæ, ut intellectivæ, & aliud de potentis intellectivæ, ut comparantur ad sensitivam; quia primo modo si accipitur intellectio perfectissima, & volitio perfectissima, puta visio, & fructio eiusdem, fructio ex natura sua est simpliciter perfectior visione. Et hoc modo dicit Doctor *in prolog. quæst. ultima*, quod debet fieri comparatio perfectissimi in vna specie ad perfectissimum in alia specie, vide ibi, sic est in proposito. Ex his patet solutio ad omnes instantias.

I 4.
*Instantia vno-
tanda.*

Secundò principaliter contra secundam instatur, probando quod posito quod idem actus intelligendi sit omnium intelligibilium, etiam si intelligibilia essent actu infinita, & simul eodem actu intellecta, quod talis actus intelligendi non esset infinitus formaliter, & intensivè. Et primò arguitur, eundem actum simul esse plurium obiectorum est simul habere plures respectus ad illa obiecta, quia plures terminationes, sive transitiones super illa obiecta. Sed idem habere plures respectus, sive rationis, sive reales, ex hoc non est perfectius intensivè; patet, quia si idem album includeret actu infinitas similitudines ad infinita alba, non esset infinitum formaliter. Sic dico in proposito, quod eodem actu intelligendi simul intelligerem infinita obiecta simul habere infinitos respectus ad illa, & sic non sequitur ipsum esse actu infinitum intensivè.

Secundum.

Secundò instatur, & pono quod actus intelligendi divinus non sit in se formaliter infinitus, & quod tamen ille actus sit infinitorum obiectorum, non sequitur tunc quod sit infinitus intensivè, quia si sic, tunc eius infinitas dependeret ab aliquo extrinseco, quod est simpliciter impossibile. Confirmatur, quia si actus intelligendi divinus non esset obiectorum secundariorum, adhuc esset formaliter infinitus, & patet de facto, quia in primo instanti, quo terminatur ad essentiam, est formaliter infinitus, & tamen in illo instanti non est ad obiecta secundaria, ut supra patuit *in secundo, dist. 1. quæst. 1. & in prol. quæst. penult. & dist. 39.* sic ergo non diceretur formaliter infinitus ex hoc, quod esset ad obiecta infinita.

Tertiò instatur, & pono quod sint infinita obiecta eiusdem speciei, ut puta actu infinitæ partes eiusdem continui, quæ obiecta sint æquè perfecta, & quod eodem actu simul perfectè intelligantur, sed quod non sint intelligibilia, quæro tunc, aut ille actus ex hoc esset formaliter infinitus, aut no? Si secundo habetur intentio: Si dicatur quod debet intelligi de infinitis obiectis specie distinctis. Contrà, quia Doctor *in 1. d. 2. p. 1. q. 1.* in illis præambulis, ubi probat intellectum divinum esse formaliter infinitum, quia intelligit actu infinita, & exemplificat ibi de infinitis partibus continui; ergo. Si primò, contrà, quia tanta perfectio præcisè requiritur ad cognoscendum plura æquè perfecta, & eiusdem speciei, sicut ad cognoscendum vnum; patet, quia si idem calor produceret duos calores, tanta perfectio sufficeret ad producendum duos gradus, quanta ad producendum vnum gradum, sive vnum calorem. Sic in proposito.

Tertium.

Quartò instatur sic: Idem intellectus creatus, eodem actu intelligendi finito, potest æquè perfectè intelligere obiecta, & æquè perfectè duo, sicut vnum illorum seorsum, ergo & infinita, quia sicut patet *4. Physicorum, text. comm. 55.* Si duo corpora poliunt simul esse in eodem loco, ergo & infinita. Et similiter si idem corpus potest simul esse in duobus locis, ergo & in infinitis, ut patet à Doctore *in secundo, dist. 2. & in 4. dist. 10. quæst. 2.* ergo: sic videtur in proposito. Ergo idem actus infinitus potest esse infinitorum obiectorum. Antecedens patet, quia beatus eodem actu perfectè videt se in essentia divina, & perfectè videt aliam quiditatem. Et confirmatur, quia voluntas divina potest causare in me actum intelligendi, quo æquè perfectè videam duo obiecta, sicut vnum illorum seorsum.

I 5.
Quartum.

Quintò instatur, quia actus voluntatis est formaliter perfectior actu intellectus, & tamen si aliqua voluntas simul eodem actu veller infinita obiecta, ille actus ex hoc non esset formaliter infinitus. Patet etiam de actu voluntatis divinæ, qui contingenter transit super obiecta volita, & tamen ex hoc non est magis perfectus, quod transeat super mille, sicut super vnum, aliter adveniret sibi nova perfectio si transiret super plura, quod est impossibile; ergo erit simile de eodem actu intellectus creati.

Quintum.

Sextò instatur sic; intellectus creatus eodem actu formaliter finito potest intelligere distinctissime obiectum infinitum intensivè; ergo eodem actu potest infinita obiecta secundum numerum, & in se formaliter finita perfectè intelligere, dico eodem actu finito. Antecedens conceditur à Doctore, & consequentia patet, quia non minor perfectio requiritur in actu, quo cognoscitur infinitum intensivè, quam infinitum secundum numerum, imò maior, quia simpliciter maior perfectio obiecti.

Sextum.

Septimò instatur, quia si infinita perfectio est in actu intelligendi, qui ponitur esse infinitorum obiectorum simul, ergo si ponatur idem actus intelligendi esse simul simpliciter secundum numerum, ut puta, quod sit actu infinitarum partium continui A, & infinitarum partium continui B, & sic de aliis, vel quod sit simul infinitorum hominum, infinitorum equorum, &c. Tunc ille actus adhuc erit perfectior,

I 6.
Septimum.

perfectior, & sic perfectior infinito, quod est impossibile.

Oñnum.

Octavo instatur sic, intellectus Angeli eodem actu perfecte potest intelligere, puta lapidem quantum est intelligibilis, ita quod intuitivè perfecte videt ipsum lapidem quantum est intuitibilis, & videt eodem actu finito; ergo eodem actu finito videt simul infinitas partes lapidis, cum sit divisibilis in infinitum, & tamen ille actus erit simpliciter finitus. Antecedens patet, quia intellectus Angeli potest intelligere omne creatum, quantum est intelligibile, & quod vnicò actu, patet, quia lapis ponitur vnum obiectum integratū ex omnibus partibus eius. Consequentia patet, quia non intelligeret distinctè, & perfecte ipsum lapidem, nisi simul perfecte intelligeret omnes partes, quia totum non distinctè concipitur, nisi simul concipiantur partes illius.

Nonum.

Nono instatur: Sicut idem obiectum simul potest intelligi infinitis intellectibus, ergo idem actus potest esse infinitorum obiectorum. Antecedens patet, quia si idem obiectum esset præsens simul infinitis potentiis intellectibus intelligeretur; consequentia patet, quia non apparet maior ratio de vno, quàm de alio.

Dicimus.

Decimo instatur, quia actus intelligendi, quo intellectus Divinus intelligit essentiam suam, est ita perfectus quando terminatur ad divinam essentiam solam, sicut quando terminatur ad infinita obiecta; & si nullo modo intelligeret infinita obiecta intelligibilia, adhuc esset formaliter infinitus, vt patuit in primo, *dist. 2. quæst. prima, partis prima.* Ergo ex his patet, quod actus intelligendi in Angelo, etiam si esset infinitorum obiectorum non esset finitus.

17.

Responso ad instantias. Essentia Divina est infinita formaliter ex se, & per se.

Respondeo ad omnes instantias præmittendo aliqua. Primò, aliquid dicitur esse infinitum formaliter, etiam quocunque alio extrinseco circumscripto, stante sola ratione formali illius. Sicut essentia divina, & breuiter omne infinitum inrensivè, & sic intellectio intellectus divini, quæ est formaliter infinita, & necessariò stante sola ratione formali illius, omni alio circumscripto, esset formaliter infinita. Ad tale tamen infinitum aliquid dicitur concomitari necessariò. Sicut dicimus, quod voluntas divina in se est formaliter infinita, etiam omni alio circumscripto, tamen ad ipsam concomitatur, quod possit immediatè producere, siue causare omne causabile, & sic quasi ab effectu ad causam arguitur infinitas eius, puta voluntas divina potest immediatè causare infinita causabilia, & simul; ergo est actu infinita, sicut etiam arguit Doctor in primo, *dist. 2.* Sic dico de intellectu divino, quia ex quo est formaliter infinita, ad ipsam necessariò concomitatur, quod sit omnium intelligibilium, ita perfecte omnium sicut alicuius tantum, & sic quasi à posteriori arguitur; actus intelligendi est simul infinitorum obiectorum æquè perfecte, sicut alicuius illorum, & si, per possibile, nullius obiecti esset, & staret ratio formalis intellectiois, adhuc esset formaliter infinita. Et patet de intellectu divino, quæ prius est formaliter infinita, quàm sit alicuius obiecti extrinseci.

Secundò præmitto, quod intellectio obiecti

habet specialiter ab obiecto suam perfectionem, priusquam etiam concurrat actuè potentia, vt exposui in 2. *dist. 3. quæst. 10.* Ita quod obiectum, puta *A.* est causarium suæ notitiæ, ita quod talis notitia est præcisè à tali perfectione obiecti, & nullum aliud obiectum possit causare notitiam illam, nisi virtualiter contineret ipsum *A.* secundum totam entitatem *A.* vt vt exposui suprâ, *q. 14.* Et sic oportet quod tale continens sit necessariò perfectum, non dico tantum inrensivè, sicut vnum album esset perfectius alio, scilicet essentialiter, & specificè, & sic vnum individuum quantumcumque perfectum, non potest continere aliud eiusdem speciei, etiam imperfectissimum secundum totam suam entitatem, vt patet suprâ, *q. 14.* ergo nec secundum totam cognoscibilitatem, nec per consequens poterit causare notitiam illius. Hæc omnia patent suprâ, *q. 14.* & in secundo, *dist. 3. q. 10.* Continens ergo infinita individua secundum totam eorum entitatem, necessariò erit infinitum. Et hoc si æquè perfecte continet simul omnia, sicut quodlibet seorsum, & per consequens potens causare notitiam infinitorum æquè perfecte, sicut notitiam cuiuslibet seorsum sumpti, erit formaliter infinitum, cum quodlibet habeat propriam cognoscibilitatem, sicut propriam entitatem.

Nota.

18.

Tertiò præmitto, quod intellectu, puta lapidis, sic est illius, quod ei repugnat, quod sit alterius obiecti, siue perfectioris, siue imperfectioris, quia vt sic, nata est præcisè esse ab ipso lapide, vel à continente lapidem secundum totam eius entitatem. Si modo talis intellectio simul esset etiam alterius lapidis, tunc haberet aliam perfectionem, sicut & illius alterius lapidis est intelligibilis propria intelligibilitate, & sic dico de aliis. Si ergo esset vnica intellectio, quæ actu esset infinitorum obiectorum æquè perfecte sicut cuiuslibet seorsum, & hoc secundum eorum totam intelligibilitatem, illa intellectio esset formaliter infinita; patet, quia *A.* est intelligibile vt duo, *B.* est intelligibile vt tria; siue *A.* Posito quod sit intelligibile vt vnum, & *B.* similiter, & *C.* similiter, & sic in infinitum, adhuc actus intelligendi infinita huiusmodi æquè perfecte simul, sicut quodlibet seorsum erit finitus, quia sic, quodlibet includit propriam intelligibilitatem, & entitatem, ita quod vnum non potest contineri in alio secundum totam suam entitatem, & intelligibilitatem, sed si continetur, necessariò continetur in perfectiori secundum speciem. Et breuiter non est aliqua creatura quantumcumque perfecta, quæ contineat aliam absolutam secundum totam eius intelligibilitatem, vt suprâ dixi, *q. 14.* Si ergo esset aliqua intellectio, quæ simul æquè perfecte esset infinitorum obiectorum, etiam eiusdem speciei esset formaliter infinita, quia quodlibet includit suam propriam perfectionem, & intelligibilitatem concomitantem perfectionem propriam. Et sic talis intellectio esset æquè perfecta, imò plusquam essent infinitæ intellectiones infinitorum obiectorum, vt patet, & illa esset ab aliquo obiecto virtualiter continente infinita obiecta secundum eorum totam entitatem, & intelligibilitatem, sicut patet de intellectu divini.

Speculatio.

19.

Quartò præmitto, quod si teneatur, quod intellectio infinitorum obiectorum eiusdem speciei

ci ei non sit formaliter infinita, quia fortè vna non adderet alij intellectioni, si illæ essent distinctæ. Sicut si essent infinitæ partes albi extensivæ, & tamen totum album esset tantum intensum vt vnum, quælibet pars esset ita intensa sicut totum, & non essent plures gradus intensiois, & sic quamvis in toto sint infinitæ partes inexistentes, quarum quælibet sit intensa præcisè vt vnum, non sequitur quòd totum sit intensiois infinitæ, nisi fortè dicatur quòd si totum album esset vnum per se resultans ex infinitis illis, quòd tunc esset infinitè intensum, quia in sua entitate formali includeret infinitos gradus; sed in proposito, album habet plures partes tantum ratione quantitatis, cui inest albedo intensa vt vnum, quæ vt consideratur in se, est omnino indivisibilis. Si ergo essent infinitæ albedines separatæ à quantitate, & quælibet esset intensa vt vnum, & illæ facerent vnam albedinem, ita quòd tunc esset vna albedo, illa fortè includeret infinitatem intensivam, quia & infinitos gradus intensiois, sic in proposito de intellectu, quæ est omnino indivisibilis, vt patet, si essent infinitæ intellectiones respectu infinitorum obiectorum eiusdem speciei, quælibet haberet proprium gradum intensiois, & si illæ sic vniuntur, quòd esset tantum vna, tunc illa esset intensivè infinita, quia includeret infinitos gradus intensiois: modò si actu ponitur vna, quæ sit infinitorum obiectorum, illa videtur eminenter continere infinitas intellectiones, quæ essent infinitorum obiectorum, & hoc fortè est probabile. Si tamen nec hoc teneatur, sed quòd illa intellectio sit formaliter infinita, quæ est infinitorum obiectorum specie distinctorum, quia intellectio nata esse ab obiecto perfectiori essentialiter, est perfectior illa, quæ nata est esse tantum alterius obiecti essentialiter imperfectioris, & sic si esset vna infinitorum obiectorum specie distinctorum illa eminenter contineret infinitas intellectiones specie distinctas, & sic esset formaliter infinita, licèt sit impossibile esse infinitas species sine simul, siue successivè. Tamen si aliqua vna intellectio ex se esset formaliter obiectorum, etiam infinitorum secundum speciem, si essent, illa esset formaliter infinita. Sicut ponitur, quòd voluntas divina formaliter infinita ex hoc, quòd quantum est ex sua perfectione formali, posset esse simul productiva infinitarum specierum, ita quòd non esset repugnantia ex parte voluntatis, sed tantum ex parte specierum, vt patet in primo, dist. 2. Vtraque tamen via est sustentabilis, rectè intelligendo.

20.

Quintò suppono etiam, quòd Doctor hic non videtur firmiter asserere, quòd si intellectio Angeli esset omnium obiectorum possibilem, & sic infinitorum, quòd esset formaliter infinita, sed quòd esset æqualis perfectionis cum intellectu divina quantum ad numerum intelligibilem. Sec quicquid sit, sustinendo quòd esset formaliter infinita. Respondeo ad instantias. Ad primam dico, quòd quando ponitur intellectio esse infinitorum obiectorum, non ponitur præcisè, ipsam includere infinitos respectus, imò illi respectus præsupponunt intellectioem, secundum totam eius perfectionem, sed diceretur formaliter infinita, vel quia eminenter contineret infinitas intellectiones infinitorum obiectorum, vel saltem per

Intellectio est formaliter infinita quæ est infinitorum obiectorum.

æquivalentiam contineret, & hoc modo ponitur formaliter infinita, etiam posito quòd nullo respectu includeret, & etiam posito quòd actu non terminaretur ad obiectum, sufficit enim quòd sit talis entitas, quòd sit nata terminari ad infinita obiecta, & etiam infinitorum obiectorum. Ad secundam dico, quòd intellectio divina est ex se formaliter infinita, licèt originatiuè, & fundamentaliter hoc habeat ab essentia divina, & si nullius alterius obiecti esset, adhuc esset formaliter infinita. Ex tali tamen perfectione infinita, necessariò sequitur quòd ipsa sit omnium intelligibilem, & hoc est ex redundantia suæ infinitæ perfectionis, quòd sit omnium intelligibilem.

Ad secundum dubium.

Ad tertiam patet quid dicendum ex illis præsuppositis. Si teneatur, quòd sit infinitorum obiectorum eiusdem speciei, & vt sic, sit infinita, patet responsio. Si verò teneatur quòd requiratur quòd sit infinitorum secundum speciem, tunc poneretur sic secundum Doctorem quòd actus intellectus Angeli sit tantum vnus respectu omnium obiectorum, siue actu sint, siue successivè, & tunc erit infinitus.

Ad tertium dubium.

Ad quartam dico primò, quòd fortè hoc negaretur, quòd æquè perfectè duo simul sicut vnum, vt exposui in primo, dist. 2. & in secundo distinctè. 3. quomodo causa finita non potest æquè perfectè producere duos effectus simul, sicut quemlibet seorsum. Cum dicitur, quòd Deus potest illum causare. Dico, quòd et si ipse possit quantum in se est, tamen natura actus non est capax quòd vnus, & idem actus sit æquè perfectè duorum obiectorum simul, sicut vnus tantum. Dico secundo, quòd concessio antecedente illo, negatur tamen consequentia, scilicet, quòd simul possit esse infinitorum, quia hic requiritur maior perfectio. Cum enim probatur per simile de duobus corporibus, &c. Dico, quòd non est simile, & hoc patuit in secundo, dist. 2. quia præcisè requiritur tanta perfectio agentis, ponentis duo corpora in eodem loco materiali, sicut ponendo infinita, quia hic tantum ponitur penetratio dimensionum.

Ad quartum dubium.

Ad quintam dico primò, quòd si respectu actus voluntatis non concurrat obiectum, sed tantum voluntas, quòd tunc non est simile, quia ponitur actus intelligendi dependere ab obiecto proprio, à quo habet suam perfectionem. Dico secundo, quòd etiam talis actus, qui esset infinitorum obiectorum, esset infinitus, quia voluntas non est nata velle plura obiecta simul eodem velle, æquè perfectè simul, sicut quodlibet seorsum; quin requiratur maior perfectio, & in voluntate, & in actu volendi. Si verò teneatur quòd obiectum concurrat actiue ad actum voluntatis, dico idem de actu voluntatis, quod dico de actu intellectus.

21.

Ad quintum dubium.

Ad sextam concedo antecedens, sed negatur consequentia propter causam superius dictam. Si verò posset intelligere obiectum infinitum quantum est intelligibile, tunc consequentia esset vera, quia tunc illa intellectio obiecti infiniti esset formaliter infinita, quia obiectum esset intelligibile intellectu formali infiniti, & tunc talis intellectio esset verè comprehensiva obiecti infiniti, vt aliàs exposui.

Ad sextum dubium.

Ad septimam patet responsio ex prædictis.

Ad septimum dubium.

Ad octavam, dico quòd videt distinctè lapidem, vno actu, scilicet, secundum totum suum esse

Ad octavum dubium.

esse quiddam, sed non videt actu infinitas partes lapidis. ita quod distinctè videat ibi infinita actu, & hoc simul, siue actu, siue pluribus; successivè tamen potest videre, & hoc distinctis actibus; videt tamen ibi infinitas partes inexistentes, non tamen æquè distinctè simul, sicut solum lapidem. Et de hoc erit sermo prolixior.

Ad nonam patet responsio, quia non est simile, quia quoddam obiectum videatur ab alio, nullam perfectionem formaliter dicit in obiecto, imò

accidit sibi, sed quod idem actus intelligendi sit plurium obiectorum, hoc est perfectionis in actu, ut supra patuit in illis præsuppositis.

Ad decimam, & ultimam patet responsio ex præmissis: quia hoc est concomitanter, quod sit omnium obiectorum.

Tertio principaliter essent multæ bonæ instantiæ contra tertium principale, sed nolo omnia in dubium pro nunc revocare, aliàs erit de hoc sermo.

S C H O L I V M.

Certum esse, quod ad actualem intellectionem causandam concurrunt aliquid ex parte anima, & obiectum per se, vel per speciem. Vtrum autem horum est per se actiuum, vel principium, certum non est, & pro utraque parte adducit Augustinum, & Philosophum. De quo latè 1. dist. 3. q. 7. ubi varias sententias circa hoc refutat.

Ad nonum dubium.

Ad decimum dubium.

7. DE secundo primi articuli principalis, certum est, quod ad actualem intellectionem causandam concurrunt aliquid ipsius animæ intellectivæ, & obiectum aliquo modo præsens, scilicet vel in se, vel in aliquo repræsentante; sed quod istorum debet poni per se actiuum, respectu intellectionis, auctoritates videntur variè loqui Augustinus 12. super Gen. cap. 29. Non putandum, inquit, est corpus aliquod agere in spiritu, quasi spiritus corporificanti, materia vice subdat. *Idem 3. de Anima t. com. 19.* Omni enim modo præstantior est res, quæ facit illa, de qua facit; nec ullo modo corpus præstantius spiritu: imò spiritus præstantior corpore. Quamvis igitur imago esse incipiat in spiritu, tamen eandem imaginem non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili.

Item idem 10. de Trin. c. 5. Anima convolvit, & rapit imagines corporum.

Pro actiuitate tamen obiecti, videtur dicere 15. de Trin. 10. vel 24. Formata cogitatio ab ea re, quam scimus; verbum est, quod in corde dicimus. Et ibidem. Ex ipsa scientia quam memoria tenemus, nascitur verbum. Et cap. 12. vel 30. Verbum est similitudo rei notæ, de qua gignitur, & imago eius.

Quod obiectum concitrat ad intellectionem, suadetur ex August. & Philosoph.

Philosophus autem videtur loqui pro actiuitate obiecti, quia illud videtur esse principium actiuum, per quod aliquid reducitur de potentia essentiali ad accidentalem. Hoc autem est aliquid ex parte obiecti; quia illud, per quod obiectum est præsens, sub ratione actu intelligibilis, est species causata ab obiecto.

Pro hoc est illud secundi de anima, quod prius est adductum, scilicet: Vniuersalia quodammodo sunt in anima. Vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit; ac si diceret, quod quia obiecta intelligibilia sunt præsentia animæ, idè ipsa est in potentia accidentali potens intelligere, cum velit.

Tex. 60.

Sed pro actiuitate potentia videtur aliquibus esse illud 9. Metaphys. quod speculatio est actio immanens. Si autem intellectio non est ab intellectu, sed tantum ab obiecto: non esset ibi actio immanens: sed tantum transiens.

Tex. 16.

C O M M E N T A R I V S.

22. DE secundo primi principalis, certum est quod ad actualem noticiam causandam concurrunt, aliquid ipsius anima, &c. Quia tamen Doctor expressè tenet huc, & in primo, dist. 3. q. 7. quod utrunque concurrat, duo faciam, primò recitabo auctoritates declarando eas, & solum singularitè; secundò adducam opinionem Doctoris. Primò arguitur auctoritatibus, quæ videntur probare quod sola anima sit totum actiuum respectu intellectionis. Prima est Aug. 12. super Gen. cap. 29. Non putandum est, &c. Ista auctoritas tria includit. Primò quod corpus, id est, res corporalis, non agit in spiritum. Agere in alium est producere aliquid, quod recipitur in illo, in quod agit, sicut ignis agit in lignum, producendo calorem, qui recipitur in ligno; siue agere in aliud est propriè inducere aliquid productum ab agente in illud, in quod agit, & sic receptiuum habet vicem, Scori Oper. Tom. XII.

Quid sit agere in alium.

siue rationem materia receptivæ, & sic habet rationem passivæ. Si ergo corpus ageret in spiritum, tunc spiritus aliquid reciperet ab ipso corpore, & sic spiritus haberet rationem materia receptivæ, & sic diceretur subdi corpori actiuo, pro quanto aliquid reciperet a corpore agente in illum. Secundo ibi, omni enim modo. Hic probat primum, scilicet, quod corpus non possit agere in spiritum, quia tunc corpus esset perfectius spiritu; patet, quia omne agens præstantius est passivo. Et hoc est, quod dicit quod res, quæ agit est præstantior illa, de qua agit, id est, in quam agit; & patet, quia actiuum, ut actiuum, est præstantius passivo. Tertio ostendit quomodo causatur imago in spiritu, & dicit quod non à corpore præsentem, sed à seipso spiritu mirabili celeritate, id est, subito; & sic patet quomodo intellectio non causatur ab obiecto præsentem corporali, sed ab ipsa anima.

Quomodo agens sit præstantius passivo.

23.
An obiectum
sit actuum
respectu in-
tellectionis.

Secunda auctoritas est. 10. de Trin. c. 5. *Anima conuoluit*, &c. ex qua auctoritate videtur velle quod ipsa anima sit actiua suæ operationis, quam auctoritatem etiam exposui in primo, dist. 3. dist. 7, & ibi multæ alæ auctoritates, & rationes pro ista positione, quas vide ibi.

Deinde adducit auctoritates probantes obiectum esse actuum. Prima auctoritas dicit quod ipsa cogitatio, siue cognitio obiecti, qua ipsum scimus, siue intelligimus, est verbum, quæ cognitio est formata, id est, causata ab ipso obiecto, & hoc verbum, siue cognitionem obiecti in corde dicimus, id est, gignimus, siue produci-mus. Secunda accipit scientiam habituales, scilicet, pro obiecto relucente in memoria, scilicet pro obiecto præfente, vel in se, vel in aliquo repræsentante ipsi intellectui, & tunc dicitur verbum teneri in memoria, & ex ipsa scientia habituali, scilicet obiecto præfente intellectu nascitur verbum, siue notitia ipsius obiecti. Tertia, verbum est similitudo, & imago rei notæ, id est, quod cognitio obiecti, quæ dicitur verbum est similitudo naturalis ipsius obiecti per imitationem, vt patuit supra, q. 13. Et cum dicit, quod est similitudo rei notæ, id est, est similitudo obiecti præfentis intellectui, quod obiectum sit præfens, dicitur notum habitualiter de quare nota, scilicet obiecto habitualiter noto nascitur verbum, siue potentia actualis obiecti.

Deinde adducit auctoritatem Philosophi, primo pro actiuitate obiecti, secundo pro actiuitate potentie. De quo primo dicit Doctor quod *Philosophus videtur loqui pro actiuitate obiecti, quia illud videtur esse principium actuum, per quod aliquid reduci-tur de potentia essentiali ad*

accidentalem. Hoc autem est aliquid ex parte obiecti, quia illud, per quod obiectum est præfens sub ratione actus intelligibilis. Patet quia dicimus, quod lignum est in potentia essentiali, siue remota, ad calefaciendum, & per calorem receptum est in potentia accidentali, siue propinqua, id est calor est ratio formalis calefaciendi, quia sine calore non poterit calefacere, & habito calore calefacit. Sic in proposito, de obiecto, quando intellectus non habet speciem intelligibilem obiecti, est in potentia essentiali, siue remota ad intelligendum obiectum, quia vt sic, nullo modo potest ipsum intelligere: sed habita specie intelligibili obiecti est in potentia accidentali, scilicet propinqua, ad intelligendum ergo, talis species, per quam obiectum est præfens, & tenens vicem obiecti, est ratio formalis ipsi intellectui causandi notitiam obiecti.

Pro illo est illud 2. de Anima quod prius est adductum, scilicet *uniuersalia quodammodo sunt in anima, &c.* Dicitur autem obiecta uniuersalis esse in anima per species intelligibiles obiectorum, quæ formaliter sunt in anima, vt patet à Doctore in 1. dist. 3. q. 6. Et accipiuntur hic uniuersalia in potentia remota, scil. pro ipsis quiditatibus, vt ibi expositum est, quæ immediate repræsentantur à speciebus intelligibilibus, vt ibi dixi.

Sed pro actiuitate potentie videtur aliquibus esse illud 9. Met. quod *speculatio est actio, &c.* Patet, quia intellectio est formaliter in intellectu; modò si esset actiue ab obiecto, tunc transiret in intellectum, non enim posset esse in obiecto intellectu. Ergo videtur ex ista auctoritate Philosophi, quod intellectio sit actiue ab ipso intellectu, & non ab ipso obiecto intelligibili.

Secundo de
anima con-
tex. 60.

9. Met. con-
tex. 16.

S C H O L I V M.

Resoluit, tam intellectum, quam obiectum per se, vel aliquid eius vicem supplens, effectiue concurrere ad intellectionem; quod latè tractat. 1. d. 3. q. 7. n. 20. Probat primo ex Aug. Secundo, quia quando obiectum adest præfens intellectui, potest esse actualis intellectio; ergo tunc est causa eius actiua; & necessario est solus intellectus, vel solum obiectum, vel ambo simul. Quod non sit obiectum tantum, probat primo, quia quandoque est imperfectius intellectione, vt si est sensibile, quoad intuitionem eius. Secundo, conatus maior facit ad perfectiorem intellectionem. Tertio, operatio non esset perfectio per se intellectus, quia eliceret eam mediante accidente per accidens, sicut quando lignum calefacit. De hoc latè Doct. 1. d. 3. q. 7. n. 7. 16. 17. vbi multis refutat sententiam Goffred. quæ etiam videtur D. Thome, dantem totam actiuitatem obiecto, vel speciei. Quòd verò intellectus non sit tota causa intellectionis, probat, quia actus est similitudo obiecti, ab eo accipit speciem, & essentialiter dependet. De quo latè Doct. 1. d. 3. q. 7. n. 3. refutat Henrici tribucentem totam actiuitatem respectu intellectionis, anima.

Intellectus
& obiectum
coagunt ad
intellectionem
1. d. 3.
q. 7. nu. 20.

Quando
obiectum
est præfens
intellectui,
haberi po-
test notitia,
non aliter.
Obiectum
non est cau-
sa totalis
intellectio-
nis.

DE isto articulo potest dici, quod vtrunque concurrat in ratione principij actiui respectu intellectionis: aliquid, scilicet ipsius animæ, & ipsum obiectum, vel aliquid ex parte obiecti. Et hoc videtur haberi ab Augustino 9. de Trin. cap. vlt. *Liquidò, inquit, tenendum est, quod omnis res quantuncunq; cognoscimus, congenarat in nobis notitiam sui. Ab vtròque enim pariter notitia, scilicet à cognoscente, & cognito. Ex 2. de Trin. c. 1. vel 5. ex visibili & vidende & gignitur visio*, Et licet ibi subdat, *informatio sensus, quæ visio dicitur, à solo imprimitur corpore, quod videtur.* Hoc non est contra illud: quia æquiuocè accipitur hoc nomen, *visio*: primo pro actu videndi: secundo pro ipsa similitudine rei visæ, & illa à solo corpore causatur. Et ista æquiuocatio potest colligi ex multis verbis illius capituli.

Pro hac conclusione videtur esse ratio: quoniam quando obiectum intelligibile est actu præfens intellectui, potest haberi intellectio actualis illius obiecti, sed non potest haberi sine principio perfectè actiuo: igitur vel alterum illorum tantum est perfectè principium actiuum, vel ambo integrat vnum principium perfectè actiuum: ita quod vtrumque sit partiale actiuum. Quod autè neutrum sit perfectè principium actiuum, probatur.

Primo de obiecto: quia aliquod obiectum non est nobilius ipsa intellectione, sicut accidens sensibile: & principium actiuum perfectum, quando est æquiuocum, necessario est perfectius forma causata.

Secundo

8.

Secundò probatur idem ^h quia obiecto existente æquè præsentè intellectui, si maior est conatus, & maior intentio ad intelligendum, perfectior potest haberi intellectio: & hîc videtur, quia perfectius vestigium derelinquitur; igitur maior intentio voluntaris causat aliquo modo perfectiorem intellectiorem: quod non videretur probabile, si solum obiectum esset causa actiua eius, quia illud videretur semper agere secundum vltimum potentia, cum sit agens naturale non liberum per essentiam. Patet sed nec liberum per participationem videtur, cum non sit in eadem natura cum voluntate.

Maiores conatus facit ad perfectiorem intellectiorem.

9. Tertio ostenditur idem sic: Operatio illa non est, per se perfectio agentis, quam ipsum elicit præcisè mediante aliquo suo accidente per accidens. Exemplum: calcificare vel etiam calere non est per se perfectio ligni calidi: quia non competit sibi nisi per calorem, qui est accidens eius: illud autem, à quo obiectum aliud ab anima, est præfens intellectui, est eius accidens per accidens: quia quandoque contingenter inest: quandoque non: igitur si solum illud est principium actuum respectu intellecti: intellectio non esset propria perfectio intellectus, vel hominis.

Intellectio si ab obiecto tantum esset, non esset perfectio intellectus.

Item secundò probatur, quòd nec totalis actiuitas conueniat intellectui: quia actus videtur propria similitudo obiecti. Videtur etiam sortiri speciem ab obiecto, licet non sicut à principio formali intrinseco: tamen sicut à per se principio extrinseco. Videtur etiam essentialiter dependere ab obiecto, propter quod refertur ad ipsum intertio modo relatiuorum: hoc autem non videretur verum, si obiectum esset tantum causa per accidens: vel causa, sine qua non.

Intellectio non fit à solo intellectu.

Concedo igitur auctoritates prius adductas ad quascunque affirmatiuas, siue de intellectu, siue de obiecto. Verum quidem est, quòd vtrumque istorum aliquo modo est actiuum ad intellectiorem, sed actiuum pariale: ambo autem integrant vnum actiuum totale.

COMMENTARIUS.

24. Intellectus, & obiectum concurrunt in ratione principij actiui respectu intellecti.

DE isto articulo. Doctor prius ponit intentionem suam, & post soluit rationes siue auctoritates pro vtraque parte. Dicit ergo, quòd vtrumque, scilicet intellectus, & obiectum concurrunt in ratione principij actiui respectu intellecti. Et hoc videtur haberi ex Aug. &c.

g Deinde adducit rationes pro conclusione, quia quando obiectum est præfens intellectui, potest haberi intellectio actualis illius obiecti, &c. Sequitur: Principium perfecti actuum quando est æquiuocum, necessario est perfectius forma causata, vt patet in 4. dist. 12. & dicit perfectius forma causata, quia propriè dicitur causari totum, & non forma informans, sicut dicimus album caulatur, & non propriè albedo, sicut intelligens caulatur, & non intellectio, modò non dicitur perfectius toto, vt comprehendit vtrumque, sed perfectius forma informante causata.

h Secundò probatur idem, &c.

In ista ratione nota aliqua primò quòd intellectio elicitã maiori conatu est perfectior, scilicet intensiue; patet, quia substantia, & intentio actus est à causa actus, vt patet à Doctore in primo, dist. 17. Ab eodem enim est intentio, & substantia actus: modò quando causa agit maiori conatu, id est, maiori virtute, tunc producit perfectiorem actum, sicut patet quando aliquis toto conatu figitur in visibili, tunc perfectior, & inmensior visio caulatur. Secundò nota, quòd intellectus sibi derelictus semper agit actuali conatu, quando obiectum est æquè præfens, ita quòd maior & minor conatus non est ab intellectu vt intellectus, sed hoc est à voluntate sic intelligendo, quòd potest firmare intellectum

in actu intelligendi, & quòd plus firmatur à voluntate, tantò intensius, & maiori conatu intelligit. Sed de hoc vide Doctorem in 2. d. 42. vbi hanc materiam prolixè exposuit.

i Tertio principaliter ostendit sic; operatio illa non est per se perfectio agentis, quam ipsum elicit mediante aliquo suo accidente præcisè per accidens, &c. Sequitur: igitur si solum illud est principium actuum respectu intellecti, intellectio non esset propria perfectio intellectus, vel hominis. Patet, quia non in esset ipsi per aliquod sibi intrinsecum, sed merè per extrinsecum, quia tantum per speciem intelligibilem obiecti, quæ est ipsi intellectui tantum accidens per accidens, & sic esset multum vilifacere naturam ita perfectam, quæ tamen dignificari debet quantum potest, nisi appareat manifesta contradictio; hîc autem nulla apparet contradictio.

k Hoc non videtur verum, si obiectum esset tantum causa per accidens, vel causa sine qua non. Patet, quia anima per accidens, vel à causa sine qua non, nihil per se, & essentialiter dependet vt mensuratum à mensura. Et aduerte, cum dicit de similitudine obiecti, debet intelligi de similitudine per imitationem, & illa, & tunc obiectum est causa intellecti, vel saltem, aliquid virtualiter continens illud, sic intelligendo, quòd actus intelligendi immuetur essentialiter obiectum. Et de hoc satis dictum est in quæst. 13. quodlibet. & in primo, dist. 3. quæst. 7.

27010.

Cætèrã vsque ibi: De tertio primi principalis, patet ex dictis hîc & in primo, dist. 3. q. 8. dist. 17.

Explicat quomodo obiectum, & intellectus sint dua concause diuerse rationis, quarum neutra ab altera accipit virtutem. De quo latè, 1. dist. 3. q. 7. nu. 20. & q. 8. nu. 2. Probat intellectum esse principalem causam respectu intellectiōis, ad quam naturaliter mouetur, non verò respectu visionis beatæ. Explicat loca Augustin. & Philosophi conformiter ad resolutionem suam, de effectiuo concursu utriusque causæ ad intellectiōem. Vide eum, 1. dist. 3. q. 7. nu. 37. ubi soluit argumenta tribuentium totam actiuitatem speciei; & nu. 27. ubi soluit argumenta Goffredi negantis omnem actiuitatem anima, & nu. 24. ubi refellit argumenta Henrici tribuentis totam actiuitatem ipsi anima.

SED hinc sunt duo dubia. Primum quomodo ista constituunt vnum perfectum principium. Secundum de quibusdam auctoritatibus adductis, puta de illa Augustini *Ex ipsa scientia nascitur verbum*, quomodo ista facit pro obiecto: & similiter illa Aristotelis *de Anima, scientia autem vniuersalium est.*

Ad primum dico, quod causæ concurrentes quandoque sunt eiusdem rationis, & ordinis, vt plures trahentes nauem: quandoque verò sunt alterius rationis, & ordinis: & hoc dupliciter; quandoque posterior habet virtutem suam à priore. Exemplum, Sol, & pater in generatione hominis: quandoque posterior non habet virtutem suam à priore; nec dependet in habendo suam virtutem ab ea, sed tantum dependet ab ea in agendo secundum suam virtutem: ita quod superior principaliter agit, & inferior minus principaliter agit. Exemplum forè de patre, & matre in generatione prolis: vt enim videtur haberi ex 16. *de Animalibus*. Mater aliquo modo se habet actiuè, quod videtur rationabile: cum formam eiusdem speciei consequatur virtus eiusdem speciei. Mas autem, & scæmina non differunt specificè secundum Philosophum 10 *Metaph.* Mater autem virtutem suam actiuam non habet à patre, nec in habendo ipsam ab illo dependet, sed dependet ab ipso in agendo secundum ipsam virtutem, & agit minus principaliter.

Ad propositum, intellectus & obiectum non concurrunt primo modo: quia ille concursus non est necessarius ex ratione concurrentium, sed tantum ex defectu virtutis in vno: quia si duplicaretur virtus vnus, ipsum solum sufficeret; non sic hinc; quia quantuncunque sit obiectum perfectum, vel intellectus perfectus, neutrum tamen causaret actum sine alio, nec concurrunt secundo modo: quia intellectus non habet virtutem suam actiuam ab obiecto: nec è conuerso. Tertio igitur modo possunt dici concurrere.

Quod autem eorum sit principalis non oportet discutere.

Ad secundum dico, quod ista tria accipit Augustinus pro eodem, verbum gigni de memoria, & verbum gigni de scientia in memoria: & verbum gigni de re nota: quia per scientiam intelligit actum primum, per quem anima est in actu sufficienti ad actum intelligendi, & in virtute illius primi actus gignitur verbum, & in illo actu primo relucet obiectum: & pro tanto dicitur gigni de obiecto; igitur de scientia gignitur, vt de principio formali gignendi: de obiecto autem vt relucente in illo principio: de memoria verò vt continente illud principium, ita quod omnes tales auctoritates Augustini secundum intentionem illius loquuntur pro auctoritate obiecti.

Consimiliter & illæ auctoritates Aristotelis, quæ dicunt, quod *per scientiam possumus intelligere cum volumus*; & in secundo de Anima, *scientia est vniuersalium*, & in tertio de Anima. *Cum autem vnaquaque fiant, vt habetur supra.*

Et est intelligendum, quod tam Augustinus, quam Aristoteles accipit scientiam non pro habitu illo acquisito ex actibus frequentatis, & facilitante ad similes actus, sed pro illo, per quod obiectum est præsens, vt actu intelligibile, siue ponatur species intelligibilis, siue aliquid aliud. Scientia enim est illud secundum Aristotelem, secundum quod anima educitur de potentia essentiali ad accidentalem. Hoc autem præcedit omnem actualem intellectiōem: quia illa est terminus potentie accidentalis. Scientia enim acquisita ex actibus, & facilitans ad considerandum, non præcedit omnem actum intelligendi.

Similiter apud Augustinum. Scientia est formalis ratio, secundum quam memoria est patiens, siue gignens. Ista autem scientia acquisita ex multis considerationibus non

Vide 1. de Gen. animalium ad finem. Tex. 25.

Mater actiuè concurret ad generationem.

Intellectus & obiectum sunt dua causa, diuerse rationis, & neutra ab altera accipit virtutem 1. d. 3. q. 7.

Quære 3. d. 1. q. pen. Quid sit secundum Aug. verbum gigni de memoria de obiecto.

2. de anima 1. 2. & 5. & 3. de Animat. 8. & 8.

Phys. 1. 3. 2. Scientia est ratio secundum quam memoria est gignens.

10.

11.

12.

non est formalis ratio gignendi quamcunque intellectiōem: imò gignitur ex multis præcedentibus.

Si dicas, quòd illa auctoritas 12. *super Gen.* non affirmat tantùm de anima: sed etiam negat obiectum agere in animam.

Similiter Aristoteles non tantùm conceditur obiectum agere, sed videtur negare intellectum agere: quia videtur ponere quòd *intelligere sit pati quoddam.*

Ad primum posset dici quòd Augustinus negat ibi obiectum agere in animam immediatè secundùm esse materiale, quod habet extra animam.

2. & 3. de Anima.

Ad secundum, Aristoteles videtur frequentius loqui pro actiuitate obiecti, & passibilitate potentia. Cuius ratio est: quia communiter locutus est de potentiis animæ, inquantum sunt illa, quibus formaliter possumus operari, puta de sensu, inquantum est, quo possumus formaliter sentire; & de intellectu, quo intelligere: sic ut loquitur de anima, ut est illud, quo formaliter viuimus: nunc autem licet intellectus actiue causet intellectiōem; non tamen dicitur intelligere inquantum causat: quia si Deus causaret illam eandem intellectiōem, non tamen dicitur intelligere illa intellectiōe; sed intellectus ille, in quo causatur intellectiō: igitur & modò intellectus dicitur intelligere, non quia causat, sed quia recipit intellectiōem. Et sic verum est quòd *intelligere est quoddam pati*: quia intellectum intelligere non est nisi ipsum recipere intellectiōem. Ita autem auctoritas 9. *Metaphysica* si faciat pro actiuitate obiecti, vel non, patet ex quæstione de actu cognoscendi, & appetendi.

2. de Anima tex. 24.

l. q. 13. sup.

S C H O L I V M.

Ponit primò quatuor argumenta suadentia intellectum agentem, tantum esse actiuum, & possibilem minimè actiuum esse. Secundò, adducit alia quatuor argumenta suadentia intellectum possibilem esse actiuum.

13. **D**E tertio primi articuli principalis, videndum est an illud in parte intellectuã, quod est actiuum ad intellectiōem, sic intellectus agens vel possibilis. Videtur quòd agens: quia intellectus possibilis recipit intellectiōem: si igitur cum hoc sit actiuus respectu intellectiōis: pari ratione posset dici quòd respectu speciei intelligibilis, quam recipit, esset actiuus, & ita non requireretur intellectus agens ad aliquem actum in intellectu.

Arguitur varie, possibilem nõ esse actiuum.

Confirmatur illud: quia actiuum, & passiuum distinguunt potentias in anima.

3. de Anima t. 17. Vide 3. de Anima, te. 37. & 38.

Secundò ad idem sic. Philosophus 3. *de Anima* distinguens intellectum agentem à possibili, sic ait: *Est enim intellectus hic quidem talis, quod est omnia fieri; & de agente: ille autem, quo est omnia facere.* Ex hoc videtur sequi quòd intellectus agens adatur possibili in ratione actiui, & passiuui. Est igitur actiuus, & omne illud, cuius possibilis est receptiuus, & per consequens ad intellectiōem.

Præterea idem sequitur de intellectu agente, *est sicut habitus quidam, & ut lumen: lumen autem intellectuã videtur esse principium actiuum cognoscendi veritates intelligibiles, secundùm illud 12. de Trin. 15. Mens rebus intelligibilibus naturali ordine, disponente conditore, subiecta, sic ista videt in quadam luce sui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt, quæ in hac corporea luce circum adjacent.*

al. subiu. cta.

Præterea ibidem sequitur: *semper nobilius est agens patiente, & principium materia; igitur impassibilis est substantia in actu:* igitur vult quòd intellectus agens est nobilior possibili, vel saltem non minùs nobilis; nunc autem imago consistit in eo, quod optimum est in nostra natura, ut probatur in primo articulo per Augustini: igitur intellectus agens pertinet ad imaginem, sed non potest pertinere nisi ad memoriam: (patet) sed cum memoria habeat conseruare obiectum, vel speciem obiecti, & exprimere, vel gignere notitiam actualem eius; Patet, quòd intellectui agenti non potest competere primum: quia non est virtus receptiua, nec conseruatiua: igitur competit sibi secundum, scilicet exprimere notitiam.

Tex. 19.

Sed pro alia parte, scilicet intellectu possibili arguitur primò per illud Aristotelis quòd *intellectus agens est sicut lumen.* Commentator vult ibi, quòd sicut lumen facit quodammodò potentia colorem actu colorem, sic intellectus agens facit de potentia intelligibili actu intelligibile: igitur actus eius terminatur ad obiectum actu intelligibile, & hoc præcedit intellectiōem.

Tex. c. 19. Com. 19.

Confirmatur per illud 3. *de Anima, com. 18.* vbi vult Commentator, quòd si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum Agentem; igitur non ponitur nisi vt per ipsum fiat obiectum actu vniuersale; sed hoc præcedit actualem intellectiõnem.

Com. 18.3.
de Anima,
vbi sup.
Vide in 4.
d. 45. q. 1.
Munus a-
gētis trās
ferre de
ordine ma-
teriali, ad
spirituale.

Prætercà secundo, secundum Commentatorem, intellectus agens ponitur, vt per ipsum transferatur obiectum de ordine in ordinē. Quòd sic intelligi potest de ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium, & per consequens de ordine corporalium ad ordinem spiritualium; & quare requiritur ibi aliquod transferens proprium; ratio videtur esse, quia agens, quod habet esse corporale, non habet rationem agentis, nisi in passum corporale, propter hoc, quòd tale agens requirit passum approximatum sibi localiter; quia si non esset localiter præsens, esset tali agenti quasi non præsens: igitur nunquam aliquod corporale potest esse ratio immediatè causandi aliquod spirituale, nec per consequens transferendi ab illo ordine ad illum ordinem. Et ista videtur esse ratio Augustini 12. *super Gen. 2.9.* Sed quando obiectum sit de actu intelligibili, actu intellectum, non transfertur sic de ordine ad ordinem: igitur non requiritur ibi intellectus agens.

Confirmatur, quia ad hoc, quòd intellectum fiat actu volitum, non ponitur talis trãlatio ab ordine in ordinem; & hoc idè est, quia actu intellectum est sufficienter proportionatū voluntati. Cùm igitur actu intelligibile habēs esse in memoria intellectiua, sit æquè sufficienter proportionatum intelligibile, ad hoc scilicet, vt sit actu intellectum, sequitur quòd ibi nõ requiritur virtus transferens de ordine ad ordinem.

15.

An propter
agere & pa-
ti dicitur
intellectus
agens &
possibilis.

Prætercà tertio, si intellectus agens esset per se actiuus ad intellectiõnem actualem, pari ratione vbicunq; poneretur potentiã esse actiuã ad propriã operationem, & cum hoc etiam potentiã receptiuã talis operationis, ibi esset distinguere potentiã agentem, & possibilem: vt pote voluntatem agentē, & voluntatē possibilem, secundum communem opinionem quæ ponit voluntatem actiuam, & etiam receptiuam volitionis; & similiter si sensus ponatur actiuus, propter hoc fortè, quòd sensatio videtur nobilior ipso obiecto sensibili extrã, esset distinguendum de sensu agente, & possibili. Cùm igitur Philosophus istam distinctionem de agente, & possibili nusquam ponat ibi, nisi in intellectu, sequitur quòd ista differentia non est propter illa, quæ communiter inueniuntur in aliis potentiis, & ita non propter agere & recipere actionem.

Prætercà quarto, videtur esse contra illud idem 9. *de Trin. & vlt. à cognoscente, & cognito paritur notitia;* intellectus autem agens non est cognoscens, sed solum possibilis: igitur ab illo paritur intellectio, & per consequens actiuè se habet respectu intellectiõnis.

S C H O L I V M.

Si teneatur prima via tribuens totam actiuitatem intellectui agenti; dicendum erit, quòd habet duas actiones; vnã, qua transfert obiectum de ordine corporalium ad spiritualium, faciendo de potentia intelligibili actu intelligibile; alteram, qua facit de potentia intellectu actu intellectum, producendo intellectiõnem. Iuxta hoc dat modum respondendi argumentis in contrarium, positis, num. 14. Authoritates adducte loquuntur de prima actione intellectus agentis, quia hæc est magis propria, quia nulli alij potentia competit: sed non negant ei secundam actionem, licet de ea mentionem non faciant, quia est communis cum aliis potentiis.

Dua actio-
nes intelle-
ctus agen-
tis.

DE isto articulo si prima via tenetur, posset dici quòd intellectus agens habet duas actiones ordinatas. Prima est facere de potentia intelligibili actu intelligibile, vel de potentia vniuersali actu vniuersale. Secunda est, facere de potentiã intellectu actu intellectum. Primum intelligitur sic, quòd virtute intellectus agentis de phantasmate in phantasia gignitur species intelligibilis in intellectu, vel aliqua ratio, in qua actu relucet intelligibile, quæ breuiter loquendo dicatur species intelligibilis: & istã gignitionem realè repræsentatiui de repræsentatiuo dicitur concomitari quædã gignitio metaphorica obiecti de obiecto, sc. intelligibilis de imaginabili: quod idèõ rationabiliter dicitur, quia tale esse obiectiuum habet obiectum in repræsentari; quale habet repræsentatiuum correspondens; & idèõ translatione reali facta in repræsentatiuo; quando de corporali gignitur spirituale, scilicet de repræsentatiuo singulari

Imagina-
bile quo-
modo sit in-
telligibile.

16.

singulari gignitur repræsentatiuum vniuersale, consimilis dicitur, vel intelligitur translatio in obiectis de corporali ad spirituale, vel de singulari ad vniuersale.

Secunda actio poneretur^m per quam de potentiâ intellecto fieret actu intellectum. Vbi similiter intelligitur factio metaphorica ex parte obiectorum correspondens factioni reali ex parte eorum, quibus tenditur in obiecta: quia realiter speciem intelligibilem sequitur actualis intellectio, & sicut prima translatio de potentia ad actum: sic etiam secunda diceretur fieri per intellectum agentem, tam ex parte obiectorum, & hoc metaphoricè; quàm ex parte illorum, in quibus relucent obiecta, & hoc realiter, pro tanto, scilicet quòd virtute intellectus agentis de phantasmate gigneretur species intelligibilis, & sic metaphoricè de potentia intelligibili gigneretur actu intelligibile; & secundò virtute speciei intelligibilis gigneretur actualis intellectio, & sic metaphoricè loquendo in obiectis de potentia in intellectu fieret actu intellectum.

Doctrina singularis. Intellectu agens facit de potentia intellecto, actu intellectum.

17. Consimiliter posset poni duplex passio ordinata in intellectu possibili correspondēs isti duplici actioni intellectus agentis; quarum prima esset receptio speciei intelligibilis à phantasmate per primam actionem intellectus agentis: & secunda esset receptio intellectiois à specie intelligibili per secundam actionem intellectus agentis. Et secundum hoc diceretur, quòd ad memoriam intellectiuam pertinent intellectus agens, & possibilis. Agens quidem, non quantum ad primam actionem, quæ est facere de potentia intelligibili actu intelligibile: imò illius actionis terminus est memoria in actu, quia per illam actionem est intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi præfens. Sed quantum ad secundam actionem, quia cum memoriæ sit exprimere actualem notitiam, vel intellectioem: & intellectus agentis secunda actio sit agere ad istam actionem: intellectusⁿ quantum ad secundam eius actionem, includeretur in memoria. Intellectus autem possibilis, quantum ad primam eius receptionem, qua scilicet, recipit actu intelligibile sibi præfens, dicitur memoria: & quantum ad secundam receptionem, scilicet actualis intellectiois, dicitur intelligentia.

Duplex passio in possibili respectu intellectus agentis.

Et secundum hoc^o responderi posset ad illa, quæ videntur adducta in contrarium, per hoc quòd actio abstrahendi, quæ est prima actio intellectus agentis, est magis propria sibi, quàm secunda, quæ est causare intellectioem; quia illa potest competere aliis potentiis; nulla autem alia transfert obiectum suum de ordine ad ordinem, sic intelligendo de ordine corporalium ad ordinem spiritualium: imò voluntas, licet causando actum suum, secundum aliquos, per hoc metaphoricè transferat obiectum suum de ordine intelligibilium ad ordinem appetibilium; tamen ista translatio non requirit voluntatem agentem, sic intelligendo, hoc est, præparantem obiectum suum, ut sit actu volibile, sicut intellectus agens præparat obiectum suum, ut sit actu intelligibile; quia quando obiectum est actu intellectum, est actu volibile. Non igitur requiritur aliqua actio præparans obiectum voluntati. Illæ igitur auctoritates affirmant, quòd verum est primo actu intellectus agentis. Et si quandoque dicatur, quòd propter illum solum ponitur intellectus agens, verum est, ut talis virtus est propria intellectui; quia est ibi tantum potentia præparans obiectum: præter secundum enim actum, non est propriè in intellectu talis virtus agens. Nam alia potentia possunt agere ad operationem, præsupposito obiecto.

Sola potentia intellectiva dividitur in agentem, & possibilem.

COMMENTARIUS.

25. *Quomodo se habeat intellectus agens.* **I**n isto articulo si prima via teneatur, scilicet quòd intellectus agens sit actiuus, posset dici tam agens, quàm possibilis, habet duas actiones ordinatas, sic intelligendo, quòd intellectus agens respectu illarum actionum, puta speciei intelligibilis, & intellectiois actualis actuè se habet, & potentialis respectu earum merè passiuè se habet, ut ipse inferius exponit. Primò ergo exponit de illis, ad quas agens actuè se habet, prima ergo actio est facere de potentia intelligibili, actu intelligibile, vel de potentia vniuersali actu vniuersale. Secunda est facere de potentia intellectu, actu intellectum; prima, scilicet actio, quæ est verè realis (qui ter-

minatur ad terminum verè realem, scilicet ad speciem intelligibilem, quæ est qualitas absoluta) intelligitur sic, quòd virtute intellectus agentis de phantasmate in phantasia gignitur species intelligibilis in intellectu, vel aliqua ratio, in qua actu relucet intelligibile, quæ breuiter loquendo dicatur species intelligibilis. Cum dicit, quòd gignitur species intelligibilis de phantasmate, non intelligitur *ly de* ut de causa materiali, sed *ly de* intelligitur virtualiter, id est, quòd gignitur species intelligibilis de phantasmate, quia phantasma continet eam virtualiter, partialiter tamen, ut expositum est in primo, dist. 3. quæst. 6. Et sic phantasma, &

intellectus agens sunt duæ causæ partiales integrantes vnã totalem respectu speciei intelligibilis, licet intellectus agens sit causa principalis, vt patuit *in primo, dist. 3. quæst. 8.* & hæc gignitio speciei est verè realis, eo quod ad terminum realem, scilicet ad speciem vt dixi. *Et ad istam gignitionem realem representatiui, scilicet speciei intelligibilis, de representatiuo, scilicet phantasmate, dicitur concomitari quadam gignitio metaphorica,* (quæ dicitur metaphorica, quia non terminatur ad terminum realem, nec est à causa realiter agente) *obiecti de obiecto, scilicet intelligibilis de imaginabili,* id est, quod quando realiter de phantasmate, quod representatiuum obiecti, habentis esse tantum imaginabile, gignitur species intelligibilis, quæ est representatiua obiecti habentis esse intelligibile, tunc concomitatur alia gignitio metaphorica, scilicet de obiecto imaginabili gignitur obiectum intelligibile.

26.
Exemplum.

Pono exemplum, species albi existens in virtute phantastica representat ipsum album singulare cum hic, & nunc, siue album existat, siue non, & tunc album vt sic representatum, habet esse tantum imaginabile, quia tunc virtus phantastica cum illa specie representante, quæ propriè dicitur phantasma, potest causare actum imaginandi terminum ad album sic representatum; causata verò specie intelligibili albi ab ipso phantasmate, & intellectu agente, quæ est species intelligibilis representat ipsum album, non vt singulare, sed tantum in vniuersali, quia est representatiua quiditatis non singularis, nec cum conditionibus singularibus, vt patuit *in primo, dist. 3. quæst. 6.* Tunc album sic representatum habet esse actu intelligibile, quia tunc immediatè potest causari actualis intellectio terminata ad album in vniuersali. Et sic potest concedi quod album vt habet esse intelligibile, gignitur de albo vt habente esse intelligibile, & ista gignitio dicitur tantum metaphorica, quia album vt sic præsens phantasmati, habet esse tantum secundum quid; & similiter album vt præsens speciei intelligibili, habet tantum esse secundum quid. Et idè conceditur quod gignitur intelligibile ab imaginabili metaphorice, non quod imaginabile aliquomodo causet, sed ex hoc solo, quia à phantasmate partialiter causatur species intelligibilis verè realiter, & quia phantasma representat illud idem obiectum cum obiecti conditionibus materialibus, & sic habet esse imaginabile. Et species intelligibilis representat in vniuersali, & non sub conditionibus materialibus, & tunc habet esse intelligibile. Et hoc est quod dicit ibi: *Quod idè rationabiliter dicitur, quia tale esse obiectuum habet obiectum in representari, quale habet representatum correspondens,* &c. Et vult dicere, quod quando vna species obiecti gignitur de alia specie eiusdem obiecti eo modo, quo species genita representat obiectum, & gignens representat, quod etiam eodem modo dicitur vnum obiectum gigni de alio. Cum ergo species in phantasia, quæ dicitur phantasma sit verè corporalis, quia informat organum corporale, & species intelligibilis spiritualis, quia informat immediatè intellectum; & similiter phantasma representat corporale, quia obiectum cum conditionibus corporalibus, & species intelligibilis representat vniuersale, siue naturam

in esse quiditatio, sequitur quod quando species spiritualis gignitur de corporali, quod etiã obiectum representatiuum per speciem spiritualement dicitur gigni ab obiecto corporali, quia ab obiecto vt representato à specie corporali, scilicet phantasmate.

27.
Nota

m Secunda actio poneretur per quam de potentia intellectu ferretur actu intellectu, &c. Et nota, quod obiectum potentia intellectu accipitur pro obiecto actu imaginato, & actu intellectu accipitur pro obiecto actu ab intellectu cognito. Est ergo realis gignitio primò phantasmatis, in quo relucet obiectum imaginabile; secundò, speciei intelligibilis, in qua relucet obiectum vt intelligibile, & sicut de phantasmate realiter gignitur species intelligibilis, sic metaphorice de obiecto relucente in phantasmate gignitur obiectum relucens in specie intelligibili, modo præposito. Tertia actio realis est gignitio actualis imaginationis, siue actualis actus imaginandi, quo virtus phantastica actu imaginatur obiectum relucens in phantasmate, & hic actus gignitur à virtute phantastica, & phantasmate, & in tali actu imaginandi, tunc obiectum dicitur actu imaginatum, & vt sic, dicitur potentia intellectu potentia, scilicet proxima. Quarta est gignitio realis quæ est actualis intellectio obiecti relucentis in specie intelligibili, quia potentia intellectiua actu intelligit obiectum, & talis intellectio causatur ab intellectu agente, & specie intelligibili; & in isto actu intelligendi obiectum habet esse intellectum actu, & tunc obiectum vt actu intellectum, dicitur metaphorice gigni de obiecto potentia intellectu, scilicet de ipso obiecto vt actu imaginato, quia vt sic, dicitur potentia intellectu. Est tamen differentia in prima actione, & secunda, quia in prima dicitur propriè metaphorice gigni de intelligibili in potentia, intelligibile in actu, quia species intelligibilis per quam obiectum habet esse intelligibile in actu realiter gignitur à phantasmate, licet partialiter, per quod phantasma obiectum est in potentia imaginabile. Sed in secunda reali non dicimus quod actualis intellectio, per quam obiectum habet esse actu intellectum, gignatur ab actuali imaginatione, per quam obiectum habet esse intellectum potentia, nec per consequens ita propriè dicimus obiectum actu intellectum metaphorice gigni de obiecto potentia intellectu, sicut in prima. Sed quia tamen actualis intellectio obiecti præsupponit actum imaginandi esse idem obiectum, dicimus, non tamen propriè, quod intellectio actualis realiter gignitur de actuali imaginatione, & sic obiectum, vt actu intellectum, dicitur metaphorice gigni de obiecto potentia intellectu, quia sicut per actualem imaginationem tenditur à potentia in obiectum à potentia, scilicet phantastica, sic per actualem intellectio tenditur ab intellectu in obiectum.

28.

Nota etiam quomodo ista differant, obiectum potentia intelligibile; obiectum actu intelligibile; obiectum potentia intellectu; obiectum actu intellectu. Primo modo tantum relucet in phantasmate; secundo modo in specie intelligibili; tertio modo in actuali imaginatione; quarto modo in actuali intellectio. Primo modo vt comparatur obiectum potentia intelligibile ad obiectum actu intelligibile dicitur esse in potentia proxima ad hoc, vt postea

Duplex est passio. Aliter non potest dici.

lit actu intelligibile, ut verè obiectum non relucet in phantasmate dicitur tunc in potentia remota ad obiectum actu intelligibile, & ut relucet in specie sensibili existente in sensu exteriori dicitur in potentia imaginabile, & ut relucet in phantasmate dicitur actu imaginabile; ut verò non relucet in aliquo sensu, dicitur in potentia remota imaginabile.

n Intellectus agens quantum ad secundam eius actionem includeretur in memoria, ita quod memoria prout est expressiva notitiæ includit intellectum agentem, & speciem intelligibilem integrantes vnam totalem causam notitiæ, sed intellectus agens est principalis causa. Sed intellectus possibilis quantum ad primam receptionem, quæ, scilicet recipit actu intelligibile sibi præsens, quod tunc est, quando recipit speciem intelligibilem, per quam dicitur obiectum actu intelligibile præsens intellectui possibili, tunc talis intellectio dicitur memoria, non tamen productiva, sed conservativa speciei intelligibilis, quæ pertinet ad memoriam actiuam. Et quantum ad secundam receptionem, scilicet actualis intellectio, dicitur intelligentia, quia tunc habet actualem intellectioem, quæ actu intelligit obiectum, & qua formaliter dicitur intelligens.

29. Actio abstracta est prima actio intellectus agentis.

o Et secundum hoc responderi potest ad illa, &c. Cum dicit, quod propria actio intellectus agentis est abstrahere; ista abstractio obiecti nihil aliud est, nisi causare speciem, per quam obiectum fit præsens intellectui in ratione actu intelligibilis, ut exposui lib. 1. dist. 3. q. 6. Et sic dicitur transferre obiectum de ordine in ordinem, & hoc est proprium intellectui agentis; nulla autem alia potentia transfert obiectum suum de ordine in ordinem, sic intelligendo de ordine corporalium ad ordinem spiritualium. Licet enim virtus phantastica transferat obiectum de ordine sensibilem ad ordinem imaginabilem; patet, quia causando phantasma obiecti, tunc obiectum est actu imaginabile, quod prius fuit potentia imaginabile, tamen utrobique obiectum est præsens cum conditionibus mate-

rialibus, & corporalibus, ut supra patuit, nunquam tamen potest causare speciem, per quam obiectum sit actualiter intelligibile, quod ut sic, dicitur habere esse spirituale, pro quanto, scilicet non est præsens sub conditionibus corporalibus, ut supra patuit, & quod nulla alia potentia sic transferat, probat per argumentum à fortiori, quia hoc magis videtur competere voluntati, cui tamen non competit, quæ licet secundum aliquos, causando actu suum per hoc metaphorice transferat obiectum suum de ordine intelligibilem ad ordinem appetibilem, tamen ista translatio non requirit voluntatem agentem; sic intelligendo, hoc est, præparando obiectum suum ut sit actu volibile, quia quando obiectum est actu intellectum, est actu volibile. Sed non est sic quando obiectum est actu imaginatum, est actu intelligibile, nisi enim prius in intellectu possibili esset causata species intelligibilis, per quæ est actu intelligibile, nunquam obiectum posset poni actu intelligibile, etiam quibuscumque aliis positis in potentiis sensitiuis tam interioribus, quam exterioribus. Et de hoc prolixè dictum est in primo, dist. 3. q. 6. ubi probatur necessitas speciei intelligibilis respectu notitiæ abstractiæ obiecti.

p Illa igitur auctoritates affirmant, quod verum est de primo actu intellectus agentis, &c.

Nota.

Hic adverte, quod hoc dictum non est absolute intelligendum, non enim album ut actu visum à potentia visiva, est tunc actu imaginabile, quia necessariò requiritur species albi in virtute phantastica representans ipsum in ratione obiecti actu imaginabilis. Sed hoc fortè dicit quod in virtute phantastica non est ponenda aliqua virtus actiua, quæ sit causativa talis speciei, per quam obiectum est actu imaginabile, sed causata specie sensibili in sensu exteriori, statim illa causat aliam in virtute phantastica ut causa talis, per quam obiectum est præsens virtuti phantasticæ ut actu imaginabile. Si tamen, teneatur prima via, quod concurrat etiam virtus phantastica, ut supra dixi, sic potest sustineri eo modo, quo exposui.

SCHOLIUM.

Si teneatur intellectum possibilem efficere intellectioem; dicendum erit, quod ipse cum obiecto constituat memoriam; quodque agens tantum transfert obiectum de ordine imaginabilem ad ordinem intelligibilem. Ad argumenta posita, nu. 1. 3. contra hoc. Ad primum, quod potentia operatiua non est actiua sui obiecti, & idè intellectus possibilis non est actiuus speciei, quia sic quodammodo efficeret suum obiectum. Ad secundum, benè exponit quomodo intellectus agentis sit omnia facere, scilicet actu intelligibilia. Ad tertium, quomodo veritas principij relucet per actionem intellectus agentis, quia producit speciem, sine eo quod concurrat ad intellectioem immediatè. Ad quartum, agens esse perfectius possibili, quatenus respicit sensibilia, non aliter, quia facit intelligibilia; iuxta hoc dicendum, possibilem, non agentem, speciare ad imaginem, ut dixi nu. 17. Problematicus tamen manet Doctor, sed tenendo non dari distinctionem realem potentiarum, primam viam, quæ ponit agentem tantum esse actiuum, præfert alteri. De potentiarum distinctione vide Scot. 2. dist. 1. 6. ubi ostendit non distingui realiter inter se, vel ab anima. De speciebus, & utroque intellectu laudè Doctor. 1. dist. 3. quæst. 6. 7. 8.

Intellectus possibilis intrat rationem memoriam secundum hanc sententiam quia

18.

SI verò teneretur alia via, scilicet quod illud animæ, quod est actiuum ad intellectioem, est intellectus possibilis, & quod intellectus agens habet tantum actionem abstrahendi obiectum, tunc esset dicendum, quod intellectus agens non pertinet ad memoriam sed actio eius terminatur ad memoriam: & hoc respectu sensibiliū, quia

quia terminatur ad illam formam, per quam obiectum actu intelligibile relucet intellectui, & illa est forma constituens perfectam memoriam. Respectu autem merè intelligibilium, puta spiritualium, nullam actionem omnino haberet; & hoc si talia intelligantur non per speciem; vel si per speciem, tamen possunt eam causare virtute propria. Intellectus autem possibilis secundum hoc poneretur pertinere ad memoriam, non tamen ut retinens omne repræsentatiuum obiecti actu intelligibilis; sed etiam ut exprimens actiue notitiam actualem.

Et tunc ad illa, quæ sunt adducta contra hoc, posset responderi.

Ad argum.
posita. nu.

13.
Quare in-
tellectus
possibilis
non facit
speciem, si-
cut intelle-
ctionem.

Vide 1. q.
prologi.

Intellectus
agentis,
omnia fa-
cere expo-
niuntur.

Ad primum, quod potentia operatiua non est actiua sui obiecti, licet sit actiua sui actus circa obiectum, & idè non pari ratione potest intellectus possibilis causare speciem intelligibilem, sicut potest causare intellectionem illam. ^a

Ad confirmationem illam, diceretur quod loquendo de potentia, ut dicit respectum, benè distinguitur in actiuum, & passiuum; sed loquendo de illo, quod subest respectui, quod communiter intelligimus, cum dicimus *potentia* quemadmodum dicimus, quod calor est potentia calefactiua: sic non oportet, quod actiuum, & passiuum distinguant ipsam, ^b quia tunc voluntas esset duæ potentia.

Ad aliud, cum arguitur secundum Aristotelem, quod intellectus agens est, quo est omnia facere: intelligendum est sic, facere omnia actu intelligibilia.

Et hoc habetur ex eo, quod sequitur, quod *lumen facit quodammodo potentia colores actu colores*: quia facit eos actu visibiles. Sic intelligendo, quod licet natura absoluta, coloris, quæ est in genere Qualitatis, maneat eadem in tenebris: tamen ut sic non est visibilis, intelligendo de potentia propinqua: quia quando oportet duas causas concurrere ad agendum, vna earum, scilicet secunda non est in potentia propinqua, nisi alia, scilicet prima concurrente. Ad hoc autem, quod color agat in visum, requiritur alia causa concurrente ad agendum, scilicet lumen: idè tunc solum est color visibilis in potentia propinqua, quando est actu illuminatus. Hoc modo phantasma non potest gignere speciem intelligibilem: nisi concurrente actione intellectus agentis.

Intellectus
agens om-
nia facit
actu intel-
ligibilia &
quomodo?

Ille igitur intellectus facit omnia actu intelligibilia, & hoc in potentia propinqua: quia relucet in speciebus intelligibilibus, quæ prius fuerunt in potentia remota, quia tantum relucet in repræsentatiuo materiali, & repræsentante ea sub ratione singularis; non autem dicit, quod agens est, quo est omnia facere actu intellecta.

Cum igitur concluditur ad æquatio ^c intellectus agentis in agendo ad possibilem in recipiendo, debet inferri vniformiter de actione, & receptione actu intelligibilis, non de actione & receptione actu intellecti.

Ad tertium, veritas principij videtur in rationibus terminorum; illæ autem rationes terminorum, ut actu intelligibiles, & vniuersales, relucet intellectu per actionem lucis intellectus agentis. Sic igitur videt veritatem ^d principiorum in luce intellectui agentis, non tanquam immediatè causante illam visionem, sed mediatè, scilicet causando rationes terminorum in esse intelligibili, per quas postea causatur actus videndi veritatem principiorum.

Salua possi-
bilis est
intelligen-
tia, solus
etiam per-
tinet ad
memoriam.

Ad quartum diceretur, ^e quod agens est nobilior possibili, præcisè, ut respicit obiecta sensibilia: quia præcisè respectu illorum est agens in intellectum possibilem.

De isto articulo hoc tenendum videtur, quod illam distinctionem Augustini 10. de Trin. cap. 2. *memoria, intelligentia, & voluntas*, comparando ad illam Aristotelis in intellectu agentem, & possibilem, sic sibi inuicem correspondent, quod solus possibilis est intelligentia, quia solus recipit actum intelligendi, & sic etiam communiter Aristoteles loquitur de intellectu, ut est, quo intelligimus, siue quo recipimus intellectionem: etiam possibilis pertinet ad memoriam, in quantum memoriæ est recipere notitiam habitualem, secundum illud 15. de Trin. 10. *Scientia, quam memoria tenemus*, & sic loquitur Aristoteles quandoque de intellectu possibili, ut est quo scimus: siue ut est quo habemus scientiam, per quam reducitur de potentia essentiali ad accidentalem.

Possibilis
gignit no-
titiã.

Sed quo ad alium actum memoriæ, qui est gignere notitiam actualem, patet quod hoc competit adhuc intellectui possibili per accidens: quia quando forma actiua inest alicui subiecto, actio secundum illam formam per accidens competit eidem, sicut lignum per accidens calefacit: nunc autem illud quo obiectum actiue se habet ad gignendum intellectionem est forma intellectus possibilis; igitur intellectus possibilis saltem per accidens gignit.

19.

20.

Sed si vltra hoc quæras, an conueniat actus gignendi notitiam per se ipsi parti intellectiue potest teneri secundum prædicta, vel competere præcisè intellectiua agenti, vel præcisè intellectui possibili: & secundum hoc iste, vel ille diceretur pertinere ad memoriam.

Vel posset poni tertio modo actum gignendi vtrique competere, sed agenti tanquam principaliori; & possibili tanquam minus principali. Nec sequitur: si sint vni natura; igitur non possunt habere respectu eiusdem causalitatem principaliorem, & minus principalem. Pater enim instantia de intellectuua principalior, & alia subordinata in aliqua actione, & tamen, sunt vna natura.

f Sed ista instantia secundum aliquos non est similis: quia non vtraque potentia immediatè attingit idem, vt causatum, sed vna per operationem suam causatam, mouet aliam ad suam operationem.

Breuius, si non teneretur distinctio potentiarum, nec re absoluta, nec relatione reali, sed tantùm, quòd idem absolutum quodammodò illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius dicitur alia, & alia potentia tunc prima via probabilis videtur.

COMMENTARIUS.

Quomodo potentia operatiua sit actiua & non actiua.

a **A**D primum, quòd potentia operatiua non est actiua sui obiecti, &c. Intellectus agens dicitur causare obiectum hoc modo, scilicet quòd facit obiectum esse actu intelligibile, & facit ipsum actu intelligibile, quando causat speciem intelligibilem obiecti; modò potentia merè operatiua, tunc obiectum, scilicet causandi actum, quo percipit obiectum, non facit ipsum obiectum actu intelligibile, imò vt sic nec præsupponit ipsum vt actu intelligibile, & idè intellectus potentialis potest causare actualem intellectionem circa obiectum actu intelligibile, non causando speciem intelligibilem, per quam obiectum est præsens intellectum, vt actu intelligibile.

b Sic non oportet quòd actiuum, & passiuum distinguant ipsam, quia tunc voluntas esset dua potentia, pater, quia eadem voluntas causat actum suum, & sic dicitur actiua, & illa eadem recipit actum à se causatum, & vt sic dicitur passiuum, & tamen in re est tantùm vna potentia, sic dicendum est in proposito de intellectu.

c Cum igitur concluditur adequatio intellectus in agendo, &c. id est, quòd intellectus agens facit omnia obiecta actu intelligibilia causandi species intelligibiles obiectorum, & tunc intellectus possibilis respectu illarum est receptiuus, per quas obiecta sunt sibi præsentia vt actu intelligibilia. Sed quia non facit ipsa obiecta actu intellecta, scilicet causando intellectionem illorum, idè possibilis non recipit illa obiecta vt actu intellecta, id est, non recipit ab intellectu agente actualem intellectionem illorum cum illa causetur ab intellectu possibili, & specie intelligibile.

d Sic igitur videt veritatem principiorum in luce intellectus agentis, &c. id est, quòd intellectus agens causando species intelligibiles terminorum, ipsi termini sunt actu intelligibiles, & præsentés intellectui possibili, & tunc intellectus possibilis vna cum speciebus illis causat actualem intellectionem terminorum quibus terminis cognitis, statim habetur veritas principij constituti ex illis terminis. Et de hoc dictum est prolixè in primo distin. 3. quæst. 4. de sinceris veritatibus.

e Ad quartum diceretur quòd agens in no-

bilis possibilis præcisè vt respicit obiecta sensibilia quia præcisè respectu illorum est agens in intellectu possibilem, intelligendo tantum de prima actione, scilicet faciente obiecta actu intelligibilia, & non actu intellecta, vt supra patuit.

De isto articulo. Doctor videtur declinare magis ad hoc, quòd intellectus agens sit actiuus notitiæ obiecti, quàm possibilis, ita quòd intellectus agens & species intelligibilis per se producant actum intelligendi possibilis, verè potest dici actiuus tantum per accidens, quia per speciem intelligibilem quam formaliter habet.

f Sed ista instantia secundum aliquos non est similis, &c. Sed de hoc vide quæ exposui in quæst. vlti. prolo. & in 2. dist. 25. Breuius si non teneretur distinctio potentiarum, nec re absoluta, nec relatione reali, de quo in 2. dist. 16. Sed tantum quòd idem absolutum quodammodò illimitatè est principium immediatum multorum actuum, &c. & sic pater iste secundus articulus qui tamen pro maiori parte est prolixè expositus à Doctore in primo dist. 3. q. 6. & 7. & 8. & vide quæ ibi exposui & multa dubia ad expositionem huius articuli multum valentia.

In isto articulo sunt principaliter dubia. Primum est de obiecto intelligibili; secundum, de intellectu; tertium est de vtroque simul. Primò instatur, probando quòd obiectum sic totalis causa sui actus intelligendi, & primò sic; & pono quòd essentia diuina sit obiectum adequatum intellectus diuini, si ipsa non potest immediatè causare notitiam sui in intellectu suo, sequitur quòd sit imperfecta causa; pater, quia illa dicitur causa imperfecta, quæ non potest attingere, operationem, ad quam ordinatur, & hoc vt causa totalis. Modò essentia diuina & perfectissima inter omnes, imò super omnes causas.

Secundò instatur sic: quantò obiectum est perfectius, tantò perfectiori modo operatur, ergo obiectum in infinitum perfectius operatur. Hæc consequentia pater in simili per Doctorem, in primo dist. 2. parte 1. q. 1. vbi arguit sic causa superior est perfectior in causando, ergo in infinitum superior in infinitum est per

Nota.

Primum dubium.

Secundum.

perfectior, & perfectius erit patet ergo consequentia. Sed si obiectum non haberet totam operationem in voluntate sua, ita quoddam immediate possit omnem sui notitiam producere, non operaretur in infinitum perfectius.

Tertio instatur sic: Aliquid sic potest supplere vicem obiecti, quod potest immediate causare notitiam illius obiecti, ut totalis causa ergo & ipsum obiectum poterit esse totalis causa illius notitiæ. Antecedens patet, quia voluntas divina potest se sola immediate causare in intellectu notitiam hominis intuitivam, non concurrente intellectu meo; patet, quia ipsa potest supplere vicem omnis causæ secundæ, ut ab omnibus conceditur Theologis consequentia; patet, quia in hoc dicitur supplere vicem aliquid, pro quanto, potest producere operationem naturam produci a tali obiecto, ut patet à Doctore in *prolo. q. 1.* & vide quæ ibi exposui,

Quarto instatur sic: voluntas diuina potest immediate, ut totalis causa, causare visionem essentia diuinæ formaliter infinitæ in aliquo intellectu creato; ergo multò magis essentia diuina poterit causare, ut totalis causa, notitiam intuitivam sui in intellectu creato, posito quoddam ipsum possit immediate mouere. Antecedens est notum, consequentia patet. Tum, quia in hoc voluntas perfecte suppleret vicem illius essentia. Tum, quia essentia est origo, & fundamentum omnis perfectionis voluntatis diuinæ, ut patet supra *q. 1. quol. & in q. 7. & in 1. d. 8. q. 3.*

Quinto instatur sic: aliqua causa imperfectior est totalis causa propriæ operationis, Antecedens patet, quia ignis est totalis causa generandi alium ignem; similiter calor est totalis causa causandi calorem in subiecto. Consequentia patet, tum quia actio consequitur entitatem; ergo quando entitas est perfectior, & actio erit similiter. Tum, quia licet Doctor. in *primo, dist. 3. q. 7.* dicat quoddam ideo intellectus creatus non potest esse causa totalis actus intelligendi, quia est natus operari circa totum ens, & habet totum ens pro obiecto, tamen concedit quoddam agens inferius potest esse totalis causa quia limitatum ad operandum, circa determinatum materiam. Sic in proposito arguo de obiecto, puta lapide, quoddam potest immediate causare notitiam sui, quia respicit & determinat actionem, & determinatum receptiuum. Si ergo aliqua causa imperfecta est totalis causa suæ actionis, multò fortius obiectum perfectius erit totalis causa suæ operationis, siue notitiæ suæ.

Sexto instatur sic: Intellectus in ratione obiecti actu intelligibilis causat notitiam sui intuitivam in seipso, ergo aliquod obiectum esse causa totalis sui actus. Antecedens patet, quia intellectus separatus perfecte seipsum cognoscit per essentiam suam, ut patet à Doctore, in *2. dist. 7. q. 8.* Consequentia similiter patet, quia cum intellectus sit simplex, & omnino ex natura rei in distinctus, non potest distingui in duo quorum vnum sit ut potentia, & aliud ut obiectum, vel totum causat ut potentia, vel totum causat ut obiectum; si secundò, habet, intentum; si primò, est contra Doctorem; qui vult quoddam intellectus non sit totalis causa.

Septimò instatur, obiectum, ut totalis causa, potest immediate causare speciem intelligibilem sui in intellectu sibi proportionato. Hoc

patet à Doctore *presenti q.* quare etiam non potest immediate, ut totalis causa, causare notitiam sui, cum hoc sit magis propria operatio eius, quam causatio speciei intelligibilis. Tum etiam, quia ex quo intellectus mere passiuè se habet respectu speciei intelligibilis, maxime quando illa causatur à mere obiecto intellectuali, siue spirituali, ut patet *presenti q.* Sequitur quoddam etiam respectu notitiæ obiecti mere passiuè se habebit, vel saltem est assignanda ratio diuersitatis.

Octauò instatur sic: Notitia obiecti est sic propria operatio obiecti, quoddam unitatem, specificationem, & distinctionem habet à solo obiecto, ergo talis notitia erit ab obiecto, ut totali causa. Antecedens patet à Doctore in *primo, dist. 3. q. 7.* consequentia patet, quia si talis notitia esset etiam ab aliquo alio quam ab obiecto, tunc ab illo ita haberet unitatem & distinctionem, sicut ab obiecto, quod est falsum.

Nono, aliquod obiectum continet virtualiter aliquem intellectum, ergo potest in illo intellectu immediate causare notitiam illius intellectus ut totalis causa, & hoc & in ratione obiecti actu intelligibilis. Consequentia patet, quia aliter non contineret ipsum, ut totalis causa. Antecedens patet, quia fortè suprema essentia creata continet intellectum humanum, vel saltem ipse Deus continet.

Decimò instatur, intellectus seipsum mouet, potentialis causa ad notitiam sui, ergo & quolibet alium, quem immediate potest mouere, mouebit ut totalis causa, ad notitiam. Antecedens patet supra. Consequentia etiam patet per illam propositionem Doctoris s. quoddam *Quando aliquid mouet aliud immediate quodlibet eiusdem rationis simili modo potest mouere.* Vide in *prolo. q. 3.* & in secundo dist. nona, & vide quæ exposui circa illam propositionem.

Secundò principaliter instatur, probando quoddam intellectus sit totalis causa intellectiois obiecti. Primò quia si intellectus Diuinus, cum sit formaliter infinitus, non sit totalis causa intellectiois obiecti, sequeretur quoddam non esset infiniti vigoris, ut patet.

Secundò, voluntas ponitur totalis causa sui actus: ergo & intellectus. Antecedens videtur verum; Consequentia patet, quia intellectus intensiuè non est minoris perfectionis, quam voluntas. Tunc etiam, quia vterque habet idem obiectum, & sub eadem ratione formalis; ergo si voluntas est totalis, causa circa idem obiectum, sequitur quoddam similiter intellectus erit totalis causa.

Tertiò instatur, quia quanto potentia est perfectior, tanto perfectius operatur ergo si aliqua est in infinitum perfectior, sequitur quoddam in infinitum perfectius operatur; sed non perfectus operaretur in infinitum, si se sola, & ut totalis causa, non operetur circa obiectum.

Quartò instatur; intellectus est potentia perfectissima inter potentias productiuas creatas; ergo specialiter debet habere propriam operationem, & sibi soli competentem; sed si non esset totalis causa intellectiois, tunc non esset perfecta, & propria operatio ipsius intellectus; patet, quia illa operatio dependeret ab alio extrinseco, sicut creare est propria operatio volitanti diuinæ, quia soli illi conuenit, & nulli alteri, nec totaliter, nec partialiter, sic in proposito

Qui utò

Voluntas diuina potest supplere vicem causa secundæ.

Notia

Quomodo intellectus sit simplex.

Primum.

Secundum.

Tertium.

Quintum.

Quintò instatur sic: Aliquis intellectus creatus virtualiter continet aliquod obiectum; ergo potest esse causa totalis illius. Consequentia patet, quia continens virtualiter aliud, potest immediate causare notitiam illius, ut patet à Doctore *quæst. 14.*

Sextum.

Sextò instatur: Aliquod ens imperfectius est causa totalis suæ actionis, ut supra patuit; ergo à fortiori, intellectus erit causa totalis operationis propriæ, scilicet intellectiois obiecti. Si dicatur, ut dicit Doctor *in primo, dist. 3. q. 7.* quòd non potest poni causa totalis, quia respicit omne ens, &c.

Contra Quia voluntas similiter respicit omne ens, & tamen secundum aliquos & fortè secundum Doctorem ipsa ponitur causa totalis sui actus. Et posito quòd non ponatur causa totalis actus volendi, tamen respectu actus nolendi videtur quòd sit totalis causa, quia obiectum notionis est tantum privatio boni, ut patet à Doctore *in 2. dist. 25.* Et sic talis privatio nullius est activa, ut patet.

Septimum.

Septimò instatur sic: Intellectus ut potentia merè intellectiva, est causa totalis notitiæ sui; patet, quia à nullo alio causatur; perfectè enim seipsum intelligit, præsertim loquendo de intellectu separato; ergo saltem respectu suæ notitiæ erit totalis causa.

34.
Oblatum.

Octavò instatur sic: Intellectus potest esse totalis causa notitiæ perfectioris; ergo & notitiæ imperfectioris. Consequentia patet per Doctorem *in 2. dist. 18.* Potens producere perfectius, potest producere imperfectius eiusdem rationis. Si ergo intellectus potest, ut totalis causa, producere notitiam sui, quæ est satis perfectior notitia lapidis, & tamen est eiusdem rationis, sequitur quòd à fortiori poterit, ut totalis causa, producere notitiam lapidis; ergo obiectum non concavitare secum actiue.

Nonum.

Nonò instatur sic: Sicut se habet potentia factiva circa obiectum factibile, ita potentia operativa circa obiectum suum. Sed potentia factiva circa suum obiectum se habet ut totalis causa, ita quòd obiectum non concurrit aliquo modo actiue; hoc patet discurrendo in omnibus factivis, calor enim, qui est potentia factiva circa calefactibile, merè actiue se habet circa illud, sic quòd calefactibile nullo modo concurrit actiue; ergo similiter potentia operativa circa suum obiectum, imò hoc videtur à fortiori propter perfectionem potentiae operativæ; ergo obiectum non concurrit actiue cum potentia. Et similitudo inter potentiam factivam & activam patet, quia utraque respicit obiectum, circa quod operatur.

Decimum.

Decimò, & ultimò instatur sic: Si intellectus divinus moueretur à perfectissimo obiecto creato ad notitiam illius, etiam posito quòd moueretur, ut à partiali causa, vilesceret; ergo & intellectus supremus creatus, si moueretur ab obiecto imperfectiori se, tunc vilesceret; ergo talis intellectus etsi possit moveri ab obiecto perfectiori, vel æquali, non tamen ab imperfectiori, quia tunc vilesceret, sicut intellectus divinus. Confirmatur, quia intellectus divinus non dicitur vilescere, quando mouetur ab essentia divina, ut patet à Doctore *in prol. quæst. pen. & d. 39. & hic in quodl.* & hoc est, quia mouetur ab obiecto formaliter infinito. Sic videtur dicendum in proposito, & sic patet ista conclusio.

Scori Oper. Tom. X I I.

Tertio principaliter instatur, probando quòd intellectio obiecti non sit ab intellectu & obiecto, ut à duabus causis partialibus integrantibus unam totalem. Et primò sic, quia accipio perfectissimum intellectum creatum, puta intellectum supremi Angeli, & accipio lapidem pro obiecto actu intelligibili intuitivè. Tunc sic, si intellectus ille non potest causare notitiam lapidis, nisi simul concurrat lapis actuè ad huiusmodi intellectionem, sequitur quòd talis intellectus dependet à lapide, respectu suæ propriæ operationis, qualis est intellectio, quòd videtur multum vilificare intellectum illum supremum, scilicet, quòd non possit propriam operationem elicere, nisi in eliciendo simul concurrat tale obiectum imperfectissimum in operatione ad talem potentiam.

Secundò instatur, quia si intellectio lapidis simul dependet à lapide & intellectu, ergo includit relationem dependentiæ essentialis ad intellectum & lapidem; & tunc quæro, aut includit præcisè unam terminatam ad intellectum & obiectum, aut aliam & aliam; non prima, quia eadem relatio numero non respicit duos terminos æquè primò; non secundò, quia tunc idem effectus numero pluribus dependentiis essentialibus simul dependeret, quod videtur impossibile, etiam apud Doctorem.

Tertio instatur, quia tunc eadem intellectio æquè esset naturalis similitudo intellectus, sicut & obiecti; patet, quia Doctor *in presenti, q. 9.* probat obiectum esse causam actuum intellectus, per hoc, quòd intellectio est naturaliter à potentia intellectiva, sicut ab obiecto, quòd tamen Doctor non concedit. Et quòd sequitur, patet, quia Doctor *in presenti, q. 9. & in primo, dist. 3. q. 7.* probat obiectum concurrere actuè ad notitiam sui, per hoc, quòd talis notitia specificatur ab obiecto. Cum ergo magis intellectus sit causa talis notitiæ, sequitur quòd illa notitia æqualiter, vel magis specificabitur ab intellectu, quòd tamen est falsum, nec à Doctore conceditur, cum sit idem intellectus respectu omnium intellectionum; ergo. Similiter sequitur quòd notitia æquè dependebit ab intellectu in ratione mensurabilis, sicut etiam ab obiecto, si talis notitia æquè causetur ab utroque. Patet hoc, quia Doctor *in presenti q. 9.* per hoc probat notitiam dependere ab obiecto in ratione mensurabilis, quia causatur ab obiecto, siue quòd ideò obiectum est causa notitiæ, quia notitia dependet ab illo ut mensurabile; ergo cum intellectus sit æquè, vel magis causa notitiæ, sequitur quòd talis notitia erit æquè mensurabilis ab obiecto, & tunc eadem notitia essentialiter refertur ad obiectum, & intellectum, quòd est impossibile, ut supra patuit.

Quomodo concurrens obiectum.

Quomodo notitia dependet ab obiecto.

Quartò instatur, & quæro, si intellectio est necessariò à potentia & obiecto, aut ideò est, quia repugnat intellectui posse illam producere, & hoc nõ, quia intellectus est valde perfectior; ergo est tantæ actiuitatis, quòd potest eam producere; aut quia obiectum, ut necessariò concurrat, & hoc non, quia posita causa sufficienti alicuius effectus, potest poni effectus; modò si intellectus est ex se causa sufficientis notitiæ, puta lapidis, sequitur quòd lapide non concurrente actuè, quòd possit immediatè produci ab intellectu, nec apparet ratio manifesta, scilicet, quòd intellectus non sit sufficientis causa.

36.

O O Quinto

*Intellectio est
actio imma-
nens.*

Quintò instatur, quia intellectio est actio immanens, ut supra paruit, *quæst. 13.* Ergo ad illam non concurrat obiectum actiue, quia intellectio non recipitur in obiecto, ut patet, sed tantum in intellectu. Nec valet dicere, ut dicit Doctor *in primo, dist. 3. quæst. 7.* quod quando concurrunt duæ causæ partiales ad eandem actionem immanentem, quod sufficit quod recipiatur in vna earum. Sic est in proposito, quia intellectio recipitur in intellectu. Contrà, quia quando obiectum causat intellectiorem, aut agit actione immanente, aut actione transeunte; non primò, quia illam non recipit; non secundò, quia tunc intellectio esset actio transiens, & sic eadem actio esset transiens, & immanens, quia ut esset ab obiecto esset transiens, & ut esset ab intellectu esset immanens, quod videtur omnino falsum.

Sextò instatur sic; si intellectus, & obiectum necessariò concurrunt ut duæ causæ partiales, aut concurrunt ex æquo, & æquè perfectè, aut non æquè perfectè, sed vna perfectius altera; non primò, tum, quia Doctor *hic & in primo, dist. 3. quæst. 8.* Vult, quod vna sit principalis. Tum, quia tunc idem effectus indiuisibilis æquè perfectè esset ab vna, sicut ab alia, & per consequens, cum sit indiuisibilis, posita vna, alia remota, adhuc effectus ille esset ab vna sola, aliter non esset æquè perfectè ab vna, sicut ab alia. Sequitur secundò, quia tunc effectus haberet perfectius esse ab vna, quàm ab alia; ergo haberet aliquam perfectionem ab vna, quàm non haberet ab alia, aliter non esset perfectius, nec perfectius esse haberet ab vna magis, quàm ab alia. Et si aliquam perfectionem haberet ab vna, quàm non haberet ab alia, tunc idem effectus numero non esset à duabus causis partialibus vnâ totalem integranibus, quia pono quod intellectio illa sit causata æquè immediatè à duabus illis causis, ita quod tota sit à duabus, & non ab vna sola.

37. Septimò instatur, & pono quod intellectio sit causata ab intellectu, & ab obiecto intensa ut duo, & quod obiectum semper agat æquè intense, & secundum totam virtutem, sicut dicit Doctor *in presenti quæst. & in primo, dist. 3. quæst. 7.* Obiectum enim præsens agit simpliciter toto conatu, & secundum totam eius virtutem. Deinde pono quod intellectio magis conetur circa illam intellectiorem iam causatam, quod est possibile, ut patet *presenti quæstione*, puta quod voluntas magis, ac magis firmet eum in tali cognitione, certum est tunc quod illa intellectio sit intensior; ergo aliquis gradus intellectiorem merè causatur ab intellectu, & non ab obiecto, tunc vltra, ergo ille intellectus potest ut totalis causa, causare omnes alios gradus intellectiorem præcedentes. Probatur: Tum, quia sunt eiusdem rationis cum gradibus sequentibus. Tum, quia si potest in gradum perfectiorem, à fortiori, potest in gradum imperfectiorem, ut patet; ergo tota intellectio potest esse à solo intellectu. Patet, quia ipsa secundum omnem gradum potest esse ab intellectu, ut probaui; ergo & secundum totum suum esse, hoc patet rectè consideranti.

Octauò instatur, & pono quod lapis sit præsens intellectui Angeli in ratione obiecti actui intelligibilis. Si intellectio lapidis de nouo causatur in intellectu Angeli, quod est possibile

secundum Doctorem *in secundo, dist. 3. quæst. 11.* Quæro à quo causatur, si ab intellectu solo habetur propositum; si ab intellectu, & lapide; contrà, quia corpus non agit aliquid in alio, nisi approximetur illi localiter, hoc patet à Doctore *in presenti quæst.* sed non potest approximi localiter intellectui Angeli, cum ille intellectus non sit in loco circumscriptiue. Tum etiam videtur mirabile quod corpus merè materiale possit causare intellectiorem, quæ est merè spiritualis.

Nondò instatur, quia si intellectio esset simul ab intellectu, & obiecto; tunc sequeretur quod esset partim vniocè producta, & partim æquiuocè. Vniocè, quia ab obiecto, patet, quia ponitur naturalis similitudo obiecti; & æquiuocè, quia ab intellectu. Sed de hoc est inconueniens, quod idem effectus numero partim sit æquiuocè productus, & partim vniocè. Secus quando idem effectus est à pluribus causis essentialiter ordinatis, & totalibus, quia tunc secundum alium, & alium respectum ad aliam & aliam causam dicitur vniocè & æquiuocè produci, ut patet à Doctore, *in primo, dist. 3. quæst. 8.* Sed non sic videtur, quando partialiter causatur ab vna, & partialiter ab alia.

Decimò instatur: Et pono quod obiectum fiat ita perfectum, quod contineat causalitatem potentiam, hoc videtur possibile, quia licet; sicut dicit Doctor quod quantumcunque obiectum intendatur, nunquam erit formaliter potentia, tamen poterit continere virtualiter potentiam, quia si obiectum intenderet in infinitum, tunc virtualiter contineret intellectum; ergo & causalitatem eius, ergo à solo obiecto poterit causari notitia sui, in intellectu illo, quem virtualiter continet; ergo non apparet ista necessitas, scilicet quod intellectus, & obiectum necessariò concurrant ad causandum simul notitiam obiecti. Et omnis pluralitas semper vitanda est, vbi non apparet manifesta necessitas ponendi talem pluralitatem.

Respondendo ad instantias contra primum.

Ad primum concedo, quod essentia diuina est perfectissima causa, vel quasi causa intellectiõis tam sui, quàm omnium contentorum, & quod perfectissimè causa, in suo tamen ordine causandi, & sic inter omnes causas, quæ tantum partialiter causant, ipsa perfectissimè causat sic, quod non est obiectum aliquod, quod ita perfectè moueat ad notitiam sui, & contentorum, sicut essentia diuina; non autem pertinet ad perfectionem essentia diuinæ, quod ipsa sit totalis causa notitiæ sui, & contentorum respectu intellectus diuini, quia hoc sibi omnino repugnat. Sicut etiam ponitur, quod ipsa perfectissimè causat effectum in creaturis in suo ordine causandi, scilicet quia ipsa ponitur simpliciter prima causa, & tamen apud Philosophos non conceditur quod ipsa sola possit immediatè attingere omnem effectum, quem ut prima causa attingit, concurrentibus secundis causis, ut supra paruit, *quæstione 7.* Sic dicendum est in proposito, effectus bene imperfecta causa, si perfectissimè non posset causare notitiam sui, & contentorum, ut obiectum actui intelligibile, loquendo de modo causandi ipsius obiecti, ut obiectum est, quia ut sic, tantum

38.

*Responsio ad
dubia.*

Ad primum.

*Speculare hac
omnia.*

quia vt sic , tantum natum est partialiter concurrere, & non vt totalis causa.

Ad secundum.

Ad secundam concedo quòd quando causa est perfectior,perfectiori modo causat, & si est infinita quantum in se,potest infinitè causare,& sic perfectissimè , & sic concedo quòd essentia diuina perfectissimè,imò infinite mouet intellectum diuinum ad sui notitiam. Sed cum inferatur,ergo vt totalis causa, negatur,quia hoc non pertinet ad perfectionem causæ obiectiue,quia causa obiectiua propriè tantum partialiter concurrir, vt supra dixi.

Posset tamen dici vnico verbo , ad ista duo argumenta,quòd essentia diuina est causa totalis notitiæ sui,& aliorum,& hoc formaliter, vel realiter.Nam ipsa per realem identitatem continet intellectum diuinum , & idè ipsa realiter habet vnde possit causare omnem notitiam,tam sui,quam omnium contentorum.Esset benè imperfectior , si cum illa necessarid concurreret alius intellectus realiter distinctus.

39.

Ad tertium.

Ad tertium concedo , quòd eo modo quo supplet vicem obiecti, quòd ipsum obiectum,si esset in se præsens,& posset immediatè mouere intellectum , eodem modo causaret notitiam sui, & contentorum. Cum dicitur , quòd voluntas diuina potest se sola causare notitiam essentia diuina in intellectu meo. Dico , quòd hoc potest habere duplicem sensum. Primò, quòd præcisè suppleat vicem obiecti vt obiecti. Alio modo , quòd suppleat vicem obiecti simul , & potentia ; primo modo non est verum,quia obiectum vt obiectum,non est natum esse causam totalem notitiæ , & sic non potest hoc modo supplere vicem.Secundo modo concedo , quia tunc ipse supplet vicem essentia vt obiecti,& intellectus creati vt potentia intuitiua, & hoc idè est, quia ipsa continet intellectum creatum secundum totam eius entitatem, & continet etiam essentiam secundum perfectam identitatem, vt supra patuit. Cum inferatur , ergo & essentia sic potest immediatè causare notitiam illam vt totalis causa ; concedo,si tamen potest immediatè mouere intellectum creatum ; eius oppositum probatum est supra, *quæst. 14.* nec tamen sequitur, quòd tunc causet illam in ratione præcisè obiecti vt obiectum est , sed quia ipsa essentia est obiectum actu intelligibile formaliter productiuum notitiæ sui in intellectu creato , si tamen posset ipsum immediatè mouere, & continet virtualiter secundum totam entitatem omnem intellectum creatum,tunc supplet vicem intellectus creati.Et sic eadem essentia vt est obiectum actu intelligibile, est partialiter motiua ad sui notitiam, & vt continet virtualiter intellectum supplet vicem potentia.Et patet melius,si essentia diuina causaret immediatè notitiam lapidis in intellectu Socratis , non suppleret vicem lapidis vt causa totalis,quia lapis vt obiectum actu intelligibile non mouet, nisi partialiter,eo ergo modo, quo lapis natus esset mouere,eo modo suppleret;nec similiter suppleret vicem intellectus Socratis vt causa totalis,quia præcisè eo modo suppleret vicem potentia, quo ipsa potentia nata esset causare, & quia non esset nata causare,nisi tantum partialiter , idè eodem modo præcisè suppleret vicem potentia ; patet ergo quomodo essentia causaret notitiam vt totalis causa , quia tantum causaret supplendo vicem obiecti , &

Scoti Oper. Tom. X I J.

potentia eo præcisè modo , quo obiectum , & potentia concurrunt.

Ad quartum,patet ex dictis ad tertium.

40.

*Ad quartum
Ad quintum*

Ad quintum, concedo quòd aliquod ens est causa totalis alicuius actionis,& tamen negatur quòd ens perfectius possit esse totalis causa suæ intellectiõnis. Et ratio diuersitatis potest assignari ex duobus.

Primò,quia est aliquis effectus,qui ex natura sua non potest esse nisi à duabus causis partialibus,vnam totalem integrantibus , vel ab alia causa perfectè virtualiter continente secundum totam entitatem vtramque causam partialem ; & patet,quia filius sic est à patre, & matre, vt à duabus causis partialibus, quod est impossibile esse ab vna earum ; posset esse tamen immediatè à Deo,quia continet virtualiter causalitatem vtriusque causæ. Sic videtur dicendum de actu intelligendi,quòd sit talis entitas, cui repugnet esse totaliter ab obiecto, vel totaliter à potentia, sed præcisè competit sibi esse ab vtroque partialiter concurrente , vel ab aliquo continente virtualiter causalitatem vtriusque vt dixi de prole.

Secundò potest assignari ratio quasi à priori, quia intellectus,cum sit potentia perfectior omni sensitiua necessarid habet aliquam operationem sibi propriam,& nullam habet,nisi actum intelligendi , qui actus, si non esset effectiue à potentia, illa non diceretur operatio propria illius potentia ; patet,quia tunc se haberet ad illam in pura potentia contradictionis, sicut calor in ligno non dicitur operatio , siue actio propria ipsius ligni , cum tantum se habeat ad illum in pura potentia receptiua. Et vltra,quia intellectio obiecti dicitur etiam operatio propria illius ; patet, quia illi soli conuenit , nam intellectio lapidis non conuenit homini ; & non diceretur propria,nisi aliquo modo esset ab illo causata, vel saltem ab aliquo virtualiter continente ipsum ; patet ergo quare intellectio non potest esse nec à solo obiecto, nec à sola potentia, sed tantum ab vtroque partialiter,& sic patet quomodo aliqua causa inferior potest esse totalis causa sui effectus,& tamen superior non poterit.

41.

Ad sextum.

Ad sextum. Dico primò,quòd quando obiectum est distinctum præter opus intellectus, quòd tunc partialiter concurrir, & potentia similiter partialiter.

Dico secundò,quòd quando idem intellectus seipsum intelligit,quòd illa intellectio est partialiter causata ab intellectu , & partialiter ab essentia , cuius est talis intellectus, ita quòd illa essentia mouet intellectum suum ad sui notitiam,& omnium,quæ per identitatem continet, sicut etiam essentia diuina immediatè mouet intellectum diuinum ad sui notitiam, & omniū per identitatem contentorum , & sic mouet in ratione obiecti , etiam ad notitiam sui intellectus ; sic videtur dicendum in proposito.Et posito quòd nulla penitus esset distinctio præter opus intellectus inter obiectum, & potentiam, ita quòd idem penitus indistinctum esset obiectum intelligibile,& potentia intellectuua,tunc in isto casu diceretur quòd idem vt obiectum actu intelligibile esset realiter totalis causa notitiæ suæ, quæ notitia realiter reciperetur in ipso, & similiter vt potentia esset realiter totalis causa notitiæ , quæ reciperetur in tali potentia, nec tamen essent duæ causæ totales

O o 2 resp

respectu eiusdem notitiæ, imò tantùm vna in re, licèt ratione distinguerentur, idem intellectus vt realiter consideratum est obiectum, & potentia.

*Ad septimū.
In Angelo est intellectus agens.*

Ad septimū. Dico primò, quòd fortè obiectum non potest vt totalis causa, immediatè causare speciem intelligibilem, quia etiam Doctor non negat intellectum agentem in Angelo, vt patet in *secundo, dist. 3. quæst. 11. & dist. 9.* De hoc aliàs dictum est.

Dico secundò, quòd posito quòd obiectum sit causa totalis speciei intelligibilis, loquendo de obiecto speciali. Dico tūc, quòd non est simile de intellectione obiecti, & de specie intelligibili, quia intellectio ponitur operatio propria intellectus, vt suprà patuit, idèò necessariò concurrir actiue ad illam, sed species intelligibilis non ponitur operatio propria intellectus, imò præsupponitur operationi propriæ, cùm pertineat ad memoriam, idèò se semper habet ex parte obiecti, & per consequens benè immediatè potest esse ab obiecto vt à totali causa, & non à potentia. Sed postea esset difficultas, quomodo obiectum possit immediatè causare speciem intelligibilem repræsentatam naturam vniuersalem. Dictum est in *secundo, dist. 3. quæst. 11. & dist. 9.*

42. Ad octauum responsum est in *secundo, dist. 3. quæst. 10.* vbi ostendit quòd quamuis actus intelligendi esset ab intellectu etiam vt à causa principali, tamen vnitatem specificam habet præcisè ab obiecto vide in illis dubiis, quæ exposui ibi.

Ad nonum.

Ad nonum. Dico primò, quòd nullum obiectum creatum continet virtualiter aliquem intellectum etiam infinitum, & hoc secundum totam eius entitatem, de quo satis dictum est suprà, quæst. 14. & in *secundo, dist. 3. quæst. 10.* Dico secundò, quòd hoc posito, scilicet quòd contineat virtualiter secundum totam entitatem, adhuc non supplebit vicem in ratione obiecti vt totalis causa, vt suprà exposui, & dic hinc pariformiter, sicut suprà dictum est ad tertium.

Ad decimū.

Ad decimū, negatur quòd si potest seipsum mouere vt totalis causa, quòd quemlibet aliquando possit sic mouere. Et ratio, quia quando seipsum mouet ad notitiã sui, illa notitia est propria operatio realiter vnus & eiusdem rei, licèt diuersimodè consideratæ; sed quando mouet alium intellectum, tunc ille alius si debet habere illam intellectiõnem, vt operationem sibi propriam, requiritur necessariò quòd actiue se habeat ad illum, vt suprà dixi, & ponuntur hinc distincta præter opus intellectus, idèò eadem operatio non potest dici propria vtrique, nisi vtrunque actiue concurrat, & sic patet responso.

Secundò principaliter respondet ad instantias contra secundum principale. Ad primam, dico sicut dixi ad primam contra primum dubium principale.

43. Ad secundum dico. Primò, quòd obiectum, saltem cognitio obiecti, concurrir ad actum voluntatis, saltem partialiter, vt patet à Doctore in *2. dist. 25.* licèt non ita expressè affirmet, tamè hinc videtur affirmare ex hoc quòd dicit, quòd fruitio in patria differt specie à fruitione in via, & hoc propter aliam & aliam præsentiam obiecti fruibilis, vt patet in *3. d. 31. & in 4. dist. 49.* quòd non esset verum, nisi obiectum actiue se haberet ad actum voluntatis. Cùm dicitur de actu volendi. Dico, quòd si ille non causatur ab

Quomodo differat fruitio in patria à fruitione in via.

obiecto volibili, tamen erit partialiter causatus à notitia actuali illius obiecti, & hoc sufficit. Dico secundò, quòd tenendo, quòd voluntas sit totalis causa sui actus, nõ est simile de intellectu, & voluntate. Non enim Doctor concedit intellectum esse totalem causam actus intelligendi, quia sequeretur excessiua perfectio in ipso intellectu, quia ex hoc sequeretur quòd intellectus contineret virtualiter omnia obiecta intelligibilia, quia illæ intellectiõnes non ponerentur contineri virtualiter in illis obiectis, sed tantum in ipso intellectu. Si enim obiecta ponerentur causæ necessariò concurrentes ad eorum notitiam, & intellectus posset notitiam illorum immediatè vt totalis causa causare, benè sequeretur quòd intellectus virtualiter contineret omnia intelligibilia, & sic posset esse infinitæ perfectionis, vt patet in *1. dist. 2. p. 1. q. 1. & in secundo, dist. 3. quæst. 10.* Sed ponit Doctor obiectum necessariò concurrere vt causa partialis, quia intellectus respicit ipsum obiectum absolute, ergo si esset causa totalis, ex quo est etiam potentia receptiua, & sibi met optimè præsens, tunc posset immediatè causare notitiam omnis obiecti, etiam omnino absentis, vt patuit in *primo, dist. 3. quæst. 7.* Sed non esset sic de voluntate, quia ipsa non respicit obiectum absolute, sed tantum vt cognitum, cùm non possit elicere actum circa aliquod obiectum, nisi vt præcognitum; & idèò stante cognitione obiecti; potest voluntas esse immediata causa suæ volitionis; & hæc est principalis ratio quare Doctor ponit obiectum concurrere adiuuè, & quare solus intellectus non potest esse totalis causa vltra alias causas à Doctore assignatas, minus tamen evidentes, imò magis persuasiones, præ nunc non pertracto, sustinendo opinionem quòd voluntas sit totalis causa sui actus.

Quomodo concurrir obiectum intellectiõnem.

Ad tertium. Dicò vt dixi ad primum contra primum dubium principale, & sic concedo quòd intellectus diuinus est causa perfectissima, & perfectissimè, & infinite suo modo causat notitiam essentia in suo tamen ordine causandi, quæ potentia conuenit vt potentia intellectiua, & talis ordo est præcisè partialiter causare.

Ad quartum concedo quòd intellectio est operatio propria intellectus, & cùm infertur quòd non esset propria, nisi esset totalis causa. Dico, quòd operatio propria potest multipliciter intelligi. Primò, quòd præcisè illi soli conueniat sic operari vt totalis causa operationis, sicut dicimus quòd creare soli Deo conuenit. Secundò dicitur propria, quia talis operatio modo speciali conuenit, & sic causare vermem est propria actio soli Deo, conueniens, vt præcisè causæ primæ, & perfectissimæ, & hoc modo nulli alteri conuenit: potest tamen conuenire causis secundis, non tamen eodem modo, licèt ponantur causæ etiam totales. Tertio dicitur operatio propria, quæ licèt sit à duabus causis partialiter concurrentibus, erit tamen vtrique causæ propria, secundum tamen alium & alium modum operandi, & sic intellectio dicitur propria operatio intellectus, quia soli intellectui conuenit sic operari in ratione potentia operatiua, & obiecto conuenit in ratione obiecti operatiui. Concedo ergo quòd intelligere est propria operatio intellectus sic, quòd nulli alteri conuenit sic operari in ratione potentia operatiua, & tamen cum

44.

cum hoc etiam stat quòd sit operatio propria ipsius obiecti modo præintellecto.

Ad quintum. Dico primò, quòd nullus intellectus creatus continet virtualiter aliquod obiectum realiter distinctum, & hoc secundum totam eius entitatem, vt exposui supra, *quæst. 14. & in secundo, dist. 3. q. 10.* Dico secundò, quòd hoc concessio, quòd tunc potest supplere vicem obiecti modo præexposito supra.

Ad sextum, patet responsio supra quare, scilicet intellectio necessariò est tam ab obiecto, quam à potentia, nec illa ratio adducta per Doctorem est præcisa ratio, quare intellectus non ponitur totalis causa, sed est vna bona congruentia, vt patet intuenti, sed prima ratio assignata est multum euidens, vt patet ibi.

Ad septimum patet responsio supra.

Ad octauum patet similiter responsio. Et vltimo dico, quòd intelligitur dictum Doctoris de effectu eiusdem rationis, id est, eiusdem speciei, quia ignis est nobilior forma substantiali aquæ, & tamen non sequitur quòd si potest producere formam substantialem ignis in aliqua materia, quòd etiam possit producere formam substantialem aquæ. Sic in proposito, nam notitia intellectus differt specie à notitia lapidis.

Ad nonum, negatur similitudo illa de potentia factiua, & operatiua, quia factiua præcisè respicit passum vt receptiuum.

Ad decimum dico, quòd diceretur intellectus diuinus vilescere, quia est formaliter infinitus, & idè non potest recipere aliquid de obiecto, etià infinito realiter distincto, quia hoc esset imperfectio. Sed nõ est sic de intellectu creato, cù sit finitus, & limitatus. Sed de hoc aliàs patet.

Ad instantias contra tertium principale. Ad primam dico, quòd dependere ab alio in causando contingit multipliciter. Primò, quòd habeat virtutem ab alio & motionem, siue causalitatem ab illo. Secundò, quòd habeat propriam causalitatem, & non in essendo, nec in causando ab alio dependeat, sed tamen se solo non possit attingere effectum, vel quia talis non est natus esse præcisè ab vno illorum. Vel quia effectus est operatio est virtutis, vt supra dixi. Primo modo sonat imperfectio, sed non secundo modo, quia tunc essentia diuina, vel intellectus diuinus diceret imperfectio, cùm sola essentia non possit causare intellectio, nec simul intellectus diuinus, vt supra patuit. Sic in proposito, posito quòd Angelus agar actiue, partialiter tamen, & lapis similiter, tunc talis intellectus respectu notitiæ lapidis esset imperfectus ex hoc solo, quòd causet effectum communem, esset tamen imperfectio in illo intellectu, recipiendo nouam intellectioem partialiter ab ipso lapide, quia tunc se habet in potètia passiuæ receptiuæ respectu lapidis partialiter causantis intellectioem sui in intellectu angeli. Dico secundò, quòd nõ est inconueniens ponere talè imperfectioem in Angelo, quia ex quo nõ est simpliciter illimitatus, nec formaliter infinitus nõ potest virtualiter continere omne intelligibile secundum totam eorù entitatè, & idè non est mirù, si ad cognitionè aliorù obiectorum à se recipiat aliquam perfectioem vt à causa partiali, & minùs principali, esset tamen inconueniēs, si intellectio, quã Angelus habet de seipso esset causata etiam partialiter ab aliquo alio ente creato; quia tunc

Scoti Oper. Tom. X I I.

non haberet ex sua naturali perfectione vnde seipsum posset cognoscere.

Ad secundam dico, quòd sunt plures dependentiæ particulares, sicut & plures causæ partiales, & vna totalis aggregata ex illis pluribus. Et cùm dicitur, quòd est impossibile idem pluribus dependentiis dependere per rationem Doctoris. Dico, quòd loquitur de pluribus dependentiis totalibus, quibus totaliter dicitur à pluribus dependere; nec loquor de totalibus, quæ sunt ad plures causas totales essentialiter ordinatas, quia de talibus loquedo idè potest pluribus dependètiis dependere, vt exposui *in 1. d. 2. p. 1. q. 1.*

Ad tertiam dico, vt dixi *in 2. d. 3. q. 9. vel. 10.* vbi exposui, quia intellectio habet vnitate specificam ab obiecto, & non à potentia. Et cùm probatur per hoc, quia Doctor ex hoc probat quòd est obiectum causa effectiua intellectiois, quia est naturalis similitudo. Dico, quòd non est causa præcisa ista; idè est naturalis similitudo, quia est causa eius; patet, quia si esset illa cognitio aliunde causata, adhuc esset naturalis similitudo, sed dicitur naturalis eius similitudo, quia vt à se habet esse à tali obiecto, vel ab aliquo suppletente vicem illius dicitur naturalis eius imago & similitudo, & non habet hoc ab intellectu, cùm sit idem intellectus omnium. Hoc idem dico de aliis, scilicet mensura, & specificatione, nec valet ista consequentia, intellectio est causata ab aliquo particulariter, ergo est eius similitudo naturalis, vel mensuratur ab illo; quia requiritur non simpliciter causari, sed sic causari, vt supra dixi.

Ad quartam dico, quòd quamuis intellectus sit perfectior intellectuione, non tamen sequitur quòd possit eam causare vt totalis causa, nec simpliciter sequitur de obiecto, posito quòd sit perfectius intellectuione, quia etià Angelus est perfectior forma ignis, & tamen non potest eam causare. Dico ergo quòd ratio est, quia talis intellectio est operatio propria tam potentia, quã obiecti, idè vnù illorù nõ potest esse totalis causa, nisi contineret aliud secundum totam suã entitatè.

Ad quintam dico, quòd est actio immanens, eo modo, quo exposui supra, *q. 13.* Cùm queritur de obiecto, aut agit actione immanente, aut transiente: Dico, quòd immanente, quia agit partialiter intellectuione, quæ est recepta in altera causa dicitur enim immanens, vt cõparatur ad causã principalem. Potest etiã concedi, quòd actione transiente, quia illa intellectuione non recipitur in obiecto, & concedo quòd secundum aliũ, & aliũ respectu dicitur transiens, & immanens. Transiens quidè, vt cõparatur ad obiectũ, in quo nullo modo recipitur. Immanens verò, vt cõparatur ad potètiã, in qua recipitur. Et hoc nõ est aliquo modo inconueniens. Et sic patet quomodo eadem intellectuione dicitur transiens, & immanens.

Ad sextam dico primò. posito quòd concurrat ex æquo, nõ sequitur quòd possit esse ab vna sola. Cùm dicitur equè perfectè est ab vna, sicut ab alia. Dico, quòd si intelligatur æquè perfectè ab vna, sicut ab alia, id est, quòd equè dependeat in esse ab vna, sicut ab alia, partialiter tamè ab vtraque cõceditur. Si verò intelligitur æquè perfectè ab vna, sicut ab alia, id est, quòd secundum totum esse sit equè perfectè ab vna, sicut ab alia. Dico quòd nec ab vna, nec ab alia est secundum totum esse, sed ab vtraque simul & totaliter ab vtraque simul, sed partialiter ab vtraque seorsũ. Dico secundò,

46.

Intellectus est perfectior intellectuione.

47.

Nota diuigena.

45. Dependens ab alio potest intelligi multiter.

Cum Angelus non sit infinitus est aliqua imperfectio in ipso.

quòd communiter vna causa est principalior alia. Et cum inferitur, quòd intellectio habet aliquam perfectionem à principali, quàm non habet à minus principali. Dico, quòd hoc non sequitur, sicut etiam patet de eodem effectu numero, qui dependet à pluribus causis essentialiter ordinatis, qui perfectius producit à superiori, quàm ab inferiori: & tamen totus effectus est etiam ab inferiori; sic in proposito intellectio etiam in infimo gradu, perfectius producit ab vna causa, quam ab alia, ut patet.

Ad septimam dico primò, quòd aliud est loqui de intellectu absolute, & aliud de intentione eius: quia benè intellectio obiecti absolute dependet ab obiecto & potentia, quia ipsa nullo modo potest haberi sine obiecto & potentia, & concedo quòd stante intentione obiecti potest intendi, & non ab obiecto, quia obiectum producendo illam in primo instanti produxit secundum totam virtutem, & conatum, partialiter tamen & potest intendi per maiorem conatum intellectus, quia quanto intensius, & firmius figitur in obiectum, tanto illa intellectio intenditur; an modò ab intellectu, an à voluntate imperante, & firmante ipsum intellectum, visum est *in secundo dist. 42.* Concurrit ergo obiectum necessariò ad intellectio- nem etiam intensam, loquendo de intentione pertinente ad ipsum, puta quòd intellectio nata est produci intenta ut octo quando obiectum, & intellectus agens toto conatu, & secundum totam virtutem. Modò pono quòd intellectus non agat secundum totum conatum, & obiectum secundum totum conatum, tunc intellectio producit intensam ut sex, ita quòd intellectio intensam ut sex est ab obiecto, & intellectu, & principaliter ab intellectu, & post illa eadem intellectio intenditur præcisè per maiorem conatum intellectus. Non enim est necesse obiectum concurrere ad omnem gradum intensio- nis ipsius intellectio- nis. Exemplum patet in simili. Pono, quòd voluntas eliciat actum amoris, cum obiectum amabile, & in primo instanti non eliciat secundum totum conatum, & post continet eundem secundum totum eius conatum, patet, quòd tunc præcisè intendit illum actum. Pono etiam quòd voluntas eliciat actum amoris secundum totum conatum non tamen habituata, & post continet eundem actum ut habituata, puta quòd infundatur habitus, qui concurrat acrius ad eundem actum, tunc patet quòd ille idem actus ut elicitus à voluntate ut habituata erit intensior, quàm ut elicitus ab eadem non ut habituata, eliciente tamen utrobique æquali conatu. Sic videtur dicendum in proposito, quòd aliquis gradus intensio- nis potest esse propter maiorem conatum intellectus.

Cum inferitur, si aliquis gradus potest causari à solo intellectu: ergo & quilibet alius præcedens, cum sint eiusdem rationis cum illo. Dico, quòd hoc non sequitur. Et patet in simili. Voluntas potest non habituata elicere actum intensum ut sex, & hoc secundum totum suum conatum, & habituata potest ipsum producere ut octo intensum, ergo voluntas potest non habituata producere actum ut octo patet, quia omnes gradus intensio- nis sunt eiusdem ratio-

nis, & tamen hoc non sequitur, quia habituata potest producere actum intensiorem, quàm non habituata, ut patet à Doctore, *in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 27.* Non valet ergo, potest elicere aliquem gradum, ergo quemlibet eiusdem rationis. Et cum ultra probatur, si potest producere gradum perfectiorem, ergo & imperfectiorem eiusdem rationis. Dico quòd aliud est addere gradum intellectio- ni præ existenti, & aliud est producere ipsum ut perfectiorem. Intellectio enim intensa ut octo includit necessariò omnes gradus præcedentes. Concedo ergo quòd si intellectus potest producere intellectu- tionem intensam ut octo sic quod totam producere, quòd etiam poterit producere imperfectiorem, si agit cum maiori conatu. Sed modò negatur quòd intellectus etiam secundum totum conatum possit producere intellectu- nem obiecti intensam ut octo immo nec ut sex, quia tunc produceret totam intellectu- tionem obiecto non concurrente. Si dicatur, quòd Doctor concedit *in secundo, dist. 18.* quòd si causa potest producere effectum perfectum, quòd potest producere effectum imperfectiorem eiusdem rationis. Dico, quòd hoc verum est, quòd si intellectus meus potest ut totalis causa producere intellectu- tionem lapidis perfectè ut octo ita quòd producat totum illum effectum, quòd etiam potest producere intellectu- nem lapidis imperfectiorem, si agit cum minori conatu, & sic Doctor intelligit. Dico secundò, quòd fortè posset concedi, quòd obiectum etiam convenit ad intellectu- tionem secundum omnem gradum, quia intellectu- tio dependet continuè tam ab obiecto, quàm ab intellectu. Sed de hoc non est ita certum, & idèò prima responsio est probabilior.

Ad octavam. Dico primò, quòd quando Doctore hic *in presenti quest.* dicit quòd corpus non agit effectum, nisi approximetur localiter, &c. quòd non dicit secundum intentionem propriam, si tamen intelligit de approximatione locali circumscriptiva, ita quòd passim sit etiam in loco circumscriptivo, quia expressè vult *in 2. dist. 29.* quòd lapis possit immediatè movere intellectum Angeli ad sui notitiam, qui tamen non est in loco circumscriptivo. Dico secundò, quòd corpus dicitur approximi localiter, non tamen circumscriptivè, quia non potest passim in quod agit intellectu- tionem sui esse in loco circumscriptivè, sufficit tamen quòd passim sit in loco naturali definitivo, quia non potest in quocunque distantia agere in intellectu- tum ut patet à Doctore *in secundo, & in quarto, dist. 25.* Corpus etiam ut agit effectum corporealem approximat passim localiter, ita quòd oportet passim esse in loco circumscriptivo, sed non sic est quando agit effectum spiritua- lem, qualis est intellectu- tio obiecti. Et sic patet, quia si poneretur lapis extra uniuersum, ita quòd nullo modo esset in loco circumscriptivè, vel quòd Deus conseruaret lapidè, & non in loco quòd Deus posset facere, ut supra patuit, q. 11. Patet quòd lapis posset movere intellectu- tum ad sui notitiam, & sic causare partialiter effectum spiritua- lem, non tamen corpus posset immediatè ut causa totalis causare aliquem spiritua- lem effectum. Sed de hoc aliàs erit sermo.

Speculare diligenter.

Doctrina singularis.

Ad nonum dico, quòd non habito pro inconuenienti quòd idem effectus secundum alium, & alium respectum ad aliam & aliam causam, sicut etiam patet de effectu producto à pluribus causis essentialiter ordinatis, qui dicitur æquiuocè produci à causa prima, sed à causis remotioribus, & uniuocè produci à causa proxima, ut patet de homine, qui producitur à Deo à Sole, & ab homine, sic in proposito; non enim est maior ratio de pluribus causis totalibus essentialiter ordinatis, quàm de pluribus partialibus integrantes unam totalem. Dico secundò, quòd intellectio est effectus æquiuocus, tam respectu obiecti, quàm res-

pectu intellectus. Cum dicitur, quòd intellectio est similitudo obiecti naturalis. Dico, quòd propter hoc non sequitur quòd sit effectus uniuocus, quia requiritur, quòd sit similitudo in natura, id est, quòd causa, & effectus sint eiusdem perfectionis specificæ; modò obiectum & intellectio non sunt huiusmodi. Sed dicitur intellectio similitudo naturalis obiecti, quia quasi eius imago ponitur per imitationem; cum per ipsam obiectum cognoscatur.

Ad decimam responsionem quære alibi. Sane etiam in isto articulo multæ difficultates, sed istæ pro præsentibus sufficiant.

SCHOLIUM.

Primum dictum huius literæ, intellectus beatus potest habere verbum de creatura cognita in proprio genere, quia hoc potest in via, nec impeditur in patria (de quo vide 2. d. 3. q. 11. & 4. d. 45. q. 2.) & intellectus possibilis eodem modo concurret ibi, & hic. Secundum videtur ibi non esse verbum proprium de creatura visa in essentia; primo, quia non attingeretur immediate per notitiam in essentia. Secundò, non haberetur secundum propriam speciem. Tertio, de ipsa essentia diuina non habet beatus verbum. Impugnat has tres rationes, alijs quinque in fauorem opposita partis; sed respondet ad impugnationes præter duas posteriores, quarum habetur responsio ex 3. d. 14. qu. 2. sine, ubi ut problema admittit Doctor posse unum actum esse infinitorum obiectorum, Deo sic volente. Tertium, hic dubium videtur manere, an creatura in essentia videatur eodem actu, quo videtur essentia, vel alio distincto. Mihi videtur longè facilius, quòd distincto: de quo tamen Doctor nihil resoluit.

Articul. 2

21.

DE secundo articulo dico^a quòd intellectus beatus potest habere verbum de creatura cognita in genere proprio; & ad formationem illius verbi ponendum est intellectum possibilem sic se habere tunc, sicut se habet nunc ad formationem verbi: quòd habet de obiecto nunc quia secundum August. 7. de Ciuitate c. 30. Sic Deus res, quas condidit, administrat, ut eas propriis motibus agere sinat. Igitur remanebit in patria naturalis; actio quæ nata est competere naturæ secundum suam perfectionem.

Sicut Deus creaturas agere proprios motus.

Sed de creatura visa in essentia diuina dubium est, an intellectus beatus habeat de ea verbum proprium: quòd si sic, consimiliter dicendum esset de intellectu possibili in formatione verbi de creatura visa in essentia diuina, sicut de visa in proprio genere dictum est.

An de creatura visa in essentia diuina, formatur verbum

Sed posset dici, quòd non est ibi verbum de obiecto viso in essentia diuina; tum quia habens verbum immediate attingit obiectum, cuius est verbum; lapis enim visus in essentia non immediate attingitur, ut obiectum per actum visionis, quia sic videtur in genere proprio: sed ibi sola essentia diuina immediate attingitur, quia ipsa sola primò mouet, & per consequens ad seipsam attingendam.

Præterea: ^c Verbum proprium alicuius gignitur de scientia, siue propria specie ipsius obiecti, nunc autem in memoria intellectus Beati ^d non est scientia propria, vel species lapidis, ut videtur in verbo, quia per illam non videtur nisi in genere proprio.

De essentia diuina non habet beati verbum. Conclusio cognoscitur immediate, etsi cognoscatur per principium

Item, eodem actu ^e videtur essentia diuina, & res in ipsa: sed de essentia visa non habet intellectus videns verbum, quia tunc non videret illam immediate: igitur nec haberetur verbum de re visa in ipsa essentia.

22.

Contra ista motiua arguitur contra primum, etsi per principium cognoscatur conclusio: tamen ipsa potest cognosci immediate in ratione obiecti: quia discursus non terminatur præcisè ad illud, quòd fuit principium discurrendi: quia tunc ab illo adhuc esset ulterius discurrendum, nec per consequens esset discursus terminatus: nunc autem conclusio de se est terminus discursus syllogistici demonstratiui; igitur illo discursu terminato stat intellectus in cognitione immediata conclusionis; pari ratione, licet essentia diuina moueat prius ad videndum seipsam, tamen quia est motiuum illimitatum, mouet secundò ad videndum creaturam: in termino igitur illius motionis intellectus potest videre creaturam ut obiectum immediatum.

Ad verbum sufficit memoria continens obiectum formaliter, vel virtualiter.

Contra secundum sic: Ad gignendum verbum proprium alicuius obiecti sufficit memoria perfecta siue actualiter, siue virtualiter continens illud obiectum, sicut

Intellectio est effectus æquiuocus.

per notitiam habitualem principij potest gigni actualis cognitio conclusionis, licet illa memoria non sit huius obiecti formaliter, & propria; sed eius virtualiter contentiua: sic intellectus beati habens essentiam diuinam actualiter praesentem, vt intelligibilem, habet memoriam propriam respectu visionis illius essentiae: & cum hoc memoriam perfectam virtualiter contentiuam visionis creaturae; quia sicut virtualiter continet in entitate, sic in cognoscibilitate: beatus igitur habet memoriam, siue scientiam in memoria sufficientem ad gignendum proprium verbum lapidis, nec sequitur in ista secunda, sicut nec in prima ratione, quod illa visio sit rei in proprio genere, quia visio in proprio genere est per rationem videndi acceptam à creatura aliqua.

Contra tertium motiuum: ille actus non est propria cognitio alicuius obiecti, qui potest stare in intellectu, & tamen illud obiectum omnino non esse cognitum: nunc autem visio essentiae diuinæ potest stare eadem in intellectu beati, & tamen lapis non videri ab ipso; igitur, &c. Probatio maioris; quia proximum formale in intellectu ad hoc, vt obiectum sit sibi cognitum, est ipse actus cognoscendi illud obiectum sibi inhærens, & proxima ratio formalis non videtur posse in esse alicui sine illo, cuius est ratio formalis, sicut albedo non potest in esse alicui, nisi illud sit album.

An vno actu videatur essentia, & creaturae.

Præterea. Pari ratione idem actus visionis esset ipsius essentiae, & cuiuscunque creati visi in ea, & ita vnus actus finitus posset esse infinitorum obiectorum possibilitium videri in ipsa: quia qua ratione non repugnat vnus actus esse duorum, vel trium obiectorum, pari ratione nec quorumcunque oblectorum.

Item, non patet necessitas illius consequentiae: si eadem est visio essentiae diuinæ, & lapidis: igitur si est verbum lapidis, est verbum essentiae.

g Ad primum istorum diceretur, quod illud, quod cognoscitur per aliud, bene potest immediatè cognosci. Sed sic si cognoscatur præcisè in illo, sicut intellectus diuinus præcisè cognoscit creaturam in essentia sua, & non per illam creaturam, vt obiectum immediatum, quia tunc intellectio eius vilesceret.

Consimiliter dicitur de visione, h quam beatus habet in verbo de creatura,

Ad secundum diceretur, quod essentia diuina non est in memoria creata beati aliquo ordine, prius quàm in intelligentia: quia non causatur aliqua forma in intellectu beato repræsentans illam essentiam.

Visio creaturae in essentia fit à voluntate Dei.

Sed primum quod causatus in intellectu beato est ipsa visio, illa autem causatur in ipsa intelligentia.

Vel aliter diceretur, quod illa visio immediata causatur à voluntate diuina, sicut dictum est in quaestione proxima præcedente, & consimiliter visio lapidis, & per consequens neutra gignitur à memoria, non solum ipsius videntis, sed nec ab aliqua memoria

Contra: intellectio essentiae diuinæ continet virtualiter intellectioem lapidis: igitur ista intellectio gignit illam, & tunc illa est verbum.

Respondeo, intelligentia non gignit; Vel potest dici, quod vtraque visio immediatè causatur à voluntate diuina.

Ad tertium, illud videtur æquæ concludere, quod non est idem actus intellectus diuini respectu essentiae suæ, & obiecti secundarij, quod omnes negant. Vnde maior rationis est neganda, nisi intelligatur de primo obiecto.

Ad alia, quaere alibi.

ADDITIO.

Ad alia duo argumenta responsio potest haberi in 3. dist. 14. quaest. 2. quasi in fine. Ibi potest dici, quod conclusio ista posset, &c. Ideo conceditur totum primum argumentum: & si inferatur: igitur eadem erit visio intellectus beati cum visione intellectus Dei, negatur consequentia, quia intellectus Dei habet visionem obiectorum secundariorum necessario per se & comprehensiuè ex perfectione sua, & sui obiecti primarij naturaliter omnia representantis ei: sed intellectus beatus creatus habet visionem per accidens obiectorum secundariorum, quia illa per accidens intelligit, scilicet mediante essentia ostendente sibi illa liberè, & contingenter, ideò actus beati nullam perfectionem accipit ab illis obiectis, sed tota eius perfectio est ab essentia visa, & illa ostendente.

An vnus actus possit esse infinitorum obiectorum.

Ad aliud, dicitur quod argumentum valet, & consequentia tenet, si sit vnus & idem actus visionis essentiae & aliorum obiectorum: si autem sit alius, & alius actus, consequentia nulla est.

50.

DE secundo articulo principali. Dicit quod intellectus beatus potest habere verbum de creatura cognita in genere proprio, &c. Et hoc magis patuit in secundo, *distin. 3. q. 11. & in 4. dist. 45. & 49.* Nam beatus stante actu perfecto beatifico potest perfectè cognoscere res in genere proprio, sic quoddam talis cognitio potest immediatè causari ab intellectu beati, & ab ipsa creatura, & terminari immediatè ad ipsam creaturam in se, & hoc non solum abstractivè per species innatas, loquendo de intellectu Angelico, & hoc respectu quidditatum, & per species de novo acquisitas respectu singularium, ut patet ad Doctorem in secundo, *dist. 3. q. 11.* Et similiter anima beata potest per species, quas priùs acquisivit, dum esset in corpore, & per species de novo acquisitas in patria, sed etiam potest intuitivè de novo cognoscere creaturam in se, ut patet in secundo, *distin. 3. q. 11. & dist. 9. & in 4. dist. 45. & 49.* Modò cognita perfectè creatura in se, est verbum eius perfectum, ut patet ad Doctorem in primo, *dist. 27. q. 1.* Vel saltem non est sine verbo, quia si teneatur quoddam verbum propriè est cum actu reflexo super actum rectum, & super obiectum cognitum actu recto, ut cum video me videre creaturam, tunc talis cognitio, quæ dicitur verbum, non erit sine actu recto. Tamen Doctor in primo *dist. 27. ult.* quoddam cognitio perfectè obiecti sit verbum.

b Sed ibi sola essentia divina immediatè attingitur, quia ipsa sola primò movet, & per consequens ad seipsam attingendam.

Hæc litera est ponderanda, non enim essentia ut essentia movet intellectum creatum, ut patuit supra, *q. 14. art. 6. ult.* Sed tunc diceretur propriè verbum proprium essentiæ divinæ, si illa immediatè moveret ad sui visionem, qua immediatè attingeretur.

c Præterea; Verbum proprium alicuius gignitur de scientia, siue propria specie ipsius, quia accipiendo verbum pro perfecta noticia obiecti abstractiva illa gignitur ab intellectu, & specie intelligibili, quæ species dicitur scientia habitualis, sicut supra dictum est, si verò accipitur verbum pro visione, siue pro noticia intuitiva obiecti, tunc dicitur gigni ab intellectu, & obiecto in se præsentem, quod obiectum in se præsens potest etiam dici scientia habitualis, ut aliàs exposui. Vult ergo dicere quoddam verbum proprium obiecti gignitur de scientia propria illius obiecti, accipiendo scientiam pro scientia habituali altero prædictorum modorum.

d Nunc autem in memoria intellectus Beati non est scientia propria, vel species lapidis; patet quia intellectus beatus, ut huiusmodi, nec habet lapidem in verbo in se præsentem, quia tunc non esset ei præsens, ut in verbo, nec habet speciem intelligibilem causantem notitiam absolutè lapidis, ut in verbo, quia licet possit habere speciem intelligibilem lapidis causantem notitiam eius in genere proprio, non tamen causantem, ut in verbo, quia ut in verbo non est lapis natus sic cognosci, per illam enim solum cognoscitur in genere proprio.

e Item eodem actu videtur essentia divina, &c.

Quomodo anima beata possit cognoscere creaturam in se.

Et nota, quod aliquid dicitur immediatè cognosci multipliciter sicut multipliciter dicitur aliquid immediatè cognosci. dicitur aliquid mediatè cognosci, vel per mediū nō vt cognoscit, & sic obiectū cognoscitur per speciem intelligibilem tanquam per mediū non cognitum, vt pater. Sic similiter cognoscitur essentia divina per voluntatem suam, tanquam per mediū non cognitum, sed per rationem formale causandi notitiā clarā essentiæ divinæ; vel cognoscitur per mediū vt cognitum, id est, per obiectum, vt necessario prius cognitum, sicut conclusio cognoscitur per principium, vt per mediū cognitum, vt supra prolixè exposui *q. 14.* Sic per oppositum dicitur aliquid immediatè cognosci, vel quando non cognoscitur per mediū non cognitū, sicut Franciscus quodō intuitivè videtur in se tūc immediatè cognoscitur quia nō cognoscitur per aliud, quod sit ratio cognoscēdi, sed per rationē propria & immediatā, ita quoddam talis notitiā immediatè causatur à Francisco, & ab intellectu, ita quoddam ibi non requiritur aliquod mediū, nec vt cognitum, nec vt non cognitum. Et sic similiter essentia divina immediatè cognosci ab intellectu divino quia ipsa immediatè movet intellectum suum ad sui notitiā. Dicit ergo Doctor quoddam est entia divina, non videtur immediatè ab intellectu beato, quia tunc ipsa immediatè moveret intellectum illum, sed tantū videtur immediatè, accipiendo mediatè, pro medio non cognito, quia scilicet videtur mediatè voluntate sua causante huiusmodi visionem, ut patuit supra *q. 14.* Nec etiam videtur ab intellectu beato mediatè, accipiendo mediatè pro medio, vt cognito, quia tunc tale inediū contineret illam virtualiter, vt patuit *q. 14.* Modò verbum propriū alicuius obiecti requirit quoddam habere esse per motionem illius obiecti, vt patet supra *q. 14.* Si ergo beatus non habet verbum proprium de essentia divina, multò minùs habebit de lapide visō in essentia, quia sicut essentia, vt essentia, non movet immediatè intellectum beatorum creatum, multò minùs lapis, ibi visus movebit.

f Doctor hunc instat contra has rationes, quibus probavit quoddam Beatus non habet verbum de creatura, ut visa in essentia Divina. Et primò contra primam sic. *Et si per principium cognoscatur conclusio, tamen ipsa potest immediatè cognosci, &c. pari ratione, licet essentia divina moveat prius ad videndum seipsum, tamen quia est motuum illimitatum movet secundò ad videndum creaturam in termino igitur illius motionis intellectum potest videre creaturam, ut obiectum immediatum, patet, quia prius habita visione essentiæ divinæ potest intellectus immediatè attingere obiectum secundarium, & sic firmari in cognitione illius.*

g Responder ad istas instantias. Ad primā, dicit quoddam illud, quod cognoscitur per aliud, bene potest immediatè cognosci.

Nota, quod cognosci aliquid immediatè est cognosci illud in se, id est, quod cognitio terminatur ad illud, ut in se præsens, posito ergo quoddam talis cognitio sit per aliud, scilicet, quod sit causata ab alio, tamen terminativè non est

Aliquid dicitur immediatè cognosci, multipliciter.

52.

51.

per

per aliud. Sed cognitio intellectus diuini, qua cognoscit creaturam, licet sit per aliud, id est, per causata, vel quasi causata ab essentia diuina, ramen talis cognitio non terminatur inmediate in creaturam, scilicet vt in se presentem, quia tunc non cognouisset eam ab aeterno cum non fuerit in se praesens ab aeterno, sed praecise cognoscit eam, vt praesentem in essentia diuina, id est, quod nullo modo est praesens intellectui diuino in ratione obiecti terminatiui, nisi praecise ratione essentiae diuinae per quam omnia obiecta secundaria sunt praesentia intellectui diuino.

Intellectus diuinus dicitur vilescere dupliciter.

Nota etiam, quod intellectus diuinus dicitur vilescere dupliciter. Primò, cognoscendo creaturam mouetur ab ea recipiendo cognitionem illius ab ipsa, vt à causa partiali, quia tunc intellectus se haberet passiuè respectu illius. Secundò vilescit quando eius cognitio terminatur ad creaturam, vt in se, quia tunc non habet creaturam praesentem in ratione obiecti terminatiui, nisi praecise ratione creaturae; & sic praesentia talis obiecti esse praecise à creatura, quod est inconueniens.

§ 3. Essentia diuina est obiectum adaequatum intellectus.

Aduerte etiam quod essentia diuina dicitur obiectum adaequatum intellectus diuini, & hoc tam in ratione motiui, quam terminatiui; dicuntur tamen, quia in ratione motiui sola essentia sic mouet intellectum diuinum ad sui, & aliorum cognitionem, quod est impossibile aliquid aliud mouere, etiam, si illud aliud esset praesens intellectui diuino ratione ipsius essentiae, vt exposui sup. dist. 1. q. 1. secundò, imò nec aliqua perfectio diuina, vt attributum mouent intellectum diuinum ad sui notitiam, sed sola essentia mouet, vt supra exposui. Sed quando ponitur obiectum adaequatum in ratione terminatiui, sic debet intelligi, quod nihil aliud potest esse praesens intellectui diuino in ratione obiecti terminatiui in se, & ex sua ratione, sed praecise ratione essentiae diuinae. Sed ramen habita tali praesentia essentiae diuinae, tunc vt sic praesens, terminat notitiam sui, ita quomodo lapis praecise relucens in essentia diuina in ratione obiecti terminatiui terminat notitiam intellectus diuini, qua cognoscit lapidem & hoc modo quodlibet obiectum secundarium vt relucens in essentia diuina, habet propriam terminationem. Non enim intellectio diuina dicitur terminari ad lapidem ex hoc solo, quod terminatur ad essentiam, imò alio respectu rationis terminatur ad lapidem vt relucentem in essentia diuina, vt patet in primo, dist. 39. Et sic patet quomodo dicitur essentia diuina obiectum adaequatum intellectus diuini, & hoc tam in ratione motiui, quam terminatiui, quod bene nota.

§ 4. Aliquid cognoscitur ab aliis potest dupliciter intelligi.

Nota etiam, quod aliquid cognosci per aliud potest in proposito dupliciter intelligi. Vno modò, tanquam per causam motiuam, sicut passio cognoscitur per subiectum, quia causat cognitionem illius. Alio modò, non tanquam per causam, sed per dispositionem propinqui, sicut conclusio cognoscitur per principia, vt patet in primo Metaph. quaest. 4. Hoc modo cognoscitur conclusio per principia, siue etiam per discursum syllogisticum. Vide quae ibi exposui. Nullo istorum modorum creatura potest inmediate cognosci ab

intellectu diuino, etiam posito quod cognoscatur per aliud isto duplici modo. Primus enim modus conceditur, vt patet in prolo. q. pen. Secundus modus omnino negatur, quia intellectus diuinus nihil cognoscit per discursum, vt patet. Sed in creaturis, quod cognoscitur per aliud utroque modo, potest etiam inmediate cognosci, nisi forte esset aliquod dubium de relationibus, de quibus alias.

h. Consimiliter dicitur de visione, quam beatus habet in Verbo de creatura. Vult dicere quod visio lapidis in essentia diuina nullo modo terminatur ad lapidem inmediate, quia tunc talis visio diceretur esse in genere proprio, quia visio, quae causatur à lapide in intellectu Beati, & similiter visio, quae terminatur ad lapidem inmediate, id est, ad lapidem vt in se praesentem, vel vt in specie intelligibili, dicitur visio in genere proprio. Visio ergo quae terminatur ad lapidem vt praecise relucentem in Verbo, siue in essentia diuina in ratione obiecti terminatiui, non dicitur terminari ad lapidem inmediate, vt supra exposui.

i. Ad secundam dat duplicem responsionem. Prima, quod *essentia diuina non est in memoria creata Beati aliquo ordine prius, quam in intelligentia.* Vult dicere Doctor quod loquendo de memoria creata, talis memoria non est in intellectu beati vt beati, &c. Vnde nota, quod bene intellectus aliquis potest habere memoriam creatam respectu essentiae; patet de specie intelligibili in intellectu Angelorum creata inmediate à Deo, quia ipsa repraesentat essentiam in ratione obiecti intelligibilis; nam ipsa partialiter causat notitiam distinctam non tantum essentiae diuinae, sed etiam per ipsam potest haberi notitia omnium virtualiter contentorum in essentia diuina, loquendo de notitia abstractiua tam essentiae, quam contentorum in ea, vt prolixè patet in secundo, dist. 3. quaest. 9. Habens ergo talem memoriam scilicet speciem intelligibilem, potest gignere notitiam tam essentiae, quam contentorum. Sed talis memoria non ponitur in intellectu beati. Beatus enim non habet speciem intelligibilem essentiae diuinae, licet non repugnet, repugnant tamen visio essentiae, & notitia abstractiua eiusdem. Si verò ponatur memoria creata in intellectu beato, per quam posset haberi notitia intuitiua essentiae diuinae, sicut fortè aliqui ponunt lumen gloriae praecedere ipsam visionem; tunc si illud tale posset partialiter causare visionem essentiae; posset etiam causare partialiter visionem omnium contentorum in ipsa essentia, vt alias exposui. Sed dicit Doctor quod talis memoria prior visione non est in intellectu Beati, & sic hoc negat habitum luminis gloriae, quia nulla apparet necessitas ponendi illud, & hoc loquendo respectu visionis absolutae, quia sufficit sola essentia diuina, licet posset poni quo ad perfectiorem visionem, quia potentia habitura, agens aequalis conatu, perfectiori modo imperat, quam non habitura, vt patet à Doctore in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 27. Dicit ergo Doctor quod primum, quod causatur ab intellectu Beati, vt huiusmodi est; visio essentiae, & talis visio causatur in ipsa intelligentia, id est, quod talis visio pertinet

§ 5.

Nota.

nct

net ad intelligentiam, modò intelligentia actualis, siue cognitio actualis, siue intuitiua, siue abstractiua non pertinet ad memoriam, vt patet *in primo, dist. 2. parte 2. quæst. 4. dist. 6.* Et sic beatus per illam visionem non immediatè gignere notitiam lapidis; nec essentia quia non pertinet ad memoriam, sed præcisè ad intelligentiam.

56.

K Secunda responsio est, quòd tam visio essentia, quàm lapidis, tantùm causatur à voluntate diuina contingenter, quæ voluntas, licèt suppleat vicem obiecti, tamen non pertinet ad memoriam. Illud enim quod pertinet ad memoriam, vt memoria est, nunquam potest causare notitiam alicuius obiecti in aliquo intellectu, nisi priùs causet notitiam sui, vt supra exposui *in secundo dist. 9. & hic in quali. & in primo, dist. 1. & in prolo. q. 3.* Modò voluntas diuina non vt cognita causat visionem essentia, & contentorum, quod si pertineret ad memoriam non posset nisi vt priùs visa. Dicit ergo quòd visio essentia lapidis, cùm sit à sola voluntate diuina, nullo modo est ab aliqua memoria scilicet, nec ipsius videns, quia nihil tale ponitur inidente prius ipsa visione, pertinet ad memoriam, vt supra patuit: nec etiam ab aliqua alia memoria, scilicet ab essentia vt essentia, quæ nullo modo potest mouere intellectum creatum, nec ad sui visionem, nec aliorum, vt supra patet, quæst. 14.

I *Contra. Intellectio essentia diuina, &c. & sequitur, & tunc illa est verbum, scilicet intellectio lapidis gignitur à visione essentia.*

Respondet primò, quòd *intelligentia non gignit*; patet, quia ipsa est finis potentia, vt supra patet, *in primo, dist. 2. 6. & 27.* Dicit secundò quòd vtraque visio est à sola voluntate diuina.

57.

Ad tertium negatur maior, nisi intelligatur de obiecto primo. Obiectum primum potest dupliciter accipi. Primò à quo notitia essentialiter dependet, & obiectum secundum, à quo essentialiter non dependet, vt ponit Doctor *in primo, dist. 1. q. 2.* Secundò accipitur obiectum primum pro obiecto adæquato, & hoc tã in ratione motiui, quàm terminatiui. Si ergo intelligatur maior de obiecto primo, primo modo, patet, quòd est vera, quia tunc si talis actus posset esse, & obiectum non esse cognitum, tunc non esset actus proprius talis obiecti primi, quia tunc non dependeret essentialiter ab illo. Actus enim, qui essentialiter dependet ab obiecto vt obiecto, siue vt habente rationem obiecti actu intelligibilis, necessariò est ipsius obiecti, vt aliàs exposui; similiter si talis actus posset esse respectu alicuius obiecti primi. Secundo modo & tale obiectum non esset co-

gnitum, non esset actus proprius talis obiecti primi primitate adæquationis, quia talis actus non posset esse tali obiecto non cognito. Sed loquendo de obiecto secundario, potest esse actus talis obiecti, & tamen ipsum non esse cognitum; patet, nam est eadem visio essentia diuina, & lapidis & tamen illo priori quo essentia cognoscitur ab intellectu diuino non cognoscitur lapis; & tamen talis visio est actus proprius lapidis, vt patet de visione in intellectu diuino quòd eadem visione cognoscit essentiam, & omnia contenta in ea, vt probat Doctor *in primo dist. 2. par. 1. q. 1.* & hoc de necessitate naturæ, & ex perfectione talis cognitionis, vt ibi exposui. Sic potest esse eadem visio essentia, & lapidis in intellectu creato beato, ita quòd eadem visione potest videre essentiam, & omnia relucientia in essentia; sic tamen, quod voluntas diuina potest causare visionem, & facere eam terminare ad essentiam, & etiam ad contenta in ea, & facere etiã, quòd talis visio præcisè terminetur ad essentiam, & non ad contenta, & ad vnum contentum, & non ad aliud, quia potest in intellectui beato ostendere *A non ostendendo B.*

58.

Ad aliam instantiam aliqui dicunt sic quòd responsio potest haberi in tertio, *dist. 14. q. 2. ibi, potest dici, quòd conclusio ista potest, &c.* Ideo conceditur totum argumentum: scilicet quòd idem actus finitus potest esse infinitorum obiectorum. Et si inferatur, igitur eadem erit visio intellectus creati beati cum visione intellectus diuini, cùm vtraque sit infinitorum obiectorum; negatur consequentia, quia intellectus Beati habet visionem per accidens infinitorum obiectorum secundariorum, quia illa per accidens intelligit: scilicet mediante essentia ostendente sibi illa liberè, & contingenter; idè actus Beati nullam perfectionem accipit ab illis obiectis, sed tota eius perfectio est ab essentia visa illa liberè ostendente. De hoc vide quæ exposui super tertio *dist. 14. q. 2.* vbi vide multa bona.

Nota.

Ad vltimam instantiam patet responsio, quòd si visio essentia, & creatura sit idem actus quòd realiter erit idem verbum essentia, & creatura, licèt secundum alium & alium respectum non sit simpliciter idem verbum, sicut eadem visio, etiam secundum alium, & alium respectum potest diuersificari. Si verò visio essentia, & visio lapidis sint duo actus realiter distincti, tunc bene conceditur, quòd non erit idem verbum realiter lapidis, & essentia.

Ad argumenta principalia cum responsionibus patent in litera, & ex his quæ dicra sunt *in primo, dist. 3. quæst. 7. & in secundo, dist. 3. quæst. 10.*

SCHOLIVM.

Ad primum bene explicat, quando continentia virtualis tollit capacitatem habendi formam formaliter, non ratione sui, sed alicuius concomitantis. Explicat etiam vnde constat, quòd idem non transmutatur à semetipso de quo 2. dist. 25. n. 20. vbi ostendit lignum ad presentiam ignis non se comburere, assignans huius rei rationem vide 1. dist. 3. q. 7. n. 27. & 2. dist. 3. q. 7. 8. ad 4. & q. 11. dist. 2. q. 10. num. 12. quibus locis explicat quomodo idem mouet semetipsum, & est actiuum simul & passiuum, & in actu & potentia.

Ad pri

AD primum principale, si teneatur, in tertio articulo, quòd intellectus agens actiue se habeat ad intellectionem, & possibilis passiuè, tunc non secundum idem mouet & mouetur anima ad intellectionem, nec tamen secundum distincta subiecto, quia illa duo non sic distinguuntur. Si autem dicatur quòd possibilis actiue se habeat ad intellectionem, tunc idem secundum idem mouet ad eam & mouetur.

Vide 3. d. 1. q. 7 & 1. d. 3. q. 10. *Omnis actio ad formam non actiuam, est æquinoci agentis.*

Et si dicatur hoc esse impossibile, quia tunc idem secundum idem esset in potentia, & in actu.

Respondeo: omnis actio, quæ est ad formam non actiuam, est agentis æquinoci, & non vniuoci; quia si agens esset vniuocum, forma, qua agit, esset eiusdem rationis cum forma terminante, & ita illa esset actiua. Augmentationum autem & multarum alterationum, & communiter motus localis, termini non sunt formæ actiuæ: igitur mouens in istis & vniuersaliter agens æquinuocum est in actu aliquo non eiusdem rationis cum termino ad quem mobile est in potentia, sed est in actu secundum aliquid virtualiter, vel eminenter continens illum terminum: sic diceretur in proposito, quòd idem in anima est ratio virtualiter continendi intellectionem, ut effectum æquinuocum; & recipiendi eandem.

Contra hoc: habens formam nobiliorem non est natum recipere formam minùs nobilem; igitur habens illam nobiliori modo, scilicet virtualiter non est natum recipere illam formam formaliter.

Et confirmatur: quia pari ratione diceretur, quòd quodlibet, quod fit tale formaliter, esset tale virtualiter, & ita quodlibet transmutaretur à seipso.

Quæ forma non possunt esse simul in eodem subiecto.

Ad primum dico, quòd forma eiusdem speciei non potest simul haberi intensiùs & remissiùs, nec duæ formæ, ut contraria & media possunt simul esse in eodem; sed tamen duæ formæ disparatæ benè possunt simul esse, & etiam eiusdem generis remoti, sicut calor, & color, quarum tamen vna est nobilior altera.

Non est igitur impossibilitas formarum in eodem, quia vna est eminentior altera, vel eminenter siue virtualiter ipsius contentiua, sed ex aliqua ratione speciali: puta propter contrarietatem, vel vnitatem specificam, vel aliquam aliam talem.

Antecedens igitur vniuersaliter sumptum falsum est & licet in multis singularibus videatur esse verum, tamen hoc non est ratione nobilioris formæ, vel nobilioris modi habendi formam, & minus nobilis, sed ex aliqua ratione speciali, quæ non reperitur hic in principio motiuo, & in ista forma recepta.

Quæ virtualis contentiua impedit ne forma formaliter insit.

Si tamen aliquid haberet istam formam eminenter, sic, quòd infinite virtualiter non esset capax eius formaliter, quia infinitas excludit omnem potentialitatem; sed quando forma illa virtualiter, sed finite habetur, benè potest aliqua perfectio, licet secundum quid, & accidentaliter addi subiecto per hoc, quòd illa recipit formaliter, sicut licet substantia sit simpliciter perfectior accidente: tamen aliquo modo perficitur recipiendo accidens, & totum illud, scilicet substantia qualis perfectior est, quàm substantia sola; sic potentia operans est perfectior seipsa quàm potentia sola, & operatio est aliqualis perfectio ipsius potentia, licet potentia sit simpliciter perfectior operatione.

Ad confirmationem illam potest dici, quòd ibi est cautela transferendi se à parte opponentis ad partem respondentis propter defectum argumenti, nec videtur aliud nisi obligare respondentem ad probandum vnum necessarium manifestum: puta quòd non quodlibet mouet se. Et ad illam probationem pari ratione, &c. Potest dici, quòd licet in hoc quòd est esse in potentia tale formaliter non sit aliqua repugnantia ad hoc quòd est esse tale virtualiter, nec è conuerso, quantum est ex parte rationis terminorum: quia tunc vbique esset eadem repugnantia: tamen aliqui concomitantur vnum istorum aliquid quòd repugnat alteri. Et tunc gratia materiam verum est, quòd illud quòd est tale virtualiter, non potest recipere tale formaliter, sed non per se propter hoc quòd est habere virtualiter sed propter illud concomitans.

Consultatio rationis ad versiorum. Non ideo Sol nequit esse calidus formaliter, quia talis est virtualiter 2. d. 15

Exemplum. Sol est calidus virtualiter, & tamen non potest recipere calorem formaliter, sed tamen non repugnat ei esse formaliter calidum propter hoc, quòd est calidus virtualiter, quia etiam Saturno, qui est frigidus virtualiter, repugnat esse calidum formaliter; huius autem repugnantia causa communis est Soli, & Saturno, quia corpus cæleste non est receptiuum qualitatis elementaris, vel cuiuscunque corporis corruptibilis, sicut nec è conuerso. Sic in proposito, aliquid mobile ad formam

formam concomitanter habet aliquid, propter quod repugnat sibi virtualiter continere eam, sicut lignum habet aliquid, propter quod repugnat sibi virtualiter continere calorem, sed hoc non est, quia est receptivum caloris, sed quia habet talem formam mixtam.

Ad argumentum in oppositum, cum arguitur de obiecto, quod actio est immanens, concedo, quod intellectio, quæ dicitur actio, id est, operatio, est actio immanens simpliciter in potentia operante, sed actio illa de genere actionis, quæ terminatur ad illam operationem, aliqua quidem est immanens, non solum in eodem supposito, sed etiam in parte intellectiva, & secundum vnum modum dicendi in tertio articulo, est immanens in eodem intellectu possibili: ad illam tamen intellectiorem est aliqua actio non immanens: puta illa quæ est obiecti.

Cum arguitur de memoria, quod illa non intelligit: illa ratio deficit dupliciter. Primum quia remouendo aliquid a memoria non propter hoc concluditur illud competere intellectui possibili; sed magis contrarium, quia secundum dicta in tertio articulo, vel solus intellectus possibilis est memoria, vel saltem intellectus ille includitur necessarid in memoria. Secundò deficit: sic quia memoriam non intelligere, non concludit ipsam non esse actiuam respectu intellectiorem, vt termini per actionem eius producti. Verbum autem non est terminus productus per intellectiorem, sed per actiorem aliquam productiuam de genere actionis.

Soluit argumentum ad oppositum n. 1. p. 6. sic.

Memoria intelligit.

Verbum non producit per intellectiorem.

Q V Æ S T I O X V I.

Vtrum libertas voluntatis, & necessitas naturalis possint se compati in eodem respectu eiusdem actus, & obiecti?

Alenf. 1. p. q. 38. m. 1. 2. & 2. p. q. 74. m. 7. D. Bonau. 2. d. 39. num. 2. D. Tho. 2. quæst. 10. ar. 1. 2. Hen. quodl. 3. q. 17. & quodl. 4. quæst. 10. & in sum. ar. 6. q. 1. Aureol. 1. d. 1. q. 3. Capieol. q. 3. ar. 1. Richard. 2. d. 38. ar. 2. q. 1. Valq. 1. 2. d. 39. vide Scot. 9. Met. q. 13.

ONSEQUENTER quæritur de voluntate. Et primò de actione eius in communi, secundò in speciali de distinctione vnus actus eius intrinseci ab alio actu; & tertid de distinctione actus intrinseci ab extrinsecio.

Prima quæstio est hæc. Vtrum libertas voluntatis, & necessitas naturalis possint se compati in eodem, respectu eiusdem actus, & obiecti.

Et arguitur quod non: quia necessitas; & libertas videntur repugnare; iuxta illud Augustini de Libero

arbitr.

Satis, inquit, compertum est nulla ratione fieri mentem seruam libidinis; nisi propria voluntate. & statim post: qui motus, si culpe depuratur, non est naturalis, sed voluntarius: in eo quidem similis motui illi, quo deorsum lapis fertur, quod sicut iste est proprius lapidis, sic ille animi: sed in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis cohibere motum, quo mouetur deorsum: inimus verò non sic & sequitur.

Ideo naturalis lapidis est ille motus; animi verò iste voluntarius. Hæc verba Augustini; & paulò post verba discipuli ab Augustino quidem approbata, sequuntur; ista. *Motus, quo voluntas conuertitur, nisi esset voluntarius, & in nostra penitus potestate, neque laudandus, neque culpandus homo esset, neque mouendus: mouendum autem hominem non esse quisquis existimat, de hominum numero exterminandus est.* Ex istis satis patet, quod repugnat naturalis motio, & libera respectu eiusdem.

Contra 5. de Ciuit. 10. *Si necessitas, inquit, dicenda est, que non est in nostra potestate, sed etiam si nolimus, efficit quod potest: vt est necessitas mortis, manifestum est voluntates nostras, quibus rectè vel perperam viuunt, sub tali necessitate non esse.* Et sequitur.

11. & 12

Arguitur nullam necessitatem naturalem esse in nobis

5. de ciu 10

Si autē definiatur illa necessitas esse secundum quam dicimus necesse est, ut ita sit aliquid: aut ut ita fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis: neque enim & visā Dei, & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus necesse est Deum semper viuere, & omnia præscire, & pōt: cum dicimus, necesse est, ut cum volumus, libero velimus arbitrio, & verum dicimus, & non ideo liberum arbitrium necessitati subijcimus, quæ adimit libertatem.

S C H O L I V M.

Voluntatem diuinam habere necessario amorem essentialem, & notionalem; alioquin posset carere perfectione infinita, quod repugnat. Ponit ad hanc probandam tres rationes D. Thom. & Henrici; quæ procedunt de omni voluntate, respectu obiecti infiniti, clarè visi, vel in communi apprehensi. De quo latè & solidè egit 1. d. 1. q. 4. per totam.

Involuntate diuina est necessitas amandi, & spirandi.

Hic sunt tria videnda. Primò an in aliquo actu voluntatis sit necessitas. Secundò si cum hoc stet ibi libertas. Tertiò, si quandoque cum libertate possit stare naturalis necessitas.

De primo dico ^a, quòd in actu voluntatis diuinæ est necessitas simpliciter, & hoc tam in actu diligendi se, quàm in actu spirandi amorem procedentem, scilicet Spiritum sanctum. Hoc sic patet, quia Deus necessariò est beatus: igitur necessariò videt, & etiam diligit obiectum beatificum. Similiter Spiritus sanctus est Deus, & per consequens summè necessarius in essendo: igitur cum accipiat esse procedendo, actus ille, quo procedit, est simpliciter necessarius; vtraque autem conclusio probatur propter quid, sic; Voluntas infinita ^b ad obiectum perfectissimum se habet modo perfectissimo se habendi: voluntas diuina est huiusmodi: igitur ad summum diligibile se habet modo perfectissimo, quo possibile est aliquam voluntatem se habere ad ipsum: sed hoc non esset, nisi ipsum necessariò, & actu adæquato diligeret, & etiam amorem eius adæquatum spiraret, quia si aliquod istorum deficeret, posset sine contradictione intelligi aliquam voluntatem perfectiori modo se habere ad obiectum: quia ille modus posset intelligi perfectior, & ille modus non includit contradictionem, quia non est contradictio, quòd voluntas infinita habeat actum infinitum circa obiectum infinitum, & per consequens actum necessarium, & etiam necessariò, quia si posset non habere talem actum circa tale obiectum, posset carere summa perfectione.

Similiter, si amor adæquatus obiecti est spirabilis, ut credimus, maximè competit voluntati infinitæ esse principium spirandi illum.

Hé. quodl. 3. quæst. 7. quodl. 4. q. 11. & Tho. 1. 2. q. 10. ar. 1. & 2. Tex. c. 36. c. 12.

Ad hanc conclusionem ^c ponuntur quædam probationes, quæ etiam concludunt de omni voluntate respectu illius obiecti, siue clarè visi, siue in vniuersali apprehensi, sicut modò ipsum apprehendimus.

Prima probatio talis est: Voluntas necessariò vult illud, in quo est ratio omnis boni, quia non potest obiectum aliquod non velle, in quo non est malitia aliqua, nec aliquis defectus boni: finis autem vltimus est huiusmodi.

Secunda probatio habetur ^d ex dicto Philosophi 2. Physic. *Sicut principium in speculabilibus, sic finis in operabilibus.* Et 7. Ethicor. *In actionibus, quod cuius gratia est principium, quemadmodum in Mathematicis suppositiones;* nunc autem intellectus assentit necessariò principiis in speculabilibus: igitur voluntas necessariò assentit vltimo fini in agibilibus.

Tertia probatio talis est; voluntas necessariò vult illud cuius participatione vult quicquid vult; vltimus finis est huiusmodi: igitur, &c. Probatio maioris: omne variabile reducitur ad aliquid invariabile, & ita varietas actuum circa ea, quæ sunt ad finem, prææxigit actum invariabilem: & per consequens maximè circa illud, cuius participatione alia obiecta terminant actum. Minor probatur per illud 8. de Trin. 3. *Tolle hoc, tolle illud, vide ipsum bonum si potes, & ita Deum videbis, non alio bono bonum, sed omnis boni bonum.*

C O M M E N T A R I V S.

1. **D**E primo dicit, quòd in actu diuinæ voluntatis est necessitas simpliciter, &c. Et sic patet hæc conclusio à posteriori, siue quasi ab effectu, quia amor diuinæ essentiae est simpliciter necessarius, ergo productio illius

erit simpliciter necessaria, quia non potest esse effectus simpliciter necessarius, nisi & productio eius sit simpliciter necessaria: quia si est possibilis, ergo & effectus possibilis, hoc idem dico de Spiritu sancto.

Deinde

b Deinde probat vtrunque conclusionem per medium sumptum à priori, siue à causa, quia *Voluntas infinita ad obiectum perfectissimum se habet modo perfectissimo se habendi*, &c. Et breuiter ista ratio de amore primo, quo voluntas diuina amat essentiam diuinam, tenet, supponendo primò, quòd ille amor sit summa perfectio voluntatis diuinæ, loquendo de perfectione, quæ consistit in actu secundo, quo perfectissimè cõiungitur obiecto perfectissimo, siue quo immediatè attingit obiectu formaliter infinitum, vt patuit in primo, d. 2. p. 1. q. 1. in illis præambulis, exponendo propositionem Philosophi 12. Metaph. quòd *si intelligere primi esset aliud à scientia sua*, &c. Secundo, quòd omnis perfectio diuina est ibi simpliciter necesse esse, quia si non esset simpliciter necessaria, tunc non repugnaret formaliter posse non inesse, & sic Deus posset carere aliqua perfectione simpliciter, & sic posset esse non Deus: est ergo ibi amor diuinæ essentia simpliciter necessarius, cum sit perfectio simpliciter, & formaliter infinita. Tertiò, si illud, quòd est formaliter necesse esse non est originatiuè, siue quasi originatiuè à seipso; sed originatiuè ab alio, tunc illud à quo est originatiuè, sicut dat originato entitatem, ita & necessitatem necessariò concomitantem, etiam vt gradum intrinsecum ipsam entitatem. Hoc patet, quia si *A* est originatiuè secundum totum suum esse à *B*, si sit formaliter necesse esse, hoc habebit ab ipso *B*, à quo habebit entitatem illam; & tunc sequitur vtrà; quòd *B* necessariò originat *A*, patet, quia *A* est necesse esse, & non est necesse esse formaliter, nisi per originationem, per quam accipit originatiuè tale esse, ergo eius originatio erit simpliciter necessaria, ergo voluntas diuina necessariò elicit amorem diuinæ essentia. Posset etiam confirmari per hoc, quòd voluntas formaliter infinita est simpliciter necessariò rectissima, ita quòd est impossibile ipsam deficere ab aliquo gradu rectitudinis. Cum ergo respiciat obiectum formaliter infinitum, sequitur quòd diligit illud quantum est diligibile, sed est diligibile amore infinito; ergo talis voluntas necessariò diligit illud amore infinito; quia da oppositum, scilicet, quòd possit ipsum non diligere amore infinito; ergo potest deficere

ab aliquo gradu rectitudinis, quia ipsa tenetur ipsum diligere amore infinito, & si sic, sequitur quòd absolute diligit Deum necessariò simpliciter, & hæc confirmatio patet in primo, *distin. 2. parte 1. quæst. illa de vnitate Dei*. De productione spiritus, scilicet, quæ est à voluntate, vt patet à Doctore in primo, *dist. 10*. Patet similiter quomodo illa productio sit simpliciter necessaria. De hoc prolixè vide Doctorem in primo, *dist. 10. & 2. dist. 1. & supra in quodl. quæst. 14.*

c Deinde Doctor adducit quasdam probationes, quæ concludunt etiam de omni voluntate creata, & sunt Henrici, quæ probationes licet sint adductæ in primo, *dist. 1. quæst. 4.* tamen hic etiam aliquantulum pertractantur, quarum prima est: *Voluntas necessariò vult illud, in quo est ratio omnis boni, quia non potest aliquid obiectum non velle, in quo non est malitia aliqua nec aliquis defectus boni, quia obiectum nolitionis est tantum malitia, siue priuatio boni, vt patet à Doctore est huiusmodi, quia ibi est ratio omnis boni in 2. dist. 25. & dist. 42.* Finis autem vltimus aliter non esset finis vltimus.

Secunda probatio habetur ex dictis Philosophi 2. Physic. (quæ propositio est prolixè exposita, quæst. vlt. prolog.) Et 7. Ethic. *In actionibus, quòd cuius gratia est principium quemadmodum in Mathematicis suppositiones, &c.* Vult dicere, quòd finis in huiusmodi actionibus est principium, sicut petitiones sunt principium in Mathematicis, petitiones illæ sunt principia per se nota, & hoc ponitur in principio libr. Euclidis *Si ab equalibus equalia demas remanentia sunt equalia*. Sicut ergo petitiones sunt principium in Mathematicis, quæ Mathematica sunt simpliciter speculabilia, sicut ergo petitiones sunt principium necessarium in Mathematicis, sic finis est principium necessarium in operabilibus, siue agibilibus. Cum ergo intellectus assentit necessariò principiis speculabilibus, vt patuit in primo, *dist. 1. q. 3.* ergo similiter voluntas necessariò assentit vltimo finis in agibilibus.

S C H O L I V M.

Ostendit contra D. Tho. & Henr. voluntatem creatam circa obiectum beatum non necessitari, ita vt repugnet carere actu circa illud clarè visum, vel obscure in communi conceptum. Primò, quia absolutum prius potest esse sine absoluto posteriori. De quo 2. dist. 12. quæst. 2. ergo & obiectum amabile, eiusque visio absque amore. Secundo, si voluntas necessariò ageret, necessariò continuaret actum; constat tamen quòd cessare potest ab amando obiectum beatum in via; diuertendo intellectum ad alia. Quomodo autem diuertere possit intellectum, latè tradit 2. dist. 42. quæst. 4. à num. 5. De quo etiam 1. dist. 1. quæst. 4. à num. 4. Tertiò, quia sequeretur obiectum esse principium per se, & præcipuum dilectionis. Plures rationes, & auctoritates pro hoc habes 1. d. 1. q. 4. nu. 4. 5. & 13.

52. Metaph. contax. 51.

Not.

2.

Quære 1.
d. 1. q. 4.

Istæ rationes ^e nõ videntur probare conclusionem necessariam de quacunque voluntate in communi: nec etiam videntur in se necessariæ. Primum probatur: quia quando sunt duæ naturæ absolutæ, & essentialiter ordinatæ, prior sine contradictione videtur posse esse sine posteriori: nunc autē istorum trium quæ sunt, obiectū diligibile, & ipsa apprehensio, vel visio illius obiecti in intellectu creato, & etiam ipsa voluntas creata: quodcunque est absolutum, & prius naturaliter actu diligendi illud obiectum, & hoc loquendo de dilectione in voluntate creata: igitur quodcunque illorum possit esse: imò quodd omnia illa possint esse sine actu illo dilectionis, non includit contradictionem, nec per consequens oppositum est simpliciter necessarium, quomodo illud dicitur necessarium, cuius oppositum includit contradictionem.

Hic dicitur, ^f quòd maior est vera de illis absolutis, quorum vnum non dependet ab alio, nec ambo à tertio: in proposito autem visio, & fructio dependent ab eodem tertio, scilicet obiecto.

g Contra hoc: quodcunque absolutum Deus potest immediatè causare, & tamen non necessariò, si causat illud per causam mediam, potest non necessariò causare, quia illa causa media non necessitat ipsum ad causandum effectum illius causæ mediæ; igitur licet ambo ista causentur à causa communi; tamen secundum, non solū contingenter causabitur, sed etiam posito primo adhuc contingenter causabitur.

Si voluntas necessariò eliceret actum, necessariò continuaret illum quatinus posset.

Præterea. Potentia ^h, quæ necessariò agit circa obiectum, necessariò continuat actum illum, quantum potest: voluntas autem, saltem viatoris, non necessariò continuat actum circa finem in vniuersali apprehensum, quantum posset continuare: igitur non necessariò agit circa illum. Maior patet exemplo de appetitu sensitiuo, & videtur posse probari per rationem: quia illud, quod est intrinseca ratio ipsius potentiaè necessariò agendi, erit etiam ratio semper necessariò agendi, quantum est ex parte potentiaè, & ita continuandi, quantum ipsa potentia potest continuare. Minor probatur, quia voluntas viatoris posset quandoque continuare actum intellectus, quo considerat finem, quando non continuat: sed vel conuertit intelligentiam ad considerationem alicuius alterius, vel saltem non impedit quin obiectum aliud occurrens impediat illam considerationem; illa autem consideratione non continuata, non continuatur circa illud obiectum actio voluntatis, & continuata illa, continuaretur ista. Probatio eiusdem minoris per illud 1. Retractionum, 9. & 22. *Nihil tam est in*

Voluntas potest determinare intellectū, & continuare eius considerationem
2. d. 42. n. 5.

potestate voluntatis, quam ipsa voluntas; quod non intelligitur quantum ad esse illius voluntatis, sed quantum ad agere eius; nunc autem in potestate voluntatis est, quòd per eius imperium alia potentia habeat actum, vel non habeat: sicut quòd intellectus non considerat, saltem illud obiectum, sine cuius consideratione potest voluntas habere actum imperandi: igitur in potestate voluntatis est, quòd ipsamet non habeat actum circa illud obiectum determinatum. Hoc non non intelligo sic, quòd ipsa possit voluntariè suspendere omnem actum suum: sed voluntariè potest non velle illud obiectum: sed habet tunc aliud *velle*, scilicet reflexum super suum actum: Istud

An voluntas potest suspendere omnem volitionem.

scilicet, *volo modo non elicere actum circa illud obiectum.* Er hoc benè potest ex se, alioquin non posset omnem actum suspendere post deliberationem: & est simile de actu intellectus, & voluntatis, quoad hoc, quòd non potest suspendere illam intellectiōnem, quæ necessaria est ad volitionem illam, per quam suspendit illam intellectiōnem: sed potest quamcunque aliam suspendere. Sic non potest pro nunc suspendere omnem volitionem, quia non illam, qua voluntariè suspendit, sed potest suspendere quamcunque aliam ad hoc non necessariò requisitam.

Præterea. Necessitas agendi est ab illo, quod est principium per se agendi: quia si illud non necessariò se habet ad agere, nec aliquid per illud necessariò agit, passum autem secundum se est in potentia contradictionis. Si igitur, per te, obiectum, sit ratio necessitatis in volendo: quia ponis quod quæcunque voluntas comparata ad ipsum obiectum necessariò vult ipsum, nulla autem voluntas vult necessariò quodcunque obiectum: tunc videtur sequi, quòd obiectum sit principale actiuum respectu volitionis: quod tamen sic arguens non concedit.

9. Metaph.
cap. 17.

c *Iste rationes non videntur probare conclusionem necessariam, &c.* Cum dicit primò, quòd prius potest esse sine posteriori, intelligitur quando, & prius, & posterius sunt entia absoluta, & realiter distincta, aliter non concluderet, vt exposui in secundo, dist. 12. q. 2. & etiam, quòd posterius non necessariò sequatur essentialiter posito priori; patet, quia partes compositi, & vnitæ realiter distinguuntur à toto, & sunt priores essentialiter, & tamen non possunt esse simul vnitæ sine composito, vt exposui in 2. dist. 12. q. 2. Modò obiectum fruibile est natura absoluta, vt patuit supra q. 1. Visio etiam ipsius obiecti est qualitas absoluta, vt patuit supra q. 13. Et similiter voluntas creata est natura absoluta, vt patet in 2. dist. 16. & actus diligendi est qualitas absoluta, vt patet supra q. 23. Et tamen visio obiecti, & ipsa voluntas creata sunt prius natura ipso actu diligendi; patet, quia actus diligendi præsupponit voluntatem elicientem, & visionem obiecti, & distinguitur realiter actus diligendi à visione, & voluntate, vt patet; ergo potest esse visio obiecti sine actu diligendi ipsum obiectum. Et addit, & hoc loquendo de dilectione in voluntate creata. Hoc dicit ad differentiam dilectionis in voluntate diuina, quia licet voluntas diuina sit entitas absoluta, & similiter dilectio, non tamen est realiter distincta à dilectione illa. An modò sit prius natura ipsa dilectione, exposui in 2. dist. 1. q. 1. Et per hoc, quòd dicit Doctor quòd quando sunt duæ naturæ absolute intelligit, quòd de facto sunt realiter distinctæ, quia nunquam dantur duæ naturæ absolute, quin sint realiter distinctæ. Si ergo non includit contradictionem esse visionem essentialitæ diuinæ sine fruitione eiusdem, sequitur quòd oppositum non sit simpliciter necessarium, scilicet, quòd stante visione essentialitæ diuinæ necessariò fruatur ipsa, quia vt patuit potest non frui.

f *Hic dicitur, scilicet ab Henrico, quòd maior est vera de illis absolutis, quorum vnum non dependet ab alio.* Sicut patet de composito, quòd dependet à partibus simul vnitis, nec ambo absolute à tertio. In proposito autem visio, & fructio dependet ab eodem tertio, scilicet obiecto. Vult dicere, quòd quamuis absolute fructio non dependeat à visione, & per consequens absolute non repugnet visionem posse esse sine fruitione, vt præcisè comparantur ad inuicem, tamen vt comparantur, scilicet intellectus, & voluntas ad obiectum fruibile posita præsentia talis obiecti intellectus necessariò videt illud, & similiter voluntas fruitur illo obiecto visuo.

g *Contra hoc arguitur: Quodcumque absolutum potest Deus immediate causare, &c.*

Ista litera sic exponitur per aliqua dicta. Primò, quòd Deus quodcumque absolutum potest immediate causare sine quocunque alio absolute extrinseco, & realiter distincto, quia licet non possit immediate causare compositum sine partibus, quia intrinsece dependet ab illis, potest tamen omnem effectum absolutum immediate causare sine omni causa secunda, quia potest supplere omnem causalitatem causæ secundæ, & sic potest immediate causare in voluntate fruitionem essentialitæ diuinæ sine visione concurrente, vt causa secunda. Et possit illam

contingenter causare, quia quicquid causat ad extra, contingenter causat, vt patet in 1. d. 2. d. 8. Possit etiam immediate causare fruitionem illam non causando prius visionem, sed tunc voluntas per illam fruitionem non fruitur obiecto fruibili, vt aliàs prolixè exposui. Secundò præsupponit, quòd visio essentialitæ sit causa fruitionis, causa tamen secunda, & causa necessaria, vt patet. Dicit igitur Doctor, posito quòd visio essentialitæ sit causa necessaria fruitionis eiusdem, non tamen sequitur quòd si Deus immediate causaret illam visionem, quòd etiam causaret fruitionem, quia Deus potest contingenter causare visionem nõ causando fruitionem. Si enim necessariò causaret fruitionem prius visione causata, quæ visio ponitur causa secunda effectiua fruitionis, tunc causa secunda determinaret, & necessitaret Deum ad causandum, quòd est impossibile; licet ergo tam visio, quàm fructio causentur à Deo, tamen vtrunque contingenter causat, & potest causare visionem non causando fruitionem, & causata visione non necessitatur ad causandum fruitionem.

h *Præterea, potentia qua necessariò agit circa obiectum necessariò continuat actum illum quantum potest, &c.*

Sunt aliqua exponenda in ista litera. Primo ibi: *Potentia qua necessariò agit circa obiectum, necessariò continuat actum illum quantum potest.* Hoc intelligitur de actione immanente, quæ proprie non habet esse permanens, sed in continuo fieri, vt patet supra q. 13. de intellectione, & volitione, & huiusmodi, quæ tam diu sunt, quam diu continuantur in esse. Et idè si potentia necessariò elicit actum, tunc obiectum necessariò continuat illum; sed loquendo de actione transiente, non est simile, quia bene potest effectus produci necessariò, quia tamen non amplius continuatur à tali causa; patet de igne producente calorem in ligno, vel formam substantialem in aliquâ materia, qui necessariò producit effectum, & tamen ipsum productum non continuat: intelligitur ergo de actione immanente, siue de operatione potentia. Et sic similiter intelligitur illud, quòd sequitur, scilicet: *Illud, quòd est intrinseca ratio ipsius potentia necessariò attingendi, scilicet actione immanente, erit etiam ratio semper necessariò agendi, quantum est ex parte potentia.* Et dicit *quantum est ex parte potentia*, quia aliunde potest esse defectus, & impedimentum.

Secundo minor probatur. Ista probatio fiat in hoc, quia si voluntas necessariò vult vltimum finem in vniuersali, necessariò vult omnia requisita ad volitionem finis, & præcipuè si illa necessariò requisita sunt in potestate voluntatis. Sed ad continuandam volitionem finis necessariò requiritur continuatio cognitionis finis, quia sicut voluntas non potest elicere actum, nisi ita præcognitum, ita non potest illum continuare circa idem obiectum, nisi habeat obiectum præsens actu cognitum. Cum ergo sit in potestate voluntatis continuare actum cognoscendi vltimum finem, & non continuare, patet quia potest imperare intellectui, vt continueat actum illum cognoscendi, & ipsum firmare in tali cognitione, vt patet in secundo, dist. 42. sequitur quòd si ipsa voluntas vult necessariò vltimum finem in vniuersali, quòd etiam necessa-

3.
Quomodo prius possit esse sine posteriori.

Nota.

4.
Henricus quoadl. 3. qu. 17.

Expositio litteræ.

5.

6.

riò continuabit actum cognoscendi illum finem necessariò, scilicet firmando intellectum in tali cognitione, cuius oppositum experimur, quia non semper firmat intellectum incognitione finis, patet, quia aliquando conuertit intelligentiam, siue intellectum ad aliud obiectum. Et quomodo conuertat, vide Doctorem in secundo, dist. 42. *vel si actu non conuertis, saltem non impedit quin obiectum aliud occurrere impediat illam cognitionem*; patet, quia si fortius obiectum occurrit intellectui statim causat notitiã sui in intellectu, & sic impedit cognitionem alterius obiecti. Et quomodo hoc sit verum, vide quã expofui in secundo, dist. 9. etiam in primo, dist. 3. q. 6.

Tertiò ibi exponendo auctoritatem Augustini, quòd nihil est tam in potestate voluntatis, &c. Hoc intelligitur non tantum de actu elicitò voluntatis, sed etiã de actu imperato. Et cum dicit, quòd in potestate voluntatis est, quòd per eius imperiũ alia potentia habeat actum, vel nõ habeat.

Hoc non intelligitur de omni actu alterius potentie, quia non de actu primo intelligendi obiectum, cum ille necessariò præsupponatur, sed intelligitur, vel quantum ad continuationem actus firmando intellectum; vel ipsum auertendo à consideratione obiecti, de quo dixi in secundo, dist. 9. & dist. 42.

Ultimò nota de suspensione actus voluntatis, aliquando enim suspendit actum absolutum scilicet nullum actum elicendo circa obiectum. Aliquando suspendit actum voluntariè, & tunc non potest suspendere, nisi elicendo alium actum, quo suspendit. Vt cum dico, volo non amare Ioannem & tunc voluntariè suspendo actum amoris, & hoc potest dupliciter contingere, scilicet vel actum amoris prius elicitem suspendere, & sic non continuare actum amoris, & tunc volo non continuare actum amoris, vel absolute volo non amare, ita quòd nullo modo volo elicere actum amoris. Et sic patet ista litera.

S C H O L I V M.

Reijcit rationes D. Thomæ allatas, nu. 3. Ad primum, declarat quomodo defectus omnis mali non necessitat ad amandum, sed ad non odiendum. Sic idem habet, 1. d. 3. q. 4. n. 18. Hic aduerte, licet Doct̃or ut dubium reliquerit, an voluntas possit velle malum 1. d. 1. q. 4. nn. 18. & 2. d. 6. q. 2. n. 13. & 43. q. 2. tamen resoluit negatiuè, 4. d. 49. q. 10. §. ad 2. art. & d. 50. q. 2. ad 1. & in hac litera. Ad secundum explicat bene illud. Sicut principium in speculabilibus, &c. quod tenet quoad ordinem obiectorum intelligibilium, & volubilem inter se; & etiã quoad ordinem potentiarum ordinatè tendentium in illa. Sed non est idem modus vtriusque potentia tendendi in illa; aliàs intellectus consentiret principio conclusionem, sicut voluntas fruiri utendũ, & vtitur fruendũ; & hac necessario tenderet in media, sicut illa in conclusiones. Vide Doct̃. 1. d. 4. n. 16. Ad tertium, falsum esse voluntatem necessariò velle id, cuius participatione vult, quicquid vult. Vide alia argumenta soluta, d. q. 4. à nu. 16. Explicat nu. 7. quomodo Deus omnia vult necessariò necessitate immutabilitatis, quia non potest velle oppositum eius quod semel voluit, aliàs mutaretur. Quòd repugnat, ex 1. distinct. 8. question. vltima.

Ratio omnis boni in obiecto non necessitat voluntatẽ.

Secundum ⁱ scilicet quòd ille probationes non sunt necessariæ; patet discurrendo per eas. Ad primam, negatur maior, quantuncunq; in obiecto aliquo sit perfectio tota obiecti: tamen ad necessitatem actus requiritur, quòd potentia necessariò tendat in illud obiectum; & quicquid sit de voluntate creata beata, & de perfectione eius supernaturali, qua tendit in obiectum illud: tamen diceretur quòd voluntas viatoris simpliciter contingenter tendit in illud, etiam quando est in vniuersali apprehensum: quia illa apprehensio non est ratio determinandi voluntatem ad necessariò volendum illud: nec ipsa voluntas necessariò se determinat illo posito, sicut nec necessariò continuat illud positum, vt actum est in secunda ratione: tamen ista posset concedi, quòd voluntas non potest resilire ab obiecto, siue nolle obiectum, in quò non ostenditur aliqua ratio mali: nec aliquis defectus boni: quia sicut bonum est obiectum huius actus, qui est velle, ita malum vel defectus boni, quod pro malo reputatur, est obiectum huius actus, qui est nolle; & non sequitur vltra: non potest nolle hoc; igitur necessariò vult hoc, quia potest hoc obiectum neque nolle, neque velle, vt actum est supra, pertractando illam auctoritatem primo Retractionum.

Voluntas non potest nolle nisi ostensum vt malum.

k Contra hoc potest argui. Si non potest nolle hoc obiectum, hoc ideò est, quia habet in se aliquid, cui repugnat illud nolle; tale autem repugnans non potest esse nisi actu velle illud obiectum: igitur illud necessariò sibi inest. Maior probatur, quia si vnum impossibile repugnat: alterum necessariò inest. Minor probatur, quia nulla inclinatio ad volendum habitualis, vel aptitudinalis repugnat illi nolle actuali, quia cum vno actu posset stare possibilitas, vel aptitudo ad oppositum actum.

Hic potest dici, quòd illud repugnans actui nolendi finem est ipsamet potentia voluntatis,

voluntatis, quia ipsa non potest habere *velle*, nisi respectu obiecti volibilis; vel *nolle* nisi respectu obiecti, nolibilis, quia nullum aliud *velle*, vel *nolle* est possibile fieri: finis autem non habet rationem nolibilis, quia nec malitiam, nec defectum boni. Vnde hoc, quod est nolle finem; includit contradictionem, sicut videre sonum. Sicut vult Augustinus in Enchirid. 14. *Sic enim beati esse volumus, ut miseri esse non solum nolimus, sed nequaquam velle possumus.* ¹ Sicut igitur repugnat ipsi actui volendi tendere in miseriam, ita videtur repugnare actui nolendi tendere in beatitudinem, vel fortè magis, ^m quia non ita caret miseria omni ratione volibilis, sicut beatitudo ratione nolibilis.

Quare voluntas non potest nolle bonum, nec velle malum.

6. Ad secundam probationem: illud simile Philosophi de fine, & principio debet intelligi quoad duo, scilicet quoad ordinem obiectorum intelligibilium, & obiectorum volibilium inter se: & etiam quoad ordinem, quem habent respectu potentiarum ordinatè tendentium in ipsa. Intelligo sic primum; quod sicut est ordo in veritate inter principium, & conclusionem, quæ habet veritatem participatam à principio; sic est ordo inter finem, & ens ad finem in bonitate, siue appetibilitate; quia ens ad finem habet bonitatem participatam respectu finis. Et ex hoc sequitur secundum, scilicet, quod sicut intellectus ordinatè tendens in illa vera, propter principium assentit conclusioni, sic voluntas ordinatè tendens in illud, quod est ad finem, tendit in ipsum propter finem. Sed non est simile hinc inde comparando illa ad potentias istas, ut absolutè operantes, quia tunc non posset aliqua voluntas velle illud, quod est ad finem: nisi vtendo, scilicet volendo ipsum propter finem. Cum tamen dicit Augustinus 83. q. quæst. 30. *quod peruersitas voluntatis est in vtendo fruendis, & fruendo viuendis.*

Sicut principium in speculabilibus ita finis in praticis, l. d. i. q. 4. n. 16.

Ex quo habetur, quod voluntas potest obiecto vtendo frui, non sic autem potest intellectus verum scibile intelligere tanquam principium, scilicet tanquam euidentis ex terminis. Et ratio differentie est, quia intellectus mouetur ab obiecto naturali necessitate: voluntas autem liberè se mouet. Paret etiam in aliis, quod non est similis necessitas, hinc inde; quia per principium necessariò scitur conclusio, non sic per bonitatem finis necessariò appetitur illud quod est ad finem.

Intellectus mouetur ab obiecto naturaliter, voluntas liberè semouetur.

Ad tertiam probationem, maior potest simpliciter negari; quia si voluntas nihil necessariò vult; non oportet quod illud, ratione cuius vult alia, necessariò velit: sed quod illud contingenter velit sufficit ad volendum alia, eo modo, quo vult eà.

Aliter potest dici, quod maior potest habere duplicem intellectum. Vnum talem: illud cuius participatione vult alia tanquam participatione obiecti voliti, illud magis, vel prius vult; alium talem, cuius participatione in entitate, vult alia, quæ participant entitatem, illud prius vult. Primus intellectus videtur esse verus: sed non secundus; quia etsi color, quem video, participet entitatem suam à primo ente, & visibilitatem à primo visibili, non tamen color visus requirit primum ens vel primum visibile prius videri: quia non videtur participatione eius vt visum, sed vt entis, vel visibilis; & tantum in isto secundo intellectu est minor vera, sicut & illa probatio adducta tantum probat, quod illud sit bonum, vel volibile participatione primi volibilis, non autem, quod hoc præcisè sit volitum participatione illius primi; vt voliti.

7. De isto igitur articulo ⁿ quicquid sit de voluntate creata beata, vt rùm, scilicet per aliquid supernaturale necessitetur ad volendum vltimum finem, vel non; saltem probabiliter potest dici, quod non omnis voluntas creata necessitetur ex natura sua ad volendum finem, non solum absolutè, quod manifestum est, sed nec posita apprehensione obscura illius obiecti, sicut modò apprehēdimus; hoc saltem certum videtur, quod voluntas diuina necessitetur simpliciter ad volendum bonitatē propriam.

Conclusio voluntatē creatam non necessitari ad amandum vltimum finem obsecrè apprehensum.

Et si quæzratur, an necessariò velit aliquod aliud obiectum ab eo; posset dici quod exclusa necessitate coactionis, de qua non est sermo, potest intelligi vna necessitas immutabilitatis, quæ excludit posse oppositum succedere ei, quod inest. Alia est necessitas omnimodæ ineuitabilitatis, siue determinationis: quæ non solum excludit oppositum posse succedere isti: sed omnino excludit ipsum posse inesse; loquendo de sola prima necessitate, Deus necessariò vult quicquid vult, quia non potest succedere oppositum ei; quod inest, neque ex parte actus, neque obiecti: quia hoc non posset esse sine aliqua mutatione in Deo: cum obiectum esse volitum non ponat aliquid extra ipsum Deum, & non potest de non volito fieri volitum, vel è conuerso, quin sit mutatio in aliquo. Non enim est transitus à contradictorio in contradictorium

Deus necessariò vult, quicquid vult; exponitur.

*Non tran-
situr à con-
tradictorio
in contra-
dictorium,
nullo aliter
se habente.*

nullo aliter se habente: quia tunc non esset ratio, quare illud contradictorium magis esset verum modò, quàm priùs, & quare illud falsum. Sed de secunda necessitate potest dici, quòd licet necessariò voluntas diuina habeat actum complacentiæ respectu cuiuscunque intelligibilis, inquantùm in illo ostenditur quædam participatio bonitatis propriæ, tamen non necessariò vult quòdcunque creatum volitione efficaci, siue determinatiua illius ad existendum: imò sic vult contingenter creaturam fore, sicut contingenter eam causat, quia si necessariò hac secunda necessitate vellet eam fore, necessariò etiam necessitate ineuitabilitatis eam causaret, saltè pro tunc, pro quando vult eam fore.

C O M M E N T A R I V S.

7.

DE secundo principali. Nunc Doctor ostendit quòd illæ probationes non sunt necessariæ, quòd etiam ostensum est in primo, dist. 1. q. 4. & omnia sunt ibi exposita, tamen pro iunioribus adhuc hęc aliquatim expono. *Ad primam negatur maior, scilicet. Voluntas necessariò vult illud, in quo est ratio omnis boni, quia quamuis in obiecto sit ratio omnis boni, quia infinitum, tamen ad necessitatem actus requiritur quòd potentia necessariò tendat in illud obiectum, & hoc ponendo quòd actus non causetur immediatè ab obiecto, vt patuit in 2. dist.*

*Voluntas est
elicitua sui
actus.*

23. Tenendo enim quòd voluntas sit elicitua sui actus circa quòdcunque obiectum, non sequitur quòd si respiciat obiectum infinitum, quòd necessariò velit illud; oportet enim probare quòd necessariò velit, quòd tamen per illam rationem non probatur. Sequitur, & quicquid sit de voluntate creata beatà, & de perfectione eius supernaturali qua tendit in obiectum illud (de qua erit sermo in quarto, dist. 49) tamen diceretur quòd voluntas vniuersalis simpliciter contingenter tendit in illud, & etiam quando est in vniuersali apprehensum, (quia illi dicunt quòd licet voluntas vniuersalis contingenter velit vltimum finem in particulari apprehensum, tamen necessariò vult ipsum in vniuersali apprehensum, vt patuit in primo, distinct. 1. q. 4.) quia illa apprehensio non est ratio determinandi voluntatem ad necessariò volendum illud, quia notitia obiecti non mouet necessariò voluntatem, ad aliquid volendum, saltè vt principalis causa, vt exposui in primo, dist. 1. q. 4. & patet in secundo, dist. 25. & vide quæ dixi in primo, vbi supra, respondendo ad obiectiones Alphonsi, & Oclhã contra Doctorem. Sequitur, nec ipsa voluntas necessariò se determinat illo posito, id est, obiecto cognito, siue vltimo fine actu cognito, sicut nec necessariò continet illud positum, id est, vltimum finem actu cognitum, id est, quòd nõ necessariò contineat cognitionem vltimi finis, vt supra patuit: patet ergo quomodo voluntas non necessariò vult vltimum finem in vniuersali apprehensum. Et hoc magis patuit in primo, dist. 1. question. 4. Tamen potest concedi quòd voluntas non potest resistere ab obiecto, siue nolle obiectum in quo non ostenditur aliqua ratio mali, nec aliquis defectus boni; quia sicut bonum est obiectum huius actus, qui est velle, ita malum, vel defectus boni, quòd pro malo reputatur est obiectum huius actus, qui est nolle, & non sequitur vltra, non potest nolle hoc, igitur necessariò vult hoc; quia potest hoc obiectum, neque nolle, neque velle, vt patet hic, & in primo, dist. 1. q. 4. Vult ergo Doctor quòd voluntas non potest velle bonum, in quo non est aliqua ratio mali,

*Voluntas non
potest nolle
bonum.*

& hoc vel existentis, vel apparentis, quia non potest elicere actum nolitionis, nisi circa obiectum nolibile. Modò tale bonum nullo modo est obiectum nolibile, cum solum malum sit obiectum nolibile, siue sit malum apprens. Et non sequitur vltra, quòd necessariò velit illud, quia licet bonum sit obiectum volitionis, & hoc, siue verum, siue apprens. siue præfixum, non tamen sequitur quòd necessariò velit illud, sicut nec sequitur quòd necessariò nolit etiam summum malum, si illud esset possibile.

8.

K Contra hoc potest argui. Hic Doctor obicit quòd voluntas necessariò velit illud obiectum, si non potest illud nolle, & arguit sic, *Si non potest nolle hoc obiectum, hoc idè est, quia habet in se aliquid, Maior probatur, quia si vnum impossibilem repugnat, aliud necessariò inest, patet, quia si negatio necessariò repugnat, affirmatio posita necessariò inest. Si enim repugnat necessariò homini non animal, necessariò animal inest homini. Et idè benè dicit, quòd si vnum necessariò repugnat alteram necessario inest. Minor probatur, quia nulla inclinatio ad volendum beatitudinem habitualis, vel aptitudinalis repugnat illi nolle actuali, quia cum vno actu posset stare possibilitas, vel aptitudo ad oppositum actum, vt patet à Doctore in primo, dist. 39. ergo velle actuali beatitudinem videtur repugnare nolle actuali beatitudinem, & per consequens si nolle beatitudinè necessariò repugnat volutari, velle actualiter beatitudinè necessariò inerit volutari.*

9.

Respondet, quòd illud repugnans actu nolendi finem, est ipsa potentia voluntatis, cui ex sua formalis ratione repugnat habere nolle respectu finis, quia finis non est nolibilis, sed tantum volibilis. Licet enim nolle actuale, & velle actuale respectu eiusdem obiecti repugnent ad inuicem formaliter in esse simul, tamen non repugnat voluntati successiuè, & hoc loquendo de obiecto volibili, & nolibili. Licet enim voluntas non possit simul velle, & nolle lapidem, tamen successiuè potest habere vtrunque. Sed vt voluntas comparatur ad velle, & nolle respectu vltimi finis, nec simul, nec successiuè potest habere vtrunque, quia nolle finem repugnat voluntati. Sicut etiam intelligere repugnat lapidi ex sola potentia lapidis. Si dicatur, quòd tunc voluntas non erit libera respectu cuiuscunque obiecti, si illud non potest nolle. Dico quòd libertas voluntatis est in hoc, quòd idem obiectum potest velle, vel non velle. De hoc vide quæ dixi super secundo, dist. 6. q. 1.

I Quòd autem voluntas non possit nolle finem probat per Augustinum. Ista auctoritas non concludit, quòd necessariò vclimus beatitudinem, vel quòd necessariò nolimus miseriam, quia

quia voluntas sicut potest velle, & non velle beatitudinem, sic potest nolle, & non nolle miseriam. Sed sic præcisè intelligitur, quòd sicut beatitudo est præcisè obiectum volubile, ita miseriam obiectum nolibile. Et sicut est impossibile voluntatem velle actualiter miseriam, ita est impossibile ipsam nolle actualiter beatitudinem.

m *Vel fortè, & magis, quia non ita caret miseria omni ratione volibilis, sicut caret beatitudo omni ratione nolibilis.* Si ergo secundum Augustinum non possum velle miseriam, quæ fortè non caret omni ratione volibilis, à fortiori non possum nolle beatitudinem, quæ caret omni ratione nolibilis, cum in ipsa non sit aliquis defectus boni, nec aliqua ratio mali.

Ad alias duas rationes patet responsio hæc, & clariùs vide in primo, dist. 1. quæst. 4. & quæ ibi exposui.

n *De isto artic.* Hic Doctor dicit duo. Primo; quòd voluntas creata non necessitatur ex sua natura ad volendum finem, non solum absolute, sed nec etiam posita apprehensione obsecura illius obiecti, sicut modò apprehendimus. Sed an voluntas creata beata necessitatur ad volendum finem, & hoc per aliquid supernaturale, puta per charitatem, licèt Doctor hic non soluat, tamen in primo, dist. 1. q. 4. soluit, probando quòd voluntas comprehensoris eleuata per charitatem, non necessariò fruatur, vide ibi. Secundò dicit, quòd voluntas diuina necessariò vult propriam bonitatem, vt satis probatum est in primo, dist. 10. quæst. unica, & vide quæ ibi exposui.

Voluntas creata non necessitatur.

10. Duplex necessitas.

o Deinde quærit an voluntas diuina necessariò velit aliquid aliud à Deo? Et ponit duas conclusiones, præmittendo quòd duplex est necessitas, scilicet immutabilitatis, & ineuitabilitatis omnimodæ, siue determinationis necessariæ. Prima excludit oppositum posse succedere ei, quod inest, hoc modo voluntas diuina vult quicquid vult ad extrà, quia oppositum eius nunquam potest inesse. Ab æterno enim voluit quicquid nunc vult, & quod voluit ab æterno esse pro tali tempore, necessariò erit, scilicet necessitate immutabilitatis, quia ex quo determinauit illud fore, est impossibile oppositum inesse,

scilicet ipsum non fore. Licèt enim quando ab æterno voluit esse *A*, potuisset oppositum velle, scilicet non esse *A*, tamen facta determinatione, quòd *A* sit, non potest oppositum velle, scilicet velle *A* non esse, quia tunc voluntas diuina mutaretur, quia est impossibile transire de contradictorio in contradictorium, sine mutatione; sed mutatio non erit in obiecto prius volito, & post nolito; patet, quia obiectum nullum esse nouum habet; modò inuari est aliquid aliter se habere nunc quàm priùs se habuerit, vt patet 5. *Phys.* ergo si *A* est nunc volitum esse, & post nolitum esse, cum hic sit transitus à contradictorio in contradictorium, erit aliqua mutatio, & non in *A*, vt patuit; ergo in voluntate diuina, quæ nunc aliter vellet, quàm priùs voluit, quòd est simpliciter impossibile, scilicet quòd aliquo modo mutetur, vt patet in primo, dist. 1. quæst. ult. Patet ergo quomodo voluntas diuina quicquid vult, immutabiliter vult. Sed de alia necessitate, scilicet ineuitabilitatis, quæ est, quòd simpliciter necessariò velit, ita quòd nunquam potest velle oppositum pro quocunque instanti, sicut dicimus, quòd pater in Diuinis necessariò generat filium, quia est simpliciter impossibile ipsum non generare. Loquendo de hac necessitate, voluntas diuina nihil vult ad extrà: patet, si enim hoc modo vellet creaturam, & hoc efficaciter, necessariò eam vellet, & sic creatura necessariò esset ab æterno, quia causa agens necessariò, & non impedita, statim ponit effectum, & necessariò. Loquendo tamen non de volitione efficaci, qua vult creaturam existere in aliquo tempore, sed de volitione complacentiæ, qua complacet quidam bonitatis cognitio, quæ sunt quædam participatio bonitatis diuinæ, vult illas necessariò, necessitate ineuitabilitatis, quia non potest non complacere eis sic potis in esse cognito, quia vt sic, habent esse necessarium, secundum quid tamen, vt patet in primo, dist. 3. quæst. 4. in secundo, dist. 35. 36. 39. Et talis volitio non ponit creaturam in aliquo esse reali. Alij duo articuli clari sunt hic, & ex distinctione decima primi,

S C H O L I V M.

Voluntatem cum necessitate ad actum liberam esse probat ex Augustino, & Anselmo. Secundo, Deus amat media ad se liberè: ergo & se. Tertio, libertas est conditio intrinseca voluntatis; ergo compatitur cum conditione perfectissima operandi, & talis est necessitas, ubi est possibile. Explicat quomodo cum necessitate stat libertas. De quo latè agit 1. dist. 10. & 4. dist. 49. q. 1. ar. 1. & supra quodl. 2. Quæstio nimis controuersa est, mihi tamen videtur non esse de re ipsa, sed de modo loquendi; & Doctor tenet eum, quo Philosophus, Augustinus & Anselmus vsi sunt. Vide Scholium vltimum, 1. dist. 10. ubi circa hoc dixi quod verius visum fuit.

DE secundo articulo principali, dico quòd cum necessitate ad volendum stat libertas in voluntate. Hoc probatur, primò per auctoritates. Prima est Aug. in *Ench.* quæ dicta est suprà.

8.

Sic

Cum neces-
si. aie vo-
lendi stat
libertas se-
cundum
August. &
Anselm.

Sic enim oportebat prius fieri hominem, & ut bene posset velle, & male, nec gratis vel frustra si bene; nec impunè si male, hoc est in statu illo primo, meretur, vel demeretur. Et sequitur. Postea vero sic erit, ut male velle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio, multò quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit seruire peccato; & subdit, quasi pro probatione: neque culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est: quæ beati sic esse volumus, ut esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possimus, sicut enim anima nostra nunc habet nolle infelicitatem, ita tunc nolle iniquitatem semper habitura est. Item Anselmus de lib. arbit. cap. i. Quis sic habet, quod deest, & expedit, ut hoc amittere nequeat, liberior est; quàm ille, qui sic habet hoc ipsum, ut possit perdere. Et ex hoc concludit: liberior igitur est voluntas, quæ à rectitudine declinat, & nequit.

Idem probatur per rationem, & primò quia, nam ex præcedente articulo habetur quòd voluntas diuina necessariò vult bonitatem suam, & tamen in volendo eam est libera; igitur, &c. Probatio minoris: quia potentia operans circa vnum obiectum, non absolutè, sed in ordine ad aliud, eadem est operatiua circa vtrunque obiectum, sicut arguit Philosophus in secundo de Anima, quòd illa potentia, quæ cognoscimus differentiam vnus obiecti ab alio obiecto, ipsa nata est cognoscere vtrunque obiectum in se; sicut ipse arguit ibi de sensu communi; nunc autem voluntas ipsa diuina refert ad finem alia obiecta, quæ sunt volibilia propter finem: igitur ipsa sub eadem ratione potentia est operatiua circa vtrunque; sed circa illud quod est ad finem liberè operatur. Patet: quia contingenter vult illa, & contingentia in agendo reducitur ad principium non naturaliter actiuum, sed liberè; igitur ipsa sub ratione potentia libera vult bonitatem suam.

Tex. 146.
Dens quo-
modo se a-
met?

Libertas est
perfectionis

Libertas,
conditio in-
trinseca, vo-
luntatis.

Præterea; secundò probatur idem propter quid, & primò sic. Actio circa finem vltimū est actio perfectissima, & in tali actione libertas in agendo est perfectionis: igitur necessitas in ea non tollit, sed magis ponit illud quod est perfectionis; cuiusmodi est libertas.

Præterea: conditio intrinseca ipsius potentia vel absolutè vel in ordine ad actum perfectum, non repugnat perfectioni in operando; nunc autem libertas, vel est conditio intrinseca voluntatis absolutè, vel in ordine ad actum volendi; igitur ipsa libertas potest stare cum conditione perfecta possibili in operando: talis conditio est necessitas, specialiter vbi ipsa est possibilis. Est enim semper possibilis, vbi neutrum extremum requirit contingentiam in operatione, quæ est media inter extrema, sic est in proposito: sicut probatum est in præcedenti articulo.

Si quæras, quomodo stat libertas cum necessitate?

Non est
querenda
ratio eorum,
quorum non
est ratio.

Respondeo secundum Philosophum quarto Metaphysice; non est quærenda ratio eorum, quorum non est ratio. Demonstrationis enim principij non est demonstratio. Ita dico hic, quòd sicut ista est immediata, & necessaria, voluntas diuina vult bonitatem diuinam: nec est alia ratio, nisi quia hæc est talis voluntas; & illa talis bonitas; sic voluntas diuina contingenter vult bonitatem, seu existentiam alterius, & hoc, quia est talis voluntas, & illud est tale bonum: nisi addamus generaliter vnum breue, quòd voluntas infinita necessariò habet actum circa obiectum infinitum, quia hoc est perfectionis; & pari ratione non necessariò habet actum circa obiectum finitum, quia hoc esset imperfectionis: nam imperfectionis est necessariò determinari ad posterius; & perfectionis requisita est sic determinari ad prius; & perfectionis cõcomitatis ad illud quod est simul naturā.

9.

Non est idē
liberū, &
contingēs,
aut natura-
le & neces-
sarium.

Confirmatur illud, quia non est eadem diuisio in principium naturale, & liberum, & in principium necessariò actiuum, & contingenter: aliquod enim naturale potest contingenter agere: quia potest impediri: igitur pari ratione possibile est aliquod liberum, stante libertate, necessariò agere.

Sed semper est dubium, in quo stat per se ratio libertatis: siue enim dicatur quòd libertas stat in determinatione ad agendum, siue in dominatione respectu sui actus; per neutrum huc videtur posse saluari.

ADDITIO.
Henricus.

Hic diceretur, quòd cum dicitur, voluntatem necessariò velle, necessitas potest determinare actum volendi, ut terminatur ad obiectum, & sic est verum manifestum, intelligendo de bonitate diuina; quæ sola est proprium, & per se obiectum: alia autem non sunt per se obiecta propria: ideo non necessariò vult illa: aut potest necessitas determinare actum ut egreditur à voluntate. Et hoc potest intelligi dupliciter. Vno modo, ut sit necessitas præua ad voluntatem: & voluntas intelligatur cadere sub necessitate, tanquam impellente in actum, & figente in actum; si autem sic esset, voluntas ageretur, & non ageret, nec staret in tali actu libertas. Alio modo potest intelligi necessitas concomitans: ita quòd

10.

quod ipsa intelligatur cadere sub voluntate, sic quod voluntas propter firmitatem libertatis sua sibi ipsi necessitatem imponit in eliciendo actum, & in perseverando, siue figendo se in actum: in inspiratione concomitatur necessitas natura, qua est vis quadam natura primo modo dicta, id est, essentia, siue natura secundo modo dicta, scilicet principij naturalis producitur similis: talis enim assisit voluntati in communicando naturam Spiritui sancto.

Est igitur ordo quadruplicis necessitatis. Prima, qua Deus necessario visus. Secunda, qua necessario intelligit. Tertia, qua necessario spirat. Quarta, qua necessario diligit se.

In quo igitur est libertas volendi?

Respondeo, quia delectabiliter, & eligibiliter elicit actum, & permanet in actu.

Contra: secundum Rich. gloriosus est, quod secundum naturam habetur, quam quod aliter habetur.

Respondeo, quod ex necessitate natura habetur velle, non necessitate tamen natura habetur obiectum: quia esset contradictio: igitur in ista propositione qua est de dicto, Deum se velle est necessarium: patet distinctio, quod necessitas potest determinare actum volendi sic, vel sic, scilicet absolute, vel cum respectu ad obiectum: sed non aequè apparet in ista, Deus vult necessario, qua est de re: tamen eadem veritas est communis, quod necessitate natura habetur actus, sed non vult obiectum necessitate natura.

SCHOLIUM.

Sententia Henrici, voluntatem spirare Spiritum sanctum, necessitate naturali, & etiam libera: de qua latè Doctor 1. dist. 1. quæst. 7. num. 13. & dist. 10. num. 3. rejicitur primo, quia inconuenit in amore essentiali, vnam tantum esse necessitatem; & duas in notionali. Secundo, memoria siue coexistentia natura gignit; ergo & voluntas similiter spirat.

11. **D**E tertio principali dicitur, quod in aliquo actu voluntatis diuinæ, scilicet in actu spirandi Spiritum sanctum, est aliquo modo necessitas naturalis, sic intelligendo, quod voluntas, vt est simpliciter voluntas, non est principium elicitiuum actus notionalis, quo producitur simile in forma ipsi producenti: quia tunc in quocunque esset, esset principium elicitiuum actus, quo produceretur simile in forma, quod falsum est in creaturis. Sed voluntas, vt est in natura diuina, & vt sic per illam habet quandam naturalitatem ad producendum actum notionalem, sic est principium elicitiuum actus notionalis. Ex hoc enim quod fundatur in natura diuina, siue in essentia, habet sibi annexam quandam vim naturæ: & sic quandam necessitatem naturalem ab ista naturalitate, siue vi naturali annexa voluntati contrahit, & sic est principium elicitiuum actus notionalis; licet enim in actu voluntatis essentialis, vt ordinatur in summum amatum, ab ipsa sola voluntate ratione, qua est libera, sit necessitas immutabilitatis; tamen in quantum actio voluntatis ordinatur in amorem productum tendentem in amatum terminaliter, sic ab illa naturalitate annexa voluntati procedit necessitas immutabilitatis circa solum actum notionalem elicitem à voluntate, vel potius ab ipsa libertate voluntatis, vt ei talis naturalitas est annexa. Additur ad hoc, quod illa naturalitas in voluntate nullo modo præuenit eius libertatem, nec est ratio elicitiua actus notionalis. Hoc enim esset omnino contra eius libertatem; sed potius est consecutiua, & annexa libertati, vt aliquid, quo assistente voluntati, voluntas ipsa ex vi, quam habet ex eo, quod est voluntas, & libera, potest elicere actum suum notionalem: quem sine illo assistente elicere omnino non posset. Sunt igitur aliter, & aliter istæ propositiones in diuinis necessariæ, Deus necessario visus: quia necessitate naturæ: Deus necessario intelligit, quia necessitate intelligibilis determinantis intellectum ad hoc, vbi est aliqua diuersitas rationis: Deus necessario spirat Spiritum sanctum, quia necessitate naturali non præueniente, sed concomitante: Deus necessario amat se, necessitate conueniente infinitatem libertatis absque aliqua necessitate naturæ.

12. **C**ontra istud, non videtur quod illud, quod fundatur in aliquo, possit habere rationem aliquam necessitatis vltiorem vltra illud, in quo fundatur; nec etiã quod fundatum possit habere duplicem rationem necessitatis, & illud in quo fundatur, tantum vnicã: quia tunc circumscripita per impossibile, vel possibile illa vnica ratione necessitatis in fundamento, adhuc remaneret alia ratio necessitatis in fundato, & ita illud fundamentum remaneret necessariũ, & tamẽ nõ remaneret necessitas fundamenti: nunc autẽ, secundum istos actus notionales fundatur in actu essentiali: & secundum omnes actus essentialis aliquo modo sunt priores; igitur non potest esse quod in actu essentiali, quo Deus diligit se, sit tantum vnica necessitas: & ex vnica ratione necessitatis, scilicet ex infinitate libertatis, & tamen quod in actu spirandi sit cũ hoc alia ratio necessitatis; scilicet naturalis. Præterea; Sicut memoria perfecta in supposito conueniente est principium perfectum

Henr. in sum. ar. 60. q. 1.

Fundatum in alio, non potest esse magis necessarium fundamentum. 10.

*Voluntas
a quæ potes
ad spiran-
dum, sicut
memoria
ad gignen-
dum.*

perfectum producendi Verbum perfectum: sic videtur quòd voluntas perfecta in supposito, vel suppositis conuenientibus sit perfectum principium producendi amorem perfectum; sicut igitur memoria in Patre est principium gignendi Filium, sic voluntas in Patre & Filio est principium spirandi Spiritum sanctum. Nec videtur vltà rationem perfectæ memoriæ, vel perfectæ voluntatis, coassistencia alicuius esse necessaria: sic quòd illo non assistente non posset voluntas in actum spirandi, & memoria in actum dicendi.

Si autem intelligeret assistentiam esse, vt obiecti ad potentiam: fortè illa requiritur tam in memoria, quàm in voluntate; & magis fortè ad hoc, vt per actum communicetur natura, quàm ad hoc vt actus sit necessarius: quia principiorum illorum, scilicet obiecti, & potentia, vtrunque per se est ratio propriæ necessitatis in eliciendo actum suum, vt suus est; sed fortè non vtrunque per se est ratio perfecta consubstantialitatis termini ad ipsum producens. Et tunc verum esset, quòd non requiritur talis assistentia ad actum essentialem, quia licèt ibi requiratur obiectum, non tamen vt principium communicandi suam propriam perfectionem.

S C H O L I V M.

Hic explicat fundamentum sue sententia de libera processione Spiritus sancti. Primum dictum, prima differentia, principij actiui, seu agentis, est libertas, & natura ei opposita. Ostendit ex Aristotele 2. Phys. & 9. Metaph. & ex Augustin. Secundum dictum, ha differentia variis nominibus ab Aristot. exprimuntur. Per haec tria, non secundum propositum, à natura, & potentia irrationalis, intelligit principium, quod dicitur natura; per opposita his, principium liberum. Tertium, intellectus habet modum naturæ, in productione filij, voluntas modum oppositum. Quando autem imperat intellectui, totum est liberum, sicut & quando imperat aliis potentiis inferioribus; quia totum secundum propositum: & probat ex Philof. Quartum, (& sequitur ex dictis) repugnat voluntatem esse principium per modum naturæ, sicut & naturam esse principium liberum, quia sunt primæ differentia principij actiui. Quintum, omne agens naturale, vel est primum omnino primum, vel à priori naturaliter determinatum, & neutrum horum competit voluntati. Sextum, causatio intellectus est naturalis; & voluntatis, esto sit necessaria, libera, quia hoc est hoc, & illud illud. Haec, ratio à priori; à posteriori, supposita praesata diuisione, & vsu ex Philof. & Augustin. dici potest voluntatem semper esse liberam, quia nec à se, nec ab alio naturaliter determinatur, sed supposita apprehensione obiecti, tendit delectabiliter, & eligibiliter in obiectum, etiam quando non potest non tendere. De quo latè, 1. dist. 10.

*Natura
multifariâ
sumitur.*

DE isto articulo potest dici, quòd non est hîc difficultas, accipiendo naturam dextensiuè prout extendit se ad omne ens: Sic enim dicimus naturam voluntatis, imò extendendo ad non ens, dicimus naturam negationis. Sic enim, extensiuè loquendo, necessitas in ente quocunque posset dici necessitas naturalis; & tunc, cum voluntas, saltem diuina, ex sua perfecta libertate habeat necessariò aliquid velle: ista necessitas perfectæ libertatis potest dici (isto modo) necessitas naturalis. Sed difficultas non est nisi accipiendo naturam magis strictè, prout scilicet natura, & libertas sunt primæ differentia agentis, vel principij agendi: quomodo loquitur Philofophus secundo Physicorum. Vbi diuidit causam actiuam in naturam, & propositum. *Eorum, inquit, quæ sunt propter hoc, id est, propter finem, cuiusmodi sunt omnia, quæ sunt à per se causa, alia quidem secundum propositum: alia verò non secundum propositum, & paulò post: Sunt autem propter hoc quacunque ab intellectu vtrique aguntur, & quacunque à natura: & reducit ad istas duas causas per se, duas causas per accidens, scilicet casum, & fortunam. De hac distinctione loquitur 9. Metaphys. distinguens modum, quo potentia actiuæ rationales, & irracionales diuersimodè exeunt in actus suos, huiusmodi quidem, inquit, scilicet, irracionales potentias necesse est, quando actiuum, & passiuum appropinquatur, hoc quidem facere, illud autem pati; illas verò, scilicet rationales, non necesse est, supple hoc facere, & illud pati. De hac distinctione loquitur Augustinus 5. de Ciuit. cap. 9. Est causa fortuita, est naturalis, est voluntaria. Et declarat ibi membra.*

Ista diuisio principij actiui diuersis nominibus exprimitur, non solùm apud diuersos, sed etiam apud Aristotelem; vt patet ex secundo Physicorum, vbi præmisit, secundum

13.

Tex. 49.

Tex. 10.

Triplex
causa.

Tex. 49.

secundum propositum, & non secundum propositum, & subdit, ab intellectu, & à natura, & in 9. Metaphysica, rationales & irrationales potentias; per ista tria, non secundum propositum, & à natura, & potentie irrationalis, intelligit principium actiuum, quod communiter dicimus naturam: per alia verò tria intelligit illud aliud principium actiuum, in quo concurrunt respectu actus extrinseci, & intellectus & voluntas. Sed utrumque istorum per se acceptum habet suum proprium modum principiandi: intellectus quidem per modum naturæ: vnde ad suum proprium actum comparatus, natura est: sicut Filius in diuinis producitur per modum naturæ, licet eius principium productiuum sit memoria. Voluntas autem semper habet suum modum causandi proprium, scilicet liberè, & ideò quando concurrit cum intellectu, vt in productione artificialium, totum dicitur produci liberè, & à proposito: quia propositum est principale, & immediatum principium illius productionis extrinsecè. Si autem quando concurrat potentia naturaliter actiua cum ipsa voluntate, sicut est de potentiis inferioribus, quibus vtitur ad agendum, licet actio propriè, vt est huius principij, sit per modum naturæ: tamen quia totum subiaceret voluntati, ideò liberè vtitur, & dicimur liberè agere à principali agente. Et hoc modo loquitur non Metaphysica, vbi vult quòd ultra intellectum, requiritur aliquod determinans, vt appetitus & proliæresis: alioquin simul faceret contraria. Nîm ipsa scientia simul contraria ostendit, & ipsa, quantum est ex parte sui, esset principium per modum naturæ, & necessariò, quantum est ex parte sui, causaret quodlibet respectu cuius est in potentia. Illa, inquit, contrariorum. Quare, simulne faciunt contraria? hoc verò est impossibile: necessarium est igitur alterum adesse, quod proprium est. Hoc est determinans ad vnum oppositorum. Et subdit: Dico autem siue appetitum, &c.

Tex. 49.
T. c. 10.
Principium actiuum naturale tribus nominibus apud Arist.

Tex. 10.

9. Met. r. cap. 10.

15.

Ad propositum dico, quod licet aliquod principium posset concurrere in agendo cum voluntate, puta secundum aliquos, obiectum; secundum aliquos, intellectus: & illud concurrens, quantum est ex se, sit naturaliter actiuum; tamen voluntas, per se loquendo, nunquam est principium actiuum naturaliter: quia esse naturaliter actiuum & esse liberè actiuum, sunt primæ differentie principij actiui, & voluntas, vnde voluntas, est principium actiuum liberè. Non magis igitur potest voluntas esse naturaliter actiua, quàm natura, vt est principium distinctum contra voluntatem, potest esse liberè actiua.

Non magis voluntas potest esse naturale principium, quàm natura liberè.

Sed quæritur vnde est, quod voluntas, licet necessariò agat, non tamen naturaliter agit, cum non possit natura magis esse determinata ad agendum, quàm quod sit necessitata ad agendum?

Respondeo, omne agens naturale, vel est omnino primum: vel si est posterius, erit ab aliquo priori naturaliter determinatum ad agendum, voluntas autem nunquam potest esse agens omnino primum: sed nec potest esse determinata naturaliter ab aliquo agente superiori: quia ipsamet est tale actiuum, quod seipsam determinat in agendo, sic intelligendo, quod si voluntas aliquid necessariò velit, puta A, non tamen illud velle causatur naturaliter à causante voluntatem: etiamsi naturaliter causaret voluntatem: sed posito actu primo, quo voluntas est voluntas, si ipsa sibi relinqueretur: etsi posset contingenter habere, vel non habere hoc velle: tamen seipsam determinaret ad hoc velle.

Agens naturale, vel est primum, vel a superioris determinatum.

Quando igitur dicitur, quod naturale principium non potest magis determinari, quàm quod necessitetur.

16.

Respondeo, licet necessarium sit summè determinatum, quoad exclusionem indeterminationis ad vtrumlibet: tamen aliquod necessarium aliquo modo est magis determinatum, quàm aliud: sicut ignem esse calidum, vel Cælum esse rotundum, est determinatum à causante, dante simul esse Cœli, & rotunditatem: sed graue est determinatum ad descensum, non habito necessariò actu descendendi ab ipso generante, sed tantum habito ab ipso principio naturaliter determinatiuo ad descendendum. Voluntas autem causata, si necessariò vult aliquid, non sic est determinata à causante ad illud, velle, sicut graue ad descensum, sed tantum à causante habet principium determinatiuum sui ad hoc velle.

Cælum est magis determinatum ad rotunditatem quàm graue ad descensum.

Si autem dicas, si descensus causatur à grauitate intrinseca, tunc graue mouet se: quare igitur non liberè æquè sicut voluntas mouet se ad illud velle, respectu cuius ipsa voluntas est ratio necessaria causandi?

De motu grauis 2. d. 2. q. 10.

Respondeo : illa causatio grauitatis est naturalis, ista libera: quia hoc est hoc, & illud est illud.

Breuiter igitur posset dici, quod esse formæ & modus essendi, agere & modus agendi sunt immediata: idèd sicut non est alia ratio, quare hoc habet talem modum essendi, nisi quia est tale ens: sic non est aliqua ratio, quare hoc habet talem modum agendi, puta liberè, vel naturaliter, nisi quia est tale principium actiuum, scilicet liberum, vel naturalc.

S C H O L I V M.

Respondet ad locum ex August. 6. Ciuit. 10. quo arguebat contra Ciceronem, negantem præscientiam, ostendens contra ipsum, præscientia concessa, minimè tolli liberum arbitrium, nec necessitatem præscientiæ tollere libertatem voluntatis; secus esset de necessitate violentiæ, si daretur. Exponit locum Augustini. in argumento positum, ubi clarè docet necessitatem compati cum libertate.

Ad arg. in intro.

AD argumentum in contrarium dici potest, quod intentio Augustini est ibi arguere contra Ciceronem, qui negauit præscientiam Dei: nec ex illa præscientia concessa, oportet eum negare liberum arbitrium nostrum: Augustinus autem docet qualiter præscientia Dei, & liberum arbitrium simul stant, sic arguendo. Sic, inquit, Deo certus est ordo causarum; quod concessit ipse Cicero: subdit Augustinus. Et ipse, quippe nostræ voluntates in causarum ordine sunt: quoniam humanæ voluntates humanorum operum cause sunt: atque ita, qui omnes rerum causas præsciuit, profecto in eis causis etiam nostras voluntates ignorare non potuit. Et pòst: Quomodo igitur ordo causarum præscienti Deo certus id efficit, vt nihil in nostra sit voluntate, cum in ipsarum causarum ordine magnum habeant locum nostra voluntates?

17.

Lib. 5. c. 9.

Etiam in sequenti capitulo: Non propterea nihil in nostra voluntate est, quia Deus præsciuit quid futurum esset in nostra voluntate. Non enim nihil præsciuit, sed aliquid, & illo præsciente est aliquid in nostra voluntate. Respondendo autem vult ostendere, quomodo simul stant necessitas illa, quam in præcito requirit præscientia, & tamen quod præciticum sit in nostra. Hoc quidem non esset verum, si esset ibi necessitas violentiæ: de qua ait; etiam si nolimus, efficit quod potest: sicut est necessitas mortis: sed si est necessitas qualiscunque, de qua solemus dicere: necesse est, vt ita sit aliquid: vel vt ira fiat aliquid: non oportet timere, quòd talis necessitas, si ponatur in actu nostro præcito, nobis auferat libertatem; quia ista necessitas præscientiæ, vel præciti vt præciti, et si sit necessitas immutabilitatis, non est tamen simpliciter necessitas ineuitabilitatis, siue omnimodæ determinationis, sed tantum ineuitabile ex suppositione ista, quia illud est iam præciticum.

Necessitas præscientiæ non auferit libertatem.

Præscientia Dei quomodo libera.

Et ad ostendendum, quod non qualiscunque necessitas tollit libertatem, subdit illud ex quo argutum est; neque & vitam Dei & præscientiam, &c. si præcisè dixisset, & præscientiam, facile esset videre qualiter illam non ponimus sub necessitate, quæ repugnet libertati: quia liberè & contingenter præcicit hoc, licèt supposito quòd præciciat, immutabiliter præciciat. Et eodem modo est de actu meo præcito, quod licèt sit immutabiliter præcitus: tamen contingenter ex parte Dei præscientis; & similiter relinquatur contingentia ex parte mei exequentis.

18.

Vita sumitur pro actu intellectus & voluntatis.

Sed difficilior est, quod addit, vitam & præscientiam. Sed ibi potest esse duplex responsio, vna quòd vita accipiatur ibi pro actu beatifico, sicut accipitur vita, Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te. Et sicut loquitur Philosophus 12. Metaphysic. Intellectus actus est vita. Et pari ratione actus voluntatis est vita: vita ista non cadit sub necessitate excludente libertatem, etiam in Deo. Si autem intelligatur vita pro vita naturali ipsius Dei, tunc non debet intelligi de illa vita secundum se accepta, sed de ipsa vt à voluntate diuina acceptata: potest autem esse aliquid benè in se necessarium, & necessitate repugnante libertati, quamuis tamen sit liberè, imò contingenter acceptatum.

Græue cadere potest liberè & naturaliter.

Exemplum. Si quis voluntariè se præcipitat, & semper in cadendo illud velle continuat, necessariò quidem cadit necessitate grauitatis naturalis, & tamen liberè vult

vult illum casum; ita Deus, licet necessariò viuat vita naturali, & hoc tali necessitate, quæ excludit omnem libertatem; tamen vult liberè se viuere tali vita: igitur vitam Dei non ponimus sub necessitate, intelligendo vitam, vt à Deo libera voluntate dilectam.

Q V Æ S T I O XVII.

Vtrum actus dilectionis naturalis, & actus dilectionis meritoria sint eiusdem speciei.

2.

Einde Quæritur: Vtrum actus dilectionis naturalis, & actus dilectionis meritoria sint eiusdem speciei? Arguitur quòd non: quia illi actus differunt specie, qui eliciuntur à principiis diuersis specie; isti actus sunt huiusmodi: igitur, &c. Probatio maioris. Non est minor differentia in principiis, imò maior. Probatio minoris: actus dilectionis naturalis elicitur à voluntate propria actione naturali ipsius: actus autem dilectionis meritoria elicitur mediante habitu supernaturali, puta charitate: naturale autè & supernaturale differunt specie.

Argum.

Contra, differentia specifica actuum præcipuè accipitur ex per se obiectis: nunc autem idem est per se obiectum dilectionis naturalis, & meritoria, quia Deus sub ratione summi boni, vtroque actu diligitur.

Ratio opp.

S C H O L I V M.

Exponit clarè, actum dilectionis naturalis dupliciter sumi: primò, vt idem sit quod elicere actum amandi conformiter inclinationi naturali creaturæ rationalis. Secundo, sumitur pro actu dilectionis ex naturalibus, esio sit contra inclinationem naturæ rationalis, sicut sunt omnia peccata.

Hic primò videndum est, quid intelligendum sit per dilectionem naturalem. Secundo, quid per dilectionem meritoriam: tertio ex his infertur veritas quæstio.

De primo, non intelligitur hîc dilectio naturalis illa inclinatio naturæ ad bonum, quæ est cœua ipsi naturæ: imò fortè non aliud ab ipsa natura: sed quæritur de actu elicitò dilectionis naturalis; illa autem inclinatio est actus elicitus: & pro tanto posset dici dilectio habitualis quia assimilatur habitui in hoc, quòd est præcedens actum & permanens sine actu.

Actus autem dilectionis naturalis de quo quæritur, posset vno modo intelligi actus elicitus secundum illam inclinationem naturalem: puta quando mens actu diligit se, vel actu vult sibi commodum. Alio modo posset intelligi actus naturalis dilectionis, distinguendo contra supernaturalem: ille scilicet, quem voluntas ex se ipsa actu naturali potest habere, licet non sit secundum inclinationem naturalem, sicut voluntas ex se ipsa potest habere actum vitiosum: & tamen ille actus est præter naturam, vel contra naturam secundum Damascenum. Hoc secundo modo magis videtur intelligi in quæstione: quia sic procedit primum argumentum: tamen primo modo intelligendo dilectionem naturalem, illa fortè continetur sub dilectione naturali secundo modo accepta: saltem vt in pluribus, quia plures actus dilectionis, ad quos naturaliter inclinamur, possumus potestate naturali elicere, licet non omnes, quia ad perfectissimum circa vltimum finem est inclinatio naturalis, licet ad illum non possit natura attingere ex se.

Dilectio naturalis dupliciter sumitur.

Aug. 5. eiu. c. 9. idem habet.

C O M M E N T A R I V S.

I.
Quid sit dilectio.

a E primo dicit Doctor quòd hîc non intelligit dilectionem naturalem ipsum appetitum naturalem, qui nihil aliud est nisi inclinatio naturæ ad bonum, quæ est cœua ipsi naturæ. Vnde nota, quòd inclinatio naturalis est tantùm quædam tendentia naturæ, non ad quocumque bonum, sed præcisè ad bonum commodi, vt patet à Doctore in secundo, dist. 6. q. 2. & dist. 23. & talis inclinatio naturalis nullo modo est actus, siue operatio elicita, vt subtiliter probat Doctor in 4. dist. 42. q. 9. sed est præcisè quædam inclinatio, siue tendentia naturæ prior quocumque actu elicito talis naturæ, & est cœua naturæ, quia talis inclinatio naturalis, vel est præcisè ipsa natura, vel immediatè necessariò concomitans ipsam naturam, vt patet à Doctore in quarto, vbi supra nec est aliud ab ipsa natura, quia talis inclinatio non est aliqua res addita naturæ, sed realiter est ipsa natura, vt patet à Doctore in quarto, vbi supra. Et licet dilectio naturalis aliquando accipitur pro inclinatione naturali, siue pro appetitu naturali, in proposito tamen, hîc non accipitur pro tali inclinatione, quia, vt dixi, talis inclinatio naturæ non est actus elicitus, & quæstio quærit de actu elicito dilectionis naturalis, talis ergo inclinatio potest dici dilectio habitualis, quia assimilatur habitui in hoc, quòd est præcedens actum, & permanens sine actu.

2.
Quot modis accipitur actus elicitus.

b *Actus autem dilectionis naturalis.* Hic Doctor declarat quot modis potest accipi actus elicitus dilectionis naturalis, & primò: Omnis actus elicitus conformiter naturali inclinationi potest dici actus inclinationis naturalis, sicut actus voluntatis elicitus, quo diligit se, siue esse suum, siue quo diligit bonum, vt sibi commodum, dicitur actus dilectionis naturalis, quia elicitor circa illud idem obiectum, circa quod est naturalis inclinatio. Secundò accipitur actus dilectionis naturalis, vt præcisè distinguitur contra actum supernaturalem, ita quòd actus supernaturalis dicitur ille, qui præcisè caulatur à causa supernaturali; licet enim voluntas habeat naturalem inclinationem ad recipiendum quemcumque actum positium tanquam perfectionem suam, & in hoc nulla sit supernaturalitas, si tamen actus ille sit tantùm caulabilis à causa merè supernaturali, dicitur supernaturalis, ex sola cõparatione ad agens supernaturale. Actus verò qui immediatè potest caulari à voluntate, etiam concurrente voluntate diuina generali influenza, dicitur

Actus elicitus à quo caulatur.

tur naturalis ex hoc solo, quòd comparatur ad agens naturale, & hæc distinctio est satis clara à Doctore q. 1. prolog. Et nota, quòd loquitur hic tantùm de actu dilectionis naturalis, qui naturaliter potest elici à voluntate, etiam contra, vel præter inclinationem naturalem, sic, quòd nullo modo sit elicitus secundùm inclinationem naturalem, sicut voluntas ex seipsa potest habere actum vitiosum, tamen ille actus est elicitus præter naturam, vel contra naturam, secundùm Damascenum, & ratio est, quia actus vitiosus est tantùm carentia boni. Vnde peccatum, siue vitium, est formaliter quædam iniustitia, quæ deberet inesse actui, quando elicitor, quæ iniustitia est tantùm carentia rectitudinis, siue bonitatis, quæ actui deberet inesse. Cum ergo inclinatio naturalis sit tantùm respectu boni, sequitur quòd actus vitiosus non erit secundùm naturalem inclinationem. Et quod dicit, *præter naturam, vel contra naturam*: dicitur enim actus elici contra naturam, quia determinatè inclinatur ad oppositum, scilicet ad vbi deorsum. Sic in proposito, quia voluntas inclinatur determinatè ad bonum commodi; si modò voluntas actu nollet bonum commodi, ille actus diceretur contra naturam. Actus verò præter naturam diceretur ille, ad quem voluntas non haberet naturalem inclinationem; si tamen haberet naturalem inclinationem, & determinatam ad oppositum illius actus, tunc diceretur elici præter naturam, quia non conformiter inclinationi naturali, nec contra ipsam inclinationem naturalem.

Actus contra naturam quis.

Actus præter naturam, quis.

c *Hoc secundo modo magis videtur intelligi,* id est, quòd titulus quæstionis debet magis intelligi de actu naturali distincto contra actum supernaturalem, quia actus meritorius est actus supernaturalis. Quæritur ergo hîc, an actus dilectionis naturalis sit eiusdem speciei cum actu dilectionis supernaturalis, qualis est actus dilectionis naturalis primo modo acceptus, prout scilicet conformiter elicitor inclinationi naturali continetur fortè sub actu dilectionis naturalis, secundo modo accepto, saltem vt in pluribus. Dicit, *vt in pluribus*, quia non omnis dilectio, primo modo accepta est in potestate voluntatis; patet, quia inclinatio naturalis est ad summam beatitudinem in particulari, vt patet à Doctore in 4. dist. 49. q. 9. & tamen voluntas ex se, siue ex puris naturalibus, non potest ad illam attingere, & sic patet primus articulus.

3.
Actus meritorius est actus supernaturalis.

S C H O L I V M,

Secundum dictum huius articuli merisum est actus à Deo acceptatus, vt dignus premio. Secundum, addit actui duas relationes; vnam ad voluntatem Dei, alteram ad premium. Tertium, dicit duas relationes ad duas causas, voluntatem liberam & gratiã. Quartum, petit elici secundum inclinationem charitatis. Quintum, (etsi non sit expressè in litera) petit promissionem Dei, de dando premio. Colligo ex illis verbis specialiter acceptatus, & docet expressè Doct. 3. d. 19. n. 7. & habetur ex Trident. sess. 6. c. 16. & Aug. serm. 16. de Verbis Apost. pro quo citauit alios, dicta d. 19. ibi in Scholio contra quendam modernum censorem. In his habes breuiter condones omnes meriti: de quibus vide Scot. 1. d. 17. quaest. 3. à num. 12. & 2. d. 7. num. 11. & 3. dist. 18. Circa quartum, elici actum secundum inclinationem charitatis, est referri in Deum; & sufficit relatio seu intentio virtualis, vt docet Doctor 4. di. 6. q. 6. num. 2. ponens exemplum

exemplum de pergente in Compostellam, cuius labores omnes, quos in itinere subit, ex vi resolutionis ad illam peregrinationem, meritorij sunt; etiamsi patiens eos, tunc de Deo, vel motibus supernaturalibus non cogitet. S. Bonau. putat ex actu, quo quis in professione se, & sua offerri Deo, omnia eius opera pro tota vita, esse virtualiter in Deum relata. Idem dici posse videtur respectu cuiuscunque offerentis se, & sui in Deum.

3. **D**E secundo dico, ^d quòd actus meritorius est actus Deo specialiter acceptus, tanquam scilicet dignus præmio reddendo pro illo actu. *Specialiter dixit: quia omnia acceptat acceptatione generali, diligendo ea secundum bonitatem suam, & ordinando ea ad seipsum, vt ad finem: sed actum meritorium specialiter acceptat in ordine ad aliquod bonum iuste reddendum pro eo. Meritorium igitur ^e addit supra actum duplicem relationem, vnam ad voluntatem vt acceptam, & aliam ad illud bonum, ad quod voluntas acceptans illud ordinat. Et huic relationi secundum ^f similitudinem est illa, quæ importatur in hoc, quòd est *vti*. Vti enim est obiectum volitum ordinare ad aliud, vt ad finem, sicut voluntas, apud quam meretur quis, actum istum meritorium ordinat ad aliud, vt ad præmium. Neutra autem relatio importata per meritorium est realis, quia non competit actui ex natura alicuius realis in actu, sed tantum per actum voluntatis, quo actus acceptatur.*

De merito vide 18. d. li. 3. sed an charitas concurrat actine, vide 17. d. 1. q. 2. n. 8. & q. 3. n. 6. Al. illum.

Non solum enim ^b intellectus potest comparare obiectum aliqua comparatione, quæ non est ex natura rei, sed etiam voluntas potest, hoc acceptando, sicut intellectus cognoscendo. Et forte potest comparare ⁱ obiectum comparatione, quæ non est ex natura obiecti, competit illis potentiis per rationem communem in eis, scilicet propter immaterialitatem earum.

Comparare obiecta ad alia comparat voluntati & intellectui.

Et si quæras de comparatione ^k causata in obiecto per actum voluntatis, an sit relatio rationis?

4. Potest dici, quòd strictè accipiendo relationem rationis, scilicet pro habitudine causata in obiecto per actum partis rationalis per essentiam, scilicet intellectus; illa non est relatio rationis, quia comparatio ista immediatè causatur per voluntatem, sicut ipsa immediatè habet actum comparatum. Et tunc sequitur quòd sic strictè accipiendo relationem rationis, non omnis relatio est realis, vel rationis; sed est tertia, scilicet relatio voluntatis comparantis. Alio modo potest intelligi relatio rationis pro quacunque comparatione facta per actum partis rationalis, siue per essentiam, siue per participationem, & sic ista potest dici relatio rationis.

Non omnis relatio est realis, vel rationis strictè.

Vtteriùs ^l meritorium connotat, siue quasi præexigit in actu duplicem habitudinem eius quasi ad duplex principium. Vna est ad voluntatem, vt liberè elicientem, vel imperantem actum. Nihil enim acceptatur vt meritorium, nisi sit liberè in potestate operantis: imò illud, quod est commune ad meritum, & demeritum: quod potest intelligi per hoc, quod est imputabile, requirit istam habitudinem ad voluntatem, vt in potestate sua habentem actum. Nihil enim imputatur alicui, nec vt præmiabile, nec vt punibile, nisi sit in potestate eius: nec per consequens vt laudabile, vel vituperabile. Laus enim quoddammodò præmium est, vituperium quidem pœna. Alia autem habitudo requiritur ipsius actus ad formam supernaturalem, qua acceptatur ipsa persona, vel potentia operans, quæ ponitur esse gratia; vel charitas. Non enim actus alicuius acceptatur vt dignus præmio, nisi persona operans sit accepta, secundum illud Genes. quarto, *Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius*, priùs ad Abel, quàm ad munera, quia non placet oblatio non dilecti. Vnde sequitur ibi: *Ad Cain verò, & ad munera eius non respexit.*

Regula theologica.

Primo, 2. & 5. Ethicor.

5. Sed qualis ^m requiritur habitudo actus ad charitatem ad hoc, vt sit meritorius, dubium est. Videtur enim, quòd sufficit charitatem inesse ipsi operanti: quia ex quo secundum charitatem est specialiter dilectus, actus eius specialiter acceptabitur. Sicut videmus, quòd supplicatio vnus apud aliquem acceptatur, & alterius non: licet inter eos non sit differentia in aliquo, quod sit principium actuum respectu actus supplicandi, sed tantum in hoc est differentia, quòd iste est specialiter dilectus ab illo, qui rogatur, & ille non.

Sed contra hoc arguitur: quia habens charitatem potest peccare venialiter:

Dicitur, quòd ille actus non est acceptabilis, quia habet aliquid repugnans: sed ad hoc quòd accuset aliquis non habens aliquid tale repugnans acceptetur, sufficit solum principium acceptationis personæ.

Contra hoc videtur esse, quòd ab habente charitatè potest aliquis actus indifferēs

Actus in-
differens
elicitur a
inso.

Actus ut
fit merito-
riorius petit
elici secun-
dum incli-
nationem
charitatis.

elici, quia non apparet repugnantia, quòd aliquem actum eliciat non ordinans actualiter ad finem ultimum, vel virtualiter: hoc est virtute alicuius actus immediate ordinati ad illum. Ille igitur non est meritorius, nec tamen est peccatum: quia nullo præcepto astringitur quis actualiter omnem actum suum ordinare in Deum, vel virtualiter, modo prædicto.

Potest igitur dici, n quòd ad hoc, quòd actus sit meritorius, non sufficit quòd habeat secum charitatem inexistentem personæ: sed ultra hoc requiritur, quòd secundum inclinationem charitatis inexistentis actus eliciatur. Deus enim, qui se solum, & propter seipsum diligit, potest aliquam formam deiformem dare creaturæ: quam habens specialiter diligitur, & opus eius, ad quod ipsa inclinatur, pro quantum sit secundum ipsius inclinationem, specialiter acceptetur.

C O M M E N T A R I V S.

4.
Quid sit
actus meri-
torius.

Voluntas Di-
vinas non
monetur
ab aliquo
bono extrâ.

Voluntas di-
vinas quic-
quid vult
extra se,
vult in ordi-
ne ad seipsâ.
Quis actus
dicitur, &
non dicitur
meritorius.

DE secundo articulo principali, qui est de actu dilectionis meritorie. Hic Doctor declarat quid sit actus meritorius. Et hic articulus est satis clarus hic in litera, tamen sub brevitatem aliqua in hoc articulo expono. Dicit, quòd *actus meritorius est actus Deo specialiter acceptus, tanquam, scilicet dignus premio reddendo pro illo actu, &c.* Sic tamen nota, cum dicit, quòd *diligit omnia secundum bonitatem suam*, non debet intelligi, quòd quia habent talem bonitatem, quòd idè sic diligit, quia voluntas divina nullo modo monetur ab aliquo bono extrâ, nec aliquod bonum creatum est ratio diligibilitatis respectu voluntatis divinæ, ut patet à Doctore in primo, dist. 41. imò omnia præcisè dicuntur bona, quia dilecta, & non è contrâ, ut patet à Doctore in secundo, dist. 37. & in tertio, dist. 19. Dicitur ergo diligere creaturam secundum bonitatem suam, quia vult creaturam habere talem, vel talem bonitatem. Ex hoc enim quòd vult lapidem esse in tali, vel tali perfectione, dicitur lapidem diligere, & ultra non diligit bonitatem creaturæ in se, & absolute, puta volendo eam esse absolute, sed præcisè vult eam in ordine ad seipsam, ut ad finem. Vult enim ab æterno lapidem esse in tali, vel tali bonitate, & vult ipsam propter seipsam: quia enim voluntas divina summè diligit se, siue essentialiam suam, quicquid vult extra se, vult in ordine ad seipsam, ut ad finem, non tamen semper attingendum per operationem: finis enim ultimus creaturæ aliquando accipitur pro fine attingibili per operationem: aliquando ut est causa finalis, quæ distinctio exposita est super. qu. 1. prol. Dicit ergo Doctor quòd actus sic generaliter acceptus à voluntate divina non dicitur meritorius, sed dicitur meritorius ex hoc, quòd sic specialiter acceptatur in ordine ad aliquod bonum iuste reddendum pro eo, & hoc non ex natura actus, sed ex sola ordinatione voluntatis divinæ: nullus enim actus quantumcunque intensus, & ordinatus, est ex natura sua meritorius vitæ æternæ, sed dicitur dignus vita æterna, quia voluntas divina sic ordinavit, scilicet quòd omnis actus elicitus à voluntate informata charitate inclinante ad actum sit dignus vita æterna, ita quòd talis dignitas in actu, nihil aliud est nisi acceptatio passiva voluntatis divinæ, quæ idè acceptat talem actum, quia sic ab æterno ordinavit acceptare. Et de hoc prolixius patet à Doctore in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 18. & vide ibi quæ notavi.

5. **c** Meritorium igitur addit super actum duplicem relationem. Vnde voluntas divina quando

acceptat actum meritorium, non tantum absolute diligit bonitatem actus meritorij, volendo illam in ordine ad seipsam, sicut etiam vult bonitatem omnis creaturæ, ut supra dixi, sed specialiter. Sicut vult, siue acceptat illum actum, ordinando illam ad præmium reddendum pro illo actu personæ eliciendi talem actum.

f Et huic relationi secunda similis est illa. Tunc enim utor obiecto cum volo illud in ordine ad ultimum finem, sicut voluntas divina apud quam quis meretur, dicitur supple mereri, quia actum istum meritorium ordinat ad aliud, ut ad præmium, scilicet reddendum pro tali actu.

g Neutra autem relatio importata per actum meritorium, est realis, &c. Dicit Doctor quòd istæ duæ relationes fundatæ in actu, per quas actus dicitur formaliter meritorius, sunt relationes rationis. De prima patet, quia actus acceptatur à Deo, nam esse acceptatum, siue volitum, dicit tantum relationem rationis, sicut etiam esse cognitum. Ex hoc enim quòd actus divinæ voluntatis, quo vult obiectum, terminatur ad ipsum obiectum, dicitur obiectum habere esse volitum, & talis relatio est tantum ens rationis, quia non oritur ex natura alicuius rei. Similiter secunda relatio, quæ fundatur in actu in ordine ad præmium, quia actus non dicitur absolute acceptus, sicut mediante prima, sed quia actus dicitur acceptus in ordine ad præmium est tantum rationis, quia præcisè inest actui per actum divinæ voluntatis acceptantis actum in ordine ad præmium.

h Non solum enim intellectus. Deinde Doctor declarat quomodo per actum voluntatis potest causari in obiecto relatio rationis, quia non in obiecto ex natura obiecti, quia tunc esset realis, & dicit quòd sicut intellectus cognoscendo obiectum, causat relationem rationis in obiecto, ita voluntas volendo obiectum, siue acceptando, causat relationem rationis; & hoc potest dupliciter intelligi tam in intellectu, quam in voluntate. Vno modo, intellectus causat relationem rationis in obiecto cognoscendo illud in seipsa quòd obiectum per actum cognoscendi, dicitur habere esse cognitum, & sic obiectum, ut cognitum habet relationem rationis ad actum cognoscendi, & talis relatio rationis non est ibi causata per actum comparatum, quo comparat unum ad aliud; sed est causata per actum rectum cognoscendi, qui terminatur ad obiectum. Et hoc est quod dicit Doctor in primo, dist. 36. & 36. quòd obiecta secunda, ut cognita absolute dicitur relationem, scilicet rationis terminatam ad

Duplex
actus.

ad actum cognoscendi, & non contra, nisi forte dicatur, quod actum cognoscendi terminari ad aliud, & aliud obiectum, dicat etiam respectum rationis, ut videtur tenere Doctor *in primo, dist. 3. & 9.* sed de hoc aliis; sicut ergo intellectus cognoscendo obiectum, dicitur obiectum includere relationem rationis, per actum cognoscendi, quæ nihil aliud est nisi esse cognitum. Sic similiter voluntas, volendo obiectum, siue acceptando, dicitur tale obiectum habere relationem rationis, quæ est esse volitum, siue esse acceptum. Et si dicatur, quod obiectum esse cognitum, vel esse volitum est tantum denominatione extrinseca, & non intrinseca; nam per actum cognoscendi, qui formaliter non est in obiecto cognito, sed in potentia cognoscente, dicitur obiectum esse cognitum, ut patet à Doctore *in quarto, dist. 1. q. 1.* ubi vult quod creatura in intellectu diuino habet simpliciter perfectius, & verius esse, quam in se. Dico, quod Doctor non negat ibi esse cognitum, quod sit relatio rationis intrinsece denominans obiectum, sed denominatione intrinseca benè dicitur creatura habere simpliciter verius esse in intellectu diuino cognoscente, quam in se, quia dicitur esse in intellectu diuino per actum intellectus diuini, qui est formaliter infinitus: pro quanto ergo denominatione extrinseca denominatur à tali actu infinita, dicitur denominatione extrinseca habere simpliciter verius esse quam in se, ut ibi patet. Dico etiam, quod sicut intellectus potest causare relationem rationis, comparando vnum obiectum cognitum ad aliud obiectum cognitum, ut satis patet, sic similiter voluntas potest causare relationem rationis, comparando vnum obiectum volitum.

Quomodo intellectus possit causare relationem rationis.

7.

i Et addit Doctor quod ratio communis, quare intellectus, & voluntas possunt causare talem relationem rationis in obiecto, est ratio immaterialitatis, quia scilicet sunt potentie immateriales, & non organice. Sed hæc non est præcisa ratio, quia & alique potentie organice sensitiuæ possunt causare relationem rationis, non tantum cognoscendo obiecta, sed etiam comparando vnum ad aliud, ut patet à Doctore *in primo, dist. 4. & 5.*

k Deinde Doctor declarat, quomodo relatio causata per actum voluntatis; potest dici relatio rationis, & quomodo non, potest enim dici relatio rationis, vel quia causata à potentia rationali propriè accepta, vel quia causata à potentia rationali impropiè accepta, siue tantum participatiuè. Primo modo, relatio rationis dicitur tantum causari ab intellectu, qui propriè dicitur potentia rationalis. Secundo modo, relatio causata per actum voluntatis potest dici rationis, pro quanto est à potentia rationali participatiuè tantum, quæ distinctio satis patet à Doctore *in primo, dist. 2.* Loquendo verò de relationibus causatis per actum aliarum potentialium non possunt dici relationes rationis, quia nullo modo causantur à potentia rationali, nec propriè, nec participatiuè, propriè tamen loquendo de relatione causata per actum voluntatis, talis relatio non dicitur relatio rationis, sed magis relatio voluntatis, ut etiam alibi patet à Doctore.

8. Conditions spectantes ad actum meritorium.

l *Vltimus meritorium.* Hic Doctor declarat duas alias condiciones requisitas ad actum meritorium. Prima est, quod actus meritorius ad hoc ut dicatur meritorium, connotat, siue præxi-

git, vnam relationem rationis, ad voluntatem ipsius merentis, ut liberè elicientem, vel imperantem actum, id est, quod nullo modo aliquis actus voluntatis, siue elicitus, siue imperatus, potest esse meritorium, nisi includat hanc relationem, qua dicatur liberè elici, siue imperari, & intelligi de actu imperato, vel respectu ipsius voluntatis, vel respectu alterius potentie. Exemplum primi, cum voluntas actu suo imperat sibi, ut eliciat actum, sicut volens tristari de peccato, imperat sibi displicentiam, siue nolitionem peccati, ita quod talis nolitio dicitur actus imperatus, ut patet à Doctore *in 4. dist. 14. q. 2.* Exemplum secundi, cum voluntas imperat aliis potentiis, ut eliciant actum circa obiectum. Dicit ergo quod nullus actus voluntatis, siue elicitus, siue imperatus, nunquam acceptatur à Deo, ut meritorium, nisi sit liberè elicitus, vel imperatus: nam hæc est circumstantia causæ necessariò requisita ad actum morale, scilicet quod actus moralis sit liberè elicitus, vel imperatus, ut patet à Doctore *in 2. dist. 40.* sed actum esse meritorium præsupponit ipsum actum prius esse perfectè morale, ut patet à Doctore *in 2. dist. 7. & in præsentis, q. art. 3.*

Secunda conditio requisita est, quod requirit relationem rationis, siue habitudinem ad formam supernaturalem, qua acceptatur ipsa persona, vel potentia operans, quæ ponitur esse gratia, vel charitas: non enim actus alius acceptatur, ut dignus præmio, nisi persona operans sit accepta secundum illud Gen. 4. *Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius,* prius ad Abel, & postea ad munera eius, quia non placet oblatio non dilecti. Oportet ergo quod actus meritorius includat hanc habitudinem, siue relationem rationis, quod sit elicitus à persona non tantum liberè eliciente, sed vltra, quod talis persona sit grata, & accepta Deo, & hoc per habitum supernaturalem, qui ponitur ut quidam decor in anima, per quem est grata, & accepta Deo in ordine ad vitam æternam, ut dicit Doctor *in 1. dist. 17.* Nota tamen, quod hanc secundam conditionem non requirit actus meritorius necessariò, & absolute, quia sit simpliciter impossibile actum esse meritorium, nisi sit à persona grata per habitum supernaturalem, quia Deus de potentia sua absoluta posset acceptare actum, & personam elicientem actum in ordine ad vitam æternam, sine quocunque habitu infuso, ut clarè patet à Doctore *in 1. dist. 17.* sed hoc non posset de potentia ordinata.

9.

m *Sed qualis requiritur habitudo.* Deinde Doctor declarat, an actus dicatur meritorium ex hoc solo, quod liberè elicitur à persona habente charitatem, an vltra hoc requiritur aliud. Et dicunt quidam, quod sufficit primo modo, quia si persona est grata, quilibet actus talis personæ erit gratus.

Contra hoc Doctor instat, quia persona habens charitatem potest elicere actum peccati venialis, quia peccatum veniale stat cum charitate, per quam semper persona est grata; si ergo quilibet actus eius esset meritorium vitæ æternæ, tunc peccatum veniale esset meritorium vitæ æternæ, quod est absurdum.

Dicitur à tenentibus istam opinionem, quod benè quilibet actus personæ gratæ, non includens aliquid repugnans ad beatitudinem habendam, est meritorium; modò peccatum veniale

includit aliquid repugnans , & sic non est meritorius . Vult ergo ista opinio , quòd omnis actus non includens aliquam circumstantiam mali , si est à persona habente charitatem , semper est meritorius .

Contra hanc responsionem instat Doctor probando quòd à persona habente charitatem possunt esse multi actus , non includentes aliquam circumstantiam mali , qui tamen non sunt verè meritorij , quia habens charitatem potest elicere actum indifferenter , qui scilicet nec erit actu malus moraliter , nec actu bonus moraliter : patet , quòd potest elicere aliquem actum non ordinando ipsum , nec actualiter , nec virtualiter ad vltimum finem , vt cum quis potest in loco secreto facere sermonem aliquem , nec actualiter , nec virtualiter ordinando ad vltimum finem , talis actus non erit moraliter bonus , quia non habet omnem circumstantiam requisitam , nec moraliter malus , quia non includit aliquam circumstantiam mali , sed erit actus tantum indifferens , scilicet nec bonus , nec malus moraliter , & de tali actu , vide quæ exposui super secundo Doctoris *dist. 7.* & tamen ille actus indifferens non erit meritorius : patet , quia ratio meritorij præxi-

git actum moraliter bonum , vt patet à Doctore *in 2. dist. 7.* Et quod dicit Doctor actum ordinari virtualiter ad vltimum finem , hoc est virtute aliquid actus immediatè ordinati ad illum . Exempli gratia , quis vadit ad Ecclesiam , vt dicat aliquam orationem , ordinando illam ad vltimum finem , quando actu orat distractus aliqualiter , non cogitans de fine dicit orationem , quæ actu non ordinatur ad vltimum finem , quia nec actu cogitat de illo , tamen illa oratio dicitur virtualiter ordinari ad vltimum finem , quia tunc est elicità , siue prolata in virtute alterius actus immediatè ordinati ad vltimum finem , videlicet , in virtute huius actus , quo proposuit velle facere orationem in ordine ad Deum , & de hoc vide Doctorem in quarto , *dist. 6.*

n Dicit ergo quòd ad hoc , quòd actus sit meritorius , non sufficit quòd habeat charitatem inexistentem , sed vltra hoc requiritur quòd talis actus eliciatur à voluntate secundum inclinationem charitatis inexistentis , & charitas nunquam inclinatur nisi ad actum moraliter bonum , vt patere potest ex his , quæ dicit Doctor *in 2. dist. 7.* & quòd hoc requirat actus meritorius , clarius patet à Doctore *in primo , dist. 17.*

S C H O L I V M.

Potest actum meritorium , & actum naturalem , specie non distingui ; Primò , quia meritum constituitur per respectum , vel respectus , vt ostensum ; & absoluta non constituuntur , nec distinguuntur specie per respectus . Secundò , potentiale ad formam specificam non differt specie ab ipsa ; actus naturalis est huiusmodi in ordine ad meritum . Ha rationes bene probant actus illos absolutos , per superuenientes respectus non distingui primò . Sed an actus charitatis specie differat ab amore naturali in esse absoluto , seclusis illis respectibus , nihil resoluit hic Doctor , sed hinc inde disputat . Videtur secundum eum sic differre , quia hic num. 8. admittit dilectionem charitatis , habere quandam rationem specificam , quam non habet naturalis , quæ talis ; verum nihil resoluit . Potest habitus supernaturales , & actus , quos nostris viribus elicere nequimus , vt ostendi q. 1. prol. Schol. ad num. 20. ex variis locis eius : an autem illi actus specie differant ab actibus naturalibus eiusdem rationis , non videtur quicquam resoluisse , & iuxta disputationem , quam hic facit , videtur fauere negantibus actus intrinsecè supernaturales , Caietan. Paludan. Soto , & aliis : de quo dixi loco citato .

DE tertio ^a principali potest dici , quòd actus dilectionis naturalis , & meritorie non differunt specie : & hoc loquendo de per se differentia , quam important per se ratio naturalis , & ratio meritorij : non autem per accidens , de differentia , scilicet aliqua concomitante : puta differentia obiectorum , vel aliqua tali , intelligendo etiam de differentia actus specifica in esse naturæ .

Hæc conclusio , sic intellecta ^b probatur sic : quia forma absoluta non distinguitur specie ab alia per solam relationem , sed per aliquam differentiam absolutam eiusdem generis , secundum illud in Prædicamentis : *Diuerforum generum , & non subalternatim positorum diuersa sunt species , & differentia .* Absolutum igitur non distinguitur specificè , per aliquod respectuum . Actus autem dilectionis est forma absoluta , vt habitum est priùs in quadam quæstione de hoc mota . *Meritorium* autem (vt dictum est) non importat nisi respectum ; igitur , &c .

Reg. 2.
Anteprædicamentalis.
Quæst. 13.

Meritorium non importat formaliter nisi respectum .

Si istius rationis ^c altera præmissarum negaretur , saltem ambæ istæ videntur veræ : Quòd non est distinctio specifica rei à re per solum respectum rationis , vel non realem . Nunc autem *meritorium* , vt dictum est , non importat formaliter nisi respectum , vel respectus : & non reales , puta ad voluntatem acceptantem : & ad præmium in ordine ad illud , ad quod acceptatur .

Diceretur , quòd etsi istæ rationes ^d concludant , quòd non distinguitur actus ab actu in genere naturæ : tamen distingui potest in genere moris : quia illa distinctio fit per respectus , cum circumstantiæ formaliter dicant respectus . Et fortè aliquæ dicunt respectus non reales , sicut videtur de circumstantia finis . Nam quòd aliquis velit

3. *Ethicor.*

hunc

hunc actum propter hunc finem, non videtur dicere in actu nisi relationem voliti, per actum voluntatis ad talem finem relati.

7. Contra hoc: illud ^e, quod est proprium potentiale ad formam specificam, non distinguitur specificè ab ipsa specie: quia ipsum ut est potentiale, non est completè in aliqua specie, nunc autem actus naturalis, ut hic loquimur, est proprium potentiale, respectu illius, quod dicitur actus meritorius, quia actus sub illa ratione consideratus, sub qua est in potestate naturali voluntatis, capax est ordinis illius, quem importat *meritorium*. Exemplum huius. Si animal esset tantum constitutum per formam animalis, & non per formam specificam sub animali, illud non esset distinctum specie ab aliqua specie sub animali, quia esset proprium potentiale respectu formæ specificæ: ita est de natura actus comparata ad illas condiciones, quas importat *meritorium*.

Potentiale ad formam specificam non distinguitur ab ipsa specie.

Diceretur, quod tunc actus moralis ^f non posset dici distingui specie à *meritorio* in specie moris, quia iste actus est in specie virtutis moralis: actus autem meritorius est in specie alterius virtutis, puta supernaturalis: istæ autem virtutes differunt specificè: igitur & actus differunt specie in genere moris: & tamen ille, qui est actus virtutis moralis, est actus naturalis: intelligendo, quod est in naturali potestate voluntatis: quia actus virtutis moralis non excedit totam potestatem illam.

g Respondeo, actus, qui est completè circumstantionatus secundum virtutem moralem, est potentiale respectu virtutis, quam dicit *meritorium*: imò est immediatus potentiale, quam actus naturalis; naturalis, hoc est naturæ nudæ, ut præsupponitur virtuti morali. Est enim rationabile ut actus merè naturalis per prius recipiat perfectionem illam, quæ non transcendit totam facultatem naturæ, cuiusmodi perfectio est secundum virtutem moralem; & ulterius, illa habita, recipiat perfectionem simpliciter supernaturalem. Non solum igitur de actu merè naturali, ut scilicet prior est perfectione morali, sed etiam de actu perfectè morali, concludit ratio prius facta, scilicet quod potentiale non distinguitur specificè ab illo, respectu cuius est potentiale: quia sub illa maiori potest accipi minor vera, non solum de actu merè naturali, sed de actu morali.

Actus moralis fundat meritum 2. d. 7. n. 11.

8. h Et cum arguitur, quod virtus moralis differt specie à charitate: igitur actus differt specie ab actu in genere motis. Consequentia non valet, quando sunt virtutes subordinatæ: licet enim de virtutibus disparatis videretur, quod earum essent actus distincti specie, saltem in *esse* moris: tamen quando vna est superior, & alia inferior, non oportet quod bonitas, quam habet actus ab vna, sit distincta absolutè specie à bonitate, quam habet ab alia: sed magis quod virtus superior tribuat bonitatem ulteriorem, quæ sit quasi completiva bonitatis illius, quam tribuit inferior. Et hoc modo charitas dicitur esse forma aliarum virtutum, quia bonitas meritoria, quæ competit actui aliquo modo à charitate, est completiva bonitatis cuiuscunque alterius in actu.

Charitas quomodo forma virtutum? al. virtutis.

i Contra hoc, saltem actus, ut est charitatis, siue meritorius, licet non sit in specie disparata ab actu ut est virtus moralis, erit tamen in specie ulteriori, & completiori, quam sit actus vnde moralis: & talis distinctio specifica sufficit ad propositum.

Hic vno modo ^k posset concedi conclusio, & tunc dilectio meritoria diceretur habere quandam rationem specificam, quam non habet aliqua dilectio naturalis, vnde naturalis: licet eadem dilectio numero sit naturalis, considerata ut præsupposita rationi meritorij Ratio igitur *meritorij* est ratio specifica completiva bonitatis præcedentis, non autem specifica disparata, nec plus probat medium prius positum de potentiâ proprio & perfectione completiva. Si autem iustitia generalis est virtus suprema, & forma aliarum virtutum moralium, tunc de illa esset aliquo modo simile, & de charitate.

al. nude. Admittit actum charitatis distinguere specie ab alia naturali. 5. Ethic.

9. Aliter dicitur, quod ratio *meritorij* ^l non est aliqua ratio specifica, & completiva in genere moris: quia non dicit aliquam bonitatem, vel rectitudinem intrinsecam actui, sed tantum illam præsupponit, & dicit ulterius respectum ad voluntatem acceptantem. Sed si *meritorium* non præsupponat præcisè bonitatem actus moralem, sed bonitatem, quam tribuit charitas, cum illa sit completior bonitate morali in actu, sequitur quod actus, qui est meritorius, habet aliquam bonitatem specificam ulteriorem, quam bonitatem moralem. Licet enim *meritorium* non importet talem bonitatem ulteriorem: tamen præëxigit; & hoc videtur probabile: quia aliàs posset actus esse meritorius, qui tamen nullam haberet bonitatem ultra bonitatem moralem.

Meritorij supponit bonitatem quam tribuit charitas.

Contra hoc ^m actus potest haberi etiam completè existens in specie moris, licet non

non habeatur habitus virtutis, sicut est generaliter de electione, qua generatur virtus moralis: igitur à simili, omnem bonitatem, quam actus habebit, quando charitas inierit, habere posset, si non inesset.

Bonitas à charitate in actu supponit bonitatem moralem, & praeit meritoriam.

Respondeo. Ratio probat quòd omnem illam rectitudinem posset habere: quia conformitatem eandem ad regulam, puta dictamen verum, & idèd in moralibus haberetur eadem bonitas moralis, quia illa rectitudo est bonitas moralis, vel non est sine ea: sed actus charitatis ultra rectitudinem, hoc est, conformitatem sui ad cognitionem directivam, habet propriam bonitatem ex hoc, quòd est secundum inclinationem charitatis: imò esse secundum illam inclinationem, est habere propriam bonitatem charitativam, non sic de virtutibus moralibus.

COMMENTARIUS.

IO.
An dilectio naturalis, & meritoria differant specie.

a **D**E *tertio principali*, scilicet an dilectio naturalis, & dilectio meritoria differant specie, & dicit quòd non differunt specie, & hoc loquendo de per se differentia, &c. Vult dicere, an ratio formalis, qua actus dicitur naturalis, & ratio formalis, qua actus dicitur meritorius, differant specie, scilicet an istae relationes differant specie, quarum una formaliter inest actui naturali, per quam dicitur actus naturalis, & alia inest actui meritorio, per quam actus dicitur formaliter meritorius? Ex hoc patet quòd loquitur de ratione formali meritorij in se, & de ratione formali naturalis in se, & non per accidens, scilicet de differentia aliqua concomitante, puta de differentia obiectorum, vel aliqua tali, puta, quia ratio meritorij respicit pro obiecto primum aeternum & ratio naturalis non; vel quia ratio meritorij respicit Deum, vt acceptantem, ratio naturalis non; vel etiam, quia ratio meritorij respicit habitum charitatis pro principio productiuo; vel inclinatio, ratio actus naturalis non, sed potest esse à sola voluntate, vel à solo habitu naturali; vel quia ratio meritorij respicit agens supernaturale, ratio autem naturalis tantum agens naturale; & omnes istae differentiae dicuntur accedere rationi meritorij, & rationi naturalis, & sunt extrinsecae. Non enim agens supernaturale, vel primum aeternum, vel Deus, vt acceptans, formaliter denominat illam relationem rationis, in qua formaliter consistit ratio meriti. Licet ergo agens supernaturale, & naturale differant specie ab invicem, non tamen sequitur quòd ratio per se meritorij, quae respicit agens supernaturale, & ratio per se naturalis, quae respicit agens naturale, dicantur per se differre specie, sed tantum per accidens denominatione extrinsecae, & de tali differentia non loquitur hic. Et hoc est, quòd dicit Doctor ibi. *Non autem per accidens de differentia obiectorum, vel aliqua tali, &c. quae differentia, vt aliquid extrinsecum concomitatur rationem meritorij.*

Nota.

II.

Et quòd addit ibi, *intelligendo etiam de differentia actus specifici in esse natura*, vult dicere, quòd actus dilectionis naturalis praecise acceptus secundum substantiam, & intentionem, vt prior relatione, qua dicitur naturalis, quae per accidens inest actui, & actus dilectionis meritoriae praecise acceptus secundum substantiam, & intentionem actus, vt prior relatione, quae inest illi actui per accidens, per quam dicitur meritorius isti actus sic absolute considerati in suo esse naturae, siue vt praecise sunt duae qualitates absolute non differunt specie. Sunt ergo duae con-

clusiones. Prima est de rationibus formalibus per se meritorij, & per se naturalis, quae rationes insunt actibus. Alia est de ipsis actibus absolute consideratis, & vult quòd nec actus absolute considerati differant specie, nec similiter ratio per se naturalis, & ratio per se meritorij, quae insunt actibus differant specie. Aduerte etiam, quòd quando dicit quòd tales actus non differunt specie, puta dilectio naturalis, & meritoria, vt sunt simpliciter eiusdem obiecti, quia nulli dubium, quòd dilectio hominis, & dilectio Dei differunt specie, tenendo quòd dilectio sit partialiter ab obiecto, vt videtur tenere Doctor in 2. *distin. 25.* loquitur ergo de dilectione eiusdem obiecti, scilicet quòd dilectio Dei naturalis, & dilectio eiusdem meritoria non differunt specie.

b *Hac conclusio sic intellecta*, &c. Hic Doctor primò probat quòd actus dilectionis non dicitur distingui specie, nec per rationem naturalis, nec per rationem meritorij, id est, quòd dilectio Dei absoluta, quae distinguitur specie à dilectione lapidis naturalis, non dicitur distingui specie per se per rationem meritorij, nec dilectio lapidis dicitur distingui specie à dilectione Dei per rationem naturalis; patet, quia forma absoluta non distinguitur formaliter specie per aliquam relationem, siue per aliquem respectum. Tum quia, tunc respectus esset de ratione formali, & quiditativa absolute, quod saepe improbatum est à Doctore. Tum, quia diuersorum generum, & non subalternatum positurum, sunt diuersae species differentes; sed dilectio, & respectus pertinent ad diuersa genera; patet, quia dilectio est qualitas absoluta, vt probatum est supra q. 13, & pertinet ad genus Qualitatis, ad quod genus non pertinet respectus.

12.
Opinio Securi.

c *Si istius rationis altera praemissarum negaretur*, puta, quia forte ista negaretur, quòd actus dilectionis sit qualitas absoluta, cuius tamen oppositum subtiliter est ostensum, q. 13. posito tamen & non concesso, quòd actus dilectionis non sit forma absoluta, sed respectiva realis, tamen adhuc dicit Doctor quòd saltem istae duae propositiones sunt verae, scilicet ista, *nulla res praeter opus intellectus, siue absoluta, siue relativa, dicitur per se distingui specie per solum respectum rationis, siue per respectum non realem*, aliter respectus rationis esset de quiditate respectus realis, quòd est impossibile. Et similiter ista est vera, *Ratio meritorij, vt huiusmodi, non importat formaliter, nisi respectum rationis, siue vnum, siue plures non curo*, quia praecise dicit respectum rationis ad voluntatem acceptantem, & ad praemium retribuendum, vt supra patuit. Stat ergo ratio,

Nota.

ratio, scilicet, quòd nulla dilectio etiam posito, quòd tantum sit relatio realis potest distingui specie ab alia per respectum meritorij, siue per respectum naturalis.

13.

d *Diceretur, quòd etsi ista rationes concludant, quòd non distinguitur actus ab actu in genere nature, id est, quòd actus dilectionis naturalis præcisè acceptus secundum substantiam, & intentionem actus, & actus dilectionis meritoria præcisè acceptus secundum substantiam, & intentionem, quòd idem est dicere, quòd in genere nature, isti actus sic accepti non differunt specie ab inuicem, tamen possunt distingui in genere moris, puta, quòd dilectio naturalis, vt est actus moralis, includens omnem circumstantiam requisitam ad actum moralem, vt sic distinguitur specie ab actu meritorio formaliter accepto, quia ratio moralis, cum dicat tantum circumstantias actus dicit præcisè respectum, & fortè aliqua circumstantia, vt circumstantia finis, dicit tantum respectum rationis; patet, quia quòd aliquis velit hunc actum propter hunc finem, non videtur dicere in actu, nisi relationem voluit, & per actum voluntatis ad talem finem relatis; cum ergo relatio, per quam actus dicitur moralis, & relatio per quam actus dicitur meritorius differant specie, sequitur quòd actus moralis differat specie ab actu meritorio.*

14.
instantia.

e *Contra hoc. Hic Doctor instat adhuc, probando quòd actus dilectionis naturalis, vt perfectè moralis, non differat specie ab actu dilectionis meritoria, vt perfectè meritoria. Et antequam formem rationem, declaro vnum dictum, scilicet quid dicatur proprium potentiale respectu formæ. Dicitur proprium potentiale, respectu formæ, quando talis forma non est nata recipi, nisi in tali potentiali; nam corpus organicum, vt præcisè habens talia, & talia organa, qualia habet corpus humanum, est ita proprium potentiale, siue susceptiuum animæ intellectiua, quòd illa non posset in alio corpore recipi, & breuiter dicitur proprium potentiale formæ specificæ, quòd natum est facere cum tali forma per se vnum in genere. Dicit modò Doctor quòd proprium potentiale ad formam specificam, non distinguitur specie ab illa. Patet ista, quia quòd distinguitur specie ab alio, est per se completè in aliquo genere; sed quòd est proprium potentiale, siue receptiuum formæ specificæ non est per se, & completiue in aliquo genere, sed tantum reductiue, quia partes compositi essentialis sunt tantum reductiue in genere, vt patet à Doctore in secundo, dist. 1. q. vltima; tale ergo potentiale non distinguitur specie à forma specifica, ad quam est in potentia, & hoc patet per exemplum Doctoris. Si animal esset tantum constitutum per formam animalis, & non per formam specificam sub animali, illud non esset distinctum specie ab aliqua specie sub animali, quia esset proprium potentiale respectu forma specificæ. Vult dicere, quòd ex quo animal est genus ad omnes species contentas sub animali, per consequens per aliam, & aliam differentiam est contrahibile ad aliam, & aliam speciem, ita quòd animal est potentiale respectu differentiarum contentarum sub eo; si ergo animal præcisè constitueret aliquid sub animali per solam formam animalis, puta, quòd tale constitutum præcisè includat formam animalis, & non aliam formam specificam contentam sub animali, tale sic constitutum non esset distinctum*

Responsio.

specie ab aliqua specie sub animali, quia illud tale esset in potentia ad formam specificam sub animali, sic est in proposito, quia actus perfectè moralis est proprium susceptiuum, & potentiale ipsius meritorij: non potest ergo immediatè recipi, nisi in actu perfectè morali, vt patet à Doctore in 2. dist. 7. Si ergo actus meritorius, vt meritorius, esset per se in aliquo genere, tunc actus moralis, vt moralis, cum sit proprium potentiale respectu meritorij, non posset distingui specie à ratione meritorij.

15.

f *Diceretur, quòd tunc actus moralis. Hic Doctor adhuc arguit, probando quòd actus moralis acceptus in specie moris, vt scilicet est actus virtutis moralis, non distinguitur specie ab actu meritorio, accepto vt est actus virtutis supernaturalis, scilicet charitatis, quòd tamen est falsum, quòd autem distinguitur specie isti actus, probatur, quia actus distinguntur specie, quorum habitus, qui vel inclinant ad huiusmodi actus, vel sunt principia elicitia eorundem actuum specie distinguntur. Hoc patet, discurrendo quasi per omnes habitus specie distinctos; sed habitus virtutis supernaturalis, puta charitas, & habitus virtutis moralis, puta habitus amicitia, distinguntur specie, & hoc in genere moris, scilicet in quantum sunt actus talium virtutum, id est, quòd actus virtutis moralis acceptus in genere, siue, vt est moralis, distinguitur specie ab actu meritorio, quia actus meritorius est supernaturalis, & moralis est actus naturalis, accipiendo naturale, prout est in potestate voluntatis, vt supra patuit.*

g *Respondet Doctor quòd actus moralis, puta dilectio Dei perfectè moralis, prout scilicet includit omnem circumstantiam pertinentem ad actum moralem, est proprium potentiale respectu dilectionis meritoria, ita quòd ratio meritorij non est nata immediatè recipi, nisi in actu perfectè morali. Sicut enim dilectio, vt nude accepta, id est, vt caret omni constantia morali, est proprium potentiale respectu omnis circumstantia pertinentis ad actum moralem, ita quòd est verè perfectibilis omni circumstantia morali; primo enim est perfectibilis circumstantia obiecti, & deinde vterioribus circumstantiis requisitis ad actum moralem; sic talis dilectio perfectè moralis erit proprium potentiale actus meritorij, siue rationis formalis, per quam talis dilectio perfectè moralis dicitur meritoria, & hoc clariùs patebit infra, dist. 18. art. 1. & in 2 dist. 7.*

Responsio
Doctoris.

h *Et cum probatur quòd tales actus differant specie per hoc, quòd virtutes illorum differunt specie. Dicit Doctor quòd ista propositio si habet veritatem, erit vera de speciebus disparatis, siue de habitibus disparatis, supple, quorum vnus non ordinatur ad perfectionem alterius. Sed in proposito, charitas ordinatur vt perfectio completiua habitus amicitia Dei naturalis, non quòd charitas perficiat formaliter habitum amicitia, cum immediatè perficiat voluntatem, sed ex hoc dicitur perficere, quia inclinatur ad actum meritorium, quia est completiua perfectio actus perfectè moralis: nam dilectio Dei, vt est à voluntate, & ab habitu morali amicitia Dei est benè perfectè moralis, sed non meritoria: vt verò eadem dilectio est ab habitu charitatis, siue vt à principio inclinatio, siue vt à principio elicitio, est formaliter meritoria: licet ergo isti habitus differant specie, tamen actus non differunt specie*

16.

specie ab inuicem, quia idem actus est ab utroque habitu, licet ut meritotius sit tantum à charitate.

i *Contra hoc, saltem actus.* Hic Doctor arguit probando quod actus perfectè moralis saltem erit in specie vltiori, siue perfectiori, licet non sit in specie disparata, quia nunquam species disparata perficit aliam. Et vult dicere, quod si eum actus nudè consideratus non est in specie disparata respectu actus moralis, cum sit perfectibilis omni circumstantia morali, tamen ille actus, ut perfectè moralis, videtur quod sit in perfectiori specie; patet, quia ut nudè consideratus præcisè est in specie actus; sed consideratus ut perfectè moralis, est in specie moris. Sic item actus perfectè moralis, ut consideratus ut perfectè meritotius, tunc erit in vltiori, & perfectiori specie, quia tunc erit in specie meritotij.

k Respondet Doctor duobus modis. Primo modo, concedendo rationem illam, quod sicut dilectio naturalis, ut perfectè moralis habet quandam perfectionem specificam, quam non habet nudè considerata, sic etiam dilectio Dei naturalis perfectè moralis, ut est meritoria habet quandam rationem, siue perfectionem specificam, scilicet rationem *meritorij*, quam non habet considerata, ut tantum moralis, & sic ratio *meritorij* erit ratio specifica completiua bonitatis moralis præcedentis, non autem est ratio specifica disparata à bonitate morali præcedente, quia tunc non esset perfectio illius bonitatis moralis.

l Secundo modo dicit Doctor quod ratio *meritorij* non est aliqua ratio specifica completiua actus moralis; patet, quia actus præintelligitur perfectè moralis ante rationem *meritorij*, & per consequens ratio *meritorij* non pertinet ad perfectionem intrinsecam actus moralis, sed tantum addit respectum ad voluntatem acceptantem. *Sed si meritorium non præsupponat præcisè bonitatem actus morale, sed bonitatem, quam tribuit charitas, &c.* Vult dicere Doctor quod si actus, puta dilectio Dei, ut est elicita à charitate, habet aliquam bonitatem intrinsecam priorem ratione *meritorij*, quam bonitatem non habet habitus moralis, tunc talis dilectio ab habitu morali habebit quod sit perfectè moralis, & à charitate habebit vltiorem bonitatem intrinsecam, & per consequens actus perfectè moralis, ut est elicitus à charitate, habet vltiorem bonitatem specificam, quam charitas sibi tribuit, & sic licet ratio *meritorij* non importet talem bonitatem vltiorem, quæ est à charitate tamen præexigit eam: patet, quia ratio formalis *meritorij* est acceptari ad præmium æternum, sed Deus nunquam acceptat actum, nisi ut elicatum à charitate, ut supra patuit *art. 1. & in primo, dist. 17.* & sic ratio *meritorij* præsupponit actum prius esse elicatum à charitate, & per consequens præexigit aliquam bonitatem in actu, quam charitas sibi tribuit: & quod præexigit vltiorem bonitatem morale, videtur probabile, quia aliàs posset actus esse meritorium, qui tamen nullam haberet bonitatem, ultra bonitatem morale. Aduerte tamen, quod tenendo quod actus non habeat à charitate vltiorem bonitatem, tunc posset dici quod actus, ut perfectè moralis non habens vltiorem bonitatem esset verè meritotius, quia voluntas diuina posset illum acceptare in ordine ad præmium æternum, & po-

nendo quod nullo modo esset à charitate, sed hoc de potentia Dei absoluta, ut patet à Doctore *in primo, dist. 17.* Si etiam ponatur quod non sit meritotius, nisi sit elicitus à charitate, ut est verum de potentia Dei ordinata, ut patet *art. 1. & in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 27.* adhuc non est necesse quod talis actus elicitus à charitate habeat vltiorem bonitatem morale ad hoc ut sit meritotius, quia sufficit quod actus perfectè moralis sit elicitus à charitate; licet ut ab ipsa non habeat vltiorem bonitatem sibi intrinsecam, & hoc patet à Doctore *in 1. dist. 17.* & videtur probabile quod sicut actus, ut est ab habitu perfectè morali, habet bonitatem morale, ita videtur quod ut est à charitate, quæ est summa virtus, habeat aliquam vltiorem bonitatem, propter quam Deus acceptat illum actum, ut meritotium.

m *Contra hoc.* Hic arguit Doctor probando quod actus non habeat necessariò vltiorem bonitatem à charitate; patet, quia si de quo magis videtur inesse, & non inesse, ergo nec de quo minus; sed magis videtur quod actus non possit dici moralis, nisi sit elicitus à virtute morali, quam quod necessariò habeat illam vltiorem bonitatem, ut elicitus à charitate, licet actus possit esse perfectè moralis sine habitu morali, quia ad hoc ut sit moralis, sufficit quod sit elicitus à sola potentia conformiter dictamini recto, ut subtiliter patet à Doctore *in prologo, q. vltima, & dist. 17. primi*, imò actus potest esse virtuosus, etsi non sit generatiuus virtutis, nec elicitus ab habitu virtutis, ut patet à Doctore *in 4. dist. 14. quest. 2.* sed sicut actus moralis potest habere eandem bonitatem sine habitu morali, sicut cum habitu morali, sic ille idem actus eandem bonitatem, quam habet ab habitu charitatis, poterit habere sine habitu charitatis, & hoc est, quod dicit Doctor.

n Respondet, quod benè ratio probat quod omnem illam rectitudinem posset habere, quia conformitatem eandem ad regulam, quæ est dictamen verum, & idè in moralibus haberetur eadem bonitas moralis, vel non est sine ea, & de hoc vide prolixè Doctorem *in prolog. quest. vltima, & dist. 17. primi, in secundo, dist. 7. & dist. 42. in tertio, dist. 33. & 36. in quarto, dist. 14. q. 2. in quodlib. q. 18.* vbi prolixè tractatur ista materia. Sed in proposito actus charitatis ultra rectitudinem, hoc est, ultra conformitatem sui ad cognitionem directiuam, habet propriam bonitatem ex hoc, quod est secundum inclinationem charitatis, siue ex hoc, quod est elicitus à charitate, imò esse secundum illam inclinationem, siue esse sic elicitus à charitate, est actum habere propriam bonitatem charitatiuam, secundam quam actus acceptatur à Deo, sed non est sic de virtutibus moralibus, quia tota rectitudo actus potest esse ex sola conformitate actus ad solam rationem rectam, siue dictamen rectum, & habitus moralis ponitur non propter rectitudinem actui dandam, sed ut per ipsum voluntas actum rectum eliciat faciliter, & delectabiliter.

17.
Responsio
Doctois.

18.

Responsio
Scoti.

SCHOLIVM.

Videtur admittere actus fidei acquisita, & infusa non differre specie, & quandoque nec numero; de quo supra qu. 14. nu. 5. Sed hic nu. 12. videtur admittere, eos specie distingui, & idem videtur asserere 3. dist. 23. §. Aliter potest: tamen in hac tota questione nihil circa hoc resoluit, licet disputando magis inclinet, ut actus habituum infusorum, & acquisitorum, eiusdem rationis, non differant specie.

10. **C**ontra conclusionem, ⁿ quæ tenetur in solutione quæstionis, obiicitur sic: cognitio naturalis de Deo, & cognitio fidei infusæ sunt actus differentes specie in intellectu; igitur pari ratione, dilectio naturalis & dilectio charitativa in affectu. Antecedens probatur, quia actus fidei infusæ est determinatè veridicus, ita quòd non potest ei subesse falsum; actui autem credulitatis acquiritur ex naturalibus potest subesse falsum; in cognitionis autem illud, quod est determinatè veridicum, distinguitur à non determinatè veridico, specie, ut patet 6. *Ethic.* quia sic suspicio, & opinio, quibus potest subesse falsum, distinguitur à virtutibus intellectualibus, quæ sunt habitus determinatè veridici. Probatur etiam antecedens de cognitione naturali scientifica de Deo, de qua videtur manifestè, quòd differat specie à quacunque credulitate. Consequentia probatur, tum per locum à simili; quia videtur esse simile de istis actibus, in intellectu, & de illis in voluntate: tum à causa, quia quando cognitiones præviæ differunt specie: actus voluntatis sequentes differunt specie, quia ea, quæ sunt eiusdem speciei non præexigunt per se, nisi aliqua eiusdem speciei.

c. 3. & inde. Sufficit & opinio quomodo distinguitur à virtutibus intellectualibus.

Ad illud antecedens ^o potest negari aliquando de actu credendi naturali, & supernaturali; quia credere supernaturale est actus, ut elicitur secundum inclinationem fidei infusæ: credere autem naturale est actus elicitus secundum certitudinem acceptam ab aliquo testificante. Nunc autem, ut dictum est prius in quadam quæstione, simul potest quis vno, & eodem actu credere ex testimonio asserentis, & credere secundum inclinationem fidei infusæ, si inest: igitur idem est actus in re; & ille, ut est naturalis, est potentialis ad illam perfectionem, quam recipit à fide infusa. Proprium autem potentiale non distinguitur specie à perfecto habente ultra illud potentiale propriam perfectionem.

Quæst. 14.

11. Ad probationem ^p antecedentis potest dici, quòd cognitio certa, quæ habet propriam certitudinem intrinsecam; & hoc vel à se, vel ab obiecto, ut includitur in ipsa, vel ab aliqua per se causa, distinguitur specie ab incerta cognitione. Exemplum. Cognitio principij seipsa est certa, vel ab obiecto, scilicet à principio, quod est à se verum manifestum, vel saltem est manifestum ex terminis, qui sunt per se causæ eidentis principij, & includuntur in ipso: conclusio autem est certa per principium, tanquam per causam suæ certitudinis; sed per nullum istorum modorum est actus fidei infusæ certus: sed tantummodò à quodam extrinseco. Illud enim lumen fidei infusæ, quia est participatio quædam luminis diuini, non potest inclinare intellectum, nisi in aliquod determinatè verum. Certitudo ergo illa in actu est ex quadam comparatione ad quoddam extrinsecum infallibile, cui actus ille conformatur. Non est autem ex ipsa intrinseca perfectione actus, quia æquè perfectus esset, quàm si à quolibet intrinsecum sibi, si æquè intènsè eliceretur præcisè secundum finem acquisitam.

Cognitiones principij & conclusionis differunt specie.

Contrà, saltem istam certitudinem ^o habet à per se causa sua; & hoc sufficit.

Respondeo: qualiscunque sit causalitas fidei infusæ respectu actus credendi, tamen non facit actum illum esse certiore intellectui habentij actum, quàm si ipsa fides infusa non causaret. Certitudo enim nata est inesse intellectui de actu suo excludens non tantum deceptionem, sed etiam dubitationem. Et hoc non est nisi intellectus percipiat illud, à quo actus habet, quòd sit certus: quia si nihil potest percipere unde sit certus, videtur quòd possit dubitare: intellectus autem non percipit illud principium certificans.

Actus factus infusa non est certior habenti, quàm acquisita.

12. **A**lia autem probatio antecedentis, ^t quæ tangit de actu scientifico, videtur accipere manifestè verum; & tunc neganda est consequentia: non enim sequitur, si intellectiones distinguantur specie; igitur & volitiones: nisi addatur in antecedente, quòd intellectiones, ut sunt per se præviæ ad volitiones, distinguuntur specie: hoc est, quòd requiratur in eis distinctio specifica ad hoc, ut possent habere tales volitiones, & ita non est in proposito: quia si quis naturali ratione sciens Deum esse bonum; eliciat

Intellectiones diversæ speciei, non inferunt volitiones sic diversas.

actum fruitionis circa ipsum, & alter credens ipsum esse bonum, diligit ipsum, nec primus actus requiritur per se ad habendum dilectionem, vel scientificus; nec secundus, ut creditivus, sed uterque requiritur sub quadam ratione communi, scilicet ut ostensius obiecti diligibilis.

Consimiliter etiam posset dici ad aliam probationem antecedentis de credulitate infusa, & acquisita: esto quod illi actus differunt specie: hoc non est per se, inquantum sunt præiudicij ad diligere; hoc est, inquantum præcedunt ipsos actus diligendi, non requiritur illa differentia istorum specifica.

Exemplum: si alicui demonstrativè concluderetur hoc esse volendum, & alteri dialecticè: tamen actus, quo iste vellet hoc, non differt specie ab actu, quo ille vellet idem: quia in cognitionibus, inquantum sunt præiudicij, non requiritur ista differentia specifica.

C O M M E N T A R I V S.

19.
Contra con-
clusionem.

n **C**ontra conclusionem. Hic Doctor arguit, probando quod dilectio naturalis verè differat specie à dilectione meritoria, siue supernaturali, & arguit à simili, quia sicut cognitio naturalis de Deo, & cognitio supernaturalis ipsius, quæ est à fide infusa verè differunt specie, sic & dilectio naturalis, & dilectio supernaturalis. Quod autè illæ cognitiones differant specie, probat, quia illa cognitio cui potest subesse falsum, differt specie ab illa cognitione, cui non potest subesse falsum, hoc patet per Philosophum 6. Eth. c. 3. qui vult quod suspicio, & opinio, quibus potest subesse falsum, distinguantur specie ab habitu intellectuali, cui non potest subesse falsum, qualis est habitus scientificus, qui est determinatè verus, cum ergo cognitioni Dei naturali possit subesse falsum, ut patet de actu fidei acquisitæ, de quo dictum est in tertio, dist. 23. in quodl. q. 14. art. 1. quomodo fidei acquisitæ naturali potest subesse falsum, & fidei infusæ non potest subesse falsum, vide ibi.

Responsio Do-
ctoris.

o Responder Doctor primò negando illud antecedens, scilicet quod actus fidei acquisitæ, & actus fidei infusæ de eodem obiecto, differant specie, imò nec aliquando differunt numero. Patet, quia quis eodem actu potest firmiter credere Deum esse trinum, & vnum ex aliqua certitudine accepta ab aliquo testificante illud, & illud idem credere secundum inclinationem fidei infusæ, ita quod idem actus credendi, simul potest esse à fide acquisita, & à fide infusa, & ille idem actus, qui est à fide infusa posset dici supernaturalis, quia est ab habitu supernaturali; & potest dici naturalis, ut est à fide acquisita, quæ est habitus naturalis. Et de hoc vide Doctorem in tertio, dist. 28. & in quodl. q. 14. art. primo, & vide quæ ibi exposui. Potest ergo esse idem actus in re, & ille idem actus, ut est naturalis est potentialis ad illam perfectionem, quæ recipit à fide infusa: modò proprium potentiale non distinguitur specie à perfectò habente ultra illud potentiale propriam perfectionem, ut supra patuit.

20.

p **A**d probationem antecedentis. Dicit Doctor vnum singulare, quod cognitio certa, cui scilicet non potest subesse falsum, dicitur distinguui specie à cognitione non certa; sed non quæcunque certa, sed sola illa, quæ habet propriam certitudinem intrinsecam, & hoc, vel à se, scilicet formaliter, vel ab obiecto, ut includitur in ipsa, supple virtualiter, vel ab aliqua per se causa. Exemplum, cognitio principij, &c. & quomodo

hoc, vide Doctorem in primo, d. 2. q. 2. & d. 3. q. 4. sed conclusio est certa tantum per principium, tanquam per causam suæ certitudinis, talis ergo cognitio sic certa benè distinguitur specie à cognitione, nò sic certa qualis est suspicio, & opinio, quæ non est cognitio certa aliquo istorum modorù. Sed in proposito cognitio fidei infusæ nullo istorum modorum est certa, sed tantummodò est certa ab aliquo extrinseco, scilicet à Deo revelante, & infundente tale lumen fidei, ut prolixè patet à Doctore in tertio, dist. 23. & 24. & vide quæ ibi exposui, Certitudo illa, quæ est in cognitione fidei infusæ est tantum ex quadam comparatione ad quoddam extrinsecum infallibile, scilicet ad voluntatem diuinam revelantem, cui cognitio illa conformatur.

q **C**ontrà, saltem istam certitudinem habet. Hic Doctor arguit, probando quod cognitio Dei, quæ est à fide infusa, & cognitio quæ est à fide acquisita, adhuc differant specie, quia prima cognitio habet certitudinem à per se causa, scilicet à fide infusa, quæ non inclinatur nisi ad determinatum verum, ut supra patuit; secunda non habet certitudinem ab aliqua per se causa, quia si aliqua esset, esset fides acquisita; sed illa ex ratione sua non inclinatur in determinatè verum, quia fidei acquisitæ potest subesse falsum, ut supra allegavi.

Respondet, quod posito quod fides infusa siue sit causa elicitiua actus, siue tantum inclinativa ad actum, talis actus non habet maiorem certitudinem, ut est elicitus à tali fide, sicut si nullo modo esset elicitus, certitudo enim nata est inesse intellectui de actu suo excludens non tantum deceptionem, &c. Exemplum, non enim habeo cognitionem certam, de hac propositione, Totum est maius sua parte, nisi percipiam terminos, & vnum terminorum, qui sunt causa talis certitudinis; sic in proposito actus fidei infusæ est certus, non ex hoc solo quod sit ab habitu, sed quia habitus inclinans ad talem actum est ab eo, qui non potest fallere, nec falli: nisi ergo percipiam principium dans certitudinè actui, nunquàm habebō certitudinem de actu, sed tale principium viator percipere non potest.

r **A**lia probatio antecedentis. Hæc probatio ponitur supra *, in illa ratione parum post dictum Philosophi 6. Eth. de suspitione, & opinione ibi, Probatur etiam antecedens de cognitione naturali scientificæ de Deo, de qua videtur manifestè quod differat specie à quacunque credulitate de Deo. Et hoc patet, quia si quis habet notitiam cer-

21.
* nu. 10.

tam ex euidentiâ rei, sicut habens notitiam huius. *Deus est unus, & unus*, quæ cognitio est ex euidentiâ rei, ut patet à Doctore *in tertio, d. 24.* tunc haberet notitiam certam ex euidentiâ rei; sed habens notitiam huius, *Deus est trinus & unus*, ex solo actu credendi, talis notitia nullo modo est certa ex euidentiâ rei, & tunc tales notitiæ ex suis rationibus formalibus specie distinguerentur. Sed cum postea inferatur, ergo similiter actus voluntatis, scilicet naturalis, & meritorius distinguuntur specie, quia quando cognitiones præviæ differunt specie, actus voluntatis sequentes differunt specie, quia illæ quæ sunt eiusdem speciei non præxigunt per se, nisi aliqua eiusdem speciei. Dicit Doctor quod si tales actus voluntatis necessariò requirant cognitiones specie distinctas, quod tunc tales actus possunt esse specie distincti, & hoc patet, nam fructio in via, & fructio in patria præxigunt necessariò notitias specie distinctas. Et idè distinguuntur specie, ut exposui *in tertio, dist. 31.* Fructio enim in via præxigit notitiam fidei, & fructio in patria præxigit claram visionem Dei, quæ notitiæ specie differunt, ut patet à Doctore *in tertio, dist. 31. & in 2. dist. 25. & in 4. dist. 49.* & vide quæ ibi exposui præcipuè in tertio. Et quod dicit quando volitiones necessariò præxigunt notitias, hoc dicit tenendo opinionem, quam videtur tenere *in 2. d. 25.* quod obiectum, vel cognitio obiecti est partialis causa volitionis; & tunc si obiectum est præfens voluntati per actus intelligendi specie distinctos, necessariò causabit actus voluntatis correspondentes specie distinctos. Et de hoc vide quæ proxime exposui super tertio Doctoris *dist. 31.* sed in proposito dilectio naturalis Dei, & dilectio meritoria non necessariò præxigunt tales notitias specie distinctas; patet, quia si quis naturali ratione sciens Deum esse bonum eliciat actum fructionis circa ipsum, & alter credens ipsum esse bonum eliciat actum fructionis circa ipsum nec primus actus requiritur per se ad habendam dilectionem, ut scilicetificus, nec secundus, ut creditivus,

sed uterque requiritur sub quadam ratione communi, sc. ut ostensius obiecti diligibilis: oportet ergo addere, quod tales volitiones necessariò præxigant notitias, ut specie distinctas.

Consimiliter etiam posset dici ad aliam probationem antecedentis de credulitate infusa, &c.

Aduerte tamen, quod sunt actus specie distincti, qui necessariò præxigunt intellectiones, ut specie distinctas, ut patet de fructione Dei in se, sive ut clarè visis, & de fructione eiusdem Dei ænigmaticè cogniti, quia istæ fructiones non differrent specie, nisi obiectum esset aliter, & aliter approximatum voluntati, scilicet per aliam, & aliam notitiam specie distinctam, ut supra exposui *in tertio, dist. 31.* Similiter volitiones specie distinctæ respectu obiectorum specie distinctorum præxigunt cognitiones specie distinctas, quia talia obiecta non sunt præfens voluntati, nisi per cognitiones specie distinctas; quia cognitio specificatur ab obiecto, & quomodo exposui *in 1. d. 3. q. 10.* Sunt etiam aliqui actus voluntatis qui præxigunt notitias specie distinctas, qui tamen non differunt specie, sed non præxigunt necessariò, quasi impossibile esset voluntatem habere actum circa idem obiectum, nisi esset demonstratiuè ostensum, vel nisi esset probabiliter ostensum, ut patet in exemplis datis à Doctore. Nec valet, notitiæ specie distinguuntur, & sunt partialiter causæ actus voluntatis, ergo & actus voluntatis specie distinguuntur, quia effectus eiusdè rationis possunt esse à causis specie distinctis, ut patet de mure genito ab alio mure, & de mure genito à Sole, & sic non quæcûque notitiæ specie distinctæ causant partialiter actus voluntatis, ut patet de notitiis positivis in exemplis Doctoris & tamen sunt aliquæ notitiæ specie distinctæ, quæ necessariò causant partialiter tantum actus voluntatis specie distinctos, ut supra dixi de notitia intuitiva Dei, & de notitia ænigmatica ipsius. Et quare aliquæ notitiæ specie distinctæ causant actus voluntatis specie distinctos, & quare aliquæ non, non videtur assignanda alia ratio, nisi quia sūt tales entitates.

22.

Nota.

S C H O L I V M.

Ad primum, rejicit asserentes habitum tantum facere modum actus, promptè, delectabiliter, quia nihil horum competit charitati: admittendo ergo charitatem coëfficere actum, quod tenet ut probabilius 1. d. 17. q. 3. nu. 23. (non reputans oppositum improbabile: de quo ibi, qu. 2. quatuor sententias susè tractat) explicat quando ex principiis sequitur actus distinguui. Quod ait actus differre specie ex principiis totalibus sic differentibus, intelligit de principiis univocis, quia si unum sit univocum, & alterum æquivocum, effectus poterunt esse eiusdem speciei; sic animalcula ex propagatione, & putrefactione sunt eiusdem speciei, ut ipse ex Aug. docet 1. d. 2. q. 7. n. 27. Quando autem sumitur distinctio specifica actuum ex principiis partialibus, requiritur esse disparata, ut species intelligibiles, hominis & lapidis: quia ex subordinatis non sumitur, ut ex potentia, & specie, vel habitu.

13.

AD argumentum principale dicitur, quod habitus est causa non substantiæ actus, sed modi in actu: & ille modus posset concedi differre specie suo modo à substantiâ actus.

Gof. quod 2. q. 4.

Charitas non est principium motus in actu.

Ista responsio, licet videatur, secundum aliquos, probabilitatem habere, loquendo de illo modo, quem habitus attribuit actui, cuiusmodi est delectabiliter, vel faciliter, vel promptè operari vel expedire, istos quidem modos, vel etiam istum modum, si sint vnus modus, videtur habitus acquisitus communiter tribuere actui; vel si vtrà hoc dicatur quod habitus aliquis, puta virtutis, virtuosus tribuit rectè, vel virtuosè agere, tamen nullus istorum modorum in actu potest esse proprius charitati vel actui meritorio: quia meritorium (ut dictum est) dicit actum acceptatum voluntati diuinæ in ordine ad præmium reddendum. Nunc autem, nihil aliud est actum acceptari à voluntate diuina sic, quam voluntatem sic acceptare actum: nihil autem causatum

potest esse ratio formalis voluntati, quod sic accipret actum, & hoc intelligendo, vt ratio formalis medians inter potentiam, & actum: igitur de charitate non videtur posse dici quod ipsa sit principium illius modi in actu, qui modus sibi proprie correspondet.

*An actus
distinguan-
tur ex prin-
cipiis.*

Potest igitur aliter dici ad argumentum, quod maior illa, quod actus illi differunt specie, qui eliciuntur à principiis differentibus specie, vna est de principiis totalibus: quia ab illis habent totaliter actus entitatem suam: & per consequens vnitatem suam, & distinctionem. Vera est etiam de principiis partialibus: dum tamen sint principia disparata, & per se requisita, inquantum disparata: quia si sunt subordinata, vel non per se requiruntur, quod sint disparata, non oportet quod actus specie distinguantur. Nunc autem charitas non est principium totale actus, nec disparatum respectu ipsius voluntatis, sed subordinatum, quia potentia est vti habitu, non è conuerso. Nec est per se requisita non solum ad substantiam actus: sed nec ad actum, inquantum meritorium, sed requiritur vt quoddam præuium ad hoc, quod actus sit acceptabilis.

*Charitas
non est es-
sentiale ad
meritum.*

Sed nec requiritur vt tale præuium necessitate ordinis essentialis causarum, sed tantum necessitate dispositionis illius voluntatis, quæ contingenter disposuit non accipere actum, nisi secundum istam inclinationem sit elicitus. Principium autem specie distinguens, vel est per se principium illius in se, & per consequens dans sibi aliquam entitatem realem, quæ sit eius in se; vel saltem est principium eius secundum illud, secundum quod distinguitur specie; vel si est principium dispositiue distinguens oportet quod per se disponat ad hoc, quod secundum ordinem essentialem causarum hoc vt distinctum causetur: nullum istorum competit actui per habitum charitatis.

*Actus mo-
ralis, chari-
tatis & me-
ritorius præ-
clare ex-
plicatur.*

Nora hic per ordinem quis sit actus imputabilis ad laudem, vel vituperium, actus nudus, actus virtuosus secundum virtutem moralem, actus charitativus, & actus meritorius. Primus dicit respectum ad potentiam liberè elicientem actum. Secundus addit respectum ad virtutem inclinantem vel veriùs ad regulam virtutis, scilicet rationem rectam, vt dictantem. Terrius dicit respectum ad charitatem inclinantem. Quartus ad voluntatem diuinam specialiter acceptantem. Terrius dicit bonitatem aliquam vltra secundum, & prææctam ad quartum, non ex natura rei, sed ex dispositione voluntatis acceptantis.

COMMENTARIUS.

23.
*Dilectio na-
turalis elici-
tur à volun-
tate.*

VLtimo loco soluendum est argumentum principale. Arguit sic Doctor probando, quod dilectio naturalis, & dilectio meritoria differant specie, quia eliciuntur à principiis diuersis specie; ergo differunt specie. Antecedens pater, quia dilectio meritoria elicitur à charitate, & dilectio naturalis elicitur à voluntate, siue ab habitu naturali. Probatio consequentiæ, quia non est minor differentia in principiatu, quam in principiis imò maior; pater, quia pluralitas principiatorum effectiue stat cum vnitatem principij effectiui; plures enim effectus possunt esse ab eadem causa; sed pluralitas causarum arguit necessariò pluralitatem effectuum; videtur ergo quod tanta sit distinctio in causatis quanta in causis, vel maior.

Respondet primò sic, tenendo vnam opinionem de habitu, scilicet, quod habitus est causa actus non secundum substantiam, vel intensiorem actus, sed præcisè secundum modum actus, puta, quod actus sit propriè, faciliter, & delectabiliter elicitus, ita quod actus secundum substantiam, & intensiorem sit præcisè à potentia, & modus actus, siue sit vnus modus, vel plures sit præcisè ab habitu, tunc posset concedi talem modum differre specie à substantia actus, suo tamen modo, & hoc dicit quia talis modus non est propriè species, tamen eo modo quo posset concedi species, differt specificè à substantia actus. *Et ista responsio secundum aliquos videtur habere probabilissimam, &c. & talem modum ha-*

bitus acquisitus attribuit actui, ille enim modus non est ab habitu infuso, vt patet à Doctore in primo, d. 17 *Vel si vltra hoc dicatur, quod habitus aliquis puta virtutis tribuit virtuosus vltra modum supradictum rectè, vel virtuosè agere, ita quod actus non tantum habeat ab habitu modum supradictum, sed etiam quod habeat suam rectitudinem ab habitu. Sed an habitus sit causa substantiæ actus, & intensiõis, vel etiã quod sit causa rectitudinis in actu, vel quod tantum inclinet potentiam ad actum eliciendum, hæc omnia prolixè tractantur à Doctore in 1. d. 17. Posito tamen, quod habitus sit causa modi supradicti, & similiter sit causa rectitudinis in actu, tamen nullus istorum modorum in actu, scilicet rectitudo actus, & facilitas, &c. potest esse proprius charitati, vel actui meritorio, quia modus proprius actus meritorij, inquantum meritorius, dicit tantum actum acceptum voluntati diuinæ in ordine ad præmium reddendum. *Nunc autem nihil aliud est actum acceptari à voluntate diuina in ordine ad præmium, quam voluntatè sic acceptare, id est, quia voluntas diuina accipit actum in ordine ad præmium, idèd actus habet esse acceptatum, & per consequens esse acceptatum, quod est modus actus meritorij est tantum à voluntate diuina sit acceptante, & per consequens talis modus, qui est proprius actui meritorio, non est causatus à charitate, & hoc patet, quia nulla res causata potest esse ratio formalis voluntati diuinæ, qua sic accipit actum, & hoc intelligendo, vt ratio formalis mediat inter potentiam, & actum,**

scilicet

sicut habitus mediat inter potentiam, & actum; tale enim medians inter potentiam, & actum meritorium non videtur esse, nisi charitas, quæ tamen charitas non dat actui illum modum, qui est sic acceptari. Alij verò modi supradicti non sunt proptij actui meritorio, quia etiam possunt competere alijs actibus. Tenendo ergo quòd habitus sit tantùm causa modi ipsius actus, & modus proprius actus meritorij sit sic acceptari, sequitur quòd charitas non erit causa actus meritorij, nec quantum ad substantiam actus, nec quantum ad modum proprium, & sic negaretur illud antecedens, quo dicitur, quòd charitas est causa actus meritorij.

Charitas mediat inter potentiam, & actum meritorium.

24. u. *Potesit aliter dici.* Ad argumentum concedendo aliquo modo, scilicet, quòd habitus supernaturalis, puta charitas, & habitus naturalis, puta habitus amicitie Dei acquisitus, differant specie, & aliquo modo sunt causa actus, non tamen semper sequitur, principia elicitiua differunt specie; ergo actus eliciti differunt specie, & si est vera, est vera de principijs totalibus elicitiuis, quia ab illis habent totaliter actus charitatem suam, & per consequens unitatem suam, & distinctionem. Et nota, quòd ista est semper vera; *Principia totalia elicitiua operationum, sine actuum specie distincta, ut huiusmodi, semper eliciunt actum specie distinctos;* quia tales actus specificantur ab illis principijs, & tamen ista non est semper vera, *Causa totalis specie distincta producit effectus semper specie distinctos,* ut patet à Doctore in primo, distinct. 2. parte 2. quæst. 4. ubi vult contra Auctorem, quòd aliqua eiusdem speciei specialissimæ possunt esse à causa totali æquiuoca, & à causa totali vniuoca, vide ibi, & quare hoc, non videtur alia ratio assignanda, nisi quia tales entitates. De hoc tamen vide quæ proxime exposui super secundum Doctorem distinct. 1. quæst. ult.

Contra Auctorem.

x. Addit etiam Doctor quòd illa est vera de principijs partialibus, dum tamen sunt principia disparata, & per se requisita inquantum sunt disparata, &c. De principijs partialibus requisitis, ut disparatis, patet exemplum de obiectis specie distinctis, puta lapide, & homine, quia ab illis sunt actus cognoscendi specie distincti, quia tales actus

præxigunt necessariò talia principia partialia, inquantum disparata. De principijs verò partialibus subordinatis supra patuit de habitu charitatis, & de habitu morali; similiter patet de voluntate, & habitu, qui sunt principia partialia actus, tenendo quòd habitus sit partialis causa actus, ut videtur tenere Doctor in primo, dist. 17. & tamen voluntas, & habitus concurrunt ad eundem actum, licet specie distinguantur, & hoc est, quia habitus in causando actum subordinatur voluntati, quia voluntas vtitur habitu cum voluerit; in proposito charitas non est principium totale actus, nec partialis disparatum, sed subordinatum voluntati, ut clarè patet à Doctore in primo, dist. 17. nec similiter charitas est per se requisita non solum ad substantiam actus; patet, quia actus dilectionis Dei posset esse à sola voluntate sine charitate, ut patet à Doctore in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 27. nec est reuerentia requisita ad actum inquantum meritorius; patet, quia dicitur meritorius, quia acceptatus, quòd esse sic acceptatum est à voluntate diuina, ut supra patuit; sed tantum requiritur ut quoddam præuium ad hoc, quòd actus sit acceptabilis; sed nec requiritur tale præuium necessitate ordinis essentialis causarum, puta quòd actus nullo modo esset acceptabilis à Deo, nisi præuia charitate in voluntate, sed tantum requiritur ut præuia necessitate dispositionis voluntatis diuinæ, quæ contingenter disposuit non acceptare actum, nisi sit elicitus secundum inclinationem charitatis, ut patet in primo, dist. 17. Et addit, quòd principium distinguens principiatum specie ab alio principiato, vel est per se principium illius in se, scilicet quantum ad esse illius principij, sicut obiectum causat actum, vel est principium eius secundum illud, secundum quod distinguitur specie, sicut dictum est supra de modo actus tenendo quòd sit ab habitu; vel si est principium dispositiue distinguens, oportet quòd per se disponat ad hoc, quòd secundum ordinem essentialium causarum hoc ut distinctum causetur. Patet de organizatione corporis humani, quæ est talis dispositio ad animam, quòd illa ut distincta specie ab anima sensitiua causetur, sed nullum istorum competit actui per habitum charitatis; & sic patet argumentum;

Q V Æ S T I O XVIII.

*Utrum actus exterior addat aliquid bonitatis, vel
malitia ad actum interiore.*

Alenf. 4. p. 9. 77. m. 3. ar. 3. & 2. p. 9. 107. m. 3. art. 2. Scot. 2. d. 4. 2. q. 4. vbi Bassol. Leuchet. Rubion. Tatarer. Rada 10. 2. Controver. 18. ar. Herrera 2. disp. 3. 3. q. 22. Angles 2. dist. 4. 5. qm. 1. Glossa ca. Si cui de pæn. dist. 1. affirmant. Negant D. Thom. 1. 2. q. 20. ar. 4. vbi eius expof. Valq. 1. 2. 76. c. 2. Affor. tom. 2. l. 2. cap. 6. quest. 6.

Argum.

3. Ethic.

EINDE quæritur de comparatione actus intrinseci voluntatis ad actum extrinsecum. Vtrum actus exterior addat aliquid bonitatis, vel malitiæ ad actum interiore. Arguitur quòd non : quia quòd non habet rationem voluntarij, non habet rationem boni, vel mali; actus autem exterior, vt distinctus ab interiori, non habet rationem voluntarij; quia non habet, quòd sit voluntarius nisi ab actu interiori; igitur actus exterior secundum se non habet bonitatem, vel malitiam : non adderet autem, nisi tale aliquid secundum se

1.

haberet igitur : &c.

Ratio op.

Exod. 20.
& Deut. 5.
& alibi.

Contra, quæ præceptis negatiuis distinctis prohibentur, habent propriam, & distinctam rationem illiciti : nunc autem alio præcepto prohibetur actus exterior, & alio interior; vt patet de istis præceptis: *Non machaberis, & non concupisces uxorem, &c.* Et similiter de istis præceptis : *Non furtum facies, & non concupisces rem proximi, &c.*

S C H O L I V M.

Sensus questionis est, vtrum quando actus internus, & actus externus circa eadem obiectum, (v. g. volitio dandi elemosynam, & ipsa datio) sunt in eodem supposito; externus addat distinctam bonitatem moralem interno, præter eam, quæ respondet gradibus intentionis, & aliis circumstantiis ipsius.

ISTA quæstio^a habet maiorem difficultatem de bonitate actus morali : quia de bonitate actus naturali manifestum videtur, quicquid per illam intelligatur, quòd ipsa est alia & alia alterius naturæ. Patet autem, quòd alia est natura actus interioris & exterioris, imò isti actus eliciuntur immediatè à diuersis potentiis; interior à voluntate, exterior à potentia aliqua exteriori, licèt per imperium voluntatis.

2.

Secundò etiam habet difficultatem intelligendo de actu illo, & isto, non quando sunt diuersi, siue in diuersis suppositis, puta si vnus habeat actum interiore, & alius exteriorem : siue in eodem supposito, puta, si vnus nunc solùm habeat interiore, & aliàs exteriorem. Sed difficultatem habet de actibus istis, quando sunt coniuncti, puta, quando in eodem ex actu interiori sequitur actus exterior.

Desideriū
absentis, amor
presens.
Amor perfectior
desiderio.
Interior intenditur
per exteriorem.

Tertiò, non est intelligenda quæstio de additione bonitatis, & malitiæ secundum intensiorem, sed secundum extensionem; frequenter quidem euenit, quòd tam in bonis, quàm in malis, actus desiderij, qui est respectu absentis, est remissior actu illo, qui est presens, quem Augustinus vocat amorem 9. de Trin. ult. dicens, quòd *appetitus instantis sit amor fruentis*. Et fortè non tantùm est actus intensior circa obiectum presens, quàm circa absens, sed simpliciter alius actus; sed siue sit idem actus desiderij, & amoris, siue alius, & alius; saltem actus amoris est perfectior intensiùe : quietat enim voluntatem eo modo, quo actus desiderij non potest eam quietare. Quando igitur exterior habetur, tunc vel occasionaliter actus interior intenditur, Sed de hoc non quæritur, sed an actus exterior ex se addat bonitatem aliam illi, quæ est in actu interiori.

Est igitur intellectus quæstionis iste, in quo præcipuam habet difficultatem, an actus exterior, quando in eodem est coniunctus interiori, habeat bonitatem moralem propriam

propriam distinctam à bonitate actus interioris ? Vbi sunt tria videnda primò, à quo actus habeat bonitatem moralem, vel malitiam. Secundò, an ab eodem habeat, quòd sit laudabilis, vel vituperabilis, siue culpabilis. Tertiò, si est alia bonitas, vel laudabilitas tam in actu exteriori, quàm interiori.

COMMENTARIUS.

I.
Declaratio
tituli qua-
estioni.

Sea quæst. Primò Doctòr declarat quomodo intelligitur titulus quæstionis, & dicit primò, quòd non intelligatur de bonitate naturali actus interioris, scilicet voluntatis; & actus exterioris, id est, potentia sensitiva, quia manifestum est, quia alia est bonitas naturalis actus exterioris, & actus interioris.

Secundò dicit quòd non intelligitur quæstio de actu exteriori in vno supposito, & de actu interiori in alio supposito, nec etiam intelligitur de actibus illis in eodem supposito in diuersis temporibus: puta si aliquis nunc solùm habet interiorem, & aliàs, siue in alio tempore, habeat exteriorem; sed intelligitur quæstio de illis actibus, quando sunt coniuncti, puta quando in eodem ex actu interiore, sequitur exterior, vt cùm quis vult actu elicitò aliquem offendere, stante illo actu elicitò, imperat actum exteriorem in potentia sensitiva, quo actu occidit; licet enim actus occidendi exterior sit posterior actu elicitò interiori, tamen dicitur

coniunctus interiori ex hoc, quòd sequitur ad actum elicitum interiorem.

Tertiò titulus quæstionis non est intelligendus de dubitatione bonitatis, & malitiæ secundum intensionem, id est, quòd non quæritur, an bonitas actus interioris intendatur per actum exteriorem, sed præcisè quæritur, an bonitas moralis, vel malitia actus exterioris sit simpliciter alia à bonitate, vel malitia actus interioris, ita quòd sint duæ bonitates, vel malitiæ illorum actuum ad inuicem distinctæ, quia manifestum est quòd actus interior, puta dilectio alicuius obiecti per actum exteriorem circa illud obiectum causaliter, vel occasionaliter intenditur: vt cùm quis amat formosam mulierem, per actum exteriorem fornicationis saltem occasionaliter actus amoris interior inenditur, & idèd titulus quæstionis non intelligitur de bonitate, vel malitia actus interioris secundum intensionem, puta quòd actus interior sit intensior ex actu exteriori sequente.

SCHOLIUM.

Bonitas moralis est integratio omnium, quæ iuxta rectam rationem conueniunt actui, vel agenti per ipsum. Hanc conclusionem tradidit latius, & explicat 1. dist. 17. q. 3. & 2. dist. 7. nu. 11. ubi præter entitatem actus, explicat optimè triplicem bonitatem moralem ipsi conuenientem; obiectalem, circumstantialem, & gratuitam, seu meritoriam, & d. 40. ubi ex professo de eodem agit. Hic explicat bonitatem duplicem, scilicet essentialem, vel absolutam, & accidentalem, seu respectiuam; & qualiter bonitas naturalis tantum est in agentibus sine intellectu; & moralis in intellectu tantum.

3. **D**E primo b; bonitas moralis actus est integritas eorum omnium, quæ recta ratio operantis iudicat debere ipsi actui conuenire, vel ipsi agenti in suo actu conuenire.

Hæc descriptio declaratur: c Sicut enim bonitas primaria entis, quæ dicitur bonitas essentialis, quæ est integritas, vel perfectio entis in se, importat positiuè negationem imperfectionis, per quod excluditur imperfectio, & diminutio; Sic bonitas entis secundaria d quæ est accidentalis, siue superueniens entitati, est integritas conuenientia; vel integra conuenientia eius alteri, cui debet conuenire, vel alterius sibi. Et istæ duæ conuenientia communitè sunt connexæ.

Exemplum primi: sanitas dicitur bona homini, quia sibi conueniens; & cibus dicitur bonus quia habet saporem sibi conuenientem.

Exemplum vtriusque potest haberi ab Augustino 8 de Trin. cap. 3. *Bona* (inquit) *valetudo sine doloribus & lassitudine.* Hoc pro primo membro; quia valetudo est bona homini, quia est ei conueniens. Et subdit Augustinus: *Et bona facies hominis dimensa pariliter & affecta hilariter, & luculenter colorata.* Hoc pro secundo membro; quia talis facies dicitur bona, habendo illa, quæ sibi conueniunt. Et est differentia e quia illud quidem, quod est conueniens alicui, dicitur ei bonum, hoc est, illi perfectio, vel bonitas; sed non dicitur denominatiuè, vel accidentaliter bonum in se: illud autem, cui aliquid conuenit, dicitur denominatiuè bonum, eo quòd habet illud quod sibi conuenit; & in primo est denominatio f quasi formæ à subiecto: sicut anima dicitur humana, sic aliquid dicitur bonum homini, quia bonum humanum, sed in secundo è conuerso, est denominatio subiecti à forma, cùm dicitur, homo est bonus,

Bonum in se & bonū alteri differunt & quomodo

secundum illud bonum suum: actus autem & natus est conuenire agenti, & etiam habere aliquam conditionem sibi conuenientem. Vtroque igitur modo habens illam potest dici bonus bonitate accidentali. Et hoc verum est generaliter de actu etiam natura'i, & per consequens bonitas ista in habendo illud, quod sibi conuenit, non tantum est bonitas accidentalis, sed naturalis.

87 h *Ista conuenientia, vel est à natura extremorum; vel si debeat reduci ad iudicium alicuius intellectus, adhuc est naturalis: quia hoc erit, cum intellectus sit mensura conuenientia, hoc est, ad iudicium illius intellectus, qui est mensura totius naturæ, qui est intellectus diuinus. Iste quidem sicut perfectè cognoscit quodcumque ens, ita perfectè cognoscit conuenientiam, vel disconuenientiam vniuersalis entis ad alterum.*

ADDITIO.

Quid bonitas naturalis, & quid moralis.

Vtteriùs; aliquid agens de eoⁱ quod conuenit actui suo, non iudicat, nec illud in potestate sua habet; sicut est agens sine intellectu, & voluntate; & ibi, vel ex solis causis merè naturalibus determinatur, quid conueniat actui, & ex eis inclinatur agens ad agendum; vel si ultra illud sit iudicium alicuius intellectus, & motio alicuius voluntatis, hoc non est, nisi ipsius Dei, in quantum est vniuersalis director, & motor totius naturæ; & ista bonitas in actu agentis sine intellectu, non erit, merè naturalis.

Aliud est agens, quod de conuenientia sui actus iudicat, & illum in potestate sua habet, sicut agens per intellectum, & voluntatem, & bonitas secundaria talis actus integra, dicitur bonitas moralis.

Agentia, alia ex cognitione sensitiua, alia ex intellectuina, & in his tantum esse potest bonitas moralis.

Ultra istud iudicium generale de conuenientia actus, quod est communiter de actu agentis per cognitionem, siue sine cognitione; sunt aliqua, quæ secundum iudicium speciale agunt ex cognitione intrinseca sibi, & quædam cum cognitione sensitua tantum, quæ aliquo modo apprehendunt conuenientiam obiecti, siue iudicent de conuenientia actus, siue non, saltem non transcendent bonitatem naturalem. Alia agunt ex cognitione intellectiua, quæ propriè sola est iudicatiua de tali conuenientia, & talia nata sunt habere regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu. & in solis istis potest esse actus bonus habens bonitatem moralem; sed non sufficit ad illam, quod in agente sit potentia iudicatiua de conuenientia sui actus, sed oportet, quod actu rectè iudicet de actu, & secundum illud iudicium actus fiat. Si enim cognitio propria sit erronea, licet agatur conformiter cognitioni rectæ alterius cognoscentis, quia tamen tale agens natum est regulari in suo actu per propriam cognitionem, & secundum illam non agit, sed contra illam, idè non rectè agit.

Ad bonitatem moralem requiritur actualis conformitas ad proprium iudicium rectum.

Consimiliter talem actum elicit, qualem habet in sua potestate; habet autem in potestate sua talem actum, qualem cognoscit, & elicit: quia potestas liberi arbitrij, vel formaliter, vel concomitanter existit in cognitione, & electione Sic igitur patet, qualiter bonitas moralis actus est conuenientia iudicata secundum rectam rationem operantis.

Ex quibus indicatur de conuenientia actus.

Quod autem addebat^r *omnium eorum, quæ debent conuenire actui*, sic declaratur; omne iudicium incipit ab aliquo certo. Primum iudicium de conuenientia non potest præsupponere aliquam conuenientiam dictatam ab alio intellectu quia tunc non esset primum. Præsupponitur igitur aliquod certum, & nõ ab illo intellectu iudicatum, & huiusmodi est natura agentis, & potentia, secundum quam agit, & ratio quiditatiua actus. Ex ratione enim istorum quiditatiua concludit, hunc actum esse conuenientem huic agenti secundum istam potentiam, vel disconuenientem, nullo præsupposito, nisi rationibus istorum terminorum; sicut ex ratione hominis, & potentie intellectiue, & actus intelligendi, patet, quod conuenit homini per intellectum intelligere. Patet etiam, quod non conuenit sibi per intellectum tangere, cognita ratione illius actus, qui est *tangere*. Similiter patet ex rationibus naturæ, potentie, & actus, quare bruto non conuenit intelligere, vel magis propriè, sibi repugnat intelligere; in isto quidem primo iudicio, quod præcisè accipitur ex natura operantis, & potentie operatiue, & ipsius actus non est inconuenientia, hoc est, indebita, siue inordinata connexio, sed disconuenientia, hoc est, impossibilitas absolutè conueniendi.

2.
Quid sit bo-
nitas mora-
lis.

b DE primo. Hic Doctor declarat, primò quid sit bonitas moralis, vt per hoc cognoscatur quid sit malitia ei opposita, & secundò declarat à quo actus habeat bonitatem moralem, vel malitiam ei oppositam. Et licet iste articulus primus sit satis clarus hic, & specialiter ex his, quæ dicitur Doctor in prologo quæst. ult. & dist. 17. primi, & in secundo, dist. 7. 40. & 42. & in tercio, dist. 33, & 36. & in 4. dist. 14. & vide quæ ibi exposui, præsertim in qua ult. vltima prologi & dist. 7. secundi, tamen propter inexperitos in via Doctoris expono hunc articulum. Dicit ergo primò, quòd *bonitas moralis actum est integritas eorum omnium, qua recta ratio operantis iudicat debere ipsi actui conuenire, vel ipsi agenti in suo actu conuenire*, id est, quòd tunc actus dicitur bonus moraliter, quando sic elicitur, vel imperatur à voluntate, sicut recta ratio dicitur esse eliciendum, sic quòd actus dicatur bonus moraliter, vel quia habet omnes circumstantias, quas recta ratio iudicat actui conuenire; vel dicitur bonus moraliter, quando agens elicit actum secundum omnes circumstantias, quos recta ratio ipsius agentis iudicat conuenire ipsi agenti in suo actu, id est, in eliciendo ipsum actum.

Declaratio
bonitatis mo-
ralis.

c Hæc descriptio declaratur. Hic Doctor declarat bonitatem entis, siue entitativam, quæ dicitur bonitas essentialis, & non accipitur hic bonitas entis, siue entitativa, prout est passio entis, sed accipitur pro perfectione essentialis entis in se, ita quòd talis bonitas essentialis, siue perfectio, quæ est integritas, vel perfectio essentialis entis in se importet positivè negationem imperfectionis, per quod excluditur imperfectio, & diminutio, id est, quòd bonitas essentialis, loquendo de bonitate perfecta entis, importat entitatem positivam perfectam, ad quam concomitantur sequitur negatio imperfectionis, sicut bonitas essentialis primi entis dicit positivè entitatem perfectam, ad quam concomitantur negatio omnis imperfectionis: nam negatio imperfectionis non potest necessariò alicui inesse, nisi propter entitatem positivam, vt supra patuit in primo, dist. 3. quæst. 1. vide quæ ibi exposui. Sic bonitas entis secundaria, quæ est superveniens entitati essentiali, est integritas convenientia, vel integra convenientia eius, cui debet conuenire, vel alterius sibi, & ista dua convenientia connexa communiter sunt, scilicet, quando integra convenientia conuenit illi, cui debet conuenire, sicut patet de sanitate, quæ dicitur bona homini, quia sibi conueniens; & cibus dicitur bonus, quia habet saporem sibi conuenientem, & idè bonitas cibi est conueniens saporì ad cibum, ita quòd prima dicitur sanitas bona homini, quia conueniens sibi, & similiter sapor dicitur bonus cibo, quia sibi conuenit, ita quòd cibus dicitur denominatiuè bonus, quia habet saporem sibi conuenientem, & hæc integra convenientia dicitur convenientia eius alteri, cui debet conuenire, secunda convenientia alterius sibi, vt patet ibi: *Exemplum vtriusque potest haberi ab August. 8. de Trin. cap. 3. & 8. Bona, inquit, valendo sine doloribus & lassitudine*, Hoc pro prima convenientia, quia

Exemplum.

valetudo est bona homini quia est ei conueniens, & subdit, & bona facies hominis dimensa pariter, & affecta hilariter, & luculenter colorata. Hoc pro secundo. Vnde non dicitur hic bona facies hominis, quia conueniens homini, sed dicitur in se bona facies, quæ habet omnia convenientia ad bonam faciem, & hoc est quod dicit, vel alterius sibi. Si enim diceretur bona facies hominis, quia conueniens homini, cui debet conuenire, hæc esset prima convenientia, sed quia dicitur bona facies in se, non quia alteri conuenit, sed quia convenientia faciei conuenit sibi, dicitur secunda convenientia, quia talis facies dicitur bona habendo illa quæ ubi conueniunt.

e Et est differentia. Hic Doctor declarat aliqualem differentiam inter primam integritatem, siue convenientiam integram, & secundam. De prima, quia illud, quod est conueniens alicui, dicitur ei bonum, hoc est illi perfectio, vel bonitas; sed non dicitur denominatiuè, vel accidentaliter bonum in se. Patet, cum enim dicitur valetudo est bona homini, quia conueniens homini, non dicitur valetudo bene in se formaliter, sicut accipitur in secundo membro. Vnde de secundo membro dicit: *Illud autem cui aliquid conuenit, dicitur denominatiuè bonum, eo quòd habet illud quòd sibi conuenit*, sicut facies hominis dicitur in se denominatiuè bona, quia habet omnia convenientia faciei.

3.
Differentia
inter primam
integritatem
& secundam.

f Et in primo est denominatio quasi forma à subiecto. Patet, quia valetudo deuouitur bona, quia conueniens tali subiecto, puta homini, sicut anima dicitur humana ex hoc, quòd conuenit homini; sic aliquid dicitur bonum homini, quia bonum humanum, & sic valetudo hominis dicitur bonum humanum, quia conueniens homini. Sed in secundo membro à conuerso est denominatio subiecti à forma, vt cum dicitur facies bona, quia integritas faciei, siue integra convenientia quæ est bonitas faciei, denominat ipsam faciem, & similiter cum dicitur homo est bonus, secundum illud bonum suum, puta, quando habet bonitatem dicitur bonus, ita quòd est ibi denominatio subiecti à forma bonitatis.

g Actus autem natus est conuenire agenti, & c. Hic Doctor declarat quomodo actus potest dici bonus dupliciter, & quia est conueniens homini, puta actus debellandi hostem dicitur bonus, quia conueniens homini debellanti, & sic denominatur bonus, quasi à subiecto, quia idè bonus, quia conueniens tali subiecto, & si actus debellandi habet bonitatem aliquam sibi intrinsecam, tunc talis actus erit bonus denominatiuè tali bonitate, ita quòd ibi erit denominatio subiecti à forma. Et hoc est quod supra dixit, quòd istæ duæ convenientiæ virtualiter sunt connexæ, & præcipuè in actu morali, qui dicitur bonus, quia conueniens alteri, & dicitur bonus, qui habet aliquam bonitatem intrinsecam, qua formaliter dicitur bonus. Et non tantum istæ duæ convenientiæ sunt connexæ in actu morali, sed & sunt generaliter connexæ in actu naturali, & c. Vult dicere quòd actus non tantum dicitur bonus bonitate accidentaliter

Actus potest
dici bonus
dupliciter.

dentali sibi inhærentē, quæ est bonitas moralis, quæ est rectitudo actus sibi conueniens, sed etiam bonitate naturali sibi conueniente. Exemplum. Actus dilectionis potest intelligi habere duplicem bonitatem, videlicet naturalem, & accidentalem; nam dilectio, vt est quiditativè ens, habet bonitatem suam, siue perfectionem essentialē sibi conuenientem, puta, quia est talis entitas, siue talis qualitas; & hæc dicitur bonitas naturalis, siue essentialis, quæ nihil aliud est nisi perfectio quiditativa actus. Potest etiam habere bonitatem accidentalem, puta rectitudinem, quæ est bonitas moralis.

Actus dilectionis potest intelligi habere duplicem bonitatem.

4.

h *Ista conuenientia.* Nunc Doctor declarat quomodo bonitas essentialis dicatur conuenire, & dicit quod *ista conuenientia* bonitatis essentialis alicui, *vel est ex natura extremorum*, puta comparando lapidem ad hominē, quia lapis habet talem bonitatem essentialē sibi conuenientem, & homo qui homo habet præcisè talem bonitatem essentialē sibi conuenientem, & hoc est, quod dicit, *ex natura extremorum.* Vel si talis conuenientia bonitatis essentialis, puta, quod talis bonitas conuenit vni & talis alteri. *debeat reduci ad iudicium alicuius intellectus adhuc erit conuenientia naturalis*, puta si aliquis actu iudicet lapidi talem bonitatem essentialē esse conuenientem, & talem homini, adhuc talis conuenientia bonitatis essentialis erit naturalis, patet, *quia hoc præcisè erit cum intellectus sit mensura conuenientia, hoc est, ad iudicium illius intellectus, qui est mensura totius natura*, scilicet intellectus diuinus, &c. & quia perfectè cognoscit Socratem conuenire cum Ioanne in tali perfectione, vel bonitate essentiali, & in tali bonitate discordare ab asino, idē perfectè iudicat talem bonitatem essentialē esse conuenientem Socrati & Ioanni, & esse disconuenientem asino.

i *Uterius, aliquod agens.* In ista litera vsque ibi, *sicut igitur patet*, plura dicit Doctor. Primò, quod est aliquod agens, quod nullo modo iudicat de actu suo, an scilicet conueniat sibi an alteri sit sibi conueniens, nec illum habet in potestate sua, vt sunt omnia agentia sine cognitione, tam intellectiua, quam sensitua; talia enim agentia nullum penitus iudicium habent, sed in actibus suis, vel ex solo impetu naturæ regulantur, & agunt propter finem; vel regulantur à prima regula omnium, quæ est Deus, & hoc magis videretur, vt patet à Doctore in 1. d. 2. q. 1. in prima ratione, qua probat Deum habere intellectum, & voluntatem, & similiter in vltima.

Prima regula omnium est Deus.

Secundò, sunt alia agentia, quæ tantum agunt per cognitionem sensituiam, & talia siue habeant iudicium de suis actibus, an scilicet sint sibi conuenientem, siue non, tamen illi actus, cum non sint in potestate talium agentium, vltra bonitatem naturalem nullam aliam videntur habere, vt patet de visione elicita à sola potentia visua, quæ præter bonitatem naturalem sibi conuenientem, puta, quod est præcisè talis entitas nullam aliam videretur habere, & dico vt *tantum elicita à potentia sensitua*, quia si esset elicita à tali potentia ex imperio voluntatis, posset habere bonitatem, vel malitiam moralem, vt infra patebit ar. 3. & patuit supra in prolog. q. vlt. & in 2. d. 42. & in 3. d. 33.

Agentia per cognitionem sensituiam.

Tertiò, sunt alia agentia, scilicet per intellectum & voluntatem, quæ habent actus suos in potestate sua, ita quod contingenter possunt illos elicere; & non elicere. Talia agentia possunt per intellectum iudicare de conuenientia actus, & non tantum de conuenientia primo modo supradicta, an scilicet illi actus sint boni, quia conueniunt tali agenti, sicut valetudo est bona, quia conueniens homini, sed etiam de conuenientia secūda, quæ est integritas conueniens actui, qua conuenientia dicuntur formaliter boni: sicut facies dicitur formaliter pulchra, quia habet circūstantias sibi conuenientes; talia ergo agentia nata sunt habere regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu: & illa est potentia intellectiua, quæ iudicat de actu suo, & de actibus aliarum potentiarum, vt supra patuit quæst. vlt. prologi. & in solis istis agentibus potest esse actus bonus habens bonitatem moralem, sed non sufficit ad illam, scilicet bonitatem moralem, quod in agente sit potentia iudicatiua de conuenientia sui actus, sed oportet quod actu rectè iudicet de actu, & secundum illum rectum iudicium actus fiat. Vult dicere, quod non sufficit ad bonitatem moralem actus, quod quis habeat potentiam iudicatiuam, patet, quia habens talem potentiam si actu haberet cognitionem erroneam, & eliceret actum conformiter illi cognitioni, ille actus non esset rectus, & tamen haberet potentiam iudicatiuam. Si etiam haberet cognitionem rectam, & non erroneam, & actu non eliceret actum conformiter tali cognitioni, adhuc actus non esset rectus; ad rectitudinem ergo actus requiritur quod conformiter eliciatur dictamini recto, siue cognitioni rectè actu, & formaliter dictanti, non tantum de actu eliciendo, sed de omni circumstantia requisita; & talis cognitio dicitur verè practica, de qua prolixè dictum est in prologo q. vlt. & in primo, dist. 17. Consimiliter tale agens per intellectum, & voluntatem talem actum elicit qualem habet in sua potestate. Habet autem in potestate sua talem actum qualem cognoscit, & elicit, quia potestas liberi arbitrij, vel formaliter, vel concomitanter consistit in cognitione, & electione, de quo libero arbitrio aliàs patebit. Sic igitur patet quomodo bonitas moralis actus est conuenientia iudicatiua secundum rectam operationem operantis: de qua conuenientia actus moralis vide quæ prolixè pertractat Doctor in primo, distinct. 17.

Agentia per intellectum, & voluntatem.

6.

k *Quod autem addebat.* Nunc Doctor declarat quæ sunt circumstantiæ necessariè requisitæ ad bonitatem moralem actus. Et primò præmittit vnum, antequàm declarat circumstantiam obiecti, vel finis, &c. Et dicit, quod *omne iudicium incipit ab aliquo certo. Primum iudicium de conuenientia, non potest præsupponere aliquam conuenientiam dictatam ab illo intellectu, quia tunc non esset primum iudicium practicum.* Si enim prima conuenientia actus dicitur esse primò dictata ab illo intellectu, & dicitur prima conuenientia dictata à primo iudicio intellectus dictante, si esset alia conuenientia prior dictata, illa non esset, nisi à priori iudicio dictante, & sic primum iudicium non esset primum. Dicit ergo, quod primum iudicium de conuenientia actus, antequàm iudicet de tali conuenientia, præsupponit aliquod certum à tali potentia iudicatiua, nam iudicatum, & illud certum

certum est natura agentis, & potentia agendi qua agit, & ratio quiditatiua actus; si enim intellectus vult iudicare, an aliqua volitio sit conueniens voluntati, necesse est prius ipsum cognoscere naturam ipsius agentis, & potentiam volitiuam, & actum volendi; nisi ista cognosceret non posset aliquo modo iudicare an actus conueniat tali agenti; sicut quis non potest iudicare voluntatem esse conuenientem

homini, nisi præcognoscat tam hominem, quàm voluntatem; sed præcognitis natura operantis, & potentia elicentis; & ratione quiditatiua actus ex ratione quiditatiua istorum præcognita concluditur hunc actum, puta volitionem esse conuenientem huic agenti, scilicet homini secundum istam potentiam, scilicet volitiuam.

SCHOLIUM.

Explicat optimè, unde sumitur conuenientia obiecti, tali actui, & tali agenti, ex natura agentis, actus, & obiecti. Item bonitatem ex obiecto dici ex genere, quia est potentialis respectu aliarum bonitatum superuenientium: quarum prima est circumstantia finis, cui succedunt alia circumstantia, hoc versu contenta, Quis, quibus auxiliis, quid, ubi, cùr, quomodo, quando. De quibus Greg. Nyssen. 5. Philos. cap. 1. Arist. 3. Ethic. c. 1. D. Thom. 1. 2. q. 7. ar. 3. Vide Doctorem, 2. dist. 40. & aliis locis citatis. Explicat D. Dionysij celebre dictum, Bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu; ac etiam quomodo malitia duplex est, priuatiua, & contraria, de quo 2. dist. 7. nu. 12. Ponitur in fine additio huc spectans ad nu. 4.

6. **V**ltèrius ex rationibus istorum trium concludi potest quid sit obiectum conueniens tali actui, vt est talis agentis: puta de actu comedendi, quod conuenienter transeat super cibum restauratiuum deperditi, non autem super illud, quod non est natum esse nutrimentum, sicut lapis, vel aliquid huiusmodi, quod licet alijs animali esset nutrimentum, non tamen homini. Ista determinatio obiecti est prima determinatio quæ pertinet ad genus moris, non tanquam differentia determinans ad aliquid in illo genere, sed tanquam potentiale receptiuum determinationis moralis; quia quando actus habens obiectum conueniens agenti, & actioni, tunc est capax determinationis moralis, secundum circumstantias ordinatas, propter quod dicitur, ex obiecto, actus habere bonitatem ex genere; quia sicut genus est potentiale respectu differentiarum, sic bonitas ex obiecto est prima in genere moris, præsupponens solam bonitatem naturæ, & capax omnis bonitatis specificæ in genere moris.

Vnde constat obiectum esse conueniens.

Bonitas ex obiecto quare dicitur ex genere.

In ista autem bonitate specificâ, quæ dicitur bonitas ex circumstantia, talis est processus; prima bonitas videtur esse circumstantia finis: quia ex natura agentis, & actionis, & obiecti, statim concluditur, quod talis actus non debet competere tali, nisi in ordine ad talem finem, & debet eligi & appeti propter finem talem: & ista circumstantia non est ipsius actus, vt in esse reali positi, vel non positi præcisè sic; sed est ipsius actus vt voliti, & per actum voluntatis ad talem finem relati: imò, non minus est electio bona, quæ sit propter finem debitum, esto quod per actum illum elicitum extra non attingatur finis electionis, quàm si attingeretur. Post circumstantiam finis videtur sequi circumstantia modi agendi, quæ concluditur ex omnibus prædictis, vel aliquibus eorum, talis, vel talis debere esse.

Prima bonitas ex fine.

Postea concludi potest de tempore, quia tali agenti talis actio propter talem finem, etiam habens modum non debet semper conuenire, sed pro tempore, pro quo ordinabilis est ad talem finem, vel pro quo potest talem finem habere.

Vltima autem omnium videtur circumstantia loci: imò multi sunt actus, quorum etiam bonitas completa moralis non determinat locum.

Sic igitur patet de pluralitate eorum, quæ recta ratio dicit debere conuenire actui quia ad hoc, vt sit perfectè bonus; debet habere, secundum descriptionem iam positam, omnium istorum integritatem. Vnde Dionysius de Diuin. nom. parte 4. *Bonum est ex vna, & tota causa, malum autem ex particularibus defectibus*; tota inquit causa, hoc est, integra ex omnibus circumstantiis.

c. 3. & in c. Tex. 17. & 20. Circumstantie quomodo sunt relationes.

7. **C**ontrà circumstantiæ sunt relationes, & bonum est qualitas 10. *Eth.* virtus etiam est qualitas in Prædicamentis.

Respondeo 7. *Phyl. Virtus omnis, & malitia ad aliquid sunt*; actus igitur esse bonus vel virtuosus; importat relationem, vel multas relationes; sed tamen habet modum denomi

denominandi, vel prædicandi qualitatis, sicut sanum, & pulchrum, & communiter ita est de quarta specie Qualitatis.

o Iuxta secundam partem auctoritatis Dionysij, videndum est unde actus habeat malitiam moralem; vno modo potest malitia opponi priuatiuè bonitati in actu: alio modo contrariè; sicut etiam homo dicitur malus contrariè quando habet habitum vitiosum, qui est habitus quidem posituius, licet cum priuatione perfectionis debeat. Alio modo dicitur malus priuatiuè tantum, scilicet quia caret bonitate, quam deberet habere, licet non habeat habitum vitiosum contrarium posituium.

Distinctio ista potest haberi à Boëtio super Prædicamenta, exponendo primam proprietatem qualitatis. Dicitur (inquit) *iustitia iniustitiam non esse contrariam*: Putant enim iniustitiam priuationem esse iustitiam, non contrarietatem. Et subdit, hoc reprobando: *Multa habitudines priuationem vocabulo proferuntur, ut illiberalitas, atque imprudentia, quæ nunquam virtutibus opponerentur, quæ sunt habitus, nisi ipsa quoque habitus essent.*

Per rationem apparet ista distinctio; potest enim aliquis agere non cum circumstantia debita, & tamen non cum circumstantia indebita, puta quando non ordinat actum ad finem debitum, nec tamen ipsum ordinat ad finem indebitum: tunc ille actus est malus priuatiuè, non contrariè, sicut ille, qui ordinatur ad finem indebitum, & ex multis talibus actibus generatur habitus consimilis in malitia, scilicet priuatiua, non contraria. Exemplum huius, dare elemosynam non propter finem bonum, scilicet amorem Dei; vel subuentionem proximi, non tamen propter malum finem, puta vanam gloriam, vel nocumentum alicuius, est actus malus priuatiuè, non tamen contrariè.

De malitia priuatiua loquitur Dionysius, quod quicumque defectus particularis cuiuscunque circumstantiæ necessariò requisitæ reddit actum sic malum, sed malus contrariè non est, nisi habeat circumstantiam posituiam habentem aliquam deformitatem.

Breuitè igitur, sicut bonitas moralis est integra conuenientia, sic malitia moralis est disconuenientia, & malitia quidem priuatiua disconuenientia priuatiua, hoc est, carentia conuenientiæ debitæ. Malitia autem contraria est disconuenientia contraria. Hæc est conditio aliqua repugnans conuenientiæ.

Ex dictis sequitur corollarium quod in eodem actu substrato potest esse multiplex bonitas moralis, quia idem actus potest esse rectè circumstantionatus, non solum multis circumstantiis particularibus, quæ non sunt multæ bonitates, sed integran vnam bonitatem; sed etiam potest idem actus esse circumstantionatus completè omnibus circumstantiis pertinentibus ad vnam virtutem, & etiam omnibus pertinentibus ad aliam virtutem, & ita secundum dictamina diuersa perfecta prudentiæ, respectu multorum finium propriorum. Exemplum: vado ad Ecclesiam ex iustitia, quia teneor per obedientiam, vel ex voto. Vado etiam ex charitate ad Deum, vt orem, vel vt exhibeam Deo cultum latræ; & vado etiam ex charitate fraterna, vt ædificem proximum. Et breuitè in quocunque actu, siue bono tantum bonitate morali, siue vltra bonitate meritoria, quantum concurrunt plura motiua ordinata agendi, tanto melior est.

Consimiliter in eodem actu possunt concurrere multæ malitiæ, tot quidem, quot sunt dictamina de oppositis, quæ deberent inesse.

C O M M E N T A R I V S.

7. **V**ltimus ex rationibus istorum trium. Deinde Doctor declarat quomodo intellectus iudicat de circumstantiis actus conuenientibus, puta de circumstantia obiecti finis, modi, temporis, & loci, & dicit, quod habita cognitione operantis, & potentia, secundum quã quis operatur, & ipsius operationis, siue actus, primò iudicat de circumstantia obiecti, quæ est prima circumstantia requisita ad actum morale. Habita enim cognitione, & potentia, secundum quã quis operatur, sic comedere, & potentia, secundum quam inest actus comedendi, statim iudicat quod talis actus comedendi conuenienter transit super cibum

restauratiuum deperditi, &c. & hæc est prima circumstantia actus, sic quod actus transeat super obiectum conueniens, & hoc secundum dictamen rationis. Aliter talis conuenientia obiecti non diceretur pertinere ad bonitatem moralem, vt patet à Doctore in secundo, dist. 7. Sequitur: *Ista determinatio obiecti est prima determinatio, quæ pertinet ad genus moris, non tanquam differentia determinans aliquid in illo genere, scilicet moris, sed tanquam potentiale receptiuum determinationis moralis.* Actus enim dicitur bonus ex genere ex hoc solo, quod transit super obiectum conueniens secundum iudiciu rationis,

Malitia contraria quando opponis malã circumstantiam; priuatiua, quã do deest debita.

Plures bonitates in vno actu.

Vide 10. Ethic. c. 10.

Nota.

Actus quo modo dicitur bonus ex genere.

rationis, ita quod tale obiectum sic conueniens, non est aliqua differentia determinans aliquid in genere moris, quia est simpliciter primum præsuppositum, & potentiale respectu aliarum circumstantiarum, ita quod nisi actus transiret super obiectum conueniens, nullo modo esset capax alicuius circumstantiæ moralis, puta finis, &c. Sicut si actus diligendi haberet pro obiecto malum culpæ, talis actus nunquam posset esse bonus moraliter, quia bonitas moralis necessariò præsupponit actum esse bonum ex genere, siue habere obiectum conueniens; non enim dilectio secundum rectam rationem nata est transire super malum culpæ, quia malum non est diligibile, cum sit priuatio boni.

8. *In ista autem bonitate specifica, &c. & patet littera, de aliis circumstantiis, scilicet modi, temporis, & loci, licet Doctor in 1. dist. 40. ubi etiam prolixè enumerat circumstantias morales, ponat circumstantiam causæ efficientis, vt scilicet actus eliciatur libere, de qua vide ibi.*

Contra. Hic Doctor arguit probando quod huiusmodi circumstantiæ non pertinent ad bonitatem moralem; patet, quia bonum est qualitas ex 10. Eth. Virtus etiam est qualitas, vt patet in Prædicamentis; sed circumstantiæ sunt tantum relationes; ergo non pertinent ad bonum morale.

Respondet Doctor quod secundum Philosophum, 7. Physic. c. 17. Virtus omnis, & malitia ad aliquid sunt, & per consequens actum esse virtuosum, vel morale importat relationem, vel plures relationes. Dicit enim formaliter conformitatem ad rationem rectam, siue ad dictamen rectum, ita quod circumscripta tali conformitate actus non esset bonus moraliter; & de hoc clariùs vide Doctorem in 1. d. 17. & hoc modo actus verè moralis non est qualitas absoluta, sed dicitur qualitas à Philosopho, pro quanto habet modum denominandi, vel prædicandi Qualitatis, sicut sanum, vel pulchrum. Sed an habitus, vel actus moralis sit quidam actus relatio, vel tantum denominatiue, vide Doctorem in primo, dist. 17.

o *Iuxta secundam partem auctoritatis Dionysij.* Auctoritas Dionysij de diu. nom. est quod bonum est ex vna, & tota causa, id est, quod bonum morale est ex causa integra ex omnibus circumstantiis, & hæc est prima pars auctoritatis. Sequitur secunda pars: *Malum autem est ex particularibus defectibus,* puta ex carentia circum-

stantiæ debitiæ, vel ex positione malæ circumstantiæ. Et hoc declarat Doctor & dicit, quod actus vno modo dicitur malus moraliter malitia opposita priuatiue bonitati in actu. Exemplum. Si actus caret aliqua circumstantia moralit, quam natus est habere, dicitur malus priuatiue, quæ priuatio circumstantiæ opponitur priuatiue circumstantiæ actuali debitiæ. Alio modo dicitur malus contrariè, & hoc est quando non tantum caret circumstantia debitiæ, sed includit positiuè circumstantiam malam. Nam sicut dare eleemosynam amore Dei, cum aliis circumstantiis est bonus actus moraliter, sic dare eleemosynam personæ indigenti, non ordinando illam ad debitum finem, est malus priuatiue, quia est ibi priuatio debiti finis. Dare verò tantum propter libidinem, vt propter finem, talis actus est malus contrariè, quia includit circumstantiam finis mali, quæ suo modo contrariè opponitur circumstantiæ finis debiti. Et de istis malitiis priuatiue & contrariè, vide Doctorem in 2. dist. 7. & quæ ibi exposuit.

p *Ex dictis de bonitate morali, sequitur corollariè, quod in eodem actu subtrato potest esse multiplex bonitas moralis.* Nam quilibet habitus virtutis habet intelligere propriam prudentiam, quæ est quoddam dictamen rectum, siue cognitio practica, dictans de actu talis virtutis, ita, quot sunt virtutes specie distinctæ in voluntate, tot possunt esse habitus prudentiæ specie distincti in intellectu dictantis de actibus illarum virtutum, ex quibus habitibus prudentiæ generatur prudentia in homine, scil. habitus generalis prudentiæ communis omni habitui prudentiæ. Et de hoc vide Doctorem in primo, dist. 17. Dicit ergo Doctor quod idem actus potest elici à voluntate secundum inclinationem plurium virtutum, quæ virtutes inclinant ad illum actum eliciendum, vt conformiter se habent suis dictaminibus propriis, & sic vnum dictamen potest dictari de tali fine, & aliud de alio fine, & sic de aliis, ita & idem actus potest elici à voluntate, ordinando illum ad fines sic dictatos, secundum quod alia & alia virtus inclinat. Exemplum: *Vado ad Ecclesiastam ex iustitia, &c., & sic patet quomodo idem actus est elicited ad alium, & alium finem, secundum quod alia, & alia virtus inclinat.* De istis habitibus virtuosis, quomodo simul possunt concurrere ad eundem actum, vide Doctorem in quarto, dist. 14. quæst. 2.

Exemplum.

Actus malus contrariè.

Actus malus moraliter.

Actus malus contrariè quid.

9.

In eodem actu subtrato potest esse multiplex bonitas.

S C H O L I V M.

Explicit bene & clarè, imputabile id dici, quod est in potestate voluntatis, mediatè, vel immediatè; in quo sunt duo respectus; vnus ad dominium voluntatis, alter ad penam, vel præmium. Ponit duas differentias claras inter imputabile primum, seu actum voluntatis elicited, & imputabile secundum, id est, actum cuiuscunque alterius potentia imperatam à voluntate.

9. **D**E Secundo principali dico quod laudabile, & vituperabile, inò generalius; præmiabile & punibile continentur sub hoc communi, quod est imputabile, & illius communis est vna ratio, hæc, scilicet actum esse in libera potestate agentis, & licet ad istam potestatem concurrant intellectus, & voluntas, tamen illa indifferètia, qua posset nõ fieri illud, quod fit, & posset fieri illud, quod nõ fit, intelligendo diuisim, nõ cõiunctim, in sensu, scil. diuisiõnis, nõ cõpositionis; ista, inquam, indifferètia, vel indeterminatio ad alteram partem, nõ potest cõpletè reduci nisi in ipsam voluntatem: quia quæcunque

Scotti Oper. Tom. XII.

S s

alia

Hic signatur quæda additio infra in fine huius lib. n. 14. Imputabile quod subest voluntati libera.

Omnis causa naturaliter determinata est ad alteram partem contradictionis.
 Tex. 10.
 al. discipulus.
 Imputabile dicitur duos respectus.

alia potentia actiua est naturaliter actiua, & ita determinatè vnus; quantum est de se; vnus, in qua partis contradictionis, ita quòd licet sit indeterminatè actiua respectu multorum disparatorum, sicut Sol est causa multorum effectuum: hic inferius, tamen loquendo de quacunque vna contradictione; causa quæcunque talis est determinata ad vnã partem, puta Sol ad generandum herbam hanc determinatè: & hunc vermem, & sic de aliis. Voluntas autem sola habet indifferentiam ad contradictoria, & talem, quòd ipsa est sui determinatiua ad alterum eorum, ex 9. Met. c. 4. aliter simul ageret contraria. Propter hoc igitur, quòd actus eius sic indifferenter est in eius potestate, licet non nisi supposita intelligence; idèd per se est imputabilis agenti. Vnde secundo de libero arb. dicit Aug. *Satis compertum est, & c. motus, si culpa deputatur, non est naturalis, sed voluntarius.* Et post verba discipuli; *motus, quo voluntas conuertitur, nisi esset voluntarius, & in nostra potestate positus, neque laudandus esset homo: neque culpandus,* vt supra in quæstione de necessitate naturali in voluntate. *Imputabile* igitur duos respectus importat. Vnum ad potestatem, vel dominium agentis, & alium ad aliquid correspondens actui, vel agenti secundum iustitiam, & hoc propter ipsum actum, & secundum sequitur ad primum: quia enim iste est dominus sui actus, idèd actui & agenti debetur aliquid propter actum. Primus respectus manet non variatus per se in actu bono, vel malo: secundus autem variatur, non quidem formaliter secundum bonum, vel malum, sed præsupposita differentia boni, vel mali, quæ attenditur secundum conuenientiam, vel disconuenientiam aliquam dictam in primo articulo, variatur penes aliqua correspondentia isti & illi. Bonum quippe sic est imputabile, quòd ad laudem, vel præmium. Malum autem sic, quòd ad vituperium, vel pœnam. Actus autem neuter, siue indifferens, dum tamen sit in potestate agentis, imputatur, velut quodammodò vituperabilis: quia poterat ordinatè agere. Vel saltem, vt non laudabilis, & hoc propter defectum eius, qui potuit laudabiliter egisse.

Ex hoc patet^b quòd non ab eodem formaliter est actus bonus bonitate morali, & imputabilis, sed primum habet ex conuenientia ad regulam, iuxta quam debet elici. Secundum ex eo, quòd est in libera potestate agentis. Laudabile autem & vituperabile ambo ista important: quia & licet formaliter dicant hoc, quòd est imputabile, cù determinatione illius ad quod est imputabile; tamen materialiter connotant illud, propter quod ipsum est ad hoc imputabile scilicet bonitatem, vel malitiam, propter quas ad pœnam, vel præmium imputandum est.

De *imputabili* tamen distingui potest, c quòd vno modo propriissimè accipiendò, illud potest dici *imputabile*, quòd est immediatè in potestate voluntatis, & sic solum *velle* est imputabile: quia ipsum solum est immediatè in potestate libera voluntatis. Alio modo imputabile potest dici quicquid est simpliciter in potestate voluntatis, licet non immediatè. Et sic actus alterius potentie, quem voluntas mediante actu suo volendi potest imperare, vt eliciatur, vel impedire ne eliciatur, est imputabilis voluntati: quia tota coordinatio vsque ad illum actum, etiam includendo istum actum est in potestate voluntatis.

Et est differentia secunda inter imputabile primo modo, & secundo modo. Vna, quia ad imputabile primo modo non requiritur, nisi ipsa potentia voluntatis, & illud quòd requiritur propter actum eius, cuiusmodi est intelligere. Et ratio est, quia illud est immediatè effectus voluntatis. Et de hoc potest accipi illud primo Retract. cap. 9. *Nihil est tam in potestate voluntatis, quam ipsa voluntas.* Intellige *voluntas*, non quantum ad suum esse, sed quantum ad actum suum proprium. Ad actum autem imputabilem secundo modo requiritur potentia alia à voluntate exequens illum actum. Ex hoc sequitur alia differentia, quòd vno modo est maior contingentia, siue indifferentia respectu actus primo modo imputabilis: quia scilicet non requiritur ad illum nisi voluntas, supposita ostensione sufficienti intellectus. Vnde per alia posteriora quæcunque impediri non potest ne eliciatur; sed ad actum secundo modo imputabilem, requiritur alia potentia, per cuius impotentiam impeditur potentia ad actum illum. Non igitur ex sola indifferentia voluntatis est contingentia eius, sicut contingentia primi actus. Cùm igitur contingentia cuiuslibet alterius causæ, vel potentie in agendo magis recedat à ratione contingentie simpliciter, quam contingentia voluntatis in causando; sequitur quòd simpliciter maior est contingentia respectu actus voluntatis primo modo imputabilis, quam alterius; pro quâto tamè actus secundo modo imputabilis dependet à pluribus: ex quorù quocūq; vel defectu eius, potest accidere ne ille effectus eueniat; potest dici effectus ille magis contingens; vel magis proprie, multipliciùs contingens.

Quare in 2. d. 7. Imputabile primum quomodo differt à secundo.

10.

11.

10.
An actus sit
laudabilis.

AD secundo articulo principali, in quo Doctor declarat an actus ab eodem habeatur, quod sit laudabilis, siue vituperabilis, siue culpabilis. Et dicit quod aliquid esse *laudabile, vel vituperabile, imò generalius premiabile, & punibile, continentur sub hoc communi, quod est imputabile, &c.* Vult dicere, quod actus ex hoc dicitur imputabilis, quia est in potestate agentis, id est, actus imputatur agenti, vel ad laudem, vel ad vituperium, vel præmium, vel ad poenam, ex hoc solo, quod est in potestate agentis, quia scilicet agens potest ipsum elicere, vel non elicere. Si enim non esset in potestate agentis, non posset sibi imputari, nec ad laudem, nec ad vituperium. Sequitur: *Et licet ad istam potestatem concurrant intellectus, & voluntas, nunquam tamen fertur nisi in præcognitum, vel fortè etiam tenendo, quod talis actus sit causatus à voluntate partialiter, & ab intellectu, id est, ab actu intelligendi obiectum, siue ab obiecto cognito, tamen illa indifferentia, qua actus potest elici & non elici, completè est à sola voluntate, quia sola voluntas habet hanc indifferentiam, siue indeterminationem, quod potest eundem actum elicere, intelligendo diuisim, in sensu, scilicet diuisionis, & non compositionis, id est, quod voluntas in eodem instanti, quo intelligitur, prout actu elicitive potest ipsum elicere & non elicere, sed diuisim, id est, quod in illo instanti, quo elicit actum, & quo intelligitur prior actu, potuisset non elicere actum. Et similiter in illo instanti, quo actum non elicit, potuit ipsum elicere, ita quod est simpliciter indifferens ad hoc.*

11.

Hic tamen aduerte, quod actus nunc dicitur esse in potestate voluntatis liberè, præcisè in illo instanti, quo illum elicit, quia in illo instanti, quo elicit actum, adhuc intelligitur prior actu elicito, & per consequens in illo instanti, quo elicit, potest non elicere. Sed non est intelligibile quod simul habeat actum elicivum, & non elicivum, nec quod simul eliciat, & non eliciat, nec quod coniunctim potest simul elicere, vel non elicere, ita quod possibilitas eliciendi, & non eliciendi possit simul reduci ad actum, scilicet quod simul eliciat & non eliciat; sed bene in eodem instanti, quo vna possibilitas redicitur ad actum, potuit alia reduci, si prima non reduceretur. Et de hoc vide prolixè Doctorem in primo, dist. 39. & quæ ibi clarè exposuit, & aliquid in secundo, dist. 25. Dicit ergo Doctor *Ista, inquam, indifferentia, vel indeterminatione ad alteram partem non potest completè reduci, nisi in ipsam voluntatem, quia quæcumque alia potentia actiua est naturalitèr actiua, & ita determinatè vnus, quantum est de se, id est, vnus partis contradictionis.* Agens enim per modum naturæ dicitur præcisè determinari ad vnum effectum, siue numero, siue specie; sed dicitur determinari ad alteram partem contradictionis, sic, quod vtraque pars non est in potestate eius, puta quod ignis approximatus passo possit ipsum calefacere & non calefacere, quia sic determinatur ad calefaciendum, quod a motu omni impedimento de necessitate calefacit;

Agens per
modum na-
tura quid.

Seco Oper. Tom. XII.

sed non est sic de agente libero, quia talè sic est circa obiectum volubile, quod a motu omni impedimento, potest ipsum velle, & non velle, ita quod in illo instanti, quo elicit actum volendi, potest non elicere actum volendi, sic quod tale agens ex semetipso potest se determinare ad alteram partem contradictionis, vt patet 9. *Metaphys. text. com. 10.* Aliter simul ageret contraria. Si enim voluntas esset indeterminata ad velle, & nolle circa idem, nec quodè coniunctim posset elicere, vel non elicere, ita quod possibilitas eliciendi, & non eliciendi possit simul reduci ad actum circa idem obiectum, vel ad velle, & non velle, siue ad nolle & non nolle, & non esset in potestate sua se determinare ad alteram partem, tunc simul vellet obiectum & nollet, vel simul vellet & obiectum, & non vellet.

12.

Sequitur, *Quia igitur actus eius sic determinatè est in eius potestate, supposita tamen intelligenti, idè talis actus per se est imputabilis agenti, vel ad laudem, vel ad vituperium, vel ad præmium, vel ad poenam.* Vnde August. secundo de libero Arbitrio: *Satis compertum est, &c.* Dicit ergo, quod si talis motus, vel actus deputatur culpæ, id est, sit imputabilis agenti ad culpam, talis, inquam, motus non est naturalis, sed voluntarius, quia si actus esset productus per modum naturæ, & necessariò non posset agenti imputari ad culpam, sed si imputatur ad culpam, vel ad laudem, erit voluntariè productus. Sequitur: *In illa auctoritate Augustini.* Motus (inquam) quo voluntas conuertitur, nisi esset voluntarius, &c. vt satis patet supra quæstionè decima sexta, & in secundo, distinctione trigesima septima. Et sic patet quomodo imputabile ad laudem, siue ad culpam est in potestate agentis, ita quod *imputabile duos respectus importat. Vnum ad præstatem, siue dominium agentis, vt scilicet liberè sit in plena potestate ipsius agentis. Et alium respectum importat ad aliquid correspondens actui, vel agenti secundum iustitiam, & hoc propter ipsum actum, ita quod agenti per actum, qui est in potestate sua, imputatur laus, vel vituperium.* Et addit; quod *secundus respectus sequitur ad primum, quia enim iste est dominus sui actus, idè actui, & agenti debetur aliquid propter actum, puta laus, vel vituperium, vel præmium, vel poenâ.* Sequitur:

Imputabile
duos respectus
importat.

Primus respectus, scilicet quem actus importat ad agens, manet non variatus per se in actu bono, vel malo, quia tam actus bonus, quam malus non potest dici bonus, vel malus, nisi quia est in potestate agentis. Sed secundus respectus ipsius actus variatur, non quidem formalitèr secundum bonum, vel malum, sed præsupposita differentia boni, vel mali, &c. Variatur penes aliqua correspondentia ipsi & illi, quia aliud & aliud correspondet, nam actui bono moralitèr correspondet laus, vel præmium, & actui malo moralitèr correspondet vituperium, vel poenâ; & sic actus bonus moralitèr imputatur agenti ad laudem, vel ad præmium; & actus malus moralitèr imputatur agenti

13

Sl a agent

agenti ad vituperium, & ad pœnam. Sequitur: *Actus autem neuter vel indifferens*, qui scilicet, nec est moraliter bonus, nec etiam moraliter malus, vt supra exposui quæst. 17. Talis actus, si est in potestate agentis, adhuc erit imputabilis, vel vt quodammodo vituperabilis. Id est, dicitur talis actus imputari agenti ad vituperium, ex hoc quòd potuit illum ordinatè elicere, & sibi date rectitudinem, qua esset moraliter bonus, vel si non sit imputabilis ad vituperium, saltem potest dici vt non laudabilis imputari, & hoc propter defectum eius, scilicet agentis, qui potius salem actum laudabiliter egisse.

Actus neuter est in potestate agentis.

14.
Nota.

*b Ex hoc patet, quòd non ab eodem formaliter est actus bonus bonitate morali, & imputabilis, quia actum esse bonum moraliter habet ex conuenientia regulam, scilicet ad dictamen rectum, siue ad prudentiam, ita quòd dicitur bonus moraliter, quia conformiter elicitor dictamini recto, vt supra patuit ar. 1. Et actus dicitur imputabilis ex hoc, quòd est in libera potestate agentis, vt dixi supra. Sequitur: *Laudabile autem, & vituperabile ambo ista important, scilicet quòd actus laudabilis importat quòd sit conformis dictamini recto, & quòd sit in libera potestate agentis; & actus vituperabilis importat quòd sit difformis dictamini recto, & quòd sit in potestate agentis; quia licet laudabile, & vituperabile formaliter dicant hoc, quòd est imputabile, cum determinatione illius ad quòd est imputabile. Id est quòd laudabile non dicit præcisè imputabile, quia potest esse ad laudem, & ad vituperium; sed dicitur imputabile cum determinatione, formaliter dicitur imputabile ad laudem, vel ad præmium; & vituperabile dicitur formaliter imputabile ad vituperium, vel ad pœnam. Licet ergo dicant formaliter imputabile cum determinatione &c. Tamen materialiter connotant illud, propter quòd ipsum est ad hoc imputabile,**

bile, scilicet laudabile connotat bonitatem moralem, propter quàm actus est imputabilis agenti ad præmium; & vituperabile connotat malitiam, propter quàm actus est imputabilis agenti ad pœnam.

c De imputabili tamen distingui potest. Dicit Doctor quòd imputabile potest dupliciter accipi, sicut etiam actus voluntatis potest dupliciter accipi. Vno modo pro actu voluntatis elicito. Alio modo pro actu voluntatis imperato in aliis potentiis. Loquendo ergo de actu elicito voluntatis, dicit quòd omnis talis actus, cum sit in potestate voluntatis, est imputabilis, vel ad laudem, & præmium: si est elicitus conformiter regulæ rectæ, vel ad vituperium, & ad pœnam, si est elicitus difformiter regulæ rectæ, vel non ad laudem, si est indifferens, puta si est elicitus à voluntate, nec conformiter, nec difformiter regulæ rectæ. Et actus voluntatis elicitus est magis in potestate voluntatis, quàm actus imperatus, quia ad eliciendum talem actum, voluntas nihil præsupponit, nisi cognitionem obiecti, cum quis elicit actum. Sed executio actus imperati dependet à potentia sensitua, quæ agit per modum naturæ, & aliquando actus imperatus in potentia sensitua potest impediri in potentia ad actum illum ne eliciatur.

15.
Imputabile potest dupliciter accipi.

Nota etiam, quòd sicut actus voluntatis elicitus est per se primò bonus, vel malus moraliter, vt patet à Doctore quæst. vlt. prologi. & in 2. dist. 42. & in tercio, dist. 3. ita est per se primò imputabilis formaliter, & sic actus imperatus in aliis potentiis à voluntate est tantum materialiter bonus, vel malus, vt patet à Doctore in 2. dist. 42. & in tercio, distinct. 33. ideò non per se primò, nec formaliter, sed secundariò, & materialiter dicitur imputabilis. Et ratio est, quia virtus, vel malitia, formaliter est ab actu voluntatis elicito vt patet, &c.

S C H O L I V M.

Resoluit in actu externo esse bonitatem distinctam à bonitate actus interni. Ita Doctores citati post titulum quæst. Probat primò ex Augustino. Secundò, quia externus habet integritatem sibi conuenientium, distinctam ab illa, quæ conuenit interno. Adducit opposita sententia argumenta, & soluit solidissimè & clarissimè.

DE tercio principali, primò potest dici, quòd actus exterior, scilicet imperatus, habet bonitatem moralem propriam aliquam aliam, quam actus interior elicitus; & secundò videbitur, qualiter habet, vel non habet propriam imputabilitatem. Primum probatur dupliciter. Primò per Augustinum 3. de Trin. cap. 5. vel 14. *Mala voluntate, vel sola quilibet miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur; profectò quamuis & sic malè volendo miser esset: minus tamen esset, si nihil eorum, quæ perperam voluisset, habere potuisset.* Patens est, quòd hoc non potest intelligi de miseria pœnæ, quia desiderans, & non potens habere quòd desiderat, plus habet de pœna, quàm ille, cuius desideria implentur. Intelligitur igitur de miseria culpæ; actus igitur malus exterior addit ad miseriam culpæ; quæ præfuit in actu interiori malo.

Quære in fonte Vide Boët. 4. de Conso. prosa 4. 9. Metaph. 1. c. 9.

Secundò probatur idem per rationem. Ex primò articulo habetur, quòd bonitas moralis est integritas eorum, quæ secundum rectam rationem operantis dicuntur debere conuenire ipsi actui. Est autem alia integritas eorum, quæ secundum dictamen rectæ rationis debet conuenire actui interiori, & eorum, quæ actui exteriori: igitur & alia bonitas moralis, & per consequens alia malitia moralis, & hoc siue priuatiua tantum; quia alia carentia eorum, quæ debent conuenire, siue cõtraria, quia alia disconue

12.

disconuenientia repugnans illis, quæ debent conuenire. Probatio minoris. Recta ratio non dicitur actui conuenire debere, quod impossibile est sibi conuenire; nunc autem actui exteriori impossibile est conuenire illud, quod conuenit actui interiori, vel conuenire potest; & hoc intelligendo de utroque actu vt in *esse* reali, & de eo, quod sibi conuenit, vt in tali *esse*: licet enim actui exteriori in quantum est obiectum volitum, & non vt actu elicitio, possit aliquo modo competere denominatiuè, denominatione quadam exteriori, illud, quod conuenit actui interiori realiter; non tamen idem, eodem modo conuenit illi, & isti, quia etiam potentia operatiua non sunt capaces eiusdem actus: imò nec eiusdem rationis, nec per consequens actus illi esse capaces conuenientia eiusdem rationis, vel ad minùs, quod sufficit ad propositum, poterunt habere conuenientiam aliam, & aliam. Et per hoc patet ad aliquas instantias contra prædicta.

13. Contra ista instatur, primò, quia eadem est veritas actus intelligendi, & ipsius obiecti intellecti: igitur pari ratione eadem est bonitas actus volendi & obiecti voliti, Antecedens videtur manifestum in exemplis, quia sicut veritas principij est immediata, sic notitia eius potest dici immediata, & conclusionis mediata. Similiter notitia principij est ex terminis, & conclusionis ex principiis, sic istis competit veritas.

Confirmatur idem, quia vbi vnum propter alterum, ibi tantum vnum; sed actus exterior non habet bonitatem, nisi tantum propter bonitatem actus interioris; igitur non est ibi alia, & alia bonitas.

Præterea. Peccatum (secundum Anselmum de Conceptu virginali) est carentia iustitiæ debitæ; non est autem in actu interiori, & exteriori nisi vna iustitiæ debitæ carentia: quia iustitia, vel iniustitia, secundum ipsum non est nata esse, nisi in voluntate.

Lib. 1. c. 27, idem habet de casu dia. 6. §. 16. & alibi.

Præterea. Vbi est vna auersio, & vna libido: ibi videtur esse vna ratio formalis peccati: sed in actu interiori, & exteriori non est nisi vna auersio: quia voluntas est illa potentia, cuius solius est auerri à fine sicut conuerri ad finem: libido etiam, quæ aliquando vocatur ab Augustino cupiditas, vt 83. q. 9. q. 36. est propriè venenum charitatis, igitur inest propriè illi potentia, cui nata est charitas inesse; hæc est voluntas sola.

Vide notanter in fonte illud cap.

14. Ad primum esto quòd eadem veritas, quæ est ipsius actus intelligendi formaliter sit quodam alio modo, scilicet obiectiuè, ipsius obiecti intellecti, & hoc in quantum obiectum habet esse in ipso intellectu; & consimiliter bonitas, quæ est formaliter actus volendi, sit quodammodò denominatiuè ipsius obiecti voliti, in quantum volitum est; tamen actus ille benè potest habere aliquam bonitatem propriam, in quantum positus in esse reali extra voluntatem, sicut in esse suo reali habet propriam conuenientiam debitam, vel disconuenientiam.

Bonitas actus quodammodò obiecti.

Ad confirmationem illa potest deduci ad oppositum: quia si actus exterior habet conuenientiam ad regulam suam per actum interiorem, siue mediante actu interiori; igitur habet aliam, quàm actus interior: quia idem non est causa, nec etiam medium respectu sui ipsius, nec etià est causa, vel ratio mediandi respectu sui ipsius.

al. Confirmatio,

Exemplum huius habetur in actibus intellectus; conclusio enim, licet veritatem à principio: tamen habet propriam veritatem: quia propriam conformitatem eius, quod affirmatur ad existentiam rei, & ad ipsos terminos proprios conclusionis. Non enim conclusio est vera formaliter veritate principij, sed est vera veritate mediata, & determinata, & ita habet veritatem determinabilem.

Consimiliter multæ conclusiones sequentes ordinatè ex eodem principio habent veritates proprias distinctas, & fortè prior est verior, & magis necessaria, quia in necessitate sua non dependet à posteriori, sed è conuerso.

Consimiliter conclusiones falsæ repugnantes eidem vero habent proprias falsitates, quia proprias disconuenientias eius, quod enuntiatur ad illud, quod est in re.

Consimiliter de actibus voluntatis, non solus actus volendi natus est habere conuenientiam, vel disconuenientiam propriam ad dictamen rectum, sed actus imperatus natus est mediante illo habere conuenientiam, & conformitatem, & licet idem sit, cui debet conformari actus iste & ille; tamen ea, quæ conformantur, sunt diuersa & ideò habet ex parte sui diuersas conformitates, siue conuenientias, licet ad idem.

15. Si dicas, quòd veritas non conuenit alicui extra intellectum, sed tantum actui intellectus, vel obiecto, vt est in intellectu; igitur à simili, bonitas non conuenit actui

exteriori, vt exteriorè elicitò, seu præcisè, vt obiecto actus volendi.

Tex. 3.
Non est ve-
rū vel fal-
sum in re-
bus.

Respondeo: consequentia negari posset iuxta illud 6. Metaphys. in fine. *Non est falsum, & verum in rebus, vt quod quidem bonum verum; quod autem malum falsum, sed in mente.*

Aliter posset negari antecedens, quia si intellectus aliquis sit regula intellecti: sicut est de intellectu diuino exemplante, & regulante creaturam, illud potest dici verum, non tantum, vt est actu cognitum, sed etiam vt est in se: quia secundum esse suum in se, est exemplatum, & conforme exemplari.

Iustitia a-
lia habi-
tuali alia
actualis.

Ad aliud dico^k quòd iustitia potest accipi vno modo, prout est rectitudo habitualis, siue habitus voluntatis, & ab illa dicitur voluntas recta habitualiter: etiam quando nihil vult actu; & sic dicitur dormiens iustus, qui habet habitum, & alius iniustus, qui caret isto habitu, vel habeat iniustitiam contrariam. Alio modo potest accipi rectitudo pro rectitudine actuali; siue in actu, quæ est conformitas actus elicitici ad suam regulam. Primum membrum distinctionis conceditur satis communiter. Secundum probatur: quia actus non dicitur formaliter rectus, vel iustus ab illa iustitia habituali in voluntate: quia stante illa potest haberi actus peccati venialis, vel actus indifferens, quorum neuter est actus iustus, nec rectus, sed oportet, quòd rectitudo, qua formaliter actus dicitur rectus, præcisè insit, dum actus inest: imò fortè non inest immediatè voluntati, sed ipsi actui, & mediante illo voluntati: quia voluntas nata est immediatè recipere habitum, & operationem: iustitia autem actualis neutrum horum est, sed tantum est conditio quædam ipsius actus: puta conformitas eius propria ad suam regulam.

Idem actus
successiue
bonus &
malus.

Illud autem esset manifestius, si actus non esset raptim transiens, sed idem aliquandiu manens: quia sicut motus pro parte sui potest esse velox, & idem numero, & specie pro secunda parte sui tardus, ex quo sequitur, quòd nec velocitas, nec tarditas omnino sunt idem motui: ita posset actus prius elici conformiter regulæ rectæ, & idem actus continuatus etiam posset elici postea; non conformiter illi regulæ, & ita esset actus pro priori parte rectus & pro posteriori non rectus. Sed quia actus raptim transit, vel si manet, manet communiter cum eo sua rectitudo, nec idem manens mutatur à recto in non rectum, nec sibi recto pro priori parte succedit alia pars non recta, idè non ita manifesta est differentia actus, & suæ rectitudinis: concluditur tamen ista differentia modis prædictis, & per hoc etiam, quòd relatio non consequens necessariò naturam fundamenti, non est omnino eadem fundamento: nunc autem rectitudo non necessariò consequitur naturam actus. Iustitia etiam actualis, etsi primaria sit præcisè in actu volendi: tamen secunda, vel secundaria, potest esse in actu imperato per actum volendi, quia & ille habet rectitudinem propriam: licet dependentem à rectitudine actus volendi.

16.

Delib. arb.
cap. 8.

Quando igitur^l dicitur, quòd iustitia non est nisi in voluntate, verum est de iustitia habituali, quæ est rectitudo propter se seruata, vt definit Anselmus seruatum enim conuenit habitui, vel magis extendendo: verum est de iustitia actuali primaria, quia voluntas illam propter se seruata, hoc est, tenet in actu suo, quem illa iustitia rectum elicit. Si autem sit sermo de iustitia actuali secundaria, illam oportet dicere esse voluntatis non subiectiue, sed causaliter tantum, & ita adhuc de ista potest aliquantulum saluari definitio illa iustitiæ: quia illa est rectitudo voluntatis, non vt voluntati formaliter inhærens, sed voluntatis, vt causæ, vel imperantis. Est etiam propter se seruata, tanquam effectus voluntariè positus.

COMMENTARIVS.

16.
Actus dile-
ctionis natu-
ralis, & meri-
torie non dif-
ferunt specie.

DE tertio principali, (quòd actus dilectionis naturalis, & meritorie non differunt specie, & hoc loquendo de per se differentia, quam important per se ratio naturalis, & ratio meritorij, non autem per accidens de differentia, scilicet aliqua concomitante, puta differentia obiectorum; vel aliqua tali, intelligendo etiam de differentia actus specifica.) Nunc Doctor declarat principale intentum, scilicet quomodo actus exterior imperatus à voluntate habet bonitatem moralem propriam

aliam ab illa, quam habet actus elicitus, & similiter habet propriam malitiam. Secundò declaratur, quomodo actus exterior bonus, vel malus non habet propriam imputabilitatem.

De primo probat auctoritate, & ratione, quomodo actus exterior imperatus habet propriam bonitatem, vel malitiam, aliam à bonitate, vel malitia actus interioris elicitici. Auctoritas Augustini patet in litera.

c Secundò probatur ratione, supponendo quod

Qua sit bonitas moralis.

quod dictum est in primo articulo, quod bonitas moralis est integritas eorum, quae secundum rectam rationem operantis dictantur debere convenire ipsi actui. Tunc sic: Quicumque actus formaliter habet aliam & aliam integritatem supradictam, habent aliam & aliam bonitatem moralem, cum bonitas moralis sit talis integritas; sed actus exterior imperatus secundum dictamen rectum, siue secundum rectam rationem, habet aliam integritatem ab integritate actus eliciti. Probatur minor, quia *recta ratio non dicitur actui convenire debere, quod impossibile est sibi convenire, &c. non tamen idem eodem modo convenire illi, & isti*, quia bonitas moralis convenit formaliter, & intrinsecè actui interiori, & tantum extrinsecè actui exteriori, pro quanto actus talis est volitus, sicut etiam obiectum cognitum ab intellectu diuino, puta lapis, dicitur aeternus denominatione extrinseca, quia intellectio diuina, qua lapis intelligitur, est formaliter vita aeterna. Sic in proposito, quia actus elicitus a voluntate formaliter bonus, quo voluntas vult actum exteriorem, talis actus exterior denominatione extrinseca dicitur bonus moraliter, quia tantum bonitate morali formaliter inexistente actui interiori, tamen actus exterior denominatione intrinseca habet aliam integritatem sibi convenientem, qua dicitur moraliter bonus. Et hoc patet, quia potentiae operativae, scilicet exterior, & interior non sunt capaces eiusdem actus, imò nec eiusdem rationis, nec per consequens actus illi erunt capaces convenientiae eiusdem rationis. Si dicatur, quod quamvis illi actus sint alterius rationis, tamen convenientiae, siue integritates, quibus dicuntur boni moraliter sunt eiusdem rationis. Dicit Doctor quod hoc etiam concessio, actus exterior saltem habebit aliam convenientiam, & integritatem numero distinctam ab illa, quae convenit actui interiori, & hoc sufficit ad propositum.

17. *f Contra ista instatur.* Nunc Doctor tribus mediis instat, probando quod actus exterior non habeat aliam bonitatem a bonitate actus interioris, & arguit sic: *Primo eadem est veritas actus intelligendi, & ipsius obiecti intellecti;* patet, quia sicut veritas principij est immediata, sic notitia talis principij erit immediata; & similiter sicut veritas conclusionis est mediata, puta notitia eiusdem conclusionis erit mediata, siue veritas mediata, & sic patet antecedens; ergo pari ratione eadem est bonitas actus volendi, & obiecti voliti. Cum ergo voluntas actu elicito conformi rectae rationi velit actum exteriorem, ita quod actus exterior habet rationem obiecti voliti, & non est bonus moraliter, nisi quia sic volitus, & per consequens eadem erit bonitas moralis actus volendi, & obiecti voliti, scilicet actus exterioris.

g Respondet Doctor primò, quod posito quod veritas actus intelligendi, quae est formaliter ipsius actus intelligendi, &c. Vult dicere, quod veritas actus intelligendi, quae est conformitas ipsius actus ad obiectum intellectum, talis conformitas, siue veritas, denominat formaliter, & intrinsecè ipsum actum intelligendi, & quia talis actus sit conformis, terminatur ad obiectum cognitum obiectivè, & denominatione extrinseca denominat ipsum obiectum, sicut visio denominat formaliter ipsam poten-

tiam visivam, & obiectivè, siue denominativè denominatione extrinseca denominat obiectum, scilicet colorem, cum dicitur color visus. Sic in proposito potest concedi quod eadem bonitas moralis denominat actum volendi, & obiectum volitum, ut volitum, scilicet actum exteriorem, ut volitum; tamen alio modo denominat actum interiorem, scilicet actum volendi, scilicet denominatione intrinseca, & formaliter, & actum exteriorem tantum obiectivè, siue terminativè, siue denominatione extrinseca, loquendo semper de actu exteriori, ut praecisè volito, qui potest habere esse volitum, siue actu existat, siue non existat; loquendo ramen de actu exteriori in esse reali, talis actus habet aliam convenientiam ad rationem rectam, idè enim praecisè, & formaliter est eadem conformitas, siue convenientia actus interioris, & exterioris ad rationem rectam, ut supra patuit.

h *Ad confirmationem* dicit Doctor quod illa confirmatio est ad oppositum, quia si actus exterior habet conformitatem ad rationem rectam propter conformitatem actus interioris ad rationem rectam, sequitur quod habet aliam conformitatem & propriam, quia conformitas actus interioris ad rationem rectam formaliter & immediatè sibi inest, hoc est, non mediante aliquo alio actu, sed conformitas actus exterioris formaliter, & tantum mediatè, quia tantum mediante actu interiori conformi sibi inest, & per consequens illa propositio est neganda, vel exponenda, scilicet quod ubi unum propter aliud, ibi unum tantum. Si ergo actus exterior habet bonitatem propter actum interiorem, sequitur quod habebit aliam, quia si esset simpliciter eadem, tunc eadem esset causa sui ipsius; patet, quia bonitas mediata suo modo est causata ab immediata, & si tam mediata, quam immediata est tantum una, tunc idem est causa sui ipsius, vel si non ponitur causa, sed tantum medium respectu bonitatis exterioris, ita quod bonitas actus interioris mediata inter rationem rectam, & bonitatem actus exterioris, tunc si est eadem bonitas, sequitur quod idem erit medium respectu sui ipsius, vel ratio mediandi respectu sui ipsius, quod est impossibile, & ponit multa exempla, quibus ostendit, quando aliquid est tale propter aliud, puta bonum propter aliud, quod habebit propriam bonitatem, & aliam; patet in actibus intellectus, quia licet conclusio sit vera propter veritatem principij, tamen habet propriam veritatem, quia propriam conformitatem eius, quod affirmatur ad existentiam rei, & ad ipsos terminos proprios conclusionis. Nam ista conclusio, *homo est risibilis*, habet propriam conformitatem, scilicet praedicati, quod affirmatur de subiecto ad existentiam rei, id est, quia tale praedicatum dicitur de tali subiecto, sicut in risibile convenit homini. Habet etiam propriam conformitatem ad terminos proprios, quia sicut oratio habet alios & alios terminos, ita habet aliam & aliam conformitatem; non enim conclusio est vera formaliter veritate principij, sed est vera veritate mediata, & demonstrata, & principium est verum veritate immediata, & indemonstrabili, & per hoc exemplum patent etiam alia exempla sequentia.

18.

19.

i Secundum esse suum in se est exemplatum, & conforme exemplari, puta quia lapis sic est in re, sicut intelligitur ab intellectu diuino, & tunc est veritas lapidis exemplati ad suum exemplar, quod est intellectus diuinus, vel actus intellectus diuini, vel esse cognitum ipsius lapidis, quod circa cognitum est idea lapidis, siue exemplar ipsius, secundum quod exemplar producit lapidem in esse reali, de quo vide Doctorem in primo, dist. 35. non quod sit idea respectu actualis existentiae, quia idea non ponitur respectu contingentis, ut probat Doctor in primo, dist. 39. sed ponitur praecise respectu entis in esse possibili, vel obiectiuo, puta idea hominis est esse cognitum ipsius hominis in suo esse quiditatuo, & tunc voluntas diuina contingenter producit hominem in vero esse reali, sicut in suo esse obiectiuo relucet in propria idea, siue in proprio esse cognito, ita quod idea, siue esse cognitum hominis terminatur ad esse quiditatuum hominis, quod est ens possibile produci in esse reali; & sic patet quomodo veritas, siue conformitas, quae est exemplati ad exemplar immediate fundatur in ipso exemplante, non ut praecise cognito, sed ut habente esse absolutum.

Quomodo
penatur idea

Secundo principaliter arguit, quia sicut non est alia malitia actus interioris, & exterioris, ita non est alia bonitas, patet de malitia; quae formaliter est tantum carentia iustitiae debita, secundum Anselmum de Conceptu virginis. lib. 1. c. 7. ergo iustitia debita actui, quae est rectitudo actus, est tantum in actu voluntatis, & iniustitia, quae est carentia talis rectitudinis, erit praecise in actu voluntatis.

Duplex iu-
stitia.

k Respondet Doctor distinguendo de iustitia habituali, & actuali; habitualis est habitus virtutis, ita quod accipitur hic *iustitia habitualis*, non pro iustitia habituali proprie sumpta, quae est virtus ad alterum, de qua quinto Ethicorum, quae diuiditur in iustitiam habituales punitiuam, & praemiatiuam, quae iustitia habitualis habet sub se multas species, de qua vide Doctorem in tertio, dist. 34. & in 4. di. 14. quaest. 2. Sed loquitur hic de iustitia habituali, accipiendo iustitiam habituales pro omni habitu virtutis moralis naturaliter acquisitae. Accipitur etiam a Doctore iustitia habitualis pro habitu supernaturali, scilicet pro charitate, de qua patet a Doctore in 2. dist. 6. quaest. 2. & specialiter in 4. di. 14. quaest. 14. Aliquando accipitur pro iustitia originali habituali, quae etiam dicitur habitus supernaturalis, ut patet a Doctore in 2. di. 29. Sed hic in proposito accipit iustitiam habituales omnibus modis supradictis. Iustitia vero actualis est tantum rectitudo actus, quae rectitudo nihil aliud est, nisi quaedam conformitas, vel ad rectam rationem naturalem, vel ad rectam rationem supernaturalem, de quibus regulis vide Doctorem in 4. dist. 14. quaest. 2. & actus per talem rectitudinem, siue conformitatem dicitur moraliter bonus, ita quod talis conformitas, quae est iustitia actualis, immediate fundatur in actu ut patet a Doctore hic, & in 2. dist. 34. & 37. & in 4. dist. 14. quaest. 1. Sed iustitia habitualis immediate fundatur in voluntate.

Qua sit iu-
stitia actualis.

20.

Duplex re-
ctitudo.

Nota etiam, quod duplex est rectitudo actus actualis. Vna tantum naturalis & in se, & quantum ad regulam, ut omnis rectitudo actus, quae

praecise est secundum dictamen naturalis. Alia potest dici supernaturalis, non quod in se actu supernaturali, sed quia in se est regula supernaturaliter acquisita, ut cum quis elicit actum dilectionis Trinitatis conformem fidei infusae, quae dicat Deum esse diligendum, in quantum est trinus & vnus. Dicitur & aliquando rectitudo supernaturalis, & dispositiue meritoria, ut quando actus est a charitate, si tamen charitas producit in actu aliquam realitatem, quae sit dispositio ad hoc, ut actus acceptetur ad praemium, ut videtur probabile, ut supra patuit quaest. 17. & rectitudo supernaturalis istis duobus modis, licet sit naturaliter causata, & quantum ad huiusmodi causationem possit dici naturalis, tamen quia est ab habitu supernaturaliter causato, potest dici supernaturalis. Est etiam rectitudo merè supernaturalis, improprie tamen, qualis est acceptatio passiva, qua actus acceptatur a diuina voluntate in ordine ad praemium aeternum. Sed in proposito non accipitur rectitudo actus ultimo & penultimo modis, sed bene aliis mediis.

Nota etiam, quod rectitudo actus est duplex, quaedam est praecpta, vel praeccepto diuino, vel praeccepto legis naturae. Exemplum primi. Honorare parentes loco & tempore, & instante necessitate est actus praecptus, ita quod oppositum faciens peccat mortaliter. Exemplum secundi: Colere Deum est praecceptum legis naturae strictè sumptum, ut patet a Doctore in tertio, dist. 32. Alia rectitudo non est praecpta, sicut vouete castitatem non est praecceptum, sed tantum consilium.

Rectitudo a-
ctus est du-
plex.

Aduerte etiam, quod proprie loquendo priuatio rectitudinis praecptae debere inesse actui semper est peccatum mortale. Aliquando est peccatum veniale, quando talis rectitudo non est praecpta debere inesse. Aliquando rectitudo actus non est praecpta debere inesse actui, & tamen priuatio rectitudinis, puta orare amore Dei cum aliis circumstantiis non semper obligat, & tamen si orem propter inanem gloriam primò & principaliter, erit peccatum mortale, quia etsi ista circumstantia, scilicet amore Dei non semper sit praecpta, tamen circumstantia opposita contraria, quae est alius finis, est simpliciter prohibita. Multa alia possent dici, quae breuitatis causa transeo.

Ad propositum applicando, dico quod si accipiat iustitia habitualis pro habitu morali, siue pro habitu supernaturali; & hoc formaliter loquendo, dico quod sicut talis iustitia est formaliter in voluntate, ita & priuatio talis habitus erit formaliter in voluntate, quia priuatiue opposita nata sunt inesse eidem successiue. Iniustitia vero actualis, quae est carentia rectitudinis, opponitur priuatiue iustitiae actuali, & sicut talis rectitudo actualis immediate fundatur in actu, ita iniustitia actualis, & carentia rectitudinis actualis immediate fundatur in actu, & mediate in potentia, cuius est actus. Sic ergo actus exterior potest esse rectus formaliter, id est, potest habere rectitudinem propriam sibi formaliter inhaerentem, quae dicitur iustitia actualis, ita potest habere carentiam talis rectitudinis, quae dicitur iniustitia actualis; & sic actus rectus, siue exterior, siue interior non dicitur rectus formaliter a iustitia habituali. Potest enim esse rectus, etiam quod non sit ab aliquo habitu generatus,

21.

Iniustitia a-
ctualis quid.

generatus, vt patet à Doctore in primo, d. 17. & in quarto, dist. 14. q. 2. Et dicit hic, quòd *stante iustitia habituali, potest haberi actus peccati venialis, vel actus indifferens.* Hic specialiter loquitur de iustitia, quæ est charitas, cù qua stat actus indifferens, qui scilicet nec est formaliter malus, nec formaliter bonus. Et similiter actus peccati venialis vt patet à Doctore supra, q. 17. & in 1. d. 17. Dicit etiam, quòd idem actus manens, siue continuatus per horam, si est rectus, quandiu manet eius rectitudo manet, ita quòd idem actus manens non potest mutari à recto in non re-

ctum; patet, quia rectitudo non potest inesse, nisi per alium actum, cui præcisè inesser talis rectitudo; nec simpliciter actui recto continuo per horam potest inesse rectitudo pro vna parte, puta priori, puta pro medietate horæ, & pro alia parte non rectitudo, quia (vt dixi) non potest fieri non rectus, nisi mediante alio actu, cui rectitudo inesser, & hoc patet à Doctore in 2. dist. 28. vbi dicit, quòd quando quis actu vitat peccatum, pro toto illo tempore, quo vitat peccatum, non potest peccare, quia non potest peccare, nisi per alium actum.

S C H O L I V M.

Ponuntur corollaria ex doctrina data. Primum, cum eadem habituali iustitia, plurificari iustitias actuales, quarum vna potest esse intensior alia secundum modum conatus. Secundum, singulos actus malos habere proprias malitias. Tertium, malitias eodem modo differre, quo bonitates oppositæ; de quo 2. dist. 37. q. 1. nu. 9. & 4. dist. 50. q. 6. Quartum, qualiter vnum est grauius aliis specie, & numero, de quo Doct. locis iam citatis, & 2. dist. 21. q. 2. nu. 3. Quintum, quomodo peccata in infinitum continuantur in damnatis, quia non possunt corrumpere naturam intellectualem, quid nonnulli sentiunt, de vulneratione natura per peccatum, nihil physicum ei auferre potest, sed tantum gratuita. Vide Doct. 2. d. 37. q. 1. nu. 4. respondendo ad tertium positum, nu. 13. Explicat optimè triplicem auersionem ab ultimofine, quarum vltima tantum potest esse in actu externo. Vide triplicem relationem ad vltimum finem, 2. dist. 41. nu. 3. vide etiam de illa auersione 2. d. 43. & d. 37. q. 1. nu. 6.

17.

EX isto sequuntur quædam corollaria, per quæ etiam declaratur propositum.

Vnum, quòd manente eadem iustitia habituali sunt tot iustitiæ actuales, quot sunt actus elicit, quarum vna potest esse intensior alia, si actus vnus cum maiori conatu elicitur, quàm alius, & si habitus maneret æqualis imò actus prior potest elici cum maiori conatu: & tunc habebit iustitiam actualem intensiorem correspondentem intensiori suæ, & secundus actus potest elici cum minori conatu: licet certum sit, quòd tunc habitus sit minor.

Manente eadem iustitia habituali, possent multiplicari actuales.

Aliud, quòd singuli actus mali habent proprias malitias actuales: quia sicut nati sunt habere proprias bonitates, quia conuenientias, vel conformitates, siue eidem regulæ, siue aliis: sic singuli habent proprias carentias.

Aliud, quod malitiæ eo modo differunt, quo bonitates, quæ deberent inesse: si specie, specie: si numero; numero. Priuationes enim distinguuntur sicut habitus nati essent distingui, puta surditas, & cæcitas, suo modo differunt specie priuatiua, sicut auditus, & visus specie positiua, & hæc cæcitas, & illa numero priuatiuè, sicut hic visus, & ille differunt numero positiuè.

de hoc 2. d. 37. q. 2. nu. 9. Quomodo differunt peccata?

Et hinc patet, quòd non solum distinctio vitiorum Physicè loquendo, sed etiam peccatorum Theologicè loquendo, & hoc specie, & numero, & etiam genere accipi potest, non tantum per distinctionem conuersionis: quia illa nec per se constituit, nec etiam distinguit peccatum, vt peccatum; sed accipitur secundum rationem propriam huius priuationis, quæ est formalis ratio distinguendi priuatiuè, sicut habitus positiuè.

18.

Apparet etiam quomodo vnum peccatum est grauius alio, siue intelligatur secundum distinctam speciem grauitatis, siue secundum distinctam grauitatem, & in eadem specie; quia actus eo modo, quo debet habere bonitatem maiorem, siue in specie, siue intentionis in specie eodem modo, si caret bonitate debita est peior priuatiuè, & si habeat conditionem aliquam positiuam repugnantem, est peior contrariè.

Scilicet esset ratio formalis distinguendi.

Tertiò apparet quomodo peccata possunt continuari in infinitum in damnatis, & tamen natura non consumetur: necabilitas naturalis, siue quodcunque aliud in natura. Nam nulla creata natura potest naturam intellectualem, vel aliquid naturale in ipsa corrumpere, & si posset diminuerè, posset aliquando destruere totaliter illam.

Peccata cõtinuantur in infinitum in damnatis.

Similiter, effectus contingens alicuius causæ non necessariò concomitatur suam causam: igitur oppositum talis effectus, vel alicuius conditionis in ipso non destruit, vel diminuit talem causam: malitia autem in actu est priuatio aliqua in illo, quod est effectus contingens voluntatis: igitur nihil diminuit de ipsa voluntate.

Quid

Quid ergo adimit peccatum^m additum peccato : cum secundum Augustin in Enchir. in tantum sit malum, quantum adimit de bonitate?

Respondeo : malitia actualis in aliquo actu elicio non adimit bonum, quod simul secum inest. Patet: nec oportet, quod adimat bonum, quod infuit : quia (vt dictum est prius) actus raptim transiens non mutatur de bono in malum.

Quid adimit peccatum?

Si autem intelligatur per bonum, quod infuit, habitus gratuitus, qui adimitur peccando, hoc non potest intelligi de quocunque peccato : quia secundum peccatum non adimit illum, quia iam ademptum fuit : nec primum peccatum ex se ratione sua magis adimit illud, quam secundum : quia tunc peccatum primum esset simpliciter grauius secundo : quia malus bonum adimeret ; contingit autem quandoque, quod secundum sit grauius primo, & ita natum esset adimere maius bonum, & ita per se adimit bonum illud actuale : adimeret etiam per se bonum habituale, si inestet ; adimit igitur peccatum generaliter illud quod deberet, inesse sicut in cæco nato cæcitas adimit visum, non qui infuit ; sed qui debuit inesse, & ita dicit Augustinus 11. super Gen. de Angelo peccante, quod *eccecidit non ab eo, quod accepit, sed ab eo, quod accepisset, si Deo subdi voluisset*, & si in infinitum adderetur peccatum peccato, quodlibet adimeret bonitatem propriam, quæ deberet inesse : nec est inconueniens in vno bono finito virtualiter contineri, sicut infinitos effectus successiuè eliciendos, sic & infinitas rectitudines eorundem.

Quomodo in bono finito, contineri possint infinita.

n Ad aliud de auersione : auersio à fine potest intelligi actualis nolitio ipsius finis ; & patet quod non omnis peccans aueritur isto modo, cum forè frequenter peccans non actualiter consideret finem, vel si considerat, non illum in se ex malitia respicit.

Ad arg. po sium n. 13.

Alio modo potest intelligi auersio, non sic formalis, sed quasi virtualis : quod potest poni acceptatio aliqua voluntatis impossibilis volitioni finis, saltem efficaci, vel consecutioni finis ; sicut quando voluntas vult omnino aliquid inordinatum, & deordinans à consecutione finis, puta aliquid contra præceptum diuinum, sine cuius obseruatione possibile non est consequi finem ; adhuc isto modo intelligendo, auersio est solius voluntatis. Tertio modo largius potest dici auersio, quæcunque malitia separans à fine efficaciter volendo, vel consequendo, & talis malitia potest esse in actu voluntatis imperato, quia cum imperare actum sit malum, non stat voluntatem efficaciter velle finem vltimum, nec etiam consequi ipsum. Sicut igitur referibilitas, vel quasi inordinabilitas ad finem potest dici conuersio : sic inordinabilitas potest dici auersio ; quando igitur accipitur, quod non est nisi vna auersio in actu interiori, & exteriori, verum est duobus primis modis intelligendo : imò nō est talis auersio nisi in actu interiori ; & si sic intelligatur, quod auersio sit formalis ratio in peccato, negandum est : imò sufficit illa inordinabilitas actus imperati, quæ posset dici auersio tertio modo dicta. Quod etiam additur ibi de libidine, si libido intelligatur esse improba voluntas, hoc est, immoderatum *velle*, libido non est formaliter in omni peccato, sed vel formaliter, vel causaliter concurret ad peccatum. Si igitur libido, vel cupiditas debet esse conuertibile cum peccato : oportet extendere ista non tantum ad actum interiorē voluntatis immoderatum, sed etiam ad actum imperatum.

Tertia iam sum auersio potest esse in actu externo.

An libido sit in actu externo.

COMMENTARIUS.

22.

ET hinc patet quod non solum distinctio vitiatorum, philosophicè loquendo, quæ vitia formaliter priuatiuè opponuntur bonitatibus moralibus traditis à Philosopho, sed & patet distinctio peccatorū, Theologicè loquēdo, nec dicitur tantum distingui per distinctionē conuersionis, scilicet per aliam & aliam conuersionē ad creaturam, vt aliqui dicunt, quia illa nec per se constituit, nec etiam distinguit peccatum vt peccatum ; sed talis distinctio accipitur secundum rationem propriam huius priuationis, quæ est formalis ratio distinguenti vnam malitiam ab alia priuatiuè, sicut & bonitas opposita est ratio distinguenti positiuè, & hoc magis patet à Doctore in secundo, dist. 34. Apparet ergo quomodo vnum peccatum est grauius alio peccato, quia

Quomodo vnum peccatum est grauius alio?

actus eo modo, quo debet habere bonitatem maiorem, siue in specie, eodem modo, si caret tali bonitate maiori debita, ille actus est peior priuatiuè, & si habeat conditionem aliquam positiuam repugnantem illi bonitati, tunc est peior contrariè. Apparet etiam quomodo peccata possunt continuari in infinitum in damnatis, nec tamen natura eorum, nec habitus aliqua corrumpitur, & hoc clarè ostensum est in secundo, dist. 34. vide ibi.

m Quid ergo adimit peccatum additum peccato? Dico vt dicit Doctor in secundo, dist. 34. quod formaliter adimit iustitiam actualem, cui formaliter opponitur, non quod adimat illam, sic quod prius infuerit, sed quæ deberet inesse, vt ibi prolixè expositum est.

n Ad aliud de auersione. Dicit Doctor quod auersio ab ultimo fine potest intelligi vel quod sit: actualis auersio, qualis est nolitio finis, siue odium Dei, & dicitur auersio formalis, quia sicut amor Dei immediatè, & formaliter conuertitur ad Deum, sic odium Dei immediatè auerit à Deo, si tamen tale odium sit possibile. De quo vide Doctorem in 2. dist. 9. q. 1. & d. 43. Loquendo de tali auersione, patet quod est tantum actus voluntatis immediatè ab ipsa elicitus.

Auersio mul-
tiplex.

o Alio modo potest intelligi auersio mediatè, siue virtualis, quæ potest poni acceptatio aliqua vo-

luntatis, &c. & quomodo hæc auersio dicatur virtualis, vide in 2. d. 35. & isto etiã modo intelligendo auersione, auersio est actus solius voluntatis.

p Tertio modo largius potest dici auersio, &c. & hoc tertio modo auersio potest esse actus alterius potentie imperatus à voluntate, vt actus fornicandi, qui imperatur à voluntate contra præceptum Dei, qui præcipit non fornicari. Et de huiusmodi materia, scilicet conuersionis, & auersionis, vide prolixè Doctorem in 2. d. 35. & quomodo specialiter potest esse peccatum in actibus aliarum potentiarum, vide in 2. dist. 42.

SCHOLIUM.

Supposita distinctione imputabilitatis, quam supra explicuit n. 10. dicit actum externum imperatum esse proprie imputabilem accepto imputabili generaliter pro eo, quod est simpliciter in potestate voluntatis, licet mediatè; mediante scilicet actu volendi. Instantiam verò contra hoc, adducit ad oppositum: nam ex eo quod actus externus non sit imputabilis, nisi mediante actu interno volendi, bene sequitur, quod sit alia imputabilitas illius, & alia huius, cum nihil possit esse mediū respectu sui ipsius. Præterea sunt ibi diuersa fundamenta, & consequenter diuersi respectus, esto terminus sit idè. Respondendo tandè ad argumentū principale positū n. 1. distinguo tripliciter acceptioe voluntarij, & dicit actū externum esse voluntariū tertio modo, nimirū quia est in potestate voluntatis, & licet ea est clara. Vide Doct. in 2. d. 32. n. 14. & in 4. d. 14. q. 1. n. 12.

20. DE secundo in isto articulo, scilicet de imputabilitate, patet ex distinctione posita in secundo articulo, si strictè accipiendo, solum illud dicatur imputabile, quod est mediatè in potestate voluntatis; patet quod solum velle, vel nolle est imputabile

Si autem imputabile generaliter dicatur illud, quod est simpliciter in potestate voluntatis: sic actus imperatus proprie est imputabilis: quia etsi non sit immediatè in potestate voluntatis: est tamen mediante actu volendi, qui actus non solum secundum se est in potestate voluntatis; sed etiã vt principium actus exterioris: quia voluntas potest per interiore ponere illū exteriorem. Exemplū, seruus ex præcepto domini occidit, illa occisio imputatur domino, quia in potestate sua erat actus serui, licet mediatè.

Actus imperatus vere imputabilis.

Et si arguitur, sicut prius, quod ille non est imputabilis nisi mediante isto.

Respondendo, ex hoc sequitur propositum, quod illius & istius est alia imputabilitas: idem enim non est mediū, nec ratio mediandi respectu sui ipsius, & potest idem declarari, sicut prius de propria bonitate: quia quaquã terminus sit idè: tamè in diuersis fundamentis sūt diuersi respectus ad eundè terminū; actus ille, & iste sunt diuersa fundamenta: igitur licet imputabilitas conueniat istis in ordine ad eadè voluntatē: tamè illa erit alia sicut est alia causabilitas, vel aliud subiacerè potestati cause, licet causa sit eadem.

Imputabilitas alia interni, & alia externi actus.

21. Ad primum argumentum principale, voluntarium potest dici illud, quod est subiectiue in voluntate, vel illud, quod est volitū à voluntate; vel illud, quod est imperatū à voluntate. Primum non facit competere, quod aliquid sit voluntariū: quia habitus potest esse in voluntate, & tamen non voluntariè voluntas habet illum, quia tristitia est in voluntate subiectiue. Secundum dicitur voluntarium participatiue: quia acceptatio eius vt obiecti, est voluntaria: ipsum enim magis diceretur volitum, quàm voluntarium, voluntarium enim proprie dicitur, quod est in potestate voluntatis, & sic dicitur tertio modo: & sic actus exterior est voluntarius, sicut actus interior simpliciter, non tamen est aequè primò, sed illo præsupposito.

Ad arg. in initio. 1. Voluntarium, tripliciter sumitur.

Ad probationem minoris dico, quod licet actus exterior separatus ab actu interiore, hoc est sine illo positus in esse, non sit voluntarius, & hoc, quia effectus remotior non dicitur voluntarius nisi ponatur in esse per actum interiore, qui est effectus propinquior; tamen quando actus exterior coniungitur cum interiore, & ex illo procedit, tunc ille exterior, vt distinctus, habet rationem voluntarij, & distinctam, quia voluntarij mediatè; actus autem interior non sic est voluntarius, sed immediatè.

QVÆSTIO XIX.

Utrum in Christo vnitas naturæ humanæ ad Verbum sit sola dependentia naturæ assumptæ ad personam Verbi.

Aleni. 3. p. q. 2. D. Th. 3. p. q. 2. ar. 3. & in 3. d. 2. q. 1. vbi Scot. q. 1. Bon. ar. 1. q. 1. Ric. ar. 1. q. 1. Ægid. q. 1. Durand. q. 1. Suar. 3. p. tom. 1. disp. 3. sect. 1.

1. Consequenter quaeritur de dependentia naturæ assumptæ ad Verbum: Utrum in Christo vnitas naturæ humanæ ad Verbum sit sola dependentia naturæ assumptæ ad

Argum. ad personam Verbi. Arguitur quod non. Talis est ibi vnitas, quæ sufficit ad verificandum prædicationem naturæ de persona, iuxta illud primo de Trin. *Talis fuit illa vnio, qua Deum faceret hominem: & hominem Deum.* Nunc autem sola dependentia non videtur ad hoc sufficere: quia dependens nõ prædicatur semper de illo, à quo depēdet: quod patet in proposito: natura enim assumpta dependet à Patre, nõ tamen Pater est homo, igitur est ibi aliqua alia vnitas, quàm dependentia naturæ humanæ ad Verbū. Cõtrā, discurrēdo per omnes modos vnitatis, nõ videtur posse ibi alia vnitas inueniri.

Ratio op. Hic tria sunt videnda. Primò qui modus vnitatis sit hñc ponendus; secundò inquireretur qualis ipsa vnitas sit possibilis, quantum est ex parte personæ assumptis. Tertio, qualiter est possibilis quantum est ex parte naturæ assumptæ.

S C H O L I V M.

Primò ostendit dari ordinem dependentiæ naturæ humanæ ad Verbum; tum quia hæc vnio non est informationis, nec aggregationis: tum, quia non est relatio mutua, vel æquiparantia; ergo dependentia. Secundò, supposito quòd iuxta fidem solus filius sit incarnatus, infert tria: Primum, illam dependentiam non esse causati ad causam. Secundum, rationē terminandi non esse communem tribus. Tertium, esse proprietatem personalem. De his vide Doct. 3. dist. 1. q. 1. n. 3.

Vide in Enchirid. c. 33. *Caro pro homine sumitur.*

DE primo ^a creditum est naturam humanam personaliter esse vnitam Verbo Ioan. 1. *Verbum caro factum est*: vbi *caro* secundum Augustinum pro homine ponitur, & hoc expressè habetur in Symbolis diuersis.

Ex isto infertur hæc conclusio, quòd ibi est ordo, siue dependentia naturæ humanæ ad Verbum. Consequentia probatur, quia omnis vnio, vel est per informationem, vel per aggregationem, vel est vnio ordinis, & ne sit altercatio de perfectionibus essentialibus: vel de proprietatibus notionalibus, vel aliis, quæ dicuntur vnita in Deo, intelligo de vnione, quæ est realiter distinctorum: hñc autē non potest poni vnio per informationem, quia Verbum non est potentiale, nec informabile, nec actus informans naturam humanam; nec est hñc tantum vnio per aggregationem, quia sic Verbum habet vnionem ad naturam meam: vel Pater ad naturam assumptam, & generaliter quodcumque distinctum ad aliud simpliciter distinctum: nec illa vnio aggregationis, vt patet, sufficit ad vnitatem personæ.

Quid est ordo.

Restat igitur tertia vnio ^b scilicet ordinis. Ordo autem est posterioris ad prius. Patet autem, quòd Verbum non habet rationem posterioris respectu naturæ, igitur è conuerso, natura habet per se ordinem posterioris respectu Verbi, & ita dependentiam. Probatur etiam consequentia: ^c quia vnio naturæ ad Verbum importat relationem realem, non ex parte Verbi: igitur in natura assumpta tantum: omnis autem relatio realis, non mutua, nec æquiparantia, vel est quædam dependentia, vel requirit dependentiam relati ad illud, ad quod refertur.

^d Vtcrius qualis sit illa dependentia naturæ ad Verbum, concluditur ex quodam credito, isto, scilicet quòd solus Filius est incarnatus: ex quo sequitur, quòd natura illa non est vnita cuilibet personæ in Trinitate, sed soli Filio; ex quo sequuntur tria.

Dependentia ad Verbum non est causati ad causam. Ratio terminandi nõ communis.

Primum, quòd ista dependentia non est propria causati ad causam, quia secundum Augustinum 5. de Tri. 14. *Ad creaturam Pater, & Filius, & Spiritus S. sunt vnū principium.*

Secundum verò est, quòd ratio formalis terminandi istam dependentiam non est aliquid commune tribus personis: quia in quocumque est illud quod est formalis ratio terminandi aliquam dependentiam, & hoc prius naturaliter, quàm dependentia sit terminata, ad ipsum dependet dependens: si igitur ratio terminandi esset communis tribus personis, tota Trinitas terminaret, quod falsum est.

Var. lib. 3. q. 1.

Hic dicitur, ^e quòd licet sit aliquid comune toti Trinitati, tamen alio modo est in vna persona, quàm in alia, & pro tãto posset esse in vna ratio terminandi, licet nõ in alia.

Contra hoc, in habendo illud, quod est commune tribus personis, non est aliqua distinctio, nisi pertinens ad originem: puta quòd prima persona habet illud à nullo: Secunda ab vno: Tertia à duobus: Sed ista differentia non facit, quòd vna persona terminet dependentiam naturæ, & non alia: quia illa differentia esset omnino eadem, etiam si nulla persona fuisset incarnata, siue quælibet, siue quæcunque solaperfona: puta si Pater solus fuisset incarnatus. ^f

Ratio terminandi est personalitas Verbi.

Tertium sequitur ex isto ^g scilicet quòd ratio formalis terminandi istam dependentiam naturæ est entitas personalis personæ Verbi. Hoc probatur, quia realis vnionis est aliqua entitas realis, formalis terminus, siue ratio terminandi: quæcūque autē entitas, generalissimè loquēdo de entitate, vel est entitas essentialis, siue nature vel est entitas hypostatica

A.

31.

postatica, siue personalis, quando est in natura intellectuali, de qua loquimur. Probatur est autem, quod ratio terminandi istam dependentiam non est entitas naturæ, siue essentiæ in Deo: Igitur erit hypostatica; & breuiter ista dependentia non est ad aliquid comunicabile, vt per se terminum, vel per se rationem terminandi, sed est ad aliquid incommunicabile, siue incommunicabiliter subsistens, vt tale, sicut est naturæ dependentis, vt comunicabilis, vel communicatæ: sic patet primum, scilicet quod vnitas, siue vnio naturæ humanæ ad Verbum est quædam dependentia, vel consistit in dependentia tali, scilicet naturæ, vt comunicabilis ad aliquod subsistens incommunicabile.

Contra: ^b vnio eiusdem rationis posset esse ad personam Patris: ergo haberet terminum formalem eiusdem rationis: sed entitas hypostatica est alterius rationis in personis: igitur, &c.

Respondeo: diceretur ad hoc, sicut diceretur de communitate eius, quod est persona in Diuinis: quia si ponatur alia communitas realis personæ ad tres personas, posset concedi communis ratio terminandi eadem, non tamen propria.

COMMENTARIVS.

I.

¶ Ictè hæc quæstio sit pertractata in 3. dist. 1. q. 1. tamen pro clariori intelligentia, adhuc hanc quæstionem ordinatè exponam. De primo ergo articulo, in quo Doctor ostendit quod vnio naturæ humanæ, quæ scilicet natura humana realiter vnitur Verbo, siue quæ vnio terminatur ad Verbum in vnitate personæ, est tantum relatio & dependentia, qua natura humana dicitur formaliter dependere ad Verbum, vt ad suppositum terminans talem vnionem, ac per hoc suppositans, siue sustentans humanam naturam in vnitate suppositi. Dicit ergo quod naturam humanam personaliter esse vnitam Verbo, est tantum creditum, vt patet Io. 1. *Verbum caro factum est*, vbi secundum Augustinum *caro* ponitur pro homine, & est sensus, quia natura de nouo est vnita Verbo in vnitate suppositi, sequitur quod Verbum factum sit homo. Ex hoc ergo, quod natura humana est sic vnita Verbo, infertur quod ibi est ordo naturæ humanæ ad Verbum, quia *omnis vnio vel est per informationem*, vt patet in composito per se, vbi forma substantialis per se vnitur materie, informando illam, similiter patet in composito per accidens, vbi forma accidentalis vnitur subiecto, informando illud; *vel est vnio per aggregationem*, sicut in acervo lapidum, vbi plura sunt vnita, inter quæ nec est aliqua informatio, nec aliquis ordo, nec aliqua dependentia, & hæc est minima vnitas, vt patet in 1. d. 2. p. 2. q. 1. *Vel est vnio ordinis*, scilicet prioris ad posterius, vel e contra, quia vbiunque est ordo, ibi est prius & posterius, & relatio ordinis potest multipliciter accipi, vt exposui super 3. d. 1. q. 1. a. 2. Et addit Doctor & ne, inquit, sit altercatio de perfectionibus vel essentialibus, pura de attributis diuinis, *vel de proprietatibus notionalibus*, &c. & quomodo dicatur vnitas, vide in 1. d. 5. q. 1. Intelligent ergo de vnione, quæ est inter realiter distincta. Ad propositum applicando, dicit quod vnio naturæ humanæ ad Verbum non est per informationem; patet, quia si natura humana informaret Verbum, tunc Verbum esset perfectibile à natura humana, & sic esset in potentia receptiua ad aliquam formam, quod est impossibile, cum omnis imperfectio formaliter repugnet Verbo: nec similiter Verbum est actus, siue forma informans naturam humanam, quia tunc ex Verbo, & natura humana fieret aliquod tertium compositum, & sic Verbum haberet rationem patris respectu talis compositi, & esse partem repugnat infinito, vt probat Doctor in 1. d. 8. q. 2. Et similiter Verbum diceretur perfici perfectione compositi, quia omnis pars vt patet

alicuius totius, participat perfectionem illius totius, vt patet à Doctore in pluribus locis. Sequeretur etiam quod natura humana, & diuina essent ibi confusæ, vt patet in 3. dist. 1. & 11.

b *Restat igitur tertia vnio*, &c. & hoc striatè loquendo de ordine, quia communitet loquendo, est etiam ordo prioris ad posterius, vt patet in 1. d. 30. Sed in proposito accipit ordinem, vt dicit relationem posterioris ad prius: *patet autem quod Verbum non habet rationem posterioris respectu naturæ*, cum sit necessarius æternum. Sequitur ergo, cum talis vnio naturæ ad Verbum dicat per se relationem ordinis, quod natura assumpta habet per se ordinem posterioris ad Verbum vt ad prius, & ita dependentiam, ita quod talis vnio ordinis naturæ ad Verbum est tantum vnio dependentiæ, qua natura humana dependet ad Verbum, quia omnis relatio per se ordinis posterioris ad prius est relatio dependentiæ.

c *Probaturs etiam consequentia*, scilicet quod vnio naturæ humanæ ad Verbum sit dependentia, siue relatio dependentiæ, quia *omnis relatio realis non mutua*, &c. & dicit non mutua, quia relatio causæ ad causatum est mutua, & illa non dicit dependentiam aliquam in causa, licet relatio causati ad causam dicit dependentiam in causato: & dicit nec æquiparantia, qualis est relatio æqualitatis, vel similitudinis, quia non semper relatio huius similitudinis notat dependentiam vnus ad aliud; vt patet de duobus albis perfectissimis, vt dicit Doctor in 1. q. 30. contra Henricum. communiter ergo *omnis relatio realis non mutua, nec æquiparantia, vel est quadam dependentia realis*, qualis est in proposito scilicet vnio naturæ humanæ, quæ realiter est relatio dependentiæ, *vel requirit dependentiam relati ad illud, ad quod refertur*: sic relatio creaturæ ad Deum, quæ requirit creaturam realiter dependere ad Deum, ad quem refertur mediante relatione dependentiæ. Cum ergo vnio naturæ humanæ ad Verbum sit relatio realis, patet quia aliter non fuisset realiter vnita Verbo, vt patet in 3. d. 1. nec est relatio mutua; patet, quia Verbum non refertur realiter ad naturam, cum non sit aliqua relatio realis Dei ad creaturam, vt probat Doctor in 1. d. 30. nec est proprie æquiparantia, quia relatio æquiparantia proprie sumpta semper est mutua, vt patet de æqualitate, similitudine, & huiusmodi: ergo relatio realis scilicet dependentiæ, quia talis vnio est verè causata à tota Trinitate, vt patet in 3. d. 1. & nõ est inconueniens relatione reale extinsecus aduenientè posse immediatè causari, vt ibi patet. Talis

2. Quis sit ordo.

Isannis 1. Vide in Enchirid. c. 33.

Relatio ordinis potest in tripliciter accipi.

Vnio natura humana ad Verbum non est per informationem.

In Deo si est relatio est notionalis.

vnio vt causata, quæ est quædã dependentia realis, includit per realem idẽtatem aliam relationem dependentiæ formaliter terminatã ad Deũ: & hoc modo vnio vt causata dicitur formaliter quædam dependentia. Sed talis vnio, vt comparatur ad Verbum, sustentificans naturam humanã, tunc propriè non dicitur dependentia ad Verbum, ita quòd ipsa dicatur dependere ad Verbũ, vt ad suppositum sustentans ipsam: sed requirit naturam humanam dependere ad Verbum, vt ad sustentans ipsam: patet ergo quomodo vnio naturæ humanæ est relatio realis dependentiæ.

3. d. *Uterius, qualis sit illa dependentia nature, &c.* Nunc Doctõr declarat quæ dependentia sit talis vnio: & breuiter dicit quòd non est dependentia causati ad causam, ita quòd cùm dicitur natura humana vnitur Verbo in vnitate suppositi, non notatur naturam humanam dependere ad Verbũ vt causatũ ad causam, quia vt sic tã natura humana, quàm vnio sunt causata ad totam Trinitatem.

Secundum declarandum in isto articulo est, quòd ratio formalis terminandi istam dependentiam non est aliquid commune tribus personis, quia tunc tota Trinitas terminaret istam vnionem, & sic natura humana simul fuisset assumpta à tribus, quod est falsum.

Opinio Varronis.

Hic dicitur. Hic recitat opinionem Varronis, lib. 3. qu. 1. quam hęc improbat, sed prolixius in tertio, dist. 1. quæst. 1.

Contra hoc instat Doctõr quia in habendo illud, quod est commune tribus personis, &c.

f. Sequitur, *Sine solus Pater fuisset incarnatus,* patet, quia semper Pater haberet illud commune à se, & Filius à Patre, & Spiritus sanctus à Patre, & Filio. Et præterea talis differentia esset tantum rationis, vt patet, sed relatio rationis non est ratio formalis terminandi realem dependentiam patet à Doctõre in tertio, dist. 1.

g. Vltimò dicit Doctõr quòd *ratio formalis terminandi istam dependentiam natura est entitas personalis personæ Verbi,* siue proprietas personalis, & hoc probat Doctõr quia ratio formalis terminandi istam dependentiam realem est aliqua entitas realis, vt patet, & non est aliqua entitas cõmunis tribus personis, quia tunc tres personæ simul terminarent; ergo est aliqua entitas propria personæ Verbi, si Verbum terminat, vel propria persona Patris, si Pater terminaret, sed talis entitas propria Verbi est tantum proprietas personalis, puta filiatio, si Verbũ constituitur in esse personali per relationem, vel si per absolutum, de quo in primo, dist. 26. tale absolutum constituens personam Verbi esset ratio terminandi. Et nota vnã rationem, quam facit Doctõr in 3. dist. 1. qu. 1. probando quòd sola proprietas personalis sit ra-

tio formalis terminandi talem vnionem.

h. *Contra.* Hic Doctõr intendit inferre quòd si proprietas personalis esset ratio formalis terminandi istam vnionem, quòd tunc proprietas personalis Patris, & proprietas Filij essent eiusdem rationis, cuius oppositum probatum est in 1. d. 7. & dist. 13. Quòd autem sequatur, patet, quia vnio naturæ humanæ ad Patrem esset eiusdem rationis cum vnione naturæ humanæ ad Verbum; ergo & termini essent eiusdem rationis, & per consequens rationes formales terminandi, quia vnio non esset eiusdem rationis, nisi etiam ratio formalis terminandi esset eiusdem rationis.

i. Dicit Doctõr quòd *diceretur ad hoc argumentum, &c.* Vult dicere, quòd si ab vltimis constitutiuis personarũ posset immediatè abstrahĩ aliqua realitas realiter communis illis, tunc ratio formalis terminandi istam dependentiam esset communis tribus, tamen vna persona non terminaret, nisi per rationem formalem propriam sibi; sed personæ diuinæ, siue proprietates personales non conueniunt in aliqua realitate communi contrahibili, licet in aliquo conceptu abstracto ab illis, vt patet in 1. dist. 26. & idèd tales proprietates non sunt eiusdem rationis, ita quòd conueniant in aliqua realitate communi, imò vt sic, sunt simpliciter, & primò diuersa, vt patet in 1. d. 7. 13. & 26. non sunt tamen primò diuersa in aliquo conceptu communi abstracto per intellectum, vt patet in 1. d. 26. & vide quæ notauit super primo, d. 23. & 25. & hoc modo non poneretur talis cõceptus cõmunis ratio formalis terminandi cũ ratio formalis terminandi talè dependentiã sit entitas realis, vt supra patuit, & talis cõceptus cõmunis non est in se entitas realis, sed bene primò modo posset poni ratio formalis terminandi cõmunis, sed nõ esset ratio formalis terminandi aliqui personæ, nisi vt facta sibi propria, sicut natura humana est ratio formalis generandi sibi simile, quæ est cõmunis omnibus indiuiduis hominis, & tamè Socrati nõ esset ratio formalis generandi sibi simile, nisi vt facta propria Socrati, puta per hæcẽtatem contrahẽtem talem naturam ad Socratem; sic similiter si esset talis realitas communis tribus personis, id est, tribus proprietatibus personalibus, illa esset ratio formalis terminandi talem dependentiam communis illis tribus, sed nõ esset ratio formalis terminandi Verbo diuino, nisi vt facta sibi propria per aliquid contrahens ipsã ad Verbum, licet hoc sit impossibile, quia hoc esset imperfectionis in Verbo diuino, nam quicquid est in Diuinis ex natura rei, est simpliciter in vltima actualitate, ita quòd nullo modo est contrahibile, siue determinabile, vt patet in primo, dist. 2. p. 2. q. 1. & d. 5. quæst. 2.

S C H O L I V M.

Non repugnat personæ diuinæ terminare dependentiam naturæ creatæ, nec quæ persona, neque quæ diuina, neque quæ hæc. Ratio est, quia independenti non repugnat terminare dependentiam; de quo agit Doctõr. 3. d. 1. q. 1. num. 4. ubi recitat rationes D. Thome, & Henrici ad hoc. Obijcit quatuor pulchras instantias.

de hoc 3. d. 1. q. 1. n. 4.

DE secundo articulo^k principali videndum est, quomodo sit possibile ex parte termini, quomodo scilicet hoc subsistens incõmunicabile, vt tale, potest terminare dependentiã: hoc autè potest aliquo modo declarari sic. Si repugnaret sibi dependentiã terminare, aut illa repugnãtia esset per hoc, quòd est illud subsistens siue persona: aut per hoc quòd est persona diuina: aut per hoc, quòd est hæc persona, quæ scilicet sola ponitur terminare dependentiã: sed propter nullũ istorũ repugnat isti personæ.

Quod

Quod probatur dupliciter. Primò sic: Independenti non repugnat terminare dependentiam, etsi habeat propriam independentiam non repugnat sibi esse terminium proprium dependentiæ. Nunc autem Verbum, quantum ad entitatem suam, etiam personale, est independentis, & hoc independentia sibi propria. Igitur nullo istorum trium modorum repugnat sibi terminare dependentiam. Probatio minoris: cui formaliter repugnat omnis imperfectio; ei formaliter repugnat omnis dependentia; & quod est formalis ratio repugnantia respectu unius, & respectu alterius. Hoc patet quia dependentia vel est formaliter imperfectio, vel omnino habet necessarium imperfectioem annexam: nunc autem Filio ratione proprietatis hypostaticæ repugnat formaliter omnis imperfectio: ita quod ista proprietas est ipsi Filio formalis ratio repugnantia: nihil enim ponitur in Divinis ex natura rei, quin sibi præcisiuimè considerato, repugnet quæcunque imperfectio: alioquin præcisè quantum est de se possibile esset sibi aliquam imperfectioem competere: & ita posito, quod illa imperfectio competeret, adhuc ipsa posset manere ipsa; & si ipsam manet, est intrinseca Deo: igitur possibile esset aliquam imperfectioem esse intrinsecam Deo: quod est impossibile.

Independenti non repugnat terminare dependentiam.

Repugnat omni imperfectio cuiuscunque in Deo.

5. Contra istam rationem ⁶ obicitur; primò contra maiorem: quia si independentia concluderet posse terminare dependentiam: igitur independentia talis concluderet posse terminare talem dependentiam: consequens est falsum: sicut patet in multis. Primò in substantia, & accidente: quia omnis substantia est independens independentia accidentis ad subiectum: & tamen non omnis substantia potest terminare dependentiam accidentis cuiuscunque ad subiectum: sicut lapis non potest terminare dependentiam sapientia. Consimiliter patet de dependentia totius ad partes: quia multa sunt, quibus repugnat dependere tali dependentia, quæ est totius ad partes, nec tamen possunt terminare talem dependentiam, sicut est quodcunque simplex, quod non est totum, nec pars. Patet etiam de independentia causati ad causam, quia Angelus est independens à quocunque causato, ut à causa: non tamen potest terminare quodcunque causatum.

Apparet etiam communissimè de proprietate, de qua est propositum, quia proprietatis personalis, cum sit omnino independens, secundum hoc posset terminare omnem dependentiam creaturæ ad Deum, ut causati ad causam, & hoc secundum quamcunque rationem causalitatis, quod est manifestè falsum: quia proprietatis in persona non est formalis ratio causandi, sed aliquid commune tribus; ut dictum est supra per Augustinum.

3. *Trin. 15.*

Respondetur igitur ad maiorem ¹ quòd licet independenti, ratione suæ independentiæ, non repugnat, quod ipsum terminet dependentiam alterius: tamen independentia non sufficit ad hoc, ut sibi conveniat terminare: sed oportet quòd habeat prioritatem, vel primitatem essentiali respectu illius, quod dependet ad ipsum: quia dependentia est posterioris essentialiter ad prius essentialiter: oportet etiam quòd habeat perfectionem aliquam, respectu cuius dependens sit imperfectum: & ad propositum entitas hypostatica non habet prioritatem essentiali respectu creaturæ: quia ordo essentialis est per se inter essentias, distinguendo essentias contra entitatem hypostaticam. Formæ enim, id est, quiditates rerum se habent sicut numeri: entitas etiam hypostatica non est simpliciter perfecta, vel simpliciter perfecta, prout dictum est in quaestione de hoc mora. Per idem negaretur minor, quia si aliquid esset ratio repugnantia respectu cuiuscunque imperfectioem ipsum esset perfecta simpliciter. Si igitur entitas hypostatica non est perfecta simpliciter, sequitur quod ipsa non est formalis ratio repugnantia omni imperfectioem, & per consequens nec per ipsam habet persona formaliter propriam independentiam.

Independentia sola non sufficit ad terminandum dependentiam alterius.

8. *Met. tex. 10.*

Quæst. 5.

COMMENTARIUS.

5. *Opin. Scoti.*

i DE secundo articulo principali videndum est, quomodo sit possibile ex parte termini, id est, quomodo hoc subsistens incommunicabile, scilicet Verbum divinum, ut tale potest terminare dependentiam, & arguit sic: non repugnat Verbo divino posse terminare talem dependentiam; ergo potest simpliciter terminare. Patet consequentia, quia sicut repugnantia dicit impossibilitatem, ita non repugnantia dicit possibilitatem.

Scoti Oper. Tom. XI I.

tem. Probatur antecedens, quia si terminare dependentiam talem sibi repugnet, aut hoc esset, quia verbum est subsistens, siue persona, absolute loquendo; aut quia est persona divina; aut quia est hæc persona, id est, aut repugnat personæ, in quantum persona, aut in quantum divina, aut in quantum hæc persona: non videtur aliud membrum dandum, propter quod repugnet Verbo posse terminare talem dependentiam; sed

propter nullam istorum repugnat Verbo diuino, & arguit sic: *In dependenti non repugnat terminare dependentiam, &c. sed Verbum quantum ad entitatem suam etiam personalem, est independens, & hoc independentia sibi propria*, loquendo de independentia, quæ sibi conuenit ratione entitatis personalis, quæ entitas est propria verbo. Probatur ista minor, quia *cui formaliter repugnat omnis imperfectio, ei formaliter repugnat omnis dependentia, & quod est formalis ratio repugnantia respectu unius*, id est, omnis imperfectionis, est etiam respectu alterius; scilicet omnis dependentiæ, & contra scilicet quod est formalis ratio repugnantia respectu omnis imperfectionis, erit etiam respectu omnis dependentiæ, quia omne dependens necessariò includit imperfectionem, quia limitationem, & omne imperfectum includit necessariò aliquam dependentiam. Sed Verbo diuino ratione proprietatis personalis repugnat formaliter omnis imperfectio, quia nihil ponitur in diuinis ex natura rei, quin sibi præcisissimè considerato repugnet omnis imperfectio, quia si sibi non repugnet, ergo aliqua imperfectio possit sibi competere, & posita, per possibile, tali imperfectio in proprietate personali, adhuc talis proprietatis personalis maneret in diuinis, quia est ibi necesse esse, & non maneret nisi vt intrinseca Deo, scilicet per realem identitatem, & per consequens possibile esset aliquam imperfectionem esse intrinsecà Deo, quod est impossibile, quia enti infinito formaliter, simpliciter repugnat omnis imperfectio.

6. **K** *Contra istam rationem*. Doctör instat contra hanc rationem, vt magis declaratur, quam etiam rationem facit in *tertio, dist. 1. quest. 1.* Et primò instat contra maiorem, probando quòd ista non sit vera scilicet *independenti non repugnat terminare dependentiam*, & arguit sic: Si independenti non repugnat posse terminare dependentiam, igitur tali independenti posset conuenire posse terminare dependentiam talen, pu-

ta si est independens independentia opposita dependentiæ, puta accidentis ad subiectum; dicitur enim talis independentia, vt comparatur ad talem dependentiam sibi oppositam.

I *Respondetur igitur ad maiorem*. Ex quò Doctör dedit multas instantias contra illam maiorem, hîc dicit non secundum opinionem propriam, vt patebit, quòd illa maior non est simpliciter vera, quia sola independentia non est ratio formalis terminandi dependentiam, *sed oportet addere, scilicet quòd ratio independentiæ habeat realitatem, sine primitatem essentialem respectu illius, quòd dependet ad ipsam*; patet, quia dependentia posterioris essentialiter ad prius essentialiter. Oportet etiam addere, quòd ratio formalis independentiæ habeat aliquam perfectionem respectu dependentis, quia sicut dependens vt dependens, necessariò dicit imperfectionem respectu illius, ad quòd dependet, ita terminans dependentiam dependentis necessariò dicit perfectionem respectu dependentis; & maior sic intellecta videtur habere veritatem, aliter non.

Nota tamen, quòd hæc non est præcisa ratio veritatis illius maioris (vt infra patebit) maiore isto modo concessa, minor sumpta videtur neganda, scilicet quòd proprietatis personalis habeat prioritatem essentialem respectu creaturæ, & quòd dicat perfectionem respectu illius. De primo patet, quia ordo essentialis est per se inter essentias, distinguendo essentiam contra entitatem hypostaticam: & quòd tantum inter essentias, scilicet specificè distinctas sit per se ordo essentialis, scilicet per se posterior essentialiter ad prius per se essentialiter, probatur per Philosophum 8. *Metaph. sex. com. 10.* vbi vult, quòd formæ, id est, quidditates rerum se habeant, sicut numeri, inter quas est propriè ordo essentialis. De secundo patet, quia entitas hypostatica non est simpliciter perfecta, vel simpliciter perfectio; prout dictum est supra, *quest. 5.*

S C H O L I V M.

Soluit obiectiones contra rationem conclusionis allatas; & earum vis stat in his propositionibus. Prima, independens tali dependentia, puta causati ad causam, vel accidentis ad subiectum, non ideò potest qualemcunque dependentiam terminare, alioquin Angelus causaret reliqua creata, & lapis subiectaret omne accidens. Secunda, independens tali dependentia, non ideò potest talem dependentiam cuiusque dependentis terminare. Patet exemplis allatis. Tertia, independens tali dependentia potest alicuius dependentis talem dependentiam terminare, vel priorem, mediatè vel immediatè: sic lapis alicuius accidentis dependentiam terminat, & Deus, licet nequeat terminare dependentiam accidentis per modum subiecti, terminat eam mediatè, causando subiectum, quòd est terminare dependentiam priorem. Quarta, independens simpliciter potest saltem alicuius dependentiam terminare, huiusmodi est proprietatis personalis in Deo, & ideò potest terminare dependentiam communicabilis ad suppositum. Per has clarè solvuntur quatuor instantia posita, circa quas habet Doctör pulcherrimam doctrinam.

Diuisio dependentia. Ad terminandū diuersas dependentias formales, requiruntur diuersarationes terminandis, vel vna illimitata.

AD ista m. Ad primum. Dependens potest dupliciter distinguere. Vno modo formaliter, siue quasi specie, secundum rationem distinctam formalem dependentiæ; alio modo quasi materialiter, secundum distinctionem istorum dependentiū, & hoc dupliciter, vel in eodem ordine, vel in alio, & alio. Prima distinctio requirit in termino rationem formalem terminandi aliam, & aliam, vel eandem quasi illimitatā, virtualiter scilicet, vel eminenter continentē tales rationes formales distinctas. Secunda distinctio nō requirit distinctionem nisi eorum quæ dependent: & quandoque ista

6.

ista distincta sunt eiusdem ordinis, quando, scilicet æquè immediatè, vel æquè mediate dependent ad idem: quandoque sunt alterius ordinis, quando scilicet vnum dependet mediatè, & aliud immediatè. Licet igitur ista propositio sit falsa °, *Independens tali dependentia potest qualemcunque dependentiam terminare*; & ista etiam: *Independens dependentia tali potest dependentiam cuiuscunque dependentis terminare*: tamen videtur ista probabilis, quòd *independens tali dependentis potest alicuius dependentis talem dependentiam terminare, vel priorem, & hoc vel immediatè, vel saltem mediatè*: & ista probabilior, *Simpliciter independens potest cuiuscunque dependentis, vel saltem alicuius dependentis aliquam dependentiam terminare*. Et istarum duarum propositionum veritas appareret, si ista esset nota, quòd quæcumque entitas quacumque alia, vel est per se prior, vel posterior: & ita videtur posse haberi ex connexionè entium, & vnitatem eorum, siue vniuersi, quæ vnitatis est ordinis secundùm Philosophum 12. *Metaph.* T. x. c. 52. videretur enim illa entitas inconnexa cum aliis, quæ non haberet per se ordinem prioris, nec posterioris.

7. Quando igitur argitur, si independentia, &c. Vno modo posset negari consequentia P, quia si independentia tali dependentia non possit terminare talem dependentiam, hoc est propter aliquid annexum suæ independentiæ, quæ est limitata, & idèd potest habere aliquam imperfectionem annexam. Sed hæc ratio non tenet de independente simpliciter: quia in tali saltem nulla est imperfectio.

Quare qualibet substantia non est capax cuiuslibet accidentis. Independens simpliciter, terminare potest omnem dependentem.

Aliter etiam deficit illa consequentia Q: quia non oportet quòd talis independentia concludat talem terminationem, nisi independentia simpliciter acciperetur in antecedente, sic quòd independentia simpliciter, & omnimoda concluderet posse terminare omnem dependentiam: sed hoc non fuit acceptum, sed solummodò, quòd independens omnino possit aliquam dependentiam terminare: hoc enim sufficit ad propositum: quia per viam diuisionis, sequitur cum illud independens, de quo est sermo scilicet persona, vel entitas personalis, non possit terminare aliquam dependentiam, quæ est causati, vel mensurati, vel aliã huiusmodi: quòd possit terminare istam, quæ est naturæ, vt est communicabilis ad aliquid, vt incommunicabiliter existens.

Aliter posset concedi R consequens secundùm intellectum priùs expositum, scilicet quòd independens tali dependentia, alicuius taliter dependentis, vel prioris dependentiæ, dependentis potest dependentiam terminare. Per hoc patet ad illas instantias ibi positas.

8. Ad primam: quia substantia illa potest aliquam dependentiam alicuius accidentis terminare: puta illius, quod natum est sibi conuenire: & esto quòd esset aliqua substantia non susceptiua alicuius accidentis: sicut est natura diuina: illa tamen potest terminare aliquam dependentiam priorem, quàm sit ista: puta alicuius causati prioris ipso accidente: & sic mediatè terminat dependentiam ipsius accidentis.

Ad secundam, de toto, & de partibus per idem: quia simplex, quod nec est totum, nec pars, non potest terminare dependentiam totius ad partes, sed potest terminare dependentiam priorem, quàm sit illa, quæ est totius ad partes.

Simplex potest terminare dependentiam priorem de dependentia totius: a partibus, sic Angelus lapidis & mensurati.

Et si quæras quam dependentiam terminat Angelus respectu ignis, qui dependet à partibus suis?

Respondeo, illam dependentiam, quæ est minùs nobile ad magis nobile in ordine essentiali naturarum.

Per idem ad tertiam: quia Angelus terminat dependentiam cuiuscunque naturæ inferioris: & hoc mediatè vel immediatè; illam quidem, quæ est secundùm ordinem essentialem quiditatum: & illa est quodammodò prior dependentia illa, quæ est effectus à causa efficiente: imò hæc videtur omnino prima, & hæc potest assignari communiter conuenire cuilibet independenti respectu illius, respectu cuius dicitur independens.

Ad quartam: independens omnino benè videtur, quòd necessariò possit aliquam dependentiam terminare, quia non videtur aliter connexionem habere cum aliis entibus, sed non oportet quòd qualemcunque dependentiam possit terminare: quia illam quæ requirit in termino perfectionem simpliciter, cuiusmodi est dependentia causati ad causam, non terminat: nisi sit perfectum simpliciter: potest autem esse independens, si sibi repugnet imperfectio, licet sibi non conueniat simpliciter perfectio: quia entitas hypostatica, vt talis, non est perfectio simpliciter: nec tamen omnis talis est imperfecta.

Quare hypostasis non terminat omnem dependentiam.

Per hoc excluditur responsio ad maiorem ^u, quia independenti omnino, nec ratione independentiæ suæ, nec ratione alicuius sibi annexi potest repugnare generaliter terminare quamcunque dependentiam.

Et cum tangitur, quod ad hoc ut terminet, requiritur quod sit prius essentialiter: potest dici, quod proprie loquendo de prioritate essentiali, quæ scilicet est ratione essentiali, ut distinguitur contra entitatem hypostaticam; sic una est prioritas trium personarum: sed extendendo prioritatem essentialem ad prioritatem per se, & hoc respectu cuiuscunque entitatis, siue quiditatiuè, siue hypostaticè, potest entitas personalis in Diuinis dici prior essentialiter, vel magis proprie, per se prior quocumque causato. Et isto secundo modo accipiendo prioritatem, necesse est ut omnè dependentiam terminans, sit prius eo, quod dependet. Non autem primo modo accipiendo prioritatem: nisi tantum quando est dependentia causati ad causam, vel aliqua similis dependentia: puta causati posterioris ad causatum prius, vel causæ unius ad aliam causam, vel mensuram ad mensuram.

Et cum dicitur, quod solæ formæ, hoc est, quiditates, se habent sicut numeri, quod ad hoc, quod in eis solum attenditur ordo essentialis, non igitur in entitate hypostatica. Potest distingui de dependentia essentiali; quia quædam est simpliciter essentialis, quæ est ratione essentiali in utroque extremo, ubi scilicet fundamentum ratione essentiali dependet, & terminus ratione essentiali terminat; & isto modo est dependentia essentialis creaturæ ut causati ad Deum ut ad causam. Alio modo potest dici essentialis tantum ex parte fundamenti, cui scilicet essentia est ratio dependendi: sed nihil ratione essentiali terminat, sed ratione entitatis distinctæ ab essentiali, puta hypostaticè.

Et cum additur *, quod terminans dependentiam, oportet esse perfectum, licet hic possit distingui, quod perfectio, sicut & entitas æquiuocè conuenit entitati quiditatiuè, & hypostaticè: tamen proprie perfectio non videtur conuenire nisi entitati quiditatiuè, quia entitas hypostatica non est secundum quam aliquid formaliter perficitur, sed secundum quam recipit perfectionem, vel saltem determinatur ad perfectionem receptam.

Et secundum hoc, neganda esset illa propositio, oportet quod terminans dependentiam sit perfectum: sufficit enim quod sibi repugnet imperfectio, qualis conuenit dependenti.

Et per hoc patet ad illud, quod dicitur contra maiorem: quia perfectionem non extendendo, sed proprie accipiendo, neganda est ista propositio, quod si aliquid sit ratio repugnantia respectu cuiuscunque imperfectionis, ipsum est perfectum, vel perfectio simpliciter. Quicquid enim potest realiter esse idem simpliciter perfectum, ipsum non potest esse aliquo modo imperfectum, & tamen non oportet quod quocunque tale secundum rationem suam formalem, sit simpliciter perfectum.

COMMENTARIUS.

7. **A**d ista, &c. Hic Doctor respondet ad instantias factas contra maiorem, & primo ad primam, quæ est de substantia, & accidente, præmittendo multa, quæ valent ad solutionem ad illas instantias. Dicit ergo primo, quod *dependentia potest dupliciter accipi. Uno modo formaliter*, scilicet pro ratione formali ipsius dependentiæ, quæ est formaliter relatio. *Alio modo materialiter* pro natura dependente, quæ formaliter denominatur tali dependentia, quæ est relatio. Primo modo dicit Doctor *distinctio dependentia formaliter accepta requirit in termino rationem formalem terminandi aliam & aliam, vel eandem quasi illimitatam, virtualiter scilicet vel eminenter continentem tales rationes formales distinctas*, id est, quod si sunt duæ dependentiæ specie distinctæ, necessariò sunt ad terminos specie distinctos, id est, quod ratio formalis terminandi unam necessariò distinguitur

specie à ratione formali terminandi aliam; patet de duabus dependentiis specie distinctis causati ad causam, quæ terminantur ad causas species distinctas, siue ad eandem causam secundum aliam, & aliam rationem terminandi specie distinctam, vel si tales dependentiæ specie distinctæ habent eundem terminum secundum eandem rationem formalem terminandi talis ratio formalis, etsi non sit specie distincta, virtualiter tamen, siue eminenter continet rationes formales specie distinctas, quæ immediatè possunt correspondere illis dependentiis specie distinctis in ratione formali terminandi. Exemplum: Dependens, qua calor dependet ab igne in ratione causati, & qua vermis dependet à Sole, specie distinguitur, & una terminatur ad Solem, & alia ad ignem, ita quod Sol terminat dependentiam vermis causati ab ipso secundum aliam rationem formalem specie distinctam ab illa, secundum quam ignis

Exemplum.

Omne terminans prius est dependente ab eo.

Dependentia causati ad causam, est essentialis, ratione vtriusque extremi.

In termino non requiritur perfectio.

Idem simpliciter perfectum, non potest esse imperfectum.

Dependentia potest dupliciter accipi.

Ignis terminat dependentiam caloris ab eo causati. Si verò calor & vermis essent immediatè causata à Deo, si illæ dependentiæ distinguuntur specie, Deus immediatè terminaret dependentiam illarum secundùm aliam, & aliam rationem speciei distinctam, non in eo formaliter contentam, sed tantùm virtualiter, quia virtualiter continet caliditatem Solis respectu vermis; & caliditatem ignis respectu caloris.

8. n Sed loquendo de distinctione secundo modo, scilicet dependentiæ materialiter sumptæ, quæ distinctio est secundùm naturas dependentes, dicit quòd talis *distinctio non requirit distinctionem, nisi eorum, quæ dependent.* patet, quia natura hominis, & natura asini distinguuntur specie, & non dicuntur distingui per aliqua extrinseca, sicut dependentiæ primo modo acceptæ. Et addit, quòd istæ naturæ dependentes ab invicem distinctæ, puta vel specie, vel genere, *quandoque sunt eiusdem ordinis, quando scilicet immediatè, vel equè mediatè dependent ad idem; quandoque sunt alterius ordinis, quando scilicet unum dependet mediatè, & aliud immediatè.* Exemplum primi, quando sunt eiusdem ordinis immediati, vt substantiæ etiam genere distinctæ, dependent in ratione causati ad Deum causantem; & non tantùm substantiæ, sed etiam omnia accidentia realia absoluta, quæ omnia dicuntur dependere dependentia eiusdem ordinis immediati, scilicet causati ad causam. Idem patet de omnibus accidentibus, quæ dependent ad subiectum dependentia eiusdem ordinis immediati, quia subiectum immediatè terminat dependentiam accidentis sibi inherenti.

Exemplum.

Comparando tamen dependentiam accidentis ad substantiam, ad quam ultimatè dependet, & comparando dependentiam substantiæ ad Deum, utraque dependentia dicitur dependentia ordinis immediati, licet vna sit causati ad causam, qualis est substantiæ ad Deum; alia est inherenti ad subiectum cui inheret, qualis est accidentis ad subiectum cui inheret. Si verò utraque compararetur ad Deum, scilicet substantiæ causatæ à Deo, & accidentis ad subiectum, prima dependentia dicitur dependentia eiusdem ordinis immediati, & secunda est eiusdem ordinis mediati, quæ scilicet est accidentis ad subiectum. Licet enim dependentia accidentis ad subiectum, vt præcisè comparatur ad subiectum cui inheret, sit dependentia eiusdem ordinis immediati, tamen vt comparatur ad Deum, dicitur dependentia eiusdem ordinis tantùm mediati; non enim Deus immediatè terminat dependentiam accidentis in ratione subiecti, terminat tamen mediatè, quia ex quo causat substantiam, quæ immediatè dependet ad Deum, & substantia in ratione subiecti immediatè terminat dependentiam accidentis, idè dicimus quòd accidens dependet ad Deum dependentia ordinis tantùm mediati, & hoc est quòd dicitur.

9. o *Licet igitur ista propositio sit falsa, &c.*

In hac litera sunt quatuor propositiones, duæ falsæ, & duæ veræ; prima falsa est ista, quòd *Independens tali dependentia, puta causati ad causam, vel accidentis ad subiectum, potest qualemcumque dependentiam terminare.* Patet instantia, quia lapis est independens dependentia accidentis ad subiectum, & tamen non potest determinare dependentiam cuiuscumque accidentis, quia non accidentis spiritualis. Similiter Angelus est inde-

pendens dependentia causati ad causam respectu omnium inferiorum, & tamen non potest terminare dependentiam cuiuscumque causati inferioris, vt patet, quia tunc esset causa cuiuscumque inferioris, quòd est falsum. Secunda falsa est ista: *Independens tali dependentia potest talem dependentiam cuiuscumque dependentis terminare:* patet per instantias immediatè prædictas. Tertia propositio vera est ista, quòd *Independens tali dependentia potest alicuius dependentis talem dependentiam terminare, vel priorem, & hoc vel immediatè, vel saltem mediatè.* Hæc patet, nam lapis est independens dependentia accidentis ad subiectum, & licet non possit terminare dependentiam cuiuscumque accidentis, quia non spiritualis, potest tamen terminare dependentiam alicuius corporalis, puta alicuius coloris, vel quantitatis. Similiter Deus est independens independentia accidentis ad subiectum, & licet non possit terminare dependentiam alicuius accidentis, nec corporalis, nec spiritualis, quia non potest esse subiectum accidentis, potest tamen terminare mediatè dependentiam accidentis: patet, quia terminat dependentiam substantiæ vt causatæ ad causam, quæ substantia potest immediatè terminare dependentiam accidentis, quæ dependentia causati ad causam est prior dependentia accidentis ad subiectum. Potest etiam terminare dependentiam priorem dependentia accidentis ad subiectum, sicut patet de dependentia, quæ est secundùm ordinem essentialium quiditativum, quæ est quodammodo mensurati ad mensuram, & illa est prior dependentia, quæ est effectus ad causam; licet ergo Angelus non terminet immediatè dependentiam lapidis, vt causati, quia non causatur ab eo, terminat tamen mediatè, quia terminat dependentiam lapidis, vt quiditatiuè mensurati, & hoc immediatè, & per consequens terminat mediatè dependentiam lapidis causati, licet non ab eo causati, ac per consequens etiam dicitur terminare dependentiam accidentis immediatè dependentis ad lapidem, & hoc est quòd dicitur, scilicet, vel terminat dependentiam priorem dependentia accidentis ad subiectum, & hoc mediatè, vel immediatè; nam dependentia causati ad causam est prior dependentia accidentis ad subiectum, & terminans immediatè talem terminat

Nota.

immediatè priorem, & dependentia quiditatiua mensurati ad mensuram est prior dependentia causati ad causam; & terminans immediatè talem dicitur etiam terminare dependentiam prioris dependentia accidentis ad subiectum, & hoc mediatè, quia immediatè terminans dependentiam mensurati ad mensuram terminat mediatè dependentiam illius causati ad causam vnde cumque causetur.

Quarta propositio, & probabilior est ista, *Simpliciter independens potest cuiuscumque dependentis, vel saltem alicuius dependentis dependentiam terminare.* Hæc propositio habet duas partes, prima non videtur vera, scilicet, quòd simpliciter independens possit terminare dependentiam cuiuscumque dependentis, siue priorem, & hoc mediatè, vel immediatè: patet, quia proprietates diuina personalis est simpliciter independens, quia nullo modo dependens; & tamen non potest terminare dependentiam alicuius accidentis ad subiectum, nec dependentiam causati ad causam, nec dependentiam mensurati quiditatiuè ad mensuram, quia tale terminans dicit formaliter perfe-

101

tionem; sed proprietates personalis diuina nullam perfectionem formaliter dicit, nec imperfectionem. Secunda tamen pars illius propositionis disiunctiue est vera de omni independenti simpliciter, quod potest alicuius dependentiæ terminare dependentiam, & sic proprietates personalis diuina, quæ est simpliciter independens, potest saltem terminare dependentiam naturæ communicabilis ad suppositum diuinum, siue esse rationem formalem terminandi talem dependentiam, quia sic terminans non requirit aliquam perfectionem formaliter, ut patet in *tertio*, d. 1. Sed sufficit, quod tale terminans sit simpliciter incommunicabile, & sic patet veritas propositionis pro secunda parte, contra quam non videtur posse afferri aliqua instantia, quia non videtur posse inueniri aliquod simpliciter independens, quin possit terminare aliquam dependentiam.

Et quod addit, quod *veritas duarum propositionum ultimarum esset nota, si esset notum quod quacunque entitas quacunque alia, vel est per se prior, vel posterior, patet quia ex hoc, quod A est per se, siue essentialiter prius, B statim sequitur quod eo modo quo A est per se prius B, puta vel in ratione causæ, vel in ratione mensuræ quiditatiæ, vel in ratione subiecti, vel in ratione suppositi potest terminare talem dependentiam talis posterioris essentialiter; quia ergo independens, siue dependentia tali secundum tertiam propositionem, siue simpliciter independens est essentialiter, siue sit per se prius aliquo ente in aliqua per se ratione prioritatis manifestæ, sequitur quod possit terminare dependentiam alicuius. Et quod talis per se prioritas, & per se posterioritas sit in entibus, patet ex connexionione entium, & vnitate eorum in vniuerso, quæ vnitas est ordo, scilicet prioris, & posterioris, nam illa entitas non videtur habere vnitatem, siue connexionem cum aliis, quæ non habet ordinem cum aliis, nec per se prioris nec posterioris*

II. Ex his declaratis patet responsio ad instantias supradictas. Cum ergo primò arguitur: Si independens potest terminare dependentiam, igitur independens tali dependentia, potest terminare talem dependentiam.

Respondet Doctor primò negando consequentiam, quia antecedens potest esse verum consequente existente falso; nam hoc consequens si est falsum, hoc erit propter aliquid annexum, suæ dependentiæ; puta quia talis independentia est limitata, & per consequens tale independens erit limitatum, & ideo potest habere aliquam imperfectionem annexam, propter quam tale independens non potest terminare talem dependentiam, licet enim lapis respectu sapientiæ sit independens dependentia accidentis ad subiectum, tamen non potest terminare dependentiam sapientiæ, & hoc mediatiè, vel immediatiè, quia est independens limitatum. Sed hæc ratio non tenet de independenti simpliciter, quia in tali nulla est perfectio; & ideo bene stat, quod independens simpliciter potest terminare saltem aliquam dependentiam, ut supra patuit de proprietate personali diuina, de qua minus videtur, quia etsi nullam imperfectionem includit, tamen non dicit aliquam perfectionem formaliter.

Secundò dicit illam consequentiam deficere. Si enim sic argueretur: Independens simpliciter, & omnino terminans omnem dependentiam

cuiuscunque dependentis, ergo potest terminare talem, & talem dependentiam; talis consequentia valeret, sed tale antecedens non fuit sic acceptum, sed solummodò fuit acceptum, quod independens omnino possit aliquam dependentiam terminare; præcisè enim dicit in illa ratione, quæ probauit non repugnare Verbo posse assumere naturam. Dicit enim sic: Independenti non repugnat terminare dependentiam, & si habeat propriam independentiam non repugnat sibi esse terminum propriæ dependentiæ, &c.

Nota etiam quando arguitur sic in illa consequentia; independens simpliciter, & omnino potest terminare omnem dependentiam, ergo dependens tale potest terminare talem dependentiam: *ly dependens tale*, non debet accipi pro quocunque independente tali, quia sic consequens est falsum, stante tali antecedente vero: patet de lapide respectu sapientiæ. Sed debet accipi in consequente pro eodem independenti simpliciter, & omnimodò, ipsum restringendo ad talem independentiam, ut sit sensus; ergo independens simpliciter, & omnino acceptum, tamen secundum talem independentiam, potest terminare talem dependentiam, quia si potest omnem terminare, sequitur quod etiam talem possit terminare.

III. Tertiò dicit, quod consequens illius primæ consequentiæ possit concedi secundum intellectum prius positum, scilicet, quod *independens tali dependentia alicuius taliter dependentis, vel priori dependentia, dependentis potest terminare dependentiam*, ut supra patuit. Tenendo ergo consequentiam valere, & consequens esse verum secundum sensum ultimo loco datum, singillatim responder ad instantias. Et primò ad instantiam de lapide, & dicit quod substantia lapidis potest saltem terminare dependentiam illius accidentis, quod est natum sibi conuenire, & tunc debet inferri sic; independens potest terminare dependentiam aliquam; sed independens dependentia accidentis ad subiectum potest terminare dependentiam alicuius accidentis, scilicet sibi conuenientis, & non repugnantis. Et si aliqua natura non est susceptiua accidentis, sicut natura diuina, illa tamen potest terminare aliquam dependentiam priorem, ut supra patuit.

IV. Et per idem dico ad instantiam de toto, & partibus, quia simplex, qualis est Angelus, saltem potest terminare dependentiam priorem, quam sit illa, quæ est totius ad partes, quia saltem potest terminare dependentiam, puta ignis, ut mensurati quiditatiue ad mensuram quiditatiue. Siue illam qualis est inter minus nobile essentialiter ad magis nobile essentialiter.

Ad aliam instantiam de causato ad causam, patet, quia licet Angelus non possit terminare dependentiam, puta lapidis causati ab eo, & hoc immediatiè, potest tamen illa mediatiè terminare, patet, quia potest terminare aliam priorem, scilicet illam, quæ est secundum ordinem essentialem quiditatum.

V. Ad quartam instantiam de proprietate diuina personali, dicit quod *tale independens simpliciter potest terminare aliquam dependentiam*, puta illam quæ est naturæ communicabilis ad suppositum omnino incommunicabile, aliter non videtur habere connexionem cum aliis entibus, qualis in proposito, scilicet loquendo de proprietate Diuina non potest esse nisi prioris per

Proprietates personalis nullam dicit perfectionem.

Angelus est simplex.

13.

per se ad posterius; sed non oportet quod possit terminare qualemcunque dependentiam, quia non illam, qua requiritur in termino perfectionem simpliciter, qualis est dependentia causati ad causam. Independentem enim omnino, & terminans dependentiam causati ad causam, siue mensurati quiditatiuè ad mensuram quiditativam, est perfectum simpliciter, & perfectum simpliciter est necessarium, & omnino independentem, quia omnis dependentia necessarium includit imperfectionem, & non tantum perfectum simpliciter, est omnino independentem, sed etiam illud, quod nullam perfectionem dicit formaliter. Si tamen sibi repugnet omnis imperfectio, est omnino independentem, quia omnino independentem, est non includat aliquam perfectionem, necessarium tamen excludit omnem imperfectionem: & si tale esset aliquo modo dependens, tunc non excluderet necessarium omnem imperfectionem, & tale independentem est proprietas personalis diuina.

u Per hoc excluditur responsio ad maiorem. Quæ responsio exponeret illam maiorem, scilicet omne independentem potest terminare dependentiam. Siue sic, independentem non respiciat terminare dependentiam, &c.

Cum dicitur, quod ad hoc, ut dependens terminet requiritur quod sit prius essentialiter: dicit Doctor quod prioritas essentialis est duplex: quædam est ratione essentia, qualis est causa ad causatum, & mensura ad mensuratum; & hæc prioritas est proprie essentialis, quia respicit essentiam. Alia est prioritas essentialis extendendo prioritatem essentialem ad prioritatem per se, & hoc respectu cuiuscunque entitatis, siue quiditatiuè, siue hypostaticè, & hoc modo proprietas personalis in diuinis potest dici prior essentialiter, vel magis proprie per se prior, quocunque causato, non quod entitas personalis diuina possit terminare dependentiam causati, siue esse ratio terminandi, ut supra patuit. Sed dicitur per se prior, quia entitas omnino independentem est per se prior omni entitati dependenti, qualis est entitas causati.

Et isto secundo modo accipiendo prioritatem, necesse est ut omne terminans dependentiam sit prius eo, quod dependet, non autem primo modo accipiendo prioritatem, id est, quod non est necesse quod omne terminans dependentiam sit prius dependente prioritate primo modo accepta, nisi tantum quando est dependentia causati ad causam, vel aliqua similis dependentia, puta causati posterioris ad causatum prius; sicut Sol terminat dependentiam vermis causati ab eo; quia Sol est prius causatus vermis, vel quod talis dependentia sit vnus causa ad aliam causam, sicut est in causis essentialiter ordinatis, ubi secunda dependet à prima in causando, & sic prima terminat dependentiam talem, vel quod sit dependentia mensurati ad mensuram, scilicet mensurati quiditatiuè, siue mensurati secundum perfectionem ad mensuram perfectionalem, & sic terminans dependentiam aliquo istorum modorum necessarium includit perfectionem.

Et cum dicitur, quod tantum inter essentias est ordo essentialis: dicit Doctor quod dependentia essentialis potest dupliciter accipi. Vno

modo est simpliciter essentialis, quæ requiritur utrunque extremum dicere essentiam; sicut est dependentia creaturæ, ut causata, ad Deum, ut causam. Alio modo dependentia dicitur essentialis tantum ratione fundamenti pro quanto fundatur in essentia. Sed non dicitur essentialis ratione termini, qualis est in proposito, scilicet dependentia naturæ ad suppositum.

z Et cum additur in illa responsione ad maiorem, quod terminans dependentiam oportet esse perfectum. Hic dat duas responsiones, scilicet quod perfectio, dicitur æquiuocè, sicut & entitas: nam entitas videtur conuenire æquiuocè entitati quiditatiuè, & hypostaticè; ita dicitur quædam perfectio quiditatiua, & quædam hypostatica. Tamen proprie loquendo, perfectio tantum entitati quiditatiuè conuenit, & non hypostaticè, quia talis entitas non est, secundum quam aliquid formaliter perficitur: sed secundum quam aliquid respicit perfectionem, vel saltem determinatur ad perfectionem receptam.

Vult dicere, quod entitas personalis non est perfectio, quia aliquid perficitur, sed est entitas determinatiua suppositi ad perfectionem; nam suppositum diuinum per proprietatem dicitur habere talem perfectionem, puta Deitatem, quia ex quo proprietates est actus non perficiens Deitatem, sed actus tantum personalis per quem constituitur aliquid in esse personali, per hoc dicitur determinare suppositum ad perfectionem naturæ, quam habet, & de hoc vide prolixius Doctor in primo, d. 5. q. 2. & d. 26. & quæ ibi exposuit.

Nota tamen, quod quando dicit Doctor quod entitas conuenit æquiuocè entitati, quiditatiuè & hypostaticè, hoc enim non videtur verum. Tamen, quia cõceptus entis est conceptus vniuocus cõmunis, cuiuscunque enti etiam vltimis differentiis, ut patet à Doctore in primo, d. 3. q. 3. Tum etiam, quia ab vltimis constitutiuis personarum diuinarum est conceptus communis dictus in quid de eis, ut patet à Doctore in primo, d. 26. & vide quæ exposuit super d. 23. & 25. primi, ergo multò fortius conceptus entis erit vniuocus entitati quiditatiuè, & hypostaticè.

Respondeo, quod Doctor forè intelligit quod entitas realis, ut entitas, accipiendo entitatem pro aliqua realitate, non conuenit vniuocè entitati quiditatiuè, & hypostaticè. Dico secundo, quod aliud est prædicari vniuocè, & aliud est esse prædicatum vniuocum, ut patet à Doctore in primo, d. 3. q. 3. & in tertio, d. 7. Nam prædicari vniuocè dicit conceptum communem quiditatiuè inclusum in illis de quibus prædicatur; prædicatum verò vniuocum dicit bene conceptum communem, sed non quiditatiuè inclusum. Et hoc modo potest dici prædicari æquiuocè, quia recedit à vera prædicatione vniuocè dicta. Sed quia videtur quod conceptus entis includatur quiditatiuè in vltimis constitutiuis diuinarum personarum, quia si ab illis (ut dixi) potest abstrahi aliquis conceptus cõmunis in quid de eis, multò fortius potest abstrahi conceptus entis dictus in quid: idèd dico quod debet sic intelligi, quod entitas realis pro vera re, cui verè conuenit perfectio tantum conuenit æquiuocè entitati reali quiditatiuè, & hypostaticè.

150

14
Nota.

Dependentia
essentialis
potest multi-
pliciter acci-
pi.

Quid sit præ-
dicatū vniu-
ocum, &
vniuocè præ-
dicari.

S C H O L I V M.

Probat secundo, non repugnare Verbo hanc dependentiam terminare: quia datur dependentia natura in creatis ad suppositum, cui communicatur; ergo dandus est status ad aliquod incommunicabile, ut terminans talem dependentiam: verbi gratia, accidens terminatur sic ad suppositum creatum, cui inhæret, ut supposito extrinsecò: ergo à fortiori, suppositum divinum potest dependentiam naturæ humanæ extrinsecò terminare. Quod hic ait naturam substantialem esse idem suo supposito, non vult duplicem negationem in qua rationem suppositi ponit 1. dist. 2. q. 7. n. 38. & 3. d. 1. q. 1. à num. 5. realiter identificari naturæ; vult etgo naturam singularem fundantem illam negationem, constitutam per hæccitatem, esse eandem naturæ absolute absolute sumptæ; de quo 2. d. 3. q. 1. & 6. Obiicit dupliciter, & solvit per optimam & claram doctrinam, de quo alius 3. d. 1. q. 1.

*Natura
substantialis
eadem sup-
posito, acci-
dentialis,
non.*

DE secundo ¹ potest propositum sic declarari; aliqua est in entibus dependentia naturæ communicabilis, in quantum communicabile, ad suppositum, cui communicaretur: ergo in illa dependentia status est ad incommunicabile, ut terminans talem dependentiam. Antecedens declaratur, quia aliqua natura habet proprium per se suppositum, sicut est natura substantialis, & ibi est identitas realis naturæ, & suppositi, nec est dependentia naturæ ad aliquid extrinsecum, ut eius suppositum: & aliqua natura propter eius imperfectiorem suppositum per se habere non potest, & per consequens non potest sic intrinsecè terminari: sed requirit suppositum extrinsecum: sicut natura accidentis requirit suppositum substantiæ, ad quod ultimè eius dependentia terminatur tanquam ad suum suppositum, & hoc per accidens: quia suppositum per se habere non potest: tali autem supposito per accidens non est natura per se idem: quia natura, & tale suppositum sunt alterius generis: sed est ibi aliqua unio supplens, ut possibile est, vicem identitatis; illa est actualis dependentia naturæ: & ex parte suppositi actualis sustentatio naturæ, vel terminatio dependentiæ eius: sic quod illa naturam dependere ad illud suppositum est ipsam communicari ipsi tanquam suo supposito, sicut potest habere suppositum, quia non potest per se habere suppositum, sicut substantia; sed tantum per accidens. Consequentia principalis patet: quia cum suppositum sit per se aliquid incommunicabile, dependentia naturæ ut communicabilis ad suppositum erit per se ad incommunicabile; & ita cum persona divina sit verissimè incommunicabilis; imò sit sola per aliquod positivum incommunicabilis, ut dicitur in tertio articulo, non repugnabit sibi ex parte sui terminare dependentiam naturæ, ut communicabilis, tanquam suppositum eius, non per se, vel intrinsecum: sed tantum extrinsecum, & alterius naturæ.

*Accidens
habet sup-
positum per
accidens.*

*Sola perso-
na divina
incommuni-
cabili.*

Diceretur, ² quòd nulla natura potest dependere ad ipsum, ut ad suppositum extrinsecum: quia non potest informari per accidens aliqua natura, sicut suppositum substantiæ informatur accidente, & pro tanto est suppositum per accidens naturæ accidentis.

*De hoc 3.
d. 11. q. 1. &
1. d. 2. q. 7.
n. 38.*

Præterea, quòd dependentia accidentis est per se ad singularem substantiam: non autem ad suppositum, ut suppositum, scilicet quantum ad illud, quod suppositum addit ultra rationem singularis: quia illud non videtur esse nisi negatio; negatio autem non est ratio terminandi aliquam dependentiam.

Confirmatur, quia natura singularis assumpta à Verbo eodem modo terminat dependentiam accidentis, sicut terminaret, si non esset assumpta, sed assumpta non habet rationem propriam suppositi; igitur quando non est assumpta ratio suppositi, non est ratio per se terminandi. Nec potest dici, quòd quando est assumpta dependentia accidentis, quod sibi inhæret, terminatur ad personam assumptam: quia dependentia accidentis est inhæret: accidens autem naturæ assumptæ non inhæret personæ assumptæ.

Ad primum dici potest, quòd sufficit hoc habere, quòd non sit repugnantia à parte incommunicabilis, quòd sit terminus alicuius dependentiæ: an autem aliqua natura alia ab illa, quæ est propria ipsius incommunicabilis, possit dependere ad ipsum incommunicabile: de hoc in sequenti articulo. Quod autem tangitur, quòd incommunicabile terminans dependentiam naturæ extrinsecæ oportet esse informabile à tali natura, sicut substantia informatur accidente dependente ad ipsam.

Respondeo, quando accidens inest substantiæ, sunt ibi duæ habitudines: una formæ

11.

12.

13.

formæ ad informabile: & illius extremum est substantia, vt receptiua talis formæ: & vt potentialis, salte potentialitate secundum *quid*. Alia est habitudo accidentis, vt dependentis ad substantiam, vt ad quam dependet, & illius extremum est substantia, vt essentialiter prior accidente naturaliter posteriori. Prima habitudo non potest esse alicuius naturæ ad Verbum, quia illa requireret imperfectionem in Verbo, quia aliquam potentialitatem. Secunda potest esse, quia illa non requirit in Verbo, nisi per se prioritatem, quæ non repugnat sibi respectu cuiuscunque naturæ creatæ. Hic patet illud dictum: *Deus est, respectu cuius omnis substantia creata est quasi accidens*: quia etsi habitudinem accidentis ad substantiam, quæ est formæ secundum *quid* ad informabile, non possit substantia creata habere respectu Dei: tamen habitudinem naturæ communicabilis extrinsecè, & posterioris, potest habere respectu personæ diuinæ, qualem habitudinem habet etiam natura accidentis respectu suppositi substantiæ.

Duplex habitudo accidentis ad substantiam.

Ad secundum potest dici quod substantia singularis est incommunicabilis prout *incommunicabilis*. opponitur vniuersali, quod est communicabile pluribus; sed non prout *incommunicabile* excludit omnem communicabilitatem tam communis, quam formæ, & hoc, tam formæ partialis, quæ dicitur communicari materiæ informatæ, quam formæ totali, puta quiditatis, vel naturæ, quæ dicitur communicari supposito participantis: sic, inquam *incommunicabile* non conuenit omni singulari: sed solum illi, quod non est alicui forma altero duorum modorum: & tale est illud, quod est vltimum habens formam, vel ens per formam, ita quod nihil habet ipsum tanquam formam siue principium quo essendi: & tale est suppositum: licet igitur accidentis dependentia terminetur aliquantulum ad substantiam singularem: tamen non est vltima terminatio, nisi ad singularem, vt incommunicabile: quia dependentia, quæ est incommunicabili, non videtur habere statum nisi ad communicabile: quia si est dependentia ad singularem communicabilem, cum illa sit ratio essendi ei, cui communicatur, non est dependentia adhuc terminata vltimatè, nisi ad illud, cui communicabile communicatur.

Substantia est incommunicabilis vt vniuersalis, sed cum incommunicabilis vt forma.

Dependentia accidentis vltimatè est suppositum.

14 Nec tamen intelligo quod communicabile terminans dependeat ad incommunicabile, & propter hoc communicabile non vltimatè terminat, sed illud ad quod ipsum dependet: quia non est verum substantiam singularem communicabilem dependere ad suppositum substantiæ, sed est ibi vera identitas singularis communicabilis, & suppositi, sed pro quanto quod dependet ad singulare communicabile vltimatè dependet ad incommunicabile, quia communicabile est alicui incommunicabili ratio essendi, & quod dependet ad illud, quod est alicui ratio essendi, dependet vltimatè ad illud cui ipsum est ratio essendi: incommunicabile autem non sic est ratio essendi alicui: & ideo quod dependet ad ipsum non oportet vltimatè dependere ad aliquid quasi habens esse per ipsum. Non igitur vltimatè terminatur dependentia accidentis, vt communicabilis, nisi ad suppositum substantiæ, vt incommunicabiliter subsistens, & sustentans ipsum, & est ista ad aliquid extra totum genus dependentiæ talis quæ est incommunicari quia est ad incommunicabile.

Et cum arguitur quod ratio suppositi vltra substantiam singularem non addit nisi negationem.

Respondeo si hoc verum sit, tamen illa negatio prius conuenit substantiæ singulari, quam terminare dependentiam accidentis, nec est inconueniens aliquam negationem imperfectionis prius conuenire alicui, quam aliquod posterius dependere ad ipsum, sicut prius conuenit homini non esse irrationale, quam esse album, quia negatio illa statim sequitur affirmationem, quæ includitur in ratione hominis, etiam si nunquam tale accidens competeret, vel competere posset homini.

Prius est homo non irrationalis quam albus.

Et cum dicitur, negatio non est ratio terminandi.

Respondeo, vltimatè terminare duo dicit, scilicet terminare, & sic terminare: quod nihil vltimatè terminet. Ratio igitur terminandi est aliquod posituum, sed ratio istius, quod terminatio sit vltimata, est illa negatio: quia, scilicet terminans non est communicabile. Si enim esset communicabile, tunc adhuc vltimatè terminaret dependentiam illud, cui ipsum communicaretur. Exemplum. Si accidens dependeret ad aliud accidens: sicut secundum aliquos color ad superficiem: eius dependentiam non vltimatè terminaretur ad superficiem: sed ad illud, cui superficies est forma: & esto, quod non dependeret ad illud, cuius est forma, sed tantummodo

Vltimatè terminare duo dicit.

*Ad confirm.
patet ex
dicit.*

modò esset sibi ratio essendi, adhuc vltimata dependentia esset ad illud, cui superfici-
cies est forma.

Ad confirmationem posset dici, quòd accidens naturæ assumpræ, &c.

C O M M E N T A R I V S.

26.

D *secundo, potest propositum sic declarari.*

Hic Doctòr adducit aliam rationem, qua probat quòd non repugnat Verbo diuino posse terminare dependentiam naturæ humanæ in vnitare personæ. Et arguit sic: *Aliqua est in entibus dependentia natura communicabilis.* Antecedens patet de quacunque natura communicabili supposito, siue per se, siue per accidens: nam substantia quacunque loquendo de substantia per se, nata est habere proprium suppositum, & sic, ita quòd inter naturam, & suppositum proprium est realis identitas, & per consequens talis natura non dicitur per se dependere ad proprium suppositum, quia dependentia realis semper est inter distincta realiter. Nota tamen quòd accipiendo suppositum propriæ naturæ in creaturis pro vltima ratione, & completiua suppositi quæ dicit tantum negationem, vt patet à Doctòre in primo. d. 2. par. 2. q. 1. & in tertio. d. 1. q. 1. & in presenti q. talis negatio non potest realiter identificari naturæ. Debet ergo sic intelligi, quòd suppositum proprium naturæ, id est, quòd natura perfectè singularis, ad quam immediatè concomitatur negatio ad communicari alteri supposito, in eodem instanti, quo actu est singularis, alteri supposito non communicatur, est idem realiter naturæ absolutæ, ita quòd natura humana, si actu non est communicata alteri supposito, dicitur completè, & vltimatè suppositum pr. per negationem dependentiæ actualis ad aliud suppositum, quæ immediatè concomitatur: & hæc, scilicet natura humana ratione talis hæcceratis, ad quam nata est concomitanti talis negatio, realiter identificatur naturæ humanæ, vt est probatum à Doctòre in secundo, d. 3. q. 1. & 6. & vide quæ ibi exposui. De hoc etiam vide quæ exposui super tertio, d. 1. q. 1. talis ergo natura communicabilis proprio supposito non dependet realiter ad illud propter realem identitatem. Sed si talis natura nata habere proprium suppositum communicatur supposito alterius naturæ, siue extrinseco, realiter dependet ab illo: sicut communicabile realiter dependet ad illud, cui communicatur: patet, quia ex quo tale communicabile non intelligitur per se stare, sed alteri communicari, statim sequitur quòd verè dependet ad illud, cui communicatur, quia scilicet communicatur supposito extrinseco: & hæc est probatio consequentiæ, quæ dependet ex illo antecedente, ex hoc, quia si natura non nata habere proprium suppositum, id est, non nata habere aliquod singulare eiusdem naturæ ad quod immediatè concomitatur negatio ad communicari alteri, quia actu per se existit: sicut natura accidentis, quæ nullo modo nata est habere proprium suppositum, quia tamen nata est habere per accidens suppositum substantiæ, quia realiter communicatur illi, sequitur quòd dependet ad illud, sicut communicabile ad aliquod incommunicabile; ergo natura communicabilis nata per se habere proprium suppositum, si actu communicetur supposito extrinseco non minùs realiter depen-

Nota.

det ad illud, & si tale suppositum extrinsecum terminat in ratione suppositi dependentiam naturæ communicabilis, vt communicabilis, multò fortius suppositum diuinum poterit terminare dependentiam naturæ humanæ communicabilis. Patet, quia solum suppositum diuinum necessariò est incommunicabile, quia est suppositum per aliquam entitatem positum, quæ necessariò sibi inest per quam est necessariò incommunicabile, vt patebit in tertio articulo, & etiam patet in tertio, d. 1. q. 1. & vide quæ ibi exposui. Sed suppositum creatù dicitur vltimatè suppositum per aliquam negationem, scilicet per negationem actualis dependentiæ, quæ sibi non inest necessariò, vt exposui super tertio, d. prima, q. prima, & idèd suppositum creatum non est necessariò incommunicabile. Cum ergo suppositum creatum per diuinam potentiam possit terminare dependentiam alterius naturæ in ratione suppositi, nam natura lapidis posset verè suppositari in aliquo supposito, puta naturæ humanæ, vt patet à Doctòre in tertio, d. 1. multò fortius suppositum naturæ diuinæ poterit in ratione suppositi terminare dependentiam naturæ communicabilis, puta naturæ humanæ; & sic patet ista secunda ratio.

b *Diceretur.* Hic Doctòr instat contra istam secundam rationem, duabus rationibus, & vna confirmatione.

Ad primum respondet quòd accidentis ad subiectum est duplex habitudo. Vna vt formæ ad informabile, & sic dicit imperfectionem in subiecto, quia potentiam receptiuam. Alia est habitudo, quæ est dependentiæ accidentis ad subiectum, & talis habitudo tantum præexigit prioritatem essentialiam in subiecto, & hoc non est imperfectionis in subiecto. Hoc secundo modo natura humana dependet ad Verbum, & quantum ad hoc est bene similitudo naturæ ad Verbum, sicut accidentis ad subiectum, & hoc clariùs patuit in tertio, d. 1. q. 1.

c Ad secundum Doctòr primò præmittit, quid sit substantia, quæ dicitur suppositum: talis enim est simpliciter incommunicabilis & vt quo, & vt quod. Sicut prolixius exposui super d. 2. par. secunda q. prima, primi, siue talis substantia, vt suppositum dicit negationem duplicis dependentiæ ad aliud suppositum, scilicet actualis, & aptitudinalis, vt clarè expositum est in tertio d. prima q. 1.

Deinde Doctòr dicit quòd licet dependentia accidentis aliquammodo terminetur ad substantiam singularem, quæ est communicabilis, tamen non terminatur vltimatè, nisi ad singularem substantiam incommunicabilem, quia dependentia quæ est in communicabili, siue qua dependens communicatur alteri, non videtur habere statum, nisi ad incommunicabile. Id est, quòd talis dependentia non vltimatè terminatur nisi ad incommunicabile, quia si est dependentia ad singularem substantiam communicabilem, cum illa sit ratio essendi ei, cui communicatur nõ est dependentia adhuc

II.

Duplex habitudo accidentis ad subiectum.

adhuc terminata ad ultimam, nisi ad illud cui communicabile communicatur. Vult dicere, quod ex quo singularis substantia suo modo intelligitur communicari proprio supposito, (patet, quia est ratio essendi illi, quia totum esse positium suppositi creati est à substantia singularis, vt supra patuit,) sequitur quod non poterit ultimam terminare dependentiam accidentis, cum sit etiam communicabilis, & quasi dependens ad suppositum proprium, licet non proprie dependens, vt supra dixi: cum ergo suppositum sit simpliciter independens ad aliud, siue simpliciter incommunicabile, solum illud ultimam terminabit: dependentiam accidentis.

18.

d Nec tamen intelligo, quod communicabile terminans dependeat ad incommunicabile.

Nota plura in ista litera. Primum in hoc quod dicit quod substantiæ singularis, & suppositi est vera identitas realis, *suppositum* non debet intelligi pro illa negatione actuali ad aliud suppositum, quia illa potest non inesse, & patet de facto in natura humana singulari supposita in Verbo, quæ actu dependet ad illud, & per consequens non est ibi negatio actualis ad aliud suppositum, & sic non est identitas realis. Debet ergo sic intelligi, quod substantiæ singularis, & suppositi, est vera identitas pro quanto negatio illa non dicit aliquam realitatem positivam distinctam à substantia singulari. Vel pro tanto dicitur vera identitas, quia singularis substantia non supposita actu in alio supposito necessario est in se supposita, vt patuit in tertio, d. 1.

Nota secundò, quod ratio suppositi ultimata non est aliquo modo ratio essendi alicui, cum sit pura negatio, & posito etiam quod diceret entitatem positivam, adhuc non est ratio essendi simpliciter, sed tantum ratio essendi tale, scilicet, essendi suppositum, quia suppositum habet ultimam esse positivum suppositabile per talem entitatem positivam, sicut etiam suppositum ultimam constitutum per negationem habet esse suppositabile negativum per negationem additam.

Nota tertio, quod terminans dependentiam alicuius, si tale terminans est communicabile, & dicitur communicari alicui, cui est ratio essendi simpliciter, non ultimam terminat dependentiam, sed illud cui communicatur, & per consequens substantia singularis quamvis terminet dependentiam accidentis, non tamen ultimam terminat, quia communicatur suo modo proprio supposito, cui est ratio essendi: quia tale suppositum non habet aliquod esse simpliciter positivum,

nisi substantiam singularem quam includit, idem à se suppositum ultimam terminat dependentiam accidentis. Si etiam substantia singularis posset dependere ad suppositum, talis substantia non ultimam terminaret, quia ad aliud dependeret, & hoc esset vna ratio, quia non ultimam terminaret. Est alia ratio supradicta, quia posito quod nullo modo dependeat ad suppositum, quia tamen communicatur, illi non ultimam terminat, sed tantum illud cui communicatur.

Nota etiam quod dependentia ultimata terminatur ad illud extra totum genus accidentis, quia tantum terminatur ad suppositum substantiæ, & sic patet ista litera.

e Et cum arguitur, quod ratio suppositi, vltra substantiam singularem non addit nisi negationem: modò negatio non terminat dependentiam accidentis.

19.

Respondet Doctor dicens, *si hoc verum sit*, id est, posito quod ratio ultimata suppositi sit negatio (hic dubitatiù loquitur, licet expresse teneat hoc in tertio dist. prima quæst. prima, & iudicio meo potest etiam sustineri quod esset entitas positiva, de qua vide quæ expouit super tertio dist. prima quæst. prima, quia tamen talis negatio immediatius inest substantiæ singulari, quam dependentia accidentis terminetur ad substantiam singularem, idem dependentia accidentis ultimam terminatur ad substantiam singularem actu incommunicabilem per talem negationem, & idem suppositum substantiæ ultimam terminat dependentiam accidentis. Et quod dicit de negatione imperfectionis, hoc dicit propter affirmationem oppositam.

f Et cum dicitur, *negatio non est ratio terminandi dependentiam accidentis*. Respondet, quod ultimam terminare dicit duo, scilicet terminare absolute, & terminare sic, quod nihil vterius terminat: ratio ergo terminandi absolute est aliquod positivum, quia scilicet substantia singularis, sed ratio terminandi sic, scilicet, vt terminatio sit ultimata, est illa negatio.

g Ad confirmationem illam, &c. Hic Doctor aliter non respondet ad confirmationem, tamen responsio, patet ex supradictis, quia accidens duo dicit respectu subiecti, scilicet habitudinem formæ ad subiectum informabile, & talis habitudo dicit inhaerentiam accidentis ad subiectum. Alia est habitudo accidentis, vt dependentis ad substantiam. Secundo modo Verbum, vt suppositum naturæ humanæ, terminat dependentiam accidentis, sed non primo modo, quia non informatur aliquo accidente.

Accidens duo dicit.

S C H O L I V M.

Adducit duas rationes D. Thom. pro conclusione huius art. Prima, quia personalitas diuina continet eminenter omnem perfectionem suppositi creati. Secunda, quia qualibet natura creata est in potentia obedientiali ad personam diuinam. Hæc reuocat Doctor, quia personalitas diuina continet eminenter personas creatas ratione essentia, quæ communis est tribus; & potentia obedientialis non respicit personalitatem, sed omnipotentiam, quæ etiam est communis tribus. De quo latius agit 3. d. 1. q. 1. n. 4. Obicit primò contra conclus. quia essentia, quæ idem est omnino in re proprietati, non terminat; ergo nec proprietates. Respondet argumentum argere negantes distinctionem formalem à parte rei inter essentiam, & proprietates: & idem docet 3. d. 1. q. 1. n. 17. Obicit secundo, quia ad relatiuum tantum dependet correlatiuum: Respondet naturam assumptam dependere ad Verbum, vt ad subsistens incommunicabile, non sub ratione relatiui.

Var. l. 3. q. 1.
D. Tho. in
3. sen. d. 1.
q. 2.

Tertio h̄ secundum aliquos declaratur propositum sic. Persona diuina emi-
nenter continet perfectionem omnis suppositi causati: igitur potest supple-
re vicem cuiuscunque in sustentando illam naturam, quam posset tale suppositum
sustentare.

Præterea. Quælibet natura creata est in potentia obedientiali respectu personæ
diuinæ: igitur persona diuina potest sustentare quamcunque.

*Personali-
tas diuina
non conti-
net virtua-
liter omni-
entitatem
creatam.
Quæst. 5.*

Prima ratio videtur deficere: quia etsi persona diuina ratione essentiæ contineat
virtualiter quamcunque entitatem creatam: tamen non videtur virtualiter contine-
re ratione proprietatis personalis aliquam entitatem creatam, quia pari ratione con-
tineret quamlibet, & ita proprietatis personalis esset formaliter infinita: cuius opposi-
tum ostensum est, in quæstione de hoc mota.

*Quæst. 8.
Potentia
obedientia-
lis respicit
omnipoten-
tiam.*

Præterea. Si proprietatis personalis contineret virtualiter omnes entitates creatas,
videtur, quod posset esse ratio formalis creandi creaturas, cuius oppositum dictum
est in quadam alia quæstione.

Secunda etiam ratio videtur deficere, quia potentia obedientialis creaturæ respi-
cit omnipotentiam creatoris, & illa est communis: igitur illa sustentatio, per quam
Filius per omnipotentiam sustentat naturam istam est communis tribus: illa autem
sustentatio, quæ est personæ vnitæ, est propria Filio: non igitur per hoc, quod est
naturam esse in potentia obedientiali personæ concluditur ipsam posse naturam
sustentare hypostaticè, vel suppositiuè, sed tantum posse sustentare causaliter, scilicet
effectiuè.

Contra conclusionem istius articuli arguitur primò: quia vnio realis habet ter-
minum realem; quæ igitur sunt simpliciter idem in re, sunt idem in terminando ta-
lem vnionem, proprietatis & essentia sunt simpliciter idem in re: igitur sicut vnum
terminat, sic & reliquum terminabit.

Item, ad relatiuum vt relatiuum non dependet aliud à suo correlatiuo: igitur
ad Verbum, vt Verbum, non dependet natura humana, quia solus Pater est cor-
relatiuum.

*Formalis
distinctio
necessaria,
vt perso-
nalitas ter-
minet, & nõ
essentia.
Natura
humana
depēdet ad
Verbum vt
ad subsistēs
incommu-
nicabile.*

Ad primum dicendum, quod formalis distinctio relationis ab essentia sufficit ad
hoc, quod proprietatis posset dici formalis terminus vnionis realis, & non essentia:
tamen ratio videtur efficax contra ponentes identitatem realem, & formalem essen-
tiæ, & proprietatis constituentis personam.

Ad secundum dici potest vno modo negando antecedens: nam aliud est depen-
dere ad relatiuum, vt correlatiuum, & dependere ad ipsum Verbum relatiuum. Nam
licet natura humana assumpta à Verbo diuino dependeat ad ipsum tanquam ad Ver-
bum, non tamen dependet ad ipsum tanquam correlatiuum. Aliter potest dici, quod
natura assumpta dependet ad Verbum, sed non propriè vt ad relatiuum, sed vt ad
incommunicabile subsistens, & sic neganda est consequentia.

COM M E N T A R I V S.

20.

Tertio secundum aliquos declaratur pro-
positum. Hic Doctor recitat duas ratio-
nes pro ista positione, scilicet, quod non repu-
gnet Verbo terminare dependentiam naturæ
humanæ, quatum prima est Varronis l. 3. d. 3. q. 1.
quia scilicet persona diuina eminenter continet
perfectionem omnis suppositi causati, &c. secun-
da est Thomæ lib. 3. script. d. 1. q. 9. quia scilicet
quælibet natura creata est in potentia obedien-
tiali respectu personæ diuinæ: ergo, &c. Sed quia
istæ rationes cum suis improbationibus patent in
litera, & multò clariùs prolixitùs l. 2. d. 1. q. 1. & vide
quæ ibi clare exposui, idèd hic aliter nõ expono.

i Contra conclusionem istius articuli. Hic Do-
ctor arguit, probando quod Verbum non possit
terminare dependentiam naturæ humanæ, quia
tunc sequeretur quod essentia diuina immediatè
terminaret, quia proprietatis Verbi, & essentia di-
uina sunt simpliciter idem: ergo si vnum termi-
nat, & reliquum.

Responder, quod distinguuntur formaliter, vt
est probatum in primo, d. 2. parte 2. q. 1. licet ibi
non dicat assertiuè, quod distinguuntur forma-

liter, sed quod sunt non idem formaliter, tamen
rationes illæ ita videntur concludere de distin-
ctione formali, sicut de non identitate formali,
vt patet intuenti: hanc tamen distinctionem for-
malem expressè asserit in eodè primo, d. 8. q. pen.
respondendo ad quoddam argumentum. Sed in
proposito talis distinctio formalis proprietatis, &
essentiæ sufficit ad hoc vt vnum sit formaliter ra-
tio terminandi talem dependentiam & nõ aliud.
Realiter tamen loquendo, proprietatis non est rea-
liter ratio terminandi quin & essentia, cum sint
penitus eadem res realiter, sed non eadem res
formaliter: & quomodo in eadem realiter pos-
sunt esse plures formalitates vide Doctorem in
primo, d. 8. q. pen. & quæ ibi notauit.

Et addit Doctor, quod hæc ratio videtur effi-
cax contra ponentes identitatem realem, & for-
malem essentiæ, & proprietatis, sed quod tantum ra-
tione distinguuntur, quia vnio realis est ad termi-
num realem. Tamen tenendo etiã quod tantum ra-
tione distinguuntur posset responderi ad rationem
per fallaciam amphibologiæ, vt dicit Doctor in
3. d. 1. q. 1. & quomodo hoc, vide quæ ibi exposui.

*In vno indi-
uiduo possunt
esse plures
formalitates.*

Secundò

21. Secundo arguitur contra conclusionem, quia ad relatiuum, vt relatiuum, non dependet aliud à suo correlatiuo; igitur ad Verbum, vt Verbum, non dependet natura humana. Patet, quia solus Pater in diuinis est correlatiuum Verbi.

Respondet Doctor primo, negando antecedens, quia aliud est dependere ad relatiuum, vt correlatiuum, & aliud est dependere ad ipsum relatiuum, non vt correlatiuum, quia bene primo modo solus Pater est correlatiuum Filij, & si hoc modo natura humana dependeret ad Verbum vt correlatiuum, ipsa natura humana esset Verbi

correlatiuum: sed bene secundo modo, quia vt sic, dependet ad Verbum, quod est relatiuum, sed tantum correlatiuum respectu Patris. Secundo respondet quod natura assumpta dependet ad Verbum, sed non proprie vt ad relatiuum, sed vt ad incommunicabile subsistens, & sic neganda est consequentia, scilicet, igitur ad Verbum vt Verbum, non dependet natura humana, quia non intelligitur dependere ad Verbum, vt correlatiuum, siue vt est relatiuum; sed dependet ad Verbum vt est præcisè suppositum, siue incommunicabile subsistens.

S C H O L I V M.

Adducuntur tres rationes, & vna confirmatio suadentes personam creatam constitui per positiuum. Pro altera parte adducit Damasc. & duas rationes. Prima, omnis natura creata est in potentia obediuntiali ad dependendum à persona diuina: ergo non personatur per positiuum, vel illud erit iterum personabile. Secunda, si dimitteretur natura assumpta, careret illo positiuo, vel oporteret aliquid sibi dari de nouo, quod repugnat, quia non esset accidens, nec materia, nec forma, nec substantia composita. Has rationes adducit 3. d. 1. q. 1. art. 3. & alias duas vna quod modo natura assumpta careret entitate humana, quam alij homines habent. Altera, quod natura intellectualis posset actu existere, & non esse personata. Tenet ergo personam creatam tantum addere negationes nature: de quo latius 3. dist. 1. num. 10. & 11. & d. 5. q. 2. n. 4. Sequuntur Occam 3. d. 1. q. 1. Bassol. q. 1. art. 1. Mayr. q. 11. Henr. quodl. 5. q. 8. & omnes Scotista, Explicat optime, & clarè tres negationes communicabilitatis, quarum dua, scilicet actualis, & aptitudinalis dependentia constituunt personam creatam. De quo 3. d. 1. q. 1. n. 10.

17. **D**E tertio^k articulo certum est iuxta Damascenum. 57. quod Verbum assumpsit naturam in atomo, hoc est, singularem, & tamen non habentem personalitatem propriam: quia illa non posset stare cum assumptione in vnitate personæ Verbi. Si autem propria singularitas naturæ personalis esset formaliter propria personalitas eius, non posset illa esse sine ista.

Lib. 3. c. 1. al. 60.

Propter quod oportet videre, quo formaliter & completiue natura creata sit personata in seipsa, vt ex hoc pateat, si potest ipsa carere propria personalitate, & personari, etiam personalitate extrinseca.

Est autem dubium, an personalitas propria sit formaliter per aliquid positiuum: & videtur quod sic, quia negatio non est primo incommunicabilis: negatio enim quantum est de se, posset cuiusque competere: tantummodo igitur est incommunicabilis propter incommunicabilitatem positiui, ad quod ipsa consequitur, & ita primum incommunicabile est positiuum: proprietas personalis est primo incommunicabilis, quia est ratio formalis constituendi incommunicabile, scilicet personam.

Præterea. Negatio non est primo propria alicui entis, sed tantum propter hoc, quod sequitur aliquam affirmationem propriam; proprietas autem personalis est primo propria illi, cuius est: igitur, &c.

Præterea. Quod excludit imperfectionem, ipsum est perfectum, vel saltem aliquid positiuum; nuncautem dependere ad personam extrinsecam est imperfectionis: igitur personalitas propria, quæ excludit formaliter illam dependentiam, est aliquid positiuum.

Confirmatur: propter hoc enim ponitur, quod singularitas naturæ est per aliquid positiuum, quia excludit imperfectionem; quæ est diuidi: vnde singulare dicitur indiuiduum, hoc est, in plura indiuisibile: à simili in proposito, personari in se excludit dependere ad personam extrinsecam.

18. **S**ed contra. Damasc. c. 55. *Nihil enim eorum, quæ plantauit in nostra natura Deus, Verbum à principio plasmans nos defecit: sed omnia assumpsit: totus enim toti vnitus est mihi, vt totum toti tribuat: quod est in assumptibile est incurabile:* Vult dicere igitur, quod quæcunque entitas positiua in nostra natura est vnita Verbo.

Lib. 3. c. 6.

Et quod hoc sit possibile de quacunque, probatur ratione: quia quæcunque natura est simpliciter in potentia obediuntiali ad dependendum ad personam diuinam: si ergo

*Si persona
esset posi-
tium non
esset in obe-
dientia ad
personam di-
uinam, vel
una natu-
ra bis per-
sonaretur.*

esset aliqua entitas positiva, quia natura esset in se personata, illa entitas esset assumpta à Verbo : & tunc natura in Christo esset personata simul duplici personalitate quod est impossibile : quia si creata ; igitur per illam est formaliter incommunicabilis alteri personæ, & per consequens personæ Verbi non communicatur, & ita in ipso non personatur.

Præterea. Si aliqua entitate positiva natura esset formaliter persona creata : igitur Verbum non posset deponere naturam assumptam, nisi vel illa maneret non personata : quod videtur inconueniens, vel oporteret quòd daretur sibi de nouo aliqua alia entitas, quæ etiam haberet personalitatem creatam ; sed hoc est impossibile : Illa enim non posset esse entitas accidentalis : quia accidens non est ratio formalis personandi substantiam : nec posset esse aliqua entitas substantialis : quia nec materia, nec forma, nec substantia composita, quia quæcunque talis, si daretur, non maneret natura eadem, quæ prius : quia haberet aliam materiam, vel formam, vel entitatem substantiæ compositæ.

*Persona
creata non
est quid pos-
situum, 5.
d. 1. q. 1. ut. 3.*

Potesit igitur dici, quòd nostra natura est personata personalitate creata, non aliquo positivo tanquam ratione formali : quia ultra singularitatem non inuenitur aliqua entitas positiva, qua singulare completiue sit incommunicabile : sed tantum singularitati superadditur negatio communicabilitatis ; siue dependentiæ, quæ est incommunicari.

*Triplex ne-
gatio com-
municabi-
litate ex-
ponitur.*

Potesit autem intelligi triplex negatio communicabilitatis, siue dependentiæ. Sicut enim possumus intelligere dependentiam actualem, potentialem, & aptitudinalem : sic possumus intelligere negationem actus dependendi, & negationem possibilitatis dependendi, & negationem aptitudinis ad dependendum.

Prima negatio est nuda, siue sola.

Secunda est cum repugnantia ad actum.

Tertia est cum inclinatione opposita, siue aptitudine contraria. Exemplum : primo modo superficies, si esset sine colore omnino, esset non alba : quia haberet solam negationem albedinis. Secundo modo Angelus est non albus, quia sibi repugnat albedo. Tertio modo lapis † est non sursum, quia in lapide est negatio aptitudinis ad sursum, cum inclinatione ad non † sursum sicut ad suum oppositum.

*Al. habet
negationem
eius quod est
esse sursum.
Al. sursum-
mitatem.*

Ad propositum, loquendo de dependentia ad hypostasim extrinsecam, & specialiter diuinam, de qua modò loquimur ; sola negatio actualis dependentiæ non sufficit ad hoc, quod aliquid dicatur in se personatum, vel persona : quia anima Petri habet talem negationem, & tamen non est persona.

Secunda negatio non inuenitur in natura creata personali, quia nulli potest omnino repugnare dependere ad personam diuinam : imò quæcunque entitas positiva in tali natura est in potentia obediens ad dependendum ad ipsam, & per consequens illa negatio non constituit personam creatam.

*Negatio
aptitudi-
nalis depen-
dentia non
facit perso-
nam.*

Tertia etiam negatio non sufficit : quia illam habet natura assumpta : ipsa enim, cum sit eiusdem rationis cum mea natura habet aptitudinem eiusdem rationis, & ita habet aptitudinem ad subsistendum in se, & non habet aptitudinem ad dependendum ad personam extrinsecam, nec est inconueniens possibilitatem esse sine aptitudine : quia ad formas supernaturales ; & si sit potentia aliqua in susceptiuo, non ramen propriè aptitudo : quia illa non est propriè nisi ad formam naturaliter perfectiuam : ad personalitatem igitur propriam siue creatam, oportet concurrere duas negationes, primam & tertiam, ita quòd tertia est quasi habitualis necessariò conueniens naturæ, cui conuenit, siue sit personata in se, siue in persona aliena, sed alia negatio, scilicet actualis dependentiæ, superueniens isti negationi complet personalitatem propriam.

*Dua nega-
tiones fa-
ciunt per-
sonam.*

19.

COMMENTARIUS.

22. **D**E *tertio articulo principali*, qui erat de possibili ex parte naturæ assumptæ. Et in isto articulo querit primò Doctòr an persona creata vltra naturam singularem dicat aliquam entitatem positivam, an tantum negationem; & arguit primò tribus rationibus, & vna confirmatione, quòd personalitas propria dicit formaliter aliquod positivum. Deinde arguit, probando

quòd non dicat positivum duabus rationibus. Et deinde respondendo declarat quomodo persona dicit negationem duplicis dependentiæ, scilicet actualis, & aptitudinalis, quæ omnia non tantum sunt clara hîc in litera, sed specialiter notavi, & exposui super distinct. 1. quæst. 1. tertij. Et vide ibi multas difficultates, & multa notabilia.

SCHOLIUM.

Ad argumenta suadentia personam creatam constitui per positivum, adducta n. 17. Ad primum, explicat pulcherrimè, communicari vel dependere simpliciter tantum repugnare personæ ratione positivæ, cui id primò repugnat, & sic repugnat solummodo personæ diuinæ; & quia dependere naturæ creatæ repugnat, non simpliciter, sed secundum quid, quatenus est, scilicet sub negatione; talis entitas positiva incommunicabilis non requiritur. Per hac patet ad secundum, quia ostensum est negationem dependentiæ simpliciter non competere naturæ creatæ personatæ, sic non repugnat ei simpliciter communicabilitas, sed sicut inherere repugnat accidenti separato, manente scilicet separatione, non simpliciter. Ad tertium, non respondet: sed responderi potest, sufficere ut id, quod excludit imperfectionem; dicat perfectionem fundamentaliter, quod convenit personæ creatæ. Ad confirmationem etiam non respondet hîc, sed 3. d. 1. q. 1. n. 17. & 2. d. 3. q. 2. individualitatem esse positivam, quia ratione eius simpliciter repugnat dividi. Quod variis exemplis explicat, 2. d. 3. q. 2. n. 2. at non repugnat simpliciter naturæ personatæ assumi, ut sæpius dictum est, & idè non est paritas.

20. **A**D illa igitur, ¹ quæ probant quòd personalitas propria est formaliter per aliquid positivum, ad omnia simul est vna responsio, quòd nulli simpliciter repugnat esse communicabile nec tanquam communicabile dependere, nisi sibi sit simpliciter proprium aliquod positivum, quod sit ratio repugnantix communicabilitatis, & dependentiæ: tamen communicari, & dependere potest secundum quid repugnare alicui per solam negationem; quia dum negatio illa inest, affirmatio non potest inesse. Sed non propter hoc est simpliciter impossibile affirmationem inesse, nisi illud, cui talis negatio inest, esset necessaria ratio, quòd talis negatio conquireretur, & tunc negatio esset simpliciter propria, aliàs non esset nisi secundum quid propria: simili enim modo propria est alicui negatio, sicut ipsi repugnat opposita affirmatio: sola persona diuina habet incommunicabilitatem primo modo: quia entitatem aliquam intrinsecam simpliciter propriam, per quam sibi repugnat posse communicari: natura autem creata, licet in se subsistat: non tamen aliquid habet intrinsecum, per quod impossibile sit eandem dependere, & idè sola persona diuina habet propriam personalitatem completam: natura verò creata personata in se, non habet: quia non habet repugnantiam ad posse dependere: sed tantum ad actu dependere, & hoc secundum quid, scilicet dum sibi inest negatio dependentiæ actualis.

Dependens simpliciter non repugnat nisi per positivum secundum quid sic.

Naturæ personatæ, tantum habet repugnantiam ad communicari quoniam est sub negatione.

Ad formam igitur personæ rationis dico, quòd incommunicabile simpliciter, quod scilicet importat repugnantiam ad posse dependere, non convenit primò negationi siue alicui ratione negationis: nec talis incommunicabilitas est in creatura etiam in se personata, sed tantum incommunicabilitas secundum quid, scilicet repugnantia ad communicari, & hoc stante illa negatione dependentiæ actualis; ista autem incommunicabilitas secundum quid non requirit entitatem positivam simpliciter incommunicabilem, sed tantum entitatem positivam receptivam negationis dependentiæ actualis: sed incommunicabilitas simpliciter, si alicui negationi conveniat, hoc non est, nisi quia illa consequitur entitatem positivam simpliciter incommunicabilem.

Per idem ad aliam maiorem de dependentia, concedo quod si alicui repugnat posse dependere, hoc est propter aliquam perfectionem, vel rationem positivam: sed illa repugnantia non est in creatura: sed sola negatio dependentiæ actualis.

Exemplum: accidenti separato non simpliciter repugnat inherere, vel posse inherere

*Accidenti
separato
repugnat
inhære se-
cundum
quid.*

inhære; sed secundum quid dici posset ei repugnare inhære, pro quanto, quod stante illa separatione non potest simul stare cum hoc, quod inhæret.

Consimiliter ad illud de proprio, dico quod incommunicabilitas simpliciter est simpliciter propria illi, cui conuenit sic incommunicabilitas: incommunicabilitas autem secundum quid non est ei propria: sed tantum quod soli illi conuenit.

COMMENTARIUS.

23. **A**D omnes rationes, quæ probant quod persona dicat entitatem positiuam, quia negatio non est propria alicui, nisi per aliquod positiuum proprium. Dicit Doctor quod negatio ad dependere ad aliud suppositum potest inesse alicui simpliciter & necessariò, & talis nunquam inest nisi per aliquod positiuum, per quod affirmatio opposita negationi repugnat; sicut dicimus quod negatio lapidis necessariò inest Deo per aliquod positiuum, cui repugnat affirmatio. Sic similiter negatio dependentiæ actualis ad aliud suppositum necessariò conuenit personæ diuinæ, & hoc per aliquod positiuum, cui simpliciter repugnat affirmatio opposita negationi; dependere enim ad aliud suppositum simpliciter, & necessariò repugnat personæ diuinæ, & non nisi per aliquam entitatem positiuam in persona diuina, quæ est proprietates personalis, & idè negatio dependentiæ ad aliud suppositum simpliciter & necessariò conuenit personæ diuinæ; & idè talis negatio non est propria personæ diuinæ, nisi per aliquod positiuum, sed quâdo negatio non inest necessariò, & tunc est, quando affirmatio opposi-

ta non repugnat simpliciter & necessariò, talis negatio nõ requirit aliquod positiuum proprium, propter quod inest. Patet, nam negatio albedinis ad lapidem non inest necessariò, quia affirmatio opposita non repugnat simpliciter necessariò ipsi lapidi, quia tunc lapis non posset esse albus, talis negatio potest dici propria non simpliciter, sed tantum secundum quid, quia quando lapis actu non est albus, tunc negatio albedinis actu inest sibi, & tunc quando inest actu, pro illo tunc potest dici propria. Sic dico ad propositum, quod negatio dependentiæ actualis personæ creatæ ad aliud suppositum non inest necessariò: patet, quia affirmatio opposita, scilicet actualis dependentiæ ad aliud suppositum, non necessariò repugnat; patet, quia natura humana singularis actu dependet ad suppositum diuinum; quia ergo talis negatio dependentiæ actualis non necessariò inest, idè non est propria simpliciter, sed tantum secundum quid, quia quando actu inest, actu non dependet ad aliud suppositum. De hoc etiam vide quæ notati super primo d. 3. q. prima, & super tercio, d. 1. quest. 1.

SCHOLIUM.

Tres rationes satis fortes, si fides non obstaret, contra possibilitatem Incarnationis ex parte nature assumpta.

*Al. de 3.
igitur art.*

DE Secundo igitur in tertio articulo principali quod naturæ humanæ repugnat dependere ad personam alienam ut sustentantem ipsam: Primò, quia est natura substantialis; secundò, quia non potest habere aliquid intrinsecum, quod sit sibi ratio taliter dependendi; tertio, quia intrinsecè, siue identicè habet rationem non dependendi tali dependentia.

Et primò sic arguitur: natura substantialis nõ est nata dare supposito nisi esse simpliciter, & per consequens non præsupponit esse simpliciter; natura autem dependens ad suppositum alienum præsupponit in eo esse simpliciter, quia esse naturæ propriæ, quæ prius conuenit sibi, quam ista natura dependens ad ipsum. Antecedens probatur, natura substantialis est entitas simpliciter, sicut accidentalis est entitas secundum quid, & qualis est aliqua entitas formaliter, tale esse tribuit: sicut igitur natura accidentalis tribuit tantum esse secundum quid, & idè præsupponit ens simpliciter, ita natura substantialis dat esse simpliciter, & idè non præsupponit tale esse.

Ex secundo arguit sic: Omne dependens habet intrinsecè aliquid, quod est sibi ratio dependendi, natura humana non habet, nec habere potest aliquid tale intrinsecè, quod sit sibi ratio dependendi tali dependentiâ; igitur, &c. Maior patet inductiue independentia causati ad causam, in quocunque genere causæ: & probatur ratione: quia nisi in isto sit aliqua ratio dependendi, quæ non est in illo, non magis istud dependet, quàm illud: natura autem mea non dependet à Verbo tali dependentiâ: igitur nec illa assumpta magis dependet, nisi habeat aliquam rationem dependentiæ sibi intrinsecam. Probatio maioris, non dependens non fit dependens, nec è conuerso, nisi sit aliqua mutatio: mutatio autem non habet pro se termino, nisi aliquam formam absolutam: si igitur natura sit de nouo dependens, aduenit sibi aliqua forma absoluta, quæ sit ratio dependendi, & talem etiam amittit, ut terminus à quo mutationis fiat de dependente non dependens. Probatio minoris: tum quia na-

tura

tura illa posset deponi nullo absoluto corrupto in eam: autem haberet aliquod absolutum, quod esset ratio dependendi sibi propria: oporteret illud corrumpi quando ipsa fieret non dependens: tum, quia naturæ eiusdem rationis competit similis ratio dependendi, & ad similem terminum, vel eundem terminum, quando non est nisi unicum natum terminare talem dependentiam: natura autem Christi, & mea sunt eiusdem rationis, & meæ non competit aliquid, quod sit ratio taliter dependendi ad Verbum, quia tunc mea violenter subsisteret in propria persona.

Et tertio arguitur sic: Propria personalitas, quæ potest competere huic naturæ humanæ, est realiter eadem sibi: igitur manente hac natura manet habens hanc personalitatem: sed personalitas propria est ratio repugnantia ad sic dependere: igitur, &c. Probatio antecedentis, quia certum est quod huic naturæ humanæ singulari potest competere propria personalitas: illa autem non potest esse aliud ab ipsa, nec ei accidens: quia accidens non est ratio personandi substantiam, nec potest esse substantia alia ab hac natura: quia nec substantia composita. Patet enim quod una substantia composita non est ratio formalis personalitatis alteri substantiæ compositæ: nec potest esse alia substantia sicut pars, quia non maneret eadem natura composita, nisi maneret eadem utraque pars substantialis.

SCHOLIUM.

Pro resolutione & explicatione huius articuli describit dependentiam hypostaticam, quæ est dependentia natura ut communicabilis, ad alienam personam ut incommunicabiliter terminantem eius dependentiam. Pro quo notat aliquid dici communicabile tripliciter. Primo, ut aliquid idem ipsi, cui communicatur, sic uniuersale communicatur singularibus. Secundo, ut forma partialis subiecto, vel materia. Tertio, ut forma totalis supposito, & hoc modo communicatur natura personæ alienæ. Nunc probat non repugnare talem dependentiam naturæ creatæ: primo, quia ostensum est art. 2. personam diuinam terminare posse aliquam dependentiam, & nullam potest præter istam. Secundo, accidens dependet à supposito ex in se, ergo & substantia sic dependere potest. Tertio, ex Philosopho. Quarto, accidens accipit aliquam modum substantiæ, quando separatur, ergo & substantia accipere potest aliquam modum accidentis, dependendo ad suppositum. Vide alias rationes ad hæc 3. d. 1. q. 1. art. 3. à num. 6.

22. **P**Otest dici quod non est ponenda inter aliqua esse formalis repugnantia, nisi vel in rationibus eorum propriis aliqua repugnantia includatur manifestè, vel necessaria ratione probetur includi, vel sequi; sed neutro modo est de natura humana, & dependentia ad personam alienam; igitur ponendum est, quod talis dependentia non est simpliciter impossibilis, quando est ex parte fundamenti. Maior probatur, quia quodlibet ponendum est possibile esse, cuius non patet ratio impossibilitatis.

Consimiliter, quodlibet compossibile, ubi non apparet ratio incompossibilitatis. Prima pars minoris declaratur ex rationibus istorum, de quibus est sermo. Ratio autem naturæ humanæ magis patet: ratio autem illius dependentiæ, de qua loquimur potest circumloquendo, vel aliquam modum describendo, poni talis: *dependentia est natura, ut communicabilis ad personam propriam alterius naturæ, ut terminantem eius dependentiam.* Hæc ratio exponatur, primo, illud quod dicitur *ut communicabilis*: potest aliquid communicari alicui sic, quod illud sit ipsum, quod communicatur: sicut uniuersale communicatur singulari. Alio modo sic, quod illud cui communicatur, sit isto, tanquam formali principio essendi. Et dupliciter: vel ut forma partialis, quæ communicatur materiæ informatæ, & consequenter communicatur compositio constituto per ipsam, vel ut forma totalis, sicut quiditas communicatur supposito, ut humanitas Socrati. In proposito intelligitur communicabile tertio modo, scilicet quod sic communicatum sit forma totalis, quam habens dicitur secundum eam esse formaliter tale: sed proprium suppositum naturæ dicitur hoc modo tale secundum illam, non propter dependentiam; sed magis propter per se identitatem; sed ad suppositum non proprium potest esse per se identitas, sed illud quod potest ibi esse quasi supplet vicem identitatis est perfecta dependentia naturæ, & perfecta sustentatio ex parte suppositi, siue rerminatio dependentiæ; tale autem suppositum, quia est per se suppositum alterius naturæ, & istius naturæ dependens, non est per se suppositum: & per se est prius eo, quod non est per se: sequitur quod prius habeat natu-

Dependentia hypostatica describitur.

Tripliciter aliquid communicatur alteri.

2. & 8. Phys.

ram propriam, quàm istam dependentem, quæ est sibi tanquam natura aduentitia, vel natura secunda.

Et quòd naturæ humanæ non repugnet talis dependentia, qualis dicta est, potest sic aliquammodo declarari, vt probatum est in secundo articulo: persona diuina potest esse proprius terminus alicuius dependentiæ; non autem dependentiæ, quæ est causati ad causam; nec breuiter cuiuscunque terminati ad aliquid ratione perfectionis formalis in ipso: sed tantùm illius, quæ est naturæ vt communicabilis ad incommunicabile sustentans ipsam; igitur talis dependentia est possibilis in aliqua natura: quia non potest esse possibilitas terminandi dependentiam nisi in aliquo sit possibilitas dependendi, sed hoc non magis repugnat naturæ humanæ, quàm alteri.

23.

*Vide de hoc
n. 5. supra.*

Præterea secundò, quia accidens dependet tali dependentia ad suppositum substantiæ, cui inhæret; nunc autem licet ibi coniungatur dependere, & inhæerere: tamen prior videtur esse ratio dependentiæ, quàm inhærentiæ; sicut in termino videtur esse prior ratio prioritatis essentialis, propter quam terminat dependentiam, quàm informabilis, vel susceptiui, secundùm quam terminat inhærentiam. Si igitur intelligatur alicui conuenire dependentia naturæ; vt communicabilis, & hoc sine inhærentia, non videtur contradictio; sed talis est illa, quæ ponitur in proposito.

Tex. c. 19.

Confirmatur, quia 2. *Phys. 5. Metaph. quale* vno modo dicitur differentia substantiæ; igitur modus qualitatis non repugnat substantiæ.

*Substantia
accipit quo
dammodo,
accidentis
modum.*

Tertiò declaratur sic; accidens potest habere modum substantiæ, licet non perfecte, scilicet quòd sibi repugnet dependere ad subiectum: tamen aliquammodo similem, scilicet in non dependendo actualiter: sicut apparet in accidente separato; pari ratione igitur videtur, quòd substantia potest habere modum accidentis, licet non perfecte, scilicet dependendo, & inhærendo subiecto, tamen modum aliquammodo similem, scilicet in dependendo actualiter ad suppositum alienum.

S C H O L I V M.

Ad rationes contra conclus. num. 22. adductas. Ad primam, etsi substantia det esse simpliciter, & primum supposito proprio, non dat sic in alieno. Ad secundam, natura creata habet rationem intrinsicam dependentiæ ad Verbum, non dependentia essentiali, sed aptitudinali, vt optimè explicat Doctor, quando autem assumpta est, ultra habet rationem dependentiæ actualis, qua caret non assumpta. Alias rationes contra eandem conclusionem soluit q. dist. 1. qu. 1. à num. 16.

al. dat esse.

AD illa autem, quæ adducta sunt in contrarium. Ad primum, concedo quòd natura substantialis † est ad esse substantiale: sed non oportet, quòd sit primum esse suppositi habentis esse per ipsam, nisi quando illud est eius per se suppositum: quando autem est eius suppositum non per se, sed alterius naturæ, tunc per illam alteram priùs habet esse.

24.

Et cum accipitur, illud quod dat esse simpliciter, non præsupponit esse simpliciter in eodem.

Respondet, aliquod esse in se est esse simpliciter, & tamen supposito non proprio, non dat esse simpliciter omni modo. Ad secundum, aliquid potest esse ratio dependentiæ dupliciter. Vno modo, sic quòd ipsum necessariò consequatur, vel concomitetur dependentia actualis.

*Ratio de-
pendentiæ,
alia essen-
tialis, alia
aptitudi-
nalis: pri-
mà creatu-
ræ ad Deum;
secunda
causati ad
causam se-
cundam.*

Alio modo, quòd licet ipsum necessariò concomitetur aptitudo ad dependendum: tamen necessariò dependentia actualis, sed ipsum, quantum est ex natura sua dependeret, & quando est actualis dependentia conuenit secundùm ipsum vt proximum fundamentum. Primo modò est dependentia creaturæ ad Deum: quia necessariò fundamentum dependentiæ est in actuali dependentia semper. Secundo modo est dependentia causati ad causam secundam, sine qua posset ipsum immediatè causari a prima, & ita posset ab illa secunda non dependere actualiter: licet semper haberet aptitudinem ad dependendum. Maior igitur rationis vera est, intelligendo de ratione dependendi non præcisè primo modo: sed indifferenter primo modo, vel secundo: nihil plus concludit prima probatio maioris, inducendo de dependentiis causati ad causam.

Secunda verò probatio non probat, quòd dependens habet aliquam rationem dependendi, quam non habet non dependens; quod necessarium est, intelligendo per rationem

25.

tionem

tionem dependentiæ rationem formalem dependendi: quæ est ipsa dependentia: quia sine illa non posset aliquid dependere; sed intelligendo rationem fundamentalem dependentiæ, secundum quam inest dependentia, sicut secundum albedinem similitudo, non oportet quòd illa ratio sit magis in dependente, quàm in illo, quòd non dependet actu: est tamen æquè aptum ad dependendum. Exemplum: accidens quando est in subiecto non magis habet talem rationem dependendi, quàm quando ipsum est separatum: quia ipsamet natura est isto modo proxima ratio dependendi: nec oportet ad hoc quòd actu dependeat, superaddi actu talem rationem dependendi. Sed sola ratio formalis, scilicet actualis dependentia.

Ratio dependentiæ fundamentalis non est magis in dependente quàm in nõ dependente actu. Modus notæ semper est ad ubi, supra q. 2. ar. 2. & 3. d. 1. q. 1. n. 15.

Consimiliter hie de natura assumpta, & non assumpta.

Tertia autem probatio videtur plus probare, scilicet quòd actu dependens habeat semper rationem dependendi fundamentalem, & hoc aliquam entitatem absolutam.

Ad illam igitur propositionem, cui illa probatio innititur, scilicet quòd omnis mutatio habet pro se termino formam absolutam. Respondetur per interemptionem, imò motus est secundum *ubi*, & ad *ubi*; nec tamen *ubi* dicit aliquam formam absolutam. Qualiter autem non sit hoc contra Philosophum 5. *Phys.* vel 7. dictum est supra, in quadam quæstione de corpore, & *ubi*, & c.

q. 2. art. 3. Idè aliquantuliter q. 13

Minor principalis ° rationis non est vera eo modo, quo maior est vera, scilicet intelligendo indifferenter de ratione formali dependendi, vel fundamentali, & hoc necessariò fundante actualiter, vel saltem aptitudinaliter; habet enim natura assumpta rationem formalem dependendi, scilicet ipsam dependentiam, & rationem fundamentalem: imò ipsa est proxima ratio fundamentalis dependentiæ, licet non necessariò consequatur ipsam talis dependentia actu, sed aptitudine, nec plus probat prima probatio; quia si natura deponeretur, nullum absolutum in ea corrumpere: & ita non habuit aliquod absolutum, quòd esset necessaria ratio actu dependendi, sed absolutum fuit proximum susceptivum dependentiæ, & sine illa manere potest, sicut sine respectu non necessariò consequente potest manere fundamentum absolutum.

Ad aliam probationem dico, quòd licet naturæ eiusdem rationis habeant aptitudinem similem ad dependendum: tamen non oportet, quòd si vna actu dependeat, quòd similiter & altera. Patet de accidente coniuncto, & separato: natura autem mea, et si non actualiter dependeat ad Verbum dependentia prædicta, scilicet ad suppositum hypostaticè sustentans; tamen habet aptitudinem; sicut natura illa assumpta habet aptitudinem.

Ad argumentum principale dico, quòd licet non omnis dependentia sufficiat ad verificandam prædicationem dependentis de illo, à quo dependet: tamen illa, quæ est naturæ, ut communicabilis ad suppositum, ut hypostaticè sustentans eam; sufficit ad verificandam prædicationem naturæ sic dependentis de supposito, ad quòd dependet. Patet de accidente sic dependente ad suppositum substantiæ, de quo etiam prædicatur, & sicut prædicatio accidentis de subiecto licet sit vera, non tamen est per se, sicut esset naturæ de proprio supposito, ita in proposito non est prædicatio per se naturæ humanæ de ipso Verbo.

Dependentia naturæ ad suppositum sufficit ut prædicetur de supposito.

COMMENTARIUS.

n. 4. **I**n *DE* secundo igitur in tertio articulo principali. Hic Doctor tribus viis arguit, probando quòd repugnet naturæ humanæ posse dependere ad personam extrinsecam, ut sustentantem ipsam. Et prima via sumitur ex hoc quòd est natura substantialis. Secunda ex hoc quòd non potest habere aliquid intrinsecum, quòd sit sibi ratio taliter dependendi. Tertia ex hoc, quia intrinsecè siue identicè habet rationem non dependendi tali dependentia.

dicat esse substantiale simpliciter, & esse simpliciter communicatum illi supposito, tamen non est esse primum illius suppositi, quia esse primum suppositi diuini, & intrinsecum est esse naturæ diuinæ; respectu ergo proprii suppositi naturæ substantialis non præsupponit aliquid esse simpliciter, sed tantum respectu suppositi alterius naturæ.

Ex secunda via arguitur sic, * omne dependens habet intrinsecè aliquid, quòd est sibi ratio dependendi. Patet ista inductivè in dependentia causati ad causam in quocunque genere, nam causatum effectivè habet in se aliquam entitatem, quæ est sibi ratio formalis dependendi ad causam. Patet etiam ratione, quia nisi in isto sit aliqua ratio dependendi, & c.

n. 25.

Ex prima via arguit sic, * natura substantialis non est nata dare supposito, nisi esse simpliciter;

Respondet. * concedendo quòd natura substantialis dat esse substantiale, & est primum esse substantiale suppositi illius naturæ, sed quando communicatur supposito alterius naturæ, licet

Respon.

n. 21.
n. 24.

n. 24.

Respondet * Doctor distinguendo de ratione dependentiæ, quia aliquid potest sic esse ratio dependentiæ, quod ipso posito concomitatur necessariò dependentia actualis, & hoc modo entitas creaturæ est immediatum fundamentum dependentiæ actualis ad Deum, ita quod ipsa posita in actuali existentia, necessariò concomitatur actualis dependentia ad Deum, quia ipsa creatura quantum ad totum suum esse pro quocunque instanti à Deo dependet, quia pro quocunque instanti accipit totum suum esse à Deo, ut clarè patuit à Doctore in secundo, dist. 2. quæst. 1. & in quodlib. quæst. 1. 2. & ibi vide aliqua singularia, quæ ibi notavi. Posito etiam quod lapis sit causatus à secunda causa, tamen tantum dependet ab illa pro illo instanti, quo accipit esse, licet principaliter à Deo dependeat, tamen pro toto tempore sequente illud primum instans immediatè dependet à Deo, ut patet à Doctore in 2. dist. 2. quæst. 4.

Secundò, aliquid potest esse ratio dependentiæ, ita quod licet ad ipsum positum concomitetur necessariò dependentia aptitudinalis, non tamen necessariò concomitatur dependentia actualis, & hoc modo est dependentia causati ad causam secundam, à qua actu dependet quando causatur, non tamen necessariò. Patet, quia posset immediatè causari à prima causa, & nullo modo à secunda, tamen ex quo illud causatum habet talem entitatem, cui non repugnat posse causari à causa secunda, idè ipso posito, necessariò habet dependentiam aptitudinalem ad causam secundam. Ad propositum, maior primæ rationis est vera loquendo de dependentia, siue de ratione dependentiæ indifferentem, scilicet primo, vel secundo modo, puta quia est talis natura, idè ad ipsam concomitatur necessariò dependentia actualis, vel aptitudinalis, quia etiam est talis natura potest sic, vel sic dependere, siue actu, siue aptitudine, siue necessariò, siue contingenter, & sic concedo quod quia natura humana est talis entitas, idè non repugnat sibi dependentia actualis ad suppositum diuinum.

n. Secunda probatio. Dicit Doctor breuiter, quod quia natura de non dependente actu, fit

dependens actu, hoc contingit propter aliquod nouum sibi pro illo nouo, quo actu dependet, siue quod est ratio dependendi, intelligatur ipsa dependentia formalis, quæ est vnio realis ad Verbum, hoc modo conceditur quod talis vnio realis, siue dependentia, est entitas noua immediata, fundata in natura assumpta. Si autem intelligatur aliquid nouum absolutum aliud à natura assumpta, in qua immediatè fundatur talis dependentia, negatur hoc, & in tertio, dist. 1. quæst. 1. improbat subtiliter à Doctore, vide ibi. Et cum probatur per hoc, quod omnis mutatio habet pro se termino formam absolutam. Respondet Doctor negando illam propositionem, & patet instantia, quia motus est ad ubi, ut ad terminum, ut patet quinto Physic. & tamen ubi non est forma absoluta. Et si dicatur quod secundum Philosophum quinto Physic. c. 10. ad relationem non est motus. Doctor remittit se ad ea, quæ dixit in tertio, dist. 1. q. 1. ubi glossat illam propositionem Philosophi, & ibi vide clarè expositionem, quam ibi feci super literam Doctoris.

o Minor principalis rationis. Ista minor est ista; natura humana non habet, nec habere potest aliquid tale intrinsecè, quod sit sibi ratio dependendi ad aliæ dependentia, dicit quod illa minor non est vera eo modo, quo maior est vera, &c. Imò ipsa natura humana est proxima ratio formalis dependentiæ, licet non necessariò consequatur ipsam naturam talis dependentia actualis, sed tantum aptitudinè, accipiendo tamen aptitudinè non pro inclinatione naturali, quia ut sic tantummodo inclinatur ad proprium suppositum, ut patet in tertio, dist. 1. quæst. 1. sed prout aptitudo dicit non repugnantiam.

Ad ultimam probationem secundæ viæ, dicit Doctor quod licet natura assumpta, & natura mea habeant similem aptitudinè ad dependendum, non tamen oportet quod si vna actu dependeat ad suppositum diuinum, quod similiter, & altera, ut patet de accidente actu consuncto subiecto, & de separato, ut in Eucharistia.

Loquitur de relatione qua est respectus intrinsecus adueniens, non negat autè ad ubi esse motum localem, vide Aueroem 8. Phys. com. 32.

Q V Æ S T I O XX.

Vtrum Sacerdos obligatus ad dicendum missam pro vno, obligatus etiam ad dicendum missam pro alio sufficienter soluat debitum dicendo vnã missam pro ambobus?

D. Bonau. 4. d. 45. 2. p. art. 2. q. 3. Rich. art. 2. q. 3. Dur. quæst. 3. Palud. q. 2. Gerfon. Alphab. 25. dist. c. Gabr. in can. lect. 27. Soto l. 10. de Iust. q. 2. art. 2. cum Scoto negant. Affirmant Caiet. 10. 1. opusc. tract. 3. q. 2. & 3. p. q. 79. art. 5. & quodlib. 1. q. 18. Syl. v. Missa. 1. q. 9. Canus 12. de loc. c. 13. Alterum arg. Viquer. c. 16. Ang. v. Missa n. 52. Cord. l. 1. q. 3. Soto 4. d. 13. qn. 2. art. 1. Vide Suar. 3. p. tom. 3. d. 79. sect. 12. Nauar. c. 25. n. 62.

Argum.

Rguitur, quod non, quia qui tenetur ad maius bonum, non satisfacit soluendo minus bonum: sic est in proposito; quia duæ missæ sunt magis bonum, quàm vna. Vna etiam missa pro isto est maius bonum sibi, si dicatur pro illo: quàm si dicatur simul pro illo, & alio.

Ratio opp.

Contrà. Qui plus soluit, quàm illud fit, propter quod obligatur, videtur abun-

E.

abundanter satisfacere; sed vna missa est maius bonum, quàm sint illa, pro quibus obligatur duobus: quia bonum Missæ est ex virtute sacrificij; sacrificium autem est infinitum, & infinitis sufficiens. Christus enim qui offertur in illo sacrificio sufficiens fuit quando offerebatur in Cruce ad satisfaciendum pro peccatis: ergo, &c.

S C H O L I V M.

Præmittit missam non tantum ex opere operantis, sed etiam ex operato valere, & non solum virtute meriti particularis, sed etiam virtute meriti Ecclesiæ proficere; alioquin missa mali sacerdotis nihil valeret, quod habeat vim ex operato: tenent ferè Catholici omnes, & colligitur in Trid. ss. 2. 2. c. 2: de quo Bellar. l. 1. de missa. c. 4.

21.

Hic præmittendum est vnum, hoc, scilicet quòd probabile videtur, quòd Missa non solum valet virtute meriti, siue operis operantis: sed etiam virtute sacrificij, & operis operati. Vel non solum valet virtute meriti personalis Sacerdotis offerentis, sed etiam virtute meriti generalis Ecclesiæ: in cuius persona per ministrum communem offertur sacrificium: alioquin Missa mali Sacerdotis, qui in illo actu non meretur personaliter, sed demeretur, nulli valeret in Ecclesiâ: quod reputatur communiter inconueniens, & rationabiliter, iuxta illud Ioann. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: quodocunque enim Christus vt summus sacerdos offert, panis, quem dat, id est, caro eius, est mundi vita. Ex hoc sequitur, quòd ad solutionem huius quæstionis, tria sunt videnda: primò si missa dicta pro duobus tantum valet isti, sicut si pro eo solo diceretur, & hoc merito personali celebrantis. Secundò, si tantum valet merito generalis Ecclesiæ offerentis. Tertiò, si iste simpliciter soluit debitum vtriq; cui obligatur.

Duplex valor Missæ.

C O M M E N T A R I V S.

1.
Missæ potest dupliciter valere.

Hic præmittendum est vnum. Hic Doctor præmittit, Primò vnum necessarium scilicet quòd Missa potest dupliciter valere. Vno modo virtute meriti ipsius Sacerdotis, puta quando Sacerdos existens in gratia offert illud sacrificium pro aliquo, vel aliquibus, tunc Deus acceptat illud, pro quanto offertur à Sacerdote existente in gratia, & si quis Sacerdos cum maiori deuotione celebrat, vel pro se, vel pro alio, magis meretur, & hoc est quod dicitur communiter, quòd Missa valet aliquando virtute meriti operis operantis, siue virtute meriti personalis Sacerdotis offerentis. Secundò valet virtute sacrificij, & hoc operis operati, siue ipsius sacrificij, & est idem dicere Missam valere virtute sacrificij, & ipsam valere vir-

tute meriti generalis Ecclesiæ, in cuius persona per ministrum communem offertur sacrificium, & si hoc modo Missa non valeret, sequeretur hoc inconueniens, scilicet quòd Missa mali Sacerdotis, qui in illo actu non meretur personaliter, sed demeretur, quia celebrans in peccato mortali mortaliter peccat, talis Missa nulli valeret in Ecclesiâ, quod est inconueniens, iuxta illud Ioan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Quodocunque enim Christus, vt summus Sacerdos offert, panis quem dat, id est, caro eius, est mundi vita; quando ergo Sacerdos offert illud sacrificium, semper offert in persona Christi, siue in persona capitis Ecclesiæ, quod est Christus, & tunc dicitur valere virtute meriti operis operati scilicet ipsius Christi.

S C H O L I V M.

Oratio (idem est de omni alio opere bono) valet specialissimè oranti, generalissimè omnibus, & specialiter cui applicatur, alioquin frustra ordinasset Ecclesiâ speciales orationes pro viujs, & defunctis; & constat ex vtraque lege veteri, & noua, hanc specialem applicationem validam esse. Isaac orat pro Rebecca Genes. 15. Dauid pro salute filij, 2. Reg. 12. Elias pro filio viduæ, 3. Reg. 17. Christus pro Petro, Luca 22. & Ecclesiâ pro eodem, Act. 12. & Paul. petit ab Ephesijs vt orent pro omnibus generatim, & pro se speciatim. Ephes. 6. & 1. ad Timoth. 2. pro omnibus & specialiter pro Rege. De generalissima applicatione patet ex symbolo de communionem Sanctorum, iuxta quod dixit Dauid Psal. 118. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua, & Genes. 18. si reperi essent decem iusti Sodomis, parceret eis Deus. De specialissima applicatione patet, quia omne opus bonum est meritum gratiæ & gloriæ, Matth. 5. Gaudete & exultate, & 2o. Voca operarios, &c. & 1. Timot. 4. Pietas ad omnia utilis habens promissionem vitæ, &c. Trid. ss. 6. c. 16. & can. 26. de quo Bellarm. lib. 5. de iust. fi. cap. 1. 3. & per totum.

De pri

*Quere To.
in 4. d. 15.
par. 2. ar. 1.*

*9. 4.
Meritum
tripliciter
applica-
tur.*

DE primo est sciendum^b, quòd inter opera meritoria oratio habet magis rationem meriti applicabilis alteri: quia ipsa de ratione sui est placatiua Dei, & reconciliatiua rei Deo, & hoc illius, pro quo per ipsum orantem specialiter offertur. Potest autem meritum vel specialiter oratio, in triplici gradu intelligi valere alicui, siue pro aliquo. Vno modo specialissimè^c, & sic semper valet oranti, quando est in gratia: ipse enim habet motum animi bonum, & elicit opus bonum. Iste motus, & illud opus non sic sunt alterius pro quo orat, sicut orantis: nec potest iste ordinata voluntate sic illud alteri dare, quòd non sit suum meritum: quia magis tenetur ex charitate diligere seipsum quàm alium: imò fortè non posset dare alteri sic, quin istud esset peccatum. Alio modo generalissimè, & sic valet toti Ecclesiæ: nec enim debet orans aliquem de Ecclesia excludere: sed ex intentione habituali omnes includere. Tertio modo scilicet modo medio valet illi, cui per orantem specialiter applicatur. Nò enim valet ei specialissimè. Patet ex primo membro: Sed nec præcisè valet sibi generalissimè, sicut cuiunque: tunc enim frustra in Ecclesia essent speciales orationes assignatæ, aliæ pro viuus, aliæ autem pro mortuis: & iterum pro viuus aliis, & aliis, puta benefactoribus, amicis, & aliis; vt patet in orationibus in Missali Romano pro diuersis assignatis personis, & statibus, vel congregationibus. Frustrà, inquam, essent istæ specialiter assignatæ: quia non plus valerent illis, quàm generaliter cuiunque in Ecclesia.

C O M M E N T A R I V S.

*2.
Inter opera
meritoria oratio habet magis rationem meriti.*

DE primo articulo. Hic Doctòr præmittit primò, quòd inter opera meritoria oratio habet magis rationem meriti applicabilis alteri, quia ipsa de ratione sui formaliter loquendo est placatiua Dei, & reconciliatiua rei Deo, & hoc illius rei, pro quo ipse orans specialiter offert. Licet enim sint aliqua opera magis meritoria facta in charitate, quàm oratio, puta dilectio Dei in se, & dilectio proximi in ordine ad Deum, tamen aliquod opus factum in charitate ex sua ratione formali est magis placatiuum Dei, & reconciliatiuum rei, sicut est oratio, qua quis formaliter orat Deum, vel pro se, vel pro alio, aliqua tamen opera facta in charitate sunt virtualiter magis placatiua, sicut dilectio Dei intensa in se. Et est simile de dilectione culpæ formali, & virtuali, dicitur enim culpa deleri formaliter per pœnitentiam, & dicitur aliquando deleri virtualiter, puta per intentionem dilectionem Dei, vt patet à Doctore in 4. d. 14. q. 2.

C In proposito ergo meritum Sacerdotis celebrantis, & specialiter oratio ipsius in triplici gradu potest valere alicui. Primò specialissimè, & sic semper valet oranti, quando est in gratia. Sic tamen intelligendo, quòd talis oratio sit actu elicita cum debitis circumstantiis, vel quòd sit elicita in virtute alicuius actus prioris debite circumstantionari, quia tunc talis actus elicitur à voluntate habente charitatem secundum inclinationem ipsius charitatis, vt patet à Doctore in 2. dist. 7. & actus elicitus à charitate semper est meritorius, vt patet à Doctore, in 1. dist. 17. & supra in quodlib. quæst. 17. & hoc est quòd dicit Doctòr, quòd oratio semper valet oranti, quando est in gratia, quia tunc habet motum animi bonum, & elicit opus bonum. Iste motus animi, id est, bona intentio, & illud opus, elicitum secundum intentionem bonam non sunt ita meritoria alteri, pro quo quis orat, sicut ipsius orantis. Patet, quia charitas magis inclinat ad actum meritorium respectu illius in quo est, quàm respectu alterius, & habens charitatem magis tenetur velle sibi bonum meritorium, quàm alteri, vt satis patet à Do-

Actus elicitus à charitate semper est meritorius.

ctore, in tertio, distinctio. 29. & vide quæ ibi exposui, & hoc est quòd dicit hic, nec potest iste ordinata voluntate, sic illud opus alteri dare, quòd non sit sibi meritum, quia magis tenetur ex charitate diligere seipsum, quàm alium, nam prima radix meriti primò consistit in affectione iustitiæ, non vt moderatiua affectionis commodi, id est, quòd prima radix meriti primò consistit in dilectione Dei in se, & propter se, vt patet à Doctore, in tertio, distinctio. 18. & vide quæ prolixè ibi exposui, & sicut tenetur quilibet diligere Deum gratuite pro aliquando, vt patet à Doctore distinctio. 27. tertij. Sequitur quòd etiam tenetur actu reflexo velle se diligere Deum, & quo modo hoc vide Doctorem in tertio, distinctio. 28. & 29. & magis tenetur se velle diligere Deum meritoriè, quàm proximum velle diligere Deum, vt patet in tertio, distinctio. 29. Sequitur ex hoc, quòd quilibet tenetur magis velle sibi, quàm ad dilectionem Dei in se in hac vita, & ad perfectam fruitionem in alia acquirendam valeret, & per consequens magis tenetur velle actum bonum à se elicatum esse sibi meritum, quàm alteri, imò fortè non posset dare alteri, priuando se illo, quin esset peccatum. Secundum ergo perfectam charitatem debet actum bonum primò velle esse sibi meritum, & magis velle esse sibi meritum, & potest alteri, & idèd multi ex ignorantia peccant, dicentes volo quòd tale opus meum factum in charitate præcisè valeat pro re.

Secundò, oratio celebrantis potest intelligi valere generalissimè, & hoc modo valet toti Ecclesiæ, sic intelligendo, quòd orans non debet aliquem de Ecclesia excludere, supple à merito orationis, sed ex intentione habituali debet velle valere omnibus de Ecclesia, & de hoc vide quæ notauimus, in tertio, distinctio. 28. & 30.

d Tertio, oratio celebrantis potest intelligi valere quodam modo medio inter modum specialissimum & generalissimum, puta quòd quis velit eam valere, non tantum sibi, qui est modus specia-

specialissimus, nec tantum toti Ecclesie, qui est modus generalissimus, sed specialiter velle valere alicui de Ecclesia, id est, quod quamvis vellet orationem sibi valere, & etiam toti Ecclesie, adhuc potest illam orationem specialiter valere alicui personae determinate in Ecclesia, ita quod talis oratio valeat illi personae, non tantum quia

est membrum Ecclesie, pro qua Ecclesia offertur talis oratio, sed quod etiam valeat sibi specialiter, quia specialiter offertur pro illa persona, siue quia determinate applicatur illi personae, aliter in Ecclesia frustra essent speciales orationes assignatae, alia pro viuus, alia pro mortuis, &c.

S C H O L I V M.

Missam dictam pro pluribus non tantum valere cuilibet illorum, ac si pro ipso solo diceretur. Primò id quod ex vi missae correspondet ijs, pro quibus offertur, est finitum; secundò, æquale est meritum missae pro pluribus, & pro vno, oblatæ; sit ergo vi. 100. si pro vno dicatur, habet 100. si pro duobus, non habet nisi 50. ergo, & c. hæc procedit de valore correspondente merito celebrantis.

4. **H**Abet ergo articulus iste difficultatem specialiter intelligendo hoc tertio modo. Et potest dici, quod vna Missa dicta pro duobus non tantum valet hoc modo isti, quantum valeret si pro eo solo diceretur.

Quod ostendi potest sic. Merito finito secundum plenam iustitiam adæquate correspondet aliquod præmium determinatum ad certum gradum. Præter autem bonum, quod debetur Ecclesie generaliter, & præter bonum, quod debetur isti oranti specialissimè, quæ duo semper includuntur in præmio debito orationi, accipio illud bonum, quod virtute meriti ipsius orantis debetur medio modo ei, pro quo specialiter oratur: illud est determinatum ad certum gradum: virtute igitur istius meriti non debetur, alicui isto modo medio aliquod bonum quod non includitur in isto bono determinato. Si ergo totum illud bonum detur isti tanquam præmium modo medio debitum orationi, nullum bonum debitum orationi isti, dabitur alteri, & per consequens si virtute istius meriti datur aliquod bonum illi, vt debitum isti orationi modo medio, sequitur quod non totum bonum sic debitum datur isti: ergo, &c.

Meritum applicati pluribus non tantum valet cuilibet, ac si pro ipso solo applicaretur.

Confirmatur, quia æquali merito præcisè debetur æquale bonum, siue præmium, & hoc in quocunque modo debiti, scilicet generaliter, specialissimè, & medio modo: nunc autem ex æquali deuotione celebrans habet opus æquè meritorium, loquendo de merito personali. Contingit autem, quod æquè deuotè celebret, quando celebrat pro isto specialiter, sicut quando specialiter celebrat pro vtroque simul: ergo virtute eius meriti debetur præcisè æquale bonum merito huius missæ dictæ pro vno, & merito illius dictæ pro duobus: ergo si quando dicitur pro duobus, debetur isti totum illud bonum æquale, sequitur quod virtute illius meriti nihil debetur alteri, quia bonum quod daretur illi alteri, non includitur in bono, quod correspondet adæquate isti merito.

5. Diceretur ad maiorem quod merito æquali tam secundum intensiorem, quam secundum extensionem debetur bonum æquale vtroque modo: nunc autem quando quis simul pro duobus orat; licet sit meritum æquale secundum intensiorem, sicut quando orat pro vno: tamen est maius secundum extensionem: quia pluribus applicatur: & ideo debetur bonum æquè intensiuè, sed maius extensiuè, quia vtrique.

Propositio cuius oppo. prolixus ponitur in 4. Petri de Tarant.

Similiter respondetur ad primam maiorem, quod merito certi gradus correspondet bonum determinatum ad certum gradum. Verum est vniiformiter accipiendo vtroque, scilicet secundum intensiorem, vel vtroque secundum extensionem, sed licet meritum ad plures extendatur, & per consequens præmium pluribus debeatur, non tamen oportet quod intensiuè minuatur, licet pluribus communicetur.

Hoc declaratur primò sic: Bonum spirituale proportionatur spiritui, & spiritus est vbique totus, & non per partes communicatur: ergo bonum spirituale communicatur sine diuisione, & ita non diminuitur, licet pluribus communicetur.

Hoc etiam ostenditur exemplo: vbi tamen minùs apparet, quam in proposito. Aliqua quidem corporalia, de quibus minùs videtur, quam de spiritualibus, non minùs tamen communicantur, & si pluribus communicentur. Patet de lumine

*Candela æ-
què illumi-
nat plura,
illuminabi-
lia, ac vni.*

candelæ simul illuminantis plura illuminabilia, & æqualiter, sicut illuminaret quodlibet istorum per se. Patet etiam in voce, quæ æqualiter simul immutat auditum quemcunque multorum audientium, sicut immutaret vnum illorum solum.

Confirmatur tertio responsio per auctoritatem, quæ habetur de consecr. dist. 5. *Non mediocriter.* Et notatur ibi Hieronymus, vbi inter alia sic habetur. *Cum pro centum animabus Psalmus, vel Missa dicitur: nihil minus, quam si pro vna qualibet ipsorum diceretur, accipitur.*

C O M M E N T A R I V S.

4. **e** *H*abet ergo articulus iste difficultatem. Doctor affirmatiuè ponit vnam conclusionem, quæ talis est: Bonum quod debetur merito orantis applicato duobus, non tantum valet vni soli, quantum valeret si illi soli applicaretur. Siue sic loquendo præcisè de merito celebrantis, quod non applicatur Ecclesiæ, nec sibi oranti, sed quod præcisè applicatur alteri, sicut dictum est de merito, tertio modo, siue de merito medio modo; tale meritum Missæ applicatum duobus non tantum valet vni soli, quantum si illi soli applicaretur; & patet. Certum est enim quod meritum ipsius celebrantis est finitum, & per consequens secundum plenam iustitiam sibi debetur bonum finitum, puta si tale meritum sit intentum vt quatuor, sibi præcisè correspondet bonum intentum vt quatuor, & si bonum esset vt sex, tunc secundum plenam iustitiam non esset adæquatum illi merito, sed excederet.

Tota ergo vltimus articuli, An bonum, quod adæquatè debetur merito celebrantis, sit præcisè tantum bonum vni, quando Missa celebratur pro illo, sicut quando celebratur pro duobus, & patet quod si totum meritum celebrantis est applicatum vni, totum bonum correspondens adæquatè illi merito debetur illi soli; & si totum meritum celebrantis esset æquè applicatum duobus, sicut vni, statim sequitur quod minus bonum deberetur duobus, quam vni; patet, quia vni debetur bonum vt quatuor (vt dixi) & si etiam alteri sit applicatum, deberetur sibi bonum vt quatuor, & non præcisè idem bonum, quod deberetur primo, quia idem bonum numerum non potest simul esse in pluribus; ergo erit aliud bonum vt quatuor, debitum vni, & aliud bonum vt quatuor, debitum alteri, & sic ista duo bona coniuncta simul sunt maius bonum, quam vnura solum seorsum sumptum, quia illa plura coniuncta sunt bonum vt octo, & vnum eorum est tantum bonum vt quatuor, & per consequens Missa plus valeret dicta pro duobus, quam pro vno tantum; sed dicta pro duobus valet vt octo; ergo dicta pro vno

tantum valebit vt octo, quod est contra præsuppositum, quia suppositum est, quod Missa tantum valeat vt quatuor, & posito quod vni valeret vt octo, tunc vt dicta pro duobus valebit, vt 16. & pro tribus, vt 24. & sic ascendendo; ergo nunquam tantum valebit dicta pro vno illi vni, quantum valet dicta pro pluribus, quod tamen est impossibile, scilicet, quod valeat pluribus quam vni, loquendo de bono, quod adæquatè correspondet merito celebrantis, quia si magis bonum corresponderet dictæ pro pluribus, tunc bonum non esset adæquatum merito Missæ, & hoc est, quod dicit Doctor in ratione, & confirmatione sequente.

f *Diceretur ad maiorem.* Hic recitat vnam responsionem Præpositi, qui dicit quod merito æquali tam secundum intensiorem, quam secundum extensionem debetur bonum æquale, scilicet intensiuè, & extensiuè. Sed in proposito quando quis simul pro duobus æquè deuotè orat, sicut pro vno, licet sit meritum æquale secundum intensiorem, tamen est maius secundum extensionem, quia pluribus applicatur, & idè debetur bonum æquè intensiuè.

g *Similiter respondetur ad primam maiorem,* vbi dictum est quod merito certi gradus correspondet bonum determinatum ad certum gradum. Dicit quod *verum est uniformiter accipiendo utrobique,* &c. Licet ergo sit maius extensiuè quando pluribus communicatur, & minus extensiuè quando paucioribus, tamen intensiuè non minuitur, nec augetur, quia si esset bonum communicatum deceni, essent decem bona æqualia secundum intensiorem. *Hoc declaratur primo sic: quia bonum spirituale proportionatur spiritui,* id est, eodem modo se habet spiritus, cum ergo spiritus sit vbique totus, & non communicetur per partes, cum sit indiuisibilis, ergo similiter bonum spirituale communicatur sine sui diuisione, & ita non diminuitur, licet pluribus communicetur.

*Bonum spi-
rituale pro-
portionatur
spiritui.*

S C H O L I V M.

Refutat responsiones ad rationes pro conclus. Et primò illam, que ait meritum non esse æquale extensiuè, quando pro pluribus, ac quando pro vno offertur, sed bene intensiuè; quia secundum iustitiam pro equali bono non debetur premium numerosius, sicut nec intensius; quia plura bona æqualia æquivalent vni maiori intensiuè. Secundò, non liceret orare pro aliquo in particulari; quia si tantum habebit, etiamsi simul oraretur pro omnibus, qui sunt in purgatorio, verbi gratia, ac si pro ipso solo oraretur, charitas ligat, vt pro omnibus simul oramus; quandoquidem id fieri possit, æquè facile, & sine vllius incommodo, vel dispendio. Tertio in amicitia humana facilius meretur quis bonum, vel remissionem culpæ vni, quam pluribus.

Quartò,

Quæritur, voluntas aut imperativa vel elicitiva non habet æqualem effectum in singulis multorum, ac haberet in vno; ergo idem de meritoria voluntate.

6. **P**otest dici, quòd ista non impediunt rationes priùs positas: quia vtraque maior istarum rationum est vera simpliciter, tam secundum extensionem, quam secundum intensiõnem: ita quòd pro æquali merito non debetur secundum strictam iustitiam, bonum numerosius, sicut nec bonum intensius: quia plura bona æqualia æquivalent vni bono maiori intensiue; & hoc in omni retributione iusta, & commutatione. Si ergo merito æquali non debetur maius bonum secundum intensiõnem, nec per consequens plura bona æqualia secundum extensionem: quia sicut ista, si facerent vnum, facerent vnum maius altero illorum, ita sunt maioris valoris secundum iustitiam, quam alterum illorum.

Pro equali bono non debetur bonum numerosius, sicut nec intensius.

Hoc confirmatur: quia alioquin qui vellet orare pro omnibus animabus in purgatorio, intendens quòd singulis valeret modo medio, æquè valeret cuilibet sicut si oraret pro vna. Et tunc secundum ordinatam charitatem deberet quilibet orare pro quocunque: quia deberet impetrare bonum pluribus: dum tamen hoc posset per eundem actum sine diminutione boni alicuius eorum.

Dices quòd per modum satisfactionis non tantum valet pro pluribus, sicut pro vno: quia pœna debita non relaxatur, nisi aliquid æquiualens soluat.

Contra^h tunc aliquis posset impetrare primam gratiam peccatoribus quocunque, sicut vni: quia hinc non requiritur pœnæ solutio: sed Dei placatio & impetratio boni ab ipso.

Item, sicut plures pœnæ æquivalent vni maiori pœnæ, & non relaxantur, nisi per opus satisfactorium maius, vel per plura opera satisfactoria: sic videtur de pluribus bonis impetrandis, quòd æquivalent vni maiori, & ideo nisi per plura bona, vel vnum maius bonum impetrantur: quare etiam non sufficit ad deletionem mali aliquid, sicut sufficit ad impetrandum bonum, imò secundum videtur maius.

7. Confirmatur etiam propositum secundò: quia in amicitia humana dilectus per supplicationem suam meretur maius bonum vni, quam si supplicaret pro multis: nam pro vno exaudiretur vt tantum bonum impetret ei; & si pro multis peteret, vel non pro omnibus exaudiretur, vel non tantum bonum impetraret: & istud est secundum iustam legem amicitia.

Facilius obtinetur aliquid pro vno quam pro multis.

Confirmatur tertio: quia voluntas non videtur efficacior, vt est à causa meritoria, quam vt est causa elicitiva, vel impetratiua: imò minus efficax: quia vt meritoria est tantum causa dispositiua habitans, & disponens ad actionem principalis agentis: vt autem est elicitiva, vel impetratiua, est causa principalis: sed voluntas vt est causa elicitiva, vel impetratiua non æqualem effectum causat simul in quolibet multorum, sicut in vno solo causaret: neque enim simul intensa est amicitia ad quocunque, sicut esset ad vnum, 8. *Ethic.* nec voluntas æquè perfecte intense imperat plures operationes potentialium inferiorum, sicut vnam. Minuitur enim intentio voluntatis plures actus inferiores imperantis. Consimiliter videtur, quòd voluntas minus bonum intensiue meretur, quando pluribus meretur.

Cum quis habet duos amicos sepe per vnum magis diligit: adeo amicitia perfecta est ad vnum.

Et si dicas, hoc verum est, quando deuotio minuitur ex distractione circa plures, sed si deuotio sit æqualis, non oportet quòd minus bonum meretur multis, quam vni.

Contra: distractio non necessariò concurret ex hoc, quòd pro pluribus celebratur, quia non oportet celebrantem pro multis tunc de eis actu cogitare: sed sufficit, quòd ante recollegerit istos, pro quibus intendit specialiter orare, & intentionem suam talem Deo obtulerit. Ex tunc enim, si tantum in communi eorum memoriam habeat, hoc sufficit: quia Deus oblationem & deuotionem suam pro illis acceptat, pro quibus ordinauit priùs se velle offerre: & in isto casu verum est quòd propter multitudinem attentio actualis ad singulos minuitur: quia non est ad eos, nisi in communi; sed deuotionem, quæ est motus mentis in Deum, non oportet minui.

An requiritur in missa cogitatio coram, pro quibus offertur.

Exemplum, non minus deuotè celebrat quis de omnibus sanctis, quam de vno Sancto: quia etsi minus distinctè attendat ad quemlibet, tamen attentio ad totam communitatem sufficit ad deuotionem, non tantum æqualem, sed maiorem, quam sufficeret attentio ad vnum eorum: nisi fortè ad illum, in quo eminenter est illud, quod est materia deuotionis ad omnes, qui est solus Deus trinitus: sic quando oratur pro multitudine siue communitate indigente, vt impetretur sibi bonum, quo

Non minuitur deuotio, nec attentio, orando pro multis, magis, quam si oraretur pro vno.

indiget, maior compassio potest haberi; & ita maius desiderium impetrandi illud, quo indiget, quàm si pro vno indigente oraretur, & ita non minuitur ibi deuotio, licet minuatur attentio actualis, & distincta. Non ergo minus bonum tunc impetrat singulis propter diminutionem deuotionis, sed propter hoc solum, quòd merito suo correspondet aliquod bonum certum, & hoc in quocunque eodem gradu, scilicet reddendum illi cui valet specialissimè, vel illis quibus valet generalissimè: vel etiam illi, vel illis, quibus valet medio modo; & per consequens in isto tertio gradu, in quo loquimur, si est maior extensio, est minor intensio vnicuique.

C O M M E N T A R I V S.

6.
Considera
hac omnia.

h **C**ontrà. Hic Doctor arguit, probando quòd non concludatur de bono, scilicet quòd meritum valeat ad bonum, ita vni, sicut pluribus, & ita pluribus sicut vni, quia tunc quis sicut aliquo merito potest alicui impetrare primam gratiam, scilicet Baptismalem, ita eodem merito potest omnibus peccatoribus eandem impetrare, quia hic non requiritur poenae solutio, sed Dei placatio etiam impetratio boni ab ipso, ut patet de peccato remisso per Baptisma.

Item, sicut plures poenae æquivalent vni maiori, & illae poenae non relaxantur, nisi per plura opera satisfactoria, vel per vnum opus maius intensiuè; sic similiter videtur cum plura opera meritoria, si simul essent, ut ita esset vnum maius intensiuè quolibet eorum seorsum sumpto, ita debentur eis, vel plura bona, vel vnum maius intensiuè, imò magis videtur quòd si plures poenae non delentur: nisi per plura opera satisfactoria, vel per vnum maius, & non delentur præcisè per vnum opus satisfactorium adæquatum illi poenae, multò fortius vni operi meritorio, cui secundum strictam iustitiam correspondet sibi præcisè bonum ut quatuor, quòd non debeantur tali operi plura bona æqualia, quia illa opera si essent vnum, essent maius bonum intensiuè, & sic secundum strictam iustitiam tale bonum excederet opus meritorium.

7.

i **C**onfirmatur tertio, ut intelligatur ista ratio, dicitur voluntas causa elicitiua respectu actus, vel imperatiua, quando actus secundum substantiam, & intentionem verè elicitor à voluntate, vel imperatur, & hoc vel ut à causa totali, vel ut à causa partiali principali; tamen quia

hoc modo est principalis causa actus, ut comparatur ad habitum, tenendo quòd habitus sit partialis causa actus, de quo dictum est in primo, *dist. 17*. Et dicitur causa meritoria, non quòd immediate causet actum meritorium formaliter, patet, quia ratio meritorij, quæ est acceptatio passiva actus à diuina voluntate in ordine ad præmium æternum, est à solo Deo, ut patet *suprà, quæst. 17. & in primo, dist. 17*. Sed dicitur causa meritoria, quia ipsa habens charitatem, vel producit actum secundum inclinationem charitatis, ita quòd actus ut sic productus, dicitur dispositio immediata ad sic acceptari; vel quia simul cum charitate producit aliquam entitatem in actu ultra substantiam, & intentionem, & bonitatem moralem actus, quæ charitas esset immediata dispositio ad hoc, ut actus sic acceptetur, ut *suprà, quæst. 18*. Pro quanto ergo producit illam dispositionem, vel primo, vel secundo modo, dicitur causa meritoria. Hoc declarato arguit sic à fortiori: Si voluntas, ut causa elicitiua, non causet æqualem effectum simul in pluribus, sicut in vno solo causeret; ergo nec multò minus, ut causa meritoria, cum ut causa elicitiua, sit simplici magis causa; & quòd sic non causet ut elicitiua, patet, quia amicitia non est æquè intensa ad quocunque, sicut esset ad vnum, ut patet *8. Ethic. cap. 6*. Nec similiter voluntas æquè perfectè intensè simul imperat plures operationes potentiarum inferiorum, sicut si vnam solam imperaret; sic consimiliter videtur quòd voluntas minus bonum intensiuè mereatur, quando pluribus meretur,

Quare dicatur
causa
meritoria.

S C H O L I V M.

Ad illud, bonum spirituale non diuidi, sicut nec spiritus, Respondet bonitates plurium spirituum maioris esse valoris, quam vnius; & vtroque est diuisio æquivalens, alioquin non minus esset resuscitare vnum, quàm mille, sed bonum spirituale, nempe remissio culpa, & poenae, & largitio gratiarum, diuisibile est, esto spiritus substantialis diuidi nequeat; & sic ruit argumentum. Opponit exempla exemplis, quia non æquè possum portare duo equalia sicut vnum. Ad replicam, ostendit etiam in alteratione non æquè facillè plura moueri, ac vnum, nisi adæquentur obiecto adæquato mouentis, vel contineantur sub eo. Ad exempla de luce, & sono; Respondet, hec & similia multiplicant se sphericè, & partes eiusdem sphaera adæquata eodem modo afficiuntur, sine sint pauca, sine multa; si tamen accipias alicuius sphaera partes, istas non afficiunt: & sic exempla sunt ad oppositum quia in casu nostro, vnus pro quo celebratur, est susceptivum adæquatum, quasi sphaera, & sic non se extendet ad alium. Vide solutionem ad replicam huius, quæ satis difficilis est. Ad argumentum glossæ dat duas claras solutiones.

Ad illa

8.

AD illa in contrarium. ^k Ad primum de spiritu, dico quòd spiritus, etsi extensivè non dividatur: tamen numeraliter spiritus à spiritu distinguitur: sunt enim singulorum corporum animatorum singulæ animæ: & illæ habent bonitatem naturalem magis extensivè, quàm vna ex eis: inò æquivalentem bonitati magis intensæ secundum illud 7. de Trin. vel 2. 4. *Plus aliquid sunt duo homines, quàm unus homo.* Et per hoc distinguitur pluralitas in divinis à pluralitate in creaturis: quia plus aliquid sunt hic duo, quàm vnus: non sic ibi. Vnde subdit: *Non maior est Pater & Filius simul, quàm solus Pater.* Bonitates etiam plures spirituum sunt maioris valoris, & idè requirunt plura bona, vel vnum maius bonum propter quod retribuuntur: non enim qui orando meretur viuificatè vnum mortuum, eadem ratione æquè meretur viuificationem quorumcunquè mortuorum. Ita dico quòd bonum spirituale communicatur sine diuisione quantitatiua: secundum extensionem tamen communicatur cum distinctione, scilicet aliud alteri, & ita requirit distinctum meritum, propter quod reddatur: & hoc dico æquale intensivè.

Non maior est Pater & Filius simul quàm solus Pater.

Contrà, saltem ^l bonum spirituale non communicatur per partes; ergo si virtute huius Missæ debetur bonum vtrique, tanquam vnum totale premium; illud non reddetur per partes, sic, scilicet, quòd pars dabitur vni, & pars alteri.

Confirmatur, quia qui per spiritum recipit, totum spiritum recipit: ergo similiter qui aliquod bonum spirituale recipit: recipit ipsum totum.

9.

Respondeo, Augustinus 6. de Trin. 8. *In his, quæ non mole magna sunt, idem est maius esse, quod melius:* duo verò bona æqualia sunt meliora altero: ergo in eis est maior bonitas: maius autem licèt non possit actu diuidi, tamen habet plura parua sibi æqualia: sicut licèt cælum non possit actu diuidi, tamen toti æquantur plura parua, quàm medietati, & in illis paruis est distinctio, & pro illo vno magno, licèt in se indiuisibili, tamen diuisibili, vel magis distinctibili in æquivalentia, possent illa multa reddi. Sic hic tanto merito debetur adæquatè tantum; illud in se diuidi non potest, sed tamen illi æquialere possunt multa bona minora, & ita ipsum potest diuidi valore; dum pro ipso diuersa bona minora distinctè reddantur. Non ergo illud bonum spirituale realiter per partes datur, sed datur in multis bonis minoribus, quæ respectu illius boni habent partialem valorem.

Premium est diuisibile, sed respondet ac si daretur esse indiuisibile.

Ad confirmationem, si possibile esset eundem spiritum distribui multis in valore, sicut hic est possibile de bono reddendo virtute orationis: vnicuique minus bonum daretur: & fortè etiam realiter spiritus minus communicaretur, si transcenderet suum susceptiuum proportionatum, sicut fortè anima non æquè viuificaret corpus, quantumcunquè cresceret, sed passo proportionato æquè communicatur: in proposito receptiuum proportionatum bono illi, quod est reddendum pro merito, est vna persona: & quod datur illi, datur non per partes.

Anima an æquè perficit corpus quantumcunquè crescit.

Contra exemplam ista prius posita instatur per alia exempla: quia non æquè possum portare duo æqualia sicut vnum.

Si dicatur, quòd in mouendo localiter non æquè potest agens in plura, & pauciora: tamen in alterando potest; & hoc quando illa plura sunt agenti æquè approximata.

10.

Dico quòd aliqui motus sunt tales, quibus necessariò totum simul secundum omnes sui partes mouetur, hoc est, non prius vna pars, quàm alia: sicut est motus localis: & de hoc intelligitur 5. Met. *Continuum est illud, cuius motus est vnus secundum se, vnus autè, cuius indiuisibilis: indiuisibilis autem secundum tēpus.* Si enim moueretur ⁿ vna pars cōtinui, alia nõ mota solueretur cōtinuitas. Alius est motus, ^o quo non est necessariū totū secundum omnes partes simul moueri, vt est alteratio: mobile etiā ^p aut intelligitur illud, quod est adæquatū virtuti mouētis, vel agentis: ita, scilicet, quòd nõ possit simul moueri maius, aut aliquod mobile minus tali adæquato. Est ergo aliqua differentia ^q inter motū localē, & alios motus: quia semper totū cōtinuū secundum se totū est mobile adæquatū mouenti, ita quòd non aliqua pars eius sine alia est mobile adæquatū. In motu autè alterationis aliqua pars ipsius mobilis potest esse mobile adæquatū mouētī tātæ virtutis, sic quòd simul nõ mouebitur nisi tāta pars: sed vtrouique ^r imò in motu generaliter, verū est quòd ab isto mouēte nihil simul mouetur, nisi suū mobile adæquatū, vel quod includitur in illo, & dico inclusū in illo realiter, sicut aliquod eius: vel æquialēter; sicut minus, quod etiā nõ est pars maioris, potest dici includi in eo, & sic illud quod potest simul moueri illud mobile tāquā adæquatū, nõ potest simul aliud mobile maius moueri: nec etiam cū isto aliquod aliud: potest tamen simul

Tex: 8:

A mouente nihil mouetur nisi suum mobile adæquatū.

Non est minus mouere plura ad vnum, exponitur.

2. Cæli. te. 21. & alibi.

Pars passu proportionati, non minus perficitur, quod simul alia perficiantur.

al. ad circumferentiam.

mouere duo mobilia: quæ simul iuncta non excederent mobile adæquatum, & de talibus verum est quod non minus mouet plura, quàm pauciora; quia non minus mouet mobile sibi simpliciter adæquatum, quàm mobile minus ipso, quia tunc illud non esset omnino adæquatum: intelligo adæquatum, non sic quod mouens secundum totum conatum sui possit illud mouere, sed sic, quod cum quantocumque modico conatu potest ipsum mouere, tale mobile omnino subiaceret tali mouenti, & mobile omnino subiacere mouenti potest dici ipsum mobile omnino adæquari passiuè ipsi agenti. Taliter Cælum secundum Philosophum est mobile adæquatum Intelligentiæ, quæ, etsi non possit mouere maius, tamen posset minus.

Ad exempla illa dico quod passu proportionati agenti potest quælibet pars æquè perfici: ita saltem quod vna non minus perficitur, si alia perficiatur, quàm si sine illa perficeretur, quia enim totum est primo proportionatum agenti, idè pluralitas partium, quæ includuntur in isto toto, non impedit perfectionem actionis in omnes, sicut nec in totum includens eas; sed si vni passu proportionato adderetur aliud passum, illud non oporteret æquè perfici ab agente, sicut si solùm reciperet actionem agentis. Hoc patet in illis exemplis. Lux enim & sonus, & similia, quantum est de se, multiplicant se sphericè: passum ergo proportionatum tali agenti quantumcumque sit paruum, cum tamen sit sphericum, includit partes: & illæ, quæ sunt partes eiusdem sphæræ circumstantis lumen æquè illuminabuntur. Hoc est, tantum illuminabitur in medium secundum vnum diametrum eiusdem sphæræ circa candellam, sicut secundum alium: sed si accipiat alia sphæra remotior à candela, ambiens primam sphæram acceptam circa candellam, illa non æquè illuminabitur sicut prima. Quod ergo dicitur, quod æquè illuminantur plura illuminabilia, sicut vnum, verum est, quando illa plura sunt partes eiusdem illuminabilis adæquati, puta quando sunt contenta in eadem sphæra siue intra eandem sphæram respectu illuminantis, vt centri †. In proposito autem duo illi, pro quibus oratur, non sunt per se partes vnus, quod sit susceptiuum adæquatum boni reddendi virtute orationis: sed vterque per se est susceptiuum adæquatum.

Contrà, quod secunda sphæra minus illuminatur quàm prima, hoc est, quia secunda est remotior à luce, non autem quia simul cum secunda alia, scilicet prima illuminatur: imò secunda nullum lumen reciperet, nisi prima simul illuminaretur: ergo non minus recipit hoc vnum passum: quia aliud simul recipit, sed quia ipsum est remotius ab agente. In proposito non est talis remotio, sed tantum distinctio recipientium.

Respondeo, duo mobilia posse æquè approximari eidem mouenti, necessariò concludit illa esse mobilia partialia contenta, scilicet realiter, vel æquiualemter in vno mobili adæquato; quod semper est imaginari sphericum circa centrum ipsius agentis, & quæ etiam sunt in eadem totali sphæra, hoc est, infra distantiam eiusdem axis, illa æquè mouentur, & alia non æquè cum illis.

Ad auctoritatem Hieronymi, glossa ponit ibi duplicem responsonem. Vna est referens hæc ad ipsum celebrantem, vt sit sensus: nihil minus accipitur, supple pro ipso celebrante, quia siue pro vno, siue pro multis dicatur, semper valet specialissimè celebranti, & æqualiter, quando est æquè dispositus, & æquè ordinatè facit hoc, quod facit: hoc est, æquè celebratur pro multis, quando pro multis, & pro vno, quando pro vno.

Alia responso glossæ est ibi referens ad casum, in quo loquitur, quod, scilicet non minus valet vna missa dicta pro centum animabus cum cordis hilaritate, quàm si pro quolibet vno diceretur cum anxietate. Præmittitur enim ibi sic: *Melior est quinque Psalmorum decantatio cum cordis puritate, ac serenitate, & etiam spiritali hilaritate, quàm totius Psalterij modulatio cum cordis anxietate, ac tristitia*. Et tunc subditur illud, quod adductum est: *Cum ergo pro censum, &c.* Et hoc secundum fuit fortè specialiter secundum intentionem Beati Hieronymi, volentis loqui ad consolationem Monachorum, quod si pro multis tenerentur orare: tamen non oportet tot Psalmos legere: quia vergeret in fastidium: sed meliùs fatissit illis, si pro eis dicantur pauciores, & cum hilaritate: meliùs etiam valet dicenti, si potest stare cum obligatione eius.

Plura mobilia approximata eidem mouenti continentur sub mobili adæquato eius. Ar argum. ex glo. n. s. positiun.

Melior est breuis oratio fernens quam longa, & fastidiosa.

COMMENTARIUS.

8. k **A**D illa in contrarium. Nunc Doctor soluit instantias factas contra conclusionem.

Spiritus non est diuisibilis, ita nec bonum spirituale.

Ad primam de spiritu, & bono spirituali concedit similitudinem quo ad hoc, quòd sicut spiritus non est diuisibilis in plures partes, cum non habeat quantitatem molis, ita nec bonum spirituale. Concedit etiam quòd sicut idem spiritus numero non potest esse in pluribus corporibus, ita nec idem bonum spirituale potest esse in pluribus potentiis volutiuis. Et vltra sequitur quòd si plures spiritus, siue plures animæ possent esse in vna anima, illa esset perfectior qualibet earum, ita plura bona spiritualia erunt maius bonum intensum, quam vnum solum, & sic argumentum nihil concludit.

l *Contra, Saltem bonum spirituale non communicatur per partes, &c.*

Respondet Doctor quòd licet vnum bonum spirituale quantumcumque intensum non sit realiter diuisibile in plura bona, cum non habeat partes, & partes, potest tamen intelligi diuidi in plura bona secundum æquivalentiam, puta si sit bonum intensum vt octo, & sint quatuor bona intèra vt duo, illa quatuor bona æquivalent bono vt octo, quia in illis sunt tot gradus bonitatis, quot sunt in illo vno bono. In proposito, tanto merito debetur adæquatè tantum bonum, illud in se diuidi non potest, sed tamen illi bono æquivalere possunt plura bona minora, & ita ipsum potest diuidi non in se, sed in valore, dum pro ipso diuersa bona minora distincta redduntur, & sic posito quòd quis daret Missam pro decem, & merito celebrantis correspondeat adæquatè bonum intensum vt viginti, tunc reddentur decem bona illis decem, quæ æquivalent bono intèro vt viginti, & si meritum Missæ tantum applicaretur vni, tunc illi redderetur bonum vt viginti.

9. in *Contra exempla ista prius posita instatur per alia exempla, in quibus equè possunt portare duo equalia sicut vnum, ergo nec similiter merito Missæ correspondent plura bona equalia sicut vnum, quia sicut plura pondera equalia faciunt pondus maius excedens virtutem ferentis, ita plura bona equalia faciunt maius bonum excedens bonum adæquatum merito.*

Si dicatur, quòd licet in mouendo localiter non equè potest agens in plura, & in pauciora, quia non equè perfectè potest mouere localiter plura pondera equalia, quam pauciora, tamen in alterando potest simul plura passà equè tamen approximata, ita perfectè alterare sicut vnum illorum.

Dicit Doctor, distinguendo de motu, quia aliquis est motus talis, secundum quem necessariò totum corpus quod mouetur, simul secundum omnes sui partes mouetur, hoc est, non prius vna pars, quam alia, sicut est motus localis, quando enim aliquod corpus localiter mouetur, omnes partes simul mouentur; quando enim cælum mouetur in illo tempore, in quo incipit motus, omnes partes cæli simul mouentur.

n *Si enim moueretur vna pars continui, alia non mota solueretur continuitas, patet, quia si ali-*

quod corpus moueretur localiter, & simul omnes partes non mouerentur localiter, sed vna pars præcisè moueretur localiter, ceterum est quod non posset moueri, nisi diuideretur ab aliis partibus, & sic solueretur continuitas.

o *Alius est motus, quo non est necessariò totum secundum omnes partes simul moueri, vt est motus alterationis.* Patet, quia aliquod corpus prius alteratur secundum vnam partem, quam secundum aliam: prius enim calefit secundum vnam partem, quam secundum aliam.

p *Mobile etiam.* Hic etiam distinguit de mobili quoad adæquationem virtuti mouentis, quia quoddam est vnum mobile numero, quod sic adæquatur virtuti mouentis, quòd simul non posset mouere maius, aut aliquod mobile minus mobili adæquato; & tale potest simul moueri; sic intelligendo, quòd si mobile adæquatum sit vt octo, & sint duo mobilia, quorum vtrumque sit vt quatuor, posset agens vtrumque mouere, quia illa duo simul sumpta non excedunt mobile adæquatum.

q *Est ergo aliqua differentia inter motum localem, &c.* Si enim aliqua pars continui esset mobile adæquatum mouenti, tunc per se posset moueri localiter, quòd non continget, nisi solueretur continuitas, vt supra patuit. *Sed in motu alterationis aliqua pars ipsius mobilis potest esse mobile adæquatum mouenti tanta virtute, sic quòd simul non mouebitur nisi tanta pars.* Patet, quia ignis non simul alterat totum aërem, sed primò, & adæquatè alterat tantam partem, quæ alterata successiue possunt aliterari.

r *Sed utrobique, &c.* Vult ergo Doctor quòd habens mobile adæquatum vt octo, ita quòd intelligatur sibi adæquari, sic quòd etiam minimo conatu possit illud mouere, tunc non posset maius mouere, & potens mouere ipsum equè faciliter totum mouet, sicut & quamlibet partem eius in eo realiter contentam, quia ponitur quòd totum sit adæquatum mouenti etiam secundum minimum conatum, & per consequens totum est equè mobile, sicut quælibet pars eius. Si etiam pars mobilis accipiatur pro mobili minori, quod non sit pars mobilis adæquati, ad mobile adæquatum est equè simul mobilis, sicut mobile minus, non sic intelligendo, quòd si mobile adæquatum sit vt octo, & mobile minus sit vt duo, quod non est realiter pars eius, possit vtraque equè simul mouere. Sed sic debet intelligi, quòd si mobile adæquatum sit vt octo, tunc sint tria mobilia, quorum duo sint vt sex, & aliud sit vt duo, quòd equè simul mouebit illa tria, sicut vnum illorum, quia illa tria simul sunt mobile adæquatum etiam respectu minimi conatus.

s *Ad exempla ista.* Nunc Doctor respondet ad illa exempla de voce, & de lumine. *Hoc patet in exemplis, lux enim, & sonus, & similia quantum est de se multiplicant se sphericè; & dicit quantum est de se, quia forte propter impedimentum non possent se multiplicare sphericè, Hoc est tantum illuminabitur medium secundum vnam partem eiusdem sphaera circa candellam, sicut secundum aliam, & sic totum sicut sphericum equè simul illuminatur, sicut quælibet eius*

10.

Differentia inter motum localem, & omnes motus

Subtilis acutior.

11.

pars, & omnes partes illius sphericæ æquè simul illumi-^{antur}, sicut quælibet scorsum sumpta propter rationem supra positam. Sed si accipiat^{ur} alia sphaera remotior à lumine candela ambiens primam sphaeram, illa non æquè illuminatur sicut prima.

Si dicatur, quòd hoc idè est, quia est remotior, nam si esset æquè propinqua, æquè simul illuminaretur: in proposito, personæ, quibus applicatur bonum Missæ sunt æquè præsentis. Respondet * Doctor quòd duo mobilia, siue passiva, æquè approximari eidem mouenti, siue agenti, ne-

cessariò includit illa mobilia, &c. Vult dicere, quòd talia mobilia æquè approximata si esset possibile, quòd simul illuminarentur non se haberent, vt duo mobilia adæquata, quia hoc esset impossibile, sed se haberent, vt duo mobilia partialia realiter, vel æquiualeuter contenta in vno adæquato, vt supra expositum est. Sed in proposito illi duo pro quibus oratur non sunt partes vnius nec realiter, nec æquiualeuter, quod fit susceptiuum adæquatum boni reddendi virtute orationis, sed vtrunque per se susceptiuum adæquatum.

* nu. 22.

SCHOLIUM.

Sacerdotem posse applicare virtutem sacrificij his, vel illis. Probat ex duobus locis Augustini, & ex congruentia, quia in familiis bene ordinatis, ipse Dominus per se non distribuit singulis, sed aliis id committit. Solutis satis clarè duas rationes in contrarium allatas.

An sit in potestate sacerdotis applicare bonum, quod debetur Ecclesie alicui personæ.

DE Secundo articulo principali tria sunt videnda: primò si in potestate sacerdotis sit applicare certæ personæ bonum, quod debetur Ecclesie, vel alicui in Ecclesia virtute sacrificij. Secundò, si sacerdos potest illud bonum applicare pro libito voluntatis suæ. Tertiò, si valet isti æque, quando applicatur sibi, & aliis, sicut si sibi soli applicaretur.

De primo, viderur * quòd non: quia instrumentum non habet virtutem applicandi, actionem, vel effectum actionis: agentis enim principalis est applicare virtutem, & actionem: nunc autem sacerdos, quantum ad virtutem sacrificij, est merè instrumentum: quia organum inanimatum. Licet enim sit organum viuum, quantum ad meritum personale in celebrando: quia sic mereri est eius in quantum in se viuut vita gratiæ, tamen quantum ad illud bonum, quod debetur virtute sacrificij est organum præcisè ratione ordinis, & æquè prouenit effectus iste virtute sacrificij, etiam si minister in se non viuat vita gratiæ: ergo, &c.

Secundò sic. Bonum, quod non debetur isti, non habet iste ius alij assignandi, vel applicandi: bonum, quod debetur virtute sacrificij, non debetur sacerdoti in quantum celebrans, sed tantum ipse est nuntius offerens petitionem Ecclesie, & bonum, quod virtute sacrificij debetur, non sibi debetur: quia eadem esset virtus sacrificij, si ipse esset in morali peccato.

In potestate sacerdotis est applicare virtutem sacrificij.

Dico tamen, quòd in potestate sacerdotis celebrantis est aliquo modo applicare virtutem sacrificij. Quod probatur duplici auctoritate: Augustin. in Enchirid. 89. vel 77. *Non est negandum defunctorum animas releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur*: ergo offerens potest applicare illis sacrificium, & illæ per hoc poterunt releuari.

Idem in sermone de Cathedra sancti Petri: *Ostendam, inquit, qua ratione animas defunctorum iuuare possunt adhibeant pro eis sanctorum preces, & sacerdotali eos prosecutione Domino commendent*. Iuuantur ergo animæ per hoc, quòd sacerdos pro eis applicat virtutem sacrificij.

Ad hoc etiam est congruentia vna: quia vbi in domo aliqua aliquod bonum est distribuendum diuersis secundum eorum exigentiam, vel indigentiam, rationabile est quòd Dominus domus non immediatè singulis distribuat, sed talis distributio alicui, vel aliquibus certis ministris in domo committatur. Ita videtur regulariter in familiis ordinatis; æquè ergo, vel magis debet ita esse in domo Dei, quæ est Ecclesia: quòd bonum ibi virtute sacrificij communicandum, non solum Deus distribuat, sed aliquis minister in Ecclesia; nulli autem magis conuenire potest in Ecclesia quam Sacerdoti sacrificium offerenti, cui sicut conuenit determinare intentionem suam, pro quo specialiter offerat: sic conuenit sibi dispensatoriè vel dispositiuè determinare, cui virtute sacrificij bonum, quod impetratur reddatur.

Ad illa, b quæ probant quòd nullo modo conueniat Sacerdoti applicare virtutem sacrificij.

Ad primum dico c quòd licet bonum, quod impetratur virtute sacrificij, non impetretur virtute meriti personalis Sacerdotis, sed virtute meriti Ecclesie, in cuius persona

13.

14.

persona fit oblatio, & ob cuius gratiam oblatio acceptatur. Et idèd quoad hoc, scilicet tale bonum sic impetrandum, Sacerdos, licèt sit merè organum, tamen ratione ordinis habet gradum notabilem in Ecclesia, propter quem sibi conuenit offerre, & oblationis virtutem determinare, & in hoc non est præcisè organum, sed minister, & dispensator.

Ad secundum dico, quòd si bonum reddendum virtute sacrificij non debeat ^{Sacerdos,} sacerdoti pro se; debetur tamen Ecclesiæ secundùm eius distributionem: quia ipse ^{nuntius} ex ordine suo est nuntius sponse ad sponsum offerens petitiones specialiter pro determinatis personis, & ita dispensatoriè, vel dispositiue determinans eis illud; quod ^{sponse ad} pro talibus petitionibus reddetur. ^{sponsum.}

COMMENTARIUS.

12. *Quomodo Sacerdos possit applicare virtutem sacrificij certæ personæ.*

a **D**E primo, &c. Hic Doctor videtur expressè tenere quòd Sacerdos potest aliquo modo applicare virtutem sacrificij certæ personæ, & per consequens bonum correspondens virtuti sacrificij, siue bonum correspondens merito, quod haberet virtute sacrificij, quod bonum debetur Ecclesiæ, potest certæ personæ aliquo modo applicare, & hoc probat duabus auctoritatibus, quæ patent in litera. Probat etiam quadam congruentia, nam *ubi in domo aliqua aliquod bonum est distribuendum diuersis, &c. equè ergo, vel magis debet esse ita in domo Dei, quæ est Ecclesia, &c. nulli autem magis conuenire potest in Ecclesia, quàm Sacerdoti sacrificium offerenti, &c.* ex quo enim potest Sacrificium offerre pro certa persona, ita videtur quòd bonum, quod debetur virtute sacrificij, possit applicare certæ personæ dispositiue tamen communicando illud: solus enim Deus effectiue communicat tale bonum, sed Sacerdos dispositiue, ex hoc, quòd producit quandam dispositionem ad tale bonum communicandum, quæ dispositio est oblatio sacrificij pro certa persona, quia credendum est quòd Deus ordinauerit dare aliquod bonum virtute sacrificij illi personæ, pro qua Sacerdos offert illud.

b *Ad illa quæ probant, &c.* nunc Doctor soluit duas rationes factas in principio articuli, quibus probat partem negatiuam, quarum prima est, scil. quia instrumentum non habet virtutem applicandi actionem, vel effectum actionis: & patet, quia instrumentum, propriè loquendo de instrumento, nullo modo attingit effectum principalis agentis, vt patet in 4. dist. 1. q. 1. & 4. & vtrà, quia principale agens vtitur instrumento, & non è contra, idèd principali agentis conuenit applicare effectum, qui habetur actione instrumenti: sed Sacerdos in Ecclesia respectu boni, quod debetur virtute sacrificij, est tantùm instrumentum, quia hoc conuenit sibi præcisè ratione ordinis.

c Respondet Doctor quòd licèt bonum, quod impetratur virtute sacrificij, non impetretur virtute meriti personalis Sacerdotis, sed virtute meriti Ecclesiæ.

Secundò sic arguit, quia bonum, quod non debetur isti, non habet ille ius alij assignandi, vel applicandi: patet, quia tale non est in sua potestate. Sed bonum, quod debetur virtute sacrificij, non debetur Sacerdoti in quantum celebrans, quia vt sic, est tantùm nuntius offerens petitionem Ecclesiæ, & bonum, quod debetur virtute sacrificij, non debetur sibi; patet, quia eadem esset virtus sacrificij, si ipse esset in mortali peccato.

d Dicit Doctor quòd etiam si bonum reddendum virtute sacrificij non debeat Sacerdoti pro se, debetur tamen Ecclesiæ secundùm eius distributionem, &c. Et vult breuiter dicere quòd meritum sacrificij tantùm ad Ecclesiam pertinet, ita quòd oblatio sacrificij dicitur præcisè meritoria, pro quanto talis oblatio fit in persona Ecclesiæ, & sic bonum correspondens tali merito, est tantùm debitum Ecclesiæ, & Sacerdos celebrans non est causa, nec effectiua, nec dispositiua respectu meriti Ecclesiæ, nec aliquo modo causa respectu boni, vt debiti Ecclesiæ, quia tale bonum præcisè debetur Ecclesiæ, pro quanto oblatio sacrificij fit in persona Ecclesiæ, quia enim Deus acceptat Ecclesiam vt sponsam, idèd acceptat oblationem sacrificij factam in persona Ecclesiæ, pro qua oblatione obligat se Deus, ex sua tamen mera voluntate, velle dare tantum bonum. Tamen Sacerdos, quia minister Ecclesiæ potest dispensariue, siue dispositiue bonum debitum Ecclesiæ specialiter applicare certæ personæ, vel certis personis, & quantum ad huiusmodi dispensationem non dicitur Sacerdos præcisè instrumentum Ecclesiæ, sed minister & dispensator boni debiti Ecclesiæ virtute sacrificij, siue virtute oblationis sacrificij, quam talis Sacerdos offert in persona Ecclesiæ: quia ergo habet specialem gradum in Ecclesia, scilicet gradum sacerdotalem, quo in persona Ecclesiæ potest offerre sacrificium, idèd dispensatoriè potest etiam applicare illis personis, pro quibus in persona Ecclesiæ offertur sacrificij bonum, quod debetur Ecclesiæ virtute talis oblationis factæ in in persona Ecclesiæ.

13.

Nota.

S C H O L I V M.

Hac litera continet aliquot dicta. Primum, obligatus celebrare pro una intentione, si applicauerit eam ad alios, dubium est an tenet. Nihil resoluit, & rationes & auctores stant ab utraque parte, verius puto, licet peccaret offerens pro aliis, ab his quibus debeat, applicationem tamen valere; alioquin administratio Sacramentorum facta quibus non debes, vel contra Superiorum mandata, non teneret. Secundum, applicatio pro ipso celebrante & pro Ecclesia in communi non subsunt determinationi ministris, bene tamen applicatio media pro aliquo, vel aliquibus specialiter. Constat ex Augustin. allato, & praxi, ac traditione Ecclesie. Tertium; ista applicatio media aliquando fit ab Ecclesia instituyente, vt Parochi offerant pro suis Parochianis, & alij Sacerdotes pro aliis iuxta suas fundationes. Quod vero Ecclesia hoc possit, probat ex Hieronymo. Quartum, applicatio debetur ex iustitia iis, qui conferunt ad sustentationem celebrantis. Quintum, obligatus celebrare pro aliquibus, potest secundaria intentione, id est, pro aliquo gradu longè inferiori, applicare pro aliis. Mouet duo dubia, & non resoluit; primum, an prius parentibus, quam Parochianis applicanda Missa? Secundum, an potius mortuis, quam uiuis, & peccatoribus, quam iustis?

An Sacerdos possit pro libito distribuere bonum sacrificij Missæ, & cui libuerit applicare.

DE Secundo^e autem in isto articulo, scilicet an possit pro libito distribuere bonum debitum virtute sacrificij: ita, scilicet quod hoc bonum specialiter reddatur illi, cui ipse specialiter applicat virtutem sacrificij. Diceretur quod non; sed ad hoc, quod applicatio sua habeat effectum, oportet quod eam faciat secundum beneplacitum Dei: quia ipse solus est dator illius boni. & secundum suum proprium beneplacitum; non ergo dabitur illi, cui Sacerdos applicat, nisi Sacerdos in applicando conformet se voluntati datoris.

Contra hoc, nullam videtur ille habere auctoritatem applicandi, vel assignandi aliquod bonum alicui, cuius applicatio nunquam tenebit, nisi fiat secundum voluntatem alterius, de qua iste regulariter non potest habere certitudinem; sed Sacerdos celebrans non potest habere certitudinem determinatam de voluntate diuina, cui velit dare bonum reddendum virtute sacrificij: quia nec regulariter hoc Deus reuelat in speciali, nec ex Scriptura habetur doctrina de hoc, nisi multum remota, & vniuersalis, quæ non sufficit ad sciendum voluntatem diuinam in speciali respectu huius personæ, vel illius; ergo si nunquam applicatio facta per Sacerdotem haberet effectum, nisi esset facta secundum beneplacitum diuinum, sequeretur quod Sacerdos nullam haberet auctoritatem applicandi virtutem sacrificij, nisi multum in vniuersali.

Potest ergo dici^f quod vbi habetur doctrina certa de applicatione, ibi est sic faciendi, ita, scilicet quod si contrarium fiat, fortè nec ei cui applicatur, valet, & applicanti nocet: quia peccat: Cum autem oratio possit vt dictum fuit in principio primi articuli alicui tripliciter applicari scilicet specialissimè, generalissimè, & modo medio inter ista, scilicet specialiter, licet non specialissimè. Prima autem applicatio determinata est: quia semper fit ipsi oranti. Secunda etiam determinata est: quia semper fit toti Ecclesie; & has duas determinationes facit regula charitatis, quæ debet esse potissimè ad seipsum & generaliter ad omnem proximū. Tertia applicatio, scilicet media, aliquando vt determinata est ex institutione siue ordinatione Ecclesie, quæ in diuersis parochiis instituit diuersos Sacerdotes Parochiales, qui tenentur officiare Ecclesias, & celebrare specialiter pro suis parochianis; consimiliter in diuersis collegiis partialibus sunt diuersi Sacerdotes instituti ad offerendum sacrificium altaris, & specialius semper pro illis, qui sunt in tali collegio. De hoc potest accipi illud 7. q. 1. & notat Hieronymus ad Rusticum monachum. *In apibus princeps vnus: grues sequuntur vnam. Roma autem condita duos fratres reges simul habere non potuit.* Et sequitur: *singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archidiaconi, & omnis Ecclesiasticus ordo suis rectoribus regitur.* Hæc ille. Nec tantum requiruntur rectores in Ecclesia ad correctionem faciendam, sed ad reconciliationem faciendam peccatorum pro orationem Ecclesie, & hostiam salubrem.

Similiter videtur determinari applicatio ex iustitia. Et hoc illis, qui prouident, vel prouiderunt ministris de necessaria sustentatione Hoc modo multi dotauerunt Monasteria & Ecclesias solemnes collegiatas, vel minores Ecclesias, ad hoc vt ministri in talibus Ecclesiis tenerentur celebrare pro illis, & pro illis, pro quibus ipsi intendebant eos obligare. Et est obligatio rationalis, vt qui recipit elemosynas temporales, refundat

Applicatio pro celebrante, & communis, sunt determinata.

Vide Concil. Trid. Sess. 25. ca. 4. de Ref.

15.

16.

17.

refundat pro eis suffragium spirituale orationis, & oblationis. Sicut de temporali beneficio refundendo pro spirituali beneficio prædicationis, ait Apostolus 1. Cor. 9. *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si carnalia vestra metamus?* quasi diceret, non. Ex quo ergo licitum est, imò rationabile, quòd eleemosyna requiratur orationis; ille, qui cum eleemosyna sua imponit obligationem orandi pro se, rationabiliter facit, & ita ista eleemosyna ad quemcumque succedentem semper transit cum onere sibi imposto: nullus tamen præsumitur se, & suum collegium sicalicui obligare, quòd non posset de cætero alteri aliqua suffragia committere, vel promittere; & ita præsumitur obligatio fieri secundum intentionem obligantis, præcisè tamen secundum notulam, licet non sit hæc obligatio nisi promissoria.

Isti verò, quorum orationes, & oblationes sunt sic determinatæ cæteris personis; non possunt eas pro libitu aliis applicare: quia facerent iniustitiam subtrahendo debitum illis, quibus iam sunt obligati, & intelligo si applicarent aliis, ita specialiter sicut ipsis, & hoc aliis, quibus non æquè obligantur. Si quidem illa applicatio medio modo potest habere multos gradus. Exempli gratia, ponatur tres, & temper ipsa plus valet ei, cui fit in priori gradu, puta si quis sic intendat, quòd quantum potest oblatio valere alicui alij ab offerente, tantum valeat ipsi A: & tunc post ipsum A, quantum valere potest alicui alteri, valeat ipsi B: & post B ipsi C, & hoc siue per A intelligatur vna sola persona, siue multæ, pro quibus vult in eodem gradu orare. Esto igitur, quòd ex ordine Ecclesiæ, vel ex beneficio recepto, tenetur quis offerre medio modo: & hoc in primo gradu pro vno, non præiudicat tamen illi, si medio modo in secundo gradu offerat, vel applicet virtutem oblationis alij, & in tertio gradu tertio, & sic de quibuscumque gradibus: quia nunquam applicatio facta in gradu posteriori subtrahit aliquid illi, cui facta est in gradu priori.

Obligatus ad celebrandum pro his, non possunt celebrare pro aliis.

18. Cui autem fieri debet applicatio, & in quo gradu dubium est: an scilicet curatus debeat prius applicare oblationem suo parochiano, quàm patri, vel matri. Videtur enim quòd de lege naturæ obligatur parentibus, & illi legi præiudicare non potest positiva obligatio, nec quisquam recipiens obligationem debet velle sibi sacerdotem obligari contra rectum ordinem legis naturæ, & ita interpretandum est, quòd nunquam voluit sacerdotem sibi sic obligari, quin posset liberè reddere semper patri, & matri illud, in quo eis tenetur.

An curatus debet potius pro patre celebrare, quàm pro parochiano. D. Thom. 2. 2. q. 6. art. 9. ad 2. Parentes omnibus in ordine charitatis præfert.

Sed contrà, pater & mater, si sint parochiani alterius sacerdotis, habent eum obligatum ad orandum pro se sicut pro subditis: & videtur quòd obligatio ista spiritualis filiationis præualeat quantum ad efficaciam.

h Alij autem sunt Sacerdotes in Ecclesia non habentes Curam, nec etiam Cappellaniam, vel Præbendam, ratione cuius sit eorum oblatio applicata certæ personæ, vel certis personis; & tales magis possunt liberè pro suo beneplacito applicare: debent tamen applicationem suam conformare beneplacito summi Sacerdotis, quantum possunt de illo verisimiliter coniicere vel concipere, quod difficile quandoque est percipere in speciali de hac persona, vel illa. Probabilius autem concipitur magis in communi, puta parentibus, benefactoribus, principibus, & prælatis, iuxta illud Apostoli 1. ad Timot. 2. cap. *Obsecro ergo primo, &c.* Pro mortuis etiam, iuxta illud 2. Machab. 12. *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare.*

19. Et adhuc sistendo etiam sic in communi, dubium est, quibus debet offerens medio modo applicare beneficium, & hoc in gradu priori, & quibus in gradu posteriori: nam in aliquibus est maior indigentia, sicut in mortuis, qui non possunt pro se mereri, quàm in viuis; & in peccatoribus, quàm iniustis, qui per gratiam propriam, quam habent, possunt mereri: non sic peccatores, & magis indigenti videtur iustum prius subuenire: tamen ex alia parte videtur maior utilitas. Vtilius est enim viatori gratiam augeri, & ex consequenti merita, quàm mortuo solam pœnam remitti: vbi non augetur gratia nec crescunt merita. Videtur etiam quis magis obligatus fratri suo existenti in charitate, quàm peccatori, qui nec Deum diligit, nec à Deo diligitur, sicut iustus: & deo magis diligere eum, quem Deus diligit, & qui Deum diligit, quàm illum, qui contrario modo se habet. Tutius ergo videtur applicationem facere generalem talem, *Digneris Domine oblationem istam specialiter acceptare pro illis pro quibus nosti me teneri specialiter offerre, & in illo gradu, in quo nosti me teneri pro eis.* Et si in speciali determinetur ad aliquem, vel aliquos, tutius est, quòd fiat sic sub conditione, *si tibi placet.*

Modus diligendi proximum.

14.

DE secundo, in isto articulo. Nota quòd in isto articulo Doctor dubitatiuè loquitur: ex vna parte videtur tenere quòd Sacerdotes in Ecclesia non habentes Curam, nec Cappellaniam, & huiusmodi, quòd possint applicare bonum ad libitum, & ex alia parte videtur tenere, quòd non ad libitum, sed tantum ad beneplacitum Dei, quia ipse plus est dator illius boni. Et contra hoc secundum arguit Doctor, quia tunc Sacerdos nullam applicandi bonum alicui possit habere auctoritatem, quia celebrans non potest habere certitudinem determinatam de voluntate diuina, cui ipsa velit dare bonum reddendum virtute sacrificij, quia nec regulariter hoc Deus reuelat, cui scilicet in speciali velit dare tale bonum.

f *Potest ergo dici.* Hic Doctor ponit duas conclusiones. Prima est, quòd vbi habetur doctrina certa de applicatione talis boni, ibi applicatio est sic facienda est, quòd si contrarium fiat, forrè nec ei cui applicatur valet, & applicanti nocet, quia peccat; cum autem oratio possit (vt dictum fuit in principio primi articuli) alicui tripliciter applicari, scilicet specialissimè, generalissimè, & modo medio inter ista, scilicet specialiter, licet non specialissimè: sic in proposito, bonum, quod debetur Ecclesie potest tripliciter applicari, scilicet specialissimè, generalissimè, & specialiter; primis duobus modis tale bonum semper intelligitur applicatum: nam oblatio sacrificij facta à Sacerdote in persona Ecclesie est meritoria boni debiti Ecclesie, & virtute talis oblationis bonum debetur Ecclesie, & tale bonum semper intelligitur applicatum toti Ecclesie; secundò, ipsi celebranti; tertio illis, pro quibus Sacerdos in persona Ecclesie offert sacrificium, non quòd idem bonum numero detur toti Ecclesie, & celebranti, & aliis. Sed sic debet intelligi, quòd quando Sacerdos celebrat, & offert

sacrificium in persona Ecclesie, debet illud offerre pro tota Ecclesia, & pro se, & pro aliis, & tunc Deus communicat bonum debitum toti Ecclesie, & aliquod ipsi Sacerdoti, & aliquod alij personæ, pro qua offert. Prima ergo applicatio, & secunda respectu boni debiti Ecclesie semper est determinata, & tertia applicatio videtur aliquando determinata ex institutione Ecclesie; aliquando non. Primo modo videtur ista determinatio esse ex hoc, quòd Sacerdos in diuersis Parochiis instituit diuersos Sacerdotes, qui tenentur officiare Ecclesias, & celebrare specialiter pro suis Parochianis, sic quòd eis applicent non tantum bonum Ecclesie, vt supra dixi, non specialissimè, nec generalissimè, sed specialiter, sed etiam quòd debetur merito personali non specialissimè, nec generalissimè, sed tantum specialiter, siue in modo medio, & sic patet litera.

g *Cui autem fieri debet applicatio, &c.* Dicit Doctor quòd de lege nature videtur magis obligari parentibus, & illi legi præiudicare non potest positina obligatio, nec quisquam recipiens obligationem debet velle sibi Sacerdotem obligari contra rectum ordinem legis nature, & ita interpretandum est, quòd obligans Sacerdotem, nunquam voluit Sacerdotem sibi sic obligari, quin Sacerdos possit liberè reddere semper patri, & matri illud, in quo eis tenetur. Posito etiam quòd pater, & mater sint Parochiani alterius Sacerdotis, qui tenetur pro eis offerre sacrificium, sicut pro aliis Parochianis, adhuc videtur dicendum, quòd magis tenetur patri, & matri, quia ius nature sic obligat, loquendo tamen de iure nature largè sumpto, vt patet in tertio distict. 73.

h Secunda conclusio est, quòd loquendo de aliis Sacerdotibus non obligatis modo supradicto, tales, etsi magis possint pro suo libito applicare bonum, &c.

Nota.

15.

S C H O L I V M.

Missæ non tantum valet virtute sacrificij applicata, multis sicut si vni soli applicaretur. Suadetur vt conclusio primi art. num. 2. Per virtutem sacrificij, seu meritum Ecclesie, intelligit Doct. id quod correspondet oblationi independentè à bono motu celebrantis. Quod idem est ac opus operatum, vt constat ex Doctore in initio quest. num. 2. falluntur ergo, qui dicunt eum sensisse nullum fructum correspondere ex opere operato. Explicat, quomodo bonum reddendum virtute sacrificij correspondet merito Ecclesie militantis, & non celebrantis, neque bono contento in Eucharistia præcisè; quia hoc est æquale, quando seruatur in pyxide: meritum autem Ecclesie est finitum, & ideo bonum ei correspondens finitum est, & consequenter, quo pluribus applicatur, eo minus singuli accipient. Etsi dicatur, quòd missa acceptatur voluntate Christi instituentis, offerentis, & acceptationem dantis; adhuc, meritum finitum erit; & hoc est fundamentum huius conclusionis. Vide Doct. 3. dist. 19. & Scholium nostrum ibi ad num. 7. vbi docet etiam meritum Christi non fuisse intrinsecè & simpliciter infinitum, quia fuit à principio finitum, & pro finitis, & ad finita acceptatum: tamen extensione, & extrinsecè fuit infinitum, quia à persona infinita, & syncategorematicè pro infinitis sufficienter acceptatum est: & hoc sensu intelligitur extra v. Vnigenitus de panis. & rem.

Declaratio
quæ sit præ-
cipui.

DE tertio autem in isto articulo dici potest, sicut in præcedenti articulo, quod, scilicet missa non tantum valet virtute sacrificij applicata pluribus in eodem gradu, sicut si vni soli applicaretur. Hoc declaratur simili ratione, qua prius: quia bonum quod debetur virtute sacrificij, correspondet, secundum plenam iustitiam, alicui merito

20.

merito in Ecclesia: illud meritum est finitum, & certi gradus: ergo sibi secundum iustitiam plenam adæquatè correspondet bonum certi gradus reddendum: ita quòd nihil reddetur virtute sacrificij nisi illud, vel inclusum in illo: ergo si totum illud reddatur isti, nihil virtute sacrificij reddetur illi; quia quod daretur illi, nec est istud bonum quod datur isti, nec includitur in illo, ut aliquid eius: & per consequens ex opposito consequentis, si virtute sacrificij aliquid bonum detur illi: non totum datur isti, quod debetur virtute sacrificij: daretur autem ei totum in medio gradu, si sibi soli specialiter applicaretur: ergo, &c.

Bonū quod correspondet merito Ecclesie.

Ista autem ratio possit habere instantias, quæ positæ sunt in primo articulo; & consimiliter soluerentur.

21. Sed hic est ^k quoddam dubium speciale; nam ibi patet cui merito finito debet correspondere bonum reddendum; quia merito personali celebrantis. Non ita patet hic, cui merito correspondet bonum reddendum virtute sacrificij. Et dici potest, quòd non correspondet præcisè bono contento in Eucharistia: illud enim bonum æquale est, quando Eucharistia servatur in pyxide, & tamen non tunc æquivaleret Ecclesie, sicut quando offertur in Missa: & siue hoc indistinctè dicatur oblatio Eucharistie, siue sit consecratio, siue perceptio, siue oblatio, vel operatio aliqua Sacerdotis in persona Ecclesie. Ultra ergo bonum contentum in Eucharistia requiritur oblatio Eucharistie. Ista non est accepta nisi sit offerentis accepti, iuxta illud Gen. 4. *Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius.* Prius ad Abel, quàm ad munera. Et iuxta illud Lucæ 21. *Vidua hæc paupercula plures, quàm omnes misit:* quia ex voluntate magis accepta; & Greg. in homil. super illud Matth. 4. *Ambulans Iesus, &c. Nec pensat Deus quantum in eius sacrificio, sed ex quanto deferatur affectu.* Vnde si Iudæus obrulisset Patri Christum volentem, vel non volentem, non fuisset ista oblatio ita accepta à Patre: sicut quando Christus spontè se obrulit; imò non fuisset accepta, iuxta illud Ecclesiast. 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris.*

al. ita quòd bonum.

Intentionè p̄sentat Deus non opus.

22. I Ex istis patet quòd sicut Eucharistia non præcisè ratione rei contentæ plenè acceptatur: sed oportet quòd sit oblata, sic nec plenè acceptatur oblata, nisi ratione bonæ voluntatis alicuius offerentis: non autem præcisè ratione ipsius voluntatis celebrantis; quia hoc pertinet ad meritum personale, non ad virtutem sacrificij, nec immediatè ratione voluntatis ipsius Christi offerentis; quia Christus, etsi hîc offeratur ut contentus in sacrificio, non tamen hîc immediatè offert sacrificium: iuxta illud Hebr. 9. *Neque ut sepè offerat semetipsum.* Et ibidem: *Christus semel oblatus est,* supple à seipso offerente: alioquin videretur, quòd vnus Missæ celebratio æquivaleret passioni Christi; si idem esset offerens immediatè, & oblatus. Certum est autem quòd Missa non æquivaleret passioni Christi, licèt specialius valeat, pro quanto ibi est specialior commemoratio oblationis, quam Christus obrulit in cruce. Iuxta illud Lucæ 22. & 1. Cor. c. 2. *Hoc facite in meam commemorationem:* quia sit Missa tam repræsentando illam oblationem in cruce, quàm per eam obsecrando, ut scilicet per eam Deus acceptet sacrificium Ecclesie. Obsecratio etiam communiter fit per aliquid magis acceptum ei, qui rogatur, quàm sit sibi supplicatio obsecrantis: Patet in exemplis communiter: si enim supplico ut per salutem, vel pro salute animæ patris hoc mihi facias, suppono tibi magis acceptam esse salutem eius, quàm supplicationem meam: vnde propter illam acceptam volo supplicationem meam acceptari: & propter quod unumquodque, & illud magis. Sic ergo patet quòd Eucharistia oblata acceptatur non ratione voluntatis Christi ut immediatè offerentis: ratione ergo voluntatis Ecclesie generalis: illa autem habet rationem meriti finitam: & esto, quòd acceptaretur ratione voluntatis Christi ut offerentis, hoc est instituentis oblationem, & dantis, sibi valorem, & acceptationem, tamen non æquivaleret, nec acceptaretur sicut passio Christi, & ita esset meritum finitum, cui correspondet bonum debitum virtute sacrificij.

Missæ repræsentat oblationem crucis, & per eam obsecrat ut acceptetur. Primo posteriorum l.c. 5.

23. Sed cum acceptetur ratione voluntatis generalis Ecclesie: numquid simul Ecclesie triumphantis, & militantis? Non videtur; imò istud sacrificium est proprium Ecclesie militantis, sicut & Sacramentum in quo est sacrificium.

Oblatio sacrificij fit nomine Ecclesie militantis tantum.

24. Contrà, si est solius Ecclesie militantis: ergo si nullus viator esset in gratia, virtus sacrificij esset nulla. Et si vnus solus esset in gratia, æquaretur merito personali illius. Qualiter etiam modò ad meritum istud concurrat motus illius, qui nihil cogitat de oblatione: cuiusmodi est alius à celebrante, nec assistens sibi.

Dici potest, quod est in eomotus virtualis: vel saltem habitualis, quo vult Deum acceptare preces Ecclesie. Propter ista argumenta dici potest sicut dicitur, respondendo ad argumentum principale huius quaestionis in fine.

ADDITIO.

Secundo dicitur, quod istud meritum est ad meritum passionis Christi, non quod nunc Christus increatur: sed quia quando passus est, meruit quod istud meritum esset ad meritum illud applicabile.

Leuch. pa- ni ut tex- tum.

Tertio dico pro prima instantia, quod nunquam erit Ecclesia militans sine aliquo, qui sit in charitate ex ordinatione Dei, iuxta illud dictum Christi. Luc. 22. Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.

COMMENTARIUS.

16.
Quomodo valeat mis- sa.

ID *DE* tertio in isto articulo dici potest, &c. Dicit Doctor quod bonum debitum virtute sacrificij plus valet applicatum Petro, quam si applicaretur sic Petro, & aliis, & loquor de bono debito Ecclesie non specialissimè, nec generalissimè, sed tantum specialiter, siue medio modo accepto. Et quod plus valeat soli Petro, & simul Petro, & aliis, probatur eisdem rationibus, quibus in primo articulo principali probatum est de bono debito merito personali ipsius celebrantis.

k *Sed hic est quodam dubium speciale, scilicet an meritum, quod est virtute sacrificij sit infinitum, & per consequens bonum debitum tali merito sit etiam infinitum. Dicit Doctor primò, quod bonum correspondens merito Ecclesie non correspondet præcisè bono contento in Eucharistia, id est, quod bonum debitum merito Ecclesie non est præcisè tantum bonum quantum est Christus contentus in Eucharistia, quia loquendo de tali bono, æquale est etiam quando Eucharistia seruat in pyxide, quia ubi ita perfectè Christus continetur, sicut quando Eucharistia est in manibus Sacerdotis, & tunc bonum debitum Ecclesie virtute sacrificij non plus valet Ecclesie quando Sacerdos offert sacrificium in persona Ecclesie, quam quando Eucharistia seruat in pyxide. Secundò dicit, quod ultra bonum contentum in Eucharistia, quod expressè correspondet Ecclesie aliud bonum, quod sibi debetur virtute oblationis sacrificij indistinctè loquendo de oblatione siue, scilicet intelligatur ipsa consecratio, siue perceptio sacramenti, siue oblatio, vel operatio aliqua Sacerdotis in persona Ecclesie. Et addit, quod nunquam talis oblatio est Deo accepta, & ordinata ad bonum reddendum Ecclesie, nisi sit offerentis accepti, & per consequens existentis in gratia, & hoc probat multis auctoritatibus. Ex hoc sequitur quod oblatio facta ab existente in peccato mortali non est meritoria, nec Deo accepta, nec ad aliquod bonum ordinata à Deo reddendum, nec sibi, nec Ecclesie, quia tunc talis offerens non mereretur, sed magis demeretur.*

Nota,

17.

l *Ex istis patet, quod sicut Eucharistia non præcisè ratione rei contenta plenè acceptatur, sed oportet quod sit oblata, videlicet à Sacerdote potestatem habente specialiter offerendi verum sacrificium, ut minister Ecclesie; sic nec plenè acceptatur oblata, supple. ut sit meritoria, nisi ratione bonæ voluntatis alicuius offerentis.*

m *Certum est autem, quod Missa non æquivaleret Passioni Christi, quia talis Passio oblata à Christo quo ad sufficientiam fuit meritoria, etiam pro infinitis, & quoad efficaciam fuit sin-*

gulariter meritoria quoad prædestinatos, ut patet à Doctore in tertio, dist. 19.

n *Sic ergo patet quod Eucharistia oblata acceptatur non ratione voluntatis Christi, ut offerentis, &c. Ex quo ergo meritum, quod habetur virtute sacrificij, siue ratione voluntatis generalis Ecclesie offerentis sacrificium, siue ratione voluntatis Christi offerentis; & inliuentis tale sacrificium, tale meritum est finitum, & per consequens certi, & determinati gradus; sequitur quod bonum correspondens tali merito secundum strictam iustitiam erit finitum, & certi ac determinati gradus, siue loquendo de bono applicato specialissimè, siue generalissimè, siue specialiter, & per consequens patet quod bonum debitum virtute sacrificij specialiter, siue medio modo plus valet Petro, si sibi soli applicetur, quam ubi vaicat si simul sibi, & alij applicetur. Et quod dicit de merito passionis Christi non vult Doctor quod meritum passionis Christi sit formaliter infinitum, etiam acceptatum cum omni circumstantia ad suppositum diuinum, ut subtiliter probat Doctor in tertio, dist. 19. Et hoc loquendo intensuè, tamen extensuè potest esse infinitum, pro quanto Deus potuit acceptate illam passionem pro infinitis personis, ut patet. Siue ergo tale meritum sit intensuè finitum, vel infinitum, vel etiam extensuè, adhuc passio Christi oblata ab ipso est simpliciter magis meritoria, quam Eucharistia etiam oblata ab ipso Christo.*

o *Addit etiam Doctor quod talis oblatio præcisè acceptatur à Deo ratione voluntatis Ecclesie militantis, & non triumphantis.*

Contra. Si est solitus Ecclesie militantis, ergo si nullus viator esset in gratia virtus sacrificij esset nulla. Respondet Doctor quod si sic esset virtus sacrificij minimè valeret Ecclesie, tamen non sic est, quia nunquam erit Ecclesia militans sine aliquo qui sit in charitate, & hoc ex ordine Dei, iuxta illud. Lucæ 22. *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.*

Arguit etiam, quia si acceptaretur ratione voluntatis Ecclesie militantis, sequeretur quod si vnus solus esset in gratia, quod bonum debitum Ecclesie æquaretur merito personali illius existentis in gratia: patet, quia si meritum personale sit vt octo, ipsius celebrantis existentis in gratia bonum correspondens erit vt octo: cum ergo bonum debitum Ecclesie sit ratione bonæ voluntatis existentis in gratia, videretur sequi quod tale bonum æquetur merito personali illius solus existentis in gratia. Dico, quod non sequitur, quia Deus magis acceptat illam oblationem, quæ fit virtute sacrificij, quam acceptet opus personale.

Deinde

An meritum passionis Christi fuerit infinitum.

18.

Difficultas

Deinde mouet aliam difficultatem, scilicet quomodo ad meritum istud concurrat motus illius, qui nihil cogitat de obligatione, cuiusmodi est alius à celebrante, nec assistens sibi. Respon-

det, quòd et si non sit in eo motus actualis, tamen sufficit motus virtualis, vel habitualis, quòd vult Deum acceptare partes Ecclesiæ.

SCHOLIUM.

Primum dictum huius litera: sacerdos potest teneri ad celebrandum pro aliquo ex mera promissione, vel stricta obligatione, primum propter eleemosynam, sed sine commutatione spiritualis pro temporalis, quia hæc esset simonia. Secundum, obligatus primo modo eatenus tenetur, quatenus si voluit obligare, & non plus. Tertium, obligatus strictè pro isto, vno titulo, & pro illo, alio titulo, si verba sunt certa ad hunc intellectum, non satisfacit celebrando vnã missam pro ambobus; & ratio data est Scholio præced. Quartum, quando verba possunt strictius vel minus strictè sumi, ad communem sensum recurrendum est; & in proposito is est, vt obligans aliquem pro sua intentione celebrare, intendat totum bonum celebrationis specialiter applicabile sibi deberi. Soluit subtilissimè duo argumenta ex Iure Canonico contra quartum dictum facientia. Docet num. 19. qui intendit se minus obligare, aliter quàm alius intellexit, teneri iuxta communem sensum verborum: sic qui sicè contraxit matrimonium tenetur verè contrahere, iuxta multos citatos in Scholio 4. d. 30. q. 1. num. 6. vbi id habet Doctor.

25.

DE tertio articulo principali dico, quòd sacerdos potest teneri ad dicendum missam pro isto dupliciter. Vno modo ex liberali promissione: alio modo ex stricta obligatione. Nec intelligo strictam obligationem per conventionem legalem, siue per commutationem spiritualis, vt orationis, pro temporalis, vt eleemosyna, quæ data est; quia illa videtur Simoniaca. Nec valet dicere, quòd Sacerdos commutaret pro aliquo temporalis suum laborem corporalem: quia non est verisimile quòd aliquis vellet sibi tantum dare pro labore corporali in illo actu. Sed eleemosyna liberaliter offertur, cum mendicatione orationis, & recipiens eleemosynam tenetur secundum iusticiam exaudire mendicantem orationem suam, & tunc secundum iusticiam, liberaliter tamen, scilicet sine conuentione, & commutatione, obligat se ad orandum pro benefactore: vel si est communitas aliqua, Præatus eius se pro tota obligat, vel ipsam totam obligat, vel ipsa tota se totam obligat, & quælibet istarum obligationum potest esse stricta, licet non sit secundum commutationem huius pro illo. Secundum istud intelligenda sunt multa, quæ dicuntur in quæstione, & quæstionis solutione.

Simonia est conuentionem facere de dando spirituali pro temporalis.

Si primo modo teneatur, in potestate promittentis fuit tantum promittere, quantum voluit, & ad tantum se obligauit, & non plus. Si tamen iste intellectus possit sine mendacio stare cum verbis quæ habentur *Extra de sponsalibus: Ex literis: vbi glo. in fi. dicit, secundum promissorem sit interpretatio: quia liberum fuit, & licitum stipulari verba late concipere. ff. de verb. oblig. quicquid, & tunc si reddat sicut intendebat in promittendo, soluit debitum.*

Super verbo intelligentiã.

Si autem teneatur secundo modo, scilicet ex stricta obligatione alia, & alia facta illi, & isti, de dicendo Missam pro eo: potest dici tunc, quòd dicendo pro ambobus simul, non soluit debitum: distinguendo tamen de verbis obligationis, potest dici quòd aut sunt certa & simpliciter determinata ad vnum intellectum, puta si obliget se ad dicendum Missam pro isto, vna cum aliis, pro quibus tenetur, vel si ex alia parte obliget se ad dicendum Missam pro isto ita specialiter, sicut potest Sacerdos specialius pro alio à se celebrare: hoc est quantum potest & meritum personale, & etiam virtutem sacrificij alicui alij specialius applicare. Et in isto casu quando, scilicet obligatio est determinata ad certum intellectum, patet quòd satisfacit, si secundum intellectum satisfacit, & aliter non. Aliquando autem verba obligationis possunt habere diuersos intellectus, ita quòd possunt intelligi strictius, & minus strictè. Puta si dicam sic: dicam pro te vnã Missam, & adhuc generalius sic: celebrabo pro te.

Obligatus celebrare pro vno, vna obligatione, & alia, pro alio, nõ satisfacit vna celebratione pro ambobus.

Et in isto casu, vt videtur, verba accipienda sunt secundum intentionem obligantis, Quòd probatur per illud *Extra de Iureiurando, Veniens: vbi dicitur de quodam A, quòd cum graues inimicitias incurrisset, illi, qui partis vtriusque amatores extiterant, suggererunt prædicto A. quòd in satisfactionem inimiciarum iuraret quorundã obedire mandato.*

Pramittens per verba non determinatè quo modo obligatur. Cùmque ille non credens se tale quid commiſſiſſe, propter quod ei aliquod graue debet imponi iuramentum illud ſub tali confidentia præſtiſſet: ipſi ſibi ſub iuramenti debito præceperunt: vt nunquam curiam ducis intraret, niſi cum omnes per edictum ipſius generaliter ad curiam vocaretur, &c.

Verùm quia ille, qui dicti Ducis eſt Conſiliarius, nequaquam ſic intraſſet, ſi mandatum illud ſibi contrarium præſciuiſſet: non eritis nos mandaſſe Patriarcha tali, vt ſi mandatum priori iuramento licitè factò, repugnet ipſum auctoritate noſtra denuntiat non ſeruandum. Vult ergo Papa, quòd illud iuramentum non ſeruet, quando ſibi virtute iuramenti impoſitum eſt aliquid tam difficile, quale non credidit imponendum, & ita non videtur teneri niſi in aliis facilioribus, de quibus intellexit, licet illi, quibus iurauit, intenderunt obligare eum ad illud difficile, quod poſteà virtute iuramenti impoſuerunt.

In verbo intelligentiam,

Prætereà. *Extra de ſponſali. Ex literis,* ibi glo. *contra eum ſit interpretatio, qui pactum appoſuit, qui debuit legem aptius apponere. ff. de Pact. veteribus.* Si ergo ille, cui alius obligatur, non ita determinat verba, vt ſint omnino certa ad intentionem ſuam, ſibi imputet; quia obligans non videtur ſe velle obligare, niſi ad illud minus, quod poteſt ſtare cum verbis.

26.

Quod verba ſint iuxta mentem præmiſſarij.

Sed videtur, quòd verba obligationis ſunt accipienda ſecundùm intellectum, quem habet ille, cui fit obligatio 22. q. 5. Quacunque. *Quacunque arte verborum qui iuret, Deus ita accipit ſicut ille, cui iuratur intelligit,* & quotatur ibi Iſid. 2. ſent. Et ibi c. Proxi. Ecce, & quotatur Auguſt, in ſermonè quodam, *Qui per lapidem iurat falſum, per iuratus eſtiſi tu illud ſanctum non putes ſanctum, putat ille cui iuras: non enim tibi aut lapidi, ſed proximo iuras.*

Verba obligant ſecundùm communem eorum ſenſum. In verbo propoſuit.

Reſponſio ad hoc dubium videtur haberi *Extra de ſponſ. Ex literis.* Vbi dicitur. *Si alter non intellexerit, quòd alter propoſuit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur uterque verba prolata in ſenſu illo retinere, quem ſolent rectè intelligentibus generare,* Et glo. ibi adducit illud. *ff. de Supellectili legata: lege Habeo, Non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi uſu nomina ſunt intelligenda,*

b Sed quæres quæ eſt communis intelligentia habenda de talibus verbis? Videtur quòd obligans diſtinctè ſacerdotem ad celebrandum pro ſe, intendit obligare eum ad illud, quòd eſt ſibi vtilius; id tamen illum ad illud liceat obligare: nunc autem quòd maximum bonum, quòd debetur virtute meriti perſonalis, & etiam virtute ſacrificij. Medio modo alicui applicandũ, totum reddatur iſti, eſt iſti vtilius, quàm quòd non totum reddatur; & hoc licet: quia non eſt contra charitatem quòd vnuiſquiſque bonum ſpirituale ſibi procuret quantum poteſt ſine præiudicio alterius: ergo iſte, ſi intendit ſacerdotem obligare, quòd ſcilicet totum illud bonum ſibi debeatur: non autem ſibi deberetur totum, ſi ſimul pro altero celebraretur, ſicut declaratum eſt in primo articulo, quòd intum ad illud, quòd debetur merito perſonali; & in ſecundo articulo quantum ad illud, quòd debetur virtute ſacrificij. Si ita eſſet, tunc celebrans pro duobus non ſolueret debitum iſti.

Ad illa, quæ probant verba intelligenda eſſe ſecundùm intentionem promittentis,

27.

Nò eſt præſumendum aliquòd voluiſſe ſe obligare ad illicitum.

Ad primum, præſumitur quòd nullus vult ſe obligare ad illicitum: & hoc præſumendum eſt, quandoque non apparet expreſſè, quòd oblatio ſit ad illicitum: nunc autem oblationem priùs licitè factam velle auctoritate propria reuocare, eſt illicitum: ergo præſumendũ eſt quòd nullus aliqua oblatione poſteriori hoc velit: & hoc quando verba oblationis ſequentis non expreſſè ſonant reuocationem præcedentis: verba iſta generalia, *iuro ſtare mandato veſtre,* in intellectu, quem important, videntur licita; nec expreſſè ſonant talem reuocationem oblationis præcedentis. Si ergo virtute iuramenti talis imponatur ſibi, quòd non ſeruet obligationem priorem rectè interpretandum eſt, quòd iuramentum ſuum ad iſtud non obligauit. Sic eſt in caſu, de quo arguitur: quia iſte A, obligatus fuit Duci vt Conſiliarius, & per conſequens per iuramentum, quòd fecit ciuibus pro pace eorum habenda, nullo modo intelligendum erat obligare eum ad recedendum ab obligatione facta Duci. Et breuiter, ſi hoc in ſpeciali fuiſſet ſibi propoſitum ad iurandum, nullo modo liceret ſibi iurare, & ſi iuraret, periuraret, & teneretur in hoc non ſeruare iuramentum, ſed obligationẽ priorem; quando ergo iſtud in ſpeciali non iurat, ſed aliquod iuramentum generale licitum; nullo modo intelligitur in illo iſtud licitum includi: non ergo Papa mandauit eum abſolui à iuramento, ſed denuntiare, iuramentum ſecundùm priori iuramento licitè

Exponit e. veniens de iure iur.

licitè factò repugnare, vel esse repugnans : & idè non esse seruandum. Intelligo repugnans, non secundum formam iuramenti; quia generale fuit, & de solùm licitis intelligendum : sed repugnans quantum ad illud , ad quod ipsi voluerint iuramentum applicare, quod, scilicet virtute iuramenti imposuerunt, & idè quoad hoc specialiter non est obseruandum. Si tamen aliud imposuisset, quod non repugnaret iustitiæ, ad illud fuisset virtute iuramenti præstiti, tanquam simpliciter liciti, & in tali casu licitè obligatus.

Ad secundum etsi videatur, quòd obligans ita velit se ad modicum obligare, sicut potest stare cum verbis, quæ acceptat ille, cui fit obligatio, & idè ita modicum solvere sufficit : tamen necessariò fit obligatio secundum communem verborum intelligentiam, quando alter alterum planè non intellexit.

Promittens tenetur secundum communem sensum verborum.

COMMENTARIUS.

19. a
Quot modis Sacerdos possit se obligare.

DE tertio articulo principali, quod erat si Sacerdos soluat debitum simul dicendo Missam pro pluribus quibus obligatur. Et primò Doctor declarat quor modis potest Sacerdos se obligare. Primò potest obligare Missam ex sola liberali promissione. Secundò, ex stricta obligatione, loquendo de liberali promissione, dicit quòd est in potestate promittentis tantum promittere quantum voluit, & ad tantum se obligauit, & non plus, siue ad tantum quantum voluit præcisè. Verbi gratià, quis nullo modo obligatus ad dicendum Missam, si dicat alicui, pro quo non tenetur celebrare, puta ex aliquo beneficio recepto ego intendo applicare meritum Missæ tibi talis obligatio est merè liberalis, & in isto casu tantum se obligauit, quantum voluit se obligare :

Secundo modo loquendo de stricta obligatione, &c. Primò declarat per quid intelligit strictam obligationem, & dicit quòd non intelligit strictam obligationem, quæ est per conventionem legalem, qualis est inter vendentem, & ementem, nec per conventionem, quæ est per aliquam commutationem, scilicet spiritualis in temporalem, quia illa videtur Simoniacæ, Hoc exposito, ponit duas conclusiones. Prima, quòd ante verba obligationis, quibus se obligat ad dicendum Missam, si sunt certa, & simpliciter determinata, puta ad hunc intellectum, scilicet dicendo, obligo me ad dicendum Missam pro isto benefactorè, vñ cum aliis, pro quibus tenor : tunc dicendo Missam pro illis pluribus, soluit debitum. Secunda conclusio est, quòd obligans se ad dicendum Missam pro aliquo, ita specialiter sicut potest Sacerdos specialius pro alio à se celebrare, hoc est, quantum potest & meritum personale, & vir-

tutem sacrificij alicui aliis specialiter applicans, & quo ad hoc dicit Doctor quòd sic obligans, si pro aliquo vno non potest pro duobus satisfacere, & hoc si obligans Sacerdotem ad dicendum Missam intendat eum sic obligare. Et postò etiam quòd Sacerdos sic dicat, ego dicam pro te vnam Missam, pro se tantummodo supradictò scilicet quòd applicet sibi bonum Missæ, quantum potest sibi applicari. adhuc tenetur dicere Missam tantum pro illo, quia verba obligationis, si obligatio est licita, sunt accipienda secundum intellectum, quem habet ille, cui fit obligatio, vt patet in secunda, quæst. s. c. quacunque : quacunque arte verborum quis iuret, Deus ita accipit, sicut ille, cui iurauit intelligit, & dicit de obligatione licita, quia si obligaret eum ad illicita, tunc obligatas non tenetur seruare, & sic exponendum est illud, *exira de iure iurando, c. Veniens.*

b Sed quæ est communis intelligentia habenda de talibus verbis, puta eum quis dar elemosynam Sacerdoti, dicens, do tibi hanc elemosynam vt dicas mihi vnam Missam, an per huiusmodi verba per se intendit obligare Sacerdotem ad dicendum illam Missam pro se tantum: Dicit Doctor sic videtur, in quantum obligans districte Sacerdotem ad celebrandum pro se intendit obligare eum ad illud, quod est sibi vtilius. Dum tamen illum ad illud liceat ipsum obligare, nunc autem, quòd maximum bonum, quod debetur virtute meritù personalis, & etiam virtutè sacrificij ipsius loquendo de bono specialiter, siue mēdio modo applicando, prout distinguitur contra bonum applicandum specialissime, & generalissime, prout in primò, & secundo articulis expositum est.

20.

SCHOLIUM.

Ponit vnum casum specialem, in quo satisfacit pluribus obligatus vnam missam celebrando nempe quando quis fundat anniuersarium. Vbi nouit vnum tantum sacrum per diem celebrari, resoluit circa hoc varios casus, & clarissime.

30. **S**ED nunquid in casu aliquo speciali satisfacit iste, qui tenetur ad vnam Missam pro eo, si celebrat simul pro eo, & alio.

Dicitur quòd sic, quia rationabilis consuetudo interpretatur obligationem generalem, nunc autem rationabilis consuetudo est, quòd anniuersaria celebrentur in illis Ecclesiis, vbi corpora sepeluntur : & in quibus Ecclesiis ipsi mortui, dum vixerunt, perceperunt Ecclesiastica Sacramenta : si ergo talis Ecclesia rationabilem consuetudinem habeat, quòd eodem die non

An rationabilis consuetudo; quòd plura acceptentur pro eodem die cū vna tantum missa dici possit pro mortuis vbi acceptantur.

dicitur nisi vna Missa pro mortuis, si contingat eodem die plura anniuersaria concurrere, satisfic illis multis per vna Missam. Sic ergo videntur Monachi & Clerici in Ecclesiis cathedralibus & aliis collegiatis, & etiam sacerdotes curatificis facere per vnam missam, quamvis teneantur pluribus, sic quod cuiuslibet ad vnam Missam. Isti enim non obligantur ad impossibile, vel omnino ad inconueniens illi Ecclesie, in qua ministrant, cuiusmodi essent ibi eodem die plures Missas pro mortuis solemniter celebrare, nec ista difficultas oritur ex aliquo illicito, quia licitum fuit illis obligare se ad anniuersaria suorum familiarium in suis Ecclesiis celebranda, & debet intelligi ista obligatio secundum rationabilem consuetudinem talium Ecclesiarum.

Secus est de pauperibus religiosiis, & sacerdotibus non curatis, nec collegiatis. Tales enim tenentur ad singulas Missas propter singulas obligationes, nec excusaret eos consuetudo, de non celebrando plures Missas eodem die, quia nec habent rationem promittendi illa, ad quae oppositum sequeretur: quia non habent rationem sic accipiendi anniuersaria; sed tantum licet eis ad illa se obligare, de quibus fuerint certi, quod possint complete solueri.

Fundanti anniuersarium ubi scit unum tantum per diem celebrari solere, satisfic per celebrationem cōmunem cū aliis.

Aliter dici potest^d, quod bene potest aliquis si voluerit cedere iuri suo, & ideo ille, qui obligat sacerdotem, potest cedere, vt non teneatur solus habere missam: sed simul cum multis, & ista cessio, licet expressè non fiat quandoque in obligatione, tamen rationabiliter intelligenda est fieri in animo eius, non solum eius, qui se obligat, sed etus cui fit obligatio: & hoc quando ille, cui fit obligatio, bene nouit consuetudinem Ecclesie, scilicet quod quanquam multis pro eodem die sit obligata: non tamen solet solui, nisi vna missa. Et ideo probabile videtur, si Canonicus talis Ecclesie ordinet sibi anniuersarium celebrare, & si multa concurrunt vna die, satisfic dicendo vnam Missam simul pro illis multis. Sed si aliquis nesciens^e modum illius Ecclesie simpliciter intendat obligare ad tantum, ad quantum obligaret Sacerdotem simplicem non curatum, non videtur, quod isti satisfic, nisi sibi reddatur tantum in Ecclesia collegiata, scilicet propria Missa, quantum teneretur reddere Sacerdos non curatus, quia consuetudo specialis est isti, & licet ignora, quia iste non tenetur scire consuetudines speciales Ecclesiarum. Non debet ergo esse præiudicium isti: esset autem, si propter illam Sacerdos iste minus sibi teneretur, quam alius Sacerdos, modo simili obligatus. Si igitur vult Sacerdos propter suam consuetudinem sibi noram alluuiari, exprimat eam illi ignoranti, & si consentiat, quod secundum illam consuetudinem sibi satisfiat, bene quidem.

31.

Quod ergo ibi allegatur rationabilis consuetudo tanquam satisfaciens.

Dici potest, quod quanquam absolute possit rationabiliter esse consuetum, quod in hac Ecclesia fiant anniuersaria defunctorum sepultorum in hac Parochia, absolute etiam possit esse rationabilis consuetudo, quod in eodem die in ista Ecclesia non dicatur Missa pro mortuis nisi vna; tamen in casu non possunt ista duo rationabiliter esse consueta, in isto casu, scilicet, quando iustitia requirit pro singulis obligationibus singulas Missas dici: quia æquè requiritur iustitia in Ecclesia collegiata, sicut ad simplici Sacerdote, nisi ille, cui Sacerdos tenetur, velit cedere iuri suo: saltem implicitè acceptando pro se consuetudinem illius Ecclesie: quam non debet præsumi acceptare, nisi sit sibi nota.

32.

Et cum dicitur, quod non tenetur ad impossibile, vel ad inconueniens.

Respondeo: duo possunt esse inter se repugnantia saltem in casu, ita scilicet quod ambo non iuste fiant simul, & tamen vtrumque eorum diuim posse iuste fieri, & sicut de iuste, ita de decenter fieri.

Vbi dicitur unum anniuersarium potest dici, in ista plura acceptantur.

Dico ergo: quod si ex consuetudine in hac Ecclesia approbata factum est simpliciter inconueniens, hic plures Missas dici de mortuis eodem die, isti non licet se obligare aliquibus obligationibus, ex quibus sequeretur secundum iustitiam debere plures dici. Si ergo iam obligatus est ad vnam Missam tali die, non obliget se noua obligatione ad aliam, quia illa noua obligatio non esset ad istam iam debitam: ergo ad aliam, quod est inconueniens in hac Ecclesia. Et cum dicitur, quod rationabilis consuetudo est, quod anniuersaria celebrentur in propriis Ecclesiis.

Quando rationabile est anniuersaria celebrare in propria Ecclesia.

Dico, quod aliquid potest esse in se rationabile: & tamen cum alio non fiat, quod absolute posset esse rationabile in se. Sic absolute rationabile esset anniuersarium hic fieri, si possit stare cum ordinatione istius Ecclesie, quod ita fieret sicut ipse intendit, qui procurat, sic valet, quod habeat propriam Missam. sed quando non potest, sicut in casu posito, ibi rationabile est anniuersarium non in ista Ecclesia celebrari; vel si omnino

omnino sacerdos iste velit istud anniuersarium recipere, & tamen consuetudinem suæ Ecclesiæ seruare, procuret Missam propriam pro isto dici ab alio sacerdote.

Et consimiliter videtur esse dicendum de Ecclesiis dotatis, quarum ministri ratione ordinationis Ecclesiæ, vel eleemosynarum receptorum, iam sunt dotati, vel certis personis obligati specialiter ad tantum numerum Missarum, pro quanto ipsi sufficiunt, vel ad certum numerum suffragiorum; non enim videtur, quòd tales se licitè possunt obligare ad Missas, vel ad talia suffragia aliis soluenda, nisi intendant procurare talia specialiter solui per alios, qui non sunt iam totaliter obligati.

Obligati ad tot missas, quot dicere possunt, non possunt amplius obligari.

33. De tertio in isto articulo potest dici, quòd in casu proposito, absolutè non satisficit Ecclesiæ: quia obligatio completa, siue quæ fit in solidum, quando est alia, & alia ad idem in specie, ipsa est ad aliud, & aliud, sicut patet. ff. Secus est, quando est ad idem in numero, vt quando pluribus obligationibus obligor hac sexta feria ieiunare, puta ex præcepto Ecclesiæ: quia est sexta feria quatuor temporum; & iterum, quia est vigilia Apostoli ieiunanda, & iterum ex regula mea: Istis obligationibus, quia sunt ad idem numero, satisfacio vno actu ieiunandi. Secus autem est si ad idem in specie: & ratio videtur: quia obligatio non est ad impossibile solui: quocumque autem sunt obligationes ad hoc, nulli potest satisfieri nisi soluendo hoc: non ergo tenetur ad aliud. Sed quando sunt plures obligationes ad idem in specie, potest satisfieri eis soluendo aliud, & aliud. Nunc autem in casu proposito est alia, & alia obligatio completa, & ad idem in specie, scilicet ad dicendum Missam: ergo simpliciter non satisficit, nisi reddat distincta.

f. de oblig. & alibi.

Confirmatur, quia ad aliam obligationem, erat aliud & aliud ex parte eius, cui fit obligatio, alliciens & inducens obligantem, & ita videtur, quòd debeat esse obligatio ad aliud, & aliud correspondens alteri inductiuo.

34. Ad argumentum principale patet ex dictis in secundo articulo: quia virtus sacrificij non adæquatur valori eius, qui continetur in sacrificio, sed correspondet alicui merito in Ecclesia: non etiam adæquatur merito passionis Christi, sicut dictum est inferiùs, sed pro tanto ad illud plus accedit, pro quanto illam passionem specialius re præsentat, & ita virtute illius specialius Deum placat, & bonum impetrat, quantum ad meritum commune.

Virtus sacrificij non æquatur contento in eo, neque merito passionis.

C O M M E N T A R I V S.

21. *Opinio aliorum.*

c *Sed nunquid in casu aliquo speciali, &c.* Hic recitat vnã opinionem, quæ dicit quòd vbi est rationabilis consuetudo, qualis est, quòd anniuersaria celebrentur in Ecclesiis, in quibus corpora sepeliuntur, & in quibus ipsi mortui dum vixerunt perceperunt Ecclesiastica sacramenta. Si ergo contingat plura anniuersaria concurrere, satisficit illis multis per vnã Missam, quia iste non obligatur ad impossibile, vel omnino ad inconueniens illi Ecclesiæ, in qua ministratur, cuiusmodi esset ibi eodem die plures Missas pro mortuis solenniter celebrare.

d *Aliter dici potest.* Hic Doctor expressè videtur tenere, quòd non possit satisfieri in vnã Missa solenni simul pluribus anniuersariis, & hoc si illa Missa sit obligata vni anniuersario, quia tunc tenetur satisfacere secundum intentionem obligantis, vt supra patuit. Dicit tamen, quòd ille

qui obligauit Sacerdotem ad anniuersarium potest cedere iuri suo, vt Sacerdos non teneatur celebrare Missam tantum pro se, sed quòd etiam sic possit celebrare pro aliis, & tunc in isto casu potest Sacerdos obligatus ad dicendum Missam pro vno etiam simul satisfacere pro aliis exceptione illius obligantis.

e Et addit, quòd si aliquis nesciens modum illius Ecclesiæ, &c. si tamen sciret tales consuetudines, & cederet iuri suo, vt supra dixi, tunc posset satisfieri pro eo, & aliis, si igitur vult sacerdos propter suam consuetudinem sibi notam alieuari, exprimat eam ignorantiam illam, & si consentiant, quòd secundum illam consuetudinem sibi satisfiat, benè quidem, quia tunc satisficit sibi, & aliis secundum consuetudinem illius Ecclesiæ in eadem missa. Si verò non consentiant, tunc non satisficit. Cætera patent.

Q V Æ S T I O XXI

Vtrum ponens mundi æternitatem possit sustinere aliquem esse vniuersaliter benè fortunatum.

Hentic. quodl. 6. quæst. 10.

Argum.

Limò quæritur. Vtrum ponens mundi æternitatem possit sustinere aliquem esse vniuersaliter benè fortunatum. Arguitur quòd sic; quia ponens mundi æternitatem non negat motum, sed ponit, & per consequens non negat naturam, quæ est principium motus: bona autem fortuna secundùm Philosophum in libro de bona fortuna, est sine ratione natura, &c.

5. Phys. t. 3.
Ratio opp.
Comm. 15.
& 53. &
alibi quere.

Contra; ponens mundi æternitatem negat Deum posse aliquid immediatè influere in animas nostras, sicut habetur 8. Phys. quod impossibile est, principium æternum, scilicet Deum, aliquid agere in inferiora, nisi mediante celo, & mediante illo non potest fieri influentia in animam nostram; ergo nullam influentiam potest Deus cauere secundùm illam positionem: sed ponens bonam fortunam habet ponere Deum immediatè in animas nostras influere, vt habetur in illo libello versus finem, *Benè fortunatis non expedit consiliari: habent enim principium tale, quod est melius intellectu, & parum post rationis autem principium non ratio, sed aliquid melius; quid ergo erit melius scientia, & intellectu, nisi Deus? virtus enim intellectus est organum, vult tibi expressè, quòd isti immediatè mouentur à Deo.*

Vide in
prima d. 2.
q. 3. op. &
d. primo
& in Pla-
tone de
multiplici
mundo.
Al. eius de
mundi
æternitate.

Quæstio ista, vt patet per argumentum ad oppositum, non quærit de quocunque modo ponendi æternitatem, sed præcisè de modo ponendi Philosophi, an scilicet, cum illis principiis Philosophi propter quæ ponit mundum esse æternum possit stare aliquem esse benè fortunatum. Non potest autem aliquarum positionum compossibilitas videri, vel repugnantia, nisi vtraque positio videtur. Hic ergo primò videntum est de positione ponentis aliquem esse benè fortunatum, & specialiter illa, quæ tangitur in libro de bona fortuna, quæ dicitur fuisse Aristotelis & secundò videntum est de positione huius mundi æternitatis quæ habetur ex 8. Phys. & multis aliis locis. Tertio patebit si est inter istas positiones repugnantia.

S C H O L I V M.

Prima conclusio, datur fortuna, & est causa per accidens eorum, quæ eueniunt in minori parte, actione agentis à proposito. Secunda conclusio, non distinguitur fortuna à voluntate, & intellectu: sed voluntas, quæ respectu intenti est causa per se, respectu non intenti est fortuna. Tertia conclusio, omnis effectus fortuitus habet causam per se, nempe primam; ostendit Augustino.

Phys. t. 4.

Quantum ad primum, sufficienter potest sententia Philosophi de bona fortuna ad duo reduci. Primò, an sit, & quomodo sit. Secundò, propter quid, siue propter quam causam sit. Primum istorum requirit tria, scilicet an sit fortuna. Secundò an bona fortuna. Tertio, an aliquis sit benè fortunatus.

De primo habetur succinètè veritas in tribus conclusionibus. Prima est affirmatiua, & communi conceptui plurium consona, & talem philosophandi modum habuit communiter Aristoteles, quia supponit semper communiter concessa. Sicut patet, ponens locum esse immobilem, sicut communiter omnes concipiunt, licèt inquirendo per rationem videatur difficile. Et ponendo tempus esse idem numero vbique, quod etiam omnes communiter concipiunt, licèt per rationem aliqua circa hoc difficultas occurrat, & ita in multis, quæ accipit Aristoteles tanquam communiter concessa: hoc modo poterat accipere tanquam communiter concessum, quòd aliquid euenit à fortuna. Manifestum est enim, quòd agenti à proposito aliquid euenit præter intentionem, & illud dicitur fortuitum, siue effectus fortuitus; eius igitur, vt sic

vt sic euenientis, fortuna est causa: qualis autem causa sic. patet ex 2. *Phys.* vbi Philosophus declarat, quod est causa per accidens eorum, quæ eueniunt in minori parte actione agentis à proposito.

Tex. 52.

Secunda conclusio quod fortuna non est aliqua causa per se distincta à natura & intellectu, siue proposito: imò eadem voluntas, quæ respectu effectus intenti est per se causa, respectu effectus non intenti dicitur esse fortuna: intentum quidem euenit à proposito, & ided causatur voluntariè: non intentum euenit præter propositum; & ided causatur fortuitè: falsa est ergo positio Paganorum imaginantium fortunam esse quandam deam, cui tanquam causæ per se attribuunt effectus, quos videmus fortuitè euenire, & fortè, propter istum intellectum malum paganorum reprehendit Augustinus seipsum primo *Retract. c. 1. non mihi, inquit, placet utiens appellasse fortunam*, &c. Catholici autem potiùs debent talia attribuere prouidentix diuinæ, saltem generaliter.

Fortuna quid sit.

4. d Tertia conclusio est, quod fortuna non est causa totalis, hoc est, quod nihil sic euenit à fortuna, quin eueniet ab aliqua causa per se intendente, iuxta illud Platonis in *Timæo. Nihil est, cuius ortum non præcessit legitima causa*, & 5. de *Ciuit. Dei*, c. 9. dicit August. *Cicero concedit nihil fieri, si causa efficiens non præcedat*; & hoc rationally concedit, quia quod non est à se non potest habere esse nisi à causa efficiente: & ibi requiritur aliqua causa per se, siue intendens, quia sub intentione causæ vniuersalioris cadunt plures effectus, & ita sub intentione causæ primæ cadunt omnes: sed quando alicuius effectus non apparet causa proxima per se, siue intendens: tunc ille dicitur effectus fortuitus, vel causalis, & sic est intelligendum illud Augustini de *Academicis quæstionibus* in principio, vbi dicit, *fortasse nihil aliud in rebus calum vocamus, nisi cuius ratio secreta est*. Et hanc opinionem tangit Philosophus in isto libello cap. 2. *Si autem, inquit, à fortuna nihil dicendum est geri, sed nos alia existente causa propter non videre, hoc est quia non videmus eam, fortunam dicimus esse causam*.

Lib. 2. Omne fortuum habet causam personam.

Vide in 1. Tract. 6. 1.

C O M M E N T A R I V S.

1. a DE primo habetur succinè veritas in tribus conclusionibus. Præma est affirmatiua, & communi conceptui plurium consona, scilicet quod aliquid euenit à fortuna, & hoc Philosophus non probat, sed supponit manifestum esse, & consonum communi conceptui plurium, & talem Philosophandi modum habuit communiter Arist. quia supponit semper communiter concessa, &c. vt patet 4. *Physico. tex. comm. 41.* vbi vult in fine textus, quod locus sit vltimum continentis immobile primi, vbi aliter non probat locum esse immobilem, sed supponit vt concessum communiter, & quomodo illa definitio loci intelligatur, vide Doctorem in secundo, d. 2. q. 6. de loco Angelorum. Hoc etiam modo ponit tempus esse idem numero vbique quia communiter omnes hoc concipiunt, si autem non, non erit. Vult dicere, quod si motus factus, puta in vna hora sit vnus numero, ita & tempus mensurans illum motum erit vnus numero.

b Quæ eueniunt in minori parte actione agentis à proposito, & accipitur hic in minori parte, pro quanto eueniunt præter intentum agentis à proposito, vt prolixè patet à Doctore in primo, d. 2. q. 4. vnde Philosophus 2. *Physico. tex. comm. 22. Manifestum itaque quod fortuna causa sit secundum accidens in his, scilicet & eorum quæ in minori sunt secundum propositum eorum, quæ propter hoc sunt*, id est, quæ sunt propter finem, vbi circa idem, & intellectus, & fortuna est, id est, quod agens à fortuna est agens per intellectum, sicut agens à proposito est agens per intellectum. Diceretur tamen quod agens per

intellectum, & à proposito est causa per se effectus, quem intendit; agens verò per intellectum, & à fortuna est tantum causa per accidens effectus, qui euenit præter intentionem agentis per intellectum, & à proposito.

c Secunda conclusio est, quod fortuna non est aliqua causa per se distincta à natura, &c. Vult dicere, quod eadem voluntas dicitur agens à proposito, & agens à fortuna. Dicitur agens à proposito respectu effectus intenti, & hoc modo est per se causa secunda talis effectus, respectu verò effectus, qui euenit præter eius intentionem, dicitur agens à fortuna; & sic est causa tantum per accidens: fortuna ergo quæ est causa per accidens, non distinguitur per se à voluntate, quia eadem voluntas dicitur & agens à proposito, & fortuna. Potest tamen distingui per accidens, prout voluntas comparatur ad effectum intentum distinguitur à seipsa, vt comparata ad effectum non intentum, quia primo modo dicitur voluntas agens à proposito, & causa per se effectus. Secundo modo dicitur fortuna, & causa per accidens effectus.

3.

d Tertia conclusio est, quod fortuna non est causa totalis, &c. Id est, quod omnis effectus fortuitus habet aliquam causam per se intendentem talem effectum. Licet enim inuentio thesauri sit effectus fortuitus, vt comparatur ad Socratem fodientem terram, vt inueniat fontem, quia talis thesaurus non erat intentus à Socrate, tamen inuentio thesauri erit effectus per se intentus ab aliqua causa superiori.

Datur bona fortuna, quia patet, agenti à proposito præter intentionem, euenire aliquod bonum. Diuiditur dupliciter, primo in eam, quæ est illorum, quæ sunt in nostra potestate, scilicet cum pendent ex nostris actibus, ut inuentio thesauri non intenta; & in eam, quæ non est talium, ut esse diuitem, nobilem. Secundo in bonum acquirendum, & malum fugiendum, si duplex diuisio habetur ex Philosopho.

Datur bona fortuna.

Secundo in ista particula quod est de bona fortuna, explicatur in vna conclusione, & duplici distinctione. Conclusio, quæ etiam videtur communiter concessa, hæc est; *bonam fortunam esse*, manifestum enim est quòd agenti alicui à proposito euenit præter intentionem aliquod bonum, & ita cum bona fortuna f dicitur bonus effectus fortuitus, vel magis proprie, licet minus vitæ, causa talis effectus, & illa duo sine se inuicem esse non possint, sequitur quod bona fortuna sit. Hanc diuisionem quasi vocis in significationes, puta bonæ fortunæ, ut accipitur pro causa, vel effectus, tangit Philosophus, cap. 1. *Causam frequenter dicimus ipsam esse: causa autem alicuius à nomine: causa enim, & cuius est causa aliud est.* Hæc ibi.

Al. quod est in hoc articulo est, an bona fortuna sit explicatur, &c. Quis censendus bene fortunatus. Tex. 21. & circiter.

Vterius autem bonam fortunam distinguit Philosophus dupliciter penes ea, in quibus est, hoc est, penes effectus bonæ fortunæ, & est prima distinctio ista: *Fortuna bona est in his, quæ non in nobis existunt hoc est, quorum non sumus domini. Sicut exemplificat, nobilem bene fortunatum dicimus, & totaliter cui talia existunt, quorum ipse non dominus est. Alio modo bona fortuna est in his, quæ sunt in nobis: Etenim cui præter cognitionem suam acciderit aliquod bonum operari, bene fortunatum dicimus. Sine ratione enim habens impetum ad bonum, & hoc adipiscens, dicitur bene fortunatus. Vel planius, intendens vnum, & in exequendo adipiscens aliud non intentum, & tamen bonum, dicitur in hoc habere bonam fortunam. Ista distinctio bonæ fortunæ penes effectus videtur esse in illud, quod est proprie tale; & in illud, quod est communiter vel minus proprie tale: nam proprie bona fortuna videtur esse illorum, quæ sunt in potestate nostra: sicut & absolute fortuna: & hoc sic intelligendo, quod licet fortuitum non sit per se, siue primò in potestate voluntatis, quia non euenit ex intentione eius: tamen est in potestate eius per accidens, & quasi secundariò ut annexum per se intento: respectu autem illorum, quæ nec sic, nec sic sunt in nostra potestate, & per consequens accidunt nobis, non in quantum agentibus à proposito, non est proprie fortuna, sed casus, sicut patet 2. *Phys.**

Alia est distinctio bonæ fortunæ secundum effectus, scilicet per se, & per accidens: effectus per se est bonum sumere: effectus per accidens est malum non sumere, & hæc distinctio sæpe tangitur in libro.

C O M M E N T A R I V S.

3.

Secundum in ista particula. Nunc Doctor ostendit secundum principale in primo articulo, quod erat, an sit bona fortuna: dicit, quòd hoc explicatur in vna conclusione, & duplici distinctione.

F *Bona fortuna dicitur causa boni effectus non inuenti ab agente à proposito, & illa duo sine se inuicem esse non possunt, id est, quòd bona fortuna includit quòd sit causa per accidens effectus boni, & quòd talis effectus bonus sit præter intentionem agentis à proposito, & quia hoc causari videmus, idèd bonam fortunam esse manifestum est. Hanc diuisionem quasi vocis in significationes, &c. tangit Philosophus in libro de bona fortuna: cap. 1. Causam frequenter aimus ipsam esse: causa autem alieni à nomine. Causa enim, & cuius est causa aliud est.* Id est, quòd causa, & effectus sunt aliud, & aliud, & sic bona fortuna, ut accipitur pro causa per accidens effectus boni non intenti, est aliud à bona fortuna, ut accipitur pro effectus bono intento.

g *Vterius autem.* Nunc ponit duplicem distinctionem bonæ fortunæ, positam à Philoso-

pho in libro de bona fortuna, quæ duplex distinctio accipitur penes effectus bonæ fortunæ, nec per se, nec per accidens est ab agente à proposito, & per consequens non est proprie fortuna, sed casus, ut patet 2. *Phys. ex. com. 59. 60. & 61.* vide ibi. Alio modo bona fortuna est in his quæ sunt in nobis, &c. Hoc modo accipitur proprie bona fortuna, scilicet quæ est respectu eorum, quæ sunt in potestate nostra, siue respectu eorum, quæ sunt ab agente à proposito præter intentionem. Sed in proprie, siue casualiter, accipitur bona fortuna etiam respectu eorum, quæ non sunt in potestate nostra, & proprie respectu talium dicitur casus. Secunda distinctio bonæ fortunæ secundum effectus est penes per se, & per accidens, ita quòd effectus bonus præter intentum nominatur effectus per se bonæ fortunæ, & malum non accipere, dicitur effectus per accidens bonæ fortunæ, vult dicere, quòd bona fortuna proprie, & per se est prosequi bonum non intentum. Fugere autem, siue declinare malum non intentum, hoc est tantum per accidens.

Distinctio duplex: bona fortuna.

S C H O L I V M.

Secundum Philosophum nemo ex vno facto dicendus benè fortunatus : neque ex eo, quòd ipsi semper benè fortuito accidit, sed quando in pluribus benè fortuito accidit. Singulas partes ad mentem Philosophi explicat, & quomodo nullus sine miraculo est vniuersaliter benè fortunatus.

6. **T**ertium in hac particula, scilicet de benè fortunato, stat in quadam diuisione trimembri.

Al. in hoc articulo.

Primum membrum, nullus dicitur benè fortunatus eo quòd semel sibi benè accidit fortuitè.

Secundum membrum; nullus dicitur benè fortunatus ex hoc præcisè, quod sibi semper fortuitè benè accidit, quia siue intelligatur sic, quòd cum omni proposito suo annexum est aliquod bonum fortuitum, siue sic, quòd cuiuscunque proposito suo annexum est aliquod fortuitum, ipsum est bonum: neutrum enim istorum semper accidit sine miraculo speciali. Et hoc non solùm intelligendo vniuersaliter absolute: verumetiam in tali actu: puta militari, vel negociatiuo, & hoc siue de bono euentu simili, puta victoria, vel lucro; siue dissimili, puta hoc, vel illo annexo casualiter: nullo quidem istorum modorum diceret Philosophus aliquem esse benè fortunatum, sicut nec ratio probabilis persuadet.

Vno alio nemo dicendus benè fortunatus.

Tertium membrum, quòd aliquis dicitur benè fortunatus: quia sibi, vt in pluribus benè fortunatè accidit. Vnde secundùm Arist. 1. Ethic. *vna hirundo non facit ver: sic vnus actus, & similiter vnus euentus effectus fortuiti non facit hominem dici benè fortunatum, sed quando accidit ei, vt in pluribus.* Vnde dicit Aristoteles in lib. de bona fortuna. *Inspicientes existentes dirigunt multa, & idèò quando habent actiones per se inuentas, ad quas præter eorum intentiones, eueniunt vt in pluribus bona, dicuntur benè fortunati, & hoc patet ex communi sermone.* Vnde primò Rhetoricæ, *videmus propter bona fortunatis benè fortunatos electos:*

Cap. 3.

7. Sed estne aliquis vniuersaliter benè fortunatus? Hoc potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt cuilibet intento ab eo per se sit semper annexum aliquid bonum per accidens, vt in arte plantandi, & sanandi, &c. Alio modo sic, vt si talis, quòd quando-cunque est annexum sibi aliquid fortuitum, illud sit bonum, & credo quòd neutro modo aliquis dicitur vniuersaliter benè fortunatus sine miraculo speciali, quia nullus potest esse quin in actione sua, aliis causis contingentibus concurrentibus possit aliquid malum per accidens concurrere, quia in potestate sua non est concursus aliarum causarum, scilicet vt sòdiens fodiat ad bufonem, vel ad serpentem, nisi Deus faceret ex miraculo concursum causarum specialem ad hoc, sed vt in pluribus potest aliquis esse benè fortunatus, & hoc aliquando, quantum ad bona similia coniuncta similibus propositis, vt quando euenit victoria coniuncta voluntati belandi. Aliquando quantum ad dissimilia bona dissimilibus propositis. Aliquando è conuerso, quantum ad bona dissimilia similibus propositis, & sic est possibile aliquem, vt in pluribus esse benè fortunatum, vt patet per experientiam.

Nemo vniuersaliter benè fortunatus, exponitur.

Sed in quibus consistit bona fortuna? Aristoteles dicit primo Rhetoricæ suæ, quòd in duobus, scilicet in assequendo bonum præter intentum, & fugiendo malum, vt si quis non incidit in latrones.

Al. canet vsque ad. Duplex distinctio fortunæ.

Alio modo distinguitur bona fortuna secundùm Aristotelem in lib. de Bona fortuna, quòd scilicet bona fortuna dicitur respectu eorum, quæ in nobis sunt, vt quando aliquis intendit vnum per se, & aliud euenit. Alio modo respectu eorum, quæ non sunt in nostra potestate, vt quòd aliquis sit nobilis, & pulcher, diues nascatur, &c.

Et ista distinctio fortunæ est in fortunam propriè dictam, & minus propriè dictam, quæ magis dicitur casus: quia non est ab agente à proposito, quia non est talis euentus in potestate nostra.

S C H O L I V M.

Deum secundùm Theologos esse causam bonæ fortunæ, quia non habet causam intrinsecam, sed concursum causarum extrinsecarum, qui à Deo fit; sed Arist. posuit eius causam, impetum nature

natura, quia non potest esse ratio; cum is qui plus habeat de intellectu, minus habeat fortunam, nec voluntas, quia cum eadem voluntate, v. g. fodiendi, vni accidit fortuito bonum, aliter malum. Arguit multipliciter contra Arist. n. 12. docet primam intellectiōnem esse quodammodo à casu, de quo 2. d. 3. q. 4. n. 5. quia nihil est in potestate voluntatis nisi intellectum: negat tamen esse absolute fortuitam, sed à causa naturali, scilicet ab obiecto, cuius phantasma fortius mouet, vti habet 1. d. 3. q. 2. 2. 1.

Causa bona fortuna, Deus, sed non secundum Arist.

Sed quæ est causa efficiendi bene fortunatum, quod est secundum principale in primo articulo principali, & hoc de bona fortuna improprie dicta, quæ non est in potestate nostra. Non inuenio aliquid intrinsecum in homine, propter quod debeat dici bene fortunatum isto modo, sed hoc accidit sibi ex concursu causarum extrinsecarum, qui potest esse ex Deo disponente secundum Theologos, licet non secundum Aristotelem sicut si aurum sit ibi, & aliquis intendens fodere, ipsum inueniat, hoc est ex concursu causarum extrinsecarum, & non est alia causa, nisi ipse est magis dispositus, vt causa vniuersalis moueat ipsū ad hunc locū magis, quàm ad alium.

At hoc bonum magis quam aliū vi, &c.

Sed tamen quare ad propositum illius sequitur bonum, & non ad propositum alterius? Aristoteles in libello de bona fortuna inquit causam intrinsecam, quam dixit esse impetum.

3. Physic. Cap. 1.

Sed si dicas, tu quæris causam, vbi non est causa: effectus fortuitus non habet causam: Dicendum, quod notum fuit Aristoteli, quod sicut illud, quod euenit in pluribus habet causam vt in pluribus vniiformiter: ita quod euenit in paucioribus, & difformiter habet reduci ad causam vniiformiter agentem, & per se. Causa autem intrinsecæ, & proxima huius euentus fortuiti, secundum Aristotelem in prædicto libello, est impetus, dicit enim sic: *Est ergo bona fortuna sine ratione natura, bene fortunatus enim est sine ratione habens impetum ad bona, & hac adipiscens: hoc autem est natura, in anima enim inest tale, natura, quo impetu scirimur sine ratione ad qua utique bene habebimus. Et si quis interroget ab operante, quare sic facit: nescio, inquit, sed placet mihi: simile patiens his, quæ à Deo agitur. Etenim à Deo velle sine ratione impetum habent ad operari aliquid. Vult dicere, quod aliqui habent, velle, ad quod sequitur bonū aliquod præter intentum ex impetu. & istā sine ratione; & causa huius impetus est natura. Et diuersitatem hominum accipit Aristoteles per experientiam quod enim iste impellatur, & iste non, cum sine ratione eius, qui impellitur, hoc accidit, non potest esse ratio: ergo causa est natura; sed illa differentia, vel diuersitas non ponit differentiam specificam in natura, sed indiuidualem, quod enim agens extrinsecum vniiformiter agens moueat istum ab bonum & non alium, eiusdem rationis existentes; non potest esse nisi propter aliquid intrinsecum in vno quod non est in alio. Hoc autem non potest esse ratio, vt dictum est, nec aliquid consequens speciem: quia illud vniiformiter cuiuslibet inest: est ergo aliquid pertinens ad indiuiduum; quod autem non sit ratio, patet, quia *vbi plurimus intellectus, & ratio, ibi minima fortuna; vbi autem plurima fortuna, ibi minimus intellectus, secundum**

Denique parū Theologus & minus Phil. de his cognouit in hoc statu.

De bona fortuna c. 1.

Aristotelem nec etiam voluntas, quia similis potest esse actus voluntatis in vtroque, & tamen vnus assequitur effectum fortuitum, & alius non assequitur: ergo illud intrinsecum est impetus à natura proueniens, idè dicit bene fortunatum, bene natum; quia in eo est dispositio, qua à superiore motore impellitur ad propositum, secundum quod eueniunt sibi commoda.

Sed illa dispositio naturalis estne dispositio ex parte animæ, vel corporis?

An impetus sequitur animam secundum Arist.

Respondeo, si Aristoteles intellexit, quod animæ differunt secundum gradus naturales in nobilitate, & perfectione: tunc esset dicendum, quod anima nobilior haberet talem impetum, sicut brutum nobilior habet nobiliorem æstimationem, & nobiliorem instinctum naturalem, ad assequendum commodum maius. Sed non credo Aristotelem sic intellexisse, scilicet quod iste impetus sequatur aliquem ex nobilitate animæ, quia dicit, *vbi minimus intellectus, ibi maxima fortuna.* Vnde dicit, quod talem non expedit consilari: non ergo hoc conuenit intellectui ex sua perfectione, sed quia habet nobiliorem impellentem, sicut nauis malè regibilis melius frequenter nauigat, sed non propter seipsam, sed quia habet bonum gubernatorem. In corpore ergo ista dispositio est consequens complexionem determinatam.

Sed est dubitatio qualiter natura est causa istius impulsus ad volendum aliquid, ad quod sequatur commodum præter intentionem operantis; si sicut grauitas est causa descensus deorsum in graui, tunc enim fortuitum non esset à fortuna, quia in natura est aliqua dispositio inclinans ad hoc: licet non sufficienter motiua.

Item

8.

9.

10.

Item probò, quòd omnia essent à fortuna, si ex hoc dicatur quis benè fortunatus, quia habet dispositionem, qua impellitur ad volendum aliquid, ad quod sequatur commodum sine ratione, & consilio, quia in actibus humanis consilians, nec priùs consiliatur, nec considerans priùs considerat: aliter esset processus in infinitum. In primis ergo actibus non habetur impulsus à ratione cogente ad eliciendum tales actus; ergo eliciuntur sine ratione, & natura, & talis dicitur fortuna; ergo, &c.

Lib. de bon. fortuna nò longè à sine.

13. h Item tu dicis, quòd aliquis habet imperum sine ratione. Contrà: non est bona fortuna sine actu voluntatis; quia fortuna est effectus contingens consequens effectum agentis à proposito: nunc autem actus voluntatis est circa obiectum ostensum à ratione; ergo talis impulsus ad volendum, non est sine ratione.

Tex. 61. & circiter.

i Item, si natura impellit aliquem ad volendum & non ratio; ergo non est fortuna, quod euenit, sed casus, quia hæc est differentia inter fortunam, & casum 2. *Phys.*

Respondeo, prima ratio vadit ad hoc, quòd prima intellectio sit fortuna; & si sequitur aliquid bonum, & conueniens, diceretur quis per eam benè fortunatus.

Henr. quodl. 6. 9. 19.

Respondeo igitur, & dico quòd secundum quòd vnus Doctor exponit Philosophum in prædicto libello, videtur velle, quòd prima intellectio, siue volitio sit à Deo mouente intellectum, & voluntatem, non per ostensionem obiecti, & dicit prædictus Doctor, quòd hæc est sententia Anselmi de casu Diaboli c. 12. qui dicit, quòd *Angelus non habuit primum actum à se.*

Sed credo, quòd habuit primum actum à se, sicut secundum, licet voluntatem habuit à Deo; ad actum enim volendi non requiritur nisi voluntas, & intellectus præuius ostendens obiectum, & per hoc patet solutio ad rationem suam.

Angelus habuit primum actum à se.

1. Contrà, si Angelus habuit primum actum volendi à se, aut habuit volendo, & sic est processus in infinitum: aut non volendo, quod est inconueniens.

14. Respondeo: dico quòd habendo intellectum ostendentem obiectum, & habendo voluntatem priùs natura, simul tamen tempore habuit velle. Dico ergo quòd ista conclusio est concedenda, quoad aliquid, scilicet primam intellectionem non esse à ratione, sed quoad aliquid à casu: quia intelligens non priùs intelligendo intelligit. Prima intellectio non est à ratione ostendente obiectum prius: ergo est à casu quodammodo, secundum Augustinum lib. 3. de Lib arb. non est in potestate nostra quin visis tangamur, & idèd est illud fortuitum, & casuale. "

Prima intellectio quodammodo à casu 2. d. 4. 4. 4. n. 5.

Et si arguas. Prima intellectio si sit fortuita, omnia consequentia erunt fortuita. Dico quòd non sequitur: quia habita prima intellectione, & volitione potest aliquis ratiocinari de agendis, & ita quæ sequuntur illam deliberationem, non erunt fortuita, sed à ratione deliberata.

Sed si quæras, primæ intellectiones suntne simpliciter fortuitæ? Dicendum quòd non; quia sunt ab obiectis fortius mouentibus secundum phantasmata magis impressa, cessantibus impedimentis, & sic prima intellectio habet causam naturalem motiuam in nobis; quia tamen non est à ratione deliberante, non est imputabilis homini, nisi interpretatiuè: quia in potestate hominis fuit facere obiectum fortius mouens ex frequenti consideratione, ex qua fortius imprimatur phantasma tale in memoriam, & per consequens fortius mouet & prius, cessante impedimento. Prima ergo intellectio non est in potestate nostra, sed prima indifferentia, quia potest quis se determinare ad volendum, vel non volendum, hoc est, à voluntate, non ab intellectu: quia intellectus ab obiecto naturaliter mouetur, & idèd si voluntas naturaliter moueretur ab intellectu naturaliter moro, voluntas naturaliter moueretur, & sic homo esset vnus bonum brutum: voluntas igitur non mouetur necessitate naturali, sed habita prima intellectione, in potestate eius est conuertere intellectum ad considerandum hoc, vel illud, & hoc, vel illud velle, vel nolle: & sic prima volitio omnino est à nobis, nec est ita à casu sicut prima intellectio.

Secunda intellectio est in nostra voluntate 2. d. 42. q. 4.

Ad secundum, dicendum quòd Aristoteles videretur dicere in libro prædicto, quòd ille impetus, vel impulsus ad velle aliquid, ad quod consequitur commodum, non est sic à ratione, quòd talis sciat sic reddere rationem, quare hoc facit. Dicendum ergo quòd illud velle habet à ratione ostendente obiectum volitum, sed non à ratione consiliante ostendente causam, quare hoc facit distinctè, sed hoc habet ab impetu.

Quomodo impetus sit & non sit à ratione.

Ad tertium dicendum, quòd licet natura sit mediata causa illius euentus fortuiti, non tamen immediata, sed voluntas vnus intendens, licet sit aliud eueniens præter intentum, quod dicitur fortuna, non casus.

4. **A**rguit contra hoc, quod dicit Philosophus, scilicet, quod aliquis habet impetum sine ratione. *Contra, quia non est bona fortuna, sine actu voluntatis, quia fortuna est effectus contingens consequens effectum agentis à proposito, id est, quodd effectus fortuitus, est effectus non intentus ab agente à proposito, sed agens à proposito intendit effectum actu elicito voluntatis; sed voluntas non potest velle aliquid non præostensum à ratione; ergo talis impulsus ad volendum aliquid, ad quod sequitur commodum, siue ad quod sequitur effectus non intentus non est sine ratione; ergo effectus fortuitus erit à ratione.*

i Item arguit, probando quod fortuna, siue effectus fortuitus semper sit à ratione; patet, quia si natura impellit aliquem ad volendum, & non ratio, ergo non esset fortuna, siue effectus fortuitus, illud quod sic euenit, sed magis esset casus, siue effectus casualis; patet, quia hæc est differentia inter fortunam, & casum, quia fortuna est ab agente à proposito, siue ab agente per cognitionem, & casus non est ab agente à proposito, vt patet 2. Physic. text. c. 59. 60. & 61.

Opinio Henrici.

k *Respondeo igitur.* Hic Doctor primò recitat vnã opinionem, quæ est Henrici quodlib. 6. quæst. 19. quam non tenet: nam Henricus videtur velle quod prima intellectio, siue volitio immediatè sit à Deo, ita quod Deus immediatè mouet intellectum ad primam intellectiõnem immediatè causando illam in tali intellectu, & similiter immediatè mouet voluntatem ad primam volitionem circa obiectum, immediatè causando illam in tali voluntate, non causando illam per extensionem obiecti tanquam per causam medianam, & dicit quod hæc est sententia Anselmi, de casu diaboli, cap. 12. qui dicit quod Angelus non habuit primum actum à se. Sed Doctor hoc improbat, quia Angelus sicut habuit secundum actum à se, ita ad primum: patet, quia ad primum actum volendi non requiritur, nisi voluntas, vt principium immediatè elicitiuum, & intellectus præuius ostendens obiectum circa quod voluntas elicit actum.

5. Scotus contra Henricum.

l *Contra.* Hic Doctor adducit vnã rationem Henrici, quia probat quod voluntas Angeli non potuit elicere primam volitionem, quia aut ha-

buit illam volendo, aut non volendo: non secundum, patet, quia nullus elicit actum volendi non volendo illum. non primum; patet, quia tunc esset procedere in infinitum in actibus volendi, quia si elicit actum volendo illum; ergo prius habet alium actum, quo vult actum volendi, & tunc quæro de illo alio, aut elicit illum volendo, & per consequens vult illum mediante alio actu volendi, & sic tunc procederet in infinitum; ergo prima volitio erit immediatè causata.

Responso Doctoris.

m Respondet Doctor quod habendo intellectum ostendentem obiectum, & habendo voluntatem prius naturam, simul tamen tempore habuit velle, & cum quæritur, aut habuit volendo, aut non volendo: si intelligatur, quod habuit volendo, id est mediante alio actu volendi, patet, quod non, quia tunc esset procedere in infinitum, si verò intelligatur quod habuit volendo, accipiendo volendo liberè, id est, quod quando voluntas elicit illum actum. Sic liberè elicit, quod quando elicit illum, potest non elicere, & in hoc consistit voluntatis libertas. Hoc modo elicit primum actum volendi, volendo illum. Et de hac materia vide prolixius Doctorem in secundo, d. quinta, quæst. secunda, qua ponitur addita, & etiam dist. 25.

n *Dico ergo.* Nunc Doctor soluit rationes prius factas, dicens quod ista conclusio est exponenda, quoad aliquid, scilicet, quod bene prima intellectio non est à ratione, siue non est ab intellectu prius cognoscente, & per consequens potest aliquo modo dici à casu; sed loquendo de prima volitione dicit, quod illa est ratione ostendente.

Scotus soluit rationes factas.

o *Et ideo est illud fortuitum casuale,* pro quanto, scilicet, non est in potestate nostra, nec ab agente à proposito. Licet enim prima intellectio sit immediatè causata ab intellectu, & obiecto, vt patet à Doctore in primo, d. 3. q. 7. & in quod. q. 15. & per consequens habeat causam determinatam intendentem illam eo modo, quo natura potest intendere effectum suum, & vt sic non possit dici effectus casualis, vel fortuitus, tamen aliquo modo potest dici casualis, vel fortuitus, pro quanto talis prima intellectio nullo modo est ab agente à proposito, siue ab agente per cognitionem intendente talem cognitionem.

S C H O L I V M.

Ostendit contra aliquos Arist. hic, & 8. Phys. (ubi videtur dicere nihil nouum posse esse immediatè à Deo) sibi non contradicere, licet teneatur posuisse Deum causam fortuitorum immediatam: quia non negauit 8. Phys. aliquid de nouo immediatè fieri à Deo absolute, sed manentibus causis aliis actiuis, & receptiuis. Eodem modo posuit animam de nouo creari ob dispositiones nouas materię, quibus positis, Deus necessariò secundum ipsum, eam creat. Vide Doctorem 1. d. 8. q. 5. n. 6. & 8. ubi agit de opinione Philosophorum, quod Deus omnia agat necessariò, quodque quisquid agit immediatè secundum eos, est necessarium, & d. 42. & supra q. 17. n. 26. & à n. 29. ubi tenet non esse demonstrabile, posse Deum omnia facere immediatè sine aliarum causarum concursu. Hæc de Philosophorũ opinione. Ex quibus patet quomodo aliquis posset esse bene fortunatus, etiamsi mundus esset ab æternis, quia effectus fortuiti in cælum, vel in Deum referrentur, secundum fidem tenendum (inquit Doct.) Deum habere de omnibus providentiam generalem, iuxta quam omnia agunt secundum naturas suas; & specialem, iuxta quam prouidet cuiuslibet hominum, secundum sua occulta iudicia, & aliqua merita sibi nota.

Impertinetiã secundum

Sed de causa extrinseca huiusmodi euentus fortuiti secundum Aristotelem videtur dicendum, quod natura non est causa eius: quia natura est determinata ad vnũ

vnum, saltem vnitare eiusdem ordinis, & connexionis. Euentus autem fortuiti non videntur habere connexionem, nec ordinationem ad alia: ergo natura non est causa sufficiens, & completiua euentus fortuiti.

Arist. nõ esse causam effectus fortuiti.

Item tunc sequeretur, quod fortuna esset causa per se.

Item, nullus dicitur benè fortunatus, quia impellitur ad volendum aliquid, ad quod consequitur bonum, nisi illud bonum adipiscatur; sed illud bonum adipisci non potest, nisi causæ intermediæ concurrant ad hoc: cum ergo natura non potest esse causa sufficiens huius concursus, natura non sufficit: idè sequitur quod est aliqua causa extrinseca coniungens.

14

Sed, quæ sit illa causa extrinseca secundum Aristotelem, est nē cælum, vel Intelligentia mouens cælum mediante cælo, vel Deus ipse immediatè mouens: Dicendum quod si nihil sit effectus fortuitus, nisi illud, ad quod causalitas cæli potest se extendere, tunc non est necessarium causam inquirere nisi cælum, & mouens cælum, & hoc videtur probabile, quia nihil fortuitum videtur in homine nisi illud, ad quod causalitas cæli se extendit mediatè, vel immediatè. Sed primum non credo esse verum, quia aliquid est in homine, ad quod causalitas cæli non potest se extendere, sicut est volitio, nisi occasionaliter mouendo appetitum sensitium, secundum cuius inclinationem apta est voluntas inclinari: cælum ergo, quia non potest volitionem attingere, nec etiam causas ad eius causationem coniungere: idè aliquid est in homine ad quod cæli causalitas non potest attingere. Et si diceretur, & fortè verum est, quod nullus effectus fortuitus est in voluntate, & coniunctis volitioni per accidens, sed tamen causalitas cæli ad omnia alia se extendit, & sic non oportet aliam causam extrinsecam ponere, nisi cælum, & Intelligentiam mouentem cælum, & Deum mouentem mediatè, ita quod si Aristoteles videtur dicere, quod tale principium sit Deus, debet gloriari, verum est mediatè.

Ad volitionem non se extendit causalitas cæli 2. d. 14. q. 3.

Si autem aliquis effectus fortuitus ponatur in voluntate, cum cælum non possit talem effectum attingere, nec causas ad causandum ipsum coniungere, nec aliqua Intelligentia creata: tunc oportet effectus fortuitos in Deum reducere, qui omnia prouidet, & coniungit causas medias ad effectus tales fortuitos causandos.

Sed quomodo hoc potest concordare cum principiis Aristotelis, qui non videtur ponere aliquod nouum immediatè esse à Deo: vnde ipse ponens mundum æternum non posuit motum potuisse esse nouum, nisi secundum partes, ita quod totus non potuit esse nouus, & ista conclusio potest dependere à tribus principiis, primò propter immutabilitatem primi principij, quia principium est omnino immutabile: idè nullum morum, nec mobile potest immediatè de nouo producere, quia aliter se haberet nunc, quàm priùs.

8. Phys. 1. 15. & 12. Metaph. & alibi.

Sed non credo quod arguat solùm ex immutabilitate agentis: imò oportet addere aliquid ex parte effectus, sic quod agens immutabile non potest immediatè causare aliquid nouum alterius rationis: quia aliter contr. diceret sibi ipsi: quia Intelligentia omnino immutabilis, secundum eum, causat nouam partem motus; nec propter hoc est mutabilis, nec adhuc sufficit, sed oportet tertio addere sic: agens omnino immutabile non potest causare immediatè aliquid nouum alterius rationis, nulla posita diuersitate in medijs causis actiuis, vel receptiuis: aliter non haberet propositio Aristotelis veritatem: Si enim causæ intermediæ actiue sint diuersæ dispositionis in agendo, vel passiue diuersæ dispositionis in recipiendo: potest esse diuersitas effectuum: dato quod in causa prima nulla sit mutabilitas, vel nouitas aliquo modo.

Al. hoc Non concludit Arist. ex immutabilitate, Deū nihil posse facere de nouo.

15.

Dicemus ergo, secundum Aristotelem quod agens omnino immutabile non habens causas medias actiuas, vel receptiuas diuersæ dispositionis, non potest causare aliquid nouum alterius rationis; sed aliqui istarum conditionum deficiente non habebimus secundum Aristotelem vnde concludamus aliquam nouitatem in Deo.

Al. nullam.

Dicendum ergo, quod non contradicit sibi in libello de bona fortuna, & 8. Phys. secundum quod aliqui volunt sibi imponere: quia si secundum primam viam sufficit omnem effectum fortuitum reducere in cælum, hoc non petit aliquam nouitatem, vel mutabilitatem in Deo: quia non causat Deus effectus fortuitos de nouo, nisi mediante cælo, & hoc non est contra eum: dato etiam secundum aliam viam, quod oporteat aliquos effectus fortuitos nouos reducere immediatè in Deum: adhuc non contradicit sibi ipsi, quia certum fuit Aristoteli secundum sua principia animam intellectiuam esse à Deo immediatè: & ad hoc attingere potest ratio naturalis, cum sit

6. de animal. vel 2. de gen. animal. c. 3.

immortalis, & ita aliquid nouum potest immediatè esse à Deo, & tamen non contradicit sibi secundùm sua principia.

Sed quomodo est hoc possibile? Dicendum quòd immutabilitas agentis, excludendo causas actiuas intermedias, vel receptiuas, concluditur secundùm Aristotelem quòd non possit fieri aliquid nouum alterius rationis: sed si vna conditio defecerit, scilicet quando causæ intermedix actiuæ, vel passiuæ diuersimodè se habent in causando, potest causare de nouo aliquid alterius rationis. Si etiam effectus causandus sit eiusdem rationis, potest Deus ipsum causare immediatè, nulla posita nouitate in eo, propter diuersitatem causarum receptiuarum, sicut Sol immediatè soluit glaciem & coagulat lutum, nulla posita nouitate in eo; ita secundùm Aristotelem hoc corpore organizato, Deus necessitate immutabilitatis * causat hanc animam: & prius non: quia materia non erat disposita, sicut nec Sol causat alium, & alium radium in aëre, & in aqua: nisi propter diuersitatem recipientium; sic in proposito, Deus influit vniformiter in quodlibet in quantum potest, secundùm Aristotelem: & quia iste est dispositus, ille non, idèd Deus impellit istum ad tale propositum; ad quod consequitur commodum, illum autem non impellit: quia non inuenit in eo dispositionem illam, quam diximus prius. Et ipsa positio Aristotelis de bona fortuna stat cum positione sua, 8. *Phys.* scilicet quòd Deus non potest causare nouum mundum, vel nouum cælum, & nouum motum secundùm suam causalitatem.

Al. inenitabilis.

Deus omnia fortuna specialiter prouidentia prouidet, rationibus sibi cognitio, nobis occultis.

Sed secundùm fidem, & veritatem dicendum est, quòd Deus habens prouidentiam generalem de omnibus, regit res, secundùm quod natæ sunt regi: secundùm quod dicitur 7. de Ciu. c. 30. *Sic Deus res quæ candidit*, &c. tamen præter istam generalem prouidentiam, habet prouidentiam specialem ex quadam electione, secundùm quam prouidet vniciuique hominum, secundùm merita præsentia, vel futura, & occulta nobis; tamen sibi præsentia: quia eius iudicia sunt semper, licèt occulta: ita quòd aliquando aduersitas plus proficit, quàm prosperitas, secundùm Boet. 4. de *Conso. profa* 4. ita quòd licèt ponamus aliquem bonè fortunatum: tamen ex hoc nihil nouum ponimus in Deo: vt dictum est. Et sic patet ad rationes.

F I N I S.

ADDITIONES QVÆDAM AD QVÆSTIONEM septimam immediatè ante illud, *Iam consequenter*, &c.

AD Solutiones istorum obiectorum Doctor remittit se alibi. Potest tamen dici ad primum negando consequentiam, quia licèt intellectus viatoris possit ex suis naturalibus cognoscere ibi esse perfectissimam voluntatem, hoc tamen est per conceptum imperfectum: quia non est inconueniens per conceptum imperfectum cognosci aliquid esse perfectissimum: sicut per conceptum finitum cognoscitur aliquid esse infinitum: & idèd non sequitur quòd per talem rationem voluntatis, quam viator habet ex lege communi, possit tanquam per medium euidentis à priori cognoscere Deo inesse omnipotentiam.

Ad secundum dicendum est, quòd qualitercunque sit de maiore, minor videtur neganda: quia etsi Deus sit res simplicissima: non tamen omnis conceptus, quem nos habemus de eo, est simpliciter simplex, & idèd non oportet omnem propositionem talem esse per se

propriè: & tamen si esset per se, non tamen ex hoc esset per se nota.

Ad tertium dicendum, quòd cognitio Metaphysici de Deo excedit cognitionem Philosophi de Deo: tam extensiuè, propter multitudinem passionum, vel proprietatum cognitarum, quam intensiuè, propter maiorem perfectionem, & perfectiorem modum cognoscendi. Et per hoc ad formam argumenti dicatur, concedendo primam consequentiam, & consequens ad istum intellectum, quòd Metaphysicus potest ad altiorem cognitionem attingere, quàm est illa cognitio, quia, ad quam non sufficit naturalis, vel Philosophicus attingere. Nam in cognitione quia est dare latitudinem & excessum, secundùm maius, & minus, tam intensiuè, quàm extensiuè: & idèd cum ulterius inferitur, ergo potest attingere ad cognitionem propter quid, neganda est consequentia de demonstratione quia, &c.

Cognitio Metaph. de Deo excedit cognitionem Philosophi de eo, & quomodo?

Per conceptum finitum cognoscitur infinitum.

ADDI

ADDITIONES AD QUÆSTIONEM
decimam quartam circa finem ante
illam particulam,

Et per idem ad secundum n. 26.

EXEMPLUM huius apparet in sensu, quando enim species coloris videtur, sicut quando radius transit per vitrum rubrum, rubor apparet in pariete opposito: & ille rubor ita visus non est ratio videndi ruborem in vitro, sub propria ratione, sed tantummodo diminutè, vel fortè nullo modo, nisi per collationem huius ruboris ad illum, tanquam similis: quando autem species sensibilis est ratio sentiendi obiectum sub propria ratione sua, ipsa non est percepta per sensum, sicut apparet manifestè in visione recta, ubi nihil videtur in medio inter colorem, & oculum: & tamen est ibi species coloris multiplicata.

Sed contra: licet hoc sit ibi, in visione tamen reflexa videtur, quod ipsa species videatur, quia hoc quod videtur, apparet videri in speculo, & tamen in tali visione reflexa species est ratio sentiendi obiectum in ratione sua propria, quia obiectum videtur sub propria ratione visibilitatis sue: ergo à simili, in proposito posset Deus videri per medium quasi specularum: & tamen sub ratione propria obiectiva.

Sed hic dicendum, quod Alacen in perspectiva sua lib. 4. cap. 4. ex intentione determinat quod species non est in speculo subiectiva, neque est ibi, ut terminans actum videndi. Et breuiter ostendi potest unico experimento: quia quod alicubi existens in se videtur ab oculo existente in hoc situ, potest

etiam videri ab ipso existente in alio situ, dum tamen medium sit illuminatum, & non sit opacum interpositum, & sit etiam debita distantia: sed oculus, qui in determinato situ existens videret album in speculo, alibi existens, non videret: quia non fit visio ista, nisi in illo puncto, ad quem peruenire potest radius reflexus, qui semper est in eadem superficie cum radio incidentia, & cum ipso constituit angulum aequalem illi angulo, qui intercipitur inter radium incidentis, & corpus, super quod incidit.

Pates etiam propositum per hoc, quod aliqua specula non sunt formaliter perspicua, sicut in calibe polito, & argento polito, bene videtur aliquis color tanquam in speculo: & tamen in istis non recipitur species coloris: quia non est nata recipi nisi in perspicuo tantummodo; ergo hic recipitur in aere propinquo talibus speculis: sed ut ibi non potest terminare visionem: quando etiam recipitur in speculo perspicuo vitro, adhuc ibi non terminatur visio, nisi ad aliquid opacum suppositum: puta plumbum, vel aliud huiusmodi. Dico ergo quod in visione tali speculari species non est visa: sed tantum ratio videndi obiectum illud, cuius est species, non tamen per lineam rectam, sed per lineam reflexam. Vnde obiectum quidem non est presens oculo per lineam rectam, sed reflexam concurrentem cum recta in puncto: ubi est concursus radij visualis cum catheco.

Species accipitur in aere propinquo speculis.

3.
Vtrum
species sit
in speculo
subiectiva.

ADDITIONES AD QVÆSTIONEM
decimam octauam ante illud.

De secundo principali.

NOTA quòd ultra naturalem bonitatem volitionis, quæ competit sibi inquantum ens, quæ etiam competit cuilibet enti positivo, secundum differentiam suæ entitatis maius, & minus, præter illam est triplex bonitas moralis secundum gradus se habens.

4.
Quid est bonitas ex genere.

Prima dicitur bonitas ex genere, quæ competit volitioni ex hoc, quòd transit super obiectum conueniens actui tali, secundum dictam recta rationis, & non solum, quia conueniens actui tali naturaliter, sicut Sol visioni: & hæc est prima bonitas moralis: quæ idèò potest dici ex genere: quia quasi materialis respectu omnis bonitatis posterioris siue ulterioris in genere moris: nam actus transiens super obiectum conueniens est quasi formabilis per quamcunque aliam circumstantiam moralem; & ita quasi potentiale: non omnino sic extra genus moris sicut fuit ipse actus in genere natura, si d in genere moris, quia iam habet aliquid de illo genere; puta obiectum debitum actui.

Bonitas virtuosa quid?

Secunda potest dici bonitas virtuosa, siue ex circumstantia, quæ competit volitioni ex hoc, quòd ipsa elicitur à voluntate cum omnibus circumstantiis dictatis à recta ratione debere sibi competere in elicendo ipsam: bonum enim est ex causa integra secundum Dionys. 4. de diu. no. Et illud est quasi in specie moris bonum: quia iam habet omnes

differentias morales contrahentes bonum ex genere.

Tertia verò bonitas potest dici meritoria, siue gratuita in acceptatione diuina, in ordine ad præmium, quæ conuenit actui; ex hoc quòd præsupposita duplici bonitate, iam dicta elicitur conformiter principio merendi, quòd est gratia, vel charitas. Exemplum primi, dare eleemosynam. Exemplum secundi, dare eleemosynam pauperi, qui eget. & in loco, quo potest sibi competere propter amorem Dei. Exemplum tertij, illud opus facere, non tantum ex inclinatione naturali, sicut potuit fieri in statu innocentia: & forte posset modo fieri à peccatore, si adhuc peccator existens, & non pœnitens ex pietate naturali moueretur ad proximum, sed tantum ex charitate, ex qua faciens est amicus Dei, inquantum respicit opera eius; hæc triplex bonitas est ordinata: ita quòd prima præsupponitur secunda, secunda tertia, & non e conuerso. Huic triplici bonitati correspondet triplex malitia. Prima siquidem est malitia ex genere, quando scilicet actus qui tantum habet bonitatem natura ex primo, ex quo debet constitui in genere moris habet malitiam, quia transit super obiectum disconueniens: puta si odire transit super Deum. Secunda autem malitia ex aliqua est circumstantia deordinante actum, licet habeat obiectum conueniens. Tertia demeritoria.

Triplex bonitas dicta est ordinata.

Triplex malitia opposita triplici bonitati: de his 2. d. 7. n. 11. 12.

CONCILIATIONES LOCORVM EX QVOD- libetis Scoti, cum aliis eiusdem Doctōris locis, quæ inter se apparenter opponi videntur.

AD LECTOREM.

VM attentè perlegerem Quodlibetorum Doctōris subtilis textum, & cursim, ac per occasiones Leucheti, Gadij, & Tartareti expositiones, ac Paduani Grassis contradictionum libellum, iudicavi gratissimum futurum Scotistis, si loca, quæ in his apparenter dissidere viderentur cum doctrina eiusdem Doctōris in aliis Philosophicis, vel Theologicis operibus, notare, & in unum collecta breuiter soluerem: collegi ergo præcipua loca à præfatis auctoribus veluti dissidentia iam pridem obseruata, omisis multis, quæ minoris momenti videbantur, quibus adiunxi, quæ ex propria lectione, notatu digna occurrerunt. Solui, qua breuitate potui, singula, Doctōrem secum ubique concilians, & mentem eius plerùmque, ubi res exigebat, ex contextu aperiens; citans determinatè, non tantùm distinctiones, & quæstiones, ut alij hæcenus fecerunt, sed articulos, paragraphos, versum, ac numerum, tam in hoc, quàm in reliquis Scoti operibus, ut sine labore loca apparenter opposita, in suo fonte, quando libuerit, examines quæ ex aliis desumpsi, plerumque aliter, semper breuius expedio. Quod te monitum esse volui (benigne Lector,) ut, quando nostra solutio, vel pacificatio non arriserit, ad illos recurras. Audeo polliceri collectionem, is qui Doctōris subtilis doctrinam exactè percipere, & penetrare statuerunt, magno vsui futuram. Vale.

EX QVODLIBETO I.

CONCILIATIO I.

I.
Qua est prima
entis di-
uisio?

N praeftatione ad quodlibeta dicit, quod ens, seu res prima sui diuifione diuiditur in creatam, & in increatam, à se, & ab alio, necessarium & possibile, finitum, & infinitum. Sed quodl. 3. prin. & 1. d. 3. 6. q. 1. n. 9. ait, quod primò diuiditur in reale, & rationis: & quodl. 5. sine, in quantum & non quantum: ergo cōtradictio. Respondetur, hīc agit de ente reali: quodlibeta de ente communiffimè sumpto: & quodl. 5. de ente quoad diuina. Secundò, dici potest quod lumen dō primū pro adequato, omnes istae diuifiones sunt primae. Primò modaliter Theologicè, in quantum, & non quantum; primò modaliter Metaphysicè, in finitum, & infinitum: primò, per passiones in vnum, & multa. Primò, per quiditates in Deum, & creaturam, substantiam, & accedens. Quisnam ordo seruandus in his, & aliis diuifionibus entis, difficile est praescribere secundum Scotum. Praeter loca citata 1. dist. 1. q. 2. n. 12. diuidit ens in quiditatum, & habens quiditatem, & d. 3. 6. q. 1. n. 8. 9. in secundum quid, & simpliciter, & dist. 19. q. 1. n. 3. 6. in vnum, & diuersum. Vide varias entis diuifiones apud ipsum 5. Met. c. 7.

CONCILIATIO II.

An existētia
sit de essētia
Dei, vel
modus eius
intrinsicus.

Art. 1. §. Illa entitas n. 3. ad. 2. tenet existentiam esse de quiditate Dei; & idem habet 1. d. 2. q. 2. §. Ex his ad qm. n. 4. vbi ait esse praedicari de Deo primo modo per se, & idem ait 3. dist. 22. §. Sed quid Logicè, n. 1. 9. & quodl. 6. a. 2. §. Nunc restat. vbi ait aeternitatem esse modum extrinsecum existentiae Dei: ergo ipsa existentia non est modus extrinsecus. Hanc partem tenent Leuch. & Tartaret. in dicta loca. Radaro 2. Controu. 2. a. 4. Syretus, & VVallo in formalitat. P. Smising. trait. 1. dist. 2. q. 1. Sed oppositum habet Scotus vt videtur 1. dist. 8. q. 3. §. n. 2. 9. vbi ait Deum per prius esse infinitum, quàm esse hoc existens: sed infinitas secundum eum, est modus intrinsicus Dei ibi n. 17. & quodl. 5. & idem hanc partem tenet Baragon 1. d. 2. q. 2. §. Ex his. Fauent. dist. 14. c. 2. Mayron 1. d. 2. q. 1. a. & q. 7. Primam partem magis ad mentem Scori esse puro; quam etiam tenent Viguerius, & Paulus scriptor in 2. locum citatum, & Gadius hoc quodl.

2.
An infinitas
sit prior exi-
stentia Dei,
& quid de
eius singulari-
tate.

Ad locum obiectum, non dicitur infinitatem esse priorem existentia, sed quod est prior singularitate, vel haecceitate: existentia autem non est formaliter singularitas, vel haecceitas. Ibi potius videtur dicere, quod est de se existens, de se infinitus, & de se hic, quasi hoc ordine. Sed quia forte ipsa singularitas est de essentia Dei; melius dices Scotum loqui secundum imperfectum modum nostrum concipiendi; quia prius concipimus in Deo id, quo differt à creaturis, & hoc est infinitas, non singularitas. Dices, Scot. 2. d. 3. q. 9. §. Ad quæst. n. 6. tribuit Angelo notitiam distinctam abstractiuam diuinæ essentiae: ergo existentia non est de eius quiditate, alioquin illa notitia foret intuitiua. Respondetur, dicitur abstractiua, quia non est essentiae, vt existentis, & praesentis, non verò vt abstracti ab existentia. Contrà, quia quodl.

Qualis scien-
tia distincta
Dei haberi

7. a. 2. com. 2. ait distinctissimam cognitionem haberi posse de Deo à viatore, sine eo quod tendat in eius existentiam. Respondetur, ibi etiam excludit existentiam vt praesentem, & facialiter visam, quia loquitur de scientia viatoris, quae haberi potest circa visionem, vel intuitionem rei existentis, & praesentis. Dices secundò, Scot. 4. d. 12. q. 2. ad ult. ait, si persona diuina esset formaliter infinita secundum relationem, relatio per se existeret; vbi per infinitatem probat existere. Respondetur, intellige id à posteriori.

possit ab
Angelo suo
viribus.

CONCILIATIO III.

Art. 1. §. De ista essentia n. 3. ait essentiam esse rationem primam simpliciter essendi Deo, & loquitur de simpliciter simpliciter; ibi §. Aliter dicitur, & alioquin hoc nihil esset singulare, quia etiam diffinitum est conceptus simplex, vt habet Scot. 1. dist. 3. q. 2. §. Ad secundam quæst. n. 21. Oppositum habet 1. d. 2. q. 2. num. 5. Vbi ait quod de Deo pro nunc nullum habemus conceptum simpliciter simplicem, quia quicquid concipias, siue entis, boni, veri, non erit conceptus proprius Deo, nisi addamus aliquid, quo conceptus redditur non simpliciter simplex, vt summum, increatum, infinitum, immensum: vnde 1. dist. 3. q. 2. n. 17. bene ait, conceptum nobilitorem, & perfectiorem, quem de Deo habere possumus pro nunc, esse entis infiniti.

An habemus
conceptum
simpliciter
simplicem de
Deo.

Respondetur, cum ait essentiam esse conceptum simpliciter simplicem, intelligit vt opponitur conceptui resoluibili in conceptus determinabilis, & contrahentis, seu potentiae, & actus, vt constat ex §. Aliter dicitur. Cum autem dicit Deum non habere conceptum simpliciter simplicem, intelligit de conceptu nullo modo resoluibili in plures: quod verum est. Dices, conceptus simpliciter simplex pertinet ad perfectionem: ergo Deo conuenit. Respondetur, ita est in re, sed nostro modo intelligendi, qui non concipimus Deum vt est, perfectior est conceptus non ita simplex, quia plures entis perfectiones comprehendit, vt in exemplis: conceptus entis est simpliciter simplex, sed maximè imperfectus, quia excludit alias perfectiones: dicitur tamen permixtè perfectus, quia comparatur secum infinitatem. Vide additionem ad Scot. 1. d. 3. q. 2. n. 13.

3.

Conceptus
simpliciter
simplex, an
perfectior
conceptu non
simplici.

CONCILIATIO IV.

Art. 1. §. Nam contraditio, n. 10. ait, quod vita intellectualis, seu intellectualitas est de quiditate Dei; vel essentiae diuinæ, ita quod si definitur, in intellectualitas intraret definitionem. Idem habet 1. Report. d. 35. a. 4. sed 1. d. 26. soluendo argu. principalia, n. 55. ait, intellectualitas dicit modum intrinsicum essentiae. Respondetur, hoc loco sumit intellectualitatem pro potentia, & sic est quasi modus intrinsicus, non proprie attributum. De quo vide ipsum 1. d. 8. q. 4. quia attributa supponunt rem in suo esse intrinseco perfectam, & per modum qualitatibus adueniunt, vt sapientia, iustitia. Sed hic, & in Reportatis sumit intellectualitatem pro natura intellectuali, & sic est de quiditate Dei. Contrà, quia in loco ad oppositum comparat intellectualitatem rationalitatis respectu hominis: ergo non sumit eam pro potentia. Respondetur, non comparat in rigore, alioquin non diceret esse modum intrinsicum, sicut nec rationalitas, est modus intrinsicus, sed quiditas hominis: comparat ergo

An intelle-
ctualitas sit
de essentia
Dei.

ergo in eo tantum, quod sicut in homine rationalitas precedit attributa, & non est attributum, sic intellectus, & voluntas in Deo non sunt attributa, sed precedunt ea, & se habent quoad hoc, sicut infinitas, ut ibi ipse Doctor asserit. Vide hic Scholium sextum.

CONCILIATIO V.

Art. 1. §. De ista essentia, num. 3. ait quod hæc, Deus est, est prima omnium in Diuinis. Idem habet 1. d. 2. q. 2. §. Ex his ad quest. n. 4. sed hanc esse primam, Deus vult, tenet 2. dist. 1. q. 2. n. 9 & 3. d. 7. quest. 1. n. 7. quest. 3. Prologi. n. 13. Respondetur, hic loquitur in ordine propositionum necessariorum, ibi contingentium.

CONCILIATIO VI.

Eodem art. §. Ex isto secundo, n. 7. Omne notionale est relatiuum ad intrã, & e contra: & ibidem ait, quod essentiale est commune tribus. At 1. dist. 19. q. 1. §. De quarto dico, num. 4. ait quod Filius est æqualis Patri ad intrã, & habetur ex symbolo Athanasij, & tamen æqualitas est essentiale, non notionale. Respondetur, hic loquitur de relatiuo originis, & æqualitas non est talis, & sic non est notionale, sed essentiale. Dices, ibi ad secundum docet Scotus essentiale esse ad se, sed hoc non conuenit æqualitati. Respondetur loqui de essentiali, quod est formaliter infinitum, dicens perfectionem simpliciter.

CONCILIATIO VII.

Eodem art. 1. §. Secunda ratio, n. 8. & §. Secunda ratio, n. 11. ait attributa esse in Deo ex natura rei, scilicet distincta. Quod fuscè probat 1. dist. 8. q. 4. Sed 4. dist. 46. q. 3. in fine, admittit quot sunt formalitates, tot esse res: ergo si distinguantur formaliter, & realiter. Respondetur, tantum ait id posse concedi, sed formalitates sunt realitates, seu res (inquit) secundum quid, quo sensu Cassiodorus (quem ibi citat) in Psal. 50. vocat misericordiam, & iustitiam Dei, duas res.

CONCILIATIO VIII.

Ibidem §. Tertia ratio, n. 12. innuit, quod secunda intentio est passiva comparatio, quia duo obiecta ab intellectu comparantur. At videtur dicere 1. d. 23. §. Contra opin. n. 2. esse comparationem actiuam. Respondetur, est actiua respectu potentie, vel actus: & passiva respectu obiectorum. Obscurum satis est, quid sit secunda intentio secundum Scotum. De quo vide eum, q. 3. Vniuersal. & ibi Maur. & formalitas, q. de ente rationis, VVallonum p. 31.

CONCILIATIO IX.

Art. 1. §. Secunda conclusio, n. 16 docet notionalia in Diuinis præcedere essentialia ad extrã, ut create, prædestinate, & intelligere creaturas. Idem ait 2. d. 1. qu. 1. art. 1. n. 2. sed 1. d. 4. q. 2. §. Respondeo num. 3. docet, quod Deus Deitate est hic, & in illo conceptu nulla includuntur supposita, & hoc modo (inquit) for: è hac est vera, Deus creat, & similes, intelligendo subiectum pro hoc Deo existente in natura diuina, non intelligendo suppositum: ergo ista ad extrã præcedunt notionalia. Respondetur, tantum vult quod ista conueniunt, non ratione suppositorum, quia incommunicabilitas (inquit) non est ratio talium: nam si per impossibile tantum esset vna persona, vt posuit Auerroës 12. Met. com. 39. illa faceret omniam ad extrã, eodem modo, sicut tres faciunt, vt bene Doctor 2. d. 1. q. 1. ar. 3. verè tamen præcedunt productiones ad intrã omnem productionem, & operationem, seu intellectionem ad extrã, vt probat Doctor loco iam

citato artic. 1. & 2.

CONCILIATIO X.

Art. 3. §. Ad argumenta probantia, num. 20. ait quod Pater prius nouit omnia in se, quam in Filio, & 1. d. 1. q. 2. §. Quantum ad istum, n. 5. quod est prius perfectè beatus, quam generet. Sed quodl. 4. a. 3. & 1. d. 28. q. 3. ad primum, docet, quod paternitas, & generatio ex natura rei sunt idem formaliter, nec prius intelligit omnia in se, quam in Filio, quia per generationem Filij est Pater. Respondetur, sensus est, non quod in aliquo instanti sit beatus, vel intelligat, in quo non generet, vel non sit Filius, sed quod licet simul natura sit cum genito, est tamen prior origine ipso, & pro illo priori beatus, & omnia intelligens, id est, se beatus, & intelligens: Filius autem licet sit simul natura intelligens, & beatus, est tamen posteriori origine talis, quia ab alio, non à se. Dices, quomodo capi potest, quod prius sit beatus, vel intelligat, quam sit: constituit enim per generationem, vel relationem ad Filium: ergo antea nullã habet prioritatem, quia nec ipse est. Respondetur, iam dixi prioritatem originis non explicari per instans in quo, sed is dicitur sic prior, à quo alius, & posterior, qui ab alio: vnde licet simul sint natura Pater, & Filius, generatio passiva & paternitas: Pater est prior origine, quam Filius. seu quam generet, vel respiciat Filium, id est, generando, vel respiciendo Filium, ipse est à se, seu à quo alius, Filius verò qui ab alio. Vide Doct. de hac prioritate 1. d. 1. q. 2. & d. 28. q. 3. n. 9. & 2. d. 1. q. 1. a. 1. & quodl. 4. a. 1. n. 4. Bargius 1. d. 1. q. 2. explicat illam propositionem, Pater prius est beatus, quam generet: ita vt Pater supponat pro Deo, non pro prima persona. Sed hinc sequitur Deum, vt abstrahit à supposito, generare: quod repugnat; quia generans se distinguit à genito ex Augustino 1. de Trinit. c. 1. & 2. de anima text. 47. at Deus est verè, & realiter Pater, Filius, & Spiritus sanctus, vt bene probat Doctor, (& est de fide) 1. d. 4. q. 2.

An Pater sit prius beatus, quam generet.

Prioritas originis explicatur, non ut instans in quo.

EX QVODLIBETO II.

CONCILIATIO I.

Art. 1. §. Tunc arguo n. 6. ait, quo aliquid est extra causam, & intellectum, eo est hoc primo, quia sic esse non competit nisi huic. Sed 2. d. 3. q. 1. fuscè probat naturam non esse hanc, vel indiuiduam de se, vel ex se: & q. 6. §. Est quæstio n. 15. docet indiuiduari per hæc ceitatem, quæ est vltima realitas formaliter distincta ab ipsa: ergo contradictio. Respondetur, hic non vult rem esse de se singularem, sed bene per aliquid sibi intrinsecum, esto formaliter distinctum. Negat ergo tantum per prædicta verba rem indiuiduari per aliquid extrinsecum: subiungit enim: ergo frustra quaritur ratio singularitatis per aliquid extrinsecum.

Quo aliquid est extra causam, iam, vel intellectum, eo est hoc primo.

CONCILIATIO II.

Art. 1. §. De secunda ratione n. 8. docet omnem intellectionem creatam fieri per dictionem: scilicet in Diuinis, vbi intellectio essentialiter prior est dictione. Quod etiam ait 1. d. 2. q. 7. §. Ad dubium n. 22. Sed quodl. 1. a. 2. §. Tertia Conclusio, n. 16. ait, quod qualis est ordo realis inter aliqua, quando realiter distinguuntur, talis est ordo formalis, vel rationis, quando formaliter, vel ratione distinguuntur: ergo si in creatis, vbi realiter

Quare intellectio creata supponit dictionem, diuina non.

An hæc Deus est, sit prima propositio in Diuinis.

Omne notionale an relatiuum ad intrã.

An attributa d' singulatur ex natura rei.

An secunda intentio sit passiva comparatio.

An notionalia præcedat essentialia.

ter distinguuntur, dicere est prius, quàm intelligere, idem erit in Diuinis, vbi formaliter, vel sola ratione distinguuntur. Respondetur, ita est, comparando dicere, seu actum intellectus productiuium ad actum eiusdem productum: est enim idem ordo in Diuinis, & creatis: sed quoad intellectiōnem improductam, seu essentialē non est similis ordo in creatis, quia omnis intellectio creata est producta.

CONCILIATIO III.

An plurificabile potest de se extendi ad infinitum?

Art. 2. §. Hac propositio n. 17. ait, quodcumque plurificabile eiusdem rationis potest, quantum est de se, extendi ad infinitum, nisi aliunde determinetur. Idem habet 1. d. 2. q. 7. nu. 36 Sed 1. d. 2. q. 7. §. Dico tunc ad q. n. 18. & §. Nunc restat n. 35. docet essentiam diuinam, quæ est de se communicabilis, tribus tantum personis communicari posse. Respondetur, quod essentia non plurificatur, neque etiam communicatur pluribus eiusdem rationis, quia diuersa ratione procedunt personæ, vt hic docet Doctor ar. 3. & 2. d. 2. q. 7. §. Dico tunc ad quest. n. 18. procedit enim Filius per intellectum, quomodo natus, & Spiritus sanctus per voluntatem, quomodo datus.

CONCILIATIO IV.

8. An processiones distinguuntur ex principiis?

Ar. 3. §. Tertio modo n. 25. ait processiones distinguuntur quasi specie ex principiis formalibus, quia vna per memoriā fecundam, alia per voluntatem fecundam. Idem ait quodl. 16. Sed 1. d. 13 §. Ad quest. nu. 18. ait distinguuntur se ipsi, ita quod non sit quarerendum, per quid distinguuntur. Respondetur originatiuè suis principiis distinguuntur, sed formaliter se ipsi: ita se explicat ibi: & ponit exemplum de differentiis oppositis, quæ se ipsi formaliter differunt, sed effectiue per ea, à quibus habent esse: sic in proposito. Vide eum 1. d. 26. n. 4. 6. vbi ait, quod Pater est à se formaliter, ab essentia fundamentaliter incommunicabilis. Posset etiam dici, quod terminatiue distinguuntur per suos terminos totales. Vide Bargium, Licherum, & Vigerium in locum illum.

CONCILIATIO V.

Quod conuenit vni, & non alteri, an supponat duo distincta.

Art. 1. §. Tunc arguo, n. 6. ait, si aptitudo conuenit huic, & repugnat illi: ergo præexistit in eis distinctionem. Sed 1. d. 3. q. 6. §. Ad quest. n. 9. docet hæc ceitate esse principium indiuiduationis, & sic conuenit vni, repugnans alteri, & tamen non præexistit in eis distinctionem, sed facit eam: ergo contradictio. Respondetur, hic loquitur de eo, quod supponit duo, & repugnat vni, conueniens alteri: v. g. de aptitudine, quæ supponit entitatem huius, & illius animæ: at in loco obiecto nõ sic, sed de eo, quod facit vnum, cui conueniat, repugnans aliis ab eo: quod verò aptitudo supponat entitatem animæ, patet, quia non est ad se, nec ratio eatis in actu, sed tantum in potentia.

CONCILIATIO VI.

Vnde Filius nequit gignere?

Ar. 3. §. Ad secundum, & primo, n. 26. ait, quod Filius nequit gignere. Idem habet 1. d. 2. q. 7. n. 18. Sed ibidem ar. 2. prin. ex Aug. contra Maximinū, l. 1. habet, quod creatorẽ genuit Pater, non Filius, neque enim non potuit, sed non oportuit: ergo est in Filio potentia generandi: ergo actu generat, quia quicquid potest esse in Deo ad intrã, actu est. Respondetur, est in Filio potentia generandi quoad absolutum, non verò quoad propteratam requisitam primæ personæ: & hoc sensu ait Augustinus, neque enim gignere non potuit: ita Licher. hic. vel dic, quod per id, neque enim nõ potuit intelligit, non fuit impotens, sumendo negationẽ

infinitanter. Ita Scotus 1. Report. d. 7. q. 2. ad secundum. Vide eum 1. d. 7. & 13. Dices, Pater ergo est potentior Filio: negatur, quia obiectum omnipotentis est possibile, seu causabile, ex Sco. 1. d. 20.

CONCILIATIO VII.

Art. 3. prin. ait ex Hilario, quod Filius nihil habet nisi natum. Sed 1. d. 5. q. 1. fusè probat, quod essentia non generat, nec generatur: ergo essentia quæ habet Filius, non est nata: ergo contradictio. Respondetur, Scotus hic explicat Hilario dicentem, Filius nihil accipit nisi natum, id est, quod nascendo accipit; & sic Spiritus sanctus nihil habet, nisi quod procedendo accipit.

9. Filius nihil habet nisi natum.

CONCILIATIO VIII.

Ar. 3. §. Si quæras, nu. 25. ait, quod essentia, & intellectus non se habent, vt principium propinquum, & remotum, seu vt principalis, & minus principale, sed vt vnum, quoad vtramque partem æque proximum. At 1. d. 3. q. 8. §. Respondeo, dicit intellectum esse causam principiorẽ obiecto, siue in se, siue in specie concurrat: ergo contradictio. Respondetur: ibi loquitur de intellectu, & obiecto creatis: & rationem dat, quia intellectus est illimitatus, & vitur specie, vel obiecto, nõ contra: sed hæc locum non habent in essentia diuina, quia æque illimitata est, ac intellectus diuinus, nec ei subditur quoad exercitium, magis quàm hic ipsi.

An intellectus, & essentia sint principia intellectiōnis æquè prima.

CONCILIATIO IX.

Ar. 3. §. Si quæras, nu. 25. essentia spiritualis non est principium alicuius productionis, nisi vt coincidit cum intellectu, vel voluntate. Sed in 2. d. 3. q. 11. n. 4. & clarè quodl. 15. a. 1. §. Si verò teneretur, habet, quod producit speciem intelligibilem; & ratio suadet, quod entitas spiritualis non est minus effectiua suæ similitudinis, quàm corporalis. De quo dixi ad q. 2. Scoti de anima, annot. 4. Respondetur, hic loquitur de productione vitali, quæ nequit provenire immediatè nisi à potentia; quia loquitur de productione comunicatiua essentia: non negat ergo aliam productionem naturæ spirituali, quæ non est vitalis, sed communis omni enti, saltè absoluto, qualis est productio suæ similitudinis, vel speciei. Id saltem certum est naturæ spirituales producere suam speciem, vel similitudinem partialiter (Scotus vult quod totaliter) alioquin Angelus, & anima separata non possent habere vllius naturæ spiritualis abstractiuam notitiam: quia hæc sine specie haberi nequit. Ne dici potest speciem fieri à solo intellectu, quia obiectum sensibile coëfficit partialiter speciem intelligibilem ex Sco. 2. d. 1. q. 11. n. 6. ergo multo magis id faciet obiectum spirituale.

An natura spiritualis aliquid efficiat, non per potentiam.

CONCILIATIO X.

Ar. 3. §. Ad secundum, & primo, n. 26. ait, quod dictio, id est, generatio de se est hæc; & idem est de omnibus, quæ sunt in Diuinis. Et idem ait 1. d. 2. q. 7. n. 34. Sed oppositum ait 1. d. 2. q. 3. d. 1. q. 1. vbi tenet personam diuinam multiplicari, & à tribus personis rationem personæ abstrahi; si autem persona esset de se hæc, non posset concipi, vt communis, vt ipse docet 2. d. 3. q. 7. §. Qui dicunt, n. 3. contra D. Tho. docentem Angelum esse de se hunc. Respondetur, vult tantum ab eis abstrahi modum communem, non verò aliquid, quod se habeat, vt natura. Ita habet 1. d. 26. §. Dico igitur, n. 48. dicens paternitatem, & filiationem esse primo diuersa, quoad realitatem contrahibilem, sed non quoad conceptum communem intellectus: sic ab indiuiduis abstrahitur idem modus

10. Quidquid est in Deo, est de se hoc.

das vniuocus constituendi, vel indiuiduandi, quo sensu hæc est superioris vniuoci de inferiori, *Hæc indiuiduum est indiuiduum.* Vide Scot. ibi in fine, & q. 7. & 8. *Vniuers. & ibi Mauric.* Bargium 1. d. 23. *Viguerium, & Liehet. ibi, ac Mayronem* q. 3 qui citata hoc multum tractant.

EX QVODLIBETO III.

CONCILIATIO I.

An ens reuie sit obiectum intellectus.

AR. 1. prin. ait ens commune reali, & rationis esse primum obiectum intellectus nostri. Sed 1. d. 3. q. 3. §. *Quantum ad secundum ar. n.* 8. 20. & 24. & *quodl.* 14. a. 2. id ait de ente reali. Respondetur ens communissimè sumptum, abstractus à reali, & rationis, esse terminatum obiectum, sed reale solum esse motiuum; & pro hoc statu quidditas ratiùm rei sensibilis, 1. d. 3. q. 3. n. 24. absolute loquendo de naturaliter motiuo, est ens finitum, absolutum, vel respectuum, non habens pro termino Deum, *quodl.* 14. a. 2. & 3. non habet vnum obiectum, quod sit vniuocum omni intelligibili, 1. d. 3. q. 3. n. 8. & 2. d. 24. n. 6. & 7.

Quod est ob reitum proportionatum intellectus pro nouit

CONCILIATIO II.

An ens ratio nis habet esse in intellectu, vel eum in re.

AR. 1. prin. Ens rationis præcisè habet esse in intellectu considerante. *Ar. q. 9. Vniuers. ait, Vniuersale pro secunda intentione esse in re.* Respondetur, est in intellectu effectiue, & in re subiectiue, non inhærendo, sed denominando. Vide *Mauritium, & Ioannem Anghelicum dicta q. 9. Tromb. in prin. Formalitatum.*

CONCILIATIO III.

II. Contradiçtio an potest esse in anima.

AR. 1. prin. includens contradictionem nullo modo potest esse in anima, vel intelligibile. Tamen 2. d. 1. q. 3. *ad sextum pro prima opinione, n. 14.* docet, quòd contradictoria simul apprehenduntur ab intellectu, alioquin non sciret esse contradictoria. *Qua ratione probatur 2. de anima sex. 45.* quòd sensus communis nouit obiecta particularium sensuum, quia ea comparat. Respondetur, negat contradictionem esse vnum intelligibile, cui assentias: bene tamen est intelligibile apprehendendo, quia chymeram sic apprehendimus, & eius partes verè concipimus. Vide hîc *Gadium, qui disputat cum Achillino, an Deus intelligat chymeram, & negatiue resoluit.*

CONCILIATIO IV.

An inhærentia relationis sit idem realiter ipse.

AR. 3. §. *Respondeo siandum, n. 15.* ait, quòd inhærentia similitudinis eadem est ipsi realiter: & idem docet vniuersaliter de omni respectu inseparabili à suo fundamento 2. d. 1. q. 5. Sed 4. d. 12. q. n. con. 1. n. 6. docet inhærentiam accidentis, vt abstractit à respectiue, & absoluto, esse respectum extrinsecus aduenientem, qui non resultat positus fundamento, & termino, sed præter hoc requiritur ad eum alia mutatio ex Scot. 4. d. 6. q. 10. §. *Contra istud, n. 3.* in quo distinguitur à respectu intrinsecus aduenientem, vt ipse docet 4. d. 13. q. 1. §. *Si ergo n. 9. & 3. d. 1. q. 1. ergo distinguitur realiter inhærentia à similitudine, alioquin esset respectus intrinsecus.* Respondetur primò, Scotus non dat illam diuisionem respectus, nisi de eo, qui re distinguitur à fundamento; & sic inhærentia relationis non est respectus intrinsecus, nec extrinsecus aduenientem. Colligitur ex ipso 3. d. 1. q. 1. §. *Ad illud in oppositum, n. 14.* Dices, est idem re cum respectu intrinsecus, erit ergo intrinsecus. Nega-

Respectus intrinsecus & extrinsecus quomodo differunt.

tur, quia inhærentia actionis idem est re cum respectu extrinsecus, qualis est ipsa actio, tamen non est respectus extrinsecus; ad quod sufficit distinctio formalis. Dico secundò meliùs ad contradictionem, quòd Scotus non dicit inhærentiam vt sic esse respectum extrinsecus aduenientem, sed posse reduci ad aliquod genus talis respectus; & forte, inquit, ad actionem, vel passionem, quia videtur quasi agere in subiectum, & subiectum quasi ab ea pati: nec putat inconueniens, aliquid quod est determinari generis denominare plura genera, vt *creatum*, quod est, *Ad aliquid*, denominat omne aliud præter Deum. Ex quo sequitur, quòd non negat inhærentiam relationis esse respectum intrinsecus aduenientem, seu generis Ad aliquid, licet reduci possit ad genus Actionis, vel Passionis, ratione assignata. Vnde quòd *ibi. §. & si quæras, negat inhærentiam esse respectum intrinsecus aduenientem; rationem assignat, quia nõ resultat necessariò positus extremis. Quod probat con. 3.* quia dari potest fundamentum, & terminus, scilicet accidens absolutum, & subiectum, sine inhærentia: ergo cum secundum eum *ibi con. secunda,* non possit poni relatio; quin inhæreat subiecto, & sic resultat necessariò positus extremis, non negat hanc esse respectum intrinsecus aduenientem: voluit ergo tantum quòd inhærentia accidentis absoluti non est respectus intrinsecus, sed extrinsecus aduenientem: quod verum est; vel ad summum, quòd inhærentia vt sic habet se instar passionis, vel actionis, modo explicato: quia habet quandam similitudinem cum eis; nec quidquam resoluit, sed vtitur verbo *forte*: nulla ergo hîc est contradictio. Vnde Hierony. *Gadius, qui explicans hunc passum, dicit quòd Scotus hîc dormiuit, graui sopore dormisse videret, & solertis expostitoris officium neglexisse.*

An inhærentia accidentis sit respectus extrinsecus.

CONCILIATIO V.

AR. 3. eodem §. *Si quæras, n. 16.* ait, quæ separari nequeunt, esse idem realiter. Idem habet 2. d. 1. q. 4. §. *Ad quæst. n. 21* Sed 3. d. 2. q. 2. a. 1. docet totum Physicum re distingui à partibus; quod tamen repugnat existere sine eis. Respondetur propter hoc nonnulli eum glossant, vt totum verè non distinguatur à partibus simul sumptis, de quo dixi in *Scholio 3. d. 2. q. 2.* Alij dicunt distingui partes à toto, quia non dependent essentialiter ab eo, sed non è conuerso, ex opposita ratione. Sed tenendo distingui, dicendum regulam illam, vt ipse Scotus eam explicat secundo loco citato, intelligi, quando alterum non dependet essentialiter ab altero, nec est simul natura cum eo, si est contradictio separari, sunt idem. Sic excluditur creatura, quæ nequit esse sine Deo, & correlatiuum, quod nequit esse sine correlatiuo, & totum quod essentialiter componitur ex partibus. Dices, ergo partes sunt realiter idem toti, quia non dependet essentialiter ab eo, nec separari possunt ab eo: multi id volunt. Sed verius est re distingui, si totum ab eis sic distinguitur, quia distinctio realis est relatio realis, & hæc non datur in vno extremo, quin detur in altero existenti, modò sit creatum: quod addo vt excludam Deum, in quo non est relatio realis, correspondens relationi reali creaturæ ad ipsum. Ad replicam ergo, cum Scotus excipit à regula ista, quod dependet essentialiter ab alio, excipit consequenter terminum illius dependentiæ, si sit creatus, & existens. Quod totum non distinguitur à partibus vnitis, videtur sentire

An qua separari nequeunt: sunt idè realiter.

Quando inseparabilisque inferi identitatem.

Forè secundum Scotum totum est idè suis partibus vnitis.

sentire Scotus, non solum hic, & loco citato ex secundo. Sed 1. d. 1. q. 4. a. 3. n. 14. & 2. d. 12. q. 2. n. 3. vbi dicit omne absolutum prius alio posse esse sine eo, si non sit idem ipsi realiter. Et 3. Phys. q. 9. hanc partem asserit, & 8. Met. q. 4. n. 7. in idem inclinatur.

CONCILIATIO VI.

An detur medium inter substantiam & accidens.

Ar. 3. prin. n. 11. non est medium inter substantiam & accidens. Idem habet quodl. 1. a. 1. & habet Arist. in Anteprod. & 7. Met. sex. 8. & 12. Sed 2. d. 12. q. 1. §. Igitur videndum n. 10. & d. 16. §. Rationes ista n. 5. ait potentiam obiectiuam non esse substantiam, nec accidens. Respondetur, hic loquitur de ente reali existente, non de possibili, seu de esse obiectiuo. Adde potentiam obiectiuam, modum non sumatur, prout abstrahit ab inferioribus, esse substantiam, vel accidens in illo esse, quia nullum est esse obiectiuum præter transcendentia, quod non est substantia possibile, vel accidens possibile.

CONCILIATIO VII.

An filius simul sit intellectio cum Patre.

Ar. 3. §. In primo ergo intellectu n. 12. ait quod Pater, & Filius sunt simul in intellectu, quia scilicet sunt simul natura ibi, §. De primo, & 5. Met. tex. 20. Sed 1. d. 11. q. 2. n. 8. & d. 25. n. 20. ait causam esse prius natura causato: ergo idem de producente. Respondetur prius natura sumitur proprie pro eo, quod potest esse sine altero, & non e converso, quomodo omne superius prius est inferiori. 5. Met. c. de Priori. Secundo sumitur pro ordine causæ ad effectum ex Scot. 1. d. 28. q. 3. §. Sic secundo, n. 10. & Auic. ibi citato. Tertio minus proprie, quando vna natura est perfectior altera, vel vna potentia præcedit aliam, & hoc modo improprie Pater potest dici prior natura Filio, quia est à quo Filius; & sic prioritas originis idem est cum prioritate naturæ.

CONCILIATIO VIII.

I 3. An hæc, Pater generat, sit in primo modo perfecte.

Ar. 3. §. Respondeo aliqua n. 14. ait hanc esse formalem, & in primo modo per se, Pater generat. Sed 1. d. 5. q. 1. ad 2. n. 10. ait idem esse, Patrem esse, & genuisse, & quodl. 4. sine, ait, quod relatio originis, vel personalis nõ prædicatur denominatiue, vel formaliter de supposito. Respondetur primo, forte sumi hic ly Pater, pro Dem: ita colligitur, vt videtur ex Sco. quodl. 4. sine. Secundo, quod generas prædicatur denominatiue essentialiter de Patre, suo modo, sicut rationale de homine, quia est formale constitutum eius, & quando dicit idem esse Patrem esse, & genuisse, ita est re, sed non ita iuxta modum nostrum concipiendi.

CONCILIATIO IX.

An aliqua habitudo destruit id, cui aduenit.

Ar. 2. prin. nulla habitudo etiam realis destruit id, cui aduenit. Sed 3. d. 22. §. Modò ad propositum, tenet quod mors destruit hominè, & idem Christus in triduo non fuit homo. Respondetur, ibi non dicit mortem causate destructionem, quia hoc conuenit effectiue agenti, & passiuè materiæ, quæ appetit formam, sicut femina virum 1. Phys. tex. 81. & hac ratione est prima radix corruptionis, quia sine ea nulla potest esse transmutatio, qua perdatur forma dans esse substantiale. Vide Scot. ibi §. Rationes n. 9.

CONCILIATIO X.

Virum inhaerentia inhaerentia.

Ar. 3. §. Respondeo standum est n. 17. ait, accidentia, seu inhaerentia similitudinis, non habent aliam inhaerentiam, sed se ipsa inhaeret: & idem ait 4. d. 12. q. 3. & 2. d. 1. q. 7. Sed 9. 13. Vniuers. ad quartum, docet quod modi significandi grammaticales causant falsitatem, quando sunt circa idem significatum: vt albedo est alba, licet non quando sunt circa diuersa; ergo hæc est falsa inhaerentia inha-

ret. similitudo est similis. Respondetur primo, in rigore sermonis ita est. Secundo, non inconuenit in respectu illum modum significandi non falsificare, maxime quando prædicatum est transcendens, vt hic. Vide Mauric. dicta q. 13. Videtur etiam non esse inconueniens inhaerentiam inhaerentia actualis aliquo modo formaliter distingui ab illa: quia illa fundatur v. g. in albedine, & terminatur ad subiectum; hæc fundatur in inhaerentia albedinis, & terminatur ad ipsam albedinem: ergo cum termini, & fundamenta differunt, etiam illæ inhaerentia aliquo modo different; nec absurdum erit consequenter admittere hic processum; quia distinctio non est realis in istis, qua existente processu non esset admittendus, ex Scot. 2. d. 1. q. 4. §. Ad istud respondeo n. 24.

CONCILIATIO XI.

Ar. 3. §. Ex hoc non est n. 16. ait vnam relationem fundari in alia; & idem ait quodl. 6. a. 2. & 2. d. 1. q. 4. n. 24. & passim. Sed 1. d. 3. q. 5. §. Quantum ad istum n. 12. & 2. d. 1. q. 5. §. Hoc ergo viso, ait omnem respectum fundari in absoluto: & habetur in Augustino 7. de Trin. 1. dicente quod omnis essentia, quæ relatiue dicitur, est aliquid excepto relatio: quem locum citat Sco. quodl. 1. a. 1. prin. & alibi passim. Respondetur in locis obiectis loquitur de fundamento vltimo, & hoc semper est absolutum, & sic etiam exponit August. Ita colligitur ex 2. loco obiecto.

EX QVODLIBETO IV.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. §. Iuxta illud n. 4. ait, quod relatio prima proprietate ad secundam, seu generatio est prima proprietate incommunicabilis, & quod constituit primam personam. Idem habet 1. d. 5. q. 2. & d. 28. q. 3. Sed 1. d. 7. §. Quia autem aliqua n. 22. ait quod generatio requirit distinctionem suppositorum: ergo non constituit illa. Respondetur, hic loquitur supponendo personam constitui per relationem, vt ipse præmittit: in loco autem obiecto loquitur secundum opinionem, quæ ponit quod constituitur per absolutum: quæ putat probabilem, quamque fuse tractat 1. d. 26. §. Tertia opinio, n. 23. soluens argumenta contra eam. Ad illa quæ n. 31. & seq. Secundo dico, quod generatio requirit distinctionem suppositorum communitate: quæ quo stat, quod non præsupponat ea: nec Doctor dicit prærequirit. Quia tamen ibi ait, quod suppositum requiritur ad potentiam propinquam agendi, prima solutio melior videtur. Vel dic quod prærequiritur vt subiectum denominationis, quia actio generandi nequit denominare aliquid præcedens suppositum, & licet vt forma constituens non supponat suppositum, potest illud supponere vt forma denominans, sic actio constituit agens, & supponit illud, vt denominabile ab ea.

CONCILIATIO II.

Ar. 2. §. Contra istud n. 19. ait, nulla negatio est de se incommunicabilis, sed per affirmationem, & idem docet 1. d. 2. q. 7. n. 3. & d. 28. q. 2. ad q. n. 10. 12. & 2. d. 3. q. 2. §. Contra ista n. 21. Sed 3. d. 1. q. 1. a. 3. §. Ad seriam n. 11. & quodl. 19. a. 3. docet quod incommunicabilis vt quo, quæ est negatio, non conuenit personæ creatæ per affirmatum, vel positum: ergo contradictio. Respondetur, negatio simpliciter, quæ est repugnancia, non conuenit nisi per positum, & talis est incommunicabilitas personæ diuinæ: at incommunicabilitas personæ creatæ est tantum secundum quid negatio, quatenus sc-

An inhaerentia inhaerentia differat ab ipsa.

I 4. An vna relatio fundatur in alia.

An paternitas sit prima proprietate incommunicabilis.

Generatio an aliquo modo supponit suppositum Patris.

I 5. An negatio sit de se incommunicabilis.

*Qua negatio
conuenit re-
spiciu positi-
mi?*

actu non communicatur, cum tamen commu-
nicari possit, & sic non conuenit per proprium
positiuum. Colligitur ex Scot. quodl. 19. ar. 3. vi-
de *ibi Scholium sexum, & septimum*. Sic non in-
telligi, non videri, non conueniunt iis, de quib-
us dicuntur ratione positiui. Dices, incommu-
nicabilitas est communis tribus personis diui-
nis, & non per affirmationem communem, quia
nihil commune positiuum habent, quod sit in-
communicabile; vt bene tractat Scot. d. 23. n. 7.
8. ergo potest esse propria sine positio proprio.
Respondetur, illa incommunicabilitas est tan-
tum communis per rationem, & nihil vetat ali-
quid positiuum aliquo modo commune ab-
strahi à personis, vt ibi Scotus admittit in fine.
Sed negatio extra genus, vt ibi bene explicat,
quia conuenit enti, & non enti, v. g. non homo,
non petit alicui positiuum ratione cuius conueniat
alicui. CONCILIATIO III.

*An ualet re-
spensio per
aptitudinem?*

*Ar. 3. §. Contra primam viam n. 15. ait, commu-
niter responsio per aptitudinem est minus efficax,
nisi detur aliquid, per quod fit illa aptitudo: si enim
queratur quare lapis descendit, non sufficit dicere,
quia aptus est, nisi assignetur ratio, scilicet quia
grauis est.* Sed 2. d. 2. q. 10. §. Tamen propter n. 9.
ex Phil. docet leuia moueri sursum, quia apta
nata sunt. Respondetur, responsio per aptitudi-
nem non est vltimata, quia restat adhuc inqui-
renda aptitudinis causa; & eatenus potest dici
inefficax, quia relinquitur ignorantiam causæ.

CONCILIATIO IV.

16. *An paterni-
tas sola ra-
tione differt
à patre?*

*Ar. 2. §. Præterea cum dicitur n. 16. Paternitas so-
la ratione differt à Patre.* Sed 1. d. 2. q. 7. §. Sed hic
reflat n. 4. docet fusè paternitatem, & essentiam
distingui ex natura rei. & ibi n. 45. ait ex Ang.
quod pater est aliquid ad se, quia *omnis essentia,
quæ relatiuè dicitur est aliquid exceptio relatiuo* 7.
Trin. c. 1. ergo cum paternitas non dicatur rela-
tiuè, nec essentiam includat, differt à parte rei à
patre, cui vtunque conuenit. Respondetur primò,
hic loqui de patre pro formali, & sic nulla
est distinctio ex natura rei, nisi tantum ratione
connotari; sic album solam qualitate significat,
scilicet pro formali, ex Arist. *c. de substantia*.
Secundò meliùs, hic loquiritur de paternitate, nõ
secundum se, sed vt in sensu D. Tho. considera-
tur, vt proprietates, quia sub hac habitudine tan-
tum dicitur relationem rationis ad constitutum.

CONCILIATIO V.

*An detur in-
diuiduum ge-
neris.*

*Ar. 5. Separata tamen relatione n. 21. ait dari
indiuuiduum generis, vt hoc animal, hoc corpus,
& idem habet 4. d. 8. q. 2. con. 9. n. 19. Sed 4. d. 11. q.
3. ad quartum, pro secundo ar. n. 54. ait, non est
aliquid indiuuiduum sub genere corporis.* Respon-
detur in loco obiecto loquitur de corpore, quod
est altera pars compositi, quod non est in gene-
re, vt ibi dicit, nisi per reductionem: at hic lo-
quitur de corpore, quod est totum completum,
quod est directè in genere, & immediatè def-
cendit in hoc corpus.

EX QVODLIBETO V.
CONCILIATIO I.

*An repugnat
dari plura in-
finita reali-
ter distincta?*

*Ar. 1. prin. ait non posse dari plura infinita for-
maliter, realiter distincta; Sed 1. d. 26. ait perso-
nas esse formaliter infinitas, & realiter distin-
ctas.* Respondetur, esse realiter distinctas, secudum
proprietates, quæ non sunt infinitæ formaliter;
sunt autem infinitæ ratione essentia, quæ tan-
scoti Oper. Tom. XII.

rùm est vna; & sic non sunt plura formaliter in-
finita: sed vnum. CONCILIATIO II.

*Ar. 1. prin. ait secundum Philotophum non
posse dari in actu infinitum, sed in potentia.* Sed
3. d. 13. q. 4. n. 2. & 2. d. 2. q. 9. n. 2. i. c. Philosofo,
3. *Phys. scx. 69.* ponit regulam, quantum cõtingit
esse in potentia tantum cõtingit esse in actu;
ergo, datur actu infinitum. Respondetur, secun-
dum Philosophum, cõtingit quantum molis
crescere per hoc, quod partes ablatæ ab vno
quanto addantur alteri, & sic tatum est in actu,
quantum est in potentia, sed non ita secundum
veritatem, & Theologos. Sed quoad veritatem
huius rei Doctor nullibi ex professo, quod sciã,
negat infinitum producibile esse, sed videtur
problematicus 2. *Met. q. 6. n. 2. & 3. d. 14. q. 3. §.*
Sed hoc modo, vbi ponit vt problema, quod anima
Christi infinitas habet species. vide Schol. no-
strum dicta q. 6. CONCILIATIO III.

17. *An infinitum
sit à Deo pro-
ducibile.*

*Quid Scot.
sentit de pos-
sibilitate in-
finiti.*

*Ar. 2. §. Tertiò arguitur n. 15. ait, quod hæc
non est vera generatio actiua est spiratio actiua;
ex quo sequitur quod distinguuntur realiter.*
Idem habet 1. d. 13. §. *Quod autem intellectus nu.*
15. Sed 1. d. 2. q. 7. n. 34. & d. 20. n. 32. docet tantum
esse tres relationes originis realiter distinctas
in Deo. Respondetur, hic tantum ait istam præ-
dicationem non admittendã, quia neutrum ex-
tremum est infinitum; sed hæc bene admittitur,
spiratio est deitas, & è conuerso; quia deitas est
formaliter infinita. Dices, quæcunque sunt in
Patre, sunt idem realiter, alioquin esset in eo
compositio; sed in eo est generatio actiua, &
spiratio actiua: ergo sunt idem realiter: ergo vnũ
de altero verè dicitur. Respondetur esse idem
ratione suppositi, in quo sunt, sed quando ab-
strahuntur à supposito, tollitur ratio identitatis,
& sic non sunt idem; nec non idem, de quo vi-
de Scot. 1. d. 5. q. 1. Vide etiã ipsum de abstractis,
& eorum prædicatione, 1. d. 8. q. 3. & 3. d. 2. n. 21.

*An hæc sit
vera genera-
tio actiua
est spiratio
actiua?*

CONCILIATIO IV.

*Ar. 2. §. Ex comparatione ar. 9. ait, quod termi-
nate dependentiam alicuius dependentiæ, est
perfectio.* Sed 3. d. 1. q. 1. ar. 2. n. 4. docet, quod per-
sonæ diuinæ non competit ratione perfectio-
nis terminare dependentiam naturæ assumptæ.
Respondetur, ibi ait contra D. Thom. id ei non
conuenire ratione perfectionis, vel vt virtualiter
continet personam creatam, sed quia est in-
dependens & omne tale potest terminare depen-
dentiam alterius ad ipsum, vt natum est termi-
nari: verum est, quod tale independens, in se
saltem, identicè est perfectio, sed hoc non suf-
ficit, alioquin essentia personaliter terminaret.

18. *Terminata
dependentiã
alicuius est
perfectio.*

CONCILIATIO V.

*Ar. 1. in fine, & ar. 2. prin. ait quod hæc proprie-
tas non est vera, paternitas est infinita; & fundari
hoc videtur in regula quam habet 1. dist. 5. q. 1.
Quando subiectũ est vltimè abstractum, & præ-
dicatum aptum tantum formaliter predicari, pro-
positio non est vera, nisi in primo modo.* Sed quodl.
14. n. 2. §. *Hic intelligendum, & in fine dicit, quod
essentia diuina est primum motiuum naturale,
quod tantum naturaliter mouet suum intelle-
ctum.* Et 1. d. 13. n. 23. & 2. d. 1. q. 1. n. 18. ait, quod
essentia diuina est obiectum intellectus, & vo-
luntatis Dei & 4. d. 5. q. 3. n. 1. quod essentia est
ratio cognoscendi omnia beatis, & 1. d. 2. q. 7. n.
31. quod cõmunicatur ab vno supposito duobus
modis, & 1. d. 28. q. 1. quod determinatur
immediatè per personam Patris, & adæquatè

*Paternitas
est infinita,
an vera pro-
positio.*

per tres simul; sed nullum horum prædicatum est in primo modo: ergo.

Respondetur, *Mayron. 1. d. 5. q. 1. Vagnerius. Paulus scriptor, Lychemus, Voorilon, Tartaretus, & Bargius*, variis modis explicant, & limitant dictam regulam Scoti, disputantes an, & quomodo prædictæ propositiones sint veræ; & an hæc sit vera: *essentia diuina est vna, summa, infinita*, &c. Cum Bargio videntur omnes, in rigore logico non esse veras, quia vltimatè abstractum includit hanc particulam *per se primò*, & idèd hæc est falsa, *humanitas est visibilis, alba*, &c. conceduntur tamen bonæ sensu, & est, quòd essentia est res, quæ est vna, summa, &c. & sic prædicatum sumitur non formaliter, nec adiectiuè, sed substantiuè. Colligitur ex Scot. 1. d. 5. q. 1. §. *Ad aliud dico. n. 10.* vbi ait, *si pater sumatur substantiuè, hæc est vera per identitatem, essentia est pater: si adiectiuè, erit falsa*, quia significat ipsam proprietatè denominatiuè, & idem est ac dicere, *essentia refertur ad filiuè, vel generat: quã doctrinã habet Alen. quem ibi citat, & defendit Doctor.*

De vltimatè abstractu nihil prædicatur nisi in primo modo &c. exponitur.

An Christus sit per se vnũ

Subiectũ propositionis per se dicit vnũ conceptum.

CONCILIATIO VI.

19. *An plures sint infinitates in Deo.*

Ar. 3. §. Ad vltimum. n. 2. 5. intellectus est infinitus propria infinitate: & idem ait de attributis. Sed *q. 3. Prol. & 1. d. 2. q. 2. & tract. de primo prin. c. 4.* ait vnũ esse infinitum. Respondetur, in Deo esse tantum vnũ infinitum reale, & radicale: cum quo stat plura esse formalia, realiter indistincta. Eodem modo tenendum est in Deo esse plures existentias absolutas, & relativas, idque scõdum Scoti mènè *2. d. 3. q. 1. §. Ad q. 3. §. Præterea & 3. d. 14. q. 3. §. Ad q. quibus locis significat realitates formaliter distinctas habere etiã existẽtias similiter distinctas: de quo doctissimè tractat Pater Smilingus tra. 1. d. n. 35.*

An sint plures existentie in Deo.

CONCILIATIO VII.

Ens an diuidatur primò in finitum, & in infinitum.

Ar. 3. §. Tertio arguitur. n. 1. 5. & ad argumentum principale diuidit ens primò in quantum, & non quantum. Sed alibi passim diuidit illud primò in alia membra. Respondetur, suprà quo. 1. conciliatio prima. Dices, S. orus *1. d. 8. q. 3. §. Respondeo sicut n. 19.* docet, quòd finitum, vel infinitum est passio disuncta entis: ergo omne ens est finitum, vel infinitum: ergo nullum non quantum, vt asserit hic Doctor. Respondetur, illam passionem conuenire enti quanto. Ita Scot. hic in fine.

CONCILIATIO VIII.

Deus est mensura omnium rerum.

Ad argumentum principale, Deus, seu infinitum est mensura, quia omnia mensurantur per accessum, vel recessum ab eo. At *1. d. 7. q. 3. §. At Auer. dico. n. 25.* reicit Auctorem id dicentem. Respondetur, ille asserit primum motorem esse primam substantiam intra genus, quod est metrum cæterarum substantiarum. Hoc reicit Scotus, quia non est in genere, non negat tamen esse mensuram extra genus.

EX QUODLIBETO VI.

CONCILIATIO I.

20. *Æqualitas melior inæqualitate.*

Ar. 3. §. Ad inclinationem n. 33. æqualitas est perfectio, inæqualitas imperfectio. Sed *1. d. 19. q. 1. ad secundum*, oppositum ait. Respondetur, ibi ait inæqualitatem esse perfectioem in creaturis, respectu alterius membri nobilioris, & hoc inter varias naturas: sed in eadẽ natura illimitata melior est æqualitas, quia sine

ea alterum membrum ibi esset imperfectum.

CONCILIATIO II.

Ar. 2. §. Secundò contradicitur n. 29. ex absoluto, & respectiuo non fit per se vnũ. Sed *3. d. 6. q. 2. ad primũ*, ait Christum esse per se vnũ, qui tamen constat ex absoluto, & respectiuo, natura, & Verbo. Respondetur, non esse vnũ per accidens metaphysicè, quia tale resultat ex rebus genere diuersis, & Verbum non est in genere *1. d. 8. q. 3.* potest tamen dici vnũ per accidens logicè, quia hæc, *Christus est homo*, non est per se logicè, alioquin esset materia necessaria, vel prædicatum esset necessarius effectus subiecti. Præterea ad propositionem per se requiritur vt subiectum dicat vnũ conceptũ, & *Christus* dicit duo. Sed non est omnino per accidens, quia subiectum includit prædicatum. vide Scot. *3. d. 7. q. 1. §. Quarto videndum n. 7.* resolutiuè, quia vnio naturæ humanæ cum diuina est longè diuersa ab omni vniõne Philosopho nota, vnũ referans ex ea non regulatur legibus aliarum vniõnum, & sic non est vnũ per se, nec per accidens metaphysicè, vel logicè, scõdum regulas Arist. est tamè verè per se vnũ perfectitate suppositi, quã perfectitate logici pagani non norunt.

An attributa in Deo sine ex natura rei distincta.

CONCILIATIO III.

Ar. 1. §. Hac conclusio. n. 13. ait. *Dicimus Deum esse magnum, sapientem, bonum, &c. non tamen propter hoc oportet quòd illi ex natura rei conueniant hoc, vel illud, sine omni negatione, vel relatione rationis.* Sed *1. d. 8. q. 4. n. 10. & d. 46. q. 3* fusè probat attributa ex natura rei distingui ab essentia, & inter se: ergo. Respondetur, vide Schol. sextum hic.

CONCILIATIO IV.

Ar. 2. §. Iuxta istud patet n. 22. ait relationes originis demonstrari propter quid; pro quo exquiritur rationes adducit, *1. d. 2. q. 7. a. n. 3. Sed 2. d. 3. q. 9. n. 15. & quodl. 14. ar. 1.* Docet Trinitatem esse naturaliter incognoscibilem. Respondetur, hic loquitur de demonstratione propter quid latè, per quam non generatur scientia distincta Dei, vel Trinitatis, sed confusa, & hoc, supposita fide Trinitatis, non aliter: habita enim fide Trinitatis demonstramus quasi à priori, per memoriam scõdum gigni Filium, & per voluntatem scõdum produci Spiritum sanctum.

Relationes originis in Diuinitate dari an demenstratur.

CONCILIATIO V.

Ar. 1. §. Hac conclusio n. 15. ait æternitatem non dicere perfectionem; & quòd duratio maior nõ auget perfectionem, docet *1. d. 2. q. 2. n. 25. & 2. d. 1. q. 3. n. 20.* Sed *4. d. 49. q. 6. §. Tertio dubio n. 18.* ait æternitatem spectare ad beatitudinem, sine qua non esset quis perfectè beatus. Respondetur, duratio non dicit perfectionem intrinsecã, sed extrinsecã sic, vt ibi Doctor explicat, qui vno tantum instanti frueretur Deo, ita beatus esset intensiuè, ac si per totam æternitatem frueretur.

21. *An æternitas dicat perfectionem.*

CONCILIATIO VI.

Ar. 1. §. De primo n. 5. ait ex Phil. *5. Mst. sex. 18.* quòd bonum, seu perfectum, est passio entis. Sed *quodl. 5. a. 1.* docet relationes originis non dicere bonitatem, vel perfectionem. Respondetur, bonum transcendentaliter, id est, carentiam defectus in proprio genere, conuenit omni enti, sed bonitas quantitatiua, seu virtutis, id est, scõdum quam aliquid excedit, vel exceditur, conuenit tantum entitati quiditatiuæ, seu communicabili, non verò entitati personali,

An bonum sit passio entis omnium.

Diuisio entis in quantum & non quantum, unde orta?

personalis, seu hypostaticæ. Ita Scot. quodl. 5. in si. Sed de hoc variè sentiunt Scotistæ, nec potest paucis expediri. Theologica difficultas cogit Scotum hanc distinctionem entis quanti, & nõ quanti adinuenire, ne admitteret contra August. & veritatè, tres personas esse perfectiores vna.

CONCILIATIO VII.

An vna sit æqualitas in Diuinis.

Ar. 1. §. Est etiã aliud n. 4. & §. Ultimo in isto, n. 12. vna est æqualitas in Diuinis. Sed 1. d. 31. §. Ad secundum, n. 7. ait tot æqualitates esse, quot sunt perfectiones attributales. Responderur vnam esse realiter, plures formaliter. Vide Scotum ibi.

CONCILIATIO VIII.

22. An voluntas cum elicitis actibus, ad se realiter referatur.

Ar. 1. pr. & a. 2. prin. ait tria requiri ad relationem realem: extrema realia, realiter distincta, existentia, & quod possit illis referretur. Idem habet 1. d. 30. §. Ideò breuiter n. 10. & d. 31. §. Ad quait. & videtur haberi ex 5. Met. c. Ad aliquid, & 3. Phys. 3. sed 1. d. 3. q. 7. §. Ad quest. n. 20. docet intellectum elicere in se intellectionem, & sic est mouens & motu. Si dicas quodd obiectum in se, vel in specie concurrit. Contra quicquid sit de hoc, saltem voluntas se sola mouet se, elicendo in se amorem ex Scot. 2. d. 15. n. 2. ergo refertur ad se realiter, & tamen non distinguitur à se realiter. Responderur primò secundum Scot. ibi §. De balneo n. 21. probabile est cognitionem effectiue concurrere ad amorem. Secundò dici potest ex eodem ibi ad secundum, quãdo voluntas se mouet, esse ibi relationem realem, non simpliciter, quæ scilicet inter res distinctas, sed formaliter, vel fundametaliter. Ita Mayron. 1. d. 3. q. 8. Tertio dico, & colligitur ex Scot. 2. Report. d. 25. ad quintum pro Godof. quodd voluntas non relata habet amorem, vt mouens non; & sic hæc ratio est inter distincta realiter. Vide Bargium 1. d. 3. q. 7. fol. 142. lii. K. An autem productio amoris sit actio realis, difficultas est: de qua dixi tract. de ailib. moral. c. 1. m. 6. Lycher. 2. d. 25. negat minùs bene relationem realem requirere extrema realiter distincta.

CONCILIATIO IX.

Æqualitas in Deo habet hæccitatem.

Ar. 2. §. Ad secundum de illa n. 26. ait, quodd æqualitas in Deo habet hæccitatem, per quã determinatur eius pluralitas, sed quodl. 4. ar. 3. ad secundum, ait, quicquid est in Deo, esse de se hoc. Responderur, supra quodl. 4. con. ultima, æqualitas non habet alias hæccitates, præter ipsas relationes originis quæ sunt de se hæc.

CONCILIATIO X.

Similitudo in Diuinis est relatio realis.

Ar. 2. docet æqualitatem, & similitudinem esse relationes reales, & idem habet 1. d. 31. sed 1. d. 30. §. Contra istud dicitur n. 7. ait esse rationis, si per impossibile, inquit, in personis diuinis esset duo fundamenta, esset similitudo realis. Responderur, ad hominem arguit contra Henricum asserentem id, quod refertur, dependere ab eo, ad quod refertur: quod impugnat Scotus, quia personæ diuinæ sunt similes, & æquales sine dependetia; & quia Henricus diceret has esse relationes rationis; Scotus declinans tractare de hoc, accipit quod suo intetio sufficit, scilicet per impossibile essent duo fundameta, illa esset relatio realis, & sine dependetia. Vide Lycherum ibi.

Scoti Oper. Tom. X I I.

EX QUODLIBETO VII.

CONCILIATIO I.

Ar. 2. §. Prima con. n. 5. hæc est necessaria, Deus est omnipotens, sed q. 3. prol. §. Contra viã etiã n. 11. dicit quodd est contingens, quia prædicatù dicit respectù ad extrã, qui est rationis tantum 1. d. 30. §. Ad secundã q. n. 14. Respõdetur, est necessaria pro connotato, quod est ipsa Dei voluntas; secundò, licet contingenter agat, est necessariò potens agere: nec est inconueniens admittere respectus necessarios ad extrã, quando termini sunt necessarij, quales sunt res in esse possibili: sed hoc est tantum necessarium secundum quid; & sic non est contra id, quod dicitur q. 3. prol. Hic tangitur an Deus necessariò amet creaturas in esse possibili, & affirmate videtur Scot. 3. d. 32. pr. & quo. 16. a. 1. in fine, fauet quo. 8. a. 3. §. Ad secundum, vbi ait respectum Dei ad esse possibile creaturæ, esse necessarium. Rada 1. tom. Controu. 11. a. 2. sed huius oppositum habere videtur 2. d. 1. q. 1. ar. 2. n. 12. de quo quodl. 16. Dicam.

23. An hac sit necessaria? Deus est omnipotens.

CONCILIATIO II.

Ar. 2. §. Sed secundum n. 17. cum Auerroc. 9. Met. ait, ablata operatione rerum auferri earum essentias. Sed 4. d. 48. q. 2. docet motu cæli cessaturum post iudicium, perseverarunt tamen cæli secundum substantiam, vt ipse docet 4. d. 43. q. 1. ad secundum, cum Aug. Hiero. & Greg. quos ibi in Scholio citauit. Responderur, hic ponit hanc propositionem Auerrois, explicans eã esse veram, si intelligatur de ablatione aptitudinali, vel virtuali operationis, non verò de actuali.

Ablata operatione definit essentia.

CONCILIATIO III.

Ar. 2. §. Tertia con. n. 11. ait, quodd viator potest habere conceptum simplicem, & distinctum de Deo, continentem omnes veritates necessarias, quæ ei cõueniunt. Sed q. 3. prol. & 1. d. 3. q. 2. n. 17. & q. 3. n. 14. docet non posse nos habere de Deo, nisi conceptus confusos virtute phantasmaticu, & intellectus agentis, caufatos. Responderur, hic loquitur de viatore, non secundum proprias vires, sed eleuato, vel specialiter adiuto, citra gloriam: quomodo fortè adiutus fuit Angelus in via, ad habendam distinctam notitiam diuinæ essentia. de quo Sco. 2. d. 3. q. 9.

Potest viator habere notitiam distinctam Dei.

CONCILIATIO IV.

Ar. 2. §. Secunda con. n. 7. ait Paulum post raprum habuisse distinctam cognitionem diuinæ essentia, quia mansit species ex faciali visione Dei, quam habuit in raptu. Quod etiam ait 2. d. 3. q. 9. & 4. d. 49. q. 12. Sed alibi passim ait, non posse nos habere pro hoc statu nisi cognitionem confusam de Deo q. & 3. prol. Responderur vt in conciliatione præcedenti.

24. Hæcri potest pro hoc statu distincta Dei cognitio.

CONCILIATIO V.

Ad primum argumentum in contrarium n. 33. ait quodd possibile, est obiectum omnipotentia. Idem habet 1. d. 20. §. Quantum ergo n. 7. Sed 1. dist. 43. §. Aliter dico n. 5. dicit, omnipotentia non habet obiectum, quod sit primò possibile, sed hoc fit per intellectum. Responderur, non est obiectum effectum ab omnipotentia, sed quasi præsuppositum in esse per intellectum dantem esse intelligibile, seu diminutum.

Possibile, seu causabile est obiectum omnipotentia.

CONCILIATIO VI.

Quod non necessaria secundum Philosophos sunt causata.

Loco iam citato ponit possibile esse obiectum omnipotentia: sed 1. d. 8. q. 5. §. *Contra istam n. 6.* docet ad mentem Philosophi aliqua esse in se necessaria, & à Deo effecta. Respondetur ita est secundum Philosophum, sed in eo errauit, sicut & in multis aliis.

CONCILIATIO VII.

An existentia sit modus intrinsecus Deo.

Ar. 2. consecunda §. Ex hoc arguitur n. 8. ait quòd de Deo haberi potest cognitio distinctissima abstractiua: existentia non est de eius essentia, sed modus intrinsecus. Sed 1. d. 2. q. 2. §. *Ex his n. 4.* tenet esse de quidditate Dei. Respondetur quòd 1. conciliatione 1.

CONCILIATIO VIII.

An prima pars continui produci potest à Deo.

Ad primum argumentum contrarium, nu. 33, ait causabile esse obiectum omnipotentia: ergo potest esse causabile produci ab ea, & consequenter prima pars continui; sed hoc est contra ipsum 2. d. 2. q. 9. n. 22. & 25. quia omnis pars continui est diuisibilis in infinitum. Respondetur, produci potest in continuo, non scorsim, quia sic non est possibile, & per consequens nec obiectum omnipotentia.

CONCILIATIO IX.

Diuinitas est paternitas, an veritè demonstrabile.

Ar. 1. §. Hic præmittenda n. 3. ait, omne necessarium, non euidens ex terminis potest demonstrari per verum euidens. Sed hæc secundum eum 1. d. 5. q. 1. & d. 8. q. 4. *Diuinitas est paternitas,* est verum necessarium, & tamen nec ex terminis euidens est, nec demonstrari potest per aliud euidens, quia extrema abstrahunt à medio, cum prædicatio non sit formalis, sed identica, ex ipso dicta q. 1. Respondetur demonstrari per infinitatem, quia extrema non identificantur tantum propter identitatem ad tertium, sicut paternitas est spiratio, sed etiam ratione infinitatis alterius extremi, nempe Deitatis. Ita Scot. 1. d. 8. q. 4. *ad ult.* Intellige hoc, supposita fide, qua seclusa, ignotum est an omnino sit paternitas in Deo.

CONCILIATIO X.

An hæc sit immediata: ens est veritè.

Contra idipsam, quia hæc, *ens est verum* est necessaria, sed non est immediata, nec per se nota, quia passio prædicatur de suo subiecto per medium, scilicet per quod quid est subiecti, ex Scot. 1. d. 2. q. 2. n. 2. Nec est mediata, quia passiones entis non habent ordinem ad ens, vt ipse habet 1. d. 39 §. *Quantum ad primum n. 15.* Respondetur primò, esse immediatam, quia cum ens non habeat definitionem, eius passiones ei immediate conueniunt: sed quando subiectum est definibile, passio per eius definitionem demonstratur de eo, & sic intellige Scot. loco obiecto. Si admittatur ordo inter has passiones, saltem pro prima, non est inuenire medium. Vide aliam solutionem apud Lychetum hic.

EX QVODLIBETO VIII.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. prin. tres personæ sunt vnum principium, & vnus creator, & causator. Idem habet 2. d. 1. q. 1. Sed 1. d. 27. q. 3. n. 25. ait ex August. quòd Verbum est ars Patris, & colligitur ex illo Hebr. 1. *Per quem fecit & sacula:* ergo est principium quo, & non quod. Respondetur, est ars, & scientia, & virtus Patris appropriatè, & Pater ipse est scientia, & ars verè, non minus quàm Filius.

Tres personæ sunt vnum principium ad extrin.

CONCILIATIO II.

Ar. 2. §. Ad tertiam probationem n. 14. ait, quòd terminus motus est aliquid absolutum: Sed 2. d. 2. q. 5. & 3. d. 1. q. 1. §. *Ad illud n. 15.* & 4. d. 49. q. 14. n. 4. & d. 10. q. 2. n. 13. & q. 4. n. 10. ait dari ad vbi, & ad omnem relationem extrinsecus aduenientem. Respondetur, hic loquitur de motu non vniuersaliter, sed de motu alterationis, cuius principium est forma absoluta, sicut & terminus.

26. Terminus motus an absolutum.

CONCILIATIO III.

Ar. 3. §. Ad secundum n. 23. ait non repugnare poni prius absolutum sine posteriori. Ait idem 4. d. 49. q. 16. n. 14. oppositum habet 2. d. 1. q. 5. n. 21. vbi habet, licet creatura sit prior relatione ad Deum, tamen non potest poni sine illa relatione, & 4. d. 13. q. 1. ar. 3. nu. 15. & expressius 1. d. 3. q. 5. *ad secundum pro opinione n. 13.* vbi ait passionem esse inseparabilem à subiecto. Dices, ergo partes vnitæ possunt separari à toto, quia secundum eum 3. d. 2. q. 2. distinguuntur realiter ab eo. Respondetur quòd 13. *co. ciliatione quinta:* an verò passio re distinguatur à subiecto, non est omnino certum in via Scoti, Vide Schol. *primum 1. Met. q. 1.* vbi varia eius loca circa hoc expendi.

Prius absolutum potest esse sine posteriori.

CONCILIATIO IV.

Ar. 3. §. Ad ista n. 23. ait quòd ars est notitia practica de faciendis. Sed 1. d. 38. n. 2. ait, quòd notitia Dei de factibili est speculativa. Respondetur primò, hic loquitur de notitia factibilium creata. Secundò q. 4. *prol. n. 36.* problematicus est, an notitia Dei de contingentibus dicenda sit practica, necne: si ad rationem practicae requiras, voluntatem, seu potentiam practicantem esse reificabilem, vel aliunde dirigibilem practica erit, aliter non.

An notitia Dei de contingentibus sit practica?

CONCILIATIO V.

Ar. 1. §. Tertio arguitur n. 6. ait, *formalis ratio causandi in Deo, & proxima est intellectus, vel voluntas, vel aliquis actus huius, vel illius.* Vbi negat executiuam. Idem innuit 1. d. 37. §. & *secundum hoc n. 4.* & q. 4. *prol. ar. 2. ante sol. arg. §. Si verò alterum n. 40.* & 4. d. 1. q. 1. §. *Ista e go n. 18.* & §. *Ideo dicen. 28.* negat potentiam executiuam Angelo. Sed 1. d. 38. *in fine* dubitat de potentia executiua in Deo, & q. 4. *prol. ar. 2. nu. 37.* vt problema reliquissè videtur. Respondetur, Scotus non se resoluit firmiter in hac re ante hunc locum: ideo

An Deus habeat potentiam executiuam?

ided Mayron. *1. d. 43. q. 5. & d. 48. q. 2.* ponit executionem in Deo: Viguerius, Paulus scriptor, & Bargius in locum prologi negant, sed in Angelo eam ponunt, propter articulum Parisiensem; & quia potest executio Angeli impediri, non impedita eius volitione. Idem est de anima separata: de homine certum est, quod habet executionem à voluntate distinctam, nempe potentias corporeas, imperio voluntatis subiectas.

CONCILIATIO VI.

27. An notitia sit principium creaturæ?

Ar. 1. §. Ad tertiam probationem, n. 13. ait, quod notitia est principium formale producendum creaturas. Sed *2. d. 25. §. Dico igitur n. 19. & ad primum pro opin. n. 10.* negat notitiam concurrere ad volitionem, & *q. 4. prol. & 1. d. 38.* docet, si intellectus causaret ad extram, quod nihil contingenter fieret. Respondetur, hic non asserit, sed contra Henricum disputans respondit ei, si notitia, quam ille vult esse rationem formalem producendum creaturam, non plus includat respectum ad eam, quam ut hic includitur in forma; quæ est principium agendi naturale, sequitur quod non includitur in eius ratione talis respectus, sed quod sequatur ad eam, sicut ad formam actuum naturalem, v. g. ad calorem, sequitur respectus ad calefactum.

CONCILIATIO VII.

Essentia diuina per modum naturæ agit.

Ar. 1. §. Contra n. 7. essentia diuina non est principium agendi, nisi per modum naturæ. Sed secundum eum *1. d. 10. & 2. d. 1. q. 1.* in productione Spiritus sancti essentia concutrit, tamen Spiritus liberè procedit, ut etiam ipse tenet, iisdem locis. Respondetur, sufficere voluntatem esse liberam, ut productio sit libera, esto essentia in esse obiecti per modum naturæ moueat, sic habitus naturaliter mouent; tamen actus eorum à voluntate eliciti liberè fiunt.

CONCILIATIO VIII.

An datur respectus proprius Verbi ad extram?

Ar. 3. prin. ait, quod nullus respectus ad creaturam est proprius Verbi. Sed *3. d. 1. q. 1.* secundum eum Verbum dicit respectum ad naturam assumptam Respondetur, tantum hic dicit nullum respectum ad creaturam includi in constituitio Verbi: sed bene stat respectum proprium rationis convenire vni personæ, non aliis, ut in exemplo: posset etiam intellectus diuinus comparare Verbum ad creaturas, ut productiuum eorum, quo resultaret relatio rationis propria, seu comparatio passiva in eo.

CONCILIATIO IX.

28. Quicquid est in persona diuina, est necesse esse.

Ar. 3. prin. ait, quicquid est in persona diuina, est necesse esse. Sed *1. d. 2. a. 7. §. Secundò principaliter, ait,* quod necessitas est simpliciter perfectionis: at proprietates personales in Deo secundum eum, *suprà quodl. 5.* non dicit perfectionem. Respondetur, dicit perfectionem identicè infinitam, quod sufficit.

CONCILIATIO X.

Quod est ratio causandi, est ratio terminandi in Deo.

Ar. 1. §. Ultimò potest n. 7. ait id, quod est ratio formalis causandi, esse rationem formalem terminandi dependentiam causati. Sed essentia

Scoti Oper. Tom. X I I.

Dei terminat relationes creaturæ, *q. 1. prol. n. 6. & seq. & 1. d. 1. q. 2. n. 5. & d. 30. n. 10.* at voluntas causat, ut hic habetur *a. 3. §. Arguitur, & 2. d. 1. q. 1. & passim.* Respondetur, non dicit essentiam ut distinctam ab aliis in Deo, et terminare relationes creaturæ, sed sufficit aliquid quod est idem essentiæ terminare, modò sit commune, quia terminare dependentiam creaturarum, sicut & eas causare, dicunt perfectionem, qua carent proprietates personales secundum se consideratæ. Secundò dico, quod essentia terminat ut radix, & fundamentum, quæ sunt in Deo, voluntas, ut potentia libera, & sic de aliis.

EX QVODLIBETO IX.

CONCILIATIO I.

Compositum est perfectius forma.

Ar. 3. §. Ad ista quinque n. 14. ait, quod compositum est perfectius anima. Sed *ibidem, & 3. d. 2. 2. à n. 4.* docet compositum dependere ab anima, & idem Christus in triduo non fuit homo, quia caruit ea, ut ibi probat §. *Modò ad propositum:* sed quod est magis dependens, est imperfectius: ergo. Respondetur, ita est cæteris paribus: sed anima licet sit minus dependens, est entitas incompleta, & partialis, natura sua ordinata ad compositum. Vide Scot. 7. *Met. 10x. 7.* vbi explicat secundum Philosophum quomodo forma sit magis ens quàm compositum, sensu iam dicto, & quia est prior materia.

CONCILIATIO II.

Accidens abstractum est in tertio modo perfectiatis.

Ar. 2. prin. ait, quod accidens abstractum est in tertio modo perfectiatis. Sed *q. 1. post 31.* ait solam substantiam esse in tertio modo, idque ex *Arist. 1. post 10x. 9.* Respondetur, conuenit hanc perfectiatis accidenti, sed minus propriè, vel per similitudinem, ut explicat in *illa q. 31 in fine.*

CONCILIATIO III.

29.

Esse compositi est perfectius simpliciter.

Ar. 2. §. Ex hoc patet n. 18. ait, quod esse totius: v. g. humanum esse, est perfectio simpliciter. Sed *1. d. 8. q. 1. n. 7. & 8. & d. 2. q. 7. n. 39. & quodl. 5. ar. 2.* definit perfectionem simpliciter ex Ansel. in *Monol. 15.* quod est melior omni eo, quod est ei impossibile: ergo cum esse totius non sit melius esse increato sibi impossibili, non est perfectio simpliciter. Respondetur, hic non agit de perfectione simpliciter Theologicè, iuxta definitionem datam, sed de perfectione completa, quia comparat perfectionem animæ ad perfectionem totius, & hanc ait esse perfectionem simpliciter.

CONCILIATIO IV.

Sensatio recipitur in composito.

Ar. 2. §. Tertium intellectum n. 11. ait, quod sensatio recipitur immediate in organo composito ex anima, & determinata parte corporis. Idem habet *4. d. 10. q. 7. & d. 43. q. 2. & d. 44. q. 2. & d. 49. q. 14.* Sed *1. d. 3. q. 7. ad argumenta opin. n. 14.* ait recipi in spiritu, vel anima. Respondetur primò, sumit animam, ut opponitur concause, scilicet obiecto, non verò ut opponitur comparti, vel tori. Secundò dicitur non esse textum, sed additionem. Ita Bargius *ibi fol. 138.* sed non video

cur dubitaret an sit textus, cum omnes editiones vt textum ponant. Contra datam solutionem est, quod *ibidem* dicit sensibilem speciem non esse in eodem subiecto cum sensatione; sed illa est in organo, seu composito: ergo sensatio non est in composito. Respondetur, vult speciem esse in aliqua parte corporis proportionata actioni obiecti, vt in pupilla, quæ est diaphana, sicut medium, & sensationem in toto organo, vel forte speciem subiectatur in humore, vel spiritu, & sensatio in corpore solido, quod ibi vocat Scotus mixtum, nam ipsum phantasma, quod est perfectius ponit in humore, vel spiritu 2. d. 11. §. Sed de aliis n. 6. & hinc forsan facile turbantur species, & phantasmata ratione subiecti mobilis, & inconstantis.

Species visibilis in quo recipiatur.

CONCILIATIO V.

30. Causa ali. quid accipit à causato.

Ar. 3. §. Per eandem n. 17. & 7. Met. qu. 6. ait, quod anima separata non est in perfecto esse, quodque dum vnitur, accipit perfectum esse. Sed q. 4. prol. §. Præterea ordo n. 2. dicit, causa nihil accipit à causato. Respondetur, vult hic quod accipit esse substantiæ à toto; quia ex se non est subsistens, saltem vltimarè; at non accipit esse essentia, vel existentia à causato, vt bene ipse 3. d. 6. q. 1. contra Thomistas dicentes animam Christi accipere existentiam, & subsistentiam à Verbi persona. Colligitur hæc Solutio ex ipso 7. Met. q. 6. Dici etiam potest, quod accipit perfectius esse, quia concurrit ad esse totius, & participat illud, vt causa intrinseca; quod addo, vt excludam replicam, quæ fieri potest ex Scoto hic, vbi ait, quod non tantum accipit hoc, quod est communicare esse: quod intellige eo modo, quo causa extrinseca, quæ non participat illud esse, secus est de intrinseca.

CONCILIATIO VI.

Compositum ex materia & forma est ens per se subsistens, non ordinabile ad aliud.

Ar. 2. §. Tertio modo n. 4. ait quod compositum ex materia, & forma est ens per se subsistens, & non ordinabile ad aliud. Sed 1. d. 2. par. 2. q. 1. ponit rationem subsistentiæ in negatione communicabilitatis, vt quo, & vt quod, & 3. d. 1. q. 1. & quodl. 19. in negatione actualis, & aptitudinalis dependentiæ. Sed ens per se subsistens non potest constitui per negationes. Respondetur, intelligit naturam completam; non includendo negationes illas, & licet non repugnet sibi sic consideratæ communicari alteri, vt supposito, quia non est vltimarè solitaria, tamen repugnat ei informare aliud, quia sic non esset natura completa, sed pars.

CONCILIATIO VII.

Anima habet materiam secundum philosophum & D. Thomæ, quæ fundamenta.

Ar. 2. §. Tertius intellectus, n. 11. ait proximum subiectum intellectiōis carere materia. Sed q. 15. de anima tenet in anima esse materiam. Respondetur, id absolutè, & secundum propriam opinionem non asserit, sed iuxta fundamenta Philo. & D. Thomæ, quæ ipse non approbat; admittamus tamen id esse probabile, & defensibile; de quo egi in *commentario* con. 3. vbi solui argumenta in contrarium. Sed quod hic, ait, resolutiue tenet, licet oppositum loco obiecto, non reputet improbabile.

EX QVODLIBETO X.

CONCILIATIO I.

31.

AD argumenta in fine ait, quod in corruptione Eucharistiæ sit noua substantia,

proportionata accidentibus corruptiuis specierum, & immediatè actione diuina. Sed 4. d. 12. q. vlt. ait, mediante causa naturali substantiam talem generari. Respondetur, quidam Scotistæ hoc ei imponunt, quod ibi nullo modo habet, imò ibi expressè habet, quod actione Dei immediatè fit illa cōposita substantia, sed posita hac substantia actione Dei, agens naturale potest agere in illam, & sic videtur fieri nutritio ex speciebus consecratis: sed in hoc, vt videtur, intercedit miraculum, vt fides habeat meritum, quia oportet calorem naturalem de nouo agere in substantiam à Deo creatam per notabile tempus, vt conuerteret eam in aliam naturam, nisi Deus specialiter concurreret, vt id subito fieret. Alij cum D. Thom. 4. d. 12. q. 4. ar. 2. tenent in instanti, quo desinunt species, creari materiam, & actione agentis naturalis, eodem instanti formam ex ea educi. Non videtur Scotus alienus ab hoc modo dicta q. vlt. ad 3. licet in corpore eum impugnet. Sed magnas habet difficultates, tenendo cum ipso 2. d. 3. q. 4. n. 17. & 4. d. 11. q. 2. ar. 1. & d. 12. q. 3. accidentia subiectari in composito.

Corrupta Eucharistiæ generatur substantia actione Dei.

Quomodo fit nutritio ex speciebus consecratis.

CONCILIATIO II.

Ar. 1. §. Ad illud de substantia n. 8. ait, quod Deus potest conuertere substantiam in accidens, & è contra, & §. Secundo modo n. 3. ait, quodlibet in quodlibet conuerteri posse. Idem habet 4. d. 11. q. 2. §. Hæc quæstio. Sed 1. d. 7. q. 5. §. Ad illa quæ n. 10. ait ex Arist. 1. de Cælo tex. 19. quod substantia accipit esse necessarium: ergo nequit conuerteri in aliud, quia sic non esset necessaria. Respondetur, hoc ait non ex se, sed ex Aristotele errante, in eo quod posuerit Deum agere necessariò quodcunque immediatè agit.

Quodlibet conuerteri posse in quodlibet.

CONCILIATIO III.

Ar. 1. §. Ad ista n. 5. creatio animæ non est opus miraculosum. Sed q. 2. prol. §. De octauo n. 11. ait ex Aug. miraculum esse opus arduum, & insolitum supra facultatem mirantis. Respondetur ex Scot. 3. d. 14. q. 1. §. Præterea quarto n. 12. infusionem animæ, & alia, quæ de communi lege sunt, non dici miraculosa: sunt tamen supra naturam.

Creatio animæ non est opus miraculosum.

EX QVODLIBETO XI.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. ad secundum n. 5. dependentia loci ad locum non est causari ad causam. Sed q. 13. vniuers. ait locum esse principium effectiui generationis. Respondetur, eatenus esse effectiuum, seu conseruationium locati, quatenus habet qualitates ei conuenientes, sed hoc est loco per accidens, non per se. hic loquitur de loco per se, ibi per accidens. Vide Scot. 2. d. 2. q. 6. §. De secundo dico n. 10.

32. Dependentiæ locati ad locum est actiua.

CONCILIATIO II.

Ar. 2. ad tertium n. 9. quies mensuratur tempore imaginario. Sed 2. d. 2. q. 4. n. 11. ait ex Phil. 4. Phys. tex. 118. mensurari tempore per se motum, & per accidens quietem, & addit hanc mensurari per se eo modo, quo hoc conuenire potest priuationi,

Quies mensuratur tempore imaginario.

priuationi; & loquitur cum Philosopho de tempore reali. Respondetur, hic loquitur in casu, quo cessaret cæli motus, quod fiet post iudicium, ex ipso 4. d. 48. q. 2. & sic tempus erit omnino imaginarium, quia non distinguitur à motu, ut ibi habet §. *Contra secundam viam* n. 12. si tamen loquamur de tempore particulari, etiã existente motu cæli; quies tempore imaginario mensuratur, quia excludit motum realem.

CONCILIATIO III.

Ar. 3. in fine, ait quòd multiplicata forma, non ideò multiplicatur concretum, nisi supposita multiplicentur. Idem habet 3. d. 6. q. 1. & d. 8. ad primum. Sed 1. d. 12. q. 9. §. *Iuxta quæst. n. 14.* ait, quòd terminus numeralis additus substantiuo multiplicat formam, & ideò admittere non debes duos spiratores, sed benè duos spirantes; ergo si das duas naturas humanas in aliquo, erit duo homines: & sic videtur expressè docere Scot. 3. d. 1. q. 3. Respondetur, licèt ita dicant quidam Scotistæ, verius est secundum eum non numerati concretum nisi numerato supposito: dicit enim 3. d. 6. q. 2. ad ult. quòd Christus non dicitur duo, licèt habeat in se duas naturas: & ibi q. 1. ad primum, quòd Christus non est duo volentes, licèt habeat duas voluntates; & d. 8. ad primum, quòd ad pluriificationem filiationum non sequitur plurificatione filiorum, quia ad plurificationem concreti requiritur tam forma, quàm suppositi multiplicatio: quando ergo ait quòd terminus numeralis additus substantiuo multiplicat formam, verum est, sed non sufficit hoc ad multiplicationem concreti, nisi supposita multiplicentur, & ibi supponit illa esse multiplicata, & sic si admitteres duos spiratores, non tantum duo supposita, sed etiam duas formas, vel potentias spirativas admitteres: duæ regulæ ergo secundum ipsum tenendæ sunt. Prima, terminus adiectiuus numeratur sola numeratione suppositorum, licèt forma sit unica; vt duo spirantes, tres creates. Secunda, terminus substantiuus non numeratur nisi numerato supposito, & forma: ideò non valet, *Christum est duo entia, duo volitores, imellectores*, &c. Difficile tamè, fateor, est cum hoc concordare, quod habet 3. d. 1. q. 3. ad primum, nisi teneas fuisse problematicum. Vide ibi Lycher. Tartaret. Arerin. Fauent. & Ouandum.

Multiplicato abstracto non ideò multiplicatur concretum.

Terminus substantiuus non numeratur, nisi numerato supposito & forma.

CONCILIATIO IV.

Ar. 4. §. Similiter n. 13. ait, quòd respectus extrinsecus adueniens est, qui non necessariò resultat posito fundamento, & termino, & sex vltima Prædicamenta consistere in tali respectu: v.g. Actio, quæ est talis respectus, non resultat posito igne, & ligno, nisi fiat approximatio: hæc etiam posita defectu concurlus potest non sequi. Idem habet 4. d. 13. q. 1. n. 9. & d. 6. q. 10. n. 4. & locis citatis conciliatione 2. ad quodl. 8. Sed hic *ar. 4. prin.* ait, posito corpore, & loco necessariò resultare vbi. Respondetur intelligi de corpore posito in loco: sed simpliciter existere possunt corpus, & locus sine resultantia vbi.

33. Respectus extrinsecus non resultat posito fundamento, & termino.

CONCILIATIO V.

Ar. 4. §. Si dicitur n. 12. ex absoluto, & respectiuo non fit per se vnum. Idem habet quodl. 6.

Ex absoluto & respectiuo

ar. 2. §. Secundò contradicitur. Sedi. d. 5. q. 2. §. *Respondeo vnitatis n. 15.* & d. 2. 6. ad primum pro tertia via n. 48. dicit personam diuinam constitui per se ex essentia, & relatione. Respondetur, vult non componi vnum per se ex absoluto, & respectiuo, quia sunt diuersi generis: de quo *in 2. d. 12. q. 1.* Sed benè stat vnum per se constitui ex illis seclusa omni compositione, & hoc locum tantum habet in Deo, vbi hæc duo concurrunt sine vlla potentialitate, vel componibilitate, sed summa simplicitate, & identitate ad constituendam personam. Vide Scot. citato loco 1. d. 26. vbi benè ex Philosopho docet vnum per accidens Metaphysicè esse quod includit res genere diuersas, vt homo albus; logicè verò, quando subiectum non includit rationem inhærentiæ prædicati, quia ex talibus non fit conceptus vnus, in creatis autem omne per accidens logicè, & tale metaphysicè, sed in diuinis hæc est per accidens logicè, *Deitas est Paternitas*, quia subiectum, vt subiicitur, non includit rationem inhærentiæ prædicati, quia de eo non dicitur formaliter. Vide conciliationem 2. ad quodl. 6.

non fit per se vnum.

Dices, suppositum creatum est per se vnum, quia per se ponitur in genere Substantiæ, & tamen ex Scot. 3. d. 1. q. 1. ar. 3. & infra quodl. 19. ar. 3. constituitur ex natura, & duplici negatione: ergo multò magis vnum per se potest fieri ex absoluto, & respectiuo. Respondetur, vt includit illam negationem non esse per se vnum, nec in Prædicamento, sed vt est singulare.

CONCILIATIO VI.

Ar. 4. §. Diceretur quod n. 14. ait, quòd vbi est diuisibile per accidens, scil. ad diuisionem mobilis, & spaij & successiuo per se quia acquiritur in tempore. Sed *ibidem §. De tertio intellectu*, ait vbi esse secundum se diuisibile, cum secundum illud possit esse motus, & ideò tantum conuenit corpori secundum ipsum, 2. d. 2. q. 6. ad argumenta n. 17. Respondetur, lumendo vbi pro termino motus localis, quod est respectus secundum se simplex, & tantum per accidens diuisibile. Si autem sumatur in fieri pro coordinatione multorum vbi, sic est secundum se diuisibile, quia cum corpus mouetur de vno vbi in aliud, continuè acquirit, & perdit vbi. Hanc esse Scoti mentem patet, ex eo quod dicit vbi esse secundum se diuisibile, quia secundum illud potest esse motus; & quia 2. d. 2. q. 9. §. *Ad quæst. n. 8.* probat Angelum moueri posse continuè, quia inter quælibet duo vbi, sunt infinita vbi, per quæ potest transire, ita vt nullo illorum vbi sit, nisi indiuisibiliter.

34. Vbi est per accidens diuisibile.

CONCILIATIO VII.

Ar. 4. §. Hic dicitur n. 14. ait, quòd relatio intrinsecus adueniens necessariò sequitur fundamentum, & terminum. Sed 2. d. 1. q. 4. fusè docet respectum, cuius fundamentum potest esse sine termino, vt similitudinem duorum alborum distingui realiter ab illis. Docet etiam 1. d. 30. §. *Respondeo igitur n. 9.* & passim relationes supponere extrema: ex quibus sequitur, secundum ipsum, duo. Primum, quòd Deus potest relationem per se producere, & sic non necessariò sequitur ad extrema. Sequela patet, quia quodl. 7. a. 2. con. 1. & 1. d. 17. q. 3. §. *Secunda via neg.* & 4. d. 10. q. 2. n. 14. & d. 12. q. 1. §. *Contra, con.* & passim.

35. Relatio intrinsecus adueniens sequitur extrema.

docet Deum posse omnem effectum immediatè sine causa secunda causare. Secundum, quod sequitur, est, extrema poni posse sine tali relatione, quia ait 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quest. illam n. 11.* & 1. d. 28. q. 3. §. *Ad quest. n. 8. ex 5. Met. tex. 16.* quod est prius alio posse poni sine illo, si non sunt idem realiter: de quo suprâ quodl. 3. concil. 5.

Respondetur, argumentum maximè vrgere, quòd relatio re non distinguitur à fundamento, pro quo varia loca Scoti adduci possent, & hoc sustinendo, (quod mihi re ipsa magis arderet) dici posset, cum dicta q. 4. oppositum probet, quòd nunc hanc, nunc illa partem sustinebat. Vide eum 1. d. 17. q. 3. §. *Hanc viam num. 7.* vbi sustinere videtur relationem non distingui à fundamento, & 2. d. 1. q. 5. *ad secundum pro opin. num. 26.* & 8. *Met. vbi problematicus est, an Prædicamenta realiter distinguantur.* De quo etiam disputat 5. *Met. q. 6. a nu. 6.* & quodl. 18. a. 3. §. *Concluditur tamen,* ait, quòd relatio extrinsecus adueniens non est omnino eadem in re fundamento, insinuans per hoc relationem intrinsecam esse eam idem in re. Sed tenendo re distingui, dici potest quòd Deus potest immediatè causare omnem effectum absolutum, sed non effectum relationem, quia nequit ponere paternitatem in aliquo sine actione generatiua ipsius. Vide eum 2. d. 12. q. 2. n. 3. vbi ait posse Deum ponere omne absolutum sine alio absoluto. Sed hæc solutio non potest applicari ad secundum, quòd inferitur, quia ibi agit de relatione creaturæ ad Deum, probans eam non distingui re à creatura, quia creatura est prior ipsa, & inseparabilis ab ea. Respondetur, pro nunc non posse separari, quia eadem actione fit, quia ipsa extrema, nec habet propriam causam, vt tenere videtur Scot. hic §. *hic dicitur,* & 1. d. 17. q. 3. §. *Quantum ad istum n. 3.* & 4. d. 13. q. 1. ad 5. n. 26. si enim haberet propriam causationem, non videtur quare non posset Deus ad eam denegare suum concursum. Adde extrema concutere ad relationem per modum partium essentialium, licet extrinsecè, & idèd sicut repugnat partes vnitatis poni sine toto, vel è contrario, ita & extrema sine relatione, vel è conuerso. Hoc mihi non placet, quia si verè non habent aliam causationem passiuam, nisi extremorum, id est, qua extrema ponuntur in esse, non est quòd distinguantur re ab eis: si verò ipsa extrema habent veram efficientiam circa relationem (vocetur resultatò, vel emanatò, non eura) qua illi tribuant esse in genere efficientis, videtur quòd Deus potest negare tali efficientiæ suum concursum, quia liber est ad extrâ.

Dicendum puto vel regulam illam Scoti, quòd prius potest poni sine posteriori, quando sunt re distincta, positam esse iuxta sententiam tenentem relationem non distingui re à fundamento; & sic sibi non contradicere, quia ab illa sententia non est alienus: vel si teneatur omnino secundum eum relationem re distingui à fundamento, consequenter ad regulam illam, cum Maytone 1. d. 29. q. 18. tenendum posse poni extrema sine relatione: v.g. duo alba, sine similitudine formali: quo casu is, qui alium genuit, non est pater formaliter paternitate distincta à fundamento, & ratione fundandi, sed tantum fundamentaliter; secundum hoc, quod hic dicit Doctor, & aliàs passim, relationem intrinsecus aduenientem necessariò sequi ex-

trema posita, verum est de lege ordinata, non quòd aliter fieri repugnet: sed hoc fusioem exigit examinationem.

CONCILIATIO VIII.

Eodem ar. & §. docet quòd respectus intrinsecus non habet propriam nouitatem, vel acquisitionem: Sed 2. d. 1. q. 5. §. *Secunda ratio n. 2.* docet, si relatio dependentiæ creaturæ ad Deum re distingueretur ab ea, ipsa haberet etiam relationem effectus ad causam ad Deum, & sic in infinitum: ergo cum secundum eum *ibid. §. Contra ista n. 4.* relatio distinguitur à fundamento, cum hoc potest esse sine termino, vt paternitas creaturæ; hæc dicit propriam dependentiã effectus ad Deum. Itm q. 3. *prol. ad tertium pro q. 1. n. 18.* ait passionem, quæ est extra essentiam subiecti, realiter causari ab eo; & idèd attributa non causari ab essentia, quia sunt idem ipsi realiter. Respondetur, hæc probare, si teneamus relationem re distingui à fundamento, eam habere propriam nouitatem, & acquisitionem passiuam, distinctam ab acquisitione extremorum: vult ergo hic, quòd non habet relatio intrinsecam nouitatem immediatam, quia non producit nisi aliquo absoluto prius producto: & sic intellige loca adducta concil. *præced.* quæ videntur dicere, quòd relatio non fiat propria actione.

Relatio habet propriam nouitatem, seuque propriam actionem.

Relatio intrinseca non potest effici immediatè à Deo.

EX QVODLIBETO XII.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. §. De primo n. 2. ait, quòd idem non potest dependere ab aliquo pluribus dependentiis eiusdem rationis. Idem innuit 1. d. 2. q. 3. §. *Quantum ad quartam viam n. 4.* Sed 1. d. 2. q. 2. §. *Quantum ad secundam n. 18.* & d. 1. q. 1. §. *De quarto.* ait Deum esse efficientem, & finem creaturæ, idque vt videtur sub eadem ratione, quia ratio finis secundum eum ibi, non addit nisi respectum rationis essentia, qui non potest esse verum obiectum fruibile: ergo essentia secundum se est efficiens, & finis. Respondetur, ratio finis, & ratio efficientis distinguuntur formaliter, & sunt idem realiter. Deus est efficiens voluntate, & finis vt essentia, vel ens infinitum, & hæc formaliter distinguuntur. Hic tantum negat aliquid idem duplici causatione eiusdem generis referri ad vnum, & idem, nempe efficientis & seruantis, quia hæc ad vnum genus causæ spectant.

37.
Idem non potest dependere ab aliquo pluribus dependentiis eiusdem rationis.

CONCILIATIO II.

Ar. 3. §. Ad aliud dico n. 15. res generata incipit per primum sui esse, scilicet per nunc est; & immediatè antè non fuit: v.g. nunc ignis est, & immediatè antè non fuit: similiter definit per primum non esse, id est, per nunc non est, & immediatè antè fuit. Sed 2. d. 2. q. 9. §. *Ad aliud de secundo n. 31.* docet ex *Arist. 6. Phys. tex. 5. 2. 55.* non dari primum mutatum esse in motu, sed ante omne tale dari motum, & è conuerso. Respondetur, res raptim transiens, vt instans, & mutatio incipit per primum esse, & definit per vltimum esse, vt hic habet Scot. *art. 3.* Res permanens, vt

Res generata habet primum esse, & vltimum non esse.

Res raptim transiens incipit per primum esse, & definit per vltimum esse.

Anglus,

36.

Prius poni potest sine posteriori exponitur secundum Scotum.

Res successiva quomodo incipit, & desinit.

Angelus, lapis, lignum incipit per primum esse, & desinit per primum non esse: res autem successiva incipit per primum non esse, & desinit per ultimum non esse. Vide Scot. hic ar. 3. & lococitato 1. d. 2. q. 9. & 6. Phys. quest. 8. vide etiam hic Scholium tertium & quartum.

CONCILIATIO III.

Deum annihilare potest, & creare in tempore.

Ar. 3. §. Hac probatio n. 14. ait quod annihilatio (idem est de creatione) potest fieri in instanti, vel tempore. Sed 3. d. 4. q. vii. & aliàs ait Deum operari in instanti, & hoc non convenire creaturæ, loquendo de opere ad extrâ: ergo non potest Deus creare, vel annihilare in tempore. Respondetur, asserit Deum operari posse ad extrâ in instanti, sed non negat ei agere in tempore.

CONCILIATIO IV.

38. Effic rei in creati & conservari est unum & idem.

Ar. 1. §. Prima scilicet n. 3. ait quod eadem est existentia rei in sua creatione, & conservatione. Sed 2. d. 2. q. 7. §. Sed hic restat n. 41. & passim ait, vbi prædicantur contradictoria ex natura rei, ibi esse distinctionem ex natura rei, sed res pro instanti, quo creatur, necessarius est; at pro tempore frequentiter contingenter, quia potest non esse, vel destitui: ergo. Respondetur quod eadem est habitudo creaturæ, vt creatæ, & conservatæ ad Deum; quia hæc non differt re ab ipsa creatura, vel eius existentia; nec verum est rem necessarium esse pro instanti, quo creatur, sed est absolute tunc contingenter, licet ex suppositione necessariâ; & idem est de eadem re in conservari, iuxta id, omne quod est, quamdiu est, necesse est esse. Quod bene exponit Doctor 1. d. 39 §. Ad primum respondeo n. 19.

CONCILIATIO V.

Velle diuinum re, & ratione idem terminat habitudinem rerum in creati, & conservari.

Ar. 1. prin. ait quod velle diuinum re & ratione idem terminat habitudinem creaturæ, vt creatæ, & conservatæ. Sed 1. d. 45. docet quod voluntas causare potest respectum rationis: ergo potest se comparare ad rem, dando ei esse post non esse, & vt dat ei esse post esse præhabitu; & sic secundum varios respectus rationis terminat creaturam in creati, & conservari. Respondetur ibi possum esse tales respectus rationis; sed velle diuinum non terminat habitudinem secundum illos respectus, sed secundum suam entitatem, à qua dependet, non à respectu rationis.

EX QVODLIBETO XIII.

CONCILIATIO I.

An à concretis ad abstracta tenet consequentia?

Ar. 2. prin. ait quod à concretis per se primo modo ad abstracta tenet consequentia, & q. 1. & 16. vniuers. ait regulam hanc tenere in accidentibus, non in substantiis. Sed 4. d. 49. q. 2. ad 2. facit hanc consequentiam, Beatus est, qui habet quicquid vult, &c. ergo beatus est habitio illius obiecti: vbi tenet consequentia à concretis, non per se primo modo. Respondetur concreta hic sumi ita, vt prædicatio sit primo modo per se: quia beatus sumitur relatiue, vt pa-

ter, filius; non verò pro persona in esse absoluto; quomodo Scot. q. 1. vniuers. sumit hunc terminum Logicus, dum admittit hanc, logicus est sciens: ergo logica sciencia: non enim sumit logicum pro homine, vel substantia, sed formaliter pro relatiuo. Idem autem regula non tenet in substantiis, quia secundum Scotum 1. d. 5. q. 1. in eis est tantum vna concretio, scilicet ad suppositum, & vna abstractio ab eodem; quâ positâ, nulla remanet ratio identitatis extremorum. Vide Gadium hic, qui tenet aliquando regulam etiam in substantiis valere.

CONCILIATIO II.

Ar. 1. con. prima n. 3. ait cum Phil. 9. Met. tex. 13. quod actus est prior potentia tempore, definitione, perfectione, Sed ait 4. d. 49. q. 4. n. 5. ex Phil. ibi tex. 15. quod prius generatione est posterius perfectione: ergo si actus est prius tempore potentia, hæc erit perfectior. Respondetur, per actum intelligit id, ad quod aliud est ordinatum, vt costat ex Philosophi exemplis, homo & sperma. & sic patet quod actus sit prior potentia definitione, & perfectione: sed quando dicit, quod est prior ea tempore, loquitur de ente in actu, comparato cum ente producibili: constat enim quod sperma est imperfectius embryone, & hic homine, quia processus naturæ est imperfectus ad perfectum, & sic priora tempore, vel generatione sunt posteriora perfectione, intellige in eodem genere, seu ordine, alioquin accidens sequens ad substantia foret perfectius ipsa. Ita Scot. exponit dictos tex. Philosophi.

39. Actus est prior tempore, ratione, & perfectione, quam potentia.

CONCILIATIO III.

Ar. 2. §. Circa secundum n. 8. ait quod imaginatiua cognoscit rem non existentem, ac si existeret; vbi videtur retribuere vim discernendi, & iudicandi; quam tamen ei negat 1. Met. q. 4. n. 12. & q. 9. de anima. Respondetur, eius cognitio est tantum apprehensiva, si proprie loquamur, nec Scotus asserit hic oppositum, sed tantum tribuit ei cognitionem; nec ait esse iudicatiuam. Vide quæ dixi in commentario ad dictam quest. 9. annot. tertia ad tertium argumentum.

Imaginatiua non discernit nec iudicat.

CONCILIATIO IV.

Ar. 1. con. prima §. Secundò probatur n. 4. ait quod virtus, & vitium sunt ad aliquid ex Phil. 7. Phys. tex. 17. Sed 3. d. 33. §. Ad quest. n. 12. ad virtutem esse habitum in voluntate, habitus autem est qualitas. Respondetur, est habitus pro materiali, sed pro formali dicit respectum ad prudentiam. Ita expressè habet ipse 1. d. 17. q. 3. §. Quantum ad istum n. 3. & §. Intelligendum est n. 13. & 3. d. 36. n. 17. & quodlib. 18. ar. 1.

Virtus, & vitium sunt ad aliquid.

CONCILIATIO V.

Ar. 2. prin. & §. Nunc tertio n. 16. ait quod felicitas consistit in operatione, & 4. d. 49. q. 1. 4. & 5. ponit eam in fruitione formaliter, non in visione. Sed 4. d. 49. q. 1. ad secundum, tenet eam esse in coniunctione ad obiectum beatificum, quæ est relatio. Respondetur esse formaliter in fruitione, initiatiue in visione, concomitanter in illâ coniunctione.

40. Beatitudo consistit in operatione voluntatis.

CONCILIATIO VI.

Intuitiva notitia poni potest sine obiecto existenti.

Ar. 2. §. Ista distinctio n. 11. ait non posse poni intuitivam sine presentia obiecti; & loquitur de potentia Dei. Sed *1. d. 1. o. q. 9.* ait quod visio corporis Christi potest à Deo poni in oculo, etiam si illud non existeret. Præterea secundum ipsum ibi *q. 5. & 1. d. 1. q. 4. n. 14. & 2. d. 1. q. 4. n. 21.* & aliis locis citatis quod *1. concil. septima hic, & dicta q. 5.* potest poni sine respectu ad obiectum præsens. Respondetur non posse poni cum relatione attingentiæ ad obiectum sine obiecto existenti; videtur tamen quod qualitas notitiæ intuitivæ poni potest sine eo. Ita *Lychet. 2. d. 1. q. 4. ad ult. pro Occam;* & *Tartar. & Gadius hic, & fauer Scot. 4. d. 10. q. 5. §. Est obiectiva n. 4.* ubi ait non oportere obiectum esse præsens propter terminationem, sed propter causationem: at Deus omnem causationem supplere potest. Idem absolute tenent *Vasq. Molina, Buridanus, & Hurtadus,* quos citavi, *disp. 3. sect. 11. de anima. Mayron. in prol. 1. q. 18. & alij.* An verò illa visio, quæ poneretur in oculo corpore non existente, foret intuitiva, vel abstractiva, dubium est; verius videtur quod foret abstractiva; nec est absurdum admittere sensationem externam abstractivam, ut tenet *Molina 1. p. q. 55. ar. 2. d. 2. m. 5.* *Buridanus 2. de anima q. 21.* *Rubius quest. 13. de quo egi disp. 2. sect. 14.*

CONCILIATIO VII.

41. Tertium modus relationum distinguitur ab aliis, quod non est mutuum.

Ar. 2. in fine, ait quod in duobus primis modis relatiuorum est relatio mutua, ita quod in utroque extremo est ratio fundandi, & ratio terminandi relationem aliam; sed in tertio modo relatio est non mutua, ita quod ratio fundandi est in vno extremo, & ratio terminandi in alio. Idem habet *in 1. d. 30. q. 2. ad arg. & d. 35.* Sed oppositum habet *5. Met. q. 13.* ubi ait hos modos distingui, quod primus super quantitate, secundus super activo, & passivo, tertius super rebus omnium generum fundatur. Respondetur, sumitur distinctio horum modorum extrinsecè, & fundamentaliter, ut in illa *q. 13.* sed formaliter, vel quasi formaliter pro mutuo, & non mutuo referri. vel dici, si hæc distinctio non est formalis, ut esse non videtur, non esse inconueniens distinguere ex duplici capite.

CONCILIATIO VIII.

Verbum minimum non accipit esse per intelligentiam.

Ar. 3. §. Tertium scilicet, ait quodlibet obiectum accipere esse per cognitionem. Sed *1. d. 27. §. Neque obiectum,* tenet verbum non accipere esse per intelligentiam. Respondetur, hic ait quodlibet accipere esse rationis per intelligentiam, sed ibi ait verbum non accipere suum esse reale per talem actum, quod verum est.

CONCILIATIO IX.

Ilias potest describi.

Ar. 3. §. Ex his n. 24. ait quod nihil prædicatur per se de eo, quod est contingens, vel non est per se vnum. Idem habet *3. d. 7. q. 3. & d. 22. ex 5. Met. text. 5. q. 4. sed quod 1. 12.* ait quod *Ilias* definitur sic: est historia de bello Troiano. Idem habetur 7,

Met. text. 13. Respondetur secundum *Scot. 4. d. 1. q. 2. §. De primo n. 2.* quod definitio alia est nominis, nempe explicatio distincta eius, quod nomen importat. Alia est rei, & tantum conuenit rei necessitati, & quæ per se est vna. Ilias primo modo definitur, non secundo. Ita *7. Met. text. 13.* Dices, *Scot. 2. d. 3. q. 6. §. & cum obiectis n. 10.* dicit quod hæc est per se, superficies alba est alba; tamen subiectum est vnum per accidens. Respondetur, ibi addit esse per se, quia subiectum includit prædicatum, sed non est absolute per se, quia requiritur alia conditio, scilicet subiectum esse per se vnum.

CONCILIATIO X.

Ar. 3. §. Ad secundum potest dici, n. 28. ait quod actus quo producit intellectio, est actio de genere Actionis, quæ dici potest intelligificatio, id est, intellectio effectio; & idem habet *1. d. 3. q. 7. sed 4. d. 13. q. 1. §. Ex dictis patet n. 12.* ait respectum producentis ad productum esse relationem quarti Prædicamenti. Respondetur, ut ille respectus est transmutantis ad transmutatum, est actio de genere Actionis. Vide *Scotum* vltimo loco citato.

42. Productio intellectio est relatio, & actio.

CONCILIATIO XI.

Ar. 2. §. Circa 2. n. 8. ait intuitivam, & abstractivam specie distingui. Idem ait *2. d. 25. & d. 3. q. 9. & 4. d. 49. q. 12. & 7. Met. q. 5. sed 1. d. 1. q. 4. §. Contra tertium art.* ait quod diuersa approximatio non variat rationem formalem actus, & hic tantum est alia, & alia approximatio, scilicet obiecti in se, & in sua specie. Respondetur, quod hic est aliud, & aliud causatiuum, quia ad intuitivam requiritur ipsum reale obiectum præsens, ad abstractivam sufficit eius species. An verò sustineri possit has scientias esse eiusdem speciei. Vide quæ dixi *disp. 3. de anima sect. 11. con. 3.*

Intuitiva, & abstractiva differunt specie.

EX QVODLIBETO XIV.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. §. Post igitur n. 5. ait quod notitia Trinitatis, quam quis accipit ab homine reuelante, est naturalis. Sed *q. 1. prol. §. Tertio arguitur n. 14. & §. Ad q. n. 20.* ait, quod cognitio de Trinitate est supernaturalis. Respondetur, ex ipso *3. d. 23. §. De primo n. 4.* nos habere fidem acquisitam de reuelatis, quia viribus nostris credimus ea, sicut contenta in aliis historiis; sed vltra, de eisdem habemus fidem infusam, & supernaturalem, quam nostris viribus habere nequimus: dici tamen potest hæc nobis naturalis, quatenus ad eam, ut ad perfectionem naturaliter inclinamur, non quod naturæ viribus illam attingere possimus.

Notitia Trinitatis an nobis naturalis.

CONCILIATIO II.

Ar. 1. §. Alia differentia n. 7. ait licet fidei acquiritæ possit subesse falsum, tamen quando coniuncta est infusæ, non potest, quia hæc necessariò tendit determinatè in verum. Vide cum

43. Fidei acquiritæ subesse potest falsum infusæ non.

cum 3.d.23.n.8. Sed 1.d.3.g.4. §. *Ista rationes n. 5.* contra Henricum arguit, si ad actum concurrunt species creata, & exemplar increatum, (vt ipse voluit) non posse dari certitudinem in actu; ad quod etiam adducit id 1. *Post. c. 21. ex necessario & contingenti, non sequitur conclusio nisi contingens.* Respondetur, Henricus dixit repugnare certitudinem speciei creatæ, quia est in se mutabilis; ex quo bene infert Doctor, quòd non potest concurrere ad actum certum: at fidei acquisitæ non repugnat certitudo, & ideo concurrere potest ad actum certum, & infallibilem. Sed non concurrunt cum infusa discursiue, vt vna præmissa contingens cum altera necessaria, ad conclusionem: idè illud de necessario, & contingenti hic non habet locum; quod tamen contra Henricum valere videtur, quia per modum discursiue videtur duo illa exemplaria posuisse ad certitudinem necessaria; quomodo vtraque fides ad vnum actum concurrunt. Vide hic *Scholium tertium.*

CONCILIATIO III.

Cognitio rerum in Verbo est intuitiua.

Ar. 2. prin. ait quòd intuitiua est rei existentis, & præsentis in propria existentia; & idem ait 2.d.3.g.11.n.12. Sed 1.d.2.g.2. §. *Sed hic restat n. 42.* cognitio rerum in Verbo quæ habent Beatæ, est intuitiua, & tamen non est rerum in propria existentia. Respondetur, ibi addit *in existentia actuali, & hoc, vel in se, vel in aliquo eminenter continente totam entitatem ipsius.*

CONCILIATIO IV.

Motio intellectus in Deo precedit motionem voluntatis.

Ar. 2. §. *Hic intelligendum est, n. 14.* ait quòd motio intellectus præcedit motionem voluntatis. Sed 1.d.1.g.1. §. *Quantum ad. ssum n. 5.* docet quòd Pater prius origine quàm generet est perfectè beatus; beatus autem amore, maxime ex ipso 2. d.1. g.1. & 4. d.49. g.1. & 2. ergo hic non sequitur motionem intellectus productiuam Filij. Respondetur, ex ipso hic §. *Respon. deo.* motionem intellectus essentialem præcedere essentialem motionem voluntatis, & notionalem motionem illius notionalem huius.

CONCILIATIO V.

44. *An futurum contingens ex decreto Dei absoluto habeat suam veritatē determinatam.*

Ar. 2. §. & si querat n. 16. ait idè Deum intelligete futurum contingens, quia voluntas eius determinauit illud fieri. Idem ait 1.d.39. §. *Viso de contingentia, n. 3. & d. 4. §. Primum istorum, n. 13.* Ex quo sequitur cum Deus sit immutabilis, & omnia ab æterno voluerit, vt ipse habet 1.d.45. quòd prædestinati necessariò saluantur, & reprobi necessariò damnantur, & vniuersim, quòd nulli actus nostri sunt liberi, quia futuri sunt ex determinatione voluntatis Dei, quæ præuenit nostras, quæque nullo modo mutari potest. Sed ipse docet 1.d.40. prædestinatum posse saluari, & passim voluntatem nostram liberam esse. Respondetur, hic tangitur inscrutabile mysterium concordie liberi arbitrij, cum gratia & diuina prouidentia, ac infallibili Dei scientia. Pro nunc potest dici, quòd non voluit Deus prædeterminare actiones nostras absoluto decreto, antequam præuidisset quid quis occasione essemus facturi: hac autem præ-

uisione supposita, saluatur cum decreto Dei nostra libertas, quæ difficillimè saluari potest posito decreto Dei absoluto de omni actu nostro. Vide varia loca eius, quæ ad hoc expendi 1.d.39. in *Schol. ad §. Viso de contingentia.* vide etiam *Schol. 3. ad c. 4. de 1. princ.*

CONCILIATIO VI.

Ar. 2. §. Potest igitur viator n. 5. ait quòd potest quis ex naturalibus se disponere ad fidem infusam. Sed 1. *dist. 9. qu. 2. nu. 14.* ait quòd nullus potest se disponere ad formam supernaturalem. Respondetur, vide *Scholium tertium hic.*

An potest quis se disponere ad fidem infusam ex naturalibus.

CONCILIATIO VII.

Ar. 7. §. Nunc autem n. 17. ait quòd voluntas diuina continet essentiam in esse cognito. Sed 9.3. *prol. §. ex dictis n. 7.* ait essentiam continere virtualiter, & in esse cognito omnes passiones, & quali passiones, & attributa. Respondetur, voluntas continet eam vniticè, adæquatè, identicè, & à posteriori, & sic causat eius notitiam in intellectu creato, quia ipsa non mouet naturaliter nisi suum intellectum; continetur autem ab ea, à priori, quia est quasi passio eius, fluens ab ea, non verò attributum propriè. vt habet Doctor 1.d.26.n.54. & quodl. 1.

Voluntas diuina continet essentiam.

CONCILIATIO VIII.

Ar. 2. §. Hic intelligendum n. 14. ait essentiam diuinam singulate esse primum intellectus diuini obiectum. Idem ait 9.3. *prol. n. 12. & 1. d. 3. g. 2. 6. Tertio dico n. 16.* Sed 1.d.3.g.3. §. *Secundo sic n. 13.* ait quòd potentia non potest cognoscere aliquod obiectum sub ratione communiori, quàm sit ratio sui primi obiecti: at Deus cognoscit rationem entis vt sic, & omnia alia à se, vt ait Scot. 1.d.39. §. *Circa ista n. 7.* Respon. erit, loquitur ibi de obiecto primo primitate prædicationis, vt patet per exemplū, quod adducit de colorato, & lucido respectu visus: essentia autem diuina est obiectum primum, & adæquatum intellectus Dei, non prædicatione, sed virtuali continetia, vt habet Scot. 9.3. *prol. n. 22. §. Ad tertiam questionem.* nihil ergò intelligit nisi quod continetur virtualiter, vel eminenter in sua essentia, & sic dicitur omnia intelligere in se ipso ex Scot. *quodl. 15. art. 2. & 4. dist. 16. quæst. 2.*

45. *Intelligit Deus aliquid commune suo primo obiecto.*

CONCILIATIO IX.

Ar. 2. §. Dico igitur n. 12. ait obiectum adæquatum intellectus creati esse ens finitum: Sed 1. *dist. 3. g. 3. §. Contra hoc arguitur, n. 3.* ait non repugnare intellectui nostro cognoscere Deum in particulari. Respondetur, non repugnat si elucetur; sed suis viribus repugnat: ens finitum est obiectū adæquatum proportionatum nostrum intellectus, sed ens vt sic est eius obiectum. d. e. quatum vt abstrahit à proportionato, & improporcionato: ex Scot. 2. d. 3. g. 3. §. *Ad secundum articulum n. 8.*

Obiectum adæquatum intellectus n. 3. est ens finitum.

CONCILIATIO X.

Continens aliquid quoad notitiam, continet quoad essentiam.

Ar. 3. prin. ait quòd nihil vt medium, vel ratio quæ continet aliquid quoad cognoscibilitatem, nisi etiam contineat quoad entitatem. Idem ait *1. d. 3. q. 2. n. 8. & 2. d. 3. q. 9. §. Contra secundam n. 5.* Sed *1. d. 3. q. 3. ar. 2. n. 9.* docet accidens continere notitiam substantiæ, idque secundum Arist. *2. de anima tex. 11.* vbi ait accidentia multum confere ad cognoscendum quod quid est rei: tamen accidens non continet entitatem substantiæ. Respondetur, nihil continet distinctam notitiam alius, nisi contineat illud secundum entitatem, id tamen non requiritur ad continentiam notitiæ confusæ: & hanc tantum habemus nunc de substantia per conceptum accidentis sensibilis, à quo abstrahitur conceptus vniuersus, communis sibi & substantiæ. Vide eum in loco obiecto: non loquitur de ratione cognoscendi quæ, seu non cognita.

CONCILIATIO XI.

46. Adam non distinguitur abstrahit Deum

Ar. 3. prin. ait quòd homo pro hoc statu nequit naturaliter cognoscere Deum distinctè. Idem ait *1. d. 3. q. 2. §. Tertiò dico n. 16.* Sed *2. d. 3. q. 9. nu. 8.* ait Adamum in statu innocentiz habuisse talem notitiam de Deo: & idem ait de Angelo in via. Respondetur, nec in statu integro vel peccati potuit haberi talis notitia distincta, concurrentibus causis merè naturalibus. Sed pro illo statu videtur Deus dedisse Adamo speciem, qua ipsum distinctè abstrahit cognoscere. Pro eodem statu probabile est quòd conuersio ad phantasmatum non fuit necessaria: de quo Scot. *1. d. 3. q. 3. n. 2. 4. & 2. d. 3. q. 8. ad 1. & 1. d. 3. q. 6. n. 19. & 4. d. 45. q. de quo egi in comment. q. 18. de anima, vbi de B. Virgine tenui quòd ei necessaria non fuit illa conuersio.*

CONCILIATIO XII.

Notitia lapidum verbum est aliquando, non semper.

Ar. 2. §. Ad probationem maioris n. 19. ait, quòd notitia lapidis producta à lapide est verbum: sed producta à solo Deo non est Verbum, quia non nascitur tanquam proles. Sed *1. d. 2. q. 7. §. Quòd autem omnia num. 28.* ait, quòd diuersitas principiorum, seu causarum, non diuersificat effectus, & ideò animalia genita æquiuocè sunt eiusdem speciei cum genitis vniuersè, vt ibi exemplificat de vespis, & apibus. Respondetur, notitiam lapidis ab ipso causatam, & notitiam eiusdem à solo Deo effectam eiusdem esse speciei: sed illa habet respectum verbi, quo ista caret: sic Adam, & Abel eiusdem erant speciei, sed hinc habuit relationem filiationis naturalis, qua ille caruit. De visione beata, vel notitia rerum in Verbo, an sit Verbum controuertitur, etiam inter Scotistas: verius puto verbum esse, qua proles intellectus naturaliter ab eo genita quantum est ex parte ipsius; esto voluntas Dei non naturaliter concurrat. Ita Scot. *1. d. 2. q. 7. §. Tertius art. n. 17. & d. 2. q. 3. §. Aliter dicitur n. 15. de quo egi disp. 3. de anima sect. 3.*

CONCILIATIO XIII.

47

Ar. 2. §. Dico igitur n. 12. ait, quòd essentia diuina non potest esse motus intellectus creati.

Sed *q. 1. prol. §. Aliter etiam posset n. 21.* dicit quòd est motus intellectus ad notitiam supernaturalem. Respondetur, ibi vult quòd possit mouere, sed non qua essentia, sed qua volens: quia nihil ad extrà causat naturaliter.

EX QVODLIBETO XV.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. §. De secundo primi n. 7. ait, quòd corpus non agit in spiritum: de quo *1. d. 3. q. 7. ad primum pro Henr. n. 24.* Sed *3. d. 3. q. 11. ad primum,* ait quòd corpus agit speciem intelligibilem in intellectu Angeli, & *4. d. 44. q. 2.* quòd ignis inferni cruciat spiritus. Respondetur, corpus non agit in spiritum, vt causa totalis, sed benè particulariter, ex Scoto secundo loco obiecto. Ad alterum locum, ignis inferni non vrit spiritus Physicè, sed detinendo eos localiter, formaliter (effectiue à Deo detinetur) & intentionaliter immutando eorum intellectum. Vide eum *dist. q. 2. §. Ad quest. & §. De secundo.*

Corpus non agit in spiritum.

CONCILIATIO II.

Ar. 1. §. Sed hic sunt duo n. 10. mater concurrit ad inèd generationem, & hoc ex Phil. *2. de gen. animal. c. 1.* Sed *3. d. 4. in calce,* ait magis standum esse Galeno hoc asserenti, quàm Aristoteli neganti. Respondetur, ibi explicat Aristotelem, quando negat matrem concurrere actiue, intelligendum esse de actione principali: vel (inquit) stetur magis Galeno, quia Arist. videtur dubius, & esto conflet quòd oppositum velit, reiiciendum esse putat.

Mater actiue concurrit ad generationem.

CONCILIATIO III.

Ibidem ait Patrem & matrem esse causas subordinatas, ita quòd vna non dependeat ab altera, nec accipiat ab ea virtutem. Sed *3. d. 4. opinio est n. 3.* ait ex *10. Met. tex. 5.* matrem, & fœminam esse eiusdem speciei: ergo non subordinantur, sicut nec duo colores, nec duo homines trahentes nauem. Respondetur, non sunt subordinatæ in agendo, & essendo, sicut creatura, & Deus, Sol, & homo, *2. Phys. tex. 26.* sed in agendo tantum, quia pater est principalior, & mater minus principalis: nec vna potest ita perfici, vt alterius concursum suppleat, & hoc sufficit ad subordinacionem, esto ambæ sint eiusdem speciei. Per quod patet ad exemplum. Ioannes Magistri *2. Phys. q. 2.* putat potentias patris, & matris speciei distingui: quòd mihi probabile est (esto ipsi sint eiusdem speciei) loquendo de virtute feminali, non verò de ipsa potentia principali, qua attingitur genitum; quia semen conuertitur in genitum, & sic nequit esse potentia principalis. De quo Scot. *3. d. 4. §. Sed hic dubium n. 13. & 2. d. 18.* de quo dixi *disp. 1. de anima sect. 15.* Vide eum *1. d. 3. q. 7. n. 21.* vbi explicat subordinacionem causarum in essendo, & agendo.

48.

Pater, & mater suis causis subordinata, non per accidens vniuersa.

CONCILIATIO IV.

Ar. 1. §. Si verò tenetur n. 18. ait rem spirituales sine aliâ concausa efficere speciem intelligibilem. Res spirituales producuntur.

Sed 1. d. 3. q. 11. §. Ex iisdem n. 4. docet Angelum habere intellectum agentem, quo abstrahit species à rebus, & idem ait de anima separata 4. d. 45. §. Ad quæst. nu. 12. Respondetur intellectum agentem esse necessarium, quoad species abstrahendas à sensibilibus, non à spiritualibus, quia res spiritualis non est minus effectiva suæ similitudinis, quàm res corporæ: de quo dixi *comment. ad q. 22. Scoti de anima, annotat. 4.*

CONCILIATIO V.

49.
Potentia distinguuntur per actus, & hi per obiectum.

Ar. 1. §. Ostenditur n. 9. ait cum Arist. 2. de an. tex. 33. quòd potentia distinguuntur per actus, & hi per obiecta, vt per principia. Sed quodl. 13. ante finem, ait hic esse verum tantum quoad manifestationem. Respondetur, etiam ibi ait potentias distinguere per actus à posteriori, & hos per obiecta à priori, intellige de actu generico, vt est intelligere, velle. Aduerte non semper, sed vt plurimum obiecta distinguuntur per actus, vel potentias per obiecta, quia actus virtutum Theologiarum habent idem obiectum, ex Scot. 3. d. 26. n. 18. §. Duo igitur: & intellectus & voluntas ex Scot. 1. d. 3. q. 3. n. 22. & 20. de anima: quando verò obiecta sunt diuersa, potentia tales sunt, sed ex identitate obiecti non habetur potentia esse idem: & idem est de actibus. Ratio est, quia potentia & actus, cum sint entitatis absolutæ; non possunt constitui in esse, nec distinguuntur per respectus. Scot. 1. d. 6. nu. 34. & 2. d. 16. ad 2. & 1. d. 3. q. 3. ad 1. Vide eum q. 20. de anima. vbi explicat quòd dicitur, potentias distinguuntur per obiecta, ostendens non sic haberi apud Philosophum; quando autem obiectum est indistinctum, distinctio potentiarum, & actuum aliunde petenda est, vt ex distinctione subiectorum, vt in fide, & charitate, & separabilitate, vt in charitate, & spe.

CONCILIATIO VI.

Deus nouit creaturas in sua tantum essentia.

Ar. 2. §. Ad primum istorum n. 23. Deus cognoscit creaturas in essentia sua, non in ipsis. Sed quodl. vlt. in fine, ait Deum habere providentiam de omnibus creatis: ergo nouit eas in se ipsis, & quòd in se ipsis eas nouit docet 1. d. 35. num. 2. §. Supposito. Respondetur, nouit omnia in se ipso motiue, sed alia à se nouit in ipsis terminatiue, non verò motiue, quia vilesceret eius intellectus.

CONCILIATIO VII.

50.
An eodem actu videt beatus essentiam, & creaturam.

Ar. 2. §. Contra secundum nu. 21. innuit non esse eundem actum, quo beatus videt essentiam, & creaturas. Sed 1. d. 1. q. 3. §. Modus ponendi n. 6. dicit contrarium. Respondetur, hic nihil allerit de hoc. Vide hic in Scholio octauo solutionem.

CONCILIATIO VIII.

Intellectus creatus potest simul cognoscere infinitum.

Ar. 2. ante solus. arg. tacite admittit intellectum beati cognoscere infinita simul, & idem probabiliter sustinet 3. d. 14. q. 2. §. Potest dici n. 18. Sed 1. d. 2. q. 2. §. Ostensio opposito n. 3. probat Deum infinitum, quia cognoscit infinita simul. Respondetur, non ex hoc præcisè, sed quia infinita cognoscit in se, ex se, & actiue: intellectus creatus Scoti Oper. Tom. XI I.

nequit ita cognoscere infinita; sed tantum ait non repugnare fortè, quòd recipiat à Deo intellectum infinitorum.

CONCILIATIO IX.

Ar. 1. §. Sed hic sunt duo nu. 10. ait quòd patet, & mater sunt duæ causæ effectiue generationis, habentes duas virtutes; & idem ait de intellectu, & obiecto, eiusve specie, respectu intellectio- nis. Sed 1. d. 13. §. Præterea 3. arguitur num. 9. habet hanc maximam: Vnius cause in uno ordine causandi est vna per se causandi ratio. Respondetur, notando ex ipso 1. d. 2. q. 2. num. 12. §. Vbi notandum, quòd causa per se dicitur illa, quæ secundum propriam naturam, & non secundum aliquid sibi accidens, causat, vt ignis ignem, & idè aqua calefacta non per se, sed per accidens causat calorem, quando verò plures causæ concurrunt, in qualibet ponenda est virtus seu ratio per se causandi vna in suo ordine, vt in exemplis; sed in causa totali complectente plures partiales, non oportet ponere vnica rationem causandi, nisi secundum vnitatem ordinis, & si concurrat vnitas, per accidens hoc accidit, sed vnitas ordinis est per se, ita in terminis Scotus 1. d. 3. q. 7. concurrat ergo nu. 22. exponendus est iuxta hoc, in loco obiecto, vbi illa ratio valet, quia probat contra Henricum distinctionem rationis in principio emanationis in Deo, non posse facere cum re ipsa, quæ principium est, vniam per se rationem producendi, quia ens rationis nullam habet propriam virtutem, & omnino per accidens conuenit tali principio, & non ex natura ipsius, alioquin non esset ens rationis.

Vnius causa vnica est ratio causandi, in eodem ordine.

Quid causa per se, & per accidens?

EX QVODLIBETO XVI.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. prin. perfectus est amare necessariò, quàm contingenter. Sed 1. d. 8. q. 5. §. Iste rationibus n. 18. & d. 1. q. 2. n. 21. & 2. d. 1. q. 1. docet Deum agere ad extrà contingenter: ergo hoc est perfectius. Respondetur, vbi terminus amoris, vel actionis potest esse necessarius, ibi perfectus est necessariò amare, & producere, vt in Deo ad intrà: secus est quando terminus nequit esse talis, vt ad extrà. Colligitur ex Scot. 1. d. 8. q. 5. ad primum.

§ 1.
Perfectus est diligere necessariò, quàm contingenter.

CONCILIATIO II.

Ar. 2. prin. ait ex 2. de anima tex. 146. potentia ponens differentiam vnus obiecti ab alio, nouit vtrumque. Idem ait 1. d. 8. q. 3. §. Sed intellectus n. 7. & l. vniuers. q. 5. & q. 9. de anima. Sed tenet 3. d. 14. q. 3. ad 4. quòd pro nunc singulare distinctè non cognoscimus. Idem ait 2. d. 3. q. 1. num. 4. (sed ibi de cognitione sensus agit) & 7. Met. q. 5. num. 15. & qu. 22. de anima, & tamen intellectus ponit differentiam inter singulare, & vniuersale. Respondetur, sufficere cognitionem confusam ad ponendam differentiam; quia ponimus eam inter creaturam, & Deum, quem tantum confusè cognoscere possumus, ex Scoto 1. d. 3. q. 2. §. Quarta dico, n. 14. & quodl. 14. art. 3.

Potentia ponens differentiam inter aliqua duo, cognoscit vtrumque.

CONCILIATIO III.

Dans formã
das conie-
quentia ad
eam.

Ar. 3. §. Ad propositum n. 15. ait, qui dat formam, dat consequentia ad formam, sicut cœlo sphericitatem, igni calorem, ex 8. *Phys. i. ex. 3. 2.* & 2. *Cœli i. ex. 2. 8.* Sed 2. d. 2. 4. q. 10. §. *Concedo quod:* ait quod grauiā, & leuiā habent suum malum à se effectiue, non à generante, vel dante formam. Respondetur regulam intelligi de consequentibus formam necessariò, motus autem non sequitur sic grauiā, & leuiā, sed principium, scilicet grauitas, vel leuitas, quæ habentur à dante formam, sicut caliditas simul cum igne; nec intelligitur quod consequentia sint effectiue tantum à dante formam, quia sufficit esse ab ipso compositio per formam, vt dicitur dari mediātē à dante formam, quomodo calor est ab igne, & simul à datore formam, quod est exemplum Aristotelis.

CONCILIATIO IV.

52.
Posito priori
absoluto po-
test non poni
posteriori.

Ar. 1. §. Iste rationes n. 4. posito priori absoluto, potest non poni posteriori. Idem ait 2. d. 12. q. 12. n. 3. Sed 2. d. 2. q. 9. n. 37. inegat motum localem posse esse sine termino, quia de ratione eius est, quod mobile sit partim in termino à quo, & partim in termino ad quem. Respondetur, hæc non esse absoluta. Vide quodl. 11. concil. 7. & quodl. 3. concil. 5. Mayron. 1. d. 14. q. 4. limitat hanc regulam. Primò, quod non habet locum, quando est essentialis dependentia inter aliqua, vt videtur esse inter motum & terminum; Secundò, quod vnum non includatur in altero, & sic partes vnix non possunt esse sine toto. Tertiò, quando posterior est relatio, & prius extrema, de quo dixi quodl. 11. concil. 7. Vide Bassol. 4. d. 48. q. 1. Occam 4. q. 37.

CONCILIATIO V.

Voluntatem
non suspen-
dere omnem
volitionem.

Ar. 1. §. Hic dicitur nu. 4. dicit, quod voluntas non potest suspendere omnem volitionem, quia non illam, qua voluntariè suspendit. Idem ait in reg. 4. d. 49. q. 9. Sed 2. d. 7. n. 24. §. *Quantum ad istum*, ait, quod potest se suspendere ab omni volitione, & 1. d. 1. q. 4. ad 3. pro opin. docet quod voluntas etiam quoad ipsum Deum clarè visum, habet libertatem exercitij. Præterea, quia ex his locis, & 2. d. 42. ad 1. pro q. 3. & 4. d. 49. q. 10. §. *Dico ergo n. 10.* habetur secundum ipsum dari omissionem puram. Respondetur, hic non agit ex professo an voluntas possit suspendere actum sine actu, sed explicat, quomodo non necessitetur ad amandum vltimum finem, quia potest suspendere actum amoris per actum reflexum; an verò sine actu reflexo suspendere possit, hic non examinat, quia de illo alio tantum agit. Secundò, loquitur de voluntaria suspensione, ad quam requiritur actus, quia voluntariè secundum ipsum 2. d. 32. ad 2. & 4. d. 14. q. 1. nu. 11. propriè dicitur quod est in potestate voluntatis actiue, seu causatiue, & sic includit actum. Tertiò, dici potest quod problematicus fuit, an detur pura omisso. Quartò, quod hic loquitur regulariter, quia ratio, aut nunquam contingit actu præceptum omitti sine omni actu, quo directè, vel indirectè sit volita omisso. De quo dixi de anima d. 3. sec. 16.

Quid volun-
tariè propriè
dicitur.

CONCILIATIO VI.

Ar. 1. in fine, ait licet contingenter velit Deus omnia ad extra voluntate efficaci, tamen respectu creaturæ in esse possibili necessariò cum habere actum complacentiæ. Idem tenet 3. d. 32. prin. & fauet 1. d. 8. q. 5. n. 16. & quodl. 8. a. 3. §. *Ad secundum.* Sed 2. d. 1. q. 1. ar. 2. inquit vt ablutum quod Deus necessariò amaret creaturas; & loquitur de esse possibili, & 1. d. 39. §. *Quantum ad secundum n. 22.* & 3. d. 37. §. *Sed iste,* ait solum Deum amari necessariò à voluntate Eei. Respondetur, primo loco disputat contra Henricum dicentem emanationes requiri, vt rationes formales creandi, & quod idè practica sunt in Patre: ex quo infert quod Verbum esset genitum de creatura, & quod Spiritus sanctus esset amor omnis amabilis, & sic creatura esset necessaria: vbi loquitur de creatura in ordine ad existentiam, quia idea practica non respicit possibiles. Aliis etiam duobus locis loquitur de amore efficaci, seu quoad existentiam, & sic verum est solum Deum necessariò ab eo amari. Adde quod non se resoluit, an Deus necessariò amet creaturas in esse possibili, licet in affirmatiuum magis inclinet.

53.
Deus necessa-
riò amat
creaturas in
esse possibili

CONCILIATIO VII.

Ar. 1. §. Secundò scilicet num. 5. ait voluntatem non posse velle malum, neque nolle bonum. Sed 1. d. 2. q. 4. n. 18. & q. 2. 6. q. 2. n. 13. & d. 43. qu. 2. dicit de hoc constare. Respondetur, dubius mansit illis locis: sed postea se resoluit hic, & 4. d. 49. qu. 10. ad secundum art. & d. 50. qu. 1. 2. ad primum.

Voluntas non
potest velle
malum, nec
nolle bonum.

CONCILIATIO VIII.

Ar. 2. §. Præterea à conditio nu. 8. ait libertatem esse intrinsecam voluntati, & ar. 3. §. *Ad propositum num. 15.* quod repugnat eam agere aliter quam liberè. Idem habet in Report. 2. d. 6. q. 2. §. *Primum istorum*, vbi ait libertatem esse differentiam constitutiuam voluntatis, & 1. d. 1. q. 7. §. *Item potentia*, vbi vocat voluntatem per efficientiam liberam. Sed 4. d. 49. q. 6. §. *Dico ergo*, tenet quod voluntas Dei præueniens humanam, necessitat eam, & hac ratione passim reitit determinationem physicam ad actus nostros 4. d. 1. q. 1. ad vlt. & d. 43. q. 3. §. *Tertia opin. n. 11.* Respondetur, locis allegatis in hac quæst. agit de libertate essentiali, opposita naturalitati, quæ compatitur cum necessitate quam habet Deus amando se, & producendo Spiritum sanctum: non negat ergo, quin saltem per Deum necessitari possit voluntas ad actus aliquos, imò id habetur ex loco in contrarium adducto; & hic ar. 1. §. *De isto ar.* reliquit vt dubium, an voluntas creata beata per aliquid supernaturale necessitetur ad fruendum: ergo non ponit libertatem exercitij, vel contrarietatis esse de essentia eius: de quo dixi disp. 2. de anima sec. 14. Nec obstat quod dicat 4. d. 29. esse contradictionem, quod voluntas cogatur, quia eam cogi est habere actum contra tuum actum, seu oppositum suo actui simul, quod repugnat, quia idem simul nollit, & vellet. Ita ipse Scotus ibidem explicat: Scotistæ tamen multi aliter eam explicant,

54.
Voluntas est
essentialiter
libera.

Prædetermi-
natio omnino
reicienda.

explicant, quos non sequor, sed veritatem. Vide *Bargium* 1. d. 12. §. *Ista ratio de voluntate.*

EX QUODLIBETO XVII.

CONCILIATIO I.

Nemo meretur nisi liberè operans.

Art. 1. §. *Potest dici num. 4.* ait nihil esse meritum, nisi sit in libera potestate operantis. Sed 4. d. 6. q. 6. §. *Hoc modo n. 2.* ait in martyribus, dum actu patiuntur, absorberi usum rationis acerbitate pœnarum, & idem habet 3. d. 15. §. *Quantum ad 2. a. n. 18;* & tamen certum est eos tunc mereri. Respondetur, vel non tolli eis totum rationis usum, vel ibi manere saltem virtualem libertatem, qualem habent distracti in opere aliquo, ad quod liberè se determinant.

CONCILIATIO II.

55. Ad meritum requiritur inclinatio charitatis, & virtualis intentio.

Art. 2. in §. & quodl. 18. a. 1. in fine, ait, quod ad meritum requiritur inclinatio charitatis, nec sufficere hominem esse in gratia, & requiri saltem charitatem teneri 1. d. 17. q. 3. à n. 6. & 2. d. 7. à n. 11. & 3. d. 8. Sed 4. d. 14. q. 2. §. *Ad huius intellectum,* ait peccatorem per bona opera se ipsum posse ad gratiam disporre, & eam de congruo mereri. Respondetur meritum de congruo non esse simpliciter, sed secundum quid meritum: neque Scotus vult quod homo suis viribus possit se disponere ad gratiam, sed quod non requiritur ad hoc habitus supernaturalis, vel fortè auxiliium tam in intellectu, quàm in voluntate. Vide varia eius loca ad hoc, in Scholio ad locum obiectum: quibus adde ipsum in *Rep. 2. d. 7. q. 3. §. Dicunt secundum,* vbi ait, quod ad iustificationem Deus infundit gratiam gratis datam. Vide quodl. 14. concil. 8. & Scholium 3. ibi. Dices: Sco. 2. d. 7. §. *Malitia tertio modo nu. 13,* ait sufficere aliquem esse in gratia, vt opera eius bona sunt meritoria, idque colligi videtur ex *Trid. ss. 6. c. 16.* Ergo nõ requiritur inclinatio charitatis ad hoc. Respondetur, reputat vtramque partem probabilem: de quo 1. 2. q. 114. à n. 4. & hæc nihil magis placet, licet altera pars sit communis, nempe requiri inclinationem illam, saltem virtualem charitatis.

CONCILIATIO III.

Voluntas facit ens rationis sensus non.

Art. 2. prin. ait quod intellectus, & voluntas sunt potentia collatiuæ. Sed quodl. 1. ar. 1. §. *Tertia ratio.* & 4. d. 1. q. 2. §. *Nec est 3. nu. 3.* explicans ens rationis, ait fieri ex secunda consideratione intellectus. Respondetur, ita est frequentius, sed non negat fieri à voluntate, imò asserit hîc, & 3. d. 26. q. 2. n. 23. & 4. d. 16. q. 2. n. 7. An verò sensus communis causet ens rationis, necne, non conuenit inter Scotistas. Quidam affirmant, quia cognoscit differentiam obiectorum sensuum particularium, ex quodl. 16. concil. 2. Alij negant, & puto verius, si requiratur ad ens rationis cognitio reflexa; quia sensus non reflectit, nec componit, nec indicat, si propriè loquamur, licet comparatiuè apprehendat, vt quando imaginamur montem aureum: de quo dixi q. 8. de anima, annotat. 1. & q. 9. annotat. 3.

Scoti Oper. Tom. XI I.

CONCILIATIO IV.

Art. 3. §. & cum arguitur n. 8. ait quod charitas est forma virtutum. Sed 1. d. 17. q. 13. §. *Intelligendum est autem, n. 12.* & §. *Quantum igitur ad illam n. 4.* & 3. d. 36 §. *De tertio art. nu. 21.* docet dari virtutes morales sine charitate, & art. 4. idem ait de Theologicis. Respondetur, charitas est forma omnium aliarum virtutum quoad meritum, quia sine ipsa nemo mereri potest, 1. Cor. 13. sed in esse virtutis moralis constituuntur per conformitatem ad prudentiam. Vide Sco. 1. d. 17. q. 3.

56. Quomodo charitas est forma virtutum.

CONCILIATIO V.

Art. 3. §. *Contra conclusionem nu. 10.* ait, vnum & eundem actum elici posse ex fide infusa, & acquisita. Sed quodl. 14. art. 1. ait, fidei infusæ non posse subesse falsum, acquisitæ sic: ergo. Respondetur, vide conciliationem 2. quodl. 14. & Scholium 3. ibi.

Idem actus an fide infusa, & acquisita elici possent.

CONCILIATIO VI.

Art. 3. §. *Contra con. nu. 10.* supponit haberi posse fidem, & scientiam de eodem obiecto. Sed oppositum habet q. 3. prol. §. *De possibilitate n. 25.* & 3. d. 24. §. *Ad questionem.* Respondetur, hîc non asserit, sed exemplum adducit, & in exemplis non requiritur veritas: si autem aliquando videatur admittere fidem, & scientiam de eodem, intelligit de habitu scientiæ, collato ad habitum, vel actum fidei, vel e conuerso; non verò de actu vtriusque. Vide Scholia nostra 3. d. 24. §. *Ad quest. & in sequentibus.*

Fides, & scientia non dantur: simul de eodem.

CONCILIATIO VII.

Art. 3. fuscè probat amorem naturalem, & meritum, seu charitatis esse eiusdem speciei, & idem vult hîc §. *Contra conclusionem nu. 10* de actu fidei infusæ, & acquisitæ, & 3. d. 23. §. *Ad quest.* Sed 3. d. 26. §. *Respondeo tres n. 15.* ait ad virtutem Theologicam requiri, quod sit infusa, & idem fidem, spem, & charitatem acquisitas non esse Theologicas: ergo eorum actus specie differunt, sicut virtus infusa, & acquisita, & de fide docet esse infusam 3. d. 23. §. *De secundo n. 6.* & de spe d. 26. §. *Ad qu. & de charitate, d. 27. §. De tertio num. 19.* & 1. d. 17. qu. 3. §. *Contra istam n. 13. 34. 38.* Respondetur, ex citatis omnibus secundum eum habitus infusi sunt absolutè, & secundum substantiam supernaturales: sed actus eorum tantum secundum modum videntur tales, & sic secundum substantiam sunt eiusdem speciei cum naturalibus. Ita videtur sentire in 1. d. 17. q. 3. ad 3. pro opin. *Magistri n. 34.* vbi ait, actus non esse propriè supernaturales, sicut habitus, sed posse fieri ratione formæ, seu habitus concurrentis ad eam. Citatur pro eodem 4. d. 14. qu. 2. & 4. d. 1. qu. 5. §. *Contra istam nu. 4.* ait nullam formam supernaturalem educi de potentia naturali subiecti. sed creati: actus autem charitatis educitur, & non creatur: ergo secundum eum non est supernaturalis. Idem habent *Alm. ibi.* *Cabr. 3. d. 27. q. 1. & 4. d. 14. q. 1. a. 2. con. 5.* vbi alios citat, cū Occam *Palud. 4. d. 14. q. 1. Capr. 1. d. 17. q. 1. ar. c.* Caiet. 1. 2. q.

57. Actus habituum naturalium, & supernaturalium an differant specie.

109. ar. 4. c. 14. Rada 1. tom. Contron. 4. ar. 1. Vide Scholium quæst. 1. prol. §. Ad quæst. & Atetin. 3. dist. 27. art. 7.

EX QVODLIBETO XVIII.

CONCILIATIO I.

In actibus externis est propria malitia distincta ab interna.

Art. 3. prin. ait actus malos externos habere propriam malitiam distinctam ab interna. Sed 2. d. 42. 4. §. *Secundò dico*, ait peccatum non posse esse formaliter nisi in voluntate: ergo in aliis potentiis non est propria distincta malitia. Respondetur, catenus dici esse formaliter tantum in voluntate, quia in aliis potentiis non est nisi dependenter ab ipsa, quæ immediatè est libera.

CONCILIATIO II.

§ 8. Conclusio habet propriam veritatem.

Art. §. Ad primum esto n. 14 ait, quòd alia est veritas conclusionis à veritate præmissarum, vel principij. Idem ait *quodl. 17. a. 3. Sed 1. d. 8. q. 4.* dicit quòd veritas conclusionis est quædam participatio veritatis, vel veritas partialis principij. Respondetur, ita est causaliter, vel virtualiter, sed formaliter habet conclusio propriam veritatem. Vide eum 6. met. q. 1. & 1. d. 1. q. 3. ar. 2.

CONCILIATIO III.

Bonitas est respectus extrinsecus, non intrinsecus.

Art. 3. §. Istud autem n. 16. ait, quòd bonitas est respectus extrinsecus. Sed 1. d. 17. q. 3. §. *Quantum ad istum* n. 3. ait, quòd est intrinsecus adueniens. Respondetur, ibi ait de virtute, quærens, an influat actiue in bonitatem, & resoluit quòd non, quia hoc resultat posito actu, & dictamine recto; intellige fundamentaliter, quæ est vera dependentia realis actus voluntatis ad dictamen intellectus, sed quatenus elicitur liberè, seu cum potestate, non eliciendi, non est in eo relatio realis, sed tantum rationis ad idem dictamen. Primò, quia esse morale vt sic, non est aliquid reale. Secundò, pura omisso secundum Scorum esse potest bona, quæ tamen realis esse nequit. Tertio, quia esse liberum in actu non est aliquid reale ei superadditum, quia sine mutatione reali potest actus necessarius fieri liber, & contra. Quarto, Scotus *hic ar. 1.* tenet probabiliter bonum esse tantum negationem imperfectionis. Quintò, Scotus 2. d. 16. num. 14. ait, verum non distinguere ab ente; & idem ait *quodl. 13. art. 2. §. Circa secundum*, ergo idem de bono: bonitas ergo est respectus extrinsecus, & rationis formaliter, habens tamen, vel supponens respectum realem actus ad dictamen. Vel dic breuius, quando dicit quòd est relatio intrinsecus adueniens, vel realis, loquitur de actu nudè considerato; & quando dicit quòd est extrinsecus, loquitur de eodem, vt libero, & secundum omnes circumstantias, quæ, non omnes saltem ex natura rei, sed per habitudines rationis, eum aficiunt.

CONCILIATIO IV.

§ 2. Tristitia est voluntaria & involuntaria.

Art. 1. §. principale, ait, quòd tristitia est in voluntate, & tamen non est voluntaria. Sed 4. d. 14. quæst. 2. art. 3. ait penitentiam, cuiusque tristitiam esse voluntariam. Respondetur, esse

voluntariam mediatè, quatenus voluntas voluntariè applicat eius causas, nempe apprehensionem mali existentis, & eius nolitionem; quibus positis, necessariò sequitur tristitia; quæ tamen simpliciter est libera. Ita Scotus *ibi num. 12.* vide eum 3. d. 15. §. *Uterius de tristitia* num. 12. & *ibi Scholium*, vbi explicatur quomodo tristitia est passio: & hac ratione dici potest involuntaria, quia immediatè non est libera, nec actus elicitus voluntatis.

CONCILIATIO V.

Ar. 3. §. Respondeo, malitia num. 18. ait peccatum esse priuationem rectitudinis actualis, non verò iustitiæ habitualis. Idem ait 2. d. 37. quæst. 1. §. *Concedo igitur* num. 6. Sed *ibidem* §. *Argumenta*, & 4. d. 14. quæst. 1. num. 4. fatetur per peccatum auferri gratiam: ergo est eius priuatio. Respondetur, ita est, sed ex demerito, non ex natura rei, alioquin non posset tolli gratia nisi per peccatum, nec e contra. Sicut non potest tolli visus nisi per cæcitatem, nec e contra. Ita Scotus *ibi, & 4. d. 16. q. 1. §. Respondeo, & d. 14. quæst. 1. art. 2. & 3. & d. 23. ad tertium*: de quo in materia de peccatis, & gratia.

Peccatum & gratia in se sunt demeritorie opposita.

CONCILIATIO VI.

Art. 1. §. Nota quòd ultra num. 8. ait quòd bonitas ex obiecto est prima bonitas moralis: & idem ait 2. d. 7. §. *Ad solutionem* num. 11. Sed 2. d. 40. §. *De secundo*, ait primam bonitatem sumi à conuenientia actus ad efficiens, & secundam ex obiecto. Respondetur, tantum ibi vult primam conditionem ad bonitatem, sumi ab illa conuenientia ad efficiens, à quo (inquit) actus dicitur moralis, quia liberè elicitur, & hoc est commune bono, & malo. Loquitur ergo, non de bonitate prima in se, sed de aliquo prærequisito ad bonum & malum. Nec obstat quòd ibi dicat secundam conditionem sumi ab obiecto, quia loquitur de secunda conditione communi ad bonum, & malum: *Secunda conditio*, inquit, est ex obiecto, quod si conueniens est, actus est bonus. Si enim loqueretur de bonitate propriè sumpta ex obiecto, non adderet, si est conueniens, quia esset nugatio: vult ergo numerando libertatem, vt primam conditionem, secundam desumi ex obiecto; & hoc est dicere, supposita hac conditione generali, ad bonum, & malum, primam conditionem bonitatis sumi ab obiecto.

Prima bonitas moralis desumitur ab obiecto.

CONCILIATIO VII.

Art. 3. §. Si dicas num. 15. ait quòd actus non manet aliquamdiu, sed raptim transit, hoc est, vt videtur, in instanti, & sic non mutatur de bono in malum. Sed 1. d. 17. qu. 3. §. *Quantum ad istum*, ait quòd bonitas est conditio accidentalis actus: ergo ab eo separari potest. & 2. d. 2. qu. 4. §. *Si autem*, ait operationem nostram mensurari, quod est coexistere posse in instanti, vel tempore nostro: ergo non transit raptim, vel instantaneè. Respondetur, hic tantum dubitatiuè loquitur, non manet, inquit, aut si manet, communiter non mutatur de bono in malum: sunt enim qui dicunt necessariò manere ultra instans; & qui tenent

60. Actus regulariter non mutatur de bono in malum.

tenent passim mutari de bono in malum: Doctor verò nihil resoluens de primo ad secundum docet, esto maneat, regulariter non mutari de bono in malum, vel è contra. Ratio est, quia actu bono semper volo bonum, & nihil mali, & eo ipso, quo tendatur in malum, videtur esse alius actus; nec potest actus fieri malus, nisi directè, vel indirectè tendat in malum.

sint in anima, vel actu; sed eatenus sunt in rebus, quatenus hæ mouent appetitum, non prout sunt in anima.

CONCILIATIO VIII.

Malitia alia priuatiua, alia contraria.

Ar. 1. §. Contra, circumstantie n. 7. ait malitiam diuidi in priuatiuam, & contrariam. Idem habet *2. d. 7. §. Qualiter istarum n. 12.* Sed malum vniuersaliter ponit in priuatione *2. d. 37. q. 1. §. Iste questiones, & hic art. 3.* Respondetur, intelligit per malitiam contrariam, appositionem malæ circumstantiæ, vt quando das eleemosynam ob malum finem, & priuatiuam carentiam circumstantiæ debet, vt quando das eleemosynam, non propter Deum, nec propter malum finem: quia ergo per actum positium dirigitur opus in malum finem, vocat malitiam in tali directione fundatam, contrariam, quia eius fundamentum est positium; sed pro formali omnem malitiam ponit in priuatione. Modum hunc loquendi sumit ex Boëtio in Prædicamentis *c. de Qualitate. Vsq. q. 1. 2. d. 95. c. 9.* frustra ex hoc loco malè intellecto conatur trahere Doctorem in suam sententiam, quòd peccatum consistit in positio.

CONCILIATIO IX.

61. An habitus virtutis requiratur ad actus bonos morales.

Ar. 3. §. Ad aliud dico, quòd iustitia n. 15. ait: quòd habitus, seu iustitia habitualis non requiritur ad actus bonos morales. Idem ait *3. d. 33. §. Ad quæst. num. 12. & 4. d. 14. qu. 2. art. 2. num. 13. & 1. d. 17. q. 3. §. Ad argumenta pro quinta opinione nu. 12.* Sed *2. d. 41. num. 2. ex Arist. 2. Ethic. 1.* ait quòd habitus iustitiæ gignitur ex actibus iustis, non tamen iustè factis, hoc est, sine virtute factis: ergo non sunt actus boni sine habitu, alioquin iustè fierent. Respondetur, non sunt iustè, iustitia desumpta ex habitu virtutis, id est, iustiter, & facilius; sed bene iustitia accepta à recto, quod sufficit absolute ad iustitiam moralem.

CONCILIATIO X.

Verum & falsum in intellectu, bonum & malum in rebus.

Ar. 3. §. Si dicas, n. 15. ait posse negari verum, & falsum esse in intellectu, bonum, & malum in rebus, & id ille asserit cum Philof. *6. Met. tex. 8.* in expositione illius textus. Respondetur, verum vniuersim sumptum non est in intellectu tantum; sed veritas cognitionis tantum in eo est, maximè compositionis, & diuisionis; & sic Scotus explicat Philof. loco obiecto. Dicitur autem bonum, & malum esse in rebus, verum, & falsum in intellectu, quia cum intellectus intelligit, non appetit esse reale rei intellectæ intelligenti, sed contentus est eius similitudine, vel esse intentionali: at voluntas amando, appetit rem amatam, secundum esse reale vniri amanti; v. g. qui appetit vinum, non fatiatur eius specie, sed secundum esse reale cupit illud habere: non est ergo sensus quòd bonum, & malum sint in rebus subiectiue, ita quòd non
Scoti Oper. Tom. XI I.

EX QVODLIBETO XIX.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. §. Restat igitur 3. num. 2. ait quòd vniouocum natura ad Verbum est relatio realis, & æquiparantia. Idem ait *3. d. 1. q. 1. num. 3.* relatio autem æquiparantia secundum ipsum ibi habet habitudinem eiusdem rationis in vtroque extremo. Sed *4. d. 11. q. 2. ad primum*, ait quòd vniouocum denominat vtrumque extremum eodem modo, quia Verbum est vniouocum natura, & è contra, & *3. d. 7. q. 2. §. Sed tantum n. 3. & §. Ex his patet*: docet hanc esse veram, & eius conuersam, *homo factus est Deus*; & hoc ratione vniouocum. Respondetur, licet quoad aliqua vniouocum denominet vtrumque extremum eodem nomine, tamen non est relatio æquiparantia, quia non denominat eodem modo; est enim realis in natura, & in Verbo rationis tantum.

62. Vniouocum hypostatica est relatio realis disquiparantia.

CONCILIATIO II.

Ar. 2. §. Et istarum n. 6. ait perfectionem vniuersi consistere in ordine, ex *12. Met. tex. 52.* Sed *2. d. 3. q. 7. ad 6. & 3. d. 22.* ait ex *Met. tex. 11.* in indiuiduis non esse ordinem prioris, & posterioris. Respondetur non esse in eis prius, vel posteriorius essentialiter; sed bene indiuidualiter, vel accidentaliter.

Perfectio vniuersi consistit in ordine.

CONCILIATIO III.

Ar. 2. §. Et cum additur num. 11. ait quòd ens æquiuocè conuenit entitati quiditatiæ, & hypostatiæ. Sed *1. d. 26. ad 2. pro sententia communi, & 2. via num. 48. & d. 23. in fine*, ait conceptum commune abstracti posse à constitutiuis personarum, qui sitis vniouocum. Respondetur, non admittit abstracti posse ab eis conceptum vniouocum positium, sed quasi negatiuum, ens tamen ad constitutiuam personarum, est vniouocum prædicatum, & dicitur de eisdem nominatiue, vel identicè, sicut dicitur de vltimis differentiis, & suis passionibus: de quo Scotus *1. d. 3. q. 3. §. Ad quæst. n. 6.* differt vniouocum prædicatum, ab vniouocè prædicari, quòd hoc includitur in subiecto, illud non: vt habet Scotus *1. d. 8. q. 3. nu. 14. & 3. d. 7. num. 5.*

Ens est æquiuocum ad essentialia, & notionalia.

CONCILIATIO IV.

Ar. 2. §. Nec tamen intelligo num. 14. & ar. 3. §. Potest igitur dici nu. 18. tenet personam constitui per negationem, & idem habet *3. d. 1. q. 1. a. 3. & 1. d. 23. n. 5.* & aliàs passim. Sed *1. d. 26. §. Alia est opinio communis n. 4.* docet personas diuinas constitui per relationes, & defendit ibidè *§. Tertia opinio nu. 23.* constitui per absolutam incommunicabilia. Respondetur, hic loquitur de persona creata. Dices, quate increata non sic constituitur per negationes? Respondetur, contra fidem sequeretur non esse tres personas realiter distinctas, neque vllam productionem ad intrà, quia solum esset essentia. Dices secundò Scot. *3. d. 1.*

63. Persona constituitur per negationes.

q.1. arr. 3. inclinatur, quod persona creata sit aliquid positivum, & fauet 1. d. 5. q. 2. §. Tertia difficultas n. 16. vbi ait suppositum subsistere per formam. Respondetur, non reputat illam partem improbabilem.

CONCILIATIO V.

Non est negandum aliquid esse possibile, si non ostenditur impossibile.

Ar. 3. §. Potest dici quod non est n. 2. ait quod quodlibet ponendum est possibile esse, cuius non patet ratio impossibilitatis. Sed 1. d. 2. q. 7. ad secundum pro q. 6. n. 10. docet filium non esse possibile, in quo tamen nulla patet ratio impossibilitatis. Respondetur, non est possibile, id est, terminus potentiae actiuae, quo sensu possibile est obiectum omnipotentiae, ex Sco. 1. d. 2. q. 3. §. De septimo n. 6. & d. 4. 2. & quodl. 7. Sed potest dici possibile, vt hoc dicit terminum potentiae productiuae, non causatiuae & sic non differt à necessario: non enim hic sumitur possibile, vt opponitur necessario 1. poster. tex. 6.

CONCILIATIO VI.

Non est aptitudo ad formas supernaturales

Ar. 3. §. Ad propositum loquendo n. 19. ait quod ad formam supernaturalem non est aptitudo, seu inclinatio naturalis. Sed q. 1. prol. §. Ad quest. n. 2. 1. ait intellectum nostrum naturaliter inclinari ad notitiam supernaturalem, & ad 1. pro opin. quod potentiae passivae naturali non necessario correspondet actiua naturalis, & 4. d. 49. q. 10. §. Respondeo, ait quod voluntas appetitu naturali necessario, & summe appetit beatitudinem in particulari. Respondetur, hic tantum dicit, quod non est aptitudo proprie ad formas supernaturales; non negat ergo ad eas aptitudinem: sed tantum illam propriam, & strictè sumptam, quae est ad perfectiones eiusdem ordinis, naturae debitas. Alij exponunt, quod negat tantum aptitudinem actiuam. Sed non placet, tum quia secundum ipsum 2. d. 18. naturalitas sumitur per se principium passiuum, tum etiam, quia ad actus supernaturales habemus incompletam actiuitatem. Vide quae dixi de hoc disp. 4. sect. 1. de anima.

CONCILIATIO VII.

§ 4. Natura inclinatur naturaliter ad suum & ad alienum suppositum.

Ibidem ait, quod natura assumpta habet inclinationem naturalem ad suum suppositum: & idem admittit 3. d. 1. q. 2. ad 3. Sed locis iam citatis, ponit inclinationem naturalem ad omnem formam supernaturalem, cuius subiectum est capax: ergo contradictio. Præterea sequitur, quod est violentus in Verbo, quia inclinatio naturalis est ipsa res inclinata; vt ipse docet 2. d. 6. q. 2. & 4. d. 49. q. 10. Respondetur primo, stat aliquid habere inclinationem naturalem ad plura impossibilia, & tunc sub nullo eorum est violentus; colligitur ex Scot. 1. d. 1. q. 1 ad vl. vbi ait tot esse appetitus materiae, quot sunt formae. Secundo dico, quod inclinatur naturaliter appetitu magis proprio ad suum suppositum: sed cum hoc stat, quod etiam naturaliter inclinatur, & si non ita proprie ad suppositum diuinum, à quo perficitur, & dignificatur; ad alias autem formas supernaturales magis proprie inclinamur, quam ad vniuersam hypostaticam, quatenus naturalem existendi modum non excludunt, vt facit hæc vniuersa.

CONCILIATIO VIII.

Ar. 1. prin. Verbi personalitas est independens. Idem ait 3. d. 1. q. 1. ergo est perfecta. Sed 1. d. 1. q. 2. ad primum & secundum, & quodl. 5. ait relationes originis nullam dicere perfectionem. Respondetur, ita est formaliter, sed identice, & negatiue sunt perfectæ, quia sunt ipsa essentia, & nullius imperfectionis capaces. Similiter sunt independentes.

Personalitas diuina est independens, & perfecta.

CONCILIATIO IX.

Ar. 3. §. Ad propositum, n. 19. ait quod negatio actualis dependentiae complet rationem personae. Sed 3. d. 1. q. 1. arr. 3. id tribuit negationi aptitudinalis dependentiae. Respondetur, tantum vult utramque requiri, & vnam ab alia completi.

§ 5. Negatio actualis dependentiae complet personam.

CONCILIATIO X.

Ibidem ait negationem non conuenire alicui, nisi per aliquid positivum, quod sit ratio illius negationis. Idem ait 3. d. 1. q. 1. & 1. d. 28. q. 2. n. 12. & d. 2. q. 7. n. 38. & 2. d. 3. q. 2. Sed 1. d. 3. § 6. Respondeo quod tripliciter n. 13. ait, quod negatio inest, non per aliquod positivum, sed per solam absentiam causae, quomodo negatio albedinis inest superfici. Respondetur, id verum est de negatione, quæ non est repugnantia: sed hæc semper requirit positivum. Vide eum hic, & 2. d. 3. q. 2.

Negatio seu per conuenientiam ratione alicuius positivi.

EX QVODLIBETO XX.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. prin. ait, quod otatio non prodest nisi existenti in gratia, & quodl. 17. quod otatio non dilecti non placet. Sed 2. d. 28. & 4. d. 14. q. 2. §. Ad huius intellectum n. 14. ait, quod opera peccatoris faciunt ad salutem. Respondetur, opera peccatoris per gratiam, non gratum facientem, adiuti, dispositiue faciunt ad salutem. Sed sine gratia gratum faciente nulla sunt meritoria.

Oratio non prodest non existenti in gratia.

CONCILIATIO II.

Ar. 2. §. Tertia applicatio num. 16. ait temporalia posse recipi pro celebratione missæ, & prædicatione. Sed 4. d. 2. §. Tertia pæna, tenet esse simoniam dare temporale pro spirituali, vel è contra: & idem ait hic ar. 3. prin. & idem 4. d. 5. q. 2. ad 3. negat Baptisimum accipiendum esse ab eo, qui non vult illud dare sine pretio. Respondetur, & hic & locis in contrarij adductis, tantum vult eum, qui se exercet in spiritualibus in vilitatem aliorum posse ab eis recipere debitam sustentationem, idque ex iustitia, sine vlla venditione, vel commensuratione pretij ad laborem intrinsecè requisitum ad opera spiritualia, quia talis labor ab ipsis non distinguitur. Sed stipendium sustentationis consideratur in ordine ad personam, quatenus sustentatione indiget, quam non potest acquirere, dum alijs in spiritualibus seruit, & idem ex iustitia debetur saltem ratione conditionis necessaria: ad talem

§ 6. Labor & satisfactio in spiritualibus an vendi possunt.

talem obligationem. Labor autem extraordinarius vel accidentarius ad opera spiritualia: v.g. si ad suscipiendum confessionem alitius, vel ad celebrandum vna, vel altera leuca conficienda esset, rectè vendi potest laboris excessus. Ita communis, D. Tho. 4. d. 2. §. 9. q. 3. a. 2. q. 2. & quodl. 8. art. 11. Soto. 9. de Iust. quest. 6. art. 1. Dur. 4. d. 2. §. quest. 3. n. 10. Pal. 7. §. Syl. verb. *Simonia* q. 5. Gab. lec. 2. 8. in can. Suar. tom. 1. de relig. l. 4. de Simon. c. 21. Dices, Scotus vlt. loco cit. ait, posse emi actum baptismationis. si sacerdos nolit aliter baptizare, modò non intendas emere, in quantum est sacramentale, sed laborem sacerdotis, sicut conducuntur sacerdotes, inquit, ad celebrandum: ergo vult laborem intrinsecè, & necessariò requisitum in spirituali opere emi posse Respondetur, non loquitur de venditione laboris propriè dicta, sed de sustentatione iure debita, quia subiungit, oportet unumquemque de suo labore, taliter qualiter vixitare.

gatus dicere missam pro aliquo, non satisfacit, si simul pro ipso, & alio eam di. ar. Sed hinc ar. 2. §. Sed contra pater, ait quòd sacerdos potest applicare missam simul pro parentibus, benefactoribus, Principibus, &c. Respondetur, verum est quando liberè celebrat, & sine obligatione celebrandi determinatè, pro aliquo, vel aliquibus, & sic se explicat Doctor, loco in contrarium adducto.

Obligatus celebrare pro vno, non satis facit celebrando pro pluribus.

EX QVODLIBETO XXI.

CONCILIATIO I.

Ar. 1. §. *Causa autem n. 9.* ait quòd bona fortuna est sine ratione natura, quam definitionem habet Arist. libello de bona fortuna. Sed ibidem §. *Qualis autem causa n. 3.* cum Aristot. 2. Phys. text. 52. ait causam eius esse voluntatem: ergo non natura. Respondetur, ab Aristotele dicitur impetus naturæ, quo aliqui nescientes impelluntur ad bonum; quidquid ipse per hoc senserit. Theologi illam impulsionem Deò tribuunt, cui nullus effectus est fortuitus; dicitur autem natura, quia sine rationis discursu, vel præuisione euenit; est enim effectus voluntatis, non intentus, quia non præuisus, vt quando fodiens terram, vt plantet, inuenit thesaurum: & sic reductor ut agens à proposito, vt habet Arist. 11. Metaph. text. 7. sicut casus ad agens naturale, vt quando tripodà cadendo sterit. 2. Phys. text. 6. Vide Scotum 11. Met. text. 7. & 12. text. 12.

Bona fortuna est sine ratione natura.

Casus & fortuna disseminantur.

CONCILIATIO III.

67. Honerare parente. præceptum natura.

Ar. 2. §. *Cui autem n. 18.* præceptum de honorandis parentibus esse de iure naturæ. Sed 3. d. 37. §. *Ad q. n. §.* ait præcepta secundæ tabulæ non esse de iure naturæ. Respondetur ex ipso ibi, præceptum iuris naturæ strictè loquendo, esse principium practicum ex terminis notum, vel conclusionem necessariò ex eo deductam: largo modo tamen de iure naturæ dicuntur, quæ sunt consona iuri naturæ: sic diuisio rerum supposito lapsu, consona est huic principio, *pacificè est viuendum.* Ita Scotus 4. d. 17. q. 1. & d. 26. q. 1. in præceptis autem secundæ tabulæ plerumque non est strictè iuris naturæ obligatio, quia affirmatiua non continet bonitatem euidenter necessariam ad vltimum finem; nec negatiua malitiam ab eodem necessariò auertentem; & idèd potest Deus in his dispensare. Vide Scholium, quod ibi posui. Dixi *plerumque*, quia mendacium fortè est contra præceptum secundæ tabulæ, & tamen dispensari nequit per Deum, quia id esset contra intrinsecam eius perfectionem: perderet enim dignitatem infallibilis testis, & nihil esset ita certum, quia ab eo dictum, quin posset esse falsum. Vide Scotum 3. d. 38. §. *Aliter dicitur n. 6.* & ibi Scholium nostrum.

CONCILIATIO II.

Ar. 1. §. *Qualis autem n. 3.* ait quòd fortuna est ipsa voluntas, vt ei aliquid euenit præter intentionem. Sed 12. Met. 12. ait quòd fortuna est intellectus agens præter intentionem, & casus, natura agens præter intentionem. Quod etiam docet Arist. 2. Phys. text. 52. Respondetur, per intellectum intelligit à proposito, vt distinguitur contra naturam, non verò aliquid distinctum à voluntate, & sic passim sumit Arist. intellectum, vt Scot. ostendit 1. d. 2. q. 7. §. *Respondet quòd n. 33.* & 2. d. 25. n. 23. §. *Dices, Philosophus, & 4. d. 42. q. 4.* Vide ipsum 9. Met. q. 14. *pro eodem* (inquit Scotus dicto §. *Dices, Philosophus*) sumit Arist. *maximè in libris Ethic. intellectum, artem, propositum, electionem, appetitum*: quia singula significant agens à proposito, vt distinguitur contra agens naturale.

69. Fortuna est voluntatis, non intellectus.

CONCILIATIO IV.

Applicatio valoris sacrificij rectè fit cù conditione, si Deo placeat.

Ar. 2. §. *Contra pater n. 18.* ait quòd applicatio sacrificij pro aliquo, debet fieri cum conditione, si Deo placeat. Sed 4. d. 30. q. 2. ar. 2. ait quòd votum non debet fieri cum conditione, si Deo placeat, vel nisi Deus aliter disposuerit, quia nemo debet offerre aliquid Deo, velit, nolit. Respondetur, ita est de voto, quia supponitur esse gratum Deo, quia de maiori bono, & ad ipsum immediatè dirigitur: at valor sacrificij applicatur sæpè alicui, de quo dubitari potest, an ipsi, an potius aliis debeatur: & idèd vtiliter illa conditio ponitur; & addendum esset (quod hic etiam habet Doctor) *si non possum vel debeo applicare isti, applico illi, vel illis, pro quibus scis me teneri, vel debere offerre, & in illo gradu, quo obligor.*

CONCILIATIO III.

Ar. 1. §. *Alia est diuisio n. 5.* ait, quòd nullus est benè fortunatus, quia semel sibi benè accidit fortuitè, quia vna hirundo non facit ver, nec vna dies hominem scelicem, 1. Ethic. 9. sed 2. d. §. q. 1. ad 2. n. 41. ait quòd vnum meritum intensum valet centum millia remissa: ergo vnum magnum bonum fortuitè eueniens valet multa parua sic euenientia. Respondetur, licèt talis possit dici quodam sensu æquiuvalenter benè fortunatus, propriè tamen talis non est, nisi ei vt in pluriimum benè fortuitè succedat, quia licèt semel ei benè eueniat, potest eum hoc stare, quòd semel, aut bis malè eueniat: & si de facto non malè eueniat, hoc per accidens est, & non quia semel ei benè fortuitè euenit. Vel dic in sensu Aristotelis

Cui semel benè fortuito accidit, non est benè fortunatus.

CONCILIATIO V.

68.

Ar. 3. §. *Si autem tenetur n. 26.* ait quòd obli-

talem non censeri bene fortunatum: in re parum rerer: loquaris sic, vel sic: sed verius est talem non esse simpliciter bene fortunatum, quia potest saepius malum fortunò ei cuenire.

CONCILIATIO IV.

70.
Anima immortalis non demonstratur.

Paulò ante finem, ait quòd ratio naturalis attingit mortalitatè animæ. Sed 4. d. 4. 3. q. 2. §. *Potest dici n. 6.* tenet immortalitatem animæ non demonstrari. Respondetur, hęc tantùm ait ratione naturali attingi, quòd anima est immediatè à Deo, quia est immortalis, nec inde sequitur naturaliter demonstrari esse immortalem, sed sufficit quòd suadetur multis rationibus naturaliter: de quo ipse videri potest loco citato. Vide circa hoc quæ dixi *disp. 1. de anima sec. 13.* vbi *sec. 12.* de mente Aristotelis: creati autem à Deo, quia immortalis est, probatur secundum viam Arist. quia omne æternum est necessè 1. *de Cælo text. 138. & 9. Met. text. 19.* & omne tale immediatè est à Deo, quia quod facit mediatè est nouum, 2. *Phys. text. 74. & 6. de substantia orbis c. 2. & 8. Phys. text. 8. 15.*

CONCILIATIO V.

Omne nouum habet causam efficientem.

Art. 1. §. Tertia conclusio n. 4. ait ex Platone nihil esse ortum, cuius non præcessit legitima causa: & idem ait *Aug. 3. Ciu. 9. Cicero* (inquit) *concedit nihil fieri, si causa efficiens non precedat.* Sed 2. d. 37. q. 2. §. *Propter igitur n. 9.* docet peccatum non habere causam efficientem. Respondetur, peccatum pro materiali est effectus positius, & sic habet causam efficientem: pro formali est priuatio rectitudinis debitæ in esse, vt habet Scotus 2. d. 37. q. 2. §. *Concedo n. 6.* & sic non habet efficientem, sed deficientem, nempe voluntatem creatam. Si teneatur dari peccatum omissionis puræ, vt videtur tenere Scotus 4. d. 49. q. 10. nullam omnino habet causam efficientem, quia materiale non habet, sed consistit præcisè in defectu.

CONCILIATIO VI.

Deus habet specialem prouidentiam de homine.

In fine ait, in Deo esse duas prouidentias, vnã vniuersalem, qua regit omnia, alteram specialem, qua prouidet cuilibet homini, secundum merita aliqua; propria, vel aliena. Sed *quodl. 15. a. 2. §. Ad primum istorum,* ait Deum non scire res in ipsis, sed in sua essentia: ergo non potest eis prouidere in particulari. Respondetur *suprà quodl. 15. conclus. quinta.*

CONCILIATIO VII.

71.
An Deus causa bona fortuna sit secundum Arist.

§. *Dicendum quòd si n. 13.* ait secundum Aristotelem Deum esse causam immediatam boni effectus fortuiti. Sed §. *Sed quomodo hoc n. 14.* ait Aristot. 8. *Phys. text. 8 & 15.* tenere nihil de nouo fieri immediatè à Deo, quia foret in hoc muta-

bilis. Respondetur, ipse Scotus conciliat eum tibi, quia non cœnit, nihil nouum fieri ab agente primo immediatè, nisi concurrentibus his duobus. Primum, quòd effectus sit alterius rationis, quia ipse posuit Intelligentiam causare partes motus, qui sunt eisdem rationis. Secundum, quòd nulla esset diuersitas in causis mediis actiuis, vel passiuis, quia posuit ipse animam intellectiuam immediatè fieri à Deo, sed concurrente dispositione varia causæ passiuæ iuxta hos, si alterum horum deficeret, posset Deus in via Aristotelis aliquid immediatè agere de nouo, & sic esse causa boni effectus fortuiti, sicut est causa animæ, licet omnia agat necessariò, quia vnũ impellit, in quo est aliqua bona dispositio ad aliquid faciendum, ex quo euenit bonum; & aliud non, quia caret tali. Sed contra, quia voluntas vnus eodem modo planè disposita cum voluntate alterius posset à Deo ad bonam fortunam dirigi. Respondetur, ita est: sed non ad mentem Aristotelis. Dices, ipse 7. *Mor. ad Eudemium 18. vt refert D. Thom. text. 2. q. 9. a. 4.* tenet primum motum voluntatis esse ab extinfeco: ergo immediatè à Deo, & sine causa media diuersa. Respondetur, poneret ille suum impetum, vix nobis intelligibilem. Sed non est quòd eum saluare conemur à contradictione, eum de fortuna errasse constet, ait enim, 2. *Mag. mor. 8.* bonam fortunam non esse à Deo, quia est iustus, & iniquissimi homines quandoque sunt bene fortunati, & loco iam citato duas esse fortunas; vnã quæ fit impetu numinis, quam vocat diuinam; alteram sine illo impetu, cuius causa est natura; & hæc potest esse bene fortunatus, non à numine, sed à constellatione. Veritas fidei est, vt hęc concludit Scotus, omnia quæ fiunt à natura, fortuna, vel casu, in Dei prouidentiam reducenda esse, cui nihil fortuitò, vel casu euenit, de quo, *Aug. 2. Ciu. 9.*

Aristoteles de fortuna errauit.

CONCILIATIO VIII.

Art. 1. §. Est ergo bona n. 8. ait ex Arist. illum impetum esse in anima. Sed §. *Respondeo si Aristot. n. 10* ait esse in corpore, quia est dispositio sequens determinatam complexionem. Respondetur, non vult inhasiue esse in anima nobiliori secundum Aristotelem, quia secundum eum, cui plus est intellectus, minus est fortuna: est ergo aliqua dispositio sequens determinatam complexionem corporis, non meliorem (vt opinor secundum Aristotelem) quia si melius intelligens esset fortunator, quod est contra ipsum: si est ergo aliquid in anima, ponitur à Deo necessariò, consequenter ad complexionem secundum Aristotelem; & conuenit animæ non secundum entitatem, sed quia agit à nobiliori impellente. Iam dixi non esse curandum quid senserit Aristoteles in hoc, quia errasse constat. Vide multa de impulsu in supplemento nostro *de animæ disp. 4. sect. ult.*

72.
Impetus fortunarum an in anima, vel in corpore secundum Arist.

G V I D I

BARTOLVCCII ASSISIATIS

Ordinis Minorum Conventualium
opusculum

DE DVCENTIS QVADRAGINTA
TRIBVS CONTRADICTIONIBVS, QVÆ
in Scoti operibus apparere videntur, quarum singulis
suas adhibet solutiones.

I.

SCOTVS in prima
questione prologi, res-
pondendo ad ques-
tum, dicit intelle-
ctum esse passiuum
naturaliter ad quam-
libet cognitionem,
etiam Dei, & quòd
in hoc non est ali-
quod miraculum,
nec aliqua supernaturalitas. Huius oppositum
habet in 19. quest. quodl. quòd ad formam super-
naturalem non est habitudo naturalis.

Solutio; dicendum est, quòd ista forma com-
parata ad passiuum non est supernaturalis; com-
parata verò ad agens, à quo recipit, tunc forma,
sive cognitio dicitur esse supernaturalis.

Dicas iterum, intellectum passiuum ad duo
posse comparari. Primò ad actum quem recipit,
& sic nulla est supernaturalitas. Secundo modo
ad agens, à quo recipit, & tunc omnis cognitio,
quæ non potest causari ab agente, & phantasma-
re, est sibi supernaturalis.

Vel dicas, quòd ad formam supernaturalem
non est aptitudo naturalis actiua, est tamen ap-
titudo naturalis passiua: sic autem quòd est talis
passiua, vel sic, quòd non est aptitudo naturalis,
sed bene potentia naturalis; differt enim poten-
tia, & aptitudo.

Vel dicas, quòd licet ad formam supernatura-
lem non sit aptitudo naturalis, est tamen ad
eam potentia obedientialis.

I I.

Scotus in prima questione prologi dicit, quòd
intellectus possibilis non est aptus natus moueri
ab intellectu agente, & à phantasmatis,
Huius oppositum habet in 3. d. q. 1.

Solutio, dicas quòd id, quòd hîc habet Do-
ctor, habet veritatem de motione mediata, & non
de immediata; nihil enim aliud volebat Doctor
in prima q. prologi, nisi quòd pro statu isto oportet
habere reuertum ad phantasmata, & ideo di-
cendum est quòd phantasmata mouent intelle-
ctum possibilem causando in eo partialiter tan-
tum speciem intelligibilem.

I I I.

Scotus in 1. q. prologi respondendo ad questio-
nem dicit, quòd essentia diuina est motiua nostri
intellectus. Huius oppositum habet in 14. quest. quodlibetali art. 2. vbi dicit quòd essentia diuina
non potest esse obiectum motiuum intellectus
creati.

Solutio, dicas quòd Scotus in 14. q. quodl. vult
quòd essentia non sit motiuum obiectum intelle-
ctus creati naturale, ita quòd naturaliter cum
possit mouere, sicut naturaliter mouet intelle-
ctum diuinum, & hoc est verum, in prima verò
q. prologi vult quòd possit mouere liberè, &
contingenter, & debet intelligi non essentia pu-
rè, sed essentia volens, seu essentia cum voluntate.

Scotus

IV.

Scotus in 1. q. *prologi* soluendo primum argumentum, attribuit actiuitatem, & intellectiōnem intellectui agentis; huius oppositum communiter tenetur in via Scoti.

Dicas, quod intellectus agens causat intellectiōnem mediā, è, partialiter tamen, in quantum partialiter causat speciem intelligibilem.

V.

Scotus in 1. q. *prologi*, dicit quod ens non continet virtualiter suam passionem. Huius oppositum habet in eadem questione paulo inferius, & inquit quod eam continet virtualiter.

Solutio. Dicas, quod si ens aliquam passionem virtualiter contineat, non est dicendum ens virtualiter continere passionem suorum inferiorum, sed concedit Scotus ens virtualiter continere tantum passionem suam, & non aliam; & cum dicitur, subiectum virtualiter continet suam passionem; loquitur de subiecto, vt est species specialissima, & non de quocunque alio subiecto.

VI.

Scotus in 1. q. *prologi*, dicit, quod termini communissimi sunt nobis primò notì. Huius oppositum habet in 1. d. 3. q. 1. vbi dicit speciem specialissimam esse primum notum.

Solutio. Duplex est cognitio, confusa, & distincta. Termini communissimi sunt vtique nobis primò noti notitia distincta, species verò specialissima est nobis primò nota notitia confusa. Nota quod prima principia nobis dicuntur naturaliter nota, id est, terminis cognitis, non possumus illis non assentire, & naturaliter inclinamur ad eis assentiendum, & non debet intelligi quod sint nobis naturaliter nota, id est, quod eorum cognitio sit nobis inlicita à natura.

VII.

Scotus dicit in 2. q. *prologi*, quod solus Deus potest hominem docere; sed huius oppositum habet in 2. d. 11. vbi dicit, quod Angelus potest veridice hominem docere, quàm faciat homo.

Solutio. Ita debet intelligi, quod Angelus non potest hominem docere immediatè, sicut facit Deus, quia Angelus non potest hominem docere circa ea, quæ sunt fidei, nisi prius ipse Angelus ab eodem doceatur.

VIII.

Scotus in 2. q. *prologi* soluendo tertium argumentum principale, dicit quod multi sunt actus, de quibus ignoramus an sint peccata mortalia, vel non. Huius oppositum in 4. d. 30. in corpore quasi.

Solutio. Dicas quod Scotus, in 2. q. *prologi* ita intendit, dato quod tales actus sunt dubij, ex hoc tamen non est dubia via salutis, & sic sufficiebat in eadem questione Scotum docere, quomodo Theologia sit sufficienter tradita, etiam concesso quod illi actus sunt dubij; non tamen intelligit Scotus affirmare illos actus esse dubios, sed tantum vult habere viam salutis, non esse dubiam, & sic ista doctrina est sufficienter tradita; sed vtum sint isti actus dubij? Dicas quod non, vt habet Scotus in quarto, quoniam de quocunque actu peritus Theologus satis iudicabit an sit contra legem dictum, aut factum, aut concupitum, & sic iudicabit an sit peccatum, vel non, vt patet in definitione peccati.

IX.

Scotus dicit in 3. q. *prologi*, quod subiectum

nullibi veridice cognoscit, quàm in illa scientia, in qua est subiectum. Huius oppositum habet in 2. dist. primi quest. 2. & in quasi. collateralis de subiecto, in qua querit de subalternatione scientia.

Solutio. Dicas primò, quod hoc dictum Scoti habet veritatem, comparando scientiam particularem ad aliam particularem, vt est in proposito; sed non habet veritatem, comparando scientiam particularem ad scientiam communem, ad quam stat resolutio omnium scientiarum particularium.

X.

Scotus in tertia q. *Prologi*, dicit quod perfectissimus conceptus, quem naturaliter possumus habere de Deo, est conceptus entis infiniti. Huius oppositum habet in octaua distinct. primi quest. 2.

Solutio. Dicas quod Scotus ibi tantum comparat bonum ad alios conceptus attributales, & non ad infinitatem, quæ non est attributum.

XI.

Scotus in tertia, q. *prologi* inquit quod illud primum notum neutram habet conditionem: & ibidem paulo post dicit quod habet primam conditionem.

Solutio. Dicas quod quando Scotus dicit in tertia, q. *prologi*, primum notum neutram habere conditionem, loquitur de primo noto, quod nullo pacto est demonstrabile; & dum dicit paulo inferius habere primam conditionem, loquitur de eo, quod est primò notum in scientia.

XII.

Scotus in secunda, q. *prologi* dicit quod finis supernaturalis non includitur in ratione hominis. Huius oppositum habet in prima quasi. *prologi*.

Solutio. Dicas quod hic Doctor loquitur de cognitione naturali possibili in præsentì statu, & in tali cognitione quantumcunque perfecta non includitur finis supernaturalis.

XIII.

Scotus in tertia, q. *prologi* dicit quod ista, *Deus est trinus, & vnus*, est speculatiua. Huius oppositum habet in 4. q. *prologi*, vbi dicit quod est practica.

Solutio. Dicas quod Doctor loquitur in respectu sermone, comparat enim istam, *Deus est trinus*, ad istam, *Deus creat*.

XIV.

Scotus circa finem q. tertia, dicit quod ad propositionem per se notam sufficit habere confusè notitiam terminorum. Huius oppositum habet in 2. distinct. primi: vbi dicit quod requiritur notitia distincta terminorum.

Solutio. Dicas quod in scientiis specialibus, & subalternis sufficit confusa notitia terminorum; sed in scientia vniuersali, vt est Metaphysica, requiritur distincta notitia terminorum.

XV.

Scotus in quarta, q. *prologi*, dicit quod practicum, & speculatiuum non sunt differentiæ essentialis; & tamen in fine illius questionis dicit oppositum, vbi sic dicit, quod sunt differentiæ essentialis.

Solutio. Dicas quod dictum Doctoris debet exponi, id est, circumscriptibentes nobis vltimas differentias essentialis, vel dicuntur essentialis, quia sunt predicata secundi modi, necessariò sequentes

sequentes effectum; Doctor tamen in fine huius questionis loquitur in respectivo sermone.

XVI.

Scotus in secundo, dist. prima, questione 6. & in 3. d. 1. & in 4. d. 49. q. 5. dicit quod in finem individuum speciei nobilioris, & perfectius est supremo individuo ignobilioris speciei. Huius oppositum habet in 3. dist. 2. 4. solvendo quintum principale.

Solutio. Dicas veritatem dicta Scoti habere in naturalibus, & in moribus. Vel dicas regulam Scoti non esse veram in suspiciendis magis & minus. Vel dicas, quod in verbis Scoti nulla est contradictio, quoniam etsi lumen fidei absolute, & in sua quidditate sit perfectius lumine naturali, non tamen potest causare actum ita perfectum, sicut naturale; quia lumen scientiale naturale habet potentiam, & obiecta valde proportionata, sed non sic lumen fidei, & ideo dicendum est quod cetera non sunt paria, ex hoc provenit effectus.

XVII.

Scotus in 17. dist. primi q. 2. dicit habitum requiri propter substantiam actus. Huius oppositum paulo ante dixerat.

Solutio. Dicas quod aliud est considerare in actu intentione, quae est modus intrinsecus, & aliud est considerare conditione actuali moralis. Primum & secundum scilicet substantia actus, & modus intrinsecus, non possunt fieri à diversis, cum secundum rationem sui non sit factibile; sed primum & secundum, id est, substantia actus, & conditio moralis bene possunt fieri à diversis. Contra, Scotus in d. 17. primi sent. q. 2. in principio primi columnae, dicit quod habitus non habet aliquam rationem principij actui, nisi in quantum habet rationem principij actui, respectu substantiae actus. Dicas, quod Scotus ibi modicum ante dixit actum moralem pro formali esse quandam relationem, & sic non potest habere sui acquiri, sed solum ratione fundamenti, quoniam ad eam non est motus, & sic intendit Scotus, quod scilicet habitus est tantum principium quantum ad substantiam actus, id est, quantum ad fundamentum, & non quantum ad suam formalitatem.

XVIII.

Scotus in secundo, sent. d. 41. dicit quod actus moralis requirit rationem rectam, & habitum virtutis: Huius oppositum habet in 1. d. 17. q. 2. & in 2. d. 7. & 42. & in 3. d. 33. & in 4. d. 14. q. 2. & dist. 18.

Solutio. Dicas quod actus moralis dicitur dupliciter. Primum ab habitu, & recto dictamine simul. Secundum, dicitur à solo dictamine, quoniam rectum dictamen est essentiale ipsi actui morali, & habitus tantum est, ut ille actus intensius, & facilius elicatur. Dicas ergo quod Scotus in primo d. 17. & etiam in 14. secundis, loquitur de actu morali primo modo, sed non secundo modo.

XIX.

Scotus in 4. q. prologi, dicit quod pecuniarum sunt in phantasmate, tunc voluntas potest elicere velle date liberaliter. Huius oppositum habet in 3. d. 1. q. 6.

Solutio. Dicas quod Scotus loquitur secundum opinionem Henrici. Vel dicas quod Scotus loquitur committere. Vel dicas quod pro

statu isto pecuniarum non possunt esse praesentes in intellectu, nisi prius fuerint praesentes in virtute phantastica. Vel dicas quod per phantasma Doctor intellexerit earum representativum.

XX.

Scotus in 4. q. prologi dicit quod causa nullum esse capit à causato. Huius oppositum habet in quodlibeto quest. 9. & in 2. Metaphysica q. 6.

Solutio. Dicas quod causa à causato capit entitatem, seu denominationem respectivam. Secundum dicas quod illud dictum. Causa nihil capit à causato, habet veritatem de causa extrinseca, sed non de intrinseca. Tertio dicas quod causa extrinseca capit à causato tantum esse substantiam, de quo loquitur Scotus in dictis locis, sed non capit ab eo, aliquid de esse essentiae, nec existentiae.

XXI.

Scotus in 4. q. prologi in principio, vult dari multos actus indifferentes, qui non sunt praxes, nec speculativi. Huius oppositum habet in eadem questione.

Solutio. Dicas quod dictum Scoti intelligitur de actibus elicitis secundum dictamen rationis, & nota, quod actus humanus capit tripliciter. Primum, ut distinguitur contra actum bestiale; & sic fricare barbam, & similes actus, qui secundum Doctorem sunt indifferentes, ut patet in d. 4. secundi, dicuntur actus humani. Alio modo capit actus humanus pro actu, qui est in potestate nostra, elirus secundum rectam rationem, & tales sunt praxes si sunt alterius potentiae, quam intellectus. Alio modo capit actus humanus pro speculatione non directiva in praxim.

XXII.

Scotus in primo dist. 1. q. 4. dicit quod si actus fruitionis elicetur circa unam personam, & non circa aliam, quod ille actus non esset reclusus. Huius oppositum habet in eadem questione.

Solutio. Dicas quod possumus frui una persona non fruendo alia actualiter, sed non habitualiter.

XXIII.

Scotus in 4. q. prologi. & in 36. d. 6. tenet quod non requiritur, notitiam practicam & praxim esse in eodem subiecto. Huius oppositum habet in 1. d. 38.

Solutio. Dicas quod Scotus protulit illam propositionem secundum communem viam, quae sic tenebatur.

XXIV.

Scotus in 4. q. prologi, videtur ponere animam sensitivam esse formaliter in homine. Huius oppositum habet in 2. d. 15.

Solutio. Dicas quod Scotus loquitur exemplariter, non autem ad mentem propriam.

XXV.

Scotus in 4. q. prologi. in solutione principiorum argumentorum innuit quod actus voluntaris est imperfectior actu intellectus. Huius oppositum habet in 4. dist. 49. quest. tertia, & saepe in sua doctrina.

Solutio. Dicas quod Scotus dum dicit actum intellectus nobiliorum esse actu voluntatis responderet ex propositionibus concessis a sic arguentibus, & tenentibus partem oppositam.

XXVI.

Scotus circa finem quest. 4. prologi, respondendo

ad argumenta pro opinione, inquit quòd practicum, & speculatiuum sunt differentie essentialis. Huius oppositum habet in eadem questione, in artic. secundo secunda quest. illius quarta, q. principalis.

Solutio. Dicas quòd Scotus loquitur in respectu sermone, & vult dicere quòd respectu actuum, & habituum sunt differentie essentialis, id est, non ita accidentalas sicut sunt respectu intellectus, quoniam in intellectu sunt accidentia communia, & separabilia.

XXVII.

Scotus in quarta quest. prologi, circa finem, & in primo, dist. 17. q. secunda, & in 2. d. 7. vult circumstantiam obiecti esse primam circumstantiam actus moralis: sed huius oppositum habet in 18. q. quodlibet. vbi vult circumstantiam finis esse primam.

Solutio. Dicas quòd circumstantia finis, vt distinguitur contra circumstantiam obiecti, est prima primitate perfectionis, sed circumstantia obiecti est prima primitate naturæ, seu generationis.

XXVIII.

Scotus in primo, d. 1. q. 1. dicit quòd accidit quòd coniungatur in eodem ratio primi effectiui, & ratio finis. Huius oppositum habet in 2. d. 2. q. 1.

Solutio. Dicas dupliciter. Primò, quòd Doctor bene concedit quòd ratio primi effectiui concludit rationem vltimi finis; sed quòd primum effectiuum non dicitur quietare vltimatè, inquantum primum effectiuum, quia vt sic, tantum efficit: sed dicitur quietare inquantum est obiectum perfectissimum, & ratio perfectissima terminandi actum potentie natæ quietare in tali obiecto. Secundò dicas, quòd hoc non accidit ex natura rei, quia ex natura rei de necessitate coniunguntur in eodem ratio finis, & ratio primi effectiui.

XXIX.

Scotus in tertio dist. prima, quest. quinta, inquit quòd vbiunque est ratio formalis terminandi, terminat. Huius oppositum habet in primo, dist. prima, q. secunda, vbi dicit quòd creatura potest frui vna persona, non fruendo aliis: si igitur essentia est ratio terminandi, igitur essentia est ratio quoquoque fruendi, siue terminandi, & cum fruendo, & essentia est in tribus, igitur non poterimus frui essentia non fruendo personis.

Solutio. Dicas quòd non est simile, quia essentia, vt est obiectum quo, & quod fruitionis, sibi accidit esse in suppositis, ita quòd, per possibile, aut impossibile, si non esset in suppositis, adhuc esset tale obiectum; sed vt sit ratio formalis terminandi illam vnionem, non sibi accidit esse in suppositis, imò necessariò vt sic, esset in suppositis, & tunc tantum esset ratio, siue terminans quo, & suppositum esset quod, & ita patet dissimilitudo. Secundò dicas quòd non est simile de actu actionis, vel fruitionis immanente, & de vnione illa quasi transiente.

XXX.

Scotus in 8. q. 4. & in 2. d. 2. q. 8. & d. 6. q. 2. & d. 7. & 12. q. 1. & d. 29. 30. 34. eiusdem 2. & in 3. d. 23. 33. & in 4. d. 49. q. 9. habet quòd in cuius potestate est agere, in eius potestate est inodus agendi. Huius oppositum habet in 1. dist. 1. quest. 2.

XXXI.

Insurgit pulchrum dubium, an beatitudo via, credita tamen, & beatitudo patriæ, sint eiusdem speciei.

Scotus in 4. d. 49. q. 5. licet videatur circa hoc esse problematicus, tamen declinat ad hanc partem, scilicet quòd sint distinctæ speciei, & dicit quòd ista pars, scilicet quòd differant speciei, est probabilior, & dicit dato quòd sit eadem potentia & idem obiectum, tamen sola diuersa approximatō facit actus speciei distinctos, & quòd differant speciei expressè habet Doctor in 2. d. 26. & 2. Metaph. 3. sed expressius, & clariùs, & magis affirmatiuè, & determinatiuè tenet quòd differant speciei, & ibi valde egregiè docet quomodo stante identitate potentie & obiecti, sola diuersa approximatō facit differre speciei, & ita est tenendum in via Scoti, quòd differant speciei.

Sed dices cōtrā. Scotus in 1. d. 3. q. 7. dicit quòd intellecto distincta, & confusa albi sunt eiusdem rationis.

Dicas primò, quòd sunt eiusdem rationis obiectiualis, sed non eiusdem rationis simpliciter.

Secundò dicas, quòd Scotus in 1. d. 3. q. 7. attingit ad hominem.

XXXII.

Scotus in 2. d. 4. & 5. q. 1. vult quòd voluntas Beati velit actum beatificum immutabiliter. Huius oppositum habet in 1. d. 1. q. 4.

Solutio. Dicas quòd Scotus ibi arguit ad hominem. Secundò, quòd ibi loquitur communiter. Tertio quòd loquitur, scilicet isto sensu, id est, quòd ille actus nunquam interrumperetur. Quarto dicas, quòd loquitur in respectu sermone, quia comparat ibi actum beatificum ad actum meritorium in via, & respectu illius potest dici ille actus beatificus immobilis, seu quòd voluntas immobiliter vult illum.

XXXIII.

Scotus dicit quòd voluntas eleuata non necessariò fruatur obiecto beatifico, quantum sit ex parte sua: sed huius oppositum videtur habere in 4. d. 49. q. 7.

Solutio. Dicas voluntatem supernaturaliter eleuatam velle immutabiliter frui sine vltimo, siue obiecto beatifico, potest dupliciter intelligi. Vno modo ex parte voluntatis, & sic semper manens libera liberè fruatur obiecto beatifico. Alio modo potest considerari voluntas ex parte obiecti beatifici, & sic voluntas necessariò fruatur. Contrā Scotus in 4. d. 49. q. 7. dicit quòd non in est potestate animæ videre, & nō gaudere; ergo non est in potestate eius quòd videat, & non fruatur. Dicas quòd delectatio non est fruendo, sed passio quædam sequens visionem, & sic absolutè potest visio separari à gaudio, sine contradictione. Dices, ergo videret, & non gauderet. Dicas quòd hoc est vctum, sed hoc non est in potestate sua, sed Diuina, quæ causat visionem, & non gaudium.

XXXIV.

Scotus in 1. d. 1. q. 5. dicit quòd peccator peccans fruatur seipso. Huius oppositum habet in eadem q. 2. illius prima distinctionis, vbi dicit quòd fruatur actu suo, vt obiecto.

Solutio. Dicas quòd ille actus potest comparari ad duo. Primo ad obiectum, & sic peccator fruatur actu, & non obiecto. Secundò potest comparari ad subiectum, scilicet ad peccatorem,

& sic

& sic fruitor subiecto, scilicet ipsomet peccatore, & non actu. Secundò dicas quòd quando Doctor dicit quòd peccator fruitor actu peccandi, loquitur improprè de fruitione, quæ est amore inhære alicui rei propter se ipsum.

X X X V.

Scotus in 1. d. 2. q. 2. dicit definitum, & definitionem dicere alium, & alium conceptum. Huius oppositum habet in 8. d. primi, q. 2.

Solutio. Dicas definitionem, & definitum posse dupliciter accipi. Primò, pro terminis, siue pro conceptibus, & hoc modo definitio, & definitum differunt realiter prout definitio, & definitum accipiuntur pro conceptibus, seu notitiis existentibus in mente. Secundò, possunt accipi pro conceptibus signatis, & sic tantum distinguuntur ex natura rei. Dices, Scotus in 8. d. 1. q. 2. & in 1. quodlibet. 1. dicit quòd definitio, & definitum dicunt eundem conceptum, & ita videtur repugnare his, quæ hic dicuntur, scilicet quòd definitio, & definitum sùt alterius, & alterius conceptus.

Solutio. Dicas, definitionem posse accipi dupliciter. Primò, tantum pro ipsis partibus definiendis simul sumptis, & sic partes definitionis distinguuntur ex natura rei à definito, loquendo de definitione Metaphysica, capiendò definitionem pro quidditate resultantem ex partibus definiendis, hoc modo definitio est idem omnino ex parte rei cum definito. Alio modo sumitur definitio pro definitione Physica, & sic accepta distinguuntur realiter à definito, quia totum Physicum distinguuntur realiter à partibus. Vel dicas, definitionem, & definitum dicere unum conceptum realiter, non autem formaliter. X X X V I.

Scotus in una q. Collateralis, 3. q. prolog. inquit quòd ad propositionem per se notam sufficit confusa notitia terminorum. Huius oppositum habet in 1. d. 2. q. 2. & d. 3. q. 2. & in 3. d. 2. 4.

Solutio. Dicas Doctorem intelligere in scientiis specialibus nempe, quòd ex conceptu confuso terminorum sunt propositiones per se notæ, ut in Physica, & Geometria, sed non in Metaphysica, quia cum sit scientia, ad quæ stat resolutio aliarum, requiritur quòd nemini sint distinctè cognitæ. X X X V I I.

Scotus in primo, dist. 2. q. 2. reprehendit istam distinctionem, videlicet, quòd sit aliqua propositio per se nota in se, vel in nobis: tamen paulò post eam acceptat in eadem questione.

Solutio. Dicas, propositionem esse per se notam, scilicet in se, & in nobis, posse dupliciter intelligi. Primò, aliquæ sunt propositiones per se notæ ex solo conceptu confuso terminorum, ut ista, *linea est longitudo*, sed non omnes, quia non illa, scilicet, *linea est species quantitatis continua*, & huius differentia est, quia ex conceptu confuso terminorum primæ potest euidenter sciri veritas secundæ: vnde istæ non sunt per se notæ: *homo est substantia*; *Homo est corpus*, quia possunt probari per aliam priorem propositionem, scilicet quòd animal. Vnde propositio mediata, & confusa potest esse per se nota in scientia subalternata. Aliquæ sunt propositiones per se notæ ex terminis distinctè conceptis, ut ista propositio: *Deus est trinus, & unus*, in nobis est utique per se nota ex terminis confusè conceptis, sed intellectui beatifico hæc propositio est per se nota ex terminis distinctè conceptis, quod patet, nam cuius termini distinctè concipiuntur, & illud distinctè concipitur: sed ter-

Scoti Oper. Tom. X I I.

mini istius propositionis, *Deus est trinus, & unus*, distinctè concipiuntur ab intellectu beatifico: ergo hæc propositio est per se nota ex terminis distinctè conceptis intellectui beatifico.

X X X V I I I.

Scotus in 1. d. 2. q. 1. dicit quòd compositum est corruptibile per impossibile positium, vel priuatiuum; sed huius oppositum habet in 2. d. 19. in 3. d. 2. in 4. d. 44. q. 1. & d. 49. in materia de dotibus corporum.

Solutio. Dicas dictum Doctorem habere veritatem in compositis, & non in simplicibus siue spiritualibus. Dices, Scotus in 2. d. 1. 4. q. 1. dicit quòd compositum ex materia & forma dato quòd non habeat contrariū vincens, est tamè corruptibile ab extrinseco, eò quòd habet materiā, qua res potest esse, & non esse, & patet 7. Metaphysicæ, & idem habet in 2. d. 19. & in 3. d. 20. & in 4. d. 44. q. 1. & d. 49. in materia de dotibus corporum Beatorum; ergo tale incorruptibile, & ab extrinseco potest desinere esse, & non tantum per impossibile positium, vel priuatiuum. Secundò, Angelus & Anima possunt non esse, & non per impossibile positium, vel priuatiuum; ergo non possunt desinere esse ab intrinseco. Tertio, materia prima potest non esse, & tamè non per impossibile positium, vel priuatiuum: ergo non est corruptibilis ab intrinseco, vel ab extrinseco, ut dicit Doctor.

Dicas ad primam rationem, quòd Scotus per impossibile intellexit formā oppositā, seu disparatā impossibilem in eadē parte materiæ, & idè compositum non habet contrariū vincens adhuc est corruptibile per impossibile, sed forma impossibile in eadē parte materiæ; & tale est impossibile positium. Impossibile priuatiuum in tenebræ respectu lucis, & sic dicas quòd compositum tale non habet contrariū vincens, corrumpitur ratione appetitus materiæ appetentis aliā formā impossibilem forme, quā habet. Ad secundā dicas, negādo Angelum esse corruptibile, & similiter de anima. Ad tertiā, neges materiā in via Philosophi posse desinere esse. X X X I X.

Scotus in 1. q. quodlibet. 1. vult vitam intellectiua esse de formali ratione essentia diuinæ, & clariùs in dist. 5. Repor. Huius oppositum videtur habere in primo, dist. 16. vbi dicit intellectus actualitatem esse modum intrinsecum essentia diuinæ.

Solutio. Dicas quòd ista se habent per ordinem. Primò essentia, & essentialia. Secundò, modi intrinseci. Tertio, attributa: erat ergo intentio Doctorem probare intellectualitatem esse attributum, & ut hoc faceret, sibi sufficiebat esse remouere à tertio loco, & collocare eā in priore loco, & idè dixit ipsā esse modum intrinsecum, ut ex hoc excludat eā ab attributis. non tamè eius præferebat opinio intellectualitatem esse modum intrinsecum, quoniam paulò antè coparauit intellectualitatem rationali; sed manifestum est rationale non esse modum intrinsecum ipsi homini, sed esse de formali ratione eiusdem; ita pariter dicendum est de intellectualitate. X L.

Scotus in 1. d. 2. q. 3. videtur velle quòd finitas sit passio. Huius oppositum habet in 5. q. quodlibet.

Solutio. Dicas quòd Scotus in 1. Sent. d. 2. q. 3. accipit passionem pro omni eo, quòd est extra quidditatem, & necessariò insequitur quidditatem, & sic modi intrinseci possunt appellari passionem. X L I.

Scotus in 2. d. 1. q. 2. videtur concedere infinitum in actu posse dari. Huius oppositum habet

in 2. dist. 1. q. 3. & 2. Met. q. 6. vbi vult quòd tale infinitum sit impossibile, etiam Theologicè loquendo; secundùm autem Philosophum hoc est clarum esse impossibile, & tamen præsens ratio est ad Philosophum; ergo in duplici via supponit vnum falsum.

Solutio. Dicas quòd hæc est tantùm leuis quædam persuasio. Secundò dicas, quòd hoc non colligitur ex litera Doctoris, sed, vt patet, signatur extrà.

Contrà, Scotus *in 3. Sent. dist. 13. q. 1.* ponit regulam quandam Aristotelis, quæ desumitur ex 3. *Phys. t. com. 69. Quantum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu.* Tunc sic, contingit dari numerum infinitum in potentia; ergo contingit dari infinitum in actu: similiter contingit dari lineam infinitam in potentia; ergo infinitum in actu, & sic erit possibile infinitum in actu. Dicas, veram esse propositionem Aristotelis & Auerrois, quòd non datur infinitum in actu, sed in potentia tantùm, vt habetur 3. *Phys. t. com. 58. & 63.* & cum dicunt quantum contingit esse in actu, respondet Auerroës 3. *Phys. com. 68.* quòd illa propositio non tenet in numeris, & ratio eius est, quia numerus causatur ex diuisione còtinui; continuum autem est diuisibile in infinitum; ergo semper dabilis est aliquis numerus maior in potentia, quàm ipse sit in actu.

Scotus *in 3. Sent. dist. 13. q. 1.* dicit cum Auerroë, quòd illa propositio habet veritatem in quantitate continua tantùm, sed duo emergunt dubia; Primum, si linea tanta erit in actu, quanta in potentia, & est infinita in potentia, ergo erit infinita in actu. Secundùm dubium, Aristoteles 1. *lib. de Generatione animalium capite 1.* negat dari infinitum in potentia in numeris, & arguit; Si genita ex putri materia generarent, & illa genita generarent alia, & illa alia, & sic esset processus in infinitum, quòd natura abhorret. Respondeas, & dicas, lineam aliquam esse infinitam in potentia, potest dupliciter intelligi. Primò, in argumento. Secundò, in indiuisibilitate. Primò modo non est infinita in potentia, sed bene secundo modo, quia est continua, & continuum est diuisibile in infinitum in partes inexistentes, & potenciales. Ad secundùm dicas, quòd Aristoteles non intendit negare infinitum in potentia in indiuiduis, neque in numeris, quantum statuit *in 3. Phys. t. com. 63.* infinitum est, cuius quantumcumque accipientibus semper restat aliquid extrà sumere, & sic Scotus ponit *in 5. quod. &* tamen Aristoteles *in lib. 1. de Generatione animalium capite 1.* videtur negare infinitum in potentia. Dicas quòd Aristoteles loquitur de illis speciebus tanta imperfectione imperfectis, quòd non sunt iudicandæ esse de perfectione vniuersi, vt patet de musilionibus, & papilionibus.

X L I.

Scotus *in 1. dist. 2. q. 2.* dicit quòd est maius cogitabile in re, quàm sit in intellectu. Huius oppositum habet *in 4. dist. 1. q. 1.* vbi dicit quòd res habent verius esse in mente diuina, quàm in se. Secundò dicit quòd domus habet verius esse in mente artificis, quàm extra.

Solutio. Dicas ad primum, quòd verum est quòd res in mente diuina habent verius esse simpliciter, sed non verius esse tale, quia tunc Deus esset formaliter lapis. Ad secundum etiam

concedit Doctor quòd simpliciter domus habet verius esse in mente artificis, quàm extrà, quia hæc sit ab illa, tamen domus extrà habet verius esse, quàm domus in intellectu cuiuscunque: sed de substantia negat Doctor quòd in intellectu creato habeat verius esse quàm in se; nec loquendo de esse simpliciter, nec de esse tali, vtrumque esse substantiæ, scilicet esse simpliciter, & esse tale est verius in se, quàm in intellectu; hic verò in proposito loquitur de summo, quòd necessariò est substantia; vel si vis quòd propositio Doctoris sit vniuersaliter vera, distingue de duplici esse, scilicet de esse tali, & de esse simpliciter tales vt exponas illud, scilicet, quòd est in re est perfectius cogitabile, quàm per illud quòd est tantùm in intellectu, si ly perfectius determinet ly cogitabile, id est, quòd ipsum sit perfectius cogitabile: sic est falsum, quia rosa non existens est ita perfectum cogitabile, sicut rosa existens. Si verò determinet intellectiõnem, sic est verum, & sensus est, quòd perfectiori modo intelligitur existens, quàm non existens.

X L I I I.

Scotus *in 4. dist. 49. q. 16.* tenet quòd duo corpora possunt esse in eodem loco, sed non ambo replebunt locum. Huius oppositum habet *in 4. dist. 7. q. vlt.* vbi vult quòd ambo replebunt locum.

Solutio. Dicas cum Scoto *in 10. q. 4.* quòd duo corpora possunt esse in eodem loco formaliter, sed non effectiue.

X L I V.

Scotus *in 1. dist. 2. q. 3.* vult quòd voluntas recta, & libera conformatur voluntati naturali. Huius oppositum habet *in 2. dist. 6. q. 2. & in 4. d. 40. q. 11. & in 2. d. 36. & in 3. d. 33.* vbi vult quòd voluntas recta in multis debet discordare à voluntate naturali, vt etiam patet *in 2. dist. 36. & in 3. dist. 13. q. 2. & in 4. dist. 50. q. 50.*

Solutio. Dicas propositionem Doctoris habere veritatem de voluntate recta per essentiam, cuiusmodi est voluntas Dei, quæ est regula omnis rectitudinis voluntatis creatæ.

X L V.

Scotus *in 2. parte. 2. dist. 1.* ponit productiones diuinas distingui penes principia formalia. Huius oppositum habet *in dist. 13. primi,* vbi dicit quòd seipsis distinguuntur.

Solutio. Dicas quòd si bene videris literam Doctoris *in dist. 26* ex ea colligere poteris solutionem ad istam difficultatem, seu apparentem contradictionem, & ibi videre poteris Doctorem concedere conceptum communem, sed non aliquam realitatem. Vel dicas quòd quando Doctor dicit quòd productiones non tantùm distinguuntur per principia formalia, quæ tantùm erant distincta ratione, vt volebat Henricus, sed etiam vult quòd distinguuntur seipsis contra Henricum, ex natura rei, quia quæcumque habent esse præter opus intellectus, distinguuntur ex natura rei; sed productiones diuinæ habent esse præter opus intellectus: igitur distinguuntur ex natura rei. Dicas quòd quando Scotus ponit productiones diuinas distingui penes principia formalia, loquitur ad hominem; & quando oppositum dicit *in dist. 13. primi,* dicas quòd ipse loquitur secundùm propriam opinionem.

XLVI.

Scotus in primo, *dist. 2. par. 1. quest. 4. illius 2. partis*, dicit quòd diuersitas actus non variat speciem, & tamen in 1. *dist. 27. & 14. & 15. quodl.* vult quòd si intellectus meus, & lapis causant notitiam lapidis, illa notitia dicitur verbum, & ramen si Deus miraculosè causaret illam notitiam, non esset verbum ex diuersitate ortum; ergo alius, & alius ortus variabit speciem, quod est contra determinata à Doctore in *secundo, dist. 1.*

Solutio. Dicas quòd illa notitia sic, & sic causata est eiusdem speciei; sed quòd sit verbum, vel non, non variat speciem notitiæ, quoniam verbum pro formali nihil est, nisi quidam respectus, qui licet varietur, non tamen variat speciem absolutam illius notitiæ, licet variet alium, & alium respectum. Sed contra, Scotus in 3. *dist. 27.* in fine volens probare charitatem acquisitam non esse eiusdem rationis cum infusa, sic probat; quæcunque natura non potest esse ab aliquo efficiente eiusdem speciei cum efficiente alterius, non est eiusdem speciei cum illa, similiter in 4. *dist. 49. q. 6. & in 2. Met. q. 3. & in 2. dist. 1. q. 6.* vult Scotus intellectiones intellectus nostri, & Angelici de eodem obiecto differre specie potentiarum effectiuarum illarum intellectuorum. Dicas quòd quando est vnus effectus, qui indifferenter potest produci à duobus efficientibus specie distinctis, tunc causa effectiua non variat speciem, vt patet de productis per propagationem, & per putrefactionem; si verò sit vnus effectus, qui tantum sit natus produci ab vno efficiente, & non ab alio, vt charitas infusa, quæ tantum potest produci à Deo, & non ab actibus nostris, tunc causa efficiens est distinctiua effectus, & effectus alterius causæ, nunquam erit eiusdem rationis cum effectu huius causæ. Ad secundum, dicas quòd licet à causis essentialiter ordinatis, quarum est vniuersa, & altera æquiuoca possit esse effectus vnus rationis, tamen quando causæ effectiue proximæ eiusdem ordinis ad effectum, causant aliqua inquantum ipsæ causæ sunt distinctæ, maxime si vtraque sit vniuersa effectui, siue vniuersatione completa, siue diminuta, non potest à causis talibus distinctis esse effectus eiusdem rationis.

XLVII.

Scotus in 2. *dist. 1. quest. 6.* vult quòd forma quânto est perfectior, tantò magis multiplicatur. Huius oppositum habet in vniuersalibus *quest. 29.* vbi dicit quòd vno existente perfecto, sunt multa imperfecta per recessum ab illo secundum diuersum gradum, & ponit exemplum de rationali, quo existente sunt multa irrationalia. Huius oppositum habet in 2. *dist. 1. quest. 6.* vbi dicit quod quânto forma est nobilior, tantò distinguitur in plures gradus nobilitatis; sicut sunt plures formæ mixti, quàm elementares, & plures formæ animati, quàm inanimati, & fortè plura animalia, quàm plantæ; igitur plura erunt differentia specie in natura intellectuali, quàm in intellectuali, hoc non potest esse nisi Angelas, & anima differant specie.

Solutio. Dicas quòd Scotus in secundo loquitur de contentis sub genere remoto, in vniuersalibus verò loquitur de contentis sub genere infimo. Dicas etiam quòd in secundo

Scoti Oper. Tom. XII.

loquitur de gradibus entium substantialium, quæ sunt de perfectione vniuersi, & in Logica loquitur de speciebus animalis tantum.

XLVIII.

Scotus in 2. *Met. quest. ult.* & Antonius Andreas *ibidem*, & Canonicus 1. *Phys. q. 4.* tenent contra D. Thomam, quòd infinitum cognoscitur à nobis sub ratione infiniti. Huius oppositum habet Scotus in 1. *dist. 3. q. 1.*

Solutio. Dicas quòd Scotus ibi loquitur de infinito in actu; in primo verò sent. *dist. 3.* loquitur de infinito in potentia nec etiam Scotus negat in eadem 3. *dist. primi*, imò vult quod Deus simul cognoscat illas infinitas partes, & ita cognoscit infinitum sub ratione infini, & ita non intelligit tale infinitum ex ratione, qua est infinitum in potentia, & eam dicit Antonius Andreas, & Ioannes Canonicus contra Diuum Thomam, quòd infinitum à nobis cognoscitur sub ratione infiniti, intelligunt ipsi de infinito in potentia.

XLIX.

Scotus in primo, *dist. 3. q. 3.* dicit quòd repugnat cognoscere Deum in particulari. Huius oppositum habet in *prima q. prologi*, & in 14. *q. quodlibetali.*

Solutio. Dicas quòd non repugnat ex parte intellectus cognoscere Deum in particulari, idè sibi non repugnat recipere talem cognitionem, & hoc est, quod *ibidem* dicit, quòd obiectum adæquatum est ens inquantum ens, ad quod naturaliter inclinatur ex natura potentie, non est tamen eius obiectum adæquatum, ad quod possit intellectus ex suis causis naturalibus. Contra Scotus hoc in loco eiusdem distinctionis videtur velle quòd intellectus via effectuum possit cognoscere Deum in particulari. Dicas, quòd triplex conceptus est in Deo, vnus est communis sibi, & sensibilibus. Secundus est sibi proprius, & particularis; habitus tamen ex communibus. Tertius est proprius habitus ex propriis. Tunc dicas quòd postsumus cognoscere Deum in particulari quantum ad primum & secundum conceptum, sed non quantum ad tertium. Dicas tertio, quòd non repugnat intellectui cognoscere Deum in particulari, quantum est ex parte sui, dummodò Deus se faciat presentem in ratione obiecti.

L.

Scotus in 3. *dist. primi, quest. 3.* dicit quòd potentia non potest consocere aliquod obiectum sub ratione communiori, quàm sit ratio formalis sui primi obiecti. Huius oppositum habet in 14. *quest. quodlibet.* vbi dicit quòd essentia diuina est obiectum intellectus diuini, & tamen Deus non tantum intelligit essentiam suam, sed etiam intelligit alia à se.

Solutio. Dicas quòd Deus tantum intelligit alia in essentia sua præcisè, & non in genere proprio, vt habet Doctor in 15. *quest. & in 4. distinct. 16. quest. 2.* Contra dicit Scotus quòd quicquid cognoscitur ab aliqua potentia, vel est eius obiectum primum, vel continetur sub eius obiecto primo. Dicas quòd cum Doctor accepit ens esse obiectum adæquatum nostri intellectus in ratione moui, seu terminat:ui, non accepit ipsum ens tantum pro

conceptu entis communi omni enti, sed accipit prout includitur in omni ente, siue vt comprehendit omne ens, & hoc modo conceptus entis est non contineatur sub communiore, cum sit communissimus, tamen dicitur aliquo modo contineri, cum ponatur esse de numero entium intelligibilium.

L I.

Scotus in primo, *dist. 3. q. 3.* dicit quod materia prima & vltima forma sunt primò diuersa. Huius oppositum habet in 2. *dist. 12. q. prima,* & in 3. *dist. primi, q. 2.* vbi dicit quod ens predicatur quidditatiuè de materia & forma, quod non esset si essent primò diuersa; etiam anima est vltima forma, & tamen non est simpliciter simplex, quia definitur, & est ens seibile, de quo passiones demonstrantur; sed ista non possunt competere rei; simpliciter etiam materia definitur ab Aristotele primo *Phys. com. 8. 1. & 5. Met. 2. & 4. tex. & 7. Met. 22. & 7. Met. 8.* definit ipsam materiam primam, quod non contingeret, si esset simpliciter simplex.

Solutio. Dicas, ad tollendam istam contradictionem, multos esse modos dicendi. Primus est, qui dicit quod materia, & forma sunt primò diuersa obiectiuè, eo pacto, quo duæ differentia sunt primò diuersa. Secundus modus dicit quod sunt primò diuersa quantum ad suos vltimos conceptus, seu quantum ad sua vltima constituenta; sed hoc nihil est, quia similiter dicerem quod homo, & equus sunt primò diuersa. Tertius modus dicit quod sunt primò diuersa in realitate specifica, quia non possunt esse eiusdem speciei, sed non in conceptu quidditario. Quidam dicit quod sunt primò diuersa subiectiuè, sed non obiectiuè; quidam verò dicit quod sunt primò diuersa in realitate, sed non in conceptu; quidam dicit quod sunt primò diuersa Physicè, sic quod nihil actualitatis formalis includitur in materia, & etiam nihil potentialitatis essentialis includitur in forma, sed non sunt prima diuersa Metaphysicè. Vnde aduerte, quod vltimus actus Physicus non est vltimus actus Metaphysicus, qui est vltima differentia; actus verò Physicus est ille, qui vltimatè aduenit; est enim materia prima & vltima forma simpliciter simplex Physicè, ita quod non est composita ex re, & re, sed non sunt simpliciter simplicia Metaphysicè, & hoc habet veritatem tantum de materia prima & vltima forma, sed non de materijs, & formis intermedijs.

L II.

Scotus in 1. *dist. 3. quest. 2.* dicit quod species specialissima est primum cognitum. Huius oppositum habet circa finem tertie questionis eiusdem distinctionis, vbi dicit quod intentiones vniuersales sunt illæ, quæ primò occurrunt.

Solutio. Dupliciter poteris respondere. Primò, ex opinione Vigerij, & hoc tripliciter. Primò, quod verum est comparando tales intentiones vniuersales ad singularia, posito quod singularia non cognoscatur per se pro isto statu. Secundò, quod habet veritatem de his, quæ ex accidentibus communibus concipiuntur à nobis. Tertio, quod habet intelligi in cognitione confusa. Secundò, poteris respondere ex opinione Bargij, & dicere quod vniuersalia sunt notiora, vt sunt quedam tota; sic

enim docuit Scotus in *dist. 3. quest. 2. primi*, quod vniuersale, vt totum, est prius nobis notum cognitione confusa; & vt pars est prius nobis notum cognitione distincta. Poteris etiam dicere quod Doctor in 3. *dist. in. 3. distinct. primi quest. 3.* respondeat ex concessis ab homine.

L III.

Scotus in 2. *dist. 3. quest. 10.* & in 2. *dist. 6. quest. 2.* & in 3. *dist. 15. 17. 33.* & in primo, *dist. 1. quest. 15.* dicit quod quælibet potentia cognitiua habet suam appetitiuam sibi correspondentem. Huius oppositum habet Scotus in primo, *dist. 3. in fine*, in quibus locis habet quod cuiusque appetituæ correspondet sua cognitiua, & è contra, & tamen hic, vt vides, dicit oppositum.

Solutio. Dicas, quod illa propositio esset vera, tenendo quod pro statu isto singulare per se non cognoscatur, & tunc dicendum est quod voluntas appetit singulare, quod tamen non intelligitur ab intellectu. Sed quomodo fertur in cognitum? Dicitur quod fas est quod sit cognitum sensui; sed primus modus dicendi verior est.

L IV.

Scotus in primo, *dist. 5.* dicit quod omnis respectus fundatur super absolutum. Huius oppositum habet in 3. *quest. quodl. art. 3. & quest. 6. art. 2.* & in primo, *dist. 19.* & in 2. *dist. 1. q. 4. & 5.* & in 4. *dist. 6. quest. 2. & dist. 12. prima,* & in 5. *Metaph.* in materia de relationibus dicit quod proportionabilitas fundatur super proportionem, & ita relatio fundatur in relatione, & ita non omnis respectus habet fundamentum absolutum.

Solutio. Dicas quod Doctor loquitur de fundamento, aut proximo, aut saltem remoto, seu de fundamento vltimato.

L V.

Scotus in primo, *dist. 3. q. 5.* dicit quod absolutum prius materialiter potest terminare causationem, quam respectus; hoc non videtur esse verum, quia tunc relatio esset in aliquo priori, in quo non esset terminus, quia causa quando causat, est prior natura effectu; tum, quia relatio causæ ad effectum est simul natura cum relatione effectus ad causam.

Solutio. Huic rationi dæ dantur responsiones. Prima est Lycheti, qui dicit quod cum dicitur, causatio est relatio, falsum est; nam quando causa causat, nihil aliud facit, nisi quia effectum, quem habet in virtute, ponit in esse. Nec est intelligendum quod quando causa causat, quod sit aliqua relatio inter ipsam & causatum prior natura causato, sed tantum absolutum in causa ponit effectum absolutum, quo posito oritur relatio causati ad causatum, & è conuerso, & quando communiter dicitur, quod generatio terminatur ad genitum, si accipitur generatio formaliter, illa terminatur ad genitum, & est posterior tali absoluto; si accipitur vt est prior genito, tunc generatio formaliter nihil est in se aliud à causa generate.

Aliter respondet Bargius, qui dicit quod generatio, actio & alia capiuntur dupliciter. Vno modo, vt sunt de genere Actionis. Alio modo vt sunt in genere Actionis. Primo modo sunt relationes intrinsecus aduenientes, & sequuntur absolutum in effectum. Secundo, sunt relationes extrinsecus aduenientes,

& præcedunt absolutum in effectu. Contrà, absolutum in effectu præcedit relationem eiusdem ad suam causam, vel est causatum, vel in causatum. Dicas, quòd est causarum fundamentaliter, & si iterum infles, in Deo est vera generatio, & tamen non prius terminatur ad absolutum quam ad relationem: ergo propositio Doctoris videtur falsa. Dicas quòd loquitur Doctor de eo, quòd terminat causationem, persona verò diuina non potest terminare causationem.

L V I.

Scotus in primo, dist. 3. negat figmenta habere genus, & differentiam. Huius oppositum habet in 1. 1. Prædicamentorum, ubi vult quòd entia rationis, figmenta, negationes, & priuationes habeant inter se superioritatem, & inferioritatem; similiter genera, & differentias, & species.

Solutio. Dicas quòd Scotus in Logica loquitur communiter. Secundò, quòd etiam in illa quæstione videtur hoc dicere, tamen non expressè hoc ponit. Tertio, & fortè meliùs, dicas cum Antonio Andrea 4. Met. q. 2. quòd negatio habet distinctam formalitatem ab affirmatione, sic quòd habet distinctam formalitatem, eo modo, quo est ibi formalitas; ita etiam dicas quòd entia rationis, figmenta, negationes, & priuationes, eo modo, quo sunt, sic proportionabiliter habent genera, & differentias; sed ex hoc non sequitur, quòd simpliciter habeant genera & differentias.

L V I I.

Scotus in 1. dist. q. 6. dicit quòd vniuersalitas est prima conditio obiecti, in quantum præcedit actum intelligendi. Huius oppositum habet in 1. dist. 3. q. 5. & in Met. q. 6. ubi dicit quòd natura est ratio formalis, & singularitas est conditio agentis.

Solutio. Dicas quòd aliud est agere per modum potentie, & aliud est agere per modum obiecti. Primo modo semper requiritur singularitas, vt conditio agentis; sed secundo, scilicet per modum obiecti, singularitas est etiam conditio necessariò requisita in actione reali, seu materiali; sed non in actione spiritali, seu intentionali.

L V I I I.

Scotus in 3. d. 1. q. 1. & 6. & 8. vult quòd species intelligibilis causetur ab intellectu, & à phantasmate. Huius oppositum habet in quæstione 7. eiusdem 3. dist. ubi dicit quòd ratio nature est ratio gignendi, & parùm infra, in istamet responsione, dicit quòd obiectum non est totalis causa speciei intelligibilis; sed tantum partialis; ergo ab obiecto, & non à phantasmate causetur.

Solutio. Dicas quòd natura est ratio formalis causandi remota, & phantasma est ratio formalis causandi propinqua. Vel dicas quòd Doctor indifferenter locutus fuit, capiendò vnum pro alio, tamen ab intellectu separato obiectum est causa immediata, vt patet in 2. dist. 3. q. 2. & nota, quòd dum obiectum est causa, tunc imprimit speciem sui in intellectu; sed dum phantasma est causa, tunc non imprimit in intellectu speciem sui, sed speciem obiecti; & idèd species intelligibilis genita à phantasmate non repræsentat phantasma, sed ipsum obiectum; à quoque ergo causetur, semper est repræsentata

Scoti Oper. Tom. X I I.

tina obiecti; etiam si causetur à Deo, sine concursu causarum secundarum.

L I X.

Scotus in primo, dist. 3. in ultimo, quæst. 6. dicit quòd intellectus contingenter coniungitur potentiis inferioribus; sed paulò ante in illa quæstione dixerat oppositum, ubi dicit quòd non intelligimus vniuersale, nisi per virtutem phantasticam eius phantasmem singulare: ergo videtur quòd connexio intellectus cum potentiis inferioribus sit necessaria, & non contingens.

Solutio. Dicas quòd verum est pro statu isto: in dist. verò tertia, quæst. 6. loquitur Scotus in ratione potentie.

L X.

Scotus in 3. dist. primi, q. 6. dicit, suppositum est suppositum per duas negationes. Huius oppositum habet in præcedenti distinctione, ubi dicit quòd suppositum natum est subsistere per formam.

Solutio. Dicas quòd Scotus per suppositum intellexit singulare. Secundò dicas quòd per suppositum intellexit compositum. Tertio dicas quòd intellexit suppositum, & tunc per ly formam non intellexit rationem formalem suppositi, sed aliquid necessariò præexactum rationi formali ipsius suppositi, quæ ratio formalis est duplex negatio.

Sed instabis quòd suppositum in via Scoti non sit tale per duas negationes, quia in 19. quæst. quodlib. dicit quòd natura singularis, & suppositum sunt idem realiter. Ad hoc respondetur tripliciter. Primò, quòd ibi Scotus non comparat rationem suppositalem ad naturam singularem, sed differentiam singularitatis ad naturam absolutè sumptam. Sed hæc responsio non est ad mentem Scoti. Secundò dicitur, quòd ratio suppositalis est eadem negatiuè, sed non est eadem affirmatiuè, quia non dicit aliam realitatem, vt dicit auctor Formalitatum de modo intrinseco respectu illius, cuius est modus. Etiam Doctor non dicit quòd natura, & ratio suppositi sunt idem, sed natura & suppositum; quia suppositum est quid aggregatum ex positiuo, & negatiuo. Tertio meliùs dicitur quòd Scotus comparat naturam substantialem ad accidentalem, & dicit quòd substantialis non suppositatur in supposito extrinseco, sicut facit accidentalis, & idèd cum dicit, natura substantialis, & suppositum sunt idem, loquitur in respectu sermone: non sic natura accidentalis, & tunc natura & suppositum sunt idem, cum suppositum nature accidentalis sit extrinsecum, & idèd dictum Doctoris est verum in respectu sermone.

L X I.

Scotus inquit in 1. dist. 3. quæst. 1. quòd volitio non est causa delectationis; sed huius oppositum habet in 3. dist. 15. & in 4. dist. 14. quæst. 1. & dist. 44. quæst. 2. & dist. 46. quæst. 4. & in 2. d. 33.

Solutio. Dicas quòd Doctor in 1. sem. d. 3. q. 7. loquitur secundum tenentes quòd velle, & delectatio sunt idem realiter. Secundò dicas quòd hæc non est litera Doctoris, sed tantum est vni extrà. Tertio dicas quòd Doctor in 3. d. 16. loquitur respectu doloris, qui est in carne, & delectationis sibi correspondētis, obiecti cōueniēs,

& disconueniens sunt causæ totales sine aliquo actu ex parte potentia; sed respectu tristitia, quæ est in anima, dicit quòd ad tristitiam requiritur obiectum disconueniens cum *velle*, & ad gaudium oppositum requiritur obiectum conueniens cum *velle*.

L X I I.

Scotus in 3. d. 1. q. 7. dicit quòd sensatio recipitur in spiritu. Huius oppositum habet in 2. dist. 8. in 4. d. 10. q. 7. & d. 43. q. 2. & d. 44. q. 2. & d. 49. q. 14. & in 1. d. vltima, & in quodlibeto q. 7. vbi vult quòd recipiatur in composito.

Solutio. Dicas quòd etsi sensationes recipiantur in organo, id est, in toto composito, & non in anima, nec in carne, species tamen ipsæ sensibiles recipiuntur non in toto composito, sed in parte materiali ipsius organi, & idem dicit sensationes esse in spiritu, dicas verum esse similitudinariè; nam sicuti similitudo lapidis est in anima, ita pariter dicendum est similitudines sensationum esse in spiritu.

L X I I I.

Scotus in 1. d. 3. q. 7. vult hominem esse partialem causam in generatione hominis: similiter asinum in generatione asini. Huius oppositum tenent ferè omnes Scotistæ, præsertim Antonius Andreas in 5. Met. q. 1. & Parisiensis 2. Physic. q. 2. ar. 2. dubio primo.

Solutio. Dicas quòd Scotus in q. 7. d. 3. primi, & in duobus primis locis, videlicet in prædicta distinctione, & in columna præcedenti, loquitur de causæ totali, vt completitur totum genus causæ, & sic est verum quòd Sol, & pater sunt causæ partiales; homo verò & equus sunt causæ partiales, id est, determinatæ ad illum effectum, non sic autem Sol, qui concurret cum multis causis secundis ad multos effectus producendos.

L X I V.

Scotus in primo dist. 4. q. 2. dicit quòd hæc propositio est formalis, scilicet *Pater est Deus*. Huius oppositum habet in primo dist. 26. & in quolib. q. 6. art. 2. vbi vult quòd hæc propositio, *Pater est Deus*, sit verior ista, *homo est animal*, sed non formaliter, quia non est formalis.

Solutio; Dicas quòd Scotus in dist. 4. q. 2. appellat eam propositionem formalem in respectu sermone, scilicet respectu huius, *Deus est Pater*, & non vult quòd absolute sit formalis. Vnum tamen scias quòd hæc, *Pater est Deus*, & similes, sunt formales, tenendo quòd personæ constituentur per relationes, quia vt ibi docet Scotus, tunc pater est ens per accidens, logicè loquendo, si tamen tenemus quòd personæ diuinæ constituentur per absoluta, tunc istæ propositiones, *Pater est Deus*, & *Filius est Deus*, & *Spiritus sanctus est Deus*, sunt verè formales.

L X V.

Scotus in 1. d. 5. q. 1. dicit quòd in substantia est tantum abstractio in supposito propriae naturæ. Huius oppositum habet in 3. dist. 7. q. 1. vbi concedit plures abstractiones in substantia.

Solutio. Dicas quòd in substantia est tantum vna abstractio, scilicet à supposito, quia etsi sint multæ abstractiones in substantia, omnes tamè sunt à supposito, & ita vnica est abstractio, scilicet à supposito, quæ tantum est in substantia, & habet multos gradus, & sic debet intelligi, quòd sit tantum vna abstractio, id est, solum abstractio à supposito, & non à subiecto, nec

à fundamento, & dum concedit Scotus plures esse abstractiones in substantia, glossa, id est, illa abstractio à supposito habet multos gradus.

L X V I.

Scotus in primo dist. 5. q. 2. dicit quòd Pater est Pater suo actu generatiuo. Huius oppositum habet in primo dist. 13. & 27. & in 4. dist. 6. quest. 10. & d. 13. q. prima, & in quodlib. q. 4. vbi expressè vult quòd Pater non sit pater suo actu generatiuo, sed eo, quòd habet genitum secum coexistentem, & idem habet in 3. dist. 8. & in quarta quest. quodlib. sic dicit; *Pater non est pater eo quòd generat, sed quia habet genitum secum coexistentem, sed habere genitum coexistentem videtur differre ab eo, quòd est generare, quia in animalibus decidens semen habet alium generationis, sed non habet genitum secum, & per consequens tunc non est pater, sed postea*. Hæc Scotus in quodlib. & in quarto, in locis prædictis, dicit quòd generare, siue genuisse non est fundamentum paternitatis, sed potentia generatiua est eius fundamentum, & hoc propter duas rationes, quas facit in quarto dist. 13. q. 1. Prima est, quia non sunt quando actio, & passio insunt. Secunda, quia insunt quando actio, & passio non insunt.

Solutio. Dicas, quòd Doctor noluit habere quòd pater esset pater sua actione, id est, actu suo generandi, quia hoc est falsum, sed tantum voluit dicere quòd pater nullam aliam operationem habet, per quam postea dicatur pater formaliter, præter istam, quia nil aliud facit pater nisi decidere semen.

L X V I I.

Scotus in primo, distinct. quinta q. 2. dicit quòd persona est simpliciter simplex. Huius oppositum habet in 8. & 26. distinctionibus primi, & tenuissimè in doctrina sua.

Solutio. Dicas quòd Scotus noluit hinc intelligere, quòd sit simplex, id est, non resolvable in multos conceptus, sed tantum quòd est simplex, id est, non composita, idèò quando Doctor dicit quòd persona est simpliciter simplex, debet exponi *simpliciter simplex*, id est, summè simplex.

L X V I I I.

Scotus in primo, dist. quinta q. 2. dicit quòd nulla natura creata habet prius esse naturaliter, quam in supposito, cuius oppositum habet in quarto, dist. 45. q. 3. Contra, natura est naturaliter prior singularitate; ergo & ratione suppositi, quæ sequitur naturam singularizatam. Secundò, talis natura est prior natura negatione fundata in illa. Antecedens est Scoti in secunda dist. 3. q. 1. Tertiò, natura assumpta à Christo nunquam fuit in supposito. Quartò, data veritate huius propositionis, quæcunque natura creata esset inasumptibilis à Verbo, & à quacunque alia persona diuina. Huius oppositum habet Scotus in 3. d. 2. q. 1.

Solutio. Dicas quòd natura creata non habet verum esse existentia in vltima actualitate, nisi in singulari, quia vt prior singularitate, etià vt habens verum esse existentia, est contrahibilis per hæccitatem existentem propria existentia; sed natura diuina, vt prius natura suppositi, habet verum esse in vltima actualitate, & etià natura creata non habet esse vltimum actuale, & incommunicabile, quòd esse nata est habere, cum sit diuisibilis, nisi actu habeat negationem

gationem duplicis communicabilitatis; natura autem diuina, etiam in supposito diuino, nullo modo actuatur. Vel dicas vt dicit Doctor, quod naturæ diuinæ in illo priori considerata, conuenit quod sit per se, ita quod sibi repugnet esse in supposito alieno, sed non sic repugnat naturæ creatæ, nisi vt habet esse in proprio supposito.

L X I X.

Scotus in 1. d. 5. q. 2. dicit quod nulla entitas est simpliciter perfectior termino formali. Huius oppositum habet in 7. *Metaph. q. 6.* vbi vult compositum esse perfectius forma.

Solutio. Dicitur quod argumentum procedit de termino formali partiali, & Doctor in 1. d. 5. q. 2. intelligit de termino formali totali, qui est ipsa natura. Sed dices contra, ens quod includit naturam, & differentiam indiuidualem simul, adhuc est perfectius ipsa natura. Dicitur quod Scotus in 1. d. 5. q. unica non comparat naturam ad totum, quod includit naturam, & differentiam; sed comparat naturam ad quodcumque aliud concurrens cum ea ad generationem.

L X X.

Scotus in 1. d. 16. & in 1. q. quolibet. vult quod intelligere præcedat dicere. Huius oppositum habet in quolibetis q. 14. art. 2. vbi dicit quod obiectum diuinum ordine quodam naturali mouet intellectum diuinum, primò ad intellectiōnem actualem sui; secundò, mouet ipsum ad æqualem notitiā genitam sui, & paulò post dicit; hanc sequitur actiō voluntatis, & ista est duplex, scilicet ad amāre simplex, & etiam ad amorem precedentem; ergo secundum Scotum iste est ordo, primò intelligere essentialis; secundò, generale; tertio, volitio essentialis; quartò spirare; ergo notionalis præcedit essentialis ad intrā, quod est contra determinata.

Solutio; Dicitur quod Scotus assignat duas origines completas, vnā ad intrā, & aliam ad extrā. Totus ordo originis ad intrā præcedit totum ordinem originis ad extrā; sufficiebat ergo Doctori habere quod volitio essentialis, & Spiritus sanctus præcedebant notitiā lapidis, nunc intendebat dicere de processione eorum, quæ sunt ad intrā inter se, sed quod omnia ad intrā, id est, quæ sunt in primo ordine originis præcedunt omnia, quæ sunt in secundo ordine originis, quæ in respectu sermone dicuntur ad extrā.

L X X I.

Scotus in 1. dist. 7. dicit quod calor separatus potest agere, sicut & coniunctus. Huius oppositum habet in 4. d. 10. q. 9.

Solutio. Dicitur quod dictum Doctoris debet intelligi, vt separatus à substantia; quoniam si separaretur à quantitate, tunc non posset videri, quoniam tunc non esset in loco.

L X X I I.

Inquit Scotus, quod actio requirit distinctionem aliquorum in natura, sed velle & intelligere sunt actiones; igitur ambo requirunt distinctionem in natura, scilicet in essentia.

Solutio. Dicitur quod velle, & intelligere non sunt actiones, sed operationes, vt patet in 13. *quest. quodlib.* Sed dices, Doctor videtur sibi esse contrarius, nam in 1. sent. d. 7. q. unica, dicit quod actio requirit distinctionem suppositiōrum, & in dist. 28. *quest. ult. primi; & in quodlib. quest. 4. & etiam in 1. dist. 5. quest. 2.* vult quod generatio constituat primum suppositum, &

non præsupponat illud, & in 4. *quest. quodlib.* dicit quod est primum incommunicabile, quod adueniat essentia, nihil aliud, nisi essentiam, & essentialia præsupponens. Dicitur quod illa actio præsupponit non iam constitutum, cum ipsum constituat; sed præsupponit ipsum denominatiuè; quia nihil præcedens suppositum potest denominare illa actio, sed primum, quod denominat, est ipsum suppositum.

L X X I I I.

Scotus in primo, dist. 7. qu. 1. & in quarto, d. 12. *quest. 2.* dicit quod ignis est prior secundum causalitatem calore. Huius oppositum habet in secundo, d. 1. qu. 1. ar. 3. vbi dicit quod ignis præsupponit calefacere; ergo calor est prior secundum causalitatem.

Solutio. Dicitur quod Scotus comparat ignem, & calorem ad suos effectus; vt patet in dist. vbi supra citata. In quarto verò comparat ignem, & calorem inter se, & hoc modo ignis est prior calore.

L X X I V.

Scotus in primo, dist. 7. dicit quod forma est principium agendi in quantum hæc. Huius oppositum habet in primo *Metaph. q. 6.*

Solutio. Dicitur quod si ly, in quantum, significat rationem formalem, falsum est dictum Scoti; si verò significat conditionem aliquam necessitatiōis requisitam, verum est.

L X X V.

Scotus in 7. dist. 1. negat vnā relationem distinguere ab alia penes terminum. Huius oppositum habet in secundo, dist. 1. q. 4. & 5.

Solutio. Dicitur quod Scotus in septima dist. primi, tantum vult habere quod vnā relatio non distinguitur ab alia penes terminum, & quo ad hoc solum negat quod penes terminum vnā relatio non distinguitur ab alia; sed non negat absolute quantum ad alios modos distinctionis. Vel dicitur quod relatio per suam propriam differentiam distinguitur, & differt à quacunque alia relatione, quæ non sit eiusdem generis cum illa, per fundamentum, & per terminum non distinguitur, nisi originaliter. Et aduerte quod tres sunt modi distinctionis relatiuorum. Primus est per suam differentiam. Secundus modus est penes fundamentum. Tertius est penes terminum.

L X X V I.

Scotus in 7. dist. primi, habet quod relatio diuina distinguitur ab alia penes principium productiuum. Huius oppositum habet in prima dist. 3.

Solutio. Dicitur quod Scotus in d. 13. primi, vult quod diuersitas principiorum non distinguit formaliter, & extrinsecè, sed non negat, quia distinguit effectiue, vel quasi effectiue.

L X X V I I.

Scotus in 7. dist. primi, & clariùs in secundo dist. 1. q. 6. habet quod quantum est forma nobilior, tantò in plures gradus nobilitatis distinguitur. Huius oppositum habet in Vniuersalibus, q. 18.

Solutio. Dicitur quod Scotus in secundo loquitur de contentis sub eodem genere remoto, & in Vniuersalibus loquitur de contentis sub eodem genere infimo. Vnde dicitur quod Scotus in secundo loquitur de gradibus entium substantialium, in quantum sunt de perfectione vniuersi, & in Logica loquitur de speciebus ani-

malis præcisè. Vel dicas quòd in Vniuersalibus non loquitur afferriue, sed topicè.

L X X V I I I.

Scotus in primo, *dist. 28. & in secundo, dist. 3. quæst. 2.* dicit quòd negatio non inest alicui per aliquod positiuum. Huius oppositum habet in 3, *dist. primi, q. 1. & in Quodlib. q. 19.*

Solutio. Dicas duplicem esse negationem; vnã simpliciter; & hæc importat tres negationes scilicet aptitudinalem, potentialem, & actuaalem; & hæc non potest inesse, nisi per aliquod positiuum; alteram dicas esse negationem secundum quid, quæ tamen importat duas ex illis tribus, vt est negatio suppositiua; potest inesse, & necessariò inest sine aliquo positiuo.

L X X I X.

Scotus in 7, *Metaph. q. 1. & in secundo, dist. 25. & in tertio, dist. 13. & in quarto, dist. 12. q. 1. & 3. & in primo, dist. 8. q. 2.* vult substantiam continere accidentia in genere causæ efficientis. Huius oppositum habet in tertio, *dist. 1. q. 1.*

Solutio. Dicas quòd Scotus in tertio non facit mentionem de habitudine causæ efficientis, quia ibi tantum volebat facere mentionem de habitudine, quæ est similis habitudini Verbi ad naturam; & quia habituò substantiæ in ratione efficientis non est illi similis, ideò eam non enumerauit; quia non faciebat ibi ad propositum; & dum dicit Scotus, quòd substantia continet accidentia virtualiter, exponit tu, scilicet quòd sua entitas est ratio formalis continendi illud aliud. Vel aliter dicas quòd substantia virtualiter continet accidentia, ita debet exponi modo perfectiori.

L X X X.

Scotus in 8, *dist. primi, q. 2.* facit differentiam inter compositum ex re, & re, & inter compositum ex realitate, & realitate. Huius oppositum habet in quarto, *dist. 46. soluendo primum argumentum*, vbi habet ista verba. *Nec oportet exponere res per realitates, & formalitates, quia similis est distinctio rei, & rei, sicut realitatis, & realitatis, vel formalitatis, & formalitatis.*

Solutio. Dicas quòd est eadem distinctio rei, & rei, sicut realitatis, & realitatis, capiendò rem simpliciter, & non secundum quid, & sic eam capit Scotus ibi, vbi sic dicit; ad primum extendit duas res ad dualitatem secundum quid.

L X X X I.

Scotus in primo *Sent. dist. 8. q. 3.* dicit quòd idea est esse cognitum, id est, quòd creaturæ habent tantum esse quiditatum, siue in esse quiditatio, & limitato habent ideam, & quòd perfectio simpliciter in creatura, vt natura talis limitata in esse quiditatio, habet ideam, sed non inquantum est perfectio simpliciter; contra in via Scoti idea est esse cognitum rei; sed sapientia nostra, vt est perfectio simpliciter, habet esse cognitum; ergo habet ideam.

Solutio. Dicas quòd Scotus in 8, *dist. primi, quæst. 3.* loquitur ad hominem. Illi qui sunt illius opinionis, vt patet in 35, *distinct. primi*, dicebant quòd idea est ratio cognoscendi ipsi Deo, (quòd tamen negat Scotus) & ideò isti sic habent dicere quòd sapientia nostra vt natura in tali gradu limitato, non habeat ibi aliquod formale sibi correspondens, & tamen necessariò, si debet cognosci, vult

ideam; sed inquantum est perfectio simpliciter, habet ibi aliquod formale sibi correspondens, per quòd à Deo potest cognosci, & ideò vt sic non requirit ideam.

L X X X I I.

Scotus in 8, *dist. primi, q. 3.* appellat intellectum, & voluntatem attributa, & in 26, *dist. primi*, dicit non esse attributa.

Solutio. Dicas quòd Scotus appellat intellectum, & voluntatem attributa lato modo.

L X X X I I I.

Scotus in prima *quæst. Quodlib.* dicit quòd si essentia diuina definitur, quòd vita intellectualis non esset extra eius rationem, & in primo *Report. dist. 35.* dicit quòd si essentia diuina definitur, vita intellectualis esset intra eius rationem.

Solutio. Dicas quòd ista se habent per ordinem. Primò sunt prædicata essentialia Dei; secundò modi intrinseci; tertio attributa. Intentio Doctoris in 26, *dist. Report.* erat probare intellectualitatem non esse attributum, & hoc vt faceret, sufficiebat ipsum remouere à tertio loco, & collocare ipsum in secundo loco; & ideò dixit ipsam esse modum intrinsecum, non tamen intendebat eo loco intellectualitatem esse modum intrinsecum, quoniam ibidem in littera immediatè præcedenti comparauit intellectualitatem rationali; sed manifestum est quòd rationale non est modus intelligens homini, sed est de formali ratione hominis.

L X X X I V.

Scotus in octaua *dist. primi, quæst. 4.* dicit quòd magis necessarium non debet tolli propter hoc, quòd tollatur minus necessarium, sed bene è contra, minus necessarium tollitur, si tollatur magis necessarium. Huius oppositum habet in secundo, *dist. 1. q. 1.* vbi vult quòd etiamsi negaretur productio ad intrã per impossibile, non ex hoc debet negari productio ad extrã.

Solutio; Dicas quòd hoc ideò est, quia tota potentia causatiua ita remaneret in vna persona, sicut nunc est in tribus; & ideò minor est necessitas secundæ productionis, scilicet ad extrã ad productionem ad intrã, quàm sit productionis ad extrã ad suam causam. Vel dicas quòd Doctor intelligit, quando inter magis necessarium, & minus necessarium est talis ordo, quòd ab intrinseca ratione repugnat minus necessarium poni, magis necessario non posito, sed sic non est, vt ibidem docet Doctor de productione ad intrã, & de productione ad extrã.

L X X X V.

Scotus in primo, *dist. 2. par. 1. quæst. 2. & alibi sæpe* dicit principium formaliter differre à conclusione in demonstratione. Huius oppositum habet in primo, *dist. 8. quæst. 4.* vbi dicit quòd inter causam, & causatum est distinctio realis; igitur inter principium, & conclusionem.

Solutio; Dicas quòd non est simile, quoniam inter causam, & causatum est distinctio realis, sed non inter principium & conclusionem; quia inter ea est tantum distinctio ex natura rei, seu formalis.

L X X X V I.

Scotus in secundo, *dist. 3. qu. 10.* ponit quòd possit esse vna species causata à Deo, quæ distinctè

stinctè repræsentabit essentiam diuinam, & tamen non erit infinita, & tamen repræsentabit vnum infinitum.

Solutio. Dicas quòd Scotus procedit Topicè, non autem assertiuè. Vel dicas quòd etsi possit esse causata à Deo vna species, quæ distinctè repræsentabit essentiam diuinam, quæ non sit infinita, poterit tamen repræsentare vnum infinitum finitè; sed notabis. Scotus oppositum habet in *tertio dist. 14. quæst. 2.* vbi vult quòd anima Christi potest recipere infinitas visiones, & non solùm hoc, sed quòd actiuè potest se habere ad illas infinitas visiones. Dicas quòd omnes illi modi sunt Topici, & probabiliter dicti. Vel dicas quòd anima Christi possit vtrique habitualiter viderè infinita, non autem actualiter.

LXXXVII.

Scotus in *6. quæst. Vniuersalium, & dist. 26. primi*, videtur attribuere perfectionem secundis intentionibus. Huius oppositum habet in *1. dist. 8. q. 4.* vbi dicit quòd secundæ intentiones nullam dicunt perfectionem.

Solutio. Dicas quòd Scotus in *8. dist. primi, quæst. 4.* loquitur de perfectione reali, non autem de perfectione rationis, quam attribuit secundis intentionibus, iuxta gradum suæ entitatis,

LXXXVIII.

Scotus in *1. dist. 8. q. 4.* dicit quòd ordo causarum non est simpliciter necessarius. Huius oppositum habet in *1. d. 2. q. 1. & in 4. d. 12. q. 1. & 7. Metaph. q. 2.*

Solutio. Dicas quòd Scotus in *8. dist. primi, q. 4.* loquitur Theologicè, & in *4. dist. 12. quæst. 1. & 7. Met. quæst. 1.* loquitur secundùm Philosophos.

LXXXIX.

Scotus in *9. dist. primi*, dicit quòd generatio diuina est perfecta, Huius oppositum habet in *5. quæst. Quodlibet, & sæpe in doctrina sua.*

Solutio. Dicas quòd generatio dicitur perfecta, non quòd aliquam perfectionem dicat; sed pro quanto excludit omnem imperfectionem.

LXXXX.

Scotus in *primo, dist. 12.* vult quòd productio Spiritus sancti præcedat velle essentielle. Huius oppositum habet in *secunda, dist. primi, parte 2. q. 4. & dist. 6. & in Quodlibet. q. 1.*

Solutio. Dicas quòd non negat Scotus velle absolutè præcedere spirationem; sed tantùm negat quòd præcedat vt ratio formalis talis productionis, vt dicebat Henricus. Sed contrà arguit Thom. Anglicus, contra Doctorem, in hoc quod dicit quòd voluntas non vt sub actu volendi est sufficiens principium, & primò arguit sic: Voluntas nuda vt non sub actu, non est infinita; ergo. Secundò, voluntas vt sub actu, est perfectior quàm sine illo actu; ergo si sine illo actu est sufficiens principium, sequitur quòd voluntas non requireretur tantùm secundùm totam actualitatem ad sic producendum. Tertio, non producit creaturam, nisi quia volens; ergo maior perfectio sequeretur ad productionem creaturarum, quàm ad productionem Spiritus sancti. Dicas ad primum, quòd antecedens est falsum. Ad secundum, neges quod assumitur, loquendo de sua perfectione quiditatiua, & formali, sub qua po-

nitur tale principium sufficiens. Ad tertium, dicas quòd Pater generat Filium volens; sed non sic intelligendo, quòd volens sit formale principium; ita dicas quòd volens spirat, non tamen ly velle est formale principium; & concedas quòd longè plura præsupponuntur in productione ad extrà, quàm in productione ad intrà.

LXXXXXI.

Scotus in *13. dist. primi, dist. 17. quæst. 2.* habet hanc maximam, quam habet Auerroës in *5. Phys. sex. comment. 37. & 38.* quòd vnus causæ in vno ordine causandi est vna per se ratio causandi. Huius oppositum habet in *1. dist. 3. quæst. 7. & 8.* de intellectu, & obiecto, quæ integrantes vnã causam totalem, & in *3. dist. 4. & in Quodlibet. dist. 15.* de patre, & matre, quæ integrantes vnã causam totalem, & tamen in ipsis non est per se vna ratio causandi.

Solutio. Dicas primò quòd non est inconueniens ex potentia, & obiecto, quòd fiat vnum per accidens; sed non est inconueniens quòd ratio obiecti, seu ratio potentie de se sit ens per accidens. Secundò dicas quòd & illo verbo Doctæris, scilicet in eodem ordine benè ponderatè, solutam habebis instantiam, quoniam causæ vtrique possunt esse eiusdem generis, sed non eiusdem ordinis; illæ enim causæ sunt eiusdem ordinis, quæ sunt in eodem genere, & eiusdem speciei, & dicuntur alterius ordinis, quæ sunt in eodem genere essentialiter subordinatæ secundùm prius & posterius, & sunt alterius speciei.

LXXXXXII.

Scotus in *primo dist. 12.* dicit quòd productiones diuinæ seipsis formaliter distinguuntur, Huius oppositum habet in *26. dist. 1.* vbi ponit productiones distingui penes principia formalia.

Solutio. Dicas quòd Doctor intelligit originaliter, & principiatuè, & non formaliter. Sed dices contrà, quoniam Doctor in *primo, dist. 13. quæst. vnica*, impugnat Henricum, qui tenebat quòd distinguuntur penes principia formalia elicitiua. Dicas quòd Henricus volebat productiones distingui per principia formalia elicitiua, quæ tantùm erant distincta ratione. Doctor hoc impugnat, & dicit esse impossibile quòd aliqua sint distincta realiter per aliqua, quæ tantùm sint distincta ratione. Contrà, Scotus, vt dictum est in *13. dist. primi, quæst. vnica*, dicit quòd seipsis distinguuntur. Huius oppositum habet inferius *dist. 20.* Dicas quòd productiones diuinæ distinguuntur se totis, quantum ex natura rei, sed non in conceptu; conueniunt enim in conceptu communis illis, licèt in nulla realitate conueniant, vt patet de Deo, & de creaturis, quæ in nulla realitate conueniunt, & tamen vniuocè in conceptu conueniunt, ita quòd Deus & creaturæ distinguuntur se totis realiter, & ex natura rei, sed non conceptibiliter.

LXXXXXIII.

Scotus in *primo, dist. 13.* dicit quòd persona formaliter includit essentiam. Huius oppositum dicit in *primo, dist. 4. q. 2.* & clariùs in *primo, dist. 26.* vbi dicit quòd hæc propositio, *Pater est Deus*, non est formalis, sed tantùm identica.

Solutio.

Solutio. Dicas quòd Doctor sic intelligit, quòd essentia in istis prædicationibus est terminus formalis, & personam includit formaliter vt terminum suum formalem, sed non formaliter, id est quiditatiuè, ita quòd essentia de persona formaliter prædicetur. Vel dicas quòd *formaliter* in distinct. 14. vnica. capitur pro necessario requisito ad esse personæ, sicut si dicretur, homo risibilis includit formaliter animal, ita quòd *formaliter* exponatur *necessariò*.

L X X X X I V.

Scotus in *tertio, dist. 14. quæst. prima, & in primo, dist. 3. quæst. 7. & in quarto, dist. 6. quæst. 10. & dist. 49. quæst. 11. & dist. 50. quæst. ultima*, expressè docet quòd habitus solum datur potentia in ratione actiui, & non in ratione passiu. Hoc idem habet in *prima quæst. prologi*. Huius oppositum habet in *primo, dist. 17. quæst. 2.* vbi dicit quòd habitus detur etiam potentia in ratione passiu.

Solutio. Dicas quòd Scotus in *primo Sent. dist. 17. quæst. 2.* loquitur Topicè, & probabiliter. Sed dices contrà, Scotus in *secundo, dist. 17.* dicit quòd lignum sicum est magis dispositum, vt recipiat calorem, quàm habitus detur potentia in ratione passiu. Dicas quòd Scotus in *17. dist. primi, quæst. 2.* loquitur de habitu consuetudinali, qui in ligno non reperitur, quoniam talis, vt superius dictum est à Doctore, est tantum in viuentibus. Secundò dicas, quòd siccas non facit potentiam passiuam esse magis dispositam, sed tantum remouet impedimentum. Vnde aliud est potentiam passiuam disponi, aliud est quòd ab ea remoueat impedimentum, prima tamen responsio est *est melior*.

L X X X X V.

Scotus in *primo, dist. 3. q. 6. & dist. 17. qu. 2. & in secundo, dist. 11. & in tertio, dist. 23. 25.* habet quòd habitus est repræsentariuus. Huius oppositum dicit in *tertio, dist. 14. qu. 1. & in secundo, dist. 3. quæst. 11. & in secundo, dist. 9. & in tertio, dist. 31.*

Solutio. Dicas quòd habitus simpliciter, & absolute non est repræsentariuus, sed solum aliquo modo, pro quanto habitus virtualiter partialiter continet actum, qui actus verè obiectum repræsentat. Vel dicas quòd Scotus in *17. distinct. primi, q. 2.* loquitur communiter, & non propriè.

L X X X X V I.

Scotus in *17. dist. 1. q. 2. & in secundo, dist. q. 2. & in tertio, dist. 33. & in quarto, dist. 14. quæst. 2. & in Quodlib. q. 15.* dicit quòd voluntas potest operari iusta, & iuste sine iustitia, & moraliter sine habitu moralis. Huius oppositum habet in *secundo, dist. 41.* & citat super hoc vnam auctoritatem Arist. 2. *Ethic. cap. 1.* sic dicentis, *Habitus iustitie generatur ex operibus iustis, non tamen iuste factis.*

Solutio. Dicas quòd actus iustus, & quilibet actus moralis, dicitur moralis dupliciter, scilicet à dictamine rationis, & ab habitu. Scotus in *secundo, dist. 41.* & Aristoteles intelligunt quòd tales actus non sunt iuste facti, iustitia ab habitu, sed non negant quin sint iusti iustitia accepta à dictamine rationis.

L X X X X V I I.

Scotus in *16. dist. primi, quæst. 2.* dicit quòd

prudencia non est simpliciter necessaria ad actum moralem; & tamen paulò ante dixit quòd sit simpliciter necessaria.

Solutio. Dicas quòd iste habitus natus est esse conformis prudentia, si inesset; vnde necessariò, vt iste habitus sit virtus, vult conformitatem aptitudinalem, & non actuale; sed ad dictamen rationis vult necessariò conformitatem actuale, & cum dicit Doctor quòd prudentia est causa actus moralis, non intelligit quo ad substantiam, nec quo ad intentionem actus; sed solum quo ad hoc, quòd est conformatiua actus.

L X X X X V I I I.

Scotus in *primo, dist. 17. q. 1. & 2.* videtur attribuire actiuitatem instrumenti. Huius oppositum habet in *quarto, dist. 1. soluendo principalia argumenta, & dist. 6. quæst. 5. eiusdem quarti, & clariùs hoc habet in quarto, dist. 6. quæst. 5.* vnde in via Scoti habentur istæ propositiones. Prima, *Instrumentum tantum est causa, sicut effectus prior dicitur causa respectu effectus posterioris.* Secunda, *Instrumentum non habet causalitatem propriè dictam.* Tertia, *Instrumentum non habet aliquam virtutem, nec in facto esse, nec in fieri, vt per sealem virtutem sit propriè causa.* Quarta, *Non est simpliciter actiuum, sed solum secundum quid, eo modo, quo effectus prior dicitur causa respectu posterioris.* Sed dices, huius oppositum habet Doctor in *17. dist. prime quæst. secunde*, vbi vult lenitatem esse ab instrumento, & hoc etiam videtur manifestum apud sensum, quoniam securi quiescente, habet propriam formam, & etiam eam non habet ab agente.

Solutio. Dicas quòd duplex est ratio agendi in instrumento: quædam partialis, vt acuties, siue motio forsum accepta; & totalis ratio agendi est acuties simul cum illa motione; illa enim duo integrant vnam totalem formalem rationem agendi in securi, & cum dicit Doctor in quarto, quòd capit vnam rationem agendi in illa motione, verum est completiue, non autem totaliter. Et nota quòd distinguendum est de instrumento, quia primò sumitur propriè in artificialibus, & inde derivatur ad aliud, sicut dolabra. Secundò, in naturalibus minus propriè; sicut aliqui dicunt quòd forma caliditatis in igne est instrumentum. Tertiò, in moralibus, & hoc modo qualitates vocantur instrumenta, sicut potentia dicitur instrumenta, quibus anima operatur, & habitus, & hoc minus propriè. Quarto modo in supernaturalibus, sicut Sacramenta dicuntur instrumenta gratia, & ignis Purgatorij, atque Inferni, instrumentum diuinæ iustitiæ. Dicunt aliqui quòd omnis causa instrumentalis habet duplicem causalitatem; vnam ratione nature sue; aliam in quantum instrumentum. Exemplum primæ, dolabra habet formam acutiem, & duritiem, & respectu istorum non est causa instrumentalis. Exemplum secundæ, quando artifex impellit dolabram, & ex illo impulsu facit aream, secundum hoc instrumentalis dicitur agens. Contrà, si dolabra esset actiua naturaliter, & esset sufficienter approximata, ageret per se ipsam. Secundò, acuties est figura,

gura, & figura non dicit nisi ordinem partium in toto, sed nulla forma respectiua potest esse actiua; igitur nec dolabra potest esse forma actiua. Idem dicas quod instrumentum in artificialibus nullam habet causalitatem, sed immediatè causatur ab agente, vt patet de agente inducendo caliditatem in aquam. Sed dices, causa instrumentalis est verè causa quando aliquid causat. Dicas, quod verè est instrumentum. & quando dicitur quod est verè causa. Dicas quod causa instrumentalis deficit à vera causa, sic quod dependeat effectus ab instrumento. Sed dices, in pulsatione campanæ, chorda agit immediatè ad campanam. Dicas quod chorda non est causa sonationis campanæ, sed sufficit contingere chordam, & virtus extenditur ad rotam, vnde causalitas sonationis campanæ est ab agente, est etiam à chorda, vt ab instrumento ab agente motu.

LXXXIX.

Scotus in 1. dist. 17. quæst. prima, & secunda, soluendo argumentum pro opinione, dicit quod non potest esse actus meritorius sine charitate. Huius oppositum habet in determinatione illius quæstioni, & in 3. d. 1. q. 4. vbi dicit quod gratia absolutè non requiritur neque ad actum meritorium, nec ad fruitionem.

Solutio. Dicas quod Doctor in 3. & in corpore quæstioni, dist. 17. q. 2. loquitur de potentia Dei absoluta, & vt potentia recipiat, & non vt agar, & sic se glossat Scotus in dist. 13. In primo verò sent. dist. 17. q. 1. & 2. loquitur de potentia ordinata, & vt potentia non solum recipiat, sed & vt agar.

C.

Scotus in primo, dist. 13. & in secundo, dist. 33. & in tertio, dist. 15. & in quarto, dist. 14. q. 1. & dist. 44. quæst. 2. & 46. dist. q. 4. dicit quod delectatio & tristitia non causantur à nobis immediatè, sed tantum mediatè, & tantum mediatè, & non immediatè sunt in potestate nostra, ita quod posito actu non possumus non tristari, vel lætari; in primo verò distinct. 17. quæst. prima, & secunda, dicit quod talis delectatio sit immediatè in potestate nostra, etiam cum actus naturaliter sit productiua delectationis, necessariò actus perfectior producat perfectiorem delectationem, & ita videtur falsum id, quod Scotus dicit in primo, videlicet, quod potest esse quod stante maiori conatu in actu possit esse minor delectatio.

Solutio. Dicas, & pro responsione, & solutione confugiendum est ad id, quod habet Scotus in primo, dist. prima, quæst. 3. & in quarto dist. 49. quæst. 7. vbi valde expressè determinat quod delectatio est realiter distincta ab operatione, & est effectus realiter ab operatione distinctus, quia si esset idem realiter, non posset esse minor delectatio in minori actu: hoc stante potest Deus concurrere ad operationem, non concurrendo ad delectationem, & idem poterant esse actus sine tristitia, & delectatione consequentibus, & vt ibi videbitur, poterit esse maximus conatus in actu eum minima delectatione.

C I.

Scotus in primo, dist. 17. q. prima, & secunda, damnat fugientes, siue recurrentes ad agens vniuersale, & tamen ipse recurrit & refugit ad ipsum in 2. dist. 18. in productione animæ sensitivæ.

Solutio. Dicas quod Scotus in primo dist. 17. quæst. prima, vtique damnat confugientes, & recurrentes ad agens vniuersale per modum naturæ, in 2. verò Sententiarum dicit recurrentem, & confugiendum esse ad agens vniuersale, quod dicitur agere per modum voluntatis, & libertatis. Vel dicas quod Scotus in 1. dist. 17. quæst. 1. vtique damnat illos, qui confugiunt ad agens vniuersale creatum, cuiusmodi sunt intelligentiæ, quæ dicuntur esse agentia vniuersalia secundum causalitatem, non tamen reprehendit illos, qui recurrunt ad agens vniuersale increatum, quod est metrum & mensura omnium, vt Deus.

C I I.

Scotus in primo, distinct. 19. quæst. 2. dicit quod homo primò intelligit, & quod non intelligit per animam. Huius oppositum habet in quarto, dist. 43. q. 2. & in 9. quodlibetali.

Solutio. Dicas quod Scotus in primo, dist. 20. q. 2. dum dicit hominem primò intelligere, & non intelligere per animam, respondet Henrico ex propositionibus ab eo concessis. Secundò potes dicere quod Scotus loquitur dubitatiuè, quia vtitur hac dictione, fortè. Tertio poteris dicere quod Scotus loquitur exemplariter.

C I I I.

Scotus in primo, dist. 28. & in 2. distinct. 3. quæst. 2. & in qu. 4. dicit quod nulla negatio est de se incommunicabilis. Huius oppositum habet in 1. dist. 23. & in tertio, distinct. 1. quæst. 1. & in 19. quodlibet.

Solutio. Dicas quod persona diuina personatur per tres negationes, quæ faciunt vnã negationem simpliciter, & persona creata personatur per duas, quæ faciunt vnã negationem secundum quid. Tunc dicas quod negatio simpliciter non potest inesse nisi per aliquod positium; sed negatio secundum quid bene potest inesse sine aliquo positio correspondente. Sed dubitabis, an incommunicabile sit vniuocum personæ diuinæ, & personæ creatæ? Respondet Scotus in 3. dist. 1. qu. 1. quod incommunicabile quod negat incommunicationem actualem & aptitudinalem, est conceptus vniuocus ipsis, quia negatio est vniuoca multis, quando idem affirmatum negatur; sed negatio communicabilitatis, quæ includit repugnantiam ad communicari, non est vniuoca. Sed dubitabis, an persona dicatur vniuocè de tribus personis diuinis. Respondet Franciscus de Mayronis dist. 24. quæst. vnica, quod sic. & ratio hæc est, quia persona secundum idem nomen & secundum eandem rationem prædicatur de persona creata, & increata. Secundo, omnis intellectus certus de vno, & dubius de duobus, habet vnũ conceptum, de quo est certus, distinctum ab eo, de quo est dubius; sed aliquis potest esse certus quod in passione aliqua persona patiebatur, dubitando etiam verum persona creata, vel increata patiebatur, sicut aliquis infidelis; igitur persona vniuocè prædicatur de persona

persona creata, & increata. Secundò, sicuti sunt duo homines Socrates & Plato, ita & persona diuina, & persona creata sunt duæ personæ; sed homo vniuoçè prædicatur de Socrate & Platone: igitur, & persona vniuoçè prædicatur de persona diuina, & de persona creata.

C I V.

Scotus in primo, dist. 2. par. 2. quæst. 1. & dist. 26. vult conceptum communem vniuoçum dare vltimis constitutiuis diuinarum personarum. Huius oppositum habet in 1. dist. 24. q. vnica.

Solutio. Dicas cum Vigerio, concedit conceptum communem vniuoçum, sed non vniuoçè, & in quid dictum, sicut est conceptus albi respectu hominis, & equi. Sed dices, Scotus in locis citatis concedit dari conceptum vniuoçum vniuoçè dictum in quid: igitur responsio Vigerij non tollit dubitationem. Dicas duplicem esse conceptum; quidam est conceptus vniuoçè realis; quidam verò est conceptus quiditarius rationis, stante hac distinctione, dicas quòd secundum Scotum datur conceptus vniuoçus vniuoçè dictus in quid, rationis, non autem realis; vel dicas quòd datur conceptus vniuoçus quiditarius vniuoçatione Logica, non autem vniuoçatione Physica.

C V.

Scotus in secundo, dist. 3. quæst. 5. & 6. dicit quòd negatio simpliciter non potest inesse nisi per aliquod positium. Huius oppositum habet in 1. dist. 23. vbi Scotus concedit negationem aliquam posse inesse pluribus sine positio communi; sed non sine positio absolurè.

Solutio. Dicas quòd si benè ponderetur littera Scoti, clarè pater quòd Scotus concedit negationem aliquam posse inesse pluribus sine positio communi, sed non sine positio absolurè, quia inest mediante positio proprio, & ita per aliquod positium inest. Sed dubitabis, an vltimis differentiis sit aliquid eis commune? Videtur quòd non, quia vltima constitutiua sunt primò diuersa; sed vltimæ differentiæ sunt vltima constitutiua; igitur sunt primò diuersa; igitur non potest aliquid eis esse commune. Dicas quòd licet vltimæ differentiæ in creaturis sunt primò diuersæ, tamen eis quasi denominatiuè conuenit secundum vnã rationem ratio primæ diuersitatis, quod non est aliud, nisi non habere quiditatinè aliquid commune, sed tantum aliquid consequens quiditatem: & dum dicitis, vltimas differentias primò esse diuersas, igitur nullum habent conceptum communem. Dicas, concedendo vltimas differentias esse primò diuersas in realitate, non tamen in conceptu.

C V I.

Scotus in primo, dist. 23. concedit ab indiuiduis posse abstrahi alium conceptum à conceptu speciei. Huius oppositum habet 7. Met. q. 17. & in primo, dist. 3. quæst. 3. & in secundo, dist. 3. quæst. 6. & in quarto, dist. 11. q. 3.

Solutio. Dicas, dubitationem hanc variè à Scotis solui. Vigerius dicit talem conceptum esse positium, non tamen vniuoçè dici de ipsis indiuiduis, sed tantum denominatiuè, & non in quid. Lychetus dicit quòd talis conceptus dicitur quasi proprius, quia non dicit quiditatem, Franciscus de Mayronis in primo, dist. 23. quæst. 3. dicit quòd ab indiuiduis potest abstrahi aliquid commune, nam, inquit ipse, ista conse-

quentia valet: Paternitas, filiatio, & spiratio passiva sunt tres relationes: ergo ratio relationis in eis numeratur, & per consequens est eis communis vniuoçè & confirmatur, quia eadem ratio definitiua relationis conuenit Paternitati in quantum relatio est, quæ etiam conuenit filiationi, in quantum relatio est, scilicet esse ad aliud; ergo relatio est eis communis; igitur ab indiuiduis potest abstrahi aliquis conceptus communis. Sed dices, vtrum diuinis attributis sit aliquid commune vniuoçum? Dicas quòd sic, quia omnibus conuenit vnũ, & vna ratio definitiua eiusdem, quod est perfectio simpliciter, quia sapientia & iustitia quælibet est perfectio simpliciter, nam quælibet est melior ipsa quàm non ipsa. Sed dices à simpliciter simplicibus non potest abstrahi aliquis conceptus communis; sed attributa sunt simpliciter simplicia; igitur ab attributis non potest abstrahi aliquis conceptus communis. Dicas, quòd à simpliciter simplicibus vti que non potest abstrahi aliquis conceptus quiditarius, sed benè potest abstrahi conceptus transcendens, qui dicitur de eis ad modum differentie subalternantis de subalterna, talis est perfectio simpliciter.

C V I I.

Scotus in quodl. quæst. 4. & in 1. d. 28. q. 3. & in 4. dist. 13. quæst. 1. dicit quòd totus ordo originis stat in vno signo naturæ, & tamen dicit oppositum in 1. dist. 26. q. vnica.

Solutio. Dicas quòd Scotus in 1. dist. 26. q. vnica, dicit arguendo, sed inferius, quando respondet ab argumenta, dicit & confirmabit sententiam suam in 4. q. quodl. & in aliis locis citatis. Huius oppositum dicit Franciscus de Mayronis in 1. dist. 13. quæst. 2. vbi vult quòd sicut in vno instanti temporis potest esse totus ordo naturæ, ita è conuerso in vno instanti naturæ potest esse totus ordo temporis, & etiam in vno instanti originis potest esse totus ordo naturæ, & temporis. & hoc probat quadrupliciter, Primò, in omnibus signis durationis hominis substantia præcedit natura sua accidentia, & tamen illi signo naturæ coexistunt omnia signa durationis. Secundò, in illo priori signo in quo Pater producit Filium in diuinis, Pater constituitur ex essentia, & relatione: essentia autem ordine naturæ præinelligitur præcedere proprietatem. Tertio, in illo priori signo, quo Sol producit radium, quia ab eo gignitur, est compositum ex materia, & forma, inter quæ est ordo naturæ. Quarto, quia in illo signo rationis, quo intellectus concipit vniuersale ante particulare, ipsum vniuersale constat ex genere, & differentia, quæ inter se essentialiter, & naturaliter ordinantur. & concludendo dicit quòd inter illa signa est ordo retrogradus: igitur aperte vides in hoc Franciscum de Mayronis aduersari Scoto. Tamen si benè ponderabis, verba Doctoris in 4. q. quodl. agnoscas sententiam Francisci de Mayronis non esse contrariam Scoto, quoniam Scotus ibidem non dicit quòd totus ordo naturæ non possit esse in vno signo originis, sed dicit quòd ordo originis non necessariò præexigit ordinem naturæ.

C V I I I.

Scotus in 1. d. 26. habet pro inconuenienti relationem fundari in relatione, & tamen huius oppositum

oppositum dicit in 9.3. & 6. quodl. & in 1. d. 1. 9.4. & 5. & d. 19. q. 1. & in 4. d. 6. q. 2. & dist. 12. q. 1. vbi vult proportionabilitatem fundari in proportione.

Solutio. Dicas quòd Scotus non negat absolute relationem fundari in relatione; sed negat de istis duabus, videlicet de inæqualitate, & æqualitate. Vult enim Doctor in 1. d. 16. q. unica, æqualitatem non posse fundari in inæqualitate.

CIX.

Scotus in 1. dist. 26. dicit quòd motus specificatur à termino formali. Huius oppositum habet in 1. d. 2. parte 2. q. 3. & in 3. d. 14. q. prima, & Antonius Andreas, 7. Metaph. q. 8. & Trombeta in 10. Metaph. q. 2. tenent quòd idem terminus potest acquiri per diuersos motus, vt idem vbi potest acquiri per motum circula-rem, & per motum rectum, & tamen sunt motus incomparabiles, vt dicit Aristoteles in 7. Physic. tex. 21. ergo videtur quòd à termino non fiat specificatio motus.

Solutio. Dicas quòd isti motus sunt locales, & tantum differunt specie accidentali, Scotus autem in 1. d. 26. q. unica, loquitur de differentia essentiali specifica.

CX.

Scotus in 1. d. 26. dicit quòd hæc non est formalis, nec per se, Pater est Deus; huius oppositum habet in 1. d. 4. q. 2. vbi dicit quòd hæc est formalis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus sunt Deus.

Solutio. Dicas quòd Scotus in d. 4. q. 12. loquitur secundum opinionem tenentem quòd personæ constituantur per absolutam. Vel dicas quòd Scotus ibi comparat ad inuicem istas duas propositiones, videlicet Pater est Deus, & hanc, Deus est Pater, & dicit hanc, Deus est Pater, non esse formalem, sed bene hanc, Pater est Deus; Dicas ergo quòd Scotus dixit eam esse formalem non simpliciter, sed in respectu sermone.

CXI.

Scotus in 26. d. 1. circa finem, dicit intellectualitatem in Deo esse modum intrinsecum. Huius oppositum habet in quodl. q. 1. & in 1. Report. d. 35. vbi dicit quòd si essentia diuina definitur, tunc intellectualitas esset de formali ratione definitiua eius.

Solutio. Dicas quòd intellectualitas potest capi dupliciter. Primò, vt est actus primus, & sic est de formali ratione; secundo modo, vt est quædam habitus, & sic potest dici modus intrinsecus, vel melius aptitudo quædam.

CXII.

Scotus in 1. dist. 3. quest. 7. & d. 27. vult quòd noticia distincta, & confusa de eodem obiecto, sint eiusdem speciei. Huius tamen oppositum habet in 2. dist. 26. & in 4. dist. 49. q. 5. & in 3. d. 3. & 2. Metaph. q. 3.

Solutio; Dicas quòd sunt eiusdem rationis obiectiualis, sed non eiusdem rationis simpliciter.

CXIII.

Scotus in 1. d. 27. habet pro inconueniente quòd idem sit actiuum, & passiuum respectu eiusdem; huius tamen oppositum dicit in 2. d. 2. q. 10. & d. 25.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 27. d. 1. arguit ad hominem. Secundo dicas quòd Scotus in 27

Scoti Oper. Tom. X I I.

d. 1. habet pro inconuenienti quòd idem sit tantum actiuum respectu alicuius actus, & quòd etiam sit tantum passiuum respectu alterius actus eiusdem rationis.

CXIV.

Scotus in 1. d. 27. ponit habitum in memoria. Huius oppositum habet in 1. d. 3. q. 6. & d. 17. q. 2. & in 2. d. 1. 1. & 23. & 25. vbi vult habitum nullo pacto esse repræsentarium.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 27. d. 1. loquitur secundum opinionem tenentem quòd habitus sit repræsentatiuus. Secundo dicas quòd habitus dicitur pertinere ad memoriam, non quòd sit repræsentatiuus, sed quia faciliat potentiam, hic modus dicendi videtur turior.

CXV.

Scotus in 1. dist. 3. q. vltima, & in 2. d. 17. & in 3. d. 17. & 26. dicit quòd intellectus, & memoria sunt vna potentia tantum. Huius oppositum habet in 3. d. 23. vbi dicit quòd tres sunt potentie animæ.

Solutio; Dicas quòd absolute tantum sunt duæ potentie, tamen in quantum sunt partes imaginis, sic dicuntur tres, quoniam intellectus sub ratione memoriæ constituit primam partem imaginis, & sub ratione intellectus, seu intelligentiæ constituit secundam: tamen in se est eadem potentia, quæ pro duabus accipitur, quoniam intellectus diuersimodè consideratus constituit duas partes imaginis.

CXVI.

Scotus in 1. d. 28. q. 2. in fine, dicit quòd natura creata est limitata ad vnum suppositum. Huius oppositum habet in quodlib. quest. 2. & in 2. d. 3. quest. 7.

Solutio; Dicas quòd quando Scotus dicit in 1. sent. dist. 27. quest. 2. quòd natura creata est limitata ad vnum suppositum, non intelligit de natura in se, sed de natura hac singulari, ita quòd omnis natura creata de se comunicabilis est,

CXVII.

Scotus in 6. quodl. vult quòd æqualitas, & similitudo sint relationes reales. Huius oppositum dicit in 1. d. 31.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 31. d. 1. arguit ad hominem, & contra Henticum, qui volebat quòd essent relationes rationis,

CXVIII.

Scotus in 1. d. 30. q. 2. & dist. 35. & in quodlib. q. 13. & in Prædicamentis, questione illa, in qua querit, an relatiua sint simul natura, tenet quòd tertius modus relatiuorum distinguitur à duobus primis modis per referri mutuo, & non mutuo. Huius oppositum habet in 5. Mer. q. 13. & Antonius Andreas, 5. Metaph. quest. 16. vbi tenent quòd distinguantur penes sua fundamenta; vbi dicunt quòd tertius modus non distinguitur à duobus primis penes mutuo, & non mutuo referri, sed per sua fundamenta; quia primus modus fundatur super rem de genere Quantitatis, & secundus super rem de genere actionis, vel passionis, seu super principia actiua, & passiva; tertius verò super rem cuiuscunque generis, & super res diuersiorum generum.

Solutio; Dicas quòd distinctio istorum modorum potest duobus modis inquiri. Vno modo effectiue, & extrinsecè, & isto modo distinguuntur per fundamenta

damenta, quibus applicantur; secundo modo distinguuntur intrinsecè, & formaliter; siue per aliquid habens se loco istius formalitatis intrinsecè; & sic tertius modus distinguitur à duobus primis per *mutuò*, & *non mutuò referri*, & sic soluta est contradictio.

C X I X.

Scotus in 1. *dist.* 26. q. 3. & *dist.* 35. & 43. habet quòd relatiuum non debet defini per suum correlatiuum, sed per fundamentum sui correlatiui. Huius oppositum habet in Vniuersalibus q. 15. & in *Pradicamentis*, q. 25. vbi dicit quòd relatiuum debet defini per suum correlatiuum, vbi citat Porphyrium in *capite de Specie*, vbi dicit quòd necesse est in vitotumque rationibus vtriusque vri. Et Aristoteles in *Pradicamentis capite Ad aliquid*, dicit quòd si quis definitè nouerit vnum relatiuum, definitè noscet & reliquum. & idem in 6. *Topic.* dicit quòd duplum non potest sine diuidio defini, & quæcumque per se, & ad aliquid dicuntur.

Solutio. Dicas, si vis soluere hoc argumentum confuge ad solutionem, quam habet Scotus in sua Logica, vbi habet in *quæst.* 25. *Pradicamentorum*, hoc argumentum, Id quod ponitur in definitione est prius, & notius, verum est de definitione, quæ tantum datur per essentialia, sicut est definitio substantiæ, vel ad minus aliquid absoluti non respectiui. Quia enim respectiua mutuò dependent, idè mutuò se definiunt, licet neutrum sit prius altero; absolutum autem potest cognosci in se per essentialia, & notiora; idè in sua definitione alia poni non debent; illud autem quod per se, secundum quod est; dependet ad aliud, sine illo cognosci non potest; sicut dicitur in *Pradicamentis in cap. de Relatiuis*, & idè ponitur correlatiuum non vt notius, sed quia sine eo definitum cognosci non potest.

Ad illam auctoritatem Porphyrij respondet Tartaretus in *cap. de Specie*, & glossat illam sic; relatiuum debet defini per suum correlatiuum, id est, per suum fundamentum sui correlatiui, quod est prius, & notius & in *Pradicamentis* respondet quòd illæ auctoritates, videlicet Aristotelis, & Porphyrij, de rigore sermonis sunt fallæ, & dicit quòd relatiuum benè refertur ad correlatiuum, sed non terminatur ad illud, sed ad eius fundamentum. Præterea Tartaretus glossat auctoritatem Aristotelis, vbi dicit sic, si quis definitè cognouerit vnum relatiuum, faciliter poterit cognoscere & reliquum: docet ibidem Tartaretus quòd quis poterit definitè cognoscere vnum relatiuum per suum fundamentum, & per fundamentum sui correlatiui absque hoc quòd cognoscat suum relatiuum. Ad contradictionem dicas quòd eum Doctor dicit, relatiuum debere defini per suum fundamentum, intelligit de definitione data per prius, & per notius, & non de definitione absolute.

C X X.

Scotus in 8. *dist.* 1. *quæst.* 4. dicit quòd in via Philosophorum intelligentiæ secundæ sunt in se formaliter necessaria. Huius oppositum dicit in 1. *dist.* 3. vbi dicit quòd tale sic dependens non est ex se necessarium.

Solutio. Dicas quòd Scotus in 3. *dist.* 1. q. 2. tantum negat quòd illud tale non erit formaliter necessarium ex se, id est, à se, sed non negat quod in se sit formaliter necessarium.

C X X I.

Scotus in 3. q. *Prologi*, & in 15. q. *quodlibetali*, & in 4. *dist.* 16. q. 2. dicit quòd Deus cognouit res in essentia. Huius oppositum habet in *primo*, *dist.* 35.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 35. *dist.* 1. q. *unica*, arguit ad hominem, quoniam, vt visum fuit in 3. q. *Prologi*, Henricus volebat quòd Deus intelligeret passionem lineæ per lineam, quod impugnat Scotus, quia tunc intellectus diuinus vilesceret, si moneretur à linea, vt eius passionem perciperet, & ita secundum Henricum, non solum intellectio determinatur ad res in proprio genere, sed etiam mouetur ab eis; & ita argumentum Doctoris in d. 35. q. *unica* est ad hominem.

C X X I I.

Scotus in *primo*, *dist.* 30. q. 1. & d. 35. dicit quòd terminus relationis est quid absolute; & tamen oppositum habet in *quodlibetali*, q. 3. *art.* 3. & 9. *art.* 2. & in 1. d. 19. & in 2. d. 1. q. 4. & 5. & in 4. d. 6. q. 2. *art. finali*, vbi vult quòd proportionabilitas fundatur super proportionem; ergo relatio terminari potest ad aliud, quam ad absolute.

Solutio. Dicas, respondendo dupliciter, Primò, quòd relatio tunc habet vices absolute, sicut paternitas, quando ad aliud refertur. Secundò dicas, quòd Doctor loquitur de fundamento ultimo, siue sit immediatum, siue mediatum, sed prius modus magis sapit veritatè.

C X X I I I.

Scotus in 1. d. 35. q. 1. dicit quòd tertius modus relatiuorum differt à duobus primis per *mutuò*, & *non mutuò referri*; hoc idem habet in d. 30. & in *quodlibetali* q. 13. & in *Pradicamentis capite de Relatiuis*, & hoc habet etiam Aristoteles in 5. *Met.* 1. c. 20. Huius oppositum habet Scotus in 5. *Metaph.* q. 13. vbi habet hæc verba formalia: *Iam ergo pater quòd iste modus distinguitur à secundo non per mutuam dependentiam, vel non mutuam, sed per fundamenta alia, & alia.*

Solutio. Dicas quòd ista distinctio potest duobus modis intelligi. Vno modo extrinsecè, & effectiue; & isto modo distinguuntur per fundamenta, quibus applicantur. Alio modo intrinsecè, & formaliter, siue per aliquid se habens loco istius formalitatis intrinsecè, & sic distinguuntur per mutuò, & non mutuò.

C X X I V.

Scotus in 1. *dist.* 35. q. 1. dicit quòd intellectio nostra mensuratur ab obiecto; hoc enim videtur falsum. Nam eum intellectio nostra terminatur ad aliquod vilius se, vt ad quantitatem, vel ad relationem, vel ens rationis, vel ad priuatiuum, siue non ens, quomodo tunc potest talis intellectio mensurari à suo obiecto?

Solutio. Dicas duplicem esse mensuram, scilicet perfectionis, & quantitatiuam, stante hac distinctione, dicas quòd omnis scientia mensuratur à subiecto mensura quantatiua, sed non mensura perfectionis; & ita ab obiecto dicitur communis, vel particularis. Sed instabis, probando quòd etiam ab obiecto scientia dicatur perfecta, vel imperfecta; quia dicimus Logicam esse imperfecta, quia est de tali obiecto; & similiter dicimus Theologiam esse perfecta, quia est de tali obiecto. Dicas scientiã perfectionem, & imperfectiorem dici tribus modis. Vno modo, ratione suæ vltimæ diffinitionis

nobis ignota, & hoc est à priori intrinsecè formaliter. Secundò, à priori extrinsecè, & effectiue, & sic dicitur perfecta, & imperfecta ab obiecto motiuo. Tertio modo, à priori, vt à causa sine qua non, & sic dicitur talis à priori ab obiecto terminatiuo. Vel dicas, quando dicitur quòd scientia mensuratur ab obiecto men'ura perfectionis, quòd hoc est verum de mensura innotescentiæ, quia perfectio scientiæ nobis innotescit per suum obiectum. Sed adhuc instabilis, si scientia à priori dicitur esse ab obiecto motiuo effectiue perfecta, ergo Logica erit nobilior Mathematica, quod est falsum. contentiam deduces sic, & capies scientiam de specie fundata in homine, manifestum est quòd hæc scientia habet nobilissimum obiectum motiuum, quàm Mathematica: ergo erit perfectior ea. Dicas, ad hoc quòd vna scientia sit alia perfectior, non sufficit quòd habeat obiectum perfectius; sed quòd illa perfectio scientiæ non repugnet: modò repugnat Logicæ habere tantam perfectionem sicut habet Mathematica: & si quaeretur quare hoc sibi repugnat? Dicas, quia hoc est hoc, & illud est illud. Vel dicas eam perfectionem Logicæ repugnare per suam vltimam differentiam. & si quaeratur, cur vltima differentia est talis? Dicas, quia hoc est hoc, & illud est illud; & talis modus respondendi sumitur ab Aristotele 8. *Metaph. text. com. vlt.* Dicere etiam poteris scientiam dici perfectam, & imperfectam ab obiecto denominatione extrinsecæ, seu denominatione, seu mensura innotescentiæ.

Sed adhuc quis posset dubitare, si Logica non mensuratur à suo obiecto mensura perfectionis, à quo ergo mensuratur? Dicas, quòd mensuratur à perfectissima specie sui generis, scilicet à Metaphysica, vel à Theologia mensurabitur per accessum, & recessum ad illam. Quòd autem species imperfectioris à perfectiori specie mensurari debeant, docet Aristoteles 10. *Met. cap. 2.* licet talis imperfectio nobis innotescat per suum obiectum, & ita denominatione à suo obiecto debet mensurari. & nota, quòd quando obiectum est perfectius scientia, tunc se habet ad scientiam secundum triplicem respectum videlicet primò vt effectiuum; secundò vt mensuratum; tertio vt terminatum. Primus respectus est mutus de secundo modo relatiuorum; secundus est non mutus de tertio modo relatiuorum.

CXXV.

Scotus in 2. d. 35. dicit quòd Idea est respectu omnium possibilem, tamen in 1. d. 39. habet quòd tantum est respectu necessariorum.

Solutio. Dicas quòd Scotus hoc non dicit ex propria animi sententia, sed solum hoc dicit contra D. Bonau. quòd idæe non possunt representare complexiones contingentes, quia idæe præcedunt actum diuinæ voluntatis, & non illæ complexiones contingentes hunc præcedunt.

CXXVI.

Scotus in 1. d. 35. dicit quòd in tertio signo exurgit relatio effectus ad causam, & è contra. Huius oppositum habet in 2. d. 1. q. 4. & 5. vbi vult respectum effectus ad causam esse in tertio signo, & respectum causæ ad effectum esse in quarto signo.

Solutio. Dicas quòd Scotus in secundo loquitur vt ius saliter ex parte effectus; ideo ly primò
Scoti Oper. Tom. X I I.

non debet exponi, id est, prius, sed primò, id est, vniuersaliter, quia in causa aliquando nullus est respectus; imò si sit relatio, dato quòd illæ duæ relationes sint simul natura, tamen vna est prior origine alia, videlicet relatio causæ ad effectum.

CXXVII.

Scotus in prima, q. 36. dicit quòd obiecta secundaria producuntur in esse intelligibili. Huius oppositum habet in 2. d. 1. q. 1. vbi dicit quòd ista obiecta nunquam habuerunt esse in memoria, sed tantum ab intelligentia producuntur primò in esse intellecto.

Solutio, pro responsione nota quòd Deus circa primum obiectum, id est, essentiam diuinam prius operatur, quàm producat; sed circa obiecta secundaria prius producit, quàm operetur. quo notato, Dicas quòd obiecta secundaria fuerunt in memoria diuina, sed in secundo instanti natura, scilicet post productionem personarum. Secundò dicas quòd obiecta secundaria non fuerunt in memoria diuina in priori instanti natura.

Verum quia de singulis dubitare non est inutile, idcirco mouentur hinc aliquæ difficultates breui stilo, & methodo. Prima hæc est: Cùm res habeant esse in Deo, quot modis res in Deo esse habere dicuntur? Dicas tripliciter. Primò, eminenter; scilicet, virtualiter; tertio, exemplariter.

Si quaeratur quid horum est perfectius? Dicas, quòd omnes modi sunt æquè perfecti: identicè, non autem formaliter; nam hoc modo esse exemplariter est modus perfectior, quia cùm sit vltimus, alios duos includit: præsupponit enim eminentiam in Deitate, & virtutem in potestate, & non è contra.

Si quaeratur, vbi res habet verius esse in se, vel in Deo? Dicas, quòd in Deo simpliciter; sed in se habet verius esse tale.

Si quaeratur an imperfecta habeant propriam ideam in Deo? Dicas, quòd imperfecta pro formali non habent ideam in mente diuina, sed bene ratione connotati.

Si quaeratur, malum habetne ideam in Deo? Dicas quòd malum ratione sui non habet ideam, sed habet ideam tanùm ratione boni sibi oppositi. & hoc debet intelligi de malo culpæ; malum autem pœnæ habet propriam ideam, saltem ratione connotati, & etiam ratione sui, cùm pœna formaliter, & ratione sui sit ens positiuum.

Si quaeratur, an omnia viuunt in Deo? Dicas quòd omnia ista, quæ habent ideam, viuunt in Deo. hinc excluduntur omnes priuationes, & malum pœnæ.

Si quaeratur, an aliquid perfectius alio viuat in Deo? Dicas quòd sic, quia idea hominis est perfectior ideæ mulsæ. Vorrillon verò dicit quòd idea nullam dicitur perfectionem, & idè vnum non habet ideam alio perfectiorè, sed bene principaliorè. Hinc dicimus quòd alia ratione còditus est homo, alia ratione còditus est equus.

CXXVIII.

Scotus in 3. q. prologi dicit quòd Deus tantum est Theologus, quia ea, quæ cognouit, tantum in essentia cognoscit, vt patet 1. c. q. Quodlibet in 4. d. 16 q. 2. Huius oppositum habet in 3. d. 1. q. unica, vbi dicit quòd Deus est Metaphysicus.

Solutio. Dicas quòd Scotus ibi appellat Deum metaph. in respectu sermone, in quòd nõ Logicus, & ratio est, quia illud est ens rationis Logi-

cum, cui repugnat efficiens reale; sed res cognita à Deo sic se habent, quod eis non repugnat, quod per potentiam diuinam habeant verum esse reale.

CXXXIX.

Scotus, *d. in 37. q. unica primi*, dicit quod impossibile nullam habet proportionem ad intellectum diuinum, hoc videtur pati difficultatem, nam si hoc esset verum, quomodo nunc cognoscitur impossibile à Deo?

Solutio; Dicas quod impossibile cognoscitur non absoluta intellectuione, sed tantum intellectuione per accidens, & collativa, & ideo dicitur esse improporionatum tantum, quantum ad intellectuionem absolutam, & non in quantum ad aliam.

CXXX.

Scotus *in 3. q. prologi* contra Henricum, dicit quod Deus non intelligit passionem lineæ, virtute lineæ, sed omnia per essentiam diuinam. Huius oppositum habet *in 38. d. 1.* vbi dicit quod intelligit conclusionem immediate.

Solutio. Ita dictum Scoti debet interpretari, id est, non merito principij illius conclusionis, quia omnia intelligit merito essentia,

CXXXI.

Scotus *in 2. d. prima, quest. 2.* vult quod in primo signo sit potentia Logica, in secundo signo sit res in esse cognito, in tertio signo sit potentia obiectiua; & *in 1. d. 36.* dicit quod in primo signo est non repugnantia, & in secundo est potentia Logica, & in tertio est potentia obiectiua; ergo Scotus voluit semper potentiam Logicam præcedere potentiam obiectiuam, & potentiam obiectiuam præcedere potentiam realem, & ita potentia Logica præcedit obiectiuam, & realem Huius oppositum dicit *in 1. d. 39.* vbi vult potentiam Logicam sequi potentiam realem.

Solutio. Dicas quod comparatio debet fieri in formis; potentia enim Logica tantum reperitur in complexis, potentia autem realis reperitur tam in incomplexis, quam in complexis; & cum incomplexa præcedant complexa, ideo potentia realis præcedit potentiam Logicam, in quantum potentia realis reperitur in incomplexis, in quibus non est potentia Logica; etiam potentia realis posset dari, nullo intellectu stante, & nulla propositione stante, non autem potentia Logica, & ideo realis præcedit Logicam; vel dicas, quod potentia Logica sequitur realem non respectu effectus, quem iam habet, sed respectu effectus, quem non habet, potest tamen habere loco illius, quem habet.

CXXXII.

Scotus *in 1. d. 35.* dicit quod intelligere lapidem est perfectio simpliciter. Huius oppositum habet *in 1. d. 40.*

Solutio. Dicas multipliciter. Primò, quod Scotus *in 35. d. 1.* quando dixit intelligere lapidem esse perfectionem simpliciter, arguebat ad hominem. Secundò, quod illud erat verum quoad absolutum, & non quoad connotatum. Tertio, quod erat verum in sensu diuiso, non autem composito. Quarto, quod Scotus ibi loquebatur de perfectione extrinseca, & non intrinseca. Quintò, quod dictum Scoti verum est terminatiuè, & obiectiuè; sed non subiectiuè. Sextò, quod verum est præxigitiuè, & non formaliter. Septimò, quod verum est comple-

xiuè. & nota quod si Deus, per impossibile, non intelligeret lapidem, non propter hoc esset imperfectus, quia nulla eius perfectio à creatura dependet.

CXXXIII.

Scotus, *in 1. d. 42. & in quodlibetis, q. 7.* dicit quod possibile est obiectum omnipotentia. Huius oppositum habet *in 1. d. 8. q. 4.* vbi dicit quod stat, quod aliquid sit in se formaliter necessarium; & tamen est effectum ab alio.

Solutio. Dicas dupliciter. Primò, quod Scotus tenuit illud secundum Philosophos, & non in via sua, imò in via Scoti implicat contradictionem, aliquid esse in se necessarium, & effectiuè esse ab alio. Secundò, dicas quod Scotus per ens possibile intelligit ens causabile.

CXXXIV.

Scotus *in primo, dist. 43.* dicit quod causare contingenter est medium d probandum omnipotentiam in Deo. Huius oppositum habet *in primo, d. 1. q. 1.* & clarius *in primo, d. 8. q. 4.* vbi dicit quod nulla contingentia potest esse, nisi prima causa contingenter causet.

Solutio. Dicas quod Scotus *in 43. d. primi*, loquitur secundum id quod dixerunt Philosophi; & *in 8. d. primi* loquitur secundum id quod deberunt dicere.

CXXXV.

Scotus *in primo, d. 20. & d. 42. & in 2. q. quodlibetis*, dicit quod possibile est obiectum omnipotentia. Huius oppositum habet *in 1. d. 43.* vbi dicit quod non est obiectum omnipotentia.

Solutio. Dicas, obiectum esse duplex. Primum dicitur obiectum effectum à potentia; alterum est obiectum præsuppositum, circa quod veritatur potentia. Primò possibile est obiectum intellectus diuini; secundò autem est obiectum omnipotentia; sicut secundum omnia in omnia tenentium quod vniuersale reale causetur ab intellectu agente, tunc vniuersale est obiectum intellectus agentis primo modo, & secundum est obiectum intellectus possibilis.

CXXXVI.

Scotus *in 4. distinct. 49. q. 5.* dicit Deum esse finem naturalem hominis. Huius oppositum habet *in 1. quest. prologi.*

Solutio. Dicas quod utique Scotus dicit Deum esse finem naturalem hominis, non tamen est naturaliter attingibilis.

CXXXVII.

Scotus *in prima quest. prologi*, dicit quod intellectus habet naturalem inclinationem ad omne ens, & naturaliter cognoscit omne ens.

Solutio. Dicas quod etiam intellectus habet naturalem inclinationem ad omne ens, non tamen ad omne potest naturaliter pertingere.

CXXXVIII.

Scotus dicit *in prima quest. prologi*, quod omni agenti per cognitionem necessaria est distincta cognitio sui finis; igitur distinctè cognoscens finem agnoscit quoque finem sub ratione finis.

Solutio. Dicas quod Scotus per distinctam cognitionem intelligit cognitionem certam.

CXXXIX.

Scotus *in prima quest. prologi, & dist. 13. i. quest. 1. & in quodlibetis quest. 14.* dicit quod non possumus cognoscere Trinitatem personarum in diuinis naturaliter, quoniam Deum distinctè cognoscere non valemus pro statu isto. Huius oppositum habet *questio 6. quodlibetis*,

quodlibetali ar. 2. vbi dicit quòd de Deo possunt fieri demonstrationes propter quid ad probandam productionem Verbi à Patre, & Spiritus sancti à Patre, & à Filio.

Solutio. Dicas demonstrationem *propter quid* duplicem esse. Vna est, quæ fit ex puris naturalibus, & hæc generat scientiam, vt habet Aristoteles 1. *Poster. text. com. 5.* Altera quæ est ex reuelatis, & hæc generat sapientiam, quæ est cognitio altissimarum causarum. Sed in istis, demonstratio *propter quid* facit scire distinctè, sed de Deo, & de diuinis productionibus finit à nobis demonstrationes *propter quid*; ergo demonstrantur illa distinctè, quòd est contra omnes doctores. Dicas quòd demonstratio *propter quid* sumpta ex naturalibus, & naturaliter acquisitis facit scire distinctè; demonstratio verò quæ est ex principiis reuelatis, non facit scire distinctè, quoniam generat fidem.

C X L.

Scotus in primo sent. dist. 30. & in 3. d. 8. dicit quòd in qualibet relatione reperitur fundamentum, & terminus, & habet Aristoteles in capite de. *Ad aliquid*, quòd si quis definitè nouerit vnum relatiuorum, definitè nouerit & reliquum; hoc stante, dices, in relatione causati ad primam causam sunt ista duo, scilicet fundamentum, & terminus; igitur cognito vno, cognoscitur & reliquum.

Solutio. Dicas relatiua esse duplicia: quædam rationis; quædam verò realia; siue quædam mutua, quædam non mutua. Rationes ergo superius adductæ veræ sunt de relatione reali: modo inter causatum & primam causam non est relatio realis, nisi ex parte causati, non autem ex parte primæ causæ; licet ergo cognoscatur causatum distinctè, non tamen pro statu isto cognosci potest prima causa distinctè.

C X L I.

Scotus in prima, q. prologi dicit quòd quilibet effectus dependet à qualibet per se causa essentialiter; igitur agnoscens dependentiam effectus ad causam naturaliter, potest etiam naturaliter cognoscere primam causam.

Solutio. Dicas quòd pro statu isto distinctè agnoscit dependentiam effectus ad primam causam. Secundò dices quòd ratio procedit de fine, qui est causa finalis, qui non est beatificatiuus; non autem procedit de fine attingibili per operationem.

C X L I I.

Scotus in prima, q. prologi, dicit quòd licet mens sit eadem sibi, non tamen pro statu isto est proportionabilis sibi in ratione obiecti intelligibilis, hoc enim videtur repugnare ponere animam perfectè præsentem intellectui, & non posse cognosci ab illo, cum ad cognitionem nihil aliud requiratur, nisi præsentia obiecti, vel in se, vel in specie intelligibili; hoc enim facit perfectam memoriam, vt patet à Scoto in 2. part. 2. q. 3. & d. 3. q. 7. primi. Si ergo anima est in se præsens proprio intellectui; poterit in eo causare speciem intelligibilem. Huius oppositum habet in 1. quest. prologi, vbi dicit quòd anima pro statu isto non cognoscit se intuituè.

Solutio. Dicas quòd etsi anima sit intellectui proprio perfectè præsens, cum sint idem realiter, non tamen est præsens in ratione obiecti intelligibilis; & ratio est, quia Deus statuit

Scoti Oper. Tom. X I I.

intellectum nostrum nihil pro statu isto posse naturaliter intelligere, nisi sensibilia in se, vel essentialiter, vel virtualiter inclusa in sensibilibus; non tamen sibi repugnat quin separata à corpore perfectè intelligat, nec vt in corpore absolute, quia vt in corpore gloriose perfectè intelligit se.

C X L I I I.

Scotus in 1. quest. prologi, videtur concedere, respondendo ad Auerroem, quòd si intellectus haberet ens, in quantum ens, pro obiecto adæquato, naturaliter posset in quocumque ens; & sic naturaliter posset cognoscere vltimum finem. Huius oppositum habet in *Quodlib. q. 1. 4. & in secundo, d. 3. q. 9.* vbi dicit, quòd si intellectus haberet pro obiecto adæquato ens in quantum ens, naturaliter posset in quocumque ens; & sic naturaliter posset cognoscere vltimum finem, quòd est impossibile; & tamen concedit ipse, quòd ens in quantum ens, est obiectum adæquatum intellectus nostri, & sic ex natura intellectus, vt patet in d. 3. q. 3. & d. 1. primi; ergo ex puris naturalibus potest cognoscere Deum sub ratione Deitatis.

Solutio. Dicas quòd ista stant simul, quòd intellectus habeat ens in quantum ens, pro obiecto adæquato, & quòd naturaliter non cognoscat quodlibet contentum sub ens; quia ad cognitionem obiecti non tantum requiritur potentia, sed etiam requiritur præsentia obiecti, vel in se, vel in aliquo representatiuo; & etiam requiritur quòd tale obiectum concurret actiue ad cognitionem illam; cum ergo dicitur, intellectus habeat ens in quantum ens, pro obiecto sibi adæquato, ergo potest naturaliter cognoscere ens, in quantum ens; neque hanc consequentiam. Si iterum dicatur, Scotus in prima questione prologi, dicit quòd cui naturaliter nota est aliqua potentia, ei naturaliter notum est obiectum illius potentie; cum ergo intellectus separatus naturaliter cognoscat seipsum sub ratione propria, & distinctissima; ergo naturaliter notum erit ei ens in quantum ens, cum sit eius obiectum adæquatum; Dicas quòd ista propositio debet sic intelligi, quòd si alicui nota est aliqua potentia sub ratione distincta, & sub illa ratione, qua respicit obiectum adæquatum, ei notum erit tale obiectum; licet ergo intellectus separatus cognoscat seipsum sub ratione distinctissima, non tamen sub illa ratione, qua respicit ens in quantum ens, sub ratione adæquata.

C X L I V.

Scotus in prima q. prologi, dicit quòd intellectus est sufficiens principium producendi cognitionem sui, nisi impediatur; modo pro statu isto intellectus impeditur exire in cognitionem sui sub ratione propria, quia pro statu isto natum est tantum moueri à sensibilibus. Huius oppositum videtur habere in eadem questione prologi, vbi dicit, quòd Adam potuerit distinctè cognoscere naturam suam in statu naturæ, & hoc naturaliter; igitur finem illius naturæ, sed finis naturæ humanæ est Deus; ergo Adam potuit naturaliter cognoscere Deum.

Solutio. Dicas, posito quòd Adam potuerit distinctè cognoscere naturam suam absolute, non tamen sequitur quòd naturaliter potuerit illam cognoscere sub illa ratione, qua ordinatur ad vltimum finem. Vel dicas, quòd aliud est cognoscere

naturaliter Deum esse vltimum finem; & aliud est ipsum Deum cognoscere in se: licet ergo Angelus non possit cognoscere naturaliter vltimum finem distinctè, & in se, puta Deum sub ratione Deitatis, vt habet Scotus in *Quodlib. q. 14.* fortè tamen potest naturaliter cognoscere ipsum Deum, vt clarè visum, esse vltimum finem; & fortè etiam hoc potuit cognoscere Adam naturaliter; non tamen Angelus, nec Adam potuerunt Deum naturaliter in se cognoscere; & distinctè: nec intuitiue, nec abstractiue.

CXLV.

Scotus in *prima quest. prologi* vult quòd ens, inquantum ens, sit subiectum Metaphysicæ: hoc etiam vult in *3. d. q. 2. primi*, & in *sua Metaph.* si hoc esset verum, igitur intellectus posset naturaliter cognoscere quodlibet contentum sub ente, quia perfectus Metaphysicus perfectè cognoscit subiectum Metaphysicæ; ergo perfectè cognoscit ens inquantum ens. Huius oppositum habet in *prima quest. prologi*, vbi dicit quòd licet ens, inquantum ens, sit obiectum adæquatam intellectus nostri, non tamen potest cognoscere, etiam intellectus separatus, naturaliter ens, inquantum ens, obiectum esse adæquatam potentiam; & tamen dicit in *1. q. 2.* Metaph. quòd ens inquantum ens, est subiectum adæquatam Metaphysicæ: ergo est obiectum adæquatam intellectus; igitur si naturaliter potest cognoscere ens inquantum ens, ergo naturaliter potest cognoscere quodlibet contentum sub ente; sed Deus continetur sub ente; ergo cognoscit Deum naturaliter.

Solutio. Dicas quòd eo modo, quo quis est perfectus Metaphysicus, eo modo cognoscit subiectum Metaphysicæ: & cum perfectus Metaphysicus verteretur præcipue in cognitione valde vniuersali, idè Metaphysicus cognoscit ens inquantum ens, demonstrando de ipso passiones vniuersales, siue incomplexas, vt *vnium, bonum, verum, res*, &c. siue disiunctas, vt *actus, vel potentia, finitum, vel infinitum; vniam, vel multa*: concedas igitur quòd perfectus Metaphysicus cognoscit ens inquantum ens, esse subiectum Metaphysicæ, non tamen quodlibet contentum sub ente: & dum dicis, quòd est subiectum adæquatam Metaphysicæ, est obiectum adæquatam intellectus; Dicas quòd hoc non est verum quo ad omnia; est enim verum quo ad hoc, quòd sicut subiectum Metaphysicæ est commune omni enti reali, & prædicatur in *quid* de illis, vel saltem est prædicatum vniuocum; sic & obiectum intellectus, sed non est verum quantum ad hoc, quòd sicut quodlibet ens inquantum ens, est obiectum intellectus, quòd similiter quodlibet ens sit subiectum Metaphysicæ.

CXLVI.

Scotus in *prima quest. prologi* dicit quòd proprietas primæ naturæ ad extrà est causare contingenter, & ad oppositum huius dicit quòd effectus magis ducunt in errorem. Huius oppositum habet in *q. 2. d. 2. primi*, vbi probat per effectum primum agere contingenter. Hoc idem habet *d. 8. q. vlt. & d. 39.* vbi dicit quòd aliquæ illarum rationum non possunt solui à Philosophis, & præcipue illa, quæ accipitur *d. 2. & 39. primi*, quæ procedit ab effectu.

Solutio; Dicas primò quòd illa ratio probat primum agere contingenter; supponendo quòd sit ordo essentialis inter causam primam, & secundam; & idè si negatur ordo essentialis inter primam, & secundam causam, per effectum contingenter non posset probari primum agere contingenter. Dicas secundò, quòd si teneatur voluntatem creatam totalem esse causam sui actus, non concurrente prima causa, tunc ratio Doctoris *d. 2.* non probaret Deum agere contingenter; supponit ergo in illa ratione voluntatem creatam dependere à primo ente tam in esse, & conseruari, quam etiam in agendo; & quòd voluntas creata non sit totalis causa sui actus per remotionem primæ causæ. Dicas tertio quòd Doctor in *prima, quest. prologi*, non dicit absolute, quòd effectus deducit in errorem, sed hoc tantum dicit secundum opinionem Philosophorum; & si dicatur, Philosophi supponunt ordinem essentialem causarum; ergo per rationem Doctoris *d. 2. primi* possumus cognoscere primum agere contingenter per effectum; & sic videtur posse concludi quòd via naturali possumus cognoscere hanc proprietatem de primo ente. Dicas, quòd si illa ratio Doctoris *dist. 2.* concludit contra Philosophos, oportet concedere nos per effectum posse cognoscere demonstratione quia primum agere contingenter; & in hoc sibi non contradicit, quia in *prima quest. prologi*, videtur tantum loqui secundum opinionem Philosophorum, & in *d. 2.* absolute loquitur contra Philosophos.

CXLVII.

Scotus in *secundo, d. 1. q. 1. & d. 8. primi, q. 4. & d. 39.* contradicit Philosophis, & probat contra eos, quòd Deus ad extrà agit contingenter, & hoc ex effectibus, seu ex causis secundis. Huius oppositum dicit in *prima quest. prologi*, vbi dicit quòd ex effectibus probaretur quòd agit necessariò.

Solutio; Dicas quòd Scotus in illis locis probat non quòd senserunt Philosophi, sed quòd naturaliter in via veritatis esset tenendum. In prima vero quæstione prologi recitat non esse tenendum, sed quod de facto tenuerit.

CXLVIII.

Scotus dicit quòd Metaphysicus debet considerare omnia in vniuersali; huius oppositum habet multi Scotistæ, nempe Viguierius, & Badius, qui tenent Metaphysicum debere in particulari omnia considerare, cuius oppositum tenet Doctor in *primo Metaph. q. 9.*

Solutio; Dicas quòd Scotus in *Metaph.* insequitur commune opinionem, etiam quamuis ibi ad illam partem declinet, non tamen illud expressè multum ponit, sed quod in particulari consideret. Adduco multa loca Scoti; & prima auctoritas est in *3. quest. prologi in fine illius quæstionis collateralis*, vbi ait quòd Geometer ex terminis confusè cognitis format sibi propositiones per se notas, nec probatur per eandem notam à Metaphysico, sed ipse Metaphysicus eandem perfectius cognoscit: ecce quomodo Metaphysicus considerat in particulari. Secunda est in *primo, dist. 2. q. 4.* vbi ait quòd Metaphysicus considerat ad quod genus pertineat linea, & quòd considerat istam, *linea est species quantitatis distincta contra corpus, & superficiem*; sed hoc non faceret, nisi in particu

particulari consideraret. Tertia est *in secundo, distinet. 3. quest. 1.* vbi dicit quòd equinitas in se non est vniuersalis, nec particularis, nec vna, nec plures: & sic exprimitur per definitionem; & sic consideratur à Metaphysico.

CXLIX.

Scotus *in prima quest. prologi* videtur exponere Aristotelem *2. Physicor.* vbi dicit, quòd natura est principium motus & quietis, & quòd ita natura dicitur de principio actiuo intrinseco. Huius oppositum habet *in secundo, dist. 18.* vbi exponit dictum Aristotelis sic, quòd natura, quæ est principium morus, & quietis, dicitur de principio passiuo, quod scilicet habet naturalem inclinationem ad motum, & quietem, vt patet de graui, quod naturaliter inclinatur ad motum, & ad quietem respectu centri.

Solutio; Dicas quòd quamuis natura sic definita ab Aristotele dicatur de principio passiuo; non negat tamen quin etiam possit dici de principio actiuo. Vel dicas, quòd Doctor *in prima quest. prologi*, non intendit exponere Aristotelem, sed intendit tantum loqui de principio actiuo naturali intrinseco quocùque sit illud; sicut dicimus quòd grauia non tantum dicuntur entia naturalia, quia habent naturalem inclinationem ad motum, & quietem; sed quia habent principium etiam intrinsecum sui morus, & quietis.

CL.

Scotus *in quarto, distinet. 49.* subtiliter probat quòd homo ex puris naturalibus non potest attingere felicitatem, ad quam ordinatur. Huius oppositum habet *in prima quest. prologi*, vbi dicit quòd illa felicitas eminenter potest naturaliter recipi.

Solutio; Dicas quòd in materia de Beatitudine loquitur de principio actiuo naturali; in prima verò questione prologi loquitur de principio passiuo naturali; & cum dicit, naturaliter potest recipi, id est, est perfectio, ad quam ipsa anima est in potentia naturali receptiua.

CLI.

Scotus *in resolutione tertij argumenti principalis* dicit quòd multi actus sunt, de quibus ignoramus an sint peccata mortalia, vel ne. Huius oppositum habet *in quarto, distinet. 39. quest. 1. in corpore quasi*, vbi dicit quòd nullus actus est perplexus in lege diuina, etiam quocunque actu proprio positus; tamen non manet aliquid peccatum mortale, per quod sit perplexus; ergo cognosci debet quodlibet peccatum mortale.

Solutio; Dicas, quòd Scotus non affirmat quòd tales actus sint dubij; sed dato quod sint dubij, ex hoc tamen non sequitur quòd sit dubia via salutis; & sic, quoniam non est dubia via salutis, idè hæc doctrina est sufficienter tradita, & hoc est, quod intendit, quòd hæc doctrina sit sufficienter tradita.

CLII.

Scotus tenet *in 3. q. prol. art. 2.* quòd subiectum continet virtualiter suam passionem, & est conditio subiecti; Contra Scotum arguit Gregorius de Arimino *in 4. quest. prologi*, inquit; vult Scotus quòd subiectum sit causa effectiua passionis; ergo passio erit alia res à subiecto, & sic subiectum continebit passionem distinctam realiter à subiecto, quod est inconueniens.

Solutio. Dicas quòd subiectum dicitur esse causa effectiua subiecti pullulatiua non cum motu, & mutatione. Vel dicas duplicem esse causam effectiuam, quædam est Physicalis, quæ agit per motum, & mutationem, & talis producit effectum realiter distinctum; quædam est Metaphysicalis, quæ abstrahit à motu, & mutatione, & talis non est necesse quòd habeat effectum realiter distinctum, cuius non esse aliquando præcesserit. Vel dicas, quòd subiectum dicitur causa effectiua passionis, accipiendo effectum uam pro pullulatiua; & illud, quod pullulat ab alio, non est necesse realiter distingui ab illo.

Arguit Gregorius Ariminensis sic, Linea recta est diuisibilis in duo media; illa diuisibilitas est propria passio lineæ rectæ, tunc sic; vel habet illam diuisibilitatem actu, vel potentia; non primò, quia tunc Deus posset facere lineam sine diuisibilitate; non secundò, quia quando linea diuideretur, causeret diuisionem in se ipsa, quod esset absurdum.

Dicas quòd ratio nullius est vigoris, quia diuisibilitas non est aliqua res positiua, sed est tantum negatio vnionis partium, & dato quòd sit alia res. Dicas, quòd est alia res respectiua, non absoluta. Cum dicitur, ergo Deus potest facere lineam sine diuisibilitate; negatur consequentia, quoniam Deus non potest facere absolutum sine relatione, quæ de necessitate confurgit ex natura extremorum, sicut non potest facere duo alba sine similitudine, & tamen similitudo est realiter distincta ab illis, sic in linea recta confurgit aptitudo ad diuidi. Similiter non sequitur, linea recta est in potentia diuisibilis; ergo causat diuisionem actu in se; negatur consequentia; nam homo est aptus natus beatificari, & tamen non causat actum beatificum in se.

Secundò arguit Gregorius ad idem, aut talis diuisio recipitur in linea antequam sit diuisa, aut post, aut simul.

Dicas primò, quod quantitas est diuisibilis, linea autem est diuisibilis, sed non primò, sic talis diuisio in nullo recipitur, quia talis diuisio nihil est in se; ergo non oportet quætere in quo recipiatur diuisio. Secundò dicas, quòd esse diuisum ab alio dicit quendam respectum, ita quòd sunt duo respectus fundati in duabus partibus, ita quòd vnus fundatur in parte A, & terminatur ad partem B, & è contrariis; cum dicit Gregorius, quòd passio est alia res, secundum Scotum; Dicas quòd est alia res formaliter, non autem realiter. Vel dicas quòd est alia realitas passio à subiecto, sed non alia res: & cum dicit Gregorius quòd esse annihilabile est passio communis omni creaturæ; ergo si passio est alia res à subiecto, potest Deus facere creaturam abique eo, quod sit annihilabilis. Dicas quòd quando Doctor loquitur de passione, quæ est alia res à subiecto, loquitur de illa, quæ est res, cuiusmodi est visibilitas, annihilabilitas enim nihil est, quia talis relatio terminatur ad nihil.

Tertiò arguit Gregorius; Nulla creatura continet aliquam rem virtualiter; ergo nec subiectum passionem, quia causa secunda non potest producere aliam rem, quin & illa causetur etiam à Deo partialiter.

Dicas quòd non loquitur ad propositum, quia

Scotus loquitur de continentia virtuali in esse cognito; & Gregorius loquitur de continentia virtuali in esse reali.

Quartò arguit Gregorius; Si subiectum continet passionem effectivè; ergo Deus posset facere passionem sine subiecto, quia potest supplere causalitatem cuiuscunque causæ secundæ.

Dicas quòd subiectum in respectu passionis dupliciter consideratur. Vno modo, vt causa effectiva eius. Alio modo, vt habet necessariam habitudinem ad subiectum, tanquam ad receptivum; tunc dicas quòd bene Deus posset supplere causalitatem cuiuscunque causæ secundæ, tamen remaneret illa habitudo subiecti ad passionem, quæ semper manet, posito subiecto.

Quintò arguit Gregorius; Sphæricitas est passio de cælo, & aëtris demonstrabilis, *secundo cali, tex. commen. 22. & 48.* & tamen cælum non est causa effectiva suæ sphæricitatis, cum illa sit æterna, & res æternæ, secundum Aristotelem non habeant causam agentem.

Dicas quòd subiectum non est propria causa, & dato quòd sit propria causa; adhuc non sequitur quòd æternum non habeat propriam causam effectivam, nam causa duplex est; Vna est causa, quæ producit effectum per motum, vel per mutationem, & hæc non est alicuius æterni. Alia est, quæ producit effectum non per motum, & mutationem, & hæc potest esse alicuius æterni. Et adverte, quòd semper Gregorius supponit quòd Scotus teneat passionem aliam rem esse à subiecto, quod est falsum, & quòd subiectum sit propria causa effectiva, quod nunquam cogitavit Scotus.

Sextò, Alphonsus Toletanus in *prologo, quest. 6.* arguit similiter contra Scotum sic; si passio contineretur virtualiter in subiecto, tunc imperfectius contineret perfectius, sed hoc est falsum; ergo & quod dicit Scotus.

Dicas, quòd ratio Alphonsi nihil concludit, nam non valet, materia est informabilis à forma; ergo forma est eius passio; sicut non valet, forma est informata materia; ergo materia est eius passio: & sic non sequitur, imperfectius continet perfectius; & si dicatur, passio est prædicatum, quod est perfectius subiecto, quia prædicatum habet rationem formæ.

Dicas, quòd passio, vt prædicatum, est perfectior subiecto, si autem consideratur in se, vt pullulat à principiis subiecti, & vt subiectum continet virtualiter passionem, sic passio non est perfectior subiecto, & sic nihil concludit contra Scotum.

Septimò, Guilielmus Oecham arguit contra Scotum, & probat quòd notitia subiecti non contineat virtualiter notitiam passionis, & est argumentum Gregorij de Arimino; omnis notitia primò contipens virtualiter aliam notitiam, continet primò omnem aliam notitiam, sine qua causaliter illa haberi non potest; sed notitia subiecti non sic continet notitiam passionis, quia esse informabile est passio materiæ; esse beatificabile est passio rationalis creaturæ; esse risibile est passio hominis; istæ sunt passiones connotatiuæ, & connotant res distinctas à subiecto, vt esse informabile continet formam distinctam à materia, esse beatificabile connotat beatitudinem, vt sem distinctam à rationali

creatura; esse risibile continet actum risibilem.

Dicas, quòd subiectum non continet notitiam passionis, vt causa totalis, ita vt nulla alia causa concurret, sed sic continet partialiter, ita quòd eius causalitas partialis à nullo possit suppleri, nisi fortè à Deo. Similiter quando est aliqua passio connotatiua, quæ dicit relationem, cuiusmodi est risibilitas, & huiusmodi non potest haberi, nisi præcognoscantur fundamentum & terminus. Non vult ergo Doctor quòd obiectum sic contineat virtualiter notitiam alterius, quòd nihil aliud concurret ab illo, sed sic habet determinatam causalitatem respectu illius; & primò, quòd à nullo potest suppleri nisi fortè à Deo, & sic ruit ratio Gregorij.

Octavò arguit etiam Gregorius sic, quia si subiectum virtualiter continet passionem, aut notitia intuitiva subiecti continet notitiam intuitivam passionis, & hoc non, quia per notitiam intuitivam vnus rei, non potest haberi notitia intuitiva alterius rei, nec notitia intuitiva vnus rei continet notitiam abstractivam alterius rei, & hoc non, quia notitia abstractiva non potest esse prima, nec per consequens primò continere; tum, quia multò minùs per abstractivam vnus rei, potest haberi intuitiva alterius, quàm per intuitivam, & secundum non est possibile, aut intuitiva vnus continet abstractivam alterius; & hoc non, quia vel abstractivam communem confusivam; & hoc non, quia talis etiam ab alio poterit causari, vel propriam, & distinctam, & hoc non, quia nulla talis potest haberi nisi præhabita intuitiva eiusdem rei, aut quia abstractiva vnus continet abstractivam alterius, & hoc non propter causas iam dictas.

Dicas, quòd notitia intuitiva subiecti continet notitiam passionis, & cum dicitur, notitia intuitiva vnus rei non causat notitiam intuitivam alterius rei. Dicas, quando vna res scorsum est ab alia, sed non quando sunt vna res, sicut subiectum, & passio; & licet subiectum priùs cause notitiam sui, & immediatè, tamen mediatè vna cum intellectu causat notitiam passionis intuitivam, ita dicendum est de notitia abstractiva, quòd subiecti notitia abstractiva partialiter causat notitiam passionis, & cum dicitur, notitia intuitiva sui non potest causare notitiam abstractivam alterius, hoc est falsum, quia notitia intuitiva alicuius rei potest partialiter causare notitiam intuitivam sui, & abstractivam alterius, vt essentia Angeli in suo intellectu potest causare notitiam sui abstractivam, & notitiam intuitivam, & sic soluitur ratio Gregorij.

Nonò, similiter arguit Gregorius, quòd notitia subiecti non contineat virtualiter notitiam passionis, & id duobus exemplis manifestat; primum posse causare calorem in corpore illuminabili, & calefactibili, est passio corporis radiosi; secundum esse purgativum cholerae est passio rheubarbari; & addit quòd quælibet harum est immediata, scilicet, omne radiosum est calefactivum, & omne rheubarbarum est purgativum cholerae; & tamen notitia corporis radiosi non continet primò notitiam passionis, quia non continet primò notitiam colorum, similiter notitia rheubarbari non continet primò notitiam cholerae; ergo nec passionem illius.

Dicas,

Dicas, quòd passio subiecti consideratur dupliciter, primò, vt est quid absolutum, vt purgatum cholerae, notitia ipsius passionis non dependet à notitia cholerae: si autem passio dicit relationem, tunc non potest haberi cognitio passionis, nisi cognoscatur fundamentum, & terminus, at tamen subiectum habet determinatam continentiam, quæ à nullo suppleri potest, præterquam à Deo. Similiter & si cognitio cholerae requiratur ad cognitionem passionis rheubarbari non ex hoc, quòd rheubarbarum contineat virtualiter cognitionem cholerae; sed solum sequitur quòd non præhabita notitia cholerae, non potest immediatè habere notitiam rheubarbari perfectam, & sic subiectum erit causa partialis suæ passionis, & non totalis, cum prærequiratur notitia cholerae; & sic dicendum ad secundum exemplum, & hoc requiritur inter passiones, quæ includunt relationem; & cum dicitur, rheubarbarum est purgatum cholerae, & corpus radiosum est calefactuum, sunt propositiones immediatæ; respondeas negando exemplum, vel dicas duplicem esse propositionem immediatam: quædam est immediata per experientiam, quædam verò simpliciter: hæc erit immediata; ignis est calefactiuus, quia notum est per experientiam, quòd semper ignis calefacit apposito combustibili, sed non sequitur, fuit notæ per sensum, vel per experientiam, & immediatè; ergo sunt simpliciter & absolutè immediatæ; negatur ista consequentia, quia quo ad sensum aliquid prædicatum est immediatum de aliquo subiecto, quòd simpliciter tamen inhæret illi subiecto, per rationem formalem illius subiecti.

CL III.

Scotus in 3. *quest. prologi*, dicit quòd subiectum continet virtualiter, partialiter notitiam passionis. huius oppositum habet in eadem questione, vbi dicit quòd subiectum virtualiter totaliter continet notitiam passionis.

Solutio; Dicas quòd contineri virtualiter totaliter contingit dupliciter. Vno modo, quòd totaliter contineat notitiam passionis, & sic non intellexit Scotus. Alio modo quòd contineat habitudinem necessariam passionis ad subiectum; & sic intellexit quòd subiectum continet virtualiter, totaliter, & adæquatè passionem, id est, notitiam necessariæ habitudinis ad effectum.

CL IV.

Scotus dicit quòd Theologia nostra est de his, de quibus est Theologia in se; ergo idem subiectum erit in hac, & in illa.

Solutio; Dicas quòd nostra Theologia est de his, de quibus est illa in se; sed non de tot, de quot est Theologia in se, sed tantum de his, quæ nobis expediunt pro felicitate.

CL V.

Scotus dicit quòd Deus sub ratione infiniti est subiectum in Theologia nostra. Huius oppositum habet in *tertia quest. Vniuersalium*, vbi dicit quòd de subiecto præsupponitur *quid*, & *quia*; ens verò infinitum queritur in *tertia questione prologi*; igitur non potest esse subiectum.

Solutio; Dicas quòd queritur non vt demonstrabile de Deo, sed vt est ratio formalis. Et nota quòd Theologia nostra non habet propriè subiectum pro formali, quia non habet

primam conditionem, scilicet contineri virtualiter. Sed tantum habet obiectum primò notum ens infinitum.

CL VI.

Scotus in *eadem questione* dicit quòd visio Beatorum essentia diuina non est Theologia, sed notitia incompleta. Contrà notitia complexa est perfectior notitia incompleta; ergo Theologia nostra, quæ est notitia complexa, est perfectior visione Beatorum, quòd est falsum.

Solutio; Dicas quòd comparatio debet fieri in vniuoco, non autem in æquiuoco, sic ab incompleto ad incomplem, non autem ab incompleto ad complexum. Similiter dicitur quòd Beati habent ambas notitias, scilicet complexas, & incompletas, & visio beatifica ambas includit; nec Scotus dicit quòd illa visio beatifica sit totalis incompleta, sed illa quæ est incompleta, non est Theologia; similiter illa visio est intuitiua; huiusmodi non est Theologia, quam habet Theologus,

CL VII.

Scotus dicit idem esse subiectum Theologiae nostræ, & articulorum fidei; sed articuli fidei non sunt de ente infinito; igitur Deus sub ratione entis infiniti non poterit esse subiectum Theologiae nostræ.

Solutio; Dicas quòd articuli fidei sunt de ente infinito præsuppositiue, sed non primò, quia omnes præsupponunt ens infinitum. Insuper dicas, quòd Scotus non tenet ens infinitum esse subiectum Theologiae nostræ; quoniam vulgè quòd idem sit subiectum Theologiae nostræ & in se, tamen est primò notum nobis per quid primæ veritates Theologiae nostræ demonstratur de subiecto, scilicet ens infinitum, quòd non dicitur subiectum, sed tantum primò notum nobis. Sed dices de subiecto præsupponitur *quid*, & *quia*, sed ens infinitum non præsupponitur; ergo ens infinitum non est subiectum; Dicas quòd de subiecto, si non præsupponitur quid rei, præsupponitur tamen quid nominis. Sed dices, magis notum est Deum esse, quàm infinitum esse; ergo ens infinitum non est subiectum; Dicas quòd etsi sit magis notum, non tamen primò notum, de quo dicantur veritates, & cognoscantur, & demonstrantur in Theologia, sicut ens infinitum. Et cum dicunt aliqui, quòd idem est dicere, Deus sub ratione Deitatis, & sub ratione entis infiniti; est subiectum in Theologia, quia secundum Scotum, infinitas est modus intrinsecus, qui non dicit alium conceptum à Deitate; Dicas quòd etsi pro materiali non dicat alium conceptum, dicit tamen pro formali, & si non affirmatiue, & positiue, saltem negatiue.

CL VIII.

Scotus *quest. 4. prologi* dicit quòd Theologia in se, vt perficit intellectum, potest esse de omnibus scibilibus, quia scibilia sunt infinita. Probatur antecedens, quia scientia de homine, & homo, vt est in genere Substantia, est alterius speciei ab homine; nam scientia est in genere Qualitatis; si ergo scientia de homine est alia à scientia de homine, & cum scientia scientia de homine sit alia; ergo erit alia species; & cum scientia scientia sit quoddam scibile, habet aliam scientiam alterius speciei ab ea; ergo, vt sic, proceditur in infinitum.

Solutio.

Solutio; Dicas quòd in actibus intellectus est processus in infinitum; non tamen omnes illi actus differunt; sed ad argumentum negatur similitudo inter hominem & scientiam suam; & inter scientiam suam, & scientiam scientiæ; quoniam obiectum scientiæ de homine est substantia, & obiectum scientiæ est qualitas, & sic in omnibus inferioribus, & sic sunt eiuſdem generis, & non differunt sicut duo principia.

Dices in numeris & figuris est processus in infinitum, quia per appositionem vnus numeri variatur species numeri, sed quocunque numero dato possum apponere vnã vnitatem, sic & in figuris, quia per appositionem vnus anguli, variatur figura secundum speciem; sed quocunque angulo posito, possum apponere angulum; ergo est processus in infinitum. Dicas quòd isti numeri, & figuræ variati non differunt specie essentiali, sed tantum accidentali, & sic non est processus in infinitum in numeris, & figuris in entitate, & perfectione, quoniam totus ille processus in infinitum recedit à minima qualitate; sic igitur dicitur quòd numeri, & tales figuræ non differunt specie essentiali, sicut bicubitum, & tricubitum, quæ non differunt, nisi specie accidentali.

CLIX.

Scotus in 4. quest. collateralis prologi, vbi querit, an Theologia sit scientia in se, distinguit scientiam, vt definitur ab Aristotele 6. Ethicor. cap. 4. à scientia, quæ definitur ab Aristotele 1. Poster. arguendo contra Thomam Anglicum, Philosophus 6. Ethic. cap. 7. se remittit ad conditiones positas in primo Posteriorum de scientia; & ibi expressè dicit quòd scientia est necessarium, & eorum, quæ non contingunt aliter se habere; ergo non est bona talis distinctio.

Solutio; Dicas quoad illam partem scilicet in Ethicis, vbi dicitur, scientia est habitus conclusionis per demonstrationem acquisitus, quo vnus scimus, non distinguitur à scientia declarata in 1. Poster. sed distinguitur quo ad omnia, quæ notantur in Ethicis de scientia, vt continet scilicet opinionem, & suspensionem.

CLX.

Scotus in eadem quest. 4. prologi, dicit quòd notitia contingentium, vt habetur in Theologia, magis assimilatur intellectui principiorum, quam scientiæ conclusionum.

Arguit contra Thomas Anglicus, si sic se haberet Theologia contingentium, vt intellectus principiorum, de ratione intellectus principiorum esset posse generare scientiam veram; ergo ex contingentibus possumus demonstrare propositiones veras necessarias, quod est falsum. Præterea habitus principiorum est magis necessarius, quam sit habitus scientificus, primo Posteriorum; ergo Theologia contingentium est magis necessaria, quam sit Theologia necessarium, quod est falsum.

Solutio; Dicas quòd Scotus non vult quòd Theologia contingentium sit omnino similis notitiæ intellectus principiorum, sed quòd magis sit similis illi, quam scientia conclusionum, nam sicut notitia principiorum cognoscitur ex terminis, ita notitia contingentium habetur ex notitiâ extremorum. Similiter sicut habitui principiorum repugnat demonstrari, ita &

contingentibus, & quo ad hoc currit similitudo, sed non quo ad omnia.

CLXI.

Scotus dicit notitiam contingentium esse habitum intellectus. Huius oppositum habet Aristoteles in 8. Ethic. sic in 6. vbi quinque habitus intellectuales enumerat; talis habitus contingentium, siue notitia non est sapientia, quæ est æternorum; nec opinio, nec prudentia, nec ars, nec fides; quia euacuatur in Beatiss; ergo restat quòd sit scientia, quod negat Scotus.

Solutio; Dicas quòd Aristoteles tantum enumerauit habitus naturaliter acquisibiles, non autem omnes enumerauit, sic hunc habitum contingentium non agnouit,

CLXII.

Scotus in responsione ad primum argumentum ratione tertia in 3. q. prologi, dicit quòd subiectum alicuius scientiæ perfectiori modo cognoscitur in illa scientia, in qua est subiectum, quam in alia, in qua non est subiectum; & superius dixit quòd linea est subiectum in Geometria, & tamen in 2. q. prologi, & 2. dist. primi, dicit q. 2. quòd Metaphysicus perfectiori modo cognoscit lineam, quam Geometra, quoniam Geometra non cognoscit distinctè lineam, ad quod genus pertinet, Metaphysicus verò sic.

Solutio; Dicas quòd subiectum est notius in scientia, cuius est subiectum, quam in scientia, cuius non est subiectum, comparando scientiam particularem ad particularem, non scientiã particularem comparando ad vniuersalem, ad quam fiat vltima resolutio; sic Metaphysica est scientia communis, ideo potest perfectiori modo cognoscere lineam, quam Geometra.

CLXIII.

Scotus dicit quòd perfectissimus conceptus, quem naturaliter possumus habere de Deo, est conceptus entis infiniti. Huius oppositum habet in primo, dist. 8. quest. 2. vbi dicit quòd perfectissimus conceptus, qui possit haberi de Deo, est conceptus boni.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 4. q. prologi comparat omnes conceptus, tum attributales, tum modales, inter quos est perfectior conceptus entis infiniti; in dist. verò 8. q. 2. comparat tantum conceptus attributales, inter quos perfectior est conceptus boni.

CLXIV.

Scotus in 4. q. prologi, dicit subiectum Theologiæ nostræ, scilicet ens infinitum, nullam habere conditionem subiecti; in fine tamen literæ dicit quòd habet primam conditionem, sed non secundam.

Solutio; Dicas, quòd tale subiectum scientiæ primum notum continere primam conditionem stat dupliciter. Vno modo respectu nostri, & sic nullam continet conditionem; alio modo in se consideratum, & sic continet primam conditionem. Vel dicas quòd in fine literæ loquitur de vero subiecto Theologiæ in se, hic autem loquitur de illo primo noto, scilicet infinito, quod neutram habet conditionem.

CLXV.

Scotus in 3. solut. tertij arg. 1. q. lateralis 3. prolog. dicit quòd finis supernaturalis non includitur in ratione hominis. Huius oppositum habet in 1. quest. prolog. dicens quòd si perfectissime cognoscitur anima, cognoscitur sua

sua ordinabilitas in beatitudinem supernaturalem.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 3. sol. tertij arg. prima q. lateralij 3. prolog. loquitur de cognitione naturali non tamen possibili in hoc statu, in quo non possumus naturaliter cognoscere talem finem supernaturalem includi in ratione hominis; in prima verò q. prol. loquitur de cognitione perfecta animæ, quæ tantùm habetur in alio statu, aut per reuelationem.

CLXVI.

Scotus dicit in 3. q. prol. quòd ista propositio, *Deus est trinus*, est speculatiua. Huius oppositum habet in 4. q. prolog.

Solutio; Dicas quòd Scotus non loquitur absolute, sed comparatiuè, scilicet in respectu ad hanc, *Deus creat*; prima enim est magis speculatiua, quàm sit ista, *Deus creat*.

CLXVII.

Scotus in 3. q. prolog. dicit quòd ad propositionem per se notam sufficit notitia confusa terminorum. Huius oppositum habet in 2. dist. primi, in principio.

Solutio; Dicas quòd notitia confusa terminorum sufficit in scientiis subalternis, & non particularibus, & in scientia vniuersali, vt Metaphysica requiritur distincta cognitio terminorum.

CLXVIII.

Scotus in 3. q. prologi, concludit quòd personæ sunt quasi partes. Huius oppositum habet in dist. 5. q. 5. primi, quòd in Deo non est pars, nec quasi pars, cum dicat imperfectionem.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 5. dist. qu. 2. loquitur de parte componente; & hoc modo persona non est composita, nec componens, nec quasi componens; in tertia verò q. prologi loquitur de quasi parte subiectiua, & hæc non dicit imperfectionem.

CLXIX.

Scotus in 4. q. prolog. circa finem artic. dicit quòd practicum, & speculatiuum non sunt differentię essentialia, sed passionis. Huius oppositum habet in fine prædictæ quæstionis, vbi dicit, *practicum*, & *speculatiuum* esse differentias essentialia.

Solutio; Dicas quòd non sunt verè essentialia, sed circumscribentes vltimas differentias.

CLXX.

Scotus dicit, quod pecuniæ vt sunt in phantasmate, tunc voluntas potest elicere, vel dare liberaliter contra tertiam viam ratione tertia, Huius oppositum habet inferiùs dist. 3. primi, q. 6. vbi dicit quòd dum sunt in phantasmate, non possunt mouere intellectum, sed vt sunt in specie intelligibili.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 4. q. prologi, loquitur secundum opinionem Henrici, in 3. dist. loquitur secundum opinionem propriam. Vel dicas quòd phantasma dupliciter consideratur. Vno modo propriè; alio modo pro representatiuo quodam. In 4. quæst. prologi sumitur secundo modo, in 3. autem dist. q. 6. sumitur primo modo.

CLXXI.

Scotus in q. 4. prologi ad tertiam viam ratione quarta, dicit quòd causa nullum esse capit à causato. Huius oppositum habet in 7. Metaph. q. 6. & in Quæst. quæst. 9. vbi dicit quòd forma

capit aliquid à composito.

Solutio; Dicas quòd causa extrinseca non capit aliquid à causato, sed bene causa intrinseca. Vel dicas, causam intrinsecam capere aliquid à causato stat dupliciter; vel esse substantiæ, vel esse essentiæ; causa igitur capit esse substantiæ à composito, non autem esse essentiæ.

CLXXII.

Scotus in 4. q. prologi, contra conclusionem Commentatoris tribus viis habet pro inconuenienti quòd detur aliquis actus, qui non sit nec practicus, nec speculatiuus. Huius oppositum habet in principio eiusdem quæst. vbi numerat multos actus sensituios, & vegetatiuos, qui vt procedunt ab operatione intellectus, non sunt practici, nec etiam speculatiui.

Solutio; Dicas quòd Scotus loquitur de actibus, qui sunt in nostra potestate, qui sunt practici, vel speculatiui, actus autem sensitui, & cogitatiui non sunt in nostra potestate. Sed dices velle furari, & furari non sunt praxis, & tamen sunt in nostra potestate, vt dicit Scotus. Dicas quòd actus huiusmodi sunt in triplici differentia: vel sunt bestiales, vt fricare barbam, & huiusmodi sunt indifferentes. Alij sunt eliciti, & sunt in nostra potestate, secundum rectam rationem, & tales sunt praxis, quia sunt alterius potentiæ, quàm intellectus. Alij sunt in speculatione non directiua in praxim; primi sunt indifferentes; secundi sunt practici; tertij speculatiui.

CLXXIII.

Scotus arguens contra tertiam viam ponentem quòd volitio non est propria praxis, nisi in ordine ad actum imperatum, tenet quòd electio recta est ab habitu virtutis, siue actus virtutis est ab habitu virtutis. Huius oppositum habet in 1. dist. 14. & in 4. dist. 15. q. 2. vbi dicit quòd non est de ratione actus moralis quòd sit generatus ab habitu virtutis.

Solutio; Dicas quòd Scotus non negat quin possit esse actus virtutis, & electio recta nullo habitu præsupposito, & sic intelligit in di. 15. & in 4. di. 14. q. 2. In quarta verò quæst. prologi vult quòd non possit aliquis facillè, & perfectè agere virtuosè, & faciliter virtuosè operari nisi ab habitu virtutis.

CLXXIV.

Scotus in secundo artic. quæst. quarta prologi, quærit, an Theologia contingentium sit practica, dicit quòd cognitio practica, & praxis non sunt eiusdem suppositi: idem tenet in 3. dist. 36. Huius oppositum habet in dist. 38. primi, scilicet quòd cognitio practica, & praxis sunt eiusdem suppositi.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 1. q. 4. prologi, & in 3. dist. 36. dum dicit quòd cognitio practica, & praxis non sunt eiusdem suppositi, loquitur ad mentem propriam; in dist. verò 38. primi loquitur secundum communem opinionem.

CLXXV.

Scotus respondens ad quartum argumentum primæ quæstionis, dicit quòd sensitiua hominis, ex quo ordinatur ad intellectiuam, sit nobilior sensitiua bruti, quo in loco videtur velle ponere sensitiuam animam formaliter in homine. Huius oppositum habet in 2. dist. 15.

Solutio;

Solutio; Dicas quòd Scotus in prima quæst. prologi loquitur tantum exemplariter; in secundo verò Sentent. dist. 1. §. tenet quòd sententia realiter distinguitur ab intellectu.

CLXXVI.

Scotus in *Solutione secundæ quæst. prologi*, *soluendo tertiam rationem opinionis*, determinat quòd distinctio sumatur à fine, vt finis distinguitur contra obiectum, non accipitur bonitas actus moralis. Hoc idem dicit in 10. q. *Quodlib.* vbi vult quòd actus bonus primò dicatur à prima circumstantia obiecti. Huius oppositum habet in *eadem quæst.* 10. *Quodlib.* vbi dicit quòd prima bonitas dicitur esse prima circumstantia finis, & actus bonus non competit alicui, nisi in ordine ad viam.

Solutio; Dicas quòd prima bonitas est prima circumstantia obiecti bonitate naturæ, & generationis, & est prima circumstantia finis primitate perfectionis. Vel dicas quòd cum Scotus dicit quòd prima bonitas moralis actus est à fine, verum est inter circumstantias se tenentes ex parte differentiarum; & dum dicit quòd prima bonitas moralis est à circumstantia obiecti, dicas quòd verum est materialiter.

CLXXVII.

Scotus in 1. q. *prima dist.* 1. ponit quandam divisionem de fruitione, quæ fruitio triplex est; alia est ordinata; alia inordinata; alia in communi. Contra Scotum arguit Alphonsus Toletanus, qui citat in hoc Landulfum q. 5. *huius dist.* & arguit sic:

Nullum superius conuiditur cum suis inferioribus, vt animal non diuiditur in rationale, & irrationale, & in animal in communi, vt fruitio in communi, est communis ad fruitionem ordinatam, & inordinatam; ergo. Secundò arguit sic:

Omnis fruitio posita in effectu est vel ordinata, vel inordinata; ergo non ponitur tertium membrum.

Tertiò fruitio in communi dicatur per se de fruitione ordinata, & inordinata; ergo similiter ordinata fruitio, & inordinata sunt extrema contradictionis; ergo non datur medium.

Solutio; Dicas quòd fruitio in communi non est alia fruitio à fruitione ordinata, & à fruitione inordinata, & non ponitur in numerum cum illis, quasi sit vna tertia fruitio; sed est communis & indifferens, vt superius ad sua inferiora: vt animal consideratur in communi indifferens, & etiam consideratur, vt est rationale, vel irrationale; ita fruitio in communi positiuè neque est ordinata, neque inordinata, sed bene permissiuè potest esse ordinata, & inordinata. Vel dicas, quòd permittit secum vtrumque, nò ponitur in numerum; sed fruitio in communi permittit secum fruitionem ordinatam, & fruitionem ordinatam; ergo non ponitur in numerum. Exemplum, animal diuiditur in rationale, & in irrationale, & tamen non sunt tria animalia, sed duo tantum animalia; ita pariter dicas de fruitione in communi, quæ diuiditur in fruitionem ordinatam, & in fruitionem inordinatam.

Scotus posita opinione Auicennæ dicentis alio à Deo fruendum esse; arguit contra ipsum, & probat quòd intellectus noster, cum sit potentia sensus, non quietatur nisi in perfectissimo ente, cum ens in communi sit obiectum

intellectus nostri, secundum Auicennam; ergo non potest quietari, nisi in perfectissimo ente; huiusmodi est Deus; ergo non potest quietari, nisi in Deo.

Contra Scotum arguit Occam, & Gabriel Biel, dicentes quòd Scotus vult probare rationibus naturalibus quòd est fruendum Deo clarè viso, sed hoc est falsum, quia hoc est tantum creditum.

Dicas, quòd istæ rationes Doctoris prædictæ valent contra Auicennam dicentem ens in communi esse obiectum intellectus nostri naturale; hoc supposito, rationes Doctoris sunt naturales, & contra Auicennam; secundum veritatem sunt tantum creditæ, quia non est naturaliter notum tale ens (vt ponit Auicenna) esse sic obiectum naturale intellectus coniuncti, ideo sunt creditæ.

Insuper Sueslanus arguit contra Scotum in *secundo Metaph.* & adducit alias duas rationes Scoti in *quarto, distinct.* 49. *quæst.* 8. vbi dicit quòd ens est obiectum adæquatam intellectus nostri; ergo non quietatur, nisi in perfectissimo ente. Similiter dicit quòd intellectus potest intuitiuè cognoscere, quia si potest sensus, ergo & intellectus, & arguit sic:

Ens est obiectum intellectus, vt causatum à quidditate naturali per phantasmata repræsentata; semper enim conceptus entis est causatus à quidditate naturali; ergo ens, vt ens, non est obiectum intellectus nostri.

Dicas, quòd iste non rectè habet Scotum, non enim dicit Scotus quòd pro statu isto possit naturali ratione probari intellectum humanum non posse beatificari, nisi in cognitione intuitiua summè intellectuali; sed dicit quòd loquendo de intellectu, ex natura intellectus potest naturali ratione demonstrari ipsum non posse beatificari, nisi in tali cognitione intuitiua summi boni; & sic intelligit Scotus ex naturæ potentia, & hoc patet à Scoto in prima quæst. prologi.

Ad secundum, falsum est quòd non possit intellectus ex natura potentia intuitiuè videre intelligibilia, id est, substantias abstractas, licet in hoc statu non possit.

Insuper arguit Sueslanus contra Scotum, qui tenet quòd non possit naturaliter demonstrari animæ immortalitas; ergo nec posse beatificari, cum mortalitas repugnet felicitati.

Dicas, quòd pro statu isto non potest probari naturaliter immortalitas animæ, tamen sublata imperfectione huius status quo ad cognitionem, potest probari naturaliter, & sic intellexit Scotus. & cum dicitur secundum Scotum, mortalitas repugnat felicitati; dicas quòd vtiq; mortalitas repugnat felicitati virtualiter, non autem formaliter, quia Christus fuit beatus, & mortalis, posset enim quis esse perfectè beatus tantum per instans, durante beatitudine faciendi.

CLXXVIII.

Scotus in 1. *dist. primi*, arguendo contra Thomam dicit quòd accidit quòd in eodem coniungatur ratio primi efficientis, & primi finis, nec quietat in quantum primum effectiuum. Huius oppositum habet in *dist.* 2. *qu. 1. primi*, vbi probat illum esse infiniti vigoris, quia est infinitum infinitorum obiectarum; ergo sibi non accidit ratio effectiui primi.

Solutio

Solutio; Dicas quòd primo effectiuo ex natura rei non accidit quòd coniungatur ratio primi efficientis, & primi finis; sed accidit ad oppositum Auicennæ, quia secundum Auicennam, secunda intelligentia est effectiua tertia, non tamen est finis eius ex natura rei. Vel dicas quòd primum effectiuum non dicitur quietari, vt effectiuum, sed vt finis tantum quietat.

CLXXIX.

Scotus in *tertio articulo distinctionis prima, q. 1. primi*, dicit quòd voluntas, sicut potest absolute velle, & non velle, ita velle sic, & non velle sic. Huius oppositum habet in *quest. 2. dist. primi*, vbi dicit quòd in potestate voluntatis est frui, vel non frui, non tamen est in sua potestate frui sic, vel non frui sic.

Solutio; Dicas quòd Scotus in prima q. dist. primi, loquitur de fruitione in communi, in secunda autem quaestione eiusdem dist. loquitur de fruitione ordinata, & de fruitione viatoris, & non de fruitione comprehensoris.

CLXXX.

Scotus in *solutione quinta q. principalis*, vult quòd non sit in potestate intellectus firmitus, vel minus firmiter assentire vero, sed voluntatis. Huius oppositum habet *dist. 3. huius primi, q. 2.* vbi ait quòd maior consensus intellectus facit perfectiorem actum & assensum, & minor consensus intellectus facit minorem assensum.

Solutio; Dicas quòd intellectus, stante obiecto aequaliter disposito, non magis, nec minus assentit; sed quando intellectus est magis, vel minus dispositus, stante eodem obiecto, tunc magis, vel minus assentit, & sic intellexit Scotus in *3. dist. huius primi*.

Scotus in *secunda quaestione prima distinctionis artic. primo*, dicit quòd sit possibile viatorem frui essentia, non fruendo persona, quia potest concipi essentia, non concipiendo personam, quia relatio non est de conceptu essentiae diuinæ; ergo potest concipi essentia, non concipiendo personam.

Contra arguit Occham, *dist. 1. q. 15. sic*, Quæ sunt idem realiter, vnum non potest concipi sine alio; sed persona, & essentia sunt idem realiter; ergo non potest concipi essentia non concipiendo personam.

Dicas quòd etsi essentia, & persona sint idem realiter, distinguuntur tamen ex natura rei; & hinc est quòd vnum poterit concipi, non concipiendo aliud; & sic dicas ad alia eius argumenta, quæ circa idem tendunt.

In eodem articulo Scotus dicit quòd viator potest frui vna persona non fruendo alia, quia potest concipere personam Patris, non concipiendo personam Filij, nec personam Spiritus sancti. Contra arguit Occham ibidem.

Personæ sunt relatiuæ vt Pater, & Filius, & vtrum relatiuum non potest concipi sine alio; igitur non potest frui vna persona, non fruendo alia, quia relatiua sunt simul natura, & cognitio vno cognoscitur & reliquum.

Dicas ad Occham, quòd eius ratio non concludit; qui dato etiam, vt ipse dicit, quòd vnum relatiuum non potest concipi sine alio, & distinctè intelligi, tamen Pater non refertur ad Spiritum sanctum, nec Filius; ergo poterit intelligi Pater, & Filius, non intellectu Spiritu sancto. Vel dicas quòd relatiuum non est de conceptu formali, & quidatiuo sui correla-

Scoti Oper. Tom. X. I. I.

tiui, vt patet non est de conceptu formali filij. Tertio dicas quòd non potest perfectè concipi vnum relatiuum, non concepto correlatiuo, propter dependentiam vnius ad alterum. Quarto dicas; concedendo quòd non potest percipi vna persona relatiua, & hoc perfectè non concepta alia persona sibi correlatiua. Quinto dicas, etsi non potest concipi vnum relatiuum, non concipiendo suum correlatiuum, potest tamen frui vno relatiuo, non fruendo alio correlatiuo; exemplum, intellectus non potest intelligere dominum perfectè, nisi intelligat seruum, & potest quis diligere dominum, non diligendo seruum; & hoc est ex libertate voluntatis, quia voluntas est libera ad contrarios actus.

Contra adhuc arguit Occham sic; Quilibet obligatur ad fruendum illo, quod est summè diligendum; sed quælibet persona est summè diligenda sicut essentia diuina; ergo quilibet tenetur diligere quamlibet personam, sicut essentiam diuinam, aliter esset malum, & irrationabile.

Dicas duplicem esse fruitionem, quædam est actualis, quædam habitualis: Loquendo semper de fruitione ordinata primo modo potest frui vna persona, non fruendo alia, non autem secundo modo; & tunc malum, & irrationabile esset, quando non frueretur personis nec actualiter, nec habitualiter, & hac responsione soluetur etiam argumentum Ochæ, quod dicit, æqualis ratio diligibilitatis est in qualibet persona; ergo sicut teneor diligere vnam personam, teneor etiam diligere aliam.

Dicas, quòd verum est habitualiter, non autem actualiter; & si dicas, habet Christus in Ioan. cap. 14. *Ego & pater vnum sumus*. Et Christus etiam dicebat; *Philippe, qui videt me, videt & patrem meum*; Dicas, quòd Christus loquebatur sic; Ego & Pater vnum sumus identicè, & essentialiter ratione diuinæ essentiae, non tamen ratione personarum; & sic potest quis frui persona Patris, non fruendo persona Filij; & dum Christus loquebatur ad Philippum, loquebatur de possibili, non autem de facto, & secundum leges positas, quia lex posita est & de facto, quòd in patria videns Patrem, videat & Filium.

Scotus in *2. art. quest. prima, dist. primi*, recitat opinionem Henrici, & tenet quòd est possibile de potentia Dei absoluta comprehensorem frui essentia, non fruendo persona, & soluit argumenta Henrici. Tho. de Argentina *eodem dist. q. 3.* improbat Scotum eiusdem argumentis Henrici, & quia soluuntur à Scoto, ideo non est opus illa adducere.

CLXXXI.

Scotus in *eodem secundo artic. in fine probationis duarum rationum*, antequam respondeat ad argumentum Henrici, dicit quòd actus cognoscit obiectum ipsius beati, & habet pro obiecto primario essentiam, à qua essentialiter dependet, relationes verò diuinæ sunt tantquam obiectum secundarium; potest enim esse obiecti primarij absque hoc quòd sit obiecti secundarij, vel primò erit obiecti primarij, secundò secundarij.

Arguit Occham contra Scotum, si idem actus nunc non terminatur ad personam postea terminatur, ergo mutatur, ergo erit mutatio vel in

E e c per

persona, vel in actu, & talis mutatio est acquiritiva, vel acquiritur nouum absolutum, & hoc falsum, vel noua relatio, & hoc per nouum actum, & sic non manet idem actus.

Solutio; Dicas quòd non est aliqua noua mutatio, sed noua terminatio, quia talis visio non prius terminabatur ad personam, nunc autem terminatur; & sic persona prius non erat visa, modò est visa, & sic noua relatio rationis; nec secundùm hanc dicitur mutari, sicut Deus nunc amatur, qui prius non amabatur ab aliquo, nec dicitur mutari: & cum dicitur, talis noua terminatio est per nouum actum negatur, quia per actum nouum possum videre sex obiecta, & plura, si presententur, & tamen non per nouum actum, sed per eundem, quo videntur sex obiecta: sic videns essentiam sine personis per eundem actum videbit personas, si ei presententur.

Scotus in eodem articulo in prima ratione contra Henricum, dicit quòd Pater prius origine est perfectè beatus, quàm generet Filium, & in illo priori habet obiectum perfectè beatificans, id est, essentiam diuinam, non communicatam tribus, sed præcisè in vna persona. Contra Scotum arguit Aureolus.

Pater prius origine, quàm generet, est perfectè beatus; ergo in illo priori videt essentiam communicatam tribus, al. quin ex productione Filij, & Spiritus sancti, acquireret visionem essentiae vt in tribus, & ex consequenti imperfectionem intrinsecam ex persona producta, quod est inconueniens.

Dicas, negando quod in illo priori habeat essentiam communicatam tribus; & ad probationem negatur, nam quòd Pater videat essentiam, est perfectio, sed quòd videat in tribus, vt sic, scilicet vt in tribus, non est perfectio, neque imperfectio.

Insuper arguit Aureolus contra Scotum, tenentem contra Henricum, quòd essentia est obiectum primarium, personae verò sunt obiectum secundarium; nam dicit Augustinus: *Res quibus fruendum est sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus*; ergo personae non sunt obiectum secundarium, cum sint obiectum fruitionis, & tale est obiectum primarium.

Dicas, quòd personae sunt obiectum quasi secundarium, non propriè secundarium, res verò aliae visae sunt propriè obiectum secundarium, personae sunt extra rationem formalem obiecti beatifici; ratio enim obiecti beatifici non est propriè personalitas, sed essentia.

C L X X X I I.

Scotus probans contra Henricum dicit quòd essentia sine personis possit esse ratio formalis terminandi fruitionem. Oppositum habet in 3. *Sent. dist. 1. qu. 5.* volens probare quòd essentia non sit ratio formalis illius incarnationis, vtitur hac ratione; In quocunque supposito est ratio formalis terminandi, ipsum terminat; ergo si essentia est ratio formalis terminandi, cum sit in tribus suppositis; ergo tria supposita istam vnionem terminabunt, quod est absurdum, sic à simili, si essentia est ratio formalis terminandi fruitionem, cum sit in tribus, illa tria supposita terminabunt, & sic non possumus frui essentia non fruendo personis, nec vna persona sine alia.

Solutio; Dicas quòd non est simile, quia ef-

sentia, vt est obiectum quo; & quod fruitioni accidit sibi esse in suppositis, ita quòd si, per impossibile, vel possibile, non esset in suppositis, adhuc esset obiectum tale, sed vt sic ratio formalis terminandi illam vnionem non sibi accidit esse in suppositis, imò necessariò, vt sic esset in suppositis, & tunc essentia esset tantum terminus quo, & suppositum quod, & sic non est similitudo hinc, & ibi.

C L X X X I I I.

Scotus in tertio articulo huius questionis, vbi dicit quòd voluntas comprehensoris potest frui, & non frui, sed non sic, vel sic frui. Huius oppositum habet Scotus in 8. *dist. primi, qu. 4. in 2. distinct. 2. qu. 8. dist. 4. & in quarto, dist. 49. quæst. 9.* habet quòd in cuius potestate est agere, in eius potestate est modus agendi; similiter in cuius potestate non est agere, nec etiam est modus agendi.

Solutio; Dicas quòd modus agendi duplex est. Alius se tenet ex parte agentis cum agens habeat facultatem non per obiectum & motum in obiecto, vt proicere lapidem propè, vel longè. Alius est modus agendi se tenens ex parte obiecti, qu. modus est tantum in obiecto, vt obiectum est comestibile, & amarum, non habet potestatem agens comedendi obiectum tale saporosè, sed tantum sicut est; idèd habet potestatem, sed non sic, & sic Scotus habet veritatem in quarta quæst. prologi de modo agendi secundo modo; in tertio, & quarto habet veritatem primo modo. Vel dicas, quòd duplex est modus agendi, vel duplex est modus actus. Quidam motus compossibilis actus; exemplum, diligere Petrum Paulum, ibi est actus, etiam modus agendi compossibilis, quia possum diligere Petrum Paulum propter se. Talis est modus agendi compossibilis actus. Alius est modus incompossibilis actus, vt quòd voluntas diuina diligit Socratem propter se, talis modus est incompossibilis dilectioni diuinæ, quia diuina voluntas non potest errare; cum ergo dicitur, *in cuius potestate est agere, in eius potestate est modus agendi*; Dicas quòd verum est de modo agendi, qui se tenet ex parte agentis, nego de modo agendi, qui se tenet ex parte obiecti, quia hoc esset ex obiecto diuino volente se ostendere, putà essentiam, & non personas.

C L X X X I V.

Scotus vult in 2. *quæst. qu. 1. primi, artic. primo, in principio*, quòd essentia, quæ relatiuè dicitur, sit aliquid, excepto relatiuò, ita quòd velit quòd absolutè includat omnem relationem realem. Huius oppositum tenet in 1. *dist. 19. quæst. 1. & quæst. 6. Quodlibet.* quòd æqualitas fundatur in qualitate & similitudine in qualitate, tamen secundùm Philosophum tenet 5. *Metaph. cap. Ad aliquid*, quòd vna paternitas est similis alteri, & æqualis secundùm magnitudinem; & sic paternitas erit immediatum fundamentum similitudinis realis æqualitatis, & quòd relatio fundatur in relatione tantum, igitur non in absoluto.

Solutio; Dicas quòd omnis relatio de necessitate fundatur in aliquo absoluto, & hoc potest esse dupliciter; vno modo immediatè, & sic non semper relatio fundatur in absoluto, vt patet de similitudine, & æqualitate; alio modo mediatè, & hoc modo intelligit Scotus in 1. *dist. 1. quæst. 2.*

CLXXXV.

Scotus in secundo articulo distinctionis prima, q. 2. primi, in prima ratione contra Henricum, dicit quod Pater prius origine est beatus, antequam generet Filium; sed videtur sequi quod Pater posterius origine generet Filium. Huius oppositum videtur sequi ex eius dictis, quia ipse in secundo Sentent. dist. 1. q. 1. & in Quodlib. q. 8. vult quod prius origine dicatur Pater respectu eius, quod est à se, & post origine respectu eius, qui est ab alio; sic igitur posterius origine generat Filium; ergo ab alio habet quod generet Filium, quod est falsum.

Solutio; Dicas quod Pater prius origine est beatus, & in ipso priori est Pater, & producit Filium, & in eo quod producit, est prior Filio producto, in illo priori est perfecte beatus, & habet esse à se, & Filius posterius origine est productus, & habet esse productum ab alio; & sic verum dicit Scotus.

Contra; Scotus vult quod quamvis prius origine Pater producat creaturam, & Filius posterius origine; non sequitur tamen quod in aliquo instanti sit creatura posita in esse à Patre, in quo non sit posita in esse à Filio, sed quia hoc tantum habet Pater à semetipso, & Filius à Patre, ut dicit Scotus 2. dist. primi, q. 1. & in Quodlib. q. 8. si ergo prius origine dicatur, in quo posterius non est, sequitur quod creatura siue in esse cognita, siue in esse realis existentia, aut in aliquo instanti sit à Patre producta, in quo non sit producta à Filio, & si posterius origine est producta à Filio; ergo erit bis producta; similiter de Spiritu sancto, qui est productus à Patre in aliquo priori, in quo non producitur à Filio, sed posterius origine à Filio, sequitur idem quod supra.

Dicas quod alio modo Pater comparatur ad Filium, ut producit ipsum, & alio modo ad creaturam, ut producit ipsam: simpliciter enim Pater ratione principij formalis producti, & producentis, qua Filius constituitur in esse, sic in quantum producit, est prior Filio producto, & Filius est posterior; & dato per impossibile, quod Pater non producat à semetipso, & non haberet esse à se, tamen in quantum produceret, esset prior Filio producto; non autem sic consideratur, ut comparatur ad creaturam, & Spiritum sanctum, quia cum eadem ratio formalis producendi creaturam, & Spiritum sanctum sit in Filio; sic Filius est prior origine Spiritu sancto, & creatura.

CLXXXVI.

Scotus in 3. Semen. dist. 27. dicit quod expulis naturalibus potest quæcunque voluntas, saltem in statu naturæ infirmitatis, diligere Deum super omnia. Huius oppositum habet in secundo, dist. 28. in fine, ubi habet ista verba: Quæcunque voluntas actum huius præcepti exequitur, licet infirmis, disponit se ad gratiam gratificantem, cui oblata, vel resistit, & peccabit mortaliter, vel consentit, & iustificabitur. Ibi Scotus videtur velle duo. Primum, quod voluntas existens in peccato mortali potest diligere Deum super omnia, cuius oppositum habet in tertio, dist. 13. ubi vult quod fruitio ordinata necessario præsupponit gratiam, & si resistit, peccat mortaliter, nempe quando Deus homini offert suam gratiam: si non resistit, consequitur gratiam à Deo sibi collatam; Scoti Oper. Tom. X I I.

ergo homo non potest ex puris naturalibus Deum diligere.

Solutio; Dicas quod Scotus in secundo loquitur, citando unam opinionem, & non secundum propriam mentem. Secundò, potest dicere quod Scotus velit hoc esse, quia Deus liberaliter offert gratiam, & non quod ex natura liberi arbitrij in se sibi repugnet, quin ex suis naturalibus possit Deum diligere. Si quis autem veller in via Scoti tenere oppositum, dicat, intellectus tantum hoc potest ex natura potentia, & non ut ligatus.

Sed dicas, si teneor diligere eum super omnia; ergo magis teneor diligere id, quod est magis ad honorem Dei, sed magis est ad honorem Dei quod salventur centum homines, quam ego solus; ergo videtur quod magis debeam illos homines appetere saluare, quam me; sed hoc est falsum, ut patet in 3. dist. 29. ubi Doctor dicit, quod post Deum quis debet se diligere super omnia.

Dicas quod ex ordine charitatis in multis casibus, quorum vnus est in proposito, magis teneor diligere id, quod minus est ad gloriam Dei; non est ergo vera illa propositio, ubi cætera non sunt paria.

Sed adhuc dices, quod videatur magis homo se debere diligere quam Deum; ergo non Deum super omnia. Probatur consequentia per Aristotelem 9. Ethic. ubi dicit quod amabilia, quæ sunt ad alterum, præsupponunt amabilia ad se, & nono Ethic. cap. 9. dicit quod homo est magis sibi amicus.

Dicas quod omnia dicta Philosophi sunt vera, comparando hominem ad alia post Deum; unde dicit Petrus Cameracensis, quod creatura rationalis appetitu naturali tendit in suam conseruationem tanquam in finem vltimum sui appetitus naturalis, sed appetitu rationali, & libero creatura rationalis potest, & debet rendere in aliud, quam in seipsam, tanquam in finem suum, scilicet in Deum.

CLXXXVII.

Scotus in 5. quest. prologi, dicit quod electio recta, siue actus virtutis, quod idem est, est ab habitu virtutis, quia expressè dicit in dist. 17. primi, quod potest esse habitus virtutis, & electio recta, licet non sit generata ab habitu virtutis. Huius oppositum habet in 4. dist. 14. q. 2. ubi dicit quod non est de ratione actus moralis quod sit generatus ab habitu virtutis, nec quod sit generatiuus virtutis.

Solutio; Dicas quod Scotus non negat esse electionem rectam, nullo habitu virtutis præsupposito, sed aliquis non dicitur proprie, virtuosè agere, & perfecte, nisi agat secundum habitum virtutis, cum habitus faciat promptè, facilliter, & expedite operari.

CLXXXVIII.

Scotus in 4. quest. prologi, & in secundo, dist. 2. in materia de æuo, & dist. 3. in materia de cognitione Angelotum; & in tertio, dist. 14. dicit discursum esse in Angelis. Huius oppositum habet in 2. dist. 1. quest. 6. ubi dicit Angelos non discutere.

Solutio; Dicas quod Scotus in 2. dist. 1. q. 6. loquitur in respectiuo sermone. Secundò dicas quod Scotus loquitur ad hominem.

CLXXXIX.

Scotus in prima, dist. primi, quest. 2. concedit

quòd cognitio intuitiua est existentis, inquantum existens, & hoc idem vult in *dist. 3. & dist. 8. quest. penult. primi, & in secundo, distinct. 5. & in quarto, distinct. 10. & 49. quest. 11. & in Quodlib. sed circa dictum Scoti oritur maxima difficultas; nam ipse in prima dist. primi, quest. 1. & quest. 2. vult quòd intellectus frui possit essentia, non fruendo personis; hoc enim videtur esse falsum. Ratio hæc est, quæcunque dicunt tantum vnam existentiam, impossibile est videre vnum, non videndo aliud; sed persona diuina, & essentia tantum dicunt vnam existentiam; ergo est impossibile videre essentiam, non videndo personam.*

Solutio; Dicas quòd licet essentia, & persona vnam tantum dicant existentiam realiter, non tamen formaliter; imò ex quo sunt distinctæ formalitates ex natura rei, etiam dicunt distinctas existentias ex natura rei; & nullum sequitur inconueniens apud Doctorem, quòd in Deo sint plures existentia ex natura rei formaliter distinctæ; esset tamen valde inconueniens ponere plures existentias in Deo ex natura rei realiter distinctas.

CLXXXIX.

Scotus in primo, *distinct. 1. quest. 2.* dicit quòd non oportet in essentia distinctè concepta personam distinctè concipi. Huius tamen oppositum videtur velle in eadem *dist. quest. 2.* vbi dicit; & etiam in pluribus locis, quòd cognitio intuitiua est tantum existentis, vt existens est, & vt præsens in sua existentia, quia essentia diuina non existit nisi in personis; ergo non potest videri sine personis; nam quæ præcisè dicunt vnam existentiam, impossibile est videre vnum, non videndo aliud; sed essentia, & persona dicunt præcisè vnam existentiam; ergo impossibile est videre essentiam, non videndo personam.

Solutio; Dicas quòd licet non sit visio nisi existentis, in quantum existens, & non est existens, nisi in persona, non sequitur, non est existens, nisi quantum in persona, scilicet quòd ratio terminandi visionem sit ipsa persona, in qua essentia existit. Vel dicas quòd aliud est loqui de existentia, & aliud de incommunicabili existentia; cognitio intuitiua terminetur ad existens, vt existens est, essentia autem diuina, vt prior personis, est verè existens propria existentia; sed non est necessè quòd cognitio intuitiua terminetur ad incommunicabile subsistens.

CLXXXIXI.

Scotus in primo, *distinct. 1. quest. 2.* dicit quòd frui possumus essentia non fruendo personis; hoc enim videtur esse falsum; quia dicit ipse quòd personæ sunt idem realiter essentia, tunc sic; Quando aliqua sunt idem realiter, impossibile est vnum concipi, alio non concepto; sed essentia, & persona sunt idem realiter; ergo non potest concipi essentia, non concipiendo personam.

Solutio; Dicas negando maiorem, nam subiectum & propria passio sunt idem realiter, & tamen subiectum potest præcognosci quòd sit, non simul cognita passione; ita pariter dicendum est de essentia & personis, quæ licet idem sint realiter cum essentia, & habitualiter frui non possumus essentia, quin fruamur etiam & personis; actualiter tamen frui possumus essen-

tia sine personis, quia essentia diuina est ens absolutum, personæ verò sunt ens respectiuum, & absolutum est prius respectiuo; igitur frui possumus essentia, non fruendo personis, quæ sunt respectiua.

CLXXXIII.

Scotus in primo, *dist. 1. quest. 2.* dicit quòd peccator non potest referre actum peccati in Deum, quia fruatur illo; hoc idem videtur velle in *quest. 5. distinct. prima primi*, vbi querit, an peccator fruatur. Oppositum habet in eadem *quest.* vbi dicit quòd peccator non fruatur actu peccandi.

Solutio; Dicas quòd Scotus in illa *quest. 2.* non videtur assertiue loqui. Secundò dicas, quòd quando Doctor dicit quòd peccator fruatur actu peccandi, loquitur impropiè de fruitione, quæ est amore inhaerere alicui propter se; sed quia peccator elicit actum peccandi nullo modo referibile à tali potentia ad obiectum verè fruibile, idèd peccator dicitur frui illo. Vel dicas duplicem esse fruitionem, quædam est ordinata, & hac fruitione peccator non potest frui seipso; quædam est inordinata, & hac fruitione peccator fruatur seipso.

CLXXXIII.

Scotus in primo *Sentent. q. 1.* dicit quòd causa secunda non causet, nisi in quantum mouetur à prima. Huius oppositum habet in primo, *dist. 1. quest. 1.* vbi vult expressè quòd secunda causa in agendo nihil penitus recipiat à prima; & tamen impossibile est aliquid moueri ab alio, nisi saltem motum recipiat, si tantum localiter mouetur.

Solutio; Dicas quòd causam secundam moueri à prima in agendo, potest dupliciter intelligi. Primò, quòd in se moueatur; secundò, quòd nihil potest agere respectu effectus, siue mouere, nisi prima causa simul agat, vel moueat ad eundem effectum; & isto secundo modo verum est dictum Doctoris, sed vt sic nihil recipit in se. Vel dicas quòd causam secundam moueri à prima in agendo, non intelligitur propriè moueri, sed intelligitur moueri ex hoc, quòd dicit ordinem inferiorem ad primam causam, ita quòd impossibile est ipsam agere, prima non agente.

CLXXXIV.

Scotus in primo, *dist. 2. quest. 1.* dicit quòd causa secunda agit in virtute primæ; & per consequens cum secunda agat contingenter, sequitur quòd etiam prima contingenter agat. Hoc non videtur esse verum, quia ex quo prima causa prius agit, quàm secunda; aut ergo in illo priori attingit effectum secundæ causæ, aut non: si primò, ergo cum secunda causa in illo priori nihil agit, & si in aliquo signo posteriori agit ad illum effectum, sequitur quòd idem erit bis productum: si secundò, ergo prima causa nihil agit, quia agere ad effectum est attingere illum.

Solutio; Dicas quòd prima causa non agit in aliquo priori, sed simul cum secunda causa, & si dicatur, in *libris de causis* dicitur quòd prima causa prius agit, quàm secunda. Dicas quòd sic debet intelligi prius, id est, per se prius.

CLXXXV.

Scotus in 1. *dist. 2. q. 1.* dicit intellectum esse potentiam actiuam. Huius oppositum habet paulò

paulò infra *predicta distinctionis, parte 2.* vbi dicit quòd productum in *esse* simpliciter ab intellectu diuino non est in ipso intellectu; ergo intellectus non est potentia actiua. Similiter expressè vult in *secundo, dist. 19.* de locutione Angelorum, quòd intellectus vnus Angeli potest causare actum intelligendi in intellectu alterius Angeli, & similiter speciem intelligibilem. Patet etiam de intellectu diuino, qui in actu suo producit obiecta secundaria in *esse* secundum *quid*, & tamen illa obiecta secundaria non sunt formaliter in intellectu diuino.

Solutio; Dicas quòd Scotus non habet pro inconuenienti eandem potentiam respectu diuerforum terminorum diuersimodè appellari, nam si terminus productus sit extrà; ipsa dicitur productiua; vt enim intellectus producit aliquid, quod verè recipitur in materia extrinseca, potest dici potentia factiua respectu illius; vt verò producit aliquid, quod non recipitur formaliter in ipso intellectu, nec in aliqua materia extrinseca, sed illud productum erit in se subsistens; tunc dicitur potentia productiua; vt verò producit aliquid, vel quasi producit, quod tantum est in ipso formaliter dicitur potentia operatiua, tunc factiua.

CLXXXVI.

Scotus in *Quodlib. quest. 13.* vult quòd operatio beatifica includat de necessitate relationem realem terminatam ad obiectum, vt existens est. Huius oppositum habet in eadem questione, vbi dicit, quòd actus beatificus intellectus diuini nullam relationem includat terminatam ad ipsam essentiam, quæ est obiectum beatificum, & non tantum relationem realem, sed nec etiam relationem rationis; & tamen in *primo, dist. 2. q. 1.* concludit quòd verè vnitur, & coniungitur obiecto optimo.

Solutio; Dicas quòd quando est vnio inter aliqua naturaliter distincta, & habentia *esse* realis existentie includunt relationem realem, & quando est inter extrema habentia *esse* secundum *quid*, vel saltem vnum illorum, tunc non est necesse quòd includant relationem realem, vt patet de cognitione abstractiua, quæ vnitur obiecto habenti *esse* tantum secundum *quid*; & hoc modo intellexit Scotus in *Quodlib. quest. 13.* quando verò est inter extrema sic realiter eadem, quòd vnum illorum vnitiuè est in alio, tunc ibi nulla est relatio, nec realis, nec rationis; & sic actus beatificus intellectus diuini nullam relationem includit ad essentiam, vt obiectum beatificum, vt exponit Scotus in *Quodlib. quest. 13.* Quando verò dicit in *primo, q. 1. dist. 1.* quòd intellectus beatificus verè vnitur, & coniungitur obiecto optimo, debet intelligi vnio potentie ad obiectum pro vnione fundamentali, scilicet quòd ipsa potentia per operationem absolutam verè attingit optimum obiectum, & hoc vult Scotus expressè in *4. dist. 10. & 49. & in Quodlib. q. 13.*

CLXXXVII.

Scotus in *primo, dist. 39. & 40. & in Quodlib. quest. 14.* dicit quòd voluntas diuina priuè vult, & determinat de quocunque causabili illud fore, quàm intellectus cognoscat illud; ergo circumscripta cognitione alicuius contingentis, adhuc voluntas diuina poterit illud producere. Huius oppositum habet in *2. dist. primi, q. 1.* vbi dicit quòd ipsi autem *velle* alicuius Scoti Oper. Tom. X I I.

propter finem præintelligitur *intelligere* illud; ergo ante primum signum, in quo intelligitur causatus, siue volens *A*, necessariò præintelligitur intelligens *A*, & ita sine hoc non potest purè efficere.

Solutio; Dicas quòd dictum Scoti intelligitur de cognitione simplicium propositionis contingentis. Tales enim cognitiones simplicium præcedunt determinationem diuinæ voluntatis; vel dicas & meliùs, quòd etsi voluntas possit determinare aliquod futurum contingens esse ante cognitionem illius, tamen facta tali determinatione, statim intellectus intelligit illam determinationem, & ita voluntas non potest ad extrà illud ponere in *esse*, quod determinauit, nisi intellectus priùs intelligat, & ita ad sui *esse* ad extrà necessariò præcedit *intelligere* circa illud.

Dubitatio. Angelus multa causat, quæ tamen non potest causare, nisi intellectu præuia; & tamen non sequitur quòd sua intellectio sit sibi eadem realiter. Dicas quòd in causando non est inconueniens agens secundum dependere ab alio distincto ab eo realiter, vt patet de Angelo, & de vna intellectuone; est tamen inconueniens de primo efficientes; & ideo neganda est similitudo, scilicet quòd sicuti Angelus, & sua intellectuone sunt distincta realiter, ita *velle*, & *intelligere*. Sed dicas, prima causa non potest sine secunda; ergo videtur ab ea dependere. Neges consequentiam, quia in ordine, prima causa nullo modo dependet à secunda, nec vt à causa effectiua, nec vt à causa *sine qua non*, vt sit prima causa, & agat omnino independententer.

CLXXXVIII.

Scotus in *primo, dist. 2. quest. 1.* dicit quòd *intelligere* primi effectiui, ex quo est actu infinitorum intelligibilem, & sit infinitæ perfectionis. Huius oppositum habet in *tertio, dist. 14. quest. 2.* vbi dicit quòd ex perfectione sua necessariò est aliorum, & per consequens infinitorum.

Solutio; Dicas quòd quando Scotus dicit in *tertio*, quòd ex perfectione talis actus de necessitate est aliorum obiectorum; sic debet intelligi quòd ille actus, etiam per possibile, vel impossibile, circumscripto omni alio intelligibili à se, nullam imperfectionem includit, imò summam perfectionem, cum *intelligere* primi, quod est optimum ens, sit penitus idem cum ipsa primo, & ex tali perfectione sequitur quòd sit omnium intelligibilem. In primo verò Sent. dist. 2. q. 1. probat perfectionem primi intelligere tantum à posteriori.

CLXXXIX.

Scotus in *primo, dist. 2. quest. 3.* dicit quòd omnis actus, qui non est idem obiecto, est naturaliter posterior ipso obiecto; & dicit quòd actus ad obiectum habet duplicem dependentiam, scilicet effectibilitatis, & terminabilitatis. Prima est accidentaliter, quia potest suppleri; secunda est essentialiter, & nullo pacto potest suppleri, & ita saltem ratione istius actus semper erit posterior. Huius oppositum habet Scotus in *primo, prima quest. prologi*, vbi dicit quòd actus intelligendi, vt à causis prioribus tantum dependet ab intellectu agente, & possibili.

Solutio; Dicas quòd Scotus in *prima quest.*

prologi, tantum loquebatur de causis actus, se tenentibus ex parte potentiae, & non loquebatur de eius causis omnibus, & simpliciter.

C C.

Scotus in 2. *dist. primi, quest. 3.* dicit quod voluntas recta libera conformatur voluntati naturali. Huius oppositum habet in *secundo, dist. 6. q. 2.* & in *quarto*, in materia de poenitentia, & in *quarto, dist. 49. q. 1.* vult quod voluntas recta in multis debet discordare à voluntate naturali, vt etiam patet in *secundo, dist. 36.* & in *tertio, dist. 13. q. 2.* & in *quarto, dist. 50. q. 5.*

Solutio; Dicas quod propositio Doctoris habet veritatem de voluntate recta per essentiam: huiusmodi est voluntas Dei, quæ est regula omnis rectitudinis voluntatis creatæ.

C C I.

Scotus in 1. *dist. 2. qu. 3.* dicit quod indiuidua eiusdem speciei possunt in infinitum multiplicari. Huius oppositum habet in 2. *dist. 1. quest. 3.* vbi vult infinita indiuidua non posse dari: & Franciscus de Mayronis in 1. *dist. 44. dist. 10.* per istam maximam probat quod infinita multitudo in actu potest dari, quia nunquam impossibilitas sumitur ex parte Dei, vt etiam docet Scotus in 1. *dist. 42.* si ergo dicit Franciscus; Possibilitas est ex parte naturæ, quod in infinitum sit multiplicabilis, Deus in infinitum poterit eam multiplicare.

Solutio; Respondent Parisienses, & dicunt quod Scotus in secundo est problematicus, & Franciscus de Mayronis *dist. 3. qu. 4. primi*, dicit quod natura de se est multiplicabilis in infinitum, sed Deus eam determinat, & talis determinatio est ab extrinseco; vel dicas quod natura ex se est multiplicabilis in infinitum, & Deus potest hoc facere; sed impedimentum est ab extrinseco, scilicet quod infinitum non est dabile in multitudine in actu, & ita impedimentum non est ex parte Dei, nec ex parte naturæ, sed aliunde, quia scilicet repugnat tale infinitum dari.

C C II.

Scotus in 1. *dist. 2. qu. 7.* dicit quod Filius est terminus productionis, siue generationis, & hoc modo potest dici possibilis; huius oppositum habet in *eadem dist. & quest. ciuatis*, vbi dicit quod quæhbet persona diuina ex se est formaliter necesse esse.

Solutio; Dicas quod quando Scotus dicit quod Filius est possibilis, accipit ibi *possibile*, prout opponitur *impossibili*, non autem prout conuertitur cum *contingenti*.

C C III.

Scotus in *primo, dist. 2. qu. 7.* dicit quod actus primus est prior origine actu secundo, puta, quod memoria productiua in Patre est prior origine ipsa productione. Huius oppositum habet in 28. *dist. 1. quest. vlt. & 4. quest. Quodlibetale*, vbi vult quod Pater constituitur in esse personali per paternitatem; & ideo dicit quod idem est Patrem constitui in esse personali per paternitatem, sicut & per generationem actiuam, cum sint penitus idem; si ergo principium productiuum, siue generatiuum est prius origine generatione; ergo suppositum habes illud principium, quo vere generat, erit prius origine ipsa generatione; ergo Pater, qui est suppositum generans per tale principium erit prior origine ipsa generatione actiua, & sic constitutum es-

sentialiter erit prius origine constitutio essentialiter, quod non est intelligibile.

Solutio; Dicas quod quando Scotus dicit productiuum in Diuinis prius esse natura productione, & per consequens ex argumento illato Patrem prius esse origine productione debet intelligi dictum Scoti de productione passiva, non autem de productione actiua; nam Pater, in quantum Pater, in Diuinis est prior origine Filio, & similiter Pater, in quantum generans, est prior origine genito. Secundo dicas, quod bene principium productiuum est prius origine productione actiua, qua constituitur Pater in esse personali, & cum dicitur, Pater generat Filium, vt habet tale principium productiuum; verum est, dum autem infers; ergo Pater est prior origine productione actiua, hoc falsum est. Sed fortasse instabis sic, generatio actiua necessario præsupponit principium productiuum, & suppositum producens secundum illud principium. Dicas quod generatio actiua bene præsupponit principium productiuum, scilicet memoriam fecundam, non tamen præsupponit suppositum producens; & hoc est, quod habet Scotus in *Quodlib. quest. 4.* vbi dicit quod actio necessario præsupponit esse simpliciter, non autem esse incommunicabile, præcipue quando suppositum incommunicabile constituitur in tali esse per huiusmodi actionem; sic est in proposito de generatione in Diuinis; ipsa enim generatio vere præsupponit esse simpliciter, scilicet memoriam fecundam, sed non præsupponit suppositum incommunicabile, quia per illam generationem tale suppositum constituitur in esse.

C C I V.

Scotus in 1. *dist. 2. q. 7.* dicit quod generatio actiua non præsupponit suppositum generans. Huius oppositum habet in 7. *dist. primi*, vbi dicit quod gerundiuum constructum cum potentia notat actum, vt egredientem ab eodem supposito, cui attribuitur potentia; eum ergo memoria fecunda sit potentia generandi ipsi Patri, vt in pluribus locis concedit Scotus; ergo generare est actus egrediens à supposito habente talem potentiam generandi; ergo præsupponit suppositum, quod est contra Scotum.

Solutio; Dicas, quod actum generationis egredi à supposito potest dupliciter intelligi. Primo modo, quod verè sit à supposito; secundo modo, quod egrediatur à principio productiuo, vt actu existente in supposito. Primo modo non egreditur à Patre, sed bene secundo modo, quia memoria fecunda, à qua immediate pullulat generatio actiua, constituens Patrem in esse personali, primo inest Patri, & per Patrem inest Filio. Sed notabis, si à memoria fecunda immediate pullulat generatio actiua, ergo in eodem instanti erit Filius, & per consequens Pater, vt prior origine non producit Filium, imò nec diceretur generare formaliter. Dicas quod illa generatio pullulat à memoria fecunda, vt posterior origine, & in eodem instanti originis constituit Patrem in esse personali, sed in eodem instanti originis, quo constituit Patrem, non habet productum, sed in alio instanti posteriori originis, & sic Pater formaliter generat, vt prior origine, & dicitur generare formaliter per generationem actiuam constituentem ipsum in esse personali; &

hoc

hoc modo dictum Scoti in *d. 7. primi*, debet intelligi de actu cōgredienti à supposito.

C C V.

Scorus in *primo*, *d. 2. q. 1.* dicit quòd differentia idearum concluditur ex creaturis; contra idem præcedunt creaturas; ergo ante ipsas sunt distinctæ.

Solutio; Dicas quòd differentia idearum capitur à creaturis arguitur, & à posteriori.

C C V I.

Scorus in *primo*, *d. 2. q. 2.* dicit quòd duplex est distinctio rerum, scilicet naturarum, & suppositorum; idem nota, quòd in creaturis distinctio naturarum, & suppositorum semper se concomitantur, sed non in Deo, vbi est distinctio suppositorum sine distinctione naturarum, etiam in Christo est distinctio naturarum sine distinctione suppositorum; in intellectu verò dicit Scorus duplicem esse distinctionem, scilicet ex natura rei, seu formalis, & distinctio rationis, quæ est ratione diuersorum modorum. Huius oppositum dicit paulò superius, nempe quòd distinctio ista obiectorum, seu formalis præcedit omnem actum intellectus, & in *d. 2. q. 2.* dicit quòd est in intellectu.

Solutio; Dicas quòd talis distinctio dicitur esse in intellectu, quia non concernit existentiam realem, nec est manifesta ex existentia reali, sed per esse in intellectu potissimè cognoscitur, quia quando intellectus aliquam rem intelligit, & in ea discernit plures formalitates, vel realitates, tunc concluduntur illæ formalitates esse formaliter distinctæ.

C C V.

Scorus in *primo sentent. d. 2. q. 2.* dicit quòd inter distinctiones, quæ præcedunt intellectum, distinctio formalis est minima: ex hoc videtur negare distinctionem ex natura rei.

Solutio. Dicas primò, quòd Doctor loquitur de distinctione inter duo obiecta, quorum neutrum includit aliud in sua ratione formali, qualis est inter essentiam, & relationem. Sed dices, distinctio inter modum, & rem cuius est modus, videtur minor, cum tantum distinguantur formaliter negatiuè. Dicas quòd Scorus in *primo*, *d. 2. q. 2.* vult probare distinctionem veram inter mediam, & pure rationis, & ita indifferenter loquitur de distinctione formali, & ex natura rei, & cum dixit ipsam esse minimam, eam tantum comparauit ad distinctionem realem.

C C V I.

Scorus in *3. d. 2. q. 2. art. 2.* dicit quòd totum per accidens sit magis vnum, quam totum aggregatione: ergo videtur dicere aliquam entitatem aliam à partibus. Huius oppositum habet in *2. d. 12. q. 1.* vbi dicit quòd ens per accidens est præcisè suæ partes, & non dicit aliam entitatem à partibus.

Solutio. Dicas quòd ens per accidens non habet magis vnum eo, quod dicit tertiam entitatem aliam à partibus; sed quia in toto per accidens vna pars informat aliam, quod non contingit in toto per aggregationem.

C C V I I.

Scorus in *1. d. 2. q. 7.* dicit quòd inferius sit idem formaliter superiori, sed non è contra. Hoc idem habent in *d. 8. q. 3. primi*, vbi dicit quòd includens est idem formaliter incluso. Hoc idè habet in *1. d. 26. & in 1. Repor. d. 35. & 33. q. 2.* vbi habet ista verba formalia. Vnde ho-

mo est animal formaliter, quia quiditasuè includit animal. Huius oppositum videtur habere in *1. quodlib. art. 1. part. 2. ratione 2.* vbi videtur velle quòd constitutum sit de formali ratione constitutum; sed hoc expresse habet in *4. d. 12. q. 1. & 7. Metaph. q. 1.* vbi dicit quòd illud non est idem formaliter alicui, quod non est de formali illius, quia esse idem formaliter alicui est esse de essentia eius.

Solutio; Pro responsione nota, quòd esse idem formaliter est valde æquiuocum, & habet tres acceptiones. Vno modo idem est, quòd includere aliud in sua ratione formali. Secundo modo idem est quòd esse de formali ratione alterius. Tertio modo idem est, quòd dicere eandem formalitatem. Tum dicas quòd inferius est idem formaliter superiori primo modo, id est, prout includit aliud in sua ratione formali, & non è contra, & est identitas formalis non mutua. Secundo dicas, quòd superius est idem formaliter inferiori directe reposito sub eo secundo modo, vt idem est, quòd esse de formali ratione alterius, & non è contra: & sic est etiam formalis identitas non mutua. Tertio dicas, quòd superius, & inferius sunt distincta formaliter mutuo, quia dicunt aliam, & aliam formalitatem, quia sicut in composito Physico totum per se dicit aliam rem à partibus realiter distinctam, ita in composito Metaphysico totum dicit aliam formalitatem à formalitate partium: aliter non esset vnum pro se, & ita in isto sensu homo, & animal distinctuntur formaliter.

C C V I I I.

Scorus in *2. d. 14.* vult quòd omnes materiæ sint eiusdem rationis, loquendo de materiis, quæ insunt rei; nam dicit ibi contra communem opinionem quòd si in cælo materia, esset simpliciter eiusdem rationis cum materia illorum inferiorum; si ergo omnes materiæ sunt eiusdem rationis; ergo & formæ receptæ, per dictum Doctoris, cuius oppositum habet in *1. d. 2. q. 7.* vbi dicit quòd formæ eiusdem speciei non possunt esse à materiis eiusdem speciei; nam ignis generatur ex aëte corrupto: & similiter ex terra corrupta.

Solutio. Dicas quòd Scorus in *2. d. 14.* loquitur de materia prima, denudata ab omni forma, in primo verò *d. 2. q. 7.* loquitur de materia secunda, quæ est in vltima dispositione ad recipiendam formam specificam: sicut dicimus quòd materia animæ receptiua est corpus organicum humanum, & materia formæ receptiua asini erit tale corpus organicum; & quia huiusmodi materiæ sunt alterius rationis, sequitur quòd forma hominis, & forma asini sint alterius rationis; & quia omnia corpora humana sunt eiusdem rationis, sequitur quòd omnes animæ intellectiuae sint eiusdem rationis.

C C I X.

Scorus in *1. d. 2. q. 4.* dicit in quodam argumento, quòd multiplicato eo, quod est de essentia alicuius, multiplicatur ipsa essentia. Huius oppositum habet in pluribus locis, & omnes Theologi, quippe qui dicunt essentiam esse implurificabilem.

Solutio; Dicas quòd dictum Scoti ita debet intelligi, quòd multiplicato illo, secundum quòd sunt idem, vel realiter, vel essentialiter, multiplicatur essentia; & sic quia personæ sunt præcisè idem ratione essentia, idem non loquitur

quodd multiplicatis personis, multiplicetur essentia.
C C X.

Scotus arguendo contra Henricū, dicit quod creaturæ imitantur hanc essentiam, aut hanc essentiam, siue nudam, & siue existentem, & sic per creaturam posset cognosci essentia diuina, & in particulari. Huius oppositum habet *d. 3. q. 1. primi*, ubi dicit quod creaturæ non imitantur essentiam, nisi imperfectè.

Solutio; Dicas nullam esse contradictionem in verbis Scoti. Habet enim Henricus concedere quod creaturæ imitentur essentiam perfectè, siue conceptum Dei in se, & in particulari; patet; quia non tantum imitantur Deum secundum aliquod attributum, sed etiam secundum esse Dei, quod præsupponitur omni attributo, & quia valè quod de Deo non possit haberi aliquis conceptus quiditatiuus à conceptu Deitatis, idèd Henricus debet concedere quod per creaturas possit cognosci conceptus Deitatis in se, cum ipse creaturæ non possint imitari Deum secundum alium conceptum quiditatiuum inferioriorem, siue imperfectiorem; sed Scotus ponit Deum posse cognosci secundum alium conceptum quiditatiuum, puta secundum conceptum entis realis; & secundum talem conceptum ipsæ creaturæ imitantur essentiam, & sic per illa potest naturaliter cognosci in conceptu imperfecto, quiditatiuè tamen.
C C X I.

Scotus in *1. q. prologi*, dicit quod via naturali non possunt peruenire ad conceptus proprios ipsius. Huius oppositum habet in *3. d. q. 1. primi*.

Solutio; Dicas quod Scotus in *3. d. q. 1. primi* loquitur de conceptu complexo proprio sumpto à sensibilibus, ut puta cognoscimus quod aliquid est summum ens, & summum bonum, & huiusmodi; in prima verò q. prologi loquitur de proprietatibus incomplexis, quæ non sunt communes sensibili, & insensibili; & illas via naturali ignoramus. Via namque naturali cognoscimus aliquod ens esse summum bonum, summum verum, &c. ignoramus tamen naturaliter quid sit illud ens in se, & in particulari.
C C X I I.

Scotus in *1. d. 3. q. 2.* dicit quod primum cognitum primitate originis non est magis vniuersale, sed simpliciter minus vniuersale. Huius oppositum habet in *2. Metaph. q. vltima*, ubi dicit quod magis vniuersale est primum cognitum primitate originis.

Solutio. Dicas quod Scotus in *d. 3. q. 2. primi* loquitur simpliciter, quia in ordine confusè concipiendi prius origine cognoscitur totum, quam partès, & quia in ordine utpote concipiendi est species specialissima, cuius singulare fortius mouet sensum, idèd prius simpliciter cognitum primitate originis est species specialissima; & hoc debet intelligi tantum quando singulari illius specie est perfectè præsens, & optimè dispositum, respectu potentie sensitivæ, quæ etiam sit benè disposita. in *2. verò Met. q. vlt.* loquitur Scotus communiter; nam hoc modo prius origine concipitur magis vniuersale, quàm minus vniuersale, & hoc est, quia communiter singulare magis vniuersalis prius, & fortius sentitur, quàm singulare minus vniuersalis.
C C X I I I.

Scotus in *1. sent. d. 26.* dicit personam constitui per relationes positivas. Huius oppositum

teneret in *quodl. q. 19. a. 2.* ubi dicit quod persona per solam negationem ponitur in esse, nam persona est intellectualis naturæ incommunicabilis existentia.

Solutio. Dicas quod duplex est persona: creata, & increata. Quando Scotus dicit personam constitui per relationes positivas, verum est de personis diuinis; & increatis: cum verò alferit personam constitui per solam negationem, verum est de personis creatis.

C C X I V.

Scotus in *q. 34. Vniuersalium* collocat risibile in genere Qualitatis, & sic homo, & risibilitas distinguuntur realiter. Huius oppositum habet in *2. sent. d. 5.* ubi dicit quod risibilitas est de prædicamento substantiæ, quia identificatur realiter homini.

Solutio. Dicas quod risibilitas potest accipi duobus modis Primò, pro quadam facilitate ad ridendum, sicut sunt quidam, qui de omni minima re prorumpunt in risum, & tunc dicimus, iste est valde risibilis. Secundo potest accipi pro inclinatione quadam ad ridendum, & naturali aptitudine. Primo modo sumpta est qualitas de secunda specie Qualitatis, & hoc modo intellexit Scotus in *q. 34. Vniuersalium*. Secundo modo intellexit in *2. sent. d. 5.*

C C X V.

Scotus in *3. d. q. 3.* dicit quod materia prima est simpliciter simplex, & similiter vltima forma. Hoc videtur repugnare dictis suis, quia illud est simpliciter simplex, quod non est resolvable in priores conceptus quiditatiuos, ut ipse dicit in *d. 3. q. 2. & alibi*; sed materia prima resoluatur in ens quiditatiuè, quia ens prædicatur in quid de ea, ut patet per ipsum in *d. 3. q. 3. primi*: ergo non erit simpliciter simplex.

Solutio. Dicas quod aliquid esse simpliciter simplex potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod non sit compositum realiter ex re, & re, siue quod non includat realiter aliquid potentialis, & aliquid actualitatis; & sic materia prima dicitur simpliciter simplex. Alio modo aliquid dicitur simpliciter simplex, quod non est compositum ex conceptu determinabili, & conceptu determinatiuo, & sic materia prima non est simpliciter simplex, quia resoluatur in conceptu entis quiditatiuè.
C C X V I.

Scotus in *1. sent. d. 3. q. 3.* dicit quod materia prima, & forma vltima sunt primò diuersa. Huius oppositum vult ipse pluribus in locis expressè, nempe quod illa dicantur primò diuersa, quæ in nullo conceptu quiditatiuè conueniunt, & ex alia parte concedit in *d. 3. q. 3. primi*, quod materia prima, & forma vltima conueniunt in conceptu entis quiditatiui.

Solutio. Dicas quod non vult Scotus quod materia prima & forma sint simpliciter, & absolute primò diuersa, scilicet in nullo prædicato dicto in quid conuenientia, quod si ipse vellet, vtiq; sibi contradiceret; sed dicuntur primò diuersa, quantum ad esse actuale formale, & potentiale subiectum; sic intelligendo, quod nec materia prima includit quiditatiuè aliquid actualitatis formalis, nec forma vltima includit quiditatiuè aliquid potentialitatis subiectiue respectu formæ substantialis: & in hoc dicitur primò diuersa. Vel dicas quod materia, & forma,

& forma, sunt primò diuersa Physicè, non autè Metaphysicè. Vel dicas quòd materia & forma sunt primò diuersa in realitate, non autem in conceptu. C C X V I I.

Scotus in 1. d. 3. q. 3. dicit quòd ens sub ratione communissima est primum obiectum intellectus creati ex natura potentie in ratione motiui, sequitur quòd Deus cum sit perfectissimè intelligibile naturale possit mouere intellectum creati; cuius oppositum habet in quòd. q. 14.

Solutio, Dicas quòd quando Doctor dicit quòd ens sub ratione communissima est adæquatum obiectum intellectus creati, in ratione motiui, accipit ibi ens, vt communissimum ad esse ens limitatum, siue creatum, non autem vt comprehendit sub se ens illimitatum, vt expressè patet ex Doctore in quòd. q. 14. & sic non sequitur quòd Deus sit naturaliter cognoscibilis ab intellectu creato. Vel dicas quòd non debemus ponere ens limitatum, vt primum obiectum adæquatum intellectus creati, & hoc simpliciter in ratione motiui, quia hoc modo oporteret ponere quòd quodlibet in quo saluatur ratio talis entis, esset per se motiuum intellectus creati, quòd inter omnia habemus assignare aliquòd obiectum primum potentie, & vel primitate communitalis essentialis, vel primitate virtualis in se, vel in suis inferioribus, quia non inuenimus alium sic primum respectu omnium per se intelligibilium sicut ens, imò dicimus quòd est primum obiectum motiuum intellectus creati, & hoc vel in se vel in suis inferioribus.

C C X V I I I.

Scotus in 1. sent. d. 3. q. 1. & 2. dicit quòd relationum non definitur per suum correlatiuum. Huius oppositum habet in 15. q. Vniuersalium soluendo vltimum argumentum.

Solutio; Dicas quòd Scotus in decima quinta quæst. Vniuersalium loquitur secundum communem opinionem. C C X I X.

Scotus in 4. d. 1. & q. 1. & q. 4. vel 5. & d. 12. & alibi, vult quòd agens in virtute alterius dicat rationem propriam agendi. Huius oppositum videtur habere in 1. d. 3. q. 4. vbi dicit quòd obiecta secundaria mouent intellectum creatum ad euidentem notitiam conformitatis eorum; si hoc est verum, sequitur quòd aliquid in se formaliter includant, quo possint mouere, licet in virtute alterius moueant, sed hoc non videtur possibile, quia entitas absoluta, non potest esse ab aliquo habente tantum esse secundum quid.

Solutio; Dicas quòd Scotus sibi non contradicit, idèò sustinendo dictum eius, dicendum est quòd ex hoc dicuntur mouere virtute intellectus diuini, non quòd in se aliquo modo moueant; sed quia totum suum esse habent ab actu intellectus diuini, & quia ex se non possunt causare euidentem notitiam conformitatis eorum, sed solus intellectus diuinus mediante actu suo, & quia talia obiecta virtualiter continentur in intellectu diuino, ob id dicimus illa in virtute intellectus diuini mouere, quia tota virtus mouendi est ab intellectu diuino mediante actu suo. C C X X.

Scotus in 1. sent. d. 3. q. 7. dicit contra D. Thomam quòd intellectio esset effectus æquiuocus, si species esset causa totalis; ergo similiter quando est partialis: oppositum habet in eadem dist. & quæst. vbi dicit, quòd species intelligibilis assimilatur intellectioni formaliter, id est, vniu-

cè; ergo intellectio erit effectus vniuocus; igitur non erit effectus æquiuocus, vt ipse dicebat contra Diuum Thomam.

Solutio. Dicas quòd ram intellectus, quam species dicuntur causæ simpliciter æquiuocæ respectu intellectionis; dicitur tamen quòd ipsa assimilatur formaliter intellectioni ex hoc, quia est causa magis proxima, & magis specificatiua intellectionis; nam vna intellectio dicitur proprie distingui specie ab alia intellectione, quia est ab obiecto tali specie distincto ab alio; intellectus verò dicitur magis assimilari virtualiter, quia est causa magis remota, tum etiam quia non proprie specificat intellectionem, nec proprie dicitur tali intellectio, quia talis intellectus, sed quia talis obiecti. C C X X I.

Scotus in 1. d. 8. q. 3. dicit quòd intellectus actu suo non potest causare nisi relationem rationis. Huius oppositum habet in 1. d. 3. q. 4. & d. 3. 6. vbi dicit, quòd intellectus diuinus actu suo producit omne ens in esse cognito; & tamen illud esse cognitum non est sola relatio rationis, vt habet ipse in 1. d. 3. 5. & 3. 6. & in 2. d. 3. & 18. vbi vult expressè etiam in d. 43. quòd intellectus diuinus actu suo producit quodlibet ens in esse possibile, & tamen illud ens possibile non est sola relatio rationis, imò est ens quidditatum.

Solutio; Dicas quòd actus intellectus diuini potest dupliciter considerari. Vno modo vt tantum respicit obiectum in se. Alio modo, vt respicit obiectum in quantum cognitum, & hoc secundo modo non potest causare nisi relationem rationis, quia obiectum in quantum cognitum dicitur tantum habere esse diminutum, & vt sic in ipso tantum sunt nata causare entia rationis, & hoc modo intellexit Scotus in d. 4. q. 3. 1. Primo verò modo intelligit Scotus in omnibus aliis locis supræcatis. C C X X I I.

Scotus in 1. d. 8. q. 3. dicit quòd intellectus diuinus cognoscit creaturas ab æterno; hoc enim videtur falsum, quia non fuerunt existentes in propria existentia. Secundò dicit quòd intellectus diuinus cognoscit intentiones secundas causatas in creaturis: hoc fieri non poss. videtur, cum in se nec existant, quia existentia est entis realis; nec fundentur in aliqua re existente, in quantum existente, sed in re cognita, vel comparata in quantum huiusmodi. Tertio dicit Scotus quòd intellectus diuinus cognoscit relationes rationis causatas ab ipso ab æterno; hoc parit difficultatem, nam si cognoscit relationes rationis, vel cognoscit illas abstractiue, vel intuitiue; sed neutro modo, quia non sunt existentia: ergo intellectus diuinus non cognoscit relationes rationis.

Solutio. Dicas intellectum diuinum posse cognoscere intuitiue, conuenit tripliciter, & hoc actu recto. Primò, vt obiectum primarium in se formaliter existens virtute propria suo modo mouens, siue quasi mouens; & sic cognoscit intuitiue essentiam suam. Secundò, tanquam obiectum non primarium, nec eminenter contentum in essentia diuina, nec etiam sua ratione formalis aliquo modo mouens intellectum diuinum ad cognitionem sui vt proprietates hypostaticæ, & relationes diuinæ ad intra cognoscuntur virtute essentia intuitiue, & non dicuntur eminenter contineri in illa propter perfectam identitatem illarum realem cum essentia diuina. Tertio, tanquam obiectum secundarium

darium eminēt et contentum in essentia diuina, quia ipsa est perfectissima ratio cognoscendi omnem creaturam maximè in esse quidditatio, licet existētia earum, cum sit merè contingens, sequatur determinationem diuinæ voluntatis, dicatur sic cognosci, & ostenditur ab essentia diuina, & hoc post determinationem diuinæ voluntatis; & sic cognitio intuitiua terminatur ad aliquod existens in propria existētia, aut ad aliquod, quod licet non sit existens in propria existētia, tamen eminenter secundum suam totam entitatem continetur in alio verè existente, quod erit causalitatis cognitionis, & sic creaturæ quidditatiuè cognoscitur ab intellectu diuino ab æterno, & hoc virtute essentia eminenter continentis illas. C C X X I V.

Scotus in 1. q. *Vniuersalium* dicit quòd arguere à concretis ad abstracta vltima abstractione non valet argumentum, nec tenet consequentia. Huius oppositum videtur habere in 1. d. 8. q. 3. vbi videtur concedere quòd ista possit esse vera: *humanitas est animalitas*: quia humanitas vt humanitas, non excludit illa quæ sunt de ratione eius quidditatiua; cum ergo animalitas sit de quidditate hominis, ista erit vera: *humanitas est animalitas*.

Solutio, Dicas quòd non dicit Doctor quòd illud quod est de quidditate alicuius, possit prædicari de eo vltimata abstractione; sed si prædicaretur, & prædicatio esset vera, non posset esse vera, nisi in primo modo dicendi per se; nullo enim modo posset esse vera prædicatione idētica, quia vnū extremū non includeret aliud per realem identitatem, & sic contradictio nulla. C C X X V.

Scotus in 4. q. *Vniuersalium*, ex propria sententia tenet syllogismum subiectum adæquatum esse in Logica. Huius oppositum habet in 2. q. *libri Priorum*, vbi dicit quòd Syllogismus non est subiectum in tota Logica, quia non est commune ad omnia in Logica considerata, quia non ad definitionem, neque diuisionem, neque enthemema, neque inductionem.

Solutio. Dicas quòd quando Scotus in 2. q. *Priorum* negat Syllogismum subiectum adæquatum esse in Logica, quia non est commune ad omnia in Logica considerata, verum est quantum ad communitatem prædicationis; & dum dicit in 4. q. *Vniuersalium* syllogismum subiectum adæquatum in tota Logica, quia est communis omnibus in Logica consideratis, verum est quantum ad communitatem considerationis, & applicationis. C C X X V I.

Scotus in *dist.* 3. q. 1. contra Thomam, dicit quòd negatio non potest inesse alicui, nisi per aliquam affirmationem. Huius oppositum habet in 23. q. *vnica, primi*, vbi dicit quòd negatio potest esse communis pluribus, & negatio eiusdem rationis, & tamen non inest illis pluribus per aliquam affirmationem communem illis, siue per aliquid positium commune illis.

Solutio. Dicas quòd Scotus in 3. d. q. 1. *primi*, dicit quòd negatio non prædicatur de aliquo, nisi præsupponat aliquam affirmationem in illo, sicut non lapis non conuenit homini, nisi propter aliquam affirmationem, siue propter aliquam realitatem positium existentem in homine, cui affirmat repugnatio lapidis, & sic dicit in 23. d. q. *vnica*, 1. quòd illa negatio communis non potest competere inferiori, nisi per ali-

quid positium, vel affirmationem in illo; & non est necesse quòd competat sibi per aliquid positium commune inferioribus. Secundo dicit quòd negatio eiusdem rationis dicitur, quæ repugnat affirmationi vnus rationis; nam affirmatio lapidis repugnat animali; ergo negatio opposita illi competit animali. C C X X V I I.

Scotus in 1. d. 25. q. *vnica* dicit quòd paternitas, & filiatio in creaturis ex natura rei conueniunt in aliqua realitate, puta relationis, & per aliquid ex natura rei. Huius oppositum videtur habere in eadem distinctione, & questione citatis, vbi dicit quòd in Diuinis non est aliqua relatio, quæ ex natura rei sit contrahibilis.

Solutio; Dicas quòd non est simile in creaturis, & in Diuinis, quia in Diuinis paternitas, vt paternitas, est in vltima actualitate; nec enim ibi est aliqua relatio, quæ ex natura rei sit contrahibilis, ideò ab illis tantum potest abstrahi conceptus communis dictus in *quid*; non quòd ex natura rei detur aliquod commune in *quid*, sed dicitur ille conceptus in *quid* ex hoc, quia est abstractus à realitatibus quidditatiuis.

C C X X V I I I.

Scotus in 1. d. 26. q. *vnica*, dicit quòd non potest esse terminus formalis generationis. Huius oppositum habet in eadem distinctione, & questione citatis, vbi dicit quòd relatio potest esse terminus alicuius relationis, & simpliciter legat de relatione intrinsecus adueniente, & tamen filiatio est relatio intrinsecus adueniens.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 3. d. 1. q. 1. loquitur tantum de relatione, quæ de necessitate oritur positus fundamento, & termino: filiatio autem in Diuinis non oritur ex natura extremorum, quia ipsa constituit filium; vult ergo dicere Doctor quòd relationi vt relatio est, repugnat esse terminum formalem alicuius productionis, licet alicui in partem alii repugnet.

C C X X I X.

Scotus in d. 2. 1. vult quòd prima causa ex hoc, quòd continet virtualiter causalitatem secundarum causarum, dicatur perfectior. Huius oppositum habet in 25. 1. q. *vnica*, vbi dicit quòd causalitas, quæ continet formaliter est perfectior.

Solutio; Dicas quòd aliqua est continentia virtualis, quæ est perfectior formali, sicut causa æquiuoca dicitur perfectior ex hoc, quòd continet effectum virtualiter, quæ si continetur formaliter; & similiter dicitur causa prima perfectior ex hoc, quòd virtualiter continet caliditatem Solis, quam si illam haberet formaliter. Aliqua verò est continentia formalis, quæ dicitur perfectior continentia virtuali, nam perfectior est in Deo habere sapientiam formaliter, quam habere virtualiter, & hoc modo loquitur Scotus in d. 26. q. *vnica*. C C X X X.

Scotus in 1. d. 23. dicit quòd ab vltimis distinctiuis non potest abstrahi conceptus realis dictus in *quid*. Huius oppositum habet in 26. d. q. *vnica primi*, vbi dicit quòd generatio siue actiua, siue passiva, & spiratio passiva sunt vltima distinctiua; igitur ab eis potest abstrahi aliquis conceptus dictus in *quid*.

Solutio, Dicas quod Scotus in d. 26. q. *vnica supra citatis* non asserit quòd ab vltimis distinctiuis, scilicet generatione, & spiratione passiva, possit abstrahi conceptus dictus in *quid*, quia non declinant ad hanc partem, quòd huiusmodi relationes sint vltimo distinctiua, & constitutiua;

tiuz. Vel dicas quòd Scotus non dicit hoc abfolutè, quòd non poffit abftahi conceptus communis dictus in *quid*, tamen non fit potentialis ad conceptum contractiuum. C C X X X I.

Scotus in 3. d. 1. dicit quòd ens prædicatur in *quid* de Deo, & de decem: Prædicamentis. Huius oppositum habet in eadem distinct. vbi vult expresse, quòd ens non prædicatur in *quid* de vltimis differentiis.

Solutio. Dicas quòd ens alio, & alio modo prædicatur in *quid* de Deo, & de vltimis differentiis, licet de decem Prædicamentis alio modo prædicetur in *quid*, nam de Deo, & de vltimis differentiis prædicatur in *quid*, vt dicit conceptum non acceptum à realitate perfectibili ab alio; sed vt prædicatur de decem Prædicamentis, sic prædicatum dicit conceptum abstractum à realitate verè perfectibili ab alia realitate. Vel dicas quòd de vltimis differentiis ens prædicatur in *quid*, vt dicit conceptum non acceptum à realitate perfectibili ab alio. Dum verò videtur negare quòd ens non prædicetur in *quid* de vltimis differentiis; dicas quòd verum est, vt dicit conceptum acceptum à realitate perfectibili.

C C X X X II.

Scotus in 1. d. 2. 3. & d. 2. 5. dicit quòd persona, quæ prædicatur de tribus personis in Diuinis dicat conceptum positium, non speciei, sed magis alicuius proprii. Huius oppositum habet in 2. 3. d. vbi vult quòd huiusmodi conceptus abstractus ab vltimis distinctiuis, vel sit conceptus simpliciter negatiuus, vel positius denominatiuus non dictus in *quid*.

Solutio. Dicas quòd persona non prædicatur in *quid* de vltimis distinctiuis, vt est propriè superioris de inferiori, ita vt superius sit in potentia ad inferius, ita quòd sit acceptum à realitate perfectibili, & sic non dicit conceptum in *quid*: vt verò talis conceptus non accipitur à realitate perfectibili ab alio, & hoc modo prædicatur in *quid*. Vel dicas quòd persona dicit conceptum in *quid* improprie, non autem proprie. C C X X X III.

Scotus in 3. q. 1. dicit quòd ens prædicatur in *quid* de Deo. Huius oppositum videtur habere in d. 2. 6. q. 1. primi.

Solutio. Dicas quòd quando Scotus dicit quòd ens prædicatur in *quid* de Deo, verè est improprie; dū verò dicit quòd non, verum est proprie.

C C X X X I V.

Scotus in 1. d. 3. q. vlt. in *Solutione vltimi argumenti*, & d. 1. 7. dicit quòd intellectus potest esse principium formale habitus, cuius oppositum videtur habere in 2. 7. d. 1. q. unica. vbi dicit quòd intellectio nō potest esse productiua alicuius termini.

Solutio; Dicas quòd intellectio non est actio de genere Actionis productiui, & hoc est quod supra dicebat Scotus in d. 3. q. præallegata, non autem negat, quin ista sit principium formale habitus. C C X X X V.

Scotus in 1. d. 3. facit differentiam inter personam diuinam, & creatam, quia diuina dicit aliquod positium, creata verò non. Huius oppositum videtur habere in 1. d. 2. 6. vbi dicit quòd suppositum, vel ratio suppositalis non dicitur actus in creatura.

Solutio; Dicas quòd licet Scotus asserat personam diuinam constitui per positium, & creatam non, illud dicit non ad intentionem propriam, sed secundum opinionem aliorum.

C C X X X V I.

Scotus in 1. 9. q. 1. & in *Quodl.* q. 6. & d. 3. 2. 1. ponit similitudinem in diuinis, & æqualitates esse reales. Huius oppositum videtur habere in d. 3. 0. q. unica.

Solutio; Dicas quòd Scotus in 3. 0. d. q. unica, primi, sibi non contradicit, quia ibi vult exemplum ponere, quòd si per impossibile essent ibi duæ magnitudines realiter distinctæ, vna non ordinaretur ad aliam realiter, & nō negat quòd ibi non sit similitudo realis. Vel dicas quòd quando Scotus videtur dicere & negare similitudinem, & æqualitatem esse reales in Diuinis, loquitur secundum opinionem Henrici.

C C X X X V I I.

Scotus in 3. 5. d. 1. q. unica dicit quòd intellectus diuinus poterit postea cognoscere lapidem in se. Huius oppositum videtur habere in *Quodl.* q. 1. 5. a. vlt. vbi dicit sic, *Illud quod cognoscitur per aliud, bene potest immediatè cognosci, sed non sic illud quod præcisè cognoscitur in illo: sicut intellectus diuinus præcisè cognoscit creaturam in essentia diuina, & non per illam creaturam, vt obiectum immediatum, quia tunc intellectio eius vilesceret.*

Solutio. Dicas quòd intellectus diuinus non cognoscit lapidem, nisi præcisè in essentia sua, hoc posito, adhuc Scotus sibi non contradicit, quia in 3. 5. d. q. unica, 1. accipit lapidem posse in se cognosci, vt præcisè distinguitur contra hoc, quòd est cognosci præcisè per essentiam, vt actu comparatam ad ipsum lapidem, quasi talis comparatio sit ratio cognoscendi ipsum lapidem. in *Quodl.* verò accipit, prout ipse lapis cognoscitur absolute in essentia cognita, & non præcisè in essentia, in quantum comparatur ad ipsum lapidem. Vel dicas quòd lapidem cognosci in se potest dupliciter intelligi. Primò, vt in se est præsens intellectui diuino, & sic lapis in se non potest cognosci, quia tunc intellectus diuinus vilesceret. Secundò, vt tantum est præsens in essentia diuina, & hoc modo lapis potest cognosci in se. C C X X X V I I I.

Scotus in d. 3. 5. q. unica dicit quòd cognitio lapidis in Deo est vna operatio per se. Huius oppositum videtur habere in d. 2. q. penult. & d. 2. 7. q. vlt. vbi dicit quòd ens absolutum, & ens rationis dicantur tantum vnum per accidens. Vult etiam quòd omnis respectus ad extrà sit tantum ens rationis; cum ergo cognitio lapidis dicat respectum ad ipsum lapidem, non erit vna operatio per se, sed tantum quidam respectus.

Solutio; Dicas quòd ipsa cognitio diuina lapidis est vna operatio per se. Et quòd terminetur ad lapidem, dicas quòd terminari ad lapidem non dicit aliquem respectum rationis, imò prior est intellectio lapidis, quam sit respectus rationis; dum verò Scotus dicit cognitionem lapidis in Deo esse vnam operationem per se, dicas quòd hoc verum est simpliciter, & absolute, quia absolutum prius est respectiuo, & intellectio lapidis est quid absolutum; propterea cognitio ipsius lapidis in Deo est vna operatio per se; dum verò Scotus videtur dicere cognitionem lapidis esse quid respectiuum, dicas quòd hoc verum est denominatione extrinseca.

C C X X X I X.

Scotus in 1. d. 3. q. unica dicit quòd intellectio diuina est mensura omnium aliorum in se intelligibilium, & sic sequitur quòd omnia alia præcisè referuntur ad intellectioem diuinam, &

ipsa terminabit relationem, istam sub relatione
 in re absoluti. Huius oppositum videtur habere
 in 4. d. 25. ubi dicit quod non requiratur præse-
 ntia obiecti propter terminationem intellectus,
 licet requiratur propter causationem, & sic licet
 creatura etiam ab æterno nudum esse habeat, tamē
 poterit terminare actum intellectus diuini; ter-
 go obiectum, ut terminat intellectum, est
 mensura ipsius; igitur ut sic terminat, habet
 rationem mensuræ, & non ipsa intellectio diuina.

Solutio; Dicas quod intellectio diuina idē
 dicitur mensura omnis obiecti alterius à seipsa,
 quia omnia tali actu intelligendi producuntur
 in esse cognito, tum, quia huiusmodi obiecta nō
 sūt in memoria diuina ex natura rei, sed tantum
 per actum intellectus diuini; tum, quia totum
 eorum esse possibile est ab actu intellectus diuini,
 & per consequens est mensura omnium il-
 lorum. CCXL.

Solutio in 1. d. 33. q. unica, dicit quod relatio
 non potest cognosci, nisi termino præcognito,
 & expressè dicit in prologo, q. penultima, quod co-
 gnitio relationis dependet à cognitione termi-
 norum. Hoc autem habet in quodl. q. 14. stante
 hoc sequitur quod cognitio relationis, quā co-
 gnoscit intellectus diuinus, & qua terminatur
 ad creaturam, non poterit cognosci sine creatura,
 & sic dependebit à creatura. Huius oppositum
 habet in prologo, q. penultima, & in quodl. 15.

Solutio, Dicas quod licet cognitio relationis
 dependeat à fundamento & termino, sicut in esse,
 ita & in cognosci, talis tamen cognitio poterit
 causari ab aliquo virtualiter continente termi-
 num, & fundamentum secundum totam enti-
 tatem ipsa tamen cognitio nō poterit haberi nisi
 præcognitis fundamento, & termino. Quamuis
 enim intellectus diuinus possit verè causare co-
 gnitionem paternitatis, non tamen poterit di-
 stinctè cognoscere paternitatem, nisi præcogno-
 scat terminum, & fundamentum; quia cognoscere
 paternitatem in se, & non cognoscere esse ad
 aliquid, est non cognoscere paternitatem: sic dico
 in proposito, quamuis cognitio illius relatio-
 nis sit tantum à Deo, tamen ipsa non potest di-
 stinctè cognosci, nisi præcognita ipsa creatura,
 ad quam terminatur; continet enim virtualiter
 secundum entitatem omnem creaturam, in
 quocunque esse, siue reale, siue secundum quid.
 Vel dicas quod etsi cognitio relationis, quam
 cognoscit intellectus diuinus ex quo termina-
 tur ad creaturam distinctè non possit cognosci,
 nisi præcognita ipsa creatura, non tamen sequi-
 tur quod intellectus diuinus dependeat à crea-
 tura, quia intellectus diuinus tum in esse reali,
 tum in esse cognito, continet ipsam creaturam tri-
 plici continentia, scilicet virtuali, formali, & emi-
 nentiali; & sic Scotus sibi non contradicit, &
 dū dicit Scotus, quod cognitio relationis depen-
 det à cognitione terminorum, verū est quando
 termini virtualiter non continentur in aliquo;
 exempli gratia, relatio, quæ est inter patrem, & filium;
 pendet à cognitione terminorum, quia filiatio
 virtualiter non continetur in paternitate, & pro-
 pterea cognitio paternitatis dependet à cog-
 nitione filiationis. CCXLI.

Scotus in 1. sent. d. 25. q. unica, dicit quod esse
 cognitum lapidis, ut causabilis est ratio æterna in
 mente diuina, id est, quod tale esse cognitum neces-
 sariū præcedit illud esse cognitum, an sit esse quidi-
 tatiū rei, & tunc tale esse erit vni per accidens,
 & sic de illo nihil per se potest prædicari, & sic

omnes propositiones de quidditate erunt per acci-
 dens, & nullæ erunt in primo modo dicendi
 per se; cuius oppositum habet in 36. & 43. d. 1.

Solutio. Dicas quod tale esse, quod dicitur ab
 æterno esse quiditatiū, est esse possibile, quod
 esse possibile fundatur in esse cognito; intellectus
 enim diuinus prius producit rem in esse cog-
 nito, & post in esse possibili. Vnde Doctor in d. 43.
 probat quod possibilitas rerum primò est ab
 actu intellectus diuini. Vel dicas quod quando
 Scotus dicit in 39. d. 1. siue 36. arguendo contra
 D. Bonauenturam, quod idea est tantum neces-
 sariarum; & in 35. d. 1. q. unica, dum dicit ideam
 esse respectu possibilis creabilis, loquitur ad mē-
 tem propriam; dum autem dicit ideam esse tan-
 tum necessariarum, loquitur contra D. Bonau-
 enturam; Vel dicas formaliter quod quando
 Scotus dicit quod esse cognitum lapidis est ratio
 æterna in mente diuina, id est, quod tale esse co-
 gnitum, necessariū præcedit quid sit illud esse
 cognitum, & sic de illo nihil potest prædicari,
 & sic omnes propositiones de quidditate erunt
 per accidens, & nulla erit in primo modo di-
 cendi per se. Dicas quod aliquæ propositiones
 possunt dici per accidens, & per se; per se, prout
 sunt rationes æternæ in mente diuina, & prout
 eminenter continentur in mente diuina, & tunc
 illæ propositiones sunt in primo modo dicēdi
 per se; dicuntur per accidens, prout transeunt super
 esse possibile, & sic conciliatur Scotus. CCXLII.

Scotus in d. 38. q. unica dicit quod si intelle-
 ctus prædeterminaret, tunc voluntas necessariū
 conformaretur illi. Huius oppositum videtur
 habere in q. de Theologia, an sit practica, ubi dicit
 quod ad hoc quod cognitio necessariarum dis-
 requiritur practica, tria requiruntur. Primò quod sit
 prior praxi eliciendi; secundò, quod sit confor-
 mis, siue cōformatiua, siue directiua; tertio, quod
 respiciat voluntatē regulabilem, & determinabilem.
 hoc vltimū videtur negari, quia videtur impor-
 tate imperfectionem, quod sit determinabilis aliunde,
 & hoc dicit, quod de necessitate cōformaretur.

Solutio; Dicas quod Scotus in q. de Theologia
 loquitur de his, quæ tantum sunt ad intrā, & quæ
 sunt simpliciter necessaria, in d. verò 38. q. unica
 loquitur de factibilibus, & tunc esset inconueniens,
 quod diuina voluntas determinaretur necessariū
 ab intellectu diuino respectu factibiliū, quia tunc
 necessitate produceret illa. CCXLIII.

Scotus in d. 36. q. unica, dicit ad hoc quod intel-
 lectus producat aliquid, necesse est intellectu
 illud prius intelligere. Huius oppositum
 habet in d. 39. ubi dicit quod contingens in-
 quantum huiusmodi, non sit præcognitum an-
 tequam voluntas determinet, imò ipsa prius
 determinat, & postea intelligitur.

Solutio; dicas quod aliud est producere aliquid
 tantum secundum esse secundum quid, & aliud est
 producere secundum esse simpliciter. Primo modo
 nullū est inconueniens; secundò modo vtique
 esset inconueniens intellectum diuinum omnino
 independentem, & in essendo, & in eausado, pro-
 ducere aliquid secundum vere esse simpliciter, &
 reale, & nō præintelligere illud, & dicitur inde-
 pendens in agendo, quia hoc nō est inconueniens
 de agente omnino independentem, vt de sole, quod
 producat nō intelligendo, tunc enim dirigetur
 ad finem ab alio cognoscente, & amante finem.

Laus Deo, Deiparae Virgini, & Patri Francisco
 Ordinis fundatori, & Antonio eiusdem Patris se-
 natori maximo.

I N D E X

Rerum notabilium, quæ in hoc Tomo continentur.

Primus numerus ad paginam, secundus ad numerum marginalem remittit.

A B

ABSOLUTUM convertibile in respectuum, & è contra. 243.
 Absolutum, & respectuum nihil per se includit. 164.29
 Absolutum & respectus non faciunt per se unum. 268.12.275.18
 Absolutum omnino est communicabile. 85.31
 Absolutum potest esse siue eo, quod non est prius, nec simul natura cum eo. 163.3
 Absolutum potest esse sine respectu. 164.1
 Absolutum prius potest esse sine posteriori. 568.26
 ad Absolutum in causa sequitur absolutum in effectu. 278.28
 ex Absoluto, & respectio non fit conceptus per se unus. 169.6
 ex Absoluto, & respectio non fit per se unum. 561.33
 Absoluto priori potest poni posteriori. 568.52
 Abstracti de abstracto in Deo quando neganda est prædicatio. 131.17
 Abstractio multiplicata non idè multiplicatur concretum. 561.32
 de Abstractis vltimate nihil prædicatur nisi in primo modo, explicatur. 556.18

A C

Acceptari plura pro eodem die, cum vna tantum Missa dici possit pro mortuis, ubi acceptantur, an laudabilis consuetudo. 533.30
 Accidens abstractum est in tertio modo perfectius. 559.28
 Accidens habet suppositum per accidens. 502.11
 Accidens ad subiectum duplex est habitudo. 504.11
 Accidentia dependentia vltimate est ad suppositum. 503.13
 Accidens duplex est habitudo ad substantiam. 503.13
 Accidens separatio repugnat inherere secundum quid. 510.20
 de Accidente absoluto aliud est loqui, & aliud de respectu. 279.33
 Accidentia plura possint esse in eodem subiecto. 57.39
 Actio abstracta est prima actio intellectus agentis. 429.29
 Actio de genere Actionis dividitur in immanentem, & transeuntem. 341.27
 Actio dividitur in transeuntem, & immanentem. 343.75
 Actio & operatio quomodo differant. 301.2
 Actio & passio quomodo sint præuia. 285.

Scoti Oper. tom. XII.

Actio in Deo mera relatio. 115.32
 Actio naturalis quando sequitur non naturalem. 376.15
 Actio necessariò suppositi præexistens. 115.30
 Actio omnis ad formam non actiuam est equiuoci agentis. 444.24
 Actio omnis producit, inducit, aut educit. 338.25
 Actio productiua potest dupliciter intelligi. 23.40
 Actio proprie dicta qua fit. 278.28
 Actio quando est transiens, & immanens. 343.75
 Actio quid sit. 339.70
 Actio quomodo sit qualitas. 343.76
 Actio quo sensu dicitur productiua, inductiua, & educiua. 339.72.340.72
 Actio ut productio quid. 339.71
 Actionis & passionis fundamentum quod sit. 285.6
 Actiuum aliquid est in intellectu, quod non est in sensu. 411.2.413.2
 Actiuum aliquid est in parte intellectiua respectu intellectus. 411.2.413.1
 Actus an sit laudabilis. 483.10
 Actus capis nobilitatem ab obiecto. 416.9
 Actus cognoscendi se habet sicut similitudo respectu cuius est. 311.12
 Actus comprehensius relationis originis non potest causari in intellectu creato. 141.36
 Actus contra naturam quis. 460.2. & præter naturam quis. *ibid.*
 Actus credendi quid sit. 356.4
 Actus credendi ut innuitur fidei infusa an est necessariò infallibilis. 367.36
 Actus dilectionis naturalis, & meritorie non differunt specie. 468.16 in comm.
 Actus dilectionis potest intelligi habere duplicem bonitatem. 473.3
 Actus duplex. 462.6
 Actus dupliciter dicitur malus. 481.8
 Actus elicitus à charitate semper est meritorius. 516.2
 Actus elicitus à voluntate formaliter bonus, quo voluntas vult actum exteriorem, talis actus exterior denominatione extrinseca dicitur bonus moraliter. 487.16
 Actus elicitus quot modis sumitur. 460.2. à quo causatur. *ibid.*
 Actus est prior tempore, ratione, & perfectione, quam in potentia. 573.39
 Actus exterior addatne aliquid bonitatis, vel malicie ad actum interiore. 474.1. & seq.
 Actus fidei acquisita, & actus infusa de eodem obiecto non differunt specie. 470.19
 Actus fidei infusa non est certior habenti, quam acquisita. 469.11
 Actus fidei innitur fidei acquisita, & infusa. 353.5

FFF

Actus

Index rerum

- Actus habituum naturalium, & supernaturalium an differant species.* 569.57
Actus idem an fide infusa, & acquisita elici potest. 569
56
Actus idem successivè bonus, & malus. 486. 16. in
text.
*Actus idèdò habet esse acceptatum, quia voluntas divi-
na illum acceptat in ordine ad premium.* 472.23
Actus imperatus verè imputabilis. 491.10
Actus indifferens elicitur à iusto. 460.5
Actus intellectus duplex. 29.22
Actus interior intenditur per exteriorem. 474.2
Actus intuitivus est nobilior abstractivus. 197.27
Actus malus contrariè quis dicatur. 481.8
Actus meritorius est supernaturalis. 460.3
Actus meritorius quid sit, 462.4
*Actus moralis charitatis, & meritorius clarè explican-
tur.* 472.13
Actus moralis fundat meritum. 465.7
Actus neuter est in potestate agentis. 484.13
Actus potest dici bonus dupliciter. 477.3
Actus primus intelligendi in Divinis quid. 31.54
Actus quis dicitur meritorius, & quis non. 643.4
Actus quomodo dicatur bonus ex genere. 481.7
Actus quo sensu esset representativum forme. 401.107
*Actus reclus cognoscendi necessariò includit relationem
rationis.* 322.39
*Actus reflexus an sit magis beatificus, quàm actus re-
flexus.* 329.47
Actus reflexus quid. 328.45
Actus regulariter non mutatur de bono in malum.
570.60
Actus specificatur ab obiecto. 416.9
*an Actus voluntatis elicis sicut est perse primò bo-
nus, vel malus moraliter, ita est imputabilis forma-
liter.* 484.:5
*Actus ut sic meritorius petit elici secundum inclina-
tionem charitatis.* 462.5
Actus convenientia unde iudicetur. 476.5
*Actus simpliciter convenit aptitudo, vel repugnantia
ad informandum.* 228.5
*Actum charitatis distingui specie ab actu naturali ad-
mittit.* 465.8
ad Actum meritorium qua conditiones spectent. 463.8
*Actum simpliciter dare convenit forma substantiali, &
non accidentali, & quare.* 228.5
Actum videns an idèdò videat obiectum eius. 345.32
in Actu cognoscendi sunt dua relationes reales. 311.
11
in Actu eodem substrato potest esse bonitas multiplex.
481.9
*Actu reflexo cognoscere potest quis actum rextim
sive ille sit intuitivus, sive abstractivus.* 332.57
Actu uno nemo dicendus bene fortunatus. 559.6
*Actus aliqui voluntatis sunt, qui præexigunt noti-
tias species distinctas, qui tamen non differunt spe-
cie.* 471.22
*Actus cognoscendi, & appetendi suntne essentiali-
ter absoluti, vel essentialiter relativi.* 301. 1. &
seq.
Actus distinguuntur ne ex principiis. 472.13
Actus distinguuntur per obiecta. 315.13
*Actus distinguuntur per obiecta ut per aliqua extrin-
seca à quibus dependent.* 342.31
Actus quomodo distinguuntur per obiecta. 342.30
*Actus sunt distincti, qui necessariò præexigunt intel-
lectiones ut specie distinctas.* 471.22
*in Actibus externis est propria malitia distincta ab
internis.* 576.57
- A D
- Adæquatio sumitur dupliciter.* 135.22
Adam novit distinctè abstractivè Deum. 566.45
- A E
- Equalitas exigit extrema distincta, identitas non.*
157.19. & 20
Equalitas in Deo habet hæcitatem. 557.22
Equalitas in Divinis an sit relatio realis. 142.1
Equalitas melior inæqualitate. 556.20
*Equalitas non aq: è distincta ab identitate, & simi-
litudine, sicut hæc inter se.* 148.11
Equalitas perfectior inæqualitate. 166.33
Equalitas potestatis in Deo est rationis. 152.17
Equalitas potestatis in Deo qualis. 143.4
Equalitas prima est in Filio, exponitur. 157.19
Equalitas prima sine in Patre. 156.21
Equalitas qualis relatio. 167.36
Equalitas quando verior. 161.26
*Equalitas quomodo essentiam, & relationes inclu-
dat.* 164.30
Equalitas quomodo habeat materiam. 163.33
Equalitas una an sit in Divinis. 557.21
Equalitatis fundamentum quodnam sit. 142.2
Equalitatis in Divinis quodnam sit fundamentum.
143.3
Equalitatis proximum fundamentum quod sit. 155
19
Equalitatem in Deo esse relationem realem. 165.31
Equalitates an sint finitæ. 159.26
Equalitates dua in Patre. 167.38
*Equalitates personarum sunt eiusdem rationis, &
quare.* 158.21
Æs non potest naturaliter converteri in lapidem.
243.6
Æternitas an modus intrinsecus existentia Dei. 149.13
Æternitas dicæne perfectionis. 556.21
*Æternitas non ita convenit existentia, sicut infinitas
essentia.* 150.15
Æternitas quid sit. 151.6
Æternitatis definitio. 150.14
Æternitatem esse positivam, vel non-problema. 151.
16
*Æternitatem mundi ponens possitne sustinere aliquem
esse universaliter bene fortunatum.* 536.1. & seq.
*Æternitatem quis ponit esse tantum relationem ra-
tionis, vel negationem.* 150.16
Æternitatem unde dicatur. 152.10
- A G
- Agens naturale est vel primum, vel à superiori deter-
minatum.* 457.15
Agens naturale, & voluntarium quomodo differant.
47.26
Agens naturale non causat contraria in idem passivum.
896.6
Agens naturale quare non possit transsubstantiare. 260
25
Agens naturale quomodo corrumpat Eucharistiam. ibid.
*Agens naturale tantum potest transmutare ea, que ha-
bent subiectum commune.* 261.35
Agens omne agi propter finem quomodo. 395.83
Agens per modum nature quid. 483.11
Agens quomodo sit præstantius passivo. 421.
Agens unius speciei potest generare multa simul. 42.10
Agens

Index rerum.

<i>Agens unum subordinatur alteri tripliciter.</i>	189.
40	
<i>Agentis munus quodnam sit.</i>	426.14
<i>Agentia alia ex cognitione sensitiva, alia ex intellectuina, & in his tantum esse potest bonitas moralis.</i>	476.4
<i>Agentia per intellectum, & voluntatem qua sint.</i>	478.5
<i>Agentia per solam cognitionem sensitivam qua sint.</i>	478.4
<i>Agere in aliud quid sit.</i>	421.22

A L

<i>Albedo imperfectior noticia eius.</i>	334.62
<i>inter Album, & nigrum est medium.</i>	196.25
<i>Album per speciem albi videtur, non tamen relatio ad illud.</i>	404.24

A M

<i>Amicos duos habens semper unum magis diligit: adeo amicitia perfecta est ad unum.</i>	519.7
<i>Amor & noticia procedentes sunt rationes operandi ad extra secundum Henricum.</i>	208.8
<i>Amor perfectior desiderio.</i>	474.2
<i>Amor qui respicit Deum est perfectus.</i>	416.9

A N

<i>Angelus cum non sit infinitus, est aliqua imperfectio in ipso.</i>	437.45
<i>Angelus est creabilis secundum D. Thomam est tantum credita.</i>	187.37
<i>Angelus est independens dependentia causati ad causam respectu omnium inferiorum, non potest tamen terminare dependentiam cuiusvisque causati inferioris.</i>	499.9
<i>Angelus est simplex.</i>	500.12
<i>Angelus existens in corpore quare ibi non habeat ubi.</i>	271.15
<i>Angelus habuit primum actum a se.</i>	541.13.542.4
<i>Angelus intelligit se, & suam intellectionem intuitivè.</i>	145.8
<i>Angelus nequit omnia simul intelligere, & quare.</i>	412.3
<i>Angelus nullam creaturam continet virtualiter.</i>	380.74
<i>Angelus plus recedit a materia, quam anima.</i>	228.6
<i>Angelus potest cognoscere Trinitatem.</i>	199.33
<i>Angelus potest informare materiam.</i>	235.4
<i>Angelus qualem scientiam potuit habere de Deo.</i>	548.2
<i>Angelus quomodo excedat hominem.</i>	120.3
<i>Angelus sibi relictus potest intelligere.</i>	412.4
<i>Angelus videns actum beatum, an videat actum eum.</i>	401.22
<i>Angelus vno tantum die existens haberet omnia intrinseca, que modo habet.</i>	150.15
<i>Angelo repugnat esse formam informantem.</i>	231.2
<i>Angelum esse a se non posuit Aristoteles.</i>	188.38
<i>Angelum seipsum distinctè cognoscere concedit Scotus.</i>	403.110
<i>Angeli quomodo forme cali.</i>	234.20
<i>Anima an eque perfectè vivificat corpus quantumcumque crescens.</i>	521.9
<i>Anima an ex puris naturalibus possit ex cognitione huius entis cognoscere ens in se.</i>	357.9. & 10
<i>Anima an naturaliter noscat se, suosque actus.</i>	401.22
<i>Anima an possit pro quocunque statu attingere Trinitatem.</i>	370.39

Scoti Oper. tom. XI I.

<i>Anima an sua naturali perfectione relicta possit cognoscere Trinitatem personarum in Divinis.</i>	348.1
<i>Anima beata quomodo possit cognoscere creaturam in se.</i>	441.50
<i>Anima dupliciter potest cognoscere obiectum.</i>	349.
<i>in text.</i>	
<i>Anima est receptivum intellectionis, & compositum ex ea & corpore sensationis.</i>	230.11
<i>Anima est receptivum intellectionis, & sensationis organum compositum ex anima, & parte corporis.</i>	ibid.
<i>Anima habet materiam secundum Philosophum.</i>	560.
30	
<i>Anima informat corpus.</i>	80.28
<i>Anima in supremo statu tantummodo supremam naturalem perfectionem habet, & quare.</i>	348.2
<i>Anima intellectiva non producit secundum Philosophum.</i>	278.
<i>Anima intellectiva quomodo sit hac priusquam corpori uniat.</i>	38.5
<i>Anima non habet idem esse quod compositum.</i>	235.6
<i>Anima non potest attingere ad notitiam Dei propriam.</i>	370.40
<i>Anima potest cognoscere Deum distinctè.</i>	372.43
<i>Anima potest ex puris naturalibus scire propter quid Trinitatem.</i>	357.9
<i>Anima prius hac, quam unita.</i>	36.5
<i>Anima qualiter sit immaterialis.</i>	229.8
<i>Anima quare non sit persona.</i>	227.4
<i>Anima quid sit.</i>	220.22
<i>Anima quomodo immaterialis.</i>	229.8
<i>Anima quomodo non sit de aliquo corpore.</i>	244.8
<i>Anima quomodo perfectius habeat esse unita, quam separata.</i>	233.18
<i>Anima quomodo possit esse sine materia.</i>	38.5
<i>Anima quomodo sit ratio formalis corpori.</i>	207.2
<i>Anima rationalis manet separata, & quare.</i>	233.16
<i>Anima rationalis quare maneat separata.</i>	233.16
<i>Anima separata non est actu inclinata ad corpus, quod non est.</i>	345.32
<i>Anima separata non est personata.</i>	231.3
<i>Anima separata potest intelligere, sed non sentire, & quare.</i>	230.12
<i>Anima separata proximum receptivum intellectionis, non unita.</i>	232.14
<i>Anima si dicatur habere idem esse cum toto, que inconuenientia sequatur.</i>	232.15
<i>Anima si haberet idem esse cum toto, esset inconueniens.</i>	232.15
<i>Anima immortalitas non demonstratur.</i>	574.70
<i>Anima triplex status.</i>	349.1
<i>Animam an sequatur impetus secundum Aristotelem.</i>	540.9
<i>Animam conuersi in corpus quo sensu impossibile.</i>	243.6
<i>Annihilatio cui creationi non possit continuari.</i>	290.
11	
<i>Annihilatio non necessariò fit in instanti.</i>	288.14
<i>Annihilatum idem an possit redire.</i>	251.20
<i>Anniversarium unum ubi dici potest, iniuste plura acceptantur.</i>	534.32
<i>Anniversarium celebrare in propria Ecclesia quando rationabile.</i>	534.32
<i>Anniversarium fundanti ubi scilicet unum diem tantum per diem celebrari solere, satisfactis per celebrationem communem cum aliis.</i>	534.21
<i>Anniversariis pluribus non potest satisfieri in vna missa solemni.</i>	535.21

FFF 2

A P

Index rerum

A P

- Appetitus naturalis quomodo non fatiatur.* 306.9
Applicatio pro celebrante, & communis sumi determinata. 526.16
Applicatio valoris sacrificij recte fit cum conditione si Deo placet. 573.67
Approximatio diuersa obiecti non variat rationem formalem obiecti. 315.23
Aptitudo non est ad formas supernaturales. 572.63
Aptitudo non est primo incommunicabilis. 101.15
Aptitudo potest dupliciter considerari. 195.23
per Aptitudinem an valeat responsio. 555.15

A R

- Aristoteles de fortuna errauit.* 574.71
Ars est practica, non speculatiua. 213.9
Ars omnis est habitus practicus. 209.11
Ars quid sit. 213.8

A S

- Affertire potest quis naturaliter his, qua docet fides.* 356.5

A T

- Attributum quomodo sit infinitum.* 167.38
Attributum unde numeretur. 132.17
Attributa an distinguantur ex natura rei. 549.4
Attributa an sint perfectiones simpliciter. 14.17
Attributa emanant, & fluunt ab essentia diuina. 394.86
Attributa in Deo sintne ex naturae distincta. 556.20
Attributa pullulant ab essentia. 6.9
Attributa quomodo infinita. 91.6
Attributa quomodo sint formaliter infinita. 6.10

A V

- Auersio multiplex est.* 491.22
Auersio tantum tertia potest esse in actu externo. 490.19.
Authoritatis, & subauthoritatis ordo in Diuinis, quoad operari ad extra. 215.19

B A

- B** *Alcurn in mente mouet ut efficiens, ad extra ut finis.* 189.40

B E

- Beatificare potest intelligi dupliciter.* 222.27
Beatitudo consistit in operatione voluntatis. 573.40
Beatitudo est de obiecto ut existens est. 309.8
Beatitudo in quo consistat. 303.2
Beatitudo non est noxia abstractiua. 145.8
Beatus an eodem actu videt essentiam, & creaturas. 567.50
Beatus quis dicendus. 308.6
Beati intellectus potest simul infinita cognoscere. 567.50
Beati non habent verbum de essentia diuina. 439.22

B O

- Bonitas à charitate in actu supponit bonitatem moralem, & praei meritorium.* 466.19
Bonitas actus quodammodo obiecti. 485.14
Bonitas diuina quomodo, & per quid differat à sapientia. 14.18
Bonitas est respectus extrinsecus adueniens, non intrinsecus. 576.58
Bonitas ex genere quid sit. 548.4
Bonitas ex obiecto quare dicatur ex genere. 479.6
Bonitas moralis declaratur. 477.2
Bonitas moralis in quibus agentibus inueniatur. 476.4
Bonitas moralis quae sit. 475.3-477.2
Bonitas naturalis, & moralis quid. 476.4
Bonitas prima moralis desumitur ab obiecto. 570.59
Bonitas prima videtur esse circumstantia finis. 479.6
Bonitas triplex. 548.4
Bonitas virtuosa quid sit. *ibid.*
Bonitati triplici tripliciter opponitur malitia. *ibid.*
ad Bonitatem moralem requiritur actualis conformitas ad proprium iudicium rectum. 476.4
Bonitates plures sunt in vno actu. 480.8.481.9
Bonum an sit passio communis omnis entis. 556.21
Bonum, & malum in rebus, verum, & falsum in intellectu. 571.61
Bonum in se, & bonum alteri differunt, & quomodo. 475.3
Bonum numerosius non debetur pro aequali, sicut nec intensius. 519.6
Bonum omne quomodo sit qualitas. 344.78
Bonum quod correspondet merito Ecclesiae. 529.20
Bonum quod debetur Ecclesiae possitne sacerdos applicare alicui. 524.13
Bonum quod debetur merito orantis applicato duobus non tantum valet vni soli, quantum valeret, si soli applicaretur. 518.4
Bonum spirituale proportionatur spiritui. 518.5
Boni ratio omnis non necessitat voluntatem. 450.5
in Bono finio quomodo possint contineri infinita. 490.18

C Æ

- C** *Ælum aliter est incorruptibile, & aliter elementa.* 265.7
Ælum est magis determinatum ad rotunditatem, quam graue ad descensum. 457.16
Ælum moueaturne localiter. 263.5
Ælum non est animatum. 234.20

C A

- Calor à quo causetur in igne.* 414.5
Candela aequè illuminat plura illuminabilia, ac vnum. 518.5
Calus, & fortuna differunt. 573.68
Causabilia omnia communia sunt Trinitati. 205.3
Causa æquiuoca partialis est nobilior suo effectu. 415.7
Causa aliquid accipit à causato. 560.30
Causa effectiua continet virtualiter effectum. 408.118
Causa eminenter continens effectum potest illum causare. 179.19
Causa exemplaris quomodo accipiatur. 134.23
Causa inferior in quocumque potest, potest & superior saltem cum inferiori. 183.27
Causa

Index rerum.

Causa necessaria, & precisa alicuius effectus posita, necessario ponitur effectus. 279.32
Causa omnis naturalis determinata est ad alteram partem contradictionis. 482.9
Causa per se quid sit, & causat per accidens quid. 67.50
Causa quo perfectior, eo perfectiori modo causat. 435.38
Causa perfectior immediatius causat, negaretur à Philosopho. 179.10
Causa prima potest privare secundas suis actionibus. 181.23
Causa triplex. 456.13
Causa unius unica est ratio causandi in eodem ordine. 67.50
Causam virtualiter continens non potest immediatè in eius effectum. 179.20
Causarum univ. salitas habet causam extra se. 183.28
in Causis ascendendo, iur ad unam. 116.10
in Causis essentialiter ordinatis est status ad unam primam. 184.1
Causatio & novitas non necessariò convertuntur. 190.43
Causatum idem non potest esse à duabus causis totalibus eiusdem ordinis. 186.35
Causatum omne dependet à causa prima, ut imperfectum à perfectò. 206.7

C E

ad Celebrandum obligati pro his non possunt celebrare pro aliis. 527.17
Celebrare obligatus pro uno non satisfacit celebrando pro pluribus. 573.67
Celebrare obligatus pro uno una obligatione, & alia pro alio, non satisfacit una celebratione pro ambobus. 531.25

C H

Charitas duplex. 355.6
Charitas mediat inter potentiam, & actum meritorium. 473.23
Charitas non est essentialis ad meritum. 472.13
Charitas non est principium modi in actu. 471.13
Charitas quomodo forma virtutum. 465.8
Charitas quomodo sit forma virtutum. 569.56
Charitatis inclinatio, & virtualis intentio requiritur ad meritum. 569.55
Christus an sit per se unum. 556.20

C I

Circumscriptio est esse presens loco quid sit in se. 268.12
Circumscriptio passiva quid importet. 269.5
Circumstantiæ quomodo sint relationes. 479.7
Circumstantia requisita ad bonitatem moralem actus. 478.6

C O

Cogitatio eorum pro quibus offertur, non requiritur in missa. 519.7
Cognitio abstractiva, & intuitiva quare differant specie. 201.39
Cognitio abstractiva, & intuitiva quomodo differant. 173.8
Cognitio abstractiva qualiter habeat relationem realem Scoti Oper. tom. XII.

lem realem potentialem, & aptitudinalem. 321.36
Cognitio actus non sufficit ad cognitionem obiecti. 406.26
Cognitio certa, cui non potest subesse falsum, distinguitur à non certa. 470.20
Cognitio Dei distincta potest haberi pro hoc statu. 557.24
Cognitio Dei, qua est à fide infusa, & cognitio, qua est ab acquisita differunt specie. 470.20
Cognitio distincta est duplex. 350.2
Cognitio intellectiva duplex. ibid.
Cognitio intuitiva cuius sit, & qua. 328.45
Cognitio intuitiva Dei datur in intellectu beato. 145.8
Cognitio intuitiva per quid fiat. 310.15
Cognitio intuitiva unde dicatur. 200.37
Cognitio Metaphysici de Deo excedit cognitionem Philosophi de eo tam intensivè, quam extensivè. 544.15
Cognitio purè speculativa, & verè practica qua sint. 209.11
Cognitio qua sufficit ad scientiam. 173.8
Cognitio rerum in Verbo est intuitiva, 565.42
Cognitionem Dei habet, qui cognoscit verum per essentiam. 350.3
in Cognitione abstractiva non concurrat obiectum intelligibile. 359.15
in Cognitione quod est perfectioris magis convenit intellectiva. 309.8
Cognitiones principij, & conclusionis differunt specie. 469.11
Cognosci aliquid per aliud potest dupliciter intelligi. 442.54
Cognosci dicitur aliquid immediatè multipliciter. 441.51
Cognosci per medium cognitum quid sit. 401.105
Cognoscitur aliquid tripliciter. 173.7
Combustio non necessariò sequitur posita perfectissima presentia ignis, & quare. 273.13
Commenfuratio supponit aequalitatem, non è contra. 61.25
Commune aliquid esse contingit dupliciter. 260.25.271.33
Communicabile disium potest dici inherens improprie. 141.38
Communicabile sumitur tripliciter. 227.11
Communicatur aliquid alteri tripliciter. 511.22
Comparatio activa est communis tribus. 224.35
Comparatio quid sit. 19.32
Compositum an sit per se subsistens. 2.68
Compositum dependet à forma. 238.15
Compositum est perfectius forma. 559.28
Compositum ex materia & forma est ens per se subsistens, non ordinabile ad aliud. 560.30
Compositum perfectum solum dicitur esse, & pars per accidens esse. 233.7
Compositum sine per se subsistens. 236.8
Comprehensibile intellectus finito est finitum, & incomprehensibile non est finitum. 437. in comm.
Conceptus distinctus de Deo non potest haberi ex naturalibus. 175.11
Conceptus entis ant posterior ipso ente. 25.46
Conceptus entis est distinctissimus. 359.13
Conceptus entis non est formaliter infinitus. 275.18
Conceptus entis quomodo predicetur in quid de Deo. 361.21.
Conceptus essentia an simpliciter simplex. 177.8

Index rerum

<i>Conceptus incommunicabilis abstrahibilis à relativo, & absoluto.</i>	113.29.
<i>Conceptus simpliciter simplex an perfectior conceptus non simplici.</i>	548.3
<i>Conceptum entis in se posse abstrahi ab hoc ente cognitio, potest multipliciter intelligi.</i>	359.14
<i>per Conceptum finitum cognoscitur infinitum.</i>	544.1
<i>Conceptum simpliciter simplicem an habeamus de Deo.</i>	548.2
<i>Concipi distinctè quid sit.</i>	262.24
<i>Conclusio cognoscitur immediatè, nisi cognoscatur per principium.</i>	439.22
<i>Conclusio habet propriam veritatem.</i>	570.58
<i>Conclusiones practicae resoluuntur in principia practica.</i>	209.11
<i>Concretum dicitur per se primò de composito ex susceptivo, & forma, sed per se secundò de susceptivo.</i>	79.14
<i>à Concretis ad abstracta teneantur consequentia.</i>	573.38
<i>Conferuare quomodo dicat actionem conferuantis.</i>	285.5
<i>Conferuari quid dicat.</i>	301.39
<i>Constitutum non ut conueniens, vel differens constituit, sed secundum se.</i>	104.20
<i>Continens aliquid quoad notitiam, continet quoad entitatem.</i>	566.45
<i>Continens quid respicit.</i>	267.4
<i>Continentia quid sit secundum modum quantitatum.</i>	274.15
<i>Contingere aliud contingit multipliciter.</i>	388.72
<i>Continere eminenter contingit dupliciter.</i>	388.72
<i>ex Contingenti, & necessario non sequitur nisi contingens.</i>	120.5
<i>de Contingentibus quoad possibilitatem datur scientia.</i>	174.10
<i>Continui pars prima an produci possit à Deo.</i>	568. col.1
<i>Continui pars prima non est causabilis per se.</i>	196.24
<i>Contradictio positive esse in anima.</i>	551.11
<i>à Contradictorio in contradictorium non transitur, nullo aliter se habente.</i>	452.7
<i>Contradictoria non aequè primò conueniunt ei, de quo dicuntur.</i>	96.9
<i>Contradictoria quomodo referantur ad idem nunc.</i>	95.9
<i>Contrarietas proprie non est inter formas substantiales.</i>	293.18
<i>quod Conuenit uni, & non alteri, supponantur duo distincta.</i>	550.8
<i>Conuersio duplex.</i>	252.22
<i>Conuersio est ei possibilis, qui habet utrumque terminum in sua potestate perfectè.</i>	241. in text.
<i>Conuersions terminus aliquid potest esse sine ulla nouitate in ipso facta.</i>	255.19
<i>in Conuersione quid requiritur commune utrique termino.</i>	260.25
<i>in Conuersione totali non est annihilatio termini à quo.</i>	258.28
<i>Conuerti aliquid in aliud eodem modo potest, quod illud potest succedere ipsi.</i>	242.6
<i>Conuerri aliquid in aliud multipliciter potest intelligi.</i>	259. in comm. 239.11
<i>Conuerri aliquid in præexistens potest intelligi dupliciter.</i>	251.20
<i>Conuerri posse quodlibet in quodlibet.</i>	560.21
<i>Corporeum sene conuertibile in incorporeum, vel è contra.</i>	242.4
<i>Corpus an possit conuerti in animam.</i>	242.5
<i>Corpus Christi post conuersionem panis non habet aliam quam aliquam nouam, quam prius non habuit.</i>	258.29
<i>Corpus Christi quomodo sit in calice, & in Eucharistia.</i>	163.32
<i>Corpus hoc posse dari, & hunc locum, qui illud non continet.</i>	266.10
<i>Corpus non agit in spiritum.</i>	566.47
<i>Corpus non potest esse continuum in vno loco, & discontinuum in alio, nec viuum in vno, & mortuum in alio.</i>	254.18
<i>Corpus penetrans aliud, est in eodem vbi cum illo.</i>	270.15
<i>Corpus potest intelligi tripliciter.</i>	269.5
<i>Corpus quam recipere formam in vno loco à duobus agentibus, eandem recipere si in duobus locis esset, eisdem agentibus ei approximatis.</i>	253.17
<i>Corpus quomodo non possit conuerti in animam.</i>	245.11
<i>Corpus si non continetur, non erit locus.</i>	267.4
<i>Corpus vnum esse localiter in pluribus locis impossibile videtur.</i>	250.13
<i>Corpus utrumque penetrantium facit distare latera continentis.</i>	271.15
<i>Corporis Christi substantia est terminus conuersionis.</i>	255.20
<i>Corpus circumscribi à loco quid sit.</i>	269.5
<i>Corpus esse presens huic loco tripliciter potest intelligi.</i>	269.5
<i>Corpora duo an possint esse in eodem loco.</i>	272.9
<i>Corpora plura esse in eodem loco.</i>	254.18
<i>Correlatiuum aliquid habens, non potest per illud agere.</i>	205.5
<i>Corruptio non continuatur generationi.</i>	289.11
<i>Corruptio non idè non est annihilatio, quia aliquid corrupti manet.</i>	257.22
<i>Corruptio non potest sequi generationem, & quare.</i>	287.13
<i>Corruptio quare non sit annihilatio.</i>	257.23
<i>Corruptionis termini per se qui sint.</i>	259.31

C R

<i>Creari quid dicat.</i>	288.7
<i>Creatio non est opus miraculosum.</i>	560.31
<i>Creationis, & annihilationis alter terminus non continetur sub ente.</i>	260.25
<i>Creatum nihil potest causare in se representatiuum Dei.</i>	369.11
<i>Creatura omnia quomodo debeant à Deo.</i>	319.22
<i>Creatura non necessario creatur.</i>	300.39
<i>Creatura non potest esse nisi per Verbum Dei.</i>	208.9
<i>Creatura nulla potest continere entitatem Dei.</i>	372.42
<i>Creatura permanens non potest præciè durare per instanti.</i>	289.9
<i>Creatura positive esse ab aeterno.</i>	184.30
<i>Creatura potest accipi multipliciter. 2. 1. in comm.</i>	127.13
<i>Creatura quomodo non possit esse nisi per Verbum.</i>	214.13
<i>Creatura si tantum per instanti duraret, haberet vltimum instanti sui esse.</i>	293.17
<i>Creaturam conseruare quid sit.</i>	346.80
<i>Creaturarum nulla determinata pluralitas. 65. in text.</i>	

Index rerum.

C V

Curatus debetne potius pro patre celebrare, quam pro parochiano? 527.18

D E

Definitio motus explicatur. 75.7
 Definitio tunc verè est, quando definitum significat idem quod definitio. 347.col.1.
 Definitum quomodo accipitur? 18.13
 Deitas est paternitas, an vera propositio? 130.17
 Delectatio est qualitas. 341.29
 Delectatio quomodo sit qualitas. 344.78
 Demonstratio duplex. 169.3.170.1
 Demonstratio tantum necessariorum. 173.9
 Denominatum per formam devotatur distingui ab opposito. 79.14
 Dependens ab aliquo, aliquo modo accipit ab eo esse. 189.40
 Dependencia accidentis ultimè est ad suppositum. 503.13
 Dependencia ad verbum non est causati ad causam. 492.2
 Dependencia causati ad causam est essentialis, ratione viriùsque extremi. 498.9
 Dependencia dividitur. 496.6
 Dependencia duplex. 223.31. & 32. qua perfectiorem, & qua imperfectiorem includat. ibid.
 Dependencia essentialis potest multipliciter accipi. 501.14
 Dependencia essentialis unica est eiusdem formaliter ad idem formaliter. 283.2
 Dependencia hypostatica describitur. 511.22
 Dependencia locati ad locum est activa. 560.32
 Dependencia locati ad locum non necessaria. 263.5
 Dependencia natura ad supposita subiicit ut præcedat de supposito. 513.25
 Dependencia potest dupliciter accipi. 498.7
 Dependencia fundamentalis ratio non est magis in dependente, quam in non dependente actu. 513.25
 Dependencia ratio alia essentialis, alia apertudinalis: prima creaturæ ad Deum secunda causati ad causam secundam. 512.24
 Dependenciam alicuius terminare est perfectio. 551.18
 Dependencie essentialis eiusdem rationis sunt impossibiles in eodem. 283.2
 ad Dependenciam diversas formales terminandum requiruntur diversa rationes terminandi, vel una illimitata. 496.6
 Dependere ab alio potest intelligi multipliciter. 437.45
 Dependere ad relativum ut correlativum aliud est, & aliud dependere ad ipsum, non ut correlativum. 507.21.
 Dependere non potest idem ab aliquo pluribus dependentiis eiusdem rationis. 562.37
 Dependere simpliciter non repugnat nisi per positum, secundum quid sic. 509.20
 Devotio non minuitur orando pro multis magis quam si oraretur pro uno. 519.7
 Deus an causa bona fortuna? 574.71
 Deus, circumscripti in infinitate, formaliter distinguitur ab omni ente infinito. 122.6
 Deus annihilare potest, & creare in tempore. 573.37
 Deus est an sit prima propositio in Divinis. 549.4
 Deus est causa æquivoca generationis. 181.25

Deus est causa bona fortuna, sed non secundum Aristotelem. 540.8
 Deus est mensura omnium rerum. 556.19
 Deus est omnipotens, demonstratur. 171.5
 Deus est omnipotens an vera propositio? 551.23
 Deus est omnipotens non demonstratur propter quid à Metaphysico. 175.12
 Deus est omnipotens, quomodo sciatur à viatoro demonstratione propter quid? 174.5
 Deus est regula prima omnium. 478.4
 Deus, & creatura quare non excedant Deum? 125.8
 Deus & creatura quomodo conveniant? 361.22
 Deus, & Deitas quomodo differant? 25.46.105.24
 Deus habeatne potentiam executivam? 568.26
 Deus habet specialem providentiam de homine. 574.70
 Deus intelligit aliquid communius suo primo obiecto. 565.45
 Deus licet prius causas secundas actionibus suis, non tamen entitatibus. 182.10
 Deus necessariò amat creaturas in esse possibili. 568.53
 Deus necessariò vult quicquid vult, exponitur. 451.7
 Deus non distinctè cognoscitur per conceptum entia. 362.24
 Deus non est in Prædicamento. 168. in com.
 Deus novit creaturas in sua tantum essentia. 567.49
 Deus omnia fortuita speciali providentia providet, rationibus sibi cognitis, nobis oculis. 544.15
 Deus omnia intelligit, & vult uno actu simplici. 35.2
 Deus possitne facere quòd Angelus informet materiam? 226.1. in text. & com.
 Deus possitne facere quòd manente corpore, & loco, corpus non habeat ubi, sine esse in loco. 262.1
 Deus possitne species in Eucharistia convertere in quid præexistens. 239.1. in text.
 Deus potest annihilare Angelum. 294.col.2.
 Deus potest conservare omne absolutum sine alio. 331.55
 Deus potest convertere lapidem in Angelum, annihilando lapidem. 246.14
 Deus potest destructum idem numero reparare. 249.11
 Deus producit substantiam natam affici accidentibus causatis ab agente naturali ad corruptionem Eucharistia. 260.26
 Deus quando conservat creaturam, terminus conservationis non est aliquid novum. 256.27
 Deus quare dicatur creator. 69.5
 Deus quomodo movet intellectum creatum. 375.47
 Deus quomodo se amet. 454.8
 Deus quomodo sit presens creatura. 304.3
 Deus, secundum Augustinum, sinit res agere proprios motus. 181.24
 Deus sinit creaturas agere proprios motus. 439.21
 Deus si omnia immediate possit producere, ordo causarum non esset essentialis. 178.17
 Deus sub ratione deitatis quomodo dicatur obiectum beatificum. 123.7
 Deus verbo intelligit, explicatur. 28.20
 Deo idem est esse, & magnum esse, exponitur. 147.10
 Deum causare omne causabile est demonstrabile. 196.24
 Deum esse causatum, & cognoscitum creatura, quid dicat in ipso. 217.23
 Deum esse infinita potentia intensivè voluit Aristoteles non tantum extensivè, seu secundum durationem, 184.29

Index rerum.

Deum esse omnipotentem an possit naturali ratione, & necessaria demonstrari. 168.1
 Deum esse omnipotentem non potuerunt Philosophi immediatè demonstrare. 180.21
 Deum esse omnipotentem à viatore demonstrari potest. 172.7
 Deum esse omnipotentem posse naturali ratione demonstrari arguitur. 185. in com.
 Deum, & creaturam non inconuenit equalis mensura agere. 288.14
 Deum habere quid sit. 324.40
 Deum nihil posse facere de nouo non concludit Aristoteles ex immutabilitate. 543.15
 Deum non posse annihilare aliquid materiale, est inconueniens. 259.30
 de Deo an habeamus conceptum simpliciter simplicem. 548.2
 Deo necessariò agente an aliquid vno solo instanti esse possit. 288.14
 in Deo non ponitur realitas aliqua prior. 361.20
 in Deo quicquid est, est de se hoc. 550.10
 in Deo quod est ratio causandi est etiam ratio terminandi. 559.28
 in Deo se est relatio, est relatio rationis. 493.2
 Deo subtrahente concursum, nihil manere potest. 283.3
 Defectum absentis amor presentis. 474.2
 Destructum potest Deo idem numero reparare. 249.

D I

Dicere quomodo dicatur actio productiua. 41.9
 Dicere vnum in Diuinis. 41.11
 Dictiones reduplicatiua dupliciter accipiuntur. 75.21
 Dij duo si essent, quomodo vnus faceret alium nulli potentem. 186.35
 Dilectio naturalis dupliciter sumitur. 459.2
 Dilectio naturalis elicitur à voluntate. 472.23
 Dilectio naturalis, & meritoria an differant specie. 466.10. 470.19
 Diligere necessariò perfectius est, quam contingenter. 567.51
 Dimensio est ratio fundamentalis essendi in loco. 264.2
 Dimensio est ratio fundamentalis respectu vbi aptitudinalis. 263.4
 Dimensio priuatiua mensurat partes permanentes, sicut mora priuatiua partes successiuas. 266.10
 Distantia duplex inter latera continemis duo corpora, in vno sensu, in alio non. 271.16
 Distantia est respectus formaliter inter extrema. 266.10
 Distinctio formalis in Deo notatur. 2.1. in text.
 Distinctio formalis necessaria vt personalius terminet, & non essentia. 506.16
 Distinctio potest multipliciter accipi. 8.13
 Distingui aliqua materialiter contingere potest dupliciter. 66.51
 in Diuinis non est pars. 238.13
 in Diuinis quomodo sint plura per se obiecta. 223.32
 Diuinitas est paternitas, an verum demonstrabile. 568. col.1
 Diuinitas non cognoscitur à posteriori. 356.9
 Diuinitas quare non possit causari. 243.7

E C

Ecclesie testimonio firmissimè standum. 356.5
 Effectus à quo dependat. 288.7

Effectus identitas quomodo non possit esse à pluribus causis. 865.10

E L

Elementa aliter sunt incorruptibilia, aliter caelum. 265.7

E N

Ens aliquod est causa totalis alicuius actionis. 435.40
 Ens à se vnicum tantum est, ac per consequens vnum agens independens. 183.28
 Ens diuiduarne primò infinitum, & infinitum. 556.19
 Ens est equiuocum ad essentialia, & notionalia. 571.62
 Ens est verum, an immediata propositio. 568. col.1
 Ens in communi qualis perfectio. 14.18
 Ens non tantum limitatum, sed etiam illimitatum esse obiectum naturaliter motuum intellectus creati. 374.46
 Ens participatum dependens ab alio, potest comparari ad illud vt causatum ad causam. 318.33
 Ens per se potest intelligi tribus modis. 231.2
 Ens per se quid dicitur. ibid.
 Ens per se tripliciter sumitur. 227.3
 Ens rationis an habeat esse in intellectu, vel etiam in re. 551.10
 Ens reale an sit obiectum intellectus. ibid.
 Ens seu res communissimè est obiectum intellectus. 67.2
 Ens strictissimè sumptum sola substantia. 68.3
 Ens vt sic esse obiectum motuum intellectus nostri arguitur. 373.13
 Entis conceptus an posterior ipso ente. 25.46
 Entis conceptus quomodo predicetur in quid de Deo. 361.21
 Entis diuisio in quantum, & non quantum, vnde orta. 557.21
 Entis infiniti dua descriptiones. 119.3
 Entis prima diuisio qua sit. 548.1
 Entis quanti diuisio in finitum, & infinitum, qualis. 123.9
 in Ente intensionè infinito nihil habet rationem partis, nec quasi partis. 124.13
 Entitas in Diuinis est ipsa essentia. 3.3
 Entitas omnis existens est ad se, vel ad aliud. 102.16. 103.20
 Entitas realis est in Diuinis. 3.2
 Entitatis ratio est etiam unitatis. 71.29
 Entitatem includens includit cognoscibilitatem, exponitur. 404.23
 Entitatem in Diuinis non esse essentiam arguitur. 5.4

E S

Esse anime duobus modis sumitur. 135.7
 Esse bis accipere quid sit. 300.38
 Esse compositi est perfectio simpliciter. 559.29
 Esse existentiae cui conuenit, illi etiam conuenit esse essentiae, quomodo vera propositio. 4.5
 Esse permanentis idem est in creati, & conseruari, secus est de successiuo. 283.3
 Esse non est sine actuali existentia. 334.64
 Esse termini ad quem conuersionis totalis requirit non esse terminus à quo. 258.29
 Esse rei in creati, & conseruari est vnum & idem. 573.38

Esse

Index rerum.

<i>Esse sumitur dupliciter.</i>	233.17
<i>Essentiale ad intra, & extrà.</i>	9.7
<i>Essentiale an importet respectum ad extrà.</i>	9.15
<i>Essentiale quid significet.</i>	7.5
<i>Essentia aliquo sensu est res ad alterum.</i>	78.13
<i>Essentia aliter est infinita quam infinita.</i>	136.25
<i>Essentia, aut relatio non refertur per aequalitatem, sed relativum.</i>	164.30
<i>Essentia desinit ablata operatione.</i>	557.23
<i>Essentia dicitur ab esse.</i>	3.3
<i>Essentia diuina actu producit infinita individua in esse obiectiuo & possibili.</i>	397.98
<i>Essentia diuina est causa perfectissima intellectiois tantum, quam aliorum.</i>	434.38. 435.38
<i>Essentia diuina est formaliter infinita.</i>	86.37
<i>Essentia diuina est infinita formaliter ex se, à se, & per se.</i>	419.17
<i>Essentia diuina est obiectum adequatum intellectus.</i>	442.53
<i>Essentia diuina est perfectior omni attributo.</i>	389.75
<i>Essentia diuina est primum ens.</i>	58.42
<i>Essentia diuina est prior relationibus originis.</i>	86.34
<i>Essentia diuina generat notitiam sui in nobis, sed æquivalentes, quia per aliquod sibi idem.</i>	383.20
<i>Essentia diuina habet rationem primam, & secundam substantiæ.</i>	82.17
<i>Essentia diuina obiectum terminatiuum, non motiuum beatitudinis nostre.</i>	382.17
<i>Essentia diuina per modum nature agit.</i>	559.27
<i>Essentia diuina quare dicatur simpliciter primum motiuum.</i>	395.90
<i>Essentia diuina quomodo continet contingentia.</i>	399.102
<i>Essentia diuina quomodo dicatur substantia.</i>	84.31
<i>Essentia diuina quomodo distinguitur à proprietate.</i>	299.37
<i>Essentia diuina quomodo sit communicabilis.</i>	122.4
<i>Essentia diuina quomodo sit incommunicabilis.</i>	139.32
<i>Essentia diuina quomodo sit primum obiectum primitate virtutis.</i>	437. in com.
<i>Essentia diuina quomodo sit principium totale productionum Filij.</i>	61.45
<i>Essentia diuina sola est ratio simpliciter essendi.</i>	4.6
<i>Essentia diuina sub ratione propria nequit cognosci per aliud cognitum.</i>	400.21
<i>Essentia est prima ciuitas.</i>	378.50
<i>Essentia diuina est primum motiuum motione naturali, & mobile primum intellectus diuini.</i>	376.14
<i>Essentia est primum subiectum Theologia.</i>	393.84
<i>Essentia est terminus formalis.</i>	58.41
<i>Essentia est verum obiectum beatificum.</i>	222.27
<i>Essentia & creatura an vno actu videantur.</i>	440.22
<i>Essentia in Diuinis non est pars.</i>	238.13
<i>Essentia non determinatur ad generationem per respectum. 59.24. est principium formale, & terminus partialis productionum.</i>	ibid.25
<i>Essentia non habet rationem motiui ad visionem sui in intellectu creato.</i>	385.63
<i>Essentia quid tribuit persona.</i>	94.10
<i>Essentia quomodo constituat personam.</i>	104.21
<i>Essentia quomodo moueat se.</i>	378.50
<i>Essentia quomodo moueat ad notitiam genitam.</i>	394.88
<i>Essentia quomodo mouet.</i>	398.100
<i>Essentia quomodo non sit representatiua alterius obiecti.</i>	386.65
<i>Essentia quomodo sit infinita.</i>	138.27
<i>Essentia quomodo sit principium.</i>	219.16

<i>Essentia rei secundum suam entitatem realem actualem est prior existentia reali actuali, & quomodo.</i>	313.20
<i>Essentia secundum se fundat distinctas relationes.</i>	161.24.
<i>Essentia sola est presens intellectui diuino in ratione obiecti actu intelligibilis.</i>	224.33
<i>Essentia sub ratione essentie non potest mouere intellectum creatum.</i>	132.19
<i>Essentia ut differens à relatione non constituit personam.</i>	103.19
<i>Essentia ut essentia cognoscitur ab intellectu.</i>	350.2
<i>Essentia ut essentia quomodo agat.</i>	206.7
<i>Essentiam diuinam mouere ad notitiam omnium aliorum intelligibilium, potest intelligi multipliciter.</i>	398.100
<i>in Essentiam transire potest dupliciter intelligi.</i>	87.
<i>de Essentia alicuius aliud esse, potest intelligi multipliciter.</i>	17.26
<i>de Essentia diuina non habent Beati verbum.</i>	439.22
<i>de Essentia diuina nota.</i>	202.43

E V

<i>Eucharistia manet, quamdiu maneret substantia panis, si adest, & ea destructa sit noua substantia, quam agens naturale faceret, si adest panis.</i>	261.26
<i>Eucharistia quando corrumpitur, si in eodem instanti, quo corrumpitur, generetur aliqua substantia, non fit actione nature create.</i>	262.36
<i>Eucharistia corrupta generatur noua substantia actione Dei.</i>	560.31

E X

<i>Exhaustiri dupliciter sumitur.</i>	48.13
<i>Existentia an sit de essentia Dei, vel modus eius intrinsecus.</i>	548.1
<i>Existentia an sit modus intrinsecus Dei.</i>	568. col.1
<i>Existentia eadem potest cognosci intuitiue, & abstractiue.</i>	315.23
<i>Existentia est de conceptu Dei.</i>	200.37
<i>Existentia est de essentia Dei.</i>	32.59
<i>Existentia in obiecto requiritur ut aliquid necessario presuppositum, & quare.</i>	315.22
<i>Existentia non est ratio manendi.</i>	314.21
<i>Existentia potest cognosci abstractiue.</i>	310.10
<i>Existentia quid sit secundum Scotum.</i>	6.10
<i>Existentia plures an sint in Deo.</i>	556.10
<i>Existentia eiusdem numero possant esse due notitie specifice distincte, nec hoc est inconueniens.</i>	315.23 316.27
<i>Extremum, in quantum extremum, terminat, exponitur.</i>	162.27
<i>Extrema esse simplicia non facit propositionem per se notam.</i>	176.14

F E

<i>Felicitas vltima hominis non erit ens per accidens.</i>	306.10
--	--------

F I

<i>Fidelis, & infidelis contradicunt in hac: Deus est trinus, & vnus.</i>	351.4. in text.
<i>Fides acquisita, & infusa anima quando sunt simul, an actus vnus & idem elicatur secundum inclinationem vtriusque.</i>	357.9 Fides

Index rerum.

- Fides acquisita unde generetur.* 366.32
Fides & scientia non dantur simul de eodem. 369.56
Fides infusa & acquisita quando ad idem inclinant; an necessaria acquisita non subest falsum. 357.9
Fides infusa, & acquisita quomodo conueniant. 353. in com.
Fides infusa manet eadem ante, & post acquisitam. 366.33
Fides infusa possitne inclinare ad aliquod falsum. 357.9
Fides actus innititur fidei acquisita, & infusa. 353.4
Fides infusa actus non est certior habentis, quam acquisita. 469.11
Fides acquisita, quando cum infusa inclinatur ad actum, non potest subesse falsum. 354.7. & quare. 355.8
Fidei acquisita subesse potest falsum, infusa non. 364.43
Fidem quomodo videamus in nobis. 355.8
ex Fide sola infusa an possit quis elicere actum credendi. 357.9. 364.28
Fieri aliquid à Deo immediate negaret Aristoteles. 182.26
Filiatio est producta. 225.37
Filius an sit simul intellectio cum Patre. 552.12
Filius est aequalis Patri secundum substantiam, & quomodo. 162.27
Filius est perfectius, licet non habeat deitatem omnimodo habendi eam. 42.11
Filius hic sit per impossibile non esset à Patre, nec alius esse posset. 49. in tex.
Filius nihil habet nisi natum. 550.9
Filius non habet memoriam perfectam, ut principium agendi. 62.28
Filius præcigitur creaturæ, & quare. 211.17
Filius quare non producat. 54.32
Filius quomodo distinguatur à Patre. 91.7
Filius quomodo habeat memoriam secundam. 63.48
Filius quomodo sit aequalis Patri. 163.34
Filius quomodo sit perfectus Deus. 43.13
Filius quomodo sit prior Spiritu sancto. 380.55
Filius saltem æque primò habet esse, quàm habitudinem ad Patrem. 99.8
Filius scit generationem Patris, sed non habet scientiam generandi. 62.28
Filius tantum appropriatè dicitur ars Patris. 30.53
Filius vel Verbum diuinum an habeat causalitatem aliquam propriam respectu creaturæ. 204.1. & seq.
Filius unde nequeat gignere. 550.8
ad Filium producendum in Diuinis duo requiruntur. 107.28
Finiendi, vel exemplandi nulla ratio est propria alicui persone. 217.24
Finis ultimus formalis in operatione consistit. 302.4
Finitum omne est ens per participationem. 136.26
- F O**
- Forma aliqua an sit in intellectu præuia maior ipsa visione.* 336.68
Forma corporis Christi si educeretur de materia panis, non ideo hæc materia fieret ista, &c. 247.10
Forma eiusdem rationis quomodo multiplicetur. 35.2
Forma naturalis actiua habet respectum ad producendum. 213.9
Forma naturalis quomodo sit principium operandi. 208.9
Forma organica describitur. 229.10
Forma nulla substantialis inheret. 237.12
Forma potest separari à materia. 234.21
Forma quomodo sit magis ens quàm compositum? 231.5
- Forma uniformis non est organica.* 229.10
Formam accipiens productione forma adæquata, non est productum per eam. 62.27
Formam dans dat consequentia ad eam. 368.51
Formam, & materiam æque habens in sua potestate, potest secundum utramque conuertere. 241. in tex.
Forme priores ipso vbi, non variantur variato vbi. 253.16
Forma que non possunt esse simul in eodem subiecto. 444.24
Forma quare non maneat post compositum. 233.16
Forma quomodo dicitur acquiri. 326.42
Formarum pluralitas. 180.22
Formalitates plures in eodem individuo. 506.20
Fortuna bona an sit, explicatur. 538.5. & 3
Fortuna bona datur. 538.5
Fortuna bona dicitur causa boni effectus, non intendi ab agente à proposito. 538.3
Fortuna bona est sine ratione natura. 573.68
Fortuna bona quomodo accipiatur proprie. 538.3
Fortuna est effectus contingens consequens effectum agentis à proposito. 541.4
Fortuna est voluntatis, non intellectus. 573.69
Fortuna non est aliqua causa per se distincta à natura. 537.2
Fortuna non est causa totalis. ibid.
Fortuna quid sit. 537.3
Fortuna bona causa est Deus, sed non secundum Aristotelem. 540.8
Fortuna bona duplex distinctio. 538.3
Fortuna duplex distinctio. 539.7
à Fortuna aliquid euenit. 537.1
Fortunatus bene nemo dicitur vno actu. 539.6
Fortunatus bene nemo est vniuersaliter, exponitur. 539.7
Fortunatus bene non est, cui semel bene fortitudo accidit. 573.69
Fortunatus bene quis censendus. 538.5
- F R**
- Fruitio in via, & in patria quomodo differant.* 436.43
Fruitio in via quid præcigat, & quid fruitio in patria. 471.21
- F V**
- Fundamentum relationis necessariò concurrat propriè duo.* 278.30
Fundamentum similitudinis in Diuinis. 225.36
Fundamenta an sint distincta respectu relationum. 296. col. 2
Fundatum in alio non potest esse magis necessarium fundamento. 455.12
Futurum contingens ex decreto Dei absoluto an habeat suam veritatem determinatam. 565.44
- G E**
- Generare dupliciter considerari potest.* 99.12
Generare in Deo non supponit potens generare. 115.31
Generare potens, generans, & Pater, seclusis imperfectionibus, idem sunt. 110.26
Generatio actiua & paternitas nullam dicunt formaliter perfectionem. 111.31
Generatio actiua in Diuinis in quosundam, & in quos passiva. 225.36. & 37
Generatio

Index rerum.

Generatio an aliquo modo supponat suppositum Patris. 55.2.14
Generatio diuina est aduata principio extensiuè et nrm. 135.23
Generatio diuina non comprehensibilis à creatura, idè non est finita, nec inde habetur quòd sit infinita. 135.22
Generatio & corruptio non possunt esse simul. 289.9
Generatio ex quo est in instanti, quo forma inducitur in materia, genitum est. 293.17
Generatio in creaturis potest dupliciter accipi. 112.33
Generatio in Deo non idè unica, quia aduata. 49. in 2 ext.
Generatio in Patre eisi non sit ratio producendi, est tamen conditio agentis. 112.33
Generatio non est creatio, quia terminus a quo non est nihil. 257.22
Generationis per se termini quid sint. 259.31
Generationem non potest immediatè sequi corruptio. 290.12
in Generatione & corruptione sunt duo termini positivi, & duo negatiui. 257.21
Generationes due si essent in Diuinis, essent infinitæ. 51.16
Generationes plures an sint. 61.46
Generatiuum in creaturis differt prater opus intellectum à potente generare. 111.30
Generatiuum omne non est potens generare, sed e conuerso. 99.12
Generatiuum si constitueres personam, posset esse uel concipi sine generatione, & paternitate. 107.21
Genus nullum est in Diuinis. 98.16
Genera relatiua quomodo distinguantur. 270.7
Genitum est ubi fuit corruptum, de quo loco tenent. 250.12. 252.23

G R

Gratus superior in entibus continet inferiorem. 388.71
Gratus potest cadere naturaliter, & liberè. 458.18

H A

H *Aberi potest multipliciter accipi.* 63.47
Habitudo accidentis ad substantiam est duplex. 503.13
Habitudo aliqua an destruat id, cui aduenit. 552.13
Habitudo eadem realiter conuenit creatura ad Deum ut conseruantem, quæ conuenit eidem ad Deum ut creatorem, & quare. 300. 38. sed non eadem existentia omnino indistincta. ibid.
Habitudo duplex accidentis ad subiectum. 504.11
Habitudo non destruit id, cui aduenit. 71.29
Habitudo variatur secundum speciem variato uno, uel utroque extremo. 284.2
Habitudo infusus absolutè inclinatur potentiam ad eligendum eundem actum, ad quem inclinatur acquisitiua. 364.28
Habitus virtutis an requiratur ad actus bonos morales. 571.61
Habitus infusi sunt opera miraculosa. 244.7
ex Hæcæcitate nihil quiditatiuum constituit & quare. 275.19
Hæreticus uni articulo discredens, aliis credit, sed non ex fide diuina. 354.6

H O

Homo non est homo, nec operatur secundum animam,

nisi ut informat materiam. 219.8
Homo prius est homo quàm non lapsus. 96.9
Homo prius est non irrationalis, quàm albus. 503.14
Homo prius est substantia, quàm animal, & quomodo. 234.20
Homo quomodo dicatur, receptiuum remotum intellectiouis. 232.14
Homo quomodo sit ens rationis. 8.14
Homo si posset immediatè causare notitiam sui distinctam, posset etiam causare notitiam omnium superiorum. 409.120
Homo ut risibilis intelligitur, exponitur. 75.8
Homo quomodo sit homo, & operetur. 219.8
Hominis ultima felicitas non erit ens per accidens. 306.10
Honorare parentes præceptum est naturale. 573.67

H Y

Hypostasis quare non terminet omnem dependentiam. 497.8

I D

I *Idea hominis habet esse cognitum.* 319.35
Idea non generat. 181.25
Idea quid sit. 222.28
Idea quomodo ponatur. 488.19
Idea quomodo dicantur rationes causandi. 213.31
Idea quomodo poni possint infinitæ. 378.49
Idea sunt personis communes. 218.25. & 15
Identitas cum essentia non sufficit ad infinitatem. 136.25
Identitas duplex. 11.10
Identitas effectus quomodo non possit esse à pluribus causis. 865.10
Identitas inter extrema distincta est relatio realis. 166.33
Identitatis cognoscenda regula. 81.15

I G

Ignis quare non sit conuertibilis in cælum. 243.6
Ignis ut ignis non respicit omne calefactibile ut huiusmodi, nisi mediante calore, nec proprie seipsum calefacit. 387.70

I M

Imaginabile quomodo sit intelligibile. 426.16
Imaginatiua non discernit nec iudicat. 573.39
Imago sumitur dupliciter. 414.6
in Imagine est parens, & proles. 413.6
Immaterialitas non indiuiduat, nec materialitas plurificat. 37.6
Immediatio causæ respectu effectus dupliciter intelligi potest. 179.9
Immediatio duplex. 177.15
Immediatius aliquid dicitur dupliciter. 19.15.20.34
Immediatius duplex est, & quid utrumque. 20.34
per Immediatius quid ueniat intelligendum. 22.36
Imperfectio omnis repugnat cuiusque in Deo. 495.4
Imperfectio requiritur ad immediatè causandum, secundum Philosophum. 179.20
Impetus quomodo sit, & non sit à ratione. 541.14
Impetus secundum Aristotelem non est causæ effectus fortuiui. 542.13
Impossibile sumitur dupliciter. 243.5
Imputabile dicitur duos respectus. 482.9.483.9
 Impu

Index rerum.

- Imputabile potest dupliciter accipi.* 484.15
Imputabile primum quomodo differt à secundo. 482.
- 11
Imputabile quod voluntati libera subest. 481.9
Imputabilitas alia interni, alia externi actus. 491.20
- I N
- Iucipit, & definit exponitur dupliciter.* 294.col.2
Inclinatio non necessarii presupponit cognitionem. 303.4
Inclusum omne in perfectione simpliciter est perfectio simpliciter. 14.18
Incommunicabile ut quod, & ut quo quid sit. 27.13
Incommunicabilitas non potest esse de ratione substantiant in Deo, secundum communem. 82.17
Incomprehensibile ab intellectu creato potest intelligi tripliciter. 140.35
Incomprehensibile si accipitur primo, & tertio modo, nullus intellectus creatus poterit comprehendere relationem originis. 140.36
Incomprehensibilia plura sunt. 141.37
Individuum genericum an deatur. 555.16
Individuum habet propriam entitatem. 334.64
in Individuo uno possunt esse formalitates plures. 506.
- 20
Indivisibile nihil est in tempore nisi instans. 290.13
Independens simpliciter potest terminare omne dependens. 497.7
Independenti non repugnat terminare dependentiam. 495.4
Independentia sola non sufficit ad terminandam dependentiam alterius. 495.5. cuius ratio formalis debet habere aliquam perfectionem respectu dependentis. 496.6
Infinitas an sit prior existentia Dei, & quid de eius singularitate. 548.2
Infinitas est gradus intrinsecus. 151.7
Infinitas est gradus intrinsecus. 195.2.2
Infinitas est modus obiecti beatifici. 145.7
Infinitas intensiva quomodo possit cognosci. 121.39
Infinitas non est causa adaequata repugnantiae ad magnitudinem. 191.44
Infinitas non est passio, sed modus intrinsecus entis, cui convenit. 119. in tex.
Infinitas non est propria magnitudo. 148.3
Infinitas non proprietas, nec passio, sed modus intrinsecus. 144.2
Infinitas quomodo sit ratio demonstrandi aliquas proprietates ad intra. 124.13
Infinitas quomodo sit ratio fundamentalis, quare Pater sit aequalis Filio, & e contra. 163.53
Infinitas quomodo transeat, & non in essentiam. 147.
- 10
de Infinitate in se formaliter aliud est, & aliud loqui de ente, cui inest. 123.10
Infinitates plures an sint Deo. 556.19
Infinitem an sit à Deo producibile. 555.17
Infinitem à nullo dependet. 392.83
Infinitem cognoscitur per conceptum finitem. 544.1
Infinitem est, quod est à se. 189.39
Infinitem in abstractio dicitur de omni sibi compossibili. 130.15
Infinitem in actu est totum. 118.2
Infinitem in actu quid sit. 119.2
Infinitem in entitate describitur. 118.4
Infinitem in magnitudine quid sit. 119.1
Infinitem in quantitate imperfectum, in entitate per-
- fectum, explicatur.* 118.3
Infinitem in quantitate quomodo habeat effectum. 119.1
Infinitem non est totum. 118.2
Infinitem non includit ens rationis. 13.13
Infinitem quomodo excedat finitem. 110.3
Infiniti definitio. 113.4
Infinito formaliter repugnat omni imperfectio. 91.6
de Infinito possibili quid senserit Scotus. 555.17
Infinita duo essentialia si essent, neutrum intelligeret alterum. 188.39
Infinita duo uno actu comprehendi nequeunt. 127.12. in tex.
Infinita plura realiter distincta esse non possunt. 125.8
Infinita plura realiter distincta an repugnent. 555.16
Ingenitum quid dicat. 94.7
Inhærentia accidentis an sit respectus extrinsecus. 558.11
Inhærentia inherentiæ differatne ab ipsa. 552.13
Inhærentia relationis an sit realiter idem ipsi. 551.11
Inhærentia relationis non differt ab ipsa, secus de inherentiæ absoluti. 81.15
Inhærentia virtutis inheret, 552.13
non Inhærentia alia ratione convenit essentia, & alia relationi. 84.20
Inhærentia non est ratio accidentis, nec non inherere ratio substantia. 83.19
non Inhærentia non est ratio substantia, nec inherere accidentis. ibid.
Inhærentia repugnat substantia. 85.33
Iniustitia actualis quid sit. 488.21
Inquantum potest stare dupliciter. 80.26
ly Inquantum sumitur specificativè. 75.7
Inseparabilitas quando inferat idèntitatem. 551.col.2.
Instans tantum instans est durat, & idem est impossibilitate de re permanente. 286.9
Instans ultimum forma an deatur. 294.19
Instans ultimum forma si deiretur, non posset dari primum instans privationis opposita. 295.18
Integritas prima & secunda quomodo differant. 477.3
Intellectio an sit forma absoluta. 40.8
Intellectio à quo causetur. 434.37
Intellectio creata quare supponat distinctionem, divina non. 549.col.2
Intellectio creature qua Deus intelligit creaturam, quomodo sit finita, & infinita. 378.49
Intellectio distinguitur à visione. 344.79
Intellectio divina quomodo infinita. 420.10
Intellectio eicuta maiori cum conatu est perfectior intellectio. 423.
Intellectio est actio immanens. 434.36
Intellectio est actio immanens. 378.31
Intellectio est effectus equinocii, 439. in con.
Intellectio est formaliter infinita, que est in finitum obiectorum. 420.19
Intellectio lapidis quomodo sit illius. 419.18
Intellectio non fit à solo intellectu. 423.9
Intellectio obiecti à quo habeat suam perfectionem. 419.17
Intellectio potest habere duplicem mensuram. 417.13
Intellectio prima quodammodo à causa. 541.14
Intellectio quando ponitur esse infinitum obiectorum non ponitur præcisè illam includere infinitum obiectum. 420.20
Intellectio quo sensu dicatur perfectior. 417.12
Intellectio secunda est in voluntate nostra. 541.14
Intellectio si ab obiecto tantum esset, non esset perfectio intellectus. 423.9
Intellectionis receptivum anima, & compositum ex illa, & corpore, est rationis. 230.11
- Intellectio

Index rerum

Intellectiones diuerse speciei non inferunt volitiones sic diuerfas. 469.12

Intellectuale purum caret magnitudine. 191.45

Intellectualitas est de essentia Deitatis. 16.24

Intellectualitas an sit de essentia Dei. 548.3

Intellectualitas est essentialiter idem essentia diuina. 11.11

Intellectualitas ponitur de essentia Dei similiter & virtutibus. 16.22

Intellectus adequatum obiectum quid sit. 372.44

Intellectus agens est in Angelo. 436.41

Intellectus agens factus de potentia intellecto actu intellectum. 427.16

Intellectus agens omnia facit actu intelligibilia, & quomodo. 430.19

Intellectus agens quomodo se habeat. 427.25

Intellectus alius quando est aliquod primum obiectum puritate virtutis, per illud quodlibet aliud intelligitur secundum ordinem, quem vnumquodque obiectum habet ad illud primum. 437. in com.

Intellectus Angeli, & hominis distinguuntur. 388.71

Intellectus an propter agere, & pati dicatur agens & possibilis. 426.15

Intellectus cognoscit quicquid cognoscit sensus, & sub quacunque ratione. 310.9

Intellectus creatus potest simul cognoscere infinita. 567.50

Intellectus Dei includatne aliquam comparationem ad extrinsecam. 12.12

Intellectus diuinus dicitur vilesere dupliciter. 442.52

Intellectus diuinus est prior voluntate diuina. 378.50

Intellectus diuinus, & essentia diuina concurrunt ut due cause partiales ad intellectionem. 389.75

Intellectus diuinus & essentia, ut essentia est prior omni attributo, & voluntate. 385.62

Intellectus diuinus excludit omnem imperfectionem. 389.74

Intellectus diuinus habet duplicem actum. 31.54

Intellectus diuinus inobile primum, & primum mouens essentia diuina. 376.14

Intellectus diuinus non dependet. 394.87

Intellectus diuinus non est rec-primus. 393.85

Intellectus diuinus non potest moueri à creatura. 389.73

Intellectus est imperfectior intellectione. 437.46

Intellectus est obiectum sunt due cause diuerse rationis. 424.10

Intellectus & essentia, an sint principia intellectionis aequè prima. 550.9

Intellectus & obiectum coagunt ad intellectionem. 421.

Intellectus & obiectum concurrunt in ratione principij actui respectu intellectionis. 423.24

Intellectus & voluntas in Deo quomodo distinguantur, & quomodo non sint de essentia eius. 17.27

Intellectus hominis, & Angeli in quo conueniant. 388.73

Intellectus in lem hic, & in patria, sed non eodem modo dispositus. 387.70

Intellectus mouetur ab obiecto naturaliter, voluntas liberè se mouet. 451.6

Intellectus non est intensiue minoris perfectionis, quam voluntas. 432. col. 2.

Intellectus non habet plura obiecta distincta adæquata. 126.11

Intellectus non potest satiari in duobus ex æquo. 126.

Scoti Oper. tom. XI L

11

Intellectus possibilis an respectu verbi creature sit actiuus, vel passiuus. 410.1. & seq.

Intellectus possibilis gignit notitiam. 430.20

Intellectus possibilis inirat rationem memoria, secundum quandam sententiam. 429.18

Intellectus possibilis quare non faciat speciem, sicut intellectionem. 430.19

Intellectus possibilis solus est intelligentia, solus etiam pertinet ad memoriam. 430.20

Intellectus quomodo possit causare relationem rationis. 465.6

Intellectus quomodo non posset cognoscere Trinitatem. 357.8

Intellectus quomodo sit proxima ratio formalis agendi. 207.3

Intellectus quomodo sit simplex. 432. col. 1

Intellectus videtur contingens & terminatione voluntatis. 377.16

Intellectus vno modo dicitur immaterialis, quia in organico. 229.9

Intellectus agentis est omnia facere. 430.19

Intellectus agentis sunt due actiones. 426.16

Intellectus nostri duplex: status. 192.15

Intellectus operatio duplex. 350.3.351.3

Intellectum possibilem non esse actiuum variè arguitur. 425.13

Intellectum possibilem quid proximè mouet. 327.42

Intelligentias à Deo causari ponit Auicenna. 190.42

Intelligibilitatem propriam habere potest intelligi tripliciter. 140.53

Intelligere competit anima, & composito. 235.15

Intelligere conuenit anime, ut informat materiam. 229.9

Intelligere diuinum formaliter infinitum. 19.33

non Intelligere nisi per phantasmata non est naturale. 373.12

Intelligere emne in nobis est per aliquod dicere, secus in Deo. 39.8

Intelligere quomodo conueniat anime. 229.9

Intelligere vnum in intellectu diuino. 41.10

Intelligere vnum quomodo sit in Deo. 46.24

Intentio actus est intrinseca ipsi. 368.38

Intentio secunda an sit passiuæ comparatio. 549.4

Intentionem pensat Deus, non opus. 529.24

Intuitio est visio facialis. 145.8

I V

Iustitia alia habitualis, alia actualis. 486.15

Iustitia est duplex & quid sit vtraque. 488.19

Iustitia eadem habitualis manente possent multiplicari actualis. 489.17

L A

Labor & fatigatio in spiritualibus an vendi possint. 572.66

Lapis an sit presens intellectui Angeli in ratione obiecti actu intelligibilis. 434.37

Lapis est independens dependentia accidentis ad subiectum, non potest tamen determinare dependentiam cuiuscunque accidentis. 499.9

Lapis quomodo videatur in essentia. 383.20

Lapidis cognitio aliquando est verbum, non semper. 566.46

Lapidem potest Deus conuertere in Angelum, annihilando lapidem. 246.14

Latera facere distincta dupliciter intelligi potest. 272.10

G G g L I

Index rerum.

L I

- Libertas est perfectionis.* 454. 8. *est conditio intrinseca voluntatis.* *ibid.*
Libertas secundum Augustinum stat cum necessitate volendi. 454. 8
Liberum & contingens, aut naturale & necessarium non sunt idem. 454. 9
Libido an sit in actu externo. 490. 19

L O

- Locationes plures conveniunt eidem loco.* 271. 15
Locum facit distare latera continentis. 270. 15
Locus an sit vacuum. 271. 9
Locus quid importet. 267. 4
Loci unius una circumscriptio. 270. 15

M A

- M** *Agnitudo qualiter ponatur in Divinis.* 144. 1
Magnum esse magis idem Deo, quam iustum esse. 147. 10
Magnum, vel patuum translativè convenit omnibus, propriè verò soli quantitati. 144. 1
Malitia alia privativa, alia contraria. 571. 60
Malitia propria est in actibus externis distincta ab internis. 570. 57
Malitia quando contraria, & quando privativa. 480. 7
Malitia triplex bonitati triplici opposita. 548. 4
Manere nihil potest Deo subintrante concursum. 283. 3
Mater activè concurrat ad generationem. 566. 47
Mater quomodo concurrat ad generationem. 424. 10
Materia dependet à forma, vel e contra. 238. 16
Materia & forma quomodo causent. 306. 10
Materia non dependet. 236. 8
Materia non est in Divinis. 57. 40
Materia quomodo non sit per se causa forme. 39. 7
Materia quomodo quietatur. 304. 3
Materia sumitur multis modis. 56. 38
Materiam contrahentem non habens est implurificabile. 56. 37

M E

- Medicina est species scientia.* 317. col. 2
Medium demonstrationis distincta cognoscitur. 176. 14
Medium non est semper inter extrema. 196. 25
Memoria an intelligat. 445.
Memoria est principium productivum secunda personæ. 27. 19
Memoria secunda quibus conveniat. 225. 37
Memoria secunda quomodo sit in Patre. 105. 23
Memoria habet tantum unam productionem. 63. 46
Memoria quando sit perfecta. 356. in con.
Memoria perfecta quid sit. 21. 17
Memoria quomodo sit principium formale dicendi verbum. 29. 51
Memoria quo sensu immediatior essentia quam dicere. 21. 16
in Memoria, secundum Augustinum, est ratio effectivus, & de qua loquitur. 413. 6
Mensurabile quando in emittat dependet à mensura, eius relatio est realis. 312. 12
Mensura duplex. 333. 61
Mensura quomodo sit perfectior mensurato. *ibid.*

- Mensurari quid importet.* 317. 2. 9
Meritorum non importet formaliter nisi respectus. 464. 6
Meritorium supponit bonitatem, quam tribuit charitati. 465. 9
Meritum applicatum pluribus non tantum valet cui libet, ac si pro solo applicaretur. 517. 4
Meritum passionis Christi an fuerit infinitum. 530. 17
Meritum sacerdotis celebrantis, & oratio ipsius in triplici gradu potest valere alicui. 516. 2. & 3
Meritum tripliciter applicatur. 516. 3. in text.
Meriti rationem magis habet oratio quam alia opera meritoria. 516. 2
Metaphysicus à posteriori tantum cognoscit quæ sunt propria Dei. 176. 12
Metaphysicus attingit ad principium commune, non proprium. 177. 8
Metaphysicus perfectius scit de Deo, quam Physicus, uterque tamen, quia 176. 14

M I

- Missæ potest dupliciter valere.* 515. 1
Missæ quomodo valeat. 530. 16
Missæ representat oblationem crucis, & per eam obsecrat ut accipietur. 529. 22
ad Meritum quid requiratur. 569. 55
Missæ duplex valor. 515. 2
in Missæ non requiritur cogitatio eorum, pro quibus offertur. 519. 7
ad Missas tot obligati, quot dicere possunt, non possunt amplius obligari. 535. 32

M O

- Mobilia plura approximata eidem moventi continentur sub mobili adæquato eorum.* 522. 12
Modus non semper est ad vbi. 533. 25
Mora privativa quomodo mensuret partes successivas. 266. 10
Motio contingens sit primò ad intrà. 381. 56
Motio duplex ad intrà. 379. 54
Motio intellectus in Deo præcedit motionem voluntatis. 565. 43
Motio necessaria duplex. 381. 58
Motio non est ad paternitatem. 392. 82
Motio una quomodo præsupponat aliam. 377. 49
Motio voluntatis ad intrà necessaria, non tamen naturalis est duplex. 376. 15
Motionum ordo. 377. 49. 378. 50
Motum quid continuat. 326. 43
Motus à quo denominatur. 58. 41
Motus circularis non potest esse à Deo immediatè, secundum Philosophum. 178. 17
Motus circulationis formaliter est relatio. 264. 2
Motus localis & alij motus quomodo differant. 523. 10
Motus localis solus, secundum Philosophum, potest esse perpetuus. 287. 11
Motus non est ad relationem propriè dictam, bene tamen ad respectus extrinsecos. 268. 14
Motus definitio explicatur. 75. 7
de Motu grauis. 457. 16
Motus alij à locali quare nequeant esse perpetui. 287. 11
Motus oppositi non possunt continuari. 287. 12
à Mouvante nihil movetur nisi sumum mobile adæquatum. 521. 10
Mouere duplex. 384.
Mouere, & quiescere non repugnant eidem. 253. 17.
sed frigidari, & calefieri sic. 254. 17. & 25

Index rerum

M V

Mutatio accipitur proprie ex per se terminis mutationis, qui sunt privatio, & habitus. 259.31

N A

Natura assumpta dependet à verbo. 91.6
 Natura determinatur ad vnum. exponitur. 42.10. & 12. & seq. 44.17.
 Natura humana dependet ad Verbum ut ad subsistens incommunicabile. 506.16
 Natura incipitur naturaliter ad suum, & ad alium suppositum. 572.64
 Natura multifariam sumitur. 456.13
 Natura personata tantum habet repugnantiam ad communicari quoniam est sub negatione. 509.20
 Natura spiritualis an aliquid efficiat, non per potentiam. 550.9
 Natura substantialis eadem supposito, accidentalis non. 502.11
 Naturas prema est Deus. 351.78
 Naturas ad suppositum dependentia sufficit ut predicatur de supposito. 513.25
 Naturas ad suppositum unio quid sit. 277.27
 Naturas hominis, & asini quomodo differant. 499.8
 Naturas status triplex. 349.1
 Naturas restituta quis status. 349.1

N E

Necessaria quedam secundum Philosophum sunt causata. 568.col.1
 Necessaria qua sunt non idè sunt incausata secundum Aristotelem. 190.42
 Necessitas amandi & spirandi est in voluntate divina. 446.2
 Necessitas est duplex. 452.10
 Necessitatem nullam esse in nobis arguitur. 445.1
 Negatio actualis dependentia completi personam. 572.65
 Negatio actus notionalis quomodo infert negationem omnipotentia. 186.34
 Negatio ad dependere ad aliud suppositum potest inesse alicui necessario. & simpliciter, nunquam tamen inest nisi per positum. 50.0
 Negatio an sit de se incommunicabilis. 551.15
 Negatio aptitudinalis dependentia non facit personam. 508.19
 Negatio dependentia actualis persone creata ad aliud suppositum non inest necessario. 510.23
 Negatio duplex. 259.32
 Negatio essendi à se potest competere necessario. 190.43
 Negatio extra genus, & in genere absolute, & privatio quomodo differant. 258.23
 Negatio extra genus, & in genere non distinguitur à negatione privationis secundum formalem rationem negationis. 259.32
 Negatio in genere terminat definitionem panis. 258.23
 Negatio qua conveniat respectu positivi. 555.15
 Negatio quomodo alicui conveniat. 97.15
 Negatio semper convenit ratione alicuius positivi. 572.65
 Negatio triplex communicabilitatis exponitur. 598.19
 Negationes dua faciunt personam. 508.19

N I

Nihil sumitur dupliciter. 67.2

Scoti Oper. tom. XII.

N O

Noscere non semper dicit actum noscendi. 355.8
 Notionale est scibile, & volubile, sed non possibile. 187.36.
 Notionale immediatius essentia, quam essentiale ad extra. 171.6
 Notionale negativè quandoque immediatius, ut quod essentiali ipsi essentia. 120.16
 Notionale nullum est immediatius ullo essentiali. 21.17
 Notionale nullum immediatius possit esse essentia ullo essentiali. 20.
 Notionale omne an relativum ad intra. 549.4
 Notionale primum quodnam sit. 21.17
 Notionale quid dicatur. 9.15
 Notionale quid significet. 8.6
 Notionale quid sit. 33.60
 Notionale quomodo hic accipiat. 21. in com.
 Notionalia precedantur essentialia. 549.4
 Notitia abstractiva an sit mensurabilis ab obiecto. 330.52
 Notitia abstractiva est nobilior quacunque sensitiva. 417.12
 Notitia abstractiva, & intuitiva explicantur. 145.7
 Notitia abstractiva & intuitiva quomodo non differant. 335.67
 Notitia abstractiva includitne relationem unionis ad obiectum. 321.37
 Notitia abstractiva lapidis à quo causatur. 316.25
 Notitia abstractiva non dicit relationem realem ad obiectum. 320.13. sed tantum potentialem & quomodo. *ibid.*
 Notitia abstractiva potest esse obiecti existentis vel non existentis. 331.53
 Notitia an sit principium creandi. 559.27
 Notitia credulitatis potest haberi via naturali. 351.4. in com.
 Notitia Dei de contingentibus an sit practica. 568.26
 Notitia Deitatis, qua primò, & immediatè suo modo causatur à Deitate ut obiecto, & intellectu ut potentia formali, et infinitis, est formaliter infinita, & idem essentia. 398.
 Notitia distincta abstractiva potest haberi de Deo. 173.8
 Notitia duplex. 370.39
 Notitia duplex in artifice. 213.8
 Notitia duplex secundum Henricum. 208.8
 Notitia generis potest multipliciter accipi. 394.88
 Notitia habitualis dupliciter accipi potest. 414.3
 Notitia hominis quid contineat. 198.31
 Notitia incomplexi duplex. 331.65
 Notitia in Divinis tripliciter accipi potest. 212.7
 Notitia intuitiva an possit esse de re non existente. 336.69
 Notitia intuitiva est perfectior abstractiva. 330.50
 Notitia intuitiva & abstractiva differunt specie. 564.42
 Notitia intuitiva, & abstractiva eiusdem obiecti non stant simul. 317.28
 Notitia intuitiva, & abstractiva quomodo differant, & quo. 336.69
 Notitia intuitiva in D. o non terminatur ad creaturam. 332.58
 Notitia intuitiva poni potest sine obiecto existente. 564.40

G G g 2 No

Index rerum.

Notitia intuitiva quid. 312.18. & seq.
*Notitia in Verbo, & memoria se habet sicut habitua-
 lis, & actualis.* 209.10
Notitia in verbo quid. 212.6
Notitia lapidis aliquando verbum, non semper. 566.
 46
Notitia obiecti quomodo propria operatio obiecti. 432.
 col. 2
*Notitia Patris de creatura, & in verbo eque univer-
 sales.* 209.10
Notitia quomodo dependeat ab obiecto. 433.35
Notitia Trinitatis an nobis naturalis. 564.42
*Notitia una in nobis est determinans de agibili. quam
 sequitur actus voluntatis.* 209.12
*Notitiam alicuius propositionis aliud est causare ab-
 soluta, & aliud ipsam causare ut eundem.* 199.
 32
*Notitiam lapidis in intellectu diuini esse similitudi-
 nem lapidis in se per imitationem quo sensus verum,
 & quo falsum.* 399.103
*Notitiam simplicem alicuius continere aliud est, &
 aliud continere notitiam eundem inherentia.* 199.
 32
*Notitiam simplicium fundare ex natura rei ratio-
 nem ad omnia obiecta secundaria, non esset incon-
 ueniens.* 399.104
*Notitia aliqua specie distincta quare causent actus vo-
 luntatis specie distinctos, & quare aliqua non.* 471.
 22
Nouum omne habet causam efficientem. 574.70

N V

Nutritio quomodo fit ex speciebus consecratis. 560.
 31.

O B

O *Biectum actu intellectum accipitur pro obiecto
 actu ab intellectu cognito.* 428.27
*Obiectum adequatum intellectus nostri est ens fini-
 tum.* 565.45
Obiectum adequatum intellectus quid sit. 372.44
Obiectum an sit actuum respectu intellectiois. 422.
 23
*Obiectum creatum naturaliter tantum mouet, & qua-
 re.* 382.17
Obiectum duplex. 866.11
Obiectum idem intellectus anime, & Angeli. 373.
 12
Obiectum infinitum solum potest beare. 145.9
*Obiectum motuum intellectus potest mouere ipsum in-
 tellectum vel mediata, vel immediata.* 384.61
Obiectum non est causa totalis intellectiois. 422.8
Obiectum omne gignit notitiam actualiter sui. 375.
 47
*Obiectum omne motuum ad sui notitiam, quando est
 in se presens potest causare speciem intelligibilem
 mediata, vel immediata.* 387.70
*Obiectum perfecte presens causas actum perfectissi-
 mum, quem potest, & quantum est intelligibile.*
 387.70
*Obiectum potentia intellectum accipitur pro obiecto
 actu imaginato.* 428.27
Obiectum primum intellectus infiniti quid sit. 128.14
Obiectum primum naturale dupliciter potest intelligi.
 372.43
*Obiectum primum voluntatis, & intellectus, est infini-
 tum.* 146.9
Obiectum proportionatum intellectus pro nunc quod-

nam sit. 551.10
*Obiectum quando est presens intellectui, haberi potest
 notitia, non aliter.* 422.8
Obiectum quomodo concurrat ad intellectioem. 436.
 43
Obiectum quomodo concurrat ad notitiam sui. 433.35
Obiectum unde constat esse conueniens. 479.6
*Obiecti eiusdem ad eandem potentiam comparati non
 possunt esse plures notitia intuitiva specie distin-
 cta, nec plures abstractiua sic distincta.* 316.27
Obiecto aliquid uniri potest intelligi dupliciter. 305.6
*Obiectum concurrere ad intellectioem suadet ex
 Augustino.* 421.7
*Obiectum esse presens potentia potest intelligi dupli-
 citer.* 202.41
*Obiectum videri ab alio nullam perfectionem dicit in
 obiecto.* 421.21
*Obiecta duo specie distincta necessariò causant actus
 specie distinctos.* 364.28
Obiecta plura per se quomodo sint in Diuino. 223.32
*Obiecta comparare ad alia competit voluntati, & in-
 tellectui.* 461.3
*Obligare se ad illicitum non est presumendum vo-
 luisse aliquem.* 532.27
*Obligatio sacrificij fit nomine Ecclesia militantis tan-
 tum.* 529.24
Obtinetur aliquid facilius pro uno, quam pro alio.
 519.7

O C

Oculus cæcus quare non sit oculus, nisi secundum quid.
 230.12

O M

Omnipotentem esse dependet à voluntate diuina.
 172.3
Omnipotentia describitur. 169.4
Omnipotentia est actiua, non passiva. *ibid.*
Omnipotentia quid sit. 170.2
Omnipotentia quomodo accipitur. 195.24
Omnipotentia quomodo demonstratur de Deo. 105.22
*Omnipotentia sumitur pro potentia actiua omnis cau-
 sabilis, vel pro productiua omnis producibilis, &
 Sancti sumunt primo modo.* 186.33

O P

Operans liberè solum meretur. 569.54
Operatio an sit qualitas absoluta. 340.73
Operatio an ut qualitas tendat in obiectum. 346.81
Operatio est ultima perfectio viuientis. 302.3
*Operatio est qualitas. 338.25. in Qualitatis ponenda.
 ibid.*
Operatio in quo Pradicamenta sit ponenda. 340.73
Operatio in quo sensu beat. 323.17
Operatio intellectus duplex. 350.3
*Operatio intelligitur quasi cum actuali relatione ad
 obiectum etiam non existens, & quare.* 345.33
*Operatio licet non sit relatio, tamen accipit perfectio-
 nem ab obiecto.* 342.31
Operatio non est præcisè respectus. 303.5
*Operatio, qua est ultima perfectio, habet necessariò an-
 nexam relationem realem.* 323.16
Operatio qua ratione dicatur actio, & actus secundum.
 340.27
Operatio quomodo possit dici actio. 343.74
*Operatio refertur ad obiectum tertio modo relatiuo-
 rum.* 309.7
Operatio

Index rerum

<i>Operatio substantia videntis quid sit.</i>	304.5
<i>Operatio sumitur pro actione ad eam terminata.</i>	341.
29	
<i>Operatio vel non est per se unum, vel non includit relationem.</i>	337.24
<i>Operationis significatum possit concipi non cointelligendo obiectum.</i>	345.32
<i>Operationem vocat Philosophus actionem immanentem.</i>	341.28
<i>Opinio & suspicio quomodo distinguantur à virtutibus intellectualibus.</i>	469.10

O R

<i>Oratio brevis, & seruens melior est quam longa, & fastidiosa.</i>	255.12
<i>Oratio inter opera memoria magis habet rationem meriti.</i>	516.2
<i>Oratio non prodest non existenti in gratia.</i>	572.65
<i>Ordo ad prius quando est prior ordine ad posterius.</i>	95.9
<i>Ordo duplex mouendi in voluntate.</i>	379.53
<i>Ordo essentialis ubi, ibi distinctio.</i>	221.14
<i>Ordo natura multipliciter accipitur.</i>	91.5. & seq.
<i>Ordo natura non praeexigit ordinem durationis.</i>	89.3
<i>Ordo natura quomodo dicat imperfectionem.</i>	92.8
<i>Ordo originis potest stare sine ordine natura.</i>	100.13
<i>Ordo quid sit.</i>	492.2.493.2
<i>Ordinis relatio potest multipliciter accipi.</i>	493.1
<i>Ordinem essentialem habent omnia ad unum primum, secundum Philosophum.</i>	189.40
<i>Originatum manerent separata relatione originis secundum unam partem.</i>	113.28

P A

P anis ideò in conversione totali in corpus Christi non annihilatur proprie, quia terminus per se annihilationis est nihil simpliciter.	259.31
Parens & proles in imagine.	413.6
Parentes omnibus in ordine charitatis praeferendi.	527.19.528.15
Parentes honorare preceptum naturale.	573.67
Part non est in Diuinis.	238.13
Parti passu proportionati non minus perficitur, quòd simul alia perficiantur.	522.11
Partes constituentes aliquid tertium, quando sunt illo priores, & quando non semper.	73.18
Passio duplex.	419.28
Passio duplex in possibili respectu intellectus agentis.	427.17
Pater an sit prius beatus quam generet.	549.col.2.
Pater est perfecte beatus antequam generet, explicatur.	106.27
Pater est prior origine Filio, tam per memoriam, quam per intelligentiam.	28.20
Pater est prior origine Filio.	106.26
Pater, & Filius non maior simul quam solus Pater.	521.9
Pater, & Filius quomodo sint aequales.	152.8
Pater & mater sunt causa subordinata, non per accidens unita.	566.48
Pater generat an sit in primo modo per se.	552.13
Pater quare non dicatur secundum substantiam, sicut dicitur aequalis per eam.	162.27
Pater quomodo intelligat formaliter per memoriam.	30.52
Pater quomodo nouerit omnia in Filio.	30.52
Pater quomodo prior origine Filio.	98.18

Scoti Oper. tom. X I I.

<i>Pater quomodo referatur ad Filium.</i>	165.35
<i>Pater secundum memoriam est Pater: vera propositio.</i>	162.27
<i>Paternitas an sequatur natiuitatem.</i>	109.24
<i>Paternitas an sit prima proprietas incommunicabilis.</i>	552.14
<i>Paternitas an sit substantia.</i>	85.32
<i>Paternitas an sola ratione differat à Patre.</i>	555.16
<i>Paternitas est infinita an vera propositio.</i>	555.18
<i>Paternitas est spiratio actiua, falsa propositio.</i>	108.23.130.17
<i>Paternitas, & filiatio distinguuntur realiter.</i>	127.12. in com.
<i>Paternitas non est formaliter infinita.</i>	125.7
<i>Paternitas non est infinita.</i>	121. in text.
<i>Paternitas non est pars.</i>	141.38
<i>Paternitas non prius est in essentia, quam Pater sit.</i>	74.20
<i>Paternitas non sequitur natiuitatem in Deo, secus in creatis.</i>	110.27
<i>Paternitas potest dupliciter considerari, III. 30. Item, diuersimodè.</i>	ibid.
<i>Paternitas quare sit quarta formaliter in creaturis, non autem in Diuinis.</i>	136.26
<i>Paternitas quomodo sit in essentia diuina.</i>	74.19
<i>Paternitas quomodo sit proprietas constitutiua Patri.</i>	100.19
<i>Paternitas quomodo sit quasi pars.</i>	140.34
<i>Paternitas seu generatio quomodo dicatur incomprehensibilis.</i>	135.24
<i>Paternitas terminatur ad Filium.</i>	117.39
<i>Paternitas ut comparata ad essentiam, est res ad alterum, exponitur.</i>	78.12
<i>Paternitas, ut proprietas, est relatio.</i>	102.18
<i>Paucitas minor quae sit.</i>	65.51

P E

<i>Peccatum & gratia tantum demeritorie opponuntur.</i>	570.59
<i>Peccatum quid admittit.</i>	490.18
<i>Peccatum unum quomodo grauius alio.</i>	490.22
<i>Peccata conuantur in infinitum in damnatis.</i>	489.18
<i>Peccata quomodo differant.</i>	489.17
<i>Peccatum quid importet.</i>	401.105
<i>Perfectio duplex anima.</i>	349.1
<i>Perfectio in cognitione magis conuenit intellectus, quam sensitiua.</i>	309.8
<i>Perfectio mensurabilem est penes accessum ad suam mensuram perfectionalem.</i>	415.8
<i>Perfectio non requiritur in termino.</i>	498.9
<i>Perfectio nulla simpliciter est incommunicabilis.</i>	129.14. & 16
<i>Perfectio omnis in Diuinis prior omni notionali.</i>	214.12
<i>Perfectio omnis in Patre prior origine Filio.</i>	28.20
<i>Perfectio omnis simpliciter haberi potest in uno simpliciter perfecto.</i>	125.8
<i>Perfectio secunda natura merè intellectualis est essentialiter perfectior omni perfectione secunda natura sensitiua, & quare.</i>	417.12
<i>Perfectio simpliciter cui non repugnat.</i>	129.15
<i>Perfectio simpliciter est eadem omni compossibili sibi in eodem supposito.</i>	130.15
<i>Perfectio simpliciter simplex quid.</i>	2.1. in text.
<i>Perfectio simpliciter subtilissime exponitur.</i>	128.13

Index rerum.

Perfectio suprema naturalis anima qua sit. 349.1
Perfectio ultima natura perfecta dicitur relationem ad obiectum perfectissimum. 308.6
Perfectionis simpliciter aliquid dicitur esse tripliciter. 15.20
Perfectionis simpliciter aliud est esse, & aliud esse perfectionem simpliciter. 15.20
Perfectio quod est idem simpliciter, non potest esse imperfectum. 498.9
de Perfecto aliquo formaliter, cui repugnat simpliciter omnis imperfectio aliud & loqui & aliud de illo inter aliqua entia perfectissimo, cur quo tamen sit aliqua imperfectio. 388.72
Permanentis esse in creati, & conseruari idem est, secus de successiuo. 283.3
Permanentis idem est esse in creati, & conseruari, secus est de successiuo. 283.3
Personale nullum est obiectum primum intellectum. 134.19
Personale nullum in Deo dicitur denominatiue de aliquo incommunicabili, & quare. 115.32
Personale quomodo hic accipitur. 2.1. in com.
Persona constituitur per negationes. 571.63
Persona creata non est quid positiuum. 508.19
Persona diuina quid dicat. 275.20
Persona diuina sola uero incommunicabilis. 502.11
si Persona esset positiuum, non esset in obediencia ad personam diuinam, vel una natura bis personaretur. 508.18
Persona prima diuina possit manere constituta, & distincta, separata, vel abstracta relatione originis. 88.1
Persona quomodo incommunicabilis. 228.5
Persona secunda constituitur in esse per filiationem. 117.39
Persona una non potest duabus originibus originari. 108.23
Personae diuinae productio quomodo semper in fieri. 284.6
in Persona diuina quicquid est, est necesse esse a se. 28
in Persona diuina quicquid est, est necesse esse a se, quia incausatum. 216.20
in Persona diuina quicquid est, est necesse esse a se. 218.
 14
Persona quomodo distinguantur. 86.36
Personae quomodo procedant. 35.2
Personae quot sunt, tot sunt aequalitates. 56.39
Personae sunt aequales secundum omnia attributa, & quomodo. 143.4
Personae tres aequè perfectè causant. 205.4
Persona tres unum principium ad extrin. 568.25
Persona tres unum principium creaturae. 205.3
Personarum qualibet est artifex, & ars. 218.25
Personas diuinas esse relatiuas, communis est opinio. 88.2
Personalitas diuina est independens, & perfecta. 572.64
Personalitas diuina non continet virtualiter omnem entitatem creatam. 506.15
Personalitas in creatis immediatior natura, quam proprietates, in Diuinis non, & quare. 33.23

P H

Philosophi conceperunt in Deo suppositum, non relationem, nec absolutum. 113.29

P L

Pluralitas an sit in Diuinis. 65.50

Pluralitas finita eiusdem rationis petit aliam alterius rationis. 157.21
Pluralitas in Diuinis est necessario determinata. 52.18
Pluralitas minor intensiue, & extensiue exponitur. 64.30
Pluralitas omnis eiusdem rationis est per materiam, exponitur. 53.20
Pluralitas prima in Diuinis qua sit. 65.50
Plurificabile eiusdem rationis necessario per aliquod alterius rationis determinatur ad numerum certum. 52.19
Plurificabile possunt de se extendi ad infinita. 550.7

P O

Potio superior, & inferior quomodo dicantur. 865.8
Possibile aliquid esse non est negandum, si non ostendatur impossibile. 572.63
Possibile, seu causabile est obiectum omnipotentiae. 557.24
Potentiale ad formam specificam non distinguitur ab illa specie. 465.7
Potentia actiua quid, & quid passiuua. 338.25
Potentia beatificabilis quomodo satiatur. 306.9
Potentia eadem in quocunque supposito est eadem ratio agendi. 206.7
Potentia est prior actu. 50.28
Potentia infinita concluditur naturaliter, ergo & omnipotentia immediata, non sequitur. 185.32
Potentia intellectiua est perfectior omni potentia sensitiua. 417.11
Potentia intellectiua sola diuiditur in agentem, & passibilem. 427.17
Potentia non quietatur nisi in obiecto primo primitate perfectionis. 145.9
Potentia obediencialis respicit omnipotentiam. 506.15
Potentia operatiua quomodo sit actiua, & non actiua. 431 in com.
Potentia ponens differentiam inter aliqua duo, cognoscit utrumque. 567.51
Potentia prius intelligitur habere obiectum adequatum, quam haberet habitum. 374.45
Potentia productiua termini, educitiua, & inductiua distinguuntur ab inuicem. 339.71
Potentia quomodo perficiat obiectum. 343.60
Potentia suprema non demonstratur esse omnipotentis immediata. 185.32
in Potentia accidentali quod est ad actum, non recipit formam priorem operatione. 302.4
in Potentia quae sunt simul, si non repugnant, possunt esse simul in actu. 36.50
Potentiae aliqua unde dicuntur eiusdem rationis. 388.73
Potentiae distinguuntur per actum, & hi per obiectum. 567.49
Potentiae distinguuntur per obiecta: quomodo intelligenda. 866.11
Potentia sensitiua quae acquirant obiecta distincta. 866.12
de Potentiis partis intellectiuae, ut intellectiua: aliud est loqui & aliud de potentiis intellectiuae ut comparantur ad sensitiuam. 418.
Potestas in Deo dupliciter sumitur. 152.17
Potestas in Diuinis an sit ex natura rei. 152.18

P R

Practicum, & speculatum a quo accipiantur. 213.7
 Præde

Index rerum.

Prædeterminatio physica ad actus nostro reiicienda. 568.54
 Prædicamenta sex ultima sunt respectu. 268.13
 Prædicari in quid aliquid dicitur duobus modis. 14.18
 Prædicari in quid potest accipi dupliciter. 360.19
 Prædicatio in abstracto quando vera, & quando non. 130.16
 Prædicatio in concretis & per se primo modo inferit prædicationem in abstractis. 308.7
 Prædicationes varice in Deo. 130.16
 Prædicatum non necessario conveniunt determinationi eodem modo, quo determinato. 78.13
 Prædicatum uniuocum quid sit, & quid uniuocè prædicari. 501.15
 Præmium est diuisibile. 5.2.9
 Præscientia Dei quomodo libera. 458.18
 Præscientia necessitas non tollit libertatem. 458.17
 Præsentia duplex. 370.41
 Primum tripliciter dicitur. 126.10
 Principium actionis cum queritur, de fundamento respectu queritur, non de respectu. 210.14
 Principium ætium naturale tribus nominibus apud Aristotelem. 457.14
 Principium agendi à quo habetur, ab eodem & agere. 21.5.18
 Principium continet conclusionem. 408.117
 Principium est causa mediata notitiæ conclusionis. 180.22
 Principium necessarium, & perfectum secundum Philosophos, nihil facit contingenter. 178.16
 Principium operandi, sicut & terminus est absolutum. 210.13
 Principium quod momenti est Deus, & essentia principium quo. 394.89
 Principium sicut in speculabilibus, ita finis in practis. 451.6
 Principia euidentiæ ex terminis possunt demonstrari demonstratione quia. 169.3
 Principiorum notitia à quo pendeat. 170.1
 Principiorum ordo quomodo sit prior ordine terminorum. 380.55
 Prius natura variè sumitur. 551.12
 Prius potest poni sine posteriori exponitur secundum Scotum. 562.36
 Prius quomodo possit esse sine posteriori. 449.3
 Prius vel posterius non est in eis, que sunt eiusdem speciei. 89.3
 Priori natura non repugnat posse esse sine posteriori natura, à quo saltem realiter distinguitur. 277.25
 quomodo intelligendum. 280.34
 Priori producto communicatur causalitas respectu posterioris, si sit capax. 210.15
 Priori quod repugnat tantum per posterius, non repugnat ei simpliciter. 48.14
 Prioritas originis explicatur, non per instans quo 549.col.2
 Prioritas originis quid sit. 92.
 Prioritas originis: sicut cum similitudine natura. 89.3
 Profectiones distinguuntur ex principiis. 550.8
 Producentis, & productum an sint simul natura. 90.2
 Productio ad intra quare præcedat productionem ad extra. 210.15
 Productio eiusdem rationis quid repugnat. 55.36
 Productio intellectiois est relatio, & actio. 564.42
 Productio necessaria est prior contingenti. 214.33
 Productiones plures an possint esse eiusdem rationis. 35.2
 Productiones plures eiusdem rationis an possint esse

in Deo. 342
 Productiones plures in Diuinis quare non sint. 63.46
 Productiones plures eiusdem rationis esse in Diuinis impossibile est. 54.32.55.36
 Productionum pluralitas eiusdem rationis si daretur in Deo, daretur & productionum infinitas. 51.16
 Productum prius non oportet esse rationem producendi posterius productum. 211.16
 Productum prius origine ab aliquo potest posterius origine producti ab alio. 215.19
 Promittens per verba non determinatè, quo modo obligetur. 572.25
 Promittens tenetur secundum sensum verborum solueret. 533.27
 Propositio potest intelligi duobus modis. 198.31
 Propositiones aliqua quomodo sint per se nota. 193.18
 Proprietas incommunicabilis non semper est conditio producentis. 117.39
 Proprietas personalis nullam dicit perfectionem. 500.11
 Proprietas prima incommunicabilis constituit primam personam. 93.4
 Proximus quomodo diligendus. 527.19

P V

Puer baptizatus non elicit actum credendi ex sola fide infusa. 354.6
 Pueri in fornace non fuerunt impossibiles. 262.1

Q V

Qualitas immediatè sequens ad aliud per alterationem acquisitum. 325.41
 Qualitatum actiuarum, & passiuarum declaratio notabilis. 245.10
 Quantitas continua, vel discreta non est Deo. 143.3
 Quantitas panis non est ratio essendi hic corpori Christi, & quare. 211.5
 Quantitas separata quo sensu conuerti non possit in corpus Christi præexistens. 212.23.247.15
 Quantitas sola est ratio recipiendi. 865.10
 Quantitas virtualis cui conuenit. 148.29
 Quaternarius non plus differt intensuè à binario, quam ternarius. 64.30
 Quiditas actualis est ratio mouendi intellectum ad notitiam, non tantum sui intuituam, sed omnium etiam contentorum virtualiter in ea. 314.22
 Quiditas rei materialis potest esse obiectum intellectus nostri. 230.11
 Quiditatum nihil constituitur haccitate. 275.19
 Quies mensuratur tempore imaginario 560.32
 Quies quomodo mensuetur tempore. 266.9
 Quo aliquid est extra causam, vel intellectum, eo est hoc primo. 549.col.2
 Quo & Quod differunt ab inuicem. 394.89

R A

Rationale an sit ratio necessaria respectu actus ridendi, sicut & respectu risibilitatis. 264.2
 Ratio agendi non agit proprie. 205.4
 Ratio aliqua potest dici dupliciter. 77.23
 Ratio cognoscendi cognita non facit cognoscere distinctè aliud, nisi contineat omnem eius cognoscibilitatem. 406.26
 Ratio constitutiva prima persone non est fontalis plenitudo. 95.8
 Ratio dupliciter sumitur. 76.9
 Ratio

Index rerum.

- Ratio eorum non est querenda, quorum non est ratio.* 454.9
Ratio formalis causandi quid. 313.19
Ratio in se falsa quid sit. 351.4. in text.
Ratio terminandi dependentiam causati est perfectio. 217.24
Ratio terminandi dependentiam naturæ ad Verbum non est communis. 492.2. est personalitas Verbi. ibid. 3.494.3
Ratio ultimatæ suppositi non est ratio essendi alicui, & quare. 505.18
Rationem propriam intelligendi notitiam obiecti aliud est esse, & aliud esse rationem proximam attingendi obiectum. 407.115
de Ratione in se falsa nihil verè dicitur. 337.24
- R E**
- Realitas aliqua prior non ponitur in Deo.* 361.20
Realitas aliqua realiter communis tribus personis si potest abstrahi à constitutivis earum, tunc ratio formalis determinandi dependentiam ad Verbum esset communis tribus. 494.4
Requitudo actus est duplex. 488.20
Reduplicatio rationis non tollit quod per se convenit reduplicato. 102.18
Reduplicationem quod sequitur, est ratio inherentis predicari. 75.8
Relatio actualis rationis est in notitia abstractiva. 320.14
Relatio ad quodcumque comparatam an sit res. 66.1
Relatio ad quodcumque comparatur, seipsa comparatur, quomodo intelligendum. 82.16
Relatio an possit cognosci sine termino. 409.111
Relatio an sit substantia. 83.18
Relatio comparata ad essentiam an sit res. 70.4
Relatio constituens primam personam unica est & indistincta. 108.21
Relatio constituit ut est à parte rei, non ut à nobis concipi potest. 100.13
Relatio constitutiva Patris in re indistincta. 109.25
Relatio creature ad Deum est realis. 283.7
Relatio duplex. 273.13
Relatio est in essentia, tamen non denominatur ab ea. 79.14
Relatio extrinsecus adveniens quomodo oritur. 280.35
Relatio geniti super quo fundatur. 112.33
Relatio habet primam inherentiam. 81.15
Relatio habet propriam novitatem sitque actione propria. 562.36
Relatio habet verum esse. 328.46
Relatio hic nec substantia est, nec accidens. 83.18
Relatio identificatur realiter fundamento. 328.45
Relatio intrinseca non potest effici immediatè à Deo. 562.36
Relatio intrinsecus adveniens sequitur necessariò extrema. 561.35
Relatio mensurati ad intellectum est rationis. 317.30
Relatio mensurationis ad mensuram quomodo realis. 312.12
Relatio multiplex. 322.38
Relatio mutua, & non mutua quid. 327.23
Relatio non cognoscitur nisi cognitis extremis. 404.23
Relatio non constituit ut generativitas est. 101.15
Relatio non constituit ut proprietates abstrahens à relatione. 100.13
Relatio non est in essentia, sicut actus actuans, aliquo modo. 74.19
Relatio non est perfectio simpliciter. 10.9
- Relatio non fit per se.* 302.4
Relatio non manet fundamento non manente. 283.4
Relatio non manet non manente fundamento. 283.4. 244.2
Relatio non minùs constituit primam, quàm secundam personam. 101.14
Relatio non potest causari immediatè à Deo. 177.15
Relatio non potest cognosci utrumque extremum. 405.112
Relatio omnis non est realis, vel rationis. 461.4
Relatio ordinis potest multipliciter accipi. 493.1
Relatio originis an possit comprehendì ab intellectu creato. 139.30
Relatio Originis an sit formaliter infinita. 121.3
Relatio originis an sit res in Divinis. 70.9
Relatio originis cui communicetur. 96.12
Relatio originis est incommunicabilis. 72.13
Relatio originis quare non dicatur neque finita, neque infinita. 138.28
Relatio originis utrum sit formaliter infinita. 117.1. & seq.
Relatio pertinens ad tertium modum relatorum non est mensurati ad mensuram. 318.32
Relatio potest tripliciter se habere ad absolutum. 337.24.
Relatio proprie dicta non est nova siue novitate fundamenti, vel termini. 303.1. 307.12
Relatio quamvis sit realiter distincta, & posterior fundamento, non sequitur tamen quòd possit immediate produci. 279.32
Relatio quare non potest per se terminare motum. 269. in text.
Relatio quomodo causetur à fundamento, & termino. 279.33
Relatio quomodo non sit res. 79.25
Relatio quomodo sit in essentia. 74.19
Relatio quomodo sit res. 71.10
Relatio rationis an concomitetur actum realem cognoscendi. 321.39
Relatio rationis an necessariò concomitetur natura ipsa realem. 321.15
Relatio rationis potest dupliciter intelligi in cognitione abstractiva. 321.37
Relatio rationis, quomodo cognoscatur ab intellectu divino. 18.30
Relatio realis potentialis attingentia ad obiectum quare non conveniat abstractivo. 320.14
Relatio realis potest intuitivè cognosci. 332.58
Relatio realis proprie accepta necessariò & ex natura rei consequitur postus fundamento proximo, & termino. 303.2
Relatio seipsa est habitudo ad terminum. 279.33
Relatio tertij modi est in substantia alterius extremi, alia in utroque. 327.22
Relatio una fundetur in alia. 152.18
Relatio una rationis fundatur in alia. 152.18
Relatio ut comparata ad essentiam est ratio, exponitur. 84.25
Relatio ut comparatò ad essentiam quomodo dicatur ratio. 77.23
Relatio ut comparata ad essentiam, & ad oppositum, est res. sed aliter, & aliter. 76.9. & 10
Relationis intrinseca causa immediata est fundamentum: & quomodo ad eam requiratur terminus. 278.30
ad Relationem non est per se motus, bene tamen ad respectum extrinsecos. 268.14
ad Relationem realem quid requiratur. 156.24
ad Relationem realem irra requiruntur. 166.33
Relatione

Index rerum.

Relatione omni originis seclusâ ad secundam personam, an concipi possit incommunicabiliter existens. 113.
 29
Relationes communes demonstrantur per relationes originis. 158.22
Relationes comparata ad essentiam differantne. 72.30
Relationes duæ in Patre quomodo sint. 116.38
Relationes in Diuinis non dicuntur perfectionem. 331.
 53
Relationes non movent intellectum formaliter, licet fundamentaliter sic. 313.19
Relationes originis, & communes in quibus fundantur. 161.24
Relationes originis in Diuinis dari an demonstrantur. 556.20
Relationes originis non sunt formaliter infinitæ. 91.6
Relationes primi, secundi, & terij modi quales sunt, & ad quod predicamentum reducenda. 280.35
in Relationibus quare non detur processus. 82.15
Relatiua quæ sint simul naturali intelligentia. 92.9
Relatiuorum modi in quo differant. 327.44
Relatiuorum tertius modus distinguitur ab aliis, quod non est mutuum. 564.41
Representatiuum virtualiter in notitia abstractiua quid sit. 402.108
Repugnare aliquid alij potest dupliciter intelligi. 40.
 28
Repugnare pluribus idem potest, sed non propter unam relationem. 83.20
Repugnare potest aliquid alteri per diuersas rationes. 234.19
Res accipitur dupliciter. 1.1
Res est nomen æquiuocum. 68.1
Res generanda habet primum esse, & vltimum non esse. 562.37
Res omnis diuina habet quicquid inueniri potest infra latitudinem illius rationis formalis. 44.17
Res omnis, quæ habet esse ab alio, in illo instans, quo accipit esse, dependet ab illo essentialiter. 284.2.
Idem dicendum est de re conseruata. *ibid.*
Res permanens quid habet, & quid non. 289.9
Res permanens quomodo incipiat, & desinat. 562.37
Res pro quo sumatur strictè. 67.3
Res raptim transiens incipit per primum & desinit per vltimum esse. 562.37
Res si duraret præcisè per instans, creatio tunc & annihilatio essent in instanti. 290.12
Res spiritalis producit. 567.49
Res successiua quomodo incipit & desinit. 573.37
Res sumitur tripliciter. 67.2
Res vs conseruatur, cum dicatur distingui à se. 256.
 27
Rei creata an sit idem respectus ad Deum vt creatam, & Deum vt conseruantem. 282.1 284.2
Respectus extrinsecus & intrinsecus aduenientes quomodo differant. 268.13
Respectus extrinsecus quis dicitur. 274.16. *necessario aliquando oritur.* *ibid.*
Respectus nullus ad extra est in Deo ex natura rei. 13.14
Respectus nullus ad extra includitur in Verbo. 216.20
Respectus continentis quo sensu varientur ad variationem contentorum. 267.4
Respectus extrinsecus non resultat positio fundamenti, & termino. 561.33
Respectus intrinsecus & extrinsecus quomodo differant. 551.11
Respectus omnis non causatur à Deo. 278.23
Respectus proprius Verbi an deitur ad extra. 559.27

Respectus quomodo acquiri potest per motum. 270.7
Respectus rationis quomodo causetur. 299.35
Respectum creatura ad Deum comitantur respectus esse ad non esse, & esse ad præcedens esse, qui non sunt idem primo respectus, quia ambo sunt rationis. 286.7. *propter quos creati non dicitur de eo, de quo dicitur conseruatio, nec è contra.* *ibid.* 8
Respectum Dei ad extra esse necessarium. 216.21
Respectum extrinsecum posse immediatè causari, & propriam causatione, quomodo intelligendum sit. 280
 36
Respectus alij, & alij secundum speciem habent alia, & alia fundamenta. 269.6

R V

Rubrum respectu albi dicitur nigrum. 209.11

S A

Sacerdos nuncius sponsa ad sponsum. 525.14
Sacerdos possitne alicui persona applicare bonum quod debetur Ecclesie. 524.13
Sacerdos possitne pro libito distribuere bonum sacrificij missæ, & cui libuerit applicare. 526.15
Sacerdos potest applicare virtutem sacrificij. 524.13
Sacerdos quomodo possit applicare virtutem sacrificij certe persone. 525.12
Sacerdos quot modis possit se obligare. 533.19
Sacrificij virtus non æquatur contento in eo, neque merito passionis. 535.34
Sapientia quomodo accipitur. 211.4
Sapientia unde dicatur. 45

S C

Scientia distincta Dei qualis haberi potuit ab Angelo. 548.2
Scientia est in diuersis generibus. 347.82
Scientia est ratio secundam memoria est gignens. 414.
 12
Scientia indifferens ad existentia, & non existentia. 145.7
Scientia propriè dicta propriè est in cognitione abstractiua. 317.28
Scientia sumitur pro memoria. 415.6
Scientia plures specie distincta possuntne esse eius conclusionis. 315.24
Scimus quæ aliorum testimonio didicimus. 351.4.
in text.

S E

Secundum non semper denotat rationem formalem inherentiæ prædicati. 162.27
Sensatio recipitur in compositum. 559.29
Sensatio sensu exteriori à quo causetur. 310.15
Sensationis receptiuum est compositum ex anima, & corpore. 230.11
de Sensatione dubium. 310.15
Sensus à quo alteratur extra. 326.42
Separari quæ non possunt an sint idem realiter. 551.
 col.2
Separatum à materia non mutat eam, secundum Philo-
 sophum. 178.18

S I

Similitudo est respectus intrinsecus adueniens. 267.22
Similitudo in Diuinis est relatio realis. 557.22
Similitudo

Index rerum.

Similitudo unde oritur. 277.24
Similitudinis in Diuini quodnam sit fundamentum. 225.36
Simonia quid sit. 531.25
Simplex potest terminare dependentiam priorem dependentiam totius a partibus. 497.8
Singulare mouéne intellectum. 359.15
Singulare nullum pro hoc statu immediatè mouet intellectum. 357.10
Singularitas non est in Diuini. 86.36
Singularitas non est conditio agentis. 315.22

S O

Socrates ut patet prior est Platone filio. 101.14
Sol non ideo nequis esse calidus formaliter, quia est virtualiter talis. 444.24
Sol quomodo sit Pater in generatione animalis. 206.1
Sol si produceret infinitas species, simul, vel successiue, esset formaliter infinitus. 55.55

S P

Species accipitur in aere propinquo speculis. 545.3
Species an sit in speculo subiectiue. 545.2
Species continet obiectum representatum formale. 400.22
Species (idem est de actu) non est ratio cognoscendi nisi ei, cui inest. 406.26
Species intelligibilis an sit necessaria. 202.41
Species intelligibilis causat notitiam obiecti. 408.117
Species intelligibilis non causatur à phantasmatè ut à causa totali. 417.12
Species intelligibilis propria obiecti duplex. 372.45
Species intelligibilis quomodo moueat intellectum. 202.43
Species intelligibilis quomodo sit similitudo obiecti. 346.81
Species motus, & non obiectum in specie. 359.15
Species visibilis in quo recipiatur. 560.29
Species intelligibilis necessitatem ponit Scotus. 202.42
de Specie intelligibili notabile. 201.40
Species pluralitas unde canetur. 359.15
Species Eucharisticae possint Deus conuètere in aliquid praexistens. 239.1. in text.
Spiritus non est diuisibilis, nec bonum etiam spirituale. 523.8
Spiritus sanctus est libere productus. 221.25

S T

Status natura restituta quis sit. 349.1
Status triplex natura. ibid.

S V

Subiectum est prius natura passione. 90.3
Subiectum proportionis per se dicit unum conceptum 556.29
Subiectum quomodo dicatur pari. 281.36
Subiectum, vel obiectum quando dicimus continere veritatem scibilem, quomodo intelligendum est. 199.35
Subiectum ut sit primò notum notitia actuali potest intelligi duobus modis. 200.36
Subiecti primi qua sit conditio. 200.37
Subsistens perfecte per se non potest esse forma. 227.4
Subsistens sumitur tripliciter. 237.12
Subsistere duplex in Deo. 104.20

Subsistere dupliciter sumitur. 135.23
Substantia accipit quodammodo accidens modum. 512.23
Substantia conuerti potest in accidens, & absolutum in respectum. 243.8
Substantia corporis Christi est terminus conuersionis. 255.20
Substantia est incommunicabilis ut vniuersale, sed communicabilis ut forma. 503.13
Substantia minus proprie dicitur de natura diuina. 3.3
Substantia, quae dicitur suppositum, quid sit. 504.11
Substantia qualibet non est capax cuiuslibet accidentis. 497.7

Substantia prius repugnat esse quantitatem quam animali, & qua prioritate. 234.19
Substantia repugnat inherere. 85.33
Substantiam conuerti in accidens quid sit. 246.14
inter Substantiam, & accidens an detur medium. 55.2. 12
Succedere alteri proprie non dicitur, quod non incipit post illud. 250.14
Suppositum quomodo accipiatur. 360.18
Suppositum diuinum quare non sit absolutum. 33.24
Suppositum est simpliciter incommunicabile. 34.61
Suppositum quo sensu, & in quo praedicamento ponitur. 275.19
an Supposito repugnet perfectio simpliciter. 358.11
Suspicio & opinio quomodo distinguantur à virtutibus intellectiualibus. 469.10

T E

Terminans omne prius est dependente ab eo. 498.9
Terminare vltimatè duo dicit. 503.14
Terminus ad quem per se alicuius conuersionis si sit verè nihil talis conuersionis erit annihilatio. 259.31
Terminus ad quem petit non esse terminus à quo. 257.21
Terminus an quandoque prior principio. 377.15
Terminus finitus quid sit, & quid infinitus. 378.49
Terminus motus an absolutus. 568.26
Terminus substantius non numeratur nisi numerato supposito, & forma. 561.32
Terminus ad quem non oportet eodem modo esse praesentem, quo fuit terminus à quo. 251.16
Termini duo positui, & duo negatiui sunt in generatione, & corruptione. 257.22
Terminus aliquid esse commune contingit dupliciter. 260.25

T II

Theologus non negat formam materialem immediatè indiuidi in materiam à Deo. 182.10

T O

Totum forè secundum Scotum, est idem suis partibus vniuers. 551. col. 2
Totum potest capi dupliciter. 241.4
Totum quomodo intellectu possit conuerti in totum praexistens. 240.
Totum ubi syncategorematicè transit in totum, ibi non manet materia materiae terminis à quo. 259.30

T R

Transitio triplex inferi non manere. 147.10
Transitus à contradictorio in contradictorium non

Index rerum.

non est sine mutatione; quomodo intelligenda.
394.89
Trinitas non cognoscitur à posteriori. 356.9
Trinitas potest accipi dupliciter. 362.23
Trinitatem an possit quis cognoscere ex puris natura-
libus demonstratione, quia, circumscripta per impos-
sibile trinitate. 357.9
Tristitia est duplex. 370.59

V A

V Allia latera habent medium virtute, non actua-
le reale. 265.9

V B

Vbi circumscripta est respectus extrinsecus adueniens,
273.14
Vbi cui proprie conuenit. 272.17
Vbi est per se accidens diuisibile. 361.34
Vbi quo sensu dicatur respectus extrinsecus adueniens.
281.26

V E

Velle diuinum re, & ratione idem terminat habitudi-
nem rerum in creati, & conseruari. 573.38
Velle diuinum respectu cuiuscunque volubilis semper
manet idem. 295.col.2
Verbum appropriatè est ars. 218.25
Verbum diuinum non accipit esse per intellectionem.
564.41
Verbum formetur de creatura visa in essentia. 439.
21
Verbum non producitur per intellectionem. 445.24
Verbum quid primò, & secundò, & quid tertio signifi-
cet. 217.22
Verbum quomodo nascatur de scientia. 27.19
Verbum quomodo sit in Patre secundum Henricum.
207.2
Verbo diuino non repugnat terminare dependentiam
naturæ humanæ. 504.16
Verbum gigni de memoria, de scientia, & de obiecta,
quid sit secundum Augustinum. 424.11
ad Verbum sufficit memoria continens obiectum forma-
liter, vel virtualiter. 439.22
Verba obligant secundum communem eorum sensum.
532.26
Verba sunt iuxta mentem Promissarij accipienda.
532.26
Veritas conclusionis, & euidens vnio extremorum vn-
de sit precisè. 351.6
Verum acceptum ab effectu quomodo euidens, & non
à causa. 169.3
Verum demonstrabile quid sit. 171.5
Verum, & falsum in intellectu, bonum, & malum in re-
bus. 571.61
Verum, & falsum non sunt in rebus. 486.15
Verum notum in se quid. 171.5
Verum omne mediatum est, vel immediatum. 171.6
Verum vnum habere connexionem necessariam ad
aliud rerum potest intelligi multipliciter. 192.15

V I

Viator ex naturalibus non demonstrat Deum esse om-
nipotentem. 175.11
Viator non potest cognoscere Deum esse omnipotentem
ex puris naturalibus. 203.44

Viator potest habere notitiam distinctam Dei. 557.24
Viator quis dicatur. 174.4
Virtus & visum sunt ad aliquid. 573.39
Virtus nulla potest infinito tempore mouere nisi vci à
se vel virtute alterius. 185.41
Visio à quo causetur immediatè. 415.8
Visio creatura in essentia sit à voluntate Dei. 440.22
Visio deitatis quomodo possit esse sine fruitione. 202.20
Visio diuina quomodo distinguatur ab essentia diuina.
329.49

Visio non est verbum, quia non naturaliter gignitur
383.19
Visio nostra non est proles essentia, & quare. 382.18
Visus, & auditus obiecta sunt absoluta. 210.14
Visus obiecti descriptio explicatur. 210.14
Vita est qualitas secundum Philosophum. 342.30
Vita sumitur pro actu intellectus & voluntatis. 458.18

V N

non Vnibile non est differentia distinguens Angelum
ab anima. 21.3
Vnio hypostatica est relatio realis disquiperantia.
571.62
Vnio inter essentiam & relationem nullam dicit relatio-
nem, & quare. 74.19
Vnio naturæ ad suppositum quid sit. 277.27
Vnio naturæ humanæ ad Verbum est respectus extrin-
secus. 278.29
Vnio naturæ humanæ ad Verbum à quo causetur. 280.
36
Vnio naturæ humanæ ad Verbum non est per informa-
tionem. 493.1
Vnione anime ad corpus stante, de necessitate homo est.
277.46
Vniti aliquid obiecto potest intelligi dupliciter. 305.6
Vnitas realis plurius in Deo. 148.12
Vnitatem suam nihil habet à posteriori se, vel à simul-
taneo. 52
Vniuersale non dari à parte rei. 148.12
Vniuersi perfectio consistit in ordine. 571.62
Vnum & multa diuidunt ens. 148.12

V O

Volitio an sit principium generationis filij. 391.80
ad Volitionem non se extendit causalitas cali. 543.14
Volitiones specie distincta præcædunt cognitiones specie
distinctas respectu obiectorum sit distinctorum. 471.
22
Voluntatum proprie dictum quid sit. 568.52
Voluntarium tripliciter sumitur. 491.21
Voluntas accipitur pro velle, & è contra. 301.39
Voluntas aequè potens ad spirandum, sicut memoria ad
gignendum. 456.12
Voluntas creata non necessitatur. 452.9
Voluntas cum elicit actum, an ad se realiter referatur.
557.22
Voluntas Dei non esset perfectissima nisi necessariò di-
ligeret, & spiraret. 446.2
Voluntas diuina continet essentiam. 565.44
Voluntas diuina continet perfectionem essentia 383.19
Voluntas diuina est ratio causandi aliquid ad extra.
195.24
Voluntas diuina non mouetur ab aliquo bono extra.
462.4
Voluntas diuina non tantum conuenit omne obiectum,
sed etiam potest immediatè causare presentiam
eius. 371.42
Voluntas

Index rerum.

<i>Voluntas diuina potest supplere vicem causa secunde.</i>	<i>Voluntas non potest uelle malum, nec nolle bonum.</i>
452.col.1	566
<i>Voluntas diuina quicquid uult extra se, uult in ordine ad seipsam.</i>	<i>Voluntas perfectissima in primo ente.</i>
462.4	177.8
<i>Voluntas diuina si necessario moueret intellectum creatum per modum obiecti ad sui notitiam, moueret etiam ad notitiam omnium contentorum.</i>	<i>Voluntas potest diuertere intellectum, & continuare eius considerationem.</i>
409.	448.4
120	<i>Voluntas potest dupliciter accipi.</i>
<i>Voluntas diuina sola immediatè mouet intellectum creatum ad notitiam intuitiuam essentia diuina.</i>	211.4
141	<i>Voluntas potestne suspendere omnem actum,</i>
37	448.4
<i>Voluntas est aequè perfecta sicut intellectus diuinus.</i>	<i>Voluntas quando dicitur causa elicitiva respectu actus.</i>
391	520.7
78	<i>Voluntas quare dicatur causa meritoria.</i>
<i>Voluntas est elicitiva sui actus.</i>	520.7
452.7	<i>Voluntas quare non possit producere infinita indiuidua in actuali existentia.</i>
<i>Voluntas est essentialiter libera.</i>	397.98
568.54	<i>Voluntas quare non potest nolle bonum, nec uelle malum.</i>
<i>Voluntas est principium motuum ad uidendam essentiam.</i>	451.5
383	87.39
<i>Voluntas, & intellectus pullulant ab essentia.</i>	<i>Voluntas si necessario eliceret actum necessario continuaret illum, quantum posset.</i>
225.22	448.4
<i>Voluntas, & intellectus sunt potentia essentialiter dupliciter.</i>	896.6
211.4	<i>Voluntas si non est libera, nec actiua.</i>
<i>Voluntas facit ens rationis.</i>	569.55
390.77	<i>Voluntas, uel intellectus quomodo sit proxima ratio agendi.</i>
<i>Voluntas in operando posterior intellectu.</i>	207.3
390.77	<i>Voluntas unius una est dispositio, & sic communis tribus.</i>
<i>Voluntas non magis potest esse naturale principium, quam natura liberum.</i>	209.12
457.15	<i>Voluntatem creatam non necessitari ad amandum uoluntatum finem obscure apprehensum.</i>
<i>Voluntas non potest nolle bonum.</i>	451.7
452.7	<i>Voluntatem non suspendere omnem uolitionem.</i>
<i>Voluntas non potest nolle nisi ostensum ut malum.</i>	568.
450.5	52

F I N I S,

E R R A T A.

Pag. 1. col. 1. l. 5. leg. *diuersimodè*.
 3. col. 1. l. 6. leg. *post*. 6. col. 1.
 l. 4. adde *fit*. 9. l. 13. del.
aliquid. 40. l. 6. leg. *singula*.
 & l. 23. leg. *autus*. 43. col. 1.
 l. 32. leg. *author*. 63. col. 2.
 l. 35. leg. *fit*. 125. l. 17. leg.
deficit. 260. l. 35. leg. *non esse*.
 273. col. 2. l. 19. leg. *exmine*.

293. col. 1. l. 4. leg. *inflanti*
 317. col. 4. l. 25. leg. *unitatem*.
 238. col. 2. l. 14. adde *in*. 356. col.
 1. l. 34. *post praula* adde *prior*.
 368. col. 1. l. 26. leg. *sue*. *ibid*. l. 38.
 leg. *sue*. 374. col. 1. leg. *quod* *ibid*.
 l. 31. adde *quam*. 366. col. 1. l. 3.
 leg. *quod*. *ibid*. l. 9. leg. *quod*.
ibid. col. 2. l. 14. & 25. leg. *quod*.

B Duns, Joannes
765 Johannes Duns Scotus
D7
1639a
t.12

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

